

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

ਜਿਲਦ ਤੇਰਵੀ

ਕਵੀ ਚੂੜਾਮਣੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

ਜਿਲਦ ਤੇਰਵੀਂ

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥਾਵੀ-ਜਿਲਦ ੧੩)

ਕਵਿ ਚੜਾਮਣਿ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਕ੍ਰਿਤ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

[ਰੁਤ ਚੌਥੀ ਮੁੱਕੀ, ਪੰਜਵੀਂ ਸਾਰੀ ਤ ਛੇਵੀਂ — ਜਾਰੀ]

ਮੰਗਲਾਂ ਦੀ ਭਾਵਾਰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨੀ ਟੀਕਾ

ਅਤੇ ਸ਼ੇਸ਼

ਪ੍ਰਯਾਂਵਾਂ ਤੇ ਉੱਧਾਰਾਂ ਸਮੇਤ ।

ਸੰਪਾਦਿਤ :—

ਪਦਮ ਭੂਸ਼ਨ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਡਾਕਟਰ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

(ਕਰਤਾ 'ਕਲਗੀਧਰ ਚਮਤਕਾਰ')

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

SRI GUR PARTAP SURAJ GRANTH VOL. XIII (in Punjabi)

Kavi Churamani Bhai Santokh Singh
Editor : Bhai Vir Singh

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਜਿਲਦ ਤੇਰਵੀਂ

ਕਵੀ ਚੁੜਾਮਣੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ
ਸੰਪਾਦਕ : ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ

© ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

ਸਾਲ : 2011

ਕਾਪੀਆਂ : 5000

ਕੀਮਤ : 239.00

1120. ਹ. ਪੁ. 1582

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

ਛਾਪਕ : ਅਰਜਨਾ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

ਰਾਹੀਂ : ਕੰਟਰੋਲਰ, ਛਾਪਾਈ ਤੇ ਸਟੇਸ਼ਨਰੀ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

ਸੂਚੀ ਪੱਤਰ ਰੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ-ਜਿਲਦ

ਪ੍ਰੰਗ	ਸੰ॥	ਪੰਨਾ	ਪ੍ਰੰਗ	ਸੰ॥	ਪੰਨਾ
ਰੁਤ ਚਉਥੀ-ਜਾਰੀ ।			ਅਰਦਾਸਾਂ ।	੧੪	੫੪੮੧
ਅਨੰਦਪੁਰ ਛੱਡਣ ਤੇ ਜੰਗ ।	੩੮	੫੩੬੩	ਅਰਦਾਸਾਂ-ਜਾਰੀ ।	੧੫	੫੪੯੩
ਬਾਹਰ ਡੇਰਾ ਕਰਨਾ ।	੩੯	੫੩੬੭	ਧਯਾਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਰ । ਸ਼ਨਾਨ		
ਤੋਪ ਦੇ ਗੋਲੇ ਤੋਂ ਬਚਾਉ ।	੪੦	੫੩੭੦	ਫਲ । ਭਵਿੱਖਤ ।	੧੬	੫੫੦੨
ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਦਾ ਆਉਣਾ ।	੪੧	੫੩੭੪	ਭਵਿੱਖਤ । ਬਿਸ਼ੰਭਰ ਦੀਆਂ		
ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂਗਾਇ ਬਿਸਾਲੀ ਮੇਲ ।	੪੨	੫੩੭੮	ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ।	੧੭	੫੫੦੯
ਜੰਗ ।	੪੩	੫੩੮੩	ਸ਼ਾਧ ਨਿਰਣਯ ।	੧੮	੫੫੧੬
ਘਮਸਾਨ । ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸ਼ਹਾਦਤ ।	੪੪	੫੩੮੬	ਮਾਤਾ ਜੀਤੋ ਜੀ ਸਚਖੰਡ ਗਮਨ ।	੧੯	੫੫੨੩
ਵਿਜੈ ਲੋਕੇ ਬਿਸਾਲੀ ਪੁੱਜਣਾ ।	੪੫	੫੩੯੦	ਪਾਰਥੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੋਂ ਮਰਦ ।	੨੦	੫੫੨੭
ਬਿਸਾਲੀ ਡੇਰਾ । ਜੰਗ ।	੪੬	੫੩੯੪	ਸੋਨਾ ਇਕੱਤ ਕਰਵਾਯਾ ।	੨੧	੫੫੩੧
ਭਬੋਰ ਦੇ ਰਾਣੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ।	੪੭	੫੩੯੭	ਖਜ਼ਾਨਾ ਸਤਲੁਜ ਪ੍ਰਵਾਹ ।	੨੨	੫੫੩੫
ਕਲਮੋਟ ਨੂੰ ਘੇਰਨਾ ।	੪੮	੫੪੦੧	ਫਕੀਰ ਫੁਲਾਂ ਦੀ ਭੇਟਾ ਲਯਾਯਾ ।	੨੩	੫੫੪੦
ਵਾਪਸ ਅਨੰਦਪੁਰ ਆਉਣਾ ।	੪੯	੫੪੦੫	ਕਵੀਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰ ।	੨੪	੫੫੪੬
ਭੀਮ ਚੰਦ ਮੇਲ । ਏਭ ਭੇਟ ।	੫੦	੫੪੦੯	ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰ । ਕਲਿ ਵਰਤਾਰਾ ।	੨੫	੫੫੫੩
ਖੰਡਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਪਦੇਸ਼ ।	੫੧	੫੪੧੨	ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਾਜ, ਚੰਦਨ ਕਵੀ ।	੨੬	੫੫੬੩
ਰੁਤ ਪੰਜਵੀਂ ।			ਸੁਖਮਨੀ ਤੇ ਜਪ ਮਹਿਮਾਂ ।	੨੭	੫੫੬੮
ਮੰਗਲ । ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵਾਂ ਜੀ ।	੧	੫੪੧੭	ਜਪੁਜੀ ਮਹਾਤਮ ।	੨੮	੫੫੭੫
ਭਾਈ ਜਗਾ ਸਿੰਘ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ।	੨	੫੪੨੨	ਤੰਬਾਕੂ । ਕੇਸ਼ ।	੨੯	੫੫੮੫
ਪੰਮਾ ਦੂਤ ਹੋਕੇ ਰਿਹਾ । ਘੋੜੇ ਚੋਰੇ ।	੩	੫੪੨੬	ਮਦਨ ਮਾਥ । ਰਾਮ ਦੱਤ ਕਿੰਗ ।	੩੦	੫੫੯੨
ਰਵਾਲਸਰ ਦਾ ਮੇਲਾ ।	੪	੫੪੩੦	ਇਕ ਮਾਈ ਪਾਸੋਂ ਦੁੱਧ ਪੀਤਾ ।		
ਰਾਜਯਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ । ਚੰਬਜਾਲੀ ।	੫	੫੪੩੪	ਧਨ ਦੇਵਾਂਗੇ ਮਰਵਾਵਾਂਗੇ ।	੩੧	੫੫੯੮
ਮਾਲਵੀਹ ਪਰਬਤ ਤੇ ਸੈਲ ।	੬	੫੪੪੧	ਸੈਦਾ ਬੈਗ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆ ।	੩੨	੫੬੦੩
ਨਾਗਾਂ ਜੱਛਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਕਰਾਯਾ ।	੭	੫੪੪੪	ਦਿਜ ਨਾਰੀ ਪਠਾਨ ਨੇ ਖੋਹੀ ।	੩੩	੫੬੦੭
ਮੰਡੀ ਪਤੀ ਪਾਸ ਡੇਰਾ ।	੮	੫੪੪੯	ਦਿਜ ਨੂੰ ਨਾਰੀ ਦਿਵਾਈ ।		
ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਮਹਾਂ ਦਾਨ ਨਾ ਲਿਆ ।	੯	੫੪੫੪	ਸਿਰ ਸੱਦਕ ।	੩੪	੫੬੧੧
ਕਵੀਯਨ ਸੰਬਾਦ ।	੧੦	੫੪੫੯	ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੀ ਜੰਗ ਹਿਤ ਤਜਾਰੀ ।	੩੫	੫੬੧੫
ਭਾਲਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਢਾਲ ਪ੍ਰੀਖਯਾ ।	੧੧	੫੪੬੮	ਜੰਗ । ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਮਾਨ ਗਵਾਯਾ ।	੩੬	੫੬੧੯
ਹਰਿਗੁਪਾਲ । ਧਯਾਨ ਸਿੰਘ ।	੧੨	੫੪੭੨	'ਖਾਲਸਾ' ਦੇ ਅਰਥ । ਭਵਿੱਖਤ ।	੩੭	੫੬੨੨
ਬਿਸ਼ੰਭਰ ਦਾਸ ਉਜੈਨੀ ।	੧੩	੫੪੭੭	ਪਾਹੁਲ ਭੇਦ । ਰਹਿਤ । ਬ੍ਰਾਹਮਣ		
			ਲੱਛਣ ।	੩੮	੫੬੨੯

ਪ੍ਰਸੰਗ	ਸ਼੍ਲੋਕ	ਪ੍ਰਸੰਗ	ਸ਼੍ਲੋਕ	ਪੰਨਾ
ਬ੍ਰਹਮਣ ਖੀਰ ਮਾਸ ਭੁਗਾਏ ।		ਜੰਗ ਜਾਰੀ ।		੧੦੫੭੭੪
ਬ੍ਰਹਮਣ ਲਛਣ ।	੩੯੫੬੩੪	ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਦਾ ਜੰਗ ।		੧੧੫੭੭੮
ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ।		ਰਾਤੀਂ ਸਲਾਹਾਂ । ਤੀਜਾ ਦਿਨ ।		੧੨੫੭੮੨
ਸਾਲ ਪੱਤ । ਜੋਧਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ।	੪੦੫੬੪੫	ਸੂਬਿਆਂ ਨੇ ਤੋਪ ਚਲਾਉਣੀ ।		੧੩੫੭੮੬
ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ		ਘੋਰਾ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਤੀਰ ।		੧੪੫੭੯੦
ਕਰਮ ਨਿਰਣਯ ।	੪੧੫੬੪੬	ਤੀਰ ਨਾਲ ਚਿੱਠੀ ।		੧੫੫੭੯੪
ਆਤਮ ਵਿਚਾਰ ।	੪੨੫੬੫੫	ਸਿੰਘ ਦਾ ਰਾਤੀਂ ਹੱਲਾ ।		੧੬੫੭੯੮
ਆਤਮ ਵਿਚਾਰ-ਜਾਰੀ ।	੪੩੫੬੬੧	ਬਾਘਨ ਤੇ ਬਿੱਜਘੋਖ ਤੋਪਾਂ ।		੧੭੫੮੦੧
ਜੋਗ ਵਰਣਨ ।	੪੪੫੬੬੮	ਘੋਰਾ ਜਾਰੀ । ਭਾਈ ਕਟੂਯਾ ।		੧੮੫੮੦੬
ਵੇਦਾਂਤ ਵਿਚਾਰ ।	੪੫੫੬੭੫	ਵੈਰੀ ਦੀ ਫੌਜ ਦੇ ਬਜ਼ਾਰੋਂ ਰਸਦ ।		੧੯੫੮੧੧
ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਸਾਧਨ ।	੪੬੫੬੮੧	ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਕੀਤਿਆਂ		
ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਉਪਦੇਸ਼ ।	੪੭੫੬੮੬	ਤੁਰਕ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ ।		੨੦੫੮੧੩
ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ-ਜਾਰੀ ।	੪੮੫੬੯੨	ਧਨ ਜਾਣ ਤੇ ਮੋਗ ਨਾ ਕੀਤਾ ।		੨੧੫੮੧੮
ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ-ਜਾਰੀ ।	੪੯੫੬੯੯	ਵੈਰੀਆਂ ਨੇ ਜਲ ਰੋਕਿਆ ।		
ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਿਰਣੈ ।	੫੦੫੭੦੫	ਹਿਮਾਯਤੀ ਨਾਲਾ ।		੨੨੫੮੨੨
ਹਜ਼ੂਰੀ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ।	੫੧੫੭੧੧	ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਲੰਗਰ ਮਸਤਾਨੇ ।		੨੩੫੮੨੫
ਹਜ਼ੂਰੀ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ।	੫੨੫੭੨੫	ਇਕ ਸਿੱਖ ਨੇ ਪਾਰਸ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ ।		੨੪੫੮੨੯
੮੩ ਛੀਵੀਂ ।		ਮਾਤਾ ਦੀ ਦੀ ਸਿਪਾਰਸ਼ ।		੨੫੫੮੩੩
ਮੰਗਲ । ਮਸੰਦਾਂ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ		ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੇ ਇੱਟਾਂ ਪੱਥਰ		
ਦੀ ਸਿਪਾਰਸ਼ ।		ਖਜ਼ਾਨਾ ਜਾਣਕੇ ਲੁੱਟੇ ।		੨੬੫੮੩੭
ਸ਼ੇਰੇ ਖਾਂ ਜੰਗ ਕਰਨ ਆਇਆ ।	੧੫੭੩੭	ਵਕੀਲ ਦਾ ਆਉਣਾ ।		੨੭੫੮੪੧
ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਫਕੀਰ ਹੋਗਿਆ	੨੫੭੪੧	ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਛੱਡਣ ਦੀਆਂ ਸਲਾਹਾਂ		੨੮੫੮੪੪
ਰਮਜ਼ਾਨੇ ਮਾਰਿਆ । ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ	੩੫੭੪੫	ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਅਨੰਦ		
ਨੂੰ ਖਬਰ ।		ਪੁਰ ਛੱਡਣ ਹਿਤ ਕਹਿਣਾ ।		੨੯੫੮੪੮
ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੀ ਨੌਵੀਂ ਔਰੰਗ	੪੫੭੪੯	ਬਿਦਾਵਾ ਲਿਖਾਇਆ । ਤਜਾਰੀ		੩੦੫੮੫੨
ਵਰਿਆਦ ।		ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਛੱਡਣਾ ।		੩੧੫੮੫੬
ਸੂਬਿਆਂ ਅਗੇ ਮਿੰਨਤਾਂ ਕਰਨੀਆਂ	੫੫੭੫੪	ਪਹਾੜੀਆਂ ਤੇ ਸੂਬਿਆਂ ਪਿੱਛੋਂ		
ਪਹਾੜੀਆਂ ਤੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਤਜਾਰੀ	੬੫੭੫੮	ਆ ਪੈਣਾ । ਭਾ: ਉਦੇ ਸਿੰਘ		
ਚੜ੍ਹਾਈ ।	੭੫੭੬੧	ਬੱਧ, ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ।		੩੨੫੮੫੯
ਜੰਗ ਆਰੰਭ ।	੮੫੭੬੫	ਭਾਈ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਬੱਧ, ਜੰਗ		੩੩੫੮੬੫
	੯੫੭੬੯	ਚਮਕੌਰ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿਚ ਜੁਧ ।		੩੪੫੮੭੧

੩੮. [ਆਨੰਦਪੁਰ ਵੱਡਣ ਪਿੱਛੋਂ ਜੰਗ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਰਜੋ ਕੂਚ ਸਤਿਗੁਰ ਚਲੇ ਸੰਗ ਖਾਲਸਾ ਬੀਰ। ਬਿਜੈ ਨਾਦ
 ਰਣਜੀਤ ਕੋ ਸੁਨਤਿ ਅਧੀਰਜ ਭੀਰ^੧ ॥ ੧ ॥ ਪਾਥੜੀ ਛੰਦ ॥ ਤਬਿ ਕਹਜੋ
 ਖਾਲਸੇ ਜੋਰਿ ਹਾਥ। 'ਨਿਪੁ ਦਈ ਆਨ^੨ ਪੁਰਿ ਤਜਾਗ ਨਾਥ। ਪਲਟਾ ਸੁ
 ਲੇਹੁ ਅਪਨਾ ਜ਼ਰੂਰ। ਲੁਟ ਗਾਮ ਪਾਇ ਉਜਰੈ ਕਹਿਲੂਰ ॥੨॥ ਸੁਖ ਸੰਗ
 ਅਬੈ ਕਿਮ ਥਸਨ ਦੇਹਿ। ਕਰਿਹੈ ਉਜਾਰ ਗਾਮਾਨਿ ਬੋਹ^੩। ਸੁਨਿ ਕਰਿ
 ਸੁ ਬਾਕ ਸਤਿਗੁਰ ਬਖਾਨ। 'ਲਿਹੁ ਮਾਰ ਲੂਟ ਕਰੀਅਹਿ ਨਿਦਾਨ^੪* ॥
 ੩ ॥ ਜੋ ਲਰਨ ਆਇ ਹਨੀਐ ਤੁਫੰਗ^੫। ਤਬਿ ਗਯੋ ਖਾਲਸਾ ਕਰਨਿ
 ਸੰਗ। ਨਿਰਮੋਹ ਨਾਮ ਜਿਹਠਾਂ ਸਥਾਨ। ਉਤਰੇ ਸੁ ਪ੍ਰਿਥੀ ਪਰ^੬ ਗੁਰ ਸੁਜਾਨ
 ॥੪॥ ਜਬਿ ਲੁਟਜੋ ਦੇਸ਼ ਗਿਰਪਤਿਨਿ ਕੋਰ। ਸੁੱਤਨਿ ਸੈਨ ਪਹੁੰਚੀ ਬਡੇਰ।
 ਭੇਜੇ ਸਮੂਹ ਨਿਪੁ ਭੀਮਚੰਦ। ਜਿਹ ਸੰਗ ਹੰਡੂਰੀ ਭੂਪਚੰਦ^੭ ॥ ੫ ॥
 ਸਗਰੇ-ਗਿਰੀਸ਼ ਮਨ ਅਧਿਕ ਚਾਵ। 'ਨਹਿ ਦੁਰਗ ਕੋਟ ਮਾਵਾਸ ਥਾਵ^੮।
 ਇਹੁ ਭਈ ਬਹੁਤ ਆਛੀ ਲਖੇਹ। ਗੁਰ ਅਨੰਦਪੁਰਾ ਤਜਿ ਦੀਨਿ ਗ੍ਰੋਹ ॥
 ੬ ॥ ਨਹਿ ਪਰਤਿ ਜ਼ੋਰ, ਹੈ ਜਤਨ ਨਾਂਹਿ। ਲਰਿ ਕਰਿ ਸੁ ਮਰੈ ਭਟ
 ਅਨਿਕ ਤਾਂਹਿ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਗਰੀਸ਼ ਇਮ ਅਨੰਦ ਪਾਇ। ਪੈਦਲ ਤੁਰੰਗ
 ਦੀਨਸਿ ਪਠਾਇ ॥ ੭ ॥ ਜੋਤੀਕ ਸੈਨ ਬਾਈਸ ਧਾਰ। ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਾਇ
 ਹੱਥਸਾਰ ਧਾਰਿ। ਚਲਿ ਮਨੋ ਓਰੜੀ ਗੰਗ ਧਾਰ। ਅਨਗਨ ਤੁਫੰਗ ਖਰ
 ਖੜਗ ਧਾਰਿ ॥ ੮ ॥ ਗਨ ਬਜੇ ਵੋਲ ਪਟਹੇ ਨਿਸ਼ਾਨ। ਭੋਰਿਨਿ^੯ ਭੁੰਕਾਰ
 ਤੁਰਰੀ ਨਿਸ਼ਾਨ। ਉਤ ਪਾਇ ਖਾਲਸੇ ਲੂਟ ਮਾਰ। ਸਭਿ ਲਏ ਪਦਾਰਥ
 ਕਰਿ ਉਜਾਰ ॥ ੯ ॥ ਕਹਿਲੂਰ ਦੂਣ ਮਹਿ ਧੂਮ ਧਾਮ। ਇਮ ਪਰੀ ਮਾਰ
 ਭਜਿ ਤਜਤਿ ਧਾਮ। ਜੋ ਅਰਹਿ ਬੋਗ ਹੀ ਮਾਰ ਲੋਤਿ। ਛੂਟੈ ਤੁਫੰਗ
 ਬਡ ਸੰਗ ਖੇਤ ॥ ੧੦ ॥ ਘੋਰਨਿ ਨਚਾਇ ਮੋਰਨਿ ਮਨਿੰਦ। ਕੋਰਨਿ

^੧ਕਾਇਰ ਧੀਰਜ ਰਹਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ^੨ਸਰ੍ਹੋਂ। ^੩ਅੰਤ। ^੪ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ, ਭਾਵ ਕਿਓ ਓਟ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

^੫ਨਾਮ ਹੈ। ^੬(ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ) ਕਿਲਾ ਕੋਟ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ^੭ਫੁੰਦਰੀਆਂ ਦੀ।

^੮ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵੇਰੀ ਨੇ ਫਰੋਬ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਰੜੇ ਕਢਿਆ ਹੈ ਤੇ ਦਰੀ ਨਾਲ
 ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਅਗੋਂ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਤ
 ਜਾਕੇ ਇਹ ਗਲ ਖੁਲ੍ਹਣ ਲਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਅੰਸੂ ੪੨ ਦੇ ਅੰਕ ਨੇ ਵਿਚ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
 ਗੁਰਬਿਲਾਸ ਤੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਇਹੋ ਗਲ ਸਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਬਨਾਇ^੧ ਸੂਰਨਿ ਬਿਲੰਦਾ ਤੋਰਨ ਰਿਪੂਨ^੨ ਫੋਰਨ ਸੁ ਅੰਗ। ਓਰਨ ਉਭੈ^੩ ਸੁ
 ਛੋਰਨਿ ਤੁਫੰਗ ॥੧੧॥ ਤਬਿ ਹੁਇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਲ ਦੁਉਨ। ਪ੍ਰੇਰੇ ਸਮੀਰ
 ਜਿਮ ਜਲਦ ਉਨ^੪। ਕਰਕਾ ਸਮੂਹ ਗੋਰੀ ਗਿਰੀਤਿ। ਬਾਰੂਦ ਅਗਨਿ
 ਤੜਿਤਾ ਦਿਪੰਤਿ^੫ ॥੧੨॥ ਇਕ ਬਾਰਿ ਛੁਟੀ ਸਲਖਾ ਕਰਾਲ। ਤੜਭੜ ਸੁ
 ਨਾਦ ਸੁਨਤੇ ਬਿਸਾਲ। ਦਿਸਿ ਦੁਹਨ ਮਾਰ ਮਾਰੀ ਵਿਸੇਸ਼। ਛਲਕੰਤਿ
 ਗਜਨ ਰਣ ਕੈ ਅਸੇਸ਼ ॥ ੧੩ ॥ ਭਰਿ ਮੁਸ਼ਟ ਬਰੂਦ ਡਾਲਤਿ ਉਤਾਲ।
 ਗਲਕਾਂ ਸੁ ਡਾਲ ਠੋਕਤਿ ਬਿਸਾਲ। ਭਰਿ ਤੁਰਤ ਪਲੀਤੇ ਪਰ ਜਮਾਇ।
 ਤੋੜਾ ਉਭਾਰਿ ਕਲ ਪੈ ਟਿਕਾਇ ॥ ੧੪ ॥ ਕਰਿ ਦਸਤਰਵਾਂ ਰਿਪੁ ਤਨ
 ਤਕਾਇ। ਡਾਂਭੈਂ ਸ਼ਿਤਾਬ ਨਹਿੰ ਕਰ ਡੁਲਾਇ। ਜਬਿ ਲਗਹਿ ਜਾਇ
 ਨਹਿੰ ਦੇਰ ਕੋਇ। ਗਿਰ ਪਰਹਿ ਭੂਮ ਨਿਜ ਪ੍ਰਾਨ ਖੋਇ ॥ ੧੫ ॥ ਅਸ-
 ਵਾਰ ਧਵਾਇ ਹਯ ਕੇ ਸ਼ਿਤਾਬ। ਛੋਰਤਿ ਤੁਫੰਗ ਕਰ ਕਰਤਿ ਦਾਬ^੬।
 ਰਿਪੁ ਕੇ ਗਿਰਾਇ ਕਸਿ ਲੋਤਿ ਫੋਰ। ਪੁਨ ਕਰਤਿ ਨੇਰ ਤਤਕਾਲ ਗੋਰਿ।
 ੧੬॥ ਵੁਣੁਣਾ ਵੰਦਾ॥ ਚਲਹਿੰ ਤੁਫੰਗਾ। ਗੁਲਕਨ ਸੰਗਾ। ਲਗਿ ਲਗਿ ਅੰਗਾ।
 ਕਰਿ ਕਰਿ ਭੇਗਾ। ੧੭ ॥ ਮੁਰਛਤਿ ਹੋਏ। ਧਰ ਪਰ ਸੋਏ। ਮਨਹੁੰ
 ਨਿਹਾਲੀ। ਬਰਨ ਸੁ ਲਾਲੀ^੮ ॥੧੮॥ ਗਿਰ^੭ ਬਹੁ ਲੋਹੂ। ਬਹੁਬਲ ਹੋਹੂ^੯।
 ਮੁਖ ਮੁਰਝਾਨੇ। ਹਤਿ ਹੁਇ ਪ੍ਰਾਨੇ ॥ ੧੯ ॥ ਰੁਪਿ ਰੁਪਿ ਆਗੇ। ਨਹਿੰ
 ਡਰਿ ਭਾਗੇ। ਚਰਨ ਜਮਾਏ। ਨਹਿੰਨ ਹਿਲਾਏ ॥੨੦॥ ਤਕਿ ਤਕਿ ਗੋਰੀ।
 ਅਰਿ ਦਿਸਿ ਛੋਰੀ। ਉਰ ਸਿਰ ਫੋਰੀ। ਕਰ ਪਗ ਤੋਰੀ ॥ ੨੧ ॥ ਬਲ ਬਲ
 ਰੋਕੇ। ਦਲ ਖਲ ਵੋਕੇ^{੧੦}। ਖਲ ਭਲ^{੧੧} ਹੋਵਾ। ਅਤਿ ਭੈ ਜੋਵਾ ॥ ੨੨ ॥
 ਰਨ ਮਹਿੰ ਮਾਰੇ। ਸੁਭਟ ਕਰਾਰੇ। ਬਡ ਬਰਿਆਰੇ^{੧੨}। ਏਰਤਿ ਨ ਟਾਰੇ ॥੨੩॥
 ਝਟਪਟ ਜੁੱਟੇ। ਕਟ ਕਟਿ ਕੁੱਟੇ^{੧੩}। ਲਪ ਪਟ ਹੁੱਟੇ^{੧੪}। ਮੁਖ ਲਗਿ ਟੁੱਟੇ ॥
 ੨੪ ॥ ਸਟਪਟ ਧਾਏ। ਰਕਤ ਭਿਗਾਏ। ਖੜਗ ਨਚਾਏ। ਤਨ ਰਿਪੁ ਲਾਏ
 ॥ ੨੫ ॥ ਸਾਬਾਸ ਵੰਦ ॥ ਗਹਤਿ ਕਮਾਨਹਿੰ। ਧਨੁ ਖਰ ਬਾਨਹਿ। ਕਰਿ ਬਲ

^੧ਵਭੇ ਸੂਰਮੇ ਕਤਾਰਾਂ (ਆਪਣੀਆਂ, ਬਣਾਕੇ ਤੋੜਦੇ ਹਨ (ਕਤਾਰਾਂ) ਵੇਰੀ ਦੀਆਂ। ^੨ਦੁਵਲੀਓਂ।
^੩ਬੋਦਲ ਓਰੜਕੇ। ^੪ਬਿਜਲੀ ਲਿਸ਼ਕਦੀ ਹੈ। ^੫ਠੋਥ ਨਾਲ (ਘੋੜਾ) ਦਬਾਕੇ। ^੬ਧਰਤੀ) ਮਾਨੋਂ
 ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਨਿਹਾਲੀ। ^੭ਡਿਗਿਆ। ^੮ਕਮਜ਼ੋਰ। ^੯ਬਿਹਬਲ ਪਾਠ ਏਥੇ ਚਾਹੀਏ। ਲਿਖਾਰੀ
 ਦੀ ਉਕਾਈ ਨਾਲ ਬਹੁਬਲ ਪਾਠ ਹੋ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ^{੧੦}ਵੇਰੀ ਦੇ ਦਲ ਵੋਕੇ।
^{੧੧}ਖਰਬਰਾਟ। ^{੧੨}ਬਲਵਾਨ। ^{੧੩}ਕਮਰ ਤੇ ਕਟ ਕੱਟ ਦਿਤੇ। ^{੧੪}ਗੁੱਥਮਗੁੱਥਾ ਹੋਏ। (ਅ)
 ਚਾਹੇ ਹੁੱਟੇ ਹੋਏ ਸਨ ਫੇਰ ਬੀ ਗੁੱਥਮਗੁੱਥਾ ਹੋ ਗਏ।

ਤਾਨਹਿ । ਤਕਤ ਨਿਸ਼ਾਨਹਿ ॥ ੨੬ ॥ ਰਿਪੁ ਗਨ ਹਾਨਹਿ । ਲਗਤਿ
 ਕਿਕਾਨਹਿ । ਤਜਹਿ ਸੁ ਪਾਨਹਿ । ਤਜਤਿ ਨ ਥਾਨਹਿ ॥ ੨੭ ॥ ਹੁਇ ਹਥ
 ਵੱਥਹਿ । ਖਿਲਤਿ ਪਲੱਥਹਿ^੧ । ਗਹਿ ਗਹਿ ਮੱਥਹਿ^੨ । ਬਹੁ ਬਲ ਸੱਥਹਿ^੩
 ॥ ੨੮ ॥ ਮਿਲਿ ਲਲਕਾਰਤਿ । ਸਿਪਰ ਸੰਭਾਰਤਿ । ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰਤਿ । ਕਟਿ
 ਕਟਿ ਡਾਰਤਿ ॥ ੨੯ ॥ ਤੁਪਕ ਕੜਾਕਹਿ । ਹਤਹਿ ਸੁ ਤਾਕਹਿ^੪ । ਮਿਲਿ
 ਭਟ ਪ੍ਰੇਰਤਿ । ਕਿਤ ਕਿਤ ਟੇਰਤਿ ॥ ੩੦ ॥ ਹਯ ਬਰ ਫੇਰਤਿ । ਰਿਪੁ ਹਤਿ
 ਗੇਰਤਿ । ਸੁਭਟ ਨਿਬੇਰਤਿ । ਰਿਸ ਦਿਗ ਹੇਰਤਿ^੫ ॥ ੩੧ ॥ ਦੰਗਰਾ ॥ ਅਧਿਕ
 ਬਿਧਿ ਕੇ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਿ^੬ ਜੁਧ ਮੱਧ ਬਹੁ ਰੁਧਿ^੭ । ਜਨੁ ਦੂਜੇ ਭਾਰਥ^੮ ਭਯੋਲਰਤਿ
 ਬੀਰ ਬਿਧਿ ਸਧ^੯ ॥ ੩੨ ॥ ਲਲਿਤਪਦਛੰਦ ॥ ਉਦੈ ਸਿੰਘ ਅਰੁ ਧਰਮ ਸਿੰਘ
 ਭਟ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਸੰਭਾਰੇ । ਮੁਹਕਮ ਸਿੰਘ ਟੇਕ ਸਿੰਘ ਮਿਲਿ ਕੈ ਈਸ਼ਰ
 ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਹਾਰੇ ॥ ੩੩ ॥ ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਤਜਹਿ ਸਰ ਖਰ ਗਨ ਦਯਾ ਸਿੰਘ
 ਗੁਰ ਤੀਰੇ । ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ ਬੀਰ ਰਸ ਮਾਤਾ ਗਿਨੈ ਨ ਰਿਪੁ ਕੇ ਬੀਰੇ^{੧੦} ॥ ੩੪
 ॥ ਬਖਸ਼ਸਿੰਘ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ਸਿੰਘ ਦੈ ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਅਸੁ ਫੇਰਾ ॥ ਇਤਿ ਜਾਇਕ ਸਭਿ
 ਸਿੰਘ ਭਨੈ ਕੇ^{੧੧} ਕ੍ਰੋਧਤਿ ਰਿਦੈ ਘਨੇਰਾ ॥ ੩੫ ॥ ਉਤ ਤੇ ਭੂਪਚੰਦ ਹੰਡੂਰੀ
 ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜਸਪਾਲੀ । ਭੀਮਚੰਦ ਪ੍ਰੇਰੇ ਸਭਿ ਰਾਜੇ ਦੇ ਦੇ ਧੀਰ ਬਿਸਾਲੀ
 ॥ ੩੬ ॥ ਰਾਣੇ ਗਨ ਮੀਏਂ ਜਿਨ ਸੰਗਰਾ ਮਿਲੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਆਏ । ਸੈਨਾ
 ਸਕਲ ਗਿਰੀਸ਼ਨਿ ਕੇਰੀ ਬਹੁਰ ਪ੍ਰਜਾ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੩੭ ॥ ਕੋਪ ਕਟੋਚੀ
 ਅਰੁ ਚੰਬਾਲੀ ਕੁਲੂ ਕੈ ਠਲਵਾਲੇ ॥ ਮਿਲ ਗੁਲੋਰੀਆ ਗੂਜਰ ਰੰਘੜ ਜਿਤ
 ਕਿਤ ਆਇ ਬਿਸਾਲੇ ॥ ੩੮ ॥ ਗਿਨੈ ਗਿਰੀਸ਼ਨ ਕੇਤਿਕ ਸੰਗਰਾ ਬਾਇਸ
 ਧਾਰਨ ਆਏ । ਬਾਜਤਿ ਢੋਲ ਬੋਲਿ ਲਲਕਾਰੇ ਟੋਲ ਟੋਲ ਹੁਇ ਧਾਏ ॥
 ੩੯ ॥ ਜੁਦੀ ਜੁਦੀ ਨਿਜ ਮਿਸਲ ਬੇਧਿ ਕਰਿ ਸਮੁਖ ਖਾਲਸੇ ਹੋਏ । ਬਜਰੋ
 ਲੋਹ ਸੇਂ ਲੋਹ ਕਰਾਰਾ ਕੇਤਿਕ ਧਰ ਮਰਿ ਸੋਏ^{੧੨} ॥ ੪੦ ॥ ਲੋਥਨ ਤੇ ਪੂਰਨ
 ਥਲ ਹੋਵਾ ਕੇਤਿਕ ਪਰੇ ਕਰਾਰੈ^{੧੩} । ਕੇਤਿਕ ਜਲ ਜਾਰਤਿ ਦੁਖ

^੧ਭਾਵ ਹੱਥ ਪਲੱਥੇ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਖੇਲਦੇ ਹਨ । ^੨ਮਲ ਸੁਟਦੇ ਹਨ । ^੩ਬਹੁਤੇ ਬਲ ਨਾਲ । ^੪ਤੱਕਕੇ
 ਮਾਰਦੇ ਹਨ । ^੫ਕ੍ਰੋਧ ਭਰੇ ਨੈਣਾਂ ਨਾਲ ਤੱਕਦੇ ਹਨ । ^੬ਅਤਿ ਬਹੁਤਾ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਕੇ । ^੭ਰੁਕ ਗਏ ।
^੮ਮਹਾਂ ਭਾਰਥ ਜੁਧ । ^੯ਜੁਧ (ਭੁਲਾਕੇ) । (ਅ) ਸੁਧ ਬੁਧੀ ਨਾਲ ਭਾਵ ਛਲ ਵਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ
 ਨਿਰੋਲ ਬੀਰਤਾ ਦੇ ਭਾਵ ਨਾਲ । ^{੧੦}ਫੇਰ ਦੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਗਿਣਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ^{੧੧}ਇਤਿਜਾਇਕ
 ਸਾਰੇ ਸਿੰਘ, (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕੌਣ ਕਰੇ, ਦਿਲ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। (ਅ) (ਇਸ
 ਪਾਸੇ ਦੇ) ਵਰਣਨ ਕੀਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ^{੧੨}ਮਰਕੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਸੁੱਤੇ । ^{੧੩}ਕਰਾਰੁੰਦੇ ਹਨ ਪਏ ਹੋਏ ।

ਆਰਤਿ ਬਜੀ ਬੰਦੁਕ ਮਹਾਂ ਹੈ॥੪੧॥ਕ੍ਰੋਧਤਿ ਭਯੋ ਖਾਲਸਾ ਅਤਿਸੈ ਆਨ
 ਦਈ^੧ ਨਿਕਸਾਏ।ਕਪਟੀ, ਦੁਸ਼ਟ, ਅਨਿਸ਼ਟੀ^੨, ਕੰਟਕ^੩ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ
 ਉਥਲਾਏ॥੪੨॥ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੁ ਕਾਲੀ ਤਬਿ ਕੜਕੀ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਪਾਨ ਕਰੰਤੀ ।
 ਹੜ ਹੜ ਹਸਤਿ ਦੰਤ ਤੇ ਚਰਬਤਿ ਹਾਡਨਿ ਮਾਸ ਭਖੰਤੀ॥੪੩॥ਫਿਰੀ
 ਜੋਗਨੀ ਵਾਲ ਖਿਲਾਰਤਿ ਪੀ ਪੀ ਰਕਤ ਡਕਾਰੇ।ਨਾਰਤਿ ਮਿਲਿ ਧਮਾਲ
 ਕੋ ਘਾਲਤਿ^੪ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੈ ਪਰਵਾਰੇ^੫॥੪੪॥ਧੁਖਿ ਧੁਖਿ ਉਠੇ ਮਸਾਲ
 ਪੁਕਾਟੇ, ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਆਨੰਦੇ । ਤਾਲੀ ਬਜਹਿ ਭਵਾਲੀ ਲੇਤੇ ਕਾਲੀ ਮਾਲ
 ਬਨੰਦੇ^੬॥੪੫॥ਗਿੱਧ ਬਿੰਧ ਡਾਕਨ ਡਕਰਾਈ ਕਾਕ ਕੰਕ ਕੀ ਕੂਕੈ^੭ ।
 ਸਮਾਲ ਪੁਕਾਰਹਿ, ਸਾਨ ਖਾਤਿ ਪਲ^੮ ਬਿੰਦ ਬਿੰਦ ਹੁਇ ਦੂਕੈ^੯॥੪੬॥
 ਕਿਤਿਕ ਕਟੇ ਕਰ ਸਹਿਤ ਖੜਗ ਕੇ ਕਰੇ ਦੰਡ ਸਿਰ ਕਾਟੇ।ਪਗ ਜਾਨੂ ਤੇ
 ਕਾਟ ਕਾਟ ਕਰਿ ਸੁਭਟ ਗਿਰਨਿ ਕੇ ਡਾਂਟੇ॥੪੭॥ਫੂਟੇ ਮੰਡ ਲਗੀ ਗਨ
 ਗੁਲਕਾ ਜਜੋਂ ਹਾਂਡੀ ਪਟਕੇਤੀ।ਤੰਡ ਵਢੇ, ਕਿਹ ਫੂਟੇ ਲੋਚਨ, ਪੁੰਜ
 ਪੁਕਾਰ ਕਰੰਤੀ॥੪੮॥ਤੋਮਰ, ਸੇਲ^{੧੦}, ਸੈਹਥੀ, ਸਾਂਗਨ ਖੈਚੇ ਖੜਗ
 ਮਯਾਨੋਂ।ਅਧਿਕ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਪਗਨ।ਫਿਰੈਂਇਕ^{੧੧}ਕਟਿ ਕਟਿ ਪਰੈਂ ਨਿਦਾਨੋਂ॥
 ੪੯॥ਭਯੋ ਭਯੋਕਰ ਸੰਘਰ ਭਾਰੋ ਛੂਛੇ ਤੁਰੰਗ ਫਿਰੰਤੇ । ਆਯੁਧ ਤੇ ਸੰਕੀ-
 ਰਨੁ ਬਨੁ ਭਾ^{੧੨} ਲੋਥਨ ਪੋਥ ਕਰੰਤੇ॥੫੦॥ਕਹੈਂ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਜੁਟੇ ਝਟਾ-
 ਪਟ ਸਟਪਟ ਭਟ ਕਟ ਡਾਟੇ । ਲਟਪਟ ਹੈ ਕੈ ਮਿਟੇ ਨ ਅਟਕੈ^{੧੩}, ਨਹਿ
 ਸਟਕੈਂ ਤਨ ਢਾਟੇ^{੧੪}॥੫੧॥ਲਰਤਿ ਲਰਤਿ ਰਵਿ ਅਸਤ ਗਯੋ ਜਬਿ ਹਟੇ
 ਪਹਾਰੀ ਕਾਚੇ । ਲੋਥ ਸੰਭਾਰ ਮਿਲਜੋ ਦਲ ਸਿੰਘਨਿ ਆਇ ਪਿਖੇ ਗੁਰ
 ਸਾਚੇ॥੫੨॥ਆਯੁਧ ਛੀਨ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਆਨੇ ਅਪਰ ਵਸਤੁ ਗਨ ਲੂਟੇ ।
 ਮਾਰਿ ਉਜਾਰੇ ਗ੍ਰਾਮ ਦੂਣ ਕੇ ਅਰੇ ਅੰਗੁ ਸੇ ਕੂਟੇ॥੫੩॥ਲੇ ਕਰਿ ਫਤੇ
 ਖਾਲਸਾ ਆਯੋ ਡੇਰੇ ਬਿਥਰਿ^{੧੫} ਲਗਾਏ।ਮਨਹੁ ਕੇਹਰੀ ਮਿਲੇ ਦੂਣ ਮਹਿ
 ਸਤਿਗੁਰ ਫਤੇ ਬੁਲਾਏ॥੫੪॥ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਭਏ ਪਹਾਰੀ ਦੀਰਘ ਦੂਰ ਜਾਇ
^੧ਕਸਮ ਵੇਕੇ । ^੨ਅਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ । (ਅ) ਜਿਹ ਦਾ ਇਸ਼ਟ ਕੋਈ ਨਹੀਂ । ^੩ਦੁਖਦਾਈ ।
^੪ਲੁਛੀ ਪਾਉਣਾ । ^੫(ਆਪਣੇ) ਪਰਵਾਰ (ਸਮੇਤ ਜੋਗਣੀਆਂ) । ^੬(ਨੈਉਂ) ਭਵਾਲੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ
 ਕਿ (ਮਾਨੋਂ) ਕਾਲੀ (ਦੇ ਉਦਾਲੇ) ਮਾਲਾ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ । ^੭ਕਾਵਾਂ ਤੇ ਕੰਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕੂਕਾਂ ਹੋ
 ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ^੮ਮਾਸ । ^੯ਮੇਲੇ । ^{੧੦}ਇਕ ਹੋਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਟਦੇ ਭਾਵ ਜੰਮਕੇ ਲੜਦੇ ਹਨ ।
^{੧੧}ਬਨ ਏਸਤਾਂ ਨਾਲ ਢਕਿਆ ਗਿਆ, ਭਾਵ ਬਾਓਂ ਬਾਈਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਖਿੱਲਦੇ ਪਏ ਸਨ । ^{੧੨}ਅਟਕ
 ਕੇ ਹਟੇ ਨਾ । ^{੧੩}(ਪਿਛੇ ਨਾ) ਹਟੇ ਚਾਹੇ ਤਨ ਫੂਟ ਗਏ । ^{੧੪}ਖਿੱਲਰਕੇ ।

ਥਲ ਹੋਗਾ ਪਰਮ ਦੁਖੀ ਹੁਇ ਸ਼ੁਮ ਅਤਿ ਲਰਤੇ ਘਾਲਿ ਦੀਨਿ ਤਬਿ ਡੇਰਾ
 ॥ ੫੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗਿੰਏ ਚਰਬ ਰੁਤੇ 'ਜੇਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ
 ਅਸ਼ਟ ਤਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੮ । ੩੯. [ਬਾਹਰ ਡੇਰਾ ਕਰਨਾ] ।
 ਦੋਹਰਾ ॥ ਉਚੇ ਥਲ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਡੇਰਾ ਦਿਯੋ ਲਗਾਇ । ਬਿਰਜੋ ਖਾਲਸਾ
 ਜਾਇ ਕਾਰਿ ਫਤੇ ਜੰਗ ਤੇ ਪਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੋਪਈ ॥ ਕਲੜੀਧਰ ਕੇ ਪਗ ਸਿਰ
 ਧਰਿ ਧਰਿ । ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਕਰਿ । ਬਿਰਜੋ ਖਾਲਸਾ ਸ਼ੁਮ
 ਪਰਹਰਜੋ । ਕਿਨਹੁ ਸ਼ਨਾਨ ਸੁਚੇਤਾ ਕਰਜੋ ॥ ੨ ॥ ਘਾਇਲ ਸਾਲਪੁੱਤ੍ਰ
 ਕੋ ਪਾਇ । ਨਿਜ ਘਾਵਨ ਪਰ ਤਤਛਿਨ ਲਾਇ । ਮਿਟੀ ਪੀਰ ਮਿਲਿ ਮਾਸ
 ਗਯੋ ਹੈ । ਲਰਿਬੇ ਕੋ ਸਵਧਾਨ ਭਯੋ ਹੈ ॥੩॥ ਜੋ ਮਰਿ ਗਏ ਸੁ ਦੀਨੋ ਦਾਗ ।
 ਬਸੇ ਸੂਰਗ ਹੈ ਕੇ ਬਡਭਾਗ । ਬਰਤੀ ਦੇਗ ਸਰਬ ਕੋ ਜਬੈ । ਖਾਨ ਪਾਨ
 ਕਰਿ ਤਿਪਤੇ ਤਬੈ ॥ ੪ ॥ ਕੇਤਿਕ ਸਿੰਘ ਅਗਾਉ ਹੈ ਕੈ । ਜਾਗਤਿ ਰਹੇ
 ਸੁਚੇਤਾ ਕੈ ਕੈ । ਨਮਸਕਾਰਨੀ ਤਜਾਗਤਿ ਰਹੈ । ਜਿਨ ਕੋ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ
 ਨਿਪ ਡਰ ਲਹੈ ॥੫॥ ਉਤ ਰਾਜਨ ਬਹੁ ਸੈਕਟ ਪਾਏ । ਮਰੇ ਸਬੰਧੀ ਜਿਨ
 ਸਮੁਦਾਏ ਕਿਤਕ ਰੁਦਤਿ ਹੈਂ ਡੇਰੇ ਮਾਂਹਿ । ਭ੍ਰਾਤ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪਿਤ ਮਰਿਗੇ ਜਾਂਹਿ
 ॥੬॥ ਕਿਨ ਭੋਜਨ ਖਾਏ ਨਹਿ ਖਾਏ । ਅਧਿਕ ਸ਼ੋਕ ਜਿਨ ਬਿਖੈ ਸਮਾਏ ।
 ਪਜਾ ਕਿ ਸੈਨਾ ਜਿਤ ਕਿਤ ਰੋਵੈ ਜਿਨ ਕੋ ਸਨਬੰਧੀ ਰਣ ਸੋਵੈ ॥੭॥ ਨਿਸਾ
 ਭਯੰਕਰ ਤਿਨ ਕੋ ਹੋਈ । ਤੜਫਹਿ ਰਣ ਥਲ ਘਾਇਲ ਕੋਈ । ਨਹਿ
 ਉਠਾਵਨੇ ਪਾਏ ਸੋਇ । ਲਰਤਿ ਭਯੋ ਤਮ, ਮਿਟਿਗੇ ਦੋਇ ॥ ੮ ॥ ਪਰੇ
 ਬਿਸੁਰਤਿ ਹੈਂ ਬਿਚ ਡੇਰੇ । ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੇ ਜਾਹਿ ਨ ਨੇਰੇ । ਕੇਤਿਕ ਕਰਹਿ
 ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਾਹੂੰ ।—ਯਹੀ ਰੀਤਿ ਹੋਵਹਿ ਰਣ ਮਾਂਹੂੰ— ॥ ੯ ॥ ਭੀਮਚੰਦ ਕੋ
 ਗਾਰਿ ਨਿਕਾਰਹਿ । 'ਇਹ ਗਿਰਗਜਨ ਜਰਾਂ ਉਖਾਰਹਿ । ਗੁਰ ਸਨ ਰਚਿ
 ਬਿਰੋਧ ਮਰਿਵਾਏ । ਅਚਲਨਿ ਕੋ ਨਰੈ ਰਹਿਨ ਨ ਪਾਏ ॥ ੧੦ ॥ ਸਰਬ
 ਲਗਾਇ ਆਪ ਰਹਿ ਪਾਛੇ । ਬਿਧਵਾ ਗਿਰ ਤੀਯਨਿ ਕੋ ਬਾਂਛੇ । ਗਰ ਕੈ
 ਕਮਤੀ ਹੋਇ ਨ ਕੋਈ । ਰਹੁ ਦਿਸਿ ਤੇ ਗਨ ਸਿਖ ਹੁਇ ਸੋਈ ॥੧੧॥ ਲੈ ਲੈ
 ਪਾਹੁਲ ਜੰਗ ਮਚਾਵੈਂ । ਨਹਿ ਦਰਮਾਂਹਾ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਵੈਂ । ਕਹਾਂ ਰੀਸ ਪ੍ਰਭੁ

^੧ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਕੇ । ^੨ਦੁਕਾਂ । ^੩ਚਲਾਉਂਦੇ ਰਹੇ । ^੪ਹਟ ਗਏ ਦੋਵੇਂ (ਖਾਲਸਾ ਤੇ ਪਹਾੜੀਏ) ।

^੫ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ..... । ^੬ਪਹਾੜੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਆਦਮੀ । ^੭ਪਹਾੜੀ ਇਸਤੀਆਂ ਵਿਧਵਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ । ^੮ਤਨਖਾਹ ।

ਕੀ ਇਹ ਕਰੈ। ਨਾਹਕ ਕਰਿ ਬਿਰੋਧ ਲਰਿ ਪਰੈ ॥ ੧੨ ॥ ਪ੍ਰਜਾ ਸੈਨ ਕੋ
 ਕਿਯਸਿ ਬਿਨਾਸਾਉਪਜਨੈ ਬੀਸ^੧ ਬੀਸ ਮਹਿ ਬਾਂਸਾ^੨। ਇਮ ਰੋਵਤਿ ਅਰੁ
 ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਪਾ। ਜਾਗਤਿ ਰਹੇ ਧਰੇ ਡਰ ਆਪਾ ॥ ੧੩ ॥ ਕੋ ਕੋ ਖਾਨ
 ਪਾਨ ਕਰਿ ਸੇਵਾ। ਅਪਰ ਸਕਲ ਹੂੰ ਸੈਕਟ ਸੇਵਾ। ਰਜਨੀ ਕਰੀ ਬਿਤੀਤ
 ਦੁਖਾਰੇ। ਬੈਠੇ ਜਾਗਤਿ ਭਈ ਸਕਾਰੈ ॥ ੧੪ ॥ ਸੋਚ ਸਨਾਨ ਖਾਲਸੇ ਠਾਨੀ।
 ਉਚੀ ਧੁਨਿ ਤੇ ਪਠਿ ਗੁਰਬਾਨੀ। ਜਥਾ ਬਿਪਨ ਮਹਿ ਮੁਨਿ ਸਮੁਦਾਯਾ।
 ਬੈਦ ਘੋਖ ਕੋ ਪਠਤਿ ਉਠਾਯਾ ॥ ੧੫ ॥ ਆਸਾਵਾਰ ਰਬਾਬੀ ਗਾਵੈਂ।
 ਮਧੁਰ ਮਿਦੇਗ ਰਬਾਬ ਬਜਾਵੈਂ। ਰਾਗ ਰਾਗਨੀ ਸੁੰਦਰ ਨਾਨਾ। ਸੁਰ ਸਰ
 ਬਿਖਮ ਉਚ ਲਘੁ ਜਾਨਾ ॥ ੧੬ ॥ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਸਿਫਤ ਬਿਸਾਲਾ।
 ਸੁਖਦ ਲੋਕ ਦੇ ਸੁਨਹਿ ਰਸਾਲਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਠਾਨੀ ਸੋਚ ਸਨਾਨਾ। ਬੈਠੇ
 ਇਕ ਆਸਨ ਕਰਿ ਧਰਾਨਾ ॥ ੧੭ ॥ ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਖਾਲਸਾ ਆਇ। ਬੈਠਿ
 ਦਿਵਾਨ ਮਹਾਂਨ ਲਗਾਇ। ਬਿਤੀ ਟਿਕਾਇ ਰੰਗ ਇਕ ਰਾਤੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ
 ਚਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਿ ਮਾਤੇ ॥ ੧੮ ॥ ਦਿਵਸ ਚਢੈ ਗੁਰ ਨਯਨ ਉਘਾਰੇ।
 ਸੁਸਤ੍ਰ ਸੁ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨਿ ਧਾਰੇ। ਖੜਗ ਸਿਪਰ ਸਿੰਘਨ ਤਨ ਲਾਏ। ਗਹੇ
 ਤੁਪਕ ਕਟ ਕਸੀ ਸੁਹਾਏ ॥ ੧੯ ॥ ‘ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਆਇਸੁ ਦੇਹੁ ਚਢਨਿ ਕੀ।
 ਦੁਸ਼ਟਨ ਕੋ ਕਰਿ ਮਾਰ ਕਢਨਿ ਕੀ। ਮਾਰੇ ਕਾਲ^੩ ਬਿਰੋਸੀ ਧਰੇ। ਲੋਥੈਂ
 ਪਰੇ ਘਨੇ ਰਣ ਮਰੇ ॥ ੨੦ ॥ ਆਜ ਨਿਬੇਰਹਿਰੀ ਭਲਿ ਭਾਂਤੀ। ਭਾਜਹਿ
 ਫੂਟਤਿ ਸਿਰ ਅਰੁ ਛਾਂਤੀ। ਬਡ ਘਮਸਾਨ ਖਾਲਸੇ ਘਾਲਾ। ਦੁਰਜਨ ਕੋ
 ਦਿਨ ਬਿਤਨੈ ਦੁਖਾਲਾ ॥ ੨੧ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬਿ ਧੀਰਜ ਦੀਨਿ।
 ‘ਸੰਘਰ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਬਮ ਜੋ ਕੀਨਿ। ਸੁਮਤਿ ਹੋਹਿ ਭਟ ਸਕਲ ਤੁਰੰਗ। ਆਜ
 ਅਸੁਦੇ^੪ ਬਨਿ ਕੇ ਅੰਗ ॥ ੨੨ ॥ ਬਹੁਰ ਜੰਗ ਕੀ ਕੀਜਾਹ ਤਜਾਰੀ।
 ਮਰਦਹੁ ਢੇਰ ਸ਼ੜ੍ਹ ਨਿਪੁ ਭਾਰੀ’। ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਟਿਕਾਏ।
 ਡੇਰੇ ਬਿਰੇ ਮਹਾਂ ਸੁਖ ਪਾਏ ॥ ੨੩ ॥ ਭੀਮਰੰਦ ਉਤ ਜਾਗਤਿ
 ਭਯੋ। ਅਪਨਿ ਨਿਪਨ ਕੋ ਦਲ ਪਿਖਿ ਲਯੋ। ਸਹਿਮ ਬਿਫਾਲ ਹੋਇ
 ਸਭਿ ਰਹੇ। ਲਰਤਿ ਸਕਲ ਦਿਨ ਸੈਕਟ ਲਹੇ ॥ ੨੪ ॥ ਜੇ ਉਬਰੇ ਸੇ ਦੁਖੀ

^੧(ਆਪਣੀ) ਵੰਸ਼ ਵਿਚ ਉਪਜਿਆ ਹੈ, (ਜਿਵੇਂ ਵਾਸਾਂ ਵਿਚ (ਖਹਿਣੇ ਵਾਲਾ) ਵਾਂਸ^੨ ਵੇਦ ਪਾਠ
 ਕਰਦਿਆਂ ਧੁਨਿ ਨੂੰ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹਨ। ^੩ਉੱਚੀਆਂ, ਨੀਵੀਆਂ, ਸਰਲ ਤੇ ਵਿਖਮ ਸਾਰੇ ਭੇਦ ਜਾਣਦੇ
 ਹਨ [ਸਰ=ਸਰਲ]। ^੪ਜੇ ਕੱਲ ਮਾਰੇ ਸੀ। ^੫ਸੁਖੀ; ਭਾਵ ਅਜ ਅਰਾਮ ਕਰੇ। *ਪਾ:-ਬੰਧ।

ਬਿਸਾਲੇ । ਮਰੇ ਜੀਗ ਨਹਿ ਲੋਥ ਉਠਾਲੇ । ਘਾਇਲ ਪਰੇ ਸੈਂਕਰੇ ਐਸੇ ।
 ਕੇਤਿਕ ਬਚੇ, ਮਰਣ ਹੁਇ ਜੈਸੇ ॥੨੫॥ ਕਰੇ ਸੰਭਾਰਨਿ ਧੀਰਜ ਦੀਨੇ ।
 ਕੇਤਿਕ ਕੋ ਧਨ ਬਖਸ਼ਨਿ ਕੀਨੇ । ਸਿਰੇਪਾਉ ਕੇਤਿਕ ਪਹਿਰਾਏ । ਬੈਠਯੋ
 ਮਹਾਂ ਦਿਵਾਨ ਲਗਾਏ ॥ ੨੬ ॥ ਪਠਿ ਨਰ ਸਗਰੇ ਨਿਪਤ ਹਕਾਰੇ । ਉਠਿ
 ਉਠਿ ਕਰਿ ਆਗੇ ਸਤਿਕਾਰੇ । ਮਿਲਿ ਮਸਲਤ ਕਰਿ ਕਸ਼ਟ ਸੁਨਾਏ ।
 ‘ਆਨੰਦਖੁਰਿ ਕੋ ਤਜਿ ਗੁਰੁ ਆਏ ॥੨੭॥ ਹੁਤੇ ਵਹਿਰ ਭੀ ਸਿੰਘ ਸੁ ਬੋਰੇ ।
 ਭਯੋ ਜੀਗ ਸੁਭਟਨਿ ਕਿਯ ਜੋਰੇ । ਦਲ ਬਿਸਾਲ ਹਮ ਸਗਰੇ ਢੋਵਾ । ਤਉ
 ਖਾਲਸਾ ਰੁਪਯੋ ਖਲੋਵਾ ॥ ੨੮ ॥ ਮਰੇ ਸੈਂਕਰੇ ਘਾਇਲ ਹੋਹਿ । ਨਹੀਂ
 ਪਲਾਇਨ, ਲਰਹਿ ਸੁ ਕੋਹਿ । ਭਈ ਬਿਹਾਲ ਬਾਹਨੀ ਸਾਰੀ । ਲੂਟਿ ਕੂਟਿ
 ਕਰਿ ਦੁਲ ਉਜਾਰੀ ॥੨੯॥ ਠਰਹਿ ਜੁੱਧ ਤੇ ਨਾਂਹਿਨ ਲਖੀਅਤਿ । ਆਜ ਨ
 ਚਢੇ ਕਹਾਂ ਬਿਧਿ ਪਿਖੀਅਤਿ । ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਕਟਿ ਪਰਧਾਨ ਪਠਾਯੋ । ਤਿਸਕੋ
 ਲਿਖਯੋ ਪ੍ਰਥਮ ਇਮ ਆਯੋ ॥ ੩੦ ॥—ਸੀਰੰਦ ਕੋ ਸੁਬਾ ਚਢਿ ਆਵੈ ।
 ਹਮਰੀ ਕਰੈ ਸਹਾਇ ਸੁ ਧਾਵੈ—। ਹੁਕਮ ਸ਼ਾਹ ਕੋ ਤਬਿ ਹੁਇ ਗਯੋ ।
 ਅਬਿ ਲੋ ਆਵਨ ਸੈਨਹਿ ਭਯੋ ॥ ੩੧ ॥ ਪਠਹਿ ਪਧਾਨ ਆਜ ਕੋ ਔਰ ।
 ਮਿਲਹਿ ਜਾਇ ਸੀਰੰਦ ਕੀ ਠੋਰ । ਜੈਸੀ ਕੈਸੀ ਸੁਧਿ ਲੋ ਆਵੈ । ਕੈ ਵਜ਼ੀਰ
 ਖਾਂ ਜਾਇ ਚਢਾਵੈ ॥ ੩੨ ॥ ਭੀਮਰੰਦ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਾਨ । ਭੂਪ ਚੰਦ
 ਤਬਿ ਕੀਨ ਬਖਾਨ । ‘ਬਿਨਾ ਸ਼ਾਹੁ ਕੀ ਸੈਨ ਘਨੋਰੀ’ । ਗੁਰੂ ਨ ਹਾਰੈ, ਮੈਂ
 ਭਲ ਹੋਰੀ ॥ ੩੩ ॥ ਵਹਿਰ ਦੁਰਗ ਤੇ ਨਾਂਹਿ ਨ ਓਟਾ । ਭਯੋ ਨ ਸੰਘਰ
 ਕਲ ਕੁਛ ਖੋਟਾ । ਦਲ ਪਰ ਕਰੀ ਘਨੀ ਢਟਵਾਹਿ । ਮਰੇ ਬੰਦ ਗਨ
 ਪਰੇ ਕਰਾਹਿ ॥ ੩੪ ॥ ਤੁਮ ਪ੍ਰਥਮੈ ਨਹਿ ਜੀਗ ਮਚਾਵਹੁ । ਪਰੇ ਰਹੈ ਸਨ-
 ਮੁਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵਹੁ । ਸੁਬਾ ਜਬਿ ਸੀਰੰਦ ਕੋ ਆਵੈ । ਤਿਹ ਸੋ ਮਿਲਿ ਪੁਨ
 ਗੁਰੁ ਹਰਾਵੈ ॥੩੫॥ ਨਾਹਕ ਸੁਭਟ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਮਰੇ । ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੁਛ ਕਾਜ
 ਨ ਸਰੇ । ਕਰਿ ਮਸਲਤ ਇਮ ਗਿਰਪਤਿ ਸਾਰੇ । ਸਚਿਵ ਪਠਾਯੋ ਬਿਨਾ
 ਅਵਾਰੇ ॥ ੩੬ ॥ ‘ਕਿਮ ਬਿਲੰਬ ਆਵਨ ਮਹਿ ਹੋਈ । ਫਿਰੇ ਨ ਸ਼ਾਹੁ
 ਹੁਕਮ ਕਿਯ ਜੋਈ । ਸਭਿ ਲੋ ਭੇਦ ਪਠਾਵਹੁ ਸੁਧਿ ਕੋ । ਆਨਹੁ ਚਮੁ ਕਰੋ
 ‘ਬਚੇ ਵੀ ਮੋਇਆਂ ਵਰਗੇ । ‘ਵੇੜੇ ਨਹੀਂ, ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਕੇ ਲੜਦੇ ਰਹੋ । ‘ਸਿਰਦਿੰਦ ਦਾ । ‘ਸਾਡੀ
 ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਧਾਵਾ ਕਰੇਗਾ । ‘ਵੇਜੀਏ । ‘ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਮਿਨਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ । ‘ਮਾਰ,
 ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਮਾਰ । ‘ਵੇਖਦੇ ਰਹੋ ।

ਬਡ ਬੁਧਿ ਕੈ ॥੩੭॥ ਵਸਤੁ ਅਜਾਇਬ ਭੋਟ ਪਠਾਈ । ਮੰਤ੍ਰੀ ਗਯੋ ਬਿਲੰਬ
 ਬਿਹਾਈ । ਨਿਜ ਸੁਭਟਨਿ ਕੇ ਕਮਰ ਕਸਾਇਠਾਂਢੇ ਕਰੇ ਅੱਗ ਸਮੁਦਾਇ
 ॥੩੮॥ ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਰਿਦੈ ਨ ਧੀਰਜ ਧਰੈਂ ।-ਔਚਕ ਆਇ ਸਿੰਘ ਨਹਿ
 ਪਰੈਂ-। ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰੈਂ ਤਕਰਾਈ । ਰਖੇ ਤੁਰੰਗਨ ਜੀਨ ਪਵਾਈ
 ॥੩੯॥ ਸਨਮੁਖ ਡੋਰੇ ਦੋਇ ਦਲੋਂ ਕੇ । ਪਿਖਹਿ ਪਰਸਪਰ ਉਚ ਥਲੋਂ ਕੇ ।
 ਤੰਬੂ ਸ਼ਮਿਯਾਨੇ ਗਨ ਤਾਨੇ।ਖਰੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਚੀਰ ਫਹਿਰਾਨੇ॥੪੦॥ ਦੰਦਭਿ
 ਫੋਲਨਿ ਪਟਹਿ ਬਜਾਵੈਂ । ਨੌਬਤ ਆਪਸ ਬਿਖੈ ਸੁਨਾਵੈਂ । ਵਧੈ ਵਿਰੋਧ
 ਅਧਿਕ ਦਲ ਦੋਊ । ਚਹਤਿ ਜੁੱਧ ਕ੍ਰੁੱਧਤਿ ਚਿਤ ਸੋਊ ॥ ੪੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ
 ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁਤੇ 'ਵਿਰਾ ਕਰਨ' ਪਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਉਨ ਚਤਵਾ-
 ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੯ ॥ ੪੦. [ਤੋਪ ਦੇ ਗੋਲੇ ਤੋਂ ਬਚਾਉ, ।
 ਦੋਹਰਾ ॥ ਫਰਜੋ ਦੁਪਹਿਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਰਿਕੈ ਉਠੇ ਅਰਾਮ । ਬਿਜੀਆ
 ਮਰਚ ਇਲਾਇਚੀ ਸਰਦਾਈ ਸੁ ਬਦਾਮ* ॥੧॥ ਰੋਪਈ॥ ਛੱਤ ਧਾਰ ਮਾਵਾ
 ਵਡ ਕਰਜੋ । ਲਯੋ ਦਾਸ ਤੇ ਨਿਜ ਕਰ ਧਰਜੋ । ਬਹੁ ਮਾਦਿਕ ਜੁਤਿ
 ਬਿਜੀਆ ਪੀਆ । ਦੁਤਿਯ ਕਟੋਰਾ ਪੁਨੁ ਭਰਿ ਲੀਆ॥੨॥ ਮਾਵੇ ਸੰਗ ਪਾਨ
 ਕਰਿ ਲਿਯੋ । ਸੋਚ ਹੇਤ ਪੁਨ ਉਠਿਬੋ ਕਿਯੋ । ਪੁਨ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਿ ਨਿਰ-
 ਮਲ ਨੀਰ । ਪਹਿਰੇ ਸੁੰਦਰ ਚੀਰ ਸਰੀਰ ॥ ੩ ॥ ਉਚੇ ਥਲ ਸੁਭ ਫਰਸ਼
 ਕਰਾਯੋ । ਰੁਚਿਰ ਬਿਸਾਲ ਪ੍ਰਯੋਕ ਡਸਾਯੋ । ਤਿਸ ਪਰ ਬਿਰੇ ਜਾਇ
 ਗੋਸਾਈਂ । ਉਪਰ ਸ਼ਮਿਯਾਨਾ ਦੁਤਿ ਪਾਈ ॥ ੪ ॥ ਮੇਚਕ ਕੇਸ ਪਾਸ
 ਤਿਸ ਕਾਲਾ । ਕੰਘਾ ਕਰਿਬੇ ਲਗੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ । ਸੁਠ ਸੁੰਦਰ ਬੰਧੀ ਦਸਤਾਰੂ ।
 ਉਪਰ ਜਿਗਾ ਦਿਪਤਿ ਦੁਤਿ ਚਾਰੂ ॥ ੫ ॥ ਜਬਰ ਜਵਾਹਰ ਜਾਗਤਿ
 ਜੋਤੀ । ਕਲਗੀ ਤੁੰਗ ਅਧਿਕ ਛਬਿ ਹੋਤੀ । ਸੂਰਜ ਮੁਖੀ ਲੀਏ ਕਰ
 ਖਰਜੋ । ਉਪਰ ਚਮਰ ਚਲਾਚਲ ਫੁਰਜੋ ॥ ੬ ॥ ਥਲ ਥਲ ਬਿਖੈ ਸੁਚੇਤਾ
 ਕਰਿਕੈ । ਕੇਸਨ ਕੇ ਜੁਤਿ ਅਦਬ ਸੁਧਰਿਕੈ । ਬੰਧਿ ਬੰਧਿ ਕਰਿ ਸਿਰ ਪਰ
 ਪਾਂਗ । ਆਏ ਸਿੰਘ ਸੁਭਾ ਸੁਭ ਲਾਗ ॥ ੭ ॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿਰ ਤੇ
 ਨਮੈਂ । ਬਿਰਜੋ ਖਾਲਸਾ ਸਭਿ ਤਿਹ ਸਮੈਂ । ਤਾਉ ਦੇਤਿ ਮੁਛਨਿ ਪਰ ਦੋਈਂ ।
 ਕਰ ਤੇ ਸ਼ਮਸ ਸੁਧਾਰਤਿ ਕੋਈ ॥ ੮ ॥ ਭੀਮਚੰਦ ਤੇ ਆਦਿ ਪਹਾਰੀ ।

੧ ਅਫੀਮ ਦੀ ਰੋਲੀ । ੨ ਅਫੀਮ । ੩ ਸੁੱਖਾ । ੪ ਭਾਵ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਜੁੜਾ (ਖੋਹਲ ਕੇ) । ੫ ਪੱਖਾ ।
 ੬ ਚੰਚਲ । ੭ ਦੋਹਾਂ ਮੁੱਛਾਂ ਤੇ (ਖਾਲਸਾ) । *ਪਾ:-ਸੁਖਧਾਮ ।

†ਦੇਖੋ ਗਾਇ ੪ ਅੰਸੂ ੪੪ ਅੰਕ ੧੧ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੁਕ ।

ਗੁਰੁ ਸਭਾ ਸਭਿ ਤਿਨਹੁ ਨਿਹਾਰੀ । ਦੂਰਬੀਨ ਕੋ ਲਾਇ ਸੁ ਤਬੈ* । ਗੁਰ
ਜੁਤਿ ਪਿਖਰੋ ਖਾਲਸਾ ਸਬੈ ॥ ੯ ॥ ਏਕ ਤੁਰਕ ਤਿਨਕੋ ਢਿਗ ਖਰਜੋ ।
ਜਮਾਦਾਰ ਬਹੁ ਨਰ ਕੋ ਕਰਜੋ ਸਭਿ ਗਿਰਪਤਿਨਿ ਸਾਥ ਤਿਨ ਕਹਜੋ 'ਗੁਰ
ਕੋ ਹਤਨਿ ਸੁਗਮ ਹਮ ਲਹਜੋ ॥ ੧੦ ॥ ਇਸ ਥਲ ਤੇ ਮੈਂ ਤੋਪ ਚਲਾਵਹੁ
ਬੈਠੇ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਯੋਕ ਉਡਾਵਹੁ । ਇਲਮ ਮੋਹਿ ਕੋ ਅਹੈ ਬਿਸਾਲਾ । ਤਕ
ਮਾਰੋ ਇਤ ਖਰੋ ਸੁਖਾਲਾ ॥ ੧੧ ॥ ਬਧੋ ਸ਼ਿਸਤ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਓਰਾ ।
ਭਰਜੋ ਜੋਰ ਤੇ ਪਹੁੰਚਹਿ ਗੋਰਾ । ਨਿਤ ਕੀ ਕਲਹਾ ਸਕਲ ਮਿਟਾਵੋ । ਸਭਿ
ਰਾਜਨਿ ਕੋ ਸੁਖ ਉਪਜਾਵੋ ॥ ੧੨ ॥ ਪਾਵੋ ਦਰਬ ਇਨਾਮ ਘਨੇਰੋ ।
ਇਲਮ ਬਿਲੋਕਿ ਲੇਹਿ ਸਭਿ ਮੇਰੋ । ਗੁਰ ਬਿਨ ਬਹੁਰ ਲਰਹਿ ਕੋ ਨਾਹੀ ।
ਆਪ ਆਪ ਕੋ ਸਭਿ ਮਿਟ ਜਾਹੀ ॥ ੧੩ ॥ ਸਭਿ ਗਿਰਪਤੀ ਸਨਤਿ ਹਰ-
ਖਾਏ । 'ਇਹ ਤੋ ਕਾਰਜ ਸੁਗਮ ਬਨਾਏ' । ਭੀਮਚੰਦ ਤਿਹ ਸੰਗ ਉਚਾਰਾ ।
'ਮੁਝ ਤੇ ਧਨ ਲਿਹੁ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰਾ ॥ ੧੪ ॥ ਏਕ ਗੁਮ ਪੁਨ ਦੇਹੁ
ਇਨਾਮ । ਨਿਤ ਗੁਜਰਾਨ ਹੋਹਿ ਤੁਝ ਧਾਮ'। ਭੂਪਚੰਦ ਹੰਡੂਰੀ ਕਹੈ 'ਗੁਰੁ
ਹਤੇ ਸਗਰੇ ਸੁਖ ਲਹੈ ॥ ੧੫ ॥ ਸਭਿ ਗਿਰਪਤਿ ਦੇ ਹੈਂ ਸਿਰੁਪਾਉ । ਹੋਤਿ
ਤਰੀਫ ਜਗਤ ਸਭਿ ਥਾਉਂ । ਅਬਿ ਤੋ ਭਈ ਅਬੋਰ ਬਿਤਜੋ ਦਿਨ। ਆਨਹੁ
ਤੋਪ ਕਰਹੁ ਬਿਰ ਥਲ ਮਨ ॥ ੧੬ ॥ ਇਸੀ ਸਮੈਂ ਬੈਠੋਗੇ ਕਾਲੀ ।
ਤੂੰਗ ਸਬੰਡਲ ਪਰ ਮੁਦ ਨਾਲੀ । ਰਾਖਹੁ ਤੋਪ ਤਜਾਰ ਬਿਰ ਕਰਿ ਕੈ ਗੋਰਾ
ਅਰੁ ਬਰੂਦ ਸੰਗ ਭਰਿਕੈ ॥ ੧੭ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਅਵਾਜ ਕਰਹੁ ਨਹਿ ਕੋਈ ।
ਸੁਨਿਕੈ ਸਨਮੁਖ ਬਿਰੈ ਨ ਕੋਈ । ਰਾਖਹੁ ਜੋਰਿਨਿ ਸ਼ਾਨੇ ਸੰਗ ॥ ਔਚਕਛੋਰਿ
ਕਰਹੁ ਗੁਰ ਭੰਗ ॥ ੧੮ ॥ ਫਤੇ ਸੁਗਮ ਪੈ ਹੈਂ ਗਿਰ ਰਾਜੇ । ਪੂਰਨ ਹੋਹਿ
ਸਰਬ ਕੇ ਕਾਜੇ' । ਇਮ ਗਿਨਤਜੋ ਸੰਧਯਾ ਹੁਇ ਗਈ । ਸਰਬ ਸਭਾ ਉਠਿ
ਨਿਜ ਥਲ ਗਈ ॥ ੧੯ ॥ ਨਿਸ ਮਹਿ ਜਤਨ ਕਰਤਿ ਖਲ ਰਹੇ । ਆਨੀ
ਤੋਪ ਬਿਸਾਲ ਜੁ ਅਹੇ । ਖਰੀ ਕਰੀ ਬਿਧਿ ਖਰੀ ਸਥਾਨ' । ਬੰਦ ਨਰਨ
ਮਿਲਿ ਕੈ ਕਰਿ ਤਾਨ ॥ ੨੦ ॥ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਤਿਸ ਥਲ ਬਿਰ ਕੈ ।

੧ (ਗੋਲੀਦਾਜ਼ੀ ਦੀ ਵਿੱਦਯਾ) । ੨ (ਫੇਰ) ਸਾਰੇ ਆਪੇ ਆਪ ਹੋਕੇ ਹਟ ਜਾਣਗੇ । ਭਾਵ ਸਿੱਖ ਸੈਨਾ
ਖਿੰਡ ਫੁਟ ਜਾਏਗੀ । ੩ (ਜਿਸ) ਥਾਵੇਂ ਮਨ (ਚਾਹੇ) ਤੋਪ ਖੜੀ ਕਰ ਲਓ । (ਅ) ਥੜੇ ਦਾ
ਥਾਉਂ ਪੱਕਾ ਕਰ ਲਓ [ਮੱਣ=ਥੜਾ । ਥਲ=ਥਾਉਂ । ਬਿਰ=ਪੱਕਾ] । ੪ (ਮਤੀ) ਟੁਕੜੇ..... ।
੫ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜਕੇ ਰੱਖੋ । ੬ ਚਲਾਕੇ ਤੋਪ । ੭ ਉਸ ਥਾਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ । ੮ ਜੋਰ ਕਰਕੇ ।

*ਦੂਰਬੀਨ ੧੬੫੭ ਬਿ: ਦੇ ਲਗਪਗ ਈਜਾਦ ਹੋਈ ਤੇ ਅੱਧੀ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਾਰ
ਢੇਖਾ ਪਾ ਗਈ ਸੀ, ਤੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸੰਮਤ ੧੭੫੭ ਲਗ ਪਗ ਹੈ ।

ਚੌਂਕੀ ਸੌਦਰ ਕੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿਕੈ।ਉਠਿਕੈ ਪ੍ਰਭੂ ਸਿਵਰ ਕੋ ਆਇ।ਖਾਨ ਪਾਨ
ਕੀਨੋ ਮਨ ਭਾਏ ॥੨੧॥ ਸਰਬ ਖਾਲਸੇ ਅਚਰੇ ਅਹਾਰਾ। ਨਿਸਾ ਪਰੀ ਤੇ
ਸੁਪਤਿ ਸੁਖਾਰਾ। ਸੁਪਨੇ ਭੀ ਨਹਿ ਕੋਹਰਿ ਤ੍ਰਾਸਾ^੧। ਤਥਾ ਨਿਭੈ, ਰਿਪੁ
ਚਹਤਿ ਬਿਨਾਸਾ ॥੨੨॥ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਤੇ ਗੁਰਬਾਨੀ। ਇਕ ਮਨ ਹੈ ਕੈ
ਬਦਨ ਬਖਾਨੀ। ਜਥਾ ਬਿੱਪੂ ਬਰ ਬੇਦ ਪਠੈਤੇ। ਹਿਤ ਪਰਲੋਕ ਹੋਨਿ
ਸੁਖਵੈਤੇ ॥ ੨੩ ॥ ਕਰਹਿ ਸੁਨਾਨ ਨੀਰ ਨਿਰਮਲ ਮੈਂ। ਹੋਤਿ ਸੁਬਦ ਕੀ
ਧੁਨਿ ਸਭਿ ਦਲ ਮੈਂ। ਗਾਇ ਰਬਾਬੀ ਆਸਾਵਾਰ।ਜਿਸ ਬਲ ਸੁੀ ਸਤਿਗੁਰ
ਦਰਬਾਰ॥੨੪॥ਕਰਹਿ ਅਵਾਜ਼ ਨਕੀਬ ਉਚਾਰਨ। ਭਾਟ ਕਬਿੱਤੁ ਪਢਹਿ
ਜਸੁ ਕਾਰਨ। ਬਜਹਿ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਰਬਾਬ ਸਤਾਰ। ਰਾਗ ਰਾਗਨੀ ਮੰਗਲ
ਚਾਰੁ ॥ ੨੫ ॥ ਭਯੋ ਤਿਹਾਵਲ ਤਬਿ ਸਮੁਦਾਇ। ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਦੀਨਸਿ
ਬਰਤਾਇ। ਬਸਤੁ ਸੁਸਤੁ ਗੁਰ ਧਾਰਨ ਕਰੇ। ਆਨਿ ਖਾਲਸਾ ਚਹੁੰਦਿਸਿ
ਬਿਰੇ ॥੨੬॥ ਹੋਤਿ ਬਾਰਤਾਲਾਪ ਅਨੇਕ। ਸੁਨਹਿ ਕਹਹਿ ਪ੍ਰਭੂ ਜਲਧਿ
ਬਿਬੇਕ। ਤਜਾਰ ਸਿੰਘ ਭੇ ਚਢਿਬੈ ਹੋਤੁ। ਗਹੇ ਸੁਸਤੁ ਬਨ ਭਲੇ ਸੁਚੇਤ
॥੨੭॥ ਪਿਖਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਬਰਜਨ ਕਰੇ। ‘ਸੁਨਹੁ ਖਾਲਸਾ! ਧੀਰਜ
ਧਰੇ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਮਾਰਨ ਇਨ ਬਨੇ। ਜਗਾ ਮਹਿ ਫੋਖੀ ਤੁਮਰੇ ਘਨੇ ॥
੨੮॥ ਬਿਰੇ ਰਹੇ ਅਬਿ ਅਪਨੇ ਡੋਰੇ। ਦੁਸ਼ਟਨ ਕਾਲ ਹੋਨਿ ਦਿਹੁ ਨੋਰੇ’।
ਤਿਸ ਦਿਨ ਭੀ ਗੁਰ ਸਿੰਘ ਟਿਕਾਏ।ਨਹੀਂ ਲਰਨ ਕੇ ਹੇਤੁ ਪਠਾਏ॥੨੯॥
ਦੇਗ ਦਈ ਬਰਤਾਇ ਸਭਿਨਿ ਕੋ।ਤਿਪਤਿ ਭਏ ਤਬਿ ਖਾਇ ਅਸਨ ਕੋ।
ਕਰਨੈ ਦੁਪਹਿਰੇ ਬਿਖੈ ਅਰਾਮ। ਪੌਢੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਯੋਕ ਅਭਿਰਾਮ ॥ ੩੦ ॥
ਤਿਤੀ ਪਹਿਰ ਮਹਿ ਜਾਗਤਿ ਭਏ। ਤਿਮ ਹੀ ਦੋਨਹੁ ਮਾਦਿਕ ਲਏ।ਸੌਚ
ਸੁਨਾਨ ਠਾਨਿ ਬਿਧਿ ਸੰਗਿ। ਗਮਨੇ ਸੁੀ ਗੁਰ ਬਾਨ ਉਤੇਗ ॥੩੧॥ ਤਹਾਂ
ਫਰਸ਼ ਪਰਯੋਕ ਡੁਸਾਏ। ਬੈਠੇ ਜਾਇ ਭਯੋ ਮਨ ਭਾਏ^੨। ਸੁਧਿ ਸੁਨਿਕੈ
ਤਤਛਿਨ ਇਕ ਆਯੋ^੩। ਸਕਲ ਭੇਵ ਤਿਨ ਭਾਖਿ ਸੁਨਾਯੋ ॥੩੨॥ ‘ਪ੍ਰਭੂ
ਜੀ ਇਹਾਂ ਨ ਬੈਠਨ ਕਰੀਐ। ਤੂਰਨ ਹੀ ਬਲ ਅਨਤ ਸਿਧਰੀਐ। ਏਕ
ਦੁਸ਼ਟ ਲੇ ਪਚ ਹਜ਼ਾਰ। ਤੋਪ ਬਿਸਾਲ ਰਖੀ ਕਰਿ ਤਜਾਰ ॥੩੩॥ ਸਿਸਤ
ਬਨਾਵਤਿ ਦਿਨ ਮਹਿ ਰਹੈ। ਰਾਵਰਿ ਹਤਨ ਹੋਤੁ ਚਿਤ ਚਹੈ।

^੧ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਡਰ। ^੨(ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੀ) ਮਨ ਭਾਂਵਈ (ਗਲ) ਹੋਈ। ^੩(ਵੇਰੀ ਦਲ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਸੁੰਹੀਆਂ) ਆਇਆ।

ਦਗਾ ਸਭਿਨਿ ਇਮ ਰਚਨੋ ਬਨਾਇ। ਔਚਕ ਗੋਰਾ ਹੁਤੈ ਟਿਕਾਇ ॥੩੪॥
 ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹਨੋ 'ਤ੍ਰਾਸ ਅਬਿ ਧਰਿਹੈ' । ਤਨਾਗਹਿ ਨਿਜ ਥਲ ਕੋ ਚਲਿ
 ਪਰ ਹੈ । ਉਚਿਤ ਨ ਹਮ ਕੋ ਐਸੀ ਬਾਤਿ । ਦੁਸ਼ਮਨ ਸੋ ਰਣ ਹੈ ਦਿਨ
 ਰਾਤ ॥੩੫॥ ਕਹਾਂ ਕਹਾਂ ਹਮ ਦੁਰਤੇ ਫਿਰਹਿ । ਦੇਖਹਿ ਦੁਰਜਨ ਆਨੰਦ
 ਧਰਹਿ । ਬੈਠਿ ਲਖਹੁ ਕਰਤਾਰ ਤਮਾਸ਼ੇ । ਹੁਇ ਹੈ ਦੋਖੀ ਕੇਰ ਬਿਨਾਸ਼ੇ'
 ॥੩੬॥ ਕੰਘਾ ਕਰਨਿ ਲਗੇ ਗੁਰ ਬਿਰੇ । ਪੁਨ ਦਸਤਾਰ ਬੰਧਬੋ ਕਰੇ ।
 ਕਲਗੀ ਜਿਗਾ ਸੁਧਾਰਿ ਬਨਾਏ । ਸਿਰ ਪਰ ਸੇਵਕ ਚਮਰ ਢੁਲਾਏ ॥੩੭॥
 ਦੁਸ਼ਟ ਪਲੀਤਾ ਤੋਪਹਿ ਦਾਗੇ । ਇਕ ਸਿਖ ਖਰੇ ਹੁਤੈ ਗੁਰ ਆਗੇ । ਤਿਸ
 ਕੇ ਲਗਨੋ ਆਨਿ ਕਰਿ ਗੋਰਾ । ਬਡੇ ਬੇਗ ਤੇ ਸ਼ੁਕਤਿ ਘੋਰਾ ॥੩੮॥ ਦਰ-
 ਸ਼ਨ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਾਨ ਤਜਿ ਗਯੋ' । ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਜ ਕਰ ਧਨੁ ਲਯੋ ।
 ਤਰਗਸ ਤੇ ਕਾਢਨੋ ਸਰ ਤੀਛਨ । ਖਪੁਰਾ ਆਯੁਤ' ਸੇਧਨੋ ਭੀਛਨ ॥੩੯॥
 ਖੈਚਿ ਕਾਨ ਲੋ ਤੁਰਤ ਚਲਾਯੋ । ਅਹਿ ਸਮ ਸ਼ੁਕਤਿ ਬੇਗ ਸਿਧਾਯੋ । ਦੁਤੀ
 ਹਤਨ ਕੋ ਤੋਪ ਕਸੀਤਾ । ਸ਼ਿਸਤ ਬਾਂਧ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਤਕੀਤਾ ॥ ੪੦ ॥ ਤਬਿ
 ਹੀ ਲਗਨੋ ਭਾਲ ਮਹਿ ਜਾਈ । ਗਿਰਨੋ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿ ਗਿਰਦੀ ਖਾਈ' ।
 ਦੂਸਰ ਖਪਰਾ ਔਰ ਨਿਕਾਰਾ । ਧਨੁ ਮੈਂ ਜੋਰਨੋ ਤੁਰਤ ਪ੍ਰਹਾਰਾ ॥੪੧॥ ਭ੍ਰਾਤਾ
 ਹੁਤੈ ਤੁਰਕ ਕੋ ਔਰ । ਲਗਨੋ ਰਿਦੈ ਗਿਰਿਗਾ ਤਿਸ ਠੋਰ । ਜਬਿ ਦੋਨਹੁ
 ਤੂਰਨ ਮਰਿ ਗਏ । ਦੇਖਤਿ ਲੋਕ ਤ੍ਰਾਸ ਧਰਿ ਧਏ ॥੪੨॥ ਸੂਨੀ ਤੋਪ ਖਰੀ
 ਇਕ ਰਹੀ । ਅਪਰ ਸਮੀਪ ਰਹਨੋ ਕੋ ਨਹੀਂ । ਭੀਮਚੰਦ ਕੇ ਵਿਗ ਸਭਿ
 ਰਾਜੇ । ਕਰਹਿ ਬਾਤ 'ਇਹੁ ਬਨਜੋਂ ਸੁ ਕਾਜੇ' ॥੪੩॥ ਲਗੈ ਤੋਪ ਕੋ ਗੋਰਾ
 ਜਬੈ । ਮਰੈ ਗੁਰੂ ਭਾਜਹਿ ਸਿਖ ਸਭੈ' । ਇਤਨੇ ਮਹਿ ਨਰ ਧਾਵਤਿ ਭਏ ।
 'ਸਰ ਲਗਿ ਤੁਰਕ ਮਰੇ' ਕਹਿ ਦਏ ॥ ੪੪ ॥ 'ਇਕ ਗੋਰਾ ਇਨ ਪ੍ਰਥਮ
 ਚਲਾਯੋ । ਤਬਿ ਹੀ ਬਾਨ ਆਨਿ ਲਗਿ' ਘਾਯੋ। ਦੁਤਿਯੇ ਲਗਨੋ ਭ੍ਰਾਤ ਤਿਸ
 ਮਰਨੋ । ਪਿਖਿ ਭਾਜੇ ਸਭਿ ਉਰ ਡਰ ਧਰਨੋ' ॥ ੪੫ ॥ ਕਿਤਿਕ ਸਮੇਂ ਗਿਰ-
 ਈਸ਼ਨ ਟਾਰੇ' । ਬਹੁਰ ਤੋਪ ਵਿਗ ਜਾਇ ਨਿਹਾਰੇ । ਬਿਸਮੇ ਮਤਿਹਾਰੀ
 ਸਭਿਹੂੰਨਿ । ਪਰਖੇ ਬਾਨ ਗੁਰੂ ਕੇ ਤੂਨ' ॥ ੪੬ ॥ ਆਇ ਕੋਸ ਲਗਿ' ਬੇਗ
 ਸੁ ਬਾਨਾ । ਹੁਤਨੋ ਬਹੁਰ ਨਰ ਭਾਲ ਨਿਸ਼ਾਨਾ' १੯ । ਤਬਿ ਦੋਨਹੁ ਕੀ ਕਬਰ
 ੧ ਨਾਲ ਜੰਗ ਹੈ । ੨ ਓਹ ਸਿਖ । ੩ ਚੌੜੇ ਮੰਹ ਵਾਲਾ ਤੀਰ । ੪ ਭਵਾਟੜੀ ਖਾਕੇ । ੫ ਦੌੜ ਗਏ ।
 ੬ ਵੰਗੀ ਗਲ ਹੋਈ ਹੈ । ੭ ਆ ਲੱਗਾ । ੮ ਸਮਾ ਬਿਤਾਕੇ । ੯ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਭੱਥੇ ਦੇ ਬਣ ਪਰਖ
 ਲਏ । ੧੦ ਕੋਹ ਤਕ । ੧੧ ਮੱਥੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਕਰਕੇ ।

ਖਟਾਈ । ਤਿਸ ਹੀ ਥਲ ਸੋ ਦੀਏ ਦਬਾਈ ॥ ੪੭ ॥ 'ਸਜਾਹੀ ਟਿੱਬੀ'
ਨਾਮ ਸੁ ਥਾਨ । ਚਿੰਨ੍ਹ ਤਹਾਂ ਅਥਿ ਲਗਿ ਹੈ ਜਾਨ । ਦੋਨਹੁ ਕਬਰਾਂ ਪਰੀ
ਦਿਖਾਵਤਿ । ਜਿਨ ਦੇਖੇ ਸੋ ਆਨਿ ਬਤਾਵਤਿ^੧ ॥੪੮॥ ਇਤ ਸਤਿਗੁਰ ਸੋ
ਸਿਖ ਸਿਸਕਾਰਾ । ਸੋ ਭੀ ਚਿੰਨ੍ਹ ਅਥਿ ਲਗੋਂ ਨਿਹਾਰਾ । ਜਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਬੈਠੇ ਸੋ
ਭੀ ਥਾਨ । ਬਿਦਤਿ ਅਹੈ ਸਿਖ ਪਿਖਹੁ ਸੁਜਾਨ ॥ ੪੯ ॥ ਏਹਗਾ ॥ ਨਿਸਾ
ਭਈ ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਵਰ ਮਹਿ ਆਨਿ ਬਿਰਾਜੇ ਥਾਨ । ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿਕੈ ਭਲੇ
ਪੈਢੇ ਗੁਰ ਭਗਵਾਨ ॥੫੦॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਉੱਤੇ 'ਤੇਪ'
ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਾਲੀਸਮੇ ਅੰਸੁ ॥ ੪੦ ॥

੪੯. [ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਦਾ ਆਉਣਾ]।

ਏਹਗਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਸੇ ਬਸਤਿ ਨਿਰਮੋਹ^੧। ਕਬਿ ਕਬਿ
ਚਢਿਕੈ ਖਾਲਮਾ ਰਿਪੁ ਮੁਕਾਬਲੇ ਹੋਹਿ^੨ ॥ ੧ ॥ ਚੋਪਈ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਹੁਕਮ
ਸੀਰੰਦ ਮੈਂ ਆਯੋ । ਤਬਿ ਵਜ਼ੀਰਖਾਂ ਸਭਿ ਸੁਨਿ ਪਾਯੋ। ਗਿਰਨ ਬਿਖੈ ਗੁਰ
ਪੂਮ ਉਠਾਰੀ । ਤਹਿੰ ਤੁਮ ਜਾਹੁ ਲੋਹੁ ਦਲ ਭਾਰੀ॥੨॥ ਮਿਲਹਿ ਗੁਰੂ ਤਬਿ
ਮੇਲਨਿ ਕਰੋ । ਨਾਂਹਿ ਤ ਸਨਮੁਖ ਹੂੰ ਕਰਿ ਲਰੋ^੩ । ਸੁਨਿ ਸੀਰੰਦ ਕੈ ਸੁਬਾ
ਤਬੈ । ਤਜਾਰੀ ਕਰੀ ਚਢਨਿ ਕੀ ਸਬੈ ॥ ੩ ॥ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੇ ਚਮ੍ਹੰ ਸਕੇਲਿ ।
ਗਜ ਬਾਜਨਿ ਪਰ ਜ਼ੀਨਨਿ ਮੇਲਿ । ਲਾਖਹੁ ਸੁਭਟ ਜੋਰ ਕਰਿ^੪ ਚਢੋ ।
ਦੰਦਭਿ ਬਜੋ ਬੀਰ ਰਸ ਬਢੋ॥੪॥ ਚਲੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸੈਂਕਰੇ ਆਗੋ। ਬਾਦਤ^੫
ਬਜਨ ਸੈਂਕਰੇ ਲਾਗੋ । ਮਨਹੁ ਸਮੁੰਦ ਉਮਡ ਕਰਿ ਚਾਲਾ । ਪੈਦਲ ਪਸਰੇ
ਜਹਿ ਜਲ ਜਾਲਾ^੬ ॥ ੫ ॥ ਨੌਕ ਮਤੰਗ, ਮੱਛ ਬਡ ਘੋਰੇ^੭ । ਬੜਵਾ ਅਗਨਿ
ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਚਹੰਓਰੇ । ਤੰਮਲ ਬਡੇ ਤਰੰਗ ਉਠੀਤੇ^੮ । ਬਾਦ ਨਾਦ ਬਡ
ਜਰੋਂ ਗਰਜੀਤੇ^੯ ॥ ੬ ॥ ਕਰਤਿ ਮਜਲ ਪਰ ਮਜਲ ਸਿਧਾਏ । ਰੋਪੜ ਬਿਖੈ
ਤਬਹਿ ਚਲਿ ਆਏ । ਖਬਰ ਗਈ ਗਿਰਪਤਿ ਕੇ ਪਾਸੀ । ਕਲਗੀਧਰ ਭੀ
ਸੁਨਿ ਦਲ ਰਾਸੀ^{੧੦}॥੭॥ ਰਣ ਬਡ ਕੀ ਤਜਾਰੀ ਬਹੁ ਕੀਨਿ । ਗੁਲਕਾ ਅਰੁ
ਬਰੂਦ ਸੋ ਲੀਨਿ । ਉਤ ਤੇ ਸਗਲ ਗਿਰੀਸ਼ੁਰ^{੧੧} ਆਏ । ਇਤ ਤੇ ਤੁਰਕ

^੧ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇਖੀਆਂ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਆਠੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ (ਮੈਨੂੰ) । ^੨ਨਿਰਮੋਹ ਬਸਤੀ ਵਿਚ । ^੩ਦੰਦਾ ਹੈ ।
^੪ਜੋੜਕੇ । ^੫ਵਾਜੇ । ^੬ਜਿੱਥੇ ਪੈਦਲ ਨਿੰਨਾ ਹੈ ਉਹ ਮਾਨੋ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤਾ ਜਲ ਪਸਾਰਿਆ
ਹੈ । ^੭ਹਾਥੀ ਮਾਨੋ ਤੰਦੂਏ ਹਨ ਤੇ ਘੋੜਿਆਂ ਟੁਪੀ ਵਡੇ ਮੱਛ ਹਨ । ^੮ਫੌਜੀ ਦਸਤੇ ਮਾਨੋ ਬੜੀਆਂ
ਬੜੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਉਠਦੀਆਂ ਹਨ । ^੯ਵਾਜਿਆਂ ਦੀ ਅਵਾਜ ਮਾਨੋ (ਸਮੁੰਦਰ) ਗੱਜਦਾ ਹੈ ।
^{੧੦}ਸਾਰੇ ਦਲਾਂ ਦੀ (ਖਬਰ) ਸੁਣ ਲਈ । ^{੧੧}ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ।

ਅਗਨ ਰਿਪੁ ਧਾਏ ॥ ੮ ॥ ਭਯੋ ਭੇੜ ਗਾੜੋ ਸੰਗ੍ਰਾਮੂ। ਕੇਤਿਕ ਗਿਨੀਅਹਿ
ਬੀਰਨ ਨਾਮੂ। ਭੀਮਚੰਦ ਸੁਨਿ ਸੈਨ ਬਿਲੰਦਾ। ਭੂਪਚੰਦ ਹੰਡੂਰਿ ਅਨੰਦ॥੯॥
‘ਅਬਿ ਗੁਰ ਕਹਾਂ ਜਾਇ ਬਿਰ ਰਹੈ। ਦੁਰਗ ਨ ਕੋਟ ਮਵਾਸਾ ਲਹੈ’। ਚਹੁ
ਦਿਸ਼ਿ ਤੋ ਘੇਰਹਿ ਗਹਿ ਲੈਹੈ। ਨਾਂਹਿ ਤ ਬੀਚ ਕਟਾ ਕਰਿ ਦੈ ਹੈ ॥੧੦॥
ਦੀਰਘ ਲਸ਼ਕਰ ਤੁਰਕਨਿ ਕੋਰ। ਚਹਹਿ ਹਕਾਰਹਿ ਅਪਰ ਘਨੇਰਾ^੧।
ਇਤ ਦਿਸ਼ਿ ਤੋ ਓਰੜਿ ਹਮ ਪਰੈ। ਉਤ ਤੇ ਸ਼ਾਹੁ ਚਮੁੰ ਬਡ ਲਰੈ॥੧੧॥
ਇਕ ਸ਼ਤ^੨ ਭਟ ਦੇ ਕਰ ਤਿਸ ਨਾਲ^੩। ਅਪਰ ਸਚਿਵ ਭੇਜੋ ਤਤਕਾਲ।
‘ਆਛੇ ਮਗ ਕੋ ਲਸ਼ਕਰ ਲਜਾਵਹੁ। ਸੂਬੇ ਸਾਬ ਸਲਾਮ ਅਲਾਵਹੁ’॥੧੨॥
ਸਕਲ ਬਾਰਤਾ ਦਿਹੁ ਸਮੁਝਾਇ। ‘ਪੁਰਿ ਤੇ ਵਹਿਰ ਗੁਰੂ ਇਕ ਥਾਂਇ।
ਗਹਿਨ ਸੁਖੇਨ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਜਾਨਹੁ। ਲਰਿਬੇ ਜਤਨ ਬਡੋ ਨਹਿ ਠਾਨਹੁ
॥ ੧੩ ॥ ਇਤ ਤੇ ਹਮ ਆਵਹਿ ਦਲ ਮੇਲਿ’। ਉਤ ਤੇ ਆਪ ਘਾਲੀ-
ਅਹਿ ਹੋਲ’। ਦੇ ਜ਼ਾਫਤ^੪ ਕੋ ਦਰਬ ਪਠਾਯੋ। ਤੁਰਨ ਸਚਿਵ ਤੁਰਕ
ਪਹਿ ਆਯੋ ॥ ੧੪ ॥ ਘਾਤ ਅਨੇਕ ਬਤਾਵਤਿ ਲਜਾਇ। ਦਲ ਮੁਕਾਬਲੇ
ਭਾ ਸਮੁਦਾਇ। ਇਕ ਦਿਸ਼ਿ ਤੁਰਕ ਘਾਲਿ ਘਮਸਾਨਾ। ਦਿਸ਼ਿ ਦੂਸਰ
ਦਲ ਅਚਲ^੫ ਮਹਾਨਾ ॥ ੧੫ ॥ ਬਾਜਨਿ ਲਗੀ ਬੰਦੂਕ ਬਡੇਰੀ। ਰੁਪੜੇ
ਖਾਲਸਾ ਕਰੇ ਦਿਲੇਰੀ। ਦਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਲਸ਼ਕਰ ਬਡ ਆਯੋ। ਤਉ ਨ
ਤ੍ਰਾਸ ਕਛੁ ਮਨ ਭਾਯੋ ॥ ੧੬ ॥ ਮ੍ਰਿਗ ਝੰਡਨ ਮਹਿ ਕੇਹਰ ਮੱਤੇ^੬। ਨਿਭੈ
ਤਥਾ ਰਸਬੀਰ ਸੁ ਰੱਤੇ। ਸੰਗਤਿ ਦੀਪਮਾਲ ਕੇ ਮੇਲੇ। ਹਿਤ ਦਰਸ਼ਨ ਕੇ
ਭਈ ਸਕੇਲੇ ॥੧੭॥ ਤਿਨ ਮਹੁ ਹੁਤੇ ਜੁ ਆਯੁਧਧਾਰੀ। ਸੁਨਿ ‘ਗੁਰ ਸੰਗ
ਹੋਹਿ ਰਣ ਭਾਰੀ’। ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸਤਿ ਪਾਵਨ ਹੋਏ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸੇ ਅੱਗ
ਖਰੋਏ ॥ ੧੮ ॥ ‘ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪਿਖਿ ਕਰਿਕੈ ਸੰਗ੍ਰਾਮੂ। ਗਮਨੈਂ ਬਹੁਰ ਆਪਣੇ
ਧਾਮੂ’। ਤੁਰਕਨ ਲਸ਼ਕਰ ਆਵਤਿ ਸੁਨੈਂ^੭। ਕਲਗੀਧਰ ਪੁਸ਼ੈਨ ਹੂੰ ਭਨੈਂ
॥੧੯॥ ‘ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਰਨ ਕੋ ਧਰਮ ਇਹੀ ਹੈ। ਰਿਪੁਨਿ ਹਤਨਿ ਤਿਨ ਔਰ
ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੁਰ ਘਰ ਤੇ ਸਭਿ ਕਿਛ ਵਰ ਪਾਵਹੁ। ਜਸੁ ਜੀਵਤਿ, ਮ੍ਰਿਤੁ ਸੁਰ
ਪੁਰਿ ਜਾਵਹੁ ॥ ੨੦ ॥ ਮੈਂ ਵਾਲੀ ਦੁਹੁ ਲੋਕਨ ਮਾਂਹੀ। ਹਨਹੁ ਰਿਪੁਨਿ ਕੋ

^੧ (ਜਿੱਥੇ) ਆਕੀ ਹੋ ਰਹਿਣਗੇ। ^੨ ਜਿੰਨਾ ਹੋਰ ਚਾਹੀਏ ਬਹੁਤਾ ਟੁਲਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ^੩ ਇਕ ਸੈ।
^੪ ਭਾਵ ਮੰਤੀ ਨਾਲ। ^੫ ਜੋੜਕੇ, ਕੱਠਾ ਕਰਕੇ। ^੬ ਭਾਵ ਪ੍ਰਾਹੁਣਚਾਰੀ ਲਈ। ^੭ ਪਹਾੜੀਆਂ ਦਾ।
^੮ ਮਸਤੇ। ^੯ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਵੇਰ ਜਾਵਾਂਗੇ।

ਮਿਟੀਅਹਿ ਨਾਂਹੀ^੧ । ਸੋ ਭਟ ਅਰਹਿ ਅਗਾਰੀ ਹੋਇ । ਕਰੀ ਮੋਰਚੇ ਬੰਦੀ
ਸੋਇ^੨ ॥ ੨੧ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਜੇ ਅੱਗੁ ਨਹਿ ਜਾਵਹੁ । ਜਾਲਾਬਮਲੀ
ਥਿਰੇ ਚਲਾਵਹੁ । ਦੁਸ਼ਮਨ ਨਹੀਂ ਟਿਕਨ ਹੁਇ ਸਕਹੀ^੩ । ਅੱਗ ਵਧਹਿ
ਹਤਿ ਤੁਪਕਨ ਤਕਿਹੀ^੪ ॥ ੨੨ ॥ ਦੂਰ ਦੂਰ ਲਗਿ ਸਭਿ ਚਹੂੰ ਓਰੇ । ਕਰੇ
ਮੋਰਚੇ ਸੰਘਰ ਘੋਰੇ^੫ । ਭਰਿ ਭਰਿ ਰਾਬੇ^੬ ਮਾਰਤਿ ਐਸੇ । ਬਾਛੜ ਕਰਿਕਾ
ਪਰਤੀ ਜੈਸੇ^੭ । ੨੩ ॥ ਗਿਰਹਿ ਤੁਰੰਗਮ ਅਰੁ ਅਸਵਾਰ । ਰੁਪੇ ਸੂਰਮੇ
ਪਰੇ ਸੁਮਾਰ^੮ । ਦੋਨਹੁ ਦਿਸਾ ਓਰੜੇ ਆਵੈ । ਜਨੁ ਘਨ ਘਟਾ ਚੜੀ
ਗਰਜਾਵੈ ॥ ੨੪ ॥ ਪੜਹਿ ਤੁਫੰਗਨ ਕੇ ਕੜਕਾਰ । ਹੋਲ ਘਾਲਿ ਅਰਿ
ਪਰੇ ਜੁਝਾਰ^੯ । ਨਿਊਭੈ ਹੋਇ ਢਿਗ ਢੂਕੈਂ ਜਸੇ ਜਸੇ । ਗੁਲਕਾ ਕੇ ਪੁਹਾਰ
ਹੁਇ ਤਸੇਂ ਤਸੇਂ ॥ ੨੫ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਾਂਪ ਕਠੋਰ ਸੰਭਾਰੇ । ਖਪਰੇ ਤੀਛਨ
ਭੀਛਨ ਮਾਰੇ । ਬੀਧਤਿ ਸੁਭਟ ਪਵੇਗਮ ਗਾਤ^{੧੦} । ਇਕ ਵੈ ਤੈ ਚਤੁਰਥ
ਪਰ ਜਾਤਿ ॥ ੨੬ ॥ ਦੜਿ ਦੜਿ ਪੜਤਿ ਪਰੇ ਤੜਫੜਤ । ਲੜਿ ਲੜਿ
ਭਿੜਤਿ ਕੜਾਕੜ ਛੜਤਿ^{੧੧} । ਸੜਸੜ^{੧੨} ਗੁਲਕਾਂ ਚਲਿਚਲਿਫੋੜਤਿ । ਲਗਿ
ਲਗਿ ਭਟ ਗਨ ਕਰ ਪਗ ਤੋੜਤਿ ॥ ੨੭ ॥ ਤੁਰਕਨਿ ਕੇ ਲਸਕਰ ਪਰ
ਸਤਿਗੁਰ । ਸਰਿ ਪਰਹਾਰਤਿ ਬੀਧਤਿ ਅਰਿ ਉਰ^{੧੩} । ਗਿਰਹਿ ਇਕੱਤ੍ਰ
ਲਗਹਿ ਇਕ ਬਾਨ । ਪਰਹਿ ਪਾਰ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬਹੁ ਹਾਨਿ ॥ ੨੮ ॥ ਜਥਾ
ਚੇਦੁਮਾ ਕੋ ਪਰਵਾਰਾ । ਜਥਾ ਖੇਤ ਕੇ ਚਹੂੰ ਦਿਸਿ ਬਾਰਾ । ਜਿਮ ਕਰ ਕੇ
ਕੰਕਨ ਚਹੂੰ ਢੇਰੇ^{੧੪} । ਤਿਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਪਾਯੇ ਘੋਰੇ ॥ ੨੯ ॥ ਥਿਰੇ ਮੋਰਚੇ
ਸਿੰਘ ਸੁ ਗਾਢੇ । ਸਲਖੈਂ ਛੋਰਤਿ ਹੁਇ ਹੁਇ ਠਾਂਢੇ । ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਕਰਿ
ਮੋਰਹਿ ਅਗੀ । ਨੇਰ ਨ ਹੋਨਿ ਦੇਤਿ, ਬੂਤ ਧਰੀ^{੧੫} ॥ ੩੦ ॥ ਜਿਨ ਕੇ ਮਨ
ਜਮ ਕੋ ਭਿ ਨ ਤ੍ਰਾਸਾ । ਰੁਪਜੋ ਖਾਲਸਾ ਸੱਤੁ ਬਿਨਾਸਾ । ਚਹੂੰ ਦਿਸਿ ਤੇ ਸਤਿ-

^੧ (ਪਹਿਲੇ , ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੋਰਚੇ ਵੰਦੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਸੀ ਓਹ ਸੂਰਮੇਂ ਅਗੇ ਹੋਕੇ ਅੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, (ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ) । ^੨ ਟਿਕ ਨਹੀਂ ਸਕਣਗੇ । ^੩ ਜੇ ਅਗੇ ਵਧਣ ਤਾਂ ਤੋਕ ਕੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਮਾਰੇ । ^੪ ਭਯਾਨਕ ਜੰਗ ਲਈ । ^੫ ਹੱਠੀਆਂ ਵੰਦੂਕਾਂ ਦੀ ਬੁਛਾੜ । ^੬ ਜਿਵੇਂ ਗੜਿਆਂ ਦੀ ਵਾਛੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ । ^੭ ਸੂਰਮੇ ਜੈਸੇ ਖੜੇ ਹਨ ਚਾਹੇ ਮਾਰ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ । (ਅ) (ਜੀਉਂਦੇ) ਸੂਰਮੇਂ ਅੜੇ ਖੜੇ ਹਨ (ਜੋ) ਜ਼ਖਮੀ (ਹੋਏ ਹਨ) ਡਿਗ ਪਏ ਹਨ । (ਏ)-ਸੂਰਮੇ ਅੜ ਰਹੇ ਹਨ (ਚਾਹੇ) ਵੰਗੀ ਮਾਰ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ । ^੮ ਸੂਰਮੇ ਵੇਰੀ ਹਮਲਾ ਕਰਕੇ ਆ ਪਏ । ^੯ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰ । ^{੧੦} ਕੜਾਕੜ ਛੋੜਦੇ ਹਨ (ਗੋਲੀਆਂ) । ^{੧੧} ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ । ^{੧੨} ਵੇਰੀ ਦੇ ਕਲੋਜੇ । ^{੧੩} ਜਿਵੇਂ ਕੰਗਨ ਹੱਥ ਦੇ ਚੁਫੇਰੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ^{੧੪} (ਐਸਾ) ਨੇਮ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ।

ਗੁਰ ਤੇ ਦੂਰ। ਰਾਖੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਜੇ ਬਡ ਕੂਰ^੧ ॥੩੧॥ ਨਰਾਜਛੰਦ ॥ ਗੁਰੂ
 ਸਪੂਤ ਪੂਤ^੨ ਚੀਤ ਸ੍ਰੀ ਅਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ। ਕੁੰਦੰਡ ਲੇ ਪ੍ਰਚੰਡ ਛੰਡਿਬਾਨ^੩
 ਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ^੪। ਸੜਾਸੜੀ ਪ੍ਰਹਾਰਿਕੈ ਬਿਹੰਡ ਤੁੰਡ ਫੌੜਿਕੈ। ਕਰੇ ਜੁ
 ਹੇਲ ਆਵਤੇ ਸ਼ਿਤਾਬ ਦੀਨਿ ਮੋੜਿਕੈ ॥੩੨॥ ਨਿਖੰਗ ਤੇ ਖਤੰਗ ਏਕ
 ਸੰਗ ਹੀ ਨਿਕਾਰਿਕੈ^੫। ਧਰਾਧਰੇ ਸਮੂਹ ਫੇਰ ਲੇਤਿ ਹੈਂ ਸੰਭਾਰਿਕੈ^੬। ਸੁ ਬੈਠਿ
 ਬੀਰ ਆਸਨੰ ਸਰਾਸਨੰ^੭ ਸ ਧਾਰਿਕੈ। ਸੁ ਤਾਨਿ ਬਾਨ ਕਾਨ ਲੋ ਅਨੋਕ
 ਸ਼ੱਤ ਮਾਰਿਕੈ ॥੩੩॥ ਉਡੰਤਿ ਜਾਤਿ ਬੋਗ ਤੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੈ ਲਰੰਤਿ ਹੀ^੮।
 ਤੁਰੰਗੋ* ਅੰਗ ਭੰਗਿ ਕੈ ਸੁ ਪਾਰ ਕੋ ਪਰੰਤ ਹੀ^੯। ਸਰੀਰ ਬੀਧ ਬੀਰ ਕੇ ਨ
 ਨੀਰ ਫੇਰ ਜਾਚਿਤੇ। ਅਤੰਕ ਤੇ ਸਸੰਕ ਕੈ ਨਿਸੰਗ ਸੰਗ ਮਾਰਤੇ^{੧੦} ॥੩੪॥
 ਵਜ਼ੀਰਖਾਨਾ ਸੈਨਕੋ ਦਲੇਰ ਹੈ ਪਰੋਰਤੋ^{੧੧}। ਕਹਾਂ ਬਿਰੰਤਿ ਤ੍ਰਾਸ ਤੇ, ਸਮੂਹ
 ਕਜਾ ਨਿਬੇਰਤੇ^{੧੨} ? ਮਰੇ ਜੁ ਹੇਲ ਘਾਲਤੇ, ਬਚੇ ਸਮੀਪ ਢੁਕਿਯੇ^{੧੩}।
 ਗੁਰੂ ਗਹੰਨ ਕੀਜਿਯੇ, ਉਠੇ ਨ ਕਰੋਂ ਹੀ ਰੂਕਿਯੇ^{੧੪} ॥੩੫॥ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਖੈਚਿ
 ਮਜਾਨ ਤੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਬੀਰ ਹੂਜਿਯੇ। ਪ੍ਰਹਾਰ ਸਾਂਗ ਸੈਹਬੀਨ, ਨੇਜ ਚੋਕ
 ਦੀਜਿਯੇ^{੧੫}। ਤੁਫੰਗ ਏਕ ਸੰਗ ਤਜਾਗਿ^{੧੬} ਸਿੰਘ ਮਾਰ ਲੀਜਿਯੇ। ਅਕੇਲ
 ਫੇਰ ਕਜਾ ਕਰੈ^{੧੭}, ਨ ਤ੍ਰਾਸ ਚਿੱਤ ਕੀਜਿਯੇ^{੧੮} ॥੩੬॥ ਸੁਨੇ ਵਜ਼ੀਦਖਾਨਾ ਤੇ
 ਸੁ ਏਕ ਤਾਨ ਹੋਇਕੈ। ਅਗਾਇ ਪਾਇ ਰੋਪਤੇ ਸੁ ਕੋਪ ਤ੍ਰਾਸ ਖੋਇਕੈ^{੧੯}।
 ਬਿਸਾਲ ਹਲ ਘਾਲਿਓ ਚਲਾਇ ਆਯੁਧਾਨ ਕੋ। ਪੁਕਾਰ ‘ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ’
 ਹਾਬ ਧਾਰਿਕੈ ਨਿਸ਼ਾਨ ਕੋ ॥੩੭॥ ਛੁਟੀ ਤੁਫੰਗ ਏਕ ਸੰਗ ਚਾਰਿ ਓਰ
 ਓਰੜੇ। ਸਮੀਪ ਢੁਕ ਢੁਕਤੇ, ਨ ਧੀਰ ਧਾਰਿ ਥੋਰੜੇ। ਪਦਾਂਤਿ ਕੈ ਸਉਰ
^੧ਕਰੜੇ। ^੨ਪਵਿੰਦੂ। ^੩ਤੀਰ ਛੋੜੇ। ^੪ਸ਼ਿਰ ਵਤ ਧੀਰਜ ਧਾਰਕੇ। ^੫ਇਕੋ ਵੇਰ ਹੀ ਕੱਢਕੋ। ^੬ਧਰਤੀ ਤੇ ਧਰ
 ਕੇ ਸਾਰੇ ਵੇਰ ਸੰਭਾਲਕੇ (ਚਲਾਉਣ ਲਈ) ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ^੭ਧਨੁਖ। ^੮ਵੇਗ ਨਾਲ ਉਡਦੇ ਜਾਂਦੇ
 (ਤੀਰ ਲਗਦਿਆਂ ਹੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਾਠ ‘ਲਰੰਤ ਹੀ’ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਕਲਮ ਉਕਾਈ
 ਜਾਪਦੀ ਹੈ; ਪਾਠ ‘ਲਰੰਤਹੀ’ ਚਾਹਯੋ। ^੯ਪਾਰ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ^{੧੦}ਜੇ ਨਿਸੰਗ ਹੋਵੇ ਸੰਗ ਵਿਚ
 ਮਚ ਰਹੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੈ ਨਾਲ ਸੰਕਾ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿਤਾ। ^{੧੧}(ਕੀਹ) ਸਾਰੇ ਨਿਬੇੜ ਦਿਤੇ ਹਨ
 (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)। ^{੧੨}ਦੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਜੇ ਮਰੇ (ਸੋ ਮਰ ਗਏ) ਜੋ ਬਚੇ ਸੋ ਨੇੜੇ ਹੋਕੇ ਢੁਕੇ ਭਾਵ ਅੱਗੇ
 ਵਧੇ। ^{੧੩}ਉਠੇ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਵੀ ਨਾ ਰੁਠੇ। (ਅ) ਅੰਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਕੇ ਕਿ ਵੇਰ ਉਠਨਾ ਸਕੇ। (ੳ) ਜੇ
 ਗੁਰੂ ਉਠ ਬੈਠਾ ਤਾਂ ਫਿਰ ਦੁਕ ਨਹੀਂ ਸਕੇਗਾ। ^{੧੪}ਨੇਜੇ ਦੀ ਵੇਡ ਦਿਓ। ^{੧੫}ਇਕੋ ਵੇਰੀ ਚਲਾਕੇ
^{੧੬}ਅਕੱਲਾ (ਗੁਰੂ) ਫਿਰ ਕੀ ਕਰ ਸਕੇਗਾ। ^{੧੭}ਰੋਧ ਕਰਕੇ ਤੇ ਡਰ ਗਵਾਕੇ ਅੱਗੇ ਪੈਰ
 ਜਮਾਉਂਦਾ ਹੈ। *ਸੁਧ ਪਾਠ ‘ਤੁਰੰਤ’ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। †ਕਵਿ ਜੀ ਬਹੁਤੀ
 ਥਾਈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਦ ਖਾਨ ਬੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਠੀਕ ਨਾਮ—ਵਜ਼ੀਰਖਾਨ—ਹੈ।

ਹਾਲ ਹੂਲ ਭੂਰ ਭੋਲਤੇ^੧ । ਧਕੇਲ ਸੇਲ ਠੋਲਤੇ, ਸਕੇਲਿ ਗੋਲ ਪੇਲਤੇ^੨
 ॥੩੮॥ ਪਰਨੈ ਸੁ ਜੋਰ ਖਾਲਸੇ^੩ ਗੁਰੂ ਸੰਭਾਲਿ ਬਾਨ ਕੋ । ਚਲਾਇ ਦੀਨਿ
 ਸੈਂਕਰੇ ਕਰੇ ਸੁ ਬੀਰ ਹਾਨ ਕੋ । ਧਵਾਇ ਅੱਗ ਆਵਤੇ ਨਿਸ਼ੀਕ ਤੀਰ
 ਖਾਵਤੇ । ਗਿਰੇ ਸੁ ਸੀਗ ਖੇਤ ਮੈਂ ਕਹੂੰ ਨ ਜਾਨ ਪਾਵਤੇ ॥੩੯॥ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ
 ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਿਲੰਦ ਕੋਪ ਧਾਰਿਓ । ਪ੍ਰਹਾਰ ਬਿੰਦ ਬਾਨ ਕੋ ਸਮੂਹ ਬੀਰ
 ਮਾਰਿਓ । ਪਰੇ ਤੁਰੰਗ ਸੈਂਕਰੇ ਸਉਰ ਹੇਠ ਉਪਰੇ । ਬਿਸਾਲ ਸ਼੍ਰੋਣ ਚਾਲਿਓ
 ਬਹੁ ਪ੍ਰਵਾਹ ਭੂ ਪਰੇ ॥ ੪੦ ॥ ਭਈ ਸੁ ਲੋਥ ਪੱਥਨਾ ਬੰਦੂਕ ਬਿੰਦ
 ਬਾਜਿਆ^੪ । ਸੁ ਹੋਲ ਝਾਲਿ ਖਾਲਸਾ^੫ ਨ ਏਕ ਪੈਰ ਭਾਜਿਆ । ਹਜ਼ਾਰਹੂੰ ਪ੍ਰਹਾ-
 ਰਕੈ ਬਿਰੇ ਸੁ ਮੋਰਚਾਨ ਮੈਂ । ਪ੍ਰਹਾਰਿਯੇ ਪ੍ਰਬੁੱਧ ਹਾਰਿ ਨਾ ਰਹੇ ਗਮਾਨ ਮੈਂ^੬
 ॥ ੪੧ ॥ ਮਚੈ ਘਮੰਡ^੭ ਦਾਰੁਣਾ ਕਹਾਂ ਲਗੇ ਸੁਨਾਈਯੇ । ਰਹੇ ਲਗਾਇ
 ਓਜ ਮੂਢ ਨਾ ਕਛੁ ਬਸਾਈਯੇ^੮ । ਪ੍ਰਬਾਜ ਸਾਰ ਸਾਰ ਸੰਗ ਡੇਢ ਜਾਮ
 ਬੀਤਿਯੇ^੯ । ਹਜ਼ਾਰਹੂੰ ਖਪਾਇ ਬੀਰ ਭਾ ਹੰਕਾਰ ਰੀਤਿਯੇ^{੧੦} ॥੪੨॥ ਅਬਜੈ
 ਸਿਧਾਇ ਮਾਰਤੰਡ ਬਾਰਨੀ ਦਿਸ਼ਾਨ ਕੋ^{੧੧} । ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮੰਦ ਹੋਤਿ ਭਾ ਅੰਧੇਰ
 ਮੈਂ ਭਯਾਨਕੋ^{੧੨} । ਮਿਟੇ ਸੁ ਆਪ ਆਪ ਕੋ ਹਟੇ ਪ੍ਰਬੀਰ ਹੂਟਿਕੈ^{੧੩} । ਗੁਰੂ
 ਬਿਸਾਲ ਸੂਰਮਾ ਰਹੁ ਮਵਾਸ ਜੂਟਿਕੈ^{੧੪} ॥ ੪੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਡੇਰਾ ਕੀਨਸਿ
 ਦਲ ਸਕਲ ਸੁਮਤਿ ਅੰਗ ਲਰਿ ਜੰਗ^{੧੫} । ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੇ ਕਰਨ
 ਹਿਤ ਉਤਰੇ ਬੀਰ ਸੁਸੰਗ^{੧੬} ॥ ੪੪ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਚਤੁਰਥ
 ਰੁਤੇ 'ਵਜੀਏਖਣ' ਪੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਚਤਵਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੧ ॥

੪੨. [ਗਜਿਆਂ ਨੇ ਵਜੀਰ ਖਾਂ ਨੂੰ ਭੜਕਾਉਣਾ । ਗਇ ਬਿਸਾਲੀ ਮੇਲ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਭਯੈ ਖੇਤ ਦਾਰੁਨ ਮਹਾਂ, ਲੋਥ ਸੀਕੀਰਲ ਜਾਲ^੧ । ਕੂਕੈਂ ਜੇਬੁਕ
^੨ਪਿਆਏ ਤੇ ਅਸਫਾਰ ਹੂਲਕੇ ਹੱਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਮਿਲਕੇ ਸਾਰੇ । ^੩ਮੇਲਿਆਂ ਦੇ ਧੱਕੇ ਨਾਲ
 (ਅੱਗੇ ਆਇਆਂ) ਨੂੰ ਠੇਲਦੇ (ਵੇੜਦੇ ਤੇ) ਕੱਟੇ ਹੋਕੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਦਬਾਉਂਦੇ ਹਨ । ^੪ਖਾਲਸੇ
 ਉਤੇ । ^੫ਵਜੀਆਂ ਭਾਵ ਚਲੀਆਂ । ^੬ਦੌਲੇ ਨੂੰ ਬੱਲਿਆ ਖਾਲਸੇ ਨੇ । ^੭ਜਦੋਂ ਮਾਰ ਪਈ ਬੁੱਧੀ
 ਹਾਰ ਗਈ ਗੁਮਾਨ ਜਗਾ ਨਾ ਰਿਹਾ । ਪਰ ਸੁਧ ਪਾਠ 'ਪਹਾਰੀਏ' ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਾੜੀਏ
 ਹਾਰ ਸਮਝਕੇ ਫੰਕਾਰ ਵਿਚ ਨਾ ਰਹੇ । ^੮ਜੰਗ । ^੯ਵੇਸ ਨਾ ਚੱਲਿਆ । ^{੧੦}ਏਹੇ ਨਾਲ ਏਹਾ ਫੰਗੀ
 ਤਦੁੰ ਵਜਦਿਆਂ ਵਿਚ ਪਹਿਰ ਬੀਤ ਗਿਆ । [ਪ੍ਰ=ਫੰਗੀ ਤਦੁੰ, ਪਰਸਪਰ । ਬਾਜ=ਵੱਜਿਆ] ।
^{੧੧}ਫੰਕਾਰ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੋਏ (ਵੇਰੀ) । ^{੧੨}ਪਸ਼ਚਮ ਦਿਸ਼ਾ ਨੂੰ [ਸੰਸ:, ਵਾਰੁਣੀ] । ^{੧੩}ਭਯਾਨਕ
 ਅੰਧੇਰਾ ਹੋ ਗਿਆ । ^{੧੪}ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਦੂਰਮੋਂ ਥੱਕ ਕੇ ਹਟ ਗਏ । [ਸੰ:, ਪ੍ਰਵੀਰ=
 ਸੋਸ਼ਟ ਸੂਰਮੇ] । ^{੧੫}ਜੂਟਕੇ । ^{੧੬}ਲੜਦਿਆਂ ਸੰਗ ਵਿਚ । ^{੧੭}ਸੰਗੀਆਂ ਸਣੇ । ^{੧੮}ਸਾਰੀਆਂ (ਦੋਹਾਂ
 ਧਿਰਾਂ ਦੀਆਂ) ਲੋਥਾਂ ਰਲੀਆਂ ਮਿਲੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ ।

ਆਨਿਕੈ ਕੂਕਰ ਕੂਕਿ ਬਿਸਾਲ ॥ ੧ ॥ ਰੋਪਈ ॥ ਨਿਜਗਣ ਕੇ ਗਣ ਲੈ
ਕਰਿ ਸੰਗ । ਬਿਚਰੈ ਰੁੱਦ ਰੁੱਦ ਕਰਿ ਅੰਗ । ਬਿੰਦ ਜੋਗਨੀ ਪੀਵਤਿ ਸੁਣ।
ਬੋਲ ਭਯੰਕਰ ਸੁਨਿਯਤਿ ਸੁਣ ॥੨॥ ਪਰੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਹਯ ਹਥਸਾਰ। ਨਹਿ
ਘਾਯਲ ਕੀ ਕਰੀ ਸੰਭਾਰ। ਤਿਸ ਛਿਨ ਜੀਵਤਿ ਭੀ ਮਰਿ ਗਏ। ਬਨ ਕੇ
ਜੀਵ ਮਾਸ ਭਖਿ ਲਏ ॥੩॥ ਪਰੀ ਮਾਰ ਤੁਰਕਨਿ ਪਰ ਗਾਢੀ ਮਹਾ ਸੋਗ
ਜੁਤਿ ਪੀਰਾ ਬਾਢੀ। ਰਹੇ ਵਜੀਦਖਾਨ ਚਿਤ ਚਿਤਵਤਿ।—ਇਹ ਮਮ
ਲਸਕਰ ਪਰ ਕਸਾ ਬਿਤਵਤਿ ॥੪॥ ਜਾਨੀ ਗਈ ਨ ਕੁਛ ਬੁਝਿ ਮਨ ਤੇ—
ਝੂਰੇ ਪਾਇ ਪਰਾਜੈ ਰਨ ਤੇ।—ਸਿੰਘ ਅਲਪ ਹੀ ਹਤੇ ਨ ਭਏ। ਰਹੇ
ਮਵਾਸੀ ਬਡ ਬਲ ਕਿਯੇ ॥ ੫ ॥ ਕੋਟ ਦੁਰਗ ਕੀ ਓਟ ਨ ਕੋਈ। ਬੀਚ
ਮਦਾਨ ਮੋਰਚੇ ਹੋਈ। ਮਰੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਬੀਰ ਤੁਰੰਗ। ਨਹੀਂ ਸੰਭਾਰਹਿ
ਘਾਇਲ ਜੰਗ—॥੬॥ ਇੱਤਨਾਦਿਕ ਪਛੁਤਾਵਤਿ ਰਹੇ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਠਾਪ ਨਹਿ
ਮੂਰਖ ਲਹੇ। ਭੀਮਚੰਦ ਕਹਿਲੂਰੀ ਗਯੇ। ਭੂਪਚੰਦ ਹੰਝੂਰੀ ਲਹੇ ॥੭॥
ਮਿਲੇ ਜਾਇ ਝੁਕਿ ਕਰੀ ਸਲਾਮੂ। ਭਾਖੇ ਗੁਰ ਅਹਿਵਾਲ ਤਮਾਮੂ। ਮਹਾਂ
ਸੂਰਮਾ ਅਤਿ ਧਨੁ ਧਾਰੀ। ਹਮ ਨਿਤ ਕਰਤਿ ਰਹੇ ਰਣ ਭਾਰੀ ॥੮॥ ਕਾਢਿ
ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਬਾਹਰ ਲਜਾਏ*। ਅਬਿ ਗਹਿ ਲੈ ਹੈ ਜਾਨਿ ਨ ਖਾਈ ਹਜ਼ਰਤ
ਕੇ ਸਮੀਪ ਪਹੁੰਚਾਵੈ। ਤਬਿ ਨਚਿੰਤ ਹੈ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਵੈ ॥ ੯ ॥ ਕਹੇ
ਵਜੀਦਖਾਨ ਨਿਪ ਸੰਗ। ‘ਭਯੋ ਆਜ ਭੀ ਦੀਰਘ ਜੰਗ। ਤੁਮ ਤਨ ਦੇ
ਕਰਿ ਲਰਹਿ ਨ ਕੋਈ। ਅਪਨਿ ਚਮੁ ਮੈਂ ਸਗਰੀ ਵੋਈ ॥ ੧੦ ॥ ਮਰੇ
ਸੈਂਕਰੇ ਸੁਭਟ ਤੁਰੰਗ। ਪਰੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਘਾਯਲ ਅੰਗ। ਬੈਠਿ ਮੋਰਚਨਿ ਮਾਰ
ਮਚਾਈ। ਹਮ ਮਦਾਨ ਸਨਮੁਖ ਬਹੁ ਘਾਈ ॥ ੧੧ ॥ ਨਹੀਂ ਪਾਤਿ ਕੋ
ਪਾਵਹਿ ਜੰਗ। ਸੰਭਾਰਹਿ ਮਿਤੁ ਘਾਯਲ ਅੰਗ। ਪਰਸੋਂ ਦੇਹਿ ਜੋਬ ਬਹੁ
ਲਰੈਂ। ਘੋਰਿ ਚੁਗਿਰਦੇ ਗਹਿਬੋ ਕਰੈ ॥ ੧੨ ॥ ਬੋਲੇ ਭੂਪਚੰਦ ਹੰਝੂਰੀ।
‘ਗਵਰਿ ਕਹੀ ਬਾਰਤਾ ਰੂਰੀ। ਤੁਮ ਮਾਲਿਕ ਹਮਰੇ ਅਬਿ ਆਏ। ਸਰਬ
ਸੁਧਾਰਹੁ ਕਾਜ ਸੁਹਾਏ ॥੧੩॥ ਪੁਨ ਵਜੀਦਖਾਨ ਏ ਝੁਨਿ ਕਰੇ। ਗੁਰ ਬਿਰੋਧ
*ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ ਗਣਾਂ ਨੂੰ। ਰੁੱਦ ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਭਯਾਨਕ ਬਨਾਕੇ ਵਿਚਰ ਰਹੇ ਹਨ। *ਕੀ ਬੀਤਈ
ਹੈ ੧ *ਜੰਗ ਵਿਚ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਇਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੀ। *ਬਹੁਤੇ ਮਾਰੇ।
*ਹੁਣ ਗਊ ਦੀ ਸਹੁੰ ਦੇਕੇ ਬਾਹਰ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਮਨੋਰਥ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋਗਿਆ। ਹੱਲਾ
ਰਾਜਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਹੋਇਆ ਕਿ ਏਓਟੇ ਹੋ ਗਏ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਮਾਰ ਲਵਾਂਗੇ, ਇਹ
ਗਲ ਬੀ ਸਾਫ ਹੋ ਗਈ

ਕਿਹੁ ਕਾਰਨੁ ਪਰੇਬਹੁਰ ਨ ਮੇਲ ਤੁਮਾਰੋ ਹੋਵਾ । ਚਿਰ ਤੇ ਲਰਹਿ ਅਬਹਿ
 ਲਗਿ ਜੋਵਾ^੧ ॥੧੪॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਭੀਮਚੰਦ ਬਚ ਭਾਖਾ^੨ 'ਕਹਹਿ ਕਹਾਂ, ਹਮ ਗੁਰ
 ਅਭਿਲਾਖਾ^੩। ਸਭਿ ਇਕ ਸਮੈਂ ਮਿਲੇ ਤਿਨ ਜਾਈ^੪। ਪਿਖਨਿ ਕਹਤਿ ਦੋਵੀ
 ਬਿਦਤਾਈ ॥੧੫॥ ਥਿਰੇ ਸਮੀਪ ਜਬਹਿ ਸਮੁਦਾਯਾ । ਦੇਖਤਿ ਹਮ ਕੋ ਏਵ
 ਅਲਾਯਾ ।—ਸਿੱਖ ਬਨਹੁ ਲੇ ਪਾਹੁਲ ਮੇਰੀ। ਕੇਸ ਕਾਛ ਰਖਿ ਰਹਤਿ ਬਡੇਰੀ
 ॥ ੧੬॥ ਹਜ਼ਰਤ ਕੇ ਸੰਗ ਮੋਰ ਬਿਰੁੱਧਾ । ਇਕਠੇ ਹੋਇ ਕਰੈਂ ਬਹੁ ਜੁੱਧਾ ।
 ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਪਿਤਾ ਹਮਾਰਾ। ਚਵਗੱਤੇ ਨਾਹਕ ਗਹਿ ਮਾਰਾ ॥੧੭॥ ਸੋਪਲਟਾ
 ਤਿਸ ਤੇ ਹਮ ਲੇਨੋ*। ਦੇਸ਼ਨਿ ਲੂਟਿ ਉਜਾਰ ਸੁ ਦੇਨੋ। ਲਵਪੁਰਿ ਏ ਪੂਰਬ
 ਲਰਿ ਲੈਹੈਂ । ਸੋ ਸਭਿ ਰਾਜ ਤੁਮਹਿ ਕੋ ਦੈਹੈਂ—* ॥ ੧੮ ॥ ਇੱਤਨਾਦਿਕ
 ਹਮ ਕੋ ਬਹੁ ਕਹਨੈ । ਸੁਨਿਕੈ ਇਹੁ ਕੁਸੂਤ ਚਿਤ ਲਹਨੈ । ਖੈਰ ਖਾਹੁ
 ਹਮ ਹਜ਼ਰਤ ਕੇਰੇ । ਇਹ ਤਿਨ ਸੋਚਹਿ^੫ ਜੰਗ ਬਡੇਰੇ ॥ ੧੯ ॥ ਕਹਿ ਬਹੁ
 ਰਹਨੈ ਨ ਤਬਿ ਹਮ ਮਾਨੀ। ਚਲਿ ਆਏ ਅਪਨੀ ਰਜਧਾਨੀ। ਇਹੁ ਕਾਰਨ
 ਹੈ ਲਰਿਬੇ ਕੇਰਾ । ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਝੇਰਾ ॥ ੨੦ ॥ ਅਬਿ ਆਏ
 ਤੁਮ ਭਲੀ ਸੁ ਹੋਈ । ਜਿਮ ਉਚਰਹੁ ਹਮ ਕਰਿਹੈਂ ਸੋਈ । ਹਜ਼ਰਤ ਕੇ
 ਗੁਲਾਮ ਹਮ ਜਾਨੈ । ਕਰਨਿ ਬਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਹਮ ਮਾਨੈ ॥ ੨੧ ॥ ਅਬਿ ਕੇ
 ਲਰਹੁ ਲਾਇ ਬਲ ਸਾਰੇ । ਚਹੂੰ ਓਰ ਤੇ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਹਾਰੇ । ਫਤੇ ਕਰਹਿਗੇ
 ਗਨ ਕੇ ਗਹਿ ਕੈ । ਹੁਇ ਹੈ ਸੁਜਸੁ, ਕਹੈ ਜਗ ਲਹਿ ਕੈ^੬ ॥੨੨॥ ਏਵ
 ਪਰਸਪਰ ਮਸਲਤ ਧਰਿਕੈ । ਉਠੇ ਸਲਾਮ ਤੁਰਕ ਕੋ ਕਰਿਕੈ। ਡੇਰੇ ਜਾਇ
 ਸੁ ਸੁਪਤੇ ਰਾਤਿ। ਉਠੇ ਬਹੁਰ ਜਬਿ ਹੋਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ॥ ੨੩ ॥ ਸਤੱਦਵ ਪਾਰ ਸੁ
 ਪੁਰੀ ਬਿਸਾਲੀ^੭ । ਤਹਾਂ ਰਾਵ ਇਕ ਸੁਮਤਿ ਬਿਸਾਲੀ^੮ । ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗੁਰ
 ਸੰਗ ਅਧਿਕ ਬਖੇਰਾ । 'ਭੀਮਚੰਦ ਬਡ ਠਾਨਜੈ ਬੈਰਾ ॥੨੪॥ ਪ੍ਰਥਮ ਲਰਜੈ
 ਹਾਰਜੈ ਮਤਿਮੰਦ। ਦਿਯੋ ਮਰਾਇ ਕੇਸਰੀ ਚੰਦ। ਜਮਤੁੱਲਾ ਭਾਉ ਮਰਿਵਾਯੋ।
 ਅਪਰ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਭਟ ਗਿਰਵਾਯੋ ॥ ੨੫ ॥ ਮੂਰਖ ਕੋ ਬਸਿ ਚਲਜੈ ਨ

^੧ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ । ^੨ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਜਾਕੇ ਮਿਲੇ ਸਾਂ । ^੩ਤਿਸ (ਨੁਰੰਗੇ) ਨਾਲ । ^੪ਦੇਖਕੇ ਜਗਤ ਕਰੇਗਾ । ^੫ਨਾਮ ਪੁਰੀ ਦਾ । ^੬ਬੜੀ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ ਸੀ । ^੭ਮਰਵਾਏ ।

*ਇਹ ਰਾਜੇ ਉਸਤਰਾਂ ਗਲਾਂ ਬਣਾ ਬਣਾਕੇ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਨਵਾਬ ਨੂੰ ਚਿਪ ਚੜੇ।

†ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਇਸ ਗੁਫਤਗੁ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਿਰਾਉ ਦਾ ਕਮਾਲ, ਗੁਲਾਮੀ ਵਿੱਚ ਹੀਣੀ ਦਸ਼ਾ ਤੇ ਖਾਨਾ ਜੰਗੀ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਆਪੇ ਸਫੁੱਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਕੋਈ । ਬਹੁਰੋ ਕਰੀ ਕੁਮਤਿ ਬਡ ਜੋਈ । ਸਸਤਰ ਧਰਨ ਧਰਮ ਕੋ
 ਤਜਾਗਾ । ਨਿਰਬਲ ਦੀਨ ਰੇਕ ਮਗ ਲਾਗਾ^੧ ॥ ੨੬ ॥ ਰਾਜਾ ਅਪਰ ਕੌਨ
 ਇਮ ਕਰੈਧਰਮ ਛੋਰਿ ਲੱਜਾ ਪਰਹਰੈ । ਤਸਕਰ ਸਮਸਰ ਪਠਿ ਕਰਿ ਪੰਮਾ ॥
 ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਕੇ ਵਾਰ ਕੁਕੰਮਾ^੨ ॥ ੨੭ ॥ ਆਨ ਧੋਨੁ ਕੀ ਦੀਨੀ ਜਾਇ ।
 ਨਹਿ ਰਾਜਨਿ ਤੇ ਲੱਜਾ ਪਾਇ । ਗੁਰੂ ਬੀਰ ਬਰ ਲੀਨਿ ਸੁ ਮਾਨਾ । ਤਜਨੇ
 ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਧੀਰ ਨਿਧਾਨ ॥ ੨੮ ॥ ਧਰਮ ਧੁਰੰਧਰ ਜਿਮ ਕਰਿ ਗਏ ।
 ਅਪਰ ਕੌਨ ਮਾਨਹਿ ਇਮ ਦਏ^੩ । ਬਹੁਰ ਨ ਟਰਨੇ ਮੂਢ ਮਤਿਮੰਦਾ । ਕਰੇ
 ਅਵਾਹਨ ਤੁਰਕ ਬਿਲੰਦਾ ॥ ੨੯ ॥ ਬੈਠੇ ਵਹਿਰ ਦੁਰਗ ਨਹਿ ਕੋਟ । ਹਿਤ
 ਲਰਿਬੇ ਕੁਛ ਕਰੀ ਨ ਓਟ^੪ । ਨਿਜ ਪਰਧਾਨ ਸੰਗ ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ।
 ‘ਹਮ ਚਵਿ ਆਨਹਿ ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ॥੩੦॥ ਸਾਹਿਬ ਕਰਾਮਾਤ ਸੰਗ
 ਬੈਰ । ਇਨਕੇ ਬੰਸ ਹੋਇ ਨਹਿ ਬੈਰ । ਦੁਖ ਪਾਵਹਿਗੇ ਪਰਿ ਹੈਂ ਨਰਕ ।
 ਕਰਹਿ ਕੁਕਰਮ ਹੋਇ ਹੈਂ ਗਰਕ’ ॥ ੩੧ ॥ ਤਜਾਰੀ ਕਰਤਿ ਅਰੂਢਜੇ
 ਰਾਵ । ਦਰਸਨ ਪਰਸਨ ਕੋ ਉਰ ਚਾਵ । ਜਿਤਿਕ ਸੈਨ ਅਪਨੀ ਲੇ ਸਾਥ।
 ਆਨਿ ਮਿਲਜੇ ਜਹਿ ਬੈਠੇ ਨਾਥ ॥੩੨॥ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਨ ਪਰ ਸਿਰ ਧਰਨੇ ।
 ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਬਿਨਤੀ ਬਾਕ ਉਚਰਨੇ । ‘ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ! ਚਲਹੁ ਸੰਗ ਅਬਿ ਮੇਰੇ ।
 ਰਿਦੈ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਅਪਨੇ ਚੋਰੇ ॥ ੩੩ ॥ ਨਿਜ ਪਾਵਨ ਕਰਿ ਕਰੀਅਹਿ
 ਪਾਵਨ । ਜਿਨ ਤੇ ਹੋਇ ਸਦਨ ਮਮ ਪਾਵਨ । ਨਗਰ ਬਿਸਾਲੀ ਅਪਨੋ
 ਜਾਨਹੁ । ਰਹਹੁ ਨਿਕੋਤਿ ਬਾਸ ਕੋ ਠਾਨਹੁ ॥੩੪॥ ਸਿੰਧ ਮੇਖਲਾ ਅਵਨੀ
 ਸਾਰੀ । ਮਹਾਰਾਜ ! ਪ੍ਰਭੂ ਅਹੈ ਤੁਮਾਰੀ । ਭੀਮਚੰਦ ਆਦਿਕ ਗਨ
 ਰਾਜੇ । ਮੂਢਮਤੀ ਸਭਿ ਕਰਹਿ ਕੁਕਾਜੇ ॥ ੩੫ ॥ ਇਨ ਕੇ ਹੋਇ ਗਏ ਮੁਖ
 ਕਾਰੇ । ਉਤਰੇ ਨਹੀਂ ਕਲੰਕ, ਪਖਾਰੇ^੫ । ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਅਧਿਕ ਸਜਾਮਤਾ
 ਲਾਗੈ । ਸਕਲ ਕਲੰਕਤਿ ਕੁਲ ਕਿਯ ਆਗੈ ॥ ੩੬ ॥ ਅਨਿਕ ਉਪਾਵਨਿ
 ਤੇ ਨਹਿ ਜੈ ਹੈ । ਇਸ ਦਿਨ ਕੋ ਨਿਤ ਹੀ ਪਛੁਤੈ ਹੈਂ । ਜਮਨਾ, ਗੰਗਾ,
 ਗਯਾ, ਬਨਾਰਸ । ਤਹਾਂ ਨ ਮਿਟਹਿ ਇਨਹੁ ਮੁਖ ਕਾਰਸ ॥ ੩੭ ॥
 ਜਾਇ ਹਿਮਾਚਲ ਬਦਰੀਨਾਥ । ਤਹਿ ਭੀ ਮਿਟਹਿ ਨ, ਰਹਿ ਮੁਖ

^੧ਨਿਤਾਣੇ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਤੇ ਕੰਗਾਲਾਂ ਦੇ ਰਾਹੇ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ (ਆਟੇ ਦੀ ਗਊ ਵਾਲੀ ਗਲ ਵਲ
 ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ) । ^੨ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅੱਗੇ ਕੁਕਾਜ ਕੀਤਾ । ^੩(ਸਹੁਆਂ) ਦਿੱਤੀਆਂ । ^੪ਧੋਤਿਆਂ ਕਣਕ
 ਨਹੀਂ ਉਤਰੇਗਾ ।

ਸਾਬ । ਤੀਰਥ ਜਿਤਿਕ ਸਮੁੰਦ੍ਰਾਦਿਕ ਹੈਂ । ਬਿਮਲ ਨ ਕਹੂੰ, ਸਦਾ ਇਨ ਧਿਕ ਹੈਂ ॥ ੩੮ ॥ ਹਿੰਦੁ ਧਰਮ ਕੀ ਧੁਜਾ ਭਏ ਹੈਂ । ਪਰ ਉਪਕਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਬਿਏ ਹੈਂ । ਸਰਬ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਦੀਪਕ ਦੀਪ^੨ । ਤੁਮਰੀ ਸਮਸਰ ਕੋ ਅਵਨੀਪ^੧ ॥ ੩੯ ॥ ਰਾਮਚੰਦ ਜੈਸੇ ਤੁਮ ਬਾਨਾ । ਹੋ ਅਤਿਰਥੀ ਸੁ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਮਾਨਾ । ਜਿਮ ਗਿਰਵਰ ਪਰ ਜੁਤਿ ਪਰਵਾਰਾ^੩ । ਜਰਾਸੰਧ ਦਲ ਲੇ ਪਰਵਾਰਾ^੪ ॥ ੪੦ ॥ ਲਖਨਿ ਬਿਖੈ ਆਵਤਿ ਬਿਧਿ ਸੋਏ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਚੰਦ ਕੇ ਤਨ ਤੁਮ ਹੋਏ । ਨਰ ਲੀਲਾ ਕੇ ਬਨਿ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਉਪਕਾਰੀ ॥ ੪੧ ॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਲਾਖਹੁ ਦਲ ਬਹੁ ਭਾਰੇ । ਮਰਹਿ ਛਿਨਕ ਮਹਿ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ । ਨਹਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਇਹ ਲਖਹਿ ਤੁਹਾਰੇ । ਪਰਹਿ ਨਰਕ ਮਹਿ ਲਹਿ ਦੁਖ ਭਾਰੇ ॥ ੪੨ ॥ ਅਪਨੇ ਨਗਰ ਜਾਨ ਕਰਿ ਧਾਮੂ । ਰਚਨ ਜੰਗ ਤੇ ਕਰਹੁ ਅਰਾਮੂ^੫ । ਇੰਤਜਾਦਿਕ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਿਸ ਬੈਨ । ਕਰਜੋ ਬਿਲੋਕਨ ਕਰੁਨਾ ਨੈਨ ॥ ੪੩ ॥ ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਤਪਜੋ ਤਪ ਜਬੈ । ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਭੀ ਕੀਨਸਿ ਤਬੈ । ਤਿਸਕੋ ਫਲ ਤੋਕਹੁ ਹੁਇ ਆਯੋ । ਚਾਹਤਿ ਬੰਧਨ ਅਪਨਿ ਗਵਾਯੋ ॥ ੪੪ ॥ ਉਪਜੀ ਸੁਮਤਿ ਆਨ ਇਸ ਸਮੈਂ । ਨਿਭੈ ਹੋਇ ਗੁਰ ਘਰ ਕੋ ਨਿਮੈਂ^੬ । ਸਭਿ ਕੇ ਸੰਗ ਹਮਾਰ ਬਖੇਰਾ । ਬਿਨ ਬਿਚਾਰ ਆਯੋ^੬ ਇਸ ਬੇਰਾ ॥ ੪੫ ॥ ਹੈ ਜੇ ਕਰਿ ਇਮ ਭਾਉ ਤੁਮਾਰੇ । ਗਮਨਹਿ ਨਗਰ ਬਿਸਾਲਿ ਮਝਾਰੇ । ਤੂੰ ਚਲਿ ਪ੍ਰਥਮ ਅਪਨਿ ਘਰਿ ਮਾਂਹੀ । ਹਤਿਬੇ ਰਿਪੁ ਹਮ ਮਿਟਹਿ ਸੁ ਨਾਂਹੀ ॥ ੪੬ ॥ ਕਰਹਿ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਕੇਰਿ ਸਿੰਘਾਰਨਿ । ਆਵਹਿਗੇ ਰਚਿ ਕੇ ਰਣ ਦਾਰੁਨ । ਤੁਰਕਨਿ ਅਰੁ ਗਿਰਪਤਿਨਿ ਗੁਮਾਨ । ਕਰੋਂ ਹਾਨ ਘਾਲਉਂ ਘਮਸਾਨ ॥ ੪੭ ॥ ਰਾਜ ਤੇਜ ਇਨ ਕੁਲ ਤੋ ਖੋਵੋਂ । ਕਮਤਿ ਕੁਕਰਮੀ ਪਾਪੀ ਜੋਵੋਂ । ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਹਮ ਰਚਿ ਦੀਨ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਸੋਭਿ ਲੈ ਹੈ ਛੀਨ ॥ ੪੮ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਾਲਕਾ ਕੀ ਬਹੁ ਅਹੈ । ਅਵਲੋਕਤਿ ਸੁਤੁਨਿ ਕੋ ਦਹੈ। ਚਢਹੁ ਰਾਵ, ਹਮ ਆਇੰ ਪਿਛੇਰੇ । ਘਾਲਹਿ ਤੋਹਿ ਨਗਰ ਮਹਿ ਡੋਰੇ ॥ ੪੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁਤੇ 'ਬਿਸਾਲੀ ਰਾਵ ਮਿਲਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੈ ਨਾਮ ਦੋਇ ਚੌਤ੍ਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੁ ॥ ੪੨ ॥

^੧(ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੂੰਹ) ਕਿਤੇ ਬੀ ਉੱਜਲਾ ਨਹੀਂ (ਹੋਵੇਗਾ) ਸਦਾ ਧਿਕਾਰ ਰਹੇਗੀ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰ) ।

^੨ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ : (ਅ) ਸਰਬ ਸ਼ਿਰੋਮਣ ਦੀਪ (=ਜੰਬੂ ਦੀਪ) ਦੇ ਆਪ ਦੀਪਕ ਹੈ ।

^੩ਪਹਾੜ ਪਰ ਪਰਵਾਰ ਸਹਿਤ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ)। ^੪ਘੋਰ ਲਿਆ। ^੫ਨਿਵਿਆਂ ਹੈਂ । ^੬(ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਅਪਨੇ ਲਈ ਫਲ) ਬਿਚਾਰੇ ਬਿਨਾਂ ਆਏ ਹੈ ।

੪੩. [ਜੰਗ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਹੁਰ ਬਿਸਾਲੀ ਰਾਵ* ਕਹਿ 'ਰਣ ਤੁਮ ਕਰੇ ਬਿਸਾਲ । ਬਿਨਾ
ਲਰੇ ਹੀ ਚਵਿ ਚਲਹੁ ਅਪਨਿ ਸਮਾਜ ਸੰਭਾਲਿ ॥੧॥ ਚੋਪਈ ॥ ਭੀਮ ਚੰਦ
ਆਦਿਕ ਗਨ ਰਾਜੇ । ਇਨਹੁ ਕਰੇ ਬਡ ਪਾਪਨਿ ਕਾਜੇ^੧ । ਤਿਸੀ ਪਾਪ ਤੇ
ਇਹ ਖਪਿ ਜੈ ਹੈਂ । ਨਹੀਂ ਕੁਸ਼ਲ ਕੇ ਸਹਿਤ ਬਿਰੈ ਹੈਂ ॥੨॥ ਤੁਰਕ ਆਪ
ਹੀ ਗਮਨਹਿ ਪਾਛੇ^੨ । ਕਜੇ ਪ੍ਰਭੁ ਜੰਗ ਆਪ ਅਬਿ ਬਾਂਛੇ^੩ । ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ
ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਧੀਰ । ਕਹਜੇ 'ਚਲਹੁ ਲੇ ਸੰਗ ਬਹੀਰ' ॥ ੩ ॥ ਹਮ ਇਸ
ਤੁਰਕ ਸੰਗ ਕਰਿ ਜੰਗ । ਭੂਪ ਗੁਮਾਨ ਕਰਹਿ ਸਭਿ ਭੰਗ । ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ ਰਨ
ਬਿਖੈ ਬਿਖੇਰੋਂ । ਤੋਲ ਲਰਾਈ^੪ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਹੋਰੋਂ ॥ ੪ ॥ ਨਾਂਹਿਤ ਬਾਦੀ
ਤੁਰਕ ਮਹਾਨੈ-ਬਿਨਾ ਲਰੇ ਮਿਟਿਗੇ-ਮਨ ਜਾਨੈ^੫ । ਕਹਿਬਹੁ ਰਹਜੇ ਰਾਵ
ਤਿਸ ਬਾਰੀ । ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਕਹੀ ਬਾਤ ਉਰ ਧਾਰੀ ॥੫॥ ਲਏ ਬਿਹੀਰ ਸੰਗ ਕੋ
ਚਾਲਾ । ਨਗਰ ਬਿਸਾਲੀ ਧੀਰ ਬਿਸਾਲਾ । ਲੈ ਪਹੁੰਚਜੇ ਜਬਿ ਤਟ ਦਰੀ-
ਆਉ । ਕੁਛ ਬਿਹੀਰ ਕੋ ਪਾਰ ਲੰਘਾਉ ॥੬॥ ਬਜਵਾਯਹੁ ਰਣਜੀਤਨਗਾਰਾ
ਸਕਲ ਖਾਲਸਾ ਹੋਯਸਿ ਤਜਾਰਾ । ਪਾਇ ਦੁਗੁਲਕਾ ਜੁਲਾਬਮਣੀ ।
ਕਰੀ ਤਜਾਰ ਸੱਤਨਿ ਮਦ ਸਮਣੀ^੬ ॥ ੭ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਖੱਚਰ ਤੀਰਨਿ
ਕੇਰੀ । ਰਖੀ ਸੰਗ ਸੋ ਲਾਦਿ ਘਨੇਰੀ । ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਬੀਰ ।
ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਮੁਹਕਮ ਸਿੰਘ ਧੀਰ ॥੮॥ ਇਨ ਕੇ ਜੁਤਿ ਅਸਵਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ।
ਕਰੇ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੇ ਲਾਰਾਸਾਹਿਬਚੰਦ ਮਹਾਂ ਬਲਿ ਜੋਧਾ । ਰਿਪੁ ਮਾਰਨਿ

^੧ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਕੰਮ । ^੨ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਜਾਣਗੇ । ^੩ਇੱਥੇ ਵਹੀਰ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਜਨਤਾ ਦੇ ਉਸ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਹੈ ਜੋ ਲੜਨ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ, ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵਾਸੀ, ਤੇ ਹੋਰ ਲੋਕ । ^੪ਲੜਾਈ ਦਾ ਤੋਲ । ^੫ਵੈਰੀ ਦਾ ਮਦ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ।

*ਸਾਨੂੰ ਖੋਜ ਕਰਨ ਤੇ ਪਤਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਾਮ ਸਲਾਹੀ ਚੰਦ ਸੀ ।
ਤਵਾ: ਖਾ: ਨੇ ਨਾਮ ਧਰਮਪਾਲ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਰਾਜਾ ਧਰਮੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਅੱਲ
ਹੋਸੀ । ਇਸ ਰਾਜੇ ਤੋਂ ਪਿਛਲੇ ਸਭ ਰਾਜੇ ਕੋਸ਼ਾਧਾਰੀ ਰਹੇ ਹਨ । ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਥਾਨ ਉੱਥੇ ਹੈ
ਜਿੱਥੇ ਰਾਉ ਹੁਣ ਤਕ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਮਹਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿੱਥੇ
ਗੁਰ ਜੀ ਟਿਕੇ ਸਨ, ਗੁਰੂ ਕਾ ਟਿਕਾਣਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਬਾਬਤ ਆਨੰਦ ਪੁਰ ਦੇ ਟਿਕਾ ਰਾਮ ਨਰਾ-
ਇਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠੀ ਸਾਖ ਭਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਨਵੀਨ ਅਕਾਲੀ ਅੰਦੋਲਨ ਨੇ ਹਰ
ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੈ ਭੀਤ ਕਰ ਰਾਖਿਆ ਹੈ । ਪਰ ਅਚਰਜ ਨਹੀਂ ਕਿ ਹੁਣ ਬੀ ਨਿਸ਼ਾਨ ਮੌਜੂਦ ਹੋਵੇ ।

†ਪਾ:-ਦਮਣੀ ।

ਕੋ ਬਰਧਸਿ^੧ ਕ੍ਰੋਧਾ ॥ ੯ ॥ ਤਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੇ ਹੈਂ । ਨਮਸਕਾਰਨੀ
ਹਾਥ ਧਰੇ ਹੈਂ । ^੨“ਰਹੈ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਹਮ ਆਗੈ” । ਦੁਸ਼ਮਨ ਰੀਜਹਿ ਜੰਗ
ਸੁ ਜਾਗੈ^੩ ॥੧੦॥ ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ ਪਿਛਾਰੀ ਰਹੈ । ਹਤਹਿ ਦੁਸ਼ਟ ਜਬਿ ਆਵਤਿ
ਲਹੈ । ਅਪਰ ਖਾਲਸਾ ਸੰਗ ਹਮਾਰੇ । ਸਨੇ ਸਨੇ ਗਮਨਹਿ ਪਰਵਾਰੇ^੪
॥੧੧॥ ਇਮ ਜਬਿ ਕੂਚ ਗੁਰੂਕੋ ਜਾਨ ॥ ਚਹੁੰਦਿਸਿ ਉਮਡੇ ਸੋਤੁ ਮਹਾਨਾ ।
ਭੂਮ ਅਕਾਸ਼ ਏਕਹੁਇ ਗਯੋਅੰਧ ਧੁੰਧ ਇਕ ਸਮ ਤਬਿਭਯੋ ॥੧੨॥ ਉਡੀ
ਧੂਲ ਸੂਰਜ ਤਬਿ ਛਾਯੋ । ਉਮਡੇ ਚਲਿਕੈ ਜਲਨਿਧਿ ਧਾਯੋ^੫ । ਦੁੰਦਭਿਫੋਲ
ਪਟਹਿ ਸ਼ਰਨਾਈ । ਚਹੁੰਦਿਸਿ ਬਾਜ ਉਠੇ ਸਮੁਦਾਈ ॥੧੩॥ ਇਕ ਹੀ ਬਾਰ
ਤੜਾਭੜ ਹੋਈ । ਭੂਰਜੇ ਧਾਨ ਭਾਠ ਜਿਮ ਕੋਈ ॥ ਇਕ ਇਕ ਵਾਰ ਖਾਲਸੇ
ਕੀਨਿ ॥ ਦੁਇ ਦੁਇ ਕਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ਤੋ ਹੀਨ ॥੧੪॥ ਲਗਹਿ ਦੁਗਾਜਾ^੬ ਫੋੜਸਰੀਰ
ਦੜਦੜ ਪੜਹਿ ਧਰਾਪਰ ਬੀਗਤੋੜਾ ਮੋੜਿ ਕਲਾ ਪਰ ਜੜੈ । ਡੰਡੈਂ ਪਲੀਤੇ
ਤਬਿ ਛੁਟਿ ਪੜੈਂ ॥ ੧੫ ॥ ਘਾਲਨੋ ਘੋਰਾ ਤੁਰਕ ਪਹਾਰੀ । ਬਾਮ ਵਾਹਿਨੋ
ਅੰਗੁ ਪਿਛਾਰੀ । ਸ੍ਰੀ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੇ ਬਾਨਾ ॥ ਹਤਹਿ ਰਿਪੁਨਿ ਤਨੁ ਕਰਿ
ਕਰਿ ਤਾਨਾ^੭ ॥ ੧੬ ॥ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਤੇ ਆਦਿਕ ਸਿੰਘ । ਬਿਚਰੇ ਰਣ ਜਿਮ
ਮਿਗ ਪਰ ਸਿੰਘ । ਆਗੈ ਲਰਤਿ ਭਯੋ ਕਰਿ ਜੌਰ । ਘਾਲਿ ਘਨੋ ਘਮਸਾਨੈਂ
ਘੋਰ ॥ ੧੭ ॥ ਰਿਪੁਨਿ ਧਕਾਵਤਿ ਚਲਤਿ ਅਗਾਰੀ । ਦਰੜਤਿ ਜਾਤੇ
ਗਿਰੇ ਸੁਮਾਰੀ^੮ । ਬਾਮ ਵਾਹਿਨੋ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪ । ਦੁਸ਼ਟਨ ਹਨਹਿ ਐਚਿ
ਦਿੜ ਚਾਪ ॥੧੮॥ ਬਾਮ ਹਾਥ ਤੇ ਕਬਹੂੰ ਚਲਾਵੈਂ । ਕਬਹੂੰ ਵਹਿਨੋ ਰਿਪੁਨਿ
ਤਕਾਵੈਂ । ਜਿਤ ਦਿਸਿ ਵੈਖੈਂ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਜੋਗਤਿਸ ਕਰ ਗਹਿਕੈ^੯ ਛੋਰਹਿ
ਘੋਰ ॥ ੧੯ ॥ ਸੁੰਕੈਂ ਖਪਰੇ ਸਰਪ ਸਮਾਨਾ । ਇਕ ਦੁਇ ਤ੍ਰੈ ਚਹੁੰ ਬੇਧਤਿ
ਬਾਨਾ । ਸੂਕੇ ਨਿਕਸਹਿ^{੧੦} ਪਾਰ ਪਰੰਤਾ । ਹਯ ਭਟ ਬੰਦਨ ਕੋ ਉਬਲੀਤਾ
॥ ੨੦ ॥ ਪਾਛੇ ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ ਜੁਝਾਰਾ । ਬਾਨ ਪ੍ਰਹਾਰਤਿ ਕਰਹਿ ਸੁਮਾਰਾ^{੧੧} ।
ਜਿਸਕੇ ਲਗਹਿ ਨ ਜਾਚਹਿ ਪਾਨੀ । ਗਿਰੈ ਤੁਰੰਗ^{੧੨} ਹੁਇ ਪ੍ਰਾਨਨਿ
^੧ਵਧਿਆ । ^੨ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ:— । ^੩ਸਾਹਿ ਅੱਗੇ ਰਹਿਣ । ^੪ਭਾਵ ਸੰਗ ਹੋ ਪਿਆਂ ਤੇ ਵੈਰੀ ਨੂੰ
ਮਾਰੇ । (ਅ) ਜੰਗ ਵਿਚ ਦੁੰਦਭ ਰੋਕੇ । ^੫ਘੋਰਾ ਪਾ ਕੇ । ^੬ਮਾਨੋਂ ਸਮੁੰਦਰ ਧਾਇਆ ਹੈ । ^੭ਦੇ
ਗੋਲੀਆਂ ਕੱਠੀਆਂ । ^੮(ਪੁਰਾ) ਤਾਣ ਲਾਕੇ ਬਾਣ ਸਿੰਧੇ ਹਨ ਤੇ ਵੈਰੀ ਦੇ ਤਨ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ।
^੯(ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਸੋ ਛਿੱਗਦਾ ਹੈ ਤੇ (ਐਸਿਆਂ ਨੂੰ) ਦਰੜਦੇ ਚਮੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । (ਅ) (ਧਕਾਂ-
ਵਦਿਆਂ) ਜੋ ਛਿੱਗਦੇ ਹਨ ਸੋ ਦਰੜੀਕੇ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ^{੧੦}ਉਸੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜਕੇ ।
^{੧੧}ਤੀਰ ਦੀ ਤੇਜ਼ੀ ਦੀ ਉਪਮਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ^{੧੨}ਮਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ । ^{੧੩}ਘੋੜੇ ਤੋਂ ।

ਹਾਨੀ ॥ ੨੧ ॥ ਪਿਖਿ ਸਿਰੀਦ ਸੁਬਾ ਅਭਿਮਾਨੀ । ਬਿਸਮਰੋ ਖਾਂ ਵਜੀਦ
ਮਤਿ ਹਾਨੀ ।—ਜੀਗ ਭਯੰਕੁਰ ਬਛ ਘਮਸਾਲਾ । ਪ੍ਰਥਮ ਨ ਦੇਖਰੋ ਅਸ
ਕਿਸ ਬਾਨਾ—॥ ੨੨ ॥ ਸਗਰੋ ਲਸਕਰ ਪ੍ਰੇਰਨ ਕਰਜੋ । ‘ਲਰਹੁ ਅੱਗੁ ਹੈ
ਕਰੋ ਮਨ ਡਰਜੋ । ਦਗੀ ਤੋਪ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਦਲ ਤੇ । ਮਾਰਤਿ ਤੁਰਕਨਿ
ਕੋ ਦਲਮਲਤੇ ॥ ੨੩ ॥ ਢੁਕਹਿ ਹੋਲ ਘਾਲ ਜੁਤਿ ਜ਼ੋਰ । ਗੁਲਕਾ ਲਗਤਿ
ਦੇਤਿ ਮੁਖ ਤੋਰਿ । ਗੁਜਰ ਰੰਘਰ ਆਇ ਗਵਾਰੇ । ਪੈਦਲ ਢੂਕੀ ਆਨਿ
ਹਜ਼ਾਰੇ ॥ ੨੪ ॥ ਭੀਮਚੰਦ ਪ੍ਰੇਰੀ ਨਿਜ ਸੈਨਾ । ਮਰਿ ਮਰਿ ਗਿਰਹਿ ਨਿਹਾ-
ਰਹਿ ਨੈਨਾ । ਡੂਪਚੰਦ ਹੰਢੂਰੀ ਕ੍ਰੋਧਾ । ਲੈ ਲੈ ਸਾਬ ਆਪਨੇ ਜੋਧਾ ॥ ੨੫ ॥
ਵਧਿਕੇ ਚਹਿ ਪਹੁੰਚਰੋ ਦਲ ਨੈਰੇ । ਗੁਲਕਾ ਬਾਨ ਖਾਇ ਤਿਸ ਬੇਰੇ ।
ਠਠਕ ਰਹਹਿ ਨਹਿ ਚਰਨ ਉਠਾਵਹਿ । ਤਹਿ ਥਿਰ ਹੋਇ ਰੋਰ ਕੋ
ਪਾਵਹਿ ॥ ੨੬ ॥ ਜਥਾ ਸ਼ੇਰ ਕੇ ਤੌਰ ਨ ਹੋਵੈ । ਤਥਾ ਭਯੰਕੁਰ ਸਿੰਘਨ
ਜੋਵੈ । ਰਣ ਕੇ ਪਿਖਤਿ ਬੀਰਤਾ ਹਾਲੀ । ਨਹਿ ਪਿਖੀਅਤਿ ਕਿਸ ਧੀਰ
ਬਿਸਾਲੀ ॥ ੨੭ ॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਗਮਨੇ ਗੁਰ ਜਾਵੈਂ । ਅਰਹਿ ਜੁ ਅੱਗੁ ਧਕੇਲਤਿ
ਧਾਵੈਂ । ਚਹੂੰ ਓਰ ਰੋਰਾ ਬਹੁ ਮਾਰੇ । ਨਿਕਟ ਨ ਹੋਹਿ ਸਕਹਿ ਗੁਰ ਸਾਰੇ
॥ ੨੮ ॥ ਗੁਲਕਾ ਸਰ ਬਰਖਹਿ ਇਕਸਾਰ । ਅਸ ਕੋ ਬੀਰ ਚਹੂੰ ਧਿਤ ਧਾਰਿ ।
ਘੇਰਜੋ ਜਾਇ ਗੁਰੂ ਚਹੂੰ ਓਰੇ । ਅਸ ਉਪਮਾ ਹੋਵਤਿ ਤਿਸ ਠੋਰੇ ॥ ੨੯ ॥
‘ਗੁਰ ਦਲ ਚੰਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਿਲੀਦੇ । ਚਲੇ ਜਾਹਿ ਰਿਪੁ ਤਾਰਨਿ ਬਿੰਦੇ’ ।
ਸਿੰਘਨ ਦਲ ਜਿਮ ਮੰਦਰ ਪਰਬਤ’ । ਮਥਨ ਸਮੈਂ ਸੁਰਅਸੁਰ ਸੁ ਜਿਤ
ਕਿਤ’ ॥ ੩੦ ॥ ਰੋਕ ਰਹੇ ਸੇ ਰੁਕਤਿ ਨ ਕੈਸੇ । ਬਿਚ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸ੍ਰੀ ਪਤਿ
ਜੈਸੇ ਹਤਿ ਰਾਵਨ’ ਜਿਮ ਲੰਕਾ ਨਗਰੀ । ਤਿਮ ਸੈਨਾ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਸਗਰੀ
॥ ੩੧ ॥ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦਲ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਕੋ ਘੇਰਾ । ਸੋ ਸਮੁੰਦ ਹੈ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਫੇਰਾ ।
ਰਾਮਚੰਦ ਸਮ ਸਤਿਗੁਰ ਸੋਢਾ । ਲਛਮਨ ਸ੍ਰੀ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੋਢਾ ॥ ੩੨ ॥
ਜਰਾਸੰਧ ਕੀ ਸੈਨ ਚੁਫੇਰੇ । ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹਲੀ ਜਿਮ ਲੀਨਸਿ ਘੇਰੇ । ਜਾਦਵ-
ਦਲ ਜੁਤਿ ਜਿਮ ਚਲਿ ਜਾਵੈਂ । ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤਿਮ ਛਬਿ ਪਾਵੈਂ ॥ ੩੩ ॥

‘ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਤੋੜੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ । ‘ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ । ‘ਗੁਰੂ ਕਾ ਦਲ ਚੰਦ ਵਾਂਗੂ ਵਡੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲਾ ਸ਼ੇਰ ਰੂਪੀ ਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਮੁਹ ਵਿਚੋਂ ਫੁਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅੱਗੇ ਹੋਰ ਉਪਮਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ:— । ‘ਮੰਦਾਚਲ ਪਰਬਤ ਵਤ । ‘ਦਿੜਕਣ ਵੇਲੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਏਰਾਂ ਵਾਂਗ ਜਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ (ਹਨ ਪਹਾੜੀਏ ਤੇ ਤੁਰਕ)। ‘ਕਿਸਨੂੰ । ‘ਰਾਵਣ ਦੇ ਮਾਰਨ ਵੇਲੇ’ । ‘ਬਲਭੱਟ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ।

ਤੁਰਕਨਿ ਲਸਕਰ ਗਿਰਪਤਿ ਕੇਰਾ । ਜਨੁ ਉਮਡੇ ਘਨ ਪਾਯਹੁ ਘੇਰਾ ।
 ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸੂਰਜ ਕੋ ਰੋਕੈ^੧ । ਕਿਰਨੈ ਬਾਨ ਧਸੈ ਜੁਤਿ ਫੋਕੈ^੨ ॥ ੩੪ ॥
 ਚੰਦ ਸਹਾਇਕ ਜਿਮ ਚਲਿ ਆਵੈ । ਤਿਮ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਉਪਮਾ ਪਾਵੈ ।
 ਉਡਗਨਿ ਕੇ ਸਮ ਸਿੰਘ ਘਨੇਰੇ । ਨਭ ਮਹਿ ਚਲੇ ਜਾਹਿ ਤਿਮ ਹੇਰੇ
 ॥ ੩੫ ॥ ਸਿਮਟੀ ਤੜਿਤਾ^੩ ਜਨੁ ਇਕ ਥਾਇੰ । ਚਹੁੰਦਿਸਿ ਮੇਘ ਘਿਰੇ
 ਸਮਦਾਇ^੪ । ਨਭ ਮਹਿ ਚਲਹਿ ਜਾਹਿ ਤਿਸ ਬੇਰੇ । ਤਿਮ ਘੇਰੇ ਮਹਿ ਗੁਰੂ
 ਸੁ ਹੇਰੇ ॥ ੩੬ ॥ ਦੇਖੋ ਸੰਘਰ ਅਤਿਸੈ ਮਾਰੇ । ਉਰ ਅਨੰਦ ਰਾਚੇ ਗੁਰ ਸਾਰੇ ।
 ਸੂਰਨਿ ਕੇ ਮੁਖ ਉਘਰਤਿ ਲਾਲੀ । ਹਤਹਿ ਰਿਪੁਨ ਧਰਿ ਧੀਰ ਬਿਸਾਲੀ
 ॥ ੩੭ ॥ ਜੋਗਨਿ ਗਨ ਮਾਰਤਿ ਕਿਲਕਾਰੀ । ਨਾਰਤਿ ਪ੍ਰੇਤ ਬਜਵਤਿ
 ਤਾਰੀ । ਭਰਿ ਭਰਿ ਖੱਪਰ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਕੇਰੇ । ਪੀ ਪੀ ਲੋਤਿ ਡਕਾਰ ਬਡੇਰੇ
 ॥ ੩੮ ॥ ਗਿੱਧ ਬਿੱਧ ਆਮਿਖ ਕਉ ਖਾਇਜੈਬੁਕ ਮਨ ਮਹਿ ਰਹੈ ਅਘਾਇ।
 ਦਾਰੁਣ ਖੇਤ ਬਿਦਾਰਣ ਜੋਏ^੫ । ਗਮਨੇ ਸੁਰਗ ਬਿਦਾ ਰਣ ਹੋਏ^੬ ॥ ੩੯ ॥
 ਸੂਰ ਬਰੇ ਹੂਰਨ ਮੁਖ ਰੂਰੇ । ਤਉ ਨਾ ਜਾਤਿ ਮਹਾਂ ਰਿਸ ਪੂਰੇ^੭ । ਲੋਥ ਸੰਕੀ-
 ਰਣ ਬਨ ਸਭਿ ਹੋਵਾ^੮ । ਬਿਬਰਨੇ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਜਹਿ ਕਹਿ ਹੋਵਾ ॥ ੪੦ ॥ ਕਹੈ
 ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਰਣ ਘਮਸਾਨਾ । ਪਰੈ ਦੁਸ਼ਟ ਲਾਯਹੁ ਬਡ ਤਾਨਾ । ਕੁਛ
 ਬਸਿ ਚਲਨੇ ਨ ਦੁਸ਼ਮਨ ਹਾਰੇ । ਪਹੁੰਚੈ ਸਤੰਦੁ ਵ ਕੇਰ ਕਿਨਾਰੇ ॥ ੪੧ ॥
 ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗਿੰ ਬੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁਤੇ 'ਜੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨੈ ਨਾਮ ਤੀਨ ਚਤਵਾ-
 ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੁ ॥ ੪੩ ॥ ੪੪. [ਘਮਸਾਨ । ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹ ਦਤ]
 ਵੋਹਗਾ ॥ ਸਤੰਦੁ ਵ ਸਲਿਤਾ ਕੇ ਨਿਕਟ ਪਰਜੇ ਜੰਗ ਕੋ ਜੋਗ ਬਰਖਾ ਸਸ-
 ਤਨ ਕੀ ਪਰੈ ਗੋਰਾ ਗੋਰੀ ਘੋਰ ॥੧॥ ਰਸਾਵਲਛੰਦ ॥ ਰਿਸੇ ਬੀਰ ਜੂਟੇ । ਰਿਦੇ
 ਸੀਸ ਫੂਟੇ । ਤੁਫੈਰੈਂ ਤੜਾਕੈਂ । ਸੁ ਗੋਰੀ ਸੜਾਕੈਂ ॥੨॥ ਚਲੈਂ ਤੀਹ ਤੀਖੇ ।
 ਬਿਖੀਚੈ ਸਰੀਖੇ^੯ । ਕਰੇ ਪੰਜ ਹੋਲਾ । ਮਹਾਂ ਰੌਰ ਮੋਲਾ ॥ ੩ ॥ ਹਲਾ ਹੱਲ

^੧ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੁਪੀ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਵੇਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ^੨ਬਾਗੜ ਸਣੇ ਤੀਰਾਂ ਰਪੀ ਕਿਰਨਾਂ ਧਸਦੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ (ਵੇਰੀ ਰੁਪ ਬਦਲਾਂ ਵਿਚ) [ਫੋਕ=ਬਾਗੜ । ^੩ਬਿਜਲੀ । ^੪ਸਮੁਹ ਬੱਦਲਾਂ ਦੀ ਘੇਰੀ ਹੋਈ (ਬਿਜਲੀ) । ^੫ਜੇ ਭਿਆਨਕ ਰਣ ਫੂਮੀ ਵਿਚ ਨਾਸ਼ ਹੋਏ (ਉਹ) । ^੬ਰਣ ਤੋਂ ਵਿਦਾ ਹੋਕੇ ਸੂਰਗ ਨੂੰ ਗਏ । ^੭ਯੋਧ ਵਿਚ ਭਰੇ ਸੂਰਮਿਆਂ (ਦੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੇ) ਰੂਹਾਂ ਵਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਤਦ ਬੀ ਸੂਰਗਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ ਭਾਵ ਲੜਨ ਦਾ ਜੋਸ਼ ਦੇਹ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਬੀ ਮੱਠਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ । ^੮ਸਾਰਾ ਬਨ ਲੋਥਾਂ ਨਾਲ ਭਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ^੯ਪਾਂ ਵਰਗੇ ।

ਮਾਰੀ । ਲਹੂ ਧੂਲ ਰਾਚੀ । ਭਈ ਲੋਥ ਪੋਥੇ । ਬਿਨਾ ਪਾਨ ਥੋਥੇ ॥ ੪ ॥
 ਸੁ ਨੈਨਾ ਉਘਾਰੇ । ਪਰੇ ਸੂਰ ਮਾਰੇ । ਤਬੈ ਭੀਮਚੰਦੰ । ਬਿਲੋਕੈ ਸੁ ਬਿੰਦੰ
 ॥ ੫ ॥—^੧ਬਡੀ ਸੈਨ-ਜਾਨੀ ।—ਨਹੀ ਨੀਯਰਾਨੀ^੨ । ਹਿਲੇ ਸਿੰਘ ਨਾਂਹੀ ।
 ਰਹੇ ਧੀਰ ਮਾਂਹੀ—॥ ੬ ॥ ਬੁਲੜੇ ਭੂਪਚੰਦੰ । ^੩ਸੁਨੋ ਹੋਸਵੰਦੰ ! ਚਮੁ ਸ਼ਾਹ
 ਭਾਰੀ । ਹਮੇ ਨੇ ਹਕਾਰੀ ॥੭॥ ਦੁਰੇ ਕੋਟ ਨਾਂਹੀ । ^੪ਮਦਾਨੰ ਕਿ ਮਾਂਹੀ । ਰਹੈ
 ਗੋ ਕਰਾਰਾ । ਗੁਰੂ ਜੇ ਨ ਹਾਰਾ ॥੮॥ ਕਹੈਂ ਫੇਰ ਕੈਸੇ । ਤਜੈ ਧੀਰ, ਵੈਸੇ^੫ ।
 ਅਬੈ ਜੇ ਨ ਮਾਰਾ । ਗਹੜੇ ਕੈ ਨ ਭਾਰਾ ॥੯॥ ਪੁਨੰ ਕੌਨ ਮਾਰੈ । ਕਿਸੁ ਤੇ
 ਨ ਹਾਰੈ । ਮਹਾਂ ਧੀਰ ਧਾਰੈ । ਹਮੂ ਕੋ ਪ੍ਰਹਾਰੈ ॥ ੧੦ ॥ ਵੋਹਗਾ ॥ ਗਮਨੋਂ
 ਸੂਬੇ ਨਿਕਟ ਅਬਿ ਕਰੇ ਚਮੁ ਕੋ ਜੋਰ । ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਘੋਰਿਯੇ ਗਹਿ
 ਲੀਜੈ ਇਸ ਠੋਰ ॥ ੧੧ ॥ ਲਲਿਤਪਦਛੰਦ ॥ ਬਹੁਰੋ ਘਾਤਿ ਹਾਥ ਨਹਿ ਆਵੈ
 ਹੁਇ ਮਵਾਸ ਕਿਸ ਥਾਨਾ । ਸ਼ਾਹੁ ਹੁਕਮ ਭੀ ਪਕਰਨਿ ਕੇਰਾ ਨਾਂਹਿ ਤ
 ਕਰਿ ਦਿਹੁ ਹਾਨਾ ॥੧੨॥ ਹੋਇ ਨ ਐਸੀ ਪਾਰ ਉਤਰ ਕਰਿ ਘਨੀ ਮਚਾਵੈ
 ਮਾਰਾ । ਆਗਾ ਘੋਰਿ ਹੋਲ ਕੋ ਘਾਲਹੁ ਪਕਰ ਲੋਹੁ ਇਸ ਬਾਰਾ ॥ ੧੩ ॥
 ਗਮਨਜੋਂ ਤਬਿ ਵਜੀਦ ਖਾਂ ਪਾਸੀ ਸਗਰੀ ਬਾਤ ਸੁਨਾਈ । ਕਰੀ ਪ੍ਰਚਾ-
 ਰਨ^੬ ਚਮੁ ਘਨੀ ਤਬਿ ਚਹੁ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਉਮਡਾਈ ॥ ੧੪ ॥ ਆਪ ਵਜੀਦ
 ਖਾਨ ਭੀ ਸਰਕਜੇ^੭, ਢੁਕੇ ਨਰੇਸ਼ ਪਹਾਰੀ । ਗੁਜਰ ਰੇਘਰ ਤੁਰਕ ਗਿਨਹਿ
 ਕੋ, ਕਰਹਿ ਧਕੇਲ ਅਗਾਰੀ ॥ ੧੫ ॥ ਮਹਾਂ ਧੂਮ ਮਾਰੀ ਤਿਸ ਥਲ ਮਹਿ
 ਢੁਕੇ ਆਨਿ ਤਬਿ ਨੇਰੇ । ਸਾਹਿਬਚੰਦ ਜੂਥਪਾਤਿ^੮ ਗੁਰ ਕੋ, ਕ੍ਰੋਧਤਿ ਜੁੱਧ
 ਬਡੇਰੇ ॥ ੧੬ ॥ ਸਿਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਏਰਿ ਕਰਿ ਮਜਾਨੋਂ ਅਰਜੋਂ ਅੱਗੁ ਬਡ
 ਜੋਧਾ । ਸੰਗ ਸੈਂਕਰੇ ਔਰ ਸੂਰਮਾ ਆਵਤਿ ਦਲ ਕੋ ਰੋਧਾ^੯ ॥ ੧੭ ॥
 ਧਸਜੋਂ ਕਟਕ^{੧੦} ਮਹਿ, ਝਟਕ ਕਾਟਤੋ ਚਲੇ ਖੜਗ ਭਟ ਅੰਗੀ^{੧੧} । ਖੰਡ
 ਖੰਡ ਕਰਿ ਰੰਡ ਮੰਡ ਗਨ ਤੁੰਡ ਪੰਡੁ ਭੇ ਰੰਗ^{੧੨} ॥੧੮॥ ਭਯੋ ਪ੍ਰਚੰਡ ਘਮੰਡ
 ਘਨੇਰਾ ਪਰੇ ਕਿਤਿਕ ਕਰ ਕਾਟੇ^{੧੩} । ਖੰਡਨ ਕਰਿ ਭੁਜਦੇਡ ਕਿਨਹੁ ਕ
^੧(ਪਹਾੜੀਆਂ) ਜਾਣਿਆਂ (ਕਿ ਸਾਡੀ) ਵੱਡੀ ਸੈਨਾ ਬੀ (ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ) ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਢੁੱਕ ਸਕੀ । ^੨ਜੇ
 ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਬੀ ਤਕੜਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਤੇ ਗੁਰ ਨਾ ਹਾਰਿਆ ਤਾਂ..... । ^੩ਫਿਰ ਕਹੋ ਕਿ ਉਹ
 ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧੀਰਜ ਛੱਡੇਗਾ, ਵੈਸੇ (ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਹ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਕਿਲੇ ਰੋਟ ਮੱਲ
 ਏਨਾ) । ^੪ਭਾਰਾ ਜੋਰ ਕਰਕੇ ਨਾ ਫੜੇ ਗਏ । (ਅ. (੨) ਭਾਵੇ (ਗੁਰੂ ਨੂੰ) ਨਾ ਫੜ ਲਿਆ ।
^੫ਵੰਗਾਰੀ । ^੬ਟੁਰਿਆ । ^੭ਸੈਨਾਪਤੀ । ^੮ਰੋਕਿਆ । ^੯ਸੈਨਾਂ । ^{੧੦}ਦੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ।
^{੧੧}ਮੂੰਹ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਹੋ ਗਏ । ^{੧੨}ਹੱਥ ਕੱਟੇ ਹੋਏ ।

ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਸਾਟੈ^੧ ॥ ੧੯ ॥ ਝਟਪਟ ਕਟੇ, ਨ ਸਟਕੈ^੨ ਸਟਪਟ
 ਕਟ ਤੇ ਕਟਿ ਕਟਿ ਗੇਰੇ । ਪਗ ਕਾਟੇ, ਕਿਹ ਜੰਘ ਕਟੀ, ਜੁਗ ਜਾਨੁ^੩
 ਕਾਟਿ ਨਿਬੇਰੇ ॥ ੨੦ ॥ ਉਰੂ^੪ ਕਟੇ, ਫਾਟੀ ਕਿਸ ਛਾਤੀ, ਪ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਖੜਗ
 ਕਿਨਖਾਏ^੫। ਰਿਪੁ ਕੇ ਵਾਰ ਸਿਪਰ ਪਰਲੈ ਕੈ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਉਬਲਾਏ ॥ ੨੧ ॥
 ਕਰਾਚੇਲ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਸੋ ਲਿਪਟੇ ਚਮਕਤਿ ਹੈ ਹੈ ਲਾਲੈ । ਲਹਿਲਹਾਤਿ ਜਨੁ
 ਜਮ ਕੀ ਜੀਹਾ ਚਰਿਬੇ ਪਾਨ ਗੁਲਾਲੈ^੬ ॥ ੨੨ ॥ ਪਰੇ ਕਰਾਹੈ ਘਾਵ ਮਹਾਂ
 ਹੈਂ ਦਰੜੇ ਉਠਿ ਨ ਸਕੀਤੇ । ਯੋ ਬੀਰਨ ਘਾਲਜੋ ਘਮਸਾਨਾ ਘੁਮਤਿ
 ਘਾਵ ਲਗੀਤੇ ॥ ੨੩ ॥ ਰਕਤ ਬਹਜੇ, ਪਟ ਰੰਗ ਚਢ੍ਹੇ ਸਭਿ, ਧਰੇ ਲਾਲ
 ਜਨੁ ਬਾਰੋ^੭ । ਮਨਹੁ ਅਧੂਮ ਅਗਨਿ ਹੈ ਦੀਖਤਿ ਗਿਰੇ ਲਰਤਿ ਹੁਇ
 ਆਗੇ ॥ ੨੪ ॥ ਸਾਹਿਬਚੰਦ ਅਧਿਕ ਉਤਸਾਹਾ ਰਿਪੁ ਦਲ ਆਵਤਿ ਦੇਖਾ ।
 ਸਨਮੁਖ ਹੋਇ ਖੜਗ ਪਰਹਾਰਹਿ ਤੁਰਕ ਬਿਲੋਕਿ ਬਿਸੇਖਾ ॥ ੨੫ ॥ ਪੁਨ
 ਪਹਾੜੀਏ ਓਰੜ ਆਏ ਘਿਰਜੇ ਬੀਰ ਬਰ ਜੋਧਾ । ਖਾਇ ਘਾਵ ਤਨ ਰੁਪਜੇ
 ਮਹਾਂ ਭਟ ਪਲ ਪਲ ਬਾਢ੍ਹੇ ਕ੍ਰੋਧਾ ॥ ੨੬ ॥ ਬਹੁਤਨਿ ਘੇਰ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਪ੍ਰਹਾਰੇ,
 ਕਟੇ ਅੰਗ ਭੀ ਮਾਰੈ^੮ । ਜਬਿ ਲੈ ਗਿਰਜੇ ਨ ਅਵਨੀ ਉਪਰ ਤਬਿ ਲੈ
 ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰੈ ॥ ੨੭ ॥ ਰੁਪਜੇ ਚਹੂੰ ਦਿਸਿ ਕਹਿ ਲਗ ਕਾਟਹਿ ਬਹੁ
 ਬੀਰਨ ਮਿਲਿ ਮਾਰਜੇ । ਚੰਦ ਮੁਖੀ ਹੂਰਨ ਲੈ ਤਤਛਿਨ ਬਰ ਬਿਮਾਨ
 ਮਹਿ ਡਾਰਜੇ ॥ ੨੮ ॥ ਦੌਰਿ ਸੁਭਟ ਇਕ ਗੁਰ ਤਟ ਪਹੁੰਚਜੇ ਸੁਧ ਸੁਨਾਇ
 ਤਿਨਿ ਸਾਰੀ । ‘ਸਾਹਿਬਚੰਦ ਘਿਰਜੇ ਅਰਿ ਗਨ ਮਹਿ ਬਹੁ ਕਰਵਾਰ
 ਪਹਾਰੀ ॥ ੨੯ ॥ ਜੀਵਤਿ ਰਹਜੇ ਤ ਜਾਇ ਨਿਕਾਸਹੁ ਮਰਜੇ ਲੋਥ ਤਿਹ
 ਲੋਜੈ। ਨਹੀਂ ਚਲਜੇ ਬਸ ਸਿੰਘਨ ਕੇਰਾ ਸੈਨਾ ਬਡੀ ਲਖੀਜੈ’ ॥ ੩੦ ॥ ਸੁਨਿ
 ਸਤਿਗੁਰ ਨਰ ਸੋਂ ਕਹਿ ਭੋਜਾ ‘ਕਹੁ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤਾਈ ॥ ਸਲਿਤਾ ਤਟ
 ਲਗਿ ਤਕਰੇ ਰਹੀਅਹਿ ਰਿਪੁ ਰਖਿ ਦੂਰ ਹਟਾਈ ॥ ੩੧ ॥ ਹਮ ਕਰਿ ਜੋਰ
 ਲੋਥ ਕਹੁ ਆਨਹਿ, ਸੈਸੈ ਕਰੋ ਨ ਕੋਈ । ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਭਟ
 ਸਗਰੇ ਹਤਹੁ ਤੁਰਕ ਰਿਪੁ ਜੋਈ’ ॥ ੩੨ ॥ ਇਮ ਕਲੜੀਧਰ ਕਹਿ ਉਰ
 ਕ੍ਰੋਧੇ ਲੈ ਬਚਿਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਸੰਗਾ । ਅਪਰ ਸਿੰਘ ਭੀ ਗਮਨੇ ਗੁਰ ਸਿਉਂ ਕਸੀ

^੧ਸੁੱਟੇ । ^੨ਨਹੀਂ ਹਟੇ । ^੩ਦੇਵੇਂ ਗੋਠੇ । ^੪ਪੱਟ । ^੫ਪਿੱਠ ਤੇ ਤਲਵਾਰ ਕਿਸੇ ਖਾਧੀ । ^੬ਲਾਲ
 ਪਾਨ ਚੌਬਕੇ । ^੭ਪੁਸ਼ਾਕੀ । ^੮ਫਾਵੇਂ ਅੰਗ ਕਟੀਜ ਰਹੇ ਹਨ ਫੇਰ ਬੀ ਮਾਰਦਾ ਹੈ (ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ) ।

ਦੁਗਲਕ ਤੁਫੰਗਾ^੧॥੩੩॥ਲੋਥ ਪਰੀ ਗਨ ਤੁਰਕਨ ਦਲ ਮਹਿ ਢਿਗਹੁਇ
 ਬਾਨ ਚਲਾਏ। ਤੁਪਕਨਿ ਸਲਖ ਛੁਟੀ ਇਕਬਾਰੀ ਹਤੇ ਗਿਰੇ ਸਮੁਦਾਏ
 ॥ ੩੪ ॥ ਘਾਲਜੇ ਹੋਲ ਪ੍ਰਭੂ ਤਿਸ ਥਲ ਪਰਿ ਲਸਕਰ ਭੈ ਬਿਰਧਾਯੋ।
 ਜਥਾ ਕੇਹਰੀ ਸਨਮੁਖ ਆਵਹਿ ਤਿਮ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਦਰਸਾਯੋ॥੩੫॥ ਤੀਰਨਿ^੨
 ਬੀਧੇ ਬਹੁ ਬਹੁ ਬੀਰਨ ਧੀਰਜ ਸੰਤਨਿ ਤੋਰਾ। ਖਰੇ ਰਹਨਿ ਕੀ ਸਕਤਿ
 ਨ ਹੋਈ ਤਤਛਿਨ ਹੀ ਮੁਖ ਮੋਰਾ^੩ ॥ ੩੬ ॥ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਸਿੰਘ
 ਪੁਕਾਰੇ ਬਿੰਦ ਤੁਰਕ ਸੰਘਾਰੇ। ਜੀਵਤਿ ਜੇ ਪਿਖਿ ਮਿਤਕ ਘਨੇਰੇ ਭਾਗਨਿ
 ਕੇ ਪਗ ਧਾਰੇ ॥ ੩੭ ॥ ਓਰੜ ਪਰਜੇ ਖਾਲਸਾ ਤਿਤ ਕੇ ਗੁਰ ਕਹਿ ਤਿਨਹਿ
 ਹਠਾਏ। ਚਮਕੇ ਖੜਗ ਬਿੰਦ ਹੀ ਹਾਥਨਿ ਪਹੁੰਚਤਿ ਨਿਕਟ ਚਲਾਏ
 ॥ ੩੮ ॥ ਤੁਰਕ ਪਹਾਰੀ ਭਏ ਪਲਾਇਨ ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਿ ਲਗਿ ਜਾਈ।
 ਸਾਹਿਬਚੰਦ ਮਰਜੇ ਜਹਿ ਮਾਰਤਿ ਤਤਛਿਨ ਲੋਥ ਉਠਾਈ॥੩੯॥ ਪਿਖਿ
 ਵਜੀਦਖਾਂ ਭਾਜਜੇ ਲਸਕਰ ਗਾਰ ਨਿਕਾਰਤਿ ਢੇਰੇ। ‘ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਬਿਰ
 ਰਹਜੇ ਨ ਕੈਸੇ ਕਰੋਂ ਨ ਅਲਪ ਰਿਪ ਹੋਰੇ’ ॥੪੦॥ਰਸਾਵਲ ਵੰਦ॥ਲਈ ਲੋਥ
 ਚਾਲੇ। ਨਦੀ ਤੀਰ ਜਾਲੇ। ਮਚਜੇ ਮੁਧ ਭਾਰੀ। ਮਿਲੇ ਹੈਂ ਪਹਾਰੀ॥੪੧॥
 ਵਜੀਦੰ ਪਠਾਨ॥ਦਲੇ ਢੇਰਿ ਆਨ॥ਸਬੈ ਆਇ ਰਾਜੇ। ਬਡੀ ਲਾਜ ਲਾਜੇ^੪
 ॥ ੪੨ ॥ ਨਹੀਂ ਲੋਥ ਰਾਖੀ। ‘ਧਿਕੈ’ ਆਪ ਭਾਖੀ। ਚਹੈ^੫ ਚੌਪ ਹੀਨਾ।
 ਨਹੀਂ ਧੀਰ ਲੀਨਾ॥੪੩॥ ਖਰੇ ਸਿੰਘ ਹੋਰੈਂ। ਸੁ ਗੋਰੀਨਿ ਗੋਰੈਂ। ਮਨੋ ਮੇਘ
 ਵੁੱਠੇ^੬। ਸੁ ਓਰਾਨ ਵੁੱਠੇ^੬ ॥ ੪੪ ॥ ਕ੍ਰਿਖੀ ਸੇ ਪਹਾਰੀ। ਗਿਰੀਤੇ ਅਗਾਰੀ।
 ਮਹਾਂ ਸਾਰ ਬਾਜਾ। ਤਬੈ ਕੈ ਨ ਭਾਜਾ॥ ੪੫ ॥ ਹਥਾਵੱਥ ਹੋਏ। ਲਰੈਂ
 ਬੀਰ ਦੇਏ। ਫਿਰੈਂ ਛੁਛ ਘੋਰੇ। ਜ਼ਰੀ ਜ਼ੀਨ ਬੋਰੇ॥੪੬॥ ਕਹੂੰ ਬਾਜ^੭ ਮਾਰੇ।
 ਕਹੂੰ ਸਾਰ ਡਾਰੇ। ਕਹੂੰ ਘਾਇ ਘਾਲੇ। ਭਜੈਤੇ ਬਿਹਾਲੇ॥ ੪੭ ॥ ਕਹੂੰ ਮਾਰਿ
 ਨੋਜੈ। ਜਮਧਾਮ ਤੇਜੈ। ਕਿਨੈ ਸਾਂਗ ਮਾਰੀ। ਭਈ ਢੇਰਿ ਪਾਰੀ॥੪੮॥ ਕਰਾ-
 ਚੋਲ ਕੋਈ। ਹਤੇ ਕੀਨਿ ਦੋਈ^੮। ਕਿਸੂ ਕੇ ਤਮਾਰੇ। ਹਤੇ ਧੂਲ ਰਾਚੇ॥
 ੪੯ ॥ ਗੁਰੂ ਕੋਰ ਤੀਰੰ। ਬਿਧੇ ਬਿੰਦ ਬੀਰੰ। ਪਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ਖੋਏ। ਬਡੀ ਨੀਂਦ
 ਸੋਏ॥ ੫੦ ॥ ਚਲੀ ਪੁੰਜ ਗੋਰੀ। ਮਰੇ ਦੌਨ ਓਰੀ। ਕਟਾਰੇ ਪ੍ਰਹਾਰ॥ਕਿਨੂ
 ਪੇਟ ਫਾਰਾ॥ ੫੧ ॥ ਬਜੈ ਰਾਗ ਮਾਰੂ। ਲਰੈਤੇ ਜੁਝਾਰੂ। ਮਹਾਂ ਫਾਰਾ^੯ਖਲੈਂ।

^੧ਦੁਨਾਲੀ ਬੰਦੁਕਾਂ। ^੨ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ। ^੩ਲੱਜਾ ਨਾਲ ਲਜਾਇਮਾਨ ਹੋਏ। ^੪ਖਿੱਝਿਆ। ^੫ਮਾਨੋਂ ਬਦਲ ਵਰਖਦੇ ਹਨ। ^੬ਗੜੇ ਵਰਖਾਉਂਦੇ ਹਨ। ^੭ਘੋੜੇ। ^੮ਮਾਰਕੇ ਦੇ ਕਰ ਵਿੱਤੇ (ਟੋਟੈ)। ^੯ਦੋਲੀ।

ਮਿਲੈਂ ਪੈ ਧਕੇਲੈਂ ॥ ੫੨ ॥ ਸਿਰਖੰਡੀਛੰਦ ॥ ਕਹਿ ਕਹਿ ਕੜਕਤਿ ਕਾਲੀ
ਆਮਿਖ ਭੱਖਣਾ । ਧੂੜ ਉਤੀਗ ਬਿਸਾਲੀ ਸੂਰਜ ਛਪਿ ਗਯੋ । ਚਮ੍ਹੰ ਭਈ
ਬਿਕਰਾਲੀ ਮੁਖ ਪਰ ਖੇਹ ਤੇ । ਲੋਹੁ ਕਪਟ ਕਰਾਲੀ ਆਂਤ੍ਰੈ ਗਿਰਪਰੀ ॥
੫੩ ॥ ਕੂਕਾਂ ਜੰਬੁਕ ਕੂਕੀ, ਸ੍ਰਾਨ ਪੁਕਾਰਤੇ । ਗਿੱਝਾਂ ਉਡ ਉਡਿ ਵੂਕੀ,
ਕਾਕਨਿ, ਕੰਕ ਸੋ।ਗਲਕਾਂ ਚਲਿ ਚਲਿ ਸ਼ੁਕੀ ਉਰ ਸਿਰ ਫੋੜਤੀ । ਜੀ-
ਵਣ ਆਸ਼ਾ ਚੂਕੀ ਭੜਬੁ ਘੱਤਣਾ ॥੫੪॥ ਜਿਰਹਿ ਸੰਜੋਵਾਂ ਟੁਟੀ ਗਰ ਤੇਗਿਰ
ਪਰੀ।ਲਰਤਜੋ ਚਮ੍ਹੰ ਨਿਖੂਟੀ ਹੂਟੀ ਓਜ ਤੇ । ਛਾਤੀ ਅਖੀਆਂ ਫੂਟੀ ਲਗਿ
ਲਗਿ ਗੋਰੀਆਂ।ਬਹੁਤੀ ਬਾਛੜ ਸੂਟੀ ਕਸਿ ਕਸ ਤੁਪਕ ਕੇ ॥ ੫੫ ॥ ਕਹਿ
ਲਗਿ ਕਥੋਂ ਲਗਾਈ ਭਾਰਥ ਜਨੁ ਭਯੋ।ਮਿਟੇ ਨ ਭਟ, ਬਰਿਆਈ ਕਟਿ
ਕਟਿ ਕਾਟਿਤੇ । ਲੋਥਨਿ ਅਵਿਨੀ ਛਾਈ ਜੋ ਰਛ ਖੇਤ ਕੀ^੧ । ਘਾਇਲ ਹੁ
ਸਮੁਦਾਈ ਭਾਗੇ ਕੇਤਿਨੇ ॥੫੬॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਚਤੁਰਬ ਵੁਤੇ
'ਸਾਹਿਬਚੰਦ ਬੱਧ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਾਰਚੌਤ੍ਵਾਰਿਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੪ ॥

੪੫. [ਵਿਜੈ ਲੋਕੇ ਬਿਸਾਲੀ ਪਦੰਚਣਾ] ।

ਦੰਗਗ ॥ ਅੰਧ ਧੰਧ ਬਹੁ ਧੂਮ^੨ ਤੇ ਚਫੀ ਧੂਲ ਅਸਮਾਨ । ਧੂਮ ਪਰੀ^੩ ਬਹੁ
ਬੀਰ ਕੀ, ਮਾਨੀ ਸਭਿ ਨੋ ਆਨਿ ॥ ੧॥ ਨਵਨਾਮਕਛੰਦ । ਤੜਭੜ ਤੁਪਕਨ ।
ਤਜਿ ਤਜਿ ਅਰਿ ਹਨਿ । ਖੜਗਨਿ ਹਤਿ ਹਤਿ । ਮਰਤਿ ਸੁ ਜਿਤ ਕਿਤੁ,
॥੨॥ ਸਤੁਦਵ ਤਟ ਪਰ । ਅਟਿਕ ਸੁਭਟ ਬਰ^੪ । ਰੁਪਿ ਰੁਪਿ ਲਰਿ ਕਰਿ ।
ਮਿਟਤਿ ਨ ਪ੍ਰਣ ਧਰਿ^੫ ॥੩॥ ਗੁਰ ਸੁਤ ਸਰ ਖਰ^੬।ਕਰਖਤਿ^੭ ਧਨੁ ਧਰਿ^੮।
ਬਲ ਬਡ ਭਰਿ ਭਰਿ । ਤਜਤਿ ਤਰਤ ਧਰਿ^੯ ॥ ੪ ॥ ਸਰਪਨ ਸਮਸਰ ।
ਫੁੰਕਰਤਿ ਅਰਿ ਪਰ^{੧੦}।ਬਿਧਿ ਬਿਧਿ ਗਿਰ ਧਗਾਰਕਤ ਸੁ ਭਰਿ ਭਰਿ^{੧੧} ॥੫॥
ਭਟਪਰਿ ਮਹਿਮਹਿ^{੧੨}।ਪੁਨ ਸਰ ਗਹਿ ਗਹਿ।ਰਿਪੁ ਤਨ ਲਹਿ ਲਹਿ 'ਬਿਤ
ਰਹੁ' ਕਹਿ ਕਹਿ ॥ ੬ ॥ ਰਿਸ ਉਰ ਕਰਿ ਕਰਿ । ਧਰ ਧਰਿ ਧਰ ਧਰਿ^{੧੩} ।

^੧ਕਾਉਂ ਤੇ ਚਿੱਟੀਆਂ ਚੀਲਾਂ । ^੨ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਵਾਛੜ ਸੂਟੀ । ^੩ਜ਼ੋਰੇ ਜ਼ੋਰੀ । ^੪ਸੁਧ ਪਾਠ
'ਰਣ ਖੇਤ ਕੀ' ਜਾਪਦਾ ਹੈ; ਅਰਥ-ਰਣ ਫੂਮਕਾ ਦੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਲੋਥਾਂ ਨਾਲ ਛਾ ਗਈ ।
^੫ਪ੍ਰਿਥੋਂ ਨਾਲ । ^੬ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਹੋਈ । ^੭ਅਟਕੇ (ਸਾਰੇ) ਸੇਸਟ ਸੂਰਮੇ । ^੮ਭਾਵ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਪ੍ਰਾਣ
ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਹਟਦੇ ਨਹੀਂ । ^੯ਤਿੱਖੇ ਤੀਰ । ^{੧੦}ਖਿੱਚਦਾ ਹੋ [ਆਕਰਖਤ] । ^{੧੧}ਧੁੱਖ ਫੜਕੇ ।
^{੧੨}ਤੁਰਤ ਕਰਕੇ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ । ^{੧੩}ਵੇਰੀ ਉਤੇ ਫੁੰਕਾਰ ਕੇ ਜਾ ਲਗਦੇ ਹਨ । ^{੧੪}ਵਿੰਨੂ ਵਿੰਨੂ
ਕੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਡਿਗਦੇ ਹਨ ਲਹੁ ਦੇ ਭਰੇ ਹੋਏ । ^{੧੫}(ਇਉਂ) ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਸੂਰਮੇ ਪੈਂਦੇ ਜਾਂਦੇ
ਹਨ । ^{੧੬}ਧਰਤੀ (ਉਤੇ) ਧੜ (ਹੀ) ਧੜ ਧਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਅਰਿ ਅਰਿ ਅਰਿ ਹਰਿ^੧। ਸੁਕਤਿ ਸਰ ਖਰਾ॥੭॥ ਚੰਚਲਾ ਛੰਦ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਬੰਦ ਸਿੰਘ
ਜੀ ਅਨੰਦ ਮੈਂ ਬਿਲੰਦ ਹੋਇ। ਸਿੰਘ ਪੁੰਜ ਸੰਗ ਬਾਕ ਬੋਲਤੇ ਪ੍ਰਕੋਪ ਜੋਇ ।
‘ਮਾਰੀਏ ਤੁਫੰਗ ਕੋ ਜੁ ਅੱਗੁ ਆਨਿ ਕੀਨਿ ਢੋਇ । ਪੰਥ ਕੋ ਛੁਟਾਇ
ਲੇਹੁ ਮੋਰ ਲੇਹੁ ਮਾਰ ਸੋਇ’ ॥੮॥ ਟਾਖਿਯੋ ਨਦੀ ਉਚਾਰਿ ਸੂਰ ਸੁੱਤੁ ਜੋ
ਸਮੂਹ । ਪਾਰਿ ਹੈ ਉਲੰਘਨੋ ਹਟਾਇ ਬੈਰਿਯਾਨਿ ਹੂਹ^੨ । ਪਾਛ ਗੋਖਿ
ਆਪਨੋ ਨਿਵਾਰਿਯੋ ਤੁਫੰਗ ਮਾਰਿ’ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਉਚਾਰਿ, ਸ਼ੋਨ ਸੁਯ ਸਿੰਘ
ਕੋਪ ਧਾਰਿ^੩ ॥੯॥ ਆਦਿ ਜੋ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਆਯਧਾਨ ਮਾਰਿ ਮੌਗਿਸ਼ੀਘ
ਹੀ ਪਹੁਚਿਕੈ ਗਏ ਤਹਾਂ ਪ੍ਰਹੇਲਡਾਰ^੪ । ‘ਜਾਨ ਨਾਂਹਿ ਦੀਜੀਏ ਹਨੀਜੀਏ’
ਉਚਾਰਿ ਉਚ । ‘ਬਾਨ ਮਾਰਿ ਤੀਛਨਾ ਜਿ ਭੀਛਨਾ ਲਗੰਤਿ ਮੂਚ^੫’ ॥੧੦॥
ਲਲਿਤਪਦਛੰਦਾ। ਪਿਖਿ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਮਨੋ ਆਗੇ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਰਿਸ ਧਾਰੀ ।
ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਪਹੁਚੋ ਮੁਹਕਮ ਸਿੰਘ ਅਗਾਰੀ ॥੧੧॥ ਬਖਸ਼ਸ਼
ਸਿੰਘ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਜਗ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਸੁ ਕ੍ਰੋਧਾ । ਸ਼ੋਰ ਸਿੰਘ ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ
ਉਮਡੋ ਬਰ ਬਚਿੱਤੁ ਸਿੰਘ ਜੋਧਾ ॥੧੨॥ ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਗਰਜਾ ਸਿੰਘ
ਗਰਜੋ ਅਜਬ ਸਿੰਘ ਤਤਕਾਲਾ । ਗਯੋ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਤਹਾਂ ਕੋ ਸੰਤ-
ਸਿੰਘ ਰਿਪੁ ਕਾਲਾ ॥੧੩॥ ਅਨਿਕ ਸਿੰਘ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਤਹਿ ਮਹਾਂ-
ਸਿੰਘ ਹਯ ਪੋਰਾ । ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਧਾਏ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਰਸ ਹੋਰਾ
॥੧੪॥ ਕਹਿੰ ਲਗਿ ਗਿਨੋਂ ਸੁਭਟ ਬਰ ਗੁਰ ਕੇ ਗਏ ਹਟਾਵਨਿ ਆਗੇ ।
ਚਮੁ ਮਲੇਛਨ ਰੋਕਤਿ ਉਤ ਤੋ ਸਿੰਘ ਸੁ ਬਰਜਨ ਲਾਗੇ ॥੧੫॥ ਦੋਨਹੁ
ਕੋ ਭਟ ਭੇੜ^੬ ਭਯੰਕਰ ਸ਼ਸਤੁ ਪੁੰਜ ਬਰਖਾਏ । ਹਥਾਵੱਥ ਹੈ ਕੈ ਗਥ
ਜੁੱਥੋ ਮਥਹਿੰ^੭ ਮਾਰਿ ਉਲਟਾਏ ॥੧੬॥ ਹਲੀ ਚਮੁ ਅਵਲੋਕਿ^੮ ਵਜੀਦੇ
ਜਥੇਦਾਰ ਪਠਿ ਔਰੇ । ਤਿਤ ਕੋ ਜਾਇ^੯ ਤੁਰੇਗਮ ਪੁਰਤਿ ਰੋਕ ਲਿਏ
ਤਿਸ ਠੋਰੇ ॥੧੭॥ ਖਪਰੇ ਤੀਛਨ ਭੀਛਨ ਸਤਿਗੁਰ ਐਚਿ ਐਚਿ ਗਨ
ਮਾਰੇ । ਹਯ ਸਮੇਤ ਰਣ ਖੇਤ ਰਹੋ ਸੋ ਸੰਗੀ ਕਿਤਿਕ ਸੰਘਾਰੇ ॥੧੮॥ ਉਤ
ਤੋ ਸ੍ਰੀ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮੋਰੇ ਆਗਾ ਬਿਨ ਰਿਪੁ ਕੀਨੋ । ਜੋ ਪਹੁਚਹਿ ਰੋਕਨ
ਤਿਤ ਦਿਸਿ ਕੋ, ਹੋਇ ਸੁ ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਹੀਨੋ ॥੧੯॥ ਲੂਝ ਰਹੇ ਬਹੁ ਜੂਝ ਪਰੇ^{੧੦}
^੧ਅਨੇ ਵਾਲੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਅੜਕੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ । ^੨ਮੂਚਕੇ ਮਾਰ ਲਏ । ^੩ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲਾ
ਕਰਕੇ । ^੪ਹੰਨੀ ਮੁਣਕੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਗੱਸੇ ਵਿੱਚ ਆਕੇ । ^੫ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ । ^੬ਜੋ ਲਗਾਇਆਂ ਫਿੰਗ
ਪੈਣ [ਮੁਚ=ਤਿਆਗਣਾ, ਡਿਗਣਾਂ] । ^੭ਮੁਕਾਬਲਾ । ^੮ਗੁੱਥਮਗੁੱਥਾ ਮਲ ਸਿੱਟਦੇ ਹਨ। ^੯(ਆਪਣੀ)
ਸੈਨਾ ਹੱਲ ਖੜੋਤੀ ਵੇਖਕੇ । ^{੧੦}ਉਸ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਜਾਇਕੇ (ਜਥੇਦਾਰ ਨੇ) । ^{੧੧}ਲੜਕੇ ਬਹੁਤੇ ਮਰ ਗਏ ।

ਗਨ, ਤਹਾਂ ਨ ਠਹਿਰਨ ਦੀਨੋ । ਸਨੋਸਨੋ ਸਲਿਤਾਸਲ ਪਾਰਹਿ ਲਰਤਿ
ਪਯਾਨੋ ਕੀਨੋ ॥੨੦॥ ਰਿਸ ਕੋ ਧਰਿ ਧਰਿ ਬਲ ਕੋ ਕਰਿ ਕਰਿ ਚੋਕਨਿ ਫਿਰ
ਫਿਰ ਚਾਰੈ^੧ । ਪਹੁੰਚੇ ਨਹੀਂ ਅਨੇਕ ਜਤਨ ਤੇ ਮਰਿ ਮਰਿ ਗਿਰੇ ਤਹਾਂ ਹੈਂ ॥
੨੧॥ ਠਹਿਰ ਨ ਦੇਭਿ ਸਰਨਿ ਕੀ ਬਰਖਾ ਤੀਨ ਚਾਰ ਬਿਧ ਜਾਈ^੨ । ਬਿਨ
ਮਾਰੇ ਕੋ ਛੁਛ ਨ ਚਾਲਹਿ^੩ ਹਯ ਭੁਟ ਮਰਿ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੨੨ ॥ ਆਗੈ ਗੁਰ
ਸੁਤ, ਮੱਧ ਗੁਰੂ ਬਿਤ, ਪਾਛੈ ਸਿੰਘ ਜੁਝਾਰੋ। ਕਰੇ ਕਦਨ ਸੱਤੁ ਅਨਗਨ ਹੀ
ਲੋਥ ਲੋਥ ਪਰ ਡਾਰੋ ॥੨੩॥ ਸੁਸਤੁਨਿ ਬਲ ਤੇ ਦੂਰ ਰਖੇ^੪ ਰਿਪੁ ਸਲਿਤਾ
ਤਰੀ ਸੁਖੇਨ। ਪਾਰ ਗੁਰੂ ਜੁਤਿ ਸਿੰਘਿਨਿ ਸਭਿ ਦਲ, ਉਰੇ ਮਲੇਛੀ ਸੈਨਾ
॥ ੨੪ ॥ ਸਲਿਤਾ ਬਿਥੈ ਪਵੇਸ਼ਨ ਚਾਹਤਿ ਪਰੈ ਤੀਰ ਅਰੁ ਗੋਰੀ । ਮਰੇ
ਕਿਤਿਕ ਬਹਿ ਗਏ ਬੀਚ ਹੀ ਬਿਰਹਿ ਉਰਾਰਹਿ ਓਰੀ ॥ ੨੫ ॥ ਰਿਸ ਕੋ
ਕਰਤਿ ਦੰਤ ਕੋ ਚਰਬਤਿ ਬਸ ਨਹਿ ਕਛੁ ਬਸਾਵੈ । ਗਰਜਹਿ ਤੋਪ ਟੋਲ
ਕਹੁ ਮਾਰਹਿ ਖਰੇ ਹੋਨਿ ਨਹਿ ਪਾਵੈ ॥੨੬॥ ਭੀਮਚੰਦ ਆਦਿਕ ਸਭਿ ਰਾਜੇ
ਮਿਲੇ ਵਜੀਦ ਪਠਾਨਾ^੫ ਅਬਿ ਤੋ ਪਾਰ ਪਰੇ ਦਿਫ ਹੈ ਕਰਿ, ਹਤਹਿ ਤੁਪਕ
ਅਰੁ ਬਾਨਾ ॥ ੨੭ ॥ ਨਾਹਕ ਸੈਨ ਨਹੀਂ ਹਨਵਾਵਹੁ^੬ ਗੁਰੂ ਸੂਰਮਾ ਭਾਰੀ ।
ਹਮ ਕੋ ਕਹਤਿ ਹੁਤੇ ਕਜਾ ਹੋਯੋ ਅਬਿ ਤੁਮ ਲੋਹੁ ਨਿਹਾਰੀ ॥ ੨੮ ॥
ਚਮੁ ਅਲਪ ਹੈ ਚਾਕਰ ਨਾਂਹਿਨ, ਲਾਖਹੁ ਸੰਗ ਲੜੀਤਾ^੭ । ਗਹਿਬੇ ਮਹਿ
ਤੜੀਤਾ ਨਹਿ ਆਵਹਿ^੮, ਤਿਮ ਗੁਰ ਬੀਰ ਦਿਖਤਾ ॥ ੨੯ ॥ ਕਰਹੁ ਸੰਭਾ-
ਲਨ ਘਾਇਲ ਮਿੱਤਕ ਘਾਲਜੋ ਦੂਰ ਸੁ ਡੋਰਾ । ਹਮਰੇ ਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਗੁਰ
ਬਿਰ ਅਬਿ ਨਦੀ ਤੀਰ ਪਰ ਹੋਰਾ^੯ ॥੩੦॥ ਬਿਸਮਜੋ ਤਬਿ ਵਜੀਦਖਾਂ ਬੋਲਜੋ
‘ਅਚਰਜ ਕੀਨ ਗਯੋ ਹੈ’ । ਜਲ ਪ੍ਰਵਾਹ ਸਮ ਰੁਕਜੋ ਨ ਕਿਮਹੂੰ ਮਾਰਤਿ
ਪਾਰ ਭਯੋ ਹੈ ॥ ੩੧ ॥ ਪੁੰਜ ਸੁਭਟ ਕੋ ਖੇਤ ਪਰਜੋ ਪਿਖਿ ਪੁਰੀ ਨ ਚਿਤ ਕੀ
ਬਾਂਛੇ । ਪਕਰਜੋ ਗਯੋ ਨ ਭਯੋ ਸੰਘਾਰਨਿ, ਬਿਜੈ ਲੋਤਿ ਗੁਰ ਗਾਛੈ^{੧੦} ॥੩੨॥
ਰਿਦੈ ਬਿਸੁਰਤਿ ਮੂਰਖ ਮਿਲਿਕੈ ਮਹਿਮਾ ਤੇ ਅਨਜਾਨੇ । ਤਜਿ ਸਲਿਤਾ
ਤਟ ਦੂਰ ਪਿਛੇ ਹਟ ਡੋਰਾ ਪਾਇ ਸਥਾਨੇ ॥੩੩॥-ਗੁਰ ਕੀ ਤੋਪ ਨ ਗੋਰਾ
ਪਹੁੰਚਾਹਿ^{੧੧}-ਕੋਸਕ ਤਜਿ ਕਰਿ ਆਏ । ਕਰਿ ਤਕਰਾਈ ਅਨਿਕ

^੧ਚਾਹੀਏ ਹਨ (ਪਹਾੜੀਏ) । ^੨ਵਿੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ^੩ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ (ਬਾਨ) । ^੪ਮਰਵਾਓ ।
^੫ਲੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਲ (ਗੁਰੂ) ਲੜਦਾ ਹੈ । ^੬(ਜਿਵੇਂ) ਬਿਜਲੀ ਢੜੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ । ^੭ਕਰ ਗਏ
ਹਨ । ^੮ਸਗੋਂ ਜੇ ਲੋਕੇ (ਪਾਰ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਚਲੇ ਗਏ । ^੯ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਤੋਪ ਦਾ ਗੋਲਾ ਨਾ ਆ ਪੁਜੇ ।

ਬਿਧਿਨਿ ਕੀ ਬਿਰ ਸੁਚੇਤਿ ਸਮੁਦਾਏ॥੩੪॥ ਜਾਗ੍ਰੁਤ ਰਹੇ-ਨ ਆਇ ਪਦੈ
ਗੁਰ-ਕਸਿ ਤੁਢੈਗ ਧਰਿ ਹਾਥੈਂ । ਮਰਹਿ ਅਨਿਕ ਕੋ ਕਰਹਿ ਸੰਭਾਰਨ^੧ ।
ਪਰੇ ਮਿਲੇ ਰਜ ਸਾਥੈਂ ॥ ੩੫ ॥ ਭੀਮਚੰਦ ਕਰ ਬੰਦਿ ਬਿਨੈ ਕਹਿ ਦੇ ਬਹੁ
ਦਰੁਬ ਉਤੰਗਾ॥ ਅਪਰ ਅਜਾਇਬ ਵਸਤੂ ਦੇ ਕਰਿ ਇਕ ਸਿੰਗਾਰ ਮਤੰਗਾ
॥ ੩੬ ॥ 'ਆਨਿ ਬਰਾਯਹੁ ਭਏ ਸਹਾਇਕ ਨਤੁ ਗੁਰ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਰੈ' ।
ਅਬਿ ਬਸਿਬੈ ਹੁਇ ਸੈਲ ਬਿਖੈ ਹਮ ਗੁਰੂ ਭਯੋ ਜਬਿ ਪਾਰੈ॥੩੭॥ ਇੰਤਜਾ-
ਦਿਕ ਕਹਿ ਰੁਖਸਦ ਕੀਨਸਿ 'ਪੁਰਿ ਸਿਰੰਦ ਅਬਿ ਜਾਵੈ । ਹਮ ਹਜ਼ਰਤ
ਕੇ ਨਿਤ ਗੁਲਾਮ ਹੈਂ ਭੀਰ ਪਰੇ ਤਬਿ ਆਵੈ ॥ ੩੮ ॥ ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੇ ਹਮ
ਨਿਜ ਘਰਮਹਿ ਜੈ ਹੈਂ, ਮਿਟੀ ਲਰਾਈ'। ਸਕਲ ਸੈਲਪਤਿ ਸੂਬੈ ਸਨ ਮਿਲਿ
ਪਹੁੰਚੇ ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਾਈ ॥ ੩੯ ॥ ਰੁਦਨ ਪੀਟਬੈ ਸ਼ੋਕ ਮਹਾਨਾ ਗਿਰ
ਗਨ ਘਰ ਘਰ ਹੋਵਾ । ਕਿਸ ਕੋ ਸੁਤ, ਪਿਤ, ਭ੍ਰਾਤਾ, ਪਤਿ ਹਤਿ ਅਪਨਿ
ਸੰਬੰਧਨਿ ਜੋਵਾ ॥੪੦॥ ਭੀਮਚੰਦ ਕੋ ਗਾਰਿ ਨਿਕਾਰਹਿ ਪ੍ਰਜਾ ਸੁਭਟ ਮਰਿ-
ਵਾਏ। ਸਾਹਿਬ ਕਰਾਮਾਤਿ ਸੰਗ ਭਿਰਿਕੈ ਕਜਾ ਲੀਨਸਿ ਦੁਖ ਪਾਏ' ॥੪੧॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਮਹਾਰਾਜ ਤਟਪਰਲੇ ਸੁਖ ਸੋਂ ਕਰਿਬਿਸਰਾਮਾ॥ ਘਾਇਲ ਸਕਲ
ਮੰਭਾਰਨਿ ਕੀਨੇ ਅਰੇ ਕੀਨਿ ਰਣ ਕਾਮਾ ॥ ੪੨ ॥ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸਿੰਘ ਸਭਿ
ਦਾਹ ਕਰਾਏ ਪਹੁੰਚਾਏ ਸੁਰਲੋਕਾ । ਸਾਲਪੱਤੁ ਘਾਯਲ ਪਰ ਲਾਏ ਪੀਰ
ਮਿਟੀ, ਨਹਿ ਸੋਕਾ ॥ ੪੩ ॥ ਡੇਰਾ ਕਰਿ ਅਰਾਮ ਭਟ ਸਗਰੇ ਖਾਨ ਪਾਨ
ਸਭਿ ਕੀਨਾ । ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਤਮ ਛੀਨਾ
॥ ੪੪ ॥ ਰਾਵ ਬਿਸਾਲੀ ਕੋ ਤਬਿ ਆਯਹੁ ਚਰਨ ਸਰੋਜਨ ਬੰਦੇ । ਕਰਹਿ
ਬਾਰਤਾ ਸਿੰਘਰ ਕੇਰੀ ਹੋਵਤਿ ਰਿਦੈ ਅਨੰਦੇ ॥ ੪੫ ॥ 'ਏਨ ਗੁਰੂ ਪੂਰਨ
ਪ੍ਰਭੂ ! ਕਰਤਾ ਸਮਸਰ ਆਨ ਨ ਕੋਈ । ਭੀਮ ਚੰਦ ਹੀਕਾਰ ਨਿਕੰਦਾ
ਤੁਰਕਨਿ ਕੀ ਪਤ ਖੋਈ॥੪੬॥ ਪਾਰ ਸਥਾਨ ਖੇਤ ਰਣ ਮਾਂਹੀ ਸੰਕੀਰਨ^੨
ਨਰ ਘੋਰਾ' । ਜਿਤ ਕਿਤ ਮਰੇ ਪਰੇ ਦਿਸ਼ਟਾਵੈਂ, ਕੂਕੈਂ ਜੈਬੁਕ ਘੋਰਾ' ॥੪੭॥
ਗਿੱਧ ਫਿਰੈਂ ਤਹਿ ਭਈ ਹਜ਼ਾਰਹੁ, ਸਾਨ ਪੁਕਾਰਤਿ ਬੰਦਾ । ਕਈ ਦਿਵਸ
ਲੈ ਖਾਇ ਅਘਾਵਹਿ ਬੁਰਜੈ ਨ ਪਰਜੈ ਬਿਲੰਦਾ^੩ ॥ ੪੮ ॥ ਮੁਝ ਕੋ ਜਾਨ
ਆਪਨੋ ਚੇਰਾ, ਨਗਰਚਲਹੁ ਦ੍ਰਿਗ ਹੋਰੋ। ਚਰਨ ਸਰੋਜਨ ਪਾਇ ਨਿਕੋਤਹਿ

^੧ ਫੌਣ ਮੰਭਾਏ । ^੨ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਰੁਟੂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਵੇਸੋਂ ਰੱਢ ਵੇਣਾ ਸੀ । ^੩ ਇੰਡੇ ਪਏ । ^੪ ਆਦਮੀ ਤੇ
ਘੋੜੇ । ^੫ ਭਿਆਨਕ । ^੬ ਏੜਾ ਪਿਆ ਹੈ ਏੜੇਗਾ ਨਹੀਂ (ਮੁਰਦਿਆਂ ਦਾ ਮਾਸ) ।

ਪਾਵਨ ਕੀਜਹਿ ਮੇਰੇ ॥ ੪੯ ॥ ਵਸਤੁ ਦਾਸ ਕੀ ਘਰ ਤੇ ਆਦਿਕ ਸਭਿ
ਅਪਨੀ ਪ੍ਰਭ ਜਾਨੈ। ਰਹਹੁ ਸੁ ਬਰਤਹੁ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿਕੈ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਸੁਖ
ਠਾਨੈ ॥ ੫੦ ॥ ਇਸ ਪੁਕਾਰ ਬਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਪੇਖਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ।
ਜੀਨ ਪਵਾਇ ਕਰਾਯੈ ਦੁੰਦਭਿ ਦੀਰਘ ਨਾਦ ਉਠਾਲਾ ॥ ੫੧ ॥ ਕਰਜੋ
ਕੂਚ ਪ੍ਰਭੁ ਰਾਵ ਸੰਗ ਲੇ ਬਾਤਹਿ ਕਰਤਿ ਪਯਾਨੈ । ਦੇਖਿ ਸਰੂਪ ਤ੍ਰਿਪਤ
ਨਹਿ ਹੋਵਤਿ, ਰਹੇ ਬਿਰਾਜ ਮਹਾਨੈ ॥ ੫੨ ॥ ਆਨਿ ਉਤਾਰੇ ਅਨਿਕ
ਭਾਉ ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਮਹਿ ਮਨ ਲਾਯੈ । ਬਾਂਛਤਿ ਵਸਤੁ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਦੇ ਕਰਿ ਰਿਦੈ
ਅਧਿਕ ਹਰਖਾਯੈ ॥ ੫੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਰਬ ਖਾਲਸਾ ਰਾਵ ਭਾਵ
ਕੋ ਹੋਰੇ । ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਕਟ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਠਾਨਤਿ 'ਪ੍ਰੇਮੀ ਭਾਗ ਬਡੇਰੇ' ॥ ੫੪ ॥
ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ ਸਭਿਹੂੰ ਸੁਖ ਭਾ ਬਾਂਛਤਿ ਵਸਤੁ ਪੁਚਾਈ । ਖਾਨ ਪਾਨ
ਕਰਿ ਅਧਿਕ ਅਨੰਦੇ ਗੁਰ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰਾਈ ॥ ੫੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ
ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁਤੇ 'ਬਿਸਾਲੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਚਤੁਵਾਰਿਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੫ ॥

੪੬. [ਬਿਸਾਲੀ ਡੇਰਾ । ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਪਹਾੜੀਆਂ ਨਾਲ ਜੰਗ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਸੇ ਬਿਸਾਲੀ ਨਗਰ ਮਹਿ ਗੁਰੂ ਡਾਰੀਬ ਨਿਵਾਜ । ਆਇ ਰਾਵ
ਬੰਦਨ ਕਰੈ ਸੇਵੈ ਜਿਤਿਕ ਸਮਾਜ ॥ ੧ ॥ ਰੋਪਈ ॥ ਬੈਠੇ ਨਿਕਟ ਬਾਕ ਗੁਰੂ
ਸੁਨੇ । ਭਾਗ ਆਪਨੇ ਦੀਰਘ ਗੁਨੇ । ਸਗਲ ਖਾਲਸੇ ਲਗਹਿ ਦਿਵਾਨ। ਸ੍ਰੀ
ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਿਤ ਹੁਇ ਆਨਿ ॥ ੨ ॥ ਬੋਲੈ ਰਾਵ 'ਸੈਲਪਤਿ ਅੰਧੇ ।
ਰਾਵਰਿ ਸਾਬ ਬੈਰ ਬਡ ਬੰਧੋਲੋਕ ਪੁਲੋਕ ਖੋਇ ਜਿਨ ਲੀਨੋ। ਮਹਾਂ ਕੁਕਾਜ
ਆਪਨੋ ਕੀਨੋ ॥ ੩ ॥ ਅਪਜਸੁ ਜਗ ਮਹਿ ਬਹੁ ਬਿਸਤਾਰਾ । ਬਾਰਿ ਅਨੇਕ
ਲਰਤਿ ਰਣ ਹਾਰਾ। ਸੁਨਹਿ ਸੁਣ ਮਨ ਜੋ ਕਰਤੁਤਾ ਕਹੈ ਗਿਰੇਸੁਨਿ ਬਿਖੈ
ਕੁਪੂਤਾ ॥ ੪ ॥ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਤੁਰਕਾਨਿ ਅਗਾਰੀ। ਨਿੰਮੀ ਹੋਤਿ ਦੇਤਿ ਧਨਭਾਰੀ।
ਹਾਰੈ ਧਰਮ ਹਿੰਦੂ ਅਨਿ ਕੇਰਾ । ਬਨਹਿ ਦੀਨ ਬੋਲਤਿ-ਮੈਂ ਚਰਾ- ॥ ੫ ॥
ਆਨਕਾਨਿ ਜੇ ਰਾਖਤਿ ਰਾਜਾ। ਕੋ ਇਮ ਕਰਹਿ ਜੁ ਕੀਨਿ ਕਕਾਜ। ਧਿਕ
ਧਿਕ ਬਾਰ ਬਾਰਿ ਇਸ ਕਹੈਂ । ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗ ਬਿਰੋਧੀ ਲਹੈਂ ॥ ੬ ॥ ਰਾਜ
ਤੇਜ ਸੁਸਤੁਨਿ ਬਲ ਤਜਾਗ। ਮਹਾਂ ਰੋਕਤਾ ਕੇ ਮਗ ਲਾਗ। ਤਸਕਰ ਸਮ-
ਸਰ ਕਰਿਕੈ ਪੰਮਾਂ । ਚੂਨ ਧੋਨੁ ਲੇ ਗਯੋ ਕੁਕੰਮਾ ॥ ੭ ॥ ਕਰੀ ਹੁਕ੍ਰਿਤ

੧ ਭਾਵ (ਜੇ ਉਸ ਵੇਲੇ) ਬਹੁਤ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ । [ਵਿਰਾਜਨਾ=ਬਹੁਤ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਣਾ] । ੨ ਗੁਰੂ
ਜੀ ਦੇ । ੩ ਆਨ ਤੇ ਛਾਣ ਨੂੰ ਵੱਖਣ ਵਾਲਾ ਜੇ ਰਾਜਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ । ੪ ਕੁਕਰਮੀ ।

ਆਨ^੧ ਕੋ ਦੀਨਾਬੰਚਕ^੨ ਬਨਿ ਪ੍ਰਪੰਚ^੩ ਅਸ ਕੀਨ। ਮਹਾਂ ਪਰਾਜਯ^੪ ਕੋਇਹ
ਲੱਛਣ । ਹਸਹਿ ਧਿਕਾਰਹਿ ਸਕਲ ਬਿਚੱਛਣ ॥ ੯ ॥ ਤੁਮ ਕੋ ਪੰਨਜ
ਸੁਜਸੁ ਬਿਸਤਾਰਾ । ਮਾਨ ਆਨ^੫ ਬਡ ਧਰਮ ਦਿਖਾਰਾ। ਰਾਵਰਿ ਬਿਨਾ ਕੋਨ
ਅਬਿ ਕਰੈ । ਰਿਪੁ ਕੇ ਕਹੇ ਆਨ ਕੋ ਧਰੈ^੬ ॥ ੯ ॥ ਅਪਨੋ ਨਗਰ ਬਿਸਾਲ
ਬਸੰਤਾ^੭ । ਨਿਕਸੈ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਤਜਾਗਿ ਤੁਰੰਤਾ^੮ । ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦਯਾ ਸਿੰਘ
ਤਬਿ ਕਹੜੋ^੯ ਕਰੜੋ ਕੁਕਰਮ ਸਭਿਨਿ ਹੂੰ ਲਹੜੋ ॥ ੧੦ ॥ ਬਡੋ ਪੁਰਖ ਕੂਰੇ
ਕਰਿ ਮਾਰਤਿ । ਤਾਵਤ ਅਧਿਕ ਛਿਮਾ ਕਰਿ ਡਾਰਤਿ । ਮਹਾਂ ਦੁਸ਼ਟ ਸੁਖ
ਸੋ ਨਹਿ ਬਸੈ । ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਸਿਰ ਪਰ ਲਸੈ^{੧੦} ॥ ੧੧ ॥ ਜੇਕਰਿ ਸ਼ਰਣ
ਪਰਤਿ ਸੋ ਆਇ । ਰਾਜ ਤੇਜ ਪਰਤਾਪ ਅਧਿਕਾਇ । ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ ਸੁਖੀ
ਨਿਤ ਰਹਤਿ । ਸਕਲ ਜਗਤ ਮਹਿ ਜਸੁ ਕੋ ਲਹਤਿ^{੧੧} ॥ ੧੨ ॥ ਬੋਲੇ ਕਲ-
ਗੀਧਰ ਮੁਸਕਾਵਤਿ । ‘ਇਹ ਨਿਰਭਾਗ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਪਾਵਤਿ । ਪੰਥ ਖਾਲ-
ਸਾ ਹਮ ਉਪਜਾਯੋ । ਰਾਜ ਤੇਜ ਨਿਤ ਵਧਹਿ ਸਵਾਯੋ ॥ ੧੩ ॥ ਸਕਲ ਸੈਲ-
ਪਤਿ ਕੋ ਦੁਖਦਾਈ । ਤੁਸਤਿ ਹੋਇ ਪਰਿ ਹੈਂ ਸ਼ਰਨਾਯੋ^{੧੨} । ਛੀਨਹਿ ਦੇਸ
ਕਿ ਲੈਹੈ ਦੋਡ । ਜੇਕਰਿ ਲਰਹਿ ਹੋਇ ਖੰਡ ਖੰਡ ॥ ੧੪ ॥ ਕੋਤਿਕ ਬਰਖਨ
ਮਹਿ ਇਕ ਸਿੱਖਜ^{੧੩} । ਪਰਹਿ ਸਭਿਨਿ ਪਰ, ਕਥਾ ਭਵਿੱਖਜ । ਤੁਰਕਨ
ਸਹਿਤ ਸੈਲਪਤਿ ਸਾਰੇ । ਕੋ ਕੋ ਬਚਹਿ, ਜਾਹਿ ਤਬਿ ਮਾਰੇ ॥ ੧੫ ॥ ਦੇਸ
ਉਜਾਰਹਿ ਧੂਮ ਉਠਾਵਹਿ । ਲੂਟ ਕੂਟ ਕਰਿ ਸਭਿਨਿ ਤੁਸਾਵਹਿ । ਅਬਿ
ਤੋ ਹਮ ਨੇ ਖੋਲ ਪਸਾਰੀ^{੧੪} ਸੀਖਹਿ ਪੰਥ ਕਰਣ ਰਣ ਭਾਰੀ^{੧੫} ॥ ੧੬ ॥ ਸ਼ਰਣ
ਪਰਹਿ ਨਿਤ ਹੋਹਿ ਉਬਾਰਣ^{੧੬} । ਨਾਹਿ ਤ ਸਹਿਤ ਬੰਸ ਹੁਇ ਮਾਰਣਾਇਕ
ਸਹੀਸ^{੧੭} ਕੋਸ ਜਿਨ^{੧੮} ਰਾਜ । ਚੱਕੁ ਵਰਤਿ ਕੋ ਸਿਰ ਪਰ ਤਾਜ ॥ ੧੭ ॥
ਹਮ ਤਿਸ ਕੀ ਜਰ ਕਰਹਿ ਉਖਾਰਣ । ਰਾਜ ਤੇਜ ਬਿਨਸੈ ਬਡ ਦਾਰੁਨ ।
ਸੈਲਪਤੀ ਗਿਨਤੀ ਕਿਸ ਬਿਖੈ । ਅਬਿ ਤੋ ਪੰਥ ਲਰਨ ਹੀ ਸਿਖੈ^{੧੯} ॥ ੧੮ ॥
ਇਮ ਸੁਨਿ ਰਾਵ ਹਰਖ ਚਿਤ ਭਯੋਬੈਠਿ ਕਿਤਿਕ ਚਿਰ ਘਰ ਉਠਿ ਗਯੋ
ਰਿਦੈ ਸਰਾਹਤਿ—ਗੁਰ ਬਡ ਤੇਜਾਕੋ ਇਨਕੇ ਸਮ ਮਹਾਂ ਮਜੇਜ^{੨੦}—॥ ੧੯ ॥

^੧ ਕਸਮ । ^੨ ਠੰਗ । ^੩ ਫਟੇਬ । ^੪ ਹਾਰ । ^੫ ਮੁਗੇਦ । ^੬ ਵੈਰੀ ਦੇ ਕਹਿਆਂ ਸਹੁ ਨੂੰ ਕੋਣ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ।
^੭ ਭਾਰੀ ਵਸਦਾ ਸੀ । ^੮ ਚਮਕੇਗਾ । ^੯ ਡਰਕੇ ਸ਼ਰਣੀ ਪੈਣਗੇ । ^{੧੦} ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਲ
ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ । ^{੧੧} ਭਾਰੀ ਜੰਗ ਕਰਨਾ । ^{੧੨} ਸ਼ਰਨ ਪਏ ਬਚਣਗੇ । ^{੧੩} ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ । ^{੧੪} ਭਾਵ
ਨੁਕੰਗੇ ਦਾ । ^{੧੫} ਉਚੇ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲਾ, ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਵਾਲਾ । (ਅ) ਮਿਜਾਜ=ਖੂ, ਸੁਭਾਵ,
ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ‘ਮਿਜਾਜ’ ਕਦੇ ਟੰਕਾਰੀ ਤੇ ਕਦੇ ਉੱਚ ਸੁਰਤੇ ਲਈ ਬੀ ਵਰਤ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ।

ਚਾਵਰ ਚੂਨ ਪਹਿਤ ਘਿਤ ਆਛੇ । ਪਹੁੰਚਾਵਤਿ ਜੋਤਿਕ ਹੁਇ ਬਾਂਛੇ। ਤਿਲ
ਕਾਸ਼ਟ ਕੀ ਸਗਰੀ ਸੇਵਾ । ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਤੁ ਗੁਰਦੇਵਾ ॥ ੨੦ ॥ ਦੁਇ
ਤੈ ਬਾਸੁਰ ਜਬਹਿ ਬਿਤਾਏ । ਪੁਨ ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰਾ ਵਾਏ^੧। ਕਰਿ ਅਖੇਰ
ਕੋ ਵਹਿਰ ਬਹਾਨਾ। ਭਏ ਅਰੁਢਨਿ ਗੁਰ ਭਗਵਾਨਾ ॥ ੨੧ ॥ ਉਤਰ ਉਰਾਰ
ਨਦੀ ਤੇ ਆਏ । ਬਿਚਰਤਿ ਬਨ ਕੋਤਿਕ ਮਿਗ ਘਾਏ । ਤੁਰਕ ਪਰਾਜੈ
ਪਾਇ ਬਿਸਾਲਾ । ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰਤਿ ਪੁਰਿ ਚਾਲਾ^੨ ॥ ੨੨ ॥—ਸੁਭਟ
ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਕਰਿ ਮਰਿਵਾਵਨ^੩। ਨਹਿ ਗੁਰ ਗਹਯੋ ਗਯੋ ਕੋ ਘਾਵਨ^੪ । ਚਮ੍ਰੁ
ਮਾਰਿ^੫ ਨਦ ਪਾਰਿ ਉਤਰਿਗਾ । ਏਕ ਸੰਬੰਧੀ ਤੁਰਕ ਸੁ ਮਰਿਗਾ—॥ ੨੩ ॥
ਇਮ ਪਛੁਤਾਵਤਿ ਗਯੋ ਸਿਰੰਦ । ਪਾਇ ਨਮੋਸ਼ੀ ਸ਼ੋਕ ਬਿਲੰਦ । ਭੀਮਚੰਦ
ਕੇ ਭਟ ਸਮੁਦਾਈ । ਉਤਰੇ ਕਿਤ ਕਿਤ ਹਿਤ ਤਕਰਾਈ ॥ ੨੪ ॥ ਸੁਨਿ
ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਬਜਤਿ ਨਗਾਰਾ । ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਤੁਰਤ ਕਰਤਿ ਭੇ ਤਜਾਰਾ। ਗਯੋ
ਖਾਲਸਾ ਜਿਤ ਸੋ ਜੋਏ^੬ । ਦੋਨਹੁ ਦਲ ਮੁਕਾਬਲੇ ਹੋਏ ॥ ੨੫ ॥ ਚਲੀ
ਤੁਫੰਗੀ ਗੁਲਕਾ ਸੰਗ। ਕਰੇ ਪਹਾਰੀ ਅੰਗਨ ਭੰਗ। ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਨਹਿ ਤਿਸ ਕੀ
ਦਿਸ਼ਿ ਗਏ । ਕਿਤਿਕ ਸਿੰਘ ਪਹੁੰਚੇ ਰਨ ਭਏ ॥ ੨੬ ॥ ਹਯ ਧਵਾਇ ਕਰਿ
ਤਾਕਤਿ ਮਾਰੈਂ । ਦੜ ਗਿਰ ਪਰਹਿ ਨ ਬਹੁਰ ਸੰਭਾਰੈਂ । ਕੋਤਿਕ ਚਿਰ ਲੋ
ਅਰੇ ਪਹਾਰੀ । ਉਮਡੇ ਸਿੰਘ ਬੀਰ ਬਲਿ ਭਾਰੀ ॥ ੨੭ ॥ ਹੋਲਾ ਘਾਲਿ ਪਰੇ
ਇਕ ਬਾਰੇ। ਉਚ ਪੁਕਾਰਤਿ ‘ਮਾਰਹੁ ਮਾਰੇ’। ਬੀਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੋ ਤਿਨ ਕੇ ਜਾਇ ।
ਦੀਰਘ ਤੋਮਰ ਹਤੋ ਰਿਸਾਇ ॥ ੨੮ ॥ ਖੜਗ ਨਿਕਾਸਿ ਬਿਨਾਸ਼ਨਿ ਕਰੇ ।
ਭਜੇ ਗਿਰਨਿ ਨਰ ਡਰ ਉਚ ਧਰੇ । ਤਿਨ ਮਹੁ ਕੋਤਿਕ ਮਾਰਿ ਗਿਰਾਏ ।
ਅਪਰ ਪ੍ਰਾਨ ਪਿਯ ਕਰਤਿ^੭ ਪਲਾਏ ॥ ੨੯ ॥ ਲੂਟ ਕੂਟ ਲੀਨਸਿ ਤਿਨ
ਡੇਰਾ । ਹਯ ਆਯੁਧ ਆਦਿਕ ਜੋ ਹੇਰਾ । ਕੋਤਿਕ ਗ੍ਰਾਮ ਮਾਰ ਕਰਿ ਫਿਰੇ।
ਆਇ ਮਿਲੇ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ ॥ ੩੦ ॥ ਮਿਲੜੇ ਖਾਲਸਾ ਬਹੁ ਗਰਜਾਵੈ ।
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੀ ਫਤੇ ਬੁਲਾਵੈ । ਕਰਤਿ ਅਖੇਰ ਪ੍ਰਭੁ ਹਟਿ ਆਏ । ਸਲਿਤਾ
ਉਤਰਿ ਸਿਵਰ ਦਰਸਾਏ ॥ ੩੧ ॥ ਤਜੇ ਤੁਰੰਗਮ ਕਿਯ ਬਿਸਰਾਮੂ । ਡਰੇ
ਸਕਲ ਹੀ ਗਿਰ ਕੇ ਗ੍ਰਾਮੂ । ਲੇ ਲੇ ਭਾਜਰ^੮ ਦੂਰ ਸਿਧਾਏ । ਬਸੇ ਅਨਤ

^੧ ਵਜਾਇਆ । ^੨ ਵਹਿਰ ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ । ^੩ ਭਾਵ, ਮੈਂ ਮਰਵਾ ਲਏ । ^੪ ਮਾਰਨਾਂ ਤਾਂ ਕਿਤੇ
ਰਿਹਾ ਗੁਰੂ ਫੜਿਆ ਬੀ ਨਹੀਂ ਗਿਆ । ^੫ ਸਾਡੀ) ਵੱਜ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ । ^੬ ਜਿਥਰ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਉਹ
ਵੇਖੇ ਉਧਰ ਨੂੰ ਗਏ । ^੭ ਪ੍ਰਾਣ ਪਿਆਰੇ ਕਰਕੇ । ^੮ ਭਾਵ ਭਾਜੜ ਪੈ ਗਈ ਦੂਰ ਚਲੇ ਗਏ ।

ਥਲ ਬਾਮ ਕਿ ਦਾਇ^੧ ॥੩੨॥ ਬਿਗਰਜੈ ਦਰਬ ਮਾਮਲਾ^੨ ਜਬੈ। ਭੀਮਚੰਦ
 ਕੋ ਚਿਤ ਦੁਖਿ ਤਬੈ। ਬਸ ਨ ਬਸਾਇ ਬਿਸੂਰਤਿ ਭਾਰੀ। ਗੁਰ ਬਿਰੋਧ ਤੇ
 ਅਧਿਕ ਬਿਗਾਰੀ ॥੩੩॥ ਇਤ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਤ ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਸਾ। ਚਢੇ
 ਅਖੇਰ ਨਿਹਾਰਿ ਤਮਾਸਾ^੩। ਸੰਗਤਿ ਦਰਸਨ ਕੋ ਤਹਿ ਜਾਵੈ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ
 ਸਿੰਘ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਆਵੈ ॥੩੪॥ ਦਰਬ ਵਸਤੁ ਗਨ ਹਯ ਹੱਥਸਾਰ। ਲਗਹਿ
 ਅਕੋਰਨਿ ਕੇ ਅੰਬਾਰ। ਅਧਿਕ ਤਿਹਾਵਲ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਹੋਵੈ। ਬਿੰਦ ਇਕੱਤ੍ਰ
 ਦਰਸ ਕੋ ਜੋਵੈ ॥ ੩੫ ॥ ਚਢਹਿ ਪ੍ਰਭੂ ਹਯ ਵਹਿਰ ਸਿਧਾਵਹਿ। ਹਿਤ
 ਅਖੇਰ ਸਲਿਤਾ ਲੰਘ ਆਵਹਿ। ਬਾਜਤਿ ਬਡ ਰਣਜੀਤ ਦਾਮਾਮ। ਸੁਨਿ
 ਖਲਭਲ ਹੁਇ ਸੱਤੁਨਿ ਧਾਮਾ ॥੩੬॥ ਦੂਰ ਦੂਰ ਲਗਿ ਜਾਹਿ ਅਖੇਰ। ਸੁਨਿ
 ਕੋ ਆਇ ਸਕੈ ਨ ਅਗੇਰ। ਇਤ ਉਤ ਤੁਰਤ ਕਹੁ ਰਿਪੁ ਦੁਰੈ। ਜਬਿ
 ਸਤਿਗੁਰ ਡੇਰੇ ਕਹੁ ਮੁਰੈ ॥੩੭॥ ਤਬਿ ਨਿਚਿੰਤ ਹੁਇ ਬਿਰ ਨਿਜ ਥਾਨ।
 ਦੇਸ਼ ਸੈਲ ਕੋ^੪ ਤ੍ਰਾਸ ਮਹਾਨ।—ਔਚਕ ਸਿੰਘ ਆਇ ਨਹਿ ਪਰੈ। ਲੂਟ ਕੂਟ
 ਹਤਿ ਕਰਿ ਫਿਰ ਫਿਰੈ—॥੩੮॥ ਯਾ ਤੇ ਨਿਸਦਿਨ ਬਨਿ ਸਵਧਾਨ। ਕਸ਼ਟ
 ਪੁਜਾ ਰਾਜਾ ਬਹੁ ਮਾਨਿ। ਪਛੁਤਾਵਤਿ ਮੂਰਖ ਮਤਿਮੰਦ। ਚਹਤਿ ਰਿਦੈ ਹੁਇ
 ਸਿੰਘ ਅਨੰਦ ॥੩੯॥—ਗੁਰ ਕੋ ਬਿਗਰਜੈ ਕਾਜ ਨ ਰਾਈ। ਬਨਹਿ ਸਿੰਘ
 ਦੇਸ਼ਨਿ ਸਮੁਦਾਈ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਭੇਟ ਸੰਗਤਾਂ ਲਜਾਵੈ। ਆਦਿ ਵਿਲਾਇਤ
 ਕੇ ਨਰ ਆਵੈ ॥੪੦॥ ਹਮਰੀ ਚਮੁ ਖਪੀ ਲਰਿ ਸਾਰੀ। ਖਰਚ ਹੰਗਾਮੇ ਪਰ
 ਧਨ ਭਾਰੀ। ਆਦਿ ਕੇਸਰੀ ਚੰਦ ਅਛੋਰੇ। ਸਚਿਵ ਸੰਬੰਧੀ ਮਰੇ ਘਨੋਰੇ ॥੪੧॥
 ਅਪਜਸੁ ਜਗ ਮਹਿ ਭਯੋ ਬਿਸਾਲਾ—। ਇੰਤਜਾਦਿਕ ਝੂਰਹਿ ਗਿਰਪਾਲਾ।
 ਲਰਨਹੋਤੁ ਉਦੈਗਾਨ ਕਰੈ। ਰਣ ਕੋ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਡਰਿ ਧਰੈ ॥੪੨॥
 ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਮਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁਤੇ 'ਅਦੇਰ' ਪ੍ਰੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ
 ਚਤਵਾਰਿਸਤੀ ਅੰਸੁ ॥ ੪੬ ॥ ੪੭. [ਬਿਭੋਰ ਦੇ ਗਣੇ ਨਾਲ ਮੇਲ]।
 ਦੋਹਰਾ ॥ ਵਾਰਪਾਰ ਦਰੀਆਉ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰੈ ਅਖੇਰ। ਚਢੈ ਜਬੈ ਛਿਤ
 ਬਿਚਰਤੈ ਉਚ ਨੀਚ ਥਲ ਹੋਰਿ ॥ ੧ ॥ ਰੋਪਈ ॥ ਏਕ ਦਿਵਸ ਚਢਿ ਗੁਰੂ
 ਪਯਾਨੇ। ਪੁਰਿ ਭੰਭੋਰ* ਬਸਹਿ ਜਿਸ ਥਾਨੇ। ਸੰਗ ਖਾਲਸੇ ਕੋ ਦਲ ਭਾਰੀ।
 ਬਜਤਿ ਜਾਤਿ ਰਣਜੀਤ ਅਗਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ਤਹਿ ਕੇ ਰਾਵ ਮੁਨੀ ਧਨਿ
 ਜਬੈ। ਹਰਖਤਿ ਹੋਇ ਅਰੂਢਨੋ ਤਬੈ। ਨਿਜ ਪਰਧਾਨ ਲਏ ਕੁਛ ਸੰਗ। ਦੰਨਿ
^੧ਸੋਜੇ ਕਿ ਖੋਏ। ^੨ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਰੁਪਯਾ। ^੩ਫਿਕਾਰ ਚੜ੍ਹਕੇ ਤਮਾਸੇ ਦੇਖਦੇ ਹਨ। ^੪ਪਗੜੀ ਦੇਸ਼
 ਵਿਚ। ^੫ਜੰਗ ਉਤੇ। ^੬ਉਦਮ। * ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਦੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—ਭੰਭੋਰ, ਬਿਭੋਰ।

ਹੋਤੁ ਕਰਿ ਤਜਾਰ ਤੁਰੰਗ ॥੩॥ ਨਿਕਸਿ ਨਗਰ ਤੇ ਬਾਹਿਰ ਆਯੋ । ਜਿਤ
 ਧੁਨਿ ਸੁਨੀ ਤਿਤੈ ਕੋ ਧਾਯੋ । ਪ੍ਰਥਮ ਸਚਿਵ ਕੋ ਨਿਕਟ ਪਠਾਇ । ਆਪ
 ਗਯੋ ਤੂਰਨ ਤਬਿ ਧਾਇ ॥੪॥ ਦੇਖਤਿ ਉਤਰਿ ਤੁਰੰਗ ਤੇ ਆਯੋ । ਚਰਨ
 ਸਰੋਜਨ ਕੋ ਲਪਠਾਯੋ।^੧ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਇਤ ਆਏ । ਮੋਹਿ ਆਪਨੋ
 ਲੀਨ ਬਠਾਏ ॥ ੫ ॥ ਮੈਂ ਅਤਿ ਮੰਦ ਨ ਮਹਿਮਾ ਜਾਨੀ । ਨਹੀਂ ਸਰਨ
 ਪਕਰੀ ਸੁਖ ਖਾਨੀ । ਚਲਹੁ ਨਗਰ ਕਰਿ ਪਾਵਨ ਪਾਵਨ^੨ । ਸਗਰੋ
 ਮੰਦਿਰ ਕਰੀਅਹਿ ਪਾਵਨ^੩ ॥ ੬ ॥ ਇੰਤਜਾਦਿਕ ਜਬਿ ਕੀਨਿ ਬਿਨੰਤੀ ।
 ਵਰੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤਜਿ ਔਰੇ ਗਿਨਤੀ । ‘ਜੇ ਕਰਿ ਤੁਵ ਉਰ ਭਾਉ ਬਿਸਾਲੇ ।
 ਚਲਹੁ ਬਿਲੋਕਹਿੰਗੇ ਗ੍ਰਿਹ ਚਾਲੇ’ ॥ ੭ ॥ ਦੇਕਰਿ ਭੋਟ ਅਗਾਰੀ ਹੋਵਾ ।
 ਸਨੇ ਸਨੇ ਚਲਿ ਮਾਰਗ ਜੋਵਾ।ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਆਨਿ ਉਤਾਰੇ।ਸੇਵਾ
 ਕੀਨੀ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰੇ ॥ ੮ ॥ ਭੱਖਜ, ਭੋਜ, ਲੋਹਜ ਅਰੁ ਚੋਸਾ । ਕਰਿ
 ਤਯਾਰ ਬਡਿ ਬਾਰ ਪਰੋਸਾ । ਚੌਕੀ ਚਾਰੁ ਬਿਸਾਲ ਡਸਾਇ । ਤਿਸ ਪਰ
 ਸਜਨੀ ਬਿਸਦ ਬਿਛਾਇ^੪ ॥੯॥ ਤਾ ਪਰ ਬਿਨਤੀ ਭਾਖਿ ਬਿਠਾਏ । ਦੂਸਰ
 ਚੌਕੀ ਅੱਗ ਟਿਕਾਏ।ਤਿਸ ਪਰ ਬਾਰ ਪਰੋਸਿ ਧਰਜੇ ਹੈ । ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਢਿਗ
 ਆਪ ਖਰਜੇ ਹੈ ॥ ੧੦ ॥ ਦਾਸ ਅਨੇਕ ਸੇਵ ਪਰ ਲਾਏ । ਲੇ ਕਰਿ ਬਿਜਨਾ
 ਆਪ ਝੁਲਾਏ । ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਪੁਨ ਬਰਤਾਯੋ । ਸ੍ਰਾਦਲ ਭੋਜਨ
 ਕਰਹਿ ਅਚਾਯੋ ॥ ੧੧ ॥ ਸੀਤਲ ਪਾਨੀ ਪਾਨ ਕਰਾਇ । ਗਰ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ
 ਲਈ ਬਹੁ ਕਾਇ । ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਸੋਧ^੫ ਉਚੇਰਾ । ਤਹਾਂ ਪ੍ਰਯੋਕ ਡਸਾਇ
 ਬਡੇਰਾ ॥ ੧੨ ॥ ^੬ਮਿੰਦੁਲ ਬਿਸਦ ਬਰ ਛਾਦਿ ਬਿਛੋਨਾ । ਸੈਜਬੰਦ ਬੰਧੋ^੭,
 ਬਿਚ ਭੋਨਾ । ਹਿਤ ਅਰਾਮ ਗੁਰ ਕੋ ਲੇ ਗਯੋ^੮ । ਪੌਢਿ ਰਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਖ ਕੋ
 ਲਹਜੇ ॥੧੩॥ ਸਕਲ ਹਯਨਿ ਕੋ ਤਿਲ ਅਰੁ ਦਾਨਾ।ਕਰਜੇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਜੁਤਿ
 ਸੇਵ ਮਹਾਂਨਾ । ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ । ਜਾਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰਭਾਤਿ
 ਹੁਇ ਆਈ ॥੧੪॥ ਸੌਰ ਸ਼ਨਾਨ ਠਾਨਿ ਕਰਿ ਆਛੇ।ਬਹੁਰ ਅਰੂਢਨਿ ਕੋ
 ਚਿਤ ਬਾਂਛੇ । ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬੋਲਜੇ ਰਾਉ । ‘ਇਤ ਹੀ ਰਹੀਅਹਿ ਸਹਿਜ
 ਸੁਭਾਉ ॥ ੧੫ ॥ ਅਪਨੋ ਨਗਰ ਸਗਰ ਹੀ ਜਾਨਹੁ । ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਮਹਿ

^੧ਚਰਨ ਪਾਕੇ । ^੨ਚਿਟੀ ਸੋਜਨੀ ਵਿਛਾਈ । ^੩ਦੂਨੇਗਚ [ਸੰਸ; ਸੋਧ=ਮਹਲ । ਚਿੱਟੇ ਦੂਨੇ ਦਾ ਬਣਿਆ] । ^੪ਕੁਲੇ ਚਿੱਟੇ ਤੇ ਸ੍ਰੇਣਟ ਵਿਛੋਣੇ ਨਾਲ (ਪਲੰਘ) ਢੱਕਿਆ ਭਾਵ ਵਿਛਾਇਆ ਤੇ ਸੈਜਬੰਦ ਈਨੇ । ^੫(ਅਤੇ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਅਰਾਮ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਘਰ ਲੈ ਗਿਆ ।

ਸੁਖ ਠਾਨਹੁ । ਡੇਰਾ ਜੋਤਿਕ ਰਹੈ ਪਿਛਾਰੀ । ਬਸਨ ਹੇਤਿ ਇਤ ਲੇਹੁ
 ਹਕਾਰੀ ॥੧੬॥ ਬਿਰਹੁ ਇਹਾਂ ਮੁੜ ਕਰਹੁ ਨਿਹਾਲ । ਬਨੈ ਅਚਾਨਕ ਹੀ
 ਅਸ ਕਾਲ' । ਇੱਤਨਾਦਿਕ ਬਹੁ ਬਿਨਤੀ ਕਰਿ ਕਰਿ । ਭਾਉ ਰਿਦੇ ਮਹਿ
 ਦੀਰਘ ਧਰਿ ਧਰਿ ॥ ੧੭ ॥ ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਗੁਰ ਲਏ ਟਿਕਾਇ । ਸੇਵਾ
 ਕਰਤਿ ਧਰਤਿ ਚਿਤ ਚਾਇਦੈ ਅਸਵਾਰ ਚਢਾਇ ਪਠਾਏ । ਜਾਇ ਬਿਸਾ-
 ਲੀ ਰਾਵ ਸੁਨਾਏ ॥੧੮॥ 'ਤਿਸ ਪੁਰ ਡੇਰਾ ਰਾਵ ਰਖਾਏ। ਨਿਜ ਬਿਹੀਰ ਭੀ
 ਤਹਾਂ ਬੁਲਾਏ । ਬਹੁਤ ਬਿਨੈ ਕਰਿ ਕਹਿ ਗੁਰ ਰਾਖੇ । ਆਵਨ ਦੀਏ ਨ,
 ਆਵਨ ਕਾਂਖੇ' ॥੧੯॥ ਰਾਵ ਬਿਸਾਲੀ ਕੋ ਸੁਨਿ ਤਬੈ । ਸੰਗ ਬਿਹੀਰ ਲੀਨਿ
 ਜੋ ਸਬੈ । ਚਢਿ ਕਰਿ ਆਪ ਸਾਥ ਹੀ ਗਏ । ਪੁਰੀ ਬਿਭੌਰ ਸੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਯੋ
 ॥ ੨੦ ॥ ਭਯੋ ਇਕੱਤੁ ਸਕਲ ਗੁਰ ਡੇਰਾ । ਮਿਲੈ ਜਾਇ ਚਰਣਾਂਬੁਜ
 ਹੋਰਾ । ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ । 'ਮਹਾਰਾਜ ਤੁਮਰੀ ਰਜਧਾਨੀ ॥
 ੨੧ ॥ ਨਹੀਂ ਬਿਸਾਲੀ ਮਹਿ ਕਿਮ ਰਹੇ। ਮੇ ਮਹਿ ਦੋਸ਼ ਕਿ ਰਾਵਰ ਲਹੇ' ?
 ਦਰਸਨ ਕਰਤਿ ਨ ਮੈਂ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ । ਸੇਵ ਕਰਨ ਤੇ ਮਨ ਨ ਹਟਾਏ
 ॥ ੨੨ ॥ ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਇਤ ਬਿਰ ਰਹੇ ?' । ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਕਲਗੀਧਰ
 ਕਹੇ । 'ਔਚਕ ਰਾਵ ਮਿਲੈ ਬਨ ਬਿਚਰਤਿ । ਬਿਨਤੀ ਕਰਤਿ ਭਯੋ ਧਰਿ
 ਹਿਤ ਚਿਤ ॥ ੨੩ ॥ ਆਨਿ ਆਪਨੇ ਸਦਨ ਉਤਾਰੇ । ਬਹੁਰ ਚਢਨ ਹਿਤ
 ਕੀਨਸਿ ਤਜਾਰੇ । ਅਧਿਕ ਭਾਉ ਤੇ ਰਾਖਿ ਟਿਕਾਏ । ਤੋ ਪਰ ਖੁਸ਼ੀ ਅਹੈ
 ਅਧਿਕਾਏ ॥੨੪॥ ਸੁਖ ਸੇਂ ਭੋਗਹੁ ਰਾਜ ਸਮਾਜ। ਕਰਹੁ ਤਿਹਾਵਲ ਅਰਹਿ
 ਜੁ ਕਾਜਾ । ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ ਧਰਹੁ ਮਮ ਧਨਾਨਾ । ਹੋਹਿ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰ
 ਮਹਾਨਾ ॥ ੨੫ ॥ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਜ਼ੋਰ ਜੇ ਤੁਮ ਪਰ ਕਰੈ । ਹੇਤੁ ਸਹਾਇ ਖਾਲਸਾ
 ਚਰੈ । ਕਰਿ ਦੀਜਹਿ ਸੁਧਿ ਸੁਨ ਤਿਹ ਧਾਵੈ । ਅਨਿਕ ਰਿਪੁਨਿ' ਦੇ ਹਾਥ
 ਬਚਾਵੈ' ॥੨੬॥ ਇਮ ਧੀਰਜ ਦੇ ਰਾਵ ਪਠਾਯਹੁ । ਪਦ ਅਰਬੰਦਨ ਸੀਸ
 ਨਿਵਾਯਹੁ । ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਫਤੇ ਬੁਲਾਈ। ਗਏ ਆਪਨੇ ਘਰ ਹਰਖਾਈ
 ॥੨੭॥ ਸਤਿਗੁਰ ਤਹਾਂ ਬਸੇ ਸੁਖ ਪਾਏ । ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਏ ।
 ਉਚੇ ਥਲ ਪਰ ਬਿਰੇ ਨਿਹਾਰੇ । ਦੋਸ਼ ਮਹਾਂ ਰਮਨੀਕ ਬਿਚਾਰੇ ॥ ੨੮ ॥
 ਨਿਕਟ ਖਾਲਸਾ ਗਨ ਪੁਰਿ*ਰਾਉ'। ਹੋਰਿ ਹੋਰਿ ਬੋਲੇ ਚਿਤ ਚਾਉ । 'ਸੁੰਦਰ

*ਆਵਨ ਦੀ ਚਾਹ ਸੀ (ਪਰ ਰਾਜੇ ਨੇ) ਆਉਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ। ਕੀ ਦੋਸ਼ ਆਪ ਜੀਨੇ ਵੇਖਿਆ ਹੈ?
 *ਵੈਰੀਆਂ ਤੋਂ । *ਸਾਰਾ ਖਾਲਸਾ ਤੇ ਪੁਰੀ ਦਾ ਰਾਜਾ ।

ਸੈਲ^੧ ਸੈਲ^੨ ਕੇ ਲਾਯਕ । ਮਨਹੁ ਹਿਮਾਲੇ ਕੀ ਦੁਤਿ ਦਾਯਕ ॥ ੨੯ ॥
 ਕਿਧੋਂ ਕੈਲਾਸ਼ ਰੁੱਦ੍ਰ^੩ ਕੋ ਥਾਨਾਉਪਜਾਵਤਿ ਉਰ ਅਨੰਦ ਮਹਾਨਾ । ਪੰਡ-
 ਪੁੱਤ੍ਰ^੪ ਇਤ ਫਿਰ ਕਰਿ ਬਨ ਮੈਂ । ਤਪਤ ਸਥਲ ਕੋ ਲਖਿ ਕਰਿ ਮਨ ਮੈਂ ॥
 ੩੦ ॥ ਕਿਤਿਕ ਸਮਾ ਬਸਿ ਇਹਾਂ ਬਿਤਾਏ । ਗਿਰ ਤਰੁਵਰੁ ਪਿਖਿ ਕੈ
 ਹਰਖਾਏ । ਪੂਰਬ ਸਤਿਜੁਗ ਮਹਿ ਬਿਧਿ^੫ ਆਯੋ । ਬਿਰਜੋ ਇਹਾਂ ਦੀਰਘ
 ਤਪਤਾਯੋ ॥ ੩੧ ॥ ਨਾਮ ਕਲੇਸਰ^੬ ਬ੍ਰਹਮੇ ਧਰਜੋ । ਇਤ ਉਤ ਬਿਚਰਤਿ
 ਆਨੰਦ ਕਰਜੋ । ਯਾਂਤੇ ਪਾਵਨ ਇਹ ਅਸਥਾਨਾ । ਪਰਮ ਮੁਨੀ ਤਪ ਤਪੋ
 ਮਹਾਨਾ ॥ ੩੨ ॥ ਫਲ ਮੂਲਨਿ ਤੇ ਸੁਖ ਕੋ ਪਾਏ । ਗਿਰਵਰ ਸ਼ੋਭਾ ਪਿਖਿ
 ਬਿਰਮਾਏ । ਅਧਿਕ ਤਪੋ ਤਪ ਮਨ ਕੋ ਰੋਕਿ । ਮਰਿ ਪਹੁੰਚੇ ਕਮਲਾਸਨ^੭
 ਲੋਕ^੮ ॥ ੩੩ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਨਿਕੈ ਗੁਰ ਬਚਨਾ । ਕਰਹਿ ਨਿਹਾਰਨਿ
 ਗਿਰਵਰ ਰਚਨਾ । ‘ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਉਚਰਤਿ ਹੋ ਤੁਮ ਜੈਸੇ। ਪਿਖੀਯਤਿ ਤਰੁਵਰੁ
 ਗਿਰਵਰ ਤੈਸੇ ॥ ੩੪ ॥ ਮਨ ਕੋ ਮੋਦ ਉਪਾਵਨ ਹਾਰੇ । ਕਰੋ ਨਹਿ
 ਬਿਰਮਹਿ ਆਇ ਨਿਹਾਰੇ’ । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਸੈਲ ਸਰਾਹਾ । ਬਸੇ ਤਹਾਂ
 ਮਨ ਆਨੰਦ ਪਾਹਾ ॥ ੩੫ ॥ ਮਿਗੀਆ^੯ ਕਰਤੇ ਬਿਚਰੈਂ ਕਬੈ । ਸਿੰਘ
 ਅਰੁਢਹਿ ਸੰਗੀ ਸਬੈ । ਕਬਹੂੰ ਗੁਰ ਨੰਦਨ ਚਵਿ ਜਾਵੈਂ । ਸੈਲ ਕਰਹਿ
 ਜੋਤਿਕ ਮਨ ਭਾਵੈ ॥ ੩੬ ॥ ਉਚ ਨੀਚ ਥਲ ਬਿਖਮ ਕਿ ਸਮ ਹੈਂ । ਬਹੁ
 ਰਮਣੀਕ ਸੁਗਮ ਦੁਰਗਮ ਹੈਂ। ਚਲਤਿ ਬੇਗ ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਵਾਹੈ^{੧੦} । ਬਿਨਾ
 ਧੂਲ ਬਨ ਮਗ ਅਵਗਾਹੈ^{੧੧} ॥ ੩੭ ॥ ਕੁਸਮਤ ਬਨ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾ ਬਿਲੋਕੈਂ ।
 ਮਘਨੇ ਅਧਿਕ ਸੁਰੀਧੀ ਰੋਕੈਂ । ਜਹਿ ਲਗਿ ਇੱਛਹਿ ਬਿਚਰਤਿ ਆਵੈ^{੧੨} ।
 ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਿਸ ਦੁਸੋਸ ਬਿਤਾਵੈਂ ॥ ੩੮ ॥ ਦੇਸ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਬਿਦਤ
 ਮਹਾਨ । ਸਤਿਗੁਰ ਬਸੇ ਜਾਇ ਤਿਸ ਥਾਨ । ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਿਖ
 ਸੰਗਤਿ ਸਾਰੀ । ਆਵਹਿ ਦਰਸ਼ਨ ਇੱਛਾਧਾਰੀ ॥ ੩੯ ॥ ਪੂਰਬ ਦੱਛਨ
 ਪਸ਼ਚਮ ਕੋਰੇ। ਲੈ ਲੈ ਕਰਿ ਉਪਹਾਰ ਘਨੇਰੇ। ਪਰੇ ਬਿਹੀਰ ਚਲੇ ਬਹੁ ਆਵੈਂ।
 ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਠਿ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਧਜਾਵੈਂ ॥ ੪੦ ॥ ਕੋਤਿਕ ਸੰਗਤਿ ਸੁਸਤੁਨਿ
 ਧਾਰੀ । ਬਨ ਸੁਚੇਤ ਆਵਤਿ ਬਲ ਭਾਰੀ । ਦੁਸ਼ਟਨ ਕੋ ਦਬਾਇੰ ਜੈ
^੧ਪਹਾੜ । ^੨ਮੋਰ । ^੩ਸ਼ਿਵ । ^੪ਯੁਧਿਸ਼ਟਰ । ^੫ਬ੍ਰਹਮਾ । ^੬ਭੁਏਰ ਦੇ ਇਕ ਪਹਾੜ ਦਾ ਨਾਮ ।
^੭ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਪੁਰੀ । ^੮ਜੋ ਆਕੇ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂ ਨਾਂ ਲਲਚੇ । ^੯ਸ਼ਿਕਾਰ । ^{੧੦}ਨਿਰਮਲ ਨਾਲੇ
 ਤਿੱਖੇ ਚਲਦੇ ਹਨ [ਵਾਹਾ=ਨਾਲਾ] । (ਅ) ਨਿਰਮਲ ਹਵਾ ਜੋਰ ਦੀ ਵਗਦੀ ਹੈ । [ਵਾ=ਵਾਯੂ] ।
^{੧੧}ਫਿਰਦੇ ਹਨ । ^{੧੨}ਭਾਵ ਗੁਰੁ ਜੀ ।

ਅਰੈ । ਬਲੀ ਪਿਖੈ ਕੋ ਨੇਰ ਨ ਕਰੈ ॥ ੪੧॥ ਕੋਤਿਕ ਬਿਨ ਆਯਧ ਗਨ
ਮਿਲੈ । ਗੁਰੂ ਆਸਰੇ ਬਲ ਕਰਿ ਚਲੈ । ਕਾਰ ਗੁਰੂ ਕੀ ਇਕਠੀ ਧਰੈ ।
ਆਵਹਿ ਆਪ ਤ ਲਜਾਵਨ ਕਰੈ ॥ ੪੨ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਸ-
ਰਾਮੇ* । ਅਚਲ ਸਥਾਨ^੧ ਸੈਲ ਅਭਿਰਾਮੇ। ਸਕਲ ਖਾਲਸਾ ਸੁਖ ਕੋ ਪਾਇ।
ਰਣ ਕੋ ਸਿਮਰਹਿ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਇ ॥ ੪੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ
ਗ੍ਰੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਵੁਤੇ 'ਗੁਰ ਬਿਸ੍ਰਾਮ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਚਤਵਾਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੭ ॥

੪੮. [ਕਲਮੋਟ ਨੂੰ ਘੇਰਨਾ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਹੈ ਖਾਲਸਾ 'ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਿਨ ਰਣ ਦਿਵਸ ਬਿਤੀਤਿ । ਸੁਖ ਸੋ
ਸ਼ੋਭੁ ਸੁਪਤਿ ਹੁਇ, ਆਛੀ ਲਗਹਿ ਨ ਰੀਤਿ' ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬਿਕਸੇ
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਯੋ । 'ਘਨੋ ਜੰਗ ਤੁਮਰੇ ਗਰ ਪਾਯੋ । ਅਵਨੀ ਪੂਰਨ
ਸ਼ੋਭੁ ਤੁਮਾਰੇ । ਸਨੇ ਸਨੇ ਹਨਿ ਬਨਹੁ ਸੁਖਾਰੇ ॥੨॥ ਜੋ ਇੱਛਹੁ ਅਬਿ ਭੀ
ਹੁਇ ਰਹੈ' । ਕੰਟਕ ਦੁਸ਼ਟ ਹਤਨ ਨਿਰਬਹੈ' । ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਗੁਰੂ ਸੁਭ
ਥਾਨਾਤਬਿ ਲੋ ਸੰਗਤਿ ਪਹੁੰਚੀ ਆਨਿ॥੩॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਮੋ ਦਰਸ ਅਵਿ-
ਲੋਕਾ । ਕਰੀ ਪ੍ਰਕਾਰ 'ਹਮੈ ਬਹੁ ਸੋਕਾ । ਵਸਤੁ ਅਜਾਇਬ ਰਾਵਰਿ ਹੇਤੁ ।
ਕਰੀ ਬਟੋਰਨਿ ਬਿੰਦ ਨਿਕੋਤ ॥ ੪ ॥ ਆਵਤਿ ਲੀਏ ਗਾਮ ਕਲਮੋਟਾ' ।
ਬਸੈ ਗਵਾਰ ਕਰਮ ਜਿਨ ਖੋਟਾ । ਰਾਵਰ ਕੀ ਬਹੁ ਵਈ ਦੁਹਾਈ । ਨਹਿ
ਮਾਨੇ ਛੀਨੇ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੫ ॥ ਗੁਜਰ ਰੰਘਰ ਪੁੰਜ ਮਿਲੇ ਹੈਂ । ਆਵਤਿ
ਮਾਰਗ ਰੋਕ ਖਲੇ ਹੈਂ । ਵਸਤੁ ਆਪ ਕੀ ਲਾਯੁਕ ਜੋਈ । ਲਈ ਖਸੋਟ,
ਬਰੇ ਗਵ ਤੋਈ' ॥੬॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਕੋਪ ਬਿਸਾਲਾ । ਫਰਕੇ ਅਧਰ
ਬਿਲੋਚਨ ਲਾਲਾ । ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਧੀਰਜ ਤਬਿ ਦੀਨਾ । 'ਤੁਮਰੀ ਅਰਪੀ ਹਮ
ਨੇ ਲੀਨਿ ॥੭॥ ਚੀਤਾ ਕਰਹੁ ਨ ਉਰ ਪਛੁਤਾਵਹੁ । ਬੈਠਹੁ ਮਨਹੁ ਕਾਮਨਾ
ਪਾਵਹੁ' । ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਜੋਰਿ ਕਰ ਕਹਾ । 'ਕੰਟਕ ਦੁਸ਼ਟ ਤਹਾਂ ਕੇ ਮਹਾਂ
॥੮॥ ਤਜਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਜਬਿ ਚਲਿ ਆਏ । ਕੋਤਿਕ ਸਿੰਘ ਉਤੈ ਕੋ ਧਾਏ।
ਰੋਕਨੋ ਚਹਤਿ ਰੁਕੇ ਨਹਿ ਕੋਇ। ਛਲ ਕਰਿ ਘੋਰਿ ਲਿਯੇ ਬਿਚ ਦੋਇ ॥੯॥
ਤਿਨ ਕੇ ਸੀਸ ਕਾਟ ਕਰਿ ਗੇਰੇ । ਨਹੀਂ ਤ੍ਰਾਸ ਮਾਨਹਿ ਕਿਸ ਕੇਰੇ । ਅਸ
ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਕੋ ਹੈ ਨ ਸਜਾਇ । ਕਰਹਿ ਬਿਗਾਰ ਰਹੈ ਗਰਬਾਇ ॥ ੧੦ ॥

^੧ਪਹਾੜੀ ਥਾਉਂ । ^੨ਹੁਣ । ^੩ਸੇ ਹੁਣ ਭੀ ਪੂਰਾ ਹੋ ਰਹੇਗਾ । ^੪ਵੇਰੀਆਂ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦੇ ਮਾਰਨ ਵਿੱਚ ਹੀ
ਬੀਤੇਗੀ । ^੫ਨਾਮ ਹੈ ਪਿੰਡ ਦਾ । *ਜਿੱਥੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਕਦੇ ਕਦੇ ਏਕਾਂਤ ਜਾ ਬੈਠਿਆ ਕਰਦੇ
ਸਨ ਤੇ ਜਿਸ ਟਿਕਾਣੇ ਬੈਠਕੇ ਚੌਪਈ ਰਚੀ ਸੇ ਥਾਂ ਭਬੋਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੱਸੀਦਾ ਹੈ ।

ਗੁਰ ਘਰ ਸੋ ਬਹੁ ਰਚੈ ਬਿਰੁਧਾਚਹਿਯਤਿ ਹਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਿ ਜੁਧਾ^੧। ਸੁਨਿ
ਪ੍ਰਭੁਕੋ ਰਿਸ ਭਈ ਘਨੇਰੀ। ਜਲਤ ਅਗਨਿ ਅਹੁਤੀ ਜਨੁ ਗੋਰੀ ॥ ੧੧॥
ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸੰਗ ਉਚਾਰੀ। ‘ਚਹਤਿ ਖਾਲਸਾ ਕਰਿਯਹਿ ਤਜਾਰੀ’।
ਜੰਗ ਸਮਾਜ ਤਬਹਿ ਬਰਤਾਯੋ। ਜਾਮਨਿ^੨ ਬਿਤੀ ਭੋਰ ਹੁਇ ਆਯੋ ॥ ੧੨॥
ਹੁਕਮ ਕਰੈ ਪ੍ਰਭੁ ‘ਬਜਹਿ ਨਗਾਰਾ। ਸਕਲ ਖਾਲਸਾ ਚਢਹਿ ਸ਼ਿਕਾਰਾ’।
ਪਰੇ ਤੁਰੰਗਨਿ ਪਰ ਬਰ ਜੀਨ। ਪੂਰਬ ਪ੍ਰਭੁ ਅਰੁਢਨਿ ਕੀਨ ॥ ੧੩॥
ਪਰੀ ਦੁਚੋਬ ਖਾਲਸਾ ਚਢੈ। ਸੁਸਤਨਿ ਸਹਿਤ ਬੀਰ ਰਸ ਬਢੈ। ਕ੍ਰੋਧਤਿ
ਪ੍ਰਭੁ ਕਰੈ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ। ਬਰਹਰ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਕੰਪ ਮਹਾਨਾ ॥ ੧੪॥ ਸੁਯਾ॥
ਬਾਯੁ ਸਮਾਨ ਸੁ ਬੇਗ ਕੋ ਧਾਰਿ ਚਲੇ ਗੁਰ ਮਾਰਗ ਮੈਂ ਸਹਿਸਾਈ। ਦੁੰਦਭਿ
ਨਾਦ ਸੁਨੈ ਜਹਿ ਲੋ ਸਭਿ ਕੰਪ ਉਠੀ ਗਨ ਲੋਕ ਲੁਕਾਈ।—ਕੌਨ ਪੈ
ਕੰਪ ਕਰੈ ਪ੍ਰਭੁ ਧਾਵਤਿ, ਕੌਨ ਕੀ ਮਿੱਤੁ ਅਥੈ ਨਿਯਰਾਈ ? ਕੌ ਨਹਿ
ਚਹਤਿ ਆਪ ਕੋ ਜੀਵਨ^੩ ਕੀਨਿ ਬਿਗਾਰ ਨਹੀਂ ਸੁਧ ਪਾਈ ?—॥ ੧੫॥
ਜਾਤਿ ਸੁ ਮਾਰਗ ਛੋਰਿ ਤੁਢੰਗਨ ਧਾਂਕ ਪਰੀ ਗਿਰ ਦੋਸ ਮਝਾਰੀ। ਸੁ ਗੁਰ
ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੁਪੈ, ਮਤਿ ਹੀਨ^੪। ਕਹੋ ਕਿਨ ਕੀਨ ਬਿਗਾਰੀ’। ਭਾਜਤਿ
ਏਕ ਮਹਾਂ ਉਰ ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਏਕ ਦੁਰੈਂ ਨਹਿ ਦੇਹਿ ਦਿਖਾਰੀ। ਤੇਜ ਧਰੈਂ ਬਲ
ਭੂਰ ਭਰੈਂ ਇਮ ਜਾਤਿ ਭਲੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਅਸਵਾਰੀ ॥ ੧੬॥ ਬਾਜਤਿ ਦੀਹ
ਨਿਸ਼ਾਨ ਪਯਾਨਤਿ ਛੋਰਿ ਨਿਸ਼ਾਨ ਕੋ ਚੀਰ ਦਯੋ। ਯੈਂ ਫਰਰੇ ਫਹਿਰਾਵਤਿ
ਹੈਂ ਜਨੁ ਪੌਨ ਲਗੇ ਘਨ ਜਾਤਿ ਧਯੋ। ਤੂਰਨ ਆਇ ਉਲੰਘਿ ਨਦੀ
ਕਹੁ ਟੰਡ ਬਡੋ ਕਲਮੋਟ ਲਯੋ^੫। ਔਚਕ ਹੀ ਪਹੁਚੇ ਤਿਨ ਪੈ, ਗਿਰ ਪੈ
ਚਢਿ ਦੇਖਨਿ ਦੁਰਗ ਕਿਯੋ ॥ ੧੭॥ ਯੈਂ ਉਮਡੈ ਦਲ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੋ
ਵਾਰ ਨ ਪਾਰ ਸੁ ਮਾਰਨ ਧਾਯੋ। ਆਇਸੁ ਦੀਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਰਿਸ ਕੀਨਿ ‘ਲਿਜੈ
ਸਭਿ ਛੀਨ ਵਬੁ ਸਮੁਦਾਯੋ’। ਸੁਨ ਬਿਖੈ ਸੁਨਿ ਸਿੰਘ ਰਿਸੇ ਮਨ ਧਾਇ
ਪਰੇ ਗਨ ਰੋਰ ਉਠਾਯੋ। ਘੋਰ ਲੀਓ ਕਲਮੋਟ ਕੋ ਕੋਟ, ਚਲੀ ਬਹੁ ਚੋਟਨਿ
ਓਟਕੋ ਪਾਯੋ ॥ ੧੮॥ ਧਾਮਨਿ ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਭਏ, ਬਹੁ ਤ੍ਰਾਸ ਦਏ ਖਲ ਭਾਜ
ਗਏ। ਕੇਤਿਕ ਹਾਥ ਤੁਢੰਗਨਿ ਲੈ ਕੀਸ ਮਾਰਤਿ ਸਿੰਘਨ ਤਾਕਿ ਲਏ।

^੧ਰਾਤ। ^੨ਕੰਬੀ। ^੩ਆਪਣੇ ਜੀਵਨੇ ਨੂੰ। ^੪ਹੋ ਬਾਵਰਿਓ ! ^੫ਬੰਡੇ ਦਾ ਫਰੰਗਾ ਏਲੂ ਦਿਤਾ। ^੬ਬੜ
ਪੈਂਡਾ ਕਲਮੋਟ ਦਾ (ਮੁਕਾ) ਲਿਆ। ^੭ਭਾਵ ਦੋਟਾਂ ਪਈਆਂ (ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਵੱਜੇ) ਤਾਂ ਓਹਲੇ ਹੋ
ਗਏ। (ਅ) ਚੰਗੀ ਮਾਰ ਪਈ ਓਟ ਪਾਕੇ ਘਰੀਂ ਜਾ ਬੜੇ।

ਉਚ ਅਵਾਸਨ ਹੋਇ ਮਵਾਸ ਚਲਾਇ ਬੰਦੂਕਨਿ ਘਾਇ ਘਏ । ਤੋ ਅਵਿ-
ਲੋਕਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨਨਖੈਰਿਕੇ ਸ਼ਤੁ ਗਵਾਰ ਸੁ ਮਾਰਿ ਦਿਏ ॥੧੯॥ ਹੋਨਿ ਲਗੇ
ਕਟੀਆ ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਠਹਿਰਹਿੰ ਨਹਿ ਪੈਰ ਮਹਾਂ ਡਰਪਾਏ। ਕੇਤਿਕ ਸਾਮੁਹਿ
ਹੋਇ ਮਰੇ ਰਣ, ਕੇਤਿਕ ਕਾਤੁਰ ਹੋਇ ਪਲਾਏ । ਮਾਰ ਪਰੀ ਦੁਰਜਾਨ ਕੇ
ਉਪਰ ਘਾਇਲ ਹੈ ਧਰਿ ਪੈ ਤਰਫਾਏ। ਕੇ ਕਰ ਜੋਰਿ ਨਿਹੋਰਤਿ ਹੈਂ, ਮੁਖ
ਮੋਰਤਿ ਹੈਂ ਨ ਘਨੇ ਰਿਪੁ ਘਾਏ ॥੨੦॥ ਕੇਤਿਕ ਮਾਰਿ ਤੁਫੰਗਨਿ ਅੰਗਨ
ਰੰਗ ਸੁਰੰਗ ਕਰੇ ਤਤਕਾਲਾ । ਕੇਚਿਤ ਕੇ ਤਨ ਮਾਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨਨਿ ਗੋਰ
ਲਿਯੇ ਕਰਿ ਘਾਵ ਕਰਾਲਾ। ਧਾਮ ਉਤੰਗਨ ਕੇ ਤਜਿ ਕੇ ਭਜਿਕੇ ਸਭਿ ਕੋਟ
ਕੇ ਓਟ ਸੰਭਾਲਾ। ਬਾਹਰ ਜੇਤਿਕ ਜ਼ਾਹਰ ਥੇ ਸਭਿ ਮਾਰ ਲਿਯੇ ਬਡਿ ਆਹ-
ਰ ਨਾਲਾ ॥੨੧॥ ਲੂਟ ਲੀਏ, ਅਰੁ ਕੂਟ ਦਿਏ, ਅਰਿ ਵੂਟ ਗਏ ਸਿਰ,
ਛੂਟਸਿ ਪ੍ਰਾਨਾ। ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਧਾਰਨ ਸਿੰਘ ਬਰੇ, ਤਿਨ ਤੀਯਨਿ ਦੇ ਕਰਿ ਤ੍ਰਾਸ
ਮਹਾਨਾ। ਬਾਹਰ ਦੂਰ ਨਿਕਾਰ ਦਈ ਸਿਰ ਪੀਟਤਿ ਹੈਂ ਕਿਸ ਜਾਇੰ ਸਥਾ-
ਨਾ* । ਦਰੋਸ ਬਿਤਨੇ ਦਿਨਨਾਥ ਅਥਨੇ ਤਮ ਪੁੰਜ ਭਯੋ ਭਯ ਦਾਯਕ
ਨਾਨਾ ॥੨੨॥ ਘੋਰ ਉਲੂਕ ਸੁ ਬੋਲਿ ਉਠੇ ਗਨ ਜੰਬੁਕ ਆਨਿ ਪੁਕਾਰ ਕਰੀ।
ਕੂਕਰ ਕੂਕਤਿ ਮਾਸ ਅਘਾਵਤਿ ਰੋਰ ਪਰਜੇ ਬਹੁ ਤਾਂਹਿ ਘਰੀ । ਦੁਰਗ
ਮਵਾਸ ਗਵਾਰਨਿ ਕੀਨਿ ਤੁਫੰਗਨ ਕੀ ਤਿਨ ਮਾਰ ਧਰੀ। ਸਿੰਘ ਬਰੇ ਬਿਚ
ਧਾਮਨਕੇ ਚਹਿ ਨੋਰ ਕਰਜੇ ਹਤਿ ਲੋਹਿ ਅਰੀ ॥੨੩॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ
ਬਿਰੇ ਜਹਿ, ਸਿੰਘ ਗਏ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਖਾਨੈਂ। ਆਇਸੁ ਆਪ ਉਚਾਰਹੁ ਸ੍ਰੀ
ਪ੍ਰਭੁ! ਹੋਲ ਕੇ ਘਾਲਿ ਅਬੈ ਰਿਪੁ ਹਾਨੈਂ। ਕੋਟ ਮਹਿ ਕੂਦ ਕਰਹਿ ਕਟਿਯਾ
ਨਹਿ ਛੋਰਹਿੰਗੇ ਇਕ ਭੀ ਜੁਤਿ ਪ੍ਰਾਨਹਿੰ। ਸਿੰਘ ਰਹੋਰੁਪ, ਵੂਕ ਚਲੇ ਢਿਗ
ਆਪ ਕੇ ਬਾਕ ਕੀ ਦੋਰ ਪਛਾਨੈ ॥ ੨੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਧੀਰਜ ਦੀਨ ਪ੍ਰਬੀਨ
ਕਰੇ ਰਿਪੁ ਦੀਨ ਬਰੇ ਗਵਜਾਈ। ਗਤਿ ਮੈਂ ਕੋਪ ਨ ਬਾਦ ਕਰੋ ਥਿਰਤਾ
ਕੋਈ ਦੱਬ ਜੋੜਕੇ ਮਿੰਨਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, (ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ) ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ (ਅਉ-
ਦੇ) ਬਹੁਤੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨਹੀਂ ਮਾਰੇ ਭਾਵ ਸ਼ਰਨ ਮੰਨਕੇ ਬਹੁਤੇ ਬਚ ਗਏ। ਉਦਮ ਨਾਲਾ ਨੌੜੇ ਵੁੱਕ
ਚੱਲੇ ਹਨ। ਵੀਰੀ ਦੀਨ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਤੇ ਓਹ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿੱਚ ਜਾ ਵੜੇ ਹਨ। ਬਿਅਰਥ ਰੋਧਨਾ ਕਰੇ।
* ਸ਼ਨਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦੇਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕਿਲ੍ਹੇ ਤੇ ਹੱਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤੇ ਘਮ-
ਸਾਣ ਵਿੱਚ ਏਹ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੋਚੇ ਵਿੱਚ ਪਏ ਪਿਸਨਗੇ। ਤ੍ਰਾਸ ਇਸ ਕਰਕੇ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅੱਵੇ
ਘਰ ਛਡਕੇ ਕੋਣ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਸੇ ਇਹ ਤ੍ਰਾਸਦੇਕੇ ਕੱਢਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਸੀ ਤੇ ਖਾਲਸੇ
ਨੂੰ ਸਬਕ ਸਿਖਾਲਨਾ ਸੀ ਕਿ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਬੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੋਚੇ ਤੇ ਭੁੱਲਕੇ ਬੀ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਾ ਚੱਲ ਜਾਵੇ।

ਗਹਿ ਬੈਠਿ ਰਹੈ ਸਮੁਦਾਈ । ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਫਤੈ ਕਰਿਯੋ ਸਭਿ ਹੂੰ ਦਿਹੁ
 ਨਾਸਿ, ਨ ਜਾਹਿ ਪਲਾਈ। ਮੁਢਨਿ ਸੰਗਤਿ ਛੀਨ ਲਈ ਤਿਸ ਕੋ ਪਲਟਾ
 ਹਮ ਲੋ ਅਥਿ ਪਾਈ' ॥ ੨੫ ॥ ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਫੇਰ
 ਕਹੈ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋ ਕਰ ਜੋਰੇ । 'ਰਾਤ ਹੀ ਮਹਿ ਰਿਪੁ ਘਾਤਨਿ ਦੇਹੁ' ਨਿਪਾਤ
 ਕਰੈ ਛਿਨ ਮੈਂ ਸਭਿ ਟੋਰੇ' । ਭਾਜ ਨ ਜਾਹਿ, ਕਿ ਆਇ ਸਹਾਇਕ, ਕੋ
 ਕਰਿ ਘਾਤਿ ਨ ਜਾਵਹਿ ਛੋਰੇ'। ਹੂੰ ਇੱਤਸਾਦਿਕ ਬਿਘਨ ਘਨੇ ਅਥਿ ਹੇਲ
 ਕੋ ਘਾਲਨਿ ਦੇਹੁ ਸੁ ਜੋਰੇ' ॥ ੨੬ ॥ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਸਿੰਘਨਿ ਕੋ ਕਹਿ:-
 'ਪੀਰਜ, ਨਾਹਿ ਕਰੈ ਸਹਿਸਾਈ'। ਚਾਰਹੁ ਓਰਨਿ ਘੇਰਨ ਘੇਰਿ ਸਜੋਰਹਿ
 ਰਾਖਹੁ ਕੀ ਤਕਰਾਈ'। ਕਾਲ ਪੁਜੈ ਇਨ, ਜਾਤਿ ਨਹੀਂ ਕਿਤ, ਕੋ ਇਕ
 ਘਾਤਿ ਸੁ ਹਾਥ ਨ ਆਈ' । ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਕਰੈ ਸਭਿ ਘਾਤਿ, ਰਹੈ ਸਵ-
 ਧਾਨ ਇਹੀ ਭੁਲਿਆਈ' ॥ ੨੭ ॥ ਆਇਸੁ ਮਾਨਿ ਸੁਜਾਨ ਗੁਰੁ ਭਟ
 ਗਾਮ ਕੇ ਧਾਮ ਅਰਾਮ ਕਰੈ । ਚਾਰ ਹੂੰ ਓਰਨਿ ਘੇਰ ਰਖੈ ਗਢ ਤੀਰ
 ਤੁਫੰਗਨ ਹਾਥ ਧਰੈ। ਅੰਤਰ ਤੇ ਗੁਲਕਾਂ ਗਨ ਮਾਰਤਿ ਜਾਤਿ ਹੈਂ ਬਾਦ ਨ
 ਕੋਇ ਮਰੈ । ਰਾਖਤਿ ਦੇ ਕਰ ਆਪ ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਨ ਘਾਵ ਸਬੈ ਦਲ ਪੁੰਜ
 ਬਿਰੈ ॥ ੨੮ ॥ ਕੰਟਕ ਸੈਕਟ ਪਾਇ ਘਨੇ ਗਢ ਬੀਚ ਘਿਰੇ ਡਰਪਾਵਤਿ
 ਹੈਂ । ਜੀਵਨ ਕੀ ਨਹਿ ਆਸ ਧਰੈ, ਲੁਟ ਧਾਮ ਗਏ ਪਛੁਤਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਕੀਨ
 ਕੁਕਾਜ ਮਹਾਂ ਗੁਰ ਕੋ ਤਿਸ ਕੋ ਫਲ ਸੋ ਦਿਖਰਾਵਤਿ ਹੈਂ । ਤੀਰ
 ਚਲਾਵਤਿ ਬਾਦ ਸੁ ਜਾਵਤਿ ਤਜੈ ਗੁਲਕਾ ਬਰ ਖਾਵਤਿ ਹੈਂ ॥ ੨੯ ॥ ਮੰਚ
 ਬਿਛਾਇ ਪ੍ਰਭੁ ਕਿਯ ਪੌਢਨਿ ਏਕ ਤਰੋਵਰ* ਕੇਤਰ ਹੋਏ। ਸਿੰਘ ਪਰੀਸਕ
 ਪਾਸ ਬਿਰੇ ਗਹਿ ਆਯੁਧ ਕੋ ਸਵਧਾਨ ਖਰੋਏ । ਔਰ ਸਭੇ ਭਟ ਘੇਰ ਰਹੈ
 ਗਢ, ਏਕ ਸੁਚੇਤ ਖਰੇ, ਇਕ ਸੋਏ। ਯਾ ਬਿਧਿ ਜਾਮਨਿ ਕੀਨ ਬਿਤਾਵਨਿ
 ਚਾਰ ਘਟੀ ਅਰਣੋਦਯ ਜੋਏ ॥ ੩੦ ॥ ਸਿੰਘਨ ਮਹਿ ਭਰਿ ਫੁਕ ਬਜਾਵਤਿ
 ਬਾਜ ਉਠੈ ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰਾ । ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਸੁ ਫਤੈ ਕਹਿ ਹੋਤਿ
 ਭਯੋ ਉਤਸਾਹ ਉਦਾਰਾ। ਪੁੰਜ ਤੁਫੰਗਨਿ ਕੋਰ ਤਜਾਕਨ ਅੰਤਰ ਛੋਰਤਿ ਹੈਂ
 ਡਰ ਧਾਰਾ । ਹੋਇ ਸੁਚੇਤ ਸੁਨਾਨ ਕਰੈ ਕਿਨ ਕੇਸ ਸੁਧਾਰ ਬੰਧੀ ਦਸ-

*ਮਾਰਨ ਇਓ । *ਕੋਈ ਦਾਉ ਕਰਕੇ (ਕਿਲਾ) ਛੱਡ ਨਾਂ ਜਾਣ । *ਜੋਰ ਨਾਲ । *ਪੀਰਜ
 ਕਰੇ, ਕਾਹਲੀ ਨਾ ਕਰੇ । *ਜੋਰ ਨਾਲ ਤਕਰਾਈ ਕਰਕੇ ਰੱਖੇ । *ਕੋਈ ਵੀ ਦਾਉ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ
 ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗਾ । *ਵੈਰੀ । *ਇਹ ਬਿਛ (ਪਿੱਪਲ) ਹੁਣ ਤੱਕ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ।

ਤਾਰਾ ॥੩੧॥ ਤਮ ਮੋਹਿ ਕਿ ਪੂਖਣ ਪੂਖਣ ਪੇਖਿ ਕਹੈ ਭਵ ਭੂਖਣ^੧ 'ਹੈ
 ਸਵਧਾਨਾ । ਗਵਿ ਪੈ ਅਬਿ ਹੋਲ ਕਰੈ ਮਿਲਿ ਕੈ ਚਵਿ ਉਪਰ ਬੀਰ ਬਰੈ^੨
 ਰਿਪੁ ਹਾਨਾ । ਕਰਿ ਕਾਰਜ ਲੇਹੁ ਸਬੇਰ ਅਬੇਰ^੩ ਨਿਬੇਰਹੁ ਜੰਗ ਪਰੈ ਘਮ-
 ਸਾਨਾ' । ਸੁਨਿਕੈ ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਫਿਰੇ ਚਹੁ ਓਰਨਿ ਘਾਲਨਿ ਜ਼ੋਰ ਸੁ ਸ਼ੋਰ
 ਮਹਾਨਾ ॥੩੨॥ ਵੋਇ ਕਰੀ ਢਿਗ ਢੂਕ ਗਏ ਚਹੁ ਓਰਨਿ ਤੇ ਲਲਕਾਰ
 ਪਰੇ । ਪਾਸ ਗਏ, ਨਹਿ ਤ੍ਰਾਸ ਭਏ, ਗਵ ਭੀਤਨ ਲੋ^੪ ਅਬਿ ਜਾਇ ਅਰੇ ।
 ਹਾਥ ਕਹੀ ਗਹਿ ਢਾਹਨਿ ਲਾਗਯੋ, ਰੋਰ ਕੋ ਸ਼ੋਰ ਬਿਸਾਲ ਕਰੇ । ਫੇਰ
 ਫਿਰੇ ਅਲਬਾਲ ਪਰੇ ਬਲ ਭੂਰ ਧਰੇ ਚਹਿ ਭੀਤ ਚਰੇ^੫ ॥੩੩॥ ਯੋ ਚਹੁ ਓਰ
 ਪਰੀ ਜਬਿ ਧੰਮ ਮਿਲੇ ਗਵ ਭੀਤ ਕੇ ਸੰਗ ਸੁ ਜਾਈ। ਅੰਤਰ ਜ਼ੋਰ ਨਿਚੈਤਰ
 ਕੋ ਕਰਿ, ਹਾਰ ਪਰੇ ਤੁਪਕਾਨ ਚਲਾਈ । ਜਾਨਤਿ ਭੇ-ਚਵਿ ਹੈ ਗਵ ਪੈ
 ਨਹਿ ਪ੍ਰਾਨ ਬਚੈ, ਕਤਲਾਮ ਕਰਾਈ-। ਹੋਇ ਅਧੀਰਜ ਬੀਰਜ^੬ ਕੋ ਤਜਿ
 ਤ੍ਰਾਸ ਧਰੇ ਸੋ ਪਰੇ ਘਿਘਿਆਈ ॥੩੪॥ ਚੀਰ ਗਵਾਰਨਿ ਫੇਰਨਿ ਕੀਨਿ^੭
 ਭਨੈ ਬਿਨਤੀ ਗੁਰ ਕੀ ਸੁ ਦੁਹਾਈ । 'ਪ੍ਰਾਨ ਬਚੈ, ਇਹ ਦਾਨ ਕਰੇ ਪ੍ਰਭੁ!
 ਆਨ ਨ ਬਾਂਢਤਿ ਹੈ ਵਥੁ ਕਾਈ। ਭੂਲਗਏ ਬਖਸ਼ੈ ਹਮ ਕੋ ਨਹਿ ਜੀਵਤਿ
 ਫੇਰ ਕਰੈ ਖੁਟਿਆਈ । ਆਪ ਦਇਆ ਨਿਧਿ ਸੂਰ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਕੋਨ ਚਹੈ
 ਤੁਮਰੀ ਸਮਤਾਈ' ॥ ੩੫ ॥ ਦੋਨ ਭਏ ਬਿਨਤੀ ਜਬਿ ਕੀਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ
 ਸੁਨੀ ਕਰੁਨਾ ਹੁਇ ਆਈ । ਜੀਵਤਿ ਤਜਾਗ ਨਿਕਾਰ ਲਏ ਸਭਿ ਆਯੁਧ
 ਛੀਨ, ਕਹੀ ਪਕਰਾਈ । ਧਾਮ ਸਭੈ ਗਵ ਭੀਤ ਤਬੈ ਢਹਿਵਾਇ ਵਿਐ
 ਤਿਨ ਤੇ ਬਲ ਲਾਈ । ਬਾਨ ਸਮਾਨ ਮਦਾਨ ਕਿਯੋ ਤਹਿ, ਮਾਨਹੁ ਨਹਿਰਿ
 ਬਸੇ ਇਸ ਥਾਂਈ^੮ ॥੩੬॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਲੂਟ ਕੂਟ ਕਲਮੋਟ ਕੋ ਪਲਟਾ ਤਿਨ ਤੇ
 ਲੀਨ । ਸੂਰ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਦਸਮ ਗੁਰ ਸਭਿ ਜਗ ਮਹਿ ਜਸੁ ਕੀਨ ॥ ੩੭ ॥
 ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਰੁਤੇ 'ਕਲਮੋਟ ਮਾਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ
 ਅਸਟ ਚਤਵਾਰਿਸਤੀ ਅੰਸੁ ॥੪੮॥ ੪੯. [ਵਾਪਸ ਆਨੰਦ ਪੁਰ ਆਏ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਰਜੋ ਬੇਹ ਕਲਮੋਟ ਕੋ ਦਈ ਸਜਾਇ ਬਿਸਾਲ । ਤਿਸ ਦਿਨ ਤੇ
 ਸੰਗਤਿ ਸਦਾ ਸੁਖੀ ਰਹੀ ਸਭਿ ਕਾਲਾ ॥੧॥ ਚੋਪਈ ॥ ਕਿਤ ਤੇ ਆਇ ਕਿਸੂ
 ਮਗ ਜਾਵੈ । ਬਾਕ ਕਠੋਰ ਭਿ ਨਹੀਂ ਅਲਾਵੈਂ । ਗੁਰ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ਧਰਹਿ ਉਰ

^੧ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਭੂਖਣ ਤੇ ਮੋਹ (ਰੂਪੀ) ਅੰਦਰੇ ਦੇ ਸੂਰਜ(ਗੁਰੂ ਜੀ) ਨੇ ਸੂਰਜ ਵੇਖਕੇ ਕਹਿਆ। ^੨ਵਜ਼ੋ।
^੩ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੁਵੇਰੇ ਹੀ ਕਾਰਜ ਕਰ ਲੈ [ਅ-ਬੇਰ=ਦੇਰੀ ਬਿਨਾਂ]। ^੪ਕੰਧਾਂ ਤੱਕ। ^੫ਕੰਧਾਂ
 ਤੇ ਚੜ੍ਹਨਾ। ^੬ਬਲ। ^੭(ਹਾਰ ਦਾ, ਪੱਲੂ ਫੇਰਿਆ। ^੮ਮਾਨੋ ਇਸ ਥਾਵੇਂ (ਕਦੇ) ਵੱਸੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ।

ਭਾਰੀ । ਦੇਖਿ ਲੋਹੁ ਕਲਮੋਟ ਉਜਾਰੀ* ॥੨॥ ਰਾਜੇ ਨਿਜ ਨਿਜ ਪੁਰਿ
ਮਹਿ ਥਿਰੇ । ਕੁਛ ਵਿਰੋਧ ਕੇ ਜ਼ਿਕਰ ਨ ਕਰੇ । ਦਰਬ ਖਰਚ ਹੋਯਸਿ
ਬਹੁਤੇਰਾ । ਦਯੋ ਤੁਰਕ ਅਰ ਭਟਨਿ ਘਨੋਰਾ॥੩॥ ਸੀਗ ਸਮਾਜ ਅਪਰ ਜੇ
ਨਾਨਾ । ਤਿਨ ਪਰ ਹੋਯਹੁ ਖਰਚ ਮਹਾਨਾ॥ਸਨਬੰਧੀ ਅਰੁ ਸੁਭਟ ਸੰਘਾਰੇ।
ਉਜਰਯੋ ਦੇਸ ਉਪਦੇਵ ਭਾਰੇ ॥ ੪ ॥ ਸਭਿ ਹੀ ਰੀਤਿ ਭਯੋ ਨੁਕਸਾਨ ।
ਬਧਯੋ ਸ਼ੋਕ ਅਰੁ ਦੁਖੀ ਮਹਾਨ । ਆਪ ਆਪਨੇ ਪੁਰਿ ਥਿਰ ਰਹੇ । ਗੁਰ ਕੀ
ਬਾਤ ਨ ਕੈਸੇ ਕਹੋ ॥ ੫ ॥ ਜਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਮਾਰੀ ਕਲਮੋਟ । ਕਿਸਹੁ ਨ
ਚਿਤਵਯੋ ਗੁਰ ਸੰਗ ਖੇਟਾਇਕ ਮੁਕਾਮ ਕੀਨਸਿ ਤਿਸ ਥਾਨ।ਬੈਠੇ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ
ਲਾਇ ਦਿਵਾਨ ॥੬॥ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਢਿਗ ਥਿਰੇ । ਸਕਲ ਖਾਲਸਾ
ਬਿਨਤੀ ਕਰੇ । 'ਨਿਕਸੇ ਜਬਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਛੋਰਿ। ਗਮਨੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਪਰ ਕੀ
ਓਰ'॥੭॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਾਕ ਏਵ ਫੁਰਮਾਯੋ। ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਸ਼੍ਰੋਣ ਸੁਨਾਯੋ ।
—ਹਮਰੋ ਸਦਨ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ॥ਇਸ ਕੋ ਕਿਮ ਛੋਰਹਿ ਕਬਿ ਨਾਹੀ—॥
੮॥ ਸੋ ਅਬਿ ਬਾਕ ਸੰਭਾਲਨਿ ਕਰੇ । ਚਲਨ ਚਾਹਿ ਉਰ ਪੁਰਿ ਨਿਜ ਧਰੋ।
ਸਰਬ ਗਿਰੋਸੁਰ ਲਰਿ ਪਚ ਹਾਰੇ । ਆਪ ਆਪਨੇ ਨਗਰ ਸਿਧਾਰੇ ॥ ੯ ॥
ਰਣ ਉਦਯੋਗ ਤਜਾਗ ਸਭਿ ਦੀਨਾ । ਜਨੁ ਉਤਸਾਹ ਛੀਨ ਕਿਨ ਲੀਨ॥
ਅਬਿ ਹਟਿ ਕਹਾਂ ਬਿਭੋਰਾ ਸਿਧਾਰੋ । ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਅਪਨਿ ਸੰਭਾਰੋ'
॥੧੦॥ ਸਕਲ ਖਾਲਸੇ ਤੇ ਸੁਨਿ ਬਾਨੀ । ਜਾਨੀ ਮਨ ਕੀ ਚਾਹਿ ਮਹਾਨੀ।
ਦੇਨਿ ਅਨੰਦ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਕੋਰਾ । ਮਾਨੀ ਬਾਤ ਪ੍ਰਭੂ^੧ ਇਸ ਬੋਝਾ ॥੧੧ ॥
ਪਾਂਛਲ ਡੇਰਾ ਕਹਿ ਅਨਵਾਯੋ । ਸੁਨਿ ਸੁਧਿ ਸ਼੍ਰੋਣ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਹੀ ਆਯੋ ।
ਸਕਲ ਬਿਹੀਰ ਮਿਲਯੋ ਇਕ ਥਾਂਏ । ਸੁਪਤ ਜਬਾ ਸੁਖ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਏ
॥ ੧੨ ॥ ਦਿਵਸ ਆਗਲੋ ਕੀਨਸਿ ਤਜਾਰੀ । ਭਯੋ ਦਮਾਮਾ ਜਿਸ ਧੁਨਿ
ਭਾਰੀ । ਜ਼ੀਨ ਪਵੰਗਮ ਪਰ^੨ ਸਭਿ ਪਾਏ । ਆਯੁਧ ਆਦਿ ਤੁਫੰਗ ਉਠਾਏ
॥੧੩॥ ਕਮਰ ਕਸਾ ਕਰਿ ਹੁਇ ਸਵਧਾਨਾ॥ਸਕਲ ਖਾਲਸਾ ਬੀਰ ਮਹਾਨਾ।
ਖੜਗ ਨਿਖੰਗ ਅੰਗ ਸੰਗ ਲਾਇ । ਚਾਂਪ ਆਪ ਪ੍ਰਭੁ ਹਾਥ ਉਠਾਇ॥੧੪॥
ਦਲ ਬਿਦਾਰ^੩ ਸੁੰਦਰ ਬਡ ਘੋਰਾ । ਚੰਚਲ ਮਹਾਂ ਭਰਯੋ ਤਨ ਜ਼ੋਰਾ ।

^੧ਜਏ (ਅਨੰਦਪੁਰ ਛੱਡਕੇ)ਪਰਾਈ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਵੱਲ ਟੁਰੇ ਸੀ ਭਾਵ ਦੂਸਰੇ ਇਲਾਕੇ ਗਏ ਸਾਓ ।
^੨ਫੁਰਮਾਇਆ ਸੀ । ^੩ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ । ^੪ਘੋੜਿਆਂ ਉੱਤੇ । ^੫ਦਲ ਨਾਸ਼ਕ । (ਅ) ਨਾਮ ਘੋੜੇ ਦਾ।
ਪਿੰਡ ਜੋ ਮੁੜਕੇ ਵੱਸਿਆ 'ਖੇੜਾ ਕਲਮੋਟ' ਅਜੇ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬੀ ਹੈ । † ਪਾ:—ਕਿ ਫੋਰਾ

ਹੁਇ ਅਰੁਢਿ ਮਾਰਗ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ । ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਤੇ ਸ਼ਬਦ ਮਹਾਨੇ ॥ ੧੫ ॥
 ਚਲਯੋ ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਛਾਰੀ^੧ । ਮਿਲਹਿ ਭੇਟ ਦੇ ਪ੍ਰਭੂ ਅਗਾਰੀ^੨ । ਬਿਨੈ
 ਕਰੈ^੩ ਹਮ ਪ੍ਰਜਾ ਤੁਮਾਰੀ । ਅਪਨੇ ਜਾਨਿ ਕਰਹੁ ਰਖਵਾਰੀ^੪ ॥ ੧੬ ॥ ਤਿਨ
 ਕੋ ਦੇ ਧੀਰਜ ਚਲਿ ਪਰੈ। ਕੋਤਿਕ ਦੌਰ ਦੌਰ ਨਰ ਦੁਰੈ^੫ । ਸਕੈਂ ਨ ਸਨਮੁਖ
 ਹੁਇ ਡਰ ਲਾਜੈਂ । ਕੋਤਿਕ ਦੁਸ਼ਟ ਸੁਨਤਿ ਧੁਨਿ ਭਾਜੈਂ ॥ ੧੭ ॥ ਜੇ ਬੇਮੁਖ
 ਹੈ ਗੁਮ ਪਛਾਨੈ^੬ । ਲੂਟੈਂ ਕੂਟਹਿ ਯੱਗੁ ਪਯਾਨੈ^੭ । ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਕੋ
 ਚਲਿ ਆਏ । ਪਿਤਾ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਥਮ ਦਰਸਾਏ ॥ ੧੮ ॥ ਉਤਰਿ ਜੋਰਿ ਕਰ
 ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ । ਬਹੁਰ ਪ੍ਰਕਰਮ ਫਿਰ ਕਰਿ ਦੀਨਿ । ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਅਰਦਾਸ
 ਕਰਾਇ । ਮਧੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਬਹੁਤ ਬਰਤਾਇ ॥ ੧੯ ॥ ਬਹੁਰੋ ਸਦਨ ਆਪਨੇ
 ਗਏ । ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਨਾਨਾ ਮੰਗਲ ਭਏ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਾਨ ਖਾਲਸਾ ਬਿਰਯੋ
 ਹਯਨਿ ਲਗਾਵਨਿ ਗਨ ਕੋ ਕਰਯੋ ॥ ੨੦ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਬਸੇ ਨਰ ਸਭਿ ਚਲਿ
 ਆਏ । ਧਰਿ ਉਪਹਾਰ ਪਗਨਿ ਲਪਟਾਏ । ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ
 ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ । ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੂ ਧੀਰਜ ਦਈ ਮਹਾਨੀ ॥ ੨੧ ॥ ਪ੍ਰਥਕ ਪ੍ਰਥਕ
 ਕੀ ਕੁਸ਼ਲ ਪੁਛਿ ਤਬਿ । ਹਰਖਤਿ ਕਰੇ ਨਗਰ ਕੇ ਜਨ ਸੋਭਿ । ਹੁਕਮ
 ਕਰਯੋ ਪੁਰਿ ਕੋ ਨਰ ਜੇਈ । ਉਜਰਿ ਗਏ ਆਨਹੁ ਸਭਿ ਤੇਈ ॥ ੨੨ ॥
 ਅਪਰ ਬਾਨੀਏਂ ਆਦਿ ਜਿ ਆਵਹਿ। ਬਸਹਿ ਸਦਨ ਤਿਨ ਕੇ ਬਨਵਾਵਹਿ।
 ਬਾਂਛਤਿ ਵਸਤੂ ਲੇਂ ਗੁਰ ਘਰ ਤੋ। ਬਸਹਿ ਆਨਿ ਕਰਿ ਪੁਰਿ ਅਬਿ ਨਰ ਤੇ^੮
 ॥ ੨੩ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸਕਲ ਹਕਾਰਨਿ ਕਰੇ । ਅਧਿਕ ਬਸਾਵਨ ਬਾਂਛਾ ਧਰੇ।
 ਜਹਿ ਕਹਿ ਤੇ ਕਹਿ ਜਨ ਅਨਵਾਏ । ਸਨਮਾਨਹਿ ਪੁਰਿ ਅਨੰਦ ਬਸਾਏ ॥
 ੨੪ ॥ ਆਵਨਿ ਲਗੇ ਸੈਂਕਰੇ ਲੋਕ । ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਧਨ ਬਨਵਾਏ ਓਕ^੯ । ਦੁਇ
 ਛਾਤਨ ਕੇ ਕਿਸ ਕੀ ਤੀਨ । ਸੁੰਦਰ ਸਦਨ ਸੁਹਾਵਨ ਕੀਨਿ ॥ ੨੫ ॥ ਲਗੇ
 ਅਨਿਕ ਕਾਰੀਗਰ ਆਨਿ । ਰਚਹਿ ਹਵੇਲੀ ਪੌਰ ਮਹਾਨ । ਨਾਨਾ ਰੀਤਿ
 ਨਿਕੇਤਨਿ ਪੰਗਤਿ । ਹਰਖਤਿ ਆਨਿ ਬਸੀ ਗਨ ਸੰਗਤਿ ॥ ੨੬ ॥ ਬਿੱਪ੍ਰ
 ਬਸੇ ਖਟ ਕਰਮੀ ਆਇ । ਬਿਦਯਾਧੈਨ ਅਧਿਕ ਧਰਮਰਾਇ^{੧੦} । ਸੀਲ
 ਸੁੰਤੋਖੀ ਦਯਾ ਸੁਭਾਉ । ਗੁਰ ਕੇ ਨਗਰ ਬਸੇ ਸਮੁਦਾਉ ॥ ੨੭ ॥ ਖੱਤੀ

^੧ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਿੱਛੇ । ^੨ ਅੱਗੋਂ ਭੇਟ ਵੇਕੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ । ^੩ ਜੇ ਬੇਮੁਖ ਹੋਏ (ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਪਿੱਛੇ ਪਛਾਣਦੇ ਹਨ । ^੪ ਚਲਦੇ ਹਨ (ਸਿੰਘ) । ^੫ ਘਰ । ^੬ ਵਿਦਯਾ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤੇ ਧਰਮੀ । [ਸੰਸ:; ਵਿਦਯਾ + ਅਧਯਯਨ = ਪੜ੍ਹਨਾ] ।

ਕੇਤਿਕ ਆਨਿ ਰਹੇ ਹੈਂ। ਜਿਨ ਗੁਰ ਸਰਧਾ ਭਾਉ ਲਹੇ ਹੈਂ । ਬੈਸ ਬਨਜ ਕੇ
 ਕਰਤਾ ਆਏ । ਕਰੀ ਦੁਕਾਨ ਬਜ਼ਾਰ ਸੁਹਾਏ ॥ ੨੮ ॥ ਹੋਨਿ ਲਗੇ
 ਬਿਵਹਾਰ ਬੰਡੇਰੇ । ਦੋਸ ਬਿਦੋਸਨਿ ਲਜਾਇੰ ਘਨੋਰੇ । ਮਿਹਨਤਿ^੧ ਅਧਿਕ
 ਨਗਰ ਮਹਿ ਪਾਏਂ । ਕ੍ਰਿਤ ਕੇ ਕਰਨਹਾਰ ਗਨ ਆਏ ॥ ੨੯ ॥ ਸਕਲ
 ਜਾਤਿ ਸੁਦਰ ਕੀ ਰਹੀ । ਕਰਹਿ ਮਜੂਰੀ ਧਨ ਗਨ ਲਹੀ । ਗੁਨੀ ਪੁਰਖ
 ਆਛੀ ਕ੍ਰਿਤ ਕਰੀ^੨। ਕਦਰ ਸ਼ਿਨਾਸ ਜਾਨਿ ਗੁਰ ਭਰੀ^੩ ॥੩੦॥ ਪੁਰਿ ਮਹਿ
 ਬਸੇ ਚਲੀ ਸਭਿ ਕਾਰਾਕੋ ਕਰਿ^੪ ਲੇ ਪਹੁੰਚਤਿ ਦਰਬਾਰ । ਧਨ ਇਨਾਮ ਕੋ
 ਪਾਵਨ ਕਰੈਂ । ਆਛੀ ਕਰਨ ਚਾਤੁਰੀ ਧਰੈਂ ॥ ੩੧ ॥ ਕਾਰੀਗਰ ਸੋ ਪ੍ਰਭੂ
 ਉਚਾਰਾ। ‘ਰੁਚਿਰ ਦੁਕਾਨ ਬਨਾਇ ਬਜ਼ਾਰਾ। ਚਾਰੁ ਪ੍ਰਤੋਲੀ^੫ ਰਚੀਐ ਜਿਤ
 ਕਿਤ । ਬਸਹਿ ਸੁਖੀ ਨਰ ਗਨ ਧਰਿ ਹਿਤ ਚਿਤ’ ॥ ੩੨ ॥ ਸੁਨਿਕੈ
 ਹੁਕਮ ਰਚੈ ਸਭਿ ਸੁੰਦਰ । ਜਹਿ ਕਹਿ ਰੁਚਿਰ ਪੈਰ ਕੇ ਮੰਦਿਰ । ਜਨੁ
 ਬਿਸ਼ਕਰਮਾ ਆਨਿ ਬਨਾਏ । ਪੰਕਤਿ ਸਦਨ ਬਜ਼ਾਰ ਸੁਹਾਏ ॥੩੩॥ ਸੁੰਦਰ
 ਗਰੀ ਕਰੀ ਇਕਸਾਰੀ^੬ । ਬਿਚਰਤਿ ਹਰਖਤਿ ਚਿਤ ਨਰ ਨਾਰੀ । ਚਹੁੰ-
 ਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿ ਉਪਬਨ ਲਗਵਾਏ । ਤਰੁਵਰੁ ਸਰਬ ਜਾਤਿ ਕੇ ਲਾਏ ॥੩੪॥
 ਨਾਨਾ ਬਰਨ ਲਗੀ ਫੁਲਵਾਰੀ । ਬਿਕਸਤਿ ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥਕ ਰਚਿ ਕਜਾਰੀ ।
 ਬੀਚ ਸਬੰਡਲ ਕਰੇ ਚੁਕੋਨ। ਨਿਕਟ ਨਿਕਟ ਤਰੁਵਰੁ ਬਡ ਜੋਨ^੭ ॥੩੫॥
 ਆਡੂ, ਦਾੜਮ^੮, ਕਦਲੀ^੯ ਖਰੋਸੇਉ^{੧੦}, ਰਸਾਲ^{੧੧}, ਜਿ ਸ੍ਰਾਦਿਲ ਖਰੋਤੁਰਸ
 ਮਧਰ ਫਲ ਜਿਨ ਕੋ ਬੰਦ । ਇਕ ਲਘੁ ਹੈਂ ਇਕ ਹੋਤਿ ਬਿਲੰਦ ॥ ੩੬ ॥
 ਆਦਿ ਅੰਗੂਰ ਲਤਾ^{੧੨} ਲਗਵਾਈ । ਜਹਿ ਕਹਿ ਪੰਕਤਿ ਖਰੀ ਸੁਹਾਈ ।
 ਬੋਲਤਿ ਗਨ ਬਿਹੰਗ ਬਹੁ ਜਾਤੀ । ਕੋਕਿਲ^{੧੩} ਕੀਰ^{੧੪} ਮੋਰ ਬਹੁ ਭਾਂਤੀ ॥
 ੩੭॥ ਪਾਰਾਵਤ^{੧੫} ਚਕਵਨ^{੧੬} ਕੇ ਨਾਦਿ। ਜਿਨ ਕੇ ਸੁਨੇ ਹੋਇ ਅਹਿਲਾਦਿ ।
 ਬੋਰੇ ਦਿਵਸਨਿ ਰਚਨਾ ਘਨੀ । ਪ੍ਰਭੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਬਨੀ ॥ ੩੮ ॥
 ਪੁੰਜ ਕਵੀ ਗੁਰ ਢਿਗ ਪੁਨ ਆਏ । ਕਰਹਿ ਕਬਿੱਤਨਿ ਅਧਿਕ ਰਿਝਾਏ ।
 ਮੁੰਜ ਦਰਬ ਕੀ ਪਾਇ ਬਡੇਰੀ । ਕੀਰਤਿ ਜਹਿ ਕਹਿ ਬਿਬਰਿ ਘਨੋਰੀ ॥

^੧ ਮਜੂਰੀ । ^੨ ਚੀਰੇ ਕਾਰੀਗਰ । ^੩ ਭਲੀ ਕਦਰ ਸ਼ਿਨਾਸੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਜਾਣਕੇ (ਅ)
 ਕਦਰ ਸ਼ਿਨਾਸ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ (ਕਦਰਯੋਗ) ਜਾਣਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੋਲ) ਭਰੀ । ^੪ ਕੋਈ (ਬਾਹਰੋਂ ਹੀ)
 ਕਰਕੇ (ਭਾਵ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਚੀਜ਼ਾਂ) ਲੈਕੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ । ^੫ ਵੋੜੀ ਸੜਕ ਜੋ ਸ਼ਹਿਰ
 ਦੇ ਵਿੱਚ ਦੀ ਹੋਕੇ ਲੰਘੇ । [ਸੰਸ: , ਪ੍ਰਤੋਲੀ] । ^੬ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ । ^੭ ਜੋੜੀ । ^੮ ਅਨਾਰ । ^੯ ਕੇਲੇ । ^{੧੦} ਸੇਬ ।
^{੧੧} ਅੰਬ । ^{੧੨} ਵੇਲਾਂ । ^{੧੩} ਕੋਇਲਾਂ । ^{੧੪} ਤੋਤੇ । ^{੧੫} ਕਬਤਰ [ਸੰਸ: , ਪਾਰਾਪਤ, ਪਾਰਾਵਤ] । ^{੧੬} ਚਕਵਿਆਂ ।

੩੯ ॥ ਜੋ ਜੋ ਬਸੇ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਆਇ । ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਤੋ ਸੁਖ ਬਹੁ ਪਾਇ ।
ਪੁੰਜ ਖਾਲਸਾ ਉਤਰਜੋ ਰਹੈ । ਸੇਵਹਿ ਗੁਰੂ ਸੁ ਰਸ ਕੋ ਲਹੈ ॥ ੪੦ ॥ ਗੁਰ-
ਮਤਿ ਧਰਿ ਧਰਿ ਹੁਇ ਉਰ ਗਾਨੀ । ਰਾਖਹਿ ਰਹਤਿ ਪਠਹਿ ਗਰਬਾਨੀ ।
ਪਾਹੁਲ ਆਨਿਪੁੰਜ ਸਿਖ ਲੋਵੈ । ਰੀਤਿ ਜਗਤ ਦੁਰਮਤਿ ਤਜਿ ਦੇਵੈ ॥ ੪੧ ॥
ਲਗਹਿ ਦਿਵਾਨ ਬਿਰਾਜੈ ਬੀਚ । ਦਰਸਹਿ ਆਨਿ ਉਚ ਅਰੁ ਨੀਚ ਅਰ-
ਪਹਿ ਅਨਿਕ ਅਕੌਰਨਿ ਲਜਾਇ । ਹਯ ਹੱਥਜਾਰ ਦਰਬ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੪੨ ॥
ਬਸਤੁ ਬਿਭੁਖਨਿ ਬਹੁ ਮੁਲ ਕੇਰੇ । ਦੋਸ਼ ਬਿਦੋਸ਼ਨਿ ਕੇ ਨਰ ਹੋਰੇ । ਆਨਿ
ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਕਰਿ ਬਿਸਰਾਮੁ । ਬਿਰਮਾਵਹਿ ਹੋਰਤਿ ਅਭਿਰਾਮੁ ॥ ੪੩ ॥
ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੋ ਚਤੁਰਥ ਟੋਕੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਨੰਦਪੁਰ ਆਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ
ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਉਨ ਵੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੁ ॥ ੪੯ ॥

੫੦. [ਭੀਮਚੰਦ ਦਾ ਮੇਲ । ਨਾਰਦ ਨੇ ਖੰਡ ਭੇਟ ਕਰਨੇ] ।

੫੦ ॥ ਸਕਲ ਸੈਲਪਤਿ ਬਿਰ ਰਹੇ ਨਿਜ ਰਜਧਾਨੀ ਜਾਇ । ਆਨ
ਮਾਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਉਰ ਹੰਕਾਰ ਬਿਲਾਇ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਹੁਇ
ਤੂਸ਼ਨਿ ਬਿਰੇ । ਭੀਮਚੰਦ ਨਰ ਪਠਵਨਿ ਕਰੇ । 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਭੂਲਨੈ ਮੈਂ
ਬਖਸ਼ੀਜੈ । ਨਿਜ ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਬਿਰਦ ਲਖਿ ਲੀਜੈ ॥ ੨ ॥ ਹਮ ਨੈ ਅਪਨੈ
ਸਗਲ ਬਿਗਾਰਾ । ਭਯੋ ਬਿਰੋਧ ਨਿਤਾਪੁਤਿ ਭਾਰਾ ਅਥਿ ਮੈਂ ਸ਼ਰਣ ਪਰਨੈ
ਬਲ ਹਾਰੀ । ਗੌਰਵ ਮਹਿਮਾ ਜਾਨਿ ਤਿਹਾਰੀ ॥੩॥ ਗਨ ਰਾਜੇ ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ
ਮੋਹੀ । ਜਿਸ ਤੇ ਰਾਵਰਿ ਸੋ ਰਣ ਹੋਹੀ । ਕਹੇ ਅਪਰ ਕੇ ਬਿਗਰਤਿ
ਰਹਨੈ । ਅਥਿ ਮੈਂ ਸ਼ਰਨਿ, ਮਹਾਤਮਲਹਨੈ ॥੪॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਲਿਖਿ ਬਿਨੈ
ਬਡੇਰੀ । ਗੁਰ ਵਿਗ ਪਠੀ 'ਛਿਮਹੁ ਮਤਿ ਮੋਰੀ' । ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾਗਦ
ਪਠਵਾਯੋ । ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ ਬਾਕ ਅਲਾਯੋ ॥ ੫ ॥ 'ਅਥਿ ਤੋ ਭਯੋ ਨਿੰਮ੍ਰ
ਤਜਿ ਗਰਬਾ । ਖੋਇ ਦਰਬ ਅਰੁ ਜਸੁ ਜਗ ਸਰਬਾ ਸ਼ਰਨਿ ਪਰਨੈ ਚਾਹਤਿ
ਹੁਇ ਹਿਤ ਮੈਂ ॥ ਲਖਨੈ ਮਹਾਤਮ ਮੈਂ ਕੁਛ ਚਿਤ ਮੈਂ ॥੬॥ ਉਚਿਤ ਸੰਧਿ
ਜੋ ਜਾਨਹੁ ਤਾਂਹੀ । ਲਿਹੁ ਮਿਲਾਇ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ! ਪਗ ਪਾਂਹੀ । ਭੀਮ ਚੰਦ ਜੋ
ਮਾਨੀ ਆਨ ॥ ਅਪਰ ਜਿ ਗਿਰਪਤਿ ਕੇਤਿਕ ਮਾਨ ॥ ੭ ॥ ਬੇਮੁਖ ਹੋਇ

^੧ਜਗਤ ਵਿਚ ਦੁਰਮਤੀ ਰੀਤੀ ਨੂੰ ਛੱਡਦੇ ਹਨ । ^੨ਵਿਗਾੜਿਆ ਹੈ । ^੩ਬਲ ਹਾਰਕੇ । ^੪ਹੋਇਆ ਸੀ । ^੫ਲਖ ਲਿਆ ਹੈ । ^੬ਸ਼ਰਣ ਪਿਆ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਇਸ ਤੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ, ਹਿਤ ਵਿਚ ਦੋਣਾ ਹੈ) ਮਹਾਤਮ ਵਾਲੇ [ਮਹਾਤਮਮਯ] ਪਰ ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ—ਮਹਾਤਮ ਕੇ—ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਉਕਾਈ ਹੈ । ^੭ਜੋ ਆਣ ਮੰਨ ਲਈ । ^੮ਦੋਰ (ਬੀ) ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਰਾਜੇ ਮੰਨ ਜਾਣਗੇ (ਆਨ) । (ਅ) (ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਕਿੰਨਾਕੁ ਮਾਣ ਹੈ (ਭਾਵ ਉਹਬੀ ਅਧੀਨ ਹੋ ਜਾਣਗੇ) ।

ਮਾਰ ਬਹੁ ਖਾਈ । ਸ਼ਰਨ ਪਰੇ ਉਰ ਮਹਿ ਪਛੁਤਾਈ। ਮੇਲਹੁ ਆਪ ਉਚਿਤ
 ਹੈ ਬਾਤੀ । ਜੇ ਅਧੀਨ ਇਮ ਬਡੋ ਅਰਾਤੀ^੧ ॥੮॥ ਸੁਨਿ ਕਲਗੀਧਰ ਬਾਕ
 ਬਖਾਨਾ । ‘ਪ੍ਰਥਮ ਕਕਰਮ ਤਿਨਹੁ ਹੀ ਠਾਨਾ । ਅਬਿ ਜੇ ਮਿਲਹਿ ਨਹੀਂ
 ਅਪਮਾਨੈ^੨ । ਤਜੈ ਬਿਰੋਧ ਗੁਰਨਿ ਕੇ ਮਾਨੈ ॥੯॥ ਹਮ ਹੁਇੰ ਤਥਾ ਜਥਾ
 ਸੇ ਹੋਇ । ਮਿਲਹਿ ਮਿਲਾਵਹਿ ਅੰਤਰ ਖੋਇ^੩ । ਰਿਸ ਬਸਿ ਹੈ ਕੈ ਲਰਿਬੇ
 ਚਾਹ। ਤਿਮ ਹੀ ਮਿਲੇ ਮੇਲ ਰਣ ਮਾਂਗ^੪ ॥੧੦॥ ਦਯੋ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਲਿਖ-
 ਵਾਇ । ਮਿਦੁਲ ਬਾਂਕ ਹਿਤ ਕੇ ਜਿਸ ਭਾਇ । ਦੂਤ ਗਯੋ ਲੋਕਰਿ ਢਿਗ
 ਜਬੈ । ਖੋਲਿ ਪਠਾਇ, ਜਾਨਿ ਹਿਤ ਸਬੈ^੫ ॥੧੧॥ ਹਰਖਤਿ ਹੈ ਕਰਿ ਕੋਪ
 ਮਿਟਾਯੋ । ਪੁਨ ਪੰਮਾ ਪਰਧਾਨ ਪਠਾਯੋ । ਮੇਲ ਕਰਜੋ ਬਾਤਨਿ ਕੇ ਸਾਥ ।
 ਭਯੋ ਸੁਧ ਮਨ ਪੁਨ ਗਿਰਨਾਥ ॥ ੧੨ ॥ ਆਵਾਜਾਈ ਸਚਿਵਨਿ ਕੇਰੀ ।
 ਕਰਤਿ ਰਹਜੋ ਦੇ ਭੋਟ ਬਡੇਰੀ । ਅਪਰ ਹੰਡੂਰੀ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ । ਮੰਤ੍ਰੀ
 ਪਠਹਿ ਪਰਹਿ ਜਬਿ ਕਾਰੇ ॥ ੧੩ ॥ ਕਿਸ ਗਿਰਪਤਿ ਕੈ ਭਾਵ ਬਿਸਾਲਾ ।
 ਕੇਚਿਤ ਕਰਹਿ ਅਲਪ ਹਿਤਵਾਲਾ^੬। ਇਸ ਬਿਧਿ ਰਸ ਹੋਯੋ ਗਿਰ ਰਾਜਨ।
 ਕਰਹਿ ਸੁਧਾਰਨਿ ਅਪਨੋ ਕਾਜਨਿ ॥ ੧੪ ॥ ਕਬਿ ਕਬਿ ਮਤਿਗੁਰ ਚਢਹਿ
 ਅਖੇਰ। ਬਿਚਰਹਿ ਕਾਨਨ ਇਤ ਉਤ ਹੋਰਿ । ਸੰਗ ਖਾਲਸਾ ਹੈ ਸਮੁਦਾਇ।
 ਤੀਰ ਗੋਰੀਆਂ ਵਹਿਰ ਚਲਾਇ ॥ ੧੫ ॥ ਨਿਤ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਕੋ ਹੈ
 ਅੱਭਯਾਸਾ। ਪਰਚਹਿ ਰਹਹਿ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਪਾਸ। ਗਾਣੇ ਰਾਇ ਮਿਲੇ ਸਮੁਦਾਇ।
 ਜੇ ਸੈਲਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਬਸਾਇ^੭ ॥੧੬॥ ਸਭਿਹਿਨਿ ਆਨ ਪ੍ਰਭੂ ਕੀ ਮਾਨੀ ।
 ਮਾਨੈ ਜੇ ਨ, ਮਿਟੈ ਰਜਧਾਨੀ^੮। ਅਨਿਕ ਅਕਰਨਿ ਕੋ ਅਰਪੰਤੇ । ਵਸਤੁ
 ਅਜਾਇਬ ਹੋਰਿ ਪਠੰਤੇ ॥੧੭॥ ਆਛੇਫਲ ਗਨ ਤੋਰਿ ਬਟੋਰਿ^੯। ਡਾਲੀਪਠਹਿ
 ਗੁਰੂ ਕੀ ਓਰ । ਕੋ ਸੁਖਮ ਚਾਵਰ ਪਹੁੰਚਾਵੈ । ਕੋ ਬਹੁ ਮੋਲੇ ਬਸਤੁ ਪਠਾਵੈ
 ॥੧੮॥ ਜਿਸ ਬਿਲੋਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਕਰੈ ਅਨੰਦ। ਐਸੀ ਵਸਤੁ ਪਠਾਇੰ ਬਿਲੰਦ ।

ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰ ਦਿਵਾਨ ਮਝਾਰੀ । ਨਾਰਦ ਸਾਧ ਰੂਪ ਨਿਜ
 ਧਾਰੀ ॥ ੧੯ ॥ ਸੁੰਦਰ ਪੰਖ ਬਿਦੰਗਮ ਕੋਰੇ । ਧਰੀ ਉਪਾਇਨ ਆਨਿ

^੧ ਵੱਡਾ ਵੇਰੀ ਜੋ ਐਉਂ ਅਧੀਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ^੨ ਦੁਣ ਜੋ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਸੀਂ ਨਿਰਾਦਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ।
^੩ ਜੇ ਮਿਲੇਗਾ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਮਿਲਾ ਲਵਾਂਗੇ ਵਰਕ ਰੁਵਾਕੇ । ^੪ ਓਵੇਂ ਹੀ ਅਸੀਂ) ਰਣ ਵਿਚ (ਉਸਨੂੰ)
 ਮਿਲੇ । ^੫ ਖੋਲਕੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤੇ ਸਾਰੀ ਅਪਣੇ ਹਿਤ ਦੀ ਜਾਣੀ । ^੬ ਕਈਕ ਬੋੜੇ ਹਿਤ ਵਾਲਾ ਭਾਵ
 ਕਰਦੇ ਹਨ । ^੭ ਵਸਦੇ ਹਨ । ^੮ ਰਾਜਧਾਨੀ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ^੯ ਤੋੜਕੇ ਤੇ ਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ।

ਅਗੇਰੇ । ਬੰਦਨ ਠਾਨਿ ਦਰਸ ਕਰਿ ਬੈਸਾ । ਦੇਖਿ ਨ ਤ੍ਰਿਪਤਹਿ ਬਹੁ ਛੁਪਿ
 ਜੈਸਾ ॥੨੦॥ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਦਰ ਬੈਠਾਯੋ । ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਦਨ
 ਅਲਾਯੋ । ‘ਪੰਖ ਆਨਿਬੈ ਹੇਤੁ ਕਸਾਲਾ’ । ਕਰੈ ਰਿਖਿਦੇਵ ! ਆਪ ਤੁਮ
 ਝਾਲਾ ? ॥੨੧॥ ਤੁਮਰੇ ਦਰਸਨ ਹੈ ਬਹੁ ਪਾਵਨ।ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਬਿ ਕਰਹੁ
 ਦਿਖਾਵਨ।ਪਰਉਪਕਾਰ ਹੇਤ ਧਰ ਫਿਰੇ । ਸੁਰ ਮੁਨਿਜਨ ਕੋ ਪਾਵਨ ਕਰੇ’
 ॥ ੨੨ ॥ ਸੁਨਿ ਮੁਨਿ ਨਾਰਦ ਪਰਮ ਬਿਸ਼ਾਰਦ^੧ । ਉੱਤਰ ਹੇਤੁ ਬਖਾਨੀ
 ਸਾਰਦ^੨ । ‘ਸ੍ਰੀ ਅਸਕੇਤੁ ਪੁੱਤੁ ਪ੍ਰਿਯ ਪਰਮ^੩ । ਧਰਜੈ ਰੂਪ ਗੁਰ ਰਾਖਨਿ
 ਧਰਮ ॥੨੩॥ ਤੀਨ ਤਾਪ ਖਾਪਨਿ ਸੁਭ ਦਰਸਨ । ਆਇ ਸੁਰਗ ਤੇ ਹਰ-
 ਖਤਿ ਪਰਸਨ^੪ । ਰਿਕਤ ਪਾਣ^੫ ਨਹਿ ਆਵਤਿ ਆਛੇ । ਯਾਂਤੇ ਭੇਟ ਲਗਾ-
 ਇਬੋ ਬਾਂਛੇ ॥ ੨੪ ॥ ਬਹੁਰ ਬਿਚਾਰਜੋ ਜੋ ਹੁਇ ਪਜਾਰੀ । ਐਸੀ ਵਸਤੁ
 ਲੇਉਂ ਕਰ ਧਾਰੀ । ਕਰਨਿ ਜੰਗ ਅੰਭਜਾਸ ਬਡੇਰਾ । ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਨਿ
 ਕਰਿ ਮੈਂ ਹੋਰਾ ॥ ੨੫ ॥ ਯਾਂਤੇ ਸੁਸਤੁਨਿ ਕੀ ਬਹੁ ਚਾਹੂ । ਬਿੰਦਨਾ ਚਾਂਪ
 ਅਧਿਕ ਸਭਿ ਮਾਂਗੁ।ਯਾਂਤੇ ਤੁਮਰੇ ਸਰਨਿ ਕਰਨਿ ਕੈ’।ਮੈਂ ਆਨੇ ਸੁਭ ਬੀਨ
 ਪਰਨਿ ਕੈ* ॥ ੨੬ ॥ ਅਪਨੇ ਬਾਨ ਸੰਗ ਲਗਵਾਓ । ਬਹੁਰ ਚਾਂਪ ਮੈਂ ਸੰਧਿ
 ਚਲਾਓ । ਹੋਰਹੁ ਬੇਗ ਹੋਇ ਹੈ ਐਸੇ । ਉਡਿ ਕਰਿ ਜਾਇੰ ਬਿਹੰਗਮ ਜੈਸੇ ॥
 ੨੭॥ ਜੇਤਿਕ ਹੋਤਿ ਰਹੇ ਅਵਤਾਰਾ।ਪਹੁੰਚਿ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਦਰਸ ਨਿਹਾਰਾ^੬ ।
 ਰਾਮਚੰਦ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨਿਹਾਰੇ । ਸੁੰਦਰ ਨਰ ਸਰੀਰ ਬਹੁ ਧਾਰੇ ॥ ੨੮ ॥
 ਅਬਿ ਰਾਵਰ ਕੋ ਰੂਪ ਛੁਬੀਲਾ । ਕਰਤੇ ਰਹਹੁ ਮਾਨਵੀ ਲੀਲਾ । ਦੇਖਤਿ
 ਹੀ ਮਨ ਹੋਤਿ ਸਨੇਹੂ । ਸਰਬ ਜੋਗ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਫਲ ਏਹੂ ॥੨੯॥ ਕਹੈਂ ਕਹਾਂ
 ਰਾਵਰ ਕੀ ਸੋਭਾ । ਦੁਸ਼ਮਨ ਭੀ ਦੇਖਤਿ ਮਨ ਲੋਭਾ । ਖੜਗ ਨਿਖੰਗ
 ਅੰਗ ਕੇ ਸੰਗਾ । ਸੋਭਤਿ ਕਲਗੀ ਸੀਸ ਉਤੰਗਾ ॥ ੩੦ ॥ ਤੁਮ ਦਰਸਨ ਤੇ
 ਮਹਿਦ ਅਨੰਦੀ । ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਦੁਤਿ ਦਿਪਹਿ ਬਿਲੰਦੀ । ਸੁੰਦਰ ਅਪਰ
 ਬਿਲੋਕਨਿ ਕੇਰੀ।ਨਹਿ ਬਾਂਛਾ ਰਹਿ ਤੁਮ ਕੋ ਹੋਰੀ^੭ ॥੩੧॥ ਸੁਰ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ
 ਪੰਥ ਚਲਾਯੋ । ਰਚਨੈ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਜੁੱਧ ਸਿਖਾਯੋ । ਜਿਸ ਮਹਿ ਅਤਿ ਪ੍ਰਸੰ-
 ਖੰਭ ਲਿਆਵਣ ਦੀ ਖੇਚਲ । ^੧ਚਤੁਰ । ^੨ਬਾਣੀ । ^੩ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ (ਆਪ) ਪਰਮ
 ਪ੍ਰਿਯ ਪੁੱਤੁ ਹੈ । ^੪ਸੁਰਗ ਤੋਂ ਆਇਆ ਹਾਂ ਅੰਦ ਨਾਲ (ਚਰਨ) ਪਰਸਨ । ^੫ਖਾਲੀ ਹੱਥ ।
^੬ਬਾਣਾਂ ਨਾਲ (ਜੋੜਨ) ਲਈ । ^੭ਏਭ ਦੁਣਕੇ । ^੮(ਮੈਂ) ਦੇਖਿਆ ਹੈ । ^੯ਆਪਦੇ ਦਰਸਨ
 ਕਰਕੇ ਹੋਰ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਦੇਖਣ ਦੀ ਚਾਹ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ।

*ਖੰਭਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਗਲੇ ਅੰਸੁ ਵਿਚ ਆਵੇਗਾ ।

ਨਤਾ ਮੋਹੀ। ਪਿਖਿ ਪਿਖਿ ਦਾਰੁਣ ਮਨ ਮਹਿ ਹੋਹੀ ॥੩੨॥ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਗੁਰ
ਗਾਦੀ ਧੰਨ । ਜਿਨ ਕੀ ਸਮਤਾ ਕਰਹਿ ਨ ਅੰਨ । ਰੂਪ ਮਹਿਦ ਮਹੀ-
ਯਾਨ ਤੁਮਾਰਾ । ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਜਿਸ ਬੇਦ ਉਚਾਰਾ ॥ ੩੩ ॥ ਸਰਬ ਸੁਰਾਸੁਰ
ਸ਼ਾਰਦ ਸ਼ੇਖ । ਅੰਤ ਨ ਪਾਇ ਸਕਹਿ ਅਵਿਰੇਖ । ਨਿਜ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਰੂਪ
ਤੁਮ ਧਾਰਾ । ਪਗ ਪਤਾਲ ਜੋ ਧਰੈ ਪਸਾਰਾ ॥੩੪॥ ਸਾਗਰ ਉਦਰ^੧, ਨਸਾ
ਨਦ ਨਾਰੇ^੨। ਲੋਚਨ ਸੂਰਜ ਚੇਦ ਉਦਾਰੇ । ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਪ੍ਰਭੁ ਸਾਂਸੁ ਬਨਾਯੋ
ਜਹਿ ਕਹਿ ਏਕੋ ਰੂਪ ਸੁਹਾਯੋ ॥ ੩੫ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਜਬਿ ਨਾਰਦ
ਕਹਯੋ । ਬਰਜਤਿ ਗੁਰੂ^੩ 'ਤੁਮ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਲਹਯੋ । ਅਹੋ ਦੇਵਰਿਖਿ। ਨਿਤ
ਸਰਬੱਗਜ । ਸਭਿ ਤੋ ਦੀਰਘ ਅਹੋ ਤਤੱਗਜ' ॥ ੩੬ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਹਿ
ਕਰਿ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ । ਭਏ ਅਨੰਦਤਿ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਤਾਂਹੀ^੪। ਕਰੀ ਪਰਸਪਰ
ਨਮੋ ਸਿਧਾਰਾ । ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਕੋ ਮੁਨੀ ਪਧਾਰਾ ॥ ੩੭ ॥ ਦੇਖਤਿ ਸਭਿ
ਕੋ ਅੰਤਰਧਾਨਾ । ਸਿੱਧ ਸਮਾਨ ਖਾਲਸੇ ਜਾਨਾ । ਪਾਛੇ ਪੂਛਨਿ ਕੀਨੋ
ਸਬੈ । ਭੇਵ ਬਤਾਯੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਬੈ ॥ ੩੮ ॥ 'ਕਮਲਾਸਨ ਕੋ ਨੰਦਨ'
ਨਾਰਦ । ਅਹੋ ਦੇਵਰਿਖਿ ਪਰਮ ਬਿਸ਼ਾਰਦ^੫ । ਇਮ ਕਹਿ ਪੰਖ ਆਪ ਕਰ
ਲਏ । ਏਕ ਸਿੰਘ ਸੋ ਇਮ ਕਹਿ ਦਏ ॥ ੩੯ ॥ 'ਲੋ ਗਮਨਹੁ ਕਾਰੀਗਰ
ਤੀਰ । ਬੈਠਿ ਨਿਕਟ ਲਗਵਾਵਹੁ ਤੀਰ । ਇਨ ਕੋ ਤਜਾਗਿ ਦੂਰ ਨਹਿ
ਜਾਵਹੁ । ਦੇਖਤਿ ਦ੍ਰਿਗਨ^੬ ਬਾਨ ਬਨਵਾਵਹੁ' ॥ ੪੦ ॥ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ ਲੋ
ਕਰਿ ਤਬਿ ਗਯੋ। ਨਿਕਟ ਬੈਠਿ ਬਨਵਾਵਤਿ ਭਯੋ । ਦੀਰਘ ਪੰਖ ਸੁ ਦੀਰਘ
ਬਾਨਾ । ਕਰੇ ਤਜਾਰ ਸੋ ਰਚਿਰ ਮਹਾਨਾ ॥ ੪੧ ॥ ਆਛੇ ਸਰ ਬਨਾਇ ਲੋ
ਆਯੋ । ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਦੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ । ਆਪ ਹਾਥ ਮਹਿ ਧਰਿ ਕਰਿ ਹੋਰੇ ।
ਸਰਬ ਬੁਲ ਖਪਰੇ ਸੁ ਬਡੋਰੇ ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਚਤੁਰਥ
ਰੁਤੇ 'ਨਾਰਦ ਜੀ ਮਿਲਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਾਸਮੇ ਅੰਸੁ ॥ ੫੦ ॥

੫੧. [ਖੰਡਾਂ ਦੁਵਾਰਾ ਉਪਦੇਸ਼] ।

ਵੇਹਗਾ ॥ ਬਿਰਯੋ ਖਾਲਸਾ ਪਾਸ ਗਨ ਹੁਕਮ ਕਰਯੋ ਮਹਾਰਾਜ । 'ਦੂਰ ਦੂਰ
ਲਗਿ ਖਰੇ ਰਹੁ* ਬਾਨ ਖੋਜਿਬੇ ਕਾਜ' ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਿੰਘ
^੧ਭਿਆਨਕ ਜੰਗ ਵੇਖ ਵੇਖ ਮੇਟੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਆਉਂਦੀ ਹੈ:—^੨ਪਤਾਲ ਜੋ ਹੇਠ ਪਸਰਿਆ
ਹੋਇਆ ਹੈ (ਆਪਦੇ) ਚਰਨ ਹਨ । ^੩ਸਦਰ ਪੇਟ ਹੈ । ^੪ਨਦੀਆਂ ਨਾਲੇ ਨਾੜੀਆਂ ਹਨ । ^੫(ਹੋਰ
ਕਹਿਣੇ) ਰੋਕਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ । ਰੋਕਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਹੋਰ ਖੁਲ੍ਹੀਆਂ
ਗੱਲਾਂ ਨਾ ਕਰੇ। ^੬ਤਿਸ ਨਾਰਦ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਚਤੁਰਾ^੬ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖਦਿਆਂ । *ਪਾ:—ਹੋਇ ।

ਧਾਇ ਕਰਿ ਗਏ । ਖਰੇ ਸੈਂਕਰੇ ਹੋਵਤਿ ਭਏ । ਪੂਰਬ ਦਿਸਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕੋ
ਕਰਿਕੈ । ਚਾਂਪ ਕਠੋਰ ਆਪ ਕਰ ਧਰਿਕੈ ॥੨॥ ਖੈਂਚਯੋ ਬਾਨ ਸੰਧਿਕੈ ਬਲ
ਤੇ । ਸਕਲ ਬਿਲੋਕਤਿ ਹੈਂ ਤਿਸ ਚਲਿਤੇ । ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ 'ਦੇਖਹੁ ਨਭ ਜੈ
ਹੈ' । ਰਾਖਹੁ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤਰੇ ਉਤਰੈ ਹੈ ?' ॥ ੩ ॥ ਛੋਰਯੋ ਜਬੈ, ਮਹਾਂ ਧੁਨਿ
ਹੋਈ । ਗਰਜਿ ਸੁਨੀ ਸਭਿ, ਗਮਨਯੋ ਸੋਈ। ਰਹੇ ਦੇਖਤੇ ਦ੍ਰਿਗਨ ਲਗਾਇ।
ਗਯੋ ਉਤੰਗ ਨ ਪਰੈ ਦਿਖਾਇ ॥ ੪ ॥ ਬਹੁਰ ਦੂਸਰੋ ਤਜਾਗਨਿ ਕੀਨ ।
ਤੀਸਰ ਚਾਂਪ ਐਚਿ ਤਬਿ ਦੀਨ । ਤਿਮ ਹੀ ਰੋਥੋ ਦਿਯੋ ਚਲਾਇ । ਬਹੁਰ
ਪੰਚਮੋ ਗਾਜਤਿ ਜਾਇ ॥੫॥ ਸਭ ਸੋਂ ਕਹਿ ਕਹਿ ਤਜਾਗਨ ਕਰੈਂ । ਉਪਰ
ਦੂਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨਹਿ ਪਰੈਂ । ਦੇਖਤਿ ਰਹੇ ਖਰੇ ਸਭਿ ਹੋਇ ।—ਆਵਹਿ
ਤੀਰ^੧-ਪ੍ਰਤੀਖਹਿ ਸੋਇ ॥ ੬ ॥ ਬੀਤਯੋ ਜਾਮ ਰਹੇ ਤਹਿ ਠਾਂਢੇ । ਹਟਿ
ਨਹਿ ਆਏ, ਅਚਰਜ ਬਾਢੇ । ਪੁਨ ਸਭਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਕਟ ਪਹੁਚੇ। 'ਪ੍ਰਭੁ
ਜੀ ! ਦੇਖਿ ਰਹੇ ਹਮ ਉਚੇ ॥੭॥ ਗਏ ਗਗਨ ਮਹਿ ਫਿਰੇ ਨ ਢੇਰੈ^੨ । ਦੂਰਿ
ਦੂਰਿ ਬਿਰੁ ਹੁਇ ਤਿਹ ਹੋਰੇ । ਤਰੇ ਧਰਾ ਪਰ ਸੋ ਨਹਿ ਆਏ । ਜੇ ਆਵਤਿ
ਦਿਖੀਅਹਿ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੮ ॥ ਗਰਜਤਿ ਪੁਨ ਕੋ ਮੇਘ ਸਮਾਨਾ । ਸੋ ਹਮ
ਸੁਨਤਿ ਰਹੇ ਬਿਰ ਕਾਨਾ । ਗਏ ਦੂਰ ਪੁਨ ਸੁਨੀ ਨ ਸੋਈ । ਸਭਿ ਕੀ
ਮਤਿ ਬਿਸਮਤ ਪਿਖਿ ਹੋਈ' ॥ ੯ ॥ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹਯੋ 'ਨ ਉਪਰ ਕੋ ਹੈ^੩ ।
ਗਗਨ ਪੁਲਾੜ ਪਰਯੋ ਸਭਿ ਓਹੈ^੪ । ਬਿਰ ਹੁੰਬੈ ਕੋ ਬਾਨ ਨ ਕੋਈ । ਗਹੇ
ਨ ਕਿਨਹੁ ਨ ਕਿਤ ਗੇ ਸੋਈ ॥ ੧੦ ॥ ਨੀਕੇ ਦੇਖਿ ਖੋਜਨਾ ਕਰੀਅਹਿ ।
ਬਾਨ ਅਜਾਇਬ ਲਜਾਉ, ਨ ਠਰੀਅਹਿ । ਕਹਾਂ ਗਏ ਕੈ ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ ?
ਬਾਨ ਬਿਕੀਮਤ ਦਏ ਚਲਾਇ' ॥੧੧॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸੁਨਿਕੈ ਸਿਖ ਕਹੈਂ ।
'ਹਮ ਨਹਿ ਭੇਵ ਤਿਨੋਂ ਕੋ ਲਹੈਂ । ਕੁਦਰਤ ਕੋ ਮਾਲਿਕ ਗੁਰ ਪੂਰੇ । ਕੌਨ
ਲਖਹਿ ਚਾਲਿਤੁ ਸੁ ਰੂਰੇ ॥੧੨॥ ਜਾਨਹੁ ਆਪ ਸਰਬ ਕੀ ਗਤੀ । ਪਕਰੇ
ਕਿਯੋਂ ਬਿਰੇ ਜਿਤ ਕਿਤੀ । ਦੇਖਤਿ ਰਹੇ ਗਗਨ ਦਿਸਿ ਸਾਰੇ । ਪਿਖਿ
ਚਲਤੇ ਪੁਨ ਨਹੀਂ ਨਿਹਾਰੇ ॥੧੩॥ ਰਹੇ ਪ੍ਰਤੀਖਤਿ ਜਾਮ ਬਿਤਾਯੋ । ਤਿਨ
ਆਗਮਨ ਨਹੀਂ ਲਖਿ ਪਾਯੋ' । ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਮੰਦ ਮੰਦ ਕਹਤਿ

^੧ਅਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਜਾਂਵਦਾ ਹੈ (ਬਾਣ) । ^੨ਤੀਰ ਆਵੇਗਾ । ^੩(ਬਾਣ) ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਮੁੜੇ । ^੪ਉਪਰ
ਕੋਈ (ਬਾਉਂ) ਨਹੀਂ ਹੈ (ਜਿੱਥੇ ਬਾਣ ਅਟਕ ਰਹੇ) । (ਅ) ਉਪਰ ਕੋਈ (ਬਾਣ) ਨਹੀਂ । ^੫ਨੋਹ
(ਸਾਹਮਣੇ) ਸਾਰਾ ਅਕਾਸ਼ ਖਾਲੀ ਪਿਆ ਹੈ ।

ਭਏ, ਤੁਮ ਸੁਮਤਿ ਬਿਲੰਦ ॥ ੧੪ ॥ ਸਗਰੇ ਕਰੀਅਹਿ ਭਲੇ ਬਿਚਾਰਨ ।
 ਸਰ ਆਗਮਨ^੧ ਨ ਭਾ ਕਿਸੁ ਕਾਰਨ ? ਗਏ ਗਹੇ ਕੈ ਕਿਤਹੁ ਸਿਧਾਰੇ ?
 ਜਿਸਤੇ ਆਵਤਿ ਨਹੀਂ ਨਿਹਾਰੇ ॥੧੫॥ ਤਬਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਖਾਲਸਾ ਕਹੈ ।
 ‘ਰਾਵਰ ਸਕਲ ਸਥਲ ਗਤਿ ਲਹੈ।ਦਾਸਨ ਕੈ ਸਰ ਗਤੀ^੨ ਬਖਾਨੈ।—ਜਿਮ
 ਕਿਤ ਅਟਕੇ—ਪ੍ਰਭੂ ! ਸੁ ਜਾਨੈ’ ॥੧੬॥ ਲਾਲਸ ਲਖੀ ਖਾਲਸੇ ਕੇਰੀ ਸ੍ਰੀ
 ਮੁਖ ਉਚਰਤਿ ਭੈ ਤਿਸ ਬੋਰੀ । ‘ਇਹ ਤੁਮ ਕੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਿਖਾਯੋ ।
 ਦਾਸ਼ਟਾਂਤ^੩ ਅਬਿ ਸੁਨਹੁ ਸੁਹਾਯੋ* ॥੧੭॥ ਪਰ ਹੁਮਾਉ^੪ ਸੰਗ ਲਾਗਯੋਕਾਨ।
 ਹਮ ਧਨੁ ਜੋਰਿ ਤਜਯੋ ਬਰ ਬਾਨ । ਸੋ ਖਗ ਅਪਣੈ ਦੇਸ ਮਝਾਰਾ । ਲੇ
 ਗਮਨਜੋਂ ਸਰ, ਤਰੈ ਨ ਡਾਰਾ ॥ ੧੮ ॥ ਤਿਮ ਗਰਬਾਨੀ ਕੇ ਸੰਗ ਲਾਗਾ ।
 ਪਠਤਿ ਸੁਨਾਂਤਿ ਜੋ ਕਰਿ ਅਨੁਰਾਗਾ । ਸੋ ਬਾਨੀ ਪਾਠਕ ਲੇ ਜਾਇ । ਦੇਸ
 ਗੁਰੂ ਕੋ ਰਿਦਾ ਸੁਹਾਇ ॥ ੧੯ ॥ ਨਿਜ ਸੰਗੀ ਤਹਿ ਕਰਹਿ ਪੁਚਾਵਨ ।
 ਜਹਾਂ ਬਹੁਰ ਨਹੀਂ ਆਵਨ ਜਾਵਨ^੫ । ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਨ ਦਤਿ ਮਿਲਾਇ।
 ਬਡਿ ਅਨੰਦ ਮਹਿ ਰਹੈ ਸਮਾਇ ॥੨੦॥ ਪੰਖੀ ਗੁਰੂ, ਸੁ ਪੰਖ ਸ਼ਬਦ ਗਨ^੬ ।
 ਸਿਖ ਸਰ ਸੰਗ ਲਗੇ ਜਿਸ ਕੇ ਮਨ^੭ । ਜਨਮ ਮਰਨ ਜੁਗ ਰਾਗ ਰੁ ਦੈਸ਼ ।
 ਹਰਖ ਸੋਗ ਕੋ ਜਹਾਂ ਨ ਲੇਸ ॥ ੨੧ ॥ ਗੁਰ ਪੰਖੀ ਕੋ ਬਾਸਾ ਤਹਾਂ । ਇਕ
 ਰਸ ਅਨੰਦ ਉਦਧਿ ਨਿਤ ਜਹਾਂ । ਜਹਿ ਪਰਿਣਾਮ^੮ ਨ ਹੋਤਿ ਕਦਾਈ ।
 ਤਹਿ ਸਿਖ ਸਰ ਕੋ^੯ ਦੋਤਿ ਪੁਚਾਈ ॥ ੨੨ ॥ ਤਥਾ ਅਪਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ
 ਸੁਨੀਜੈ । ਜਿਸ ਕੋ ਜਾਨਿ ਨਾਮ ਰਸ ਪੀਜੈ।ਨਾਮ ਪੰਖ, ਨਾਮੀ ਸੁ ਬਿਹੰਗ^{੧੦} ।
 ਜੋ ਜੱਗਜਾਸੀ ਲਾਗਯੋ ਸੰਗ ॥ ੨੩ ॥ ਪਾਨ ਅੰਤ ਲਗਿ ਤਜਾਗਯੋ ਨਾਂਹੀ ।
 ਲਾਗਯੋ ਰਹਯੋ ਨਾਮ ਰਸ ਮਾਂਹੀ। ਪੰਖ ਨਾਮ ਲੇ ਸਰ ਜੱਗਜਾਸੀ^{੧੧} । ਜਾਇ
 ਮਿਲਾਵਤਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਪਾਸੀ ॥੨੪॥ ਜਹਿ ਨਾਮੀ ਕੋ ਦੋਸ਼ ਸੁਹਾਵਨ । ਤਹਾਂ

^੧ਤੀਰਾਂ ਦਾ (ਹਿਠਾਂ) ਆਵਣਾ । ^੨ਬਾਣਾ ਦੀ ਗਤੀ । ^੩ਜਿਸ ਪਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਘਟਦਾ ਹੈ । ^੪ਇਕ ਪੰਛੀ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਲੰਘਣ ਨਾਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ^੫(ਉਸ) ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਬਾਣੀ ਲੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਗੁਰੂ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪੀ ਸੁਹਾਵਣੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ । ^੬ਭਾਵ ਬਾਣੀ ਆਪਣੇ ਸੰਗੀ ਨੂੰ ਅਮਰ ਦੇਸ਼ ਪਹੁੰਚਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ । ਯਥਾ—ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ॥ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਤੋ ਉਪਜੀ ਸਾਰਿ ਸਮਣੀ । ^੭ਸਾਰੇ (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਦੇ) ਸ਼ਬਦ ਖੰਡ ਹਨ । ^੮ਸਿੱਖ ਤੀਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਨਾਲ (ਗੁਰੂ ਕੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਰੂਪੀ ਖੰਡ) ਲਗੇ ਹਨ । ^੯ਭਾਵ ਇਕ ਰਸ ਹਾਲਤ ਰਹੇ ਜਿੱਥੇ [ਸੰਸਾਰ, ਪਰਿਣਾਮ=ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੋਣਾ, ਬਦਲੀ] । ^{੧੦}ਸਿੱਖ ਰੂਪੀ ਤੀਰ ਨੂੰ । ^{੧੧}ਪੰਛੀ ਹੈ । ^{੧੨}ਜੱਗਜਾਸੀ ਰੂਪ ਬਾਣ ਨੂੰ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਖੰਡ ।

*ਪਾ:—ਸੁਨਹੁ ਖਾਲਸਾ ਸਰਬ ਸੁਹਾਯੋ ।

ਕਰਹਿ ਬਿਨ ਬਿਲਮ ਪੁਚਾਵਨ। ਯਾਂਤੇ ਰਟਹੁ ਸਦਾ ਗੁਰਬਾਨੀ। ਜਗਤ
ਉਧਾਰਨਿ ਪਰਖ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ॥ ੨੫ ॥ ਉਠਤਿ ਬੈਠਤਿ ਥਿਤ ਕੈ ਚਾਲੇ।
ਪਠਹੁ ਸ਼ਬਦ ਨਿਤ ਰਹਹੁ ਸੁਖਾਲੇ। ਬਹੁਰ ਨ ਹੋਇ ਜਗਤ ਮਹਿ ਢੇਰਾ।
ਕਰਹਿ ਉਬਾਰਨਿ ਗੁਰੂ ਬਡੇਰਾ ॥ ੨੬ ॥ ਤਿਮ ਹੀ ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰੀਜੈ।
ਇਕ ਭੀ ਸ੍ਰਾਸ ਨ ਬਿਰਥਾ ਲੀਜੈ। ਮਨ ਜਿਹਵਾ ਕੇ ਸੰਗ ਮਿਲਾਇਰਾਖਹਿ
ਨਿਸ ਦਿਨ ਮਹਿ ਸੁਖਦਾਇ ॥ ੨੭ ॥ ਤਿਸ ਕੋ ਅੰਤ ਸਮਾ ਜਬ ਆਵੈ।
ਨਾਮੀ ਹਿਤ ਸਹਾਇਤਾ ਧਾਵੈ। ਪੁੰਨ ਪਾਪ ਕੇ ਬੰਧਨ ਸਾਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ
ਤੁਰਤ ਨਿਰਵਾਰੇ ॥ ੨੮ ॥ ਨਿਕਟ ਆਪਨੇ ਜਨ ਕਰਿ ਰਾਖੇ। ਜਿਸ ਪਦ
ਕੋ ਜੋਗੀ ਅਭਿਲਾਖੇ। ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਤੇ ਸਾਧਹਿ ਜੋਗ। ਹੋਹਿ ਸਪੂਰਨ,
ਤਨ ਬਿਨ ਰੋਗ ॥ ੨੯ ॥ - ਬ੍ਰਹਮ ਦ੍ਵਾਰ ਮਹਿ ਬ੍ਰਿਤੀ ਟਿਕਾਵੈ। ਜੁਗਤ ਜੋਗਕੇ
ਰਸ ਕੋ ਪਾਵੈ -। ਸੋ ਅਬਿ ਕਲੀਕਾਲ ਮਹਿ ਨਾਂਹੀ। ਯਾਂਤੇ ਰਮਹੁ ਨਾਮ ਰਸ
ਮਾਂਹੀ ॥ ੩੦ ॥ ਰਹਿਤ ਵਹਿਰ ਤਨ ਕੀ ਸਭਿ ਧਰੈ। ਜਿਮ ਗੁਰ ਭਨਯੋ ਨ ਤਿਸ
ਤੇ ਠਰੈ। ਅੰਤਰ ਵਿਤੀ ਨਾਮ ਲਿਵਲਾਵੈ। ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਕੋ ਰਿਦੈ ਬਸਾਵੈ ॥
੩੧ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਕਰਤਾਰਾ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਜਗਦੀਸ਼ ਉਦਾਰਾ। ਦੀਨ
ਬੰਧੁ ਪ੍ਰਿਯ ਸਿੱਖਨ ਕੇਰਾ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਹਰਿ ਬਸਾਪਕ ਜਹਿ ਕਹਿ ਹੋਰਾ ॥ ੩੨ ॥ ਅੰਚੁ
ਤਾ, ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ, ਗੁਣਖਾਨੀ ॥ ਪਰਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲ, ਪਰਮ ਸੁਖਦਾਨੀ ॥ ਨਿਰਭਉ,
ਨਿਰੰਕਾਰ, ਨਿਰਕਾਲ ॥ ਨਿਰਗੁਨ ਸਰਗੁਨ ਰੂਪ ਬਿਸਾਲ ॥ ੩੩ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਸੰਭੂ,
ਨਿਰਭਉ, ਸਭਿ ਸ੍ਰਾਮੀ ॥ ਮਧੁਸੂਦਨ ਨਿਤ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥ ਜਗਜੀਵਨ, ਜਗ
ਰਚਨ ਬਿਧਾਤਾ ॥ ਨਾਰਾਇਣ, ਨਰਪਤਿ, ਜਗ ਦਾਤਾ ॥ ੩੪ ॥ ਦੁਸ਼ਟਨ ਰੀਜਨ,
ਜਨ ਮਨ ਰੀਜਨ ॥ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ, ਅਨੰਤ, ਅਭੰਜਨ ॥ ਸੱਤਿਰੂਪ, ਜੋਤਿਨ ਕੀ
ਜੋਤਿ ॥ ਜਿਹ ਸੱਤਾ ਤੇ ਜਗਤ ਉਦੋਤਿ ॥ ੩੫ ॥ ਪਰਮਾਤਮ, ਨਰਹਰਿ, ਅਬਿ-
ਨਾਸ਼ੀ ॥ ਰੂਪ ਨ ਰੰਗ ਨ ਘਟਿ ਘਟਿ ਵਾਸੀ ॥ ਪੁਰਸੋਤਮ, ਪਾਵਨ, ਦੁਖ-
ਹਾਰੀ ॥ ਮਹਿਦ ਮਨੋਹਰ, ਆਨੰਦਕਾਰੀ ॥ ੩੬ ॥ ਪਦਮਾਪਤ, ਮਾਧਵ,
ਗੋਬਿੰਦ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਮੁਕੰਦ ॥ ਖਲ ਦਲ ਹਰਤਾ, ਗਰਬ ਪ੍ਰਹਾਰੀ ॥
ਰਾਮ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਗੋਬਿੰਦ, ਮੁਰਾਰੀ ॥ ੩੭ ॥ ਗਨ ਜਨਾਰਦਨ, ਬਿੱਖੁਕ
ਸੈਨਾ ॥ ਕਲਮਲ ਹਰਤਾ, ਪੰਕਜ ਨੈਨਾ ॥ ਜੋਗੇਸ਼ੁਰ ਕੇ ਧਨਾਨ ਬਸੈਯਾ ॥

੧. ਬ੍ਰਹਮਰੰਧ ॥ ਸਿਰ ਦੀ ਉਪਰਲੀ ਹੱਛੀ ਵਿਚ ਇਕ ਛੋਕ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਫੌਜਕੇ ਯੋਧੀ ਨੇ ਪਾਣ ਨਿਕਲਣ ਤੇ ਸਦਰਤੀ ਮੱਠਦੇ
ਹਨ ॥ ਇਥੇ ਗਾਣ-ਦਸਮ ਦੁਾਰ ॥ ੨. ਜੋਗ ਵਿਚ ਜੁੜਕੇ ਉਸ ਦੇ ਰਸ ਨੂੰ ਪਾਵੈ ॥ ਕਾਕਿਜ ॥ ੩. ਅਕਾਲ ॥ ਪਸੁੰ ਪ੍ਰਭਾਸ ਰੂਪ ॥
੪. ਸਮੁਦ ਜਨ ਜਿਸ ਤੋਂ ਯਾਦ ਹੋ ਹਨ ਤੇ (ਬਿੱਖੁਕ =) ਸੋਧਨਾਗ ਜਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੈ ॥

ਸ਼ਾਮ ਰੂਪ, ਆਨੂਪ ਸੁਹੋਯਾ* ॥ ੩੮ ॥ ਖੜਗਕੇਤੁ ਅਸਕੇਤੁ ਨਿਰੰਜਨ।
 ਭਗਤਨਿ ਪ੍ਰਿਯ ਭਵ ਭਸ਼ਾਨ ਪ੍ਰਭੰਜਨ। ਮਹਾਂਕਾਲ ਬਡ ਉਂਗੁ ਸਰੂਪੰ।
 ਸ਼ਾਹਨਸ਼ਾਹ ਭੂਪ ਗਨ ਭੂਪੰ ॥ ੩੯ ॥ ਇੰਤਜਾਦਿਕ ਜਿਹ ਨਾਮ ਅਪਾਰ।
 ਕਰਿ ਬਿਸਤਾਰ ਨ ਪਈਅਤਿ ਪਾਰ। ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਿ ਲੇਨਿ ਰਸ
 ਰਸਨਾ। ਸਦਾ ਸੁਖੇਨ ਪਰਹਿ ਜਮ ਬਸ ਨਾ ॥ ੪੦ ॥ ਜੋ ਕ੍ਰਿਤ ਕਰਹਿ
 ਮਾਨੁ ਸੋ ਆਛੇ। ਤਿਸ ਮਹਿ ਰਹੁ ਹਰਖਤਿ ਸੁਖ ਬਾਛੇ। ਤਨੁ ਹੀਤਾ ਕੋ
 ਤਜਾਗਨ ਕਰੀਅਹਿ। ਪ੍ਰਭੂ ਰਜਾਇ ਹਰਖ ਅਨੁਸਰੀਅਹਿ ॥ ੪੧ ॥
 ਤੀਨਹੁ ਸਾਧਨ^੫ ਕੈਵਲ ਕੋਰੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਦਏ ਬਤਾਇ ਬਡੋਰੇ। ਭਾਣਾ
 ਮਾਨਨਿ, ਹੀਤਾ ਤਜਾਗਨਿ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਨਿ ਲਿਵਲਾਗਨਿ ॥ ੪੨ ॥
 ਇਹੀ ਪਰਮਪਦ ਕੋ ਪਹੁੰਚਾਵੈ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਿਨਹੁ ਪਰ ਸੋ ਚਲਿ ਜਾਵੈ।
 ਵਹਿਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਅੰਭਜਾਸਾਪਾਪੀ ਦੁਸ਼ਟਨ ਕਰਨ ਬਿਨਾਸ ॥੪੩॥
 ਸਤਿਗੁਰ ਕਰੀ ਪਰਮ ਬਖਸ਼ੀਸ਼। ਜਗ ਕੋ ਸੁਖ ਮਿਲਿਬੋ ਜਗਦੀਸ਼^੬।
 ਬਡੀ ਭਾਯਾ ਜਾਗਹਿ ਜਿਨ ਕੋਰੇ। ਚਲੈ ਸੁ ਮਾਰਗ ਇਸੀ ਅਛੋਰੇ ॥ ੪੪ ॥
 ਸਿਮ ਅਰੋਜਨ ਸੰਗ ਭਾਖੀ ਗੀਤਾ। 'ਕਰਮ ਫਲਨ ਤੇ ਰਹਹੁ ਅਤੀਤਾ'।
 ਧੰਨਮ ਧਰੰਨ ਆਸਧ^੭ ਕੋ ਕਰੀਯਹਿ। ਅਪਨੋ ਸਾਖੀ ਰੂਪ ਬਿਚਰੀਯਹਿ^੮
 ॥ ੪੫ ॥ ਤੁਥਾ ਖਾਲਸੇ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼। 'ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਭਜਨ ਹਮੇਸ਼।
 ਵਹਿਰ ਕਰਮ ਰਣ ਕਰਨ ਮਹਾਨੇ। ਕਰਹੁ ਸਦਾ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸੁਖ ਠਾਨੇ'
 ॥੪੬॥ ਕਰੋ ਸੁੱਧ, ਮਨ ਕੀ ਤਜਿ ਮੈਲ^੯। ਗਮਨੇ ਸੰਤ ਭਗਤ ਜਿਸ ਗੈਲ।
 ਸਕਲ ਖਾਲਸੇ ਕੋ ਗੁਰ ਦਯੋ^{੧੦}। ਜਿਨ ਕੋ ਭਾਗ ਬਡੇ ਤਿਨ ਲਹੜੇ ॥੪੭॥

ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਗੁਰ ਕੀ ਕਥਾ। ਕੀਨ ਬਨਾਵਨਿ ਮਮ ਮਤਿ ਜਥਾ।
 ਚਤੁਰਥ ਰੁਤ ਪੂਰੀ ਕਰਿ ਤਥਾ। ਲੀਨੋ ਸਾਰ ਜਥਾ ਘ੍ਰਿਤ ਮਥਾ ॥੪੮॥ ਦਸ
 ਪਤਿਸ਼ਾਹਨ ਕੇ ਸੁਭ ਚਰਨਾਧਰ ਕਰਿ ਧਸ਼ਾਨ ਬਿਘਨ ਕਿਯਹਰਨ। ਅਭਿ-
 ਲਾਖਾ ਨਿਜ ਪੂਰਨ ਕਰੀ। ਦੁਸ਼ਟਨ ਕੀ ਮਤਿ ਕਛੁ ਨਹਿ ਅਰੀ^{੧੧} ॥੪੯॥

ਇਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਰਜ ਗ੍ਰੰਥਿ ੬੩੨ਵੇ ਰੁਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕਥਾ ਵਿਚਤਾਯਾ ਭਖਯਾ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜਥਾ ਚਿ ਬਰਨਨੇ
 ਨਾਮ ਇਕ ਪੰਚਮਸਤਿ ਅੰਸੁ ॥ ੫੧ ॥

ਚਉਥੀ ਰੁਤ ਸੰਪੂਰਣ ਹੋਈ

* ਆਨੂਪ ਸੁਹੋਯਾ ਨੂੰ ਨਾਭ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਕ(ਜੋ) ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਰਸ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਕ(ਉਹ) ਸਮਾਂ ਦੇ ਵਸ ਨਹੀਂ
 ਹੋਂਦਾ। ਭਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਕਰੋ ਸੋਈ ਅੱਡੀ ਮੰਨੋ। ਪੰਛਾਣਾ ਮੰਨਣਾ, ਤਨ ਦੁੱਤਾ ਤਿਆਗਣਾ ਤੇ ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਜਾਪ। ਫੁੱਲਕਰ ਦੇ ਸੁਖ
 ਤੇ ਜਗਦੀਸ਼ ਦਾ ਮੇਲ (ਬੀ ਵਿਤਾ)। ੭ ਵਰਮਾਂ ਦੇ ਵਲ ਤੋਂ ਨਿਆਰੇ ਰਹੋ। ਦਸਸਤੁ-ਧਾਰੀ ਦਾ ਧਰਮ। ਦਮਨ ਦੀ ਮਿਠ ਤਛੀ
 (ਮਠ ਨੂੰ) ਚੁੱਧ ਕਰੋ। ੧੦ ਰੁਚਾਂ ਨੇ ਦਿਤਾ (ਉਹ ਰਾਹ)। ੧੧ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ।
 * ਇਹ ਜਾਣੋ ਕਵਿ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਸਰੋ ਹਨ ਕਿ ਸਿੱ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਠੀ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਬਿਨਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਸਰਨੁਟ ਖਰਚਾਰਾਂ ਦੇ
 ਵੇਰੋ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ। ਇਹ ਸਭ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਹੀ ਨਾਮ ਹਨ।

॥ ਰੁਤਿ ਪੰਜਵੀਂ ਚੱਲੀ ॥

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ੧ ਓ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥
ਅਥ ਪੰਚਮ ਰੁਤ ਕਥਨੰ ॥

੧. ਅੰਸੂ। [ਮੰਗਲ। ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵਾਂ ਆਗਮਨ।]

੧. ਸੰਤ ਮੰਗਲ।

ਦੇਹਰਾ ॥ ਗਿਆਨੀ ਧਿਆਨੀ ਸਕਲ ਜਨ ਸਿਮਰੈਂ ਨਾਮ ਬਿਅੰਤ।
ਜਿਨ ਜਾਨੈ ਬੁਧਿ ਸੁੱਛ ਤੋ ਪਰੇ ਪਾਰ ਭਵ ਸੰਤ ॥ ੧ ॥
ਅਸ ਪਰਮਾਤਮ ਸੰਤ ਗਨ ਸਦਾ ਸੱਚਿਦਾਨੰਦ।
ਕਰਹੁ ਗੰਥ ਪੂਰਨ ਸਰਬ ਬੰਦੋਂ ਦੈ ਕਰ ਬੰਦਿ ॥ ੨ ॥

{ ਬੁਧਿ ਸੁੱਛ=ਮਲ ਰਹਿਤ ਬੁੱਧੀ, ਆਤਮ ਵਿਸ਼ੈਣੀ ਬੁੱਧੀ। }
{ ਬਿਅੰਤ=ਬਿਅੰਤ ਦਾ। ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ। }

ਅਰਥ—ਸਾਰੇ ਸਜਣ (ਕੀ) ਗਿਆਨੀ (ਕੀ) ਧਿਆਨੀ, ਬਿਅੰਤ (ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ) ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਹੀ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ। (ਸਿਮਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਨੇ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ੈਣੀ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ (ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ) ਜਾਣ (ਭਾਵ ਲਖ) ਲਿਆ ਹੈ (ਉਹ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੋਂ) ਪਾਰ ਹੋ ਗਏ।

ਸਦਾ ਸੱਚ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਜੋ ਐਸੇ ਸਮੂਹ ਸੰਤ ਹਨ (ਸੰ) ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਏਕਨਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ (ਤੇ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ) ਇਹ ਗੰਥ (ਨਿਰਵਿਘਨ) ਪੂਰਨ ਕਰਵਾ ਦੇਵੇ।

੨. 'ਕਵਿ-ਸੰਕੇਤ' ਮਿਟਯਾਦਾ ਦਾ ਮੰਗਲ।

ਸੁਯਾ॥ ਜਿਹ ਪਾਰ ਨ ਪਾਵਤਿਹੈ ਚਤੁਰਾਨਨ ਆਨਪੰਚਾਨਨ ਗਿਆਨਗਤੀ।
ਖਟ ਆਨਨ ਭ੍ਰਾਤ ਗਿਆਨਨ ਗਾਵਤਿ ਵਾਧਿ ਸਦਾ ਕਮਤੀ ਨ ਰਤੀ।
ਉਚਰੇਤਿ ਹਜ਼ਾਰੇ ਹੀ ਆਨਨ ਤੇ ਤਿਸ ਤੇ ਕਹੁ ਦੀਰਘ ਕਾਹਿ ਮਤੀ ?
ਕਰ ਬੇਲਵਤੀ* ਸੁਭ ਦੇਹੁ ਮਤੀ ਬਿਘਨਾਨਿ ਹਤੀ ਭਜਿ ਸਾਰਸੁਤੀ ॥ ੩ ॥

[ਚਤੁਰਾਨਨ=ਬ੍ਰਹਮਾ। ਪੰਚਾਨਨ=ਸ਼ਿਵਜੀ। ਗਿਆਨਗਤੀ=(ਸ਼ਿਵਜੀ)
ਦੇ) ਗਿਆਨ ਦੀ ਗਤੀ ਦੀ ਨਿਵਿਰਤੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ। (ਅ) (ਗਿਆਨ +

*ਸੁਧ ਪਾਠ—ਬੀਣਵਤੀ ਹੋਣਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬੇਣੂ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ—ਮੁਰਲੀ ਤੇ ਸਦੱਸੁਤੀ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ 'ਬੀਣ' ਤੇ ਏਥੇ 'ਣ' ਨੂੰ ਔਂਕੁੜ ਬੀ ਨਹੀਂ। ਜੇਗੀ ਜੋ 'ਕਿੰਗ' ਵਜਾਏ ਹਨ ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਂਸ ਦੀ ਵੰਡੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬੇਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਯਥਾ:—ਹਥਿ ਕਰਿ ਤੰਤੁ ਬਜਾਵੈ ਜੇਗੀ ਬੇਬਰ ਵਾਜੇ ਬੇਨ। ਬੇਣੂਮਤੀ ਨਾਮ ਇਕ ਨਦੀ ਦਾ ਬੀ ਹੈ।

ਅਗਤੀ) ਗਜਾਨ ਦੀ ਅਪਹਿੰਚਾਭਾਵ ਜਿੱਥੇ ਪਹਿੰਚ ਨਹੀਂ ਗਜਾਨ ਦੀ ।
 ਖਟਾਨਨ ਭ੍ਰਾਤ ਗਜਾਨਨ=ਕਾਰਤਕੇਯ ਦਾ ਭਾਈ ਗਣੇਸ਼ । (ਅ) ਕਾਰਤਕੇਯ
 ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਭਿਰਾ ਗਣੇਸ਼ । ਰਤੀ ਕਮਤੀ ਨ=ਬੋਝੀ ਵੀ
 ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਭਾਵ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ । ਹਜ਼ਾਰ ਹੀ ਆਨਨ ਤੇ=ਹਜ਼ਾਰ
 ਹੀ ਮੁਖ ਤੇ (ਸ਼ਿਸ਼ਨਾਗ) । ਦੀਰਘ ਕਾਹਿ ਮਤੀ=ਤਿਸ ਤੋਂ ਵੱਡੀ
 ਕਿਸ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਹੈ ? ਕਰ ਏਣਵਤੀ=ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਵੀਣਾ
 ਵਾਲੀ । (ਅ) (ਮੈਂ) ਬੈਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਦਾ ਪਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ ਅਰ ਸ਼ਿਵਜੀ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਬੀ ਜਿੱਥੇ ਪਹਿੰਚ ਨਹੀਂ ਤੇ ਕਾਰਤਕੇਯ ਦਾ ਭਾਈ ਗਣੇਸ਼ ਵੀ (ਜਿਸ ਨੂੰ) ਸਦਾ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਦੇ ਰਤੀ ਭਰ ਘੱਟ (ਗਾਇਨ) ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । (ਤੇ) ਹਜ਼ਾਰ ਹੀ ਮੁਖ ਤੋਂ (ਸ਼ਿਸ਼ਨਾਗ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਨੂੰ) ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ (ਭਲਾ) ਦੱਖੋ ਖਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਕਿਸ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਵੱਡੀ ਹੈ ? ਐਸੀ (ਕਵੀਆਂ ਵੇ) ਬਿਘਨਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਰਸ੍ਰੀ ਨੂੰ, (ਜਿਸਦੇ) ਹਥ ਵਿਚ ਵੀਣਾਂ ਹੈ ਮੈਂ ਭਜਦਾ ਹੋਇਆ (ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ) ਮੈਨੂੰ ਸੁਭ ਮਤਿ ਦਿਓ (ਕਿ ਗੁਰੂ ਯਸ਼ ਵਰਣਨ ਕਰਾਂ) ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—ਜਿਸ (ਪਰਮਾਤਮਾ) ਦਾ ਪਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ, ਫਿਰ ਸ਼ਿਵਜੀ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਜਿਸ ਤਕ ਪਹਿੰਚ ਨਹੀਂ, ਕਾਰਤਕੇਯ ਤੇ ਗਣੇਸ਼ ਜਿਸ ਦਾ (ਜਸ) ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ (ਪਰ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਦੇ) ਰਤੀ ਭਰ ਵਾਧਾ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, (ਅਤੇ) ਸਭ ਤੋਂ ਵਿਦੇਸ਼ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ (ਸ਼ਿਸ਼ਨਾਗ ਆਪਣੇ) ਹਜ਼ਾਰ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਜਿਸ ਦੇ (ਨਾਮ) ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹੋਰ ਵਿਚ ਬੀਣਾ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਸਰਸ੍ਰੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਜਦੀ ਹੈ, (ਹੇ ਐਸੇ ਪਰਮਾਤਮਾ) ਮੈਨੂੰ ਸੁਭਮਤੀ ਦਿਓ ਤੇ ਮੇਰੇ ਵਿਘਨ ਦੂਰ ਕਰੋ ।

੩. ਇਸ਼ ਗੁਰੂ—ਦਸੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦਾ—ਮੰਗਲ ।

ਕਬਿੱਤ ॥ ਬੇਦ ਬੇਦਿ ਨਿਰਾਕਾਰ ਜਾਂਕੋ ਕਹੈਂ ਖੇਦ ਬਿਨ ਸੋਊ ਹੈ ਆਕਾਰਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅਨੰਦ ਮੈ । ਅੰਗਦ, ਅਮਰਦਾਸ, ਰਾਮਦਾਸ, ਅਰਜਨ, ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੁਬਿੰਦ ਭਏ ਸੋਊ ਸੁਖਕੰਦ ਮੈ । ਗੁਰੂ ਹਰਿਗਇ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਪਰਮ ਜੋਤਿ ਤੇਗ ਕੇ ਬਹਾਦਰ ਬਿਸਾਰਦ ਮੁਕੰਦ ਮੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਲੋ ਪਦਾਰਥਿੰਦ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਬੰਦੋਂ ਬਿੰਦ ਦੰਦ ਹਰਿ ਦੰਦ ਹਾਥ ਬੰਦ ਮੈਂ ॥ ੪ ॥

{ ਬੇਦ=ਵੇਦ । ਬੇਦਿ=ਵਿਚਾਰਕੇ । ਨਿਰਾਕਾਰ=ਅਕਾਰ ਰਹਿਤ । }
 { ਆਕਾਰਿ=ਸਰੂਪ ਵਿਚ । ਅਨੰਦ ਮੈ=ਆਨੰਦਮਯ=ਆਨੰਦ ਸਰੂਪ । }
 { ਸੁਖਕੰਦ ਮੈ=ਸੁਖਕੰਦਮਯ=ਸੁਖਦਾਈ ਸਰੂਪ । (ਅ) ਮੇਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਲਾਭੇ । }

ਪਰਮ ਜੋਤਿ=ਮਹਾਨ ਜੋਤਿ ।

ਬਿਸਾਰਦ=ਚਤੁਰ ।

[ਵਿਸਾਰਦ ਮੁਕੰਦ ਮੈਂ=ਮੁਕਤੀ ਦੇਣ ਵਿਚ ਚਤੁਰ । ਦੰਦ=ਦੁੱਖ (ਅ) ਦੋਵੇਂ ।]

ਅਰਥ—ਵੇਦ ਵਿਚਾਰਕੇ ਜਿਸ (ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ) ਨੂੰ ਨਿਰਾਕਾਰ ਤੇ ਖੇਦ ਬਿਨ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਉਹੀ (ਨਿਰ ਆਕਾਰ) ਆਨੰਦ ਸਰੂਪ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਵਿਚ ਹੋਇਆ, (ਫੇਰ ਗੁਰੂ) ਅੰਗਦ, ਅਮਰਦਾਸ, ਰਾਮਦਾਸ, (ਗੁਰੂ) ਅਰਜਨ, ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਰੋਬਿੰਦ ਉਸੇ ਦੇ ਸੁਖਦਾਈ ਰੂਪ ਹੋਏ, (ਫਿਰ ਉਹੀ) ਪਰਮ ਜੋਤਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ, ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ (ਬਣੀ ਤੇ ਫਿਰ ਉਹੀ) ਮੁਕਤੀ ਦੇਣ ਵਿਚ ਚਤੁਰ (ਗੁਰੂ) ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਦੇ (ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਈ); (ਫਿਰ ਉਹੀ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜੋਤ ਆਈ), (ਉਨ੍ਹਾਂ) ਤੱਕ ਸਮੂਹ ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਹਾਰੇ ਸਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕਵਲਾਂ ਨੂੰ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਕੀ ਕਥਾ ਸ਼੍ਰੋਤਨ ਕੋ ਸੁਖਦਾਇ ॥

ਰੁਤਿ ਰਚਿ ਕਰਿ ਅਬਿ ਪੰਚਮੀ ਨੀਕੇ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਇ ॥ ੫ ॥

ਅਰਥ—ਹੁਣ ਸ਼੍ਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ ਪੰਜਵੀਂ ਰੁਤ ਵਿਚ ਰਚਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ।

ਰੋਪਈ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਸਮੇ ਪਤਿਸ਼ਾਹੂ । ਰਚਨੇ ਪੰਥ ਦੇ ਰਣ ਉਤਸਾਹੂ ।
 ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਸੰਗਤਿ ਆਵੈ।ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਕੋਰਨਿ ਲਜਾਵੈ॥੬॥ ਗੁਰ
 ਕੀ ਸੰਗਤ ਸੁਨਿ ਕਰ ਸਾਰੇ । ਨਹਿੰ ਬਿਖਾਦ ਕੋ ਦੇਤਿ ਨਿਹਾਰੇ^੧। ਜਬਿ ਕੀ
 ਮਾਰ ਲਈ ਕਲਮੋਟ । ਤਬਿ ਤੇ ਗ੍ਰਾਮ ਬਡੇ ਕੈ ਛੋਟ ॥੭॥ ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਸੋਂ
 ਵੈਖ ਨ ਕਰਤੇ।ਜਹਿੰ ਚਿਤ ਚਾਹਤਿ ਤਹਾਂ ਉਤਰਿਤੇ । ਸਗਰੇ ਤ੍ਰਾਸ ਪਾਇ
 ਹਟਿ ਰਹੇ । ਕੋਮਲ ਬਾਕ ਬਿਲੋਕਤਿ ਕਹੇ^੨ ॥੮॥ ‘ਜੋਧਾ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਬਲਿ
 ਭਾਰਾ । ਗੁਰੂ ਮਰੈਲਾ^੩’ ਕਰੈਂ ਉਚਾਰਾ। ‘ਕੋ ਸਮਰਥ ਤਿਹ ਸੰਗਤ ਛੋਰੇ’। ਜੋ
 ਛੋਰੇ ਨਿਜ ਜੀਯ ਨਿਬੋਰੇ^੪ ॥੯॥ ਇੰਤਨਾਦਿਕ ਕਹਿ ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਸਾਲੇ। ਤ੍ਰਾਸ
 ਧਰਹਿੰ ਪ੍ਰਭੂ ਤੇ ਸਭਿ ਕਾਲੇ । ਪਸ਼ਚਮ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਸੰਗਤ ਆਈ । ਦਰਸ਼ਨ
 ਕਰਨ ਅਧਿਕ ਧਨ ਲਜਾਈ ॥੧੦॥ ਆਨਿ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਘਾਲਜੋ ਡੋਰਾ ।
 ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ ਸੂਰਜ ਹੋਰਾ । ਸੋਚ ਸੁਨਾਨ ਠਾਨਿ ਕਰਿ ਸਾਰੇ । ਦਰਸ਼ਨ
 ਕਰਿਬੇ ਹੇਤੁ ਉਚਾਰੇ^੫* ॥੧੧॥ ਸਭਾ ਸਥਾਨ ਗੁਰੂ ਚਲਿ ਆਏ । ਸਸਤ੍ਰ
 ਬਸਤ੍ਰ ਜੁਤਿ ਅਧਿਕ ਸੁਹਾਏ । ਲਗਜੋ ਦਿਵਾਨ ਖਾਲਸੇ ਕੇਰਾ । ਆਯੁਧ

^੧ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਸੁਣਕੇ ਕੋਈ ਵੁਖ ਦੇਂਦਾ ਨਹੀਂ ਇੱਸਦਾ । ^੨(ਸੰਗਤ ਨੂੰ) ਵੇਖਕੇ ਕੋਮਲ ਵਾਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । ^੩ਜੋ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਮਾਰ ਨ ਖਾਵੇ, ਸਗੋਂ ਜਰਵਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸਕੇ । ਇਹ ਨਾਮ ਢੇਰ ਚਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ^੪ਜੀਵਨ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਾਵੇ । ^੫ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ।
 *ਪਾ:-ਉਚਾਰੇ ।

ਧਰਿ ਧਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਰਾ ॥ ੧੨ ॥ ਗਯੋ ਮੇਵੜਾ ਸੰਗਤਿ ਪਾਸ। ‘ਦਰ-
ਸ਼ਨ ਕਰਹੁ ਚਲਹੁ ਜਿਹ ਪਾਸ’। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਭਏ ਤਜਾਰ ਹਰਖਾਏ।
ਚਲੇ ਭੋਟ ਲੇ ਕਰਿ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੧੩ ॥ ਸੰਗਤ ਮਹਿ ਇਕ ਖੱਤੀ ਆਯੋ।
ਕੰਨਯਾ ਗੁਰ ਅਰਪਨਿ ਹਿਤ ਲਯਾਯੋ। ਰਾਵਾ ਗੋਤ ਬਸਹਿ ਰਵਤਾਸੀ।
ਡੋਰੇ ਮਹਿ ਬਿਠਾਇ ਤਨੁਜਾ ਸੁ ॥ ੧੪ ॥ ਸਭਾ ਸਥਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸੁਹਾਏ।
ਸਕਲ ਆਇ ਤਹਿ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਏ। ਅਰਪਿ ਅਰਪਿ ਕਰਿ ਅਨਿਕ ਅਕੋਰ।
ਪਦ ਅਰਬੰਦ ਬੰਦਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ॥ ੧੫ ॥ ਰਾਵਾ ਖੱਤੀ ਸਿਖ ਕਰ ਬੰਦਿ।
ਠਾਂਢੇ ਆਗੇ ਭਯੋ ਮੁਕੰਦ। ‘ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ! ਮੈਂ ਹੋਂ ਸ਼ਰਣਿ ਤੁਹਾਰੀ। ਗਹਯੋ
ਆਸਰਾ ਰਾਵਰਿ ਭਾਰੀ ॥ ੧੬ ॥ ਨਿਜ ਕੰਨਯਾ ਮੈਂ ਲੇ ਕਰਿ ਆਯੋ। ਗੁਰ
ਦਾਸੀ ਕਰਿਬੋ ਲਲਚਾਯੋ। ਰਿਰੰਕਾਲ ਕੋ ਮੈਂ ਉਰ ਧਾਰਾ। ਇਹੀ ਮਨੋਰਥ
ਫਲਹਿ ਉਦਾਰਾ ॥ ੧੭ ॥ ਸੇਵਹਿ ਸੇਵ ਆਪ ਕੀ ਸਦਾ। ਕਰਹਿ ਕ੍ਰਿਤਾ-
ਰਥ ਕੁਲ ਕੋ ਤਦਾ। ਮਨਹੁ ਕਾਮਨਾ ਪੁਰਹੁ ਗੁਸਾਈਂ। ਬਾਂਛਤਿ ਸਿੱਖ
ਆਪ ਤੋ ਪਾਈ’ ॥ ੧੮ ॥ ਇਮ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਿਖ ਕੇਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ
ਤੇ ਬੋਲੇ ਤਿਸ ਬੇਰੀ। ‘ਜਬਿ ਕੀ ਹਮ ਦੋਵੀ ਬਿਦਤਾਈ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਯੋ
ਕਾਲਕਾ ਮਾਈ ॥ ੧੯ ॥ ਤਬਿ ਕੋ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਕਰਨ ਹਮ ਛੋਰਾ। ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ
ਮਹਿ ਨਿਤ ਮਨ ਜੋਰਾ। ਯਾਂਤੇ ਬਨੈ ਨਗੀਂ ਇਹ ਬਾਤ। ਛਪ੍ਰੋ ਬਿਤਾਂਤ
ਨ ਸਭਿ ਬੱਖਸਾਤ’ ॥ ੨੦ ॥ ਇਹ ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਕੈ ਬਹੁ ਦੁਚਿਤਾਈ’।
ਕਠਨ ਬਨੀ ਬਿਧਿ ਕਿਮ ਬਨਿਆਈ। ਨੀਚੇ ਮੁਖ ਕਰਿ ਬਿਰਯੋ ਅਗਾਰੀ।
ਜੋਰੇ ਹਾਥ ਕਸ਼ਟ ਉਰ ਭਾਰੀ ॥ ੨੧ ॥ ਕਿਤਿਕ ਸਮੇਂ ਲੋ ਕੀਨ ਬਿਚਾਰਾ। ਪੁਨ
ਬਿਨਤੀ ਕੇ ਸਹਿਤ ਉਚਾਰਾ। ‘ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਸੁਨੀਅਹਿ, ਬਹੁ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤ। ਮੁਝ
ਕੋ ਭਈ, ਦੋਤਿ ਦੁਖ ਚੀਤ’ ॥ ੨੨ ॥ ਜਬਿ ਤੋ ਮੈਂ ਉਰ ਮੈਂ ਇਮ ਧਰੀ।
ਕੰਨਯਾ ਗੁਰਕੋ ਅਰਪਨ ਕਰੀ। ਤਬਿ ਕੀ ਮਾਤਾ ਸਮ ਸਭਿ ਕੇਰੀ। ਮਨ ਸੁ
ਭਾਵਨਾ* ਕੀਨਿ ਬਡੇਰੀ ॥ ੨੩ ॥ ਜਿਸੀ ਦੋਸ਼ ਮਹਿ ਮੋਹਿ ਅਵਾਸਾ। ਸਭਿਨਿ
ਬਿਖੈ ਇਮ ਭਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ। ਕੇਤਿਕ ਬਰਸ ਭਏ ਮੁਖ ਕਹਿਤੇ। ਲਯਾਵਨ
ਹੋਤ ਰਹੇ ਨਿਤ ਚਹਿਤੇ ॥ ੨੪ ॥ ਅਬਿ ਮਮ ਘਰ ਮੈਂ ਰਹੈ ਕੁਮਾਰੀ।

*ਦੁਹਤਾਸ, ਨਾਮ ਹੈ ਨਗਰ ਦਾ ਜੋ ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ ਦੇ ਬਣਾਏ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ। ਜਹਲਮ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ
ਹੈ। *ਪ੍ਰਭੁ ਨੂੰ। *ਚਿੱਤ ਦੀ ਚਾਹੀ (ਮੁਰਾਦ) ਸਿੱਖ ਆਪ ਤੋਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। *ਦੁਬਿਧਾ, ਦਿੰਤਾ।
*ਜੇ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤ ਕਿ ਚਿਤ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। *ਤੇ ਵੱਡੀ ਸੁਭ ਸ਼ਰਧਾ ਮਨ ਵਿਚ ਧਾਰੀ ਹੈ।

*ਪਾ:-ਸੰਭਾਵਨ।

ਕੋ ਕਰਿ ਸਕਹਿ ਨ ਅੰਗੀਕਾਰੀ । ਮਾਤਾ ਕੇ ਸਮ ਰਾਖਹਿ ਭਾਉ । ਬੰਦਨ
 ਠਾਨਹਿ ਹੋਤਿ ਅਗਾਉ ॥੨੫॥ ਜਬਿ ਕੋ ਨਾਮ ਤੁਮਾਰੋ ਲਯੋ । ਤਬਿ ਕੋ ਹੀ
 ਸਭਿ ਮਹਿ ਬਿਦਤਯੋ । ਜੋ ਮਮ ਘਰ ਮਹਿ ਬਿਰਹਿ ਕੁਮਾਰੀ । ਸਭਿ ਕੋ
 ਹੁਇ ਕਲੇਸ਼ ਤਬਿ ਭਾਰੀ ॥ ੨੬ ॥ ਯਾਤੇ ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਉਰ ਧਰੀਯਹਿ ।
 ਅੰਗੀਕਾਰ ਸੁਤਾ ਮਮ ਕਰੀਆਹਿ । ਤਜਨੋ ਗਿਹਸਤ ਤੋ ਭੀ ਰਹਿ ਪਾਸ। ਸੇਵ
 ਕਰਨ ਕੀ ਜਿਹ ਉਰ ਆਸ ॥ ੨੭ ॥ ਭਾਉ ਰਿਦੈ ਕਾ ਪਰਖਹੁ, ਸ੍ਰਾਮੀ ! ਘਟਿ
 ਘਟਿ ਕੇ ਤੁਮ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਮਮ ਮਨ ਅਰੁ ਕੰਨਯਾ ਮਨ ਕੇਗਦੋਖਹੁ ਪ੍ਰੇਮ
 ਪੁਵਾਹ ਬਡੋਰ ॥ ੨੮ ॥ ਕਰੁਨਾ ਕਰਹੁ ਸੇਵ ਨਿਜ ਲਾਵਹੁ । ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ
 ਕੈ ਚਿਤ ਹਰਖਾਵਹੁ । ਤਿਸੀ ਦੋਸ਼ ਕੋ ਸਿਖ ਪਰਵਾਰੋ । ਪਹੁੰਚੋ ਇਹੀ
 ਕਾਮਨਾ ਧਾਰੋ ॥ ੨੯ ॥ ਗੁਨ ਗਾਵਤਿ ਰਾਵਰ ਕੇ ਆਏ। ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਉ ਧਰਤਿ
 ਅਧਿਕਾਏ । ਇਮ ਕਰ ਜੋਰਿ ਕਹੀ ਬਹੁ ਬਿਨਤੀ । ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ
 ਤਜਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਗਿਨਤੀ ॥ ੩੦ ॥ ਸੰਗਤਿ ਕਰੀ ਬਿਲੋਕਨ ਠਾਂਢੀ ।
 ਪੁਰਹਿ ਆਸ ਇਨ ਮਨ ਰੁਚਿ ਬਾਢੀ । ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਮੁਸਕਾਇ ਬਖਾਨਾ ।
 ਪੁਰਹ ਕਾਮਨਾ ਸਕਲ ਸਥਾਨਾ ॥ ੩੧ ॥ ਰਹੈ ਕੁਆਰੋ ਡੋਰਾ ਨਾਮੂ* । ਕਰਹਿ
 ਸੇਵ ਬਾਸਹੁ ਹਮ ਧਾਮੂ । ਸੰਗਤਿ ਸਹਿਤ ਸਿੱਖ ਸੇ ਰਾਵਾ । ਸੁਨਨੋਂ ਬਾਕ
 ਜਬਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਗਾਵਾ ॥ ੩੨ ॥ ਹਰਖਤਿ ਭਏ ਮਨਹੁ ਨਿਧਿ ਪਾਈ । ਤਬਿ
 ਕੰਨਯਾ ਗੁਰ ਸਦਨ ਪੁਚਾਈ । ਗੁਜਰੀ ਮਾਤ ਰਹੈ ਘਰ ਜਾਂਹਿ । ਕਰੀ
 ਬਿਠਾਵਨ ਲੇ ਕਰਿ ਤਾਂਹਿ ॥ ੩੩ ॥ ਸਾਹਿਬਦੇਵਿ ਨਾਮ ਜਿਸ ਕੇਗ। ਮਸਤਕ
 ਟੇਕਿ ਸਾਸ ਕੇ ਪੈਰਾ । ਨੰਮਿ ਹੋਇਕੈ ਬੈਠੀ ਪਾਸ । ਗੁਜਰੀ ਆਸ਼ਿਖ ਕਰੀ
 ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੩੪ ॥ ਸੰਗਤਿ ਰਹੀ ਪਾਂਚ ਦਿਨ ਔਰ । ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਪਹੁੰਚੀ
 ਨਿਜ ਠੌਰ । ਪੀਛੇ ਸਾਹਿਬਦੇਵੀ ਰਹੀ । ਰਿਦੈ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਕੀਨਸਿ ਅਹੀ ॥
 ੩੫ ॥ -ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿ ਤ ਭੋਜਨ ਪਾਵੈ । ਨਤੁ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਛੁਧਿਤਿ
 ਬਿਤਾਵੈ † । ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਲੋਕਿ ਨੇਮ ਜਿਨ ਕੀਨਾ । ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਸਭਿ

* ਪਰਵਾਰਾਂ ਸਮੇਤ । † ਆਏ ਹਨ । ‡ (ਗੁਰੂ ਘਰ ਤੋਂ) ਸਭ ਬਾਈਂ (ਭੁਹਾਡੀਆਂ) ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ
 ਹੋਣ ।

* ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਵਿਆਹਵਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਵੇਖੋ ਸਫਾ ੨੬੧੬
 ਰਾਸ ੫ ਅੰਸੂ ੨੭ ਅੰਕ ੪੬ ਦੀ ਚੋਠਲੀ ਟੁਕ । 'ਕੁਆਰੋ ਡੋਰਾ' ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ
 ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵਾਂ ਜੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਕੰਵਾਰੇ ਰਹੇ । ਸੋ ਇਸਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰਕ
 ਵਿਵਾਹ ਨਹੀਂ ਗਿਣਨਾ ਚਾਹੀਏ । † ਪਾ:—ਸਿਧਿ । ‡ ਪਾ:—ਬਿਹਾਵੈ ।

ਬਿਧਿ ਚੀਨਾ ॥੩੬॥ ਤਿਸੀ ਹੇਤ ਕਰਿਕੈ ਇਕ ਬਾਰ । ਦਰਸਨ ਦੇਤਿ ਸੁ
 ਕਰੁਨਾ ਧਾਰਿਕਿਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਜੇ ਨਹਿ ਹੋਇ।ਤਿਸ ਦਿਨ ਖਾਇ ਅਹਾਰ
 ਨ ਸੋਇ ॥ ੩੭ ॥ ਇਹੀ ਨੇਮ ਕਰਿ ਸਮਾ ਬਿਤਾਯੋ । ਇਕ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ
 ਦਰਸ ਦਿਖਾਯੋ । ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਮਸਤਕ ਟੇਕਾ।‘ਕਨਾ ਮਨਸਾ?’ ਕਹਿ
 ਜਲਧ ਬਿਬੇਕਾ ॥੩੮॥ ਨੰਮਿ ਸਲਾਜ ਤਰੇ ਕਰਿ ਨੈਨ । ਬਿਨਤੀ ਸਹਿਤ
 ਕਹਤਿ ਮੁਖ ਬੈਨ । ‘ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਇਕ ਸੁਤ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖੈ। ਅਪਰ ਬਾਸਨਾ
 ਕੋਇ ਨ ਰਾਖੈ ॥ ੩੯ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪ ਕੀ ਤੋ ਮੈਂ ਪਾਉਂ । ਇਸਤੀ ਜਨਮ
 ਅਪਨ ਸੁਫਲਾਉਂ । ਜਥਾ ਅਹੈਂ ਮਮ ਸਪਤਨਿ ਕੇਰੇ । ਚਹੈਂ ਤਥਾ ਮਨ
 ਆਪਨ ਹੋਰੇ’ ॥ ੪੦ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਯੋ । ‘ਭਲੋ ਮਨੋ-
 ਰਥ ਰਿਦੇ ਉਠਾਯੋ। ਕਹਾਂ ਮਨੋਰਥ ਇਕ ਸੁਤ ਕੇਰੇ। ਪੁੱਤ੍ਰ ਖਾਲਸਾ ਹੋਯਸਿ
 ਤੇਰੇ ॥ ੪੧ ॥ ਲਾਖਹੁ ਕੋ ਇਹੁ ਗਣਤ ਨ ਆਵੈ । ਜਗ ਮੈਂ ਬਿਰ ਨਿਤ,
 ਜਨਮ ਸੁ ਪਾਵੈ। ਸਕਲ ਸਿੰਘ ਅਪਨੇ ਸੁਤ ਜਾਨੋ। ਸੁਜਸੁ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਧਾਇ
 ਮਹਾਨੋ ॥ ੪੨ ॥ ਪੁੱਤ੍ਰ ਖਾਲਸਾ ਤੇਰੇ ਭਯੋ । ਗੋਦ ਪਾਇ ਤੁਝ ਹਮ ਨੇ
 ਦਯੋ । ਮਹਿਦ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਮੇਤ ਨਿਹਾਰਹੁ। ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਬਿਲੈਦੈ ਧਾਰਹੁ’ ॥
 ੪੩॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਭਈ ਅਨੰਦ। ਮਾਨਜੋ ਬਾਕ ਹਾਥ ਕਰਿ ਬੰਦ। ਮਸ-
 ਤਕ ਟੇਕਤਿ ਨਿਜ ਘਰ ਗਈ। ਸੰਤਤਿ ਜਾਨਿ ਹਰਖ ਨਿਜ* ਭਈ ॥੪੪॥
 ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ ‘ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਕੋ ਡੇਰਾ ਆਵਨ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨੈ ਨਾਮ
 ਪ੍ਰਥਮੇ ਅੰ: ॥੧॥ ੨. [ਭਾਈ ਜੱਗਾ ਸਿੰਘ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸੇਵਕ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਕ ਸਿਖ ਪ੍ਰੇਮੀ ਗੁਰੂ ਪਗ ਸੇਵ ਕਰੈ ਦਿਨ ਰੈਨ । ਪੱਖਾ ਗਹਿ
 ਕਰਿ ਬਾਉ ਕੋ ਝੋਲਤਿ ਦੇਖਤਿ ਨੈਨ ॥੧॥ ਰੋਪਈ ॥ ਨਾਮ ਜਗਾ ਸਿੰਘ ਤਿਸ
 ਕੋ ਕਹੈ ਚਰਨ ਪਖਾਰਹਿ ਕਰ ਮਹਿ ਗਹੇ। ਚਾਂਪੀ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਉਰ ਧਰਿਕੈ।
 ਪਨਹੀ ਝਾਰਹਿ ਧਰਹਿ ਸਧਰਿਕੈ ॥ ੨ ॥ ਅਪਰ ਜਿ ਖਿਜਮਤ ਦਾਰ
 ਨਿਹਾਰੈਂ । ਤਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ਈਰਖਾ ਧਾਰੈਂ। ਕਟਕ ਬਾਕ^੧ ਬਹੁ ਬਾਰ ਕਹੀਤੇ ।
 ਜਬਿ ਗੁਰ ਤੇ ਕਿਤ ਦੂਰ ਲਹੀਤੇ ॥ ੩ ॥ ਨਿਕਟ ਰਹਿਨ ਗੁਰ ਕੋ ਨਹਿ
 ਸਹੈਂ । ਮਨਹੁ ਸ਼ਰੀਕ ਆਪਨੋ ਲਹੈਂ । ਜੱਗਾ ਸਿੰਘ ਕੂਛ ਮਨ ਨਹਿ ਧਰੈ।
 ਪ੍ਰੇਮ ਅਧਿਕ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰੈ ॥ ੪ ॥ ਬਹੁਤਾ ਨਹਿ ਏਲੈ ਕਿਹ ਸਾਬ । ਏਕ
 ਪਰਾਇਨ ਸੇਵਾ ਨਾਥ^੨ । ਕਮਲ ਬਿਲੋਚਨ ਕੋ ਬਿਕਸਾਵੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਸੂਰਜ

^੧ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ। ‘ਭਾਵ ਨਵੇਂ ਤੋਂ ਨਵਾਂ ਦੰਦਾ ਰਹੇਗਾ।’^੨ਭਾਵ ਉਸ ਨਾਲ ਦੂਜੇ ਖਿਦਮਤਗਾਰ
 ਈਰਖਾ ਕਰਦੇ ਸਨ । ^੩ਕੋਝੇ ਵਾਕ । ^੪ਮਾਲਕ ਦੀ ਇੱਕ ਸੇਵਾ ਦੇ ਆਸਰੇ ਰਹੈ *ਪਾ:—ਚਿਤ ।

ਦਰਸਨ ਪਾਵੈ ॥੫॥ ਜਬਿ ਦੇਖੈ ਸ੍ਰੀ ਮਖ ਸਸਿ ਓਰਾ । ਲੋਚਨ ਕਰੈ ਚਕੋ-
 ਰਨ ਜੋਰਾ । ਉਰ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਗੁਰੂ ਭੀ* ਜਾਨੈ । ਯਥਾ ਭਗਤਿ ਕੋ ਬਿਸ਼ਨੁ
 ਪਛਾਨੈ ॥੬॥ ਇਕ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਪੌਢਤਿ ਭਏ । ਦਾਸਨਿ ਲਖਜੋ ਸੁਪਤਿ
 ਹੋ ਗਏ । ਜੱਗਾ ਸਿੰਘ ਕੋ ਨਿਨੁਰ ਬਖਾਨੈ—‘ਜਬਿ ਕਬਿ ਸੇਵ ਅੱਗੁ ਹੁਇ
 ਠਾਨੈ’ ॥ ੭ ॥ ਸੇਵਕ ਅਪਰ ਜਿ ਕਰਹਿ ਨਿਕਾਸਨਿ’ । ਆਗੈ ਤੂੰ ਹੋਵਤਿ
 ਸਭਿ ਦਾਸਨਿ’ । ਤੋਰੇ ਸਮ ਕੇਤਿਕ ਬਨਿ ਆਗੈ’ । ਛੋਰਿ ਟਹਿਲ ਕੋ ਨਿਜ
 ਘਰ ਭਾਗੈ ॥ ੮ ॥ ਅਬਿ ਤੇਰੀ ਬਾਰੀ ਦਿਖਿ’ ਕੈਸੇ । ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵ ਕਮਾ-
 ਵਹਿ ਜੈਸੇ’ । ਸੁਨਿਕੈ ਜੱਗਾ ਸਿੰਘ ਨਹਿ ਭਾਖਾ।ਪੁੰਮ ਧਰੇ ਸੇਵਾ ਅਭਿਲਾਖਾ
 ॥ ੯ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜਾਗਤਿ† ਤੂਸਨਿ ਸੁਨੈ’ । ਬਿਨਾ ਭਾਵਨਾ ਤੇ ਸੇ ਗਿਨੈ ।
 ਗਾਤੇ ਬਿਤਾਇ ਓਠੇ ਲਖਿ ਪ੍ਰਾਤਿ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿ ਸੋ ਬਾਤ॥੧੦॥
 ਬੈਠਿ ਦਿਵਾਨ ਮਝਾਰ ਹਕਾਰਾ । ਜੱਗਾ ਸਿੰਘ ਕੋ ਸੰਗ ਉਚਾਰਾ । ‘ਤੋ ਕਹੁ
 ਨਿਸਾ ਬਿਖੈ ਗਨ ਦਾਸ । ਕਹਤਿ ਹੁਤੇ ਕਜਾ ? ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੧੧ ॥
 ਗਿਰਾ ਕਠੋਰ ਸੁਨਾਈ ਪਰਤਿ । ਕੌਨ ਤੋਹਿ ਸਨ ਮਤਸਰ ਧਰਤਿ ?’
 ਸੁਨਿਕੈ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਿਨ ਆਖਾ । ‘ਪ੍ਰਭੂ ਜੂ ! ਮਝ ਕੋ ਕਿਹੁ ਨਹਿ ਭਾਖਾ
 ॥੧੨॥ ਕਜੋ ਮਤਸਰ ਕਿਨ ਕਰਨੀ ਅਹੈ’ । ਮਮ ਉਰ ਚਾਹ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤਵ
 ਲਹੈ’।ਇਸ ਮਹਿ ਸਾਂਝ ਕਿਸੇ ਕੀ ਨਾਂਹਿਨ।ਅਪਰ ਰਿਦੇ ਮਮ ਕੋ ਕਬਿ ਚਾਹ
 ਨੈ॥੧੩॥ਜੱਗਾ ਸਿੰਘ ਕੋ ਸੁਨਿ ਬਚ ਸਾਰੇ । ਸਗਰੇ ਖਿਜਮਤਦਾਰ ਹਕਾਰੇ ।
 ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਇ ਦਿਵਾਨ ਮਝਾਰੀ । ਮੰਗਵਾਇਵ ਬਾਸਨ ਭਰਿ ਬਾਰੀ’
 ॥੧੪॥ਇਕ ਪਥਰੀ ਇਕ ਦਯੋ ਪਤਾਸਾ।ਆਇਸੁ ਦੀਨਸਿ ਦਾਸ ਜਿ ਪਾਸਾ।
 ‘ਇਨ ਦੋਇਨ ਕੋ ਜਲ ਮਹਿ ਧਰਿਯਹਿ । ਏਕ ਜਾਮ ਲੋ ਇਨਹੁ ਨਿਹਰਿ-
 ਯਹਿ’॥੧੫॥ਬਾਸਨ ਮਹਿ ਦੋਨਹੁ ਤਬਿ() ਪਾਏ । ਅਪਰ ਖਜਾਲ ਮਹਿ ਪੁਨ
 ਬਿਰਮਾਏ । ਏਕ ਪਹਿਰ ਬੀਤਜੋ ਤਬਿ ਚਹਜੋ । ਦਾਸਨ ਸਾਥ ਬਾਕ ਅਸ
 ਕਹਜੋ॥੧੬॥‘ਪਥਰੀ ਅਪਰ ਪਤਾਸਾ ਜੋਉ।ਨੀਰ ਨਿਕਾਸਿ ਆਨੀਐਦੋਉ’।
 ਪਾਣੀ ਬਿਖੈ ਪਾਨ ਜਬਿ ਡਾਰਾ।ਪਾਹਨਕੋ ਤਤਕਾਲ ਨਿਕਾਰਾ॥੧੭॥ਢਰਜੋ’^{੧੦}

^੧ਕਰਦਾ ਹੈ । ^੨ਕੱਢ ਦੇਸੇ । ^੩ਦਾਸਾਂ ਤੋਂ । ^੪ਤੇਰੇ ਜਹੇ ਕਈ ਅੱਗੇ ਬਣੇ । ^੫ਵੇਖੀਏ । ^੬ਜਾਗਦੇ
 ਸਨ, ਦੁੱਖ ਚਾਪ ਸੁਣਦੇ ਰਹੇ । ^੭ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਉਂ ਈਰਖਾ ਕਰਨੀ ਹੈ । ^੮ਮੇਰੇ ਰਿਦੇ ਵਿਚ
 ਆਪਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਲੈਣ ਦੀ ਚਾਹ ਹੈ । ^੯ਪਾਣੀ ਦਾ ਭਰਿਆ ਭਾਂਡਾ । ^{੧੦}ਘੁਲਿਆ ।

*ਪਾ:—ਹੀ । †ਪਾ:—ਜਾਗੂਤ । ‡ਪਾ:—ਕੁਛ । §ਪਾ:—ਤੁਮ । ()ਪਾ:—ਤਿਨ ।

ਪਤਾਸਾ ਪਾਨੀ ਹੋਵਾ । ਤਿਸੁ ਅਕਾਰ ਕੋ ਨਾਂਹਿਨ ਜੋਵਾ । ਇਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂਤ
 ਦਿਖਾਇ ਸਭਿਨਿ ਕੋਬਿਦਤਿ ਕਰਨ ਕੋ ਕਹਨੋ ਬਚਨ ਕੋ ॥੧੮॥ 'ਕੋਮਲ
 ਮਧੁਰ ਪਤਾਸਾ ਜੋਇ । ਮਿਲਿ ਜਲ ਸੰਗ ਏਕ ਰਸ ਹੋਇ । ਹੁਤੋ ਕਠੋਰ ਜੁ
 ਪਾਬਰ ਬਿਰਸਾਤਿਸਕੇ ਅੰਤਰ ਨੀਰ ਨ ਪਰਸਾ ॥੧੯॥ ਤਿਮਜਾਨੋ ਇਹੁ ਦਾਸ
 ਹਮਾਰੇ । ਸੁਨਹੁ ਖਾਲਸਾ ਕਰਿ ਨਿਰਧਾਰੇ ਸਦਾ ਸਮੀਪ ਹਮਾਰੇ ਰਹੋ । ਏਕ
 ਨਹੀਂ ਗੁਨ ਮਨ ਮੈਂ ਲਹੋ ॥੨੦॥ ਦੂਰ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਸਿਖ ਚਲ ਆਵਤਿ ਸ਼ਰਧਾਲੂ
 ਧਰਿ ਭਾਉ ਸਮਾਵਤਿ । ਸਾਕਤ ਦਾਦਰ ਜਲ ਮਹਿ ਬਾਸਾ । ਗੁਰ ਗੁਨ
 ਕਮਲ ਸਾਰ ਨਹਿ ਤਾਸਾ ॥੨੧॥ ਅਵਗੁਨ ਜੇ ਸਿਬਾਲ ਕੇ ਗਾਹੀ । ਗਜਾਨ
 ਅਨੰਦ ਸਮ ਰੀਧ ਨ ਪਾਹੀ । ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਅਲਿ ਨਿਕਟਨਰਹੈ । ਖੋਜਿ ਖੋਜਿ
 ਗੁਰ ਕਮਲ ਜਿ ਲਹੈ ॥ ੨੨ ॥ ਤਾਤਕਾਲ ਰਸ ਲੇ ਸੁਖ ਪਾਵੈ । ਸਾਰ
 ਗਹੀਨ ਅਸਾਰ ਲਖਾਵੈ । ਸਾਕਤ ਬਾਇਸ, ਸੰਤ ਮਰਾਲ । ਸੰਗ ਰਹੇ ਭੀ
 ਅਪੁਨੀ ਚਾਲ ॥੨੩॥ ਚੀਚੜ ਜੋਕ ਲਗੈਂ ਬਨ ਮਾਂਹੀ । ਰੁਧਰ ਪਾਨ, ਪੈ ਗੁਨ
 ਲਖਿ ਨਾਂਹੀ । ਇੰਤਜਾਦਿਕ ਕਹਿ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ । ਤਾੜਨ ਕਰੇ ਦਾਸ
 ਤਿਸ ਬਾਰਾ ॥ ੨੪ ॥ 'ਸਿਖ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਬਿਸਾਲ ਕਿ ਨਾਲ' । ਕਰਤਿ ਮੂਢ
 ਮਤਿ ਮਤਸਰ ਜਾਲ । ਜੇ ਕਰ ਹਮਨੇ ਪੁਨ ਪਹਿਚਾਨੇ । ਤੁਮ ਕੋ ਦੋਇ
 ਸਜਾਇ ਮਹਾਨੇ ॥ ੨੫ ॥ ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਕੋ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਇ । ਸਨਮਾਨਯੋ
 ਕੋਮਲ ਬਚ ਗਾਇਹਾਬ ਜੋਰਿ ਕਰ ਤਬਿ ਸਭਿ ਦਾਸ । ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਪਗ
 ਪੰਕਜ ਪਾਸ ॥ ੨੬ ॥ ਬਖਸ਼ਾਵਨ ਔਗੁਨ ਸਭਿ ਕਰੈਂ । ਗੁਰ ਕੋ ਬਾਕ ਰਿਦੇ
 ਮਹਿ ਧਰੈਂ । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਿੱਖਸਾ ਦਿਖਰਾਈ । ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਗੁਰ ਗੋਸਾਈਂ
 ॥ ੨੭ ॥ ਭੀਮਚੰਦ ਕਪਟੀ ਮਤਿਮੰਦ । ਲਰਤਿ ਮਰਤਿ ਦੁਖ ਪਾਇ
 ਬਿਲੰਦ । ਵਹਿਰ ਮੇਲ ਕੀ ਬਾਤ ਬਨਾਈ । ਅੰਤਰਗਤੀ ਵਿਰੋਧ ਉਠਾਈ
 ੧. ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂਤ) ਖੁਹਲਕੇ ਦੱਸਣ ਲਈ । ੨. ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪੀ ਕਵਲ ਦੀ । ੩. ਅਵਗੁਣਾਂ
 ਰੂਪੀ ਜਾਲੇ (ਨਿਵਾਲ) ਦੇ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੪. ਭਾਵ, ਜਿਵੇਂ ਵੱਡੇ ਕਮਲ ਦੀ
 ਸੁਗੰਧੀ ਨਹੀਂ ਮਾਣਦਾ ਤਿਵੇਂ ਸਾਕਤ ਗਿਆਨ ਅਨੰਦ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਨਹੀਂ ਮਾਣਦਾ । ਮਾਰੂ ਮ:
 ੧ ਵਿਚ ਦੇ 'ਬਿਮਲ ਮਝਾਰ' ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭਾਵ ਇੱਥੇ ਕਥਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ੫. ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ
 ਰੂਪੀ ਭੋਰੇ (ਭਾਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ । ੬. ਖੋਜ ਖੋਜ ਕੇ ਗੁਰੂ ਰੂਪੀ ਕਵਲ ਨੂੰ ਲੱਭ
 ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ੭. ਸਾਰ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਤੇ ਸੰਸਾਰ) ਨੂੰ ਅਸਾਰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ । ੮. ਕਾਂ, (ਸੰਸ
 ਭਾਵੇਂ) ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ ਭਾਵ ਇਕੱਠੇ ਵੀ ਰਹਿਣ (ਪਰ ਫਿਰ) ਬੀ ਆਪਣੀ ਚਾਲ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ ।
 ੯. ਪਰ ਦੋਧ ਦਾ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ । ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ ਕਿ ਦੁੱਧ ਦੀ ਸਾਰ ਵੱਛਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ।
 ੧੦. ਬਹੁਤੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸਿੱਖ ਦੇ ਨਾਲ ।

॥ ੨੮ ॥* ਨਿਜ ਮੰਤ੍ਰਿਨ ਕੋ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਇ । ਮਸਲਤ ਕੀਨੀ ਮਿਲਿ
ਸਮੁਦਾਇ।^੧ਅਬਿ ਤੋ ਸ਼ਾਂਤਿ ਬਖੇਰਾ ਭਯੋ। ਤਉ ਪੰਥ ਵੇਖਉ ਬਿਰਧਯੋ॥੨੯॥
ਲੜਨ ਗੁਰੁ ਸੰਗ ਬਨਹਿ ਨ ਕੋਈ। ਸੁਭਟ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਮਾਰਤਿ ਸੋਈ । ਦਿਨ
ਪ੍ਰਤਿ ਹੋਵਹਿ ਖਰਚ ਬਿਸਾਲਾ। ਰਾਖਹੁ ਸੰਧਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਾਲਾ॥੩੦॥ ਜਬਹਿ
ਦਾਵ ਕੁਛ ਲਗਹਿ ਹਮਾਰੇ । ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਤੋ ਵੇਹਿ ਨਿਕਾਰੇ । ਸ਼ਾਮ^੨
ਉਪਾਇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਇਹ ਕਹੈਂ । ਜੇ ਨ ਬਨੈ ਤੋ ਦੂਜੇ^੩ ਗਹੈਂ ॥ ੩੧ ॥ ਰਾਜ-
ਨੀਤ ਕਰਨੀ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਸੰਧਿ ਕਰੇ ਕਾਰਜ ਹੁਇ ਜਾਵੈ । ਗੁਰ ਢਿਗ ਰਹੈ
ਵਕੀਲ ਹਮਾਰੇ । ਲੋਹਿ ਭੇਤ ਸਭਿ ਕਰਿ ਨਿਰਧਾਰੇ॥੩੨॥ ਇਕ ਤੋ ਸਿੰਘ
ਕਰੈਂ ਨੁਕਸਾਨ । ਬਰਜਤਿ ਰਹੈ ਹੋਹਿ ਤਿਸ ਬਾਨ^੪। ਚਤਰ ਸੁਮਤਿ ਮਹਿੰ^੫
ਜੋ ਮਿਲਿ ਜਾਇ । ਅਸ ਨਰ ਭੇਜਹਿ ਮਤੋ ਪਕਾਇ^੬ ॥੩੩॥ ਅਪਨੇ ਸਚਿ-
ਵਨ ਮਹਿ ਤੇ ਬੀਨ। ਪੰਮਾ ਮਾਰੜ^੭† ਲਖਨੋ ਪ੍ਰਬੀਨ । ਤਿਸ ਕੋ ਸਭਿ ਗਾਥਾ
ਸਮੁਝਾਈ । ‘ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਕਟ ਰਹਹੁ ਤਹਿ ਜਾਈ ॥ ੩੪ ॥ ਦਾਵੰਘਾਤ
ਸਭਿ ਮਤਿ ਮਹਿ ਧਰੈ । ਹਮ ਪੈ ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਪਠਵਨ ਕਰੈ । ਜਬਿ ਜਾਨ-
ਹਿਗੋ^੮ ਸਰ ਹੈ ਕਾਰ। ਤਾਬ ਹੀ ਪੁਰਿ ਤੇ ਵੇਹਿ ਨਿਕਾਰ’॥੩੫॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ
ਬਹੁ ਕਪਟ ਸਿਖਾਯੋ । ਕੁਛ ਅਕੋਰ ਦੈ ਚਹਤਿ ਪਠਾਯੋ । ਸੁੰਦਰ ਚੰਚਲ
ਬਲੀ ਤੁਰੰਗ । ਡਾਰਿ ਜੀਨ ਜਰਿ ਕਸਿ ਕੇ ਸੰਗ’ ॥ ੩੬ ॥ ਜੁਗ ਬੰਦੂਕ
ਅਜਾਇਬ ਆਈ । ਸੋ ਭੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹੋਤ ਪਠਾਈ:-‘ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਬਿਨਤੀ
ਬਹੁ ਕਰਿਕੇ । ਮਹਾਂ ਸੁਮਤਿ ਤੇ ਰਹੁ ਢਿਗ ਗੁਰ ਕੇ’ ॥ ੩੭ ॥ ਬਹੁ ਸਿੱਖਯਾ
ਕੋ ਦੀਨਿ, ਪਠਾਯੋ । ਚੜ੍ਹਿ ਪੰਮਾ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਆਯੋ । ਉਤਰਜੈ ਆਨਿ
ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ । ਪੂਰਬ ਸੁਧ ਪਠਿ ਦੂਰੇ ਤਾਂਹੀ ॥ ੩੮ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਨਿਕੈ
ਕਰਿਵਾਯਹੁ ਡੇਰਾ। ਹਿਤ ਸੇਵਾ ਨਰ ਪਠਿ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਰਾਜਨੀਤਿ ਜਗਮਹਿ
ਬਿਰ ਜੈਸੇ । ਕਲਗੀਧਰ ਬਰਤੈਂ ਸਭਿ ਤੈਸੇ ॥ ੩੯ ॥ ‘ਰਹਿਨ ਹੋਤ ਢਿਗ
ਸਦਾ ਤੁਮਾਰੇ । ਭੇਜਨੋ ਭੀਮਚੰਦ ਹਿਤ ਧਾਰੇ । ਹਿਤ ਰਾਵਰ ਕੇ ਪਠੀ ਉਪਾ-

^੧ਮੈਰੀ । ^੨ਦੂਜੇ (ਉਪਾਵ) । ^੩(ਸਾਡਾ ਵਕੀਲ) ਰੋਕਦਾ ਰਹੇਗਾ ਤਿੱਬੇ ਰਹਿਕੇ । ^੪ਸੁਮਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਬੀਨ (ਵਕੀਲ) ਜੋ ਮਿਲੇ । ^੫ਮਚਲਾ, ਜਿੱਦੀ । (ਅ) ਮਾਚੇ ਤੋੜ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਮਾਚੜ, ਅਫੀਮੀ । (ੳ) ਨਿਰਲੱਜ । ^੬(ਅਸੀਂ) ਜਾਣਾਂਗੇ । ^੭ਜ਼ਰੀ ਨਾਲ ਕੱਸੀ ਹੋਈ । ^੮ਪੰਮਾ ਬੋਲਿਆ:-

*ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੩੯ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ । †ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਪਾਠ ਮਾਚੜ ਹੈ ਛਾਪੇ ਵਿਚ ਪਾਠ ਪਾਚੜ ਹੈਸੀ । ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਬੀ ਪਾਠ ਮਾਚੜ ਹੈ । ਮਾਚੇ ਤੋੜ ਵਢੇ ਅਫੀਮੀ ਨੂੰ ਕਹਿਦੇ ਹਨ । ਉਸੇ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਮਾਚੜ ਹੈ । ਪਾਚੜ ਬਹੁਤਾ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ।

ਯਨ।ਪਰਸਨ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਮ ਪਾਯਨ^੧॥੪੦॥ ਨਿਜ ਆਗਵਨ ਹੇਤ
ਸਭਿ ਭਨਿਯੋ । ਗੁਰ ਪਰਵਾਰ ਸਭਾ ਜੁਤਿ ਸੁਨਿਯੋ।ਉਤਰ ਪਰਯੋ ਸੋ ਨਿਸਾ
ਬਿਤਾਈ । ਪਾਤਿ ਭਈ ਬਹੁਰੋ ਦਿਖਰਾਈ^੨ ॥ ੪੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ
ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੰਚਮੇ ਰੁੜੇ ‘ਦਾਸਨ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੁਤੀਓ ਅੰਸੁ ॥ ੨ ॥

੩. [ਪੰਮਾ ਮਾਰਡ ਦੁਤ ਹੋਕੇ ਰਿਹਾ । ਘੋੜੇ ਵੇਟੇ ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਾ ਲਗਾਇ ਕਰਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਖਾਲਸਾ ਆਇ । ਸੋਢੀ
ਬੇਦੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਫਿਗ ਸੋਭਤਿ ਜਿਉਂ ਸੁਰਗਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰੋਪਈ ॥ ਪੰਮਾ ਮਾਰਡ
ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਾਲਏ ਅਕੋਰਨ ਆਵਨਿ ਧਾਰਾ । ਖਰੋ ਤੁਰੰਗ^੩ ਖਰੋ ਕਰਿ
ਆਗੇ।ਤੁਪਕ ਧਰੀ ਦੈ ਦੇਖਨਿ ਲਾਗੇ॥੨॥ਕਰਿ ਜੋਰਤਿ ਠਾਨਤਿ ਭਾ ਨਮੋ
ਬੈਠਨੋ ਨਿਕਟ ਸਫਲ ਤਿਹ ਸਮੇ । ‘ਭੀਮਚੰਦ ਨ੍ਰਿਪ ਕੀਨਸਿ ਬਿਨਤੀ ।
ਕਰੀ ਸੰਧਿ ਤੁਮ ਸੋਂ ਤਜਿ ਗਿਨਤੀ॥੩॥ਜਾਨਤਿ ਭਾ ਚਿਤ ਹੁ ਗੁਰਸਾਰੇ
ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਨ ਮਹਿ ਜਿਸਚਿਤ ਰਾਚੇ’।ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਅਸ ਬੈਨ ।
ਕਹਨੋ ਪ੍ਰਭੂ ਤਿਸ ਦਿਸ਼ਿ ਕਰਿ ਨੈਨ ॥ ੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਂਕ ॥ ‘ਪੰਮਾ ਵਜ਼ੀਰ ।
ਆਖਰ ਬਿਪੀਰ’^੪ । ਬਾਮਨ ਕਾ ਬੋਲ । ਸਮਝ ਬਿਨ ਸੋਲ^੫* । ਰਾਜਪੂਤ
ਕੀ ਜਾਤ । ਨ ਮੀਤ ਸਾਧੂ ਨ ਤਾਤਿ ਮਾਤਿ^੬ ॥ ਹੋਰ ॥ ਜੇ ਰਤੁ ਲਗੈ ਕਪੜੇ

ਜਾਮਾ ਹੋਇ ਪਲੀਤੁ ॥ ਜੇ ਰਤੁ ਪੀਵਹਿ ਮਾਣਸਾ ਤਿਨ ਕਿਉ ਨਿਰਮਣੁ ਚੀੜੇ’^੭ ॥

ਰੋਪਈ ॥ ਤਰਕਤਿ ਗੁਰ ਕੋ ਬਾਕ ਸੁਨੋ ਜਬਿ । ਹੇਤ ਹਟਾਵਨਿ ਪੰਮਾ ਕਹਿ
ਤਬਿ।‘ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ! ਕੇ ਕਰਹਿ ਕੁਕਰਨੀ।ਫਿਰ ਪਛੁਤਾਇ ਪਰੈ ਜੋ ਸ਼ਰ-
^੧(ਆਪ ਦੇ) ਕਮਲਾਂ ਵਰਗੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨਾ (ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ) ਭਾਵ ਮੱਥਾ
ਟੇਕਦੇ ਸਨ । ^੨ਫਿਰ ਸਵੇਰ ਹੋਈ ਦਿਖਾਈ ਦਿਤੀ । (ਅ) (ਭੱਟਾ) ਸਵੇਰ ਹੋਈ ਨੂੰ ਦਿਖਾਈ ।
^੩ਵੰਗਾ ਘੋੜਾ । ^੪ਨੀਤ ਨੂੰ ਬੇਪੀਰਾ (ਨਿਕਲੇਗਾ) । ^੫ਟੰਢ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ (ਮੁਖਦਾਈ) ਹੈ ਪਰ
ਬਿਸਮਝਿਆਂ ਨੂੰ । [ਸੰਸ: , ਸੋਲ=ਟੰਢਾ] । (ਅ) ਸੋਲਾਂ (ਆਣ) ਬੇ ਸਮਝੀ ਦਾ ਹੈ(ਇਸ ਖ਼ਾਹਮਣ
ਦਾ ਬਚਨ) । ^੬ਨਾ ਸਾਧੂ ਦੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪਿਤਾ ਮਾਤਾ ਦੀ ਮਿੱਤ੍ਰ ਹੈ ।

* ਪਾ:- ਸਮਝ ਬਿਨਸੋਲ ।

† ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਰਾਜ ਕਰਣਹਾਰਾਂ ਤੋਂ ਹੈ ਜੋ ਰਾਜ
ਦੀ ਖਾਤਰ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਸਾਧੂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਇਹਾਜ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਜਿਵੇਂ ਅਖੌਤ ਹੈ ‘ਰਾਜ ਪਿਆਰੇ
ਰਾਜਿਆਂ ਵੀਰ ਦੁਪਰਿਆਰੇ’ । ਰੁਤੂ ਜੀ ਨੂੰ ਜੋ ਪਹਾੜੀਆਂ ਰਾਜਿਆਂ ਵਲੋਂ ਦਗੋ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਹੋ
ਦੁਕੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਵਲ ਸੈਨਤ ਹੈ । ਇਹੋ ਭਾਵ ਅਗਲੇ ਵਾਕ (ਸੰਗ ੧੦) ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ
ਘਰਾਣਿਆਂ ਨੇ ਕਈ ਵੇਰ ਜੰਮਣ ਵਾਲੇ ਮਾਰੇ ਹਨ, ਇਹ ਲੋਕ ਪਾਲਣਹਾਰਿਆਂ ਤੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਿੱਤ੍ਰਾਂ
ਤੋਂਕ ਨੂੰ ਬੀ ਮਾਰੇ ਨਹੀਂ ਟਲਦੇ । ਰੁਤੂ ਜੀ ਜਣਾ ਇਹ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਪੰਮਾ ਬੀ ਦਗੋ
ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਘੱਲਣ ਵਾਲੇ ਬੀ ਕਪਟ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ।

‡ ਇਹ ਸਲੋਕ ਮਾਝ ਰਾਗ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਹੈ ।

ਨੀ ॥ ੫ ॥ ਤਿਸ ਕੇ ਤਸਾਗਨਿ ਨਹਿ ਬਨਿ ਆਵੈ । ਏਵ ਆਪ ਸਮ ਗੁਰੁ
ਅਲਾਵੈ^੧ । ਅਪਰ ਸਿੱਖ ਸੋਢੀ ਗਨ ਪਾਸ । ਸੁਨਿ ਦੁਇ ਦਿਸੁ ਤੇ ਕਰਤਿ
ਪ੍ਰਕਾਸੁ ॥ ੬ ॥ ‘ਮਹਾਰਾਜ ! ਇਸ ਹੀ ਬਿਧਿ ਅਹੈ । ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਰਾਵਰ
ਅਬਿ ਕਹੈ। ਤਉ ਦੇਖੀਅਹਿ ਆਪ ਬਿਚਾਰ । ਨਿਤ ਹੀ ਕਰਨ ਜੈਗ ਬਲ
ਧਾਰਿ॥੭॥ ਮਾਰਨ ਮਰਨ ਹੋਤਿ ਸਮੁਦਾਈ। ਯਾਂ ਤੇ ਭਲੀ ਨ ਨੀਤ ਲਰਾਈ^੨ ।
ਕਰਨੀ ਸੰਧਿ^੩ ਅਹੈ ਅਬਿ ਨੀਕੀ । ਇਮ ਇੱਛਾ ਹੈ ਸਭਿ ਕੇ ਜੀਕੀ ॥
੮॥ ਜੁੱਧ ਬਿਸਾਲ ਭਏ ਬਹੁ ਤੋਰੇ । ਲਰਤਿ ਹਜ਼ਾਰੇਂ ਸਭਟ ਨਿਬੋਰੇ^੪ । ਇਮ
ਸੁਨਿਕੈ ਸਭਿ ਤੇ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਕਰਤਿ ਸੁਨਾਵਾਨਿ ਏਲੋਬਾਨੀ॥੯॥ ਸੁਖਵਾਕ॥
‘ਅਧਿਕ ਭਲਾ ਰਜਪੂਤਿ ਕੁਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜੰਮਨਾ ਸੁਤਰੁ^੫ । ਪਾਲਨ-
ਹਾਰਿਆਂ ਮਾਰਿਕੈ ਪੂਤਿ ਮੀਤ ਸਿਰ ਕਤਰੁ^੬ ॥੧੦॥ ਭਲਾ ਨ ਹੋਇ ਪਹਾ-
ੜੀਆ ਸਮੁਝਿ ਬਿਸਾਹੀ ਲੇਯ^੭ । ਆਇ ਭੀੜ ਸਾਧੂ ਬਨੇਂ ਦਗਾ ਬਾਪ ਕੇ
ਦੇਯ^੮ ॥ ੧੧ ॥ ‘ਘਰਿ ਮੈਂ ਅੰਨ ਦੁਧ ਭਾਤ ਬਹੁ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇਵਨ ਮਾਝ ।
ਕਰੋ ਮੀਤ ਤਬਿ ਪਰਬਤੀ ਸਮੇ ਕਾਮ ਕੇ ਬਾਝ^੯ ॥੧੨॥ ਬਾਤ ਕਰੈਂ ਅਤਿ*
ਮੋਹਿ ਕੀ ਅੰਤਰ ਦੁਬਿਧਾ ਪੂਰ^{੧੦}। ਲੈਣੇ ਸਿਉਂ ਖਾਣੇ ਭਲਾ ਬਿਪਤਾ ਵਿਖਿ
ਰਹਿੰ ਦੂਰ^{੧੧} ॥੧੩॥ ਚੋਖਈ ॥ ਸੁਨੋ ਸਭਾ ਸਭਿ ਏਵ ਪਹਾਰੀ । ਕਰਹਿੰ ਦਗਾ
ਨਿਜ ਬਾਪ ਸੰਗਾਰੀ । ਹਮਰੇ ਸੰਗ ਕਹਾਂ ਸੁਧ ਹੋਇੰ । ਕਟੁ ਤੂੰਬੀ ਕਬਿ
ਮਧੁਰ ਨ ਜੋਇ॥੧੪॥ ਸੁੰਨ ਪੂਛ ਕਬਿ ਹੋਇ ਨ ਸੂਧੀ । ਜੇ ਨਲਕੀ ਮਹਿੰ
ਰਾਖਹਿੰ ਰੂਧੀ^{੧੨} ॥ ਜਿਸ ਕਿਸ ਕੇ ਜਿਮ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ । ਕਬਹੂੰ ਨ ਬਿਨਸੈ
^੧ਆਪ ਵਰਗੇ ਗੁਰੁ ਇੰਦ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । ^੨ਨਿਤ ਦੀ ਲੜਾਈ । ^੩ਸੁਲਹ । ^੪ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦਾ ਕੁਲ
ਡਾਢਾ ਮਾੜਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਹੜੇ ਜੰਮਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੈਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ [ਅਤਿਭਲਾ, ਵੱਡੇਕਤੀ ਹੈ] ।
^੫ਪਾਲਣਹਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਮਿੱਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਸਿਰ (ਤਕ ਕਟ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ^੬ਪਹਾੜੀਆਂ ਵੋਲੋਂ
ਭਲਾ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਸਾਹ ਸਮਝਕੇ ਕਰੋ । ^੭(ਆਪਣੇ ਤੇ) ਭੀੜ ਆ ਬਣੇ ਤਾਂ
ਸਾਧ (ਤੱਕ) ਬਣਕੇ ਬੀ (ਹੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪਣਿਆਂ ਤੇ ਆ ਬਣੇ ਤਾਂ) ਪਿਉ ਨੂੰ
ਬੀ ਦਗਾ ਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ^੮(ਜੇ ਆਪਣੇ) ਘਰ ਵਿਚ ਅੰਨ ਦੁਧ ਭਾਤ ਬਹੁਤ ਹੋਵੇ ਤੇ ਵੇਣ ਵਿਚ
ਬਹੁਤੀ ਸ਼ਰਧਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪਹਾੜੀਏ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ ਬਣਾ ਲਓ; ਪਰ ਜਦ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੰਮ ਪਏਗਾ ਪਹਾ-
ੜੀਆ ਬਾਂਝ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਾਂਗ ਨਿਕੰਮਾ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਹ ਉਹੀ ਲੋਕੋਕਤੀ ਹੈ ‘ਪਹਾੜੀਏ ਮਿਤ
ਕਿਸ ਕੇ ਭਤ ਖਾਇਆ ਐ ਖਿਸਕੇ’ । ^੯ਪਿਆਰ-ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅੰਦਰੋਂ ਦੁਬਿਧਾ
ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ । ^{੧੦}ਲੈਣ ਖਾਣ ਨਾਲ ਤਾਂ ਭਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਵਿਪਤਾ ਦੇਖਕੇ ਪਰੇ ਹਟ
ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ^{੧੧}ਭਾਵੇਂ ਨਲਕੀ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਰੋਕ ਕੇ ਰੱਖੀਏ ।

*ਸੋ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ‘ਅਤਿ’ ਹੈ, ਹੋਰਥੇ ‘ਅਬ’ ਤੇ ‘ਅਬ’ ਬੀ ਹੈ ।

ਕਰੈ ਉਪਾਇ ॥ ੧੫ ॥ ਹਮ ਕਜਾ ਕਹੈਂ ਸਕਲ ਤੁਮ ਜਾਨੈਂ । ਪਰ ਇਹ
 ਬਾਤ ਭਲੀ ਨਹਿ ਮਾਨੈਂ । ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਤੇ ਸਭਿਹਿਨਿ ਤਬਿ ਕਹਜੈ 'ਅਬਿ
 ਤੋ ਮੇਲ ਅਛੋਰੋ ਲਹਜੈ' ॥੧੬॥ ਸਾਹਿਬ ਪੁਨ ਤੂਸਨਿ ਕਰਿ ਰਹੇ । ਸਭਿ ਕੀ
 ਮਤਿ ਲਖ ਕਜੋਹੁ ਨ ਕਹੈ । ਪੀਮਾ ਰਹਨ ਲਗਜੈ ਗੁਰ ਪਾਸ । ਅਨਿਕ
 ਬਿਧਿਨਿ ਕੀ ਬੁਧਿ ਪ੍ਰਕਾਸ ॥੧੭॥ ਨਿਤ ਹਜ਼ੂਰ ਕੇ ਦਰਸਨ ਕਰੈ ਸਕਲ
 ਤੇਦ ਕੇ ਨਿਜ ਮਤਿ ਧਰੈ ਸੁਮਤਿ ਵੈਤ ਬਹੁ ਚਤੁਰ ਸਿਆਨਾ ॥ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ
 ਸਭਿਨਿ ਸੰਗ ਹਿਤ ਠਾਨਾ ॥ ੧੮ ॥ ਗੁਰ ਭੀ ਲਗੇ ਵਿਆਹੁ ਕਰਨ ਕੋ* ।
 ਬੋਲਹਿ ਤਿਹ ਸੋ, ਹੇਤ ਧਰਨ ਕੋ ॥ ਗੁਰ ਢਿਗ ਬਿਨੈ ਭਨੈ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕੀ ।
 ਮਨ ਮਹਿ ਖੋਟ ਕਪਟ ਕਰਿ ਸੁਧ ਕੀ ॥੧੯॥ ਭੀਮਚੰਦ ਢਿਗ ਲਿਖੈ ਪਠਾਵੈ ।
 ਨਿਤਿ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਬਰਤਨਿ ਜਿਮ ਆਵੈ । 'ਅਬਿ ਮੇਰੇ ਬਸ ਮੈਂ ਗੁਰ ਹੋਏ ।
 ਬੋਲੈਂ ਮਧੁਰ ਸੁ ਆਦਰ ਜੋਏ' ॥ ੨੦ ॥ ਅਨਿਕ ਬਾਤ ਮੈਂ ਕਹੈਂ ਕਰਾਵੈਂ ।
 ਕੇਤਿਕ ਕੇ ਕਾਰਜ ਸੁਧਰਾਵੈਂ' । ਪਵਿ ਪਵਿ ਭੀਮਚੰਦ ਹਰਖਾਵੈ । 'ਆਛੀ
 ਭਈ ਜੁ ਗੁਰ ਬਸ ਆਵੈ' ॥ ੨੧ ॥ ਸਿੱਖਨਿ ਕੇ ਸਮ ਬਨਿ ਕਰਿ ਪੀਮਾ ।
 ਬਿਨਤੀ ਕਰਹਿ ਸੁਧਾਰਹਿ ਕੰਮਾ । ਜਿਮ ਪ੍ਰਭੁ ਹਰਖਤਿ ਤਿਮ ਹੀ ਕਹੈ ।
 ਤਿਮ ਹੀ ਕਾਰ ਕਰਨ ਚਿਤ ਚਹੈ ॥ ੨੨ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਲਿਖਿ ਭੇਜੀ ਸੁਧ
 ਐਸੇ 'ਗੁਰ ਕੇ ਹਯ ਕੋਤਲ ਬਲ ਹੈਸੇ' ॥ ਤਸਕਰ ਪਠਹੁ ਲੇਹੁ ਕਢਵਾਇ' ।
 ਸਰਬ ਭੇਤ ਕੇ ਦਿਯੋ ਜਨਾਇ ॥੨੩॥ ਗਿਰਪਤਿ ਭੀਮਚੰਦ ਸੁਧਾ ਪਾਏ ।
 ਭੇਵ ਜਨਾਯੋ ਚੋਰ ਪਠਾਏ ॥ ਨਿਸਾ ਅੰਧੇਰੀ ਮਹਿ ਸੋ ਲਾਗੇ ॥ ਲੋ ਕਰਿ ਗਮਨੇ
 ਮੂਢ ਅਭਾਗੇ ॥ ੨੪ ॥ ਭੂਪਤਿ ਕੇ ਦੀਨੇ ਤਬਿ ਜਾਇ । ਦੇਖਤਿ ਚਪਲ
 ਰਹਜੈ ਹਰਿਖਾਇ । ਪੁਨ ਪੀਮਾ ਗੁਰ ਕੇਰ ਖਜਾਨਾ । ਕਰਹਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਮਹਿ
 ਧਰਿ ਜਿਸ ਥਾਨਾ ॥੨੫॥ ਜਿਤਿਕ ਸੁਮਾਰ ਸਰਬ ਹੀ ਲਹੈ ॥ ਤਸਕਰ ਕਰਮ
 ਸਾਧੁ ਬਨਿ ਰਹੈ ॥ ਗੁਰ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਭਿ ਜਾਨੈ ॥ ਤਉ ਨ ਮੁਖਿ ਤੇ ਬਿਦਤ
 ਬਖਾਨੈ ॥ ੨੬ ॥ ਅਪਰ ਖਾਲਸਾ ਸੋਢੀ ਆਦਿ । ਸਭਿ ਸੋ ਪੀਮਾ ਕਰਿ
 *ਕੁਝ ਨਾ ਕਿਹਾ । १ ਇਤਬਾਰ । २ ਜਦੋਂ (ਪੀਮੇ ਨਾਲ ਸੁਭਾਵਕ ਬੀ) ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਉਹ (ਅੱਗੋਂ)
 ਪਿਆਰ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਕਰਦਾ ਹੈ । ३ ਕਪਟ ਕਰਕੇ ਖਬਰ (ਭੀਮ ਚੰਦ ਨੂੰ) ਕਰਦਾ ਹੈ ।
 ੪ ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਦਰ ਨਾਲ ਤੱਕਦੇ ਹਨ । ੫ ਗੁਰੂ ਕੀ ਖਾਸ ਸਵਾਰੀ ਦੇ ਘੋੜੇ ਬੜੇ
 ਤਕੜੇ ਹਨ । ੬ ਜਿੱਥੇ ਧਰਦੇ ਸਨ (ਖਜਾਨਾ) । ੭ ਗਿਣਤੀ ।

*ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਉਪਰ ਬੇਵਸਾਹੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਵਾਂਗੂੰ ਦੁਣ ਤਾਅਨੇ ਬੋਲੀ
 ਵਿਚ ਮੁਝਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ । † ਪਾ:—ਮੁਖ ।

ਸੰਬਾਦਿ । ਲਿਯੇ ਰਿਝਾਇ ਲਖੈ ਹਿਤ ਸਾਚਾ । ਕਨਕ ਕਲਸ ਜਿਮ ਬਿਚ
 ਬਿਖ ਰਾਖਾ^੧ ॥੨੭॥ ਜਿਮ ਬਕ ਬਿਸਵ ਬਰਨ ਕੋ ਧਾਰੀ^੨ ਧਯਾਨ ਪਰਾਇਨ
 ਰਹਿ ਇਕਸਾਰੀ । ਅੰਤਰ ਮਹਾਂ ਮਨੋਰਥ ਖੋਟਾ । ਤਿਮ ਪੰਮਾ ਗੁਰ ਢਿਗ
 ਮਤਿਮੋਟਾ^੩ ॥ ੨੮ ॥ ਸਕਲ ਕਾਰਦਾਰਨਿ ਕੋ ਹੋਰੈ । ਜਮਾ ਪਛਾਨਹਿ
 ਅਲਪ ਬਡੋਰੈ^੪ । ਦਰਬ ਆਮਦਨ ਬਰਖ ਜਿਤੋਕ । ਅਰੁ ਜੋ ਖਰਚਹਿ
 ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕ ॥੨੯॥ ਜਮਾ ਅੰਨਾਦਿ ਆਦਿ ਕੀ ਜੋਤੀ^੫ । ਸਿਤਾ^੬ ਸਨੇਹ^੭
 ਘਿੱਤ^੮ ਕੀ ਕੋਤੀ । ਗੁਲਕਾ ਅਰ ਬਾਰੂਦ ਜਿ ਤਯਾਰੀ । ਸਦਾ ਸਮੀਪ ਜਿ
 ਆਯੁਧਾਰੀ ॥੩੦॥ ਚਾਕਰ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਕਿਤੋਕ । ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਤੇ ਸਿੰਘ
 ਜਿਤੋਕ । ਗੁਰੂ ਗ਼ਰੀਬਨਿਵਾਜ ਸਮਾਜਾਲੋ ਸਭਿ ਭੇਤ ਲਿਖੇ ਨਿਜ ਰਾਜਾ ॥
 ੩੧ ॥ ਏਕ ਬਾਰ ਲਿਖਿ ਖਬਰ ਪਠਾਈ । ਤੁਰਕਾਨੇ ਕੀ ਫੌਜ ਚੜਾਈ^੯ ।
 ‘ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਹੁਇ ਜੰਗ’ ਸੁਨਾਯੋ । ‘ਅਪਨੀ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਨੇਹ ਜਨਾਯੋ’^{੧੦}
 ॥ ੩੨ ॥ ਭੀਮ ਚੰਦ ਢਿਗ ਲਿਖਯੋ ਪਠਾਈ । ‘ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਸੋ ਤੁਰਕ
 ਲੜਾਈ’ । ਹਿਤ ਸਹਾਇ ਕੇ ਸੈਨ ਮੰਗਾਇ । ਅਨੰਦਪੁਰੇ ਕੇ ਢਿਗ ਉਤ-
 ਰਾਇ^{੧੧} ॥੩੩॥ ਕਰਯੋ ਦਿਖਾਵਾ ਕਪਟ ਪ੍ਰਬੀਨ । ‘ਰਣ ਮਹਿ ਕਰਹਿ ਗੁਰੂ
 ਬਲ ਹੀਨ । ਸਮੈਂ ਕਾਮ ਕੇ ਟਰਹਿ, ਨ ਲਰਹਿ’^{੧੨} । ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਕੋ ਹੋਰਾ
 ਕਰਹਿ’ ॥ ੩੪ ॥ ਨਹਿ ਮੂਰਖ ਮਤਿ ਮਹਿਮਾ ਜਾਨਹਿ । ਛਲ ਇੱਤਯਾਦਿ
 ਅਨਿਕ*ਬਿਧਿ ਠਾਨਹਿ । ਤੁਰਕ ਸੈਨ ਟਰਿ ਕੈ ਹਟਿ ਗਈ । ਗਿਰਪਤਿ
 ਦਲ ਕੋ ਰੁਖਸਦ ਦਈ ॥੩੫ ॥ ਅਪਨੋ ਆਪਾ ਕਰਹਿ ਜਨਾਵਨਿ । ‘ਹਮ
 ਹੈਂ ਦਾਸ ਆਪ ਕੇ ਪਾਵਨ’ ਸਿੱਖੀਧਰ ਸਮ ਨੰਮੀ ਹੋਇ^{੧੩} । ਜਥਾ ਪਾਰਧੀ-

^੧ਸੋਨੇ ਦੇ ਘੜੇ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਬਿਖ ਰੱਖੀ ਹੋਵੇ । ^੨ਬਗਲੇ ਵਰਗਾ ਉੱਜਲ ਟੰਗ ਧਾਰਣੇ । ^੩ਬੁਧੀ ਦਾ ਖੋਟਾ । ਮੋਟਾ ਅੰਦਰੋਂ ਪੋਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਏਟਾ । (ਅ) ਮੂਰਖ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਦੋਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਸਲ ਵਿਚ ਮੂਰਖ ਹੈ, (ੳ) ਮੋਠਾ=ਮੁੱਠਣ ਵਾਲੀ ਬੁਧੀ ਵਾਲਾ । ^੪ਆਮਦਨ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਥੋੜੀ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤੀ । ^੫ਅੰਨ ਆਦਿਕਾਂ ਦੀ ਜਮਾਂ ਆਦਿਕ । ^੬ਖੰਡ । ^੭ਤੇਲ । ^੮ਘਿਉ । ^੯ਭਾਵ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਖਬਰ ਘੱਲ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵੋਜ ਗੁਰਾਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ । ^{੧੦}ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਇਆ ਕਿ (ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ) ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੰਗ ਹੋਏਗਾ, ਪਰ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਹਿਤ ਜਨਾਇਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮਦਦ ਕਰਾਂਗੇ । ^{੧੧}ਭਾਵ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਤੁਰਕ ਚੜ੍ਹਾਏ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਰਾਜੇ ਦੀ ਵੋਜ ਮੰਗਾ ਪਰੀ । ਮਤਲਬ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਹਿਤ ਵੱਸਣਾ ਸੀ । ^{੧੨}ਪਰ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਨੀਅਤ ਸੀ ਕਿ) । ^{੧੩}ਫਲ ਜਾਵਾਂਗੇ ਲੜਾਂਗੇ ਨਹੀਂ । ^{੧੪}ਭਾਵ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਵਾਲਿਆਂ (ਸਿੱਖਾਂ) ਵਾਂਗੂੰ ਨਿੰਮੂਤਾ ਕਰ ਕਰ ਵੱਸਦਾ ਸੀ ।

*ਪਾ:-ਕਰਨ ।

ਰੀਤੀ ਸੋਇ^੧ ॥੩੬॥

*ਏਕ ਦਿਵਸ ਕਹਿਕੈ ਬਹੁ ਬਾਰੀ^੨ ।—ਚਢਹਿ
ਵਹਿਰ—ਕੀ ਮਸਲਤ ਧਾਰੀ । ‘ਕਰਹੁ ਅਖੇਰ ਫਿਰਹੁ ਬਨ ਹੋਰਹੁ । ਜਹਾਂ
ਕੋਲ^੩ ਪਾੜੇ ਮਿੰਗ ਸ਼ੇਰਹੁ’ ॥੩੭॥ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਕੀਨਿ ਚਢਾਈ । ਸੰਗ
ਖਾਲਸਾ ਭਟ ਸਮੁਦਾਈ। ਬਨ ਮਹਿ ਬਿਚਰਤਿ ਇਤ ਉਤਿ ਹੋਰੇ। ਇਮ ਲੇ
ਗਮਨਜੋਂ ਦੂਰ ਬਡੋਰੇ ॥ ੩੮ ॥ ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਪਠਜੋ ‘ਅਏ ਇਤ ਸਾਹਿਬ ।
ਗਿਰਪਤਿ ਭੋਜਹੁ ਅਪਨ ਮੁਸਾਹਿਬ’ । ਭੀਮ ਚੰਦ ਭਟ ਬੀਨ ਬੀਨ ਕਰਿ
ਹੁਤੇ ਸਮੀਪੀ ਪਠੇ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਧਰਿ ॥ ੩੯ ॥ ਇਤ ਤੇ ਗੁਰ ਪਹੁੰਚੇ ਜਬਿ ਦੂਰ ।
ਆਨਿ ਮਿਲੇ ਤਤਕਾਲ ਹਜ਼ੂਰ । ਨਮੋ ਠਾਨਿ ਸਨਮਾਨ ਕਰੰਤੇ । ਕਰਨਿ
ਅਖੇਰ ਸੁਬਲ ਦਿਖਰੰਤੇ ॥ ੪੦ ॥ ਪਹੁੰਚੇ ਬਡ ਅਰੰਨ^੪ ਮਹਿ ਜਾਏ ।
ਤਹਿ ਤੇ ਨਿਕਸਿ ਸ਼ੇਰਿ ਦੁਇ ਆਏ। ਰਜਪੂਤਨ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰੇ। ‘ਖਰੇ
ਆਪ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰਹੁ ਨਿਹਾਰੇ ॥ ੪੧ ॥ ਕਰਾਚੋਲ ਸੋ ਜੰਗ ਹਮਾਰਾ । ਇਨ
ਤੇ ਮਰਹਿ ਕਿ ਲੈਹੈ ਮਾਰਾ’ । ਬਲ ਦਿਖਾਇ ਚਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਰਿਝਾਏ । ਦੁੈ
ਰਜਪੂਤਿ ਸਮੁਖ ਹੁਇ ਧਾਏ ॥ ੪੨ ॥ ਸ਼ੇਰਨਿ ਕੋ ਸਹਿ ਸਿਪਰ ਅਗਾਰੇ^੫ ।
ਅਪਨੋ ਖੜਗ ਓਜ ਕਰਿ ਮਾਰੇ । ਘਾਤ ਕਰੇ ਗਿਰ ਭੂਮੀ ਪਰੇ । ਪਿਖਿ ਗੁਰ
ਉਰ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਢਰੇ ॥ ੪੩ ॥ ਬਖਸ਼ਜੋ ਸਿਰੇਪਾਉ ਅਰੁ ਧਨ ਕੋ । ਉਤਰੇ
ਵਹਿਰ ਦੇਖਿ ਸੁਭ ਬਨ ਕੋ । ਮਹਾਂਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਤਜਾਰ ਕਰਿਵਾਏ । ਅਚਰੋ ਪ੍ਰਭੁ
ਅਰੁ ਭਟ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੪੪ ॥ ਰਾਜਪੂਤਿ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਗਾਏ ॥ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ
ਚਢਿ ਕਰਿ ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਅਏ । ਉਤਰਿ ਤੁਰੰਗ ਤੇ ਕਿਯ ਬਿਸਰਾਮੁ। ਸੰਕਟ
ਮਿਟਹਿ ਲਿਯੋ ਜਿਨਿ ਨਾਮੁ ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੰਚਮ
ਰੁਤੇ ‘ਪੰਮੇ ਕੋ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਤੀਓ ਅੰਸੂ ॥ ੩ ॥

੪. [ਰਵਾਲਸਰ ਦਾ ਮੇਲਾ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪੰਮਾ ਰਹੈ, ਕਪਟ ਰਖੈ ਚਿਤ ਮਾਂਹਿ । ਸਿਖ ਸਮ
ਬਾਹਰ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਕਰਹਿ ਜਨਾਵਨ ਪਾਹਿ^੬ ॥ ੧ ॥ ਰੋਪਈ ॥ ਲਗਹਿ ਦਿਵਾਨ
ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਾਸ। ਬੈਠਹਿ ਆਨਿ ਸਨੇਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ । ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗਨਿ ਬਾਤ
ਚਲਾਵਹਿ । ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਸਮੁਝਾਵਹਿ ॥ ੨ ॥ ‘ਰਾਜਨਿ ਕੋ ਨਿਜ
ਪਾਸ ਹਕਾਰਉ । ਕਰਹੁ ਮਿਲਾਵਨਿ ਬਾਤ ਉਚਾਰਉ । ਕਿੰਵਾ’ ਆਪ

^੧ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਦੀ ਰੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਭਾਵ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਬਾਣ ਮਾਰਨ ਵੇਲੇ ਨਿਉਂਦਾ ਹੈ । ^੨ਬਹੁਤ
ਵਾਰੀ ਕਹਿਕੇ । ^੩ਸੂਰ । ^੪ਬਨ । ^੫ਸ਼ੇਰਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੋਂ ਢਾਲਾਂ ਤੇ ਸਹਾਰ ਕੇ । ^੬ਪਾਸ ਰਹਿਕੇ ।
^੭ਅਥਵਾ । *ਇਹ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੀ ੪੦ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ ।

ਅਖੇਰ ਸਿਧਾਰਹੁ। ਚਾਰ ਪਾਂਚ ਵਿਨ ਵਹਿਰ ਗੁਜ਼ਾਰਹੁ ॥ ੩ ॥ ਤਹਾਂ ਮੇਲ
 ਰਾਜਨਿ ਕੋ ਹੋਇ। ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਚਿਤ ਅਭਿਲਾਖੀ ਜੋਇ^੧। ਬਿਨਾ ਮਿਲੇ ਤੇ
 ਮਿਟੈ ਨ ਅੰਤਰ^੨। ਵੈਸ਼ ਬਿਨਾਸਹੁ ਆਪ ਨਿਰੰਤਰ ॥ ੪ ॥ ਮਿਲਹੁ, ਅਖੇਰ
 ਚਲਹੁ ਇਕ ਸਾਥ। ਸਭਿਨਿ ਕਾਮਨਾ ਪੁਰਵਹੁ ਨਾਥ। ਤੁਮਰੇ ਪਦ ਅਰ-
 ਬਿੰਦ ਸ ਪ੍ਰੇਮਾਸਭਿ ਗਿਰਪਤ ਤੁਮ ਤੇ ਚਹਿ ਛੇਮ^੩ ॥੫॥ ਇਤਨੇ ਮੈਂ ਰੁਵਾਲ-
 ਸਰ ਮੇਲਾ। ਆਵਤਿ ਭਾ ਨਰ ਪੰਜ ਸਕੇਲਾ। ਤਬਿ ਪੰਮਾ ਲਖਿ ਅਵਸਰ
 ਭਲੋ। ਕਹੈ 'ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੇਲੋ ਚਲੋ ॥੬॥ ਤੁਮਰੇ ਜਬਿ ਸੁਨਿ ਹੋਂ ਆਗਵਨੂ।
 ਸਗਲ ਸੈਲਪਤਿ ਤਜਾਗੈਂ ਭਵਨੂ। ਮਿਸ ਮੇਲੋ ਕੇ ਸਭਿ ਚਲਿ ਆਵਹਿ।
 ਰਾਵਰਿ ਪਦ ਸਰੋਜ ਲਪਟਾਵਹਿ ॥੭॥ ਸਿੱਖੀ ਧਰਹਿ ਆਪ ਕੀ ਸਾਰੇ। ਨਿਜ
 ਗੁਰ ਕਰਹਿ ਭਾਵਨਾ ਧਾਰੇ। ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਨਿ ਕੋ ਅਰਪਾਵੈਂ। ਰਾਵਰਕੀ
 ਕੀਰਤਿ ਬਿਰਧਾਵੈਂ ॥੮॥ ਇਹ ਮਸਲਤ ਸੁਨਿ ਸਿੰਘ ਅਨੰਦੋ। ਕਹੈ: 'ਪ੍ਰਭੂ!
 ਤਹਿ ਨਰ ਹੁਇ ਬੰਦੇ। ਤੀਰਥ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕਹਿ ਭਾਰੀ। ਗਿਰਵਰ
 ਤਰਤੇ ਬਾਰਿ ਮਝਾਰੀ ॥੯॥ ਅਚਰਜ ਹੋਰਨਿ ਕੋ ਚਹਿ ਸਾਰੇ। ਤਰਵਰੁ ਦਲ
 ਸਮ ਗਿਰਵਰ ਤਾਰੇ^੪। ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਚਲਿ ਆਈ। 'ਚਲਹੁ
 ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੋ ਦੇਹੁ ਦਿਖਾਈ ॥ ੧੦ ॥ ਸੁਨਤਿ ਰਹੇ ਕਬਿ ਕੇ ਬਿਸਮਾਏ^੫। ਅਰੁ
 ਤੀਰਥ ਮਹਿਮਾ ਅਧਿਕਾਏ। ਬਿਧ ਬਯ ਮੇਰੀ ਬਹੁਰ ਨ ਆਸਾ। ਕਰਹਿ
 ਸ਼ਨਾਨ ਦਾਨ ਤਟ ਤਾਸਾ^੬ ॥ ੧੧ ॥ ਪੁਨ ਉਠਿ ਜਦ ਮੰਦਰ ਮਹਿ ਗਏ।
 ਤਹਿ ਜੀਤੋ ਸੁੰਦਰੀ ਸੁਨਿ ਲਏ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਿਨ ਭੀ ਤਬਿ ਕਹਜੋ 'ਪ੍ਰਭੂ
 ਜੀ ! ਤੀਰਥ ਹਮ ਨਹਿ ਲਹਜੋ ॥੧੨॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਇਕ ਬਾਰ ਦਿਖਾ-
 ਵਹੁ। ਜਹਿ ਗਿਰ ਤਰਹਿ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਵਹੁ*^੭। ਬਹੁਰ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ

^੧ਜੋ (ਜਾਜੇ ਆਪਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ) ਨਿਤਪ੍ਰਤੀ ਅਭਿਲਾਖੀ ਹਨ। ^੨ਫਰਕ। ^੩ਪੱਥਰ ਤਰਦੇ ਹਨ
 ਜਲ ਵਿੱਚ। ^੪ਬਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਂਗ ਪੱਥਰ (ਪਹਾੜ) ਤਰਦੇ ਹਨ। ^੫ਹੈਰਾਨ ਹੋਕੇ ਕਦੇ ਦੇ
 ਸੁਣਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ। ^੬ਤਿਸ ਦੇ ਕੰਢੇ। ^੭ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ।

* ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਤੇ ਸੁਪਤਨੀ ਜੀ ਨੂੰ ਪੱਥਰ ਤਰਦੇ ਦੇਖਣ ਦਾ ਖਜਾਲ ਤਾਂ ਆਇਆ
 ਹੋਵੇ ਪਰ ਗੁਰੂ 'ਤੀਰਥ' ਦੇ ਪਾਸ ਹੁੰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਲਿਆਨ ਹਿਤ ਤੀਰਥ ਸ਼ਨਾਨ ਦੀ
 ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਸਮ ਜੀ ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਵਰਜਨਾਂ ਆਪ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਫਿਰ
 ਜਦ ਪਹਿਲੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਬੀ ਇਹੋ ਹਨ:— 'ਗੁਰ ਤੀਰਥੁ ਗੁਰੁ ਪਾਰਜਾਤੁ' ਪੁਨਾ:—
 'ਤੀਰਥ ਨਾਵਣ ਜਾਉ ਤੀਰਥੁ ਨਾਮੁ ਹੈ ॥ ਤੀਰਥੁ ਸਬਦ ਬੀਚਾਰੁ ਅੰਤਰਿ ਗਿਆਨੁ ਹੈ ॥ ਗੁਰ
 ਗਿਆਨੁ ਸਾਚਾ ਬਾਨੁ ਤੀਰਥੁ ਦਸ ਪੁਰਬ ਸਦਾ ਦਸਾਹਰਾ' ॥

ਭਾਖਾ । 'ਹਮਰੇ ਚਿਤ ਮਹਿ ਬੀ ਅਭਿਲਾਖਾ' ॥੧੩॥ ਛਲ ਪੰਮੇ ਕੋ ਸਭਿ ਗੁਰ
ਜਾਨੈ । ਜਿਮ ਰਾਜਨਿ ਸੰਗ ਮੇਲ ਬਖਾਨੈ । ਤਉ ਸਰਬ ਚਾਹਤਿ ਪਰ-
ਵਾਰਾ । ਮਿਲਜੇ ਖਾਲਸਾ ਚਲਨ ਉਚਾਰਾ^੧ ॥੧੪॥ ਸਭਿ ਕੋ ਸੰਮਤਿ^੨ ਲਖਿ
ਕਹਿ ਸੁਆਮੀ । ਛਾਨੀ ਬਾਤ ਨ ਕਛੁ ਬਖਾਨੀ^੩ । ਕਹਿ ਕਰ ਤਬਿ ਤਜਾਰੀ
ਕਰਿਵਾਈ । ਸਭਾ ਸਰਬ ਮਹਿ ਬਿਰੇ ਗੁਸਾਈ^੪ ॥ ੧੫ ॥ ਏਕ ਹੁਤੈ ਹਯ ਕੋ
ਘੁਰਵਾਰ^੫ । ਨਾਮ ਮਦਨ ਸਿੰਘ ਜਾਤਿ ਚਮਾਰ । ਤਿਸ ਮਹਿ ਸ਼ਕਤਿ ਹੁਤੀ,
ਸਭਿ ਜਾਨੀ^੬ । ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਨ ਬੋਲਜੇ ਬਾਨੀ ॥ ੧੬ ॥ ਬਚਨ:- 'ਕਰੈਗਾ
ਸੁ ਭਰੈਗਾ । ਗੁਰੂ ਕਾ ਕੀ ਕਰੈਗਾ^੬ । ਸੇਵਕ ਤੇ ਕਾਜ ਸਰੈਗਾ । ਦੁਸ਼ਮਨ
ਦੋਖੀ ਮਰੈਗਾ^੭ ॥ ੧੭ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਸਿੰਘਨ ਜਬਿ ਸੁਨਜੈ । ਰਿਸ
ਉਰ ਧਰਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਤਬਿ ਭਨਜੈ । 'ਇਹ ਕਜਾ ਬੋਲਤਿ ਬਾਉ ਦੁਆਈ'^੮
ਨੀਠ ਨੀਠ ਮਸਲਤ ਠਹਿਰਾਈ ॥ ੧੮ ॥ ਬਿਘਨ ਕਰਨ ਕੋ ਕਰਹਿ
ਜਨਾਵਨ । ਤੀਰਥ ਚਹੈ ਸ਼ਨਾਨ ਹਟਾਵਨ^੯ । ਸੁਨਿਕੈ ਮਦਨ ਸਿੰਘ
ਮੁਸਕਾਯੋ । ਧਰਿ ਤੂਸ਼ਨ ਕੋ ਕੁਛ ਨ ਅਲਾਯੋ ॥੧੯॥ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਿ
ਸਭਿਨਿ ਸੁਹਾਯੋ । 'ਸੇਵਕ ਹਯ ਕੋ ਸਾਚ ਅਲਾਯੋ^੯ । ਜਿਸ ਅਸੁ ਪਰ
ਚਫਤੇ ਗੁਰਦੇਵਾ । ਦੁਾਦਸ ਮਾਸ ਕਰੀ ਇਨ ਸੇਵਾ ॥੨੦॥ ਜੋ ਨਿਸ਼ਕਾਮ
ਹੋਇ ਕਰਿ ਉਰ ਕੋ । ਸੇਵਹਿ ਭਲੇ ਤੁਰੰਗ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ । ਤਥਾ ਗੁਰੂ ਕੀ
ਸੇਵਾ ਧੇਨੂ^੯ । ਸੋ ਸ਼ਕਤੀ ਕੋ ਕਰਿ ਹੈ ਲੇਨੂ ॥੨੧॥ ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਜਤ ਕੇਰ
ਬਿਤਾਂਤ । ਤਿਸ ਕੇ ਰਿਦੇ ਹੋਇ ਬੱਖਸ਼ਾਤ । ਸਭਿ ਕਿਛ ਜਾਨਿ ਲੀਨ ਇਨ
ਰਿਦੇ^੯ । ਸੇਵਕ ਸੰਗ ਬਖਾਨਜੈ ਤਦੇ ॥੨੨॥ ਬਚਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਾ ॥ 'ਘੋੜੇ ਦੀ
ਸੇਵਾ ਕਰਿ । ਹੋਵੇਗੀ ਸੋ ਜਰਾਗੁਰੂ ਕਾ ਘਰਾ ਰਾਖਾ ਸਾਚਾ ਸਤਿਗੁਰਸਿਖਾ!
ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰਾਚੁੱਪ ਕਾ ਸਮਾ ਸਰ'^{੧੦} ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਜਾਰੀ
ਕਰਿਵਾਈ । ਸਭਿਨਿ ਤੁਰੰਗਨ ਜੀਨ ਸਜਾਈ । ਕਿੰਚਨ ਸਾਜ ਸੰਗ ਸਿੰਗਾਰੇ ।
ਕੋਤਲ ਪੰਚ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਜਾਰੇ ॥ ੨੩ ॥ ਨਿਖਲ ਖਾਲਸਾ ਲਾਲਸ ਕਰੇ^{੧੧} ।
ਭਏ ਸਨੱਧਬੱਧ ਮੁਦ ਧਰੇ । ਡੋਰੇ ਚਲੇ ਤੀਨ ਗੁਰ ਮਹਿਲਾ । ਗੁਜਰੀ
^੧ਭਾਵ ਪਰਵਾਰ ਤੇ ਖਾਲਸਾ ਚਲਣ ਨੂੰ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ । ^੨ਇਕੋ ਰਾਇ ਵਾਲੇ । ^੩ਗੁੱਬੀ ਗੱਲ
ਕੁਛ ਨਾ ਕਹੀ । ^੪ਸਾਈਸ । ^੫ਉਸਨੇ (ਭਵਿੱਖਤ) ਜਾਣ ਲਈ । ^੬ਕੀ ਨਕਸਾਨ ਕਰੇਗਾ ।
^੭ਵਾਹਦੁਵਾਹ, ਬੇਬਵੀਆਂ ਗੱਲਾਂ । ^੮ਘੋੜੇ ਦੇ । ਵਕ ਨੇ ਚੌਰੀ ਗਲ ਆਖੀ ਹੈ । ^੯ਜਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦੀ
ਗਊ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇ । ਸੋ ਸਾਖੀ ਮੁਜਬ ਏਹ ਅਰਥ ਠੀਕ ਹੈ । ^{੧੦}ਚੁਪ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੀ ਚੰਗਾ ਹੈ ।
^{੧੧}ਸਾਰਾ ਖਾਲਸਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਮੇਲੇ ਜਾਣ ਨੂੰ) ।

ਚਢੀ ਪਾਲਕੀ ਪਹਿਲਾ* ॥ ੨੪ ॥ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਤੇ ਚਢਤਿ ਸਿਧਾਰੇ ।
 ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਲੈ ਸੰਗ ਚਾਰੇ। ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਕੇ ਵਾਰ ਨ ਪਾਰੇ। ਚਢਯੋ ਖਾਲਸਾ
 ਗੁਰੂ ਪਿਛਾਰੇ ॥ ੨੫ ॥ ਮਾਰਗ ਬਿਖਮ ਗਿਰਨਿ ਕੇ ਜੋਊ । ਸਨੇ ਸਨੇ ਉਲੰ-
 ਘਤਿ ਸਭਿ ਕੋਊ । ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਲਗੀਧਰ ਆਗਵਨੁ। ਪਹੁੰਚੀ ਸੁਧਿ ਸਭਿ
 ਗਿਰਪਤਿ ਭਵਨੁ ॥ ੨੬ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਚਢੇ ਸਕਲ ਤਤਕਾਲਾ । ਸਿਰੀ
 ਨਗਰੀਏ ਅਰੁ ਚੰਬਿਆਲਾ। ਚਢਿ ਨਦੁਨੀਏ। ਨਿਪੁ ਬਘਿਆਲੇ। ਅਪਰ
 ਮੰਡੈਲੋ ਚਮੁੰਲੇ ਨਾਲੇ ॥ ੨੭ ॥ ਹੁਤੋ ਕਾਮਗੜੀਆ ਜੁ ਸਿਧਾਰਾ। ਨਾਮਘਮੰਡ
 ਚੇਦ ਭਟ ਭਾਰਾ। ਭੀਮਚੰਦ ਗਿਰਨਾਥ ਕਲੂਰੇ। ਭੂਪਚੰਦ ਚਢਿਚਲਯੋ ਹੈਭੂਰੇ
 ॥ ੨੮ ॥ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜਸਪਾਲਿ ਪਧਾਰਾ। ਚਢੇ ਬਸੰਹਰੀ ਆਨੰਦਧਾਰਾ। ਕੁਲੂ
 ਕੈਠਲ ਤੇ ਚਲਿ ਆਏ । ਇੱਤਨਾਦਿਕ ਗਿਰਪਤਿ ਚਢਿ ਧਾਏ ॥ ੨੯ ॥ ਲਰੋ
 ਬਿਸਾਲ ਜਿ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਸਾਥਾ। ਦੇਖੇ ਬਡੇ ਜੰਗ ਮਹਿ ਹਾਥਾ। ਤਿਸ ਕਲਗੀਧਰ
 ਹੋਰਨ ਹੋਤਿ। ਬਡ ਜੋਧਾ ਅਤਿਰਥੀ ਸੁਚੇਤਾ ॥ ੩੦ ॥ ਧਰਿ ਧਰਿ ਉਰ ਦੀਰਘ
 ਅਭਿਲਾਖਾ। ਗਏ ਅਖਿਲ ਸੈਲਨਿ ਮਗ ਨਾਖਾ। ਤੀਰਥ ਥਲ ਰੁਵਾਲਸਰ
 ਆਯੋ। ਪ੍ਰਥਮ ਪ੍ਰਭੂ ਡੇਰਾ ਤਹਿ ਪਾਯੋ ॥ ੩੧ ॥ ਤਿਨ ਪਾਛੇ ਰਾਜੇ ਸਭਿ ਆਏ।
 ਹੋਰਿ ਹੋਰਿ ਥਲ ਜਿਤ ਚਿਤ ਭਾਏ । ਸਭਿਹਿਨਿ ਸਿਵਰ ਕਰਯੋ ਹਰਿ-
 ਖਾਏ । ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਸੁਪਤਿ ਸੁਥਾਏ ॥ ੩੨ ॥ ਅਗਲੀ ਭਈ ਜਬਹਿ
 ਭੁਨਸਾਰਾ । ਸੋਚ ਸੁਨਾਨ ਸਕਲ ਤਨ ਧਾਰਾ । ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਢਿਗੁ ਸਭਿ ਕੇ
 ਨਰ ਆਏ । ‘ਗਿਰਪਤਿ ਚਾਹਤਿ ਦਰਸਨ ਪਾਏ’ ॥ ੩੩ ॥ ਪੰਮਾ ਫਿਰੈ ਬੀਚ
 ਇਤ ਉਤ ਮੈਂ । ਚਹੈ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿਖਾਵਨਿ ਚਿਤ ਮੈਂ । ਤਬਿ ਸਾਹਿਬ ਇਮ
 ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ । ‘ਕਰਹੁ ਮਖਮਲੀ ਫਰਸ਼ ਮਹਾਂਨਾ ॥ ੩੪ ॥ ਸਭਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ
 ਸੁਧਾਰੋ ਸਾਰੋ। ਬਿਰੈ ਆਨਿ ਜਹਿ ਮਨੁ ਜਹਜ਼ਾਰੋ’। ਸੁਨਿ ਦਾਸਨਿ ਤਤਕਾਲ
 ਸੁਧਾਰੂ । ਤਨਯੋ ਬਿਤਾਨ ਚੌਕਨੋ ਚਾਰੂ ॥ ੩੫ ॥ ਮੁਕਤਾ ਝਾਲਰ ਜ਼ਰੀ
 ਪਰੋਏ । ਰੇਸ਼ਮ ਡੋਰੈਂ ਕਸਿਬੋ ਹੋਏ । ਬਿੰਦ ਦਰਬ ਲਾਗੋ ਬਨਵਾਯੋ । ਰਵਿ
 ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਬਹੁ ਚਮਕਾਯੋ ॥ ੩੬ ॥ ਫਰਸ਼ ਬਿਸਾਲ ਦੂਰ ਲਗ ਕੀਨਾ ।
 ਆਇ ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰਥਮ ਅਸੀਨਾ । ਸਗਰੇ ਸਨਧਬੱਧ ਭਟ ਭਾਰੇ । ਸੋਭਤਿ

*ਚੰਏ ਵਾਲਾ । ੨ ਮੰਡੀ ਦੇ । ੩ ਕਾਮਗੜ ਦਾ ਰਾਜਾ । ੪ ਇਕ ਰਿਆਸਤ ਹੈ ਸ਼ਿਮਲੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ । ੫ ਚੰਗੇ ਟੱਬ ਜੰਗ ਵਿਚ ਵੇਖੇ ਸਨ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) । ੬ ਗੁਰੂ ਜੀ । ੭ ਪਗਾੜਾਂ ਦਾ ਰਾਹ ਲੰਘਕੇ ।
 (ਆਪਣਾ) ਪ੍ਰਭਾਉ, ਪ੍ਰਤਾਪ । *ਪਾ:-ਬਹਿਲਾ । †ਪਾ:-ਮਦੂਣੀਏ ।

ਜਿਮ ਕੇਹਰਿ ਬਲਿ ਭਾਰੇ ॥੩੭॥ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਬਸਤੁ ਸਜਾਏ । ਜਾਮਾ
ਬਹੁ ਸੂਖਮ ਛਬਿ ਪਾਏ । ਮੁਸ਼ਟ ਹੇਮ ਕੀ ਜੜਤਿ ਸੁ ਹੀਰੇ । ਸੁੰਦਰ ਕੋਰ
ਕਰੀ ਬਰ ਚੀਰੇ ॥ ੩੮ ॥ ਪਾਇ ਪੁਲਾਦੀ ਗਰ ਸਮਸ਼ੇਰ । ਸਾਯੁਧ ਭਏ^੧
ਦਿਪਹਿ ਸਮ ਸ਼ੇਰ^੨ । ਸਿਰ ਸੁੰਦਰ ਦਸਤਾਰ ਸਜਾਈ । ਦਮਕਤਿ ਰਤਨ
ਜਿਗਾ ਛਬਿ ਪਾਈ ॥ ੩੯ ॥ ਝੂਲਤਿ ਕਲਗੀ ਮੋਦ ਬਢਾਵਤਿ । ਮੁਕਤਾ
ਸੁਛਨਿ ਗੁੱਛ ਸੁਹਾਵਤਿ । ਤਰਗਸ ਜਟਤਿ ਗਰੇ ਗਹਿ ਪਾਯੋਖਰ ਤੀਰਨਿ
ਸੇਂ ਭਰਜੇ ਸੁਹਾਯੋ ॥ ੪੦ ॥ ਚਾਂਪ ਕਠੋਰ ਹਾਥ ਮਹਿ ਲੀਨਿ । ਗੋਸ਼ੇ^੩ ਜੁਗ
ਕੰਚਨ ਕੇ ਕੀਨਿ । ਡਸੜੋ^੪ ਪੁਯੋਕ ਵਰਜ ਪਰ ਚਾਰੂ । ਮੇਜਬੰਦ ਗੁੰਢੇ ਦਿਸ
ਚਾਰੂ^੫ ॥ ੪੧ ॥ ਬਿਸਦ ਬਿਛੋਨਾ ਸੁੰਦਰ ਸੋਹਤਿ । ਮਿਦਲ ਅਧਿਕ ਮਨੁ-
ਹਰਤਾ ਜੋਹਤਿ^੬ ਤਿਸ ਪਰ ਥਿਰੇ ਆਨ ਗੁਨਖਾਨੀ । ਹੋਰਿ ਉਠੇ ਸਭਿ ਹਿਤ
ਸਨਮਾਨੀ ॥ ੪੨ ॥ ਚਮਰ ਚਾਰੁ ਵੁਰਤੋ ਚਹੁਫੇਰੇ । ਮਨਹੁ ਹੀਸ ਝੁਕ
ਮੁਕਤਾ ਹੋਰੇ^੭ । ਡਰਤਿ ਨ ਗਹੈ ਫੋਰ ਉਡ ਜਾਹੀ^੮ । ਬਾਰਬਾਰ ਤਿਨ ਪਿਖਹਿ
ਭੁਮਾਹੀ^੯ ॥ ੪੩ ॥ ਇਸ ਪੁਕਾਰ ਸਭਿ ਸਭਾ ਲਗਾਇ । ਜਨੁ ਸੁਰ ਗਨ ਮਹਿ
ਥਿਰ ਸੁਰਗਾਇ । ਕਿਧੋਂ ਕੁਬੇਰ ਮਹਾਂ ਛਬਿ ਪਾਵੈ । ਰਾਮਚੰਦ ਕੈ ਸਭਾ
ਸੁਹਾਵੈ ॥ ੪੪ ॥ ਜਿਮ ਜਾਦਵ ਮਹਿ ਗੋਬੰਦ ਚੰਦ^{੧੦} । ਤਿਮ ਸਿੰਘਨ ਮਹਿ
ਗੋਬੰਦ ਸਿੰਘ । ਕੰਚਨ ਲਸ਼ਟ ਧਰੇ ਥਿਰ ਆਗੇ^{੧੧} । ਸਭਿ ਗੁਰ* ਰੂਪ
ਪਿਖਹਿ ਅਨੁਰਾਗੇ ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਈਸ਼ਮ ਹੁੱਤੇ 'ਰੁਵਾਲ
ਸਰ ਜਾਵਨ' ਪ੍ਰੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰਥੇ ਅੰਸੁ ॥ ੪ ॥

੫. [ਰਵਾਲਸਰ ਰਾਜਿਆਂ ਨਾਲ ਮੇਲ । ਚੰਬਯਾਲ ਕੁਮਾਰੀ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੈਲਪਤੀ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਕਲ ਚਮੁ ਸੰਗ ਸਮੁਦਾਇ । ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀ-
ਧਰ ਕੇ ਨਿਕਟ ਆਏ ਉਰ ਹਰਿਖਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੋਪਈ ॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਭੇਟ
ਅਗਾਰੀ ਧਰੇ । ਪਦ ਅਰਬੰਦ ਬੰਦਨਾ ਕਰੇ । ਕੰਚਨ ਜੀਨ ਤੁਰੰਗ
ਸਿੰਗਾਰੇ । ਖਦੇ ਕਰੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਗਾਰੇ ॥ ੨ ॥ ਧਨੁਖ ਤੁਪਕ ਅਰੁ ਸਿਪਰ
ਕ੍ਰਿਪਾਨਾ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਮੋਲ ਮਹਾਂਨ । ਖੜਗ ਸਿਪਰ ਸਭਿ ਅੰਗ ਲਗਾਏ ।

^੧ਸਸੜ ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ । ^੨ਹੋਰ ਵਤ । ^੩ਧਰੁ ਖ ਦੇ ਕੋਨੇ । ^੪ਵਿਛਾਇਆ । ^੫ਚਹੁ ਪਾਸੀ । ^੬ਕੂਲਾ
ਤੇ ਬਹੁਤ ਮੌਹਰ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ^੭ਮਾਨੋਂ ਹੀਸ ਝੁਕਕੇ ਮੋਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ । ^੮ਡਰਦਾ
(ਮੋਤੀਆਂ) ਨੂੰ ਫੜਦਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਉਡ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । (ਅ. ਡਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਤਾਂ ਮੇਨੂੰ ਫੜ ਲੈਣ ਇਸ
ਕਰਕੇ ਉਡ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ^੯ਪੜੀ ਮੁੜੀ ਵੇਖਕੇ ਇਧਰ ਉਧਰ ਫਿਰਦਾ ਹੈ । ^{੧੦}ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਚੰਦ ।
^{੧੧}ਚੋਬਦਾਰ ਆਗੇ ਖੜੇ ਹਨ ।

*ਪਾ:—ਸਤਿਗੁਰ ।

ਬੈਠੇ ਨਿਕਟ ਪ੍ਰਭੂ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੩ ॥ ਹੋਰਿ ਹੋਰਿ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰ ਸੂਰਤਿ ।
 ਮਾਨਹੁੰ ਦਿਪਹਿ ਕਾਮ ਕੀ ਮੂਰਤਿ । ਕੈ ਸਮੇਟ ਸੁੰਦਰਤਾ ਸਾਰੀ । ਧਰਜੇ
 ਸਰੀਰ ਆਨਿ ਦੁਤਿ ਭਾਰੀ ॥ ੪ ॥ ਆਦਿ ਸੂਰਤਾ ਗੁਨ ਸਮੁਦਾਏ । ਇਕ
 ਥਲ ਮੈਂ ਬਿਧਿ ਰਚੇ ਟਿਕਾਏ । ਮਨਹੁੰ ਰੂਪ ਨਿਜ ਧਰਜੇ ਸਰੂਪਾ । ਇਸ
 ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਿਪਹਿ ਅਨੂਪਾ ॥੫॥ ਤਿਸ ਛਿਨ ਜਿਨ ਜਿਨ ਦੇਖਨਿ ਕੀਨੇ ।
 ਇਕ ਸਮ ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਹਰਿ ਲੀਨੇ । ਚਿਰਕਾਲ ਕੇ ਚਾਹਤਿ ਚਿਤ
 ਮੈਂ । ਦਰਸਨ ਕਰਜੇ ਭਏ ਸਭਿ ਹਿਤ ਮੈਂ ॥੬॥ ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਭੂ ਸਭਿ
 ਕੇ ਬੁਝੇ । ਉੱਤਰ ਦਯੋ ਅਨੰਦ ਅਰੁਝੇ ॥ ਅਪਰ ਬਾਰਤਾ ਬਹੁਤ
 ਚਲਾਈ । ਬਚਨ ਸੁਨਨਿ ਕੇ ਬਹੁ ਲਲਚਾਈ ॥੭॥ ਭੀਮਚੰਦ ਤੇ ਆਦਿਕ
 ਰਾਜੇ । ਭੂਪਚੰਦ ਬਹੁ ਸੰਗ ਸਮਾਜੇ । ਛੋਟੇ ਬਡੇ ਸੈਲਪਤਿ ਹੋਰੇ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ
 ਬਾਕ ਅਨੰਦ ਬਡੇਰੇ ॥੮॥ ਜਿਨਹੁ ਪ੍ਰਿਥਮ ਹੀ ਦਰਸਨ ਪਾਯੋ । ਸ* ਕਰ
 ਜੋਰਤਿ ਬਾਕ ਅਲਾਯੋ । 'ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਗੁਨ ਜਿਮ ਸੁਨੇ । ਕਹਤਿ ਹੁਤੇ
 ਜਿਮ ਸੁੰਦਰ ਘਨੇ ॥੯॥ ਤਿਸੀ ਰੀਤਿ ਕੇ ਆਜ ਨਿਹਾਰੇ ਦਰਸਨ ॥ ਸਫਲੇ
 ਜਨਮ ਹਮਾਰੇ ॥ ਰਾਜਪੂਤ ਅਰੁ ਸਭਿ ਗਿਰਪਾਲ । ਕਹੈਂ ਸਕਲ 'ਹਮ
 ਭਏ ਨਿਹਾਲ ॥੧੦॥ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਤਖਤਿ ਸੁਹਾਯੋ । ਤੀਨ ਲੋਕ ਪਤਿ
 ਤਨ ਧਰਿ ਆਯੋ ॥ ਬਹੁਤ ਸਮੈ ਲਗ ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਉਠਿ ਗਮਨੇ ਕੋਇ ਨ ਚਿਤ
 ਚਹੇ ॥੧੧॥ ਦੇਖਨਿ ਕੇ ਲਾਲਚ ਅਨੁਰਾਗੇ ॥ ਬਾਕ ਸੁਨਨਿ ਹਿਤ ਬਾਤਨਿ
 ਲਾਗੇ । ਬਾਰ ਬਾਰ ਗੁਰ ਕੇ ਜਸੁ ਕਹੈਂ । 'ਹਮ ਰਾਵਰ ਕੇ ਸਿਖ ਹੀ ਅਹੈਂ
 ॥ ੧੨ ॥ ਕਰੁਨਾ ਕਰਤਿ ਰਹਹੁ ਲਖਿ ਦਾਸ । ਤੁਮ ਦਰਸਨ ਤੇ ਨਹਿੰ
 ਜਮ ਪਾਸ । ਅਪਨੇ ਜਾਨਿ ਸਿਮਰਤੇ ਰਹੇ । ਪੂਰਬ ਦੋਸੁ ਨਹੀਂ ਅਬਿ ਲਹੇ ॥੧੩॥
 ਹਮ ਹੈਂ ਅਲਪ ਬਿਗਾਰਨ ਹਾਰੇ । ਤੁਮ ਸਮਰਥ ਹੋ ਬਖਸ਼ਨ ਹਾਰੇ ॥
 ਇੱਤਸਾਦਿਕ ਕਹਿ ਬਿਨੈ ਘਨੇਰੀ । ਨੀਠ, ਨੀਠ ਉਠਿ ਕਰਿ ਤਿਸਬੇਰੀ ॥
 ੧੪ ॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਮੋ ਜਨਾਇ ਸਨੇਹੂ ਗਮਨੇ ਡੋਰਨਿ ਬਿਖੈ ਅਛੇਹੂ ॥ ਪੁਨ
 ਸਗਰੇ ਰਾਜਨ ਕੀ ਰਾਨੀ ॥ ਦਰਸਨ ਕੇ ਚਿਤ ਚਹਤਿ ਮਹਾਨੀ ॥੧੫॥ ਬੁਝਿ
 ਬੁਝਿ ਰਾਜਨ ਕੇ ਸੇਗਾ ॥ ਆਈ ਦੇਖਨਿ ਧਰੇ ਉਮੰਗਾ ॥ ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥਕ ਨਿਜ

੧ ਭਾਵ ਸਰੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੇ ਮਾਨੇ ਕੋਠੇ ਹੋਕੇ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ ਹੈ । ੨ ਮਾਨੇ ਰੂਪ ਭਾਵ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੇ ।
 ੩ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਰੱਤਿਆਂ ਨੇ । ੪ (ਅਜੇ) ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੀ । ੫ ਦਰਸਨ ਕਰਨ ਨਾਲ । ੬ ਜਾਣ
 ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਚਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । ੭ ਭਾਵ ਭੁਲਾ ਦਿਓ । ੮ ਸਾਰੇ । * ਪਾ:-ਸੇ ।

ਧਰੀ ਉਪਾਇਨ । ਪਰਸੈ ਆਨਿ ਕਮਲ ਸਮ ਪਾਇਨ ॥੧੬॥ ਪੂਰਨ ਚੰਦ
ਬਦਨ ਕੀ ਓਗਸਭਿ ਰਾਨੀ ਦ੍ਰਿਗ ਕੀਨ ਚਕੋਗਗੁਰ ਸਰੂਪ ਸੂਰਜ ਸਮ
ਭਾਸੇ । ਕਮਲ ਬਿਲੋਚਨ ਸਭਿਨਿ ਬਿਕਾਸੇ ॥ ੧੭ ॥ ਏਕ ਬਾਰ ਤਨ ਕੀ
ਸੁਧਿ ਭੂਲੀ । ਪਿਖਿ ਸਰੂਪ ਸਭਿ ਰਾਨਿਨਿ ਭੂਲੀ^੧ । ਕਹੈ ਪਰਸਪਰ 'ਹੇ
ਅਲਿ^੨ ਜਾਨ। ਸੁੰਦਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸੁਨਯੋ ਹਮ ਕਾਨਿ ॥੧੮॥ ਜਿਨ ਕਉ ਪਿਖਿ
ਬਿਰਮਹਿ ਨਰ ਨਾਰੀ । ਬੀਚ ਪੁਰਾਨਨ ਕਥਾ ਉਚਾਰੀ । ਸੋ ਇਨ ਸਮ
ਹੈਗੋ ਕੈ ਨਾਂਹਿਨ । ਕਾਮ ਕਹਾਂ ਸਮ ਤਨ ਭਾ ਦਾਹਨਿ^੩ ॥ ੧੯ ॥ ਲਾਜ
ਜਹਾਜ ਨਯਨ ਅਨਿਯਾਰੇ^੪ । ਖੰਜਨ ਕੰਜਨ ਕੌਨ ਬਿਚਾਰੇ^੫ । ਧੰਨ ਤੀਆ
ਬਡਭਾਗੀ ਸੋਈ । ਇਨ ਸੋਂ ਹਸਿ ਬੋਲਤਿ ਹੈ ਜੋਈ ॥ ੨੦ ॥ ਸੁਨਤਿ
ਰਹੀ ਹਮ ਸਦਹੀ ਸ਼ੋਨ । ਗੁਰ ਸਮ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਕਿਤ ਲੋਨ^੬ । ਰਹੀ ਸਿਹ-
ਵਤਿ ਹੋਰਨਿ ਕਾਰਨ^੭ । ਬਡੇ ਭਾਗ ਕਿਯ ਆਜ ਨਿਹਾਰਨਿ^੮ ॥੨੧॥ ਗੁਰ
ਸਰੂਪ ਬਡ ਜਾਲ ਫਸੀ ਹੈ^੯ । ਮਿਗੀ ਸਮਾਨ ਨਹੀਂ ਨਿਕਸੀ ਹੈ । ਇਕ
ਟਕ ਦੇਖਿ, ਨ ਪਲਕ ਮਿਲਾਵਹਿ । 'ਹੇ ਸਖਿ। ਕਹਾਂ ਦਰਸ ਪੁਨ ਪਾਵਹਿ'
॥ ੨੨ ॥ ਭਈ ਬਿਬਸ ਠਹਿਰੀ ਚਿਰ ਕਾਲ । ਤਿਨ ਮਾਂਹਿ ਹੁਤੀ ਜਿ ਬਿਰਧਾ
ਬਾਲ^{੧੦} । ਸਭਿ ਰਾਨਿਨਿ ਕੇ ਮਨ ਕੀ ਜਾਨਿ। ਉਠੀ ਗੁਰੂ ਪਗ ਬੰਦਨ ਠਾਨਿ
॥੨੩॥ ਨੀਠ ਨੀਠ ਉਠਿ ਗਵਨੀ ਸਾਰੀ । ਬੰਧੀ ਲਾਜ ਸੁਕਚਤੇ ਨਾਰੀ^{੧੧} ।
ਜਖਿ ਸਭਿ ਗਈ ਕਥਤਿ ਗੁਨ ਗਨ ਕੋ^{੧੨} । ਚਲੀ ਹਾਰ ਕਰਿ ਜਨੁ ਨਿਜ
ਮਨ ਕੋ ॥ ੨੪ ॥ ਸੈਲਪਤੀ ਚੰਬਾਲ ਕੁਮਾਰੀ । ਨਹਿ ਬਜਾਹੀ ਸੋ ਹੁਤੀ
ਕੁਮਾਰੀ । ਹੁਤੀ ਚਿੱਤ੍ਰਨੀ* ਚਿੱਤ੍ਰ ਸਰੂਪਾ† । ਕਵਿਤਾ ਕਰਤੀ ਗੁਨਨਿ
ਅਨੂਪਾ ॥ ੨੫ ॥ ਸੁਨਤਿ ਹੁਤੀ ਗੁਰ ਰਚੀ ਸੁ ਬਾਨੀ । ਛੰਦ ਸਵੈਯੇ ਆਦਿ
ਮਹਾਨੀ । ਪਢਿ ਪਢਿ ਹਰਖਤਿ ਰਿਦੈ ਘਨੋਰੀ। ਰਸ ਸਿੰਗਾਰ ਅਧਿਕ ਜਹਿੰ

^੧ਸਭ ਰਾਣੀਆਂ ਬੁੰਮ ਪਈਆਂ । ^੨ਹੇ ਸਖੀ । ^੩ਕਾਮ ਨੇ ਕੀ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਬਰਾਬਰ ਹੋਣਾ ਹੈ (ਉਸਦਾ ਤਾਂ) ਸਰੀਰ ਸਾਭਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ (ਸ਼ਿਵਜੀ ਦਾ) । ^੪ਅਣੀਆਲੇ ਨੈਣ ਲੱਜਾ ਦੇ ਜਹਾਜ ਹਨ । ^੫ਮਮੋਲੇ ਤੇ ਕਵਲ ਵਿਚਾਰੇ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੈਣਾਂ ਅਗੇ) ਕੌਣ ਹਨ । ^੬ਸੁੰਦਰ । ^੭ਦਰਸਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਿਕਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਾਂ । ^੮ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਵੱਡੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸੀਆਂ । ^੯ਬਿਰਧ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ । ^{੧੦}ਲਾਜ ਨਾਲ ਬੱਧੀਆਂ ਸੁਕਚਕੇ ਨਾਰੀਆਂ । ^{੧੧}ਸਮੂਹ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਕਵਿਦੀਆਂ ।

*ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ ਵਿੱਚੋਂ ਦੂਸਰੀ । ਡੀਲ ਡੋਲ ਵਿਚਲੇ ਮੇਲ ਦੀ, ਨੈਣ ਕਮਲ ਵਰਗੇ ਨੱਕ ਤਿਲਫੁਲ ਜੇਹਾ । ਕਵਿਤਾ ਨਿਤ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਰੁਚੀ ਉਸ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਆਦਿ ।

†ਪਾ:-ਚਤੁਰ ਸਰੂਪਾ ।

ਹੋਰੀ ॥ ੨੬ ॥ ਮਨ ਮਹਿ ਐਸੇ ਚਿਤਵਤਿ ਰਹੀ ।—ਬਾਨੀ ਰਸਵਤਿ ਗੁਰ
ਬਹੁ ਕਹੀ । ਨਈ, ਬਰੀਕ, ਕਰੀ ਰਸ ਘਨੋਂ ਰੋਦ੍ਰ, ਸ਼ਿੰਗਾਰ, ਬਿਦਤਿ ਕਰਿ
ਮਨੋ ॥ ੨੭ ॥ ਅਧਿਕ ਸਨੇਹ ਸੰਗ ਸੋ ਪਢੋ। ਦਰਸ ਕਰਨ ਕੀ ਬਾਂਛਾ ਬਢੇ।
ਪਿਤ ਸੋ ਪੂਛਿ ਲਿਖੀ ਤਿਨ ਪਾਤੀ । ਨਿਜ ਅਧੀਨਤਾ ਕਰਿ ਬਹੁ ਭਾਂਤੀ
॥ ੨੮ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਬਹੁਤ ਬਡਾਈ। ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਦਾਸੀ ਹਾਥ ਪਠਾਈ।
ਆਨਿ ਦਈ ਸਭਿ ਕਹਿ ਕਰਿ ਗਾਥਾ । ਬਾਚੀ ਤਬਹਿ ਖੋਲਿ ਜਗਨਾਥਾ
॥ ੨੯ ॥ ਬਚਨ:—‘ਸਾਰਾ, ਪਉਣਾ, ਦੂਜਾ ਗਉਣਾ ? ਨਰ ਨਾਰੀ ਥੇ ਦੋਨੋ
ਭਉਣਾ। ਕੁਛ ਖਾਧਾ, ਕੁਛ ਲੈਕੋ ਸਉਣਾ। ਉੱਤਰਦੇਹੁ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਉਣਾ ?’
॥ ੩੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਇੰਮ ਪਾਤੀ ਪਢਿ ਦੇਖਿ ਕੈ ਸਤਿਗੁਰ ਚਤੁਰ ਬਿਸਾਲ ।
ਕਾਗਦ ਪਰ ਉੱਤਰ ਲਿਖਨੋ ਪਠਿ ਦੀਨੋ ਤਤਕਾਲ ॥ ੩੧ ॥ ‘ਜਾਣੈ ਸਾਰਾ
ਦੇਵ ਦੇਹਿ, ਪਉਣਾ ਮਾਲਸ ਦੇਹਿ। ਦੁਬਿਧਾ ਦੂਜੀ ਕਰੀ ਗਵਨ, ਨਰਨਾਰੀ
ਲਗ ਹੁਏ ਖੋਹ ॥ ੩੨ ॥ ਉਭੈ ਲੋਕ ਭਉਂਦਾ ਫਿਰੈ, ਕੁਝ ਖਾਧਾ ਖਰਚ
ਜ ਮਾਲ । ਪੁਲੈ ਭਈ ਸਉਣਾ ਹੁਆ, ਉੱਤਰ ਤੁਮਰਾ ਬਾਲ’ ॥ ੩੩ ॥

ਜਿਸ ਵਿਚ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਰਸ (ਬੱਧਾ ਹੋਯਾ ਬਹੁਤ) ਦੇਖਿਆ ਸੀ (ਉਸ ਨੇ) । ‘ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਰਸੀਲੀ
ਬਾਣੀ ਬਹੁਤੀ ਕਹੀ ਹੈ, ਜੋ ਨਵੀਨ ਹੋ ਬਰੀਕ ਹੈ ਤੇ ਬਹੁਤੇ ਰਸਾਂ ਵਿਚ ਰਚੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਰੋਦ੍ਰ
ਸ਼ਿੰਗਾਰ (ਆਦਿ ਰਸ) ਮਨੋਂ ਪਰਤੱਖ ਕਰ (ਦਿਖਾਏ) ਹਨ । ‘ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਉੱਤਰ ਤੋਂ
ਸਮਝ ਆ ਜਾਵੇਗਾ । ‘ਦੇਵ ਤਨ’ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਹੈ, ਤੇ ‘ਮਨੁੱਖ ਤਨ’ ਪੌਣਾ ਹੈ, (ਹੁਣ ਵਿਚਾਰ
ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਾ ਭਟਕਦਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਪਉਣਾਂ ਭਟਕਦਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਪਉਣਾ ਦੁਬਿਧਾ
ਵਿਚ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸੋ ਦੂਜਾ ਕੌਣ ਰੋਇਆ, ਦੂਜਾ ਦੁਬਿਧਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਗਵਨ ਕਰਕੇ
ਨਰ ਤੇ ਨਾਰੀ ਖੋਹ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । (ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ) ਕੁਛ ਮਾਲ ਖਾ ਖਰਚਕੇ (ਦੁਬਿਧਾ ਕਾਰਨ
ਸਭ ਕੋਈ) ਵੇਹਾਂ ਜਗਨਾਂ ਵਿਚ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ । (ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ, ਸਉਣਾ ਪੁਲੈ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ
ਹੈ, (ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਭਟਕ ਹੀ ਭਟਕ ਹੈ ।) ਤੇ ਕਾਕੀ ਤੇਰਾ ਇਹ ਉਤਰ ਹੈ । (ਅ) ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ
ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭਾਵ ਇਹ ਬੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ:—ਦੇਹੀ ਵਿਚ ਜੋ ‘ਦੇਵ’ (ਰੂਪ ਹੈ ਉਹ) ਸਾਰਾ (ਮੁਕੰ-
ਮਲ) ਹੈ, (ਅਤੇ, ਦੇਹਿ ਵਿਚ ਜੋ ‘ਮਨੁੱਖ’ (ਮਨ ਯਾ ਲਿੰਗ ਸ਼ਰੀਰ) ਹੈ ਸੋ ਪਉਣਾ ਹੈ (ਕਿਉਂਕਿ
ਦੇਵ ਦੀ ਸੱਤਾ ਦਾ ਮੁਥਾਜ ਹੈ) । ‘ਦੂਜੀ’ ਯਾ ਦੂਜਾ (ਅਰਥਾਤ) ਪਉਣਾ ਜੋ ਹੈ ਸੋ ਦੁਬਿਧਾ (ਵਿਚ
ਪੈਕੇ ਗਵਨ ਕਰਦਾ ਅਰਥਾਤ ਨਰ ਨਾਰੀ) ਰੂਪ ਧਾਰਦਾ ਹੈ (ਤੇ ਅੰਤ ਏਹ ਦੋਇ ਰੂਪ) ਨਰ ਤੇ
ਨਾਰੀ ਖੋਹ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । (ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਹੈ ਉਹ) ਵੇਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਭਉਂਦਾ ਫਿਰਦਾ, ਜਮਾਂ ਮਾਲ
ਨੂੰ । (ਅਰਥਾਤ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਫਲ ਨੂੰ) ਖਾਂਦਾ ਖਰਚਦਾ (ਭਟਕਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ)
ਪੁਲੈ ਹੋਈ ਤਦੋਂ ਸੰਚਿਤ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਸੋਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਕਾਕੀ ਇਹ ਤੇਰਾ ਉੱਤਰ ਹੈ ।

ਚੌਪਈ ॥ ਸੋ ਵਾਸੀ ਲੋ ਤਤਛਿਨ ਆਈ । ਰਾਜਸੁਤਾ ਗਹਿ* ਪਵਿ ਹਰਿ-
 ਖਾਈ । ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਸ ਪਥਮ ਹੀ ਲਾਗੀ । ਉੱਤਰ ਪਵਿ ਦੂਨੀ ਮਨ
 ਜਾਗੀ ॥੩੪॥ ਨਿਜ ਪਿਤ ਸੰਗ ਬੁਝਿ ਕਰਿ ਆਈ । ਪਹੁੰਚਿ ਗੁਰੂ ਤਟ ਗੀਵ
 ਨਿਵਾਈ । ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਜਬਿ ਬੰਦਨ ਠਾਨਿ । ਹੁਤੀ ਕਮਾਨ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਪਾਨ
 ॥੩੫॥ ਰਾਜ ਸੁਤਾ ਕੀ ਪ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪਰ ਧਰਿ । ਥਾਪੀ ਧਨੁਖ ਸਾਥ ਤਿਸ ਦੇ
 ਕਰਿ । ਬਹੁਰ ਹਾਥ ਮਹਿ ਲੀਨਿ ਉਠਾਈ । ਹਿਤ ਬੁਝਾਨਿ ਤਿਨ ਗਿਰਾ
 ਅਲਾਈ ॥੩੬॥ 'ਮਮ ਪ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪਰ ਅਪਨੋ ਹਾਥਾਕੜੋਂ ਨ ਧਰੋ ਅਥਿ ਹੇ
 ਗੁਰਨਾਥ ! ਅਧਿਕ ਭਾਵਨਾ ਤੁਮ ਮੈਂ ਮੇਰੀ । ਜਾਨਹੁ ਕੜੋਂ ਨ ਆਪਨੀ
 ਚੇਰੀ' ॥੩੭॥ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਹੇਤ ਸਨਾਯੋ । 'ਪ੍ਰਥਮ ਤੁਰਕਨੀ ਕੋ
 ਤਨ ਪਾਯੋ । ਬੇਗਮ ਭਈ ਨੁਰੰਗੋ ਕੇਰੀ । ਵੇਹਿ ਅਪਾਵਨ ਹੁਤੀ ਬਡੇਰੀ ॥
 ੩੮॥ ਜਮਨਾ ਘਾਟ ਜਹਾਂ ਬਿਸਰਾਂਤਾ^੧। ਤਹਾਂ ਪਰਬ ਦਿਨ ਭਈ ਸਨਾਤਾ^੨।
 ਸੋ ਤਜਿ ਵੇਹਿ ਹਿੰਦੁ ਤਨ ਪਾਯੋ । ਪਰਬ ਸ਼ਨਾਨ ਤਾਂਹਿ ਫਲ ਦਾਯੋ ॥
 ੩੯॥ ਅਥਿ ਲੋ ਸੁੱਧਿ ਨਹੀਂ ਤੂੰ ਹੋਈ। ਹੁਤੀ ਤੁਰਕਨੀ ਸਮੁਝੀ ਸੋਈ^੩। ਯਾ
 ਤੇ ਹਮ ਅਥਿ ਹਾਥ ਨ ਛੁਹਾਯੋ। ਧਨੁਖ ਆਪਨੋ ਤੁਵ ਤਨ ਲਾਯੋ ॥੪੦॥ ਹਮ
 ਮਹਿ ਕਰੀ ਭਾਵਨਾ ਜੋਇ । ਇਸ ਕੋ ਫਲ ਹੈ ਸੁਨੀਐ ਸੋਇ। ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼
 ਦਮਦਮਾ ਥਾਨੁ । ਤਹਿ ਡੱਲਾ ਬੈਰਾੜ ਮਹਾਨੁ ॥ ੧੪ ॥ ਇਹਿ ਤਨ
 ਤਜਹਿ ਬੋਰ ਦਿਨ ਮਾਂਹੀ । ਤਿਸੀ ਦੇਸ਼ ਮਹਿ ਜਨਮਹਿ ਜਾਹੀ । ਸਿੱਖ
 ਹਮਾਰੋ ਡੱਲਾ ਨਾਇ । ਤਿਸ ਕੋ ਬਨਹਿ ਕਬੀਲਾ^੪ ਜਾਇ ॥ ੪੨ ॥ 'ਸਿੱਖ
 ਸਿੱਖਨੀ ਤਹਿ ਸਮੁਦਾਇ । ਸੇਵਾ ਕਰਿਹੈਂ ਤੂੰ ਚਿਤਲਾਇ^੫। ਤਾਬ ਤੇਰੋ ਹਮ
 ਕਰਹਿ ਉਧਾਰਿ । ਦਰਸ਼ਨ ਵੇਹਿ ਆਇ ਤੁਵ ਦਾਰ' ॥ ੪੩ ॥ ਇਮ
 ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਕੋਠੀ ਗੁਰ ਜਬੈ । ਬਿਸਮੈ ਭਈ ਬਹੁਰ ਸੁਨਿ ਤਬੈ । ਬਾਰ ਬਾਰ

^੧ਜਮਨਾ ਨਦੀ ਦਾ ਇਕ ਘਾਟ ਜੋ ਮਥੁਰਾ ਵਿਚ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਕੰਸ ਮਾਰਕੇ ਟਿਕੇ ਸਨ ।
^੨ਭਾਵ ਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤੂੰ । ^੩(ਤੂੰ) ਤੁਰਕਣੀ ਸੋ (ਤੈਨੂੰ ਅਸਾਂ) ਓਹੀ (ਤੁਰਕਣੀ) ਸਮਝਿਆ
 ਹੈ । ^੪ਇਸਤੀ । ^੫ਸਮੂਹ ਸਿੱਖ ਤੇ ਸਿੱਖਣੀਆਂ ਦੀ ਤਿੱਥੇ ਸੇਵਾ ਕਰੇਗੀ ਤੂੰ ਚਿੱਤ ਲਾਕੇ ।

*ਪਾ.—ਤਬਿ ।

†ਇਹ ਹਾਸੇ ਵਾਲੀ ਬਾਤ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੇ ਅਖੇਪਕਾਰਾਂ ਦੇ

ਇਮਾਨ ਦੀ ਘਾੜਤ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਕੇ ਉਸੇ ਜਨਮ ਦੇ ਤੁਰਕਾਂ (ਇਬਰਾਹੀਮ
 ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਵਰਗਿਆਂ) ਨੂੰ ਸੁੱਧ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਨਮ ਪਲਟ ਜਾਵੇ ਤੇ ਫਿਰ ਵੀ
 ਸੁਧ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਇਹ ਕੀਕੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਜਨਮ ਪਲਟ ਜਾਣ ਤੇ ਜਾਤ ਦੀ
 ਅਸੁੱਧੀ ਰਹਿਣੀ ਤਾਂ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ।

‡ਪਾ:—ਇਤ ।

ਬੰਦਨ ਕਹੁ ਕਰੈਲਖਿ ਤਿਲੋਕਪਤਿ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰੈ ॥੪੪॥ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ
ਦਰਸਨ ਕੋ ਪਾਇ । ਗਈ ਰਿਦੇ ਗੁਰ ਰੂਪ ਬਸਾਇ । ਬਰਤ ਨੇਮ ਸੰਜਮ
ਮੈਂ ਰਹੀ॥ਅਪਨੋ ਬਸਾਹੁ ਕਰਾਯੋ ਨਹੀਂ॥੪੫॥ਗੁਰੁ ਗੁਰ ਸਿਮਰਤਿ ਕੇਤਿਕ
ਦਿਨ ਮੈਂ । ਤਨਕੋ ਤਸਾਗਿ ਮਰੀ ਤਤਛਿਨ ਮੈਂ । ਦੋਸ਼ ਮਾਲਵੇ ਜਨਮੀ
ਜਾਇ । ਡੱਲੇ ਸੰਗੁ ਬਸਾਹੁ ਕਰਿਵਾਇ ॥ ੪੬ ॥ ਗੁਰ ਜੋ ਕਹਜੇ ਸਕਲ
ਹੀ ਭਯੋ*।ਪ੍ਰਭੁਜੀ ਸਿਵਰ ਤਹਾਂ ਹੀ ਕਿਯੋ।ਪਰਬਤਬਾਸੀ ਜੇ ਨਰ ਨਾਰੀ ।

*ਰਵਾਲਸਰ ਜਾਣ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੭੫੮ ਬਿ: (ਇਤਿਹਾਸ, ਕ੍ਰਿਤ ਸ: ਖਜ਼ਾਨ ਸਿੰਘ
ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ) ਹੈ । ਅੰਦਪੁਰ ਦਾ ਆਖਰੀ ਜੁੱਥ ੧੭੬੧ ਬਿ: ਵਿਚ ਹੋਇਆ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੱਲੋਂ
ਪਾਸ ੧੭੬੨ ਦੇ ਕੱਤਕ ਵਿਚ ਅੱਪੜੇ ਲਿਖੇ ਹਨ । ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਬੀਬੀ ਚੰਬਿਆਲੀ
(ਪਦਮ) ਮਰ ਬੀ ਗਈ,ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਜੰਮ ਬੀ ਪਈ, ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਉਮਰਾ ਨੂੰ ਬੀ
ਅੱਪੜ ਪਈ, ਤੇ ਡੱਲੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹੀ ਬੀ ਗਈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬੀ ਕਰ ਲਈ ।
ਇਸਥਾਂ ਤੋਂ ਵਧੇ ਕੁ ਮਗਰੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵੱਖਣ ਨੂੰ ਟੁਰ ਬੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਹੁਣ ਵੀਚਾਰ ਦੀ
ਬਾਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਚਹੂੰ ਵਰਿਹਾਂ ਵਿਚ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ੧੬ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਕੂੰ ਹੋ ਗਿਆ ?
ਇਹੋ ਵਿਚਾਰ ਸਪਸ਼ਟ ਦੱਸ ਦੇਵੇਗੀ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਸਾਖੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਏਥੇ ਭੋਲੇ ਭਾ ਦੇ
ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਪੜਚੋਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ । ਤੇ ਮੈਂ ਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਨੇ ਕਮਾਨ ਨਾਲ ਬਾਪੜਾ ਦੇਣ ਦਾ
ਕਾਰਨ ਆਪਣੇ ਭਰਮੀ ਦਿਮਾਗ ਤੋਂ ਜੋ ਫੁਰਿਆ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਤਿਵੇਂ ਹਾਂ ਮਿ: ਮੇਕਾਲਫ ਨੇ
ਮੈਂ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਦੱਸੇ ਕਾਰਨ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਾ ਕਰਕੇ ਇਕ ਕਾਰਨ ਕੋਲੋਂ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਜਦ ਚੰਬਿਆਲੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਹਬ ਨਾਲ ਬਾਪੜਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਨੇ ਦਿਤਾ,
ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਉੱਤ੍ਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਵਦੁਟੀ ਦੇ ਸਿਵਾਂ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਦੱਬਨਾਲ
ਨਹੀਂ ਛੁਹਿਆ ਕਰਦਾ । ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਦੂਹਾਨੀ ਸੱਤਯਾ ਤੇ ਮਹਾਨ ਉੱਚੀ
ਇਖਲਾਕੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਨਾ ਸਮਝ ਮਕਣਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਪੜੇ ਨਰ ਨਾਰੀ ਸਭ ਨੂੰ ਦਿਆ
ਕਰਦੇ ਸਨ, ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਰਮ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਨਾਮ ਰਸ ਨਾਲ ਭੁਲੁ ਭੁਲੁ ਪੈਂਦੇ ਦੱਬਾਂ ਦੀ ਛੁਹ ਨਾਲ
ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੀ ਪਾਰਸ ਛੁਹ ਲੱਗਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ । ਗੁਰੂ ਦੀ ਤਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਇਹੋ
ਲਿਖੀ ਹੈ 'ਜਿਨਿ ਮਾਣਸ ਤੇ ਵੇਵਤੇ ਕੀਏ ਕਰਤ ਨ ਲਾਗੀ ਵਾਰ' । ਪੁਨਾ:—'ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਹਾ
ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਪਾਰਸੁ ਜੋ ਲਾਗੇ ਸੋ ਫਲੁ ਪਾਵੇਗੇ' ॥ ਪੁਨਾ:—'ਜਾਕੇ ਦੇਖਤ ਵੁਆਰੇ ਕਾਮ ਰੋਧ ਹੀ
ਨਿਵਾਰੇ' ਪੁਨਾ:—'ਪਰਸਤ ਚਰਨ ਗਤਿ ਨਿਰਮਲ ਰੀਤਿ' ॥ ਤਥਾ:—'ਪਰਸਤ ਪੈਰ ਸਿਬਤ ਤੇ
ਸੁਆਮੀ' ਉਸ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਛੋਹ ਦਾ ਕੀ ਭੈ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਤਾਂ ਤੇ ਇਹ ਕਾਰਨ ਬੀ
ਕਲਪਤਿ ਹੈ ।

ਅਸਲ ਵਿਚ ਧਨੁਖ ਨਾਲ ਬਾਪੜਾ ਦੇਣਾ ਇਕ ਵੋਜ ਮਾਤ੍ਰ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਅਰਥ ਹੋ
ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬੀਰਰਸੀ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਸ਼ਾਂਤਿਰਸੀ ਭਾਵ ਦਰਸਾਉਣ ਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਮੈਂ
ਇੱਕੋ ਕਮਾਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤਿਰਸ ਤੇ ਬੀਰਰਸ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹਾਂ । ਜਿਸ ਕਮਾਨ ਵਿਚੋਂ ਜਾਨ ਹਰਨ

[ਅੱਖੀ ਟੁਕ ਵੇਖੋ ਅਠਠੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹਿੱਸੇ]

ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿ ਭਾਵਨਾ ਧਾਰੀ ॥੪੭॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੰਚਮ
 ਤੇ 'ਰਾਜਨ ਮੇਲ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨੈ ਨਾਮ ਪੰਚਮੇ ਅੰਸੁ ॥ ੫ ॥

— [ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਚਾਲੀ ਟੁਕ]

ਤੀਰ ਨਿਕਲਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸੇ ਵਿਚੋਂ ਆਤਮ ਜੀਵਨ ਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਰੂਹਾਨੀ ਬਰ-
 ਨਾਟ ਬੀ ਮੈਂ ਭੇਜ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਉਹੋ ਬਿੱਲੀ ਦਾ ਮੂੰਹ ਚੁਹਿਆਂ ਲਈ 'ਮੋਤ' ਅਰਥ ਰਖਦਾ ਹੈ,
 ਉਹੋ ਮੂੰਹ ਬਿੱਲੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ 'ਪਿਆਰ' ਅਰਥ ਦੱਖਦਾ ਹੈ, ਉਹੋ ਧਨੁਖ ਮਰਨਾਉ
 ਤੀਰ ਟੋਰਦਾ ਹੈ, ਉਹੋ ਧਨੁਖ ਜੀਵਾਲਣ ਹਾਰ ਜੀਵਨ ਨੇ ਦਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ
 ਦੀ ਛੁਹ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਦੀ ਹੱਡਬੀਤੀ ਤੇ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠੀ ਉਗਾਹੀ ਲਈ ਦੇਖੋ ਕਲਗੀਧਰ ਚਮਤਕਾਰ
 ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ 'ਬੰਦਾ ਮਿਲਾਪ' ਦਾ ਸਫਾ ੯੦੧ (ਤੀਜੀ ਐਡੀਸ਼ਨ) ਦਾ ਹੇਠਲਾ ਨੋਟ ਜੋ ਐਉਂ ਹੈ:—

ਭਾਈ ਪ੍ਰਭੁਦਿਆਲ ਜੀ ਪਿਛੋਰ ਵਿਚ ਇਕ ਬੈਰਿਸਟਰ ਸੇ ਜੋ ਐਬਟਾਬਾਟ ਵਾਲੇ
 ਸਰਦਾਰ ਵੋਚਾਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿਖ ਸੇ। ਆਪ ਦੱਸਦੇ ਏ ਕਿ ਓਹ ਜਦ ਚਿਲਾਸ
 ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਗਏ ਤਾਂ ਇਕ ਸੁਹਣਾ ਜਿਹਾ ਪਠਾਣ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਇਸ ਨੇ
 ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਬਾਬਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਨੌਕਰ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਬਾਬੇ ਨੇ ਆਪਣੀ
 ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠਾ ਇਕ ਸਮਾਚਾਰ ਸੁਣਾਇਆ ਸੀ ਜੋ ਐਉਂ ਸੀ ਕਿ—“ਇਕ ਦਿਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ
 ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਕੇ ਉਠੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ: ਕੋਈ ਸਿੰਘ ਮੇਰੇ ਰਾਜ ਵਿਚ
 ਲੱਭੋ ਜਿਸ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਆਪ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹੋਣ। ਹੁਕਮ ਹੋਣ
 ਪਰ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਤਲਾਸ਼ ਆਵੰਡ ਹੋ ਗਈ। ਅੰਤ ਇਕ ਬਿਰਧ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਲੱਭਾ
 ਜਿਸ ਦੀ ਉਮਰ ੧੧੫ ਬਰਸ ਦੀ ਸੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਪੀਨਸ ਵਿਚ ਬਹਾਕੇ ਲਿਆਏ। ਜਦ
 ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ
 ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਪਤਲਾ ਤੇ ਲੰਮਾ ਸੀ, ਪਰ ਬਲਕਾਰ ਬਿਅੰਤ ਸੀ, ਅੱਖਾਂ ਦਾ
 ਏਜ ਅਬੱਲ ਸੀ ਤੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਐਸੀ ਤਾਕਤ ਸੀ ਕਿ ਜਦ ਕਿਸੇ ਦਾ ਮੱਥਾ ਉਹਨਾਂ ਤੇ
 ਟਿਕੇ ਕਿ ਸਿਰ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਛੁਹ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਕ ਬਿਜਲੀ ਵਰਗੀ ਲਹਿਰ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ
 ਛੁੱਟ ਪੈਂਦੀ ਸੀ ਤੇ ਬਰਨਾਟ ਕੋਈ ਅਜੇਹੀ ਛਿੜਦੀ ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਉਂ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ
 ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਛੋਹੇ ਹਾਂ ਬਿਜਲੀ ਜਾ ਬਰਨਾਟਾਂ ਦਾ ਬਣਿਆਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਕਿਸੇ
 ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਹੀਂ। ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਆਖਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਇਹ ਨਿੱਤ ਦਾ
 ਤਜਰਬਾ ਹੱਡ ਬੀਤਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਵੈਰਾਗ ਵਿਚ ਜਲ ਪੂਰਤ ਹੋ
 ਗਿਆ।” ਪ੍ਰਭੁਦਿਆਲ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਾ ਉਹ ਪਠਾਣ ਬੀ ਇਸੇ
 ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਦਬ ਵਿਚ ਨੈਣ ਭਰ ਆਇਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ “ਕਿ ਮੇਰਾ ਬਾਬਾ ਜਦੋਂ ਇਹ ਗੱਲ
 ਸੁਣਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਹਦਾ ਹਾਲ ਬੀ ਇਉਂ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।” ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਜੀ! ਇਹ
 ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠੀ, ਹੱਡ ਵਰਤੀ ਉਗਾਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ 'ਛੁਹ' ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੀ ਅਸਾਂ ਤੱਕ
 ਅੱਪੜੀ ਹੈ।

੬. [ਮਾਲਵੀਹ ਪਰਬਤ ਤੇ ਸੈਲ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਕਲ ਸੈਲਪਤਿ ਮੇਲ ਕਰਿ ਤੀਰਥ ਮੇਲੇ ਮਾਂਹਿ । ਦਾਨ ਮਹਾਂਨ
ਸ਼ਨਾਨ ਤਨ ਬਹੁਤ ਠਾਨਿ ਚਿਤ ਲਾਹਿ* ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਕੰਚਨ ਜੀਨ
ਤੁਰੰਗ ਸ਼ਿੰਗਾਰੇ । ਕਿਨਹੁ ਮਤੰਗ ਦਿਯੇ ਮੁਲ ਭਾਰੇ । ਬਸਤੂ ਸ਼ਸਤੂ ਅਰੁ
ਦਰਬ ਬਿਸਾਲਾ । ਨਿਪਨਿ ਦਾਨ ਦੇ^੨ ਬਹੁ ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥ ੨॥ ਕਰਿ ਕਰਿ
ਮੇਲਾ ਬਾਸਰ ਤੀਨ।ਮੁਦਤਿ ਭਏ ਨਾਰੀ ਨਰ ਪੀਨ^੩ । ਰੁਖਸਦ ਹੇਤ ਗੁਰੂ
ਵਿਗ ਆਏ । ਸਭਿ ਕੇ ਸਿਰੋਪਾਉ ਪਹਿਰਾਏ† ॥ ੩ ॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਮੋ
ਨਿਕੇਤ ਸਿਧਾਰੇ । ਮਗ ਮਹਿ ਗੁਰ ਕੇ ਸੁਜਸ ਉਚਾਰੇ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਨਗਰ
ਪਹੁਚੇ ਜਾਈ । ਪੁਰੀ ਕਾਮਨਾ ਪਿਖਿ ਸੁਖਦਾਈ ॥ ੪ ॥ ਕਲਗੀਧਰ ਤਹਿ
ਰਹੇ ਪਿਛਾਰੀ । ਮੱਜਨ ਠਾਨਹਿ ਤੀਰਥ ਬਾਰੀ^੪ । ਵਹਿਰ ਅਖੇਰ ਕਰਹਿ
ਬਨ ਮਾਂਹੀ।ਸੈਲਨਿ ਸੈਲ ਕਰਹਿ ਅਵਗਾਹੀ॥੫॥ ਜਾਤਿ ਅਨੇਕ^੫ ਤਰੇਵਰੁ
ਠਾਂਵੇ।ਦਲ ਫਲ ਸੰਕਲ^੬ ਛਾਯਾ ਗਾਢੇ।ਚਢਿਕਰਿ ਦੂਰ ਸੁਚੇਤਾ ਕਰਿਹੀਂ ।
ਨਏ ਸਥਲ ਸੈਲਨਪਰ ਫਿਰਿਹੀਂ॥੬॥‡ਇਕਦਿਨ ਦੂਰ ਗਏ ਜਗਸ੍ਰਾਮੀ।
ਸੈਲ ਯੁਥਿਲੋਕਤਿ ਉਰਧ ਗਾਮੀ^੭ । ਮਾਲਵੀਹ ਪਰਬਤ ਕੇ ਨਾਮੂ । ਸ਼ਿਖਰ
ਚਲੇ ਤਿਸ ਲਖਿ ਅਭਿਰਾਮੂ ॥੭॥ ਸਰਬ ਸੰਗ ਤੇ ਬਰਜਿ ਹਟਾਏ । ‘ਬਿਰੇ
ਰਹੇ ਨਤੁ ਸਿਵਰ ਸਿਧਾਏ’^੮ । ਪੰਚ ਸਿੰਘਿ ਨਿਜ ਸਾਥ ਮਿਲਾਇ । ਤਿਨ ਕੇ
ਨਾਮ ਸੁਨਹੁ ਹਰਖਾਇ ॥ ੮ ॥ ਦਯਾ ਸਿੰਘਿ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨੀ । ਉਦੇ
ਸਿੰਘਿ ਜੋਧਾ ਬਲ ਖਾਨੀ । ਆਲਮ ਸਿੰਘਿ ਚਰਨ ਸੇਂ ਚਾਲੇ । ਮੁਹਕਮ ਸਿੰਘਿ
ਮਿਲਾਇ ਸੁ ਨਾਲੇ ॥ ੯ ॥ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘਿ ਤੁਫੰਗ ਸੰਭਾਰੇ । ਪੰਚਹੁ ਗਮਨੇ
ਗੁਰੂ ਪਿਛਾਰੇ । ਦਾਸਨਿ ਕੇ ਦੇ ਤੁਰੰਗ ਹਟਾਏ^੯ । ਤੂਰਨ ਪਾਇਨ ਸਾਥ
ਸਿਧਾਏ ॥ ੧੦ ॥ ਤੁੰਗ ਸਥਲ ਚਢਿਕੈ ਗੁਰ ਖਰੇ। ਚਾਰੋਂ ਦਿਸ਼ਾ ਬਿਲੋਕਨ
ਕਰੇ । ਤਹਿ ਇਕ ਬਿਚਰਤਿ ਹੁਤੋ ਗੰਧੀਲਾ^{੧੦} । ਕਰਨੈ ਨਿਹਾਰਨ ਰੂਪ

^੧ਚਿਤ ਵਿਚ ਲਾਹਾ (ਸਮਝਕੇ) । ^੨ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਦਾਨ ਦਿਤਾ । ^੩ਸਾਢੇ । (ਅ) ਬਹੁਤ । ^੪ਜਲ
ਵਿਚ । ^੫ਅਨੇਕ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ । ^੬ਪੱਤੇ ਤੇ ਫਲਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰਨ । ^੭ਉਚੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਹੋਏ । ^੮ਨਹੀਂ ਤਾਂ
ਡੇਰੇ ਨੂੰ ਚਲੇ ਜਾਓ । ^੯ਮੋੜ ਦਿਤੇ । ^{੧੦}ਇਕ ਸੰਗਲੀ ਜਾਤੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜੋ ਸਿਰੋਂ ਪੈਰੋਂ ਨੰਗੇ
ਰਹਿੰਦੇ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪਣੇ ਵਡਿਆਂ ਦਾ ਗਿਆ ਰਾਜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਪਹਿਨਾਂਗੇ । (ਅ)
ਗਧੇ ਹੱਕਣ ਵਾਲਾ । (ਏ) ਗਰੀਬ, ਕੰਗਾਲ । (ਸ) ਗਿਆਨੀ-ਗੰਧੂਬ ਅਰਥ ਬੀ ਲਾ ਲੈਂਦੇ
ਹਨ ।

*ਪਾ:-ਚਾਹਿ ।

†ਪਾ:-ਸਿਰੋਪਾਉ ਹਰਖਾਏ ।

‡ਇਹ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੀ ੪੧ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ ।

ਊਪਾ:-ਸਥਲ ।

ਛਬੀਲਾ॥੧੧॥ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਕਰਤਿ ਚਰਨਨਿ ਪਰ ਪਰਯੋ*।ਹਾਥ ਜੋਰਿਸਨਮੁਖਿ
ਪੁਨ ਖਰਯੋ । ਦੇਖਤਿ ਕਲਗੀਧਰ ਕਹਿ ਬਾਨੀ । ‘ਕਹਾਂ ਜਾਨਿ ਤੈਂ ਬੰਦਨ
ਠਾਨੀ ? ॥੧੨॥ ਕੋ ਹੈਂ ? ਕਹਾਂ ਬਾਸ ? ਸਚੁ ਭਾਖੋ ਆਇ ਕਹਾਂ ? ਕਤਿ
ਗਮਨ ਭਿਲਾਖੋ?’ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਭਨਯੋ ਬਾਕ ਮੁਸਕਾਈ। ‘ਕਯੋ ਨ ਪਛਾ-
ਨਤਿ ਹੋ ਸੁਖਦਾਈ ! ॥੧੩॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ! ਸੁਨੀਏਂ ਮਮ ਗਾਥਾ। ਪ੍ਰਥਮ
ਬ੍ਰਿਤਾਂਤਕਹੈਂ ਤੁਮ ਸਾਥਾ। ਮੈਂ ਰੇਵਾ ਕਾ ਨੰਦਨ ਪਯਾਰੋ। ਜਗ ਰੇਵਾਲ ਨਾਮ
ਮਝ ਡਾਰੋ ॥੧੪॥ਇਮ ਮਾਤਾ ਭਾਖਯੋ ਉਪਦੇਸ਼ੁ ।-ਹੇ ਸੁਤ ਤਪ ਕੋ ਤਪਹੁ
ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੁ । ਜਗਤ ਬਿਖੈ ਜੇਤੀ ਵਡਿਆਈ । ਜਿਨ ਕਿਨਿ ਤਪ ਕੋ ਤਪ
ਕਰਿ ਪਾਈ॥੧੫॥ਤਪ ਤੇ ਕਛੁਦੁਲਭ ਜਗਨਾਂਹੀ।ਅਤਿ ਤ ਅਤਿ ਸ਼ਕਤੀ
ਤਪੁ ਮਾਂਹੀ । ਬਿਸ਼ਨੁ ਆਦਿ ਜੋ ਬਡਹੁ ਬਡੇਰੇ । ਤਪ ਮਹਿ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਤਿ
ਨਿਤ ਹੇਰੇ ॥ ੧੬ ॥ ਮਹਾਂ ਦੇਵ ਕੋ ਨੇਮ ਸਦੀਵਾ । ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਤਪ ਮਹਿ
ਬਿਰ ਥੀਵਾ । ਕਮਲਾਸਨ ਜਬਿ ਉਤਪਤਿ ਭਯੋ । ਬੈਠਯੋ ਕਮਲ ਕਮਲ
ਨਿਪਜਯੋ ॥੧੭॥ ਤਬਿ ਅਕਾਸ਼ਥਾਣੀ ਸਮੁਝਾਯੋ । ‘ਤਪ ਬਿਨ ਬਲ ਨਹਿ
ਕਿਨਹੁ ਪਾਯੋ । ਸ਼ਕਤਿ ਬਿਸਾਲ ਚਹੈਂ ਜੋ ਪਾਈ । ਤਪੁ ਕਰੀਯਹਿ ਚਿਰ
ਲਗ ਸਮੁਦਾਈ’॥੧੮॥ਸੁਨਿ ਤਪੁ ਅਤਿਸ਼ੈ ਬ੍ਰਹਮਾ ਕੀਨ। ਜਗ ਸਿਰਜਨ
ਕੀ ਸ਼ਕਤੀ ਲੀਨਿ । ਸੁਰ ਨਰ ਮਹਿ ਏ ਤੀਨ ਬਡੇਰੇ ॥ ਤਪੁ ਕੋ ਤਪਹਿ
ਮਹਾਤਮ ਹੇਰੇ॥੧੯॥ਅਪਰਨ ਕੀ ਗਿਨਤੀ ਕਹੁ ਕਹਾਂ।ਯਾਂਤੇ ਪੁੱਤ੍ਰ !ਕਰਹੁ
ਤਪ ਮਹਾਂ-। ਸੁਨਿ ਜਨਨੀ ਤੇ ਅਸ ਉਪਦੇਸ਼ੁ । ਤਪ ਕੋ ਤਪਤਿ ਰਹਯੋ
ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੁ॥੨੦॥ ਬਿਰ ਹੁਇ ਉੱਤਰ ਖੰਡ ਸਥਾਏ ॥ ਤਪ ਕਰਤੇ ਜੁਗ ਤੀਨ
ਬਿਤਾਏ । ਤਬਿ ਕਮਲਾਸਨ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਯੋ।ਆਗੇ ਬਿਰ ਹੁਇ ਦਰਸ
ਦਿਖਾਯੋ ॥ ੨੧ ॥ ਬਿਬਧ ਬਿਧਿਨਿ ਮੈਂ ਉਸਤਤਿ ਕੀਨਿ । ਚਰਨ ਕਮਲ
ਪਰ ਸਿਰ ਧਰਿ ਦੀਨਿ । ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਿਧਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ ।-ਅਹੋ ਨਾਗ
ਨੰਦਨ ! ਸੁਨਿ ਕਾਨਾ ॥੨੨॥ ਤਪ ਤੈਂ ਸਾਧਨ ਕੀਨ ਘਨੇਰੇ । ਬਰ ਚਾਹੋ
ਜਿਮ ਹੁੈ ਉਰ ਤੇਰੇ-।ਸੁਨਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੇ ਜੁਗ ਕਰ ਜੋਰੇ।ਜਾਚਯੋ ਜਥਾ ਮਨੋ-

*ਕਿੱਥੇ ਜਾਣ ਦੀ ਚਾਹ ਹੈ ? । २-ਦੇਵਾ ਦਾ ਮੈਂ ਪਿਆਰਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹਾਂ । ३-ਜਗਤ ਵਿਚ ਹੋਰਾ ਮ
ਰੇਵਾਲ ਪਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ४-ਕਮਲ ਤੋਂ ਦੋਦਾ ਹੋਕੇ ਕਮਲ ਤੇ ਬੈਠਿਆ । ५-ਇਹ ਤੀਨੋ
ਵਡੇ ਹਨ । ६-ਦੇਖੋ ਅਗੇ ਅੰਕ ੨੯ । ७-ਬ੍ਰਹਮਾ । ८-ਹੇ ਨਾਗ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ।

*ਪਾ:-ਸਿਰ ਧਰਯੋ ।

ਰਥ ਮੇਰੇ॥੨੩॥—ਅਧਿਕ ਬਿਭੂਤਿ ਰਾਜਸੀ ਪਾਉਂ । ਨਿਜ ਬਰ ਦੀਜੈ ਰਾਜ
ਕਮਾਉਂ—।—ਇਮ ਹੀ ਹੋਇ—ਬਿਰੰਚ^੧ ਉਚਾਰਾ । ਬਿਸੁਕਰਮਾ ਤਤਕਾਲ
ਹਕਾਰਾ ॥੨੪॥ ਮੰਡਪ ਨਗਰ ਕਰਾਵਨਿ ਕਰਿਯੋ॥ਅਬਿ ਮੰਡੀ ਜਹਿ ਨਾਮ
ਉਚਰਿਯੋ । ਤਿਸ ਕੋ ਮੋਹਿ ਬਨਾਯੋ ਰਾਜਾ॥ਅਧਿਕ ਬਿਧਾਯੋ ਰਾਜ ਸਮਾਜਾ
॥੨੫॥ ਜੀਤੋ ਦੇਸ ਬਿਦੇਸ ਬਿਸਾਲੇ । ਕਰਜੋ ਰਾਜ ਮੈਂ ਬਹੁ ਬਲ ਨਾਲੇ ।
ਤੋਸਠ ਜੁਗ ਬੀਤੇ ਇਸ ਰੀਤਿ । ਭੋਗਤਿ ਅਨੰਦ ਰਿਪੁਨਿ ਕਹੁ ਜੀਤ
॥੨੬॥ ਤਬਿ ਜੱਛਨ ਸੋਂ ਰਣ ਮਮ ਪਰਿਯੋ । ਹਤੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਸਨਮੁਖ
ਲਰਿਯੋ॥ਬਜਰੋ ਲੋਹ ਸੋਂ ਲੋਹ ਕਰਾਰਾ॥ਮਚਰੋ ਮਹਾਂ ਸੰਗਾਮ ਅਖਾਰਾ॥੨੭॥
ਜੱਛਨ ਲੱਛਨਿ ਘਾਲਜੋ ਹੋਲਾ॥ਕਰਜੋ ਧਕੇਲਨ ਰੇਲ ਰੁ ਪੇਲਾ । ਬਹੁਤਨਿ
ਮਿਲਿ ਮੁਝ ਕੋ ਬਧ ਕੀਨੋ । ਰਾਜ ਸਕਲ ਮੇਰੋ ਤਬਿ ਛੀਨੋ ॥੨੮॥ ਜਹਿ
ਪੂਰਬ ਮੈਂ ਤਪ ਬਹੁ ਤਾਪਾ । ਬਿਧਿ ਬਰ ਤੇ ਤੀਰਥ ਇਹ^੨ ਥਾਪਾ । ਲਘੁ
ਗਿਰਵਰ ਤਰੁਵਰੁ ਦਲਸਮਸਰ^੩।ਤਰਤਿਫਿਰਤਿਹੋਰਤਿ^੪ ਸਭਿਜਲਪਰ*
॥੨੯॥ ਨਿਹਕਲੰਕ ਅਵਤਾਰ ਨ ਜਾਵਤਿ^੫ । ਬਾਸ ਕਰੋਂ ਮੈਂ ਇਸ ਬਲ
ਤਾਵਤਿ । ਕਰੁਨਾਂ ਕਰਿ ਅਬਿ ਤੁਮ ਚਲਿ ਆਏ॥ਅਪਨੋ ਦਰਸਨ ਰੁਚਿਰ
ਦਿਖਾਏ॥੩੦॥ਨਰ ਅਵਤਾਰਆਪ ਤੁਮਅਹੋ^੬।ਸਕਲ ਸ਼ਕਤਿਧਰਰਿਪੁਗਨ
ਦਹੋ।ਮੈਂ ਅਬਿਪਰਜੋ ਆਪ ਕੀ ਸ਼ਰਨੀ॥ਚਹੋਂ ਨਿਖਲ ਬਿਪਤਾਨਿਜ ਹਰਨੀ
॥੩੧॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਬਨੋ ਸਹਾਇਦਾਸ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਲੇਹੁ ਬਚਾਇ।
ਜਿਤਿਕ ਸੁਰਾਸੁਰ ਜਗ ਸਮੁਦਾਏ । ਤੁਮ ਨਿਜ ਆਗਜਾ ਬਿਖੈ ਚਲਾਏ
॥੩੨॥ ਜੋ ਨਹਿ ਮਾਨੈ ਸੋ ਤੁਮ ਮਾਰਾ । ਸਭਿ ਪਰ ਹੁਕਮ ਆਪ ਕੋ
ਭਾਰਾ॥ਜੱਛਨ ਕੋ ਬਲ ਤੇ ਸਮੁਝਾਵੋ॥ਬਧਿਓ ਬੈਰ ਬਿਸਾਲ ਮਿਟਾਵੋ॥੩੩॥
ਇਮ ਰੁਆਲਾ^੭ ਕੀ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿਕੈ । ਸ਼ਰਨਿ ਪਰਜੋ ਅਪਨੀ ਮਨ ਗੁਨਿ
ਕੈ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਧਨੁਖ ਸੰਭਾਰਾ । ਤਾਨਜੋ ਪਾਨ ਤਾਨ ਤੇ ਭਾਰਾ^੮ ॥

^੧ਬਹਮਾਂ ਨੇ । ^੨ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਜੱਛਾਂ ਨੇ । ^੩ਇਹ ਤੀਰਥ (ਰਵਾਲਸਰ) । ^੪ਛੋਟੇ ਪਹਾੜ
ਜਿੰਛਾਂ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਤ । ^੫ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ^੬ਨਿਹਕਲੰਕ ਅਵਤਾਰ ਨਹੀਂ ਦੰਦਾ
ਜਦ ਤਕ । ^੭ਨਰ ਰੂਪ ਵਿਚ (ਆਪ ਈਸ਼ੁਰ ਦਾ) ਅਵਤਾਰ ਹੋ । ^੮ਬੜੇ ਬਲ ਨਾਲ ।

*ਘਾਸ ਵੁਸ ਲੱਕੜਾਂ ਦੇ ਵੇਰਾਂ ਪਰ ਮਿੱਟੀ ਪੱਥਰ ਕੱਠੇ ਹੋਕੇ ਤਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰ
ਬੂਟੇ ਬਿੱਛ ਬੀ ਹੋ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੜ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਲ ਦੋਠਾਂ ਬੱਝ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ
ਭਲ ਥੀਲ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਨਾਵਟੀ ਖੇਤ ਬਨਾਏ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਖੇਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

†ਇਸ ਤੋਂ ਸਰ ਦਾ ਨਾਮ ਰੁਆਲਸਰ ਹੈ ।

॥੩੪॥ ਗਹੀ ਜੇਹ ਜਬਿ ਕਾਨ ਲਗਾਈ । ਰਾਪ ਨਾਦ ਬਡ ਭਯੋ ਤਦਾਈ ।
 ਤਿਨ ਤੇ ਗਨ ਪਰਬਤ ਅਰਝਾਈ । ਭਏ ਹਲਾਚਲ ਸ਼ਬਦ ਉਠਾਈ ॥੩੫॥
 ਸਭਿ ਤੇ ਤਬਿ ਅਵਾਜ਼ ਇਮ ਆਈ । 'ਰਾਖ ਲੇਹੁ ਹਮ ਤੁਮ ਸ਼ਰਨਾਈ' ।
 ਇਤਨੇ ਬਿਖੈ ਪੁਰਖ ਇਕ ਆਯੋ । ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸਨਮਖ ਦਿਸ਼ਟਾਯੋ ॥
 ੩੬॥ ਤਨ ਮਹਿ ਰੋਮ ਜਟਾ ਸਮ ਜਾਂਹੀ । ਮ੍ਰਿਗ ਕੇ ਚਰਮ ਓਢਿ ਕਰਿ ਤਾਂਹੀ ।
 ਲਾਲ ਬਿਲੋਚਨ ਅੰਗ ਬਡੇਰੇ । ਮੁਖ ਪਰ ਸ਼ਮਸ ਆਇ ਤਿਸ ਬੇਰੇ ॥
 ੩੭॥ ਸਮੁਖ ਖਰੋ ਹੁਇ ਬੰਦਨ ਠਾਂਨੀ । ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੋਲਜੋ ਇਮ ਬਾਨੀ ।
 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਅਬਿ ਨਹਿ ਸਮਾ ਤੁਮਾਰਾ । ਇਤ ਆਵਨ ਕੇ ਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰਾ ॥
 ੩੮॥ ਅਬਿ ਤੁਮ ਗਮਨਹੁ ਆਪਨ ਡੇਰੇ । ਚਿਰੰਕਾਲ ਪੁਨ ਕਰੀਅਹਿ ਵੇਰੇ' ॥
 ਜਬਿ ਫੈਲੈਗੇ ਪੰਥ ਬਿਸਾਲਾ । ਰਚਨੇ ਖਾਲਸਾ ਜੋ ਸੁਭ ਚਾਲਾ* ॥ ੩੯॥
 ਤਬਿ ਤੁਮ ਜੋਛਨ ਕੇ ਹੁਇ ਨੇਰੇ । ਕਰਨੇ ਭਲੇ ਆਨਿ ਕਰਿ ਡੇਰੇ । ਮੇਰੇ
 ਸਰਦਧਾਰ ਜਛ ਨਾਮੁ । ਨਾਗਨ ਸੰਗ ਸਦਾ ਸੰਗਾਮੁ ॥੪੦॥ ਕਰਤਿ ਰਹੇ
 ਜਛ ਮਾਰਨ ਮਰਨੇ । ਬਿਜੈ ਪਰਾਜੈ ਹੁਇ ਨਿਤ ਲਰਨੇ । ਕਰਹੁ ਨ ਪੱਖ
 ਆਪ ਕਿਸ ਕੇਰੇ । ਸਭਿ ਕੇ ਸਾਂਝੇ ਸਦਾ ਬਡੇਰੇ ॥੪੧॥ ਜਬਿ ਤੁਮ ਐਹੋ ਧਾਮ
 ਹਮਾਰੇ^੬ । ਡੇਰਾ ਕਰਹੁ ਲੈ ਦਲ ਭਾਰੇ । ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਦਲ ਹਮ ਤਬਿ ਵੈ
 ਹੈਂ । ਪੰਥ ਤੁਮਾਰੇ ਬਿਖੈ ਮਿਲੈ ਹੈਂ ॥੪੨॥ ਸਗਰੇ ਕਾਰਜ ਭਲੇ ਸੁਧਾਰੈਂ । ਸੁੱਤੁ
 ਪੰਥ ਕੇ ਸਭਿ ਨਿਰਵਾਰੈਂ । ਲਖਹੁ ਭਵਿੱਖਤ ਏਵ ਬ੍ਰਿਤੀਤ । ਹਮਰੇ ਹੈਂ
 ਅਲੰਬ ਭਗਵੰਤਿ' ॥ ੪੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰੀਝੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ
 'ਰਵਾਲਸਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸਟੋ ਅੰਸੁ ॥ ੬ ॥

੭. [ਮਾਲਵੀਹ ਉਤੇ ਨਾਗਾਂ ਤੇ ਜੋਛਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਕਰਾਇਆ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਗਨ ਜੋਛਨ ਕੇ ਜੁਥਪਤਿ' ਜਬਹਿ ਕਹਜੋ ਇਸ ਭਾਂਤਿ । ਸ੍ਰੀ
 ਕਲਗੀਧਰ ਸੁਨਿ ਸਕਲ ਬੋਲੇ ਬਚ ਬੱਖਜਾਤ ॥੧॥ ਬੋਪਈ ॥ ਮਹਾਂ ਬੀਰ
 ਰਸ ਬਿਖੈ ਭਿਗੋਵਾ । ਛਿਮਾ ਕਰਨ ਆਸ਼ੈ ਜਿਸ ਜੋਵਾ । ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੰਗ
 ਭਰਪੂਰਾ । ਬਿਜੈ ਸਹਿਤ ਬੋਲੇ ਬਚ ਰੂਰਾ ॥੨॥ 'ਜਗ ਮਹਿ ਤੁਰਕਨ ਸੈਨਾ
 ਅਨਗਨ । ਸਪਤਹੁ ਅੰਗ ਸਹਿਤ ਅਤਿ ਦੁਰਜਨ' । ਜਿਨ ਤੇ ਕਹੈ

^੧ਗੱਜੇ । ^੨ਸਭ (ਪਰਬਤਾਂ) ਵਿੱਚੋਂ । ^੩ਤਿਸ ਨੇ । ^੪ਹੁਣੇ ਆ ਰਹੀ ਸੀ । (ਅ) ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਇਆ
^੫ਭਾਵ ਮੁੜਕੇ ਆਉਣਾ । ^੬ਭਾਵ ਇੱਥੇ ਵੇਰਾ ਪਾਉਗੇ । ^੭ਜਥੇਦਾਰ । ^੮(ਤੁਰਕ) ਦੁਰਜਲ (ਰਾਜ
 ਸਮੱਗੀ ਦੇ) ਸਤਾਂ ਅੰਗਾਂ (ਖਜ਼ਾਨਾ, ਫੌਜ, ਕਿਲ੍ਹੇ ਆਦਿ) ਵਾਲੇ ਹਨ । *ਖਾਲਸਾ-ਜਾਲਾ ।

ਮਵਾਸਿ ਨ ਰਹੈ । ਸਭਿ ਤੇ ਦੰਡ ਓਜ ਤੇ ਲਹੈ ॥੩॥ ਦੀਨ ਦਾਸ ਤਿਨ
 ਕੇ ਬਨਿ ਰਾਉ^੧ । ਹੁਕਮ ਕਰਹਿ ਇਨ ਪਰ ਮਨ ਭਾਉ । ਜਗ ਮਹਿ ਭਯੋ
 ਅਸ਼ੋਤੁ^੨ ਪ੍ਰਤਾਪੁ । ਹੁਤੇ ਸ਼ੋਤੁ ਕੀਨੋ ਸਭਿ ਖਾਪੁ ॥੪॥ ਤਿਨ ਤੁਰਕਨਿ ਅਨ
 ਗਨ ਕੋ ਮਾਰੋ । ਇਕ ਸਰੰ ਸੰਗ ਭਸਮ ਕਰਿ ਡਾਰੋ । ਸਾਯੁਧ ਏਕ ਰਹਨ
 ਨਹਿ ਪਾਵੈ । ਛੁਟੈ ਬਾਨ ਇਕ ਸਾਬ ਖਪਾਵੈ ॥੫॥ ਤਉ ਸਮਾ ਹਮ ਕਲੁ
 ਬਿਚਾਰਾ । ਬਹੁਰ ਦੇਹਿ ਮਾਨੁਖ ਕੋ ਧਾਰਾ । ਰਹਨ ਭਲੋ ਇਨ ਕੇ ਅਨੁ-
 ਸਾਰੀ । ਨਹਿ ਚਹੀਯਤ ਮਿਰਜਾਵ ਬਿਗਾਰੀ ॥ ੬ ॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਸਭਿਹੂੰਨਿ
 ਖਪਾਵੈ । ਤੁਰਕ ਨਗਾਰਬੰਦ ਨਹਿ ਪਾਵੈ^੩ । ਸਨਿ ਰੇਵਾਲ ਗੁਰੂ ਕੀ ਬਾਨੀ ।
 ਭਰੀ ਬੀਰਰਸ ਆਪ ਬਖਾਨੀ ॥ ੭ ॥ ‘ਅਨੀਕਨੀ’ ਲੇ ਸੰਗ ਕਰੇਰ ।
 ਪਹੁਚੈ ਆਇ ਆਪ ਕੀ ਓਰ । ਸੈਨ ਕਯਾਨਕ ਬਨਹਿ ਭੁਜੀਗੀ । ਸਨਹੁੰ
 ਪਿਤਾ ਜੀ ਹੁਇ ਇਕ ਰੰਗੀ ॥੮॥ ਜਬਹਿ ਸਮਾ ਪਹੁਚੈਗੋ ਆਈ । ਸ਼ੋਤੁਨਿ
 ਸਨ ਤਬਿ ਕਰੋ ਲਗਾਈ । ਜੀਤੋ ਰੀਧੁਬ ਦੇਸ ਬਿਸਾਲਾ^੪ । ਖਾਲਸਾ ਸਿੰ
 ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥੯॥ ਗਰਦਸ਼ ਕਰੋ^੫ ਤੁਰਕ ਸੰਘਾਰ^੬ । ਨਹੀਂ ਰਹਿਨ ਪਾਵੈ
 ਤਿਸ ਬਾਰ । ਬਰਖ ਪਚਾਸ ਚਾਨਣਾ ਕਰੋ^੭ । ਸਾਗਰ ਲਗ ਪ੍ਰਤਾਪ ਜਾ
 ਧਰੋ ॥ ੧੦ ॥ ਜੋ ਕਪੀਸ਼ ਰੀਧੁਬ^੮ ਕੀ ਸੰਤਤਿ । ਜਿਮੀ ਦਬਾਇ ਲੋਧਗੀ
 ਸੰਤਤਿ । ਧਰਹਿ ਮਲੇਛ ਭਾਵ ਜੋ ਤਨ ਮੈਂ । ਸਭਿਨਿ ਪਲਾਇ ਦੇਯ ਹੋ ਰਨ
 ਮੈਂ ॥ ੧੧ ॥ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਰਾਖਿ ਦਿਖਾਵੈਂ । ਤੇਜ ਬਿਲੰਦ ਜਗਤ ਬਿਦ-
 ਤਾਵੈਂ । ਕਰੋ ਬਜਾਹ ਲੇ ਮਦਨਾ^੯ ਨਾਰੀ । ਪੁੱਤੁ ਉਪਾਵੈਂ ਦੈ ਬਲ ਭਾਰੀ ॥੧੨॥
 ਜਬਿ ਵਹਿ ਰਾਜ ਸਾਜ ਪਰ ਐਹੈ । ਤਬਿ ਸਰੀਰ ਆਪਨ ਤਜਿ ਦੈਹੈ^{੧੦} । ਮੁਝ
 ਪੀਛੇ ਬਡ ਹੋਇ ਲਗਾਈ । ਖੰਡਨ ਕਰੋ ਪ੍ਰਜਾ ਸਮੁਦਾਈ^{੧੧} ॥੧੩॥ ਇਕ

^੧ਰਾਜੇ ਦੀਨ ਵੇਕੇ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਸ ਬਣ ਰਹੇ ਹਨ । ^੨ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਵੇਰੀ ਨਾ ਹੋਵੇ । ^੩ਨਗਾਰ
 ਬੰਦ ਨਾ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਤੁਰਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ, ਜਿਸ ਅੱਗੇ ਨਗਾਰਾ ਵੱਜ
 ਸਕੇ । ^੪ਵੇਜ, ਅਨੀਕਨੀ ਕਰੇਰ=ਕਰੇੜ ਵੇਜ । (ਅ) ਓਂਜ ਅੜੋਹਣੀ ਯਾ ਸਾਰੀ ਫਿਨਾਂ ਦੇ
 ਦਸਵੇਂ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਅਨੀਕਨੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੨੧੮੭ ਹਾਥੀ, ੨੧੮੭ ਰਥ, ੬੫੬੧
 ਘੋੜੇ ਤੇ ੧੦੬੩੫ ਪੋਦਲ ਹੋਣ । ^੫ਭਾਵ ਪਰੀਵਰਤਨ ਕਰਾਂਗਾ । (ਅ) ਗਰਦ ਵਿਚ ਟੁਲਮ-
 ਵਾਂਗਾ । ^੬ਮਾਰਕੇ । ^੭ਭਾਵ ਰਾਜ ਕਰੂੰਗਾ । ^੮ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੇ ਗਿਆਨੀ ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਮੰਗਰੇਛ
 ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਇਹੋ ਹੀ ਅਰਥ ਸਰ ਸ: ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ [ਦੇਖੋ ‘ਸਾਖੀ ਬੁਕ’ ਦਾ
 ਸਫਾ ੮੧] । ^੯ਨਾਮ । ^{੧੦}ਮੈਂ ਤਿਆਗ ਦਿਆਂਗਾ । ^{੧੧}ਸਾਰੀ ਪਰਜਾ ਦੀ ਕੰਡ ਕਰਨਗੀ ।

ਸੁਤ ਕੋ ਹੁਇ ਰਾਜ ਵਿਸ਼ੇਸੁ । ਦੇਸ ਕਾਮਗੜ੍ਹ ਲਗੋਂ ਅਸ਼ੇਸੁ । ਦਿੱਲੀ
 ਤੀਰਥ ਬਡੋ ਪ੍ਰਯਾਗੁ^੧ । ਜਹਿ ਲਗ ਪੂਰਬ ਕੇਰ ਵਿਭਾਗੁ^੨ ॥੧੪॥ ਸਭਿ ਕੋ
 ਰਾਜ ਕਰੈ ਮਮ ਨੰਦ । ਸੁਜਸ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਧਾਇ ਬਿਲੰਦ । ਸਿੰਧ ਮਹਾਂ ਨਦ
 ਬਹਤਿ ਝਨਾਉ^੩ । ਰਾਵੀ ਸਤੁੰਦਵ ਲਗੋ ਪ੍ਰਭਾਉ^੪ ॥ ੧੫ ॥ ਦੁਤੀਏ ਨੰਦਨ
 ਕੋ ਹੁਇ ਰਾਜ । ਵਧਹਿ ਬਿਭੂਤਿ ਬਿਸਾਲ ਸਮਾਜ । ਪੁਰਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸੁ
 ਪਸ਼ਰਮ ਦਿਸ ਕੋ । ਸਭਿ ਮਹਿ ਰਾਜ ਹੋਇ ਹੈ ਤਿਸ ਕੋ ॥ ੧੬ ॥ ਵਰਨ
 ਆਲਮੀ ਕਰੈ ਉਚਾਰਾ^੫ । ਇਮ ਕਹਿ ਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰਾ । ਸਰਦਧਾਰ
 ਬਿਨਤੀ ਕਹਿ ਐਸੀ । ‘ਹੋ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੁਝ ਕੋ ਆਗਯਾ ਕੈਸੀ ? ॥੧੭॥ ਮਹਾ-
 ਰਾਜ ਧਨਪਤ ਅਲਿਕੇਸ਼^੬ । ਤਿਸ ਪ੍ਰਤਿ ਕਹੀਅਹਿ ਕੁਛ ਸੰਦੇਸ । ਤਿਸ
 ਕੋ ਪਠਯੋ ਆਪ ਫਿਗ ਆਯੋ । ਜਿਮ ਭਾਖਯੋ ਮੈਂ ਆਨਿ* ਸੁਨਾਯੋ ॥੧੮ ॥
 ਤੁਮ ਜਿਮ ਕਹੋ ਸੁਨਾਵਨ ਕਰਿਹੂੰ । ਸਕਲ ਜੱਛ ਰਾਵਰਿ ਅਨੁਸਰਹੂੰ ।
 ਨਤੁ ਮੈਂ ਗਮਨੋਂ ਸੰਗ ਤੁਮਾਰੇ । ਚਲਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਕਰਹੂੰ ਉਚਾਰੈ ॥੧੯॥
 ਸੁਨਿਕੈ ਸ਼ੀ ਮੁਖ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ । ‘ਸਰਦਧਾਰ ! ਅਬਿ ਹਟਹੁ ਪਿਛਾਰੇ ।
 ਕਹਹੁ ਕੁਬੇਰ ਸੰਗ ਸੰਦੇਸ । ਕਰਿ^੭ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਸੰਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥੨੦॥ ਪੁਨ
 ਚਮਕੋਰ ਕਰਹਿ ਘਮਸਾਨਾ । ਬਹੁਰ ਮੁਕਤਿਸਰ ਕਰਿ ਅਰਿ ਹਾਨਾ ॥ ਹਿੰਦੂ
 ਧਰਮ ਸਥਾਪਨ ਕਰਿਕੈ । ਬਹੁ ਤੁਰਕਨਿ ਕੇ ਪਾਨ ਨਿਕਰਿਕੈ ॥੨੧॥ ਪੰਥ
 ਤੁਰਕ ਕੋ ਅਧਿਕ ਵਿਰੋਧ । ਕਰੋਂ ਖਪਾਵਨ ਨੀਕੇ ਸੋਧਿ । ਅਵਰੰਗ ਜੋ
 ਮਹੰਮਦੀ ਭਾਰੀ ॥ ਤਿਸ ਬਿਨਾਸਿਕੈ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰੀ ॥੨੨॥ ਪੁਨ ਹਮ ਦੱਖਣ
 ਕੋ ਚਢਿ ਜੈ ਹੈ । ਤਹਾਂ ਪਹੁੰਚ ਪਰਲੋਕ ਸਿਧੈ ਹੈ’ । ਪੁਨ ਰਿਵਾਲ ਸੰਗ
 ਕਹਯੋ ਗੁਸਾਈਂ । ‘ਅਬਿ ਬਿਰੋਧ ਤੁਮ ਦੇਹੁ ਮਿਟਾਈ ॥ ੨੩ ॥ ਚਿਰੰਕਾਲ
 ਕਰਿ ਚੁਕੇ ਲਰਾਈ । ਦਿਸ ਦੋਨਹੁ ਤਿਮਾਂ ਹੀ ਬਨਿ ਆਈ । ਸਮਾ ਪਾਇ
 ਨਿਜ ਲੀਜੈ ਰਾਜੂ । ਭੋਗਹੁ ਐਸੂਰਜ ਰਾਜ ਸਮਾਜੂ ॥ ੨੪ ॥ ਨਾਹਕ ਰਣ
 ਰਚਿ ਫਸਹੁ ਕਲੇਸੂ ॥ ਦਿਸਿ ਦੋਨਹੁ ਤਜਿ ਦੈਸ ਅਸ਼ੇਸੂ’ । ਇਮ ਹੀ ਸਰਦ-
 ਧਾਰ ਸਮੁਝਾਯੋ । ਕਹਿ ਰਿਵਾਲ ਤਿਹ ਸੰਗ ਮਿਲਾਯੋ ॥ ੨੫ ॥ ^{੧੦}ਕਹੋ

^੧ਨਾਮ ਦੇਸ਼ । ^੨ਇਲਾਹਾਬਾਦ । ^੩ਪੂਰਬ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ । ^੪ਜਿਥੇ ਮਹਾਂਨਦ ਸਿੰਧ ਤੇ ਝਨਾਉ ਵਹਿੰਦੇ
 ਹਨ । (ਅ) ਬਿਹਾਰ=ਜੇਹਲਮ । ^੫ਤਕ ਪ੍ਰਤਾਪ ਰੋਵੇਗਾ (ਮੇਰੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ) । ^੬(ਉਹ ਆਪਣਾ)
 ਵਰਣ ਆਲਮੀ ਕਹਾਵੇਗਾ । ^੭ਕੁਬੇਰ (ਜੈ ਹੈ) । ^੮ਤਿਸ ਦਾ ਫੇਜ਼ਿਆ ਹੋਇਆ । ^੯(ਅਸੀਂ)
 ਕਰਕੇ । ^{੧੦}ਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ । *ਪਾ:-ਆਖਿ । †ਪਾ:-ਇਮ ।

ਕੁਬੇਰ ਸੰਗ ਸਮੁਝਾਇ।ਨਾਗਨ ਸਾਥ ਬਿਰੋਧ ਮਿਟਾਇ । ਹਮਰੇ ਕਹੇ ਸੰਧਿ
ਕਰਿ ਲੀਜੈ । ਨਾਹਕ ਸੰਘਰ ਨਾਂਹਿ ਕਰੀਜੈ' ॥੨੬॥ ਸੁਨਿ ਰਿਵਾਲ ਪੁਨ
ਉਚਰਨਿ ਕੀਨ । 'ਮੈਂ ਤੁਮਰੇ ਬਚ ਸਿਰ ਧਰਿ ਲੀਨ । ਪ੍ਰਥਮ ਬਖੇਰਾ ਮੈਂ
ਨਹਿ ਕਰੋਂ । ਜੱਛ ਹੀਕਾਰੇ ਤੇ ਨਹਿ ਟਰੋਂ' ॥੨੭॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਹਰੇ 'ਹਮਾਰੇ
ਬੈਨ । ਦਿਢ ਕੁਬੇਰ ਮਾਨਹਿ ਚਿਤ ਚੈਨ' । ਜਿਮ ਤੂੰ ਕਹੀ ਹਮਾਰੀ ਮਾਨੈਂ ।
ਤੁਝ ਤੇ ਦਸਗੁਨ ਸੋ ਮਨਮਾਨੈ' ॥੨੮॥ ਇਮ ਕਹਿ ਦੋਨੋ ਸੰਗ ਮਿਲਾਏ।
ਤਬਿ ਰਿਵਾਲ ਉਰ ਬਹੁ ਹਰਿਖਾਏ । ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਗਾਥ ਸੁਨਾਈ ।
ਇਕ ਸੰਮਤ ਅਪਦਾ ਤੁਮ ਪਾਈ' ॥ ੨੯ ॥ ਅਨਿਕ ਬਿਧਨ ਕੇ ਉਠਹਿ
ਕਲੇਸੂ । ਬਿਪਤਾ ਤੁਮ ਕੇ ਪਰਹਿ ਵਿਸ਼ੇਸੂ । ਤਬਿ ਮੈਂ ਮਿਲੋਂ ਆਇ ਇਕ
ਬਾਰੀ । ਤਿਸ* ਕੇ ਕਾਰਨ ਕਰੋਂ ਉਚਾਰੀ ॥ ੩੦ ॥ ਗਾਇੰਤੀ ਸਭਿ ਬੇਦਨ
ਮਾਤਾ । ਤਿਸ ਕੇ ਰਿਦੇ ਕੋਪ ਉਪਹਾਤਾ† ।—ਮੇਰੇ ਕਰਨੇ ਗੁਰੂ ਅਪਮਾਨਾ ।
ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨ ਨਹਿ ਠਾਨਾ‡ ॥੩੧॥ ਨਹੀਂ ਪੰਥ ਮੈਂ ਦਿਯ ਉਪਦੇਸੂ ।
ਮੋਹਿ ਬਿਸਾਰਨੇ ਰਿਦੈ ਅਸ਼ੇਸੂ੫ । ਸਰਬ ਮਿਯਾਦ ਸਥਾਪਨ ਕੀਨਿ ।
ਹਿੰਦੁ ਧਰਮ ਧਰਿ ਰਖਨੇ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥੩੨॥ ਏਕ ਮੋਹਿ ਕਉ ਰਿਦੈ ਬਿਸਾਰਾ—
ਯਾਂਤੇ ਰਿਸ ਕਰਿ ਸ੍ਰਾਪ ਉਚਾਰਾ§ ।—ਭੋਗਹੁ ਬਿਪਤਾ ਸੰਮਤ ਏਕ—। ਇਹ
ਕਾਰਨ ਹੈ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕੁ ! ॥ ੩੩ ॥—ਪਾਹੁਲੁ ਦਈ ਪੰਥ ਉਪਜਾਏ ।
ਆਪ ਲਈ ਪਾਹੁਲੁ ਹਰਿਖਾਏ । ਮੇਰੇ ਬਿਨਾ ਕੀਨਿ ਸਭਿ ਕਾਰਾ—। ਯੋਂ
ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਕੋਪ ਉਚਾਰਾ ॥ ੩੪ ॥ ਯਾਂਤੇ ਤੁਮ ਸੁਚੇਤ ਨਿਤ ਰਹੀਯਹਿ ।
ਸ੍ਰਾਪ ਗਾਇੰਤੀ ਕੇ ਉਰ ਲਹੀਯਹਿ।ਸਮੇ ਸਮੇ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚਿ ਮਿਲੈ ਹੋਂ । ਤੁਮਰੇ
ਬਾਕ ਸੁਨੋਂ, ਉਚਰੈ ਹੋਂ६ ॥ ੩੫ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਿ ਕੈ ਸੰਬਾਦਾ । ਦੋਨੋ
ਹਟੇ ਰਿਦੇ ਅਹਿਲਾਦਾ । ਪਦ ਅਰਬੰਦ ਬੰਦਨਾ ਕਰਿਕੈ । ਗਏ ਆਪਨੇ
ਥਾਨ ਸਿਧਰਿਕੈ॥੩੬॥ਸਰਦਧਾਰ ਜਛ ਅਲਕਾ ਪੁਰੀ७।ਮਿਲਿ ਕੁਬੇਰ ਕੋ८।

੧ਕੁਬੇਰ ਬੜੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਨਾਲ ਮੰਨੇਗਾ । ੨ਭਾਵ ਕੁਬੇਰ । ੩ਇਕ ਸਾਲ ਆਪ ਨੇ ਅਪਦਾ ਪਾਵਣੀ ਹੈ । ੪ਉਪਜਿਆ । ੫ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਰਿਦੇ ਵਿੱਚੋਂ । ੬ਸੁਣਾਂਗਾ ਤੇ ਉਚਰਾਂਗਾ । ੭ਕੁਬੇਰ ਦੀ ਪੁਰੀ (ਗਿਆ) । *ਪਾ:—ਇਸ । †ਪਾ:—ਉਪਹਾਤਾ, ਉਮਹਾਤਾ । ‡ਪਾ:—ਮਾਨਾ ।

ਉਂਦਿਹ ਖਿਆਲ ਬੀ ਕਿਸੇ ਗੁੱਸੇ ਖਾਧੇ ਬ੍ਰਹਮਣ ਆਖੇਪਕਾਰ ਦਾ ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਲੈਕੇ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਪੜਚੋਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਕਿ ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਅਰ ਉਪਨਿਖਧ ਅਰ ਸਾਰੇ ਉੱਚੇ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਖਿਆਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਅੱਧੀ ਅੱਧੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ । ਜਪਜੀ ਦਾ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ । †ਪਾ:—ਸੋਂ ।

ਸਤਿ ਸੁਧ ਕਰੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸੰਦੇਸ ਸੁਨਾਏ। ਸੁਨਿ ਧਨਪਤਿ ਮਨ
ਮਹਿ ਹਥਖਾਏ ॥ ੩੭ ॥ ਬੈਰ ਭਾਵ ਨਾਗਨ ਸੰਗ ਛੋਰਾ। ਮਿਲੇ ਮੇਲ ਹਿਤ
ਕਰਿ ਸੁਭਾ ਓਰਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਹਿ ਭਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗ*। ਸਤਿਗੁਰ ਪੰਚ ਸਿੰਘ
ਲੈ ਸੰਗ ॥ ੩੮ ॥ ਪਰਬਤ ਪਰ ਤੇ ਉਤਰਤਿ ਭਏ। ਸਿਵਰ ਆਪਨੇ ਆਵਨ
ਕਏ। ਚਾਰਹੁ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਹਰਖੇ। ਮੇਲਾ ਹੋਰਤਿ ਤੀਰਥ ਪਰਖੇ। ੩੯ ॥

*ਕੁਬੇਰ। *ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ।

*ਇਹ ਕਥਾ ਪੌਰਾਣਕ ਤ੍ਰੀਕੇ ਦੀ ਹੈ, ਜੱਛ ਤੇ ਨਾਗ ਕੁਛ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਲੱਛਣ ਤੇ ਕੁਛ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਲੱਛਣ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਰਲਵੀਂ ਗਲ ਬਾਤ ਆਈ ਹੈ। ਜੱਛ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਦੇਵਤੇ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਨਾਗ ਕੱਸ਼ਯਪ ਦੀ ਉਲਾਦ ਕੱਦੂ ਤੋਂ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ। 'ਰਵਾਲ' ਨਾਗਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਤੇ ਸਰਦਧਾਰ ਜੱਛਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਵਜ਼ੀਰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਕਥਾ ਵਿਚੋਂ ਅਸਲੀਅਤ ਲੱਭਣੀ ਕਠਨ ਹੈ, ਜਦ ਤਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੋਜ ਨਾਲ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਾਮਾਨ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨਾ ਮਿਲਣ। ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਵਾਲ ਜੋ ਰਵਾਲ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨਾਗਵੰਸ਼ੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਗਵੰਸ਼ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ 'ਸ਼ਾਕਾ ਕੁਲ' ਦੀ ਨਾਗ ਜਾਤੀ ਤੋਂ ਹੈ, ਜੋ ਹਿਮਾਲਯ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ, ਇਹ ਹਿੰਦ ਦੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਆਕੇ ਰਾਜੇ ਹੋਏ। ਮੈਦਾਨਾਂ ਵਿਚ ਬੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਰਿਹਾ। ਬਿੱਕ੍ਰਮੀ ਸੰਮਤ ਦੀ ਤੀਸਰੀ ਸਦੀ ਤਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਸਮਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਕੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ 'ਦੇਵ ਨਾਗ' 'ਰਣਪਤਿ ਨਾਗ' ਆਦਿ ਫਰਕੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਲਾਹਾਬਾਦ ਦੇ ਕਿਲੇ ਦੇ ਸ਼ਿਲਾ ਲੇਖ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਸਮੁਦ੍ਰ ਗੁਪਤ' ਨੇ 'ਰਣਪਤਿ ਨਾਗ' ਤੇ ਫਤਹ ਪਾਈ। ਗੋਯਾ 'ਗੁਪਤ' ਕੁਲ ਨੇ 'ਨਾਗ' ਕੁਲ ਜਿੱਤੀ। ਸਿਕੰਦਰ ਦੇ ਹਮਲੇ ਵੇਲੇ ਟੈਕਸਿਲਾ ਦਾ ਰਾਜਾ ਬੀ 'ਨਾਗ' ਵੰਸ਼ੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਵੈਰ ਆਰੀਆ ਕੁਲ ਦੇ ਰਾਜਾ ਪਰੁਰਵਸ ਨਾਲ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਨਾਗ ਸਿਕੰਦਰ ਨਾਲ ਰਲਕੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਚੜ੍ਹਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਨਾਗ ਜਾਤੀ ਦੇ ਰਾਜੇ ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਧਾਰਦੇ ਤੇ ਸੱਪਾਂ ਨੂੰ ਪੂਜਦੇ ਬੀ ਸਨ, ਇਹ ਪੂਜਾ ਸਿਕੰਦਰ ਨੇ ਟੈਕਸਿਲਾ ਵਿਚ ਤੱਕੀ ਸੀ। ਤਿੱਬਤ ਦੇ ਲੋਕ ਹੁਣ ਤਕ ਅਪਣੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਨਾਗ ਭਾਸ਼ਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਨਾਗ ਤੇ ਨਾਗਾ ਜਾਤੀ ਦੇ ਲੋਕ ਵਸਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਇਉਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਵਾਲ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਨਾਗ ਜਾਤੀ ਦੇ ਰਾਜਾ ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੱਛ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਹੈ ਤੇ ਆਰੀਆ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਵਤਾ ਮੰਨਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੋ ਆਰੀਆ ਕੁਲ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਯਾਂ ਜੱਖ ਤੇ ਜੱਛ ਪਾਠ ਦੱਛ ਦੀ ਥਾਂ ਭੁੱਲ ਨਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਭੁੱਲ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਚਰਜ ਨਹੀਂ ਜੱਛ ਯਾ ਦੱਛ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਆਰੀਆ ਕੁਲ ਦੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਆਰੀਆ ਕੁਲ ਤੇ ਨਾਗ ਕੁਲ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਵੈਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਸੰਗ ਜੁੱਧ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਕਸਰ ਕਥਾ ਤੇ ਰਵਾਇਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਸਪਰ ਅਨੇਕਾਂ ਜੁੱਧਾਂ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਉੱਤਰੀ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਰਾਜਪੂਤ (ਜੋ ਖਜਤਰੀ ਤੇ

[ਕਾਫੀ ਟੁਕ ਵੱਖ ਖੱਬੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹਨ।]

ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਕੀਨਿ ਸ਼ਨਾਨ । ਕੀਨਾਸ ਕੰਚਨ ਕੋ ਬਹੁ ਦਾਨ । ਬਸਤੁ
ਬਿਭੂਖਨ ਜੀਤੋ ਆਇ । ਦੇ ਕਰਿ ਗੁਰ ਮਹਿਲਾ ਅਹਿਲਾਦ ॥੪੦॥ ਸਰਬ
ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਕਰੇਤੇ । ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਉਰ ਪਰਖੰਤੇ । ਕੇਤਿਕ
ਦਿਵਸ ਬਿਰਸੋ ਤਹਿ ਡੇਰਾਦੋਸ਼ ਗਿਰਿਨ ਕੋ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਹੇਰਾ ॥੪੧॥ ਪੁਨ
ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਿ ਕੂਚ ਪਧਾਰੇ । ਸਕਲ ਖਾਲਸਾ ਹੋਯਹੁ ਤਨਾਰੇ । ਬਾਜਿ
ਉਠਨੋ ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰਾ । ਗਿਰਵਰ ਕੇ ਮਗ ਪ੍ਰਭੂ ਪਧਾਰਾ ॥੪੨॥ ਚਢੀ
ਪਾਲਕੀ ਗੁਜਰੀ ਚਲੀ । ਸਨੇ ਸਨੇ ਗਿਰ ਮਗ ਬਿਧਿ ਭਲੀ । ਤੀਨਹੁ ਗੁਰ
ਮਹਿਲਾ ਚਢਿ ਡੇਰੇ । ਗਮਨ ਕੀਨ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਓਰੇ ॥ ੪੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ
ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਰਿਵਾਲ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਮੋ ਅੰਸੁ ॥ ੭ ॥

੮. [ਮੰਡੀ ਪਤੀ ਪਾਸ ਵੇਰਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਮੰਡੀਪਤਿ ਮਹਿਪਾਲ ਕੋ ਸੁਧ ਕੀਨੀ ਕਿਨੀ ਆਇ । 'ਅਬਿ ਲੋ
ਗੁਰ ਡੇਰਾ ਤਹਾਂ ਚਮੁੰ ਸੰਗ ਸਮੁਦਾਇ' ॥੧॥ ਚੋਪਈ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਅਪਨੇ
ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੀ ।—ਗੁਰ ਆਨੋ ਇਸ ਪੰਥ ਮਝਾਰੀ । ਮਿਲੋਂ ਜਾਇ ਤਹਿ
ਨਿਜ ਸੰਗ ਲਯਾਉਂ । ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਡੇਰਾ ਉਤਰਾਉਂ ॥ ੨॥ ਸੇਵਾ ਕਰੋਂ
ਪ੍ਰੀਤ ਕੋ ਧਰਿ ਕੈ । ਦੀਨਦੁਨੀ ਸੁਖ ਪੈ ਹੋਂ ਕਰਿ ਕੈ^੩ । ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਿ ਤੇ ਜਿਮ
ਬਾਕ ਬਖਾਨੈਂ । ਹੋਇ ਸੁ ਨਿਸ਼ਚੇ ਸਭਿ ਜਗ ਜਾਨੈ—॥੩॥ ਕਰਿ ਇੱਭੁਜਾਦਿ

^੧ਕਿਸੇ ਨੇ । ^੨ਮੰਡੀਪਤੀ ਨੇ । ^੩(ਦਿਵਾ) ਕਰਕੇ ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਟੁਕ ਦੀ ਭਾਈ]

ਆਰੀਆ ਮੰਤ੍ਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਹਾੜਾਂ ਤੇ ਜਾ ਚੜ੍ਹੇ ਤੇ ਨਾਗ ਜਾਤੀਆਂ ਤੋਂ ਰਾਜ ਖੁਹਕੇ ਆਪਣੇ
ਰਾਜ ਵੈਮ ਕੀਤੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਮਸਾਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਐਉਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਬਣ ਗਏ । ਇਹ ਜੁੱਧ ਜੰਗ
ਇਸਸਮੇਂ ਤਕ ਬੀ ਰਹੇ ਹਨ, ਸੋ ਇਹ ਕੋਈ ਉਸਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਭੁੱਲੀਆਂ ਵੁਕੀਆਂ ਰਵਾਇਤਾਂ ਹੋਣ।

ਇਸ ਤੋਂ ਕਿਆਸ ਇਹ ਬੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਵਾਲਸਰ ਤੇ ਦੂਰ ਦੂਰ ਦੇ ਪਹਾੜੀ
ਰਾਜਿਆਂ ਤੇ ਦੋਹਾਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਇਕੱਠ ਸੀ ਚਾਹੇ ਨਾਗ ਵੰਸ਼ਜ ਰਾਜੇ ਬੋਝੇ ਸਨ
ਪਰ ਪੂਜਾ ਵਿਚ ਅਨਘੋਰ ਕੁਲ ਬਣੇਰੀ ਸੀ । ਸੋ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜਪੂਤ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਸਤਿਗੁਰਾਂ
ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੋਇਆ, ਵੇਰ ਆਪ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਜਾਤੀਆਂ ਦਾ ਇਤਫਾਕ ਕਰਾਇਆ । ਅਚਰਜ ਨਹੀਂ
ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਪੂਜਾ ਦੇ ਉਧਾਰ ਲਈ ਸਾਂਝੇ ਬਾਹੂ ਬਲ ਦੀ ਕੋਈ ਵਿਉਂਤ ਇੱਥੇ ਬਣੀ ਹੋਵੇ,
ਜਿਸ ਪਰ ਪਿੱਛੋਂ ਰਾਜੇ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰਹੇ । ਜੇ ਹੋਣਹਾਰਾਂ ਇੱਥੇ ਦੱਸੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਆਖੇਪ-
ਕਾਰਾਂ ਨੇ ਐਸੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਕਿਆਸ ਵੁੜਾਕੇ ਲੋਕੀ
ਭਾਵ ਕਢਦੇ ਹਨ । ਅਸਲੀ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਹ ਹੋਣਹਾਰਾਂ ਸਨ ਬੀ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਜੇ
ਸਨ ਤਾਂ ਆਖੇਪਕਾਰਾਂ ਨੇ ਕੀਹ ਕੁਛ ਬਣਾ ਕੱਢਿਆ ਹੈ ।

ਕਾਮਨਾ ਚਢੜੇ । ਗੁਰੂ ਮਿਲਿਨਿ ਕੇ ਆਨੰਦ ਬਢੜੇ । ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਚਮੁੰ
 ਨਿਜ ਕੇਰੀ । ਕੇਤਿਕ ਦੂਰ ਗਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥ ੪ ॥ ਆਵਤਿ ਗੁਰੂ
 ਅਗਾਰੀ ਚਲੇ । ਹਰਖਤਿ ਹੋਇ ਪੰਥ ਮੇਂ ਮਿਲੇ । ਉਤਰਿ ਤੁਰੰਗਮ ਤੇ ਢਿਗ
 ਗਇਉ । ਚਰਨ ਸਰੋਜ ਬੰਦਨਾ ਕਇਉ ॥੫॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪੁਨ ਬਿਨਤੀ
 ਭਨੀ। 'ਮੈਂ ਜਬਿ ਰਾਵਰ ਕੀ ਸੁਧਿ ਸੁਨੀ। ਇਸ ਮਗ ਲਜਾਵਨ ਹੋਤ ਸਿਧਾਰਾ।
 ਤੁਮ ਪੂਰਬ ਹੀ ਇਤ ਪਗ ਧਾਰਾ ॥ ੬ ॥ ਘਟਿ ਘਟਿ ਸਭਿ ਕੇ ਜਾਨਨਿ-
 ਹਾਰੇ। ਜਨ ਸਿੱਖਨਿ ਕੇ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰੇ। ਮਮ ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਪਾਵਨ ਕਰਿ
 ਪਾਵਨ^੧ । ਪਾਵਨ ਕਰੋ ਸਰਬ ਹੀ ਥਾਵਨਿ' ॥੭॥ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹੜੇ 'ਇਸੀ
 ਮਗ ਆਏ। ਤਵ ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਉਤਰਹਿ ਅਥਿ ਜਾਏ । ਚਢਹੁ ਤੁਰੰਗਮ ਪਰ
 ਚਲਿ ਆਗੇ । ਹਮ ਆਵਹਿ ਤੁਝ ਪਾਛੇ ਲਾਗੇ' ॥੮॥ ਸੁਨਿ ਗਿਰਪਤਿ ਕਹਿ
 'ਚਲੋ ਪਿਛਾਰੀ। ਹੁਜੈ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ। ਆਪ ਅਗਾਰੀ। ਰਾਵਰ ਕੇ ਡੇਰਾ ਕਰਿਵਾਵੋ।
 ਪੁਨ ਮੈਂ ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਸਿਧਾਵੋ' ॥੯॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸੰਗ ਤੁਰੰਗਮ ਕੀਨ।
 ਚਲਤਿ ਪੰਥ ਕਹਿ ਸੁਨਤਿ^੨ ਪ੍ਰਬੀਨ । ਦਿਵਸ ਢਰੜੇ ਚਾਲਤਿ ਮਗ ਜਬੈ।
 ਸਰਿਤਾ ਤੀਰ ਪਹੁਚੇ ਤਬੈ ॥ ੧੦ ॥ ਉਤਰੇ ਤਟ ਪਰ ਲੈਬੇ ਅਮਲ^੩ । ਧਰੇ
 ਧਰਾ ਪਗ ਜੁਗ ਪਗ ਕਮਲ । ਦਾਸ ਆਇ ਸੁਭ ਫਰਸ ਵਿਛਾਵਾ । ਤਬਿ
 ਸੁੱਖਾ ਤਤਕਾਲ ਬਨਾਵਾ ॥ ੧੧ ॥ ਉਤਰੜੇ ਗਿਰਪਤਿ ਚਮੁ ਸਮੇਤ । ਸ੍ਰੀ
 ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਕਟ ਹੋਇ ਸਹਿ ਚੇਤ^੪ । ਥਾਨ ਥਾਨ ਤਟ^੫ ਸਿੰਘ ਬਿਰੇ ਹੈਂ । ਭੰਗ
 ਅਫੀਮਾਂ ਖਾਨ ਕਰੇ ਹੈਂ* ॥ ੧੨ ॥ ਦੋਨਹੁ ਮਾਦਿਕ^੬ ਗੁਰ ਛਕਿ ਲੀਨੇ ।
 ਸੋਚ ਸੁਨਾਨ ਸਭਿਨਿ ਤਨ ਕੀਨੇ । ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਤਬਿ ਦਸਤਾਰ ਸਜਾਈ ।
 ਉਪਰ ਬੰਧਿ ਜਿਗਾ ਦਮਕਾਈ ॥ ੧੩ ॥ ਝਪਝੁਲਤਿ ਕਲਗੀ ਬਰ ਤੁੰਗ^੭ ।
 ਲਗੇ ਜਵਾਹਰ ਜਗਮਗ ਰੰਗ । ਆਇ ਖਾਲਸਾ ਲਗੜੇ ਦਿਵਾਨ । ਹੋਰਤਿ
 ਸਰਿਤਾ ਸੁੰਦਰ ਪਾਨ^੮ ॥ ੧੪ ॥ ਮੰਡੀਪਤਿ ਬੈਠੜੇ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਸ । ਤਿਸ ਛਿਨ
 ਬੋਲੇ ਬਾਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ । 'ਮੰਦ ਮੰਦ ਚਲਿ ਨੀਰ ਗੰਭੀਰ । ਸੁੰਦਰ ਸੋਭਤਿ ਹੈਂ
 ਜੁਗ ਤੀਰ^੯ ॥ ੧੫ ॥ ਇਕ ਘਟ ਲੇ ਜਲ ਪਰ ਧਰਿ ਆਵਹੁ । ਹਤਹੁ

^੧ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਪਾਉਣਾ ਕਰਕੇ । ^੨ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰੋ । ^੩ ਰਾਹ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਸੁਣਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ^੪ ਨੇੜੇ
 ਤੇ ਸੁਚੇਤ ਹੋਕੇ । ^੫ ਪਾਸ । ^੬ ਦੋਵੇਂ ਅਮਲ । (ਅ) ਦੇ ਮਾਏ । ^੭ ਸ਼ੇਸ਼ਟ ਤੇ ਉੱਚੀ ਕਲਗੀ ਦੀਆਂ
 ਬਾਰੀਕ ਤਾਰਾਂ ਦਾ ਹਿਲਾਉ ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ^੮ ਜਲ । ^੯ ਦੋਵੇਂ ਕੰਢੇ । * ਦੋਖੇ ਰੁਤ ੨
 ਅੰਸੂ ੪੪ ਅੰਕ ੨੦ ਦੀ ਵੇਠਲੀ ਟੁਕ । † ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਘੜਾ ਕਿਸੇ ਧਾਤੂ ਦਾ ਸੀ ।

ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਤੁਪਕ ਚਲਾਵਹੁ^੧ । ਹੁਕਮ ਖਾਲਸੇ ਪਰ ਇਮ ਭਯੋ । ਏਕ ਸਿੰਘ
 ਘਟ ਲੈ ਤਬਿ ਗਯੋ ॥੧੬॥ ਜਿਤ ਤੇ ਜਲ ਆਵਤ ਤਹਿ ਧਰਿਓ ਸੂਧੋ ਘਟਾ
 ਨੀਰ ਪਰ ਤਰਿਓ । ਸਕਲ ਸਿੰਘ ਲੈ ਜ਼ਾਲਾ ਬਮਣੀ^੨ । ਛੋਰੀ ਗਨ ਗੋਰੀ
 ਅਰਿਦਮਣੀ^੩ ॥੧੭॥ ਰਹੇ ਚਲਾਇ ਸਿੰਘ ਬਹੁਤੇਰੇ । ਇਕ ਨ ਲਗੀ ਘਟ
 ਕੇ ਤਿਸ ਬੇਰੇ । ਛੋਰਿ ਛੋਰਿ ਉਰ ਮਹਿ ਬਿਸਮਾਏ । ਇਹ ਕਯਾ ਭਯੋ ਨ
 ਜਾਨੀ ਜਾਏ ॥੧੮॥ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰ ਤੁਪਕ ਉਠਾਈ । ਦੇ ਗਿਰਪਤਿ
 ਕੋ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ । ‘ਤੂੰ ਪ੍ਰਹਾਰ ਗੋਰੀ ਇਸ ਮਾਂਹੀ । ਹਤਿਬੇ ਬਿਨਾ ਲੱਛ
 ਰਹਿ ਨਾਹੀ’ ॥ ੧੯॥ ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਗੁਰ ਪਗ ਕਰਿ ਨਮੋ । ਮੰਡੀ ਪਤਿ ਲੇ
 ਕਰਿ ਤਿਹ ਸਮੋ । ਪ੍ਰਥਮ ਪ੍ਰਹਾਰੀ ਘਟ ਉਲਟਨੋ ਸੂਧੋ ਤੇ ਮੂਧਾ ਕਰਿ ਦਯੋ
 ॥੨੦॥ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਿਲੋਕਿ ਗੁਸਾਈ^੪ । ਮੰਡੀ ਪਤਿ ਸੋ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ । ‘ਰਿਦੇ
 ਕਾਮਨਾ ਜੋ ਤੁਵ ਹੋਈ । ਜਾਚਿ ਲੋਹੁ ਹਮ ਪੁਰਵਹਿ ਸੋਈ ॥ ੨੧ ॥ ਹਤਨੋ
 ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੋਰਿ ਪ੍ਰਸੰਨ^੫ । ਗੋਰੀ ਮਾਰਿ ਸਕਯੋ ਨਹਿ ਅੰਨ’ । ਸੁਨਿ ਗਿਰਪਤਿ
 ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਤਾਈ । ‘ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਮੁਖ ਕੋ ਚਾਹ ਨ ਕਾਈ ॥੨੨॥ ਦੂਧ ਪੂਤਿ
 ਧਨ ਧਾਮ ਘਨੇਰੇ । ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪ ਕੀ ਤੇ ਘਰ ਮੇਰੇ । ਕਹਾਂ ਜਾਚਨਾ ਕਰੋ^੬
 ਗੁਸਾਈ^੭ । ਪ੍ਰਥਮ ਕਰੀ ਪੂਰਨ ਸਮੁਦਾਈ ॥੨੩॥ ਸੁਨਿ ਪੁਨ ਭਨਯੋ ਪ੍ਰਭੁ
 ਕਛੁ ਮਾਂਗ । ਪੂਰਨ ਹੋਇ ਦੇਰ ਨਹਿ ਲਾਗ । ਰਿਸ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਹਿ ਨਿਫਲ
 ਹਮਾਰੀ^੮ । ਯਾਂਤੇ ਦਯੋ ਚਹੈ, ਉਰਧਾਰੀ’ ॥ ੨੪ ॥ ਤਬਿ ਮੰਡੀ ਪਤ
 ਹਰਖ ਉਚਾਰਾ । ‘ਬਹੁ ਪੁਸ਼ਤਨਿ ਲਗ ਰਾਜ ਹਮਾਰਾ । ਰਹੈ ਇਸੀ ਬਿੰਧਿ
 ਜਾਚਨ ਕਰੋ । ਇਹ ਇੱਛਾ ਇਕ ਉਰ ਮਹਿ ਧਰੋ ॥ ੨੫ ॥ ਉਪਜਹਿ ਪੰਥ
 ਸਮੂਹ ਤੁਮਾਰੇ^੯ । ਕਰਹਿ ਰਾਜ ਛੀਨਹਿ ਨਿਪ ਸਾਰੇ’ । ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਤ-
 ਕਾਲ ਉਚਾਰਾ । ‘ਜੋ ਛੀਨਹਿਗੋ ਰਾਜ ਤੁਮਾਰਾ ॥ ੨੬ ॥ ਇਸ ਘਟ ਸਮ
 ਮੂਧਾ ਘਰ ਹੋਵੈ । ਜੋ ਛੀਨਹਿ ਇਤ ਆਇ ਨ ਜੋਵੈ^{੧੦} । ਸੁਨਿ ਭੂਪਤਿ
 ਕੀਨਸਿ ਪਗ ਨਮੋ । ਚਵਿ ਤੁਰੰਗ ਚਾਲੇ ਤਿਹ ਸਮੋ ॥੨੭॥ ਸਲਿਤਾ ਉਲੰ-

^੧ਬੰਦੂਕਾਂ । ^੨ਵੋਰੀ ਨਾਸ਼ਕ । ^੩ਛੋਰੀ ਬਿਨਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਨਾ ਰਹੇ । ^੪ਦੇਖਕੇ (ਅਸੀਂ) ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਹਾਂ ।
^੫ਕਾਹਦੀ ਮੰਗ ਕਰਾਂ । ^੬ਰਿਸ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ (ਦੋਵੇਂ) ਸਾਡੀਆਂ ਨਿਫਲ ਨਹੀਂ ਹਨ । ^੭ਤੂੰ (ਜੋ ਚਾਹੇਂ)
 ਦਿਲ ਵਿਚ ਧਾਰ ਲੈ । ^੮ਗੁਰੂ ਸਾਰਾ ਪੰਥ ਉਪਜੇਗਾ । ^੯(ਉਹ ਫਿਰ) ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗਾ ।

ਘਤਿ ਮੰਡੀ ਆਏ । ਉਤਰਯੋ ਸਿਵਰ ਆਨਿ ਸਮੁਦਾਏ । ਸਰਬ ਰੀਤ ਕੀ
ਨਿਪੁ ਕ੍ਰਿਯ ਸੇਵਾ । ਕਰੇ ਰਿਝਾਵਨ ਸੁੰ ਗਰਦੇਵਾ ॥ ੨੮ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ
ਪ੍ਰਭੁ ਤਹਾਂ ਟਿਕਾਏ । ਸੇਵਹਿ ਭੂਪਤਿ ਕਰਿ ਬਹੁ ਭਾਏ । ਇਕ ਦਿਨ ਹਿਤ
ਅਖੈਰ ਲੇ ਗਯੋ । ਸੰਗ ਾਪ ਹੁਇ ਬਨ ਬਿਚਰਯੋ ॥ ੨੯ ॥ ਗੜ੍ਹ ਕਮਲਾਹ*
ਨਿਕਟ ਚਲਿ ਗਏ । ਮਹਾਂ ਮਵਾਸੀ ਥਲ ਦਿਖਰਏ । ਤਿਸ ਕੇ ਨਿਕਟ
ਸਿਵਰ ਕਰਿ ਦਯੋ । ਇਕ ਗਢ ਗੁਰੂ ਤਹਾਂ ਰਚਿ ਲਯੋ ॥ ੩੦ ॥ ਬੈਠੇ, ਬਚਨ
ਭਯੋ ਗਰ ਕੇਰੋ । 'ਇਸ ਥਲ ਪੰਥ ਆਇ ਜਬਿ ਮੇਰੋ । ਤਬਿ ਕਮਲਾਹ
ਮਵਾਸੀ ਲੈ ਹੈ' । ਰਾਜ ਆਪਨਾ ਇਹਾਂ ਟਿਕੈ ਹੈ ॥ ੩੧ ॥ ਸੁਨਿ ਮੰਡੀ ਪਤਿ
ਕਥਾ ਬਖਾਨੀ 'ਸਭਿ ਤੋ ਰਹਿਯੋ ਮਵਾਸ ਮਹਾਂਨੀ । ਪ੍ਰਥਮ ਸਿਕੰਦਰ ਇਸ
ਥਲ ਆਯੋ । ਚਿਤ ਮਹਿ ਚਾਹਤਿ ਇਸੈ ਛੁਟਾਯੋ ॥ ੩੨ ॥ ਕਰਿ ਬਹੁ
ਜਤਨ ਗਯੋ ਸੋ ਹਾਰਾ । ਤਿਸ ਫਿਗ ਅਫਲਾਤੂਨ^੨ ਉਚਾਰਾ ॥ ਜਿਸਕੇ ਸਮ
ਬੁਧਿ ਕਿਸ ਕੀ ਨਾਂਹੀ । ਅਦਭੁਤਿ ਮਤਿ ਅਤਿ ਥੀ ਤਿਸ ਪਾਹੀ ॥ ੩੩ ॥
ਤਿਸ ਨੇ ਪਰਬਤ ਕੀ ਨਸ ਜਾਨੀ^੩ । ਟੰਕ ਦਈ^੪ ਤਬਿ ਨਿਖੁਟੈ^੫ ਪਾਨੀ ।
ਅਤਰ ਨਿਪੁ ਜਪ ਸੁਰਪਤਿ ਕੇਰਾ^੬ । ਭਯੋ ਪ੍ਰਸੰਨ^੭ ਆਇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥
੩੪ ॥ ਇਕ ਪਥਰੀ ਘਨ ਜੁਤਿ ਕਰਿ ਦੀਨ^੮ । ਸੋ ਸੰਪਟ ਮਹਿ^੯ ਪਾਵਨ
ਕੀਨ । ਪੈਸਾ ਭਰ ਘਨ ਕੋਰ ਅਕਾਰਾ^{੧੦} । ਜਬਿ ਖੋਲਹਿ ਤਬਿ ਕਰਿ ਬਿਸ-
ਤਾਰਾ^{੧੧} ॥ ੩੫ ॥ ਇਸ ਗਿਰ^{੧੨} ਸਮ ਹੁਇ ਕਰਿ ਬਰਸਾਵੈ ‡ । ਅਧਿਕ ਨੀਰ

*ਕਮਲਾਹ ਆਕੀ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਲੈ ਲਵੇਗਾ (ਖਾਲਸਾ) । ^੨ਅਫਲਾਤੂਨ ਨੇ । ^੩ਨਾੜੀ ਜਾਨੀ । ^੪ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤੀ [ਸੰਸ, ਟੰਕਣ] । (ਅ) ਕੱਟ ਦਿਤੀ । ^੫ਮੁੱਕ ਗਿਆ । ^੬ਅੰਦਰ ਰਾਜਾ ਨੇ ਇੰਦਰ ਦਾ ਜਪ ਕੀਤਾ । ^੭(ਇੰਦਰ) ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ । ^੮ਬਦਲੀ ਵਰਗੀ ਕਰ ਦਿਤੀ । ^੯ਭੱਬੇ । ^{੧੦}ਪੈਸਾ ਭਰ ਆਕਾਰ ਸੀ ਬੱਦਲ ਦਾ । ^{੧੧}ਪੱਥਰੀ) ਫੈਲ ਜਾਵੇ । ^{੧੨}(ਕਮਲਾਹ) ਦੇ ਪਹਾੜ ਜਿੱਡੀ ।

*ਕਮਲਾਹ ਗੜ੍ਹ ਨਾਮੇ ਕਿਲ੍ਹਾ ਜੋ ਟੁਣ ਮੰਡੀ ਰਾਜ ਵਿਚ ਹੈ ।

†ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਤੇ ਸਿਕੰਦਰ ਦਾ ਹਮਲਾ ੩੨੭ ਸੰਨ (ਈਸਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ) ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਫਲਾਤੂਨ (ਪਲੋਟੋ) ਜੀ ਦਾ ਦਿਹਾਂਤ ੩੪੭ ਸੰਨ ਈ: ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ) ਦੇ ਲਗ ਪਗ ਹੋਇਆ। ਸੋ ਦੁਇ ਜਣੇ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਨਹੀਂ ਆਏ । ਸੁਣੀ ਸੁਣਾਈ ਰਵਾਇਤ ਮੰਡੀ ਦਾ ਰਾਜਾ ਇੱਥੇ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਸਿਕੰਦਰ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਨ ੩੫੬ (ਈਸਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ) ਤੇ ਸਿਕੰਦਰ ਦਾ ਚਲਾਣਾ ਸੰਨ ੩੨੩ (ਈ: ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ) ਹੈ । ਅਫਲਾਤੂਨ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਨ ੪੨੭ (ਈ: ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ) ਹੈ ਤੇ ਪੁਲੋਕ ਗਮਨ ੩੪੭ (ਈ: ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ) ਹੈ ।

‡ਪਾ:-ਬਰਖਾਵੇ । ਪੁਨਾ:-ਬਰਪਾਵੇ ।

ਕੀਨਸਿ ਮਨ ਭਾਵੈ। ਜਬਿ ਸੰਪੁਟ ਮਹਿ ਪਥਰੀ ਧਰੈ । ਲਘੁ ਹੁਇ ਸੰਪੁਟ
 ਮਹਿ ਘਨ, ਬਰੈ ॥ ੩੬ ॥ ਜਬਿ ਚਾਹਹਿ ਤਬਿ ਲੇਹਿ ਨਿਕਾਰੀ । ਬਰਖਾਵੈ
 ਬਰਖਾ ਬਰ ਬਾਰੀ । ਹੋਰਿ ਸਕੰਦਰ ਏਵ ਮਵਾਸ । ਤਮਾਗ ਦਈ ਗਢ ਲੈਬੇ
 ਆਸ ॥ ੩੭ ॥ ਗਯੋ ਅਪਰ ਥਲ ਰਹਜੋ ਮਵਾਸ । ਅਪਰ ਕੋਨ ਲੈਬੇ ਕਰਿ
 ਆਸ । ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਜੋ 'ਸਮਾ ਅਸ ਹੋਇ । ਆਨਿ ਖਾਲਸਾ ਤੋਰਹਿ ਸੋਇ'
 ॥ ੩੮ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਬਸੇ ਦੁਰਗ ਰਚਿ ਤਹਾਂ । ਨਾਮ ਗੁਬੰਦਗੜੁ ਤਿਸ ਕੋ
 ਕਹਾ । ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਪ੍ਰਭੁ ਤਹਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰੇ । ਬਹੁਰ ਪ੍ਰਭੁ ਹੁੈ ਕਰਿ ਅਸੁਵਾਰੇ
 ॥ ੩੯ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਕੋ ਚਲਿ ਆਏ । ਸੰਗ ਖਾਲਸਾ ਚਢਿ ਸਮੁਦਾਏ
 ਕਵੀ ਕਹੈ ਜੋ ਗਰ ਬਰ ਦੀਨੋ । ਸੋ ਹਮ ਨੇ ਅਵਿਲੋਕਨ ਕੀਨੋ ॥ ੪੦ ॥
 ਜਿਸ ਭੂਪਤਿ ਸਿੰਘ ਮੰਡੀ ਲੀਨਿ^੧ । ਤੱਤਕਾਲ ਤਿਸ ਕੋ ਫਲ ਦੀਨ ।
 ਪਿਤ ਸੁਤ ਦੋਨੋ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੋ ਪਾਇ । ਤਿਨ ਕੋ ਸਦਨ ਦਿਯੋ ਉਲਟਾਇ ॥
 ੪੧ ॥ ਮੂਢਾ ਘਰਿ ਹਮ ਆਂਖਨ ਦੇਖਾ ॥ ਅਪਰ ਸਿੰਘ ਨ੍ਰਿਪ ਬਿਰਜੋ ਵਿਸ਼ੇਖਾ^੨ ॥
 ਗੁਰ ਕੋ ਬਾਕ ਨਿਫਲ ਕਿਮ ਜਾਇ । ਗਢ ਕਮਲਾਹ ਖਾਲਸੇ ਪਾਇ ॥ ੪੨ ॥
 ਗੁਰ ਬਚ ਸਫਲ ਜਨਾਵਨ ਕਾਰਨ । ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਭੀ ਕਰਜੋ ਉਚਾਰਨ ।
 ਸੁਨਿ ਸੁੰਤਾ ਰਸ ਪੂਰਨ ਕਥਾ । ਭਈ ਜਥਾ ਪਾਵਨ ਕਹਿ ਤਥਾ ॥ ੪੩ ॥
 ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਮੰਡੀ' ਪ੍ਰੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਮੇ
 ਅੰਸੂ ॥ ੮ ॥

^੧ਜਿਸ ਸਿੰਘ ਰਾਜੇ ਨੇ ਮੰਡੀ ਲਈ ।

*ਏਜ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਤਕ ਮੰਡੀ
 ਤੇ ਹਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ । ੧੮੩੯ ਈ: ਵਿਚ 'ਵਿਜਨੇ' (G. T. VIGNE) ਨਾਮ ਦੇ
 ਯੂਰੋਪੀਅਨ ਨੇ, ਜੋ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੇ ਸਿੱਖ ਅਫਸਰਾਂ ਨਾਲ ਮੰਡੀ ਗਿਆ ਸੀ, ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿਖ
 ਅਫਸਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਨ ਵੜੇ ਕਿ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਪਰ
 ੧੮੪੦ ਵਿਚ ਕੰਵਰ ਨੌਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਜਨਰਲ ਵਨੂਰਾ ਨੇ ਮੰਡੀ ਤੇ ਹਮਲਾ
 ਕੀਤਾ ਤੇ ਰਾਜਾ ਬਲਬੀਰ ਸੈਨ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਘੱਲਿਆ । ਪੰਦਰ੍ਹੇ ਬੌਰੇ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਬਾਦ
 ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਰਿਹਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਮੰਡੀ ਵਾਪਸ ਦੇ ਦਿਤੀ । ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ
 ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੰਵਰ ਨੌਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਖੜਗ ਸਿੰਘ ਵੱਲ ਜਾਪਦਾ ਹੈ
 ਜੋ ਬਾਪ ਏਟਾ ਉਤੋਥਲੀ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ । 'ਅਪਰ ਸਿੰਘ ਨ੍ਰਿਪ' ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ
 ਸਿੰਘ ਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕੰਵਰ ਜੀ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਮਗਰੋਂ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ ਸੀ ।

੯. [ਮਹਾਂਦਾਨ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਨਾ ਲਿਆ]।

ਦੋਹਰਾ॥ *ਕ੍ਰਮਕ੍ਰਮ ਪੰਥਉਲੰਘਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰੀ ਆਇ। ਕਰਜੋ ਬਾਸ
ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੰਗ ਤ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਨਿ ਕੋ
ਅਰਪਾਵੈ। ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ ਪਾਵੈਦੇਗ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਨਿਖੁਟਤਿ ਨਾਂਹੀ।

*ਇਥੋਂ ਹੁਣ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਪਦਵੀਂ ਸਾਖੀ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। †ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਸਫਰ ਦੀ ਖੋਜ ਭਾਈ ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸਾਈਕਲ ਯਾਤ੍ਰ) ਨੇ ਉਨ੍ਹੀਂ ਰਾਹੀਂ ਜਾਕੇ ਆਪ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖਾ: ਸਮਾਚਾਰ ਵਿਚ ਛਪਵਾਈ ਸੀ। ਉਹ ਮੰਦੋਪ ਮਾਤ੍ਰ ਇਉਂ ਹੈ:-ਅਨੰਦਪੁਰ ਤੋਂ ਟੁਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਤਰ ਨੂੰ ੫ ਮੀਲ ਤੇ ਕਦੋਰ ਡੇਰੇ ਕੀਤੇ। ਡਮਣਿਆਂ ਨੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਇਥੇ ਇਕ ਬੜਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਚਲਕੇ ਦਿਵਾਰੇ ਪੱਤਣੋਂ ਪਾਰ ਹੋਏ। ਇਥੇ ਹੁਣ ਨਵਾਂ ਲੋਹੇ ਦਾ ਪੁਲ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਟਿਕਾਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਇਥੋਂ ਮੀਲ ਕੁ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਅਜੇ ਦੱਸੀਦੀ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਆਪ ੧੩ ਮੀਲ ਤੇ ਸੁਕੋਤ ਪੁਜੇ, ਇਥੋਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਜੀਤ ਸੈਨ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਇਆ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਇਥੋਂ ੧੨ ਮੀਲ ਚੱਲ ਕੇ ਰਵਾਲਸਰ ਪਹੁੰਚੇ ਤੇ ਪੂਰਬਲੇ ਪਾਸੇ ਵੇਰਾ ਕੀਤਾ। ਇਥੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜੇ ਮਿਲੇ ਤੇ ਸੁਲਹ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਹੋਏ। ਮੇਲੇ ਤੋਂ ਬਾਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਥੋਂ ਟੁਰਕੇ ਮੰਡੀ ਦੇ ਰਾਜਾ ਸਿਧ ਸੈਨ ਦੀ ਬਿਨੈ ਕਰਨ ਤੇ ਮੰਡੀ ਪਹੁੰਚੇ। ਸਿਧ ਸੈਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਬੜੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਭਾਉ ਕੀਤਾ। ਮੰਡੀ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜੇ ਨੇ ਪਾਲਕੀ ਆਪ ਚਾਈ ਤੇ ਪਾਲਕੀ ਦਾ ਡੰਡਾ ਮੋਢਿਆਂ ਤੋਂ ਉਠਾ ਰਿਹਾ। ਮੰਡੀ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿਚ ਰਾਜੇ ਸਿਧ ਸੈਨ ਨੇ ਬਣਵਾਏ। ਇਕ ਪਡਲ ਵਿਚ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਟਿਕੇ ਸਨ, ਦੂਸਰਾ ਹਥਲੀ ਵਿਚ 'ਗੁਰੂ ਕੋਟ' ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੁਹਾਂ ਮੰਦਰਾਂ ਨਾਲ ਰਾਜੇ ਵਲੋਂ ਕੁਛ ਮਾਫੀ, ਕੁਛ ਨਕਦੀ ਤੇ ਲੂਣ ਆਦਿ ਹੁਣ ਤਕ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਤੇ ਬਖਸ਼ੇ ਹੋਏ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਆਦਿ ਬਸਤ੍ਰ ਤੇ ਸਾਮਾਨ ਹੈਨ। ਮੰਡੀ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਵਿਚ ਬੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਕਈ ਵੇਰ ਗਿਆ। ਗੋਗਰੇ ਦੀ ਧਾਰ ਦੇ ਹੇਠਾ ਮੰਡੀ ਤੋਂ ਛੇ ਮੀਲ ਤੇ ਇਕ ਚਸ਼ਮਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਚਸ਼ਮਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਮੰਗਿਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਭਾਲਾ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਇਹ ਚਸ਼ਮਾ ਟੁਰ ਪਿਆ। ਮੰਡੀ ਤੋਂ ਟੁਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੁਰੂ ਕੋਟ ਅੱਪੜੇ ਜੋ ੧੬ ਮੀਲ ਹੈ, ਇਥੋਂ ਤਾਈਂ ਰਾਜਾ ਵਿਦਾ ਕਰਨ ਆਇਆ ਸੀ। ਦੋ ਦਿਨ ਠਹਿਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਲੋਢੇ ਪਿੰਡੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਸਿਕੰਦਰੇ ਦੀ ਧਾਰ ਲੰਘਕੇ ੭ ਮੀਲ ਤੇ ਜਾਕੇ ਬੰਡੇਵਾਲ ਠਹਿਰੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਖਨੋਟ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਡੇਰਾ ਪਿਪਲ ਹੇਠ ਕੀਤਾ ਜੋ ਅਜੇ ਹੈ ਤੇ ਯਾਦਗਾਰੀ ਬੜਾ ਬੀ ਹੈ। ਸੇਵਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਇਥੋਂ ਟੁਰਕੇ ਆਪ ਤਲਵਾੜਾ, ਮਟੀਅਲ, ਸਾਉ, ਤੋਂ ਬੰਧਾ ਘਾਟ ਦੀ ਧਾਰ ਲੰਘ ਕੋਟਲੁ ਆਏ। ਇਥੋਂ ਸਤਲੁਜ ਪਾਰ ਹੋਕੇ ਕਚਲੋਰ ਪਿੰਡ ਡੇਰੇ ਕੀਤੇ ਜੋ ਖਨੋਟ ਤੋਂ ੩੧ ਮੀਲ ਹੈ। ਪਿੱਪਲ ਜਿਸ ਹੇਠ ਆਪ ਟਿਕੇ ਸਨ ਅਜੇ ਹੈ। ਲੋਕੀਂ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਬੀ ਆਏ ਸਨ। ਇਥੋਂ ਚਲਕੇ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਮਲੋਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਅਨੰਦਪੁਰ ਜੀ ਅੱਪੜੇ।

ਮਿਲਹਿ ਸਿੱਖ ਗਨ ਖਾਲਸ ਮਾਂਹੀ ॥ ੨ ॥ ਖੰਡੈ ਕੀ ਪਾਹੁਲ ਕੋ ਧਾਰਹਿ ।
 ਸ਼ਸਤਿਨ ਕੋ ਅੱਭਯਾਸ ਬਿਚਾਰਹਿ । ਗੁਰ ਬਾਣੀ ਕਹੁ ਪੜਹਿ ਪੜਾਵਹਿ ।
 ਗੁਰ ਜਾਸ ਕੋ ਨਿਤ ਸੁਨਹਿ ਸੁਨਾਵਹਿ ॥ ੩ ॥ ਸਥਿਰ^੧ ਕੇਸਗੜ ਪਹਿ*
 ਇਕ ਦਿਨ ਮਹਿ । ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਰਸ ਨਿਮਗਨ ਬੇ ਮਨ ਮਹਿ । ਸੰਗਤ ਪੁਤਿ
 ਅਸ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ । ‘ਨੰਦਲਾਲ ਜੁਤਿ ਸੁਮਤਿ ਸੁਜਾਨਾ ॥੪॥ ਜੋ ਬੁਝਨਿ
 ਚਾਹਹਿ ਕੁਝ ਬਾਤ । ਸੋ ਇਹ ਕਹਹਿ ਭਲੇ ਬੱਖਯਾਤਿ’ । ਬਿੰਦ ਲਿਖਾਰੀ
 ਕਰੇ ਇਕੱਤੁ । ਨਿਤ ਬਾਣੀ ਕਉ ਲਿਖਹਿ ਪਵਿੱਤੁ ॥ ੫ ॥ ਜੋ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ
 ਚਾਰ ਲਿਖਾਰੀ^੨ । ਕਵੀ ਸਕੇਲੇ ਜਿਨ ਮਤਿ ਭਾਰੀ।ਕਰਹਿ ਕਬਿੱਤ ਸੁਨਾ-
 ਵਹਿ ਗੁਰ ਕੋ । ਉਪਜਾਵਹਿ ਬਹੁ ਆਨੰਦ ਉਰ ਕੋ ॥ ੬ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਗੁਰੂ
 ਦੇਵੀ ਬਿਦਤਾਈ।ਪੁਨ ਪਾਹੁਲ ਦੇ ਲਈ^੩ ਗੁਸਾਈ।ਕੇਸ ਰਖਾਵਨਿ ਕੀਨ
 ਸਭਿਨਿ ਕੋ । ਕਛੁ ਪਹਿਰਾਇ ਧਰਯੋ ਸ਼ਸਤਿਨਿ ਕੋ ॥ ੭ ॥ ਸੰਗਤ ਚਾਰਹੁ
 ਬਰਨਨਿ ਕੇਰੀ।ਗੁਰ ਤੇ ਮੁਖ ਮੋਰੇ ਤਿਸ ਬੇਰੀ।ਬੇਮੁਖ ਹੈ ਹੈ ਬਾਤ ਬਨਾਵੈ।
 ਨਹੀਂ ਦਰਸ ਕਰਿਬੈ ਕਹੁ ਆਵੈ ॥ ੮ ॥ ‘ਅਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਉਰ ਸ਼ਿਰ^੪
 ਭਯੋ ਹੈ । ਕਰਮ ਅਜੋਗ ਬਿਸਾਲ ਕਯੋ ਹੈ । ਸਭ ਕੇ ਗਰੋ ਜੰਦੂ ਉਤਰਾਏ ।
 ਝਾਰਨ ਪਰ ਡਾਰੇ ਪਹਿਰਾਏ’ ॥੯॥ ਸੁਨਿ ਇਕ ਦਿਨ ਤਬਿ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰਾ ।
 ‘ਗੁਰ ਕੀ ਸੰਗਤ ਝਾਰ ਉਦਾਰਾ’ । ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੇ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਹੋਏ ।
 ਬੰਧੋ ਜਾਤਿ ਸ਼ਿੰਖਲਾ ਜੋਏ’ ॥੧੦॥ ਇਕ ਦਿਨ ਕਲਗੀਧਰ ਕਿਯ ਦਾਨ ।
 ਲੋਹਾ ਮਾਂਹ ਸਨੇਹ^੫ ਮਹਾਨ । ਸੌ ਸੌ ਮਣ ਇਹ ਵਸਤੁ ਤੀਨ । ਹੁਕਮ ਪ੍ਰਭੂ
 ਨੇ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੀਨ ॥ ੧੧ ॥ ‘ਬਾਂਠ ਦੇਹੁ ਉੱਤਮ ਦਿਜ ਗਨ ਕੋ’ । ਗਏ
 ਵਾਸ ਲੇ ਮਾਨਿ ਬਚਨ ਕੋ । ਵਹਿਰ ਦਯੋ ਜਬਿ, ਲੇਂ ਦਿਜ ਨਾਂਹਿ^੬।ਕਹਿ

^੧(ਗੁਰੂ ਜੀ) ਸਥਿਰ ਸਨ । ^੨ਜੋ ਇਹ (ਸੁਮਤੀਵਾਨ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ) ਦੇਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੋਲਕੇ
 ਦੇਸਣਗੇ । ^੩ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਾਰ ਲਿਖਾਰੀ ਜੋ ਖਾਸ ਸਨ । ^੪ਇੱਤੀ ਤੇ ਲਈ । ^੫ਹੱਠ ।
 (ਅ) ਸ਼ਿਰ (ਸ਼ਿਰਾਰਾ) ਜਾਹੂ, ਕਮਲਾਪਨਾ^੬(ਗਲੇ) ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ (ਉਤਰਵਾਕੇ) ਝਾੜਾਂ ਤੇ ਪਾਏ ।
 (ਅ) ਮਾਨੋ ਝਾੜਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਨਾਏ । ^੭ਭਾਵ ਝਾੜ ਝਾੜ ਵਿਚ ਜਾ ਝਾੜਾਂ ਵਾਂਗੂ ਬਹੁਤ ਹੋਵੇਗੀ ।
 (ਅ) ਝਾੜ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਮਾਲਵਾ ਬੀ ਲੈਣ ਦਾ ਯਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ^੮(ਪਰ ਜੇ) ਜਾਤੀ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ
 ਵਿਚ ਬੰਧੇ ਪਏ ਹਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਹੋਏ (ਹੋ ਮੁੱਕੇ ਹਨ) । (ਅ) ਜਾਤੀ ਵਿਚ
 ਬੰਧੇ ਪਏ ਸਿਖ ਜੋ ਹਨ ਸੋ ਤਾਂ ਝਾੜਾਂ ਵਾਂਗੂ ਹੀ ਹਨ ਭਾਵ ਨਿਕੰਮੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਲੇ ਤੇ
 ਝਾੜਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਨਾ ਲਏ ਸੀਵੁ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਹਨ । ^੯ਤੇਲ । ^{੧੦}ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਲੈਣ ਨਾ ।

*ਪਾ:—ਮਹਿ ।

†ਪਾ:—ਪ੍ਰੇਮਸੁਰ ਸਨਿ ਮਗਨ ਬੇ ਮਨ ਮਹਿ ।

ਅਰਦਾਸੀ ਤਬਿ ਗੁਰ ਪਾਹਿ ॥੧੨॥ ‘ਦਿਜਬਰ ਲੇਤਿ ਨਹੀਂ, ਦੇ ਰਹੇ’। ਸਾਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ਬਚ ਕਹੇ । ‘ਕੜੇ ਨਹਿ ਲੇਤਿ ? ਕਹੈ ਕੋ ਕਹਾਂ ?’ ਉਰ ਭੈ ਧਰਿ ਅਰਦਾਸੀ ਮਹਾਂ ॥੧੩॥ ਸੁਨਤਿ ਅਰਜ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰੀ । ‘ਤੁਮ ਹੀ ਜਾਨੋ ਗਤੀ ਤੁਮਾਰੀ । ਸਾਚੇ ਸਾਹਿਬ ! ਅਵਰ ਨ ਜਾਨੈ । ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਨਾਂਹਿ ਨ ਛਾਨੈ’ ॥੧੪॥ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਬੈਠੜੇ ਤਬਿ ਪਾਸੀ । ਜਾਨੜੋਂ ਡਰੜੇ ਕਹੈ ਅਰਦਾਸੀ^੧ । ਤਿਸ ਨੇ ਕਹਿੜੇ ਸੁ ‘ਦਿਜਨ ਉਚਾਰੀ’:-ਅਬਿ ਗੁਰ ਰਹੇ ਨਹੀਂ ਅਧਿਕਾਰੀ ॥੧੫॥ ਖੜੀ ਹੈ ਕਰਿ ਲਾਹਿ ਜਨੇਉ-। ਇਮ ਹੀ ਕਹਿ ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਜੇਉ ।-ਭਏ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਾਵਰ ਅਬੈ-। ਇੱਤਨਾਦਿਕ ਬੋਲਤਿ ਹੈਂ ਸਬੈ ॥੧੬॥ ਸੁਨਿ ਕਲਗੀਧਰ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ । ‘ਕਰਹੁ ਮਾਂਹੁ ਕੇ ਭੱਲੇ ਸਾਰੇ । ਕੜੇ ਅੰਗੂਠੀ ਮਣਕੇ ਮਾਲਾ । ਲਿਹੁ ਕਰਵਾਇ ਲੋਹ ਤੇ ਜਾਲਾ’ ॥੧੭॥ ਸ਼ਜਾਮਸਿੰਘ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਲੇ ਗਯੋ । ਤੂਰਨ ਸਕਲ ਕਰਾ-ਵਤਿ ਭਯੋ । ਸਮਾਂ ਜਬੈ ਪਵਿਬੈ^੨ ਰਹਿਰਾਸ । ਲਗੜੇ ਦਿਵਾਨ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਾਸ ॥ ੧੮ ॥ ਤਬਿ ਲੇ ਕਰਿ ਪਹੁਚੜੇ ਕਰਿਵਾਇ । ਧਰਿ ਦਿਵਾਨ ਮਹਿ ਗੁਰ ਅਗਵਾਇ।ਦੇਖਿ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ਤਿਸ ਬਾਰੀ । ਦੈ ਤੁਕ ਕੋ ਨਿਜ ਬਦਨ ਉਚਾਰੀ ॥੧੯॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਬਾਕ:-

ਦਾਤਾ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਤੂੰ ਤੁਸਿ ਦੇਵਹਿ ਕਰਹਿ ਪਸਾਉ ॥ ਤੂੰ ਜਾਣੋਈ ਸਭਸੇ ਦੇ ਲੇਸਹਿ ਜਿੰਦ ਕਵਾਉ^੩ ॥੧॥

ਰੋਪਈ ॥ ਇਮ ਪਵਿਕੈ ਗੁਰ ਹੁਕਮ ਉਚਾਰਾ । ‘ਬਿਚ ਦਿਵਾਨ ਕੇ ਬੈਟਹੁ ਸਾਰਾ’। ਉਠਿ ਤਬਿ ਸ਼ਜਾਮ ਸਿੰਘ ਵਰਤਾਏ।ਦੋਇ ਕੜੇ ਇਕ ਛਾਪ ਸੁਹਾਏ ॥੨੦॥ ਦੋਇ ਚੱਕ੍ਰ ਜੰਜੀਰੀ ਦੀਨ । ਏਕ ਕਰਦ ਪੰਚ ਭੱਲੇ ਲੀਨ।ਸਕਲ ਖਾਲਸੇ ਅੰਗੀਕਾਰੇ^੪ । ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇ ਉਰ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰੇ ॥ ੨੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ‘ਖਾਲਸ ਗੁਰ, ਗੁਰ ਖਾਲਸਾ ਹੁਇ ਹੈ ਮਹਿਦ ਮਹਾਨ । ਤਾਣ ਨਿਤਾਣੇ ਨਰਨ ਕੋ ਹੋਇ ਨਿਬਾਵੇ ਬਾਨ ॥੨੨॥ ਰੋਪਈ ॥ ਜਗ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮਣ ਹੈ ਪ੍ਰਤਿ ਗ੍ਰਾਹੀ’। ਲੇਹਿ ਕੁਦਾਨ ਬਿਚਾਰੈ ਨਾਂਹੀ । ਤਿਨ ਗੁਰ ਛੋਡਾ, ਸੋ ਗੁਰ ਛੋਡੇ ।

^੧ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ? ^੨ਜਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਅਰਦਾਸੀਆ ਡਰਦਾ ਹੋਇਆ (ਬਕਦਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ) ।
^੩ਬ੍ਰਹਮਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । ^੪ਪੜਨ ਦਾ ਆਇਆ । ^੫ਜਿੰਦ ਤੇ ਸਰੀਰ । (ਅ) ਕਵਾਉ=ਵਚਨ, ਹੁਕਮ । ^੬ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤੇ । ^੭ਜਗਤ ਦਾ ਦਾਨ ਲੈਣ ਵਾਲੇ [ਸੰਸ: ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਰਹ=ਦਾਨ ਲੈਣ ਵਾਲਾ] । ^੮ਗੁਰੂ ਨੇ ।

ਗੋੜਾਂ ਤੇ ਹੁਇ ਗੋੜ ਸੁ ਰੋੜੇ^੧ ॥ ੨੩ ॥ ਸਕਲ ਸਨੌੜੀ ਭਏ ਪਹੂੜੀ^੨ । ਜੋ
ਗੁਰ ਨਿੰਦਾ ਕਰਿ ਹੈਂ ਕੂੜੀ । ਹੋਏ ਕਾਨ ਕੁਬਜ ਸਭਿ ਮਾਥਰ^੩ । ਕਰਹਿ
ਉਠਾਵਨ ਸਿਖ ਇਨ ਸਾਥਰ^੪ ॥੨੪॥ ਦੋਖਿ ਕੋਪ ਗੁਰ ਕੇ ਉਰ ਬਾਢੋਭਾ
ਕਰ ਜੋਰਿ ਪਰੋਹਤ ਠਾਂਢੇ । ‘ਬਖਸ਼ਹੁ ਮਹਾਰਾਜ ਹਮ ਖਰੇ’ । ਤਿਸਹਿ ਦੇਖਿ
ਕਹਿ ਕਰੁਨਾ ਢਰੇ ॥ ੨੫ ॥ ਬਚਨ ‘ਸਾਰਸੁਤ ਖਾਲਸੇ ਕੀ ਜੁਗਤ’^੫ । ਰਹੇ ਕਾਹੂ

ਵੇਸ਼^੬ ਖਾਲਸੇ ਕੇ ਦਰਵੇਸ਼^੭ ਤੁਮਰਾ ਦੇ ਬੰਸ ਸੰਭਲ ਪੁਰ ਬੰਸ^੮ ਬਿਸ਼ਨੁ ਜਸਕੁਲ
ਤੁਮਾਰੀ^੯ ਪਰਜਾ ਕੀ ਰਖਵਾਰੀ^{੧੦} ਨਿਹਕਲੰਕ ਹੋਵੇ^{੧੧} ਕੁਲ ਸਥਾਨ ਤੋ ਹੈ^{੧੨} ॥੧॥

ਚੌਪਈ ॥ ਸਭਾ ਬਿਥੇ ਸੋਢੀ ਜੇ ਅਹੈਂ । ਸੋ ਕਰਿ ਜੋਰਿ ਬੇਨਤੀ ਕਹੈਂ ‘ਹਮ ਕੋ
ਬਖਸ਼ਹੁ ਰਿਸ ਨਿਰਵਾਰਾ’ । ਤਬਿ ਸ਼੍ਰੀਮੁਖ ਤੇ ਤਿਨਹੁ ਉਚਾਰਾ ॥ ੨੬ ॥

ਬਚਨ ‘ਮੇਰੀ ਰੁਰਿਆਈ ਜਿਨ ਕੇ ਮਨ ਭਾਈ ਵਧਹੁ ਕੁਲ ਤਾਂਹਿ ਕਾ ।^{੧੩} ਮਮ
ਪੰਥ ਕੇ ਨਾਹਿਕਾ । ਮਾਨਹਿ ਮੁਝ ਸਮਾਨ । ਬਸੀਅਹੁ ਮਮ ਧਾਮ^{੧੪} ॥ ੨ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਖੱਤ੍ਰੀ ਸੁਪ ਸੁਨਜੈਂ ਸਮੁਦਾਏ । ਧਰਿ ਕਰਿ ਤੁਸ ਗੁਰੂ
ਢਿਗ ਆਏ । ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਨਮੁਖ ਹੁਇ ਖਰੇ । ਕਹੈਂ ‘ਆਨਿ
ਹਮ ਸ਼ਰਣੀ ਪਰੇ’ ॥੨੭॥ ਪਿਖਿ ਤਿਨ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਚ ਕਹਜੈ ‘ਮੇਰੇ ਪੰਥ
ਦਯਾਨਿਧਿ ਲਹਜੈ । ਤਿਸ ਕੇ ਰਹੇ ਅਧੀਨ ਹਮੇਸ਼ੂ । ਤੋ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ
ਸਕਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੂ ॥੨੮॥ ਰਚਹਿ ਬਿਰੋਧ ਦੁਖੀ ਹੈ ਸੋਇ । ਪੁਨ ਪਛੁਤਾਵਹਿ
ਸ਼ਰਣੀ ਹੋਇ । ਸਭਿ ਜਗ ਕਾਰ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੀ । ਲਈ ਖਾਲਸੇ ਸਕਲ

^੧ਭਾਵ ਗੋੜ (ਛੜਕ ਦੇ) ਰੋੜਿਆਂ ਵਾਂਗ (ਨਿਕੰਮੇ) ਹੋ ਜਾਣਗੇ, ਸੋ ਸਾਖੀ ਮੁਜਬ ਅਰਥ ਇਹ
ਹੈ । ਗਿਆਨੀ, ਗੋੜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗੋੜ ਰੋੜੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ, ਅਰਥ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਅਥਵਾ ਗੋੜਾਂ ਤੋਂ
ਗੋੜ (ਗੋਲ ਮੇਲ) ਰੋੜੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ । ^੨ਸੋਢੀ ਹੋਏ ਦੂਹੜ [ਦੂਹੜ=ਮੁਰਖ, ਕੁਢੋਂ-ਏ । ਅਃ, ਦੂਹੜ=
ਸਫ, ਭਾਵ ਨੀਵੇਂ] । (ਅ) ਸਨੌੜੀ ਤੋਂ ਸਨੌਢ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬੀ ਮੁਰਾਦ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਅੰਗੇ
ਚਲਕੇ ਸੋਢੀ ਹੱਥ ਜੋੜਦੇ ਹਨ । ^੩ਕਾਨ ਕੁਬਜ ਤੇ ਮਾਥਰ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਤਾਂ । (ਅ)
ਕਿਤੇ ਪਾਠ ‘ਪਾਥਰ’ ਬੀ ਸੁਣਿਆਂ ਹੈ । ^੪ਸਿੱਖ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੱਥਰ ਦੁੱਕ ਵੇਣਗੇ । ਭਾਵ ਸਤਿਕਾਰ
ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ । (ਅ) ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਬਿਸਤਰੇ ਦੁੱਕਣਗੇ ਭਾਵ ਸਿਵਾ ਕਰਨਗੇ । ਇਸ ਅਰਥ ਵਿਚ
‘ਸਿਖਇਨ’ ਇਹ ਪਾਠ ਕੱਠਾ ਰਹੇਗਾ । ^੫ਖਾਲਸੇ ਵਿਚ ਮਿਲੇ ਰਹਿਣਗੇ । ^੬ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਭੇਸ
ਵਿਚ ਰਹੇ । ^੭ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਫਕੀਰ (ਯਾਚਕ) ਹੋਕੇ ਰਹੇਗੇ । ^੮ਨਾਮ-ਪੁਰੀ ਦਾ, ਉਥੋਂ ਵੰਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ।
^੯ਵਿਸ਼ਨੁ ਜਸ ਨਾਮੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤੁਹਾਡੀ ਦੁਲ ਵਿਚ ਹੋਵੇਗਾ । ^{੧੦}ਰਾਖੀ ਵਾਸਤੇ । ^{੧੧}ਨਿਹਕਲੰਕ
ਅਵਤਾਰ ਹੋਵੇਗਾ । ^{੧੨}ਕੁਲ ਨਿਹਾਲ ਹੋਵੇਗੀ । ^{੧੩}ਜੋ ਸੋਢੀ ਮੇਰੇ ਨਾਹਿ ਵੇ (ਕੀਤੇ) ਪੰਥ ਨੂੰ ਮੇਰੇ
ਤੁੱਲ ਸਮਝੇਗਾ ਉਹ ਮੇਰੇ ਧਾਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ [ਨਾਹਿ=ਮਾਲਕ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ] ।

ਸੰਭਾਰੀ ॥੨੯॥ ਬਚਨ । ਅੰਬੀਰੀ । ਵਜ਼ੀਰੀ । ਫਕੀਰੀ । ਤਤਬੀਰੀ^੧ । ਦੁਹੀਰੀ^੨
 ਅਕਲਗੀਰੀ^੩ । ਦਾਨ ਕੀ ਦਹੀਰੀ^੪ । ਬੰਦਕ ਤਰਗਸ ਗੀਰੀ^੫ ॥ ੩ ॥
 ਚੌਪਈ।ਰਾਜ ਮੰਤ੍ਰ ਕੀ ਦਾਤ ਬਡਾਈ^੬।ਉਦੇਸਿੰਘ ਮੋਹਰ ਸਿੰਘ ਪਾਈ। ਧੰਨਾ
 ਸਿੰਘ ਮਾਨਸਿੰਘ ਜਾਨ।ਦਾਨਸਿੰਘ ਚੜਤ ਸਿੰਘਪੁਮਾਨ॥੩੦॥ਜਿਮੀਦਾਰਏ
 ਗੋਤ ਬਿਸਾਲਾ।ਬਖਸ਼ੋ ਰਾਜ ਬਨੈ ਮਹਿਪਾਲਾ^੭।ਇਮ ਕਹਿਤੇ ਉਠਿ ਮੰਦਰ
 ਬਰੇ।ਆਇ ਅਜੀਤੋ ਹੋਰਨਿ ਕਰੇ॥੩੧॥ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪਦਪੰਕਜ ਲਾਗੀ।ਭਈ
 ਦੀਨ ਬੋਲੀ ਵਡਭਾਗੀ । ‘ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ।ਬੇਟੇ ਕਜਾ ਕਹਿ ਹੈਂ । ਸਿਖ ਸਰਦਾਰੀ
 ਲੇ ਬਲ ਧਰਿ ਹੈ’॥੩੨॥ਹੋਰਿ ਅਜੀਤੋ ਦਿਸ ਮੁਸਕਾਏ। ਕਹੋ ਭਵਿੱਖਤਿ
 ਗਤਿ ਸਮੁਝਾਏ । ‘ਮੁ ਮ ਸੱਚਾ ਘਰਿ ਅਚਲ’ ਸੰਭਾਲੋ।ਜਹਾਂ ਕਲੇਸ ਨਹੀਂ
 ਕਿਸ ਕਾਲੋ ॥ ੩੩ ॥ ਤੋਹਿ ਕੁਟੰਬ ਭਾਗ ਮਹਿ ਭਾਰੀ^੮ । ਦਈ ਅਰਜ
 ਕੀ^੯ ਬਰ ਸਰਦਾਰੀ । ਜਿਸ ਬਲ ਬਨਿ ਹੈ ਬਾਸ ਹਮਾਰਾ। ਤਹਾਂ ਬਾਸ ਤੁਵ
 ਜੁਤਿ ਪਰਵਾਰਾ ॥ ੩੪ ॥ ਜੋਤਿਕ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਭਾਰੀ । ਸੋ ਸਭਿ ਤੁਮਰੇ
 ਆਗਸਾ ਕਾਰੀ । ਨਿਤ ਮਾਨਹਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਠਾਨਹਿ । ਗੁਰ ਉਪਕਾਰ
 ਅਪਨ ਪਰ ਜਾਨਹਿ ॥ ੩੫ ॥ ਅਵਨੀ ਪਰ ਜਸੁ ਕਰਹਿ ਬਿਸਾਲਾ । ਗੁਰ
 ਕੋ ਪੁੱਤੁ ਖਾਲਸਾ ਜਾਲਾ।ਬਡੀ ਘਾਲ ਘਾਲੀ ਵਥੁ ਪਾਈ^{੧੦} । ਨਿਤ ਮਹਿਮਾ
 ਮਹਿ ਮਹਿ ਬਹੁ ਛਾਈ’ ॥ ੩੬ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ ਥਿਰ ਭਏ ਗੁਸਾਈਂ ।
 ਲੋਚਨ ਮੂੰਦਿ ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਈ । ਸਤਿ, ਚੇਤਨ, ਆਨੰਦ, ਮਝਾਰੀ।ਨਿਜ
 ਸਰੂਪ ਮਹਿ ਬਿਤਿ ਥਿਰ ਧਾਰੀ ॥੩੭॥ ਦੇਖਿ ਕੰਤ ਕੋ ਮੁਖ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ ।
 ਭਈ ਅਜੀਤੋ ਸੀਤਲ ਛਾਤੀ । ਮਾਨੋ ਬਚਨ ਜਬਾ ਵੁਰਮਾਯੋ।ਹਾਥਜੋਰਿ
 ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ ॥ ੩੮ ॥ ਗਈ ਆਪਨੋ ਥਾਨ ਮਝਾਰੀ । ਨਹਿ ਕਿਸ
 ਕੋ ਵਿਗ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰੀ।ਪਤਿ ਆਸੈ ਲਖਿ ਰਿਦੈ ਛਪਾਯੋ।ਰਹਿ ਅਨੁਸਾਰ
 ਤਥਾ ਮਨ ਭਾਯੋ ॥ ੩੯ ॥ ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਚਰਿਤੁ ਬਿਸਾਲੇ । ਸੁਨਿ
 ਸੁੱਤਾ ਹਤਿ ਕਲਮਲ ਕਾਲੇ^{੧੧} । ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਕਰਿ ਬੰਦਨ*।ਬੰਦਨ

^੧ਜਗਤੀ, ਨਿਪੁੰਨਤਾ । ^੨ਪੁਸਤਪਨਾਹ ਹੋਣਾ, ਸਹਾਇਤਾ ਦਾ ਸਲ । [ਅੰ: ਜਿਹੀਰ=ਪੁਸਤੋ ਪਨਾਹ] । (ਅ) ਪੁਜਸ ਹੋਣਾ [ਜਹਾਰ=ਨਮਸਕਾਰ] । ^੩ਦਾਨਾਈ । ^੪ਦਾਤ ਹੋਣਾ । ^੫ਸਸਤੁਧਾਰੀ ਹੋਣਾ । ^੬ਰਾਜ ਸਾਜ ਤੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਪੁਣੇ ਦੀ ਦਾਤ ਵਡਾਈ । ^੭ਭਾਵ ਅਚਲ ਸਚ ਖੰਡ । ^੮ਭਾਰੀ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤੈਰਾ ਕੁਟੰਬ । ^੯ਸਚਖੰਡ ਦੀ । ^{੧੦}ਖਾਲਸੇ ਨੇ । ^{੧੧}ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਕਾਲੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ।

*ਪਾ:-ਬੰਦ ।

ਕਰੋਂ ਚਰਨ ਅਰਬਿੰਦਨਿ* ॥ ੪੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੰਚਮ
ਦੁਤੇ 'ਦਾਨ ਦੇਣ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਨੌਮੋਂ ਅੰਸੂ ॥ ੯ ॥

੧੦. [ਕਵੀਯਨ ਸੰਬਾਦ] ।

ਦੇਹਗਾ ॥ †ਇਕ ਬਾਰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬੈਠੇ ਅਪਨੇ ਭਾਇ^੧।ਕਥਾ ਭਈ ਤਹਿੰ
ਪਾਂਡਵਨਿ ਪੰਡਤ ਭਾਰਤ ਆਇ^੨ ॥ ੧॥ ਤਹਿੰ ਪਾਛੇ ਚਰਚਾ ਭਈ 'ਮਰਨੋ
ਨ ਆਵੈ ਕੋਇ^੩ । ਕਸਾ ਜਾਨੈ ਕਸਾ ਹੋਇ ਤਹਿੰ ਹੈ ਵਾ ਨਾਂਹੀ ਹੋਇ^੪ ॥੨॥
ਤਬਿ ਬੋਲੇ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ'ਕਰਨੀ ਕਮਲ-ਜਮਾਲ^੫।ਸਿੱਖ ਸਿਦਕ ਗੁਰ-
ਮੁਖਿ ਬਡੇ^੬ ਤਿਨ ਕੋ ਭਲੋ ਹਵਾਲ^੭ ॥੩॥ ਸੈਨਾਪਤਿ ਕਵਿਤਾ ਕਹੈ 'ਗੁਰ
ਦਰਸਨ ਤੇ ਪਾਰ । ਕਰੇ ਭਲੀ ਵਾ ਬੁਰੀ ਨਿਤ ਸਤਿਗੁਰ ਲੋਇ^੮ ਸਵਾਰ'
॥ ੪ ॥ ਉਦੇਗਾਇ ਕਵਿ ਇਉਂ ਕਹੈ 'ਜੈਸੀ ਕਾਹੂੰ ਘਾਲ । ਤੈਸਾ ਫਲ ਦੁਮ
ਹੋਇਗਾ ਜੈਸਾ ਬੀਜ ਬਿਸਾਲ^੯ ॥੫॥ ਰਾਵਲ^{੧੦} ਬੋਲੇ 'ਜੀਵ ਕੋ ਈਸਰ ਅੰਸੂ
ਨਿਹਾਰ^{੧੧}।ਨਹੀਂ ਦੰਡ ਅਪਨੀ ਸੁਰਤਿ ਬਿਚਰੈ ਲੋਭ ਪਸਾਰ^{੧੨} ॥੬॥ ਅੱਲੂ
ਬੋਲੈ 'ਦੇਹਿ ਜੜ੍ਹ, ਪੰਚ ਤੱਤ ਛੁਟਿ ਜਾਹਿ।ਬੁੱਧ ਪ੍ਰਾਨ ਤਕ ਆਹਿ॥ ਜੜ੍ਹ
ਚੇਤਨ ਆਪੇ ਆਹਿ^{੧੩} ॥੭॥^{੧੪} ਮੱਧੂ ਬੋਲੈ 'ਜੋ ਸਹੀ ਚੇਤਨ ਪਰਮ ਸਰੂਪ ।

^੧ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ, ਆਪਣੀ ਮੋਜ ਵਿਚ । ^੨ਪੰਡਤ ਨੇ ਆਕੇ ਮਹਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚੋਂ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੀ ਕਥਾ
ਕੀਤੀ । ^੩ਮਰਿਆ ਮੁੜਕੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਆਂਵਦਾ (ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ) । ^੪ਕੋਈ (ਰੂਪ ਬਣਿਆਂ)
ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ । ^੫ਕਰਨੀ (ਰੂਪੀ) ਕਵਲ ਸੁੰਦਰ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਿੜਿਆ ਹੈ) । ^੬ਸਿਦਕੀ
ਤੇ ਵਡੇ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੱਖ (ਜੋ ਹਨ) । ^੭(ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ) ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਭਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ^੮ਕਵਿਤਾ
(ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਕਵੀ) ਸੈਨਾਪਤ ਤਦੋਂ ਕਹਿਣ ਲਗਾ । ^੯ਨਾਮ ਕਵੀ ਦਾ ਹੈ । ^{੧੦}ਜੀਵ ਨੂੰ
ਈਸਰ ਦੀ ਅੰਸੂ ਜਾਣ । ^{੧੧}(ਇਸ) ਲੋਭ ਦੇ ਪਸਾਰੇ (ਜਗਤ) ਵਿਚ (ਜੋ) ਆਪਣੀ ਸੁਰਤ (ਦੇ
ਮੰਡਲ) ਵਿਚ ਵਿਚਰੇ (ਉਸ ਨੂੰ) ਦੰਡ ਨਹੀਂ ਹੈ । (ਅ) ਆਪਣੀ ਸੁਰਤ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੇ
ਨੂੰ ਦੰਡ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਪਸਾਰੇ ਦੇ ਲੋਭ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਦੰਡ ਹੈ । (ੳ) ਜੇ 'ਪਸਾਰ' ਦੀ
ਥਾਂ ਪਾਠ 'ਬਿਸਾਰ' ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਰਥ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ । ਭਾਈ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ ਨੇ ਅਰਥ
ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ ਅੰਸੂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦੰਡ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ । ^{੧੨}ਅੱਲੂ ਬੋਲਿਆ 'ਦੇਹਿ ਜੜ੍ਹ ਹੈ ਤੇ
ਬੁੱਧੀ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਤਕ (ਬੀ ਸਾਰੇ) ਜੜ੍ਹ ਹਨ, ਚੇਤਨਤਾ (ਵਿਚੋਂ) ਆਪੇ ਹੀ (ਭਾਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੇਲ
ਨਾਲ ਪੈਦਾ) ਹੋਈ ਸੀ; ਸੋ (ਮਰਨ ਨਾਲ) ਪੰਜ ਤੱਤ ਛੁੱਟ ਜਾਣਗੇ ਅਰਥਾਤ ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ
ਹੋ ਜਾਣਗੇ (ਬਾਕੀ ਕੁਛ ਰਹਿਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ)' । (ਅ) 'ਦੇਹਿ ਜੜ੍ਹ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਤੋਂ ਬੁੱਧੀ ਤੱਕ
(ਸਾਰੇ) ਜੜ੍ਹ ਹਨ, (ਮਰਨ ਨਾਲ) ਪੰਜ ਤੱਤ ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਚੇਤਨ ਆਪੇ ਵਿਚ
ਇਸਥਿਤ ਹੈ, ਭਾਵ ਉਹ ਅਲੱਗ ਆਪੇ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਹੋ ਜਾਏਗਾ' । ^{੧੩}ਮੱਧੂ ਅਗਲੇ ਸਫੇ
ਦਾ ਪ੍ਰਯਾਜ ੧ । *ਪਾ:-ਅਰਬਿੰਦ । †ਇਹ ਅਗਲੀ ਲਗਪਗ ਸਾਰੀ ਇੱਥੇ ਦਾ ਟੁਕੜੀ
ਸਾਖੀ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਹੈ । ‡ਪਾ:-ਕਰਮ । §ਪਾ:-ਲੋਤਿ । ¶ਪਾ:-ਆਇ ।

ਨਾ ਮਾਰੈ ਮਰਤਾ ਨਹੀਂ ਦੂਜਾ ਕੇ ਨ ਅਨੁਪ ॥ ੮॥ ਅਗਨਿ ਅਗਨਿ ਜਿਮ
ਸੀਤ ਸੀਤ ਘ੍ਰਿਤ ਘ੍ਰਿਤ ਪਾਨੀ ਵਾਰ । ਭਰਮਹਾਰ ਦੇਖਹੁ ਕਵਿਤ* ਦੂਜਾ
ਕਹਾਂ ਵਿਚਾਰ ॥ ੯ ॥ ਚੰਦਾ ‘ਚੰਦ ਚਕੋਰ ਜਨੋਂ ਬਾਲ ਮਾਇ ਕੀ ਰੀਤਿ ।
ਤਨੋਂ ਗਤਿ ਈਸ਼ੁਰ ਜੀਵ ਕੀ ਜਾਣੈ ਪਾਨੀ ਮੀਤ’ ॥ ੧੦॥ ਬੱਲੂ ‘ਬਿਸ਼ਨੁ
ਫਕੀਰ ਕੀ ਬੋਲੀ ਸੁਣੈ ਨ ਕੋਇ । ਤਨੋਂ ਈਸ਼ੁਰ ਅਰੁ ਜੀਵ ਕੀ ਦੁਬਿਧਾ
ਜੀਅ ਮੈਂ ਹੋਇ’ ॥੧੧॥ ਲੱਖਾ ‘ਲਖ ਮਣ ਬੋਝ ਜਿਹ ਸੋਈ ਮਰਤਾ ਭਾਰ ।
ਹਸਤੇ ਹਲਕੇ ਲੋਗੁ ਸਭਿ, ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਇਉਂ ਧਾਰਿ’ ॥੧੨॥ ਈਸ਼ੁਰ ਕਹਿ
‘ਸਾਧਹੁ ਸੁਨਹੁ ਤੀਨ ਕਾਲ ਇਹ ਨਾਂਹਿ। ਜੋ ਦੀਸੈ ਸੋ ਅੰਗਤਾ ਨਹਿ ਸੰਸੈ
ਯਾਂ ਮਾਂਹਿ’ ॥੧੩॥ ‘ਸੁਖੀਆ ‘ਸੁਪਨੈ ਏਕ ਨਰ ਕਲਪੈ ਰੂਪ ਅਨੇਕ। ਤੈਸੇ

‘ਮਧੂ ਬੋਲਿਆ ‘ਜਦ ਕਿ ਪਰਮ ਸਰੂਪ ਚੇਤਨ ਹੀ ਸਹੀ (ਅਵਿਨਾਸ਼) ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਨਾ ਮਾਰਦਾ
ਹੈ ਨਾ ਮਰਦਾ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਉਸ ਦੇ ਤੁੱਲ ਕੋਈ ਹੈ ਨਹੀਂ, (ਅਤੇ ਜਦ) ਅੱਗ ਵਿਚ ਅੱਗ, ਬਰਫ
ਵਿਚ ਬਰਫ, ਘ੍ਰਿਉ ਵਿਚ ਘ੍ਰਿਉ, ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਵਾਂਗੂ (ਜੀਵ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਏਕਤਾ ਹੈ ਤਾਂ)
ਹੋ ਕਵੀ ਜਨੋਂ ਭਰਮ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਦੇਖੋ ਕਿ ਦੂਜਾ ਕੌਣ ਹੈ (ਜਿਸ ਦੀ) ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਅਥਵਾ
ਫਿਰ ਕੁਸਣੇ ਵਾਲਾ ਕੌਣ ਹੈ। (ਅਛੇਦ ਭਾਵ ਇੱਕੋ ਚੇਤਨ ਅਖੰਡ ਹੈ ਦੂਜਾ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ
ਫਿਰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੇ ਚੰਡ ਆਦਿ ਕਿਸਨੇ ਕਿਸਨੂੰ ਦੇਣੇ ਹਨ) । ‘ਚੰਦ (ਕਵੀ ਬੋਲਿਆ) ਜਿਵੇਂ
ਚੰਦ ਦੀ ਚਕੋਰ ਨਾਲ (ਪ੍ਰੀਤ ਹੈ ਤੇ ਜੋ) ਰੀਤੀ (ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ) ਮਾਂ ਤੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਹੈ, ਉਹੀ ਗਤੀ
(ਪ੍ਰੇਮ ਸੰਬੰਧ ਵਾਲੀ) ਈਸ਼ੁਰ ਤੇ ਜੀਵ ਦੀ ਹੈ । (ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ) ਮਿੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰਾਣੀ (ਈਸ਼ੁਰ ਨਾਲ
ਮਿੱਤ੍ਰਤਾ ਭਾਵ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਭਗਤ ਜਨ ਹੀ) ਜਾਣਦੇ ਹਨ । ਭਾਵ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਸਦਗਤੀ
ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ‘ਦੁਬਿਧਾ ਜੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਤਾਂ) ਜਿਵੇਂ ‘ਵਿਸ਼ਨੂੰ’ ਤੇ ‘ਉਪਾਸਕ’ (ਦੀ) ਤਿਵੇਂ
ਜੀਵ ਤੇ ਈਸ਼ੁਰ (ਦੀ ਬੋਲੀ ਸੁਣੀਂਦੀ ਹੈ, ਦੁਬਿਧਾ ਮਨ ਵਿਚ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਭੇਦ ਦੀ)
ਬੋਲੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੁਣਾਈ ਦੇਂਦੀ । ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਗਤ ਜਨ ‘ਉਪਾਸਕ ਉਪਾਸਕ’ ਤੇ
ਵੇਦਾਂਤੀ ‘ਜੀਵ ਤੇ ਈਸ਼ੁਰ’ ਦੀ ਦੁਬਿਧਾ ਵਿਚ ਹਨ, ਦੁਬਿਧਾ ਅੰਦਰੋਂ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਣ ਤਾਂ ਫਿਰ
ਇਕ ਹੀ ਇਕ ਹੈ । (ਅ) ਬਲੂ ਵੈਸ਼ਨਵ ਫਕੀਰ ਦੀ ਬੋਲੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਤਕ ਕੋਈ ਸਤ
ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ ਤਦ ਤਕ ਜੀਵ ਤੇ ਈਸ਼ੁਰ ਦੀ ਦੁਬਿਧਾ ਜੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਦੁਹਾਂ
ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ‘ਦੁਬਿਧਾ’ ਦੂਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਏ । ‘ਲੱਖੇ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ
‘ਜਿਸ ਦੇ (ਸ਼ਿਰ ਤੇ) ਲੱਖ ਮਣ ਬੋਝ ਹੋਵੇ ਉਹੋ ਭਾਰ ਹੇਠ ਮਰਦਾ ਹੈ, ਹਲਕੇ ਲੋਕ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਿਰ
ਭਾਰ ਨਹੀਂ) ਹੱਸਦੇ ਹਨ (ਪ੍ਰਸੰਨ ਹਨ) ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਪ ਪੁੰਨ (ਦੇ ਬੋਝ ਤੇ ਹਲਕਾਪਨ) ਨੂੰ
ਸਮਝ ਲਓ’ । ‘ਈਸ਼ੁਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ‘ਹੋ ਸਾਧੋ ਸੁਣੋ, ਇਹ (ਜਗਤ) ਤਿੰਨ ਕਾਲ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ,
ਜੋ (ਸੰਸਾਰ) ਦਿੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਗਿਆਨ ਕਰਕੇ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ, ਇਸ (ਗਲ ਵਿਚ) ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ
ਨਹੀਂ ਹੈ’ । ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਕਿ ਅਗਿਆਨ ਦੂਰ ਕਰੋ ਫਿਰ ਜਗਤ ਹੈ ਨਹੀਂ । ‘ਵੇਖੋ ਅਗਲੇ
ਸਫੇ ਦਾ ਪ੍ਰਯਾਜ ੧ ।

*ਪਾ:-ਕਵਿਨ ।

†ਪਾ:-ਸੰਸੈ ।

ਈਸ਼ਰ ਚਿੰਤ ਤੋ ਉਪਜੈ, ਨਿਪਜ ਬਿਬੇਕ” ॥ ੧੪॥ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ‘ਨਿਜ ਧਰਮ ਹੈ ਅਪਨੋ ਇਸ਼ਟ ਪ੍ਰਧਾਨ । ਆਨ ਧਰਮ ਸਕਲੇ ਨਿਫਲ, ਯਾਂ ਮੈਂ ਬੇਦ ਪ੍ਰਮਾਣ” ॥ ੧੫ ॥ ‘ਤੇਰਾਗ ਮੂਲ ਹੈ’ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ‘ਵਿਖੈ ਭੋਗ ਤੇ ਦੁਰਾਧਿਆਨਧਰੈ ਇਹ ਪਰਮ ਧਨ ਸਤਿਗੁਰ ਪਦ ਕੀਧੁਰ” ॥ ੧੬॥ “ਮਾਲਾ ਸਤਿਗੁਰ ਜਾਪ ਕੀ ਮਾਲਾ ਸਿੰਘ ਕੀ ਜਾਨ। ਜਾਤੇ ਕੋ ਅਭਿਆਸ ਹੈ ਚਤੁਰ ਵਰਗ ਕੋ ਸਾਨ” ? ॥ ੧੭॥ ਅਨਹਦ ਸਾਧਨ ਜੰਗ ਕੋ ਸਮਤ ਧਾਨਇਕ ਆਂਕ” । ਸੁਨਿ ਸੰਬਾਦ ਇਹ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰ ਉਚਰੇ ਬਾਕ:- ॥ ੧੮॥

‘ਸੁਖੀਆ ਵੋਲਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਇਕ ਆਦਮੀ ਅਨੇਕ ਰੂਪਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਇਕ ਈਸ਼ਰ ਦੇ ਚਿੰਤਨ (ਫੁਰਨ) ਤੋਂ (ਅਨੇਕ ਰੂਪਾਂ ਵਾਲਾ ਜਗਤ) ਉਪਜਦਾ ਹੈ (ਤੇ) ਗਯਾਨ ਹੋਣ (ਨਾਲ) ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਭਾਵ ਜਿਵੇਂ ਸੁਪਨੇ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਜਾਗਣ ਨਾਲ ਮਿਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਜਗਤ ਦੀ ਕਲਪਣਾ ਗਿਆਨ ਹੋਣ ਨਾਲ ਮਿਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਟਕ-ਸੁਖੀਆ ਦਾ ਅਰਥ ਕਵੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਥਾਂ ‘ਇਕ ਸੁਖੀਆ ਨਰ’ ਬੀ ਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਆਦਮੀ ਸੁਖੀ ਸੱਤਾ ਹੋਇਆ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ‘ਅਨੇਕ’ ਰੂਪ ਕਲਪ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਅਉਂ ਅਰਥ ਲਾਉਣ ਨਾਲ ਇਹ ਵੋਹਾ ਭੀ ਈਸ਼ਰ ਕਵੀ ਦੀ ਉਕਤੀ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਮੰਗੇ ਹੁਣ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਸਾਧਨਾ ਪਰ ਕਵੀ ਜੀ ਕਹਿਣਗੇ । ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਬੋਲਿਆ:- ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਨਣਾ ਇਹੀ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਹੈ, ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹਨ, ਇਸ ਵਿਚ ਵੇਦ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ (ਮੌਜੂਦ ਹੈ) । (ਅ) ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦਾ (ਦੱਸਿਆ) ਧਰਮ ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਧਰਮ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਲਿਆਣ ਹੋਣੀ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਦੇ (ਦੱਸੇ) ਧਰਮ ਸਭ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹਨ, ਲੇਖਕ ਜੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਗੀਤਾ ਦੇ ਤੀਸਰੇ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਸ਼ਲੋਕ ੩੫ ਵਿਚ ਤਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ । ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਬੋਲਿਆ:- ‘ਸਭ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਤਿਆਗ ਹੈ ਜੋ ਵਿਖੇ ਭੋਗਾਂ (ਵਿਚ ਲਗਿਆਂ) ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਵਿਖੇ ਭੋਗਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਕੇ ਤਿਆਗ । ਬਿਤੀ ਧਾਰਨ ਕਰਨੀ ਸਾਰੇ ਸਾਧਨਾ ਦਾ) ਮੂਲ ਹੈ (ਇਉਂ ਵਿਰਾਗ ਕਰਕੇ) ਧਿਆਨ ਪ੍ਰਾਇਣ ਹੋ ਜਾਵੇ ਇਹ ਪਰਮ ਧਨ ਹੈ (ਇਉਂ ਕਰਕੇ ਫਿਰ) ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੁੜ (ਬਣਿਆ ਰਹੇ) । ਭਾਵ ਵੇਰਾਗ ਧਿਆਨ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਾ” (ਮਾਲਾ ਸਿੰਘ ਬੋਲਿਆ) ਸਤਿਗੁਰ (ਨਾਮ) ਦੀ ਜਪ ਮਾਲਾ ਮਾਲਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜਾਨ (ਪ੍ਰਿਯਵਸਤ) ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ (ਵਡਾ ਕਿਹੜਾ ਅਭਿਆਸ ਹੈ ਜੋ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ, ਮੋਖ) ਸੰਯੁਕਤ ਹੈ । [ਸੰਸ., ਚਤੁਰ ਵਰਗ=ਚਹੁੰ ਦਾ ਇਕੱਠ, ਧਰਮ ਅਰਥ, ਕਾਮ, ਮੋਖ, ਵੇਖੇ ਰਾਸ ਸੱਤਵੀਂ ਅੰਸੁ ੩ ਅੰਕ ੪੪-੬] (ਅ) ਮਾਲਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਾਲਾ ਸਤਿਗੁਰ । ਦੋ ਨਾਮ ਦੇ ਜਪ ਦੀ ਹੀ ਜਾਣੇ । ਪੌ ਅਤੇ ਇਕ ਰਸ ਦੁੜੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਇਹੋ ਸਾਧਨ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹੋ ਧਿਆਨ ਹੈ ਜੋ ਸਮੁਦ (ਹਿਲਦੇ ਦੀ ਤੁਲਵੀਂ ਅਵਸਥਾ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਹਾਂ) ਇਹੋ ਇਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਿੱਧਾਂਤ ਹੈ । ਅਨਹਦ=ਜਿਸਦੀ ਸੀਮਾ ਨ ਹੋਵੇ, ਇਕ ਰਸ, ਮਨੋਤ । ਸਮਤ=ਸਮੱਤੁ=ਤੁੱਲ । ਭਾਵ, ਹਿਰਦ ਦੀ ਹੇਠਾਂ ਉਤਾਂਹ ਨਾ ਹੋਣ ਦੀ ਅਵਸਥਾ । ਆਂਕ=ਅੰਕ =ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਿੱਧਾਂਤ । ਯਥਾ ਤੁਲਸੀ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:- ਏਕਹਿ ਆਂਕ ਇਹੈ ਮਨ ਮਾਂਹੀ] ।

“ਤੀਨ ਪੁਰਖ ਪਰ ਬੇਦ ਬਾਕ ਚੌਥੇ ਨਹਿ ਅਧਿਕਾਰ। ਮੁਕਤਿ ਮੁਖੁ ਵਿਖਯ
ਕੋ ਪਾਮਰ ਚੌਥੇ ਧਾਰ” ॥੧੯॥ ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਕੇ ਸਮੁਝਿ ਕੇ ਮੁਕਤੀ * ਛੁਟਕਾ ਆਨ।
ਮੈਂ ਕੋ, ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਇਹ, ਮੁਖੁ ਖੋਜਨਿ ਥਾਨ” ॥੨੦॥ “ਵਿਖਈ ਵਿਧਿ ਸਭਿ
ਬੇਦ ਕਰਿ ਤਜਾਗੇ ਸਕਲ ਨਿਖੇਧ। ਵਿਖੈ ਭੋਗ ਵਾਂਛਾ ਅਧਿਕ ਸਮਝਤਿ ਸੁਨਿ
ਕਰਿ ਭੇਦ” ॥੨੧॥ “ਵਿਖੈ ਭੋਗ ਨਹਿ ਤਜਿ ਸਕੈ ਵਿਧਕਰਤੋ ਅਲਸਾਇ ।
ਨਹਿ ਉਪਾਸਨਾ ਕਾਮ ਬਿਨੁ ਪਾਮਰੁ ਧੂਮ ਵਿਹਾਇ” ॥੨੨॥ “ਲਗੈ ਜਾਹਿ
ਕੋ ਭਾਵਨਾ ਸੂਝਾ ਮਰਨਾ ਆਜ । ਗਜਾਨ ਸਮਝ ਆਪਾ ਲਖਨੋ ਭੋਟਨੋ ਗੁਰੂ
ਸਮਾਜ” ॥ ੨੩॥ “ਜੈਸੀ ਜੈਸੀ ਵਾਸਨਾ ਤੈਸਾ ਚਿੱਤ ਤਰੰਗ। ਜਾ ਤੋ ਸਕਲੇ ਸੁਖੀ
ਹੈ ਬਿਖੈ ਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਰੰਗ” ॥੨੪॥ “ਪੂਰਨ ਯੁਗਰਤੇ ਪੂਰਨੋ ਪੂਰਨ ਘਟੇ ਨ ਅੰਗ।
ਮੁਕਤ ਜੁਗਤਿ ਬਪੁਰੀ ਕਹਾਂ ਐਸਾ ਗੁੜਾ ਰੰਗ” ॥੨੫॥ “ਪਵਨ ਤੱਤ ਸਭਿ

‘ਤੀਨਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਪਰ ਵੇਦ ਦਾ ਵਾਕ (ਤੁਰਦਾ) ਹੈ, ਵੇਦ (ਉਤੇ ਵੇਦ ਦਾ ਕੋਈ) ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ।
(ਓਹਚਾਰ ਕੌਣ ਹਨ?) (ਉਤਰ-) ਮੁਕਤ, ਮੁਖੁ = ਜਗਿਆਸੁ), ਵਿਖਈ ਤੇ ਪਾਮਰ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ
ਮੁਕਤ ਉਤੇ ਵੇਦ ਵਾਕ ਨਹੀਂ ਟੁਰਦਾ)। ਮੁਕਤਿ (ਪੁਰਖ ਉਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ) ਅਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਸਮਝ
ਕੇ (ਸਾਰੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ) ਛੁੱਟ ਚੁਕਾ ਹੈ [ਵੇਖੋ ਅਗੇ ਅੰਕ ੨੫]। ਮੁਖੁ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ‘ਮੈਂ ਕੀ ਹਾਂ
ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਕੀ ਹੈ’ (ਦਾ ਵਿਤੋਕ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਅਪਣੇ) ਥਾਨ (ਸਰੂਪ ਦੀ) ਖੋਜ ਕਰ ਰਿਹਾ
ਹੈ । (ਅ) ‘ਮੈਂ ਕੀ ਹਾਂ, ਸੰਸਾਰ ਕੀ ਹੈ’ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਜੋ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ
ਮੁਖੁ ਹੈ । “ਵਿਖਈ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਵੇਦ (ਵਿਚੋਂ ਵਿਹਤ ਅਵਿਹਤ ਦਾ) ਫਰਕ ਸੁਣਦਾ ਤੇ ਸਮਝਦਾ
ਹੈ ਤੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿਹਤ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਖੇਧੀ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਤਜਾਗਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਵਿਖੈ ਭੋਗ
ਦੀਆਂ ਵਾਸਨਾ ਪ੍ਰਬਲ (ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ) । * ਪਾਮਰ (ਉਹ ਹੈ ਜੋ) ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਭੋਗਾਂ ਨੂੰ
ਤਿਆਗ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, (ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੇ ਦੱਸੇ) ਵਿਹਤ ਕਰਮ ਕਰਨੋਂ ਆਲਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ
ਕਾਮਨਾ (ਪੂਰਨ ਕਰਨ ਦੇ ਸੁਆਰਥ) ਬਿਨਾ (ਕਦੇ) ਉਪਾਸਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, (ਉਸ) ਪਾਮਰ
ਦੀ (ਉਮਰ, ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚ ਬੀਤ ਰਹੀ ਹੈ । (ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਦੀ ਗੱਲ ਅਗਲੇ
ਅੰਕ ਵਿਚ ਦੱਸਣਗੇ । * ਜਿਸ ਨੂੰ ਨੱਜ ਆਪਣੇ ਮਰਨੇ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋ ਆਵੇ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਲੱਗ ਪਵੇ
ਉਹ ਗੁਰੂ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਤੇ ਗਜਾਨ ਦੀ ਸਮਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਆਪੇ ਨੂੰ ਲਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।
“ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਜਿਸ ਦੀ ਵਾਸਨਾ ਹੈ ਉਹੋ ਜਿਹੇ (ਉਸ ਦੇ) ਚਿੱਤ ਦੇ ਤਰੰਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ (ਤਰੰਗਾਂ
ਤੋਂ ਪਰੇ) ਜਿਸ ਰੱਲ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਸੁਖੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਉਹ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ ।
“(ਇਹ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਰੰਗ) ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ (ਲਗਦਾ ਤੇ ਜਗਿਆਸ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ (ਫਿਰ)
ਪੂਰਨ (ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਉਸ ਨਾਲ) ਅੰਗ (ਪ੍ਰੇਮ) ਘਟਦਾ ਨਹੀਂ । (ਉਹ ਖਰਸਪਰ ਲਗਾ) ਪ੍ਰੇਮ ਐਸਾ
ਗੁੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੁਗਤੀਆਂ (ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ) ਮੁਕਤੀਆਂ ਉਸਦੇ ਅਗੇ ਤੁਛ ਹਨ ।
(ਅ) ਮੁਕਤੀਆਂ ਜੁਕਤੀਆਂ ਕੌਣ ਵਿਚਾਰੀਆਂ ਹਨ। ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਯਾਯ ਵੇਖੋ ਅਗਲੇ ਸਦੇ ਦਾ ਅੰਗ ੧।

* ਪਾ:-ਮਕਲੀ । † ਪਾ:-ਵਿਆਇ । ‡ ਪਾ:-ਭਾਵਨਾ । § ਪਾ:-ਪੂਰੇ ।

ਭਿੰਨ ਜਬਿ ਮਰਨਾ ਕਹਿਤੇ ਮੁੜ੍ਹਾਫਿਰ ਸੰਜੋਗੀ ਸੁਪਨ ਜਿਮ ਗਡੀ ਵਾਸਨਾ
ਗੁੜ੍ਹਾ ॥ ੨੬ ॥ ਵਾਸਨ ਖੈ ਮਨ ਨਾਸ਼ ਹੈ ਨਿਤ ਅਭਿਆਸ ਵਿਚਾਰ* ।
ਇਸਤੇ ਕਟੀਏ ਜਨਮ ਮਰਨ ਅਪਰ ਉਪਾਵ ਨ ਸਾਰ ॥ ੨੭ ॥ ਸਭਿਉਪਾਵ
ਸਮ, ਦਮ, ਚਰਜ, ਜੋਗ, ਜੱਗਸ, ਤਪ, ਦਾਨ । ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਬਿਨੁ ਬਿਫਲ
ਹੈ ਬਾਂਝ ਸੁਵਨ ਸਮ ਮਾਨ ॥ ੨੮ ॥ ਸੁਯਾ ॥ ਕੰਤ ਤੁਕੇ ਕਾਰਨ ਬਜਾਹ
ਰਚਨੇ ਨਰ ਬਿੰਦ ਕੇ ਸਾਜਿ ਜਨੇਤ ਮੰਗਾਈ । ਦੇਵ ਕੇ ਪੂਜਨ, ਬੰਧ ਸੁ
ਬੰਧਨ ॥ ਐ ਬੁਧਿ ਪੰਡਤ ਲੀਨ ਬੁਲਾਈ ॥ ਸ਼ੋਕ ਤਜੇ ਸੁਭ ਭਾਮਨਿ ਗਾਵਤਿ
ਮੰਗਲ ਗੀਤ ਸੁ ਵਾਦਿਨ ਛਾਈ ॥ ਤੈਸੇ ਹੀ ਸਾਧਨ ਆਤਮ ਕਾਰਨ, ਨਾਂਹਿ
ਲਖਨੇ ਤਿਹ ਕੌਨ ਸਹਾਈ ॥ ੨੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਭਲੋ ਜਨਮ ਭਲ ਕੁਲ
ਨਗਰ ਭਲੋ ਗੁਣੀ ਸੇ ਕੰਬਾਸਮੁਝਿ ਆਪ ਜਗਜਾਲ ਬਚ ਏਕ ਮੇਕ ਲਖਿ
ਰੱਬ ॥ ੩੦ ॥ ਬ੍ਰਹਮਗਾਨ ਚਰਚਾ ਸਦਾ ਹੋਤਿ ਨਿਕਟਿ ਗੁਰਦਮਾਲਾ ਸੁਨੈ

*ਪੌਣ (ਆਦਿਕ) ਤੱਤ ਜਦ ਸਾਰੇ ਅੱਡ ਅੱਡ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਰਖ ਮਰਨਾਂ ਕਹਿਦੇ ਹਨ,
(ਪਰੰਤੂ ਮਰਨਾ ਤਾਂ ਐਉਂ ਹੈ) ਜਿਵੇਂ ਸੁਪਨੇ (ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਮਨ ਵਿਚ ਗਡੀਆਂ
ਵਾਸਨਾਂ ਉਪਨਾਵੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਸੰਜੋਗੀ ਕਰ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ) ਗੁਪਤ ਗਡੀਆਂ
ਵਾਸਨਾ (ਮੇਏ ਹੋਏ ਨੂੰ ਤੱਤਾਂ ਨਾਲ ਮੁੜ ਸੰਜੋਗੀ ਕਰ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ ਭਾਵ ਮੁੜ ਜਨਮ ਦੇਂਦੀਆਂ
ਹਨ। (ਅ) ਉਹ (ਪ੍ਰਾਣੀ) ਫਿਰ ਸੰਜੋਗੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਆਪਣੀਆਂ ਵਾਸਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ
ਗੁਪਤ ਗਡੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ (ਜੀਉਂਦੇ) ਨੂੰ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ (ਜਾਗੂਤ ਦੀਆਂ
ਸੰਚੀਆਂ ਵਾਸਨਾਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਆ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ)। (ਨਾਮ ਦੇ ਨਿੱਤ) ਅਭਿਆਸ ਤੇ ਵੀਚਾਰ ਕਰਨ
ਨਾਲ ਵਾਸਨਾ ਦਾ ਏ ਤੇ ਮਨ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ (ਸਾਧਨ) ਨਾਲ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕਟੀਦਾ
ਹੈ, ਹੋਰ ਉਪਾਵ ਸ਼੍ਰੇਣਟ ਨਹੀਂ ਹੈ। (ਅ) ਮਨ ਦਾ ਨਾਸ਼, ਵਾਸਨਾ ਦਾ ਖੈ ਤੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਨਿਤ
ਅਭਿਆਸ ਹੋਵੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕਟੀਦਾ ਹੈ ਹੋਰ, ਉਪਾਵ ਇਸ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣਟ ਕੋਈ
ਨਹੀਂ। *ਸਾਰੇ ਉਪਾਵ ਸਮ, ਦਮ, ਬ੍ਰਹਮ ਚਰਜ, ਜੋਗ, ਜੋਗ, ਤਪ, ਦਾਨ, ਸਤਿਸੰਗਤ ਬਿਨਾਂ
ਨਿਸ਼ਫਲ ਮੰਨੋ, ਬਾਂਝ ਇਸਤੀ (ਜਿਵੇਂ) ਪੁੱਤ੍ਰ (ਬਿਨਾਂ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੈ)। *ਲਾੜੇ ਦੇ ਵਾਸਤੇ।
*ਗਾਨਾ ਏਨ੍ਹਣਾ। (ਅ) ਸਾਕ ਤੇ ਨੇੜੇ ਦੇ ਸਾਕ। *ਇਸਤੀਆਂ। *ਸੁ ਉਹ ਦਿਨ (ਵੰਗਾ) ਫਬਿਆ।
(ਅ) ਵਾਜੇ ਵੱਜੇ। *ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਜਿਸ ਨੇ ਆਤਮਾ ਵਾਸਤੇ (ਅਨੇਕਾਂ) ਸਾਧਨ ਕਰਕੇ ਬੀ (ਆਤਮਾ
ਨੂੰ) ਨਾ ਲਖਿਆ ਤਿਸਦੀ ਕੌਣ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? *ਸੋਈ ਕਵੀ ਭਲਾ ਰੁਣੀ ਹੈ ਜੋ
ਆਪੇ ਨੂੰ ਸਮਝਕੇ ਜਗਤ ਜਾਲ ਤੋਂ ਬਚੇ ਤੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਇਕ ਮੇਕ (ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਰਵਿਆ
ਹੋਇਆ) ਲਖੇ।

*ਸੋ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:—ਵਾਸਨਾ ਖਯ ਅਰ ਮਨੋਨਾਸ ਹੋਇ

ਅਭਿਆਸ ਵਿਚਾਰ ।

†ਪਾ:—ਆਨ ।

‡ਪਾ:—ਮਤਿ ।

ਸਿੱਖ ਦ੍ਰਿੜ ਧਰਾਨ ਜੁਤਿ*ਭਵਭਯਮਿਟਹਿ ਸਮਾਲ^੧॥੩੧॥ਚੌਪਈ॥†ਇਕ
 ਦਿਨ ਗੁਰ ਸਮੀਪ ਸੁਖਦਾਈ।ਗੁਣੀ ਪੁਰਖ ਚਰਚਾ ਸੁਚਲਾਈ।‘ਸਾਰੇਪਾਤ-
 ਸ਼ਾਹੁ ਇਕ ਸੰਸਾ। ਦੇ ਉਤਰ ਕੋ ਕਰਹੁ ਬਿਧੀਸਾ^੨ ॥੩੨॥ ਇਕ ਨਰ ਮੂਰਤਿ
 ਭਲੋ ਬਨਾਇ।ਪੂਜਤਿ ਹੈ ਨੀਕੇ ਚਿਤ ਲਾਇ।ਇਕ ਧਰਾਵਤਿ ਹੈ ਮੁਖ ਮਨ
 ਮਾਂਹੀ^੩।ਦੈ ਮਹਿ ਭਲੋ ਕੌਨ,ਕੋ ਨਾਂਹੀ^੪’ ॥੩੩॥ ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਤਬਿ ਸਾਹਿਬ
 ਸਾਰੇ।‘ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਨਾ ਲਿਖੀਅਤਿ ਹੈਂ ਕਾਰੇ।ਮਨ ਕਾ ਚਉਕਾ ਸਤਕਾ ਭਾਇ।
 ਮੂਰਤ ਨਕਲੀ,ਅਸਲੀ ਨਾਇ^੫ ॥੩੪॥ ਕਰਨੀ ਕਰਮ ਪੂਰਬ ਪਰਤੀਤ^੬।
 ਧਰਤਿ ਧਰਾਨ ਜਮਕੀ ਹਤਿੜ ਭੀਤਿ^੭। ਪੁਭੁ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਹੈ ਸੁਖ ਸਾਰ।
 ਕਸਾ ਮੂਰਤਿ ਮਹਿ^੮ਲਖਹੁ ਅਸਾਰ।३੫॥ਸੁੰਯਾ॥ਧਰਾਨ ਧਰੈ ਜਿਹ ਕਾਰਨ
 ਸਾਧਕ ਸੋ ਜਗਜਾਸਹਿ-ਮੋਖ ਪਛਾਨੋ^੯। ਕਾਮਨਾ ਪੁੰਜ ਬਿਨਾਸ ਕਰੇ
 ਹਿਯ,ਸੋ ਤੁਮ ਸਾਧਿਕ ਅਮਲ ਸਿਰਾਨੋ^{੧੦}। ਮੂਰਤਿ ਸੂਰਤਿ ਬੰਧ ਧਰੀ ਜਿਨ
 ਮੂੜਨ ਕੀ ਪਰਤੀਤ ਬਖਾਨੋ^{੧੧}। ਮੇਰੇ ਸੁਈ ਜਨ ਸਿੱਖ ਸੁਸ਼ੀਲ ਹੈ ਧਰਾਨ
 ਅਕਾਲ ਕੇ ਬੀਚ ਸਮਾਨੋ ॥੩੬॥ਦੋਹਰਾ॥ ਅਧਿਕ ਧਰਾਨ ਹਰਿਨਾਮ ਨਿਤ,

^੧ਸਿੱਖ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਰਚਾ) ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਵੇ ਹਨ (ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ) ਅਮਲ ਕਰਦਿਆਂ
 ਭੈਜਲ (ਦੇ ਕਸ਼ਟ)ਮਿਟਦੇ ਹਨ[ਸਮਾਲ=ਸਮਾਲਦਿਆਂ, ਅਮਲ ਕਰਦਿਆਂ, ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ]।
^੨ਨਾਮ ਕਰੋ (ਸੰਸਾ)। ^੩ਮੂੰਹ ਤੇ ਮਨ ਨਾਲ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ। ^੪ਦੁਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਭਲਾ ਹੈ ਤੇ
 ਕਿਹੜਾ ਨਹੀਂ। ^੫(ਮਾਨੂੰ ਤਾਂ) ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਨਾਂ ਸਭ ਕੱਚੇ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ, ਮਨ ਦਾ ਚੌਂਕਾ ਦਿਤਾ ਹੋਵੇ
 (ਭਾਵ ਮਨ ਸਾਫ ਹੋਵੇ ਉਸ ਵਿਚ) ਸੱਚ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋਵੇ। ਮੂਰਤਿ (ਪੂਜਣੀ) ਨਕਲੀ (ਕੰਮ) ਹੈ,
 ਅਸਲੀ ਕੰਮ ਨਾਮ (ਜਪਣਾ) ਹੈ। (ਅ) ਅਸਲੀ (ਨਿ) ਨਾਮ ਹੈ (ਨਾਮ ਜਪਦਿਆਂ) ਮਨ ਤੇ
 ਚਉਕਸਤਾਈ ਰੱਖੇ ਤੇ ਸੱਚ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੇ ਤੇ ਮੂਰਤ ਪੂਜਣੀ ਨਕਲੀ ਕੰਮ ਹੈ। ^੬ਪਹਿਲਾਂ
 ਕਰਨੇ ਯੋਗ ਕੰਮ ਸਿਦਕ ਹੈ। (ਅ) ਪਹਿਲੇ ਸੁਭ ਕਰਮ ਕਰੇ ਵੇਰ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੇ) ਪ੍ਰਤੀਤ
 ਪਾਏ। ^੭ਭਰ ਦੂਰ ਕਰੋ। ^੮ਜਿਸ ਵਾਸਤੇ ਸਾਧਿਕ ਧਿਆਨ ਧਾਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਇੱਛਾ
 ਹੈ, ਪਛਾਣ ਲਓ। ^੯ਜੇ ਰਿਦੇ ਵਿਚੋਂ ਨਾਮ ਕਰੇ ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਮਨਾਂ ਉਹ ਤੁਸੀਂ ਉੱਜਲ ਤੇ
 ਸੀਤਲ ਸਾਧਕ ਜਾਣੋ। (ਅ) ਅਮਲ=ਕਰਮ। ਸਿਰਾਨੋ=ਬੀਤ ਗਿਆ। ਭਾਵ ਉਸ ਲਈ
 ਕਰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਨੌਕ ਮੁਕ ਗਈ। ^{੧੦}ਮੂਰਤਾਂ ਸੂਰਤਾਂ ਵਿਚ ਜਿਸ ਨੇ (ਪ੍ਰਤੀਤ) ਬੰਨ੍ਹ ਰਖੀ ਹੈ
 ਉਸ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਨੂੰ ਮੂਰਖਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਮੂਰਤਾਂ ਵਿਚ ਜਿਸ ਨੇ ਸੂਰਤ (ਯਾ ਪ੍ਰੀਤ)
 ਬੰਨ੍ਹ ਰਖੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਮੂਰਖਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਸੂਰਤ=ਸੂਰਤ। ਸੁ+ਰਤਿ=ਦੰਗੀ ਪ੍ਰੀਤ।
 ਖਪਾ:-ਗਿਆਨ ਸੁਭ। †ਇਹ ਸਤਾਹਠਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ। ਲਗ ਪਗ ਉਥੋਂ ਦਾ ਹੀ ਉਤਾਰਾ
 ਖਪਾ:-ਖਈ। ਡੁਪਾ:-ਧਰਾਨ ਧਰੈ ਜਿਹਕਾ ਨਰ ਸਾਧਕ ਸੋ ਜਗਜਾਸੀ ਮੋਖ ਪਛਾਨੋ।

ਬਾਣੀ ਬਿਨੈ ਸੁਸ਼ੀਲ^੧। ਸੁਸਤਰ ਸੂਰਾ^੨ ਦਯਾਵਾਨ ਤਾਂ ਸਮ ਔਰ ਨ ਸ਼ੀਲ^੩
 ॥੩੭॥ ਏਕ ਸਮਾਲੈ ਨਾਮ ਕੋ, ਏਕ ਕਰੰਤਾ ਧਯਾਨ । ਏਕ ਕਰੰਤਾ ਸਿਲਾ
 ਪੂਜ ਤੀਨੋ ਭਗਤਿ ਪਛਾਨੁ ॥੩੮॥ ਨਾਮ ਜਪਤਿ ਹੈ ਹਰਿ ਭਗਤ^੪, ਧਯਾਨ
 ਧਰੈ ਸੁਖ ਗਾਨਾ^੫। ਸਿਲਾ ਪੂਜਤੇ ਤਾਮਸੀ ਤੀਨੋ ਭਗਤ ਸੁਜਾਨਿ^੬ ॥੩੯॥
 ਹਮਰੋ ਮਤਿ ਹੈ ਭਜਨ ਕੋ ਧਯਾਨ ਜੁਗਤ ਰਹਿਰਾਸ^੭। ਕਰਨੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ
 ਕਰੀ ਵਰਤੀ ਗੁਰ ਕੁਲ ਭਾਸ^੮ ॥੪੦॥ ਕਲਜੁਗ ਧਰਮ ਹਰਿ ਨਾਮ ਅਤਿ^੯
 ਜਾਂਹਿ ਭਜੇ ਭਵ ਪਾਰ^{੧੦} । ਸੋ ਕਰਨੀ ਭਰਨੀ ਰਹਿਤ^{੧੧} ਸਿੱਖਨ ਕਰੀ
 ਸਮਾਰ^{੧੨} ॥੪੧॥^{੧੩} ਸਕਲ ਮੁਲਕ ਕੋ ਮੇਲੀਏ ਦਲਿ ਕੈ ਤੁਰਕਨ ਪੀਰ ।
 ਹਮਰੋ ਆਵਨ ਭੂਮ ਪਰ ਸਮਝੈ ਸਿੱਖ ਤਤਬੀਰ^{੧੪} ॥੪੨॥ ਬਾਣਾ ਕੇਸ, ਮੁੰਡਾ
 ਤੁਰਕ, ਕਾਛ ਹਮਾਰਾ ਬਿਰਦ^{੧੫} । ਤੰਬਾ ਫਾਰਾ ਬਾਂਗ ਹਨ ਤੁਰਕ ਨ ਛੋਰੋ
 ਗਿਰਦ^{੧੬} ॥੪੩॥ ਸੂਰ ਖਾਇਸੋ ਖਾਲਸਾ ਸੂਰਮਰਦਨੀ ਸਿੱਖ^{੧੭}। ਗੁਰ ਕਾ ਸਿਖ
 ਸੁ ਮਾਨੀਐ ਸਦਾ ਸਮਾਲੈ ਭਿੱਖ^{੧੮} ॥੪੪॥ ਕਾਲਬੁਰਾ, ਅਰ ਬੁਰਾ ਸੀਤ, ਬੁਰੀ

^੧ਬਾਣੀ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਵਾਲੀ ਤੇ (ਸ਼ੀਲ=) ਮਿੱਠੀ ਹੈ । ^੨ਸੁਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਸੂਰਮਾ । ^੩ਉਸ ਵਰਗਾ ਭਲੇ
 ਸੁਭਾਵ ਵਾਲਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ । ^੪ਹਰੀ ਭਗਤ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ । ^੫ਜੋ ਧਿਆਨ ਧਰਦਾ ਹੈ ਉਸ
 ਨੂੰ ਸੁਖ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ^੬(ਪੱਥਰ ਪੂਜਕ) ਤਾਮਸੀ (ਭਗਤ ਹੈ) ਹੈਨ ਤਿੰਨੇ ਹੀ ਭਗਤ,
 ਜਾਣ ਲਓ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ (ਫਰਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਦਾ) । ^੭ਸਾਡਾ ਮਤ ਹੈ ਕਿ ਭਜਨ ਕਰੋ ਧਿਆਨ
 ਸਹਿਤ ਦੋਕੇ ਤੇ ਰਹਿਣੀ ਰਹੋ । ^੮ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਕਰਨੀ ਕੀਤੀ ਸੋਈ ਗੁਰੂ ਕੁਲ ਵਿਚ ਵਰਤ
 ਗਈ (ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤੀ ਤੇ ਉਸੇ ਦਾ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਜਗਤ ਤੇ) ਹੋਇਆ।
^੯(ਸਭ ਤੋਂ) ਵਡਾ ਹੈ । ^{੧੦}ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋਈਦਾ ਹੈ । ^{੧੧}ਲੇਖੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ । ^{੧੨}ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ
 ਭਿੰਡਾਲੀ ਹੋ । ^{੧੩}ਸਾਰੇ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਮੇਲੀਏ (ਖਾਲਸੇ ਵਿਚ ਤੇ) ਤੁਰਕਾਂ (ਤੋਂ ਮਿਲ ਰਹੀ) ਪੀੜਾ
 ਦੂਰ ਕਰੀਏ ਅਥਵਾ ਪੀੜਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਦਲ ਸੁਟੀਏ, (ਇਸ ਲਈ ਹੋਇਆ ਹੈ)
 ਸਾਡਾ ਆਉਣਾ ਧਰਤੀ ਪਰ, ਹੋ ਸਿੱਖੇ ਸਮਝੋ (ਇਸ ਦੇ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਨ ਦੀ) ਫੈਲ:—^{੧੪}ਕੇਸਾਂ ਦਾ
 ਬਾਣਾ (ਧਾਰਨ ਕਰੋ), ਮੁੰਨੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਤੁਰਕ (ਸਮਝੋ), ਕੱਛ ਪਹਿਨਣੀ ਸਾਡਾ ਧਰਮ (ਜਾਣੋ) ।
^{੧੫}ਤੰਬੇ ਦਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਤੇ ਬਾਂਗ (ਤੁਰਕਾਂ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ) ਹਨ, ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਗਿਰਦੇ ਨਾ ਫਿਰੋ
 [ਫਾਰਾ=ਪਹਿਰਾਵਾ] । (ਅ) ਗਿਆਨੀ ਨੇਉਂ ਭੀ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਤੰਬੇ ਫਾੜਣੇ ਬਾਂਗਾਂ ਦੂਰ
 ਕਰਨੀਆਂ ਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਨੇੜੇ ਨਾ ਰਹਿਣ ਦੇਣਾ । (ੲ) ਸਭ ਸ: ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਐਉਂ
 ਲਾਇਆ ਹੈ:—ਤੰਬਾ ਤੁਰਕ ਪਹਿਨਦੇ ਤੇ ਗਉਆਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਐਸੇ ਵੇਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਦੂਰ
 ਰਹੋ । ^{੧੬}ਜੇ ਸੂਰ ਖਾਵੇ ਸੋਈ ਖਾਲਸਾ ਹੈ ਜੇ ਸੂਰ ਮਾਰ ਲਵੇ ਸੋਈ ਸਿੱਖ ਹੈ । (ਅ) ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ
 ਜੇ ਖਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਸੂਰਮਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਮਲ ਸਿੱਟਣ ਵਾਲਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹੀ ਸਿੱਖ ਹੈ । ^{੧੭}ਜੇ
 ਸਦਾ (ਭੋਖ=) ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਸੰਭਾਲਨਾ (ਸਹੈਤਾ)ਕਰੇ । (ਅ)ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਭਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲੇ।

ਰਾਂਡ^੧ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤ। ਬੁਰੀ ਬਡਾਈ ਆਪਨੀ, ਬੁਰੀ ਅਮਾਨੀ ਰੀਤ^੨॥੪੫॥ ਬੁਰਾ
 ਕਰਜ, ਅਤਿਬੁਰੀ ਪ੍ਰੀਤ^੩, ਸਭਿ ਸੇਂ ਭੇਦ ਨ ਦੇਯ^੪। ਯਾ ਬਿਧਿ ਬਰਤੇ ਜਗਤ
 ਮੈਂ ਇਸ਼ਟ ਘਟੀ^੫ ਨਹਿ ਲੇਯ^੬॥੪੬॥ ਵੈਦ ਨ ਕੀਜੈ ਮਿੱਤ੍ਰਤਾ, ਬੈਰੀਕਰੈ ਨ
 ਬੈਦ^੭। ਜੋਤਿਸ਼ ਬਹੁਤਾ ਸੁਨੈ ਨਹਿ ਪੁਛਿ ਨ ਗ੍ਰਿਹ ਕੀ ਕੈਦ^੮॥੪੭॥ ਕਾਇਰ
 ਸਲਾਹੀ ਭਾਰਜਾ ਕਾਰਜ ਫੋਕਾ ਹੋਇ^੯। ਪੁਛੈ ਬਿਨ ਕਾਰਜ ਬੁਰਾ, ਬੁਰਾ ਪੁਛੈ
 ਨਹਿਗੋਇ^{੧੦}॥੪੮॥ ਬੋਰਾ ਖਾਇ ਘਰ ਮੈਂ ਸੁਖੀਲੋਭਤਿਆਗੈ ਜੋਇ^{੧੧}। ਪਨਕੋ,
 ਮਨਕੋ, ਸੁਪਨਕੋ ਅਪਨੋ ਕਰੈ ਨ ਗੋਇ^{੧੨}॥੪੯॥ ਸਲਲ ਸੇਵੀਐ^{੧੩} ਪ੍ਰਾਤਿਉਠਿ,
 ਸੀਤ ਮਾਂਝ ਤਪ ਆਗੈ^{੧੪}। ਜਗੈ ਭੂਖ ਭੁਗਤੀ ਭਖੈ^{੧੫} ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਘਰਕਾਸਾਗੈ^{੧੬}
 ॥੫੦॥ ਪਰ ਸਸਤਰ, ਪਰਘੋੜਕਾ, ਪਰਨਾਰੀ, ਪਰਗੋਹ^{੧੭}। ਪਰਧਨ, ਪਰਮਨ,
 ਦੇਸੁਪਰਇਸਕੋ ਕਹਾਂ ਸਨੋਹ^{੧੮}॥੫੧॥ ਧਰਨੀ, ਧੇਨੁ, ਸੁਵਰਨ, ਅਸੁ, ਨਾਰੀ,
 ਮੰਦਰ, ਪਾਠ । ਇਹੀ ਦਾਨ ਸਭਿ ਦਾਨ ਸਿਰ ਅੰਨ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਸਾਠ^{੧੯} ॥
 ੫੨॥ ਨਾਮ ਜਪਤ ਸਭਿ ਪਾਠ ਤੇ^{੨੦} ਅੰਨ ਦਾਨ ਸਭਿ ਦਾਨ। ਸਭਿ ਜੂਨੀ ਤੇ
 ਅਧਿਕ ਨਰ, ਕਹਜੈ ਸਿੱਖ ਸੁਰਗਜਾਨ^{੨੧}॥੫੩॥ ਮੇਘ ਸਰਬਕੋ ਆਸਰਾ ਸਭਿ
 ਕੋ ਰਾਖੀਛਤ੍ਰ^{੨੨}। ਘਰਕੀ ਰਾਖੀ ਨਾਰਿਜਨੈਂ, ਅੰਤ ਰੱਖਸਹਰਿ ਮਿੱਤ੍ਰ^{੨੩}॥੫੪॥

^੧ਵੇਸ਼ਵਾ । ^੨ਅਮਾਨਤ ਵੱਖ ਲੋਣੀ । (ਅ) ਅ - ਮਾਨ = ਤਿਸਕਾਰ ਸਹਿਣਾ । ^੩ਬਹੁਤੀ ਪ੍ਰੀਤ
 ਕਰਨੀ ਬੁਰੀ । ^੪ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਭੇਦ ਨਾ ਵੇਵੇ (ਆਪਣਾ) । ^੫(ਆਪਣੇ) ਇਸ਼ਟ ਦਾ ਘਾਟਾ ਨਾ
 ਵੇਖੇ । (ਅ) ਮੁਬਾਰਕ ਘੜੀਆਂ ਨਾ ਪਿਆ ਉਡੀਕੇ । (ਏ) ਜੇ ਪਾਠ ਘਟੀ ਦੀ ਥਾਵੇਂ 'ਘਣੇ'
 ਠੀਕ ਸਮਝੀਏ ਤਾਂ - ਬਹੁਤੇ ਯਾਰ ਨ ਬਣਾਵੇ । ^੬ਵੈਦ ਨਾਲ ਮਿੱਤ੍ਰਤਾਵੀਨਾ ਕਰੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵੈਦ ਨੂੰ
 ਵੇਰੀ ਬਣਾਵੇ । ^੭ਗ੍ਰਿਹ ਦੀ ਕੈਦ (ਸਾੜ੍ਹਸਤੀ) ਕਦੇ ਨਾ ਪੁੱਛੇ । ^੮ਜਿਸ ਦਾ ਸਲਾਹੀ ਕਾਇਰ
 ਅਥਵਾ ਇਸ਼ਟੀ ਹੋਵੇ ਉਹਦਾ ਕੰਮ ਨਾਕਾਮਯਾਬ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ^੯ਸਿਆਣੇ ਤੋਂ ਪੁੱਛੈ ਬਿਨਾਂ
 ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਬੁਰਾ ਹੈ । ਉਹ ਬੀ ਬੁਰਾ ਹੈ ਜੋ ਪੁੱਛਿਆਂ ਸਲਾਹ ਨਾ ਦੱਸੇ । ^{੧੦}ਜੇ ਲੋਭ ਤਿਆਗੇ
 ਉਹ ਥੋੜਾ ਖਾ ਕੇ ਘਰ ਵਿਚ ਸੁਖੀ ਰਹੇਗਾ । ^{੧੧}ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾ ਦੱਸੇ ^{੧੨}ਭਾਵ ਪਾਣੀ ਨਾਲ
 ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇ । ^{੧੩}ਸਿਆਣੇ ਵਿਚ (ਪਾਣੀ) ਗਰਮ ਕਰ ਲਵੇ । ^{੧੪}ਭੁੱਖ ਲਗੇ ਤਾਂ ਵੋਕਨ ਖਾਵੇ
 (ਬਿਨਾਂ ਛੁੱਖ ਦੇ ਨਾ ਖਾਵੇ) । ^{੧੫}ਘਰ ਦੇ (ਰਿੰਦੇ) ਸਾਗ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ (ਜਾਣੇ) । ^{੧੬}ਪਰਾਇਆ
 ਘਰ । ^{੧੭}ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤ (ਕਰਨੀ) ਹੋਈ । ^{੧੮}ਧਰਤੀ, ਗਏ, ਸੰਨਾ, ਘੋੜਾ, ਲੜਕੀ,
 ਮੰਦਰ ਤੇ ਪੋਥੀ ਅਥਵਾ ਸੰਥਾਦਾਨ ਇਹ ਸਾਰੇ ਦਾਨ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਦਾਨ (ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ) ਹਨ, ਪਰ
 ਅੰਨ ਦਾਨ ਸਭ ਤੇ ਸੇਸ਼ਟ ਯਾ ਸੱਠ ਗੁਣਾਂ ਵਧੀਕ ਹੈ । ^{੧੯}ਸਾਰੇ ਪਾਠਾਂ (ਯਾ ਪੜ੍ਹਨ) ਤੋਂ ਨਾਮ
 ਜਪਣਾ ਤੇ । ^{੨੦}ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੋਂ ਗਿਆਨੀਆਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖ (ਅਧਿਕ, ਸੇਸ਼ਟ) ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ । (ਅ)
 ਵੇ ਸਿਖ । ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੇ ਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਮੇਉਂ ਕਿਹਾ ਹੈ :- ^{੨੧}ਛੁੱਪਤੀ ਭਾਵ ਰਾਜਾ । ^{੨੨}ਤਵੇਂ
 ਅੰਤ ਦਾ ਰਾਖਾ ਹਰੀ ਮਿੱਤ੍ਰ ਹੈ । * ਪਾ :- ਘਣੇ ।

ਬੁਰਾ ਮਰਣ ਜੀਵਨ ਬੁਰਾ ਕਰਣੀ ਬਿਨ ਕਿਹਿ ਕਾਮੀ ਸੁਸਤੁ ਹੀਣ ਛੱਤ੍ਰੀ
 ਬੁਰਾ, ਅਣਪੜ ਦਿਜ ਬੇਰਾਨ^੨ ॥੫੫॥ ਬਿੱਪੁ ਸੁਸਤੁ ਧਾਰੀ ਬੁਰਾ, ਬੁਰਾ ਬਿੱਪੁ
 ਮਮ ਸਿੰਘ । ਵੈਸ਼ ਪੜਾ ਸਭਿ ਤੇ ਬੁਰਾ ਛੱਤ੍ਰੀ ਦੇਵੀ ਸਿੰਘ^੩ ॥੫੬॥ ਸੂਦ੍ਰ
 ਪੜੈ ਬੇਦ ਬਾਕਸ, ਤਜਾਗੀ ਧਾਰੈ ਨਾਰਿ^੪ । ਸਿੱਖ ਜੁ, ਤਜਾਗੈ ਸਿਦਕ ਕੇ ਕਜਾ
 ਤਿਨ ਕੇ ਇਤਬਾਰ ॥੫੭॥ ਮੰਤ੍ਰ ਤੰਤ੍ਰ ਕਾ ਬੁਰਾ ਸੰਗ^੫, ਪ੍ਰੇਤ ਸੇਵਨੀ
 ਨਾਰਿ^੬ । ਬੁਰਾ ਬਾਲ ਸੁਰਾ ਪੀਤਾ^੭ ਰਹੀਏ ਆਪ ਸੰਭਾਰ^੮ ॥੫੮॥ ਬਹੁਤਾ
 ਖਾਣਾ, ਬਾਤ ਬਹੁ, ਬਹੁਤਾ ਅਮਲ ਸੁ ਤਜਾਗ^੯ । ਮੇਰਾ ਹੁਇ ਸੁ ਮਾਨਿ
 ਸਚ^{੧੦} ਰਹਿਨੀ ਰਹਿ ਨਿਤ ਲਾਗ^{੧੧} ॥੫੯॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਸਤਿਗੁਰੂ
 ਸਿੱਖਨ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ । ਸੁਨਹਿ ਆਨਿ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲੈ ਦਰਸਤਿ ਹਤਹਿ
 ਕਲੇਸ਼ ॥੬੦॥ ਲੇ ਪਾਹੁਲ ਗੁਰ ਪਾਸ ਤੇ ਨਵੇਂ ਸਿੰਘ ਧਰਿ ਕੇਸ । ਪਹਿਰਹਿ
 ਕਛ ਆਯੁਧ ਧਰੈਂ ਸਿਮਰੈਂ ਨਾਮ ਹਮੇਸ਼ ॥੬੧॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ
 ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਸਿੱਖਨ ਉਪਦੇਸ਼' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨੈ ਨਾਮ ਦਸਮੇ ਅੰਸੁ ॥ ੧੦ ॥

^੧ਕਰਨੀ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸ ਕੰਮ ਹੈ ਜੰਮਣਾ ਮਰਨਾ, ਦੋਵੇਂ ਚੁੱਕੇ ਹਨ । ^੨ਨਿਕੰਮਾ, ਬੇਵੈਦਾ । ^੩ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਪੂਜਣ ਵਾਲਾ ਸਿੰਘ ਬੁਰਾ । ^੪ਤਿਆਗੀ ਹੋਕੇ ਤ੍ਰੀਮਤ ਕਰ ਲਵੇ । ^੫ਮੰਤ੍ਰ ਤੰਤ੍ਰ (ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ ਪੁਰਖ) ਦਾ ਸੰਗ ਬੁਰਾ । ^੬ਪ੍ਰੇਤਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਨਾਰੀ । ^੭ਗਭਰੂ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਬੁਰਾ ਉਸ ਤੋਂ ਬਚਕੇ ਰਹੇ । ^੮ਬਹੁਤ ਖਾਣਾ ਬਹੁਤ ਬੋਲਣ ਦਾ ਅਮਲ ਨੇ ਹੈ ਸੇ ਮੂਲੋਂ ਤਿਆਗੇ । (ਅ) ਬਹੁਤ ਖਾਣਾ, ਬਹੁਤ ਬੋਲਣਾ, ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਤਿਆਗ ਕਰੇ । ^੯(ਇਹ ਵਾਰਣਾ) ਸੱਚੀ ਸੰਤੋ ।
 *ਪਾ--ਬੋਲੀ ਸਿੰਘ ।

†ਅੰਗ ੫੬ ਤੇ ੫੭ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸਤਰ ਵਿਚ ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਸੇ ਗੁਰਮਤ ਤੇ ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹੋ ਜੇਹੀਆਂ ਗਲਾਂ ਸੇ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਮਗਰੋਂ ਪਾਈਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਫੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜੋਧਾ ਹੋਏ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪ ਬਣਾਏ, ਇਥੋਂ ਤਾਂਈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬੀ ਜੋਧਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦਲਾਂ ਵਿਚ ਬੀ ਦਯਾਰਾਮ ਆਦਿ ਕਈ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜੋਧੇ ਹੋਏ ਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੋਏ । ਵੇਸ਼ ਬੀ ਬੜੇ ਹੋਏ ਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸਿੰਘ ਹੋਏ ਤੇ ਵੇਦੀ ਵੀ ਸਿੰਘ ਸਜੇ ਤੇ ਦੇਵੀ ਉਪਾਸਕ ਬੀ ਸਿੰਘ ਸਜੇ । ਕਾਂਸ਼ੀ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸਿੰਘੇ ਆਪ ਘੱਲੇ, ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਵਿਚ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਰਘੁਨਾਥ ਦਾਸ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪੜ੍ਹਾਓ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸੂਦਰ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਕਿਹਾ ਉਹ ਇਨ ਆਵੇਗਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਸਿੰਘ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸਾਂ ਸੂਦਰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਕਰਨਗੇ, ਜੇ ਗਲ ਕਿ ਮੈਂ ਚ ਮੁਚ ਵਰਤ ਰਹੀ ਹੈ, ਅਨੇਕਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨਿਰਮਲੇ ਸਿੰਘਾਂ ਤੋਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪੜ੍ਹੇ ਹਨ ।
 ‡ਪਾ--ਸੁਰਾ ਪਿਤਾ, ਸੁਰਾ ਪਿਤਾ ।

੧੧. [ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਢਾਲ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਣਾ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਏਕ ਸਿਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇ ਪੂਰਬ ਤੇ ਚਲਿ ਆਇ। ਲਾਲਸਿੰਘ ਤਿਸ ਨਾਮ ਹੈ ਕਰਿ ਦਰਸਨ ਕੇ ਚਾਇ । ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਕਰਿ ਅਰਪਿ ਅਕੋਰ । ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਹਾਥ ਜੁਗ ਜੋਰਿ । ਬੈਠਨੋ ਸਭਾ ਮਾਂਹਿ ਗੁਰ ਆਗੈ । ਹੁਤੀ ਸਿਪਰ^੧ ਸਿੰਘ ਦੇਖਨਿ ਲਾਗੈ॥੨॥ ਗਹਿ ਗਹਿ ਹਾਥਨ ਬਿਖੈ ਸਰਾਹੈ । ‘ਆਛੀ ਆਛੀ’ ਸਭਿਨਿ ਕਹਾਰੈ^੨। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਚਲਾਇ ਪ੍ਰਭੂ ਤਬਿ ਦੇਖੀ। ਕਹਰੈ ‘ਸਮਾਨ ਅਹੈ ਅਵਰੇਖੀ’॥੩॥ ਜੋ ਸੁਭ ਹੈ ਤਿਸ ਲਗਕਰਿ ਗੋਰੀ^੩। ਪਾਰ ਨ ਪਰੈ ਫੋਰਿ ਕਰਿ ਮੋਰੀ^੪। ਇਸ ਮਹਿ ਗੁਲਕਾ ਹੋਵਹਿ ਪਾਰ^੫। ਕਹਾਂ ਸਰਾਹੈ ਸਿਪਰ ਉਦਾਰ^੬ ॥੪॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਲਾਲਸਿੰਘ ਨਹਿ ਜਰੀ । ਗਰ-ਬਤਿ ਬੋਲਨੋ ਬਚ ਤਿਸ ਘਰੀ । ‘ਮੋਰ ਸਿਪਰ ਕੇ ਚਰਮ ਕਠਨ’^੭ । ਗੋਰੀ ਕਹਾਂ ਸਕਹਿ ਇਸ ਭੰਨਿ॥੫॥ ਲਗਹਿ ਤੜਕ ਕੈ ਗਿਰਹਿ ਸੁ ਪਾਛੇ । ਯਾਂਤੇ ਬਹੁ ਧਨ ਤੇ ਲਈ ਆਛੇ^੮ । ਸੁਨਿ ਕਲਗੀਧਰ ਪੁਨ ਸਮੁਝਾਇ । ‘ਇਹ ਗੋਰੀ ਹੈ ਬੁਰੀ ਬਲਾਇ’॥੬॥ ਤਹਾਂ ਨਿਵਾਰਨ ਕਰਿ ਹੈ ਕੋਨ^੯। ਜਹਾਂ ਲਗਤਿ ਫੋਰਤਿ ਥਲ ਤੋਨ^{੧੦}। ਇਸ ਆਗੇ ਨਹਿ ਕਿਸ ਕੀ ਅਟਕ । ਲਾਗੀ ਚਹੈ ਨ ਪੁਨ ਕਿਮ ਹਟਕ^{੧੧} ॥੭॥ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਬਹੁਤਿਨਿ ਮਹਿ ਚਪਿ ਕਰਿ^{੧੨}। ਕਹਤਿ ਭਯੋ ਪੁਨ ਚਿਤ ਮਹਿ ਹਠ ਧਰਿ। ‘ਜੁਲਾਬਮਣੀ ਕਜੋ ਨ ਮੰਗਾਵਹੁ । ਪਰਖਿ ਲੋਹੁ ਅਬਿ ਕਹਿ ਚਲਿਵਾਵਹੁ’^{੧੩} ॥੮॥ ਮੋਰ ਸਿਪਰ ਕੋ ਭਿਦੈ ਨ ਗੋਰੀ । ਲਗਿ ਕੈ ਗਿਰੈ, ਨ ਕਰਿ ਹੈ ਮੋਰੀ^{੧੪} । ਲਖਨੋ ਗੁਰੂ-ਸਿਖ ਨੇ ਹਠ ਧਾਰਾ-। ‘ਸੋਦਰ ਸਮਾ’ ਭਾਖਿਕੈ ਠਾਰਾ^{੧੫} ॥੯॥ ‘ਪਾਤ ਹੋਤਿ ਹਮ ਪਰਖਨਿ ਕਰੈ’ । ਤੁਪਕ ਹਤਹਿ ਹੋਰਹਿ ਕਿਮ ਅਰੈ^{੧੬}। ਇਮ ਹੁਇ ਜ਼ਿਕਰ ਧਰੀ ਪੁਨ ਮੈਨ । ਸੁਨਿ ਰਹਿਰਾਸ ਗਏ ਸਭਿ ਭੋਨ ॥ ੧੦ ॥ ਲਾਲ

^੧ਢਾਲ ਸੀ (ਤਿਸ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੋਲ)। ^੨ਸਾਰੇ ਕਰਿੰਦੇ ਹਨ। ^੩ਸਮਾਨ ਜਿਹੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ^੪ਜੇ ਫੰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਲਗਕੇ। ^੫ਵੇੜਕੇ ਮੋਰੀ ਕਰਕੇ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਲੰਘਦੀ। ^੬ਪਰ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਗੋਲੀ ਲੱਗਕੇ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ^੭(ਫਿਰ) ਬਹੁਤਾ ਕੀ ਸਲਾਹਿੰਦੇ ਹੋ ਢਾਲ ਨੂੰ। ^੮ਸਖਤ ਹੈ। ^੯(ਜਦੋਂ ਗੋਲੀ ਲੱਗੇ) ਤਿਸ ਨੂੰ ਕੌਣ ਪਰੇ ਹਟਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ^{੧੦}ਜਿੱਥੇ ਲਗਦੀ ਹੈ ਸੋਈਓ ਥਾਂ ਪਾੜ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ^{੧੧}ਲੱਗੀ ਚਾਹੀਂਦੀ ਹੈ ਫਿਰ ਕਿਵੇਂ ਨਹੀਂ ਹਟ ਸਕਦੀ ਹੈ। ^{੧੨}ਖਿਝਕੇ। ^{੧੩}ਹੁਣ ਕਹਿਓ ਚਲਵਾ ਕੇ ਪਰਖ ਲਵੋ। (ਅ) ਅਬਕਹਿ=ਹੁਣੇ ਹੀ। ^{੧੪}ਵੱਖੀਓ (ਅੱਗੇ) ਕਿਵੇਂ ਅੜਦੀ ਹੈ। *ਪਾ:-ਜੋਨ। †ਇਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨਿਤਨੇਮ ਦੀ ਕਿਤਨੀ ਪਕਿਆਈ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਸਨ।

ਸਿੰਘ ਡੇਰੇ ਮਹਿ ਜਾਇ। ਸਮਝ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਬਹੁ ਪਛੁਤਾਇ।—ਮੂਰਖ ਪਨੋ
ਕੌਨ ਮੈਂ ਲਯੋ। ਗੁਰ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਬੋਲਤਿ ਗਯੋ ॥੧੧॥ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਤ ਹਤਿ
ਹੈਂ ਜਬਿ ਗੋਰੀ। ਸਿਪਰ ਫੋਰਿ ਕਰਿ ਡਾਰੈਂ ਮੋਰੀ*। ਲਯੋ ਬਿਗਾਰ ਆਪਨੋ
ਕਾਜਾ। ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਰਖੈ ਮਮ ਲਾਜਾ—॥੧੨॥ ਲਜਾਇ ਤਿਹਾਵਲ ਕਰਿ
ਬਹੁ ਗਿਨਤੀ। ਮੁਖ ਤੇ ਸਿੰਘਨਿ ਸੋਂ ਕਹਿ ਬਿਨਤੀ। ‘ਪੰਚ ਸਿੰਘ ਕੋ ਦੇਉਂ
ਅਹਾਰਾ। ਪ੍ਰਾਤ ਮੋਹਿ ਰਾਖਹੁ ਸਚਿਆਰਾ’ ॥ ੧੩ ॥ ਖਰੇ ਹੋਇ ਅਰਦਾਸ
ਕਰਾਈ। ‘ਸਤਿਗੁਰ ਰਖੈ ਸਿੱਖ ਵਡਿਆਈ’। ਨਿਸ ਮਹਿ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਤ
ਚੋਰੀ ਗੁਰ ਤੇ^੧। ਪ੍ਰਭੂ ਅਰਾਧਹਿ ਨਿਸ਼ਚਾ ਉਰ ਤੇ॥੧੪॥ ਪ੍ਰਾਤਿ ਭਏ ਗੁਰ
ਸਭਾ ਲਗਾਇ। ਲੋ ਕਰਿ ਸਿਪਰ ਗਯੋ ਤਿਸ ਥਾਇੰ। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ
ਤਹਿੰ ਤੁਪਕ ਮੰਗਾਈ। ਸਿਪਰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਧਰਿ ਅਗਵਾਈ ॥ ੧੫ ॥
ਆਲਮਸਿੰਘ ਸੰਗ ਪ੍ਰਭੂ ਕਹਨੋ ‘ਹਤਹੁ ਤੁਫੰਗ ਨਿਸ਼ਾਨਹੁ ਲਹਨੋ’ ਹੁਕਮ
ਸਾਥ ਉਠਿ ਤੁਪਕ ਚਲਾਈ। ਗੋਰੀ ਨਹੀਂ ਲਗੀ ਬਿਚ ਜਾਈ^੨ ॥ ੧੬ ॥
ਕਸਿ ਬਰੁਦ ਸੋਂ ਫੋਰ ਪ੍ਰਹਾਰੀ। ਨਾਂਹਿਨ ਲਾਗੀ ਸਿਪਰ ਮਝਾਰੀ। ਬਿਸਮ
ਰਹਨੋ—ਅਬਿ ਕਜਾ ਇਹੁ ਭਯੋ। ਨਿਕਟ ਨਿਸ਼ਾਨਾ^੩ ਬਚ ਕਰਿ ਗਯੋ—॥੧੭॥
ਤ੍ਰਿਤੀ ਬਾਰ ਤਬਿ ਕਰਿਕੈ ਤਜਾਰੀ। ਤਾਕਿ ਸ਼ਿਸਤ ਕੋ ਭਲੇ ਪ੍ਰਹਾਰੀ। ਸੋ
ਨਹਿੰ ਲਗੀ ਹੋਰਿ ਪ੍ਰਭੂ ਰਿਸੈ। ਤੁਪਕ ਗਹੀ ਅਪਨੋ ਕਰ ਬਿਸੈ^੪ ॥੧੮॥ ਰਿਦੇ
ਬਿਚਾਰਨੋ ਸਤਿਗੁਰ ਜਬੈ^੫। ਲਾਲਸਿੰਘ ਕੀ ਕ੍ਰਿਤ ਲਖਿ ਤਬੈ^੬।—ਸਤਿ
ਸੰਗਤ ਮਹਿ ਕਰਨੋ ਕਰਾਹੂ। ਬਿਰ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਇਸਿ ਤਾਹੂ ॥ ੧੯ ॥
ਯਾਂਤੇ ਲਗਤਿ ਨਹੀਂ ਬਿਚ ਗੋਰੀ। ਲੀਨ ਹਿਮਾਇਤ^੭ ਮੁਝ ਤੇ ਚੋਰੀ—ਰਿਸ
ਕਰਿ ਹਾਥ ਬੰਦੂਕ ਸੰਭਾਰੀ। ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸਾਥ ਉਚਾਰੀ ॥੨੦॥ ‘ਲਿਹੁ
ਕਰਿ ਅਬੈ ਹਿਮਾਇਤ ਔਰ^੮। ਦੇਖਿ ਸਿਪਰ ਫੋਰੋਂ ਇਸ ਠੋਰ’। ਰਿਸ ਜੁਤਿ
ਸੁਨੀ ਲਖੀ—ਅਬਿ ਮਾਰੋਂ। ਨਹੀਂ ਬਚਹਿ ਗੁਲਕਾ ਹੁਇ ਪਾਰੈ—॥੨੧॥ ਦੋਰ
ਸਿੰਘ ਪਾਇਨ ਪਰ ਪਰਨੋ। ‘ਛਿਮਹੁ ਨਾਥ ਮੈਂ ਸਠ ਹਠ ਧਰਨੋ ਫੋਰ ਦੇਹੁ
ਤੁਮ ਅਵਨੀ ਸਾਰੀ। ਸਿਪਰ ਬਾਪੁਰੀ ਕਹਾਂ ਅਗਾਰੀ’ ॥ ੨੨ ॥ ਪਿਖਿ ਗੁਰ

^੧ਇਹ ਕ੍ਰਿਤ (ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਆਦਿ ਦੀ) ਰਾਤੀਂ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਵੋਟੀ ਕੀਤੀ। ^੨ਤਿੱਥੇ ਹੀ। ^੩(ਢਾਲ ਦੇ ਵਿੱਚ) ਨਾਂ ਲੱਗੀ। ^੪ਨੇੜੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੀ। ^੫ਹੱਥ ਵਿੱਚ। ^੬ਸਮਝ ਲੀਤੀ। ^੭ਮਦਦ (ਸਾਥ ਸੰਗਤ ਦੀ)। ^੮ਹੋਰ ਹਿਮਾਇਤ ਕਰਾ ਲੈ।

*ਪਾ:—ਗੋਰੀ।

†ਪਾ:—ਤਬੈ।

ਭੁੰਨੋ ਭਯੋ ਵਿਠ ਅਤੇ । ਰਾਤੋ ਰਾਤ ਕਰੇ ਗੁਰਮਤੇ । ਲਏ ਤਿਹਾ ਵਲ ਫਿਰਜੋ
ਛਕਾਵਤਿ । ਬਹੁ ਸੁੱਖਾਂ ਸੁਖਿ ਸਿਪਰ ਬਚਾਵਤਿ ॥੨੩॥ ਜੇਤਿਕ ਜੋਰ ਔਰ
ਲਿਹੁ ਲਾਇ । ਫੋਰੋ ਸਿਪਰ ਨ ਬਚਹਿ ਕਦਾਇ । ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਲਾਲ ਸਿੰਘ
ਕਰ ਜੋਰੇ । 'ਮੇਰੇ ਕਹਿਨ ਭਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਔਰੇ' ॥੨੪॥ ਰਾਵਰਿ ਕਰ ਤੇ ਛੁਟਹਿ
ਤੁਫੰਗਾ । ਅਚਲ ਸੁਮੇਰੁ ਤੁਰਤ ਕਰਿ ਭੰਗਾ । ਅਬਿ ਓਰਕ ਨਹਿ ਕਰਹੁ
ਗੁਸਾਈਂ । ਸੇਵਕ ਲਾਜ ਰਖਨਿ ਬਨਿ ਆਈ ॥੨੫॥ ਸੁਨਿਕੈ ਬਿਕਸ ਪਰੇ
ਗੁਰਨਾਥ । ਕਹੁਨੇ 'ਉਠਾਇ ਸਿਪਰ ਲਿਹੁ ਹਾਥ । ਚਹਿਯਹਿ ਸੁਸਤੁਨਿ
ਕੇਰਿ ਭਰੋਸਾ । ਹਤੀਯਹਿ ਸੁੱਤ ਜੁੱਧ ਸਰੋਸਾ' ॥ ੨੬ ॥ ਆਯੁਧ ਆਛੇ ਹੀ
ਚਹਿ ਪਾਸ । ਜਿਸ ਤੇ ਆਪ ਬਚੈਹਿ ਰਿਪੁ ਨਾਸ਼' । ਸਿਪਰ ਉਠਾਇ ਸਿੰਘ
ਕਰਿ ਨਮੋ ਬੈਠੇ ਸਕਲ ਸਭਾ ਤਿਹ ਸਮੇ ॥੨੭॥ ਜੰਗਲ ਬਿਖੈ ਕਪੂਰਾ
ਜਾਟ । ਕੇਤਿਕ ਗਾਮਨ ਕੇ ਪਤਿ ਰਾਠ' । ਇਕ ਸੋ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ' ਧਨ
ਦੈਕੈ । ਚੰਚਲ ਬਲੀ ਤੁਰੰਗਮ ਲੈਕੈ ॥੨੮॥ ਸੋ ਹਜ਼ੂਰ ਮਹਿ ਦਯੋ ਪੁਚਾਈ ।
ਦੇਖੋ ਬਹੁ ਬਲ ਸੋ* ਚਪਲਾਈ' । ਅਪਨੇ ਚਵਿਬੇ ਹੇਤ ਬਧਾਯੋ । 'ਦਲ
ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਤਿਸ ਨਾਮ' ਬਤਾਯੋ ॥ ੨੯ ॥ ਟਹਿਲ ਕਰਾਵਨ ਹੇਤ-ਤਬੇਲੇ ।
ਬੰਧੋ ਸੇਵਤਿ ਦਾਸ ਸੁਹਲੇ । 'ਇਕ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਚਢੇ ਅਖੇਰ । ਬਨ
ਮਹਿ ਬਿਚਰੇ ਜਿਤ ਕਿਤਿ ਹੇਰਿ ॥ ੩੦ ॥ ਫਿਰਿ ਕਰਿ ਚਲਿ ਆਏ ਜਿਸ
ਕਾਲਾ । ਦੱਖਣ ਨਗਰ ਉਜੈਨ ਬਿਸਾਲਾ । ਤਹਿ ਤੇ ਕਿਤਿਕ ਸਾਧ ਚਲਿ
ਆਏ । ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿਕੈ ਸਮੁਦਾਏ ॥੩੧॥ ਦਰਸਨ ਕਰਨ ਕਾਮਨਾ
ਧਾਰੇ । ਤਿਸ ਹੀ ਛਿਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਿਹਾਰੇ । ਮਿਗ ਖਗ ਮਾਰ ਕਿਤਿਕ ਲੈ
ਆਏ । ਚੱਖੀ' ਬਾਜ ਦੇਤਿ ਬਿਗਾਸਾਏ ॥੩੨॥ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਇਕ ਸ਼ਾਹ
ਕੁਮਾਰ' । ਰਿਹਸਤੀ ਹੁਤੋ ਸਹਿਤ ਸੁਤਦਾਰਾ । ਰਹਿਤ ਬੈਸਨੋ ਜਿਸਕੀ ਅਹੈ ।
ਮਦਰਾ ਮਾਸ ਤਰਕਤੋ ਰਹੈ ॥੩੩॥ ਜਾਤਿ ਬਾਣੀਆ, ਗੁਰ ਜਬਿ ਦੇਖੈ' ॥

(ਅਪਨੇ ਹਠ :) ਅਤਿ ਪੱਕਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ੧ ਸੁੱਖਣਾ ਸੁੱਖਕੇ । ੨ ਹੇਰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ (ਦੀ ਗੋਲੀ
ਬਾਬਤ ਸੀ ਆਪਦੀ ਗੋਲੀ ਬਾਬਤ ਨਹੀਂ ਸੀ) । ੩ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ । ੪ ਮਾਲਵੇ । ੫ ਰਾਜਾ [ਇਸ,
ਰਾਸ਼ਟਰ=ਰਾਜਾ । ਰਾਠ=ਰਾਜਾ] । ੬ ਯਾਰਾਂ ਸੌ । ੭ ਬਹੁਤ ਬਲੀ । ੮ ਚੰਚਲਤਾ ਵਾਲਾ । ੯ ਫੋਜ ਦਾ
ਸ਼ਿੰਗਾਰ' ਨਾਮ ਘੋੜੇ ਦਾ । ੧੦ ਬਾਜ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰੇ ਮਾਸ ਦੀ ਥੋੜੀ ਬੋਟੀ ਖਾਣ ਨੂੰ ਦੇਣੀ । ੧੧ ਸੋਠ
ਦਾ ਲੜਕਾ । ੧੨ (ਉਸ, ਬਾਣੀਆਂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਨੇ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ (ਇਸ ਹਾਲ) ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ ।

*ਪਾ:-ਦੇਖੋ ਸੋ ਬਲ ਸੋ । ਦੇਖੋ ਸੋ ਬਲ ਕਰ ।

†ਇਹ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੀ ੭੩ ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ ।

ਕਲਪੈ ਰਿਦੇ ਕ੍ਰਿਆ ਅਵਰੋਥੈ ।—ਇਹ ਕੈਸੇ ਗੁਰ ਜਿਨ ਹਿਤ ਆਏ ?
 ਕੋਸ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਮਗ ਉਲੰਘਾਏ ॥੩੪॥ ਕ੍ਰਿਆ ਜਿਨਹੁ ਕੀ ਮਹਾਂ ਕੁਢਾਲੀ ।
 ਹਿੰਸਾ ਕਰਤਿ ਦਯਾ ਉਰ ਖਾਲੀ । ਪੰਛੀ ਹਤਿ ਕਰਿ ਬਾਜ ਅਚਾਵੈਂ । ਬਨ
 ਮਹਿ ਬਿਚਰਤਿ ਮਿਗ ਗਨ ਘਾਵੈਂ—॥ ੩੫ ॥ ਮਨ ਮਹਿ ਗਿਨਤੀ ਗਨੈ
 ਅਨੋਕ । ਸਭਿ ਜਾਨੀ ਗੁਰ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕ । ਤਬਿ ਸਭਿ ਮਹਿ ਗੁਰ ਬਾਕੇ
 ਸੁਨਾਯੋ । ‘ਪ੍ਰਿਥਮ ਚੋਰ ਇਨ ਖਗ ਤਨ ਪਾਯੋ ॥੩੬॥ ਤਬਹਿ ਬਾਜ ਰਾਜੇ
 ਕੀ ਦੇਹਿ’ । ਇਕ ਦਿਨ ਤਸਕਰ ਪਕਰਜੋ ਏਹ । ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਤਬਿ
 ਨਾਮ ਹਮਾਰਾ । ਕਰਤਿ ਹੁਤੋ ਤਪ ਬਿਬਿਧ ਪੁਕਾਰਾ ॥੩੭॥ ਵਸਤੁ ਚੁਰਾਈ
 ਤੋ ਨਟਿ ਗਯੋ । ਰਾਜੇ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਬੁਝਨਿ ਕਯੋ । ਨਹਿੰ ਮਾਨੀ ਤਬਿ
 ਸਪਥ* ਦਿਵਾਈ । ਕੂਰੀ ਆਨ* ਹਮਾਰੀ ਖਾਈ ॥੩੮॥ ਹੁਤੋ ਭੂਪ ਸੋ ਸਿੱਖ
 ਹਮਾਰਾ । ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਕਰਤੋ ਭਾਉ ਉਦਾਰਾ ॥ ਸਪਥ ਹਮਾਰੀ ਸੁਨਿਕੈ ਰਾਉ ।
 ਕਰੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਰਾਖਿ ਉਰ ਭਾਉ* ॥੩੯॥ ਲਾਖਹੁ ਬਰਸ ਬੀਤ ਕਰਿ ਗਏ ।
 ਦੋਨਹੁ ਜਨਮ ਧਰਤਿ ਅਬਿ ਭਏ । ਝੂਠੀ ਸਪਥ ਕਰੀ ਕੋ ਪਾਪਾਖਗ ਤਨ
 ਧਰਿਕੈ ਭੋਗਜੋ ਆਪ ॥ ੪੦ ॥ ਯਾਂਤੋ ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਸਭਿ ਸੁਨੀਏ । ਸਾਚੀ
 ਝੂਠੀ ਸਪਥ ਨ ਭੁਨੀਏ । ਏ ਖਗ ਭੋਗਤਿ ਨਰਕ ਉਦਾਰ । ਬਹੁਰੋ ਇਸ ਕੋ
 ਹੋਤਿ ਉਧਾਰ ॥੪੧॥ ਅਬਿ ਹਮ ਨੋ ਫਲ ਪਾਪ ਭੁਗਾਯੋ । ਅਪਰ ਕਲੇਸ਼ਨ
 ਤੋ ਫੁਟਵਾਯੋ । ਕੂਰੀ ਸਪਥ ਕਰਹਿ ਨਰ ਜੋਇ । ਜਨਮ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਧਰਿ
 ਕਰਿ ਸੋਇ ॥ ੪੨ ॥ ਜਨਮ ਕਰੋਰਹੁ ਭੋਗੈ ਨਰਕ । ਸਦਾ ਕਲੇਸ਼ਨਿ ਮਹਿ
 ਰਹਿ ਜ਼ਾਰਕ । ਸਪਥ ਖਾਇ ਸੋ ਸਿੱਖ ਨ ਮੇਰਾ । ਤਸਕਰ ਹੈ ਲਹਿ
 ਕਸ਼ਟ ਬਡੋਰਾ* ॥ ੪੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਪਥ ਨ ਕਰਿ ਗੁਰ ਸਾਚ ਪਰਾ ਝੂਠਾ
 ਟਿਕੈ ਨ ਪਾਇ । ਸਾਚਾ ਜੋਨੀ ਪਰ ਭੁਗੈ ਕੂਰੇ ਕੈਸਾ ਥਾਇ ॥੪੪॥ ਬਦਲਾ
 ਦੇਵੈ ਪਾਪ ਕਾ, ਮੰਦਾ ਕਰਹੁ ਨ ਕੋਇ । ਹੁਇ ਹੈ ਭਾਗੀ ਪਾਪ ਕੋ ਜੇ ਗੁਰ
 ਜਾਮਨ ਹੋਇ ॥ ੪੫ ॥ ਕਰਹੁ ਨ ਗੁਰ ਕੀ ਸਪਥ ਕਬਿ ਕੈਸਹੁ ਬਨਹਿ
 *ਦੇਖਕੇ । *ਤਦੋਂ ਬਾਜ ਰਾਜੇ ਦੀ ਦੇਹ (ਵਿਚ ਸੀ) । *ਮੁਕਰ ਗਿਆ । *ਸਹੁੰ । *ਪ੍ਰਿਥਮ (ਜੋ) ਵੇਰ
 ਬਣੇਗਾ ਤਾਂ ਬੜਾ ਕਸ਼ਟ ਪਾਏਗਾ । *ਸੱਚੀ ਗਲ ਪਰ ਬੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਚੁ ਨਾ ਖਾਹੁ (ਵਿਚ)
 ਝੂਠ ਪਰ ਸਹੁੰ ਖਾਕੇ ਪੈਰ ਕਿੱਥੇ ਲੱਗਣਗੇ, ਭਾਵ ਤਬਾਹ ਹੋ ਜਾਏਗਾ । *ਸੱਚੀ ਸਦੀ ਖਾਣ
 ਵਾਲਾ ਜੋਨੀਆਂ (ਬਿਚ) ਪੈਕੇ (ਦੁੱਖ) ਭੋਗੇਗਾ ਤੇ ਝੂਠੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਵਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਭਣਾ,
 ਭਾਵ ਤਬਾਹ ਹੋ ਜਾਸੀ । *ਏਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । *ਪਾ:—ਪਰਭਾਉ ।

†ਸੋ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:—ਸਹੁੰ ਨ ਕਰੀਏ ਸਾਚ ਪਰ ।

ਜਰੁਗਕਬਿ ਸਾਚੀ ਭੀ ਨਹਿ ਕਰੋ ਨਰਕ ਪਰੈ ਨਰ ਕੂਰ' ॥ ੪੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ
ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਚੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਸਿੱਖਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਇਕਾਦਸ਼ਮੇ ਅੰਸੁ ॥੧੧॥
੧੨. [ਹਰਿ ਗੁਪਾਲ ਉਠੈਨੀ, ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਮਾਜਰੀਆ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਹਤਿ ਹੁਤੇ ਗੁਰ ਬਾਰਤਾ ਤਬਿ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕੋ ਬਾਰ । ਸੁਪਕਾਰ
ਲਜਾਯੋ ਤਹਾਂ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਹਾਰ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਤ ਬਨੀਏ ਕੋ ਸਿਖ
ਤਹਿ ਖਰੋ । ਪਿਖਿ ਤਬਿ ਰਿਦੇ ਮਨੋਰਥ ਕਰੋ ।—ਨਹਿ ਗੁਰ ਢਿਗ ਤੇ ਦੇਹਿ
ਅਹਾਰਾ । ਆਮਿਖ ਆਦਿਕ ਜਾਂਹਿ ਮਝਾਰਾ—॥੨॥ ਤਿਹ ਮਨ ਕੀ ਸਤਿ-
ਗੁਰੂ ਪਛਾਨੀ । ਸੁਪਕਾਰ ਕੇ ਸੰਗ ਬਖਾਨੀ । 'ਸੁਪ ਚੌਕੇ ਮਹਿ ਭੋਜਨ
ਜਹਾਂ' ਇਸ ਸਿਖ ਕੋ ਅਚਵਾਵਹੁ ਤਹਾਂ' ॥੩॥ ਸੁਨਿ ਬਨੀਏਂ ਕੋ ਚਿਤ ਭਈ
ਸ਼ਾਂਤੀ । ਰਿਦੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਆਇ ਭਲਿਭਾਂਤੀ । ਭੋਜਨ ਅਚਰੋ ਜਾਇ ਕਰਿ
ਜਬੈ । ਬੀਤਨੇ ਦਿਵਸ ਭਈ ਨਿਸ ਤਬੈ ॥੪॥ ਸੁਪਤਿ ਬਿਚਾਰਤਿ ਗਿਨਤੀ
ਨਾਨਾ । ਤਰਕਤਿ ਗੁਰ ਕੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਮਹਾਨਾ ।—ਪ੍ਰਿਥਮ ਪਿਤਾ ਮੇਰੋ ਚਲਿ
ਆਯੋ । ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਗੁਰੂ ਬਨਾਯੋ ॥ ੫ ॥ ਜੀਵ ਘਾਤ ਆਮਿਖ ਕੋ
ਖਾਵੈ । ਦਯਾ ਆਦਿ ਗੁਨ ਨਹੀਂ ਕਮਾਵੈ । ਜੈਸੇ ਸ਼ਾਸਤੁ ਬਿਖੈ ਉਚਾਰੀ ।
ਤਜਾਗਨਿ ਮਦ, ਹਿੰਸਾ, ਪਰਨਾਰੀ ॥੬॥ ਜੁਪ ਆਦਿ ਕੋ ਨੇਰੋ ਨ ਜਾਵੈ । ਸਾਧ
ਧਰਮ ਐਸੇ ਬਨਿ ਆਵੈ । ਸੋ ਗੁਰ ਬਿਖੈ ਨ ਪੱਯਤਿ ਕੋਈ* । ਸੰਤ ਕਰਮ

*ਆਪਣੇ ਪਾਸੋਂ ਭੋਜਨ ਨਾ ਦੇਣ । ਨੀਂਦਰ ਵਿਚ ਭਾਵ ਉਂਘਲਾਰਿਆ ਤੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਵਿਚ
ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਸੁਪਨੇ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ ਕਿ ਹੁਬਹੂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਜਿੱਧਰ ਰੁਖ਼ ਪੈ ਜਾਵੇ
ਉਸਦੇ ਅਸਥ ਵਿਅਸਥ ਵੱਧ ਘੱਟ ਖਿਆਲ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਇਸਨੇ ਅਣਹੋਏ ਖਿਆਲ
ਦੇਖੇ । ਇਹ ਹਾਲਤ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਸੌਂ ਜਾਣ ਤੇ ਸੁਪਨੇ ਦੇਖਣ ਵੇਰ ਜਾਗ ਕੇ ਅਲਸਾਏ ਮਨ
ਮੋਚਾਂ ਸੋਚਣ ਵੇਰ ਸੌਂ ਜਾਣ ਦੀ ਹੈ ।

*ਸ਼ਿਕਾਰ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਤੌਕ ਕੇ ਬਣੀਆਂ ਇੰਨਾ ਘਬਰਾਇਆ ਕਿ ਨੀਂਦ
ਉਂਘਲਾਏ ਦੀਆਂ ਬਿਫਲੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਸਰਬ ਗੁਣ ਸੰਪੰਨ ਵਿਚ ਉਸਨੂੰ ਹੁਣ ਗੁਣ ਹੀ
ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਭਾਸਦਾ । ਜੇ ਅਵਗੁਣ ਉਹ ਵਹਿਮ ਵਿਚ ਚਿਤਵ ਰਿਹਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ
ਵਿਵਰਜਤ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸਪਸ਼ਟ ਵੱਸ ਰਹੀ ਹੈ । ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤਾਂ ਦੁਖੀ ਪਰਜਾ ਲਈ
ਤੇ ਖੱਸੀ ਹੋ ਗਏ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਬੀਰ ਰਸ ਭਰਨ ਲਈ ਪਕੜੇ ਸਨ, ਬਾਸ਼ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਮਾਸ ਦਾ
ਕਾਰਨ ਨਜਾਯ ਤੋਲਣਾ ਆਪ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਜਾਤ ਦਾ ਬਣੀਆਂ ਤੇ ਮਾਸ ਤੋਂ
ਨਫਰਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਉਰਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਉਸ ਦੀ ਚਿਤਵਨੀ ਉਸ ਦੇ ਬਉਰਾ ਜਾਣ ਕਰਕੇ
ਅਟਪਟੀ ਹੈ । ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਦਾ ਬੀ ਤੋ ਸਾਖੀ ਵਿਚੋਂ ਤਰਜਮਾ ਵੇਖਿਆਲੇ
ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ।

ਤੇ ਬਿੱਪੈ ਸੋਈ॥੭॥ਦਰਬ ਪੰਚ ਸੈ ਮੈਂ ਅਥਿ ਆਨਾ॥ ਕਿਮ ਅਰਧੈਂ ਮੈਂ ਜੋਗ
ਨ ਜਾਨਾ॥ ਰੀਤਿ ਗੁਰੂ ਕੀ ਗੁਰ ਮਹਿ ਨਾਂਹੀ । ਹਿੰਸਾ ਨਿਰਦਯਤਾ ਜਿਨ
ਮਾਂਹੀ ॥੮॥ ਗਮਨੈਂ ਹੋਇ ਪ੍ਰਾਤਿ ਜਿਸ ਬੇਰੀ । ਸਿੱਖੀ ਲੋਹੁ ਬੈਸਨੋਂ ਕੇਰੀ ।
ਮਦ ਆਮਿਖ ਕੋ ਬਰਜਨ ਤਹਾਂ । ਭਲੀ ਬਾਰਤਾ ਪੱਯਤਿ ਜਹਾਂ ॥੯॥ ਦਏ
ਰਜਤਪਣ ਸੋ ਮਮ ਬਾਪ । ਇਨ ਕੋ ਗੁਰ ਕਰਿ ਸਿਖ ਭਾ ਆਪ । ਦਰਬ
ਪੰਚ ਸੈ ਲੈ ਇਹ ਮੋਰਾ । ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਮੈਂ ਦੋਤੋ ਔਰ ॥ ੧੦ ॥ ਕਹਾਂ ਕਰੈਂ
ਪਰ ਗੁਰੂ ਨ ਪਾਯੋ । ਕ੍ਰਿਯਾ ਧਰਮ ਸੁਭ ਜਾਂਹਿ ਕਮਾਯੋ*—। ਇੱਤਯਾਦਿਕ
ਠਾਨਤਿ ਦੁਰਿਤਾਈ । ਸਰਬ ਸਰਬਰੀ ਤਬਹਿ ਬਿਤਾਈ ॥ ੧੧ ॥ ਭਈ
ਪੁਭਾਤਿ ਗੁਰੂ ਫਿਗ ਗਯੋ । ਮਸਤਕ ਟੇਕਤਿ ਪਗ ਪਰ ਭਯੋ। ਬੈਠਯੋ ਸਮੁਖ
ਔਰ ਸਮੁਦਾਈ । ਵੈ ਬੋਤਲ ਪ੍ਰਭੁ ਤਬਿ ਮੰਗਵਾਈ* ॥ ੧੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ

ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਥੋਂ।* ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਜਿਸਨੇ ਵੰਗੀਤਨੂੰ ਕਮਾਏ ਹੋਣਯੋਗ ਗੁਣਨਾਲੋਂ।

*ਸਿੱਖ ਦੇ ਅਟਪਟੇ ਖਿਆਲਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੋ ਬੋਤਲਾਂ
ਮੰਗਵਾਈਆਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਬ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਬਣੀਏ ਨੂੰ ਭੁਲੇਵਾ ਇਹੋ ਪਿਆ। ਇਸ
ਮਾਠੀ ਵਿਚ ਲਫਜ਼ ਬੋਤਲ ਦੋਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਹਸਤਾਖੇਪ ਬਦਤ ਹੋਏ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ
ਪਦ 'ਬੋਤਲ' ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਲਫਜ਼ 'ਬਾਟਲ' (Bottle) ਤੋਂ ਵਿਗੜਕੇ ਬਣਿਆਂ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ
ਸਮੇਂ ਬੋਤਲ ਲਫਜ਼ ਆਮ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ, ਤਦੋਂ ਸ਼ਰਾਬ ਪਾਉਣਦਾ ਬਾਸਨ 'ਸੁਰਾਹੀ'
ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਜੈਸੇ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਇਹੋ ਲਫਜ਼ ਵਰਤਕੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਜਥਾ:—'ਮੂਲ
ਸੁਰਾਹੀ ਖੰਜਰ ਪਿਆਲਾ'। ਇਸ ਪਦ 'ਬੋਤਲ' ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਆਖੇਪਾਂ
ਵਾਲੀ ਸੋ ਸਾਖੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਲਫਜ਼ ਬੋਤਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਮ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ,
ਜੋ ਸਮਾਂ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰੋੜੇ ਜਾ ਢੁਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਇਕ ੧੮੧੭ ਈ:
ਦੀ ਛਪੀ 'ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ' ਬੋਲੀ ਦੀ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦਾ ਲਫਜ਼ ਪਲੇਟੂਨ
(ਜਾ ਬਟੇਲੀਅਨ) ਜੋ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਪਲਟਨ ਦਾ ਰੂਪ ਲੈਕੇ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋ ਢੁਕਾ ਸੀ ਆਇਆ
ਹੈ ਪਰ ਬੋਤਲ ਲਫਜ਼ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਬੋਤਲ ਲਫਜ਼ ਤਦੋਂ
(੧੮੧੭ ਈ: ਤਕ ਪਰਵਿਰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕੁਛ ਸਮੇਂ ਬਾਦ ਇਹੋ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਦੂਣੇ ਤੋਂ ਵੱਡੀ
ਕਰਕੇ ਛਾਪੀ ਗਈ, ਉਸ ਵਿਚ ਬੀ ਪਦ ਬੋਤਲ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਇਸ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਅੰਤ ਪਰ
ਇਕ ਇੰਡੈਕਸ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਤੋਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਇੰਡੈਕਸ
ਵਿਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਲਫਜ਼ 'ਬਾਟਲ' ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ 'ਬੋਤਲ' ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ,
ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਇਸੇ ਤੱਤਕਰੇ ਵਿਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਪਦ ਬਟੇਲੀਅਨ ਤੇ ਪਲੇਟੂਨ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ
ਪਦ 'ਪਲਟਨ' ਦਿਤਾ ਹੈ। ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਤਦੋਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਤੋਂ ਵਿਗੜਕੇ ਬਣਿਆ 'ਪਲਟਨ'
ਲਫਜ਼ ਤਾਂ ਆਮ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਸ਼ਕਾਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਪਦ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ

[ਜਾਂਕੀ ਟੁਕ ਵੱਖ ਅਰਥ ਪੈਨੇ ਵੇ ਦੋਣ]

ਇਸ ਬਾਕ ਅਲਾਯੋ । ਹਰਿਗੁਪਾਲ ਕੋ ਭਲੇ ਸੁਨਾਯੋ । ‘ਸਤਿ ਸਿਖਹੁ
ਸੁਨੀਅਹਿ ਚਿਤ ਲਾਈ । ਮਨ ਕੇ ਸ੍ਰਾਦ ਜਿਤਿਕ ਸਮੁਦਾਈ’ ॥੧੩॥ ਥਿਰੇ
ਨਿਕਟ ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸੋਈ’ । ‘ਸ੍ਰਾਦ ਸਕਲ ਜਿਹਵਾ ਕੇ ਹੋਈ’ । ‘ਸ੍ਰਾਦ
ਕਰਮ ਕੇ’ ਕੇਚਿਤ ਕਹੈ’ । ਕੇਚਿਤ ਕਹੈ ‘ਜੀਵ ਕੇ ਅਹੈ’ ॥ ੧੪ ॥ ਭਾਖੈ
ਕੋ ‘ਸੁਭਾਵ ਕੋ ਹੋਇ’ । ਕੋ ਕਹਿ ‘ਧਰਮ ਦੇਹਿ ਕੋ ਜੋਇ’ । ਹਰਿਗੁਪਾਲ
ਬਨੀਆਂ ਸਿਖ ਕਹੈ । ‘ਸ੍ਰਾਦ ਸਿਦਕ ਜੀਵਹਿ ਕੋ ਅਹੈ’ ॥ ੧੫॥ ਤਿਸ ਤੇ
ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹਿ ਤਿਸ ਬੰਗਾ ‘ਪਿਤਾ ਬਿਸੁੰਭਰ ਦਾਸ ਸੁ ਤੇਰਾ । ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਾ
ਸਿਖ ਸਿਦਕੀ ਸੋਇ । ਕਹੁ ਤਿਸ ਸੰਗ ਮਿਲਿਨਿ ਜਬਿ ਹੋਇ’ ॥੧੬॥ ਏਹਗ
॥-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹੁਕਮ ਜੁ ਭਾਵ ਕਾ ਦਯੋ ਸੁ ਤੇਰੇ ਪਾਸ। ਤਿਸ ਕੋ ਲੀਨੋ ਹਮ
ਅਬੈ ਕਰਹੁ ਨ ਕੈਸੇ ਆਸ-’ ॥ ੧੭ ॥ ਚੋਖਈ ॥ ਹਰਿਗੁਪਾਲ ਸੁਨਿ ਕਾਨ
ਬਖਾਨਾ । ‘ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ! ਮੈਂ ਕੁਛ ਸਮਝ ਨ ਜਾਨਾ । ਮੈਂ ਭੀ ਸਿਖ ਹੋਂ ਰਾਵਰ
ਕੇਰਾ। ਸਮੁਝਾਵਨਿ ਕੀਜੈ ਪੁਨ ਫੇਰਾ’ ॥੧੮॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਮੁਸ-
ਕਾਏ। ਤਰਕ ਕਰਤਿ ਬੋਲੇ ਸਮੁਝਾਏ। ‘ਹਮਰੀ ਸਿੱਖੀ ਤੈਂ ਕਥਿ ਪਾਈ ? ।
ਦਾਸ ਬੈਸ਼ਨੋ ਕਾ ਤੁਮ ਭਾਈ’ ॥ ੧੯ ॥ ਕ੍ਰਿਯਾਵਾਨ ਕੋ ਖੋਜਨਿ ਕਰੀਏ ।
ਤਿਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਿਦੇ ਨਿਜ ਧਰੀਏ। ਜੋ ਹਮ ਨੇ ਅਥਿ ਦੀਨ ਸੁਨੇਹਾ। ਸਮਝੈ
ਤੇਰੇ ਪਿਤ ਹੂੰ ਜੋਹਾ’ ॥ ੨੦ ॥ ਹਰਿਗੁਪਾਲ ਬਨੀਆ ਤਤਕਾਲਾ । ਪਦ
ਅਰਬੀਦਾਨ ਪਰ ਧਰਿ ਭਾਲਾ । ‘ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਰੇ ਪਤਿਸ਼ਾਹੁ । ਰਖਹੁ
ਰਖਹੁ ਨਿਜ ਚਰਨਨਿ ਮਾਹੁ’ ॥ ੨੧ ॥ ਨਹਿ ਫੇਰਹੁ ਮੁਰਖ ਮਨ ਮੇਰਾ ।
ਮਹਿੰਮਾ ਮੈਂ ਨ ਲਖੀ ਤਿਸ ਬੇਰਾ’ । ਪੀਠ ਠੋਕਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹੈ ।

‘ਸਾਰੇ ਸੁਆਦ ਮਨ ਦੇ ਜਿੰਨੇ ਕੁ ਹਨ । ਜੋ (ਸਿੱਖ) ਕੋਲ ਖੜੇ ਸਨ ਓਹ) ਬੋਲੇ । ‘ਕਈ ਕਹਿੰਦੇ
ਹਨ ਸਵਾਦ ਕਰਮ ਦੇ ਹਨ । ‘ਦੇਹੀ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈਨ । ‘ਜੀਵ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਿਦਕ ਦਾ ਸੁਆਦ ਹੈ ।
‘ਤਿਸ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਮਿਲੇਗਾ ਤਿਉਂ ਕਹੀਂ’ ਪੁੰਮ ਦਾ ਵਾਕ (ਸ਼ਰਯਾ ਭਾਵ) : ‘ਹੋ ਭਾਈ ਤੂੰ ਤਾਂ ਬੈਸ਼ਨੋਂ
ਦਾ ਦਾਸ ਹੈਂ । ‘ਕਰਮ ਕਾਂਡੀ । ‘ਜੈਸਾ ਇਹ ਸੁਣੇਹਾ) ਹੈ ਤੇਰਾ ਪਿਤਾ ਸਮਝੇਗਾ ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਥਾਂ ਟੁਕ]

ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਪਰ ‘ਬੋਤਲ’ ਪਦ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਸ਼ਕਾਰ ਨੇ ਉਸ
ਨੂੰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਪਦ ਦੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ । ਸੋ ਸਹੀ ਹੋਇਆ ਕਿ ਨਿ ੧੮੧੭ ਈ:
ਅਰਥਾਤ ੧੮੭੪ ਬਿ: ਵਿਚ ਤੇ ਫੇਰ ਮਗਰੋਂ ਤੋਕ ਪਦ ਬੋਤਲ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਬੀ ਆਮ ਪ੍ਰਵਿਰਤ
ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪੰਜਾਬ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਿਹਾ । ਤੇ ਜੋ ਲੇਖਕ ਇਸ ਨੂੰ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਓਹ ਸੰਮਤ ੧੭੮੧
ਯਾ ੧੭੯੧ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਪਰ ੧੮੭੪ ਬਿ: ਤੋਂ ਫੇਰ ਮਗਰੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਇਹ
ਲਫਜ਼ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਖੀ ਤੇ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਆਖੇਪਕਾਰ ਦੇ ਹਸਤਾਖੇਪ
ਦੇਣ ਦਾ ਵੀ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ।

‘ਹਮਰੇ ਹਰਖ ਦੁਖ ਨਹਿ ਰਹਜੇ॥੨੨॥ਅਬਿ ਤੂੰ ਬਖਸ਼ਜੇ ਉਠ ਪਗ ਛੋਰਿ’।
 ਸੁਨਿ ਬੈਠਜੇ ਲਖਿ ਅਪਨੋਖੋਰ’।ਪੁਨ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਬਸਜੇ ਮਹੀਨਾ॥ਦਰਸਨ
 ਕਰਤਿ ਰਹਜੇ ਸੁਖ ਲੀਨਾ ॥ ੨੩ ॥ ਚਲਨ ਲਗਜੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਗੁਰ ਦਯੋ ।
 ‘ਆਪ ਖਾਉ ਘਰ ਦਿਹੁ ਜੋ ਲਹਜੇ’ । ਬਖਸ਼ਜੇ ਸੁਰਬਲੋਹ ਕੋ ਕੜਾ । ਤੋਲੇ
 ਚਾਰ ਤੋਲ ਕੋ ਘੜਾ ॥੨੪॥ ‘ਰਿਦੈ ਕਾਮਨਾ ਜਬਿ ਕਬਿ ਹੋਇ । ਇਸ ਕੋ
 ਪੂਜਹੁ ਪੁਰਵਹਿ ਸੋਇ।ਲੈ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੋ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ।ਦਰਬ ਪੰਜ ਸੈ ਦਯੋ
 ਚੜਾਇ॥੨੫॥*ਰੁਖਸਦ ਹੁਇ ਗੁਰ ਤੇ ਚਲਿ ਪਰਿਯੋ।ਮਾਰਗ ਮੈਂ ਬਿਚਾਰ
 ਚਿਤ ਕਰਿਯੋ-ਖਟ ਸੈ ਧਨ ਗੁਰ ਕੋ ਹਮ ਦਯੋ।ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਲੋਹ ਕੜਾ ਹਮ
 ਲਯੋ॥੨੬॥ਭਾਇ ਲੈਨੋ ਕੋ ਕਹਜੇ ਸਨੋਹ-। ਗਮਨਤਿ ਬਨੀਆ ਸੋਚਤਿ
 ਏਹਾ । ਪਹੁੰਚਜੇ ਜਹਾਂ ਗੁਮ ਚਮਕੋਰ । ਚਲਜੇ ਜਾਤ ਆਗੇ ਤਿਸ ਠੋਰ
 ॥ ੨੭ ॥ ਧਰਾਨ ਸਿੰਘ ਮਾਜਰੀਆ ਰਾਹੀ । ਮਿਲਜੇ ਬਿਲੋਕਤਿ ਬੁਝਤਿ
 ਲਾਹੀ । ‘ਕਿਤ ਤੇ ਆਯੋ’ ਸਿੱਖਾ ਕੋਨ ! ਕਿਤ ਕੋ ਜਾਤ,ਕੋਨ ਪੁਰਿ ਭੋਨ?
 ॥੨੮॥ਸਮਿ ਅਹਾਰ ਕਰਨ ਕੋ ਜਾਨਿ।ਅਹੈ ਤਜਾਰ ਕਰਿ ਲੀਜੈ ਖਾਨਾ।ਪੁਨ
 ਜਿਤ ਬਾਛਹੁ ਤਹਾਂ ਪਯਾਨਹੁ । ਅਪਨੁ ਬਾਰਤਾ ਸਕਲ ਬਖਾਨਹੁ’॥੨੯ ॥
 ਹਰਿਗੁਪਾਲ ਸੁਨਿ ਬਾਕ ਅਲਾਯੋ । ‘ਗੁਰ ਕੋ ਸਿੱਖ ਦਰਸ ਹਿਤ ਆਯੋ ।
 ਦੱਖਣ ਮਹਿ ਉਜੈਨ ਪੁਰਿ ਬਾਸੀ।ਇਤੀ ਦੂਰ ਤੇ ਆਯੋ ਪਾਸੀ’॥੩੦॥ਕਰਿ
 ਦਰਸਨ ਮੈਂ ਦਈ ਅਕੋਰ । ਬੰਦੇ ਗੁਰੂ ਚਰਨ ਕਰ ਜੋਰਿ । ਤਉ ਨ ਖੁਸ਼ੀ
 ਭਯੋ ਮਨ ਮੇਰੋ । ਕ੍ਰਿਯਾ ਬਿਖੈ ਗੁਰ ਆਛ ਨ ਹੋਰੋ ॥ ੩੧ ॥ ਰੁਖਸਦ ਬਿਖੈ
 ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਦਯੋ’ । ਸੁਨਤਿ ਧਰਾਨ ਸਿੰਘ ਬੁਝਤਿ ਭਯੋ । ‘ਕਹਹੁ ਕਹਾਂ
 ਬਚ ਕਹਜੇ ਗੁਸਾਈ’ । ਤੁਮ ਕੋ ਦਯੋ’ ਸੁ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ’ ॥ ੩੨ ॥ ਹਰਿ
 ਗੁਪਾਲ ਤਬਿ ਕਹਜੇ ਪ੍ਰਸੰਗ । ਧਰਾਨ ਸਿੰਘ ਗੁਰ ਸਿਖ ਕੇ ਸੰਗ । ‘ਪ੍ਰਥਮ
 ਬਾਪ ਮੇਰੋ ਸਿਖ ਹੋਯੋ । ਸੋ ਧਨ ਦੇ ਕਰਿ ਦਰਸਨ ਜੋਯੋ॥੩੩॥ਦਯੋ ਪੰਚ ਸੈ
 ਮੈਂ ਅਬਿ ਆਨਿ । ਰਹਜੇ ਮਾਸ ਲਗ ਦਰਸਨ ਠਾਨਿ । ਮੋਰ ਪਿਤਾ ਨੇ ਦੇ
 ਉਪਦੇਸ਼ । ਇਤੀ ਦੂਰ ਭੇਜਜੇ ਪਰਦੇਸ਼ ॥ ੩੪ ॥ ਖਟ ਸੈ ਦਰਬ ਗੁਰੂ ਨੇ

‘ਖੋਟ । ਤੋਸੇ ਸਾਖੀ ਮੂਜਬ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਚਾਂਗੀਏ ‘ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਬਚਨ’ ਯਥਾ:-‘ਗੁਰੂ ਜੀ
 ਬਖਸ਼ੀਸ ਦੀਆ ਕੜਾ, ਅਤੇ ਬਚਨ ਭੇਵੇ ਕਾ’ । *ਮਾਜਰੀ ਪਿੰਡ ਦਾ । †(ਗੁਰੂ ਜੀ) ਪਾਸ ।
 ‡ਵਿਦਾ ਕਰਨ ਵੇਲੇ । †ਦੱਸ ਖਾਂ ਕੀਹ ਬਚਨ ਤੋਨੂੰ ਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ । †ਜੇ ਵਸਤ ਤੋਨੂੰ
 ਦਿੱਤੀ ਹੈ । *ਇਥੋਂ ਸੋ ਸਾਖੀ, ਏ ੭੪ ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦੀ ਹੈ

ਲੀਨ । ਬਚਨ ਭਾਉ ਕਾ ਇਕ ਅੰਬਿ ਦੀਨ । ਗਿਨਤਿ ਗਟੀ ਇੰਤਰਾਦਿ
 ਬਤਾਵਤਿ । ਚਲਨੈ ਜਾਤ ਘਰ ਕੋ ਪਛੁਤਾਵਤਿ^੧ ॥ ੩੫ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਧਸਾਨ
 ਸਿੰਘ ਉਰ ਜਾਨਾ ।—ਗੁਰ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਹੀਨ ਮਹਾਨਾ—। ‘ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਾ ! ਤੂੰ
 ਹੈਂ ਮਮ ਭਾਈ । ਘਰ ਕੋ ਚਲਿ ਅਹਾਰ ਲਿਹੁ ਖਾਈ ॥੩੬ ॥ ਮਤ ਪਛੁਤਾਵ
 ਕਰਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹੀ’ । ਇਮ ਕਹਿ ਲੇ ਗਮਨਨੈ ਸੰਗ ਤਾਂਹੀ । ਆਛੀ ਥਾਂਇ
 ਬਿਠਾਇਸ ਜਬੈ । ਸਿੱਖ ਸਿੱਖਣੀ ਦੋਨਹੁ ਤਬੈ ॥੩੭ ॥ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਅਹਾਰ
 ਅਚਾਯੋ । ਕਹਿ ਕਰਿ ਅਪਨੇ ਘਰ ਠਹਿਰਾਯੋ । ਸੁਪਤ ਜਥਾ ਸੁਖ ਰਾਤਿ
 ਬਿਤਾਈ । ਭਈ ਪਾਤ ਚਲਿਬੋ ਚਿਤ ਭਾਈ ॥ ੩੮ ॥ ਧਸਾਨ ਸਿੰਘ
 ਭਾਖਨੈ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ‘ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਾ ! ਜੇ ਮਰਜੀ ਤੇਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਬਚਨ ਹਮੈ ਦੇ
 ਜਾਇ । ਖਟ ਸੈ ਧਨ ਅਪਨੋ ਲਿਹੁ ਪਾਇ ॥ ੩੯ ॥ ਦੋਹਰਾ^੨ ॥—ਸਿੱਖ ਸਿੱਖ
 ਕਾ ਸਤ ਵਣਜ ਸਿੱਖ ਸਿੱਖ ਕਾ ਭਾਉ^੩ । ਦਗਾ ਸਿੱਖ ਮਮ ਨਾ ਕਰੈ ਪਾਨੀ
 ਅੰਨ ਭੁਗਾਉ^੪—॥੪੦॥ ਜੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਗੁਰਵਾਕ ਪਰ ਤੋ ਤੂੰ ਘਰ ਲੇ ਜਾਇ^੫ ।
 ਜੇ ਭੁੱਖਾ ਤੂੰ ਦਾਮ ਕਾ ਲੀਜੈ ਅਪਨੋ ਪਾਇ^੬ ॥ ੪੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬਨੀਆ
 ਸਿਖ ਬੋਲਨੈ ਹਰਖਾਵਤਿ । ‘ਧਨ ਕੀ ਮਨ ਪ੍ਰਤੀਤ ਮੁਹਿ ਭਾਵਤਿ । ਬਚਨ
 ਗੁਰੂ ਕੇ ਭਾਵਤਿ ਨਾਂਹੀ । ਦੇਹੁ ਦਰਬ ਲੀਜਹਿ ਨਿਜ ਪਾਹੀ^੭ ॥ ੪੨ ॥
 ਸੁਨਿਕੈ ਧਸਾਨ ਸਿੰਘ ਲਲਚਾਯੋ ਜਹਿ ਕਹਿ ਤੇ ਧਨ ਜਨੋਂ ਕਨੋਂ ਲਜਾਯੋ ।
 ਸਦਨ ਬਿਭੂਖਨ ਤਰਨੀ ਬਾਲਾ^੮ । ਗਿਰਵੀ ਸਗਰੇ ਧਰਿ ਤਤਕਾਲਾ^੯ ॥
 ੪੩ ॥ ਆਨਨੋਂ ਖਟ ਸੈ ਦਰਬ ਬਟੋਰਿ ਗਰਿਗੁਪਾਲ ਕੋ ਦੇ ਕਰ ਜੋਰਿ ਪੰਚ
 ਰਜਤਪਣ ਦਏ ਸਵਾਇ^{੧੦} । ‘ਧਨ ਕੋ ਬਜਾਜ ਲੇਹੁ ਸੁਖ ਪਾਇ’ ॥ ੪੪ ॥
 ਬਨੀਏਂ ਲੇ ਧਨ ਮਨ ਹਰਿਖਾਯੋ ਨਹਿ ਜਾਨਤਿ ਜੜ^{੧੧} ਸਕਲ ਗਵਾਯੋ—
 ਧਸਾਨ ਸਿੰਘ ਹਾਰਨੋ—ਉਰ ਜਾਨੈ^{੧੨} ਅਪਨ ਆਪ ਕੋ ਚਤੁਰ ਪਛਾਨੈ^{੧੩} ॥੪੫॥

^੧ਇਹ ਗੁਰੂ ਵਚਨ ਕਰਕੇ ਦੋਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । ^੨ਸਿੱਖ ਦਾ ਸਿੱਖ ਦੇ ਨਾਲ ਵਣਜ ਸੱਚ ਦਾ ਹੋਵੇ
 ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ । ^੩ਅੰਨ ਪਾਣੀ ਭਾਵ ਭੋਜਨ ਛਕਾਵੇ । ^੪ਜੇ ਤਾਂ
 ਪ੍ਰੀਤ ਹੈ ਤੋਂ ਤਾਂ (ਗੁਰੂ ਕਾ ਵਚਨ ਅਪਨੇ) ਘਰ ਲੇਜਾਹ । ^੫ਅਪਣਾ (ਧਨ) ਲੈ ਲਓ ।
^੬ਬਚਨ ਗੁਰੂ ਦਾ ਤੂੰ ਅਪਣੇ ਪਾਸ ਲੈ ਲੈ । ^੭ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੇ ਬੱਚੀ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ।
^੮ਸਾਰੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਗਿਰੋ ਰੱਖਕੇ । ^੯ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਦੇ ਦਿੱਤੇ । ^{੧੦}ਵੱਧ । ^{੧੧}ਮੂਰਖ ।
^{੧੨}ਬਣੀਆਂ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹਾਰਿਆ ਜਾਣਦਾ ਹੈ । ^{੧੩}ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਚਤੁਰ ਪਛਾਣਕੇ
 (ਇਹ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ:—) ।

-ਕਹਾਂ ਬਚਨ ਮੂਰਖ ਨੇ ਲਯੋ। ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਬੀਚਿ ਦਰਬ ਮੁਹਿ ਦਯੋ। ਗਯੋ
ਹੁਤੋ ਜਨੋ ਪੁਰਬ ਮੋਰੋ। ਇਸ ਨੇ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਕੀਨ ਨਿਬੋਰੋ ॥ ੪੬ ॥
ਅਥਿ ਮੈਂ ਜੀਤਿ ਲਈ ਸਭਿ ਬਾਜੀ-। ਇਕ ਨਿਸ ਬਸਨੇ ਔਰ ਹੈ ਰਾਜੀ।
ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਤੇ ਪੰਥ ਪਧਾਰਾ। ਜਾਨਤਿ ਧਨਾਨ ਸਿੰਘ ਕੇ ਹਾਰਾ ॥ ੪੭ ॥
ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੁਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਸਿੱਖਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਚਾਰਸਮੇ
ਅੰਸੁ ॥ ੧੨ ॥ ੧੩. [ਬਿਸ਼ੰਭਰ ਦਾਸ ਉਜੈਨੀ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ *ਪੰਥ ਚਲੈ ਤਬਿ ਬਾਨੀਆ ਹਰਿਗੁਪਾਲ ਜਿਸ ਨਾਇਗੁਰ ਤੇ
ਲਯੋ ਕਰਾਹ ਕਛੁ ਬੀਚਿ ਗਾਠ ਮਹਿ ਜਾਇ ॥੧॥ ਇਕਦਿਨ ਖੋਲੈ ਦੇਖਿਕੇ
ਜੋ ਕਰਾਹੁ ਸੋ ਮਾਸ^੧। ਦੇਖਤਿ ਹੀ ਲੱਜਾ ਕਰੀ ਧਰੀ ਬੀਚਿ ਗਠਤਾਸ^੨
॥੨॥ ਪਿਤਾ ਆਪਣੇ ਪਰ ਖਿਝੈ-ਭਲੋ ਬਤਾਯੋ ਦੇਵ। ਮਾਸ ਖਾਇ ਬਿਨ ਸੈ
ਧਰਮ ਕਰਾ ਕੀਨਾ ਸਤਾ ਸੇਵ-॥ ੩ ॥ ਚੋਖਈ ॥ ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਕੇ ਮਗ
ਗਮਨੈ ਗਯੋ ਏਕ ਨਗਰਬਡ ਆਵਤਿ ਭਯੋ ਤਹਾਂ ਦੇਖਿ ਕੀਨ ਸਿ ਬਿਉ-
ਹਾਰ। ਮੁਕਤਾ ਪੰਨਾ ਪਰਖਿ ਉਦਾਰ ॥੪॥ ਕਰਿ ਖਰੀਦ ਪੁਨ ਆਗੇ ਚਾਲਾ
ਪੁਨ ਪੁਰਿ ਪਾਲੀਓ ਆਇ ਬਿਸਾਲਾ। ਤਿਸ ਮਹਿ ਬੋਚ ਦਿਯੋ ਸੋ
ਰਤਨ। ਪਾਯੋ ਲਾਭ ਮਹਾਂ ਕਰਿ ਜਤਨ ॥ ੫ ॥ ਜਮਾ ਕੀਨ ਧਨ ਤੀਨ
ਹਜ਼ਾਰਾ ॥ ਨਿਜ ਘਰਿ ਪਹੁੰਚੈ ਕਰਿ ਬਿਉਹਾਰਾ ॥ ਪਿਤ ਸਿਉ ਮਿਲੈ ਜਾਇ
ਸੁਖ ਪਾਯੋ। 'ਦਰਸਨੈ ਮੈਂ ਸਤਿਗੁਰੂ' ਬਤਾਯੋ ॥ ੬ ॥ ਸਰਬ ਦਰਬ ਕਰ
ਗਰਬ ਦਿਖਾਯੋ। 'ਕਰੈ ਬਣਜ ਮੈਂ ਮਗ ਮਹਿ ਲਯਾਯੋ'। ਨਿਜ ਸੁਤ
ਪਿਖੈ ॥ ਬਿਸ਼ੰਭਰ ਦਾਸ। ਬੁਝੈ ਸਭਿ ਬਿਤੰਤ ਤਿਸ ਪਾਸ ॥ ੭ ॥ 'ਕਿਮ
ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਲੇ ਪਤਿਯਾਰਾ^{੧੦} ? ਕਹਾਂ^{੧੧} ਮੇਲ ਭਾ ਕਹਾਂ ਉਚਾਰਾ^{੧੨} ?'
ਹਰਿ ਗੁਪਾਲ ਤਬਿ ਖੋਲੈ ਪਾਲੇ। ਦਯੋ ਪਿਤਾ ਕੇ ਹਾਥ ਸੰਭਾਲੇ ॥ ੮ ॥

^੧ਮੂਰਖ (ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ) ਨੇ ਬਚਨ (ਖਰੀਦਕੇ) ਕੀਹ ਲੀਤਾ ਹੈ। ^੨(ਘਰ ਦਾ) ਸਭ ਕੁਛ ਵੇਚਕੇ
ਘਨ ਸਾਰਾ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤਾ ਹੈ। ^੩ਜਿਵੇਂ ਮੇਰਾ ਪਹਿਲੋਂ ਗਵਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ (ਧਨ)। ^੪ਤਿਵੇਂ
ਇਸ ਨੇ (ਆਪਣਾ) ਸਭ ਕੁਛ ਨਿਬੋੜਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ^੫ਇਕ ਰਾਤ ਰਾਜੀ ਹੋਕੇ ਹੋਰ ਰਿਹਾ।
^੬ਕੜਾਹ ਮਾਸ (ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ)। ^੭ਰੰਢ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਤਿਸਦੀ (ਆਪਣੇ ਪਾਸ) ਹੋਈ। ^੮ਕੀਹ ਸਤ
ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ (ਪਿਤਾ ਨੇ)। (ਅ) ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਸਤ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਸੇਵਿਆ ਹੈ (ਪਿਤਾ ਨੇ ?)।
^੯ਸਾਰਾ ਧਨ ਹੰਕਾਰ ਕਰਕੇ ਵਿਖਾਇਆ (ਪਿਤਾ ਨੂੰ)। ^{੧੦}ਪ੍ਰੀਖਿਆ। ^{੧੧}ਕੀਕੀ। ^{੧੨}ਕੀ ਬਚਨ
ਹੋਏ।

*ਇਹ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੀ ੭ ਪਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ। †ਪਾ:-ਤਿਹ।

‡ਪਾਲੀ ਇਕ ਨਗਰ ਹੈ ਜੋਧਪੁਰ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਤੇ ਉਜੈਨ ਤੋਂ ਦੋ ਢਾਈ ਸੌ ਮੀਲ ਉੱਤੇ ਹੈ।
§ਪਾ:-ਲਖਨੋ।

ਲੇ ਜੁਤਿ ਭਾਉ^੧ ਬਿਸੁੰਭਰਦਾਸ। ਧਰਿ ਸਿਰ ਵਿਗ ਪਰ ਹਰਖ ਮਹਾਂ ਸੁਸੁੰਢ
ਕਰਾਹ ਨਿਹਾਰਨਿ ਕੀਨਾ। ਸਭਿ ਕੁਟੈਬ ਕੋ ਬੰਟਿ ਸੁ ਦੀਨਾ ॥ ੯॥ ਜਬਿ
ਬੰਟੋ ਅਰ ਖਾਯੋ ਸਬੈ। ਹਰਿਗੁਪਾਲ ਬਿਸਮਾਯੋ ਤਬੈ। ਕਹਨੋ ਅਚੰਭਾ
ਪਿਤ ਕੋ ਸੰਗ। ਜਿਮ ਗੁਰ ਕੋ ਅਰ ਪੰਥ ਪੁਸੰਗ^੨ ॥ ੧੦ ॥ ‘ਮਗ ਮਹਿ
ਪਿਖਨੋ ਮਾਸ ਢਿਗ ਜੋਇ^੩। ਅਬਹਿ ਕਰਾਹੁ ਪਿਖਨੋ ਮੈਂ ਸੋਇ^੪’। ‘ਬੇਚਨੋ ਗੁਰ
ਕੋ ਬਾਕ’ ਸੁਨਾਯੋ। ‘ਅਧਿਕ ਬਟੋਰਿ ਦਰੋਬ ਕੋ ਲਜਾਯੋ’ ॥ ੧੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਪਿਤਾ
ਧੁਨਨੋ ਸਿਰ ਯੋਂ ਕਹਨੋ ‘ਸੁਤ ! ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਸਾਚਾ ਤੋ ਕੋ ਭੋਜਾ ਲਾਭ ਹਿਤ
ਤੂੰ ਲੇ ਆਯੋ ਕਾਰ ॥ ੧੨ ॥ ਭਲੀ ਨ ਕੀਨੀ’ ਪਿਤ* ਕਹਨੋ ‘ਦੇਖਨੋ ਪਰਚਾ
ਨਯਨ’। ਹਿਯਾ ਮਲਿਨ† ਪਰਤੀਤ ਨਹਿ, ਕਨਾ ਕਰਿ ਹੈਂ ਗੁਰ ਬਯਨ”
॥ ੧੩ ॥ ਰੋਪਈ ॥ ਸੁਨਿ ਕੁਕਰਮ ਤਿਹ ਮਾਤ ਦੁਖਾਰੀ। ‘ਸੁਤ ! ਕਨੋਂ ਭਾ ਗੁਰਬਚ
ਬਿਵਰੁਕੀ^੫ ? ਕਨੋਂ ਨ ਪ੍ਰਤੀਤ ਭਈ ਉਰ ਤੋਰੇ ? ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਪਿਤਾ ਤਵ
ਹੋਰੇ^੬’ ॥ ੧੪ ॥ ਹਰਿਗੁਪਾਲ ਸੁਨਿ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਤੋ। ਭਏ ਛੁਭਿਤ^੭ ਚਿਤ
ਬਹੁ ਰਿਸ ਰਾਤੇ। ਕਹੁਭਿ ਭਯੋ ‘ਮੈਂ ਖੁਸ਼ੀ ਨ ਹੋਯੋ। ਕ੍ਰਿਯਾ ਬਿਖੈ ਗੁਰ ਆਛ
ਨ ਜੋਯੋ ॥ ੧੫ ॥ ਬਾਕ ਭਾਉ ਕੋ ਬੇਚਨੋ ਯਾਂ ਤੋ। ਖਟ ਸੈ ਦਰਬ ਲਿਯੋ ਸਿਖ
ਤਾਂਤੋ। ਆਵਤਿ ਰਤਨ ਵਿਹਾਏ ਖਰੇ। ਪੁਨ ਇਕ ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਵੇਚਨ ਕਰੇ ॥
੧੬ ॥ ਤੀਨ ਹਜ਼ਾਰ ਨਫੇ ਜੁਤਿ ਪਾਏ। ਇਮ ਧਨ ਤੋ ਧਨ ਲਿਯੋ ਵਧਾਏ।
ਤੂੰ ਸਹੰਸੂ ਤੇ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਸਰੇ। ਕਾਰਜ ਕੌਨ ਬਾਕ ਸੋ ਕਰੇ ? ॥ ੧੭ ॥ ਧਨ
ਬਿਨ ਨਰ ਜਿਮ ਸਰ ਜਲ ਹੀਨ। ਪਰ ਬਿਨ ਪੰਛੀ ਹੈ ਦੁਖ ਖੀਨ^੮। ਧਨ
ਸਮੇਤ ਨਰ ਬਿਸਨੁ ਸਮਾਨ। ਚਹੈ ਸੁ ਕਰੈ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪ੍ਰਮਾਨ^੯ ॥ ੧੮ ॥ ਸੁਨਿ
ਕੈ ਭਨਤਿ ਬਿਸੁੰਭਰਦਾਸ। ‘ਹੇ ਸੁਤ ! ਕੂਰੋ ਧਨ ਹੈ ਨਾਸ। ਕਹਾਂ ਦਰਬ
ਕੋ ਉਰ ਹੰਕਾਰ। ਜਿਸ ਕੋ ਬਿਨਸਤਿ ਲਗੈ ਨ ਬਾਰ ॥ ੧੯ ॥ ਸਾਚਾ ਸਤਿ-
ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਮੇਰਾ। ਤੈਂ ਦੁਰਾਸ ਧਰਿ ਉਰ ਮੈਂ ਹੋਰਾ^{੧੦}। ਬਧਿ ਉਤਾਵਲੀ ਹੈ ਬਹੁ
ਤੋਰੀ। ਮਤਿ ਨੀਂਦਾ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋਰੀ ॥ ੨੦ ॥ ਜੋ ਕਰਿ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਸੰਗ

^੧ ਸਰਧਾ ਨਾਲ। ^੨ ਰਸਤੇ ਦਾ ਹਾਲ। ^੩ ਵੇਖਿਆ (ਮੇਰੇ) ਪਾਸ ਮਾਸ ਸੀ। ^੪ ਓਹੀ (ਮਾਸ)।

^੫ ਕਰਮਾਮਾਤ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਕੇ ਵੀ। ^੬ ਹਿਰਦਾ ਤੋਰਾ ਮਲੀਨ ਹੈ। ^੭ ਫੇਰ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਕੀ ਕਰਦੇ।

^੮ ਭਾਵ ਗੁਰ ਬਚਨ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ। ^੯ ਤੇਰੇ ਪਿਤਾ ਨੇ (ਉਹ ਗੁਰ) ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਪਰਖੇ ਹਨ।

^{੧੦} ਦੁਖੀ। ^{੧੧} ਦੁਖੀ ਤੇ ਨਿਤਾਣਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸੁਧ ਪਾਠ ਚਾਹਨੇ ‘ਦੁਖਿਪੀਨ’ = ਬਹੁਤਾ ਦੁਖੀ।

^{੧੨} ਇਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ। ^{੧੩} ਤੋਂ ਖੋਟੀ ਆਸ ਦਿਲ ਵਿਚ ਧਰਕੇ ਦਰਸਨ ਦੇਖਿਆ ਹੈ (ਗੁਰਾਂ

* ਪਾ:—ਸੁਤ।

† ਪਾ:—ਮਹਿ।

‡ ਪਾ:—ਪੀਨ।

ਚਲੈ । ਸਰਲ ਰਿਦਾ ਕਰਿ ਗੁਰ ਸੰਗ ਮਿਲੈ । ਤੋ ਬਿੱਸਮ ਪਾਇ ਤਨ
 ਤੇਰਾ ਚਾਰ ਦਿਵਸ ਜੀਵਨ ਜਗ ਕੇਰਾ ॥੨੧॥ ਧਨ ਕੋ ਦੇਖਿ ਕਹਾਂ ਤੂੰ ਭੂਲਾ ।
 ਖੋਯੋ ਸਕਲ ਬਜਾਜ ਸਨ ਮੂਲਾ^੧ । ਇਤਨਾਦਿਕ ਕਹਿ ਕਹਿ ਸਮਝਾਯੋ ।
 ਹਰਿਗੁਪਾਲ ਕਜੋਹੁੰ ਨ ਮਨ ਲਜਾਯੋ ॥ ੨੨ ॥ ਗੁਰ ਸ਼ਰਧਾ ਹਰਿ ਭਾਉ
 ਬਿਹੀਨਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਨ ਠਹਿਰਾਵਨ ਕੀਨਾ^੨ । ਕਰੀ ਮੈਨ ਪਿਤ ਜਾਨੀ ਮਨ
 ਮਹਿ—ਪਰਹਿ ਆਪਦਾ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿ— ॥੨੩॥ ਨਿਜ ਪਤਨੀ ਜੁਤਿ
 ਬਹੁ ਬਿਲਖਾਵੈ^੩ । ਕਛੁ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪਰ ਬਸ ਨ ਬਸਾਵੈ । ਲਗਯੋ ਬਣਜ ਕੇ ਹਰਿ-
 ਗੋਪਾਲ । ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਹੋਯਹੁ ਦਰਬ ਬਿਸਾਲ ॥ ੨੪ ॥ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਕਰ
 ਬਣਜ ਕਮਾਏ । ਗਰਬਜੋ ਦੌਰਘ ਉਰ ਹਰਖਾਏ ਫੂਲ ਗਯੋ ਮੂਰਖ ਅਭਿ-
 ਮਾਨੀ । ਗਤਿ ਈਸ਼ੁਰ ਕੀ ਨਾਂਹਿਨ ਜਾਨੀ ॥੨੫॥ ਪੁਨ ਧਨ ਛੀਨ ਹੋਨਿ ਕੋ
 ਲਾਗਾ । ਤਬਿ ਗੁਰ ਦਿਸ਼ ਕੋ ਮਨ ਅਨੁਗਾਗਾ । ਪਰਜੋ ਪਿਤਾ ਕੇ ਪਗ ਪਰ
 ਜਾਈ । ‘ਰਾਖਿ ਰਾਖਿ ਚਲਿ ਗੁਰ ਸ਼ਰਨਾਈ’ ॥੨੬॥ ਸਭਿ ਕੁਟੰਬ ਇਕਠੇ
 ਹੁਇ ਗਯੋ । ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਚਲਿਬੋ ਕਿਯੋ ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਪੰਥ ਓਲੰਘਨ
 ਕੋ ਕਰਿ । ਆਏ ਧਮਾਨ ਸਿੰਘ ਮਾਜਰੀਏ ਘਰ ॥ ੨੭ ॥ ਸਹਿਤ ਕੁਟੰਬ
 ਬਿਸ਼ੰਡਰਦਾਸ । ਮਿਲਯੋ ਭਾਉ ਧਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ । ਸਿਵਰ ਕਰਾਇ ਅਹਾਰ
 ਅਚਾਇਵ । ਪੁਨ ਚਰਚਾ ਸਤਿਗੁਰਨਿ ਚਲਾਇਵ ॥੨੮॥ ‘ਧਮਾਨ ਸਿੰਘ !
 ਸੁਨੀਅਹਿ ਚਿਤ ਲਾਈ । ਹਿਤਕਾਰੀ ਤੂੰ ਮਮ ਗੁਰਭਾਈ । ਸੁਤ ਤੇ ਬਚਨ
 ਭਾਇ ਕਾ ਲੀਨ’ । ਬਿਦਤ ਸਦਨ ਪਹੁੰਚਯੋ ਤਬਿ ਕੀਨਿ^੪ ॥ ੨੯ ॥ ਅਬਿ
 ਮੇਰੀ ਕਹੁ ਕਜਾ ਹੁਇ ਗਤੀ ? ਸੁਤ^੫ ਬਿਨ ਸ਼ਰਧਾ ਜਿਸ ਲਘੁਮਤੀ ।
 ਅਬਿ ਤੁਵ ਹਾਥ ਅਹੈ ਨਿਸਤਾਰਾ । ਕਰਹੁ ਦੀਨ ਪਰ ਬਹੁ ਉਪਕਾਰਾ ॥
 ੩੦ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਜਿਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁਇ ਜਾਵੈਂ । ਸੋ ਉਪਾਵ ਤੁਝ ਤੇ ਬਨਿ
 ਆਵੈ’ । ਸੁਨਤਿ ਧਮਾਨ ਸਿੰਘ ਤਬਹਿ ਬਖਾਨਾ । ‘ਮੈਂ ਭੀ ਤੁਮ ਸੰਗ ਕਰੋਂ
 ਪਯਾਨਾ’ ॥ ੩੧ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸੁਪਤਿ ਬਿਤੀ ਜਬਿ ਰਾਤੀ । ਭਏ ਤਮਾਰ
 ਗਮਨੇ ਮਗ ਪ੍ਰਾਤੀ । ਚਲਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਪੇਹੁੰਚੇ ਆਇ ਜਹਿ ਸੋਹੈ ਗੋਬਿੰਦ
 ਸਿੰਘ ਰਾਇ’ ॥ ੩੨ ॥ ਸਗਰੇ ਧਾਇ ਪਰੇ ਗੁਰ ਚਰਨ । ‘ਪ੍ਰਭੁ ਬਖਸ਼ਿਦ

^੧ ਮੂਲ ਸਹਿਤ ਬਿਆਜ । ^੨ (ਪਿਤਾ ਦਾ) ਉਪਦੇਸ਼ ਵੀ ਨਾ (ਦਿਲ ਵਿੱਚ) ਠਹਿਰਾਇਆ ।
^੩ ਅਫਸੋਸ ਕਰਦਾ ਹੈ । ^੪ (ਤੂੰ) ਲਿਆ ਹੈ (ਮੂਲ) ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਬਚਨ । ^੫ (ਜਦ) ਇਹ ਘਰ ਪੁੱਜਾ
 ਤਦ ਇਸਨੇ (ਮੇਰੇ ਪਾਸ) ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ (ਭਾਵ, ਦੱਸਿਆ) । ^੬ ਜਿਸਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੁਧਾ ਹੀਨ ਤੇ
 ਤੁੱਛ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ ਹੈ । ^੭ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ।

ਰਾਖੀਅਹਿ ਸ਼ਰਨ'। ਅਵਲੋਕਤਿ ਕਲਗੀਧਰ ਹਸੈ। ਮਹਾਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਗ ਰਸੈ ॥ ੩੩ ॥ ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਬੈਠੇ ਪਾਸ। ਅਪਰ
 ਬਾਤ ਨਹਿ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਡੇਰਾ ਕਰਿ ਉਤਰੇ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹਿ। ਨਿਤ ਦਰ-
 ਸ਼ਨ ਬਾਂਛਤਿ ਚਿਤ ਚਾਹਿ ॥ ੩੪ ॥ ਭੋਜਨ ਕਰਤਿ ਦੇਗ ਤੇ ਲੈਕੇ। ਬਾਸਰ
 ਤੀਨ ਬਿਤਾਵਨ ਕੈਕੈ। ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਮੇਤ ਬਿਸ਼ੁੰਭਰ ਦਾਸ। ਆਯੋ ਪਛੁਤਾਵਤਿ
 ਗੁਰ ਪਾਸ ॥ ੩੫ ॥ ਆਗੈ ਖਰੋ ਭਯੋ ਕਚ ਬੰਦਿ। 'ਬਖਸ਼ਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਠਾਨਿ
 ਬਖਸ਼ਿਦੈ ! ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਪੂਰਨ ! ਬੀਰਜ ਭਲਾ। ਬਿੱਛ ਡਾਲ ਸੁਧਾ ਨਹਿ
 ਚਲਾ ॥ ੩੬ ॥ ਹਮ ਮੁਰਖ ਖੋਟੇ ਮਨ ਕਾਮੀ। ਕ੍ਰਿਤਘਣ ਕਿਰਪਣ ਲੂਣ
 ਹਰਾਮੀ। ਨਾਮ ਗੁਲਾਮ ਨ ਕਰਹਿ ਗੁਲਾਮੀ। ਤਉ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਆਪ ਹੁ
 ਸੁਆਮੀ ॥ ੩੭ ॥ ਬਿਰਦ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਤੁਮਾਰਾ। ਨਾਮ ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ
 ਸੁਖ ਸਾਰਾ'। ਅਧਮ ਉਧਾਰਣ ਸਦਾ ਸੁਭਾਉ। ਪਿਖਹੁ ਦਾਸ ਕੋ ਦੋਸ਼ ਨ
 ਕਾਉ ॥ ੩੮ ॥ ਬਿੱਛ ਡਾਲ ਸੁਧਾ ਅਬਿ ਕਰੀਯਾਹ। ਮੇ ਪਰ ਕਰੁਨਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ
 ਨਿਹਰੀਯਹਿ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਪੰਕਜ ਬਿਕਸਾਏ। ਪੂਰਬ ਬਿਤਨੋ ਪ੍ਰਸੰਗ
 ਬਤਾਏ ॥ ੩੯ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਿੱਧਨ ਸੰਗ ਮਿਲਿ ਕਰਿਪਹੁੰਚੇ ਤੋਰ ਪਿਤਾਮਾ
 ਕੇ ਘਰ। 'ਨਾਨੂ' ਨਾਮ ਪਿਖੇ ਗੁਰ ਆਏ। ਅਨਿਕ ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਸੇਵ
 ਰਿਝਾਏ ॥ ੪੦ ॥ ਚਲਿਬੇ ਤਜਾਰ ਭਏ ਜਿਹ ਸਮੇਂ ਪੂਛੇ ਕੁਛ ਸੰਸੈ ਪਗ ਨਮੇ'।
 ਹਸ ਕਰਿ ਸ਼ੀਨਾਨਕ ਕਹਿ ਬਾਤ—ਜਬਿ ਤੂੰ ਔਰਹਿ ਧਰਿਹੈਂ ਗਾਤ ॥ ੪੧ ॥
 ਦਸਮਾ ਜਾਮਾ ਚੋਇ ਹਮਾਰਾ। ਤਬਿ ਤੁਮ ਬੁਝਹੁ ਕਰਹਿ ਉਚਾਰਾ—। ਸੋ ਤੂੰ
 ਇਹ ਤਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਯੋ। ਦਸਮ ਸਰੀਰ ਇਹੀ ਹਮ ਭਯੋ ॥ ੪੨ ॥ ਬਚਨ
 ਦਰਬ ਸੋ ਧਰਜੋ ਅਮਾਨ'। ਚਹੋ ਸੋ ਪ੍ਰਾਰੋ ਪੂਛ ਪਛਾਨ'। ਤੁਮ ਨਾਨੂ ਸੋ
 ਹਮ ਗੁਰ ਤੋਰੇ। ਪ੍ਰਿਥਮ ਮਿਲਨਿ ਤੋ ਮੇਲ ਬਡੋਰੇ ॥ ੪੩ ॥ ਮਿਲਿਬੇ ਭਾਲਾ
 ਹਤੋ ਹਮਾਰਾ'। ਨਹੀਂ ਦੋਸ਼ ਤਵ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਝਾਰਾ'। ਸੁਨਤਿ ਬਿਸ਼ੁੰਭਰ ਦਾਸ
 ਅਚੇਭਾ। ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕਰਿ ਕਹਤਿ ਅਦੇਭਾ ॥ ੪੪ ॥ 'ਧਰਾਨ ਸਿੰਘ ਗਤ
 'ਅਤੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਹਨ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਮੇਰਾਂ ਨਾਲ ਵੁਲ ਭੁਲ ਪੈ ਰਹੇ ਹਨ। '(ਜਿਵੇਂ)
 ਬਿੱਛ ਦਾ ਬੀਜ ਤਾਂ ਭਲਾ ਸੀ ਪਰ ਡਾਲ ਸਿੱਧੀ ਨਹੀਂ ਟੁਰੀ। ਤਿਵੇਂ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਭਲੇ ਬੀਜ ਦੀ
 ਵਿੰਗੀ ਡਾਲ ਹੈ। 'ਸਾਰ ਸੁਖ ਦਾ (ਦਾਤਾ ਹੈ)। 'ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ। 'ਬਚਨਾਂ
 ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਕੁਛ ਸੰਸਾ ਪੁੱਛਿਆ। 'ਓਦੋਂ ਦਾ) ਬਚਨ (ਰੂਪੀ) ਧਨ ਅਮਾਨਤ ਧਰਿਆ
 ਪਿਆ ਹੈ। 'ਪੁੱਛ ਪੁਛ ਲੈ। (ਅ) ਸਮਝਕੇ ਪੁਛ। 'ਪਹਿਲੋਂ ਮਿਲਣ ਤੇ ਹੀ (ਓਦੋਂ ਦਾ) ਬੜਾ
 ਮੇਲ ਹੈ। 'ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਮਿਲਣਾ (ਇਹ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਹੀ) ਭਾਲਾ ਸੀ।

ਵਣਜ ਸੁਚਾਲਾ^੧ । ਭਈ ਸੰਪਦਾ ਸਕਲ ਬਿਸਾਲਾ। ਬਚਨ ਸਿਦਕ ਕੇ ਸੁਤ
ਮਮ ਦੀਨਾ॥ ਅਥਿ ਚਾਹਤਿ ਹੈਂ ਸੋ ਮਮ^੨ ਲੀਨਾ^੩॥੪੫॥ ਗੁਰੂ ਕਹੜੋ* ‘ਹਮ
ਦੀਨੋ ਤੋਹਿ। ਬਿਨਾ ਤੋਟੀ ਜਿਸ ਤੇ ਧਨ ਹੋਹਿ । ਖਾਵਹੁ ਖਰਚ ਕਰਹੁ ਮਨ
ਭਾਯਾ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਵਧੈ ਸਵਾਯਾ॥੪੬॥ ਤਉ ਜਾਨਿ ਜਹਿ ਨੇਤ
ਬਿਸਾਲੋ^੪ । ਗਰਜ ਗਰਜ ਘਨ ਬਹੁ ਜਲ ਡਾਲੇ । ਤੂੰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਇਕ ਸਮ ਹੀ
ਜਾਨਾ^੫ । ਤੁਵ ਸੁਤ ਸੁਰਧਾ ਹੀਨ ਮਹਾਨਾ ॥੪੭॥ ਸੇਵ ਭਾਵਨਾ ਤੁਵ ਮਹਿ
ਜੈਸੇ । ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਤਿ ਉਠਿ ਤੈਸੇ^੬’ । ਇਮ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਮੰਦਰ
ਗਏ । ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਨਿਸਾ ਬਿਤਏ ॥ ੪੮ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ
ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੰਚਮ ਦੁਤੇ ‘ਬਿਸੰਭਰ ਦਾਸ’ ਪ੍ਰੰਗ ਬਰਨਣ ਨਾਮ ਤ੍ਰੋਦਸਮੇ ਅੰਸੂ ॥ ੧੩ ॥

੧੪. [ਅਰਦਾਸਾਂ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਆਏ ਸਭਾ ਮਹਿ ਸਿੱਖਨਿ ਸ਼੍ਰੇਯ ਕਰੀਤਿ। ਸਿੱਖ ਬਣੀਆਂ
ਤਬਿ ਨਮੋ ਕਰਿ ਬਿਰਯੋ ਨਿਕਟ ਭਗਵੰਤ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ
ਗੁਰ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਖਾਨੇ । ‘ਕਹੁ ਸਿੱਖਾ ਇੱਛਾ ਕਰਾ ਠਾਨੇ ? ਹਮ ਪਗ ਕੋ
ਨਿਰਮਿਲ^੧ ਸਿਖ ਅਹੈਂ । ਦਿਸ਼ ਦੱਖਨ ਮਹਿ ਇਕ ਤੂੰ ਰਹੈਂ ॥ ੨ ॥ ਦੱਖਣ
ਬਿਖੈ ਸਿੱਖ ਹਹਿ ਬੋਰੇ । ਤੁਮ ਸਮਸਰ ਤਹਿ ਕੋਇ ਨ ਔਰੇ^੨’ । ਤਬਿ ਕਰ
ਜੋਰਿ ਬਿਸੰਭਰ ਦਾਸ । ਗੁਰੂ ਪਾਸ ਇਮ ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੩ ॥ ‘ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ !
ਦਾਰਿਦ ਭਾ ਘਰ ਮੋਰੇ । ਸਕਲ ਪਦਾਰਥ ਹਤਿ ਭਏ ਬੋਰੇ’ । ਪੂਰਬ ਕਰਹੁ
ਸੰਪਦਾ ਭਾਰੀ^੩। ਪੀਛੇ ਪੂਛੋ ਮਮਤਾ ਟਾਰੀ^੪ ॥੪॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ
ਮੁਸਕਾਏ । ‘ਵਧਹਿ ਸੰਪਦਾ’ ਤਥਾ ਬਤਾਏ । ‘ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਘਰ ਜੈਹੋ
ਜਬਿਹੂੰ । ਕਰਹੁ ਕਰਾਹੁ ਪ੍ਰਸਾਦ ਸੁ ਤਬਿਹੂੰ ॥ ੫ ॥ ਉਪਰ ਛਾਦ ਬਸਤ੍ਰ ਕੋ
ਦੀਜੈ । ਪਾਠ ਅਨੰਦ ਤੀਨ ਕਰਿ ਲੀਜੈ । ਪ੍ਰਥਮ ਪਢਹੁ ਜਪ ਬੈਠਹੁ ਪਾਸ।
ਸਤਿਗੁਰ ਹਿਤਦਿਹੁ ਪੰਚ ਗਿਰਾਸ^੫ ॥੬॥ ਪੰਚ ਸਿੱਖ ਕੋ ਕਰਹੁ ਅਚਾਵਨ^੬।
ਤਨ ਮਨ ਤੋ ਹੂੰ ਕੈ ਬਿਤ ਪਾਵਨ । ਰਹਤਿ ਅਰਦਾਸ ਭੇਵ ਜੋ ਜਾਨੈ ।

^੧ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਣਜ ਦੀ ਹਾਲਤ ਸੁਹਣੀ ਦੁਰ ਪਈ । ^੨ਮੈਂ । ^੩ਜਿੱਥੇ ਨੇਤ (ਭਾਵੀ ਪ੍ਰਬਲ) ਹੋਵੇ । ^੪ਤੂੰ ਪ੍ਰੇਮੀ (ਅਸਾਂ ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰੋਂ) ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ । ^੫ਸਵੇਰੇ ਉੱਠਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤਿਵੇਂ ਹੀ (ਪੂਰਨ) ਕਰਨਗੇ । ^੬ਭਾਵ ਮੁੱਢ ਰਿਦੇ ਵਾਲਾ । ^੭ਨਾਸ਼ ਹੋਕੇ ਵੇੜੇ ਹੋ ਗਏ । ^੮ਪਹਿਲੇ (ਮੇਰੀ) ਦੌਲਤ ਭਾਰੀ ਕਰੇ । ^੯ਫਿਰ ਪਿੱਛੋਂ ਮਮਤਾ ਦੁਰ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਪੱਛਾਂਗਾ । ^{੧੦}ਭਾਵ ਭੋਗ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕੌਲ ਵਿਚ ਪੰਜ ਛਾਵੇ ਪਾਓ । ^{੧੧}ਪੰਜਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਖੁਲਾਓ ਮੁਰਾਦ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ।

*ਪਾ:—ਕਹਤਿ ।

†ਤਾ:—ਤੋਰ ।

ਕਰਾ ਕਰਿ ਹੈ ਤਬਿ ਮੰਤ੍ਰ ਮਹਾਨੈ ॥ ੭ ॥ ਵੋਹਗ ॥ ਰਹਿਤ ਅਰਦਾਸ ਜਿ
ਜਾਨੀਐ ਕਰਾ ਕਰਿ ਹੈ ਤਬਿ ਮੰਤ੍ਰ। ਜਪ ਪ੍ਰਯੋਗ ਅਰ ਸਿੱਧਤਾ ਸਿਖ
ਅਰਦਾਸ ਸਿਧਿ ਸੰਤ ॥ ੮ ॥ ਸਿੱਖ ਵਣਜ ਗੁਰ ਧਰਮ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵੈ
ਲਾਭ ॥ ਬੋਲਿ ਬੁਲਾਵੈ ਸੰਗਤੀ ਦੇ ਕਰਾਹਕੀ ਸਾਂਭ ॥ ੯ ॥ ਸੁਨਿ ਬੋਲਨੈ ਸਿਖ
‘ਗੁਰੂ ਜੀ! ਦੇਸੁ ਹਮਾਰਾ ਕਠਨ। ਸਭਿ ਅਰਦਾਸ ਕੋ ਭੇਵ ਕਹੁ ਜਨੈ ਸਿੱਖਿਨਿ
ਸੁਖ ਸਦਨ’ ॥ ੧੦ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲੈ ‘ਸਿੱਖ ਸੁਨਿ ! ਕਰੋ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦ।
ਹੁਇ ਨ ਆਇ ਜੇ ਸਿੱਖ ਤੇ ਗੁੜ ਦਾਣਾ ਫਲ ਆਇ ॥ ੧੧ ॥ ਸੁਚ ਪਵਿੱਤ੍ਰ
ਸਭਿ ਦਿਵਸ ਮੈਂ ਸੰਤ ਸਾਧ ਮੁਖ ਜਾਪ’। ਨਾਮ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਕਾਜ ਸਰਿ
ਸੁਣ ਅਰਦਾਸ ਕਲਾਪ* ॥ ੧੨ ॥ ‘ਧਰਮਬੀਜ’, ਆਖੰਡ ਬਿਧਿ^{੧੩} ਸਫਲ
ਪੂਰ ਇਹ ਤੀਨ^{੧੪}। ਕਸ਼ਟ ਹਰੈ^{੧੫} ਬੋਲੀ ਫਲੈ^{੧੬} ਗੁਰ ਪੂਜਕ^{੧੭} ਸਿਸ

ਭਾਵ (ਵੱਡੇ) ਵੱਡੇ ਮੰਤ੍ਰ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੀਹ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਉਸ ਨੂੰ ਫੇਰ ਮਹਾਨ
ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ^੧ਜਪੁਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ (ਪਾਠ) ਉਸ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਅਰਦਾਸਾਂ
ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੀ ਦੇਣ ਜੋਗ ਹਨ। ^੨(ਗੁਰੂ ਕਾ) ਸਿੱਖ (ਜਾਂ) ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ (ਲੋਕ) ਧਰਮ
ਦਾ ਵਣਜ ਕਰੇ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ (ਤਿਸਨੂੰ) ਲਾਭ ਵੇਣਗੇ। ^੩ਜਦ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦ ਤਿਆਰ ਹੋਵੇ ਤਦ
ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸੌਦਾ ਭੇਜੇ (ਸਭ ਨੂੰ) ਕੜਾਹ ਦਾ ਛਾਂਦਾ ਦੇਵੇ ਪੰਜਾਬੀ, ਸਾਂਭ=ਭੰਡਾਲਾ। ਵਿਆਹਾਂ
ਵਿਚ ਜਦ ਸੱਜਣਾਂ ਨੂੰ ਕੁਛ ਮਿਠਾਈ ਆਇ ਘੱਲਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਿਉਂਦਾ ਲੈਣਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ
ਉਸ ਨੂੰ ਭੰਡਾਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਵਰਤਾਵੇ। ^੪ਜੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਘਰ ਸੁਖ ਹੋਵੇ।
^੫ਜੇ (ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦ) ਨਾਂ ਬਣ ਸੱਕੇ ਸਿੱਖ ਤੋਂ ਤਾਂ ਗੁੜ, ਦਾਣਾ, ਫਲ ਆਇ। ^੬ਸੰਤ ਸਾਧ
ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਰਹਿਕੇ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਮੁਖੋਂ ਜਾਪ (ਜਪਦਾ ਰਹੇ)। (ਅ) ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਜਾਪ ਜਪਾਵੇ। ^੭ਕੰਮ
ਪੂਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ^੮ਸਮੂਹ, ਸਾਰੀਆਂ [ਸਿਸ, ਕਲਾਪ=ਸਮੂਹ]। ^੯ਇਥੋਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਟੁਰੀਆਂ
ਹੋਣ ਤੀ ਵਾਰ। ^{੧੦}(ਪਹਿਲੀ ਅਰਦਾਸ—) ਧਰਮ ਅਨਕੂਲ ਬੀਰਜ ਦਾਨ ਕਰਨ ਸਮੇਂ। ਭਾਵ
ਇਹ ਕਿ: ਵਿਵਾਹਿਤਾ ਸੁਖੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਮੇਲ ਹੀ ਧਰਮ ਅਨਕੂਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਹੋਰ ਦਾ ਨਹੀਂ,
ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤਾਨ ਉਤਪਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਹੋਵੇ ਤਾਂ
ਜੇ ਨਿਰੀ ਪਸੂ ਖਿੱਤੀ ਨਾ ਵਰਤੇ ਪਰ ਸੁਭ ਸੰਤਾਨ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧ ਭਾਵਨਾਂ ਹੋਵੇ ਜਿਸ
ਨਾਲ ਸੰਤਾਨ ਭਲੀ ਉਪਜਦੀ ਹੈ। ^{੧੧}ਦੂਜੀ ਅਰਦਾਸ— (ਗਰਭ ਹੋਏ ਵੇ) ਨਿਰਵਿਘਨ ਵਧਣ
ਲਈ (ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ)। ^{੧੨}ਤੀਜੀ ਅਰਦਾਸ— ਪੂਰਨ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਭਾਵ ਗਰਭ
ਪੂਰਿਆਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹੇ। ਏਹ ਤਿੰਨ ਹੋਈਆਂ। ^{੧੩}ਚਉਥੀ— (ਪ੍ਰਸੂਤ ਪੀੜਾ ਦੇ)
ਕਸ਼ਟ ਹਰਨ ਲਈ। ^{੧੪}ਪੰਜਵੀਂ—ਐਲਾਦ (ਸੁਖ ਪੂਰਬਕ) ਜੰਮਣ ਤੇ ਜੀਵਣ ਲਈ [ਵੇਲ
ਫਲਨਾ=ਐਲਾਦ ਜੰਮਣੀ]। ^{੧੫}ਛੇਵੀਂ—ਗੁਰੂ ਪੂਜਾ ਵੇਲੇ ਅਰਥਾਤ ਜੰਮੇ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਜੇ ਕੰਨ
ਵਿਚ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਸੁਣਾਈਦਾ ਹੈ।

*ਪਾ:—ਕੋ ਲਾਪ=ਦਾ ਕਥਨ।

ਸੀਨ^{੧੩}॥੧੩॥ਅਬਹਿ ਕਹੈ ਅਰਦਾਸ ਮੈਂ ਜਿਮ ਸ਼੍ਰੀਮੁਖ ਕਹਿਦੀਨਾ।^{੧੪}ਵਿਦ
ਬੰਦ ਕੁਛ ਗਿਨਤਨਹਿ, ਸਪਤਿ ਪ੍ਰਥਮ ਕੀ ਚੀਨ^{੧੫}॥੧੪॥ਆਠੈਭੋਜੈਪੀਨ^{੧੬}।
ਭੁਗ ਬਸਤੁਨਿ ਮਹਿ ਗੁਰ ਸੇਸਦੀਨ^{੧੭}॥੧੫॥ਖੁਲਾਵੈਬਾਲਕ ਤੁਸ਼ਟ ਪੁਸ਼ਟ
ਦਸਮੀ ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ^{੧੮}।^{੧੬}ਤੀਨ ਗਰਭ ਪਰਸੂਤ ਕੀ ਦਰਸ਼ਨ ਗੁਰ ਘਰ
ਗਾਸ^{੧੯}॥੧੬॥^{੧੭}ਬੈਠਨਿ ਮੈਂ, ਪਰਸਾਦਿ ਮੈਂ, ਪਹਿਰਨ ਮੈਂ, ਹੁਇ ਰੋਗ।^{੨੦}ਖੇਲਨ
ਮੈਂ ਜੀਵ ਮੇਲਿ ਕਰਿ, ਸਥਿਰ ਮੈਂ, ਕਹੈ ਅਰੋਗ॥੧੭॥ਪੜਤੇ ਰਸਨਾ ਚੇਤ
ਗੁਰ^{੨੧}, ਪਾਹੁਲ ਗੁਰ ਘਰਮੇਲ^{੨੨}।^{੨੩}ਭਈ ਚਤੁਰਦਸਪ੍ਰਥਮਕੀਕਰਿਅਰਦਾਸ^{੨੪}॥

^੧ਸੱਤਵੀਂ—ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸੀਨੇ ਲਾਉਣ ਵੇਲੇ ਅਰਥਾਤ ਜਦ ਭੈਣ ਜਾ ਕੋਈ ਬੱਚੀ ਥਣ ਧੋਂਦੀ
ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮਾਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਪੀਣ ਨੂੰ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ^੨ਛੰਦਾਬੰਦੀ(ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਦੀ ਦਰੁਸਤੀ
ਦੀ) ਗਿਣਤੀ ਨਾ ਕਰਨੀ। ਸਤ ਪਹਿਲੇ (ਮੈਂ ਕਹਿ ਆਯਾ ਹਾਂ ਉਹ) ਸਮਝ ਲੈਣੀਆਂ।
^੩ਅੱਠਵੀਂ—(ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਦੇ) ਪਿਲਾਉਣ ਵੇਲੇ(ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ ਬੱਚਾ) ਤਕੜਾ ਹੋਵੇ। ^੪(ਨੌਵੀਂ)
—ਵਰਤਿਆ ਹੋਇਆ ਗੁਰੂ (ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ) ਦਾ ਬਸਤਰ (ਜੋ) ਵਾਧੂ (ਹੋਵੇ) ਦੇਣ ਲਗਿਆਂ, ਭਾਵ
ਜਦੋਂ ਦਸ ਬਾਰਾਂ ਦਿਨ ਮਗਰੋਂ ਬੱਚੇ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਸਕਾਰ ਕਰੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਚੋਲਾ ਪਾਈਦਾ ਹੈ
ਤਦੋਂ ਪੁਰਾਤਨ ਰਿਵਾਜ ਹੈ ਕਿ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀਦੇ ਵਰਤੇ ਹੋਏ ਰੁਮਾਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ
ਜੋ ਕੋਈ ਵਾਧੂ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸਿਰੇਪਾਉ ਵਜੋਂ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ
ਸੰਸਕਾਰ ਵੇਲੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ ਨੌਵੀਂ ਅਰਦਾਸ ਹੈ। ^੫ਦਸਵੀਂ—ਬੱਚੇ ਨੂੰ (ਜਦੋਂ ਅੰਨ) ਖੁਲਾਵੇ
ਤਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ ਕਿ ਰਿਸ਼ਟ ਪੁਸ਼ਟ ਹੋਵੇ, (ਇਹ) ਦੱਸਵੀਂ ਅਰਦਾਸ ਭਾਵ ਦੁੱਧ ਛੁਡਾਉਣ
ਤੇ ਅੰਨ ਮੂੰਹ ਲਾਉਣ ਵੇਲੇ ਦੀ ਹੈ। ^੬ਯਾਰੂਵੀਂ—(ਪਿਛਲੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਗਿਣਕੇ ਯਾਰਵੀਂ
ਦੱਸਦੇ ਹਨ) ਤਿੰਨ ਗਰਭ ਦੀਆਂ (ਕਹਿ ਆਏ ਹਾਂ, ਧਰਮ ਬੀਜ, ਆਖੰਡ ਬ੍ਰਿਧਿ, ਸਫਲ ਪੂਰ)
(ਇਕ) ਪ੍ਰਸੂਤ ਦੀ (ਕਹਿ ਆਏ ਹਾਂ ਤੇ) ਛੇ (ਹੋਰ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ,) ਯਾਰਵੀਂ ਗੁਰੂ ਘਰ
(ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਕਰੇ) ਅਰਥਾਤ ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਮੱਥਾ ਟਿਕਾਉਣ ਜਾਣ ਤਦੋਂ। [ਦਰਸ਼ਨ
ਦਾ ਅਰਥ ਏਥੇ ਛੇ ਹੈ ਤੇ ਗਾਸ ਹੈ ਗਜਾਰਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ=ਯਾਰੂਵੀਂ। (ਅ) ਦਰਸ਼ਨ ਗੁਰ ਘਰ
ਗਾਸ ਦਾ ਅਰਥ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਜਾਣਾ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ^੭ਬਾਰਵੀਂ—(ਬੱਚੇ
ਦੇ) ਬੈਠਣ, ਰੋਟੀ ਖਾਣ, ਕਪੜੇ ਪਹਿਨਣ ਹੋਰਨਾਂ ਜੀਵਾਂ (ਭਾਵ ਬੱਚਿਆਂ) ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ
ਖੇਲਣ ਅਤੇ ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ (ਕਿ ਬੱਚਾ ਸਦਾ) ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਅਰੋਗ ਰਹੇ
[ਸਥਿਰ ਮੈਂ=ਟਿਕਣ ਯਾਂ ਸੌਣ ਵੇਲੇ]। ^੮ਤੋਰੂਵੀਂ—ਪੜ੍ਹਨਾ (ਅਰੰਭ ਕਰਨ) ਵੇਲੇ ਰਸਨਾ
ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦੇਤੇ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ। ^੯ਚੌਦ੍ਰਵੀਂ—ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਪਾਹੁਲ ਮਿਲਣ
ਵੇਲੇ ਭਾਵ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਵੇਲੇ (ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ)। ^{੧੦}ਮੁਢਲੀਆਂ ਚੌਦਾਂ ਸੁਖਦਾਈ ਅਰਦਾਸਾਂ
ਕਰਨੀਆਂ (ਇਹ) ਹੋਈਆਂ (ਸੋ ਸਿੱਖ) ਕਰੇ।

*ਅੰਕ ੧੪ ਵਿੱਚ ਏਹ ਸੱਤ ਅਰਦਾਸਾਂ ਗਿਣੀਆਂ ਹਨ, ਏਹ ਗੋਣਤੀ ਛੇੜ ਕੇ ਕਈ
ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਹੋਰ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸੋ ਗਲਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸੁਹੇਲਾ ॥੧੮॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ* ॥ ਪੰਦ੍ਰਵੀ ॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰ ਸੇਲ । ਬਾਜੀ ਪੀਠ ਸਿੰਘ
ਅਚਲ ਮੇਲ ॥ ੧੯ ॥ ਸੇਲੁਵੀ । ਮਿ੍ਗ ਦੁਸ਼ਟ ਮੇਲ । ਹੁਇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪੇਲ
॥੨੦॥ ਸਤਾਰਵੀਂ । ਤਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ । ਦੁਖ ਦੂਰ ਸੁਖ ਆਦਿ ॥੨੧॥ ਅਠਾ-
ਰਵੀਂ । ਆਗਿਆ ਕਾ ਸੰਜੋਗ । ਵਧੇ ਕਾਯਾਂ ਘਟੈ ਰੋਗੁ ॥੨੨॥ ਉਨੀਸਵੀਂ ।
ਮਿਲੇ ਮੰਤ । ਸਤਿਗੁਰ ਮਹੰਤ ॥ ੨੩ ॥ ਬੀਸਵੀਂ । ਹੋਇ ਕਾਜ ਪੁਰ ।
ਸਤਿਗੁਰ ਹਜ਼ੂਰ ॥ ੨੪ ॥ ਇਕੀਸਵੀਂ । ਗੁਰ ਮੋਲੀ ਦਾਸੀ । ਪਾਈਏ ਸੁਖ
ਪ੍ਰਗਾਸੀ ॥੨੫॥ ਬਾਈਸਵੀਂ । ਰਾਖਾ ਮੇਰਾ ਸਿਦਕ । ਪੂਰੀ ਗੁਰ ਭਗਤਿ
॥੨੬॥ ਤੇਈਸਵੀਂ । ਚੋਰੀ ਕਾ ਧੰਧਾ ॥ ਗੁਰੁ ਰਾਖੇ ਘਰ ਧੰਧਾ ॥੨੭॥
ਚੌਬੀਸਵੀਂ । ਰਾਜਾ ਕਾ ਮਿਲਾਪ । ਸਹਾਈ ਗੁਰ ਆਪ ॥੨੮॥ ਪੰਚੀਸਵੀਂ ।

ਪੰਦ੍ਰਵੀ—ਨੇਜਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਘੋੜੇ ਦੀ ਪਿੱਠ ਤੇ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅਚਲ ਹੋਕੇ ਭਟੇ ਰਹਿਣ
ਦੀ (ਅਰਦਾਸ) ਭਾਵ ਨੇਜਾ ਬਾਜੀ ਅਰੰਭ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਦੀ । ਸ਼ੋਰ ਬਖਿਆੜ ਆਦਿ ਦੇ ਮਿਲਨ
ਪਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਮਾਚਨ ਵੇਲੇ । [ਦੁਸ਼ਟ ਮਿਰਗ = ਬਖਿਆੜ, ਸ਼ੋਰ ਆਦੀ ਹਿੰਸਕ ਪਸ਼ੂ] ।
ਸਤਾਰਵੀਂ—ਤੇਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਦੁਖ ਦੂਰ ਹੋਣ, ਸੁਖ ਉਤਪੰਨ ਹੋਣ । [ਆਦਿ = ਆਦਿ ਹੋਣ,
ਉਤਪੰਨ ਹੋਣ, ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਣ ਵੇਲੇ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ । ਰਹਿਤ ਨਾਮਿਆਂ ਵਿੱਚ
ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—ਤਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਹਿ ਮੁਖ ਮੈਂ ਪਾਵੈ] । ਅਠਾਰ੍ਹਵੀਂ—(ਬੀਮਾਰੀ ਵੇਲੇ ਇਹ
ਜਾਣੇ ਕਿ ਦੇਹੀ ਨਾਲ ਦੁੱਖ) ਦਾ ਸੰਜੋਗ (ਗੁਰੂ ਕੀ) ਆਗਿਆ ਹੈ (ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ ਕਿ
ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਰੋਗ ਮੇਰਾ ਮਿਟੇ ਤੇ ਸ੍ਰੀਰ (ਨਰੋਆ ਹੋਕੇ) ਵਾਧੇ ਪਵੇ । ਉਨੀਵੀਂ—(ਕਿਸੇ ਮੁਸ-
ਕਲ ਗੱਲ ਦੇ ਹੱਲ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ) ਹੇ ਪੁਜਨ ਸਤਿਗੁਰ ਆਪਦਾ ਮਸ਼ਵਰਾ
(=ਸਲਾਹ ਮੈਨੂੰ) ਮਿਲੇ । (ਅ) ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਗੁਰ ਦੀਖਯਾ ਮਿਲੇ ਲਾਉਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ।
ਕਿਉਂਕਿ ੧੪ਵੀਂ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਆ ਗਈ ਹੈ । ਵੀਹਵੀਂ—ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ
(ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ ਕਿ ਮੇਰਾ) ਕਾਰਜ ਪੂਰਨ ਹੋਵੇ । (ਇਹ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਕੰਮ ਕਾਜ ਅਰੰਭ ਕਰਨ
ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ) । ਇਕੀਵੀਂ—(ਹੇ) ਗੁਰੂ ਮੇਲਣੀ (ਐਸੀ) ਦਾਸੀ ਕਿ ਜਿਸਤੋਂ ਮੁਖਾਂ ਦੀ
ਪ੍ਰਗਟਤਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ । ਇਹ ਵਹੁਟੀ ਦੀ ਝੁੰਡ ਅਰੰਭ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ।
ਬਾਈਵੀਂ—(ਹੇ) ਗੁਰੂ ਮੇਰੇ ਸਿਦਕ ਦਾ ਰਾਖਾ (ਆਪ ਹੋਵੀਂ) (ਜੇ ਮੇਰੀ) ਭਗਤੀ ਪੂਰਨ ਹੋਵੇ ।
(ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਮਨ ਭੋਲਨ ਵੇਲੇ ਦੀ ਹੈ) । ਤੇਈਵੀਂ—(ਜਦੋਂ) ਚੋਰੀ (ਚਕਾਰੀ) ਦਾ ਰੋਲਾ
ਪਵੇ (ਤਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ ਕਿ) ਹੇ ਗੁਰੂ ਮੇਰੇ ਘਰ ਦਾ ਵਲੇਵਾ ਬਚਾ ਲੈਣਾ । [ਧੰਧਾ = ਰੋਲਾ ।
ਧੰਧਾ = ਵਲੇਵਾ] । ਚੌਬੀਵੀਂ—ਰਾਜੇ ਦੇ ਮਿਲਾਪ (ਵੇਲੇ ਭਾਵ ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਮ ਪੈਣ ਵੇਲੇ
ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ ਕਿ) ਹੇ ਗੁਰੂ ਆਪ ਸਹਾਈ ਹੋਵੀਂ ।

*੧੯੧੨ ਤੇ ੧੯੧੭ ਦੇ ਲਿਖਤੀ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾਂ ਵਿਚ 'ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ' ਪਾਠ ਹੈ
ਤੇ ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ । †ਪਾ:—ਆਗ ਕਾ ਸੰਜੋਗ, ਵਧੇ ਕਾਯਾਂ ਘਟੈ ਸੋਗ ॥
ਸੋ ਸਾਖੀ ਦਾ ਇਹ ਪਾਠ ਹੈ । ‡ਪਾ:—ਅੰਧਾ । §ਪਾ:—ਬੰਧਾ ।

ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਵੈ ਮੇਘ । ਦੁਰਭਿੱਖ ਵੇਮੁਖ ਗਹੀ ਨਿਮੇਖ ॥੨੯॥ ਫੁਥੀਸਵੀਂ ।
 ਧਰਮ ਕਾ ਡੰਡ । ਤਨਖੀ ਬਖਸ਼ੀਆ ਦੂਖਨਿ ਬਿਹੰਡ ॥੩੦॥ ਸਤਾਈਸਵੀਂ ।
 ਮਾਰਗ ਕੀ ਭੂਲ । ਬਖਸ਼ਾ ਗੁਰੂ ਚਲੂਲ ॥੩੧॥ ਅਠਾਈਸਵੀਂ । ਚੁਕ ਸਭਿ
 ਜਾਇ । ਪਿਤਰਨਿ ਸੁਖ ਭਾਇ ॥ ੩੨ ॥ ਉਨੱਤੀਸਵੀਂ । ਮਨ ਸ਼ੇਰ ਵੱਸ ।
 ਸਤਿਗੁਰ ਬਖਸ਼ ॥ ੩੩ ॥ ਦੰਗਰਾ ॥ ਭੂਖ ਪ੍ਰਾਸ ਸਗਰੀ ਟਰੀ* ਸਤਿਗੁਰ
 ਪੂਰੀ ਪਾਇ ॥ ਤੀਸ ਕਹੀ ਅਰਦਾਸ ਗੁਰ', ਸੁਨੈ ਸਿੱਖ ਚਿਤ ਲਾਇ ॥੩੪॥
 † ਸੁਨੈ † ਸਿੱਖ ਚਰਨੀ ਲਗਾ ਗੁਰੂ ਕਹੈ ਹੁਲਸਾਇ ॥ 'ਜੋੜੀ ਅਚਲ ਬਰ
 ਨਾਰ ਕੀ ਕਹੈ ਸਿੱਖ ਸਮਝਾਇ ॥੩੫॥ ° ਹੀਲਾ ਨਸਿ ਹੈ ਭੁਹਾਲਬਨਿ ਹੈ
 ਅੰਨ ਪੱਥ ਪਚ ਜਾਇ । ਦੁਸ਼ਟ ਖਪੈ ਸਾਯਾ ਭਗੈ ਪਰੈ ਸ਼ਹੀਦੀ ਯਾਇ ॥

° ਪੱਥੀਵੀਂ—(ਜੇ) ਕਾਲ (ਪਿਆ ਹੋਵੇ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ) ਨਿਮੇਖ ਮਾਤ੍ਰ ਬੀ ਵਿਖਤਾ ਆ ਫੜੇ (ਤਾਂ
 ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ) ਕਿ ਹੇ ਸਤਿਗੁਰ ਮੀਂਹ ਪਾਓ, ਭਾਵ ਜੇ ਕਾਲ ਤੋਂ ਘਬਰਾਏ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ
 ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਨਾ ਦੇਵੇ ਭਾਣਾ ਮੰਨੇ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ । ° ਫੁਥੀਵੀਂ—(ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਭੁੱਲ ਹੋਣ ਪਰ)
 ਧਰਮ ਦੇ ਢੰਡ (ਪਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਵੇ ਤਾਂ) ਤਨਖਾਹ ਬਖਸ਼ਾਏ (ਉਸ ਭੁੱਲ ਦਾ) ਦੂਸ਼ਣ ਦੂਰ ਹੋ
 ਜਾਏਗਾ (ਤਨਖਾਹ ਖਾਲਸੇ ਵਿਚ ਅਰਦਾਸ ਸੋਧਕੇ ਹੀ ਬਖਸ਼ਾਏ ਹਨ ਸੇ ਫੁਥੀਵੀਂ ਅਰਦਾਸ
 ਤਨਖਾਹ ਬਖਸ਼ਾਉਣ ਦੀ ਹੈ । * ਸਤਾਈਵੀਂ— ਪਰਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ) ਹੇ ਦੁਹਣੇ
 ਗੁਰੂ ਜੀ ! ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਭੁੱਲਾਂ ਤੋਂ ਬਖਸ਼ ਲਈਂ । (ਅ) ਕੁਰਾਹੇ ਪੈਣੇ ਬਖਸ਼
 ਲੈਣਾ ਹੇ ਗੁਰੂ ਦੁਹਣੇ ਜੀ ! ° ਅਠਾਈਵੀਂ—ਪਿਤਰਾਂ ਦੇ ਸੁਖ ਵਾਸਤੇ (ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ) ਕਿ ਉਹਨਾਂ
 ਦੀ ਭੁੱਲ ਸਭ ਦੂਰ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਵਡਕਿਆਂ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਯਾ ਭੋਗ ਆਦਿ ਸਮੇਂ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ।
 † (ਜੇ ਮਨ ਮੰਦ ਵਾਸਨਾਂ ਵਿਚ ਜਾਏ ਤਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ) ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ (ਮੇਰਾ) ਮਨ ਸ਼ੇਰ ਮੇਰੇ
 ਵੱਸ ਰਹੇ ਇਹ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ । ° ਤੀਹਵੀਂ—(ਵਿਹਾਰ ਬਿਧੀ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ) ਭੁੱਖ
 ਪਿਆਸ ਸਾਰੀ ਟਲੀ ਰਹੇ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੇ ਮੇਰੀ ਪੂਰੀ ਪਾਓ (ਕਾਮਯਾਬੀ ਬਖਸ਼ੋ) । ° ਤੀਹ ਅਰ-
 ਦਾਸਾਂ (ਇਥੋਂ ਤਾਈਂ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਖੀਆਂ । ° ਗੁਰੂ ਜੀ (ਹੋਰ ਅਰਦਾਸਾਂ ਅੱਗੇ) ਅਨੰਦ ਹੋਕੇ
 ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । ° (ਇਕੱਤੀਹਵੀਂ—ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ) ਇਸਤ੍ਰੀ ਭਰਤਾ ਦੀ ਜੋੜੀ ਅਟੱਲ
 ਰਹੇ ਹੇ ਸਿੱਖ ਤੈਨੂੰ ਸਮਝਾਏ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ । ° ਬੱਤੀਵੀਂ ਤੇ ਤੇਤੀਵੀਂ:—(ਜੇ ਦਿੱਸਦੇ ਸੀਸਰ ਵਿਚੋਂ
 ਵੇਰੀ ਸਤਾਵੇ ਯਾ ਅਦਿਸ਼ਜ ਵਿੱਚੋਂ ਸਾਇਆ ਤੈਨੂੰ ਆ ਪਵੇ ਤਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰ) ਦੁਸ਼ਟ ਖਪ
 ਜਾਏਗਾ, ਸਾਇਆ ਨੱਸ ਜਾਏਗਾ (ਸ਼ੀਬ ਤੋਂ) ਸ਼ਹੀਦੀ (ਫੌਜਾਂ) ਯਾਕੇ (ਵੇਰੀ ਮਦਦ ਨੂੰ ਆਉਣ-
 ਗੀਆਂ) (ਤੋਗਾ) ਦੁੱਖ ਨਸ ਜਾਏਗਾ ਜਿਉਂ ਕਾ ਤਿਉਂ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਅੰਨ ਜਲ ਤੈਨੂੰ ਪਚ ਜਾਏਗਾ
 ਭਾਵ ਅਰੋਗ ਹੋ ਜਾਏਗਾ । [ਸੰਸ:—ਪਾਥਸ=ਜਲ] (ਇਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਅਰਥ ਵੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ
 ਦਾ ਅੰਕ ੧) * ਪਾ:—ਗਈ । † ਇਥੋਂ ਤੋਂ ਸਾਖੀ ਦੀ ੨੬ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਚਲੀ ਹੈ ।

‡ ਪਾ:—ਕਹੈ ।

§ ਪਾ:—ਨਾਸਿ ।

੩੬॥ 'ਚੌਤੀ ਸੋਵੈ* ਸੁਖਾਧੀਸ਼ ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਕਰਿ ਲੇਹਿ' । ਪੈਂਤੀ ਗੁਰ
ਪਸਾਰਾ ਕਰੈ ਵਧੈ ਪਸੂ ਕੀ ਵੇਹਿ' ॥ ੩੭ ॥ ਛੱਤੀ ਅਰਦਾਸ ਹੁਇ ਭਾਵਨਾ
ਅੰਤੁ ਭਾਵ ਫਲ ਦੇਸ਼'। ਸੈਂਤੀ ਵੇਲ ਬਾਗਫਲੇ ਅਫਲੀ ਸਫਲ ਵਹਿ ਸੇਸ਼' ॥੩੮॥ ਅਠਤੀਸਵੀਂ । ਮਨਮੁਖ ਉਠੈ ਸਨਮੁਖ ਝੁਕੈ ਨਵੇਂ ਗ੍ਰਹਿ ਆਰੰਭ' ॥
ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਉਠਤਾਲੀ ਅਚਲ ਬਸ ਸਿੰਘ ਵਸਤ ਅੰਭ' ॥ ੩੯ ॥ ਚਾਲੀ-
ਸਮੀ । ਖੇਤੀ ਪਰ । ਮਾਤਾ ਕੋ ਅਮਾਨ । ਵਾਧੈ ਕਾ ਆਸਾਨ' ॥ ੪੦ ॥
ਇਕਤਾਲੀ । ਕੂਆ ਅਖੰਡ । ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮੰਡ' ॥੪੧ ॥ ਬਿਆਲੀ ॥
ਵੇਡੇ ਰਿੱਧਿ ਬਿੱਧ । ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਭਿ ਸਿੱਧ' ॥ ੪੨ ॥ ਤੋਤਾਲੀ । ਸਤਿਗੁਰ

*ਅੰਕ ੩੫, ੩੬ ਦਾ ਮੈਉਂ ਬੀ ਅਰਥ ਲਗਦਾ ਹੈ:—ਹੇ ਵਰ ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਅਚਲ ਜੋੜੀ !
(ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ) ਸਮਝਾ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ (ਕਿ ਜਦੋਂ ਬੀਮਾਰੀ ਆਵੇ ਤਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ) ਰੁੱਖ ਨੱਸ
ਜਾਏਗਾ, ਅਰੋਗ ਹੋ ਜਾਓਗੇ, ਮੰਨ ਜਲ ਪਚ ਜਾਏਗਾ, (ਇਹ ੩੯ਵੀਂ ਹੋਈ), (੩੨ਵੀਂ ਇਹ
ਹੈ ਤਿ ਜਦੋਂ ਵੈਰੀ ਆ ਘੇਰਨ ਤਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ ਫਿਰ) ਦੁਸ਼ਟ ਖਪ ਜਾਣਗੇ । (੩੩ਵੀਂ ਅਰ-
ਦਾਸ ਛਾਯਾ ਪੈਣ ਤੇ ਕਰੋ) ਛਾਯਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏਗੀ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ) ਨਹੀਂਦੀ ਸੈਨਾ ਪਾਕੇ ਆ ਪਵੇਗੀ ।
'ਚੌਤੀਵੀਂ ਅਰਦਾਸ ਸੋਣ ਵੇਖੋ ਇਹ ਕਰ ਲਵੋ ਕਿ ਮੈਂ ਦੁਣ ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੋਵਾਂ ਭਾਵ
ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਸਵਾਂ । 'ਪੈਂਤੀਵੀਂ—(ਇਹ ਹੈ ਕਿ) ਗੁਰੂ ਵਾਧਾ ਕਰੋ ਪਸੂਆਂ ਦੀ ਸੁ ਵਧੇ । [ਪੰ:,
ਵਿਉਣਾ=ਪ੍ਰਸੁਤ ਹੋਣਾ] । 'ਛੱਤੀਵੀਂ ਅਰਦਾਸ ਨਰਧਾ ਲਈ ਹੋਵੇ (ਕਿ ਹੇ ਗੁਰੇ ਮੇਰੇ) ਅੰਤੀਵ
ਦੇਸ਼(ਅੰਤਿਹ ਕਰਣ, ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਵੁੱਲਤ ਹੋਵੇ । 'ਸੈਂਤੀਵੀਂ—ਬਾਗ਼ ਦੀਆਂ ਵੇਲਾਂ (ਤੇ ਬਿੱਖ ਜੋ)
ਅਫਲ ਹਨ ਫਲ ਪੈਣ (ਤੇ ਜੋ) ਫਲ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਓਹ ਬਹੁਤਾ (ਫਲਨ) । [ਵਹਿ=ਉਹ । ਸੇਸ਼=
ਬਹੁਤਾ । ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਨੇ ਕਿਸੇਸ਼ ਨੂੰ ਹੀ ਵਹਿਸੇਸ਼ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ] ।
'ਅਠਤੀਵੀਂ—ਨਵੇਂ ਘਰ ਅੰਭ ਵੇਲੇ (ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ ਕਿ ਜੋ) ਮਨਮੁਖ ਹੋਕੇ (ਮੇਰੇ) ਸਾਹਮਣੇ
ਉਠੇ ਸੋ ਸਨਮੁਖ ਹੋਕੇ ਅਰਥਾਤ ਮੇਰੇ ਅਨਕੂਲ ਹੋਕੇ ਮੇਰੇ ਅਗੇ ਬੁਕ ਜਾਵੇ । 'ਉਠਤਾਲੀਵੀਂ—
(ਅਰਦਾਸ ਨਵੇਂ ਘਰ ਵਿਚ) ਪ੍ਰਵੇਸ਼ (ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਕਰੋ ਕਿ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਚਲ ਹੋਵੇ
ਤੇ (ਘਰ ਵਿਚ) ਵਸਤੂਆਂ ਬਹੁਤ ਹੋਣ [ਸੰ: , ਅਸੰਭਾਰ=ਬਹੁਤ] । 'ਚਾਲੀਸਵੀਂ—(ਅਰਦਾਸ)
ਖੇਤੀ ਪਰਬਾਇ (ਕਰੋ ਜਦੋਂ ਬੀਜੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ ਕਿ ਹੇ ਗੁਰੇ ਧਰਤੀ) ਮਾਤਾ ਪਾਸ (ਬੀਜ)
ਅਮਾਨਤ ਧਰਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਸੁਖੈਨ ਵਾਧਾ ਹੋਵੇ । [ਫਾ: , ਆਸਾਨ=ਸੋਖਾ] । 'ਇਕਤਾਲੀਵੀਂ—
(ਖੂਹ ਦੇ ਜਲ ਦੀ ਅਟੱਟਤਾ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਖੂਹ ਲਾਉਣ ਵੇਲੇ ਕਰੋ) ਹੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਵਿਚ ਪੂਰਨ
ਗੁਰੂ (ਮੇਰਾ) ਖੂਹ ਅਖੰਡ (ਜਲ ਵਾਲਾ) ਹੋਵੇ । 'ਬਿਤਾਲੀ—(ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਬੋਹਲ) ਵੰਡੇ (ਤਾਂ
ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ) ਹੇ ਸਭ ਸਿੱਧੀਆਂ ਦੇ ਦਾਤਾ ਗੁਰੂ ਜੀ (ਮੇਰੀ) ਰਿਧਿ ਵਧੇ । ਭਾਵ ਵੈਰੀ ਬਰਕਤ
ਪਵੇ ।

*ਪਾ:—ਚੌਤੀਸ ।

†ਪਾ:—ਅਟਲ ।

ਟੇਕ ਰਾਖ । ਦਿਖਾਵੈ ਸਿਦਕ ਸਾਖ^੧ ॥ ੪੩ ॥ ਚੌਤਾਲੀ । ਗੁਪਤਿ ਕਾਮ ।
ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਫਲ ਜਾਨ^੨ ॥੪੪॥ ਪੈਂਤਾਲੀ । ਬਾਹਰ ਈਤ ਊਤ ਧਾਵੈ ।
ਜਾਹਰ ਪ੍ਰਦੇਸ ਜਾਵੈ^੩ ॥ ੪੫ ॥ ਛਿਆਲਵੀਂ । ਘਰ ਫੂਟ ਮੈਂ । ਘਰ ਸਭਿ
ਬਿਹਾਲ । ਭਗਤ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ^੪ ॥੪੬॥ ਸੈਂਤਾਲੀ । ਖਜਾਨੇ ਆਕਰਖ ਟੇਕ ।
ਰਾਖਾ ਤੂੰਹੀ ਏਕ^੫ ॥੪੭॥ ਅਠਤਾਲੀ । ਰੋਗੁ ਜੁਰੇ । ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਾਂਤ।ਸਿਖ
ਕੇ ਅਨਾਗਤ^੬ ॥੪੮॥ 'ਉਣੀਜਾ । ਮਿਲੇ ਵਿਛੁੜੇ ਕੇ । ਆਵੈ ਗੁਰ ਜਾਲਮ।

^੧ਤਿਤਾਲੀਵੀਂ—(ਜੇ ਵਿਹਾਰੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ ਕਿ) ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੇ ਮੇਰੀ ਸਾਖ (ਵਿਹਾਰਕ ਅਬਰੋ ਦੀ ਟੇਕ ਰਖ ਦਿਖਾਉਣੀ (ਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਮੈਨੂੰ) ਸਿਦਕ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ । (ਅ) ਸਾਖ (ਉਗਾਹੀ ਭਰਨ ਵੇਲੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ) ਕਿ ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੇ ਮੇਰੇ ਸਿਦਕ ਦੀ ਟੇਕ ਰੱਖ ਦਿਖਾਓ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਗਾਹੀ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਸਚ ਤੋਂ ਨਾਂ ਬਿੜਕਾਂ । ^੨ਚੌਤਾਲੀਵੀਂ—(ਕੋਈ) ਗੁਪਤ ਕੰਮ (ਆ ਪਵੇ ਤਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ) ਹੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਮੇਰੇ ਕੰਮ ਸਫਲੇ ਹੋ ਜਾਣ । (ਅ) ਮੇਰੇ ਗੁਪਤ ਕੰਮ ਜੇ ਹੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ! ਤੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ ਸਫਲ ਹੋਣ । ^੩ਪੈਂਤਾਲੀਵੀਂ—(ਘਰੋਂ) ਬਾਹਰ ਇਧਰ ਉਧਰ ਕਿਤੇ ਸਹਿਸੁਭਾ ਜਾਣਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਪ੍ਰਦੇਸ ਨੂੰ ਖੁਲਮਖੁਲਾ ਜਾਣਾ ਪਵੇ (ਤਾਂ ਬੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ) । (ਅ) ਜਾਹਰ ਤੋਂ ਇਹ ਮੁਰਾਦ ਬੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਗਟਤਾਈ ਹੋਵੇ ਭਾਵ ਪਰਦੇਸ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਮਿਲੇ । ^੪ਛਿਆਲੀਵੀਂ—ਘਰ ਵਿਚ ਫੂਟ ਪਰਥਾਇ (ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ) (ਕਿ ਹੇ ਦਾਤਾ !) ਸਾਰਾ ਘਰ ਬੇਹਾਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਭਗਤ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ਹੋ (ਸੇਵਕ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੋ) । (ਅ) ਭਗਤ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ਕਰੋ । ^੫ਸੈਂਤਾਲੀਵੀਂ—ਖਜਾਨਾ (ਆਕਰਖ=) ਕੱਢਣ ਲਗਿਆਂ ਤੇ ਟਿਕਾਓ (ਰੱਖਣ) ਲਗਿਆਂ (ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ ਹੇ ਸਤਿਗੁਰ) ਤੂੰਹੋਂ ਇਕੋ ਹੀ ਰਾਖਾ ਹੈਂ । [ਆਕਰਖ=ਖਿੱਚਣਾ, ਕੱਢਣਾ । ਟੇਕ=ਟਿਕਾਉਣਾ] । (ਅ) ਪਾਠਾਂਤ—ਖਜਾਨੇ ਆਂਕ ਰਖ ਟੇਕ=ਖਜਾਨੇ ਗਿਣਕੇ ਰੱਖਣ ਲਗਿਆਂ (ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ) ਇਕ (ਤੋਰੀ) ਟੇਕ ਹੈ ਤੂੰਹੋਂ ਰਾਖਾ ਹੈਂ । ^੬ਅਠਤਾਲੀਵੀਂ—ਜਦ ਵਬਾ ਪੈ ਜਾਵੇ (ਤਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ ਹੇ ਗੁਰੇ) ਸਿੱਖ ਪਾਸ ਇਹ ਨਾ ਅੱਪੜੇ (ਤੇ ਚੁਫੇਰਿਓਂ ਇਹ) ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਵੇ [ਰੋਗ ਜੁੜੇ=ਰੋਗ ਜੁੜ ਕੇ ਆਵੇ ਭਾਵ ਵਬਾ ਪਵੇ । ਅਨਾਗਤ=ਅਣ+ਆਗਤ=ਭਾਵ ਹੈ ਨਾ ਆਵੇ] । 'ਉਣੀਜਵੀਂ—(ਇਹ ਗਲ) ਸਾਰਾ ਜਹਾਨ ਜਾਣਦਾ ਹੈ (ਕਿ ਆਪ ਵਿਛੁੜਿਆਂ ਨੂੰ ਮੇਲਦੇ ਹੋ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ ਕਿ) ਜਾਲਮ (ਦੇ ਜੁਲਮ ਨਾਲ) ਵਿਛੁੜਿਆ (ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ਮੁੜ ਘਰ) ਆਵੇ (ਤੇ ਮੈਨੂੰ) (ਮਿਲੇ । ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਕੈਦ ਪਿਆਂ ਸੱਜਣਾਂ ਦੀ ਬੰਦ ਖਲਾਸੀ ਲਈ ਹੈ) । (ਅ) ਪਰ ਸੁਧ ਪਾਠ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਆਵੈ ਘਰ ਬਾਲਮ=ਅਰਥ—ਵਿਛੁੜੇ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ (ਹੇ ਗੁਰੇ) ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ਘਰ ਆਵੇ ਸਾਰਾ ਜਹਾਨ ਜਾਣਦਾ ਹੈ (ਕਿ ਵਿਛੁੜਿਆਂ ਮੇਲੇ ਪ੍ਰਭੂ) ਅਥਵਾ ਤੂੰ ਸਾਰੇ ਜਗ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ ਤੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ । (ੲ) ਜਦੋਂ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਵਿਛੁੜੇ ਤਦ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ ਕਿ ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੇ (ਜਾਲਮ=) ਡਾਢਾ ਵਿਛੋੜਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਸਾਰਾ ਆਲਮ ਜਾਣਦਾ ਹੈ (ਉਸ ਵਿਖੇ ਸਹਾਈ ਹੋਣਾ) ।

ਜਾਨੈ ਸਭਿ ਆਲਮ ॥ ੪੯ ॥ ਪੰਚਾਸ। ਸ਼ਾਦੀ ਕੀ। ਖੁਲਾ ਗੁਰ ਦਰਬਾਰ।
 ਇੱਛਾ ਬਿਹਾਰ^੧ ॥੫੦॥ ਇਕ ਪੰਚਾਸ। ਬਾਜ ਸੰਗ। ਗੁਰ ਬਖਸ਼ੀ ਅਸੰਗ^੨
 ॥ ੫੧ ॥ ਬਵੰਜਾ। ਗੁਰ ਦੀਨਾ ਗਣੇਸ਼। ਸੁਫਲਾ ਕਾਮ ਮਾਨੈ ਆਵੇਸ਼^੩ ॥
 ੫੨॥ ਤ੍ਰਿਪੰਜਾ। ਚਿਤ ਬੰਭਣ ਮੈਂ। ਦਰੀਆਉ ਬੰਭ ਪ੍ਰਵਾਹੁ। ਮਨ ਅਸਾਹੁ^੪ ॥
 ੫੩ ॥ ਚੁਰੰਜਾ। ਅਸੁਨੀ ਕੁਮਾਰ। ਹਿਰਦਾ ਸੁਖ ਸਾਰ^੫ ॥ ੫੪ ॥
 ਪਚਵੰਜਾ। ਬਿਆਹ ਕੀ ਕ੍ਰਿਤ ਮੈਂ। ਆਰੰਭ ਤਵ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਸਿੱਖ ਕੇ ਨਿਹਾਲ^੬ ॥
 ੫੫ ॥ ਛਿਪੰਜਾ। ਬੰਧਨ ਮੈਂ। ਅੰਧਾ ਹੁਆ ਵਿਰੋਧ। ਸਿੱਖ ਕੇ, ਸੋਧ^੭ ॥

^੧ਪੰਜਾਹਵੀਂ—ਵਿਵਾਹ ਦੀ (ਅਰਦਾਸ, ਅਰਥਾਤ) ਵਿਵਾਹ (ਰਚਾਉਣ) ਦੀ ਆਗਿਆ ਸਤਿ-
 ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਲੈਣ ਵੇਲੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ ਹੋ ਗੁਰੇ ਆਪਦੀ) ਇੱਛਾ (ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਵਾਹ ਦਾ)
 ਵਿਹਾਰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਹੋਵੇ। ਮੁਰਾਦ ਗੁਰੂ ਮਿਰਯਾਦਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਆਹ
 ਹੋਵੇ। ^੨ਇਕਵੰਜਵੀਂ—(ਘੋੜੇ ਲੈਣ ਵੇਲੇ ਦੀ ਅਰਦਾਸ) ਗੁਰੇ ਐਸਾ ਸੰਗੀ ਘੋੜਾ ਬਖਸ਼ੇ ਕਿ
 ਅਟਕ ਫਟਕ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਵੇ [ਅ+ਸੰਗ=ਸੰਗੇ ਨਾ, ਭਾਵ ਅੜੀ ਨਾ ਕਰੇ]। (ਅ) ਹੋ ਗੁਰੇ
 ਸੰਗ ਬਾਜੀ (ਸੰਗੀ ਤਾਕਤ ਐਸੀ) ਬਖਸ਼ੇ ਕਿ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮਦਦ ਦੇ (ਫਤੇ ਹੋਵੇ)।
^੩ਬਵੰਜਵੀਂ—(ਹਾਥੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ ਹੋ) ਗੁਰੇ ਆਪ ਨੇ ਹਾਥੀ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ,
 (ਇਸ ਪਰ ਚੜ੍ਹਕੇ ਜਿਸ) ਕੰਮ (ਜਾਵਾਂ) ਸੁਫਲਾ ਹੋਵੇ (ਤੇ ਇਹ ਹਾਥੀ) ਸੇਰਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨੇ !
 ਅਥਵਾ ਲੋਕੀ ਮੈਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਕਰਨ। [ਗਣੇਸ਼=ਗਣੇਸ਼ ਦਾ ਸਿਰ ਹਾਥੀ ਦਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ
 ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਏਲੇ ਵਿਚ ਗਣੇਸ਼ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਆਵੇਸ਼=ਹੁਕਮ, ਨਮਸਕਾਰ]।
^੪ਤ੍ਰਿਵੰਜਵੀਂ—(ਖਿੰਡੇ ਚਿਤ ਏਕਾਗਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅਰਦਾਸ। ਹੋ ਗੁਰੇ) ਮਨ ਦਰਿਆਉ ਦੇ
 ਪਰਵਾਹ (ਵਾਂਗੂੰ) ਵੇਗਵਾਨ ਹੈ (ਇਸ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ) ਬੰਧੇ [ਅਸਾਹੁ=ਜੇ ਸਾਹ ਨ ਲਏ ਭਾਵ
 ਇਕਤਾਰ ਟੁਰਿਆ ਜਾਵੇ, ਵੇਰਵਾਨ। (ਅ) ਅਸਾਧਯ। (ੲ) ਅਸਾ+ਹ=ਅਸਾਭਾ। ਯਥਾ
 'ਅਉਗਣ ਸਭਿ ਅਸਾਹ']। ^੫ਚੁਰੰਜਵੀਂ—(ਘੋੜੀ ਦਾ ਵਛੇਰਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ ਹੋ ਗੁਰੇ)
 ਵਛੇਰਾ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਚੇਗਾ ਸੁਖਦਾਈ ਹੋਵੇ। [ਸਿੰ, ਅਸੁਨੀ ਕੁਮਾਰ। ਅਸੁਨੀ=ਘੋੜੀ ਦੇ (ਕੁਮਾਰ=)
 ਪੁੱਤ੍ਰ। 'ਸੰਗਯ' ਸੂਰਜ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਸੀ, ਜੋ ਘੋੜੀ ਬਣ ਗਈ ਸੀ ਇਸ ਤੋਂ ਫੰਮੇ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਨਾਮ
 ਅਸੁਨੀ ਕੁਮਾਰ ਹੈ (ਦੇਏ:-ਨਿਰੁਕੁ ਦੈਵਤ ਕਾਂਡ); ਇਸ ਕਰਕੇ ਖਾਲਸਈ ਬੋਲੇ ਵਿਚ ਵਛੇਰੇ
 ਨੂੰ ਅਸੁਨੀ ਕੁਮਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ]। ^੬ਪਚਵੰਜਵੀਂ—ਵਿਆਹ ਰਚਾਉਣ ਵੇਲੇ (ਦੀ ਅਰਦਾਸ)
 ਹੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ (ਰੁਹੇ) ਤੇਰਾ (ਕਰਾਇਆ) ਕਾਰਜ ਅਰੰਭ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਹਾਂ (ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ
 ਕਰਨਾ)। ^੭ਛਿਵੰਜਵੀਂ—ਬੰਧਨ (ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਅਰਦਾਸ:-ਹੋ ਗੁਰੇ) ਵਿਰੋਧੀ ਨੇ (ਬਲ
 ਆਦਿ ਮਦ ਵਿਚ) ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੋਕੇ (ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਬੰਧਨ ਪਾਏ ਹਨ) ਆਪ ਉਧਾਰ ਕਰੇ। ਅਥਵਾ ਸਿੱਖ
 ਨੂੰ ਢੁੰਡ ਕੇ ਆਪ ਲੈ ਆਓ [ਸੋਧਣਾ=ਢੁੰਡਣਾ]। (ਅ) ਦੁਸ਼ਮਨ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਣ ਲਈ ਅਰਦਾਸ-
 (ਹੋ ਗੁਰੇ) ਵਿਰੋਧੀ ਅੰਨ੍ਹਾਂ ਹੋਕੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ (ਦੁਖ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸੋਧੋ)। [ਖਾਲਸੇ ਦਾ
 ਬੋਲਾ ਹੈ ਸੋਧੋ=ਠੀਕ ਕਰੋ]।

੫੬ ॥ ਸਤਵੰਜਾ । ਮੋਹਨੀ ਮੈਂ । ਵੇਖਤਿ ਖੁਸ਼ਾਲ । ਸਿੱਖ ਕਾਰਜ ਸੰਭਾਲ^੧
 ॥੫੭॥ ਅਠਵੰਜਾ । ਕੀਰਤਨ ਕੀ । ਗੁਰੋਂ ਕਾ ਉਚਾਰ । ਨਾਮ ਫਲ ਸੁਣ ਹੋ
 ਉਧਾਰ^੨ ॥੫੮॥ ਉਣਾਹਠ । ਬਿਘਨ ਹਟਾਵਨ ਮੈਂ । ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘ ਉਮੰਡ।
 ਬਿਰੋਧੀ ਰੁਕੈ ਬਿਹੰਡ^੩ ॥੫੯॥ ਸਾਠਮੀ । ਸਾਧ ਮਿਲਿਨਿ ਮੈਂ । ਮਨ ਹੋਵੈ ਅਧੀਨ।
 ਸਾਧ ਮਿਲੈ ਫਲ ਪੀਨ^੪ ॥੬੦॥ ਚੰਗਾ ॥ ਸਾਠ ਅਰਦਾਸਾ ਮੰਗਲੀ ਦੀਨ
 ਬਿਸ਼ੇਭਰ ਸਿੱਖ । ਤੋਹਿ ਭਾਵ ਜੈਸੇ ਫਲਸੈ ਐਸਾ ਸਿੱਖ ਨ ਵਿੱਖ^੫ ॥ ੬੧ ॥
 †ਇਕਾਹਠਮੀ । ਮਨ ਸਾਲ ਹੋਇ ਮੇਰ । ਤੁਮ ਰਾਖੋ ਜਗ ਝੇਰੁ^੬ ॥ ੬੨ ॥
 ਬਾਹਠੀ । ਗੁਰ ਪਗ ਬਿਸ਼ਾਮਾਠਹਿਰੇ ਮਨ ਧਿਆਨ^੭ ॥੬੩॥ ਤੋਹਠੀ । ਤਰਣ
 ਕੀ ਤਰਣਾਇ। ਸਤਿਗੁਰ ਸਹਾਇ^੮ ॥੬੪॥ ਚੌਸਠੀ । ਚਾਕਰ ਧਾਰਣੈ । ਮਨ
^੧ਸਤਵੰਜਵੀਂ—(ਜਿਸ ਗੋਚਰਾ ਕੰਮ ਹੋਵੇ ਉਸਨੂੰ ਅਪਣੇ ਤੋ) ਮੋਹਿਤ ਕਰ ਲੈਣ ਨਮਿੱਤ (ਇਉਂ
 ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ:—ਹੋ ਗੁਰੋ(ਉਹ) ਦੇਖਦਾ ਹੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹੋ ਜਾਵੇ (ਤੇ ਤੋਹੇ)ਸਿੱਖ ਦਾ ਕਾਰਜ ਸੰਭਾਰ
 ਦੇਵੇ । ^੨ਅਠਵੰਜਵੀਂ—(ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਲਗਿਆਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ:—) (ਹੋ ਗੁਰੋ) ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ
 ਸੁਣਨ ਦਾ ਫਲ ਲੱਗੇ ਨਾਮ (ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ਤੇ) ਉੱਧਾਰ ਅਰਥਾਤ ਨਿਸਤਾਰਾ ਹੋਵੇ [ਗੁਰੋਂ ਕਾ
 ਉਚਾਰ=ਉਹ ਜੋ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ, ਭਾਵ ਗੁਰਬਾਣੀ] । ^੩ਉਣਾਹਠਵੀਂ—(ਵਿਘਨਾਂ ਦੇ
 ਦੂਰ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ:—ਕਿ ਹੋ ਗੁਰੋ) ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘ ਉਮੰਡ ਕੇ ਪੋਣ (ਐਉਂ ਕਿ
 ਮੇਰਾ) ਵਿਰੋਧੀ ਮੇਰਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੁਕ ਜਾਵੇ । (ਅ) ਵਿਰੋਧੀ ਰੁਕਜਾਣ (ਤੇ ਵਿਘਨ) ਨਾਸ਼
 ਹੋ ਜਾਣ । ^੪ਸੱਠਵੀਂ—ਸਾਧੂ ਦੇ ਮਿਲਨ ਲਈ (ਅਰਦਾਸ, ਹੋ ਗੁਰੋ ਮੇਰਾ) ਮਨ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਵਾਲਾ
 ਹੋਵੇ, ਸਾਧੂ ਮਿਲੇ, ਤੇ ਪੂਰਨ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ । ਇਹ ਰੋਜ਼ ਅਰਦਾਸੇ ਵਿੱਚ ਕਹੀਦਾ ਹੈ:—
 ਗੁਰਮੁਖ ਦਾ ਮੇਲ ਸਾਧ ਦਾ ਸੰਗ ਸੋਈ ਪਿਆਰੇ ਮੇਲੀਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਿਲਿਆਂ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਚਿੱਤ
 ਆਵੇ । ^੫ਸੱਠ ਮੰਗਲਮਈ ਅਰਦਾਸਾਂ ਹੋ ਬਿਸ਼ੇਭਰ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਵੇਖੀਆਂ ਹਨ ਜੈਸਾ ਤੇਰਾ ਪ੍ਰੇਮ
 ਫਲਿਆ ਹੈ ਐਸਾ ਸਿੱਖ (ਦੱਖਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਹੋਰ) ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ । ਅਥਵਾ ਜੈਸਾ ਤੇਰਾ ਪ੍ਰੇਮ
 ਫਲਿਆ ਹੈ (ਸਿੱਖਨ ਦਿਖ) ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ । ^੬ਇਕਾਹਠਵੀਂ—(ਜਗਤ
 ਦੇ ਬਗੜਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚਨ ਲਈ ਅਰਦਾਸ:—ਹੋ ਗੁਰੋ) ਮੇਰਾ ਮਨ (ਆਪ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ)
 ਸਿੱਧਾ ਰਹੇ (ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ) ਜਗਤ ਦੇ ਬਗੜਿਆਂ ਤੋਂ ਰੱਖ ਲਵੋ । ^੭ਬਾਹਠਵੀਂ—(ਗੁਰ ਚਰਨਾਂ ਦੇ
 ਧਿਆਨ ਸਿੱਧੀ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਹੋ ਗੁਰੋ ਮੇਰਾ ਮਨ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਟਿਕ-ਕੇ
 ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਪਾਵੇ [ਸੰਸ: , ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ=ਅਰਾਮ, ਸੁਖ] । ^੮ਤੋਹਠਵੀਂ—ਜੁਆਨ ਦੀ ਜੁਆਨੀ (ਨੂੰ
 ਭੁੱਲਾਂ ਤੋਂ ਰੱਖਣ ਲਈ ਅਰਦਾਸ:—ਹੋ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਪ (ਸੁਦਾ) ਸਹਾਈ ਰਹੋ, ਭਾਵ ਕੁਕਰਮ
 ਤੋਂ ਬਚਾਓ । ^੯ਚਉਠਵੀਂ—(ਨੌਕਰੀ ਸੰਬੰਧੀ ਅਰਦਾਸ:—) ਨੌਕਰ ਰੱਖਣ ਵੇਲੇ ਕਹੋ:—ਹੋ ਗੁਰੋ
 ਮੇਰਾ ਮਨ ਮੋਮਵਤ (ਨਰਮ ਹੋਵੇ) ਭਾਵ ਮੈਥੋਂ ਨੌਕਰ ਤੇ ਜੁਲਮ ਨਾ ਹੋਵੇ । (ਅ) ਆਪ ਨੌਕਰੀ
 ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਦੀ (ਅਰਦਾਸ) (ਹੋ ਗੁਰੋ) ਮੇਰਾ ਮਨ ਮੋਮਵਤ (ਨਰਮ ਰਹੋ ਤੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਪੂਰਾ
 ਉਤਰਾਂ (ਕਦੇ ਕੱਸਾ ਨਾ ਨਿਕਲਾਂ)ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਾਲਕ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿੱਚ ਟੁਰਾਂ ।

*ਪਾ:—ਅਧਾਰ।

†ਇਥੋਂ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੭੭ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਚੱਲੀ ਹੈ ।

ਮੈਣਾ ਪੂਰਾ ਦਿਨ ਰੈਣਾ ॥੬੫॥ ਪੈਂ ਸਠੀ ॥ ਅਮਾਨ ਸਚਾਇ ਸਤਿਗੁਰ ਸਹਾਇ ॥
 ੬੬ ॥ ਛੈ ਸਠੀ ॥ ਅਮਲ ਸੁਖਦਾਇ ਤਨ ਸੁਖ ਛਾਇ ॥੬੭॥ ਸਤਾਹਠੀ ॥ ਮੇਠਰ ॥
 ਗੁਰੂ ਕਰੇ ਸੇਠਰ ॥੬੮॥ ਅਠਾਹਠੀ ॥ ਮੋਦੀ ਖਾਨੇ * ਮੈਂ ॥ ਮੁਲਕ ਮਾਲਕ ਸੁਖ

੧ ਪਹਿਠਵੀਂ—(ਅਮਾਨਤ ਰੱਖਣ ਦੀ ਅਰਦਾਸ) ਹੈ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ! ਅਪਣੀ ਸਹਾਯਤਾ ਨਾਲ
 ਅਮਾਨਤ (ਦੱਖਣ) ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਸਚਿਆਰ ਦੱਖਣਾ । ੨ ਛਿਆਹਠਵੀਂ—(ਸੁਭ ਅਮਲਾਂ ਲਈ
 ਅਰਦਾਸ:—ਹੇ ਗੁਰੋ) ਐਸੇ ਸੁਖਦਾਈ ਕੰਮ ਕਰਵਾਓ ਕਿ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਸੁਖ ਛਾਇਆ ਰਹੇ
 [ਅਮਲ, ਅਮਲ=ਕੰਮ] । (ਅ) (ਹੇ ਗੁਰੋ) ਐਸਾ ਸੁਖਦਾਈ ਅਮਲ (ਨਸ਼ਾ) ਲਗਾਓ ਕਿ ਸਰੀਰ
 ਵਿਚ ਸੁਖ ਛਾਇਆ ਰਹੇ । ਭਾਵ ‘ਨਾਮ ਅਮਲ’ ਤੋਂ ਹੈ । ਯਥਾ ‘ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਅਮਲ ਹਰਿ
 ਲਾਇ’ ਪੁਨ: ‘ਰਾਮ ਰਸਾਇਣਿ ਜੋ ਰਤੇ ਨਾਨਕ ਸਚ ਅਮਲੀ ।’ (ੲ) ਸੁੱਖੇ ਆਦਿਕ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ
 ਐਉਂ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਮਲ ਐਸਾ ਸੁਖਦਾਈ ਹੋਵੇ ਤੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਸੁਖ ਛਾਵੇ । ਪਰ ਨਾਮ
 ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਅਮਲ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਜੋ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਨਾ ਕਰੇ ਤੇ ਨਿਰੋਲ ਸੁਖਦਾਈ ਹੋਵੇ ।
 ੩ ਸਤਾਹਠਵੀਂ—(ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਅਮੀਰ ਬਣਨ ਲਈ ਅਰਦਾਸ:—ਹੇ ਗੁਰੋ । ਮੈਂ) ਗੁਰੂ ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ
 ਅਮੀਰ ਬਣਾਓ । [ਮੇਠਰ=ਹਾਥੀਆਂ ਦਾ ਘਾਹੀ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਸੇਠਰ=ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ, ਧਨੀ, ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ] ।
 (ਅ) ਗੁਰੂ ਸਾਦੇ ਕਮਾਦਾਂ ਨੂੰ ਮਿੱਠਿਆਂ ਕਰ ਦੇਵੇ । ੪ ਅਠਾਹਠਵੀਂ—ਮੋਦੀ ਖਾਨੇ ਦਾ (ਕਾਰਦਾਰ
 ਬਣਨ ਵੇਲੇ ਦੀ ਅਰਦਾਸ:—) ਮੁਲਕ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨਾਲ (ਮੇਰੇ) ਸੁਖ ਦੇ ਤਾਲਕ (ਸੰਬੰਧ) ਰਹਿਣਾ

* ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਵਿੱਚ ਸਿਰਨਾਮੇ ਪਹਿਲੇ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਪਹਿਲੇ
 ਹਨ ਕਿਤੇ ਪਿੱਛੇ । ਅੰਕ ੬੭ ਤੋਂ ੭੩ ਤੱਕ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੇ ਸਿਰਨਾਮੇ ਮਗਰੋਂ ਵਿੱਤੇ ਹਨ,
 ਪਰ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੇ ਏਏ ਬੀ ਪਹਿਲੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮੁਜਬ
 ਅਰਥ ਉੱਤੇ ਵਿੱਤੇ ਹਨ, ਪਰ ਸੋ ਸਾਖੀ ਮੁਜਬ ਅਰਥ ਵਧੇਰੇ ਢੁਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਐਉਂ ਲੱਗਦੇ
 ਹਨ:—ਮੇਠਰ, ਗੁਰੂ ਕਰੇ ਸੇਠਰ ਮੋਦੀ ਖਾਨੇ ਮੈ=ਕਿ ਮੈਂ (ਮੇਠਰ=) ਢਿੱਲਾ ਮੱਠਾ ਹਾਂ ਆਪ ਨੇ
 ਮੋਦੀ ਖਾਨਾ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ ਮੈਨੂੰ (ਸੇਠਰ=) ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੀ ਬਨਾਇਓ ਭਾਵ ਇਸ ਕੰਮਦੀ ਯੋਗਤਾ
 ਬਖਸ਼ੋ । (ਇਹ ਮੋਦੀ ਖਾਨੇ ਦੀ ਨੰਕਰੀ ਵੇਲੇ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ) ॥੬੭॥ ਮੁਲਕ ਮਾਲਕ ਸੁਖ ਕਾ
 ਤਾਲਕ ਦਿਵਾਨ ਪੈ=ਦਿਵਾਨਗੀ (ਮਿਲਨ ਵੇਲੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ) ਮੁਲਕ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨਾਲ ਮੇਰਾ
 ਸੁਖ ਦਾ ਤਾਲਕ ਨਿਭੇ ॥ ੬੮ ॥ ਸਿਦਕ ਸਾਬਤ ਭਾਵ ਆਗਤ ਧਿਆਨ ਮੈਂ=ਧਿਆਨ (ਵੇਲੇ
 ਅਰਦਾਸ) ਕਰੇ ਮੇਰਾ ਸਿਦਕ ਸਾਬਤ ਰਹੇ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ । [ਆਗਤ=ਆਵੇ] ॥੬੯॥
 ਅਗਨ ਸੁਰ ਵਪੁ ਮੇਰਾ ਪੂਰ ਸਤਰਵੈਂ ਲੜਾਈ ਮੈਂ=ਸਤਰਵੀਂ ਅਰਦਾਸ ਲੜਾਈ ਵੇਲੇ ਕਰੇ
 ਕਿ ਅਗਨੀ ਤੇ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ ਤੇਜ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਭਰ ਜਾਵੇ ॥ ੭੦ ॥ ਸੁਖ ਸਾਠ ਦਿਨ
 ਦੇਨ ਆਠ ਨਿਤ ਮੈਂ=ਹਰ ਦੋਜ ਦੀ (ਅਰਦਾਸ ਇਹ ਹੋਵੇ ਕਿ ਹੇ ਗੁਰੋ ਮੇਰੇ) ਦਿਨ ਰੋਨ ਆਂਠੇ
 ਪਹਿਰ ਸੁਖ ਨਾਲ ਬੀਤਣ ॥੭੧॥ ਪਾਲਕੀ ਪਾਲ ਸਿੱਖ ਸਦਾ ਸੁਖਾਲ=(ਹੇ ਗੁਰੋ) ਪਾਲਕੀ
 ਕਿ ਸੁਖਪਾਲ ਵਿਚ (ਚੜ੍ਹਕੇ ਤੇਰਾ ਸਿੱਖ) ਸਦਾ ਸੁਖਾਲਾ ਰਹੇ ॥ ੭੨ ॥ ਪਾਪ ਪੋਲ ਤਰਕ ਤੇਲ
 ਪੀੜਨ ਮੈਂ=ਪੀੜਾ ਵੇਲੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ ਹੇ ਗੁਰੋ ਮੇਰੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਪੀੜ ਸੁਟੋ (ਤੇ ਸਿੱਖ) ਤੇਲ
 (ਆਦਿ ਵੇਲੇ) ਦੂਰ ਕਰੇ ॥ ੭੩ ॥

ਕਾ ਤਾਲਕ ॥੬੯॥ ਉਠੁੱਤੀ॥ ਦਿਵਾਨਮੈਂ॥ ਸਿਦਕ ਸਾਬਤ । ਭਾਵ ਆਗਤੀ॥
੭੦॥ ਸੱਤੀ॥ ਧਿਆਨਮੈਂ॥ ਅਗਨਿ ਸੂਰਾ ਵਪੁ ਮੇਰਾ ਪੂਰਾ॥ ੭੧॥ ਇਕੱਤੀ॥ ਲੜਾਈ
ਮੈਂ॥ ਸੁਖਸਾਠ*॥ ਦਿਨ ਰਾਤ ਆਠ ਦਿਨ ਮੈਂ ‡ ॥ ੭੨॥ ਬਹੱਤੀ । ਪਾਲਕੀ
ਪਾਲਾ ਸਿੱਖ ਸਦਾ ਸੁਖਾਲ° ॥ ੭੩॥ ਤਿਹੱਤੀ॥ ਪਾਪ ਪੇਲਾ ਤਰਕ ਤੇਲ, ਪੀੜਨ
ਮਹਿੰ° ॥ ੭੪॥ ਚੁਹੱਤੀ । ਬਰਨ ਕਾ ਆਗਮ । ਅਤੁਲ ਜਲ ਰਾਗਮ° ॥ ੭੫॥
ਪਛੱਤੀ । ਸਿਰ ਮੁਕਟ ਕੀ ਲਾਜ । ਬਿਰਦ ਤਵ ਸਾਜ' ॥ ੭੬॥ ਛਿਹੱਤੀ §

°ਉਨੁੱਤਰਵੀਂ—ਦੀਵਾਨ (ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਬਣਨ ਵੇਲੇ ਦੀ ਅਰਦਾਸ) (ਹੋ ਗੁਰੋ !
ਅੰਦਰੋਂ ਮੇਰਾ) ਸਿਦਕ ਸਾਬਤ ਰਹੇ ਤੇ (ਬਾਹਰੋਂ) ਮੇਰਾ ਭਾਵ ਤੇ ਆਦਰ (ਬਣੇ) [ਭਾਵ=ਭਾਉ,
ਸਤਿਕਾਰ । ਆਗਤ=ਆਗਤ ਭਾਗਤ, ਆਦਰ] । °ਸੱਤਰਵੀਂ—(ਧਿਆਨ ਜੋੜਨ ਸਮੇਂ ਦੀ ਅਰ-
ਦਾਸ ਹੋ ਗੁਰੋ) ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਅਗਨੀ ਤੇ ਸੂਰਜ (ਸਮ ਤੇਜ ਨਾਲ) ਭਰਪੂਰ ਕਰੋ । °ਇਕੱਤੀ
ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਜਾਣ ਵੇਲੇ (ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ) ਹੋ ਗੁਰੋ ਦਿਨ ਰਾਤ ਅੱਠੇ (ਪਹਿਰ) ਸੁਖ ਨਾਲ ਜੋੜੀ
ਰਖੋ । [ਸਾਠ=ਜੋੜਨਾ, ਦੇਖੋ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼] । °ਬਹੱਤਰਵੀਂ—(ਪਾਲਕੀ ਚੜ੍ਹਨ ਵੇਲੇ ਦੀ
ਅਰਦਾਸ:—ਹੋ ਗੁਰੋ) ਪਾਲਕੀ ਕਿ ਸੁਖਪਾਲ (ਵਿਚ ਤੇਰਾ ਸਿੱਖ) ਸਦਾ ਸੁਖਾਲਾ ਰਹੇ ।
°ਤਿਹੱਤਰਵੀਂ—ਗ੍ਰੇਹ ਪੀੜਾ ਵੇਖੋ (ਅਰਥਾਤ ਜਦ ਜਜੋਤਸ਼ੀ) ਕਹਿਣ ਕਿ ਤੁਸਾਡੀ ਪੀੜਾ ਅਨਿਸ਼੍ਰ
ਗ੍ਰੇਹ ਕਰਕੇ ਹੈ ਤਾਂ ਗ੍ਰਹਿ ਦੀ ਪੂਜਾ ਲਈ ਤੇਲ (ਮਾਂਹ ਆਦਿ ਦੇਣੇ) ਤਰਕ ਕਰੋ (ਤੇ ਅਰਦਾਸ
ਕਰੋ ਕਿ ਹੋ ਗੁਰੋ ਆਪ ਮੇਰੇ) ਅਨਿਸ਼੍ਰ ਗ੍ਰੇਹ ਨੂੰ ਟਾਲ ਦਿਓ । [ਪਾਪ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਪਾਪ ਗ੍ਰੇਹ ਈ
ਹੈ । ਪਾਪ ਗ੍ਰੇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਨਿਸ਼੍ਰ ਗ੍ਰੇਹ ਨੂੰ, ਕੁਰ ਗ੍ਰੇਹ ਨੂੰ । ਉਹ ਗ੍ਰੇਹ ਜਿਸ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ
ਦੁਖ ਪੀੜਾ ਆਈ ਮੰਨਦੇ ਹਨ । ਪੇਲ, ਪੇਲਨਾ=ਪੋਕੇਲਨਾ, ਦਬਾਉਣਾ, ਟਾਲਣਾ । ਤਰਕ=ਦੂਰ
ਕਰਨਾ, ਤਿਆਗਣਾ । ਪੀੜਨ=ਪੀੜਾ, ਭਾਵ ਗ੍ਰੇਹ ਪੀੜਾ] । °ਦੁਹੱਤਰਵੀਂ—(ਜਿਹੂੰ ਬਾਈਂ
ਦਰਯਾਵਾਂ ਦੇ ਚੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਸਿਲਾਬ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਸਿਲਾਬ ਨਾਲ ਖੇਤੀਆਂ ਫਸਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ,
ਉਥੋਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਜਦ ਰੁਤ ਆਵੇ ਤੇ ਪਾਣੀ ਨਾ ਚੜ੍ਹਨ ਤਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਹੋ ਗੁਰੋ) ਵਰੁਣ
(ਆਪ) ਆਵੇ, (ਸਾਡੀਆਂ) ਜੂਹਾਂ ਵਿਚ ਅਤੁੱਲ ਜਲ ਚੜ੍ਹੇ, [ਵਰੁਣ=ਪਾਣੀਆਂ ਦਾ ਦੇਉਤਾ:
ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਹੜ੍ਹ ਆਉਣ ਤੋਂ । ਰਾਗਮ ਫਾਰਸੀ ਪਦ ਹੈ, ਰਾਗ=ਸਬਜਾ ਜ਼ਾਰ, ਮਲਗੁਜ਼ਾਰ,
ਜੂਹ । ਰਾਗ + ਮ=ਜੂਹਾਂ ਵਿਚ] । °ਪੰਜੁੱਤਰਵੀਂ—(ਕੇਸਾਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ, ਹੋ ਗੁਰੋ)
ਸਿਰ (ਪਰ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਕੇਸਾਂ ਰੂਪੀ) ਮੁਕਟ ਦੀ ਲਾਜ ਆਪ ਨੂੰ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਬਿਰਦ (ਬਾਣੇ)
ਦੀ ਸਾਜਨਾ ਨਿਬਾਹ ਦਿਓ । (ਅ) ਮੁਕਟ ਦਾ ਅਰਥ ਪਗ ਤੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਗਦੀ ਨਸ਼ੀਨੀ ਵੇਲੇ
ਕਲਗੀ ਜਿਗਾ ਧਾਰਨ ਵੇਲੇ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਬੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ।

*ਪਾ:—ਸਾਰ ।

‡ਪਾ:—ਰੈਣ ।

‡ਪਾ:—ਨਿਤ ਮੇਂ ।

§ਏਥੇ ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ੭੫ ਅੰਗ ਹੈ ਤੇ ਅੱਗ ੭੬ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ । ਅੱਗੇ ਚਲਕੇ
੨੬ ਅਰਦਾਸਾਂ ਹੋਰ ਆਉਣਗੀਆਂ ਤੇ ਜੋੜ ੧੦੧ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਸੋ ਏਥੇ 'ਛਿਹੱਤੀ' ਪਦ ਗਲਤ
ਲਗਦਾ ਹੈ । ਬਾਕੀ ੨੬ ਅਰਦਾਸਾਂ ਦਾ ਅਰੰਭ ਅਗਲੇ ਅੰਸੁ ਦੇ ਅੰਕ ੧੯ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ

[ਬਾਕੀ ੨੬ ਅਰਦਾਸਾਂ ਪੌਣੇ ਓ ਹੋਣ]

ਦੇਹਗਾ ॥ ਸਿੱਖ ਸਖਾ, ਸੁਤ ਸਿੱਖ ਮਮ, ਸਿੱਖ ਹਮਾਰਾ ਧਮਾਨ। ਸੇਵੈ ਸਿਖ
 ਨਿਜ ਰੂਪ ਕੋ ਸਿੱਖ ਸੁਖਾਂ ਕੀ ਖਾਨ ॥੭੭॥ ਸੁਨੋ ਬਿਸੰਭਰ ਕੋਡੀਆਂ ਨਿੱਤ
 ਗੁਰੁ ਹਿਤ ਪਾਂਚਾਧਨ ਹੋਵੈ ਬਖਸ਼ਾ ਸਕਲ ਸੁਖ ਸੰਪਤਿ ਰਤਿ ਰਾਂਚ ॥੭੮॥
 ਮੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਜਾਨਿਕੈ ਨਰ ਨਾਰੀ ਹਿਯ ਰੇਤਿ। ਬਾਣੀ ਗੁਰ ਸੁਰਕੀ
 ਰਹਤਿ, ਰਹਿਨੀ ਰਹੈ ਸੁਰੇਤ ॥ ੭੯॥ *ਜਾਮ ਨਹਾਈਏ† ਨਾਮ ਧਿਆ-
 ਈਏ‡ ਘਰ ਕੀ ਕੀਜੈ ਕਾਰ। ਬੋੜਾ ਬੋਲ, ਸਾਚਾ ਰੋਲ, ਇਕ ਮਨ, ਸੰਕਟ
 ਹਾਰ ॥ ੮੦ ॥ ਮਨ ਕਾ ਮਾਰਨ ਸੁਗਮ ਹੈ ਤਨ ਕੋ ਬਾਂਧੋ ਆਦਿ। ਸੁੱਧ
 ਬਿਹਾਰੀ ਕਾਰ ਗੁਰ ਵੇਖ ਛੋਡੀਏ ਬਾਦ ॥ ੮੧ ॥ *ਮਾਲ ਲਾਲ ਅਰੁ ਸਾਲ

*ਸਿੱਖ ਹੀ ਸਖਾ ਹੈ, ਸਿੱਖ ਹੀ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੈ ਤੇ ਸਿੱਖ ਵਿਚ ਹੀ ਮੇਰਾ ਧਿਆਨ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤੇ
 ਸਿੱਖ ਹੀ ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਖਾਣ ਹੈ, ਜੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਸੇਵਦਾ ਹੈ (ਸੇ ਮੇਰੇ) ਨਿਜ ਰੂਪ ਨੂੰ ਸੇਉਂਦਾ ਹੈ। *ਹੇ
 ਬਿੰਡਰ ! ਮੁੱਠੇ (ਜੇ ਸਿੱਖ) ਪੰਜ ਕਉਡੀਆਂ ਰੋਜ਼ ਗੁਰਾਂ ਹਿਤ (ਦੱਖਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ) ਤਿਸਨੂੰ
 ਧਨ ਬਹੁਤਾ ਬਖਸ਼ੀਵੇਗਾ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਸੰਪਦਾ (ਉਸ ਨੂੰ) ਮਿਲਨਗੇ (ਤੇ ਉਹ ਗੁਰਾਂ ਦੀ) ਪ੍ਰੀਤੀ
 ਵਿਚ ਰਚਿਆ ਰਹੇਗਾ। (ਅ) ਮੁੱਖ ਸੰਪਦਾ ਵਿਚ ਰਚਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਬੀ (ਨਰ ਨਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮੇਰੀ
 ਸਿੱਖਿਆ) ਦਿਓ। *ਮੇਰੀ ਇਸ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਸਮਝਕੇ ਨਰ ਨਾਰੀਆਂ (ਸੱਭੇ) ਹਿਰਦੇ ਵਿਏ ਯਾਦ
 ਰੱਖੋ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ (ਗਾਵੋ), ਦੇਵਤਿਆਂ (ਵਰਗਾ) ਆਚਰਨ ਰੱਖੋ ਤੇ ਰਹਿਤ ਮਿਰਯਾਦਾ ਵਿਚ
 ਸੁਦੇਤ ਰਹੋ। *ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੀ ਨਹਾਈਏ, ਨਾਮ ਧਿਆਈਏ, ਤੇ (ਦਿਨੇ) ਘਰ ਦੀ ਕਾਰ
 ਕਰੀਏ, ਬੋੜਾ ਬੋਲੀਏ, ਸੱਚ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰੀਏ, ਮਨ ਨੂੰ ਟਿਕਾਉ ਵਿਚ ਰੱਖੀਏ (ਏਹ ਸਾਧਨ)
 ਸੰਕਟ ਹਰਨ ਹਾਰਾ ਹੈ। [ਰੋਲ=ਵੁਣਕੇ ਕੋਠੇ ਕਰੁਨਾ]। *ਮਨ ਦਾ ਮਾਰਨਾ ਸੌਖਾ ਹੈ (ਜੇ)
 ਪਹਿਲੋਂ ਤਨ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਲਵੋ, ਸੁੱਧ ਵਿਹਾਰ ਵਾਲੇ ਬਣੋ ਤੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਾਰ (ਦੇਵੋ), ਦੁਸ਼ਣ (ਛਾਂਟਣੇ
 ਤੇ) ਬਗੜੇ ਕਰਨੇ ਛੱਡ ਦੇਵੋ। (ਅ) ਮਾਰ ਨ ਸੁਗਮ=ਮਨ ਦਾ ਮਾਰਨਾ ਸੌਖਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। * (ਹਰ
 ਇਕ) ਸਿੱਖ ਦੀ ਇਹ ਮੰਗ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਗੁਰੇ ਮਾਲਾਂ, ਤੇ ਲਾਲਾਂ (ਜਵਾਹਰਾਤਾਂ) ਤੇ
 ਦੁਸ਼ਾਲਿਆਂ ਵਿਚ (ਰਹਿੰਦਿਆਂ) ਅਥਵਾ ਟੁੱਟੀ ਜੁੱਤੀ ਨਾਲ ਟੁਰਨਾ ਪਵੇ (ਹਰ ਹਾਲੇ) ਗੁਰੂ ਕਾ
 ਸਿਦਕ ਜਿਉਂ ਕਾ ਤਿਉਂ (ਮੇਰੇ) ਪਾਸ ਰਹੇ। [ਲਾਲ=ਜਵਾਹਰਾਤ। (ਅ) ਪੁੱਤ੍ਰ। ਸ਼ਾਲ=ਦੁਸ਼ਾਣੇ,
 (ਅ) ਘਰ। ਵਾ=ਅਥਵਾ। ਸ਼ਾਲ=ਖੱਲ, ਜੁੱਤੀ, (ਅ) ਉਠ, [ਫਾ:, ਸ਼ਾਲ=ਕਾਲਾ ਉਠ।]
 ਚਾਲ=ਜੇ ਚੱਲ ਚੁੱਕੀ ਹੋਵੇ ਡਾਵ ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ। ਚਾਲ=ਚੱਲਣਾ, ਪੈਦਲ ਟੁਰਨਾ]।

*ਪਾ:-ਗੁਰ ਕੀ। †ਪਾ:-ਨਹਾਈ। ‡ਪਾ:-ਧਿਆਈ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਟੁਕ ਦੀ ਵਯੀ]

ਹੈ। ਕਈ ਗਿਆਨੀ ੭੬ ਨੂੰ ਏਥੇ ਦਰੁਸਤ ਮੰਨਕੇ ਅੱਗੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ੨੫
 ਗਿਣਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅਗਲੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੨੭ ਵਿਚ ਆਏ ਪਦ 'ਛੋਬੀ' ਨੂੰ 'ਛਬੀ' ਪੜ੍ਹਕੇ ਫਬੀ ਯਾ
 ਨੂੰ ਦਰਤਾ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਛੰਦ ਦੀ ਚਾਲ ਇਥੇ ਪਾਠ 'ਛੋਬੀ' ਹੀ ਦਰੁਸਤ ਦੱਸਦੀ ਹੈ।

ਮੈਂ ਖਾਲ ਚਾਲ ਵਾਚਾਲ । ਸਿਦਕ ਗੁਰੂ ਕਾ ਐਨ ਫਿਗੁ ਇਹੀ ਸਿੱਖ ਕਾ
ਸਾਲਾ ॥੮੨॥ ਐਂਡਾ ਕੈਂਡਾ ਬੈਨੜਾ ਕੰਨੜਾ ਬੁਰਾ ਮਨਾਇ । ਵੇਮੁਖ ਇਨ
ਸਭਿ ਤੇ ਬਚਹੁ ਫੂਲ ਸਿਪਦਾ ਆਇ ॥ ੮੩ ॥ "ਨਾਰੀ ਕੀ ਮਾਨੈ ਨਹੀਂ
ਬਾਲ ਨ ਕਰਲਾ ਮੀਤ । ਡੋਲੈ ਨਹਿੰ ਮਨ ਜੁੱਧ ਮਹਿੰ ਨਿਰਦੁਖ ਕਰਨੀ
ਰੀਤ" ॥ ੮੪ ॥ ਸਿਖ ਕੀਆ ਤਬਿ ਹਰਿਗੁਪਾਲ ਚਰਨ ਪਾਹੁਲੀ ਦੇਯ ।
ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਨ ਵਾਕ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖ ਕਹੈ ਗਾ ਸ਼੍ਰੋਯ ॥੮੫*॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ
ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਅਰਦਾਸ ਭੇਦ' ਕਥਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰਦਸ਼ਮੇ ਅੰਸੂ ॥ ੧੪ ॥

੧੫. [ਅਰਦਾਸਾਂ-ਜਾਰੀ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਹਰਿਗੁਪਾਲ ਸਿਖ ਹੋਇ ਕਰਿ ਪਿਤਾ ਬਿਸ਼ੰਭਰਦਾਸ^੫ । ਹਾਥਜੋਰਿ
ਬੁਝਨ ਲਗਜੈ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਾਸ ॥੧॥† "ਜੇ ਨਹਿੰ ਸਿੱਖ ਬਹਾਲ ਹੁਇ,
ਇਸਦਾ ਪੁਜਾਯ ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਅੰਕ ਛੇ ਵਿਚ ਆ ਦੁਕਾ ਹੈ । ਆਕੜਿਆ ਹੋਇਆ
(ਹੀਕਾਰੀ), ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਗੱਪੀ, ਕੰਨਿਆਂ ਦਾ ਬੁਰਾ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ (ਮਾਰਨ ਯਾ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ
ਅਤੇ ਜੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ) ਬੇਮੁਖ ਹੋਵੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਤੋਂ ਬਚੇ (ਤੁਹਾਡੀ) ਸਿੱਪਦਾ ਪ੍ਰਫੁਲਤ ਹੋਇਗੀ ।
[ਐਂਡਾ=ਐਂਠ ਵਾਲਾ, ਆਕੜ ਵਾਲਾ । ਕੈਂਡਾ=ਕਠੋਰ, ਕੰਡੇ ਵਤ ਚੁਭਣ ਵਾਲਾ ।
ਬੈਨੜਾ=ਬਹੁਤਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ । ਬੈਂਡੜਾ=ਵੀਗਾ, ਹਰ ਗੱਲੇ ਪੁੱਠਾ ਪੈਣ ਵਾਲਾ । (ਅ) ਕੈਂਡਾ
ਬੈਨੜਾ=ਕਠੋਰ ਵਾਕ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ] । ਇਸਤੀ ਦੇ ਆਖੇ ਨਾ ਲੱਗੇ ਤੇ ਬਾਲ ਨੂੰ ਮਿੱਤ੍ਰ ਨਾ
ਬਨਾਵੇ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਫੂਲਾਵੇ ਨਾਂ ਤੇ ਕਰਨੀ ਦੀ ਰੀਤੀ ਨਿਰਦੁਖਣ ਰੱਖੇ । ਮੁਰਾਦ ਇਹ
ਹੈ ਕਿ ਅਖਣੀ ਬੁਝੀ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਰੱਖਕੇ ਇਸ:ੀ ਅੱਗੇ ਸੱਤ ਬਚਨੀਆਂ ਨਾਂ ਬਣੇ ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਬੱਚੇ
ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਧਾਰੇ ਕਿ ਵੱਡਾ ਹੋਕੇ ਨਿਭੇਗਾ । [ਕਰਨੀ ਦੀ ਰੀਤਿ=ਵਰਤੋਂ । ਬਾਲ=ਬੱਚਾ,
ਮੁਰਖ] । * (ਕਵ ਜੋਕਤੀ ਹੈ:--) ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਪਾਹੁਲ ਦੇਕੇ ਹਰਗੁਪਾਲ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਕੀਤਾ (ਕੋਲ ਬੈਠੇ)
ਸਿੱਖ ਪੂਰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਵਾਕ ਸੁਣਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ (ਇਹ ਹੁਣ) ਕਲਿਆਨ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਾ
[ਗਾ=ਗਿਆ, ਪਹੁੰਚਾ । ਸ਼੍ਰੋਯ=ਕਲਜਾਣ] (ਅ) (ਹੁਣ ਅਗਲੇ ਅੰਸੂ ਵਿਚ) ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ (ਜੋ)
ਵਾਕ ਸਿੱਖ ਦੀ ਕਲਜਾਣ ਬਾਬਤ ਆਖੇਗਾ ਸੋ ਸੁਣ:--। [ਕਹੇਗਾ ਸ਼੍ਰੋਯ=ਕਲਜਾਣ ਬਾਬਤ
ਕਹੇਗਾ] । † ਤੇ (ਉਸਦਾ) ਪਿਤਾ ਬਿਸ਼ੰਭਰ ਦਾਸ । ਏ ਜੇ ਸਿੱਖ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ (ਸਿੰਘ ਨਾ ਸਜ
ਸੱਕੇ) ਹੋਵੇ ਸਿਦਕੀ ਤੇ ਆਪ ਦਾ ਮੇਲ ਬੀ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ (ਜੇ ਚਰਨ ਪਾਹੁਲ ਲੈ ਲਵੇ) ਤਾਂ ਇਹ
ਖੇਲ (ਜੁਗਤ) ਦੱਸੋ ਕਿ ਸਿੱਖ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਪਾਹੁਲ ਕਿਵੇਂ ਲਵੇ ? ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਾਹੁਲ
ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੁਣ ਆਪ ਨੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਛਕਾਉਣ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ,
ਹੁਣ ਇਹ ਦੱਸੋ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਿਦਕੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਨ ਸਕੇ, ਆਪ ਪਾਸ ਪੁੱਜ
ਨਾ ਸਕੇ ਉਹ ਚਰਨ ਪਾਹੁਲ ਕੈਸੇ ਲਵੇ । [ਬਹਾਲ=ਪੂਰੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ, ਮਤਲਬ ਹੈ ਤਿਆਰ
ਬਰ ਤਿਆਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੰਘ] । * ਇਸ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ਅੱਡ ਅੱਡ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ
ਬਹੁਤੇ ਛੰਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਤੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ । ਪਰ ਏਥੇ ਅਸਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਠੀਕ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ।
† ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੀ ਇਹ ੭੮ ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ ।

ਹੁਵੈ ਨ ਸਿਦਕੀ ਮੇਲ। ਕੈਸੇ ਪਾਹੁਲ ਚਰਨ ਕੀ ਸਿੱਖ ਬਤਾਵਹੁ ਖੇਲ^੧ ?
 ॥੨॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲਿ ਸੁਨਾਇਓ^੨ ਸੁਨਹੁ ਬਿਸੰਭਰ ਰੀਤਿ। ਬਚ^੩ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ
 ਹੋਵਨਾ ਮੇ ਪਦ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰੀਤਿ^੪ ॥ ੩ ॥ ^੫ਦਸ ਅਵਤਾਰ ਗੁਰ ਏਕ ਸਮ
 ਜਨੈਂ ਜਾਨੈਂ ਜੋ ਮੇਰ। ਇਕਦਸਮੇ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਬਾਣੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹੋਰਿ^੬ ॥
 ੪ ॥ ਧੋਇ ਰੁਮਾਲ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋ ਪਾਹੁਲ ਲੇਵੈ ਦੇਇ^੭। ਸਿਦਕ ਸਮਾਲੈ^੮
 ਕਰਿ ਕੜਾਹ ਬਾਂਟੇ ਅਥਿਤੀ ਲੇਇ ॥ ੫ ॥ ਨਾਮ ਧਰੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹੇ ਤੁਕ
 ਗਿਆਰਵੇਂ ਮਾਨ^੯। ਪੱਤ ਸਿਰੇ ਅੱਖਰ ਧਰੇ ਪੁਨ ਪੁਨ ਧਰੇ ਸੁਜਾਨ^{੧੦} ॥ ੬ ॥
 'ਆਸ ਗੁਰੂ ਕੀ ਮੰਤ੍ਰ ਸਿਖ ਕਾਜ ਸੰਸਾਰੀ ਕੀਨ। ਬੋਲ ਗਰੀਬੀ ਸਿੱਖ ਕਰਿ
 ਕੰਨਯਾਂ ਦੇਇ ਮਸਕੀਨ^{੧੧} ॥ ੭ ॥ ਜਗ ਛੋਡੈ ਖੰਡੈ ਚਰਨ ਪਾਹੁਲ ਸਿੱਖਾਂ
 ਸਾਰ^{੧੨}। ਪਾਹੁਲ ਖੰਡੈ ਹੋਇ ਜਿਸ ਚਰਨਨ ਕੀ ਨਹਿ ਧਾਰ^{੧੩} ॥ ੮ ॥ ਚਰਨ
 ਪਾਹੁਲੀ ਖੰਡੈ, ਸਿਖ ਕਾ ਨਾਤਾ ਮਾਨ। ਜਹਾਂ ਨ ਹੋਵੈ ਤਹਿ ਕਰਹੁ ਵੈ ਤੋ
 ਆਪਨੀ ਸ਼ਾਨ^{੧੪} ॥ ੯ ॥ ਅਧਰ ਦਸਨ ਮਹਿ ਭੇਦ ਨਹਿ ਭੇਦ ਨ ਪਿਤ ਅਰ
^੧ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਯਾਜ ਪਿਛਲੇ ਸਫੇ ਦੇ ਅੰਕ ੬ ਵਿਚ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ। ^੨ਬਚਨਾਂ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖੋ ਤੇ ਮੇਰੇ
 ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀਤੀ ਰਖੋ। ^੩ਜੇ ਮੇਰੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਦਸਾਂ ਗੁਰ ਅਵਤਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਤੁੱਲ ਜਾਣਦੇ ਹਨ
 ਤਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਨੂੰ ਗਿਆਰਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜਾਣਨਾ^੪(ਅਦੀਖਜਤ)ਲਵੇ
 ਤੇ (ਦੀਖਜਤ) ਦੇਵੇ। ^੫(ਪਾਹੁਲ ਲੈਕੇ ਫਿਰ) ਭਰੋਸਾ ਸੰਭਾਲਕੇ ਰੱਖੋ। ^੬ਗੁਰਾਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰ
 (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ) ਦੀ ਕਹੀ ਤਕ ਤੋਂ (ਉਸ ਪਾਹੁਲ ਧਾਰੀ ਦਾ) ਨਾਮ ਧਰੋ। ^੭ਪੱਤ੍ਰੇ ਦੇ
 ਸਿਰੇ ਦੇ (ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪਹਿਲਾ) ਅੱਖਰ (ਲੈਕੇ) ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਨਾਮ ਰੱਖੋ ਸੁਜਾਨ (ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੱਖ)।
 ਪੁਨਾ ਪੁਨਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਜੇ ਬਹੁਤੇ ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਤਾਂ। ਜਾਂ ਇਹ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਅੱਖਰ ਲੈਕੇ ਫਿਰ
 ਬਹੁਤੇ ਨਾਮ ਉਸ ਅੱਖਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਗਿਣੇ ਜਾਣ (ਤੇ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਦੇ ਅਗਲੇ ਨਾਵਾਂ ਦੀ
 ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ) ਨਾਮ ਰੱਖੋ। ^੮ਗੁਰ, ਮੰਤ੍ਰ (ਦਾ ਧਾਰਣੀ) ਸਿੱਖ ਜਦ) ਸੰਸਾਰਿਕ ਕਾਰਜ
 ਕਰੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਆਸ ਤੇ ਕਰੇ ਭਾਵ ਗੁਰਮਤ ਕਰੇ। ਧੀ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਸਿੱਖ (ਸਹੀ) ਕਰਕੇ (ਚਾਹੇ)
 ਗ੍ਰੰਥ ਹੋਵੇ (ਤੇ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਬੀ ਦੇਕੇ) ਬਚਨ ਹਲੀਮੀ ਦਾ ਕਰੇ। ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਪਾਹੁਲੀ ਸਿੱਖ
 ਕੰਨਿਆਂ ਪਾਹੁਲੀ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਦੇਵੇ, ਅਸਿੱਖ ਨੂੰ ਨਾ ਦੇਵੇ, ਗ੍ਰੰਥੀ ਅਮੀਰੀ ਨਾ ਪਰਖੇ ਪਰ ਦੀਖਜਤ
 ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਖੇ ਤੇ ਹਲੀਮੀ ਵਿਚ ਵਰਤੇ। ^੯ਜਗਤ ਰੀਤੀਆਂ ਛੱਡਕੇ ਹੋ ਸਿੱਖਾ ਅੱਵਲ ਤਾਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ
 ਖੰਡੈ ਦੀ ਪਾਹੁਲ ਲੈ ਲਵੇ (ਨਹੀਂ ਤਾਂ) ਚਰਨ ਪਾਹੁਲ ਲਵੇ, (ਅ) ਜਗ ਛੋਡੈ=ਜਗਤ (ਦੇ ਸਾਕ
 ਅੰਗ) ਛੱਡੇ ਭਾਵ ਪਾਹੁਲ ਪਿੱਛੇ ਜੇ ਸਾਕ ਤਿਆਗਣੇ ਪੈਣ ਤਾਂ ਤਿਆਗੋ। ^{੧੦}ਜਿਸ ਨੇ ਖੰਡੈ ਦਾ
 ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੋਵੇ ਉਹ ਚਰਨ ਪਾਹੁਲ ਨਾਂ ਲਵੇ। ^{੧੧}(ਪਰ) ਚਰਨ ਪਾਹੁਲੀ ਨੂੰ ਖੰਡੈ ਦਾ
 ਅੰਮ੍ਰਿਤ (ਬੇਸ਼ੱਕ) ਛਕਾ ਦੇਵੇ, ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਸੰਬੰਧ (ਦੇਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ ਇਹ ਗੱਲ) ਮੰਨੇ, ਜਿੱਥੇ
 (ਦੇਹਾਂ ਪਾਹੁਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਨਾ ਛਕੀ) ਹੋਵੇ ਉਥੇ (ਜਿਸਦਾ ਅਭਿਲਾਖੀ ਜਗਜਾਸੂ ਹੋਵੇ ਉਹ
 ਪਾਹੁਲ ਦੇਕੇ) ਸਿੱਖ ਕਰ ਲਓ, (ਉਹ ਸਿੱਖ ਫਿਰ) ਅਪਣੇ ਤੁੱਲ (ਸਿੱਖ ਜਾਣੇ)। *ਪਾ:—ਬਚਨ।

ਸੁਵਨ । ਤਜੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਕੀ ਏਕਤਾ ਪਾਹੁਲ ਭੇਨ ਨ ਤਵਨ^੧ ॥੧੦॥ 'ਬਡੇ ਲਘੂ ਕੋ ਭੇਦ ਨਹਿ ਸਿੱਖਿਆ ਲੇਵੈ ਸਿੱਖ । ਬਰਣ ਜਾਤ ਕੋ ਦੂਰ ਧਰਿ ਐਸੇ ਸਿੱਖ ਸੁਲੱਖ^੨ ॥੧੧॥ ਦੇਵੈ ਲੇਵੈ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਿ, ਖਾਵੈ ਕਰਜ ਦੁਵਾਇ* । ਸਿੱਖੀ ਪਦ ਜੋ ਦਗਾ ਕਰਿ ਠੌਰ ਨ ਕਤਹੂੰ ਪਾਇ^੩ ॥੧੨॥ ਪ੍ਰੀਤ ਨਾਮ ਕੀ, ਨਾਮ ਜਪ: ਨਾਮ ਰਮੈ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਣ^੪ । ਨਾਮ ਉਪਦੇਸੈ ਨਾਮ ਸੁਖ ਸਖਾ ਸਾਚਲਾ ਨਾਮ^੫ ॥੧੩॥ ਜੀਵਨ ਜਾਕਾ ਧਰਮ ਹਿਤ ਚਲਨਾ ਗੁਰ ਕੀ ਰੀਤ। ਭੋਜਨ ਜਾਕਾ ਦੇਹ ਹਿਤ, ਰਹੈ ਵੈਰਾਗੀ ਮੀਤ^੬ ॥੧੪॥ ਜਜੋਂ ਰਾਹੀ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਜਾਇ ਨਿਤ ਮਾਰਗ ਕੀ ਆਸ^੭ । ਤਿਉਂ ਆਤਮ ਹਿਤ ਆਚਰੈ ਰਹੀਏ ਚਿੱਤ ਉਦਾਸ^੮ ॥੧੫॥ ਸੁਨੋ ਸਖਾ ! ਚਿਤ ਲਾਇਕੈ ਚਲਨੋ ਕੇਰੀ ਪ੍ਰੀਤ^੯ । ਮੋਹਿ ਤੋਹਿ ਸਬਿ ਚਲੈਂਗੋ, ਚਲਨ ਨ ਕੋਈ ਰੀਤ^{੧੦} ॥੧੬॥ ਇਹ ਬੈਰਾਗ ਹਿਤ

^੧(ਹੁਣ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀਆਂ ਦਾ ਆਪੋ ਵਿੱਚ ਵਡਿਆਈ, ਛੁਟਿਆਈ, ਜਾਤ ਜਨਮ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਾ ਕਰੋ) ਜਿਵੇਂ ਹੇਠਾਂ ਦੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਨਹੀਂ, ਪਿਤਾ ਤੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਏਕਤਾ ਹੈ ਤੇ ਪਾਹੁਲ ਦਾ ਫੇਦ ਬੀ ਨਹੀਂ। ^੨(ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ) ਵੱਡੇ ਛੋਟੇ ਦਾ (ਅਮੀਰੀ ਗ੍ਰੀਬੀ ਕਰਕੇ) ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ, ਵਰਣ ਤੇ ਜਾਤ (ਦੇ ਫਰਕ) ਨੂੰ (ਬੀ) ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਓ, ਜੋ ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ (ਦੀਖਿਆ=ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲੈ) ਲਵੇ ਸੋ ਸਿੱਖ ਹੈ। ਐਸੇ ਸਿੱਖ (ਸੁਲੱਖ=ਪੂਰੇ ਲੱਛਣਾਂ ਵਾਲੇ=) ਆਦਰਸ਼ਕ ਸਿੱਖ ਹੋਣ। (ਅ) ਸੁਲੱਖਣੇ ਸਿੱਖ ਹਨ। (ੳ) ਐਸੇ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਸਮਝੋ। ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਫਰਕ ਜਾਤ ਜਨਮ ਅਮੀਰੀ ਗ੍ਰੀਬੀ ਦਾ ਹੈ ਉਹ ਫਰਕ ਨਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ, ਸਗੋਂ ਪਿਤਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੀ ਏਕਤਾ ਯਾ ਇੱਕ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗ ਹੋਣ ਕਰਕੇ 'ਅੰਗ ਅੰਗੀ' ਭਾਵ ਦੀ ਏਕਤਾ ਸਮਝੀ ਜਾਵੇ। ^੩ਦੇਣ ਲੈਣ ਪ੍ਰੀਤ ਨਾਲ ਕਰੋ। ਜੋ ਕਰਜ ਲੈਕੇ ਖਾਵੇ ਤਾਂ (ਮੁੜਕੇ) ਅਦਾ ਕਰੋ। ਅਸਲ ਪਾਠ 'ਕਰਜ ਦੁਵਾਇ' ਹੀ ਹੈ। ਗੁ:ਪ੍ਰ:ਸੁ:ਵਿਚ ਅਕਸਰ ਪਾਠ ਹੈ 'ਕਰੈ ਦੁਵਾਇ' ਪਰ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਾਠ 'ਕਰਜ ਦੁਵਾਇ' ਠੀਕ ਹੈ। ਸਿੱਖੀ ਪਦ ਤੇ (ਖੜੋਤਾ ਹੋਇਆ) ਦਗਾ ਕਰੋ ਉਸ ਨੂੰ ਠੌਰ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ^੪ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਨਾਮ ਰਮੇ ਯਾ ਰਚ ਜਾਵੇ, ਯਥਾ:—ਏਕੁ ਸਬਦੁ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਨਿ ਬਸਤੁ ਹੈ। ^੫ਨਾਮ ਦਾ ਹੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਵੇ, ਨਾਮ ਦਾ ਹੀ ਸੁਖ ਮਾਣੇ, ਸੱਚਾ ਮਿੱਤ੍ਰ ਨਾਮ ਹੀ ਹੈ। ^੬ਜਿਸਦਾ ਜੀਵਨ ਧਰਮ ਲਈ ਹੈ, ਤੇ ਚਲਨ ਜਿਸਦਾ ਗੁਰੂ ਰੀਤੀ ਪਰ ਹੈ, ਜੋ ਭੋਜਨ (ਭੋਗਾਂ ਲਈ ਨਹੀਂ ਪਰ) ਦੇਹ (ਰਖਿਆ) ਲਈ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਜੋ ਵੈਰਾਗ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਹੇ ਮਿਤ੍ਰ! ^੭ਉਸਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਸਫਰ ਦੀ ਤਾਂਘ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ^੮ਤਿਵੇਂ ਆਤਮਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਵਿਚਰੀਏ (ਯਾ, ਕਰਮ ਕਰੋ) ਤੇ ਚਿੱਤੋਂ ਉਦਾਸ ਰਹੀਏ। ^੯ਚਲਣ ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰੀਤ ਰੱਖੋ। ^{੧੦}ਚਲਣ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਭਾਵ ਸਭ ਚੱਲਣਗੇ। [ਸਿਸ:, ਰਿਕੁ, ਹਿੰ:, ਰੀਤਾ=ਸੱਖਣਾ]। *ਪਾ:--ਕਰੈ ਦੁਵਾਇ।

ਕਹਿਨ ਹੈ ਨਹਿ ਆਵਨ ਨਹਿ ਜਾਇ^੧। ਅਪਨੀ ਵਾਸ਼ਨ ਆਪ ਮਹਿ
ਸਮ ਸੁਪਨੇ ਮਿਲਿ ਜਾਇ ॥੧੭॥ ਆਦਿ ਅੰਤ ਜਿਉਂ ਨੀਂਦ ਮਹਿ ਆਤਮ
ਜਾਨੋ ਭਾਇ^੨। ਇਹੀ ਜੋਗ ਕੀ ਰੀਤਿ ਹੈ ਮੈਂ ਤੁਹਿ ਕਹੀ ਬਨਾਇ^੩ ॥੧੮॥
ਪੰਚ ਅਰਦਾਸਾਂ ਜੋਗ ਕੀ ਸੋਹੀ ਹੰਸਾ ਹੋਤ^੪। ਕੁੰਡਲੀ ਪ੍ਰਾਣ ਅਪਾਨ ਕੋ
ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਖੈ ਚੇਤ^੫ ॥ ੧੯ ॥ ਅਨਹਦ ਉਠੈ ਬੁਨਕਾਰ ਜਬਿ ਸਤਿਗੁਰ
ਨਾਮ ਚਿਤਾਰ^੬। ਗੁਹਯ ਧ੍ਯਾਨ ਗੁਰ ਗ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਚੌਥੀ ਲੀਜੈ ਧਾਰ^੭
॥੨੦॥ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਹਾਥ ਗੁਰ ਪੰਜਵੀਂ ਇਹ ਅਰਦਾਸ^੮। ਪੂਰਨ ਪੂਰੀ

^੧ਇਹ (ਗਲ) ਵੈਰਾਗ (ਕਰਾਉਣ) ਲਈ ਕਹੀਦੀ ਹੈ, (ਅਸਲ ਵਿਚ ਤਾਂ) ਆਉਣਾ ਜਾਣਾ
ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ^੨(ਗਿਆਨ ਹੋਣ ਤੋਂ) ਸੁਪਨੇ ਵਾਂਗੂੰ ਅਪਣੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਅਪਣੇ ਵਿਚ ਹੀ
ਸਮਾ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਨੀਂਦ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਗ੍ਰਤ ਸੀ, ਨੀਂਦ
ਖੁਲ੍ਹੀਆਂ ਫਿਰ ਜਾਗ੍ਰਤ ਹੀ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਜਗਤ ਰੂਪੀ ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਆਦਿ ਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਇਕ
ਆਤਮਾ ਹੀ ਜਾਣੇ। (ਅ) ਨੀਂਦਰ ਵਿਚ (ਉਪਜੀਆਂ) ਸੁਪਨੇ ਦੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਂ (ਜਾਗ ਪੈਣ
ਨਾਲ) ਆਪੇ ਅਪਣੇ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਵਿੱਦਯਾ ਰੂਪੀ ਨੀਂਦ ਦੇ) ਆਦਿ
ਅੰਤ ਵਿਚ (ਇਕੋ) ਆਤਮ ਭਾਵ ਹੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਜਾਗ੍ਰਤ ਵਿਚ ਸੁਪਨੇ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ,
ਜਦ ਨੀਂਦ ਆਈ ਤਾਂ ਸੁਪਨੇ ਦੀ ਰਚਨਾ ਰਚੀ ਗਈ, ਜਦ ਫੇਰ ਜਾਗ੍ਰਤ ਹੋ ਆਈ ਤਾਂ ਉਹ
ਰਚਨਾ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਤਿਵੇਂ ਅਵਿਦਯਾ ਰੂਪੀ ਨੀਂਦ ਦੇ ਕਾਰਨ ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਵਾਸ਼ਨਾ ਪ੍ਰਗਟ
ਹੋ ਭਾਸੀਆਂ, ਜਦ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਜਾਗ੍ਰਤ ਹੋ ਆਈ ਤਾਂ ਉਹ ਵਾਸ਼ਨਾ ਆਪਣੇ ਕਾਰਨ
ਵਿਦਯਾ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਈਆਂ। ^੩ਪਹਿਲੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਰੀਤਿ ਦੱਸੀ ਸੀ ਹੁਣ ਕਹਿੰਦੇ
ਹਨ ਕਿ ਯੋਗ ਦੀ ਰੀਤੀ ਭੀ ਇਹੋ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਜੋਗ ਦੀਆਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਹਿਣਗੇ।
^੪ਪੰਜ ਜੋਗ ਦੀਆਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਹਨ। (ਪਹਿਲੀ ਹੈ) ਸੋਹੀ ਹੰਸਾ (ਦੇ ਜਾਪ) ਲਈ। [ਸੋਹੀ
ਹੰਸਾ=ਉਹ ਮੈਂ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਉਹ ਹਾਂ]। ^੫(ਦੂਜੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ ਕਿ ਹੇ) ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ! ਪ੍ਰਾਣ
ਅਪਾਨ (ਦੇ ਅਭ੍ਯਾਸ ਦੇ ਵਿਘਨਾਂ ਤੋਂ) ਰੱਖਯਾ ਕਰੋ ਤੇ ਕੁੰਡਲਨੀ ਜਾਗ ਪਵੇ। [ਚੇਤ=
ਜਾਗ ਪਵੇ]। ^੬(ਤੀਜੀ ਅਰਦਾਸ:—ਹੇ ਸਤਿਗੁਰ!) ਜਦੋਂ ਅਨਹਦ ਦੀ ਬੁਨਕਾਰ ਉਠੈ
(ਤਾਂ ਭੀ ਮੈਂ, ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਰਹਾਂ। ਸੂਚਨਾ—ਕੰਨਾਂ ਦੀ ਘੁੰ ਘੁੰ ਲਈ
ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਕੰਨ ਮੁੰਦਣ ਨਾਲ ਸੁਣਾਈ ਪਈ ਦੋਂਦੀ
ਹੈ, ਉਸ ਲਈ ਯਤਨ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ? ਇਹ ਤਾਂ ਕੁੰਡਲੀ ਦੇ (ਸੁਲਭਨ)
ਮਗਰੋਂ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ। [ਦੀਖੋ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼ ਖਾਲਸਾ ਟ੍ਰੈ: ਸੁ: ਵਾਲਾ ਪਦ 'ਅਨਹਦ' ਤੇ
'ਸ਼ਬਦ' ੬. ੭]। ^੭ਚੌਥੀ (ਅਰਦਾਸ ਇਹ) ਕਰੀਏ ਕਿ ਹੇ ਗੁਰੋ ਗੁਪਤ ਧ੍ਯਾਨ ਤੇ ਗੁਪਤ
ਸਿਆਣ (ਗ੍ਯਾਨ ਵਿਚ ਆਪ ਸਹਾਈ ਹੋਵੋ)। ਸੂਚਨਾ—ਗੁਹਯ ਤੋਂ ਭਾਵ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ
ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਪਤ ਤੋਂ ਗੁਪਤ ਹੈ। ^੮ਪੰਜਵੀਂ (ਅਰਦਾਸ ਇਹ ਹੈ ਕਿ) ਹੇ ਗੁਰੋ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ
ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਕਰ ਦਿਓ।

ਪਾਇਗੋ ਛੇਵੀਂ ਛੇਦਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼^੧ ॥੨੧॥ ਸੱਤਵੀਂ ਸ਼ਰਨੀ ਆਇ ਪਰ ਸਤਿ-
ਗੁਰ ਪੂਰੀ ਪਾਇ^੨ । ਅੱਠਵੀਂ ਮਾਲਾ ਫੇਰੀਏ ਸਾਸ ਸਾਸ ਗੁਰ ਧਸਾਇ^੩ ॥
੨੨॥ ਨਾਵੀਂ ਨਿਤ ਗੁਰ ਸੇਵਨੋ ਨਰਕ ਨਿਵਾਰਨਿ ਜੋਗੁ^੪ । ਦਸਮੀ
ਦਗਧ ਨ ਹੋਇਯੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਯੋਗ ਮੈਂ ਹੋਗੁ^੫ ॥੨੩॥ ਸਿੱਖਾ ਭਰਮ ਨ ਕੀਜੀਏ

^੧(ਛੇਵੀਂ ਅਰਦਾਸ ਇਹ ਕਰੇ ਕਿ ਹੇ ਗੁਰੋ ! ਮਾਯਾ ਦੇ) ਛਲ (ਮੇਰੇ ਤੇ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰੀ ਰੱਖੇ ।
(ਇਸ ਅਰਦਾਸ ਨਾਲ) ਪੂਰਨ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ) ਪੂਰੀ ਪਾਏਗਾ । ਭਾਵ, ਗੁਹਯ ਗਿਆਨ ਹੋ
ਜਾਣ ਤੇ ਭੀ ਭਾਵੇਂ ਗਿਆਨ ਮੁੜ ਅਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਪਰ ਕੁਸੰਗ ਅਤੇ ਸਾਵਧਾਨ ਨਾ
ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਸਿਥਲਤਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਏਸ ਸਿਥਲਤਾ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ
ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਵੱਧ ਪੂਰੀ ਪਾਵੇ, ਗਿਆਨ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਹੋਵੇ । ਮਾਯਾ ਕਿਸੇ ਛਲ ਨਾਲ ਗਿਆਨ
ਸਿਥਲਤਾ ਨਾ ਕਰ ਦੇਵੇ । ਸੂਚਨਾ-ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਪਾਕੇ ਸਫਲ ਗਿਆਨੀ ਤਾਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ
ਹੈ ਜੇ ਭਗਤੀ ਦੀ ਵਰਤਣ ਤੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦਾ ਕਰਤੱਵਜ ਰੱਖੇ, ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਉਹ ਅਰਦਾਸਾਂ
ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਜੋ ਗਿਆਨੀ ਵਿਚ ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਜੋਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਸਿਰੇ
ਚਾੜ੍ਹਨ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ । ^੨ਸੱਤਵੀਂ, ਪੂਰੀ (ਗਿਆਨ ਅਵਸਥਾ) ਪਾਕੇ (ਬੀ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ
ਪਏ ਰਹਿਣ (ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ) । (ਅ) (ਹੇ ਸਿੱਖ ! ਗੁਹਯ ਗਿਆਨੀ ਹੋਕੇ ਬੀ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ
ਸ਼ਰਨੀ ਆਕੇ ਪਉ (ਤੇ ਨਿਤ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਕਿ ਮੇਰੀ) ਪੂਰੀ ਪਾਓ, ਭਾਵ ਗਿਆਨ ਸਫਲਤਾ
ਬਖਸ਼ੋ । (ੳ) ਜੋਗਿਆਸੂ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਲਓ ਤੇ ਪੂਰੀ ਪਾਓ । ^੪(ਗਿਆਨੀ
ਹੋਕੇ ਭੀ ਨਾਮ ਦਾ ਅਭਿਆਸ' ਨਾ ਛੋੜੋ ਇਸ ਲਈ ਵਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ) ਅੱਠਵੀਂ (ਅਰਦਾਸ
ਇਹ ਕਰੇ ਕਿ) ਮੈਂ ਸ੍ਰਾਸ ਸ੍ਰਾਸ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵੁੱਧੀ ਮਾਲਾ ਫੇਰਾਂ । (ਅ) ਭਾਵ ਸ਼ਰਨ
ਆਯਾ ਜਗਿਆਸੂ ਹੁਣ ਨਾਮ ਜਪਣ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ ਤੇ ਸ੍ਰਾਸ ਸ੍ਰਾਸ ਨਾਮ ਜਪੇ ਤੇ (ਜੇ
ਆਲਸ ਪਵੇ ਤਾਂ), ਮਾਲਾ ਫੇਰਕੇ ਨਾਮ ਜਪੇ । ^੫ਨਾਵੀਂ (ਅਰਦਾਸ ਇਹ ਹੈ ਕਿ) ਨਰਕ ਨਿਵਾ-
ਰਣ ਜੋਗ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਨਿੱਤ ਮੈਂ ਸੇਵਾਂ ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਬੀ ਨਾਮ ਵਿਚ ਵਸਦਾ
ਹੋਇਆ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਟੋਕ ਧਾਰੇ ਤੇ ਨਿਜ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੇਵਕ ਭਾਵ ਵਿਚ ਰੱਖੇ,
ਜਿਵੇਂ ਕਾਈ ਬੁੱਢਾ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਆਦਿਕਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ । ^੬ਦਸਵੀਂ (ਅਰਦਾਸ ਇਹ ਕਰੇ
ਕਿ ਹੇ ਗੁਰੋ) (ਸਿਸਾਰ ਤੋਂ ਅਮਰਗੀ ਈਰਖਾ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਆਦਿ ਅਗਨੀ) ਨਾਲ (ਮੈਂ) ਦਗਧ ਨਾਂ
ਹੋਵਾਂ, (ਮੈਂ ਅੰਦਰੋਂ ਆਪ ਨਾਲ) ਜੁੜਿਆ ਰਹਾਂ (ਤੇ ਵਰਤੋਂ ਮੇਰੀ) ਸ਼ਾਂਤਿ ਦੀ ਹੋਵੇ । ਭਾਵ-
ਸਫਲ ਗਿਆਨੀ-ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਪਰਉਪਕਾਰ ਉਮਾਹਾ-ਦੇ ਮਹਾਂ ਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਜਦ ਜਗਤ
ਜਲੰਦੇ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾਨ ਦੇਵੇਗਾ ਤਾਂ ਸਿਸਾਰ ਵਲੋਂ ਕਈ ਅਗਨੀਆਂ ਆਉਣਗੀਆਂ । ਵਾਚ
ਗਿਆਨੀ ਆਦਿਕ ਈਰਖਾ ਵੇ ਚੰਗਾਰੇ ਸੱਟਣਗੇ, ਸਿਸਾਰ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦਾ ਸੋਕ ਲੋਕੇ
ਆਉਣਗੇ ਤਦ ਅੰਦਰੋਂ ਸਾਈਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿਣਾ ਤੇ ਦੁੱਖੀਆਂ ਆਦਿਕਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਾਂਤਿ ਨਾਲ
ਵਰਤਣਾ ਲੋੜੀਂਦਾ, ਇਸ ਦਾਤ ਲਈ ਗੁਰੂ ਮੁਹਰੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ ।

ਬੁੱਧਿ ਰਾਖੀਏ ਠੋਰ^੧। ਰਾਖਾ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿੱਖ ਕਾ ਜਨੈਂ ਅਚਾਰ
ਹਿਤ ਔਰ^੨ ॥ ੨੪ ॥ ਬਾਲੀ ਬਿਹਾਏ ਗੁਰੂ ਫਿਗ^੩, ਤੋਰੇ ਗੁਰੂ
ਨਿਬਾਹ^੪। ਬਚਨ ਮਾਨ ਹਿਤ ਪੰਦ੍ਰਵੀ^੫, ਦੀਨਾ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਹ^੬
॥ ੨੫ ॥ ਮਾਨਦੋਇ^੭, ਕਲਕੀ ਰਹੈ^੮, ਬਨੈਂ ਸੰਬੰਧੀ ਸੰਤ^੯।
ਬਿੱਤ ਨਿਵੈ^{੧੦} ਬਿਤ ਸੁੱਧ ਗਿਹ^{੧੧}, ਇਹੀ ਖੂਬ ਕਲਕੰਤ^{੧੨}

^੧(ਯਾਰਵੀਂ-)ਹੋ ਸਿੱਖ ! (ਕਦੇ) ਭਰਮ ਨਾਂ ਕਰੀਏ (ਪਰ ਜੇ ਕਦੇ ਮਤ ਭਰਮ ਵਿਚ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀਏ ਕਿ ਹੋ ਗੁਰੋ) ਮੇਰੀ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ (ਆਪਣੀ) ਟੋਕ ਤੇ ਰੱਖੀਏ। ^੨(ਬਾਰਵੀਂ) ਜਿਵੇਂ (ਔਰ=) ਇਤਰ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹਿਤ ਆਪਣੇ ਕਰਤਵਜ ਉਤੇ ਹੈ, (ਤਿਵੇਂ ਹੋ ਸਤਿਗੁਰ ਮੇਰੀ ਟੋਕ ਆਪਣੀ ਕਰਨੀ ਕਰਤੂਤ ਤੇ ਨਹੀਂ, ਮੇਰੇ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਆਪ ਰੱਖਸਕ ਹੈ, (ਮੇਰੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰੋ)। (ਅ) 'ਔਰ' ਦਾ ਅਰਥ 'ਰਾਈ' ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਅਰਥ ਲਗੇਗਾ:- ਜਿਵੇਂ ਰਾਈ ਅਚਾਰ ਦੀ ਹਿਤ ਨਾਲ ਫਖਜਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀਓ ਸਿਖ ਦੇ ਰਾਖੇ ਬਣੇ। ^੩(ਤੋਰਵੀਂ ਅਰਦਾਸ-) ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਗੁਰੂ ਸਮੀਪ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਮੇਰੀ ਉਮਰਾ ਬੀਤੇ, ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ-'ਪਾਇਓ ਬਾਲ ਏਧਿ ਸੁਖੁ'। (ਅ) ਕਿਤੇ ਪਾਠਾਂਤ ਹੈ 'ਬਾਲੀ ਬਿਹਾਏ ਗੁਰ ਬਿਨ' ਤਾਂ ਅਰਥ ਐਉਂ ਲੱਗੇਗਾ- (ਦੇਵੀ ਦੇਉਤਿਆਂ ਨੂੰ) ਬਲੀਆਂ ਵੇਣੀਆਂ ਛੱਡ ਦੇਵੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅੱਗੇ (ਬਿਨ=) ਬਿਨਤੀ ਕਰੇ। (ੳ) ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ (ਹੋਰ ਦੇਵਾਂ ਨੂੰ) ਛੋਟਾ ਵੇਣੀਆਂ ਛੱਡ ਦੇਵੇ। ^੪ਚਉਧਵੀਂ-ਹੋ ਗੁਰੋ ਮੇਰਾ ਨਿਬਾਹ ਤੋਰੋ, ਭਾਵੇਹ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦਾ ਮੁਬਾਜ ਨਾਂ ਕਰੋ। ^੫ਪੰਦ੍ਰਵੀਂ-(ਅਰਦਾਸ:-ਹੋ ਗੁਰੋ)ਆਪ ਦੇ ਬਚਨ ਮੰਨਣ ਵਿਚ ਹੀ ਮੇਰਾ ਧੁਮ ਹੋਵੇ। ^੬ਸੋਲ੍ਹਵੀਂ-ਆਪ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਾਹ (ਅਰਥਾਤ ਸਿੱਖੀ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਮੈਂ) ਨਿੰਮੀ ਫੂਤ ਹੋਵਾਂ [ਦੀਨਾ=ਦੀਨ ਹੋਵਾਂ] (ਇਹ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਗ਼ਰੀਬੀ ਹੈ ਦਿਲ ਦੀ ਅੱਗੇ ਆਵੇਗੀ ਵੇਖੋ ੨੦ਵੀਂ ਅਰਦਾਸ)। ^੭ਸਤਾਰਵੀਂ-ਹੋ ਗੁਰੋ (ਆਪ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਈਨ ਦੁਨੀ ਵਿਚ) ਮਾਣ ਦਿਓ। ^੮(ਅਠਾਰਵੀਂ)-(ਹੋ ਗੁਰੋ) ਕੁਲ ਵਿਚ ਮੇਰੀ (ਅਬਰੋ ਬਣੀ ਰਹੇ)। (ਅ) ਮੇਰੀ ਕੁਲ ਦੀ ਅਬਰੋ ਬਣੀ ਰਹੇ। ^੯ਉਨੀਵੀਂ -ਮੇਰੇ ਸੰਬੰਧੀ ਸੰਤ ਬਣ ਜਾਵਣ, ਭਾਵ ਗੁਰਮੁਖ ਬਣ ਜਾਣ। (ਅ) ਗੁਰਮੁਖ ਟੋਕ ਮੇਰੇ ਸੰਬੰਧੀ ਬਣ ਜਾਣ। ^{੧੦}(ਵੀਹਵੀਂ)-(ਹੋ ਗੁਰੋ ਮੇਰੀ) ਬਿੱਤੀ ਨਿਉਂ ਜਾਵੇ ਭਾਵ ਦਿਲ ਵਿਚ ਗ਼ਰੀਬੀ ਵੱਸੇ। ^{੧੧}(ਇੱਕੀਵੀਂ,-ਸੁੱਧ ਘਰ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਇਸਬਿਤੀ ਹੋਵੇ। ਭਾਵ ਅੰਤਹਕਰਣ ਮਲ ਤੇ ਵਿਖਯੋਪ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਵੇ। (ਅ) ਮੇਰੇ ਘਰ ਵਿਚ ਸੁਧੀ ਟਿਕੀ ਰਹੇ। ਭਾਵ ਮੇਰਾ ਘਰ ਸੁੱਧ ਤੇ (ਬਾਲੀ ਨਾਮ) ਨਾਲ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਰਹੇ। ^{੧੨}ਬਾਈਵੀਂ-(ਹੋ ਗੁਰੋ) ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਹੀ ਵੰਗੀ ਲੱਗੇ, ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਇਲਾਹੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਹੀ ਪਿਆਰੀ ਲੱਗੇ। [ਇਹੀ=ਇਸੀ ਲੋਕ ਵਿਚ, ਯਥਾ:-ਇਹਾਮੂਕ=ਲੋਕ ਤੇ ਪੁਲੋਕ। ਕਲ=ਸੁੰਦਰਤਾ। ਕੰਤ=ਪਤੀ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਖੂਬ=ਵੰਗਾ]। (ਅ) (ਇਹੀ=) ਜੇ ਪਿੱਛੇ ਕਹੀ ਹੈ ਬਿੱਤੀ ਖੂਬ ਕਲਕੇ, ਭਾਵ ਬਿੱਤੀ ਜੱਧ ਸਮੇਂ ਖੂਬ ਕਲਕੇ=ਗਰਮ ਹੋਵੇ, ਬੀਰ ਰਸੀ ਹੋਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਗੇ ਹੁਣ ਬੀਰ ਰਸੀ ਅਰਦਾਸਾਂ ਚੱਲਣੀਆਂ ਹਨ। (ੳ) (ਇਹੀ=) ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ (ਖੂਬ=) ਵਿਕਾਰ ਹੀਨ ਹੋਕੇ (ਕਲਕੰਤ=) ਚਮਕੇ।

॥ ੨੬ ॥ ਤੇਵੀ ਤਰਗਸ ਗੁਰੂ ਕਾ^੧ ਚੌਵੀ ਕਟਾਰੀ ਸਿੱਧ^੨। ਪਚਵੀਂ ਪਤ
 ਸਿਉਂ ਗੁਰੂ ਬਿਰ^੩* ਛੱਬੀ ਗੁਰ ਵਿਗ ਬਿੱਧ^੪ ॥ ੨੭ ॥ ^੫ਇਕ ਸੌ ਇਕ
 ਅਰਦਾਸ ਕਰਿ, ਸੌ ਬਰਸਾਂ ਕੇ ਦੋਖ। ਗੁਰੂ ਗਵਾਵੈ ਸਿਖ ਕੇ^੬, ਪਾਵੈ ਗੁਰ
 ਪਦ ਮੋਖ^੭ ॥ ੨੮ ॥ ਸੌ ਅਰਦਾਸੀਆ ਜੋਗ ਹੈ ਤਾਂਕੋ^੮ ਪੂਜੈ ਪਾਇ। ਸਿੱਖ
 ਤੁਖੀ ਸੌ ਹੋਇਗਾ ਸੌ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਇ ॥ ੨੯ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਹਿਤ ਦਸਵੈਧ
 ਦੋਇ ਸਿੱਖੀ ਜੁਗਤ ਰਹਾਇ^੯। ਨਾਨ^{੧੦} ਦਾਨ ਸਤਿਨਾਮ ਮਹਿ ਬਰਤੇ^{੧੧}
 ਬੈਸ ਬਿਤਾਇ ॥ ੩੦ ॥ ਪਰਨਾਰੀ ਧਨ ਛੋਡਿ ਕੈ ਨਿਸ਼ਚਾ ਗੁਰ ਪਦ ਸ਼ਰਨਿ।
 ਬਾਣੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਪੜ੍ਹੈ ਕਾਟੈ ਜਨਮਾ ਮਰਨ ॥ ੩੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ^{੧੨}ਭੱਦਨ
 ਨਾਮ ਸਿੱਖ ਨਹਿ ਕਰੈ^{੧੩}। ਮੂਏ ਬੰਧੁ ਨਹਿ ਰੋਦਨ ਧਰੈ^{੧੪}। ਬੁਰੇ ਕਰਮ
 ਤੇ ਆਪਿ ਬਚਾਇ^{੧੫}। ਸਭਿ ਕੁਟੰਬ^{੧੬} ਸੁਭ ਮਾਰਗ ਪਾਇ ॥ ੩੨ ॥ ਫਲ ਨ
 ਬੇਚੀਏ ਅੰਨ ਬਪਾਰ^{੧੭}। ਤਿਣ, ਕਾਸਟ, ਅਰ ਚਾਮ ਨਿਵਾਰ^{੧੮} ॥ ਕਰਜ

^੧ਤੇਈਵੀਂ (ਅਰਦਾਸ ਤੀਰ ਤਰਕਸ਼ ਪਹਿਨਣ ਵੇਲੇ) ਹੇ ਗੁਰੋ (ਮੈਂ) ਤਰਕਸ਼ (ਪਹਿਰਿਆ ਹੈ)
 (ਇਹ) ਗੁਰੂ ਕਾ (ਸਮਝ ਕੇ ਪਰਸੁਆਰਥ ਵਿੱਚ ਵਰਤਾਂ)। ^੨ਚੌਵੀਵੀਂ—(ਮੈਂ) ਕਟਾਰੀ
 (ਪਹਿਰੀ ਹੈ), ਇਹ (ਆਪਣੀ ਆਗਯਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿੱਚ) ਸਿੱਧੀ (ਪ੍ਰਾਪਤ) ਕਰੇ।
^੩ਪੱਚੀਵੀਂ (ਅਰਦਾਸ ਇਹ ਹੋਵੇ ਕਿ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਪਤ ਨਾਲ ਕਾਇਮ ਰਹਾਂ। ^੪ਛੱਬੀਵੀਂ—
 (ਇਹ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ਕਿ) (ਹੇ) ਗੁਰੋ (ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ) ਸਮੀਪ ਹੋਣ ਦੀ (ਬਿੱਧੀ=)
 ਵਡਿਆਈ ਬਖਸ਼ੋ ਭਾਵ ਸ਼ਰੀਰ ਤਿਆਗ ਉਪ੍ਰਾਂਤ ਆਪ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਹੋਵੇ। ^੫ਪਿੱਛੇ
 ਆਈਆਂ ੭੫ ਤੇ ਏਥੇ ਆਈਆ ੨੬ ਜੋੜ ੧੦੧ ਜੋ ਕਰੇਗਾ ਅਰਦਾਸਾਂ ਉਸ ਸਿਖ ਦੇ ਸੌ
 ਬਰਸਾਂ ਦੇ ਦੂਸ਼ਣ ਗੁਰੂ ਦੂਰ ਕਰੇਗਾ। ^੬(ਤੇ ਉਹ ਸਿੱਖ) ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰੂਪ
 ਮੁਕਤ ਪਾਵੇਗਾ ਭਾਵ ਸਾਮੀਪ ਮੁਕਤੀ। ^੭ਤਿਸ (ਅਰਦਾਸੀਏ ਦੇ)। ^੮ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਰਹਿਤ ਵਿੱਚ
 ਰਹੇ। ^੯ਇਸ਼ਨਾਨ। ^{੧੦}ਜੇ ਸਿੱਖ ਨਾਮ ਹੈ ਉਹ ਭਦਨ ਨਾ ਕਰੇ। ^{੧੧}ਸੰਧੀ ਦੇ ਮੋਇਆਂ ਨਾਂ
 ਰੋਵੇ। ^{੧੨}ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਚਾਵੇ। ^{੧੩}(ਆਪਣੇ) ਸਾਰੇ ਕੁਟੰਬ ਨੂੰ। ^{੧੪}ਨਾ ਫਲ ਵੇਚੇ ਨਾ
 ਅੰਨ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰੇ। ^{੧੫}(...ਦਾ ਵਪਾਰ ਬੀ) ਨਾ ਕਰੇ।

*ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ :—ਘਰ। †ਲਿਖਤੀ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਏਥੇ ਇੱਕ ਹੋਰ
 ਤੁਕ ਹੈ:—ਜਬ ਉਤਰੈ ਤਬ ਸਿੱਖ ਘਰ, ਦਸਵੰਧੀ ਗਤਿ ਪਾਇ। ਅਰਥਾਤ (ਸਾਮੀਪ ਮੁਕਤੀ
 ਵਾਲਾ ਐਸਾ ਸਿੱਖ ਜੇ ਸੰਸਾਰ ਉਪਕਾਰ ਹਿਤ ਕਦੇ ਜਗਤ ਵਿੱਚ) ਉਤਰੇਗਾ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਦੇ ਘਰ
 ਜਨਮ ਲਏਗਾ ਤੇ ਫੇਰ ਦਸਾਂ ਸਰੂਪਾਂ ਵਿਚ (ਅਭੇਦ ਰੂਪ=ਸਾਯੁਜ) ਮੁਕਤੀ ਪਾਏਗਾ।

‡ਕਰਤੇ। §ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੭੯ ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ।
 ¶ਇਹ ਖਿਆਲ ਲੇਖਕ ਜਾ ਆਖੇਪਕਾਰਾਂ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪਾਏ ਹਨ ਜਦੋਂ ਫਲਾਂ ਦੇ
 ਬਾਗ ਬਪਾਰ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਲਗਾਏ, ਸਗੋਂ ਬਨਾਂ ਤੇ ਸੜਕਾਂ ਤੇ ਖੁਹਾਂ ਤੇ ਲੱਗੇ ਬੁੱਛਾਂ
 [ਜਾਕੀ ਫੁਕ ਦੇਖ ਅਠਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ।]

ਨ ਦੇਈ ਨੀਚ ਚੰਡਾਲ । ਵੇਸ਼ਵਾ ਨਾਰੀ ਰਿਨ ਨਹਿ ਸਾਲ^੧ ॥ ੩੩ ॥ ਕਾਹੂੰ
 ਸਿਉਂ ਝਗਰਾ ਨਹਿ ਮਾਂਡੋ^੨। ਰਹਤ ਆਪਨੀ ਮੂਲ ਨ ਛਾਡੋ। ਦੁਰਜਨ ਸੇਤੀ
 ਪੀਤ ਨ ਕਰੋ । ਹਿਰਦੇ ਰੋਸ ਕਾਮ ਪਰਹਰੋ^੩ ॥ ੩੪ ॥ ਚਹੂੰ ਮਾਰਗ^੪ ਮਹਿ
 ਬੈਠੈ ਨਾਂਹਿ। ਟੂਟਾ ਬਾਸਨ ਮੰਜੀ ਲਾਹਿ^੫। ਉਰਧ ਸ੍ਰਾਸ, ਧੋਇ ਆਧਾ ਪਾਇ^੬ ।
 ਦਾਂਤਨਿ ਸੋਂ ਨਖ ਦੇਤਿ ਰਿਤਾਇ^੭ ॥ ੩੫ ॥ ਖਾਵਤਿ ਬੇਰ ਹਸੈ ਬਕ-
 ਬਾਦ^੮ । ਭੋਜਨ ਪੀਛੇ ਪੇਟ ਜੁ ਥਾਪ^੯ । ਰੋਵੈ ਹਸੈ ਨ ਕਬਿ ਗੁਰ ਆਗੈ । ਲ-
 ਖਮੀ ਨਾਸ਼ ਦਰਿੰਦੀ ਪਾਗੈ^{੧੦} ॥ ੩੬ ॥ ਮਗ ਮੈਂ ਸਯਨ, ਰਾਹ ਮੈਂ ਭੋਜ^{੧੧} । ਮਲ
 ਮੂਤੁ ਨਹਿ ਮਗ ਮੈਂ ਰੋਜ^{੧੨} । ਗਾਂਇ ਬਿੱਪੁ ਕੋ ਪਾਇ ਨ ਛੁਵੈ। ਅੰਨ ਭੁਗਤ ਕੀ
 ਨਿੰਦ ਨ ਭੁਵੈ^{੧੩} ॥ ੩੭ ॥ ਰਹੈ ਇਕਾਂਤ ਬੈਠਕਰਿ ਧਨਾਨਾ^{੧੪} । ਹਿਰਦੈ ਗਨੈ ਨ
 ਚਿਤਵਤਿ ਨਾਨਾ^{੧੫} । ਪਾਂਬਰ, ਨਾਰੀ ਪਰ ਕੀ ਬੁਰੀ^{੧੬} । ਰਾਜਦੂਤ ਕੀ ਮੈਤ੍ਰੀ
^੧ਵੇਸ਼ਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ (ਕਰਜਾ ਦੇਣਾ ਯਾ ਉਸਤੋਂ ਲੈਣਾ) ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ । (ਅ) ਵੇਸ਼ਵਾ ਨਾਲ ਨਾਰੀ
 ਭਾਵ ਕਰਨਾ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾ ਕਰਜਾ (ਚਾਉਣਾ) ਚੰਗਾ ਹੈ । ^੨ਨਾਂ ਕਰੋ । ^੩ਰੋਧ ਕਾਮ (ਆਦਿ
 ਪੰਜ ਵਿਕਾਰ) ਰਿਦੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਰੋ । ^੪ਦੁਰਸਤੇ । ^੫ਟੂਟਾ ਭਾਂਡਾ ਤੋਂ ਟੁੱਟੀ ਮੰਜੀ ਲਾਹ ਵੇਵੇ (ਵਰਤੇ
 ਨਾ)। ^੬(ਨਾ ਸ਼ੁਕਰੀ ਨਾਲ) ਹਾਹੁਕੇ ਲੈਣੇ ਤੋਂ (ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਂਦਿਆਂ, ਘਰ ਵੜਦਿਆਂ ਤੇ ਸੌਣ ਵੇਲੇ
 ਅੱਧੇ ਪੈਰ ਧੋਣੇ (ਠੀਕ ਨਹੀਂ, ਸਾਰੇ ਧੋਵੇ) । ^੭ਦੰਦਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਵੈਤਣੇ ਭਾਵ ਕੱਟਣੇ । ^੮ਖਾਵਣ
 ਵੇਲੇ ਦੱਸਣਾ ਤੇ ਬਕਵਾਸ ਕਰਨਾ। ^੯ਪੇਟ ਤੇ ਹੱਥ ਮਾਰਨਾ ਭਾਵ ਪੇਟ ਵਜਾਉਣਾ । ^{੧੦}(ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ
 ਗਲਾਂ ਨੂੰ ਕਰੇਗਾ) ਉਸਦਾ ਧਨ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਉ ਤੇ ਉਹ ਕੰਗਾਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ । ^{੧੧}ਰਾਹ ਵਿਚ
 ਸੌਣਾ ਤੇ ਰਸਤੇ (ਟੁਰੇ ਜਾਂਦਿਆਂ) ਖਾਣਾ ਨਾ ਕਰੋ । ^{੧੨}ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਨਾ ਸੁਟੋ [ਛਾ:, ਦੋਜ਼=ਗੋਟੇ,
 ਸੱਟੇ] (ਅ) ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਤੇ ਆਮ ਥਾਂਈਂ ਮਲ ਮੂਤੁ ਨਾ ਕਰੋ [ਛਾ:, ਰੋਜ਼=ਦਿਨ, ਪ੍ਰਗਟ,
 ਪ੍ਰਕਾਸ਼] । ਇੱਥੇ ਭਾਵ ਹੈ ਪ੍ਰਗਟ ਥਾਵਾਂ ਆਮ ਥਾਵਾਂ ਜੋ ਖਲਕਤ ਦੇ ਵਰਤੋਂ ਦੀਆਂ ਹਨ ।
^{੧੩}ਜੇ ਅੰਨ ਖਾ ਲਿਆ ਹੋਵੇ ਉਸ ਅੰਨ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਨਾ ਕਰੋ । ^{੧੪}ਇਕਾਂਤ ਵੈਠਕੇ ਧਿਆਨ ਕਰੋ ।
^{੧੫}ਬਹੁਤੀਆਂ ਚਿੰਤਾਂ ਨਾ ਕਰੋ । ^{੧੬}ਬਦਚਲਨ (ਆਦਮੀ), ਪ੍ਰਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਬੁਰੇ ਹਨ [ਪਾਂਬਰ
 ਪਦ ਦੇ ਅਰਥ ਲਈ ਵੇਖੋ ਦੁ: ੫ ਅੰਸੁ ੧੦ ਅੰ: ੨੨] ।

[ਪਿਛੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਚਾਰੀ ਟੁਕ]

ਦੇ ਫਲ ਸਭ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਤੇ ਬਾਨਪ੍ਰਸਥੀਆਂ ਲਈ ਇੰਦ ਕਰਕੇ ਨਿਯਤ ਹੁੰਦੇ ਸੇ । ਕਣਕ ਘਾਸ
 ਦੇ ਵਪਾਰ ਵਿਚ ਇਸਦੇ ਮਹਿੰਗੇ ਹੋਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਖਲਕਤ ਦਾ ਦੁਰਾ ਚਿਤਵਨ ਦਾ ਸੂਚਕ
 ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਤੇ ਚੰਮ ਦੇ ਬਪਾਰ ਵਿਚ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਖਿਆਲ ਤੇ ਕਈ ਵੇਰ
 ਉੱਦਮ ਉਪਜਦਾ ਸੀ । ਲਕੜੀ ਤੇ ਘਾਹ ਬਨਾਂ ਵਿਚ ਖੁਲ੍ਹੇ ਹੁੰਦੇ ਸੇ ਤੇ ਹਰ ਕੋਈ ਜੇ ਸਿਰ ਤੇ
 ਚਾਈ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੀ ਪੰਡ ਘਾਹ ਯਾ ਲਕੜੀ ਦੀ ਲੈ ਆਵੇ ਤਾਂ ਬਨਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਗੁੱਸੇ
 ਨਹੀਂ ਸਨ ਹੁੰਦੇ, ਤਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਪਾਰ ਵਿਚ ਲੈ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਖਲਕਤ ਦਾ ਵੇਖੀ ਖਿਆਲ
 ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ।

ਛੁਰੀ^੧ ॥੩੮॥ ਸਕਲ ਰਾਤਿ ਜਾਗਤਿ ਨਹਿ ਰਹੈ। ਮੈਥਨ ਬਹੁਤ ਬਾਰ ਨਹਿ
ਗਹੈ । ਸਿਥਲ ਦੂਤ ਅਨਭਯਾਸੀ ਸਿੱਖੀ। ਕਾਚਾ ਸੁਕਾ ਤਜਾਗੇ ਆਮਿਖ^੨ ॥
੩੯॥ ਪਰ ਕੀ ਰਮਤੀ ਨਾਰੀ ਛੋਰਿ । ਜੇ ਅਪਨੀ ਇੰਦ੍ਰੀ ਹੈ ਠੰਗਦੰਭ ਨਾਸ-
ਤਕੀ ਮਤਸਰ ਤਜੇ^੩। ਅਸੁਆ, ਨਿੰਦਾ, ਚਿੰਤ ਨ ਭਜੇ^੪ ॥੪੦॥ ਖਗ ਤਰੁਵਰੁ
ਜਗ ਬਾਸ ਨਿਹਾਰੈ^੫। ਰੈਨ ਦਿਨਾ ਨਿਜ ਤੱਤੁ ਵਿਚਾਰੈ। ਹਿਯ ਵਿਰਾਗ ਲਖਿ
ਜਗਤ ਅਸਾਰਾ^੬। ਦੇਹ ਪ੍ਰਾਣ ਗੁਣ ਆਤਮ ਨਜਾਰਾ^੭ ॥੪੧॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿਸ਼ਾਸ-
ਤਨ ਗਰਬਗਵਾਵੈ^੮। ਕਾਹੁ ਵਸਤ ਸੋ ਨੇਹੁ ਨ ਲਾਵੈ। ਧੀਰਜ ਸੋ ਵਿਵਹਾਰ^੯
ਘਟਾਵੈ । ਸਹਿਜ ਸਹਿਜ ਸਭਿ ਸੋ ਛੁਟਕਾਵੈ ॥੪੨॥ ਦੀਸੇ ਕੁਧੀ ਸੁਮਤਿ ਕਾ
ਬੋਧਕ^{੧੦}। ਪ੍ਰਾਣ ਅਪਾਨ ਕੀ ਗਤਿ ਕਾ ਸੋਧਕ^{੧੧} । ਬਡੀ ਬੇਰ^{੧੨} ਭੋਜਨ ਨਹਿ
ਖਾਇ । ਮਾਨ ਬਡਾਈ ਅਪਨ ਨ ਗਾਇ ॥ ੪੩ ॥ ਕੁਸਤ ਕੁਭੰਜ ਸੁਨਾਰੀ
ਸੋਭਾ^{੧੩}। ਇਨ ਕੇ ਤਜੈ ਨ ਧਰਿ ਉਰ ਲੋਭਾ । ਖਲ ਕੀ, ਮਲ ਕੀ, ਨਟਕੀ
ਪੰਗਤ^{੧੪}। ਪੁੱਤ ਪੜ੍ਹਾਵੈ ਸਾਧੁ ਸੰਗਤਿ ॥੪੪॥ ਦੇਵ ਭਵਨ ਮਹਿ ਚਿਰ ਨਹਿ
ਰਹੈ^{੧੫}। ਕਰਨੀ ਭੇਦ ਨ ਕਿਹਸੋਂ ਕਹੈ^{੧੬} । ਸਮਤਾ^{੧੭} ਨਿੱਤ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਹੋਰੈ।
ਨਜਾਇ ਸਮੈ ਕੁਛ ਪੱਛ ਨ ਟੇਰੈ^{੧੮} ॥੪੫॥ ਭੋਗਨਕੀ ਕੀਰਤਿ ਨਹਿ ਕੀਜੈ^{੧੯}।
ਖਾਨ ਪਾਨ ਮਹਿ ਬਿਤ ਮਨ ਭੀਜੈ^{੨੦}। ਸੁਧਾਹਾਰ, ਬਿਹਾਰ ਜੁ ਸੁਧਾ^{੨੧}। ਕਰਤਿ
ਰਹੈ ਸਿਖ ਘਰ ਧਨ ਰੂਧਾ^{੨੨} ॥੪੬॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ
'ਰਹਿਤ ਸਿੱਖੀ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਦਸ਼ਮੇ ਅੰਸੁ ॥ ੧੫ ॥

^੧ਰਾਜੇ ਦੇ ਸੁੰਗੀਏਂ ਦੀ ਮਿੱਤ੍ਰਤਾ ਛੁਰੀ ਵਤ ਹੈ । ^੨ਆਲਸੀ ਦੂਤ ਤੇ ਅਨ ਅਭਯਾਸੀ ਸਿੱਖ । ^੩ਕੱਚਾ ਤੇ ਸੁੱਕਾ ਮਾਸ(ਏ ਸੱਭੇ)ਤਿਆਗੇ । ^੪ਦੰਭ ਤੇ ਨਾਸਤਕਤਾ ਤੇ ਈਰਖਾ ਨੂੰ ਛੱਡੇ । ^੫ਦੁਸ਼ਣ ਅਰੋਪਣੇ, ਨਿੰਦਾ ਤੇ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰੇ । ^੬ਜਗਤ ਵਿਚ ਵਾਸਾ ਇੱਛਾਂ ਪਰ ਪੰਛੀ ਵਤ ਜਾਣੇ । ^੭ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਿਰਾਗ (ਦੱਖਕੇ) ਜਗਤ ਨੂੰ ਅਸਾਰ ਜਾਣੇ । ^੮ਦੇਹ ਪ੍ਰਾਣ ਤੇ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਨਿਆਰਾ ਜਾਣੇ । ^੯ਧਰਮ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਹੰਕਾਰ ਗਵਾਵੇ । ^{੧੦}ਭਾਵ ਜਿੰਮੇ ਵਾਰੀਆਂ ਜਗਤ ਦੇ ਜੰਜਾਲ । ^{੧੧}ਜੇ ਆਪਣੀ ਬੁੱਧੀ ਓਟੀ ਦਿੱਸੇ ਸੁਮਤ ਦਾ ਜਾਣਨਹਾਰ ਬਣੇ । (ਅ) ਜੇ ਓਟੀ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ ਦਿੱਸੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਮਤੀ ਦਾ ਬੋਧਕ ਹੋਵੇ । ^{੧੨}ਭਾਵ ਸਵਾਸਾਂ ਨਾਲ ਨਾਮ ਜਪੇ । ^{੧੩}ਬਹੁਤੀ ਵੇਰ । ^{੧੪}ਓਟਾ ਹੱਠ, ਖੋਟੇ ਭੋਜਨ ਤੇ ਆਪਣੀ ਨਾਰੀ ਦੀ ਸੋਭਾ ^{੧੫}ਮੁਰਖ ਦੀ, ਪਹਿਲਵਾਨਾਂ ਦੀ ਨਟ ਦੀ ਸੁਹਬਤ (ਛੱਡੇ) । ^{੧੬}ਪੂਜਾ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵੇਰ ਨਾ ਰਹੇ । ^{੧੭}(ਅਪਣੀ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ) ਕਰਨੀ ਦਾ ਭੇਦ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਹੋ । ^{੧੮}ਸਮਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ । ^{੧੯}ਪੱਖ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਾ ਕਰੇ । ^{੨੦}ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਉਸਤੁਤੀ ਨਾ ਕਰੇ । ^{੨੧}ਖਾਣ ਪੀਣ ਵਿਚ ਮਨ ਨੂੰ ਬਿਤ ਕਰੇ ਭਾਵ ਰੱਬ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆ ਰਖੇ । ^{੨੨}ਆਹਾਰ ਸੁਧਾ ਤੇ ਵਿਹਾਰ ਵੀ ਸੁਧ ਰਏ । ^{੨੩}ਜੇ ਸਿੱਖ ਕਰਦਾ ਰਹੇ ਉਸ ਦਾ ਘਰ ਧਨ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਰਹੇਗਾ ।

੧੬. [ਧ੍ਯਾਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਰ । ਸ਼ਨਾਨ ਵਲ । ਭਵਿੱਖਤ] ।

ਦੇਹਗਾ॥*ਧ੍ਯਾਨ ਸਿੰਘ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਪਰ ਦੀਨਾ ਸਭਿ ਘਰਿ ਬੋਚਿ^੧।ਪਾਸ ਹੀ ਬੈਠਾ ਪੁਛਿਆ ‘ਕਹੁ ਸਿੱਖਾ ਤੂੰ ਚੇਤ’॥੧॥ਧ੍ਯਾਨ ਸਿੰਘ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਿ ਬੋਲਾ ਬਚਨ ਰਸਾਲ। ‘ਮੇਰੀ ਸਿੱਖੀ ਦ੍ਰਿੜ ਭਈ ਸਤਿਗੁਰ ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ’ ॥੨॥ ਜਾਂ ਦਿਨ^੨ ਸੌਦਾ ਹਮ ਕਿਯਾ ਸੁਨੀਏ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਦਸਾਲ। ਹਰਿਗੁਪਾਲ ਬੋਚਤਿ ਭਯੋ ਮੈ ਕੋ ਕਿਯੋ ਨਿਹਾਲ ॥ ੩ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਪਤਿ ਦਿਵਸ ਪੀਛੇ ਮੈਂ ਗਯੋ।ਖੇਤ ਬਿਖੈ ਹਲ ਜੋਰਤਿ ਭਯੋ। ਕਾਢ੍ਯੋ ਬਾਹਤਿ ਜਬਿ ਸੀਆਰ^੩। ਧਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਮੁਝ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ॥ ੪ ॥ ਹਿਰਦੇ ਹਰਖਨੋ ਲੀਨ ਖਜ਼ਾਨਾ। ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਪਰ ਮਨ ਠਹਿਰਾਨਾ। ਘਰਿ ਮੈਂ ਆਇ ਕਰਾਹ ਗੁਰ ਦੀਨਾ॥ ਭੋਜਨ ਸਿੱਖੀ ਅਤਿਥਨਿ ਕੀਨਾ ॥ ੫ ॥ † ਗੁਰ ਦਸਵੰਧ ਗੁਰ ਕੇ ਘਰਿ ਆਨਾ। ਗੁਰ ਸਨਮੁਖ ਧਨ ਕੀਨ ਬਿਡਾਨਾ।—ਤੁਮਰੀ ਵਸਤੁ ਕਹੋ ਸੋ ਕਰੀਂ।ਖਰਚੋਂ ਕੈ ਕਿਹਠਾਂ ਧਨ ਧਰੋਂ॥੬॥ਸੌਦਾ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਇਹ ਆਯੋ। ਗੁਰ ਦਸਵੰਧ ਮੈਂ ਆਨਿ ਚੜ੍ਹਾਯੋ—। ਮਸਤਕ ਟੇਕਿ ਗਯੋ ਮੈਂ ਤਬੈ। ਉਚਿਤ ਕਰਮ ਮੈਂ ਧਨ ਦਿਯ ਸਬੈ^੪† ॥ ੭ ॥ ਭਲੋ ਭਯੋ ਇਹ ਸਿਖ^੫ ਹੈ ਸਨਮੁਖ।

^੧ਵੇਚ ਦਿਤਾ ਸੀ (ਬਚਨ ਖਰੀਦਣ ਵੇਲੇ)। ^੨ਚਿਤ ਦੀ ਗਲ ਦੱਸ। ^੩ਜਦੋਂ ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਹੋਏ ਤਦੋਂ ਮੇਰੀ ਸਿੱਖੀ ਦ੍ਰਿੜ ਹੋਈ ਸੀ। ^੪(ਪਰ)ਜਿਸ ਦਿਨ.....।^੫ਵਾਰੀਦਿਆਂ ਜਦ ਸਿਆੜ ਕੱਢਿਆ। ^੬ਯੋਗ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ (ਬਾਕੀ ਦਾ) ਸਾਰਾ ਧਨ ਦੇ ਦਿਤਾ। ^੭ਭਾਵ ਹਰਗੁਪਾਲ।

*ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੮੦ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ।

†ਪਾ:—ਬਿੱਪ੍ਰ। †ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਏਥੇ ਸੰਸੇ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਪਦੰਤੂ ਮੈਂ ਸਾਖੀ ਦੇ ਪਾਠ ਤੋਂ ਅਰਥ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਐਉਂ ਹੈ:—ਗੁਰ ਕੀ ਦਸਵੀਂ ਗੁਰ ਗ੍ਰਿਹ ਆਣੀ। ਗੁਰ ਸਨਮੁਖ ਧਨ ਕੀਨ ਵਿਡਾਣੀ। ‘ਤੁਮਰੀ ਵਸਤੁ ਕਹੋ ਸੋ ਕਰਾਂ’। ਤੁਮ ਗੁਰ ਆਪਣੀ ਰਸਨ ਉਚਰਾ। ‘ਤੁਮਰਾ ਮੌਦਾ ਨਫਾ ਇਹ ਆਵਾ। ਗੁਰ ਦਸਵੰਧ ਤੁਹਿ ਦੀਨ ਚੜ੍ਹਾਵਾ।’ ਮਸਤਕ ਟੇਕ ਗਇਆ ਮੈਂ ਤਬ ਹੀ। ਉਚਿਤ ਕਰਮ ਧਨ ਸੋ ਤਬ ਕਰਿ ਹੀ। ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਇਉਂ ਹੈ:—ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਸਵੰਧ ਮੈਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਘਰ ਲੈ ਆਂਦਾ। ਇਹ ਦੇਕੇ ਬਾਕੀ ਦੀ ਵੰਡ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਬੀ ਮੈਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਆਖਿਆ—ਹੇ ਗੁਰੇ ਏਹ ਤੁਹਾਡੀ ਵਸਤੁ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਹੋ ਇਸ ਨਾਲ ਕਰਾਂ। ਹੇ ਗੁਰੇ ਤੁਸਾਂ ਤਦੋਂ ਅਪਣੀ ਰਸਨਾਂ ਤੋਂ ਉਚਾਰਿਆ ਸੀ ‘ਕਿ ਇਹ ਧਨ ਤੇਰੇ (ਗੁਪਾਲ ਨਾਲ ਕੀਤੇ) ਸੌਦੇ ਦਾ ਨਫਾ ਆਇਆ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦਸਵੰਧ ਤੂੰ ਚੜ੍ਹਾ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ’। (ਸੋ ਮੈਂ ਬਚਨ ਮੰਨ ਕੇ ਬਾਕੀ ਧਨ ਲੈਕੇ) ਆਪ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਕੇ ਤਦੋਂ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਧਨ ਨਾਲ ਮੁਨਾਸਬ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

‡ਪਾ:—ਖਰਚੋਂ ਕੈ ਕਿਹ ਰਾਖਨ ਧਰੋਂ।

ਸਰਨੀ ਤੁਮਰੀ ਆਯੋ ਗੁਰਮੁਖ' । ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਯੋ* ।
 'ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ' ਸਿਖ ਸਿਦਕੀ ਲਹਯੋ* ॥੮॥ ਵੇਹਗਾ ॥ ਚੂਕ ਮੁਕ ਸਿਖ, ਰੂਕ
 ਦੁਖ, ਬਿਸਨੁ ਥਾਨ ਤੁਹਿ ਲੀਨ' । ਗਿਰਾ ਪਰਾ ਸਨਮੁਖ ਖਰਾ ਨਾ ਟੁਟਾ
 ਨਾ ਹੀਨ' ॥੯॥ ਸਹਜਧਾਰੀਆ ਆਦਿ ਸਿਖ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕੀ ਛਾਪਾਖੀਡੇ
 ਪਾਹੁਲ ਹਤਨ ਕੋ ਤੁਰਕਨਿ ਸਿੰਘਨਿ ਥਾਪ' ॥੧੦॥ ਰੋਪਈ ॥ ਸਿਦਕੀ ਸਿਖ
 ਹੋਦ ਤੂੰ ਮੇਰਾ । ਮੇ ਚਰਨਨ ਮਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਘਨੇਰਾ' ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਮੁਖਿ ਬਹੁਰ
 ਉਚਾਰਾ' 'ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਤੂੰ ਸਿੱਖ ਹਮਾਰਾ ॥੧੧॥ ਜੋ ਚਿਤ ਇੱਛਾ ਜਾਚਹੁ
 ਪਸਾਰੇ ! ਸਿਦਕ ਬਚਨ ਕਾ ਪ੍ਰੇਮ ਉਦਾਰੇ' । ਕਲਗੀਧਰ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ
 ਕਾਨਾ । ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਸਿੱਖ ਬਖਾਨਾ ॥੧੨॥ 'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬਹੁ ਚਿੰਤਾ ਮਨ
 ਮੇਰੇ' :- ਅਥਿ ਤੁਮ ਬਖਸ਼ਹੁ ਅਪਨ ਅਗੇਰੇ' । ਅਥਹਿ ਸਿੱਖ ਮੁਰਝਾਵਤਿ
 ਐਸੇ' । ਪੀਛੇ ਸਿਦਕ ਹੋਇ ਦਿੜ੍ਹ ਕੈਸੇ ? ॥੧੩॥ ਇਸ ਹਿਤ ਜਾਰੋ ਆਪ
 ਅਗਾਰੇ । ਦਿਹੁ ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਸਿਦਕ ਉਦਾਰੇ' । ਹਸ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤਬੈ
 ਬਖਾਨਾ । 'ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ ਆਗਲ ਭਾਨਾ' ॥ ੧੪ ॥ 'ਸਿੰਘ ਲਸਨ
 ਮੁਕਤਾ ਅਰੁਹੀਰਾ ਕਮੀ ਠੋਰ ਮਹਿ ਮੋਲ ਗਹੀਰਾ ਤਜੋ ਪਾਛੇ ਸਿਖ ਸਿਦਕੀ
 ਮੇਰੇ । ਲਾਖਹੁ ਹੋਵਹਿ ਵਧਹਿ ਵਧੇਰੇ ॥ ੧੫ ॥ ਵੇਹਗਾ ॥ ਹਮਰੀ ਤਨ ਕੀ
 ਸੂਰ ਗਤਿ ਅਸਤ ਰਾਤਿ ਹੁਇ ਜਾਇ । ਘੁਕ ਉਠਤਿ ਜਗ ਮਹਿ ਲਸਤਿ
 'ਹੋ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ (ਤੈਨੂੰ) ਅਸਾਂ ਸਿਦਕੀ ਸਿੱਖ ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ । ੨ (ਇਸ ਸਿੱਖ ਦੀ) ਭੁੱਲ ਮੁਕ
 ਗਈ ਹੈ ਦੁੱਖ ਰੁਕ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਹੁਣ (ਵਚਨ ਲੈਣ ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਥਾਨ =) ਵੈਕੰਠ ਪ੍ਰਾਪਤ
 ਹੋਇਆ ਹੈ । ੩ (ਕਿਉਂਕਿ) ਸਾਹਮਣੇ ਖੜੋਕੇ (ਚਰਨੀ) ਜੋ ਤਿੱਗ ਪਿਆ, ਹੁਣ ਟੁੱਟਾ ਤੇ ਹੀਨ
 ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ । ੪ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸਹਿਜਧਾਰੀਆਂ ਦੀ ਛਾਪ 'ਸਿੱਖ' ਰੱਖੀ (ਪਰ
 ਹੁਣ ਅਸਾਂ) ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਕੇ (ਉਹਨਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਛਾਪ) ਸਿੰਘ ਥਾਪੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਤੁਰਕਾਂ
 ਨੂੰ ਮਾਰਨਗੇ । ੫ ਕਿਹਾ (ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ) । ੬ (ਸਾਢੇ) ਬਚਨਾਂ ਉਤੇ ਸਿਦਕ ਦਾ ਤੇਰੇ ਵਿਚ
 ਬੜਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ । ੭ ਅਗੇ ਹੁਣ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੮ ਹੁਣ ਆਪ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ (ਜੇ
 ਕੋਈ ਸਿਦਕ ਤੋਂ ਭੋਲਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ (ਸਿਦਕ) ਬਖਸ਼ਦੇ ਹੋ । ੯, ੧੦ ਵੇਰ ਬੀ ; ਅਜੇ (ਹਰ-
 ਗੁਪਾਲ) ਵਰਗੇ ਸਿੱਖ ਮੁਰਝਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਭੋਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੧੦ ਅਗੇ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਭਾਣਾ ।
 ੧੧ ਪ੍ਰਯਾਜ ਅਗਲੇ ਸਵੇ ਵੇ ਅੰਕ ੧ ਵਿਚ ਦੇਖੋ ।

*ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਹ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਏਥੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਤੇ 'ਤੁਹਿ ਲੀਨ' ਦੀ ਥਾਂ ਪਾਠ
 'ਤਹਿ ਲੀਨ' ਹੈ । ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਅਜੇ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ:- ਸਿੱਖ ਦੀ ਭੁੱਲ ਮੁਕ ਗਈ ਹੈ ਦੁੱਖ
 ਰੁਕ ਗਿਆ ਇਸ ਨੇ ਵੈਕੰਠ ਲਿਆ ਹੈ, ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੀ ਛਾਪ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੈ,
 ਖੰਡੇ ਪਾਹੁਲ (ਛਾਪ) ਆਪ ਨੇ ਹੁਣ ਟੋਰੀ ਹੈ ।

ਤਿਉਂ ਸਿੰਘੀ ਮਮ ਆਇੰ ॥ ੧੬ ॥ ਸਿਦਕ ਦੀਆ ਵਿਭੁਤਾ ਦਈ ਵਿੱਦਯਾ
ਦੀਨੀ ਪੂਰ । ਰਟਤਿ ਸਿੰਘ ਮਮ ਤੇਜ ਵਧਿ ਬੈਠਤਿ ਮਤ ਹੋ ਮੂਰੰ ॥ ੧੭ ॥

ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਰ ਮੰਗਣ ਵੇਲੇ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੇ ਪਾਠ ਵਿਚੋਂ 'ਸਾਂਬ' ਪਦ ਵੱਡ ਦਿਤਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਅਰਥ ਚਲੇ ਵਿਚ ਪੈਂਦੇ ਹਨ । ਸੋ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:— 'ਮਾਂਗਾ ਵਰ ਤਬ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਚਿੰਤਾ ਮੋ ਮਨ ਮਾਂਬ । ਤੁਮਰੇ ਆਗੇ ਬਖਸ਼ਿਆ ਪੀਛੈ ਭੁਲਾ ਸਾਂਬ' । ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਚਿੰਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਿੱਖ ਦਾ ਸਿਦਕ ਆਪ ਦੇ ਬੈਠਿਆਂ ਫੋਲਿਆ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਸਿਦਕ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲਿਆ, ਆਪ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਤਾਂ ਭੁਲਾ ਸਿੰਘਿਆ ਪੈ ਜਾਣ ਦਾ ਹੀ ਹੈ ਨਾ, ਜੀਕੂੰ ਕਹੀਦਾ ਹੈ 'ਕਾਲੀ ਰਾਤ ਪੈ ਜਾਏਗੀ' । ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ 'ਹਸ ਕਰ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਤਬ ਕਹਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਸੁਨ ਬਾਤ । ਸਿੰਘ ਲਸਨ ਹੰਗਾ ਮੁਕਤ ਕਮੀ ਠੌਰ ਕਹੂੰ ਜਾਤ । ਹਮਰੀ ਤਨ ਕੀ ਸੂਰਗਤਿ ਅਸਤਿ ਰਾਤਿ ਹੁਇ ਜਾਇ । ਘੁਕ ਉਠਤ ਜਗ ਮਹਿ ਲਸਤ ਤਿਉ ਸਿੰਘੀ ਮਮ ਆਇੰ' । ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਦੋ ਤੁਕਾਂ:— 'ਤਯੋਂ ਪਾਛੈ ਤੋਂ ਵਧਹਿ ਵਧੇਰੇ' ਵਾਲੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ ਸੋ ਅਰਥ ਸਰਲ ਇਹ ਬਣਿਆ ਕਿ ਦੱਸ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ: ਹੇ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ (ਅਥਵਾ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ) ਗਲ ਸੁਣ, ਸਿੰਘ ਵਿਚ ਦੇ ਹੀਏ ਮੋਤੀ ਤੇ ਲਸਨੀਏਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਥਾਂ ਗਿਆਂ ਘਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ? ਭਾਵ ਸਮੰਦਰ ਦੇ ਪਾਸ ਦੁੰਦਿਆਂ ਰਤਨ ਰਤਨ ਹਨ ਕੱਚ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਰੂਰ ਵਿੱਥ ਤੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਜੋਹਰੀਆਂ ਤੇ ਧਨੀਆਂ ਪਾਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੁਛ ਘਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ? ਕੀ ਉਹ ਕੱਚ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ? ਨਹੀਂ ਉਹ ਤਦ ਬੀ ਰਤਨ ਹਨ ਸਗੋਂ ਵਰ ਜਾਕੇ ਵਧੇਰੇ ਕੀਮਤੀ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਸਿੱਖ ਸਿੱਖ ਹਨ ਸਿਦਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਰਤਨ ਭਾਵ ਪਾਇਆ ਹੈ ਉਹ ਸਦਾ ਰਤਨ ਰਹਿਣਗੇ । ਦੂਸਰਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੇਰੇ ਤਨ ਦੀ ਗਤੀ ਸੂਰਜ ਵਤ ਹੈ । ਸੂਰਜ ਦੁੰਦਿਆਂ ਤਾਰੇ ਅਸਤ ਜਾਪਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਦ ਰਾਤ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ (ਇਉਂ ਤਾਰੇ) ਉਠਦੇ (ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ) ਜਾਗੇ ਹਨ ਤੇ ਸੱਤੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਚਮਕਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੀ ਸਿੱਖੀ ਹੈ । ਭਾਵ ਦੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦਿਤੇ ਹਨ । ਸਮੰਦਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਨ ਸਿੱਖ ਰਤਨ ਹਨ ਦੂਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੂਰਜ ਹਨ, ਸਿੱਖ ਤਾਰੇ ਹਨ । ਸਮੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਵਿੱਥ ਪੈਕੇ ਰਤਨ ਰਤਨ ਹਨ ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਮੁੱਲ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਸੂਰਜ ਦੇ ਉਹਲੇ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਤਾਰੇ ਉਢੇ ਹੀ ਹਨ ਤੇ ਦੋਸ਼ਨ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਇਨ ਵੇਲੇ ਸਨ ਪਰ ਰੁਣ ਵਧੇਰੇ ਚਮਕਦੇ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਸਿੱਖ ਸਿੱਖ ਹਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਹਾਨ ਤੇਜ ਕਰਕੇ ਮਾਤ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ, ਮਗਰੋਂ ਸਿੱਖ ਸਿੱਖ ਹੀ ਹੋਣਗੇ ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਚਮਕਣਗੇ । ਅੱਗੇ ਫਿਰ ਸਿਦਕ ਦਾ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਮਝਾਕੇ ਫਿਰ ਉਸਦੀ ਅਰਦਾਸ ਮੰਨਕੇ ਵਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ । (ਮੈਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ) ਸਿਦਕ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਵਿਭੁਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ (ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ) ਵਿਦਿਆ ਭਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ (ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬੈਠਾ ਹਾਂ ਪਰ ਮੇਰੇ ਮਗਰੋਂ) ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਸਿੰਘ ਮੇਰਾ (ਨਾਮ) ਰਟਣਗੇ (ਤਿਵੇਂ ਤਿਵੇਂ) ਤੇਜ ਵਧੇਗਾ ਤੇ ਮੂਰਖ ਬੀ ਸੁਮਤਿਵਾਨ ਹੋਕੇ ਬੈਠਣਗੇ [ਮੂਰ=ਮੂਲ, ਜੜ੍ਹ, ਮੂਰਖ] ।

‘ਸੂਰ ਹੂਰ ਸਭਿ ਕੂਰ ਤਜਿ ਦੁਰ ਦੁਰ ਭੂ ਬਨ ਮਾਂਹਿ । ਰਾਜ ਬਾਜ ਗਜ
ਸਾਜ ਸਭਿ ਸਿਦਕ ਦੀਆ ਮਮ ਪਾਹਿ’ ॥੧੮॥ ਰੋਪਈ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ
ਕਰਿ ਜਗ ਸੁਆਮੀ । ਮੰਦਰ ਗਮਨੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ । ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਨਿਸਾ
ਗੁਜਾਰੀ । ਆਇ ਪ੍ਰਾਤਿ ਪੁਨ ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ ॥੧੯॥ *ਬੈਠੇ ਕਰਿਕੈ ਸੋਚ
ਸ਼ਨਾਨਾ ॥ ਆਇ ਖਾਲਸਾ ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨਾ ॥ ਮਾਘ ਮਾਸ ਤਬਿ ਸੀਤ ਮਹਾਨੇ ।
ਨਰ ਨਾਰੀ ਬਹੁ ਪ੍ਰਾਤਿ ਸ਼ਨਾਨੇ ॥੨੦॥ ਤਬਿ ਸਿੱਖਨਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰਾ ।
‘ਮਾਘ ਮਾਸ ਅਰੁ ਕਾਤਿਕ ਸਾਰਾ । ਨਰ ਨਾਰੀ ਗਨ ਪ੍ਰਾਤੀ ਜਾਗਹਿ ॥ ਸੀਤ
ਨੀਰ ਸੋ ਮੱਜਨ ਲਾਗਹਿ ॥੨੧॥ ਅਪਰ ਮਾਸ ਕੇ ਦਿਵਸਨਿ ਮਾਂਹੀ । ਜਿਸ
ਕਿਸ ਵੇਲੇ ਲੋਕ ਨਹਾਹੀ’ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਇਨ ਬਾਤ । ਕਿਮ
ਹੋਵਤਿ ਬਰਨਹੁ ਬੱਖਸਾਤ’ ॥੨੨॥ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨਿ ਕੇ ਸੰਸੈ ਬੈਨ । ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ
ਤੇ ਬੋਲੇ ਸੁਖ ਐਨ । ‘ਸੁਨਿ ਭਾਈ ਸਭਿ ਜਗਤ ਤਮਾਸ਼ਾ । ਕਯਾ ਇਸ ਕੀ
ਗਤਿ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ ॥ ੨੩ ॥

ਛੰਦ ॥ ਮਤਲਬ ਕੀ ਕਯਾ ਪ੍ਰੀਤ ਚਿਰ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਈ ॥ ਦੁਧ ਦੇਤਿ ਜਾ ਦੇਨੁ
ਦੇਵਤਾ ਮਿਹਰਈ ॥ ਪੂਜਾ ਵੇਵੇ ਦੇਵ ਤਾਂ ਪ੍ਰੀਤ ਹੋ ਸ਼ਹਿਰਈ ॥ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਣਈ
ਨਾਰਿ ਘਰ ਭੀਤਰ ਭਾਂਵਈ ॥ ਦਾਨ ਦੇਯ ਜਜਮਾਨ ਦਿਜ ਗਲ ਕਹਿ ਭਾਂਵਈ ॥
ਮਾਲਕ ਵੇਵੇ ਖਾਨ ਤਾ ਚਾਕਰ ਚਾਂਦਨੀ ॥ ਹੋ ਮਖਟੂ ਹੋਵੇ ਪੁਰਖ ਨਾਰਿ ਦਿਲ
ਮਾਦਨੀ ॥ ਵੇਖਾ ਵੇਖੀ ਰੀਤ ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਨ ਭਾਂਵਈ ॥ ਸਿੱਖੇ ! ਸੱਚੀ

‘ਜੇ ਮੇਰੇ ਸਿੰਘ ਬਣਨਗੇ ਉਹ ਵੋਲੇ (ਕਾਇਰ) ਹਨ ਤਾਂ ਸੂਰਮੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ; ਕੂੜੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕੂੜ
ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਜਾਣਗਾ (ਮੇਰੇ ਸਿੰਘ) ਬਨਾਂ ਵਿਚ ਤੇ ਪਿਥਵੀ ਉਤੇ ਮੋਤੀਆਂ ਵਾਂਗੂ ਚਮਕਣਗੇ
[ਪੰਜਾ:; ਦੁਰ=ਵੋਲੇ; ਕਾਇਰ । ਫਾ:; ਦੁਰ=ਮੋਤੀ] । (ਅ) ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਸੂਰਮੇ ਤੇ ਸੁੰਦਰੀਆਂ ਭੂਮੀ
(ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਦੇ) ਬੂਠੇ (ਦਾਵੇ) ਵੇੜਕੇ ਬਨਾਂ ਵਿਚ ਲੁਕ ਲੁਕ (ਕੇ ਦਿਨ ਕੱਟਣਗੇ) ਤੇ ਮੈਂ
ਆਪਣੇ ਪਾਸੋਂ (ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ) ਰਾਜ ਘੋੜੇ, ਹਾਥੀ, ਸਾਰੇ ਸਾਮਾਨ ਤੇ ਸਿਦਕ ਦਿਤਾ ਹੈ । ‘ਸੁਵੇਰੇ ਹੀ।
‘ਨਾਉਂਦੇ ਹਨ । ‘ਮਤਲਬ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਚਿਰ ਤਕ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਈ । ਪੰਜੇ ਗਾਂ ਦੁਧ ਦੇਵੇ ਤਾਂ
ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਦੇਵਤਾ ਮਿਹਰ ਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਗਉ ਦੇਵਤਾ ਹੈ ਤੇ ਮੇਹਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ । ‘ਜੇ ਦੇਵ
(ਮੁਰਾਦੀ) ਵੇਵੇ ਤਾਂ ਪੂਜਾ ਵਿਚ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ‘ਜੇ ਜਜਮਾਨ ਦਿਜ ਨੂੰ ਦਾਨ ਦੇਵੇ ਤਾਂ
ਦਿਜ ਨੂੰ ਉਸ ਜਜਮਾਨ ਦੀ ਗਲ ਕਹੀ ਭਾਂਵਈ ਹੈ । (ਅ) ਦਿਜ ਜਜਮਾਨ ਨੂੰ ਮਨ ਭਾਂਵਈਆਂ
ਗਲਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਕਰਦਾ ਹੈ । ‘ਨੋਕਰ ਚਾਂਦਨੀ ਵਾਂਗੂ ਖਿੜਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।
‘ਤਾਂ ਨਾਰੀ ਦਾ ਦਿਲ ਉਦਾਸ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

*ਇਹ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੀ ੮੧ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ ।

†ਪਾ:—ਤਾਨ ਦੀ=ਤਨ ਦਿਹੀ ।

‡ਪਾ:—ਮਾਨਦੀ ।

§ਪਾਠ ਸੋ ਸਾਖੀ:—ਆਂਵਈ ।

ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰੀਤ ਸਦਾ ਹੀ ਭਾਂਵਦੀ। ਭਾਈ ਮੇਰਾ ਸਿੱਖ ਸੁਨੋ ਸਭਿ ਕਾਮਦੀ^੧।
 ਨਿੱਤ ਜੱਗੁ ਫਲ ਦਾਨ ਹੋਤਿ ਸਿਦਕ ਗੁਰਧਾਮ ਦੀ^੨। ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਇਸ਼ਨਾਨ
 ਸਦਾ ਹੀ ਭਾਂਵਦੀ^੩। ਅਸੁਮੇਧ ਗੋਮੇਧ ਘਟੀ* ਘਟ ਜਾਂਵਦੀ^੪। ਤੀਜੀ ਅਗਨ-
 ਹੋਤੁਸਟੇਮ ਜੋਤ ਮਾਵਦੀ^੫। ਸੂਰਨ ਚਾਂਦੀ ਦੁਧ ਤਾਂਬਾ ਦੇਇ ਸਾਮਦੀ^੬। ਰਸਮ
 ਦੇਖ ਜਲ ਦਾਨ ਪਾਪ ਹਨ ਜਾਮਦੀ^੭। ਹੋਇ ਪਵਿੱਤਰ ਕਾਯਾਂ ਨ੍ਰਾਇ ਦੁਪਹਿਰ ਜੋ^੮।
 ਤੀਜੇ ਮਲੇਛ ਸ਼ਨਾਨ ਚਤਰਬੇ ਕਹਿਰ ਜੋ^੯। ਰਾਤ ਰਾਖਸੀ^{੧੦} ਨ੍ਰਾਇ ਅਰਧ ਹੁਇ
 ਪਾਤਕੀ^{੧੧}। ਹਿੰਸਾ ਸਭਿ ਕੀ ਪਾਪ ਜਲ ਕਾਲ ਨ ਸ਼ਾਂਤਕੀ^{੧੨}। ਇਹੀ ਨੇਮ
 ਕੀ ਰੀਤਿ ਨਾਇ ਭਜਿ ਨਾਮਹੋ^{੧੩}। ਹੁਆ ਜਗਤ ਤੇ ਪਾਰ ਸੱਚੁ ਬ੍ਰਤ ਰਾਮ ਕੋ^{੧੪}।
 ਹੋਰ ਕਪਟ ਕੀ ਰੀਤਿ ਜੋ ਆਲ ਜੰਜਾਲ ਕੀ^{੧੫}। ^{੧੬}ਅਰਧੇ ਕੁੰਡੀ ਜਾਲਨਿ

^੧ਹੇ ਮੇਰੇ ਸਾਧੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਓ ਸੁਨੋ ਸਚਿਕਾਮਤਾ ਦੀ ਗੱਲ। (ਅ) ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ ਕਾਮਨਾ ਦੀ
 (ਬੱਧੀ ਹੋਈ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ)। (ੲ) ਠੇ ਭਾਈ! ਸਭ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੁਣੋ। ਗੁਰੁ ਘਰ
 ਦੇ ਸਿਦਕ ਵਿਚ ਜੋ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਉਸ ਨੂੰ) ਨਿੱਤ ਜੱਗ ਦਾ ਫਲ ਦਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਟਾਖਜ ਇਹ
 ਹੈ ਕਿ (ਹੁ ਤਾਂ ਨਿਰੰਤਰ ਸਿਮਰਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰੰਤਰ ਮੇਲ ਵਿਚ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ। (ਅ) ਨਿੱਤ
 ਯੋਗ ਤੇ ਨਿੱਤ ਦਾਨ ਦਾ ਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ^੩(ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ) ਪਹਿਰ ਰਾਤ (ਰਹਿੰਦੀ) ਦਾ ਇਸ਼-
 ਨਾਨ ਸਦਾ ਪਿਆਰਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ^੪(ਅਗੋਂ ਵੇਰ ਹਰ) ਘੜੀ ਘਟਦੀ ਜਾਂਦਿਆਂ (ਨ੍ਰਾਉਣਾ ਫਲ
 ਨੂੰ ਘਟਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਇੰਝ ਕਿ ਇਕ ਘੜੀ ਘਟੇ ਤੇ ਨ੍ਰਾਉਣਾ) ਅਸੁਮੇਧ (ਦੋ ਘੜੀ ਘਟੇ ਤੇ) ਗੋਮੇਧ
 (ਤੁੱਲ ਫਲ ਦਾਤਾ ਹੈ)। ^੫(ਤੀਜੀ ਘੜੀ ਘਟੇ ਤੇ ਨ੍ਰਾਤਿਆਂ) ਜਜੋਤਿਖੇਮ ਅਗਨਹੋਤੀ ਚੋਂ ਟੁੱਲਜ
 ਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਜੋਤਿਖੇਮ ਇਕ ਯੋਗ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ^੬(ਵੋਥੀ ਦੇ ਘਟਿਆਂ) ਸੋਨੇ (ਦਾਨ ਦਾ),
 (ਪੰਜਵੀਂ ਦੇ ਘਟਿਆਂ) ਚਾਂਦੀ (ਦਾਨ ਦਾ) (ਛੇਵੀਂ ਦੇ ਘਟਿਆਂ) ਦੁੱਧ (ਦਾਨ ਦਾ) ਤੇ (ਸੱਤਵੀਂ
 ਦੇ ਘਟਿਆਂ) ਤਾਂਬੇ ਦਾਨ ਦੇ) ਸਮਾਨ ਹੈ। ^੭(ਅੱਠਵੀਂ ਘਟਿਆਂ ਤੇ ਅਰਥਾਤ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ)
 ਕਿਰਨਾਂ ਵੇਖਕੇ (ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ) ਜਲ ਦਾਨ ਦੇ ਫਲ ਤੁੱਲ ਹੈ (ਜਿਸ ਨਾਲ) ਪਾਪ ਚਲੇ
 ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ^੮ਜੇ ਦੁਪਹਿਰੇ ਨ੍ਰਾਵੇ ਤਾਂ ਕੰਢਲ ਕਾਯਾਂ ਹੀ ਪਵਿੱਤਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
^੯ਤੀਜੇ (ਪਹਿਰ) ਸ਼ਨਾਨ ਮਲੇਛ ਸ਼ਨਾਨ ਹੈ ਤੋਂ ਵੋਥੇ ਪਹਿਰ (ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੇ) ਕਹਿਰ ਕਰਨਾ
 ਹੈ, ਭਾਵ ਤਮੋਗੁਣੀ ਕੰਮ ਹੈ। ^{੧੦}(ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਰ) ਰਾਤ ਨ੍ਰਾਉਣਾ ਰਾਖਸ਼ੀ ਸ਼ਨਾਨ ਹੈ। ^{੧੧}ਅੱਧੀ
 ਰਾਤ ਨ੍ਰਾਤਿਆਂ ਪਾਪੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ^{੧੨}(ਜਲ ਵਾਸੀ) ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਹਿੰਸਾ (ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ)
 ਪਾਪ ਹੈ। (ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਦਾ ਸਮਾਂ) ਜਲ ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ
 (ਛੇੜਨ ਦਾ) ਕਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ^{੧੩}ਨੇਮ ਦੀ ਰੀਤੀ ਇਹੀ ਯਾਰੋ ਕਿ ਨਾਮ ਭਜਨ ਦੇ ਵਾਸਤੇ
 ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੋ। ^{੧੪}(ਜਿਸ ਤੋਂ) ਰਾਮ (ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ) ਦਾ ਸੱਚਾ ਬ੍ਰਤ ਯਾਰਿਆ ਹੈ ਉਹੋ ਜਗਤ
 ਤੇ ਪਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ^{੧੫}ਹੋਰ ਰੀਤਾਂ ਜੋ ਘਰ ਦੇ ਜੰਜਾਲ (ਵਿਚ ਰਸ ਕੇ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ) ਕਪਟ
 ਦੀਆਂ (ਰੀਤਾਂ ਹਨ)। ^{੧੬}ਪ੍ਰਯਾਯ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਸਫੇ ਤੇ ਅੰਕ ੧।

*ਇਹ ਪਾਠ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦਾ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੁ: ਵਿਚ ਅਕਸਰ ਥਾਈਂ ਪਾਠ 'ਘਟੇ' ਹੈ।

ਨਾਮ ਸੰਭਾਲ ਕੀ^੧। ਸਤਿਗੁਰ ਹੋਇ ਦਿਆਲ ਬਿੰਤੁ ਰਹਿ ਸੱਚੁ ਕੀ^੨। ਸੱਚਾ ਜਗੁ
ਬਿਹਾਰ^੩ ਤਜੈ ਸਭਿ ਕੱਚੁ ਕੀ। ਭਾਈ ਜਗ ਤਰਨਾ ਹੈ ਸੁਗਮ ਤਮਾਸ਼ਾ
ਵਿਸ਼ਨ ਕਾ^੪। ਰਹੈ ਕ੍ਰਿਯਾ ਮਹਿ ਧਯਾਨ, ਦਾਸ ਨਹਿ ਸਿਸਨ ਕਾ^੫। ਏਹਾ
ਜੁਗਤ ਵਰਤਨੀ ਅਲੱਗ ਵਰਤਣਾ^੬। ਇਹੀ ਜਗਤ ਕਾ ਮੇਲ ਪਰ ਕਾ ਦਿਲ
ਪਰਚਣਾ^੭। ਜਿਉ ਢੋਪੜ, ਸ਼ਤਰੰਜ, ਗੰਜਵਾ^੮, ਰਾਮਦੋਕ^੯। ਲਾਭ ਨਾਹਿ ਕੁਛ
ਦੰਚ ਤਿਉਂ ਹੀ ਇਹ ਮਨ ਕੇ ਸ਼ੋਕ। ੧॥

ਚੌਪਈ॥*ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਨਾ ਸਭਿ ਢੋਕੇ ਕਾਮਾ^{੧੦} ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੈ ਸਿਮਰੈ ਸੱਤਿਨਾਮਾਮੇਲ
ਸਕਲ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਨੋ। ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਨਾ ਸਭਿ ਕੇਰਿ ਨਿਦਾਨੋ^{੧੧}॥੨੪॥ ਸ੍ਰੈਯਾ ਜਾ
ਤਨ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਵਾਹ ਬਹੈ ਸੁਖ ਸੇ ਨਰ ਪਾਵਨ ਬੇਦ ਉਚਾਰੈ^{੧੨}। ਕੰਚਨ ਕੱਸਪ
ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਨਾ ਖਯ ਨਰਹਰਿ ਸੁਤ ਹਿਤ ਕੇ ਵਪੁ ਧਾਰੈ^{੧੩}। ਸਿੱਧ ਅਠਾਰਹਿ
ਜਾਂਹਿ ਅਧੀਨ ਹੈਂ ਸਹਸ੍ਰ ਭੁਜਾ ਵਿਜ ਸੂਨਾ ਬਿਡਾਰੈ^{੧੪}। ਬੇਦ ਉਚਾਰਤਿ:-
ਵਿਸ਼ੁਵਾ ਪੁੱਤ੍ਰ^{੧੫} ਹੀ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਨਾ ਸੁਰਲੋਕ ਸਿਧਾਰੈ ॥੨੫॥ ਪੁਲਕਤਿ ਗਾਤ
ਅਨਾਹਦ ਬਾਤ^{੧੬} ਸੁ ਭੂਲ ਨ ਆਨ ਕਹੁ ਚੇਤਹੁ ਪ੍ਰਾਨੀ^{੧੭}। ਤੇਰੇਹੀਭੀਤਰ
ਓਧਜ^{੧੮} ਮਾਖਨ ਸੈਲਕੇ ਅੰਤਰ ਪਾਵਕਭਾਨੀ^{੧੯}। ਏਕ ਹੀ ਭਾਸਤਿ ਬਾਂਤਿ

^੧(ਜੇ) ਅਰਘੇ (ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਦੇਂਦੇ ਭਾਵ ਡੁਹਲਦੇ ਹਨ) ਕੰਡੀ ਜਾਲ (ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ) ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ
ਨਾਮ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਿੱਥੇ। ^੨ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਤਿੰਨੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦੀ। ^੩ਵਿਹਾਰ ਸਚਾਈ
ਨਾਲ ਕਰੇ। ^੪ਭਾਈ ਜਗ ਤਰਨਾ ਸੋਖਾ ਹੈ ਜੇ ਇਸ ਨੂੰ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ) ਤਮਾਸ਼ਾ ਸਮਝੇ। ^੫ਕੰਮ
ਕਰਦਿਆਂ ਧਿਆਨ (ਸਾਈਂ ਵਿਚ ਲਗਾ) ਰਹੇ ਤੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਦਾਸ ਨਾ ਬਣੇ। ^੬(ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ)
ਅਲੱਗ ਵਰਤਣਾ। ^੭ਜਗਤ ਦਾ ਮੇਲ ਤਾਂ ਇਹੋ ਹੈ (ਕਿ ਇਕ) ਪਲ ਮਾਤ੍ਰ ਦਿਲ ਦਾ ਪਰਚਾਵਾ
ਹੈ। (ਅ) ਇਕ ਦੂਏ ਦਾ ਦਿਲ ਪਰਚਾਵਾ ਹੈ। ^੮ਛਿਆਨਵੇਂ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਤਾਸ਼ ਇਸ ਦੇ ੧੨.
੧੨ ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ੮ ਟੰਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ^੯ਇਕ ੧੨ ਟਾਹਣ ਦੀ ਖੇਲ ਵਾਂਗੂੰ ੮੧ ਟਾਹਣ ਦੀ
ਖੇਲ ਜੋ ਠੀਕਰੀਆਂ ਆਦਿ ਨਾਲ ਖੇਲਦੇ ਹਨ। ^{੧੦}(ਤਾਂਤੇ.....)। ^{੧੧}ਸਭ ਦਾ ਅੰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
^{੧੨}ਵੇਦ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਨਰ ਸੁਖੀ ਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ
ਵਹਿੰਦਾ ਹੈ। ^{੧੩}ਹਿਰਨਕਸ਼ਪ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਨਾਂ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ (ਤੇ ਉਸੇ ਦੇ) ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੇ ਹਿਤ (ਨੂੰ
ਦੇਖਕੇ ਹਰੀ ਨੇ) ਨਰਸਿੰਘ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ। ^{੧੪}(ਉਸ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ) ਸਹੱਸ੍ਰ ਬਾਹੂ
ਨੂੰ ਦਿਜ ਸੂਨ (=ਜਮਦਗਨੀ ਨਾਮੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ) ਪਰਸਰਾਮ ਨੇ ਮਾਰ ਦਿਤਾ (ਕਿਉਂਕਿ
ਸਹੱਸ੍ਰ ਬਾਹੂ ਨੇ ਇਕ ਗਾਂ ਬਦਲੇ ਜਮਦਗਨੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਸੀ)। ^{੧੫}ਰਾਵਣ। ^{੧੬}ਇਕ ਰਸ
ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਿਆਂ ਪੁਲਕਾਵਲੀ ਆ ਜਾਵੇ (ਐਸਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋਵੇ)। ^{੧੭}ਭੁੱਲਕੇ
ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹੋ ਪ੍ਰਾਣੀਓ ਨਾ ਚੇਤੇ। ^{੧੮}ਦੁੱਧ [ਸੰਸਾਰ, ਉਧਨ, ਉਦਯੋਗ=ਜੋ ਬਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੋਏ
ਸੇ ਦੁੱਧ। ਡਿੰਗਲ ਭਾ:-ਉਧਸ]। ^{੧੯}ਜਿਵੇਂ ਦੁੱਧ ਵਿਚ ਮੱਖਣ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਪੱਥਰ ਵਿਚ (ਭਾਨੀ=)
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਅੱਗ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਤੇਰੇ ਹੀ ਅੰਦਰ (ਉਹ ਜਸੋਤੀ ਸਰੂਪ ਹੈ)।

*ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੀ ਇਹ ੮੨ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ।

†ਪਾਠ ਸੋ ਸਾਖੀ-ਸੂਨ।

ਕੋ ਰਾਖਤਿ ਤਜੋਂਤੁਹਿ ਅੰਤਰ ਚੇਤਨ ਮਾਨੀ* । ਜਾਂ ਲਗੁ ਨੇਹ ਕੀ ਪਾਲ
 ਟੁਟੀ ਨਹਿ ਸੱਤਿ ਸਰੂਪ ਸਨੇਹਿ ਸਮਾਨੀ^੨ ॥੨੬॥ ਫੇਹਗਾ॥ ਸੱਤਿ ਰੂਪ ਪਰ-
 ਮਾਤਮਾ ਸਭਿ ਘਟਿ ਰਹਜੋ ਬਿਆਪ । ਜਿਨ ਜਾਨਾ ਤਾਂਕੋ ਅਨੰਦ ਔਰ ਨ
 ਜਾਨਤਿ ਆਪ^੩ ॥੨੭॥ ਸੱਤਿ, ਸੁੰਨਿ, ਚੇਤਨ, ਅਮਲ, ਸੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਅਥਿਨਾ॥ ਸ਼ਾ
 ਆਤਮ ਰਾਮ ਸ੍ਰਫੰਦ ਨਿਤ ਜਾਨਤਿ ਪੂਰਨ ਆਸ^੪ ॥ ੨੮ ॥ ਸਸੇ ਸਿੰਗ
 ਜਿਉਂ ਜਗੁ ਦਿਖਹਿ ਬੰਧਨਾ ਸੁਤ ਕਾ ਭਾਸ^੫। ਗਗਨ ਸੁਮਨ, ਬਾਰੂ ਸਿੰਗਧ
 ਤਜੋਂ ਬੁਠਾ ਆਭਾਸ^੬ ॥੨੯॥ ਸੁਨਹੁ ਬਿਸੰਭਰ ਦਾਸ ਸਿਖ ! ਪੂਰਹਿ ਆਸਾ
 ਜਾਨ^੭। ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੁਹਿ ਮਿਟਹਿਗੋ ਅਸ਼ਟ ਜਨਮ ਧਰਿ ਆਨ^੮ ॥੩੦॥
 ਤਬਿ ਪੂਛੋ ਸਿਖ ਸੋਚਕੋ 'ਕਹੀਏ ਜਾਮਾ ਮੋਰ^੯ । ਸਿੱਖੀ ਮਾਂਗੋ ਗੁਰੂ ਫਿਗੁ
 ਰਹੋਂ ਦਾਸ ਨਿਤ ਤੋਰ^{੧੦} ॥ ੩੧ ॥ 'ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰੋਂ ਸਦਾ' ਸਤਿਗੁਰ
 ਕਹਜੋ ਸੁਨਾਇ, 'ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸੁਖ ਪਾਇੰ^{੧੧} ॥੩੨
 ॥ ਰਾਮਦਾਸ ਅਰਜਨ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੁਬਿੰਦ ਹਰਿਗਾਇ । ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿ
 ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੁਤਿ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਗਾਇ ॥ ੩੩ ॥ ਤਿਸ ਕੋ ਸੁਤ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ
 ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਕੀਨ^{੧੨}। ਅਪਰ ਭਵਿੱਖਜਤ ਬਾਰਤਾ ਪ੍ਰਭੂ ਬਤਾਇ ਸੁ ਦੀਨਿ
 ॥ ੩੪ ॥ 'ਦਯਾਸਿੰਘ ਤੇ ਆਦਿ ਸਿਖ ਦਿਜਬਰ ਕੇਸ਼ੋ ਦਾਸ । ਧਰਹਿ ਪੰਥ
 ਮਹਿ ਜਨਮ ਪੁਨ ਕਰਿ ਹੈਂ ਰਾਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥੩੫॥ ਚੋਪਈ॥ ਜੇ ਜੇ ਗੁਰ ਫਿਗ
 ਘਾਲਹਿ ਘਾਲਾ^{੧੩}। ਤੇ ਸਭਿ ਜਨਮ ਧਰਹਿ ਤਿਸ ਕਾਲਾ । ਅਵਿਤਰਿ ਹੈਂ^{੧੪}

^੧ਬਰ ਤੇ ਅੱਗ ਇਕੋ ਰੂਪ ਭਾਸਦੇ ਹਨ ਤੇ (ਅੱਗ ਉਥੇ) ਸ਼ਾਂਤੀ ਰੂਪ ਰਖਦੀ ਹੈ । ਭਾਵ ਦਾਹ
 ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਤਿਵੇਂ ਤੇਏ ਅੰਦਰ ਉਹ ਚੇਤਨ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ।
 [ਮਾਨੀ=ਮਾਇਆ ਹੋਇਆ, ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ] । ^੨ਜਦ ਤਕ ਕਿ (ਇਸਾਰ ਦੇ ਮੋਹ ਦੀ
 ਪਾਲ ਨਹੀਂ ਟੁਟਦੀ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਸੱਤ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਤੇਰੀ ਸਮਾਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।
^੩ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ (ਅਨੰਦ ਜਿਹਾਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ) ਆਪੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਿਆਂ । ^੪ਜੇ ਜਾਣਦਾ
 ਹੈ ਉਸ ਦੀਆਂ ਆਸਾਂ ਪੂਰਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ^੫ਜਿਵੇਂ ਸਹੇ ਦੇ ਸਿੰਗਾਂ ਦਾ ਤੇ ਬਾਂਬ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ
 ਪੱਤ ਦਾ ਆਭਾਸ ਬੁਠਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਇਹ ਦੀਸਣਹਾਰਾ ਜਗਤ ਹੈ । ^੬ਆਕਾਸ਼ ਦੇ ਫੁੱਲ
 ਤੇ ਫੇਤੇ ਵਿੱਚ ਚਿਕਨਤਾ ਜਿਵੇਂ ਬੁਠੀ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਇਸ ਜਗਤ ਦਾ ਆਭਾਸ ਅਰਸ਼ਾਤ ਪ੍ਰਤੀਤੀ
 ਬੁਠੀ ਹੈ । ^੭ਜਾਣ ਲੈ ਆਸ਼ਾ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ । ^੮ਅੱਠ ਜਨਮ ਹੋਰ ਧਾਰਨੇ ਪੈਣਗੇ ।
^੯(ਅਗਲੇ) ਜਨਮ ਮੇਰੇ ਦੋਸੇ । ^{੧੦}ਨਿੱਤ ਤੇਰਾ ਦਾਸ ਰਹਾਂ । ^{੧੧}ਜੀ ਤੋਂ ਸੁਖ ਪਾਵੇਂਗਾ ।
^{੧੨}ਕਮਾਈ ਕਰਨਗੇ । ^{੧੩}ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨਗੇ ।

*ਪਾਠ ਸੋ ਸਾ:-ਪ੍ਰਾਨੀ । †ਪਾ:-ਅੱਭਯਾਸ ।

ਤਬਿ ਭਗਤ ਅਠਾਰਾਂ । ਛੀਨੈਂ ਰਾਜ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਸਾਰਾ ॥ ੩੬ ॥ ਆਇ
 ਮੋਨੈ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਵਧੈ । ਪੁਰਬ ਦੋਸ ਅਧਿਕ ਹੀ ਸਧੈ ॥ ਤੋਜ ਕਿਤਿਕ
 ਸਿੰਘਨਿ ਪਰ ਛਾਵੈ । ਅਰਹਿ ਪੰਥ ਸੋ ਪੁਨ ਘਟਿ ਜਾਵੈ ॥ ੩੭ ॥ ਪਰਬਤ ਮੈਂ
 ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੁਇ ਜਾਇ ॥ ਲੋਹਿ ਖਾਲਸਾ ਦਰਬ ਦਬਾਇ । ਜੇ ਅਬਿ ਹਮਰੇ ਸੁੱਤੁ
 ਪਹਾਰੀ । ਸੈਲਨਿ ਤੇ ਜਰ ਦੇਹਿ ਉਖਾਰੀ ॥ ੩੮ ॥ ਕਾਂਗੜੇਸ਼ ਭੂਪਤਿ ਕੋ
 ਨੰਦ । ਕਰੋਂ ਨਿਕਾਸਨ ਸਿੰਘ ਬਿਲੰਦ । ਸੋ ਰੀਗਾ ਬਿਚ ਤਨਾਰੀ ਪਾਨ ।
 ਸਿਵ ਕੋ ਸੇਵਕ ਦਾਨਿ ਮਹਾਨ ॥ ੩੯ ॥ ਪਨ ਸਿੰਘਨ ਮੈਂ ਸੋ ਜਨਮੈ ਹੈ ।
 ਕਾਂਸ਼ੀ ਰਾਜ ਕਰੈ ਬਿਦਤੈ ਹੈ । ਕਹਿ ਕਵਿ ਸੁੱਤਾ ਸੁਨਹੁ ਅਸ਼ੋਖਾ ! ਮਰਜੈ
 ਰੀਗ ਪਰ ਹਮਹੁ ਪਰੇਖਾ ॥ ੪੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਾਮ ਤਾਂਹਿ ਅਨੁਰਧ ਸਸੀ
 ਅਬਿ ਤਨਾਰੀ ਤਿਨ ਦੇਹ* । ਹੋਹਿ ਭਵਿੱਖਤ ਮੈਂ ਜਨਮ ਕਾਂਸ਼ੀ ਜੈ ਕਰਿ
 ਲੋਹਿ ॥ ੪੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਰਹਿਤ' ਪ੍ਰੰਗ ਬਰਨਨੰ
 ਨਾਮ ਖੋੜਸਮੇ ਅੰਸੁ ॥ ੧੬ ॥ ੧੭. [ਭਵਿੱਖਤ† । ਬਿੰਭਰ ਦੀਆਂ ਇਸਤੀਆਂ] ।
 ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਰਾਜ ਕਰੈਗਾ‡ ਖਾਲਸਾ ਰਹੈ ਮਵਾਸ' ਨ ਕੋਇ । ਕਰੈ ਨੌਕਰੀ
 ਮੋਹਿ ਜੋ ਜੀਵਾ‡ ਪਾਵੈ ਸੋਇ ॥ ੧ ॥ ਰੋਪਈ ॥ ਤੁਰਕ ਡੋਗਰੇ ਗਿਲਜੇ ਬੰਦ ।
 ਸਭਿ ਚਾਕਰ ਹੁਇ ਪੰਥ ਬਿਲੰਦ १੦ । ਜੈਬੁਕ ਨਗਰ १੧ ਭੂਪ ਹੈ ਭਲੇ ।
 ਰਾਜ ਕਰਹਿਗੇ ਸਿੰਘਨਿ ਮਿਲੇ ॥ ੨ ॥ ਤੀਨ ਹਜ਼ਾਰ ਕੋਸ ਕੇ ਅੰਦਰ । ਫਿਰੈ
 ਖਾਲਸਾ ਪਾਵੈ ਦੰਦਰ १੨ । ਕਿਸਹੂੰ ਦੋਸ ਦਾਮ ਲੇ ਭੇਟ १੩ । ਕਾਹੂੰ ਲਜਾਵਹਿ
 ਰਾਜ ਸਮੇਟ १੪ ॥ ਸੁਨਹੁ ਬਿੰਭਰ ਦਾਸ ਸੁਜਾਨ । ਏਵ ਬਿਚਾਰਹੁ ਅਨਦ
 ਮਹਾਨ । ਪਹੁੰਚਹੁ ਨਿਜ ਘਰ ਤੂੰ ਮਮ ਸਿੱਖ । ਹੋਵੈਗੀ ਸੁਧਿ ਭੂਤ ਭਵਿੱਖ १੫
 ॥ ੪ ॥ ਕਾਰਜ ਸਕਲ ਸਪੁਰਨ ਹੋਵੈ । ਦੁਖ ਅਰੁ ਦਾਰਿਦ ਘਰ ਤੇ

੧ ਮੋਨੀ । ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਫਟੈਗੀ ਕਰਦੇ ਹਨ । ੨ ਸਾਧਣਗੇ । ੩ (ਖਾਲਸਾ)
 ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ । ੪ ਉਖਾੜ ਦੇਵੇਗਾ (ਖਾਲਸਾ) । ੫ ਮਹਾਂ ਦਾਨੀ ਹੋਵੇਗਾ । ੬ ਅਸਾਂ ਆਪ ਵਿੱਠਾ ਹੈ ।
 ੭ ਅਨੁਰਧ ਚੰਦ ਸੀ । ੮ ਆਕੀ । ੯ ਮੇਰੀ ਵਾ ਮੇਰੇ ਖਾਲਸੇ ਦੀ । ੧੦ ਉੱਚੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ੧੧ ਸੰਮੁ
 ਨਗਰ ਦਾ । ੧੨ ਰੋਲਾ । ੧੩ ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਦੇਸ ਤੋਂ ਖਿਰਾਜ ਲਵੇਗਾ (ਖਾਲਸਾ) । ੧੪ ਭਾਵ ਕਈ
 ਰਿਆਸਤਾਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਲਵੇਗਾ (ਖਾਲਸਾ) । ੧੫ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚੋਗਾ ਤਾਂ ਤੂੰ
 ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋ ਆਵੇਗੀ ।

* ਕਵਿ ਜੀ ਆਪਣੀ ਨਿਜ ਦੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ ।

† ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੀ ੮੨ ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੀ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ । ‡ ਪਾ:—ਰਾਜ ਕਰੈ ਸਬ ।

§ ਪਾ:—ਜੀਵਕਾ । ¶ ਇਥੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਆਖੇਪ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੀ ਕਰਾਏ ਹਨ ।

ਖੇਵੈ^੧। ਇੱਤਨਾਇਕ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ । ਉਠੇ ਸਭਾ ਤੇ ਦੇ ਬਰ ਰੂਰੇ॥੫॥
 ਸਰਬ ਆਪਨੇ ਡੇਰੇਗਏ।*ਮੋਹਿ^੨ ਸੰਗਇਮਭਾਖਤਿ ਭਏ । ‘ਸੁਨਿ ਗੁਰਬਖਸ਼
 ਸਿੰਘ ! ਇਹ ਬਾਤ । ਰਾਤ ਬਿਤੀਤਹਿ ਹੁਇ ਜਬਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ॥ ੬ ॥ ਗਮਨਹੁ
 ਸਿੱਖ ਉਜੈਨੀ ਪਾਸ^੩ । ਆਨਹੁ ਸੰਗੁ ਬਿਸੰਭਰਦਾਸ^੪ । ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ
 ਆਦਿ ਸੁਨਿ ਸੁੱਤੇ^੫। ਮੰਦਰ ਮਹਿ ਗੁਰ ਪ੍ਰਵਿਸਨ ਹੋਤੇ॥੭॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮੈਂ
 ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਮੁਰਿਯੈ । ਨਿਜ ਥਲ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੋ ਕਰਿਯੈ । ਸੁਪਤ ਜਬ
 ਸੁਖ ਰਾਤਿ ਬਿਤਾਈ । ਜਾਗੇ ਜਬਿ ਪੁਭਾਤਿ^੬ ਹੁਇ ਆਈ॥੮॥ ਚਾਰ ਘਟੀ
 ਜਬਿ ਦਿਨਹੂੰ ਚਰਿਯੈ। ਸਿੱਖ ਉਜੈਨੀ^੭ ਲਾਜਾਵਨ ਕਰਿਯੈ । ਸਭਿ ਤਿਯ ਲੇ
 ਅਰੁ ਸੁਤ ਕੋ ਸਾਥ। ਪਹੁੰਚੈ ਜਹਿ ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਨਾਥ॥ ੯ ॥ ਭੋਏ ਰਜਤਪਣ
 ਸ਼ਾਹਜਹਾਨੀ^੮ । ਧਰੇ ਹਜ਼ਾਰ, ਬੰਦਨਾਂ ਠਾਨੀ । ਸੁਤ ਜੁਝਿ ਲੇ ਗੁਰ ਖੁਸ਼ੀ
 ਘਨੇਰੀ । ਰੁਖਸਦ ਹੋਨਿ ਲਗੈ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥ ੧੦ ॥ ਤਿਸ ਕੀ ਜੁਵਤੀ^੯
 ਅੰਤਰ ਗਈ । ਗੁਰ ਮਹਿਲਾ ਕੋ ਦਰਸਤਿ ਭਈ । ਦਰਬ ਉਪਾਇਨ ਧਰਿ
 ਕਰਿ ਆਗੀ । ਸ਼ਰਧਾ ਜੁਤਿ ਪਦ ਪੰਕਜ ਲਾਗੀ॥੧੧॥ ਚਲਨਿ ਸਮੈਂ ਸਤਿ-
 ਗੁਰ ਫਿਗੁ ਆਈ । ਨਾਮ ਮਦਨਵੰਤੀ ਹਰਖਾਈ । ਚਰਨਿ ਕਮਲ ਪਰ
 ਨਿਜ ਸਿਰ ਧਰੈ । ਅੱਸੁਨਿ ਕੋ ਜਲ ਉਪਰ^{੧੦} ਪਰੈ ॥ ੧੨ ॥ ਸਤਿਗੁਰ
 ਰਹੇ ਹਟਾਇ ਪਿਛੇਰੇ । ਤੋਊ ਧਰੈ ਸਿਰ ਹੋਇ ਅਗੇਰੇ । ਪਗ ਪਰ ਅੱਸੁ
 ਪਿਖਿ^{੧੧} ਹਸ ਕਹੈ । ‘ਕਰੈ ਤੁਵ ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਮਹਿ ਬਹੈ॥੧੩॥ ਗੁਰਘਰੈ
 ਦੇਤਿ ਲੇਤਿ ਨਹਿ ਜੋਵੈ। ਤੁਵ ਸੁਤ ਦਾਸ ਹਮਾਰੋ ਹੋਵੈ। ਅਪਰ ਜਨਮ ਮਹਿ
 ਇਮ ਬਨ ਜਾਇ^{੧੨} । ਅਬਿ ਦੀਨੋ ਤੁਹਿ ਨਿਸ਼ਚੈ ਪਾਇ^{੧੩} ॥ ੧੪ ॥ ਸਾਬਤ
 ਹੋਵਾ^{੧੪} ਭਲੇ ਪਛਾਨ । ਗੋਰਖ ਜਾਨੈ ਕੈ ਤੂੰ ਜਾਨ^{੧੫}। ਸੁਨਤਿ ਮਦਨਵੰਤੀ
 ਤਬਿ ਕਹੈ । ‘ਮੋਹ ਨ ਹੋਇ^{੧੬} ਇਹੀ ਮੈਂ ਚਹੈ’ ॥ ੧੫ ॥ ਗੁਰੂ ਕਹੈ:-

^੧ਭਾਵ ਭਾਈ ਰਾਮਕੁਇਰ ਜੀ ਪ੍ਰਤਿ । ^੨ਭਾਵ ਬਿਸੰਭਰ ਦਾਸ ਪਾਸ । ^੩ਭਾਈ ਰਾਮਕੁਇਰ ਜੀ
 ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਹੇ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਆਦਿ ਲੋਕੇ ਸੁੱਤਿਓ ਸੁਣੋ:- । ^੪ਬਿਸੰਭਰ ਦਾਸ । ^੫ਸ਼ਾਹ-
 ਜਹਾਨੀ ਰੁਪੱਯਾਂ ਦੀ । ^੬ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ । ^੭(ਚਰਨਾਂ) ਉਪਰ । ^੮ਸੋ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:-ਗੁਰੂ ਕਾ
 ਘਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਲੈਂਦਾ ਨਹੀਂ, ਇਹੋ ਭਾਵ ਤੁਕ ਦਾ ਹੈ । ^੯ਇਹ (ਬਾਰਤਾ) ਬਣ ਜਾਵੇਗੀ ਭਾਵ
 ਤੇਰੀ ਸੰਤਾਨ ਸਿੰਘ ਹੋਵੇਗੀ) । ^{੧੦}ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰ ਲੈ । ^{੧੧}(ਹੁਣ ਤੇਰਾ ਪੁੱਤ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ) ਸਾਬਤ ਹੋ
 ਗਿਆ । ^{੧੨}(ਗੋਰਖ=) ਪਰਮਾਤਮਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਤੂੰ ਜਾਣੇਂਗੀ । ^{੧੩}ਮੈਨੂੰ ਮੋਹ ਨਾ (ਕਵੈ)
 ਵਾਪਰੇ । *ਇਹ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੀ ੮੩ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ ।

†ਪਾ:-ਪ੍ਰਾਤੀ ।

‡ਪਾ:-ਦੇਖ ।

‘ਹੁਸਨਾਕ’ ਉਦਾਰੀ ! ਤੂੰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਦੀ ਨਾਰੀ। ਪੁਨ ਪਛੁਤਾਵਤਿ
ਸੁਤ ਕੋ ਰਹੈਂ। ਅਗਲੇ ਜਨਮ ਬਿਏ ਨਹਿੰ ਲਹੈਂ ॥ ੧੬ ॥ ਜਾਮਾ ਜਾਨਹੁੰ
ਤੀਮਤੁ ਕੇਰਾ^੧। ਅਹੈ ਸੁਭਾਵ ਪੁਰਖ ਕੋ ਤੇਰਾ^੨। ਸੁਨਤਿ ਮਦਨਵੰਤੀ ਹਰਿ-
ਖਾਨੀ। ਸਮੁਝਿ ਵਾਰਤਾ ਮੁਖ ਮੁਸਕਾਨੀ ॥ ੧੭ ॥ ਹੁਤੀ ਮੋਦਨੀ ਦੂਸਰਿ
ਦਾਰਾ। ਪਹੁੰਚਿ ਨਿਕਟ ਪਗ ਪਰ ਸਿਰ ਧਾਰਾ। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤੂਸਨ ਹੁਇ
ਰਹੈ। ਸਿਰ ਕੋ ਧੁਨਜੋਂ ਬਾਕ ਨਹਿੰ ਕਹੈ ॥ ੧੮ ॥ ਯੁਤਿ ਪਰਿਵਾਰ ਬਿਸੰਭਰ
ਦਾਸ। ਰੁਖਸਦ ਹੈ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸ। ਮਸਤਕ ਟੇਕਤਿ ਕੀਨ
ਪਯਾਨਾ। ਦੱਖਣ ਦਿਸੁ ਉਜੈਨ ਪੁਰਿ ਜਾਨਾ ॥ ੧੯ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਹਸੇ ਤਿਨਹੁੰ
ਕੇ ਪਾਛੇ। ਮੈਂ^੩ ਢਿਗ ਖਰੋ ਖੁਸ਼ੀ ਪਿਖਿ ਆਛੇ। ਬੁਝਨਿ ਕਰਤਿ ਭਯੋ ਤਿਸ
ਬੇਰਾ। ‘ਕਹਾਂ ਹੁਕਮ ਹੈ ਰਾਵਰ ਕੇਰਾ?’ ॥ ੨੦ ॥ ਸੁਨਿ ਕਲਗੀਧਰ
ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। ‘ਨਾਮ ਮਦਨਵੰਤੀ ਜੋ ਦਾਰਾ। ਜਬਿ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਤਨ
ਤੇਰਾ^੪। ਤੁਵ ਸਿਖਲੀ ਹੋਵੈ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥ ੨੧ ॥ ਹੁਇ^੫ ਦੋਨੋ ਢਿਗ ਰਾਜ
ਬਿਸਾਲਾ। ਤਹਿੰ ਲਗ ਕਰਹੁ ਜਹਾਂ ਲਗ ਜੁਲਾ^੬। ਜਗ ਮਹਿੰ ਜੀਵਣ ਹੁਇ
ਤੁਵ ਬੇਰਾ। ਸਿੱਧ ਮਨੋਰਥ ਬਨਿ ਹੈ ਤੇਰਾ ॥ ੨੨ ॥ ਸੁਨਹੁੰ ਨੀਂਗਰਾ !
ਗਯੋ ਹਕਾਰਨਿ। ਤਹਾਂ ਲੁਭਾਯੋ^੭ ਕਰੀ ਨਿਹਾਰਨਿ।—ਮੋਕਹੁ ਨਹਿੰ ਬਖਸ਼ੀ
ਗੁਰ ਏਹ—। ਕਰਜੋ ਮਨੋਰਥ ਦੇਖਤਿ ਦੇਹ ॥ ੨੩ ॥ ਭੂਲਜੋ ਕਹਾਂ ਬਿਲੋਕਤਿ
ਐਸੇ^੮। ਅਬਿ ਹਮ ਨੋ ਬਖਸ਼ੀ ਤੁਹਿ ਤੈਸੇ। ਦੁਤੀ ਸਿੱਖਲੀ ਰਜ ਜੁਤਿ
ਓਹੀ। ਹਮਰੇ ਚਰਨ ਸੰਗ ਸੋ ਛੋਹੀ ॥ ੨੪ ॥ ਯਾਂਤੇ ਹਮ ਨਹਿੰ ਆਦਰ
ਦੀਨਾ। ਬਾਕ ਨ ਕਛੁ ਉਚਾਰਨਿ ਕੀਨਾ। ਮੁਸਲੀ ਬੇਸਜਾ*ਬਨਿ ਹੈ ਸੋਇ।
ਨੋਤ ਪੁਮੇਸੁਰ ਕੀ ਇਮ ਹੋਇ ॥ ੨੫ ॥ ਹਮਰੇ ਸਿਦਕ ਭਾਵ ਕਰਿ ਆਈ।
ਇਸ ਕੋ ਫਲ ਪੈ ਹੈ ਬਡਿਆਈ। ਕੇਸੋ ਦਾਸ ਜਬੈ ਤਨ ਧਰੇ। ਰਣ ਸਿੰਘ^੯
ਨਾਮ ਰਾਜ ਬਡ ਕਰੇ ॥ ੨੬ ॥ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਗੋ ਸੋਇ। ਮਰਿ ਕਰਿ ਪੁਨ

^੧ਹੋਸ਼ ਵਾਲੀ। ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੇ ਪਾਠ ‘ਉਸ ਨਿਕੇ’ ਨੂੰ ਉਸਨਾਕ ਸਮਝਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਨਿਕੇ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਓਥੇ ਰਾਮਕੋਰ ਜੀ ਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੇਰ ਪੰਜ ਸਤ ਸਤਰਾਂ ਬਾਦ ‘ਲੜਕੇ’ ਕਰਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ^੨(ਹੁਣ) ਜਾਣ ਤੇਰਾ ਜਾਮਾ ਇਸਦੀ ਦਾ ਹੈ। ^੩ਭਾਵ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ। ^੪ਜਦੋਂ (ਹੈ) ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ (ਹੋਰ) ਤਨ ਤੇਰਾ ਹੋਵੇਗਾ। (ਅ) ਜਦੋਂ ਤੇਰਾ ਤਨ ਫੇਰ ਗੁਰ-ਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ (ਬਣੇਗਾ)। ^੫ਹੋਵੇਗਾ। ^੬ਜੁਲਾਮੁਖੀ ਤੱਕ। ^੭(ਤੂੰ) ਲੁਭਾ ਗਿਆ। ^੮ਦੇਖਕੇ ਭੁੱਲਕੇ (ਤੂੰ) ਐਉਂ ਕਿਹਾ ਸੀ। (ਅ) ਐਉਂ ਵੇਖਕੇ ਤੂੰ ਕਿਥੇ ਭੁੱਲ (ਭਰਮ) ਗਿਆ ? ^੯ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ।

*ਪਾਠ ਸੋ ਸਾਖੀ—ਮੁਸਲੀ ਵੇਸਿਆ ਹੋਗ।

ਹਿੰਦਵਾਲੀ ਹੋਇ । ਰਾਜਪੂਤਣੀ ਜਨਮੈਂ ਫੇਰ । ਅਬਿ ਬਖਸ਼ੀ ਕੇਸੋ ਕੋ
 ਹੇਰਿ^੧ ॥੨੭॥ ਇਸ ਪੁਕਾਰ ਕਹਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਸ੍ਰਾਮੀ। ਕੂਤ ਭਵਿਖਤਿ ਅੰਤਰ-
 ਜਾਮੀ । ਪੁਨ ਮੁਝ ਕੋ ਬਰਜਨੋ 'ਬਸ ਕਰਹੁ । ਅਪਰ ਨ ਬੁਝਹੁ ਤੂਸੋਨਿ
 ਧਰਹੁ ॥ ੨੮ ॥ ਔਰ ਖਸਾਲ ਕੋ ਬੇਲਾ ਭਯੋ' । ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਮੈਂ
 ਸੁਨਿ ਲਯੋ । ਧਰੀ ਮੋਨ ਨਹਿ ਕਛੁ ਉਚਾਰਾ । ਕੇਤਿਕ ਚਿਰ ਬਿਰ ਸਭਾ
 ਮਝਾਰਾ ॥੨੯॥ ਉਠਿ ਕਰਿ ਪੁਨ ਮੰਦਰ ਕੋ ਗਏ । ਤਿਸ ਦਿਨ ਵਹਿਰ ਨ
 ਆਵਤਿ ਭਏ । ਰਹੇ ਆਪਨੇ ਸਦਨ ਮਝਾਰਾ । ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਸੋ ਅਚਰੋ
 ਅਹਾਰਾ ॥੩੦॥ ਕਹਿ ਕਵਿ ਹਮ ਸੋ ਪਿਖਨੋ ਬਿਤਾਂਤ। ਸੁਨਨੋ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ
 ਜਿਸ ਭਾਂਤ । ਸਦਾ ਕੁਇਰ ਭਈ ਤਿਸ ਕੀ ਨਾਰੀ। ਸੋ ਹਮ ਨੋ ਨਿਜ ਨਯਨ
 ਨਿਹਾਰੀ ॥੩੧॥ ਭਈ ਦੂਸਰੀ ਬੇਸਜਾ ਤਬੈ। ਬਜਾਹੀ ਰਣ ਸਿੰਘ ਜਾਨੀ ਸਬੈ ।
 ਗੁਰ ਕੋ ਬਾਕ ਸੁਫਲ ਹੁਇ ਗਏ । ਸੋ ਤਿਯ ਹੋਰੀ ਤਨ ਧਰਿ ਲਏ* ॥੩੨॥

^੧ਕੇਸੋ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਬਖਸ਼ੀ । ^੨ਜਿਵੇਂ ਮੁਣਿਆਂ ਸੀ ।

*ਜੇ ਸਿੰਘ ਕਹੁੰਦਾ ਮਿਸਲ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਵਟਾਲੇ ਮੁਕੇਰੀਆਂ ਆਦਿ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਸਿੱਖ
 ਰਾਜਾ ਸੀ, ਇਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ । ਸਾਹਿਬ ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
 ਦਾ ਨਾਮ ਬੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਸੀ, ਇਸ ਤੋਂ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੇ ਲਿਖੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ
 ਸਮਝਿਆ ਹੈ ਤੇ ਕਹੁੰਦੇ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਾਹਿਬ ਰਾਮ ਕੌਰ ਦਾ ਤਨ ਪਲਟਿਆ ਸਿਆ-
 ਣਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਸਦਾ ਕੌਰ ਨੂੰ ਮਦਨਵੰਤੀ ਦਾ ਅਉਤਾਰ ਜਾਤਾ ਹੈ; ਜਿਸ ਦੇ ਘਰ
 ਪੱਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਕ ਧੀ ਸੀ ਜੋ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹੀ ਸੀ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ
 ਕੋਸੇ ਦਾਸ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਮਹਾਰਾਜ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮੰਨਕੇ ਮੋਰਾਂ ਕੰਜਰੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ
 ਜਾ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਖੀ ਦੀ ਪੂਰਨਤਾ ਸਮਝੀ ਹੈ । ਪਰ ਇਸੇ ਸਾਖੀ ਦੇ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਸਾਖੀਆਂ
 ਦੀ ਏਥੀ ਵਿਚ ਪਾ ਵੇਣ ਵਾਲਾ ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਉੱਕਾ ਜਾਣੂ ਨਹੀਂ । ਤੇ ਵੇਰੀ ਇਸ ਸਾਖੀ
 ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਦਸਮ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬੰਦੋਂ ਸਾਹਿਬ ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਨੂੰ ਨਿੱਕਾ, ਲੜਕਾ ਤੇ
 ਨੀਂਗਰ ਅਖਵਾਇਆ ਹੈ । ਉਸ ਨੂੰ ਇਤਨਾਂ ਬੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਸਾਹਿਬ ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ
 ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਤੋਂ ਉਮਰ ਵਿਚ ਥੋੜਾ ਹੀ ਛੋਟੇ ਜਾ ਹਮ ਉਮਰ ਸਨ । ਇੰਨੇ ਵੱਡੇ ਨਹੀਂ
 ਸਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨੀਂਗਰ, ਲੜਕਾ ਤੇ ਨਿੱਕਿਆ ਸੱਦੇ । ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ੧੭੩੨
 ਵਿਚ ਗੱਦੀ ਤੇ ਵੈਠੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਲਗ ਪਗ ਆਰਬਲਾ ੯-੧੦ ਬਰਸ ਦੀ ਸੀ ਤੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ
 ਸੂਰਜ ਦੀ ਲਿਖਤ ਮੁਜਬ ਭਾਈ ਰਾਮਕੁਇਰ ਜੀ ਤਦੋਂ ੩ ਬਰਸ ਦੇ ਸਨ (ਵੇਖੋ ਰੁਤਾ ੫ ਅੰਸੁ ੫
 ਅੰਕ ੫) । ਉਪਰ ਲਿਖੀ ਵਾਰਤਾ ਸੰਮਤ ੧੭੫੮ ਵਿਚ ਦੀ ਹੈ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ ਉਮਰ
 ੩੫ ਬਰਸ ਦੀ ਹੈ ਤੇ ਰਾਮਕੁਇਰ ਜੀ ੨੯ ਬਰਸ ਦੇ ਸੋ 'ਨੀਂਗਰ' 'ਨਿੱਕੇ' ਤੇ 'ਲੜਕੇ' ਨਹੀਂ ਸੇ ।

। ਗੁਰੀ ਟੁਕ ਨਈ ਦਫ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਵੇਰਾ ॥੩੨॥

***ਇਕ ਦਿਨ ਕਰਿਵਾਵਨਿ ਹਿਤ ਸ਼ਾਧਾ। ਕਰੇ ਇਕੱਠੇ ਪੰਡਿਤ ਪਾਂਧਾ।**

*ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੀ ਇਹ ਦੋਹਰੀ ਸਾਖੀ ਹੈ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਦੁਹਰੀ ਸਾਖੀ]

ਦੂਸਰੇ, ਸਾਹਿਬ ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਬੀਤ ਰਾਗ ਗਿਆਨੀ ਤੇ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਸੇ, ਇਹ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਕਈ ਵੇਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਸਾਖੀ ਪਿੱਛੇ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਯਾਚਨਾ ਪਰ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਏ ਸੇ। ਗਿਆਨੀ ਤੇ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਦਾ ਪੁਨਰ ਪੁਨਰ ਜਨਮ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕੇਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬੀ ਸਾਫ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਇਸ ਸਾਖੀ ਦਾ ਘੜਨਹਾਰਾ ਨਾਂ ਤਾਂ ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਉਮਰਾ ਦਾ ਜਾਣੂ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਜਾਣੂ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬੀਤਰਾਗ ਤੇ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਅਲੋਪਤਾ ਦਾ ਜਾਣੂ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਪਰਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਦੋਖਕੇ ਕਾਮ ਫੁਰਨੇ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਏਸੇ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੀ ਹੀ ਦੋਹਰੀ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਨੂੰ ਮਰਨੇ ਬਾਦ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸਣੇ ਦਾ ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:—ਤੁਮ ਭੋਗੋ ਰਤਿਨਾਦ। ਅੰਤਕਾਲ ਮਮ ਦਰਸ ਹੋਇ, ਤੁਮ ਚਿਤ ਮਮ ਪਦ ਆਇ। ਅਰਥਾਤ—ਹੇ ਰਾਮਕੁਇਰ ਤੂੰ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੈਂ, ਤੈਨੂੰ ਅੰਤਕਾਲ ਮੇਰਾ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਵੇਗਾ ਅਰ ਤੇਰਾ ਚੇਤਨ ਮੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਐਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

ਕਹਜੇ ਸਬਦ ਮੈ ਜੋ ਤਤ ਸਾਰ। ਸੇ ਤੁਵ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਅਹਿ ਉਦਾਰ। ਅੰਤਕਾਲ ਜਬਿ ਹੋਵਹਿ ਤੇਰਾ। ਤਾਂਹਿ ਸਮੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁਇ ਮੇਰਾ ॥ ੩੨ ॥ ਮੋਹਿ ਚਰਨ ਕੇ ਸਿਖ ਮੁਖਿ ਅਰੈਂ। ਮਮ ਸਮੀਪਤਾ ਸਦ ਹੀ ਲਹੈਂ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਮਨ ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਿ ਲਾਯਹੁ। ਨਹੀਂ ਬਿਕਾਰ ਛੁਹਨ ਕੇ ਪਾਯਹੁ ॥ ੩੩ ॥

[ਰੁਤ ੫ ਅੰਸੁ ੧੯

ਇਥੇ ਹੁਣ ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ਮੰਨ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ 'ਨਹੀਂ ਬਿਕਾਰ ਛੁਹਨ ਕੇ ਪਾਯਹੁ' ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਿਕਾਰ ਕਦੇ ਛੁਹਿਆ ਨਹੀਂ ਤੇ ਜਿਸ ਨੇ 'ਨਿਸ ਦਿਨ ਮਨ ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਿ ਲਾਯਹੁ' ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਕਦੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਨ ਪਰਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਫੁਰਨੇ ਵਿਚ ਗਿਆ ਅਨਰੋਣੀ ਬਾਤ ਹੈ ਤੇ ਵਦਤੋਵਜਾਘਾਤ ਹੈ, ਫਿਰ ਐਸੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਕਦੇ ਪੁਨਰ ਜਨਮ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਹ ਬੀ ਕਹਿਣਾ ਅਸੰਗਤਿ ਹੈ। ਫਿਰ ਦੇਖੋ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਸਾਹਿਬ ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਬਾਬਤ ਰੁਤ ੪ ਅੰਸੁ ੩੩ ਵਿਚ ਜੋ ਲਿਖ ਆਏ ਹਨ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਪਾਸ ਸਾਹਿਬ ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ:—

ਅਸ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਸੰਤ ਸੁਚਾਲੀ। ਪਿਖਹੁ ਨਿਸੰਸੈ ਹੋਵਤਿ ਕਾਲੀ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਕੇ ਅਚਹੁ ਅਹਾਰਾ। ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਭਾਵ ਉਦਾਰਾ ॥ ੧੦ ॥ ਐਸਿਨ ਕਹੁ ਰਚਿਕੇ ਕਰਤਾਰਾ। ਲਖਹਿ ਸਫਲ ਸਿਰਜਨ ਜਗ ਸਾਰਾ। ਸੇਖ ਸਾਰਦਾ ਬੇਦ ਬਿਰੰਚ। ਕਰ ਨ ਸਕਹਿ ਜਿਹ ਮਹਿਮਾ ਰੰਚ ॥ ੧੧ ॥ ਸਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਇਕ ਰਸ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤਿ। ਮਹਾਂ-ਪੁਰਖ ਪੂਰਨ ਅਵਿਦਾਤਿ। ਮਨਹੁ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਹੋਵਹੁ। ਨਿਹੰਸੈ ਦਰਸ਼ਨ ਕਹੁ ਜੋਵਹੁ ॥ ੧੨ ॥

[ਕਵੀ ਦੁਹਰੀ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਟੋਕ]

ਧਰਮ ਸ਼ਾਂਤਿ ਕੋ ਭਯੋ ਸਮਾਜੀ : ਕਰਤਿ ਅਨੈਕ ਮਿਲੇ ਨਰ ਕਾਜ

ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਉਂ ਹੈ:—ਸ੍ਰਾਧ ਦੀ ਧਰਮ ਸ਼ਾਂਤਿ ਕਰੀ ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਚਾਕੀ ਟੁਕ]

ਪੁਨਾ—ਜਨੁ ਦੀਪਕ ਤੇ ਦੀਪ ਜਗਾਯੋ । ਰਾਜਨ ਅਸਸਥਾ ਮਹਿੰ ਦਿਪਤਾਯੋ ।

ਸਿੱਖਜ ਮੁੱਖਿ ਸਤਿਗੁਰ ਘਰ ਕੇਰੇ । ਜਿਨ ਕੀ ਸਮਤਾ ਅਪਰ ਨ ਹੇਰੇ ॥ ੧੭ ॥

ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਾਇਆ, ਆਪ ਪੱਖਾ ਬੋਲਿਆ ਤੇ ਰਾਇ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਹੈ:—

ਮੰਦ ਮੰਦ ਕਰ ਪੰਖ ਬੁਲਾਵਾ । ਧਰੇ ਭਾਵ ਭੋਜਨ ਅਚਵਾਵਾ ॥ ੪੦ ॥

ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਪੂਰਨ ਮਨ ਜਾਨੇ । ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤਿ ਛਾਉ ਬਹੁ ਠਾਨੇ ॥

ਇਥੋਂ ਹੁਣ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸ਼ਬਦਾਨੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਸਾਹਿਬ ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਨਿਰਵਿਕਾਰ, ਪੂਰਨ ਦ੍ਰੁਮ ਗਿਆਨੀ, ਨਾਮਰਸੀਏ, ਬੀਤਰਾਗ ਤੇ ਸ਼ਿਵੋਮਣੀ ਸਿੱਖ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਐਸਾ ਵਰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੈ ਨਾਂ ਪੁਨਰ ਜਨਮ ਸੰਭਵ ਹੈ, ਤਾਂਤੇ ਸਾਖੀ ਆਖੇਪਛ ਹੈ । ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰਾਂ ਨੂੰ ਬਿਸ਼ੰਭਰ ਦਾਸ ਦੀ ਦੂਜੀ ਵਹੁਟੀ ਦੱਸਣਾ ਬੀ ਜੇ ਸੱਚ ਮੁਚ ਮੇਰਾਂ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਾਖੀ ਦੇ ਆਖੇਪਕਾਰ ਦਾ ਲਿਖਣਾ ਇਸ ਯਤਨ ਲਈ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੂੰ ਜੇ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਤੇ ਵੇਸ਼ਵਾ ਦੇ ਵਿਆਹ ਲੈਣ ਦਾ ਦੂਸ਼ਣ ਲਗਦਾ ਸੀ ਉਹ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ । ਦੈਵਨੇਤ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਵਾਕ ਉਸ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰ ਜਾਵੇ । ਲੇਖਕ ਨੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਬਿਸ਼ੰਭਰ ਦਾਸ ਜੀ ਜੈਸੇ ਸਿਦਕੀ ਸਿੱਖ ਨਾਲ ਜੇ ਆਦਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਤੋਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਸੀ ਤੇ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਵੀ ਉਹ ਨੂੰ ਵਰਾਂ ਨਾਲ ਭੂਸ਼ਿਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿਤਨਾ ਅੱਲਸਾਇ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਉਸ ਦਾ ਕੀਹ ਕਸੂਰ ਸੀ ਕਿ ਦੋਇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਪਤਿਤ ਹੋਈਆਂ ? ਮਦਨਵੰਤੀ ਤਾਂ ਮੋਹ ਦਾ ਦੂਰ ਕਰਨਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਤੋਂ ਦਾਨ ਮੰਗ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਬੀਤਰਾਗਤਾ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਗੁਰੂਜੀ ਤੋਂ ਪੁਨਰ ਜਨਮ ਤੇ ਇਕ ਰਾਜੇ ਦੀ ਰਾਣੀ ਬਣਨਾ ਤੇ ਪੁਤ੍ਰ ਹੀਨ ਰਹਿਣਾ, ਇਹ ਵਰ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਿ ਸ੍ਰਾਧ ? ਫਿਰ ਵੇਖੋ ਵਰਨਾ ਤਾਂ ਕਾਮ ਦਾ ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਨੂੰ ਵੁਰਿਆ ਤੇ ਮਦਨਵੰਤੀ ਨੂੰ 'ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਦੀ ਰੰਨੇ' ਦਾ ਅਲੀਲ ਵਾਕ ਕਿਉਂ ਕਿਹਾ । ਫਿਰ ਕਵੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਬਹੁ ਬੇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਬੇਟੀਆਂ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਐਸੇ ਵਾਕ ਆਖਣ; ਫਿਰ ਰਜੌਲਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਛੂਤ ਐਨੀ ਦੁਰੀ ਸ਼ੈ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਤੁਰਕਣੀ ਤੇ ਵੇਸ਼ਵਾ ਹੋਣ ਦਾ ਮਹਾਨ ਕੁਰ ਸ੍ਰਾਧ ਮਿਲੇ ਇਹ ਕਿਸੇ ਭਰਮੀ ਵਹਿਮੀ ਲੇਖਕ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਹੀ ਕੁਰ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਖ਼ਲਾਕ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਕਿਸੇ ਪਤੀਬੁਤਾ ਨੂੰ ਵੇਸ਼ਵਾ ਹੋਣ ਦਾ ਸ੍ਰਾਧ ਦੇਣ, ਇਹ ਤਿੰਨ ਕਾਲ ਅਨਹੋਣੀ ਬਾਤ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਲਾਂ ਤੋਂ ਸਰੀਯਨ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸਾਖੀ ਉੱਕੀ ਨਿਰਮੂਲ ਹੈ । ਤੇ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਟੋਹ ਲਾਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁਰਣਤਾ ਹੋਈ ਸਮਝੀ ਹੈ ਉਹ ਬੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਰੁੱਧ ਬਾਤ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਠੀਕ ਮਦਨਵੰਤੀ ਹੀ ਸਦਾ ਕੌਰ ਬਣੀ ਦੂਸਰੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਠੀਕ ਮੇਰਾਂ ਹੀ ਬਣੀ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਕੋਈ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਹੈ,

[ਚਾਕੀ ਟੁਕ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਪੱਖ]

॥੩੩॥ਸਤਿਗੁਰ ਦੀਨਸਿ ਦਾਨ ਮਹਾਨਾ। ਸਿਹਜਾ ਚਾਰੁ ਬਿਛੋਨੋ ਨਾਨਾ।
ਜੇਵਰ ਬਿੰਦ ਦਏ ਮਰਦਾਨੇ। ਜਰੇ ਜਵਾਹਰ ਜਬਰ ਜਨਾਨੇ॥੩੪॥ਕੰਚਨ
ਜੀਨ ਤੁਰੰਗ ਸਿੰਗਾਰੇ। ਉੱਤਮ ਧੇਨੁ ਸਮਾਜ ਸਵਾਰੇ। ਦਿਜ ਧਰਮਗਰ
ਬਿਸਾਲ ਅਚਾਰੀ। ਪੰਡਤ ਜੇ ਜਾਨਤਿ ਬਿਧਿ ਸਾਰੀ ॥ ੩੫ ॥ ਬੈਠੇ
ਬਹੁਤ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਾਸ। ਕਰਤਿ ਪਰਸਪਰ ਬਾਦੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਨੰਦਰਾਮ ਪੰਡਤ
ਬੁਧਿਵੰਤਾ। ਸਭਿ ਮੈਂ ਕਹਯੋ ਸੁਧ ਬਿਰਤੰਤਾ ॥ ੩੬ ॥ ‘ਪਿੱਤ੍ਰਨਿ ਕੋ ਨਹਿ
ਪਹੁੰਚਤਿ ਕਬੈ। ਜਿਮ ਜਗ ਬਿਖੈ ਕਰਤਿ ਨਰ ਸਬੈ’। ਨੰਦਰਾਮ ਕੇ ਬਾਕ
ਸੁਨੈ ਜਬਿ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੋ ਸਭਿ ਬਿਖੈ ਕਹਯੋ ਤਬਿ॥੩੭॥‘ਮਿਲਿ ਕੈ ਧਰਮ
ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਨਿ ਆਦਿ। ਨਿਰਨੈ ਕਾਰਨ ਕਰਯੋ ਸੰਬਾਦ’। ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਤੇ
ਬੋਲਤਿ ਭਏ। ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਨਿ ਕੇ ਪ੍ਰਮਾਨ ਬਹੁ ਦਏ ॥੩੮॥ ਤਬਿ ਮਲ ਮਾਸ^੩
ਨਿਖੇਧੈ ਕਯੋ। ਸੁੱਧ ਪੱਛ ਕੋ ਨਿਸ਼ਚੈ ਭਯੋ^੪। ਤਬੈ ਸਿੱਖ ਢਿਗ ਸੁਨਤੇ ਰਹੇ।
ਪੁਨ ਸਭਿ ਦਿਜ ਸੋਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹੇ ॥ ੩੯ ॥ ‘ਜਿਮ ਨਿਰਵਾਦ ਭਯੋ
ਸੰਬਾਦ’। ਕਰਹੁ ਬਿਦਿਤ ਆਛੀ ਬਿਧਿ ਆਦਿ^੬। ਜਿਸ ਤੇ ਪਿੱਤ੍ਰਨ ਕੋ ਪਹੁੰ-

^੧ਚਰਚਾ। ^੨ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਆਦਿਕਾਂ ਦਵਾਰਾ ਨਿਰਨੈ ਕਰਨ ਲਈ ਮਿਲਕੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
^੩ਤਿਥੀਆਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਹਰ ਸਾਲ ਵਰ੍ਹੇ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਕੁ ਦਿਨ ਘਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜ
ਬਰਸ ਬਾਦ ਤਿਥੀਆਂ ਵਾਲੇ ਹਿਸਾਬ ਵਿਚ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਫਰਕ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਫਰਕ
ਨੂੰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਤੇ ਬਰਖ ਬਾਦ ੧ ਮਹੀਨਾ ਵਧਾਕੇ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ
‘ਮਲ ਮਾਸ’ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਜੇ ਜੁੱਟ ਮਹੀਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਸੰਗ੍ਰਾਂਦ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿਸੇ
ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਸੰਗ੍ਰਾਂਦ ਵਾਲਾ ‘ਮਹਾਂ ਸੁਧ’ ਕਹਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਮਹੀਨਾ ‘ਮਲਮਾਸ’।
ਉਂਵ ਮਲਮਾਸ ਮਹੀਨੇ ਬੀ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹਨ:—ਭਾਨੂੰ ਲੰਘਿਤ, ਕਸ਼ਯ ਤੇ ਮਲਮਾਸ। ਤੁਕ
ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਰਾਧ ਕਰਨਾ ਸੁੱਧ ਪੱਖ ਵਿਚ ਵਿਹਤ ਤੇ ਮਲਮਾਸ ਵਿਚ ਅਵਿਹਤ
ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੋਇਆ। ^੪ਭਾਵ ਸੁਧ ਸੁੱਧ ਪੱਖ ਵਿਚ ਹੋਵੇ। ^੫ਸੰਬਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਜੋ ਨਿਰਵਿਵਾਦ
(ਸਿਧਾਂਤ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ। ^੬ਖੋਲਕੇ ਵਿਧੀ ਆਦਿਕ।

(੩੪) ਪਿਛੋਂ ਚੀ ਵਕੀ ਟੁਕ।

ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਖੀ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਘੜੀ ਤੇ ਪਾਈ ਗਈ ਤੇ ਇਹੋ ਗੱਲ ਇਸ ਦੀ ਪੂਰਣਤਾ
ਦੱਸਕੇ ਵੇਲਾਈ ਗਈ, ਸੋਈ ਗੱਲ ਕਵਿ ਜੀ ? ਬਿਨ ਪੜਤਾਲੇ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਕਰਕੇ
ਕੇਵਲ ‘ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ’ ਨਾਮਾਂ ਦੀ ਏਕਤਾ ਕਰਕੇ ਸਹੀ ਮੰਨਕੇ ‘ਨਿਜ ਨਯਨ ਨੇ ਹਰੀ’
ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਪਰੀ ਖੋਜ ਪੜਤਾਲ ਦਾ ਅਵਸਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ।

ਚੀਤਿ। ਸੋ ਅਥਿ ਨਿਰਨੈ ਕਰਹੁ ਮਤੰਤ* ॥੪੦॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ
ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਸ਼੍ਰਾਧ ਬਿਧਿ ਨਿਰਨੈ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਦਸ਼ਮੇ ਅੰਸੂ ॥ ੧੭ ॥

੧੮. [ਸ਼੍ਰਾਧ ਨਿਰਣੇ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਜਬਿ ਇਮ ਕਹਯੋ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਸਤਰ ਬਿੱਪੁ^੧। ਬੋਲੇ ਇਕ
ਮਤ ਹੋਇ ਕੇ ਗੁਰ ਸਮੀਪ ਤੇ ਛਿੱਪੁ^੨ ॥੧॥ ਚੋਪਈ॥ 'ਬਿੱਪੁ ਨਿਮੰਤੁਣਿ ਨਿਸ
ਕੋ ਕਰੇ'। ਸ਼੍ਰਾਧ ਬਿਧੀ ਦੋਪਹਿਰੇ ਢਰੇ^੩। ਉਚਿਤ ਬਿੱਪੁ ਕੋ ਨਿਜ ਘਰ ਆਨੈ।
ਜੋ ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਰਾਹੀ, ਲੇ ਨ ਕੁਦਾਨੈ^੪ ॥੨॥ ਮੂਰਤਿ ਛਾਯਾ ਦਾਨ ਨ ਲੋਹਿ^੫। ਅੰਗ
ਹੀਨ ਕੁਲਹੀਨ ਨ ਜੋਇ^੬। ਮਹਾਂਦਾਨ^੭ ਕੋ ਹੋਇ ਨ ਗ੍ਰਾਹੀ। ਤੁਲਾ ਦਾਨ
ਪਰ ਤਿਯ ਨਹਿ ਚਾਹੀ^੮ ॥ ੩ ॥ ਪਾਤਕ ਸੂਤਕ ਤੁਲਾ ਨ ਦਾਨ^੯। ਤ੍ਰਿ-
ਗਹਿ ਜੁਵਤੀ ਭੋਗੀ ਆਨ^{੧੦}। ਚੋਰ ਨ ਛਲੀਆ ਦੂਤ^{੧੧} ਨ ਹੋਇ। ਛੱਤੀ
ਕਰਮ ਨ ਧਾਰਹਿ ਜੋਇ^{੧੨} ॥੪॥ ਤਕਰੀ ਧਰੈ ਨ ਕੁਦੁਬ ਭੋਗੀ^{੧੩}। ਗ੍ਰਹਨ
ਦਾਨ ਕੋ ਲੋਇ ਨ^{੧੪} ਰੋਗੀ। ਅਜ, ਗਜ, ਤੁਰੰਗ ਦਾਨ^{੧੫} ਲੇ ਨਾਹੀ। ਅੰਤ
ਅਵਸਥਾ ਦਾਨ ਨ ਚਾਹੀ^{੧੬} ॥੫॥ ਗਨਕ ਨ ਵੈਦ ਨ ਸ਼ਸਤਰ ਧਾਰੀ^{੧੭}। ਸੁਚ

*ਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੁਣਕੇ ਏਲੇ। ^੧ਛੇਤੀ। ^੨ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਨਿਉਤੀ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਵੇਵੇ। ^੩ਦੁਪਹਿਰ
ਢਲਦਿਆਂ ਕਰੇ। ^੪ਵਿਧਿ ਪੁਰਬਕ ਦਾਨ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਤਾਂ ਹੋਵੇ ਪਰ ਕੁਦਾਨ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਨਾ
ਹੋਵੇ। ^੫ਮੂਰਤੀ ਦੀ ਛਾਇਆ ਦਾ ਦਾਨ ਨਾ ਲਵੇ (ਭਾਵ ਛਾਯਾ ਪਾਤ੍ਰ ਦਾ ਦਾਨ ਨਾ ਲਵੇ)।
^੬ਨੂੰ ਨਾ ਖੁਆਵੇ (ਅ) ਜੇਹੜਾ। ^੭ਪ੍ਰਿਥਵੀ, ਹਾਥੀ, ਰਥ, ਕੰਨਯਾਂ, ਸੋਨੇ ਦੀ ਗਾਂ ਯਾ ਪੌੜੇ
ਆਦਿ ਦਾ ਦਾਨ। ^੮ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾਨ ਦੇ ਬਦਲੇ ਉਸਦੇ ਤੋਲ ਵਿਚ ਧਨ ਲੈਣ ਦਾ ਚਾਹਵਾਨ ਨਾਹੋਵੇ।
^੯ਪਾਤਕ ਸੂਤਕ ਤੇ ਤੁਲਾ ਦਾ ਦਾਨ ਨਾ ਲਵੇ। ^{੧੦}ਆਪਣੀ ਵਹੁਟੀ ਛੱਡਕੇ ਦੂਜੀਆਂ ਨਾਲ
ਭੋਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ (ਯੋਗ ਨਹੀਂ)। ^{੧੧}ਸੁੰਹੀਆਂ। ^{੧੨}ਛੱਤੀ ਕਰਮ ਜੋ (ਬ੍ਰਾਹਮਣ) ਨਾ
ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। ^{੧੩}ਤੱਕੜੀ ਨਾ ਤੋਲੇ ਤੇ ਕੁਦੁਬ ਨਾ ਖਾਵੇ। [ਕੁਦੁਬ=ਮਾਸ ਸ਼ਾਬ ਆਦਿ]। ^{੧੪}ਲੈਣ
ਵਾਲਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। ^{੧੫}ਬਕਰੀ, ਹਾਥੀ, ਘੋੜੇ ਦਾ ਦਾਨ। ^{੧੬}ਭਾਵ ਮਰਨਾਉ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਦਾਨ ਨਾ
ਲਵੇ। ^{੧੭}(ਬ੍ਰਾਹਮਣ) ਨਾ ਹੀ ਜੋਤਸ਼ੀ ਹੋਵੇ ਨਾ ਵੈਦ ਹੋਵੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ ਹੋਵੇ।

*ਇਹ ਸਾਖੀ ਦੱਸ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਮੁੜਕੇ ਖਾਲਸੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ
ਮਲਮਾਸ ਆਦਿਕ ਭਰਮ ਤੇ ਰਸਮੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇ ਸ਼੍ਰਾਧ ਆਦਿ ਨੂੰ ਕਿਸ ਖੂਬੀ ਨਾਲ ਸਾਖੀਆਂ
ਵਿੱਚ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਮਹੀਨੇ ਦਿਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰਵਾਕ ਹੈ:—'ਮਾਹ ਦਿਵਸ ਮੂਰਤ ਭਲੇ'। ਜਿਸ
ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ 'ਦਾਨ ਦੀਓ ਇਨ ਹੀ ਕੋ ਭਲੇ' ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁੜ
ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਕੀਹ ਸੱਦਣਾ ਸੀ ਤੇ ਜਿਸ ਰਸਮੀ ਸ਼੍ਰਾਧ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ
ਕਹਿ ਰਹੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਉਂ ਕਟਨਾ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਨਿਟਨਾ ਕਾਹਨੂੰ ਕਰਾਉਣਾ
ਸੀ।
†ਪਾ:—ਸੋਗੀ, ਪੁਨਾ:—ਭੋਗੀ।

ਬਿਹੀਨ ਰਹਿ ਜੰਦੁ ਉਤਾਰੀ^੧। ਸਕਲ ਅੰਨ ਭੁਗਤਾ ਤੇ ਹੀਨਾ^੨। ਕਰਮ
 ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਿ^੩ ਬ੍ਰਹਮਰਜਾਨ ਨ ਚੀਨਾ॥੬॥ ਬਹੁਤ ਪਾਨ ਗ੍ਰਹਣੀ ਨਹਿ ਹੋਇ^੪।
 ਲਾਗ ਵਜਾਹ ਕੋ ਲੇਯ ਨ ਜੋਇ। ਕਰਿਕੈ ਜਾਪ ਮੋਲ ਤੇ ਦੇਯ ਨ^੫। ਰੰਡਾ
 ਮੁੰਡਾ ਮੁੰਡਤਿ ਜੋ ਨ^੬॥੭॥ ਜਟਲ ਸ਼ਾਧ ਕੋ ਹੋਇ ਨ ਤਜਾਰੀ^੭। ਸੰਨਜਾਸੀ
 ਅਨਪਛਤਿ ਬਿਰਾਗੀ^੮। ਛੱਤੀ ਬੈਸ ਸੁਦ ਕੀ ਨਾਰੀ। ਬਕਬਾਦੀ ਹੋਇ ਨ
 ਬਿਭਚਾਰੀ^੯ ॥ ੮ ॥ ਧਰਮਧੁਜੀ ਨ ਅਮਲ ਕੋ ਖਾਵੈ^{੧੦}। ਨੀਲੋ ਰਕਤ ਨ
 ਬਸਤੁ ਹੰਢਾਵੈ। ਪੁਰਿ ਕੋ ਪਾਂਧਾ ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਹੋਇ ਨ। ਨੀਚ ਮਲੇਛ ਦਾਨ ਲੋ
 ਜੋਇ ਨ ॥ ੯ ॥ ਖੇਤੀ ਕਰੈ ਨ ਗਾਡੀ ਬਾਹੈ। ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਦੋਸ਼ ਨ ਜਿਸ
 ਮਾਂਹੈ। ਉਚਿਤ ਸ਼ਾਧ ਕੇ ਦਿਜਬਰ ਸੋਇ। ਇਨ ਦੋਸ਼ਨਿ ਤੇ ਨਜੋਤੇ ਜੋਇ^{੧੧}
 ॥੧੦॥ ਤਿਨ ਕੇ ਪਿੱਤ੍ਰ ਜਾਤਿ ਹੋ ਖਾਲੀ। ਦੋ ਕਰਿ ਸਾਪ ਆਪਦਾ ਘਾਲੀ^{੧੨}।
 ਸਕਲ ਸਭਾ ਸੁਨਿ ਜਬਿ ਇਮ ਲਹਯੋ। ਸ਼੍ਰੀਮੁਖ ਤੇ ਕਲਗੀਧਰ ਕਹਯੋ॥੧੧॥
 ‘ਸੁਨਹੁ ਸਕਲ ਨਰ! ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਜੁ ਬਿਧਿ ਹੈ। ਸੋ ਬਹੁ ਦੂਰ, ਹੋਤਿ ਨਹਿ ਸਿਧਿ
 ਹੈ। ਬਿਰਲਾ ਹੀ ਪ੍ਰਾਤ ਕੋ ਅਹੈ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਹੀਂ ਕਹਾਂ ਕੋ ਲਹੈ^{੧੩} ॥ ੧੨ ॥
 ਤੀਰਥ ਪਰ ਸ਼ਰਾਧ ਕਰਿਵਾਵੈ। ਕਿਧੋਂ ਅਥਿਤ ਕੇ ਮੁਖ ਮਹਿ ਪਾਵੈ। ਇਨ
 ਦੋ ਬਿਧਿ ਹੈ ਪਿਤਰ ਉਧਾਰ। ਕਰੈਂ ਸ਼ਾਧ ਇਮ ਅੰਗੀਕਾਰ^{੧੪} ॥ ੧੩ ॥
 ਪੰਡਤ ਬਿੰਦ ਬਹੁਰ ਗੁਰ ਬੁਝੈ^{੧੫}। ‘ਸੂਤਕ ਗ੍ਰਹਣ ਬਿਧੀ ਜਿਨ ਸੁਝੈ^{੧੬} ?।
^੧ਸੁਚ. ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਜੰਦੁ ਲੱਥਾ ਹੋਸ। ^੨ਸਭ ਕਿਸੇ ਦੇ ਅੰਨ ਖਾਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਵੇ ਭਾਵ ਜੋ
 ਹਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਾ ਖਾਵੇ। ^੩ਜੇ ਨਿੱਤ ਨਿੱਤ ਕਰਮ ਨਾ ਕਰੇ। ^੪ਬਹੁਤੇ ਵਿਵਾਹ ਭੀ ਨਾ ਕੀਤੇ
 ਹੋਣ ਜਿਸ ਨੇ। ^੫ਭਾਵ ਜਾਪ ਕਰਕੇ ਜੋ ਜਾਪ ਦਾ ਮੱਲ ਲਵੇ ਉਹ ਬੀ ਨਾ ਲਓ। ^੬ਜੇ ਰੰਡਾ,
 ਬਾਲਕ ਤੇ ਸਿਰ ਮੁੰਨਿਆਂ ਹੋਵੇ (ਉਹ ਬੀ) ਨਾਂ ਲਓ। ^੭ਜਟਾਂ ਵਾਲਾ ਤੇ ਸ਼ਾਧ ਦਾ ਤਿਆਗੀ (ਜੋ ਹੋਵੇ
 ਉਹ ਬੀ) ਨਾ ਲਓ। ^੮ਅਨਪੜ੍ਹ ਸੰਨਜਾਸੀ ਤੇ ਬੈਰਾਗੀ (ਬੀ ਨਾ ਲਓ)। ^੯ਛੱਤੀ, ਵੈਸ, ਸੁਦ, ਤੇ
 ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ, ਬਕਵਾਸੀ ਤੇ ਵਿਭਚਾਰੀ (ਸ਼ਾਧ) ਦੇ (ਅਧਿਕਾਰੀ) ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ^{੧੦}ਨਾਂ
 ਹੀ ਪਖੰਡੀ ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਜੋ ਨਸ਼ਾ ਖਾਂਦਾ ਹੋਵੇ। ^{੧੧}ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਉਂਦਾ ਦੇਉ।
^{੧੨}ਸ਼ਾਪ ਦੇਕੇ ਅਪਦਾ ਪਾਕੇ ਖਾਲੀ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ^{੧੩}ਕਿਥੋਂ ਕੋਈ ਲੱਭੇ। ^{੧੪}(ਪਿੱਤ੍ਰ) ਇਉਂ ਅੰਗੀ-
 ਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸ਼ਾਧ। ^{੧੫}ਸਾਰੇ ਪੰਡਤਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ। ^{੧੬}ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੂਤਕ ਤੇ ਗ੍ਰਹਣ ਦੀ
 ਵਿਧੀ ਦੀ ਮੋਢੀ ਹੈ, ਤੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿਚ ਕੀਕੂੰ (ਵਿਧੀ) ਲਿਖੀ ਹੈ, ਦੱਸੋ। * ਪਿੱਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਤਾਂ
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਐਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ “ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖ ਨਾਸਹਿ ਪਿਤਰੀ ਹੋਇ
 ਉਧਾਰੋ।” ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਰਸਮੀ ਸ਼ਾਧਾਂ ਨਾਲ ਪਿਤਰ ਉਧਾਰ ਗੁਰਮਤ ਵਿਹਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਿੱਤ੍ਰਾਂ ਲਈ
 ਪਾਠ, ਭੋਗ, ਕੀਰਤਨ, ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੇ ਸੁਖਦਾਈ ਹਨ ਤੇ ਦਾਨ ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ ਕਦੇ ਮਨ੍ਹੇ ਨਹੀਂ।
 ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿਚ ‘ਸਭੋਸੂਤਕ ਭਰਮ ਹੈ’ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਸੂਤਕ
 ਦੀ ਬਿਧੀ ਪੁੱਛਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਸੀ? ਇਹ ਬੀ ਮੈਂ ਸਾਖੀ ਦਾ ਤਰਜਮਾ ਹੀ ਕਰੀ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਿਨਿ ਬਿਖੈ ਲਿਖੈ ਕਿਮ ਕਹੈ? ਨਿਰਨੈ ਕਰਜੈ ਮੁਨੀ ਗਨ ਲਹੈ॥੧੪
 ॥ ਪੰਡਿਤ ਹਿਮਾਦ੍ਰੀ ਦੇਵਰਾਜ ਤਹਿੰ* । ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਆਸੈ ਕੋ ਲਹਿ ।
 ॥੧੫॥ ॥ 'ਇਕ ਮਾਸ ਕੀ ਕਥਾ ਪੁਰਾਣ। ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਕੀ ਕਰੀ ਬਖਾਨ' ॥ ੧੫ ॥
 ਮੈਂ* ਭੀ ਸੁਣੀ ਬਿਸਰ ਅਥਿ ਗਈ। ਯਾਂਤੇ ਨਹੀਂ ਕਹੈ ਜਿਮ ਭਈ। ਅਰੁ
 ਕਹਿਬੈ ਕੋ ਅਰਥ ਨ ਕੋਈ* । ਗੁਰੁ ਕਥਾ ਸੁਨੀਏ ਜਿਮ ਹੋਈ ॥੧੬॥ ਸ਼੍ਰੋਤਾ
 ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਤੇ ਆਇ। ਬੋਲੇ ਕਥਾ ਸੁਨਤਿ ਅਹਿਲਾਦ। 'ਭਾਈ ਜੀ !
 ਤੁਮ ਕੋ ਸਭਿ ਰਾਜਾਤਾ। ਜੋਤਿਕ ਨਿਰਨਾ ਉਰ ਬੱਖਜਾਤਾ॥੧੭॥ ਗੁਰ ਢਿਗ
 ਕੋ ਨਿਰਨਾ ਜੁ ਬਿਸਾਲ। ਕਹਹੁ ਅਲਪ ਭੀ* ਤੁਮ ਇਸ ਕਾਲ। ਨਤੁ
 ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਸੁਨਹਿਗੇ ਕਹਾਂ। ਜੇ ਕਰਿ ਤੁਮ ਅਥਿ ਨਾਹਿਨ ਕਹਾ' ॥ ੧੮ ॥
 ਸੁਨਿਕੈ ਰਾਮਕੁਵਰ ਤਬਿ ਕਹਜੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਮੁਖ ਤੇ ਜਿਮ ਸੁਨਿ ਲਹਜੈ* ।
 ॥੧੯॥ ॥ 'ਦਿਜ ਕੇ ਦਸ ਦਿਨ ਸੂਤਕ ਹੋਇ। ਛੱਤ੍ਰੀ ਕੇ ਦ੍ਰਾਦਸ਼* ਲਖਿ ਸੋਇ ॥੧੯॥
 ਦਿਵਸ ਪੰਚ ਦਸ ਬੈਸ਼ ਪਛਾਨ। ਸਦਨ ਸੂਦ੍ਰ ਕੇ ਤੀਸ ਬਖਾਨ। ਦੂਧ ਧੋਨੁ
 ਕੋ ਦਸ ਦਿਨ ਜੋਇ। ਮਹਿਖੀ ਕੇ ਦ੍ਰਾਦਸ਼ ਲਖਿ ਸੋਇ ॥ ੨੦ ॥
 ਸ਼੍ਰਾਧ ਨ ਜੱਗ ਕਰਹੁ ਤਿਹ ਸੰਗ। ਜੇ ਖਾਵੈ ਰੋਗੀ ਹੁਇ ਅੰਗ। ਸੂਤਕ ਤੇ
 ਪਾਤਕ* ਸਭਿ ਮਿਟੈ। ਪਾਤਕ ਤੇ ਸੂਤਕ ਨਹਿੰ ਹਟੈ ॥੨੧॥ ਸੂਤਕ ਪਾਤਕ
 ਸਦਨ ਰਹੋਯ* । ਤਬਿ ਲੈ ਦਾਨ ਦੋਯ ਨਹਿੰ ਲੇਯ। ਜੋ ਲੇਵੈ ਬੰਦਰ ਤਨ

*ਹਿਮਾਲੇ ਦਾ (ਅ) ਹਿਮਾਂਦ੍ਰਿ ਨਾਮੇ ਪੰਡਿਤ ਦੇ ਨਚਿਤ 'ਚਤੁਰ ਵਰਗ ਚਿੰਤਾਮਣਿ' ਨਾਮੋਂ-ਲੰਬ ਦਾ
 ਜੋ ਪੰਡਿਤ ਹੋਵੇ ਸੋ ਹਿਮਾਂਦ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਦੇਵਰਾਜ ਸੀ। (ੳ) ਸੁਮੋਰ ਦਾ। ॥੧੫॥ ਇਕ ਮਹੀਨਾ
 ਭਰ ਕਥਾ ਪੁਰਾਣ ਦੀ ਹੋਈ (ਜਿਸ ਵਿਚ) ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੀ (ਗਲ) ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ। ॥੧੬॥ ਭਾਵ
 ਭਾਈ ਰਾਮਕੁਇਰ ਜੀ। ॥੧੭॥ ਲੋੜ ਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ
 ਕਥਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਸਿੱਧੀ ਈਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ॥੧੮॥ ਬੋਲਾ ਜਿਹਾ ਹੀ ਕਹੋ। ॥੧੯॥ ਬਾਰਾਂ
 (ਦਿਨ)। ॥੨੦॥ ਸੂਤਕ=ਸੰਮੇ ਦੀ ਛੁਹ। ਪਾਤਕ=ਮਰੇ ਦੀ ਛੋਹ। ॥੨੧॥ (ਜਦ ਤਕ) ਘਰ ਰਹੇ।

*ਅੰਕ ੧੫ ਵਿਚ ਕਹਿ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਹਿਮਾਂਦ੍ਰੀ ਦੇਵਰਾਜ ਨੇ ਸੂਤਕ ਪਾਤਕ ਦੀ ਵਿਧੀ ਦੀ
 ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਕਥਾ ਸੁਣਾਈ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ ਆਪ
 ਰਾਜਾਤਾ ਹੋ ਸੁਣਾਏ। ਹੁਣ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਆਪ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਹਿਮਾਂਦ੍ਰੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤੋਂ ਅਸਾਂ
 ਐਉਂ ਸੁਣਿਆਂ ਸੀ, ਪਰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਐਉਂ ਸੁਣਿਆਂ ਸੀ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ
 ਦੇ ਸੂਤਕ ਸੁਨਾਉਣ ਦਾ ਸ਼ਿਕਰ ਪਿੱਛੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂਤੇ ਇਹ ਬੀ ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦੀ
 ਬਨਾਵਟ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ ਜੋ ਚੇਤਾ ਖੁੰਬ ਗਿਆ ਹੈ, ਬਨਾਵਟ ਕਰਨਵਿਚ ਚੇਤਾ ਖੁੰਬ ਜਾਣਾਮਾਮੂਲੀ
 ਬਾਤ ਹੈ। ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਹ ਇਬਾਰਤ ਹੈ:—“ਬੋਲ ਵਾਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਸਵੀਂ।”

ਪਾਵੈ । ਦਾਨ ਦੇਯ ਸੋ ਨਰਕ ਸਿਧਾਵੈ*॥੨੨॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਗ੍ਰਹਣ ਜੁ ਖਜਾਹੀ
 ਅਸ਼ਟਕਾ ਰੋਗੀ ਦੇਵੈ ਤਜਾਗੀ । ਅੰਤ ਦਾਨ ਕ੍ਰਿਆ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕੀ ਕਰੈ
 ਸੂਤਕੀ ਰਾਗੀ ॥੨੩॥ ਤੀਰਥ ਜਾਵੈ ਸ਼੍ਰਾਧ ਬਿਧਿ ਅਰ ਜੋ ਕਰੈ ਨ ਦਾਨੈ
 ਰਾਖਸ਼ ਹੁਇ ਚੰਡਾਲ ਘਰ ਭੋਗੈ ਦੀਆ ਆਨੈ ॥੨੪॥^੧ਗ੍ਰਹਣਆਦਿ ਰੀਗਾ
 ਸਲਲ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਨਮ ਜਬਿ ਹੋਇ । ਬਜਾਹ ਸਮੈਂ ਨੰਦੀ ਕਰੈ ਦੋਖ ਸ਼ੰਕ ਦੇ
 ਧੋਇ ॥੨੫॥^੨ਆਪਦਾ ਬਿਪਦ ਬਿਦੇਸ਼ ਮਹਿ ਅਣਸੁਨ ਦੋਖ ਨ ਹੋਇ। ਸੁੱਧਿ
 ਕਰਮ ਬਿੱਪੁ ਨ ਕਰੈ ਸਕਲ ਦੋਸ਼ ਲੇ ਸੋਇ ॥੨੬॥ ਲੋਭੀ ਬਿੱਪੁ ਜੁ ਪਾਤਕੀ
 ਲੋਭੀ ਸਾਕ ਰ ਸਿੱਖ^੩। ਭੋਗੋ ਨਰਕ ਪਿਸ਼ਾਚੁ ਹੁਇ ਇਹੀ ਬੇਦਕਹਿ ਰਿੱਖਿ
 ॥੨੭॥ ਮੇਰੇ ਸਿੱਖ ਸਭਿ ਜਾਤਿ ਕਾ ਪੰਦ੍ਰਾ ਦਿਨ ਕੀ ਮਾਨ^੪। ਪਿੱਤ੍ਰ ਦਿਵਸ
 ਪਛ ਏਕ ਕਰ ਸੋ ਮਮ ਨਿਕਟੀ ਜਾਨ^੫ ॥੨੮॥ ਭਲਾ ਬਹੁਤ ਅਣਪੜ੍ਹ ਜੁ
 ਨਰ ਵਾ ਗਜਾਨੀ ਨਿਰਲੋਭ^੬। ਪੜਿਆ ਪਾਪੀ ਨਾਰਕੀ ਜੋ ਲੋਭੀ ਬਹੁ ਖੋਭ^੭
 ॥੨੯॥^੮ਤਿਆਦਿਕ ਨਿਰਨੈ ਭਯੋ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਨ ਮਾਂਹਿ । ਨਿਜ ਸਿੱਖਨਿ
 ਪਹਿ^੯ਗੁਰ ਕਹੀ^{੧੦} ਸਭਿਹੂੰ ਬੈਠੇ ਪਾਹਿ ॥ ੩੦ ॥ ॥ਕਹਿ ਕਰਿ ਮੰਦਰ ਮੋਂ

^੧ਗ੍ਰਹਣਦਾ, ਖਜਾਹ ਦਾ, ਅਸ਼ਟ (ਜੋਗਣੀ) ਦਾ ਤੇ ਰੋਗੀ ਦਾ ਦਾਨ ਤਿਆਗ ਦੇਵੇ । ^੨(ਮਰਨਹਾਰੇ
 ਦੇ) ਅੰਤਲੇ ਦਾਨ ਦਾ, ਮੋਏ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਦੇ (ਦਾਨ) ਦਾ ਤੇ ਸੂਤਕ ਦੇ ਦਾਨ ਦਾ ਜੋ ਲਾਲਚ ਕਰੇਗਾ।
^੩ਜੇ ਤੀਰਥ ਤੇ ਤਾਂ ਜਾਵੇ ਤੇ ਬਿਧਿ ਸੰਯੁਕਤ ਸ਼੍ਰਾਧ ਤੇ ਦਾਨ ਨਾ ਕਰੇ (ਸੋ) । ^੪ਤੇ ਵੂਜੇ ਦਾ ਦਿੱਤਾ
 ਖਾਏਗਾ । ^੫ਗ੍ਰਹਣ ਆਦਿ (ਸਮੇਂ) ਰੀਗਾ ਜਲ ਵਿੱਚ (ਨਾਵੇ ਤੇ) ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਨਮ ਜਦ ਹੋਵੇ ਜਾਂ
 ਵਿਆਹ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਨੰਦੀ ਮੁਖ ਕਰੇ ਤਾਂ ਦੋਖ ਤੇ ਸ਼ੰਕ ਧੋਤੇ ਜਾਣਗੇ । [ਨੰਦੀ ਮੁਖ=ਵਿਵਾਹ,
 ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਨਮ, ਬਿਧੀ ਆਦਿ ਮੰਗਲ ਸਮਿਆਂ ਤੇ ਇੱਕ ਸ਼੍ਰਾਧ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਂਦੀਮੁਖ
 ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ] । ^੬ਆਪਤ ਕਾਲ ਵਿੱਚ, ਵਿਪਤਾ ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ ਗਏ ਹੋਇਆਂ ਨਾ ਸੁਨਣ ਦੀ
 ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ, (ਪਰ ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ) ਸੁੱਧ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਦੁਹਮਨ
 (ਲੋੜੀਂਦਾ) ਕਰਮ ਨਾਂ ਕਰੇਗਾ ਉਹ ਸਾਰੇ ਦੂਸ਼ਣ ਲੈ ਲਵੇਗਾ । ^੭ਲੋਭੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਲੋਭੀ ਸਾਕ
 ਤੇ ਲੋਭੀ ਸਿੱਖ ਪਾਪੀ ਹਨ । ^੮ਰਿਖੀ ਤੇ ਬੇਦ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । ^੯ਪੰਦ੍ਰਾ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਸੂਤਕ ਮੰਦਰ ।
^{੧੦}(ਸਾਰੇ) ਪਿੱਤ੍ਰ ਪੱਖ ਵਿਚ ਇਕ ਦਿਨ ਕਰੇ (ਸ਼ਰਾਧ) ਉਹ ਮੇਰਾ ਨਿਕਟੀ ਜਾਣੇ । ^{੧੧}ਜੇ ਨਰ
 ਅਨਪੜ੍ਹ ਹੈ ਚਾਹੇ ਗਿਆਨੀ ਹੈ ਜੇ ਨਿਰਲੋਭ ਹੈ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਭਲਾ ਹੈ । ^{੧੨}ਪੜਿਆ ਲੋਭੀ ਤੇ
 ਗੁੱਸੇ ਵਾਲਾ ਨਾਰਕੀ ਹੈ । ^{੧੩}ਭਾਵ ਸਿੱਖਿਆ । *ਏਹ ਵਹਿਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ

ਜੀ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਨ । ਹਾਂ ਸਫਾਈ ਤੇ ਸੁੱਛਤਾ ਦਾ ਤਜਾਗ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ।
 †ਕਿਸ ਚਲਾਕੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਆਖੇਪਕਾਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਹਿਸਾਬ ਵੈਸ਼ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦੇ
 ਰਿਹਾ ਹੈ । ਵੇਖੋ ਪਿੱਛੇ ਅੰਕ ੨੦ । ‡ਸੂਤਕ ਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਸ਼੍ਰਾਧ ਆਦਿ ਗੁਰਮਤ ਵਿੱਚ
 ਵਿਹਤ ਨਹੀਂ । ਕੀਰਤਨ ਪਾਠ ਅਰਦਾਸੇ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਆਦਿ ਸਦਾ ਵਿਹਤ ਹਨ ।

‡ਪਾ:—ਪਰਿ ।

‡ਇਹ ਮੇ ਸਾਖੀ ਦੀ ੬੮ ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ ।

ਗਏ ਬਿਰੇ ਸੋਜ ਪਰ ਜਾਇਤਬਿ ਗੁਰ ਮਹਿਲਾ ਦੀਰਘਾ^੧ ਜੀਤੋ ਜਿਸ ਕਾ
 ਨਾਇ ॥ ੩੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪਹੁੰਚੀ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਸ । ਜਿਸ ਕੇ ਰਿਦੇ
 ਸੁੰਘ ਕੀ ਆਸ । ਬਾਰ ਬਾਰ ਪਦ ਬੰਦਨ ਕਰੀ । ਭਨਤਿ ਬਿਨੈ ਕਰ ਜੋਰਿ
 ਹੁਇ ਖਰੀ ॥ ੩੨ ॥ ਕਮਲ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਗੁਰ ਹੋਰੀ । ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬੋਲੇ
 ਤਿਸ ਬੇਰੀ । ਘਰ ਵਾਲਯੋ ਮਨ ਮਤਾ ਤੁਹਾਰਾ । ਕਿਸ ਬਿਧ ਕੇ ਹੈ^੨ ਕਰੋ
 ਉਚਾਰਾ ॥ ੩੩ ॥ ਕਹਿਬੇ ਉਚਤਿ ਹੋਇ ਕਛੁ ਕਹੋ । ਜਥਾ ਕਾਮਨਾ ਤੈਸੇ
 ਲਹੋ^੩ । ਸੁਨਿ ਅਧੀਨ ਹੁਇ ਜੀਤੋ ਤਬੈ ਮਨ ਕੋ ਮਤਾ ਭਨਤਿ ਭੀ ਸਬੈ ॥
 ੩੪ ॥ 'ਜਗ ਗੁਰ ਮੈਂ ਹੋ ਤੁਮਰੇ ਗੋਹਾਹਮ ਭੀ ਅਹੈ ਮਾਨੁਖੀ ਦੇਹ । ਕਹਾਂ
 ਭਯੋ ਜੇ ਤੀਮਤ ਜਾਮਾ ਬੀਤੀ ਬੈਸ ਆਪ ਕੇ ਧਾਮਾ ॥ ੩੫ ॥ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਹਿ
 ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਹੁ । ਤੁਮ ਹੀ ਗੁਰ ਸਭਿ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ਹੁ । ਨਿਜ ਪ੍ਰਿਯ
 ਸਿੱਖਨਿ ਜਿਮ ਸਮੁਝਾਵਹੁ । ਤਿਮ ਮੋਕਉ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜਾਵਹੁ ॥ ੩੬ ॥ ਨਿਤ
 ਹੀ ਚਿਤ ਕੀ ਚਾਹ ਬਖਾਨੀ^੪ । ਮਨ ਬਿਰਤਾ ਲਹਿ ਜਿਮ ਨਿਜ ਥਾਨੀ^੫ ।
 ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਨ ਪਤਨੀ ਬਾਤ। ਬੋਲੇ ਜੋਗ ਰੀਤਿ ਬੱਖਸ਼ਾਤ ॥ ੩੭ ॥ ਏਹਗਾ ॥
 'ਮਨ ਤੇ ਸਭਿ ਸਾਧਨ ਬਨੇ ਮਨ ਲਗ ਸਭਿ ਉਪਦੇਸ਼^੬ । ਮਨੁਆ ਪਲਟੈ
 ਗਯਾਨ ਹੁਇ ਮਨ ਲਾਗੇ ਰਤਿ ਸੋਸ਼^੭ ॥ ੩੮ ॥ ਮੁਖ ਰੂਪੈ ਲਖਿ ਸ੍ਰਾਸ ਕੋ ਬਿਤ
 ਅੰਤਰ ਮੁਖ ਦੇਇ^੮। ਇਹੈ ਰੀਤਿ ਕਰਨਾਦੁਰਤਿ ਮਨੁਆ ਮਿਗ ਸੁਖ ਲੇਇ^੯
 ॥ ੩੯ ॥ ਨੈਨ ਲਗੇ ਬੈਨਨਿ ਲਗੇ ਸੁਵਨ ਸ਼ਬਦ ਕੇ ਮੱਧ । ਉਪ੍ਰਤ ਮਨੁਆ
 ਬਿਖੈ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਨੰਦ ਸੁਖ ਸੁੱਧ^{੧੦} ॥ ੪੦ ॥ ਜਿਹਬਾ ਤਾਲੂ ਮੱਧ ਦੇ ਨੈਨ ਲਗਾਵੈ
 ਨਾਕ^{੧੧} । ਪਹਿਲਾਂ ਐਸੇ ਸੇਵੀਐ ਸਤਿਗੁਰ ਪਦ ਮਨ ਭਾਕ^{੧੨} ॥ ੪੧ ॥

^੧ ਵਡੇ ਮਹਿਲ । ^੨ ਮਨ ਦਾ ਮਤਾ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀਹ ਹੈ । ^੩ ਮੈਂ ਕਹੀ ਹੈ । ^੪ ਮਨ ਤਕ ਸਭ ਸਾਧਨ
 ਤੇ ਮਨ ਤਕ ਹੀ ਸਭ ਉਪਦੇਸ਼ ਹਨ । ^੫ ਜਦ ਮਨ (ਸੰਸਾਰ ਵਲੋਂ) ਪਲਟਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗਿਆਨ ਹੋ
 ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਦ ਮਨ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ (ਕਰਕੇ) ਲਗਦੀ ਹੈ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ) । (ਅ) ਮਨ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ
 ਲਗਦੀ ਹੈ ਸੋਸ਼ (= ਦੁਹਮ) ਵਿਚ । ^੬ ਮੂੰਹ ਰੋਕੇ (ਮੋਨ ਕਰੇ) ਸ੍ਰਾਸਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖੇ (ਕਿ ਨਾਮ ਨਾਲ
 ਮਿਲੇ ਆ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਇਉਂ) ਬਿਤੀ ਨੂੰ ਅੰਤਰ-ਮੁਖ ਕਰੇ । ^੭ ਇਹ ਰੀਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨ
 ਦੁਪੀ ਮਿਗ (ਦੁਤ=) ਛੇਤੀ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । (ਅ) ਜੇ ਪਾਠ 'ਨਾਦ ਚਤਿ' ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਸੋ
 ਸਾਖੀ ਨੇ ਇਹੋ ਪਦ 'ਰਤਿ ਨਾਦ' ਕਹਿਕੇ ਵੇਰ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਟੀਕਾ ਕਵਿ ਜੀਨੋ ਅਗਲੇ
 ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੩੧-੩੨-੩੩ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ । ^੮ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਮਨ ਦੇ ਉਪ੍ਰਾਮ ਹੋਣ ਨਾਲ
 ਆਨੰਦ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਸੁਖ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ^੯ ਨੱਕ ਦੀ ਕੋਲੀ ਜਾ ਭਰਵਟਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ
 ਨੱਕ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ । (ਇਹ ਹਠ ਯੋਗ ਦੀ ਖੋਚਰੀ ਮੁੱਢਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ ਹਠ ਯੋਗ ਪ੍ਰ: ੩੦
 ਤੋਂ ੩੫) । ^{੧੦} ਭਾਵ ਸ੍ਰਾਸ [ਦੇਖੋ ਰੀਤਾ ੯, ੩੦, ਜਿਥੇ ਪਦ ਭਾਕ ਵਰਤਿਆ ਹੈ] ।

ਨਾਭਿ ਠਹਿਰਾਵੈ ਸ੍ਰਾਸ ਜਬ ਬਿੱਤਿ ਬੰਭਾਵੈ ਅੰਤਿ^੧। ਬਹੀ ਬਾਸਨਾ ਰੋਕੀਏ
 ਤੀਨ ਮਾਸ ਲਗ ਸੰਤ^੨॥੪੨॥^੩ ਰੋਥ ਮਾਸ ਬਿਤ ਪਾਇਕੈ ਨਾਮ ਵਸਤੁ ਜੋ
 ਦੇਖਿ । ਸੋਈ ਅੰਗ ਆਪਨ ਲਖੈ ਇਹੀ ਜੁਗੀਸ਼ਰ ਪੇਖਿ^੪ ॥ ੪੩ ॥ ਤੀਬਰ
 ਬਾਸਨਾ ਦੂਰ ਕਰਿ ਜਿਉਂ ਜਲ ਮਕਰੀ ਧਾਇ^੫ । ਐਸੀ ਸਾਧੋ ਸਾਧਨਾ
 ਮਨੁਆ ਚਿੱਤ ਬਿਲਾਇ^੬ ॥੪੪॥ ਪੰਚ ਭੂਤ^੭, ਭੂ^੮, ਬਾਰਿ^੯, ਹਰਿ^{੧੦}, ਬਾਯੁ,
 ਗਗਨ^{੧੧} ਸਬੂਲ^{੧੨} । ਰੀਧ, ਰਸ, ਰੂਪ, ਸਪਰਸ^{੧੩}, ਧੁਨਿ^{੧੪} ਸੂਖਮ
 ਕ੍ਰਮ ਇਹ ਮੂਲ^{੧੫} ॥੪੫॥ ਪ੍ਰਾਨ, ਅਪਾਨ, ਸਮਾਨ, ਤ੍ਰੈ ਪੁਨ ਬਿਆਨ,
 ਉਦ੍ਯਾਨ^{੧੬} । ਉਰ^{੧੭}, ਪਾਯੁ^{੧੮}, ਰਿਦ^{੧੯}, ਸੰਧ^{੨੦*} ਲਖਿ ਨਾਭੀ

੧ਜਦੋਂ ਸਵਾਸਾਂ ਨੂੰ ਨਾਭੀ ਵਿਚ ਠਹਿਰਾਵੇ (ਤਦੋਂ) ਬਿਤੀ ਨੂੰ ਅੰਤਰਮੁਖ ਠਹਿਰਾਵੇ । ੨ਹੇ ਸੰਤ
 ਜੀ ! ਜਦ ਤੇ ਮਹੀਨੇ ਤਕ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕੀਏ ਤਾਂ..... । ੩ਰੋਥ ਮਹੀਨੇ ਟਿਕਾਉ
 ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਕੇ ਨਾਮ (ਰੂਪੀ) ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਲਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ (ਨਾਮ ਫਿਰ) ਆਪਣੇ (ਅੰਗ=
 ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਅਥਵਾ) ਅੰਗ ਅੰਗ ਵਿਚ ਲਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਹੋ ਵਢੇ ਜੋਗੀਆਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ।
 (ਅ) ਕਈ ਸਿਆਣੇ ਵੇਦਾਂਤ ਪੱਖ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਐਉਂ ਲਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ
 ਹਨ:-੪ ਮਹੀਨੇ (ਮਨੁ,ਦੇ) ਟਿਕ ਗਿਆਂ ਜੋ ਵਸਤੂ (ਬਾਹਰ) ਦੇਖੀਦੀ ਹੈ (ਸੋ) ਨਾਮ (ਰੂਪ,
 ਭਾਵ ਮਿਥਿਆ) ਦਿੱਸਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹੋ (ਸਾਧਕ ਫਿਰ) ਆਪਣੇ (ਅੰਗ=) ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਲਖ ਲੈਂਦਾ
 ਹੈ । ੫ਖੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਜਲ ਉਤੇ ਮਕੜੀ ਵਾਂਗੂੰ ਦੌੜਦੀਆਂ ਹਨ ਦੂਰ ਕਰੇ । (ਅ)
 ਤੀਬਰ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦੂਰ ਕਰੇ; ਤੇ ਬੁਹਮ ਵਲ ਐਉਂ ਚਲੇ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਜਲ ਤੇ ਮਕਰੀ ਚਲਦੀ ਹੈ ।
 [ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਮਕਰੀ=ਮਾਕਰ ਮੱਖੀ] [ਪੰਜਾ:, ਜਲਮਕੜੀ=ਜਲ ਤੇ ਦੌੜਨ ਵਾਲਾ ਇਕ ਨਿੱਕਾ
 ਸੰਤੂ] । ੬ਮਨ ਦੀਆਂ ਚਿਤਵਨਾਂ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਣ । ੭ਪੰਜ ਤੱਤ । ੮ਪ੍ਰਿਥਵੀ । ੯ਜਲ । ੧੦ਅਗਨੀ ।
 ੧੧ਅਕਾਸ਼ । ੧੨(ਇਹ ਪੰਜੇ) ਸਬੂਲ ਹਨ । ੧੩ਛੁਹ । ੧੪ਸ਼ਬਦ । ੧੫ਇਹ ਸੂਖਮ ਤੱਤ (ਦੂਜੇ
 ਪੰਜੀ) ਦਾ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਮੂਲ ਹਨ । ੧੬(ਇਹ ਪੰਜ ਪ੍ਰਾਣ ਹਨ) । ੧੭ਹਿਰਦਾ । ੧੮ਗੁਦਾ ।
 ੧੯ਨਾਭਿ । ੨੦ਕੰਠ ।

*ਸੋ ਸਾਖੀ ਨੇ ਨਾਭਿ ਦੀ ਥਾਂ ਪਦ 'ਹਿਰਦਾ' ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਤੇ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ
 'ਰਿਦ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਸੋ ਸਾਖੀ ਨੇ 'ਕੰਠ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਸੰਧ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਵੀ
 'ਸੰਧ' ਹੀ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਪਦ 'ਸੰਧ' ਸੀ, ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਫੁਲ
 ਨੇ 'ਸੰਧ' ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਸੁ: ਪੁ: ਵਿਚ ਬੀ ਇਹੋ ਗਲਤੀ ਮੱਖੀ ਤੇ ਮੱਖੀ ਵਾਛੂ ਜਾ ਵੱਜੀ ਹੈ । ਸੰਧ
 ਦਾ ਅਰਥ ਕੰਠ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਤੇ ਉਦ੍ਯਾਨ ਨਾਮੇ ਪ੍ਰਾਣ ਕੰਠ ਯਾ ਸੰਧ ਵਿਚ ਹੋਨ ਸੋ ੬੬ ਕ੍ਰਮ ਭੰਗ
 ਵੇਸ਼ ਬੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਨਾ: ਪੁ: ਪੁ: ਧਿ: ੬੦ ਅੰਕ ੫੦,੫੧ ਅਨੁਸਾਰ ਠੀਕ ਕ੍ਰਮ ਇਹ ਹੈ:-
 ਪ੍ਰਾਣ, ਅਪਾਨ, ਸਮਾਨ, ਉਦ੍ਯਾਨ ਤੇ ਬ੍ਰਜਾਨ । ਇਹੀ ਕ੍ਰਮ ਵਿਚਾਰੰਦੇਦਯ ਦਾ ਹੈ ।

ਪੰਚ ਸਥਾਨ* ॥੪੬॥ ਨਾਗ, ਕੱਛੂਓ, ਕ੍ਰਿੱਕਲੀ, ਦੇਵ ਦੱਤ, ਧਨ ਜੀਤ^੧।
 ਉਦਗਾਰ^੨, ਨੇਤ੍ਰ^੩, ਛਿਕ^੪, ਜੰਭਣਾ^੫, ਮੂਏਕਪਾਲੀ ਗੀਤ^੬ ॥੪੭॥ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ
 ਸਭ ਬਾਂਟ ਕਰਿ ਤੱਤੁਨਿ ਧਾਤੁ ਬਾਂਟ^੭। ਅੰਤਹਕਰਨ ਸੁ ਭਿੰਨ ਕਰਿ ਸ਼ੇਖ
 ਆਤਮਾ ਸਾਟ^੮ ॥ ੪੮ ॥ ਇਹੀ ਗਜਾਨ ਇਹ ਜੋਗ ਹੈ ਇਹੀ ਭਗਤਿ ਕਾ
 ਕਾਜ। ਜੱਗ ਦਾਨ ਤੀਰਥ ਤਪਨਿ ਜਾਂ ਬਿਧ ਮਨ ਕੇ ਸਾਜ^੯ ॥੪੯॥ ਚੌਪਈ॥
 ਦਿਨ ਕੈ ਨਿਸ ਮਹਿ ਅਲਪ ਅਹਾਰੀ। ਦਮ ਕੋ^{੧੦} ਸਾਧੈ ਮਨਹਿ ਸੁਧਾਰੀ।
 ਮਿੱਥਿਆ ਤਨ ਧਨ ਸੁਤ ਅਰੁ ਦਾਰਾ। ਮਿੱਥਿਆ ਜਗੁ ਕੋ ਬਿੰਦੁ ਪਸਾਰਾ
 ॥੫੦॥ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਜੋਗੁ ਬਨੈ ਅੱਭਯਾਸੀ^{੧੧}। ਬਿਨ ਅੱਭਯਾਸ ਪਰੈ ਜਮ ਫਾਸੀ।
 ਰਾਜ ਜੋਗੁ ਇਹੁ ਤੋਹਿ ਬਤਾਯੋ। ਕਰਿ ਸਾਧਨ ਜੇ ਚਿਤ ਲਲਚਾਯੋ^{੧੨}

^੧ਇਹ ਪੰਜੇ ਉਪ ਪ੍ਰਾਣ ਹਨ। ^੨ਡਕਾਰ। ^੩ਪਲਕ ਉਘਾੜਨਾ। ^੪ਨਿੱਛਣਾ। ^੫ਉਬਾਸੀ। ^੬ਪ੍ਰਾਣ
 ਮੋਇਆਂ ਤੇ (ਧਨੀਜੇ) ਕਪਾਲ ਕ੍ਰਿਯਾ ਨਾਲ (ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ)। ਡਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜੇ ਕ੍ਰਮਵਾਰ
 ਉਪ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੀਆਂ ਕ੍ਰਿਯਾਂ ਹਨ। ^੭ਤੱਤਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਬੀ ਵੰਡ ਦੇਵੇ। ^੮ਬਾਕੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ
 ਛਾਂਟ ਲਵੇ ਡਾਵ ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥਕ ਲਖ ਲਵੇ। (ਅ) 'ਸਾਟ' ਦਾ ਅਰਥ ਸੁੱਝਣ ਭੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।
^੯ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਸਵਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ^{੧੦}ਸ਼ਾਸਾਂ ਨੂੰ। ^{੧੧}(ਪਿਛਲੀਆਂ ਦੇ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਵੈਰਾਗ
 ਦੱਸਿਆ ਨੈ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵੈਰਾਗ ਨਾਲ) ਅੱਭਯਾਸੀ ਜੋਗ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

*ਇਹ ਪੰਜ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਤੇ ਪੰਜ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਟਿਕਾਣਿਆਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਸੋ ਸਾਖੀ
 ਮੁਜਬ ਦਿਤਾ ਹੈ:—

ਪ੍ਰਾਣ (ਉਰ=) ਦਿਲ ਵਿਚ, ਅਪਨ (ਪਾਯ=) ਗੁਦਾ ਵਿਚ, ਸਮਾਨ (ਰਿਦ=) ਨਾਭੀ
 ਵਿਚ, ਬਜਾਨ (ਮਿਪ=) ਕੰਠ ਵਿਚ ਤੇ ਉਦਯਾਨ (ਨਾੜੀ=) ਨਾੜੀਆਂ ਵਿਚ। ਇਸ ਹਿਸਾਬ
 ਵਿਚ ਸ਼ਲਤੀ ਹੈ, ਉਦਯਾਨ ਕੰਠ ਵਿਚ ਤੇ ਬਿਆਨ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਅਥਵਾ ਨਾੜੀਆਂ ਵਿਚ ਹੋਨ।
 ਇਹ ਦਰੁਸਤ ਹਿਸਾਬ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪ੍ਰ: ਧਿ: ੬੦ ਅੰਕ ੫੦-੫੧ ਵਿਚ ਦੇ ਆਏ
 ਹਨ, ਦੇਖੋ ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਜੋ ਸ਼ਰਧਾ ਆਪ ਦੀ ਸੀ ਉਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਸ਼ਲਤੀ ਨੂੰ ਬੀ ਉਸ ਦੇ
 ਮੁਤਾਬਿਕ ਟੀਕਾ ਕਰ ਗਏ ਹਨ, ਦਰੁਸਤ ਕਰਨ ਵਲ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਗਿਆ।

†ਇਹ ਹਠ ਯੋਗ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਸੀ ਗੁ: ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰ: ਧਿਆ ੬੦ ਵਿਚ ਖੁੱਲ੍ਹਾ
 ਆ ਵੁਕਾ ਹੈ। ‡ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਹਠ ਯੋਗ ਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਵਿ
 ਜੀ ਕਲਿਜੁਗ ਲਈ ਨਾ ਮੁਨਾਸਬ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ (ਦੇਖੋ ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪ੍ਰ: ਧਿਆ ੪੮ ਅੰਕ ੯੧)
 ਤੇ ਆਪ ਇਸ ਦਾ 'ਕਸ਼ਟ ਯੋਗ' ਨਾਮ ਧਰ ਆਏ ਹਨ। ਇਹ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੀ ਹੈ:—ਅੰਕ
 ੩੯ ਤੋਂ ੪੭ ਤਕ ਹਠ ਯੋਗ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਕਹਿਕੇ ਅੰਕ ੪੮ ਵਿਚ ਸਾਂਖ ਤੇ ਵੇਦਾਂਤ ਦੀ ਮਿਨਤ
 ਮਾਰਦੇ ਹਨ, ਅੰਕ ੫੦ ਵਿਚ ਵੈਰਾਗ ਤੇ ਅੱਭਯਾਸ ਗੀਤਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਸਾਠੇ
 ਮਿਸ਼੍ਰ ਨੂੰ ਰਾਜ ਯੋਗ ਕਿਹਾ ਹੈ।

॥੫੧॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਬਚ ਗਤਿ ਜੋਗੁ^੧ । ਸ੍ਰੀ ਜੀਤੋ ਜੀ ਲਾਗੀ ਜੋਗੁ^੨ ।
 ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਬੈਠੀ ਇਕ ਥਾਨ । ਸਾਧਨ ਲਾਗੀ ਸਾਸ ਮਹਾਨ ॥ ੫੨ ॥
 ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਸ੍ਰੀ ਜੀਤੋ ਜੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੇ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ-
 ਦਸਮੇ ਅੰਸੁ ॥ ੧੮ ॥ ੧੯. [ਮਾਤਾ ਜੀਤੋ ਜੀ ਸੱਚਖੰਡ ਪਯਾਨ] ।
 ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਲਪ ਅਹਾਰਨ ਹੋਇ ਕਰਿ ਬੈਠਹਿ^੩ ਆਸਨ ਧਾਰਿ । ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ
 ਠਹਿਰਾਵੈ ਨਾਸਕਾ* ਮਨ ਤੇ ਬਾਸਨ ਡਾਰ^੪ ॥੧॥ ਰੋਪਈ ॥ ਖਸ਼ਟ ਮਹੀਨੇ
 ਸਾਧਨੋ ਜਬੈ । ਸਿੱਧਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਈ ਸਬੈ । ਸਾਧਤਿ ਦ੍ਰਾਦਸ਼ ਮਾਸ ਬਿਤਾਏ ।
 ਅੰਤ੍ਰਜਾਮਤਾ ਉਰ ਬਿਦਤਾਏ ॥ ੨ ॥ ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤ ਕੀ ਸਭਿ ਬਾਤ ।

^੧ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਦੇਣੇ (ਲਾਇਕ ਯਾ) ਵਾਲੇ । ^੨(ਮਾਤਾ ਜੀ) ਬੈਠਦੇ ਹਨ । ^੩ਵਾਸਨਾ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ।

*ਇਹ ਗੀਤਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ ।

~~ਭਾਗਿਪਿਠੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਥਾਕੀ ਟੁਕ~~

ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਰਾਜ ਜੋਗ ਦੇ ਅਨਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦਾ
 ਆਖੇਪਕਾਰ ਮੁੜ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਦੇ ਨਾਮ ਉਪਾਸਕਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵਨਾਂ ਦੇ ਅੱਭਯਾਸੀ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ
 ਇਕ ਮਿਸ਼੍ਰਿਤ ਜਿਹਾ ਤ੍ਰੀਕਾ ਸਿਖਾਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮੋਕਿਆ ਕੈਸਾ ਲੋਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਹਿਬ ਆਪ
 ਪਰਮ ਪਾਵਨ ਜੀਤੋ ਜੀ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਫਰਜ਼ ਕਰ ਲੋਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਤਾ ਜੀ ਹੁਣ
 ਤਕ ਪਰਮ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ ਸਨ ।

ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ ਜੰਗ ਜਿਸ ਵਿਚ ਜਸਵਾਲੀਆਂ ਦੇ ਹਾਥੀ ਦਾ
 ਮੁਕਾਬਲਾ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਵੀ ਜੀ ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਆਏ ਹਨ, ਇਸ ਜੰਗ ਦਾ
 ਸੰਮਤ ੧੭੫੮ ਬਿ: ਸਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਮਾਤਾ ਜੀਤੋ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਅੰਸੁ ੧੭੫੭ ਬਿ: ਵਿਚ
 ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਜੁੱਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਦਾ ਵਾਕਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ
 ਏਥੇ ਇਹ ਸਾਖੀ ਵੇਣੀ ਹੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਹਿਸਾਬ ਤੋਂ ਅਨਬਨ ਪਈ ਭਾਸਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਬਾਤ
 ਨਿਰਸੰਸ਼ੋ ਹੈ ਕਿ ਮਾਤਾ ਜੀ ਪਰਮਪਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੇ ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਬ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ ।
 ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਖੀ ਇਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲੋਂ ਦੀ ਵਰਤ
 ਚੁੱਕੀ ਹੋਸੀ । ਹਾਂ ਜਿਸ ਹੋਣਹਾਰ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਚੋਲਾ ਛੋੜਿਆ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਸ
 ਪੈਣੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਭਯਾਸੀ ਮਨ ਲਈ ਮਾਮੂਲੀ ਬਾਤ ਸੀ ।

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ਕਸ਼ਟ ਯੋਗ ਆਇਕਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਇਉਂ ਹਨ:—

ਸ੍ਰਾਵਗ ਸੁਧ ਸਮੂਹ ਸਿਧਾਨ ਕੇ ਦੇਖ ਫਿਰਿਓ ਘਰ ਜੋਗ ਜਤੀ ਕੇ ॥ ਸੂਰ ਸੁਰਾਰਦਨ
 ਸੁਧ ਸੁਧਾਇਕ ਸੰਤ ਸਮੂਹ ਅਨੇਕ ਮਤੀ ਕੇ ॥ ਮਾਰੇ ਹੀ ਦੇਸ ਕੇ ਦੇਖਿ ਰਹਿਓ ਮਤ
 ਕੇਉ ਨ ਦੇਖੀਅਤ ਪ੍ਰਾਨ ਪਤੀ ਕੇ ॥ ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਾਨ, ਕੀ ਭਾਇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੂੰ ਤੇ ਏਕ ਰਤੀ
 ਬਿਨ ਏਕ ਰਤੀ ਕੇ ॥ ੧ ॥

ਤੀਰਥ ਨਾਨ ਦਇਆ ਦਮ ਦਾਨ ਸੁ ਸੰਜਮ ਨੇਮ ਅਨੇਕ ਬਿਸੇਖੇ ॥ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ

(ਥਾਕੀ ਟੁਕ ਦੇਖੇ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੋਣ)

ਭਈ ਰਿਦੈ ਮਹਿ ਸਭਿ ਬੱਖਸਾਤ । ਗੁਰ ਕੀ ਗਤਿ^੧ ਜਬਿਹੂੰ ਮਨ ਜਾਨੀ ।
 -ਜੋਗ ਬੀਚ ਹੁਇ ਸੈਤਤਿ ਹਾਨੀ-॥੩॥ ਅਪਰ ਬਾਰਤਾ ਸਭਿ ਬਿਦਤਾਈ ।
 ਇਕ ਦਿਨ ਪੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਢਿਗ ਆਈ । ‘ਸਕਲ ਕਲਾ ਸਮਰਥ ਗੁਰ
 ਪੂਰਨ। ਬਪਹੁ ਉਥਾਪਹੁ ਰਾਵਰ ਤੁਰਨ॥੪॥ ਖਾਲੀ ਭਰੇ ਭਰੇ ਕਰਿ ਖਾਲੀ ।
 ਥਾਪਹੁ* ਨਾਸਹੁ ਚਹੁ ਉਤਾਲੀ । ਜਗ ਮਹਿ ਬੈਸ ਰਾਖਿਬੈ ਕਰੀਯਹਿ ।
 ਪੁਰਹੁ ਆਸ ਇਹ ਆਪ ਬਿਚਰੀਯਹਿ’॥੫॥ ਸ੍ਰੀ ਜੀਤੋ ਤੇ ਸੁਨਿ ਮੁਸਕਾਏ ।
 ‘ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤ ਤੁਵ ਲਖਿ ਪਾਏ । ਸੈਤਤਿ ਕੈ ਹਿਤ ਜੋਗ ਕਮਾਯੋ ?
 ਕੈ ਪਰਲੋਕ ਭਲੈ ਉਰ ਭਾਯੋ ॥ ੬ ॥ ਮੋਹ ਆਦਿ ਸੇ ਸਕਲ ਬਿਕਾਰਾ ।
 ਇਨ ਤੇ ਚਹੀਯਹਿ ਬਨਿਬੈ ਨਜਾਰਾ । ਤੈਂ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤ ਸਗਲ ਇਹ ਧਾਰੀ ।
 ਕਰੈਂ ਨਹਿ ਲਖੀ ਅਰਜ ਸਿਰਦਾਰੀ’ ॥ ੭ ॥ ਸੁਤ ਸਮੇਤ ਜੋ ਪਦ ਅਬਿ-
 ਨਾਸੀ । ਤਹਿ ਕੋ ਬਨੋ ਸਦਾ ਤੁਮ ਬਾਸੀ॥ ਨਸੂਰ ਜਗਤ ਦੇਖਿ ਕਰੈਂ ਭੂਲੀ ।
 ਜੋਗ ਧਰੇ ਆਨੰਦ ਬਿਤਿ ਝੂਲੀ’ ॥੮॥ ਬ੍ਰਹਮਾਤਮ ਕਹੁ ਗਜਾਨ ਉਪੰਨਾ ।
 ਸਫਲ ਜਨਮ ਹੋਯਸਿ ਤੂੰ ਧੰਨਾ । ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਇੱਤਰਾਦਿਕ ਕਹਿਬੈ ।
 ਤਨ ਤੇ ਭਿੰਨ ਆਪ ਕੋ ਲਹਿਬੈ†’॥੯॥ ਸੁਨਿ ਜੀਤੋ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰੀ।

^੧ਗੁਰਾਂ (ਦੇ ਭਾਵੇ) ਦੀ ਗਤੀ । ^੨ਕੀ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਉਲਾਦ ਵਾਸਤੇ ਯੋਗ ਕਮਾਯਾ ਹੈ ?
^੩ਅਰਜਾਂ ਦੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ । ^੪ਜੋਗ ਧਾਰਕੇ ਤੇਰੀ ਬਿਰਤੀ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਝੂਲੀ ਹੈ ਭਾਵ ਮਗਨ
 ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ^੫ਜਾਣਨਾ । *ਪਾ:-ਬਖਸ਼ਹੁ । †ਪਾ:-ਤੇ ਬਹਿਬੈ ।

੧੦੦ (ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਥਾਂ ੨੪)

ਕਤੇਬ ਕੁਰਾਨ ਜਿਮੀਨ ਜਮਾਨ ਸਬਾਨ ਕੇ ਪੇਖੇ ॥ ਪਉਣ ਅਹਾਰ ਜਤੀ ਜਤ ਧਾਰ
 ਸਬੈ ਸੁ ਬਿਚਾਰ ਹਜਾਰਕ ਦੇਖੇ ॥ ਸ੍ਰੀਭਗਵਾਨ ਭਜੇ ਬਿਨ ਭੂਪਤਿ ਏਕ ਰਤੀ ਬਿਨੁ ਏਕ
 ਨ ਲੇਖੇ ॥੪॥ ਜੇ ਤ੍ਰਿਕਾਲ ਗਿਆਨ ਹਠ ਯੋਗ ਨਾਲ ਯੋਗੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸੁਤੇ ਹੀ ਰਾਜ
 ਯੋਗ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਯਥਾ “ਗੁਪਤੁਪ੍ਰਗਟੁ ਸਭੁ ਜਾਣੀਐ ਜੇ ਮਨੁ ਰਾਖੈ ਠਾਇ” ॥
 ਪੁਨ:-“ਇਹੁ ਮਨੁ ਲੇ ਜਉ ਉਨਮਨਿ ਰਹੈ ॥ ਤਉ ਤੀਨਿ ਲੋਕ ਕੀ ਬਾਤੋ ਕਹੈ ॥”

ਗੁਰ ਅਰ ਦਾ ਰਾਜ ਜੋਗ ਇਹ ਹੈ । ਯਥਾ:-ਬਿਰ ਬਿਰ ਚਿਤ ਬਿਰਹਾਂ ॥ ਬਨੁ
 ਗ੍ਰਿਹੁ ਸਮਸਰਿ ਹਾਂ ॥ ਅੰਤਰਿ ਏਕ ਪਿਰਹਾਂ ॥ ਬਾਹਿਰ ਅਨੇਕ ਧਰਿਹਾਂ ॥ ਰਸਨ
 ਜੋਗੁ ਕਰਿਹਾਂ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਲੋਗ ਅਲੋਗੀ ਰੀ ਸਖੀ ॥ [ਆਸਾਵਰੀ ਮ: ੫]

ਜਦ ਮਨ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਟਿਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀਸ ਆਪੇ ਟਿਕਵੇਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ
 ਟਿਕਵੇਂ ਸ੍ਰੀਸਾਂ ਦਾ ਬੀ ਮਨ ਪਰ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਰਾਜ ਯੋਗ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣੇ ਜੀ ਹੈ ।
 ਅੰਕ ੩੦ ਵਿਚ ਸਾਹਿਬ ਰਾਮਕੋਰ ਇਹੋ ਹਠ ਜੋਗ ਸਿੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸਨੂੰ
 ਨਿਰਵਿਕਾਰਤਾ, ਪ੍ਰੇਮ, ਤੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਹਠਜੋਗ ਨਹੀਂ ਸਿਖਾਲਦੇ ।

‘ਮੈਂ ਸਦੀਵ ਰਾਵਰਿ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਦੋਖਿ ਜਗਤ ਵਿਸੁ ਕੀਨਸਿ ਅਰਜੀ।
 ਬਰਤਹੁ ਜਥਾ ਆਪ ਕੀ ਮਰਜੀ ॥ ੧੦ ॥ ਮੁਝ ਕੋ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੋ ਤਨ ਛੋਰੋ।
 ਮਹਿਦ ਬਿਘਨ ਗਨ ਪਿਖਨੋ ਨ ਲੋਰੋ। ਪੀਛੈ ਰਚੋ ਜਥਾ ਮਨ ਭਾਯਾ।
 ਅਸ ਅਪਦਾ ਮੈਂ ਪਿਖਿ ਨ ਸਕਾਯਾ’ ॥੧੧॥ ਤਬਿ ਗੁਰ ਕਹੈ ‘ਤੋਹਿ ਚਿਤ
 ਜੈਸੇ। ਕਰਹੁ ਆਪ ਭਾਵਤਿ ਸੁਭ ਤੈਸੇ। ਚਾਰ ਦਿਵਸ ਜੀਵਨ ਜਗਮਾਹੀ।
 ਨਿਜ ਨਿਜ ਵਾਰੀ ਸਭਿ ਚਲਿ ਜਾਹੀ ॥੧੨॥ ਆਗੈ ਪਾਛੈ ਚਲਨਿ ਜ਼ਰੂਰ।
 ਦੁਖ ਕੈ ਸੁਖੀ* ਨੋਰ ਕੈ ਦੂਰ’। ਰਾਉ ਰੰਕ ਸਭਿ ਏਕ ਸਮਾਨਾ। ਉਪ-
 ਜਨ ਹਾਰੇ ਬਿਨਸ ਨਿਦਾਨਾ’ ॥ ੧੩ ॥ ਸੁਨਤਿ ਕੰਤ ਤੇ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ।
 ਦਰਸਨ ਕਰੈ ਸਥਿਰ ਹੂ ਬਾਨੀ। ਪਤਿ ਮੂਰਤਿ ਕੋ ਰਿਦੇ ਬਸਾਈ। ਕਰਿ
 ਬਹੁ ਨਮੋ ਅਪਨਿ ਘਰ ਆਈ ॥੧੪॥ ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਪਾਵਨ ਤਨ ਹੂ ਕੈ।
 ਕੁਸ਼ਕੋ ਆਸਨ ਡਾਸਨਿ ਕੈ ਕੈ। ਦਾਸੀ ਆਦਿ ਅਪਰ ਬਹੁਨਾਰੀ। ਕਰਤਿ ਜਿ
 ਸੇਵਾ ਰਖਤਿ ਸੁਖਾਰੀ’ ॥ ੧੫ ॥ ਕੇਤਿਕ ਪਾਸ ਰਹਤਿ ਤਿਨ ਸਾਥ। ਨਿਜ
 ਚਲਿਏਕੀ ਕਹਿ ਕਰਿਗਾਥ’। ਜੋ ਜਿਨ ਜਾਚੈ ਸੋ ਤਿਨ ਦੀਯੋ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ
 ਸਭਿ ਹੂ ਬਰ ਲੀਯੋ ॥੧੬॥ ਆਸਨ ਕਰਿ ਬੈਠੀ ਤਤਕਾਲਾ। ਸਾਧਨੋ ਪੂਰਬ
 ਜੋਗ ਬਿਸਾਲਾ। ਤਿਸ ਅੰਭਾਸ ਬਲ ਤੇ ਖਿਚਿ ਸ੍ਰਾਸ। ਦਸਮ ਦ੍ਵਾਰ
 ਮਹਿੰ ਕਰਿ ਤਿਹ’ ਬਾਸ ॥ ੧੭ ॥ ਪਾਇ ਜੋਰ ਬਹੁ ਮਰੈਧਰ’ ਫੋਰਾ। ਗਮਨੀ
 ਗੁਰ ਪੁਰਿ ਤਨ ਕੋ ਛੋਰਾ। ਦੋਖਤਿ ਦਾਸੀ ਦੋਰਤਿ ਗਈ। ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ
 ਕਉ ਸੁਧਿ ਦਈ ॥ ੧੮ ॥ ਸੁਨਤਿ ਅਚੈਛੈ ਹੁਇ ਕਰਿ ਆਈ। ਦੋਖਿ
 ਨੁਖਾ ਗਤਿ ਕੋ ਬਿਲਖਾਈ’। ਪੁਨ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸੁੰਦਰੀ ਤੇ ਆਦਿ। ਮਿਲੀ
 ਆਇ ਕਿਯ ਰੋਦਨਿ ਨਾਦ ॥੧੯॥ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਠਿ ਦਾਸ ਹਟਾਈ।
 ‘ਕਰਹੁ ਦਾਹੁ ਇਹੁ ਸੁਰਗ ਸਿਧਾਈ’। ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਤਜਾਰੀ ਕਰਿਵਾਇ।
 ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਪਟ ਨਵ ਪਹਿਰਾਇ ॥ ੨੦ ॥ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਚਾਰਹੁ
 ਸਾਥ। ਕਰੇ ਬਿਬਾਨ ਉਠਾਇਸਿ ਹਾਥ’। ਆਦਿ ਖਾਲਸਾ ਲੋਕ ਘਨੋਰੇ।
 ਗਮਨੇ ਸੰਗ ਵਹਿਰ ਤਿਸ ਬੇਰੇ ॥ ੨੧ ॥ ਨਾਮ ਅਰੀਮਪੁਰਾ ਜਿਸ ਬਾਨਾ।

*ਵੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ^੧ਭਾਵ ਛੋਟੀ ਵੱਡੀ ਆਯੁ ਵਾਲਾ। ^੨ਅੰਤ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਹੋਣਾ ਹੈ।

^੩ਦੁਖੀ ਰਖਦੀਆਂ ਸਨ (ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ)। ^੪ਕਥਾ। ^੫ਭਾਵ ਸ੍ਰਾਸਾਂ ਦਾ। ^੬ਭਾਵ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਦਾ ਛੇਕ। ^੭ਘਬਰਾਈ। ^੮ਬਿਬਾਨ ਕਰਕੇ (ਭਾਵ ਬਣਾਕੇ) ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਉਠਾਯਾ।

*ਪਾ:—ਦੁਖੀਏ ਸੁਖੀਏ।

ਤਹਿਲੋ ਪਹੁੰਚੇ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨਾ^੧ । ਗਾਵਤਿ ਸ਼ਬਦ ਰਬਾਬੀ ਆਗੇ । ਸਿਮਰੈਂ
 ਨਾਮ ਸਿੱਖ ਵਡਭਾਗੇ ॥ ੨੨ ॥ ਗਨ ਚੰਦਨ ਕੀ ਚਿਖਾ ਬਨਾਈ । ਸੁਤ ਨੇ
 ਗਹਿ ਕਰਿ ਅਗਨਿ ਲਗਾਈ । ਤਿਲ ਜਵ ਘ੍ਰਿਤ ਪਾਏ ਸਮੁਦਾਏ । ਕਰੀ
 ਪਕਰਮਾ ਫਿਰਿ ਚਹੁੰਘਾਏ^੨ ॥ ੨੩ ॥ ਅਵਲੋਕੀ ਜਬਿ ਆਧਿਕ ਜਰੀ^੩। ਪੁੱਤ੍ਰ
 ਕਪਾਲ ਕ੍ਰਿਆ ਤਬਿ ਕਰੀ । ਸਤੁੰਦ੍ਰਵ ਨਿਕਟ ਗਏ ਚਲਿ ਫੇਰ । ਕਰਜੇ
 ਸ਼ਨਾਨ ਸਭਿਨਿ ਤਿਸ ਬੇਰ ॥ ੨੪ ॥ ਬਿਧਿ ਸੇਂ ਦਿਯੋ ਤਿਲਾਂਜੁਲਿ* ਤਬੈ ।
 ਆਏ ਗੁਰ ਸਿਮਰਤਿ ਪੁਰਿ ਸਬੈ । ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਕੇ ਫਿਗੁ ਬੈਸੇ । ਚਲਜੇ
 ਪੁੰਗ ਤਜਜੇ ਤਨ ਜੈਸੇ ॥ ੨੫ ॥ ਇਕ ਤਹਿ ਪਰਸਰਾਮ ਬੈਰਾਗੀ । ਸੁਨਿਕੈ
 ਜੋਗੁ ਬਾਤ ਅਨੁਰਾਗੀ^੪ । ‘ਬਹਮਰੈਧਰ ਕੇ ਫੇਰਿ ਸਿਧਾਰੀ’। ਬਿਸਮਨ ਬੁਝਨ
 ਹੇਤ ਉਚਾਰੀ^੫ ॥ ੨੬ ॥ ‘ਜਿਮ ਬਡਭਾਗਨ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾ । ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ
 ਮੁਝ ਕਹੀਅਹਿ ਤੈਸਾਬੋਰੇ ਦਿਵਸਨ ਮੈਂ ਸਿਧ ਹੋਵਾ’। ਬਿਦਤਿ ਦੇਹਿ ਤਜਾ-
 ਗਨ ਮਹਿ ਜੋਵਾ’ ॥ ੨੭ ॥ ਪਰਜੇ ਆਨਿ ਮੈਂ ਸ਼ਰਨਿ ਤੁਮਾਰੀ। ਉਪਦੇਸ਼ੋ ਲਖਿ
 ਕਰਿ ਅਧਿਕਾਰੀ’। ਭਯੋ ਦੀਨ ਕਲਗੀਧਰ ਜਾਨਾ’। ਤਿਸ ਹੀ ਬਿਧਿ ਕੇ ਜੋਗ
 ਬਖਾਨਾ ॥ ੨੮ ॥ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਤੇ ਸਮੁਝਾਵਨ ਕਰਿਯੋ ॥ ਜਥਾ ਜੋਗੁ ਤਿਨ
 ਸਾਧਨ ਖਰਿਯੋ। ਸਤਿਗਤਿ^੬ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸੇ ਭਯੋ । ਜੋਗ ਸਾਧ ਰਵਿ ਭੇਦਤਿ
 ਗਯੋ^੭ ॥ ੨੯ ॥ ਭਾਖਤਿ ਰਾਮਕੁਇਰ ਕਬ^੮ ਭਾਈ:- ਸੁਨਹੁ ਖਾਲਸਾ ਹਿਤ
 ਚਿਤ ਲਾਈ। ਮੈਂ ਭੀ ਸੇ ਬਿਧਿ ਬੁਝਨ ਕੀਨੀ। ਪਰਸਰਾਮ ਸੇਂ ਜੋ ਕਹਿਦੀਨੀ
 ॥ ੩੦ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਲਗੀਧਰ ਮੁਸਕਾਏ। ਮੇ ਸੰਗ ਕਹਜੇ ਅਧਿਕ ਅਪਨਾ
 ਏ^੯। ‘ਬ੍ਰਹਮ ਆਤਮਾ ਸੱਚਿਦਾਨੰਦ। ਗਿਆਨ ਭਯੋ ਸੁਖ ਭੋਗ ਬਿਲੰਦ’ ॥ ੩੧ ॥
 ਕਹਜੇ ਸ਼ਬਦ ਮੈਂ ਜੋ^{੧੦} ਤਤਸਾਰਾਸੇ ਤੁਵ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਅਹੈ ਉਦਾਰ। ਅੰਤਕਾਲ
 ਜਬਿ ਹੋਵਹਿ ਤੋਰਾ । ਤਾਂਹਿ ਸਮੈ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁਇ ਮੋਰਾ ॥ ੩੨ ॥ ਮੋਹਿ ਚਰਨ

^੧ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ । ^੨ਫੇਵੇਰੈ ਫਿਰਕੇ । ^੩ਅੱਧੀਕੁ ਸੜ ਗਈ । ^੪ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਯਾ ।
^੫ਅਸਚਰਜ ਹੋਕੇ ਪੁੱਛਣ ਵਾਸਤੇ (ਇਹ) ਕਹੀ । ^੬(ਜਿਵੇਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਯੋਗ) ਬੰਨੇ ਦਿਨਾਂ
 ਵਿਚ ਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ । ^੭ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ (ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ) ਸ੍ਰੀਰ ਤਜਾਗਣ ਤੋਂ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ।
^੮ਉੱਤਮ ਗਤੀ। ਭਾਵ ਸੂਰਜ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਭੇਦ ਕੇ (ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਨੂੰ) ਗਿਆ । ^੯ਕਥਾ । ^{੧੦}ਆਪਣਾ
 (ਦਾਸ ਜਾਣਕੇ) । ^{੧੧}(ਤੈਨੂੰ ਉਸ ਦਾ) ਗਿਆਨ ਹੋਯਾ ਹੈ ਤੂੰ ਬੜੇ ਸੁਖ ਨੂੰ ਭੋਗ। ^{੧੨}(ਗੁਰੂ) ਸ਼ਬਦਾਂ
 ਵਿਚ ਜੋ ਕਹਿਆ ਹੈ । *ਪਾ:-ਤਿਲਾਵਨਿ । ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੨ ਅੰਸੁ ੨੪ ਅੰਕ ੪੧ ਦੀ
 ਹੇਠਲੀ ਟੁਕ । †ਪਾ:-ਜੋਗ ਸਾਧ ਤਵ ਦੇਹ ਤਜ ਗਇਓ ।

ਕੋ ਸਿਖ ਮੁਖਿ ਅਹੈਂ । ਮਮ ਸਮੀਪਤਾ ਸਦ ਹੀ ਲਹੈਂ । ਨਿਸ ਦਿਨ ਮਨ
 ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਿ ਲਾਯੋ । ਨਹੀਂ ਬਿਕਾਰ ਛੁਹਨਿ ਕੋ ਪਾਯੋ ॥੩੩॥ ਇੱਤਜਾ-
 ਦਿਕ ਮਝ ਸੋਂ ਤਬਿ ਕਹਯੋ । ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਅਪਨ ਪਰ ਲਹਯੋ^੧ । ਹਾਥ
 ਬੰਦਿ ਮੈਂ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ । ਪਦ ਅਰਬੰਦਨਿ ਸਿਰ ਧਰਿ ਦੀਨਾ ॥੩੪॥ ਸੁਨਿ-
 ਯਹਿ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਲਿਖਾਰੀ । ਇਹ ਸਾਖੀ* ਗੁਰ ਆਪ ਉਚਾਰੀ । ਮੋਕਹੁ
 ਦੀਨੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿਕੈ । ਤੂੰ ਲਿਖਿ ਸਿੱਖਨਿ ਹੇਤ ਸੁਧਰਿਕੈ ॥ ੩੫ ॥ ਸਭਿ
 ਸੁਖਦਾਇਕ ਗੁਰ ਕੀ ਕਥਾ । ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਜਿਮ ਬਾਂਛਤਿ ਦੇ ਤਥਾ । ਅਦਭੁਤ
 ਲੀਲਾ ਕਰਤਿ ਗੁਸਾਈਂ । ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਜਗ ਰਹਿ ਬਿਸਮਾਈ ॥ ੩੬ ॥
 ਸਕਲ ਕਲਾ ਸਮਰਥ ਬਲਿ ਭਾਰੀ । ਬਰਤਹਿ ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਅਨੁਸਾਰੀ ।
 ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤ ਅੰਤਰਜਾਮੀ । ਪੁਰਵਹਿ ਸਕਲ ਕਾਮਨਾ ਸਾਮੀ ॥ ੩੭ ॥
 ਬੰਠਿ ਸਭਾ ਮਹਿ ਦਰਸਨ ਦੇਤਿ। ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਚਿਤ ਬਾਂਛਤਿ ਲੇਤਿ। ਗੁਨੀ
 ਕਵੀਸੁਰ ਪੰਡਿਤ ਘਨੇ। ਬਰਨਹਿ ਗੁਰ ਗਾਥਾ, ਅਨ ਸੁਨੇ ॥੩੮॥ ਕੀਰਤਿ
 ਕੇ ਕਲਾ† ਕਰਹਿ ਕਬਿੱਤ । ਆਨਿ ਸੁਨਾਇ ਬਚਿੱਤੁ ਪਵਿੱਤ । ਬਖਸ਼ਹਿ
 ਕੰਚਨ ਜੀਨ ਤੁਰੰਗ । ਜੇਵਰ ਜਰੇ ਜਵਾਹਰ ਸੰਗ ॥ ੩੯ ॥ ਦਰਬ ਬੰਦ
 ਮੁਕਤਾ ਬਰ ਹੀਰੀ । ਪਸ਼ਮ ਰੋਸ਼ਮੀ ਸੂਖਮ ਚੰਗੀ । ਗੁਨੀ ਇਕਾਕੀ^੨ ਘਰ ਤੇ
 ਆਵੈਂ । ਸੈਨ ਸੇਵਕਨਿ ਸਹਿਤ ਸਿਧਾਵੈਂ ॥ ੪੦ ॥ ਸਿੰਧੁ ਮੇਖਲਾ ਅਵਨੀ
 ਸਾਰੀ । ਕੀਰਤਿ ਪਸਰੀ ਸਸਿ ਉਜਿਆਰੀ^੩ । ਅਤਿ ਉਦਾਰਤਾ ਬਰਨਹਿ
 ਜਹਿ ਕਹਿ । ਮਹਦ ਬੀਰਤਾ, ਸਮ ਨਹਿ ਮਹਿ ਮਹਿ ॥ ੪੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ
 ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅਜੀਤ ਜੀ ਪੁਲੋਕ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੇ ਨਾਮ ਏਕਉਨਵਿੰਸਤੀ
 ਅੰਸੂ ॥ ੧੯ ॥ ੨੦. ਪਾਰਯੀ ਇਸਤੀ ਤੋਂ ਮਰਦ]।
 ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਕਲਗੀਧਰ ਨਿਕਟ ਸਿੱਖ ਸਿੱਖਲੀ ਬੰਦ । ਸ੍ਰੀ ਜੀਤੋ
 ਤਨ ਤਜਨ ਕੋ ਕਰਤਿ ਪੁਸ਼ੀਸ਼ ਬਿਲੰਦ ॥ ੧ ॥ ਚੋਪਈ ॥ 'ਗੁਰ ਪਤਨੀ
 ਜਗ ਮਾਤਾ ਦੇਵੀ । ਬ੍ਰਹਮਰੰਧਰ ਤਜਿ ਦੇਹ ਅਭੇਵੀ' । ਸਭਿ ਤੇ ਸੁਨਿਕੈ

^੧ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ (ਮੈਂ ਜਦੋਂ) ਆਪਣੇ ਉਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਜਾਣਿਆ । ^੨ਹੋਰ (ਲੋਕੀ) ਸੁਣਦੇ ਹਨ ।
^੩ਸੰਦਰ । ^੪ਇਕੱਲੇ । ^੫ਨੌਕਰਾਂ ਦੀ ਸੈਨਾ ਵਾਲੇ ਹੋਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਅਮੀਰ ਹੋਕੇ ।
^੬ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਤ ਉੱਜਲ । ^੭ਬ੍ਰਹਮਰੰਧ੍ਰ (ਭੇਦ ਕੇ) ਦੇਹ ਛੱਡਕੇ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ) ਇਕ ਹੋ ਗਈ ।
 *ਪਾ:-ਸਾਖਾ । †ਪਾ:-ਕਵਿ ।

ਬਚਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ* ਸ੍ਰੀਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲੇ ਤਿਸਕਾਲਾ॥੨॥ ਏਹਗਾ॥ ਧੰਨ ਨਾਰੀ॥
 ਧੰਨ ਭਜਨ ਹੈ ਧੰਨ ਕਲਜੁਗ ਜਗਈਸ* । ਮਹਾਂ ਬਿਕਾਰੀ ਜਗੁ ਤਰੇ
 ਭਜਨ ਤਰਾਏ ਕੀਸ* ॥ ੩ ॥ ਨਾਰੀ ਦਇਆ ਅਨੰਤ ਹੈ ਜਾਂ ਜਗੁ ਭੀਤਰ
 ਭਾਖਿ* । ਖਟ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹ ਕਿਆ ਕਰੈ ਨਾਮ ਜਪਤਿ ਮਨ ਰਾਖਿ* ॥ ੪ ॥
 ਇਸ ਪਰ ਇਕ ਇਤਿਹਾਸਿ* ਹੈ ਦਯਾ ਤ੍ਰਿਯਾਜਿਮ ਕੀਨਿ । ਸੰਗਤਿ ਸੁਨੀ-
 ਅਹਿ ਬਾਰਤਾ ਜਿਮ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪੀਨ ॥ ੫ ॥ ਚੋਖਈ॥ ਏਕ ਪਾਰਧੀ* ਬਨ
 ਮਹਿ ਗਯੋ । ਖਗ ਮਿਗ ਕੋ ਸੰਘਾਰਤਿ ਭਯੋ । ਚਿਰੀਆ ਹਤੀ ਫਸਾਵਤਿ
 ਜਾਰੀ* । ਅਪਰ ਬਿਹੰਗਮ ਕੇਤਿਕ ਮਾਰੀ* ॥ ੬ ॥ ਪੰਛੀ ਮਿਲਿ ਇਤ ਉਤ
 ਸਮੁਦਾਇਆ । ਨਾਦਤਿ ਬਹੁਤ ਬਿਲਾਪ ਸੁਨਾਯਾ । ਬਨ ਮੈਂ ਬਸਾਕੁਲ
 ਪਿਖੇ ਬਿਹੰਗ । ਬੱਧਕੁ* ਸੋਚਤਿ ਰਿਦੇ ਬਿਲੰਦ ॥ ੭ ॥ ਮਨ ਸੋਂ ਕਹੈ
 ਦਇਆ ਉਰ ਧਰੈ*—ਬਨ ਮਹਿ ਤਪਸੀ ਤਪੁ ਕੋ ਕਰੈ* । ਮਹਿਪਾਲਕ ਭੀ
 ਰਾਜ ਤਜਤਿ ਹੈ । ਬਨ ਮਹਿ ਤਪੁ ਕਰਿ ਈਸੁ ਭਜਤਿ ਹੈ ॥ ੮ ॥ ਹਮ ਨਰ
 ਤਨ ਹੋਏ ਅਸ ਪਾਪੀ॥ ਬਨ ਮਹਿ ਭੀ ਹਮ॥ ਆਇ ਜਦਾਪੀ* । ਹਤੈਂ ਜੀਵ
 ਗਨ ਮਹਾਂ ਸੰਤਾਪੀ । ਭਲੋ ਕਰਮ ਨਹਿ ਕੀਨ ਕਦਾਪੀ ॥ ੯ ॥ ਜਹਾਂ ਆਇ
 ਨਰ ਜਨਮ ਸੁਧਾਰੈ । ਤਹਾਂ ਪਹੁੰਚਿ ਹਮ ਜੀਵਨਿ ਮਾਰੈਂ॥ ਧਿਕ ਹਮ ਜਨਮ
 ਕਰਮ ਧਿਕ ਬੰਦ* । ਜਿਸ ਤੇ ਹਿੰਸਾ ਕਰਤਿ ਬਿਲੰਦ—॥ ੧੦ ॥ ਹਟਕੇ
 ਤਬੈ ਉਰ ਬਿਖੈ ਬਿਚਾਰੀ ।—ਬਿਕ੍ਰਮਜੀਤ ਅਬੈ* ਉਪਕਾਰੀ । ਤਿਸ ਫਿਗ
 ਚਲਿ ਕਰਿ ਜਨਮ ਸੁਧਾਰੈਂ॥ ਸਹੈਂ ਦੰਡ ਅਘ ਭਾਰ* ਉਤਾਰੈਂ—॥੧੧॥ ਇਮ

* ਭਜਨ ਵਾਨ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਧੰਨ ਹੈ, ਭਜਨ ਧੰਨ ਹੈ ਕਲਜੁਗ ਧੰਨ ਹੈ ਤੇ ਜੁਗ ਦਾ ਈਸ਼ੁਰ
 (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ) ਧੰਨ ਹੈ । * (ਜਿਸ ਵਿਚ) ਜਗਤ ਦੇ ਮਹਾਂ ਵਿਕਾਰੀ ਤਰੇ ਹਨ, ਹਾਂ ਭਜਨ ਨੇ
 (ਸਭ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਨੀਗਿਆਂ ਭਾਵ) ਗੁਣਹੀਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਤਾਰਿਆ ਹੈ [ਸੰਸ:; ਕੀਸ਼=ਨੀਰੋ; ਬਾਂਦਰ] ।
 (ਅ) ਬਾਂਦਰਾਂ ਨੂੰ । * ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ ਕਹੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਨਾਰੀ ਵਿਚ ਦਇਆ ਬੜੀ ਹੈ ।
 * ਜਿਸ ਨੇ ਨਾਮ ਦੇ ਜਾਪਣ ਵਿਚ ਮਨ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਉਸ ਖੱਟ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਕੀ ਕਰਨੇ ਹਨ ।
 * ਭਾਵ ਕਥਾ । * ਸ਼ਿਕਾਰੀ । * ਜਾਲੀ ਵਿਚ ਫਸਾਕੇ ਚਿੜੀਆਂ ਮਾਰੀਆਂ ਸਨ । * ਹੋਰ ਕਿੰਨੇ
 ਪੰਛੀ ਮਾਰੇ ਸਨ । * ਦਿਲ ਵਿਚ ਦਯਾ ਧਾਰਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕਹਿਆ (ਅ) ਮਨ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ
 ਮੈਂ ਬੀ ਦਇਆ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਤਪਸੀ ਹੋਕੇ ਤਪ ਕਰਾਂ ਆਦਿ । * ਜਦੋਂ ਬੀ । * ਸਾਰੇ ਕਰਮਾਂ
 ਨੂੰ ਧਿਕਾਰ ਹੈ । * ਹੁਣ ਹੈ । * ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ।

* ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੀ ਇਹ ੬੬ ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ । ਸੋ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ
 ਕਿ ਇਹ ਸਾਖੀ ਨਵੀਂ ਚੌਲੀ ਹੈ, ਨੰਬਰ ੬੬ ਹੈ । ਸੋ ਸਾਖੀ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗ
 ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਨਹੀਂ । † ਪਾ:—੫੯ । ‡ ਪਾ:—੬੯ । § ਪਾ:—੬੯ ।

ਬਿਚਾਰਿ ਤਿਸ ਪੁਰਿ ਕੋ ਚਾਲਾ । ਆਗੇ ਆਵਤਿ ਹੁਤੋ ਭੁਵਾਲਾ । ਚਢਨੋ
 ਤੁਰੰਗ ਸੰਗ ਜਿਹੋ ਸੈਨਾ । ਸਮੁਖ ਪਾਰਧੀ ਦੇਖਨੋ ਨੈਨਾ॥੧੨॥ ਪਾਪੀਜਾਨਿ
 ਲੀਨ ਪਕਰਾਇ। ਬਿਧਿ ਪੰਚ ਦਿਨ ਦਈ ਸਜਾਇ। ਇਕ ਦਾਸੀ ਨੋ ਮਾਰਤਿ
 ਦੇਖਾ । ਮਨ ਮਹਿ ਉਪਜੀ ਦਯਾ ਵਿਸ਼ੇਖਾ ॥ ੧੩ ॥ ਪੁਰਖ ਬੇਖ ਧਰਿ
 ਆਪ ਬੰਧਾਯੋ । ਤਤਛਿਨ ਢੰਧਕ ਕੋ ਛੁਰਵਾਯੋ । ਬੀਤ ਗਯੋ ਜਬਿ ਏਕ
 ਮਹੀਨਾ॥ ਯਾਦ ਨਰੈਸ਼ੁਰ ਨੋ ਉਰ ਕੀਨਾ ॥੧੪॥ ਸ਼ਾਹੁ ਬਨਕ ਕੀ ਹੁਤੀ ਜੁ
 ਦਾਸੀ । ਤਤਛਿਨ ਗਮਨੀ^੧ ਭੂਪਤਿ ਪਾਸੀ । ਧਨ ਕੁਛ ਦੇ ਮੁਕਰਾਇ
 ਸਿਪਾਹੀ^੨। ਠਾਢੀ ਭਈਜਾਇ ਨਿਪਪਾਹੀ॥੧੫॥ ਦੇਖਿ ਚਿੰਨ੍ਹਰਾਜਾ ਭੁਮਗਯੋ।
 ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਕਹਿ ਬੁਝਤਿ ਭਯੋ-ਨਾਰੀ ਕਿਧੋ ਪੁਰਖ ਤੂ ਅਹੈ^੩। ਕੜੇ ਤੂੰ ਪਾਪ
 ਕਰਤਿ ਬਹੁ ਰਹੈ-॥੧੬॥ ਸੁਨਿ ਬੋਲੀ-ਹੋ ਭੂਪਤਿ ਪਾਪੀ। ਮੈਂ ਢੰਧਕ ਪਾਪੀ
 ਸੰਤਾਪੀ। ਮਹਾਂ ਪਾਪ ਤੇਰੇ ਮੈਂ ਦੇਖੇ। ਮੇ ਮਨ ਅਚਰਜ ਭਯੋ ਵਿਸ਼ੇਖੇ॥੧੭॥
 ਤੁਵ ਘਰ ਕੋ ਭੋਜਨ ਅਰ ਬਾਰੀ। ਖਾਵਤਿ ਹੀ ਪੇਲਟਨੋ ਤਨ ਨਾਰੀ। ਪੁਰਖ
 ਦੇਹਿ ਕਰਿ ਦੀਜੈ ਮੋਹੀ । ਨਤੁ ਮੈਂ ਮਰੋਂ ਅੱਗੁ ਅਬਿ ਤੋਹੀ-॥੧੮॥ ਸੁਨਿ
 ਮਹੀਪ ਮਨ ਹੈ ਬਿਸਮਾਨਾ । ਮਹਿਦ ਸ਼ੋਕ ਮਹਿ ਭਾ ਗਲਤਾਨਾ ।-ਕਰੋਂ
 ਜਤਨ ਮੈਂ, ਨਹਿੰਤ ਜਿਪਾਨਾ^੪-ਬਹੁ ਚਿੰਤਾ ਕਰਿ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨਾ॥੧੯॥ ਇਮ
 ਦੇ ਧੀਰਜ ਰਾਤਿ ਗੁਜਾਰੀ । ਉਠਨੋ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੀਨਸਿ ਤਬਿ ਤਜਾਰੀ । ਚਢਿ
 ਤੁਰੰਗ ਪਰੁ ਬਨ ਮਹਿ ਗਯੋ । ਇਤ ਉਤ ਦੇਖਤਿ ਬਿਚਰਤਿ ਭਯੋ॥੨੦॥
 ਤਹਾਂ ਪਾਰਧੀ ਬੈਠਨੋ ਸੋਇ । ਤਪ ਹਿਤ ਬੇਸ ਤਾਪਸੀ^੫ ਹੋਇ। ਮਹਿਪਤਿ ਨੋ
 ਅਵਿਲੋਕਿ ਅਸੀਨਾ^੬। ਜਾਨਿਤਪੀ ਪਦ ਬੰਦਨ ਕੀਨਾ॥੨੧॥ ਹੋਇ ਅਨਿ-
 ਛਤਿ^੬ ਸੋ ਬਿਰ ਰਹਨੋ । ਮਹੀਪਤਿ ਸੋ ਕੁਛ ਕਹਨੋ ਨ ਲਹਨੋ। ਬਡ ਮਹਾ-
 ਤਮਾ ਤਪਸੀ ਜਾਨਾ ।-ਮੋਹ ਨ ਕ੍ਰੋਹ ਨ ਲੋਭ ਨ ਮਾਨਾ-॥ ੨੨ ॥ ਸਾਦਰ
 ਤਿਹਚਢਾਇ ਕਰਿ ਲਜਾਯੋ। ਨਿਜ ਗਾਦੀ ਪਰ ਆਨਿ ਬਿਠਾਯੋ। ਸਭਿ ਸਚਿ-
 ਵਨ ਕੇ ਸੰਗ ਬਖਾਨਾ ।-ਇਹਿ ਮਮ ਗੁਰੁ ਹੈ ਤਪੀ ਮਹਾਨਾ॥੨੩॥ ਹਟਿਕੈ
 ਮੈਂ ਨ ਆਇ ਹੋਂ ਜਾਵਦ । ਇਸ ਆਗਜਾ ਮਹਿ ਰਹੀਓ ਤਾਵਦ-। ਨਿਜ
 ਨਿਜ ਥਲ ਪਰ ਸਭਿਨਿ ਟਿਕਾਇ । ਕਹਿ ਕਰਿ ਗਮਨਨੋ ਬਿਕ੍ਰਮ ਰਾਇ

^੧(ਬੱਧਕ ਦੇ ਵੇਸ ਵਿਚ) ਪਹਿੰਚੀ (ਉਹ ਨਾਰੀ) । ^੨ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਧਨ ਦੇਕੇ ਮੁਕਰਾ ਦਿਤਾ (ਕਿ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਇਹ ਨਾ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਢੰਧਕ ਛੱਡਕੇ ਦਾਸੀ ਫੜੀ ਹੈ) । ^੩ਮੈਂ ਜਤਨ ਕਰਾਂਗਾ ਤੂੰ ਪ੍ਰਾਣ ਨਾ ਤਜ । ^੪ਤਪਸ਼ੀ ਦੇ ਵੇਸ ਵਿਚ । ^੫ਬੈਠਾ ਵੇਖਕੇ । ^੬ਇੱਛਾ ਰਹਿਤ ਹੋਕੇ ।

॥੨੪॥ ਕਾਨਨ ਮਹਿ ਤਪ ਕਰਨੈ ਲਾਗਾ।—ਤ੍ਰੀਮਤਿ ਕਰੈ ਪੁਰਖ—ਕ੍ਰਿਤ
 ਪਾਗਾ^੧। ਤਪਸੀ ਫੰਧਕ ਬੈਠੈ ਰਾਜਾ। ਸਭਿ ਸੇਵਤਿ ਭੇ ਰਾਜ ਸਮਾਜਾ ॥
 ੨੫॥ ਗਨ ਮੰਤ੍ਰੀ ਨਿਜ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਏ। ਸਭਿ ਸੇ ਮਨ ਕੇ ਮਤੋ ਬਤਾਏ।
 ਗਹੀ ਜੁ ਵਾਸੀ ਸੇ ਮੰਗਵਾਈ। ਰਾਜ ਕਰਨ ਪਰ* ਤੁਰਤ ਬਿਠਾਈ ॥੨੬॥
 ਆਪ ਗਯੋ ਬਨ ਤਿਸੀ ਸਥਾਨ॥ ਲਾਗੈ ਤਪੁ ਕੇ ਤਪਨਿ ਮਹਾਨ॥ ਸਚਿਵ
 ਸਕਲ ਮਿਲਿ ਵਾਸੀ ਪਾਸ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੀਨਸਿ ਅਰਦਾਸ ॥੨੭॥—ਗੁਰ
 ਸਥਾਨ ਬੈਠੀ ਕਰਿ ਰਾਜ^੨। ਤੁਵ ਅਨੁਸਾਰੀ ਸਰਬ ਸਮਾਜ। ਆਗਯਾ ਕਹੋ
 ਕਰੈ ਹਮ ਸੋਈ। ਬਸਿ ਬਰਤੀ^੩ ਤੁਵ ਹੈ ਸਭਿ ਕੋਈ ॥ ੨੮ ॥ ਸੁਨਿ ਵਾਸੀ
 ਨੇ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ।—ਪਕਰਹੁ ਜਹਿ ਸ਼ੀ ਬਿਸ਼ਨੁ† ਮਹਾਨਾ। ਸਚਿਵ ਸੈਨ
 ਨਿਪੁ ਕੇ ਨਰ ਜੋਈ। ਖੋਜਨ ਜਾਹਿ^੪ ਸਕਲ ਮਿਲਿ ਤੋਈ ॥ ੨੯॥ ਬਿਨ
 ਪਕਰੇ ਨਹਿ ਹਟਿ ਕਰਿ ਆਵੈ। ਦੋਸ਼ ਬਿਦੋਸ਼ਨ ਮੈਂ ਫਿਰ ਪਾਵੈ—ਸੁਨਤਿ
 ਹੁਕਮ ਕੇ ਜਹਿ ਤਹਿ ਧਾਏ। ਅਨਿਕ ਉਪਾਵ ਕਰੈ ਬਲ ਲਾਏ ॥ ੩੦ ॥
 ਸਗਰੋ ਨੱਗੁ ਭਯੋ ਬੈਰਾਨ। ਖੋਜਹਿ ਜਿਤ ਕਿਤ ਬਿਸ਼ਨੁ ਸੁਜਾਨ।
 ਕਰਤਿ ਜਤਨ ਕੇ ਪੁਸ਼ਕਰ ਆਏ। ਏਕ ਗੁਫਾ ਦੇਖੀ ਤਿਸ ਥਾਏ ॥
 ੩੧ ॥ ਖੋਜਤਿ ਅੰਤਰ ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ। ਤਹਿ ਪਾਯੋ ਇਕ ਸਿੱਧ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੇ।
 ਨਮੋ ਕਰੀ ਨਿਜ ਕਾਜ ਸੁਨਾਯੋ।—ਹਾਰ ਪਰੇ ਹਮ ਬਿਸ਼ਨੁ ਨ ਪਾਯੋ ॥
 ੩੨ ॥ ਪ੍ਰਾਨ ਵਾਨ ਦਿਹੁ ਕਰਹੁ ਬਤਾਵਨਿ। ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਤੁਮ ਸੁਖ
 ਉਪਜਾਵਨ—। ਸੁਨਿਕੈ ਸਿਧ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਮਨ ਮਾਨੀ^੫। ਹਠ ਕਰਿ ਰਹੇ
 ਪ੍ਰਾਨ ਹੁਇ ਹਾਨੀ ॥ ੩੩ ॥ ਦਇਆ ਕਰੀ ਸਿਧ ਲੇ ਸਭਿ ਸੰਗ^੬। ਚਢੇ
 ਜਾਇ ਗਿਰਨਾਰ^੭ ਉਤੰਗੁ। ਤਿਸ ਮਹਿ ਸਿੱਧ ਰਹੈ ਸਮੁਦਾਯਾ। ਉਚੇ
 ਚਢੇ ਬਿਲੋਕ ਨਿਕਾਯਾ^੮ ॥੩੪॥ ਇਕ ਜਗਰਾਜ^੯ ਸਿੱਧ ਤਹਿ ਪੂਰਾ। ਮਿਲੇ
 ਜਾਇ ਕਰਿ ਤਿਸ ਜਸ ਰੂਰਾ। ਸਕਲ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਵਨ ਕੀਨ। ਜਿਸ
 ਬਿਧਿ ਰਾਜ ਤ੍ਰਿਆ ਨੇ ਲੀਨ ॥੩੫॥—ਬਨੈ ਚਹੈ ਨਰ, ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ^{੧੦}।

^੧ਇਸ ਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਦੱਪ ਗਿਆ। ^੨ਬੈਠੀ ਰਾਜ ਕਰ। ^੩ਭਾਵ ਹੁਕਮ ਦੇਣ। ^੪ਲੱਭਣ ਚਲੇ
 ਜਾਣ। ^੫ਮਨ ਵਿਚ ਮੰਨੀ। ^੬ਸਿੱਧ ਦੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ। ^੭‘ਗਿਰਨਾਰ’ ਨਾਮੇ ਪਰਬਤ
 ਉਤੇ। ਗਿਰਨਾਰ ਪਰਬਤ ਗੁਜਰਾਤ ਕਾਠੀਆਵਾੜ ਵਿਚ ਹੈ। ^੮ਸਮੂਹ ਦੇਖੋ। ^੯ਸਿੱਧ ਦਾ ਨਾਮ।
^{੧੦}(ਓਹ ਇਸਤ੍ਰੀ) ਨਰ ਬਣਿਆਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਤੇ ਉਸ ਸਾਨੂੰ) ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਹੈ।

*ਪਾ:—ਕੇ।

†ਪਾ:—ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ।

ਪਕਰਹੁ ਆਨਹਿ^੧ ਬਿਸ਼ਨੁ ਸੁਜਾਨਾ-। ਇਸ ਕਰਿ ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਫਿਰੇ।
 ਨਹੀਂ ਬਿਸ਼ਨੁ ਕੋ ਕਤਹੂੰ ਧਰੇ^੨ ॥੩੬॥ ਸੁਨਿ ਜਗਰਾਜ ਸਿੱਧ ਬਰ ਦੀਨਾ।
 -ਤੁਮਰੇ ਨਿਪ ਨਰ ਹੁਇ ਲਿਹੁ ਚੀਨਾ-। ਪੁਨ ਮੰਤ੍ਰੀ ਕਹਿ-ਬਿਸ਼ਨੁ ਜਿ
 ਚਾਹੈ^੩। ਤੋ ਹਮ ਕਹਾ ਕਹੈ ਤਿਸ ਪਾਹੈ-॥੩੭॥ ਇਮ ਸੁਨਿਸਿੱਧ ਸਾਬ ਤਬਿ
 ਹੋਏ। ਬਿੱਕ੍ਰਮ ਨਿਕਟਿ ਗਏ ਸਭਿ ਕੋਏ। ਤਿਸ ਕੋ ਲੋ ਕਰਿ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰੇ।
 ਸਗਲੇ ਪਹੁਚੇ ਪੁਰੀ ਮਝਾਰੇ ॥ ੩੮ ॥ ਦਾਸੀ ਤਿਯਾ ਪੁਰਖ ਕਰਿ ਦਯੋ।
 ਸਰਬ ਰਾਜ ਪਰ ਬਿੱਕ੍ਰਮ ਕਿਯੋ। ਬਹੁਰ ਮਛਿੰਦਰ^{*} ਗੋਰਖਨਾਥ। ਆਵਤਿ
 ਭਏ ਮੇਲ ਕਰਿ ਸਾਬ ॥੩੯॥ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਰਾਜਾ ਰਾਜ ਬਿਠਾਯੋ। ਸੋ ਦਾਸੀ
 ਮੰਤ੍ਰੀ ਠਹਿਰਾਯੋ। ਕਹਨੋ-ਮਨੁਖ ਦੇਹਿ ਹੈ ਵਿਸ਼ਨੂੰ^੪। ਤੁਰਤ ਦਯਾ ਕੋ ਫਲ
 ਦਿਯ ਤਿਸ ਨੂੰ^੫-॥ ੪੦ ॥ ਜੁਗ ਕੋ ਧਰਮ ਇਹੀ ਦਿਖਰਾਯੋ। ਗੁਰੂ ਪਾਰਧੀ
 ਨਿਪ ਠਹਿਰਾਯੋ^੬। ਸਗਰੇ ਪਾਪ ਕਟੇ ਤਿਸ ਕੋਰੇ। ਯਾਂਤੇ ਸਿੱਖਹੁ ਸੁਨੋ
 ਭਲੇਰੇ ॥੪੧॥ ਨਾਮ ਪ੍ਰਤਾਪ ਭਲੇ ਪਿਖਿ ਲਯੋ। ਰਾਜਾ ਗੁਰੂ ਪਾਰਧੀ ਭਯੋ।
 ਦਾਸੀ ਦੇਹਿ ਪੁਰਖ ਹੈ ਗਯੋ। ਬਹੁਰ ਨਿਪਤਿ ਮੰਤ੍ਰੀ ਠਹਿਰਯੋ ॥੪੨॥ ਭਯੋ
 ਦਯਾ ਕੋ ਫਲ ਤਤਕਾਲਾ। ਕਰੀ ਕਹਾਂ ਤੇ ਕਹਾਂ ਬਿਸਾਲਾ। ਮਹਿਪਾਲਕ
 ਪਰਮਾਰਥ^੭ ਕੀਨਾ। ਗਨ ਸਿੱਧਨਿ ਕੋ ਦਰਸਨ ਲੀਨਾ ॥੪੩॥ ਅੰਤ ਸਮੈ
 ਤਨ ਤਜਾਗਿ ਸਿਧਾਰੇ। ਬਸੇ ਬਿਸ਼ਨੁ ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਪੁਨ ਸਾਰੇ। ਇਮ ਕਲਜੁਗ
 ਕੋ ਧੰਨ ਬਖਾਨਾ। ਫਲ ਸਭਿ ਜੁਗ ਤੇ ਦੇਤਿ ਮਹਾਂਨਾ ॥ ੪੪ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥
 ਧੰਨ ਇਹ ਕਲਜੁਗ ਜੁਗਖਰਾ ਕਰਨੀ ਬੋਰੀ ਹੋਇ। ਔਰ ਜੁਗਨਿਤੇ ਅਤਿ
 ਭਲੇ ਪਾਰ ਉਤਾਰੇ ਸੋਇ^੮ ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੰਚਮ
 ਵੁਤੇ 'ਨਿਪ ਬਿੱਕ੍ਰਮ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੇ ਨਾਮ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੦ ॥

੨੯. [ਮੋਨਾ ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਰਵਾਯਾ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਛੁਟੀ ਮਸੰਦਨ ਤੇ ਸਕਲ ਸੰਗਤਿ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼। ਅਧਿਕ ਭਈ
 ਸਿੱਖੀ ਜਗਤ ਸ਼ਰਧਾ ਸਹਿਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥ ੧ ॥ ਚੋਪਈ ॥ ਆਪ ਕਾਰ ਸੰਗਤਿ
 ਲੈ ਆਵੈ। ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਭੋਟ ਚੜ੍ਹਾਵੈ। ਅਨ ਗਨ ਧਨ ਭੁਖਨ ਅਰ-
^੧ਫੜ ਲਿਆਓ। ^੨ਫੜਿਆ। ^੩(ਜੇ ਸਾਡਾ ਰਾਜਾ) ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਨੂੰ ਮੰਗੇ। ^੪ਮਨੁਖਾ ਦੇਹੀ ਹੀ ਵਿਸ਼ਨੂ
 ਹੈ। ^੫ਤਿਸ (ਇਸਤ੍ਰੀ) ਨੂੰ। ^੬ਰਾਜੇ ਦੇ ਵੰਧਕ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕੀਤਾ। ^੭ਰਾਜੇ ਦਾ ਗੁਰੂ। ^੮ਕੀ ਤੋਂ ਕੀ
 ਕਰ ਦਿਤੀ। ^੯ਬਨ ਵਿਚ ਜ ਕੇ ਤਪ ਕਰਨ ਰੂਪੀ ਪਰਮਾਰਥ। *ਪਾ:-ਮਛਿੰਦ੍ਰ ਸੁ।

† ਅਜੇਹੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ
 ਇਹ 'ਲੋਕ ਗਾਥਾ' (Folk lore) ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਫਬਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪੀਤੋਬਹੁਤ ਮੋਲ ਕੇ ਬਸਤ੍ਰ ਸੁਭੰਤੋ ॥ ੨ ॥ ਜ਼ਰੀ ਬਾਦਲਾ ਕੇ ਬਡ ਥਾਨ ।
 ਲਜਾਇੰ ਰੇਸ਼ਮੀ ਰੰਗੁ ਮਹਾਨ^੧। ਅਨਿਕ ਰੀਤਿ* ਕੇ ਮਸਰੂ^੨ ਆਵੈਂ। ਪਸ-
 ਮੰਬਰ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਲਜਾਵੈਂ॥੩॥ ਖੀਨਖਾਬ ਕੇ ਥਾਨ ਘਨੇਰੇ । ਸੁਖਮ ਅੰਬਰ
 ਮੋਲ ਬਡੇਰੇ । ਜਿਸ ਜਿਸ ਦੇਸ ਵਸਤੁ ਸੁਭ ਹੋਇ । ਕਰਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿਖ
 ਆਨਹਿ ਸੋਇ ॥੪॥ ਯਤਿ ਮਿਰਯਾਦਾ ਪੂਜਾ ਕਰੈਂ । ਅਰਪਿ ਅਰਪਿ ਕਰਿ
 ਉਰ ਮੁਦ ਭਰੈਂ । ਵਾਸੀ ਵਾਸੀ ਕੇ ਇਕ ਥਾਇੰ^੩। ਸਹਿਤ^੪ ਤਿਹਾਵਲ ਦੇਗ
 ਬਨਾਇੰ ॥੫॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਡੇਰੇ ਭਜਨ ਕਰੰਤੋ । ਸਿੱਖਸਨ ਸੇਂ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰੇਮ
 ਧਰੰਤੋ। ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਉਪਜਤਿ ਅਧਿਕ ਅਨੰਦਾਜਿਮ ਭ੍ਰਾਤਾ ਸੰਗੁ ਭ੍ਰਾਤਾ^੫
 ਬੰਦ ॥੬॥ ਭਯੋ ਖਾਲਸਾ ਸਸਤੁਨਿ ਧਾਰੀ । ਪੂਜਾ ਮੇਲੇ ਪਰ ਹੁਇ ਭਾਰੀ ।
 ਇਕ ਦਿਨਿ ਸਿੰਘ ਸੁਮਤਿ ਕੇ ਧਾਰੀ। ਬੈਠਿ ਪਰਸਪਰ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥੭॥
 ‘ਸਤਿਗੁਰਕੇ ਦਰਸਨ ਅਤਿ ਮੋਹਤਿ। ਦੇਖਨਿ ਕਰੇ^੬ ਸਭਿਨਿ ਮਨਮੋਹਤਿ।
 ਏਕ ਬਨਹਿ ਕੰਚਨ ਕੋ ਮੰਦਰ’ । ਜੇਬ ਜਵਾਹਰ ਬਾਹਰ ਅੰਦਰ^੭ ॥ ੮ ॥
 ਦਰ ਪਰ ਮੁਕਤਾ ਝਾਲਰ ਹੋਇ । ਰਚਹਿ ਚਤਰ ਕਾਰੀਗਰ ਜੋਇ । ਸ੍ਰੀ
 ਸਤਿਗੁਰ ਬਹੁ ਮੋਲੇ ਚੀਰ। ਏਕ ਰੰਗ ਕੇ ਧਰੇਂ ਸਰੀਰ॥੯॥ ਦਮਕਹਿ ਹੀਰੇ
 ਆਦਿ ਜਗਾਉ । ਪਹਿਰ ਬਿਭੂਖਨ ਕੋ ਸਮੁਦਾਉ । ਜਿਗਾ ਸੁ ਕਲਗੀ ਸਿਰ
 ਪਰ ਧਾਰੈਂ । ਗਰ ਮਹਿ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕੋ ਡਾਰਹਿ ॥ ੧੦ ॥ ਤਰਕਸ਼ ਜਰੇ
 ਜਵਾਹਰ ਜਾਲ । ਬਨੀ ਚੁਗਿਰਦੇ ਮੁਕਤਾ ਮਾਲ । ਤਿਸ ਕੋ ਧਰਹਿ^੮ ਧਨੁਖ
 ਲੇਂ ਹਾਥ। ਅਸ ਸੋਭਾ ਯੁਤ ਹੁਇ ਗੁਰ ਨਾਥ॥੧੧॥ ਕੰਚਨ ਸਦਨ ਬਿਰਾ-
 ਜਹਿ ਫੇਰੇ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਮ ਦਰਸਨ ਹੋਰੇ^੯। ਸੁੰਦਰ ਸੋਭਾ ਹੋਇ ਬਿਸਾਲਾ।
 ਨਹਿ ਤਿਪਤਹਿ ਹਮ ਪਿਖਿ ਤਿਸ ਕਾਲਾ’ ॥ ੧੨ ॥ ਮਿਲੇ ਸਿੰਘ ਅਸ
 ਮਸਲਤਿ ਕਰਹਿ । ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰੇਮ ਰਿਦੇ ਬਹੁ ਧਰਹਿ । ਸ੍ਰੀ ਗੋਬੰਦ ਸਿੰਘ
 ਸਭਿ ਕੇ ਸ੍ਰਾਮੀ । ਲਖੀ ਬਾਤ ਇਹ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥ ੧੩ ॥ ਸ਼ਰਧਾ ਪੂਰਨਿ
 ਹਿਤ ਨਿਜ ਦਾਸ । ਲਯੋ ਬੁਲਾਇ ਲਿਖਾਰੀ ਪਾਸ । ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਿ ਤੋ ਅਸ
 ਆਗਾ ਕਰੀ । ‘ਹਰੀ ਮੋਹਿ ਸੰਗਤ ਸੁਖ ਭਰੀ’^{੧੦} ॥੧੪॥ ਲਿਖਹੁ ਹੁਕਮ-

^੧ਸੁਹਣੇ ਟੰਗਾਂ ਦੇ । ^੨ਇਕ ਵੇਸ਼ਮੀ ਕਪੜਾ ਧਾਰੀਦਾਰ [ਜ.:, ਮਸਰੂਅ=ਰੇਸ਼ਮ ਤੇ ਸੂਤ ਦਾ ਮਿਲਾ ਕੇ ਬਣਿਆਂ ਕਪੜਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੂੰ ਨਿਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨੀ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ] ।
^੩ਨਗਰ ਨਗਰ ਦੇ ਇਕ ਥਾਂ ਹੋ ਕਰਕੇ । ^੪ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ । ^੫ਜਿਵੇਂ ਭਰਾ ਨੂੰ ਭਰਾ ਮਿਲੇ ।
^੬ਦੇਖਦਿਆਂ । ^੭ਸੋਨੇ ਦਾ ਮੰਦਰ । ^੮ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰੋਂ । ^੯ਪਹਿਰਨ । ^{੧੦}ਦੇਖੀਏ । ^{੧੧}ਮੇਰੀ ਸੰਗਤ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਰੀ ਭਰੀ ਰਹੇ ।
 *ਪਾ:-ਟੰਗ ।

ਨਾਮੇ ਸਭਿ ਦੇਸ਼। ਲਜਾਵਹਿ ਸੁਇਨਾ ਕਾਰ ਅਸ਼ੋਸ਼*। ਹੇਮ ਬੰਗਲਾ ਗੁਰੂ
 ਬਨਾਵਹਿ। ਯਾਂਤੇ ਸਭਿ ਹੀ ਕੰਚਨ ਲਜਾਵਹਿ' ॥ ੧੫ ॥ ਸੁਨਤਿ ਲਿਖਾਰੀ
 ਲਿਖਿ ਸਮੁਦਾਏ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਬਿਖੈ ਪਠਾਏ। 'ਹੁਇ ਇਕ ਬੀਸੁ ਰਜਤ-
 ਪਣ ਤੋਲਾ'। ਅਸ ਕੁੰਦਨ' ਆਨਹਿ ਬਹੁ ਮੋਲਾ ॥੧੬॥ ਅਸ ਨਹਿ ਹੋਇ
 ਤਾਂ ਲੀਜੈ ਮੋਲ'। ਆਨਹੁ ਜਹਿ ਕਹਿ ਤੇ ਲਿਹੁ ਤੋਲ'। ਨੇਰੇ ਦੂਰ ਹੁਕਮ
 ਲਿਖਿ ਪਠਯੋ। ਖੋਲਯੋ ਕਾਗਦ ਸਿੱਖਨਿ ਪਠਯੋ ॥ ੧੭ ॥ ਲੈ ਲੈ ਕੰਚਨ
 ਕੇ ਚਲਿ ਆਏ। ਕੁੰਦਨ ਕੀ ਸੁਭਿ ਜਿਨਸ ਲਿਆਏ। ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ
 ਕਹਯੋ 'ਲਿਖੀਜੈ। ਜਰੀਨਾਥ' ਪਰ ਹੁਕਮ ਪਠੀਜੈ' ॥੧੮॥ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਪਰ
 ਲਿਖਯੋ ਪਠਾਯੋ। ਹੁਕਮ ਮੇਵਲਾ ਲੇ ਕਰਿ ਯਾਯੋ। ਹੁਤੇ ਜੁ ਪਾਂਡੇ ਤਿਹ ਪਰ-
 ਧਾਨਾ। ਕਾਗਦ ਦਿਯੋ ਤਿਨ੍ਹੋ ਕੇ ਪਾਨਾ ॥੧੯॥ ਪਵਿ ਸੁਨਿ ਹੁਕਮ ਸਕਲ
 ਬਿਸਮਾਏ।—ਜਰੀਨਾਥ ਪਰ ਕੌਨ ਪਠਾਏ' ? ਹਮ ਤੋ ਕਿਸਕੋ ਜਾਨਹਿ
 ਨਾਂਹੀ। ਐਸੇ ਕਉਨ ਭਯੋ ਜਗ ਮਾਂਹੀ—॥੨੦॥ ਰਹਯੋ ਮੇਵਲੇ ਨਿਸ ਬਿਸਰਾਮੁ।
 ਲਖਹਿ—ਕਰਹਿਗੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾਮੁ'। ਤਿਨ ਕੋ ਲਿਖਯੋ ਬਿਅਰਥ
 ਨ ਜਾਵੈ। ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਗੁਰ ਕਾਰ ਦਿਵਾਵੈ—॥ ੨੧ ॥ ਤਹਿ ਕੋ ਜੋ ਰਾਜਾ
 ਧਰਮਾਤਮ। ਲਖਹਿ ਸੁ ਠਾਕਰ ਬਡੋ' ਮਹਾਤਮ'। ਭਈ ਜਾਮਨੀ
 ਏਕਲ ਬਿਰਿਯੋ। ਜਰੀਨਾਥ ਤਬਿ ਸ਼ਬਦ ਉਚਰਿਯੋ ॥ ੨੨ ॥ ਅਪਰ
 ਨ ਸੁਨਹਿ, ਸਰਬ ਪਰ ਸੋਏ'। ਭੂਪਤਿ ਸੁਨਹਿ ਕਹਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਜੋਏ। 'ਭੋ
 ਮਹਿਪਾਲਕ ! ਮਮ ਅਵਤਾਰ। ਲੀਨਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਤਨ ਧਾਰਿ ॥ ੨੩ ॥
 ਰਾਖਨਿ ਹਿੰਦੁਪਨੇ ਕੀ ਲਾਜ। ਅਪਰ ਅਨੇਕ ਸੁਧਾਰਨਿ ਕਾਜ। ਦਿੱਲੀ
 ਮਹਿ ਤੁਰਕੋਸ਼ ਨਿਕੇਤ। ਰਾਜ ਤੇਜ ਤਿਨ੍ਹੁ ਖੋਵਨਿ ਹੇਤੁ ॥ ੨੪ ॥ ਸਭਿ
 ਪਰ ਹੁਕਮ ਗੁਰੂ ਕੋ ਭਯੋ। ਕੁੰਦਨ ਦੇਸ਼ ਬਦੇਸ਼ਨ ਲਯੋ। ਸੋ ਮੇਰੋ ਹੀ
 ਹੁਕਮ ਪਛਾਨ। ਉਰ ਸੰਦੇਹ ਨ ਆਨਹੁ ਆਨ ॥ ੨੫ ॥ ਹਮਰੀ ਦਿਸ਼ ਤੇ
 ਦਿਹੁ ਸੋ ਤੋਲਾ। ਕੁੰਦਨ ਜਿਨਸ' ਹੋਇ ਬਹੁ ਮੋਲਾ। ਅਹੈ ਮੇਵਰਾ ਪੁਰੀ
 ਮਝਾਰੇ। ਤਿਸ ਕੋ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਿ ਸਕਾਰੇ ॥ ੨੬ ॥ ਸਾਦਰ ਦੀਜਹਿ

*ਇਕੀਸ ਰੁਪੈ ਤੋਲੇ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੁੱਧ ਸੋਨਾ। ੩ ਜੋ ਐਸਾ (ਘਰ) ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੁੱਲ ਲਈ ਆਉਣਾ।
 ੪ ਜਗਨ ਨਾਥ। ੫ ਜਗਨ ਨਾਥ ਤੋ ਕੌਣ (ਹੁਕਮ) ਭੇਜ ਸਕਦਾ ਹੈ ?। ੬ ਜਾਣਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ
 ਕਾਜ ਸਵਾਰਨਗੇ। ੭ ਠਾਕਰਾਂ ਦਾ ਬੜਾ ਮਹਾਤਮ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। ੮ ਹੋਰ ਨੇ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ
 ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ (ਲੀਜੇ) ਪੈ ਕੇ ਸੁੱਤੇ ਸਨ। ੯ ਕੁੰਦਨ ਦੀ ਕਿਸਮ।

*ਪਾ:—ਹਮੇਸ਼।

†ਪਾ:—ਸਮ ਸਭ।

‡ਪਾ:—ਮਹਾ।

ਹਮਰੀ ਦਿਸ਼ ਤੇ । ਬਿਰਥਾ ਹੁਕਮ ਫਿਰਹਿ ਨਹਿ ਜਿਸ ਤੇ^੧ । ਸੁਨਿ ਮਹਿ-
ਪਾਲਕ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ । ਹੋਤ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੇ ਲਿਯੋ ਬੁਲਾਈ ॥ ੨੭ ॥ ਸੋ
ਤੋਲਾ ਕੁੰਦਨ ਮੰਗਵਾਇਸ । ਪਾਰਖੁ ਫਿਗ ਨੀਕੇ ਪਰਖਾਇਸਿ । ਦਿਯੋ
ਤੋਲ ਕਰਿ ਲੇ ਸੋ ਆਯੋ । ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਕਟ ਆਨਿ ਅਰਪਾਯੋ ॥ ੨੮ ॥
ਭਈ ਬਾਰਤਾ ਤਿਹਠਾਂ ਜੈਸੋਹੋਮ ਲੇਨਿ ਕੀ ਬਰਨੀ ਤੈਸੇ । ਸੁਨਿ ਕਲਗੀ-
ਧਰ ਬਹੁ ਬਿਕਸਾਏ । ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਗਾਏ ॥ ੨੯ ॥ ਦੁਹੂੰ
ਲੋਗ ਕੀ ਸਭਿ ਵਡਿਆਈ । ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸੀਸ ਟਿਕਾਈ^੨ । ਦਸ
ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਹੁਕਮ ਪਠਾਏ । ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਜਿਨ ਮਾਨਜੋ ਹਰਖਾਏ ॥ ੩੦ ॥
ਕੁੰਦਨ ਮੋਲ ਲੀਨ ਪਰਖਾਏ । ਭੋਜਨੋ ਸਤਿਗੁਰ ਫਿਗ ਸੁਖ ਪਾਏ । ਮਨੋ
ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਭਈ । ਪਾਪ ਤਾਪ ਸਗਰੇ ਬਿਨਸਈ ॥ ੩੧ ॥

ਮੀਆਂ ਦੋਲਾ ਬਿਚ ਗੁਜਰਾਤ । ਮਹਾਂ ਫਕੀਰ ਧੀਰ ਬਿੱਖਯਾਤ । ਆਰ-
ਬਲਾ ਬਪੁ^੩ ਬਿਤੀ ਬਿਸਾਲ । ਸਰਬ ਸਿੱਧਿ ਧਰਤਾ ਸਭਿ ਕਾਲਾ ॥੩੨॥ ਜਬਿ
ਗੁਜਰਾਤ ਹੁਕਮ ਗੁਰ ਗਾਯੋ । ਸਿਖ ਲੋਕਨਿ ਤੇ ਤਿਨ ਸੁਨਿ ਲਾਯੋ । ਬਹੁਤ
ਬਿਸੁਰਤ ਉਰ ਕੇ ਮਾਂਹੀ ।—ਹਮ ਪਰ ਹੁਕਮ ਲਿਖਨੋ ਗੁਰ ਨਾਂਹੀ ॥ ੩੩ ॥
ਤਨ ਮਨ ਤੇ ਮੈਂ ਹਾਂ ਸਿਖ ਗੁਰ ਕੋ । ਨਹੀਂ ਅਪਰ ਆਸ਼ਾ ਮਮ
ਉਰ ਕੋ— ਬਹੁਤ ਬਿਚਾਰਤਿ ਉਰ ਪਛੁਤਾਯੋ । ਸੋ ਤੋਲਾ ਕੁੰਦਨ ਸੁਭ
ਲਾਯੋ ॥ ੩੪ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਹਦੂਰ ਪਠਾਯੋ । ਬਿਨਤੀ ਲਿਖੀ ‘ਨ
ਮੈਂ ਚਿਤ ਆਯੋ* । ਨਿਸ ਬਾਸੁਰੋ ਮੈਂ ਸਿਮਰੋ ਨਾਮ । ਸਦਨ ਜੁ ਤੁਮ ਕੋ
ਸਦਾ ਗੁਲਾਮ ॥ ੩੫ ॥ ਸੇਵਾ ਸਮੈ ਮੋਹਿ ਚਿਤ ਕਰੀਐ^੪ । ਅਪਨੋ
ਦਾਸਨ ਦਾਸ ਬਿਚਰੀਐ^੫ । ਤਿਸ ਕੋ ਕੁੰਦਨ ਲੇ ਪਠਿ ਅਰਜੀ^੬ । ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ
ਅਧਿਕ ਉਰ ਗੁਰ ਜੀ ॥੩੬॥ ‘ਦੋਲਾਸ਼ਾਹੁ ਸੁ ਮੋਲਾ ਪਸਾਰੋ । ਪਰਉਪਕਾਰ
ਸਦਾ ਉਰ ਧਾਰੋ । ਸਭਿ ਜੀਵਨ ਕੇ ਹਿਤ ਕੋ ਕਰਤਾ । ਦੇਖਿ ਦੁਖੀਨਿ ਦਯਾ
ਦਿਲ ਧਰਤਾ ॥ ੩੭ ॥ ਰਹੈ ਨਿਮਾਨੋ ਅਹੈ ਮਹਾਨੋ^੭ । ਲਹਜੋ ਟਿਕਾਨੋ
ਆਨੰਦ ਥਾਨੋ^੮ । ਇਮ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਿ ਤੇ ਮਹਿਮਾ ਗਾਈ । ਨਿਜ ਭਗਤਨਿ ਕੋ
ਦੇ ਵਡਿਆਈ ॥ ੩੮ ॥ ਜਹਾਂ ਜਹਾਂ ਪ੍ਰਭੁ ਹੁਕਮ ਪਠਾਯੋ । ਸਰਬ ਥਾਨ

^੧(ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ) । ^੨ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਆਯੂ । ^੩ਚੇਤੇ ਕਰੋ । ^੪ਮੋਨਾ ਲੋਕ ਤੇ ਅਰਜੀ ਪੜ੍ਹਓ ।
^੫ਹੈ ਤਾਂ ਮਹਾਨ ਪਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਨਿਮਾਣਾ ਹੋਕੇ । ^੬ਅਨੰਦ ਦੇ ਥਾਂ ਉਸ ਟਿਕਾ ਲਿਆ ਹੈ ।

*ਪਾ:—ਲਜਾਯੋ ।

ਤੇ ਕੰਦਨ ਆਯੋ । ਪੂਰਨ ਹੋਯੋ ਏਕ ਖਜ਼ਾਨਾ । ਗਿਣਤੀ ਜਿਸ ਕੀ ਜਾਇ
ਨ ਜਾਨਾ ॥੩੯॥ ਇਹ ਮਾਇਆ ਕੋ ਕੀਨ ਚਲਿੱਤਾ । ਨਿਜ ਸੰਗਤ ਕੋ
ਕਿਯੋ ਪਵਿੱਤਾ । ਜਬਿ ਤੇ ਕੋਸ਼ ਵਿਖੈ ਧਰਿਵਾਯਸਿ । ਪੁਨ ਗੁਰ ਉਰ ਚੇਤਾ
ਨਹਿ ਆਯਸਿ ॥੪੦॥ ਕੋਸ਼ ਬਿਖੈ ਕੋਸ਼ਪ ਧਰਿ ਲੀਨ । ਨਹਿ ਕਿਛੁ ਕੀਨ^੧
ਨ ਕਿਸ ਕੋ ਦੀਨ । ਭਈ ਇਕੱਤਰ ਲੱਖਮੀ ਭਾਰੀ ॥ ਨਹਿ ਤਿਸ ਤੇ
ਕੁਛੁ ਕਾਰ ਸੁਧਾਰੀ ॥੪੧॥ ਅਚਰਜ ਲੀਲਾ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰੈ ॥ ਨਹਿ ਕਿਸ
ਕੋ ਮਨ ਜਾਨੀ ਪਰੈ।ਸ਼ੀ ਹਰਿਗਾਇ ਬਾਕ ਜੋ ਭਯੋ । ‘ਸ਼ੀ ਨਾਨਕ ਜਹਾਜ
ਫਟ ਗਯੋ’ ॥ ੪੨ ॥ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਉਪਜਨਿ ਕਿਯੋ । ਸੋ ਜਹਾਜ ਸਾਬਤ
ਕਰਿ ਦਯੋ । ਟੂਟੇ ਫੂਟੇ ਬਹੁ ਫਟਗਏ^੨ । ਤੇਜ ਪੰਥ ਕੋ ਪਿਖਿ ਇਕ
ਭਏ^੩ ॥੪੩॥ ਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਕਾਜ ਸਵਾਰੇ । ਮਹਾਂ ਬਿਘਨ ਤੇ ਦਾਸ
ਉਧਾਰੇ । ਗੁਰਮਤਿ ਸਿੱਖੀ ਬਹੁ ਬਿਸਤਾਰੇ^੪ । ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘਿ ਹੈ ਬਲਿ-
ਹਾਰੇ ॥੪੪॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਲਗੀਧਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀ ‘ਬਾਤਿ ਬਾਤ ਮੈਂ ਬਾਤ ।
ਜੋ ਸਾਧੇ ਸਿਧ ਹੋਤਿ ਤਿਸ ਨਿਸ਼ਕਲੰਕ ਜਿਮ ਧਾਤ’ ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ
ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ ‘ਕੰਚਨ ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਰਨ’ ਪ੍ਰੰਗ ਬਰਨੰ ਨਾਮ ਇਕ ਬਿੰਸਤੀ
ਅੰਸੁ ॥ ੨੧ ॥ ੨੨. [ਥਾਨ ਸਾੜਨੇ ਤੇ ਖਜ਼ਾਨਾ ਸਤਲੁਜ ਵਿੱਚ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਬਰਸ ਮਹਿ ਕੇਤਿਕ ਛਠਵੈਂ ਮਾਸ । ਆਵਹਿ
ਅਰਪਹਿ ਪਾਇ ਫਲ ਹੋਤਿ ਬਿਸਾਲ ਪੁਕਾਸ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਧਨ ਅਨ-
ਗਨਤ ਚਲਜੋ ਨਿਤ ਆਵਹਿ । ਕੁਛੁ ਗਿਨਤੀ ਕਿਸ ਕੋ ਨਹਿ ਪਾਵਹਿ ।
ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ । ਲੀਲਾ ਅਚਰਜ ਕਰਹਿ ਬਿਸਾਲਾ* ॥
੨॥ ਦਾਸਨਿ ਸੋਂ ਇਮ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ । ‘ਸਕਲ ਨਿਕਾਸਹੁ ਤੋਸ਼ੇਖਾਨਾ ।
ਆਨਿ ਆਨਿ ਕਰਿ ਧਰਹੁ ਅਗਾਰੀ।ਬਹੁਲਗੁ ਜਾਹੁ^੬ ਨ ਕਰਹੁ ਅਵਾਰੀ’
॥੩॥ ਸੁਨਿ ਆਗਸਾ ਕੋ ਕਰਤਿ ਨਿਕਾਸੇ । ਜ਼ਰੀ ਬਾਫਤਾ ਮਲਮਲ ਖਾਸੇ।

^੧ਭਾਵ ਨਾ ਵਰਤਿਆ । ^੨ਟੁੱਟਦਿਆਂ ਟੁੱਟਦਿਆਂ ਬਹੁਤ ਟੁੱਟ ਗਏ । ^੩ਪੰਥ ਦੇ ਤੇਜ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ
ਫਿਰ ਇੱਕ ਹੋ ਗਏ । ^੪ਗੁਰਮਤ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਬੜੀ ਵੈਲਾਈ । ^੫(ਸਧਾਰਨ) ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਵਿਚ
ਗੁਹਯ ਸਿੱਧਾਂਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਨ ਨੂੰ ਸਾਧਿਆਂ ਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਰੇ ਧਾਤੂ ਨੂੰ ਸਾਧਿਆਂ ਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਭਾਵ ਸਿੱਧ ਅੰਖੜੀ ਯਾ ਰਸਾਯਣ
ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । [‘ਨਿਸ਼ਕਲੰਕ’ ਨਾਮ ਵੇਦਯਕ ਵਿਚ ‘ਪਾਰੇ’ ਦਾ ਹੈ] (ਅ) ਨਿਸ਼ਕਲੰਕ’
ਨਾਮ ਸੁਧ ਦਾ ਬੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਸੁਧ ਧਾਤੂ । [ਬਾਤ=ਗਲ । ਬਾਤ=ਬਾਰਤ, ਗੁਹਯ ਭਾਵ] ।
^੬ਬਹੁਤੇ ਲੱਗ ਪਵੇ । *ਪਾ:-ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ।

ਤਾਸ^੧ ਬਾਦਲਾ^੨ ਚਮਕਤਿ ਘਨੇ। ਖੀਨਖਾਬ ਜ਼ਰ ਬੂਟੇ ਸਨੇ^੩ ॥ ੪ ॥
 ਭਾਰ ਉਠਾਵਤਿ ਲੇ ਲੇ ਆਵਹਿ। ਸ਼ੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਅੰਗੁ ਟਿਕਾਵਹਿ ॥
 ਬਸਤਨਿ ਜਾਤਿ ਅਨੇਕ ਪੁਕਾਰੋ। ਸਭਿ ਦੇਸ਼ਨਿ ਤੇ ਲਜਾਇ ਹਜ਼ਾਰੋ ॥੫॥ ਸੇ
 ਸਗਰੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਸਾਏ। ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਦਿਖਾਏ। ਅਨਿਕ
 ਜਾਤਿ ਕੇ ਸੰਦਰ ਘਨੇ। ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਆਏ ਜ਼ਰਿ ਸਨੇ^੪ ॥ ੬ ॥ ਜਿਨ ਕੇ
 ਵੇਖਤਿ ਹੋਤਿ ਹੁਲਾਸ। ਮਨਹੁੰ ਦੇਤਿ ਕਰਿ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼^੫। ਕਾਰੀਗਰ
 ਚਤਰਨਿ ਕੇ ਕਰੇ^੬। ਸਭਿ ਦਿਖਾਇ ਕਰਿ ਆਗੇ ਧਰੇ ॥੭॥ ਬਹੁਰ ਜੋਨ-
 ਪੁਰ ਆਦਿਕ ਜੇਤੇ। ਅਨਿਕ ਉਪਾਇਨ ਪਠਵਤਿ ਤੇਤੇ। ਅਤਰ ਫੁਲੇਲ
 ਬਿਸਾਲ ਤਹਾਂ ਕੇ। ਕਹਿ ਕਰਿ ਸੇ ਨਿਕਸਾਇ ਮਹਾਂਕੇ ॥੮॥ ਜਬਹਿ ਬੰਦ
 ਕੇ ਧਰਜੇ ਅਗਾਰੀ। ਦਾਸਨ ਪ੍ਰਤਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਚਾਰੀ। ‘ਅਤਰ ਫੁਲੇਲਨ
 ਥਾਨ ਭਿਗੋਵਹੁ। ਤਾਸ ਬਾਦਲਾ ਆਦਿਕ ਜੋਵਹੁ’ ॥ ੯ ॥ ਬਡੇ ਬਡੇ ਪੁਰਿ
 ਤੇ ਬਹੁ ਆਏ^੭। ਕਹਿ ਕਰਿ ਅਤਰ ਫੁਲੇਲ ਭਿਗਾਏ। ਦਾਸ ਸਮੀਪੀ
 । ਬਸਮਤ ਜੋਵਤਿ। ਕਜਾ ਲੀਲਾ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਹੋਵਤਿ ॥੧੦॥ ਕਹਿ ਸਭਿ-
 ਹਿਨਿ ਕੇ ਆਗ ਲਗਾਈ। ਜਰਿ ਬਰਿ ਭੁਸਮ ਭਈ ਤਿਸ ਥਾਈਂ। ਅਤਰ
 ਸਮੇਤ ਫੁਕਾਏ ਥਾਨ। ਜੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁਇ ਮੇਲ ਮਹਾਨ ॥ ੧੧ ॥ ਤਿਨ ਤੇ
 ਨਿਕਸਜੇ ਰਜਤ ਘਨੇਰਾ^੮। ਇਕਠੇ ਕਰਿਵਾਯੇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਬੰਧਿਪੋਟਦੇ ਗੰਢ
 ਸਭਿਨਿ ਕੋ^੯ ਹੁਕਮ ਮੰਨਿ ਦਾਸਨਿ ਧਰਿ ਤਿਨ ਕੇ ॥੧੨॥ ਵਹਿਰ ਧਰਾਇ
 ਉਠੇ ਗੋਸਾਂਈ। ਨਹੀਂ ਕੋਸ਼ ਮਹਿੰ^{੧੦} ਸੋਂਪਿ ਧਰਾਈ। ਇਮ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕਰਿ
 ਸਦਨ ਮਝਾਰੇ। ਬਦਨ ਪ੍ਰਫੁਲਤਿ ਵਹਿਰ ਪਧਾਰੇ ॥੧੩॥ ਸਤੁੰਦਵ ਨਦੀ
 ਕਿਨਾਰੇ ਗਏ। ਦਾਸਨ ਸਾਬ ਹੁਕਮ ਅਸ ਕਏ। ਏਕ ਰਾਬ ਪਰ ਜਿਹਠਾਂ
 ਪਾਨੀ। ਤਹਾਂ ਪ੍ਰਯੋਕ ਡਸਾਯਹੁ*ਆਨੀ ॥੧੪॥ ਤਿਸ ਪਰ ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਮਹਾ-
 ਰਾਜ। ਜੋਤਿ ਬਦਨ ਪਰ ਰਹੀ ਬਿਰਾਜਾ। ਬਹੁਤ ਸਿੱਖ ਤਿਸ ਥਾਨ ਲਗਾਏ।
 ਜਲ ਮਹਿੰ ਏਕ ਗਰਤ ਖਨਵਾਏ ॥੧੫॥ ਬਹੁਰ ਹੁਕਮ ਬਹੁਤਨਿ

^੧ਤਿਲੇ ਦਾ ਕਪੜਾ [ਟਿੰਦੀ, ਤਾਸ਼]। ^੨ਜ਼ਰਬਫਤ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਕਪੜਾ ਰੇਸ਼ਮ ਤੇ ਸੋਨੇ
 ਚਾਂਦੀ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਨਾਲ ਉਣਿਆ। ^੩ਜ਼ਰੀ ਦੇ ਝੁਟਿਆਂ ਸਮੇਤ। ^੪ਜ਼ਰੀ ਦੇ ਨਾਲ (ਕੱਢੇ
 ਹੋਏ)। ^੫ਬਹੁਤ ਚਾਨਣਾ। (ਅ) ਜਦ ਚਮਕਦੇ ਹਨ ਮਾਣੇ ਕਿਰਨਾਂ ਫੁਟਦੀਆਂ ਹਨ। ^੬ਚਤੁਰ
 ਕਾਰੀਗਰਾਂ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ। ^੭ਬਡੇ ਬਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਤੋਂ ਜੋ (ਕਪੜੇ) ਆਏ ਸਨ। ^੮ਬਹੁਤ ਸੋਨਾ
 ਚਾਂਦੀ। [ਸੰਸ: ਰਜਤ=ਸੋਨਾ, ਚਾਂਦੀ]। ^੯ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਗੰਢ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੀ। ^{੧੦}ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ।

*ਪਾ:-ਡਸਾਯਹੁ।

ਕੋ ਦੀਨਾ । ਸਿਖ ਦਾਸਨਿ ਸੋ ਮਾਨਨਿ ਕੀਨਾ^੧ । ‘ਕੰਚਨ ਮਹਾਂ ਰਜਤਪਣ
 ਸੋਊ ॥ ਕੋਸ਼ ਬਿਖੈ ਤੇ ਆਨਹੁ ਸੋਊ’ ॥੧੬॥ ਸਿੱਖ ਸੈਂਕਰੇ ਲਗੇ ਹਜ਼ਾਰੇ ।
 ਕੰਚਨ ਪੋਟ ਬੰਧਿ ਸਿਰ ਧਾਰੇ । ਜੋ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਤੇ ਕਹਿ ਮੰਗਵਾਯੋ^੨ । ਅਪਰ
 ਹੁਤੇ ਸੋ ਸਕਲ ਅਨਾਯੋ ॥ ੧੭ ॥ ਮਹਾਂ ਰਜਤਪਣ ਸਿਰ* ਧਰਿ ਲਜਾ-
 ਵਹਿ^੩ । ਗਰਤ ਗੁਰੂ ਆਗੈ ਤਹਿ ਪਾਵਹਿ^੪ । ਘਰਿ ਸਲਿਤਾ ਲਗ ਹੋਯਹੁ
 ਲਾਰਾ^੫ । ਇਕ ਆਵਤਿ ਇਕ ਜਾਤ ਸਿਧਾਰਾ ॥੧੮॥ ਤੋਰੇ ਆਨ ਰਜਤ-
 ਪਣ ਕੇਰੇ^੬ । ਬਹੁਤ ਅਸ਼ਰਫੀ ਲੇ ਲੇ ਗੋਰੇਗਰਜਤ ਹੋਮ ਕੋ ਜਿਤੋ ਖਜ਼ਾਨਾ॥
 ਸਿੱਖ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਸਿਰ ਧਰਿ ਆਨਾ ॥੧੯॥ ਬਹੁਰ ਹੁਕਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਖਾਨਾ॥
 ‘ਲਜਾਵਹੁ ਅਬਹਿ ਜਵਾਹਰ ਖਾਨਾ’ । ਲਜਾਵਨ ਲਾਗੇ ਮੁਕਤਾ ਹੀਰੇ ।
 ਗੋਰੇ ਸਲਿਤਾ ਜਲ ਮਹਿ ਤੀਰੇ^੭ ॥ ੨੦ ॥ ਕੰਚਨ ਚਾਂਦੀ ਕੋ ਬਹੁ ਬਾਸਨ ।
 ਹੋਮ ਜਰਾਉ ਲਜਾਇ ਸੁ ਦਾਸਨਿ।ਡਾਰਤਿ ਹੈਂ ਸਭਿ ਗਰਤ ਮਝਾਰੇ । ਲੋਪ
 ਹੋਤਿ ਨਹਿ ਪਰਹਿ ਨਿਹਾਰੇ ॥ ੨੧ ॥ ਜੇਤਿਕ ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਤਹਿ ਪਾਸ ।
 ਕਰਹਿ ਕਾਰ ਜਿਮ ਹੁਕਮ ਪੁਕਾਸ਼ । ਪੁਨਹਿ ਸਿਲਹਖਾਨਾ^੮ ਮੰਗਵਾਇਵ।
 ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਕੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੁਹਾਇਵ ॥੨੨॥ ਕੰਚਨ ਮੁਸ਼ਟ ਜਰਾਵ ਜਵਾਹਰ।
 ਖੰਡੇ ਖੜਗ ਦੁਧਾਰੇ ਜ਼ਾਹਰ । ਮੁਕਤਾ ਹੀਰੇ ਜਰੇ ਜਿ ਸੰਗ । ਇਸ
 ਪੁਕਾਰ ਕੇ ਅਨਿਕ ਨਿਖੰਗ ॥੨੩॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਰਾਸਨ ਕੀਮਤ ਮਹਾਂ । ਸਭਿ
 ਉਠਾਇ ਕਰਿ ਲਜਾਏ ਤਹਾਂ।ਤਬਿ ਇਕ ਸਿਖ ਨੇ ਪਨਚ^੯ ਉਤਾਰਾ॥ ਕਟ
 ਲਪੇਟ ਕਰਿ ਢਾਂਪੜੋ ਸਾਰਾ ॥ ੨੪ ॥ ਕੀਨ ਦੁਰਾਵਨ ਭਲੇ ਬਨਾਇ । ਬ੍ਰਿੰਦ
 ਸਰਾਸਨ ਡਾਰੇ ਆਇ । ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਨੇ ਸੋ ਜਾਨਾ । ਨਿਕਟ ਸਿੱਖਜ ਭਾ
 ਤਬਹੁ ਬਖਾਨਾ ॥੨੫॥ ‘ਕਟ ਸੋਂ ਕਹਾਂ ਲਪੇਟਨ ਕਰਿਯੋ?’ । ਸੁਨਤਿ ਬਾਕ
 ਕੋ ਸੋ ਉਰ ਡਰਿਯੋ । ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਕੀਨਸਿ ਬਿਨਤੀ । ‘ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਭੂ !
 ਮੈਂ ਠਾਨੀ ਗਿਨਤੀ ॥੨੬॥ ਮਮ ਕਮਾਨ ਕੋ ਪਨਚ ਪੁਰਾਨਾ । ਸੁੱਤਨਿ ਸੰਗ
 ਲਰਹਿ ਜਿਸ ਬਾਨਾ । ਇਹ ਜੇ ਟੂਟ ਜਾਇ ਜਿਸ ਬਾਰੀ । ਤਬਹਿ ਚਢ-

^੧ਉਹ (ਹੁਕਮ) ਮੰਨ ਲੀਤਾ।^੨ਕਹਿ ਕਹਿਕੇ ਮੰਗਾਯਾ ਸੀ।^੩ਸਿਰਾਂ ਤੇ ਧਰ ਧਰਕੇ ਲਈ ਆਉਂਦੇ
 ਹਨ । ^੪ਗੁਰਾਂ ਅਗੇ ਜੇ ਟੋਆ ਸੀ ਤਿਸ ਵਿਚ ਪਾਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ^੫ਘਰ ਤੋਂ ਨਦੀ ਤਕ ਇਕ
 ਛਤਾਰ ਬੱਝ ਗਈ (ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ) । ^੬ਰੁਪੜਾਂ ਦੇ ਤੌੜੇ ਲਿਆਕੇ [ਤੋੜਾ=ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪੈ ਦੀ
 ਖੇਲੀ, ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਵਾਲੀ ਨੂੰ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ] । ^੭ਜਵਾਹਰਖਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਜਵਾਹਰ ਲਿਆਓ ।
^੮ਕਿਨਾਰੇ ਖੜੋਕੇ । ^੯ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਘਰ । ^{੧੦}ਚਿੱਲਾ ।

*ਪਾ:—ਸਰ ।

†ਪਾ:—ਇਨ ।

ਵਹੁੰ ਇਹ ਗੁਨ ਧਾਰੀ^੧ ॥ ੨੭ ॥ ਰਹਤਿ ਪੰਥ ਕੀ ਨੀਤਿ ਲਗਾਈ । ਚਹੁੰ
 ਦਿਸ਼ ਬਿਖੈ ਸ਼ੱਤੁ ਸਮੁਦਾਈ^੨ । ਬੋਲੇ ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਅਵਿਤੰਸ਼ । 'ਇਹੁ ਪੂਜਾ
 ਕੀ ਹੈ ਸਭਿ ਅੰਸ਼ ॥ ੨੮ ॥ ਬਿਖ ਸਮਾਨ ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਹੈ । ਹੀਨ
 ਬੀਰਤਾ ਕਰਤੀ ਜੋ ਹੈ^੩ । ਦੋਨੋ ਲੋਕਨਿ ਕਰਤਿ ਬਿਗਾਰ। ਲੋਨਹਾਰ ਕੇ ਪੁੰਨ
 ਨਿਵਾਰ* ॥ ੨੯ ॥ ਜਪੁ ਤਪੁ ਐਚਿ ਲੇਤਿ ਇਸ ਭਾਇ । ਪੋਲਤੀਲ ਤੇ ਜਲ
 ਜਿਮ ਜਾਇ^੪ । ਇੱਤਨਾਦਿਕ ਕੋ ਕਰਹੁ ਬਿਬੇਕ^੫ । ਐਗੁਨ ਇਸ ਮਹਿ
 ਲਖਹੁ ਅਨੇਕ^੬ ॥ ੩੦ ॥ ਸੁਨਤਿ ਸਿੱਖ ਸੋ ਬਰਹਰ ਕਾਂਪਾ । ਚਰਨ ਪਰਜੋ
 ਬਖਸ਼ਾਵਨ ਆਪਾ । 'ਪ੍ਰਭੂ ਲਗਜੋ ਅਬਿ ਰਾਵਰਿ ਸ਼ਰਨੀ । ਮਾਫ ਅਵੱਗਯਾ
 ਇਹ ਮਮ ਕਰਨੀ ॥ ੩੧ ॥ ਨਾਮ ਗਰੀਬਨਿਵਾਜ ਤੁਮਾਰਾ। ਅਧਮ ਉਧਾਰਨ
 ਬਿਰਦ ਤੁਮਾਰਾ^੭ । ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨ । 'ਤਜਾਗਹੁ ਪੰਨਚ
 ਧਰਹੁ ਇਸ ਥਾਨ ॥ ੩੨ ॥ ਵਸਤੁ ਅਪਰ ਕੋਸ਼ ਮਹਿ ਜੋਤੀ । ਪਹੁੰਚਹੁ
 ਤੂਰਨ ਆਨਹੁ ਤੇਤੀ । ਕੋਸ਼ਪਤੀ ਕੇ ਸੰਗ ਉਚਾਰਨਿ^੮ । ਸਭਿ ਸਥਾਨ
 ਤੋ ਹੋਰਿ ਸੰਭਾਰਨਿ^੯ ॥ ੩੩ ॥ ਸਭਿ ਨਿਕਾਸ ਸਿੰਘਨ ਕਰ ਦੇਹੁ^{੧੦} । ਖਰੇ ਨ
 ਹੋਵਹਿ ਲਜਾਇ ਅਛੇਹੁ^{੧੧} । ਗੁਰ ਘਰ ਕੋ ਬਡ ਤੋਸ਼ੇਖਾਨਾ । ਕਿਸ ਤੇ ਹੋਇ
 ਸਕਹਿ ਪਰਮਾਨਾ^{੧੨} ॥ ੩੪ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿੱਖ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਢੋਵੈ^{੧੩} । ਮਹਾਂ ਅਨੂਠੀ
 ਵਸਤੁ ਜੋਵੈ^{੧੪} । ਤੂਰਨ ਦੌਰਿ ਦੌਰਿ ਕਰਿ ਆਨਹਿ । ਕੰਚਨ ਆਯੁਧ ਰਜਤ
 ਮਹਾਂਨਹਿ ॥ ੩੫ ॥ ਜਬਰ ਜਵਾਹਰ ਜੋਤਿ ਜਗੇ ਤੇ। ਜਲ ਮਹਿ ਗੋਰਤਿ ਆਨਿ
 ਤੁਥੇਤੇ^{੧੫} । ਐਸੇ ਕੌਨ ਹੁਕਮ ਕੋ ਹੋਰਹਿ । ਗੁਰੂ ਤਜਹਿ ਤਿਸ ਸੰਗਹਿ
 ਲੋਰਹਿ^{੧੬} ॥ ੩੬ ॥ ਅਨਗਨ ਸਿੱਖ ਅਨਗਨਤੀ ਵਾਰੀ । ਅਨਗਨ ਧਨ
 ਆਨਤਿ ਜਲ ਡਾਰੀ^{੧੭} । ਗੁਰੂ ਹੁਕਮ ਤੇ ਦੌਰਤਿ ਜਾਂਹੀ । ਆਇੰ ਸ਼ੀਘ੍ਰ
 ਤਹਿ ਬਿਲਮਤਿ ਨਾਂਹੀ ॥ ੩੭ ॥ ਸੰਧਯਾ ਲਗ ਵੇਵਨ ਗਨ ਕਰਿਯੋ । ਨੀਠ
 ਨੀਠ ਕਰਿਤੇ ਤਬਿ ਭਰਿਯੋ । ਜਬਿ ਸਭਿ ਆਇ ਚੁਕੜੋ ਅਸਬਾਬ । ਸਭਿ
 ਦਿਨ ਧਰਤੇ ਰਹੇ ਸ਼ਿਤਬਿ ॥ ੩੮ ॥ ਸਭਿ ਕੋ ਸ਼੍ਰੀਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਯੋ। 'ਅਬਿ
 ਤੋ ਸਰਬ ਪਦਾਰਥ ਆਯੋ । ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਅਬਿ ਡੇਰੇ ਚਲੋ । ਬਿਸਰਾਮਹੁ
^੧ਇਸ ਚਿੱਲੇ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਚੜ੍ਹਾਵਾਂਗਾ, [ਸੰਸ: , ਗੁਣ=ਚਿੱਲਾ] । ^੨ਜੋ ਬੀਰਤਾ ਤੋਂ ਹੀਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ।
^੩ਪੋਲੀ ਤੀਲ ਵਿਚ ਦੀ ਜਿਵੇਂ ਜਲ ਖਿੱਚ ਲਈਦਾ ਹੈ । ^੪ਵਿਚਾਰੋ । ^੫ਜਾਕੇ ਕਹੋ । ^੬ਭਾਲਕੇ
 ਵੇਖਕੇ । ^੭ਸਿੰਘਾਂ ਹੱਥੀਂ ਭੇਜੋ । ^੮ਅੰਦਾਜ਼ਾ । ^੯ਵੇਤੀ ਛੇਤੀ ਲਿਆਕੇ । ^{੧੦}ਗੁਰੂ (ਜਿਸ ਧਨ ਦਾ)
 ਤਜਾਗ ਕਰਨ (ਤੇ ਸਿੱਖ) ਉਸ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹ ਲੋੜੇ (ਐਸਾ ਕੌਣ ਸਿੱਖ ਹੈ) ।

*ਪਾ:—ਪੁਨਨਿਹਾਰਿ ।

†ਪਾ:—ਭਾਰੀ ।

ਤਨ ਤੇ ਸ਼੍ਰਮ ਦਲੋ^੧ ॥ ੩੯ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਗਮਨੇ ਗੁਰ ਗੋਸਾਈਂ । ਸਿੰਘ
 ਸਮੂਹ ਸੰਗ ਸੁਖ ਪਾਈ । ਸੁੰਦਰ ਸਦਨ ਬਿਰਾਜੇ ਆਇ। ਸਭਿ ਸਿਖ ਪਹੁੰਚੇ
 ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਾਇੰ ॥ ੪੦ ॥ ਜਬਿ ਗੁਰ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੁਕਮ ਕੋ ਦਯੋ^੨ । ਪਰਬਤ
 ਪਤੀ ਦੂਤ ਸੁਨਿ ਲਯੋ । ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਸੁਧ ਤਤਕਾਲ ਪਠਾਈ । ‘ਗਾਡੜੋ
 ਧਨ ਸਲਿਤਾ ਜਲ ਥਾਈ’ ॥ ੪੧ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਸ਼ੋਨ ਮੂਢ ਲਲਚਾਨੇ । ਭਏ
 ਤਿਮਰ ਆਏ ਤਿਸ ਥਾਨੇ । ਗਯੋ ਦੇਖਿ ਤਿਨ ਥਾਇੰ ਬਤਾਈ^੩ । ‘ਇਹਠਾਂ
 ਧਰੋ ਕੋਸ਼ ਸਮੁਦਾਈ’ ॥ ੪੨ ॥ ਸੁਭਟ ਸਨੱਧ ਬੱਧ ਕਰਿ ਠਾਂਢੇ । ਪੁਰਿ ਦਿਸ਼
 ਕਰੇ ਲਰਨ ਹਿਤ ਗਾਢੇ । ਲਗੇ ਸੈਂਕਰੇ ਖੋਜਨਿ ਤਹਾਂ । ਨਹਿੰ ਜਾਨੈਂ
 ਮੂਰਖ ਹੈ ਕਹਾਂ ॥ ੪੩ ॥ ਸਭਿ ਜਾਮਨਿ ਲੋ ਖੋਜਤਿ ਰਹੇ । ਨਦੀ ਬੀਚ ਜਹਿੰ
 ਜਹਿੰ ਜਿਨ ਕਹੋ^੪ । ‘ਇਸ ਥਲ ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਦਿਨ ਸਾਰੇ । ਤਿਨ ਆਫੈ
 ਸਗਰੋ ਧਨ ਡਾਰੇ’ ॥ ੪੪ ॥ ਜਾਰਿ ਮਸਾਲੈਂ ਖੋਜਤਿ ਰਹੇ । ਖਨਹਿੰ ਮਿੱਤਕਾ
 ਜਲ ਮਹਿੰ ਲਹੇ । ਹੋਤ ਪ੍ਰਾਤਿ ਸੋ ਉਠਿ ਕਰਿ ਗਏ । ਰਿਦੈ ਬਿਸੁਰਤਿ ਜਨੁ
 ਲੁਟ ਲਏ ॥ ੪੫ ॥ ਚਢੜੇ ਦਿਵਸ ਸਿਖ ਦੇਖਨਿ ਆਏ। ਬਹੁਤ ਸਥਾਨ ਗਰਤ
 ਖਨਵਾਏ^੫ । ਖੋਜੈ ਸੈਂਕਰੇ ਮਨੁਖਨਿ ਕੇਰਾ । ਇਤ ਉਤਿ ਬਿਚਰੇ ਸੋ ਸਭਿ
 ਹੇਰਾ ॥ ੪੬ ॥ ਇਮ ਅਵਿਲੋਕਿ ਗਏ ਗੁਰ ਪਾਸੀ । ਸਤੁੰਦਵ ਤਟ ਕੀ ਬਾਤ
 ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ। ‘ਖਨੀ ਥਾਉਂ ਤਹਿੰ ਦੂਰ ਘਨੇਰੀ । ਘਨੀ ਪੰੜੈ ਲੋਕਨਿ ਕੀ ਹੇਰੀ’
 ॥ ੪੭ ॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ । ‘ਹੈਂ ਪਹਾਰੀਏ ਨਰ ਅਨਜਾਨਾ ॥
 ਸਭਿ ਮਾਇਆ ਅਸਬਾਬ ਜੁ ਰਾਸੀ’ । ਹਮ ਸੋਂਪਯੋ ਸਤੁੰਦਵ ਕੇ ਪਾਸੀ ॥
 ੪੮ ॥ ਧਰੀ ਧੋਹਰਾਂ ਹਮ ਸਭਿ ਸੰਭਾਰਿਗਰਹਿ ਚਿਰਕਾਲਹਿ ਇਸੀ ਮਝਾਰ ।
 ਪੰਥ ਹਮਾਰੋ ਪ੍ਰਗਟਹਿ ਭਾਰੋ । ਪ੍ਰਿਥੀ ਰਾਜ ਲੋ* ਕਰਹਿੰ ਉਦਾਰੋ ॥ ੪੯ ॥
 ਸਿੰਘ ਪੁਰਖ ਜਨਮਹਿ ਬਲਿ ਭਾਰੀ । ਮਹਾਂ ਤੇਜਸੀ ਰਿਪੁਨਿ ਪੁਹਾਰੀ ।
 ਤਿਸ ਕੋ ਹਿਤ ਹਮ ਨੇ ਇਹ ਰਾਖੀ। ਸੋ ਆਵੈ ਇਸ ਕੋ ਅਭਿਲਾਖੀ ॥ ੫੦ ॥
 ਲੋਹਿ ਅਮਾਨਤ ਅਪਨੀ ਆਇ । ਪਹੁੰਚਹਿ ਸਮਾਂ ਸਕਲ ਬਨ ਜਾਇ ।
 ਨਹੀਂ ਅਪਰ ਕੇ ਇਹ ਕਰ ਆਵੈ। ਜੇ ਕਰਿ ਜਤਨ ਅਨੇਕ ਬਨਾਵੈ ॥ ੫੧ ॥

^੧ਬਕਾਨ ਲਾਹੇ । ^੨ਹੁਕਮ ਸਵੇਰੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ (ਧਨ ਟੁੱਟਣ ਦਾ) । ^੩ਜੋ ਵੇਖ ਗਿਆ ਸੀ (ਵੁਤ)
 ਤਿਸ ਨੇ ਥਾਂ ਦੱਸੀ । ^੪ਜਿੱਥੇ ਜਿੱਥੇ ਜਿਸ ਨੇ ਕਹਿਆ । ^੫ਪੱਟੇ ਹੋਏ ਟੋਏ (ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਵੇਖੇ) ।
^੬ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ । ^੭ਸਾਰਾ ਹੀ । ^੮ਅਮਾਨਤ [ਪੰਜਾਬ, ਧਰੋਹਰ=ਕਿਸੇ ਪਾਸ ਅਮਾਨਤ ਰੱਖੀ
 ਸ਼ੈ] ।
 *ਪਾ:-ਕੇ ।

ਜਿਤਨੋ ਧਨ ਗੁਰ ਸਲਿਤਾ ਡਾਰਾ । ਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਕਿਛੁ ਗਿਨਜੋ ਬਿਚਾਰਾ ।
 ਨੌ ਕਰੋੜ ਨਗਦੀ ਠਹਿਰਾਯੋ । ਵਸਤੁ ਮੋਲ ਕਛੁ ਨਹਿ ਨ ਲਖਾਯੋ ॥੫੨॥
 ਕੰਚਨ ਕੀ ਕਛੁ ਗਿਨਤੀ ਨਾਂਹੀ । ਮਹਾਂ ਜਵਾਹਰ ਮੋਲ ਨ ਤਾਂਹੀ । ਗੁਰ
 ਘਰ ਜਹਿ ਲਖਮੀ ਤਹਿ ਰਹੈ । ਤਿਸ ਕੀ ਗਿਨਤੀ ਕਹੁ ਕੋ ਕਹੈ ॥੫੩॥
 ਇਹ* ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਰੁਚਿਰ ਬਿਲਾਸ । ਪਠਨਿ ਸੁਨਨਿ ਕੋ ਕਰੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ।
 ਸਦਾ ਬਿਅੰਤ ਅੰਤ ਜਿਸ ਨਾਂਹੀ । ਸੰਖਯਾ ਕਰਨ ਕੌਨ ਤਿਨ ਚਾਹੀ ॥੫੪॥
 ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਸਤ੍ਰੋਦ੍ਰਵ ਮੈ ਦ੍ਰੋਬਧਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨੈ ਨਾਮ
 ਵੇਦਿਸਤੀ ਅੰ ॥ ੨੨ ॥ ੨੩. [ਫਕੀਰ ਫੁਲਾਂ ਦਾ ਬੁੱਕ ਭੇਟਾ ਲਿਆਇਆ] ।
 ਦੋਹਰਾ ॥ †ਇਕ ਬਿਰ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਤੇ ਗਨ ਸੰਗਤਿ ਚਲਿ ਆਇ । ਪਰੀ
 ਰਹੀ ਆਨੰਦਪੁਰ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਚਾਹਿ ॥ ੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕਰੀ ਮੋਵਰੇ
 ਸੁਧਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ । 'ਸੰਗਤਿ ਦਰਸ ਮਨੋਰਥ ਉਰ ਕੋ । ਘਨੀ ਬਟੋਰਨ ਹੈ
 ਚਲਿ ਆਈ । ਬੀਤੇ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਇਥਾਈ' ॥ ੨ ॥ ਸੁਨਿ ਕਲਗੀਧਰ
 ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ । 'ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਾਤ ਕੋ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਤਜਾਰੀ । ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਸਥਾਨ
 ਪਿਛਾਰੀ§ । ਕਹਿ ਦੀਜਹਿ ਜਹਿ ਕਹਿ ਨਰ ਨਾਰੀ' ॥ ੩ ॥ ਸੁਨਤਿ
 ਹੁਕਮ ਇਮ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ । ਉਠੇ ਪ੍ਰਾਤਿ ਸੇਵਕ ਸਮੁਦਾਈ । ਅਨਿਕ
 ਬਰਨ ਕੇ ਕਰੇ ਬਿਛੋਨੇ । ਹੇਮ ਪ੍ਰਯੋਕ ਡਸਾਯਹੁ ਲੋਨੇ ॥ ੪ ॥ ਆਸਤਰਨ
 ਕੇ ਸਹਿਤ ਸੁਹਾਵਤਿ । ਸੇਜਬੰਦ ਸੁੰਦਰ ਛਬਿ ਪਾਵਤਿ । ਕਟ ਸੋਂ ਕਸਿ
 ਨਿਖੰਗ ਸਮਸ਼ੋਰ । ਧਨੁ ਕਰਿ ਗਹੇ ਬਨੇ ਸਮ ਸ਼ੋਰ ॥੫॥ ਆਨਿ ਬਿਰਾਜੇ
 ਸਭਾ ਸਥਾਨ । ਸਿੰਘ ਪੁੰਜ ਕੋ ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸਧ ਸੰਗਤਿ
 ਪਾਈ । ਹੁਮ ਹੁਮਾਇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਉ ਆਈ ॥੬॥ ਅਨਿਕ ਅਕੋਰਨਿ ਕਹੁ
 ਅਰਪੰਤੀ । ਬੰਦਤਿ ਪਦ ਅਰਬੰਦ ਪੁਜੇਤੀ° । ਬਡੀ ਭੀਰ ਹੋਈ ਗੁਰ
 ਤੀਰ । ਰੁਤਿ ਗਰਮੀ ਕੀ ਸੁੰਦ^੫ ਸਰੀਗਾ॥੭॥ ਸਿੱਖਨਿ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਹੁਇ ਅਰ-
 ਦਾਸ। ਕਲਗੀਧਰ ਪੁਰਵਹਿ ਉਰ ਆਸ॥ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਮਨੁਜ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਖਰੇ।
 ਜ਼ਰੀ ਦੋਜ਼ ਬਰ ਬਿਜਨਾ ਫਿਰੇ ॥ ੮ ॥ ਚਾਮਰ ਚਾਰੁ ਚਲਾਚਲ ਵੋਰਹਿ ।
 ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਨ ਕੇ ਮਨ ਗੁਰ ਚੋਰਹਿ^੬। ਕਰਤਿ ਖੁਸ਼ੀ ਸਿੱਖਨਿ ਪਰ ਭੂਰੀ । ਜਿਸ

^੧ਭਾਵ, ਜਿੱਥੇ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਘਰ ਉੱਥੇ ਤਾਂ ਲਖਮੀ ਵਾਸਾ ਕਰਦੀ ਹੈ । ^੨ਸੁੰਦਰ । ^੩ਧਨੁਖ । ^੪ਪੁੰਜਦੀ ਹੈ । ^੫ਮੁਕੁਕਾ । ^੬ਦੁਰਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । *ਪਾ:-ਇਕ । †ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੀ ਇਹ ੭੮ ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ । ‡ਪਾ:-ਕੋ ਚਾਇ । §ਪਾ:-ਮਝਾਰੀ । ¶ਪਾ:-ਅਰਦਾਸ ।

ਤੋ ਸਕਲ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀ ॥ ੯ ॥ ਤਿਸ ਛਿਨ ਇਕ ਫਕੀਰ ਮੰਦਾਰੀ^੧ ।
ਆਯਹੁ ਬਲ ਤੇ ਭੀਰ ਮਝਾਰੀ । ਬਿਸਦ ਬਿੰਦ ਲੇ ਵੂਲਨਿ ਮੰਜੁਲ^੨। ਭਰਿ
ਕਰਿ ਦੋਨਹੁ ਕਰ ਕੋ ਅੰਜੁਲ ॥ ੧੦ ॥ ਪਹੁੰਚਯੋ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਜੂਰਿ ।
ਚਲਹਿ ਸ੍ਰੇਦ ਜਿਹ ਕਾਯਾ ਭੂਰ^੩ । ਨਗਨ ਅੰਗ ਤੇ ਦੋਰਤਿ ਆਯੋ । ਬਡੀ
ਭੀਰ ਚੀਰਤਿ ਨਿਕਸਾਯੋ ॥ ੧੧ ॥ ਫੂਲ ਗੁਲਾਬ ਚੇਬੋਲੀ ਕੇਰੇ । ਧਰੀ ਭੇਟ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਗੋਰੇ। ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਜਬਿ ਠਾਂਢੇ ਹੋਯੋ । ਸ੍ਰੇਦ ਸਨੇ ਕਲਗੀਧਰ
ਜੋਯੋ ॥ ੧੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲੇ ਅਵਿਲੋਕਿ। ‘ਸਾਂਈਵਾਲੇ ਸਾਹਿਬ ਲੋਕ !
ਇਤੋ ਕਸ਼ਟ ਕਿਉਂ ਤਨ ਕੋ ਦੀਨੋ । ਲਜਾਵਨ ਫੂਲ ਜਤਨ ਬਹੁ ਕੀਨੋ ॥
੧੩ ॥ ਦਰਸਨ ਤੁਮ ਸਭਿ ਸੰਤਨ ਕੇਰਾ। ਭੇਟ ਅਹੈ ਸੈ ਹਮ ਨੇ ਹੇਰਾ^੪। ਇਕ
ਜਾਨਯੋ ਤਬਿ ਭੇਦ ਨ ਕੋਈ^੫। ਦੁਬਿਧਾ ਜਿਸ ਉਰ ਮਾਨਹਿ ਦੋਈ^੬ ॥
੧੪ ॥ ਰਿਦੇ ਅਨੰਦ ਫਕੀਰ ਮੰਦਾਰੀ। ਹਿਤ ਉੱਤਰ ਕੇ ਚਤੁਰ ਉਚਾਰੀ^੭ :-
‘ਦਸਤ ਜੁ ਖਾਲੀ ਰੂਹ ਸੁ ਸਜਾਹ । ਦਸਤ ਸੁ ਆਮਦ ਵੇ ਪਰਵਾਹ ॥ ੧੫ ॥
ਅਵਾਜ਼ ਖਾਲੀ ਜਹਾਨ ਬਿਪੀਰ ! ਬਦਨ ਸੁੰਨ ਕਾਫਰ ਬੇਵਜ਼ੀਰ*’ ।

}	ਦਸਤ=ਹੱਥ ।	ਦੁਇ ਸਿਆਹ=ਮੂੰਹ ਕਾਲਾ ਭਾਵ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ।
		ਰੂਹ ਸਿਆਹ=ਆਤਮਾ ਕਾਲਾ, ਮੈਲਾ ਦਿਲ ।
	ਆਮਦ=ਆਮਦਨ ।	ਅਵਾਜ਼=ਫੌਦ, ਵੰਗਾਰ, ਸਦਾ ।
	ਬਿਪੀਰ=ਬੇ ਉਸਤਾਦਾ, ਬੇਮੁਰਾਦਾ ।	ਕਾਫਰ=ਜੋ ਦੀਨ ਹੱਕ ਤੇ ਨਾ
	ਟਰੇ, ਭਾਵ ਬੇਦੀਨ ।	ਵਜ਼ੀਰ=ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੇ ਭਾਰ
	ਵੰਡਾਉਣ ਵਿਚ ਸਰੀਕ ਹੋਵੇ ।	ਬੇ ਵਜ਼ੀਰ=ਬੇ ਮਦਦਗਾਰ ।
	ਬੇ ਆਸ਼ਾ ।	ਬਦਨ ਸੁੰਨ=ਮੂੰਹ ਸੁੰਦਾ (ਅ) [ਫਾ: , ਬਦਨ
	=ਸਰੀਰ] ਸਰੀਰ ਸੁੰਦਾਂ ।	

ਅਰਥ—ਜੋ ਹੱਥ ਖਾਲੀ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਰੂਹ ਕਾਲਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਦੇ ਹਥਾਂ ਵਿਚ ਆਮਦਨ ਹੈ ਉਹ
ਬੇ ਪਰਵਾਹ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਜਹਾਨ ਵਿਚ ਸਦਾ ਖਾਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਬੇ ਪੀਰਾ ਹੈ,
(ਭਾਵ ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸਦਾ ਸਤਿਕਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ) । (ਬੇ ਪੀਰਾ ਜੋ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ)
ਮੂੰਹ ਸੁੰਦਾ ਸੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਬੇ ਦੀਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬੇ ਆਸਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਗੁਰ ਕਾਹਿ ‘ਰੂਹ ਖਾਲਸੀ ਦੀਦਹਿ । ਬਾਜ਼ੀ ਬਗੈਰ ਸਾਂਈ ਮੁਰੀਦਹਿ ॥ ੧੬ ॥

^੧ਬਦੀਉਂਦੀਨ ਮਦਾਰ, ਜੋ ਕਨੋਜ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਦਾ ਫਕੀਰ । ^੨ਉਂਜਲ ਤੇ
ਉਂਜਲ ਫੁੱਲ । ^੩ਮੁੜਕਾ ਚੱਲੇ ਸਾਢੇ ਸਰੀਰ ਤੋਂ । ^੪(ਉਹੋ ਦਰਸਨ ਹੀ) ਸਾਡੀ ਭੇਟਾ ਹੈ, (ਸੋਈ
ਦਰਸਨ) ਅਸਾਂ ਇਹ ਦੇਖ ਲਿਆ ਹੈ । ^੫ਜਦ ਇਕ ਮੰਨ ਲਿਆ ਤਦ ਫੇਰ ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ।
^੬ਜਿਸ ਨੇ ਦੋ ਕਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੁਬਿਧਾ ਹੈ । ^੭ਚਤੁਰ ਨੇ ਕਹਿਆ । (ਅ) ਚਤੁ-
ਰਾਈ ਨਾਲ ਕਿਹਾ । *ਇਸ ਗੁਫਤਗੂ ਦੀ ਫਾਰਸੀ ਇਬਾਰਤ ਸਫਾ ਨਹੀਂ ।

ਖੁਦਾ ਬੰਦਾ ਬਗੈਰ ਹਵਾਇ। ਖੁਦਾਇ ਚਸਮ ਸੇ ਬੇਪਰਵਾਹਿ। ਬਦਨ
ਫੁਰਮਾਨ ਖੁਲਾਸੀ ਜਹਾਨ। ਬੰਦਗੀ ਦਾਰ ਦਰਗਹਿ ਪਰਵਾਨ' ॥ ੧੭ ॥

{ ਰੂਹ ਖਲਾਸੀ=ਰੂਹ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦਗੀ, ਰੂਹ ਜਿਸ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਈ ਹੈ।
ਭਾਵ ਸਰਬ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਜੋ ਨਿਰਬੰਧ ਹੋਇਆ ਹੈ।
ਦੀਦਹਿ=ਦੇਖੋ ਜਾ ਦੀਦਹ ਬਾਯਦ=ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹਿਯੇ। ਦਰਸਨ ਜੋਗ।
ਬਾਜ਼ੀ=ਖੇਲ, ਧਾਨੀਗਰੀ, ਬਨਾਵਟ। ਬਗੈਰ=ਬਿਨਾਂ।
ਸਾਈ ਮੁਰੀਦਹ=ਰਬ ਦਾ ਸਿੱਖ। ਸਾਈਂ ਦਾ ਸੇਵਕ।
ਖੁਦਾ ਬੰਦਾ=ਰੱਬ ਦਾ ਦਾਸ। ਹਵਾਇ=ਹਿਰਸ, ਲਾਲਚ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਂ।
ਚਸਮ=ਅੱਖ। ਖੁਦਾਇ ਚਸਮ=ਰੱਬ ਤੇ ਹੈ ਤੱਕ ਜਿਸ ਦੀ।
ਬਦਨ ਫੁਰਮਾਨ=ਮੂੰਹ ਦਾ ਹੁਕਮ, ਭਾਵ ਤੋਰਾ।
ਖੁਲਾਸੀ=ਬੇ ਰੋਕ, ਖੁਲ੍ਹਾ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ।
ਬੰਦਗੀਦਾਰ=ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਮਾਰਥ—ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ:—(ਜਿਸ ਦੀ) ਆਤਮਾ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਈ ਹੈ (ਉਹ) ਦੀਦਾਰ ਜੋਗ ਹੈ
(ਭਾਵ ਉਹ ਰੂਹ ਸਿਆਹ ਨਬੀਂ)। ਸਾਈਂ ਦਾ ਸੇਵਕ (ਉਸ ਲੈਣ ਦੇਣ ਤੋਂ) ਬਿਨਾਂ ਹੈ
ਕਿ ਜੇ ਬਾਜ਼ੀਗਰੀ (ਵਾਂਝੂ ਬਨਾਵਟੀ ਗੁਰੂ ਚੋਲਿਆਂ ਵਿਚ ਪਰਵਿਰਤ ਹੈ), (ਕਿਉਂਕਿ)
ਰੱਬ ਦਾ ਬੰਦਾ ਹਵਾ (ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ) ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। (ਇਸ ਲਈ ਕਿ) ਉਸ ਦੀ ਅੱਖ
(ਤੱਕ) ਖੁਦਾ ਉਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਬੇਪਰਵਾਹ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ
(ਤੋਰਾ, ਹੁਕਮ) ਜਹਾਨ ਉਪਰ ਖੁਲ੍ਹਾ ਤੁਰਦਾ ਹੈ, ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ (ਵੀ ਉਹ) ਬੰਦਗੀ
ਵਾਲਾ (ਹੀ, ਪਰਵਾਨ ਹੈ (ਚਾਹੇ ਰੱਬ ਉਸ ਦਾ ਖਾਲੀ ਹੈ ਚਾਹੇ ਆਮਦਨ ਵਾਲਾ ਹੈ)।

ਸੂਚਨਾ—ਜੇ ਫਕੀਰ ਦੇ ਵਾਕਾਂ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਫੁੱਲ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰਵਾਕਾਂ ਨੂੰ
ਵੇਖਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਫਕੀਰ ਬਚਨ ਤੇ ਗੁਰਬਚਨ ਦੀ ਵੰਡ ਐਉਂ ਲਗਦੀ ਹੈ:—

ਫਕੀਰ ਬਚਨ

ਗੁਰ ਬਚਨ

ਦਸਤਜੁ ਖਾਲੀ ਰੂਹ ਸੁ ਸਿਆਹ	}	ਰੂਹ ਖਲਾਸੀ ਦੀਦਹਿ। ਬਾਜ਼ੀ ਬਗੈਰ ਸਾਈਂ ਮੁਰੀਦਹ।
ਦਸਤ ਜੁ ਆਮਦ ਬੇ ਪਰਵਾਹ		ਖੁਦਾ ਬੰਦਾ ਬਗੈਰ ਹਵਾਇ। ਖੁਦਾਇ ਚਸਮ ਸੇ ਬੇਪਰਵਾਹ।
ਅਵਾਜ਼ ਖਾਲੀ ਜਹਾਨ ਬਿਪੀਰ		ਬਦਨ ਫੁਰਮਾਨ ਖੁਲਾਸੀ ਜਹਾਨ।
ਬਦਨ ਜਿਨ ਕਾਫਰ ਬੇ ਵਜ਼ੀਰ		ਬੰਦਗੀਦਾਰ ਦਰਗਹਿ ਪਰਵਾਨ।

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵੀਚਾਰ—ਵਾਰਤਕ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਾਣਾ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਜੇ ਵਾਰਤਾਲਾਪ
ਆਇਆ ਹੈ ਸੋ ਬੋਝਾ ਹੈ, ਸਿੱਧਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਫ਼ ਹੈ, ਉਹ ਐਉਂ ਹੈ:—

ਤਬ ਫਕੀਰ ਕਹਿਆ: ਦਸਤ ਖਾਲੀ ਰੂਹੀ ਸ਼ਾਹ। ਹੁਕਮ ਹੋਆ ਦਸਤ ਖਾਲੀ
ਪਾਤਸ਼ਾਹ। ਦਿਲ ਖਾਲੀ ਰੂਹੀ ਸ਼ਾਹ। ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਨੇ ਇਹ ਬਚਨ ਬਹੁਤ ਕਠਨ

ਕਰਕੇ ਕਹੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹੋ ਬਚਨ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਲਗ ਪਗ ਰਚੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਭਾਵ ਉਤੇ ਦੇ ਆਏ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਕਾਂ ਦੇ ਹੋਰਵੇਂ ਅਰਥ ਬੀ ਲਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:-

ਫਕੀਰ ਬਚਨ:-

੧. ਜੇ ਵਡਿਆਂ ਪਾਸ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਆਵੇ ਉਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਕਾਲਾ (ਯਾ ਆਤਮਾ ਕਾਲੀ) ਹੈ।
੨. ਜੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਕੁਛ ਲੈਕੇ ਆਵੇ ਸੋ ਬੇ ਪਰਵਾਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
੩. (ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਵਾਲੇ ਦੀ) ਅਵਾਜ਼ ਖਾਲੀ ਹੈ ਉਹ ਜਹਾਂ ਵਿਚ ਬੇ ਪੀਰਾ ਹੈ।
(ਅ) ਜੇ ਫਕੀਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਕੇ ਖਾਲੀ ਮੋੜਦਾ ਹੈ ਸੋ ਬੇ ਪੀਰਾ ਹੈ।
੪. ਮੂੰਹ ਉਸ ਦਾ ਸੁੰਢਾ ਹੈ ਕਾਫਰ ਹੈ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸਲਾਹੀਏ ਦੇ ਹੈ। (ਅ) (ਨਾਮ ਤੋਂ) ਸੁੰਢਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਉਹ ਕਾਫਰ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾਤਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਗੁਰਵਾਕ:-

੫. ਗੁਰਾਂ ਕਿਹਾ (ਤੁਸਾਂ) ਆਤਮਾ ਦੀ ਖਲਾਸੀ ਨੂੰ ਡਿੱਠਾ ਹੈ ?
(ਅ) ਗੁਰਾਂ ਕਿਹਾ (ਉਹ) ਜੀਵ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ ਜੋ.....।
੬. ਜਗਤ ਰੂਪੀ ਬਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੋਕੇ ਸਾਈਂ ਦਾ ਮੁਰੀਦ ਹੋ। (ਅ) ਮੰਸਾਰ ਬਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਕੇ ਉਸ ਦਾ ਮੁਰੀਦ ਬਣੇ।
੭. ਕਾਮਨਾ ਬਿਹੀਨ ਖੁਦਾ ਦਾ ਬੰਦਾ ਹੋਵੇ।
੮. ਜੇ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਦਾ ਹੈ (ਪਰੀਪੂਰਨ) ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਸੋ ਬੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਹੈ।
੯. ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੀ ਜਹਾਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਹੈ। (ਅ) ਜੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮੁਖ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਮੰਨਦਾ ਹੋ ਸੋ ਜਹਾਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
੧੦. ਬੰਦਗੀ ਵਾਲਾ ਦਰਗਹਿ ਪਰਵਾਨ ਹੈ।

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹੋਯੋ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ ਬੋਲੈ ਪ੍ਰਤੁ ਸਿਉਂ ਪੁਨ ਦਰਵੇਸ਼ਾ 'ਜ਼ਾਰਤ ਮੱਕੇ ਕੀ ਮੈਂ ਮਾਨੀ'। ਰੋਜ਼ ਬਿਐਬ ਆਪ ਸੁਭ ਜਾਨੀ' ॥੧੮॥ ਦੀਦਮ ਚਸ਼ਮ ਖੁਦਾਇ ਅਲਾਹਿ'। ਖੁਬ ਦਿਦਾਰ ਸੁ ਬੇ ਪਰਵਾਹ'। ਏਕ ਬਾਤ ਹੈਗੀ ਗੁਨਖਾਨ'। ਤੂੰ ਸਾਰੇ ਗੁਰ ਪੀਰ ਜਹਾਨ ॥੧੯॥ ਬੰਦਾ ਬਦਨ ਕਦਮ ਦਰ ਚੂਨਹਿ' ਤੂੰ ਖੁਦਾਇ ਬਰਤਹਿ ਬਹੁ ਗੁਨਹਿ'। ਏਕ ਦਿਵਸ ਮੈਂ ਦਰਿ ਦਰਿਆਉ। ਦੇਹਿ ਖੈਰ ਹਿਤ ਦੀਨਸਿ ਪਾਉ' ॥੨੦॥ ਗੁਸਲ ਕਨਦ'

^੧(ਆਪ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ) ਮੱਕੇ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ। [ਫਾਂ, ਜ਼ਾਰਤ=ਦਰਸ਼ਨ]। ^੨ਅਜ (ਬਿਐਬ=) ਪੁੰਨਾਂ ਵਾਲਾ ਦਿਨ ਹੈ, (ਮੈਂ) ਆਪ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹ ਗੱਲ ਜਾਣ ਲਈ ਹੈ। ^੩ਮੈਂ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ^੪ਆਪ ਬੇਪਰਵਾਹ ਦਾ ਬੜਾ (ਦੰਗਾ) ਦੀਦਾਰ ਹੈ। ^੫ਗੁਨਖਾਨ ! ਇਹ ਇਕ ਗੱਲ ਹੈ। ^੬ਮੈਂ ਬੰਦਾ ਮੁਖ(ਵਿਚ ਪਾਂਵਦਾ ਹਾਂ) ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਦੀ ਧੁੜੀ। ^੭ਤੂੰ ਖੁਦਾ ਹੈਂ ਤੇ ਬਹੁਤ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤਦਾ ਹੈਂ। ^੮ਦਰਿਆਉ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਦੇਹ ਦੀ ਸੁਖ ਵਾਸਤੇ ਪੈਰ ਰਖਿਆ (ਸ਼ਨਾਨ ਲਈ)। ^੯ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਲਗਿਆਂ ਮੈਂ (ਜਦ) ਟੁੱਬੀ ਲਾਈ।

ਬਸ ਚਲੈ ਨ ਸਾਨਾ^੧। ਤੁਮ ਅਥਿ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਸਮੁਝਾਵੈ। ਕਰਾਂ ਬਾਤ ਏ
 ਸਕਲ ਬਤਾਵੈ ? ॥ ੩੧ ॥ ਬਿਨੈ ਸੁਨਤਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਚਾਰੀ। ‘ਪੁਰਖ
 ਉਦਧਿ^੨, ਸਤੁੰਦਵ^੩ ਸੇ ਨਾਰੀ। ਦੂਜੀ ਗੋਦਾਵਰੀ ਸੁ ਦਾਰਾ। ਤਿਨਹੁ ਸੁਨੇਹਾ
 ਤੋਹਿ ਉਚਾਰਾ ॥ ੩੨ ॥ ਸੈ ਲੇਖਾ ਹਮ ਸਮਝਹਿ ਸਾਰਾ। ਦਰਬ ਇਕੱਤੁ ਜ
 ਧਰੈ ਉਦਾਰਾ। ਸਿਖ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਕੋ ਲੈ ਹਮ ਦੇਹੈ^੪। ਜਬਹਿ ਪੰਥ ਜਗ ਮਹਿ
 ਬਿਰਧੈ ਹੈ ॥ ੩੩ ॥ ਰਾਜ ਕਰਨ ਕੀ ਲਾਇਕ ਹੋਵਹਿ। ਅਵਨੀ ਤੇ ਦੁਸ਼ਟਨ
 ਕੇ ਬੇਵਹਿ। ਤਿਨ ਮਹਿ ਏਕ ਸਿੱਖ ਹੈ ਭਾਰਾ। ਤਿਸ ਹੱਥੀ ਲੇਖਾ ਹੁਇ ਸਾਰਾ
 ॥ ੩੪ ॥ ਸੈ ਲੇਵੈ ਨਿਜ ਮਾਤਾ ਸਹਤਿ^੫। ਸਮਝਹਿਰੀ, ਲੇਖਾ ਹੈ ਮਹਿਤ।
 ਇਸੀ ਹੇਤ ਦੈ ਬਾਰ ਉਚਾਰਾ। ਭਲਾ ਭਲਾ ਜੀ ਜਾਨੈ ਸਾਰਾ ॥ ੩੫ ॥ ਹੈਗਾ
 ਸੱਚੁ ਫਕੀਰਹਿ ਸਾਂਈ^੬। ਸਭਿ ਹਮ ਸਮਝੈ ਜਬਾ ਬਤਾਈ^੭। ਸੁਨਤਿ
 ਫਕੀਰ ਝੁਕੈ ਕਰਿ ਨਮੋ। ਈਸ਼ਨਿ ਹੇਤ ਕਹੈ ਤਿਹ ਸਮੋ ॥ ੩੬ ॥ ‘ਮੇ
 ਕਹੁ ਲਾਭ ਕਹਾਂ ਕਛੁ ਹੋਵਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਰਾਵਰ ਕੈ ਬਰ ਜੋਵਾ’। ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਸ਼ੀ-
 ਧਰ ਤਬਿ ਮੁਸਕਾਏ। ‘ਪੰਥ ਬਿਖੇ ਤੁਮ* ਉਪਜਹੁ ਆਏ ॥ ੩੭ ॥ ਤੁਮ
 ਭੀ ਤਪੁ ਕੋ ਫਲ ਹੁਇ ਜੇਤਾ। ਭੋਗਹੁ ਭੋਗ ਹਰਖ ਕਰਿ ਤੇਤਾ। ਕਰੈ ਰਾਧ
 ਕੋ ਲੈ ਕਰਿ ਧਰਨੀ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਕੀਨਸਿ ਕਰਨੀ’ ॥ ੩੮ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ-
 ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੋ ਜਾਨਿ ਫਕੀਰ। ਪੁਨ ਬੋਲੈ ਜੁਤਿ ਬਿਨੈ ਗਹੀਰ। ‘ਭਉਜਲ
 ਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਹਮਹਿ ਬਚਾਵੈ। ਭੋਗ ਰੋਗ ਮਹਿ ਨਾਹਿਨ ਪਾਵੈ ॥ ੩੯ ॥ ਸੱਚੁ ਹੱਕ
 ਸੋ ਮੋਹਿ ਮਿਲਾਵੈ’। ਜਿਸ ਤੇ ਆਵਾਗਵਣ ਮਿਠਾਵੈ’। ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ
 ਮਾਲਕ ਬੋਲੇ। ‘ਸਾਂਈ ਜੀ ! ਪ੍ਰਭੁ ਪੂਗ ਤੋਲੈ ॥ ੪੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਭਾਣਾ ਹੈ
 ਇਸ ਰੀਤਿ ਕੋ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਮਿਟੈ ਨ ਕੋਇ। ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭਿ ਕੋ ਬਾਹਰ
 ਹੁਕਮ ਨ ਕੋਇ ॥ ੪੧ ॥ ਤਲ ਤ੍ਰੀਮਤ ਉਪਰ ਮਰਦ ਦੋਨੋ ਕੇ ਦਰ ਜੋਇ।
 ਫੈਸਲ ਦੀਦਮ ਚਸਮ ਸਭਿ ਸਾਬਤ ਰਹੈ ਨ ਕੋਇ^੮ ॥ ੪੨ ॥ ਸੁਨਿ

^੧ਮੇਰੀ ਪਛਾਣ ਦੀ ਕੋਈ ਵਾਹ ਨਾ ਵੱਲੀ। ^੨ਓਹ ਪੁਰਖ ਸਮੁੰਦਰ ਸੀ। ^੩ਸਤਲੁਜ। ^੪ਸਿੱਖਾਂ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਦਿਆਂਗੇ। ^੫ਮਾਤਾ (ਧਰਤੀ) ਸਮੇਤ ਆਪ ਓਹ ਲਵੇਗਾ (ਰੁਪੱਯਾ)। (ਅ) ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਵੀ ਨਾਲ ਹੋਵੇਗੀ। ^੬ਹੋ ਫਕੀਰ ਸਾਂਈ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ। ^੭ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਾਓ। ^੮(ਮੈਂ ਇਹ) ਫੈਸਲਾ (ਦਰਗਾਹ ਦਾ) ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠਾ ਹੈ ਕਿ (ਤੇਰੇ ਉਪਰ) ਮਰਦ (ਰੱਬ) ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਤੇਰੇ ਤਲੇ ਤ੍ਰੀਮਤ (ਮਾਇਆ) ਹੋਵੇਗੀ ਭਾਵ ਤੂੰ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਅਲੇਪ ਰੱਬ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਵੇਂਗਾ। (ਇਸ ਹੁਕਮ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮਮਝੇ ਬਿਨਾਂ) ਕੋਈ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ

[ਭਾਈ ਵ੍ਰਥ ਭਈ ਦਥੇ ਅਠਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੋਣ]

*ਪਾ:-ਤਬੁ।

ਕਲਗੀਧਰ ਕੇ ਬਚਨ ਖੁਸ਼ੀ ਭਯੋ ਮਨ ਮਾਂਹਿਜਿਤ ਵਿੱਛਾ ਤਿਤ ਕੋ ਗਯੋ
ਗੁਰ ਦਰਸਨ ਕੋ ਚਾਹਿ ॥ ੪੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ
'ਦਰਵੇਸ਼' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਚਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰੈ ਵਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੩ ॥

੨੪. [ਕਵੀਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰ] ।

ਦੇਹਗ ॥ *ਸੁਪਤੇ† ਨਿਸ ਮਹਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਕਰਿ ਖਾਨ ।
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਮਹਿ ਉਠੇ ਕੀਨੋ ਸੋਚ ਸਨਾਨ ॥੧॥ ਰੋਪਈ॥ ਬਸਤੁ ਸਸਤੁ
ਕੋ ਪਹਿਰਨਿ ਕਰਿਕੈ।ਸੰਦਰ ਅੰਗ ਬਿਭੂਖਨ ਧਰਿਕੈ।ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਕਲਗੀ-
ਧਰ ਆਏ । ਚਾਮੀਕਰਿ ਪ੍ਰਯੋਕ ਜਿਸ ਥਾਏ ॥ ੨ ॥ ਆਸਤਰਨ ਮਖ-
ਮਲ ਕੋ ਕਸਿਯੋ । ਜਗੀ ਸਹਿਤ ਗੁੰਫਨ ਯੁਤਿ ਲਸਿਯੋ । ਤਿਸ ਪਰ ਬਿਰੇ
ਬਿਸਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ । ਆਇ ਖਾਲਸਾ ਗਨ ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥ ੩॥ ਨਮੋ ਕਰਤਿ
ਅਰੁ ਈਠਤਿ ਹੋਰੇ।ਲਗਯੋ ਵਿਵਾਨ ਆਨਿ ਤਿਸ ਬੇਰੇ।ਹੇਮਲਸਟਕਾ ਧਾਰਨ
ਕਰੇ । ਆਗੇ ਚੋਬਦਾਰ ਤਹਿ ਖਰੇ॥੪॥ ਸੁੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਬਿ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ ।
'ਗੁਨੀ ਕਵੀਸ਼ੁਰ ਪੰਡਤਿ ਨਾਨਾ । ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਹਕਾਰਿ ਲੇ ਆਵਹੁ ।
ਜਹਿ ਜਹਿ ਡੈਰੇ ਤਹਾ ਸਿਧਾਵਹੁ' ॥੫॥ ਸੁਨਿਕੈ ਸਭਿ ਤਤਕਾਲ ਬੁਲਾਏ।
ਤਿਨ ਕੇ ਦੈ ਹੋਂ ਨਾਮ ਬਤਾਏ । ਕੇਸ਼ੋਦਾਸ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੁਵਰੇਸ਼।ਦੋਣਪਰਬ ਜਿਨ
ਕੀਨ ਅਸ਼ੋਸ਼ ॥ ੬ ॥ ਗੁਣੀਆ, ਸੁਖੀਆ, ਬੱਲਭ ਆਯੋ । ਧਮਾਨ
ਸਿੰਘ ਗੁਰ ਦਰਸਨ ਪਾਯੋ । ਇੰਤਜਾਦਿਕ ਪਹੁੰਚੇ ਕੁਛ ਔਰ । ਬੰਦਤਿ ਭੇ
ਸੋਢੀ ਸਿਰਮੌਰ॥੭॥ ਸਾਦਰ ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ।ਸਭਿ ਪੁਤਿ ਸੁੀ ਪ੍ਰਭੁ ਗਿਰਾ
ਉਚਾਰੀ । 'ਤੁਮ ਸਗਲੇ ਬੁਧਿਵੰਤਿ ਬਿਸਾਲੇ । ਕਰਹੁ ਬਿਚਾਰਨ ਵਿੰਦਸਾ
ਜਾਲੇ ॥ ੮ ॥ ਕਹਿ ਤੇ ਸੁਪਨਾ ਪਾਵਹਿ ਪ੍ਰਾਨੀ ? ਕਿਮ ਨਿਸਪਤਿ ਮੈਂ
ਸ਼ਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ? ਕਿਮ ਗੋਡੇ ਪਰ ਪਾਗ ਰਖੰਤੇ ? ਕਿਮ ਚੀਤੇ ਪਾਛੇ
ਬੁਕਿਯੰਤ ? ॥ ੯ ॥ ਚੂਨ^੧ ਪਕਾਵਨ ਜਬਿ ਹੀ ਲਾਗੇ । ਤੋਰਿ ਪਿਛੇ ਕਿਮ
^੧ਜਿਸ (ਕੇਸ਼ੋਦਾਸ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੁਵਰੇਸ਼) ਨੇ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਵਿਚੋਂ ਦੋਣ ਪਰਬ ਸਾਰਾ (ਭਾਸ਼ਾ) ਕੀਤਾ
ਸੀ । ^੨ਕਿਉਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਿਚ ਕਾਲੇ ਦਾਗ ਹਨ ? ^੩ਪਿਸ਼ਾਬ ਕਰਕੇ ਪਿੱਛੋਂ - ਕਿਉਂ ਬੁਕਦੇ ਹਨ ।
[ਖਾਲਸਈ ਬੋਲਾ: , ਚੀਤਾ ਭਜਾਉਣਾ=ਪੇਸ਼ਾਬ ਕਰਨਾ] । ^੪ਆਟਾ ।

*ਇਹ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੀ ੮੪ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ ।

†ਪਾ:-ਸੁਪਤਹਿ ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਟੁਕ ਦੀ ਯਾਦੀ]

ਭਾਵ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਉਤਰ ਸਕਦਾ । (ਅ) ਉਪਰ ਮਰਦ (ਅਕਾਸ਼) ਹੈ, ਤਲੇ ਤ੍ਰੀਮਤ (ਧਰਤੀ) ਹੈ
ਦੇਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਕੋਈ ਆਇਆ ਹੈ ਮੈਂ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਬਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ
ਰਹਿੰਦਾ, (ਭਾਵ ਸਾਈਂ ਵਿਚ ਜੁੜੇ ਬਿਨਾ) ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਬਚਦਾ । ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ ਇਸ ਗੁਰਵਾਕ
ਵਲ-ਦੁਇ ਪੁੜ ਚਕੀ ਜੋੜਿਕੇ ਪੀਸਣ ਆਇ ਬਹਿਠੁ ॥ ਜੋ ਦਰਿ ਰਹੇ ਸੁ ਉਬਰੇ ਨਾਨਕ ਅਜਬੁ
ਡਿਠੁ ॥

ਜੋਰਤਿ ਆਗੇ^੧ ? ਰਖ ਬਿਗੈਰ ਕਿਉਂ ਬੋਲਨ ਕਰਿ ਹੈ ? ਧਨੁ^੨ ਟੰਕਾਰ
 ਕਰੈ ਕਿਉਂ ਨਰ ਹੈ ? ॥੧੦॥ ਕਹਹੁ ਤਮਾਕੂ ਕਿਉ ਨਹਿ ਛੁਹੈ ? ਕਥਾ
 ਵਾਦਸੀ ਕਿਮ ਨਹਿ ਕਹੈ ?^੩ ਇਮ ਸ਼ੀਸਤਿਗੁਰਤੇ ਸਭਿ ਸੁਨੈ^੪। ਕਵਿਕੁਵ-
 ਰੇਸ ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਭਨੈ ॥੧੧॥ ਵੇਹਗ ॥ ‘ਖਾਇ ਸਕਲ ਰਸ* ਅੰਨ ਤੇ ਦਪਟੇ
 ਨਾਰੀ ਭਾਵ^੫। ਘ੍ਰਿਮ^੬ ਨੀਦ ਪੀਛੈ ਪਚੇ ਜੀਵ ਕਲਾ ਛੁਟ ਦਾਵ^੭ ॥੧੨॥
 ਵਰੇ ਸਪਨ ਸਭਿ ਜੀਤੁ ਕੇ ਸਾਚ ਝੂਠ ਮਨ ਬੁਝਿ^੮। ਇਤਨੀ ਜਾਨੀ ਗਯਾਨ
 ਤੇ, ਤਾਂ ਪਰ ਤੁਮਰੀ ਸੂਝ^੯ ॥ ੧੩ ॥ ‘ਬਲਭ: ‘ਕਾਲਸੁ ਪਾਪ ਫਲ ਗੋਤਮ
 ਪਤਨੀ ਪ੍ਰੀਤ। ਸਸਿ ਉਠਾਇ ਰਿਖਿ ਨ੍ਰਾਣ ਕੇ ਕਾਮੀ ਬਾਸਵ ਮੀਤ^{੧੦} ॥੧੪॥
 ਗੁਨੀਆ: ‘ਜਾਨੂ ਜਾਨਵੀ ਸੁੱਧ ਠੋਰ ਵਰ ਈਸ^{੧੧}। ਮੀਤ ਪਾਗ ਸਰਨਾਗਤੀ
 ਗੋਡ ਲਾਗ ਸੁਖ ਸੀਸ^{੧੨} ॥੧੫॥ ਮੁਖੀਆ: ‘ਤੰਤਰ ਮੰਤ੍ਰ ਕੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ
 ਕੇ ਹੇਤ। ਬੁਕ ਕੀਏ ਹਤਿ ਹੇਤਿ ਹੈ ਜਾਂਤੇ ਕੀਨਾ ਚੇਤਿ^{੧੩} ॥੧੬॥ ਗੁਰਦਾਸ:
 ‘ਦਾਸ ਪਗ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਹੰ ਮਿਟੈ ਤੁਮ ਸਰਨ ॥ ਤਵਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਿਨ
 ਅਹੰਮਤੀ ਬੋਲਤ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹਰਨ^{੧੪} ॥ ੧੭ ॥ ਸੈਨਾਪਤਿ ਕਹਿਤਾ ‘ਇਹੀ

^੧(ਤਾਉਣ ਦੇ) ਅਗੇ ਆਟਾ ਤੋੜ ਕੇ ਪਿੱਛੇ ਕਿਉਂ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ^੨ਧਨੁਮਦਾ। ਸਭੁ ਨੇ ਸੁਣਿਆਂ।
^੩ਸਾਰੇ ਅੰਨ ਆਦਿ ਰਸ ਖਾਕੇ ਨਾੜੀਆਂ ਦੇ (ਸੁਖਮ)ਭਾਵ ਦਬ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ^੪ਪ੍ਰਥਮ ਹੋਕੇ ਅੰਨ
 ਪਚੇ ਤੇ ਪਿੱਛੋਂ ਗਾਂਝੀ ਨੀਂਦ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜੀਵਕਲਾ (ਅੰਨ ਰਸ ਦੇ) ਦਬਾ ਤੋਂ ਛੁਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
^੫ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੁਪਨੇ ਨੂੰ ਜੋ ਝੂਠਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਖੋਚ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ‘ਇਸ ਤੋਂ ਪਰੇ ਆਪਨੂੰ ਖਬਰ
 ਹੈ ਹੋ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ)। ‘ਬਲਭ (ਕਵੀ ਨੇ ਕਿਹਾ):—(ਚੰਦ ਦੀ) ਕਾਲੋਂ ਪਾਪ ਦਾ ਫਲ ਹੈ
 ਜੋ ਗੋਤਮ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਕੀਤੀ ਸੀ (ਇੰਦਰ ਨੇ); ਤਦੋਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਨੇ ਵਕਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ
 ਉਦੇ ਹੋਕੇ ਰਿਖੀ(ਗੋਤਮ)ਨੂੰ ਨ੍ਰਾਉਣ ਲਈ ਉਠਾਇਆ ਕਾਮੀ ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਮਿੱਤ੍ਰ ਬਣਕੇ।^{੧੦}ਗੁਨੀਆ
 (ਕਵੀ ਨੇ ਕਿਹਾ):—(ਵਰ + ਈਸ=)ਸ਼ੇਸ਼ਟ ਸ਼ਿਵਜੀ ਦੇ ਸੁੱਧ ਠੋਰ (ਭਾਵ ਜਟਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੀ)
 ਗਾਂਗਾ ਨੂੰ ਜਾਨੂ ਰਿਸ਼ੀ ਨੇ ਪੀ ਲਿਆ ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਜਾਨੂ (ਗੋਡੇ ਤੋਂ ਕੱਢੀ ਤਾਂਤੇ ਗੋਡਾ
 ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ)। ^{੧੧}(ਦੂਜਾ ਕਾਰਣ) ਮਿੱਤ੍ਰ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆਂ ਪਗ ਸਿਰ ਸਮੇਤ
 ਗੋਡਿਆਂ ਨੂੰ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਉਸ ਤੋਂ) ਸੁਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ^{੧੨}ਮੁਖੀਆ (ਕਵੀ ਨੇ
 ਕਿਹਾ):—ਕਿਉਂਕਿ ਬੁਕ ਸੁਟਿਆਂ ਤੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਤੇ ਖਯਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ
 ਪਿਸ਼ਾਬ ਕੀਤਿਆਂ ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੋਈ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ ਤੇ ਤੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਚਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ
 ਕਰਕੇ ਬੁਕ ਸੁਟਣੀ ਸਭ ਦੇ) ਚੇਤੇ ਵਿਚ ਹੈ। (ਅ) ਕੀਨਾਦੇਤ=ਚੀਤਾ ਕਰਕੇ, ਪਿਸ਼ਾਬ ਕਰਕੇ।
^{੧੩}(ਰੁਖ ਬਿਗੈਰ ਬੋਲਣ ਦਾ ਉਤਰ) ਗੁਰਦਾਸ (ਨੇ ਕਿਹਾ:—ਮੈਂ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਦਾਸ
 ਹਾਂ, ਆਪਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆਂ ਅਹੰਕਾਰ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਪਰ) ਜੇ ਜੀ ਤੁਸਾਡੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੋਂ
 ਬਿਨਾਂ ਹਨ ਓਹ (ਇੰਨੇ) ਹੰਕਾਰੀ (ਮੁਰਖ) ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵਿਚ) ਪ੍ਰੀਤੀ
 ਨਹੀਂ ਬੀ ਹੈ ਤਾਂ ਬੀ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। *ਪਾ:—ਨਗ। †ਪਾ:—ਪਰੇ। ‡ਪਾ:—ਜਾਵ। §ਪਾ:—ਸਰਨ।

ਪ੍ਰਥਮ ਬਰਕਤੀ ਜਾਨ । ਗਨਪਤਿ ਆਦਿ ਮਨਾਈਏ ਆਦਿ ਤਵਨ
 ਕੀ ਕਾਨ^੧ ॥੧੮॥ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ^੨ ਟੰਕਾਰ ਕੀ ਸ਼ੋਤਨਿ ਦਯੋ ਵੰਗਾਰ^੩ । ਹੈ ਬਲ
 ਬਿੰਦ੍ਰਾ ਜਾਸਕੈ ਆਵੈ ਮਮ ਫਿਗੁ ਸਾਰ^੪ ॥੧੯॥^੫ ਕਲੁਆ : ਤੁਰਕਨਿ ਰਾਜ
 ਜਬਿ ਰਹੜੇ ਭੂਮ ਪਰ ਛਾਇ । ਜੂਠ ਪਾਨ ਜਪ ਮੰਤ੍ਰ ਫਲ ਹਿੰਦੂ ਕੇ ਛਪ
 ਜਾਇ^੬ ॥੨੦॥ ਸਕਲ ਪਾਪ ਜੇ ਭੂਮ ਕੇ ਹਰਿ ਪੈ ਗਏ ਫਿਰਜਾਇ। ਕਲ ਮਹਿ
 ਤੁਮਰੀ ਮਹਿ ਹਨਨ ਹਰਿ ਕਹਿ ਸੁਤ ਕਥ ਬਾਦ^੭ ॥ ੨੧ ॥ ਨਾਨਕ ਜਾ
 ਤੁਮ ਦਯਾਲ ਹੁਇ ਸਕਲ ਦੋਖ ਮਿਟੋ ਜਾਇ^੮ । ਸੰਕਰ ਬਿਦਰ, ਦਾਰਿਦ
 ਬਿੱਪੁ, ਅਜਮਿਲ, ਕੁਬਜ, ਭਿਲਾਇ^੯ ॥ ੨੨ ॥ ਚੁੱਪ ਹੁਏ ਸਭਿ ਗੁਰ ਕਹੈ
 ‘ਲੜਕੇ ਗਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ! ਤੂੰ ਕੜੋਂ ਬੋਲਤਿ ਨਹਿ ਅਬੈ, ਕਹਿਨ ਹੋਗ
 ਮਮ ਸਿੰਘ’ ॥ ੨੩ ॥ ਤਬਿ ਮੈਂ ਬੋਲੜੇ ਸਮੁਝਿ ਕੈ ‘ਮਨ ਪਰਚਾ ਤੁਮ
 ਚਰਨ’ । ਸ਼੍ਰੀਤੀ ਕੇ ਕਯਾ ਬਸ ਸਹੀ ? ਕਰਤਾ ਤੁਮਰੀ ਸ਼ਰਨ^{੧੦} ॥ ੨੪ ॥
 ਆਠ ਪਹਿਰ ਕੀ ਚੇਸ਼ਟਾ ਬੈਠਿ ਸਮਰਪੜੇ ਧਯਾਨ । ਨੱਥ ਹਮਾਰੀ ਕੱਥ

^੧ ਸੈਨਾਪਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ (ਆਟਾ ਤੋੜ ਵਿਚੋਂ) ਬਰਕਤ ਵਾਸਤੇ ਜਾਣਕੇ ਕੱਢਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਗਣਪਤ ਨੂੰ (ਹਰ ਕਲ ਦੇ) ਆਦਿ ਵਿਚ ਮਨਾਏ (ਉਸਦਾ ਹਿੱਸਾ ਕਢੀਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ) ਤੋੜ ਵਿਚੋਂ (ਉਸਦਾ ਹਿੱਸਾ) ਪਹਿਲੋਂ ਕਢੀਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਤਵਨ ਕੀ ਕਲ—ਉਸ ਕਲੇ ਦੇ ਵਾਸਤੇ । ^੨ (ਲੁਖ ਦੀ) ਟੰਕਾਰ ਪਹਿਲੋਂ ਤਾਂ ਕਰੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵੇਰੀਆਂ ਨੂੰ ਫੁੱਕਾਰ ਵੀਦੀ ਹੋਕਿ..... । ^੩ ਕਿ ਜਿਸ ਪਾਸ ਬਲ ਤੇ ਵਿਦਯਾ ਹੈ ਉਹ ਲੋਹਾ (ਸਸਤ੍ਰ) ਲੈਕੇ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਵੇ । ^੪ ਕਲੁਆ (ਕਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ) ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਆ ਚਿਹਾ ਸੀ, (ਉਥੋਂ) ਜੂਠ ਪਾਨ (=ਤੰਬਾਕੂ) ਚਲੀ (ਤਾਂਕਿ) ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰ ਜਪਣ ਦਾ ਫਲ ਛਪ ਜਾਵੇ [ਉਕਾ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਜੂਠ ਵਰਤਣਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਤਮਾਕੂ ਦਾ ਨਾਮ ‘ਜੂਠ ਪਾਨ’ ਹੈ] । ^੫ (ਦੁਆਈ ਸੰਬੰਧੀ ਉਤਰ) ਧਰਤੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਹਰੀ ਪਾਸ ਫਰਜਾਈ ਹੋਕੇ ਜਾਏ ਕਿ ਕਲਲੁਕ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੀ ਮਹਿਮਾ (ਭਾਵ ਤੁਹਾਡੀ ਕਥਾ ਸਾਨੂੰ) ਮਾਰਨਹਾਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਹਰੀ ਏ ਕਿਹਾ (ਦੁਆਈ ਦੇ ਦਿਨ ਮੇਰੀ) ਕਥਾ ਸੁਣਨੀ (ਇਹ ਫਲ ਦੇਣੇ) ਬਿਰਥਾ ਜਾਏਗੀ, ਭਾਵ ਦੁਆਈ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਕਥਾ ਸੁਣਨ ਦਾ ਫਲ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ । ^੬ (ਪਰ ਹੋ ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਇਆਲ ਹੋ ਜਾਓ ਸਾਰੇ ਦੁਸ਼ਨ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੇਸੇ ਕਿ ਸੰਕਰ ਵਰਨੀ ਬਿਦਰ ਦੇ, ਦਰਿੰਦ੍ਰੀ ਦੁਹਮਣ (ਸੁਦਾਮਾਂ, ਦੇ, ਅਜਮਿਲ ਦੇ, ਕੁਬਜਾਂ ਦੇ ਤੇ ਭੀਲਨੀ ਦੇ (ਪਾਪ ਤੁਸਾਡੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮਿਟ ਗਏ ਸਨ) । (ਸੁਚਨਾ—ਨਾਨਕ ਕਿਸੇ ਕਵੀ ਦਾ ਪੜ ਵਿਚੋਂ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਹੈ) । ^੭ ਮੇਰੇ ਸਿੰਘਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਤੂੰ ਕਹਿਣਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਭਾਵ ਤੂੰ ਅਗੋਂ ਨੂੰ ਖਾਲਸੇ ਵਿਚ ਕਥਾ ਕਰੇਂਗਾ । (ਅ) ਹੈ ਮੇਰੇ ਸਿੰਘ ਤੂੰ ਬੀ ਕੁਛ ਕਹੁ । ^੮ ਮੇਰਾ ਪੇਮ ਆਪ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਹੈ । ^੯ ਵਾਜੇ ਦੇ ਬੀਹ ਵੇਸ ਹੈ, ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੋ ਕਰਤਾਰ ਜੀ ! ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਹਾਂ ।

ਕਰਿ ਤੁਮਰੇ ਹਮਰਾ ਰਸਾਨ^੧ ॥ ੨੫ ॥ ਸੁਨਿ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ! ਸੁਨਿ ਹਸੇ
 ਤਬਿ ਹਉਂ ਕਹਿ ਕਰ ਜੋਰਿ। 'ਸਭਿ ਕੋ ਉੱਤਰ ਆਪ ਹੀ ਕਹੀਏ ਸੰਗਤ
 ਤੋਰ' ॥ ੨੬ ॥ *ਬੋਲੇ ਪ੍ਰਭੁ ਤਬਿ ਦਸਾਲ ਹੁਇ: 'ਜਨਮ ਜੋਨਿ ਭ੍ਰਮ ਜੀਵ।
 ਨਿੰਦਾ ਵਸਿ ਏਕਾਂਤ ਚਿਤ ਲਖੈ ਭ੍ਰਮੈ ਸੁਪਨੀਵ' ॥ ੨੭ ॥ ਤਾਰਾ ਗਰ
 ਪਤਨੀ ਭੁਗੀ ਚੰਦ ਕਾਲਖਾ ਦੇਖਿ। ਪਰਨਾਰੀ ਪਰਸਨ ਅਘੀ ਲੋਕ
 ਦਿਖਾਯੋ ਲੇਖ ॥ ੨੮ ॥ *ਰਾਮ ਲਖਨ ਮਿਗੀਆ ਗਏ ਵਿਛੁਰੇ ਦੋਨੋ ਭਾਤ।
 ਨਿਸ ਗੋਡੇ ਪਗੜੀ ਧਰੀ ਮਿੱਤ੍ਰ ਕਹਾਨੀ ਬਾਤ ॥ ੨੯ ॥ ਭਿਆਨ ਮਿਲੇ
 ਪਰਚਾ ਪਗੜ ਵਰ ਦੀਨਾ ਤਬਿ ਏਹ। ਗੋਡੇ ਪਰ ਦਸਤਾਰ ਧਰਿ ਪਾਵਹਿ
 ਨਿਰਦੁਖ ਦੇਹਿ ॥ ੩੦ ॥ *ਭੂਤ ਜਾਤਿ ਭੂ ਪਰ ਜਿਤੇ ਮੂਤ੍ਰ ਦੋਖ ਮਿਠਿਜਾਇ।

^੧ਸਾਡੀ ਕਥਾ ਦੀ ਨੱਥ ਤੁਹਾਡੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ ਗਜਾਨ ਸਾਡਾ ਤੁਹਾਡਾ (ਦਿਤਾ) ਹੈ। (ਅ) ਸਾਡੀ ਨੱਥ ਆਪ ਦੇ (ਕਰ=) ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਸਾਡਾ ਕਥਨ (ਆਪ ਦੇ ਬਖਸ਼ੇ) ਗਿਆਨ (ਨੂੰ ਕਥਨ ਕਰਨਾ ਹੈ)। ^੨ਆਖਿਆ। ^੩ਇਹ ਸੰਗਤ ਆਪ ਦੀ ਹੈ। ^੪ਜੋਨੀਆਂ ਵਿਚ ਭ੍ਰਮਣ ਤੇ ਅਰ ਇਸ ਜਨਮ ਦੇ (ਅੰਦਰ ਦਬੇ ਸੰਸਕਾਰ) ਨਿੰਦਾ ਦੇ ਵੱਸ ਵਿਚ (ਪਿਆਂ) ਜੀਵ ਵਿੱਤ ਦੀ ਏਕਾਂਤ ਲਖਕੇ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ (ਉਹ ਦਬੇ ਸੰਸਕਾਰ) ਭਖਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਇਸ ਜਨਮ ਤੇ ਅਗਲੇ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਚਿਤ (ਭੁੰਘੇ ਮਨ) ਵਿਚ ਪਏ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਪਨਿਆਂ ਵਿਚ ਲਿਆਕੇ ਜੀਵ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਜੀਵ ਜਿਵੇਂ ਜਨਮ (ਲੇ ਲੇ) ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਭਟਕਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਨਿੰਦਾ ਦੇ ਵੱਸ ਏਕਾਂਤ ਹੋਕੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਵਿਚ ਆਪ ਨੂੰ ਭਟਕਦਾ ਲਖਦਾ ਹੈ। ^੫ਗੁਰੂ (=ਦੁਹਸਪਤੀ) ਦੀ ਤਾਰਾ ਨਾਮੇ ਇਸਤ੍ਰੀ (ਦੰਦ੍ਰਮਾਂ ਨੇ) ਭੋਗੀ ਸੀ (ਇਸ ਕਰਕੇ) ਚੰਦ ਵਿਚ ਕਾਲਖ ਦੇਖੀਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਨਾਰੀ ਦੇ ਪਰਸਨ (ਨਾਲ) ਪਾਪੀ (ਹੋਇਆ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਹੁਣ) ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ (ਆਪਣੇ ਪਾਪ ਦਾ) ਲੇਖ ਦਿਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ^੬ਰਾਮ ਲਛਮਨ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨੂੰ ਗਏ ਤੇ ਦੋਨੋਂ ਭਾਈ ਆਪਸ ਵਿਚ ਵਿਛੁੜ ਗਏ, ਸਵੇਰੇ (ਦੋਵੇਂ ਭਰਾ) ਮਿਲ ਪਏ (ਰਾਤ ਨੂੰ) ਪਗੜੀ ਦੇ ਪਰਚੇ (ਦੀ ਗਲ ਬਾਤ ਸੁਣਕੇ) ਇਹ ਵਰ ਤਦੋਂ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜੇ ਗੋਡੇ ਪਰ ਪਗ ਰਖੇਗਾ ਉਹ ਆਪਣੀ ਵੇਹੀ ਨਿਰਦੁਖ ਕਰ ਲਵੇਗਾ। ਕਥਾ ਇਉਂ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਰ ਵਿਚ ਮਿਗ ਦੇ ਮਗਰ ਰਾਮ ਲਛਮਨ ਜੀ ਨੇ ਘੋੜਾ ਸੁੱਟਿਆ ਤਾਂ ਆਪੋ ਵਿਚ ਵਿਛੁੜ ਗਏ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਦੋਵੇਂ ਸੁਤੇ ਨਹੀਂ ਇਕ ਬਿੱਛ ਨਾਲ ਢੇ ਲਾਕੇ ਗੋਡੇ ਉਤੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਪਗ ਰੱਖਕੇ ਬੈਠ ਗਏ ਤੇ ਲਛਮਨ ਜੀ ਪੱਗ ਨੂੰ ਰਾਮ ਸਮਝਕੇ ਤੇ ਰਾਮ ਜੀ ਪਗ ਨੂੰ ਲਛਮਣ ਸਮਝਕੇ ਪੱਗ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਗੁਣਾਨੁਵਾਦ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਸਵੇਰੇ ਦੋਵੇਂ ਮਿਲ ਪਏ ਤਾਂ ਪਗ ਨਾਲ ਰਾਤ ਦੇ ਪਰਚਾਵੇ ਦੀ ਗੱਲ ਦੱਸੀ, ਤਦੋਂ ਇਹ ਵਰ ਦਿਤਾ ਜੇ ਗੋਡੇ ਪਰ ਪਗ ਧਰੇਗਾ ਉਸ ਦੀ ਵੇਹਿ ਦੁਖ ਰਹਿਤ ਰਹੇਗੀ। ^੭ਪ੍ਰਯਾਯ ਦੇਖੇ ਅੰਕ ੧ ਅਗਲੇ ਸਫੇ ਦਾ।

*ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੮੫ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਬੁਕ ਦਿਏ ਸੁਧਿ ਕਾਇ ਹੁਇ ਪੀਛੇ ਸਹੀ ਬਨਾਇ ॥ ੩੧ ॥ ਪਾਪ ਗ੍ਰਸੈ
ਜਬਿ ਆਨਿ ਕੈ ਤਿਸਕਾਰੈ ਬਿਧਿ ਆਨ । ਬਿਨਾ ਬੁਲਾਏ ਬੋਲੀਏ ਜਾਂ
ਬਿਧਿ ਭੋਲੀ ਨ ਮਾਨਿ ॥ ੩੨ ॥ ਆਦਿ ਅੰਤਿ ਰੋਟੀ ਗਿਹੀ ਦੇਵ
ਪਿਤ੍ਰ ਹਿਤ ਦੇਨਿ । ਵੇਦ ਉਕਤਿ ਤੇ ਧਰਮਵਾਨਿ ਏਕ ਪਿਛਾੜੀ ਲੋਨਿ ॥
੩੩ ॥ ਸਗਨ ਹੋਹਿ ਸਭਿ ਸੂਰਮੇ ਦੇਵ ਦਾਹਿਨੇ ਹੋਹਿ । ਰਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ
ਕੋ ਸਾਮਨੇ ਕਰੇ ਟੰਕਾਰੀ ਕ੍ਰੋਹਿ ॥ ੩੪ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਜਮੇਰ ਸ਼ਾਹ ਕੀ
ਕੰਨਜਾਂ ਹੋਈ । ਪਿਤ ਆਇਸੁ ਕੋ ਲੇ ਕਰਿ ਸੋਈ । ਚਹਿਤਿ ਕੰਤ ਕੋ
ਕਰਨਿ ਨਿਹਾਰੈ ॥ ਖੋਜਨਿ ਕਰਹਿ ਨ ਨਿਸਰੈ ਧਾਣੈ ॥ ੩੫ ॥—ਤਪ ਬਿਸਾਲ
ਕੋ ਤਾਪਤਿ ਜੋਇ । ਤੇਜ ਸਹਿਤ, ਮਮ ਪਤਿ ਹੈ ਸੋਇ—। ਖੋਜਤਿ ਰਹੀ

ਧਰਤੀ ਉਤੇ (ਜਿਥੇ=) ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਭੂਤ ਜਾਤੀ (ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਥੇ) ਪਿਸ਼ਾਬ (ਕੋਈ ਕਰ ਵੇਠੇ ਤਾਂ ਉਸ ਤੇ ਪਿਸ਼ਾਬ ਕਰ ਬੈਠਣ ਦਾ) ਦੋਸ਼ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ (ਪਿਸ਼ਾਬ, ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ) ਖੁੱਕ ਦੇਵੇ ਪਿੱਛੋਂ (ਖੁੱਕ ਦੇਣ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਫਿਰ ਸਹੀ ਬਣਾਵੇ ਭਾਵ ਹੱਥ ਆਦਿਕ ਧੋਣੇ ਖੁੱਕ ਖੁਟਣ ਤੋਂ ਕਰੇ, ਫਿਰ ਸਰੀਰ ਸੁਧ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ । ਜੇਦੋਂ ਪਾਪ ਆਕੇ ਗ੍ਰਸਦੇ ਹਨ ਤੇ ਤਿਸਕਾਰ ਦੀ ਬਿਧੀ ਆ ਬਣਦੀ ਹੈ ਤਦੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬੁਲਾਏ ਬੋਲੀ ਦਾ ਹੋ ਇਸ ਬਿਧੀ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਨਾ ਜਾਣੇਂ ਭਾਵ ਜਦੋਂ ਬਿਨ ਬੁਲਾਏ ਬੋਲਣ ਨੂੰ ਜੀ ਕਟੇ ਤਾਂ ਸਮਝ ਲਓ ਕਿ ਪਾਪ ਉਦੇ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਨਿਰਾਦਰ ਦੀ ਬਿਧੀ ਬਣਨ ਲਗੀ ਹੈ । ਗ੍ਰਿਹਸ਼ਤੀ (ਰੋਟੀ ਪਕਾਉਣ ਦੇ) ਆਦਿ ਅੰਤ ਵਿਚ (ਦੋ ਰੋਟੀਆਂ) ਦੇਵ ਤੇ ਪਿਤ੍ਰਾਂ ਨਮਿੱਤ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਵੇਦ ਦੀ ਉਕਤੀ ਮੁਜਬ ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਧਰਮਵਾਨ ਇਕ ਪਿਛਲੀ ਰੋਟੀ ਹੀ ਲੈਣ । ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਰੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਟੁਕੜਾ ਜੇ ਤੋੜੀਦਾ ਹੈ ਉਹ ਦੇਵ (ਭੰਗਵਾਨ) ਨਮਿੱਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪਕਾਉਣ ਵਾਲੀ ਤੋਣ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਛਾਂਦਾ ਦੇਵ ਦਾ ਕੱਢਕੇ ਰੱਖ ਲਿਆ ਹੈ । ਫਿਰ ਉਹ ਦੂਸਰਾ ਟੁਕੜਾ ਕੱਟਕੇ ਪੋੜਾ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਇਹ ਪਿਤਰਾਂ ਨਮਿੱਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਇਸੇ ਨੂੰ ਹੀਦਾ ਆਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਲੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਜੇ ਆਟਾ ਪਹਿਲੋਂ ਕੱਟਕੇ ਤੋਣ ਦੇ ਅੰਤ ਰੱਖ ਲਿਆ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਰੋਟੀ ਅਖੀਰ ਪੱਕਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਸਾਧੂ ਅਭਯਾਗਤ ਧਰਮ ਅਵਲੰਬੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਈਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਮੰਡਾ ਆਖਦੇ ਹਨ । ਅਰਥਾਤ ਜੇ ਅਭਯਾਸੀ ਲਈ ਮੰਡਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਪਰ ਲੇਖਕ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਇਕ ਪਿਛਲੀ ਰੋਟੀ ਜੇ ਹੈ ਧਰਮਵਾਨ ਉਹੋ ਮੰਗੀਕਾਰ ਕਰੇ ਇਹ ਵੇਦ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਈਸ਼ਵਰ ਨਮਿੱਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਜੇ ਰਣ ਵਿਚ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ ਭਰਕੇ (ਧਨੁਖ ਦੀ) ਟੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਸੂਰਮੇਂ ਦੇ ਸਾਢੇ (ਸੁਭ) ਸ਼ਗਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦੇਵ ਉਸ ਦਾ ਸਹਾਈ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਗਨ ਵੇਲੇ ਭੀ ਵਾਜੇ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੇਵ ਪੂਜਨ ਵੇਲੇ ਭੀ ਘੜਿਆਲ, ਛੋਟੇ, ਕੈਂਸੀ ਆਦਿ ਦਾ ਸੁਭ ਸ਼ਬਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਧਨੁਖ ਦੀ ਟੰਕਾਰ ਦੁਵੱਲੀ ਅਸਰ ਕਰਦੀ ਹੈ) ।
ਪੰਕਤ ਆਪ ਵੇਖਕੇ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ।

ਬਿੱਪੁ ਇਕ ਹੋਰਾ। ਜਿਨ ਤਨ ਤਾਪਜੋ ਬਹੁਤ ਬਡੋਰਾ ॥ ੩੬ ॥ ਬੇਦ
 ਮੰਤ੍ਰ ਹਸਤਾਮਲ ਜਾਂਹੀ। ਦ੍ਰਿੜ ਤਪੁ ਰਹੈ ਉਂਛਬਿਤ^੧ ਮਾਂਹੀ। ਰਾਹਕ
 ਕ੍ਰਿਖੀ ਬਾਢ ਲੈ ਜਾਵੈ। ਬੀਨ ਬੀਨ ਦਾਨੋ ਤਹਿ ਲਜਾਵੈ ॥ ੩੭ ॥ ਖਾਇ
 ਨਿਬਾਹਿਨ ਕਰਹਿ ਸਰੀਰ। ਬੇਦ ਖੜੀਗਨ ਬਿਤ ਚਿਤ ਧੀਰ^੨। ਤਿਸ
 ਬਿਲੋਕਿ ਅਜਮੇਰ ਕੁਮਾਰੀ। ਤਪ ਬਿਸਾਲ ਕੀ ਨਿਧਿ ਜਿਨ ਭਾਰੀ^੩ ॥ ੩੮ ॥
 ਬਧਿ ਬਲ ਤੋ ਕਰਿ ਬਿਬਿਧ ਉਪਾਇਆ। ਤਿਸੀ ਬਿੱਪੁ ਸੋ ਬਜਾਹ ਕਰ-
 ਏਆ। ਦਿਜਬਰ ਕੇ ਉਰ ਅਤਿ ਦੁਚਿਤਾਈ। ਮੈਥੁਨ ਕਰੇ ਧਰਮ ਬਿਨ-
 ਸਾਈ ॥ ੩੯ ॥ ਭਾਜਜੋ ਜਾਇ ਨ ਕਿਸਹੂੰ ਦੇਸ਼। ਇਨਹੁੰ ਗੰਮਤਾ ਥਾਨ
 ਅਸ਼ੋਸ਼^੪। ਰਹਜੋ ਬਿਚਾਰਤਿ ਬਸ ਨ ਬਸਾਯੋ। ਪਕਰਿ ਮਲੇਛਨਿ
 ਸਦਨ ਸੁਵਾਯੋ^੫ ॥ ੪੦ ॥ ਦ੍ਰਾਰ ਕਿਵਾਰ ਅਸੰਜਤਿ ਕਰੇ। ਨਿਸਾ ਬਿਖੈ
 ਬਾਸੋ ਕਰਿ ਬਿਰੇ^੬। ਇਸ ਬਿਧਿ ਦਿਜ ਬੇਬਸਿ ਭਾ ਜਬੈਬੇਦ ਮੰਤ੍ਰ ਕੋ ਪਠਿ
 ਕਰਿ ਤਬੈ ॥ ੪੧ ॥ ਕੋਟ ਲੰਹ ਕੋ ਚਹੁੰਦਿਸਿ ਰਚਜੋ। ਤਿਸੇ ਅੰਤਰ
 ਬਿਰ ਹੂੰ ਕਰਿ ਬਚਜੋ। ਤਬਿ ਅਜਮੇਰ ਸੁਤਾ ਅਵਲੋਕਾ। ਲੋਹ ਦੁਰਗ ਤੋ
 ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਰੋਕਾ ॥ ੪੨ ॥ ਕੁਛ ਨਹਿੰ ਜਤਨ ਚਲਜੋ ਬਿਤਿ ਰਾਤੀ^੭। ਖੋਲਿ
 ਕਿਵਾਰ ਦਏ ਪਿਖਿ ਪ੍ਰਾਤੀ ॥ ੪੩ ॥ ਬਹੁਰ ਜਾਮਨੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਜਬੈ।
 ਘਰਿ ਮਹਿੰ ਰੋਕ ਦਯੋ ਦਿਜ ਤਬੈ। ਬਿਰ ਅੰਤਰ ਸੁਪਤਨਿ ਕੇ ਕਾਲ।
 ਪਠਹਿ ਅੰਤੁ ਅਯਕੋਟ ਬਿਸਾਲ^੮ ॥ ੪੪ ॥ ਬਿਨ ਚਿੰਤਾ ਸੁਪਤਹਿ ਸੁਖ
 ਪਾਵੈ। ਭਈ ਭੋਰ ਬਾਹਰ ਨਿਕਸਾਵੈ। ਕੇਤਿਕ ਬਾਸਰ ਇਸ ਬਿਧਿ
 ਕੀਨ। ਨਰ ਨਾਰੀ ਸਭਿਹੂੰ ਸੁਨਿ ਲੀਨ ॥ ੪੫ ॥ ਤਬਿ ਅਜਮੇਰ ਜਾਹ ਕੇ
 ਪਾਸ। ਮਤ੍ਰ ਸ਼ਕਤਿ ਦਿਜ ਕਰਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼^੯। ਕਹਜੋ ਮਲੇਛਨਿ ਸਭਿ
 ਸਮੁਝਾਇ।—ਇਸ ਕੋ ਜਾਨੋ ਸੁਗਮ ਉਪਾਇ ॥ ੪੬ ॥ ਤਨਕ ਤਮਾਕੂ
 ਇਸੇ ਪਿਲਾਵਹੁ। ਸਭਿ ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੇ ਮੰਤ੍ਰ ਨਸਾਵਹੁ। ਕਿਸੂ ਮੰਤ੍ਰ ਕੀ
 ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਰਹੈ। ਤਨਕ ਤਮਾਕੂ ਹਿੰਦੁ ਜਿ ਛੁਹੈ—॥ ੪੭ ॥ ਅਸ ਮਸਲਤ
 ਕਾਰਕੈ ਸਮੁਦਾਇ। ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਦਿਜ ਲੀਨ ਬੁਲਾਇ। ਸਭਿਨਿ ਮਲੇਛਨਿ
^੧ਭਾਵ ਸਿਲਾ ਚੁਗਕੇ ਗੁਜਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ (ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ)। ^੨ਵੇਦ ਦੇ ਖਟ ਅੰਗ
^੩ਪੜ੍ਹੇ ਤੇ ਚਿਤ ਧੀਰਜ ਧਾਏ। ^੪ਏ ਖਜ਼ਾਨਾ ਜਿਸ ਨੇ ਲੱਭਿਆ ਸੀ। ^੫ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਟੰਚ
 ਹਰ ਥਾਂ ਹੈ। ^੬ਮਲੇਛਾਂ ਨੇ ਪਕੜ ਕੇ ਘਰ ਏਲਾ ਦਿੱਤਾ। ^੭ਟਿਕ ਕੇ ਵਾਂਸਾ ਕਠੇ। ^੮ਰਾਤ ਬੀਤ
 ਗਈ। ^੯ਲੋਹੇ ਦਾ ਕਰੜਾ ਕੋਟ (ਬਣਾ ਲਵੇ)। ^{੧੦}ਇਸ ਦੀ ਮੰਤ੍ਰ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਜਿਕਰ)
 ਕੀਤਾ (ਲੋਕਾਂ ਨੇ)।

ਆਦਰ ਕੀਨਾ^੧ । ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਇ ਤਪੋਧਨ ਲੀਨਾ^੨ ॥ ੪੮ ॥ ਕੰਚਨ ਕੋ
 ਹੁੱਕਾ ਬਨਵਾਯੋ । ਦਿਸ ਦਿਖਾਇ ਗੁੜ ਸੰਗ ਮਿਲਾਯੋ । ਅਪਰ ਬਿੱਪੁ
 ਕੋ ਹਾਥ ਗਹਾਇ । ਤਿਸ ਕੇ ਆਗੇ ਧਰਜੋ ਬਨਾਇ ॥ ੪੯ ॥ ਰਿਖਿ ਪਿਖਿ
 ਕੰ ਸਭਿ ਸੰਗ ਉਚਾਰਾ ।—ਸੰ ਨ ਕਰਹੁ* ਇਹ ਅੰਗੀਕਾਰਾ । ਭਲੋ ਕਿ
 ਬੁਰੋ ਨਹੀਂ ਸੁਧ ਕੋਈ । ਨਹੀਂ ਸਪਰਸੋ ਦੋਸ਼ ਜਿ ਹੋਈ—॥ ੫੦ ॥ ਸੁਨਿ
 ਕਰਿ ਜੇ ਮਲੋਛ ਬੁਧਿਵੰਤੋ । ਹਿਤ ਨਿਰਦੋਖ ਕਰਨ ਉਚਰੰਤੋ ।—ਸਕਲ
 ਸਭਾ ਕੋ ਕਰੋ ਨ ਨਿਹਾਰੋ । ਮਿਲਿ ਪੀਵਤਿ ਹੈਂ ਸੁਦਤਿ ਸਾਰੇ ॥੫੧॥ ਇਸ
 ਮਹਿ ਦੋਸ਼ ਕਹਾਂ ਅਵਲੋਕਾ । ਕੰਚਨ ਪਾਵਨ ਕੋ ਬਨ ਹੋਕਾ^੩ । ਗੁੜ ਸਨ
 ਮਿਲਜੋ, ਬਿੱਪੁ ਲੇ ਆਯੋ—। ਇੰਤਰਾਦਿਕ ਕਹਿ ਕੈ ਬਿਰਮਾਯੋ ॥ ੫੨ ॥
 ਕਹੇ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਕੀਨਸਿ ਪਾਨ । ਭਈ ਜਾਮਨੀ ਦਿਨ ਜੁ ਬਿਹਾਨ^੪ ।
 ਘਰ ਅਜਮੇਰ ਸੁਤਾ ਕੇ ਗਯੋ । ਤਥਾ ਮੰਤ੍ਰ ਪਠਿ ਕਰਿ ਬਿਰ ਭਯੋ ॥੫੩॥
 ਬਨਜੋ ਨ ਕੋਟ ਮੰਤ੍ਰ ਨਹਿ ਫੁਰਜੋ । ਬਿੱਪੁ ਬਿਬਸਿ ਹੈ ਕਰਿ ਪੁਨ ਬਿਰਜੋ ।
 ਮਿਲਿ ਅਜਮੇਰ ਸੁਤਾ ਨਿਜ ਅੰਗ । ਮੈਥੁਨ ਕਰਜੋ ਤਿਸੀ ਕੇ ਸੰਗ^੫ ।
 ॥ ੫੪ ॥ ਜਗਤ ਜੂਠ ਮਹਿ ਦੋਸ਼ ਬਡੋਰਾ । ਕਰਜੋ ਬਤਾਵਨਿ ਪ੍ਰੰਭੁ ਤਿਸ

^੧ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇੱਥੇ ਐਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—ਪੀਰ ਮਲੇਛੀ ਬੈਠ ਕੇ ਕਰ ਆਦਰ ਬੈਠਾਇ ।
 ਇਸੇ ਪੀਰ ਮਲੇਛੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ੨੯ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੯, ੧੫ ਤੇ ੧੭ ਵਿਚ ਆਯਾ ਹੈ । ^੨ਤਪੋਧੀ
 ਨੂੰ ਕੋਲ ਬਿਠਾ ਲਿਆ । ^੩ਹੁੱਕਾ । ^੪ਬੀਤ ਗਿਆ । *ਪਾ:—ਕਬਹਿ । †ਪਾ:—ਬਿਰਮਯੋ ।
 ‡ਇਹੋ ਜੇਹੀਆਂ ਰਵਾਯਤਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਕਥੀਆਂ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਕ
 ਪਤਾ ਕਰਨਾ ਕਠਨ ਹੈ। ਪਰ ਸ਼ੱਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖਕ 'ਮੁਅੱਯਨੁ ਦੀਨ ਚਿਸਤੀ' ਤੋਂ "ਅਜਮੇਰਸ਼ਾਹ"
 ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਲੇ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਆਪ ਨੇ ੧੧੬੬ ਸੰਨ ਈ: ਦੇ ਲਗ ਪਗ ਹਿੰਦ ਦੇ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦੇ
 ਅਜਮੇਰ ਸ਼ਹਿਰ ਜਾਂਕੇ ਡੇਰਾ ਲਾਇਆ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਅਤਿ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ । ਇਨ੍ਹਾਂ
 ਦੀ ਖਾਨਕਾਹ ਓਥੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਅਜਮੇਰ ਸ਼੍ਰੀਫ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਆਪ ਨੇ ਅਜਮੇਰ ਦੇ
 ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੇ ਏਹਮਣ ਮਹੰਤ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਦੀਨ ਵਿਚ ਆਂਦਾ ਸੀ । ਇਸ ਮਹੰਤ ਦੇ ਇਸਲਾਮ
 ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਬਾਬਤ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਰਵਾਯਤਾਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿਚ ਹੋਣਗੀਆਂ । ਪੀਰ
 ਜੀ ਦੀ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਨੇ ਬੀ ਦੀਨ ਵੋਲਾਉਣ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਸੀ । ਤਮਾਕੂ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ
 ੧੫੮੮ ਈ: ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲ ਯੂਰਪ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਤੇ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਲਗ ਪਗ
 ੧੬੦੫ ਈ: ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ । ਇਸੇ ਸਾਲ ਅਕਬਰ ਗੁਜਰਿਆ ਹੈ । ਉੱਪਰ ਕਥੇ ਪੀਰ
 ਅਜਮੇਰੀ ਸੰਨ ੧੩੫ ਵਿਚ ਚੜ ਚੁਕੇ ਸਨ । ਇਤਿਹਾਸਕ ਹਿਸਾਬ ਤਾਂ ਇਸ ਪੀਰ ਤਕ
 ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਏਠਾ, ਪਰ ਮਗਰੋਂ ਕਹਾਣੀ ਘੜਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦਾ ਕੀ ਬਹੁ ਤੇ ਕੀ
 ਪਰਵਾਹ । ਇਹ ਬੀ ਹੋਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਗਰੋਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪੀਰ ਵਲ ਸੈਨਤ ਹੋਵੇ । ਪਹਿਲੇ ਪੀਰ
 ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਪੀਰ ਅਜਮੇਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਔਲ ਤਾਂ ਪੈ ਗਈ ਸੀ ।

ਬੋਰਾ। 'ਧਰਮ ਹਿੰਦ ਕੋ ਮੰਤ੍ਰ ਸਮੇਤ। ਕਰਮ* ਬਿਨਾਸ਼ਨਿ ਕੋ ਬਡ ਹੇਤ' ॥
 ੫੫॥ ਚੋਬਦਾਰ ਕਲਜੁਗ ਕੋ ਜਗਮੈ*। ਸੋਚ ਆਦਿ ਗੁਨਨਾਸ਼ਕ ਲਗਿ ਮੈ*
 ਅਧਿਕ ਅਪਾਵਨ ਕਰਿਬੇ ਹਾਰੋ। ਕਵਿਨਿ ਸਭਾ ਮਹਿ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰੋ॥੫੬॥
 ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਕਵਿਯਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ
 ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੨੪॥ ੨੫. [ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰ। ਕਲਿ ਵਰਤਾਰਾ]।

ਦੰਹਗਾ॥ ਉੱਤਰ ਅਪਰ ਜਿ ਰਹਿ ਗਏ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿਨਿ ਬਤਾਇ॥ ਸੁਨਿਕੈ
 ਜਿਨ ਕਉ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਨਿਸ਼ਚੈ ਤਤਛਿਨ ਆਇ ॥੧॥ 'ਤਾਂ ਰਿਖਿ ਸੁਭ
 ਗੋਪਦਸੁਵਨਦੀਨਾ ਸੁਪਬਨਾਇ। ਮਰਨਕਾਲ ਨਭ ਸੁਬਦਹੁਇ ਗੋਕਰਨੀ
 ਤਜਿ ਜਾਇ' ॥ ੨ ॥ ਸਕਲ ਪਾਪ ਜੈ ਭੁਮ ਮਹਿ ਬਸੇ ਆਇ ਪਦ ਮਾਂਝ।
 ਸ੍ਰੋਤਾ ਬਕਤਾ ਕੋ ਲਗੈ ਕਬੈ ਨ ਪੁਜ ਕਰਾਂਝ ॥੩॥ 'ਅਨੋਧਾਇ ਬਿੰਦਸਾ
 ਘਖੈ ਸੋ ਬਾਦੀ ਜਗ ਮਾਂਹਿ। ਦਾਰਿਦ ਆਰਬਲ ਨਾਸੁ ਹੁਇ ਆਪਦ ਇਹੁ

*ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਹੈ। *ਜਗਤ ਵਿਚ ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਚੋਬਦਾਰ ਹੈ। *ਸੋਚ ਆਦਿ ਦੇ (ਸਾਰੇ) ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਨਾਲ ਲਗਣ ਨਾਲ ਹੀ। *ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿਚ ਇਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ। *ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸੇ। *ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ। *ਉਸ ਸੁਭ ਰਿਖੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਪੱਤ੍ਰ ਭਾਵ ਤਮਾਕੂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਸਮੇਂ ਸੁਪ ਦਿਤਾ ਜੋ ਅਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ (ਹੋਕੇ ਸੁਣਾਈ ਦਿਤਾ ਕਿ ਤਮਾਕੂ ਦੇ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ) ਸੁਭ ਕਰਨੀ ਛੱਡ ਜਾਏਗੀ। ਜੋ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਅੰਸੂ ਵਾਲੇ ਰਿਖੀ ਦੀ ਜਦ ਤਮਾਕੂ ਪੀਣ ਨਾਲ ਮੰਤ੍ਰ ਸ਼ਕਤੀ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ ਅਗਲੀ ਰੁਕ ਵਿਰ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ 'ਤਾਂ ਰਿਖ ਸੁਤ' ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਿਖੀ ਸੁਤ ਨੇ ਸੁਪ ਦਿਤਾ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਕਿ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਅੰਸੂ ਵਾਲੀ ਕਥਾ ਹੀ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਕਈ ਗਿਆਨੀ ਇਸ ਵੇਹੇ ਦਾ ਹੋਰ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਯਮਦਗਨੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਸਹੱਸ੍ਰ ਬਾਹੁ ਨੂੰ ਕਾਮਯੋਨ ਕਾਂ, ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਸੁਰਗਾਂ ਤੋਂ ਮਾਂਗਵੀ ਮੰਗਾਈ ਸੀ ਨਾ ਦਿਤੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਅਕਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਉੱਠ ਚਲੀ। ਸਹੱਸ੍ਰ ਬਾਹੁ ਨੇ ਤੀਰ ਮਾਰਿਆ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪੈਰੋਂ ਲਹੁ ਢੱਠਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਤਮਾਕੂ ਉਪਜਿਆ, ਸਹੱਸ੍ਰ ਬਾਹੁ ਨੇ ਯਮਦਗਨੀ ਦਾ ਸਿਰ ਕਟ ਦਿਤਾ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ ਹੋਈ ਕਿ ਤਮਾਕੂ ਵਰਤਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਗੋ ਕਰਨੀ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਏਗੀ [ਗੋ ਕਰਨੀ=ਧਰਤੀ ਤੇ ਰਹਿਕੇ ਕੀਤੀ ਸੁਭ ਕਰਨੀ ਜਾ ਵੇਦ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੀ ਕਰਨੀ]। *ਭੂਮੀ ਦੇ ਜੋ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਹਨ ਉਹ ਤਮਾਕੂ ਵਿਚ ਆਕੇ ਵੱਸਣਗੇ, (ਉਸ ਤਮਾਕੂ ਪੀਣ ਵਾਲੇ) ਵਕਤਾ (ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤੋਂ) ਜੋ ਸ੍ਰੋਤਾ ਕਥਾ ਸੁਣੇਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਲੱਗਣਗੇ, ਇਸ ਕਰਕੇ (ਐਸੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ) ਪੁਜਾ ਕਦੇ ਨਾ ਕਰੇ। [ਪਦ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ;—ਗੋ ਪਦ-ਸੁਵਨ=ਤਮਾਕੂ। | ਟੁਕ-ਅਗੇ ੨੯ ਅੰਸੂ ਵਿਚ ਇਸ ਸ਼ਿਕਰ ਦਾ ਪਤਾ ਸਕੰਧ ਸਿੰਹਿਤਾ ਵਿਚੋਂ ਦਿਤਾ ਹੈ (ਦੇਖੋ ਅੰਸੂ ੨੯ ਅੰਕ ੪) ਤੇ ਸਕੰਧ ਸਿੰਹਿਤਾ ਵਿਚ ਐਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ;—ਦਾਤਾਰੰ ਨਰਕੰ ਯਾਤੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣੇ ਗ੍ਰਾਮ ਸੁਕਰਾ। ਅਰਥਾਤ—ਤਮਾਕੂ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਦਾਨੀ ਨਰਕ ਨੂੰ ਜਾਏਗਾ ਤੇ ਤਮਾਕੂ ਪੀਣ ਹਾਰ ਦਾਨ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪਿੰਡ ਦਾ ਸਰ ਬਣੇਗਾ। *ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਸਫੇ ਦਾ ਅੰਕ ੧। *ਪਾ:—ਕਰਨ।

ਉਹ ਆਹਿ ॥ ੪ ॥ *ਰਜ ਨਾਰੀ ਤਜਾਗਨ ਬਨੈ ਤਜੈ ਰਾਂਡ ਕਾ ਭੋਗ ।
ਬਿਨ ਬਜਾਹੀ, ਅਨਰੁਚ ਤਿਯਾ ਤਜਾਗੈ ਕੁਲ ਅਰੁ ਰੋਗ ॥ ੫ ॥ ਸੋਚੇ
ਸੋਖ ਜਲ ਅਸੁੱਚ ਹੁਇ, ਨਿਗੁਰੇ ਕਰ ਅਪਵਿੱਤ ॥ ਸ੍ਰਾਨ, ਸੁਪਚ ਜੁਠਾ,
ਅਲਪ, ਘਟਿ ਬੰਧਾ, ਜਲ ਅਸਿਤ ॥ ੬ ॥ ਐਸੇ ਵੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸੁਚ ਸੰਕਰ
ਮਲਿਨ ਨ ਜੋਗ । ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਸੁਨਿ ਨਾਰਕ ਪਸੁ ਹਾਨ, ਕੁਲੀਨੀ ਜੋਗ ॥ ੭ ॥

੧ ਜੇ ਛੁੱਟੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਵਿੱਦਯਾ ਪੜ੍ਹੇਗਾ (ਭਾਵ ਹਰੀ ਦੀ ਕਥਾ ਕਰੇਗਾ) ਉਹ ਜਗਤ ਵਿਚ
ਬਗੜਾਲੂ ਬਣੇਗਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਦਰਿਦ੍ਰ ਪਏਗਾ, ਉਮਰਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਏਗੀ । ਇਹ ਤੇ ਉਹ (ਭਾਵ ਸਾਰੀਆਂ)
ਅਪਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਪੋਣਗੀਆਂ [ਅਨਅੱਧਯਾਈ=ਉਹ ਦਿਨ ਜਿਸ ਦਿਨ ਪੜ੍ਹਨਾਂ ਵਿਵਰਜਤ ਹੈ ।
ਛੁੱਟੀ ਦਾ ਦਿਨ । ਸੋ ਆਮ ਕਰਕੇ ਅਸ਼ਟਮੀ, ਚੌਦਸ, ਅਮਾਵਸ ਤੇ ਪੂਰਣਮਾ ਹਨ, ਅਰੁ ਏਕਮ
ਵੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਪਰ ਪਿਛੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਵਾਦਯੀ ਨੂੰ ਕਥਾ ਮਨੁੱਖ ਦਾ
ਕਾਰਨ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ । ਏਏ ਉਤਰ ਨਾ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਦਿਨ ਵੇ ਆਏ ਹਨ] । ੨ ਰਿਤੁ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ।
੩ ਜਿਸ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਰੁਚੀ (ਭੋਗ ਵਿਚ) ਨਾ ਹੋਵੇ । ੪ (ਆਪਣੀ ਕੁਲ ਦੀ (ਆਪਣੀ ਜਾਤ ਦੀ ਤੇ)
ਰੋਗਣ ਭਾਵ ਬੀਮਾਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਬੀ ਤਿਆਗੇ । ੫ ਸੋਚ ਦਾ ਬਚਿਆ ਜਲ ਅਪਵਿੱਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੬ ਤੇ
ਨਿਗੁਰੇ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦਾ (ਪਾਣੀ ਬੀ) ਅਪਵਿੱਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੭ ਕੁਤੇ ਤੇ ਚੂੜੇ ਦਾ ਜੁਠਾ, ਬੋੜਾ ਖੜੋਤਾ ਹੋਇਆ
ਤੇ ਘੜੇ ਵਿਚ (ਬਹੁਤ ਦਿਨਾਂ ਦਾ) ਬੰਦ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਤੇ ਮੇਲਾ (ਪਾਣੀ ਅਪਵਿੱਤ ਹੈ) [ਅਸਿਤ=ਜੇ
ਚਿੱਟਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਭਾਵ ਮੇਲਾ] । ੮ ਐਸੇ ਹੀ ਪਵਿੱਤ ਵੇਦ ਅਰੁ ਪੁਰਾਣ ਸੰਕਰ ਵਰਨ ਤੇ ਮੇਲੀਆਂ
(ਭਾਵ ਨੀਚ) ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ (ਪੜ੍ਹਨ) ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ । (ਐਸਿਆਂ ਤੋਂ) ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ ਨਾਰਕੀ ਤੇ
ਪਸੁ ਹੋਵੇਗਾ (ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਹਾਨੀ ਹੋਵੇਗੀ ਇਹ ਕੰਮ ਕਥਾ ਵਾਰਤਾ ਕਰਨ ਦਾ)
ਕੁਲੀਨ ਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਜੋਗ ਹੈ । [ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ । ਇਸ ਕਰਕੇ
ਉੱਚ ਜਾਤ ਦਾ ਕੋਈ ਅਭਿਮਾਨੀ ਅਖਿਪਕਾਰ ਪੇਸ਼ ਬੰਦੀਆਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ
ਕਥਾ ਵਾਰਤਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾ ਰਹੇ] । (ਅ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਐਉਂ ਬੀ ਲਗਦੇ ਹਨ:—ਐਸੇ
ਵੇਦ ਪੁਰਾਣ ਸੁੱਚਤਾ (ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤਮਾਕੂ) ਸੰਕਰ (ਵਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ
ਤੇ) ਮਲੀਨ ਹੈ (ਇਸ ਕਰਕੇ ਵਰਤਣੇ) ਜੋਗ ਨਹੀਂ । ਹੇ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਜਨੇ ਸੁਣੋ (ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਨਾਰਕੀ
ਪਸੁ ਤੇ ਉੱਚ ਕੁਲਤਾ ਨੂੰ ਹਾਨੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਜੇ ਕਿ (ਸੁ) ਇਸਤ੍ਰੀ ਇਸਤ੍ਰਿਯ ਕਰਕੇ
ਬੁਰੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਰਜਸੁਲਾ (ਮਨੁੱਖ ਹੈ) । ਵਿਧਵਾ ਰੰਗੀ, ਅਨਵਿਆਹੀ ਤੇ ਅਨਰੁਚ ਭਾਵ
ਵਿਧਵਾ, ਕੁਆਰੀ, ਤੇ ਜੜੀ ਸਭ ਮਨੁੱਖ ਹੈ ਕੇਵਲ ਵਿਆਹੀ ਵਿਹਤ ਹੈ । ਤੇ ਜੇਸੇਪਾਣੀ ਪਾਣੀ-
ਪਣੇ ਕਰਕੇ ਤਜਾਗਨੇ ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਪਰ ਸੋਚ ਦੀ ਅਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਕਰਕੇ, ਨਿਗੁਰੇ ਦੇ ਬੁਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵ
ਕਰਕੇ, ਕੁਤੇ ਚੂੜੇ ਦਾ ਜੁਠਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਮੇਲਾ ਤੇ ਬੰਧਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤਜਾਗਨੇ ਜੋਗ ਹੈ ।
ਐਸੇ ਹੀ ਵੇਦ ਪੁਰਾਣ ਤਾਂ ਸੁੱਚੇ ਹਨ ਪਰ ਦਾਦਾ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਅਨਅੱਧਯਾਈ ਦਿਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ
ਨਹੀਂ ਸੁਣਨੇ ਚਾਹੀਏ । ਜੇ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਸੁਣਨਗੇ ਉਹ ਸੰਕਰ ਬਰਨੀ ਤੇ ਮੇਲੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ, ਨਾਰਕੀ
ਪਸੁ ਤੇ ਅਕੁਲੀਨ ਹੋਕੇ ਕਿਸੇ ਗਲ ਜੋਗੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਗੇ ।

*ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉਤਰ ਮੁਕ ਗਏ, ਅਗੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਖਿਆਲ ਚੱਲੇ ਹਨ ।

ਪੰਥ ਰਚਰੋ ਮੈਂ ਧਰਮ ਹਿਤ ਪੂਜਾ ਦਾਨ ਨ ਖਾਇ । ਲੋਭ ਬੰਧ ਮਾਨਤਿ
 ਨਹੀਂ ਸੁਕਰ ਜੋਨੀ ਪਾਇ ॥ ੯ ॥ ਦਿਵਸ ਰੈਨ ਗੁਰ ਚਰਨ ਭਜਿ, ਕੁਲ
 ਕੀ ਕਰਿ ਹੈ ਕਾਰ । ਪਾਪ ਬਿਡਾਰੈ ਸਿੱਖ ਮਮ ਸਾਖੀ ਸੁਨਿ ਉਪਕਾਰ ॥੯॥
 ਖੰਡੇ ਕੀ ਪਾਹੁਲ ਜਿਨਹੁ ਸੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਕੋ ਧਾਰਿ । ਕਰੈਂ ਜੀਵਕਾ ਆਪਨੀ
 ਪਰਾਲਬਧ ਅਨੁਸਾਰ ॥ ੧੦ ॥ ਰਣ ਮਹਿੰ ਸੁਆਮੀ ਧਰਮ ਕੋ, ਪੀਠ ਨ
 ਰਿਪੁ ਕੋ ਦੇਹਿ^੧ । ਸਨਮੁਖ ਹੁਇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਹਤਹਿ, ਸੁਰਪੁਰਿ ਕੈ ਜਸ
 ਲੇਹਿ^੨ ॥੧੧॥ ਤਜਿ ਧੀਰਜ ਰਣ ਤੇ ਭਜਹਿ ਜਗ ਮਹਿੰ ਲੋ ਅਪਵਾਦ^੩ । ਮਰੇ
 ਪਾਪ ਫਲ ਭੋਗਿ ਹੈ ਪਾਇ ਨ ਕਿਤ ਅਹਿਲਾਦ ॥ ੧੨ ॥ ਜਾਤ ਬਰਣ ਕੀ
 ਕਾਨ ਤਜਿ ਮਿਲਹਿ ਖਾਲਸੇ ਸੰਗ । ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੋ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਮਨ ਰਪ
 ਗੂੜਾ ਰੰਗ^੪ ॥ ੧੩ ॥ ਹਮਰੋ ਹੈ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਸ ਜੋ ਧਾਰਹਿ ਸੁਖ ਪਾਇ ।
 ਵਧਹਿ ਖਾਲਸਾ ਜਗਤ ਮਹਿੰ ਸਭਿ ਅਵਨੀ ਪਰ ਛਾਇ ॥੧੪॥ *ਵਧੈਂ ਪੰਥ
 ਪਰ ਧਰਮ ਨਹਿੰ ਯਾ ਬਿਧਿ ਕਲਿ ਕਾ ਧਰਮ । ਵਰਤਹਿ ਸਕਲ ਜਗਨ
 ਮਹਿੰ ਵਿਰਲਾ ਜਾਨੈ ਮਰਮ ॥ ੧੫ ॥ ਕਰਤਾ ਹੁਕਮ ਹੁਇਓ ਹਮੈ ਤਬਿ
 ਕਲਿ ਜੋਰੇ ਹਾਥ^੫ । -ਰਾਜ ਤੁਮਾਰੋ ਬੇਰ ਹਮ ਹਮੈ ਪੰਥ ਕੋ ਸਾਥ^੬ ॥ ੧੬ ॥
 ਜਗਨਾਥ ਦੀ ਠਉਰ ਮੁਹਿ ਦੁਾਰਕਾ ਮਹਿੰ ਰਨਛੋਰ । ਕਾਂਸ਼ੀ ਬਿਸੁ
 ਨਾਥ ਮੈਂ ਕਰ ਮਹਿੰ ਧਰਮਨਿਵੋਰ^੭ ॥੧੭॥ ਤੈਸੇ ਤੁਮ ਮਮੁ ਰਾਖੀਯੋ ਸਕਲ
 ਕਰੋਗਾ ਕਾਜ। ਸਕਲ ਲੋਕ ਮਹਿੰ ਜਾਨੀਯੋ ਮੇਰ ਤੁਮਾਰੋ ਰਾਜ^੮ ॥੧੮॥
 ਤਬਿ ਹਮ ਐਸੇ ਕਹੜੇ ਤਿਹ-ਤੁਮ ਕੋ ਕਰਨੀ ਸਿੱਧ^੯ ?-ਬੋਲਾ:-

^੧ਜੇ ਲੋਭ ਦੇ ਵੱਸ ਹੋਕੇ । ^੨ਸਿੱਖ ਮੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੁਣਕੇ ਪਾਪ ਦੂਰ ਕਰੇ, ਉਪਕਾਰ ਕਰੇ । (ਅ)
 ਗੁਰ ਉਪਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦੁਣੇ ਅਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਵਾਸਤੇ ਸਾਖੀਆਂ ਸੁਣਾਵੇ । ^੩ਸੁਆਮੀ
 ਧਰਮ=ਮਾਲਕ ਨਾਲ ਅੰਗ ਪਾਲਨ ਤੋਂ ਮੁਹਿ ਨਾਂ ਮੇੜੇ ਤੇ (ਸ਼ਤ੍ਰੁ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਕੇ ਲੜੇ), ਉਸਨੂੰ
 ਪਿੱਠ ਦੇਕੇ ਭੱਜੇ ਨਾ । ^੪(ਐਥੇ) ਜਸ ਤੋ (ਅੱਗੇ) ਸੁਰਗ ਨੂੰ ਲਵੇਗਾ । ^੫ਨਿੰਦਾ । ^੬ਗੂੜ੍ਹੇ ਟੰਗ
 (ਪ੍ਰੇਮ) ਵਿਚ ਮਨ ਰੰਗੇ । ^੭ਕਲਿਜੁਗ ਵਿਚ ਹੋਰ ਪੰਥ (ਬਥੇਰੇ) ਵਧਣਗੇ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ
 ਧਰਮ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ । ^੮ਕਲਿਜੁਗ ਨੇ (ਤਦੋਂ) ਹੱਥ ਜੋੜੇ ਸਨ । ^੯ਤੁਹਾਡਾ (ਅਰਥਾਤ
 ਖਾਲਸੇ ਦਾ) ਰਾਜ ਮੇਰੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਹੈ ਤਾਂਤੇ ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਪੰਥ ਦੇ ਨਾਲ ਦੱਖੇ । ^{੧੦}ਜੇਸੇ ਜਗਨਨਾਥ
 ਵਿਚ (ਜਗਨ ਨਾਥ ?) ਤੇ ਰਣਛੋਰ (ਭਗਵਾਨ) ਦੁਾਰਕਾ ਵਿਚ, ਕਾਂਸ਼ੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਰ ਨਾਥ ਤੇ
 ਕਰਛੋਰ ਵਿਚ ਧਰਮ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਠਉਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ [ਧਰਮਨਿ ਵੋਰ=ਧਰਮ ਵਾਲਿਆਂ
 ਨੇ] । ^{੧੧}ਕਿ ਮੇਰੇ ਸਮੇਂ ਆਪ ਦਾ ਰਾਜ ਹੋਯਾ ਹੈ । (ਅ) ਜਾਨਿਆ ਜਾਏ ਕਿ ਮੇਰਾ ਤੁਹਾਡਾ
 ਰਾਜ (ਇਕੱਠਾ ਹੋ ਰਿਹਾ) ਹੈ । ^{੧੨}ਤੈਰੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਕੇਹੜੀ ਕਰਨੀ ਸਿੱਧ ਹੋਸੀ, ਭਾਵ ਕਿਸ
 ਕਰਨੀ ਨਾਲ ਫਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਵੇਗੀ । *ਇਹ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੀ ੮੬ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ ।

ਕਰਨੀ ਨਾਹਿ ਕੋ ਕਰੈ ਨਾਮ ਕੀ ਬਿੱਧ^੧॥੧੯॥ਕਲਹਿ ਕਰਾਵੈ ਬਾਪ ਸੁਤ
 ਨਾਰਿ ਪੁਰਖ ਕੋ ਜੱਧਾਭੈਨ ਮਾਇ ਕੋ ਛੇਡਿ ਕੈ ਪਾਲੈ ਗ੍ਰਹਨ ਸੁੱਧ^੨॥੨੦॥ਸੁਤ
 ਨਾਰੀ ਸਸਰਾ ਭਜੈ ਸਾਸੁ ਭਜੈ ਜਮਾਤ^੩।ਦਾਸ ਭਜੈ ਭੂਪਤਿ ਜੁਵਤਿ^੪ਬਿੱਪੁਨ
 ਉਪਜੈ ਸ਼ਾਂਤਿ ॥੨੧॥ ਸੂਦ੍ਰ ਨੇਵਦਾ ਜੇਵਦੇ ਬਿੱਪੁਹਿ ਦੇਂ ਧਿਧਕਾਰ। ਉਪ-
 ਕਾਰੀ ਸੁਝੈ ਨਹੀ^੫, ਬਹੁਤੇ ਬਧੈਂ ਬਿਕਾਰ ॥੨੨॥ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਨੈ ਨਾਰੀ ਭਲੀ,
 ਕੰਨਜਾਂ ਜਨਨੀ ਦੂਰ^੬। ਸੁਤ ਸਮਝਾਵੈ ਬਾਪ ਕੋ, ਨੁਹਿ^੭ ਕਹਿ ਸਾਸੁ ਕੂਰ^੮
 ॥੨੩॥ਸਿਖ ਉਪਦੇਸੈ ਗੁਰੂ ਕੋ ਅੰਨ ਅਪਾਵਨ ਖਾਇ^੯। ਨਾਣ ਤਜੈ ਕਾਯਾਂ
 ਦੁਖੀ^{੧੦}ਖਾਵੈਬਹੁ ਰੁਚਿ ਭਾਇ^{੧੧}॥੨੪॥ਪ੍ਰੀਤ ਬੈਰ ਖੁਸ਼ਮਾਂਤਿ ਬਚਨ ਉਦਰ
 ਭਰਨ ਕੇ ਕਾਜ^{੧੨}।ਨਾਰੀ ਮਿਲਨਾ ਭੋਗ ਕਵਿ ਗਿਹ ਗਿਹ ਜਜੀਏ ਸਾਜ^{੧੩}
 ॥੨੫॥ਬੇਦ ਬੇਚਦੇ ਬੇਦਧਰ^{੧੪}ਭੂਮਿ ਬੇਚਤੇ ਛੇਤ੍ਰਿ^{੧੫}*।ਘਰ ਬੇਚੈ ਬਨੀਏ^{੧੬}
 ਬਹੁਤ, ਸੂਦ੍ਰ ਬੇਚਤੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ॥੨੬॥ ਭੂਖੇ ਮਰਤੇ ਕਾਮ ਬਿਨ ਭਗਵਾ ਕਰਿ ਕੈ
 ਭੇਖ^{੧੭}।ਜਟਾ ਬੰਧਿਕਰਤੇ ਸੁਰਸ ਮ੍ਰਿਗਛਾਲਾ ਪਰਵੇਖ^{੧੮}॥੨੭॥ਲੋਕਨ ਕਉ
 ਐਸੇ ਕਹੈਂ ਸੰਤ ਸੰਗ ਹੈਭਾਗ^{੧੯}।ਆਪ ਨਰਕ ਅਵਰਨ ਨਰਕ ਕਰਨੀਬਨੈ
 ਨ ਲਾਗ^{੨੦}॥੨੮॥ ਲੋਕਨਿ ਕੋ ਬੰਢਨ ਕਰੈਂ ਕਈਂ ਗਜਾਨ ਕੀ ਬਾਤ।ਸਿਰ
 ਧੁਨ^{੨੧},ਲੋਚਨ ਜਲਸੂਵਤ^{੨੨},ਕਪਟੀ ਅਧਿਕਸੁਹਾਤ॥੨੯॥ਗਿਰਭਗਿਰਾਵੈਂ
 ਰੰਡ ਕਾ, ਸੁਭਗਾ ਹੋਹਿ ਨ ਗਰਭ^{੨੩}।ਭੂਤ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੇਵਨ ਕਰੈਂ, ਨਹਿ ਸਿਮਰੈਂ

^੧ਨਾਮ ਦਾ ਵਾਧਾ ਕਰਾਂਗਾ। ^੨ਨਿਰੋਲ ਵਹੁਟੀ ਨੂੰ ਪਾਲਣਗੇ (ਕਲਦੁਗ ਦੇ ਜੀਵ)। ^੩ਜਵਾਈ।
^੪ਰਾਜੇ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ^੫ਲੱਭੇਗਾ ਨਹੀਂ। (ਅ) ਦੀ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ। ^੬ਕੰਨਜਾਂ ਜੰਮਣ
 ਵਾਲੀ ਨੂੰ ਤਿਆਗਣਗੇ। ^੭ਨੂੰਹ। ^੮ਸੱਸ ਝੂਠੀ ਹੈ। ^੯ਅੰਨ ਅਪਵਿੱਭ ਖਾਣਗੇ। ^{੧੦}ਨੁਆਉਣਾ
 ਛੱਡ ਦੇਣਗੇ (ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ) ਸਰੀਰ ਦੁਖੀ ਹੈ। ^{੧੧}ਰੁਚੀ ਤੋਂ ਬਹੁਤ, (ਭਾਇ=) ਲੋਭ ਨਾਲ।
^{੧੨}ਖੁਸ਼ਮਦ ਦੇ ਬਚਨ (ਕਹਿਣਗੇ) ਪੇਟ ਪਾਲਣ ਲਈ। ^{੧੩}(ਮਰਦ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ
 ਮੰਦ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣਗੇ ਕਿ) ਕਦੇ (ਗਾਂਤ ਆਵੇ ਤੇ) ਨਾਰੀ ਦਾ ਭੋਗ ਮਿਲੇ (ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ
 ਸਾਰਾ ਦਿਨ) ਘਰ ਘਰ ਵਿਚ (ਸੰਭੋਗ) ਦੇ ਸਮਾਨ ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਰਨਗੀਆਂ। (ਅ) ਕਵੀ ਨਾਰੀਆਂ
 ਦੇ ਮਿਲਣ ਤੇ ਭੋਗ ਬਿਲਾਸ ਦੀ ਸਾਜਨਾ (ਰਚਨਾ) ਰਚਣਗੇ ਤੇ ਘਰ ਘਰ (ਇਹ ਸੋਹਿਲੇ)
 ਸੁਣਾਕੇ ਮੰਗਦੇ ਫਿਰਨਗੇ। ^{੧੪}ਬ੍ਰਹਮਣ। ^{੧੫}ਛੇਤ੍ਰੀ ਜ਼ਿਮੀਨ ਵੇਚਣਗੇ। ^{੧੬}ਵੇਸ਼। ^{੧੭}ਕੰਮ ਤੋਂ
 ਬਿਨਾਂ (ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੇ ਹੋਕੇ) ਸਾਧ ਬਣਨਗੇ। ^{੧੮}ਜਟਾਂ ਬੇਟੂਕੇ ਤੇ ਮ੍ਰਿਗਛਾਲਾ ਪਹਿਨਕੇ ਵਿਸ਼ੇ
 ਭੋਗ ਭੋਗਣਗੇ [ਸੰਸ: , ਪਰਿਵਿਖ=ਲਪੇਟੇ ਹੋਏ। ਰਸ=ਵਿਸ਼ੇ ਰਸ]। ^{੧੯}ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ
 ਹੈ। ^{੨੦}ਸੁਭ ਕਰਨੀ ਨਾਲ ਲੱਗਣਾਂ ਹੀ ਨਾ ਬਣੇਗਾ ਭਾਵ ਛੁਹਣਗੇ ਨਹੀਂ। ^{੨੧}ਸਿਰ ਝੁਮਾਉਣਗੇ।
^{੨੨}ਭਾਵ ਅੱਥਰੂ ਕਿਰਨਗੇ। ^{੨੩}ਸੁਹਾਗਣਾਂ ਨੂੰ ਗਰਭ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। *ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਭੂਪ
 ਬੇਚਤੇ ਛੇਤ੍ਰ=ਰਾਜੇ ਛੇਤ੍ਰ (ਭਾਵ) ਰਾਜ ਵੇਚਣਗੇ, ਯਾ ਰਾਜੇ ਭੂਮੀ=ਜ਼ਿਮੀਨਾਂ ਵੇਚਣਗੇ।

ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ॥ ੩੦ ॥ ਜਹਾਂ ਚਾਹੈ ਭਹਿੰ ਬਿਘਨ ਬਹੁ, ਬਿਨਾਂਚਾਹੈ ਹੁਇ
ਕਾਮਾ ਮਿੱਤ੍ਰ ਕਰੈਂ ਅਤਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਤਾ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਮੀਤ ਕਾ ਕਾਮਾ-॥੩੧॥ ਸਨਿਬੋਲੇ
-ਕਉਤਕ ਭਲੇ ਤੂੰ ਤਾ ਨਟੋ ਜਿਉਂ ਪੰਥ। ਨਾਮਦਾਨ ਹੁਇ ਪੰਥ ਮਹਿੰ,
ਕਰੀਅਹੁ ਅਪਨੀ ਸੰਥਾ ॥੩੨॥ "ਤਬਿ ਬੋਲੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸਹੀ ਸੁਨੈ ਸੁਨਾਵ
ਉਦਾਤ । ਹਮ ਹਮਰੇ ਸੰਗਤਿ ਭਗਤੁ ਕਹਾਂ ਤੁਮਾਰੀ ਬਾਤ-॥੩੩॥ ਕਲ-
ਜੁਗ ਬੋਲ ਸੁਨਾਇਓ-ਸੁਨੈ ਹਮਾਰੀ ਖਜਾਤਾਕਥਾ ਸੁਨਾਵਹੁਆਦਿਕੀ ਮਤ
ਕਰੀਅਹੁ ਬਿੱਖਜਾਤ-॥੩੪॥ "ਕਲਿਨਾਮਾ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਤੋ ਕੋ ਦੀਨੋ
ਏਹ' । ਸਤਿਗੁਰ ਆਪ ਸੁਨਾਇਆ ਸਾਚੁ ਸੁਨਾਵੈਂ ਤੋਹਿ ॥੩੫॥ ਕਲਜੁਗ
ਕਹਿਤਾ:-ਆਦਿ ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜਨਤਾ ਕੀਨਾਕਹੈਂ ਸਕਲ ਹਮ ਹੈਂ ਅਧਿਕ

^੧ ਸੁਭ ਕੰਮ ਦੀ ਇੱਛਾ । ^੨ ਅਸੁਭ ਇੱਛਾ । ^੩ ਕੰਮ ਆ ਪਏ ਤੋ) ਮਿੱਤ੍ਰ ਅਤਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਤਾ ਕਰੇਗਾ,
(ਪਰ ਜਦ ਅਪਣਾ ਕੰਮ ਆ ਪਏਗਾ ਤਾਂ ਓਹੋ) ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਮਿੱਤ੍ਰੁਤਾ ਦਾ ਕੰਮ ਆ ਕਰੇਗਾ ਭਾਵ ਉਸਨੂੰ
ਸ਼ਰਮ ਨਾ ਆਇਗੀ ਕਿ ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਵੇਰ ਕਮਾਯਾ ਸੀ ਹੁਣ ਮੇਰੀ ਮਿੱਤ੍ਰੁਤਾ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ
ਪਰਿਤੁ ਸੁਾਰਥਵਸ਼ ਵੇਰ ਬਨਾਵਟਾਂ ਆ ਕਰੇਗਾ । (ਅ) ਜਿੱਥੇ (ਮਿੱਤ੍ਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੇ ਸਿਰੇ
ਚਾਹੁਣ ਦੀ ਤੀਬਰ) ਇੱਛਾ ਹੋਵੇਗੀ ਓਥੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤੇ ਵਿਘਨ (ਪਾਉਣੇ ਚਾਹੁਣਗੇ ਤੇ ਜਿੱਥੇ
ਆਪਨੂੰ ਕਿਸੇ) ਕੰਮ ਦੀ ਚਾਹ ਹੋਵੇਗੀ (ਓਥੇ ਚਾਹੁਣਗੇ ਕਿ) ਬਿਨਾਂ ਵਿਘਨ ਕੰਮ ਹੋ ਜਾਏ ।
^੪ ਸੁਣਕੇ ਆਪ ਬੋਲੇ (ਤੇਰੇ) ਕਰਮ ਤਾਂ ਅਚਰਜ ਹਨ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਮੈਉਂ (ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ) ਜਿਵੇਂ
ਨਟ ਪੰਥੀ (ਹੁੰਦਾ ਹੈ), ਤੇ ਸਾਡੇ ਪੰਥ ਵਿਚ ਨਾਮ ਤੇ ਦਾਨ ਨੇ (ਪ੍ਰਧਾਨ) ਹੋਣਾ ਹੈ, (ਮੇਲ ਕੀਕੂੰ
ਬਣੇ ਤੇ ਕਲਜੁਗ ਬੋਲਿਆ, ਕਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕੇ ਅਪਣੇ ਪੰਥ ਨਾਲ) ਮੇਰੀ ਸਾਂਝ
ਰਲਾਓ । [ਸੰਥ=ਸੰਧਿ=ਮੇਲ] । (ਅ) (ਪਿਛਲੀ ਤੁਕ ਦਾ) ਮੇਰੇ ਪੰਥ ਵਿਚ ਨਾਮਦਾਨ ਹੋਵੇਗਾ
(ਤੂੰ ਕੋਈ ਆਪਣੀ) ਮਿਯਾਦਾ (ਵੱਖਰੀ ਟੋਰ) [ਸੰਸ: ਸੰਸਥਾ=ਮਿਯਾਦਾ] । ^੫ ਭਾਈ ਰਾਮਕੁਇਰ
ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । ^੬ ਤਦ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਬੋਲੇ:-ਸਚੀ ਸੁਣਨਾ ਹੈਂ ? (ਲੈ ਤੈਨੂੰ) ਉੱਚੀ ਉਚਾਰ ਕੇ
ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਭਗਤ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਤੁਹਾਡੀ ਗੱਲ ਹੀ ਕੀ ਹੈ
ਭਾਵ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ [ਸੰਗਤਿ=ਮਿਲੇ ਹੋਏ, ਜੁੜੇ ਹੋਏ] । ^੭ ਕਲਜੁਗ ਨੇ ਵੇਰ ਬੋਲਕੇ
ਸੁਣਾਇਆ:-ਸਾਡੀ ਪ੍ਰਗਟਤਾਈ (ਦੀ ਗੱਲ) ਸੁਣੋਂ ਮੈਂ ਮੁੱਢਲੀ ਕਥਾ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਇਸ ਨੂੰ
ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਨਾ ਕਰਨਾ ਸੰਸ:, ਖਜਾਤ=ਪ੍ਰਗਟ, ਪ੍ਰਗਟਤਾਈ । ਵਿੱਖਜਾਤ=ਵਿਸ਼ੇਸ਼
ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਗਟ] । ^੮ (ਸੁਣੋਂ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ! ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲਗੇ) (ਹੁਣ ਰਾਮ
ਕੌਰ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੋਲੇ ਕਿ ਹੇ) ਗੁਰਬਖਸ਼
ਸਿੰਘ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਲਿਨਾਮਾ ਤੈਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਸੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿਕੇ ਸੁਣਾਇਆ
ਸੀ (ਹੇ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ) ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਸੱਚੇ ਸੱਚ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹਾਂ । ^੯ ਕਲਜੁਗ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ
ਮੁੱਢਕਾਲ ਵਿਚ ਜਦ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਨੇ ਸਾਡੀ ਉਤਪਤੀ ਕੀਤੀ ।

ਹੰਕਾਰੀ ਲਖਿ ਲੀਨ^੧ ॥ ੩੬ ॥ ਤਬਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਸਮੁਝਾਯਹੁ-ਤੁਮਰਾ ਨਜਾਇ
 ਸਮਾਜ^੨-। ਕਹਿ ਸਮਾਧਿ ਕਰਿ* ਮੋਨ ਹੁਇ ਚਿਤਵਾ ਪੁਰਖ ਜੁਰਾਜ^੩ ॥
 ੩੭॥ ਏਕ ਖਰਾ ਦੂਵਾ ਹੂਯਾ ਤੀਜਾ ਚੌਥਾ ਸੁਵਨ^੪। ਪ੍ਰਥਮ ਜਨਮ ਕੋ ਸੌਪ
 ਕਰਿਨੀਤਿ ਪੜਾਈ ਗੰਨ^੫॥ ੩੮॥ ਬਿਧਿ ਬੁਝਹੁ-ਕਜਾਵਰਤਲੀਪੁਤ੍ਰਕਰੇਂਗਾ
 ਜਾਇ^੬? ਸੋ ਈਹਾਂ ਕਹੁ ਮੋਹਿ ਵਿਗ ਹੁਕਮ ਰਾਜ ਮਹਿੰਦੁ ਦਾਇ^੭-॥ ੩੯॥
 ਸਤ ਬੋਲਨੋ ਤਬਿ-ਪੁਰਖਿ ਨੈ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ ਦਿਯੋ ਬਾਂਟ । ਜਿਸੈ ਦੇਸ਼ ਤਾਂਕਾ
 ਲਿਖੋਂ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਕੀ ਸਾਂਟ^੮ ॥ ੪੦ ॥ ਤਪਿ, ਸਤ, ਅਰੁ ਮਖ, ਅਰਚਨਾ,
 ਲੋਕ ਕਰਾਉਂ ਰੋਜ^੯। ਬਾਹਮਣਬਹਮ ਪਰਾਯਲੀ ਉਚਾ ਬਨ ਬਸਿ ਜੋਜ^{੧੦}॥
 ੪੧॥ ਬੀਜ ਫਲਾਉ ਬੈਰ ਸੋ ਉਮਰ ਲਾਖਿ ਇਕਬਰਸ^{੧੧}। ਜੋਗ ਬਿਖੈ ਲਾਉਂ
 ਨਰਨਿ ਸੁਭ ਗੁਨ ਉਪਜੈਂ ਸਰਸ^{੧੨}॥ ੪੨॥ ਸਸਤੁ ਧਰਮ ਛੱਤੀ ਕਰੈਂ, ਪੁੰਨਜ
 ਬਿਹਾਰੀ ਬੈਸ^{੧੩}। ਤੀਨ ਬੇਦ ਤੀਨੋ ਬਰਨ ਸਭਿਨਿ ਲਖਾਉਂ ਐਸ^{੧੪}-॥ ੪੩॥
 ਦੂਜਾ^{੧੫} ਬੋਲਨੋ:- ਪਿਤਾਜੀ! ਸਸਤੁ ਧਰਮ ਮੁਹਿ ਖੂਬ^{੧੬}। ਸਭੈ ਚਲਾਉਂ ਰੀਤ^{੧੭}

^੧(ਅਸੀਂ ਸਾਂਟੇ) ਆਖੀਏ ਅਸੀਂ ਵਡੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਹੰਕਾਰੀ ਜਾਣ ਲਿਆ ।
^੨(ਹੇ ਬੇਟੇ) ਤੁਹਾਡਾ (ਜਦ ਰਾਜ) ਸਮਾਜ (ਹੋਵੇਗਾ ਤਦੋਂ) ਨਜਾਯ ਕਰਨਾ । ^੩(ਇਹ ਗਲ)
 ਕਹਿਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਟਿਕ ਗਿਆ ਤੇ ਯੁਵਰਾਜ(ਟਿੱਕੇ ਵਲ)ਤੱਕਿਆ[ਸੰਸਾ, ਪੁਰਖ=
 ਬ੍ਰਹਮਾ । ਯੁਵਰਾਜ ਨੂੰ ਜੁਰਾਜ ਲਿਖਿਆ ਹੈ] । ^੪ਇਕ ਖੜੋ ਗਿਆ ਵੇਰ ਦੂਜਾ (ਵੀ ਖੜੋ) ਗਿਆ
 ਵੇਰ ਤੀਜਾ ਵੇਰ ਪੁਤਰ (ਖੜੋ ਹੋ ਗਏ) । ^੫ਪਹਿਲੇ ਜੰਮੇ ਭਾਵ ਸਤਿਨੁਗ) ਨੂੰ (ਰਾਜ) ਸੌਪਕੇ
 ਪੜ੍ਹਾਈ ਹੋਈ ਨੀਤੀ ਪਰ ਵੀਚਾਰ ਅੰਭੀ [ਗੁਣਨਾ=ਵੀਚਾਰਨਾ] । ^੬ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ
 ਹੇ ਪੁਤਰ (ਨਜਾਯ ਦੀ) ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਜਾਕੇ ਕੀਹ ਕਰੇਂਗਾ ? ^੭ਜੇ ਹੁਕਮ ਰਾਜ ਵਿਚ ਰੇਵੇਂਗਾ ।
^੮ਤਬ ਸਤਿਨੁਗ ਬੋਲਿਆ ਕਿ (ਜੇ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਕਿਸੇ) ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੁਰਖ ਨੇ (ਕੀਤਾ ਸੋ ਮੈਂ ਉਸਦੇ
 ਆਪਣੇ) ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦਿਆਂਗਾ । ਜਿਸ (ਦੇਸ਼ ਨੇ) ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਕੀਤਾ ਉਸ ਦੇਸ ਦਾ ਲਿਖ
 ਲਵਾਂਗਾ (ਤੇ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਦਾ ਸਾਂਟ=) ਬਦਲਾ ਦਿਆਂਗਾ । ^੯ਤਪਸ਼ਯਾ, ਸੱਚ,
 ਜੋਗਯ, ਪੂਜਾ, (ਚਾਟੇ ਧਰਮ ਦੇ ਕੰਮ) ਰੋਜ਼ ਕਰਵਾਵਾਂਗਾ (ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ) । ^{੧੦}ਬ੍ਰਹਮਣ : ਹਮ
 ਪ੍ਰਾਯਣ ਹੋਣਗੇ, ਬਨਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸਕੇ ਯੋਗ ਕਰਕੇ ਉੱਚੇ ਹੋਣਗੇ। (ਅ) ਉਚਾ ਬਨ ਬਸ ਸੋਜ=ਸੋਜ
 (ਗਿ੍ਰਹਸਤ ਦੀ ਸਮੱਗੀ ਵਿਚ) ਵਸਦੇ ਹੋਏ ਉੱਚੇ ਬਣਨਗੇ । (ਬ) ਬਨ ਬਸ ਸੋਜ=ਬਨਾਂ ਵਿਚ
 ਵੱਸਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਬੇਗਾ । ^{੧੧}ਇਕ ਵੇਰ ਦਾ ਬੀਜਿਆ ਸੋ ਵੇਰ ਫਲਾਵਾਂਗਾ । (ਅ) ਭਾਵ ਏਥੇ
 ਇਕ ਬੀਜਿਆ ਅਗਲੇ ਲੋਕ ਵਿਚ ਸੋ ਗੁਣਾਂ ਹੋਕੇ ਫਲੇਗਾ । ਉਮਰਾ ਲੱਖ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਦਿਆਂਗਾ ।
^{੧੨}ਬਹੁਤੇ । ^{੧੩}ਵੈਸ਼ ਧਰਮ ਦਾ ਵਿਹਾਰ ਕਰਨਗੇ । ^{੧੪}ਤਿੰਨਾਂ ਵਰਨਾਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨਾਂ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਧਰਮ
 ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਖਾ ਦਿਆਂਗਾ । ^{੧੫}ਭਾਵ ਤ੍ਰੇਤਾ । ^{੧੬}ਮੇਰੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸਸਤੁ ਧਰਮ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ ।
^{੧੭}ਸਭ ਨੂੰ ਮਿਰਯਾਦਾ ਵਿਚ ਚਲਾਵਾਂਗਾ ।

*ਪਾ:-ਕਹਿ ।
 †ਪਾ:-ਸੁੰਨਿ । ‡ਪਾ:-ਮੁਹਿ । §ਪਾ:-ਸੋਜ ।

ਮੈਂ ਦੇਵੈਂ ਸੇਵਾ ਹੂਬਾ ॥੪੪॥ ਜੱਗਸ ਕਰਾਉਂ ਅਰਥ ਸੀਜਿ ਪਾਪ ਮਿਟਾਉਂ
ਲੋਗਾ। ਸੁਰਗ ਲੋਕ ਲਗ ਕਰਮ ਹੀ ਦਸ ਬੋਈ ਲੇ ਭੋਗਾ ॥ ੪੫ ॥ ਦਸ
ਸਹੀਸੁ ਜੀਵੈਂ ਸਕਲ, ਪਾਪ ਡਰਨ ਸਭਿ ਆਹਾ। ਬਡੇ ਭ੍ਰਾਤ ਤੇ ਉਨ
ਦਸ ਧਰਮ ਚਲਾਉਂ ਰਾਹਾ-॥੪੬॥ ਚੁੱਪ ਹੋਇ, ਤੀਜਾ ਕਹੈ-ਅਰਚਾ ਘਰ
ਕੀ ਵੰਡ। ਸਹੀਸੁ ਜੀਵਨਾ, ਚਾਰ ਬੀਜਾ, ਅਰਥ ਪੁੰਨ ਅਘ ਖੰਡ ॥ ੪੭ ॥
ਅਧਿਕ ਬਿੱਪੁ ਅਰ ਛੱਤ੍ਰਕੀ ਵਣਜ ਕਰੈ ਜਨ ਆਪ। ਰਾਜਾ ਕੇ ਗੁਰ
ਮਾਨਿਕੈ ਨਜਾਇ ਕਰਾਵੈ ਆਪਾ-॥੪੮॥ ਚੁੱਪ ਹੁਆ ਚੁਪ ਚਤੁਰਥਾ ਬ੍ਰਹਮਾ
ਕਹਿ-ਤੂੰ ਬੋਲ-। ਤਬਿ ਹਮ ਕਰਿ ਜੇਰੇ ਨੰਮੁ-ਆਵਿਸ ਤਮਰੀ ਕੋਲ-
॥੪੯॥ ਹਸਕਰਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬੋਲਿਯੋ:-ਪੁੱਤੁ ਪਿਛਾਰੀ ਮੋਰ। ਤੇਰੀਇੱਛਾ ਹੋਇਜੇ
ਸੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਲੋਰਾ-॥੫੦॥-^{੧੦}ਕੁਛਤੋ*ਹੈਂਕਹਿਨੋ ਲਗਾ ਜਨਘਰ ਪੁੰਨਰੁ

^੧ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਭਾਵਨਾ ਲਾ ਦਿਆਂਗਾ [ਹੁੱਬ (=ਮੁਹੱਬਤ) ਤੋਂ ਹੂਬ]। ^੨ਧਨ ਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਜੱਗ
ਕਰਵਾਵਾਂਗਾ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾਵਾਂਗਾ। ^੩ਸੁਰਗ ਲੋਕ ਤਕ (ਅੱਪੜਨ ਲਈ ਸੁਭ)
ਕਰਮ ਹੀ ਕਰਨਗੇ, ਤੇ ਇਕ ਵੇਰ ਬੀਜਿਆ ਦਸ ਵੇਰੀ ਲੋਕੇ ਭੋਗਣਗੇ [ਬੋਈ=ਬੀਜਿਆ]।
(ਅ) ਜੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ (ਬੋਈ=) ਬੀਜ ਬੀਜਣਗੇ ਉਹ ਸੁਰਗ ਲੋਕ ਵਿਚ ਦਸ ਹਿੱਸੇ ਜ਼ਫਾਦਾ
ਭੋਗਣਗੇ। ^੪ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ (ਵਰਖ) ਸਾਰੇ (ਜੀਵ)ਜੀਵਿਆ ਕਰਨਗੇ, ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਡਰਨਗੇ।
^੫ਬਡੇ ਭਿਰਾ (ਭਾਵ ਸਤਿਜੁਗ), ਤੋਂ ਦਸ ਹਿੱਸੇ ਘੱਟ ਧਰਮ ਦਾ ਰਾਹ ਚਲਾਵਾਂਗਾ। ^੬(ਜਦੋਂ
ਦੂਜਾ ਸੁਭ) ਚੁਪ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਤੀਜਾ (=ਦੁਆਪਰ) ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਘਰ ਘਰ ਵਿਚ ਪੁਜਾ
ਵੰਡ ਦਿਆਂਗਾ ਤੇ ਆਰਬਲਾ ਹਜ਼ਾਰ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਹੋਸੀ (ਇਕ ਵੇਰ ਦਾ) ਬੀਜਿਆ ਚਾਰ (ਵੇਰ
ਫਲੇਗਾ)। (ਅ) ਇਥੇ ਇੱਕ ਇੱਤਾ ਅੱਗੇ ਚੱਲਕੇ ਚੋਗੁਣਾ ਮਿਲੇਗਾ। ^੭ਅੱਧਾ ਪੁੰਨ ਤੇ ਅੱਧਾ
ਪਾਪ ਦਾ ਹਿੱਸਾ (ਭਹਿ ਜਾਏਗਾ)। (ਅ) ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਖੰਡਨ ਲਈ (ਜੀਵ ਦੇ ਕੀਤੇ) ਪੁੰਨ ਅੱਧੇ
(ਕੱਟੇ ਜਾਣਗੇ, ਅੱਧਿਆਂ ਦਾ ਫਲ ਭੋਗੇਗਾ)। ^੮ਬਹੁਤ ਬ੍ਰਹਮਨ ਤੇ ਛੱਤ੍ਰੀ (ਲੋਭ ਵਸ ਹੋਏ)
ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਲਗ ਪੈਣਗੇ, ਕੋਈ ਆਪ (ਕਰਨਗੇ ਕੋਈ) ਜਨ (=ਨੌਕਰ ਦੇਖਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ
ਜ਼ਰੀਏ ਵਪਾਰ ਕਰਨਗੇ)। ਰਾਜਾ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਮੰਨਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਜਾ ਕੇ ਨਜਾਇ ਕਰੇਣਗੇ (ਭਾਵ
ਦੀਚੇਤ ਦਾ ਜਾ ਘਰ ਦਾ ਘਰੇ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਨਜਿੱਠਿਆ ਜਾ ਸਕੇਗਾ)। [ਛੱਤ੍ਰਕੀ=ਛੱਤ੍ਰੀ ਵੰਸ਼
ਦੇ]। ^੯(ਤੀਜਾ) ਚੁੱਪ ਹੋਯਾ (ਤੇ) ਚੋਬਾ (ਮੈਂ) ਜੋ ਚੁਪ (ਸਾਂ ਮੇਨੂੰ) ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ:-ਤੂੰ ਬੋਲ;
ਤਦ ਮੈਂ ਹਥ ਜੋੜਕੇ ਨਿਵਿਆਂ (ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ) ਤੁਸਾਂ ਕੋਲ(ਮੇਰੀ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ। [ਆਵਿਸ=
ਆਵਿਸ, ਆਵੇਸ=ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ]। (ਅ) ਤੁਸੀਂ ਮੇਰਾ ਆਸਰਾ ਹੋ [ਆਵਿ: ਸ=ਆਸਰਾ
ਹੋ]। ^{੧੦}ਹੱਸਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬੋਲਿਆ:-ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪਿਛਲਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੈਂ, ਜੇ ਤੇਰੀ ਇੱਛਾ ਹੋਵੇ ਸੇ ਮੇਰਾ
ਮਨ (ਸੁਣਨਾ) ਲੋੜਦਾ ਹੈ। ^{੧੧}ਵੇਖੋ ਅਗਲਾ ਸਫਾ ਅੰਕ ੧।

*ਪਾ:-ਕਹਤੇ-ਸੇ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ।

ਪਾਪ । ਬਯ ਸੋ ਬਰਖ ਦੁ ਬੀਜ ਲੇ ਕਰੈ ਸੁ ਭੋਗੈ ਆਪੀ ॥੫੧॥ 'ਬਹੁਤ ਪੁੱਤ੍ਰ
ਬਹੁ ਬਾਸ਼ਨਾ ਇੱਛਨਾ ਸਿੱਛਨਾ ਸਾਰਾ ਸੁਦੁ ਰਾਜ ਘਰ, ਹੀਯਰਨ ਬੇਦ ਜਾਪ
ਹਰਿ ਧਾਰ' ॥੫੨॥ 'ਭਗਤ ਕਰੈ ਪਾਪੀ ਤਰੈ ਨਰ ਨਾਰੀ ਦਿਜ ਸੁਦ । ਨੀਚ
ਬਾਲ ਜ੍ਯਾਨੀ ਤੁਰਕ ਸੀਕਰ ਆਸਮ ਖੂਦ' ॥੫੩॥ 'ਨਾਮਬਿਨਾ ਦੰਡੋਂ ਸਕਲ
ਨਰਕ ਸੁਰਗ ਮਮ ਰਾਜ' । ਭੂਹੀ ਦੋਨੋਂ ਗਤਰਦੇ ਜੋਨੀ ਅਰਥ ਸਮਾਜ'
॥੫੪॥ ਇਹ ਭਾਵੀ ਪੂਰਨ ਕਰੈ ਤਬਿ ਜਾਵੈਂਗਾ ਖੂਬ' । ਏਕ ਤੁਮਾਰੇਦੰਡ ਸਹੁ
ਅਵਰ ਨ ਜਾਨੈਂ ਦੂਬ' -' ॥੫੫॥ *ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਿੰ 'ਇਕ ਸਮੇ ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮਾ

*ਸਿੱਖਚਿਅੰ ਹੋਇਆਂ ਮੈਂ ਕਹਿਣ ਲਗ ਪਿਆ ਕਿ ਪੁੰਨ ਤੇ ਪਾਪ (੨) ਜਨ (ਕਦੇਗਾ ਆਪਣੇ
ਘਰ=) ਦੇਹ (ਉਪਰ ਹੀ ਕਦੇਗਾ,) ਜੇ ਕਦੇਗਾ ਸੋ ਆਪ ਫੁੱਗੇਗਾ, ਉਮਰਾ ਸੋ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਜੇ
ਬੀਜੇਗਾ ਦਣਾ ਲਵੇਗਾ [ਕੁਛੋ=ਸੀਕੋਚਦਾ] (ਅ) ਜੇ ਏਥੇ ਬੀਜੇਗਾ ਅਗੇ ਚਲਕੇ ਦੁਣਾ ਹੋਵੇਗਾ।
(ੳ) ਦੋ ਬੀਜ ਦਾ ਅਰਥ ਨਾਮ ਦਾਨ ਤੇ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਬੀ ਕਰਦੇ ਸਨ । (ੲ) ਵਾਸ਼ਨਾ ਬਹੁਤ
(ਹੋਵੇਗੀ), ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਹੁਤੇ (ਹੋਣਗੇ), ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਸਾਰ ਇੱਛਨਾ ਹੋਵੇਗੀ ਭਾਵ ਮਨਮਤੀਏ ਹੋਣਗੇ,
ਜੇ ਜੀ ਕਰੇਗਾ ਉਸਨੂੰ ਸਾਰ ਸਿਧਾਂਤ ਆਖਣਗੇ । ਸੁਦਾਂ ਦੇ ਘਰ ਰਾਜ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਅਹੀਰ (ਨੀਵੇਂ
ਲੋਕ) ਵੇਲਾਂ ਦਾ (ਪਾਠ) ਕਰਨਗੇ ਤੇ ਹਰਾ ਦਾ ਜਾਪ ਧਾਰਨ ਕਰਨਗੇ । (ਅ) ਸੁਦਰ ਰਾਜ
ਕਰਨਗੇ ਘਰ (ਘਰ ਵਿਚ ਹੀ) (ਰਨ=) ਜੁਧ ਮਚੇਗਾ ਤੇ ਵੇਦ ਉਚਾਰਨ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਧਾਰਨਾ
(ਹਰਿ=) ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ । (ੳ) ਇਕ ਥਾਵੇਂ 'ਹੀਯਰਨ' ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਪਾਠ ਹੈ 'ਹੀ ਅਰਨ'
ਇਸ ਨਾਲ ਅਰਥ ਲਗੇਗਾ 'ਸੁਦੁ' ਰਾਜ ਕਰਨਗੇ, ਘਰ ਹੀ ਬਨ (ਹੋਣਗੇ ਤੇ) ਹਰ ਕੋਈ ਵੇਦ
ਜਪ ਨੂੰ ਧਾਰੇਗਾ, ਭਾਵ ਸਤਿਗੁਰ ਵਾਂਗੀ ਬਨਾਂ ਵਿਚ ਵੇਦ ਪਾਠ ਦੀ ਮਿਯਾਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ ਤੇ
ਵਰਣਾਸ਼੍ਰਮ ਦੀ ਸੇਬੀ ਉਡ ਜਾਏਗੀ । (ਮੇਰੇ ਰਾਜ ਵਿਚ) ਜੇ ਭਗਤੀ ਕਰੇਗਾ ਉਹ ਤਰੇਗਾ
(ਚਾਹੇ) ਪਾਪੀ ਹੋਵੇ (ਚਾਹੇ) ਨਰ ਚਾਹੇ ਨਾਰੀ ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ ਬ੍ਰਹਮਣ ਚਾਹੇ ਸੁਦੁ (ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ)
ਨੀਚ ਹੋਵੇ, (ਤੇ ਚਾਹੇ) ਬਾਲ (ਹੋਵੇ) ਚਾਹੇ ਜ੍ਯਾਨ (ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ) ਤੁਰਕ (ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ) ਸੀਕਰ
ਬਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਚਾਹੇ ਅਨਾਸ਼੍ਰਮੀ ਹੋਵੇ : ਆਸਮ ਖੂਦ=ਆਸ਼੍ਰਮ ਖੂੰਦ । ਹਿੰਦੀ, ਖੂੰਦਨਾ=ਤੋੜਨਾ,
ਕੁਚਲਨਾ । ਸੇਸ:, ਖੁੰਡਨ ਤੋਂ ਖੂੰਦ ਤੋੜਿਆ ਹੋਇਆ, ਵਿਹੁਣਾ । ਭਾਵ ਆਸ਼੍ਰਮ ਤੋਂ ਵਿਹੁਣਾ ।
ਅਨਾਸ਼੍ਰਮੀ] । *ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਸਰਬੱਤ ਨੂੰ ਮੈਂ ਦੇਡ ਦਿਆਂਗਾ, ਨਰਕ ਸੁਰਗ (ਸਭ ਈ) ਮੇਰਾ
ਰਾਜ ਹੋਵੇਗਾ । *ਪ੍ਰਿਥੀ ਪਰ ਦੇ ਹੀ ਤੇਰੇ ਤੇਰਾਂਗਾ:—ਵਿਸ਼ੇ ਭੋਗ ਤੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਇਕੱਤ੍ਰਤਾ
[ਸੰਸ:, ਗਤ੍ਰ । ਹਿੰਦੀ, ਗਤਰ=ਟਰਨੇ ਯੋਗ । ਤੋਰਾ] । 'ਇਹ ਭਾਵੀ (ਇੱਛਾ ਪੂਰਨ ਕਰੋ
ਤਾਂ ਮੈਂ ਜੋਂਕੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜਾਵਾਂਗਾ । [ਫਾ:, ਖੂਬ=ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜੋਂਕੀ । ਸੁਚਨਾਂ=ਭਾਵੀ ਦਾ
ਏਥੇ ਭਵਿੱਖਜਤ ਅਰਥ ਕਰਨਾ ਪ੍ਰਕਰਣ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, ਮੈਂ ਸਾਖੀ ਵਿਚ 'ਭਾਵਨੀ' ਪਾਠ ਹੈ ਜੇ
ਸੰਸਾ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ] । 'ਇਕ ਆਪ ਦਾ (ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ) ਵੰਡ ਸਹਾਂਗਾ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ
ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਾਂਗਾ ਭਾਵ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ । [ਦੂਬ=ਦੁਸਰਾ]

*ਇਹ ਮੈਂ ਸਾਖੀ ਦੀ ੮੮ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ ।

ਕਹਤਿ ਸੁਹਾਤਾ—ਸੁਨਿ ਸੁਤ। ਭੂਮੀ ਜਾਈਅਹੁ ਧਰਮ ਕਰਮ ਵਿੱਖਸਾਤ^੧ ॥
 ੫੬ ॥ ਸੁਾਨ ਕਲਜੁਗ। ਮੇਰੇ ਹੁਕਮ ਤੂੰ ਮਮ ਆਗਿਆਵਾਰੁ। ਸਰਬ ਮੰਤ੍ਰ
 ਤੁਹਿ ਰਾਜ ਰੱਦ ਨਾਮ ਮੰਤ੍ਰ ਸਿਧ ਸਾਰੁ^੨ ॥੫੭॥^੩ ਔਰ ਜੁਗਨਿ ਮਹਿ ਆਸਰਾ
 ਬਹੁਤ ਜੱਗ ਤਪੁ ਅਰਚ। ਰਾਮ ਨਾਮ ਜਪੁ ਰਸਨ ਸ੍ਰਾਸ ਕਲਿ ਮਹਿ
 ਕਾਰਜ ਸਰਚ^੪ ॥੫੮॥ ਤੋਹਿ ਰਾਜ ਹੁਇ ਪੁੱਤ੍ਰ ! ਜਬਿ, ਸਭਿ ਦੇਵਨ^੫ ਦੁਰੋ
 ਵਰਜ। ਜਿਉਂ ਇੱਛਾ ਤਿਉਂ ਵਰਤੀਏ ਨਾਮ ਮਹਾਤਮ ਗਰਜ^੬ ॥ ੫੯ ॥
 ਭਲਾ ਤੁਮਾਰਾ ਰਾਜ ਹੁਇ ਸਕਲ ਸਿੱਧ ਹੁਇ ਵਾਚ^੭। ਥੋੜੀ ਕਰਨੀ
 ਫਲ ਅਧਿਕ ਤੀਨ ਰਾਖੀਓ ਸਾਚੁ^੮ ॥ ੬੦ ॥ ਪਰਅੰਸੀ ਪਰਨਾਰ
 ਤਜਿ ਨਾਮ ਸਰਾਹੈ ਸ੍ਰਾਸ। ਹਰਿ ਭਜ, ਹਰਿ ਚਿਤ, ਹੇਤ ਹਰਿ^੯, ਹਰਿ
 ਸਿਦਕੀ ਕੁਲ ਆਸ^{੧੦} ॥ ੬੧ ॥ ਦੇਹ ਅੰਤ ਭੀ^{੧੧} ਹਰਿ ਭਜੇ ਤਉ ਭੀ ਹੁਇ
 ਨਿਸਤਾਰ। ਐਸੇ ਹਰਿ ਕੇ ਨਿਤ ਭਜੈ ਭਉਜਲ ਉਤਰੈ ਪਾਰੁ॥੬੨॥ ਬਹਮ
 ਪਰਾਇਣ^{੧੨} ਹੋਇਕੈ ਤਨ ਮਨ ਅਰਪੈ ਜੋਇਤਾਂਕਾਂ ਭੀ ਤੂੰ ਭੈ ਕਰੀਂ ਇਹੈ
 ਹਮਾਰੀ ਖੋਇ^{੧੩} ॥੬੩॥ ਅਪਰ ਸਕਲ ਤਜਿ ਆਸਰੇ ਏਕ ਨਾਮ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ^{੧੪}।

^੧(ਰਾਮਕ੍ਰਿਦਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ (ਮੇਨੂੰ ਫੇਰ) ਕਹਿਣ ਲਗੇ (ਕਿ ਸੁਣ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਦਰ !) ਇਕ ਸਮੇਂ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਨੇ (ਕਲਜੁਗ ਨੂੰ) ਸੋਭਨੀਕ ਬਚਨ ਕਹੇ 'ਸੁਣ ਹੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਵਿਚ ਜਾਓ ਤਾਂ ਉਥੇ (ਆਪਣੇ) ਧਰਮ ਕਰਮ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੋ'। (ਅ) (ਉਥੇ ਪਿਛਲੇ ਜੁਗ ਦੇ) ਧਰਮ ਕਰਮ (ਔਗੇ) ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ ਹੋਣਗੇ। ^੨ਸੁਣ ਹੋ ਕਲਿਜੁਗ ਮੇਰਾ ਹੁਕਮ, ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਹੈਂ; ਸਾਰੇ ਮੰਤ੍ਰ ਤੇਰੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਮੈਂ ਰੱਦ ਦਿਆਂਗਾ; ਨਾਮ ਮੰਤ੍ਰ ਹੀ ਸਾਰ ਸਿੱਧ (ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਾਤਾ) ਹੋਵੇਗਾ। ^੩ਔਰ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਜੱਗ ਤਪ ਅਰਚਨਾ ਆਦਿ ਦਾ ਆਸਰਾ ਬਹੁਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਪਰ ਰਸਨਾਂ ਤੋਂ ਸਵਾਸ ਸਵਾਸ ਈਸ਼ੁਰ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣਾਂ ਤੇਰੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਕਾਰਜ ਸਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ [ਸਰਚ=ਸਾਰਨੇ ਵਾਲਾ]। ^੪ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ। ^੫ਨਾਮ ਮਹਾਤਮ ਗੱਜਕੇ (ਸੁਣਾਵੀਂ)। ^੬ਸੋ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ—ਤੁਹਿ ਵਾਚ=ਤੇਰੇ ਬਚਨ ਜੋ ਤੂੰ ਕਹੇ ਹਨ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ^੭ਤਿੰਨਾਂ (ਜੁਗਾਂ ਨਾਲੋਂ ਇਹ ਗਲ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ) ਸੱਚ ਜਾਣ ਰਖੀਂ ਕਿ (ਨਾਮ ਦੀ) ਥੋੜੀ ਕਰਨੀ ਦਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਫਲ ਹੋਸੀ। (ਅ) ਤਿੰਨ ਗਲਾਂ ਸਚ ਰਖੀਂ ਜੋ ਅਗੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਅੰਸ ਰਹਿਤਤਾ, ਪਰ ਨਾਰ ਤੋਂ ਬਚਣਾ, ਸਵਾਸ ਸਵਾਸ ਨਾਮ ਜਪਣਾ। ^੯ਹਰਿ ਜਪਨਾ, ਹਰਿ ਸਿਮਰਨਾ ਤੇ ਹਰਿ ਪ੍ਰੇਮ। ^{੧੦}ਹਰਿ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਤੇ ਸਭ ਆਸਾਂ (ਹਰੀ ਪਰ ਰੱਖਣੀਆਂ)। ^{੧੧}ਭਾਵ ਦੇਹੀ ਦੇ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਥੀ ਜੋ। ^{੧੨}ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਭਗਤੀ ਭਾਵ। ^{੧੩}ਖਸਲਤ ਹੈ, ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਓਪਰੀ ਸਿਖਿਆ ਨਹੀਂ ਸਾਡੇ ਸੁਭਾਵ ਭੂਤ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ ਤੂੰ ਇਸ ਦਾ ਉਲੰਘਨ ਕਰੇਂਗਾ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਬੇਵਸੇ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗੇ। ^{੧੪}(ਜੋ ਕੋਈ ਇਕ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੇਗਾ ਸੋ.....)।

ਤੀਨ ਲੋਕ ਕਉ ਬੋਧਿਕੈ ਜਾਇ ਸਾਜੁਜੀ ਖੇਮ^੧॥੬੪॥ ਅਪਨੀ ਨਾਰੀ, ਸੱਚ
ਬਿਤ, ਖਾਜ ਅਖਾਜੀ ਬਿੱਤ^੨। ਸੋਈ ਸੰਤ ਗੁਰ ਮਾਨੀਯਹੁ ਕਲੁ ਪੁੱਤ੍ਰ !
ਸਤਿ ਚਿੱਤ^੩ ॥੬੫॥ ਸਤਿਜੁਗ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਬਸਹੁ, ਭੁਜਾ ਬਸਹੁ ਤਿੱਤੇਯ^੪।
ਦੁਆਪੁਰ ਬਸੀਯਹੁ ਸੰਘ^੫ ਮਮ, ਤੂੰ ਚਰਨਨ ਕੇ ਸੇਯ^੬ ॥੬੬॥ ਅੰਗ
ਅੰਗ ਕੀ ਮੁਕਤਿ ਇਹ ਬੇਦ ਮਾਝ ਲਿਖਿ ਦੀਨ^੭। ਸੋਈ ਸੋ ਸਾਰੀ ਭਲੀ
ਸਕਲ ਸਮਾਲਾ ਕੀਨ^੮ ॥੬੭॥ ਅਪਨੋ ਅਪਨੋ ਰਾਜ ਕਰਿ ਤੁਮ ਆਈ-
ਅਹੁ ਮਮ ਧਾਮ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਰਨੀ ਕਲਪ ਲਗੇ^੯ ਪਾਈਅਹੁ ਆ. ਏ
ਅਰਾਮ ॥੬੮॥ ਬਹੁਮ ਵਾਕ ਕਹਿ ਸੰਘਤਾ^{੧੦}, ਪਰਾ ਪਸੰਤੀ ਜਾਪੁ। ਮਧਮਾ,
ਵੈਖਰੀ ਜਾਪ ਰਸਿ^{੧੧} ਚਾਰ ਵੇਦ* ਇਸ ਬਾਪੁ^{੧੨} ॥੬੯॥ ਨਾਰਾਇਨ ਦੇਵ ਹੈ
ਪਰਾ ਕਾ, ਨਰ ਪਸੰਤੀ ਇਸ਼ਟ^{੧੩}। ਵਾਗਦੇਵੀ^{੧੪} ਮੱਧਮਾ ਬਸੈ, ਬਜਾਸ ਬੈਖ-
ਰੀ ਸਿਸ਼ਟਿ^{੧੫} ॥ ੭੦ ॥ ਸ੍ਰਾਸ ਠਹਿਰਾਵੈ ਨਾਭਿ ਘਰ ਉਠੇ ਤਰੰਗੀ ਤੋਜ^{੧੬}।

^੧ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚੀਰਕੇ (ਉਲੰਘ ਕੇ) ਸਾਯੁਜ ਮੁਕਤੀ (ਪਾਏਗਾ) [ਸਾਯੁਜੀ ਖੇਮ;—ਸਾਯੁਜ= ਅਭੇਦ। ਕਰੋਮ=ਮੁਕਤੀ]। ^੨ਆਪਣੀ ਨਾਰ (ਤੇ ਸੰਤੋਖ), ਸੱਚ (ਈ) ਫੀਚਾਰ (ਜਾ ਸੱਚ ਦਾ ਵਰਤ) ਤੇ ਖਾਣੇ ਯੋਗ ਕੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਖਾਣੇ ਜੋਗ ਕੀ ਹੈ (ਇਸ ਦਾ) ਫੀਚਾਰ (ਜੋ ਯਾਦੇਗਾ)। (ਅ) ਆਪਣੀ ਨਾਰੀ ਵਿਚ ਸਤਿਬਿਤ ਹੋਵੇ ਤੇ ਅਖਾਜ ਦੋ ਖਾਣ ਵਿਚ ਬਿਤੀ (ਵੈਰਾਗਵਾਨ ਹੋਵੇ)। ^੩ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਸੱਚ ਕਰਕੇ (ਧਰ ਲੈ)। ^੪ਤੋਤਾ। ^੫ਲੱਤਾਂ ਵਿਚ। ^੬ਸੇਵਾ ਕਰ। ^੭ਵੇਦ ਵਿਚ ਇਹ ਗਲ ਲਿਖ ਦਿਤੀ ਹੈ ਕਿ (ਧਰਮ ਦੇ ਕਿਹੜੇ) ਅੰਗ ਨਾਲ (ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਕਿਹੜੇ) ਅੰਗ (ਭਾਵ ਜੁਗ ਵਿਚ) ਮੁਕਤੀ ਹੋਣੀ ਹੈ। ^੮ਉਹੋ (ਪਿੱਛੇ ਕਹੀ ਗਲ) ਸੱਚੀ ਹੈ, ਉਹੋ ਭਲੀ ਹੈ ਸਾਰੀ ਦਾ ਸਮਾਲਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ ਤੁਸਾਂ ਸਮਾਲਾ ਕਰਨਾ। ^੯ਤਕ। ^{੧੦}ਸੰਹਿਤਾ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਇਹ ਵਾਕ ਕਹੇ ਹਨ। (ਅ) ਇਹ ਵਾਕ ਬਹੁਮ ਸੰਹਿਤਾ ਵਿਚ ਕਹੇ ਹਨ। ^{੧੧}ਕਿ ਜਪ (ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ) ਪਰਾ, ਪਸੰਤੀ, ਮਧਮਾਂ; ਬੈਖਰੀ, (ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੁਆ ਨਾਮ ਦੇ) ਜਾਪ ਦਾ ਰਸ (ਲਵੇ, ਦੇਖੋ ਜ: ਸਾ: ਭਾ: ਮਨੀ ਸਿੰਘ:—ਪਰ ਸੋਈ ਬਾਣੀ ਵਿਸੇਖ ਹੈ ਜੋ ਯਕ ਦਿਲ ਹੋਕੇ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੀਏ)। ^{੧੨}ਚਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੇਦ ਹਨ। ^{੧੩}ਪਰਾ ਦਾ ਵੇਦਤਾ ਨਾਰਾਯਣ ਤੇ ਪਸੰਤੀ ਦਾ ਦੇਵ ਨਰ ਹੈ। (ਨਰ ਨਾਰਾਯਣ ਵੇਦੋਂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ)। ^{੧੪}ਸਕੰਤੀ। ^{੧੫}ਬੈਖਰੀ ਦਾ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ (ਦੇਵਤਾ) ਬਜਾਸ ਹੈ। ^{੧੬}ਨਾਭੀ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਸਵਾਸ ਟਿਕਾਣੇ ਤਾਂ ਅਨੰਦ ਦੀ ਲਹਿਰ ਉਠਦੀ ਹੈ [ਤਦੰਗ—ਲਹਿਰ। ਤੋਜ=ਖੁਸ਼ੀ। ਸੂਚਨਾ— ਨਾਭੀ ਵਿਚ 'ਮਨਿ ਪੂਰ ਚੱਕ੍ਰ' ਨੂੰ ਕਈ ਵੇਰ ਅਨੰਦ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਵੀ ਜੋਗੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:—ਦੋਖੇ ਵਸੰਤ ਵੇਲੇ ਈ ਕੰਡਲਨੀ ਸਫਾ ੪੦]। (ਅ) ਨਾਭੀ ਟਿਕਾਣੇ ਸਵਾਸ ਟਿਕਾਉਣ ਨਾਲ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦੀ ਤੇਜ਼ੀ। [ਉਠੇ=ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਤਰੰਗ=ਲਹਿਰ, ਸੰਕਲਪ। ਤੋਜ ਦੀ ਵਾਢੇ ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਪਾਠ ਤੋਜ ਹੈ।] *ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਦੇਵ' ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਚਾਰ ਦੇਵਤਾ ਗਿਣੇ ਹਨ ਇਸ ਕਰਕੇ 'ਦੇਵ' ਪਾਠ ਸੁੱਧ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਏ।

ਨਾਮ ਭਜਨ ਕੀ ਜੁਗਤ ਇਹ ਮਥਰਾ*ਬਖਸ਼ੀ ਮੌਜ-’॥੭੧॥ਕਹਿ ਕਰਿ
ਸਾਹਿਬਸਿੰਘ ਸੁਨਹੁ, ਚੁਪ ਕੀਨੀ, ਕਲਿ ਗੰਮ^੨ । ਇਹ ਸਾਖੀ ਸਤਿਗੁਰ
ਦਈ ਪੜਤਿ ਸੁਨਤਿ ਸੁਖ ਸੰਮ^੩॥੭੨॥ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੰਚਮ
ਰੁਤੇ ‘ਕਲਜੁਗ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਬਿੰਮਤੀ ਅੰਸੁ ॥ ੨੫ ॥

੨੬. [ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਾਜ ਕਵੀ । ਵੰਦਨ ਕਵਿ] ।

ਏਹਗਾ ॥ ਸਭਾ ਸਰਬ ਕਵੀਅਨਿ ਬਿਖੇ ਇਸ ਬਿਧਿ ਭਯੋ ਸੰਬਾਦ । ਧੰਨਧੰਨ
ਸਭਿ ਹੀ ਕਹੈਂ ਰਿਦੈ ਅਧਿਕ ਅਹਿਲਾਦ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਉਠੋ ਪ੍ਰਭੂ
ਮੰਦਰ ਕੋ ਗਏ । ਨਾਨਾ ਰਸ ਅਹਾਰ ਅਚਿ ਲਏ । ਪੁਨ ਪੁਯੋਕ ਪਰ ਕਰੈ
ਅਰਾਮੁ।ਇਮ ਸੰਬਾਦ ਕਵਿਨਿ^੧ ਅਭਿਰਾਮੁ॥੨॥ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਮਹਿ ਕਵਿ
ਗੁਨੀ । ਆਵੈਂ ਚਲੇ ਸੁ ਕੀਰਤਿ ਸੁਨੀ । ‘ਦਰਬ ਕਰੋਰਹੁ ਲਗ ਬਖਸ਼ਿਤੇ ।
ਜੁਗ ਲੋਕਨਿ ਕੇ ਸੁਖਨਿ ਲਭੇਤੇ’॥੩॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤਰਾਇ ਕਵੀ ਇਕ ਆਯੋ ।
ਕਰਿ ਕੀਰਤੀ ਕੋ ਕਵਿੱਤ ਲਿਆਯੋ । ਮਿਲੈ ਪ੍ਰਥਮ ਹੂੰ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਣਾਮੁ ।
ਬਹੁਰ ਸੁਨਾਇ ਸੁਜਸ ਅਭਿਰਾਮੁ ॥ ੪ ॥ ਕਬਿੱਤ—

ਜਾਂਹੀ ਓਰ ਜਾਉਂ, ਅਤਿ ਆਦਰ ਤਹਾਂ ਤੇ ਪਾਉਂ, ਤੇਰੇ ਗੁਨ ਗਨ ਕੋ ਅਗਾਉ
ਗਣੈ ਸ਼ੇਸ਼ ਜੂ^੫ । ਹੀਰ ਚੀਰ ਮੁਕਤਾ ਜੇ ਵੇਤਿ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਦਾਨ ਤਿਨੇ ਦੇਖ
ਦੇਖ ਅਭਿਲਾਖਤਿ ਧਨੇਸ਼ ਜੂ^੬ । ਗੁਨਨ ਮੈਂ ਗੁਨੀ ਕਵਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਛੋਯਾ ਹੋਰੇ

*ਮਥਰਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਭਜਨ ਦੀ ਇਸ ਜੁਗਤੀ ਦੀ ਮੌਜ (=ਸੁਖ) ਮੈਨੂੰ (ਰਾਮ ਕੁਇਰ
ਜੀ ?) ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ । ^੨ਹੇ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਸੁਣੋ (ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਕਹਿਕੇ ਬੁਝਮਾ ਨੇ) ਚੁਪ ਕੀਤੀ ਤੇ
ਕਲੀ ਚਲਾ ਗਿਆ । ^੩ਸੁਖ ਸੰਜੁਗਤ ਹੋਵੇਗਾ । ^੪ਕਵੀਆਂ ਦਾ । ^੫ਜਿਸ ਤਰਫ ਮੈਂ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ
ਓਥੋਂ ਹੀ ਆਦਰ ਪਾਂਵਦਾ ਹਾਂ, ਤੇਰੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਪਹਿਲੇ ਤੋਂ ਹੀ ਗਿਣ
ਰਿਹਾ ਹੈ । ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਹੋਰਨਾਂ ਦਰਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਸਾਰੇ ਥਾਂ ਹੀ ਆਦਰ ਪਾਉਂਦਾ
ਹਾਂ ਪਰ ਤੇਰੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਮੈਂ ਨੀਮੀਭੂਤ ਹੋਕੇ ਹੀ ਆ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਤੇਰਾ ਗੁਣ
ਗਾਯਕ ਕਵੀ ਤਾਂ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਆਪ ਹੈ ਉਸਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਰ ਕਵੀ ਮਾਤ ਹੈਨ, ਕਿਉਂਕਿ
ਉਸਦੀ ਹਜ਼ਾਰ ਜੀਭ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰੀ ਇਕ ਹੈ, ਉਹ ਆਦਿ ਤੋਂ ਕੀਰਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਮੈਂ ਅਜ
ਕਰਨ ਲਗਾ ਹਾਂ । ^੬ਹੀਰੋ, ਬਸਤਰ, ਮੋਤੀ, ਜੇਹੜੇ ਆਪ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦਾਨ ਦੇਂਦੇ ਹੋ ਤਿੰਨਾਂ ਨੂੰ
ਵੇਖ ਵੇਖ ਕੇ ਕੁਬੇਰ ਵੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਇਹੋ ਨਿਹਾ ਦਾਨ ਮਿਲੇ) ।

*ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੇ ਮੁੱਢ ਵਿਚ ਮਥਰਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ‘ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰ ਕਰਤਾ’ ਸਾਖੀਆਂ ਦਾ
ਦੱਸਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਏਥੋਂ ਬੜਾ ਠੀਕਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦਾ ਲੇਖਕ ਮਥਰਾ ਮਿਸਰ ਆਪ
ਹੀ ਨਾ ਕਿਤੇ ਵੇਵੇ ।

† ਪਾ:—ਕਰਿ ਕਵਿ ਗੁਰ ।

ਜਬ ਇਨੇ ਵੇਰੋ ਪਜਾਰ ਕੀਜੇ ਅਮਰੇਸ ਜੂ^੧। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਛੀਰ ਨਥਿ
 ਪਾਰ ਭਈ ਕੀਰਤਿ ਤਿਹਾਰੀ ਤੁਮੋਂ ਕਹਿਕੇ ਵਿਦੇਸ ਜੂ^੨ ॥ ੧ ॥
 ਰੋਪਈ॥ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਲਗੀਧਰ ਹੈ ਕੋਰਾਖਨੋ ਨਿਕਟ ਮਾਨ ਬਹੁ ਕੈ ਕੈ।
 ਰੋਜ ਵਯੋ ਕਰਿ ਦਰਬ ਘਨੋਰਾ^੩। ਇਮ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸੁਜਸ ਬਡੋਰਾ ॥
 ੫॥ ਕਰਣ ਪਰਬ*ਭਾਖਾ ਤਿਨ ਕੀਨੀ। ਛੰਦ ਬੰਦ ਸੁੰਦਰ ਗਤਿ ਲੀਨੀ^੪।
 ਲਾਖ ਦਰਬ ਕੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਪਾਈ^੫। ਗੁਰ ਕੀ ਕੀਰਤਿ ਮਹਿਦ ਬਨਾਈ
 ॥ ੬ ॥ ਹੰਸਰਾਮ ਕਵਿ ਪਰਬ ਬਨਾਯੋ*। ਦੋਣਪਰਬ ਕੁਵਰੇਸ ਸੁਨਾਯੋ^੬।
 ਇਸੀ ਗੀਤਿ ਬਹੁ ਭਾਖਾ ਬਨੀ। ਮਿਲੇ ਆਨਿ ਇਸ ਹੀ ਬਿਧਿ ਗੁਨੀ॥੭॥
 ਬਾਵਨ ਕਵਿ ਗਿਨਤੀ ਮਹਿ ਨੀਤਿ। ਰਹੈ ਨਿਕਟ ਹਰਖਾਵੈ ਚੀਤਿ।
 ਇਕ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਾ ਲਗਾਇ। ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਮਹਾਂ ਦੁਤਿਪਾਇ॥੮॥
 ਏਕ ਕਵੀ ਚਲਿ ਕਰਿ ਤਹਿ ਆਯੋ। ਨਿਜ ਬਿੱਦਨਾ ਹੰਕਾਰ ਬਢਾਯੋ।

^੧ਹੇ ਅਮਰਾਂ (ਵੇਵਤਿਆਂ) ਦੇ ਈਸ਼ਰ ਜੀ ! ਆਪ ਗੁਣੀਆਂ ਤੋਂ ਵਡੇ ਗੁਣੀ ਹੋ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਵੀ
 ਨੂੰ (ਜਦ ਇਹ ਵੇਖੋਗੇ ਕਿ) ਮੇਰੇ (ਗੁਣਾਂ ਦਾ) ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ (=ਉਚਾਰਨ ਵਾਲਾ) ਹੈ ਤਾਂ ਪਜਾਰ
 ਕਰੋਗੇ। (ਅ) ਇਸੇ ਸਤਰ ਦਾ ਅਰਥ ਹੋਰਵੇਂ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ:—(ਆਪ ਦੇ) ਗੁਣਾਂ (ਦੇ ਗਾਇਨ
 ਵਿਚ ਮੈਂ) ਗੁਣੀ ਹਾਂ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਵਿ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਹੈ (ਤੇ ਜਦੋਂ ਅਮ੍ਰੇਸ=) ਇੰਦਰ ਮੈਨੂੰ (ਆਪ
 ਦੀ ਕੀਰਤੀ) ਪੜ੍ਹਦੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। (ੳ) ਪ੍ਰੰਤੂ ਜੇ ਇਸ ਚਰਣ ਵਿਚ ਆਏ
 ਪਦ 'ਹੋਰੋ' ਤੇ 'ਕੀਜੇ' ਨੂੰ ਸੁਧ ਵਜਾਕਰਣਕ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਲਾਈਏ ਤਾਂ ਐਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ
 ਇਹ ਚਿੱਠੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਾਇ ਦਾ ਉਸਤਾਦ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਘੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਕਹਿ
 ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ:—ਹੇ ਅਮਰੇਸ ਜੂ ! ਗੁਣੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਗੁਣੀ ਹੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਾਇ ਕਵੀ ਤੇ ਮੇਰਾ ਪੜ੍ਹ-
 ਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਜਦ ਵੇਖੋ ਤਾਂ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਇਹ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇ ਕੇ ਘਲ
 ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪਦੀ ਕੀਰਤੀ ਹੁਣ ਖੀਰ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਤੋਂ ਪਾਰ ਨਿਕਲ ਗਈ ਹੈ ਆਇ। ^੨ਹੇ
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ! ਆਪਦੀ ਕੀਰਤੀ ਖੀਰ ਸਮੁੰਦਰੋਂ ਬੀ ਪਾਰ ਨਿਕਲ ਗਈ ਹੈ
 (ਕੇਵਲ ਇਤਨਾ) ਸੰਦੇਸ਼ ਕਹਿਕੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ (ਸੁਨਾਉਣ ਲਈ ਮੈਂ ਆਇਆ ਹਾਂ)। ^੩ਭਾਵ,
 ਬਹੁਤਾ ਰੋਜ਼ੀਨਾ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ^੪ਛੰਦਾਂ ਬੰਦੀ ਨੇ ਸੁਹਣੀ ਚਾਲ ਲਈ। ^੫ਕੁਵਰੇਸ ਨੇ ਦੋਣ ਪਰਬ
 (ਭਾਖਾ ਕਰਕੇ) ਸੁਣਾਇਆ। *ਹੰਸਰਾਮ ਕਵਿ ਦੀ ਉਥਾਨਕਾ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ
 'ਕਰਣ ਪਰਬ' ਦਾ ਟੀਕਾ ਉਸਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਾਇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਥਾ:—ਹੰਸਰਾਮ
 ਤਾਂ ਦਿਨ ਕਰਜੇ ਕਰਣ ਪਰਬ ਆਰੰਭ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਵੀ ਨੇ 'ਸਭਾ ਪਰਬ' ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਜੋ
 ਪਟਿਆਲਾ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿਚ ਹੈ। †ਹੰਸਰਾਮ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ੬੦ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਯਾ
 ਮੈਨੂੰ ਕਰਣ ਪਰਬ ਦਾ ਇਨਾਮ ਮਿਲਿਆ। ਜਥਾ:—ਪ੍ਰਥਮ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਰਾਖ ਕਰ ਗੁਰੂ
 ਗੋਬਿੰਦ ਉਦਾਰ। ਟਕਾ ਕਰੇ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਤਬ ਮੇਕੇ ਸਾਠ ਹਜ਼ਾਰ। ਇਹ 'ਕਰਣ ਪਰਬ' ਬੀ
 ਪਟਿਆਲਾ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿਚ ਹੈ। ‡ਪਾ:—ਸੁਖ।

ਕੀਨ ਸਵੈਯਾ ਅਰਥ ਛਪਾਯੋ । ਅਭਿਲਾਖਤਿ ਗੁਰ ਤੇ ਪਰਖਾਯੋ ॥ ੯ ॥
 ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ । ਬੈਠਿ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਨਿਕਟ ਬਖਾਨੀ । ‘ਦੋਸ਼
 ਦੋਸ਼ ਮਹਿ ਰਾਵਰਿ ਕੀਰਤਿ । ਜਿਸ ਜਿਸ ਤੇ ਸੁਨਿਯਤਿ ਬਿਸਤੀਰਤਿ
 ॥ ੧੦ ॥ ਸਭਿ ਬਿੰਦਨਾ ਕੇ ਗੁਨੀ ਬਖਾਨੇ । ਰਹੈ ਸਭਾ ਤੁਮਰੀ ਸਨਮਾਨੇ ।
 ਛੰਦ ਰਚਹਿ ਲਾਖਹੁ ਰਹਿ ਤੀਰ । ਪਰਖਹੁ ਸਭਿ ਕੇ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰ ॥ ੧੧ ॥
 ਏਕ ਸ੍ਰੇਯਾ ਰਚੈ ਨਵੀਨਾ । ਅਰਥ ਅਜਾਇਬ ਸੁਭ ਧਰਿ ਦੀਨਾ* । ਸਭਾ
 ਆਪ ਕੀ ਮਹਿ ਨਹਿ ਐਸਾ । ਜਾਹਰੁ ਕਹੈ ਅਰਥ ਕੇ ਜੈਸਾ’ ॥ ੧੨ ॥ ਸੁਨਿ
 ਹੀਕਾਰ ਸਮੇਤ ਉਬਾਰਾ । ਬੋਲੈ ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ਗੁਰ ਸਾਚਾ । ‘ਨਿਜ ਮਤਿ
 ਕਰਿਕੈ ਕੀਨਸਿ ਜਥਾਸਭਾ ਮਝਾਰ ਉਚਾਰਹੁ ਤਥਾ’ ॥ ੧੩ ॥ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ
 ਕਰਿਕੈ ਕਵਿ ਲਯਾਯੋ । ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਤਥੈ ਸੁਨਾਯੋ । ਸਭਾ ਬਿਖੈ
 ਸਭਿਹੂੰ ਸੁਨਿ ਲਯੋ । ਸੋ ਮੈਂ ਇਹਾਂ ਪਾਠ ਲਿਖਿ ਦਯੋ:- ॥ ੧੪ ॥

ਮੈਯਾ ॥ ਨਵਸਾਤ ਤਿਯੇ ਨਵਸਾਤ ਕਿਯੇ ਨਵਸਾਤਿ ਪਿਯੇ, ਨਵਸਾਤ ਪਿਯਾਏ^੧ ।
 ਨਵਸਾਤ ਰਚੇ, ਨਵਸਾਤ ਬਦੇ, ਨਵਸਾਤ ਪਯਾ ਪਹਿ ਦਾਯਕ ਪਾਏ^੨ । ਜੀਤ ਕਲਾ
 ਨਵਸਾਤਨ ਕੀ ਨਵਸਾਤਨ ਕੇ ਮੁਖ ਅੰਚਰ ਛਾਏ^੩ । ਮਾਨਹੁ ਮੇਘ ਕੇ ਮੰਡਲ ਮੇਂ ਕਵਿ
 ਚੰਦਨ ਚੰਦ ਕਲੇਵਰ ਛਾਏ^੪ ॥ ੧ ॥

ਚੋਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀਕਲਗੀਧਰ ਸੁਨਿ ਮੁਸ਼ਕਾਏ । ਕਹਿ ਚੰਦਨ ਕੇ ਗਰਬਗਵਾਏ ।
 ‘ਇਸ ਜੈਸਨਿ’ ਕੇ ਅਰਥ ਬਿਚਾਰਨਾ ਹਮਰੇ ਘਾਹੀਕਰਹਿ ਉਚਾਰਨਿ ॥ ੧੫ ॥
 ਇਹ ਲਾਇਕ ਕਵਿਯਨਿ ਕੇ ਨਾਂਹੀ ਮਿਲਿਆਪਸਮਹਿਕਰਤੇ ਘਾਹੀ ਛੰਦ
 ਸਭਾ ਹਮਰੀ ਮਹਿ ਸਰਸਤਿ^੬ । ਜਿਨ ਕੇ ਪਾਠ ਕਰੇ ਰਸ ਬਰਸਤਿ ॥ ੧੬ ॥
 ਕਵਿਯਨਿ ਕੇ ਹਮਰੇ ਹਯ ਦਾਸ’ । ਪਠਤਿ ਸੁਨਤਿ ਆਨਤਿ ਜਬਿ ਘਾਸ’ ।
 ਚੰਦਨ ਕਵਿ ਗੁਰ ਕੇ ਬਚ ਸੁਨੇ । ਬੋਲੈ ਧਰਿ ਕਰਿ ਅਚਰਜ ਘਨੇ ॥ ੧੭ ॥

^੧ਸੋਲਾਂ (ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ) ਤ੍ਰੀਮਤ ਨੇ ਸੋਲਾਂ (ਗੰਗਾਰ) ਕੀਤੇ (ਉਸਦਾ) ਸੋਲਾਂ (ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ) ਪਤੀ ਸੀ ਸੋ ਪਤੀ
 ਸੋਲਾਂ (ਮਹੀਨੇ ਮਗਰੋਂ ਪਰੇ ਸੋ ਆਯਾ । (ਅ) ਸੋਲਾਂ ‘ਰਸ ਪਿਆਏ’ ਵੀ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ ।
^੨ਸੋਲਾਂ (ਘਰਾਂ ਵਾਲਾ ਵੋਪੜ) ਵਿਛਾਇਆ, ਸੋਲੀਆ (ਦਾਉ ਹਰ ਜਿੱਤ ਦਾ) ਬਦਿਆ । ਅਥਵਾ
 ਸੋਲਾਂ (ਦਾਉ ਪਾਉਣ ਦੀ) ਸ਼ਰਤ ਲਾਈ, ਪਰ ਸੋਲੀਆ ਦਾਉ ਪੀਆ ਦਾ ਪੇ ਗਿਆ ਭਾਵ ਪੁੱਗ
 ਗਿਆ । (ਅ) ਦਾਯ ਦਾ ਅਰਥ ‘ਦਾਉ’ ਦੇ ਥਾਂ ‘ਦੈਣੇ ਯੋਗ ਯਨ’ ਬੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ^੩ਸੋਲਾਂ (ਨਰਦਾਂ
 ਵਾਲੇ ਵੋਪੜ) ਦੀ ਬਾਜੀ (ਪਤੀ ਨੇ) ਜਿੱਤ ਲਈ, ਤਾਂ ਸੋਲਾਂ ਕਲਾਂ ਵਾਲੇ ਚੰਦ ਵਰਗੇ (ਮੁਖੜੇ
 ਵਾਲੀ ਨੇ) ਪੌਲੇ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਕੱਜ ਲਿਆ । [ਕਲਾ=ਬਾਜ਼ੀ] । ^੪ਚੰਦਨ ਕਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ
 ਕਿ ਮਾਨੋਂ ਬਦਲਾਂ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਚੰਦ ਦਾ ਸਰੀਰ ਛੁਪ ਗਿਆ ਹੈ । ^੫ਏਹੋ ਜੇਹੇ (ਛੰਦਾਂ) ਦਾ ।
^੬ਰਸ ਵਾਲੇ । (ਅ) ਵਧੀਆ । ^੭ਸਾਡੇ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਦਾਸ । *ਪਾ:-ਸੁਧਰੀ ਦੀਨਾ ॥

‘ਇਕ ਘਾਹੀ ਕੇ ਲੋਹੁ ਬੁਲਾਇ। ਜੇ ਇਸ ਕੇ ਦੇ ਅਰਥ ਸੁਨਾਇ। ਜਿਸ
 ਤੇ ਆਵੈ ਮੋਹਿ ਪ੍ਰਤੀਤ। ਸਭਾ ਗੁਰੂ ਕੀ ਹੈ ਕਵਿ ਜੀਤ’ ॥ ੧੮ ॥ ਹੇਮ
 ਲਸ਼ਟਕਾ ਜੁਤਿ ਤਹਿ ਖਰਿਯੋ^੧। ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਨਿ, ਤਾਂਹਿ ਪਠਾਵਨਿ ਕਰਿਯੋ।
 ‘ਆਨਹੁ ਧੰਨਾਸਿੰਘ ਹਕਾਰਿ। ਇਸ ਹੀ ਛਿਨ ਕੁਛਲਗਹਿ ਨ ਬਾਰ’ ॥੧੯॥
 ਸਤਿਗੁਰ ਹੁਕਮ ਮਾਨਿ ਸੇ ਗਯੋ। ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਕਹਿ ਦਯੋ। ਸੁਨਿ ਕੈ
 ਤਿਨ ਸੇ ਬੁਝਨ ਕੀਨਾ। ‘ਕਿਮ ਸਿਮਰਨੋ ਮੁਝ ਕਹਹੁ ਪ੍ਰਬੀਨਾ’^੨’ ॥ ੨੦ ॥
 ਚੋਬਦਾਰ ਤਬਿ ਕਹਨੋ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਜਿਮ ਗੁਰ ਭਨਨੋ ਕਵੀ ਕੇ ਸੰਗ। ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ
 ਸੁਜਾਨ ਸਭਿ ਜਾਨੀ। ਸਫਲ ਕਰੀ ਚਾਹੈ* ਗੁਰਬਾਨੀ ॥੨੧॥ ਬਹੁਤ ਮੋਲ
 ਕੇ ਬਸਤੁ ਉਤਾਰੇ। ਜੀਰਣ ਮੋਟ ਦੇਹਿ ਪਰ ਧਾਰੇ। ਇਕ ਖੁਰਪਾ^੩ ਲੋ ਕਰਿ
 ਜੁਤ ਜਾਰੀ^੪। ਇਕਠੀ ਕਰਿ ਸਿਕੰਧ ਪਰ ਡਾਰੀ ॥ ੨੨ ॥ ਸਭਿ ਘਾਹੀ ਕੇ
 ਬੇਖ ਬਨਾਯੋ। ਸ਼ੀਕ ਬਿਹੀਨ ਸਭਾ ਮਹਿ ਆਯੋ। ਗੁਰ ਪਦ ਪਦਮ ਕੀਨ
 ਤਬਿ ਨਮੋਂ। ਉਚਤਿ ਥਾਨ ਬੈਠਨੋ ਤਿਹ ਸਮੋ ॥ ੨੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ
 ਹੁਕਮ ਉਚਾਰਾ। ‘ਇਹ ਕਵਿ ਹੈ ਮਤਿਵਾਨ ਉਦਾਰਾ। ਰਚਿ ਕਰਿ ਆਨਨੋ
 ਏਕ ਸਵੈਯਾ। ਅਰਥ ਬਿਚਾਰਹੁ ਦੇਹੁ ਸੁਨੈਯਾ’ ॥੨੪॥ ਸੁਣ ਧੰਨਾਸਿੰਘ ਅਰਥ
 ਬਖਾਨਾ। ‘ਤਿਯ ਖੋੜਸ^੫ ਬਰਖਨ ਬਯਵਾਨਾ। ਤਨ ਖੋੜਸ ਸਿੰਗਾਰ ਸੁਹਾਯੋ।
 † ਖੋੜਸ ਮਾਸਨ ਮਹਿ ਪਿਯ ਆਯੋ’ ॥੨੫॥ ਖੋੜਸ ਘਰ ਕੋ ਚੌਪਰ ਰਚਿਯੋ।
 ਖੋੜਸ ਦਾਵ ਲਾਇ ਸੁਖ ਮਚਿਯੋ। ਸੋਈ ਖੋੜਸ ਪਜਾਰੋ ਲਜਾਯੋ^੬। ਖੋੜਸ
 ਕੀ ਬਾਜੀ ਜੈ ਪਾਯੋ^੭ ॥੨੬॥ ਖੋੜਸ ਕਲਾ ਚੰਦ ਮੁਖ ਜੋਈ^੮। ਹਾਰ ਪਾਯ
 ਤਿਯ ਛਾਦਤਿ ਸੋਈ^੯। ਮਨਹੁ ਮੇਘ ਮਹਿ ਨਿਸਪਤਿ^{੧੦} ਛਾਯੋ। ਇਮ ਅੰਚਰ
 ਮਹਿ^{੧੧} ਮੁਖਿ ਵਰਸਾਯੋ^{੧੨} ॥੨੭॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸਹਿਤ ਸਭਾ ਸਭਿ ਸੁਨਿਯੋ।
 ਅਰਥ ਜਥਾਵਤਿ ਜਿਮ ਇਹ ਭਨਿਯੋ। ਸੁਨਿ ਚੰਦਨ ਕਵਿ ਤਜਿ ਚੰਕਾਰਾ।
 ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਗੁਰ ਸਾਥ ਉਚਾਰਾ ॥ ੨੮ ॥ ‘ਮਹਾਰਾਜ ! ਬਲ ਨਹਿ ਬੁਧਿ
 ਕੇਰਾ। ਕਰਾਮਾਤ ਸਾਹਿਬ ਕੋ ਚੇਰਾ^{੧੩}। ਗਰਬ ਨ ਚਲਹਿ ਆਪ ਕੇ ਆਗੇ।

^੧ ਕਵੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ^੨ (ਜੇ ਚੋਬਦਾਰ) ਖੜਾ ਸੀ। ^੩ ਡਾਢ ੨ ਬੀਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।
^੪ ਚੌਪਰ। ^੫ ਖੋੜਸ। ਜਾਲੀ। ^੬ ਸੋਲਾਂ। ਨਵ ਸਾਤ (੯+੭) ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ। ^੭ (ਪ੍ਰ. ਏਸੇ) ਆਇਆ।
^੮ ਸੋਈ ਸੋਲੀਆ ਦਾਉ ਪਜਾਰੇ (ਪਤੀ ਨੇ) ਲਿਆਂਦਾ ਡਾਢ ਪਾ ਲਿਆ। ^੯ ਚੌਪਰ ਦੀ ਬਾਜੀ ਜਿੱਤ
 ਲਈ। ^{੧੦} ਸੋਲਾਂ ਕਲਾਂ (ਪ੍ਰਿਪੂਰਨ) ਚੰਦ ਵਰਗੇ ਮੁੱਖ ਵਾਲੀ। ^{੧੧} ਤਿਯਾ ਨੇ ਹਾਰ ਪਾਏ ਮੂੰਹ ਢਕ
 ਲਿਆ। ^{੧੨} ਵੰਦਮਾਂ। ^{੧੩} ਪੌਲੇ ਵਿਚ। ^{੧੪} ਮੂੰਹ ਦਿੱਸਿਆ। ^{੧੫} ਕਰਾਮਾਤ ਦੇ (ਆਪ) ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਤੇ
 ਇਹ ਆਪ ਦਾ ਚੇਰਾ ਹੈ। * ਪਾਃ-ਚਾਰੇ। † ‘ਨਵ ਸਾਤ ਪਿਯੇ’ ਦਾ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਆਯਾ।

ਸਿਮਰਹਿ ਨਾਮ ਬਨਾਵਨ ਲਾਗੇ^੧ ॥੨੬॥ ਤਬਿ ਕਲਕੀਧਰ ਬਾਕ ਸੁਨਾਯੋ।
 'ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਜੁ ਤੋਹਿ ਬਨਾਯੋ। ਸੋ ਪਠਿ, ਇਸ ਤੋ ਅਰਥ ਕਰਾਵਹੁ।
 ਸੁਨਹੁ ਭਲੇ ਪੁਨ ਆਪ ਸੁਨਾਵਹੁ' ॥ ੩੦ ॥ ਸਭਾ ਬਿਖੇ ਜਬਿ ਸਤਿਗੁਰ
 ਕਹਿਯੋ। ਆਸੈ ਸਕਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਾਹਯੋ^੨। 'ਕਥਹੁ ਅਰਥ ਜੇ ਕਰਿ
 ਲਖਿ ਪਾਯੋ^੩। ਉਭੈ*ਸਵੈਯਾ ਕਰਨੈ ਸੁਨਾਯੋ ॥ ੩੧ ॥ ਸੁਯਾ ॥

ਮੀਨ ਮਰੇ ਜਲ ਕੇ ਪਰਸੇ ਕਬਹੂੰ ਨ ਮਰੇ ਪਰ ਪਾਵਕ ਪਾਏ।

ਹਾਥੀ ਮਰੇ ਮਦ ਕੇ ਪਰਸੇ ਕਬਹੂੰ ਨ ਮਰੇ ਤਨ ਤਾਪ ਕੇ ਆਏ।

ਤੀਯ ਮਰੇ ਪੀਯ ਕੇ ਪਰਸੇ ਕਬਹੂੰ ਨ ਮਰੇ ਪਰਦੇਸ ਸਿਧਾਏ।

ਗੁਰੂ ਮੈਂ ਬਾਤ ਕਹੀ ਦਿਜਰਾਜ^੪ ! ਬਿਚਾਰ ਸਕੇ ਨ ਬਿਨਾਂ ਚਿਤ ਲਾਏ ॥੧॥

ਕਉਲ ਮਰੇ ਰਵਿਕੇ^੫ ਪਰਸੇ ਕਬਹੂੰ ਨ ਮਰੇ ਸਸਿ ਕੀ ਛਬਿ^੬ ਪਾਏ।

ਮਿੰਨ ਮਰੇ ਮਿਤ ਕੇ ਮਿਲਿਬੇ ਕਬਹੂੰ ਨ ਮਰੇ ਜਬਿ ਦੁਰ ਸਿਧਾਏ।

ਸਿੰਘ ਮਰੇ ਜਬਿ ਮਾਸ ਮਿਲੇ ਕਬਹੂੰ ਨ ਮਰੇ ਜਬਿ ਹਾਥ ਨ ਆਏ^੭।

ਗੁਰੂ ਮੈਂ ਬਾਤ ਕਹੀ ਦਿਜਰਾਜ ! ਬਿਚਾਰ ਸਕੇ ਨ ਬਿਨਾਂ ਚਿਤ ਲਾਏ ॥੨॥

ਚੌਪਈ ॥ ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਬਨਾਇ ਸੁਨਾਏ। ਚੰਦਨ ਕਵਿ ਤੋ ਅਰਥ ਨ ਆਏ।
 ਰਹਜੈ ਬਿਚਾਰਤਿ ਬਿਰ ਚਿਰ ਕਾਲਾ। ਪੁਨ ਲੱਜਾ ਧਰਿ ਰਹਜੈ ਬਿਸਾਲਾ
 ॥ ੩੨ ॥ ਭਯੋ ਦੀਨ ਤਬਿ ਗੁਰ ਅਗੁਵਾਈ। ਮੁਖਿ ਤੋ ਕਛੁ ਨ ਬੋਲਜੋ
 ਜਾਈ। ਮਹਿੰਮਾ ਮਹਾਂ ਜਾਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇਰੀ। ਬਿਨਤੀ ਕਰਤਿ ਭਯੋ ਤਿਸ
 ਬੇਰੀ ॥੩੩॥ 'ਜੇ' ਰਾਵਰ ਕੀ ਚਰਨੀ ਲਾਗੇ। ਮੂਰਖ ਭੀ ਚਾਤੁਰ ਬਡਭਾਗੇ।
 ਕੌਨ ਚਹੈ ਸਮਤਾ ਤਿਨ ਕੇਰੀ। ਚਹੈ ਜੁ ਹੋਇ ਦਸਾ ਜਸਮੇਰੀ^੮ ॥ ੩੪।
 ਬੋਲਜੋ ਦੀਨ ਗਰਬ ਜਬਿ ਹਰਜੋ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੋ ਭੀ ਰਾਖਨਿ ਕਰਜੋ
 ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਨਿਕ ਗੁਨਵੰਤੇ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਜਸ ਕੋ ਆਇ ਰਹੰਤੇ।
 ੩੫ ॥ ਕਰਿ ਚਰਚਾ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਪਰਚਾਵੈ^੯। ਅਨਿਕ ਜੁਗਤ ਜੁਤਿ

^੧ (ਆਪ ਦੇ) ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹੀ (ਕਵਿਤਾ) ਬਣਾਉਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ^੨ ਧੰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਾਰਾ ਆਸ਼ਾ ਜਾਣ ਲਿਆ। ^੩ (ਹੋ ਚੰਦਨ) ਜੋ ਅਰਥ ਸਮਝ ਲਵੇ ਤਾਂ ਕਥਨ ਕਰ ਵੇਈ। ^੪ ਹੋ ਚੰਦਨ ਕਵੀ। ^੫ ਨੂਰਜ ਦੀ ਧੁੱਪ। ^੬ ਚੰਦਨੀ—ਚੰਦ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ। ^੭ (ਮਾਸ) ਹੱਥ ਨਾ ਆਵੇ ਤਾਂ। ^੮ ਹੋ ਦਿਜਰਾਜ (ਚੰਦਨ)। ^੯ ਜਿਹੜੇ। ^{੧੦} ਜੇ (ਸਮਤਾ ਕਰਨੀ) ਚਾਹੇਗਾ ਉਸ ਦੇ ਯੇਸੀ ਦਸਾ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇਸੀ ਮੇਰੀ ਹੋਈ ਹੈ।

*ਪਾ:—੬ਕ। ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ।

†ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਸੁਯਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਕਰਨ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਦ 'ਕਬਹੂੰ ਨ' ਦੇ ਅੱਗੇ ਵਿਰਾਮ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਅਰਥਾਤ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਪਹਿਲੇ ਅੱਧ ਨਾਲ ਲੱਗ ਜਾਵੇ, ਯਥਾ—ਮੱਠੀ ਜਲ ਦੇ ਸਪਰਸ਼ ਨਾਲ ਮਰੇਗੀ ਕਦੇ ਨਾ, ਪਰ (ਅੱਗ=) ਸੇਕ ਪਾਏ ਮਰ ਜਾਵੇਗੀ।

ਕਵਿਤ ਸੁਨਾਵੈ। ਬਖਸਿਸ਼ ਲੇਤਿ ਮਹਾਂ ਮਨ ਭਾਈ। ਰੀਝਹਿ ਰਿਦੈ ਗੁਨਨਿ
ਅਪਿਕਾਈ ॥ ੩੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਕਵਿਯਨਿ'
ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨੈ ਨਾਮ ਖਸਟ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ । ੨੬ ॥

੨੭. [ਸੁਖਮਨੀ ਤੇ ਜਪ ਮਹਿਮਾ] ।

ਦੋਹਰਾ॥ *ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰ ਕਹਿ ਸਭਾ ਮਹਿ 'ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੀ ਰਹਿਤ ।
ਕਲਿ ਮਹਿਮਾ ਸੁਖਮਨੀ ਬਹੁ ਜਪੁਜੀ ਮਹਿਮਾਂ ਮਹਿਤ ॥ ੧ ॥ ਜਿਨ ਕੇ
ਸੇਵਨ ਤੇ ਮਿਟੈ ਬਿਘਨ ਕਲੁਖ ਸਮੁਦਾਇ । ਨਿੱਤ ਪਾਠ ਚਿਤ ਪ੍ਰੀਤ
ਤੇ ਅੰਤ ਭਲੀ ਗਤ ਪਾਇ' ॥ ੨ ॥ ਸਨਿ ਕਰਿ ਤਬਿ ਨੰਦਲਾਲ ਇਕ ਪੰਡਤ
ਪਿੰਡੀ ਲਾਲ। ਦੋਨਹੂੰ ਬੁਝਨਿ ਲਗੇ ਸੁਭ ਮਹਿਮਾ ਜਥਾ ਬਿਸਾਲ ॥ ੩ ॥ 'ਸ੍ਰੀ
ਅਰਜਨ ਜੀ ਰਚੀ ਏ' ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਪੁ ਕੀਨ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਰਨਹੂੰ ਅਥੈ
ਜਥਾ ਮਹਾਤਮ ਪੀਨ' ॥ ੪ ॥ ਰੋਪਈ ॥ ਇਤਨੋ ਬਿਥੈ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਕਹਿਯੋ ।
'ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਂ ਅਰਰਜ ਲਹਿਯੋ । ਬਿਚ ਸਰਾਇ ਕੇ ਇਕ ਸਿਖ ਹੋਰਾ ।
ਤਿਸ ਮਹਿ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਨੋ ਪ੍ਰੇਤ ਬਡੇਰਾ' ॥ ੫ ॥ ਇਤਨੋ ਈ ਪੁਸਤਾਵ ਚਲਾਏ' ।
ਕਵੀ ਗੁਨੀ ਗਨ ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਏ । ਪਠਨਿ ਸੁਨਨਿ ਕੇ ਪਰਚਾ ਜੋਇ ।
ਜਿਨਕੋ ਸੰਗ ਕਰੈ ਰਸ ਸੋਇ' ॥ ੬ ॥ ਬਿਧੀਚੰਦ, ਪੰਡਤ ਬਿਜਲਾਲ। ਖਾਨ-
ਚੰਦ, ਅਰੁ ਚੰਦ ਨਿਹਾਲ । ਮਾਨਦਾਸ ਬੈਰਾਗੀ ਜੇਵ । ਸੈਨਾਪਤਿ, ਪੰਡਤਿ
ਸੁਖਦੇਵ ॥ ੭ ॥ ਆਲਮਸ਼ਾਹੜ, ਮਦਨ ਗਿਰ ਆਯੋ। ਬਿੱਖਾਯ, ਸੁੱਖੁ, ਗੁਨੀਆ
ਭਾਯੋ । ਗੁੰਨਾ, ਅਲੀਹੁਸੈਨ ਰੁ ਅੱਲਾ। ਉਦੇਰਾਵ, ਰਾਵਲ, ਕਵਿ ਬੱਲ ॥ ੮ ॥
ਸੁਖੀਆ, ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਅਰੁ ਚੰਦਾ । ਬੱਲਭ ਕਵਿ, ਕੁਵਰੇਸ਼ ਬਿਲੰਦਾ । ਮੱਧੂ,
ਲੱਖਾ, ਈਸ਼ਰਦਾਸ । ਧਰਾਨ ਸਿੰਘ, ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਦਾਸ ॥ ੯ ॥ ਹੰਸ ਰਾਮ
ਆਦਿਕ, ਕਵਿ ਔਰ ॥ ਬਿੰਦਸਾਵੈਤਨਿ ਕੇ ਸਿਰਮੌਰ। ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥਕ ਸਭਿ
'ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ । 'ਭਾਵ ਨੁਖਮਨੀ । 'ਇਤਨਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਚਲ ਹੀ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ' । 'ਜਿਨ'।
ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਿਲਕੇ ਰਸ ਨਾਲ (ਚਰਚਾ) ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ।

*ਸ੍ਰੀ ਸਾਖੀ ਦੀ ੮੯ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਚੱਲੀ ।

†ਪਾ:-ਪਾਠ ਕਹਿ ।

ਸੁਖਿਕ ਸਿੰਘ ਸਰੋਸ ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਸ਼ਬਦ ਸਾਭਰ ਕੋਸ਼ ਤੇ ਹਿੰਦੀ 'ਖਰਾ ਚਿਰ ਲਿਖੇ ਮਾਧਵਾਨਠ ਨਖ ਕੰਦਠਾ ਦੇ ਅਠਠੇ
ਦੇਹੇ ਠੇ' ਵੀ ਸਹੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਹੀਚਸਮ ਕੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ ਹੈ । ੯੯੧ ਹਿ: ਸੰਮਤ ਵਿਸ ਦੇ ਚੀਕਾਚੇ ਵਿਚ
ਦਿਤਾ ਜੋਧ-ਕਵੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਲੇਖ ਦਾ ਨੰਮਠ ਹੈ । ਜੋਧ ਨੇ ਰਾਕਮਾਠਾ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ । ਕੁਰਦਰਥਾਰੀ ਦੇਵ ਕਰਠੇ ਆਲਮ ਨੇ
ਰਾਕਮਾਠਾ ਕੁਰੂ ਠੰਧ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਠੇ ਲੇਕੇ ਆਪਣੇ ਫਰਸਮੇ ਵਿਚ ਦਿਤੀ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਠੰਧ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਅੰਕਿਠਾ ਪੁਨਾ ਦੇਖੋ
ਪਿਠੇ ਰਾਸ-ਠੇ ਅੰਸੂ ੮੯ ਅੰਕ ੩੧ ਦੀ ਚੰਠਕੀ ਟੁਕ ।

§ਪਾ:-ਸੁੱਖਾ ।

¶ਪਾ:-ਉਦੇ ਰਾਵਲ ਹੈ ਕਵਿ ਬੱਲ ।

||ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਪੜ ਕਵੀ ਹੋਸਨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬਾਤ ਹੈ,
[ਕਾਠੀ ਟੁਕ ਦੇਖੋ ਅਠਠੇ ਪੰਨੇ ੬੬੮]

ਟੇਕੜੇ ਮਾਥਾ । ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਦੇਖਿ ਗੁਰ ਨਾਥਾ ॥ ੧੦ ॥ ਇਨ ਪਸ਼ਚਾਤੀ
ਆਇ ਸ਼ਿਤਾਬੀ । ਸੱਦੂ ਮੱਦੂ ਦੌਨ ਰਬਾਬੀ । ਕਿਰਤਨ ਕਰਨਿ ਲਗੇ ਤਬਿ
ਆਏ। ਬਿਰ ਚਿਤ ਜਬਹਿ ਬਿਰੇ ਸਮੁਦਾਏ ॥੧੧॥ ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਉੱਤਰ
ਕਹੜੇ । ‘ਪ੍ਰੇਤ ਲਗੜੇ ਜਿਹ ਸਿਖ ਕੇ ਲਹੜੇ’ । ਸੋ ਨਹਿ ਪਛਤਿ ਹੋਗ
ਜਪੁ ਰਸਨਾ । ਜਿਨਹੁ ਕੰਠ ਤਿਨ ਪਰ ਕਛੁ ਬਸ ਨਾ’ ॥ ੧੨ ॥ ਨਿਕਟ
ਖਾਲਸਾ ਗੁਰ ਬਰ ਸੁਨਿਯੋ । ਬੁਝਨਿ ਕਾਰਨ ਨੀਕੇ ਭਨਿਯੋ । ‘ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ
ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰ ਸਾਚੇ’ ਦਿਹੁ ਬਤਾਇ ਸੰਸੈ ਚਿਤ ਰਾਚੇ ॥੧੩॥ ਲੇਤਿ ਮੁਕਤਿ
ਜਪੁ ਪਾਠਕ ਜੋਇ’ ? ਕੈ ਸਰੀਰ ਕੀ ਰੱਛਾ ਹੋਇ ? ਇਹ ਨਿਰਨੈ ਹਮ
ਪਾਵਹਿ ਜੈਸੇ । ਸਿੱਖਨ ਹੋਤ ਉਚਾਰਹੁ ਤੈਸੇ’ ॥੧੪॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਵੁਰਮਾਵਨ
ਕੀਨ । ‘ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ ਕਿਸਹੂੰ ਕਰ ਲੀਨ’ । ਜੋ ਅਚਿ ਲੋਹ ਅਮਰ ਹੁਇ
ਜਾਇ । ਭੂਖ ਤਿਖਾ ਭੀ ਦੁਖ ਬਿਨਸਾਇ ॥ ੧੫ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ ਜਿਮ
ਦੋਨੋਂ ਕਰੇ’ ॥ ਤਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਜਪੁਜੀ ਜੁਗਾ ਧਰੇ । ਤਨ ਕੀ ਰੱਛਾ ਮੁਕਤਿ
ਪਦਾਰਥ’ । ਦੇ ਦੋਨੋਂ ਕੋ ਸਦਾ ਸਕਾਰਥ’ ॥੧੬॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਬਿ ਪੰਡਤਿ
ਬਿਜਲਾਲ । ਬਿਨਤੀ ਕਰਤਿ ਭਯੋ ਤਿਸ ਕਾਲ । ‘ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਸੁਨਿ ਮੇਰੀ

‘ਪ੍ਰੇਤ ਲੱਗਾ ਹੋਯਾ ਜਿਸ ਸਿੱਖ ਦੇ (ਤੁਸੀਂ) ਵੇਖਿਆ ਹੈ । ‘ਭਾਵ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਪੁਜੀ ਕੰਠ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਭੁਤ ਦਾ ਵੱਸ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ । ‘ਕੀ (ਜਪੁਜੀ ਪਾਠਕ) ਮੁਕਤੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ?’ (ਜੇ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ ਕਿਸੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲਿਆ ਹੈ । ‘ਜਿਵੇਂ ਦੋਵੇਂ ਅਸਰ) ਕਰਦਾ ਹੈ (ਅਮਰ ਵੀ ਤੇ ਭੁੱਖ ਤਿਖਾ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਵੀ) । ‘ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ । ‘ਸੇਖ ਪਦਾਰਥ ।

੧੬੬ (ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਵਾਲੀ ਟੁਕ)

ਪਰ ਇਹ ਗੋਣਤੀ ਵਧਦੀ ਘਟਦੀ ਬੀ ਸੀ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਵੰਜਾ ਕਵੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ੪੧ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂਰਜ ਦੀ ਇਸੇ ਰੁਤ ਵਿਚ ਅੱਡ ਅੱਡ ਥਾਈਂ ਆਏ ਹਨ:-

ਉਦੇ ਰਾਇ, ਅੱਲੂ, ਆਸਾ ਸਿੰਘ, ਆਲਿਮ, ਅਲੀ ਹੁਸੈਨ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਰਾਇ, ਈਸ਼ਰ, ਸੁਖਾ-
ਸਿੰਘ, ਸੁਖਦੇਵ, ਸੁਖੂ, ਸੁਖੀਆ, ਸੁਦਾਮਾ, ਸੈਨਾ ਪਤ, ਹੰਸ ਰਾਮ, ਕਲੂਆ, ਕੁਵਰੇਸ਼,
ਖਾਨ ਚੰਦ, ਗੁਣੀਆਂ, ਗੁਰਦਾਸ, ਚੰਦਨ, ਚੰਦਾ, ਧਰਮ ਸਿੰਘ, ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ, ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ,
ਨਿਹਾਲ ਚੰਦ, ਨੰਦ ਲਾਲ, ਨੰਦ ਸਿੰਘ, ਪਿੰਡੀ ਲਾਲ, ਬੱਲਭ, ਬੱਲੂ, ਬਿਧੀ ਚੰਦ, ਬਿੱਖਾ,
ਬਿਜ ਲਾਲ, ਮਦਨ ਗਿਰ, ਮੱਧੂ, ਮਾਨ ਚੰਦ, ਮਾਨ ਦਾਸ, ਮਾਲਾ ਸਿੰਘ, ਮੰਗਲ, ਰਾਵਲ,
ਨੰਦਾ । ਬਾਕੀ ੧੧ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਇਹ ਹਨ:-

ਅਣੀਰਾਇ, ਸ਼ਜਾਮ, ਸੁੰਦਰ, ਸੋਹਨ, ਹੀਰ, ਟਹਿਕਨ, ਦਯਾ ਸਿੰਘ, ਨਾਨੂ, ਨਿਸ਼ਚਲ ਦਾਸ,
ਰਾਮ ਚੰਦ, ਟੋਸ਼ਨ ਸਿੰਘ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਅਚਲ ਦਾਸ, ਜਮਾਲ, ਬੁਲੰਦ, ਮਦੁਰਾ, ਮੱਲੂ,
ਗੋਪਾਲ ਤੇ ਮਦਨ ਸਿੰਘ, ਹੋਰ ਨਾਮ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਬਾਤ । ਇਕ ਦਿਨ ਸੁਪਨੇ ਮਹਿ ਬਿੱਖਯਾਤ ॥ ੧੭ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਦਰ-
ਸ਼ਨ ਕੀਨੋ । ਜਨਮ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਮੈਂ ਨਿਜ ਚੀਨੋ । ਪਰਮ ਅਰਥ ਜਪੁਜੀ
ਕੇ ਹੋਇ । ਮੈਂ ਭੀ ਸੁਨੈ, ਸੁਣਾਵੈਂ ਸੋਇ ॥ ੧੮ ॥ ਕਰੈ ਸਲੋਕ ਸੁਨਾਵਨ
ਚਹੈ । ਤਹਿ ਤੇ ਸੁਨਿ ਜੋਤਿਕ ਮੈਂ ਲਹੈ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬੈ ਉਚਾਰਨ
ਕੀਨੋ* । 'ਗੁਰ ਘਰ ਕੇ ਪੰਡਤ ਮਤ ਪੀਨੋ' ॥ ੧੯ ॥ ਗੁਰ ਮਹਿ ਤੁਵ ਪ੍ਰਤੀਤ
ਹੈ ਭਾਰੀ । ਸੁਨੈ ਜਬਾ ਅਥਿ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰੀ' । ਸੁਨਿ ਕਲਗੀਪਰ ਤੇ
ਦਿਜਬਰ ਤਬਿ । ਕਰੈ ਸੁਨਾਵਨ ਆਸੈ ਨਿਜ ਸਬਿ ॥ ੨੦ ॥

ਸਲੋਕ । 'ਹਰਿ ਸੁਨਿ ਮਮ ਗਿਹੇ ਦਿਵਾਰਾ ਤੋਹਿ ਦੁਖ ਦਾਨਿ ।

ਤ੍ਰਾਹਿਮਾਂ ਦੁਸ਼ਯ ਗੁਰੈ ਸੁਪਨ ਸਲੋਕੋਕਤਿਉਕਤਵਾਨਿ' ॥ ੧ ॥

ਬੋਧਈ ॥ ਇਮ ਪੜਿਓ ਪੰਡਤ ਬਿਜਲਾਲ । ਪੁਨ ਬੋਲੈ ਸੰਗਤ ਕੇ ਨਾਲ ।
'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਜੋਊ । ਸੁਪਨ ਬਿਖੈ ਦਰਸੇ ਤਬਿ ਦੋਊ ॥ ੨੧ ॥
ਤਹਾਂ ਸੁਨੈ ਸੈ ਕਰਹੁ ਸੁਨਾਵਨਿ । ਸੁਨਹੁ ਭਲੇ ਸੁਭ ਚਰਚਾ ਪਾਵਨ ।
ਮਹਿਮਾ ਗੁਰ ਬਚੈ ਅਰ ਗੁਰ ਕੇਰੀ । ਕਹੈ ਕੌਨ ਜੋ ਬਡਿਹੁ ਬਡੇਰੀ ॥ ੨੨ ॥

ਸਲੋਕ । ਮੇਥੇ ਚ ਪਾਣੈ ਗੁਣੈ ਦੁਬਜ ਲਾਭੇ ਭਰਮੇ ਵਿਰਕਤੋ ਸੁਰ ਸੇਵਨੇ

ਵਾ । ਯੋਖਤ ਸੁ ਦਾਸੈ ਸਤ ਪੁਤ੍ਰੁ ਯਾਨੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਸੁਭਾਵੇ ਰਿਸਟੇ ਪਰਮਦੇ ।

ਮਨੈ ਨਿਰੋਧੇ ਯੁਧਿ ਸਤਿ ਪ੍ਰਗ੍ਰਹੇ ਧਰਮੇਚ ਨੀਤੋ ਦਾਨੇ ਗੁਣਾ ਕਰੇ । ਏਤੋ ਖੁ

ਕੁਰਯਾਤਿ ਸਤਿਨਾਮ ਬਾਣਿ ਮੇ ਕਾਰਿ ਮਾਏ ਕਲਿਸ ਦਧਾਨ' ॥ ੨ ॥'

ਗੁਰੁ ਅਰਥ । (੨) ਮੈਂ ਸਲੋਕ ਰਚਿਆ ਸੀ ਮੈ ਸੁਨਾਯਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਜਿਤਨਾ ਕੁ ਮੈਂ
ਸਮਝਿਆ ਹੈ । ਗੁਰ ਕੇ ਬਚਨ । ਇਸ ਸਲੋਕ ਦਾ ਅਰਥ ਅਗੇ ਮੂਲ ਵਿਚ ਬੀ ਆਵੇਗਾ। ਉਦ
ਏਹਾਂ ਸਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਅਲੁਧ ਹੈ । ਸੁਧ ਪਾਠ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ । ਜਿਸਦੀ ਟੀਕਾ ਬੀ
ਠਾਲ ਹੀ ਵੇਂਦੇ ਹਾਂ । ਯਥਾ—ਮੂਲ:—ਹਰ ਏਤਨੁ ਮਮ ਗਿਹੇ ਦਿਵਾਰਾ ਤੋਹਿ ਦੁ:ਖਦਾਨੁ ।

ਤ੍ਰਾਹਿ ਮੈਂ ਦਰਸ਼ਯ ਗੁਰੈ ! ਸੁਪ੍ਰ ਸੁਕੋਕਿ ਰੁਕੁਵਾਨੁ ।

ਅਰਥ—ਹੈ ਗੁਰੂ ਜੀ । ਮੇਠੇ ਘਰ ਵਿਚੋਂ ਰਾਤੀ ਤੇ ਦਿਨੇ ਦੁਖ ਵੇਣ ਵਾਲੇ ਸੁਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਦਰ ਕਰਕੇ
ਰੱਖਿਆ ਕਰੋ, ਤੇ ਮੇਨੂੰ ਦਿਖਾਓ (ਅਪਣਾ ਦਰਸ਼ਨ, ਅਉਂ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਨ ਤੇ ਗੁਰੂ
ਜੀ ਨੇ) ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਸਲੋਕ ਰੂਪੀ ਬਚਨ ਕਹਿਆ ।

੧-ਲ-ਮੋਕਸ਼ੇ ਚ, ਪਾਣੈ, ਗੁਣੈ ਦੁਬਜ ਲਾਭੇ, ਧਰਮੇ, ਵਿਰਕੋ, ਸੁਰ ਸੇਵਨੇ ਵਾ ।

ਯੋਖਿਤੁ ਸੁਦਾਸੈ, ਸਤੁ ਪੁਤ੍ਰੁ, ਯਾਨੇ, ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਸੁਭਾਵੇ, ਰਿਸਟੇ ਪ੍ਰਮੇਦੇ ।

ਮਨੈ ਨਿਰੋਧੇ, ਯੁਧਿਸਤੁ, ਪ੍ਰਗ੍ਰਹੇ, ਧਰਮੇਚ ਨੀਤੋ, ਦਾਨੇ, ਗੁਣਾਕਰੇ ।

ਏਤੋ ਖੁ ਕੁਰਯਾਤੁ ਸਤਿਨਾਮ ਬਾਣੀਮੋਕਸ਼ ਮਾਏ ਕਲਿ ਸੰਦਧਾਨ: ।

ਅਰਥ—ਮੁਕਤੀ ਵਿਚ, ਪ੍ਰਾਣ (ਦੀ ਰੱਖਯਾ) ਵਿਚ, ਗੁਣ ਤੇ ਯਨ ਦੇ ਲਾਭ ਵਿਚ, ਧਰਮ
ਵਿਚ, ਉਦਾਸੀ ਵਿਚ, ਵੇਦਤਾ ਪੂਜਨ ਕਰਨ ਵਿਚ, (ਦਾਸੀ ਭਾਵ ਵਾਲੀ ਭਾਵ) ਆਗਯਾਕਾਰ

*ਪ. — ਗੀਤਾ ।

†ਪ. — ਪੀਠਾ ।

[ਯਦੀ ਸੁਖ ਵਖਿ ਆਠੇ ਤਿੰ ਦੇ ਠੇਕ। ੨੨੭]

ਬੋਧਈ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਸੰਗਤਿ ਬਹੁਰ ਸੁਨਾਯੋ॥ ਸੁਪਨੇ ਮਹਿ ਸਲੋਕ ਸਿਖ ਆਯੋ॥
 ਭਾਵ ਅਰਥ ਇਸਕੋ ਸਮਝਾਵੋ॥ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀਮੁਖ ਤੇ ਆਪ ਸੁਨਾਵੋ॥ ੨੩॥ ਸੁਨਿ
 ਕਲਗੀਧਰ ਉਚਰਯੋ ਨੀਕੋ॥ ਜਾਨਹੁ ਪਰਮਮੰਤ੍ਰ ਜਪੁਜੀ ਕੋ॥ ਅਹੈ ਮਾਨਸੀ
 ਪੀਚੀ ਅੱਛਰੈ॥ ਬਾਂਛਤਿ ਦੇ ਸਿਮਰਯੋ ਜਿਨ ਰਿਦ ਧਰਿ॥ ੨੪॥ ਤਿਸ ਕੋ
 ਅਰਥ ਕਰਯੋ ਗੁਰਦਯਾਲ॥ ਹਿਤ ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਕਰਨ ਨਿਹਾਲ॥ 'ਬਰਨ
 ਪਚੀਹ ਅਜੋਪਾ ਜਪੈ'॥ ਕੈ ਰਸਨਾ ਰਸ ਤੇ ਮਨ ਰਪੈ॥ ੨੫॥ *ਤਿਸ ਤੇ
 ਦੁਖਨ, ਦੁਖੇ, ਰੁਜ ਤੀਨ॥ ਬਾਤ ਪਿੱਤ ਕਫ ਕਰਤਾ ਹੀਨ॥ ਮੁਕਤਿ ਜੁਗਤਿ

ਜਪੁਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਮੰਤ੍ਰ ਸਮਝੋ। ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਾਲਾ ਜੋ ਉਂ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:—ਭਾਈ ਇਹ ਜਪੁਜੀ
 ਕਾ ਮਾਨਸੀ ਪਰਮ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ। 'ਮਾਨਸੀ=ਮਨੋ' ਵਾਂਛਿਤ ਦੇ ਵੇਣ ਹਾਰੇ। (ਅ) ਮਨ ਨਾਲ
 ਜਪੋ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਪੀਚੀ ਅਖਰ। ੨੫ ਅਖਰ, ਭਾਵ 'ਏਕੋਂਕਾਰ' ਤੋਂ ਲੋਕੋਂ 'ਅਕਾਲ
 ਮੂਰਤਿ' ਤਕ ੨੫ ਅੱਖਰ ਹਨ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ '੧ ਓ' ਨੂੰ ਇਕ ਅਖਰ ਗਿਣਨਾ ਹੈ,
 ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ '੧ ਓ' ਹੈ 'ਨਿਰਾ 'ਓ' ਨਹੀਂ। ਨਿਰਾ
 'ਓ' ਤ੍ਰਿਯਾ ਮੂਰਤੀ ਦਾ ਅਰਥ ਕਈ ਮਤਾਂ ਵਿਚ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਭਾਵ ਤੋਂ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਕੇ
 ਏਕਤਾ (ਵਾਹਦਾਨੀਅਤ) ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਉਤੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਕਰਨ ਹਿਤ ਇਸ ਦਾ ਗੁਰਮਤ
 ਵਿਚ ਸੰਪੂਰਨ ਰੂਪ '੧ ਓ' ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਓਂਕਾਰ ਪਾਠ ਅੱਗੋਂ ਆਵੇਗਾ ਸਭ
 ਜਗਾ ਮੁਰਾਦ '੧ ਓ' ਤੋਂ ਲੈਣੀ ਹੈ, ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ ਵਿਹਤ ਰੂਪ ਇਹੋ '੧ ਓ' ਹੈ। ਜੈਸਾ
 ਕਿ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਮੁੱਢ ਵਿਚ ਏਕੋਂਕਾਰ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰੋ;
 ਵੇਖੋ ਅੰਸੂ ੨੮ ਅੰਕ ੩੪। 'ਭਾਵ (ਮਨ) ਮੰਗੀ ਮੁਰਾਦ ਦੇ ਵੇਣਹਾਰੇ ਹਨ। 'ਭਾਵ ਮਨ ਨਾਲ
 ਜਪੋ। 'ਯਾ ਰਸਨਾ ਨਾਲ (ਜਪੋ ਤੋਂ) ਮਨ ਰਸ ਵਿਚ ਰਚਿਆ ਰਹੇ। 'ਮੋਖੇ' ਦਾ ਅਰਥ
 ਤੁਰਿਆ) ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁਖਨ, ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁਖ ਤੇ ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੋਗ। ਦੁਖਨ=ਮਨ ਦੇ,
 ਬਾਣੀ ਦੇ, ਸਰੀਰ ਦੇ। ਦੁਖ=ਆਧਿ ਬਿਆਧਿ ਉਪਾਧਿ। ਦੁਜ=ਵਾਤ ਪਿਤ ਕਫ। (ਅ) ਦੁਖਨ,
 ਦੁਖ ਤੇ ਦੁਜ ਏ ਤ੍ਰੈ ਚੀਜ਼ਾਂ। 'ਅਤੇ ਵਾਤ ਪਿੱਤ ਤੇ ਕਫ (ਵੇ ਵਿਗਾੜ ਨੂੰ) ਹੀਨ ਕਰਨਹਾਰੇ ਹਨ
 (੨੫ ਅੱਖਰ) ਦੁਖਨਾ-ਵਾਤ ਪਿਤ ਕਫ ਦਾ ਭਾਵ ਲੋਭ ਰੋਧ ਤੇ ਕਾਮ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ
 ਲੋਭੀ ਨੂੰ ਵਾਤ, ਕ੍ਰੋਧੀ ਨੂੰ ਪਿੱਤ ਤੇ ਕਾਮੀ ਨੂੰ ਕਫ ਦੇ ਵਿਗਾੜ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਯਾ ਪਿੱਤ ਵਾਲੇ ਦਾ
 ਸੁਭਾਵ ਕ੍ਰੋਧੀ, ਲੋਕੀ ਦਾ ਵਾਤੀ ਤੇ ਕਫੀ ਦਾ ਕਾਮੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੇ ਪਾਠ ਤੋਂ ਪਤਾ
 ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤ੍ਰੈ ਦੋਖ, ਵਾਤ ਪਿੱਤ ਕਫ ਤੋਂ ਠੇਕਲ ਮੁਰਾਦ ਹੈ। *ਇਥੋਂ ਦੂਜੇ ਸ਼ਲੋਕ
 ਦਾ ਅਰਥ ਚਲਿਆ ਪਰ ਇਹ ਉਥੇ ਇਤੇ ਕ੍ਰਮ ਨਾਲ ਕ੍ਰਮ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

੨੬ [ਪਿਛਲੇ ਵੇਨੇ ਦੀ ਵਾਲੀ ਤੁਕ]
 ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਇਸਤ੍ਰੀ (ਵਿਆਹੁਣ) ਵਿੱਚ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪੁੱਤ੍ਰ (ਦੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ) ਵਿੱਚ, ਸਫਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ,
 ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸੁਭਾਵ ਦੇ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ, ਦੁਖਦਾਈਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ, ਮਨ ਰੋਕਣ
 ਵਿੱਚ, ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਅਸਤ੍ਰ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ, ਵਸੀਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ, ਧਰਮ ਨੀਤੀ (=ਰਾਜ
 ਨੀਤੀ) ਵਿੱਚ, ਦਾਨ ਵਿੱਚ, ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਖਸ਼ਾਨੇ ਭਾਵ ਗੁਣ ਕੱਠੇ ਕਰਨ ਵਿੱਚ, ਇਤਨਿਆਂ
 (ਸਾਰਿਆਂ) ਵਿੱਚ ਸਤਿਨਾਮ ਬਾਣੀ ਜਿਸਦੇ ਆਦਿ ਓਂਕਾਰ ਹੈ ਕਲਯੁਗ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰੇ।

ਉੱਤਮ ਪਦ ਪਾਵੈ। ਸੁਖੀ ਹੋਇ ਨਹਿ ਅਵਗਤਿ ਜਾਵੈ ॥੨੬॥ ਜੇ ਭੋਜਨ ਪਰ ਕਰਹਿ ਉਚਾਰਨਿ। ਵਧੈ ਰਿਧਿ ਹੁਇ ਅੰਨ ਬਿਕਾਰ ਨੈ। ਸੁਖ ਸੇ* ਪਚਹਿ, ਨ ਰੁਜ ਉਪਜਾਵੈ। ਕਾਲ ਰਹਿਤ ਹੁਇ ਦੋਖ ਮਿਟਾਵੈ ॥੨੭॥ ਦਰਬ ਲਾਭ ਮਹਿ, ਧਰਮ ਮਝਾਰਾ। ਬੀਚ ਉਦਾਸੀ ਕੇ ਸੁਖਕਾਰਾ। ਇਸਤੀ ਬਜਾਹਨਿ, ਸੁਤ ਉਪਜੀਤੇ। ਦੇਸ ਬਿਦੇਸਨ ਕੇ ਗਮਨੀਤੇ ॥੨੮॥ ਜੁੱਧ ਚਢਨਿ ਨਹਿ ਸੁਸਤ੍ਰ ਪ੍ਰਹਾਰਨਿ। ਹੋਨਿ ਅਰੂਢਨਿ ਬਾਜੀ ਬਾਰਨੈ। ਸੁਰ ਪੂਜਨ ਮਹਿ ਮੋਹਨ ਕਰਨੈ। ਸਿਮਰਨਿ ਕਰਿ ਹੈ ਪਚੀਹ ਬਰਨੈ ॥੨੯॥ ਸਦਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨਿ, ਬਾਹਰ ਜਾਨ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਜੇ ਕਾਜ ਮਹਾਨ। ਮਸਤਕ ਨੰਮਿ ਕਰਹਿ ਗੁਰ ਆਗੇ। ਦ੍ਰਿੜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਿ ਸਿਮਰਨ ਲਾਗੇ ॥੩੦॥ ਦੇ ਦਸ-ਵੈਧ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ। ਕਰਨ ਕਰਾਹ ਕਰਹਿ ਸੁ ਭਵਿੱਖੈ। ਦਾਨ ਦੋਨਿ ਲੋਨੇ ਮਹਿ ਪ੍ਰਾਹਿਓ। ਅਤਿ ਸੁਭਾਵ ਕੀ ਪਲਟਨ ਮਾਂਹਿ ॥੩੧॥ ਭੂਤ, ਕਿ ਪ੍ਰੋਤ, ਡਾਕਨੀ ਡੀਠਿ ॥ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਤੀਤ ਪਠਹਿ ਦਿਢ ਨੀਠਿ ॥ ਸੁਪਨੇ ਮਹਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕਹੜੇ। ਦਿਜ ਬ੍ਰਿਜਲਾਲ ਸੁ ਪੰਡਿਤ ਲਹੜੇ ॥ ੩੨ ॥ ਦਸਮੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰ ਸਾਚੇ। ਲਿਖਵਾਏ ਸ੍ਰੀਬਚਨ ਉਬਾਚੇ। ਆਗੇ ਲਾਗੇ ਲਿਖਨਿ ਲਿਖਾਂਗੇ। ਜਿਮ ਮਹਿਮਾ ਬਿਧਿ ਸਹਿਤ ਉਚਾਰੀ ॥੩੩॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਚਲਨ

੧('ਪ੍ਰਾਣੇ' ਦਾ ਅਰਥ:-) ਅੰਨ ਦਾ ਵਿਗਾੜ ਨਹੀਂ ਹੋਸੀ। ੨ ਭਾਵ ਲੰਮੀ ਆਯੁ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਅਰੋਗ ਰਹੇਗਾ। ੩ ਅੱਗੇ ਦੱਸੇ ਦਸਾਂ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਮੰਤ੍ਰ ਸਹਾਈ ਹੈ:- ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸਲੋਕ ਦਾ ਭਾਵ ਅਰਥ ਹੀ ਮਾਨੋ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੪ ਘੋੜੇ ਹਾਥੀਆਂ ਉਤੇ। ੫ ਵਸੀ ਕਰਨ ਵਿਚ। ੬ ਪੱਚੀਆਂ ਅਖਰਾਂ ਨੂੰ। ੭ ਨਵੇਂ ਘਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ। ੮ ਭਾਵ, (ਭਵਿੱਖ=) ਅੱਗੋਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕੜਾਹ ਕਰਾਵਾਂਗਾ (ਐਸੀ ਸੁੱਖਣਾ ਸੁੱਚੇ)। ੯ ਜਪੇ। ੧੦ ਅਤਯੰਤ ਸੁਭਾਵ ਦੇ ਪਲਟਨੇ ਵਿਖੇ ਭਾਵ ਆਪਣਾ ਭੈੜਾ ਸੁਭਾਵ ਇਸ ਮੰਤ੍ਰ ਨਾਲ ਬਦਲਦਾ ਹੈ। ੧੧ ਨਜ਼ਰ। ੧੨ ਚੇਗੀਤਰੁੰ। *ਪਾ:-ਪੁਨਿ ਸੋ, ਮੁਨਿ ਸੋ। '੧ ਓ ਸਤਿ ਨਾਮ' ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ' ਮੰਤ੍ਰ ਤਾਂ ਇਕ ਅਕਾਲ ਨੂੰ ਨਿਰੂਪਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਜਪੁ ਤੇ ਇਕ ਅਕਾਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਾਉਣੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਤੇ ਦਸਮੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਮੰਤ੍ਰ ਨੂੰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਚੋੜਾ ਤੇ ਮੋਹਨ ਪਸੀਕਾਰ ਆਦਿ ਲਈ ਕਿਉਂ ਦੱਸਣਾ ਸੀ? ਇਹ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦਾ ਆਖੇਪਕਾਰ ਹੀ ਮੌਲੇ ਮੌਲੀ ਖਿਆਲ ਪਾ ਰਿਹਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਪਿੱਛੇ ਅੰਸੁ - ੫ ਅੰਕ ੬੧ ਵਿਚ ਪਰਨਾਰੀ ਪਰ ਅੰਸੁ ਦਾ ਤਿਆਗ ਸਿਖਲਾ ਹੀ ਆਏ ਹਨ। ਯਥਾ-ਪਰ ਅੰਸੀ ਪਰਨਾਰ ਤਜ ਨਾਮ ਸਰਾਹੈ ਸਵਾਸ। ਇਹ ਪਾਠ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੀ ੮੮ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਦਾ ਹੈ। *ਪਾ:-ਬਦਨ। ਫੁੱਪਿਛੇ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੇ ਵਾਰਤਕ ਬਚਨ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਕਹੇ ਹਨ ਤੇ ਹੁਣ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਹੀ ਨਕਲ ਕਰਨ ਲਗੇ ਹਨ ਜੋ ਅੰਕ ੩੪, ੩੫, ੩੬ ਵਿਚ ਹੈ।

ਸਮੈ, ਸੰਗ੍ਰਹਿਣ ਮਹਿ^੧, ਦਾਨ ਦੇਨਿ ਐ ਲੇਨਿ । ਅਤਿ ਸੁਭਾਵ ਕੀ ਪਲਟ
ਮਹਿ, ਭੂਤ ਡਾਕਨੀ ਸੇਨ^੨ ॥ ੩੪ ॥ ਮਨ ਜੀਤਨ, ਰਣ ਮਹਿ ਧਰਾ^੩
ਰਾਜ ਕਾਜ ਸੁਖਵਾਹਿ^੪ । ਮਿਲਨੇ ਗਿਲਨੇ ਬੰਧੁ ਮਹਿ ਰਾਜ ਜੋਗ ਉਤਸਾਹਿ
॥ ੩੫ ॥ ਇਨ ਕਾਰਜ ਕੀ ਅਟਕ ਮਹਿ ਪੰਚ ਪਚੀਸਾ ਜਾਪ । ਛੱਤੀ
ਅਠਤੀ ਜਾਪ ਕਰਿ ਲਾਖ ਅਰਧ ਤੇ ਲਾਖ*^੫ ॥ ੩੬ ॥ ਬਰਣ ਪੰਚ ਪੰਚੀਸ
ਕੈ ਅਥਵਾ ਛੱਤੀ ਹੋਇ । ਜਪ ਹਜ਼ਾਰ ਸਮ ਵਤਣ ਕੇ ਪਾਠ ਕਰਹਿ ਨਰ
ਜੋਇ^੬ ॥ ੩੭ ॥ ਕਰੈ ਹੋਮ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਕੇ ਸਕਲ ਬਿਘਨ ਦੇ ਖਾਪ । ਕਾਰਜ
ਹੁਇ ਬੰਧਨ ਤੁਟੈ ਸ੍ਰੀਮੁਖ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਤਾਪ^੭ ॥ ੩੮ ॥ ਬ੍ਰਹਮਣ ਵਿਦਿਆ ਯੁਤ
ਪਵੈ ਏਕ ਭਾਗ ਦੁਇ ਮੂੜ ॥ ਛੱਤੀ ਤੈ, ਸੁਦੈ ਚਤਰ, ਸਾਢੇ ਤੈ ਵਿਸ਼ ਗੁੜ^੮ ।
॥ ੩੯ ॥ ਰਾਜਾਨੀ, ਧਨਾਨੀ, ਜੋਗਧਰਿ^੯, ਕਰਮੀ, ਸੁੱਕ੍ਰਿਤ^{੧੦} ਮੰਧ । ਉਤਨਾ ਹੀ

ਇਕੱਠ ਵਿਖੇ ॥ (ਅ) ਸੁਭ ਰੁਣਾਂ ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਕਰਨ ਵਿਖੇ । ^੧ਨਿਤ, ਨਜ਼ਰ । ^੨ਅੰਕ ੨੯ ਮੁਜਬ
'ਜੁਧ' ਵਿਚ ਸਸਤੁ ਧਾਰਨ ਸਮੇਂ ਲੋਗਗਾ^੩ ਸੁਖਾਂ ਵਾਸਤੇ 'ਬਰਣਪੰਚ=ਪੰਚਅਖਰਾਮੰਤ੍ਰ=
੧ ਓ ਸਤਿਨਾਮ । ਪਚੀਸ=ਪੰਚੀ ਅਖਰਾ ਮੰਤ੍ਰ ਜੋ 'ਮੁਰਤਿ' ਤਕ ਹੈ । ਛੱਤੀ='ਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਤਕ
ਮੰਤ੍ਰ ੩੬ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਗਿਣਿਆ ਨੇ 'ਮੋਠੀ' ਨੂੰ ਤੇ ਅੱਖਰ ਮੰਨਕੇ (ਇਸੇ ਅੰਸੁ ਦੇ ਅੰਕ ੪੫ ਦੇ
੨੯, ੩੦, ੩੧ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਨੇ ਸੋਠੀ ਦੇ ਅੱਖਰ 'ਸ, ਇ, ਫੇ.' ਗਿਣੇ ਹਨ) ਫਿਰ 'ਜਪੁ' ਤਕ
੩੮ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ, ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਮੰਤ੍ਰ ਲੈਕੇ ਉਹਦਾ ਲੱਖ ਯਾ ਕੁਛ
ਲੱਖ ਜਪੇ ਅਥਵਾ । ^੪ਪੰਜ, ਪੰਝੀ ਯਾ ਛੱਤੀ ਅਖਰਾ (ਕੋਈ ਬੀ ਮੰਤ੍ਰ) ਹੋਵੇ ਅਖਰਾਂ ਮੁਜਬ ਉਨੇ
ਹਜ਼ਾਰ ਜਯੇ ਭਾਵ ਪੰਜ ਅਖਰਾ ਮੰਤ੍ਰ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਵੇਰੀ, ਪੰਝੀ ਅਖਰਾ ੨੫ ਹਜ਼ਾਰ ਵੇਰੀ,
ਛੱਤੀ ਅਖਰਾ ੩੬ ਹਜ਼ਾਰ ਵੇਰੀ ਪੜੇ । ਸੁਹਣੇ ਮੂੰਹ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਾਲ (ਅ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਜੀ ਦੇ ਮੁਖ ਦੇ (ਉਚਾਰੇ ਹੋਏ ਮੰਤ੍ਰ ਜਪ) ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਾਲ । ^੫ਭਾਵ, ਵਿਦਾਨ ਬ੍ਰਹਮਣ ਤਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ
ਕਿਹਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪੜ੍ਹੇ ਜੈਸੇ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਦਾ ਪੰਜ ਹੀ ਪੜ੍ਹੇ ਅਵਿਦ ਬ੍ਰਹਮਣ ਦੂਣਾ, ਛੱਤੀ
ਗੀਣਾ, ਵੈਸ਼ ਤੇ ਰੁੜ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਤੇ ਸੁਦ ਚਾਰ ਗੁਣਾ । [ਸੰਸ: ਰੂਢਜਾ, ਰੂਢ=ਗੁਣੇ ਜਨਮ
ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਹੈ ਅਨਿਸਚਿਤ ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਦੁਰੀ ਜਾਤ ਦੇ ਲੋਗ, ਹਿੰਦੂ ਲਾ ਦੇ ੧੨ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ।
(ਅ) ਭਾਵ, ਗੁਪਤ ਪਾਠ ਕਰੇ] । ^੬ਜੋਗੀ । ^੭ਸੁਭ ਕਰਮੀ । *ਪਾ:-ਲਾਪ ।

† ਕਿਸ ਚਾਹੁਰੀ ਨਾਲ ਈਸ਼ਰ ਉਪਾਸਨਾ ਵਿਖੇ ਵਰਣਾਸ਼ੁਮ ਦੀ ਵੰਡ ਮੁੜ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ
ਰਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਗੁਰਮਤ ਤਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਦੱਸ ਰਹੀ ਹੈ 'ਬੀਜ ਮੰਤ੍ਰ ਸਰਬ ਕੋ ਗਿਆਨੁ ॥
ਚਹੁ ਵਰਨਾ ਮਹਿ ਜਪੇ ਕੋਊ ਨਾਮੁ ॥ ਜੋ ਜੋ ਜਪੇ ਤਿਸਕੀ ਗਤਿ ਹੋਇ ॥' ਪੁਨਾ:- 'ਖਤ੍ਰੀ ਬ੍ਰਹ-
ਮਣ ਸੂਦ ਵੈਸ ਉਪਦੇਸੁ ਚਹੁ ਵਰਨਾ ਕਉ ਸਾਭਾ ॥' ਏਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਪੰਚਮਗੁਰੂ ਜੀ ਅਪਨੀ ਬਾਣੀ
ਵਿਚ ਦੇਰੇ ਹਨ । ਹੁਣ ਬ੍ਰਿਜ ਲਾਲ ਨੂੰ ਪੰਚਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਵਰਣਾਸ਼ੁਮ ਦਾ
ਵਿਤਕਰਾ ਕਿਵੇਂ ਸਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ?

ਲਿਖਿਆ ਸਹੀ ਜੇ ਗੁਰ ਸ਼ਰਧਾ ਸਿੱਧ^{੧*}॥੪੦॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਲਗ ਮੁਕਤਿ-
ਮਯ, ਪੰਚ ਗਜਾਨਕੇ ਜੋਗ^੨। ਹਿਰਦੇ ਸ਼ੋਧਨ ਸੰਗ੍ਰਹ ਸੰ ਪੱਚੀ ਲਗਿ ਸੰਜੋਗ^੩
॥ ੪੧ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਮਾਰਜਨ ਹੋਮ ਬਿਧਿ^੪ ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਸਮੁਝਾਇ^੫।
ਮਹਾਂ ਮਹਾਂਤਮ ਮੰਤ੍ਰੁ ਇਹ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਦਾਇ ॥ ੪੨ ॥

^੧ਓਅੰਕਾਰਾਯ ਨਮਹ ॥ ੧॥ ਸਤਜਾਯ ਨਮਹ ॥ ੨ ॥ ਤਗਜਾਯ^੧ ਨਮਹ ॥ ੩॥ ਨਾਰਾ-
ਇਣਾਯ ਨਮਹ ॥ ੪॥ ਮਖਜਾਯ^੨ ਨਮਹ ॥ ੫॥ ਕਰਤ੍ਰੇ ਨਮਹ ॥ ੬ ॥ ਰਖਤ੍ਰੇ^੩ ਨਮਹ
॥ ੭॥ ਤਾਰਕਾਯ^੪ ਨਮਹ ॥ ੮ ॥ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮਾਯ ਨਮਹ ॥ ੯ ॥ ਰੁਕਮਾ ਕਰਤ੍ਰੇ^੫ ਨਮਹ
॥ ੧੦॥ ਖਾਤਮਨੇ^੬ ਨਮਹ ॥ ੧੧ ॥ ਨਿਰੰਜਨਾਯ ਨਮਹ ॥ ੧੨ ॥ ਰਬਾਂਗਾਤਮਨੇ^੭
ਨਮਹ ॥ ੧੩ ॥ ਭਵਾਂਤਕਾਯ^੮ ਨਮਹ ॥ ੧੪ ॥ ਉੱਤਮ ਯਸਸੇ^੯ ਨਮਹ ॥ ੧੫ ॥
ਨਿੱਤ ਰਪਾਯ ਨਮਹ ॥ ੧੬ ॥ ਰਜਾਤਮਨੇ^{੧੦} ਨਮਹ ॥ ੧੭ ॥ ਏਕੰਠਾਯ^{੧੧} ਨਮਹ
॥ ੧੮ ॥ ਰਮਾਯ ਨਮਹ^{੧੨} ॥ ੧੯ ॥ ਅਖਰਾਯ^{੧੩} ਨਮਹ ॥ ੨੦ ॥ ਕਾਲਾਯ ਨਮਹ
॥ ੨੧ ॥ ਲਖਮੀਪਤਿਯਾਯ^{੧੪} ਨਮਹ ॥ ੨ ॥ ਮੂਰਤਿ ਧਰਾਯ^{੧੫} ਨਮਹ ॥ ੨੩ ॥
ਰਮਾਪਤੀਯੇ^{੧੬} ਨਮਹ ॥ ੨੪ ॥ ਤ੍ਰਿਲੋਕੇਸ਼ਾਯ^{੧੭} ਨਮਹ ॥ ੨੫ ॥ ਅਖਯਾਯ^{੧੮} ਨਮਹ
॥ ੨੬ ॥ ਜਗਦੀਸ਼ਾਯ ਨਮਹ ॥ ੨੭ ॥ ਨਿਰਾਕਾਰਾਯ ਨਮਹ ॥ ੨੮ ॥

^੧ਗਜਾਨੀ, ਧਜਾਨੀ, ਜੋਗੀ, ਸੱਕ੍ਰਿਤਕਰਮੀ ਅਤੇ ਉਸ ਸਿੱਖ ਲਈ ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਗੁਰੂ ਪਰ
ਹੈ ਉਤਨਾ ਹੀ ਸਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਤਨਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ [ਸੋ ਸਾ: ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ 'ਸ੍ਰਧਾ ਸਿੱਖ' ਜੋ
ਸਹੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰਧਾ ਸਿੱਧ=ਦ੍ਰਿਦੀ ਪੱਕੀ ਸ਼ੁੱਧਾ ਹੈ]। ^੨ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤਕ (ਮੰਤ੍ਰੁ)
ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹੈ, ਪੰਜ (ਅੱਖਰਾਂ '੧ ਓ ਸਤਿਨਾਮ') ਗਜਾਨ ਦੇਣ ਜੋਗ ਹੈ। ^੩ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਸੁਧੀ
ਤੇ (ਸੁਭਗੁਣ) ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਹਣ ਵਿਚ ਪੰਝੀ (ਅੱਖਰਾਂ ਤਕ ਦੇ ਪਾਠ ਦਾ) ਸੰਬੰਧ ਹੈ। (ਅ) ਸੰਜੋਗ ਕਰੇ=
ਪਾਠ ਕਰੇ। ^੪ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਮ ਦੀ ਬਿਧੀ (ਫੇਰ) ਜਲ ਉਤੇ ਮੰਤ੍ਰੁ ਉਚਾਰਕੇ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਨਾਲ
ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰਨਾ। ^੫ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਹੈ:-ਲਿਖਿਯਤੇ=ਲਿਖਦੇਹਾਂ। ^੬ਹੁਣ ਅੱਗੇ ਸੋ
ਸਾਖੀ ਦੇ ਲੇਖਕ ਜੀ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰੁ ਦੇ ਪਦਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਖਰ ਲੈ ਲੈਕੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ
ਬਣਾਕੇ ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਕਰਵੇ ਹਨ, ਹੋਮ ਕਰਨ ਲਈ ਨਵੇਂ ਪਦ ਬੀ ਘੜਦੇ ਹਨ, ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਕ
ਹੋਮ ਦੀ ਰੀਸ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ। ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ ਹੋਮ ਬਾਬਤ ਕੀ ਖਜਾਲ ਹੈ, 'ਹੋਮ
ਜੱਗ ਤੀਰਥ ਕੀਏ ਵਿਚ ਹਉਮੈ ਬਧੇ ਬਿਕਾਰ।' ਪੁਨਾ ਦੇਖੋ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰ:
ਅਧਯਾਯ ੪੮ ਅੰਕ ੫੫ ਤੋਂ ੫੮। ਤੋਂ ਤੋਂ ਗਜਾਤਾ ਨੂੰ। ^੧ਜੋਗ ਰੂਪ। ^੨ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
^੩ਤਾਰਨ ਹਾਰ। ^੪ਉੱਜਲਤਾ ਕਰਨ ਹਾਰ। (ਅ) ਸੁਰਨਰੂਪ। ^੫ਆਕਾਸ਼ ਰੂਪ। ^੬ਸਰੀਰਰੂਪੀ
ਰਥ ਵਿਚ ਆਤਮ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ। ^੭ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ^੮ਉੱਤਮ ਯਸ
ਵਾਲੇ ਨੂੰ। ^੯ਤੇਜ ਰੂਪ। ^{੧੦}ਵਯਾਪਕ। (ਅ) ਰਮਜ=ਸੰਦਰਰੂਪ। ^{੧੧}ਨਾਸ਼ ਰਹਿਤ। ^{੧੨}ਮਾਯਾ ਦੇ
ਸ਼੍ਰਾਮੀ। ^{੧੩}ਮੂਰਤ ਧਾਰੀ ਨੂੰ। ^{੧੪}ਲਛਮੀ ਦੇ ਪਤੀ ਨੂੰ। ^{੧੫}ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਦੇ ਨਾਥ ਨੂੰ। ^{੧੬}ਖਯ ਤੋਂ ਰਹਤ।

*ਪਾ:-ਸ੍ਰਧਾ ਸਿੱਧ। ਸੋ ਸਾ: ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:-ਸ੍ਰਧਾ ਸਿੱਖ। ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰੁ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ
ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਠ ਵੇਕੰਠ 'ਵਵੇ' ਨਾਲ ਚਾਹਯੇ। ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰੁ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਮੁਜਬ 'ਤਤਾ' ਚਾਹੀਏ।

ਸਦਮੇਸਾਯ^੧ ਨਮਹ* ॥ ੨੯ ॥ ਇਕਾਰ ਵਾਗ ਵਾਇਨੇ^੨ ਨਮਹ ॥ ੩੦ ॥
 ਭੰਜਨਾਯ^੩ ਨਮਹ ॥ ੩੧ ॥ ਉਕਾਰਾਯ^੪ ਨਮਹ ॥ ੩੨ ॥ ਸ੍ਰਾਹ ਪ੍ਰਾਣ ਹੁਤੇ ਜਪੁਇਤਿ^੫ ।
 ਸਿੱਖ ਸੁਖਾਯ ਨਮਹ^੬ ॥ ੩੩ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅੱਖਰ ਛੱਤੀਸ ਪੰਚ ਪੁਨ ਪੱਚੀ ਤੱਤ ਸੁਜਾਨ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪਵਿ
 ਅੰਗੁ ਤੈ ਲਖਹੁ ਸਿੱਖ ਬੁਧਿਵਾਨ^੧ ॥ ੪੩ ॥ ਅਰੁ ਲਿਖਿਬੈ ਮੈਂ ਬਰਨ ਅਠ,
 ਪਾਂਚ ਪ੍ਰਾਣ ਕੇ ਮਾਂਝ^੨ । ਪੱਚੀਸਭਿ ਵਿਵਹਾਰ ਮੇਂ ਛੱਤੀਸ ਲਖਿ ਗੁਨ ਸਾਂਝ^੩
 ॥੪੪॥ ਛੱਤੀਸ ਲਾਖ ਆਹੁਤਿ ਦੇਮੁਕਤਿ^੪ ਹੋਇਤਤਕਾਲਾਜਪ ਤੇ ਆਤਮ
 ਸੁੱਧ ਹੁਇ ਮਾਰਜਨ ਦੂਖਨ ਠਾਲ^੫ ॥੪੫॥ ਪ੍ਰਥਮਸਲੋਕਜਪੁਕੋਭਲੋ ਤਿਸ
 ਕੀ ਬਿਧਿਕਹਿ ਦੀਨ। ਆਗੈ ਸਭਿ ਪੋੜੀਨ ਕੋ ਕਹੈਂ ਸੁ ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਬੀਨ॥੪੬॥
 ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੰਚਮ ਹੁਤੇ 'ਜਪੁ ਸਲੋਕ ਮਹਾਤਮ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸੰਪਤ
 ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੭ ॥ ੨੮. [ਜਪੁਜੀ ਮਹਾਤਮ] ।
 ਦੋਹਰਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਪੋੜੀ ਪ੍ਰਥਮ ਕਰਹਿ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰ । ਪਾਠਕ ਸਭਿ ਸੁਖ
 ਪਾਇਕੈ ਬਿਘਨ ਬਿਨਾਸੈ ਕੂਰ^੧ ॥੧॥ ਆਸ਼ਾ ਪਰ ਦੂਜੀਪੜੈ^੨ ਆਦਿ ਸੱਚੁ^੩

^੧ਨਿੱਤ੍ਰਿਯ ਈਸ਼੍ਵਰ । (ਅ) ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਰੂਪ ਘਰਦਾ ਮਾਲਕ । ^੨ਇਕ ਵਾਕ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ (ਇਕੋ
 ਕਵਾਉ) । ^੩ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ । ^੪ਉਕਾਰ ਰੂਪ ਨੂੰ । ^੫ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁੱਧ ਪਾਠ ਐਉਂ ਸੀ: 'ਸ੍ਰਾਹਾ
 ਪੂਰਣਾਹੁਤੀ ਜਪ ਇਤ ।'=(ਹਰ ਪਦ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਤੇ ਆਹੁਤੀ ਦੇਣ ਵੇਲੇ) ਸ੍ਰਾਹਾ (ਪਦ ਕਹੇ
 ਤੇ ਅੰਤਲੀ ਆਹੁਤੀ ਦੇਣ ਵੇਲੇ 'ਜਪ' (ਇਹ ਦੋ ਅੱਖਰ ਕਹੇ) ਪਰ ਜੇ ਪਾਠ 'ਪ੍ਰਾਣ ਹੁਤੇ' ਨੂੰ ਹੀ
 ਸਫਲ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਐਉਂ ਅਰਥ ਲਗੇਗਾ:—ਪ੍ਰਾਣਾਹੁਤਿ=ਉਹ ਪੰਚ ਗ੍ਰਾਂਥ ਜੋ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਤੋਂ
 ਪਹਿਲਾਂ 'ਪ੍ਰਾਣਾਯ ਸ੍ਰਾਹਾ' 'ਅਪਾਨਾਯ ਸ੍ਰਾਹਾ', 'ਵ੍ਯਾਨਾਯ ਸ੍ਰਾਹਾ' 'ਸਮਾਨਾਯ ਸ੍ਰਾਹਾ' 'ਉਦਾ-
 ਨਾਯ ਸ੍ਰਾਹਾ' ਮੰਤ੍ਰ ਉਚਾਰ ਕੇ ਖਾਧੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਇਹ ਫਿਰ ਦੋਮ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਯਗ ਨਾਲ ਜਾ
 ਸਬੰਧ ਰੱਖਣਗੇ । ^੬ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ (ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀ) ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ (ਇਕ
 ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ) ਹੈ । ^੭ਹੇ ਸੁਜਾਨ (ਤੱਤ=) ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਗਲ (ਇਹ ਹੈ ਕਿ) ਪੰਜ, ਪੰਥੀ ਤੇ ੩੬
 ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਜੋ ਮੰਤ੍ਰ ਰੂਪ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪੜ੍ਹੋ । ^੮ਅਤੇ
 ਲਿਖਣ ਵਿਚ ਅੱਠ ਅੱਖਰ ਲਿਖੇ ਭਾਵ ਚਿੱਠੀ ਪੋਥੀ ਦੇ ਮੁੱਢ ਵਿਚ 'ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ'
 ਲਿਖੋ; ^੯ਪਰੰਤੂ (ਜਪਣ) ਲਈ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜ ਅਖਰਾਂ (ਨਾਮ ਧਾਰਨ ਕਰੋ
 'ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ' । ^{੧੦}(ਹੋਰ) ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪੱਚੀ ਅੱਖਰਾਂ ਤੇ ਸਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨ ਲਈ
 ੩੬ ਅੱਖਰੇ (ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰੋ) । ^{੧੧}ਮੁਕਤੀ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ੩੬ ਲੱਖ ਅਹੁਤੀਆਂ ਦੇਵੋ।
^{੧੨}ਭਾਵ ਪਾਣੀ ਤੇ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਛਿੜਕੇ ਤਾਂ ਦੂਖਨ ਟਲਣਗੇ । ^{੧੩}ਭ੍ਯਾਨਕ, ਕਰੜੇ । ^{੧੪}ਆਸ਼ਾ
 ਪੂਰਣ ਹਿਤ ਦੂਜੀ (ਪੋੜੀ)ਪੜ੍ਹੋ ।

*ਪਾ:—ਦਸਮੇਸਾਯ ਨਮਹ ।

†ਪਾ:—ਇਕਾਰ ਵਾਗ ਵਾਇਨੇ

ਜਿਹ ਨਾਮ। ਦੇਵ ਮੰਤ੍ਰ^੧ ਅਰ ਚਲਨ ਮੈਂ, ਐਸ਼ਧਿ^੨, ਰਸਾਯਨ^੩, ਸ਼ਾਮ^੪॥
 ੨॥ ਬਿਪਦਾ ਕਾਰਜ ਹਾਨ ਮਹਿੰ 'ਗਾਵੇ ਕੇ'^੫ ਰਹਿ ਲਾਗੁ। ਕਾਰਜ ਕਾਹੂੰ
 ਅਟਕ ਮਹਿੰ ਦੇਸ ਭੇਟ ਗੁਰ ਭਾਗ^੬ ॥ ੩॥ ਨਵ ਘਰ, ਨਵ ਗੁਣ ਸੰਗਹੈ
 ਚੌਥੀ ਕੇ ਕਰਿ ਧਸਾਨ। ਜਪੁ ਜਪੁ ਸਮ ਪੜਿ ਸਪਤ ਦਿਨ ਸਪਤੀ ਭੇਟ
 ਧਰਿ ਮਾਨ^੭॥੪॥ ਉਦਮ ਪੰਜੇ^੮, ਜੁੱਧ ਮੈਂ ਛੇਵੀਂ, ਸਪਤਮ ਬੰਧ^੯॥ ਅਟਕੀ
 ਨਾਰੀ^{੧੦} ਆਠਵੀਂ, ਨਾਵੀਂ ਮੰਤ੍ਰਹਿ ਸੰਧ^{੧੧} ॥੫॥ ਦਸਵੀਂ ਦਸਦੇ ਵਨਜ ਜੈ

^੧ਦੇਵ ਮੰਤ੍ਰ=ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਨਿਮੰਤ੍ਰਨ=ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਨੂੰ ਆਵਾਹਨ ਲਈ। (ਅ) ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ ਆਗਾਯਨ ਲਈ ਵੀ ਅਰਥ ਲਗਦਾ ਹੈ ਪਰ ਦੇਵ ਮੰਤ੍ਰ ਵੀ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਮਹਾਂ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਅਰਥ ਫਬਦਾ ਨਹੀਂ। ^੨ਦਵਾ ਵਰਤਨ ਵੇਲੇ। ^੩ਰਸਾਯਨ ਬਨਾਉਣ ਲਈ। ^੪ਸ਼ਰਨ ਲੈਣ ਲਈ। ^੫'ਗਾਵੇ ਕੇ' ਵਾਲੀ ਪੌੜੀ। ^੬ਗੁਰੂ ਭਾਗ ਭਾਵ ਦਸਵੰਧ ਦੇਵੇ ਭੇਟਾ। (ਅ) (ਧਨ) ਭੇਟਾ ਦੇਵੇ ਤਾਂ (ਅਟਕ) ਭੱਜ ਜਾਵੇਗੀ। ^੭ਨਵਾਂ ਘਰ (ਰਚਨ) ਲਈ ਯਾ ਨਵੇਂ ਗੁਣ ਧਾਰਨ ਲਈ। ^੮ਜਪੇ (ਜਪ ਸਮ=ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਤੁੱਲ ਭਾਵ) ਚਾਲੀ ਵਾਰ ਸਤ ਦਿਨਾਂ (ਤਕ ਹੋਛ ਤੇ) ਤੇ ਭੇਟਾ ਧਰਨੀਆਂ ਸਨਮਾਨ ਲਈ। ^੯ਉਦਮ ਲਈ ਪੰਜਵੀਂ ਪੌੜੀ। ^{੧੦}ਕਿਸੇ ਬੰਧਨ ਦੇ ਪਿਆਂ। (ਅ) ਬੰਧੂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਸੱਤਵੀਂ। ^{੧੧}ਭਾਵ ਪ੍ਰਸੂਤ ਵਿਚ ਅਟਕ ਪਿਆਂ। ^{੧੨}ਕਿਸੇ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਅਸਰ ਨੂੰ ਖੋਣ ਲਈ ਜੇ ਆਪਣੇ ਪਰ ਬੁਰਾ ਅਸਰ ਨਾ ਪਵੇ। (ਅ) ਸੁਲਾਹ ਆਦਕ ਦੇ ਮਸ਼ਵਰੇ ਸਮੇਂ (ਸਿਧਿ=ਮੇਲ)। *ਸੋ ਸਾ: ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੇ ਏਥੇ ਟਪਲਾ ਖਾਧਾ ਹੈ। ਜਪੁਜੀ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ 'ਹੋਸੀ ਬੀ ਸਚ' ਪਰ ਅੰਕ ੧ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਸਾ: ਵਾਲੇ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਪੌੜੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਗੋਯਾ ਉਸਨੇ 'ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਤਕ ੧ ਤੇ 'ਹੋਸੀ ਬੀ ਸਚ' ਤਕ ੨ ਪੌੜੀਆਂ ਕਲਪ ਲਈਆਂ ਹਨ ਪਰ ਅੱਗੇ ਚੱਲਕੇ ਇਸ ਨੇ 'ਗਾਵੇ ਕੇ' ਨੂੰ ਚੌਥੀ ਪੌੜੀ ਜਣਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਲੇਖੇ 'ਗਾਵੇ ਕੇ' ਦੀ ਪੌੜੀ ਪੰਜਵੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਜਪੁਜੀ ਵਿਚ 'ਗਾਵੇ ਕੇ' ਦੀ ਪੌੜੀ ਪਰ ਅੰਕ ੩ ਹੈ, ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੇ ਪਹਿਲੋਂ ਦੋ ਦਾ ਵਾਧਾ ਕਰਕੇ 'ਗਾਵੇ ਕੇ' ਤੇ ਜਾਕੇ ੧ ਦਾ ਵਾਧਾ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਇਸ ਨੇ ੪੦ ਗਿਣੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਿਸਾਬ ਅਖੀਰਲਾ ਸ਼ਲੋਕ ਪੌੜੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸਮਝਣ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਪੰਜਵੀਂ ਪੌੜੀ ਨੂੰ 'ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬ' ਵਾਲੀ ਸਮਝ ਲਈਏ ਤਾਂ ਅਗੇ ਪੌੜੀਆਂ ਦੀ ਸਮਝ ਖੋਈ ਜਾਉ, ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਹੁਣ ਗਾਵੇ ਕੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਤੇ 'ਹੋਸੀ ਬੀ ਸਚ' ਤੋਂ ਮਗਰਲੀਆਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਹ ਬਣੂ:—ਦੇਵ ਮੰਤ੍ਰ ਅਰ ਚਲਨ ਮੈਂ 'ਸੋਚੇ ਸੋਚ ਦੀ' ਤੇ ਐਸ਼ਧਿ ਰਸਾਯਨ ਸ਼ਾਮ ਮੈਂ 'ਹੁਕਮੀ ਹੋਵਨ ਆਕਾਰ' ਦੀ ਪੌੜੀ ਤੇ ਫਿਰ 'ਗਾਵੇ ਕੇ' ਦੀ ਪੌੜੀ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣਗੇ ਵਿਪਦਾ ਕਾਰਜ, ਹਾਨ ਮਹਿੰ, ਕਾਰਜ ਅਟਕ, ਨਵ ਘਰ ਤੇ ਨਵ ਗੁਣ।

†ਪਾ:—ਸਾਤ।

‡ਪਾ:—ਸਾਨ।

ਵਾਹਨ ਲੈਬੇ ਬੀਚ^੧।ਚੜਨੇ ਕ੍ਰਿਯ ਵਿੱਕ੍ਰਯ ਵਿਖੇ^੨ ਰਸਾਰਾਂ ਪੌੜੀ ਖੀਚ ॥੬॥
 ਬਾਰੀ ਪੜ ਕਲਪਨ ਕਰੇ ਦੁਖ ਅਰਿਸ਼ਟ ਕੋ ਨਾਸ਼^੩।ਤੇਰਾਂ ਤੇ ਸਿੱਧਨ ਭਜੈ
 ਕਾਰਜ ਰਾਜਸਿ ਰਾਸ^੪ ॥੭॥ ਸੰਤੁਨਿ ਮਹਿ^੫ ਚੌਦਸ ਕਹਜੇ, ਪੰਚਦਸੀ
 ਤੇ ਭੂਤ^੬।ਖੋੜਸਿ ਤੇ ਡਾਕਨ^੭ ਤਜੈ, ਸਤਦਸ ਮੋਹਨ ਕੂਤ^੮ ॥੮॥
 ਪੜਹਿ ਅਠਾਰਹਿ ਆਠਦਸ ਨਿਤ ਉਠਿ ਵਿੱਦਯਾ ਹੇਤ^੯। ਖਟ ਮਾਹੇ
 ਵਿੱਦਯਾ ਵਧੇ^{੧੦} ਨਿਰਮਲ ਬੁੱਧਿ ਸਚੇਤ ॥ ੯ ॥ ਉੱਨੀ ਸੁਨੀ ਜੋਗ
 ਮਹਿ^{੧੧}, ਬਿੰਸੀਨਾਰ ਸੰਜੋਗ^{੧੨}। ਸੰਤਤਿ ਹਿਤ^{੧੩} ਇੱਕੀਸਵੀਂ, ਮਿਤ ਸੁਤ
 ਬਾਵੀ ਜੋਗ^{੧੪} ॥੧੦॥ ਤੇਈ ਰਿਧਨ ਅਖੁੱਟ ਮੈ^{੧੫}, ਚੌਵੀ ਚਾਤੁਰਪੀਤ^{੧੬} ਪੰਚ-
 ਵਿੰਸਵੀ ਆਦਰੇ ਸਭਿ ਕੋ ਮੋਹਨਰੀਤ^{੧੭} ॥੧੧॥ ਛੱਬੀ ਛਲ ਮੈ^{੧੮}, ਬਲ ਧਰੇ
 ਸਪਤ ਵਿੰਸਕਾ ਜਾਪੁ^{੧੯}। ਅਠਵਿੰਸ ਭੈ ਦੂਰਕੋ ਹੋਇਬੱਜੂ ਸਮ ਪਾਪੁ^{੨੦} ॥੧੨॥
 ਵਿਖ ਪੀਵੈ ਬਿਖੀਆ ਕਟੇ ਉਨਤੀਸੇ ਕਾ ਝਾੜ^{੨੧}। ਦੂਧ ਵਧਾਵੈ ਵਜਨ ਮੈਂ
 ਤੀਸ ਪੌੜੀਆਂ ਗਾੜ^{੨੨} ॥੧੩॥^{੨੩} ਏਕੀ ਛੋਕੋ, ਦੋਕੀ ਭਾਗੋ ਤੈ, ਤੇਤੇਇਕਤਾਪ।

^੧ਦਸਵੀਂ ਦਸਦੇ ਹਾਂ ਵਣਜ ਵਿਚ (ਜੈ=) ਕਾਮਯਾਬੀ ਤੇ ਵਾਹਨ ਦੇ ਖਰੀਦਨ ਵਿਚ। (ਅ) ਦਸਵੀਂ ਦੱਸ ਦੋਸਨ ਜਨੈ=ਦਸਵੀਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਮੰਗਣ ਲਈ ਦੱਸੀ ਹੈ। ^੨ਉਸ ਖਰੀਦ ਵੇਖਤ ਵਿਚ ਜੋ ਚੜਕੇ ਕਰੀਦੀ ਹੈ ਭਾਵ ਸੋਦਾਗਰੀ। (ਅ) ਖਰੀਦ ਵੇਖਤ ਲਈ ਜਦ ਚੜ੍ਹੇ (ਭਾਵ ਤੁਰੇ)। ^੩ਬਾਰੂਵੀਂ ਪੜਕੇ ਕਲਪਨਾ (ਆਧਿ), ਦੁਖ (ਬਜਾਧਿ) ਤੇ ਅਰਿਸ਼ਟ (ਉਪਾਧਿ) ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰੇ। ^੪ਤੇਰਵੀਂ ਪੌੜੀ ਸਿੱਧੀਆਂ ਦੇ ਸੇਵਨ ਤੇ ਰਾਜਸੀ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਰਾਸ ਪੈਣ ਲਈ ਹੈ। ^੫ਸੰਤੁ (ਲਿਖਣ ਵੇਲੇ) ਯਾ ਸੰਤੁ ਤੋਂ ਰੱਖਣਾ ਲਈ। ^੬ਪੰਦ੍ਰਵੀਂ ਨਾਲ ਭੂਤ (ਨੌਠੇ)। ^੭ਭੈਣ। ^੮ਸਤਦ੍ਰਵੀਂ ਮਨਮੋਹਨ ਭੋਜਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ। ^੯ਅਠਾਰਾਂ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਪੜਨ ਵਿਚ ਅਠਾਰਵੀਂ। ^{੧੦}ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆ ਵਧੇਗੀ। ^{੧੧}ਅਠਾਰ ਯੋਗ ਵਿਖੇ। ^{੧੨}ਵੀਹਵੀਂ ਨਾਰੀ ਵਿਆਹੁਣ ਲਈ। ^{੧੩}ਔਲਾਦ ਵਾਸਤੇ। ^{੧੪}ਬਾਈਵੀਂ ਦਾ ਮੇਲ ਹੈ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਮਰਨ ਨਾਲ ਭਾਵ ਅਠਾਰਾਹ ਆਦਿ ਕਸਰ ਹੋਵੇ ਤੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜੰਮਕੇ ਮਰ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹੋਣ। ^{੧੫}ਅਖੁੱਟ ਰਿਧੀਆਂ (ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ) ਲਈ। (ਅ) ਪਾਠਾਂਤ-ਰਿਧਨ ਅਖੁੱਟ=ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਨਿਖੁੱਟਣ ਲਈ। ^{੧੬}ਸਿੱਖਿਆਵਿਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤੀ ਲਾਉਣ ਵਿਚ। ^{੧੭}ਆਪਣੇ ਆਦਰ ਲਈ ਜੋ ਸਾਰੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਜਾਣ। ^{੧੮}ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਛਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਚਣ ਲਈ। ^{੧੯}ਸਤਾਈਵੀਂ ਦਾ ਜਾਪ ਬਲ ਧਾਰਨ ਲਈ। ^{੨੦}ਭੈ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਚਾਹੇ ਬੱਜੂ ਪਾਪ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ^{੨੧}ਜ਼ਹਿਰ ਪੀਤੀ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਸੱਪ (ਆਦਿ ਜੰਤੂ) ਕੱਟ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਉਨਤੀਵੀ ਪੌੜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾੜ ਦੇਵੇਗਾ। (ਅ) ਬਾੜਾ ਕਰੇ ਉਨਤੀਵੀਂ ਦਾ। ^{੨੨}ਤੀਸਵੀਂ ਪੌੜੀ ਨਾਲ ਦੁੱਧ ਤੇਲ ਵਿਚ ਵਧਦਾ ਤੇ ਗਾੜ੍ਹਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ^{੨੩}ਵੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦਾ ਅੰਕ ੧।

ਨਿੱਤ ਜੂਰੀ ਚੌਤੀ ਪੜੈ ਚਾਲੀ ਚਾਲੀ 'ਪਾਪੁ' ॥ ੧੪ ॥ 'ਕਰਮ ਮਾਂਝ ਦਸ ਕੋ ਪੜੈ, ਅਰਥ ਮਾਂਹਿ ਵੀਹ ਪਾਠ । ਤੀਹ ਕਾਮਨਾ ਸੰਚਰਤਿ, ਚਾਲੀ ਮੁਕਤ ਸੁ ਰਾਠ' ॥੧੫॥ ਪੈਂਤੀ ਪੰਗਤ, ਛੱਤੀ ਗੜ੍ਹ, ਸੂਰ ਕਾਜ ਸੈਂਤੀਸ' । ਅਠੱਤੀ ਮਿਲਨੇ ਸਾਧ ਕੇ, ਕੈ ਨਿਪੁ ਪੌਰ ਅਸੀਸ' ॥੧੬॥ ਉਨਤਾਲੀ ਤਨ ਦੇਵ ਕੋ, ਚਾਲੀ ਚਤਰਭੁਜ ਰੂਪ' । ਚਾਰ ਭਾਂਤ ਜਪ ਲਿਖਿਹੁ ਤੇ ਭੋਜਨ ਅਖੈ ਸਰੂਪ' ॥੧੭॥ ਜਪ ਮਹਿਮਾ ਪੌੜੀ ਪੜੈ ਕਰਿਹੈ ਗੁਰ ਸਨ ਪ੍ਰੀਤ' । ਨਿਹਚਾ

'(ਇਕੀ=) ਇਕੱਤੀਵੀਂ ਪੌੜੀ ਦੇ ਜਪ ਤੋਂ (ਛੇਕੇ=) ਕਦੇ ਲਹਿਣ ਕਦੇ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ (ਤਾਪ ਤੇ ਦੇ ਕੀ=) ਬੱਤੀਵੀਂ ਪੌੜੀ ਤੋਂ (ਭਾਗੇ ਤ੍ਰੇ=) ਤੇਈਆ ਭਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ (ਤੇਤੇ=) ਤੇਤੀਵੀਂ ਦੇ ਪਾਠ ਨਾਲ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ (ਤਾਪ ਭੱਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ) ਜਿਸ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ ਤਾਪ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਵੇਤੀਵੀਂ ਪੜ੍ਹੇ । (ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਇਕ ਇਕ ਪੌੜੀ) ਚਾਲੀ ਚਾਲੀ ਵਾਰ ਪੜ੍ਹੇ । 'ਪੌੜੀਆਂ ਦੇ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਆਮ ਨਿਯਮ ਦੱਸਦੇ ਹਨ) ਕਿ:-ਕਰਮ (ਪਰਥਾਇ ਜੋ ਪੌੜੀ ਕਹੀ ਹੈ ਉਸਦੇ) ੧੦ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹੇ, ਅਰਥ (ਧਨ ਆਦਿਕ) ਲਈ (ਜੋ ਕਹੀ ਹੈ ਉਸ ਦੇ) ੨੦ ਪਾਠ ਤੇ ਕਾਮਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ (ਜੋ ਕਹੀ ਹੈ ਉਸ ਦੇ) ੩੦ ਪਾਠ ਤੇ ਸੁਸ਼ਟ ਮੁਕਤੀ ਲਈ (ਜੋ ਕਹੀ ਹੈ ਉਸ ਪੌੜੀ ਦੇ) ੪੦ ਪਾਠ ਕਰੇ । (ਅ) ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਦੀ ਸਿਧੀ ਲਈ ੧੦ (ਪਾਠ ਪੂਰੇ ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਕਰੇ), ਧਨ ਲਈ (੨੦ ਪਾਠ ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਤੇ), (ਮੁਰਾਠ ਕਾਮਨਾ ਸੰਚਰਤ=) ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਹੋਣ ਲਈ ੩੦ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਲਈ ੪੦ ਪਾਠ (ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਕਰੇ) । 'ਪੌੜੀਵੀਂ ਪੌੜੀ ਭਾਈਚਾਰੇ (ਵਿਚ ਮਾਨ ਲਈ, ਤੇ) ਛੱਤੀਵੀਂ ਕਿਲਾ (ਫਤੇ ਕਰਨ ਲਈ ਤੇ) ਸੈਂਤੀਵੀਂ ਸੂਰਮਗਤੀ ਦੇ ਕਾਰਜ ਲਈ । 'ਯਾ ਰਾਜਦਾਰੇ ਅਸੀਰਵਾਦ ਦੇਣ ਵੇਲੇ । (ਅ) ਰਾਜ ਦੁਆਰੇ ਟਿਕਣ ਲਈ [ਆਸੀਸ=ਟਿਕਾਣਾ] । 'ਦੇਵ ਰੂਪ ਹੋਣ ਲਈ । 'ਵਿਸ਼ਨੁ ਰੂਪ ਹੋਣ ਲਈ । 'ਅਖੈ ਸਰੂਪ ਹੋਣ ਲਈ ਭਾਵ ਕੇਵਲ ਮੁਕਤੀ ਲਈ ਚਾਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ (ਜਪੁਜੀ) ਸੇਵਨ ਕਰੇ:-ਜਪੇ, ਲਿਖੇ, ਹੋਮ ਕਰੇ ਤੇ ਭੋਜਨ ਵੇਵੇ ਭਾਵ ਯੱਗ ਕਰੇ । ਮੁਚਨਾ-ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਾਲਾ ਇਏ.ਵੀ ਮੰਤ੍ਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੀ ਵਿਧੀ ਹੀ ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਹ ਅਸੂਲ ਉਥੋਂ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਤਨਾ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹੇ ਉਸਦਾ ਦਸਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਹੋਮ ਕਰੇ, ਜਿਤਨਾ ਹੋਮ ਕਰੇ ਉਸਦਾ ਦਸਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਯੱਗ ਕਰੇ ਅਰਥਾਤ ਭੋਜਨ ਦੇਵੇ । ਮੰਤ੍ਰ ਲਿਖਕੇ ਜਲ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕਰ ਨੇ ਵੀ ਮੰਤ੍ਰ ਵਿਦਿਆ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਹਨ । (ਅ) ਚਾਰ ਭਾਂਤ ਜਪ ਤੋਂ ਜੇ ਚਾਰ ਬਾਣੀਆਂ ਵਲ ਵਿਸ਼ਾਰਾ ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਹ ਵਿਸ਼ਾ ਅੱਗੇ ਅੰਕ ੨੭ ਵਿਚ ਪ੍ਰਯੋਗ ਆਵੇਗਾ । (ੲ) 'ਭੋਜਨ ਅਖੈ ਸਰੂਪ' ਦਾ ਕਈ ਗਜ਼ਾਨੀ ਅਰਥ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ:-ਜੇ ਲਿਖਕੇ ਜਪੁਜੀ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਵਿੱਚ ਰਖੇਗਾ ਤਾਂ ਭੋਜਨ ਅਖੈ ਸਰੂਪ ਹੋ ਜਾਏਗਾ । 'ਜਪੁਜੀ ਦੀ ਪੌੜੀਆਂ ਦੀ ਜੋ ਮਹਿਮਾ (ਅਸਾਂ ਲਿਖੀ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਉਸ ਉਸ ਕਾਰਜ ਲਈ) ਪੜ੍ਹੇ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤੀ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ । (ਅ) ਗਿਆਨੀ ਮਹਿਮਾ ਦੀ ਪੌੜੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾਰਾ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੀ ਇਸ ਪੌੜੀ ਵੱਲ ਬੀ ਦਸਦੇ ਹਨ 'ਇਹ ਜਪੁ ਕਰਤੇ ਪੁਰਖ ਕਾ''

ਜਾਂਕਾ ਗੁਰਨਿ ਮੈਂ ਹੋਇ ਸਫਲ ਤਿਹ ਰੀਤ ॥ ੧੮ ॥ ^੧ਇਹ ਜਪ ਗੁਰ
ਅਰਜਨ ਸਬਿਧਿ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਮੁਖ ਮੰਤ* । ਲਿਖਨੇ ਸੁ ਕਰ ਗੁਰ ਰਾਜ
ਸਤਗੁਰ ਸਨਮੁਖਿ ਸੁਖ ਸੰਤ^੧ ॥ ੧੯ ॥ ਸਭਿ ਸਾਧਨ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਏ ਨਹੀਂ
ਦੁਸ਼ਟ ਕੋ ਦੇਹ^੨ । ਫਲਹਿ ਸਿੱਖ ਪਰਤੀਤ ਤੇ^੩ ਬਿੱਪ੍ਰਾ ਸਾਧ ਕੀ ਸੇਵ ॥
੨੦ ॥ ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ ਪਰਹਰੈ, ਕਲਹਿ ਈਰਖਾ ਮਾਨ । ਬੇਦ ਬਚਨ
ਸਮ ਗੁਰ ਬਚਨ ਸਭਿ ਸੰਤਨ ਪਰਮਾਨ^੪ ॥ ੨੧ ॥ ਸੈਯਾ ॥ ਜਪੁ ਜਾਪੁ ਕਿਯੇ^੫
ਆਪ ਕੋਟ ਹਰੈ, ਨਿਤ ਦਾਨ ਵਧੈ, ਬੁਧਿ ਸਾਰ ਧਰੈ। ਮਨ ਭਾਵ^੬ ਵਧੈ ਸੁਖ
ਕਾਮ ਸਧੈ^੭, ਸੁਰਸਾਧਨ ਮੈਂ ਤਮ ਪ੍ਰੰਜ ਹਰੈ। ਧਨ ਮੈਂ, ਤਨ ਮੈਂ, ਘਰ ਮੈਂ,
ਸੁਤ ਮੈਂ, ਅਰੁ ਨਾਰਿ ਬਿਖੈ ਸਭਿ ਦੋਖ ਠਰੈ। ਜਿਹ ਪ੍ਰੀਤ ਨਹੀਂ, ਪਰਤੀਤ
ਨਹੀਂ ਤਿਸ ਕੋ ਸਿਖ ਦੇਹਿ^੮ ਸੁ ਦੋਖ ਕਰੈ ॥ ੨੨ ॥ ਜਿਸ ਕੀ ਬਿਧਿ ਏਹ
ਕਹੀ ਗੁਰ ਪੂਰਨ^੯ ਹੈ ਸਿਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਾਧਨ ਤੇ^{੧੦} । ^{੧੧}ਸਭਿ ਪਾਠਨਿ ਗੀਤ

^੧ਇਹ ਜਪੁਜੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ (ਦੇ) ਮੁਖੋਂ (ਉਚਰਿਆ) ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ
(ਨੇ ਇਸਨੂੰ) ਵਿਧੀ ਸਣੇ (ਹੁਣ) ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰ ਰਾਜ (ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ) ਹੱਥੀਂ
ਲਿਖਿਆ (ਉਸ ਤੋਂ ਫੇਰ) ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੁਖ ਲਈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਨਮੁਖ (ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ) ਨੇ
(ਲਿਖਿਆ) ਸੀ। ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੁੱਧ ਪਾਠ ਦੀ ਇਕ
ਸੈਂਚੀ ਆਪ ਲਿਖੀ ਸੀ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਤੀ ਸੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਵਿਚ
ਜਪੁਜੀ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਉਸ ਤੋਂ ਕੀਤਾ । ਉਸਤੋਂ ਹੋਏ ਕਈ ਉਤਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਅੰਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—
'ਜਪੁ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀਉ ਕੇ ਨਕਲ ਕਾ ਨਕਲ ਥਾ ਤਿਸ ਕੀ ਨਕਲ ।' (ਇਹ ਪਾਠ ਬਾਬਾ
ਜੀ ਦੀ ਇਕ ਬੀੜ ਸੰਮਤ ੧੭੩੬ ਅੰਸੁ ਸੁਦੀ ੩ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਵਿਚੋਂ ਹੈ) । ਜਿੰਨੀਵੀਂ ਨਕਲ
ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਨੀ ਵੇਰ 'ਨਕਲ' ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । (ਅ) ਜੇ ਸੰਤ ਗੁਰੂ ਸਨਮੁਖ ਹੋਕੇ ਪਾਠ ਕਰਦਾ
ਹੈ ਸੁਖ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ । (ੲ) ਕਈ ਗਿਆਨੀ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਥਾਂ ਸੁਤਗੁਰ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਕੇ ਇਸ ਦਾ
ਅਰਥ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਤੋਂ ਲਿਖਵਾਇਆ ।
^੨ਭਾਵ (ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਸਿੱਧੀ ਲਈ) ਸਾਰੇ ਸਾਧਨ (ਅਸਾਂ ਏਥੇ) ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ ਏਹ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ
ਨਹੀਂ ਦੱਸਣੇ । ^੩ਸਿੱਖ ਦੇ ਭਰੋਸੇ ਨਾਲ (ਸਾਧਨ) ਫਲਨਗੇ । ^੪ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ।
^੫ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਜਾਪ ਕੀਤਿਆਂ । ^੬ਪ੍ਰੇਮ । ^੭ਸੁਖ ਦੀਆਂ ਕਾਮਨਾਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ^੮ਦੇਵੀ
ਗੁਰਾਂ ਜਾ ਦੇਵੀ ਸਾਧਨਾਂ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਮੌਰਾਜਾਨ ਨਾਸ਼ ਕਰੇਗਾ । ^੯ਭਾਵ ਜੇ ਸਿੱਖ ਇਹ ਵਿਧੀ
ਦੱਸ ਦੇਵੇਗਾ । ^{੧੦}ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਕਹੀ ਹੈ । ^{੧੧}ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਸਾਧਨ ਕਰਨ ਤੇ ।
^{੧੨}ਏਥੇ ਅਗਲਾ ਸਫਾ ਅੰਕ ੧ ।

*ਪਾ:—ਸੁਖ ਮੰਤ । †ਪਾ.—ਏਥੇ ਇਕ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਪਾਠ
'ਸਿੰਘ' ਵੀ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਯਾ ਹੈ । ‡ਪਾ:—ਮਤ । §ਸੋ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:—
ਨਹਿ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਜਹਿ ਤਾਹਿਕੇ ਦੇਇ ਸੇ ਦੇਖ ਕਰੇ ।

ਖੜੀਗਨ ਤੇ ਉਪਜੜੇ ਫਲ ਕੇ ਤਤਜੋਗਨ ਤੇ। ਤਿਮ ਸਾਧਨ ਸਿੱਧ ਸੁਚੇਤ
ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਕਾਜ ਸਰੇ ਸੁਖ ਭੋਗਨ ਤੇ। ਸਭਿ ਸਿੱਧ ਕੀਏ ਗੁਰ ਭੋਟ ਦੀਏ
ਇਹ ਬੀਜ* ਧਰੇ ਗੁਰ ਮੋਦਨ ਤੇ ॥੨੩॥ ਏਹਕਾ ॥ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕਰੁਣਾ
ਕਰੀ ਪੰਥ ਬਤਾਯੋ ਸਿੱਖ । ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਬਰਨਨ ਕਰੀ ਅਰਥ ਖਸਾਤਿ
ਭਾ ਲਿੱਖ ੫ ॥੨੪॥ ਸੁਪਨਿ ਬਾਤ ਪਰਗਟ ਕਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਨ ਖਸਾਤ।
ਇਹਾਂ ਅਰਥ ਬਿਦਤਾਇ ਸੇ ਲਿਖਨੇ ਜੁ ਸਿੱਖ ਸੁਹਾਤ ੫ ॥ ੨੫ ॥ ਪਾਠਕ
ਪਰ ਪੂਰਨਕ੍ਰਿਪਾ ਅਰਜਨ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ੫। ਦੇਖਿ, ਪੜੇ, ਦੇ ਲਿਖ, ਸੁਨੇ ਕਰਿ
ਪੂਜਾ, ਗੁਰ ਜਾਪ ੬ ॥ ੨੬ ॥ ਕਲਜੁਗ ਮੈਂ ਚਹੁ ਬਰਣ ਕੇ ਚਾਰ ਭਾਂਤ ਕਾ
ਜਾਪ ੬ । ਪਰਾ, ਮੱਧਮਾ, ਵੇਦ ਕਹਿ ਪੱਛਮੀਤੀ ਜਿਸ ਮਾਪ ॥ ੨੭ ॥ ਬੈਖਰੀ
ਚਾਰੇ ਬਾਨ ਮਹਿ ਤਨ ਮੈਂ ਕਰਿ ਹੋ ਵਾਸ । ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਤ ਮੁਖ ਮਹਿ ਵਸਹਿ

* (ਜਿਵੇਂ) ਛੇ ਨਿਯਮ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਵੇਦ ਦੇ ਪਾਠ (ਤੇ ਜਿਵੇਂ ਛੇ ਕਰਮਾਂ ਨਾਲ) ਜੋੜ ਕਰਨ
ਤੇ ਤੱਤ ਰੂਪੀ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ (ਜਪੁਜੀ ਦਾ) ਸਾਧਨ ਸੁਚੇਤ ਹੋਕੇ ਸਿੱਧੀ ਸਾਹਿਤ
ਭਲੀਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਰਨੇ ਤੇ ਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਾਜ ਸੰਵਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਫੁਕਾਂ ਦੇ ਛੋਗ ਮਿਲਦੇ
ਹਨ। (ਅ) ਜਿਵੇਂ ਸਾਰੇ ਗੀਤਾਂ ਖੱਟ ਸ਼ਾਸਤਾਂ ਯਾ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਛੇ ਅੰਗਾਂ (ਦੇ ਵੀਚਾਰਨ) ਤੇ ਤੱਤ ਜੋਗ
ਦੇ ਕਰਨ ਤੇ ਜੋ ਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜੋ ਬੀਜ ਧਰੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਭੋਟਾ ਦਿੱਤਿਆਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ
ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆਂ ਸਭ ਸਿੱਧ ਕੀਤੇ (ਜਾਣ ਲਓ)। ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਭਾਵ ਅਗਲੀਆਂ ਦੋ ਤੁਕਾਂ
ਵਿਚ ਹੈ। [ਖਜਾਤ ਭਾ ਲਿੱਖ=ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਅਰਥ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ]। ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਨ
ਅਨੁਭਵ ਵਾਲੇ ਨੇ ਜੋ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਬਾਤ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਸੀ ਉਸੇ ਦਾ ਅਰਥ ਏਥੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ
ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੁਹਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੫ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਕੇ (ਉਸ) ਪਾਠਕ ਤੇ
ਪੂਰਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੈ ਜੋ ੬ ਗੁਰ ਜਾਪ=ਗੁਰੂ (ਕ੍ਰਿਤ) ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ (ਚਾਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਯਥਾ:-) (੧) ਦੇਖ ਕਰ ਪੂਜਾ= ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਪੂਜਨ ਕਰਦਾ ਹੈ,
(੨) ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, (੩) ਪਾਠ ਸੁਣਦਾ ਹੈ, (੪) ਲਿਖਕੇ (ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਣਕੇ) ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

* ਪਾ:-ਬੀਚ ।

† ਮੈਂ ਸਾ: ਪਾ:-ਸਿੱਖ ।

‡ ਅੰਸੂ ੨੭ ਦੇ ਅੰਕ ੩੫

ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅੱਗੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਗਲ ਕਹੀ ਤੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ
ਲਿਖ ਲਈ। ਪਰ ਇਸ ਅੰਸੂ ੨੮ ਦੇ ਅੰਕ ੨੪ ਤੋਂ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਡਤ ਬ੍ਰਿਜ ਲਾਲ
ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੇ ਲਿਖ ਲੈਣ ਬਾਦ ਫਿਰ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਮੇਹਰ ਕਰਕੇ ਰਾਹ
ਟੋਰਿਆ ਤੇ ਇਸ ਜਪ ਪਾਠ ਦੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਬਿਧੀ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ
ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਅਰਥ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਖੁਹਲਕੇ ਦੱਸੇ ਹਨ ਜੋ ਲਿਖਾਰੀਆਂ
ਲਿਖ ਲਏ ਹਨ ਆਦਿ। ਉਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਅਗਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਪਾਠ ਸੇ ਸਾਖੀ ਦੇ ਨੁਸਖਿਆਂ
ਨਾਲ ਰਤਾ ਰਤਾ ਫਰਕ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਇਕੋ ਹੈ।

ਸਭਿ ਨਰ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੰ ॥ ੨੮ ॥ ਨਾਭੀ ਪਹਿਲੀ, ਰਿਦੇ ਦੁਇ, ਕੰਠ
 ਤ੍ਰਿਤੀ, ਮੁਖ ਬੋਲ*।ਜਿਉਂ ਕਿਉਂ ਪਠ ਫਲ ਅਧਿਕ ਹੁਇ ਇਹੀ ਜਾਪ
 ਕੋ ਮੋਲ ॥੨੯॥ ਜਾਪ ਅਜਪਾ ਜਪ ਪਠਹੁ ਦਿਜਬਰ ਕੁਲ ਨੰਦ ਨੰਦਾਗੁਰ
 ਅਰਜਨ ਢਿਗ ਦਾਸ ਕੋ ਪਾਇਓ ਪਰਮਾਨੰਦ ॥੩੦॥ਚੌਪਈ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ
 ਪੰਡਿਤਿ ਪਿੰਡੀ ਲਾਲ । ਬਿਧੀਚੰਦ, ਨੰਦ ਲਾਲ, ਗੁਪਾਲ।ਖਾਨ ਚੰਦ, ਅਰੁ
 ਆਲਮਸ਼ਾਹੂ । ਸਾਧ ਮਦਨ ਗਿਰ ਸੁਨਤਿ ਉਮਾਹੂ ॥੩੧॥ਵੇਹਗਾ॥ ‘ਮਾਨਜੋ
 ਗੁਰ ਤੇ ਰਾਤ ਕੋ ਉਡਜੋ ਵਿਹੰਗਮ ਭਾਂਤਿ।ਭੋਟਜੋ ਪੁਰਖ ਪੂਰਨ ਤਹਾਂ ਪੂਛਜੋ
 ਪੁਨ ਕੋ ਸ਼ਾਂਤਿ ॥੩੨॥ ਤੀਨ ਵਾਰ ਗੁਰ ਇਵ ਕਹੀ ‘ਇਹ ਜਪੁ ਰਤਨ ਅ-
 ਮੋਲ।ਜਾਂਤੇ ਮੁਝ ਕੋ ਭੋਟਿਓ ਇਹੀ ਅੰਤਕੋਚੋਲ ॥੩੩॥ਏਕੋਓਅੰਕਾਰ ਕਹੁ

‘ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੋਲਦੇ ਹਨ । ‘ਭਾਵ ਨਾਭੀ ਵਿਚ ਪਰਾ । ‘ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਮੱਧਮਾ । ‘ਕੰਠ
 ਵਿਚ ਪਸੰਤੀ । ‘ਮੁਖੋਂ ਬੋਲਣ ਵਿਚ ਬੰਖਰੀ । ‘ਮੂਲ । ‘(ਫਿਰ ਬ੍ਰਿਜਲਾਲ ਹੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ)
 ਕਿ ਦਾਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਬੜਾ ਅਨੰਦ ਪਾਇਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੋ
 ਬ੍ਰਿਜਲਾਲ ਜਪ ਦਾ ਅਜਪਾ ਪਾਠ ਕਰਿਆ ਕਰੋ । [ਨੰਦ ਦਾ ਨੰਦ ਹੈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ । ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਇਕ
 ਨਾਮ ਹੈ ਬ੍ਰਿਜਲਾਲ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਨੰਦ ਨੰਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ । ਬ੍ਰਿਜਲਾਲ] । ‘ਹੁਣ ਚੌਪਈ ੩੧
 ਵਿਚ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੇ ਕਰਤਾ ਦੀ ਕਵਯੋਕਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮਦਨ ਗਿਰ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਸੁਣਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ
 ਹੋਏ । ‘ਹੁਣ ਵੇਰ ਬ੍ਰਿਜਲਾਲ ਸਭਾ ਵਿਚ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਮੈਂ ਰਾਤ ਨੂੰ (ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ) ਜਦ
 ਪੰਡੀ ਵਾਂਗੂ ਉੱਡਕੇ ਗਿਆ (ਸਾਂ ਤਾਂ ਹੁਣ ਤਕ ਵੱਸਾਂ ਗਲ ਬਾਤ) ਗੁਰੂ (ਅਰਜਨ ਵੇਵ) ਤੋਂ
 (ਸੁਣਕੇ) ਮੰਨ ਲਈ । (ਅ) ‘ਮਾਨਜੋ.....’=ਪਿੰਡੀ ਲਾਲ ਆਦਿਕਾਂ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਮੰਨ ਲਿਆ
 ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੇ ਬ੍ਰਿਜ ਲਾਲ ਨੂੰ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਰਾਤ ਨੂੰ ਪੰਡੀ
 ਵਾਂਗ ਉੱਡਿਆ ਸੀ:-ਕਿ ਓਥੇ ਮੈਂ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ (ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਵੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਜਦ) ਮਿਲਿਆ
 ਸਾਂ, ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਮੈਂ (ਮੁੜ) ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਣ (ਮਰਣ ਵੇਲੇ) ਕੌਣ (ਪਾਠ ਕੀਤਾ
 ਜਾਵੇ ? ਤਾਂ) ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਉਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਜਪੁ ਅਮੋਲਕ ਰਤਨ ਹੈ ਇਸੇ
 ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਆ ਮਿਲੋਗੇ, (ਤੇਰਾ) ਅੰਤ ਦਾ ਚੋਲਾ ਇਹੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਇਹ ਤੇਰਾ ਆਖਰੀ
 ਜਨਮ ਹੈ । (ਅ) ਅੰਤ ਕੋ ਚੋਲ=ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਇਹ (ਪਾਠ ਕਰਨਾ) ।

*ਅੰਕ ੨੭ ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਚਾਰ ਬਾਣੀਆਂ ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਕ ੨੯ ਵਿਚ
 ਦਿਤੀ ਥਾਵਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਵਿਚ ਕ੍ਰਮ ਭੰਗ ਦੁਸ਼ਣ ਹੈ, ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਕੇਵਲ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦਾ ਉਤਾਰਾ
 ਕੀਤਾ ਹੈ । ਸੁਧ ਵੇਰਵਾ ਐਉਂ ਹੈ:-

‘ਪਰਾ ਨਾਏ ਤੁ ਪਸੰਤੀ ਹਿਦਿ ਦੇਸੇ ਪਰਿ ਕਲਪਤ:
 ਮਧਮਾ ਕੰਠ ਦੇਸੇਚ ਵੇਸ਼ਰੀ ਰਸਨਾਗੂਤਾ।’

ਸ਼ਾਸਤਕਾਰਾਂ ਨੇ ਚਾਰ ਬਾਣੀਆਂ ਤੇ ਚਾਰ ਥਾਉਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੰਨੇ ਹਨ; ਵੇਰਵਾ ਇਸ
 ਸ਼ਲੋਕ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਭਾਵ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ-ਨਾਭੀ ਤੋਂ ਉਠਣ ਵਾਲੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ‘ਪਰਾ’ ਤੇ
 ਉਥੋਂ ਉੱਠਕੇ ਹਿਦਜ ਵਿਚ ਆਈ ਦਾ ਨਾਉਂ ‘ਪਸੰਤੀ’ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਹਿਦਜ ਤੋਂ ਉਠ

[ਕਵੀ ਦੁਖ ਦੇਖੇ ਅਠਠੇ ਪੰਨੇ ਠੇ ਹੋਣ]

ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸੱਤਿਨਾਮ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਜਪਹਿ ਜਾਪ ਅਹਿਲਾਦੀ
॥੩੪॥ ਜਪੇ ਜਾਪ ਤਨਤਾਪ ਖਪੁ ਆਰਬਲਾ ਵਧ ਜਾਇ । ਕਰਹਿ ਕਾਮਨਾ
ਜਥਾ ਉਰ ਤਥਾ ਜਾਪ ਤੇ ਪਾਇ ॥੩੫॥ ਨਾਰੀ ਸੁਤ ਕੇ ਕਾਰਨੇ ਅੱਖਰ
ਜਪ ਅਰਧੈਨ^੩ । ਸਕਲ ਕਾਮ ਸਾਧਨ ਸਿਧੈ^੪, ਸਾਧਕ ਸੁਖ ਬਹੁ ਚੈਨ ॥੩੬॥

^੩ਸਲੋਕ ॥ ਸੁਭੰ ਪ੍ਰਭਾਤੇ ਸ੍ਰਬੇ ਚ ਮਧਯੇ ਕਾਮੇ ਪਰਾਹਨੇ ਮੋਖਯੇਚ ਸਿਧਯੇ ।

ਮੋਹਨ ਪ੍ਰਦੋਖੇ ਵਸਤੋਕ ਯਾਮੇ ਰਿਪੁਦਘਾਤੇ ਰਜਨਜਰਧ ਬੀਤੇ । ਮੁਕਤੀ

ਪਰਾਯਣੇ ਪ੍ਰਹਰੇਚ ਸ਼ੇਖੇ ਸੁਰਜੋਦਯੇਚ ਕਿੰਨੋਵ ਮਿਧਯੇ । ਇਦੰ ਫਲੰ ਵੈ

ਵਿਰਚਤੰ ਦਿਜੇ ਨੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਰੰ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸ਼ਵੇ ਨਾਮ^੫ ॥

^੧ਪਿਛੇ ਆਏ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਜਾਪ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੁਲੇਵਾਂ ਨਾ ਰਹਿ ਜਾਏ ਏਏ ਦੱਸਦੇ
ਹਨ ਆਦਿ ਅੰਤ ਵਿਚ ਜਿਸ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ '੧ ਓ' ਤੇ 'ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਹੈ ਤੇ ਵਿਚਾਲੇ 'ਸਤਿਨਾਮ
ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ' ਆਦਿਕ ਪਾਠ ਹੈ । (ਇਸ ਸਾਰੇ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ) ਦਾ ਜਪ ਜੇ ਜਪੇਗਾ
ਆਨੰਦ (ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ । ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਰੂਪ ਇਹ ਹੈ:—) ੧ ਓ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ
ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ । ਦੇਖੇ ਅੰਸੂ ੨੭ ਅੰਕ ੪੨
ਤੋਂ ਅੱਗੇ । 'ਹੁਣ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੇ ਕਰਤਾ ਦੀ ਕਵਯੋਕਤੀ ਟੁਰਦੀ ਹੈ:—'ਪੁਤ੍ਰ ਨਮਿਤ ਇਸਤ੍ਰੀ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਅਖਰਾਂ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਯਾਨ ਹੋ ਜਾਏਗਾ । [ਸੰਸ: , ਆਯਾਨ=ਗਰਭ ।
ਅਧਰੇਨ=ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਨਾਲ] । ^੪(ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ) ਸਾਧਨ ਨਾਲ ਸਭ ਕਾਮਨਾ ਸਿੱਧ ਹੋਣਗੀਆਂ ।

^੫ਇਸ ਸਲੋਕ ਦਾ ਸੁੱਧ ਪਾਠ ਮੈਉਂਕੁ ਦਾ ਹੈ:—

ਸੁਭੰ ਪ੍ਰਭਾਤੇ ਸ੍ਰਬੇਚ ਮਧਯਮੇ, ਕਾਮਯੇ ਪਰਾਹ੍ਰੇ ਖਲੁ ਮੋਕਸ਼ ਸਿਦ੍ਧ੍ਯੇ,

ਮੋਹਨ ਪ੍ਰਦੋਖੇ ਵਸਤੋਕ ਯਾਮੇ, ਰਿਪੁਦਘਾਤੇ ਹਿਰਜਨਜਰਧ ਵੀਤੇ,

ਮੁਕਿ ਪਰਾਯਣੇ ਪ੍ਰਹਰੇਚ ਸ਼ੇਖੇ, ਸੁਰਜੋਦਯੇਚ ਕਿੰਨੋਵ ਸਿਦ੍ਧ੍ਯਮੁ,

ਇਦੰ ਫਲੰ ਵੈ ਰਚਿਤੰ ਦਿਜੇਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਰੰ ਹਿ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸ਼ਨ ॥

ਅਰਥ—ਪ੍ਰਭਾਤ ਨੂੰ ਤਾਂ (ਜਪੁ ਪਾਠ ਵੈਸੇ ਹੀ) ਸੁਭ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਸਿੱਧੀ
ਲਈ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਉਂ ਕਰੇ), ਆਪਣੇ ਸਾਰਥ ਲਈ ਦੁਪਹਿਰੇ, ਕਾਮਨਾ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਦੀ
ਸਿੱਧੀ ਲਈ ਨਿਸ਼ਚੇ ਭਰਕੇ ਦੁਪਹਿਰ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ, ਮੋਹਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸੰਘਾਂ ਵੇਲੇ, ਕਿਸੇ
(ਗੁਪਤ) ਵਸਤੂ ਲਈ ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਬੀਤਿਆਂ, ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਸ ਲਈ ਅੱਧੀ ਰਾਤ, ਮੁਕਤੀ
ਦੇ ਆਸ਼ਨੇ ਹੋਣ ਲਈ ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਬਾਕੀ ਰਹੇ ਵੇਲੇ, ਸੂਰਜ ਉਏ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਕੀਹ ਸਿਧ
ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ (ਭਾਵ ਸਾਰੀਆਂ ਗਲਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸੁਰਯੋਦਯ) । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ
(ਬਾਣੀ ਜਪੁਜੀ) ਦਾ ਇਹ ਫਲ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬਿਜਲਾਲ ਨੇ ਰਚਿਆ ਹੈ । ['ਸ੍ਰੀ ਕੇਸ਼ਵ' ਨਾਮ
'ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ' ਜੀ ਦਾ ਹੈ ਤੇ 'ਬਿਜਲਾਲ' ਨਾਮ ਬੀ 'ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ' ਦਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ 'ਸ੍ਰੀ ਕੇਸ਼ਵ'
ਦਾ ਮਤਲਬ 'ਬਿਜਲਾਲ' ਹੈ] ।

^੬[ਪਿਛੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਵਾਰੀ ੩੪]

ਕੰਠ ਆਈ ਦਾ ਨਾਮ 'ਮਧਮਾ' ਤੇ ਕੰਠ ਤੋਂ ਉੱਠ ਉਚਾਰੀ ਗਈ ਦਾ ਨਾਮ 'ਵੈਖਰੀ' ਹੈ ।
ਪਰਾ ਬਾਣੀ ਮੁਲਾਧਰਿ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੋਈ ਬੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ।

ਦੇਹਗਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਰਜਨ ਬਚਨ ਜਬਿ ਸੁਨੈ ਸਿੱਖ ਸੁਖਦਾਇ*। ਤਾਂ ਦਿਨ
 ਤੇ ਘਰ ਸੁਰਪੜੈ ਮਿਟੈ ਦੂਖਕੋ ਭਾਇ॥੩੭॥ ਅਬਿ ਸੁਨੀਏ ਇਕ ਜਪ
 ਪੜੈ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿੱਖਕੇ ਸੰਗੈ। ਭੁਗਤ ਮੁਕਤਿ ਬਖਸ਼ੀ ਗੁਰੁ ਦਰਗਹਿ ਜਾਹਿ
 ਨਿਸੰਗ ॥੩੮॥ ਸਭਿ ਪੁਸੰਗ ਕੇ ਅੰਤ ਮਹਿ ਕਹਿੰ ਦਸਮੇ ਪਤਸ਼ਾਹੁ। ਕਰਨੈ
 ਨੇਮ ਨਿਤ ਜਪ ਪੜੈ ਸਭਿ ਬਯ ਲਗ ਨਿਰਬਾਹੁ ॥੩੯॥ ਆਤਮ ਦਰਸੀ
 ਕੀ ਗਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਤਿਸ ਕੋ ਹੋਇ। ਰਹੈ ਸੰਗ ਤਿਹ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਇ
 ਸਹਾਇਕ ਸੋਇ ॥੪੦॥ ਜਿਉਂ ਧੰਨੇ ਕੀ ਧੰਨੁ ਕੋ ਠਾਕਰ ਚਾਰੇ ਨਿੱਤ।
 ਕਰਿ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਿਤ ਜਪ ਪੜੈ ਤਿਮ ਤਿਹ ਸਤਿਗੁਰ ਮਿੱਤ ॥੪੧॥ ਪੜੈ
 ਸੁਨੈ ਚਿਤ ਲਾਇਕੈ ਜੋ ਲਿਖਿ ਦੋਯ ਸਪ੍ਰੀਤ। ਮਨ ਚਿੰਤਿ ਫਲ ਪਾਇਕੈ
 ਤਰਿ ਹੈ ਸੁਖ ਭੈ ਭੀਤ ॥੪੨॥ ਭੋਟਾ ਕਰਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਗੁਰ ਤਬੀ ਫਲੈ ਗੁਰ
 ਸਿੱਖ ॥ ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਜਪ ਕੋ ਜਪੈ ਸਿੱਧ ਹੋਇ ਗੁਰਮੁਖ ॥੪੩॥ ਆਦਿ

*ਭਾਵ ਜਿਸਨੂੰ ਭੂਤ ਲਗਾ ਪਿੱਛੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਉਹ ਓਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਮੁਰ ਨਾਲ ਜਪੁਜੀ ਦਾ ਪਾਠ
 ਕਰਨ ਲਗ ਪਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਦੁੱਖ ਮਿਟ ਗਿਆ। *ਜੇ ਕੇਵਲ ਇਕ ਜਪੁ ਪੜ੍ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ
 ਉਸ ਦੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਹਨ। *ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਤਕ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰੇ। *ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਹਾਇਕ
 ਪਾਵੇਗਾ। *ਜਪੁਜੀ। *ਮਨ ਵਿੱਛੋੜ ਫਲ ਪਾਵੇਗਾ। *ਭੈ ਭੀਤ (ਸੰਸਾਰ) ਤੋਂ ਸੁਖੇਨ ਤਰ ਜਾਵੇਗਾ।
 *ਤਦ ਹੀ ਫਲੇਗਾ ਗੁਰਉਪਦੇਸ਼ (ਭਾਵ ਜਪੁਜੀ ਜੇ) ਗੁਰੂ ਸਿੱਖ (ਜਪੁਜੀ ਦੀ) ਭੋਟਾ ਪੂਜਾ ਕਰੇ। (ਵੇਖੋ
 ਅੰਕ ੨੬ ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦਾ)। *ਪਾ:—ਸਮੁਦਾਇ। †ਪਾ:—ਸੁਰਗ ਮੇਂ। ‡ਪਾ:—ਹੋਇ।

ਸੁਜਪੁਜੀ ਦੇ ਪਰਮਾਰਥ ਮਹਾਤਮ ਫਲ ਬਾਬਤ ਇਹ ਸੁਪਨਾ ਬ੍ਰਿਜਲਾਲ ਦਾ ਵੇਖਣਾ
 ਤੇ ਅੱਗੋਂ ਦੱਸਣਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਲਿਖਵਾਉਣ ਦਾ ਸੰਮਤ ਇਸ ਥਾਵੇਂ ਸੋ ਸਾਖੀ ਨੇ
 ਦਿਤਾ ਹੈ ੧੭੩੦ ਵਿਕ੍ਰਮੀ। 'ਯਥਾ:—'ਸੰਮਤ ਵਿਕ੍ਰਮ ਰਾਇ ਕੋ ਸਤ੍ਰਹ ਸੇ ਤ੍ਰਿੰਸੁ ਮਾਸ।' ਜਪ
 ਪਰਮਾਰਥ ਫਲ ਲਿਖਿਓ ਕਰੀ ਸਰਲਤਾ ਤਾਸ'। ਵੀਚਾਰ—੧੭੩੦ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ
 ਸੱਤ ਬਰਸ ਦੇ ਸੇ, ਅਜੇ ਪਟਨੇ ਸਾਹਿਬ ਰਹਿੰਦੇ ਸੇ। ੧੭੩੨ ਵਿਚ ਨਾਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਾਕਾ
 ਹੋਇਆ। ੧੭੩੦ ਵਿਚ ਨਾ ਦਸਮੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੱਦੀ ਪਰ ਸੇ, ਨਾ ਕਵੀਆਂ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਸੀ,
 ਨਾ ਬ੍ਰਿਜਲਾਲ ਸੀ। [ਸ:ਹ ਸੇ ਤ੍ਰਿੰਸ=੧੭੩੦। ਮਾਸ=ਮਾਂਹ=ਵਿਚ]। ਇਹੋ ਅਰਥ ਸ: ਸਰ
 ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੇ ਗਜਾਨੀ ਲਾਯਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਦਾ ਇਹ
 ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਪੁਜੀ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਨਹੀਂ ਯਾ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ।
 ਜਪੁਜੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਗਜਾਨ ਦੀ, ਭਗਤੀ ਦੀ, ਜੁੜਨ ਦੀ ਤੇ ਫਿਲਸਫੇ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ।
 ਮਨ ਨੂੰ, ਸ਼ਾਂਤਿ ਰਸ, ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ, ਨਿਰਮਲਤਾ ਤੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕਲਜਾਨ ਢਾਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਅਨੇਕ
 ਨ ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਤਾ ਹੈ। ਦਸੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਆਪ ਪੜ੍ਹਦੇ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਮਹਿਮਾਂ ਤੇ ਮਹਾਤਮ ਵੱਸਦੇ
 ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਹਿਬ ਰਾਮਕੋਰ ਜੀ ਨੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਤੋਂ ਸੁਣੀ ਮਹਿਮਾਂ ਲਿਖੀ ਬੀ ਹੋਣੀ ਹੈ ਪਰ ਜੇ
 ਛੁਛ ਇਥੇ ਦਿਤਾ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਆਖੇਪ ਬਹੁਤ ਕੁਛ ਹੈ ਤੇ ਮਿਤ ਵਾਲੀ ਗਲ ਉਸ ਹਸਤਾਖੇਪ
 ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਬਤ ਹੈ।

ਇਹ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੀ ੯੦ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਸੱਚ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚ ਹੈ ਭੀ ਸੱਚ ਬਖਾਨ' । 'ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸੱਚ' ਇਹ
 ਪੌੜੀ ਪੜ੍ਹਹ ਪ੍ਰਮਾਨ ॥੪੪॥ ਸਿਰੈ ਮੰਤ੍ਰ ਸਭਿ ਪੌੜੀਅਨਿ ਇਹ ਪੌੜੀ ਲਖਿ
 ਸਾਰ' । ਅੰਤ ਸਮੈ ਚਲਿਬੈ ਗੁਰੂ ਕੀਨੋਂ ਇਹੀ ਉਚਾਰ' ॥੪੫॥ ਸੱਤਿਨਾਮ
 ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਸਿੱਧ ਮੰਤ੍ਰ ਇਹ ਜਾਨਾਰਾਮਕੁਇਰ ਭਾਖੈ' ਭਲੇ ਸਾਹਿਬ
 ਸਿੰਘ! ਸਿਨਿ ਕ ਨ੍ਰ ॥੪੬॥ 'ਹਮ ਭੀ ਜਬਿ ਕਬਿ ਜਪਤਿ ਹੈਂ ਇਹੀ ਮੰਤ੍ਰ ਬਰ
 ਸਾਰ' । ਗੁਰ ਧਰਿਕੈ ਅਵਤਾਰ ਕੋ ਕੀਨੋਂ ਜਗਤ ਉਧਾਰ ॥ ੪੭ ॥ ਸਤਿ-
 ਗੁਰ ਚਲਿਤ ਦਿਖਾਇਆ ਦੇਹ ਧਾਰਿਕੈ ਮੀਤ ! ਸਭਿ ਦੇਖਾ' ਸਤਿਗੁਰ
 ਚਲਿਤ ਸਿਮਰੈ' ਅਹਿਨਿਸ ਚੀਤ ॥ ੪੮ ॥ ਏਕ ਬਾਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਯੋ
 'ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰ ਕਲਿ ਮਾਂਹਿਲੋਗ ਕਰਹਿੰਗੇ ਜਗਤ ਮਹਿ ਮੇਰਾ ਸਿੱਖ ਨ ਚਾਹਿ
 ॥ ੪੯ ॥ ਏਕ ਸਮੇਂ ਮੰਤ੍ਰੀ ਬਹੁਤ ਘਰਿ ਘਰਿ ਬਾਜਹਿ ਬਾਜ' । ਜਪ ਤਪ
 ਨਿਹਚਾ ਨਾ ਰਹੈ ਕਰਿਹੈ ਦੇਖਤ ਸਾਜ' ॥੫੦॥ ਜੈਸੀ ਗੁਰਕੀ' ਭਾਵਨਾ ਤੈਸੀ
 ਗਤਿ ਹੁਇ ਸ਼ਕਤਿ' । ਸਰਨ ਭਜਹੁ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕੀ' ਕਲਿ ਮਹਿ ਨਿਹਚਾ
 ਮੁਕਤਿ' ॥੫੧॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਇਹ ਮੰਤ੍ਰ ਜਪੁ ਸਗਲ ਸਰੈਂਗੀ ਕਾਮ । ਸਿੱਖ
 ਗੁਰੂ ਕੇ ਹਿਤ ਕਰਹੁ ਨਿਤ ਸਵਾਰ ਅਰਾਮ' ॥੫੨॥ ਘੋੜਾ ਅਟਕਨੈ
 ਚਲਤਿ ਹੀ ਬਛੋ ਜੁੱਧ' ਇਕ ਬੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲੋ 'ਮਦਨ ਸਿੰਘ ! ਖੋਰਾ
 ਘਾਸ ਜੁ ਹੋਰ' ॥੫੩॥ ਦੇਖਤਿ ਨਿਕਸਨੈ ਘਾਹ ਮਹਿ ਪਰਾ ਤਮਾਕੂ ਰੰਚ ।

'ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਹੈ, ਪੌੜੀਆਂ 'ਸੋਚੈ ਸੋਚ' ਤੋਂ ਹੁਰੂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । 'ਸਭ ਪੌੜੀਆਂ ਤੋਂ ਸਿਰੇ
 ਵਾਲਾ ਮੰਤਰ ਤੇ ਇਹ ਪੌੜੀ (ਭਾਵ ਸ਼ਲੋਕ) ਨੂੰ ਸਾਰ ਲਖੋ । 'ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ
 ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ (ਕਲਗੀਧਰ) ਜੀ ਨੇ ਇਹੀ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ ਸੀ । '੧ ਓ' ਸਤਿਨਾਮ'
 ਤੋਂ 'ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਤਕ । 'ਰਾਮਕੁਇਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । '੧ ਓ' ਤੋਂ 'ਹੋਸੀ ਭੀ ਸੱਚ'
 ਤਕ । 'ਸਾਰਾ (ਮੈਂ) ਵੇਖਿਆ ਹੈ । 'ਸਿਮਰਦੇ ਸਨ । 'ਇਕ ਸਮੇਂ ਮੰਤ੍ਰੀ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤ (ਕੱਠੇ
 ਹੋਣਗੇ) ਤੇ ਘਰ ਘਰ ਵਿਚ (ਮੰਤ੍ਰੀ ਦੇ) ਵਜੇ ਵਜਣਗੇ (ਭਾਵ) ਤੋਰਾ ਤੁਰੇਗਾ । 'ਜਪ ਤਪ ਵਿਚ
 ਨਿਹਚਾ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ ਤੇ ਦਿਖਾਲੇ ਦੇ ਬਨਾਉ ਬਨਾਉਣਗੇ । (ਅ) ਬਨਾਉਣ ਵੇਖਕੇ ਕਰਨ ਲੱਗ
 ਜਾਣਗੇ । '੧ ਵਿਚ । '੨ ਤੈਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗੀ । '੩ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ । (ਅ) ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ
 ਤੋਂ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪਿੱਛੋਂ ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ
 ਹਸਤਾਖਰੀ ਲਿਖੇ ਨੁਸਖੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਆਯਾ ਹੈ । '੪ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਨਿਹਚੇ ਨਾਲ ਹੀ
 ਮੁਕਤੀ ਹੈ । '੫ ਸਵੇਰੇ ਤੇ ਰਾਤ [ਸਵਾਰ=ਸਵੇਰ । ਅਰਾਮ=ਅਰਾਮ ਦਾ ਵੇਲਾ=ਰਾਤ] । '੬ ਜੱਸ
 ਵਿਚ । '੭ ਹੇ ਮਦਨ ਸਿੰਘ (ਘਾਂਗੀ) ਘੋੜੇ ਦੇ (ਅੱਗੇ) ਘਾਹ ਨੂੰ ਦੇਖ ।

*ਪਾ:--ਸਦਾ ਮੁਕਤਿ, ਪਰ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ 'ਨਿਹਚਾ ਮੁਕਤ' ਹੈ ।
 †ਪਾ:--ਸਵਾਰੇ ਰਾਮ । ‡ਸੋ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ--ਬਦਨ ਸਿੰਘ ।

ਬੋਲੇ ਸਤਿਗੁਰ 'ਪਾਹੁਲੀ' ਇਸ ਤੇ ਰਹੈ ਸਕੰਚ ॥ ੫੪ ॥ ਮੇਰੇ ਘੋਰੇ ਘਾਹ
 ਮਹਿੰ ਦੇਖਿ ਸੰਭਾਰੋ ਸਿੱਖ! ਦੁਸ਼ਟ ਬੀਜ ਤੁਰਕਨ ਕਰਕੋ ਹਿੰਦੀ ਤੋਰੀ ਰਿੱਖ^੧
 ॥ ੫੫ ॥ ਹਿੰਦੂ ਹਲਕਾ ਮੁਕਤਿ ਹੈ ਤਜੈ ਦੁਸ਼ਟ ਗੁਰਵਾਕ^੨ । ਜਹਾਂ ਤਮਾਕੂ
 ਹੋਤਿ ਹੈ ਸੋ ਖੇਤੀ ਨਾਪਾਕ^੩ ॥ ੫੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ
 'ਜੁ ਮਹਿਮਾ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੮ ॥

੨੬. [ਤੰਬਾਕੂ] ।

ਵੋਹਗ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਦਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਜਾਇ । ਬਹੁਰ ਸਭਾ
 ਮਹਿੰ ਥਿਰ ਭਏ ਮਿਲੇ ਸਿੱਖ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੧ ॥ *ਭਲਕ^੪ ਭਯੋ ਸਤਿਗੁਰ
 ਸਭਾ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਕੀਭੀਗਾਹਾਬਜੋਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਛੇ ਸੁਲਤਾਨੀ^੫ ਸਿੱਖ
 ਬੀਰ ॥ ੨ ॥ ਦੋਇ ਭ੍ਰਾਤ ਕੇ ਉਮਗਤਾ ਖੱਤੀ ਤਨ ਸੁਲਤਾਨੀ^੬ । ਪਾੜੇ
 ਸੰਗਤ ਸੁਵਨ ਦੇ ਕਹੈ 'ਤਮਾਕੂ ਕਾਨ' ? ॥ ੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲਤਿ ਭਏ
 'ਮੇਰੀ ਬਾਤ ਪ੍ਰਤੀਤਾ ਸਕੰਧ ਸੰਘਤਾ' ਸ਼ਿਵ ਕਹੀ ਕਥਾ ਭਵਿੱਖਤ ਰੀਤ^੭
 ॥ ੪ ॥ ਸਕੰਧ ਪੁਛਾ-ਹੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ! ਜਗਤ ਜੂਠ ਕਯਾ ਨਿੰਦ^੮ ? ਕਲਿਜੁਗ

^੧ਜੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤੀਆ ਹੈ । ^੨ਮੇਰੇ ਘੋਰੇ ਨੇ ਘਾਹ (ਉਗੇ) ਵਿਚੋਂ (ਹੇ) ਸਿਖੇ (ਤੰਮਾਕੂ) ਵੇਖਕੇ (ਆਪਣੇ
 ਆਪ ਨੂੰ) ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ ਹੈ । ^੩ਹਿੰਦੀ (ਰਿਖੀ ਦੀ) ਰਿਖ ਸਕਤੀ ਤੋੜ ਦਿਤੀ, ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ ਇਹ
 ਦੁਸ਼ਟ ਬੀਜ (ਤਮਾਕੂ) ਨੂੰ (ਪ੍ਰਚਲਤ) ਕਰਕੇ । ^੪ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਪਾਠ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਕਲਮ
 ਉਕਾਈ ਨਾਲ ਵਿਗਾੜ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਜਿੰਨੇ ਅਰਥ ਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਟਪਟੇ ਬਣਦੇ
 ਹਨ, ਸੁਧ ਪਾਠ ਇਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ-ਹਿੰਦੂ ਹਲ ਕਾਮ ਕਰਤਿ ਹੈ ਤਜੈ ਦੁਸ਼ਟ ਗੁਰਵਾਕ=ਜੇ
 ਹਿੰਦੂ ਹਲ (ਵਾਹੁਣ) ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰਵਾਕ ਮੰਨਕੇ ਦੁਸ਼ਟ (ਦੁਸ਼ਟ ਬੀਜ=ਭਾਵ
 ਤਮਾਕੂ) ਨੂੰ (ਬੀਜਣਾ) ਛੱਡ ਦੇਵੇ । ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਇਸੇ ਭਾਵ ਦੀ ਪੂਰਣਤਾਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ
 ਖੇਤੀ ਨਾਪਾਕ ਹੈ । ਸੂਚਨਾ-ਪਿੱਛੇ ਹੁਕਮ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਤਾਂ ਵਪਾਰ ਬੀਜਣ ਆਦਿ ਵਰ-
 ਤਣ ਕੁਛ ਨਾ ਕਰੇ, ਇਥੇ ਹਿੰਦੂ ਨੂੰ ਬੀ ਮਨਾਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ । ^੫ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ । ^੬(ਦੂਜੇ) ਸਵੇਰ ।
^੭ਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਪੁੱਛਿਆ । ^੮ਦੋਹਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ (ਪ੍ਰੇਮ) ਉਮਗਿਆ, ਖੱਤੀ ਤਨ (ਜਨਮ) ਸੀ, ਪਰ
 ਸੁਲਤਾਨੀਏ ਸਨ । ^੯ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਲੜਕੇ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਸਨ । (ਅ) ਸੰਗਤ (ਨਾਮੇ ਸਿੱਖ
 ਦੇ) ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪਾੜੇ (ਜਾਤ) ਤੇ ਸੁਲਤਾਨੀਏ ਸਨ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁਛਿਆ) ਤੰਮਾਕੂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਯਾ ਬਾਬਤ
 (ਕਿ ਕਿਉਂ ਮਨ੍ਹਾ ਕਰਦੇ ਹੋ ?) ^{੧੦}ਪੋਸ਼ੀਨਗੋਈ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਕਹੀ ਹੈ, ਕਿ ਜੋਸਕੰਦ
 ਸੰਹਿਤਾ ਵਿਚ ਹੈ। ਸਕੰਦ ਨਾਮ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕਾਰਤਕੇਯ ਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਥਾ ਕਹੀ ਗਈ ਦੱਸ
 ਰਹੇ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਾਠ 'ਸਕੰਦ' ਠੀਕ ਹੈ । ^{੧੧}ਸਕੰਦ ਨੇ (ਸ਼ਿਵਜੀ ਨੂੰ) ਪੁੱਛਿਆ ਹੈ
 ਪਿਤਾ ਜੀ ਤਮਾਕੂ ਕਿਉਂ ਨਿੰਦਨ ਯੋਗ ਹੈ ? *ਇਥੋਂ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੀ ੯੧ਵੀਂ ਸਾਖੀ

ਦੋਲੀ । ਸੋ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾ: ਹੈ 'ਮੁਲਤਾਨੀ', ਤੇ 'ਮੁਲਤਾਨ' ਜੋ ਸਹੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ।
 ਪਾ:—ਤਬ । ਫੁੱਲੋ ਸਾ: ਦਾ ਪਾਠ 'ਸੁੰਦ ਸੰਘਿਤਾ' ਹੈ, ਜੋ ਸੁਧ ਪਾਠ ਹੈ ।

ਕੈਸੇ ਵਰਤੀਏ, ਇਹੁ ਕਿਨ ਕੀਨ ਮੁਨਿੰਦੈ-? ॥੫॥ ਸ਼ਿਵ ਕਹਿਨਾ-ਸੁਨ
ਪੁਤਿ ਹਿਤ^੨ ਜਾਂਕੀ ਚਰਚਾ ਆਹਿ^੧। ਅਘ ਮਰਖਣ ਤੇ ਸੁੱਧਮਨ ਛੁਹੇ ਰੀਗ
ਜਲ ਨਾਇ^੩ ॥ ੬ ॥ ਖਵਤਿ ਜਪੁ ਤਪੁ ਨਾਸੁ ਹੁਇ, ਮੰਤ੍ਰੁ ਭ੍ਰਿਸਟ^੪
ਕਿਯੇ ਪਾਨ^੫। ਖੇਤੀ ਮਗਹਰ ਸਮਜਿਮੀ ਸੁੱਧ ਬਰਖ ਤੇ ਜਾਨ^੬ ॥੭॥ ਕਥਾ
ਸੁਨੋ: ਸਤਿਜੁਗ ਨਹੀਂ, ਤੋਤਾ ਨਹਿ ਜੁਗ ਦੂਜ^੭। ਨੇਮ ਨਾਥ ਨਿਪ ਪੰਡ
ਕੁਲ ਪ੍ਰਜਾ ਦੁਖਾਇ ਅਕੂਜ^੮ ॥ ੮ ॥ ਪ੍ਰਜਾ ਵਾਰ^੯ ਟੂਟੀ ਜਬੈ ਦੁਖਤਿ
ਭਏ ਸਭਿ ਲੋਗੁ। ਪੀਰ ਮਲੇਛ ਪਸ਼ਚਮ ਤਪੇ^{੧੦} ਤਾਂ ਪਹਿ ਗਏ ਸਸੋਗੁ^{੧੧} ॥੯॥
ਤਿਨ ਮੇਲੇ ਬੁਰਕਾਨ ਨਿਪ ਬਡਾ ਮਲੇਛਨਿ ਰਾਜ^{੧੨}। ਤਾਂਕੇ ਘਰ ਅਜਮੇਰ
ਸੁਤਸੰਗੀ ਪ੍ਰਜਾਸਮਾਜ^{੧੩} ॥੧੦॥^{੧੪} ਮੁਨੀ ਰੂਪ ਦਿਖਿ ਦੇਸੁ ਮਨੁ ਗਯੋ ਸੁਪੁਸ਼-
ਕਰ ਮਾਝ। ਸ਼ਿਵਬਨ ਗਹਿਬਰ ਗੁਲ ਅਜ ਪਾਇ* ਖੋਜ ਇਕ ਸਾਂਝ^{੧੫}†
॥ ੧੧ ॥ ^{੧੬}ਤਿਨ ਕਹਿਆ: ਸੁਨਿ ਸਾਧ ਜੀ ਮੁਹਿ ਜਲ ਪਾਤ੍ਰੁ ਸੁ ਚੋਇ।

^੧ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਵਰਤ ਗਿਆ (ਹੈ ਇਹ ਤਮਾਕੂ) ਤੇ ਕਿਸ ਮੁਨੀ ਰਾਜ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ? ^੨ਪੜਾਏ। (ਅ) ਹਿਤ ਨਾਲ ਸੁਣ। ^੩ਜਿਸ ਦੀ ਚਰਚਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਭਾਵ ਤਮਾਕੂ। ^੪ਤਮਾਕੂ (ਯਾਦ ਕੀਤਿਆਂ) ਮਨ ਦੀ ਸੁਧੀ ਅਘ ਮਰਖਣ ਪਾਠ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਤਮਾਕੂ ਛੁਹਿਆਂ ਰੀਗਾ ਜਲ ਨਾਲ ਨੁਤਿਆਂ (ਸ਼ਰੀਰ) ਸੁਧੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [ਅਘ ਮਰਖਣ=ਰਿਗਵੇਦ ਦਾ ਇਕ ਮੰਤ੍ਰ ਜੋ ਜਲ ਹਥ ਵਿਚ ਲੈਕੇ ਨਾਸਾਂ ਨੂੰ ਛੁਹਾਕੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜਲ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਇਸ ਨਾਲ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੋਏ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਫਿੰ, ਅਘ+ਮਰਖਣ]। ^੫ਮੰਤ੍ਰੁ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਸੁ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ^੬ਪੀਣ ਨਾਲ। ^੭(ਜਿੱਥੇ ਬੀਜਿਆ ਜਾਵੇ) ਉਹ ਖੇਤੀ ਹੜੀਬਾ ਧਰਤੀ ਸਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਵਰ੍ਹੇ ਪਿੱਛੋਂ ਸੁੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। (ਅ) ਬਰਖਣ=ਮੀਂਹ ਵੱਸਣ ਨਾਲ। ^੮ਭਾਵ ਤਿੰਨਾਂ ਜੁੱਗਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। ^੯ਨੇਮ ਨਾਥ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿੱਚੋਂ ਸੀ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਦੇ ਉਸਨੇ ਪ੍ਰਜਾ ਦੁਖਾਈ। ^{੧੦}ਪ੍ਰਜਾ ਦੀ ਵਾਡ (ਨਿਆਂ ਰੂਪੀ)। ^{੧੧}ਪੱਛਮ ਵਿੱਚ ਮਲੇਛਾਂ ਦਾ ਪੀਰ ਤਪ ਕਰਦਾ ਸੀ। ^{੧੨}ਉਦਾਸ ਹੋਏ ਹੋਏ ਲੋਕੀ ਉਸ ਪਾਸ ਗਏ। ^{੧੩}ਉਸਨੇ ਮਲੇਛਾਂ ਦੇ ਵਡੇ ਰਾਜੇ ਬੁਰਕਾਨ ਨਾਲ ਮੇਲਿਆ (ਪ੍ਰਜਾ ਨੂੰ)। ^{੧੪}ਉਸਦੇ ਘਰ ਅਜਮੇਰ ਨਾਮੇ ਪੁੱਤਰ ਸ਼੍ਰੀ (ਜਿਸ ਨੂੰ) ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਜਾ ਦਾ ਫੰਗੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ (ਬੁਰਕਾਨ ਤੇ)। ਭਾਵ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਟੋਰਿਆ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਦਦ ਵੇਵੇ। ^{੧੫}ਸੁ (ਅਜਮੇਰ) ਮਨੁ ਦੇ ਵੇਸੁ (ਭਾਰਤ ਵਰਸ) ਵਿਚ ਪੁਸ਼ਕਰ (ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ) ਇਕ ਮੁਨੀ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਵਾਸਤੇ ਗਿਆ। (ਉਥੇ ਇਕ) ਘਨਾ (ਜੰਗਲ ਸੀ) ਸ਼ਿਵਬਨ (ਨਾਮੇ, ਜਿੱਥੇ ਜਾਕੇ ਅਜਮੇਰ) ਬਕਰੀਆਂ ਦਾ ਗੁਆਲਾ ਬਣ ਗਿਆ, (ਬਕਰੀਆਂ ਬਨ ਵਿਚ ਚਾਰਦਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ) ਇਕ ਸ਼ਾਮਾਂ ਵੇਲੇ (ਉਸ ਮੁਨੀ ਦਾ) ਖੋਜ ਮਿਲ ਗਿਆ ਤੇ ਉਹ ਉਸ ਪਾਸ ਪੁੱਜ ਗਿਆ। ^{੧੬}ਪ੍ਰਜਾਯ ਲਈ ਦੇਖੋ ਅਗਲਾ ਸਫਾ ਅੰਕ ੧।

*ਪਾ:-ਘਾਹਿ।

†ਪਾ:-ਸਾਜ।

ਪ੍ਰਗਟੈ ਨਰ ਮਹਿ ਕਹਿ ਉਠੈ ਮਾਂਗ, ਧਰਨ ਜਸੁ ਹੋਇ ॥੧੨॥ ਲੋ ਤਕੈ
ਤਪ ਕਰਤਬੋ ਇਕ ਦਿਨ ਤਹਿ ਅਜਮੇਰ। ਪੁਰਖ ਵਾਜ ਗੋ ਮੇਧ ਕਯੋ
ਔਖਧ ਦੇ ਸਿਧ ਤੇਰੇ ॥ ੧੩ ॥ ਪਸ਼ਚਮ ਗੋਮੇਧੀ ਧਰਨ ਸਿੱਧ ਖਾਲ ਤੇ
ਲਸਾਇ। ਇਹਾਂ ਆਇ ਪਰਗਟ ਕਿਯੋ ਵਧੀ ਮਲੇਛੀ ਦਾਇ ॥੧੪॥ ਅਜਾ-
ਪਾਲ ਰਾਜਾ ਭਯੋ ਤਾਕੀ ਬੋਟੀ ਸੁੰਠ। ਮੁਨਿ ਸੁਤ ਜੀਤਾ ਪਾਨ ਤੇ ਪੁਛੀ ਪੀਰ
ਸਮੁੰਠ ॥੧੫॥ ਗਉਮੇਧ ਕੇ ਕੁੰਡ ਤੇ ਉਪਜੀ ਪਾਪਨਿ ਪਾਤਿ। ਜਪੁ ਤਪੁ

੧ ਤਿਨੁ (ਭਾਵ ਅਜਮੇਰ ਨੇ) ਕਿਹਾ ਹੋ ਸਾਧੂ ਜੀ ਸੁਨੋ (ਏਨਤੀ) ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਜਲ ਪਾਤੁ
ਦਿਓ (ਮੈਂ ਉਸ ਵਿਚ ਆਪ ਨੂੰ ਦੁੱਧ) ਚੋ ਦਿਆਂ। (ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਅਜਮੇਰ ਨੇ ਮੁਨੀ ਨੂੰ ਦੁੱਧ
ਪਿਲਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਚਾ ਲਈ ਜਿਸ ਪਰ ਮੁਨੀ ਰੀਝ ਪਿਆ)। ਉਹ ਨਰ (ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ
ਅਜਮੇਰ ਤੋਂ ਉਹਲੇ ਸੀ) ਤੇ ਦੁਣ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁੱਖ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਮੂੰਹੋਂ ਦੋਲ
ਉਠਿਆ, ਤੂੰ ਕੁਛ ਮੰਗ, (ਅਜਮੇਰ ਬੋਲਿਆ:—) ਧਰਤੀ ਦਿਓ ਜਿਸ ਨਾਲ ਆਪਦਾ ਜਸ ਹੋਵੇ,
ਭਾਵ ਧਰਤੀ ਦਾ ਰਾਜ ਮੰਗਿਆ। ੨, ਮੁਨੀ ਨੇ ਵਰ ਦਿੱਤਾ, ਉਸ ਵਰ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਉਹ ਤਦੋਂ ਹੀ
ਤਪ ਕਰਨ ਲਗ ਪਿਆ, ਉਥੇ (ਤਪ ਕਰਦੇ) ਅਜਮੇਰ ਨੂੰ ਇਕ ਦਿਨ (ਉਸ) ਪੁਰਖ ਭਾਵ ਮੁਨੀ
ਨੇ ਵਾਜ ਦਿਤੀ: (ਕਿ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ?) ਗੋਮੇਧ ਜਗ ਕੀਤਾ ਸੀ (ਉਥੇ ਇਕ) ਔਖਧੀ (ਪੋਦਾ)
ਹੋਈ ਸੀ, ਉਹ ਤੈਨੂੰ (ਮਨੋਰਥ ਦੀ) ਸਿੱਧੀ ਦੇਵੇਗੀ। ੩ (ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਅਜਮੇਰ) ਪੱਛਮ ਨੂੰ
ਚਲਾ ਗਿਆ ਉਥੋਂ ਗੋਮੇਧੀ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਸਿੱਧ (ਅਉਸਧੀ ਭਾਵ ਤਮਾਕੂ) ਉਠਾਂ ਤੇ
(ਲੱਦਕੇ ਲੈ ਆਇਆ), ਇਥੇ ਆਕੇ (ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਅਉਖਧੀ ਨੂੰ) ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ
ਭਾਵ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਦਾਉ ਨਾਲ ਮਲੇਛੀ (ਭਾਰਤਵਰਥ ਵਿਚ) ਵਧ ਗਈ। ਭਾਵ
ਨੇਮਨਾਥ ਰਾਜਾ ਤੇ ਉਸਦੀ ਪੁਜਾ ਤਮਾਕੂ ਪੀ ਪੀ ਕੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਏ, ਬਲ ਬੁੱਧਿ ਧੈਰਯ
ਘਟ ਗਿਆ ਤੇ ਅਜਮੇਰ ਤੇ ਉਸਦੇ ਮਲੇਛਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਸਾਂਭ ਲਿਆ। ਸੂਚਨਾ—ਭਾਵ ਇਹ
ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਗੋਮੇਧ ਜਗ ਕਰਨਾ ਮਨੁੱ ਹੈ, ਪੱਛਮ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੀਤਾ ਉਥੇ
ਗੋਮੇਧ ਕੁੰਡ ਤੋਂ ਤਮਾਕੂ ਉਗਿਆ ਖੜਾ ਸੀ। ਭਾਵ ਗੋ ਹੱਤਯਾ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਐਸੀ ਪਾਪ
ਦੀ ਇਕ ਸੁਟੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਸੀ। [ਪੁਰਖ ਦਾ ਅਰਥ 'ਸ਼ਿਵ ਜੀ' ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ
'ਸ਼ਿਵ ਵੋਲੇ'। ਖਾਲ=ਉਠ]। ੪ ਐਉਂ ਬੱਕਰੀਆਂ ਦਾ ਚਰਵਾਹਾ (ਅਜਮੇਰ) ਰਾਜਾ ਹੋ ਗਿਆ।
ਇਹ ਰਾਜਾ ਅਜਮੇਰ ਦੇ ਘਰ ਸੁੰਦਰ ਬੋਟੀ ਹੋਈ (ਜਿਸ ਨੇ ਇਕ ਮਹਾਨ ਤਪਸ਼ੀ ਨਾਲ
ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਦਾ ਪੁਣ ਕੀਤਾ, ਇਹ ਕਥਾ ਪਿੱਛੇ ਅੰਸੁ ੨੪ ਅੰਕ ੩—੫੪ ਵਿਚ ਆਈ
ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਤਪੀ ਲੱਭਾ ਜਿਸਨੇ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕੀਤੀ। ਬਦੇਬਦੀ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ ਗਿਆ
ਤਾਂ ਉਹ ਤਪੀ ਰਾਤ ਲੋਹੇ ਦਾ ਕੋਟ ਮੰਨਾਂ ਨਾਲ ਉਦਾਲੇ ਬਣਾ ਲਵੇ, ਅਜਮੇਰ ਸੁਤਾ ਨੇ ਉਸ
ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁੱਠਣ ਲਈ ਪੀਰ ਤੋਂ (ਵਿਧੀ) ਪੁਛੀ, (ਉਸ ਨੇ ਤਮਾਕੂ ਪਿਲਾਉਣਾ
ਦੱਸਿਆ ਜਿਸਦੇ) ਪੀ ਲੈਣ ਨਾਲ ਮੁਨਿ ਦਾ ਸੁਤ (ਉਹ ਤਪੀ ਜੋ ਲੋਹੇ ਦਾ ਕੋਟ ਉਸਾਰ
ਲੈਂਦਾ ਸੀ) ਜਿੱਤਿਆ ਗਿਆ। ੫ ਗਉਮੇਧ ਦੇ ਕੁੰਡ ਤੋਂ ਪਾਪਣ ਪੱਤੀ (ਤਮਾਕੂ ਦੀ) ਪੈਦਾ ਹੋਈ
ਇਹ ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ ਦਾਹ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤੀਰਥ ਯਾਤ੍ਰਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਫਲ ਨੂੰ ਖਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਬੁਤ ਸੰਜਮ ਵਹੈ ਤੀਰਥ ਫਲ ਸਭਿ ਖਾਤਿ^੧॥੧੬॥ਗੋ ਹੱਤਯਾ ਸਮ ਜਗਤ
ਜੁਠ ਪੀਰ^੨ਅਜਮੇਰ ਲਿਆਇਹਿੰਦ ਦੇਸ ਫੈਲਤਿ ਸਹੀ ਕਲਿ ਕੀ ਐਸੀ
ਵਾਇ^੩॥ ੧੭ ॥ ਪੋਤੇਥੋਮ ਅਰੁ ਕਰਨ ਤੇ ਹੋਇ ਤਮਾਕੂ ਨਿੰਦ। ਮਨ
ਮੁਰਤਾ ਸ੍ਰੀ ਇਸ਼ਟ ਤੋ ਤਾਂਤੇ ਤਜਿ ਪੂਤਿੰਦ^੪॥੧੮॥ ਜਾਂ ਦਿਨ ਆਇਆ
ਬੀਜ ਤਿਸ ਤਯਾਗੀ ਭੂ ਸੁਰ ਪਿਤਰ। ਸੋਈ ਦਿਜ ਕੇਸ਼ਵ ਕਹਯੋ ਸਾਚੀ
ਤਯਾਗੀ ਮਿੱਤ੍ਰ^੫—॥੧੯॥ ਤਾਂਤੇ ਹਮ ਫੋਰਯੋ ਸੁਨਯੋ ਕਹਯੋ ਸੰਗਤੀ ਬਰਜਿ।
ਕਥਾ ਇਹੀ ਬਰਨਨ ਕਰੀ ਦੋਖ ਕਲੰਕੀ ਖਰਜ^੬॥ ੨੦ ॥ ਠਸੁਨੋ ਸਿਖ
ਮਮ ਰਹਿਤ ਜੋ ਤਜਹੁ ਤਮਾਕੂ ਸੰਗ। ਮਰਨ ਮਰੇ ਤੋ ਅਤਿ ਭਲੋ ਜਗਤ
ਜੁਠ ਨਹਿ ਅੰਗਿ^੭॥੨੧॥ਤਨਕ ਤਮਾਕੂ ਸੇਵੀਏ ਦੇਵ ਪਿੰਤ੍ਰ ਤਜਿ ਜਾਇ।
ਪਾਨੀ ਤਾਂਕੇ ਹਾਥ ਕੋ ਮਦਰਾ^੮ ਸਮ ਅਘ ਦਾਇ^੯॥ ੨੨ ॥ ਅਦਰਾ^{੧੦}
ਦਹਿਤਾ ਸਪਤਿ ਕੁਲ ਭੰਗੁ ਦਹੈਤਨਏਕ^{੧੧}। ਸੁਤ^{੧੨} ਕੁਲ ਦਹਿਤਾ ਜਗਤ
ਜੁਠ^{੧੩} ਨਿੰਦਾ ਦਹੈ ਅਨੇਕ॥੨੩॥ ਤਜੈ ਤਮਾਕੂ ਮਨੁਖ ਕਲਿ^{੧੪}ਉਧਰਿਆ
ਦਰ ਪਰਵਾਨ^{੧੫}। ਪੂਰੀ ਪਰੀ ਤਿਸ ਭਾਵਨਾ ਸਫਲ ਕਮਾਈ ਮਾਨਿ॥

^੧ਇਥੇ ਪਿਛਲੇ ਪੌਨੇ ਦਾ ਅੰਕ ਪੰ ਦਾ ਪ੍ਰਯਾਜ। ^੨ਗੋ ਹੱਤਯਾ ਦੇ ਤੁੱਲ (ਇਹ) ਤਮਾਕੂ ਹੈ ਜੋ ਅਜਮੇਰਯਾਹ ਲਿਆਇਆ; ਕਲਜੁਗ ਦੀ ਵਾਉ ਸਭ ਨੂੰ ਐਸੀ ਵਗ ਗਈ ਕਿ (ਫਿਰ) ਹਿੰਦ ਦੇਸ ਵਿਚ (ਇਹ) ਫੈਲ ਗਈ। ^੩ਥੋਮ ਦੀ ਗੰਢੀ ਅਰ ਤਮਾਕੂ (ਗਾਂ ਦੇ) ਕੰਨਾਂ ਤੋਂ ਹੋਏ ਹਨ (ਇਸ ਕਰਕੇ) ਨਿੰਦਨੀਯ ਹਨ। (ਅ) ਕੰਨਾਂ ਤੋਂ ਪਤਰ ਤੇ ਪੈਟਿਆ ਤੋਂ ਥੋਮ। [ਪੋਤੇ=ਪੋਟੇ] (ਇਸਦੇ ਵਰਤਣ ਨਾਲ) ਮਨ ਮੁੜਦਾ ਹੈ ਅਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਤੋਂ ਤਾਂਤੇ ਹੋ ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ ਪੁਤਰ ਇਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਓ। (ਭਾਵ ਸਿਵ ਅਪਣੇ ਪੁਤਰ ਸਕੰਦ ਨੂੰ ਇਹ ਕੁਛ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ)।

^੪ਸੁਠਾ—ਥੋਮ ਪੁਰਾਣਨ ਹਿੰਦੀ ਸ਼੍ਰੀ ਹੈ। ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਵਰਤਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਭਗਤ ਕੁਟੁੰਬਾਇਕ ਸਾਥ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਭੁਰ ਜੀ ਨੇ ਤਮਾਕੂ ਵਰਜਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੈਦ, ਹਕੀਮ ਤੇ ਡਾਕਟਰ ਸਭ ਆਨੀਕਾਰਾ ਏਸਦੇ ਹਨ। ਥੋਮ ਕਰਸਿਖਾਂ ਲਈ ਦੁਰਮਤ ਵਿਚ ਕਦੇ ਵਰਜਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਹੈ।

^੫ਜਿਸ ਦਿਨ ਤੋਂ (ਹਿੰਦ ਵਿਚ) ਤਿਸ (ਤਮਾਕੂ) ਦਾ ਬੀਜ ਆਇਆ ਹੈ ਹੋਵਤਿਆ ਤੇ ਪਿਤਰਾਂ ਨੇ (ਇਹ) ਬਰਤੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਕੇਸ਼ਵ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਬੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਚੀ ਸੱਚੀ ਹੈ (ਇਸਦੇ) ਤਯਾਗੀ ਬਣੇ ਹੋ ਪਿਆਰੇ ਜੀ। ^੬ਤਾਂ ਤੇ ਅਸਾਂ ਨੇ ਕਹਿਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਵਰਜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, (ਜਿਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਸਾਡਾ ਇਹ ਹੁਕਮ) ਸੁਣਿਆ ਹੈ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਮਾਕੂ) ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਕਥਾ ਪਿੱਛੇ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤਮਾਕੂ ਨੂੰ ਦੋਖੀ ਤੇ ਕਲੰਕੀ ਜਾਣਕੇ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ। ^੭ਅੰਗ ਨਾ ਲਾਵੇ, ਛੋਟੇ ਨਾ। ^੮ਸ਼ਰਾਬ। ^੯ਪਾਪਦਾਇਕ। ^{੧੦}ਸ਼ਰਾਬ। ^{੧੧}ਇਥੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਨੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਭੰਗ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਾੜ ਸੁਟਦੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁੱਖਾ ਛਕਣ ਵਾਲਾ ਕਹਿਣਾ ਕਿਤਨਾ ਅੰਨਿਆਯ ਹੈ। ^{੧੨}ਸੁੰ। ^{੧੩}ਤਮਾਕੂ। ^{੧੪}ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਜੋ ਤਮਾਕੂ ਛੱਡੇ। ^{੧੫}(ਸਾਈਂ) ਦਰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਕੇ ਉਧਰ ਗਿਆ ਸਮਝੋ। *ਅਜਮੇਰ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ 'ਸ਼ਾਹ' ਤੇ ਤਪੱਸਯਾ ਕਰਨ ਕਰਕੇ 'ਪੀਰ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਠਸਾਖੀ ੯੨ਵੀਂ ਚੌਲੀ।

੨੪ ॥ ਸ਼ਾਸਤੁ ਅਖਾਜਿ ਯਾਕੋ ਕਹੈ^੧, ਕਹੈ ਅਪੇਯਾ ਮੱਦ^੨। ਨਿੰਦਾ ਕਹਿ
ਇਹ ਨੀਚਨੀ^੩ ਪੁਰਖ ਕੁਸੰਗ ਕੁਬੁੱਧਿ^੪ ॥੨੫॥ ਘੋੜੀ ਚੜਨਾ ਖੱਤ੍ਰਿਕਾ^੫,
ਬਿੱਪੂ ਚੜੈ ਜੋ ਬੈਲਾਘੋੜ ਚੜੈ ਸੰਨਯਸਤ ਜੋ^੬, ਨਾਰੀ ਪੁਰਖਨ ਖੇਲ^੭ ॥੨੬॥
ਪੰਡਿਤ ਇਰਖਾਵਾਨ ਜੋ, ਸੂਦੁ ਪੱਛ ਮਹਿ ਬਿੱਪੂ^੮। ਰਾਜਾ ਹੁਇ ਵੱਢੀ ਲਏ,
ਮਤਸਰ ਗਜਾਨੀ ਬਿੱਪੂ^੯ ॥ ੨੭ ॥ ਕੰਨਯਾ ਜਾਰੀ, ਬਿੱਧ ਕਾਮ, ਬਹੁ ਨਾਰੀ
ਪਰਸੰਗ^{੧੦}। ਬਜਾਹ ਦਾਮ ਦੈ^{੧੧}, ਖਰ ਵੀਰਜ ਲੈ, ਈਲ ਨਿਪੁੰਸਕ ਪੰਗ^{੧੨}
॥ ੨੮ ॥ ਧੇਨੁ ਲਾਦੁ^{੧੩}, ਪਰ ਬਸਤੁ ਲੈ^{੧੪}, ਉਚਿਸੁ ਭੋਗ^{੧੫}, ਕੁਲ ਰੀਤ^{੧੬}।
ਜੀਵ ਜੀਵਕਾ ਅਪ ਹਰੇ ਚੁਗਲੀ ਤੋਰੈ ਪ੍ਰੀਤ^{੧੭} ॥ ੨੯ ॥ ਧਿਕ ਜੀਵਨ
ਇਹ ਪਾਪ ਹੈ ਸੁਰਗ ਨ ਲਹਿ ਕਿਹ ਕਾਲ। ਸਿਦਕ ਛੋਰਿ ਗੁਰ ਬਚਨ
ਹਤਿ ਦੋਖ ਅਣਗਣੇ ਭਾਲ^{੧੮} ॥ ੩੦ ॥ ਦਸ ਕਰਮਨਿ ਕੋ ਸਾਲਸੀ
ਕਾਯਾਂ ਮਨ ਅਰ ਬਾਚ^{੧੯}। ਚਾਰ ਬਰਨ ਮਹਿ ਸਾਧ ਸੋ ਜਮ ਗਿਹ
ਜਾਇ ਨ ਸਾਚ^{੨੦} ॥ ੩੧ ॥ ਹਿੰਸਾ, ਪਰਤਿਯ, ਪਰਦਵ, ਤੀਨ ਤਜੈ
ਇਹ ਦੋਹ^{੨੧}। ਬੁਰਾ ਨ ਚਿਤਵੈ ਆਨ ਕਾ ਅਸਤ ਵਸਤੁ ਨਹਿ ਕੇਹ^{੨੨}
॥ ੩੨ ॥ ਪਰਨਾਰੀ ਚਿੰਤਾ ਤਜੈ, ਤੀਨ ਮਾਨਸੀ ਤਜਾਰੀ^{੨੩}।

^੧ਸ਼ਾਸਤੁ ਇਸ (ਤਮਾਕੁ) ਨੂੰ ਨਾ ਖਾਣੇ ਜੋਗ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ^੨ਦਰਾਬ ਨਾ ਪੀਣੇ ਜੋਗ ਹੈ। ^੩ਓਡਾ-
ਲਨੀ। ^੪ਜੇ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਕੁਸੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪੁਰਖ ਦੁਰਮਤੀ ਹੈ। (ਅ) ਕੁਸੰਗੀ ਪੁਰਖ ਦਾ
ਸੰਗ ਮੁਰਖਤਾ ਹੈ। ^੫ਖੱਤ੍ਰਿਕਾ ਦਾ ਘੋੜੀ ਚੜਨਾ ਬੁਰਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਘੋੜੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ। ਅਥਵਾ ਗੱਢਣ
ਘੋੜੀ ਤੇ ਨਾ ਚੜ੍ਹੇ। ^੬ਸੰਨਯਾਸੀ ਦਾ ਘੋੜੇ ਚੜ੍ਹਨਾ। ^੭ਨਾਰੀ ਜੋ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡੇ। ^੮ਬ੍ਰਾਹਮਣ
ਜੋ ਸੂਦਰ ਦਾ ਪੱਖ ਕਰੇ। ^੯ਗਜਾਨੀ ਜੋ ਈਰਖਾ ਵਿਚ ਖਚਰ ਹੈ। ^{੧੦}ਕੰਨਯਾਂ ਨਾਲ ਯਾਰੀ,
ਬਿੱਧ (ਇਸਤ੍ਰੀ) ਨਾਲ ਕਾਮ ਭੋਗ, ਬਹੁਤ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨਾਲ ਭੋਗ। ^{੧੧}ਰੁਪੱਯੇ ਹੋਕੇ ਵਿਆਹ।
^{੧੨}ਭਾਵ ਖੱਚਰ ਉਤਪਤ ਕਰਨੀ, ਬੈਲ ਨੂੰ ਖੱਚਰੀ ਕਰਨਾ ਤੇ ਬੈਲ ਨੂੰ ਪੰਗਾ ਚੋਭਣਾ। ਬੈਲਾਂ ਨੂੰ
ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਪਗਲੀ ਯਾ ਛਾਂਟੇ ਦੀ ਲੱਕੜ ਦੇ ਸਿਰੇ ਵਿਚ ਲੋਹੇ ਦੀ ਦੰਬ ਜਿਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ
ਨੂੰ ਆਰ ਭੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਇਸਦੇ ਚੋਭਿਆਂ ਬੈਲ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ^{੧੩}ਗਉ ਤੇ ਭਾਰ ਲੱਦਣਾ।
^{੧੪}ਪਰਾਇਆ ਕਪੜਾ ਉਤੇ ਲੈਣਾ। ^{੧੫}ਜੂਠਾ ਖਾਣਾ। ^{੧੬}ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਵਿਦੁੱਧ) ਕੁਲਾਰੀਤ ਕਰਨੀ
ਜਿਸਨੂੰ ਲੋਕਾ ਰੀਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਯਥਾ 'ਦੁਤੀਆ ਤਿਆਗੀ ਲੋਗਾ ਰੀਤਿ'। ^{੧੭}ਜੀਵਾਂ ਦੀ
ਉਪਜੀਵਕਾ (ਰੋਜ਼ੀ) ਮਾਟੇ, ਚੁਗਲੀ ਮਾਰਕੇ (ਪ੍ਰੀਤਵਾਨਾਂ ਦੀ) ਪ੍ਰੀਤ ਤੋੜੇ। (ਅ) ਅਪਣੀ ਜੀਵਕਾ
ਲਈ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰੇ। ^{੧੮}ਮੱਥੇ ਤੇ ਅਣਗਿਣਤ ਦੋਖ ਮਲੀਂਦੇ ਹਨ। ^{੧੯}ਜੇ ਮਨ ਬਚਨ ਤੇ ਕਾਯਾਂ
ਕਰਕੇ ਦਸ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਉਪੋਕਠੀ ਭਾਵ ਤਜਾਰੀ ਹੈ। [ਅਃ, ਸਾਲਿਸ=ਜਾਕਲ, ਉਪੋਕਠਾ
ਵਾਲਾ, ਅਨੁਕਤ ਨਾ ਹੋਵੇ ਜੋ]। ਦਸ ਕਰਮ ਅੱਗੇ ਗਿਣਨਗੇ। ^{੨੦}ਚਹਿ ਵਰਨਾਂ ਵਿਚ ਓਹੋ
ਸਾਧੂ ਹੈ, ਸੱਚ ਜਾਣੇ ਓਹ ਜਮ ਧਾਮ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ। ^{੨੧}ਇਹ ਦੋਹੀ ਦੇ ਤਿੰਨੇ (ਕਰਮ) ਤਜਾਰੀ।
^{੨੨}ਅਸਤ ਵਸਤੁ ਵਿਚ ਨਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰੇ। ^{੨੩}ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਮਨ ਦੇ ਤਜਾਰ ਹਨ।

ਪਰੁਖੰ, ਅਸਤਿੰ, ਸਾਲਾਘ ਨਹਿੰ, ਅਰਿਤ ਮੰਦ ਤਜੁ ਵਾਰਾ॥੩੩॥ ਪੀਛੇ
 ਭੂਲਾ ਬਖਸ਼ੀਐ, ਸਦਾ ਕਰੈ ਦਿੜੁ ਮੂੜੁ। ਕਹਿਨੀ ਏ ਰਹਿਨੀ ਸਦਾ ਸ਼ੀਟਾਰ
 ਬਖਸ਼ੀ ਗੂੜੁ* ॥੩੪॥ ਨਾਮ ਜਪਨ ਦਿੜੁ ਸਾਧਨਾ ਸਿੱਖ ਹਮਾਰਾ ਸੋਇ।
 ਤਰਨ ਉਪਾਵ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹੇ ਭੂਬਨ ਕਹੇ ਨ ਕੋਇ ॥ ੩੫ ॥ ਸਮਤਾ
 ਨਮਤਾ ਬੈਕਤਾ, ਸਿਦਕ ਸਾਬਤੀ ਜਾਹਿ। ਸੋ ਮੇਰਾ ਨਿਤ ਮਿਲੈ ਮੁਹਿ
 ਮਨ ਤਨ ਮੁਹਿ ਤਿਸ ਆਹਿ ॥੩੬॥ ਮਰਨੇ ਕਾ ਸਹਿਸਾ ਨਹੀਂ ਜੀਵ ਨ
 ਲੀਨਾ ਨਾਮ। ਸਭੀ ਦੋਖ ਸੰਸਕਤ ਮਹਿ ਮੋਹਿ ਬਿਗਾਰਾ ਕਾਮ ॥੩੭॥ ਖਾਦੇ
 ਕੀ ਉਪਮਾ ਬੁਰੀ, ਬੁਰੀ ਖੁਸ਼ਾਮਤਿ ਨਿੱਤ ॥ ਬੁਰਾ ਬਹੁਤ ਬੋਲਨ ਅਧਿਕ,
 ਬੁਰਾ ਪਰਬਤੀ ਮਿੱਤ ॥੩੮॥ ਨਾਮ ਨ ਛੋਰੇ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹਿਤ, ਸਿੱਖ ਸਮਾਲਾ
 ਹੋਹੁ ॥ ਖੁਜਤਿ ਤਰਕ ਨ ਕੀਜੀਏ ਮੇਰੀ ਕਰੈ ਨ ਸੋਹੁ ॥੩੯॥ ਚੋਪਈ॥

*ਕਠੋਰ ਵਚਨ ਕਹਿਣੇ। *ਬੁਠ ਵੋਲਣਾ। *ਨਿੰਦਾ ਕਰਨੀ [ਸਾਲਾਘ ਨਹਿੰ=ਉਹ ਵਾਕ ਜੋ
 ਸਲਾਘਾ ਵੇ ਨਹੀਂ, ਭਾਵ ਨਿੰਦਾ ਵੇ]। *ਵਾਚਲਤਾ, ਬਹੁਤਾ ਬੋਲੀ ਚਲਨਾ [ਅਰਿਤ ਮੰਦ
 ਵਾਰਾ=ਉਹ ਵਾਕ ਜਿਸਨੂੰ ਵੋਲਦਿਆਂ ਆਪ ਆਰਤ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਬੱਕ ਜਾਵੇ ਤੇ ਫੁਟਨ ਵਾਲਾ ਮੰਦ
 ਪੇ ਜਾਵੇ, ਅੱਕ ਜਾਵੇ]। *ਜੇ ਕਰਕੇ ਪਿੱਛੋਂ ਭੁੱਲ ਮੰਨੇ ਉਹ ਬਖਸ਼ਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜੋ ਕਰਕੇ
 ਸਦਾ ਦਿੜੁ ਰਹੇ ਸੋ ਮੂਰਖ ਹੈ। *ਸਾਰ ਰੂਪ। *ਸੋ ਸਾਡਾ ਸਿੱਖ ਜੋ ਪਿਛਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਆਯਾ
 ਹੈ ਉਹ) ਤਰਨ ਦਾ ਇਹ ਉਪਾਉ (ਭਾਵ ਨਾਮ) ਤਾਂ ਦੱਸੋ, ਪਰ ਭੁੱਬਣ ਦਾ ਉਪਾਉ ਛੋਈ ਨਾ
 ਕਹੋ, ਭਾਵ ਪਾਪਮਯ ਵਾਕ ਨਾ ਕਹੋ। ਯਥਾ—ਜਿਥੇ ਜਾਇ ਬਹੀਐ ਭਲਾ ਕਹੀਐ। *ਭਾਵ
 ਸਮ ਦਿਸ਼ਟੇ ਹੋਣਾ। *ਨਿੰਮਤਾ ਤੇ ਸਰਲਤਾ [ਨਮਤਾਵੈਕਤਾ=ਨਮਤਾ ਅਵੈਕਤਾ=ਨਿੰਮਤਾ ਤੇ
 ਸਰਲਤਾ]। *ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਰਨੇ ਦਾ ਕਦੇ ਭੈ ਨਹੀਂ ਆਯਾ, ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਕਦੇ ਨਾਮ ਨਹੀਂ
 ਲਿਆ, (ਸਗੋਂ) ਸਾਰੇ ਦੋਖਾਂ ਵਿਚ ਮੋਹ ਕਰਕੇ ਜੋ ਆਸ਼ਕਤ ਹੈ (ਉਸ ਨੇ ਅਪਣਾ) ਕੰਮ ਵਿਗਾੜ
 ਲਿਆ ਹੈ [ਸਿੰ, ਸੰਸਕ੍ਰ=ਆਸ਼ਕਤ]। (ਅ) ਜਿਸਨੇ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਹੈ ਉਸਨੂੰ
 ਮਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਭੈ ਨਹੀਂ, ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਆਸ਼ਕਤੀ ਦਾ, ਕਾਮ ਦਾ ਤੇ ਮੋਹ ਦਾ ਜਿਸਨੇ
 ਕੰਮ ਵਿਗਾੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। *ਖਾਕੇ ਉਪਮਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਉਪਮਾ ਬੁਰੀ ਹੈ ਤੇ ਖੁਸ਼ਾਮਦ
 ਸਦਾ ਹੀ ਬੁਰੀ ਹੈ ਭਾਵ ਖੁਸ਼ਾਮਦੀ ਤੇ ਖਾਕੇ ਉਪਮਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ।
 *ਜੇ ਨਾਮ ਨਾ ਛੋਰੇ ਤੇ ਜੋ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰੇ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਸਿੱਖ ਦੀ ਸੰਮਾਲ ਹੈ।
 *ਖੁਜਤਾਂ ਤੇ ਤਰਕ ਨਾ ਕਰੇ ਨਾ ਮੇਰੀ ਸਹੀ ਖਾਵੇ। (ਅ) 'ਖੁਜਤ ਤਰਕ' ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਅਰਥ
 ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਤਰਕਣੀ ਨਾਲ ਜੁਧ ਨਾਂ ਕਰੋ', ਪਰ ੧੯੦੫ ਦੀ ਸੋ ਸਾਖੀ ਤੇ ੧੯੧੨ ਦੇ
 ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦੇ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਤਰਕ' ਹੈ, 'ਤਰਕ' ਨਹੀਂ ਹੈ।

*ਸੋ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ:—ਕਰਨੀ ਏ ਰਹਿਨੀ ਸਿਦਕ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਬਖਸੀ ਗੂੜੁ।

*ਇਕ ਦਿਨ ਪਿਖਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਮਰਜੀ। ਸਿਗਤ ਹਾਥਜੋੜਿ ਕਿਯ ਅਰਜੀ
 ‘ਸਾਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ! ਇਹ ਕਹੀਏ । ਚਤੁਰ ਬਰਣ ਮੁੰਡਤਿ ਹੀ ਲਹੀਏ’
 ॥੪੦॥ ਪੂਰਬ ਤੀਨ ਜੁਗਨਿ ਕੀ ਬਾਤ । ਸੁਨੀ ਪੁਰਾਨਨਾ ਮਹਿ ਬੱਖਯਾਤ।
 ਸਭਿਕੇ ਸਿਰ ਪਰ ਹੁਤੇ ਸੁ ਕੇਸ਼। ਸਮਸ ਮੂਛ ਕੇ ਧਰਤਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥੪੧॥ ਕਿਸ
 ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਭਿ ਮੁੰਡਨ ਭਏ। ਝਗਰਤਿ ਅਬਹਿ ਬੀਧਿ ਪਖ ਲਏ। ਜਗ ਹੋਯਹੁ
 ਸਗਰੋ ਇਕਸਾਰੇ । ਜੋ ਬੁਝਹਿ ਕਹਿ ਸੁਤੀ ਉਚਾਰੇ ॥੪੨॥ ਕਥਿਤ ॥ ਸੁੰਦਰ
 ਸਰੂਪ ਤੇ ਕਰੂਪ ਬਨ ਰੋਡੇ ਹੋਤਿ ਜੈਸੇ ਭੂਪ ਦੰਡਦੇਤਿ ਨੈਕ ਨਾ ਸ਼ਰਮਹੈ।
 ਮਲ ਮੂਤ ਬਾਸਨ ਮਲੀਨ ਤੇ ਮਲੀਨ ਮਹਾਂ, ਸਿਸਨੂਲਗਤਿ ਉਚ ਨੀਚਕੇ
 ਚਰਮ ਹੈ। ਪਾਕ ਮੁਖ ਮੁੰਡ ਪੈ ਨਿਪਾਕ ਕੋ ਫਿਰਾਵੈ ਨਿਤ ਆਗੈ ਕਰਿ ਦੇਤ
 ਜੈਸੇ ਰਾਂਡ ਕੋ ਕਰਮ ਹੈ। ਸੋਭਾ ਲੋਕ ੧੦ਗਤਿ ਪਰਲੋਕ ਕੀ ੧੧ਬਿਗਾਰੈ ਮੂਢ
 ਮੁੰਡਨ ਕਰਾਇ ਫੇਰ ਭਾਖਤੇ ਧਰਮ ਹੈ ॥੪੩॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਹ ਕਿਮ ਹੋਏ ਕਰਹੁ
 ਬਤਾਵਨ? ਆਪਪੰਥ ਮਹਿ ਕਰੇ ਰਖਾਵਨ ੧੨?। ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਤਿਸ
 ਕਾਲ। ਕਹੈ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਨਾਲ ॥੪੪॥ ‘ਰਾਜ ਪਾਂਡਵਨ ਕੋ ਛੈ ਭਯੋ ।
 ਚਿਰੰਕਾਲ ਬਹੁਰੋ ਬਿਤ ਗਯੋ । ਭੂਪ ਨੰਦ ਕੋ ਭੇ ਛਿਤ ਮਾਲਿਕ ੧੩ । ਵਧੈ
 ਰਾਜ ਬਹੁ ਸ਼ੱਤਨਿ ਘਾਲਿਕ ॥੪੫॥ ਛੀਨ ਲੀਨ ਭੂਪਤਿ ਸਮੁਦਾਈ ੧੪ । ਫੇਰੀ
 ਸਭਿ ਜਗੁ ਅਪੋਨਿ ਦੁਹਾਈ । ਚਾਰੋ ਬਰਨ ਚਲੇ ਅਨੁਸਾਰੇ। ਪੁਰਸਰਾਮ ਸਮ
 ਛੱਤੀ ਮਾਰੇ ॥ ੪੬ ॥ ਡੇਢ ਹਜ਼ਾਰ ਬਰਸ ਤਕ ਰਾਜੂ । ਕਰਤਿ ਰਹੇ ਬਡ
 ਭਯੋ ਸਮਾਜੂ । ਸਿਗਤਾ ਸਭਿਨਿ ਨੰਦ ਕੇ ਰਹੀ । ਏਕ ਬਿਸਾਲ ਵਧੈ

੧(ਇਸ ਜੁਗ ਵਿਚ) ਚਾਰੋ ਵਰਣ ਸਿਰੋ ਮੁੰਡੇ ਹੀ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ । ੨ਕੇਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਸਨ । ੩ਦਾਕੂ ।
 ੪ਪੱਖ ਬੰਨ੍ਹ ਲਏ ਹਨ । ੫ਜੈ ਪੁੱਛੋ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਐਉਂ ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ । ੬ਰੀਦੇ
 ਇੰਦ੍ਰੇ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ (ਉਸਤਰਾ) । ੭ਭਾਵ ਉਸਤਰਾ । ੮ਐਸੇ ਨਾਪਾਕ (ਉਸਤਰੇ) ਨੂੰ ਪਵਿੱਤ੍ਰ
 ਮੂੰਹ ਅਤੇ ਸਿਰ ਤੇ ਨਿੱਤ ਫਿਰਾਉਂਦੇ ਹਨ । ੯ਵੇਸ਼ਵਾ । ੧੦ਜਗਤ ਦੀ ਸੋਭਾ ਤੇ । ੧੧ਪਰਲੋਕ
 ਦੀ ਮੁਕਤੀ । ੧੨ਭਾਵ ਕੇਸ਼ । ੧੩ਨੰਦਰਾਜੇ ਦੇ (ਪੁੱਤ੍ਰ) ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਪਤਿ ਹੋਏ । ੧੪ਭਾਵ ਸਾਰੇ
 ਰਾਜੇ ਜਿੱਤ ਲਏ ।

*ਹੁਣ ਕਵਿ ਜੀ ਸੋ ਸਾ: ਦੀ ਖੜਵੀਂ ਸਾਖੀ ਦਾ ਭਾਵ ਅਪਨੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਖੁਲ੍ਹੇ
 ਤੌਰ ਤੇ ਵੇਣ ਲਰੇ ਹਨ, ਤੇ ਆਪਣੀ ਵਧੀਆ ਵਾਕਫੀਅਤ ਬੀ ਵਿਚ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕਰਦੇ
 ਜਾਣਗੇ ।

†ਪਾ:—ਪੁਰਾਤਨ ।
 ‡ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਮੁੰਨਣਾ ਸਿਰ ਕੱਟਣੇ ਸਮਾਨ ਦੰਡ ਦੰਦਾ ਸੀ ।
 §ਪਾ:—ਭੋਗ ।

ਤਿਨ ਮਹੀ ॥੪੭॥ ਜੇ ਮਹੀਪ ਤਿਨ ਦੇਸ਼* ਨਿਕਾਰੇ । ਤਿਨ ਤੇ ਰਿਦੇ ਤ੍ਰਾਸ
ਇਮ ਧਾਰੇ^੧ ।—^੨ਬਿੱਪੁਨ ਤੇ ਬਰਨੀ ਕਰਿਵਾਇ । ਮੇਰੇ ਰਾਜ ਦੇਹਿ ਬਿਨ-
ਸਾਇ^੩ ॥ ੪੮॥ ਦੁਰਿ ਦੁਰਿ ਮੰਤ੍ਰ ਜਾਪ ਦਿਜ ਕਰੈਂ । ਮੇ ਤੇ ਰਾਜ ਤੇਜ ਸਭਿ
ਹਰੈਂ—। ਕਰੇ ਇਕੱਤ੍ਰ ਸਚਿਵ ਨਿਜ ਸਾਰੇ । ਅਪਨੇ ਤ੍ਰਾਸ ਸੁਨਾਇ ਉਚਾਰੇ
॥੪੯॥ ਮਿਲਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਸਲਤ ਮਤਿ ਧਾਰੀ ।—ਮੰਤ੍ਰ ਸਿੱਧ ਨਹਿ ਹੋਇ—
ਬਿਚਾਰੀ ।—ਦਿਜਬਰ ਬਿੱਦਯਾ ਜਿਤਿਕ ਪ੍ਰਬੀਨਾ^੪ । ਸਭਿ ਕੇ ਕੀਜਹਿ
ਕੇਸ਼ ਬਿਹੀਨਾ ॥੫੦॥ ਸੂਦ੍ਰ ਛਾਪ^੫ ਅਪਨੀ ਦਿਹੁ ਲਾਇ । ਮੂੰਡੇ ਸੀਸ ਮੰਤ੍ਰ
ਨਿਫਲਾਇ । ਬਰਨੀ ਸਿੱਧ ਨ ਕਿਸ ਕੀ ਹੋਇ । ਅਨਿਕ ਉਪਾਇ ਕਰਹਿ
ਜੇ ਕੋਇ—॥੫੧॥ ਸੁਨਿ ਮਹਿਪਤ ਕੇ ਮਨ ਮਹਿ ਭਾਈ । ਜਹਿ ਕਹਿ ਤੇ
ਦਿਜ ਲੀਏ ਬੁਲਾਈ । ਨਿਜ ਬਲ ਕਰਿਕੈ ਸਿਰ ਮੂੰਡਵਾਏ । ਸ਼ਮਸ ਸਮੇਤ
ਕੇਸ਼ ਬਿਨਸਾਏ ॥੫੨॥ ਕਵੀਅਨਿ ਤੇ ਸ਼ਲੋਕ ਬਨਵਾਇ । ਬਹੁ ਗ੍ਰੰਥਨਿ
ਮਹਿ ਦਏ ਲਿਖਾਇ । ਸਭਿ ਜਗ ਮੂੰਡਤਿ ਭਏ ਬਿੱਪੁ ਜਬਿ^੬ । ਇਹ ਭੀ
ਧਰਮ ਬਖਾਨਤਿ ਭੇ ਤਬਿ^੬ ॥੫੩॥ ਪਠਹਿ ਸ਼ਲੋਕ ਸੁਨਾਵਨਿ ਕਰੇ । ਛੱਤ੍ਰੀ
ਬੈਸ਼ਨਿ ਕੇ ਕਚ ਹਰੇ^੭ । ਸਕਲ ਲੋਕ ਹੈਂ ਪਸੂ ਸਮਾਨੇ । ਬਿੱਪੁ ਚੁਗਾਵਨਹਾਰ
ਮਹਾਨੇ^੮ ॥੫੪॥ ਪਠਨਿ ਸ਼ਲੋਕ ਲਸ਼ਟਕਾ ਹਤੈ^੯ । ਜਿਤ ਕੇ ਚਹੈ ਚਲਾਵੈਂ
ਤਿਤੈ । ਬਿੱਪੁਨਿ ਅਪਨੇ ਸਿਰ ਮੂੰਡਵਾਏ । ਅਪਰ ਲੋਗ ਮਗ ਇਸੀ ਚਲਾਏ
॥ ੫੫ ॥ ਜਗਤ ਜੂਠ ਕਹੁ ਅੰਗੀਕਾਰਾ । ਸੀਸ ਮੂੰਡਾਵਨਿ ਪੰਥ
ਬਿਥਾਰਾ^{੧੦} । ਇਨ ਦੋਨੋ ਤੇ ਕਲਿ ਕੋ ਕਾਲਾ । ਜਹਿ ਕਹਿ ਦੀਖਤਿ ਭਯੋ
ਬਿਸਾਲਾ^{੧੧} ॥੫੬॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁੱਤੇ 'ਸਿਰ ਮੂੰਡਾਵਨਿ
ਦਿਜ ਕੇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੈ ਨਾਮ ਏਕ ਉਨਤ੍ਰਿਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੯ ॥

੩੦. [ਕੇਸ਼] ।

ਦੇਹਗਾ ॥^{੧੨} ਸੁਨਿ ਸੰਗਤਿ ਅਰੁ ਖਾਲਸਾ ਤਾਂਦਿਨ ਤੇ ਅਸਰੀਤਿ। ਜਗਤ ਬਿਖੈ
^੧(ਨੇਦ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਉਹ ਵੱਡਾ ਰਾਜਾ) ਡਰ ਗਿਆ । ^੨ਕਿਤੇ ਉਹ (ਰਾਜੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਮੈਂ ਖੋਹੇ
ਹਨ) ਬ੍ਰਹਮਣਾਂ ਤੋਂ ਬਰਨੀ ਕਰਵਾਕੇ ਮੇਰਾ ਰਾਜ ਨਾਸ਼ ਨਾ ਕਰ ਦੇਣ । ^੩ਵਿਦਿਆ ਵਿਚ ਜੇਹੜੇ
ਬਿੱਪੁ ਪ੍ਰਬੀਨ ਹਨ । ^੪ਉਸਤਰਾ ਲਾ ਦਿਓ ਭਾਵ ਸਿਰ ਮੂੰਨ ਦਿਓ । (ਅ) ਸੂਦ੍ਰ ਪਨੇ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ
ਜੇ ਸਿਰ ਮੂੰਡਨ ਸੀ । ^੫ਸਾਏ ਜਗ ਵਿਚ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਜਦ ਮੂੰਨੇ ਗਏ । ^੬(ਤਦ ਸਿਰ
ਮੂੰਨੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ) ਇਸ (ਸਿਰ ਮੂੰਨਣ) ਨੂੰ ਵੀ ਧਰਮ ਕਹਿਣ ਲਗ ਪਏ । ^੭ਖੱਤ੍ਰੀਆਂ ਤੇ ਵੈਸ਼ਾਂ ਦੇ
ਬੀ ਕੇਸ਼ ਨਾਸ਼ ਕੀਤੇ । ^੮ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਮਾਨੋਂ ਵਢੇ ਚਰਵਾਹੇ ਹਨ । ^੯ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪੜ੍ਹਨ ਰੂਪੀ ਸੋਟਾ
ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਤੇ..... ^{੧੦}ਦਾ ਪੰਥ ਫੈਲਾਯਾ । ^{੧੧}ਭਾਵ ਕਲਜੁਗ ਵਧ ਗਿਆ । ^{੧੨}ਗੁਰੂ ਜੀ
ਸੁਣਾ ਰਹੇ ਹਨ । *ਪਾ:—ਛੀਨ ।

ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਵਧੀ ਕਲੁ ਕੀਨ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤ ॥ ੧ ॥ ਮਹਿਪਤਿ ਦੀਨੋਂ ਦੀਡਿ ਜੋ
ਸੋ ਅਬਿ ਧਰਮ ਸਥਾਪੀ । ਝਗਰਤਿ ਜੁਗਤਿ ਅਨੇਕ ਤੇ ਬਨੇ ਚਹੈਂ ਸਚੁ
ਆਪਿ॥੨॥ ਚੋਰ ਠਗਨਿ ਕੇ ਕਾਰਨੇ ਬੰਧਨ ਸੰਗਲ ਕੀਨ। ਵਿਧਿ ਨਿਖੇਧ
ਸੁਰ ਪੁਰ ਨਰਕ ਜਗ ਲੋਗਨ ਕਹੁ ਦੀਨ* ॥੩॥ ਸੰਤ ਭਗਤ ਭਗਵੰਤਿ
ਕੇ ਇਨ ਪਰ ਦੁੰਦ ਨ ਜੋਇ° । ਜਥਾ ਮੁਸਾਹਿਬ ਭੂਪ ਕੇ ਨਹਿ ਅਟਕਹਿ
ਕਿਤ ਕੋਇ ॥ ੪ ॥ ਜਿਨਿ ਜਾਨਿਆ ਤਿਨ ਜਾਨਿਆ ਬਹੁਤਾ ਕਿਆ
ਬਕਬਾਦ°। ਕਰਨੀ ਵਾਲਾ ਤਰ ਗਿਆ ਡੁੱਬਾ ਬਕਹਿ ਜੁ ਬਾਦ°॥੫॥ ਸਗਲ
ਈਸ਼ਤਾ ਗਯਾਨ ਕੀ, ਭਗਤ ਰਾਜ ਕੀ ਮੰਡ । ਯੁਤਿ ਵਿਕਾਰ ਪਰਜਾ ਸਰਬ
ਵਿਪੁਲ ਦੁਖ ਕ੍ਰਮ ਕੰਡ॥੬॥ ਤੀਰਥ, ਜਪ, ਤਪ, ਦੱਖਣਾ, ਨੇਮ, ਸੰਜਮ ਅਰ
ਦਾਨ । ਵਰਣਾਸ਼੍ਰਮ ਇਹ ਵੇਦ ਵਿਧ ਰਚੇ ਬਿਧਾਤੇ ਥਾਨ° ॥ ੭ ॥ ਮਨ ਕੋ
ਮਨ ਇੰਦ੍ਰਿਨਿ ਇੰਦ੍ਰ ਮਤਿ ਮੋ ਮਤਿ ਅਨੁਰਾਗ। ਈਸ਼ ਜੀਵ ਕੀ ਭੇਦਤਾ
ਮੁਰਖ ਹਿਯ ਰਹਿ ਲਾਗੁ° ॥੮॥ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ! ਤੂੰ ਜਾਨਿ ਅਬਿ: ਹਮਹਿੰ

°ਭਾਵ ਸਿਰ ਮੰਨਣ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਧਰਮ ਸਥਾਪ ਲਿਆ । °ਆਪ ਸੱਚੇ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ।
°ਜਿਵੇਂ ਚੋਰਾਂ ਠੱਗਾਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਸਤੇ ਸੰਗਲ ਘੜੀਦੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਜਗਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ (ਇਨ੍ਹਾਂ
ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ) ਵਿਧਿ ਨਿਖੇਧ ਤੇ ਸੁਰਗ ਨਰਕ (ਦੇ ਸੰਗਲ) ਪਾਏ ਹਨ । °(ਵਿਧਿ ਨਿਖੇਧ,
ਸੁਰਗ ਨਰਕ ਆਦਿ ਦੁੰਦ=) ਜੋੜੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਸੰਤਾਂ ਤੇ ਭਗਵਤ ਭਗਵੰਤਾ ਦੇ ਸਿਰ । (ਅ)
ਦੁੰਦ=ਦੁੱਖ । °ਜਿਸ ਨੇ (ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਕਮਾਈ ਨੂੰ) ਸਮਝਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੇ (ਅਸਲੀਅਤ) ਨੂੰ
ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ (ਫਿਰ ਉਹ ਚੁਪ ਹੈ, ਜੇ ਬਹੁਤਾ ਬਕਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਕੀਹ
ਬਣਿਆ ਭਾਵ ਨਾ ਜਾਨਣੇ ਵਾਲਾ) ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਬਹੁਤਾ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਬਣਦਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ।
°ਵਿਅਰਥ । °ਗਯਾਨ ਦੀ (ਪ੍ਰਾਪਤੀ) ਸਾਰੀ ਈਸ਼੍ਵਰਤੋਂ ਹੈ, ਭਗਤੀ (ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ) ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਤਾਪ
ਦੇ ਬਨਾਵਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, (ਹੋਰ) ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਜਾ ਜੋ ਵਿਕਾਰਾਂ ਸਹਿਤ ਹੈ ਉਹ ਮਹਾਨ ਦੁੱਖ ਵਿਚ ਹੈ,
(ਐਸੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਧਰਮ) ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਹੈ (ਯਥਾ-) ਤੀਰਥ, ਜਪ, ਤਪ ਕਰਨੇ, ਦੱਖਣਾ ਦੇਣੀ,
ਨੇਮ ਧਾਰਨੇ, ਸੰਜਮ ਕਰਨੇ ਤੇ ਦਾਨ ਦੇਣੇ । ਵਰਣਾਸ਼੍ਰਮ (ਲਈ) ਇਹ ਵਿਧੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਵੇਦ
ਵਿਚ ਰਚਕੇ ਦੁਵਾ(ਮਰਯਾਦਾ)ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੈ। [ਸੰਸ: , ਈਸ਼ਤਾ=ਈਸ਼੍ਵਰਪਨਾ, ਈਸ਼੍ਵਰ ਨਾਲ ਅਭੇਦਤਾ।
(ਅ) ਐਸ਼੍ਵਰਜ । (ੲ) ਇਕ ਸਿੱਧੀ । ਵਿਪੁਲ=ਬਹੁਤ । ਕ੍ਰਮ ਕੰਡ=ਕਰਮ ਕਾਂਡ । ਬਿਧਾਤਾ=
ਬ੍ਰਾਹਮਣ । ਥਾਨ=ਟਿਕਾਣਾ, ਧੁਵਾ, ਮਿਰਯਾਦਾ] । °ਸੋ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ 'ਭਈ ਜੀਵ ਕੀ
ਭੇਦਤਾ' ਇਸ ਤੋਂ ਅਰਥ ਚੰਗਾ ਖੁਲ੍ਹਦਾ ਹੈ:-ਮਨ ਨੂੰ ਮਨ ਤੇ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇੰਦ੍ਰ-ਤੇ
ਬੁੱਧਿ ਵਿਚ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਹੀ (ਸਤ੍ਯ) ਸਮਝਕੇ ਜੋ ਅਨੁਕ੍ਰਮਤ ਰਹਿਣਾ ਹੈ (ਜੋ ਜੀਵ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੀ
ਭੇਦਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਜੋ) ਜੀਵ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੀ ਭੇਦਤਾ ਹੈ ਮੁਰਖਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਲਗ ਰਹੀ

[ਯਕੀ ਟੁਕ ਦੱਖੇ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਵੇਣ] .

*ਸੋ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਅਰਥ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈ-ਚੋਰ ਠੱਗ ਕੇ ਕਾਰਨੇ ਬੰਧਨ ਸੰਗਲ ਕੀਨ।
ਤਿਉਂ ਨਿਖੇਧ ਬਿਧ ਮੇਵਕਨ ਸੁਰਗ ਨਰਕ ਬਿਧ ਈਨ ।

ਦ੍ਰੋਤ ਨਹਿੰ ਦਿੱਸੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸਨ ਸਫਲ ਭਾ, ਪਾਇ ਰੂਪ ਹਿਯ ਸਰਸੀ
 ॥ ੯ ॥ ਰਾਮਕੁਵਰ ਭਾਈ ਭਨੈ:- ਪਿਖੜੇ ਆਤਮਾ ਰੂਪ। ਬਰਨੜੇ ਜਾਇ
 ਨ ਜਿਹ ਕਛੁ ਪਰਮ ਅਨੰਦ ਅਨੂਪ ॥ ੧੦ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਨਿਹਸੰਸੈ ਭਣੈ*
 ਸ਼੍ਰੀਮਖ ਤੇ ਸਭਿ ਬਾਤ। ਬਹੁਰ ਉਠੈ ਦੇਖਨਿ ਲਗੇ ਹਯ ਬੰਗੀ ਸਮ ਬਾਤਿ^੫
 ॥ ੧੧ ॥ ਰੋਘਈ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਿੱਖਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ੈਂ । ਸੁਨਿ ਧਾਰਹਿ ਜੇ ਭਾਗ
 ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੈ । ਵਹਿਰ ਅਖੇਰ ਬਿੱਤਿ ਕੋ ਕਰੈਂ । ਸੰਗ ਖਾਲਸਾ ਬਨ ਮਹਿ ਫਿਰੈ
 ॥ ੧੨ ॥ ਕੇਤਿਕ ਗੁਮ ਛੀਨ ਕਰਿ ਲੀਨੈ* । ਕੇਤਿਕ ਭੇਟ ਦੋਹਿ ਡਰ
 ਭੀਨੈ । ਜੇ ਨਹਿੰ ਮਿਲੇ ਗਰਬ ਕੁਛ ਧਰੈਂ । ਤਿਨ ਹਿਤ ਬ੍ਰਿੰਦ ਖਾਲਸਾ ਚਰੈ
 ॥ ੧੩ ॥ ਕਰਹਿ ਸ਼ਿਕਾਰ ਤਹਾਂ ਮਨ ਭਾਯੋ । ਭਾਜਹਿ ਤਜਹਿ ਗੁਮ ਡਰ
 ਪਾਯੋ। ਕ੍ਰਿਖੀ ਬਢਾਇ ਪੁੰਜ ਲੋ ਆਵੈਂ। ਆਨੰਦ ਪੁਰ ਤੁਰੰਗ ਸੋ ਖਾਵੈਂ ॥ ੧੪ ॥
 ਭੀਮਚੰਦ ਦੇਖੇ ਦੁਖ ਲਹੈ। ਲਰ ਨਹਿੰ ਸਕੈ ਤ੍ਰਾਸ ਮਨਿ ਲਹੈ। ਕਲਗੀਧਰ
 ਰਸ ਬੀਰ ਮਝਾਰ। ਚਹੈਂ ਜੰਗੁ ਕੋ ਸਦਾ ਅਖਾਰਾ ॥ ੧੫ ॥ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਨਿਤ
 ਲਰਨ ਸਿਖਾਵਨਿ। ਤੁਰਕਨ ਗਨ ਸਨੈ ਬੈਰ ਬਧਾਵਨ।-ਰਣ ਜੇ ਕਰਤਿ
 ਰਹੈਗੋ ਪੰਥਾ । ਸਭ ਸੁਸਤੁਨਿ ਕੀ ਸੀਖਹਿ ਸੰਥਾ ॥ ੧੬ ॥ ਜੁੱਧ ਕਰਨ
 ਹਥਿਆਰਨ ਮਾਰਹਿ । ਤੋ ਛਿਤ ਬਲ ਤੇ ਰਾਜ ਸੰਭਾਰਾਹ-। ਇਹ ਆਸ਼ੈ
 ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਮਨ ਕੋ । ਜਿਸ ਤੇ ਚਿਤ ਚਾਹਤਿ ਨਿਤ ਰਨ ਕੋ ॥ ੧੭ ॥ ਯਾਂਤੇ
 ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਖੇਰਾ । ਪਰਬਤਿਪਤਿ ਪੁੰਜਨਿ ਸਨ ਝੇਰਾ । ਤ੍ਰਾਸਤਿ
 ਹੋਇ ਲਰਤਿ ਨਹਿੰ ਕੋਈ । ਤੁਰਕਨਿ ਕੀ ਸਹਾਇ ਚਹਿੰ ਸੋਈ ॥ ੧੮ ॥
 ਦਰਬ ਪਠਾਵਤਿ ਰਹੇ ਬਿਸਾਲ। ਜਾਤ ਵਕੀਲ ਸੁਨਾਇ ਕੁਚਾਲ। ਅਵਰੰਗ
 ਨਿਕਟ ਕਿਤੇਕ ਸਿਧਾਵੈਂ । ਕੋ ਸੂਬੇਨਿ ਸਮੀਪ ਸੁਨਾਵੈਂ ॥ ੧੯ ॥ ਦਸਮੇ ਗੁਰੂ

ਦ੍ਰੋਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦੀ । (ਅ) ਦ੍ਰੋਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ । ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਦਿਲ
 ਰਸ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । (ਅ) ਸਰੂਪ ਦੇ ਅਧਿਕ (ਅੰਦ) ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਖੇ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਨਿਰਸੰਸੇ
 ਹੋ ਗਏ । * (ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ) ਉਠੇ । * ਹਯ ਵੇਗੀ ਨਾਮੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਗੇ ਜੋ ਪੌਣ ਸਮਾਨ
 ਤ੍ਰਿਖਾ ਸੀ । (ਅ) ਹਵਾ ਸਮਾਨ ਵੇਗ ਵਾਲੇ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਲਗੇ। ਪਾਠਾਂ:- ਸੁਭ ਭਾਂਤਿ ਵੀ
 ਹੈ । * ਗੁਮ ਤਜਕਿ ਡਰ ਪਾਕੇ ਭੱਜ ਜਾਣ । * ਨਾਲ । * ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਆਲਸੂਨ ਵਰਗੇ ਸੰਗਤਾਂ
 ਨੂੰ ਦੁਖ ਹੋਣ ਵਾਲੇ । ਅਕਾਰਣ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਖੁਹਣਾ ਮਾਰਨਾ ਮੁਰਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ । * ਪਾ:- ਪਰਬਰੇਸ ।
 * ਪਿਛੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਵਾਲੀ ਟੁਕੜੀ

ਹੈ । ਭਾਵ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਮਨ, ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਬੁੱਧ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰਕ
 ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਲਖ ਨਾ ਸਕਣਾ ਇਹ ਭੇਦ ਬੁੱਧੀ ਹੈ । (ਅ) ਅੰਉਂ ਵੀ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ:- ਮਨ
 ਦਾ ਮਨ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੰਦ੍ਰੀ, ਬੁੱਧੀ ਵੀ ਬੁੱਧੀ (ਆਤਮਾ) ਨੂੰ ਜਾਣਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੇ ।

ਉਤਾਰੀ ਧੂਮ^੧। ਰਾਜ ਕਰਨ ਕੇ ਛੀਨਤਿ ਭੂਮ। ਗਿਰ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਜਿ ਗ੍ਰਾਮ
ਉਜਾਰੇ। ਲੁਟਹਿ ਕੂਟਹਿ ਸਭਿ ਹਮ ਹਾਰੇ*^੨ ॥ ੨੦॥ ਇਮ ਪੁਕਾਰ ਨਿਤ
ਕਰਤੇ ਰਹੈ। ਗੁਰ ਸਨ ਸੰਧਿ ਬਾਰਤਾ ਕਹੈ^੩। ਇਮ ਹੀ ਕੋਤਿਕ ਸਮਾ
ਬਿਤਾਯੋ। ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਣ ਪਰਬ ਦਿਨ ਆਯੋ ॥ ੨੧॥ ਕੁਛਕ ਸੈਨ ਲੈ
ਸਿੰਘਨਿ ਕੋਰੀ। ਭਏ ਤਜਾਰ ਚਲਿਬੇ ਤਿਸ ਬੋਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਮਾਤਾ ਤੇ
ਆਦਿ। ਰੁਖ ਗੁਰ ਕੇ ਲਖਿ ਸਦਨ ਅਬਾਦ^੪ ॥ ੨੨॥ ਗਮਨੇ ਪ੍ਰਭੁ ਅਸਵਾਰੀ
ਛੜੀ^੫। ਪ੍ਰੇਰਿ ਤੁਰੰਗ ਬਾਗ ਕਰ ਫੜੀ। ਮਜਲ ਦੂਰ ਕੀ ਕਰਤਿ ਸਿਧਾਹੈ।
ਗ੍ਰਹਣ ਬਿਖੈ ਦਿਨ ਅਲਪ ਬਿਚਾਰੇ ॥ ੨੩॥ ਜਿਸ ਥਲ ਮਹਿ ਤੀਰਥ ਸਮੁ-
ਦਾਏ। † ਨਗਰ ਬਨੇ ਸੁਰ ਮਹਿ ਚਲਿ ਆਏ। ਦੱਖਣ^੬ ਦਿਸ਼ ਮਹਿ ਤੀਰਥ
ਮਹਾਂ। ਡੇਰੇ ਹਿਤ ਚਾਹਤਿ ਭੇ ਤਹਾਂ ॥ ੨੪॥ ਉਤਰੇ ਪੰਜ ਤੀਰ ਨਰ ਨਾਰੀ।
ਮੇਲਾ ਭਯੋ ਗ੍ਰਹਣ ਕੇ ਭਾਰੀ। ਉਰੇ ਨਗਰ ਤੋੜ ਪਰੀ ਜਮਾਤ^੭। ਜੇ ਜੋਗੀ
ਜਗ ਮਹਿ ਬਿੱਖਯਾਤ ॥ ੨੫ ॥ ਮਦਨ ਨਾਥ ਸਭਿ ਬਿਖੈ ਮਹੋਤ। ਤਿਨ
ਦੇਖੇ ਆਵਤਿ ਭਗਵੰਤਿ। ਆਗੇ ਹੋਇ ਮਿਲਜੋ ਤਿਸ ਬਾਰੀ। ਮੁਖ 'ਆਦੇਸ'
ਅਦੇਸ' ਉਚਾਰੀ ॥ ੨੬ ॥ ਖਰੇ ਭਏ ਅਵਿਲੋਕਿ ਗੁਸਾਈਂ। 'ਸਤਿਗੁਰ
ਕੇ ਆਦੇਸ' ਬੁਲਾਈ^੮। ਪੁਨ ਜੋਗੀ ਨੇ ਬੁਝਨਿ ਕਰੇ। 'ਬੁਰਕਾ ਸ਼ੇਰਨਿ
ਕੇ ਤਨ ਧਰੇ' ॥ ੨੭ ॥ ਕਰਨੀ ਸਿੱਧਹੁ ਕੀ ਸੁਭ ਧਾਰੀ। ਤੁਮਰੀ ਅਦਭੁਤ
ਬਾਤ ਬਿਚਾਰੀ^੯। ਤਬਿ ਕਲਗੀਧਰ ਬਹੁ ਸਨਮਾਨਾ। 'ਸੁਨਹੁ ਨਾਥ ਜੀ'
ਕੀਨ ਬਖਾਨਾ ॥ ੨੮ ॥ 'ਤੁਰਕ ਗੁਫਤਾਰ ਅਧਿਕ ਜਗਮਾਂਹੀ^{੧੦}। ਦੇਡ
ਬਿਨਾਬਸਿ ਹੋਇੰ ਸੁ ਨਾਂਹੀ^{੧੧}। ਕਹਿ ਜੋਗੀ: 'ਚਰਚਾ ਸੁ ਚਵਾਇ^{੧੨} ॥ ਹੁਇ
ਕਬੂਲ ਸਿੱਧੀ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ^{੧੩} ॥ ੨੯ ॥ ਰਹਿਣੀ ਸਿੱਧ ਨਾਨਕ ਕੇ ਫਕੀਰ^{੧੪}।

^੧ਮੁਮ ਪਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ^੨ਜਿੰਨੇ ਹਨ। ^੩(ਇਧਰ) ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕਰਨ ਦੀ ਵਾਰਤਾ ਕਰਦੇ
ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ^੪ਘਰ ਹੀ ਵੱਸੇ (ਨਾਲ ਨਾ ਗਏ)। ^੫ਭਾਵ ਪਰਵਾਰ ਨਾਲ ਨਾ ਗਿਆ, ਇਕੱਲੇ
ਗਏ। ^੬ਭਾਵ ਬਨੇਸਰ ਦੇ ਦੱਖਣ ਨੂੰ। ^੭(ਜੋਗੀਆਂ ਦੀ) ਜਮਾਤ। ^੮ਤਨ ਤੇ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਬੁਰਕਾ
ਧਾਰਿਆ ਹੈ। ^੯ਤੁਰਕਾਂ (ਦੇ ਜੁਲਮ ਦੀ) ਗਲ ਬਾਤ ਜੋਗ ਵਿਚ ਬਹੁਤ (ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ)।
^{੧੦}(ਜੁਲਮ) ਏਸ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ। (ਅ) ਤੁਰਕ ਵੱਸ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। ^{੧੧}ਸੋ ਚਰਚਾ (=ਤੁਰਕ ਦੇ
ਜੁਲਮ ਦੀ, ਘਰ ਘਰ) ਕਹੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। [ਚਵਾਉਣਾ=ਕਹਿਣਾ]। ^{੧੨}ਹੋ ਪਾਤਸ਼ਾਹ। (ਆਪ
ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ) ਪਰਵਾਨ ਹੋਵੇ ਤੇ (ਆਪ ਨੂੰ ਕਾਰਜ ਦੀ) ਸਿੱਧੀ (ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ)।
^{੧੩}(ਕਿਉਂਕਿ) ਹੋ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕੇ ਫਕੀਰ। ਰਹਿਣੀ (ਆਪ ਦੀ ਠੀਕ) ਸਿੱਧਾਂ ਵਾਲੀ ਹੈ।

*ਪਾ:—ਮਾਰੇ। †ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੀ ਖਦਵੀਂ ਸਾਖੀ ਚਲੀ। ‡ਪਾ:—ਉਰੇ
ਨੀਰ ਕੇ। §ਪਾ:—ਬੁਝਾਈ। ¶ਪਾ:—ਮੁਢ ਭਾਇ।

ਖੇਰਜ ਭੇਖ ਕਾਜ ਦਸਗੀਰ^੧। ਜਿਉਂ ਦਿਲ ਨੇਕੀ ਹੋਇ ਜਵਾਲਾ ਕਰਣੀ
ਕੁਦਰਤਿ ਕੇਰ ਖਿਆਲ^੨ ॥੩੦॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸੁਨਿਕੈ ਆਪਸ ਮਹੀਆ ।
ਰੀਝੇ ਦੁਹਿ ਦਿਸ ਆਨੰਦ ਲਹੀਆ । ਬੋਲੈ ਨਾਥ ਬਿਨੈ ਤਿਹ ਸਾਇਤ^੩।
“ਕੁਛ ਜੋਗੀ ਕੀ ਚਹਿਯ ਹਿਮਾਯਤ ? ॥ ੩੧ ॥ ਮੇਲ ਸਕਾਰਥ ਰਾਵਰ
ਕੇਰਾ^੪ । ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਸ ਬੋਰਾ। ਫਰਕਾ ਅਮੁੰਡ ਦੈ ਫਰਕਸ^੫।
ਖਾਲਸਹ ਬਲੀ ਸੁ ਕਸੇ ਤਰਕਸ^੬ ॥੩੨॥ ਸੁਨਿ ਜੋਗੀ ਨੋ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ।
“ਮੋਹਿ ਦਿਖਾਵਹੁ ਛੋਰਹੁ ਬਾਨਾ^੭। ਧਨ ਬਿੰਦਾ ਮਹਿ ਸੁਨੋਂ ਬਿਸਾਲਾ^੮ ।
ਯਾਂਤੇ ਰਹੈ ਪਿਖਨਿ ਇਸ ਕਾਲਾ^੯ ॥ ੩੩॥ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰ ਗੁਨ ਪਰ
ਧਰਿਕੇ^{੧੦} । ਐਂਚਿ ਧਨੁਖ ਛੋਰੈ ਬਲ ਕਰਿਕੇ । ਕਿਲਾ ਮੁਗਲ ਕੇ ਹੁਤੋ ਸੁ
ਕੋਸ । ਤਿਸ ਕੀ ਦਿਸ ਮਾਰੈ ਯੁਤਿ ਰੋਸ ॥ ੩੪ ॥ ਸਿਖਰ ਦੁਰਗ ਕੇ
ਜਬਿਹੂ ਗਯੋ । ਜੋਗੀ ਦੇਖਤਿ ਬੋਲਤਿ ਭਯੋ । “ਬਿੰਦਾ ਧਨੁ ਜਿਹ ਹੋਹਿ
ਕਮਾਈ । ਕੋਇ ਨ ਕਰਿ ਸਕ ਹੈ ਸਮਤਾਈ ॥੩੫॥ ਤੁੰਤੇ ਮਹਿ ਰਘੁਬਰ
ਕੀ ਸੁਨੀ । ਦ੍ਰਾਪੁਰ ਮਹਿ ਅਰਜਨ ਕੀ ਗੁਨੀ । ਮੋਹਿ ਭਯੋ ਅਬਿ ਦ੍ਰਿੜ

੧(ਅਤੇ ਆਪ ਦਾ) ਬਾਹਰਲਾ (ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਾਲਾ) ਵੇਸ (ਪ੍ਰਸਾ ਦੀ) ਦਸਗੀਰੀ (ਮਦਦ ਵਾਸਤੇ ਹੈ) ।
[ਅਃ, ਖੇਰਜ=ਖਾਰਜ=ਬਾਹਰ; ਬਾਹਰ ਦਾ] । ੨ਜਦ ਕਿ (ਆਪ ਦੇ) ਦਿਲ ਵਿਚ ਨੇਕੀ ਹੈ (ਤਾਂ
ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰ) ਜਵਾਲ ਹੋਵੇਗਾ, (ਕਿਉਂਕਿ) ਤੁਹਾਡੀ ਕਰਨੀ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਖਿਆਲ (ਦੇ
ਅਣਕੂਲ) ਹੈ । ਭਾਵ ਕੁਦਰਤ ਸਦਾ ਜੁਲਮ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਮੰਗਦੀ ਹੈ । [ਅਃ, ਜਵਾਲ=ਗਿਰਾਉ,
ਪਤਨਤਾ, ਘਟਾਈ] । (ਅ) ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਨੇਕੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਥੇ ਜਮਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
ਤੇ (ਜਿਸ ਦੇ) ਖਿਆਲ ਵਿਚ (ਨੇਕੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ) ਕਰਨੀ ਵਿਚ ਤਾਕਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । [ਜਮਾਲ=
ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਰਹੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ । ਅਃ, ਕੁਦਰਤ=ਕਾਦਰ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ, ਤਾਕਤ] । ੩ਤਿਸ
ਘੜੀ [ਅਃ, ਸਾਇਤ] । ੪ਕੀ ਕੁਛ ਜੋਗੀ ਦੀ ਮਦਦ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ? ਤਾਂ ਜੋ (ਮਾਡਾ) ਆਪ ਨੂੰ
ਮਿਲਨਾ ਸਕਾਰਥ ਹੋ ਜਾਵੇ । ੫ਫਰਕਾ (ਸਾਡਾ) ਕੇਸ਼ਾਧਾਰੀ ਹੈ (ਇਸ ਕਰਕੇ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ)
ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ । [ਫਰਕਾ=ਫਿਰਕਾ। ਅਮੁੰਡ=ਮੁੰਡਣ ਰਹਿਤ, ਕੇਸ਼ਾਧਾਰੀ। ਫਰਕਸ=
ਫਰਕ ਵਾਲਾ, ਵੱਖਰਾ] । (ਅ) ਦੋ (ਭੋਲੇ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ) ਫੜਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਘੋੜੇ ਦੀ
ਪਿੱਠ ਤੇ (ਬਿਠਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਅਮੁੜ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ [ਫਾਃ, ਫਰਖਸ=ਘੋੜੇ ਦੀ ਪਿੱਠ] ।
(ੳ) ਸਿਰ ਕੇਸ਼ਾਧਾਰੀ ਹੈ (ਇਸ ਕਰਕੇ ਖਾਲਸਾ) ਦੋ ਸਿਰਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ । (ਦੋ) ਸਿਰਾਂ ਵਾਲਾ ਉਸ
ਸੂਰਮੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਜੰਗ ਵਿਚ ਮਰਨ ਦੇ ਚਾਉ ਨਾਲ ਭੁੱਲੂ ਭੁੱਲੂ ਪਵੇ । ਕੇਸ ਧਾਰਨ ਨੂੰ
ਬਲ ਵਧਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ । ੬ਖਾਲਸਾ (ਇਸ ਕਰਕੇ ਕੁੱਲਾ ਹੀ) ਬਲੀ ਹੈ ਤੇ ਖੁਬ
ਤੀਰ ਖਿੱਚੇਗਾ । ੭ਤੀਰ ਚਲਾਕੇ ਵਿਖਾਓ । ੮ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੈਂ ਬੜੇ (ਚਤੁਰ) ਸੁਣਦਾ ਹਾਂ । ੯(ਤੀਰ)
ਚਿੱਲੇ ਤੇ ਰੱਖਕੇ ।

ਨਿਸ਼ਚਾ ਸੁ । ਹੁਇ ਤੁਮ ਹਾਥ ਤੁਰਕ ਗਨ ਨਾਸੁ ॥੩੬॥ ਹਮ ਕਟਾਸ^੧ ਪਰ
ਕਰਿ ਹੈਂ ਬਾਸਨਿ । ਬਾਲਗੁੰਦਾਈ ਸਿਧ^{*} ਕੇ ਆਸਨ^੧ । ਤਹਾਂ ਪਹੁੰਚਨਾ
ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕ । ਰਾਖਹੁ ਭਲੇ ਫਕੀਰੀ ਟੇਕ^੨ ॥ ੩੭ ॥ ਸਭਿ ਸਿੱਧਨ ਕੋ
ਦਰਸਨ ਦੀਜੈ । ਸਰਬ ਦੇਸੁ ਕੀ ਸੈਲ ਕਰੀਜੈ^੩ । ਸੁਖਿ ਤੇ ਮੁਖ ਤੇ ਮੁਸਕਾਇ
ਬਖਾਨਾ । ‘ਸੁਨਹੁ ਨਾਥ ਜੀ ! ਤਹਾਂ ਨ ਜਾਨਾ^੪ ॥੩੮॥ ਹੋਯਹੁ ਹੁਕਮ ਨ
ਡਾਢੇ ਕੇਰਾ^੫ । ਜੋ ਸਭਿਹਿਨਿ ਤੇ ਬਡਹੁ ਬਡੇਰਾ । ਸਦੀ ਤੇਰੁਵੀ^੬ ਜਿਬਿਹੁ
ਆਵੈ । ਤੁਰਕਨਿ ਰਾਜ ਤੇਜ ਬਿਨਸਾਵੈ ॥ ੩੯ ॥ ਤਬਿ ਪਹੁੰਚਹਿਗੇ ਪੰਥ
ਹਮਾਰਾ ਰਾਜ ਲੋਹਿ ਤਿਸ ਦੇਸਨਿ ਸਾਰਾ। ਤੀਰ ਗੁਦਾਵਰਿ^੬ ਕੇ ਹਮ ਜੈ ਹੈਂ ।
ਤਹਿ ਤੇ ਪੁਨ ਪਰਲੋਕ ਸਿਧੈ ਹੈ’ ॥ ੪੦ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਿਧ ਸਗਰੇ ਹਰ-
ਖਾਏ । ਲੀਨ ਪੁਸਾਦਿ ਦੀਨ ਤਿਸ ਥਾਏ^੭ । ਸਭਿਹਿਨਿ ਬਹੁਰ ਅਦੇਸ ਬਖਾ-
ਨੀ । ਸਨਮਾਨਤਿ ਕਲਗੀਧਰ ਮਾਨੀ ॥ ੪੧ ॥ ਚਲੇ ਅੱਗੁ ਨਗਰੀ ਮਹਿ
ਆਏ। ਇਤ ਉਤ ਬਚਰੇ ਦੇਖਤਿ ਥਾਏ। ਪੁਰਿ ਬਿਲੋਕ ਕਰਿ ਗਰੀ ਬਜਾਰੇ।
ਬਹੁਰ ਅਗਾਰੀ ਨਿਕਸਿ ਪਧਾਰੇ ॥ ੪੨ ॥ ਦੱਖਣ ਦਿਸੁ ਤੀਰਥ ਪਰ
ਆਏ । ਸਿੰਘ ਉਤਾਰੇ ਦੂਰ ਕਿਥਾਏ । ਆਪ ਬਿਲੋਕੇ ਸੁੰਦਰ ਤੀਰ । ਮੇਲਾ
ਹੋਇ ਰਹੜੇ ਬਹੁ ਭੀਰ ॥ ੪੩ ॥ ਏਕ ਅਟਾਰੀ ਅੱਟਣ ਸ਼ਾਹੂ^੮ ਉਤਰੇ ਪ੍ਰਭੂ
ਜਾਇ ਤਿਸ ਮਾਹੂ^੯ । ਪਸ਼ਰਮ ਦਿਸੁ ਤੀਰਥ ਕੀ ਬਾਹੀ । ਨਿਸ ਮਹਿ ਬਾਸ
ਕਰਤਿ ਭੇ ਤਾਂਹੀ ॥ ੪੪ ॥ ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਪੁੰਜ ਦਿਜ ਆਏ । ਸੁਧਿ ਕੋ
ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਬਹੁ ਉਤਲਾਏ । ਸਭਿ ਕੋ ਦਰਬ ਇਕੱਤ੍ਰੈ^{੧੦} ਦੀਨੋ । ਆਪਸ
ਮਹਿ ਤਿਨ ਬੰਟਨ ਕੀਨੋ † ॥੪੫॥ ਰਾਮਦੱਤ ਕਿੰਗਰੀਆ ਏਕ । ਜਿਸ ਕੋ
ਉਰ ਕੁਛ ਗੁਰਨਿ ਬਿਬੇਕ । ਰਹੜੇ ਹਜ਼ੂਰ ਬਿਲੋਕਤਿ ਦਰਸਨ। ਅਭਿਲਾ-
ਖਤਿ ਕੁਲਿਆਨ ਅਪਨਿ ਮਨ ॥੪੬॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਪਿਖਿ ਕਹੜੇ ਸੰਗ

^੧ਕਟਾਸ ਤੇ ਬਾਲ ਗੁਦਾਈ ਦਾ ਟਿੱਲਾ ਦੁਇ ਜਿਹਲਮ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਹਨ । ਕਟਾਸ ਪੁਰਾਣਾਂ ਤੀਰਥ ਹੈ ਤੇ ਖੀਉਤੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਕਟਾਸ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਬਾਲ ਗੁਦਾਈ ਨੂੰ ਜਿਹਲਮ ਜਾ ਦੀਨੇ ਤੋਂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਦੀਨੇ ਤੋਂ ੧੩ ਕੁ ਮੀਲ ਹੈ) ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਪੰਥੀ ਕੁ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿੱਥ ਹੈ ਪਰ ਰਸਤਾ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਹੈ । ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਟਾਸ ਪਰ ਜੋ ਡੇਰਾ ਬਾਲ ਗੁਦਾਈ ਜੋਗੀ ਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਅਸੀਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ । ^੨ਸਾਡੀ ਫਕੀਰਾਂ ਦੀ ਟੇਕ ਰੱਖਣੀ । ^੩ਤਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ । ^੪ਭਾਵੇਂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ । ^੫ਭਾਵ ਹਿਜਰੀ ਤੇਰੁਵੀਂ ਸਦੀ । ^੬ਗੋਦਾਵਰੀ ਦੇ ਕੰਢੇ । ^੭ਉਥੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਪੁਸਾਦਿ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਜੋਗੀਆਂ ਲੀਤਾ । ^੮(ਕਿਸੇ ਫਕੀਰ) ਅੱਟਣ ਸ਼ਾਹ ਦੀ । ^੯ਇਕੱਠਾ । *ਪਾ:-ਦੇਸ਼ । †ਪਾ:-ਪਾਹੁ । ‡ਪਾ:-ਆਪਸ ਮਹਿ ਤਿਨਹੂੰ ਬੰਟ ਲੀਨੇ ।

ਤਿਹ । 'ਜਾਚਹੁ ਦਿਜਿ ਸਭਿ ਕੁਛ ਗੁਰ ਘਰਿ ਮਹਿ' । ਸੁਨਿ ਕਲਗੀਧਰ
 ਤੇ ਵਡਭਾਗੀ । ਬੋਲੈ ਬਿੱਪੁ ਸ਼ੇਖ ਅਨੁਰਾਗੀ ॥ ੪੭ ॥ 'ਮੈਂ ਲੋਭੀ
 ਨਹਿ ਲੇਵਨਿ ਕੇਰਾ । ਕਰ ਪਕਰਹੁ ਛੋਰਹੁ ਨਹਿ ਮੇਰਾ । ਕਿਸਹੂੰ ਕੀ ਹੂੰ
 ਪਹੁੰਚ ਨ ਜਹਾਂ । ਮੋਹਿ ਦੀਨ ਕੋ ਰਾਖਹੁ ਤਹਾਂ' ॥੪੮॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ* ਕਹੈ
 'ਸਹਿਤ ਪਰਵਾਰਾ । ਤਹਾਂ ਬੁਲਾਈਐ ਗਾ ਸੁਖ ਭਾਰਾ' । ਇਮ ਕਹਿ ਘੋੜਾ
 ਏਕ ਕਠਾਰ । ਦਈ ਅਸਰਫੀ ਕਿਤਿਕ ਨਿਕਾਰਿ ॥੪੯॥ ਦੇ ਕਰਿ ਕਹੈ
 'ਸਦਨ ਭਰਪੂਰ । ਗੁਰੂ ਦਿਐ ਕਰਿ ਤੇਰੇ ਰੂਠੀ' । ਬਹੁਰ ਰਾਮਦੱਤ ਕੀ ਗਹਿ
 ਬਾਹੁ । ਤੀਰਥ ਕੇ ਤਟ ਤਟ ਚਲਿ ਜਾਹੂੰ ॥ ੫੦ ॥ ਬਾਯੁ ਕੋਨ† ਤੀਰਥ
 ਕੀ ਬੈਸੇ । ਦਰਸਹਿ ਲੋਕ ਦੂਜ ਸਸਿ ਜੈਸੇ‡ । ਏਕ ਸੁਦਾਗਰ ਤਬਿ ਤਹਿ
 ਆਇਫਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਬਾਕ ਸੁਨਾਇਵਾ ॥੫੧॥ 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਅਹੈ ਤੁਰੰਗ
 ਵਿਕਾਊ । ਅਬਿ ਲਗਿ ਨਹਿ ਲੀਨੋ ਕਿਨ ਰਾਊ । ਰਾਵਰ ਲੇਹਿ ਤੁ ਕਰੋ
 ਦਿਖਾਵਨ' । ਪਾਇ ਹੁਕਮ ਤਹਿ ਕੀਨੋ ਲਜਾਵਨ ॥੫੨॥ ਚਢਿ ਕੈ ਉਪਰ
 ਫੇਰ ਧਵਾਏ । ਚਾਲ ਦਿਖਾਵਨਿ ਕਰੀ ਕੁਦਾਏ । ਤੀਨ ਤੁਰੰਗਮ ਕੀਨ
 ਪਸੰਦ । ਚੈਰਲ ਬੇਗੀ ਬਲੀ ਬਿਲੰਦ ॥੫੩॥ ਪੁਨ ਬੈਠੇ ਦੀਵਾਨ ਲਗਾਏ ।
 ਥਿਰਜੋ ਖਾਲਸਾ ਫਿਗ ਸਮੁਦਾਏ । ਮੇਲੇ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿਕੈ । ਮਹਾਂ
 ਲਾਭ ਕੋ ਰਿਦੈ ਬਿਚਰਿਕੈ ॥ ੫੪ ॥ -ਕਲਗੀਧਰ ਕੋ ਭਾ ਆਗਵਨੂੰ-
 ਮਿਲਿ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਜਵਨ ਰੁ ਕਵਨੂੰ । ਦਰਸਨ ਕਰਨ ਹੇਤ ਚਲਿਆਏ ।
 ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਕੋ ਭੇਟ ਲਿਆਏ† ॥੫੫॥ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਮਨੁ ਕਾਮਨ ਪਾਈ ।
 ਸਭਿ ਦਿਨ ਥਿਰੇ ਰਹੇ ਤਿਸ ਥਾਂਈ । ਸੁੱਖਾ ਛਕਿ ਅਫੀਮ‡ ਕੋ ਫੇਰ । ਸੌਰ
 ਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇ ਤਿਸ ਬੇਰ ॥੫੬॥ ਮੇਲ ਹਯਨਿ ਕੋ ਦਰਬ ਹਜ਼ਾਰ । ਗਇਓ
 ਸੁਦਾਗਰ ਬੰਦਨ ਧਾਰਿ । ਤਿਸ ਨਿਸ ਬਸਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਸ਼ਨਾਨੋ । ਚਢਿ
 ਤੁਰੰਗ ਪ੍ਰਭੁ ਕਿਯਸਿ ਪਿਯਾਨੋ ॥੫੭॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੰਚਮ
 ਰੁਤੇ 'ਕੁਰਛੇਤ੍ਰ' ਪ੍ਰੰਗ ਬਰਨਨੇ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੁ । ੩੦ ॥

੩੧. | ਇਕ ਮਾਈ ਕੋਲੋਂ ਦੁੱਧ ਪੀਤਾ । ਧਨ ਵੇਵਾਂਗੇ ਮਰਵਾਵਾਂਗੇ ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਚਢੇ ਇਕਾਕੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਵਲਖੇੜੀ' ਗ੍ਰਾਮ । ਪਹੁੰਚੇ ਤਿਸ ਥਲ

*ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਪਿਆਰਾ †ਤੇਨੂੰ ਉਥੇ ਬੁਲਾਯਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿੱਥੇ ਭਾਰੀ ਸੁਖ ਹੋਵੇਗਾ ‡ਗੁਰੂ ਨੇ ਤੇਰੀ
 ਭਲਿਆਈ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ । †ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਦੀਲਾਂਭਾ ‡ਜਿਵੇਂ ਦੂਜ ਦੇ ਚੰਦ ਨੂੰ †ਜੇਹੜੀ ਕੋਹੜੀ।

†ਨਾਮ ਪਿੰਡ ਦਾ । *ਪਾ:-ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ । †ਪਾ:-ਭੇਟਨ ਕੋ ਲਜਾਏ ।

‡ਦੇਖੋ ਰੁਤ ੨ ਅੰਸੁ ੪੪ ਅੰਕ ੨੦ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੁਕ ।

ਜਾਇ ਕਰਿ ਉਤਰੇ ਹਿਤ ਬਿਸਰਾਮ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਕ ਬਿੱਧਾ ਨੇ ਗੁਰੂ
 ਪਛਾਨੇ । ਸ਼ਰਧਾਧਿਕ ਪੁਣਾਮ ਪਗ ਠਾਨੇ । ਪੁਨ ਗਹਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਹਯ ਕੇ
 ਲੀਨੋ। ਇਕ ਜਾਮ ਜਬਿ ਬੀਤਨ ਕੀਨੋ ॥ ੨ ॥ ਦੋਖਤਿ ਖੋਜ ਸਿੰਘ ਚਲਿ ਆਏ।
 ਸੇਵਕ ਅਰੁ ਸਮਾਜ ਸਮੁਦਾਏ । ਤਬਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਿਧਾ ਕਹਿ ਮਾਈ ।
 ‘ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਕੁਛ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਲਿਹੁ ਖਾਈ ॥ ੩ ॥ ਬਿਨ ਬਿਲੰਬ ਤੇ ਕਰਹੁ
 ਤਯਾਰੀ’ । ਅਚਹੁ ਇਹਾਂ, ਪੁਨ ਕਰਿ ਅਸਵਾਰੀ’ । ਦੇਖਿ ਸੁਧਾ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰ
 ਬੋਲੇ । ‘ਹਾਜ਼ਰ ਜੋ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਹੁਇ ਸੋ ਲੇ’ ॥ ੪ ॥ ਸੁਨਿ ਬਿਰਧਾ ਤਤਕਾਲ
 ਸਿਧਾਰੀ । ਬਾਸਨ ਦੁਗਧ ਉਠਾਯਹੁ ਭਾਰੀ । ਲੋਕਰਿ ਮਧੁਰ ਸਹਿਤ° ਤਹਿ
 ਆਈ । ਧਰਜੈ ਸਰਬ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਅਗੁਵਾਈ ॥ ੫ ॥ ਜੁਤਿ ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਸੁ ਦੁਗਧ
 ਮਲਾਈ। ਸੀਤਲ ਕੀਨਸਿ ਬਾਯੁ ਝੁਲਾਈ। ਸੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਭਰਿ ਦੀਯੋ ਕਟੋਰਾ।
 ਕਰਜੈ ਪਾਨ ਰੁਚਿ ਜਿਤਿਕ, ਸੁ ਛੋਰਾ’ ॥ ੬ ॥ ਪੀਛੇ ਕੀਨ ਸਭਿਨਿ ਹੀ ਪਾਨਾ ।
 ਪੁਨ ਸਿੰਘਨਿ ਪਿਖਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ । ‘ਸ਼ਰਧਾ ਘਨੀ ਪਿਖੀ ਇਸ ਮਾਈ ।
 ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਦੁਗਧ ਬਹੁ ਲਜਾਈ’ ॥ ੭ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਿ ਤੇ ਬੋਲੇ ਮਸਕਾਤ ।
 ‘ਉਦੇ ਸਿੰਘ ! ਸੁਨਿ ਇਸ ਕੀ ਬਾਤ । ਦਿਨ ਬੋਰਨਿ ਕਾਇਆਂ ਇਹ ਤਜ-
 ਗਹਿ । ਜ ਟ ਸਦਨ ਜਨਮਹਿ ਬਡਭਾਗਹਿ ॥ ੮ ॥ ਤਬਿ ਇਸ ਤੇ ਇਕ
 ਸਿਧ ਜਨਮੈ ਹੈ।—ਸੀਮਨ ਜਤੀ—ਨਾਮ ਤਿਸ ਹੈ ਹੈ। ਮਾਨਨੀਯ ਸਭਿਲੋਕਨਿ
 ਕਰਾ । ਬਚਨ ਸ਼ਕਤਿ ਧਰਿ ਗੁਨਨ ਬਡੇਰਾ’ ॥ ੯ ॥ ਅਚਰਜ ਉਦੇ ਸਿੰਘ
 ਸੁਨਿ ਹੁੈ ਕੈ । ਬੁਝਨਿ ਕਰੇ ਅਪਨ ਹਿਤ ਪੈਕੈ° ‘ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ! ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਜਤ
 ਗਜਾਤਾ । ਜਥਾ ਬੱਦਿਫਲ ਕਰ ਪਰੋ ਜਾਤਾ ॥ ੧੦ ॥ ਕਰਹੁ ਬਤਾਵਨਿ
 ਕੁਛ ਗਤਿ ਮੇਰੀ। ਕਹਾਂ ਜਨਮ ਕੋ ਧਰਿ ਹੋ ਫੇਰੀ?’। ਪ੍ਰਿਯਸੇਵਕ ਤੇ ਸੁਨਤਿ
 ਉਚਾਰੀ । ‘ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਕੀ ਸਿਰਦਾਰੀ’ ॥ ੧੧ ॥ ਚਾਰ ਬਾਰ ਲੈ ਕਰਿ
 ਹੁਇ ਮਾਲਿਕ । ਕਰਹਿ ਰਾਜ ਭਾਰੀ ਮਹਿਪਾਲਕ° । ਬਾਰ ਪੰਚਮੀ ਉਪ-
 ਜਹਿ ਤਬੈ । ਮੌਨ ਗਾਰਕੀ° ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਜਬੈ ॥ ੧੨ ॥ ਹੁਇ ਕਰਤਾਰ ਕੋ
 ਇਮ ਹੀ ਭਾਣਾ । ਰਾਜ ਖਾਲਸਾ ਕਰਹਿ ਮਹਾਣਾ’ । ਇਮ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ
 ਚਵਿ ਕਰਿ ਚਲੇ । ਡੇਰਾ ਆਨਿ ਕਰਜੈ ਇਕ ਬਲੇ ॥ ੧੩ ॥ ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਮਗ
 °ਸ਼ਰਧਾ ਵਧੀ ਤੇ । °ਸੋ ਤਯਾਰ ਕਰਦੀ ਹਾਂ । °ਓਹੀ ਲੈ ਆ । °ਮਿੱਠੇ ਸਣੇ । °(ਬਾਕੀ) ਛੱਡ
 ਦਿੱਤਾ । °ਭਾਵ ਅਪਣੀ ਬਾਬਤ । °ਹੱਥ ਤੇ ਧਰੇ ਏਰ ਵਾਂਙੂ । °(ਤੈਨੂੰ ਦਿੱਤੀ) । °ਰਾਜਾ ਜਾ
 ਸਰਦਾਰ ਹੋਕੇ । °ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਫਟੇਗੀ ਗਾਰਕੀ ਪਦ ਪਿਆ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੌਨ ਗਾਰਕੀ
 ਦਾ ਭਾਵ ਫਿਰੰਗੀ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਸਾ: ਦੇ ਟੀਕਾਕਾਰ ਬੀ ਇਹੋ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹਨ ।

ਉਲੰਘ ਕਰਿ ਆਏ । ਬਸਹਿ ਗ੍ਰਾਮ ਚਮਕੌਰ ਜਿਥਾਏ^੧ । ਉਤਰ ਪਰੇ
ਕਰਿਬੇ ਹਿਤ ਡੇਰਾ । ਆਇਓ ਸਕਲ ਵਹੀਰ ਪਿਛੇਰਾ ॥੧੪॥ ਸਗਲ ਤੁਰੰ-
ਗਮ ਦਏ ਲਗਾਇ । ਤਿਨੁ ਦਾਣਾ ਆਨਯੋ ਸਮੁਦਾਇ । ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਭਿ-
ਹਿਨਿ ਤਹਿ ਕਰਿਕੈ । ਭਈ ਜਾਮਨੀ ਸੁਪਤੇ ਪਰਿਕੈ ॥੧੫॥ ਰਾਤ ਪਾਛਲੀ
ਜਾਗਨਿ ਕਰੇ । ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੋ ਸਿੰਘਨਿ ਰਰੇ । ਸੱਦੂ ਮੱਦੂ ਆਸਾਵਾਰ ।
ਕੀਰਤਨ ਕਰਤੇ ਰਾਗ ਸੁਧਾਰਿ ॥ ੧੬॥ ਸੌਚ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਰੇ ।
ਵਸਤੁ ਸ਼ਸਤੁ ਕੋ ਪਹਿਰਨ ਕਰੋਭਈ ਪ੍ਰਾਤ ਪਿਖਿ ਬਲ ਅਭਿਰਾਮ । ਸਤਿ-
ਗੁਰ ਕੀਨਸਿ ਤਹਾਂ ਮੁਕਾਮ ॥ ੧੭॥ ਦਿਵਸ ਚਢੇ ਤੇ ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਏ ।
ਨਮੋ ਕਰਹਿ ਦੀਵਾਨ ਲਗਾਏ । ਜਹਿ ਜਹਿ ਸੁਧ ਹੋਈ ਜਿਸ ਗਾਉਂ । ਦਰ-
ਸ਼ਨ ਹਿਤੁ* ਆਏ ਚਿਤ ਚਾਉ ॥ ੧੮॥ ਦੁਗਧ ਦਹੀਂ ਲੇ ਰਸਤ ਘਨੇਰੀ ।
ਅਰਪ ਉਪਾਇਨ ਬਹੁ ਤਿਸ ਬੋਰੀ । †ਪਸ਼ਚਮ ਦਿਸ਼ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਘਨੀ ।
ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੁਧ ਇਤ ਕੀ ਸੁਨੀ^੨ ॥ ੧੯॥ ਇਕ ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਸੋ ਚਲਿ
ਆਈ । ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਹੁਤੇ ਅਧਿਕਾਈ । ਬਲਖ ਬੁਖਾਰਾ ਅਰੁ ਕੰਧਾਰ ।
ਗ਼ਜ਼ਨੀ, ਕਾਬਲ ਨਗਰ ਉਦਾਰ ॥੨੦॥ ਪੁਰੀ ਜਲਾਲਾਵਾਦ ਪਿਸ਼ੌਰਾਸਭਿ
ਪੁਰਿ ਕੇ ਹੂੰ ਕੈ ਇਕ ਠੋਗਦਰਸ਼ਨ ਕਾਰਨ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਚਲੇ। ਆਇ ਗ੍ਰਾਮ
ਚਮਕੌਰ ਸੁ ਮਿਲੇ ॥ ੨੧॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਲਗਾਇ । ਸੰਗਤਿ ਲੇ
ਅਕੌਰ ਸਮੁਦਾਇ । ਅਰਪ ਅਰਪ ਕਰਿ ਪਗ ਸਿਰ ਧਰੈਂ । ਬੈਠਿ ਸਮੀਪ
ਦਰਸ ਕੋ ਕਰੈਂ ॥੨੨॥ ਸਿੱਖ ਮੁਖੀ ਜੇ ਸੰਗਤ ਕੇਰੋਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੋਲੇ ਤਿਸ
ਬੇਰੇ । ‘ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਇਓ ਭਲੇ । ਗੁਰ ਘਰ ਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੁਛ
ਮਿਲੇ’ ॥ ੨੩॥ ‘ਠਹਿਰਹੁ’ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਾਕ ਅਲਾਵਹਿ । ‘ਧਨ ਕੋ ਦੇਵੈਂਗੇ
ਮਰਿਵਾਵੈਂ^੩’ । ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਤੁਸ਼ਨ ਭੇ ਧਰਿ ਤੁਸਾ॥—ਕਹਾਂ ਬਾਕ ਇਹ ਗੁਰੂ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ— ॥ ੨੪॥ ਕਰਿ ਬਿਚਾਰ ਬੋਲੇ ਤਿਹਿ ਸਮੈ । ‘ਦੇਹੁ ਹੁਕਮ ਧੈਦ ਕੋ
ਹਮੈ^੪’ । ਅਰ ਬਖਸ਼ਹੁ ਜੀਵਨ ਕੀ ਖੁਸ਼ੀ । ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਸੰਗਤਿ ਪਰ ਤੁਸੀਂ
॥ ੨੫॥ ਪ੍ਰੇਮ ਧਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਆਏ । ਚਾਹੈਂ ਮਨੋਕਾਮਨਾ ਪਾਏ । ਸਫਲ

^੧ਜਿਸ ਥਾਵੇਂ । ^੨ਨਾਮ ਰਬਾਬੀਆਂ ਦੇ । ^੩ਇਥੇ ਔਣ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਸੁਨੀ । ^੪ਧਨ ਦੇਵਾਂਗੇ ਤੇ ਮਰਵਾਵਾਂਗੇ । ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਔਗੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇਗਾ ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੨੮ । ^੫(ਘਰ ਬਾਹਰਦੇ ਕੰਮ ਧੰਦੇ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿਓ । ਦੇਖੋ ਅਗੇ ਅੰਕ ੨੯ । *ਪਾ:—ਕਰਿ । †ਇਹ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੀ ੭੧ ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ । ‡ਪਾ:—ਧਨ ਕੋ ਦੇ ਵੈਰੀ ਮਰਵਾਵੈਂ)

ਬਿਲੋਕਨਿ ਅਹੈ ਤੁਮਾਰਾ'। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ॥ ੨੬॥

ਵੈਦ ॥ 'ਬਰਸੈ ਬਾਦਲ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰਿ ਜਲ ਲੇਯ ਨ ਖੇਤ। ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਚੁਪਕਾ
ਹੁਇ ਰਹਯੋ ਕਯਾ ਬਾਦਲ ਹੋਤੈ। ਚੰਦਨ ਪਰਉਪਕਾਰ ਹਿਤ ਬਨ ਰਹੈ
ਸੁਚੇਤੈ। ਗੰਗਾ ਪਾਪਾਂ ਵਰ ਹਿਤ ਕਯਾ ਨੁਇ ਅਵੇਤੈ। ਗੁਰੂ ਬਿਚਾਰਾ ਕਯਾ
ਕਰੈ, ਸਿਖ ਫਸਿਆ ਏਤੈ। ਮੀਠਾ ਦੇਵੈ ਬਾਲ ਨੂੰ ਓਹ ਮਾਂਗੇ ਦੇਤੈ। ਘੜਾ
ਲੱਜ ਹਥ ਖਸਮ ਦੇ ਕਯਾ ਕੂਪ ਨ ਵੇਤੈ। ਬਾਪ ਮਾਇ ਹਿਤ ਕਯਾ ਕਰੈ ਸੁਤ
ਦੇਤਿ ਨ ਭੇਤੈ। ਲੀਪਨ ਹਾਰੈ ਦੋਸ਼ ਕਯਾ ਭੀਤ ਗਿਰਦੀ ਰੇਤੈ। ਅਟਕਾ ਜਲ
ਤਾ ਬੰਧੀਏ ਜਾਂ ਬੰਧਨਿਕੇਤੈ। ਧਨ ਵਡਿਆਈ ਵੇਦਿ ਕਿਸ ਖਰ ਧੁੜੀ
ਲੇਤਿ। ਭਾੜ ਵਿਚਾਰਾ ਸੀਤ ਕਿਉਂ ਜਾਂ ਬੁਲਕਾ ਦੇਤਿ। ਧੰਦੇ ਅਟਕੇ
ਮਿੱਖ ਸੁਣ ਪਰਵਾਰ ਸਮੇਤ। ਕਾਰੀਗਰ ਖਾਤੀ ਕਯਾ ਕਰੇ ਕਾਸਟ ਨਹੀਂ
ਖੇਤ। ਨਦੀ ਬਾਰ ਕਿਉਂ ਪੀਵੀਏ ਕੁਣੀਆ ਨਾਂ ਲੇਤੈ। ਖਾਣਾ ਕੀਕੁੰ
ਪੱਕਣਾਂ ਜੇ ਅੱਗ ਨ ਨਿਕੇਤਾਬਿਨਾ ਸਮੇਂ ਤੇ ਬੁੱਧ ਨਹਿੰ ਕਿਆ ਹਠ ਕਾ ਹੇਤੈ।
ਮਨ ਹੀ ਚੱਕ ਘੁਮਾਰ ਕਾ ਘੜਿ ਭਾਂਡੇ ਦੇਤੈ। ਮੁਹ ਕਾ ਆਖਣ

ਭਾਵ, ਜੇ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਰੂਪ ਰਹੇ ਭਾਵ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਰਖੇ ਤਾਂ ਬੱਦਲ ਦਾ ਹਿਤ (ਮੁੰਤੀ ਬੰਦ ਵਸਾਉਣ
ਦਾ) ਕੀ ਕਰੇਗਾ। ਚੰਦਨ ਤਾਂ ਪਰਉਪਕਾਰ ਵਾਸਤੇ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਵਾਂਸ ਚੁੱਚੇ ਰਹੇ (ਕਿ ਸੁਰੀਧੀ
ਨਹੀਂ ਲੈਣੀ ਤਾਂ ਚੰਦਨ ਕੀ ਕਰੇ)। [ਬਨ=ਬੋਟ-ਵਾਂਸ]। ਗੰਗਾ ਦਾ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨੇ ਦਾ
ਹਿਤ ਕੀ ਕਰੇ ਜੇ ਕੋਈ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਚੇਤ ਰਹੇ ਭਾਵ ਗਾਫਲੀ ਕਰੇ। ਇਸ ਲੋਕ ਦੇ
ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ। ਭਾਵ, ਮਾਂ ਕੀ ਕਰੇ ਜੇ ਓਹ ਦੇਵੇ ਖੰਡ ਤੇ ਬਾਲ ਮੰਗੇ ਦੇਤ। ਘੜਾ ਤੇ
ਲੱਜ (ਜੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈਕੇ) ਖਸਮ (ਵਹਾਵੇ ਨਾਂ ਤਾਂ ਕੀ ਕਹੇਗੇ ਕਿ) ਖੂਹ (ਪਾਣੀ) ਨਹੀਂ ਦੇ
ਰਿਹਾ। ਜੇ ਪੁੱਤ੍ਰ (ਆਪਣੇ ਦੁਖ ਦੁਖ ਦਾ) ਭੇਤ ਨਾ ਵੇਦੇ ਤਾਂ ਮਾਪਿਆਂ ਦਾ ਹਿਤ ਕੀਹ ਕਰੇ।
ਰੇਤ ਦੀ ਕੰਧ ਜੇ ਢਹਿੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ...। ਜਲ ਅਗੇ ਅਟਕਾ (ਏਨੂੰ) ਤਾਂ ਬੰਨ੍ਹੀਏ ਜੇ ਘਰ ਬੰਨ੍ਹਣ
ਦੀ (ਸਾਮੱਗੀ) ਵੇਦੇ ਤਾਂ। (ਅ) (ਹੜ ਦੇ) ਜਲ ਅਗੇ ਅਟਕ (=ਏਨੂੰ) ਤਾਂ ਪਾਵੇ ਜੇ ਘਰ ਬੰਨ੍ਹਣੇ
(ਉਸਾਰਣੇ) ਵੇਦੇ ਤਾਂ। (ੳ) ਜੇ ਘਰ ਵਿਚ ਬੰਧ (ਭਾਵ ਘੜਾ) ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜਲ (ਘਰ ਵਿਚ) ਰਖ
ਸਕੀਏ। ਜੇ ਖੋ ਨੇ ਧੜੀ ਵਿਚ ਹੀ ਲੇਟਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵਡਿਆਈ ਤੇ ਧੰਨਤਾ ਕਿਸ ਨੂੰ ਦਿਤੀ
ਜਾਵੇ। (ਅ) (ਉਤੇ ਲੱਛੇ) ਧਨ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਿਸ ਖੇਤੇ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਜੇ ਉਹ (ਮਿੱਟੀ
ਦੇ ਬੰਦੇ ਤੇ ਧਨ) ਨੂੰ (ਇਕੋ ਜੇਹਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ)। (ੳ) ਪੰਡੇ ਸੁੱਧ ਪਾਠ 'ਖਰ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਰਖ'
ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਅਰਥ ਐਉਂ ਵੇਦੋ:—ਜੇ ਧਨ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ (ਦੱਬ) ਰਖੇ ਤਾਂ ਧਨ ਵਡਿ-
ਆਈ ਕੀਕੁੰ ਵੇਵੇ? ਭੱਠ ਵਿਚਾਰਾ ਕਿਵੇਂ ਠੇ ਜੇ (ਬੁਲਕਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ) ਬੁਲਕਾ ਦੇਈ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ। ਸੁਣ ਹੋ ਸਿੱਖਾ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਰਵਾਰ ਸਣੇ ਧੰਧਿਆਂ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋ (ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਕੀ
ਕਰੇ। ਕਾਰੀਗਰ ਤਿਆਣ। ਬੁੱਧ ਨਹੀਂ ਭਰਦੇ। (ਅ) ਕੰਢੇ ਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਬੁੱਧੀ
ਤਾਂ ਸਮਾਂ ਲੱਗਕੇ ਹੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਹਠ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ ਹੈ (ਭਾਵ ਹਠ ਨਾਲ ਬੁੱਧੀ ਨਹੀਂ ਆ
ਸਕਦੀ)। (ਜੇ) ਘੁਮਾਰ ਦਾ ਮਨ ਹੀ ਚੱਕ ਬਣੇ ਤਾਂ ਕੀਹ ਓਹ ਭਾਂਡੇ ਘੜ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ
ਮਿੱਕਲਪ ਮਾਤ੍ਰ ਨਾਲ ਬਿਨਾਂ ਮਿੱਟੀ ਤੇ ਚੱਕ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਨਹੀਂ ਘੜੇ ਜਾ ਸਕਦੇ। (ਅ) ਭਾਵ, ਜੇ
ਘੁਮਾਰ ਦਾ ਮਨ ਚੱਕਾਂ ਵਿਚ ਹੈ ਤਾਂ ਭਾਂਡੇ ਨਹੀਂ ਘੜ ਸਕਦਾ।

ਰੀਸ ਹੈ* ਫਿਰ ਮਨ ਹੀ ਚੇਤਿ^੧ । ਪਹਿਲੀ ਮੰਗੇ ਸੰਗਤੀ ਗੁਰ ਵੇਣਮ
ਹੋਤ^੨ । ਕਰਮ ਕੜਾਕਾ ਹਾਥ ਕਾ ਮੁਹ ਮਾਟੇ ਸੋਤ^੩ । ਹਉਂ ਬਾਰ ਬਾਰ
ਬਲਿਹਾਰਨੇ ਜਿਹ ਮਰ ਮਨ ਨੇਤ^੪ । ੧ ।

ਬੋਧਈ ॥ ਮੁਨਿ ਸਿੱਖਹੁ ਮਨ ਨਹੀਂ ਬਿਚਾਰੀ । ਤੁਮਰੇ ਹਿਤ ਹਮ ਗਿਰਾ
ਉਚਾਰੀ । ਠਹਿਰਹੁ ਮਨ ਠਹਿਰਾਵਨ ਕਹਯੋ । ਇਹ ਤੁਮ ਅਰਥ ਨ ਉਟ
ਮਹਿ ਲਹਯੋ ॥ ੨੭ ॥ ਦੇਹਿ ਮੁਕਤਿ ਧਨ ਸਤਿਗੁਰ ਭਲੇ^੫ । ਇਹ ਭੀ
ਅਰਥ ਨ ਮਤਿ ਮਹਿ ਮਿਲੇ ।—ਮਰਵਾਵਹਿਰੇ—ਕੀਨ ਉਚਾਰੇ । ਅਰਥ^੬ :—
ਕਿ ਕਾਟਹਿ ਜਨਮ ਤੁਮਾਰੇ ॥ ੨੮ ॥ ਘਰਿ ਕੇ ਹੀ ਧੰਦਾ ਤੁਮ ਚਹਿਯੋ ।
ਅਜਹੂੰ ਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਮ ਕੇ ਰਹਿਯੋ^੭ । ਤਉ ਨ ਸਹਿੰਸਾ ਉਰ ਮਹਿ ਧਰੋ ।
ਬਿਲਮ ਕਛੁ^੮, ਨ ਉਤਾਵਲ ਕਰੋ ॥ ੨੯ ॥ ਪਰਚੇ ਸ਼ਬਦ ਸਾਥ ਲਿਵ-
ਲੀਨ । ਹਰਿ ਕੀਰਤਨ ਤੁਮਕੇ ਗੁਰ ਦੀਨ । ਤਾਰਹਿਗੋ ਜਗ ਸਿਦਕ
ਤੁਮਾਰਾ । ਰਹਹੁ ਸੁਚੇਤ^੯ ਸੁ ਹੁਕਮ ਉਚਾਰਾ ॥ ੩੦ ॥ ‘ਹਮ ਭੀ ਨਦੀ ਨ
ਉਤਰਹਿ ਪਾਰ । ਬਸਿ ਹੈਂ ਆਨੰਦ ਪੁਰੀ ਉਚਾਰ । ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਹੁੰ-
ਚਹੁ ਨਾਹਿ । ਰਹੈਂ ਉਰੇ ਕੇ ਦੇਸ਼ਨਿ ਮਾਹਿ ॥ ੩੧ ॥ ॥ ੬੯ ॥

ਰਾਮਦਾਸ ਸਰ ਸੰਗਤੀ ਨਾਵੈ ਸਭਿ ਨਿੱਤ । ਛੇ ਜੋਜਨ ਗੁਰ ਨਗਰ ਵਸ ਹਮ
ਆਵਹਿ ਮਿੱਤ^੯ । ਬੈਠ ਦੁਲੀਚੇ ਚਮਰ ਢੁਲ ਸਿੱਖ ਦਰਸਨ ਚਿੱਤ^{੧੦} । ਸਿੰਘ
ਲਾਖ ਦਸ ਏਕਠੇ ਗਜ ਬਾਜ ਸਮੇਤ । ਲੁਟ ਪਿਆਰੀ ਮੇਰਿਆਂ ਘਰ ਧਨ
ਕਾ ਖੇਤ^{੧੧} । ਸਭ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਮੇਲ ਲੈ ਕੇ ਕਰੋ ਨ ਛੇਤ^{੧੨} । ਪਹਿਲੀ ਆਵੈ

*ਮੂੰਹ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਤਾਂ ਰੀਸ ਮਾਤ੍ਰ ਹੀ ਫੇਰ (ਬਣੇਗਾ ਤਾਂ ਕੁਛ ਨੇ) ਮਨ ਵਿਚ ਚਿੰਤਨ ਕਰੇਗਾ ਤਾਂ ।
(ਅ) ਮੂੰਹੋਂ ਕਹਿਣਾ (ਤਾਂ) ਰੀਸ ਮਾਤ੍ਰ ਹੀ (ਇਸ ਨੂੰ) ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹੀ ਸੋਚ ਲਓ ।
^੧ਪਹਿਲੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਮੰਗਿਆ (ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਦਾ) ਦੇਣ ਵਿਚ ਹਿਤ ਹੋਇਆ (ਤਦੋਂ.....) । ^੨(ਅਪਣੇ
ਹੀ) ਕਰਮ ਦਾ ਤਮਾਚਾ (ਅਪਣੇ) ਟੱਬੀਂ (ਅਪਣੇ) ਮੂੰਹ ਤੇ ਮਾਰਕੇ (ਮੂੰਹ) ਏਗਾ (ਕਰ ਲਿਆ) ।
^੩ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੌਤ ਨਿਤ ਯਾਦ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਵਾਰ ਵਾਰ ਸਦਕੇ ਹਾਂ। (ਅ) ਜਿਸ ਨੇ ਮਨ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਹੈ...
^੪ਜੇ ਧਨ ਦੇਣਾ ਕਿਹਾ ਸੀ ਸੋ ਮੁਕਤਿ ਰੂਪੀ ਧਨ ਦੇਣਾ ਕਿਹਾ ਸੀ। (ਉਸਦਾ ਇਹ) ਅਰਥ ਸੀ ਕਿ ।
^੫ਪਰ ਤੁਸਾਂ ਘਰ ਦਾ ਏਦਾ ਹੀ ਚਾਹਿਆ, ਅਜੇ ਤੁਹਾਡਾ ਕੋਈ ਕਰਮ (ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਬਾਧਕ)
ਬਾਕੀ ਹੈ । ^੬ਏੜੀ ਵੇਰ ਹੈ । ^੭ਤਦੋਂ ਅਸੀਂ) ਹੋ ਮਿੱਤ੍ਰ ਆਵਾਂਗੇ । ^੮ਦਰਸਨ ਕਰਨਗੇ । ^੯(ਹਿਰੇ
ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਇੰਨਾ ਧਨ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਮਾਣੋਂ) ਘਰ ਧਨ ਦਾ ਖੇਤ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ (ਧਨ)
ਲੁਟਾਉਣਾ ਮੇਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਹੋਵੇਗਾ ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਜੇ ਮੇਰੇ ਹੋਣਗੇ ਇਹ ਬੜੇ ਦਾਨੀ
ਹੋਣਗੇ । (ਅ) ‘ਮੇਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਲੁਟ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੋਵੇਗਾ’ ਇਹ ਅਰਥ ਲਾਉਣਾ ਗੁਰੂ ਜੀ
ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਦੁੱਧ ਹੈ, ਦੂਜੀ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਘਰ ਧਨ ਦਾ ਖੇਤ ਹੋਵੇਗਾ ਉਨ੍ਹਾਂ
ਨੂੰ ਲੁਟਣ ਦੀ ਕੀਹ ਲੋੜ ਹੋਉ ? ^{੧੨}ਛੇਕਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ । *ਪਾ:—ਆਖਣ ਹੀ ਸਹੈ ।

ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਫਿਟਕਾਰੀ ਫੇਤ^੧ । ਭਾਣਾ ਮੰਨਿਆ ਸੀਸ ਪਰ ਹੋਇ ਜੀਵਨ
ਜੋਤਿ^{੨*} ॥ ੨ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਬਾਕ ਸੁਹਾਏ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਿਖ ਮਨ ਮਹੁ
ਪਛੁਤਾਏ ।—ਗੁਰ ਕੇ ਬਾਕ ਨ ਉਚਿਤ ਹਟਾਵਨ । ਮਾਨਹਿ ਸ਼ਰਧਾ ਜੁਤਿ
ਸਖ ਪਾਵਨ ॥੩੨॥ ਅਪਨੇ ਹਿਤ ਮਾਨਨ ਮਹਿ^੩ ਜਾਨਹਿ। ਮਹਾਂ ਅਹਿਤ
ਜੇ ਮੋਰਨ ਠਾਨਹਿ^੪—। ਸਕਲ ਖਾਲਸੇ ਗੁਰ ਬਚ ਸੁਨੇ । ਦਾਤ ਪ੍ਰਭੂ ਕੀ
ਲਖੀ ਨ ਗੁਨੇ^੫ ॥ ੩੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬਾਸ ਕੀਨ ਚਮਕੌਰ । ਸੰਗਤਿ ਘਨੀ
ਬਸੀ ਤਿਸ ਠੌਰ । ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਮਹਿ ਸੁਧਿ ਜਬਿ ਗਈ । ਸੈਨਾਂ ਸਿੰਘਨ
ਆਵਤਿ ਭਈ ॥੩੪॥ ਅਪਰ ਸਮਾਜ ਘਨੇ ਚਲਿ ਆਯੇ । ਜੋ ਜੋ ਚਹਿਯਹਿ
ਸੇ ਮੰਗਵਾਯੇ । ਡੇਰਾ ਭਯੇ ਗੁਰੁ ਕੇ ਭਾਰੀ । ਰਾਖੇ ਦੂਤ^੬ ਲਗਾਇ ਪਹਾਰੀ ॥
੩੫ ॥ ਚਿਤਵਤਿ ਦੈਸ ਗੁਰੁ ਕੇ ਸੰਗ ।—ਸੈਨਪ ਤੁਰਕ ਕਰਹਿ ਕੇ ਸੰਗ^੭—।
ਕਰਤੇ ਰਹੇ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਸਦਾ ।—ਕੇ ਉਮਰਾਵ ਲਗਾਵੈਂ ਕਦਾ^੮— ॥ ੩੬ ॥
ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਸੰਗਤਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੇ ਨਾਮ ਏਕ ਤ੍ਰਿਸਤੀ
ਅੰ. ॥ ੩੧ ॥

੩੨. [ਸੋਦਾ ਬੇਗ ਸ਼ਰਨ ਆਯਾ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ † ਦੈ ਉਮਰਾਵ ਲਹੌਰ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਕੇ ਮਗ ਜਾਤਿ । ਭੀਮ ਚੰਦ
ਸੁਨਿ ਬਾਤ ਕੇ ਘਾਤ ਜਾਨਿ ਭਲਿ ਭਾਂਤਿ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਆਦਿਕ ਭੂਪਚੰਦ^੯
ਹੰਡੂਰੀ। ਸਭਿ ਕੇ ਸੰਗ ਗਿਨੀ ਬਿਧਿ ਰੂਰੀ। ਔਚਕ ਆਨਿ ਬਨੀ ਕਰੇਂ ਟਰੇ।
ਤੁਰਕ ਲਗਾਵਹੁ ਆਪ ਨ ਲਰੇ ॥ ੨ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਰਬ ਦੇਉ ਉਮਰਾਉ ।

^੧ਫਤਹ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਫਤਹ ਕਰੇਗਾ ਭਾਵ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ । (ਅ) ਫਿਟਕਾਰਿਆਂ ਹੋਇਆਂ
ਨੂੰ ਫਤਹ ਕਰੇਗਾ। ^੨(ਉਦੇ ਸਿੰਘ) ਨੇ ਸਿਰ ਤੇ ਭਾਣਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਜਿੱਤਣ
ਵਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੂਚਨਾ— 'ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚਮਕੌਰ ਜੱਧ ਵਾਲੀ ਰਾਤ ਚਮਕੌਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਮਹਾਂ
ਜੱਧ ਕਰਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਸੀ । (ਅ) ਜਿਨਾਂ ਨੇ ਸਿਰ ਤੇ ਭਾਣਾ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ ਉਨਾਂ ਨੇ
ਜੀਵਨ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਹੈ । ^੩(ਬਚਨ) ਮੰਨਣ ਵਿਚ । ^੪ਜੇ ਮੋੜਨਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ । ^੫ਗੁਰਾਂ
ਦੀ ਦਾਤ ਨੂੰ ਲਖ ਲਿਆ (ਤੇ ਜਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ) ਨਿਰਗੁਣੇ ਹਾਂ । (ਅ) ਗੁਰਾਂ ਦੀ
ਦਾਤ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਸਮਝ ਨਾਂ ਸਕੇ । ^੬ਦੂਰੀਏਂ । ^੭ਪਹਾਰੀਆਂ ਨੇ । ^੮ਕੋਈ ਤੁਰਕ ਸੈਨਾਂ-
ਪਤੀ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ, ਜੰਗ ਕਰੇ । ^੯ਭਾਵ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ਸਦਾ ਉਡੀਕਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਕੋਈ
ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਸੈਨਾ ਪਤੀ ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਲੜੇ । (ਅ) "ਕਦੇ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ (ਤੁਰਕ) ਉਮਰਾਵ ਨਾਲ
ਲੜਾ ਦੇਈਏ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ।

*ਪਾ:—ਢੇਤ । †ਪਾ:—ਅਪਨੇ ਹਿਤ । ‡ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੀ ੨੦ ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਚਲੀ ।

੯ਪੁਰਾਤਨ ਨੁਸਖੇ ਦਾ ਪਾਠ 'ਭੂਪਚੰਦ' ਹੈ, ਮਗਰਲਿਆਂ ਤੇ ਭੀਮ ਚੰਦ ਹੈ । ਹੰਡੂਰ
ਦਾ ਰਾਜਾ ਭੂਪ ਚੰਦ ਸੀ ।

ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਿ ਬਾਹਰ ਪਰਥਾਉ^੧। ਨਹੀਂ ਦੁਰਗ ਬਡ ਲਰਿਬੈ ਕਾਰਨ।
 ਬੋਰੇ ਸਿੰਘ ਧਰੇ ਹਥੀਆਰਨਿ ॥੩॥ ਆਪ ਆਪਨੇ ਅਹੈਂ ਟਿਕਾਨੇ^੨।
 ਸੋ ਨਹਿ ਪਹੁੰਚ ਸਕਹਿ ਤਿਸ ਥਾਨੇ^੩। ਭੋੜ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਬਨ ਜਾਇ।
 ਕੌਨ ਲਰੈ ਤੁਰਕਨਿ ਅਗਵਾਇ ॥੪॥ ਲੁਟ ਜਾਵਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਡੇਰਾ।
 ਕਿਮ ਹੀ ਬਚੈ ਨ, ਹੁਇ ਭਟ ਭੇਰਾ। ਹਤਯੋ ਜਾਇ ਗੁਰ ਕਿਧੈਂ ਪਲਾਏ।
 ਹਮਰੀ ਬਾਤ ਭਲੀ ਬਨਿ ਜਾਏ ॥੫॥ ਨਹਿ ਕਲਗੀਧਰ ਕਰਹਿ ਬਿਗਾਰਾ^੪।
 ਹਮਰੇ ਦੇਸ ਨਿਭੈ ਹੁਇ ਸਾਰਾ^੫। ਇਮ ਗਿਨਿ ਸਭਿਨਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪਠਾਏ।
 ਮਿਲੇ ਪੰਥ ਮਹਿ ਹੁਇ ਅਗਵਾਏ ॥੬॥ ਸਭਿ ਰਾਜਨ ਕੋ ਕਹਯੋ ਸੁਨਾਯੋ।
 ਲਘੁ ਦਲ ਜੁਤਿ ਗੁਰ ਸਿਵਰ ਬਤਾਯੋ ਮਜਲ ਮਜਲ ਪੁਤਿ ਦਰਬ ਹਜ਼ਾਰ।
 ਹਮਰੇ ਕਾਰਜ ਦੇਹੁ ਸੁਧਾਰਿ ॥੭॥ ਹਜ਼ਰਤ ਕੇ ਸੰਗ^੬ ਸਦਾ ਬਖੇਰਾ।
 ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ਲੁਦਕ^੭ ਨਗਰ ਕੇ ਪੰਥ ਨ ਜਾਵਹੁ।
 ਘਾਟ ਦੂਸਰੇ ਸੁਗਮ ਸਿਧਾਵਹੁ ॥੮॥ ਪਰਲੇ ਪਾਰ ਗਾਮ ਚਮਕੌਰ।
 ਬੁਰਜ ਨ ਦੁਰਗ ਅਟਾ ਤਿਸ ਠੌਰ^੮। ਥਲ ਮਦਾਨ ਮਹਿ ਉਤਰਯੋ ਡੇਰਾ^੯।
 ਪਰਹੁ ਅਚਾਨਕ ਲੀਜੈ ਘੋਰਾ^੯ ॥੯॥ ਸੈਦਾਬੇਗ ਏਕ ਕੋ ਨਾਉਂ।
 ਅਲਫ਼ਖਾਨ ਦੂਸਰ ਉਮਰਾਉ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦੌਨ ਲੋਭ ਕੇ ਪੂਰੇ। ਤਿਸੀ ਪੰਥ
 ਮਹਿ ਪਾਇਨ ਗੇਰੇ^{੧੦} ॥੧੦॥ ਸਤ੍ਰੁੰਦਵ ਉਲੰਘਿ ਆਇ ਦਲ ਸਾਰਾ। ਸੁਨਯੋ
 ਖਾਲਸੇ ਬਜਤਿ ਨਗਾਰਾ। ਇਤਨੇ ਮਹਿ ਇਕ ਨਰ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਦਲ
 ਮਹਿ ਹੁਤੋ^{੧੧} ਭੇਤ ਸਭਿ ਲਜਾਯੋ ॥੧੧॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਗੁਰ ਸਾਥ ਉਚਾਰਾ।
 ‘ਕਿਮ ਨਚਿੰਤ ਪ੍ਰਭੂ ! ਡੇਰੋ ਡਾਰਾ ? ਤੁਮ ਪਰ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਅਸਵਾਰ। ਦੋ
 ਉਮਰਾਵ ਆਇ ਰਿਸ ਧਾਰਿ ॥੧੨॥ ਪੁਰਿ ਗਿਰੇਸ਼ੁਰ^{੧੨} ਇਤ ਲੇ ਆਏ।
 ਸਾਵਧਾਨ ਪ੍ਰਭੂ ਰਚਉ ਉਪਾਏ। ਮੈਂ ਚਾਵਰਿ ਸਿਖ ਸੁਨਿਕੈ ਧਾਯੋ। ਆਨਿਭੇਤ
 ਗਨ ਰਿਪੁਨਿ^{੧੩} ਬਤਾਯੋ ॥੧੩॥ ਸੁਨਿ ਕਲਗੀਧਰ ਹੁਕਮ ਉਚਾਰਾ। ‘ਦਿਹੁ
 ਬਜਾਇ ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰਾ। ਡਾਲਿ ਹਯਨਿ ਪਰ ਜੀਨ ਉਤਾਲੇ। ਤੁਪਕ
 ਖੜਗ ਧਨੁ ਢਾਲ ਸੰਭਾਲੇ ॥੧੪॥ ਸਾਵਧਾਨ ਹੈ ਰੋਕਯੋ ਆਗਾ^{੧੪}। ਸਿੰਘਨਿ

^੧ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ (ਅਨੰਦ) ਪੁਰੋਂ ਬਾਹਰ ਪਰਾਈ ਥਾਂ ਵਿਚ ਹਨ। ^੨ਟਿਕਾਨੇ ਹਨ (ਸਿੰਘ)। ^੩ਭਾਵ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ। ^੪ਫਿਰ ਸਾਡਾ ਵਿਗਾੜ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇਗਾ। ^੫ਅੰਗਰੇਜ਼ ਨਾਲ। ^੬ਲੁਧਿਆਣਾ। ^੭ਪੱਤਣ। ^੮ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਓਥੇ ਬੁਰਜ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿਲਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਕੋਈ ਜਿੰਟਾਰੀ ਵੀ ਨਹੀਂ। ^੯ਮਦਾਨੇ ਥਾਂ ਉਤਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ ਡੇਰਾ। ^{੧੦}ਪੈਰ ਧਰੇ। ^{੧੧}(ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ) ਦਲ ਵਿਚ ਸੀਰਾ। ^{੧੨}ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ। ^{੧੩}ਵੇਰੀਆਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਭੇਤ। ^{੧੪}ਦੋਕੇ ਅੱਗਾ ਰੋਕਿਓ।

ਰਿਦੈ ਬੀਰ ਰਸ ਜਾਗਾ । ਦਲ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੋਠਹੁ ਹੋਏ । ਗੋਚਰ ਵਿਸ਼ਟਿ
ਪਰਸਪਰ ਵੋਏ^੧ ॥ ੧੫ ॥ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰੀ ਇਕ ਉਮਰਾਵ । ਸੈਦਾਬੇਗ ਜਿਸੀ
ਕੋ ਨਾਵ । ਤਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਵਿਸ਼ ਵਿਸ਼ਟਿ ਚਲਾਈ । ਤਤਛਿਨ ਰਿਦੇ
ਸੁਮਤਿ ਹੁਇ ਆਈ ॥ ੧੬ ॥ ਜਾਗ ਪਰੈ ਪੂਰਬਲੇ ਭਾਗਾ । ਸੁਖਤਿ ਉਠਨੈ
ਜਿਮ ਲਗ ਅਨੁਰਾਗਾ^੨ । ਜੇਤਿਕ ਚਮੁ ਕਹੇ ਮੈਂ ਹੁਤੀ । ਸਭਿ ਕੀ ਅਪਨ
ਸੰਗ ਕਰ ਮਤੀ^੩ ॥ ੧੭ ॥ ਜੇਤਿਕ ਹੁਤੀ ਸਾਹ ਦਿਸ਼ ਕੇਰੀ । ਸਭਿ ਕੋ
ਤਸਾਗ ਕੀਨ ਤਿਸ ਬੇਰੀ । ਪ੍ਰਿਥਕ ਹੋਹਿ ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਵਾਯੋ । ਸਨੇ ਸਨੇ
ਸੰਗਾਮ ਮਚਾਯੋ ॥ ੧੮ ॥ ਜਬਿ ਘਮੰਡ ਕੀ ਮਚੀ ਲਰਾਈ^੪ । ਜੁਲਾ ਬਮਣੀ^੫
ਬਿੰਦੇ ਚਲਾਈ । ਫੇਰਿ ਹਯਨਿ ਕੋ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਹਾਰੈ । ਤਥਾ ਤੁਰਕ ਸਨਮੁਖ ਹੈ
ਮਾਰੈ ॥ ੧੯ ॥ ਸੁਭਟ ਤੁਰੰਗ ਅੰਗ ਲਗ ਗੋਰੀ । ਗਿਰਹਿ ਧਰਨ ਪਰ ਮੁਖ
ਨਹਿ ਮੋਰੀ^੬ । ਦਿਸ਼ ਵੋਇਨਿ ਤੇ ਟਿਕੀ ਲਰਾਈ । ਅਵਲੋਕਹਿ ਬਿਰ
ਹੋਇ ਗੁਸਾਈ ॥ ੨੦ ॥ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਹਾਰ ਸਰਨਿ ਕੋ ਕਰੈ^੭ । ਗਾਢੇ ਹੋਇ^੮
ਖਾਲਸਾ ਲਰੈ । ਕਿਤਕਿ ਬੇਰ ਜਬਿ ਲਰਤਿ ਬਿਤਾਈ । ਸੈਦਾਬੇਗ ਚਹੈਸਰ-
ਨਾਈ^੯ ॥ ੨੧ ॥ ਤਜਿ ਤੁਰਕਨਿ ਕੋ ਦਲ ਕੋ ਸਾਥ^{੧੦} । ਮਿਲਜੋ ਖਾਲਸੇ ਸਨ
ਕਹਿ ਗਾਥ^{੧੧} । ਜਿਮ ਤੁਮ ਗੁਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਬਡੋਰੇ । ਤਥਾ ਪਿਖੀਜੈ ਮੋ ਕੋ ਚੇਰੇ
॥ ੨੨ ॥ ਜੰਗ ਜੀਤਿ ਕੈ ਮਿਲਿਹੈ ਫੇਰ^{੧੨} । ਇਮ ਕਹਿ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਭਯੋ
ਦਲੇਗ ਸਿੰਘਨ ਤੇ ਆਗੈ ਹੁਇ ਲਰਿਓ । ਗਨ ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਮਾਰਨ ਕਰਿਓ
॥ ੨੩ ॥ ਅਲਫ ਖਾਨ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਬਿੰਪ੍ਰੀਤ ।-ਸਾਬੀ ਫਟਜੋ ਕਹਾਂ ਅਬਿ
ਜੀਤ ?-। ਸਨੇ ਸਨੇ ਨਿਜ ਸੈਨ ਹਟਾਈ । ਤਉ ਖਾਲਸਾ ਮਾਰਤਿ ਜਾਈ ॥
੨੪ ॥ ਸੈਦਾਬੇਗ ਸਿੰਘ ਮਿਲਿ ਸਾਰੇ । ਦੂਰ ਭਜਾਵਤਿ ਲਗ ਬਹੁ ਮਾਰੇ^{੧੩} । ਲੋ
ਕਰਿ ਫਤੇ ਹਟੇ ਪਸ਼ਚਾਤੀ । ਤੁਰਕ ਪੁੰਜ ਕੇ ਬਨ ਕਰਿ ਘਾਤੀ ॥ ੨੫ ॥ ਜਹਾਂ
ਖਲੇ ਕਲਜੀਧਰ ਧੀਰ । ਉਰ ਪ੍ਰਮੋਦ ਧਰਿ ਪਹੁੰਚੇ ਤੀਰ । ਸੈਦਾਬੇਗ ਉਤਰਿ

^੧ਵੇਵੇਂ (ਦਲ) ਇਕ ਦੂਏ ਨੂੰ ਦਿੱਸ ਪਏ । ^੨ਮਾਨੋਂ ਪੋਮ (ਅਗੇ ਹੀ) ਲਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, (ਤੇ ਏਤਾ ਪਿਆ ਸੀ ਹੁਣ) ਏਤਾ ਜਾਗ ਉਠਿਆ ਹੈ । ^੩ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਅਪਣੇ ਨਾਲ ਰਲਾਕੇ । ^੪ਜਦੋਂ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਲੜਾਈ ਮਚੀ । ^੫ਬੰਦੂਕਾਂ । ^੬ਭਾਵ ਸੂਰਮੇ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਮੋੜਦੇ । ^੭(ਆਪ ਗੁਰੂ ਜੀ) ਤੀਰਾਂ ਦੇ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ^੮ਤਕੜੇ ਹੋਕੇ । ^੯ਸ਼ਰਨ ਆਇਆ ਚਾਹੇ । ^{੧੦}ਦਲ ਦਾ ਸੰਗ ਤਜਕੇ । ^{੧੧}ਅਪਣਾ ਹਾਲ ਕਹਿਕੇ । ^{੧੨}ਮਿਲਾਂਗਾ ਫੇਰ (ਕਲਜੀਧਰ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨੀ ਸੀਸ ਟਿਕਾਵਣ ਹਿਤ) । ^{੧੩}ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਤਕ ਭਜਾਏ ਤੇ ਮਾਰੇ ।

ਹਯ ਤਰੇ । ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਬੰਦਨਾ ਕਰੇ ॥ ੨੬ ॥ ਬੋਲੇ ਪ੍ਰਭੂ, 'ਉਮਰ ਬਰ
ਕਰਾਰ' । ਮਿਲੇ ਸੁਖੁਬ ਈਨ ਤਕਰਾਰ* । ਸੈਦਾਬੇਗ ਸਮਝ ਤੂੰ ਬੇਗ । ਅਹੋ
ਕੰਧਾਰੀ ਬਾਂਧਹੁ ਤੇਗ ॥ ੨੭ ॥ ਪੂਰਬ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਤੁਮ ਮਿਲੇ । ਸੇਵਾ ਕਰੀ
ਹੁਤੀ ਤਬਿ ਭਲੇ । ਤਬਿ ਹਮ ਤੋ ਸੋ ਇਮ ਕਹਿ ਗਏ । -ਕਬਹਿ ਬੁਲਾ-
ਵਹਿੰਗੇ ਹਿਤ ਕਿਏ ॥ ੨੮ ॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਿਲੋਕਨ ਕਰੈਂ ਤਿਹਾਰੋ । ਤਬਿ ਪਰ-
ਖਹਿੰਗੇ ਜਥਾ ਉਚਾਰੋ- । ਪਰਚਾ ਪ੍ਰਥਮ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਕੀਆ ॥ ਪਾਛੇ ਇਸ
ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਦੀਆ ॥ ੨੯ ॥ -'ਤੁਪਕ ਕਮਾਇਲ ਕਰਾਮਾਤ। ਚਿਨ ਬੈਰ
ਖਿਲਸ ਜੋਨਾਤਿ'- । ਏਤੀ ਬਾਤ ਗੁਰੂ ਜਬਿ ਕਹੀ । ਸਮਝੈ ਮੁਗ਼ਲ ਰਿਦੇ
ਤਬਿ ਸਹੀ ॥ ੩੦ ॥ ਪਰਯੋ ਅਗਾਰੀ ਦੰਡ ਸਮਾਨ। 'ਰਾਖਿ ਰਾਖਿ ਮੁਝ ਪੀਰ
ਮਹਾਨ ! ਰਾਵਰਿ ਦਰਸ ਸੁਨੋ ਬਚ ਜਬੈ । ਪੂਰਬ ਸਿੰਮ੍ਰਤ ਭੀ ਅਬਿ ਸਬੈ
॥ ੩੧ ॥ ਭਈ ਸ਼ਕਤਿ ਮੁਝ ਬਿਖੈ ਬਿਸਾਲ। ਰਖਹੁ ਪੀਰ ਜੀ ! ਲੋਹੁ ਸੰਭਾਲ।
ਜਿਤਿਕ ਪ੍ਰਥਮ ਕੀ'ਬਾਤਿ ਉਬਾਰੀ । ਸਭਿ ਜਾਨੀ ਮੈਂ ਬਿਤੀ ਸੁ ਸਾਰੀ' ॥
੩੨ ॥ ਦੇ ਧੀਰਜ ਤਬਿ ਪ੍ਰਭੂ ਢਿਗ ਰਾਖਾ । ਜਿਸਕੋ ਨਿਤ ਦਰਸਨ ਅਭਿ-
ਲਾਖ । ਮੁਗ਼ਲ ਪ੍ਰਮੋਦ १੦ ਘਨੋ ਉਰ ਪਾਯੋ । ਜੇਤਿਕ ਡੇਰਾ ਸਕਲ ਲੁਟਾਯੋ
॥ ੩੩ ॥ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਤਨਾਗਿ ਰਹੈ ਪ੍ਰਭੂ ਪਾਸ । -ਹੁਇ ਪੁਲੋਕ ਸੁਖ-ਲਾਗੀ

१੦ 'ਤੇਰੀ ਉਮਰ ਵੱਡੀ ਹੋਵੇ । १੧ 'ਤੁਸੀਂ ਐਨ ਇਕਰਾਰ (ਮੁਜਬ) ਚੰਗੇ ਮਿਲੇ ਹੋ । १੨ 'ਛੇਤੀ ਸਮਝ ।
ਤੂੰ ਕੰਧਾਰੀ ਸੈਂ ਤੇ ਤੇਗ ਈਨਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੈਂ । १੩ 'ਕਈ ਫ਼ੇਰ ਸੇਦਾਂਗੇ ਪੋਮ ਕਰਕੇ । १੪ 'ਤਦੋਂ ਨਾਮ
ਦਾ ਪਰਚਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪਹਿਲੋਂ, ਭਾਵ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲਾਇਆ ਸੀ ਤੇਨੂੰ । १੫ 'ਜੇ ਤੁਪਕ ਪਾਠ ਸਹੀ
ਸਮਝੀਏ ਤਾਂ ਅਰਥ ਐਉਂ ਹੋਸੀ:-ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਕਮਾਈ ਯਾ ਕਮਾਲ (ਐਸਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਲੋਕ ਇਸ
ਨੂੰ) ਕਰਾਮਾਤ (ਸਮਝਣ)। (ਅ) ਬੰਦੂਕ ਦਾ ਕਮਾਲ ਕਰਾਮਾਤ ਹੈ। (ਇਸ ਕਮਾਲ ਵਾਲੇਨੂੰ) ਕਿਹੜੀ
ਨੇਕੀ ਨਹੀਂ (ਮਿਲੇਗੀ ਦੋਸਤਾਂ ਵਾਲੀ ਕਿ) ਬਹਿਸ਼ਤਾਂ ਵਾਲੀ (ਭਾਵ ਦੁਇ ਮਿਲਨਗੀਆਂ, ਦੋਸਤ
ਤਾਂ ਅਸ਼ ਅਸ਼ ਕਰਨਗੇ ਕਮਾਲ ਤੇ, ਤੇ ਕਮਾਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਹੋਵੇਗੀ, ਸੂਰਬੀਰ
ਸੂਰਗਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ)। [ਫਾ: ਚਿਨ=ਚਿਹ ਨਾ=ਕਿਹੜੀ ਨਹੀਂ । ਅ: ਸੇਰ=ਨੇਕੀ। ਖਿਲਸ=
ਸੱਚਾ ਦੋਸਤ, ਦੋਸਤੀ । ਜੋਨਾਤ=ਜੋਨਤ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ, ਸੂਰਗਾਂ] । (੯) ਸੋ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ
ਤੁਬਕ। ਅਰਥ ਫਿਰ ਐਉਂ ਬੀ ਲਗਦਾ ਹੈ:- (ਕਿ ਤਦੋਂ) ਤੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ (ਤੁਸੀਂ ਵਿਚ) ਕਰਾਮਾਤ
ਦਾ ਕਮਾਲ ਹੈ । ਕਿਸੇ ਦੀ ਸੇਰ ਨਹੀਂ (ਸਿਵਾ ਆਪਣੀ) ਦੋਸਤੀ ਦੇ, (ਇਨਸਾਨ ਕੀਹ) ਜਿੰਨਾਂ ਤਕ
(ਏਹ ਗਲ ਮੰਨਦੇ ਹਨ) [ਤੁਬਕ=ਤੁਵ+ਕ=ਤੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ] । ੧੦ 'ਯਾਦ ਆ ਗਈ ਹੈ । ੧੧ 'ਪਿਛਲੇ
ਜਨਮ ਦੀ । ੧੨ 'ਖੁਸ਼ੀ । * ਪਾ:-ਲੀਨ ਤਕਰਾਰ । ਪੁਨਾ:-ਮਿਲੇ ਸੁਖੁਬ ਤੁਮ ਈਕਰਾਰ ।
ਸੋ ਸਾ: ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ, ਮਿਨੇ ਖੁਬ ਈਨ ਤਕਰਾਰ । † ਸੋ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:-
ਬਾਗ ਮੈਂ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਬੀ ।

ਆਸ । ਸਗਲੇ ਤੁਰਕ ਗਏ ਜਬਿ ਦੂਰ । ਉਤਰੇ ਡੇਰੇ ਬਿਖੈ ਹਜ਼ੂਰ^੧ ॥੩੪॥
 ਖਾਨ ਪਾਨ ਦਾਨਾ ਤਿਨ ਪਾਇ । ਬਸੈ ਨਿਸਾ ਪੂਰਬ ਕੀ^੨ ਬਾਇ । ਭਈ
 ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਕੂਚ ਕਰਿ ਦੀਨ । ਸੈਦਾਬੇਗ ਹਕਾਰਨਿ ਕੀਨ ॥ ੩੫ ॥ ਬਖਸ਼ੈ
 ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੇਰ । ਚਢਿ ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਮੁਦਤਿ ਬਡੇਰ । ਚਲਨੈ ਸੰਗ
 ਮਿਲਿ ਸਿੰਘਨਿ ਸਾਬ । ਗਮਨੈ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਦਿਸ ਨਾਥ ॥ ੩੬ ॥ ਸਗਲੇ
 ਪੰਥ ਉਲੰਘਨਿ ਕਰਿਓ । ਦੁੰਦਭਿ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ੋਨ ਮਹਿ ਪਰਿਓ । ਪੁਰਿ ਜਨ
 ਸੁਨਿਕੈ ਬਹੁ ਅਹਿਲਾਦੈ।ਨਿਕਸੈ ਚਾਰੋਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੈ॥੩੭॥ਮਿਲਿ ਮਾਨਵ
 ਸਭਿ ਵਹਿਰ ਪਧਾਰੇ । ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤਿ ਬੰਦਨਾ ਧਾਰੇ । ਕੁਸ਼ਲ ਪੁਸ਼ਨ
 ਪ੍ਰਭੁ ਸਭਿ ਪ੍ਰਤਿ ਗਾਏ । ਮਿਲੇ ਅੱਗੁ ਜੇ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਏ ॥ ੩੮ ॥ ਅਨਿਕ
 ਬਿਧਿਨਿ ਕੀ ਅਰਪਿ ਉਪਾਇਨ । ਪਰਸਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਾਇਨਿ ।
 ਅੱਗੁ ਆਇ ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਨਰ ਹਰਖੇ।ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਬਰੇ ਪੁਸ਼ਪ ਗਨ ਬਰਖੇ॥
 ੩੯ ॥ ਗਏ ਤੁਰੰਗਮ* ਪੰਥ ਬਜਾਰੇ । ਸਗਰੇ ਨਰ ਬੰਦਨ ਕਹੁ ਧਾਰੇ ।
 ਉਤਰ ਪਰੇ ਨਿਜ ਮੰਦਰ ਗਏ । ਪ੍ਰਥਮ ਮਾਤ ਕੋ ਬੰਦਨ ਕਏ ॥ ੪੦ ॥
 ਆਸ਼ਿਖ ਦੇ ਸਿਰ ਪਰ ਕਰ ਫੇਰਾ । ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਉਰ ਅਨੰਦ ਬਡੇਰਾ।ਬੈਠਨ
 ਕੇ ਸਥਾਨ ਪੁਨ ਗਏ । ਰੁਚਿਰ ਪ੍ਰਯੋਕ ਡੁਸਾਵਨਿ ਕਏ ॥ ੪੧ ॥ ਦਿਨ
 ਕੋਤਿਕ ਪੁਰਿ ਬਸੈ ਗੁਸਾਈਂ । ਸੰਗਤ ਚਲੀ ਆਇ ਸਮੁਦਾਈ । ਦਰਸ਼ਨ
 ਕਰਹਿ ਕਾਮਨਾ ਪਾਵਹਿ । ਬਸਹਿ ਨਿਕਟ ਪੁਨ ਸਦਨ ਸਿਧਾਵਹਿ ॥੪੨॥
 ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਸੈਦਾਬੇਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੈ ਦ੍ਰੈਤ੍ਰਿਸਤੀ ਅੰ: ॥੩॥

੩੩. ਇਕ ਦਿਜ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਠਾਨ ਨੇ ਖੋਹੀ ।

ਦੇਹਗਾ॥ਸੈਦਬੇਗ ਤੇ ਸਬਿ ਸੁਨਨੈ ਗਿਰਈਸੂਰਨ^੧ਬਿਤਾਂਤ । 'ਸੈਨ ਗੁਰੂ ਪਰ
 ਦਰਬ ਦੇ ਲਜਾਏ ਲਰਨ ਪ੍ਰਯਾਤਿ^੨' ॥੧॥ਬੋਪਈ॥ ਉਦੇਸਿੰਘ ਆਲਮਸਿੰਘ
 ਆਦਿ।ਸਭਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹੋਏ ਬਿਸਮਾਦਾ-ਮੰਦ ਮਤੀ ਸਭਿ ਦੁਸ਼ਟ ਪਹਾਰੀ।
 ਰਚਨੈ ਕਪਟ ਆਨਨੈ ਦਲ ਭਾਰੀ-॥੨॥ਇਕ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਾਮਝਾਰਾ।
 ਬਿਰੇ, ਖਾਲਸਾ ਆਯਹ ਸਾਰਾ । ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਮਹਕਮ ਸਿੰਘ ਧੀਰ ।
 ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਬੀਰ ॥ ੩ ॥ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਟੇਕ ਨਿੰਘ ਆਏ ।
 ਇੰਤਜਾਦਿਕ ਗੁਰ ਕੋ ਦਰਸਾਏ । ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਕਹੀ ਤਬਿ ਬਾਤ । 'ਪ੍ਰਭੁ
^੧(੩੯) ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਡੇਰੇ ਉਤਰੇ । ^੨ਪਹਿਲੇ ਜਿੱਥੇ ਉਤਰੇ ਸਨ । ^੩ਭਾਵ, ਘੋੜਿਆਂ
 ਉੱਤੇ ਸਵਾਰ । ^੪ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ । ^੫ਕਿ (ਸਾਫ਼ੀ) ਸੈਨਾਂ ਨੂੰ ਦੌਲਤ ਦੇਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ
 ਲੜਨ ਵਾਸਤੇ ਲਿਆਏ ਸਨ ।

*ਪਾ:-ਦੁਰਗ ਮਹਿ ।

ਜੀ ! ਗਿਰਪਤਿ ਗਤਿ ਬਿੱਖਸਾਤ^੧ ॥ ੪ ॥ ਉਪਰ ਤੇ ਮਿਲਿ ਕੀਨਸ ਮੇਲਾ ।
 ਰਾਖਜੇ ਅੰਤਰ ਕਪਟ ਦੁਹੇਲਾ । ਸੈਨ ਅਚਾਨਕ ਤੁਰਕਨਿ ਕੇਰੀ । ਲਰਿਬੇ
 ਹੇਤ ਆਨਿ ਕਰਿ ਗੇਰੀ^੨ ॥੫॥ ਸੈਦਾਬੇਗ ਬਤਾਵਤਿ ਸਾਰ^੩ । ਗਹਿਬੇ ਹਿਤ
 ਤੁਮਕੇ ਛਲ ਧਾਰਿ । ਚਾਵਰ ਕੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਹੈ ਭਾਰਾ । ਛੁਇ ਨ ਛਾਵ ਭੀ ਸਕੈ
 ਗਵਾਰਾ^੪ ॥ ੬ ॥ ਦੇਕਰਿ ਵਰਬ ਤੁਰਕ ਗਨ ਆਨੇ । ਇਸੀ ਜਤਨ ਮਹਿ
 ਲਗੇ ਮਹਾਨੇ^੫ । ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਭੀ ਕਹਜੇ । ‘ਸਿਰ ਲਗ ਬੈਰ
 ਇਨਹੁ ਕੇ ਲਹਜੇ ॥੭॥ ਸਤਿਗੁਰ ਛਿਮਾ ਧਰਤਿ ਹੈਂ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ । ਮੁਰਖ
 ਕਪਟ ਰਚਤਿ ਹੈਂ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ । ਲੈਨਿ ਦੇਨਿ ਇਨਕੇ ਨਹਿ ਕੋਈ । ਤਉ
 ਮੂਢ ਛਲ ਠਾਨਹਿ ਸੋਈ’ ॥੮॥ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਬਾਕ ਅਲਾਏ । ‘ਇਹ^{*}
 ਪਲਟੈ ਸਭਿ ਲੇਹਿ ਬਨਾਏ । ਕਰੈ ਖਾਲਸਾ ਮਹਿਦ ਬਖੇਰਾ । ਦੂਣਨਿ ਬਿਖੈ
 ਪਾਇ ਹੈ ਢੇਰਾ ॥ ੯ ॥ ਸਮਾਂ ਪਾਇ ਇਨਕੀ ਜਰ ਜਾਇ^੬ । ਰਾਜ ਖਾਲਸਾ
 ਕਰੈ ਬਨਾਇ । ਅਬਿ ਭੀ ਸੁਖ ਸੇਂ ਸੁਪਤਿ ਨ ਦੀਜੈ।ਕਹੀ ਮ ਕ੍ਰਿੱਖੀ ਕਰਿ
 ਲੀਜੈ^੭ ॥੧੦॥ ਖੜਗ ਕੇਤੁ ਨਿਤ ਹਮਹੁ ਸਹਾਇਕ । ਕੇ ਗਹਿ ਸਕੈ, ਕੌਨ
 ਹੁਇ ਘਾਇਕ ? ਪ੍ਰਥਮ ਮੇਲ ਭੀ ਇਨਹੂੰ ਕੀਨੋ । ਬਹੁਰ ਕਪਟ ਮੂਢਨਿ
 ਚਿਤ ਦੀਨੋ ॥ ੧੧ ॥ ਪਲਟਾ ਲੇਹਿ ਖਾਲਸਾ ਇਨ ਤੇ । ਰਾਜ ਤੇਜ ਬਿਨ-
 ਸਹਿ ਨਿਤ ਹਨਤੇ^੮’ । ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਇਮ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ । ਸੁਨਿ ਹਰਖਜੇ
 ਮਭਿ ਪੰਥ ਮਹਾਨਾ ॥ ੧੨ ॥—ਸਿਖਤਾ ਉਚਿਤੈ ਕਹਾਂ ਪਹਾਰੀ^੯ । ਸੁਧਰਹਿ
 ਮੂਢ ਪਰਹਿ ਜਬਿ ਮਾਰੀ—। ਸੋ ਬਾਸੁਰ ਨਿਸ ਜੁਗਤ ਬਿਤਾਯੋ^{੧੦} । ਭਈ ਭੋਰ
 ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਵਾਯੋ ॥ ੧੩ ॥ ਸਿੰਘਨ ਜੀਨ ਤੁਰੰਗਨਿ ਡਾਲੇ । ਕਸੀ ਕਮਰ
 ਗਨ ਤੁਪਕ ਉਠਾਲੇ।ਚਢਜੇ ਖਾਲਸਾ ਹੇਤ ਸ਼ਿਕਾਰਾਗਏ ਦੂਰ ਲਗ ਦੂਨ
 ਮਝਾਰਾ ॥੧੪॥ ਸੁਨਿ ਦੁੰਦਭਿ ਧੁਨਿ ਕੋ ਚਲਿ ਆਵਹਿ । ਅਰਪਹਿ ਭੇਟਨਿ
 ਬਿਨੈ ਅਲਾਵਹਿ । ਤਿਸਕੇ ਤਜਾਗਹਿ, ਬਸਹਿ ਸ ਚੈਨ। ਬਚਹਿ ਪਦਾਰਥ
 ਸਗਰੇ ਐਨ^{੧੧} ॥੧੫॥ ਆਰੋ ਆਇ ਮਿਲਹਿ ਨਹਿ ਜੋਊ । ^{੧੨}ਰਾਜਨਿ ਓਜ
^੧ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੀ (ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ) ਦੀ ਗਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਈ ਹੈ । ^੨ਢੋਈ । ^੩ਸਾਰੇ (ਹਾਲ ।
^੪ਪਰ ਗੀਵਾਰ ਆਪ ਦੀ ਛਾਯਾ ਨੂੰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਛੂਹ ਸਕਦੇ । ^੫ਜੜ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਏਗੀ । ^੬ਗੁਆਵਾਂ
 ਦੀ ਖੇਤੀ ਦੀ ਕਹੀ ਕਰ ਲਓ । (ਕਹੀ ਕਰਨਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਲਈ ਦੇਖੋ ਚ: ੪ਅੰ:੧-੨੬)। ^੭ਮਾਰ-
 ਦਿਆਂ ਮਾਰਦਿਆਂ । ^੮ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਲਾਇਕ ਇਹ ਪਹਾੜੀਏ ਚਿੱਠੇ ਹਨ ? ^੯ਇਨ ਸਮੇਤ ਰਾਤ
 ਬਿਤਾਈ । ^{੧੦}ਸਾਰੇ ਘਰ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਬਚ ਜਾਣ । ^{੧੧}ਤੇ ਓਹ (ਜੇਹੜੇ) ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਬਲ
 ਕਰਕੇ ਹਿੰਕਾਰ ਕਰਨ । *ਪਾ:—‘ਇਕ’ । ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਬੰਦੇ ਦਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ।

ਹੀਕਾਰਹਿ ਓਊ । ਤਿਨ ਪਰ ਹੁਇ ਸਭਿ ਕੀ ਹਥਫੋਰ^੧ । ਕਹੀ ਕਰਹਿ ਦੋਂ
ਸੰਕਟ ਘੋਰ ॥ ੧੬ ॥ ਲੂਟ ਕੂਟ ਕਰਿ ਗਾਮ ਉਜਾਰਹਿ । ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੋ
ਹੀਕਾਰ ਨਿਵਾਰਹਿ। ਜਾਇ ਪੁਕਾਰੂ ਰਾਜਨਿ ਪਾਸ। ਦੀਨ ਹੋਇ ਕਰਤੇ ਅਰ-
ਦਾਸ ॥ ੧੭ ॥ ਸੁਨਿ ਗਿਰਪਤਿ ਉਚ ਕੁਪਹਿ ਘਨੇਰਾ । ਧਰਹਿ ਤ੍ਰਾਸ ਲਰ
ਸਕਹਿ ਨ ਵੇਰਾ ।—ਭਲੇ ਸੂਰ ਨਰ^੨ ਪੁਬਮ ਸੰਘਾਰੇ । ਆਦਿ ਕੇ ਸਰੀ ਚੇਦ
ਜੁਝਾਰੇ ॥ ੧੮ ॥ ਤਉ ਨ ਸਤਿਗੁਰ ਲਰਿ ਤਿਪਤਾਯੋ। ਦਲ ਤਰਕਨਕੋ ਅਨ-
ਗਨ ਆਯੋ। ਮਾਰਨ ਮਰਨ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਕੇਰਾ। ਮਿਟਨੋ ਨ ਕੈਸੇ ਸਿੰਘਨਿ ਝੇਰਾ—
॥ ੧੯ ॥ ਇਕ ਦੁਇ ਮਾਸ ਇਸੀ ਬਿਧਿ ਬੀਤੇ । ਚਫਹਿ ਅਖੇਰ ਖਾਲਸਾ
ਨੀਤੇ। ਲੂਟ ਕੂਟ ਕਰਿ ਕਿਤਿਕ ਉਜਾਰੇ । ਕੇਤਿਕ ਅਪਨੇ ਕਰ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰੇ
॥ ੨੦ ॥ ਖੇਤੀਬੰਟਨ ਪਰ ਸਿਖ ਰਹੇ^੩। ਵਿਗ ਵਿਗ ਗਾਮ ਜਿ ਗੁਰ ਪੁਰਿ ਅਹੇ।
ਪਰਜਾ ਭਰਨ ਲਗੀ ਸਭਿ ਹਾਲਾ^੪ । ਖੁਸ਼ੀ ਬਸਨ ਲਾਗੇ ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥
੨੧ ॥ ਦਿਨਪਤਿ ਵਧਤਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਉਚੇਰਾ। ਮਾਨਹਿ ਆਨ ਬਾਸ ਜਿਨ ਨੇਰਾ^੫।
ਨਹੀਂ ਅਨੀਤਿ ਕਰਨ ਕੋ ਪਾਵੈ। ਚੋਰ ਜਾਰ ਪਕਰਨੇ ਦੁਤ^੬ ਜਾਵੈ ॥ ੨੨ ॥
ਨਹਿ ਬਟਪਾਰ ਕਰਹਿ ਬਟਪਾਰੀ । ਕਰੈ ਸੁ ਪਕਰਨੇ ਜਾਇ ਦੁਖਾਰੀ ।
ਪਿਖਿ ਰਾਜੇ ਦੁਖ ਪਾਇ ਸਚਿੰਤਾ । ਗੁਰੂ ਖਾਲਸੇ ਤੇਜ ਬਧੰਤਾ ॥ ੨੩ ॥ ਇਕ
ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਭਗਵਾਨ । ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਸਹਿਤ ਉਚ ਥਾਨ । ਚਾਮਰ
ਚਾਰੁ ਚਲਾਰਲ^੭ ਫੇਰੈ । ਸਿੱਖ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਦਰਸਨ ਹੇਰੈ ॥ ੨੪ ॥ ਇਕ ਦਿਜ
ਦੀਨ ਦੁਖੀ ਚਲਿ ਆਯੋ* । ਰੋਦਤਿ ਉਚੇ ਬਾਕ ਸੁਨਾਯੋ । ‘ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਹਿੰਦੁ
ਧਰਮ ਕੀ ਧੁਜਾ ! ਦੀਨ ਦੁਆਲ ਦੀਰਘ ਬਲ ਭੁਜਾ ॥ ੨੫ ॥ ਸਭਿ ਬਲ ਤੇ
ਮੈਂ ਹੋਇ ਨਿਰਾਸੀ । ਫਿਰ ਆਯੋ ਰਾਵਰ ਕੋ ਪਾਸੀ । ਅਤਿ ਅਨਿਆਇ
ਮੋਹਿ ਸੈਗ ਕੀਨਾ । ਦੁਸ਼ਟ ਪਠਾਨ* ਗਰਬ ਦੁਖ ਦੀਨਾ’ ॥ ੨੬ ॥ ਤਨਕ
ਪਰੀ ਧੁਨ ਸੁਤਿ ਦੁਖ ਭਰੀ । ਤਬਹਿ ਦਯਾਨਿਧਿ ਆਗਯਾ ਕਰੀ । ‘ਕੋ
ਬੋਲਤਿ ਹੈ ਸ਼ੋਕ ਸਮੇਤਾ ? ਕਿਨ ਮਾਰਨੇ ਦੋਹੀਂ ਇਹ ਦੋਤਾ’ ॥ ੨੭ ॥
ਚੋਬਦਾਰ ਤਬਿ ਦੁਝਨਿ ਗਯੋ । ਨਿਕਟ ਹੋਇ ਸਭਿ ਉਚਰਤਿ ਭਯੋ। ਪੁਰਿ

^੧ਭਾਵ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਮਾਰ । ^੨ਓਗੇ ਓਗੇ ਸੂਰਮੇ । ^੩ਖੇਤੀ ਦੇ ਵੰਡੇਣ ਤੇ ਸਿਖ ਰਹੇ । ^੪ਮਾਮਲਾ ।

^੫ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨੇੜੇ ਵਾਸਾ ਹੈ ਆਨ ਮੰਨਦੇ ਹਨ । ^੬ਛੇਤੀ । ^੭ਚੰਚਲ । ^੮ਦੁਹਾਈ ।

*ਤਵਾ: ਖਾ: ਨੇ ਇਸ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਨਾਮ ਦੇਵ ਦਾਸ ਸਾਰਸੁਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੱਸਿਆ ਹੈ,
ਤੇ ਪਠਾਨ ਦਾ ਨਾਮ ਜਾਬਰਖਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।

ਹੁਸ਼ੀਆਰ ਨਿਕਟ ਇਕ ਬਸੀ^੧ । ਬਸੈ ਪਠਾਨ ਤਹਾਂ ਮਤਿ ਨਸੀ^੨ ॥ ੨੮ ॥
 ਮੈਂ ਮੁਕਲਾਇ ਬਧੂ ਕੇ ਡੋਰਾ । ਗਵਨਤਿ ਜਾਤਿ ਅਪਨ ਘਰ ਓਰਾ । ਕਰੀ
 ਬਿਲੋਕਨਿ ਤਿਨ ਮਮ ਦਾਰਾ^੩ । ਛੀਨ ਬਰਜੋ ਲੇ ਸਦਨ ਮਝਾਰਾ ॥ ੨੯ ॥
 ਮੈਂ ਜਬਿ ਉਚੇ ਕੀਨ ਪੁਕਾਰਾ^੪ ਨਰ ਤੇ ਗਹਿ ਵਾਯੋ ਬਹੁ ਮਾਰਾ^੫ । ਤਿਸਹਿਤ ਮੈਂ
 ਬਹੁਤਨਿ ਢਿਗ ਗਯੋ । ਤੁਰਕ ਜਹਾਂ ਕਹਿ ਧਨ ਤਿਨ ਦਯੋ^੬ ॥ ੩੦ ॥ ਨਹੀਂ
 ਢਿਗਦ ਲਗਨ ਕਿਤ ਦੀਨ^੭ । ਜਿਉਂ ਕਿਉਂ ਜਤਨ ਅਨਿਕ ਮੈਂ ਕੀਨ ।
 ਕਾਜੀ ਕੋਟਵਾਰ^੮ ਢਿਗ ਢਿਰਿਯੋ । ਕਿਨਹੂੰ ਨਸਾਉਂ ਨ ਮੋਰੋ ਕਰਿਯੋ
 ॥ ੩੧ ॥ ਲਖਿ ਕੇ ਗੁਰ ਹਿੰਦੁਨਿ ਸਿਰਮੌਰ । ਪਰਮ ਦੁਖੀ ਆਇਓ ਇਸ
 ਠੌਰ^੯ । ਸਭਿ ਬਿਤੰਤ ਸੁਨਿਕੈ ਹਟਿ ਗਇਉ^{੧੦} । ਗੁਰੂ ਸਮੀਪ ਨਿਵੇਦਤਿ
 ਭਇਉ^{੧੧} ॥ ੩੨ ॥ ਸੁਨਿ ਦਿਜ ਕੇ ਤਬਿ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਯੋ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਗੁਰ
 ਸਨਮੁਖਿ ਆਯੋ । ਛੀਨੀ ਦਾਰਾ ਸਕਲ ਬਿਤੰਤਾ । ਕਰਜੋ ਸੁਨਾਵਨਿ ਪੁਨ
 ਭਗਵੰਤਾ ॥ ੩੩ ॥ 'ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ! ਕੈ ਅਬਿ ਤਿਯ ਕੋ ਪਾਉਂ । ਨਤੁ ਮੈਂ ਦਾਰ ਅੱਗੁ
 ਜਰ ਜਾਉਂ । ਜੀਵਨ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਅਬਿ ਮੇਰਾ । ਤੁਮ ਬਿਨ ਜਤਨ ਨਹੀਂ
 ਕੇ ਹੋਰਾ' ॥ ੩੪ ॥ ਸੁਨਿ ਕਲਗੀਧਰ ਧੀਰਜ ਦੀਨ । 'ਜਰਹੁ ਨ, ਦੁਖ
 ਚਿੰਤਾ ਕਰਿ ਹੀਨ । ਕਰੈਂ ਜਤਨ ਤੁਵ ਦਾਰਾ ਹੇਤ । ਜਿਉਂ ਕਿਉਂ ਕਰਿ
 ਲੈ ਦੇਹਿ ਨਿਕੇਤ'^{੧੨} ॥ ੩੫ ॥ ਤਿਸ ਛਿਨ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਿਸਾਲ^{੧੩} ਬੁਲਾਯੋ ਸੁਨਤਿ
 ਹੁਕਮ ਕੇ ਪਿਤ ਢਿਗ ਆਯੋ । ਤਰੁਨ ਅਵਸਥਾ ਜਿਸ ਤਨ ਸੋਹੈ* । ਜਨੁ
 ਅਰਜਨ ਸੁਤ ਅਭਿਮੰਨ ਓਹੈ^{੧੪} ॥ ੩੬ ॥ ਖੜਗ ਸਿਪਰ ਜਿਹ ਅੰਗ ਲਗਾਏ।
 ਅਧਿਕ ਸਪੁਤ^{੧੫} ਸੁੰਦਰੀ ਜਾਏ। ਸਕਲ ਕੁਟੰਬ ਮੋਦ ਕੇ ਦਾਇਕ। ਮਿੱਤ੍ਰਨਿ
 ਸੁਖਦ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਗਨ ਘਾਇਕ ॥ ੩੭ ॥ ਚਪਲ ਬਿਲੋਚਨ ਯੁਤਿ ਬਿਸੰਤਾਰਾ^{੧੬} ।
 ਪਿਤ ਕੇ ਗੁਨ ਅਰੁ ਤਨ ਅਨੁਹਾਰਾ^{੧੭} । ਸਭਾ ਮਝਾਰ ਗੁਰੂ ਢਿਗ
 ਆਯੋ । ਉਡਗਨ ਰਵਿ ਸਸਿ ਸਮ ਦਰਸਾਯੋ^{੧੮} ॥ ੩੮ ॥ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਗ
^੧ਨਾਮ ਪਿੰਡ । ^੨ਨਜਾਯ, ਏਥੀ ਵਿਨਾਸ਼ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ । ^੩ਇਸਤ੍ਰੀ । ^੪(ਮੈਨੂੰ) ਮਾਰਿਆ ।
^੫ਉਸਨੇ ਤੁਰਕ (ਹਾਕਮਾਂ) ਨੂੰ ਜਿੱਥੇ ਕਿੱਏ ਧਨ (ਭਾਵ ਵੱਢੀ) ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ^੬ਮੇਰੀ ਫਰਯਾਦ
 ਕਿਤੇ ਅਪੜਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ । ^੭ਕੁਤਵਾਲ । ^੮(ਚੋਬਦਾਰ) ਮੁੜ ਆਇਆ । ^੯ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ
 ਦੱਸਿਆ । ^{੧੦}ਘਰ ਵਾਲੀ ਤੈਨੂੰ ਲੇ ਦਿਆਂਗੇ । ^{੧੧}ਭਾਵ ਸਾਹਿਬ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ । ^{੧੨}ਜਿਵੇਂ
 ਓਹ ਅਰਜਨ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਅਭਿਮੰਨੂੰ (ਸੋਹਿੰਦਾ ਹੈ ਸੀ) । ^{੧੩}ਵਡੇ ਪੁੱਤ੍ਰ । ^{੧੪}ਭਾਵ ਵਡੇ । ^{੧੫}ਤੁੱਲ ।
^{੧੬}ਤਾਰਿਆਂ (ਰੂਪ ਸਮੂਹ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ) ਸੂਰਜ (ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ)
 ਓਦਮਾ ਵਤ ਨਜ਼ਰੀਂ ਆਏ । *ਪਾ:-ਮੋਹੈ । †ਪਾ:-ਮੋਹੈ ।

ਕਰਿ ਨਮੋ । ਸਾਦਰ ਬੈਠਿ ਗਯੋ ਤਿਹ ਸਮੇ । ਸਰਬ ਸਭਾਸਦ ਬੰਦਨ
ਕੀਨ । ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਵਿਸ ਮਾਨ ਸੁ ਲੀਨ^੧ ॥੩੯॥ ਪਿਖਿ ਸਪੁਤ ਕੋ ਹੁਕਮ
ਬਖਾਨਾ । ‘ਲੇਹੁ ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਕਰਹੁ ਪਿਆਨਾ । ਬਲੀ ਤੁਰੰਗਮ ਪਰ ਸੁਭ
ਜੀਨ । ਖਰ ਖਪਰੇ ਧਰਿ ਕੈ ਧਨੁ ਪੀਨ ॥ ੪੦ ॥ ਦਿਜ ਕੋ ਦੁਖ, ਛੀਨੀ
ਖਲਦਾਰਾ^੨ । ਦੋਹੀ ਦੀਨ, ਦੀਨ ਲਖਿ ਮਾਰਾ^੩ । ਬਸੀ ਬਸੀ^੪ ਇਕ ਤਿਸ
ਮਹਿ ਬਸੇ । ਕਰਿ* ਅੰਨਯਾਇ ਖੁਸ਼ੀ ਯੁਤਿ ਹਸੇ ॥ ੪੧ ॥ ਆਨਹੁ ਦਿਜ
ਕੀ ਤ੍ਰਿਯਾ ਸਮੇਤ^੫ । ਔਚਕ ਘੇਰਹੁ ਜਾਇ ਨਿਕੇਤ । ਆਵਤਿ ਜਾਤਿ ਨ
ਬਿਲਮ ਲਗਾਵਹੁ । ਗਹਿ ਦੋਨਹੁ ਕੋ ਤੂਰਨ ਲਾਵਹੁ^੬ ॥ ੪੨ ॥ ਪਿਤਾ
ਹੁਕਮ ਕੋ ਸੁਨਿ ਪਦਬੰਦੋਤੁਰਤ ਤਜਾਰ ਹੁਇ ਰਿਦੈ ਅਨੰਦੇ । ਸੋ ਅਸਵਾਰ
ਸਿੰਘ ਚਢਿ ਚਾਲੇ । ਜਾਲਾ ਬਮਣੀ ਹਾਥ ਸੰਭਾਲੇ ॥੪੩॥ ਸਤ੍ਰੁੰਦਵ ਕੋ ਜਲ
ਉਤਰੇ ਪਾਰ । ਦੈ ਘਟਿਕਾ ਬਾਸੁਰ ਤਿਸ ਬਾਰ । ਬਿੱਪੂ ਸੰਗ ਲੇ ਨਿਸ ਮਹਿ
ਚਾਲੇ । ਗ੍ਰਾਮ ਗ੍ਰਾਮ ਤੇ ਨਰਹਿ ਨਿਕਾਲੇ^੭ ॥ ੪੪ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ
ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੰਚਮ ਸੁੱਥੇ ‘ਦਿਜ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨੰ ਨਾਮ ਤੀਨ ਤਿੰਸਤੀ ਅੰਸੁ । ੩੩ ॥

੩੪. [ਦਿਜ ਨੂੰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਿਵਾਈ । ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਸਿਰ ਮੱਦਕ ਖੋਹਿਆ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਘੋਰੇ ਤੂਰਨ ਤੋਰ ਕਰਿ ਬਸੀ ਬਸੀ^੮ ਜਿਸ ਬਾਇੰ । ਬਸਿ ਹੈ
ਬਾਸ ਪਠਾਣ ਕੋ^੯ ਦੀਨੋ ਬਿੱਪੂ ਬਤਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤੂਰਕ ਸੁਪਤ
ਜਹਿ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ । ਜਾਇ ਅਚਾਨਕ ਘੋਰੇ ਪਾਇ । ਸਕਲ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ
ਜੈਤਿਕ ਖਾਨ । ਦੇਖਿ ਸੈਨ ਕੋ ਭਏ ਹਿਰਾਨ ॥ ੨ ॥ ਕਿਤਿਕ ਦੁਰੇ ਕੋ
ਪੂਛਨ ਲਾਗੇ । ਕੇਤਿਕ ਦਾਵ ਪਾਇ ਕਰਿ ਭਾਗੇ । ਕੇਰਿਤ ਕਹੜੇ ‘ਨ ਦੋਸ਼
ਹਮਾਰੋ । ਦੋਖੀ ਤਜਹੁ ਗਹੋ ਕੈ ਮਾਰੋ^{੧੦} ॥ ੩ ॥ ਕਿਸਹੁ ਨ ਆਗੇ ਸੁਸਤ੍ਰੁ
ਉਠਾਯਹੁ । ਗਹੜੇ ਪਠਾਨ ਸੁ ਬੀਧਿ ਚਲਾਯੋ । ਦਿਜਨੀ ਕੋ ਇਕ ਤੁਰੰਗ
ਚਵਾਯੋ । ਇਹ ਕੁਰੀਤਿ ਫਲ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਯੋ ॥ ੪ ॥ ਗਹਿ ਦੋਨਹੁ ਕੋ,
ਅਪਰ ਨ ਛੇਰਾ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਕਰਤਿ ਗਮਨੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥ ਜਿਸ ਮਗ ਗਏ ਤਿਸੀ

^੧(ਨਮਸਕਾਰੀ) ਮੰਨ ਲਈਆਂ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ) । ^੨ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਕੇ ਮੁਰਖ ਨੇ (ਇਸ ਦੀ) ਇਸਤ੍ਰੀ ਖੋਹੀ ਹੈ । ^੩(ਸਾਡੇ ਨਾਮ ਦੀ) ਦੁਹਾਈ ਇਸ ਨੇ ਦਿਤੀ ਹੈ (ਕਿ ਮੈਨੂੰ) ਦੀਨ ਜਾਣਕੇ ਉਸ ਨੇ ਮਾਰਿਆ ਹੈ (ਆਪ ਰਮਾਯਤ ਕੱਠੇ) । ^੪ਬਸੀ ਨਾਮੇ ਇਕ ਬਸਤੀ ਹੈ । ^੫ਲਿਆਓ(ਪਠਾਣ ਨੂੰ) ਦਿਜ ਤ੍ਰਿਯਾ ਸਣੇ । ^੬(ਰਸਤਾ ਵੱਸਣ ਲਈ) ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਦਮੀ ਕੱਢਕੇ ਨਾਲ ਲੈਂਦੇ ਗਏ । ^੭ਬਸੀ ਨਾਮੇ ਬਸਤੀ ਸੀ ਜਿੱਥੇ । ^੮ਪਠਾਣ ਦਾ ਘਰ ਜਿੱਥੇ ਵਸਦਾ ਸੀ । ^੯ਜੇ ਦੋਖੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡੋ ਭਾਵੇਂ ਮਾਰੋ । *ਪਾ:-ਘਰ । †ਪਾ:-ਗਹਿ ਦੋਇਨ ਕੋ ਤੂਰਨ ਆਵਹੁ ।

ਮਗ ਆਏ। ਕਿਤਿਕ ਚਵੇ ਦਿਨ ਪੁਰਿ^੧ ਨਿਯਰਾਏ ॥ ੫॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਾ
ਮਾਂਹਿ ਜਬਿ ਆਏ। ਤਬਿ ਲੇ ਦੋਨੋ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਏ^੨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਕਹਿ
ਫਤੇ^੩। ਸਭਿ ਕੋ ਭਯੋ ਹਰਖ ਉਰ ਅਤੇ ॥ ੬॥ ਦੋਨਹੁ ਕੋ ਗੁਰ ਨਿਕਟ
ਬਿਠਾਏ। ਆਪ ਉਤਰ ਕਰਿ ਸੁਖ^੪ ਬਿਸਰਾਏ। ਵਿਜ ਕੀ ਦਾਰਾ ਦਿਜ ਕੋ
ਦਈ। ਆਸ਼ਿਖ ਬਾਦ ਕਹਜੋ ਸੁਖ ਮਈ ॥ ੭॥ ਤੁਰਕ ਪਠਾਨ ਅਰਧ
ਗਡਵਾਯੋ। ਤੀਰਨ ਸੋ ਤਿਸਕੋ ਮਰਵਾਯੋ। ਇਸ ਚਰਿਤ ਕੋ ਸੁਨਿ ਜਗ
ਸਾਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜਸ ਮਹਿਦ ਉਚਾਰਾ ॥੮॥ ਜਬਾ ਚਾਂਦਨੀ ਨਿਰਮਲ
ਹੋਤਿ। ਤਿਮ ਘਰ ਘਰ ਮਹਿ ਸੁਜਸ ਉਦੋਤ। ਮਨਹੁ ਮਾਲਤੀ ਫੂਲਤਿ ਝੂਲੀ।
ਰਾਇਬੇਲ ਕੈ ਸੁੰਦਰ ਫੂਲੀ ॥੯॥ ਜਹਿ ਕਹਿ ਕੀਰਤਿ ਬਰਨਨ* ਕਰਤੇ।
‘ਪੀਨਪੀਨ ਪ੍ਰਭੁ ਪੀਨ’ ਉਚਰਤੇ। ਇਕ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਚਢਿਓ ਚਹਿਯੋ।
ਬਾਜੀ ਕੋ ਸੇਵਕ ਸੰਗ ਕਹਿਯੋ ॥ ੧੦॥ ‘ਜਾਟ ਕਪੂਰੇ ਤੁਰੰਗ ਪਠਾਯੋ।
ਦਲ ਬਿਡਾਰ ਕੇ ਨਿਕਟ ਬੰਧਾਯੋ’। ਮਿਸਟ ਘਿੱਤ ਕੋ ਰਾਤਬ ਕਰਿਯੋ^੫।
ਅਬਿ ਲੋ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਪ੍ਰਤਿਪਰਿਯੋ ॥ ੧੧॥ ਆਜ ਪਾਇ ਕਰ ਜੀਨ
ਸ਼ਿੰਗਾਰੋ। ਭੂਖਨ ਕਰਨ ਹਮੇਲਾਂ ਡਾਰੋ^੬। ਕੰਚਨ ਕੇ ਜੇਵਰ ਪਹਿਰਾਵੋ।
ਭਲੇ ਤਜਾਰ ਕਰਿਕੈ ਲੈ ਆਵੋ ॥ ੧੨॥ ਹੁਕਮ ਮਾਨਿ ਸੇਵਕ ਕਿਯ
ਤਜਾਰਾ। ਅਲੰਕਾਰ ਕੰਚਨ ਸ਼ਿੰਗਾਰਾ। ਕਲਗੀ ਧਰੀ ਸੀਸ ਪਰ ਖਰੀ^੭।
ਲੂਲ ਹਮੇਲ ਸਜਾਵਨ ਕਰੀ^੮ ॥੧੩॥ ਤਹਿਰੁ ਡਾਲ, ਬਸਤਨੀ^੯ ਲਾਲਾ।
ਜੇ ਬਹੁ ਮੋਲਾ ਹੁਤੋ ਦੁਸ਼ਾਲਾ। ਤੰਗ ਰੇਸ਼ਮੀ ਐਚਨਿ ਕੀਨ। ਦੋਨੋ ਚਾਰੁ^{੧੦}
ਰਕਾਬਨਿ ਪੀਨ^{੧੧} ॥੧੪॥ ਕਵਕਾ ਦੇ ਕਰਿ ਲਜਾਯਹੁ ਤਹਾਂ। ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਰਾ-
ਜਹਿ ਬੈਠੇ ਜਹਾਂ। ਅਵਲੋਕਨ ਕਰਿ ਸੁੰਦਰ ਘੋਰਾ। ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਭਯੋ ਤਨ
ਜੋਰਾ ॥ ੧੫॥ ਉਠਿ ਕਰੁਨਾਨਿਧਿ ਤਬਿ ਚਲਿ ਆਏ। ਇਕ ਰਕਾਬ ਪਗ
ਪੰਕਜ ਪਾਏ। ਗੀਵ ਕੇਸ ਗਹਿ ਹਯ ਕੇ ਜਬੈ। ਉਕਸੇ ਉਪਰ ਚਢਿਤੇ ਤਬੈ
॥ ੧੬॥ ਉਛਰਜੋ ਘੋਰਾ ਬਲ ਕੋ ਭਰਿਯੋ। ਨਹਿ ਆਸਨ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ

^੧ਅਨੰਦਪੁਰ ਵੇ। ^੨ਆਪ ਸਾਹਿਬ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬਕਾਨ ਲਾਹੀ (ਭਾਵ ਆਰਾਮ ਕੀਤਾ)।
^੩ਘੋੜੇ ਵੇ। ^੪ਦਲ ਬਿਡਾਰ (ਨਾਮੇ) ਘੋੜੇ ਦੇ ਪਾਸ ਬੰਧਾ ਹੈ। ^੫ਮਿਲਾ ਕਰਕੇ, ^੬ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਤੇ
(ਹਮੇਲ=) ਗਲੇ ਦਾ ਗਹਿਣਾ ਪਾਓ। ^੭ਗਹਿਣੇ। ^੮ਘੋੜੇ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਉੱਚੀ ਕਲਗੀ ਲਗਾਈ।
^੯ਛੱਬੇ ਤੇ ਹਮੇਲ ਪਾਕੇ ਸਜਾਵਟ ਕੀਤੀ। [ਪੰਜਾ:; ਲੂਲ=ਛੱਬਾ। ਅ:; ਲੂਲੂ=ਮੋਤੀ]। ^{੧੦}ਚਾਰ
ਜਾਮੇ ਉਤੇ ਪਾਇਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਕਪੜਾ। ^{੧੧}ਸੁੰਦਰ। ^{੧੨}ਵੱਢੀਆਂ। *ਪਾ:-ਬੰਟਨ।

ਬਿਰਿਯੋ । ਅਵਨੀ ਪਰ ਤਿਸਤੋ ਬਿਰ ਖਰੇ । ਦਾਹਨ ਭੁਜਾ ਝਟਕਬੋ ਕਰੇ^੧
 ॥ ੧੭ ॥ ਚਢੇ ਬਹੁਰ, ਪੀੜਾ ਕੁਛ ਭਈ । ਸੇਤ ਰੁਮਾਲ ਸੇਗ ਬੰਧਿ ਵਈ ।
 ਪ੍ਰਿਥਮ ਤੁਰੰਗ ਤੌਰ ਕਰਿ ਚਾਲਾ । ਫੇਰਜੋ ਫੇਰ ਸਤੋਜ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੧੮ ॥
 ਬਹੁ ਧਵਾਇ ਕਰਿ ਭਲੇ ਫੇਦਾਇਓ । ਪੁਨ ਜਨਨੀ ਮੰਦਰ ਪ੍ਰਭੁ ਆਇਓ ।
 ਉਤਰਿ ਤੁਰੰਗ ਤੇ ਅੰਤਰ ਬਰੇ । ਮਾਤਾ ਨਿਕਟ ਬੈਠਿਬੋ ਕਰੇ ॥ ੧੯ ॥ ਗੁਰ
 ਸਪੁਤਿ ਪਰ ਦਿਸ਼ਟਿ ਪਸਾਰੀ । ਅਤਿ ਪ੍ਰਿਯ ਹੋਰਤਿ ਹੈ ਬਲਿਹਾਰੀ । ਮੁਖ
 ਕੋ ਪਿਖਿ, ਸਕੰਧੋ ਪੁਨ ਪੇਖਾ । ਬੰਧਜੋ ਬਸਤ੍ਰ ਸਾਥ ਅਵਰੇਖਾ ॥ ੨੦ ॥ ਹੁਇ
 ਸ਼ੰਕਤਿ ਸੁਤ ਕੋ ਪੁਨ ਕਹਯੋ । ‘ਇਹ ਕਜਾ ਭਯੋ ਬਸਤ੍ਰ ਬੰਧ ਰਹਯੋ । ਅਹੈ
 ਕੁਸ਼ਲ ਸਭਿ ਦੇਹ ਤੁਮਾਰੇ ? ਕੋ ਕਾਰਨ ਕਹਿਯਤਿ ਨਿਰਧਾਰੇ’ ॥ ੨੧ ॥
 ਸੁਨਿ ਜਨਨੀ ਤੋ ਕਹਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ‘ਚਢਨ ਲਗੇ ਜਬਿ ਤੁਰੰਗ ਬਿਸਾਲਾ ।
 ਉਛਰਜੋ ਬਲ ਤੋ ਭੁਜ ਅਟਕਾਈ । ਖਾਇ ਜੋਰ ਪੁਨ ਪੀਰ ਉਠਾਈ’ ॥ ੨੨ ॥
 ਸੁਨਿ ਸੰਕਤਿ^੨ ਜਨਨੀ ਤਬਿ ਭਈ । ਬੰਦ ਸਮੱਗੀ ਸੰਚਨ ਕਈ । ਕਾਰ-
 ਵਾਰ ਸਨ ਭਨਿ ਤਤਕਾਲਾ । ਕਰੀ ਮੰਗਵਨਿ, ਸੁਤ ਬੈਠਾਲਾ ॥ ੨੩ ॥
 ਤੇਲ ਮਾਂਹਿ ਸਤਨਾਜ^੩ ਅਣਾਇ । ਲੋਹਾ, ਤਿਲ, ਕੰਚਨ ਮੰਗਵਾਇ । ਗੁਰ
 ਸਪੁਤ ਕੋ ਅੰਗਨ ਲਾਏ । ਇਮ ਛੁਹਾਇ ਕਰਿ ਦਿਜਨ ਦਿਵਾਏ ॥ ੨੪ ॥
 ਤਬਿ ਦਿਜ ਲੇਕਰਿ ਨਿਕਸਜੋ ਬਾਹਰ । ਬਿਰੇ ਪੌਰ ਪਰ ਸਿੰਘ ਸੁ ਜਾਹਰ ।
 ਬੂਝਜੋ ਬਿੱਪੁ ‘ਕਹਾਂ ਇਹ ਲਜਾਯੋ?’ । ‘ਸਿਰ ਸਦਕਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਿਵਾਯੋ
 ॥ ੨੫ ॥ ਸੋ ਬਿੱਪੁਨਿ ਕੋ ਜਨਨੀ ਦੀਨਾ ਜਾਂਹਿ ਸਦਨ ਕੋ ਹਮ ਸਭਿ ਲੀਨ’ ।
 ਜਬਿ ਸਿਰ ਸੱਦਕ ਸਿੰਘਨ ਸੁਨਿਓ । ਮਿਲਿ ਆਪਸ ਮਹਿ ਨੀਕੇ ਗੁਨਿਓ
 ॥ ੨੬ ॥—ਸਿਰ ਸੱਦਕ ਨਹਿ ਦੈਬੋ ਬਨੈ। ਹਮ ਸਿਖ ਗੁਰ ਕੇ ਹੈਂ ਹਿਤ ਸਨੈਂ।—
 ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਲੀਨਿਸ ਛੀਨ। ਬਿੱਪੁ ਪੁਕਾਰ ਰਹਜੋ, ਨਹਿ ਦੀਨ ॥ ੨੭ ॥
 ਕਰਤਿ ਪੁਕਾਰ ਮਾਤ ਢਿਗ ਆਯੋ । ‘ਸਿੰਘਨ ਛੀਨਜੋ’ ਸਕਲ ਸੁਨਾਯੋ ।
 ਸੁਨਿ ਜਨਨੀ ਕਰਿ ਕੋਪ ਬਿਸਾਲਾ । ਉਚੇ ਬੋਲਿ ਕਹਜੋ ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥
 ੨੮ ॥ ‘ਕੈਸੇ ਸਿੰਘ ਪੌਰ ਪਰ ਰਾਖੇ । ਲੋਨਿ ਦਾਨ ਪਰ ਜੇ ਅਭਿਲਾਖੇ’ ।
 ਆਵਨ ਜਾਨੋ ਬੰਦ ਕਰੇਤੇ । ਦਿਜ ਆਦਿਕ ਸਭਿ ਸੰਗ ਲਰੇਤੇ ॥ ੨੯ ॥
 ਕਹੇ ਸੁਨੈ ਮਹਿ ਕਿਸਕੇ ਨਾਹੀਂ । ਉਚਿਤ ਅਨੁਚਿਤੈ ਲਖਿ ਨ ਸਕਾਹੀਂ’ ।

^੧ਸੱਜੀ ਬਾਂਹ ਝਟਕਾ ਖਾ ਗਈ । ^੨ਮੋਢਾ । ^੩ਖੁਹਲ ਕੇ ਦੱਸੇ । ^੪ਸੋਚਵਾਨ । ^੫ਸੱਤਅਨਾਜ ।

^੬ਕੀਹ । ^੭(ਅਸੀਂ) ਲੋਕੇ ਘਰ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਸਾਰੇ । ^੮ਦਾਨ ਲੈਣ ਪਰ ਜੇ ਇੱਛਾ ਰਖਦੇ ਹਨ ।

ਉਚੇ ਬੋਲ ਮਾਤ ਕੇ ਸੁਣੇ । ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਭੁਣੇ ॥੩੦॥ ‘ਮਾਤ! ਕੰਪ ਕਿਹ ਸਨ ਅਸ ਕੀਨਾ? ਹੁਕਮ ਤੁਮਾਰੇ ਕੇ ਨਹਿ ਚੀਨਾ?’ ਸੁਨਿ ਸੁਤ ਤੇ ਪੁਸੰਗ ਕਹਿ ਦਯੋ ‘ਤਉ ਸਿਰ ਸੱਦਕ ਬਿੱਪੁਨਿ ਲਯੋ ॥੩੧॥ ਲਏ ਜਾਤ ਸੇ ਸਿੰਘਨਿ ਛੀਨੇ । ਹੁਇ ਨਿਸੰਗ ਅਸ ਉਧਮ ਕੀਨੇ’ । ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਨਿ ਬਿੱਪੁ ਬੁਲਾਯੋ । ਬੁਝਨਿ ਹੇਤ ਨਿਕਟ ਠਹਿਰਾਯੋ ॥ ੩੨ ॥ ‘ਕਹੁ ਦਿਜ ! ਸਿੰਘਨ ਸੰਗ ਪੁਸੰਗ । ਕਿਮ ਬੋਲੇ ਕਿਮ ਕੀਨ ਕੁਢੰਗ?’ ‘ਮਹਾਂਰਾਜ ਹਮ ਲੇ ਕਰਿ ਗਏ । ਪੌਰ ਸਥਾਨ ਪਹੁੰਚਤੇ ਭਏ ॥੩੩॥ ਬੁਝਨ ਲਗੇ ਕਹਾਂ ਤੁਮ ਆਨਯੋ ? ।-ਗੁਰ ਸਿਰ ਸੱਦਕ-ਹਮੈਂ ਬਖਾਨਯੋ । ਇਮ ਸੁਨਿ ਸਿਰ ਤੇ ਪੋਟ ਉਤਾਰੀ । ਕਹੈਂ ਕਿ-ਇਸ ਕੇ ਹਮ ਅਧਿਕਾਰੀ ॥੩੪॥ ਅਪਰ ਕਿਸੀ ਕੇ ਹਮ ਨਹਿ ਦੇਤਿ-।ਟਿਸ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਲੇ ਧਰੀ ਨਿਕੋਤਿ’ । ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਜਨਨੀ ਸੰਗ ਕਹਿਯੋ । ‘ਅਪਰ ਦਾਨ ਜੋਤਿਕ ਬਚ ਰਹਿਯੋ ॥ ੩੫ ॥ ਸੋ ਇਨ ਕੇ ਦਿਹੁ, ਨਿਕਸਹੁ ਪੌਰ । ਜੇ ਬੁਝਹਿ ਸਿਖ ਪੁਨ ਤਿਸ ਠੋਗਕਹਹੁ-ਸੰਕਲਪ ਕਰਿ ਦੀਆ ਦਾਨ।ਸੋ ਹਮ ਲਏ ਜਾਤ ਨਿਜ ਥਾਨ-’ ॥ ੩੬ ॥ ਬਹੁਰ ਬੰਧਿ ਕੈ ਪੋਟ ਪਯਾਨੋ । ਸਿੰਘਨਿ ਬੁਝੇ ਤਬਹਿ ਬਖਾਨੋ । ‘ਕਰਿ ਸੰਕਲਪ ਦਯੋ ਗੁਰ ਦਾਨ।ਸੋ ਸਾਮਿਗੀ ਹਮ ਅਬਿ ਆਨਾ’ ॥੩੭॥ ਸੁਨਤਿ ਖਾਲਸੇ ਤਬਿ ਕਹਿ ਦਯੋ । ‘ਜਾਹੁ ਮਿਸਰ ਜੁ ਆਛੋ ਭਯੋ’ । ਪੁਬਮ ਸਮਿੰਗੀ ਛੀਨੀ ਜੋਇ । ਅੰਨ ਦੇਗ ਮਹਿ ਪਾਯੋ ਸੋਇ ॥ ੩੮ ॥ ਕੰਚਨ ਆਦਿਕ ਵਸਤੁ ਬਿਕਾਈ*। ਲੇ ਕਰਿ ਮੈਦਾ ਘਿੱਤ ਮਿਠਾਈ*। ਪੰਚਾ-ਮ੍ਰਿਤ ਸਭਿ ਕੇ ਕਰਿਵਾਯੋ । ਸਕਲ ਖਾਲਸੇ ਮਹਿ ਵਰਤਾਯੋ ॥ ੩੯ ॥ ਜਹਿ ਕਹਿ ਭੰਜਨੋ ਸਭਿ ਕੇ ਡੋਰੇ । ਸੁਨਿਕੈ ਸੰਗਤਿ ਸੰਤ ਅਛੋਰੇ । ਭਯੋ ਪ੍ਰਮੋਦ ਕਹੈਂ ‘ਕਿਯ ਨੀਕੋ । ਸਿਰ ਸੱਦਕ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀਕੋ* ॥੪੦॥ ਬਹੁਰ ਹੋਇ ਜਿਸ ਪਰ ਅਰਦਾਸ* । ਮਾਲਕ ਤਾਂਹਿ ਖਾਲਸਾ ਖਾਸ । ਜਿਸ ਕੇ ਜੋਗੀ ਖੋਜਤਿ ਹਾਰੇ । ਪਾਇ ਨ ਸਕਹਿ ਸੁਰਾਸੁਰ ਪਾਰੇ ॥ ੪੧ ॥ ਸੋ ਸਰੂਪ ਜਗ ਤਾਰਣ ਹੇਤਾ । ਪ੍ਰਗਟ ਭਏ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤਾ । ਤਿਸ ਕੇ ਦਸਮ ਰੂਪ ਅਵ-ਤਾਰਾ। ਸਿਰ ਸੱਦਕ ਪ੍ਰਭੁ ਹੋਨਿ ਸੁਖਾਰਾ* ॥੪੨॥ ਤਿਹ ਲੇ ਜਾਤਿ ਅਪਰ ਕੋ

*ਕਿਸਨੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ ਭਾਵ ਮੰਨਿਆ । *ਉਪਦ੍ਰਵ । *ਵੇਚੀ । *ਖੰਡ । *ਫਿਰ ਉਹ (ਵਸਤੁ ਕਿ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ । *ਪ੍ਰਭੁ ਦੇ ਸੁਖਾਲੇ ਹੋਣ ਦਾ ਸਿਰਸੱਦਕ ।

*ਪਾ:-ਗੀਕੋ ।

ਭੌਨ^੧ । ਤਬਹਿ ਖਾਲਸਾ ਹੋਵਤਿ ਕੌਨ^੨ । ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਸਗਰੇ ਹਰਖਾਏ ।
ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਏ ॥ ੪੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੁਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ
ਪੰਚਮ ਵੇ 'ਸਤਿਗੁਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤਰ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੪ ॥

੩੫. [ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਜੰਗ ਦੀ ਤਿਆਰੀ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ *ਇਮ ਬੀਤੇ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਭੀਮਚੰਦ ਦੁਖ ਪਾਇ । ਪਠੇ ਦੂਤ
ਗਿਰਪਤਿਨਿ ਫਿਗ ਅਪਨੋ ਕਸ਼ਟ ਬਤਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ
ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਉਦਾਰਾ । ਨਿਤ ਰਾਹਤਿ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਅਪਾਰਾ । ਪੰਥ ਰਚਨੋ ਨਿਤ
ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਧਾਰੀ । ਮਾਰਨ ਮਰਨ ਬਨਹਿ ਬਲ ਭਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ਆਗੈ ਰਣ
ਘਾਲੇ ਘਮਸਾਨਾ । ਮਰੇ ਬੀਰ ਲਰਿ ਲਰਿ ਕਰਿ ਜਾਨਾ^੩ । ਦਿੱਲੀ ਪਤਿ ਕੇ
ਦਲੇ ਬਹੁ ਆਏ । ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਕਿਸ ਕੋ ਬਸ ਨ ਬਸਾਏ ॥ ੩ ॥ ਗਹੜੋ ਨ
ਗਯੋ ਨ ਮਾਰੜੋ ਗਯੋ । ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੋ ਦੂਰਹਿ ਭਯੋ । ਲਰਤਿ ਜੁੱਧ ਨਹਿ
ਕਿਨਹੁੰ ਭਜਾਵਾ । ਅਰੜੋ ਰਹੜੋ ਜੈ ਕੋ ਕਰਿ ਦਾਵਾ^੪ ॥ ੪ ॥ ਇੱਤਨਾਦਿਕ
ਲਿਖਿ ਸਕਲ ਹਕਾਰੇ । ਪਠੇ ਪੱਤ੍ਰ ਪਠਿ^੫ ਹੁਇ ਨ੍ਰਿਪ ਤਾਰੇ । ਮਿੱਤ੍ਰ ਕਿ
ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਕਿ ਸਮ ਗੁਰ ਸਾਥ । ਚਲਿ ਆਏ ਇਕ ਬਲ ਗਿਰਨਾਥ ॥ ੫ ॥
ਪ੍ਰਥਮੇ ਭੀਮਚੰਦ ਕਹਿਲੂਰੀ । ਭੂਪਚੰਦ ਸੈਲਪ ਹੰਡੂਰੀ । ਆਇ ਚੰਬੋਲ,
ਫਤੇਪੁਰਿ ਵਾਰੋ^੬ । ਨਾਮ ਵਜ਼ੀਰ ਸਿੰਘ ਬਲਿ ਭਾਰੋ ॥ ੬ ॥ ਦੇਵ ਸ਼ਰਣ
ਨਾਹਣ ਕੋ ਰਾਜਾਜ਼ਾਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਸਿਪਾਹ ਸਮਾਜਾਦੇਖਾ ਦੇਖੀ ਬਹੁ ਚਲਿ
ਆਏ । 'ਗਿਰਪਤਿ ਹਮ ਭ੍ਰਾਤਾ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੭ ॥ ਹਾਨ ਲਾਭ ਮਹਿ

^੧ਹੋਰ ਕੋਈ ਘਰ ਲੈ ਜਾਵੇ । ^੨ਤਾਂ ਫੇਰ ਖਾਲਸਾ ਕੌਣ ਹੋਯਾ । ਭਾਵ ਤ੍ਰਿਆਕਲ ਹੋ ਗਿਆ ।
^੩ਜਾਨਾਂ ਲੜਾ ਲੜਾਕੇ । ^੪ਭੇਜੇ ਹੋਏ ਪੱਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਕੇ । ^੫ਵਾਲਾ । *ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ
ਦੀ ੨੧ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ । †ਪਾ:-ਧਾਰੀ । ‡ਨਾਹਣ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨਾਲ

ਪਾਓਂਟੇ ਨਿਵਾਸ ਤੋਂ ਤਅੱਲਕਾਤ ਸਿੱਤਾ ਦੇ ਸਨ ਤੇ ਅਖੀਰ ਤਕ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਚਮਕੌਰ
ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਰਾਤ ਆਪਣੇ ਵੱਧਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ
ਨਾਹਣ ਦੇ ਰਾਜੇ ਪਾਸ ਪੱਤ੍ਰ ਦੇਕੇ ਟੋਰਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਦੇਕੇ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਬਸਾਓ ।
[ਦੇਖੋ ਵੁਤ ੬ ਅੰਸੂ ੩੨] ਜੇ ਪੱਕੀ ਮਿੱਤ੍ਰਤਾ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ਸਲਾਮਤੀ ਓਥੇ ਕੀਕੀ
ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਪੱਕਾ ਸੰਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਨਾਹਣੇਸ਼ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਸੌ
ਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦੀ ਉਕਾਈ ਹੈ । ਉਸ ਨੇ ਵੇਵਸ਼ਰਣ ਨੂੰ ਨਾਹਣੀਆਂ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਉਕਾਈ ਕੀਤੀ
ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਓਂਟੇ ਨਿਵਾਸ ਵੇਲੇ ਨਾਹਣ ਦਾ ਰਾਜਾ ਮੇਦਨੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ
ਸਰਧਾਲੂ ਸੀ, ਇਸ ਦਾ ਵੇਹਾਂਤ ੀ: ੧੭੫੧ ਬਿ: ਵਿਚ ਹੋਇਆ । ਹੁਣ ਜੋ ਰਾਜਾ ਰੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ
ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ 'ਹਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਸੀ ।

ਚਹਿਯਤਿ ਮੇਲੇ' । ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਸਭਿ ਭਏ ਸਕੇਲੇ' । ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਭਿ
 ਸਨਮਾਨ ਉਤਾਰੇ । ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਰਾਤਿ ਮਝਾਰੇ ॥ ੮ ॥ ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ
 ਸੁਖ ਭੀ ਭੁਨਸਾਰਾ । ਸੌਚ ਸਨਾਨ ਠਾਨਿ ਹੁਇ ਤਯਾਰਾ । ਲਘੁ ਦੀਰਘ
 ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਮੁਦਾਈ । ਭਏ ਏਕ ਬਲ ਸਭਾ ਲਗਾਈ ॥ ੯ ॥ ਮੀਏਂ,
 ਰਾਜੇ, ਰਾਵ ਕਿ ਰਾਣੇ । ਸਚਿਵ ਸਮੀਪੀ ਜੇ ਮਤਿ ਸਯਾਣੇ । ਬੈਠੇ ਸਭਿ ਨਿਸ਼-
 ਚਲ ਜਥਿ ਹੂੰ ਕੈ । ਆਪਸ ਮੈਂ ਜੈਦੇਵਾ ਕੈ ਕੈ ॥ ੧੦ ॥ ਭੀਮ ਚੰਦ ਸੈਲਿੰਦ੍ਰ
 ਬਿਲੰਦਾ । ਭਨੜੇ 'ਸੁਨਹੁ ਤੁਮ ਸਕਲ ਗਿਰਿੰਦਾ ! ਕਰੋਂ ਨ ਭਵਿੱਖਤ
 ਬਾਤ ਬਿਚਾਰੇ । ਸਿਰ ਪਰ ਸ਼ੱਤ ਪ੍ਰਬਲ ਬਿਚਾਰੇ ॥ ੧੧ ॥ ਦਿਨਪੁਤਿ
 ਵਧਤਿ ਦੂਜ ਜਿਮ ਚੰਦ । ਦੇਖਿਤਿ ਦੇਖਤਿ ਭਯੋ ਬਿਲੰਦ । ਜਿਨਹੁ
 ਇਰਾਦਾ ਲੈਬੇ ਦੇਸ਼ । ਲਰਨ ਮਰਨ ਕੀ ਕਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥ ੧੨ ॥ ਹਮ ਤੁਮ
 ਸਭਿ ਕੋ ਇਕ ਸਮ ਜਾਨੋ । ਆਜ ਮੋਹਿ ਪੁਨ ਤੋਕਹੁ ਮਾਨੋ' । ਗੁਰੂ
 ਗੁਬੰਦ ਸਿੰਘ ਭੁਜ ਭਾਰੀ । ਸ਼ਾਹੁ ਆਦਿ ਤੇ ਤੁਸ ਨ ਧਾਰੀ ॥ ੧੩ ॥
 ਦੇਸ਼ ਉਜਾਰਨੇ, ਛੀਨੇ ਗ੍ਰਾਮ । ਕਈ ਬੋਰ ਕੀਨੋ ਸੰਗ੍ਰਾਮ । ਮੁਖਿ ਸੈਨਾ
 ਕੋ ਮਰੇ ਹਮਾਰੇ । ਆਦਿ ਕੇਸਰੀਚੰਦ ਜੁਝਾਰੇ ॥ ੧੪ ॥ ਪੁਜਹਿ ਨ ਸਮਤਾ
 ਲਰਬੇ ਮਾਂਹਿ । ਪਰਖੇ ਕਈ ਬਾਰ ਬਲ ਜਾਂਹਿ' । ਜੇ ਅਬਿ ਬੈਠਿ ਰਹਹਿ
 ਕਰਿ ਠਾਰਾ । ਰਾਜ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਛੀਨਹਿ ਸਾਰਾ* ॥ ੧੫ ॥ ਨਿਤਪੁਤਿ ਦਲ
 ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਆਵੈਲੂਟ ਕੂਟ ਕਰਿ ਮਿਟਿ ਹਟਿ ਜਾਵੈਬਾਜਤਿ ਰਹੈ ਬੰਦੂਕ
 ਸਦਾਈ । ਮਰਹਿ ਕਿ ਮਾਰਹਿ ਫਤੇ ਬੁਲਾਈ ॥ ੧੬ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਪੁਕਾਰ ਸੁਨੀ
 ਇਕਸਾਰੀ । ਲਰਜੋ ਆਨਿ ਲਸਕਰਿ ਤਬਿ ਭਾਰੀ । ਅਬਿ ਕੈ ਜਾਇ ਕਹਾਂ
 ਕਹਿ ਸ਼ਾਹੂ' ? ਨਿਰਬਲ ਅਧਿਕ ਲਖਹਿ ਮਨ ਮਾਂਹੁ ॥ ੧੭ ॥ ਬਾਰਿ
 ਬਾਰਿ ਕੀ ਸੁਨਹਿ ਪੁਕਾਰ' । ਕੈ ਖਿਝ ਪਰਹਿ ਕਰਹਿ ਬੁਰਿਆਰ । ਇਕ
 ਸੋ ਜੇ ਗੁਰ ਕੇ ਸਿਖ ਮਰੈਂ । ਆਇ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਕੇਸਨਿ ਧਰੈਂ ॥ ੧੮ ॥ ਨਹਿ
 ਨਿਪਟਹਿ ਨਹਿ ਪਾਇੰ ਪਰਾਜੈ' । ਹਾਨ ਲਾਭ ਕੋ ਲਖਹਿ ਨ ਕਾਜੈ ।
 ਸੁਨਹੁ ਗਿਰੀਸ਼ਹੁ ! ਕਰਹੁ ਉਪਾਇ । ਯੋਂ ਬਿਗਰਤਿ ਕਾਰਜ ਸਮੁਦਾਇ' ॥
 ੧੯ ॥ ਸੁਨਤਿ ਘਮੰਡਚੰਦ ਤਬਿ ਭਾਖਾ। 'ਕੋ ਉਪਾਇ ਤੁਮ ਨੋ ਅਭਿਲਾਖਾ?

'ਇਕੱਠੇ । 'ਅੱਜ ਮੇਰੇ ਤੇ ਹੈ ਫਿਰ ਤੁਹਾਡੇ ਤੇ ਪਿਆ ਜਾਣੇ । 'ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਲ ਕਈ ਵਾਰ ਪਰ-
 ਖਿਆ ਹੈ । 'ਅੰਤਕਾਂ ਜਾਕੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕੀਹ ਆਖੀਏ ? 'ਬਾਰ ਬਾਰ ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸਾਡੀ
 ਪੁਕਾਰ ਮੁਣਕੇ । 'ਨਾਂ ਤਾਂ ਨਿਬੜਦੇ ਹੀ ਹਨ ਤੇ ਨਾਂ ਹਾਰਦੇ ਹੀ ਹਨ । *ਪਾ:-ਛੀਨ ਹਜ਼ਾਰਾ ।

ਬਿਨਾ ਲਰਨ ਤੇ ਅਪਰ ਨ ਕੋਉ । ਮਿਲੇ ਨ ਬਚਹੁ, ਛੀਨ ਲੇ ਸੋਉ ॥
 ੨੦ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਸ਼ਾਹ ਢਿਗ ਬਨਹਿ ਨ ਜਾਨਾ ॥ ਸੈਨਾ ਸੰਚਿ ਘਾਲਿ ਘਮਸਾਨਾ ।
 ਲਰਿਏ ਕਹੁ ਨਿਪ ਧਰਹਿ ਜਿ ਆਲਸ । ਰਾਜ ਕਰਨ ਕੀ ਧਰਹਿ
 ਨ ਲਾਲਸ* ॥ ੨੧ ॥ ਰਿਪੁ ਬਸ ਹੋਹਿ ਨ ਦੇਡ ਬਿਹੀਨਾ । ਵਧਹਿ
 ਪ੍ਰਤਾਪ ਸ ਦੇਡ ਅਧੀਨਾ । ਬਿਨਾਂ ਦੇਡ ਤੇ ਕੋਇ ਨ ਜਾਨਹਿ । ਪ੍ਰਜਾ
 ਦੀਨ ਭੀ ਤ੍ਰਿਸਕ੍ਰਿਤ ਠਾਨਹਿ ॥ ੨੨ ॥ ਜਗ ਮਹਿ ਉਚ ਕਿ ਨੀਚ
 ਸਮਾਜਾ । ਦੇਡ ਵੇਨਿ ਤੇ ਸਰੈ ਸੁ ਕਾਜਾ । ਸੁਨਤਿ ਘਮੰਡਚੇਦ ਕੇ ਆਸ਼ੈ
 ਭੂਪਰੇਦ ਪੁਨ ਬਾਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈ ॥ ੨੩ ॥ 'ਜਥਾ ਜੋਗ ਤੁਮ ਨੀਤਿ ਉਚਾਰੀ ।
 ਉਚਿਤ ਨ ਮਿਟਹਿ ਮਾਨ ਕਰਿ ਹਾਰੀ' । ਮਰੇ ਜੁਧ ਮਹਿ ਬੀਰ ਘਨੋਰੇ ।
 ਸਿਮਰਹਿ ਤਿਨਹੁ ਮਰਨ ਡਰ ਹੋਰੇ ॥ ੨੪ ॥ ਰਾਜਨਿ ਕੋ ਇਹ ਬਾਤ
 ਨ ਨੀਕੀ । ਉਦਮ ਕਰਨ ਬਨਤਿ ਹੈ ਠੀਕੀ । ਥੋਰੇ ਸਿੰਘ ਅਬਹਿ ਗੁਰ
 ਤੀਰ । ਲਰਹੁ ਭਲੇ ਲੈ ਕਰਿ ਭਟ ਭੀਰ ॥ ੨੫ ॥ ਹਮਰੀ ਭੂਮ ਬਿਖੈ
 ਨਹਿ ਫਿਰੈ । ਜੇ ਨਹਿ ਮਿਟਤਿ ਉਚਿਤ ਹਮ ਲਰੈ ॥ ਇਤਨਾਦਿਕ
 ਮਿਲਿ ਮਸਲਤ ਕਰੀ । ਓਰਕ ਲਰਨ ਹੇਤ ਬੁਧਿ ਧਰੀ ॥ ੨੬ ॥ ਸਕਲ
 ਸਮਾਜ ਤਜਾਰ ਕੋ ਕੀਨਿ । ਗੁਲਕਾਂ ਅਰ ਬਰੂਦ ਭਰਿ ਲੀਨਿ । ਸਤਿਗੁਰ
 ਕੋ ਢਿਗ ਲਿਖੇ ਪਠਾਏ । 'ਅਬਿ ਲੋ ਟਰੇ ਰਹੇ ਗ਼ਮ ਖਾਏ' ॥ ੨੭ ॥
 ਨਿਤ ਬਿਗਾਰ ਕਰਿ ਸਿੰਘ ਸਿਧਾਰੈ । ਲੁਟ ਕੂਟ ਕ੍ਰਿਖਿ ਮਾਨਵ ਮਾਰੈ ।
 ਤੁਮ ਨਹਿ ਟਰੇ ਹੋਰਿ ਹਮ ਹਾਰੇ । ਅਬਿ ਬਾਜਹਿੰਗੇ ਲੋਹ ਕਰਾਰੇ ॥ ੨੮ ॥
 ਨਾਂਹਿ ਤ ਇਤ ਕੋ ਪਾਯ ਨ ਫੇਰੇ । ਬੈਠੇ ਰਹਹੁ ਹਰਖ ਜੁਤਿ ਡੇਰੇ ।
 ਸਭਾ ਮਝਾਰ ਲਿਖਯੋ ਜਬਿ ਆਯੋ ॥ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਸੋ ਪਵਵਾਯੋ ॥ ੨੯ ॥
 'ਸਭਿ ਰਾਜੇ ਇਕਠੇ ਪੁਨ ਹੈ ਕੈ । ਸੈਨ ਸਕੇਲੀ ਧਨ ਬਹੁ ਦੈ ਕੈ ।
 ਰਾਹਤਿ ਲਰਯੋ ਫੇਰ ਤੁਮ ਸੰਗ' । ਰਨ ਪ੍ਰਿਯ ਸੁਨਿਕੈ ਨਿਪਨਿ ਕੁਢੇਗ ॥
 ੩੦ ॥ ਲਿਖਵਾਯਹੁ ਉਤਰ ਤਤਕਾਲਾ । ਗਿਰ ਦੇਸ਼ਨਿ ਕੋ ਰਾਜ १੦

੧ 'ਦੇਡ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾਂ। ੨ (ਸ਼ਤ੍ਰੂ) ਦੇਡ ਨਾਲ ਅਧੀਨ ਰਹੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਧਦਾ ਹੈ। ੩ ਦੀਨ ਪ੍ਰਜਾ ਭੀ ਉਸ ਰਾਜੇ ਦਾ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ੪ ਹਾਰ ਮੰਨਕੇ ਟਲੇ ਰਹੀਏ, ਇਹ ਬੀ ਜੋਗ ਨਹੀਂ। ੫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਕਰਕੇ ਜੋ ਮਰਦੇ ਵੇਖੇ ਹਨ ਡਟੇ ਰਹੀਏ। (ਅ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਕੇ (ਅਪਣੀ) ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਤੱਕਕੇ (ਜੋ ਹਟੇ ਰਹੀਏ ਤਾਂ)। ੬ ਟਲਨ ਨਾ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਫਿਰ ਲੜਨਾ ਯੋਗ ਹੈ। ੭ ਅੰਤ ਨੂੰ। ੮ ਭਾਵ ਸਹਾਰਾ ਕਰਕੇ ਟਲੇ ਰਹੇ ਹਾਂ। ੯ ਰਣ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਖੋਟ ਸੁਣਕੇ। ੧੦ ਪਹਾੜ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹੀਕਾਰੀ ਰਾਜਿਆਂ ਵਲ। * ਪਾ:—ਕਰਹਿ ਜੁ ਆਲਸ।

ਬਿਸਾਲਾ। 'ਕਰਹਿ ਅਖਰ ਬਿੱਤ ਜਬਿ ਜੈ ਹੈਂ। ਕੋ ਅਰ ਪਰਹਿ ਤ ਸਿੰਘ
 ਲਰੈ ਹੈਂ ॥੩੧॥ ਫਿਰਤਿ ਦੂਣ ਮਹਿ ਦੇਖ ਨ ਸਕੋ। ਨਾਹਕ ਜੰਗ ਕਰਨ
 ਕੋ ਤਕੋ। ਤੋ ਇਤ ਕਹਾਂ ਤਾਸ ਕੋ ਧਾਰੈ'। ਬੈਠਿ ਰਹੈਂ, ਨਹਿ ਵਹਿਰ
 ਪਧਾਰੈ*॥੩੨॥ ਲਰਿਬੇ ਚਹੈ, ਖਾਲਸਾ ਲਰੈ। ਮਾਰਨ ਮਰਨ ਜੁੱਧ ਮਹਿ
 ਬਿਰੈ। ਚਫਹੁ ਜਿ ਤੁਮ ਇਹਠਾਂ ਨਹਿ ਦੇਰ। ਦੇਖਹੁ ਪੁਨ ਕਰਿਕੈ
 ਭਟ ਭੇਰ' ॥੩੩॥ ਲਿਖਜੈ ਗੁਰੂ ਕੋ ਪਹੁੰਚੈ ਜਾਇ। ਪਠਿਵਾਯਹੁ ਸੁਨਿ
 ਸਭਿ ਗਿਰਗਾਇ। ਸੈਨ ਸਕੇਲਨਿ ਕੀਨਸਿ ਤਜਾਰੀ। ਅਬਿ ਹੁਇ ਠਾਠ^੧
 ਟਰੈ ਨਹਿ ਟਾਰੀ ॥੩੪॥ ਸਭਿ ਰਾਜਨ ਕੇ ਬਜੇ ਨਗਾਰੇ। ਜੀਨ ਤੁਰੰਗਨਿ
 ਤਤਛਿਨ ਡਾਰੇ। ਮੁਜਰਾ^੨ ਸਭਿ ਸੁਭਟਨਿ ਕੋ ਲਯੇ। ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਗਿਨਤੀ
 ਮਹਿ ਭਯੇ ॥੩੫॥ ਚਢਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਆਏ। ਆਯੁਧ ਗਹੇ
 ਭਟਨਿ ਸਮੁਦਾਏ। ਤੌਮਰ, ਤੀਰ, ਤੁਪਕ, ਤਰਵਾਰ। ਸਿਪਰ, ਕਮਾਨ,
 ਜਮਧਰਾ ਧਾਰ^੩ ॥੩੬॥ ਚਲਿ ਬੋਰੇ^੪ ਹੀ ਕੀਨਸ ਡੋਰੇ। ਸਕਲ ਸੰਭਾਰੇ
 ਜਿਸ ਜਿਸ ਕੋਰੇ। ਸੁਧ ਸਤਿਗੁਰ ਪਹਿ ਤਤਛਿਨ ਆਈ। 'ਗਿਰਪਤਿ
 ਚਢਿ ਆਏ ਸਮੁਦਾਈ ॥੩੭॥ ਪਹੁੰਚੇ ਲਖਹੁ ਆਪਨੇ ਤੀਰ। ਗਹੇ
 ਤੁਪਕ, ਤੌਮਰ, ਧਨ, ਤੀਰ'। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਜਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ। ਗੁਲਕਾ
 ਅਰੁ ਬਰੂਦਾ^੫ ਸਮੁਦਾਈ ॥੩੮॥ ਲੇ ਲੇ ਸਿੰਘ ਧਰੈਂ ਉਤਸਾਹੂ। ਕਹੈਂ
 'ਪ੍ਰਹਾਰਹੁ ਰਿਪੁ ਰਣ'। ਹੁਕਮ ਦੀਨ 'ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰਾ'। ਦਿਹੁ
 ਬਜਾਇ ਦਲ ਹੈ ਸਭਿ ਤਜਾਰਾ'॥੩੯॥ ਸਕਲ ਖਾਲਸੇ ਗਰ ਧਰਿ ਅਸੀ^੬।
 ਸਿਪਰ ਸਮੇਤ^੭ ਤੁਰਤ ਕਟ ਕਸੀ। ਲਰਨ ਜਿਨਹੁ ਕੋ ਨਿਤ ਬਿਵਹਾਰੇ।
 ਭਏ ਸਨੱਧ ਬੱਧ ਸਭਿ ਸਾਰੇ ॥੪੦॥ ਆਪ ਚਢੇ ਤਬਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ। ਮੱਤ
 ਗਜਨਿ ਪਰ ਜਿਮ ਕੁਪ ਸਿੰਘ^੮। ਜਰਾਸੰਧ ਪਰ ਗੋਬਿੰਦ^੯ ਜੈਸੇ। ਜਾਦਵ
 ਸੰਗ ਖਾਲਸਾ ਤੈਸੇ^{੧੦} ॥੪੧॥ ਸਿੰਘਨ ਭਨਯੇ 'ਪ੍ਰਭੂ ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ'। ਚਲੋ ਅੰਗ
 ਹੀ ਰਣ ਕੋ ਕੀਜੈ। ਇਹਾਂ ਨ ਪਹੁੰਚੈਂ ਰਿਪੁ ਸਮੁਦਾਈ। ਵਧਿ ਆਰੀ ਹੀ ਲੋਚਿੰ
^੧ਤਾਂ ਏਥੇ ਕੇਹੜੇ ਅਸੀਂ (ਤੁਹਾਥੋਂ), ਭਰਦੇ ਹਾਂ। ^੨ਕਿ (ਅੰਦਰ) ਬੈਠੇ ਰਹੀਏ, ਤੇ ਬਾਹਰ ਨਾ
 ਨਿਕਲੀਏ। ^੩ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਲੜਨਾ ਚਾਹੋ। ^੪ਸੰਗ ਦਾ ਠਾਠ। ^੫ਸਲਾਮੀ ਲਈ ਭਾਵ ਗਿਣਤੀ
 ਕੀਤੀ। ^੬ਜਮਧਰਾਂ ਧਾਰਕੇ। ^੭ਏੜੀ ਦੂਰ ਜਾਕੇ। ^੮ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਗੱਲ ਵਿਚ ਧਾਰੀ ਭਾਵ ਗਾੜ੍ਹੇ
 ਪਾਈ। ^੯ਮਸਤ ਹਾਥੀਆਂ ਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਕੇ ਸ਼ੇਰ (ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ)। ^{੧੦}ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ। ^{੧੧}ਜਿਵੇਂ
 ਜਾਦਵ (ਸਨ) ਤਿਵੇਂ ਖਾਲਸਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਹੈ। *ਇਥੇ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਸਿੰਘ
 ਆਪੂੰ ਧੱਕਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਕੋਈ ਅੜੇ ਤਾਂ ਲੜਦੇ ਹਨ, ਐਵੇਂ ਵਿਗਾੜ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਸੰਗ ਨੂੰ
 ਉਹ ਨਾਹਕ ਮੰਗਦੇ ਹਨ। †ਪਾ:—ਦਾਰੂ। ‡ਪਾ:—ਸਮੇਟ।

ਲਰਾਈ' ॥੪੨॥ ਦੂਰ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਕੇ ਤਜਿ ਗਏ। ਰਾਜਨਿ ਕੇ ਮੁਕਾਬਲੇ
 ਭਏਹਿਤ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਹੋਹਿ ਕਰਿ ਤਜਾਰੇ। ਹਰਖ ਸਮੇਤ ਸੁਚੇਤ ਉਦਾਰੇ ॥੪੩॥
 ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਰਾਜਨ ਕੇ ਰਣ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ
 ਤਿੰਸਤੀ ਅੰਸੁ ॥੩੫॥ ੩੬. [ਰਾਜਿਆਂ ਨਾਲ ਜੰਗ । ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਮਾਨ ਹਟਾਯਾ] ।
 ਦੋਹਰਾ ॥ ਉਮਡੇ ਦਲ ਦਿਸੁ ਦੁਹਨਿ ਤੇ ਕਰੀ ਤੁਫੰਗੋਂ ਤਜਾਰ । ਦਸਤਰਵਾਂ
 ਕਰ ਤਜਿ ਦਈ ਹੋਨਿ ਲਗੀ ਤਬਿ ਮਾਰ ॥ ੧ ॥ ਚੋਪਈ ॥ ਹਿਤ ਹੋਰਨਿ
 ਕੇ ਜੰਗ ਤਮਾਸ਼ਾ । ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਹੂੰ ਇਕ ਪਾਸਾ । ਉਚੇ ਬਲ ਪਰ ਹੂੰ
 ਬਿਤ ਰਹੇ । ਦੋਨਹੁੰ ਦਿਸੁ ਕੇ ਦਲ ਕੇ ਲਹੇ ॥ ੨ ॥ ਸਿੰਘ ਆਠ ਸੈ ਹੁਇ
 ਸਵਧਾਨੇ । ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਗਿਰਪਤਿ ਭਟ ਆਨੇ । ਜ਼ਾਲਾ ਬਮਣੀ ਕੀ ਬਿਰ
 ਮਾਲਾ ॥ ਛੁਟਿ ਇਕਬਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ਜ਼ਾਲਾ ॥੩॥ ਘਟਾ ਚਮੁੰ ਮਹਿ ਤਫ਼ਿਤਾ
 ਜਾਗੀ । ਕਰਕਾ ਬਰਖਤਿ ਗੁਲਕਾਂ ਲਾਗੀ। ਹਯ ਕੇ ਢੇਰਿ ਤੁਫੰਗ ਚਲਾਵੈਂ।
 ਵਧੇ ਅੱਗ ਕੇ ਮਾਰ ਗਿਰਾਵੈਂ ॥ ੪ ॥ ਦੇਖਿ ਪਰਸਪਰ ਭਨਹਿੰ ਪਹਾਰੀ ।
 'ਇਹ ਬਿੰਦਸਾ ਸਿੰਘਨ ਮਹਿੰ ਭਾਰੀ' । ਹਯ ਧਵਾਇ ਪੁਨ ਹਤੈਂ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ।
 ਨਿਜ ਬਚਾਇ ਕਰਿ ਬਹੁਰ ਪਯਾਨੇ ॥ ੫ ॥ ਕਰਿ ਹੰਕਾਰ ਖਾਲਸਾ ਰਿਦੇ ।
 ਓਰੜ ਪਰੇ ਅੱਗ ਕੇ ਤਦੇ । ਭੀਮਚੰਦ ਨਿਜ ਅੰਗ ਬਚਾਏ। ਰਣ ਕੇ ਸਨ-
 ਮੁਖ ਸਕੈ ਨ ਆਏ ॥ ੬ ॥ ਭੂਪਚੰਦ ਹੰਡੂਰੀ ਧਾਯੇ । ਦੇਵ ਸ਼ਰਣ ਕੇ ਸੰਗ
 ਮਿਲਾਯੇ । ਬਹੁਰ ਵਜ਼ੀਰ ਸਿੰਘ ਰਣ ਘਾਲਾ । ਛੁਟਤਿ ਗੁਲਕਾਂ ਨਾਦ
 ਕਰਾਲਾ ॥੭॥ ਸਭਿ ਸਿਪਾਹ ਕੇ ਆਗੈ ਧਰਿਓ । ਆਪ ਭਿ ਲਰਨ ਹੇਤ ਮਨ
 ਕਰਿਓ । ਹੇਤਿ ਤੜਾਭੜ ਸ਼ਬਦ ਤੁਫੰਗਨਿ । ਗਿਰਹਿੰ ਸੂਰ ਲਾਗੀ ਜਿਨ
 ਅੰਗਨਿ ॥ ੮ ॥ ਦੁਪਰ ਨਿਕਸਿ ਛਿਤ ਰਕਤ ਬਿਸਾਲਾ । ਲਗੇ ਕਰਾਹਨਿ
 ਘਾਇਲ ਜਾਲਾ ॥ ਪੁਨ ਚੇਬੇਲ ਆਨਿ ਕਰਿ ਲਰੇ । ਆਯਧ ਅ ਨਕ
 ਪ੍ਰਹਾਰਨ ਕਰੇ ॥ ੯ ॥ ਕੁੱਲੂ ਕੈਂਠਲ ਕੈ ਜਸਵਾਰੀ । ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਪਹੁੰਚਯੋ
 ਬਲਿ ਭਾਰੀ । ਇਤ ਤੇ ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਅਗਾਰੇ । ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਗਨ ਬਾਨ
 ਪ੍ਰਹਾਰੇ ॥ ੧੦ ॥ ਤਿਸ ਛਿਨ ਭੋਜਨੋ ਨਰ ਗੋਸਾਈਂ । ਸਕਲ ਖਾਲਸੇ ਦਯੋ
 ਸੁਨਾਈ । 'ਵਧੁ ਨ ਆਗੈ ਬਿਰ ਹੂੰ ਲਰੇ । ਜ਼ਾਲਾ ਬਮਣੀ ਛੋਰਨ ਕਰੇ'
 ॥੧੧॥ ਸੁਨਯੋ ਹੁਕਮ ਕੇ ਟਿਕਿ ਟਿਕਿ ਲਰੇ । ਆਗੈ ਨਹੀਂ ਬਧੈ ਭਟ ਭਿਰੇ।
 ਮਿਲਿ ਪਹਾਰੀਯਨਿ ਘਾਲਯੋ ਹੇਲਾ। ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਰੌਰਹਿੰ ਮੇਲਾ ॥੧੨॥
 ਦੰਦਭਿ ਢੋਲ ਪਟਹਿ ਬਹੁ ਬਾਜੇ । ਮਾਰੂ ਰਾਗ ਸੁਨਤਿ ਭਟ ਗਾਜੇ ।

^੧ਦੇਖਦੇ ਹਨ । ^੨ਬੌਧੀ ਹੋਈ ਕਤਾਰ । ^੩ਟੁੱਟਕੇ ਪਏ । ^੪ਸਾਰੇ ਜ਼ਖਮੀ ਹਾਏ ਹਾਏ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ।

ਨਟ ਜਿਮ ਉਛਲੇ ਛਾਲ ਛਲੀਗੀ^੧ । ਗਹਿ ਕੈ ਸਿਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾਨੈਂ ਨੀਗੀ ॥
 ੧੩॥ ਓਰੜ ਪੜੇ ਬੀਰ ਇਕ ਬਾਰੀ । ਸਿੰਘਨਿ ਲਗ ਪਹੁੰਚੇ ਬਲਿ ਭਾਰੀ !
 ਸੇਲੇ ਬਰਛੇ ਆਨਿ ਚਲਾਏ । ਸਿੰਘਨਿ ਸਨਮੁਖ ਘਾਵ ਸੁ ਖਾਏ ॥੧੪॥ ਥਾਵ
 ਨ ਤਜੀ ਅਰੇ ਰਣ ਰਹੇ । ਗਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਰਿਪੁ ਗਨ ਦਹੇ । ਘਾਲੀ ਹੋਲ
 ਝਾਲ* ਭਟ ਖਰੇ^੨ । ਇਤਨੋ ਬਿਖੈ ਸਿੰਘ ਰਿਸ ਭਰੇ ॥੧੫॥ ਖੜਗ ਮਸਾਨ
 ਤੇ ਖੈਚਿ ਨਿਕਾਰੇ । ਤੁਰਤ ਫੁਰਤ ਕਰਿ ਹਤੇ ਜੁਝਾਰੇ । ਜਬਿ ਦਸ ਬੀਸ
 ਅੱਗੁ ਕੇ ਮਾਰੇ । ਹਟੇ ਕੁਛਕ ਸੱਤ ਡਰ ਧਾਰੇ ॥੧੬॥ ਦੇਖਤਿ ਭਯੋ ਖਾਲਸਾ
 ਆਗੇ । ਮੁਹਰਾ ਛੋਡਿ ਪਹਾਰੀ ਭੈਰੋ^੩ । ਪਰੇ ਗੈਲ ਮਹਿ^੪ ਟਲੇ ਨ ਟਾਲੇ ।
 ਖੜਕਸੈ ਖੜਗ ਕਰਾਲ ਬਿਸਾਲੇ ॥ ੧੭ ॥ ਛੰਦ^੫ ॥ ਜਬੈ ਜੁੱਧ ਜਾਗਾ ।
 ਕਟੇ ਸੀਸ ਬਾਗਾ^੬ । ਬਢੇ ਖੱਗ ਧਾਰਾ^੭ । ਜਬਾ ਕਾਠ ਆਗਾ^੮ ॥ ੧੮ ॥
 ਗਿਰੇ ਜੁੱਧ ਸੂਰਾ । ਨਿਪੈ ਨੰਦ ਕੂਰਾ^੯ । ਗੁਰੂ ਦੇਖਿ ਦੂਰੇ । ਭਯੋ ਜੰਗ ਭੂਰੇ
 ॥੧੯॥ ਕੜਾਕਾੜ ਮਾਰੀ । ਜਿਮੀਂ ਸੋਲ ਰਾਰੀ । ਭਜੈ ਡੋਗਰਾਨੋ^{੧੦} । ਤਜੈ
 ਖੇਤ ਬਾਨੋ ॥੨੦॥ ਜਬੈ ਸਿੰਘ ਧਾਏ । ਪਹਾਰੀ ਪਲਾਏ । ਤਜੈ ਨਾਹਿ ਗੈਲੇ
 ਡਰੇ ਨਾਥ ਸੈਲੀ^{੧੧} ॥੨੧॥ ਨ ਆਗਾ ਗਸਾਈ^{੧੨} । -ਅਗਾਰੇ ਸਿਧਾਈ^{੧੩} -
 ਸੁ ਬਾਤੈ ਬਿਸਾਰੀ^{੧੪} । ਨਹੀਂ ਯਾਦ ਕਾਰੀ ॥ ੨੨ ॥ ਗੁਰ ਹੈਂ ਬਿਚਾਰੀ^{੧੫} ।
 -ਮਹਾਂ ਏ ਹੀਕਾਰੇ । ਬਡੀ ਜੀਤ ਪਾਏ । ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਧਾਏ- ॥ ੨੩ ॥ ਉਠੇ
 ਆਪ ਸ੍ਰਾਮੀ । ਚੜ੍ਹੇ ਤੇਜ ਗਾਮੀ^{੧੬} । ਹਯੈ ਰੰਗ ਨੀਲਾ^{੧੭} । ਸਿੰਗਾਰਜੈ ਛਬੀਲਾ
 ॥੨੪॥ ਪਰੇ ਪੰਥ ਪਾਛੇ^{੧੮} । ਬਡੀ ਚਾਲ ਗਾਛੇ^{੧੯} । ਸੁ ਤਜਾਰੀ ਲਰਾਈ । ਚਲੇ
 ਜਾਤਿ ਧਾਈ ॥੨੫॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਿੰਘ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭੇ ਕਿਤਿਕ ਗਏ ਗੁਰੂ ਰਣ

^੧ਛੋਲ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਸੂਰਮੇ ਨਟ ਵਾਂਗੂੰ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਕੇ ਉਛਲੇ । ^੨ਜੇ ਹੱਲਾ (ਪਹਾੜੀਆਂ)
 ਕੀਤਾ ਸੇ (ਸਿੰਘ) ਸੂਰਮੇ ਬਲ ਖੜੋਤੇ । ^੩ਪਹਾੜੀਏ ਨੱਸ ਪਏ । ^੪(ਸਿੱਖ) ਪਿੱਛੇ ਪਏ । ^੫ਸਿਰ ਤੇ
 ਵਾਗਾਂ (ਵਾਲੇ ਹੱਥ) । (ਅ) ਪੁਸ਼ਾਕਾਂ ਸਮੇਤ ਸਿਰ ਕੱਟੇ । ^੬ਖੰਡੇ ਦੀ ਧਾਰ ਨਾਲ ਵੱਢੇ । ^੭ਜਿਵੇਂ
 ਆਗਾ ਕਾਠ ਨੂੰ (ਚੀਰਦਾ) ਹੈ । ^੮ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਬੂਠੇ ਪੈ ਗਏ । ਸੋ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:-ਰਾਜਸੁਤ
 ਕੂਰਾ । (ਅ) ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਅਨੰਦ ਬੂਠਾ ਪੈ ਗਿਆ । ^੯ਪਹਾੜੀਏ । ^{੧੦}ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ਡਰੇ ।
^{੧੧}ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ (ਇਹ) ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ । ^{੧੨}ਕਿ ਅੱਗੇ ਵਧੇ ਜਾਓ । ^{੧੩}(ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦੀ
 ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ) ਇਹ ਗੱਲ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਵਿਸਾਰ ਦਿਤੀ ਸੀ । ^{੧੪}ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ।
^{੧੫}ਤੇਜ ਚਾਲ ਵਾਲੇ..... । ^{੧੬}ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਵਾਲੇ ਘੋੜੇ ਉਤੇ । ^{੧੭}ਪਿੱਛੇ ਟੁਰ ਪਏ ਭਾਵ ਅਨੰਦਪੁਰਿ
 ਨੂੰ ਮੁੜ ਪਏ । ^{੧੮}ਤਿੱਖੀ ਚਾਲ ਨਾਲ ਟੁਰੇ । *ਪਾ:-ਚਾਲ । †ਇਥੇ ਕਈ ਥਾਈਂ
 ਛਪੇ ਛੰਦ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਚਾਲ ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ ਦੀ ਹੈ । ‡ਪਾ:-ਸੇ ।

ਛੋਰਿ। ਪਾਛੈ ਕਰਤਿ ਨ ਡੀਠ ਭੀ^੧ ਜਾਤਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਓਰ॥੨੬॥ ਰੋਪਈ॥
 ਗੁਰੂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕੋ ਪਿਖਿ ਬਿਸਮਾਏ। ਨਹਿੰ ਮਾਰਨ ਕੋ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਉਠਾਏ।
 ਕੋਤਿਕ ਲਰਤਿ ਪਾਛ ਕੋ ਹਟਕੇ*। ਰਣ ਕੋ ਤਜਾਗਤਿ ਇਤ ਉਤ ਸਟਕੇ
 ॥੨੭॥ ਤਬਿ ਪਹਾਰੀਅਨਿ ਇਨ ਗਤਿ ਜਾਨਿ। ਹਟਿ ਘਾਲਜੋ ਹੋਲਾ ਘਮ-
 ਸਾਨ^੨। ਪਰੀ ਖਾਲਸੇ ਮਹਿੰ ਬਹੁ ਭਾਜ^੩। ਪੀਛੈ ਭਜੇ ਤਜਾਗ ਸਭਿ ਲਾਜ
 ॥੨੮॥ ਘਨੀ ਪਰੀ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਕੀ ਮਾਰਕੋਤਿਕ ਉਚੈ ਕੀਨਿ ਪੁਕਾਰ। ‘ਸ੍ਰੀ
 ਪ੍ਰਭੂ ! ਪੰਥ ਆਪ ਕੋ ਅਹੈ। ਕਟੀਆ ਹੋਤਿ ਪਰਾਜੈ ਲਹੈ ॥੨੯॥ ਕਿਉਂ ਨ
 ਸੰਭਾਰਤਿ ਹਟਿ ਪਿਛਵਾਈ ? ਕੌਨ ਖਤਾ ਇਨ ਕੇ ਗਰ ਪਾਈ। ਜੇਕਰਿ
 ਸਿੰਘ ਹੋਂ ਅਵਗੁਨਿਯਾਰੋ। ਤਉ ਆਪਕੇ ਜਗਤ ਉਚਾਰੋ’ ॥੩੦॥ ਇੰਤਜਾ-
 ਦਿਕ ਬੋਲਤਿ ਸਮੁਦਾਏ। ਮਿਲੇ ਆਨਿ ਕੋ ਹਯਨਿ ਧਵਾਏ। ਕਰਤਿ
 ਪੁਕਾਰ ਸੁ ਆਇ ਘਨੇਰੀ। ਹਿਤ ਹੋਰਨਿ ਗੁਰ ਗੀਵ ਨ ਵੇਰੀ ॥੩੧॥ ਕਹੈਂ
 ਬਹੁਤ ‘ਪ੍ਰਭੂ ਛਿਨ ਭਰ ਬਿਰੋ। ਲਰਤਿ ਪੰਥ ਅਵਲੋਕਨਿ ਕਰੋ’। ਕਹਿ
 ਜਬਿ ਰਹੇ, ਖਰੇ ਨਹਿੰ ਹੋਏ। ਨੌਰੰਗ ਸਿੰਘ ਮਿਲਯੋ ਪ੍ਰਭੂ ਜੋਏ ॥੩੨॥
 ਤੁਰਤ ਤੁਰੰਗ ਉਤਰਜੋ ਅਗਵਾਈ। ਐਚਿ ਲਕੀਰ ਦਈ ਸਹਿਸਾਈ।
 ਭਾਖਜੋ ‘ਨੀਲਜਾ ਬਿਰੋ ਇਥਾਏ’। ਗੁਰ ਕੀ ਆਨ ਅੱਗੁ ਨਹਿੰ ਜਾਏ’ ॥੩੩॥
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦਲ ਬਿਦਾਰ^੪। ਬਮ ਗਯੋ। ਪਾਇ ਅੱਗੁ ਨਹਿੰ ਪਾਵਤਿ ਭਯੋ।
 ਤਬਿ ਗੁਰ ਮਾਰਜੋ ਏਡਨਿ ਜੋਰਾ। ਲੰਘਜੋ ਲਕੀਰ ਨਹੀਂ ਕਿਮ ਘੋਰਾ ॥੩੪॥
 ਛਰੀ ਹਾਥ ਸੈਂ ਪਤਰੀ^੫ ਹੁਤੀ। ਦੈ ਚਾਰਿਕ ਕਰਿ ਬਲ ਤੇ ਹੁਤੀ। ਖਾਇ
 ਮਾਰ ਨਹਿੰ ਚਰਨ ਉਠਾਵਾ। ਫੁਰਕਤਿ ਇਤ ਉਤ ਅੱਗੁ ਨ ਜਾਵਾ ॥੩੫॥
 ਜਜੋਂ ਨਹਰੀ ਕੰਟਕ^੬ ਮੁਖ ਦੀਨੀ। ਰੁਕਜੋ ਤਿਸੀ ਤੈਸੀ ਬਿਧਿ ਚੀਨੀ।
 ਜਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਹਯ ਏਵ ਬਿਲੋਕਾ। ਦੇ ਕਰਿ ਆਨ ਚਲਨਿ ਤੇ ਰੋਕਾ ॥੩੬॥
 ਤਰੇ ਉਤਰਿ ਕਰਿ ਤਹਿੰ ਤਤਕਾਲੇ। ਕਲਗੀਧਰ ਭਾਖਜੋ ਅਸੁ ਨਾਲੇ^੭।
 ‘ਪ੍ਰਥਮ ਜਨਮ ਤੇਰੇ ਹਮ ਜਾਨਜੋਂ। ਜਿਸਤੇ ਬਿਰਜੋ ਬਾਕ ਸਿਖ ਮਾਨਜੋ
 ॥੩੭॥ ਹੁਤੋ ਮਸੰਦ ਲੋਤਿ ਬਹੁ ਧਨ ਕੋ। ਰਹਜੋ ਅਚਤਿ^੮ ਭੋਜਨ ਤਬਿ

^੧ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਤੱਕਦੇ ਬੀ ਨਹੀਂ। ^੨ਮੁੜਕੇ ਹੋਲਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਘਮਸਾਨ ਮਚਾ ਦਿਤਾ। ^੩ਹਾਰ।

^੪ਜਗਤ ਆਪਦੇ ਹੀ (ਸਿੰਘ) ਕਹੇਗਾ। ^੫ਹੇ ਨੀਲੇ ਘੋੜੇ। ਏਏ ਠਹਿਰ ਜਾਹ। ^੬ਨਾਮ ਘੋੜੇ ਦਾ।

^੭ਪਤਲੀ ਛੜੀ। ^੮ਮਾਨੋਂ ਕੰਡਿਆਲਾ ਕੜਿਆਲਾ। ^੯ਘੋੜੇ ਨੂੰ। * ਪਾ:-ਸਟਕੇ।

† ਪਾ:-ਦਲ ਬਿਛਾਰ। ‡ ਪਾ:-ਲਖਜੋ। ਭਾਵ ਲੰਘਣ ਦਾ ਹੀ ਹੈ। § ਪਾ:-ਅਚਿਤ।

ਇਨਕੋ । ਸਿੱਖਨ ਤੋ ਲੋ ਕਰਿ ਗੁਰਕਾਰ। ਖਾਵਤਿ ਰਹਯੋ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ' ॥
 ੩੮॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਜਬਾ ਅਲਾਯੋ। ਸਿਰ ਹਿਲਾਇ ਘੋਰਾ ਵੁਰਕਾਯੋ ।
 ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬੈਠੋ ਤਿਸ ਬਾਨ॥ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਤਿ ਉਚ ਬਖਾਨਾ॥ ੩੯॥
 ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਖਾਲਸ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਖਾਲਸਾ' ਥਿਰਹੁ ਖਾਲਸਾ ਜੁੱਧ' । ਹਤਉ
 ਰਿਪੁਨਿ ਦਲ ਕੋ ਦਲਹੁ ਪਕਰਹੁ ਸੁਸਤੁਨਿ ਕੁੱਧ' ॥ ੪੦ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਸੁਨਿ
 ਸਤਿਗੁਰਕੇ ਵਰ ਸਮ ਬੈਨ। ਹਟਯੋ ਖਾਲਸਾ ਰਿਸੋ ਕਰਿ ਨੈਨ। ਧਰਿ ਜ਼ਾਲਾ-
 ਬਮਣੀ ਅਰਿ ਦਮਣੀ^੧ । ਛੋਰੀ ਗੁਲਕਾਂ ਗਨ ਰਿਪੁ ਸੁਮਣੀ^੨ ॥ ੪੧ ॥ ਸ੍ਰੀ
 ਗੁਰ ਬਿਰ ਹੁੈ ਧਨੁ ਖ ਸੰਭਾਰੇ । ਸਪਤ ਬਾਨ ਐਚਨ ਕਰਿ ਮਾਰੇ । ਪਰੀ
 ਗਗਨ ਮਹਿ ਗਰਵ^੩ ਗੰਜਾਰ। ਬਿਸਮਾਨੇ ਰਿਪੁ ਸੁਨਿ ਪੁੰਕਾਰ ॥ ੪੨॥ ਇਕ
 ਹੀ ਬਾਰ ਹਟੇ ਸਭਿ ਸਿੰਘ । ਮਿਗ ਬਿਲੋਕਿ ਜਿਉਂ ਭੁਖਾ ਸਿੰਘ^੪ । ਅੱਗੁ ਜੁ
 ਮਾਰਤਿ ਆਵਤਿ ਧਾਏ । ਕਿਤਿਕ ਹਤੇ ਕੋ ਮਾਰਿ ਹਟਾਏ ॥ ੪੩ ॥ ਤੋਮਰ,
 ਸੇਲੇ, ਸਾਂਗ ਪ੍ਰਹਾਰੇ । ਸਿਪਰ ਅੱਗੁ ਕਰਿ ਕਿਸ ਖਗ ਮਾਰੇ' । ਗੁਰ ਬਚ ਤੇ
 ਸੁਹੀਦ ਗਨ ਦਉਰੇ । ਪਰੇ ਹੋਲ ਕਰਿ, ਭੇ ਰਿਪੁ ਬੋਰੇ ॥ ੪੪ ॥ ਮਚੀ ਮਾਰ
 ਦੀਰਘ ਇਕ ਬਾਰੀ । ਮਰਿ ਮਰਿ ਪਰਤੇ ਪਾਇ ਪਸਾਰੀ । ਜਨੁ ਮਲੰਗ
 ਭੰਗਹਿ ਕੋ ਖਾਇਲਿਟਹਿ ਪੰਰੇ ਇਸ ਬਿਧਿ ਸਮੁਦਾਇ॥ ੪੫॥ ਸੁਭਟ ਤੁਰੰਗ
 ਮਰਿ ਖੇਤ ਮਝਾਰਾ । ਲੋਥਨਿ ਸੋ ਪੂਰਨ ਬਲ ਸਾਂਗ। ਸਰਬ ਗਿਰੇਸੁਰ ਓਜ
 ਲਗਾਏ । ਪਰੀ ਭਾਂਜ ਕਿਮ ਪਗ ਨ ਜਮਾਏ ॥ ੪੬ ॥ ਫੇਰਿ ਤੁਰੰਗ ਸਿਪਾਹ
 ਹਟਾਵੈ। ਮਿਗ ਸਮ ਭਾਜੇ ਕਿਮ ਅਟਕਾਵੈ' । ਬਜੀ ਬੰਬ ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰੇ ।
 ਭਾਜੇ ਸੁੱਤ ਕੇਤਿਕ ਮਾਰੇ॥ ੪੭॥ ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ ਹੁਇ ਪਰੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਗਿੱਧ ਬਿੱਧ ਉਡਿ
 ਗਗਨ ਮੰਝਾਰਾ । ਕਹਿੰ ਲਗ ਬਰਨੋਂ ਜੁੱਧ ਬਿਸਾਲਾ॥ ਭਈ ਬਿਜੈ ਸਿੰਘਨਿ
 ਤਿਸਕਾਲਾ॥ ੪੮॥ ਸਗਰੀ ਸੁਖ ਹੋਈ ਸਭਿ ਮਾਂਹੀ। ਘਾਇਲ ਮ੍ਰਿਤਕ ਤਜਨੋ ਕੋ
 ਨਾਂਹੀ। ਚਢੇ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਕੋ ਚਲਿਆਏ। ਹਟੇ ਪਹਾਰੀ ਗੇ ਨਿਜ ਬਾਂਏ॥ ੪੯॥
 ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜਗੀ ਬੋ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਸੰਗ੍ਰਾਮ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸਟ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ
 ਮੰਸੂ॥ ੩੬ ॥ ੩੭. ['ਖਾਲਸਾ' ਪਦ ਦੇ ਅਰਥ । ਭਵਿੱਖਤ ਵਾਕ] ।
 ਦੋਹਰਾ ॥ ਗਏ ਪਹਾਰੀ ਝੂਰਤੇ ਚਲਨੈ ਨਹੀਂ ਬਸਿ ਕੋਇ । ਸੁਭਟ
 ਮਰਾਏ ਸੈਂਕਰੇ ਜਗ ਮਹਿੰ ਅਪਜਸ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪੁਨ

^੧ ਖਾਲਸਾ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਹੈ । ^੨ ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਟਿਕ (ਕੇ ਲੜੇ) । ^੩ ਦੁਸ਼ਮਨ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ । ^੪ ਰਿਪੁ ਨੂੰ ਸ਼ਮਨ (ਨਾਸ਼) ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ । ^੫ ਭਾਰੀ । ^੬ ਮਿਗਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਜਿਵੇਂ ਭੁੱਖਾ ਸ਼ੇਰ । ^੭ ਕਿਸੇ ਨੇ ਤਲਵਾਰ ਮਾਰੀ ।

ਇਕ ਥਲ ਹੁਇ ਮਸਲਤ ਕੀਨੀ । ‘ਭਲੀ ਲਗਾਈ ਕਰੋਹੁ ਨ ਚੀਨੀ’ ।
 ਭੀਮਚੰਦ ਸਭਿ ਬਿਖੈ ਉਚਾਰੀ । ‘ਮੈਂ ਪੂਰਬ ਹੀ ਗਿਨਤੀ ਧਾਰੀ ॥ ੨ ॥
 ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਜੰਗ ਨਹਿ ਬਨਿ ਆਵੈ । ਜਿਨ ਤੇ ਜੈ ਕਰੋਹੁ ਨ ਕੋ ਪਾਵੈ ।
 ਗੁਰ ਚਲਿ ਗਏ ਭਾਗ ਕਿਛੁ ਪਰੀ’ । ਠਹਿਰੇ ਬਹੁਰ ਬਾਹਨੀ ਮੁਰੀ ॥ ੩ ॥
 ਪਰੀ ਮਾਰ ਐਸੀ ਕਿਛੁ ਆਇ । ਨਹੀਂ ਸੰਭਾਲ ਭਈ ਕਿਸ ਥਾਂਇ । ਦਸ
 ਹਜ਼ਾਰ ਸੰਗ ਹੁਤੀ ਸਿਪਾਹ । ਰਹੇ ਹਟਾਇ ਹਟੀ ਕਿਮ ਨਾਂਹਿ’ ॥ ੪ ॥
 ਅਬਿ ਤੁਰਕਨਿ ਕੀ ਸੈਨ ਚਢਾਵਹੁ । ਦੇਹੁ ਦਰਬ ਤੁਰਨ ਅਨਵਾਵਹੁ ।
 ਸਭਿ ਗਿਰਪਤਿ ਕੇ ਸਚਿਵ ਸਿਧਾਵੈਂ । ਗੈਲ^੧ ਆਪਨੇ ਲੈ ਕਰਿ ਆਵੈ’ ॥
 ੫ ॥ ਮਾਨੀ ਭੂਪ ਚੰਦ ਹੰਡੂਰੀ । ਭਨੀ ਘਮੰਡ ਚੰਦ ਭੀ ‘ਰੂਰੀ’ । ਤਤਛਿਨ
 ਦਿੱਲੀ ਸਚਿਵ ਪਠਾਏ । ਮਿਲੇ ਸੁ ਅਵਰੰਗ ਕੇ ਉਮਰਾਏ ॥ ੬ ॥ ਸਕਲ
 ਜ਼ਿਕਰ ਤਿਨ ਖੋਲਿ ਸੁਨਾਯੋ । ‘ਦਰਬ ਇਤਿਕ ਤੁਮ ਨਿਕਟ ਪਠਾਯੋ ।
 ਪੁਨ ਕਦੀਮ ਹੈਂ ਪ੍ਰਜਾ ਤੁਮਾਰੀ । ਬਨਹੁ ਆਪ ਸਭਿ ਕੀ ਰਖਵਾਰੀ ॥ ੭ ॥
 ਗੁਰ ਤੇ ਦੇ ਕਰਿ ਹਾਥ ਬਚਾਵਹੁ । ਪੁਨ ਧਨ ਪਠੈਂ ਅਧਿਕ ਇਤ’ ਆਵਹੁ*’ ।
 ਇਮ ਗਿਰਪਤਿ ਬਹੁ ਸਚਿਵ ਪਠਾਏ । ਇਤ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਸਤਿਗੁਰ
 ਆਏ ॥ ੮ ॥ ਕਰਜੋ ਕਰਾਹ ਬਹੁ ਵਜੀ ਵਧਾਈ । ਆਏ ਜੀਤ ਸ਼ੱਤੁ ਸਮੁ-
 ਦਾਈ । ਦਾਨ ਬੰਦ ਰੰਕਨਿ ਕੋ ਦੀਨੋ । ਸੁਜਸ ਪਸਾਰਨ ਜਹਿ ਕਹਿ
 ਕੀਨੋ ॥ ੯ ॥ ਮੰਗਲ ਕਰੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ । ਮੰਗਲ ਮੂਲ ਗੁਰੂ ਦਾਤਾਰਾ ।
 ਬਜਹਿ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਰਬਾਬ ਘਨੋਰੇ । ਗਾਵੈਂ ਸ਼ਬਦ ਸੁਖਦ ਗੁਰ ਕੋਰੇ ॥ ੧੦ ॥
 ਘਾਇਲ ਸਾਲ ਪੱਤੁ ਕੋ ਲਾਏ । ਮਿਲੇ ਘਾਉ ਉਠਿ ਤੁਰਤ ਨਹਾਏ । ਕੋਤਿਕ
 ਦਿਨ ਇਸ ਰੀਤ ਬਿਤੀਤੇ । ਆਇੰ ਜਾਇੰ ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਪ੍ਰੀਤੇ ॥ ੧੧ ॥
 † ਇਕ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਾ ਲਗਾਏ ਬੈਠੇ ਸਿੰਘ ਆਨਿ ਸਮੁਦਾਏ ਬੀਰ
 ਸਿੰਘ ਜਸਪਾਲੀ ਆਯੋ । ਮਿਲਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ ॥ ੧੨ ॥ ਮਦਨ
 ਸਿੰਘ ਰਜਪੂਤ ਦਰਸ ਕਰਿ । ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਸਭਾ ਮਹਿ ਹੋ ਬਿਰ । ਇਨ
 ਤੇ ਆਦਿਕ ਅਪਨ ਬਿਰਾਨੋ । ਬੈਠੇ ਸਕਲ ਸੁਨਹਿ ਬਚ ਕਾਨੋ ॥ ੧੩ ॥

^੧ ਲਗਾਈ ਕਰਨੀ ਕਿਵੇਂ ਬੀ ਭਲੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀ ਗਈ । (ਅ) (ਅਸਾਂ ਜੰਗ ਕਰਕੇ (ਆਪਣਾ) ਭਲਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਭੁੱਠਾ । ^੨ ਕਿਵੇਂ ਬੀ ਨਹੀਂ । ^੩ ਭਾਜੜ ਕੁਛ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਪਈ ਸੀ । ^੪ (ਸਿੰਘਾਂ ਉਤੇ) ਮੌੜ ਰੋ ਪਰ ਮੜੀ ਨਹੀਂ । ^੫ ਨਾਲ । ^੬ ਹੁਣੀ (ਸਲਾਹ ਹੈ) । ^੭ ਇਸ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ।
^੮ ਆਪਣੇ ਤੇ ਉਪਰੇ । * ਪਾ:—ਪਾਵਹੁ । † ਇਥੋਂ ਮੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੬੦ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਚੱਲੀ ।

ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਢਿਗ ਬੈਸਾ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੁਝਤਿ ਭਾ ਐਸਾ 'ਸ਼੍ਰੀ
 ਪ੍ਰਭੂ ਚਿਤ ਸੈਸੈ ਬਹੁ ਮੇਰੇ। ਉੱਤਰ ਕਹੋ ਆਪ ਇਸ ਬੇਰੇ ॥ ੧੪ ॥ ਹਿੰਦੂ
 ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੈਂ ਘਨੇ। ਜਹਿਂ ਕਹਿੰ ਜਗ ਮਹਿੰ ਦੁਸ਼ਟ ਸੁ ਬਨੇ। ਪੰਥ
 ਖਾਲਸਾ ਹੋਯਸਿ ਬੋਰਾ। ਪੱਯਤਿ ਕਹੂੰ ਕਹੂੰ ਕੇ ਟੋਰਾ ॥੧੫॥ ਸਕਲ ਸ਼ੱਤੁ
 ਕੇ ਹਤਿ ਕਰਿ ਕੈਸੇ। ਰਾਜ ਪਾਇ ਕਿਮ ? ਕਹੀਯਹਿ ਤੈਸੇ। ਵਧਹਿ ਤੇਜੋ
 ਕਿਮ ਲੈ ਹੈ ਧਰਨੀ ? ਠਹਿਰਹਿ ਰਾਜ ਕੌਨ ਕਰਿ ਕਰਨੀ ? ॥੧੬॥ ਬਹੁ-
 ਤਨਿ ਕੀ ਕ੍ਰਿਤ ਅਲਪ ਕਰੈਂ ਕਿਮ ? ਬਨਹਿ ਅਲਪ ਕੀ ਬਹੁਤਨਿ ਤੇ
 ਤਿਮੈ। ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕਨਿ ਬਡੋ ਸਮਾਜੂ। ਸਭਿ ਰਿਪੁ ਪਰ ਕਿਮ ਠਹਿਰਹਿ ਰਾਜੂ
 ॥੧੭॥ ਕਹੀਯਹਿ ਪੰਥ ਸੁਨਹਿ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੋਰਾ। ਹਾਨ ਲਾਭ ਜਾਨਹਿ ਇਸ
 ਬੋਰਾ'। ਵਰਤਹਿ ਵਰਤਾਰਾ' ਜਗ ਜਥਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਕਹਿ ਤਥਾ:-
 ॥ ੧੮ ॥ ਵੇਹਗਾ ॥ 'ਵਰਤਾਰਾ ਵਰਤੈ' ਜਗਤ ਸੁਨੈ ਸਿੱਖ ਚਿਤ ਲਾਇ।
 ਸਤਿਗੁਰ ਜੈਸੀ ਭਾਵਸੀ ਤੈਸੀ ਚਲਸੀ ਵਾਇ ॥ ੧੯ ॥ *ਖਾਇਗੋ ਖਰਚ
 ਲੇਇਗੋ ਲਾਲ'। ਸਰਕੈ ਗੋ ਜੁੱਧ ਮਾਂਹਿ, ਕਰੈਗੋ ਨਿਹਾਲ ॥੨੦॥ *ਖਾਰੀ
 ਲਗ ਲਛਮੀ ਸਿਮਟੀ ਸਗਰੀ ਆਨੇ ਸਾਰ'। *ਖੜੇ ਲੜੇ ਸਿਗ੍ਰਾਮ
 ਮਹਿੰ ਖਲਕ ਕਰੈਗੋ ਪਾਰ' ॥ ੨੧ ॥ *ਖਾਨ ਖਾਇ ਲਸਕਰ ਪਰੇ ਕਰੈ
 ਸਾਰ ਕਾ ਮੇਲ'। ਤਬੈ ਖਾਲਸਾ ਜਗੈਗੋ ਜਾਨਹੁ ਭਾਰਥ ਪੇਲ' ॥ ੨੨ ॥
 ਖੰਜੋਗੀ ਲੰਭੋਗ ਮਹਿੰ ਸਾਰ ਸਿਗ੍ਰਹਣੇ ਮਾਂਝ' १। ਸੁੰਨ ਧਨਾਨ ਗੁਣ ਗਯਾਨ

ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਲੱਭਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤਿਆਂ ਦੀ ਕਾਰ ਬੋੜੇ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨਗੇ ? 'ਤਿਵੇਂ
 (ਕੀਕੂੰ) ਬਣੇਗੀ ਬੋੜਿਆਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਬਹੁਤਿਆਂ ਉਤੇ, ਭਾਵ ਬਹੁਤਿਆਂ ਉਤੇ ਬੋੜਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜ
 (ਜੇ ਹੋ ਵੀ ਜਾਏ ਤੀ)ਰੇਗਾ ਕੀਕੂੰ ? ੧੯ ਵਰਤਾਰਾ ਵਰੇਗਾ। (ਖਾ=)ਖਾਵੇਗਾ, ਖਰਚੇਗਾ, (ਲ=)
 ਲਾਲਚਤਨ ਲਵੇਗਾ। (ਸ=)ਅੱਗੋਂ ਵਧੇਗਾ। 'ਖਾਰੀ ਤੋਂ 'ਖਾ', ਲਗ ਤੋਂ 'ਲ', ਸਾਰ ਤੋਂ 'ਸਾ'। ਸੁੰਦਰ
 ਤਕ ਦੀ ਸੁਸ਼ਟ ਲਛਮੀ ਸਾਰੀ ਕੱਠੀ ਕਰਕੇ ਲਿਆਵੇਗਾ। (ਅ) ਸਾਰ=ਲੋਹਾ ਬਜਾਕੇ। 'ਖੜੇ ਤੋਂ
 'ਖ', ਲੜੇ ਤੋਂ 'ਲ' ਸਿਗ੍ਰਾਮ ਤੋਂ 'ਸਾ'। ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਡਟਕੇ ਲੜੇਗਾ, ਖਲਕਤਨੂੰ ਵੱਖਾਂ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰੇਗਾ।
 (ਖਾ) ਖਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖਾ ਜਾਏਗਾ, (ਲ)ਲਸਕਰਾਂ ਉਤੇ ਪਏਗਾ, (ਸਾ)ਸਾਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਕਰੇਗਾ,
 ਭਾਵ ਸਦਾ ਮੰਭਾਲੇਗਾ। ੧੦ ਐਸਾ ਦਬਾ ਪਾਵੇਗਾ ਕਿ ਮਾਨੋਂ ਮਹਾਂ ਭਾਰਥ (ਦਾ ਜੁੱਧ) ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।
 ੧੧ (ਖੰ=ਖਾ ਤੋਂ) ਜੋਗ, (ਲੰ=ਲ ਤੋਂ) ਭੋਗ, (ਸੰ=ਤੋਂ ਸਾ=) ਸਾਰ ਗ੍ਰਹਣ (ਲੋਹਾ ਯਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ
 ਧਾਰਨ)ਵਿਚ ਅਰਥਾਤ ਜੋਗ, ਭੋਗ ਤੇ ਬੀਰਰਸ ਤ੍ਰੈਹਾਂ ਦਾ ਖਾਲਸਾ ਮੇਲ ਕਰੇਗਾ। (ਅ)ਜੇ 'ਸਾਰ'ਦਾ
 'ਰਾਰ' ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਭੁੱਲ ਸਮਝੀਏ ਕਿਉਂਕਿ ਇਕ ਮਾਤ੍ਰਾ ਵੱਧ ਹੈ ਤੇ ਪਾਠ ਅੰਉਂ ਕਹੀਏ।

[ਜਾਲੀ ਰੁਕ ਵਏ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ।

*ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਪਦ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਅੱਖਰ ਅੱਖਰਦੇ ਅਰਥਕੀਤੇ ਹਨ ਵੇਖੋ ਅਗੇ ਅੰਕੜ ੧, ੩੨।

ਮਹਿ ਕਰੈ ਖਾਲਸਾ ਸਾਂਝ^੧ ॥ ੨੩॥ ਖਾਦਰੁ ਲਾ ਦਰੁ ਸਾਗਰੇ ਬੀਚ ਕਰੈਗੇ
ਰਾਜ^੨ । ਦਿੱਲੀ ਟਿਕੈ ਨ ਰਾਜ ਸਿਖ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਬਖਸ਼ੀ ਸਾਂਝ^੩ ॥ ੨੪*॥
ਮਾਲਵ^੪, ਕੁਰ, ਜਾਂਗੁਲ^੫, ਕਿਲੇ, ਮਾਝਾ, ਪਰਬਤ, ਅਟਕ । ਕਸ਼ਮੀਰੀ
ਓ ਹੰਸਪੁਰ^੬, ਮਲਕ ਪੁਰੇ ਮੈਂ ਸਟਕ^੭ ॥ ੨੫॥ ਪਿਸ਼ੌਰ, ਜਲਾਲਾ ਕਾਬਲੀ

^੧(ਅਤੇ) ਅਦੁਰ ਸਮਾਧੀ, ਦੈਵੀ ਗੁਣ ਤੇ ਗਿਆਨ (ਸਭਨਾਂ) ਵਿਚ) ਖਾਲਸਾ ਸਾਂਝ ਕਰੇਗਾ ।
^੨ਖਾਦਰ (ਤੋਂ ਲੈ) ਸਿੰਧ (ਦੇਸ਼) ਤਕ (ਖਾਲਸਾ) ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ । [ਖਾਦਰ=ਤਰਾਈ, ਉਹ ਧਰਤੀ
ਜਿਸ ਪਰ ਦਰਯਾ ਦਾ ਪਾਣੀ ਚੜ੍ਹਕੇ ਸੈਲਾਬ ਕਰਕੇ ਚਿਕੜਾਲੀ ਕਰ ਜਾਏ । ਭਾਵ ਪੰਜਾਬ ਦੇ
ਪੰਜਾਂ ਦਰਯਾਵਾਂ ਦੇ ਮਿਲਕੇ ਵਹਿਣ ਤੋਂ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਦੀ ਭੋਂ ਤੇ ਸਤਲੁਜ ਸਰੋਤ੍ਰੀ ਜਮੁਨਾ
ਦੀ ਭੋਂ, ਮੁਰਾਦ ਜੇ ਜੀਂਦ ਤੋਂ ਲੇ ਪਸ਼ੌਰ ਤਕ । ਲਾ=ਤਕ। ਦਰ ਸਾਗਰ=ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ=
ਸਿੰਧ ਦੇਸ਼ ਜੇ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰੇ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਨੂੰ
ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦਾ ਰਾਹ ਹੈ] । ਖੁਚਨਾ—ਇਸ ਵਿਚ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਤ੍ਰੈ ਅੱਖਰਾਂ ਪਰ ਲਿਖਿਆ
ਹੈ:—ਖ—ਤੋਂ ਖਾਦਰ । ਲਾ—ਤੋਂ ਲਾ ਦਰ । ਸਾ—ਤੋਂ ਸਾਗਰ । (ਅ) ਖਾਦਰ=ਮਾਲਵਾ ਮੈਨਦਾਬ
ਆਦਿ ਜੀਂਦ ਇਲਾਕੇ ਤਕ । ਲਾਦਰ=ਪੰਜਾਬ ਸਤਲੁਜ ਤੋਂ ਪਸ਼ੌਰ ਤਕ । ਸਾਗਰੇ=ਸਿੰਧ ਦੇਸ਼
ਤਕ । ^੩(ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਕੇ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਸਾਂਝ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ, ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਰਾਜ ਨਹੀਂ
ਟਿਕੇਗਾ । ਇਹ ਇਸ਼ਾਰਾ ਸੁਦਾਰ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਪੰਥ ਦੇ ਦਿੱਲੀ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਕੇ ਛੱਡ
ਆਉਣ ਵਲ ਜਾਪਦਾ ਹੈ । ^੪ਮਾਲਵਾ । ^੫ਕੁਰਖੇੜ ਤੇ ਉਸਤੋਂ ਅਗਲਾ ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼ । ^੬ਹਾਂਸੀ ।
^੭ਜਾਵੇਗਾ। ਹਟੇਗਾ । *ਇਕ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ, ਜੋ ਕੈਕਸਟਨ ਪ੍ਰੈਸ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਛਪਿਆ
ਹੈ ਇਸ ਥਾਵੇਂ ਇਕ ਦੋਹਾ ਵੱਧ ਹੈ ਜੋ ਐਉਂ ਹੈ:—“ਫਿਰ ਆਵਾਹਿ ਅੰਗੇਜ ਚੜ ਪੁਰਬ ਪੱਛਮ
ਕਟੇਂਗੇ ਰਾਜ । ਖਾਲਸਾ ਸਾਬ ਮਿਲਾਪ ਕਰਿ ਮੁੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬਖਸ਼ੀ ਸਾਂਝ ।” ਇਹ ਦੋਹਾ
ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਖੂਟਾ ਸਿੰਘ ਵਾਲੇ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਜੇ ਆਫਤਾਬ ਪੰਜਾਬ
ਪ੍ਰੈਸ ਵਿਚ ੧੮੯੨ ਈ: (੧੯੪੯ ਬਿ:) ਵਿਚ ਛਪਿਆ ਹੈ, ਬੀ ਨਹੀਂ, ਹੋਰ ਵੀ ਕਿਸੇ
ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਲਿਖਤੀ ਤੇ ਛਾਪੇ ਦੀਆਂ ਸੌ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਤੇ
ਸੌ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਟੀਕਾ (ਕ੍ਰਿਤ ਸਰ, ਸ: ਅਤਰ ਸਿੰਘ) ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਦੋਹੇ ਦਾ ਟੀਕਾ
ਨਹੀਂ ਹੈ । ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਤੋਂ ਸੋਚਿਆਂ ਇਹ ਦੋਹਾ ਆਖੇਪਕ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਸੌ ਸਾਖੀ
ਵਿਚ ਏਥੇ ਸੰਮਤਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਦੋਹੇ ਹਨ, ਜੋ ਸ਼ਾਯਦ ਕਵੀ ਜੀ ਵਾਲੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਨਾਂ ਹੋਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ
ਦੀਕਾ ਜੁ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ।

^੧ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਪ੍ਰਯਾਜ ਦੀ ਥਾਂ।

‘ਖੰ ਜੋਗੀ, ਲੇ ਭੋਗ ਮਹਿ, ਸਾ ਸੰਗੁਹਣੇ ਮਾਝ’, ਤਾਂ ਅਰਥ ਬਣੇਗਾ=(ਖਾਲਸਾ) ਜੋਗ ਤੇ ਭੋਗ
(ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ) ਮਿਲਕੇ (ਵਿਚਰੇਗਾ) । [ਖ,(ਖੰ=ਨਭ) ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ‘ਚਿਦਾਕਾਸ਼’ । ਲੰਭੋਗ ਮਹਿ=
ਲੇਪਟ ਤੋਂ ਲੇ ‘ਭੋਗ’ ਅਰਥ ਵਿਚ ਲੀਤਾ ਹੈ । ਸੰਗੁਹਣ ਇਕੱਠ, ਮੇਲ] ।

ਲੇਵੈਂਗੇ ਜਉ ਕੇਸੀ। ਤਬੈ ਖਾਲਸਾ ਸਿੰਧ ਦੁਰ ਦਿੱਲੀਕੇਸੁਰ ਭੇਸੈ ॥ ੨੬॥
 ਰੂਪ ਰੰਗ ਸਭਿ ਛਿਪੈਗੀ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨਵਰੰਗ। ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਇ
 ਕਰਿ ਲੋਹੇ ਛੋਹ ਭੁਜੰਗੀ ॥ ੨੭* ॥ ਕੋਉ ਦਿਨ ਖਾਹੈ ਸਹੀ ਲਵ-
 ਪੁਰਿ ਅਰੁ ਕਸ਼ਮੀਰੁ। ਸਾਧੈਗਾ ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਹੁਇ ਮਮ ਦਸਤੰਗੀਰਾ
 ॥੨੮॥ ਅਹੈ ਗੁਰੂ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਹੋਇ। ਇਮ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਭਿ
 ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਨਮੋ ਕਰੈ ਸਭਿ ਕੋਇ॥੨੯॥ ਗੁਰ ਬੁਝੈ 'ਪੁਨ ਆਪ ਕੋ ਦਰ-
 ਸ਼ਨ ਹੋਇ ਕਿ ਨਾਂਹ ?'। ਬੋਲੇ 'ਹੈਂ ਬਨ ਖਾਲਸਾ ਵਰਤੋਂਗੇ ਸਭਿ ਮਾਂਹਿ
 ॥ ੩੦ ॥ ਖਾਰੀ ਲਗ ਲੱਛਮੀ ਜਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਲਿਖੀ ਬਨਾਇ। ਤਿਨ ਕੇ
 ਅਰਥ ਬਿਚਾਰੀਏ ਤੀਨ ਬਰਣ ਨਿਕਸਾਇ ॥ ੩੧ ॥ ਇਕ ਖਕਾਰ ਕੋ
 ਲੀਜੀਏ ਬਹੁਰ ਲਕਾਰ ਸਕਾਰੁ। ਤੀਨਹੁ ਕੋ ਪਦ ਖਾਲਸਾ ਕੀਨੋ ਅਰਥ
 ਉਚਾਰੁ' ॥ ੩੨ ॥ ਰੋਪਈ ॥ ੴਇਮ ਕਹਿ ਤੁਸੁਨਿ ਭਏ ਗੁਸਾਈਂ।
 ਦੇਖਤ ਸਭਿ ਦਿਸੁ ਦਿਸੁਟਿ ਚਲਾਈ। ਲਖਨੈ ਸੁਭਾਇ ਖਾਲਸੇ ਗੁਰ ਕੋ।

ਕੇਸਾਧਾਰੀ ਲੈ ਲੈਣਗੇ। (ਅ) ਜਉਕ ਸੇ, ਸੋਂਕ ਨਾਲ। ਤਦ ਖਾਲਸਾ ਦੁਰ ਸਿੰਧ ਤਕ ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਦਿੱਲੀ ਕੇ ਈਸ਼ਰ ਤੁਲ ਭੇਸ ਕਰਕੇ, ਭਾਵ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਠਾਠ ਨਾਲ। [ਦਿਲੀਕੇਸੁਰ ਭੇਸ ਦਿੱਲੀ ਕੇ ਈਸ਼ਰ ਦੇ ਭੇਸ ਵਿਚ]। (ਤੁਕਾਂ ਪਠਾਣਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਸਾਜ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ) ਰੂਪ ਰੰਗ ਛਪ ਜਾਣਗੇ, ਨਵੀਨ ਰੰਗ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ (ਦੀਪ=) ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵੇਲੇਗਾ। (ਮੈਂ ਤੀ) ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾ ਜਾਵਾਂਗਾ, ਪਰ ਭੁਜੰਗੀਆਂ (ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ) ਲੋਹੇ ਦੀ ਛੋਹ ਲਾ ਜਾਵਾਂਗਾ, (ਜੇ ਸਭੇ ਕੁਛ ਕਰਨਗੇ)। ਸੂਚਨਾ— ਮੈ ਸਾਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਏਥੇ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਮੁਗਦ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਹੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਪਾ: ਮੈ ਸਾ: ਦਾ-ਖਾਏ। ਭਾਵ ਮਾਮਲਾ ਖਾਏਗਾ। ਪਉਹ ਖਾਲਸਾ (ਮੁਲਕ ਨੂੰ) ਸਾਧੇਗਾ ਮੇਰੀ ਉਸਨੂੰ ਦਸਤਗੀਰੀ ਹੋਵੇਗੀ। (ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ) ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ। "ਖਾਰੀ ਲਗ ਲੱਛਮੀ' ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਜਿਥੇ ਕੁ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ ਬਣਾਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿਚਾਰੋ ਤਾਂ ਤੈ ਅਖਰ ਨਿਕਲਣਗੇ। ਇਕ ਖਖਾ ਲਓ, ਫਿਰ ਲਲਾ, (ਤੇ) ਸਸਾ, ਤਿੰਨਾਂ ਤੋਂ ਪਦ ਖਾਲਸਾ ਬਣਿਆਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ। [ਪਿਛੇ ਆਏ ਅੰਕ ੨੦, ੨੧, ੨੨, ੨੩, ੨੪ ਵਿਚ ਇਹੋ ਗਲ ਮੁੜ ਮੁੜ ਆਈ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਅੰਕ ੨੧ ਵਿਚ ਦੋ ਵੇਰ ਇਹੋ ਪਦ ਆਇਆ ਹੈ]।

*ਇਥੇ ਇਕ ਹੋਰ ਵੇਹਾ ਕੋਕਸਟਨ ਪ੍ਰੇਸ ਵਾਲੇ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਹੈ ਜੋ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਤੇ ਆਫ਼ਤਾਬ ਪ੍ਰੇਸ ਵਾਲੇ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਨਾਂ ਹੀ ਮੈ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਹੈ, ਤਾਂਤੇ ਆਖੇਪਕ ਹੈ। ਉਹ ਵੇਹਾ ਇਹ ਹੈ:—“ਪਹਿਲੇ ਮੇਰਾ ਏਕ ਸਿਖ ਕਹੇ ਪੰਜਾਬੀ ਰਾਜ। ਪਰਜਾ ਸੁਖੀ ਵਸਾਇਸੀ ਕਹੇ ਧਰਮ ਕੇ ਕਾਜ।”

†ਇਥੇ ਸਪਸ਼ਟ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਪਣਾ ਅਵਤਾਰ ਖਾਲਸੇ ਵਿਚ ਵਰਠਣਾ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ।
 ‡ਪਾ:—ਵਿਚਾਰ। ੴਇਥੋਂ ੬੧ ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਦੱਲੀ।

ਬੂਝਨੇ ਪੁਨ ਜੋ ਸੈਸੈ ਉਰ ਕੋ ॥੩੩॥ 'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ! ਕਿਮ ਵਰਤਹਿ ਵਰਤਾਰਾ? ਕਿਮ ਭਾਣਾ ਹੋਵੈ ਕਰਤਾਰਾ? ਸਮੈ ਕਲੂ ਕੋ ਕੋ ਕੋ ਹੋਇ? ਵਧਹਿ ਰਾਜ ਨਿਪ ਕਹੀਅਹਿ ਸੋਇ ॥੩੪॥ ਰਿਦੈ ਖਾਲਸੇ ਲਾਲਸ ਲਹੋ। ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤ ਕੀ ਗਤਿ ਕਹੋ'। ਇਮ ਸੁਨਿ ਸਿੰਘਾਨਿ ਕੀ ਅਰਦਾਸ। ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੩੫ ॥ 'ਚਾਰ ਲੱਖ ਬੱਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰ। ਕਲੂ ਆਰਬਲ ਕਰੀ ਉਚਾਰਾ'। ਜਿਸ ਮਹਿੰ ਸੰਤ ਹੋਇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨੀ। ਸਗਰੇ ਦੋਖ ਕਰਹਿ ਸੋ ਹਾਨੀ' ॥੩੬॥ ਵੋਹਗ ॥ ਕਲਿ ਦਰਸਨ ਕੇ ਕਾਰਣੇ ਉਠੇ ਪ੍ਰਾਤ ਇਕ ਬਰਖ'। ਨਗਰ ਦੂਰ ਹੁਇ ਦੇਖੀਐ ਤਬਿ ਦਰਸਾਵੈ ਹਰਖ' ॥ ੩੭ ॥ ਨਗਨ ਸਿਸ਼ਨ^੬, ਬਾਤਲ ਵਪੂ', ਕਰ ਮੈਂ ਭੋਜਨ ਖਾਇ। ਨੀਲ ਵਸਨ^੮, ਬੋਲੈ ਹਸੈ^੯, ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਨਹਾਇ^{੧੦} ॥੩੮॥ ਦਰਸਨ ਤੇ ਪਾਤਕ ਗਏ, ਮਿਟੀ ਸੰਕ ਸਭਿ ਦੇਹ^{੧੧}। ਜੋ ਬੋਲੈ ਸੋ ਵਾਕ ਉਠਿ ਚਿਤਵਤਿ ਪੂਰਨਲੋਹਿ^{੧੨} ॥੩੯॥ ਵੋਹਗ॥ ਜਬਿ ਪਾਂਡਵ ਹਟਿ ਗਯੋ ਸਮਾਜ॥ ਮਾਘਧ^{੧੩} ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਕਿਯ ਰਾਜਾ। ਤਿਨ ਪਸ਼ਚਾਤ ਨੰਦ ਕੇ ਰਾਜੇ^{੧੪}। ਡੇਢ ਹਜ਼ਾਰ ਸੁ ਭੁਗਯੋ ਸਮਾਜੇ ॥ ੪੦ ॥ ਪਰਸਰਾਮ ਸਮ ਸੇ ਜਗ ਹੋਇ। ਸੂਦ੍ਰ ਛਾਪ^{੧੫} ਕੀਨੀ ਸਭਿ ਕੋਇ। ਜਗ ਮਹਿੰ ਦਿਜ ਆਦਿਕ ਜੋ ਭਏ। ਸਿਰ ਮੁਖ ਸਭਿਨਿ ਮੁੰਡਾਇ ਸੁ ਦਏ ॥ ੪੧ ॥ ਕੇਸ਼ ਦੂਰ ਸਭਿ ਇਕ ਸਮ ਕਰੇ। ਦੋਖ ਆਧਿਕ

^੧ਕਰਤਾਰ ਦਾ। ^੨ਕਲਜੁਗ ਦੀ ਆਰਬਲਾ ੪੩੨੦੦੦ ਕਹੀ ਹੈ। ^੩ਇਹ ਇਸ਼ਾਰਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵੱਲ ਹੈ। ^੪ਇਕ ਸਾਲ ਕਲਜੁਗ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇ ਦਰਸਨ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਉਠਕੇ ਟੁਰਿਆ। ^੫ਨਗਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਜਾਕੇ ਡਿੱਠੇ ਸੁ ਤਾਂ ਉਹ ਦਰਸਨ ਕਰਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ। ^੬ਨਗਨ ਸਿਸ਼ਨ ਕਰ ਮੈਂ=ਇੰਦ੍ਰੀ ਨੰਗੀ ਹੱਥ ਵਿੱਚ। ^੭ਭਾਵ ਵਾ ਵਾਰੋਲੇ ਦਾ ਸਰੀਰ ਸੀ ਉਸਦਾ। ^੮ਨੀਲੇ ਕਪੜੇ ਸਾਸੁ। ^੯ਹਸ ਹਸ ਬੋਲਦਾ ਸੀ। ^{੧੦}ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸਹਿਜੇ ਝੁਕ ਗਿਆ। [ਨਿਹਾਇ=ਨਿਉਂਕੇ, ਮੈ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ ਨਾਇ=ਨਿਉਂਕੇ]। ^{੧੧}ਦਰਸਨ ਕਰਨ ਨਾਲ (ਕਲਜੁਗ ਦੇ) ਪਾਪ ਮਿਟ ਗਏ, (ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਾਕ ਸੁਣਕੇ) ਉਸਦੇ ਸਰੀਰ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਭਾਵ ਮਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ੰਕਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮਿਟ ਗਈਆਂ। ^{੧੨}ਗੁਰੂ ਕੇ ਵਾਕ (=ਬਾਣੀ) ਜੋ (ਕੋਈ ਸਵੇਰੇ) ਉੱਠਕੇ ਪੜ੍ਹੇਗਾ ਉਹ ਅਪਣੀਆਂ ਚਿਤਵਨੀਆਂ ਪੂਰਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਵੇਖੇਗਾ। 'ਮੋਤੀ ਤ ਮੰਦਰ ਉਸਰਹਿ' ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਲਜੁਗ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ। (ਅ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਇਉਂ ਅਰਥ ਬੀ ਲਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ:—ਸਵੇਰੇ ਉਠਕੇ ਇਕ ਵਰ੍ਹਾ ਜੋ ਕੋਈ ਨਗਰੋਂ ਦੂਰ ਜਾਕੇ ਨਜ਼ਰ ਜੰਡੇ ਤਾਂ ਉਹ ਕਲਜੁਗ ਨੂੰ ਵੇਖੇਗਾ ਜਿਸ ਦਾ ਸਰੀਰ ਨੰਗਾ ਆਦਿਕ ਹੈ। ^{੧੩}ਮਾਘਧੀਆਂ ਨੇ। ^{੧੪}੧੯ ਵੇਲੇ ਵਾਲੇ ਰਾਜੇ ਦੇਖੇ ਅੰਸੁ ੨੯ ਅੰਕ ੪੪ ਤੋਂ ਅੱਗੇ। ^{੧੫}ਮੁੰਡਨ ਕਰ ਦਿਤੇ। (ਅ) ਉਸਤਰਾ।

ਬਜਾਪਰੇ ਸਮਸਰੇ । ਰਾਜਪੂਤ ਜੇ ਦਾਸੀਨੰਦਾ । ਪੰਚ ਪੁਸ਼ਤ ਕਿਯ ਰਾਜ
 ਬਿਲੰਦਾ ॥ ੪੨ ॥ ਸੋਰਜੈ, ਮੋਰਜੈ, ਤੂਰਜੈ ਹੋਇ । ਬਹੁਰ ਪਠਾਨ
 ਰਾਜ ਲਿਯ ਸੋਇ । ਮੁਗਲ ਭਏ ਤਿਨ ਤੇ ਪਸ਼ਚਾਤੀ । ਪੂਜਾ ਭਈ ਸਭਿ
 ਔਰੇ ਜਾਤੀ ॥ ੪੩ ॥ ਪੁਨ ਰੋਰਾ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਪਰੈ । ਸੈਨ ਕਾਬਲੀ ਤੇ
 ਸਭਿ ਡਰੈ । ਦੱਛਨ ਕੇ ਦਲ ਉਮਡਹਿ ਘਨੇ । ਲੂਟ ਕੂਟ ਜਗ ਕੇ ਦੁਖ
 ਬਨੇ ॥ ੪੪ ॥ ਤਬਹਿ ਸਿੰਘ ਗਰਜੈਂ ਬਡ* ਭਾਰੀ । ਪਰਹਿ ਜੰਗ ਸੰਗ ਸੈਨ
 ਕੰਧਾਰੀ। ਪੂਰਬ ਬਿਖੇ ਮੋਨ ਵਧ ਜਾਵੈਂ। ਲਰ ਕਰਿ ਸਭਿ ਕੀ ਸਫਾ ਉਠਾਵੈਂ
 ॥ ੪੫ ॥ ਇਤੇ ਸਿੰਘ ਉਤ ਹੋਇ ਫਿਰੇਗੀ । ਦਲ ਦੋਨਹੁ ਕੇ ਹੂੰ ਬਡ
 ਜੰਗੀ । ਕੇਤਿਕ ਸੰਮਤਿ ਇਮਹੁ ਬਿਤਾਵੈਂ । ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਮਸਲਤ ਰਾਜ
 ਕਮਾਵੈਂ ॥ ੪੬ ॥ ਵਧਹਿ ਖਾਲਸਾ ਲੇ ਬਡ ਰਾਜਾ । ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਤੇ ਅਧਿ-
 ਕਾਇ ਸਮਾਜਾ । ਜਿਤ ਕਿਤ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਗੁਰ ਜਪੈਂ । ਚਹੈਂ ਉਬਪਹਿ
 ਕਿਸ ਹੂੰ ਬਪੈਂ † ॥ ੪੭ ॥ ਵੇਹਗਾ ॥ ਘਰ ਘਰ ਉਜਰੈ ਘਰ ਘਰ ਵੈਂ ਸੈ ਘਰ
 ਘਰ ਰੋਵੈ ਨਾਰਿ । ਘਰ ਘਰ ਪੂਜਾ, ਘਰ ਘਮੰਡ †, ਘਰ ਘਰ ਹੁਇ ਮਰ-
 ਸਾਰ † ॥ ੪੮ ॥ ਚੋਪਈ ॥ ਚਿਰੇਕਾਲ ਲੈ ਰਾਜਕਮਾਵੈਂ। ਪਾਛੈ ਪੁਨ ਮਲੇਛ ਵਧਿ
 ਜਾਵੈਂ। ਕਲਜੁਗ ਘੋਰ ਹੋਇ ਜਿਸ ਕਾਲ। ਨਿਹਕਲੰਕ ਤਬਿ ਤੇਜ ਬਿਸਾਲ †
 ॥ ੪੯ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੁਰਸਕਲ ਸੁਨਾਯੋ। ਸੁਨਿ ਸਿੰਘਨਿ ਸਭਿ ਸੀਸਨਿ ਵਾਯੋ।

ਨੰਦ ਜੋ ਦਾਸੀ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਰਾਜਪੂਤ ਸਨ । ਪੰਚ ਪੁਸ਼ਤਾਂ ਤਕ ਬੜਾ ਰਾਜ ਕੀਤਾ । ਸੂਰਜਵੰਸ਼ੀ,
 (ਅ) ਸੂਰਮੇ ਮੋਰੀਆ ਖਾਨਦਾਨ ਵਾਲੇ । ਮੋਰੀਆ ਖਾਨਦਾਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਚੰਦ ਗੁਪਤ ਹੋਇਆਂ
 ਹੈ । ਤੂਰਜ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਤੂਰਾਨੀਆਂ ਦੀ ਹੈ ਜੋ ਪਾਰਸੀ ਕੌਮ ਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਇੱਥੇ ਮੁਰਾਦ ਰਾਜਾ
 ਜੋਪਾਲ ਵੰਸ਼ਜਾਂ ਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਚੋਹਾਨ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਤੋਂ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਰਾਜ ਪਠਾਣਾਂ ਨੇ
 ਮੋਟਕੇ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਮਰਹਟਿਆਂ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ । ਅੰਗਰੇਜ਼ । ਵਧੇਗਾ ।
 ਚਾਹੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬਾਪ ਦੇਣ ਚਾਹੇ ਉਜਾੜ ਦੇਣ । ਜੱਥ । ਮਸਾਣ । ਘਰ ਘਰ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ
 ਬੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ=ਕਿਸੇ ਘਰ ਵਿਚ । *ਪਾ:-ਬਲ । † ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਕੈਕਸਟਨ ਪ੍ਰੈਸ
 ਵਾਲੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਹੋਰ ਹਨ, ਜੋ ਛਾਪੇ ਦੇ ਦੂਜੇ ਨੁਸਖੇ ਤੇ ਲਿਖਤੀਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ,
 ਤੁਕਾਂ ਇਹ ਹਨ:-“ਜਿਤ ਕਿਤ ਲਸਕਰ ਲੈ ਮੁਖ ਧਰਿਹੈ ॥ ਜਿਸ ਕੇ ਚਹਿ ਗਾਈ ਪਰ ਕਰਿ
 ਹੈ” ਤਾਂਤੇ ਆਖੇਪਕ ਹਨ । ‡ਪਾ:-ਕਰੈਂ ਉਚ ਪਹਿ ਕਿਸਹੂੰ ਬਪੈਂ । §ਪਾ:-ਘਰ ਘਰ
 ਘਮੰਡ ॥ ¶ ਇਸ ਦੇ ਅਗੇ ਕੈਕਸਟਨ ਪ੍ਰੈਸ ਦੇ ਛਾਪੇ ਵਾਲੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਹੋਰ
 ਹਨ, ਜੋ ਛਾਪੇ ਦੇ ਦੂਜੇ ਅਤੇ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਤੁਕਾਂ ਇਹ ਹਨ:-“ਘਰ
 ਘਰ ਦਉਲਤ ਘਰ ਘਰ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਘਰ ਘਰ ਮੰਗਲ ਚਾਰ । ਘਰ ਘਰ ਪੂਜਾ ਘਰ ਘਰ
 ਵਿੱਦਿਆ ਘਰ ਘਰ ਹੁਇ ਹੈ ਨਾਰ” ਤਾਂਤੇ ਆਖੇਪਕ ਹਨ ।

ਕਹਿੰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਸੁਭ ਕਥਾ । ਸਿਖ ਸੋਤਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੁਨਿ ਤਥਾ ॥੫੦॥
 ॥ਏਹਗਾ॥ ਰਾਮਦਾਸ ਕੁਲ ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਗੁਰ ਉਕਤੀ ਕਹਿ ਚੁੱਪ । ਕਹਿਤੇ
 ਲਗੀ ਸਮਾਧਿ ਪਦ ਲਈ ਗੁਪਤਿ* ਰਸ ਗੁੱਪ ॥ ੫੧ ॥ ਕਲ ਵਰਤਾਰਾ
 ਪਵਿ ਸੁਨੈ ਕਲਜੁਗ ਤਾਂਕਾ ਦਾਸਪਾਪ ਭਗੈ, ਭਗਤੀ ਜਗੈ, ਪੰਨ ਸਿੱਖ ਕੀ
 ਆਸ ॥ ੫੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੋਂ ਕਲ ਪ੍ਰਭੰਗ ਬਰਨੰ ਨਾਮ
 ਸਪਤ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸ ॥ ੩੭ । ੩੮. [ਪਾਹੁਲ ਛੇਦ । ਰਹਤ । ਦੁਹਮਨ ਲੱਛਣ] ।
 ਏਹਗਾ ॥ †ਕੋਤਿਕ ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਬਹੁਰ ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਮਝਾਰ । ਕਰੈਂ ਰਬਾਬੀ
 ਕੀਰਤਨ ਸੁੰਦਰ ਸੁਬਦ ਉਚਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਰੋਪਈ ॥ ਰਾਮਕੁਇਰ ਨਿਜ
 ਤਜਾਗ ਸਮਾਧਿ । ਰਿਦੇ ਧਜਾਨ ਧਰਿ ਗੁਰੂ ਅਗਾਧ । ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਗਨ
 ਸਿੰਘ ਜਿ ਸੋਤਾ । ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਕੇ ਅਨੰਦ ਉਦੋਤਾ ॥ ੨ ॥ ਸਤਿਗੁਰ
 ਕਥਾ ਕਰਨ ਲਗ ਭਾਈ । ਗੁਰ ਸੇਵਕ ਕੇ ਤਨ ਮਨ ਭਾਈ । ਭਗਤਿ
 ਗਜਾਨ ਤੇ ਪੂਰਨ ਜੋਈ । ਸਿੱਖੀ ਅਰੁ ਵਿਰਾਗ ਮਹਿ ਭੋਈ :- ॥ ੩ ॥
 ਸੱਦੁ ਮੱਦੁ ਦੋਨਹੂੰ ਭ੍ਰਾਤਾ । ਗਾਵੈਂ ਰਾਗ ਸੁਰਨਿ ਕੇ ਗਜਾਤਾ ॥ ਕਰੀ
 ਬਿਲਾਵਲ ਚੌਕੀ ਚਾਰੁ ॥ ਭੋਗ ਪਾਇ ਅਰਦਾਸ ਉਚਾਰਿ ॥ ੪ ॥ ਪੀਛੇ
 ਸਿੰਘਨ ਬਿਨਤੀ ਕੀਨਿ । ‘ਸਕਲ ਕਲਾ ਸਮਰੱਥ ਪ੍ਰਬੀਨ । ਕਲ ਮਹਿ
 ਕਰਜੋ ਖਾਲਸਾ ਬੀਰ । ਸਭਿ ਤੇ ਉੱਤਮ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰ ॥ ੫ ॥ ਏਹਗਾ ॥
 ਸਰਬ ਸਿਰੋਮਣ ਖਾਲਸਾ ਰਚਜੋ ਪੰਥ ਸੁਖਦਾਇ । ਬਿਨ ਇਕ ਗੰਦੇ ਧੂਮ
 ਤੇ ਜਗ ਮਹਿ ਅਧਿਕ ਸੁਹਾਇ ॥ ੬ ॥ ਪੂਛੈਂ ਪਰਮ ਸੁ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਰਹਿਨੀ
 ਕੋ ਬਿਰਤੰਤ । ਤਿਸ ਕੋ ਦੇਵੋ ६, ਕਿਮ ਰਹੈ ७, ਕੈਸੇ ਵਰਤੋਂ ਸੰਤ ? ॥ ੭ ॥
 ਗੁਰੂ ਕਹੈ ‘ਸੁਨਿ ਖਾਲਸਾ ਕੇਸ ਪਾਹੁਲੀ ਮੁਕਤਿ । ਖੰਡੇ ਕੀ ਸਭਿ ਤੇ ਭਲੀ
 ਕੈ ਚਰਨਨ ਕੀ ਜੁਗਤ ॥ ੮ ॥ ਜੁਗ ਜੁਗ ਮਹਿ ਹਮ ਅਵਤਰੈਂ ਅਪਨੇ
 ਭਗਤਨਿ ਕਾਜ । ਰਹਿਨੀ ਰਹੈ ਸੁ ਖਾਲਸਾ ਸੋ ਮੇਰੋ ਸਿਰਤਾਜ ॥ ੯ ॥ ਧਰੈ

*ਕਹਿ ਕਰਕੇ । †ਗੁਰ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾਧ ਲਗੀ ਤੇ (ਗੁਪ=)ਲੀਨ ਹੋਕੇ ਗੁਪਤ ਰਸ ਲੀਤਾ ।

੨ਮਿਲੀ ਹੋਈ । ੩ਸੁਰ ਤਾਰਾਂ ਦੇ ਜਾਣੂ । ੪ਬਿਲਾਵਲ ਦੀ ਚੌਕੀ ਜੋ ਸਵੇਰੇ ਸੱਤ ਅੱਠ ਵਜੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਚੌਕੀਆਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਲਈ ਤੱਕੋ ਰਾ: ੫ ਅੰ. ੪੩ ਅੰਕ ੩੫ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ । ੬(ਦਾਨ) ਕਿਸ ਨੂੰ ਦੇਵੀਏ । ੭ਕਿਸ ਰਹਿਣੀ ਵਿਚ ਰਹੀਏ । *ਸੁ ਸਾ: ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ—ਮੁਕਤਿ ।

†ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੀ ਇਹ ਬਾਹਠਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੁਣ ਦੱਲੀ ਹੈ । ‡ਪਾ:—ਆਨੰਦ ਹੋਤਾ ।

§ਇਹ ਛੰਦ ਪਿੱਛੇ ਰਾਸ ੧ ਅੰ. ੧ ਅੰਕ ੪੩ ਵਿਚ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ ।

ਕੇਸ ਪਾਹੁਲ ਬਿਨਾ ਭੇਖੀ ਮੂਰਖ ਸਿੱਖ^੧। ਮੇਰਾ ਦਰਸਨ ਨਹੀਂ ਤਿਸ
 ਪਾਪੀ ਤਜਾਰੇ ਸਿੱਖ^{੨*} ॥ ੧੦ ॥ ਏਕ ਮਜਬ ਰਹਿਨਾ ਭਲਾ ਦੋ ਮੈਂ ਰਹੈ ਨ
 ਕੋਇ। ਮੇਰੇ ਸਿੱਖ ਕਹਾਇਕੈ ਭਰਮੈ^੩ ਪਾਪੀ ਸੋਇ ॥ ੧੧ ॥ ਤੈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਮ
 ਸਿੱਖ ਹੈਂ ਸਹਿਜੀ^੪, ਚਰਨੀ^੫, ਖੰਡ^੬। ਯਾਂ ਤੇ ਕੇਸੀ ਹੋਇ ਸਿੱਖ ਤੀਨੋ ਕਰੈ
 ਬਿਹੰਡ^੭ ॥ ੧੨ ॥ ਚੋਪਈ ॥ ਮੇਰਾ ਸੋ ਜੋ ਰਾਖੈ ਰਹਿਤ^੮। ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਮਹਿ
 ਨਿਸਦਿਨ ਰਹਿਤ^੯। ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਤੇ ਕਰੈ ਸਨਾਨ। ਸੁਚ ਸੇਜਮ ਸੋ ਹੁਇ
 ਸਵਧਾਨ ॥ ੧੩ ॥ ਜਪ ਆਦਿਕ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ। ਪਛੈ ਗੁਰਮੁਖੀ ਤਜਿ
 ਅਨ ਠਾਠ^{੧੦}। ਸੁਤ ਅਰੁ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਕਨਿ ਧਾਰੈ^{੧੧}। ਔਰ ਬਜਾਧ ਸਮ
 ਸਗਰੀ ਠਾਰੈ^{੧੨} ॥ ੧੪ ॥ ਨਹੀਂ ਪਾਰਸੀ ਅਰਬੀ ਪਛੈ ਮੁਖ ਤੇ ਨਿਸਦਿਨ
 ਗੁਰ ਗੁਰ ਰਵੈ^{੧੩} ॥ ਨਹੀਂ ਤੁਰਕ ਕੋ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈ। ਨਹਿੰ ਮੰਗਤਿ
 ਬੈਠਹਿ, ਨਹਿੰ ਖਾਵੈ ॥ ੧੫ ॥ ਚਾਕਰ ਬਨੈ ਜੀਵਕਾ ਹੋਤ^{੧੪}। ਧਰੈ ਸ਼ਸਤ੍ਰ
^੧ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜ਼ਰੂਰ ਛਕੋ, ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆਂ ਰਹਿਤ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਦੰਦਾ ਹੈ।
 ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਹਿਤ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਰਖਦਾ, ਰਹਿਤ ਬਿਨਾਂ ਜੀਵਨ ਪਲਟਾ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ ਇਸ ਲਈ
 ਕੇਸ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੇ ਰਹਿਤ ਪਰਸਪਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ। (ਅ) ਇਸ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ
 ਵਲ ਬੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵੇਲੇ ਵੇਖ ਮਾੜੇ ਕੇਸ ਰੱਖਕੇ ਸਿੱਖ ਰਈਸਾਂ ਤੇ ਮਹਾ-
 ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਤਲਬ ਸਾਧਣ ਲਈ ਧੋਖੇ ਦਿੱਤੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਕਈ ਫੇਖੀ ਸਿੱਖ
 ਰਾਜ ਡੋਬਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੇ। ^੨ਉਹ ਪਾਪੀ ਹੈ ਉਸਦਾ ਸਿੱਖ ਤਜਾਰਾ ਕਰਨ। ^੩ਜੋ ਭਰਮੋਂਗਾ।
^੪ਸਹਿਜਧਾਰੀ, ਉਹ ਸਿੱਖ ਜੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੂੰ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ
 ਆਪਣੀ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੋ ਅਜੇ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।
^੫ਭਾਵ ਜਿਸ ਚਰਨ ਪਾਹੁਲ ਲਈ ਹੈ। ^੬ਜਿਸ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੈ। ^੭ਤਾਂਤਿ (ਖੰਡੇ ਦੇ
 ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਾਲੇ) ਕੇਸਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਨੇ ਤਿੰਨੋ ਸਿੱਖੀਆਂ ਪੂਰਨ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। [ਬਿ+ਦੰਡ=
 ਬਿਨਾਂ ਠੰਡਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਪੂਰਨ]। (ਅ) ਇਸ ਲਈ ਸਿੰਘ ਕੇਸਧਾਰੀ ਦੋਵੇ ਤੇ ਤਿੰਨਾਂ (ਸ਼ੇਅਾਂ ਦਾ)
 ਤਜਾਰਾ ਕਰੇ। (ਇਹ ਤੈ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅੰਕ ੨੬ ਵਿਚ ਗਿਣੀਆਂ ਹਨ:—ਮੜੀਆਂ ਮਠਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ, ਭੇਖੀ
 ਨੂੰ ਦਾਨ ਦੇਣਾ ਤੇਹਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਛਕਣਾ)। ^੮ਰਹਿਣੀ। ^੯ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ^{੧੦}ਹੋਰ ਬਨਾਵਟਾਂ ਤਜਾਰੇ।
^{੧੧}ਦੇਵ ਅਰ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰੇ। ^{੧੨}ਹੋਰ ਬਾਣੀਆਂ ਵੰਗ ਸਮਝਕੇ ਨਾ ਧਾਰੇ। ^{੧੩}ਚਰੈ,
 ਜਪੇ। ^{੧੪}ਜੋ ਉਪਜੀਵਕਾ ਵਾਸਤੇ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨੀ ਪਵੇ ਤਾਂ। *ਸੋ ਸਾ: ਪਾ:—ਭਿਖ। †ਸੋ ਸਾ:
 ਪਾ:—ਬੰਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਗੁਰਵਾਕ ਕੇ ਧਾਰੇ। ‡ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋ
 ਸਕਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪ ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ ਫਾਰਸੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਗ਼ਾਲਬਨ,
 'ਮਥਰਾ' ਲੇਖਕ ਦੇ ਖਿਆਲ ਹਨ ਜੋ ਫਾਰਸੀ ਅਰਬੀ ਤੋਂ ਹੋੜਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ
 ਦਾ ਨਿਜ ਪੱਖ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾ: ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—
 ਔਰ ਜਿ ਵਿਦਯਾ ਜਹਿ ਤਹਿ ਹੋਈ, ਅਵਰਨ ਤੇ ਬੀ ਲੇਵੈ ਸੋਈ। †ਇਹ ਗੁਰਮਤ ਠੀਕ ਹੈ।

ਰਣ ਰਹੈ ਸੁਚੇਤ । ਕਬਹੂੰ ਨ ਠਹਿਰੈ ਲੋਭੀ ਮੀਤ^੧ । ਸਿੱਖ ਪਹਾੜੀ ਕਰੈ ਨ
ਪ੍ਰੀਤ॥੧੬॥ਚਾਰ ਬਰਨ ਸੋ ਬਰਤੈ ਐਸੇ।ਸੁਨੋ ਸਿੱਖ ਮਮ ਬਚ ਹੈਂ ਸੈਸੇ।ਬਾਹ-
ਮਣਚਰਨ ਪਾਹੁਲੀ ਹੋਵੈ।ਅਥਵਾ ਸਹਿਜੇ ਸਿੱਖੀ ਜੋਵੈ॥੧੭॥ਮੇਰੇ ਸਿੱਖਆਨ
ਸਭਿ ਤਜਾਰੀ।ਭੋਖੀ ਬਾਹਮਣ ਦਾਨ^੨ ਨ ਲਾਗੈ।ਦਿਜ ਲੋਭੀ ਨਹਿ ਨਿਕਰ
ਬੁਲਾਵੈ।ਮੇਰੇ ਹੋਇਸੁ ਮੁਖਨਹਿ ਲਾਵੈ॥੧੮॥^੩ਸਰਵਰ ਗੁਗਾ ਆਦਿਜਿ ਪੀਗ
ਦਿਜ ਦਿਜਨੀ ਸੇਵੈ ਹੁਇ ਭੀਰੁ।ਤਿਸਕੀ ਸੰਗਤਿ ਸਿੱਖ ਨ ਬੈਸੇ।ਦੇਨੋ ਦਾਨ
ਕਹਾਂ ਫਲ ਹੋਸੇ^੪। ੧੯॥ਗੁਰਗੁਰ ਸਿਖ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰੈ^੫।ਤਿਸ ਦਿਜਕੋ ਦੇ ਸੇ
ਦੁਖ ਭਰੈ*।ਜੇਕੋ ਮੇਰਾ ਹੋਇਨ ਸਿੱਖ^੬।ਤਿਸ ਬਾਮਣ ਕੋਦੋਇ ਨ ਭਿੱਖ^੭॥੨੦
॥^੮ਦਿਜ ਬਿਨ ਕੇਸ ਜੁ ਪਾਹੁਲ ਧਾਰੇ^੯ । ਤਿਸ ਪਾਖੰਡੀ ਦੂਰ ਨਿਵਾਰੇ^{੧੦}।ਸੁਚ
ਸੰਤੋਖ ਰਹਿਤ ਕੋ ਰਾਖਣ । ਧਾਰੈ ਧਰਮ, ਸੂਤ^{੧੧}ਕਰੈਜੁਭਾਖਣ॥੨੧॥ਦੋਹਰਾ॥
^{੧੨}ਮੇਰੇਸਿੱਖਨਿਬੇਖਧਰਿਦਾਨਲੂਟਿਬੇਹੋਤ।ਧੇਰੇ ਕੇਸ ਰਿਖਧੰਧਤਜਿ ਕਪਟੀ
ਪਾਪੀ ਕੇਤ^{੧੩} ॥੨੨॥ ਬਿੱਪੁ ਬਰਣ ਉਤਮ ਬਡਾ ਤੀਨ ਦੇਵ ਕੋ ਰੂਪ।ਪਲਟ
ਮਜਬ ਪੀਰਨ ਜਜੈ^{੧੪}ਸੋ ਪਾਪੀ ਪਰੇ ਕੂਪ^{੧੫} ॥੨੩॥ ^{੧੬}ਭੇਸ ਕੇਸ ਧਰਿ ਆਨ
ਸਿਖ ਪੂਜਤਿ ਤੁਛਨ ਦੇਵਾਤਾਂਹਿ ਨ ਪਾਨੀ ਦੀਜੀਏ, ਮੇਰਾ ਸਿੱਖ ਸੁ ਸੇਵ^{੧੭}

^੧ਲੋਭੀ ਮਿੱਤ੍ਰ ਪਾਸ ਨਾ ਰਹੇ । (ਅ) ਲੋਭੀ ਮਿੱਤ੍ਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਨਿਭ ਸਕਦੀ । ^੨(ਬਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਤਜਾਰੀ)।(ਅ)ਸੌਂਹ(ਖਾਣੀ)ਛੱਡ ਦੇਵੋ।^੩ਭੋਖੀ ਬਾਮਣ ਨੂੰ ਵਿੱਤਾ ਦਾਨ।^੪ਉਹ ਬਾਹਮਣ ਤੇ ਬਾਹਮਣੀ ਜੋ ਕਾਇਰ ਹੋਕੇ ਸਰਵਰ ਤੇ ਗੁੱਰੇ ਆਦਿ ਪੀਰਾਂ ਨੂੰ ਸੇਵਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਨਾ ਬਹੇ,ਦਿੱਤਾ ਦਾਨ ਤਾਂ ਐਸਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਥੋਂ ਫਲ ਸਕਦਾ ਹੈ(ਵੇਖੋ ਅੰਕ ੨੩)।^੫(ਉਹ ਬਾਹਮਣ ਜੋ)ਗੁਰੂ ਤੇ ਗੁਰਸਿਖ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰੇ।^੬ਜੇ ਬਾਹਮਣ ਮੇਰਾ ਸਿੱਖ ਨਾ ਹੋਵੇ । ^੭ਧੇਰ ਬੀ ਨਾ ਪਾਵੇ। ^੮(ਉਹ) ਬਾਹਮਣ (ਜੋ ਖੰਡੇ ਦੀ) ਪਾਹੁਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕੇਸ ਧਾਰਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਪਾਖੰਡੀ ਸਮਝਕੇ ਦੂਰ ਰਖੇ, [ਧਾਰੇ ਪਦ ਕੇਸਾਂ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਹੈ]। ^੯ਵੇਦ । ^{੧੦}ਮੇਰੇ ਸਿਖਾਂ ਦਾ ਦਾਨ ਲੁਟਣ ਵਾਸਤੇ ਜੋ(ਸਿੱਖੀ ਦਾ)ਵੇਸ'ਕੇਸ'ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਰਿਖ ਧੰਦਿਆਂ (ਵਿਚ ਖਚਤ ਹੈ) ਉਸਨੂੰ ਤਜਾਰੀ ਦਿਓ ਉਹ ਕਪਟੀ ਹੈ, ਪਾਪੀ ਹੈ, ਕੇਤੂ ਵਤ ਹੈ । [ਰਿਖ ਧੰਧ=ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੇ ਪਿੱਟਣੇ । ਕਾਮ ਆਦਿ ਕੁਕਰਮ ਅਰਥਾਤ ਜੋ ਲੰਪਟ ਹੋਵੇ (ਅ) ਰਿਖ ਧੰਧ=ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਆਦਿ ਦੇ ਧੰਧੇ । ਕੇਤੂ=ਸਿਰ ਵਢਿਆ ਰਾਹੁ ਨਾਮੇ ਰਾਖਸ਼।(ਅ)ਪਾਪੀ ਕੇਤੂ=ਪਾਪੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਰੋਮਣੀ] । ^{੧੧}ਗੁੱਗੇ ਆਦਿ ਪੀਰਾਂ ਨੂੰ ਪੂਜੇ । [ਵੇਖੋ ਅੰਕ ੧੯]।^{੧੨}(ਨਰਕ)ਕੂਪ ਵਿਚ ^{੧੩}(ਜੇ ਬਾਹਮਣ)ਸਿੱਖ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਭੇਸ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਧੇਰ ਤੁਛ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਜਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਪਾਣੀ ਤਕ ਬੀ ਨਾ ਵੇਵੇ, (ਪਰ ਜੋ) ਮੇਰਾ ਸਿੱਖ ਹੈ ਉਸਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇ । (ਅ)ਸੋ ਸਾ: ਦਾ ਪਾਠ 'ਆਨ ਸਿਖ' ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਹੈ 'ਆਨਰਿਖ', ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਹੋਰਨਾਂ ਰਿਖੀਆਂ ਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ । *ਐਹੋ ਜਹੇ ਟਿਕਾਣੇ ਕਈ ਥਾਈਂ ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਕਈ ਪਾਠ ਵਾਧੂ ਹਨ । †ਸੋ ਸਾ: ਪਾਠ-ਬਾਹਮਣ ਕੇਸ ਬਿਨ ਪਾਹੁਲ ਯਾਵੇ । ਪਾਖੰਡੀ ਕੇ ਦੂਰ ਨਿਵਾਰੈ ।

॥੨੪॥ 'ਕੇਸਾ ਧਾਰੀ ਭੇਖੀਆ ਜੀਵਨ ਕੇ ਤਿਨ ਕਾਜ । ਧਰੇ ਕੇਸ ਚੰਡਾਲ
ਸਮ ਦੇਇ ਦਾਨ ਹੁਇ ਪਾਜੀ ॥ ੨੫ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮੜੀ ਮਸਾਲੀ ਗੋਰ
ਨ ਮਾਨੈ* । ਭੇਖੀ ਕੋ ਨਹਿੰ ਦੇਵੈ ਦਾਨੈ । ਜਹਿੰ ਕਹਿੰ ਕੋ ਨਹਿੰ ਖਾਇ
ਪਸਾਦਿ । ਕਰੈ ਜਿ ਤੀਨੋ ਸਿੱਖ ਸੁ ਬਾਦੈ ॥ ੨੬ ॥ ਬਿਨ ਬੁਝੈ ਦੇਵਨਿ
ਕੋ ਜਜੈ । ਮੈਂ ਛੋਡਾ ਸੋ ਸਿਖ ਮਮ ਤਜੈ । ਮੇਰਾ ਸਿੱਖ ਜੁ ਤੀਰਥ ਜਾਵੈ ਦੇਹਿ
ਅਥਿਤ ਕੋ ਭੋਗ ਭੁਗਾਵੈ ॥ ੨੭ ॥ ਦੇਯ ਜੁ ਦਾਨ ਪਰਬ ਕੋ ਮਾਨਿ । ਗੁਰ
ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਗੁਰੂ ਸਥਾਨ ॥ ੨੮ ॥ 'ਵੇਖੋ ਨਾਹਿ ਤੀਰਥਨ ਪਾਂਡੇ । ਕਰੇ ਭੇਖ ਬਨ
ਆਵਹਿ ਆਂਡੇ ॥ ੨੯ ॥ 'ਰਹੈ ਇਕਾਂਤ ਪ੍ਰੀਤ ਜਨ ਦੂਰ । ਮਮ ਬਿਚਾਰ
ਸੋ ਨਿਤ ਭਰਪੂਰ । ਸਿੱਖ ਭੁਗਾਵੈ ਮੇਰਾ ਸਿੱਖ । ਕੇਸ ਭੇਸ ਨਹਿੰ ਮੇਰੇ
ਬਿੱਖ ॥ ੩੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਹੁਇ ਸਕੇਸ ਕੈ ਕੇਸ ਬਿਨ ਮੇਰਾ ਹੋਇ ਨਿਸੰਗ ।
ਬਾਮਣ ਸੋਈ ਬਯਾਸ ਸਮ ਦੇਵੈ ਦਾਨ ਉਮੰਗ ॥ ੩੧ ॥ ਕੰਨਯਾਂ ਦੇਵੈ
ਸਿੱਖ ਕੋ ਲੇਵੈ ਨਹਿੰ ਕੁਛ ਦਾਮ । ਸੋਈ ਮੇਰਾ ਸਿੱਖ ਹੈ ਪਹੁੰਚੇ ਲੈ ਮਮ ਧਾਮ ॥
*ਭੇਖੀ ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਚੰਡਾਲ ਸਮ ਹੈ ਉਸੇ ਉਪਜੀਵਕਾਵਾਸਤੇ ਕੇਸ ਧਾਰੇ ਹਨ (ਉਸਨੂੰ)
ਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਨਿਸ਼ਫਲ ਜਾਏਗਾ [ਤਿਨ=ਉਸਨੂੰ । ਪਾਜ=ਬਨਾਵਟ, ਨਿਸ਼ਫਲ । ਸੋ ਸਾ: ਦਾ ਪਾਠ
ਹੈ 'ਬਾਦੇ'] । ੨੪੨ ਕਿਸੇ ਦਾ । ੨੪੩ ਅਰਥ ਹੈ । ੨੪੪ (ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ) ਸਮਝੇ ਬਿਨਾਂ । ੨੪੫ ਮੇਰਾ ਸਿਖ
ਜੋ ਤੀਰਥ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਅਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁਛ ਦੇਣਾ ਚਾਹੇ ਜਾਂ ਭੋਜਨ ਛਕਾਉਣਾ ਚਾਹੇ ਜਾਂ ਗੁਰ-
ਪਰਬ ਪਰ ਦਾਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਵੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਦੇਵੇ ।
੨੪੬ (ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਜਾਕੇ) ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਪਾਂਡਿਆਂ ਵਲ ਤੱਕੇ (ਬੀ) ਨਾਂ, ਉਹ ਭੇਖ ਕਰਕੇ ਤੇ ਦਿਖਾਵੇ
ਬਣਾਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ [ਆਂਡੇ ਤੋਂ ਮਤਲਬ ਆਡਾਟੀਕਾ ਹੈ, ਦੂਜ ਦੇ ਦੰਦ ਵਰਗਾ ਤਿਲਕ ਜੋ ਵੀ
ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਵੈਸ਼ਨਵ ਇਸਨੂੰ ਮਾੜਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ । ਮੁਰਾਦ ਤਿਲਕ ਆਦਿਕ ਬਨਾਵਟ ਕਰਨ
ਤੋਂ ਹੈ] । ੨੪੭ ਇਕਾਂਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਵੇ, ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੋਵੇ, ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਨਿਤ
ਭਰਿਆ ਹੋਵੇ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਧਿਆਨੀ ਹੋਵੇ, ਅੰਸੂ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਮੇਰਾ ਸਿਖ ਪ੍ਰਸਾਦ ਛਕਾਵੇ, (ਉਹ
ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜਿਸ?) ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਕੇਸ (ਮਾੜ) ਧਾਰਿਆ ਹੈ ਮੇਰੇ ਪੰਥ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ (ਇਛ ਤੋਂ ਉਪ-
ਲਖਤ ਪੰਥ) । ਸੂਚਨਾ—ਸੋ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾ:—'ਬਿਖੈ' ਹੈ, ਅਰਥ:—ਮੇਰਾ ਵੇਸ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਜਿਸ ?
ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਉਹ ਜਹਿਰ ਤੁੱਲ ਹੈ । 'ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਕੋ' ਨਹੀਂ ਹੈ । ਐਉਂ ਪਾਠ ਹੈ:—
ਕੇਸਵਾਨ ਬਿਨ ਕੇਸ ਹੋਇ ਮੇਰਾ ਹੋਇ ਨਿਸੰਗ । ਅਰਥ:—ਜੋ ਮੇਰਾ (ਧਿਆਨੀ) ਹੈ ਉਹ (ਬ੍ਰਾਹਮਣ)
ਕੇਸਾਂ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਹੈ ਤਾਂ ਨਿਸੰਗ ਹੋਕੇ ਕੇਸਵਾਨ ਹੋ ਜਾਵੇ । ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬਯਾਸ ਤੁੱਲ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ
ਦਾਨ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਦਿਓ । ਪਿੱਛੇ ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਅਰਥ ਸੂਧ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ।
੨੪੮ (ਪੁੰਨ) ਲੇਕੇ ਮੇਰੇ ਧਾਮ ਨੋਪੜੇਗਾ । *ਸੋ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ—
'ਮੇਰਾ ਸਿੱਖ ਸੀਤਲਾ ਮਾਨੈ.....' ਆਦਿ ਲਿਖਕੇ ਅਗੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:—'ਮੇਰੇ ਸਿੱਖ ਨ ਆਦਿ
ਜੁਗਾਦਿ' ਕਿ ਸੀਤਲਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਮੇਰਾ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

॥੩੧॥ ਸਰਵਰ ਗੱਗਾ* ਪੀਰ ਜੇ, ਜੋਗੀ, ਭੂਤ ਨ ਸੇਵ। ਗੁਰ ਪੂਜੈ ਸਭਿ
ਕਾਮ ਮਹਿ ਪਹੁੰਚਹਿ ਮਮ ਘਰ ਏਵ॥੩੨॥ ਜਪੁ, ਅਨੰਦ, ਪਵਿ ਜਾਪ ਨਿਤ
ਬੋਝਾ ਸਾਰਾ ਸਿੱਖ । ਰਹਿਰਾਸ, ਆਰਤੀ ਸ਼ਬਦ ਪੁਨ ਕੀਰਤਨ ਕਰੈ
ਸਭਿੱਖ* ॥੩੩॥ ਸਿੱਖ ਸਿੱਖਣੀ ਮਿਲਿ ਬਹੈਂ ਚਰਚਾ ਕਰੈਂ ਅਪਾਰ । ਭਜਨ
ਸਿਖਾਵੈਂ ਪੁੱਤ ਕੋ ਨਿਤ ਭਜਿ ਬਾਰੇ ਬਾਰੁ ॥ ੩੪ ॥ ਖੱਤੀ ਵੈਸ਼ ਕਿ ਸੂਦ੍ਰ ਸਿਖ
ਸ਼ਾਧ ਪਿਤ੍ਰ ਕੋ ਜਾਨਿ । ਕਰੈ ਕਰਾਵੈ ਬਿੱਪੁ ਸਿਖ ਆਨ ਬਿੱਪੁ ਨਹਿ ਮਾਨ*
॥੩੫॥ ਦੇਇ ਕਦਾਨ ਜੁ ਸਿੱਖ ਮਮ ਗ੍ਰਾਹਕ ਜਾਵੈ ਨਰਕ* । ਅਪਨ ਭਲਾ
ਤਾਂਕੋ ਬੁਰੇ ਤਾਂਹੀ ਤੇ ਕਰਿ ਫਰਕ* ॥ ੩੬ ॥ ਗੁਰੂ ਭਰੋਸਾ, ਆਸ ਗੁਰ,
ਨਹਿ ਕੋ ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ* । ਰਜਾਨ, ਧਜਾਨ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਜੁਤਿ ਸਿੱਖੀ ਗੀਤਿ
ਅਸ਼ੋਕ ॥੩੭॥ ਪਰ ਨਾਰੀ ਰਮਤਾ ਜੁਈ, ਪੜੈ ਪਾਰਸੀ ਜੀਵਤੁ । ਨਾਂ ਮੈਂ
ਤਾਂਕਾ ਨਾਂਹਿ ਮਮ ਸਿੱਖ ਨ ਤਿਸ ਜਲ ਪੀਵ ॥ ੩੮ ॥ ਪਢੈ ਪਾਰਸੀ ਜਾਂਹਿ
ਘਰ ਤਾਂਕਾ ਨਹੀਂ ਵਿਸਾਹੁ । ਤਾਂਕਾ ਛੁਹਿਆ ਨ ਖਾਈਏ ਤਜਰੋ ਧਰਮ ਕੋ
ਰਾਹੁ ॥੩੯॥ ਸ਼ਾਧ ਕਰਾਈ ਬਜਾਹ ਧਨ, ਮਮ ਸਿਖ ਬਿੱਪੁ ਜਿ ਖਾਹਿ* ।
ਸੋ ਭੇਖੀ ਪਾਪੀ ਅਧਿਕ ਅਤਿਬਨਿ ਦੇਹਿ ਜੁ ਨਾਂਹਿ॥੪੦॥ ਗੁਰ ਪੂਜਾ, ਪੁਨ
ਗਾਇਤੀ ਬੋਚਿ ਦਾਮ ਲੈ, ਬਿੱਪੁ* । ਗ੍ਰਹਣ ਦਾਨ, ਛਾਇਆ* ਪਸੂ* ਖਾਵਤਿ
ਨਰਕੀ ਛਿੱਪੁ* ॥੪੧॥ ਗ੍ਰਹਣ ਸਮੇ ਪੂਜਾ, ਜਪੇ, ਤਰਪਣ ਹੋਮ, ਸ਼ਨਾਨ* ।
ਛੁਟੇ ਗ੍ਰਹਣ ਦੇ ਦਾਨ ਕੋਊ ਸੇ ਮਮ ਸਿਖ ਸੁਭ ਜਾਨ ॥ ੪੨ ॥ ਦਾਨ ਲੇਇ
ਜੋ ਗ੍ਰਹਣ ਮੈਂ ਆਤਮ ਘਾਤੀ ਮੂੜਾ ਮੇਰਾ ਸਿਖ ਤਿਸ ਬਿੱਪੁ ਕੋ ਗੇਰੇ ਕੂਪਨ

* ਸੁਭ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਸੁਭ + ਇੱਛ ॥ (ਅ) ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਸੁਭਿੱਖ (=ਸੁਕਾਲ) ਕਰ ਦੇਵੋ* ਬ੍ਰਾਹਮਣ
ਸਿੱਖ ਕੋਲੋਂ ਕਰਾਵੈ ਹੋਰ ਇੱਪੁ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨੇ । * ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਰਕ ਜਾਉ । * (ਦੇਣ
ਵਾਲਾ) ਆਪਣਾ ਭਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਬੁਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਲੈਣ ਵਿਚ); ਇਸ ਕਰਕੇ
ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਤਮੀਜ਼ ਕਰੇ ਯਾ ਉਸ ਦਾਨ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹੇ । * ਤੇ ਸਮਝੋ ਕਿ ਗੁਰੂ ਬਿਨਾਂ) ਲੋਕ
ਪੁਲੋਕ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ । * ਮੇਰਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸਿੱਖ ਜੇ ਖਾਵੇ ਤਾਂ । * ਜੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣ । * ਛਾਯਾ
ਪਾਤੁ ਦਾ ਦਾਨ । * ਪਸੂ ਦਾਨ । * (ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾਨਾਂ ਦੇ) ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਛੇਤੀ ਨਾਰਕੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
* ਏਹ ਗਲਾਂ ਕਹੋ । * ਸੋ ਸਾ: ਵਿਚ ਏਥੇ 'ਸੀਤਲਾ' ਪਦ ਹੈ । * ਪਿਤਰਾਂ ਲਈ ਕੀਰਤਨ
ਪਾਠ ਭੋਗ ਅਖੰਡਪਾਠ ਅਰਦਾਸ ਤਾਂ ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ ਵਿਹਤ ਹਨ, ਪਰ ਸ਼ਾਧ ਨਹੀਂ, ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੩
ਅੰਸੂ ੬੨ ਅੰਕ ੧੦ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੁਕ । * ਬਿਨਾਂ ਫਾਰਸੀ ਪੜ੍ਹੇ ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਾ ਕੀਕੂੰ ਪੜ੍ਹ ਸਕੇ।
ਤਾਂਤੇ ਇਹ ਖਜਾਲ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਲਫਜ਼ ਖਾਲਿਸਾ, ਦੀਵਾਨ ਆਦਿ ਬੀ
ਫਾਰਸੀ ਤੋਂ ਆਏ ਹਨ, ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਸ਼ਾਯਦ ਪਤਾ ਨਹੀਂ । * ਉਇਥੇ ਛੇ ਕਰਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਤੀਆਂ ਦੀ
ਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀ ਮੁਜਬ ਗਿਣੇ ਹਨ । * ਪਾ:—ਸਿਖ ਸੁਜਾਨ ।

ਗੁਰੂ*॥੪੩॥ 'ਦਾਨ ਪਤਿਗ੍ਰਹ ਨਿਰਧਨਾ ਲੇਤਿ ਕੁਲੀਨੀਜੋਇ। ਸਮਮਲੇਛ
 ਹੁਇ ਬਿੱਪ੍ਰਤਾ ਤਾਂਹਿ ਸੁਰਗ ਨਹਿ ਹੋਇ' ॥ ੪੪ ॥ ਕੰਨਯਾ ਧਨ, ਜੋ ਗ੍ਰਹਣ
 ਧਨ, ਦੇਵੇ ਪੂਜ ਜੋ ਖਾਇ । ਇਹਾਂ ਤਜੈ ਤਿਹ ਕੋ ਸਕਲ, ਭਲੀ ਨ ਗਤ
 ਕੋ ਪਾਇ' ॥੪੫॥ ਮੇਰਾ ਸਿੱਖ ਗਰੰਥ ਕੀ ਪੂਜਾ ਲੇ ਅਰਦਾਸ। ਲਿਖਿ ਖਾਵੈ
 ਝੂਠਾ ਚੁਗਲ ਸੋ ਮੇਰਾ ਨਹਿ ਦਾਸ ॥ ੪੬ ॥ ਜੋ ਲੇ ਪੂਜਾ ਦਰਬ ਕੇ ਦੇਗ
 ਦੇਇ ਬੰਠ ਖਾਇ' । ਕਰਹਿ ਨ ਮਨਮਹਿ ਲੋਭ ਕੋ, ਕਰੈ ਜੁ ਲਹੈ ਸਜਾਇ
 ॥ ੪੭ ॥ ਖਾਲਸਾ ਸੋ ਜੋ ਲੇਇ ਨ ਦਾਨ । ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਕੀ ਰਖੈ ਨ
 ਆਨ' । ਦਿਜ ਪਤਿਗ੍ਰਾਹੀ' ਛੁਵੈ ਨ ਅੰਗ । ਸੋ ਮੇਰਾ ਹਉਂ ਤਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ॥
 ੪੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਸਤੁ ਧਾਰਿ ਕੇ ਖਾਈਏ ਇਹ ਛੱਤ੍ਰਿਨ ਕੀ ਗੀਤਿ । ਦਿਜ
 ਸੰਤੋਖੀ ਦਾਨ ਭਲ' ਖਾਵੈ ਭਜੈ ਸੁ ਮੀਤ ॥੪੯॥ ਭੋਖ ਨ ਪਜਾਰੋ ਮੋਹਿ ਕੋ,
 ਵਰਨ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਿਯ ਕਾਹਿ । ਰਹਿਤ ਸੁ ਪਜਾਰੀ ਮੋਹਿ ਕਉ ਸਿਦਕ ਮਹਾਂ
 ਪ੍ਰਿਯ ਆਹਿ ॥ ੫੦ ॥ ਰਹਿਨੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿੱਖ ਕੀ ਕਹੀ ਜੁ ਹਿਤ ਚਿਤ
 ਲਾਇ । ਪੜੈ ਸੁਨੈ ਭਗਤੀ ਲਹੈ ਮੁਕਤਿ ਗੁਰੁ ਘਰ ਜਾਇ' ॥ ੫੧ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੰਚਮ ਸੁਕੇ 'ਰਹਿਤ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨੈ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਤ੍ਰਿਸਤੀ
 ਅੰਸੁ ॥ ੩੮ ॥ ੩੯. [ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਖੀਰ ਮਾਸ ਭੁਗਾਏ । ਬ੍ਰਹਮਣ ਦੇ ਲੱਖਣ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਪ੍ਰਥਮ ਸਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਧਰਮ ਸੁ ਪ੍ਰੀਛਾ ਹੋਤ' । ਕਰਜੈ ਜੱਗ
 ਨਿਵਤਾ ਦਯੋ ਭੋਜਨ ਕਰਜੈ ਸੰਕੋਤ ॥ ੧ ॥ ਭਾਖੈ ਹੁਤੋ ਸੁਨਾਇਕੈ 'ਮਾਸ

'ਜੋ ਕੁਲੀਨ ਬ੍ਰਹਮਣ ਨਿਰਧਨ (ਹੋਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਬੀ ਪਿੱਛੇ ਕਿਹਾ) ਦਾਨ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰੇ
 ਉਸ ਦੀ ਬ੍ਰਹਮਣਤਾਈ ਮਲੇਛਤਾ ਤੁੱਲ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ਤੇ ਸੁਰਗ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ ।
 [ਦਾਨ ਪਤਿਗ੍ਰਹ=ਕਰਜਾ ਦਾਨ ਜੇਸੇ ਗ੍ਰਹਣ ਸਮੇਂ ਦਾ] । 'ਮਹਾਂ ਦੇਵ ਦਾ ਧਾਨ[=ਸ਼ਿਵ
 ਨਿਰਮਾਲਯ] ਭਾਵ ਏਥੇ । 'ਭਾਵ ਅੱਗੇ ਸੁਭ ਗਤੀ ਨਾ ਪਾਉ । 'ਪਰ ਜੋ ਲਵੇ ਸੋ ਵੰਡ ਖਾਵੇ ਤੇ
 ਵੇਗ ਚਲਾਵੇ ਭਾਵ ਲੋਭ ਨਾ ਕਰੇ । ਭਾਵ ਜੋ ਵਰਤੇ ਤੇ ਵੰਡ ਛਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਲੋਭ ਨਾ ਕਰੇ ।
 'ਕਾਨ, ਈਨ । 'ਕਰਜੈ ਦਾਨ ਲੇਣ ਵਾਲੇ । 'ਸੰਤੋਖੀ (ਸਿੱਖ) ਸ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਦਾਨ ਵੇਣਾ ਭਲਾ
 ਹੈ । 'ਬ੍ਰਾਹਮਣਾ ਦੇ) ਧਰਮ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਣਾ ਵਾਸਤੇ । *ਜੇਸੇ ਵਾਕ ਕਿ-ਅੰਨ੍ਹੇ ਖੁਹਾਂ ਵਿਚ ਿੱਟੇ
 ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ । ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੇ ਕਰਤਾ ਦਾ ਭਾਵ ਬੀ ਪ੍ਰਿਣਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਤੋਂ
 ਹੈ ਅੱਖਰੀ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਏ । 'ਸੋ ਸਾ: ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ 'ਮੇਰਾ ਸਿੱਖ ਗ੍ਰੰਥੀਆ ਪੂਜਾ
 ਖਾਇ ਅਰਦਾਸ' ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮੇਰਾ ਸਿੱਖ ਗ੍ਰੰਥੀ ਹੋਕੇ ਪੂਜਾ ਦਾ ਧਨ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਪਾਵੇ
 (ਅਥਵਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ) ਲਿਖਕੇ (ਵੇਚੇ) । 'ਇਥੇ ਸੁਧ ਪਾਠ 'ਬਿਖ' ਹੋਣਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੋ
 ਸਾ: ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ, 'ਬਿਖ ਖਾਵੈ' । ਇਹ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨਾਲ ਚਾਲ ਜਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ
 ਕਿ 'ਤਿਉ ਧਰਮਸਾਲ ਦੀ ਸ਼ਾਕ ਹੈ ਵਿਹੁ ਖੰਡੁ ਪਾਜ ।' ਉਇਹ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੀ ਛੁ ਵਾਂ
 ਸਾਖੀ ਹੈ ।

ਪਾ:-ਸਤਿਗੁਰੁ ।

ਖਾਇ ਦਿਜ ਜੋਇ । ਸ਼ਰਫੀ ਇਕ ਦਫਨਾ ਤਿਸੈ ਲੈ ਗਮਨੈ ਘਰਿ ਸੋਇ
 ॥ ੨ ॥ ਖੀਰ ਖੰਡ ਕੋ ਭੋਗਤਾ ਏਕ ਰੁਪਯਾ ਪਾਇ । ਖਾਇ ਚੁਕੇ ਬਹੁ
 ਲੋਭ ਕਰਿ ਮਾਸ ਅਹਾਰੀ ਆਇ ॥ ੩ ॥ ‘ਖੀਰ ਅਹਾਰੀ ਮੁਹਰ ਵੈਂ ਮਾਸ
 ਰੁਪਯਾ ਦੀਨ’ । ਬਾਕ ਕਹਨੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਬੈ ‘ਧਨ ਲੋਭੀ ਧੂਮ ਹੀਨ ॥ ੪ ॥
 ਇਹ ਸਾਧੂ ਜਿਨ ਲੋਭ ਨਹਿ ਧਰਮ ਕਮਾਇਓ ਸੱਤਿ। ਮਾਸ ਖਾਇ ਬਿੱਪਰ
 ਕਹਾਂ ਸੋ ਚੈਡਾਲ ਕਾ ਮਿੱਤ’ ॥ ੫ ॥ ਪੀਛੈ ਸਤਿਗੁਰ ਇਮ ਕਹਨੈ ‘ਸਨੈ
 ਸਿੱਖ। ਚਿਤ ਲਾਇ । ਸਿੱਖ ਹੋਇ ਆਮਿਖ ਭਏ, ਬਿੱਪੁ ਨਹੀਂ ਸੋ ਖਾਇ’ ॥
 ੬ ॥ ਬਚਨ ਸੁਨਨੈ ਸਭਿ* ਸੰਗਤੀ ਕਰੀ ਬੇਨਤੀ ਏਹ । ‘ਜੋ ਦਿਜ ਹੁਇ
 ਸਿਖ ਪਾਹੁਲੀ ਤਾਕੀ ਕਰਨੀ ਕੋਹ ?’ ॥ ੭ ॥ ਬਾਕ ਭਯੋ ਤਬਿ ਗੁਰੂ ਕਾ
 ‘ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਸਪੁਤ’ ! ਛੱਤੀ ਧਰਮ ਸੁ ਪਾਇਕੇ ਦਿਜ ਤੇ ਭਾ ਪੁਰਹੂਤ’
 ॥ ੮ ॥ ਤਾਕੀ ਦਿਜਤਾ ਛੱਤਕੀ ਕਰੈ ਖੜਗ ਕੀ ਸੇਵ’ । ਨਿਵਤਾ ਦਾਨ ਨ
 ਪੁਜ ਲੇ, ਜੋ ਦੇਯਸ ਦੁਖ ਤੇਵ’ ॥ ੯ ॥ ਜਾਂਹੀ ਤੇ ਹਮ ਉਤਰਿਓ ਜਗੁ
 ਪਵੀਤ ਕੀ ਆਨ। ਮਦਰਾ ਆਮਿਖ ਛੋਰਨਾ ਇਹੀ ਬਿੱਪੁ ਕੀ ਮਾਨ’ ॥ ੧੦ ॥
 ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੋ ਕੈ ਬਿਧਿ ਕਰੈ ਹਿੰਸਾ ਮਾਸੁ ਨ ਖਾਇ’ । ਖਾਵੈ ਜੋ ਲੁੱਚਾ ਸੁ
 ਦਿਜ ਸਮ ਚੈਡਾਲ ਕਹਾਇ ॥ ੧੧ ॥ ਲੋਭ ਹੀਨ ਸਮਤਾ ਧਰੈ, ਕਰੈ ਗਜਾਨ
 ਕੋ ਅੰਗੁ’ । ਦੇਵ ਰਿਖੀ ਸੋ ਹੋਤਿ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਬਾਕ ਅਭੰਗ ॥ ੧੨ ॥ ਜੋ ਗੋਹੀ^{੧੦}
 ਜੰਗਲ ਬਸੈ ਬੇਦ ਪੜੈ ਚਿਤ ਲਾਇ। ਉਛ ਸਿਲਾ ਕਰਿ ਜੀਵ ਹੈ^{੧੧} ਸੋ ਦਿਜ
 ਮੁਨੀ ਕਹਾਇ ॥ ੧੩ ॥ ਨਗਰ ਬਾਸ ਗ੍ਰਿਹ ਧਰਮ ਜੁਤਿ, ਨਿੰਦ ਈਰਖਾ

^੧ਅੰਮਤਯਾਰੀ । ^੨ਹੋ ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤ੍ਰ ! ^੩(ਜਿਸ ਬ੍ਰਹਮਨ ਨੇ) ਛੱਤੀ ਧਰਮ (ਖਾਲਸਾ ਧਰਮ) ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤੋਂ (ਮਾਨੇ) ਇੰਦੁ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ । ^੪(ਖਾਲਸਾ ਧਰਮ) ਪਾਕੇ ਉਸ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮਣ ਪੁਨਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਛੱਤੀ ਧਰਮ ਧਾਰਕੇ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇ । ^੫ਜੇ ਦੇਵੇਗਾ ਉਸਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਵੇਗਾ । ^੬ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਅਸਾਂ ਜੋ ਜੰਝ ਦੀ ਆਨ ਸੀ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ^੭ਐਸੇ (ਖਾਲਸਾ ਸਜੇ) ਬ੍ਰਹਮਣ ਦਾ ਮਾਸ ਸ਼ਰਾਬ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਇਹੀ ਬ੍ਰਹਮਣ ਪਨਾ ਮੰਨੇ । ^੮ਬ੍ਰਹਮਣ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵਿਧੀ ਕਰਮ ਕਰੇ, ਨਾ ਹਿੰਸਾ ਕਰੇ ਨਾ ਮਾਸ ਖਾਏ । (ਅ) ਬ੍ਰਹਮਣ (ਸਿੰਘ ਜੋ) ਹੋਵੇ ਸੋ ਕੈ ਬਿਧਿ= ਕਾਹ ਬਿਧੀ ਕਰੇ ? (ਅਗੇ ਉੱਤਰ ਹੈ) । ^੯ਲੋਭ ਹੀਨ ਹੋਵੇ ਸਮਤਾ ਧਰੇ ਗਜਾਨ ਨੂੰ ਦਿਲ ਵਿਚ ਧਾਰੇ । ^{੧੦}ਗ੍ਰਹਸਤੀ । ^{੧੧}ਸਿਲਾ ਚੁਗਕੇ ਜੀਵਕਾ ਕਰੇ [ਸੰਸ: ਉੱਛ ਸਿਲ] । *ਪਾ:-ਸੁਤਿ ।

† ਸੋ ਸਾ: ਦਾ ਪਾਠ ‘ਬਿਧਿ’ ਹੈ ਪਰ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ‘ਬਧ’ ਬੀ ਹੈ ਕਿ ਹੱਥੀਂ ਮਾਰੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਜੀਵ ਨੂੰ । ਪ੍ਰਸੰਗਕ ਅਰਥ ਇਹੋ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ।

ਫੋਰਿ^੧ । ਸੋ ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਹੈ ਬਿੱਪੁ ਬਰ ਐਸੇ ਜਾਨਹੁ ਮੋਰ^੨ ॥੧੪॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਿ ਤੇ
ਛੱਤ੍ਰੀ ਭਯੋ ਹੱਟੀ ਤੇ ਹੈ ਬੈਸ^੩ । ਕਸਬਦਾਰ ਹੁਇ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਸੌ ਦਿਜ ਕੇ ਜਾਨਹੁ
ਬੈਸ^੪ ॥ ੧੫ ॥ *ਗਾਇ ਨਿਰਤ ਤੇ ਬਿੱਪੁ ਨਟ, ਚੁਗਲ ਸੁ ਦੂਤ ਮਲੇਛ^੫ ।
ਖਟ ਕਰਮਨਿ ਤੇ ਹੀਨ ਦਿਜ ਅਘੀ ਸੁ ਬਰਤੋ ਸੁਛ^੬ ॥ ੧੬ ॥ ਭੱਖਾ-
ਭਖ ਸਮਝੈ ਨਹੀਂ ਮੱਦ^੭ ਮਾਂਸ ਪਰ ਨਾਰ । ਸੋ ਚੰਡਾਲ, ਤਿਹ ਤਜਾਗ
ਕਰਿ ਮੇਰੇ ਸਿਖ ਨ ਨਿਹਾਰ* ॥ ੧੭ ॥ ਆਪ ਲੇਯ ਲੋਭੀ ਬਡਾ ਅਵਰਨ
ਪਿਖਿ ਘੁਰਗਾਇ^੮ । ਸੋ ਮੰਜਾਰ ਦਿਜ^੯ ਜਾਨੀਓ ਤਾਂਹਿ ਨ ਦੇਵੈ ਭਾਇ^{੧੦}†
॥੧੮॥ ਪਾਧਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬਜਾਹ ਧਨ ਦਖਨਾ ਲੇਇ ਪ੍ਰਯੋਗ^{੧੧} । ਕਸਬੀ ਬਿੱਪੁ
ਸੁ ਪਾਪ ਘਰ ਤਹਿੰ ਦਾਤਾ ਅਘ ਭੋਗ^{੧੨} ॥ ੧੯ ॥ ਬਿੱਪੁ ਪਛੈ, ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਭਜੈ
ਨਿੰਦਾ ਉਸਤਤਿ ਤਜਾਗ। ਕਰੈ ਸੁਭਾਵਕ ਕਰਮ ਕੋ ਸੋ ਪਾਤਰ ਸੁਭ ਵਾਗ^{੧੩}
॥ ੨੦ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬਿੱਪੁ ਹੋਇ ਕੈ ਏਕੋ ਬਜਾਹ । ਬਿੱਪੁ ਬਰਨ ਕੈ ਬਜਾਹਨ
ਬਜਾਹ^{੧੪} । ਬਜਾਹ ਕਰਾਈ ਲੇਇ ਨ ਦਾਨ । ਆਨ ਦੇਵ ਕੀ ਕਰੈ ਨ
ਕਾਨ ॥੨੧॥ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਤਾਗ^{੧੫} ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਬੇਦ। ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਦਾਨ ਨਧਾਰੈ
ਭੇਦ^{੧੬} । ਭੋਜਨ ਦਾਨ ਕੁਦਾਨ ਸੁ ਤਜਾਗੈ^{੧੭} । ਸੋ ਦਿਜਬਰ ਪੁਜਤਿ ਬਡਭਾਗੈ
॥੨੨॥ ਗ੍ਰਹਨ^{੧੮} ਨ ਲੇਵੈ, ਤੁਲਾ ਨ ਮੁਰਤਿ। ਛਾਯਾ^{੧੯}, ਮ੍ਰਿਤਕ, ਜਨਮ ਕਿਛੁ

^੧ਜੋ ਛੱਡ ਦੇਵੇ । ^੨ਮੋਰਾ (ਸਿੱਧਾਂਤ) ਜਾਣੇ । ^੩ਵੈਸ਼ । ^੪ਜੋ ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰੇ ਸੋ ਛੱਤ੍ਰੀ
ਜੋ ਹੱਟੀ ਤੇ ਬਹੇ ਵੈਸ਼, ਸੋ ਕਾਰੀਗਰੀ ਦੇ (ਯਾ ਸੇਵਾ ਦੇ) ਕੰਮ ਕਰੇ ਸੋ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਹੈ ਉਸਦਾ
ਵੈਸ ਮਾਤ੍ਰ ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਹੈ । ^੫ਜੋ ਗਾਢੇ ਨਾਚ ਕਰੇ ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨਟ ਹੈ, ਤੇ ਜੋ ਜਾਸੂਸੀ ਤੇ ਚੁਗਲੀ
ਕਰੇ ਸੋ ਮਲੇਛ ਹੈ । (ਅ) ਜੋ ਗਾਢੇ, ਨੱਚੇ, ਤਮਾਸ਼ਾ ਕਰੇ, ਜੋ ਜਾਸੂਸੀ ਤੇ ਚੁਗਲੀ ਕਰੇ ਸੋ ਮਲੇਛ
ਹੈ । ^੬ਖਟ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਹੀਨ, ਸੁਇੱਛਾ ਨਾਲ ਵਰਤਣ ਵਾਲਾ ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪਾਪੀ ਹੈ। ^੭ਛਰਾਬ।
^੮ਘੁਰਕੇ । ਭ ਵ ਘੁਰੇ । ^੯ਬਿੱਲਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ । ^{੧੦}ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ । ^{੧੧}ਮੌਤ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਤੇ ਵਿਆਹ
ਕਰਾਉਣ ਦੀ (ਦੱਖਣਾਂ ਦਾ) ਧਨ ਜੋ ਪਾਧਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਲਵੇਗਾ। ^{੧੨}ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਸਬੀ ਤੇ
ਪਾਪੀ ਦਾ ਘਰ ਹੈ, ਤਿਸਨੂੰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪਾਪੀ (ਦਾ ਫਲ) ਭੋਗੇਗਾ । ^{੧੩}ਸੋਸੁ ਬਾਣੀ ਵਾਲਾ ਪਾਤ੍ਰ
ਹੈ ਦਾਨ ਦਾ। (ਅ) ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ। ^{੧੪}ਵਿਆਹ ਪਰ ਵਿਆਹ ਨ ਕਰੇ ਭਾਵ ਦੂਜਾ ਵ ਨਾਹ
ਨਾ ਕਰੇ। (ਅ) ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਜਾਤੀ (ਦੀ ਤੀਕੀ) ਵਿਆਹੋ (ਹੋਰ ਜਾਤ ਦੀ) ਨਾ ਵਿਆਹੇ। ^{੧੫}ਜੰਦੂ ।
^{੧੬}ਵਿਤਕਰਾ ਨਾ ਕਰੇ ਭਾਵ ਇਹ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਦਾਨ ਨਾ ਮੰਗੇ । ^{੧੭}ਧਨ ਕੁਧਾਨ ਦਾ ਭੋਜਨ
ਛੱਡੇ । ^{੧੮}ਗ੍ਰਹਨ ਲਗੇ ਵਿਚ ਦਾਨ । ^{੧੯}ਛਾਯਾ ਪਾਤ੍ਰ ।

*ਪਾ:—ਮੇਰੇ ਸਿਖ ਨਿਹਾਰ । ਪਰ ਪੁ: ਨੁਸਖੇ ਦਾ ਪਾਠ—‘ਮੇਰੇ ਸਿਖ ਨ ਨਿਹਾਰ’ ਹੈ ।

† ਇਹ ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਦੇ ਲੱਛਣ ਭਾਗਵਤ ਪੁਰਾਣ ਦੇ ੧੧ਵੇਂ ਸਿਕੰਧ ਵਿੱਚੋਂ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ
ਸਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।
‡ ਪਾ: ਸੋ ਸਾਖੀ ਦਾ—ਗ੍ਰਹਿ ।

ਦੂਰਤਿ^੧ । ਬਿਨ ਮਾਂਗੇ ਪਵਿ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ । ਦੇਵ ਦੱਤ ਭੋਗੈ ਸੁਰ ਗਯਾਨਿ^੨
 ॥੨੩॥ ਲੇਵੈ ਦੇਵੈ ਮੋਹ ਨ ਕਰੈ । ਸੋ ਦਿਜ ਸਕਲ ਜਗਤ ਤੇ ਪਰੈ।ਤਿਨਕੇ
 ਪਾਇ ਪਰੈ ਹੁਇ ਤੇਜ^੩ । ਦੇਵ ਗਿਆਨੀ ਕਰਮ ਧਰੇਜ^੪ ॥ ੨੪ ॥ ਮੈਂ ਜੋ
 ਪੰਥ ਕਰੈ ਤਿਸ ਕਾਰਨ* । ਨਹਿ ਤੋ ਮੇਰੇ ਜਨਮ ਅਕਾਰਨ । ਮੇਰਾ
 ਸਿੱਖ ਬੈਰਾਗੀ ਰਹੈ । ਆਜ ਕਾਲ ਕਰਿ ਕਾਲ ਸੰਗ ਹੋ^੫ ॥ ੨੫ ॥ ਸੁਆਮੀ-
 ਧਰਮ ਸਦਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੈ । ਧਰਮਪਾਲ ਸੁਭ ਰਸਤਾ ਭਾਲੈ । ਜਮੈਂ ਸਮੈਂ ਸਿਰ
 ਭੋਜਨ ਸੇਵਾ । ਜੜਤਾ^੬ ਤਜਿ ਬਾਣੀ ਗੁਰ ਗੋਵਾ^੭ ॥ ੨੬ ॥ ਸੁਨਹੁ ਸਿੱਖ
 ਮਮਤਾ ਨਹਿ ਕਰਨੀ।ਭਲੇ ਬੁਰੇ ਕੀ ਸੇਵਾ ਧਰਨੀ।ਨੀਚ ਸੰਗ ਨਹਿ ਕੀਜੈ
 ਮਿੱਤ੍ਰ । ਬਰਨ ਹਾਰ ਕਾ ਬੁਠ ਚਰਿਤ^੮ ॥ ੨੭ ॥ ਜੋ ਮੇਰਾ ਸੁਭ ਸਿੱਖ
 ਕਹਾਵੈ । ਪਾਹੁਲ ਲੇ ਸੁਭ ਕਰਮ ਕਮਾਵੈ । ਪਿਛਲੇ ਅਘ ਸਭਿ ਜਾਇੰ
 ਬਿਲਾਇ । ਗੁਰਸ਼ਰਨੀ ਜਬਿ ਹੀ ਪਰਿ ਜਾਇ।੨੮॥ ਅਸੁਰ ਭੂਤ ਕੀ ਸੇਵਾ
 ਤਜੈ । ਪਾਹਨ ਕੀ ਪੂਜਾ ਨਹਿ ਜਜੈ । ਪਾਹਨ ਪੂਜਾ ਕਲਿਕਾ ਭਾਉ^੯ । ਮੜੀ
 ਮਸਾਲੀ ਬੁਠ ਸੁਆਉ^{੧੦} ॥ ੨੯ ॥ ਡਿੰਡ ਕਰਹਿ ਮੂੰਦਹਿ ਜੋ ਨਾਕ । ਜਪਨੀ
 ਫੇਰੈ ਬਡਾ ਨਪਾਕ^{੧੧} । ਜਿਨਕੇ ਭਾਉ ਨ ਅੰਤਰ ਫੁਰਾ^{੧੨} । ਕਿਉਂ ਮੁਰਖ
 ਤੀਰਥ ਭ੍ਰਮਿ ਫਿਰਾ ॥ ੩੦ ॥ ਕੀਰਤਨ ਭਜਨ ਗੀਗ ਜਲ ਧਾਰ^{੧੩} । ਸੇਈ
 ਮੁਕਤਿ ਜੁ ਭਜੈ ਮੁਰਾਰੁ^{੧੪} । ਇਮ ਸਿੱਖਨਿ ਸੋ ਪ੍ਰਥਮ ਪ੍ਰਸੰਗ । ਕਰੈ ਸੁਣ-
 ਵਨ ਚਿਤ ਹਿਤ ਸੰਗ ॥ ੩੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ †ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਹੁਇ ਅਵਤਰੈ
 ਕੂੜੇ ਕਰਸੀ ਰਾਸ^{੧੫} । ਸਿੱਖ ਹਮਾਰੇ ਅਮਰ ਸਦ ਤਿਨ ਕੀ ਕਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼^{੧੬}
 ॥੩੨॥ ਏਕ ਬੇਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹੈ ਕਲਿ ਮਹਿ ਸਿੱਖੀ ਮੋਗਾਧਰਮ ਕਮਾਵੈ
 ਬਰੈ ਸੋ ਸਿਦਕ ਬਿਨਾਂ ਸਭਿ ਖੋਰ^{੧੭} ॥ ੩੩ ॥ ਭੀਗਾਣੀ ਕੀ ਖੇਤ ਮਹਿ

੧(ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾਨਾਂ ਤੋਂ) ਦੂਰ ਰਹੋ।(ਅ ਛਾਯਾ ਪਾਤ੍ਰ, ਮਿਤ੍ਰਕ ਤੇ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੜੇ ਕਠਨ ਦਾਨ ਹਨ [ਸੰ. ਦੁਰੱਤਕ=ਕਠਨ ਸਾਧਕ]) ੨ਜੋ ਰਬ ਦੇਵੇ ਸੋ ਖਾਵੇ ਉਹ ਦੇਵਤਾ ਹੈ ਤੇ ਗਯਾਨੀ ਹੈ । ੩ਤੇਜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੪ਉਹ ਦਿੱਵਜ ਗਯਾਨੀ ਹੈ ਤੇ (ਸੁਭ) ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਧਾਰਨ ਹਾਰ ਹੈ । ੫(ਇਹ ਸਮਝੋ ਕਿ)ਕਾਲ ਨਾਲ ਹੀ ਹੈ । ੬ਨਿੰਦਾ, ਆਲਸ । ੭ਗਾਵੈ । ੮ਬਚਨਹਾਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਬੁਠਾ ਹੈ । ੯ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਯਾ ਤੀਕਾ ਹੈ । ੧੦ਬੁਠੇ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹਨ । ੧੧ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ । ੧੨ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ ਫੁਰਿਆ। ੧੩ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਭਜਨ ਇਹੀ ਗੀਗਾਈ ਜਲ ਧਾਰਾ ਹੈ । ਯਥਾ ਗੁਰਵਾਕ 'ਗੀਗਾ ਜਲ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਮ' । ੧੪(ਮਜ਼ਹਬਾਂ) ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕੂੜਾ ਕਰੇਗਾ (ਅ) ਕੂੜਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਸ ਕਰੇਗਾ ਭਾਵ ਸੋਧੇਗਾ । ੧੫ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰੇਗਾ । ੧੬ਪ੍ਰਾਲੀ ਭਾਵ ਤੋਛ ।

ਜੁਥੇ ਸਿਖ ਬਹੁ ਤਾਂਹਿ । ਸੁਖ ਭੁੰਗੇ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਮਖਿਵਾਲ ਕਿ ਮਾਂਹਿ ॥
 ੩੪॥ ਭੁਯੋ ਜੁਧ ਨਾਦੋਣ ਮਹਿ ਕਏ ਪਹਾੜੀ ਭਾਜ । ਖਾਏ ਤੁਰਕ ਲਹੋਰ
 ਤੇ ਨੁਰੀਜ ਕੁਲਾਮੀ ਪਰਾ ॥ ੩੫ ॥ ਰਾਜੇ ਫੁਟੇ ਆਪ ਮਹਿ ਮਰੈ ਤੁਰਕ
 ਸਕਦਾਰ ॥ ਹਸੈ ਬਢਾਯੋ ਹਾਥ ਏ ਸੇ ਮਾਰੇ ਕਰਤਾਰ ॥੩੬॥ ਲਖਣਉਤੀ
 ਕੇ ਗ੍ਰੀਮ ਪੁਰਿ ਬੁਏ ਜੁਧ ਸਭਿ ਸੁਧ । ਦਿੱਲੀ ਪਤਿ ਕੀ ਫੌਜ ਚੜਿ ਮਾਰੇ
 ਤੁਰਕਨਿ ਬਿੱਧ ॥੩੭॥ ਬਢੇ ਜੁਧ ਕਰਿ ਖਾਲਸਾ ਜੀਤੇ ਬੌਤੁ ਉਦਾਰ ।
 ਜੀਤ ਖਾਲਸਾ ਕੁਲ ਨਾਸ ਕਰਿ ਸੀਸ ਦਿਏ ਧਮਕਾਰ ॥੩੮॥ ਅਥਿ
 ਭੀ ਮਲੋਛੀ ਬਹੁ ਵਧੀ ਸਿੰਘ ਖਪਾਵੈ ਬੀਰ । ਮੇਰੀ ਸਿੱਖਣ ਸੋਤਿ ਲਖਿ
 ਨਾਂਹਿ ਭੁਲਾਵਹੁ ਧੀਰ ॥ ੩੯ ॥ ਸਿੱਖ ਹਮਾਰੇ ਹੋਹਿਗੇ ਘਰਿ ਘਰਿ
 ਹੁਇਗਾ ਰਾਜ । ਤਾਂ ਪੀਛੇ ਇਕ ਸਿੱਖ ਮਮ ਧਰੇ ਪੰਥ ਕੀ ਲਾਜ ॥ ੪੦ ॥
 ਬਹੁਤ ਬਰਖ ਬੀਤਹਿ ਲਰਤਿ ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਬੂਪ ॥ ਤੇਜਵਾਨ ਰਾਜੇ
 ਅਧਿਕ ਹੁਵੈ ਖਾਲਸਾ ਰੂਪ ॥੪੧॥ ਫਿਰ ਪੀਛੇ ਬਹੁ ਦਿਨੋ ਤੇ ਰਾਜ ਖਾਲਸਾ
 ਠਹਿਰ ॥ ਪਸਚਮ ਜੀਤੇ ਪਰਬਤੀ ਪੁਨ ਕਸ਼ਮੀਰ ਜੁ ਬਹਿਰ ॥੪੨॥

ਇਕਾਈ ਵੇ ਰਣ ਖੇਤ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਿੱਖ ਓਥੇ ਹੀ ਲੜਦੇ ਸ਼ਾਹੀਦ ਹੋਏ ਸਨ (ਉਥੋਂ ਆਕੇ
 ਆਸ਼ਾ ਫਿਰ) ਮਾਏਵਾਲ ਅਨੰਦਪੁਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸੁਖ ਭੋਗੇ । (ਇਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ) ਨਦੋਣ
 ਵਿਚ ਜੁਧ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਹਾੜੀਏ ਭਾਵ ਅਲਫ ਖਾਂ ਤੇ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਆਏ ਕਾਂਗੜੇ
 ਤੇ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਹਾੜੀਏ ਨੱਠ ਗਏ, (ਇਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਤੁਰਕ ਆਏ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ
 ਕੁਲਾਮੀ ਵਿਚ ਰਚੇ ਹੋਏ, ਮੁਰਾਦ ਹੁਸੈਨੀ ਦੇ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਹੈ । *ਭਾਵ ਹੁਸੈਨੀ । *ਲਖਣਉਤੀ
 ਠੇ-ਗ੍ਰੀਮਪੁਰ ਦਾ ਸੁਧ ਪਾਠ 'ਲਖਣੋ ਤਾਰਾ ਪੁਰ' ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ । ਇਹ ਦੋ ਪਿੰਡ ਹਨ ਲਾਗ
 ਲੱਗ, ਅਨੰਦਪੁਰ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਨੂੰ ਦੇ ਢਾਈ ਠੱਹ ਪਰੇ, ਇੱਥੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਕਿਲ੍ਹਾ
 ਸੀ 'ਤਾਰਾ ਕੜ' ਨਾਮੇ, ਜੋ ਮਿਸਲਦਾਰ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਇਹ 'ਲਖਣੋ' ਪਿੰਡ ਦੀ ਹੱਦ ਵਿੱਚ ਸੀ ।
 ਪਰੰਤੂ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਬਾਵਲੀ ਤੇ ਫਾੜ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਲਵਾਏ ਹੋਏ ਇੱਥੇ ਅਜੇ ਪੈਲ, ਕੁਰਦਵਾਰਾ
 ਬੀ ਹੋ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ 'ਤਾਰਾ ਕੜ' ਹੈ ਜੋ ਰਜਸਤ ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਦੀ ਹੱਦ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।
 ਇਹ ਬੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਲਖਣਉਤੀ' ਤੋਂ 'ਲਖਣੋ' ਮੁਰਾਦ ਹੋਵੇ ਤੇ 'ਗ੍ਰੀਮ ਪੁਰ' ਤੋਂ
 ਤੋਂ 'ਅਗਮ ਪੁਰ' ਮੁਰਾਦ ਹੋਵੇ । ਅਗਮ ਪੁਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਕਿਲ੍ਹਾ ਟੋਲਗੜ੍ਹ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹਨ ।
 *ਜੀਤ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਪਾਈ (ਵੇਰੀ) ਸਾਰੇ ਨਾਸ ਕੀਤੇ, ਧਰਮ ਵਾਸਤੇ ਸੀਸ ਦਿੱਤੇ । *ਸੱਚ
 ਜਾਣੋ । *ਹੇ ਬੁਧੀਮਾਣੇ । *ਇਕ ਸਿਖ ਤੋਂ ਭਾਵ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਲੋਂਦੇ ਹਨ ।
 *ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ । *ਹੋਰ ਰਾਜੇ ਤੇਜਵਾਨ ਹੋਣਗੇ ਖਾਲਸਾ ਰੂਪ ਵਾਲੇ ।
 ਰਾਜਾ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕਾਂ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ । *ਟਿਕੇਗਾ । *ਪਸਚਮ ਭਾਵ
 ਸਰਹੱਦ, ਪਹਾੜ ਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣਗੇ । *ਸੋ ਸਾ: ਦਾ ਪਾਠ ਬੀ ਇਹੋ ਹੈ । *ਪਾ:—ਜੀਤ ਖਾਲਸਾ
 ਸੋ ਸਾ: ਪਾ:—ਜੀਤਾ ਖਲਕ, ਕੁਲ ਨਾਸ ਕਰ ਸੀਸ ਦੀਏ ਧਮਕਾਰ: । *ਪਾ:—ਰਹੋਗੇ ।

ਹੁਕਮੀ ਸਿਖ ਅਰ* ਪਰਬਤੀ ਕਰੈ ਖਾਲਸਾ ਦੋਹੈ । ਮਾਰ ਮਾਰ ਕਰਿ ਮਰੈਗੇ ਜਜੈਂ ਓਲੇ ਕੋ ਬੋਹੈ ॥ ੪੩ ॥ ਜਿਉਂ ਹੀਰਾ ਨੂਤਨ ਮੁਕਤਿ ਲਸੈ ਦੀਪ ਕੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ । 'ਕੂਟ ਅਰਥ ਸਿੱਖਨਿ ਵਰਜ ਆਪ ਆਪ ਮੈਂ ਸ਼ਾਂਤ' ॥ ੪੪ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਭਾਖੈ ਰਾਮਕੁਇਰ ਕਥ ਭਾਈ । ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਕੂਟ† ਜਬਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਗਾਈ । ਮੈਂ ਤਬਿ ਭਾਖੈ ਪੰਥ ਮਝਾਰੀ । 'ਹੋਇ ਖਾਲਸੇ ਮਹਿ ਅਵ-

*ਮੇਰੇ ਇਕ ਪਹਾੜੀ ਸਿਖ ਹੁਕਮ (ਹਾਸਲ) ਵਾਲੇ ਨਾਲ ਖਾਲਸਾ ਵੈਰ ਕਰੇਗਾ । [ਸਿੰ, ਦੋਹ-ਪਠਾਏ ਦਾ ਬੁਰਾ ਚਿਤਵਨਾ, ਵੈਰ] । †ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਗੜੇ ਦੇ ਢੇਰ ਵਾਂਗੂ ਮਰੇਕਾ (ਖਾਲਸਾ) । *ਈਵੇ ਦੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਸਮ । *ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਕੂਟ ਦਾ ਅਰਥ ਪੁੱਛੋ ਨਾ' ਇਹ ਵਰਜਿਆ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤ ਰਹੋ । ਅੰਕ ੪੫ ਵਿਚ ਇਸੇ ਕੂਟ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਕੂਟ ਕਿਹਾ ਹੈ । †ਦੁਬਾਰਤ । ਕਿਸੇ ਵਾਕ ਵਿਚ ਹੁੱਖਿਆ ਅਰਥ ਜੋ ਪਦ ਅਰਥ ਕਰਨ ਮਾਤ੍ਰ ਨਾਲ ਸਮਝ ਨਾ ਪੈ ਸਕੇ । *ਮੈਂ ਸਾਖੀ ਵਿਚ 'ਅਰ' ਪਾਠ ਨਹੀਂ, ਮੈਉਂ ਹੈ:—ਪਰਬਤੀ ਹੁਕਮੀ

ਸਿੱਖ ਮਮ ਕਰੇ ਖਾਲਸਾ ਦੋਹ=ਇਕ ਪਰਬਤੀ ਮੇਰਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਗਾ ਉਸ ਨਾਲ ਖਾਲਸਾ ਦੋਹ ਕਰੇਗਾ । †ਅਰਥ ਵਿਚ ਗੁਪਤ ਅਰਥ ਕੀ ਹੈ ? ਕਿ ਪਹਾੜੀਏ ਹੁਕਮ ਹਾਸਲ ਵਾਲੇ ਮੇਰੇ ਸਿੱਖ ਨਾਲ ਖਾਲਸਾ ਦੋਹ ਕਰੇਗਾ, ਤਦੋਂ ਨਵੇਂ ਮੋਤੀ ਵਾਂਗੂੰ ਹੀਰਾ ਚਮਕੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਈਵੇ ਦੀ ਲਾਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਪਰਬਤੀ ਸਿੱਖਾਂ (ਡੋਗਰਿਆਂ) ਨਾਲ ਦੁਣਸਦਾ ਖਾਲਸਾ ਆਓ ਵਿਚ ਲੜ ਮਰੇਗਾ ਤਦੋਂ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬਾਵੇਂ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ (ਰਾਜਾ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਵੈਗਰੇ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ) ਚਮਕੇਗਾ, ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ (ਮ: ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਤਖਤ ਤੇ) ।

ਇਥੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਜਾਣਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਕਨਿੰਘਮ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਸੰਮੁ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਹੁਕਮ ਹਾਸਲੀ ਸਿਖ ਲੋਗਾਂ ਵਿਚ ਨਫਰਤ ਦੀ ਨਬਰ ਨਾਲ ਵੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ (ਦੋਖੇ, ਸਫਾ ੧੨੭, ਐਡਿ: ੧) । ਇਹੋ ਗਲ ਮੈਂ ਸਾਖੀ ਤੇ ਅੰਕ ੧੩ (ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਅੰਕ ੪੩ ਉਪਰਲੇ) ਵਿਚ ਦੱਸੀ ਹੈ । ਸ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੇਵਲ ਤੇ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਤੋਪ-ਖਾਨੇ ਦੇ ਕਮਾਂਡੈਂਟ ਤੇ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਅਲੈਗਜੈਂਡਰ ਗਾਰਡਨਰ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਕੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਡੋਗਰਾ ਤ੍ਰਿਕੜੀ, ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸੁਚੇਤ ਸਿੰਘ, ਅੰਦਰੋਂ ਅੰਦਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੀਉਂਦੇ ਜੀ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਪਿੱਛੋਂ ਰਾਜ ਦੇ ਅਸਲੀ ਵਾਰਸਾਂ ਨੂੰ ਟਿਕਾਣੇ ਲਗਾਕੇ ਵਜ਼ੀਰ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁੱਤ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਰਾਜ ਰੱਦੀ ਤੇ ਬਿਠਾਉਣ ਦੇ ਸੁਫਨੇ ਵੇਖ ਰਹੇ ਸਨ ।" ਅਲੈਗਜੈਂਡਰ ਗਾਰਡਨਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭੇਤਾਂ ਨੂੰ ਕੀਕੂੰ ਜਾਣਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਦਾ ਪਤਾ ਉਹ ਆਪ ਮੈਉਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ:—

Being as I was, the commandant of Raja Dhyan Singh's artillery and high in his confidence. I was closely connected with the events which I am about to describe. [Memoirs of Colonel Alexander Gardner.

ਅਰਥਾਤ—ਉੱਕ ਮੈਂ ਰਾਜਾ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਤੋਪਖਾਨੇ ਦਾ ਕੁੰਦਾਨ ਸਾਂ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਬੜਾ ਇਤਬਾਰੀ ਸਾਂ, ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਵੀਕਯਾਤ ਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿ ਮੈਂ ਬਯਾਨ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਨਿਕਟਵਰਤੀ (ਜਾਣੂ) ਸਾਂ ।

ਤਾਰੀਖ ੧੧੪੫।। ਇਤਨੀ ਕਹਿ ਕਰਿ ਬੋਲੈ ਨਾਹੀ ਪਰਚੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਿਲੋਕਨਿ

* ਸੋ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ:- 'ਇਸਕੂਟ ਵਿਸ਼ਟ ਮੇਂ ਖਾਲਸੇ ਕੇ ਅਵਤਾਰੀ ਰਾਜੇ ਹੋਵੇਗੇ।'

ਚਿਤ੍ਰ (ਪਿਛੇ 'ਤੇ ਦੀ ਥਾਂ ਤੁਕ)

ਉਹ ਫੋਟ ਅਲੈ: ਗਾਰਬਨਰ ਔਉਂ ਦੱਸਦਾ ਹੈ:-

The dream was that Hira Singh the heir of their family, or at least the most promising of its rising generation, might eventually succeed to the throne of Ranjit Singh. Those to be swept away were the male members of the Maharaja's family, and all those ministers, advisers, and chiefs who would not join the Dogra party.

ਅਰਥਾਤ:- 'ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਟੱਬਰ ਦਾ ਜਾਨਸ਼ੀਨ ਜਾਂ ਪੋਟੋ ਪੱਟ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਉੱਚੀ ਉਠ ਰਹੀ ਨਸਲ ਦਾ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਹੋਣਹਾਰ 'ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ' ਆਖਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਗੱਦੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਬਣੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਫਾਈ ਕਰਨੀ (ਜਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟਿਕਾਣੇ ਲਾਕੇ ਰਸਤਾ ਸਾਫ਼ ਕਰਨਾ) ਸੀ, ਉਹ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਦੇ ਅਰਥ ਸੰਬੰਧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਜ਼ਾਦੇ) ਤੇ ਉਹ ਸਾਰੇ ਵਜ਼ੀਰ ਸਲਾਹਕਾਰ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਸਨ ਜੋ ਡੋਗਰਾ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਸਨ ਹੁੰਦੇ।' ਰਾਜਾ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਾ ਵਿਚ ਇਹ ਖਜਾਲ ਇੱਛਾ ਪਰਪੱਕ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਰਾਣੀ ਨੇ ਸਤੀ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਆਖਰੀ ਇੱਛਾ ਇਹੋ ਕਹੀ ਕਿ 'ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੀਸ ਤੇ ਸਲਤਨਤ ਦਾ ਤਾਜ ਧਰ ਦਿਓ' ਜਾਂ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਐਸਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਖੁਸ਼ ਹੋਕੇ ਸਤੀ ਹੋ ਗਈ। [ਵੇਖੋ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਥਲ ਸਫਾ ੯੨, ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਤਰਜਮਾ]।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਡੋਗਰਿਆਂ ਦੇ ਲਾਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਵਧਦੇ ਹੁਕਮ ਹਾਸਿਲ ਨਾਲ ਖਾਲਸੇ ਵਿਚ ਡੋਖਲਾ ਤੇ ਪ੍ਰਿਠਾ ਸੀ। ਡੋਗਰਿਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਨੂੰ ਸਫਾ ਕਰਕੇ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਤਖਤ ਤੇ ਧਜਾਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਿਠਾਉਣ ਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਮੁਖਾਲਫ਼ ਭਾਵ ਨੂੰ ਠੰਢ ਪਾਉਣ ਤੇ ਆਪਣੇ ਇੰਦੀਏ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖਵਾਕ ਭਵਿੱਖਤ ਵਾਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕਤਾ 'ਦੇਕੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੁਖ ਵਲ ਹੋਰਨਾ ਤੇ ਮੁਖਾਲਫ਼ਤ ਨੂੰ ਠੰਢਾ ਕਰਨਾ ਬੀ ਇਕ ਵਾਂਗੀਲਾ ਸੀ। ਉੱਕਿ ਇਹ ਵਾਹੜੀ ਆਪ ਵਰਤਾਉਣੇ ਸਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕੁਛ ਸਾਲ ਪਹਿਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਵਿੱਖਤ ਬਣਾਕੇ ਲਿੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਕੁਛ ਔਖਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸਕੂਟ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਰੱਖੀ ਕਿ ਅਰਬਾਂ ਨੂੰ ਪੱਟ ਵੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਹੋਰ ਵੇਰ ਕਰਨ ਦੀ ਗੰਜ ਇਸ ਰਹੇ ਤੇ ਪਹਿਲੋਂ ਲੋਕੀਂ ਨਾ ਸਮਝਣ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਇਸਕੂਟ ਕੂਟ ਖੁਹਲਕੇ ਇਹੋ ਅਰਥ ਸਮਝਾ ਦਿਤੇ ਜਾਣ। ਇਹ ਘੜਤਾਂ ਇਸ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਮਹਾ: ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੮੯੪ ਤੋਂ ਅਤੇ ਮਹਾ: ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ੧੮੯੬ ਤੇ 'ਮ: ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ' ਦੇ ਸਮੇਂ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਸਰ ਸ: ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੇ ਪਦ 'ਗੈਰੇ' ਦਾ ਭਾਵ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਡੋਗਰਾਂ ਤੇ ਦੀਪ ਦਾ ਭਾਵ 'ਮ: ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ' ਸਮਝਿਆ ਹੈ।

ਇਕ ਹੋਰ ਖਿਆਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੇ ਅੰਕ ੧੩ ਵਿਚ ਪਰਬਤੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ 'ਸਿਖਮਮ' ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸ: ਦੇ ਅੰਕ ੪੩ ਵਿਚ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਗੜਿਆਂ ਵਾਂਗੂ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਅਸਲ ਬਾਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਹਾੜੀਏ ਦਾ ਵਿਸਾਹ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਸੇ ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਨ੍ਹੇ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕਾਂ ਵਿਚ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਦੱਸਦੇ

[ਥਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਡੋਗਰੇ ਖਾਲਸੇ ਪਿਛੇ ਚ ਚਿਤ੍ਰ]

ਮਾਂਹੀ । ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਤਬਿ ਹੋਰਿ । ਚਾਰ ਘਰੀ ਮਹਿ ਬੋਲੇ ਫੋਰ
 ॥੪੬॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਿ ਤੇ ਮੁਸਕਾਇ ਕਹਿ ਕਰੁਨਾ ਦਿਸ਼ਟਿ ਨਿਹਾਰਿ।
 ‘ਆਲਮ ਸਿੰਘ ! ਰੋਘੜ ਬਡਾ ਤੂੰ ਹਮ ਪਿਖੜੋ ਬਿਚਾਰ’ ॥ ੪੭ ॥ ਕਹਿ
 ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਜੋਰਿ ਕਰ ‘ਮੈਂ ਸਿਖ ਰਾਵਰ ਕੋਰਾਜਾਨਹੁ ਅਪਨੋ ਦਾਸ ਮੁਖ
 ਰਖੋਂ ਭਰੋਸ ਬਡੋਰ’ ॥ ੪੮ ॥ ਰੋਪਈ ॥ ਕਹੜੋ ‘ਲੋਹ ਕੋ ਕਾਟਹਿ ਲੋਹਾ ।

੪੬ [ਪਿਛਰ ਦੇ ਨੇ ਚ ਕਲੀ ਟੁਕ]

ਰਹੇ ਤੇ ਇਸ ਥਾਵੇਂ ਪਹਾੜੀਏ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਤੇ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਹੋਣੀ ਹੈ । ਕਦੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ
 ਮੈਸੋਕੋੜੇ ਵਾਕ ਕਦੀ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਸਨੂੰ ਕਿ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਇਹ
 ਬੀ ਦਿਸ਼ਟ ਕੂਟ ਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਉਪਰ ਲਿਏ ਭਾਵ ਵਿਚ ਰਹਿਣੁਮਾਈ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਫਿਰ ਸਾਖੀ
 ੯੭ ਇਸੇ ਗਲ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ‘ਹੀਰਾ’ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਤਖਤ ਤੇ ਬਹਾਲਣ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ
 ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਿੱਥੋਂ ਤਕ ਸੋਗਾ:ਵਿਚ ਘੜਤਾਂ ਘੜੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਕਨਿੰਘਮ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:—

Golab Singh the eldest of three sons claimed that his grandfather was
 the brother of the well known Ranjeet Deo, but the family was perhaps
 illegitimate and had become impoverished and Golab Singh took service
 as a horseman in a band commanded by Jamadar Khosbai Singh.

[Phge. 189. Ed 1.

ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਰਾਜਾ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ (ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੇ ਸਰਦਾਰ) ਖੁਲਾਲ
 ਸਿੰਘ ਦੀ ਫੌਜ ਵਿਚ ਆਕੇ ਅਸਫਾਰ ਭਰਤੀ ਹੋਇਆ ਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰਣਜੀਤ ਦੇਵ
 (ਜੰਮੂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪੁਰਾਣੇ ਰਾਜੇ) ਦੇ ਭਿਰਾ ਦਾ ਪੋਤਾ ਦੱਸਦਾ ਸੀ । ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਇਹ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ
 ਦਾ ਖਾਨਦਾਨ ਲਾਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਬਲਵਾਨ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਜੈਸਾ ਐਲ: ਗਾਰਡਨਰ ਨੇ
 ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਲਾਹੌਰ ਤਖਤ ਨੂੰ ਹੀ ਸਾਂਭ ਲੈਣ ਦੇ ਸੁਪਨ ਦੇਖਣ ਲਗ ਗਿਆ । ਦੋਰਨਾਂ ਜਤਨਾਂ
 ਵਿਚ ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਸ ਗਲ ਦੀਆਂ ਘੜਤਾਂ ਘੜੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਇਕ ਵਸੀਲਾ ਸਨ ਜਿਸ
 ਨਾਲ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਹੋਰ ਮੋਹਰ ਲਗ ਜਾਵੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਇਹ ਹੈ:—
 (ਵਿਖੇ ਸਾਖੀ ੯੭ ਅੰਕ ੧੩ ਤੋਂ) ਜਿਥੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੰਮੂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਦੇਉ ਉਸ
 ਦਾ ਪਿਤਾ ਰਤਨ ਦੇਉ ਜੋ ਕਹਿਲੂਰੀ ਦਾ ਦੁਹਿਤਾ ਸੀ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਪਾਸ ਸਤ ਬਰਸ ਰਿਹਾ
 ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨੂੰ ਰਿਬਾਕੇ ਖੜਗ, ਕਟਾਰ, ਬਰਛੀ, ਤੁਪਕ, ਲੌਰੀ ਕਮਾਨ ਆਦਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪਾਏ
 ਤੇ ਇਹ ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ:—‘ਤੁਮਰੇ ਬੰਸ ਆਇਆ ਹੀ ਜਾਨੇ, ਮੇਕੇ ਤੁਬ ਮੈਂ ਭੇਦ ਨ ਭਾਨੇ’ ।
 ਵੇਰ ਇਸੇ ਰਤਨ ਦੇਉ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਮਿਲਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ‘ਤੇਰੇ ਵੰਸ ਆਵੇਂਗਾ ਤਾ
 ਦਿਨ । ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜਾਹਿਗੇ ਤੇਰੇ ਮਰਕਿਨ’ । ਗੋਯਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਹੋ ਰਤਨ ਦੇਉ ਤੇਰੇ
 ਵੰਸ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਅਵਤਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਰਣਜੀਤ ਦੇਉ ਨਾਲ ਅਪਣਾ ਸਾਕ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ ਓਹਦੇ
 ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਦੱਸਕੇ ਪਿੱਛੇ ਕਹੇ (ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ) ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਦੱਸਣ ਦਾ
 ਜਤਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਜੇ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਵਕਤ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ
 ਨਾ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਭਵਿੱਖਤ ਵਾਕ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ (ਸਾਖੀ ੬੫ ਮੂਜਬ)
 ਬਲਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਯਾ (ਸਾਖੀ ੯੭ ਮੂਜਬ) ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ।

ਰੰਘੜ ਕੇ ਰੰਘੜ ਹਤਿ ਰੋਹਾ । ਜਨਮ ਵੇਰ ਰੰਘੜ ਘਰ ਧਰੇ । ਰਾਜੇ
 ਸਭਿ ਮੋਜੂਦ ਤੁਵ ਕਰੇ ॥ ੪੯ ॥ ਦਿਯੋ ਰਾਜ ਤੋਕਹੁ ਹਮ ਸਾਰਾ । ਸਿੰਘੀ
 ਅਰਧ ਦਈ ਹਿਤ ਧਾਰਾ* ॥ ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਬੰਦਿ ਕਰ ਦੋਇ । ਕਹਯੋ ਕਿ
 'ਦਰਸ਼ਨ ਭੀ ਤੁਮ ਹੋਇ' ॥ ੫੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ 'ਹਮ ਭੀ ਰਖਹਿ
 ਹਿੰਦੇ ਭਾਵਨੀ ਸੋਇ' । ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਹੁੰਚਿਥੇ ਰਾਮ ਸਰੋਵਰ ਜੋਇ
 ॥੫੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਬੇਰ ਰਜਾਰਵੀਂ ਹਮ ਚਲਿ ਆਵਹਿ । ਜਿਸ ਤੇ ਕੋਇ ਨ
 ਹਮ ਲਖਿ ਪਾਵਹਿ । ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਖੇਤੀ ਮੇਰੀ । ਕਰੋ ਸੰਭਾਲਨਿ ਮੈਂ ਤਿਸ
 ਬੇਰੀ ॥ ੫੨ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਵਧਹਿ ਰਾਜ ਛਿਤ ਸਿੰਘ ਗਨ ਉਮਤ ਹੋਇ
 ਬਿਨਾਸ । ਠੇਡੇ ਖਾਵੈ ਖਾਲਸਾ ਮੋਹਿ ਸੰਭਾਲੈ ਸਾਸ ॥੫੩॥ ਉਤਰੋਗਾ ਮੈਂ

੧ ਤੇਵੇ ਅਖੀਨ ਕੀਤੇ । ੨ ਭਾਵ ਮੁੜਕੇ ਆਉਣ ਦੀ । ੩ ਸ਼ਾਸ ਸ਼ਾਸ । * ਰਾਇਕੋਟ ਦੇ ਦੋ ਪੰਜਾਂ
 ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਵਲ ਮੋਨਤ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸ: ਫੇਰ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਬੀ ਮੁਰਾਦ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ
 ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਜ਼ਰਾ ਕਰੜਾ ਸੀ । † ਪਾਠਾਂ:—ਹਮ ਬਪੁ ਲਜਾਵਹਿ । ‡ ਪਾ:—ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੋ
 ਨਾਹਿਨ ਲਖ ਪਾਵਹਿ । ਪੁਨਾ: ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੋ ਨਾਹਿਨ ਲਖਿ ਪਾਵਹਿ । ਸੋ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ—
 ਕੋਈ ਨਾ ਜਾਣ ਸਕੇ । ਮੁਰਾਦ ਹੋਈ ਕਿ ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪਛਾਣ ਕਰ ਲਈ ਤਾਂ ਉਹ ਸਤਿਗੁਰੂ
 ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ । ਕਿਉਂਕਿ ਇਥੇ ਨੇਮ ਬੱਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣ ਸਕਣਾ । ਇਹ
 ਇਸ਼ਾਰਾ ਬੀ 'ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ' ਵੰਨੇ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਗੇ ਅੰਕ ੫੪ ਵਿਚ ਗੁੜ ਫੂੜ ਮੁੜ
 ਤੇਏ ਤਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਮਰ ਜਾਣ ਦਾ ਪਤਾ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਗੁੜ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ-ਦਾਨੇ ਮ: ਰਣਜੀਤ
 ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ, ਫੂੜ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਮ: ਫੇਰ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਤੇ ਮੁੜ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਖੜਗ ਸਿੰਘ ਤੇ ਨੌ
 ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਤੇ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਰਨ ਮਗਰੋਂ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਇਆ
 ਦੱਸਣ ਲਈ ਇਹ ਭਵਿੱਖਤ ਵਾਕ ਸੋਨੇ ਤੇ ਮੁਹਾਰੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ।

ਉਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦੁਬਾਰਾ ਆਉਣ ਬਾਬਤ ਅਰਥਾਤ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਰਜਾਰਵੇਂ ਰੂਪ ਧਾਰਨ
 ਬਾਬਤ ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਕਈ ਤਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਕ ਹਨ, ਤੇ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਜਿੰਨੇ ਵਾਕ ਲਿਖੇ ਹਨ
 ਉਥੋਂ ਹੀ ਲੋਕੇ ਰੱਖੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ ਠੀਕ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਇਸ
 ਲਈ ਨਮੂਨਾ ਹੇਠਾਂ ਵੇਂਦੇ ਹਾਂ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਠਕ ਆਪ ਵਿਚਾਰ ਫੇਣ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਸਪਰ
 ਵਿਰੋਧਾਂ ਤੋਂ ਆਪੋ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਸੇ ਵਾਕ ਜੋ ਆਪੋ ਵਿਚ ਹੀ ਵਿਰੋਧ ਰੱਖਦੇ ਹੋਣ,
 ਕਦੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ । ਵਧੇਰੇ ਟੀਕਾ ਟਿੱਪਣੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

(੧) ਸਾ:ਦੀਸਾਖੀ ੭੮ —ਦਸ ਅਵਤਾਰ ਗੁਰ ਏਕ ਸਮ ਜਿਉ ਜਾਨੈ ।
 ਜੇ ਮੇਰ । ਏਕ ਦਸਾ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ
 ਬਾਣੀ ਸਤਿ ਭਾ ਹੋਰ । ਯੋਇ ਦੁਮਾਲ
 ਤਬ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਪਾਹਿਲ ਫੇਵੇ ਵੇਇ ।
 ਗੁ:ਪ੍ਰ:ਸੂ:ਰੁ:ਪਾਮੰ: ੧੫—ਦਸ ਅਵਤਾਰ ਗੁਰ ਏਕ ਸਮ ਜਿਉ
 ੧੧੬੧ ਰੂਪ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾ
 ਜੀ ਹੈਨ ।
 ਅਰਥਾਤ-੧੧੬੧ ਰੂਪ
 ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
 ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹੈਨ ।
 [ਅਖੀ ਤੁਕ ੯੪ ਅਠੱ ੯੩ ਏ. ਡੇ. ਡੇ. ਡੇ.]

ਤਬੀ ਦਿਨ ਜਾ ਦਿਨ ਮੁਕਤੇ ਸਿੰਘ । ਫੂੜ ਗੂੜ ਅਰ ਮੂੜ ਨਿਪ ਜਾਇ

ਅਠੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਵਧੀ ਟੁਕ ।

ਜਾਨੈ ਜੋ ਮੇਰ । ਇਕਾਦਸਮੇ ਗੁਰ ਗੰਥ
 ਜੀ ਬਾਣੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹੋਰਿ ॥੪॥ ਧੋਇ
 ਰਮਾਲ ਗੁਰ ਗੰਥ ਕੇ ਪਾਹੁਲ ਲੇਵੈਦੋਇ।
 (੨) ਸੋ ਸਾ: ਦੀ ਸਾਖੀ ੬੦:-ਬਚਨ ਹੁਆ ਖਾਲਿਸੇ ਮੈਂ ਹੋ
 ਅਵਤਰੋਗਾ ।

ਗ: ਪੁ: ਸੁ:, ਰੁ: ੫ ਅੰ: ੩੭:-ਬੋਲੇ 'ਹਉਂ ਬਨ ਖਾਲਿਸਾ
 ਵਰਤੋਗੇ ਸਭ ਮਾਂਹਿ' ॥ ੩੦ ॥

(੩) ਸੋ ਸਾ: ਦੀ ਸਾਖੀ ੬੭:-ਤੁਮਰੇ ਵੈਸ ਆਇਆ ਹੀ ਜਾਨੋ ਅੰ: ੧੭
 ਤੇਰੇ ਵੈਸ ਆਵੋਗਾ ਤਾ ਇਨ । ਅੰ: ੨੪
 ਇਹ ਸਾਖੀ ਗੁ: ਪੁ: ਸੁ: ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਈ ।

(੪) ਸੋ ਸਾ: ਦੀ ੭੦ਵੀਂ ਸਾਖੀ:-ਤਾਂ ਹੋਸਕੇ ਏਲੇ, ਅਗਜਾਤ
 ਮੂਰਤਿ ਹਮਾਰੀ ਉਤਰੇਗੀ ।

ਸੋ ਸਾ: ਦੀ ਸਾਖੀ ੬੫:-ਬਚਨ ਹੋਇਆ:-ਹਮ ਬੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
 ਰਾਮ ਸਰ ਕੀ ਭਾਵਨੀ ਰਖਦੇ ਹਾਂ,
 ਤਾਂ ਉਤਰਾਂਗੇ ਗਜਾਰਵੀਂ ਵੇਰ ਅਪਨੀ
 ਖੇਤੀ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਸੰਮਾਲਣ, ਕੋਈ ਨ
 ਜਾਣ ਸਕੇਗਾ ।

ਗੁ: ਪੁ: ਸੁ:, ਰੁ: ੫ ਅੰ: ੩੯:-ਕਯੋ ਗੁਰੂ 'ਹਮ ਭੀ ਰਖਹਿ ਹਿੰਦੇ
 ਭਾਵਨੀ ਸੋਇ । ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
 ਪਹੁੰਚਿਬੇ ਰਾਮ ਸਰੇਵਰ ਜੋਇ ॥ ੫੧ ॥
 ਬੈਰ ਗਜਾਰਵੀਂ ਹਮ ਚਲਿ ਆਵਹਿ ।
 ਜਿਸਤੇ ਕੋਇ ਨ ਹਮ ਲਖਿ ਪਾਵਹਿ ।
 ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਖੇਤੀ ਮੇਰੀ । ਕਰੋ
 ਸੰਭਾਲਨ ਮੇਂ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥ ੫੨ ॥

(੫) ਸੋ ਸਾ: ਦੀ ਸਾਖੀ ੭੧ਵੀਂ:-ਰਾਮਦਾਸ ਸਰ ਸੰਗਤੀ
 ਨਾਵੇ ਸਭਿ ਨਿੱਤ । ਛੇ

ਅਠੇ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਰੂਪ
 ਰੂਪ ਹੈ ।

ਅਰਥਾਤ-ਮੈਂ ਖਾਲਸੇ
 ਵਿਚ ਵਰਤਾਂਗਾ ਖਾਲਸਾ
 ਮੇਰਾ ਰੂਪ ਹੈ। ਭਾਵਹੋਰ
 ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਧਾਰਨਾ ।

ਤੁਮਰੇ ਵੈਸ ਵਰ ਜਿਹ
 ਆਵੇਗਾ ।

ਅਰਥਾਤ-ਸੰਮੁ ਦੇ
 ਡੋਗਰੇ ਰਜਪੂਤ ਰਾਜੇ ਦੇ
 ਘਰ ਅਵਤਰਾਂਗਾ ।

ਬੇਪਤਾ ਆਉਣਾ ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਠਿਕਾਣਾ
 ਹੋਸੀ ਪਰ ਪਤਾ ਕਿਸੇ
 ਨੂੰ ਨਾ ਲਗਸੀ ।
 ਨਤੀਜਾ-ਸੋ ਜਿਸ ਨੂੰ
 ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਅਨੁਸਾਰ
 ਇੰਦੇ ਕਰਕੇ ਕਹਿ
 ਇਤਾ ਜਾਉ ਕਿ ਇਹ ਹੈ
 ੫੧ਵਾਂ ਰੂਪ, ਤਾਂ ਉਹ
 ਮੰਨਣੇ ਯੋਗ ਨਾ ਰਹੂ
 ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਰਤ ਇਹ
 ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਗਜਾਤ
 ਵਿਚ ਲਿਆ ਸਕਣਾ
 ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ।

੫੩ ਵੱਜੋ ਆਉਣਾ ।

੧. ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ,
 [ਭਾਈ ਵ੍ਰਥ ਦੇਖੋ ਅਠਠੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ] ।

ਖਧੈ ਰੇ ਪਿੰਘੀ ॥੫੪॥ ਸਭੈ ਸਿਰੀਦੀ ਨਾਸੁ ਹੁਇ ਕੁਲ ਮੇਰੀ ਹੁਇ ਨਾਸੁ ।
 ਜਿਉ ਜਾਦਵ ਲੈ ਗੈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕਾਟੋਂ ਕੁਲ ਜਿਮ ਘਾਸੁ ॥ ੫੫ ॥ ਪੰਚ
 ਸੂਰਯ ਮੁਰਖ ਤੇ ਕਪਟੀ ਰਾਜੇ (ਜੰਗ ਵਿਚ) ਪਿੰਗਲੇ (ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਕੇ) ਖਪ ਜਾਣਗੇ । ਸਿਰਹੰਦ
 ਦੇ ਵਾਸੀ ਤੁਰਕ । ਮੇਰੀ ਕੁਲ ਬੀ ਨਾਸੁ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ । ਜਿਵੇਂ ਜਾਦਵਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਗਏ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ
 (ਪ੍ਰਭਾਸ ਤੋਂ) ਕੁਲ ਨੂੰ ਘਾਹ (ਨਾਲ ਲੜਾ ਲੜਾ ਕੇ) ਕਟਵਾ ਦਿਤਾ । (ਅ) ਤਿਵੇਂ ਮੈਂ ਕੱਟਾਂਗਾ ।

ਪਿੰਗਲੇ ਪੰਚ ਦੀ ਕਾਠੀ ਤੁਕ ।

ਜੋਜਨ ਗੁਰ ਨਗਰ ਵਸ
 ਹਮ ਆਵੈ ਮਿੱਤ । ਬੈਠ
 ਦੁਲੀਚੇ ਚਮਰ ਦੁਲ ਸਿਖ
 ਦਰਸਨ ਚਿਤ । ਸਿੰਘ
 ਲਾਖ ਪੰਜ ਏਕਠੇ ਗਜ
 ਬਾਜ ਸਮੇਤ ।

ਗੁ: ਪੂ: ਸੂ: ਦ: ੫, ਅੰਸੂ ੩੯-
 ਮੰਕ ੩੯:-

੩੯-ਪਹਿਲੀਆਂ ਤਿੰਨ ਤੁਕਾਂ
 ਇਹੋ ਹਨ, ਚੌਥੀ ਹੈ:-
 ਸਿੰਘ ਲਾਖ ਦਸ ਏਕਠੇ
 ਗਜ ਬਾਜ ਸਮੇਤ ।

ਆਕੇ ਕਲੀਚਾ ਵਿਛਾਕੇ ਚੌਰ
 ਢੁਲਦੇ ਹੇਠ ਬੈਠਾਂਗੇ, ਪੰਜ ਲੱਖ
 ਯਾ ਦਸ ਲੱਖ ਸਿੱਖ ਘੋੜੇ ਹਾਥੀਆਂ
 ਸਣੇ ਨਾਲ ਹੋਸਨ ।

੨. ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤਦੋਂ ਛੇ ਜੋਜਨ=੨੪
 ਕੋਹਾਂ ਯਾ ੩੨ਮੀਲਾਂ ਵਿਚ ਹੋਸੀ ।
 ਵੀਚਾਰ-ਅਜੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ੩੨ਮੀਲ
 ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਤੋਂ
 ਮਗਰੋਂ ਕੋਈ ਵਜਕਤੀ ਅਜੇ ਦਰਬਾਰ
 ਸਾਹਿਬ ਆਕੇ ਚਮਰਦੇਠ ਦੁਲੀਚੇ ਤੇ
 ਨਹੀਂ ਬੈਠੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ੫ ਯਾ ਦਸ
 ਲੱਖ ਗਜ ਬਾਜ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘ ਹੋਣ ।

ਸੰਗ ਦਾ ਪੜਾ ਦੇਕੇ ਆਉਣਾ ।

ਵੀਚਾਰ-੧੯੦੦ ਸੰਮਤ ਵਿਚ ਕੋਈ
 ਵਜਕਤੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਿਸਨੂੰ
 ਗੁਰੂ ਕਾ ਅਵਤਾਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ
 ਹੋਵੇ । ਇਸ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਹੋਰ ਪੜੇ
 ਬੀ ਪੂਰੇ ਨਹੀਂ ਹੋਏ, ਜਿਵੇਂ ਦਿੱਲੀ
 ਦੇ ਤਖਤ ਤੇ ਬੈਠਣਾ ਆਦਿ ।

(੬) ਸੋ ਸਾ: ਦੀ ਸਾਖੀ ੯੨:-ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰ ਜਨਮ
 ਧਰ ਉੱਨੀ ਸੋ ਕੇ ਮਾਂਝ ।
 ਗੁ: ਪੂ: ਸੂਰਜ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਖੀ ਲਿਖਦਿਆਂ
 ਇਹ ਤੁਕ ਨਹੀਂ ਆਈ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੋ ਸਾਖੀ
 ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਮਗਰੋਂ ਪਾਈ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਨਹੀਂ
 ਪਾਈ । ੧੯੦੦ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਜੀਉਂਦੇ
 ਸਨ ।

ਇਹ ਗੁ: ਪੂ: ਸੂ: ਦੀ ਇਸੇ ਰੁਤ ਦੇ ਵਦਤੋਵਜ ਘਾਤ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੇ ਤਰਜਮੇ ਹਨ ਵਰਨਾਂ
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾ: ਪੂ: ਤੋਂ ਲੈਕੇ ੧੨ ਰਾਸਾਂ ਤੱਕ ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਭਵਿੱਖਤ ਜਾਮਿਆਂ
 ਬਾਬਤ ਬਚਨ ਆਏ ਹਨ ਤਾਂ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਦਸ ਜਾਮੇ ਹੀ ਦੱਸੇ ਹਨ, ਇਹ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਦਾ
 ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ। ਜੇਸਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁ: ਨਾ: ਪੂ: ਵਿਖੇ ਭਾ: ਮੂਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦਸਮੇਂ
 ਜਾਮੇਂ ਇਸਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਾਂਗੇ। ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੇ ਬੀ ਦਸਵੇਂ ਤੋਂ ਬਾਦ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਜਾਮੇਂ ਵਿਚ ਆਕੇ
 ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਉਧਾਰਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਫੇਰ ਜਿੱਥੇ ਮੰਗਲ ਨੰਬਰ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁ:
 ਨਾ: ਪੂ: ਵਿਚ ਹਨ ਅਧ: ੧੦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇ ੧੧ਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ
 ਜੀ ਦਾ ਮੰਗਲ ਹੈ । ਕਿਤੇ ਬੀ ਜ਼ਿਕਰ ੧੧ਵੇਂ ਮਨੁੱਖੀ ਜਾਮੇਂ ਦਾ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ।

ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰ ਮਮ ਕੀਨੋ ਕੂਟ ਬਖਾਨ^੨ । ਇਨ ਕੋ ਅਰਥ ਨ ਬੁਝੀਓ^੧
 ਮਮ ਹਮ ਸੁਤ ਕਾ ਆਨ^{੩*} ॥੫੬॥ ਇਤਨੀ ਕਹਿ ਸੀ ਪ੍ਰਭੁ ਉਠੇ ਪਰਚੇ
 ਪਿਖਿਨਿ ਤੁਰੰਗ । ਗਿਨੇ^੪ ਤਬੇਲੇ ਮਹਿ ਸਕਲ ਖੁਸ਼ੀ ਭਏ ਮੁਦ ਸੰਗ
 ॥ ੫੭ ॥ ਪੁਨ ਸੀ ਗੁਰ ਲੰਗਰ ਗਏ ਛੱਕੜ ਛਕਾਇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ । ਲੋਟੇ ਪੁਨਾ
 ਪ੍ਰਯੋਕ ਪਰ ਸਿੰਘ ਧਰੇ ਅਹਿਲਾਦ ॥੫੮॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਡੇਰੇ ਖਾਲਸਾ ਗਯੋ
 ਮਹਾਂ ਸੁਖ ਪਾਇਕਵਿ ਸੈਤੋਖ ਸਿੰਘ ਬੰਦਨਾ ਕਰੀ ਗੁਰਨਿ ਕੇ ਪਾਇ ॥੫੯॥
 ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗੀਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁੱਤੇ 'ਭਵਿੱਖਤ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਉ--
 ਚੱਤੁਰੰਸਿਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੯ ॥

੪੦ [ਗੀਤ ਨੂੰ ਬਸਤੁ ਧਾਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ । ਸਾਲ ਪੱਤੇ । ਜੋਧ ੩ ਪ੍ਰਕਾਰ] ।
 ਵੇਹਗਾ ॥ †ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਮਹਿ ਸੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਰਾਇ । ਬਿਰਜੋ
 ਖਾਲਸਾ ਚਹੁ ਦਿਸ਼ਨਿ ਯਥਾ ਕੁਬੇਰ ਸੁਹਾਇ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਿੱਖਿਨਿ ਕੋ ਉਪ-
 ਦੇਸ਼ ਬਤਾਵਤਿ । ਜਿਨ ਤੋ^੫ ਜਨਮ ਮਰਣ ਛੁਟਿ ਜਾਵਤਿ 'ਭ੍ਰਾਤਾ ਸਿੱਖਹੁ'^੬
 ਹਿਤ ਕੀ ਸੁਨਹੁ । ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਤ ਭਨਹੁ ॥ ੨ ॥ ਜਿਨ ਤੋ^੭
 ਪਾਇ ਪਰਮ ਸੁਖ ਬਿਰਹੁ । ਲਖ ਚਉਰਾਸੀ ਜੂਨ ਨ ਫਿਰਹੁ । ਬਡੇ ਭਾਗ
 ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਪਾਯੋ । ਹਾਨ ਲਾਭ ਜਿਸ ਮੇਂ ਦਰਸਾਯੋ ॥੩॥ ਮਹਾਂ ਰਤਨ^੮ ਕੋ
 ਪਾਇ ਨ ਖੇਵਹੁ । ਰਹਿਨ ਸਥਿਰ ਨਹਿ^੯ ਨੀਕੇ ਜੋਵਹੁ । ਸਿਮਰਨ
 ਸੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਤਿਨਾਮੁ । ਲਾਹਾ ਨਰ ਤਨ ਕੋ ਅਭਿਰਾਮੁ^{੧੦} ॥ ੪ ॥ ਇਸ
 ਬਿਧਿ ਕਹਤਿ ਹੁਤੇ ਜਿਹ ਸਮੇਂ । ਇਕ ਸਿਖਨੀ ਆਈ ਕਿਯ ਨ ਮੈ^{੧੧} ਬਿਰ
 ਸਮੀਪ ਹੁਇ ਲਾਗੀ ਰੋਵਨਿ । ਅੱਸੁ ਪਾਤ ਤੇ ਬਸਤੁ ਭਿਗੋਵਨਿ ॥ ੫ ॥
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਬਿ ਬੁਝਨ ਕਰੀ । 'ਕਿਉਂ ਬਿਰਲਾਪਤਿ ਕਰਾ ਦੁਖ ਭਰੀ?'
 ਪੁਨ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰਨਿ ਲਾਗੀ । 'ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੁ ਜੀ ਮੈਂ ਦੁਖ ਪਾਗੀ ॥ ੬ ॥

^੧ ਸਰਦਾਰ (ਹੋਣਗੇ) । ^੨ ਇਹ ਬੁਝਾਰਤ ਕਹੀ ਹੈ । ^੩ ਤੁਸਾਨੂੰ ਮੇਰੀ ਤੇ ਮੇਰੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਹੈ ।
^੪ (ਘੋੜੇ) ਗਿਣੇ । ^੫ ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ) ਨਾਲ । ^੬ ਹੋ ਭਾਈ ਸਿੱਖੇ । ^੭ ਜਿਸ (ਸਿਮਰਨ) ਤੇ । ^੮ ਭਾਵ
 ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ । ^੯ ਇੱਥੇ ਰਹਿਣਾ ਸਦਾ ਨਹੀਂ । ^{੧੦} ਨਮਸਕ ਰ ਕੀਤੀ । ^{੧੧} ਅਪਨੀ ਤੇ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਸਹੀ
 ਦੇਕੇ ਚਾਕ ਕਰਨੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜੀ ਦੇ ਸੁਭਾਵ ਤੇ ਉਚਿਤਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਨ । ਏਹ ਗੁਰਵਾਕ ਨਹੀਂ
 ਹਨ, ਇਹ ਘੜੇ ਹੋਏ ਲਫਜ਼ ਹਨ ਤੇ ਪਿੱਛੇ ਲਿਖੇ ਨੋਟ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜ ਸਿਖ ਸਰਦਾਰ
 ਗ਼ਾਲਬਨ ਜਮਾਦਾਰ ਖੁਸ਼ਾਲ ਸਿੰਘ ਤੇ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕਾਂ ਵਰਗੇ ਫੋਗਰਾ ਪਾਰਟੀ
 ਦੇ ਪੱਖੀ ਸਰਦਾਰਾਂ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ । ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ: ੭ ਵਿਚ ਮ: ਸ਼ੇਰ
 ਸਿੰਘ ਦੇ ਲਾਹੌਰ ਆਉਣ ਪਰ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਮਸ਼ਵਰੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

† ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੬੬ ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ ।

ਮਮ ਭਰਤਾ ਦਰਸਨ ਹਿਤ ਆਯੋ। ਇਤ ਮਰਿ ਗਯੋ ਅਧਿਕ ਦੁਖ
 ਪਾਯੋ। ਸਾਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ਕ੍ਰਮਾ ਕਰੋ। ਮੈਂ ਪਰਦੇਸ਼ਨਿ ਅਥਿ ਕਿਤ ਬਿਰੋ
 ॥ ੭ ॥ ਨਗਰ ਜਲਾਲਾਵਾਦ ਸੁ ਦੂਰ। ਵਿਧਵਾ ਭਈ ਪਰਨੋ ਦੁਖ ਭੂਰ।
 ਅਥਿ ਮੇਰਾ ਕੋਇ ਨ ਇਸ ਦੇਸ਼। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਪਰਨੋ ਕਲੇਸ਼' ॥ ੮ ॥
 ਦੋਹਰਾ ॥ ਹੁਆ ਬਚਨ ਤਬਿ 'ਸੰਗਤੀ' ਆਯੁਧ ਬਾਂਧਹੁ ਨਿੱਤ'। ਸੁਣਿਆਂ
 ਮੰਨਿਆਂ ਬਾਕ ਤਿਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੰਗਤੀ ਮਿੱਤ' ॥੯ ॥ ਲੜਤੀ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰੂ
 ਕੀ ਸੁਨਿ ਪਿਖਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦਸਾਲ। ਵਾਰ ਭਗੋਤੀ ਪਠਨ ਕਰਿ, ਸੰਗਤਿ
 ਤੁਰਕਨਿ ਸਾਲ' ॥ ੧੦ ॥ ਸਿੱਖ ਬਛਾਈ ਕਰਤਿ ਆਪ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕਰੈਂ ਬਹੁ
 ਜੁੱਧ'। ਤੁਰਕਨਿ ਸੈਂ ਵਧਤਾ ਗਯਾ ਸਭਿ ਸੰਗਤ ਕੋ ਕੁੱਧ ॥ ੧੧ ॥ ਵਧਤੀ
 ਹੋਵੈ ਮਰੈ ਮਾਰ ਕਰੈ ਪਯਾਨਾ ਨਾਕ'। ਬਢੈ ਹੋਸਲੋ ਜਗਤ ਕੋ ਹੋਵਤਿ
 ਸਿਖ ਗੁਰ ਵਾਕ' ॥੧੨॥ ਪ੍ਰੀਤੋ ਪ੍ਰੀਤਾ ਮੀਤੋ ਮੀਤਾ ਲਗੇ ਹੋਨਿ ਤਬਿ ਲੋਗ'।
 ਭਲੇ ਬੁਰੇ ਬਿਦਤੈਂ ਦੁਰੈਂ, ਕਹੂੰ ਹਰਖ ਕਹੂੰ ਸੋਗ ॥੧੩ ॥ ਨਾਮ ਜਪੈਂ ਉਰ
 ਸਿਦਕ ਗੁਰ ਹੋਵੈ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਸਾਦਿ। ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਕੋ ਪਾਇਨ ਪਰੈਂ ਮੋਟੈਂ ਜਗਤ
 ਬਿਖਾਦ ॥੧੪॥ ਸਾਲਪੱਤ੍ਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਿੱਖਨਿ ਦੇਤਿ ਅਨਾਇ। ਜਖਮ
 ਮਿਟੈ ਘਾਇਲ ਖਰੋਂ ਇਹ ਬਿਧਿ ਦਈ ਬਤਾਇ ॥ ੧੫ ॥ ਸ਼ਾਹ ਸਿਕੰਦਰ
 ਗੁਰਮ ਕਾ ਆਯੋ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ'। ਤਿਨ ਘਰ ਇਲਮੀ ਤਬਕ ਕੋ ਤਾਲਬ
 ਕੀਨ ਸ਼ਿਤਾਬ' ॥ ੧੬ ॥ ਬਿੰਦਸਾ ਤਿਸ ਕੋ ਸਦਨ ਇਹ', ਬੀਤੇ ਬਰਖ
 'ਹੋ ਸੰਗਤ'। 'ਸੰਗਤ ਨੋ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਮਿੱਤਰਾਂ ਵਾਂਗ ਦੱਖੇ ਭਾਵ ਧਾਰੇ। 'ਪਾਠ ਕਰਈ ਹੈ ਸੰਗਤ
 ਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਸੋਲਈ ਹੈ। 'ਸਿੱਖ ਅਪਣੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਬਛਾਈ ਕਰਦੇ ਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਜੁੱਧ
 ਬਹੁਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਜੇ ਸਿੱਖ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰ ਕੇ ਬਹੁਤ ਜੁੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਉਸ) ਸਿੱਖ ਦੀ
 ਵਢਿਆਈ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਆਪ ਕਰਦੇ ਹਨ। 'ਜਿੱਥੇ (ਤੁਰਕਾਂ ਵਲੋਂ) ਵਧੀਕੀ ਹੋਵੇ,
 (ਸਿੱਖ) ਮਰਨ-ਮਾਰਨ ਨੂੰ ਜਾ ਪੈਣ, (ਯਾ ਜਿੱਤ ਲੈਣ ਯਾ) ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਜਾਣ। [ਪਿਆਨਾ-
 ਨਾਕ=ਸੁਰਗ ਜਾਣਾ, ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣਾ]। 'ਗੁਰਵਾਕ (ਮੰਨਕੇ) ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਲਗ ਪਏ।
 'ਦੋਸਤ ਤੋਂ ਦੋਸਤ ਮਿੱਤ੍ਰ ਤੋਂ ਮਿੱਤ੍ਰ ਲੋਕੀ (ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ)
 (ਸਿੱਖ) ਹੋਣ ਲਗੇ। 'ਭਲੇ ਪੁਗਟ ਹੋਣ ਲੱਗੇ ਤੇ ਬੁਰੇ ਲੁਕਣ ਲੱਗ ਪਏ।
 'ਬਹੁਤ ਘਾਇਲਾਂ (ਦਾ ਬੀ)। 'ਸ਼ਾਹ ਸਿਕੰਦਰ (ਨਾਮੋ ਇਕ ਹਕੀਮ ਗੁਰਮ) ਦੋਸ਼ ਦਾ ਪੰਜਾਬ
 ਵਿਚ ਆਇਆ ਸੀ। 'ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਚਕਿਤਸਾ ਦਾ ਇਲਮ ਸੀ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੰਗਣ ਵਾਸਤੇ)
 ਤਾਲਬ (=ਵਿਦਯਾਰਥੀਆਂ) ਨੇ ਵੇਤੀ ਕੀਤੀ। [ਅ: ਤਿੱਬ=ਚਕਿਤਸਾ, ਜਾ: 'ਇਲਮਿ
 ਤੇਬ' ਨੂੰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਇਲਮੀ ਤਬਕ ਲਿਖਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਤਾਲਿਬ=ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ,
 ਵਦਿਆਰਥੀ]। 'ਉਸਦੇ ਘਰ ਇਹ ਵਿਦਯਾ (ਸਾਲਪੱਤ੍ਰ) ਦੀ ਹੈਸੀ।

ਪਰਾਸ। ਲੁਦਕ ਨਗਰ ਮਹਿ ਬਾਸ ਹੈ, ਸੱਤ ਵਸਤ ਚਹਿ ਤਾਸੈ ॥੧੭॥
 'ਰਹੀ ਬਰਖ ਬਯ ਮਿਲੈ ਤਬਿ ਸਰਰਵਾਲ ਕੇ ਸਾਬਾਬਰਖ ਰਹੈ ਮਰਨੇ
 ਸਮੇ ਦੀਨਸ ਬਿੰਦਾ ਪਾਬੈ ॥੧੮॥ *ਤਹਿ ਤੇ ਬਿੰਦਾ ਗੁਰੂ ਘਰਿ ਸਾਲ-
 ਪੱਤ੍ਰ ਕੀ ਆਇ। ਕੈਸੇ ਘਾਇਲ ਵਡੇ ਹੁਇ ਲਰੇ ਤਹਿ ਸੁਖ ਪਾਇ'
 ॥੧੯॥ ਸਿਖਣੀ ਮਸਤਕ ਟੇਕਿ ਕੈ ਪਾਇ ਕਾਮਨਾ ਜਾਚਿ। ਗਈ ਆਪਨੇ
 ਦੇਸ ਕੇ ਜਪਤਿ ਰਹੀ ਗੁਰ ਸਾਚ ॥ ੨੦ ॥ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ਹੀ
 ਸੁਖ ਸਾਧਨ ਕੇ ਮੁੱਖਯੈ। ਸੁਗਮ ਪਾਇ ਕੱਲਜਾਣ ਕੇ ਕਰਹਿ ਨਿਵਾਰਨ
 ਦੁੱਖ ॥੨੧॥ ਸੁਖਮ ਮਤ ਨਹਿ ਪਛਨ ਮਹਿ ਤਿਮਹੀ ਸੁਵਨ ਮਝਾਗਕਰਨ
 ਜੰਗ ਤਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਕਹੈ 'ਸੁਰ ਪੁਰਿ ਬਸਹਿ ਜੁਝਾਰ ॥੨੨॥ ਪੀਠ ਦੇਨਿ ਕਰਿ
 ਪ੍ਰਾਨ ਪ੍ਰਿਯ ਕਾਤੁਰ ਸੁਭ ਮਤਿ ਹੀਨ। ਆਪ ਪਲਾਵੈ ਅਪਰ ਕੈ ਧੀਰਜ
 ਕਰਤਾ ਛੀਨ ॥੨੩॥ ਬਹੁ ਪਾਪਨਿ ਫਲ ਭੋਗਤਾ ਪਰੈ ਨਰਕ ਮਹਿ ਸੋਇ
 ਪਾਇ ਭਾਂਜ ਨਿਜ ਭਾਜਕੈ ਧਰਮ ਪ੍ਰਹਾਰੀ ਹੋਇ ॥੨੪॥ ਜੰਗ ਵਿਖੈ ਨਹਿ
 ਸੰਗ ਲਿਹੁ ਸੰਗ ਜਿ ਰਹੈ ਪਿਛਾਰੈ। ਯੋਧਾ ਅੱਗੁ ਵਧੈ ਅਧਿਕ ਨਿਰਭੈ
 ਧੀਰਜ ਯਾਗਿ ॥੨੫॥ ਉੱਤਮ ਮੱਧਮ ਅਧਮ ਹੈਂ ਜੋਧਾਤੀਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ॥ ਅਭਯ-
 ਸੈ ਬਸਤ੍ਰਨਿ ਹਤਨਿ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਬਾਰੰਬਾਰੁ ॥ ੨੬ ॥ ਟਿਕੈ ਜੰਗ ਲਰਤਾ
 ਰਹੈ, ਬਾਮ ਦਾਹਨੇ ਹੋਇ। 'ਸਨਮੁਖ ਹਤੈ ਕਿ ਹੋਲ ਮਹਿ ਸੁੱਤ ਬਿਨਾਸੈ
 ਜੋਇ' ॥ ੨੭ ॥ 'ਟਿਕੈ ਜੰਗ ਮਹਿ ਅੱਗੁ ਵਧਿ ਮਾਰਹਿ ਰਿਪੁ ਕੈ ਧਾਇ।

'ਉਹ ਨੁਧਿਆਨੇ ਸਹਿਰ ਵਿਚ ੫੦ ਵਰ੍ਹੇ ਰਿਹਾ। (ਪਰ) ਉਸ ਨੂੰ ਸੱਤ ਵਸਤੂ=(ਪ੍ਰਮਾਣਯ
 ਪ੍ਰਾਪਤੀ) ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਉਮਰ ਇਕ ਸਾਲ ਰਹਿ ਗਈ ਤਾਂ ਉਹ ਰਵਾਲਸਰ ਤੇ ਗੁਰੂ
 ਜੀ ਨਾਲ ਆ ਮਿਲਿਆ ਵਰ੍ਹਾ ਇਨ ਉਹ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ) ਰਿਹਾ, ਮਰਨ ਵੇਲੇ ਉਸਨੇ ਬਿਸ
 ਵਿਦਯਾ ਦਾ ਰਸਤਾ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ। ਪਰੰਤੂ ਕਵਿ ਜੀ ਰਵਾਲ ਸਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਜੁਧਾਂ ਵਿਚ ਸਾਲ-
 ਪੱਤ੍ਰ ਦੇ ਵਰਤੀਣ ਦਾ ਪਤਾ ਦੇ ਆਏ ਹਨ ਵੇਖੋ ਰੁਤ ੪ ਦੇ ਅੰਸੂ ੧੬ ਅੰਕ ੨੬ ਤੇ ਅੰਸੂ ੧੯ ਦੇ
 ਅੰਕ ੮ ਤੇ ੧੦। 'ਮੁੱਖਯ ਸਾਧਨ ਮੁਖ ਹੈ।' (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ) ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਕੇ
 ਕਲਜਾਣ ਮੋਖੇ ਪਾ ਲੈਣ। 'ਪ੍ਰਾਣ ਪਿਆਰੇ ਕਰਕੇ ਪਿੱਠ ਦੇਕੇ ਉਹ ਜੋ ਕਾਇਰ ਸੁਭ ਦੁੱਖੀ ਤੋਂ
 ਖਾਲੀ ਹਨ, ਆਪ ਭੱਜ ਉਠਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦੋਰਨਾਂ ਦੇ ਧੀਰਜ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। 'ਆਪ
 ਭੱਜਕੇ (ਸਾਰੀ ਸੈਨਾ ਨੂੰ) ਭਾਜੜ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਧਰਮ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ ਹੈ। 'ਜੇ ਸੰਗ
 ਭੱਜਕੇ ਪਿਛੇ ਰਹੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜੰਗ ਵਿਚ ਨਾਲ ਹੀ ਨਾ ਲਓ। 'ਅਧਮ ਦੇ ਲਛਣ ਚੱਲੇ। 'ਸਨਮੁਖ
 ਆਏ ਨੂੰ ਯਾ ਹੋਲੇ ਵਿਚ ਜੋ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਮਾਰੇ। 'ਮੱਧਮ ਦੇ ਲਛਣ ਚਲੇ। *ਮੋ ਸਾਖੀ ਦੀ
 ੬੬ ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਇਥੇ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅੱਗੇ ਕਵਯੋਕਤੀ ਵੱਲੀ ਹੈ। † ਸਾਲ ਪੱਤ੍ਰ
 ਮਾਤ੍ਰ ਲਾਉਣ ਦੀ ਵਿਦਯਾ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਵਰਤਦੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲੋਂ ਬੀ ਸੇ, ਪਰ
 ਸਾਲ ਪੱਤ੍ਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।

ਮੱਧਮ ਜੋਧਾ ਜਾਨੀਏ ਪਰ ਦਲ ਦੇਇ ਚਲਾਇ^੧॥੨੮॥^੨ਭਾਜਯੋ ਪਰ ਦਲ
 ਦੇਖਿਕੈ ਦੇ ਧਿਤ ਸਭਿਨਿ ਹਟਾਇ^੩। ਫਿਰੈ ਆਪ ਰਿਪੁ ਸਮੁਖ ਹਤਿ
 ਉੱਤਮ ਲਖਹੁ ਸੁਭਾਇ ॥੨੯॥ ਦਲ ਪਲਾਇ ਧਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ਕੈ ਟਿਕਹਿ ਨ
 ਪਾਇ ਜਮਾਇ^੪। ਦੁਸ਼ਤਰ ਤਿਨਹੁ ਬਹੋਰਨਾ ਜਿਮ ਜਲ ਹੜ ਕੈ ਜਾਇ
 ॥੩੦॥ ਮਿਗ ਗਨ ਬੇਭੈਂ ਨ ਭਾਜਤੇ ਤਿਮ ਪਲਾਇਬੋ ਜੰਗ^੫। ਤਬਿ ਧੀਰਜ
 ਧਰਿ ਹੁਇ ਖਰੈ ਜਿਮ ਰਣ ਬੰਭ ਨਿਸੰਗ ॥ ੩੧ ॥ ਕਰਹਿ ਵਾਰ ਤਬਿ
 ਆਪਨੇ, ਰਿਪੁਤੇ ਸਹਿਕੈ ਅੰਗ। ਖਰੇ ਕਰੇ ਭਟ ਸੰਗ ਕੈ ਰੋਕਹਿ ਸੁਤੁੰਨ ਜੰਗ^੬
 ॥ ੩੨ ॥ ਭਏ ਪਲਾਇਨ ਬੀਰ ਜੇ ਜੋ ਰੋਕਹਿ ਧਰਿ ਧੀਰ*। ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤਿ
 ਅਸੁਮੇਧ ਕੋ ਉੱਤਮ ਸੂਰ ਅਭੀਰ^੭ ॥ ੩੩ ॥ ਸੁਭਟਨਿ ਤੇ ਪਰਵਾਰਿਉ^੮
 ਮਾਰਹਿ ਸਹਹਿ ਪ੍ਰਹਾਰ। ਪਹੁੰਚੈ ਅਛੈ ਸੁ ਲੋਕ^੯ ਮਹਿ ਤਨ ਕਲੰਕ ਸਭਿ
 ਡਾਰਿ॥੩੪॥ ਕਹੈ ਕਲੀਵ ਨ ਬਾਕ ਕੋ^{੧੦}, ਬਨਾਕਲ ਹੋਇ ਨ ਜੋਇ। ਅਸਤੁ
 ਸੁਸਤੁ ਕੋ ਨਹਿ ਗਨਹਿ ਮਾਰਨ ਮਹਿ ਰਿਸ ਹੋਇ^{੧੧} ॥ ੩੫ ॥ ਮਰਨ ਬਿਖੈ
 ਨਿਸੁਚੈ ਜਿਸੈ ਰਣ ਪ੍ਰਿਯ ਧੀਰ ਸਮੇਤ। ਪਸਾਰੇ ਕਰੈ ਨ ਪਾਨ ਕੋ ਲਰੈ
 ਧਰਮ ਕੇ ਹੇਤ ॥ ੩੬ ॥ ਚਮੁ ਬਜ੍ਹਹ ਕੇ ਅੰਗ ਮੈ^{੧੨} ਠਹਿਰਾਵੈ ਬਰ ਬੀਰ।
 ਹੁਇ ਜੋਧਾ ਇਕ ਜੋਰ ਕੇ ਬਿਰਤੇ ਭਜੈ ਨ ਭੀਰੁ^{੧੩}॥੩੭॥ ਮੁਖਲੱਛਨ ਇਹ
 ਜੀਤ ਕੋ, ਹਿਯੇ ਹਰਖ ਭਟ ਹੋਇ^{੧੪}। ਹਤੈ ਸੁਤੁ ਕੋ ਜੰਗ ਮਹਿ ਯਹੈ ਚਹੈ
 ਸਭਿ ਕੋਇ ॥ ੩੮ ॥^{੧੫}ਬਾਯੁ ਪ੍ਰਿਸੁਟਿ, ਰਵਿ ਪਿਸੁਟ ਪਰ, ਘਨ ਭੀ ਹੁਇ
 ਪਸੁਚਾਤ। ਪੀਛੈ ਬੋਲ ਬਿਹੰਗ ਹੁਇ ਲਖੈ ਜੀਤ ਕੀ ਬਾਤ ॥੩੯॥ ਬਯ ਬਾਕੀ
 ਜਾਵਦ ਅਹੈ ਮਰੈ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਥਾਇ। ਪੂਰ ਆਰਬਲ ਹੋਨਿ ਤੇ ਬਚਹਿ ਨ
 ਕੋਟ ਉਪਾਇ ॥੪੦॥ ਇਮ ਲਖਿ ਕੈ ਧੀਰਜ ਧਰੈ ਪਰ ਦਲ ਕਰੈ ਬਿਨਾਸ।
 ਜੀਤੇ ਯਨੁ ਜਸੁ ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਮਰੈ ਸੁਟਗ ਮਹਿ ਬਾਸ ॥੪੧॥ ਸੁਸਤੁਨਿ ਮਹਿ

^੧ਵੇਰੀ ਦਲ ਨੂੰ ਭਜਾ ਦੇਵੇ। ^੨ਉੱਤਮ ਦੇ ਲੱਛਣ ਚੱਲੇ। ^੩ਧੀਰਜ ਦੇਕੇ ਭਜਦਿਆਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਲਵੇ। ^੪ਜਦੋਂ ਫੇਜ ਡਰਕੇ ਉਠ ਭੱਜੇ ਤੇ ਪੈਰ ਜਮਾਕੇ ਟਿਕ ਨਾ ਸਕੇ। ^੫ਜੰਗ ਵਿਚੋਂ ਨੱਸਣਾ (ਐਸਾ) ਹੈ। ^੬ਨਾਲਦੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਖੜੇ ਰਖੇ ਤੇ ਵੇਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜੰਗ ਵਿਚ ਰੋਕੇ। ^੭ਨਿਰਭੋਬਹਾਦਰ। ^੮ਵੇੜਿਆ ਹੋਇਆ। ^੯ਨਾਸ਼ ਰਹਿਤ ਲੋਕ। ^{੧੦}ਚੰਗੇ ਲੋਕ ਵਿਚ। ^{੧੧}ਕਾਇਰ ਵਾਕ ਜੇ ਨਾ ਕਹੇ। ^{੧੨}ਸਾਰੀ ਸੈਨਾ ਦੇ ਠਾਠ ਅੰਗੇ। ^{੧੩}ਇਕ ਜੇਜ ਦੇ ਜੋਧਾ ਹੋਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਾਇਰ ਹੋਕੇ ਕੋਈ ਨਾ ਭੱਜਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ। ^{੧੪}ਸੂਰਮੇ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਉਤਸਾਹ ਹੋਵੇ। ^{੧੫}ਇਥੋਂ ਜੈ ਦੇ ਸ਼ਗਨ ਵੱਠੇ।

*ਪਾ:—ਕੋ ਰੋਕਹਿ ਧਰ ਧੀਰ। †ਪਾ:—ਮਾਰਨ ਮਰਹਿ ਸੁ ਹੋਇ।
 ‡ਪਾ:—ਭੈ। §ਪਾ:—ਜੈ ਤੇ।

ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਨਿਤ ਲੇ ਸਾਰ ਸੰਭਾਲ । ਨਿਰਮਲ ਕਰਿ ਧਰਿ ਕਰ ਬਿਖੈ,
ਅਰਪਹਿ ਪੁਸ਼ਪਨਿ ਮਾਲ ॥੪੨॥ ਧੂਪ ਧੁਪਾਇ, ਚੰਦਨ ਚਰਚਿ,^੧ ਸੌਰਭ^੨
ਅਰਪਿ* ਚਵਾਇ । ਧਾਰੈ ਆਦਰ ਸਹਿਤ ਭਟ ਰਾਖੈ ਅੰਗ ਲਗਾਇ ॥੪੩॥
ਪ੍ਰਥਮ ਟਿਕਾਵਹਿ ਹਾਥ ਨਿਜ ਅਨਿਕ ਗੁਲੇਲੇ ਮਾਰਿ^੩। ਪੁਨਧਨਖੈ^੪ ਚਨਿ
ਕੇ ਬਿਖੈ^੫ ਨਿਤ ਹੀ ਜਤਨ ਸੰਭਾਰਿ ॥ ੪੪ ॥ ਹਾਥ ਸਿਕੰਧੈ ਸਮ ਕਰੈ
ਨਿਸ਼ਚਲ ਨੈਨ ਸਮੇਤ^੬ । ਦਿਸ਼ਟ ਮੁਸ਼ਟ ਤੇ ਲੱਛ ਕੋ ਛਾਵਹਿ ਇਕਤਾ
ਲੇਤ^੭ ॥ ੪੫ ॥ ਦਿਸ਼ਟਿ^੮, ਮੁਸ਼ਟਿ^੯, ਮਨ, ਲੱਛ^{੧੦} ਜਬਿ ਇਕ ਸੰਗਤ ਕੋ
ਪਾਇ^{੧੧}। ਨਹਿੰਦੂਕਹਿ ਸੋ ਹਤਨਿਤੇ^{੧੨} ਇਮ ਅੱਭਯਾਸ ਕਮਾਇ ॥੪੬॥ ਬਾਮ
ਮੁਸ਼ਟ ਧਨੁ ਪਰ ਟਿਕੀ^{੧੩} ਤਥਾ ਤੁਪਕ ਕੇ ਸਾਥ । ਬਲ ਪਰ^{੧੪} ਨਿਹਚਲ
ਹੋਤਿ ਹੈ ਨਹਿੰ ਡੋਲਹਿ ਪੁਨ ਹਾਥ ॥੪੭॥^{੧੫} ਦੀਦਮਾਨ, ਮਨ, ਦਿਸ਼ਟ, ਲੱਛ
ਮੱਖੀ ਜੁਤ ਸਭਿ ਸੋਇ। ਪੰਚਹੁ ਜੇ ਇਕ ਸੂਤ ਹੂੰ ਹਤਨੈ ਬਚੈ ਨਹਿੰ ਕੋਇ^{੧੬}
॥ ੪੮ ॥ ਨਿਤ ਅੱਭਯਾਸਹਿ, ਕਰ ਟਿਕਹਿ ਮਿਲਜੋ ਰਹੈ ਤਿਨ ਸੰਗ । ਸੋ
ਆਯੁਧ ਭਟ ਹਾਥ ਕੋ ਕਜੋ ਨ ਕਾਜ ਦੇ ਜੰਗ ॥ ੪੯ ॥ ਸਿਰ ਤਰ ਰਖਹਿ
ਨ ਸਸਤੁ ਕੋ ਅਦਬ ਸਹਿਤ ਧਰਿ ਪਾਸ । ਅੰਗ ਸੰਗ ਲਾਯੋ ਰਹੈ ਕਰਹੁ ਨ
ਰਿਪੁ ਬਿਸਵਾਸ^{੧੭} ॥ ੫੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰੰਚਮ ਦੁਤਿ ਅਸ਼੍ਰਣ
ਅੱਭਯਾਸ^{੧੮} ਪ੍ਰੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰਦਸ਼ਿਤੀ ਅੰ. ॥ ੪੦ ॥

੪੧. [ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਕਰਮ ਨਿਰਣਯ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਿਤ ਪੁਤਿ ਬੈਠਹਿ ਸਿੰਘ ਵਿਗ ਰਹਿਣੀ ਰਹਤਿ ਬਤਾਇ ।
ਭਗਤ ਗਜਾਨ ਕੀ ਬਾਰਤਾ ਸੁਨਹਿ ਸਦਾ ਚਿਤ ਲਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥

੧. ਸਸਤੁ ਨੂੰ ਨਿਰਮਲ ਕਰਕੇ ਹੋਥ ਵਿਚ ਪਕੜੇ । (ਅ) ਨਿਰਮਲ ਦੋਬਾਂ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ
(੧. ਸਤੁ ਨੂੰ) । ੨. ਛਿੜਕੇ । ੩. ਸੁਰੀਯੀ । ੪. ਧਨੁਖ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਵੱਲ ਟੁਰਿਆ । ੫. ਗੁਲੇਲੇ ਮਾਰ
ਮਾਰਕੇ ਹੋਥ ਟਿਕਾਵੇ (ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਮਾਰਨ ਤੇ) । ੬. ਕਮਾਨ ਖਿੱਚਣ ਵਿਚ । ੭. ਹੋਥ ਮੋਢੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ
ਕਰਕੇ ਨੈਣਾਂ ਸਣੇ ਟਿਕਾਵੇ । ੮. ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਨਜ਼ਰ ਨੂੰ ਮੁੱਠ ਦੀ ਸੇਧ ਤੇ ਦੱਖਕੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ
ਨਾਲ ਮੈਸੀ ਏਕਤਾ (ਸਿਧਾਈ) ਕਰੇ ਕਿ ਲੱਛ ਮੁੱਠ ਦੇ ਅੰਨ ਉੱਲੇ ਪਵੇ । ੯. ਨਜ਼ਰ । ੧੦. ਮੁੱਠ ।
੧੧. ਨਿਸ਼ਾਨਾ । ੧੨. ਇਕ ਸੇਧ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣ । ੧੩. ਵੰਡਣ ਤੋਂ । ੧੪. ਟੁਣ ਬੰਦੂਕ ਚੱਲੀ ਹੈ ।
੧੫. ਬਲ ਨਾਲ । ੧੬. ਦੀਦਮਾਨ (=ਛੋਕ) ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਸੇਧ ਲੈਂਦੇ ਸਨ, ਮਨ (ਅੰਦਰੋਂ
ਦੋਖਣਹਾਰਾ), ਦਿਸ਼ਟੀ (ਨਜ਼ਰ), ਨਿਸ਼ਾਨਾ (=ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਹੈ), ਮੱਖੀ (= ਬੰਦੂਕ ਉੱਤੇ
ਹੁੰਦੀ ਹੈ), ਜੇ ਏਹੋ ਪੰਜੇ ਇਕ ਸੇਧ ਵਿਚ ਹੋਣਗੇ ਤਾਂ (ਬੰਦੂਕ) ਚਲਾਈ ਦੇ ਅੱਗੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ
ਬਚੇਗਾ । [ਮੱਖੀ=ਬੰਦੂਕ ਉੱਤੇ ਸੇਧ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲਈ ਲਾਇਆ ਇਕ ਨਿਸ਼ਾਨ । ਦੀਦਮਾਨ=ਬੰਦੂਕ
ਦੀ ਸਿਸਤ ਲੈਣ ਦਾ ਛੋਕ] ।

*ਪਾ:—ਆਪ ।

ਸਭਿ ਤਿੱਖਨ ਬੁਝੈ ਕਰ ਜੋਗਿ 'ਪ੍ਰਾਣੀ ਕਰਮ ਬੰਧ ਪਰ ਘੋਰ' । ਤਿਨ ਕੋ
 ਨਿਰਨਾ ਕਰਹੁ ਸੁਨਾਵਨ । ਜਿਸ ਕੇ ਜਾਨਹਿ ਕਰਹਿ ਬਚਾਵਨ" ॥ ੨ ॥
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸਭਿਹੀਨਿ ਉਚਾਰਾ । 'ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਮਮ ਰੂਪ ਉਦਾਰਾ ।
 ਕੇਰਹੁ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜੋਤਿਕ ਵਚਿ ਹੋਇ । ਉੱਤਰ ਕਹੈ ਸਕਲ ਹੀ ਸੋਇ" ॥੩॥
 ਇਮ ਕਾਂਹਕੈ ਗੁਰ ਅੰਤਰ ਗਏ । ਅਪਰ ਸਰਬ ਤਹਿ ਬੰਠਤਿ ਭਏ ।
 ਨਿਰਨੈ ਕਰਨ ਬਿਥੈ ਚਿਤ ਦਯੋ । ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਬੋਲਤਿ ਭਯੋ:-॥੪॥
 'ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੁਰੂ ਸਰਬੱਗਸ । ਹਮ ਤਿਨ ਅੱਗੂ ਕਹਾਂ ਅਲਪੱਗਸ।ਤਿਮ
 ਬੋਲੈ ਮੈਂ ਜਥਾ ਬੁਲਾਵੈਂ । ਨਰ ਪੁਤਲੀ ਕੋ ਜਥਾ ਨਚਾਵੈਂ ॥੫॥ ਸੋਊ ਨਿਜ
 ਮੁਖ ਬੋਲਿ ਸੁਨਾਵਹਿ । ਲੋਕ ਲਖਹਿ ਪੁਤਲੀ ਸੁ ਅਲਾਵਹਿ । ਪੂਰਬ
 ਸੋਨਹ ਕਰਮ ਕੀ ਗਾਥਾ।ਨਰਕ ਸੁਰਗ ਹੁਇ ਜਿਨ ਫਲ ਸਾਥਾ॥੬॥ਤੀਨ
 ਬਿਧਿਨਿ ਕੇ ਕਰਮ ਪਛਾਨ । ਸੰਚਤਿ, ਪਰਾਲਬਧ, ਕਿਰੋਮਾਨ" । ਤਰਕਸ਼
 ਅੰਤਹਕਰਨ ਮਝਾਰ" । ਤੈ ਬਿਧਿ ਬਾਣ ਸਿ ਬਸਿਬੇਹਾਰ" ॥ ੭ ॥ ਚੇਤਨ
 ਆਤਮ ਛਾਯਾ ਜੋਇ" । ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਤਿ ਅੰਤਹਕਰਣ ਹੋਇ" । ਅਰੁ
 ਅੱਗਸਾਨ ਅੰਸ ਕੇ ਸਹਿਤ" । ਤਿਸ ਮਹਿ ਕਰਮ ਬੀਜ ਗਨ ਰਹਤਿ" ॥
 ੮॥ਅੰਤਹਕਰਨਆਪ ਜੜ ਅਹੀਜਬਿਲੋਸੱਤਾ ਚਿੱਤੰਨ ਨ ਲਹੈ"।ਤਬਿਲੋ
 ਕਰਮ ਧਰਣ ਸਮਰਥ ਨਹਿ" । ਚੇਤਨ ਛਾਇਆ ਤੇ ਸਮਰਥ ਲਹਿ" ।
 ॥੯॥ਅੰਤਹਕਰਣ ਅਹੈ ਮਨ ਜੋਇ"।ਜਬਿ ਅੱਗਸਾਨ ਸਮੇਤੈ ਹੋਇ । ਤਬਿ
 ਸਮਰੱਥ ਕਰਮ ਧਰਿ ਸਾਰੇ" । ਬਿਨ ਅੱਗਸਾਨ ਕਰਮ ਨਹਿ ਧਾਰੇ ॥ ੧੦ ॥
 ਦੋਹਰਾ ॥ ਅੰਤਹਕਰਣ, ਅੱਗਸਾਨ ਦੈ, ਚੇਤਨ ਆਤਮ ਤੀਨ । ਹੈ

੧ ਪ੍ਰਾਣੀ ਭ੍ਰਮਲਕ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੈ । ੨ ਭਾਵ ਕਰਮਾਂ ਦਾ । ੩ ਜਿਸ (ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਨਿਰਨੇ) ਦੇ ਜਾਣਨ ਤੇ (ਪ੍ਰਾਣੀ ਆਪਣੇ ਆਤਮਾ) ਨੂੰ ਬਚਾਵਣਾ ਕਰੇ । ੪ ਸੋਇ=ਦਯਾ ਸਿੰਘ । ੫ ਕ੍ਰਿਯਾ ਮਾਨ । ੬ ਅੰਤਹ ਕਰਣ ਰੂਪੀ ਭੋਏ ਵਿਚ । ੭ ਤੀਨੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਰਮ ਰੂਪੀ ਬਾਣ ਵਸਦੇ ਹਨ । ੮ ਚੇਤਨ ਆਤਮਾ ਦੀ ਜੋ ਛਾਯਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਆਭਾਸ (=ਅਕਸ) । ੯ (ਰੂਸਰਾ) ਤਿਸ ਆਭਾਸ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਤ ਅੰਤਹਕਰਣ ਹੈ । ੧੦ (ਤੀਸਰੇ) ਅੱਗਸਾਨ ਅੰਸ ਦੇ ਸਮੇਤ । ੧੧ ਇਨ੍ਹਾਂ (ਤੀਨਾਂ ਦੇ ਸਮੁਦਾਇ) ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬੀਜ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ੧੨ ਜਦ ਤਕ (ਅੰਤਹਕਰਣ) ਚੇਤਨ ਦੀ ਸੇਤਾ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ । ੧੩ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਿਚ (ਅੰਤਹਕਰਣ) ਤਦੋਂ ਤਕ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ । ੧੪ (ਅੰਤਹਕਰਣ) ਚੇਤਨ ਦੇ ਆਭਾਸ (ਅਕਸ) ਪੈਣ ਨਾਲ ਸਮਰਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਕਰਮ ਧਾਰਨ ਦੀ) । ੧੫ ਮਨ ਜੋ ਅੰਤਹਕਰਣ ਹੈ । ੧੬ ਤਦ ਸਾਰੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨ ਨੂੰ ਦੰਦਾ ਹੈ ਸਮਰੱਥ ।

ਇਕੱਤੁ ਧਾਰਹਿ ਕਰਮ, ਧਰੈ ਨ ਹੈ ਇਕ ਹੀਨ^੧॥੧੧॥ ਚੋਪਈ ਇਸਕੋ ਕਹੈ
 ਸਹਤ ਦ੍ਰਿਸਟਾਂਤ। ਸੁਨਹੁ ਖਾਲਸਾ ! ਹੈ ਜਿਸ ਭਾਂਤਿ:—ਸਤਿਗੁਣ ਰੂਪ
 ਮਿੱਤਕਾ ਆਹਿ^੨। ਅੰਤਹਕਰਣ ਪਿੰਡ ਹੈ ਤਾਂਹਿ^੩॥੧੨॥ ਆਤਮਚੇਤਨ ਰੂਪ
 ਅਕਾਸ਼^੪। ਅਰੁ ਅੰਗਾਨ ਰੂਪ ਜਲ ਰਾਸ^੫। ਮਿੱਤਕਾ ਪਿੰਡ ਮਿਲੈ ਜਲ
 ਸੰਗ। ਤਬਿ ਘਟ ਰੂਪ ਬਨਹਿ ਸਰਬੰਗ^੬॥ ੧੩॥ ਅੰਤਰ ਲਏ ਗਗਨ
 ਕੋ ਹੋਇ^੭। ਕਰਮ ਅਨਾਜ ਧਰੇ ਤਬਿ ਸੋਇ^੮। ਤੀਨਹੁ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਘਟਾ
 ਸੁਧਾਰੇ^੯। ਸਮਰਥ ਹੋਇ ਪਦਾਰਥ ਧਾਰੇ^{੧੦}॥੧੪॥ ਤੀਨਹੁ ਨਿਜ ਨਿਜ ਹੈ
 ਕਰਿ ਨਜਾਰੇ। ਧਰਨ ਪਦਾਰਥ ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਧਾਰੇ^{੧੧}। ਤਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਕ
 ਆਤਮ ਜੋਇ। ਕਰਮ ਧਰੈ^{੧੨} ਸਮਰਥ ਨਹਿ ਸੋਇ॥੧੫॥ ਕੇਵਲ ਅੰਤਹਿ-
 ਕਰਣ ਨ ਧਾਰੇ। ਤਿਮ ਅੰਗਾਨ ਨ ਧਰਹਿ, ਨਿਵਾਰੇ^{੧੩}। ਤੀਨਹੁ ਕੇ ਸੰਜੋਗ
 ਜਬਿ ਹੋਇ। ਕਰਮ ਧਰਨਿ ਸਮਰਥ ਹੈ ਸੋਇ॥ ੧੬॥ ਅੰਤਹਿਕਰਣ
 ਰੂਪ ਤਰਕਸ਼ ਮਹਿੰਕਰਮ ਬਾਣ ਬਾਸਾ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਲਟਿ^{੧੪} ਜੋ ਤਰਕਸ਼ਤੇ
 ਤੀਰ ਨਿਕਾਰ। ਖੈਰਿ ਧਨੁਖ ਛੁਟਿ ਚਲੈ ਅਗਾਰਾ॥੧੭॥ ਅਪਨੋ ਬੰਗਸੁ
 ਸਭਿ ਹੀ ਕਰਿਕੇ ਨਿਛਲ ਹੋਤਿ ਰਹੈ ਧਰ ਪਾਰਿਕੇ^{੧੫}। ਪਰਾਰਥਧ ਹੈ ਧਾਕੋ
 ਨਾਮਾਏਫਲ ਸਭਿ ਕੋਹੋਇ ਵਿਰਾਮ^{੧੬}॥੧੮॥^{੧੭} ਥਿਰ ਤਰਕਸ਼ ਮਹਿੰਜੋਤਿਕ
 ਬਾਨ^{੧੮}। ਤਿਨ ਕੋ ਸੰਚਿਤ ਨਾਮ ਬਖਾਨ^{੧੯}। ਧਨੁਸ਼ ਜੇਹ ਸੋ ਜੋਰਨੋ ਜੋਇ^{੨੦}।
 ਨਾਮ ਸੁ ਕਿਰੇਮਾਨ ਤਿਸ ਹੋਇ॥੧੯॥ ਜਿਨ ਕਰਮਨਿ ਕੋ ਦਿਯੋ ਸਰੀਰ।
 ਪਰਾਰਥਧ ਜੋ ਜਾਨਹੁ ਧੀਰ ! ਅਨਿਕ ਜਨਮ ਕੇ ਕਰੇ ਇਕੱਤੁ। ਸੋ ਸੰਚਿਤ
 ਹੈ ਨਾਮ ਬਚਿੱਤ੍ਰ^{੨੧}॥੨੦॥ ਕ੍ਰਿਆ ਹੋਤਿ ਨਿਤ ਜੁਤਿ ਅਭਿਮਾਨ। ਕਿਰੇਮਾਨਏ

^੧ਇਕ ਜੇ ਨਾ ਹੋਵੇ (ਤਾਂ ਫਿਰ ਕਰਮ) ਨਹੀਂ ਧਾਰ ਸਕਦਾ। ^੨ਸਤੋਗੁਣ ਰੂਪੀ (ਮਾਣੋ) ਇਕ ਮਿੱਟੀ
 ਹੈ। ^੩ਮਿੱਟੀ) ਦਾ ਪਿੰਡ (ਢੇਲਾ) ਹੈ। ^੪ਚੇਤਨ ਆਤਮਾ ਰੂਪੀ ਅਕਾਸ਼ ਹੈ। ^੫ਸਾਰਾ ਅੰਗਾਨ
 ਜਲ ਰੂਪੀ ਹੈ। ^੬ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ। ^੭ਘੜਾ ਹੋਕੇ ਅੰਦਰ ਅਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ^੮ਕਰਮਾਂ
 ਰੂਪੀ ਅਨਾਜ ਨੂੰ ਤਦ ਉਹ (ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪੀ) ਘੜਾ ਧਾਰਦਾ ਹੈ। ^੯ਘੜਾ ਬਣਦਾ ਹੈ।
^{੧੦}(ਤਦ ਘੜਾ) ਪਦਾਰਥ ਧਾਰਨ ਨੂੰ ਸਮਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ^{੧੧}ਪਦਾਰਥ ਧਾਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ
 ਰੁੱਖਦੇ। ^{੧੨}ਕਰਮ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਿਚ। ^{੧੩}ਜੁਦਾ ਹੋਕੇ। ^{੧੪}ਪਰਾਰਥਧ ਕਰਮ ਤੁਰਿਆ। ^{੧੫}ਜਿਸੀ
 ਤੇ ਚਿੱਗਕੇ ਨਿਛਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ^{੧੬}ਫਲ ਵੇਕੇ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ^{੧੭}ਚਿਤ ਟੁਰਿਆ:—
^{੧੮}ਜਿੰਨੇ ਬਾਣ ਟਿਕੇ ਪਏ ਹਨ। ^{੧੯}ਕ੍ਰਿਯਮਾਨ ਟਰੇ:—^{੨੦}ਜੋ ਧਨੁਸ਼ ਦੇ ਚਿੱਲੇ ਨਾਲ
 ਜੋੜਿਆ ਹੈ। ^{੨੧}ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਸੰਚਿਤ ਹੈ ਤੇ ਉਹ (ਬਚਿੱਤ੍ਰ=) ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹਨ।

ਜਾਨ ਸੁਜਾਨ^੧ । ਕਿਰੇਮਾਨਜੋ*ਕਹੈ ਬਨਾਇ ਤੈ ਸੰਗਯਾ ਇਸਕੀ ਹੁਇ
 ਜਾਇ^੨ ॥੨੧॥ ਪ੍ਰਥਮ ਅਵਸਥਾ ਮਹਿ 'ਕਿਰੇਮਾਨ' ਦੁਤੀਏ ਮਹਿ 'ਸੰਚਤਿ'
 ਇਹ ਜਾਨ । ਤ੍ਰਿਤੀ ਅਵਸਥਾ ਜਬ ਹੀ ਪਾਇ 'ਪਰਾਰਥਧ' ਸੰਗਯਾ ਹੁਇ
 ਜਾਇ ॥ ੨੨ ॥ ਜਿਮ ਇਕ ਕਾਲ ਭਵਿੱਖਤ^੩ ਹੋਇ । ਬਹੁਰੋ ਬਰਤ-
 ਮਾਨ^੪ ਹੈ ਸੋਇ । ਸੋਈ ਕਾਲ ਭੂਤ^੫ ਹੈ ਜਾਇ । ਲਖਹੁ ਖਾਲਸਾ ਤਿਸ ਹੀ
 ਭਾਇ ॥ ੨੩ ॥ ਪਰਾਰਥਧ ਕੇ ਫਲ ਹੈ ਤੀਨ । ਜਾਤਿ^੬, ਆਰਬਲ^੭
 ਭੋਗ^੮, ਸੁ ਚੀਨ^੯ । ^{੧੦}ਸੁਰ ਨਰ ਆਦਿ ਚਰਾਚਰ ਦੇਹਿ^{੧੧} । ਉੱਤਮ ਮੱਧਮ
 ਅਧਮ ਅਛੇਹ^{੧੨} ॥ ੨੪ ॥ ਸਭਿ ਕੇ ਵਿਖੈ ਹੋਤਿ ਹੈ ਨਾਨਾ^{੧੩} । ਇਹ
 ਜਾਨਹੁ ਫਲ ਜਾਤਿ ਬਖਾਨਾ^{੧੪} ॥ ਨਿਮਖ ਆਦਿ ਹੁਇ ਜੀਵਨਜੋਤਿਕ^{੧੫} ।
 ਆਰਬਲਾ ਫਲ ਜਾਨਹੁ ਤੋਤਿਕ^{੧੬} ॥ ੨੫ ॥ ^{੧੭}ਦੁਖ ਸੁਖ, ਕੇ ਜੋ
 ਅਨੁਭਵ ਰੂਪ । ਬਿੱਧ ਕਿਧੋਂ ਲਘੁ ਕਰਨ ਅਨੂਪ । ਇਸ ਕੇ ਨਾਮ ਭੋਗ
 ਬੁਧਿ ਕਹੈ^{੧੮} ॥ ਚੋਦਹਿ ਲੋਕ ਬਿਖੈ ਜਨ ਲਹੇ ॥੨੬॥ ਵੈ ਜਿ ਕਰਮ ਸੰਚਤਿ
 ਕਿਰੇਮਾਨ । ਆਤਮ ਗਯਾਨੀ ਕੇ ਹੁਇ ਹਾਨ । ਜਿਮ ਤਰਕਸ਼ ਮਹਿ ਸਰ
 ਸੁ ਮਿਟਾਇ^{੧੯} ॥ ਧਰਜੈ ਪਨਚ ਪਰ ਸੋਪਿ ਹਟਾਇ^{੨੦} ॥੨੭॥ ^{੨੧}ਪਰਾਰਥਧ ਜੋ
 ਛੁਟੈ ਸੁ ਬਾਨ ॥ ਤਿਸਕੇ ਕਰ ਨ ਸਕੈ ਕੇ ਹਾਨਿ^{੨੨} ॥ ਅੱਗਯ ਤੱਗਯ^{੨੩} ਕੈਇਕ
 ਸਮ ਹੋਇ । ਪਰਾਰਥਧ ਫਲ ਦੇ ਸਮ ਦੋਇ^{੨੪} ॥੨੮॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੰਚਤਿ ਗਯਾਨ

*ਸਿਧਯੋ ਅਭਿਮਾਨ ਨਾਲ (ਕਿ ਮੈਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ) ਕਰਮ ਰੋਜ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਰਹੇ ਹਨ ਏਹ ਕਿਰੇਮਾਨ
 ਕਰਮ ਜਾਣੇ ॥ ਇਸੇ (ਕਿਰੇਮਾਨ) ਦੇ ਹੀ ਤੈ ਨਾਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥ ਆਉਣ ਵਾਲਾ १ ਹੁਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ॥
 ੫ ਬੀਤ ਗਿਆ ਸਮਾਂ । ੬ ਜਾਤੀ । ੭ ਉਮਰ । ੮ ਭੋਗ । ਦੇਖੋ ਹੇਠਾਂ ਅੰਕ ੧੯ । ੯ ਜਾਣੇ १੦ ਹੁਣ ਜਾਤੀ
 ਤੁਰੀ । ੧੧ ਜੜ ਜੰਗਮ ਦੇ ਸਰੀਰ । ੧੨ ਜੋ ਹੈਨ (ਅ) ਇਕ ਰਸ । ੧੩ ਭਾਵ ਜਾਤੀ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ।
 ੧੪ ਜਾਤੀ ਰੂਪ ਫਲ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ । ੧੫ ਹੁਣ ਆਰਬਲਾ ਚੱਲੀ । ੧੬ ਨਿਮਖ ਆਦਿਕ ਤੋਂ
 ਲੈਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦਾ ਜੀਵਨ ਹੈ ॥ ੧੭ ਉਸ ਸਾਰੀਨੂੰ ਆਰਬਲਾ ਜਾਣੇ (ਜੋ ਪਰਾਰਥਧ ਦਾ ਇਕ)
 ਫਲ ਹੈ । ੧੮ ਹੁਣ ਭੋਗ ਹੁਰਿਆ ॥ ੧੯ ਦੁਖ, ਸੁਖ ਦਾ ਸਰੂਪ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨਾ, ਵਭਾਈ ਛੁਟਾਈ,
 ਸੁੰਦਰਤਾਈ (ਯਾ ਕੋਞਾ ਪਨ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨਾ) ॥ ਇਸਦਾ ਨਾਮ ਬੁਧੀਵਾਨ ਭੋਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । (ਅ)
 ਬਹੁਤ ਜਾਂ ਬੋਝਾ ਜਾਂ ਦਰਮਜਾਨਾ (ਅਨੁਭਵ ਕਰਨਾ) ਹੈ ॥ [ਅਨ ਉਪ=ਜਿਸਨੂੰ ਨਜੂਨ ਯਾ ਉਚ ਨਾ
 ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕੇ ਸੋ ਦਰਮਜਾਨਾ] ॥ ੨੦ ਜਿਵੇਂ ਭੱਥੇ ਵਿਚ ਪਏ ਤੀਰ ਚਲਾਉਣੇ ॥ ਟੋਕੇ ਜਾ ਸਕਦੇ
 ਹਨ ॥ ੨੧ ਭਾਵ ਜੋ ਤੀਰ ਚਿੱਲੇ ਪਰ ਧਰਿਆ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਚਲਾਉਣੇ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ॥ ੨੨ ਪਰ
 ਪਰਾਰਥਧ ਛੁਟੇ ਹੋਏ ਬਾਣ (ਵਾਂਝੂ ਹੈ) ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਟਾਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ॥ ੨੩ ਅੱਗਯਾਨੀ ਤੇ
 ਗਯਾਨੀ । ੨੪ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਫਲ ਦੋਈ ਹੈ ਪਰਾਰਥਧ । *ਪਾ:-ਸੋ ।

ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੋਂ ਗਜਾਨੀ ਕਰਹਿ ਬਿਨਾਸ^੧। ਜਿਮ ਅਨਾਜ ਮੰਦਰ ਸਹਤ ਦਾਹੈ
ਅਗਨਿ ਪ੍ਰਕਾਸ^੨ ॥ ੨੯ ॥ ਮੰਦਰ ਸਹਤ ਅਨਾਜ ਕੇ ਜਬਿ ਭਾ ਜਲਿ ਕੈ
ਛਾਰ^੩। ਅੰਕੁਰ ਕੋ ਨ ਸਮੁੱਥ ਪੁਨ^੪ ਜਾਨੋ ਤਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ॥ ੩੦ ॥ ਚੌਪਈ ॥
ਸੈਚਿਤ ਕਰਮ^੫ ਸੋ ਅੰਤਹ ਕਰਣ^੬। ਗਜਾਨ ਅਗਨਿ ਤੋ ਕਰੈ ਪ੍ਰਹਰਣ^੭ ॥
ਬਹੁਰ ਜਨਮ ਵਾਇਕ ਨਹਿ ਸੋਇ। ਜਲੇ ਅਨਾਜ ਅੰਕੁਰ ਨ ਹੋਇ ॥
੩੧ ॥ ਅੰਤਹਕਰਣ ਨਾਸ^੮ ਇਸ ਭਾਂਤ। ਚਿਤਸਤਿ ਹੋਇ ਜਾਤਿ ਸਭਿ
ਸ਼ਾਂਤਿ^੯। ਚਿਤ ਸਤਿਕੋ ਅਬਿ ਅਰਬ ਬਖਾਨੋ^{੧੦}। ਅੰਤਹਕਰਣ^{੧੧} ਰੂਪ ਅਸ
ਜਾਨੋ ॥੩੨॥ ^{੧੨}ਜਿਸ ਤੋ ਵਰਸ ਅਸੰਮਕ ਪਿਥੇ^{੧੩}। ਆਤਮ ਬੁੱਧਿ ਅਨਾਤਮ
ਬਿਥੇ^{੧੪}। ਜਗਤ ਅਸੱਤਿ ਬਿਥੇ ਸਤਿ ਬੁੱਧ। ਆਤਮ ਸੱਤਿ ਅਸੱਤਿ ਕੀ
ਸੁੱਧ^{੧੫} ॥ ੩੩ ॥ ਨਾਮ ਇਸੀ ਕੋ ਮਨ ਪਹਿਚਾਨ। ਜਬਿ ਹੈ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਆਤਮ
ਗਜਾਨ। ਤਬਿ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੋ ਭਾਵ ਬਿਨਾਸੇ। ਜਿਉਂ ਕਾ ਤਿਉਂ ਸੁ ਪਦਾ-
ਰਥ ਭਾਸੇ^{੧੬} ॥ ੩੪ ॥ ਜਬਿ ਚਿਤ ਸੱਤਿ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੋ ਭਯੋ। ਤਬਿ ਸੰਚਿਤ
ਜੁਤਿ^{੧੭} ਮਨ ਜਲਿ ਗਯੋ। ਜਿਮ ਮੰਦਰ ਜੁਤਿ ਜਲਸੇ ਅਨਾਜ। ਪੁਨ
ਅੰਕੁਰ ਨਹੀਂ ਉਪਰਾਜ^{੧੮} ॥੩੫॥ ਕਿਰੇਮਾਨ ਜੋਕਰਨ ਕਰਾਹੀ^{੧੯}। ਗਜਾਨੀ
ਕੋ ਉਪਜਤਿ ਸੋ ਨਾਹੀ। ^{੨੦}ਪਰਾਰਬਧ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਆ ਜੁ ਠਾਨਿ^{੨੧}। ਹੋਤਿ
ਅਨਾਤਮ ਜੁਤਿ ਅਭਿਮਾਨ^{੨੨} ॥੩੬॥ ਵਹੀ ਕ੍ਰਿਆ ਹੋਵੈ ਕ੍ਰਿਯਮਾਨ^{੨੩}। ਜਾਤਿ

^੧ਸੰਚਿਤ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਗਜਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਗਜਾਨੀ ਨਾਸ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ^੨ਜਿਵੇਂ ਅੱਗ ਬਾਲਕੇ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਪਿਆ ਅਨਾਜ ਮੰਦਰ ਸਣੇ ਸਾੜ ਲਈਦਾ ਹੈ। ^੩ਬਲ ਕੇ ਸੁਆਹ ਹੋਇਆ। ^੪ਭਾਵ ਮੁੜ ਵੁੱਟਣ ਨੂੰ ਅੰਗੁਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸਮਰਥ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ^੫(ਅਨਾਜ ਸਮਾਨ) ਸੰਚਿਤਕਰਮ (ਤੇ ਮੰਦਰ ਸਮਾਨ) ਅੰਤਹਕਰਣ ਨਾਸ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ^੬(ਜਿਵੇਂ) ਮੜਿਆ ਅਨਾਜ ਉਗਦਾ ਨਹੀਂ। ^੭ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ^੮ਚਿੱਤ ਸੱਤਿ ਸਰੂਪ ਹੋਕੇ ਖਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ^੯ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ^{੧੦}ਭਾਵ ਮਨ ਤੋਂ ਹੈ। ^{੧੧}ਹੁਣ ਮਨ ਦਾ ਰੂਪ ਦੱਸਣ ਲਗੇ ਹਨ:— ^{੧੨}ਜਿਸ (ਮਨ) ਕਰਕੇ ਜਿਉਂ ਕਾ ਤਿਉਂ ਵਰਸਨ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀਦਾ [ਅਸੰਮਕ=ਅਯਥਾਰਥ। ^{੧੩}ਅਨਾਤਮ ਵਿਚ ਆਤਮ ਬੁੱਧੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ^{੧੪}ਆਤਮਾ ਸੱਤਿ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਅਸੱਤਿ ਦੀ ਸੋਝੀ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ^{੧੫}ਭਾਵ ਆਤਮਾ ਆਤਮਾ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਨਤਮਾ ਅਨਾਤਮਾ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ। ^{੧੬}ਸੰਚਿਤ ਕਰਮਾਂ ਸਮੇਤ। ^{੧੭}ਉਗਦਾ ਨਹੀਂ। ^{੧੮}ਕਿਰੇਮਾਨ ਉਹ ਕਰਮ ਹਨ ਜੋ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ (ਹੋਯ)। ^{੧੯}ਨਾ ਉਪਜਣ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ^{੨੦}ਪਰਾਰਬਧ ਕਰਕੇ ਜਿਹੜੀ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰੀਦੀ ਹੈ। ^{੨੧}ਉਹ ਅਨਾਤਮ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨ ਸੰਜੁਕਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਵੇਹ ਅਭਿਮਾਨ ਨਾਲ। ^{੨੨}ਉਹੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕ੍ਰਿਯਮਾਨ ਕਰਮ ਬਨ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਭਾਵ ਉਹ ਕਰਮ ਜੋ ਅਸੀਂ ਵੇਹ ਅਭਿਮਾਨ ਸੰਜੁਕਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਪ੍ਰਣੀਮਤਿ ਅਪਰ ਬਿਧਾਨ^੧ । ਸੋਈ ਕ੍ਰਿਯਾ ਹੀਨ ਅਭਿਮਾਨ^੨ । ਉਪਜੈ
ਨਹੀਂ ਕਦਾਚਿਤ ਜਾਨ^੩ ॥੩੭॥ ^੪ਪਰਾਰਬਧ ਤੇ ਹਇ ਕਿਰਮਾਨ । ਭੋਜਨ
ਰੂਪ ਕ੍ਰਿਯਾ ਜਿਮ ਠਾਨਿ^੪ । ਪਰਾਰਬਧ ਕੇ ਰੂਪਹਿ ਸੋਇ^੫ । ਭੋਜਨ ਕਰੇ
ਪੁਸ਼ਟਤਾ ਜੋਇ^੬ ॥ ੩੮ ॥ ਸੋ ਕ੍ਰਿਯਮਾਨ ਰੂਪ ਪਹਿਚਾਨ^੭ । ਦੇਹਿ ਸਰੁਜ
ਸੋ ਪੁਸ਼ਟ ਨ ਜਾਨ^੮ । ਜੇ ਅਰੋਗ ਸੋ ਪੁਸ਼ਟ ਬਡੇਰੀ^੯ । ਤਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ
ਜੁਗਤਿ ਲਿਹੁ ਹੋਰੀ^{੧੦} ॥ ੩੯ ॥ ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਯਾ ਜੁਤਿ ਤਨ ਅਭਿਮਾਨ । ਸੋਇ
ਕ੍ਰਿਯਾ ਹੈ ਉਪਜਨਵਾਨ^{੧੧} । ਤਨ ਅਭਿਮਾਨ ਨ ਗਯਾਨੀ ਧਰੈ । ਯਾਂਤੇ ਨਹੀਂ
ਬੰਧ ਕੋ ਕਰੈ^{੧੨} ॥ ੪੦ ॥ ਕਰਮ ਮਾਲ^{੧੩} ਸਭਿ ਕੇ ਗਰ ਪਰੀ । ਤਨ ਹੰਤਾ
ਤਜਾਗੇ ਤਿਨ ਹਰੀ^{੧੪} । ਬਿਨਾ ਤਜਾਗ ਤੇ ਅਨਿਕ ਕਲੇਸ਼ਾਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ
ਕਸ਼ਟ ਅਸੋਸ ॥ ੪੧ ॥ ਯਾਂਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨੋ ਬਹੁ ਬਾਰ । ਬਰਨਨ ਕੀਨੋ
ਗੰਥ ਮਝਾਰ^{੧੫} । ‘ਹਉ ਵਿਚਿ ਆਇਆ ਹਉ ਵਿਚਿ ਗਇਆ । ਹਉ ਵਿਚਿ
ਜੰਮਿਆ ਹਉ ਵਿਚਿ ਮੁਆ’ ॥ ੪੨ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕੁਛ ਗਿਨੇ ਨ ਜਾਂਹਿ ।
ਕਹੈ ਦੇਹਿ ਹੰਤਾ ਕਰਿ ਨਾਂਹਿ^{੧੬} । ਤਨ ਹੰਤਾ ਮਹਿ ਸਭਿ ਉਤਪਾਤ^{੧੭} ।
ਦੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪੁਨ ਪੁਨ ਪਛੁਤਾਤ ॥ ੪੩ ॥ ਜਨਮ ਅਸੇਖ ਇਸੀ ਤੇ ਧਰੈ ।

^੧ਓਹੀ ਕ੍ਰਿਯਮਾਨ ਹੋਰ ਰੂਪ ਬਦਲਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਕ੍ਰਿਯਮਾਨ ਹੀ ਸੰਚਿਤ ਤੇ ਪਰਾਰਬਧ ਬਣਦੇ
ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ^੨ਸੋ (ਗਯਾਨੀ) ਅਭਿਮਾਨ ਹੀਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕ੍ਰਿਯਾ ਹੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ^੩ਉਸਦੇ
ਤਾਂ (ਕਰਮ) ਕਦਾਚਿਤ ਉਪਜਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ । ^੪ਹੁਣ ਪਰਾਰਬਧ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਯਮਾਨ ਕਰਮ (ਜੀਕੀ)
ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ । ^੫ਭੋਜਨ ਰੂਪੀ ਕ੍ਰਿਯਾ (ਜੀਕੀ) ਕਰੀਦੀ ਹੈ । ^੬ਉਹ
ਪਰਾਰਬਧ ਦਾ ਰੂਪ ਸਮਝੋ । ^੭ਭੋਜਨ ਕੀਤਿਆਂ ਜੋ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੁੰਦੀ । ^੮ਸੋ ਕ੍ਰਿਯਮਾਨ ਦਾ ਰੂਪ
ਪਛਾਣ ਲਓ । ^੯ਜੇ ਦੇਹ ਬੀਮਾਰ ਹੈ ਸੋ (ਭੋਜਨ ਖਾਕੇ) ਪੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । ^{੧੦}ਜੇ ਅਰੋਗ ਹੈ
ਉਹ (ਦੇਹ) ਪੁਸ਼ਟ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ^{੧੧}ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੁਗਤਿ ਮਮਥ ਲਓ । ਭਾਵ ਜਿਵੇਂ ਹੋਈ
ਖਾਣਾ ਇਕ ਕ੍ਰਿਯਾ ਹੈ ਇਸਨੂੰ ਸਮਝੋ ਕਿ ਪਰਾਰਬਧ ਹੈ, ਇਸ ਕ੍ਰਿਯਾ ਤੋਂ ਸਰੀਰ ਪੁਸ਼ਟ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਪੁਸ਼ਟੀ ਉਹੋ ਪਰਾਰਬਧ ਕ੍ਰਿਯਮਾਨ ਬਣ ਗਈ ਹੈ । ਪਰ ਜੇ ਰੋਗੀ ਭੋਜਨ ਖਾਏ
ਤਾਂ ਪੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤਿਵੇਂ ਗਯਾਨੀ ਦੇ ਪਰਾਰਬਧ ਅਣੁਸਾਰ ਕੀਤੇ ਕਰਮ ਕ੍ਰਿਯਮਾਨ ਨਹੀਂ
ਬਣਦੇ ਅਰਥਾਤ ਉਸਦੇ ਕਰਮ ਵੰਧਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ । ^{੧੨}ਜੇ ਕ੍ਰਿਯਾ ਤਨ ਅਭਿਮਾਨ
ਸਹਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹੋ ਕ੍ਰਿਯਾ ਉਗਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਭਾਵ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ । ^{੧੩}ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਮ
ਉਸ (ਗਯਾਨੀ) ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਨਹੀਂ । ^{੧੪}ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ । ^{੧੫}ਜਿਨ ਤਨ ਹੰਤਾ ਤਜਾਗੀ ਉਸਨੇ
ਉਹ ਮਾਲਾ ਲਾਹ ਸੁੱਟੀ ਹੈ । ^{੧੬}ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੰਥ ਜੀ ਵਿੱਚ । ^{੧੭}ਕਿਹਾ ਹੈ (ਗੁਰੂ ਗੰਥ ਜੀ ਨੇ)
ਕਿ ਦੇਹ ਹੰਤਾ ਨਾ ਕਰੇ । ^{੧੮}ਸਾਰੇ ਉਪਦ੍ਰਵ ਤਨ ਹੰਤਾ (ਦੇਹ ਅਭਿਮਾਨ) ਵਿਚ ਹਨ ।

ਅੱਪ੍ਰਮਾਨ^੧ ਸੰਕਟ ਤੇ ਮਰੈ । ਮਮਤਾ ਆਦਿ ਬਿਕਾਰ ਅਨੇਕ । ਤਨ ਹੰਤਾ
ਜਨਤੀ ਅਬਿਬੇਕ^੨ ॥੪੪॥ ਜਿਸ ਜਨ ਪਰ ਹੋਵੈ ਗੁਰ ਕਰੁਨਾ । ਤਨ ਹੰਤਾ
ਕੇ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਹਰਨਾ । ਤੱਤ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਮ ਲਿਵਲਾਵੈ । ਜਨਮ ਮਰਨ
ਦੁਖ ਤੇ ਛੁਟਿ ਜਾਵੈ ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਕਰਮ
ਨਿਰਨੈ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨੈ ਨਾਮ ਇਕ ਚੌਤ੍ਵੀਸਤੀ ਅੰਸੁ ॥ ੪੧ ॥

੪੨. [ਆਤਮ ਵਿਚਾਰ] ।

ਚੌਪਈ ॥ ਪੁਨ ਸਿੰਘਨ ਬੁਝਨਿ ਕਰਜੈ 'ਕਹੈ ਰੂਪ ਅੰਗਜਾਨਾ'। ਮਾਯਾ, ਬਹੁਰ
ਅਥਿੰਦਿਆ^੩, ਬੰਧਨ^੪, ਮੋਖਪ ਬਖਾਨਿ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਾਗ੍ਰਤ^੫, ਸੁਪਨ^੬,
ਸਖੋਪਤਿ^੭ ਤੀਨ । ਏਹ ਅਵਸਥਾ ਕਹੈ ਪ੍ਰਬੀਨ^੮ ! ਮੁਰਛਾ ਰੂਪ^੯, ਸਮਾਧਿ^{੧੦}
ਕਹੀਜੈ । ਤੁਰੀਆਵਸਥਾ^{੧੧} ਰੂਪ ਭਨੀਜੈ ॥੨॥ ਇਕ ਸਾਖੀ^{੧੨} ਅਰੁ ਜੀਵ^{੧੩}
ਜਿ ਹੋਇ। ਜਿਸ ਇਨ ਰੂਪ ਬਖਾਨਹੁ ਸੋਇ। ਪੁਨਹੁ ਬ੍ਰਹਮ^{੧੪}* ਨਿਰਨੈ ਕਰਿ
ਲਹੈ। ਪੰਚ ਕੋਸ਼^{੧੫} ਕੋ ਰੂਪ ਸੁ ਕਹੈ ॥੩॥ ਪੰਦ੍ਰਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੁਨੈ ਸਭਿ ਕਾਨ ।
ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਰਤਿ ਬਖਾਨ । 'ਜਿਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਧਰੈ ।
ਸੁਨਿਕੈ ਦਿਵ ਨਿਸ਼ਚੈ ਸੋ ਕਰੈ ॥ ੪ ॥ ਸੁਨੀਅਹਿ ਸਭਿ ਕੇ ਰੂਪ ਬਖਾਨੈ ।
ਗੁਰ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਮੈਂ ਜਿਮ ਜਾਨੈ । ਜਿਸ ਜਾਨੈ ਅਰ ਨਿਰਨੈ ਕਰੇ । ਜਗ
ਸਾਗਰ ਤੇ ਸੋ ਨਰ ਤਰੇ ॥ ੫ ॥ ਸ੍ਰੈਯਾ ਛੰਦ ॥ ^੧ਬਿਨ ਅਕਾਰ, ਬਿਨ ਜਨਮ,
ਅਨਾਦੀ ਰਹਿ ਇਕ ਦੇਸ਼ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋ ਮਾਂਹਿ । ਨਾਮ ਅੰਗਜਾਨ^{੧੬}, ਲਿਏ ਖਟ
ਸੰਗਜਾ ਇਕ ਚਿਤੰਨ ਵਸਾਪਕ^{੧੭} ਵਿਚ ਤਾਂਹਿ^{੧੮}। ਚੇਤਨ^{੧੯}, ਸੋ ਸਬੰਧ ਈਸ਼ੁਰ-
ਤਾ^{੨੦}, ਚਤੁਰਥ ਸੰਗਜਾ ਜੀਵ । ਜਿ ਆਹਿ। ਈਸ਼ੁਰ ਜੀਵ ਵਿਭਾਗ^{੨੧} ਪੰਚਮੋ
ਚਿਦਾ ਭਾਸਣ ਖਸ਼ਟਮ ਲਖਿ ਵਾਹਿ ॥ ੬ ॥ ਜਿਸ ਅੰਗਜਾਨ ਬਿਬੈ ਇਹ
ਖਟ ਹੈਂ ਸੂਖਮ ਭੁਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁਇ ਨਾਂਹਿ^{੨੨}। ਜਿਮ ਬਟਬੀਜ ਬਿਖੈ ਜਟ,
ਤੁਕ^{੨੩}, ਦਲ^{੨੪}, ਸਾਖਾ^{੨੫}, ਕਾਂਡ^{੨੬}, ਸਹਤਿ ਫਲ ਆਹਿ । ਤਿਸਹੀ ਕੋ-ਅੱਬਜਾ-
ਕ੍ਰਿਤ ਕਹੀਯਹਿ ਪੁਨ 'ਅੱਬਜਕਤ' ਨਾਮ ਭੀ ਤਾਂਹਿ । ਸਾਮਜ ਅਵਸਥਾ^{੨੭}

^੧ਬਹੁਤੇ । ^੨ਤਨ ਹੰਤਾ ਹੋਦਾ ਹੋਈ ਹੈ ਅਗਜਾਨ ਤੋਂ, ਭਾਵ ਅਬਿਬੇਕ ਤੋਂ ਤਨਹੰਤਾ, ਤਨ ਹੰਤਾ ਤੋਂ
ਮਮਤਾ, ਮਮਤਾ ਤੋਂ ਵਿਕਾਰ । ^੩ਅਗਜਾਨ ਦੇ ਲੁਛਣ ਚੱਲੇ । ^੪ਪਿਛੇ ਕਹੇ ਦਾ) ਨਾਮ ਅਗਜਾਨ
ਹੈ । ^੫ਇਸ ਅਗਜਾਨ ਦੇ ਕਾਰਨ) ਛੇ ਸੰਗਜਾ (ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਯਥਾ--)
ਵਸਾਪਕ ਵੇਤੰਨ ਇਕ । ^੬ਭਾਵ ਸੂਖਮ ਰੂਪ ਹੋਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟਦੇ ਨਹੀਂ । ^੭ਜੜ੍ਹਾਂ ਤੇ ਛਿੱਲ । ^੮ਪੱਤੇ ।
^੯ਟਾਹਣੀਆਂ । ^{੧੦}ਟਾਹਣੇ । ^{੧੧}ਉਹ ਅਵਸਥਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਤ ਰਜ ਤਮ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਬ੍ਰਾਬਰ ਹੋਣ
ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਰ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਹੋਵੇ। [ਸੰਸ: ਸਾਮਜਾਵਸਥਾ] । *ਪਾ:-ਪੁਨ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋ ।

ਪ੍ਰਥਮ ਇਹੀ ਹੈ ਬੇਦਨ ਆਦਿ ਸੰਤ*ਸਭਿ ਪ੍ਰਾਹਿੰ ॥੭॥ ਤ੍ਰਿਗੁਣਾਤਮਕਾ
 ਸਾਮਜ ਅਵਸਥਾ ਚੇਤਨ ਭਾਸ ਸਹਿਤ ਪਹਿਚਾਨ। ਹੋਇ ਵਿਕਾਰ ਅਵ-
 ਸਥਾ ਤਿਸਕੀ ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥਕ ਬਨ ਤੈ ਗੁਨਵਾਨ। ਸਤ, ਰਜ, ਤਮ ਗੁਣ
 ਸੁੱਧਾਸੁੱਧ ਇਹ ਚਿਦਾਭਾਸ ਜੁਤਿ ਲਿਏ ਪ੍ਰਧਾਨ^੧। ਸੁਨਹੁ ਸਿੱਖ ਸੋ 'ਮਾਯਾ'
 ਲਖੀਅਹਿੰ, ਸਮੁਝਿ ਰਿਦੈ ਸਭਿ ਕਰਹਿ ਬਖਾਨ ॥ ੮ ॥ ਸਾਮਜ
 ਅਵਸਥਾ ਚਿਦਾਭਾਸ ਲੋ ਭਈ ਬਿਕਾਰਾਵਸਥਾ ਸੋਇ। ਸੁਧ ਸੱਤੁ ਲੋ
 ਮਾਇਆ ਜਿਮ ਭੀ ਮਲਿਨ ਸੱਤੁ ਮੁਖ ਤੈ ਗੁਣ ਜੋਇਤਿਸ ਕੋ ਲਏ 'ਅਵਿ-
 ਦ੍ਯਾ' ਜਾਨਹੁ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਿਨਾਸੀ ਹੋਇ^੨। ਅੰਤਹਕਰਣ ਬਿਰਤਿ
 ਜਬਿ ਉਪਜੀ ਅਹੰਬੁਹਮਾਸਮਿ ਦ੍ਰੈਤ ਨ ਕੋਇ^੩ ॥੯॥ ਏਹਗਾ॥ ਬਿਰਤ ਅਖੰਡਾ-
 ਕਾਰ ਅਸ 'ਵਿਦ੍ਯਾ' ਨਾਮ ਸੁਜਾਨ^੪। ਕਾਰਣ ਕਾਰਜ ਭੇਦ ਤੇ ਦੁਬਿਧਾ
 ਹਾਨ ਅੰਗਜਾਨ^੫ ॥ ੧੦ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ^{੧੦}ਤਨ ਇੰਦ੍ਰੀ, ਮਨ, ਪਾਣ, ਅਨਾ-
 ਤਮ^{੧੧}। ਇਸ ਸੰਘਾਤ ਵਿਖੈ ਬੁਧਿ ਆਤਮ^{੧੨}। 'ਬੰਧਨ' ਇਹੀ, ਸਦਾ ਦੁਖ
 ਕਾਰਣ। ਅਹੰ ਦੇਹ, ਲਖਿ ਕਰਹਿ ਉਚਾਰਣ^{੧੩} ॥੧੧॥ ਏਹਗਾ ॥ ^{੧੪}ਅੰਭ੍ਯਾਸੈ
 ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਮਿਟਹਿ ਦੇਹਿ ਅਭਿਮਾਨ। ਸਤ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦ ਮਯ
 'ਮੁਕਤਿ' ਸੁਜਾਨ ਸੁਜਾਨ ॥੧੨॥ ਸੈਯਾਛੰਦਾ। ^{੧੫}ਅੰਧ੍ਯਾਤਮ ਗੋ ਰੂਪ ਚਤਰ-
 ਦਸ, ਇਤੋਂ ਬਿਖਯ ਅਧਭੂਤ ਸੁਜਾਨ। ਇਨਹੁੰ ਦੇਵ ਅਧਿਦੇਵ

^੧ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ^੨ਤ੍ਰੈ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਾਲੀ। ^੩(੨. ਮਾਯਾ ਤੁਰੀ) ਸਤ, ਰਜ, ਤਮ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਨਾਲ ਲਏ ਹੋਏ (ਆਪਣੇ) ਸੁਧ ਸੁਧ ਰੂਪ ਵਿਚ ਚਿਦਾਭਾਸ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਹਿਲਾਉਂਦੀ ਹੈ। ^੪ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਯਾ ਸਮਝੋ। ^੫(੩. ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਤੁਰੀ) ਸਤੁ ਆਦਿ ਦੇ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਮਲਿਨਤਾ ਮੁੱਖ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਜਾਣੋ। ਉਹ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ^੬(ਹੁਣ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਸਰੂਪ ਕਹਿਣਗੇ ਜੋ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਨਾਸ਼ਕ ਹੈ)। ^੭ਅੰਤਹਕਰਣ ਵਿਚ ਜਦੋਂ 'ਅਹੰ ਬੁਹਮਾਸਮਿ' ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਉਪਜ ਪਈ ਫਿਰ ਦ੍ਰੈਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ^੮ਐਸੀ ਅਖੰਡਾਕਾਰ ਬ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਨਾਮ ਵਿਦ੍ਯਾ ਜਾਣੋ। ^੯ਇਸ ਵਿਦ੍ਯਾ ਨਾਲ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਗਜਾਨ-ਕਾਰਣ ਤੇ ਕਾਰਜ-ਰੂਪ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ^{੧੦}(ਹੁਣ ਇੰਦ੍ਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਚਲਿਆ)। ^{੧੧}ਇਹ ਅਨਾਤਮਾ ਹਨ। ^{੧੨}ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮੁਦਾਇ ਵਿਚ ਜੋ ਆਤਮਾ ਏਧੀ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਸਮਝਣਾ ਹੈ। ^{੧੩}ਦੇਹ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਲਖਕੇ ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ (ਕਿ ਮੈਂ ਦੇਹ ਹਾਂ)। ^{੧੪}(ਹੁਣ ਪ. ਮੁਕਤ ਤੁਰੀ)। ^{੧੫}(੬. ਜਾਗ੍ਰਤ ਚਲੀ)। ਪ੍ਰਯਾਯ ਲਈ ਦੋ ਅਗਲੇ ਸਫੇ ਤੇ ਅੰਕ ੧. *ਪਾ:--ਆਦਿ ਅੰਤ। †ਪਾ:--ਇਨਕੇ।

ਚਤੁਰਦਸ, ਬਜਾਲੀ* ਫੁਰਹਿ ਭਾਵ ਬਿਦਮਾਨ। ਸੁਖਪਤਿ ਸੁਪਨ ਅਭਾਵ,
 ਵੁਰੈਗਨ ਮੂਰਤਿ ਬਸਸਿਸਮਸਿ ਪਛਾਨ। ਫੁਰੈ ਸਰਬਸਾਖੀ ਮਹਿ 'ਜਾਗ੍ਰਤਿ
 ਵਿਸੁ ਅਭਿਮਾਨੀ ਕੀ' ਲਿਹੁ ਮਾਨਿ ॥ ੧੩ ॥ 'ਬੂਲ ਸਰੀਰ ਨ ਬੂਲ
 ਵਿਖਯਨਹਿ ਸੁਖਪਤਿਕੋ ਅਭਾਵ ਜਿਸਮਾਂਹਿ'। 'ਜੇ ਚੌਦਹਿ ਅਧਯਾਤਮਾਦਿ
 ਕੀ ਰਹਤਿ ਸਮੱਗ ਵਾਸਨਾ ਜਾਂਹਿ । ਅਵਿੱਦਯਾ ਮਯ ਸੁਖਮ ਵਿਵਹਾਰ ਜੁ
 ਫੁਰੈ ਅਮੂਰਤਿਸਾਖੀ ਮਾਂਹਿ। 'ਤੈਜਸਅਭਿਮਾਨੀਕੀ' ਜਾਨਹੁ 'ਸੁਪਨਾਵਸਥਾ'
 ਕਹੀਯੈ ਤਾਂਹਿ' ॥ ੧੪ ॥ 'ਸਮੱਗ ਵਾਸਨਾਮਯ ਜੁ ਅਮੂਰਤਿ ਸਰਵ ਅਵਿੱਦਯਾ
 ਕੋ ਵਿਵਹਾਰ । ਕਾਰਣ ਦੇਹ ਅਵਿੱਦਯਾ ਮਹਿ ਏ ਭਏ ਲੀਨ ਸੁਖਮਤਾ
 ਸਾਰਾਸਾਖੀ ਗਜਾਨ ਰਹੈ ਸਨ' ਮਾਤ੍ਰੇ 'ਪ੍ਰਾਗ ਅਭਿਮਾਨੀ ਕੀ' ਨਿਰਧਾਰ।
 ਇਹ 'ਸੁਖਪਤੀ ਅਵਸਥਾ' ਲਖਿ ਸਿਖੰ ਤੀਨਹੁ ਭਨੀ ਭਲੇ ਉਰ ਧਾਰਿ
 ॥ ੧੫ ॥ 'ਜਾਗ੍ਰਤਿ ਮਹਿ ਕਿਸ ਕਾਰਣ ਤੇ ਕਿਤ ਲਗਹਿ ਚੋਟ ਜਹਿ

'ਚੌਦਾਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਸਮੁਦਾਯ ਨੂੰ ਅਧਯਾਤਮ (ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ), ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਬੀ ਇਤਨੇ (ਭਾਵ
 ੧੪) ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਅਧਭੁਤ' ਜਾਣੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੇਵੇ ਬੀ ੧੪ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਅਧਿਦੈਵ'
 ਜਾਣੇ (ਜਿਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਇਹ) ੪੨ ਪਰਬੰਧ ਫੁਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਸਖੋਪਤੀ ਤੇ ਸੁਪਨ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੈ
 ਜਿਸ ਵਿਚ ਵਜਸਟੀ ਤੇ ਸਮਸ੍ਰੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮੂਰਤਾਂ ਸਫੁਰਨ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ [ਬਜਸਟਿ
 = ਪ੍ਰੀਤ ਏਕਤਾ, ਵੱਖੋ ਵੱਖਤਾ। ਸਮਸ੍ਰਟਿ = ਸਮੁਦਾਇ, ਸਮੂਹ] । 'ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਸਾਰੇ
 ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਸਫੁਰਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਜਾਗ੍ਰਤ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਸੁ ਅਭਿਮਾਨੀ
 ਦੀ ਜਾਗ੍ਰਤ ਅਵਸਥਾ ਆਖਦੇ ਹਨ [ਸਾਖੀ = ਵਿਸੁ, ਅੰਦਰਲਾ, ਨਿਰਲੋਪ ਦੇਖਣਹਾਰ। ਵਿਸੁ
 ਅਭਿਮਾਨੀ = ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਏਠਕੇ ਵਿਸੁਵ (ਜਗਤ ਨੂੰ) ਜੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜੀਵ ਦਾ ਨਾਮ
 ਵਿਸੁ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਜਾਗ੍ਰਤ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਜਾਗਦਾ ਹਾਂ,
 ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਗ੍ਰਤ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ] । * (੭ ਸੁਪਨ ਚਲਿਆ: =)
 'ਜਿਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਨਾ ਸਬੂਲ ਸਰੀਰ ਨਾ ਸਬੂਲ ਵਿਸ਼ੇ ਸਫੁਰਨ) ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਸਖੋਪਤੀ
 ਦਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਭਾਵ ਹੈ । ੫ ਜੇ ਪਿਛੇ ੧੪ ਅਧਯਾਤਮ ਆਦਿਕ (ਭਾਵ ੪੨) ਕਹੇ ਹਨ ਅਤੇ
 ਜਿੱਥੇ ਸਾਰੀਆਂ ਵਾਸਨਾਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਥੇ ਜੇ 'ਸਾਖੀ' ਨੂੰ ਅਵਿੱਦਯਾ ਮਈ ਸੁਖਮ
 ਅਮੂਰਤ ਵਿਵਹਾਰ ਫੁਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਪਨ ਅਵਸਥਾ ਕਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਅਵਸਥਾ ਤੈਜਸ
 ਅਭਿਮਾਨੀ ਦੀ ਜਾਣੇ । ੬ (੮. ਸਖੋਪਤੀ ਟੁਰੀ) । 'ਸੱਤ੍ਯ' । 'ਸਾਰੀਆਂ ਵਾਸਨਾਂ ਟੁਪ ਜੋ
 ਅਮੂਰਤ ਵਿਵਹਾਰ ਹੈ ਤੇ ਅਵਿੱਦਯਾ ਦਾ ਸਰਬ ਵਿਵਹਾਰ ਹੈ, (ਇਹ) ਕਾਰਨਦੇਹ ਰੂਪੀ
 ਅਵਿੱਦਯਾ ਵਿਚ ਸੁਖਮ ਹੋਕੇ ਜਿੱਥੇ ਸਾਰਾ ਲੀਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਸੱਤ੍ਯ ਮਾਤ੍ਰ ਦਾ ਗਜਾਨ
 ਸਾਖੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਉਸਨੂੰ 'ਸਖੋਪਤੀ' ਅਵਸਥਾ ਲਖ ਹੋ ਸਿੱਖ, ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਗ ਅਭਿ-
 ਮਾਨੀ ਦੀ ਹੈ । ੯ (੯. ਮੂਰਛਾ ਚੱਲੀ) । * ਵੇਰਵੇ ਲਈ ਦੇਖੋ ਅੰਸੂ ੪੪, ਅੰਕ ੧੨ ਤੋਂ ੧੫ ।

ਮਰਮ ਸਥਾਨ। ਕਿਧੋਂ ਰੋਗ, ਕੈ ਅਪਰ ਹੋਤ ਹੁਇ, ਜੋ ਲੋ ਰਹੈ ਅਚੇਤ
ਮਹਾਂਨ^੧। ਤੋਲੋ ਸਾਖੀ ਕੇਰ ਅਵਾਂਤਰ ਵਿੱਸੁ ਅਭਿਮਾਨੀ ਕੋ ਪਹਿਚਾਨ^੨।
ਕਹੈ 'ਮੂਰਛਾ' ਕੋ ਸਰੂਪ ਇਹ, ਜਾਵਦ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਨ ਕੋ ਹਾਨ^੩ ॥ ੧੬ ॥
ੴ ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਗਯਾਤਾ ਗਯਾਨ ਗੋਯ ਜਹਿੰ ਭਾਸੈ ਬ੍ਰਹਮ ਭਾਵ ਕੋ ਲੀਨ। ਤਿਹ
'ਸਮਾਧਿ ਸਵਿਕਲਪ' ਕਹਤਿਹੈਂ, ਜਹਿੰ ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਵਿਕਲਪ ਵਿਹੀਨ। ਇਕ
ਬ੍ਰਹਮ ਭਾਵ 'ਸਮੇਤ ਸਮਾਧੀ ਨਿਰਵਿਕਲਪ' ਤਿਹ ਕੋ ਮਨ ਚੀਨ^੪। ਵਿੱਸੁ
ਅਭਿਮਾਨੀ ਕੀ ਸਾਖੀ ਮਹਿੰ ਦੁਇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਕਹੈਂ ਪ੍ਰਬੀਨ^੫ ॥ ੧੭ ॥
ੴ ਸਮਾਧਿ, ਮੂਰਛਾ, ਤੀਨ ਅਵਸਥਾ, ਸਭਿਨਿ ਪਕਾਸੈ ਭਾਵਾਭਾਵ। ਨਿਜ
ਅਨਸੂਤ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿੰ ਦੇਖੈ, ਹਉਂ ਹੀ ਪਿਖਨਹਾਰ ਉਰ ਲਯਾਵ। ਜਾਗਤਿ
ਬੁਲ ਬਿਰਤਿ ਸੋਂ ਮਿਲਿਕੈ ਸੁਪਨੇ ਸੁਖਮ ਬਿਰਤਿ ਮਿਲਾਵ। ਬਿਰਤਿ ਅਵਿ-
ਦਯਾ ਸੁਖਪਤਿ ਮਹਿੰ ਮਿਲਿ ਪਿਖਹਿ ਜੁ 'ਤੁਰੀਯਾਵਸਥਾ' ਗਾਵ^੬ ॥ ੧੮ ॥
ਦੇਹਗ ॥ ਨਿਰਵਿਕਲਪਤਾ ਤੇ ਰਹਤਿ ਸਭਿ ਮਹਿੰ ਮੋਹਿ ਸਰੂਪ^੭। ਤੁਰੀਯਾ-
ਵਸਥਾ ਜਾਨੀਏ ਤੁਰੀਯਾ ਤੱਤ ਅਨੂਪ^੮ ॥ ੧੯ ॥ ਸ੍ਰੇਯਾ ਛੰਦ ॥ ੧੧ ਜਾਗਤਿ
ਆਦਿ ਸਮਾਧਿ ਅੰਤ ਲੋ ਤ੍ਰਿਯਾਭਿਮਾਨੀ ਮਲਿਨ ਸੁ 'ਜੀਵ'^{੧੨}। ਤੁਰੀਯਾ

੧(ਗਲ ਕਿ) ਜਦ ਤਕ ਸਹੁਤ ਬੋਹੋਸ ਰਹੇ। ੨ਤਦ ਤਕ ਸਾਖੀ ਦੇ ਵਿਚ (ਇਹ ਸਫੁਰਨ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ) ਇਸਦਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਬੀ ਵਿਸੁ ਹੈ। ੩ਭਾਵ ਜਦ ਤਕ ਮਰਿਆ ਨਹੀਂ। ੪(੧੦. ਸਮਾਧੀ ਤੁਰੀ)। ੫ਜਿੱਥੇ ਬ੍ਰਹਮ ਭਾਵ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਅਰਥਾਤ ਰਾਜਾਤਾ ਗਿਆਨ ਗੋਯ ਭਾਸ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ (ਪਰ) ਜਿੱਥੇ ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਵਿਕਲਪ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਇਕ ਬ੍ਰਹਮ ਭਾਵ ਮਾੜ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧੀ ਮਨ ਵਿਚ ਸਮਝ ਲੈ। ੬ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਵਿਸੁ ਅਭਿਮਾਨੀ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪ੍ਰਬੀਨ। ੭(੧੧. ਤੁਰੀਆ ਚੌਲੀ)। ੮ਮੂਰਛਾ, ਸਮਾਧੀ, ਤੇ ਅਵਸਥਾ, ਜਾਗ੍ਰਤ, ਸੁਪਨ, ਸਖੋਪਤਿ, ਸਭਨਾਂ, ਦੇ ਹੋਣ ਨਾ ਹੋਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਭ ਵਿਚ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਦੇਖੇ ਤੇ ਅਠ ਭਵ ਕਰੇ ਕਿ ਮੈਂ ਹੀ (ਸਭ ਦਾ) ਦੇਖਣਹਾਰ ਹਾਂ, ਜਾਗ੍ਰਤ ਵਿਚ ਸਫੁਲ ਬਿਰਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ, ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਸੁਖਮ ਬਿਰਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ, ਸਖੋਪਤੀ ਵਿਚ ਅਵਿਦਯਾ ਬਿਰਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ, (ਸਭ ਨੂੰ) ਜੋ ਵੇਦੇ, ਉਸਨੂੰ ਤੁਰੀਆ ਅਵਸਥਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ੯ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਹੀ ਸਰੂਪ ਹੈ। ੧੦ਇਹ ਤੁਰੀਆ (ਅਵਸਥਾ ਜਾਣੋ, ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ ਇਹ ਤਾਂ) ਤੇ ਮਿਸਾਲ ਤੋਂ (ਯਥਾਰਥ) ਹੈ। ੧੧(੧੨. ੧੩, ਜੀਵ ਤੇ ਸਾਖੀ ਤੁਰੇ)। ੧੨ਜਾਗ੍ਰਤ ਤੋਂ ਆਦਿ ਲੈਕੇ ਸਮਾਧੀ ਦੇ ਅੰਤ ਤਕ ਤੇ ਿਨਾਂ (ਸਰੀਰਾਂ) ਦਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਜੋ ਹੈ ਸੋ ਜੀਵ ਹੈ, (ਪਰ ਇਹ ਜੀਵ ਦਾ) ਮਲਿਨ ਸਰੂਪ ਹੈ।

‘ਜਾਗਿਤਾਦਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕਹੁ ਅਹੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ਸਾਖੀ ਬੀਵ। ਸੋ ਸਰੂਪ ਹੈ ਸੁੱਧ ਜੀਵ ਕੋ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਲਖਿ ਆਨੰਦ ਸੀਵ’। ਤੁਰੀਆ ਸਾਖੀ ਸਾਖੀ ਤੁਰੀਆ ਯਾਂਤੇ ਏਕ ਰੂਪ ਲਖਿ ਲੀਵ’॥੨੦॥ ‘ਈਸ਼ੁਰ, ਬ੍ਰਹਮਾਂ, ਬਿਸ਼ਨੁ, ਰੁੱਦ੍ਰ ਕਹੁ ਮੂਰਤਿ ਧਾਰੀ ਤ੍ਰਿਧਾ ਅਨੂਪ। ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ ਸੁ ਤੁਰੀਆ ਜੀਵਹਿ ਈਸ਼ੁਰ ਤੁਰੀਆ ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ। ਈਸ਼ੁਰ ਜੀਵਏਕ ਇਮਜਾਨਹੁ ਵੈ ਤੁਰੀਆ ਹੀ ਇਨਕੋ ਰੂਪ*। ਸਾਖੀ ਕੋ ਸਰੂਪ ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਸੋਈ ਬ੍ਰਹਮ ਜਾਨ ਸੁਖ ਰੂਪ’ ॥੨੧॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੋ ਬ੍ਰਹਮ ਕਿਹ ਸੋ ਮਿਲਜੋ ਨਹਿ ਨਜਾਰੋ ਨਹਿ ਕਿਹ ਸਾਬ। ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਸੋ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ ਉਰ ਜਨਾਇ ਗੁਰ ਨਾਥ॥੨੨॥ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਆਨੰਦ ਹੈ ਆਨੰਦ ਸੋ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ। ਜਿਸ ਜਾਨੇ ਬੰਧਨ ਕਟੈ ਮਿਟਹਿ ਅੰਧ ਤਮ ਕੂਪ ॥੨੩॥ ਸੁਯਾ ਛੰਦ ॥ ‘ਇਸ਼ਟ’ ਕਹੈ ਪ੍ਰਿਯ ਬਸਤੁ ਕਿ ਦਰਸ਼ਨ ਸੀਸ ਇਹੀ ਪੰਛੀ ਕੋ ਜਾਨ। ਸੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਲਖਿ ‘ਮੋਦ’ ਦਹਿਨ ਪਰ, ਭੋਗਨ ਚੈ ‘ਪ੍ਰਮੋਦ’ ਪਰ ਆਨ। ਹੋਨਿ ‘ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਕੋਸ਼’ ਕੋ, ‘ਬ੍ਰਹਮ’ ਪੂਛ ਲਖੀਯਹਿ ਧਿਸ਼ਟਾਨ। ਬ੍ਰਹਮ ਅਵੈਵ ਭਯੋ ਨਹਿ ਸ਼ੋਕਹੁ ਆਸ਼ਿਤ ਤੇ ਕਹਿ ਪੁੰਛ ਸਮਾਨ’ ॥੨੪॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ‘ਕਾਰਣ ਇਹੀ ਸਰੀਰ ਹੈ

‘ਤੁਰੀਆ ਤੇ ਜਾਗਿਤ ਆਦਿ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਜੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਹੈ ਸਾਖੀ ਹੈ, ਉਹ ਜੀਵ ਦਾ ਸੁੱਧ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਉਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਣਕੇ ਆਨੰਦ ਦੀ ਅਵਧੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ [ਆਨੰਦ+ਆਸੀਵ= ਆਨੰਦ (ਰੂਪ) ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਆਨੰਦ+ਸੀਮਾ=ਆਨੰਦ ਦੀ ਹਦ, ਪੂਰਨ ਆਨੰਦ]। ‘ਲਖ ਲਓ। ‘ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਿਸ਼ਣੁ ਤੇ ਸ਼ਿਵ ਤਿੰਨੇ ਉੱਤਮ ਮੂਰਤੀਆਂ ਈਸ਼ੁਰ ਦੀਆਂ ਹੀ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਜੀਵ ਦਾ ਤੁਰੀਆ ਸਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਈਸ਼ੁਰ ਦਾ ਬੀ ਤੁਰੀਆ ਸਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਹੈ। ਐਉਂ ਈਸ਼ੁਰ ਤੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਾਣੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਇਕੋ ਤੁਰੀਆ ਹੀ ਹੋਇਆ। ਸਾਖੀ ਦਾ ਜੋ ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਸਰੂਪ ਹੈ ਸੋਈ ਸੁਖ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਜਾਣ। (੧੫, ਹੁਣ ਕੋਸ਼ ਚੱਲੇ, ਪਹਿਲਾ ਕੋਸ਼ ਆਨੰਦਮਯ ਟੁਰਿਆ, ਪੰਛੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕਰਨਗੇ:-)। ‘ਇਸ਼ਟ ਪਿਆਰੀ ਵਸਤੁ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ (ਦੇ ਆਨੰਦ) ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਨੂੰ ਇਕ ਪੰਖੀ ਦਾ ਸਿਰ ਸਮਝੋ, ਉਸ (ਇਸ਼ਟ ਵਸਤੁ ਦੀ) ਪ੍ਰਾਪਤੀ (ਦੇ ਆਨੰਦ) ਨੂੰ ਮੋਦ (ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹ) ਪੰਛੀ ਦਾ ਦਹਿਨਾ ਪਰ ਸਮਝੋ, (ਪ੍ਰਾਪਤ ਇਸ਼ਟ ਵਸਤੁ ਦੇ) ਭੋਗਣ (ਦੇ ਆਨੰਦ ਨੂੰ) ਪ੍ਰਮੋਦ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, (ਇਸ ਨੂੰ) ਦੁਸਰਾ ਖੰਡ (ਸਮਝੋ)। ਆਨੰਦਮਯ ਕੋਸ਼ ਦਾ ਸਰੂਪ (ਪੂਰਾ) ਹੋਣ ਵਿਚ ਅਧਿਠਾਨ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਛ ਜਾਣੋ। ਇਹ ਸ਼ੋਕਾ ਨਾ ਕਰੋ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਆਸ਼ਰਾ ਰੂਪ (ਅਧਿਠਾਨ) ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਛ ਦੇ ਤੁੱਲ ਕਿਹਾ ਹੈ। ‘ਇਕ ਜੀਵ ਦਾ ਇਹ ‘ਵਯਸ਼ੀ ਕਾਰਣ ਸਰੀਰ’ ਹੋ ਤਿਵੇਂ ਈਸ਼ੁਰ ਦਾ (ਇਕ) ‘ਸਮਸ਼੍ਰੁਟੀ ਕਾਰਣ ਸਰੀਰ’ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ (ਸਰੀਰਾਂ ਤੇ ਕੋਸ਼ਾਂ) ਤੋਂ ਅੰਦਰਲਾ ਹੈ। *ਪਾ:-ਦੂ ਕੋ ਤੁਰੀਆ ਹੀ ਅਨੁਰੂਪ।

ਬਜਸਿ ਜੀਵ ਇਕ ਕੋਚਤਿਮ ਸਮਸਿ ਹੈ ਈਸੁ ਕੋ ਅੰਤਰ ਸਭਿ ਤੇ ਹੋਰਿ^੧
 ॥੨੫॥ ^੨ਇਸ ਉਪਰ ਤੈ ਕੋਸ਼ ਜੋ ਜਾਨੋ ਲਿੰਗ ਸਰੀਰ। ਬਜਸਿ ਜੀਵ ਕੇ ਏਕ
 ਹੈ ਸਮਸਿ ਈਸੁ ਕੋ ਧੀਰ^੩॥੨੬॥ ^੪“ਕੋਸ਼ ਅੰਨਮਯ” ਵਹਿਰਕੋ ਜਾਨਹੁ ਸਕਲ
 ਸਰੀਰ। ਸਿਰ ਸਿਰ ਬਾਹੁ ਬਾਹੁ ਦੈ ਪ੍ਰਿਸ਼ਟ ਥਿਰੈ ਜਹਿ ਧੀਰ^੫ ॥ ੨੭ ॥
 ਰੋਪਈ ॥ ਪੰਚ ਕੋਸ਼ ਪੰਛੀ ਪੰਚ ਕਹੇ। ਬੀਚ ਬੇਦ ਕੇ ਸੰਤਨਿ ਲਹੇ। ^੬ਪੰਚ
 ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰੀ, ਪੰਚ ਪ੍ਰਾਨ। ^੭“ਕੋਸ਼ ਪ੍ਰਾਣਮਯ” ਜਾਨ ਸੁਜਾਨ^੮॥੨੮॥ ^੯ਏਕ
 ਪ੍ਰਾਣ ਕੀ ਚਾਰਹੁ ਪੋਣ। ਸਿਰ ਇਕ ਪਰ ਦੈ ਪੂਛ ਇਕ ਤੋਨ^{੧੦}। ^{੧੧}ਕਰਮ
 ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਮਨ ਕੇ ਸਹਤਿ “ਕੋਸ਼ ਮਨੋਮਯ” ਇਸ ਕੋ ਕਹ ਤੈ^{੧੨}॥੨੯॥ ਗਿਰਾ
 ਬੈਖਰੀ^{੧੩} ਇਸ ਕੋ ਸਿਰ ਹੈ। ਪਸ਼ਯੰਤੀ, ਮਧਮਾ, ਜੁਗ ਪਰ ਹੈ^{੧੪}। ਪਰਾ ਪੰਛ^{੧੫}
 ਇਹ ਜਾਨ ਸੁਜਾਨ। ਭਯੋ ਬਿਹੰਗਮ ਇਸੀ ਬਿਧਾਨ^{੧੬}॥੩੦॥ ਪੰਚਹੁ ਇੰਦ੍ਰੀ
 ਗਯਾਨ ਸੁਹਾਇ^{੧੭}। ਔਰ ਖਸ਼ਟਮੀ ਬੁੱਧਿ ਮਿਲਾਇ। ^{੧੮}“ਕੋਸ਼ ਬਿਗਯਾਨ
 ਮਯੈ” ਇਹ ਜਾਨੋ। ਤਿਨ ਸਮ ਇਹ ਪੰਛੀ ਪਹਿਚਾਨੋ ॥ ੩੧॥ ਤੀਨ ਕੋਸ਼
 ਜੋ ਕਰੇ ਬਖਾਨ। ਏ ਹੈਂ ਲਿੰਗ ਸਰੀਰ ਪਛਾਨ। ਪੰਚਹੁ ਕੋਸ਼ ਰੁ^{੧੯} ਤੀਨ
 ਸਰੀਰ। ਬਰਨਨ ਕਰੇ ਲਖਹੁ ਉਰ ਧੀਰ^{੨੦} ॥੩੨॥ ਸਤਿ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦ
 ਸਰੂਪ। ਸੂਖਮ ਤੇ ਸੂਖਮ ਅਨਰੂਪ^{੨੧}। ਇੰਦ੍ਰਯ ਬੂਲ ਬਿਸ਼ੈ ਕਿਮ ਹੋਇ^{੨੨} ?।
 ਬੁਧਿ ਸੂਖਮ ਤੇ ਲਖੀਏ ਸੋਇ ॥੩੩॥ ਤਿਸਕੇ ਢਿਗ ਵਰਤੀ ਬੁਧਿ ਏਕ^{੨੩}।

^੧ਪ੍ਰਯਾਜ ਪਿੱਛੇ ਆ ਵੁਕਾ ਹੈ। ^੨ਇਸ ਦੇ ਉਪਰ ਤੈ ਕੋਸ਼ ਜੋ ਹਨ, ਉਹ ਲਿੰਗ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਜਾਣੇ।
 ਵਜਸਟੀ (ਲਿੰਗ ਸਰੀਰ) ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਮਸ਼ੀ (ਲਿੰਗ ਸਰੀਰ) ਈਸ਼ੁਰ ਦਾ ਹੈ, ਹੋ
 ਦਾਨਿਓ ! ^੩ਬਾਹਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਅੰਨਮਯ ਕੋਸ਼ ਜਾਣੇ (ਪੰਛੀ ਦੇ) ਸਿਰ ਦੀ ਥਾਂ ਸਿਰ,
 ਪਰਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਦੇ ਬਾਹਾਂ ਤੇ ਬਾਕੀ ਦਾ ਧੜ ਪੰਛੀ ਦੀ ਪੂਛ (ਦੀ ਥਾਵੇਂ) ਹੈ। [ਬਿਰੇ ਜਹਿ=ਜਿਸ
 ਨਾਲ ਇਸਥਿਤ ਹਨ ਸਿਰ ਤੇ ਬਾਹਾਂ ਉਹ ਕੀ ਹੈ ? ਬਾਕੀ ਦਾ ਧੜ। ਪ੍ਰਿਸ਼ਟ=ਪਿੱਠ, ਪੂਛ]।
^੪ਪੰਜ ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰੀ ਪੰਜ ਪ੍ਰਾਣ, ਇਸਨੂੰ ਹੋ ਸੁਜਾਨ! ਪ੍ਰਾਣਮਯ ਕੋਸ਼ ਜਾਣ। ^੫ਇਕ ਪ੍ਰਾਣ ਦੀਆਂ
 ਚਾਰ ਪੋਣਾਂ (ਜੋ ਹਨ ਉਹੀ) ਇਕ ਸਿਰ ਹੈ, ਦੋ ਪਰ ਹਨ ਤੇ ਇਕ ਪੂਛ ਹੈ। ^੬(ਮਨੋਮਯ ਕੋਸ਼
 ਚੱਲਿਆ:—) ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਮਨ ਦੇ ਸਮੇਤ ਇਸ ਨੂੰ ਮਨੋਮਯ ਕੋਸ਼ ਆਖਦੇ ਹਨ। ^੭ਬੈਖਰੀ
 ਬਾਣੀ। ^੮ਏਵੇਂ ਖੰਡ ਹਨ। ਪਰਾ ਬਾਣੀ ਪੂਛ ਹੈ। ^੯ਇਸ ਤ੍ਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਹ ਬੀ ਪੰਛੀ (ਦਾ ਰੂਪਕ)
 ਹੋ ਗਿਆ। ^{੧੦}ਪੰਜ ਗਯਾਨ ਇੰਦ੍ਰੀ। ^{੧੧}ਅਰ। ^{੧੨}ਦਾਨਿਓ। ਦਿਲ ਵਿਚ ਸਮਝੇ, ਵਰਣਨ ਕੀਤੇ
 ਹਨ। [ਸੂਚਨਾ:—ਪਰ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਕੋਸ਼ਾਂ ਤੇ ਸਰੀਰਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਸੋ ਕ੍ਰਮਵਾਰ
 ਐਉਂ ਹੈ:—ਅੰਨਮਯ ਕੋਸ਼, ਪ੍ਰਾਣਮਯ ਕੋਸ਼, ਮਨੋਮਯ ਕੋਸ਼, ਵਿਗਯਾਨਮਯ ਕੋਸ਼ ਤੇ ਆਨੰਦਮਯ
 ਕੋਸ਼, ਤੇ ਸਰੀਰ ਤਿੰਨ ਇਹ ਹਨ:—ਸਬੂਲ, ਸੂਖਮ (ਲਿੰਗ) ਤੇ ਕਾਰਣ]। ^{੧੩}ਰੂਪ ਰਹਿਤ।
^{੧੪}ਬੂਲ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਕੀਕੂੰ ਬਣੇ ਭਾਵ ਉਹ ਕੀਕੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਲਖ ਲੇਣ। ^{੧੫}ਭਾਵ
 ਆਤਮਾ ਦੇ ਨੇੜੇ ਵਰਤਣ ਵਾਲੀ ਇਕ ਵੁਧੀ ਹੈ।

ਯਾਂਤੇ ਇਹ ਲਖਿ ਸਕਹਿ ਬਿਬੇਕ^੧ । ਰਚੈ ਜੁ ਮਨ ਕੋ ਮਹਿਦ ਪ੍ਰਵਾਹ ।
 ਕਰੈ ਵਹਿਰ ਕੋ ਅੰਤਰ ਨਾਂਹਿ^੨ ॥ ੩੪ ॥ ਤਿਮ ਇੰਦ੍ਰੈ ਜੋ ਪੰਚਹੁ ਗਯਾਨ ।
 ਇਨ ਕੋ ਭੀ ਕਿਯ ਵਹਿਰ ਪਯਾਨ^੩ । ਪੰਚਹੁ ਵਿਸੈ ਵਹਿਰ ਕੋ ਗਹੈ^੪ ।
 ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਨ ਕੋ ਨਹਿ ਲਹੈ^੫ ॥ ੩੫ ॥ ਮਨ ਸਵਧਾਨ ਹੋਇ ਇਨ ਪ੍ਰੇਰੈ ।
 ਪ੍ਰੇਰਤਿ ਕੋ ਹਟਿ ਕਰਿ ਨਹਿ ਹੋਰੈ^੬ । ਮਨ ਸੁਖਮ ਇੰਦ੍ਰੈ ਹੈ ਬੁਲ । ਯਾਂਤੇ
 ਇਨਕੋ ਬਿਸੈ ਨ ਮੂਲ^੭ ॥ ੩੬ ॥ ਤੈਸੇ ਮਨ ਕੋ ਬਿਸੈ ਨ ਆਤਮ^੮ । ਜਾਨ
 ਸਕੈ ਨਹਿ ਅਹੈ ਅਨਾਤਮ^੯ । ਸੁਖਮ ਆਤਮ, ਮਨ ਹੈ ਬੁਲ । ਨਹੀਂ ਜਾਇ
 ਤਿਸ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਭੂਲ^{੧੦} ॥ ੩੭ ॥ ਪੰਚਹੁ ਇੰਦ੍ਰੈ ਮਨ ਖਸ਼ਟਮ ਹੈ ਵਹਿਰ ਮੁਖੀ
 ਇਹ ਕਰੇ ਪੁਥਮ ਹੈ^{੧੧} । ਯਾਂਤੇ ਹਤਿ ਹੋਏ ਇਸ ਰੀਤਿ^{੧੨} । ਤ੍ਰਿਪਤਹਿ ਨਹੀਂ
 ਧਾਵਤੇ ਨੀਤਿ ॥ ੩੮ ॥ ਬਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸ਼ਰਨੀ ਪਰੇ । ਅੰਤਰਮੁਖੀ
 ਨ ਬ੍ਰਿਤ ਕੋ ਕਰੇ । ਜਿਸ ਤੇ ਬਿਰ ਹੈ ਲਹੈ ਅਰਾਮ । ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਹਿ ਅਪਨ
 ਧਨ ਧਾਮ^{੧੩} ॥ ੩੯ ॥ ਬਿਗਰ ਗਏ ਜਿਮ ਪਸੁ ਹਰਿਆਉ^{੧੪} । ਜਿਤ ਕਿਤ
 ਦੌਰਤਿ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਉ । ਸਦਾ ਜੀਵ ਕੋ ਬਡ ਦੁਖਦਾਨੀ^{੧੫} । ਮਿਗ ਤਿਸ਼ਨਾ
 ਕੋ ਹਰਨ ਸਮਾਨੀ ॥ ੪੦ ॥ ਜਿਮ ਕਸਤੂਰੀ ਮਿਰਗ ਪਲਾਵੈ । ਠਹਿਰਹਿ, ਮੁਖ
 ਜਬਿ ਨਾਭਿ ਲਗਾਵੈ । ਤਿਮ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋ ਜਬਿ ਇਹ ਜਾਨਹਿ । ਗਹੈ
 ਸਬਿਰਤਾ ਆਨੰਦ ਮਾਨਹਿ ॥ ੪੧ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਵਸਤੁ ਵਿਚਾਰ ਧਿਆਵਤੇ^{੧੬}
 ਮਨ ਪਾਵੈ ਬਿਸਰਾਮ । ਰਸ ਸ੍ਰਾਦਿਤ ਸੁਖ ਉਪਜੈ ਅਨੁਭਵ ਜਾਂਕੋ
 ਨਾਮ^{੧੭} ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਸੁਖਮ ਬਿਚਾਰ' ਪੰਜਿਕਾ
 ਬਰਨਨੇ ਨਾਮ ਬਿਆਲੀਸਮੇ ਅੰਸੁ ॥ ੪੨ ॥ '੪੩. [ਆਤਮ ਵੀਚਾਰ-ਜਾਰੀ] ।
 ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਥ ਕਰਤਾ:- ॥ ਨਖ ਸਿਖ ਲੋ^{੧੮} ਤਨ ਬੁਲ ਮਹਿ 'ਅਹੈ' ਬਿਰਤਿ^{੧੯}

^੧(ਉਸਦਾ)ਗਯਾਨ । ^੨ਮਨ ਦਾ ਵੇਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰ ਮੁਖ ਹੈ, ਅੰਤਰ ਮੁਖ ਨਹੀਂ ਰਚਿਆ ਗਿਆ। ^੩ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਰਚੇ ਹਨ। ^੪(ਇਹ)ਬਾਹਰ ਦੇ ਪੰਜ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਰੂਹਣ ਕਰਦੇ ਹਨ। ^੫ਨਹੀਂ ਲਖਦੇ। ^੬(ਇਹ) ਨਹੀਂ ਵੇਖ ਸਕਦੇ। ^੭ਮਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਿੰਦਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ। ^੮ਤਿਵੇਂ ਆਤਮਾ ਮਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ^੯(ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ) ਅਨਾਤਮਾ ਹੈ। ^{੧੦}ਭਾਵ ਮਨ ਆਤਮਾ ਵਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ^{੧੧}ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਮੁਖੀ ਰਚੇ ਗਏ ਹਨ। ^{੧੨}ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਰੂਪ ਤੋਂ ਬ੍ਰਿਸ਼ਟਹੋਏ ਹਨ। ^{੧੩}ਅਪਣੇ ਘਰ(ਸਰੀਰ)ਵਿਚ ਹੀ ਆਤਮਧਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਜਾਣ। ^{੧੪}ਹਰਿਆਉ ਆਰੇ ਪਸੁ ਵਾਂਗੂ। ^{੧੫}(ਛੀਏ) ਦੁਖਦਾਈ ਹੈਨ। ^{੧੬}(ਆਤਮ) ਵਸਤੂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਿਆਂ (ਤੇ ਨਾਮ) ਧਿਆਉਂਦਿਆਂ। ^{੧੭}(ਨਾਮ) ਰਸ ਦਾ ਸ੍ਰਾਦ ਲੈਂਦਿਆਂ ਸੁਖ ਉਪਜਦਾ ਹੈ ਅਨੁਭਵ (ਅੰਤ੍ਰੀਕ ਗਯਾਨ) ਇਸਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ^{੧੮}ਨਦਵਾਂ ਤੋਂ ਚੋਟੀ ਤਕ। ^{੧੯}'ਮੈਂ ਪਨੇ' ਦੀ ਬੁੱਧੀ, ਹਉਂ ।

ਜਿਨ ਕੀਨਿ । ਸੋ 'ਕਰਤਾ' ਲਖੀਯਹਿ ਰਿਦੇ ਚੀਨਹੁ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥੧॥
 ਕ੍ਰਿਯਾ:-।ਇੰਦ੍ਰ ਦੁਰਾ ਨਿਕਸਿਕੈ ਵਿਰਤਿ ਵਿਖਯ ਲੋ ਜਾਇ^੧ । 'ਕ੍ਰਿਯਾ'
 ਕਹੈ ਤਿਸ ਵਿਰਤਿਕੋ^੨ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਤਿ ਸੁਨਾਇ ॥੨॥ ਕਰਮ:-।^੩ਬਿਖਯ
 ਅਹੈ ਸ਼ਬਦਾਦਿ ਜੇ ਸਭਿ ਕੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ।ਤਿਨ ਸੰਗ ਬਯਾਪਹਿ ਵਿਰਤਿ
 ਜਬਿ ਕਹੀਯਹਿ ਕਰਮ ਬਨਾਇ^੪ ॥੩॥ ਗਯਾਤਾ ਅਰ ਗਯਾਨ:-।^੫ਅਹੰ-
 ਵਿਰਤਿ ਚਿਦ ਭਾਸ ਜੁਤਿ ਸੋ ਗਯਾਤਾ ਪਹਿਚਾਨ।ਕ੍ਰਿਯਾਵਿਰਤਿ ਮਹਿ ਭਾਸ
 ਚਿਦ ਤਾਂਕੋ'ਗਯਾਨ'ਬਖਾਨ^੬ ॥੪॥ ਗੋਯ ਅਰ ਪ੍ਰਮਾਤਾ:-।^੭ਕਰਮ ਵਿਰਤਿ
 ਮਹਿ ਭਾਸ ਚਿਦ ਇਸ ਜੁਤਿ ਗੋਯ ਸੁ ਹੋਇ^੮ । ਗਯਾਤਾ ਪਰਮਾਤਾ ਅਹੈ
 ਇਕ ਕੇ ਆਖਯ ਦੋਇ^੯ ॥੫॥ ਗਯਾਨ ਕਹੈ ਪ੍ਰਮਾਣਕੋ ਗੋਯ ਪ੍ਰਮੇਯ ਸੁਜਾਨ^{੧੦} ।
 ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਸੈ ਲਖਿ ਆਪ ਕੋ ਕਹੈ ਅਪਰਮਾ ਗਯਾਨ^{੧੧} ॥੬॥ ਪ੍ਰਮਾ ਗਯਾਨ:-
 ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਕੇ ਜੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੀ ਅਰ ਸਭਿਕੋ ਧਿਸਠਾਨ^{੧੨} । ਅਪਨੈ ਆਪ ਸੁਜਾਨ
 ਹੀ ਸੋ ਕਹਿ ਪਰਮਾ ਗਯਾਨ^{੧੩} ॥੭॥ ਸ੍ਰੈਯਾਵੰਦ ॥^{੧੪}ਮਹਾਂਵਾਕ ਵੇਦਾਂਤ ਕਿ ਸਤਿ-
 ਗੁਰ ਤਿਸਕੋ ਹੋਨਿ ਯਥਾਰਥ ਗਯਾਨ^{੧੫} ।^{੧੬}ਅਧਿਕਾਰੀਜੁ ਚਤੁ ਸ੍ਰੈ ਸਾਧਨ^{੧੭}
 ਵਿਖਯ ਜੀਵੇਸ਼ੁਰ ਇਕਤਾ ਜਾਨ^{੧੮} । ਬੋਧ ਬ੍ਰਹਮ ਬੋਧਕ ਵੇਦਾਂਤ ਸੁ ਇਹ

^੧ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤਕ ਜਾਵੇ । ^੨ਬ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ । ^੩ਸ਼ਬਦ (ਸਪਰਸ ਰੂਪ) ਆਦਿ ਜੋ ਵਿਸ਼ੇ ਹਨ ਤਿਨਾਂ
 ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਜੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਵ ਬਿਰਤੀ ਵਿਆਪੇ (ਜਾਂ ਲਗੇ) ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਕਰਮ ਕਹੀਦਾ ਹੈ ।
^੪ਚਿਦਾ ਭਾਸ ਸਹਿਤ ਜੇ ਅਹੰ (ਮੈਂ ਹਾਂ) ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ (ਅੰਦਰ) ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਗਯਾਤਾ ਸਮਝੋ ।
 ਕ੍ਰਿਯਾ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਜੇ ਚੇਤਨ ਦਾ ਆਭਾਸ ਹੈ ਉਸਨੂੰ 'ਗਯਾਨ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । ^੫ਕਰਮ ਬ੍ਰਿਤੀ
 ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਚਿਦਾ ਭਾਸ ਮਿਲੇ ਸੋ ਗੋਯ ਹੈ । ^੬ਗਯਾਤਾ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਾ ਇਕ ਦੋ ਹੀ ਦੋ ਨਾਮ ਹਨ ।
^੭(ਤਿਵੇਂ) ਗਯਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣ ਤੇ ਗੋਯ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਯ ਕਹਿ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ^੮ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਵਿਚ ਆਪ
 ਨੂੰ ਜਾਣਨਾ ਇਹ ਅਪਰਮਾ ਗਯਾਨ ਕਹੀਦਾ ਹੈ । ^੯ਜੇ ਸਭ ਦਾ ਅਧਿਸ਼ਟਾਨ ਹੈ । ^{੧੦}ਉਸ ਨੂੰ
 ਅਪਣਾ ਆਪ ਜਾਣਨਾ ਇਹ 'ਪਰਮਾ ਗਯਾਨ' ਹੈ । ^{੧੧}ਸਤਿਗੁਰੂ:-^{੧੨}ਇਹ ਯਥਾਰਥ ਗਯਾਨ
 ਉਸਨੂੰ (ਪ੍ਰਾਪਤ) ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿ ਵੇਦਾਂਤ ਦੇ ਮਹਾਂ ਵਾਕ (ਵੇ ਉਪਦੇਸ਼ਟਾ) ਸਤਿਗੁਰੂ
 (ਮਿਲਨ) । ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਇੱਥੇ ਇਸ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਉਸਤਾਦ ਦੀ ਹੈ । ^{੧੩}ਚਾਰ
 ਅਨੁਬੰਧ ਚਲੇ । ^{੧੪}ਪਹਿਲਾਂ, 'ਅਧਿਕਾਰੀ' (ਓਹ ਹੈ) ਜੋ ਚਾਰ ਸਾਧਨ ਸੰਪੰਨ ਹੈ । ^{੧੫}ਜੋ
 'ਵਿਖਯ', ਜੋ ਇਹ ਹੈ: 'ਜੀਵ ਈਸ਼ੁਰ ਦੀ ਇਕਤਾ' ।

*ਪਾ:-ਕਰੀਅਹਿ ਕਰਮ ਕਮਾਇ ।
 †ਏਥੇ ਕੋਵਲ 'ਗੋਯ' ਪਾਠ ਚਾਹੀਏ। ਪ੍ਰਮਾਤਾ ਨਾਲ ਲਿਖਣਾ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਭੁੱਲ ਹੈ ।
 ‡ਏਏ--ਗਯਾਤਾ ਪ੍ਰਮਾਤਾ--ਸਿਰਨਾਵਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਭੁੱਲ ਨਾਲ
 ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ । ਫੁੰਏਥੇ ਸਿਰਨਾਮਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, 'ਅਪਰਮਾ ਗਯਾਨ', ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ
 ਭੁੱਲ ਨਾਲ ਰਹਿ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ।

¶ਪਾ:-ਜੁਗਤ ।

ਸਬੰਧ ਨੀਕੇ ਪਹਿਚਾਨ^੧ । ^੨ਦੁਖ ਨਿਵਿਰਤਿ ਪਰਮਾਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਇਹੀ
ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਕਰਹਿ ਬਖਾਨ^੩ ॥੮॥ ਦੋਗਾ^੪ ਇਹ ਚਾਰੋਂ ਅਨੁਬੰਧ ਕੇ ਗਿਆਨ
ਰਿਦੇ ਜਬਿ ਹੋਇ । ਕਹੈ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਕਰਣ ਸੇ, ਸੰਤਨ ਕੇ ਮਤ ਜੋਇ^੫
॥੯॥ ^੬ਬ੍ਰਹਮ ਅਖੰਡ ਚੈਤਨ ਕੇ ਗਿਆਨ ਜਥਾਰਥ ਜਾਨ । ਜਿਸੀ ਵਾਕਸ
ਤੇ ਹੋਤ ਹੈ ਮਹਾਂਵਾਕ ਸੇ ਮਾਨ^੭ ॥੧੦॥ ਚੌਪਈ ॥ ^੮“ਪ੍ਰਗਿਆਨਮਾਨੰਦ ਬ੍ਰਹਮ”
ਇਹ । ਮਹਾਂ ਵਾਕਸ ਰਿਗ ਬੇਦ ਬਿਖੇ* ਕਹਿ^੯ । ‘ਅਹੋਬ੍ਰਹਮਾਸਮਿ’ ਜੁਜਰ
ਬਖਾਨੇ^{੧੦} । ਸ਼ਾਮਬੇਦ ‘ਤਤ੍ਵਮਸਿ’ ਮਾਨੇ^{੧੧} ॥੧੧॥ ‘ਅਯੰ ਆਤਮਾ ਬ੍ਰਹਮ’
ਅਥਰਬਣ^{੧੨} ॥ ਮਹਾਂਵਾਕਸ ਏ ਚਾਰਹੁ ਸੂਤ ਗਣ^{੧੩} ॥ ਇਹ ਚਾਰੋਂ ਹੀ ਜਪੁ-
ਜੀ ਬਿਖੇ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿ ਕਰਿ ਲਿਖੇ ॥੧੨॥ ‘ਤੂੰ ਸਦਾ ਸਲਾਮਤ
ਨਿਰੰਕਾਰ’ ਚਾਰ ਬਾਰ ਤੁਕ ਕਰੀ ਉਚਾਰ । ‘ਸੁਵਣ’ ‘ਮਨਨ’ ਇਹ ਪੂਰਬ
ਲਹਯੇ^{੧੪} । ‘ਪੰਚ ਪ੍ਰਵਾਣ’ ਨਿਯਮਾਸਨ ਕਹਯੇ^{੧੫} ॥੧੩॥ ਸਾਖਯਾਤ ਪਰ ਏ
ਤੁਕ ਚਾਰ^{੧੬} । ਚਾਰਹੁ ਮਹਾਂਵਾਕ ਨਿਰਧਾਰ । ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤੁਕੈਂ
ਬਨਾਈ । ਮਹਾਂਵਾਕ ਜਿਸ ਬਿਖੇ ਲਖਾਈ^{੧੭} ॥ ੧੪ ॥

^੧ਤ੍ਰਿਸ੍ਰੋ ‘ਸੰਬੰਧ’ (ਅਨੁਬੰਧ) ਇਹ ਹੈ:—ਬ੍ਰਹਮ ਬੋਧਕ ਹੈ ਤੇ ਵੇਦਾਂਤ ਬੋਧਕ ਹੈ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਚੰਗੀ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਲਓ । (ਇਸੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਪਾਦਕ ਪ੍ਰਤੀਪਾਦਿਕ ਅਨੁਬੰਧ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ) ॥ ^੨ਚੌਥੇ ‘ਪ੍ਰਯੋਜਨ’
ਚਲਿਆ:—^੩ਦੁਖ ਦੀ ਨਿਵਿਰਤੀ ਤੇ ਪਰਮ ਆਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਇਸ ਨੂੰ ‘ਪ੍ਰਯੋਜਨ’ ਕਹਿੰਦੇ
ਹਨ ॥ ਗਿਆਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਉਸਨੂੰ ਸੁਨਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ ਜਿਸਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੌਠੇ ਅਨੁਬੰਧਾਂ
ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋਵੇ, (ਇਹ) ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮਤ ਹੈ ॥ (ਅ) ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਮਤ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਕਰਣ
ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ॥ ਮਹਾਂ ਵਾਕ ਦਾ ਰੂਪ ਟਰਿਆ:—^੪ਜਿਸ ਵਾਕ ਤੋਂ ਅਖੰਡ ਵੇਦਿਨ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਗਿਆਨ
ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਹਾਂ ਵਾਕ ਜਾਣੇ । ^੫ਮਹਾਂ ਵਾਕ ਟੁਕੇ:—“ਇਹ ਜੀਵ ਅੰਦ ਸਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ”
ਇਹ ਮਹਾਂ ਵਾਕ ਰਿਗਵੇਦ ਦਾ ਕਹੀਦਾ ਹੈ) ॥ ^੬ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਹਾਂ ॥ ਯੁਜਰਵੇਦ ਦਾ ਮਹਾਂ ਵਾਕ ਇਹ
ਕਹੀਦਾ ਹੈ । ^੭ਸ਼ਾਮ ਵੇਦ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ‘ਉਹ ਤੂੰ ਹੈ’ ॥ ^੮ਇਹ ਆਤਮਾ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ’ ਅਥਰਬਣ
(ਦਾ ਮਹਾਂ ਵਾਕ ਕਹੀਦਾ ਹੈ) । ^੯ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਜਾਣ । ^{੧੦}ਸੁਣਿਯੋ ਤੇ ‘ਮੰਨੋ’ ਦੀਆਂ ਧੋੜੀਆਂ ਤੋਂ
ਭਾਵ ਹੈ । ^{੧੧}‘ਪੰਚ ਪ੍ਰਵਾਣ’ ਵਾਲੀ ਧੋੜੀ ਨਿਯਮਾਸਨ (ਪਰ) ਕਹੀ ਹੈ । ^{੧੨}ਭਾਵ ‘ਤੂੰ ਸਦਾ
ਸਲਾਮਤ ਨਿਰੰਕਾਰ’ ਇਹ ਤੁਕ ਸਾਖਯਾਤਕਾਰ ਪਰਿਥਾਇ ਚਾਰ (ਵੇਰ ਕਹੀ ਹੈ) ॥ ^{੧੩}ਲਖਾਏ ਹਨ ॥

* (ਰਿਗਵੇਦ) ਏਤਦੇਯ ਉਪਨਿਖਦ, ਅਧਯਾਯ ੩ ਖੰਡ ੧ ।

† ਬ੍ਰਹਮਦਾਰਣਯਕ ਉਪਨਿਖਦ । ਅਧਯਾਯ ੧, ਬ੍ਰਹਮਣ ੪ ਖੰਡ ੨੦ । ‡ ਸ਼ਾਮ ਵੇਦ
ਦੀ ਛਾਂਦੋਗ ਉਪਨਿਖਦ । ਪ੍ਰਪਾਠਕ ੬, ਖੰਡ ੮ । § (ਅਥਰਵ ਵੇਦ) ਮਾਂਡੂਕਯ ਉਪਨਿਖਦ
ਖੰਡ ੧, ਮੰਤ੍ਰ ੨ ॥ ਗੁਣ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਯਤਨ ਏਹ ਚੱਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵੇਦਾਂਤ ਜਪੁਜੀ ਵਿਚੋਂ
ਸਿੱਧ ਕਰ ਦੇਣ । ਵਿਸ਼ੇਸ ਵੇਰਵਾ ਆਪਦੇ ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਟੀਕੇ ਵਿਚ ਹੈ ।

‘ਸਰਗੁਣ ਨਿਰਗੁਣ ਥਾਪੇ ਨਾਉ॥ਦੁਹਮਿਲਿ ਏਕੈਕੀਨੋ ਥਾਉ’॥ਪੁਨਾ:—‘ਨਿਰਗੁਣ ਆਪਿ ਸਰਗੁਣੁ ਭੀ ਓਹੀ ॥ ਕਲਾਧਾਰਿ ਜਿਨਿ ਸਗਲੀ ਮੇਹੀ ॥’ ਪੁਨਾ:—‘ਮੈ ਨਾਹੀ ਪ੍ਰਭ ਸਭ ਕਿਛੁ ਤੇਰਾ॥ਈਘੇ ਨਿਰਗੁਣ ਉਘੇ ਸਰਗੁਣ ਕੇਲ ਕਰਤ ਬਿਚਿ ਸੁਆਮੀ ਮੇਰਾ ॥’
 ਚੌਪਈ॥ਪੁਨ ਇਕਤਾ ਜਪੁਜੀ ਮਹਿ ਕਹੀ। ਸੈ ਮੈਂ ਕਰਉਂ ਸੁਨਾਵਨ ਸਹੀ॥
 ਜੀਵ ਈਸ਼ ਇਕ ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ^੧।ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੀਨ ਅਭੇਦ ਅਨੂਪ^੨॥੧੫॥
 ‘ਸਾਲਾਹੀ ਸਾਲਾਹਿ ਏਤੀ ਸਰਤਿ ਨ ਪਾਈਆ ॥ ਨਦੀਆ ਅਤੇ ਵਾਹ ਪਵਹਿ ਸਮੰਦਿ ਨ ਜਾਣੀਅਹਿ ॥’

ਚੌਪਈ॥^੩ਸਦਾ ਸਲਾਮਤਿ ਤੱਤ ਪਦ ਜਾਨ। ਤੂੰ ਤੇ ਪੂਰਬ ਅੰਨੈ ਠਾਨ^੪।ਤਤ ਤੂੰ ਦੋਨਹੁਂ ਹੈ ਨਿਰੰਕਾਰ^੫। ਸਤ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦ ਇਕ ਸਾਰ^੬ ॥ ੧੬ ॥
 ਨਿਰਗੁਣ ਜੀਵ ਰੁ ਈਸ਼ਰ ਸਗਨਾ^੭।ਚੇਤਨ ਕਲਾ ਦੁਹਨ ਸਮ, ਭਨਾ^੮।
 ‘ਨਦੀ ਈਸ਼ ਵਾਹ ਲਖਿ ਜੀਵ। ਪਰੇ ਸਮੰਦ ਰੂਪ ਜਲ ਥੀਵ^੯ ॥ ੧੭ ॥
 ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਲਿਹੁ ਅਰਥ ਵਿਚਾਰ। ਵਧੈ ਗ੍ਰੰਥ ਜਿ ਕਰਹੁ ਵਿਸਥਾਰ।
 ਸੁਭਮ ਬਿਧਿ^{੧੦} ਮੈਂ ਸਕਲ ਜਨਾਈ॥ਮਹਾਂਵਾਕ ਇਮ ਦਏ ਦਿਖਾਈ ॥੧੮ ॥
 ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮਹਿ ਔਰ। ਏਕ ਅਭੇਦ ਕਹਨੈ ਬਹੁ ਠੌਰ। ਸੁਮਤਿ ਵੇਤਿ ਜੇ ਅਰਥ ਬਿਚਾਰਹਿ॥ਮਹਾਂਵਾਕ ਇਸ ਬਿਧਿ ਨਿਰਧਾਰਹਿ ॥ ੧੯ ॥
 ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿਵਾਕ^{੧੧*}:-॥ਸਵੈਯਾ ਫੰਦ॥ ਨਹਿ ਬਿਨਾਸੁ ਸੁਖ ਦੁਖ ਧੁਮਵੰਤ ਨ^{੧੨}
 ਸਾਧਕ ਨਹੀਂ ਮਮੁੱਖ ਨ ਕੋਇ। ਮੁਕਤਿ ਨਿਵਿਰਤਿ ਨ ਬਿੱਦਯਾ ਕੋਈ
 ਲੋਕ ਅਲੋਕ ਦੇਵ ਨਹਿ ਹੋਇ। ਬੇਦਾ ਬੇਦਾ^{੧੩}, ਮਾਤਾ ਮਾਤਾ^{੧੪} ਪਿਤਾ
 ਪਿਤਾ^{੧੫}, ਇਮ ਲਖੀਯਹਿ ਸੋਇ। ਸੁਖਪਤਿ ਮਹਿ ਨਹਿ ਜੀਵ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ

^੧ਜੀਵਈਸ਼ਰ ਇਕ ਰੂਪ ਹੈਨਾ^{੧੦} ਅਭੇਦ^{੧੧} ਦਾ ਵਰਣਨ ਸਭ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਦੋਸਿਆ ਹੈ(ਯਥਾ:-)
^੨‘ਸਦਾ ਸਲਾਮਤ’(ਪਦ ਨੂੰ)‘ਤਤ’ ਪਦ ਸਮਝੋ ਇਸਤੋਂ) ਪਹਿਲੇ (ਪਦ)‘ਤੂੰ’ ਦਾ ਅੰਨੈ ਕਰੋ ਭਾਵ ਨਾਲ ਜੋੜੋ। ^੩(ਦੁਣ ਇਹ ਬਣ ਗਿਆ:-)ਤਤ ਤੂੰ ਦੋਵੇਂ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੈ, ਭਾਵ ਤਤ=ਈਸ਼ਰ।^੪= ਜੀਵ। ਨਿਰੰਕਾਰ=ਬ੍ਰਹਮ। ਜੀਵ ਈਸ਼ਰ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈਨ (ਉਪਾਠੀ ਤਯਾਗ ਕੇ)। ^੫(‘ਤਤ’ ਤੇ ‘ਤੂੰ’ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ) ਸਤ ਚੇਤਨ ਇਕ ਸਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ (ਦੋਹਾਂ ਦਾ, ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਇੱਕੋ ਰੂਪ ਹੈ)।
^੬(ਇਸ ਵਿਚ) ‘ਨਿਰਗੁਣ ਆਪ ਸਰਗੁਣ ਬੀ ਓਹੀ’ ਤੁਕ ਦਾ ਭਾਵ ਦੋਂਦੇ ਹਨ। ^੭ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਚੇਤਨ ਕਲਾ ਇਕੋ ਜੇਹੀ ਹੈ। ^੮ਦੁਣ ‘ਨਦੀਆਂ ਅਤੇ ਵਾਹ’ ਦਾ ਭਾਵ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ^੯ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ^{੧੦}ਭਾਵ ਸੰਦੇਪ ਕਰਕੇ। ^{੧੧}ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨੀ ਦੀ ਸੁਭਾਵਿਕ ਇਸ਼ਥਿਤੀ ਹੈ ਐਸਾ ਵਾਕ। ^{੧੨}ਨਾ ਸੁਖ ਦੁਖ ਨੂੰ ਧਾਰਨੇ ਵਾਲਾ (ਭਾਵ) ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ^{੧੩}ਨਾਂ ਜਾਣਨਾ ਤੇ ਨਾਂ ਨਾ ਜਾਣਨਾ। ^{੧੪}ਨਾਂ ਮਾਂ ਤੇ ਨਾਂ ਨਾਂ ਮਾਂ, ਨਾਂ ਪਿਤਾ ਤੇ ਨਾਂ ਨਾਂ ਪਿਤਾ (ਕੋਈ ਨਹੀਂ)।
 *ਪਾ:-ਪ੍ਰਕਿਰਤ ਵਾਕ।

ਜਿਸ ਤੇ ਨਹਿ ਸੰਸਾਰ ਕੇ ਜੋਇ^੧ ॥੨੦॥ ਏਹਗਾ ॥ ਇਤਨਾਦਿਕ ਜੇ ਵਾਕਜ
ਹੈ ਅਰਥ ਨ ਜਿਹ ਬਿਬਚਾਰ^੨। ਵਾਕ ਪ੍ਰਕਿਰਤ ਪਛਾਨਿਯੇ ਜਿਨ ਕੇ ਇਮ
ਨਿਰਧਾਰ^੩ ॥ ੨੧ ॥ ਸਵਿਕਲਪ ਵਾਕਜ:-॥ ਸ੍ਰੈਯਾ ਛੰਦ ॥ ਜਿਸ ਤੇ
ਭੂਤ ਭਏ ਸਭਿ ਉਤਪਤ ਪੁਨ ਜਿਸ ਤੇ ਜੀਵਤਿ ਬਿਤ ਹੋਇ^੪। ਅੰਤ ਸਮੈ
ਸਭਿ ਲੈ ਹੈ ਤਿਸ ਮਹਿ^੫ ਕਰ ਨਿਸ਼ਚੈ ਉਰਧਾਰਹੁ ਸੋਇ। ਜਾਗਤਿ ਸੁਪਨ
ਕੂਲ ਉਭਿਯਨਿ ਮਹਿ ਮਹਾਂ ਮਤਿਸ ਬਿਚਰਤਿ ਲਖਿ ਜੋਇ^੬। ‘ਤਿਸ
ਆਤਮ ਤੇ ਨਭ ਸੈ ਭੂਤੀ*’ ਵਾਕਜ ਇਤਨਾਦਿ ਸਵਿਕਲਪ ਉਇ^੭ ॥੨੨॥
ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਵਾਕ:-॥ ਚੋਪਈ ॥ ‘ਸਤ੍ਰੰ ਗਿਆਨ ਮਨੰਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾਂ। ਅਯੰ
ਵਿਗਿਆਨ ਰੂਪ ਬਿਨ ਭਰਮ^੮। ਪੁਨ ਰਿਦ੍ਰੀਤਰ ਜੋਤੀ ਜੋਇ^੯। ਨਿਰਵਿ-
ਕਲਪ ਵਾਕਜ ਅਸ ਹੋਇ^{੧੦} ॥੨੩॥ ਏਹਗਾ ॥ ‘ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਆਦਿਕ ਲਖੇ
ਮਹਾਂਵਾਕਜ ਤੇ ਆਨ। ਵਾਕ ਅਵਾਂਤਰ ਜਾਨ ਸਭਿ ਜੈਸੇ ਕਰੇ ਬਖਾਨ^{੧੧}’
॥ ੨੪ ॥ ਕਰਮਕਾਂਡ:-॥ ਏਹਗਾ ॥ ‘ਕਾਮਜਕ ਕਰਮ ਨਿਖਿੰਧ ਬਿਨ ਨਿੱਤ
ਨਮਿੱਤ ਜਿ ਵੋਇ^{੧੨}। ਕਰਮ ਪ੍ਰਾਯਸਚਿਤ ਤੀਨ ਗਿਨ^{੧੩}, ‘ਕਰਮਕਾਂਡ’
ਇਹ ਹੋਇ ॥ ੨੫ ॥ ਸ੍ਰੈਯਾ ਛੰਦ ॥ ‘ਨਿੱਤਰ ਕਰਮ’ ਸੰਧਜਾ ਬੰਦਨਾਦਿਕ, ਸੁਤ
ਜਨਮਾਦਿ ‘ਨਮਿੱਤਰਕ’ ਜਾਨ। ‘ਪ੍ਰਾਯਸਚਿਤ’ ਕ੍ਰਿਛ ਚੰਦ੍ਰਾਯਨ ਆਦਿਕ
‘ਮੈਂ ਸਖੋਪਤੀ (ਭਾਵ ਲਿਵਲੀਨਤਾ) ਵਿਚ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਜੀਵ ਬ੍ਰਹਮ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ
ਸੰਸਾਰ ਬੀ ਨਹੀਂ (ਮੇਰੇ ਵਿਚ) ਦੇਖੀਦਾ। ‘ਉਹ ਵਾਕ ਜੋ ਵਿਕਾਰ ਯਾ ਵ੍ਰੁਈ ਦੇ ਲਖਾਯਕ ਨਾ
ਹੋਣ। ਭਾਵ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਇਕ ਰਸ ਘਨਾਨੰਦਤਾ ਦੇ ਲਖਾਯਕ ਹਨ। ‘ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਉਂ
(ਉਪਰ ਮੈਂ) ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ‘ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਉਪਜੇ ਹਨ ਤੇ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਜੀਉ
ਰਹੇ ਹਨ। ‘ਉਸੇ ਵਿਚ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਲੈ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ‘ਜਾਗਤ ਤੇ ਸੁਪਨ ਰੂਪੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰਿਆਂ
ਦੇ ਅੰਦਰ (ਦੁਰਨੇ ਰੂਪੀ ਨਦ ਵਿਚ) ਵਭੇ ਮੱਛ ਵਿਚਰ ਰਹੇ ਹਨ (ਰਾਗ ਵੇਖ ਆਦਿ)। ‘ਉਸ
ਆਤਮਾ ਤੋਂ ਅਕਾਸ਼ਾਦਿ ਉਪਜੇ ਹਨ’ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਵਾਕ ‘ਸਵਿਕਲਪ ਵਾਕ’ ਕਹੀਦੇ ਹਨ।
‘ਬ੍ਰਹਮ ਸੱਤਰ ਹੈ, ਗਿਆਨ ਹੈ, ਅਨੰਤ ਹੈ। ਇਹ (ਬ੍ਰਹਮ) ਵਿਗਿਆਨ ਰੂਪ ਹੈ ਭਰਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ
ਹੈ। ‘ਹਿੰਦੇ ਹੋ ਅੰਤਰ (ਉਹ) ਜੌਤ (ਸਰੂਪ ਸਥਿਤ ਹੋਕੇ) ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ (ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ)। ‘ਉਸੇ
ਵਾਕ ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਕਹੀਦੇ ਹਨ। ‘ਮਹਾਂ ਵਾਕਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਜੋ (ਮੈਂ) ਨਿਰਵਿਕਲਪ
(ਸਵਿਕਲਪ ਵਾਕ) ਵਰਣਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ‘ਅਵਾਂਤਰ ਵਾਕ’ (ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ
ਹਨ) ਜਾਣ ਲਓ। ‘ਕਾਮਨਾ ਅਰਥ ਕੀਤੇ ਕੰਮ ਅਤੇ ਮਾੜੇ ਕੰਮ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੇਹਾਂ) ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ
ਦੇ (ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਰਮ ਹੋਰ ਹਨ) ਨਿੱਤ ਤੇ ਨਮਿੱਤ। ‘ਤੀਸਰਾ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ) ਪ੍ਰਾਯਸਚਿਤ
ਕਰਮ ਗਿਣੋ।

* ਆਤਮਨਾ ਆਕਾਸ਼: ਸੰਭੂਤ:।

† ਸਤ੍ਰੰ ਗਿਆਨ ਮਨੰਤੇ ਬ੍ਰਹਮ। ਤੇਤੀਯ ਉਪ: ਬ੍ਰਹਮ ਵਲੀ, ਅਨੁ: ੧।

ਕਲਮਲ ਛੈ ਸਾਧਨ ਪਹਿਰਾਨ^੧। ਅਗਨੀ ਜੋਤਿਸ਼ਟੋਮਾਦਿਕ ਜੇ
 'ਕਾਮਕ' ਐਸੇ ਬੇਦ ਬਖਾਨ^੨। ਹਨਨਿ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਇਹ 'ਨਖਿਧ' ਹੈ^੩,
 ਕਰਮ ਪੰਚ ਏ ਜਾਨ ਸੁਜਾਨ ॥ ੨੬ ॥ ਏਹਗ ॥ ^੪ਕਿੰਵਾ ਚਾਰਹੁ ਵਰਣ ਕੋ
 ਆਸ਼੍ਰਮ ਧਰਮ ਜਿਤੋਕ। 'ਕਰਮਕਾਂਡ' ਸੋ ਜਾਨੀਯਹਿ, ਭਾਖਤਿ ਸੁਮਤਿ
 ਬਿਬੇਕ ॥ ੨੭ ॥ ਉਪਾਸਨਾ:—॥ ਸ੍ਰੀਯਾ ਛੰਦ ॥ ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਰੂਪ: ਬਿਧਿ, ਬਿਸ਼ਨੁ,
 ਰੁਦ੍ਰ ਜੋ, ਬ੍ਰਹਮਾਤਮ ਲਖਿ ਚਿਤਵਨ ਤੀਨ^੫। ਅਥਯਾਕ੍ਰਿਤ ਕਿ ਵੈਸ਼੍ਣਾਨਰ
 ਕੋ ਹਿਰਣਗਰਭ ਆਤਮ ਚਿਤ ਚੀਨ^੬। ਚਿਤਵਹਿ ਏਕ ਆਤਮਾ ਇਨ
 ਪ੍ਰਤਿ, ਕਿਧੋ ਉਪਾਸਹਿ ਸਗੁਣ ਪ੍ਰਬੀਨ^੭। ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮਾਸਮਿ ਚਿੰਤਨ
 ਕਿੰਵਾ ਨਿਗੁਣ ਉਪਾਸ ਭਾਵ ਇਕ ਭੀਨ^੮ ॥ ੨੮ ॥ ਅਥ ਪੱਖਜਾਂਤਰ:—
 ॥ ਸ੍ਰੀਯਾ ਛੰਦ ॥ ਅਕਾਰ, ਉਕਾਰ, ਮਕਾਰ, ਨਾਦਵਿੰਦ, ਬਿਧੁ, ਹਰਿ, ਸ਼ਿਵ, ਕਿ
 ਸਦਾਸ਼ਿਵ ਜਾਨ^੯। ਛਿਤ, ਅਪ, ਤੇਜ, ਵਾਯੁ, ਨਭ, ਰਵਿ ਸਸਿ, ਪੁਰਖ ਸ
 ਏਤਤ ਆਤਮ ਮਾਨ^{੧੦}। ਇਕ ਉਪਾਸਯ, ਅਰੁ ਕਰਿ ਉਪਾਸਨਾ, ਬ੍ਰਹਮ
 ਆਤਮਾ ਏਕ ਸਮਾਨ^{੧੧}। ਇਕ ਪ੍ਰਤੀਕ ਉਪਾਸਨਾ ਕਿੰਵਾ^{੧੨} ਕਹੈ ਅਪਰ

^੧ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਨਸ਼ਟ ਦੇ ਸਾਧਨ (ਲਈ ਕੀਤੇ ਕਰਮ) ਕ੍ਰਿਛ ਓਦ੍ਰਾਯਣ ਆਦਿ (ਬ੍ਰਤ) ਪ੍ਰਾਸਚਿਤ
 ਕਰਮ ਪਛਾਣੇ। ^੨ਅਗਨਿਹੋਥ ਤੇ ਜੋਤਿਸ਼ਟੋਮ ਆਦਿ 'ਕਾਮਕ' ਕਰਮ ਹਨ, ਵੇਦ ਨੇ ਐਸੇ
 ਕਿਹਾ ਹੈ। ^੩ਬ੍ਰਹਮਣ ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ ਮਾਰਨਾ ਇਹ 'ਨਖਿਧ' ਕਰਮ ਹੈ। ^੪ਦੋਰ ਗਲਾਂ ਕਹਿੰਦੇ
 ਹਨ, ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਸੰਬੰਧੀ। ^੫ਤਿਨ ਗੁਣ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਿਸ਼ਨੁ ਸ਼ਿਵ ਤਿੰਨਾਂ ਨੂੰ 'ਬ੍ਰਹਮ ਆਤਮਾ'
 ਜਾਣਕੇ ਚਿਤਵਨਾ (ਇਹ ਉਪਾਸਨਾ ਹੈ)। ^੬(ਅਥਵਾ ਅਥਯਾਕ੍ਰਿਤ) ਈਸ਼ਰ ਜਾ ਵੈਰਾਟ (ਜਾ)
 ਹਰਨ ਗਰਭ ਨੂੰ ਚੇਤਨ ਆਤਮਾ ਪਛਾਣ ਕੇ। ^੭ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਤਮਾ (ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ) ਇਕ
 ਜਾਣਕੇ ਚਿਤਵੇ। ਅਥਵਾ ਸਗੁਣ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰੇ ਅਧਿਕਾਰੀ [ਪ੍ਰਬੀਨ=ਸਿਆਣਾ ਪੁਰਖ
 ਭਾਵ ਅਧਿਕਾਰੀ]। ^੮(ਅਥਵਾ) ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮਾਸਮਿ ਦੇ ਚਿੰਤਨ ਵਿਚ ਰਹੇ, ਅਥਵਾ ਇਕੋ ਨਿਰਗੁਣ
 ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਦੇ ਭਾਵ (ਪ੍ਰਮ ਭਾਵ) ਵਿਚ ਛਿੱਜਾ ਰਹੇ। ^੯ਇਸੇ ਪੱਖ ਦਾ ਦੋਰ ਰੂਪ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:—
^{੧੦}ਓਂ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਦੀ ਵਿਧਿ:—) ਐਸੇ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਾਂ, ਉੜੇ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਮੰਮੇ ਨੂੰ ਸ਼ਿਵ ਤੇ
 ਨਾਦ ਬਿੰਦੂ (ਅਰਥ ਮਾਤ੍ਰਾ ਨੂੰ) ਸਦਾ ਸ਼ਿਵ ਸਮਝਕੇ (ਉਪਾਸਨਾ ਕਰੇ)। ^{੧੧}ਵੈਰਾਟ ਸਮੇਤ ਇਨ੍ਹਾਂ
 ਨੂੰ ਆਤਮਾ ਮੰਨਕੇ (ਉਪਾਸਨਾ ਕਰੇ)। ^{੧੨}ਇਕ ਉਪਾਸਯ ਹੈ (ਤੇ ਇਕ) ਉਪਾਸਣਾ ਕਰਨ
 ਵਾਲਾ ਹੈ, (ਉਪਾਸਯ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ, ਉਪਾਸਕ) ਆਤਮਾ ਹੈ, (ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ) ਇਕ ਕਰਕੇ ਉਪਾਸੇ।
^{੧੩}ਇਕ ਪ੍ਰਤੀਕ ਉਪਾਸਨਾ ਹੈ [ਪ੍ਰਤੀਕੋਪਾਸਨਾ=ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਜਾ ਮੂਰਤੀ ਆਦਿਕ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮ
 ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਕਰਕੇ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਨੀ]।

ਸੁਨੀਅਹਿ ਦੈ ਕਾਨਾ ॥ ੨੯ ॥ ਅਥਵਾ ਵਿਲੈ ਅਕਾਰ ਉਕਾਰੇ, ਵਿਲੈ ਉਕਾਰ ਮਕਾਰ ਮਝਾਰ। ਅਰਧ ਮਾਤ੍ਰ ਮਹਿ ਕਰਿ ਮਕਾਰ ਲੇ, ਅਰਧਮਾਤ੍ਰ ਕੋ ਪੁਰਖ ਉਦਾਰ। ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਮਾਤਮ ਏਵ ਤਿਸ੍ਰੁਤੇ, ਬ੍ਰਹਮ ਆਤਮਾ ਸ਼ੇਖਬਿਚਾਰੈ। ਇਤ ਉਪਾਸਨਾ ਨਰ ਕੁਰਯਾਤਹਿ, ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਲੀਜਹਿ ਉਰਧਾਰ ॥ ੩੦ ॥ ਅਥ ਗਿਆਨ ਕਾਂਡ ॥ ਸ੍ਰੋਯਾ ਛੰਦ ॥ 'ਸਤ੍ਰੰ ਗਯਾਨ ਮਨੰਤੰ ਬ੍ਰਹਮ*' ਜੁ 'ਤੱਤੁਮਸ੍ਯਾਦਿ' ਵਾਕਯ ਜੇ ਚਾਰ। 'ਸਰਬਾਤਮ ਬ੍ਰਹਮ' 'ਬ੍ਰਹਮਸ੍ਰਬਾਤਮ' ਅਦੁਤੀ ਦ੍ਰਿਤ ਨਾਸਤੀ ਧਾਰੈ। 'ਸਤ੍ਰੰ ਗਯਾਨ ਮਨੰਤੰ ਆਤਮਾ ਬ੍ਰਹਮ ਏਕ ਅੰਦੈ ਨਿਰਧਾਰ'। 'ਸਤ੍ਰੰ ਸਤ੍ਰੰ ਗਯਾਨੰ ਗਯਾਨੰ ਇਕੰ, ਅਨੰਤ ਮਨੰਤਬਿਚਾਰ' ॥ ੩੧ ॥ ਇਕਮੇਵਾਦੁਤੀਯੰ ਬ੍ਰਹਮੰ ਨੇਹ ਨਾਨਾ-ਸਤਿ ਕਿੰਚਨ ਸੋਇ। ਕਰਮ ਉਪਾਸਨ ਦੁਉ ਬਿਵਰਜਤਿ^{੧੦}, ਪੁਰਖ ਸਾਧਯ ਤੇ ਬਰਜਤਿ ਹੋਇ^{੧੧}। ਕੇਵਲ ਗਯਾਨ ਮਾਤ੍ਰ ਹੀ ਤਿਸ੍ਰੁਤਿ ਗਯਾਨ ਕਾਂਡ ਕੋ ਲੱਛਣ ਜੋਇ^{੧੨}। ਗਯਾਨਕਾਂਡ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਕਹੈ ਸਭਿ ਵੇਦ ਅੰਤ ਵੇਦਾਂ-ਤਕ ਹੋਇ^{੧੩} ॥ ੩੨ ॥ ^{੧੦}ਜਹਿ ਲੋ ਪੁਰਖ ਸਾਧਯ ਕਰਤੱਬਜੇ ਪੁਰਖ ਮਿਮਾਂਸਾ

^੧ਕੰਨ ਦੇਕੇ ਸੁਣੇ ਹੋਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ:—^੨ਅਥਵਾ ਅਕਾਰ ਨੂੰ ਉਕਾਰ ਵਿਚ ਲੀਨ ਕਰੇ ਤੇ ਉਕਾਰ ਨੂੰ ਮਕਾਰ ਵਿਚ ਤੇ ਮਕਾਰ ਨੂੰ ਅਰਧ ਮਾਤ੍ਰ ਵਿਚ, ਅਰਧ ਮਾਤ੍ਰ ਨੂੰ ਪੁਰਖ ਵਿਚ (ਲੀਨ ਕਰੇ), ਤੇ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ, (ਹੁਣ) ਬ੍ਰਹਮ ਆਤਮਾ ਹੀ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਵਿਚਾਰ ਲਓ। ਭਾਵ ਆਤਮਾ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਲੱਖਿਆ ਗਿਆ। ^੩ਐਉਂ ਆਦਮੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰੇ, ਅੱਡੇ ਅੱਡੇ ਸਭ ਨੂੰ ਸੰਮਥ ਲਓ। ^੪ਇਹ ਸਭ ਆਤਮ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ, ਸਭ ਦਾ ਆਤਮਾ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ। ^੫ਬ੍ਰਹਮ ਸਰਬਾਤਮ ਹੈ, ਬ੍ਰਹਮ ਸਭ ਦਾ ਆਤਮਾ ਹੈ। ^੬(ਬ੍ਰਹਮ) ਅਦੁਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, (ਐਸਾ ਭਾਵ) ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ। ^੭ਆਤਮਾ ਸਤ੍ਰੰ ਹੈ, ਗਯਾਨ ਹੈ, ਅਨੰਤ ਹੈ (ਉਸ ਆਤਮਾ ਨੂੰ) ਇਕ ਅਦੁਤ ਬ੍ਰਹਮ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰੇ। (ਕੀਕੂੰ ? ਐਉਂ:—) ^੮ਉਹ ਬੀ ਸਤ੍ਰੰ ਹੈ (ਉਹ ਬੀ) ਸਤ੍ਰੰ ਹੈ, (ਉਹ ਬੀ) ਗਯਾਨ ਹੈ (ਉਹ ਬੀ) ਗਯਾਨ ਹੈ, (ਉਹ ਬੀ) ਇਕ ਹੈ (ਉਹ ਬੀ) ਇਕ ਹੈ, (ਉਹ ਬੀ) ਅਨੰਤ ਹੈ (ਉਹ ਬੀ ਅਨੰਤ ਹੈ (ਐਸਾ) ਵਿਚਾਰਕੇ। ^੯ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਕੇ ਇਕ ਹੀ ਅਦੁਤੀ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਨਾਨਕੁ ਕਿੰਚਤ ਬੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। [ਇਕੰ, ਏਵ, ਅੰਦੁਤੀਯੰ, ਬ੍ਰਹਮ, ਨ, ਨਾਨਾ, ਅਸਤਿ, ਕਿੰਚਨ]। ^{੧੦}ਵੇਵੇਂ ਮਨੁ ਹਨ। ^{੧੧}ਪੁਰਖ ਦੇ ਸਾਧਨੇ ਜੋਗ ਹੋਣੇ ਕਰਕੇ ਮਨੁ ਹਨ। ^{੧੨}ਕੇਵਲ ਗਯਾਨ ਮਾਤ੍ਰ ਵਿਚ ਹੀ ਟਿਕ ਜਾਵੇ, ਇਹ ਗਯਾਨ ਕਾਂਡ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ। ^{੧੩}ਸਾਰੀਆਂ ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਨੂੰ ਗਯਾਨ ਕਾਂਡ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਵੇਦ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵੇਦਾਂਤ ਬੀ ਕਹੀਂਦਾ ਹੈ। ^{੧੪}(ਵੇਦ ਤੇ ਵੇਦਾਂਤ ਦਾ ਫਰਕ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:—) *ਇਹ ਅਵਾਂਤਰ ਵਾਕ ਹੈ ਜੋ ਪਿੱਛੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਤੈਤੀਰੀਯ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਬ੍ਰਹਮਵਲੀ—ਅਨੁਵਾਕ ੧ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ।

† ਇਹ ਮਹਾਂ ਵਾਕ ਹੈ ਅਰ ਚਾਰੇ ਮਹਾਂਵਾਕ ਪਿੱਛੇ ਆ ਚੁਕੇ ਹਨ।

ਕਰਹਿ ਬਖਾਨ^੧ । ਤਹਿ ਲਥਾ ਸ਼ਬਦ ਬੰਦ ਇਹ ਕਹੀਯਹਿ ਜਹਾਂ ਜਾਨਿ
ਵੈ ਜਾਨ ਸੁਜਾਨ । ਸੈ ਵੇਦਾਂਤ ਭਾਖੀਯਹਿ ਆਖਯ^੨ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭੇਦ
ਪਹਿਚਾਨ । ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਲਖਿ ਸਰੂਪ ਕੇ ਸਗਰੇ ਸਫਲ ਤਬਹਿ
ਮਨ ਮਾਨ^੩ ॥੩੩॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਗਿਆਨ ਚਿਚਾਰ'
ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਤਾਲੀਸਮੇ ਅੰਸੁ ॥ ੪੩ ॥

੪੪. [ਜੋਗ ਵਰਣਨ] ।

ਅਥ ਜੋਗ:—ਸ੍ਰੇਯਾ ਵੰਦ ॥ ਅੰਗ ਜੋਗ ਕੇ ਅਸ਼ਟ ਗਿਨੀਜਹਿ ਜਮ^੧, ਅਰ
ਨੈਮ^੨, ਸੁ ਆਸਨ, ਤੀਨ । ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ^੩, ਰੁ ਪ੍ਰਤ੍ਨਾਹਾਰਹਿ, ਔਰ ਧਾਰਨਾ
ਧ੍ਰਮ, ਪ੍ਰਬੀਨ । ਅਸ਼ਟਮ ਅੰਗ ਸਮਾਧਿ, ਲਖੀਜੈ, ਪੁਰਬ ਯਮ: ਪੰਦਰਾਂ
ਬਿਧਿ ਚੀਨ*। ਲਯ, ਵਿਖੇਪ, ਪਰਮਾਦਿ, ਜੁ ਨਿੰਦਾ, ਇਨ ਚਾਰਨ ਤੇ ਮਨ
ਹੁਇ ਹੀਨ^੪ ॥੧॥ ਜਥਾ ਲਾਭ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਰਹਿਨ ਦੈ^੫, 'ਮੋਨ' ਤਜਨਿਮਿਥਯਾ
ਬਥ ਹੋਇ^੬। ਸ਼ਬਦਾਦਿਕ ਕੇ ਵਿਖਯ ਤਯਾਗਨਿ 'ਇੰਦ੍ਰਯ ਨਿਗ੍ਰਹਿ' ਯਾਂਕੇ
ਜੋਇ^੭। 'ਦਯਾ' ਭੂਤ ਪ੍ਰਾਣੀ ਸੰਗ ਵੈਰ ਨ^੮, 'ਆਰਜਵ' ਬਿਨਾ ਕੁਟਲਤਾ
ਜੋਇ^੯। 'ਦਾਖਣ' ਵਿਵਹਾਰਨਮਹਿ ਚਾਤੁਰ 'ਆਗ੍ਰਹਿ' ਕੇ ਤਯਾਗਨੈ ਸੋਇ^{੧੦}
॥੨॥ ਮਨ ਤੇ ਕਰੈ^{੧੧} ਨ ਦੰਭ ਕਮਾਵੈ ਇਕ ਲਾਲਸ ਕਰਿਬੇ ਕਲਜਾਨ^{੧੨}।
ਪਰਾਰਥਯ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ਜੁ ਤਿਸਕੇ ਬਰਤੈ ਆਨੰਦ ਮਾਨਿ^{੧੩}। ਹੇਰਿ

ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਸਾਧਣੇ ਯੋਗ ਕਰਤੋਬ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁਰਬ ਮਿਮਾਂਸਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ।
ਉਥੋਂ ਤਾਈਂ ਪਦ 'ਵੇਦ' ਕਹੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਥੇ ਜਾਕੇ ਜਾਣਨ ਯੋਗ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲਈਦਾ ਹੈ ਹੋ
ਸੁਜਾਨ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ 'ਵੇਦਾਂਤ' ਕਹੀਦਾ ਹੈ । (ਹੁਣ ੧. ਯਮ ਚਲਿਆ) । (ਪਹਿਲਾ ਯਮ
ਹੈ ਨਿਰਮਾਲਸਤਾ:—) ਲਯ, ਵਿਖੇਪ, ਪ੍ਰਮਾਦਿ, ਨਿੰਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਹਾਂ ਤੋਂ ਮਨ ਸਫਾ ਕਰੇ । ਪ੍ਰਯਾ
(ਸੰਤੋਖ) ਜੋ ਮਿਲੇ ਉਸ ਪਰ ਰਾਜੀ ਰਹਿਣਾ । (ਤੀਸਰਾ ਹੈ) ਮੋਨ (ਅਰਥਾਤ) ਮਿਥਿਆ ਬਥਲਾਂ
ਦਾ ਤਿਆਗ । (ਚੌਥਾ ਹੈ) ਇੰਦ੍ਰਯ ਨਿਗ੍ਰਹ:—(ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ) ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਆਦਿ ਵਿਧਿਆਂ ਨੂੰ
ਤਯਾਗਣਾ । (ਪੰਜਵਾਂ ਹੈ) ਸੁਦਿਆ, ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਣਯਾਰੀ ਜੀਵ ਨਾਲ ਵੇਰ ਨਾ ਹੋਣਾ । (ਛੇਵਾਂ ਹੈ)
ਆਰਜਵ:—ਜੋ ਕੁਟਿਲਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਣਾ ਹੈ । (ਸੱਤਵਾਂ ਹੈ) ਦਾਖਣ:—ਵਿਵਹਾਰਾਂ ਵਿਚ
ਚਤੁਰ ਹੋਣਾ ਤੇ ਹਠ ਦਾ ਤਿਆਗ । (ਅੱਠਵਾਂ ਹੈ) ਨਿਰਦੰਭਤਾ:—ਨਾਂ ਮਨ ਨਾਲ ਦੰਭ ਕਰੇ
ਨਾਂ ਕਮਾਵੇ (ਕੋਵਲ) ਇਕ (ਆਪਣੇ) ਕਲਜਾਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰਖੇ । (ਨੌਂਵੇਂ ਪਰਾਰਥਯ ਨਾਲ
(ਪਦਾਰਥ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਮੰਨਕੇ ਵਰਤੋ ।

*ਯੋਗ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਪੰਜ ਯਮ ਗਿਣੇ ਹਨ ਪਰ ਯਾਗਚਲਕ ਸਿੰਮ੍ਰਤੀ ਪਾਰਸਕਾਰ
ਗ੍ਰਹ ਸੂਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਯਮ ੧੦ ਗਿਣੇ ਹਨ ।
†ਪਾ:—ਅੱਗ੍ਰਹ ।
‡ਇਕ ਥਾਂ ਪਾਠ 'ਕਦੇ' ਥੀ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਯਾ ਹੈ ।

ਪਦਾਰਥ ਅਪਰਨ ਕੇ ਵਿਗ ਨਹਿ ਮਤਸਰ ਕੋ ਧਰਹੁ ਸੁਜਾਨ^੧ । ‘ਆਸਤੋ-
ਕਸ’ਜੋ ਗ੍ਰੰਥ ਮੁਕਤਿ ਦੇ ਤਿਨ ਮਹਿ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਮਨ ਜਾਨ^੨ ॥੩॥ ਕੋਮਲਤਾ
ਕੇ ਕਹੈ ‘ਮਾਰਦਵ’^੩, ਉਰ ਨਿਸ਼ਕ੍ਰੋਧ ‘ਛਿਮਾ’ ਇਸ ਨਾਮ^੪ । ਰਜ ਤਮ ਗੁਣ
ਬਿਨ ਅੰਤਸ਼ ਕਰਣੈ ‘ਭਾਵ ਸ਼ੁੱਧ’ ਭਾਖਹਿ ਅਭਿਰਾਮ^੫ । ਪਰ ਕੋ ਪੀਰ ਨ ਦੇ
ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਤੇ ਨਾਮ ‘ਅਹਿੰਸਾ’ ਲਖਿ ਸੁਖ ਧਾਮ^੬ । ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਸੋ ਅਸ਼ਟ
ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ ਮੈਥੁਨ ਤਜਾਗਨਿ ਹੈ ਨਿਸ਼ਕਾਮ^੭ ॥ ੪ ॥ ^੮ਸਿਮਰਣ, ^੯ਸ਼ੁਵਣ,
ਕੋਲ ਅਰ ਦੇਖਣ, ਗੁਹਰ ਭਾਖਣ, ਸੰਕਲਪ ਸੁ ਕੀਨ । ਅੰਧਿਵਸਾਯੈ,
ਕ੍ਰਿਯਾ ਨਿਵਰਤੈ ਇਹ ਮੈਥੁਨ ਅਸ਼ਟਾਂਗ ਬਿਹੀਨ^{੧੦} । ਜਨਮ ਰੋਗ ਦੁਖ
ਤਥਾ ਜਰਾ ਦੁਖ ਤ੍ਰੈ ਕੋ ਚਿਤਵਨ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤ ਚੀਨ^{੧੧} । ਮਨ ਤਨ ਪ੍ਰਾਣ ਰਿਖੀ-
ਕਿਨ ਦੁਖ ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਲ ਰਹੈ ਸੁ ਧ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਬੀਨ^{੧੨} ॥੫॥ ਯਮ ਦਸ ਪੰਚ ਕਹੈ
ਇਕਿ ਅੰਗਹਿ, ਦੂਸਰ ਅੰਗ ਨੇਮ ਅਠ ਸਾਂਤ^{੧੩}* । ਸਮੈ ਉਚਿਤ ਅਸ਼ਨਾਨ
ਕਰੈ ਜਲ, ਜੋਗ ਸਾਧਨ ਇਹ ਸੋਚ ਸੁ ਗਾਤ^{੧੪} । ਅੰਤਹਕਰਣ ਸੋਚ ਇਮ

^੧ਹੋਰਨਾਂ ਪਾਸ ਪਦਾਰਥ ਦੇਖਕੇ ਈਰਖਾ ਨਾ ਕਰੋ ਹੋ ਬੁੱਧੀਵਾਨੋ ! ^੨(ਨੋਵਾਂ ਹੈ) ਆਸਤੋਕਸ:—
ਜਿਹੜੇ ਗ੍ਰੰਥ ਮੁਕਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮਨ ਦਾ ਸਿਦਕ ਹੋਣਾ ਇਹ ਜਾਣ ਲਓ ।
^੩(ਦਸਵਾਂ ਹੈ) ਮਾਰਦਵ:—ਕੋਮਲਤਾ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । ^੪(ਗਯਾਰਵੇਂ ਦਾ) ਨਾਮ ਹੈ ਛਿਮਾ:—
ਇਲ ਵਿਚੋਂ ਕ੍ਰੋਧ ਦੂਰ ਰਹਿਣਾ । ^੫(ਬਾਰਵੇਂ ਨੂੰ) ‘ਭਾਵ ਸ਼ੁੱਧ’ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:—ਅੰਤਹਕਰਣ
ਨੂੰ ਰਜੋ ਤਮ ਸੋ ਗੁਣ ਤੋਂ ਸੁਹਣਾਂ ਸਾਫ ਦੱਖਣਾ । ^੬(ਤੇਰਵੇਂ ਦਾ) ਨਾਮ ਅਹਿੰਸਾ ਹੈ:—ਬਾਣੀ
ਜਾਂ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਪੀੜਾ ਨਾ ਦੇਣੀ, ਇਹ ਜਾਣੋ ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ । ^੭(ਚੌਦਵਾਂ ਹੈ)
ਬ੍ਰਹਮ ਚਰਜ:—ਅੱਠ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਮੈਥੁਨ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਕਾਮ ਰਹਿਤ ਹੋਣਾ । ^੮ਅੱਠ ਪ੍ਰਕਾਰ
ਦਾ ਮੈਥੁਨ ਇਹ ਹੈ:—੧. (ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ) ਸਿਮਰਣ । ੨. (ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ) ਸੁਣਨੀਆਂ ।
੩. ਕੋਲ ਕਰਨੇ । ੪. ਦੇਖਣਾ । ੫. ਲੁਕ ਕੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ (ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ) । ੬. ਚਿਤ
ਵਿਚ ਸੰਕਲਪ (ਪੱਕਾ) ਕਰਨਾ । ੭. ਮੈਥੁਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਵਿਚ ਵਰਤਣਾ । ਮੈਥੁਨ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ
ਅੱਠ ਅੰਗਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਵੇ । ^੮(ਪੰਦਰਵਾਂ ਯਮ ਹੈ) ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਧ੍ਰਿਤੀ:—ਜਨਮ ਰੋਗ ਤੇ ਬੁਢੇਪੇ
ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਦੱਖਣਾ ਇਹ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀ ਜਾਣੋ । (ਕਈਆਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਵਿਚ ਧ੍ਰਿਤੀ ਤੇ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀ
ਵਖੋ ਵੱਖ ਦੇ ਯਮ ਹਨ) । ^੯(ਸੋ) ਮਨ ਪ੍ਰਾਣ ਤੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੇ ਦੁਖ ਆਏ ਤੇ ਨਿਸਚਲ ਰਹਿਣਾ
ਇਹ ਧ੍ਰਿਤੀ ਹੈ । ^{੧੦}(ਯੋਗ ਦੇ) ਪਹਿਲੇ ਅੰਗ ‘ਯਮ’ ਦੇ ਪੰਦ੍ਰਹ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹੇ ਹਨ, ਦੂਸਰਾ
ਅੰਗ ਨੇਮ ਬੀ ਪੰਦ੍ਰਾਂ (ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ) । ^{੧੧}(ਪਹਿਲਾ ਨੇਮ ਹੈ ਇਸ਼ਨਾਨ)—ਠੀਕ ਸਮੇਂ ਜਲ
ਨਾਲ ਨੁਾਵੇ ਯੋਗ ਸਾਧਨੇ ਲਈ ਇਸ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੁਧੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

*ਯੋਗ ਦਰਸਨ ਨੋ ੫ ਤੇ ਯਾਗ: ਸਿੰਮ੍ਰਿ: ਨੋ ੧੦ ਨਿਯਮ ਗਿਣੇ ਹਨ ।

ਜਾਨੈ ਭਾਵ ਸੁੱਧ ਯਮ ਤੇ ਹੁਇ ਜਾਤਿ^੧ । ਜੋਗ ਸਾਧਿਬੈ ਮਹਿ ਪ੍ਰਭੂ ਪੂਜਨ
 'ਕ੍ਰਿਤੁ' ਨਾਮ ਨੇਮਸੁ ਬੱਖਜਾਤ^੨ । ੬। ਸੱਤਸ ਅਰਥਲੇ ਕਹੈ 'ਸੱਤਸ' ਸੋ^੩, ਪ੍ਰਣਵ
 ਜਾਪ ਕੋ 'ਜਪੁ' ਕਹਿਯੈਤਿ^੪ । ਜਠਰਾਗਨ ਮਹਿ ਜੁਗਤ ਅਹਾਰੈ ਹੋਮਹਿ ਭਲੇ
 'ਹੋਮ' ਲਖਿਯੈਤਿ^੫ । 'ਤਰਪਣ' ਜਲ ਪੀਵਹਿ ਸੁਰਸਰਿਕੋ^੬, ਇੰਦ੍ਰੀ ਨਿਗ੍ਰਹਿ
 'ਤਪੁ' ਸੁਤਪੰਤਿ^੭ । ਮਮੁਖੀ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ਨਿ 'ਦਾਨ' ਸੁ^੮, 'ਤਤਿੱਖਜਾ' ਰਾਗ
 ਰੁ ਵੈਖ ਸਹੀਤਿ^੯ ॥ ੭ ॥ ਖਾਇ ਅਹਾਰ ਸੁਰ ਸੁਰ 'ਬ੍ਰਤ' ਸੋ^{੧੦}, ਖਾਇ ਅਯੁ-
 ਕਤਿ ਨ ਇਹ 'ਉਪਵਾਸ'^{੧੧} । 'ਨਿਰਅਗਨੀ' ਸੋ ਅਗਨ ਨ ਤਾਪਹਿ^{੧੨}
 'ਇਸਤੀ ਬਰਜਨ' ਸੰਗ ਨ ਤਾਸ^{੧੩} । 'ਮਾਦਕ ਬਰਜਣ' ਭੰਗ ਆਇ
 ਜੇ ਪਾਨਿ ਨ ਕਰਹਿ ਅਮਲ ਨਿਰਜਾਸ^{੧੪} । ਇਹ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਗਿਨ ਨੇਮ
 ਕਹੇ ਸਭਿ ਅੰਗ ਜੋਗ ਕੋ ਦੁਤਿਯ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੮ ॥ ^{੧੫}ਲਖ ਚੌਰਾਸੀ ਜੋਨਿ
 ਜੀਵ ਕੀ ਬੈਠਕ ਤਿਤੀ ਸੁ ਆਸਨ ਜਾਨਿ^{੧੬} । ਤਿਨ ਮਹਿ ਸਾਰ
 ਚੌਰਾਸੀ ਲਖਿਯਹਿ, ਸਾਰ ਇਨਹੁ ਮਹਿ ਖੇੜਸ ਮਾਨ । ^{੧੭}'ਸੁਸਤ੍ਰ',
 'ਪਦਮ', 'ਗੋਮੁਖ', ਅਰੁ 'ਹੇਸੰਘ', ਆਸਨ ਚਾਰ ਬਹਮਾ ਕੋ
 ਸਮਾਨ^{੧੮} । 'ਗਰੁੜਪ', 'ਨਾਗਏ', 'ਕੂਰਮ', 'ਨਰਸਿੰਘਹਿ', ਚਾਰਹੁ
 ਬਿਸ਼ਨੁ ਕੋਰ ਪਹਿਚਾਨ^{੧੯} ॥ ੯ ॥ 'ਵੀਰਏ', 'ਮਯੂਰਾ੦', 'ਵੈਜ੍ਯਾ੧',

^੧(ਦੂਸਰਾ ਨਿਯਮ ਹੈ)—ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀ ਚੋਰ:—ਇਹ ਸੱਚਤਾ (ਉਪਰ ਦੱਸੇ ਬਾਰਵੇਂ ਯਮ)
 'ਭਾਵ ਸੁੱਧੀ' ਤੋਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ^੨(ਤੀਸਰਾ) ਨੇਮ 'ਕ੍ਰਿਤੁ' ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, (ਉਹ ਹੈ)
 ਜੋਗ ਸਾਧਨਾ ਲਈ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਪੂਜਨ । ^੩ਚੌਥਾ ਹੈ ਸਤ੍ਰ:— ਸੱਚ ਆਖੇ ਤੇ ਸੋਈ (ਸੱਚ ਹੀ)
 ਭਾਵ ਹੋਵੇ। ^੪(ਪੰਜਵਾਂ ਹੈ) ਜਪ:—ਪ੍ਰਣਵ 'ਓ' ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਨਾ ਭਾਵ ਨਾਮ ਜਪਣਾ । ^੫ਛੇਵਾਂ ਹੈਮ)
 ਹੋਮ ਨੂੰ ਲਖੇ:—ਜਠਰ ਅਗਨੀ ਵਿਚ ਮੁਨਾਸਬ ਭੋਜਨ ਹੋਮ ਕਰਨਾ । ^੬(ਸੱਤਵਾਂ ਹੈ) ਤਰਪਣ,
 ਜੇ ਰੀਗਾ ਦਾ ਜਲ ਪੀਵਣਾ । ^੭(ਅੱਠਵਾਂ ਹੈ) ਤਪ:—ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੁਪ ਤਪ ਕਰਨਾ ।
^੮(ਨੌਵਾਂ ਹੈ) ਦਾਨ:—ਮਮੁਖੀ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ । ^੯(ਦਸਵਾਂ ਹੈ) ਤਤਿੱਖਜਾ, (ਉਹ ਹੈ) ਰਾਗ ਤੇ
 ਵੈਖ ਨੂੰ ਸਹਿਣਾ । ^{੧੦}(੧੧ਵਾਂ) ਬ੍ਰਤਿ ਹੈ:—ਆਹਾਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਖਾਵੇ ਜਦ ਸੁਰਜ ਸੁਰ ਭਾਵ
 ਸੱਜੀ ਸੁਰ ਚਲਦੀ ਹੋਵੇ । ^{੧੧}(ਬਾਰਵਾਂ) ਹੈ ਉਪਵਾਸ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੱਥ ਕੁਪੱਥ ਨਾ
 ਖਾਵੇ । ^{੧੨}(ਚੌਦਵਾਂ ਹੈ) ਨਿਰਅਗਨੀ (ਉਹ ਹੈ ਕਿ) ਅੱਗ ਨਾ ਸੋਕੇ । ^{੧੩}(ਚੌਦਵਾਂ ਹੈ) ਇਸਤੀ
 ਵਰਜਨ (ਉਹ ਹੈ) ਇਸਤੀ ਦਾ ਸੰਗ ਨਾ ਕਰਨਾ । ^{੧੪}(ਪੰਦ੍ਰਵਾਂ ਹੈ) ਮਾਦਕ ਬਰਜਣ (ਉਹ ਹੈ)
 ਭੰਗ ਆਦਕ ਅਮਲ ਨਾਂ ਪੀਵੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਕੇ । ^{੧੫}ਹੁਣ ਆਸਨ ਦੁਰਿਆ:—^{੧੬}ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ
 ਜੀਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜਿੰਨੀਆਂ ਵੈਠਕਾਂ ਹਨ ਉਤਨੇ ਆਸਨ ਜਾਣੇ । ^{੧੭}(ਹੁਣ ੧੬ ਆਸਣ ਚਲੇ:—)
^{੧੮}ਇਹ ਚਾਰ ਆਸਣ ਬਹਮਾ ਦੇ ਜਾਣੇ । ^{੧੯}ਬਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ (ਇਹ) ਚਾਰੇ ਆਸਣ ਪਛਾਣੋ ।

‘ਸਿੱਧ੧੨’ ਚਾਰਹੁ ਰੁਦ੍ਰਾਸਨ ਇਹ ਕਰੈ ਬਨਾਇ^੧ । ਹੋਤਿ ‘ਭਗਾਸਨ੧੩’
 ਕਹੈਂ ਸ਼ਕਤਿ ਕੋ^੨, ਸਿਵ ਕੋ ‘ਪਸਚਮਤਾਨ੧੪’ ਸੁਹਾਇ^੩ । ‘ਧਨੁਖ੧੫’
 ‘ਉਤਾਨ੧੬’ ਦੋਇ ਇਹ^੪, ਸਭਿ ਕੋ ਸੋਲਹਿ ਆਸਨ ਦਏ ਬਤਾਇ^੫ ।
 ਪਖਸਾਂਤਰ ਖੇੜਸ ਮਹਿ ਚਾਰਹੁ ਹੈਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸੋ ਦੋਉਂ ਸੁਨਾਇ^੬:-॥ ੧੦ ॥
 ‘ਸਿੰਘ,’ ‘ਪਦਮ,’ ‘ਸਿੱਧ,’ ‘ਭੱਦ੍ਰ’ ਚਾਰ ਗਿਨ, ਇਨ ਮਹਿ ਦ੍ਰੈ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ
 ਲਖਿਯੰਤਿ । ਸਿੱਧ, ਪਦਮ, ਇਨ ਦ੍ਰੈ ਮਹਿ ‘ਸਿਧ’ ਬਰ’ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ
 ਆਸਨ ਕਰਿਯੰਤ*। ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਤ੍ਰਿਧਾ^੭, ਇਕ ‘ਉੱਤਮ੧,’ ‘ਮੱਧਮ੨,’
 ਅਰੁ ‘ਕਨਿਸ਼ਟ੩,’ ਜਨਿਯੰਤ । ਦ੍ਰਾਦਸ਼ ਮਾਤ੍ਰੁ ਚੰਦ ਕਰਿ ਪੂਰੈ
 ਕੰਭਕ ਸ਼ਕਤਿ ਪ੍ਰਮਾਣ ਰਖੰਤਿ^੮ ॥ ੧੧ ॥ ਰੋਚੈ ਖੇੜਸ ਮਾਤ੍ਰੁ ਸੂਰਜ
 ਕਰਿ^੯ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ‘ਕਨਿਸ਼ਟ’ ਪਛਾਨ । ਇਸੈ ਕਰਹਿ ਦੁਗਨੀ ਕਹਿ
 ‘ਮੱਧਮ^{੧੦}’, ਤ੍ਰਿ-ਗੁਣੀ ਮਾਤ੍ਰੁ ਸੁ ‘ਉੱਤਮ’ ਜਾਨਿ^{੧੧} । ਉਠੈ ਬਿਰਤਿ
 ਇਕ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰੈ ਤਿਹ ‘ਪ੍ਰਤ੍ਨਾਹਾਰ’ ਨਾਮ ਪਹਿਚਾਨ^{੧੨} । ਬਿਧਿ, ਹਰਿ,
 ਹਰ ਕੀ, ਕੈ ਪੰਚ ਤਤ ਕੀ ਕਰਣ ‘ਧਾਰਣਾ’ ਇਸੈ ਬਖਾਨ^{੧੩} ॥ ੧੨ ॥ ਏਕ
 ਬਿਖੈ ਬ੍ਰਿਤ ਟਿਕਹਿ ‘ਧਨਾਨ’ ਸੋ ਲਖਹੁ^{੧੪}, ‘ਸਮਾਧੀ’ ਦੋਇ ਪ੍ਰਕਾਰ^{੧੫} । ਇਕ
 ‘ਸਵਿਕਲਪ’ ਦੁਤੀ ‘ਨਿਰਵਿਕਲਪ‡’, ਅੰਗ ਜੋਗ ਕੇ ਅਸ਼ਟ ਵਿਚਾਰ ।

^੧ਇਹ ਚਾਰੇ ਰੁੱਦ੍ਰ ਦੇ ਆਸਨ ਹਨ । ^੨ਭਗਾਸਨ ਦੇਵੀ ਦਾ ਆਸਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ^੩‘ਪਸਚਮਤਾਨ’
 (ਨਾਮ) ਸ਼ੇਭਨੀਕ (ਆਸਨ) ਸਿਵ ਦਾ ਹੈ । ^੪ਇਹ ਦੋ ਹੋਰ ਹਨ । ^੫ਸਭਨਾ ਦੇ ਮਿਲਾਕੇ ਇਹ ੧੬
 ਆਸਨ ਦੱਸ ਦਿੱਤੇ ਹਨ । ^੬ਦੋਰ ਪੱਖ ਵਿਚ ੧੬ ਵਿਚੋਂ ੪ ਮੁੱਖ ਮੰਨੇ ਹਨ ਸੋ ਦੱਸਦਾ ਹੈ:-
^੭‘ਸਿਧ’ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ । ^੮ਹੁਣ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਟੁਰਿਆ:-। ‘ਇਹ ਤਿਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ । ^੯ਚੰਦ੍ਰ ਸੂਰ
 (ਖੱਬੀ ਨਾਸਕਾ) ਵਿਚ ੧੨ ਮਾਤ੍ਰਾ (ਭਾਵ ਬਾਰਾਂਵਾਰ ਓਅੰਕਾਰ) ਉਚਾਰਕੇ ਪੂਰੇ ਭਾਵ ਸ੍ਰਾਸ ਖਿੱਚੇ
 ਤੇ ਜਿੰਨੀ ਮਿਣਤੀ ਦੀ ਤਾਕਤ ਹੋਵੇ ਉਨਾ ਕੰਭਕ ਰੱਖੇ । ^{੧੦}ਖੇੜਸ ਮਾਤ੍ਰਾ ਉਚਾਰਕੇ ਸੂਰਜ ਖੁੱਰ
 ਦੁਆਰਾ ਰੋਚਕ ਕਰੇ ਭਾਵ ਕੱਢੇ । ^{੧੧}ਇਸਤੋਂ ਦੁਗਣਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਹ ਮੱਧਮ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਹੈ ।
^{੧੨}ਉਸਨੂੰ ਉਤਮ ਜਾਣੋ। ^{੧੩}ਪ੍ਰਤ੍ਨਾਹਾਰ ਨਾਮ ਇਸਦਾ ਪਛਾਣੋ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇਕ ਬ੍ਰਿਤੀ ਉਠੇ ਉਸ
 ਨੂੰ ਪਕੜ ਲਵੇ ਭਾਵ ਰੋਕ ਲਵੇ । ^{੧੪}(ਚਿਤ ਨੂੰ) ਬ੍ਰਹਮਾ ਯਾ ਸ਼ਿਵ ਯਾ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਯਾ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ
 ਵਿਚ ਧਾਰ ਲੈਣ ਨੂੰ ਧਾਰਨਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਟਿਕਾਉ ਕਰਨਾ। ਪਰ ਯੋਗ ਦਰ-
 ਸ਼ਨ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਚਿਤ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਰੱਖਣਾ ਧਾਰਨਾ ਹੈ। ^{੧੫}ਇਕ
 ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚ ਬ੍ਰਿਤੀ ਟਿਕਣੀ (ਇਸਨੂੰ) ‘ਧਨਾਨ’ ਜਾਣੋ। ^{੧੬}(ਅਗੇ) ਸਮਾਧੀ ਹੈ ਸੋ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੈ ।

*ਸਿਧ ਆਸਨ ਤੇ ਪਦਮਾਸਨ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁ: ਨਾ: ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੂਰ: ਅਧਯਾਯ
 ੪੮ ਅੰਕ ੬੦ ਤੋਂ ਅੱਗੇ । † ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਭਾਵ ਓਕਾਰ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਵਿਚ ਜੇ ਸਮਾ ਲਗਦਾ
 ਹੈ । ‡ ਵੇਰਵੇ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁ: ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੂ: ਅਧਯਾ: ੪੮ ਅੰਕ ੭੬ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ।

‘ਸੋਭੁ’, ਤੁਚਾ, ਰਖੁ, ਜੀਹ, ਰੁ ਨਾਸਾ, ਗਜਾਨਿੰਦੀ ਏਹ ਪੰਚ ਉਚਾਰ’ । ਵਾਕ, ਪਾਨ, ਪਦ, ਗੁਦਾ, ਉਪਸਥੀ, ਪੰਚ ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰ ਉਰਧਾਰ’ ॥੧੩॥ ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ, ਰੂਪ, ਰਸ, ਰੀਧੀ, ਬਿਖਯ ਪੰਚ ਗਜਾਨਿੰਦੀ ਕੋਰ’ । ਕਹਿਣ, ਗੁਹਣ, ਗਤਿ, ਅਨੰਦ, ਬਿਸਰਗੀ, ਕਰਮੇਂਦੀ ਕੇ ਬਿਖਯ ਬਡੇਰ’ । ਮਨ, ਬੁਧ, ਚਿਤ, ਅਹੰਕਾਰ ਚਤੁਸ਼ਟੈ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਰੂਪ ਇਹ ਹੋਰਿ’ । ਸੀਕਲਪ, ਨਿਸ਼ਚੈ, ਅਨੁਸੰਧਾਨ, ਗਰਵ, ਜਥਾਕ੍ਰਮ ਬਿਖਯ ਨਿਬੇਰ’ ॥੧੪॥ ਵਿਸ਼ਾ, ਪੋਨ, ਰਵਿ, ਜਲ ਪਤਿ, ਛਿਤ, ਸੁਰ, ਅਗਨੀ, ਇੰਦ੍ਰ, ਉਪਿੰਦ੍ਰ, ਬਖਾਨ । ਪ੍ਰਜਾ ਪਤੀ, ਮਿੱਤ੍ਰ, ਸਸਿ, ਬ੍ਰਹਮਾ, ਖੇਤ੍ਰਗ, ਰੁਦ੍ਰ, ਦੇਵਤਾਜਾਨ, ਪਾਨ, ਅਪਾਨ, ਸਮਾਨ, ਉਦਾਨ, ਬਜਾਨ, ਨਾਗ, ਕੂਰਮ, ਪਹਿਚਾਨ । ਕਿਰਕਲ, ਦੇਵੇਦੰਤ, ਧਨੰਜਯ, ਇਹ ਦਸ ਬਯਸੁ ਗਿਨੀਜੈ ਪ੍ਰਾਨ ॥੧੫॥ ਕ੍ਰਿਯਾ ਸ਼ਕਤਿ ਨੇ ਪ੍ਰਾਨ ਸਮਸ਼ਟੈ, ਕਾਰਨ ਸੁਖਮ ਬੂਲ ਸਰੀਰ’ । ਵੈਰਾਟ, ਸੂਤ੍ਰ, ਅਬਜਾਕ੍ਰਿਤ ਜੇਈ ਇਹੀ

ਪਿੱਛੇ (ਅੰਸੁ ੪੨ ਅੰਕ ੧੩, ਕਹੇ ਇੰਦ੍ਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੁਰਿਆ ਕੰਨ । ਖਲਤੀ । ਅੱਖਾਂ । ਜੀਭ । ਨਕਾ’ ਏਹ ਪੰਜ ਗਜਾਨਿੰਦ੍ਰਿਯ ਹਨ । ਮੰਹ । ਹੱਥ । ਪੈਰ । ਲਿੰਗ ਇੰਦ੍ਰੇ । ਏਹ ਪੰਜ ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰੇ ਸਮਥ ਲੇ । ਅਵਾਸ । ਛੁਹਨਾ । ਸੁਆਦ । ਖੁਸ਼ਬੋ । (ਪੰਜ) ਗਜਾਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੇ ਏਹ ਪੰਜ ਵਿਸ਼ੇ ਹਨ । ਬੋਲਣਾ । ਲੋਣਾ । ਚਲਣਾ । (ਕਾਮ) ਸੁਆਦ । ਮਲ ਤਜਾਗ । ਏਹ ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਹਨ । ਭਾਵ ਏਹ ਚਤੁਸ਼ਟੈ ਅੰਤਹਕਰਣ ਹਨ । ਫੁਰਨਾ (ਇਹ ਮਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ) । ਇਹ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ) । ਵਿੰਤਨ (ਇਹ ਚਿਤ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ) । ਅਹੰ ਬਿਤੀ (ਇਹ ਅਹੰਕਾਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ) । ਪਿੱਛੇ ਕਹੇ ਚੋਹਾਂ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮਥ ਲਓ । (ਇਹ ਚੋਹਾਂ ਇੰਦ੍ਰੇ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇ ਮੁੱਕੇ) । ਵਰਣ । ਧਰਤੀ । (ਏਹ ਪੰਜੇ ਗਜਾਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੇ) ਦੇਵਤੇ ਹਨ । ਅਗਨੀ, ਇੰਦ੍ਰ, ਉਪਿੰਦ੍ਰ, ਪ੍ਰਜਾਪਤੀ ਤੇ ਜਮ (ਏਹ ਪੰਜ ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੇ ਦੇਵਤਾ ਹਨ) । ਚੰਦ । ਵਾਸ ਦੇਵਾ । ਏਹ ਚਾਰ ਦੇਵਤੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੇ ਹਨ (ਏਹ ੪੨ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਮੁੱਕੀ) । ਦਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਚੱਲੇ । ਏਹ (ਪਿੱਛੇ ਕਹੇ) ਦਸ ਵਜਸ਼ਟੀ (ਪ੍ਰਤਯੋਕਤਾ) ਪ੍ਰਾਣ ਹਨ । (ਸ਼੍ਰੀਗੁ: ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬਾਰਧ ਦੇ ਅਧਿਆਯ ੬੦ ਅੰਕ ੪੯, ੫੦ ਵਿਚ ਆ ਚੁਕੇ ਹਨ) । ਕ੍ਰਿਯਾ ਸ਼ਕਤੀ ਕਰਕੇ ‘ਪ੍ਰਾਣ’ ਪਦ ਸਮਸ਼ਟੀ ਹੈ । ਕਾਰਣ, ਸੁਖਮ ਤੇ ਅਸਬੂਲ (ਏਹ ਤਿੰਨ) ਸਰੀਰ ਹਨ । ਏਹ ਤੇਏ ਸਰੀਰ ਵੀ ਵਜਸ਼ਟੀ ਸਮਸ਼ਟੀ ਵੇਦ ਕਰਕੇ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਨ, ਵਜਸ਼ਟੀ ਤੇ ਸਰੀਰ ਜੀਵ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕਹਿ ਆਏ ਹਨ, ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੇ ਸਮਸ਼ਟੀ ਸਰੀਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹੁਣ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:—ਵੈਰਾਟ, ਸੂਤ੍ਰ, ਅਬਜਾਕ੍ਰਿਤ । ਅਬਜਾਕ੍ਰਿਤ=ਮਾਇਆ ।

ਸਮਸ਼ਟਿ ਸਰੀਰ ਰੀਭੀਰ^੧। ਅਭਿਮਾਨੀ ਵਿਸੂ, ਤੇਜਸ, ਪ੍ਰਾਗਹਿ ਇਹ
 ਬਯਸ਼ਟਿ ਕੇ ਤੀਨ ਸਧੀਗਈਸਰ ਹਿਰਣਗਰਭ ਬੈਸ਼ਾਨਰਇਹ ਸਮਸ਼ਟਿ
 ਅਭਿਮਾਨੀ ਬੀਰ^੨॥੧੬॥ ਬਯਸ਼ਟਿ ਸਮਸ਼ਟਿ ਅਧਯਸੁ ਲਖਹੁ ਦੈ ਜਿਮ ਸਰ-
 ਪਾਦਿ ਜੇਵਰੀ ਮਾਂਹ^੩। ਸੀਪ ਬਿਖੈ ਰੂਪੇ ਜਿਮ ਕਲਪਤਿ^੪ ਤਿਮ ਬ੍ਰਹਮਾਤਮ
 ਚੇਤਨ ਆਹਿ। ਹੈ ਅੰਗਯਾਨ ਕਰਿ ਕਲਪਤਿ ਸਭਿ ਜਗ^੫, ਅਧਿਸ਼ਾਨਿ
 ਆਤਮ ਇਕ ਚਾਹਿ^੬। ਨਹੀਂ ਜੇਵਰੀ ਜਾਨਹਿ ਜੋ ਲਗ ਤੋ ਲਗ ਕਲਪ
 ਕਲਪ ਦੁਖਪਾਹਿ^੭ ॥੧੭॥ [ਪੁਲਯ:-] ^੮ਤਤਪੰਚੀਕ੍ਰਿਤ ਪੰਚ ਅਪੰਚਿਕ੍ਰਿਤ
 ਜਬਿ ਸਗਰੇ ਲੈਤਾ ਕਹੁ ਪਾਇੰ: ਭੂਤ ਅਪੰਚੀਕ੍ਰਿਤ* ਪੁਨ ਸਾਰੇ ਅੱਬਯਾਕ੍ਰਿਤ
 ਮੈਂ ਲੈ ਹਇ ਜਾਹਿੰ: ਭੂਤ ਸਬੂਲ ਹੋਇੰ ਲੈ ਜਬਹੂੰ ਯਾਕੋ 'ਪੁਲੈ ਰੈਨ ਦਿਨ'
 ਨਾਇੰ: ਸੁਖਮਭੂਤ ਹੋਤਿਲਯਜਾਨਹੁ 'ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਪੁਲੈ' ਸੁ ਨਾਮ ਕਹਾਇੰ*
 ॥ ੧੮ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਸੱਚਿਦਾ ਨੰਦ ਗਯਾਨ ਤੇ ਸਭਿ ਕੋ ਜਬਿ ਅਭਾਵ ਹੁਇ
 ਜਾਇ। ਸੀਪ ਰੱਜੂ ਕੋ ਗਯਾਨ ਹੋਇ ਜਬਿ ਰੂਪਾ ਸਰਪ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਭਾਇੰ^੯।
 ਤਥਾ ਅਧਯਸ਼ਟ ਗਯਾਨ ਤੇ ਨਾਨਾ^{੧੦} ਹੁਇ ਅਭਾਵ ਸਭਿ ਦ੍ਰੈਤ ਬਿਲਾਇੰ^{੧੧}।

^੧ ਇਹ ਤੇ ਮਹਾਨ ਸਮਸ਼ਟੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਹਨ। ^੨ (ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਵਯਸ਼ਟੀ ਕਾਰਣ ਸੁਖਮ ਤੇ ਸਫਲ
 ਤੀਨਾਂ ਸਰੀਰਾਂ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨੀ ਵਿਸ਼ਵ, ਤੇਜਸ, ਪ੍ਰਾਗ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਸਮਸ਼ਟੀ ਤੇਜ਼ਾਂ ਸਰੀਰਾਂ
 ਦੇ ਅਭਿਮਾਨੀ, ਈਸ਼ਰ, ਹਿਰਣਗਰਭ ਤੇ ਵੈਸ਼ਾਨਰ ਹਨ। ^੩ (ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ) ਵਯਸ਼ਟੀ ਤੇ
 ਸਮਸ਼ਟੀ ਦੋਵੇਂ ਕਲਪਤ ਜਾਣੇ ਜਿਵੇਂ ਦੋਸੀ ਵਿਚ ਸੱਪ ਆਇਕ [ਅਧਯਸੁ=ਜਿਸਦਾ ਫੁਮ ਕਿਸੇ
 ਅਧਿਸ਼ਾਨ ਵਿਚ ਹੋਵੇ, ਜੈਸੇ ਸੱਪ। ਅਧਿਸ਼ਾਨ=ਜਿਸ ਵਿਚ ਫੁਮ ਦਾ ਆਰੋਪ ਹੋਵੇ, ਜੈਸੇ ਦੋਸੀ]।
^੪ ਸਿੱਪੀ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਚਾਂਦੀ ਕੁਲੇਵਾਂ ਮਾਤ੍ਰ ਹੈ। ^੫ ਤਿਵੇਂ ਬ੍ਰਹਮ ਆਤਮ ਵੈਤਨਯ ਵਿਚ (ਅਗਯਾਨ
 ਕਰਕੇ) ਕਲਪਤ ਹੈ ਸਾਰਾ ਜਗ। ^੬ ਇਸ ਦਾ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ (ਸੱਤ ਸਰੂਪ) ਇਕ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਹੀ
 ਵੇਖੋ। ^੭ ਜਦ ਤਕ ਦੋਸੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦਾ ਤਦ ਤਾਈਂ ਕਲਪ ਕਲਪ ਕੇ ਦੁਖ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।
^੮ ਜਦ) ਪੰਚੀ ਕ੍ਰਿਤ ਤੱਤ ਅਪੰਚੀ ਕ੍ਰਿਤ ਤੱਤਾਂ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਲਯਤਾ ਪਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, (ਤਦ) ਫਿਰ
 ਸਾਰੇ ਅਪੰਚੀ ਕ੍ਰਿਤ ਤੱਤ ਅੱਬਯਾਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਲੈ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ^੯ ਜਦੋਂ ਸਫਲ ਭੂਤ ਲੈ ਹੋ ਜਾਂਦੇ
 ਹਨ ਇਸਦਾ ਨਾਮ 'ਰਾਤਦਿਨ ਦੀ ਪੁਲੈ' ਹੈ। ^{੧੦} ਜਦੋਂ ਸੁਖਮ ਭੂਤ ਲਯ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਅਵਯਾਕ੍ਰਿਤ
 ਵਿਚ) ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ 'ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਪੁਲੈ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ^{੧੧} ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਪੀ ਤੇ ਦੋਸੀ ਦੇ ਗਯਾਨ ਹੋਣ
 ਤੇ ਚਾਂਦੀ ਤੇ ਸੱਪ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ। ^{੧੨} ਨਾਨੌਤ੍ਰ। ^{੧੩} ਤਿਵੇਂ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਦੇ ਗਯਾਨ ਹੋਣ ਤੇ ਨਾਨੌਤ੍ਰ
 (ਕਲਪਤ ਜਗਤ) ਅਭਾਵ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰੀ ਦ੍ਰੈਤ ਦੁਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। [ਅਧਯਸ਼ਟ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ
 ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਦੀ ਹੈ]। * ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜ ਤਤ ਪੰਝੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ,
 ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਚੀਕ੍ਰਿਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਪੰਝੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਏ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ
 ਅਪੰਚੀ ਕ੍ਰਿਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਫਲ ਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਖਮ ਭੂਤ ਕਹੀਦਾ ਹੈ।

‘ਗਜਾਨ ਪੁਲੈ’ ਇਸ ਨਾਮ ਕਹਿਤ ਹੈ^੧ ਸਤਿਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ਨਿ ਤੇ ਪਾਇ ॥
੧੯॥ [ਉਤਪਤਿ:-] ਭੂਤ ਅਪੰਚੀਕ੍ਰਿਤ ਜੁਤਿ ਕਾਰਜ ਪੰਚੀਕ੍ਰਿਤ ਸਕਾਰਜ
ਹੋਇ^੨ । ਇਨ ਕੋ ਉਪਜਨ ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਤੇ ‘ਉਤਪਤਿ’ ਨਾਮ ਜਾਨੀਏ
ਸੋਇ^੩ । [ਸਥਿਤੀ:-] ਉਪਜਿ ਪ੍ਰਪੰਚ ਥਿਰੈ ਬਿਧਿ ਬਯ ਲਗ ਇਸਕੋ ਨਾਮ
‘ਸਥਿਤ’ ਤੂੰ ਜੋਇ^੪ ‘ਸਥਿਤਿ ਅਵਾਂਤਰ’* ਭੇਦ ਜੁ ਬਿਧਿਨਿ ਸਦਿਨ ‘ਬਿਧਿ
ਪੁਲੈ’ ਕਹੈ ਸਭਿ ਕੋਇ^੫ ॥੨੦॥ ਪੂਰਣ ਆਯੁ ਬ੍ਰਹਮਾ ਲੈ ਹੁਇਦੁਤੀ ਪੁਲੈ ਸਭਿ
ਕੋ ਛੈ ਜਾਨਿ^੬ । ਜਿਸ ਮਹਿ ਉਤਪਤਿ, ਸਥਿਤ ਨ ਪਰਲੈ, ਤ੍ਰਿਤੀ ਹੋਤਿ ਹੈ
‘ਪੁਲੈ ਗਜਾਨ’^੭ । ਮੁਕਤਿ ਕਾਲ ਅੰਦ੍ਰਿਤ ਅਖੰਡਇਕ ਐਸੋ ਰੂਪ ਤਾਂਹਿ ਪਹਿ-
ਚਾਨ^੮ । ਜੋ ਲਗ ਵਿੱਦਯਾ ਗਜਾਨ ਨ ਉਪਜੈ ਕਾਲ ਅਖੰਡ ਅਵਿੱਦਯਾ ਮਾਨ^੯ ॥
੨੧॥^{੧੦} ਸੰਚਿਤ, ਪ੍ਰਾਰਥਯ, ਕ੍ਰਿਯਮਾਣ ਜੁ ਤਿਧਾ ਕਰਮ ਜਾਵਤ ਨਹਿ ਗਜਾਨ ।
ਭੂਤ, ਭਵਿੱਖਯ, ਬਰਤਮਾਨ ਕੋ ਇਹ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ ਲਏ ਪਹਿਚਾਨ^{੧੧} ।
ਤ੍ਰਿਗੁਣੀ ਮਾਯਾਲਿ ਏਰੈ ਤੰਨ ਮਹਿ ਜੀਵ ਸੁਭਾਵ ਗਜਾਨ ਬਿਨ ਜਾਨ^{੧੨} । ਸਤ,
ਰਜ ਤਮ ਗੁਣ ਤੀਨ ਹੁ ਤਬਿਲੋ ਜਬਿਲੋ ਗਜਾਨ ਨ ਭਯੋ ਮਹਾਨ ॥੨੨॥ ਗੁਣ
ਕੀ ਪਰਵਿਰਤਨ ਤੇ ਰਹਿਤਨ, ਭਿੰਨ ਲਖਹਿ ਨਿਜ, ‘ਨਿਰਗੁਣ’ ਸੋਇ^{੧੩} ।

^੧ ਇਸਦਾ ਨਾਮ ‘ਗਜਾਨ ਪੁਲੈ’ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ; ^੨ ਅਪੰਚੀ ਕ੍ਰਿਤ ਭੂਤ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜ ਸਮੇਤ ਜਦ ਪੰਚੀਕ੍ਰਿਤ ਸਕਾਰਜ ਹੋ ਜਾਣ । ^੩ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਪਜਣਾਂ ਬ੍ਰਹਮ ਤੋਂ ਜਦ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ‘ਉਤਪਤੀ’ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । ^੪ ਜਗਤ ਉਤਪਤਿ ਹੋਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਉਮਰਾ ਤਕ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ‘ਸਥਿਤੀ’ ਹੈ । ^੫ ‘ਅਵਾਂਤਰ ਇਸਥਿਤੀ’ ਦਾ ਭੇਦ ਸੁਣੋ:-^੬ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਦਿਨ ਨੂੰ ‘ਅਵਾਂ-
ਤਰ ਇਸਥਿਤੀ’ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ‘ਅਵਾਂਤਰ ਪੁਲੈ’ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । ^੭ ਦੂਜੀ ਪੁਲੈ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਆਯੁ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਸਭ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ । ^੮ ਤੀਜੀ ਗਜਾਨ ਪੁਲੈ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਤਪਤੀ, ਇਸਥਿਤੀ, ਪੁਲੈ, ਤਿੰਨੋਂ ਨਹੀਂ ਹਨ । ^੯ ਇਕ, ਅੰਦ੍ਰਿਤ, ਅਖੰਡ, ਐਸਾ ਰੂਪ ਕਰਕੇ (ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਨਣਾ ‘ਮੁਕਤੀ ਕਾਲ’ ਹੈ । (ਅ) ਜਿਸ ਨੇ ਐਸਾ ਪਹਿਚਾਨਿਆ ਉਹ ਕਾਲ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਿਆ । ^{੧੦} ਜਦ ਤਕ (ਬ੍ਰਹਮ) ਵਿਦਯਾ ਦੁਆਰਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਉਪਜਦਾ ਉਸ ਕਾਲ ਤਕ ਅਵਿੱਦਯਾ ਨੂੰ ਅਵੰਭ ਮੰਨੋ । (ਅ) ਤਦ ਤਕ ਅਵਿੱਦਯਾ ਤੇ ਕਾਲ ਉਸਦੇ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟਦੇ । ^{੧੧} ਜਦ ਤਕ ਗਜਾਨ ਨਹੀਂ ਤਦ ਤਕ ਸੰਚਿਤ ਪ੍ਰਾਰਥਯ ਕ੍ਰਿਯਮਾਨ ਤਿੰਨੋਂ ਕਰਮ ਹੋਣ, (ਤਦ ਤਕ ਹੀ) ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਯ ਵਰਤਮਾਨ ਇਹ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ (ਰੁਕਾਵਟ) ਪਛਾਣਨੇ (ਗਜਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿਚ) । ^{੧੨} ਤ੍ਰਿਗੁਣੀ ਮਾਯਾ ਜਦ ਚੇਤਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਲੈ ਲਈ ਤਦ ਗਜਾਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਕੇ ਜੀਵ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ । ^{੧੩} (ਜਦ ਚੇਤਨ) ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਪਰਵਿਰਤੀ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭਿੰਨ ਲਖਦਾ ਹੈ ਤਦ ਤਕ ਉਹ ‘ਨਿਰਗੁਣ’ (ਕਹੀਦਾ) ਹੈ । * ਅਵਾਂਤਰ ਪੁਲੈ ਨੂੰ ‘ਨੇਮਿਤਕ ਪੁਲੈ ਤੇ ਮਨਵੰਤਰ ਪੁਲੈ’ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

‘ਜਬਹਿ ਤਿਉਨ ਮਹਿ ਚਿਤੰਨ ਅਪਨਿਪੋ ਲਖਿ ਅੱਗਯਾਨ ਤੇ ‘ਸਰਗੁਣ’
 ਹੋਇ’ । ‘ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਆਕਾਰ ਪਛਾਨਹੁ, ਨਿਰਾਕਾਰ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ਜੋਇ’ ।
 ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ, ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਸਾਰ ਗੁਹਣ ਬਿਨ ਸਾਰ ਸਖੋਇ’
 ॥ ੨੩ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ‘ਤਨ, ਇੰਦ੍ਰੈ, ਮਨ, ਪ੍ਰਾਣ ਅਨਾਤਮ । ਲਖਹੁ ਅਕਾਰ
 ਅੱਗਯਾਨ ਸਹਿਤ ਤਮ । ਨਿਰੰਕਾਰ ਸਾਖੀ ਬ੍ਰਹਮਾਤਮਾ ਆਪਨਪੋ ਜਾਨਹਿ
 ਜੁ ਅਨਾਤਮ’* ॥ ੨੪ ॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ‘ਚਿਤ ਬ੍ਰਹਮ ਨਿਜ ਲਖਿ ਨਾਂਹਿ ਸੋ
 ਅਕਾਰ ਨਿਰਕਾਰ ਨਹਿ । ਕਿਯੋ ਅਪਨਪੋ ਨਾਂਹਿ ਬਿਸਰ ਪਰਜੋ ਜੋ ਆਪ
 ਹੀ’ ॥ ੨੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੰਚਮ ਵ੍ਰਤੇ ‘ਵਿਚਾਰ ਨਿਰਨੈ’ ਪ੍ਰਸੰਗ
 ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚੌਤਾਲੀਸਮੇ ਅੰਸੁ ॥ ੪੪ ॥

੪੫. [ਵੇਦਾਂਤ ਵਿਚਾਰ] ।

॥ ਦੋਹਰਾ ॥ [ਗੁਰੂ:-]† ‘ਈਸ਼ਰ ਮੂਰਤ ਗਯਾਨ ਕੀ ਸਿਖ ਸੰਸਾਰ
 ਤੇ ਪਾਰ । ਸੋ ਸਤਿਗੁਰ ਉੱਤਮ ਅਧਿਕ ਇਤਰ ਗੁਰੂ ਵਿਵਹਾਰ’ ।
 ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ [ਸਿੱਖ:-]‡ ਬਿਬੇਕ^੧, ਵਿਰਾਗ^੨, ਮਮੁਖਤਾ^੩, ਤੀਨ ।

‘ਜਦੋਂ ਚੇਤਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅੱਗਯਾਨ ਕਰਕੇ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਤਦੋਂ ਉਹ
 ‘ਸਰਗੁਣ’ ਹੈ । ‘ਆਕਾਰ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਜਾਣੇ ਤੇ ਨਿਰਾਕਾਰ ਨੂੰ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ਜਾਣੇ । ‘ਸਤਿਗੁਰ
 ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੇ ਬਿਨ ਤੋਤ ਨੂੰ ਖੋ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ‘ਤਨ, ਇੰਦ੍ਰੈ,
 ਮਨ, ਪ੍ਰਾਣ (ਗਭ) ਅਨਾਤਮਾ ਹਨ, (ਇਸ) ਅਨਾਤਮਾ ਨੂੰ ਤੂੰ ਜੋ ਅਪਨਪੋ (ਆਪਣਾ ਆਪ)
 ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਲਖ ਲੈ ਕਿ (ਇਹ ਸਾਰਾ) ਆਕਾਰ ਵਾਲਾ ਅਗਯਾਨ ਦੇ ਹਨਰੇ ਸੰਦੁਕਤ ਹੈ,
 (ਕੇਵਲ) ਸਾਖੀ ਆਤਮਾ ਨਿਰਾਕਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਬ੍ਰਹਮਾਤਮਾ ਨਿਰਾਕਾਰ ਤੇ ਸਾਖੀ ਰੂਪ
 ਹੈ । ਪ੍ਰੰਪੂ ਆਪ ਨੂੰ ਚੇਤਨ ਬ੍ਰਹਮ ਨਹੀਂ ਲਖਿਆ ਉਹ ਤਾਂ ਨਿਰਾਕਾਰ ਤੇ ਨਿਰਕਾਰਣ ਹੈ,
 (ਜਦ) ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਵਿਸਰ ਗਿਆ ਹੈਂ ਤਦੇ ਹੀ ਤਾਂ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ (ਸਹੀ) ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ।
 [ਅਕਾਰ ਨਿਰਕਾਰ ਨਹਿ । ‘ਨਿਰ’ ਵੇਦੁਰੀ ਦੀਪਕ ਹੈ । ਅਕਾਰਨਿਰ + ਨਿਰਕਾਰਨਹਿ] । (ਅ)
 ਅਕਾਰ ਨਿਰਕਾਰਨਹਿ ਨੂੰ ‘ਅਕਾਰ ਨਿਰਕਾਰ ਨਹਿ’ ਪੜ੍ਹਕੇ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਨਾ
 ਆਕਾਰ ਵਾਲਾ ਹੈ ਨਾ ਨਿਰ ਅਕਾਰ ਹੈ । ‘ਸਿਖ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਉਹ
 ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਧਿਕ ਉੱਤਮ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ (ਬ੍ਰਹਮ) ਗਯਾਨ ਦੀ ਇਸਥਿਤੀ ਹੈ ਉਹ ਈਸ਼ਰ
 ਮੂਰਤੀ ਹੈ । ਹੋਰ ਗੁਰੂ ਵਿਵਹਾਰ (ਮਾਤ੍ਰ) ਹਨ । (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਪਦ ਦਸਾਂ ਪਾਤ-
 ਸ਼ਾਹੀਆਂ ਨਾਲ ਵਰਤੀਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਅਰਥ ਏਥੇ ਨਹੀਂ । ਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀ ਲੋਕ ‘ਗੁਰੂ’ ਪਦ ਆਮ ਉਸ-
 ਤਾਦ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤਦੇ ਹਨ, ਚਾਹੇ ਕਿਸੇ ਵਿਦਯਾ ਦਾ ਉਸਤਾਦ ਹੋਵੇ) । ‘ਸੋਖ ਦੀ ਇੱਛਾ ।

* ਪਾ:-ਜੋ ਆਤਮ ।

† ‘ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦਾ ਕੀ ਦਰਜਾ ਹੈ’ ? ਅਗਲੇ

ਅੰਸੁ ਵਿਚ ਦੱਸਣਗੇ ।

‡ ਗੁਰੂ, ਸਿੱਖ, ਉਪਦੇਸ਼ ਆਦਿਕ ਸਿਰਨਾਮੇਂ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਸੁਖ

ਲਈ ਅਸੀਂ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ [] ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ।

‘ਖਟਯਾ ਚਤੁਰਥ, ਸਮਾ^੧, ਦਮ^੨, ਚੀਨ। ਉਪਰਤਿ^੩, ਤਤਿੱਖਯਾ^੪, ਸ਼ਰਯਾ^੫, ਕਰੈ। ਸਮਾਧਾਨ^੬, ਚਾਤੁਸ਼ਟੈ ਧਰੋ^੭। ੨। ‘ਸਿਖ’ ਸੋਈ ਲਖ ਲਹਿ ਕੱਲਯਾਣ^੮। ਅਪਰ ਦੇਹ ਪੋਖਨਿ ਕੇ ਜਾਨਿ^੯। [ਉਪਦੇਸ਼:-] ‘ਹੋਇ ਬਿਚਾਰ ਆਤਮਾ ਨਾਤਮ। ਗਯਾਨ ਸਰੂਪ ਪਾਇ ਉਰ ਹਾਤਮ’ ॥੩॥ ਸਿਖ ਕੇ ਨਾਸ਼ਹਿ ਬੰਧ ਕਲੇਸ਼^{੧੦}। ਤਿਸ ਕੇ ਨਾਮ ਭਨੈ ‘ਉਪਦੇਸ਼’ [ਦੀਖਯਾ:-] ‘ਬਿਮਲ ਗਯਾਨ ਦੇ ਗੁਰ ਭਵ ਹਾਨਾ। ਇਹ ‘ਦੀਖਯਾ’ ਸਭਿ ਕਸ਼ਟ ਮਿਟਾਨਾ’ ॥੪॥ [ਮੰਤ੍ਰ:-] ਮੰਤ੍ਰ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਕਹਿ ਸਤਿਨਾਮ^{੧੧}। ਜਿਸ ਕੇ ਸਿਮਰਣ ਲਹਿ ਸੁਖ ਧਾਮ। [ਅਥਵਾ:-] ‘ਅਦੈਤ ਵਾਕ ਤਤੰਮਸਿ ਜੋਇਤੁੰ ਹੈ ਬ੍ਰਹਮ ਸੁਨੈ ਸਿਖ ਸੋਇ^{੧੨}। ਪਾ ‘ਅਹੀ ਬ੍ਰਹਮਾਸਮਿ’ ਬਹੁਰ ਓਚਾਰੇ। ਮਹਾਵਾਕਯ ਏਹ ਮੰਤ੍ਰ ਸੁ ਧਾਰੇ^{੧੩}। [ਵਰਣ:-] ਲਏ ਪ੍ਰਕਿਰਤਿ ਸਤਿਗੁਣ ਦਿਜ ਜਾਤਿ^{੧੪}। ਸਤ ਰਜ ਮਿਸ੍ਰਤ ਛੱਤੀ ਭਾਂਤਿ^{੧੫} ॥ ੬ ॥ ਰਜ ਤਮ ਲਏ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤ ਤਨ ਬੈਸ^{੧੬}। ਤਮ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਤੇ ਸੂਦ੍ਰ ਨ ਹੈਸ^{੧੭}। ਤਿਗੁਣੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਚਾਰ ਵਰਣ ਗਣ^{੧੮}। ਇਕ ਇਕ ਬਰਣ ਮਹਿ ਚਾਰਹੁ ਬਰਣ^{੧੯} ॥ ੭ ॥ ਅਥਵਾ ਵਰਣ ਦੋਇ ਇਸ ਵਾਲ^{੨੦}। ਬ੍ਰਹਮਨ ਆਦਿ ਅੰਤ ਚੰਡਾਲ^{੨੧}। ਬ੍ਰਹਮ ਅਭਿਮਾਨੀ^{੨੨} ਬ੍ਰਹਮਣ ਕਹੀਏ। ਤਨ ਅਭਿਮਾਨਿ ਚੰਡਾਲ ਸੁ ਲਹੀਏ^{੨੩} ॥ ੮ ॥ ਬ੍ਰਹਮਣ ਸੇ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮ ਜਾਨਾਤਿ^{੨੪}। ਬੇਦ ਗ੍ਰੰਥ ਭਾਖਤਿ ਬੱਖਯਾਤਿ^{੨੫}

੧ ਵੇਬੋ ਖਟਸੰਪੱਤੀ ਜੋ ਇਹ ਹੈ:- ਸਮ, ਦਮ, ਉਪਤਿ, ਤਤਿੱਖਯਾ, ਸ਼ਰਯਾ, ਸਮਾਧਾਨ। ਸੂਰਨਾ- ਵੇਰਵਾ ਦੇਖੋ ਅੱਗੇ ਅੰਕ ੩੦ ਤੋਂ ੩੪ ਤਕ। ੨ ਜੋ ਇਹ ਚਾਰ (ਸ਼ਿਬੋਕ, ਵੈਰਾਗ, ਮੋਖ ਇੱਛਾ, ਖਟਸੰਪੱਤੀ) ਧਾਰੇ। ੩ ਉਹ ਸਿੱਖ ਹੈ ਤੇ ਜਾਣ ਲਓ ਕਿ ਉਹ ਕੱਲਯਾਨ ਨੂੰ ਪਾ ਲਵੇਗਾ। ੪ ਹੋਰ (ਸਿੱਖ) ਦੇਹ ਪਾਲਨਹਾਰੇ ਜਾਣੇ। ੫ (ਜਿਸ ਵਿਚ) ਆਤਮਾ ਅਨਾਤਮਾ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੋਵੇ (ਅਤੇ) ਸਰੂਪ ਦੇ ਗਯਾਨ ਨੂੰ ਪਾਕੇ (ਅਗਯਾਨ) ਦਾ ਅੰਦੋਰਾ ਦਿਲ ਵਿਚੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ। ੬ (ਜਿਸ ਨਾਲ) ਸਿੱਖ ਦੇ ਬੰਧਨ ਤੇ ਕਲੇਸ਼ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣ। ੭ ਜੋ ਨਿਰਮਲ ਗਯਾਨ ਗੁਰੂ ਦੇਕੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੇ) ਸਾਰੇ ਕਸ਼ਟ ਮਿਟਾ ਦੇਵੇ ਸੋ ਦੀਖਯਾ ਹੈ। ੮ ‘ਸਤਿਨਾਮ’ ਨੂੰ ਸ਼ਿਰੋਮਣ ਮੰਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ੯ ਅਦੈਤ ਵਾਕ ‘ਤਤ ਤੰਮਸਿ’ ਅਰਥਾਤ ‘ਤੂੰ ਹੈਂ ਬ੍ਰਹਮ’ ਸਿੱਖ ਸੁਣੇ। ੧੦ ਇਸ ਮਹਾਂ ਵਾਕ ਨੂੰ ਹੀ ਮੰਤ੍ਰ ਧਾਰਨ ਕਰੇ। ੧੧ ਸਤੋਗੁਣ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦਿਜ ਜਾਤੀ (ਉਤਪੰਨ ਕਰਦੀ ਹੈ)। ੧੨ ਸਤ ਤੇ ਰਜ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਛੱਤੀਆਂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ੧੩ ਰਜੇ ਤੇ ਤਮੇ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਵੈਸ਼ ਸਰੀਰ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ੧੪ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਨੇ ਤਮੇ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਸੂਦ੍ਰ (ਨੂੰ ਰਚਿਆ) ਹੈ। ੧੫ ਤ੍ਰੈਗੁਣੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਤੋਂ ਚਾਰ ਵਰਣ (ਅੰਦੋ) ਗਿਣੀਂਦੇ ਹਨ। ੧੬ ਪਰ (ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ) ਇਕ ਇਕ ਵਰਣ ਦੇ ਚਾਰੇ ਵਰਣ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ। ੧੭ ਜਾ ਵਰਣ ਦੇ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ:- ੧੮ ਮੁੱਢਲਾ ਬ੍ਰਹਮਣ ਤੇ ਅੰਤਲਾ ਚੰਡਾਲ। ੧੯ (ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਹਾਂ) ਐਸੀ ਟੇਸ਼ਟਾ ਵਾਲੇ ਨੂੰ। ੨੦ ਤਨ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨੀ ਨੂੰ ਚੰਡਾਲ ਸਮਝੀਏ। ੨੧ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ੨੨ ਵੇਦ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਪ੍ਰਗਟ।

[ਆਸ਼੍ਰਮ:-] ਆਸ਼੍ਰਮ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀਚੰਤਾ ਸਾਗ੍ਰਹਸਥ ਬਾਨ ਪ੍ਰਸਥੈ ਸੰਨਯਾਸ^੧
 ॥੬॥ [ਅਤਿ ਵਰਣਾਸ਼੍ਰਮ:-] ਉਲੰਘਿਹਿ ਵਰਣਾਸ਼੍ਰਮ ਅਭਿਮਾਨ। ਅਤਿ ਵਰ-
 ਣਾਸ਼੍ਰਮਵਾਨ ਸੁ ਜਾਨ^੨ । ਅਤਿ ਵਰਣਾਸ਼੍ਰਮੀਯ ਬਿਭਚਾਰ ਨ^੩। [ਧਰਮ:-]
 ਬ੍ਰਹਮਨਿਸ਼ਠ ਆਤਮ ਧ੍ਰਮ ਧਾਰਨ^੪ ॥੧੦॥ [ਅਧਰਮ:-] ਧਰਮ ਆਤਮਾ ਤੇ
 ਜੋਬਿ ਹੀਨਾਰਹੈ ਅਨਾਤਮ ਧਰਮੰ ਲੀਨ। ਇਹ ਅਧਰਮ ਕਰੀਜੈ ਬਰਣ^੫ ।
 [ਮਰਣ:-] ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਣ ਨਹਿ ਮਰਣ ॥ ੧੧ ॥ ਅਥਵਾ ਸਚੁਦਾ-
 ਨੰਦ ਸਰੂਪ । ਨਿਹ ਸਿਮਰਣ ਸੋ ਮਰਣ ਕਰੂਪ^੬ । [ਜਨਮ:-] ਸੱਤਿਨਾਮ
 ਲਿਵ ਅਹੈ ਬ੍ਰਹਮਾਸਿਮਿ । ਇਸ ਵਿੱਦਯਾ ਕੀ ਉਤਪਤਿ ਜਨਮ^੭ ॥ ੧੨ ॥
 [ਬਿਖ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ:-] ਹੂੰ ਸੰਸਾਰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਜੋਇ । ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਬਿਸਰਹਿ
 ਬਿਖ ਸੋਇ^੮ । ਹੁਇ ਜੁ ਗਯਾਨ ਤੇ ਸਫੁਰਣ ਸਰੂਪ । ਸੋਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮੋਖ
 ਅਨੂਪ^੯ ॥੧੩॥ [ਗੁਣ, ਦੋਖ:-] ਬਿਨ ਬਿਵਹਾਰ ਆਤਮਾ ਦੋਖ। ਇਹੀ ਬਡੋ
 ਗੁਣ ਸੁਮਤਿ ਪਰੋਖ^{੧੦}। ਤਿ ਗੁਣ ਸਮੇਤ ਆਤਮਾ ਪਿਖੇ*^{੧੧}। ਬਡੋ ਦੋਖ ਗਯਾ-
 ਨੀ ਇਹਲਖੇ^{੧੨} ॥੧੪॥ [ਜਸ, ਅਪਜਸ:-] ਗਯਾਨ ਭਏ ਤੇ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ।
 ਸੁਜਸ ਬਿਸਾਲ ਇਹੀ ਹੁਇ ਜੁਗਤਿ^{੧੩} । ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਨ ਆਤਮ
 ਗਯਾਨ । ਸੋਈ ਅਪਜਸ ਮਹਿਦ ਮਹਾਨ^{੧੪} ॥੧੫॥ ਦੰਗਗ ॥ [ਪੰਡਤ ਸੰਤ:-]

^੧ਆਸ਼੍ਰਮ ਚਾਰ ਹਨ—ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ, ਗ੍ਰਹਸਥ, ਬਾਨਪ੍ਰਸਥ ਤੇ ਸੰਨਯਾਸ। ^੨ਵਰਣਾਸ਼੍ਰਮ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੋ ਜਾਵੇ ਉਸਨੂੰ ਅਤਿ ਵਰਣਾਸ਼੍ਰਮ ਵਾਲਾ ਜਾਨ ਲਓ। ^੩ਅਤਿ ਵਰਣਾਸ਼੍ਰਮੀ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਅਨਿੰਨ ਹੈ ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮ ਭਾਵ ਛੱਡਕੇ ਦੋਰਥੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ^੪ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮ ਨੈਸ਼ਠਾ ਦਾ ਧਾਰਨਾ 'ਧਰਮ' ਹੈ। ^੫ਆਤਮ (ਨੈਸ਼ਠਾ ਰੂਪੀ) ਧਰਮ ਤੋਂ ਜਦ ਹੀਨ ਹੈ ਤੇ ਅਨਾਤਮ ਧਰਮ ਵਿਚ ਲਲਿ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ 'ਅਧਰਮ ਵਰਣਨ ਕਰੀਦਾ' ਹੈ। ^੬ਸੱਤਿਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਣ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਸਚਦਾਨੰਦ ਸਰੂਪ ਦਾ (ਆਤਮਾ ਰੂਪ ਕਰਕੇ) ਜੋ ਚਿੰਤਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਹ ਬੀ ਬੁਰੀ ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁ ਹੈ। ^੭(ਜਨਮ ਕੀ ਹੈ?) ਸੱਤਿਨਾਮ ਵਿਚ ਲਿਵ ਜੁੜੀ ਹੋਵੇ (ਅਥਵਾ) ਅਹੈ ਬ੍ਰਹਮਾਸਿਮਿ (ਵਿਚ ਲਿਵ ਜੁੜੀ ਹੋਵੇ) ਇਸ ਵਿਦਯਾ ਦੀ ਜੋ ਉਤਪਤੀ ਹੈ, ਇਹ ਜਨਮ ਹੈ। ^੮ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਜੋ ਬਿਸਰ ਜਾਣਾ ਹੈ ਸੋ ਬਿਖ ਹੈ ਉਸੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ (ਜਨਮ ਮਰਣ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ^੯ਗਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਜੋ (ਨਿਜ) ਸਰੂਪ ਦੀ ਸਫੁਰਣਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੇਵਲ ਮੋਖ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ^{੧੦}ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਬਿਵਹਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵੇਖਣਾ ਭਾਵ ਤਿ ਗੁਣਾਂ ਤੀਤ ਤੋਕਣਾ ਇਸਨੂੰ ਬੁਧੀਵਾਨ ਬੜਾ ਗੁਣ ਵੇਖਦੇ ਹਨ। ^{੧੧}ਨਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਸਮੇਤ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਦੇਖੋ। ^{੧੨}ਗਯਾਨੀ ਇਹ ਬਡਾ ਦੋਖ ਲਖਦੇ ਹਨ। ^{੧੩}ਸੁਯੋਗ ਜਸ ਦੇ ਹੋਣ ਦੀ ਇਹੀ ਜੁਗਤ ਹੈ ਕਿ ਗਿਆਨ ਹੋਣ ਤੇ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਹੋਵੇ। ^{੧੪}ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਅਪਜਸ ਉਹ ਹੈ ਕਿ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਪਾਕੇ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਅਥਵਾ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੀ ਵੇਣੇ ਵਾਲਾ ਆਤਮਗਯਾਨ ਨਾ ਮਿਲੇ।

*ਪਾ:-ਬਿਖੇ ।

ਬੁੱਧਿ ਰਹਿ ਬ੍ਰਹਮਭਾਵ ਮਹਿ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿ ਸ਼ੇਖ ਪਰਯੰਤ । ਇਕਤਾ ਮਹਿ
 ਨਿਸ਼ਚਾ ਲਹੈ ਸੋਈ ਪੰਡਤਿ, ਸੰਤ^੧॥੧੬॥ਚੌਪਈ॥ [ਰੋਗੀ, ਅਰੋਗੀ:-] ^੨ਹੀ-
 ਮਮਤਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਥੀਵਾਰੋਗੀ ਸੋ ਸੰਸਾਰੀ ਜੀਵ^੩। ਅਹੰ ਮਮਤਾਭਿਮਾਨ ਤੈ
 ਹੀਨਾਗ੍ਰਸਾਨ ਸਰੂਪ ਅਰੋਗੀ ਚੀਨ॥੧੭॥ਬੁੱਧਿ ਅਨਾਤਮ ਮਹਿ ਸੋ ਰੋਗੀ।
 ਬ੍ਰਹਮਬੁੱਧਿ ਤਿਹ ਜਾਨ ਅਰੋਗੀ^੪। [ਧਨੀ ਨਿਰਧਨੀ:-]। ਆਤਮਧਨ ਪ੍ਰਾ-
 ਪਤ ਸੋ ਧਨੀ। ਬਿਨਆਤਮ ਪਾਏ^੫ ਨਿਰਧਨੀ॥੧੮॥ [ਨਿਸ਼ਕਾਮਤਾ:-] ਜ-
 ਗ੍ਰਾਸੀ ਨਰ ਚਹੈ ਜੁ ਸ਼ੇਖ^੬। ਉੱਤਮ ਕਰਮ ਕਰੈ ਹਿਤਦੇਖ^੭। ਨਹਿ ਅਭਿ-
 ਲਾਖਾਫਲ ਕੀ ਕਰੈ। ਹੁਇ ਨਿਸ਼ਕਾਮਬਿਤੁ ਦਿਢ ਧਰੈ॥੧੯॥ [ਪੰਚਕਰਮ:-]
 ਕਰਿਬੈ ਕਰਮ ਪੰਚ ਪਰਕਾਰ। ਇਕਤੋ^੮ ਨਿੱਤ ਕਰਮ^੯। ਹਿਤ ਧਾਰ। ਮੰਜਨ^{੧੦}
 ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੋਪਠਨ। ਸਿਧਸਾਦਿਕਸੱਤਿਨਾਮ ਮੁ ਰਟਨ॥੨੦॥ ਸ਼੍ਰਾਧ ਆਦਿ
 ਨੈਮਿੱਤਕ^{੧੧} ਅਹੈ^{੧੨}। ਕਿਹ ਨਮਿੱਤ ਤੇ ਕਰਨ ਜੁ ਲਹੈ^{੧੩}। ਪ੍ਰਾਸਚਿਤਾਦਿ-
 ਕ^{੧੪} ਤ੍ਰਿਤੀਓ ਧਰੈ^{੧੫}। ਬਰਤ ਚੰਦ੍ਰਾਇਣਾਦਿ ਜੋ ਕਰੈ^{੧੬} ॥੨੧॥ ਚਤੁਰਥ ਹੈ
 ਉਪਾਸਨਾ^{੧੭} ਰੂਪ। ਪੂਜਨ ਅਪਨੋ ਇਸ਼ਟ ਅਨੂਪ। ਇਹ ਚਾਰਹੁ ਸੁਭ ਕਰੈ
 ਸਦੀਵ । ਹੁਇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਭਲੇ ਨਿਰ ਨੀਵ^{੧੮}॥੨੨॥ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੈ ਸਤਿ-
 ਗੁਰ ਪਾਸ। ਅਰਪਹਿ ਸਕਲ ਕਰਮ ਨਿਰਜਾਸ । ਕਰਮ ਪੰਚਮੋ 'ਨਿਖਿਧਪ'
 ਪਛਾਨ । ਆਦਿਕ ਪਰ ਇਸਤੀ ਰਤਿ ਠਾਨਿ ॥੨੩॥ ਇਨ ਕੋ ਅੰਗੀਕਾਰ
 ਨ ਕਰੈ। ਜੋ ਨਰ ਸ਼ੇਖ ਚਾਹ ਕੋ ਧਰੈ। ਭਗਤਿਜੋਗ ਕਰਿ ਜਬਿ ਨਿਸ਼ਕਾਮ^{੧੯}।
 ਸੁਧਅੰਤਹਕਰਣ ਹੁਇ ਅਭਿਰਾਮ॥੨੪॥ ਜਥਾਮਲੀਨਬਸਤੁ ਬਹੁ ਕਾਰੇ^{੨੦}।
 ਉੱਜਲ ਸਾਬਣ ਸਾਥ ਪਖਾਰੇ। ਇਮ ਉਪਾਇ ਤੇ ਮਨ ਸੁਧਿ ਜਬੈ। ਈਸ਼ ਪ੍ਰ-
 ਸੰਨ ਹੋਤਿ ਹੈ ਤਬੈ॥੨੫॥ [ਚਾਰ ਸਾਧਨ:-] ਚਾਰਹੁ ਸਾਧਨ^{੨੧} ਉਰ ਉਪਜਾਵੈ।
 ਸੁਧਰੇ ਖੇਤ ਅੰਨ ਸਿਮ ਪਾਵੈ^{੨੨}*। ਇਕ^{੨੩} ਬੈਰਾਗ^{੨੪} ਫੁਰੈ ਮਨ ਐਸੇ। ਵਿਸ਼ਟਾ

^੧ਬ੍ਰਹਮਾ ਆਦਿਕਾਂ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਸੇਸ਼ਨਾਗ ਤਕ (ਗੁਰੂ ਆਕਾਸ਼ ਵਾਸੀਆਂ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਪਾਤਾਲ ਵਾਸੀਆਂ ਤਕ) ਬੁੱਧੀ ਬ੍ਰਹਮਭਾਵ ਵਿਚ ਰਹੇ, ਏਕਤਾ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਚਾ ਪਕਾ ਲਵੇ ਉਹੀ ਪੰਡਤ ਹੈ ਉਹੀ ਸੰਤ ਹੈ।
^੨ਜੋ ਸੰਸਾਰੀ ਜੀਵ ਦਾ ਅਹੰਤਾ ਮਮਤਾ ਕਰਕੇ ਅਭਿਮਾਨੀ ਹੈ ਸੋ ਰੋਗੀ ਹੈ।
^੩ਜਿਸਦੀ ਬੁੱਧੀ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਹੈ ਸੋ ਅਰੋਗੀ ਹੈ।
^੪ਆਤਮਾ ਪਾਏ ਤੋਂ ਬਿਨਾ।
^੫ਕਲਜਾਣ।
^੬ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ।
^੭ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ।
^੮ਸ਼੍ਰਾਧ ਆਦਿ ਨੈਮਿੱਤਕ ਕਰਮ ਹਨ।
^੯ਜੋ ਕਿਸੇ ਨਮਿੱਤਕਰਕੇ ਕਰਨਾ ਬਣਦਾ ਹੈ।
^{੧੦}ਪ੍ਰਾਸਚਿਤਾ ਆਦਿ (ਜੋ ਪਾਪ ਉਤਾਰਣ ਲਈ ਕਰੀਏ ਹਨ) ਤੀਜੇ ਹਨ।
^{੧੧}ਚੰਦ੍ਰਾਇਣ ਆਦਿ ਵਰਤ ਜੋ ਰੱਖੀਏ ਹਨ।
^{੧੨}ਨੀਵਾਂ ਹੋਵੇ। (ਅ) ਨਿਰਣੈ ਕਰਕੇ।
^{੧੩}ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਭਗਤੀ ਜੋਗ ਕਰਕੇ।
^{੧੪}ਕਾਲੇ।
^{੧੫}ਵੈਰਾਗ ਵਿਵੇਕ, ਖਟ ਸੰਪਤੀ, ਮਮੋਖਯਾ।
^{੧੬}ਸੁਧਰੇ ਹੋਏ ਖੇਤ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਬੀ ਪਾਈਦਾ ਹੈ।
 *ਪਾ:- ਜਾਵੇ।

ਕਾਗ ਸੁਰਗ ਸੁਖ ਤੈਸੇ* ॥੨੬॥ ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ ਵਿਸ਼ਯ ਸੁਖ ਜੇਤੇ । ਬਮਨੋ
 ਸਮਾਨ ਨ ਭਾਵੈ ਤੇਤੇ । ਤੱਤ ਮਿਥਿਆ ਕੋ ਫੁਰੈ ਬਿਚਾਰ^੧ । ਸਾਧਨ ਦੁਤਿਯ
 ਬਿਬੇਕ ਉਚਾਰ ॥੨੭॥ ਰੂਪ ਜਥਾਰਥ ਆਤਮ^੨ ਜਾਨੇ । ਸਦਾ ਸੱਤ ਹੈ ਤੱਤ
 ਪਛਾਨੈ । ਸਾਚ ਝੂਠ ਹੈ ਇਕ ਹੀ ਬਿਖੈ^੩ । ਮਿਥਿਆ ਨਾਮ ਇਸੀਕੋ ਲਖੈ ॥੨੮॥
 ਜਬਿ ਅਧਿਸ਼ਟਾਨ ਸਾਚ ਕਰਿ ਜਾਨਾ ॥ ਤਿਸ ਮਹਿ ਕਲਪਤਿ ਝੂਠ ਪਛਾਨਾ ।
 ਰਜੁ ਮਹਿ ਸਰਪ, ਸੀਪ ਮਹਿ ਰੂਪਾ^੪ । ਭੂਖਨ ਹੋਮ ਬਿਖੈ ਅਨਰੂਪਾ^੫ ॥ ੨੯ ॥
 ਤਿਮ ਆਤਮ ਸਤਿ ਰੂਪ ਮਝਾਰਾ । ਦੇਹਾਦਿਕ ਪਰਪੰਚ ਪਸਾਰਾ । ਇਮ ਤਤ
 ਮਿਥਿਆ ਕਰਨ ਵਿਚਾਰ^੬ । ਸਾਧਨ ਦੁਤਿਯ 'ਬਿਬੇਕ' ਬਿਚਾਰ ॥ ੩੦ ॥
 'ਜਿਤਿਕ ਬਾਸਨਾ ਮਨ ਮਹਿ ਜੋਇਤਾਗਣ ਤਿਨਹੁ ਨਾਮ 'ਸਮ' ਹੋਇ^੭ ।
 ਬਿਸਿਯਨਿ ਸਭਿ ਤੇ ਰੁਕੈ ਰਿਖੀਕ^੮ । ਇਹ 'ਦਮ' ਨਾਮ ਕਹੈ ਮਤਿ ਨੀਕ
 ॥ ੩੧ ॥ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਏ ਆਨ ਕਰਿ ਬਿਸੈ । ਫੁਰੈ ਨ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮਨ ਮਹਿ ਜਿਸੈ ।
 ਅੰਗੀਕਾਰ ਨ ਕਰਿਬੇ ਭਾਵੈ । ਨਾਮ 'ਉਪਰਤਿ', ਇਸੀ ਕੋ ਗਾਵੈ ॥ ੩੨ ॥ ਸੀਤ
 ਉਸ਼ਨ ਆਦਿਕ ਦੁਖ ਸਾਰੇ । ਸਹੈ 'ਤਤਿੱਖਨਾ' ਨਾਮ ਉਚਾਰੇ । ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ
 ਮਹਿ ਰਿਦੈ ਲਗਾਇ । 'ਸਮਾਧਾਨ' ਇਸ ਨਾਮ ਕਹਾਇ ॥ ੩੩ ॥ ਗੁਰੂ
 ਬਚਨ ਪਰ ਸਾਚ ਪ੍ਰਤੀਤ । 'ਸ਼ਰਧਾ' ਨਾਮ ਕਹੈ ਸੁਧ ਚੀਤ । ਖਸ਼ਟ
 ਸੇਪਦਾ ਭਨੀ ਸੁਨਾਇ । ਸਾਧਨ ਤ੍ਰਿਤੀ ਰਿਦੈ ਹੁਇ ਆਇ^੯ ॥ ੩੪ ॥
 'ਛੁਧਿਤਿ ਤ੍ਰਿਖਤਿ ਕੋ ਅੰਨ ਰੁ ਪਾਨੀ । ਇਨ ਬਿਨ ਨਹਿ ਭਾਵੈ ਕੁਛ
 ਪ੍ਰਾਨੀ । ਤਥਾ ਆਤਮਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਾਖਾ^{੧੦} ।' ਨਾਮ ਮੁਮੁਖਤਾ ਇਸ ਕੋ
 ਭਾਖਾ ॥ ੩੫ ॥ ਜਬਿ ਏ ਚਾਰੋਂ ਸਾਧਨ ਪਾਏ । ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਰਣਿ ਰਹਹਿ
 ਅਧਿਕਾਏ । [ਬ੍ਰਹਮ ਨੋਸ਼ੀ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਸ਼੍ਰੋਤੀ ਗੁਰੂ:-] ਸ਼੍ਰੋਤੀ ਬ੍ਰਹਮ
 ਨਿਸ਼ਠੀ ਗੁਰ ਪੂਰਾ । ਤਿਸ ਤੇ ਲਹੈ ਪਰਮ ਪਦ ਸੁਰਾ ॥ ੩੬ ॥ ^{੧੧}ਕੇਵਲ

^੧ਸੁਰਗ ਦੇ ਸੁਖ ਨੂੰ ਕਾਕ ਵਿਸ਼ਟਾ ਵਤ ਜਾਣੇ । ^੨ਉਲਟੀ, ਕੈ । ^੩ਤੱਤ ਤੇ ਮਿਥਿਆ ਦਾ ਵਿਚਾਰ
 ਵਰੋ^੪ ਆਤਮਾ ਦਾ ਯਥਾਰਥ ਰੂਪ । ^੫ਇਕ ਪਦਾਰਥ ਵਿਚ ਚਾਂਦੀ । ^੬ਭਾਵ ਸੋਨੇ ਵਿਚ ਗਹਿਣੇ
 ਭਾਵਨਾ ਕਰਨਾ । ^੭ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ । ^੮(ਤੀਸਰੀ ਖਟ ਮੰਪਦਾ ਵੱਲੀ) । ^੯ਤਾਗਣ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ
 'ਸਮ' । ^{੧੦}ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਟੋਕਣਾ । ^{੧੧}ਤੀਸਰਾ ਸਾਧਨ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ
 ਆਵੇ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਛਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਸਾਧਨ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) । ^{੧੨}(ਜਿਵੇਂ) ਭੁੱਖੇ ਤਿਹਾਏ ਪ੍ਰਣੀ ਨੂੰ
 ਅੰਨ ਪਾਣੀ ਦੀ ਐਨੀ ਇੱਛਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁਛ ਭਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਜਿਹੀ ਆਤਮਾ
 ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਇੱਛਾ (ਤੀਬਰ) ਹੋਵੇ । ^{੧੩}ਕੇਵਲ (ਬ੍ਰਹਮ) ਸ਼੍ਰੋਤੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ (ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ) ਗਿਆਨ
 (ਤਾਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ) ਕਲਜ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦੁਖ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । *ਪਾ:-ਜੈਸੇ ।

ਸ਼੍ਰੋਤੀ ਤੇ ਕੱਲਜਾਨ। ਪਾਇ ਗਜਾਨ ਨਹਿੰ ਹੈ ਦੁਖ ਹਾਨ^੧। ਕੇਵਲ ਬ੍ਰਹਮ ਨਿਸ਼ਟ ਥੇ ਨਾਂਹੀ^੨। ਇਸ ਪਰ ਜੁਗਤ ਸੁਨਹੁ ਸੁਤਿ ਮਾਂਹੀ ॥ ੩੭ ॥ ਬੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਸਭਿ ਹੀ ਪਵਿ ਲਹਜੇ। ਬ੍ਰਹਮ ਸਾਖਜਾਤੋਕਾਰ ਨਹਿੰ ਭਯੋ। ਸੋ ਸ਼੍ਰੋਤੀ ਸੈਸੇ ਕਰਿ ਦੂਰ^੩। ਹੋਇ ਨ ਅਨੁਭਵ ਆਤਮ ਪੂਰ^੪ ॥੩੮॥ ਸਰਿਤਾ ਪਾਰ ਉਤਰਨੇ ਹਾਰ। ਆਇ ਪਿਖਜੋ ਅੰਧਾ ਕਰਨਧਾਰ^੫। ਪਾਰ ਕਰਾਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨਹਿੰ ਆਵੈ^੬। ਆਪ ਤਰੈ ਨਹਿੰ ਅਪਰ ਤਰਾਵੈ ॥ ੩੯ ॥ ਪਿੰਗ ਰੀਗ ਹੈ ਕੇਵਟ ਦੂਜਾ। ਸੋ ਭੀ ਮਿਲੇ ਨ ਕਾਰਜ ਪੂਜਾ। ਬ੍ਰਹਮ ਨਿਸ਼ਟ ਤੋ ਕਿਮ ਹੁਇ ਗਯੋ^੭। ਬੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਕੋ ਲਖਤਿ ਨ ਭਯੋ ॥੪੦॥ ਸੋ ਭੀ ਦੇਯ ਨ ਸਕਹੀ ਸ਼੍ਰੇਯ। ਕਹਿਬੇ ਕੀ ਸਮਰਥ ਨ ਜੇਯ। ਆਪ ਤਰਨਿ ਕੋ ਸਮਰਥ ਦੋਊ। ਅਪਰ ਤਰਾਇ ਸਕਹਿੰ ਨਹਿੰ ਕੋਊ ॥੪੧॥ ਯਾਂਤੇ ਸੁਨਹੁ ਖਾਲਸਾ ਸ਼੍ਰੋਨ ! ਹਮਰੇ ਗੁਰੂ ਸਕਲ ਗੁਨ ਭੋਨ। ਸ਼੍ਰੋਤੀ, ਬ੍ਰਹਮਨਿਸ਼ਟੀ, ਹਿਤਕਾਰੀ^੮। ਕਰਹਿੰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਸ਼੍ਰੇਯ ਹਮਾਰੀ^੯ ॥੪੨॥ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਭੀ ਇਹੀ ਹਮਾਰੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਰੂਪ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਭਾਰੇ। ਅਹੈ ਜਗਤਪਤਿ ਕੇ ਅਵਤਾਰ^{੧੦}*। ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਦੇਤਿ ਉਦਾਰ ॥੪੩॥ ਇਨ ਕੀ ਸ਼ਰਨ ਨ ਤਜਾਗਨ ਜੋਗ। ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਭੋਗ ਮਹਿੰ ਦੇਤੇ ਜੋਗ। ਨਿਜ ਕਰੁਨਾ ਬਲ ਤੇ ਕਲਿਆਨ। ਦੇਤਿ ਸਿੱਖ ਉਰ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ॥ ੪੪ ॥ ਦਸ ਪਤਿਸ਼ਾਹ ਇਸੀ ਬਿਧਿ ਭਏ। ਕੋਟਨ ਸਿੱਖ ਉਧਾਰਨਿ ਕਏ। ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੈ ਹਰਿ ਅਵਤਾਰ*। ਤੁਮ ਹੋ ਪਾਪਤ ਭਏ ਉਦਾਰ ॥ ੪੫ ॥ ਭਲੇ ਭਾਗ ਅਪਨੇ ਮਨ ਜਾਨੋਂ। ਇਨ ਕੋ ਸੰਗ ਸਦਾ ਤੁਮ ਠਾਨੋਂ। ਤਨ ਮਨ ਅਰਪਹੁ ਬਨਿ ਕਰਿ ਦਾਸ। ਜਗ

^੧ਦੋ ਪਿਛਲਾਪ੍ਰਯਾਯਅੰਕ ੧੪। ਕੇਵਲ ਬ੍ਰਹਮ ਨੇ ਸ਼ਠੀਤੋਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ (ਕੱਲਜਾਨ)। ^੨ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ^੩ਪੂਰਨ ਆਤਮਾ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਉਸਤੋਂ ਅੰਨ੍ਹਾ ਮਲਾਹ। ^੪ਪਾਰਦਾ ਕਿਨਾਰਾ ਉਸਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵਿੱਸਦਾ। ^੫ਪੁੱਜਦਾ। ^੬ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ^੭ਏਥੋਂ ਤਾਈਂ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੁਹਰਾ ਦੁਹਰਾਕੇ ਦੱਸੀਆਂ ਹਨ। ^੮ਹੁਣ ਅਗੋਂ ਜੋ ਕੁਛ ਆਵੇਗਾ ਉਸਵਿਚ ਗੁਰਮਤ ਦੀ ਸ਼ਲਕਵਿਖਾਉਣਗੇ। ^੯ਜੋਪਿਆਰ ਕਰਨਵਾਲੇ ਹਨ, ਬ੍ਰਹਮਸ਼੍ਰੋਤੀ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਨੇਸ਼ਠੀਬੀਹਨ। ^{੧੦}ਕ੍ਰਿਪਾ (ਮਾਤ੍ਰ) ਨਾਲ ਸਾਥੀ ਕਲਜਾਨ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ^{੧੧}ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੋਏ ਅਵਤਾਰ ਹਨ।

*ਦਸੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ 'ਹਰਿ ਅਵਤਾਰ ਗੁਰੂ' ਹਨ, ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੇ ਏਹ ਅਰਥ ਹਨ। ਪੁ: ਜ: ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ 'ਗੁਰ ਪਰਮੇਸੁਰ' ਆਖਿਆ ਹੈ। ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਤੇ ਆਮ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਪਦ ਦਾ ਵਰਤਾਉ ਸਾਧਾਰਨ 'ਉਸਤਾਦ' ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਹ ਫਰਕ ਗਿਆਨੀਆਂ ਤੇ ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਏ।

ਸਾਗਰ ਉਬਰਹੁ ਅਨਯਾਸ^੧ ॥ ੪੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੰਚਮ
ਰੁਤੇ 'ਸੁਖਮ ਵਿਚਾਰ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੈਤਾਲੀਸਮੇ ਅੰਸੁ ॥ ੪੫ ॥*

੪੬. [ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ] ।

ਦੋਹਰਾ॥[ਗੁਰੂ:-] 'ਐਸੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਪਾਸ ਤੋ ਲਹਤਿ ਜੀਵ ਕੱਲਯਾਨ । ਜਸ
ਦੇਖਤਿ ਅਧਿਕਾਰਿ ਜਨ ਤਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਾਨ^੧ ॥੧॥ ਚੋਪਈ॥ ਖਟ ਗੁਣ^੨ ਠੀ
ਸਹਤਿ ਗੁਰੂ ਭਗਵਾਨ । ਜਬਾ ਬਿਸ਼ਨੁ ਕੇ ਮਹਦ ਮਹਾਨ^੩ । ਯਾਂਤੇ ਨਿਜ
ਸ਼ਕਤੀ ਤੋ ਲਖੈ^੪ । ਗੁਨ ਅਵਗੁਨ ਜੋਗਸਾਸੀ ਬਿਖੈ ॥ ੨ ॥ ਜਬਾ ਜਰਾਹ^੫
ਹੋਤਿ ਮਤਿਵੈਤਾ॥ ਘਾਵ ਮਝਾਰ ਬਿਕਾਰ ਲਹੇਤਾ^੬ । ਤੋ ਮੇਲਨ ਅਉਖਧਨਹਿ
ਲਾਵੈ^੭ । ਮੇਲੇ ਤੇ ਨ ਸੁਰਯੁ ਰਹਿ ਜਾਵੈ ॥੩॥ ਟੂਟੈ ਅਸਥੀ^੮ ਆਇ ਬਿਕਾਰ।
ਤਿਸ ਕੇ ਪੁਰਬ ਲੇਤਿ ਨਿਕਾਰ । ਪੁਨਹ ਘਾਵ ਮੇਲਤਿ ਸੁਖ ਦੇਤਿ । ਕਾਰ
ਜਰਾਹ ਹੋਤਿ ਦੁਖ ਹੇਤ^੯ ॥੪॥ ਇਮ ਹਮਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਗੁਨਵੈਤੇ॥ ਸਿਖ
ਕੇ ਨੀਕੀ ਬਿਧਿ ਪੱਰਖੀ^{੧੦} ਤੇ। ਜਿਸ ਕਰਿ ਪਾਵਹਿ ਜਨ ਕਲਿਆਨ । ਇਮ**
ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ ਹੈਂ ਹਿਤ ਠਾਨਿ ॥੫॥ [ਅਧਿਕਾਰੀ:-] ਜਿਨਕੀ^{੧੧} ਬ੍ਰਿਤਿ ਸੁਖ
ਦੁਖ ਮਹਿ ਭਾਰੀ^{੧੨} । ਰਾਗ ਦੁਖ ਕੇ ਠੀ ਨਿਤ ਅਨੁਸਾਰੀ । ਸੁਤ ਬਿਤ ਆਇ
ਪਦਾਰਥ ਸਾਰੇ । ਇਨ ਹਿਤ ਬੈਸ ਬਿਤਾਇ ਬਿਚਾਰੇ^{੧੩} ॥੬॥ [ਸੇਵਾ:-] ਠੀ

^੧ ਨਿਰਯਤਨ । ^੨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਜਨ ਦਾ ਜੋਸਾ ਅਧਿਕਾਰ ਤੇਸਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ।
^੩ ਛੇ ਗੁਣ । ^੪ ਜਿਵੇਂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਵਿਚ ਛੇ ਗੁਣ ਵਭੇ ਹਨ, ਪਰ (ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਅਲਪ ਹੁੰਦੇ
ਹਨ) । ^੫ ਯਾਂਤੇ ਜਾਣ ਲੇਂਦੇ ਹਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ^੬ ਨਾਈ, ਸ਼ਖਮਾਂ ਦੀ ਚੀਰ
ਫਾੜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ^੭ ਸੁਖਮ ਵਿਚ ਵਿਗਾੜ (ਜਦ) ਦੇਖਦਾ ਹੈ । ^੮ ਤਦ (ਸੁਖਮ) ਮੇਲਨ ਵਾਲੀ
ਦਵਾਈ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦਾ । ^੯ ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ । ^{੧੦} ਦੁੱਖ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ^{੧੧} ਜਿਨ੍ਹਾਂ
(ਜੀਵਾਂ) ਦੀ । ^{੧੨} ਭਾਰੀ (ਖਚਤ ਹੋਈ ਹੈ) । ^{੧੩} (ਜੋ) ਵਿਚਾਰੇ (ਪੁਰਸ਼) ।

*ਪਿਛਲੇ ਸਾਧਨ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਬਾਨੀ ਪੁਰਾਣੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ
ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕਥੇ ਸਨ, ਕੋਈ ਵਖ ਵਖ ਤੇ ਕੋਈ ਰਲਵੇਂ ਸਨ । ਹੁਣ ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਸਾਧਨ
ਦੱਸਣ ਲੱਗੇ ਹਨ । ਪਿਛਲੇ ਸਾਧਨ ਕੇਵਲ ਜਾਨਣੇ ਨਮਿੱਤ ਕਹੇ ਸਾਨੇ ਹੁਣ ਓਹ ਸਾਧਨ ਕਹਿਣ
ਲਗੇ ਹਨ ਜੋ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕਰਨੇ ਯੋਗ ਹਨ, ਸਾਧਨ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਦੱਸਣਗੇ । ਅਸੀਂ ਇਸ ਕਰਕੇ
ਹਰ ਸਾਧਨ ਦੇ ਮੁੱਢ ਵਿੱਚ ਸਿਰਨਾਵਾਂ ਤੇ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਗੁ ਮਤ ਦੀ ਤੁਕ ਜਿਸ ਦੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਕਵਿ
ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਦੇਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਾਂਗੇ ।

† ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਿਛਲੇ ਅੰਸੁ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤੇ ਦਸਾਂ
ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ 'ਹਰ ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ' ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹਨ ਤੇ ਹੁਣ ਬੀ
ਉਹੋ ਵਿਸ਼ਯ ਜਾਰੀ ਹੈ । ਖਟਗੁਣ-ਵੇਖੋ ਇਸੇ ਦੁਤ ਦਾ ਅੰਸੁ ੪੬ ਅੰਕ ੨੪ । ਓਪਾ:-ਕਸੂਰ ।

[੧] ਪਾ:-ਵੇਤਿ । [੨] ਪਾ:-ਬੁਧਿਵੈਤੇ । ** ਪਾ:-ਤਿਮ । †† ਪਾ:-ਤੇ ।
‡‡ ਯਥਾ:-ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਸਿੱਖਣਾ ਗੁਰਮੁਖ ਸਾਧ ਮੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ । [ਭਾ: ਗੁ:]

ਤਿਸਕੇ ਕਹਿੰ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਮਕਾਰਸੇਵਹੁ ਸਿੱਖਨਿ ਦੇਹੁ ਅਹਾਰਾਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ
 ਦਿਹੁ ਛਾਦਨ ਆਛੇਚਾਪਹੁ ਪਗ, ਕਰੀਐ ਸਿਖ ਬਾਂਛੇ ॥੭॥ ਮਰਦਨ ਕਰਿ
 ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਵਹੁ* । ਬਸਤ੍ਰ ਪਖਾਰਹੁ ਸੁੱਧ ਬਨਾਵਹੁ । ਹਾਂਕਹੁ ਪੌਨ
 ਸ੍ਰੇਦੰ ਜਬਿ ਹੋਇ । ਝਾਰਹੁ ਪਨਹੀ, ਪਗ ਕੋ ਧੋਇ ॥ ੮ ॥ ਜੂਠੇ ਭਾਵਨਿ
 ਮਾਂਵਨ ਕਰਹੁ । ਸੀਤਲ ਨੀਰ ਕ੍ਰਪ ਤੇ ਭਰਹੁ । ਰਦਧਾਵਨ^੧ ਕੋ ਅਰਪਹੁ
 ਆਨਿ । ਕਰਹੁ ਰਸੋਈ ਸੁੱਧ ਮਹਾਂਨ ॥੯॥ ਇੰਤਜਾਦਿਕ ਸੇਵਾ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ।
 ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਕੀਜਹਿ ਦਿਨ ਰਾਤਿ । [ਗੁਰਬਾਣੀ:-] ਸਤਿਗੁਰ ਗਿਰਾ ਸੀਖਿ
 ਨਿਤਿ ਪਠੋ^੨ । ਸੱਤਿਨਾਮ ਕਹੁ ਮੁਖ ਤੇ ਰਟੋ^੩ ॥੧੦॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਧਰਮ
 ਰਹਹੁ ਸਵਧਾਨ । [ਇਸ਼ਨਾਨ:-] ਬਡੀ ਰਾਤਿ ਤੇ ਕਰਿ ਆਸ਼ਨਾਨ^੪ ।
 [ਦਇਆ:-] ਛੁਪਾਤਿ ਕਿ ਨਗਨ ਬਿਨਾ ਧਨ ਕੋਇ। ਦਿਹੁ ਭੋਜਨ ਛਾਦਨ
 ਤਿਸ ਜੋਇ ॥੧੧॥ ਵੇਖਿ ਦੁਖੀ ਕੇ ਦਇਆ ਉਪਾਵਹੁ । ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਤਿਸ
 ਕਸ਼ਟ ਮਿਟਾਵਹੁ। ਕਰਨ ਦਇਆ ਕੋ ਪੁੰਨ ਘਨੋਗ। ਦਇਆ ਕਰਤਿ ਹੁਇ
 ਬਡਿਹੁ ਬਡੇਗ ॥੧੨॥ ਜੇ ਜੇ ਬਡੇ ਦਯਾ ਉਰ^੫ ਧਾਰੈ। ਮਨ ਕੋਮਲ ਤੇ ਕਸ਼ਟ
 ਨਿਵਾਰੈ। ਕਰਹਿ ਦੀਨ^੬ ਕੋ ਸੁਖੀ ਬਿਸਾਲ। ਆਦਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ ਬਡੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ^੭
 ॥ ੧੩ ॥ [ਸਚੁ:-] ਸਚੁ ਬੋਲਹੁ ਸੁਖਿ ਦੇਤਿ ਬਡੇਗ^੮ । ਤਜਹੁ ਕੂਰ ਦੁਖ
 ਦਾਯ ਘਨੋਗ । [ਮੈਤੀ ਭਾਵ:-] ਪਰ ਸੁਖਿ ਪਿਖਿ ਤਪਤਉ ਉਰ ਨਾਂਹੀ ।
 ਪਾਪ ਬਿਅਰਥ ਹੋਤਿ ਸਿਰ ਤਾਹੀ ॥ ੧੪ ॥ ਇਕ ਤੋ ਰਿਦਾ ਤਪਹਿ ਦੁਖ
 ਪਾਵੈ । ਪਿਖਹੁ ਭਲੇ^੯ ਕੁਛ ਗੁਣ ਨ ਆਵੈ ਪੁਨ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੋਪ ਕਰੇਤਾ ।
 -ਮੋਹਿ ਦਿਯੋ ਪਿਖਿ ਏਹੁ ਜਰੇਤਾ^{੧੦} - ॥੧੫॥ ਇੰਤਜਾਦਿਕ ਇਸ ਮਹਿ ਬਹੁ
 ਵੇਖਾ^{੧੧} । [ਸਿਤੋਖ:-] ਲਾਲਚ ਤਜੈ ਧਰੈ ਸਿਤੋਖ^{੧੨} । [ਤਜਾਗਣੇ ਜੋਗ

^੧(ਗੁਰੂ ਜੀ) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । ^੨ਕਪੜਾ । ^੩ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰੋ । ^੪ਮੁੜ੍ਹਕਾ । ^੫ਦਾਤਣਾਂ ।
^੬ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਿੱਖ ਕੇ ਨਿਤ ਪੜ੍ਹੋ । ^੭ਜਪੋ, ਉਥਾਰੋ । ^੮ਰੁੱਬ । ^੯ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਤੋਂ ਆਦਿ ਏਕੇ ਸਾਰੇ
 ਵਡੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ^{੧੦}ਭੀਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਲਵੋ । ^{੧੧}ਕਿ ਮੇਰੇ ਦਿਤੇ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਇਹ
 ਸੜਦਾ ਹੈ । * ਪਾ:- ਨਾਨ ਕਰਵਾਵਹੁ । † ਯਥਾ- ਪੁਛ ਬਾਣੀ ਸਬਹੁ ਸੁਭਾਖਿਆ ॥
 ਗਾਵਹੁ ਸੁਣਹੁ ਪੜਹੁ ਨਿਤ ਭਾਈ ਗੁਰ ਪੂਰੈ ਤੂ ਰਾਖਿਆ ॥ [ਫੋਰ: ਮ: ੫] । ‡ ਜਪਿ ਜਨ
 ਸਦਾ ਸਦਾ ਦਿਨੁ ਵੇਣੀ ॥ [ਸੁਖਮਨੀ] । § ਉਦਮੁ ਕਰੇ ਭਲਕੇ ਪਰਭਾਤੀ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੇ
 ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰਿ ਨਾਵੈ ॥ [ਗਉ: ਵਾ: ਮ: ੪] ॥ ¶ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਾ ਕਰੇ ਸਰੀਰੁ ॥ ਪੁਨਾ:- ਦੋਲੁ ਧਰਮੁ
 ਦਇਆ ਕਾ ਪੁੰ ॥ [ਪਾ:- ਸਭਿ । ** ਸਚੁ ਸਭਨਾ ਹੋਇ ਦਾਰੁ ॥ †† ਵੇਸੁ ਨ
 ਕਾਹੁ ਸੰਗ ਕਰਹੁ ॥ [ਗਉ: ਬਾਵ: ਮ: ੫] ‡‡ ਸਿਤੋਖੁ ਥਾਪਿ ਰਾਖਿਆ ਜਿਨਿ ਸੁਤਿ ॥

ਕਰਮ:-] ਪਰਤਿਯ ਪਰਧਨ ਪਰ ਕੀ ਅੰਸ਼* । ਨਹਿ ਲਿਹੁ, ਲੇਹਿ ਜੁ
 ਕਰਹਿ ਬਿਧੰਸੀ ॥ ੧੬ ॥ [ਖਿਮਾ:-] ਅਪਨੋ ਤੋ ਨਿਰਬਲ ਕੇ ਜਾਨਿ ।
 ਤਿਸ ਪੁਰ ਕੰਪ ਨ ਕਰਹੁ ਸਜਾਨ । [ਨਿਰ ਅਭਿਮਾਨਤਾ:-] ਬਿੰਦਿਆ ਕੈ
 ਸਰੂਪ ਹੈ ਤਨ ਕੋ^੧ । ਬਧਿ ਬਿਸਾਲ ਕੈ ਦੀਰਘ ਧਨ ਕੋ^੨ ॥੧੭॥ ਇੰਤਜਾ-
 ਦਿਕ ਤੇ ਗਰਬ^੩ ਨ ਧਰੀਯਹਿ।ਦਾਤਾ ਈਸ਼ੁਰ ਏਕ ਬਿਚਰੀਅਹਿ। ਤੀਰਥ
 ਬਰਤ ਆਦਿ ਕਰਿ ਕਰਮ । ਨਹਿ ਅਭਿਮਾਨ ਧਰਹੁ ਜੁਤਿ ਸ਼ਰਮ^੪ ॥
 ੧੮॥ ਕਰਹਿ ਸੁ ਕਰਮ ਧਰਹਿ ਅਭਿਮਾਨ । ਨਿਫਲ ਜਾਤਿ ਜਿਉਂ ਗਜ
 ਇਸ਼ਨਾਨ । ਅਪਨੋ ਜਸ ਪਰਨਿੰਦ ਨ ਕਹੈ । ਕਹੈ ਤ ਇਸ ਤੇ ਭੀ ਅਘ
 ਲਹੈ ॥੧੯॥ ਦਾਨ ਕਰਜੈ ਮੁਖਤੇ ਨਹਿੰਭਾਖੈ।ਸਦਾ ਛਪਾਵਨਕੋ ਅਭਿਲਾਖੈ।
 [ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਨਾ:-] ਮਧੁਰ ਕਹੈ ਸਭਿ ਕੋ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ।ਫੀਕਾ ਬੋਲ ਨ ਕਿਸੀ
 ਦੁਖਾਵੈ ॥੨੦॥ [ਧਰਮ ਕਿਰਤ:-] ਧਰਮ ਕ੍ਰਿਤਾ ਕਰ ਦਰਬ ਕਮਾਵੈ ।
 [ਵੈਡ ਛਕਣਾ:-] ਬੰਟ ਅਤਿਥਨਿ ਕੋ ਪੁਨ ਖਾਵੈ ॥ [ਸੁਛਤਾ:-] ਉਪਰ
 ਬਸਤ੍ਰ ਨ ਰਖੈਮਲੀਨ।ਤਿਮ ਕਾਯਾ ਕੋ ਨਿਤ ਮਲਹੀਨ^੫ ॥੨੧॥ [ਕੁਸੰਗ:-]
 ਚੋਰ, ਜਾਰ, ਬਟਪਾਰ, ਜੁਆਰੀ । ਕ੍ਰਿਤਘਨ, ਬੰਚਕ, ਛਲੀ ਕਚਾਰੀ ।
 ਜੁਪਨੇ ਮਹਿ ਭੀ ਇਨ ਕੀ ਸੰਗਤਿ । ਕਰੇ ਨ ਕਬਿਹੂੰ, ਬਿਰ ਨ ਪੰਗਤਿ^੬ ॥
 ੨੨॥ ਬਿਸ਼ਿਯਨਿ ਤੇ ਬਿਸ਼ਈ ਨਰ ਬੁਰੋ^੭ । ਲਖਿ ਦੁਰਜਨ ਤਤਛਿਨ ਪਰ-
 ਹਰੋ । ਜਥਾ ਅਗਨਿ ਤੇ ਲੋਹ ਤਪਾਯੋ । ਦਿਪਤਿ, ਜਾਤਿ ਨਹਿ ਹਾਥਛਵਾਯੋ
 ॥੨੩॥ [ਸਤਿਸੰਗ:-] ਜਨ ਸਸ਼ੀਲ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਕਰੀਏ । ਜਿਨ ਮਿਲਿਤੇ
 ਅਵਗੁਨ ਪਰਹਰੀਏ** । [ਕਥਾ ਸੁਵਣ:-] ਸੁਨੀਅਹਿ ਅਵਤਾਰਨ

^੧ਜੋ ਲਵੇਗਾ ਤਾਂ (ਉਸਦਾ) ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ(ਇਹ ਪਾਪ)। ^੨ਬੜਾ ਵਿੱਦਵਾਨ ਹੈ ਜਾ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ
 ਸਰੀਰ ਵਾਲਾ ਹੈ । ^੩ਭਾਵ ਅਕਲਈਆ ਹੈ ਜਾ ਬਹੁਤੇ ਧਨ ਵ ਲਾ ਹੈ । ^੪ਅਭਿਮਾਨ । ^੫ਯਤਨ
 ਨਾਲ ਤੀਰਥ ਬਰਤ ਆਦਿ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਅਭਿਮਾਨ ਨਾ ਧਾਰਨ ਕਰੇ । ^੬ਉੱਜਲ ਰੱਖੇ । ^੭ਭਾਵ
 ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿਚ ਨਾਲ ਨਾ ਰਲੇ । ^੮ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਵਿਖਈ ਪੁਰਸ਼ ਤੁਰੇ ਹਨ ।

*ਪਰਧਨ ਪਰਦਾਰਾ ਪਰਹਰੀ ॥ ਤਾਕੋ ਨਿਕਟਿ ਬਸੈ ਨਰਹਰੀ ॥ ਪੁਨਾ:-
 ਹੈ ਪਰਧਨ ਪਾਹਨ ਤੁਲ, ਤ੍ਰਿਆ ਪਰ ਮਾਤ ਹਮਾਰੇ । [ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ] । †ਪਾ:-ਏਹ ।
 ‡ਤੀਰਥ ਬਰਤ ਅਰੁ ਦਾਨ ਕਰਿ ਮਨ ਮੈ ਧਰੈ ਗੁਮਾਨੁ ॥ ਨਾਨਕ ਨਿਹਫਲ ਜਾਤ
 ਤਿਹਿ ਜਿਉ ਕੰਚਰ ਇਸਨਾਟੁ ॥ [ਸਨੈਕ ਮ: ੯] । ਚੁਨਾਨਕ ਫਿਕੈ ਬੋਲਿਐ ਤਨੁ ਮਨੁ
 ਫਿਕਾ ਹੋਇ ॥ [ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੧] ॥ ਪਾ:-ਕਿਰਤ । [ਪਾਲਿ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਥਹੁ
 ਦੇਇ ॥ **ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਿੰਦੜਿਆ ਦੁਰਮਤਿ ਵੰਞੈ ਮਿਤ੍ਰ ਅਸਾਡੜੈ ਸੇਈ ॥

ਇਤਿਹਾਸ^੧ । ਸਤਿਗੁਰ ਦਸ ਜਿਮ ਕਰੇ ਬਿਲਾਸ^੨ ॥੨੪॥ ਬਹੁਰ ਬਹੁਮ ਕੇ
ਨਿਰਨੈ ਜਹਾਂ । ਸੁਖਮ ਬੁਧਿ ਕਰਿ ਸੁਨੀਅਹਿ ਤਹਾਂ । [ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਯਾਤਾ:-] ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਮੰਜਨ ਕਰੀਏ । ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਅਘ ਪਰ-
ਹਰੀਏ ॥੨੫॥ ਹਰਿ ਮੰਦਿਰ ਦਰਸਹੁ ਦਰਬਾਰ । ਹੋਤਿ ਸਦਾ ਗੁਰ ਗਿਰਾ
ਉਚਾਰ । ਸਹਤਿ ਅਦਬ ਕੇ ਬੈਠਹਿ ਮਾਂਹਿ^੩ । ਗੁਰ ਬਿਨ ਮਨ ਨ ਭੁਲਾਵੈ
ਕਾਂਹਿ ॥ ੨੬ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਜੋਤਿ ਜਾਗਤੀ ਜਹਾਂ । ਨਿਤ ਪੁਤਿ ਸਾਦਰ
ਦਰਸਹੁ ਤਹਾਂ । ਕਿਧੋਂ ਪਰਬ ਕੇ ਦਿਨ ਚਲਿ ਜਾਵਹੁ । ਕਿਧੋਂ ਖਸਟਮੇ
ਮਾਸ ਸਿਧਾਵਹੁ ॥ ੨੭ ॥ ਅਧਿਕ ਦੂਰ ਹੁਇ ਸੰਮਤ ਮਾਂਹਿ^੪ । ਸਤਿਗੁਰ
ਘਰ ਕੇ ਦਰਸਹਿ ਜਾਹਿ । ਤਨ ਮਨ ਤੇ ਗੁਰ ਸਿਖ ਹੁਇ ਕਰਿਕੇ । ਗਯੋ
ਨ ਵਰਜਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੇ ॥ ੨੮ ॥ ਕਿਉਂ ਤਿਨ ਜਨਮ ਧਰਜੈ ਜਗ
ਆਇਨਿਸ਼ਫਲ ਭਯੋ ਗਯੋ ਪਛੁਤਾਇ-ਜੇ ਦਰਸਹਿ ਅਰੁ ਸਰੁਵਰੁਮੰਜੈ^੫ ।
ਪਾਇਪਦਾਰਥ, ਸਭਿ ਅਘ ਭੱਜੈ-॥੨੯॥ ਅਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਥਮ-ਗੁਰ ਕਰੈ^੬ ।
ਅੰਤਹਕਰਣ ਸੁੱਧਤਾ ਧਰੈ । ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਤਿ ਜਨ ਜੋਇ^੭ । ਹਰਿ ਗੁਰ
ਸੰਗ ਪ੍ਰੇਮ ਜਿਸ ਹੋਇ ॥੩੦॥ [ਭਗਤੀ:-] ਤਿਸੈ ਨਿਤਾਪੁਤਿ ਭਗਤਦ੍ਰਿੜਾਵੈ ।
ਭਾਣਾ ਮੰਨਣ ਕੇ ਸਿਖਰਾਵੈ । ਕਸਰ ਆਪਦਾ ਪਰੈ ਜਿ ਕੋਈ । ਕਿਧੋਂ
ਸਰੀਰ ਬਿਖੈ ਰੁਜ ਹੋਈ ॥੩੧॥ ਬਿੱਪਰੈ^੮ ਸੁਤ ਬਿਤ ਆਦਿਕ ਮਾਂਹੀ । ਪਚਾ-
ਰਬਧ ਕਰਿ ਹੁਇ ਕੁਛ ਜਾਹੀ^੯ । ਪ੍ਰਭੁ ਮਹਿ ਦੋਸ ਅਰੋਪੇ ਕੋਇ ਨ । ਨੀਕੋ
ਲਖੈ, ਦੀਨ ਮਨ ਹੋਇ ਨ^{੧੦} ॥੩੨॥-ਭਲਾ ਕਰਹਿ ਪਰਮੇਸਰ ਮੇਰਾ । ਅਘ
ਫਲ ਨਿਬਰਹਿ^{੧੧}, ਮੈਂ ਨਿਤ ਚੇਰਾ-। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਰਿਦੈ ਮਝਾਰ ।
ਹਰਖੇ ਈਸੁਰ ਕ੍ਰਿੰਤਿ ਬਿਚਾਰ^{੧੨} ॥੩੩॥ ਕਰਨੈ ਹਾਰ ਨ ਦੂਜਾ ਕੋਈ । ਜੇ
ਹਾਰ ਕਰੈ ਤ ਬੁਰੀ ਨ ਹੋਈ । ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਗੁਰ ਭਲੇ ਟਿਕਾਵੈ । ਈਸੁਰ

^੧ਦਸਾਂ ਗੁਰੁ ਸਾਹਿਬਾਂ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਜੋ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਖੁਲਦੇ ਹਨ । ^੨ਦਸੋ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਜਿਵੇਂ (ਸੁਹਣੇ) ਚੋਜ ਕੀਤੇ ਹਨ (ਉਹ ਇਤਿਹਾਸ ਸੁਣੋ) । ^੩ਵਿਚ (ਹਰਿ ਮੰਦਿਰ ਦੇ) । ^੪ਜੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਦੂਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਮਗਰੋਂ । ^੫ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ । ^੬ਐਸਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਜਿਸ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨ ਨਾਲ) । ^੭ਭਾਵ ਜਿਸਦਾ ਅੰਤਹਕਰਣ ਸੁੱਧ ਹੋ ਗਿਆ ਉਹ ਸਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ^੮ਕੋਈ ਉਲਟੀ ਗਲ ਹੋ ਜਾਵੇ । ^੯(ਚਾਹੇ) ਕੁਝ ਹੋ ਜਾਵੇ । ^{੧੦}ਉਦਾਸ ਨਾ ਹੋਵੇ । ^{੧੧}ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਫਲ (ਭਾਵ ਦੁੱਖ; ਨਿਬੜ ਰਿਹਾ ਹੈ) । ^{੧੨}ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾ ਕੀਤਾ ਵਿਚਾਰਕੇ ।

*ਪਾ:-ਸਿਮਰਨ ਜਨ ਕੋਇ ।

†ਪਾ:-ਨਾਹੀ ।

ਕੀ ਕ੍ਰਿਤਿ ਪਰ ਹਰਿਖਾਵੈ* ॥੩੪॥ ਨਿਸ ਦਿਨ ਲਿਵਲਾਵਨ ਸਤਿਨਾਮ ।
 ਪੁਨ ਉਪਦੇਸ਼ੈ ਇਹ ਅਭਿਰਾਮ ।—ਉਠਤਿ ਬੈਠਤਿ ਸੇਵਤਿ ਚਾਲਹੁ । ਕ੍ਰਿਤਿ
 ਕਰਿਬੈ ਮਹਿ ਨਾਮ ਸੰਭਾਲਹੁ ॥੩੫॥ ਹਾਥ ਪਾਵ ਤੇ ਕਾਰ ਸੁਧਾਰਹੁ । ਮਨ
 ਤੇ ਮੁਖ ਤੇ ਨਾਮ ਉਚਾਰਹੁ ॥ ਸਨੈ ਸਨੈ ਤਨਹੀਤਾ ਤਜਾਗਨਾ ॥ ਪੁਨ ਉਪਦੇਸ਼
 ਕਰਤਿ ਇਮ ਲਾਗਨ ॥੩੬॥ —ਸਭਿ ਮਹਿ ਰਮੈ ਏਕ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ ।
 ਸੋਤੁ ਮਿੱਤੁ ਅਰ ਠਾਕਰ ਚੇਰਾ ॥ ਯਾਂਤੇ ਰਾਗ ਵੈਖ ਕੇ ਤਜਾਗਹੁ । ਨੀਂਦ
 ਅਵਿੰਦਨਾ ਤਜਿ ਕਰਿ ਜਾਗਹੁ ॥੩੭॥ ਗੁਰ ਕੀ ਗਿਰਾ ਬਿਚਾਰਹੁ ਨੀਕੇ ॥ ਜਿਸ
 ਤੇ ਭਲੇ ਹੋਤਿ ਇਸ ਜੀਕੇ । ਕੀਰਤਨ ਕਰਹੁ, ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਸੀਚਿ ॥ ਲਖਹੁ
 ਸਕਲ ਗੁਨ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਬੀਚ ॥੩੮॥ ਆਇ ਸ਼ਰੀਰ ਪਦਾਰਥ ਸਾਰੇ** ॥
 ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੁ ਦੀਨੈ ਹਮੈ ਬਿਚਾਰੇ ॥ ਅਸ ਈਸ਼ਰ ਕਿਉਂ ਰਿਦੈ ਬਿਸਾਰਹੁ ॥ ਨਿਸ
 ਬਾਸੁਰ ਮਨ ਜੀਹ ਸੰਭਾਰਹੁ ॥੩੯॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਮਾਹਿ ।
 ਭਗਤਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਧਿਕ ਅਧਿਕਾਰਿ ॥ ਇਕ ਤੋ ਸਤਿਨਾਮ ਕੇ ਸਿਮਰਨ ।
 ਲਿਵ ਲਗਾਇ, ਨਹਿ ਤਜਾਗਹਿ ਨਿਸ ਦਿਨ ॥੪੦॥ ਦੁਤੀਏ ਭਾਲ ਪ੍ਰਭੁ
 ਕੇ ਮਾਨੇ । ਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰਿਤ ਤੇ ਉਰ ਹਰਖ ਸੁ ਠਾਨੇ । ਤ੍ਰਿਤੀਏ ਤਨਹੀਤਾ ਕੇ
 ਤਜਾਗੇ । ਤਜਿ ਕੂਰੇ ਸਚ ਪਰ ਅਨੁਰਾਗੇ ॥੪੧॥ ਇਨ ਤੀਨਹੁ ਮੈਂ ਪਰਪਕ
 ਹੋਇ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸੋਇ—। ਫੁਰਹਿ ਚਤੁਸ਼ਟੈ ਸਾਧਨ
 ਰਿਦੈ ॥ ਲਖੈ ਉਚਿਤ ਉਪਦੇਸ਼ਨਿ ਤਦੈ ॥੪੨॥ ਸ਼ਰਣ ਪਰਮੈ ਸਿਖ ਕੇ
 ਪਹਿਚਾਨ । ਪਰੈ ਕੁਬੰਧਨ ਕਰੈ ਪ੍ਰਾਨ ॥੪੩॥ ਅਸ ਦਸ ਗੁਰ ਸਾਰੇ ਪਤਿ-
 * (ਐਉਂ ਸਿੱਖ) ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ । ** ਭਾਵ ਹਰਇਕ ਵਿਚ । १ (ਮ(ਜਲ)ਨਾਲ ਸਿੱਚਕੇ ।
 २ ਸ਼ਰੀਰ ਆਇ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਭਾਵ ਜਨਮ ਪਦਾਰਥ, (ਪ੍ਰੇਮ ਪਦਾਰਥ, ਗਿਆਨ
 ਪਦਾਰਥ ਤੇ ਨਾਮ ਪਦਾਰਥ) । ੩ ਇਹ ਵੀਚਾਰ ਕਰੇ ਕਿ : ੪ ਦਿਨ ਰਾਤ ਮਨ ਤੇ ਜੀਭ ਨਾਲ
 ਸੰਭਾਲੇ । ੫ ਭਗਤੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ । ੬ ਭਾਵ ਪਿਛਲੇ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ ਕਏ ਚਤੁਸ਼ਟੈ
 ਸਾਧਨ:—੧. ਵਿਰਾਗ, ੨. ਵਿਵੇਕ, ੩. ਖਟ ਸਿੱਖਤੀ ਤੇ ੪. ਮੋਖ ਇੱਛਾ, ਇਸ ਭਗਤੀ
 ਸਾਧਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਅੰਦਰ (ਮੁਤੇ ਹੀ ਸਵਰਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੫ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਉਸ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ
 ਅਧਿਕਾਰੀ ਲਖਦੇ ਹਨ । ੬ ਭਾਵ ਜਨਮ ਮਰਨ ਆਦਿ ਖੇਟੇ ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ।
 * ਮੀਤੁ ਕਰੈ ਸੋਈ ਹਮ ਮਾਨਾ ॥ ਮੀਤ ਕੇ ਕਰਤਬ ਕੁਮਲ ਸਮਾਨਾ ॥ [ਗਉ: ਮ: ੫॥]
 † ਉਠਤ ਬੈਠਤ ਸੇਵਤ ਨਾਮ ॥ ‡ ਹਾਥ ਪਾਉ ਕਰਿ ਕਾਮੁ ਸਭੁ ਚੀਤੁ ਨਿਰੰਜਨ ਨਾਲਿ ॥
 § ਪਾ:—ਕਰਨ ਮਹਿ ਲਾਗਨ । ॥ ਸਰਬ ਮੇ ਪੇਖੈ ਭਗਵਾਨ ॥ [ਸੁਖਮਨੀ]
 ॥ ਹਰਿ ਕੀਰਤ ਸਾਧਿ ਸੰਗਤਿ ਹੈ ਸਿਰਿ ਕਰਮਨ ਕੈ ਕਰਮਾ ॥
 ** ਪਾ:—ਚਾਹੇ । †† ਪਾ:—ਨਿਹ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਜੀਅ ਸੰਭਾਰਹੁ ।

ਸ਼ਾਹ* । ਸਿਮਰਹੁ ਵਾਹਿਗੁਰੁ ਗੁਰ ਵਾਹਿ ॥੪੩॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ
ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਉਪਦੇਸ਼' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਡਿਤਾਲੀਸਸਮੇ ਅੰਸੂ । ੪੬॥

੪੭. [ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਉਪਦੇਸ਼] ।

ਦੰਗਾ॥†“ਚਾਰਹੁ ਸਾਧਨ ਪਾਇਕੈ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣਿ ਸਿਧਾਇ।ਪਰਖੈ ਮਹਾਂ
ਸੁਜਾਨੈ ਤਬਿ ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਦਿਆ ਸਿਖਰਾਇ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਹੈ
ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ । ਸ਼ੁਵਲ, ਮਨਨ, ਨਿੱਧਾਸਨ ਜਾਨ । ਚੌਥੈ ਸਾਖਯਾਤ
ਗੁਰ ਕਹੈ । ਜਿਸਕੈ ਪਾਇ ਨ ਜਗ ਮਹਿ ਬਹੈ ॥੨॥ [ਸ਼ੁਵਲ:-] ਪ੍ਰਥਮ ਸ਼ੁ-
ਵਲ ਖਟ ਲਿੰਗ ਪ੍ਰਕਾਰੈ । ਜਿਸ ਤੇ ਚੇਤਨ ਅਦੁਤਿ ਮਝਾਰ। ਤਾਤਪਰਯ
ਕੈ ਨਿਸ਼ਚੈ ਹੋਇ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ 'ਸ਼ੁਵਲ' ਕਹਿ ਸੋਇ ॥ ੩ ॥ ਇਕ 'ਉਪ-
ਕਰਮ ਅਰ ਉਪ ਸੰਹਾਰ'। ਦੂਜੇ ਕੇ 'ਅੰਭਯਾਸ' ਉਚਾਰ। 'ਸ਼ੁਵਲ ਅਪੁ-
ਰਬਤਾ' ਲਖਿਤੀਨ। 'ਫਲ' ਪੁਨ 'ਅਰਥਬਾਦ' ਕੈ ਚੀਨ ॥੪॥ 'ਉਪਪ-
ਤਿ' ਖਸ਼ਟਮ ਕਰਹਿ ਉਚਾਰਨ। ਅਥਿ ਇਨਕੇ ਕਰਿ ਅਰਥ ਬਿਚਾਰਨ।
'ਅਰਥ ਜੁ ਆਇ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿ ਧਰਨਾ। ਤਿਸਕੈ ਪ੍ਰਤਿ ਪਾਦਨ ਬਹੁ ਕਰਨਾ।
॥੫॥ ਤਿਸੀ ਅਰਥਮਹਿ ਹੋਹਿ ਸਮਾਪਤਿ। ਉਪਕ੍ਰਮ ਉਪਸੰਹਾਰ ਜਾਨਚਿਤ'।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੀ ਕੀਨ ਬਨਾਇ। ਉਦਾਹਰਣ ਸੁਨਿਲਿਹੁ ਸੁਖ ਪਾਇ ॥੬॥

“ਆਇ ਸਚੁ ਜੁਗਾਇ ਸਚੁ । ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ” ॥

ਚੌਪਈ॥ ਆਇ ਜਗਤ ਕੇ ਸੱਚ ਦਿਖਾਯੋ। ਅੰਤ ਸਕਲ ਕੇ ਸੱਚ ਬਤਾਯੋ† ।

* ਪਰਖਦੇ ਹਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਮਹਾਂ-ਸੁਜਾਨ । * ਦੁੜਦਾ ਨਹੀਂ * ਪਹਿਲਾ ਸ਼ੁਵਲ ਹੈ
ਜਿਸ ਦੇ ਖਟ ਲਿੰਗ (ਚਿੰਨ੍ਹ) ਹਨ, ਉਸਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:- ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ
ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਜਿਸਨੂੰ ਸੁਣਨਾ ਹੈ ਉਸਦੇ ਛੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹਨ । * ਭਾਵ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਖਟਾਲਿੰਗਾਂ
ਕਰਕੇ ਅਦੁਤੀ ਚੇਤਨ ਦੇ ਵਿਚ ਤਾਤਪਰਯ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੋ ਜਾਏ ਉਸ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰ 'ਸ਼ੁਵਲ'
ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । * ਜੇ ਅਰਥ ਭਾਵ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਆਇ ਵਿਚ ਰਖਣਾ ਉਹੋ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ
ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅੰਤ ਉਸੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਸਮਾਪਤ ਕਰਨਾ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ 'ਉਪਕ੍ਰਮ ਉਪਸੰਹਾਰ'
ਚਿਤ ਵਿਚ ਜਾਣੇ । * ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਸਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੂੰ ਜੋਸਾ ਮੇਖ ਏਤਾ ਰੁੜ੍ਹ
ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ । † ਹੁਣ ਫੇਰ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨਗੇ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ
ਉਸਦੇ ਪਦਾਰਥ ਦਿਖਾਲਣਗੇ । † ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ 'ਉਪਕ੍ਰਮ ਉਪਸੰਹਾਰ' ਦਾ ਲੱਛਣ ਕਰਨ ਵੇਲੇ
'ਗ੍ਰੰਥ' ਪਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਦਾਹਰਣ ਵਿਚ ਇਕ ਸਲੋਕ ਦੇ ਆਇ ਅੰਤਿ ਤੇ ਸੱਯ
ਵਿਚ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਿਖਾਈ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਸਾਰੇ ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚ ਇਹ ਲੱਛਣ
ਘਟਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬੀ ਠੀਕ ਹੈ, ਆਇ ਮੱਧ ਤੇ ਅੰਤਿ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸਰੂਪ
ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਬੀ ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ।

ਆਦਿ ਅੰਤ ਮਹਿ ਬਰਨੈ ਏਕ। ‘ਉਪਕ੍ਰਮ ਉਪ ਸੰਹਾਰ’ ਬਿਬੇਕ’ ॥ ੭ ॥
 [ਅੱਭਯਾਸ:-] ਜੋਗ ਨਿਰੂਪਣ ਕੇ ਜੋ ਅਹੈ। ‘ਵਸਤੁ ਅਦੁਤੀ ਜੁ ਚੇਤਨ
 ਲਹੈ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਤਿਸ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਗ੍ਰੰਥ ਬਿਖੈ, ਸੇ ਲਖਿ ਅੱਭਯਾਸ’
 ॥੮॥ ਜਪੁਜੀ ਬਿਖੈ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਿਓ। ਬਾਰਹਿ ਬਾਰ ਅਰਥ ਸੇ ਧਰਿਓ।

“ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਸਾਚੁ ਨਾਇ” ॥ “ਬਾਪਿਆ ਨ ਜਾਇ ਕੀਤਾ ਨ ਹੋਇ ॥”

ਇੰਤਨਾਦਿਕ ਪਉੜੀ ਬਹੁ ਮਾਂਹਿ। ਬਰਨਨ ਕਰਨੈ ਸੱਚੁ ਸੁਖ ਪਾਹਿ’ ॥੯॥
 [ਅਪੂਰਵਤਾ:-] ‘ਜੋਪ੍ਰਤਿ ਪਾਦਨ ਅਦੁਤੀ ਵਸਤੁ ਹੁਇ। ਪ੍ਰਮਾਣਾਂਤਰ ਕਹਿ
 ਅਬਿਸ਼ੈ ਸੁਇ। ਸ਼੍ਰਵਣ ਅਪੂਰਬਤਾ ਲਖਿ ਤੀਜਾ’। ਸੱਚ ਏਕ ਹੈ ਅਵਰ
 ਨ ਬੀਜਾ’ ॥ ੧੦ ॥

“ਕਬਨਾ ਕਬੀ ਨ ਆਵੈ ਤੇਟਿ ॥ ਕਥਿ ਕਥਿ ਕਬੀ ਕੋਟੀ ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ ॥”

‘ਕਹਣਾ ਕਬਨੁ ਨ ਜਾਈ’ ਉਦਾਰ। ‘ਵਾਰਿਆ ਨ ਜਾਵਾ ਏਕ ਵਾਰ’।
 ਪ੍ਰਤੱਛ ਪ੍ਰਮਾਣਆਦਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਤੋ। ਬਿਸ਼ੈ ਨ ਹੋਇ ਸਕਾਹ ਜਿਨਕਿਨਤੇ’
 ॥੧੧॥ [ਫਲ ਚਲਿਆ] ‘ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰਿਬੇ ਕੈ ਜੋਗ। ਆਤਮ ਗਯਾਨ
 ਕਹੈ ਪ੍ਰਭੁ ਲੋਗ*। ਤਿਸੀ ਗਯਾਨ ਕੈ ਜੋ ਅਨੁਸ਼ਠਾਨ। ਸੇਵਨ ਕਰਨੈ

‘ਜਾਣੈ। ‘ਜੋ (ਗਲ) ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ। ‘ਅੱਭਯਾਸ’ ਲਿੰਗ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਝੋ ਕਿ
 ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਨੇ ਜੋਗ ਜੋ ਹੈ ਅਦੁਤੀ ਚੇਤਨ ਵਸਤੁ ਉਸਨੂੰ ਲੱਖਣ ਲਈ ਬਾਰ ਬਾਰ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ
 ਉਸਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰੇ। ‘ਭਾਵ ਸੱਚ ਦਾ (ਅਦੁਤੀ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ) ਬਹੁਤ ਹੋੜੀਆਂ ਵਿਚ ਵਰਣਨ
 ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ। ‘ਤੀਜਾ ਸ਼੍ਰਵਣ ਲਿੰਗ ‘ਅਪੂਰਵਤਾ’ ਹੈ ਇਹ
 ਹੈ:- ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰਨੇ ਜੋਗ ਜੋ ਅਦੁਤੀ (=ਚੇਤਨ) ਵਸਤੁ ਹੈ ਉਹ ਹੋਰ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਦੇ ਅਵਿਸ਼ੈ
 ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਵ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪ੍ਰਮਾਣ ਆਦਿ ਪ੍ਰਮਾਣ ਉਸ ਪਰ ਨਹੀਂ ਚਲਦੇ। ਗੁਰੂ ਇਹ ਦੋ ਕਿ
 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੱਛਣ ਰੂਪ ਬੰਨ੍ਹਣੇ ਛੁਟੇਰੇ ਦਿਮਾਗਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਦਯਾ ਦੇ ਪ੍ਰਕਰਣ
 ਬੰਨ੍ਹਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਲਹਾਮੀ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਆਵੇਸ਼ਜ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ
 ਇਹ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਕਿ ਨਿੱਕੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਦੇ ਲੇਖੇ ਲਿਖੀ ਜਾਣ। ‘ਏਕ (ਅਦੁਤੀ ਵਸਤੁ ਹੀ)
 ਸੱਚ ਹੈ ਦੁਸਰੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ‘ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਪ੍ਰਤੱਛ ਆਦਿ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਕਰਕੇ (ਉਹ ਅਦੁਤੀ)
 ਕਿਸੇ ਕਰਕੇ ਬੀ ਵਿਸ਼ੈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਲਈ ਵੇਖੋ ਅੰਸੁ ੪੮ ਦੇ ਅੰਗ ੧੯
 ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਤੇ ਅੰਸੁ ੪੯ ਦਾ ਆਰੰਭ। ‘ਪ੍ਰਭੁ ਦੇ ਲੋਗ (ਸਿੰਤ) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਕਰਣ ਕਰਕੇ
 ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਜੋ ਆਤਮਾ ਗਿਆਨ ਹੈ, ਅਰ ਤਿਸ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਦਾ ਜੋ
 ਅਨੁਸ਼ਠਾਨ (ਅਰਥਾਤ) ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਬਹੁਤ ਸ਼੍ਰੇਣ ਹੈ ਇਹ ਸ਼੍ਰਵਣ ਦਾ ਚੌਥਾ ਅੰਗ
 ‘ਪ੍ਰਯੋਜਨ’ ਹੈ, ‘ਫਲ’ ਬੀ ਇਸੇ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਸੁਣੋ ਉਹ ਜੀਕੂੰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ:- ਭਾਵ ਅੱਗੇ
 ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਏਂਦੇ ਹਨ।

*ਪਾ:-ਸਭ ਲੋਗ।

ਮਹਿਦ ਮਹਾਨ ॥ ੧੨ ॥ ਚੌਥੇ ਸ਼੍ਰਵਣ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਸੋਇ । ਫਲ ਭੀ ਨਾਮ,
ਸੁਨਹੁ ਜਿਮ ਹੋਇ । 'ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਦੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਵੇਦੈ' । 'ਗੁਰਾ ਇਕ ਦੇਹਿ
ਬੁਝਾਇਵ ਭੇਦੈ' * ॥ ੧੩ ॥ ਨਿਤ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ । ਗੁਰ
ਤੇ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਬਰਨੀ । ਮੁਕਤਿ ਦੇਤਿ ਹੈ ਆਤਮ ਗਿਆਨ । ਇੰਤਜ-
ਦਿਕ ਜਹਿ ਕੀਨ ਬਖਾਨ ॥ ੧੪ ॥ 'ਪੰਚਮ 'ਅਰਥਵਾਦ' ਸੁਨਿ ਲੱਛਨ।
ਜੋ ਭਾਖਤਿ ਹੈ ਗਿਆਨ ਬਿਚੱਛਨ। ਬਰਨਨ ਜੋਗ ਵਸਤੁ ਹੈ ਜੋਇ । ਤਿਸ
ਮਹਿ ਤਿਸ ਕੀ ਉਸਤਤ ਹੋਇ ॥ ੧੫ ॥ 'ਨਾਨਕ ਨਿਰਗੁਣਿ ਗੁਣ' ਹਿ
'ਕਰੇਇ' । 'ਗੁਣਵੰਤਿਆ' ਜੋ ਹੁਇ 'ਗੁਣ ਦੇਇ' । 'ਤੇਹਾ ਕੋਇ ਨ
ਸੁਝਈ' ਪਰੇ । 'ਜੇ ਤਿਸੁ' ਕੇ 'ਗੁਣੁ ਕੋਇ ਕਰੇ' † ॥ ੧੬ ॥ ਸਭਿ ਤੇ
ਗਿਆਨਵਾਨ ਹੁਇ ਦੀਹਾ । ਤਿਸ ਪਰ ਕੇ ਉਪਕਾਰ ਕਰੀਹਾ ‡ ॥ ੧੭ ॥ 'ਉ-
ਪਪਤਿ' ਖਸ਼ਟਮ ਸ਼੍ਰਵਣ ਸੁ ਲੱਛਨ । ਕਹਤਿ ਬੇਦ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਿਚੱਛਨ ।
ਜੋ ਪ੍ਰਕਰਨ ਕਰਿਕੈ ਸੁਭ ਅਰਥ । ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕੇ ਜੋਗ ਸਮਰਥ ॥ ੧੮ ॥

* ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਅੰਕ ੮ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਹੈ । 'ਗੁਰਾ' ਨੇ ਇਕ ਭੇਤ (ਐਸੇ)
ਸਮਝਾ ਦਿੱਤਾ । [ਬੁਝਾਈ । ਇਵ] । 'ਪੰਚਵੇਂ 'ਅਰਥ ਵਾਦ' ਦਾ ਲੱਛਣ ਸੁਣ, ਗਿਆਨ ਵਿਚ
ਚਤੁਰ ਪੁਰਖ ਜਿਵੇਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਰਣਨ ਜੋਗ ਜੋ (ਅਦੁਤੀ) ਵਸਤੁ ਹੈ, ਤਿਸ (ਗੁੰਥ) ਵਿਚ
ਉਸਦੀ ਉਸਤਤੀ ਹੋਵੇ । * ਵਭਾ ਹੈ । † ਉਸ (ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਤੇ) ਕੋਣ ਉਪਕਾਰ ਕਰ ਸਕਦਾ
ਹੈ, ਭਾਵ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ । ‡ ਛੇਵਾਂ ਲਿੰਗ ਸ਼੍ਰਵਣ ਦਾ 'ਉਪਪਤੀ' ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਵੇਦ
ਤੇ ਚਤੁਰ ਸਤਿਗੁਰੁ । ਜੋ ਪ੍ਰਕਰਣ ਕਰਕੇ ਸੁਭ ਅਰਥ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਜੇ ਉਸੇ ਅਰਥ ਨੂੰ
ਕਥਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਮਰਥ ਹੋਵੇ ਅਰਥਾਤ ਉਸ ਜੁਗਤੀ ਨੂੰ ਉਪਪਤੀ ਵੀਚਾਰ ਲਓ ਕਿ ਉਸੇ
ਪ੍ਰਕਰਣ ਵਿਚ ਉਸੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰਨੇ ਵਿਖੇ ਸ਼੍ਰਵਣ ਕੀਤੀ ਜਾਏ । [ਸੂਚਨਾ—ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ
ਉਪਪਤਿ ਦਾ ਲੱਛਣ ਅਪਣੇ ਗਰਬ ਗੰਜਨੀ ਟੀਕੇ ਵਿਚ ਐਉਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ:—ਪ੍ਰਕਰਣ ਕਰਿਕੈ
ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕੇ ਜੋਗ ਜੋ ਅਰਥ ਹੈ, ਤਿਸ ਅਰਥ ਕੇ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਮੈਂ ਤਿਸੀ ਪ੍ਰਕਰਣ ਵਿਖੇ
ਸ਼੍ਰਵਣ ਕਰੀ ਹੈ ਜੋ ਜੁਗਤ, ਤਿਸ ਜੁਗਤ ਸ਼੍ਰਵਣ ਕੇ ਨਾਮ ਉਪਪਤਿ (੧੧ਵੀਂ ਪੌੜੀ ਸਮਾਪਤੀ
ਉਪੰਤ) ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਇੱਥੇ ਕੀਤੇ ਲੱਛਣ ਵਿੱਚ ਤੇ ਜਪੁਜੀ ਟੀਕੇ ਵਿਚ ਕੀਤੇ
ਅਰਥ ਵਿਚ ਇਹ ਫਰਕ ਹੈ ਕਿ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਦੋ ਪਦ 'ਸੁਭ' ਤੇ 'ਸਮਰਥ' ਵਾਧੂ ਹਨ] ।

* ਸੂਧ ਪਾਠ ਹੈ:—ਗੁਰਾ ਇਕ ਦੇਹਿ ਬੁਝਾਈ ॥

† ਸੂਧ ਪਾਠ ਐਉਂ ਹੈ:—ਨਾਨਕ ਨਿਰਗੁਣਿ ਗੁਣੁ ਕਰੇ ਗੁਣ ਵੰਤਿਆ ਗੁਣੁ ਦੇ ॥

‡ ਸੂਧ ਪਾਠ ਐਉਂ ਹੈ:—ਤੇਹਾ ਕੋਇ ਨ ਸੁਝਈ ਜਿ ਤਿਸੁ ਗੁਣੁ ਕੋਇ ਕਰੇ ॥

§ ਦੋਖੇ ਕਵੀ ਜੀ ਕ੍ਰਿਤ ਗਰਬ ਗੰਜਨੀ ਟੀਕਾ ਜਪ ਸਾਹਿਬ ਪੌੜੀ ਸੱਤਵੀਂ ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਤਿਸੀ ਅਰਥ ਸਿਧ ਕਰਨ ਸੇਂ ਤਿਸੀ ਪ੍ਰਕਰਣ ਮਝਾਰ । ਸ੍ਰਵਣ
ਕਰੀ ਹੈ ਜੁਗਤਿ ਜੇ ਸੇ ਉਪਪੱਤਿ ਬਿਚਾਰ ॥ ੧੯ ॥

“ਸਾਲਾਹੀ ਸਾਲਾਹਿ ਏਤੀ ਸੁਰਤਿ ਨ ਪਾਈਆ ॥ ਨਦੀਆ ਅਠੈ ਵਾਹ
ਪਕਹਿ ਸਮੁੰਦਿ ਨ ਜਾਣੀਅਹਿ ॥ ਸਮੁੰਦਿ ਸਾਹ ਸੁਲਤਾਨ ॥”

ਬੋਧਈ ॥ ਨਦੀ ਈਸ਼ ਹੈ, ਜੀਵ ਸੁ ਵਾਹਾ^੧ । ਦੋਨਹੁ ਮਿਲੇ ਉਦਧਿ ਬ੍ਰਹਮ
ਮਾਂਹਾ^੨ । ਨਾਮ ਨਦੀ ਵਾਹਾ ਮਿਟ ਜਾਇ^੩ ਤਿਮ ਹੀ ਈਸ਼ ਜੀਵ ਨ ਰਹਾਇ
॥੨੦॥ ਸਿੰਧੂ ਰੂਪ ਬਨਿ ਸਿੰਧੂ ਕਹਾਵੈ^੪ । ਤਥਾ ਬ੍ਰਹਮ ਸੇਂ ਦ੍ਰੈ^੫ ਮਿਲਿ ਜਾਵੈ ।
ਕੋਟ ਜਤਨ ਤੇ ਨਜਾਰੇ ਹੋਇ ਨ । ਮਿਲੇ ਵਿਭੇਦ^੬ ਸਕੈ ਕਰਿ ਕੋਇ ਨ ॥
੨੧॥ ਜੁਕਤਿ ਉਕਤਿ ਇਕਤਾ ਮਹਿ ਐਸੈ^੭ । ਉਪਪਤਿ ਸ੍ਰਵਣ ਰੂਪ ਲਖਿ
ਤੈਸੈ^੮ । ਛੇਦ ਛਾਦੋਗ ਖਸ਼ਟਮੇ ਯਾਇ^੯ । ਤਹਾਂ ਕਰੇ ਖਟ ਸ੍ਰਵਣ ਬਨਾਇ^{੧੦}
॥ ੨੨ ॥ ਸੇ ਜਪੁਜੀ ਮਹਿ ਗੁਰੁ ਦਿਖਾਇ^{੧੧} । ਸ੍ਰਵਣ ਪੌੜੀਆਂ ਚਾਰ ਬਲਾਏ ।
ਸ੍ਰਵਣ ਮਹਾਤਮ ਕੇ ਦਿਖਰਾਏ^{੧੨} । ਸ੍ਰਵਣ ਰੂਪ ਕੇ ਨਹੀਂ ਬਤਾਏ^{੧੩} ॥ ੨੩ ॥
ਸੇ ਖਟ ਰੂਪ ਪ੍ਰਗਟ ਦਿਖਰਾਏ^{੧੪} । ਸਿੱਖ ਮੁਮੋਖੀ ਕੇ ਸਮੁਝਾਏ । [ਮਨਨ:] ਮ-
ਨਨ ਗਾਨ ਕੇ ਭੇਦ ਬਤਾਵਤਿ^{੧੫} । ਜਿਸਕੇ ਕਰੇ ਪਰਮ ਗਤਿਪਾਵਤਿ ॥੨੪॥
ਮਨਨ ਕਰੇ ਮਨ ਹੋਤਿ ਬਿਲਾਇ^{੧੬} । ਜੇ ਮਨ ਦ੍ਰੈ^{੧੭} ਰਹੈ ਲਪਟਾਇ । ਸਤਿ
ਚੇਤਨ ਆਨੰਦ ਅਪਾਰ । ਬ੍ਰਹਮ ਆਤਮਾ ਹੀਨ ਬਿਕਾਰ^{੧੮} ॥੨੫॥ ਇਕ-
ਰਸ ਸਦਾ, ਬਾਲ ਨਹਿ ਤਚੁਣ^{੧੯} । ਨਹੀਂ ਜਰਾ ਤੇ ਜਰ ਜਰ ਮਰਣ^{੨੦} । ਜੜ
ਸੇ ਨਹੀਂ, ਨਹੀਂ ਦੁਖ ਰੂਪ । ਏਕ ਆਤਮਾ ਅਚਲ ਅਨੂਪ ॥ ੨੬॥ ਤੀਨ

^੧ਜੀਵ ਨਾਲਾ ਹੈ। ^੨ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਜਾ ਮਿਲੇ। ^੩ਨਦੀ ਤੇ ਵਾਹਾ ਵੇਨੋਂ ਨਾਮ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ
ਹਨ(ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਪਿਆਂ)। ^੪ਜੀਵ ਈਸ਼ਰ। ^੫ਫਰਕ। ^੬ਇਕਤਾ ਦੀ ਉਕਤੀ ਵਿਚ ਯੁਕਤੀ ਇਸ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ। (ਅ) ਇਕਤਾ ਵਿਚ ਉਕਤੀ ਯੁਕਤੀ ਐਉਂ ਹੈ। ^੭ਉਪਪਤੀ ਸ੍ਰਵਣ' ਦਾ ਰੂਪ ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਸਮਝ ਲਓ। ^੮ਛਾਦੋਗ ਉਪਨਿਖਦ ਦੇ ਛੇਵੇਂ ਧਿਆਇ ਵਿਚ 'ਵੇ ਸ੍ਰਵਣ' ਵਰਣਨ ਕੀਤੇ ਹਨ।
[ਇਥੇ ਵੇਦ ਪਦ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਉਪਨਿਖਦ ਈ ਹੈ]। ^੯ਯੇ ਦੱਸਦਾ ਹਾਂ। ^{੧੦}ਲੈ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
^{੧੧}ਬਿਕਾਰ ਰਹਿਤ ਹੈ। ^{੧੨}ਜੁਆਨ। ^{੧੩}ਬੁਝੇਪੇ ਤੋਂ ਜਰਜਰਾ ਹੋਕੇ ਮਰਨਾ ਨਹੀਂ।

* ਛਾਦੋਗ ਉਪਨਿਖਦ ਦੇ ਛੇਵੇਂ ਧਿਆਇ ਵਿਚ ਛੇ ਲਿੰਗ ਨਾਮ ਵੇਕੇ ਨਹੀਂ ਦਿਤੇ ਹੋਏ,
ਆਤਮ ਪੁਰਾਣ ਦੀ ਟੀਕਾ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਰ ਵੇ ਤੇ ਤਤ੍ਵਾਨੁਸੰਧਾਨ ਵਿਚ ਬੀ ਹੈ।

† ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤੁ ਗਿਆਨ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਵੇਰਵਿਆਂ ਵੇਠ
ਵਿਦਾਨ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਵਿਦਯਾਵਾਨਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ
ਵਿਸਥਾਰਾਂ, ਵੰਡਾਂ, ਵੇਰਵਿਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਸਰੀਰਨ ਤੇ ਨਿਤ ਭਿੰਨ^੧ । ਸਾਖੀ ਰੂਪ, ਨਹੀਂ ਪਰਛਿੰਨ^੨ । ਬੂਲ ਦੇਹਿ
 ਬਿਨਸਤਿ ਅਰੁ ਜਨਮਹਿ^੩ । ਆਤਮ ਜਿਉਂ ਕਾ ਤਿਉਂ ਲਖਿ ਮਨ ਮਹਿ
 ॥੨੭॥ ਅਵਨੀ ਕੈ ਸਿਹਜਾ ਪਰ ਪਰੈ^੪ । ਬੂਲ ਦੇਹ ਜੜ ਸਮਸਰ ਬਿਰੈ^੫ ।
 ਆਤਮ ਲਿੰਗ ਦੇਹ ਪਰਕਾਸ਼ੈ^੬ । ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ ਸੁਪਨਾ ਭਾਸੈ^੭ ॥੨੮॥
 ਸੁਪਨੇ ਕੇਰ ਪਦਾਰਥ ਭਾਰੇ^੮ । ਅਰੁ ਸੁਪਨੇ ਪਰਕਾਸ਼ਹਿ ਸਾਰੇ^੯ । ਜਬਿ ਸੁਖ-
 ਪਤੀ ਅਵਸਥਾ ਹੋਇ। ਤਬੈ ਅਭਾਵ ਲਿੰਗ ਤਨ ਹੋਇ॥੨੯॥ ਜੀਵ ਆਤਮਾ
 ਇੰਦ੍ਰ ਸਰੂਪ^{੧੦} । ਇੰਦ੍ਰਾਣੀ ਲੇ ਬੁੱਧਿ ਅਨੂਪ^{੧੧} । ਰਿਦੇ ਸਦਨ ਮਹਿ ਲਹਿ
 ਬਿਸਰਾਮ^{੧੨} । ਤਬਿ ਲੇ ਸੁਖਪਤਿ ਹੈ ਸੁਖ ਧਾਮ^{੧੩} ॥੩੦॥ ਬਹੁਰ ਉਠਹਿ ਲੈਕੇ
 ਨਿਜ ਰਾਨੀ । ਸਰਬ ਸਰੀਰ ਕਰਹਿ ਸਵਧਾਨੀ । ਜਾਗ੍ਰਤਿ ਅਵਸਥਾ ਕੇ
 ਜਬਿ ਪਾਇਗਹੈ ਬਿਸੈ ਕੇ ਸਹਿਜ ਸਭਾਇ॥੩੧॥ ਲਹੈ ਸਥਿਰਤਾ ਲੋਚਨ
 ਦਾਏ^{੧੪} । ਬੁੱਧਿ ਇੰਦ੍ਰਾਣੀ ਬਿਰ ਹੈ ਬਾਏ^{੧੫}* । ਇੰਦ੍ਰਾ ਬਿਸੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਿ
 ਠਾਨੈ^{੧੬} । ਸੁਪਨ ਸੁਖਪਤਿ ਤਬਿ ਦੈ ਹਾਨੈ^{੧੭} ॥੩੨॥ ਯਾਂਤੇ ਮਿੱਥਜਾਤੀਨ ਅਵ-
 ਸਥਾ^{੧੮} । ਮਿੱਥਜਾ ਤੀਨ ਸਰੀਰ ਬਿਵਸਥਾ^{੧੯} । ਬਾਰੇਬਾਰ ਬਿਚਾਰਨ ਐਸੇ ।
 ‘ਮਨਨ’ ਬਿਚਾਰ ਨਾਮਇਸ ਹੈਸੇ^{੨੦} ॥੩੩॥ ਮਨਕੀ ਬਿਤਾਂ ਪੰਚਬਿਧਿ ਹੋਇ^{੨੧} ।
 ਇਕ ਪਰਮਾਨ^{੨੨}, ਵਿਪਰਜੈ^{੨੩} ਦੋਇ । ਵਿਕਲਪ^{੨੪}, ਨੀਂਦਾ^{੨੫}, ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ^{੨੬},
 ਜਾਨਿ । ਸੁਨਹੁ ਸਰੂਪ ਜੁ ਬਿਤਿ ਪ੍ਰਮਾਨ^{੨੭} ॥ ੩੪ ॥ [ਪ੍ਰਮਾਣ:-] ਅੰਤਹਿ

^੧ਭਿੰਨਾਂ (ਸੁਖਮ, ਸਬੂਲ, ਕਾਰਨ) ਸਰੀਰਾਂ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੈ । ^੨ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਛਿੰਨ=ਨਾ ਆਛਾਦਿਤ, ਪ੍ਰਗਟ [ਸਿਸ: ਪ੍ਰਚੂਨ] । (ਅ) ਅਵਿਰਲ [ਪ੍ਰਛਾਦਿਤ] । (ੳ) ਜੇ ਇਕ ਦੇਸ਼ੀ ਨਾ ਹੋਵੇ । ^੩ਅਸਬੂਲ ਵੇਹੀ ਤਾਂ ਜਨਮਦੀ ਤੇ ਮਰਦੀ ਹੈ । ^੪ਮੋਣ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਯਾ ਸੇਜਾ ਤੇ ਪਿਆਂ । ^੫ਸਬੂਲ ਦੇਹ ਜੜ ਵਰਗੀ ਹੋਕੇ ਪਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ^੬ਆਤਮਾ ਲਿੰਗ ਦੇਹ (=ਸੁਖਮ ਸਰੀਰ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦਾ ਹੈ । ^੭ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਭਾਸਦੇ ਹਨ । ^੮ਬਹੁਤੇ । (ਅ) ਪਹਾੜ ਆਦਿ ਭਾਰੇ । ^੯(ਆਤਮਾ) ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਾਮਾਨ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦਾ ਹੈ । ^{੧੦}ਜੀਵਾਤਮਾ ਮਾਨੋ ਇੰਦਰ ਹੈ । ^{੧੧}ਬੁੱਧੀ ਮਾਨੋ ਇੰਦ੍ਰਾਣੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ । ^{੧੨}ਰਿਦਾ ਮਾਨੋ ਘਰ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਵੇਵੇਂ ਬਿਸਰਾਮ ਕਰਦੇ ਹਨ । ^{੧੩}ਤਦ ਤਕ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ਰੂਪ ਸੁਖਪਤੀ ਹੈ । ^{੧੪}ਸੱਜੇ ਨੇੜ ਵਿਚ (ਜੀਵਾਤਮਾ ਰੂਪ ਇੰਦਰ) ਸਥਿਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ^{੧੫}ਖੌਏ ਪਾਸੇ । ^{੧੬}ਆਤਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦਾ ਹੈ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਤੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ । ^{੧੭}ਤਦੋਂ ਸੁਪਤੀ ਤੇ ਸੁਪਨ ਦੋਵੇਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ । ^{੧੮}ਜਾਗ੍ਰਤਿ, ਸੁਪਨ, ਸੁਖੋਪਤਿ । ^{੧੯}ਭਿੰਨਾਂ ਸਰੀਰਾਂ ਦੀ ਰੀਤੀ ਬੀ ਮਿਥਿਆ ਹੈ । ^{੨੦}ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਨਾਮ ਮੰਨਨ ਹੈ । ^{੨੧}ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਬਿਤੀਆਂ ਹਨ ਮਨ ਦੀਆਂ । ^{੨੨}(ਪਹਿਲੀ) ਪ੍ਰਮਾਣ ਬਿਤੀ ਦਾ ਰੂਪ ਸੁਣੇ । *ਪਾ:-ਬਾਏ ।

ਕਰਣ ਬ੍ਰਿਤਿ ਹੈ ਸੋਇ^੧ । ਇੰਦ੍ਰਯ ਦੁਆਰਾ ਨਿਕਰੈ ਸੋਇ^੨ । ਨਾਨਾ
 ਘਟ ਪਠ ਧਰੇ ਪਦਾਰਥ । ਤਿਨਹਿ ਜਾਨਿਬੈ ਹੋਇ ਜਥਾਰਥ^੩ ॥ ੩੫ ॥
 [ਵਿਪਰਸੈ:-] ਦੁਤੀ 'ਵਿਪਰਸੈ' ਇਸ ਕੋ ਕਹੈ । ਰੱਜੁ ਪਰੀ ਸਰਪ ਤਿਸ
 ਲਹੈ । [ਵਿਕਲਪ:-] ਬ੍ਰਿਤਿ 'ਵਿਕਲਪ' ਰੂਪ ਇਹ ਮਾਨ^੪ । ਸ਼ਬਦ
 ਅਰਥ ਕੋ ਲੀਸੈ ਜਾਨਿ ॥ ੩੬ ॥ ਤਾਤਪਰਯ ਮਹਿ ਰਹੈ ਸੰਦੇਹਿ^੫ ।
 ਨਿਹਚੈ ਭੁਯੋ ਨ ਲਖੀਅਹਿ ਏਹ । [ਨਿੰਦ੍ਰਾ:-] 'ਅਭਾਵ ਗਿਆਨ ਕੋ ਆਸ਼ੈ
 ਬ੍ਰਿਤਿ । 'ਨਿੰਦ੍ਰਾ' ਬ੍ਰਿਤਿ ਕਹਿ ਸਮਝਹੁ ਚਿਤ^੬ ॥ ੩੭ ॥ 'ਜਾਗ੍ਰਤਿ
 ਸੁਪਨ ਸੁ ਬ੍ਰਿਤਿ ਅਭਾਵ।ਕਰਣ ਹਾਰ ਸੈ ਤਖੁ ਗੁਣ ਭਾਵ । ਸੁਖਪਤਿ ਤਮ
 ਗੁਣ ਗ੍ਰਹਿਣ ਸੁ ਕਰੈ।ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨਾਮ ਤਿਸ ਰਰੈ' ॥੩੮॥ [ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀ:-]
 ਪ੍ਰਥਮ ਸਮੇਂ ਕੁਛ ਅਨੁਭਵ ਕੀਨ^੭ । ਅਪਰ ਸਮੇਂ ਚਿਤਏ ਸਤ ਚੀਨ^੮ ।
 'ਸਥਾ ਭਨੈ ਇਹ ਨਰ ਹੈ ਸੋਈ।ਪੁਰਬ ਪਿਖਰੈ ਥਾਵ ਕਿਸ ਸੋਈ' ॥੩੯॥
 ਜਿਸ ਕਰ ਚਿਤ ਕਰਨਾ^੯ ਇਹ ਹੋਇ । ਸਿੰਮ੍ਰਿਤ ਬ੍ਰਿਤਿ ਜਾਨੀਅਹਿ
 ਸੋਇ । [ਸਥਿਤੀ:-] ਪੰਚ ਬ੍ਰਿਤਾਂ ਬਿਨ ਚਿਤ ਹੁਇ ਜਾਵੈ^{੧੦} । ਆਤਮ ਕੋ
 ਸਰੂਪ ਦਿਸ਼ ਧਾਵੈ ॥ ੪੦ ॥ ਮਨ ਪ੍ਰਵਾਹ^{੧੧} ਜਬਿ ਇਸ ਬਿਧਿ ਹੋਇ । ਨਾਮ
 'ਸਥਿਤੀ'ਬਖਾਨੈ ਸੋਇ।[ਅੰਭ੍ਰਾਸ:-] 'ਇਸਥਿਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੇਤ ਪ੍ਰਯਾਸ ।
 ਤਿਸ ਕੋ ਨਾਮ ਲਖੋ ਅੰਭ੍ਰਾਸ' ॥੪੧॥ ਸੋ ਅੰਭ੍ਰਾਸ ਹੈ ਦੋਇ ਪ੍ਰਕਾਗਏਕ
 'ਅਲਪ'ਦੂਸਰ 'ਦ੍ਰਿਸ਼' ਧਾਰਿ । ਕਬਿ ਕਬਿ ਆਤਮ ਕੋ ਅੰਭ੍ਰਾਸੈ।ਇਹ ਤੋ
 'ਅਲਪ' ਨਾਮ ਕਹੁ ਭਾਸੈ ॥ ੪੨ ॥ ਸਾਦਰ, ਦੀਰਘ ਕਾਲ, ਨਿਰੰਤਰ^{੧੨} ।

^੧ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀ (ਉਹ) ਬ੍ਰਿਤੀ ਜੋ । ^੨ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੁਆਰੇ (ਬਾਹਰ) ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਉਹ । ^੩ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿਉਂ ਦਾ ਤਿਉਂ ਜਾਣ ਲੈਂਦੀ ਹੈ (ਇਹ ਪ੍ਰਮਾਣ ਬ੍ਰਿਤੀ ਹੈ) । ^੪ਭੌਤੀ ਵਿਕਲਪ ਬ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਰੂਪ ਇਹ ਮੰਨੇ । ^੫ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲੈਣ ਪਰ ਬੀ ਤਾਤਪਰਯ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਹੈ । ^੬ਅਭਾਵ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਆਠੀਠ ਫਰਨ ਵਾਲੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਬ੍ਰਿਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਚਿਤ ਵਿਚ ਸਮਝ ਲਓ । ^੭ਜਾਗ੍ਰਤ ਸੁਪਨ ਦੇ (ਜਾਗਨ ਦੀਆਂ) ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅਭਾਵ ਕਹਿੰਦੇ ਜੋ ਤਮੇ ਗੁਣ ਨੂੰ ਅਭਾਵੇ ਕਹਿੰਦੇ ਤੇ ਸੁਖਪਤੀ ਵਿਚ ਤਮੇ ਗੁਣ ਭਾਵ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਬ੍ਰਿਤੀ ਹੈ । ^੮ਕੋਈ ਯਥ ਸਮਝੀ ਸੀ । ^੯ਏਥ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ (ਉਸ ਦੀ) ਹੋਂਦ ਪਛਾਣਕੇ ਜਾਣ ਕਰੇ । ^{੧੦}ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਆਖੇ ਕਿ ਇਹ ਆਦਮੀ ਉਹੋ ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਪਹਿਲੋਂ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਛਿੱਠਾ ਸੀ । ^{੧੧}ਚੇਤੇ ਕਰਨਾ । ^{੧੨}ਪੰਜਾਂ ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਤੋਂ ਚਿੱਤ ਜਦੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋ ਜਾਵੇ । ^{੧੩}ਮਨ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ । ^{੧੪}ਇਸਥਿਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਜਤਨ ਕਰਨਾ । ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਅਭਿਯਾਸ ਜਾਣੇ । ^{੧੫}ਆਦਰ ਨਾਲ ਵੱਡੇ ਚਿਤ ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ।

ਸੋ 'ਦ੍ਰਿੜੁ ਭੂਮਿ' ਰੂਪ ਲਖਿ ਅੰਤਰ'। [ਵੈਰਾਗ:-] ਮਿਟੀ ਪੀਤ ਵਿਸ਼ਿਯਨਿ
 ਤੇ ਜਬੈ ਨਾਮ ਵਿਰਾਗ ਹੋਤਿ ਹਿਯ ਤਬੈ ॥੪੩॥ ਸੋ ਵੈਰਾਗ ਹੈ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ।
 ਇਕ 'ਯਤਮਾਨ' 'ਵਿਤੋਕਰ' ਬਿਚਾਰ। 'ਇਕ ਇੰਦ੍ਰਿ' ਅਰੁ 'ਵਸੀ-
 ਕਾਰ' ਕਹਿੰ। ਇਨ ਕੇ ਲੱਛਨ ਭਨੋਂ ਜਥਾ ਲਹਿੰ ॥੪੪॥ [ਯਤਮਾਨ:-]
 ਦੁੱਖ ਰੂਪ ਸੰਸਾਰ ਪਛਾਨਾ। ਸੰਤਨ ਸੇਵਾ ਰੁਚੀ ਮਹਾਨਾ। ਸੱਤਿ ਰੂਪ ਪਰ-
 ਮੇਸ਼ਰ ਪਾਉ'। ਬੰਧਨ ਕਰਮ ਪਏ ਛੁਟਕਾਉ' ॥੪੫॥ ਇਸ ਕੇ ਯੋਤਿਮਾਨ
 ਮਨ ਜਾਨਿ। ਸੰਤਨ ਸੰਗਤ ਕੀਨ ਮਹਾਨ। [ਵਿੱਤੋਕ:-] ਲਗਯੋ ਬਿਚਾ-
 ਰਨ ਗਨ ਅਰੁ ਦੇਖ। 'ਦੇਖ ਤਜੋਂ, ਕਿਸ ਗੁਨ ਤੇ ਮੋਖ ? ॥ ੪੬ ॥
 ਸਤਿ ਸੰਤੋਖ ਆਦਿ ਬਿਰਧਾਵੈ। ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮੋਹ ਆਦਿ ਘਟਾਵੈ। ਇਹ
 ਵੈਰਾਗ 'ਵਿੱਤੋਕ' ਪਛਾਨ। [ਇਕ ਇੰਦ੍ਰਿ ਵੈਰਾਗ:-] ਇਕ ਇੰਦ੍ਰਿ ਕੇ
 ਸੁਨਿ ਦੈ ਕਾਨ ॥੪੭॥ ਵਹਿਰ ਬਿਸੈ ਗੁਨ ਤਜਾਗਨ ਕੀਨ'। ਮਨ ਮਹਿ ਤ-
 ਨਕ ਹੋਇ ਲਿਵਲੀਨ'। [ਵਸੀਕਾਰ:-] ਵਸੀਕਾਰ ਕੇ ਸੁਨਿ ਇਸ ਬੇਰੇ।
 ਬਿਸੈ ਭੋਗ ਜੁਗ ਲੋਕਨਿ ਕੋਰੇ' ॥੪੮॥ ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ।
 ਇਨ ਤੇ ਛੁਟਿ ਗਯੋ ਮਨ ਬੰਧ। ਬਾਇਸ ਵਿਸ਼ਟਾ ਸਮ ਸਭਿ ਬਿਸ਼ੋ। ਬਮਨ
 ਸਰਸ' ਨਹਿ ਭਾਵਤਿ ਜਿਸੇ ॥੪੯॥ ਅਸ ਵੈਰਾਗ ਸੰਗ ਮਨ ਜੀਤ*। ਗਹੇ
 ਸਬਿਰਤਾ ਆਤਮ ਨੀਤ*। ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਸੂਰਜ ਕੇ ਸੰਗ। ਤਮ ਅੰਗਾਨ
 ਸਕਲ ਦੇ ਭੰਗ ॥ ੫੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੰਚਮ ਦੁਤੇ 'ਗਿਆਨ
 ਨਿਰਨੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤਿੰਤਾਲੀਸਮੇ ਅੰਸੁ ॥ ੪੭ ॥

੪੮. [ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਉਪਦੇਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ ॥ [ਨਿੱਧਯਾਸਨ:-] ਕਰਤਿ ਮਨਨ ਨੀਕੀ ਬਿਧਿਨਿ' ਪੁਨ ਨਿਧਯਾ-
 ਸਨ ਹੋਤਿ। ਰਾਤ ਦਿਨਸ ਅੰਭਯਾਸ ਤੇ' ਪੁਨ ਸੱਖਯਾਤ ਉਦੋਤ ॥ ੧ ॥
 ਰੋਪਈ ॥ ਸੁਨਿਯਹਿ ਨਿੱਧਯਾਸਨ ਕੇ ਲੱਛਨ। ਜਿਮ ਭਾਖਤਿ ਹੈਂ ਸੰਤ ਬਿ-
 ਚੱਛਨ। 'ਦੋਹਾਦਿਕ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਿ ਜੋਇ। ਖੰਡੀ ਜਾਇ ਨ ਕਿਸ ਤੇ ਸੋਇ
 'ਇਸ ਨੂੰ ਚਿਤ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿੜੁ ਭੂਮਿਕਾ ਰੂਪ ਲਖੇ। 'ਜੀਕੀ ਮੈਂ ਸਮਝਿਆ ਹੈ। (ਇਹ ਰੁਚੀ ਹੋ
 ਆਵੇ ਕਿ) ਸੱਤ ਸਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਪਾਵਾਂ। '(ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੈ ਕਿ.....)। 'ਬਾਹਰੋਂ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੇ
 ਵਿਸ਼ੇ (ਸ਼ਬਦ ਆਦਿ) ਤਜਾਗੇ ਹਨ। 'ਮਨ ਵਿਚ ਬੇੜੇ ਬੇੜੇ ਚੰਬੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। 'ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ
 ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਭੋਗ। 'ਉਲਟੀ ਸਮਾਨ। 'ਦੇਖੋ ੨੪ ਤੋਂ ੩੩ ਅੰਕ ਪਿਛਲੇ ਅੰਸੁ ਦਾ। 'ਭਾਵ ਨਿੱਧਯਾਸਨ
 ਦੇ ਅੰਭਯਾਸ ਨਾਲ। 'ਦੋਹ ਆਦਿਕਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀਤੀਆਂ ਜੋ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਜੇ
 ਬ੍ਰਿਤੀ ਨਾ ਖੰਡੀ ਜਾਏ ਤੇ ਜੇ ਬ੍ਰਿਤੀ ਸਰੂਪ ਦੀ ਅੰਭਯਾਸਨ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। *ਪਾ:- ੩।

॥ ੨ ॥ ਬਿਤਿ ਸਰੂਪ ਅੱਭਿਆਸਨ ਭਈ । ਕਿਸ ਤੇ ਨਸ਼ਟ ਹੋਤਿ ਨਹਿ ਜੁਈ^੧ । ਮੋਹ ਆਦਿਕ* ਜੋ ਅਖਿਲ ਵਿਕਾਰ । ਇਨ ਬਿਘਨਨਿ ਤੇ ਰਹਿ ਇਕ ਸਾਰੇ ॥੩॥ ਸਤਿ ਸੰਤੋਖ ਆਦਿ ਗੁਨ ਪਾਇ । ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਖੈ ਬਿਤਿ ਲਾਗਤਿ ਜਾਇ । ਅਲਖ ਲਖਨ ਕੇ ਹਿਤ ਅਨੁਰਾਗੀ^੨ । ਪ੍ਰਥਮ ਲਖਜੋ ਤਿਸ ਤੇ ਹੁਇ ਤਰਾਗੀ^੩ ॥ ੪ ॥ ^੪ਕਾਰਨ ਕਾਰਜ ਇਕਤਾ ਕਰਨੀ । ਜਲ ਤਰੰਗ ਕੀ ਰੀਤੀ ਬਰਨੀ^੪ । ^੫ਆਦਿ ਉਕਾਰੀ ਬਰਣ ਜੇ ਨਾਨਾ । ਮੱਸੂ ਬਿਨਾ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਆਨਾ^੫ ॥ ੫ ॥ ਅੰਤਹਿ ਕਰਣ ਬਿਤਿ ਉਠਿ ਜਬੈ । ਹੁੰ ਅਨਸੂਤ ਚਿੰਤਨ ਕੇ ਤਬੈ^੬ । ^੬ਨਿਕਸੀ ਬਾਹਿਰ ਲੋਚਨ ਦੁਆਰੇ।ਗੋਯ ਪਦਾਰਥ ਆਗੇ ਸਾਰੇ ॥੬॥ ਤਦਾਕਾਰ ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗ ਹੋਇ^੭ । ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਗਿਆਨ ਤਬਹਿ ਤਿਹ ਸੋਇ^੮ । ^੮ਬਿਤੁ ਅਵਛਿੰਨ ਚਿਤ ਘਟ ਅਵਛਿੰਨ ਚਿਤ । ਦੋਨਹੂੰ ਕੇ ਅਵਰਨ ਸੰਘਾਰ ਕਿਤ ॥੭॥ ਜਬਿਯੁ ਇਕਤਾ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇ। ਬਿਖੈ ਅਨੇਕ ਗਿਆਨ ਲਹਿ ਸੋਇ^੯ । ^੯ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਗਿਆਤਾ ਗੋਯ ਰੁ ਗਿਆਨ। ਮਿਲਜੋ ਬ੍ਰਹਮਸਭਿ ਬਿਖੈਸਮਾਨ^{੧੦} ॥੮॥ ਜਥਾਤਾਲ ਮਹਿ ਨੀਰਬਿਸਾਲਾ^{੧੧} । ਕੂਲ ਕੇ ਦੁਆਰਾ ਹੁੰ ਕਰਿ ਚਾਲਾ^{੧੨} । ਕਜਾਰੀ ਰੂਪ ਬਨਹਿ ਸੇ ਜਾਇ^{੧੩} ।

^੧ਜੇ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ । ^੨ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਘਨਾਂ ਦੇ ਪੈਣ ਤੇ ਬੀ ਜੋ ਬਿਤੀ ਇਕਾਗਰ ਰਹੇ । ^੩ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਲਖਣੇ ਵਾਸਤੇ (ਜੋ ਬਿਤੀ) ਪ੍ਰੇਮੀ ਚਹਿੰਦੀ ਹੋਵੇ । ^੪ਪਹਿਲੇ ਜੋ (ਅਨਾਤਮ) ਲਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਤਿਆਗੀ ਹੋਈ ਜਾਏ । ^੫ਕਾਰਣ ਤੇ ਕਾਰਜ ਦੀ ਏਕਤਾ ਦੀ ਸਮਝ ਕਰਨੀ, ਭਾਵ ਕਾਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਤੇ ਕਾਰਜ ਜਗਤ ਨੂੰ ਜਲ ਤੇ ਤਰੰਗ ਵਾਂਗ ਇਕ ਰੂਪ ਸਮਝਣਾ । ^੬ਉੜਾ ਆਦਿਕ ਜੋ ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਅੱਖਰ ਹਨ ਸ਼ਾਹੀ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹਨ (ਇਹ ਸਮਝ ਲੈਣਾ) । ^੭ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀ ਬਿਤੀ ਚੇਤਨ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਜਦੋਂ (ਅੰਦਰੋਂ) ਉੱਠੀ। ^੮ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਰਸਤੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੀ, ਜਾਣਨੇ ਯੋਗ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਜੋ ਅੱਗੇ ਪਏ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਤਦਾਕਾਰ ਹੋ ਜਾਏਗੀ । ^੯ਤਦੋਂ ਉਸ (ਗੋਯ) ਬਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ । ^{੧੦}ਬਿਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਚੇਤਨ ਤੇ ਘੜਾ (ਆਦਿ ਗੋਯ ਪਦਾਰਥ) ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਚੇਤਨ, ਦੋਹਾਂ ਚੇਤਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਅਵਰਨ (ਪਰਦਾ ਸੀ) ਸੋ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ, ਐਉਂ ਜਦ (ਦੋਵੇਂ ਚੇਤਨ) ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਅਨੇਕਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਉਹ (ਜੀਵ) ਲਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ^{੧੧}ਗਿਆਤਾ ਗਿਆਨ ਗੋਯ ਜੋ ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਹੈ, ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮ ਇਕ ਤੁਲਜ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ^{੧੨}ਜਿਵੇਂ ਤਲਾ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪਾਣੀ ਹੈ । ^{੧੩}ਉਹ ਆਡਾਂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਹੋਕੇ ਟੁਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ^{੧੪}ਉਹੋ (ਪਾਣੀ ਕਜਾਰੀ ਵਿਚ ਜਾਕੇ) ਕਿਆਰੀ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

*ਪਾ:—ਮੋਹਾਦਿਕ ।

†ਪਾ:—ਆਕਾਰ ।

‡ਪਾ:—ਬਿਨਾ ਅਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਆਨ ।

§ਪਾ:—ਤਬ ।

ਤੀਨਹੁ ਮਹਿ ਅਕਾਸ਼ ਇਕ ਭਾਇ^੧ ॥ ੯ ॥ ਤਾਲ, ਕੂਲ, ਕਜਾਰੀ^੨ ਮੈਂ
ਨਭ ਹੈ^੩ । ਤਿਮ ਤਿਪਟੀ ਮਹਿ ਬ੍ਰਹਮ ਸੁ ਲਭ ਹੈ^੪ । ਬਜਾਪਕ ਹੈ^੫ ਅਕਾਸ਼
ਕੀ ਨਜਾਇ । ਸਭਿਨਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਹਿ ਸਭਿਨੀ ਥਾਂਇ ॥ ੧੦ ॥ ^੬ਅੰਤਹਿਕਰਣ
ਬਿਤਿ ਇਸ ਕੇਰ । ਅਹੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੁਹਨ ਬਡੇਰ^੬ । ^੭ਅਹੰਬਿਤਾਦਿ ਬਿਨਾਂ
ਕਿਸ ਕੋਇ ਨ । ਆਤਮ ਕੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿਧ ਹੋਇ ਨ^੭ ॥੧੧॥ ਅਹੰਬਿਤਾਦਿ
ਜੁਗਤ ਚਿਤ ਹੋਇ^੮ । ਤਬਹਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਤਿ ਹੈ ਸੋਇ^੯ । ਬਜਾਪਕ ਅਪਰ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਭਾਵ । ਵਾਸਤਵ ਬ੍ਰਹਮ ਮਹਿ ਨਹੀਂ ਲਖਾਵ^{੧੦} ॥੧੨॥^{੧੧}ਵਾਸਤਵ
ਆਤਮ ਤਤ ਨਿਰੰਕਾਰ । ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਅਰੁ ਬਿਨਾ ਵਿਕਾਰ^{੧੨} । ^{੧੩}ਅਹੈ
ਅਹੈ ਕੀ ਬਿਤੀ ਜੁ ਸਬੈ । ਹੋਇ ਸਬੰਧ ਤਦਾਤਮ ਜਬੈ ॥੧੩॥ ਜਬਾ ਲੋਹੇ
ਕੇ ਗੋਲੇ ਸੰਗੇ । ਅਗਨਿ ਤਦਾਤਮ ਹੁਇ ਇਕ ਰੰਗ । ਪਾਇ ਅਗਨਿ ਕੇ
ਗੁਣ ਕੋ ਲੋਹਾ । ਤਿਨੁ ਆਦਿਕ ਕੋ ਦਾਹਿਤ ਓਹਾ ॥੧੪॥ ਆਤਮ ਅਹੰ
ਸਬੰਧ ਕੋ ਪਾਇ ਬਜਾਪਕ ਅਪਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕਤਾਇ^{੧੫} । ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਨਿਤ-

^੧ਅਕਾਸ਼ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਹੈ । ^੨ਤਲਾਬ, ਆਡ, ਕਿਆਰੀ । ^੩ਭਾਵ ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪੀ ਤਲਾ ਹੈ, ਬਿਤੀ ਰੂਪ ਆਡ ਹੈ, ਘਟ ਪਟ ਆਦਿਕ ਕਜਾਰੇ, ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਬਿਤੀ ਦਾ ਜਾਕੇ ਜੋ ਆਕਾਰ ਧਾਰਨਾ ਹੈ ਇਹ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪੈਣਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮ ਅਕਾਸ਼ ਦੀ ਨਜਾਈਂ ਇਕੋ ਹੈ। ^੪(ਇਕੋ) ਲਭਦਾ ਹੈ । ^੫ਅਕਾਸ਼ ਵਾਂਗੂ ਵਜਾਪਕ ਹੈ । ^੬ਅੰਤਹਕਰਣ ਅਰ ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀ (ਬਿਤੀ) ਦੁਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ । ^੭ਭਾਵ 'ਅਹੰ' ਬਿਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀ ਆਤਮਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ^੮(ਚਿਤ=) ਚੇਤਨ ਜਦ ਅਹੰਬਿਤੀ ਦੇ ਸਹਿਤ ਹੋਵੇ । ^੯ਤਦੋਂ ਹੀ ਉਸ (ਚੇਤਨ) ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ^{੧੦}ਵਜਾਪਕ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਭਾਵ ਵਾਸਤਵ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ (ਇਹ ਉਪਾਧੀ ਕਰਕੇ ਹਨ) । ^{੧੧}ਜੋ ਵਾਸਤਵ ਆਤਮ ਤੱਤ ਹੋ ਸੋ ਹੈ ਨਿਰੰਕਾਰ, ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਤੇ ਵਿਕਾਰ ਰਹਿਤ । ^{੧੨}ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਪਹਿਲੀਆਂ ਦੋ ਨੂੰ ਪਿਛਲੀਆਂ ਦੋ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਤੇ ਵਿਚਲੀਆਂ ਚਾਰ ਲੋਹੇ-ਅੱਗ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਵਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਮਗਰੋਂ ਲਾਇਆਂ ਖੁੱਲ੍ਹੇਗਾ: ਯਥਾ:—ਅਹੰ ਅਹੰ ਬਿਤੀ ਦਾ ਜੋ ਸਮੁਦਾਇ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਆਤਮਾ ਦਾ ਤਦਾ-ਤਮ ਸਬੰਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਤਮਾ 'ਅਹੰ' ਦਾ ਸਬੰਧ ਪਾਕੇ ਵਜਾਪਕਤਾ ਅਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕਤਾ ਨਾਮ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਹੇ ਦੇ ਗੋਲੇ ਨਾਲ ਅੱਗ ਦਾ ਜਦ ਤਦਾਤਮ ਸਬੰਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਤਾਂ ਉਹ ਲੋਹਾ ਅੱਗ ਨਾਲ) ਇਕ ਰੰਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਦੋਂ ਅਗਨੀ ਦੇ ਗੁਣ (ਤਪਤ) ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਲੋਹਾ ਕੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਦਾ ਹੈ । (ਇਸ ਵਿਚ ਇਹ ਇਸ਼ਾਰਾ ਵੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਿਤੀ ਅਰੁ ਚੇਤਨ ਅਵਿਦਯਾ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ) । [ਤਦਾਤਮ=ਉਸੇ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਣਾ । ਦੋ ਵੱਖੋ ਵੱਖ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਆਪੋ ਵਿਚ ਮਿਲਕੇ ਇਕ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਣਾ] ।

ਪਤੀ ਬਿਚਾਰੈ*। ਨਿੱਧਯਾਸਨ ਕੇ ਨੀਕੇ ਧਾਰੈ* ॥੧੫॥ ਤੀਨ ਸਰੀਰਨਿ ਤੇ
 ਮੈਂ ਨਜਾਰੈ*। ਤੀਨ ਅਵਸਥਾ ਸਾਖੀ ਧਾਰੈ*। ਨਿੱਤ ਸੁੱਧ ਹੈ ਗਯਾਨ
 ਸਰੂਪ*। ਇਕਰਸ ਅਚਲ ਅਨੰਦ ਅਨੂਪ ॥ ੧੬ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ 'ਪ੍ਰੇਮ
 ਗਯਾਨ' ਹੁਇ ਆਵੈ। ਤਨ ਅਭਿਮਾਨ ਖੀਨ ਹੁਇ ਜਾਵੈ। ਅਰੁ ਜਬਿ
 ਮਨਨ ਨਿੱਧਯਾਸਨ ਦੁਆਹੋਤਿ ਭਯੋ ਸੱਖਯਾਤ ਉਦਾਰਾ ॥ ੧੭ ॥ ਬ੍ਰਹਮ-
 ਕਾਰ ਬਿੱਤਿ ਦ੍ਰਿੜ ਭਈ। ਮੂਲ ਅਵਿੱਦਯਾ* ਛੈ ਹੁਇ ਗਈ। ਤਨ ਅਭਿ-
 ਮਾਨ ਕਹਾਂ ਪੁਨ ਰਹੈ। ਅਪਨ ਸਰੂਪ ਜਥਾਰਥ ਲਹੈ ॥ ੧੮ ॥ ਉਰ ਸਿਮ-
 ਰਣ ਆਤਮ ਵਿੱਗਯਾਨ*। ਗਯਾਨ ਵਿੱਗਯਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਹਾਨ*। [ਛੇ
 ਪ੍ਰਮਾਣ ਚਲੇ:-] ਖਟ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕਰਿ ਲਹਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਤਿਨ ਤੇ ਭਈ ਅਵਿੱ-
 ਦਯਾ ਨਾਸ਼ ॥ ੧੯ ॥ 'ਅਪਨ ਮੋਹ ਕਾਰਜ ਕਹੁ ਕਰਿਬੇ। ਨਹੀਂ ਅਵਿੱਦਯਾ
 ਸਮਰਥ ਧਰਿਬੇ'। ਸੋ ਪ੍ਰਮਾਣ ਖਟ ਸੁਨਿ ਚਿਤ ਲਾਇ*। ਜਿਸ ਤੋ ਸੰਸੇ
 ਸਭਿ ਬਿਨਸਾਇ ॥ ੨੦ ॥ [੧. ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਮਾਣ:-] 'ਬੇਦ ਰੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਬਦ
 ਜੁ ਸੁਨਿ ਕਰਿਓ। ਮਹਾਂਵਾਕ ਤੇ ਨਿਰਨੈ ਉਰ ਧਰਿ। 'ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਮਾਣ'
 ਇਹੀ ਇਕ ਜਾਨ। ਬ੍ਰਹਮ ਆਤਮਾ ਨਿਰਨੈ ਠਾਨਿ* ॥ ੨੧ ॥ [੨. ਅਨੁ-
 ਮਾਨ:-] ਦੂਸਰ ਜੋ ਅਨੁਮਾਨ ਕਹਿਤ ਹੈ। ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੇਖਿ ਕਰਿਵਸਤੁ ਲਹਤਿ
 ਹੈ*। ਮਨ ਚੱਖਯਾਦਿ ਸੁਤੇ ਜੜ ਜੋਇ*। ਜਿਸਤੇ ਗਯਾਨ ਪਾਇ ਸਭਿ

*ਮੈਂ ਤਿੰਨਾਂ ਸਰੀਰਾਂ ਤੋਂ ਨਜਾਰਾ ਹਾਂ। *ਮੈਂ ਤਿੰਨਾਂ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਸਾਖੀ ਹਾਂ (ਐਸਾ) ਸਮਝੋ।
 * ਆਤਮਾ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ) ਨਿਤ ਸੁੱਧ ਤੇ ਗਯਾਨ ਸਰੂਪ ਹੈ। *ਮੂਲਾਵਿੱਦਯਾ=ਜੋ ਸਰੂਪ ਨੂੰ
 ਢਾਪੇ। (ਮੂਲਾਵਿੱਦਯਾ=ਜੋ ਘਟ ਪਟ ਆਦਿ ਵਿਚ ਵਯਾਪਕ ਚੇਤਨ ਨੂੰ ਢਾਪੇ)।
 *ਹਿੰਦੇ ਵਿਚ ਸਿਮਰਨ (ਨਿਧਯਾਸਨ) ਨਾਲ ਆਤਮ ਸਾਖਯਾਤਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 *ਗਯਾਨ=ਪ੍ਰੇਮ ਗਯਾਨ। ਵਿਗਯਾਨ=ਅਪ੍ਰੇਮ ਗਯਾਨ, ਦਾ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 (=ਮੂਲਾਵਿੱਦਯਾ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਭਾਵ ਪ੍ਰੇਮ ਗਯਾਨ ਤੇ ਮੂਲਾਵਿੱਦਯਾ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਭਾਵ ਅਪ੍ਰੇਮ
 ਗਯਾਨ)। *ਮੋਹ ਆਦਿਕ ਅਪਨੇ ਕਾਰਜ ਕਰਨੇ ਨੂੰ ਅਵਿਦਿਆ ਸਮਰਥਾ ਨਹੀਂ
 ਰਖਦੀ। *ਉਹ (ਖਟ ਪ੍ਰਮਾਣ) ਚਿਤ ਲਾਕੇ ਸੁਣ। *ਵੇਦ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਕੇ
 ਮਹਾਂਵਾਕ ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਹਿਰਦੇ ਧਾਰਨੇ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਿਰਨੈ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨਾ ਸ਼ਬਦ
 ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ। * (ਕੋਈ) ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਵੇਖਕੇ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲੈਣਾ (ਜਿਵੇਂ ਧੂਆਂ ਵੇਖਕੇ
 ਅੱਗ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲੈਣਾ)। *ਨੇਤ੍ਰ ਮਨ ਆਦਿ ਜੋ ਸੁਤੇ ਜੜ ਹਨ।

*ਇਹ ਚਾਰੇ ਤੁਕਾਂ ਪੁਰਾਤਨ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਹੋਰਨਾਂ ਲਿਖਤੀਆਂ
 ਵਿਚ ਹਨ। †ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਪੰਨੇ ਦਾ ਅੰਕ ੬ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਯਾਜ।
 ‡ਪਾ:-ਬੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਜੁ ਸੁਨਿ ਕਰਿ।

ਕੋਇ^੧ ॥੨੨॥-ਸੋ ਆਤਮ ਹੈ-ਜਾਨੌਂ ਜਾਇ^੨ । ਸਾਖੀ ਤੀਨ ਅਵਸਥਾ^੩
ਗਾਇ^੪। ਨਿਤ ਸੁਧ ਸੱਤਿ ਜੁ ਪਰਮਾਨੰਦ^੫। ਸੁਵਣ ਕਰੌ ਜੋ ਪ੍ਰਥਮਬਿਲੰਦ^੬
॥ ੨੩ ॥ ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ । ਜਿਸ ਤੇ ਲਖਤਿ ਇੰਦ੍ਰੈ*
ਸੰਬੰਧ^੭। ਸੋ ਆਤਮ ਸਾਖੀ ਹੈ ਕੋਇ^੮ । ਇਮ ਜਬਿ ਸਮਝ ਬਿਲੋਕਨ ਹੋਇ
॥੨੪॥ ਇਸ ਕੋ ਨਾਮ ਜਾਨ 'ਅਨੁਮਾਨ'^੯। ਉਪਮਾਨ:-] ਸੁਵਣ ਉਪ-
ਰੰਤ ਮਨਨਿ ਇਸ ਜਾਨ । ਸੱਤਿ, ਨਿਰੰਸ, ਅਨੰਤ, ਅਖੰਡ^{੧੦} । ਵਹਿਰੰਤਰ
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ^{੧੧} ॥ ੨੫ ॥ ਬਜਾਪਕ ਹੈ ਅਕਾਸ਼ ਕੀ ਨਜਾਈਂ । ਘਟ ਮਟ
ਮਹਿ ਲਖੀਏ ਸਭਿ ਥਾਈਂ । ਇਹ 'ਉਪਮਾਨ ਪ੍ਰਮਾਣ' ਲਖੀਜੈ । ਜਹਿ
ਦੂਸਰ ਕੀ ਸਮ ਜਾਨੀਜੈ^{੧੨} ॥੨੬॥ [੪. ਅਰਥਾਪਤੀ ਪ੍ਰਮਾਣ:-] 'ਇਹਨਰ
ਦੀਖਤ ਪੀਨ ਮਹਾਨ । ^{੧੩}ਦਿਨ ਮਹਿ ਭੋਜਨ ਕਰੈ ਨ ਖਾਨ । ^{੧੪}ਇਸ ਤੇ
ਲਖੀਯਤਿ ਨਿਸ ਮੈਂ ਖਾਇ । ਦੋਹ ਪੀਨਤਾ ਦੇਤਿ ਜਨਾਇ^{੧੫} ॥ ੨੭ ॥
ਜੋ ਇਹ ਰਾਤ ਅਹਾਰ ਨ ਖਾਇ । ਨਹਿ ਸਰੀਰ ਮੋਟਾ ਹੁਇ ਜਾਇ । ਯਾਂਤੇ
ਨਿਸ ਮਹਿ ਭੋਜਨ ਖਾਯੋ । ਯਹਿ ਨਿਸਚੈ ਨਿਰਨੈ ਠਹਿਰਾਯੋ ॥ ੨੮ ॥
^{੧੬}ਤਿਮ ਆਤਮ ਕੇ ਵਿਖੈ ਵਿਚਾਰੈ । ਜਾਗ੍ਰਤਿ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ ਸਾਰੈ । ਜਿਸ
ਆਤਮ ਕਰਿ ਜਾਨੈ ਜਾਹਿ । ਸੁਖਪਤਿ ਆਦਿ ਅਭਾਵ ਜਿ ਆਹਿ ॥੨੯॥
ਸੋ ਆਤਮ ਹੀ ਕਰਿ ਸਿੱਧ ਹੋਇ^{੧੭} । ਸਿੱਧ ਕਰਤਾ ਹੈ ਅਪਰ ਨ ਕੋਇ । ਜੇ
^{੧੮}ਜਿਸ (ਆਤਮਾ) ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਰੇ ਗਯਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ । ^{੧੯}(ਇਸ ਗਲ ਤੋਂ) ਜਾਣਿਆ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਤਮਾ ਹੈ । ਭਾਵ, ਮਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੀ ਚੇਸ਼ਟਾ ਵੇਖਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਫੁਰਣ
ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਰਤਾ ਆਤਮਾ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ^{੨੦}ਤਿੰਨਾਂ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਸਾਖੀ ਕਹੀਦਾ
ਹੈ। ^{੨੧}ਜੇ ਨਿੱਤ ਹੈ, ਸੁੱਧ ਹੈ, ਸੱਤਿ ਹੈ, ਪਰਮਾਨੰਦ ਹੈ । ^{੨੨}ਜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵਡਾ ਸੁਣਿਆ ਸੀ । ^{੨੩}ਜਿਸ
ਤੋਂ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਲਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ^{੨੪}ਸੋ ਕੋਈ ਆਤਮਾ ਸਾਖੀ ਰੂਪ (ਜ਼ਰੂਰ) ਹੈ ।
^{੨੫}ਅੰਸੁ (ਭਾਗ) ਰਹਿਤ, ਅੰਤ ਰਹਿਤ ਤੇ ਅਖੰਡ। ਬਾਹਰ ਅੰਦਰ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਹੈ ।
^{੨੬}ਭਾਵ ਜਿੱਥੇ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਉਪਮਾ ਦੇਵੀਏ । ^{੨੭}ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ ਦੇਕੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:- (ਕਿ ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ
ਹੈ ਕਿ) । ^{੨੮}(ਦੂਸਰਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ)। ^{੨੯}(ਪਹਿਲਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ) । । ^{੩੦}(ਰਾਤ ਵੇ ਭੋਜਨ ਨੂੰ)
ਸਰੀਰ ਦਾ ਮੁਟਾਪਾ ਜਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ਭਾਵੇਹ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦਾ ਮੁਟਾਪਾ ਚਾਹੇ ਉਹ ਦਿਨੇ ਭੋਜਨ
ਨਾ ਖਾਵੇ ਜਣਾ ਦੋਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਏਹ ਰਾਤ ਨੂੰ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਮੁਟਾਪੇ ਰੂਪੀ 'ਕਾਰਜ' ਨੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਖਾਣਾ
ਰੂਪੀ 'ਕਾਰਨ' ਨਿਕਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ^{੩੧}ਤਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਤਮਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇ ਕਿ
ਜਿਸ ਆਤਮਾ ਕਰਕੇ ਜਾਗ੍ਰਤ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਅਤੇ ਸੁਖਪਤੀ ਦੇ ਅਭਾਵ ਆਦਿ ਜਾਣੇ
ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਆਤਮਾ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

*ਪਾ:-ਲਖਤਿੰਦ੍ਰੈ, ਲਖੀਅਤਿੰਦ੍ਰੈ ।

ਕਰਿ ਹੈ ਨ ਆਤਮਾ ਪਰੈ । ਆਦਿ ਅਭਾਵ ਸਿੱਧ ਕਿਮ ਕਰੈ ? ॥ ੩੦ ॥
 ਕਾਰਜ ਜਿਸ ਕੋ ਜਗਤ ਪ੍ਰਤੱਛ^੧ । ‘ਅਰਥਾਪਤਿ’ ਵਿਖੈ ਇਮ ਲੱਛ^੨ ।
 [ਪ. ਅਈਤੋਜਕ ਪ੍ਰਮਾਣ*:-] ਕਹੈ ਕਿਸੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰੁ ਵਿਖੈ ।
 -ਯੱਖਨ ਬਸਤਿ ਹੈ, ਕਿਸ ਨਹਿ ਪਿਖੈ-॥ ੩੧ ॥ ਜਾਨੈ ਜਾਇ ਨ
 ਕਿਯ ਅਨੁਮਾਨ^੩ । ਨਹਿ ਕਿਹ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਹਿ ਕੀਨ ਬਖਾਨ । ਪਰੰਪਰਾ ਸੁਨਿਬੈ
 ਮਹਿ ਆਵੈ । ‘ਅਈਤੋਜਕ ਪਰਮਾਣ’ ਕਹਾਵੈ ॥ ੩੨ ॥ ਤਿਮ ਆਤਮ ਇਹ
 ਕਹੈ ਸਨਾਤਨ । ਪਰੰਪਰਾ ਸਭਿ ਕਥੈ ਪੁਰਾਤਨ । ਸੱਤਿ ਪਰਾਤਮ ਈਸ਼ੁਰ
 ਜੋਇ । ਸਭਿ ਕੋ ਅਹੈ ਆਤਮਾ ਸੋਇ ॥ ੩੩ ॥ [੬. ਪ੍ਰਤੱਖਨ:-] ਅਬਿ ਪ੍ਰਤੱਖਨ
 ਸੁਨਿ ਨੀਕੇ ਉਰ ਧਰਿ:- ‘ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੀ ਬਿੱਤਿ ਨਿਕਲ ਕਰਿ । ਇੰਦ੍ਰਿਯ
 ਦੁਆਰਾ ਵਹਿਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈ । ਸਾਥ ਪਦਾਰਥ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਭਾਸੈ ॥ ੩੪ ॥ ਸਤਿ
 ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਤੱਛ^੪ । ‘ਅਸਤਿ ਭਾਂਤਿ ਪ੍ਰਿਯ ਆਤਮ ਲੱਛ । ਇਹ
 ਤੀਨਹੁ ਜਿਤ ਕਿਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵੈ^੫ । ਇਨ ਬਿਹੀਨ ਕਿਛੁ ਕਿਤ ਨ ਜਨਾਵੈ’
 ॥ ੩੫ ॥ ‘ਅਸਤੀ ਹੈ ਸੁ ਪਦਾਰਥ ਸਾਰੁ । ਚਿਤ ਭਾਂਤੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਬਾਰ ।
 ਪਾਇ ਪਦਾਰਥ ਪ੍ਰਿਯ ਆਨੰਦ । ਇਮ ਤੀਨਹੁ ਸਭਿ ਮਹਿ ਬਰਤੰਦ’ ॥
 ੩੬ ॥ [ਤਿੰਨ ਭੇਦ:-] ‘ਨਿਰਾਵੈਵ ਬ੍ਰਹਮ ਭਲੇ ਪਛਾਨੈ । ਤੀਨੋ ਭੇਦ ਤਿਸੀ ਤੇ

^੧ਜੇ (ਸੁਖੋਪਤੀ ਤੇ ਅਭਾਵ ਆਦਿਕ ਤੋਂ ਪਹਿ ਆਤਮਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਭਾਵ ਆਦਿ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਿਵੇਂ
 ਕਦੇ । ^੨ਜਿਸ (ਆਤਮਾ ਦੇ) ਕਾਰਜ ਜਗਤ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ । ^੩ਅਰਥਾਪਤਿ ਵਿਚ ਇਹ ਲੱਛਣ ਹੈ ।
 [ਅਰਥਾਪਤਿ=ਭਾਵ ਜਿੱਥੇ ਕਾਰਜ ਤੋਂ ਕਾਰਣ ਜਾਣਿਆ ਜਾਏ] । ^੪ਨਾ (ਪ੍ਰਤੱਖ) ਜਾਣਿਆ
 ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਨਾ ਅਨੁਮਾਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ^੫ਜਦੋਂ ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀ ਬਿੱਤੀ ਇੰਦ੍ਰਿਯਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਕਲ
 ਕੇ ਬਾਹਰ ਗਈ (ਤਦੋਂ ਬੀ ਵੇਤਨ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਆ, (ਜਦ) ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲੀ
 (ਤਦ ਵੀ ਉਹ ਚੇਤਨ ਹੀ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦਾ ਹੈ, (ਜੇਉਂ) ਸਤ, ਚਿਤ, ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਤੱਖ (ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਾ)
 ਵਿਸ਼ੈ ਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ । ^੬ਅਸਤੀ, ਭਾਂਤੀ, ਪ੍ਰਿਯ ਆਤਮਾਂ ਦੇ ਲੱਛਣ ਹਨ ਇਹ ਤਿੰਨੋ ਹੀ ਜਿੱਥੇ
 ਕਿਤੇ (ਦੇਖੋ ਪਏ) ਵਿੱਸਦੇ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਤੇ ਕੁਛ ਨਹੀਂ । ‘ਅਸਤੀ ਭਾਂਤੀ ਪ੍ਰਿਯ ਤੇ ਸਤ
 ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਨੂੰ ਇਕ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਅਸਤੀ ਤੇ ਸੱਤ ਦੁਹਾਂ ਦਾ ਪਦ ਅਰਥ ਹੈ
 ‘ਸਤਜ’, ਚਿਤ ਤੇ ਭਾਂਤੀ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ‘ਪ੍ਰਕਾਸ਼’, ਆਨੰਦ ਤੇ ਪ੍ਰਿਯ ਇਕੋ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਿਯ
 ਵਸਤੂ ਪਾਕੇ ਆਨੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੇਉਂ ਤਿੰਨੋ ਸਭ ਵਿਚ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ । ‘ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਅਵੈਵ
 (=ਅੰਗ) ਰਹਿਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਛਾਣੇ, ਇਸੀ ਕਰਕੇ ਕਿ ਤਿੰਨੋ ਭੇਦ ਉਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ,
 ਭਾਵ ਸੁਗਤਿ, ਸਜਾਤੀ, ਵਿਜਾਤੀ ਤਿੰਨਾਂ ਭੇਦਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ ।

*ਸੁਧ ਪਾਠ ਚਾਹੀਏ ‘ਅੰਤਿਯ ਪ੍ਰਮਾਣ’ ।

ਹਾਨੈ ਇਕ ਤਰੁ ਤੇ ਜਿਮ ਹੈ ਤਰੁ ਆਨ । ਭੇਦ 'ਸਜਾਤੀ' ਲੀਜੈ ਜਾਨ ॥੩੭॥
 ਇਕ ਬ੍ਰਹਮ ਤੇ ਦੂਸਰ ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਂਹੀ । ਭੇਦ ਸਜਾਤੀ ਤੇ ਹੁਇ ਕਾਂਹੀ ।
 ਇਕ ਤਰੁ ਪਾਥਰ ਦੂਸਰ ਲਹਯੈ । ਭੇਦ 'ਵਿਜਾਤੀ' ਹੈ ਇਮ ਕਹਯੈ ॥
 ੩੮ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਤੇ ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਤਿਸ ਪਾਸ । ਯਾਂਤੇ ਭੇਦ ਬਿਜਾਤੀ ਨਾਸ ।
 ਤਰੁ ਕੇ ਹੈ ਸਕੰਧ ਅਰੁ ਸ਼ਾਖਾ । ਭੇਦ 'ਸੁਗਤਿ' ਦਲ ਆਦਿਕ ਭਾਖਾ ॥
 ੩੯ ॥ ਇਹ ਭੀ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਬ੍ਰਹਮ ਮਾਂਹੀ । 'ਲਖਯੋ ਅਭੇਦ ਆਤਮਾ ਜਾਂਹੀ ।
 ਇਕ ਅਖੰਡ ਸਚਿਦਾਨੰਦ ਰੂਪ । ਬੁਧਿ ਸੂਖਮ ਤੇ ਲਖਯੋ ਅਨੂਪ ॥ ੪੦ ॥
 'ਮਿਲਯੋ ਅਨੰਦ ਬਿੱਤਿ ਮਹਿ ਸੋਈ । ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ ਸੰਕਟ ਖੋਈ' ।
 'ਖਸ਼ਟ ਪ੍ਰਮਾਣਿ ਕਰ ਜਿਸ ਆਪਤਿ । ਭਈ ਆਤਮਾ ਕੀ ਸੁਧਿ
 ਪ੍ਰਾਪਤਿ ॥੪੧॥ ਤਿਸੈ ਅਵਿੱਦਯਾ ਉਪਜੇ ਨਾਂਹਿ । ਨਾਸ ਭਈ ਤੇ ਨਹਿ
 ਉਪਜਾਹਿ । ਅਜਾ ਅਵਿੱਦਯਾ ਤਾਂਤੇ ਨਾਇ । ਬਿਨਸੀ ਜਨਮ ਨਹੀਂ ਪੁਨ
 ਪਾਇ ॥੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ 'ਗਿਆਨ ਨਿਰਨੋ'
 ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੇ ਨਾਮ ਅਠਤਾਲੀਸਮੇ ਅੰਸੁ ॥੪੮॥

'ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਬਿੰਡ ਦੂਸਰੇ ਬਿੰਡ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ । 'ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੈ । 'ਇਕ ਬਿੰਡ ਹੈ
 ਇਕ ਪੱਥਰ ਹੈ । 'ਇਹ ਵਿਜਾਤੀ ਭੇਦ ਕਿਹਾ ਹੈ । 'ਜਿਵੇਂ' ਬਿੰਡ ਦੇ ਭਾਲ ਤੇ ਟਾਹਣੀਆਂ ਤੇ
 'ਤੇ ਆਦਿਕ ਹੈਨ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਗਤਿ ਭੇਦ ਕਿਹਾ ਹੈ । [ਸੁਗਤ=ਅਪਣੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤਿ] । 'ਜਿਸ
 (ਪੁਰਖ) ਨੇ ਉਸ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ (ਅਪਣੇ) ਆਤਮਾ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ, (ਕਿ ਆਤਮਾ) ਇਕ
 ਹੈ, ਅਖੰਡ ਹੈ, ਸਚਦਾਨੰਦ ਰੂਪ ਹੈ (ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਗਲ) ਸੂਖਮ ਬੁੱਧੀ ਕਰਕੇ ਲਖੀ ਹੈ, ਜੇਸੇ
 ਕਠ ਉਪਨਿਖਦ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ:-

“ਇਖ ਸਦ੍ਵੇਖੁ ਭੁਵੇਖੁ ਗੁਢੇ ॥ ੧ ॥ ਤਮਾ ਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤੇ । ਦ੍ਰਿਸ਼ਯਤੇ ਤ੍ਰਗ੍ਯਯਾ ਬੁਧ੍ਯਾ
 ਸੂਕਸ਼ਮਯਾ । ਕਸ਼ਮ ਦਰਸ਼ਿਭਿ: ॥”

ਅਰਥਾਤ-ਇਹ ਆਤਮਾ ਸਭ ਭੁਤਾਂ ਵਿਚ ਛਿਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦਾ
 ਕਿੰਤੂ ਤੀਕਸ਼ਨ ਅਰ ਆਖਮ ਬੁੱਧਿ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਲੋਗਾਂ ਨੂੰ ਵਿੱਸਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੂਖਮ ਦਰਸ਼ੀ ਹਨ ।
 [ਕਠ ਉਪਨਿਖਦ -ਧਿਆ ੧ ਵਲੀ ੩ ਅੰਕ ੧੨] । 'ਉਹ ਆ' ਦ ਰੂਪ ਆਤਮਾ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ
 ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਸੰਕਟ ਖੋਏਗਾ । 'ਛੇ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਨੂੰ
 ਆਤਮਾ ਦੀ ਸੁਧਿ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਅਵਿੱਦਯਾ ਉਪਜਦੀ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਨਾਸ ਹੋ ਗਈ ਹੈ
 ਉਹ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਉਪਜਦੀ । (ਅ) (ਆਪਣੇ) ਆਪਣ ਵਕਤਾ (ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ) ਤੋਂ ਛੇ
 ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਤਮਾ ਦੀ ਸਥ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ..... 'ਅ+ਜਾ' ਨਾਮ ਹੈ ਤਾਂਤੇ
 ਅਵਿੱਦਯਾ ਦਾ [ਅ+ਜਾ=ਜੇ ਨਸ਼ਟ ਹੋਕੇ ਵੇਰ ਨਾ ਜੰਮੇ] । '੧੦(ਤਾਂਤੇ ਅਜਾ ਅਵਿੱਦਯਾ ਜਿਸ ਦਾ
 ਨਾਮ ਹੈ ਉਹ) ਬਿਨਸੀ ਹੋਈ ਮੁੜ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ।

੪੯. [ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਉਪਦੇਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ ॥ 'ਬਿਸ਼ੈ ਪ੍ਰਮਾਣਨਿ ਕੈ ਭਯੋ ਕਹੈ ਅਬਿਸ਼ੈ ਸਰੂਪ'। ਇਹ ਸੰਸੈ
ਬੁਝਨਿ ਕਰੈ ਸੁਨਿ ਕੈ ਗਾਥ ਅਨੁਪ ॥ ੧ ॥ ਚੋਪਈ ॥ ਸ਼ੈਕਾ ਕਰੀ ਖਾਲਸੇ
ਜਥੈ ॥ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਬੋਲੈ ਸੁਭ ਤਥੈ। 'ਵਿਧਿ-ਮੁਖ ਸਿਖ ਜਨਾਇਏ ਹੇਤ।
ਕਹੈ ਬ੍ਰਹਮ ਕੈ ਬਿਸ਼ੈ ਸੈਕੇਤ' ॥੨॥ ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਕਰਿ ਨਿਖਿਧ ਪਛਾਨ। ਤੋ
ਪ੍ਰਮਾਨ ਕੈ ਬਿਸ਼ਯ ਨ ਜਾਨ'। ਜਿਮ ਨਹਿ ਬਿਸ਼ੈ ਸੁਨਹੁ ਦੇ ਸੁਨ:-ਅਗਮ
ਅਗੋਚਰ ਕਹੀਐ ਤੋਨ' ॥੩॥ ਇੰਦ੍ਰੀ ਤੇ ਪ੍ਰਤੱਛ ਨਹਿ ਮੋਇ। ਪ੍ਰਤੱਛ
ਪ੍ਰਮਾਨ ਅਬਿਸ਼ਯੈ ਹੋਇ'। ਚਿੰਨ੍ਹ ਬ੍ਰਹਮ ਕੈ ਕੋਇ ਨ ਅਹੈ। ਜਥਾ ਧੂਮ ਤੇ
ਪਾਵਕ ਲਹੈ ॥੪॥ ਨਹਿ ਅਨੁਮਾਨ ਬਿਸ਼ੈ' ਇਮ ਜਾਨਿ। ਅੱਦੈ ਏਕ ਆਤਮਾ
ਮਾਨਿ। ਚੇਤਨ ਸਮ ਚੇਤਨ ਨਹਿ ਕੋਇ'। ਬਿਸ਼ੈ 'ਉਪਮਾਨ' ਨ ਯਾਂਤੇ
ਹੋਇ' ॥੫॥ ਕਾਰਣ ਕਾਰਜ ਭੇਦ ਨ ਅਹੈ' १੦। 'ਅਰਥਾਪੱਤਿ' ਬਿਸ਼ੈ ਨਹਿ
ਲਹੈ' ੧੧। ਮਨ ਬਾਣੀ ਕੈ ਬਿਸ਼ੈ ਨ ਜੋਇ' ੧੨। ਸ਼ਬਦ 'ਅਈਤੇਜਕ' ਬਿਸ਼ੈ ਨ
ਹੋਇ' ੧੩ ॥੬॥ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਨਹਿ ਵਸਤੁ ਪ੍ਰਛਿੰਨ' ੧੪। ਏਕ ਆਤਮਾ ਅਨੰਦ*
ਅਭਿੰਨ। ਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਐਸੈ ਕਿਤ ਲਹੈ। ਚੇਤਨ ਬ੍ਰਹਮ ਨਹੀਂ ਜਿਹ, ਕਹੈ' ੧੫
॥੭॥ ਸਕਲ ਦੇਸ਼ ਮਹਿ ਪੂਰਨ ਪਿਖੀਏ। ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਛੇਦ ਨ ਯਾਂਤੇ ਲਖੀਏ।
ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤ ਅਰੁ ਬ੍ਰਤਮਾਨ। ਬ੍ਰਹਮ ਆਤਮਾ ਏਕ ਸਮਾਨ ॥੮॥
ਵਾਧ ਨ ਘਾਟ, ਜਨਮ ਨਹਿ ਨਾਸ਼। ਇਕਰਸ ਸਦਾ ਰਹੈ ਸੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।
ਯਾਂਤੇ ਕਾਲ ਪ੍ਰਛੇਦ ਨ ਕੋਇ' ੧੬। ਅੱਕ੍ਰੈ, ਅਚਲ ਕੂਟ ਸਮ' ੧੭ ਸੋਇ ॥੯॥

੧(ਬ੍ਰਹਮਾਤਮਾ ਦੇ) ਸਰੂਪ ਨੂੰ (ਤੁਸਾਂ ਪਿੱਛੇ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਦੇ) ਅਵਿਸ਼ਯ ਕਿਹਾ ਹੈ (ਤੇ ਹੁਣ ਜੇ ਕੁਝ
ਤੁਸਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਉਹ) ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਯ ਹੋ ਗਿਆ। ੨(ਖਾਲਸੇ ਨੇ) ਪੁੱਛਿਆ।
੩'ਵਿਧੀ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਜਨਾਵਣ ਵਾਸਤੇ। ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਦਾ) ਸੰਕੇਤ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ (ਉਹਨਾਂ
ਦਾ) ਵਿਸ਼ਯ ਕਿਹਾ ਹੈ। ੪'ਨਿਖੇਧੀ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਨੇਤੀ ਨੇਤੀ ਕਰਕੇ ਜੇ ਪਛਾਣ ਕਰਾਈਏ ਤਾਂ
(ਬ੍ਰਹਮਾਤਮਾ ਨੂੰ) ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਯ ਨਾ ਜਾਣੇ। ੫'ਤਿਸ (ਬ੍ਰਹਮ) ਨੂੰ। ੬'ਇਸ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਤੱਛ
ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਾ ਅਵਿਸ਼ਯ ਹੋ ਗਿਆ। ੭'ਅਨੁਮਾਨ' (ਪ੍ਰਮਾਣ) ਦਾ ਵਿਸ਼ਯ ਨਹੀਂ ਹੈ। ੮'ਉਸ ਚੇਤਨ
ਦੇ ਤੁੱਲ ਕੋਈ ਹੋਰ ਚੇਤਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ੯'ਇਸ ਕਰਕੇ 'ਉਪਮਾਨ' ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ੧੦'ਉਸ
ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਕਾਰਣ ਕਾਰਜ (ਆਦਿ) ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਹਨ। ੧੧'ਇਸ ਕਰਕੇ 'ਅਰਥਾ ਪਤਿ' ਦਾ
ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ੧੨'ਜਾਣ ਲਓ (ਬ੍ਰਹਮ) ਮਨ ਬਾਣੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਯ ਨਹੀਂ। ੧੩'ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਅੰਤਿਹਮ
ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਾ ਉਹ ਵਿਸ਼ਯ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ੧੪'ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਵਸਤੁ ਤੇ ਉਹ ਪ੍ਰਛੇਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
੧੫'ਐਸਾ ਦੇਸ਼ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦਾ ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਕਿ ਚੇਤਨ ਬ੍ਰਹਮ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇ। (ਅ) ਕਹੋ=ਦੱਸੋ।
੧੬'ਤਾਂ ਕਾਲ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਛੇਦਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ੧੭'ਪਰਬਤ ਵਾਂਗ ਅਚੱਲ। *ਪਾ:-ਆਤਮਾ ਨੰਦ।

ਸਰਬ ਆਤਮਾ ਸਭਿ ਮਹਿੰ ਬਾਸਾ । ਸਰਬਾਧਾਰ ਸਮਸਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ । ਯਾਂਤੇ
 ਵਸਤੁ ਪ੍ਰਫੇਦ ਨ ਕੋਈ^੧ । ਤੀਨਹੁੰ ਤੇ ਪਰਛਿੰਨ ਨ ਹੋਈ^੨ ॥੧੦॥ ਦੋਹਰਾ ॥
 ਆਸ਼ੈ ਵਿਖੈ ਅੱਗਯਾਨ ਕੋ ਹੋਤਿ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਏਕ^੩ । ਸੁਨੀਅਹਿ ਜੁਤਿ ਦਿਸ਼-
 ਠਾਂਤ ਕੇ, ਕੀਜੈ ਬਹੁਰ ਬਿਬੇਕ ॥ ੧੧ ॥ ਰੋਪਈ ॥ ਜਿਮ ਕੋਸ਼ਠ ਕੇ ਬੀਚੰ
 ਅੰਧੇਰਾ । ਛਾਦਨ ਕੀਨਸ ਪਰੈ ਨ ਹੋਰਾ^੪ । ਕੋਸ਼ਠ ਕਰਜੋ ਵਿਖੈ ਤਮ
 ਹੋਇ। ਵਿਖਿਬੇ ਮਹਿੰ ਨਹਿੰ ਆਵਤਿ ਸੋਇ^੫ ॥੧੨॥ ਅਰੁ ਕੋਸ਼ਠ ਹੀ ਆਸ਼ੈ
 ਤਮ ਕੋ^੬ । ਇਮ ਹੀ ਜਾਨੈ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋਤਿਸ ਤੇ ਹੀ ਉਪਜੈ ਅੱਗਯਾਨ ।
 ਯਾਂਤੇ ਅਹੈ ਆਸਰੋ ਜਾਨੈ^੭ ॥੧੩॥ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋ ਲਖਨ ਦੋਤਿ ਨਹਿੰ ਸੋਇ^੮ ।
 ਯਾਂਤੇ ਬਿਸੈ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਹੋਇ । ਦੈ ਸ਼ਕਤੀ ਧਾਰਤਿ ਅੱਗਯਾਨ । ਇਕ ਆ-
 ਵਰਨ, ਵਿਖੇਪੈ ਆਨੈ^੯ ॥ ੧੪ ॥ [ਆਵਰਨ ਸ਼ਕਤੀ:-]^{੧੦} ਬ੍ਰਹਮ ਕਰਜੋ
 ਆਛਾਦਨ ਜਾਂਹਿ । ਜਿਸ ਤੇ ਜਾਨ ਸਕਹਿੰ ਕਿਮ ਨਾਂਹਿ^{੧੧} । ਇਹ ਆਵਰ-
 ਨ ਸ਼ਕਤਿ ਦਿਸ਼ ਅਹੈ । ਜਿਸ ਕੇ ਭਏ ਜੀਵ ਜਗ ਬਹੈ^{੧੨} ॥੧੫ ॥ [ਵਿਖਪ
 ਸ਼ਕਤੀ:-]^{੧੩} ਪੁਨ ਨਾਨੰਤ੍ਰ ਦਿਖਾਵਨ ਕਰੇ । ਗਜ, ਬਾਜੀ, ਬਨ, ਗਨ
 ਤਰੁ ਹਰੇ^{੧੪} । ਸ਼ਕਤਿ ਵਿਖੇਪ ਇਹੀ ਤਿਸ ਮਾਂਹਿ । ਏਕ ਰੂਪ ਕਿਮ ਜਾਨਤਿ
 ਨਾਂਹਿ ॥ ੧੬ ॥ ਸ਼੍ਰਵਣ, ਮਨਨ, ਨਿੱਧਾਸਨ ਦਾਰਾ । ਜਬਿ ਹੋਇਓ
 ਸੱਖਯਾਤ ਉਦਾਰਾ । ਤੈ ਗੁਣ ਤੀਨ ਅਵਸਥਾ ਛੋਰਿ । ਬਿਰੀ ਬਿੱਤਿ ਚਲਿ
 ਤੁਰੀਆ ਓਰੈ^{੧੫} ॥੧੭॥ ਅਨੰਦਾਤਮ ਮਹਿੰ ਬਿਰਤਾ ਭਈ। ਜਿਤਕਿਤ ਏਕ
 ਰੂਪ ਹੋ ਗਈ। ਦੋਨਹੁੰ ਸ਼ਕਤਿ ਸਹਿਤ ਅੱਗਯਾਨ^{੧੬} । ਗੁਰੂ ਬਾਕ ਤੇ ਕੀਯਸਿ
 ਹਾਨ ॥੧੮॥ ਜੀਵ ਈਸ਼ ਨਦਿ ਵਾਹਾ ਰੂਪ । ਪਰੈ ਬੀਚ ਭੈ ਸਮੁੰਦ ਅਨੂਪ ।

^੧ ਤਾਂਤੇ ਵਸਤੁ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਫੇਦਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ^੨ ਭਾਵ ਦੋਸ਼ ਕਾਲ ਵਸਤੁ ਦੇ ਫੇਦ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ ।
 [ਸਿੰ: ਪ੍ਰਚ੍ਯੁਨ=ਢੋਕਿਆ ਹੋਯਾ] । ^੩ ਅਦੁਤੀ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਅੱਗਯਾਨ ਦਾ ਆਸ਼੍ਰਯ ਅਰ ਵਿਸ਼ਯ ਹੈ ।
^੪ ਕੋਠੇ ਵਿਚ । ^੫ ਕੋਠੇ ਨੂੰ ਤਮ ਨੇ ਛਾਦਨ ਕੀਤਾ ਹੋਯਾ ਹੈ ਤੇ ਕੋਠਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦਾ । ^੬ ਕੋਠੇ ਨੂੰ
 ਹਨੇਰੇ ਨੇ ਵਿਸ਼ਯ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਭਾਵ ਕੋਠੇ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਖੜੋਤਿਆਂ) ਕੋਠਾ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।
^੭ ਤੇ ਕੋਠਾ ਹੀ ਹਨੇਰੇ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ । ^੮ ਭਾਵ ਅੱਗਯਾਨ ਦਾ ਆਸਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ । ^੯ ਉਹੀ
 (ਅੱਗਯਾਨ) ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਖਣ ਦਿੰਦਾ । ^{੧੦} ਦੂਜੀ ਵਿਖੇਪ ਹੈ । ^{੧੧} ਜਿਸ (ਸ਼ਕਤੀ) ਨੇ ਬ੍ਰਹਮ
 ਨੂੰ ਆਛਾਦਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਸਕੀਦਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀ । ^{੧੨} ਜਿਸ
 ਆਵਰਨ ਦੇ ਹੋਇਆਂ ਜੀਵ ਜਗਤ ਵਿਚ ਰੁਕ੍ਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ^{੧੩} (ਇਕ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ) ਬਹੁਤਾਯਤ
 ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੇਹੇ, ਹਾਥੀ, ਘੋੜੇ, ਬਨ, ਸਾਵੇ ਫਿੱਛ, (ਆਦਿ) । ^{੧੪} ਤੁਰੀਆ ਵੱਲ ਚੱਲਕੇ
 ਇਸਥਿਤ ਹੋਈ । ^{੧੫} ਅੱਗਯਾਨ ਦੋਹਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸਮੇਤ ।

ਜਹਿਤੀ ਤੇ ਨ ਏਕਤਾ ਬਨੇ^੧ । ਗੰਗ ਘੋਖ ਇਕ ਤਜਿਬੋ ਭਨੇ^੨ ॥ ੧੯ ॥
 ਜੀਵ ਈਸ਼ ਦੋਨਹੁੰ ਪਰਹਰੇ । ਤਬਿ ਇਕਤਾ ਕਹੁ ਕਿਸ ਕੀ ਕਰੇ^੩ । ਤਥਾ
 ਅਜਹਿਤੀ ਗ੍ਰਹਨ ਕਰਨ ਮੈ^੪ । ਇਹ ਭੀ ਬਨਹਿ ਨ, ਸੁਨਹੁੰ ਸੁਵਣ ਮੈ ॥
 ੨੦ ॥ ^੫ਜੀਵ ਈਸ਼ ਦੋਨਹੁੰ ਕੋ ਰਾਖੈ । ਔਰ ਗ੍ਰਹਨ ਕਿਹ ਕਰਨ ਭਿਲਾਖੈ^੬ ।
 ਅਰਥ ਨ ਸਿੱਧ ਦੁਹਨਿ ਤੇ^੭ ਹੋਵਾ । ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰਨਿ ਤਿਤੀ ਪਖ ਜੋਵਾ ॥
 ੨੧ ॥ ਲਛਣਾਂ ਦੋਨ ਮਿਲਾਇ ਬਿਚਾਰਾ^੮ । 'ਭਾਗ ਤਯਾਗ' ਤਿਹ ਨਾਮ ਉਚਾ-
 ਰਾ^੯ । ਇਕਤਾ ਕਰਨ ਅਰਥ ਭਾ ਸਿੱਧ^{੧੦} । ਸ੍ਰੋਤਾ ਸੁਨਹੁੰ ਕਹਨੋ ਜਿਮ ਬਿੱਧ^{੧੧}
 ॥ ੨੨ ॥ ^{੧੨}ਜੀਵ ਵਾਚਜ ਕਰਿ ਹੈ ਅਲਪੱਗਜ । ਈਸ਼ਰ ਵਾਚਜ ਅਹੈ ਸਰ-
^{੧੩}ਜਹਿਤੀ (ਲੱਖਣਾ) ਏਕਤਾ ਦਵਾਰਾ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । ^{੧੪}(ਜਿਵੇਂ ਜਦ) ਕਹੀਏ ਕਿ ਗੰਗਾ
 ਵਿਚ ਘਰ ਹੈ ਤਾਂ ਇਕ ਛੱਡਣਾ ਕਿਹਾ ਹੈ । ਭਾਵ, ਜਦ ਕਿਸੇ ਕਿਹਾ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਘਰ ਹੈ ਤਾਂ
 ਗੰਗਾ ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਜਲ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ, ਉਸ ਵਿਚ ਘਰ ਮੰਭਵ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਤੇ ਸਮਝਾਂਗੇ
 ਕਿ ਘਰ ਗੰਗਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਗੰਗਾ' ਪਦ ਛੱਡਕੇ 'ਕਿਨਾਰਾ' ਪਦ ਰੂਪਣ ਕਰਾਂਗੇ,
 ਇਸਦਾ ਨਾਮ ਜਹਿਤੀ ਲੱਛਣਾ ਹੈ । ^{੧੫}ਭਾਵ, ਜਿਵੇਂ ਜਦ ਕਹੀਏ ਕਿ ਜੀਵ ਈਸ਼ਰ ਦੋ
 ਹਨ, ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਇਕ ਪਦ ਛੱਡ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਇਕੋ ਰਹਿ ਗਿਆ
 ਉਸ ਦੀ ਏਕਤਾ ਕਿਸ ਨਾਲ ਕਰਾਂਗੇ ? ^{੧੬}ਤਿਵੇਂ ਹੀ 'ਅਜਹਿਤੀ ਲੱਛਣਾ' ਹੈ ਕੁਛ ਹੋਰ
 ਗ੍ਰਹਨ ਕਰਨ ਵਿਚ (ਅਰਥਾਤ ਜਿੱਥੇ ਕੁਛ ਹੋਰ ਅਰਥ ਬੀ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰੀਦਾ ਹੈ) ।
^{੧੭}ਜੀਵ ਈਸ਼ਰ ਵੇਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਖਕੇ ਹੋਰ ਕੁਛ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ
 ਜਾਂਦੀ ਹੈ । [ਭਾਵ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲਾਲ ਵੇੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਥੇ 'ਘੋੜਾ'
 ਪਦ ਨਾਲ ਲਾਉਣਾ ਪਏਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਲਾਲ ਰੰਗ ਤਾਂ ਵੇੜਦਾ ਨਹੀਂ, ਲਾਲ ਘੋੜਾ ਵੇੜਦਾ
 ਹੈ ਇਹ ਅਜਹਿਤੀ ਲੱਛਣਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਵਾਚਜ ਅਰਥ ਨਾਲ ਕੁਛ ਅਧਿਕ ਰਲਾਉਣਾ ਪਵੇ ।]
^{੧੮}ਭਾਵ ਜਹਿਤੀ ਤੇ ਅਜਹਿਤੀ ਵੇਹਾਂ ਤੋਂ ਅਰਥ ਸਿੱਧ ਨਾ ਹੋਇਆ । ^{੧੯}(ਹੁਣ) ਦੋਵੇਂ ਲੱਛਣਾ
 ਮਿਲਾਕੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ^{੨੦}(ਜੀਵ ਈਸ਼ਰ ਦੀ, ਏਕਤਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਰਥ ਸਿੱਧ ਹੋਗਿਆ । ^{੨੧}ਬ੍ਰਿਧਾਂਨੇ ।
^{੨੨}(‘ਤੱਤ ਤ੍ਰਮ ਅਸਿ’ ਮਹਾਵਾਕ ਵਿਚ ਜੀਵ ਈਸ਼ਰ ਦੀ ਏਕਤਾ ‘ਭਾਗ ਤਯਾਗ’ ਲੱਛਣਾਂ ਦੁਆਰੇ
 ਦੱਸਣ ਲਗੇ ਹਨ) । [ਸੂਚਨਾ—ਜੇ ਪਦ ਕਹੀਏ ਉਸਨੂੰ ਵਾਚਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸਨੂੰ ਪਦ ਵਰਣਨ
 ਕਰੇ ਯਾ ਜੇ ਉਸ ਵਿਚ ਸਿੱਧ ਅਰਥ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਵਾਚਜ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੇਸਾ ‘ਤ੍ਰਿ’ ਪਦ ਵਾਚਕ ਹੈ
 ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ‘ਜੀਵ’ ਵਾਚਜ ਹੈ] । ^{੨੩}(੨ ਪਦ) ਕਰਕੇ ਵਾਚਜ ਜੀਵ ਅਲਪੱਗ ਹੈ । ਯਾ
 ਇਉਂ ਕਹੋ ਕਿ ‘ਤ੍ਰਿ’ ਪਦ ਦਾ ਵਾਚਜ ਅਰਥ ਹੈ ‘ਜੀਵ’ ਜੇ ਅਲਪੱਗ ਹੈ । (ਤਤ ਪਦ ਦਾ) ਵਾਚਜ
 ‘ਈਸ਼ਰ’ ਹੈ, ਉਹ ਸਰਬੱਗਜ ਹੈ । ਜਾਂ ਇਉਂ ਕਹੋ ਕਿ ‘ਤੱਤ’ ਪਦ ਦਾ ਵਾਚਜ ਅਰਥ ‘ਈਸ਼ਰ’ ਹੈ
 ਜੇ ਸਰਬੱਗਜ ਹੈ । (ਜੀਵ ਜੋ ਹੈ ਸੇ ਵੇ ਉਰਮੀਆਂ ਅਰਥਾਤ ਦੁੱਖਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ ਯਥਾ:—) ਜਨਮ ਮਰਨ
 ਸ਼ਰੀਰ ਦੀਆਂ, ਭੁਖ ਤ੍ਰੇਹ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੀਆਂ, ਤੇ ਹਰਖ ਸੋਗ ਮਨ ਦੀਆਂ ਉਰਮੀਆਂ ਹਨ । ਜੀਵ
 ਇਨ੍ਹਾਂ ਛਿਆਂ ਸੰਜੁਗਤ ਹੈ । *ਭਾਗਜ ਤਯਾਗ ਨੂੰ ਜਹਤਾਜਹਤਿ ਲੱਛਣਾ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਬੱਗਜਾਜਨਮ ਮਰਣ ਉਰਮੀ ਤਨ ਦੋਇ । ਛੁਧਾ ਤਿਖਾ ਪ੍ਰਾਣਨਿ ਕੀ ਹੋਇ
 ॥੨੩॥ ਹਰਖ ਸੋਗ ਮਨ ਕੀ ਪਹਿਚਾਨ। ਇਨ ਖਟ ਸਹਿਤ ਜੀਵ ਕੋ ਮਾਨ^੧।
^੨ਲੱਛਮੀ^੧, ਗਜਾਨ^੨, ਵਿਰਾਗ^੩, ਉਦਾਰ^੪, । ਜਸਪ, ਐਸ਼ੂਰਜ^੬,
 ਗੁਣ ਖਸ਼ਟ ਉਚਾਰ ॥੨੪॥ ਜੀਵਨ ਮਹਿ ਇਨ ਕੋ ਕਿਤ ਅੰਸ਼ । ਈਸ਼ੂਰ
 ਬਿਖੈ ਖਸ਼ਟ ਸਰਬੰਸ। ਯਾਂਤੇ ਸਿਸ਼ਟਿ ਉਪਾਵਨਿ, ਪਾਰਨਿ। ਨਾਸ਼ਨ ਕਰਨਿ
 ਈਸ਼ ਤੈ ਕਾਰਨ^੨ ॥੨੫॥^੧ਜੀਵ ਪ੍ਰਤੋਤ੍ਰ ਦੁਖੀ ਗੁਣ ਹੀਨ। ਕਿਮ ਵੋਇਨਿ
 ਕੀ ਇਕਤਾ ਲੀਨਿ^੧ । ਵਾਚਜ ਵਿਖੈ ਇਕਤਾ ਨਹਿ ਜੋਇ । ਲਖਣਾ ਕਰੇ
 ਲਖਜ ਮੈਂ ਹੋਇ^੨ ॥੨੬॥ ਦੁਖੀ, ਪ੍ਰਤੋਤ੍ਰ, ਅਲਪਤਾ, ਜੀਵ । ਤੀਨੋਂ ਤਜਿ
 ਪਾਛੈ ਜੋ ਬੀਵਾਸਰਬਗਤਾ, ਖਟ ਗੁਣ, ਸੁਖ ਈਸ਼। ਤੀਨੋਂ ਤਜਿ ਪਸ਼ਚਾਤਿ
 ਰਹੀਸ^੫ ॥੨੭॥^੬ਸੱਚਿਦਾਨੰਦ ਦੁਹਨਿ ਮਹਿ ਰਹਯੋ। ਯਾਂਤੇ ਇਕਤਾ ਦੋ-
 ਨਹੁ ਲਹਯੋ^੬ । ਜਥਾ ਅਗਨਿ ਕੇ ਗੁਣ ਹੈ ਤੀਨ। ਦਾਹਕ^੭, ਉਸ਼ਨ^੮, ਪ੍ਰਕਾ-
 ਸ਼ਕ^੯, ਚੀਨ ॥ ੨੮ ॥ ਤਿਸੀ ਅਗਨਿ ਕੰ ਤੀਨਹੁ ਰੂਪ । ਬਨ ਦੋ^{੧੦}੧, ਦੀ-
 ਪ^{੧੧}੨, ਮਸਾਲ^{੧੨}। ਅਨੂਪ। ਤੈ ਗੁਣ ਤੀਨਹੁ ਰੂਪ ਮਝਾਰ^{੧੩}। ਈਸ਼ ਜੀਵਤਿ ਮ
 ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਚਾਰ^{੧੪} ॥ ੨੯ ॥^{੧੫}ਇਕ ਅਕਾਸ਼ ਤੈ ਭੇਦ ਬਨਾਏ । ‘ਘਟ^੧
 ‘ਮਟ^੨, ‘ਮਹਾਂਕਾਸ਼^੩’ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਏ^{੧੫}। ਛੋਟੋ ਬਡ ਉਪਾਧਿ ਤੋ ਹੋਇ^{੧੬}। ਨਾਸ਼
 ਉਪਾਧਿ ਏਕ ਹੀ ਸੋਇ^{੧੭} ॥ ੩੦ ॥ ਇਮ ਸਾਖਯਾਤਕਾਰ ਮੈਂ ਏਕ । ਰਹੈ,
^੧ਪ੍ਰਯਾਯ ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਅੰਕ ੧੦ ਵਿਚ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ।^੨(ਈਸ਼ੂਰ ਵਿਚ ਛੇ ਗੁਣ ਸੰਪੂਰਨ ਹਨ,
 ਜਥਾ:—) ਲਛਮੀ, ਗਜਾਨ, ਵਿਰਾਗ, ਉਦਾਰਤਾ, ਜਸ ਤੇ ਐਸ਼ੂਰਜ; (ਇਹ) ਛੇ ਗੁਣ ਜੋ
 ਕਹੀਂਦੇ ਹਨ ਸੋ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੰਸ਼ (ਮਾਤ੍ਰ) ਹੈ, (ਪਰ) ਈਸ਼ੂਰ
 ਵਿਚ ਛੀਏ ਸੰਪੂਰਨ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਿਸ਼ਟੀ ਉਪਜਾਵਨ, ਪਾਲਨ, ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਿਨਾਂ ਦਾ
 ਕਾਰਨ ਈਸ਼ੂਰ ਹੈ।^੧ਜੀਵ ਪਰਾਧੀਨ ਹੈ, ਦੁਖੀ ਹੈ, ਗੁਣ ਹੀਨ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੇਹਾਂ ਦੀ ਏਕਤਾ
 ਕਿਵੇਂ ਲਈ ਜਾਵੇ ?^੪(ਉਤ੍ਰ:—) ਵਾਚਜ ਵਿਚ ਏਕਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਲੱਛਣਾ ਕਰਨ ਨਾਲ
 ਲੱਖਜ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।^੫ਭਾਵ, ਜੀਵ ਦੇ ਤ੍ਰੈ ਤੇ ਈਸ਼ ਦੇ ਤ੍ਰੈ ਛੱਡਕੇ ਜੋ ਬਾਕੀ ਰਹੇ।^੬ਸਤਿ,
 ਚਿਤ, ਆਨੰਦ, ਇਹ ਰੂਪ ਵੇਹਾਂ ਦਾ ਬਾਕੀ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਵੇਹਾਂ ਦੀ ਏਕਤਾ ਹੋ ਗਈ।
^੭ਸਾੜਨਾ।^੮ਗਰਮੀ।^੯ਚਾਨਣਾ।^{੧੦}ਬਨ ਅਗਨੀ।^{੧੧}ਦੀਵਾ।^{੧੨}ਮਿਸਾਲ, (ਲੀਰਾਂ ਦੇ ਗੁੱਥੇ
 ਪਰ ਤੇਲ ਪਾਕੇ ਜੋ ਬਾਲੀਦਾ ਹੈ)।^{੧੩}ਤਿੰਨਾਂ ਅਗਨੀਆਂ ਵਿਚ ਤ੍ਰੈਏ ਗੁਣ (ਦਾਹ, ਉਸ਼ਨ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼)
 ਹੈਨ।^{੧੪}ਤਿਵੇਂ ਜੀਵ, ਈਸ਼ੂਰ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ (ਵਿਚ ਤ੍ਰੈਏ ਸਾਂਝੇ ਗੁਣ ਸਤ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਸਰੂਪਤਾ
 ਦੀ ਏਕਤਾ) ਵਿਚਾਰ ਲੈ।^{੧੫}ਹੋਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਕਾਸ਼ ਦੇ ਤ੍ਰੈ ਭੇਦ ਬਣਦੇ ਹਨ, ਘੜੇ
 ਵਿਚ ਦਾ, ਮਠ ਵਿਚ ਦਾ ਤੇ ਮਹਾਂ ਅਕਾਸ਼^{੧੬}ਅਕਾਸ਼ ਦਾ ਵੇਟਾ ਵਡਾ ਪਨ (ਭਾਵ ਘੜੇ ਦਾ
 ਅਕਾਸ਼ ਤੇ ਮਠ ਦਾ ਅਕਾਸ਼ ਆਦਿ) (ਘੜੇ ਤੇ ਮਠ ਦੀ) ਉਪਾਧੀ ਕਰਕੇ ਹੋਇਆ ਹੈ।^{੧੭}ਜਦ
 ਉਪਾਧੀਆਂ ਨਾਸ਼ ਹੋਈਆਂ ਤਾਂ ਉਹ ਇਕ ਹੀ ਹੋ ਗਿਆ।

ਨ ਭਾਵਾਭਾਵ ਬਿਬੇਕ^੧ । 'ਤਤ੍ਵਮਸੀ' 'ਅਹੰਬ੍ਰਹਮਾਸਮਿ'^੨ । ਇਕ ਰਸ
ਬਿੱਤਿ ਨ ਉਥਤੈ ਭਰਮ^੩ ॥ ੩੧ ॥ ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰੀ ਬ੍ਰਹਮ ਨਿਸ਼ਠੀ ਤੇ ਗਯਾਨ^੪ ।
ਪਾਇ ਮਮੋਖੁ ਬੰਧਨ ਹਾਨਾਜੋ ਕਾਚੇ ਗੁਰ ਤੇ ਲਹਿ ਕੋਇ। ਕਿਧੋਂ ਗੰਥ ਪਠਿ
ਆਪੇ ਹੋਇ ॥ ੩੨ ॥ ਤਿਨ ਕੀ ਗਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਹੀ । ਅਹੰਬ੍ਰਹਮਾਸਮਿ
ਬੋਲੇ ਸਹੀ^੫ । ਗਯਾਨਵਾਨ ਕੀ ਬਨੈ ਨ ਰੀਸ । ਹੁਇ ਕੂੜਨਿ ਕੀ ਕੂਰੀ
ਠੀਸ* ॥ ੩੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਨ ਦੇਤਨੀ ਮਨਿ ਆਪਣੇ ਸੁਦੇਤ ॥

ਫੁਟੇ ਤਿਲ ਬੁਆੜ ਜਿਉ ਸੁੰਦੇ ਅੰਦਰਿ ਖੇਤ ॥ ਖੇਤੈ ਅੰਦਰਿ ਫੁਟਿਆ ਕਹ

ਨਾਨਕ ਸਉ ਨਾਹ ॥ ਫਲੀਅਹਿ ਫੁਲੀਅਹਿ ਬਪੁੜੇ ਭੀ ਤਨ ਵਿਚਿ ਸੁਆਹ ॥

ਬੋਪਈ ॥ †ਪਵੇ ਗੰਥ ਬਨ ਬੈਠੇ ਗਯਾਨੀ । ਨਾਨਾ ਜੁਗਤਿਨਿ ਕਰਹਿ
ਬਖਾਨੀ । 'ਅਹੰਬ੍ਰਹਮਾਸਮਿ' ਕਹੈਂ ਸੁਨਾਇ । ਤਨਹੀਤਾ ਤਹਿ ਛੁਟੀ

^੧ਇਕ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਭਾਵ ਅਭਾਵ (ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ) ਦਾ ਗਯਾਨ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ । ^੨ਤਤ੍ਵਮਸੀ (ਸਮਝਕੇ ਉਪਰ ਲਿਖੀ ਭਾਵ ਤਯਾਗ ਲੱਖਣਾ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਆਤਮ ਦੀ ਏਕਤਾ ਜਾਣਕੇ) ਅੰ ਬ੍ਰਹਮਾਸਮਿ (ਸਫੁਰਣ ਹੰਦਾ ਹੈ) । ^੩ਉਸ ਵਿਚ ਬ੍ਰਿਤੀ ਇਕ ਰਸ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਭਰਮ ਨਹੀਂ ਉਠਦਾ । ^੪ਬ੍ਰਹਮ ਏ ਸਠੀ ਬ੍ਰਹਮ ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ ਤੋਂ, ਗਯਾਨ ਪਾਕੇ) । ^੫ਭਾਵ ਬੋਲਦਾ ਤਾਂ ਹੈ ।

*'ਇਕ ਦੂ ਜੀਭੋ ਲਖ ਹੋਹਿ' ਵਾਲੀ ਪਉੜੀ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ ।

† ਗੁਰਮਤੀ ਵਲੋਂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਵੇਦਾਂਤ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਗਯਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਸਿੱਖਯਾ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ । ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਵੇਦਾਂਤ ਦੇ ਵਾਚਕ ਗਯਾਨੀਆਂ ਨੇ—ਆਪ ਮਾਯਾ ਦੇ ਸ਼ਿਕੰਜੇ ਵਿਚ ਜਕੜੇ ਰਹਿਕੇ, ਪਦਾਂ ਦੇ ਲੋਭ ਵਿਚ—ਵਾਕਯ ਰਚਨਾ ਸੁਣਾ ਸੁਣਾ ਕੇ ਸੇਵਾ, ਬਾਣੀ, ਨਾਮ, ਆਦਿਕ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਦੇ ਅਸਲੀ ਤੇ ਰਸਦਾਤਾ ਸਾਮਾਨਾਂ ਤੋਂ ਵਿਵੇਕ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਉੱਖਰ ਧਰਤੀ ਵਾਂਗੂ ਉਜਾੜ ਕਰ ਦਿਤੇ ਹਨ । ਅੰਕ ੩੩ ਵਿਚ 'ਇਕ ਦੂ ਜੀਭੋ ਲਖ ਹੋਹਿ' ਵਾਲੀ ਪਉੜੀ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਕਵੀ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਗੁਰੂ ਵਾਕ ਵਿਚ ਨਾਮ ਜਪੇ ਬਿਨ ਇਕ ਈਸ਼ਤਾ ਹੋਣੀ ਕੀੜਿਆਂ ਨੂੰ ਰੀਸ ਆਉਣ ਵਤ (=ਅਸੰਤਵ) ਦੱਸਿਆ ਹੈ । ਗੁਰਮਤੀ ਵਿਚ ਨਾਮ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਮਰਹਲਾ ਹੈ, ਨਾਮੀ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਸਭ ਕੁਛ ਸੁਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਨਾਮ ਬਿਨਾਂ ਗਯਾਨ ਆਦਿਕ ਕੇਵਲ ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੇ ਬਲਕਾਰੇ ਹਨ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਆਗਯਾ ਹੈ:—

ਵੇਦੁ ਪੜਹਿ ਹਰਿ ਰਸੁ ਨਹੀ ਆਇਆ ॥ ਵਾਦੁ ਵਖਾਣਹਿ ਮੋਹੇ ਮਾਇਆ । [ਮਾਝਮ: ੩
ਪੁਨਾ: ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਰਤੀ ਜਗ ਅੰਤਰਿ ਇਸੁ ਬਾਣੀ ਤੇ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਾਇਦਾ ॥ [ਮਾਟੂ ਸੇ: ਮ: ੩

ਗੁਰਮਤ ਤੇ ਟੁਰਨ ਵਾਲੇ ਅਭਿਲਾਖੀਆਂ ਨੂੰ ਅਗਲਾ ਅੰਸੂ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨਾ ਤੇ ਉਸ ਉਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ, ਜਿੱਥੇ ਹਰ ਕਦਮ ਤੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਹੈ ਤੇ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਗਤੀ ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਬੀ ਨਾਮ ਦਾ ਤਯਾਗ ਵਰਜਿਤ ਹੈ ਤੇ ਅਹੰਬ੍ਰਹਮਾਸਮਿ ਉਚਾਰਨ ਤੋਂ ਬੀ ਵੇਕਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੨੦ ।

ਬਲਾਇ॥੩੪॥ਤਿਨ ਮਹਿ ਸਾਰ ਨ ਪੱਯਤਿ ਕੈਸੇ।ਭਸਮ ਬੁਆੜ ਤਿਲਨਿ
 ਮਹਿ ਜੈਸੇ । ਕਿਧੈਂ ਗਜਾਨ ਬਿਤਿ ਕਾਚੀ ਰਹੀ । ਥਿਰਤਾ ਭਲੇ ਨ ਮਨ ਨੇ
 ਲਹੀ॥੩੫॥ਕਰਮਨਿ ਮਹਿ ਨਿਸੰਗ ਹੁਇ ਬਰਤਾ । ਬਹੈ ਸੁ ਜਨਮ ਮਰਨ
 ਕੀ ਸਰਿਤਾ । **ਸੁਨਹੁ ਖਾਲਸਾ ! ਸਤਿਗੁਰ ਮਤ ਕੋ ।** ਜਿਸ ਤੇ ਜੀਵ
 ਪਾਇ ਸਦਗਤਿ ਕੋ ॥ ੩੬ ॥ ਬੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਕੋ ਸਾਰ ਨਿਕਾਰਾ* । ਹਿਤ
 ਸਿੱਖਨਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਚਾਰਾ । ਸਕਲ ਮਤਨਿ ਸੇਂ ਮਿਲਜੋ ਪਛਾਨੋ । ਅਰ
 ਸਭਿ ਤੇ ਨਸਾਰੋ ਪਹਿਚਾਨੋ ॥ ੩੭ ॥ †ਜਾਤ ਸਿੰਖਲਾ ਅਰ ਜਗ ਲਾਜਾ ।
 ਇਨ ਤੇ ਦੁਖਿ ਕੈ ਦਾਰਿਦ ਸਾਜਾ।ਨਿਕਸਨਿ ਚਹੈ ਲੋਨਿ ਸੁਖ ਹੇਤਾ।ਤਜਿ
 ਕੁਟੰਬ ਕੋ ਬਨਜੋਂ ਸੁਚੇਤ ॥੩੮॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਸਦਨ ਕੀ ਕਾਰ ਹੋਤਿ ਅਨਿਕ
 ਪੁਕਾਰ ਬਹੁ ਕਰਤਿ ਕਰਤਿ ਹਾਰ ਜਾਤਿ ਦੁਖੀ ਮਨ ਮੈਂ । ਸੁਨਿ ਕੈ ਸੁ
 ਪੰਥ ਕੀ ਬਡਾਈ ਆਯੋ ਖਾਲਸੇ ਮੈਂ, ਜੀਵਕਾ ਕੀ ਚਾਹ ਬਸਿ ਰਹੀ ਰੈਨ
 ਦਿਨ ਮੈਂ । ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੋ ਪਾਨ ਕੀਨ ਗੁਰਬਾਨੀ ਰਿਦੇ ਭੀਨ, ਸਿੰਘ ਨਾਮ
 ਲੀਨ, ਭਯੋ ਬੀਰ ਧੀਰ ਰਨ ਮੈਂ । ਇਸ ਲੋਕ ਬਿਖੈ ਸੁਖ ਪਾਇ ਸਭਿ
 ਭਾਂਤਿਨਿ ਕੋ ਸਾਦਰ ਸੋ ਜਾਤਿ ਹੈ ਪੁਲੋਕ ਸੁਰਗਨਿ ਮੈਂ ॥ ੩੯ ॥ ਰੋਪਈ ॥
 ਦਸਹੁ ਗੁਰਨਿ ਕੀ ਸ਼ਰਨੀ ਪਰੇ।ਬਿਬਧ ਬਿਧਿਨਿ ਤੇ ਪ੍ਰਾਨੀ ਤਰੇ। ਗੁਰ ਕੀ
 ਸੇਵ ਕਿ ਸਤਿਸੰਗ ਸੇਵਾ । ਕਰੇ ਰਿਝਾਵਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵਾ ॥੪੦॥ ਕੈ ਨਿਜ
 ਘਰ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਉਪਾਇ । ਛਾਦਨ ਭੋਜਨ ਦੇ ਸਮੁਦਾਇ । ਯਾਂਤੇ ਭੀ ਪ੍ਰਸੰਨ
 ਗੁਰ ਕਰੇ । ਜਗ ਸੰਕਟ ਤੇ ਸਿੱਖ ਸੁ ਤਰੇ ॥ ੪੧ ॥ ਕਿਧੈਂ ਰਹੈ ਸਤਿ-
 ਗੁਰ ਕੇ ਤੀਰ । ਖੜਗ, ਤੁਪਕ, ਕੈਂ ਧਰਿ ਧਨੁ ਤੀਰ । ਲਰਹਿ ਜੁੱਧ ਮਹਿ
 ਸ਼ੋਤਨਿ ਹਤੇ । ਗੁਰਨਿ ਰਿਝਾਵੈ ਲੈ ਕਰਿ ਫਤੇ ॥ ੪੨ ॥ ਕਿਧੈਂ ਜੰਗ ਮਹਿ
 ਤਜਿ ਕੈ ਪ੍ਰਾਨ । ਸਤਿਗੁਰ ਆਗੈ ਬਹੁ ਬਲਿ ਠਾਨਿ । ਕਿਧੈਂ ਭਵਿੱਖਤ ਮਹਿ
 ਗੁਰ ਹੇਤ । ਲਰਹਿ ਮਰਹਿ ਮਾਰਹਿ ਰਣਖੇਤ ॥ ੪੩ ॥ ਤਿਨ ਕੋ ਭੀ ਗੁਰ

^੧ਤੜ ਗਿਆਨ । ^੨ਭਾਵ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਮਤ । ^੩ਜਾਤ ਤੇ ਜਗਤ ਦਾ ਲਾਜ ਰੂਪੀ ਸੰਗਲ । ^੪(ਜਿਸਦੇ
 ਕਦੇ) ਵਸਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ । ^੫ਬਲ ਕਰਕੇ (ਦਿਖਾਵੇ) । *ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੩ ਅੰਸੂ ੪੧ ਅੰਕ ੧੧
 ਤੇ ਅੰਕ ੫੦ ਤੇ ਅੰਸੂ ੪੨ ਅੰਕ ੩੫ ਦੀਆਂ ਹੇਠਲੀਆਂ ਟੁਕਾਂ । †ਪਿਛਲਾ ਵਿਸ਼ਾ ਮੁਕਾ ਹੈ
 ਜਿਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਮਤ ਦਿਖਾਕੇ ਗੁਰਮਤ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਸੂਚਨ ਕੀਤੀ ਨੇ । ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ
 (ਲੋਕਿਕ ਤੇ ਪਾਰਲੋਕਿਕ ਦੋਵੇਂ ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਦੀ) ਪ੍ਰੋਫਤਾ ਦੇਸਦੇ ਹਨ, ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਦਿਖਾਲਣਰੇ
 ਕਿ ਜੇ ਜੀਵ ਦੁਖਾਂ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਮਾਰੇ ਬੀ ਗੁਰੂ ਸ਼ਰਨ ਉਪਜੀਵਕਾ ਮਾਰੂ ਵਾਸਤੇ ਆਏ ਹਨ ਸੇ ਭੀ
 ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਸਤਿਸੰਗ ਪਾਕੇ ਉੱਚ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ । †ਪਾ:-ਕੋ ।

ਸਦਗਤਿ^੧ ਦੈਹੈਂ । ਜਨਮ ਮਰਣ ਸੰਕਟ ਨਹਿੰ ਪੈਹੈ । ਇੱਤਯਾਦਿਕ
ਕਾਰਨ ਗਨ, ਜਾਨ। ਜਿਸ ਤੇ ਬੰਧਨ ਜਗ ਕੇ ਹਾਨ ॥੪੪॥ ਗਿਆਨ ਦੇਨਿ ਕੀ
ਗਤਿ^੨ ਹੈ ਜਥਾ ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ ਹੈਂ ਸਤਿਗੁਰ ਤਥਾ । ਸੋ ਮੈਂਬਰਨੋਂ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ।
ਸੁਨਹੁ ਖਾਲਸਾ ! ਸਭਿ ਨਿਰਧਾਰ^੩ ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ
ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੰਚਮ ਵੁੜੇ 'ਗਿਆਨ ਨਿਰਨੈ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਏਕ ਉਨ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੯॥

੫੦. [ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਿਰਨੈ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ [ਇਸ਼ਨਾਨ:-] 'ਸਵਾ ਜਾਮ, ਕੈ ਜਾਮ ਨਿਸ ਖਟ ਘਟਿਕਾ ਕੈ
ਚਾਰ । ਸੋਚ ਸ਼ਨਾਨੈ ਸਿੱਖ ਤਨੁ ਸਰਿਤਾ ਸਰੁ ਬਰ ਬਾਰ^੪ ॥ ੧ ॥ ਰੋਪਈ ॥
[ਨਾਮ:-] ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕੇ ਲਾਗੈ । ਪਾਛਲ ਗਤਿ ਨਿਤਾ ਪ੍ਰਤਿ
ਜਾਗੈ । ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਠਿ ਅਰਥ ਬਿਚਾਰੈ । ਗਨ ਸੰਗ੍ਰਹ, ਅਵਗੁਨ ਗਨ
ਟਾਰੈ^੫ ॥੨॥ ਦਿਨਸ ਚਢੇ ਕਾਰਜ ਜੋ ਕਰੈ । ਸੱਤਿਨਾਮ ਮੁਖਿ ਤੇ ਉਰ ਧਰੈ ।
ਨਿਸ ਦਿਨ ਮਹਿ ਨਹਿੰ ਕਬਹੂੰ ਬਿਸਾਰੈ । ਜਿਉਂ ਲੋਭੀ ਧਨ ਮਹਿੰ ਮਨ ਧਾ-
ਰੈ* ॥੩॥ ਲਿਵ ਲਗ ਜਾਇ ਪਕੇ ਅਭਿਆਸ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਤਨ ਹੀਤਾ ਨਾਸ।
ਸੁਵਣ ਗਿਆਨ ਮਹਿੰ ਪੁਨ ਲਗ ਜਾਇ । ਸਚਿਦਾਨੰਦ ਬ੍ਰਹਮ ਜਿਸ ਭਾਇ^੬ ।
॥੪॥ ਕਰ ਨਿਰਨੈ ਮਨ ਦੇ ਕਰਿ ਸੁਨੇ । ਤਜਹਿ ਨ ਤਬਿ ਸਿਮਰਨ ਨਿਤ
ਭਨੇ । ਮਨਨ ਕਰਹਿ ਪੁਨ ਜੁਗਤਿ ਅਨੇਕ । ਬ੍ਰਹਮ ਆਤਮਾ ਕੇਰ ਬਿਬੇਕ
॥੫॥ ਤਬਿ ਭੀ ਨਿਤ ਸਿਮਰਹਿ ਸਤਿਨਾਮ । ਨਹਿੰ ਤਯਾਗਹਿ ਜਾਨਹਿ
ਸੁਖ ਧਾਮ । ਪੁਨਿ ਬ੍ਰਿਤਿ ਚਢੀ ਨਿਧਾਸਨ ਜਾਇ । ਅਨੰਦ ਆਤਮਾ ਬਿਖੈ
ਟਿਕਾਇ ॥ ੬ ॥ ਸਜਾਤੀ ਪ੍ਰਤੈ ਬਿਹੈ ਪ੍ਰਵਾਹ^੭ । ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਯੋ ਅਨੰਦ ਕੇ

^੧ਸੁਭ ਗਤੀ । ^੨ਰੀਤੀ । ^੩ਪਿੱਛੇ ਗੁਰਮਤ ਦੋਸਦੇ ਆਏ ਹਨ ਵੁਣ ਗੁਰਮਤ ਦੀ ਪ੍ਰੋਢਤਾ ਵਿਚ ਮੁੜ
ਲਿਖਣ ਲਗੇ ਹਨ:-^੪ਨਦੀ ਯਾ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਸੁੱਢ ਜਲ ਵਿਚ । ^੫ਸਾਰੇ ਅਵਗੁਣ ਤਯਾਗੀ ।
^੬ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ (ਨਿਰਨੈ ਵੇਵੇ) । ^੭ਸਜਾਤੀ ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦਾ (ਬ੍ਰਹਮ) ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵੱਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।

*ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਇਹ ਵਿਆਖਿਆ ਹੈ । ਹੁਕਮ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ, ਯਥਾ-

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥
ਉਦਮੁ ਕਰੇ ਭਲਕੇ ਪਰਭਾਤੀ ਇਸ਼ਨਾਨੁ ਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰਿ ਨਾਵੈ ॥ ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੂ
ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੁ ਜਾਪੈ ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖ ਪਾਪ ਦੇਖ ਲਹਿ ਜਾਵੈ ॥ ਫਿਰਿ ਚੜੈ ਦਿਵਸੁ ਗੁਰ
ਬਾਣੀ ਗਾਵੈ ਬਹਦਿਆ ਉਠਦਿਆ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥ ਜੋ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸ ਧਿਆਏ
ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸੋ ਗੁਰ ਸਿਖੁ ਗੁਰੂ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ॥ ਜਿਸਨੋ ਦਇਆਲੁ ਵੇਵੈ ਮੇਰਾ
ਸੁਆਮੀ ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਸਿਖੁ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸੁ ਸੁਣਾਵੈ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕੁ ਧੂੜਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ
ਗੁਰਸਿਖ ਕੀ ਜੋ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥ ੨ ॥ [ਵਾ: ਗਉ: ਮ: ੪

ਮਾਂਹਿ। ਤਬਿ ਭੀ ਨਾਂਹਿਨ ਨਾਮ ਬਿਸਾਰਹੁ। ਰਿਦੈ ਬਿਖੈ ਕੈ ਮੁਖਹੁ ਉਚਾਰਹੁ ॥ ੭ ॥ ਪੁਨ ਸੱਖਜਾਤਕਾਰ ਹੁਇ ਜਾਇ। ਤਬਿ ਇਕ ਹੁਇ ਆਪੇ ਮਿਟ ਜਾਇ^੧। ਜਬ ਲਗ ਆਪਾ ਜਾਨਹਿ ਨਜਾਰਾ। ਨਹਿ ਅਭੇਦਤਾ ਭਲੀ ਪੁਕਾਰਾ ॥ ੮ ॥ ਤਬਿ ਲੋ ਸੱਤਿਨਾਮ ਲਿਵ ਲਾਵੈ^੨। ਨਾਨਾ ਬਿਘਨ ਹੋਨਿ ਨਹਿ ਪਾਵੈ। ਸੁਭ ਗੁਨ ਸੁਵਨ ਮਨਨ ਨਿੱਧਾਸ। ਇਹ ਫੁਲਵਾੜੀ ਰਹੀ ਪੁਕਾਸ ॥੯॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਆਦਿ ਬਿਕਾਰੋ। ਇਹ ਮਿਗ ਨਾਨਾ ਬਿਧਿਨਿ ਹਜ਼ਾਰੋ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਹਰਿ ਬਲਿ ਭਾਰੀ। ਇਨਹੁ ਬਿਨਾਸੈ ਬਿਨਾ ਅਵਾਰੀ^੩ ॥੧੦॥ ਨਿੱਧਾਸਨ ਲਗ ਚਹੈ ਸਹਾਇ। ਰਬੀ, ਮਹਾਰਬਿ ਹੈ ਜਿਸ ਭਾਇ^੪। ਹੈ ਅਤਿਰਬੀ ਗਜਾਨ ਸੱਖਜਾਤ^੫। ਸਗਰੇ ਬਿਘਨ ਕਰਤਿ ਹੈ ਸ਼ਾਂਤਿ ॥੧੧॥ ਚਾਹ ਸਹਾਯਕ ਕੀ ਨਹਿ ਧਰੈ। ਜੁਤਿ ਅੰਗਜਾਨ ਬਿਕਾਰਨ ਹਰੈ। ਸਾਲਾਹੀ ਸਾਲਾਹਹੁ^੬ ਤਬਿ ਲੋ। ਸਰਤਿ ਨ ਮਿਲਹਿ ਬ੍ਰਹਮ ਮਹਿ ਜਬਿ ਲੋ* ॥ ੧੨ ॥ ਜਿਮ ਨਦ ਵਾਹ ਸਮੁੰਦ ਮਹਿ ਮਿਲੇ। ਏਕ ਰੂਪ ਨਹਿ ਹੋਵਤਿ ਭਲੇ। ਤਬਿ ਲੋ ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਸਿਮਰਨ*। ਰਹਹੁ ਸਲਾਹਤਿ

^੧ਆਪਾ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ^੨ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਯਤਨ ਨਾਲ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਅਵਸਥਾਂ ਵਿਚ ਸੱਤਿਨਾਮ ਵਿਚ ਲਿਵ ਲਾਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਗੋਂ ਤਾਂ ਅਫਲ ਨਾਮ ਚੱਲਣਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਬਾਬਤ ਵਾਕ ਹੈ:—“ਸੋਈ ਨਾਮੁ ਅਫਲੁ ਭਗਤਹੁ ਭਵ ਤਾਰਣੁ ਅਮਰਦਾਸ ਗੁਰ ਕਉ ਫੁਰਿਆ” ॥ ^੩ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿ ਮਿਗਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰੇ, ਯਥਾ—“ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮਦ ਮਤਸਰ ਤਿਸਨਾ ਬਿਨਸਿ ਜਾਹਿ ਹਰਿਨਾਮੁ ਉਚਾਰੀ” ॥ ^੪ਰਬੀ ਤੇ ਮਹਾਰਬੀ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ^੫ਸਾਖਜਾਤ ਗਜਾਨ ਜੋ ਹੈ ਸੋ ਅਤਿਰਬੀ ਵਾਂਗੂ ਹੈ। ^੬ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਸਾਲਾਹੋ।

*ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਤੋਂ ਨਾਮ ਦੇ ਤਜਾਰਾ ਦਾ ਭੁਲੇਵਾਂ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ ਚਾਹੀਏ ਕਿਉਂਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ਪਿੱਛੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ, ਜਦ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁ: ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਅਧਯਾ: ੧ ਅੰਕ ੫੪ ਵਿਚ ਵਚਨ ਕੀਤਾ ਨੇ ਕਿ ਏਕ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਸਰੀਰ ਸਭ ਨਾਮ ਨੇ ਸਾਜੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਅੰਕ ੫੫ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਨੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਤ ਵਿਚ ਨਿਰਗੁਣ ਤੇ ਸਰਗੁਣ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਇਹ ਕਵੀ ਜੀ ਫੁੱਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਕਿ ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ ਨਾਮ ਸਰਬ ਸ਼ਿਰੋਮਣ ਹੈ ਤੇ ਗਜਾਨ ਪੱਖ ਵਿਚ ‘ਬ੍ਰਿਤੀ ਅਰੂੜ ਬ੍ਰਹਮ’ ਨਾਮ ਨਾਲ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਯਥਾ—“ਨਾਵੈ ਮੰਦਰਿ ਹੁ ਵਸਾ ਨਾਉ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ” ॥ ਮੁੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਸਪਸ਼ਟ ਵਾਕ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਇਹ ਹਨ:— ‘ਜਿਉ ਮਾਤਾ ਬਾਲਿ ਲਪਟਾਵੇ ॥ ਤਿਉ ਗਿਆਨੀ ਨਾਮੁ ਕਮਾਵੇ” ॥ ਪੁਨਾ:—“ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੇ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੁ” ॥ ੭ ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਵੀ ਨਾਮ ਦਾ ਤਜਾਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਯਥਾ:—“ਗਿਆਨੀਆ ਕਾ ਧਨੁ ਨਾਮੁ ਹੈ ਸਹਜਿ ਕਰਹਿ ਵਾਪਾਣੁ ॥” ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਰਸ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਇੰਝ ਹੀ ਸਫਲ ਗਿਆਨੀ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜੇ ਗਿਆਨੀ

ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਨਿਸ ਦਿਨ ॥੧੩॥ ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਮਤਿ ਪਹਿਚਾਨ । ਸੁਖਮ
ਮਤਿ ਤੋ ਨਿਸਰੈ ਠਾਨਿ । ਏਕ ਰੂਪ ਹੋਵਨ ਲਗ ਨੀਕੇ । ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮ-
ਰਹਿ ਵਿਚ ਜੀਕੇ ॥੧੪॥ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਭਗਤਿ ਨਹੀਂ ਕਬਿ ਤਜਾਗੈ। ਸਾਖਿਆਤ
ਲਗ ਉਰ ਅਨੁਰਾਗੈ । ਸਾਲਾਹੀ ਸਾਲਾਹ ਮਝਾਰ । ਇਹ ਆਸੈ ਗੁਰ
ਕੀਨ ਉਚਾਰ ॥ ੧੫ ॥ ਸਾਖਿਆਤ ਪਰ ਤੁਕ ਜਹਿ ਬਨੀ । ਤਹਾਂ ਭਗਤਿ
ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਭਨੀ । 'ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਸਾਈ ਭੁਲੀ ਕਾਰ । ਤੂੰ ਸਦਾ ਸਲਾਮਤਿ
ਨਿਰੀਕਾਰ*' ॥ ੧੬ ॥ ਸ਼੍ਰਵਨ ਮਨਨ ਨਿੱਧਾਸਨ ਪਾਛੇ । ਪ੍ਰਭੁ ਭਾਲਾ ਪੁਨ
ਮਾਨਹਿ ਆਛੇ । ਸਾਖਿਆਤ ਕੀ ਤੁਕ ਕੇ ਨੇਰੇ । ਚਾਰ ਹੀ ਥਾਨ ਕਹੀ ਚਹੁ
ਬੇਰੇ ॥੧੭॥ ਸੁਤਿ ਮਹਿ ਮਹਾਂਵਾਕ ਜਿਮ ਚਾਰ । ਤਿਮ ਜਪੁਜੀ ਮਹਿ ਚਾਰ
ਉਚਾਰ । ਮਿਲੋ ਭਗਤਿ ਸੋ ਗਿਆਨ ਬਖਾਨਾ^੧ । ਕਲ ਮਹਿ ਕੇਵਲ^੨ ਨਹਿ
ਸੁਭ ਜਾਨਾ ॥੧੮॥ ਸੁਭ ਗਤਿ ਤੋ ਕੋਈ ਨਰ ਪਾਵੈ । ਸੁਨਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ
ਬਿਗਰ ਬਹੁ ਜਾਵੈ^੩ । ਯਾਂਤੇ ਰੂਖੋ^੪ ਗਿਆਨ ਨ ਭਨਯੋ । ਜਹਿ ਕਹਿ ਕਹਨੋ
ਭਗਤਿ ਕੇ ਸਨਯੋ ॥੧੯॥ ਅਹੀਬ੍ਰਹਮਾਸਮਿ ਵਹਿਰ ਨ ਗਾਵੈ । ਇਹ ਬ੍ਰਿਤਿ

^੧ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਗਿਆਨ । ^੨ਕੇਵਲ (ਗਿਆਨ) । ^੩ਸੱਕਾ ।

*ਇਹ ਅਪਨੇ ਚਾਏ ਪ੍ਰਕਰਣ ਦੇ ਨਿਬਾਹ ਵਿਚ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਵੇਂ
ਜਪੁਜੀ ਵਿਚੋਂ ਵੇਦਾਂਤ ਸਹੀ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦੀ ਨਿਰਪੱਖ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਭਾਵਾਰਥ ਸਹੀ
ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਧੋੜੀ ਵਿਚ ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਤੁਧ' ਪਦ ਕਿਹਾ ਹੈ ਉਸੇ ਨੂੰ ਦੂਸਰੀ ਵਿਚ
'ਤੂੰ' ਕਿਹਾ ਹੈ, ਦੁਇ ਪਦ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਵਾਚਕ ਹਨ, ਜੀਵ ਪਦ ਦਾ ਵਾਚਕ ਪਦ ਦੁਹਾਂ ਵਿਚ
ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਭਾਸਦਾ ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਚਾਰੀ ਦੁਕ]

ਸਰੀਰ ਕਲਾ ਨਾਲੋਂ ਮੂਲੋਂ ਤੁਟਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵੇਦਾਂਤ ਵਿਦਯਾ ਦੇ ਆਪਣੇ ਨਿਯਮਾਂ ਮੁਜਬ ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ
ਨੂੰ ਸੱਤਿਆ ਦੇਣੋਂ ਬੀ ਅਲੱਗ ਹੋਕੇ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੱਤਵੀਂ ਭੂਮਕਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ,
ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਬੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਵਧੀਕ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ੭ ਦਿਨ ਜੀਉਂਦਾ
ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਬਾਬਤ ਕੁਛ ਬੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਪਰੰਤੂ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੀ ਦੇ
ਅਲੌਕਿਕ ਰਸ ਨੂੰ ਮਾਣਨ ਵਾਨੇ ਗਿਆਨੀ ਨੂੰ ਜੋ ਆਪ ਰਸ ਮਾਣਦਾ ਤੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਹਿਤ
ਉਪਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਪਰਉਪਕਾਰ ਉਮਾਹਾ) ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਉਪਕਾਰਾਂ ਤੇ
ਸਰੀਰ ਰੱਖਿਆ ਆਦਿ ਕ੍ਰਿਯਾਵਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਿਚ ਜੋ ਵਿਖੇਪਾਂ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਪੈਂਦੇ, ਸਿਬਲਤਾਂ
ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਮਲ ਨਾਮ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਾ ਕੇਵਲ
ਖੁਦਾਈ ਤੇ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸਗੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੁਰਮਾਯਾ ਦੇ:-

‘ਨਿਰਮਲ ਨਾਮੁ ਮੇਰਾ ਆਧਾਰੁ’ ।

ਹਿਯਰੇ ਬਿਖੈ ਟਿਕਾਵੈ । ਬਾਹਰ ਪ੍ਰਭੁ* ਏ ਦਾਸ ਉਚਾਰਹੁ । ਸੰਤਨ ਬਿਖੈ
 ਭਾਉ ਕੇ ਧਾਰਹੁ ॥ ੨੦ ॥ ਜਿਉਂ ਕਿਉਂ ਸ਼ਕਤਿ ਮਹਿਤ ਕੇ ਧਰਹੁ । ਤਨੋਂ
 ਤਨੋਂ ਛਿਮਾ ਅਜਰ ਕੇ ਜਰਹੁ । ਚੁੰਉਰ ਮਹਿ ਨਭ ਅੰਗੁਸ਼ਟ ਪ੍ਰਮਾਨ^੧।
 ਜੀਵਾਤਮ ਕੇ ਬਾਸ ਪਛਾਨ ॥ ੨੧ ॥ ੨੨ ॥ ਏਧਿ ਮਹਿ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਤਿ ਭਾ ਬ੍ਰਹਮ।
 ਜੜ ਚੇਤਨ ਮਿਲ ਭੇ ਇਕ ਧਰਮ^੨ । ਮਨ ਸਾਧਨ ਸੰਕਲਪ ਕਰਨ ਕੇ^੩ ।
 ਅਤਿ ਚੇਚਲਤਾ ਕਰਹਿ ਧਰਨ ਕੇ^੪ ॥ ੨੨ ॥ ਰਵਿ ਕੇ ਅੰਗੁ ਤਿਰਵਰਾ^੫
 ਜੈਸੇ । ਮਨ ਸਰੂਪ ਸੂਖਮ ਲਖਿ ਤੈਸੇ । ਇੰਦ੍ਰੈ-ਗਯਾਨ ਉਪਾਵਨ ਹਾਨੈ।ਮਨ

^੧ਰਿਦੇ ਰੂਪੀ ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਅੰਗੂਠੇ ਪ੍ਰਮਾਨ ਹੋ । ^੨ਦੁਧੀ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਅਕਸ ਪਿਆ (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਜੜ (ਬੁੱਧੀ ਤੇ) ਚੇਤਨ (ਬ੍ਰਹਮ) ਦੇ ਧਰਮ ਮਿਲਕੇ ਇਕ ਹੋ ਗਏ । ^੩(ਜੀਵ ਲਈ) ਸੰਕਲਪ ਕਰਨ ਦਾ ਸਾਧਨ (ਵਸੀਲਾ) ਮਨ ਹੈ । ^੪(ਮਨ) ਚੇਚਲਤਾ ਨੂੰ ਅਤੀ ਕਰਕੇ ਧਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ । ^੫ਬ੍ਰਹਮਚਰਿ, ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਚਮਕਦੇ ਕਿਣਕੇ ਜੋ ਕਿਸੇ ਛੋਕੇ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦੀ ਦੁੱਪ ਵਿੱਚੋਂ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ । ਤਿੰਨ ਯਾ ੩੦ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਦਾ ਇਕ ਬ੍ਰਹਮਚਰਿ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ।

*ਪਾ:—ਸਭਿ । ਠਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਤੁਕ ਕਥਨੀ ਮਾਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਆਪਦੀ ਕਰਨੀ ਬੀ ਇਹੋ ਹੈ । ਇਤਨੇ ਉਚੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਕਵੀ ਵਿਦਵਾਨ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਦੇ ਵੇਤਾ ਹੋ ਕੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਦ ਸਮਾਂ ਮੰਗਣ ਦਾ ਆਯਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਭੁਗਤੀ ਦਾਨ, ਸਿੱਖੀ ਦਾਨ, ਨਾਮ ਦਾਨ ਹੀ ਮੰਗਿਆ ਹੈ । ਯਥਾ:—ਲਾਜ ਰਖਹੁ ਨਿਜ ਨਾਮਹਿ ਕੀ ਸਿਖ ਮੈਂ ਤੁਮਰੇ ਜਗ ਮਥਿ ਕਹਾ-ਵਤਿ । [ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪ੍ਰ: ਅਯਯਾ: ੧ ਅੰਕ ੩੧] ਪੁਨਾ:—ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਜਾਚਉ ਚਉ ਦਾਨਾ । ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਇ ਪਰਮ ਕਲਯਾਨ । [ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਅਯਯਾ: ੫੭ ਅੰਕ ੧੦੯] ਪੁਨਾ:—ਅਸਿ ਤਿੱਖੀ ਸਿੱਖੀ ਅਸ ਜਾਚ । ਚਿਤ ਕੀ ਬਿਤੀ ਸਾਚ ਮਹਿ ਰਾਚ । [ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੁ: ਐਨ ੨ ਅੰਸੂ ੩੬—੩੯] ਫਿਰ ਆਪ ਦੀ ਰਚਨਾ ਗੁਰੂ ਯਸ਼, ਗੁਰੂ ਸ਼ਾਧਾ ਤੇ ਗੁਰ ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਇਤਨੀ ਭਰੀ ਪਈ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਪੂਰਨ ਗੁਰ ਸਿੱਖ, ਨਾਮੀ ਸਿੱਖ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਰੱਤੇ ਗੁਰਮੁਖ ਸੇ । ਵਾਚ ਗਿਆਨੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪ ਦੇ ਅਮਲ ਵਲ ਤੱਕ ਕੇ ਸਿੱਖਿਆ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਏ । ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵੇਦਾਂਤ ਨਿਰੂਪਣ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ਕ ਵੇਦਾਂਤੀ ਸਮਝਕੇ ਵੇਦਾਂਤ ਦੀ ਵਾਕ ਰਚਨਾ ਸਿੱਖਕੇ ਫੌਕੇ ਕਥਨੀ ਦੇ ਗਯਾਨੀ ਬਣਨ ਨੂੰ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਆਸ਼ਯ ਸਮਝਣਾ ਭੁੱਲ ਹੈ । ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਸਾਹੇ ਐਸੇ ਵਿਸ਼ੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਵਾਕਫੀ ਲਈ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਨਾਕਿ ਗੁਰਮਤ ਉਤੇ ਕਿਸੇ ਸ਼ੈ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇਕੇ ਗੁਰਮਤ ਤੋਂ ਵਿਮੁਖ ਹੋਣ ਲਈ । ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਇਸ ਅਸੂਲ ਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣਾ ਚਾਹੀਏ:—ਜਗੁ ਕਉਆ ਮੁਖਿ ਚੁੰਚ ਗਿਆਨੁ ॥ ਅੰਤਰਿ ਲੋਭੁ ਬੁਠੁ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਪਾਜੁ ਲਹਗੁ ਨਿਦਾਨਿ ॥ [ਬਿਲਾ:ਮ: ੩ ਪੁਨਾ:—ਜਗਿ ਗਿਆਨੀ ਵਿਰਲਾ ਆਚਾਰੀ ॥ ਜਗਿ ਪੀਛੁ: ਵਿਰਲਾ ਵੀਚਾਰੀ ॥ [ਆ: ਮ: ੧ ਚੁੰਚੁਣ ਅਤਮ ਪੁਰਾਣ ਦੇ ਭਾਵ ਟੁਰ ਪਏ ਹਨ ।

ਤੇ ਬਿਨਾ ਨ ਅਪਰ ਬਿਚਾਰੇ ॥ ੨੩ ॥ ਤੁਚ ਕੇ ਸਿਗ ਸਪਰਸ਼ ਹੋਇ ਮਨ ।
ਪੰਚਹੁ ਗਯਾਨ ਉਪਾਵਨ ਤਤਛਿਨ^੧।^੨ਸੁਖਪਤਿ ਮਹਿ ਇਕ ਨਾਰਿ ਮਝਾਰੇ।
ਨਹਿ ਸਪਰਸ਼ ਤੁਚ ਸੋ ਤਬਿ ਧਾਰੇ^੩ ॥ ੨੪ ॥ ਲਪਟਯੋ* ਰਹਿਤਿ ਨਾਰ ਕੇ
ਮਾਂਹੀ^੪।ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਤਬਹਿ ਗਯਾਨ ਕੀ ਨਾਂਹੀ^੫।ਜਾਗ੍ਰਤਿ ਮਹਿ ਸਪਰਸ਼ ਤੁਚ^੬
ਹੋਇ । ਗਯਾਨ ਪਾਇ ਸਭਿ ਕੋ ਤਬਿ ਸੋਇ ॥ ੨੫ ॥ ਸੋਮੋ ਭਾਗ ਚੀਰਿਯੇ
ਬਾਰ^੭ । ਅਸ ਅਤਿ ਸੁਖਮ ਹੈ ਇਕ ਨਾਰਿ^੮ । ਸੁਪਨਾਵਸਥਾ ਤਿਸ ਮਹਿ
ਪਾਵੈ । ਬਿਰ ਨਾਰੀ ਮਹਿ ਸਕਲ ਬਨਾਵੈ^੯—॥੨੬॥ ਸਭ ਛਿਤ, ਸਿੰਧੂ, ਧਰਾ-
ਧਰ ਭਾਰੇ^{੧੦} । ਸੂਰਜ, ਚੰਦ, ਗਗਨ, ਗਨ ਤਾਰੇ^{੧੧} । ਸ਼ਕਤਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਰਚਨ
ਕੀ ਹੋਇ । ਸੁਖਮ ਬਿਖੇ ਥੂਲ ਇਮ ਜੋਇ^{੧੨} ॥ ੨੭ ॥ ਜਿਮ ਸੁਪਨਾ ਜੀਵਾ-
ਤਮ ਕੇਰਾ । ਜੋ ਚਾਹੈ ਰਚਿ ਲੋਤਿ ਬਡੇਰਾ । ਤਿਮ ਈਸ਼ੁਰ ਕੋ ਸੁਪਨਾ ਅਹੈ^{੧੩}।
ਬਿਧਿ ਪ੍ਰਪੰਚ ਜੇਤਿਕ ਦਿਸ਼ ਲਹੈ^{੧੪} ॥੨੮॥ ਇਸ ਜਗ ਮਹਿ ਸਭਿ ਜੀਵ ਦੁ-
ਖਾਰੇ । ਬਸਿ ਅਗਯਾਨ ਬੰਧ ਮਹਿ^{੧੫} ਭਾਰੇ^{੧੬}।ਅਤਿ ਸੰਕਟਿ ਤੇ ਤਨ ਕੋ ਤਜੈ ।
ਅਘ ਤੇ ਦੂਤ ਸਾਸਨਾ ਸਜੈ^{੧੭} ॥ ੨੯ ॥ ਨਾਨਾ ਨਰਕਨਿ ਕਸ਼ਟ ਭੁਗਾਵੈ ।
ਅਘ ਫਲ ਭੁਗੇ ਵਹਿਰ ਨਿਕਸਾਵੈ । ਤਿਮ ਹੀ ਨਾਨਾ ਸੁਖ ਕੋ ਦੋਤਿ ।
ਕਰਤਿ ਪੁੰਨ ਜੋ ਰਹੈ ਸੁਚੇਤ ॥੩੦॥ ਪਾਪੀ ਪੁੰਨੀ ਦੁਖ ਸੁਖ ਪਾਇ । ਚੰਦਅੰਸ
ਮਹਿ ਪੁਨ ਮਿਲ ਜਾਇ^{੧੮}।ਤਿਨ ਦੁਰਾ^{੧੯}ਅੰਨਨ ਮਾਹਿ ਆਵੈ।ਚਾਕੀ ਮੁਸਲ
ਤੇ^{੨੦} ਦੁਖ ਪਾਵੈ ॥ ੩੧ ॥ ਅਗਨੀ ਬਿਖੇ ਪਕਾਵਤਿ ਫੇਰ । ਭੋਗਹਿ ਨਾਨਾ
ਕਸ਼ਟ ਬਡੇਰ । ਪੁਨ ਪੁਨੀ ਕੇ ਦਾੜਨਿ ਮਾਹਿ । ਚਿਬਿ^{੨੧} ਬਹੁ ਭਾਂਤਨਿ ਤੇ
ਦੁਖ ਪਾਹਿ ॥ ੩੨ ॥ ਉਦਰ ਬਿਖੇ ਜਠਰਾਗਨਿ ਤੋਜ । ਤਹਿ ਸੰਕਟ ਲਹਿ

^੧ਪੰਜਾਂ ਹੀ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਗਯਾਨ ਉਤਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ । ^੨ਸੁਖੋਪਤੀ ਵਿਚ ਨਾੜੀ ਵਿਚ
ਜਾਕੇ ਮਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਦੋਂ ਤੁਚਾ ਨਾਲ ਸਪਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । ^੩(ਉਸ) ਨਾੜੀ ਵਿਚ ਲਿਪ-
ਟਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ^੪(ਬਾਹਰਲੇ) ਗਯਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ । ^੫ਤੁਚਾ ਨਾਲ ।
^੬ਵਾਲ ਚੀਰੀਏ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਮੋਵੇਂ ਹਿੱਸੇ (ਬਰਾਬਰ) । ^੭ਨਾੜੀ । ^੮(ਉਸ) ਨਾੜੀ ਵਿਚ ਬੈਠਾ
ਹੋਇਆ ਸਭ ਕੁਛ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ । ^੯ਭਾਰੀ ਪਰਬਤ । ^{੧੦}ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਰਚਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ (ਇਸ
ਮਨ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਉਂ ਸੁਖਮ ਵਿਚ ਅਸਥੂਲ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ^{੧੧}ਤਿਵੇਂ ਈਸ਼ੁਰ ਦਾ
ਸੁਪਨਾ ਹੈ (ਜਗਤ) । ^{੧੨}ਜਿਤਨਾ ਕੁ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਰਚਨਾ ਸੰਸਾਰ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਭਾਵ ਇਹ
ਈਸ਼ੁਰ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਹੈ । ^{੧੩}ਅਗਯਾਨ ਦੇ ਭਾਰੇ ਬੰਧਨ ਵਿਚ ਹੈਨ । ^{੧੪}ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜਮ
ਦੀਆਂ ਤਾੜਨਾ ਸਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਜੀਵ) । ^{੧੫}ਵੰਦੂਮਾਂ ਦੀ ਕਿਰਨ ਵਿਚ ਫਿਰ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਜੀਵ)।
^{੧੬}(ਚੰਦ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ) ਦੁਰਾ । ^{੧੭}ਚੱਕੀ ਤੇ ਮੁਸਲ ਆਦਿ ਤੋਂ । *ਪਾ:—ਲਟਕਿਓ ।

†ਪਾ:—ਗਗਨ ਗਤਿ ਤਾਰੇ ।

‡ਪਾ:—ਹਿਤ ।

§ਪਾ:—ਬਚ ।

ਅਸਨ ਅਮੋਜ^੧ । ਪੁਨ ਰਸ ਸੰਗ ਨਸਾ ਮਹਿ ਬਸੈ । ਤਨ ਕੇ ਰੁਧਰ
ਹੋਤਿ ਦੁਖ ਗੁਸੈ ॥੩੩॥ ਬਹੁਰ ਸੁਨ ਤੇ ਆਮਿਖ ਬਨੈ । ਤਹਾਂ ਪਹੁੰਚਿ ਬਡ
ਸੰਕਟ ਸਨੈ । ਸਨੈ ਸਨੈ ਪੁਨ ਮੇਦ ਮਝਾਰਾ^੨ । ਤਾਂਹਿ ਬਸਹਿ ਸਭਿ ਰੀਤਿ
ਦੁਖਾਰਾ ॥੩੪॥ ਅਸਥੀ ਮਹਿ ਮੁਸ਼ਕਲਤਾ ਪਾਇ । ਇਮ ਹੀ ਸਪਤ ਧਾਤ^੩
ਮਹਿ ਜਾਇ।ਪੁਨ ਬੀਰਜ ਕੇ ਮਿਲਿ ਕੈ ਸੰਗ । ਪ੍ਰਾਨੀ ਕੇ ਉਪਜਾਇ ਅਨੰਗ^੪
॥ ੩੫ ॥ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੇ ਸੰਜੋਗ ਕੇ ਪਾਇ । ਨਿਕਸ ਲਿੰਗ^੫ ਤੇ ਭਗ^੬ ਮਹਿ
ਜਾਇ।ਰਜ ਕੇ ਰੁਧਰ ਬੀਰਜ ਲਪਟੈਤਿ^੭ । ਗੁਲਕਾ ਸਮ ਗੁਭ ਬਲ ਬਿਰ-
ਯੇਤਿ^੮ ॥੩੬॥ ਤਹਿ ਨੈ ਮਾਸ ਬਾਸ ਕੇ ਪਾਇ । ਦੁਖ ਭੋਗੈ ਬਨਿ ਸਿਰ ਤਰ-
ਵਾਇ^੯ । ਮਿਲਨੈ ਰਹੈ-ਮਲ ਮੂਤ੍ਰ ਕੇ ਸੰਗ । ਬਨਹਿ ਬਧਹਿ ਕਾਇਆਂ ਸਰ-
ਬੰਗ^{੧੦} ॥੩੭॥ ਕਸ਼ਟ ਗਰਭ ਕੇ ਗਿਨੇ ਨ ਜਾਇ । ਜਿਨ ਕੇ ਸੁਨਿ ਰੁਮੰਚ ਹੈ
ਆਇ^{੧੧} । ਭਗ ਦ੍ਵਾਰਾ ਨਿਕਸਤਿ ਦੁਖ ਪਾਵੈ ; ਨੀਠ ਨੀਠ ਬਾਹਰ ਕੇ
ਆਵੈ ॥੩੮॥ ਦ੍ਵਾਰ ਤੰਗ ਤਨ ਬੂਲ ਬਡੇਰਾ^{੧੨} । ਜੰਤੀ ਸਮ^{੧੩} ਖੈਚਿਯ ਤਿਸ
ਬੇਰਾ । ਆਪ ਦੁਖੀ, ਜਨਨੀ ਦੁਖ ਦੇਤਿ । ਨਿਕਸਤਿ ਗਿਰਤਾ ਹੋਤਿ ਅਚੇਤ
॥ ੩੯ ॥ ਜਥਾ ਬਿਰਣ ਤੇ ਪਰਹਿ ਸੁ ਕੀਰਾ^{੧੪} । ਤਿਮ ਬਾਹਰ ਭਾ ਬਹੁ ਦੁਖ
ਪੀਰਾ । ਕਿਤਿਕ ਸਮੇਂ ਮਹਿ ਚੇਤਨ ਹੋਇ । ਸੁਧ ਕੇ ਪਾਇ ਉਠਤਿ ਹੈ ਰੋਇ
॥੪੦॥ ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਮਹਿ ਦੁਖ ਘਨੋਰਾਵ ਰੇਕ ਕੇ ਇਹ ਸਭਿ ਬਨੈ^{੧੫} ।
ਸਗਰੇ ਗਰਭ ਬਿਖੈ ਪਰਿਆਵੈ^{੧੬} । ਬਾਲ ਮੂੜ^{੧੭} ਰੋਦਨ^{੧੮} ਤਪਤਾਵੈ ॥੪੧॥ ਕ-
ਸ਼ਟ ਹੋਤਿ ਨਹਿ ਜਾਤਿ ਬਤਾਯੋ।ਸਦਾਅਸੁਚਿ^{੧੯} ਡਹਿਕਤਿ^{੨੦} ਡਰਪਾਯੋ^{੨੧} ।
ਰਹੈ ਅਸ਼ਕਤਿ ਕ੍ਰਿਯਾ ਨਹਿ ਹੋਇ । ਜਾਚਹਿ ਚੇਦ ਕਹਾਂ ਦੇ ਕੋਇ^{੨੨} ॥੪੨॥
ਇੰਤਸਾਹਿਕ ਸੰਕਟ ਗਨ ਪਾਇ । ਭਯੋ ਤਰੁਨ ਤਰੁਨੀ ਚਿਤ ਲਾਇ ।

^੧ਭੋਜਨ ਵਿਚ ਮਿਲਿਆ । ^੨ਮਿੱਝ ਵਿਚ । ^੩ਰਕਤ, ਰੋਮ, ਨਾੜੀ, ਤੁਚਾ, ਅਸਥਿ, ਮਿੱਝ (ਚਰਬੀ), ਵੀਰਜ । ^੪ਕਾਮ । ^੫ਇੰਦ੍ਰੀ । ^੬ਯੋਨੀ । ^੭ਰਜ ਦੇ ਲਹੂ ਵਿਚ ਜਦ ਵੀਰਜ ਲਪਟਿਆ । ^੮ਗਰ-
ਭਾਸ਼ਯ ਵਿਚ ਟਿਕਕੇ ਗੋਲ ਮੋਲ (ਜਿਹਾ) ਬਣਦਾ ਹੈ । ^੯ਸਿਰ ਤਲਵਾਇਆ ਰਹਿਕੇ । ^{੧੦}ਉਸ
ਗੋਲੇ ਦੇ ਫੇਰ, ਸਾਰੇ ਅੰਗ ਬਣਦੇ ਵਧਦੇ ਤੇ ਸਰੀਰ (ਬਣਦਾ ਹੈ) । ^{੧੧}ਰੋਮ ਖੜੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
^{੧੨}(ਯੋਨੀ ਦਾ) ਦਵਾਰਾ ਠੀਕ ਹੈ ਤੇ (ਬੱਚੇ ਦਾ) ਸਰੀਰ ਬਹੁਤ ਬੂਲ ਤੇ ਵਫ਼ਾ ਟੁੰਦਾ ਹੈ । ^{੧੩}(ਜਿਵੇਂ
ਸੁਨਾਰਾ) ਤਾਰ (ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ) ਬਾਰੇ (ਵਿਚੋਂ ਤਿਸ) ਵਾਂਗ । ^{੧੪}ਜਿਵੇਂ ਫੇੜੇ ਵਿਚੋਂ ਕੀੜਾ (ਛਿੱਗ
ਪੈਂਦਾ ਹੈ) । ^{੧੫}ਭਾਵੇਂ ਰਾਜਾ ਹੋਵੇ ਭਾਵੇਂ ਕੰਗਾਲ ਸਭ ਨੂੰ ਇਹ (ਦੁੱਖ) ਬਣਦੇ ਹਨ । ^{੧੬}ਸਾਰੇ
ਗਰਭ ਵਿਚ ਪੈਕੇ ਹੀ (ਮਿਸਾਰ ਵਿਚ) ਆਉਂਦੇ ਹਨ । ^{੧੭}ਬੱਚਾ ਮੁਰਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ^{੧੮}ਰੋਂਦਾ ਹੈ ।
^{੧੯}ਮੈਲਾ । ^{੨੦}ਤੁਬੁਕਦਾ ਹੈ । ^{੨੧}ਡਰਦਾ ਹੈ । ^{੨੨}ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ਭਲਾ ਕੌਣ ਲਿਆਕੇ ਦੇਵੇ ।

ਬਧੈ ਬਿਕਾਰ ਅਨੈਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ । ਸ਼ੱਤੁ ਮਿੱਤੁ ਕਰਿ ਬੰਧ ਅਖਾਰਾ^੧ ॥ ੪੩ ॥
 ਚਹੜੇ ਪਦਾਰਥ ਹਾਥ ਨ ਆਇੰ^੨ । ਜੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸੋ ਨਹਿ ਖੁਸ ਜਾਇ^੩ ।
 ਜਿਤ ਕਿਤ ਧਨ ਕੋ ਲੈਬੇ ਹੋਤ । ਜਤਨ ਕਰਤਿ ਬਲ ਬੁੱਧਿ ਸਮੇਤ ॥੪੪॥
 ਤਿਪਤਿ ਹੋਨਿ ਲਗ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਾਂਹੀ^੪ । ਬੋਲੈ ਕੂਰ, ਨ ਧਰਮ ਰਖਾਹੀ । ਭਯੋ
 ਬਿੰਧ ਨਿਰਬਲ ਤਨ ਰਹਿਯੋ । ਜੀਰਣ ਅਧਿਕ ਜਰਜਰੀ ਲਹਿਯੋ ॥੪੫॥
 ਖਾਂਸੀ ਆਦਿ ਬਜਾਧਿ ਹੁਇੰ ਬਿੰਦਾ । ਅਪਮਾਨਤ ਪਰਵਾਰ ਬਿਲੰਦ^੫ । ਸੰਕਟ
 ਅਧਿਕ ਪਾਇ ਮਰਿ ਰਹੈ । ਜੀਵ ਗਤੀ ਜਿਮ, ਕਰਾ ਕਰਿ ਕਹੈ^੬ ॥ ੪੬ ॥
 ਲੇਸ਼ ਮਾਤੁ ਦੁਖ ਬਰਨਨ ਕਰੇ । ਸਰਬ* ਜਿ ਕਹੈ ਗੰਥ ਇਕ ਭਰੇ । ਜਨਮ
 ਕਰੇਰਹੁ ਧਰਿ ਧਰਿ ਮਰਿਯੋ । ਕਿਸੀ ਸ਼ਰੀਰ ਬਿਖੇ ਨਹਿ ਬਿਰਿਯੋ ॥ ੪੭ ॥
 ਜਨਮ ਅਸੰਖ ਭਵਿੱਖਤਿ^੭ ਲਹੈ । ਦੁਖ ਸੁਖ ਕੂਰ ਭੋਗ ਮਰਿ ਰਹੈ^੮ । ਬਿਨ
 ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸ਼ਰਨੀ ਪਰੇ । ਕੋਇ ਨਾ ਬੰਦ ਖਲਾਸੀ ਕਰੇ ॥੪੮॥ ਭੂਰ ਭਾਗ
 ਤੇ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਲਹਿ । ਬਨਹਿ ਸਿੱਖ ਗੁਰ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਰਹਿ । ਤਨ ਕਰਿ
 ਮਨ ਕਰਿ ਧਨ ਕਰਿ ਸੇਵਾ । ਛਲ ਬਿਨ ਹੈ ਰਿਝਾਇ ਗੁਰਦੇਵਾ ॥ ੪੯ ॥
 ਲੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਮਾਵੈ ਮਨ ਤੇ । ਸੇਵਾ ਕਰਹਿ ਸਰਬ ਹੀ ਤਨ ਤੇ । ਤੋ ਇਸ
 ਕੋ ਹੋਵਤਿ ਛੁਟਕਾਰਾ । ਕਰਮ ਬੰਧ ਤਜਿ^੯ ਬਨਹਿ ਸੁਖਾਰਾ ॥੫੦॥ ਨਾਂਹਿ ਤ
 ਵਹੜੇ ਫਿਰਤਿ ਬਿਲਪਾਵਤਿ^{੧੦} । ਜਗ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਕੋ ਪਾਰ ਨ ਪਾਵਤਿ^{੧੧} । ਦਇ
 ਆ ਸਿੰਘ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਤਾਯੋ । ਸੁਨਤਿ ਖਾਲਸੇ ਧਰਿ ਸੁਖ ਪਾਯੋ ॥ ੫੧ ॥
 ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ ਸਿੰਘਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਪੰਚਾਸਤੀ
 ਅੰਸੂ ॥ ੫੦ ॥

੫੧. [ਹਕੂਰੀ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਕਬਿੱਤ] ।

ਦੰਗਾ ॥ ॥ ਅਬਿ ਆਗੇ ਬਰਨਨ ਕਰੋਂ ਕਵਿ ਜਿ ਰਹੈ ਗੁਰ ਪਾਸ । ਸੁਜਸ
^੧ ਜਨ ਤੇ ਵੇਰੀ ਬਾਪ ਕੇ (ਜੱਧ) ਅਖਾੜੇ ਮਚਾਉਂਦਾ ਹੈ । ^੨ ਜੋ ਪਦਾਰਥ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸੋ ਹੱਥ
 ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ (ਤਾਂ ਸੜਦਾ ਹੈ ਤੇ) । ^੩ ਤੇ ਜੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, ਉਹ ਖੁਸ਼ ਨਾ ਜਾਵੇ (ਇਹ ਚਿੰਤਾ
 ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ) । ^੪ ਭਾਵ ਰੱਜਵਾਂ (ਪਦਾਰਥ) ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ । ^੫ ਭਾਵ ਟੱਬਰ ਉਸਦਾ ਆਦਰ ਨਹੀਂ
 ਕਰਦਾ । ^੬ ਭਾਵ ਜੀਵ ਦੀ (ਦੁਖ ਭਰੀ) ਗਤੀ ਕਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ । ^੭ ਅਗੋਂ ਨੂੰ । ^੮ ਕੂੜੇ
 ਦੁਖ ਸੁਖ ਭੋਗਕੇ ਮਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ^੯ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨ ਤਜਕੇ ।

*ਪਾ:—ਬਹੁ । †ਪਾ:—ਨਹਿ । ‡ਪਾ:—ਫਿਰੇ । §ਪਾ:—ਬਿਲਪਾਵਹਿ ।

॥ ਕਵੀ ਜੀ ਇਸ ਅੰਸੂ ਵਿਚ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਕਬਿੱਤ ਦੇਣਗੇ ਉਸ ਮੰਚੇ ਵਿਚੋਂ ਜੋ ਆਪ ਨੂੰ
 ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਲਾਇਕ ਕਵੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਬਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਦਿਆਂ ਆਪ ਨੂੰ ਕਈ
 ਥਾਈਂ ਆਪਣੀ ਕਵਿੱਤਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਲਾਸ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸੋ ਜੋ ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੇ ਛੰਦ ਰਚਕੇ
 ਦੇਖੇ ਦਿਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਦੇ ਦਿਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਭੁਲੇਵਾ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ।

ਕਬਿੱਤਨ ਮਹਿ ਕਰਜੈ ਲੋਤਿ ਭਏ ਧਨ ਰਾਸ ॥ ੧ ॥ ਚੋਪਈ ॥ ਧਨ ਅਰਥੀ
 ਧਨ ਗਨ ਕੋ ਪਾਯੋ। ਨਿਜ ਬੁਧਿ ਕਰਿ ਗੁਰਦੇਵ ਰਿਝਾਯੋ। ਅਪਰ ਪਦਾ-
 ਰਥ ਜਿਨ ਕਿਨਿ ਚਾਹ। ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਤੋ ਲੀਨਸ ਪਾਹਾ ॥ ੨ ॥ ਮਹਾਂ
 ਉਦਾਰ ਮੁਕਤਿ ਲੋ ਦੇਤਿ। ਚਹੁੰਦਿਸ ਤੋ ਕਵਿ ਤਜਾਗਿ ਨਿਕੋਤ। ਆਨਿ
 ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਕੀਨਸਿ ਬਾਸ। ਸੁਤ ਬਿਤ ਆਇ ਪਾਇ ਸੁਖ ਰਾਸਾ ॥੩॥ ਜੈ
 ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਮੁਕਤਿ ਹੀ ਦਈ। ਕਿਤਿਕ ਸੰਪਦਾ ਅਰੁ ਗਤਿ ਲਈ ॥
 ਚਾਰਹੁ ਚੱਕਨਿ ਗੁਰ ਜਸ ਫੈਲਾ। ਮਨਹੁ ਚੰਦ ਉੱਜਲ ਬਿਨ ਮੈਲਾ ॥੪॥
 ਕੇਤਿਕ ਕਵੀਯਨਿ ਕੇਰ ਕਬਿੱਤ। ਲਿਖੋ ਸੁਨਾਵਨਿ ਕੇ ਹਿਤ ਮਿੱਤ ! ਗੁਰ
 ਸਿੱਖਨਿ ਕੇ ਹੇਤ ਰਿਝਾਵਨਿ। ਅਰ ਪ੍ਰਭੁ ਲੋਗਨਿ ਜਿਨ ਮਨ ਪਾਵਨ ॥੫॥
 ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਕੀ ਬਰ ਕਥਾ। ਕਥੋ ਜਥਾਮਤਿ ਸੁਨੀਯਹਿ ਤਥਾ। ਅਦ-
 ਭੁਤਿ ਕਰੇ ਚਰਿਤ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। ਕਹੇ ਜਿਨਹੁ ਭਈ ਪਾਵਨ ਬਾਨੀ ॥੬॥
 ਗੁਰ ਕੀ ਦਾਤ ਬੀਰਤਾ ਭਾਰੀ। ਬੀਚ ਕਬਿੱਤਨਿ ਜਥਾ ਉਚਾਰੀ। ਅਬਿ ਸੋ
 ਲਿਖੋ ਕਵਿਨਿ ਕਹਿ ਜੈਸੀ ॥ ਸੁਨਹੁ ਖਾਲਸਾ ! ਉਪਮਾ ਤੈਸੀ:-॥੭॥ ਕਬਿੱਤ
 ॥ ५ ਅਵਧ ਅਨਾਏ ਕਹਾਂ, ਤਿਲਕ ਬਨਾਏ ਕਹਾਂ, ਦੁਾਰਕਾ ਛਪਾਏ ਕਹਾਂ
 ਤਨ ਤਾਈਯਤਿ ਹੈ १ ਕੋਵਿਦ ਕਹਾਏ ਕਹਾਂ, ਬੋਨੀ ਕੇ ਮੰਡਾਏ ਕਹਾਂ
 ਕਾਸ਼ੀ ਕੇ ਬਸਾਏ ਕਹਾਂ ਲਾਹਾ ਲਖੀਯਤਿ ਹੈ २ ਮੋਹਨ ਮਨਾਏ ਕਹਾਂ,
 ਭੂਪਤਿ ਰਿਝਾਏ ਕਹਾਂ, ਕਹਾਂ ਹੇਸਰਾਮ ਜੋ ਧਰਾ ਮੈਂ ਧਾਈਯਤਿ ਹੈ ३
 ਚਾਰਹੁ ਬਰਨ ਤਾਂਕੇ ਹਰਨਿ ਕਲੋਸ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਕੇ ਚਰਨ ਮੁਕਤਿਪਾਈ-
 ਯਤਿ ਹੈ ४ ॥੮॥ ਜਹਾਂ ਦਿਨਕਰ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦਿਨਮਾਨ ਨਾਂਹੀ ५, ਜਹਾਂ ਨ
 ਦਿਲੋਸ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਛਾਈਯਤਿ ਹੈ। ६ ਜਹਾਂ ਨ ਕਲਾਨਿਧਿ ਕੀ ਕਲਾ ਕੀ
 ੧ ਪ: ਲਿਆ। ੨ ਕਈਆਂ ਨੇ ਧਨ ਤੇ ਮੁਕਤੀ (ਦੁਇ) ਲਏ। ੩ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚਟਿਤ ਕਰੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ
 ਬਾਣੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੋਈ ਹੈ। ੪ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਜੈਸੀ ਕਹੀ ਹੈ। ੫ ਅਯੁਧਿਆ (ਜਾਕੇ ਸਰਜੁ ਨਦੀ ਵਿਚ)
 ਨ੍ਰੁਤਿਆਂ ਕੀ, (ਮੱਥੇ ਤੇ) ਤਿਲਕ ਬਨੇਣ ਨਾਲ ਕੀ, ਦੁਾਰਕਾ ਛਾਪੇ ਲਵਾਉਣ ਨਾਲ ਕੀ ਤੇ ਤਨ
 ਤਪਾਵਣ ਤੋਂ ਕੀ [ਤਨ ਤਪਾਉਣਾ=ਪੰਚ ਅਗਨੀ ਤਪਨੀ] ਪੰਡਤ ਬੋਲੀ। ੬ ਕਾਸ਼ੀ ਵਿਚ ਵਸਣ
 ਤੇ ਲਾਭ ਕੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ १ ५ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਨਾਵਣ ਤੇ ਕੀ। ੧੦ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਦੋੜਨ ਤੇ ਕੀ १ ਭਾਵ
 (ਮੁਕਤੀ ਲਈ ਦੇਸ ਵੇਸ਼ ਵਿਰਨ ਅਥਵ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਕਰਨ ਤੇ ਕੀ ਲਾਭ १) ੧੧ ਉਨ੍ਹਾਂ
 ਦੇ ਕਲੋਸ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਪਾਈਏ
 ਹੈ। ੧੨ ਜਿੱਥੇ ਸੁਰਜ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਕੇ ਦਿਨ ਵਾਰ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ੧੩ ਜਿੱਥੇ ਵੰਦੂਮਾਂ ਦੀ
 ਕਲਾ ਦੀ ਇਕ ਕਿਰਣ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੀ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਤੇ ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਦੋੜਦੇ ਹਨ।

*ਪਾ:-ਹਲਾਹਲ ਖਾਈਅਤ ਹੈ।

ਕਿਰਨ ਏਕ, ਜਹਾਂ ਮਿਗ ਰਾਜਨ ਕੇ ਬਰ ਧਾਈਯਤਿ ਹੈ^੧। ਜਹਾਂ ਸੁਰ-
ਪਤਿ^੨ ਕੀ ਨ ਗਤਿ, ਰਤਿਪੱਤਿ ਕੀ ਨ ਮਤਿ^੩, ਕਹਾਂ ਧੌਲਪਤਿ ਹੂੰ ਮੈਂ
ਪਾਈਯਤਿ ਹੈ^੪। ਜਹਾਂ ਸੁਤਿ ਸਿੰਮਿਤਿ ਸੁਨੀ ਨ ਸੁਨ ਸੁਪਨੇ ਹੂੰ ਤਹਾਂ ਗੁਰੂ
ਗੋਬਿੰਦ ਕੇ ਜਸ ਗਾਈਯਤਿ ਹੈ॥੬॥ ਸ੍ਰੋਯਾ॥ ਕੌਨ ਬਨਾਰਸੀ ਬਾਸ ਕਰੈ
ਜਹਿ ਬਾਸਕ ਨਾਗ ਹੀਯੇ ਮੈਂ ਲਸੈ^੫। ਐਧ ਕੋ ਐਸਰ ਨਾਥ ਭਇਓ ਰਘੁ-
ਨਾਥਕੇ ਪਾਇ ਨ ਪਾਪ ਨਸੈ^੬*। ਕਰਿ ਮੰਡਨਕੋ ਨਸਿਤਾਸਿਤ ਮੇਂ ਜਹਿੰ
ਦੇਖਿ ਕੈ ਲੋਕ ਰੁ ਦੇਵ ਹਸੈ^੭। ਇਮ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਨੰਦ ਜਰੋ, ਕਿਨ
ਗੋਬਿੰਦ ਗਾਇ ਗੁਰੂ ਦਰਸੈ^੮?॥੧੦॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਚਾਰੋਂ ਚੱਕ ਸੇਵੈਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ
ਤਿਹਾਰੇ ਪਾਇ, ਮੇਰੇ ਜਾਨੈ ਆਜ ਤੂੰਹੀ ਦੂਜੋ ਕਰਤਾਰ ਹੈ।^੯ ਪਬਲ ਪ੍ਰਚੰਡ
ਖੰਡ ਖੰਡ ਮਹਿਮੰਡਲ ਮਹਿ, ਸਾਰੋ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਜਾਕੋ ਸਾਰੇ ਸਿਰ ਭਾਰਹੈ।
ਕਾਮਨਾ ਕੇ ਦਾਨ ਬਾਨ ਜਾਕੀ^{੧੦}, ਹੀਸਰਾਮ ਕਹੈ, ਪਰਮ ਧਰਮ ਦੇਖੈ
ਬਿਬਧ ਬਿਚਾਰ ਹੈ^{੧੧}। ਪਰਮ ਉਦਾਰ, ਪਰ ਪੀਰ ਕੋ ਹਰਨਹਾਰ, ਕੌਨ ਜਾਨੈ
ਕਉਨੈ ਭਾਂਤਿ ਲੀਨੋ ਅਵਤਾਰ ਹੈ^{੧੨}॥੧੧॥ ਅਥ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਰਨਨੈ॥ ਕਬਿੱਤ॥

^੧ਦੇਖੋ ਪ੍ਰਯਾਗ ਪਿਛਲਾ ਪੰਨਾ ਅੰਕ ੧੩।^੨ਇੰਦ੍ਰ।^੩ਕਾਮਦੇਵ ਦੀ ਬੁੱਧੀ (ਜਿੱਥੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦੀ)।
^੪ਸ਼ਿਵਜੀ ਵਿਚ ਬੀ ਇਹ ਮਤੀ ਕਿੱਥੋਂ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਜੋ ਉੱਥੇ ਅੱਪੜੇ)।^੫ਜਿੱਥੇ (ਸ਼ਿਵਜੀ
ਦੇ) ਬਾਸਕ ਨਾਗ ਛਾਤੀ ਤੇ ਲਿਸ਼ਕ ਰਿਹਾ ਹੈ।^੬(ਆਪਣੇ) ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਅਯੁਧਿਆ ਦੇ ਪਤੀ
ਰਘੁਨਾਥ ਜੀ ਹੋਏ (ਪਰ ਹੁਣ ਓਹ ਓਥੇ) ਮਿਲਦੇ ਨਹੀਂ, (ਇਸ ਲਈ ਅਯੁਧਿਆ ਗਿਆਂ ਹੁਣ)
ਪਾਪ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। [ਪਾਇ ਨਾ=ਮਿਲਦੇ ਨਹੀਂ, 'ਨ' ਦੇਹੁਰੀ ਦੀਪਕ ਹੈ]।^੭ਪ੍ਰਯਾਗ ਵਿਚ
ਕੋਈ ਜਾਕੇ ਕਿਉਂ ਸਿਰ ਮੁਨਾਵੇ ਜਿਸ (ਮੁੱਠੇ ਹੋਏ ਸਿਰ) ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਵੇਵਤੇ ਤੇ ਮੁੱਖ ਮਖੌਲ
ਕਰਨ। [ਸਿਤਾਸਿਤ=ਸਿਤ+ਅਸਿਤ=ਚਿੱਟਾ ਤੇ ਕਾਲਾ, ਗੰਗਾ ਤੇ ਜਮਨਾ। ਭਾਵ ਹੈ ਗੰਗਾ
ਜਮਨਾਂ ਦਾ ਸੰਗਮ, ਪ੍ਰਯਾਗ]।^੮(ਇਸ ਵੇਲੇ) ਏਥੇ (ਅਨੰਦਪੁਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ) ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ
ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿਉਂ ਨਾਂ (ਇਨ੍ਹਾਂ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ (ਪ੍ਰਤੱਖ) ਦਰਸ਼ਨ
(ਏਥੇ ਆਕੇ) ਕਦੇ ਮਹੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਖੰਡਾਂ ਖੰਡਾਂ ਵਿਚ ਬਲ ਧਾਰਕੇ (ਆਪ ਨੇ) ਵੰਗੀਤਦ੍ਰਾਂ (ਜ਼ਾਲਮਾਂ
ਨੂੰ) ਵੰਡਿਆ; ਆਪ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੋ ਤੇ ਸੱਚੇ (=ਕਰਤਾਰ ਵਲੋਂ ਸਿੱਧੀ ਉਧਾਰਨ ਦਾ ਆਪਦੇ)
ਸਿਰ ਭਾਰ ਹੈ ਭਾਵ ਫਰਜ਼ ਹੈ।^{੧੦}ਮੁਰਾਦਾਂ ਦੇ ਪੂਰੇ ਕਰ ਦੇਣੇ ਵਾਲਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਹੈ।
^{੧੧}(ਦੇਖੋ=) ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪਰਮ ਧਰਮ ਤੇ ਵੈਦੀ ਵਿਚਾਰ (ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ) ਬਿਬਧ=
ਦੇਵਤਾ। ਬਿਬਧ ਵਿਚਾਰ=ਵੈਦੀ ਵਿਚਾਰ। ਬਿਬਧ=ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ, ਵਚਿੱਤ੍ਰ]।^{੧੨}ਕੀ ਜਾਣੀਏ
ਕਿਵੇਂ ਅਵਤਾਰ ਲੀਤਾ ਹੈ। ਬਿਸਮਾਦ ਦਾ ਵਾਕ ਹੈ ਕਿ ਐਸੇ ਕਠਨ ਸਮੇਂ ਐਠੇ ਉੱਚੇ ਹੋਕੇ
ਸਾਡੇ ਅਧਰਮੀ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਆ ਗਏ। *ਪਾ:-ਪਾਇਨ ਪਾਇ ਨਸੈ।

†ਕਈ ਗਜਾਨੀ 'ਮੇ ਜਹਿ' ਨੂੰ 'ਮੱਜਹਿ' ਸਮਝਕੇ 'ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇ' ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਬੇਸ਼ ਬੇਸਰਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਕੀ ਸਰਕਾਰ, ਜਾਂਕੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਗਿਰੇ ਕੁਹਨ
 ਕੇ ਘਰ ਹੈ^੧ । ਜਾਂਕੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਬਰ ਬਾਜਨ ਬਰ ਨ ਧਰੇਂ, ਜਾਂਕੀ ਦਹਿ-
 ਸ਼ਤਿ ਛੁਟੇ ਬਹਿਰੀ ਕੇ ਬਰ ਹੈ^੨ । ਜਾਂਕੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਚਾਰਾ ਚੁਗਤਿ ਨ ਚੱਕ-
 ਵਾਕ, ਜਾਂਕੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਸ਼ਾਰਦੂਲ ਸੁਰਤ ਰਹੈ^੩ । ਸਗਰੇ ਜਹਾਨ ਕੇ ਬਿਹੇਗ
 ਜਿਨ ਭੰਗ ਕੀਨੇ, ਕੋਪ ਸੁਨਿ ਆਵਤਿ ਕੁਲੰਗ ਪਾਇ ਤਰ ਹੈ^੪ ॥ ੧੨ ॥
 ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਤਜਨੇ, ਬਾਜ ਸਭਿ ਬਾਜ ਆਏ^੫, ਜੋਰਾਵਰ ਜੁਰਾ ਜਾਨਿ ਜੋਰ
 ਆਨ ਹੈਂ ਭਏ^੬ । ਹਾਥ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਕੇ ਬੇਸਰਾ ਸਿਧਾਯੇ ਮਾਨੇ ਛੁਟਨੇ ਲਖਿ
 ਲਾਖਨ ਬਿਹੇਗ ਲੀਨ ਹੈ ਗਏ^੭ । ਚਰਨ ਚਪੋਟ, ਚਿੰਚ ਚੋਭਭੇ ਚਿਮਿਟਚਪਿ
 ਮਾਰਨੇ ਕੁਲਮੁਰਗ, ਕਲੋਲ ਜੀਅ ਮੈਂ ਭਏ^੮ । ਤਾਂਹੀ ਖਿਨ ਤੀਖੇ ਤੇਜ
 ਤਰਲ ਤੁਰੰਗ ਕੇ ਤੇ ਮੋਜਸੇਂ ਮੰਗਾਇ ਮੋਲਮਹਾਂਬਾਹੁ ! ਤੈਂਦਏ^੯ ॥ ੧੩ ॥ ਸੈਲ-
 ਹਿੰ ਦਬਤਿ, ਐਲ ਪਰਤਿ ਅਲੰਕ ਪਰਿ ਖੈਲ ਭੈਲ ਖਲਕ ਖਲਨ ਘਰ
 ਬਾਰ ਹੈ^{੧੦} । ਕਾਨਨ ਕੁਰੰਕ, ਬਾਢੇ-ਮਦ ਕੇ ਮਤੰਗ, ਕਹੂੰ ਬਾਘਨ, ਬਿਹੇਗ,
 ਬ੍ਰਿਕ, ਬਾਨਰ ਕਹਾਂ ਰਹੈ^{੧੧} । ਝਾਂਖ, ਰੋੜ, ਰੀਛ, ਘਰ ਝਾਖਰ, ਬਰਾਹਨਿ ਕੇ,

^੧ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਬੇਸਰਾ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਭੈ ਨਾਲ ਕੂਹੀਆਂ
 ਦੇ ਘਰ ਡਿੱਗ ਪਏ ਹਨ । [ਵੇਸ਼=ਵਧੀਆ । ਬੇਸਰਾ=ਬਾਜ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ ।
 ਕੂਹੀ=ਇਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ] । ^੨ਜਿਸ ਦੇ ਡਰ ਕਰਕੇ ਸ਼ੇਸ਼ਟ ਬਾਜ ਬੀ ਬਲ ਨਹੀਂ ਧਾਰਦੇ ਤੇ
 ਬਹਿਰੀਆਂ ਦੇ ਬਲ ਛੁੱਟ ਗਏ ਹਨ । ^੩ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੀ ਸੁਰਤ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ, ਭਾਵ ਹੋਸ਼ ਭੁੱਲ ਗਈ
 ਹੈ । (ਅ) ਸ਼ਾਰਦੂਲ ਸੁਰ ਤਰ ਹੈ=ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਗਰਜ ਨੀਵੀਂ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ^੪ਕੁਲੰਗ (ਪੰਛੀ ਆਪੋ)
 ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । [ਫਾ:; ਕੁਲੰਗ=ਕੰਜ, ਸਾਰਸ] । ^੫ਗਰੜ ਨੇ । ^੬ਬਾਜ ਪਿੱਛੇ ਹਟ
 ਗਏ । ^੭ਜੁਰੇ (ਵੇਸਰੇ ਨੂੰ) ਜੋਰਾਵਰ ਜਾਣਕੇ ਤਾਇਦਾਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ । ^੮(ਜਦੋਂ) ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ
 ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਛੋਟਾ ਬੇਸਰਾ ਛੁੱਟਿਆ ਲੋਖਾਂ ਪੰਖੀ ਉਸ ਨੂੰ ਛੁੱਟਿਆ ਵੇਖਕੇ ਗੰਮ ਹੋ ਗਏ ।
^੯(ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਨੇ) ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਚੋਟ ਮਾਰੀ (ਫੋਰ) ਚੁੰਝ ਦੀ ਚੋਭ ਦਿਤੀ, (ਫਿਰ) ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ
 ਆਕੇ ਵੰਬੜ ਕੇ ਕੁਲਮੁਰਗ ਨੂੰ ਮਾਰ ਲਿਆ, ਵੇਖਕੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਜੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰੰਨ ਹੋਏ ।
 [ਫਾ:; ਕੁਲ ਮੁਰਗ=ਗਿੱਧ ਦੀ ਇਕ ਕਿਸਮ ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਰ ਲਾਲ ਤੇ ਰੰਜਾ ਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ,
 ਘੋਗੜ] । ^{੧੦}ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਚਿੰਨੇ ਹੀ ਵੰਚਲ ਘੋੜੇ (ਬਹੁਤੇ) ਮੁੱਲ ਵਾਲੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ
 ਮੰਗਾਏ ਤੇ ਹੋ ਮਹਾਂਬਾਹੁ ! (=ਹੋ ਅਜਾਨ ਬਾਹੁ) ਤੁਸਾਂ ਦਾਨ ਕੀਤੇ । ^{੧੧}(ਜਦ ਸ਼ਿਕਾਰ ਚੜ੍ਹਦੇ ਹਨ
 ਤਾਂ) ਪਹਾੜ ਦਬਦੇ ਹਨ, ਰੋਲਾ ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ; ਖਲਕਤਾਂ (ਵਿਚ) ਤੇ ਖਲਾਂ (ਦੁਸ਼ਟਾਂ
 ਦੇ) ਘਰ ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਹਲਚਲ ਮਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ^{੧੨}ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਹਰਨ ਤੇ ਮਦਮੱਤੇ ਹਾਥੀ,
 ਸ਼ੇਰ, ਪੰਛੀ, ਬਘਿਆੜ ਤੇ ਬਾਂਦਰ ਬਚਕੇ ਕਿੱਥੇ ਰਹਿਣ ।

ਦਾਹਨਿ ਦਰਨ ਦੇਵਿ ਬਾਹਨ ਸੁ ਮਾਰ ਹੈ^੧। ਪਰਨ ਪੁਕਾਰ ਅਰਿ ਛੋਡੇ ਘਰ
ਬਾਰ ਭਾਜੇ, ਸੇ ਤੋ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਕੀ ਸਹਿਜ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੈ^੨ ॥ ੧੪ ॥ ਸ੍ਰੈਯਾ ॥
ਸਾਜ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਚਢੇ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਪੱਬਸਨ ਸ਼ਿੰਗ ਪਿਸਾਨ ਭਏ ਨਿਤ^੩ ।
ਲੰਕ ਅਤੰਕ ਪੁਕਾਰ ਪਰੀ, ਪੁਰਿ ਸ਼ੰਕ ਬਿਭੀਖਨ ਰੰਕ ਭਯੋ ਤਿਤ^੪ । ਟੂਟਿ
ਫਨੀ ਫਨ, ਹੂਟਿਗੋ ਵਿੰਗਜ, ਧੀਰਜ ਧੋਲ ਕੀ ਜਾਇ ਰਹੀ ਕਿਤ^੫ । ਕੱਛਪ
ਕੋਲ ਬਿਹਾਲ ਭਏ ਸਭਿ, ਚਾਲ ਪਰੇ ਚਤੁਰੰਗ ਚਮੁੰ ਚਿਤ^੬ ॥ ੧੫ ॥
ਦਾਨ ਕੇ ਕਬਿੱਤਾ:—^੭ 'ਏਕ ਸੰਗ ਪਢੇ ਅਵੇਤਕਾ ਸੰਦੀਪਨ ਕੇ, ਸੋਈ ਸੁਧ
ਆਈ ਤੋ ਬੁਲਾਇ ਬੁਝੀ ਬਾਮਾਮੈ^੮ । ਪੁੰਗੀਫਲ ਹੋਤਿ ਤੋ ਅਸੀਸ ਦੋਤੋ ਨਾਥ
ਜੀ ਕੇ, ਤੰਦੁਲ ਲੇ ਦੀਜੈ ਬਾਂਧ ਲੀਜੈ ਫਟੇ ਜਾਮਾ ਮੈ^੯ । ਦੀਨ ਦੁਆਰ
ਸੁਨਿਕੈ ਦਯਾਲਦਰਬਾਰਮਿਲ ਏਤੋ ਕੁਛ ਦੀਨੋ ਪਾਈ ਅਗਨਤ ਸਾਮਾਮੈ^{੧੦} ।

^੧ਬਾਂਖ, ਦੋਬ, ਟਿੱਛ; ਬਾਰਾਂਸ਼ਿੰਗੋ ਤੇ ਸੁਰਾਂ ਨੂੰ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਘਰ (=ਬਨ) ਵਿਚ ਇਹਾਂ ਨੂੰ ਕੰਦ੍ਰਾਂ
ਵਿਚੋਂ ਦਾਹੁੰਦੇ ਤੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ । [ਦਾਹਨ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਬੰਦੂਕ ਨਾਲ ਤੇ ਮਾਰ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਤਲ-
ਵਾਰ ਤੀਰ ਨਾਲ ਮਾਰਨ ਦੀ ਹੈ । ਦੇਵਿਬਾਹਨ=ਦੇਵੀ ਦੀ ਅਸਵਾਰੀ, ਭਾਵ ਸ਼ੇਰ । ਬਾਂਖ=
ਚੀਤਲ ਸ਼ਿੰਗ । ਰੋਬ=ਨੀਲ ਗਾਇ । ਬਾਂਖਰ=ਬਾਰਾਂ ਸ਼ਿੰਗਾ] । (ਅ) ਦਾਹਨ ਦਰਨ=(ਸੁਰਾਂ
ਦੀਆਂ) ਦਾਹੜਾਂ ਦਲਦੇ ਹਨ । ^੨ਸ਼ਿਕਾਰ ਦੀ ਐਉਂ ਪੁਕਾਰ ਪੈਣ ਤੇ ਵੇਰੀ ਘਰ ਬਾਰ ਛੋਡਕੇ
ਭੱਜ ਉਠਦੇ ਹਨ; ਇਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਹਿਜੇ ਭਾਣੇ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ (ਦਾ ਪੁਕ) ਹੈ । (ਅ) ਪੁਕਾਰ
ਪੈ ਜਾਣ ਤੋਂ ਮਤਲਬ 'ਦੁਹਾਈ ਏ ਰਖ ਲੇ' ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਦੇਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ । ^੩ਸ਼ਿੰਗਾਰ
ਸਾਜਕੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਚੋਟੀਆਂ ਨਿਤ ਪਿਸਦੀਆਂ
ਹਨ । ^੪ਭੇ ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਲੰਕਾ ਵਿਚ ਪੈ ਗਈ, (ਲੰਕਾ) ਪੁਰ ਤੇ ਬਿਭੀਖਨ ਇਕਮਾਨ ਹੋਕੇ (ਦਿਲੋਂ)
ਰੰਕ ਹੋ ਗਿਆ, ਭਾਵ ਕਾਇਰ ਹੋ ਗਿਆ । ^੫ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਦੇ ਫਨ ਟੁੱਟ ਗਏ ਦਿਗਪਾਲ (ਹਾਥੀ)
ਬੱਕ ਗਏ ਤੇ ਧੋਲ ਦਾ ਧੀਰਜ ਕਿਤੇ ਚਲਾ ਗਿਆ । ^੬(ਧਰਤੀ ਹੋਠਲੇ) ਕੱਛੂ ਤੇ ਸੂਰ ਘਬਰਾ
ਗਏ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ) ਚਤੁਰੰਗਨੀ ਸੈਨਾਂ ਨੂੰ ਚਾਲੇ ਪਿਆਂ ਵੇਖਕੇ । ^੭ਸੁਦਾਮਾ ਨਾਮੇ ਕਵੀ
ਜੋ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਪਣੇ ਆਪਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਮਿੱਤ੍ਰ ਸੁਦਾਮਾ ਦਾ
ਅਵਤਾਰ ਮਿਥ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ । ^੮ਅਵੇਤਕਾ ਪੁਰੀ ਵਿਚ ਸੰਦੀਪਨ (ਉਸਤਾਦ ਪਾਸੋਂ) ਇਕੱਠੇ
ਪੜ੍ਹੇ ਸੀ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੇ ਸੁਦਾਮਾ), ਇਹ ਗਲ ਜਦ ਚੇਤੇ ਆਈ ਤਾਂ ਮੈਂ (ਅਪਣੀ) ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ
ਦੁਲਾਕੇ ਪੁੱਛਿਆ । ^੯ਜੇ (ਘਰ ਵਿਚ) ਸੁਪਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਜਾਕੇ ਨਾਥ (ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ
ਜੀ) ਨੂੰ (ਫੋਟਾ ਧਰਕੇ) ਅਸੀਸ ਦੈਂਦਾ । (ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ) ਚਾਵਲ ਹੀ ਲਿਜਾ (ਕੇ ਭੋਟਾ) ਦੇ ਦਿਓ,
ਤੇ ਏਨ੍ਹੇ ਲਿਜਾਓ ਪਾਟੇ ਟੋਲੇ ਵਿਚ । (ਅ) (ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ:—) ਤੰਦੁਲ ਲੇ । (ਮੈਂ ਕਿਹਾ:—)
ਦੀਜੈ ਬਾਂਧ । (ਇਸਤ੍ਰੀ ਬੋਲੀ:—) ਲੀਜੈ ਫਟੇ ਜਾਮੇ ਮੈਂ (ਭਾਵ ਹੋਰ ਕਪੜਾ ਨਹੀਂ ਘਰ ਵਿਚ) ।
^{੧੦}(ਨਾਥ ਜੀ) ਦੁਆਰੇ ਆਇਆ ਗਰੀਬ ਸੁਣਕੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ (ਅਗੋਂ ਉੱਠਕੇ) ਆ ਮਿਲੇ
ਤੇ ਇੰਨਾਂ ਕੁਝ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਅਣਗਿਣਤ ਸਮੱਗਰੀ ਪਾ ਲਈ । [ਸਾਮਾਂ=ਸਾਮਾਨ, ਸਮੱਗਰੀ] ।

ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਜਾਨੈ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਕੈ ਮਾਨੈ, ਤਾਤੇ ਵਹੈ ਤੂੰ ਗੋਬਿੰਦ ਵਹੈ
 ਬਾਮਨ ਸੁਦਾਮਾ ਮੈਂ ॥੧੬॥ ਭ੍ਰਿਗੁਨੰਦ ਦਾਨ ਦੀਨ, ਤਾਕੇ ਹੀ ਅੱਛਤ
 ਛੀਨ, ਜਾਚਤਿ ਫਿਰਤਿ ਦੀਨ ਦਿੱਜਨ ਕੇ ਗੋਤ ਹੈ। ਰਾਮਚੰਦ ਅਨੰਦ ਸੰਦੋਹ
 ਅਸੁਮੇਧ ਬਿਖੈ ਪਾਯੈ ਦਾਨ, ਖਾਯੈ ਪੂਤ ਪੋਤੇ ਨਾਤੀ ਪੋਤ ਹੈ। ਪੰਡ ਪੂਤ, ਸੁਰ
 ਸੁਤ, ਆਦਿ ਜੇ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦੀਨੈ ਜਿਨ ਦਾਨ ਪੁਨ ਛੀਨਤਾ ਉਦੋਤਿ ਹੈ।
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦਾਨ ਦੀਨੈ ਕੇ ਨ ਸਮ, ਦਿਨ ਦਿਨ ਦੂਨੈ ਦੂਨੈ ਚੋਨੈ
 ਚੋਨੈ ਹੋਤਿ ਹੈ* ॥੧੭॥ ਅਰਬ ਅਰਾਕਵੈ ਵੈ ਨਾਬ ਵੈ ਰਕਾਬ ਵਾਰੈ, ਬਾਰੈ
 ਬਡੈ ਡੀਲ ਪੀਲ ਸੈਨਕ ਹੈਂ ਕੂਤ ਕੇ। *ਚਪਲਾ ਸੇ ਚਪਲ, ਚਲਾਕ ਚਹੂੰ

*ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਕੇ (ਮੈਂ ਤੁਸਾਨੂੰ) ਜਾਣ (ਪਰਖ) ਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਮੰਨ (=ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰ) ਲਿਆ ਹੈ
 ਕਿ ਤੂੰ ਹੋ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਹੋ ਗੋਬਿੰਦ ਹੈ ਤੇ (ਮੈਂ) ਉਹੀ ਸੁਦਾਮਾ (ਦੁਹਮਨ) ਹਾਂ।
 (ਅ) ਹੋ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ! (ਆਪ ਨੇ ਜੇ) ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਕੇ (ਮੈਨੂੰ) ਮਾਣ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ
 (ਮੈਂ) ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹੀ ਤੂੰ ਗੋਬਿੰਦ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ) ਹੈਂ ਤੇ ਉਹੀ ਮੈਂ ਸੁਦਾਮਾ ਹਾਂ।
 *(ਹੋ ਨਾਬ) ਇਰਾਕ ਅਰਬ ਦੇ ਦੋ ਅਸਵਾਰੀ ਵਾਲੇ ਘੋੜੇ, ਦੋਵੇਂ ਨਾਯਾਬ, (ਬਾਰੇ=ਉਮਰ ਦੇ
 ਕੁਮ ੩ ਭਾਵ) ਚੜ੍ਹਦੀ ਜਵਾਨੀ ਵਾਲੇ, ਵਡੀ ਡੀਲ ਵਾਲੇ (ਐਸੇ ਕਿ) ਮਾਨੋਂ ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ
 ਸਰਦਾਰ ਹਨ ਕੁੱਢਤ ਵਿਚ [ਅਃ, ਅਰਬ ਅਰਾਕ=ਇਰਾਕ ਅਰਬ। ਨਾਮ ਹੈ ਦੇਸ਼ ਦਾ,
 ਫਾਃ, ਨਾਬ=ਨਾਯਾਬ, ਦੁਰਲਬ। ਫਾਃ, ਨਾਬ=ਸੁੰਦਰ, ਸੁਫ਼। ਫਾਃ, ਰਕਾਬ=ਸ਼ਾਰੀ ਦਾ ਘੋੜਾ]।
 (ਅ) ਪੀਲ+ਸੈਨ+ਕਾਹੇ+ਕੂ ਤਕੇ=ਭਾਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੱਕ ਕੇ ਫੇਰ ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਸੈਨਾਂ ਨੂੰ
 ਕਿਉਂ ਕੋਈ ਤੱਕੇ। *ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਗ ਚੰਚਲ ਹਨ, ਚਹੂੰ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਪੂਰੇ ਚਲਾਕ ਹਨ, ਚਾਲ
 ਵਿਚ ਪੋਣ (ਵਰਗੇ ਹਨ;) ਸੂਰਜ ਦੇ (ਘੋੜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ) ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ [ਦਿਨਦੂਤ
 =ਅਰੁਣ, ਸੂਰਜ। ਸੂਰਜ ਦਾ ਰਥਵਾਹੀ। ਪਲ=ਪੱਲਾ=ਬਟੋਬਰੀ]।

*ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਤੋਂ ਦਾਨ ਪਾਕੇ ਸੁਦਾਮਾ ਕਵੀ ਇਹ ਗਲ ਮੰਨਣ ਵਿਚ ਕਿ ਮੈਂ
 ਉਹੋ ਸੁਦਾਮਾ ਹਾਂ ਮਾਨੋਂ ਇਹ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਫੇਰ ਕੰਗਾਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਖਜ਼ਾਲ
 ਤੋਂ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਹੋ ਬੀਤੇ ਵਡੇ ਦਾਨੀਆਂ ਦੇ ਦਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਦਿਜਾਂ ਦੇ ਫੇਰ ਲੋੜਵੰਦ ਦੇ
 ਲੋੜਵੰਦ ਬਣੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਭਾਵ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਾਨ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਇਹ
 ਕਾਬੋਤ ਲਿਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਦੋ ਬਾਈਂ ਵਰਤਿਆ ਹੈ
 (ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੬, ਅੰਸੂ ੧ ਅੰਕ ੧੨)। ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਦਾਨ ਦਾ ਨਿਖੁੱਟ ਜਾਣਾ ਤਾਂ
 ਸੁਦਾਮਾ ਜੀ ਨੇ ਇਥੇ ਆਪ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ, ਹੋਰ ਮਹਾਂ ਦਾਨੀਆਂ ਦੇ ਦਾਨ ਬਾਬਤ ਕਵੀ ਜੀ ਇਸ
 ਛੰਦ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਾਬੋਤ ਦੇ ਅਰਥ ਤੇ ਭਾਵ ਲਈ ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੬,
 ਅੰਸੂ ੧, ਅੰਕ ੧੨। ਪਾਠ ਵਿਚ ਬੋਝਾ ਫਰਕ ਹੈ ਜੋ ਅਉਂ ਹੈ:-

੬. ਰਾਸ
ਤਾਂਗੀ ਕੇ

ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮਹਾਂ ਦਾਨ

੫ ਰੁਝ
ਤਾਂਕੇ ਹੀ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦਾਨ

ਭਾਵ ਅਰਥ

ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ।

ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ।

ਪਾਇ ਪੂਰੇ, ਪੋਨਗੋਨ, ਪਲ ਕੋ ਸਕੋ ਨ ਇਨਦੁਤ ਕੇ। ਮਨ ਕੇ ਹਰਨ, ਮਨ
ਮੀਨ ਕੇ ਦਰਨ, ਜਿਨੈ ਚਾਹਨ ਕੀ ਚਾਹ ਪਾਤਸ਼ਾਹਨ ਕੇ ਪੁਤਿ ਕੇ। ਬਖਸ਼ੇ
ਤਿਹਾਰੇ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਐਸੇ ਹੈ ਬਿਰਥ ਹੈ, ਨ ਜਾਇ ਪਾਇ ਗਏ ਪੁਰ-
ਹੁਤ ਕੇ॥੧੮॥ ਪਾਰਥ ਸਮਾਨ ਮਹਾਂਭਾਰਥ ਮਚਾਯੋ ਤਹਾਂ ਖਾਯੋ ਮਾਸਹਾ-
ਰਨੀ ਅਹਾਰ ਜੇਤੋ ਖਾਇਗੋ। ਮੰਦਰ ਸੇ ਮੋਕਲ ਗਇੰਦਨਿ ਕੀ ਗਰਜਨਿ
ਧੌਂਸਾ ਕੀ ਪੁੰਕਾਰ ਧਰਾਸੀਸ ਅਕੁਲਾਇਗੋ। ਐਸੇ ਕੀਨੋ ਸਮਰ ਅਮਰ ਲੋਕ
ਸੁਨਿਯਤਿ ਤੇਰੇ ਹੀ ਬਖਾਨ ਖਾਨ ਪਾਨ ਸੇ ਭੁਲਾਇਗੋ। ਮਾਰਿਕੈ ਮਦਾਨ
ਅਰਿ ਡਾਰੇ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਕੇ ਕਾਲ ਕਲਾ ਫੇਰ ਕੋਉ ਕਾਲਹਿ ਸੁਹਾਇਗੋ॥
॥ ੧੯ ॥ ਮਹਾਂ ਬਾਹੁ ਬੀਰ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਤਿਹਾਰੇ ਤ੍ਰਾਸ ਬੈਰਿਨਿ ਕੀ ਸੈਨਾ
ਬਨ ਬਨ ਬਿਚਰਤਿ ਹੈ। ਗਹਿ ਕਰਵਾਰ ਕਾਢਿ ਕਾਟਿ ਕੈ ਦੁਜਨ ਦਲ
ਜੋਗਿ ਜੁਰੇ ਜੋਗਨਿ ਜਮਾਤ ਬਿਹਰਤਿ ਹੈ। ੧੦ ਸੈਹਬਿਨਿ ਹਨੇ ਰਿਪੁ

੧੯ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯਾਜ ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਅੰਕ ੩ ਵਿਚ ਹੈ। ੨੦ ਮਨ ਦੇ ਹਰਨ ਵਾਲੇ (ਭਾਵ ਸੁਹਣੇ)
ਹਨ, ਮੱਛੀ ਦੇ ਮਾਨ ਨੂੰ ਦਲਣ ਵਾਲੇ (ਭਾਵ ਚੰਚਲਤਾ ਤੋਂ ਹੈ), ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ (ਚਾਹਨ=) ਵੇਖਣ
ਈ ਚਾਹ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਬੀ ਹੈ। ੨੧ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੁਹਾਡੇ ਬਖਸ਼ੇ ਹੋਏ ਘੋੜੇ
ਐਸੇ ਵਿਰਥ (ਘੋੜੇ ਹਨ ਕਿ) ਇੰਦਰ ਕੋਲ ਗਿਆਂ ਬੀ ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਸਕਦੇ। [ਹੈ ਵਿਰਥ=ਵਿ+
ਰਥ+ਹਯ=ਓਹ ਘੋੜੇ ਜੇ ਰਥ ਵਿਚ ਨਾ ਲੱਗੇ ਹੋਣ, ਖਾਸ ਸੁਾਰੀ ਦੇ ਘੋੜੇ। (ਅ) ਹੈ ਗੁਰੂ ਜੀ
ਤੁਸਾਡੇ ਬਖਸ਼ੇ ਘੋੜੇ ਐਸੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਾ ਲਏ ਸੇ ਬਿਰਥਾ ਨਹੀਂ ਗਏ, ਇੰਦ੍ਰ ਹੋ ਗਏ।
੨੨ ਅਰਜਨ। ੨੩ ਭਾਵ ਜੁੱਧ। ੨੪ ਭਾਵ, ਮਾਸ ਹਾਰੀ ਪੰਛੀਆਂ ਇੱਲ ਆਦਿਕਾਂ ਨੇ ਰੋਜ ਰੋਜ ਕੇ ਮਾਸ
ਖਾਯਾ ਮੁਰਦਿਆਂ ਦਾ। ੨੫ ਮੰਦਰਾਂ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਗਰਜ ਤੇ ਧੌਂਸਿਆਂ ਦੀ ਪੁੰਕਾਰ
ਸੁਣਕੇ ਰਾਜੇ ਘਬਰਾ ਗਏ। (ਅ) ਮੰਦਾਚਲ ਵਰਗੇ ਮਸਤ ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਗਰਜ। ੨੬ ਐਸਾ
ਜੁੱਧ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਦ ਸੁਰਗ ਲੋਕ ਵਿਚ ਸੁਣਿਆਂ ਗਿਆ ਤਾਂ ਦੇਵਤੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਵਿਚ
ਲਗ ਗਏ, ਖਾਣ ਪੀਣ ਤੱਕ ਭੁਲ ਗਓ ਨੇ। ੨੭ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਮਦਾਨ ਵਿਚ
ਮਾਰਕੇ ਸੁੱਟੇ ਹੋਏ ਵੇਰੀ (ਐਸੇ ਹੁਣ ਮਰੇ ਹਨ ਕਿ) ਕਾਲ ਹੀ ਆਪਣਾ ਚਕਰ (ਵੇਰਕੇ ਕੋਈ
ਸਮਾਂ ਬੀਤਣੇ ਪਰ ਮੁੜ) ਸੁਰਜੀਤ ਕਰ ਸਕੇ ਤਾਂ ਕਰ ਸਕੇ। ੨੮ ਭਾਵ ਲੁਕੀ ਵਿਰਦੀ ਹੈ।
੨੯ (ਮਿਆਨ ਤੋਂ) ਤਲਵਾਰ ਫੜਕੇ ਕੱਢੀ ਤੇ ਦੁਰਜਨਾਂ ਦੇ ਦਲਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟ ਲਿਆ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਸ
ਤੇ ਸਿਰਾਂ ਲਈ) ਸ਼ਿਵ ਤੇ ਜੋਗਨੀਆਂ ਦੀ ਜਮਾਤ ਜੁੜਕੇ ਮੇਦਾਨ ਵਿਚ ਫਿਰ ਰਹੀ ਹੈ। [ਜੋਗਿ=
ਜੋਗੀ ਭਾਵ ਸ਼ਿਵ]। ੩੦ (ਆਪ ਦੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ) ਦੰਬਾਂ ਤੋਂ ਸੈਹਬੀ (ਬਰਛੀ) ਨਾਲ ਮਾਰੇ ਗਏ
ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਦੇ ਘਾਵਾਂ ਤੋਂ ਐਸੀ ਲਹੂ ਧਾਰਾ ਵਹੀ ਕਿ ਬਚਣ ਦੀ ਆਸ ਚੁਕ ਗਈ, (ਜੈਸੇ ਕਿ)
ਅੱਗ ਲੱਗਿਆਂ ਧੁਆਂ ਘਰਾਂ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਤਾਂ
ਵਰੋਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬੱਪ ਬੱਪ ਕਰਕੇ (ਅੱਗ) ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ (ਅੱਉਂ ਲਹੂ ਧਾਰਾ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ,
ਤਦ ਫਿਰ ਕੀ ਆਸ ਬਚਣ ਦੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ)।

ਹਾਬਨਿ ਕੇ ਘਾਇਨ ਤੇ ਰੁੱਧ ਧਾਰ ਐਸੀ ਬਹੀ ਆਸ ਨ ਧਰਤਿ ਹੈ*। ਆਰਾ
ਲਾਗੇ ਧੂਮ ਭਏ ਘਰਨਿ ਅਕਾਰ ਸਮ ਮਾਨਹੁ ਝਰੋਖਨਿ ਝਰੋਪਿਨ ਕਰਤਿ
ਹੈ॥੨੦॥ ਦਿਸ਼ ਦਿਸ਼ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ ਏਸ਼ ਦਿਗਪਾਲ† ਕੇਤੇ ਆਜ ਕਰੇ ਕਾਲ
ਕੇਤੇ ਗੁਨਹਿਗਹਤਿ ਹੈ॥ ਪ੍ਰਬਲਪ੍ਰਤਾਪੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸਾਦੇ ਸੁਨੀਅਤਿ ਤੇਢੇ
ਸਿਰ ਭਾਰ ਭੂ ਕੇ ਸਾਰਦਾ ਕਹਿਤ ਹੈ। ਓਜਨ ਕੇ ਸੂਰ ਮਹਾਂ ਮੌਜਨ ਸੋ ਘੇਰ
ਮਾਰ ਐਰ ਨ ਬਿਚਾਰ ਕੀਜੈ ਦਾਰਿਦ ਦਹਤਿ ਹੈ॥ ਹਰਿ ਮਾਂਗੇ ਬਰ ਦੇਤਿ
ਮਾਂਗ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਕੇ ਕਰਤਾਰ ਮਾਂਗੇ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਰਹਤਿ ਹੈ॥ ੨੧ ॥
ਜੋਨੈ ਦੇਸ਼ ਜੱਯਤਿ‡ ਨਰੇਸ਼ਨਿ ਕੇ ਪਾਸ ਤਹਾਂ, ਠੌਰ ਠੌਰ ਤੁਮਰੋ ਹੀ ਜਸ

*ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਅੰਕ ੧੨ ਵਿਚ ਹੈ। †ਦਿਸ਼ਾ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇ ਸ਼ਾਮੀ ਦਿਗਪਾਲ
ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਜੇ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕਿੰਨੇ ਹੀ (ਆਪ ਦੇ) ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ
ਕਿੰਨੇ ਅਜ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿੰਨੇ (ਕਲ=), ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਗੇ। ‡ਆਪ ਪ੍ਰਬਲ
ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਲੇ ਤੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸੁਣੀਂਦੇ ਹੋ, ਤੇ ਸਾਰਦਾ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਹੀ
ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਭਾਰ ਹੈ, ਭਾਵ ਆਪ ਦੇ ਆਸ਼੍ਰਯ ਹੈ। [ਸੂਚਨਾ—ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ‘ਸਾਰਦਾ’ ਕਵੀ ਦੀ
ਬੀ ਛਾਪ ਹੋਵੇ]। †ਉਮੰਗ ਤੇ ਉਤਸਾਹ ਦੇ ਮਹਾਂ ਸੂਰਮੇ ਹੋ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਘੇਰਕੇ ਮਾਰ ਨਿੰਦੇ
ਹੋ ਮੇਰੇ ਮਨ) ਹੋਰ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਪਉ, ਉਹ ਤਾਂ ਐਉਂ ਕਰਨ ਵਿਚ) ਦਰਿੰਦ੍ਰ (ਗਰੀਬੀ)
ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। [ਓਜ=ਉਤਸਾਹ, ਉਮੰਗ, ਜੋਸ਼। ਬਲ][ਸੂਚਨਾ—ਆਪ ਦੀ ਸਖਾਵਤ
ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਹੈ]। (ਅ) ਬਲਾਂ ਦੇ ਵਡੇ ਸੂਰਮੇ ਹਨ, ਮੌਜ ਨਾਲ ਭਾਵ ਸਹਿ ਸੁਭਾ ਹੀ ਵੇਰੀ ਨੂੰ
ਘੇਰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ, (ਦਾਨ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਆਦਿ ਦੀ) ਵੀਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ
ਉਸ ਦਾ ਦਰਿੰਦ੍ਰ ਵਰ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। †ਹਰੀ ਤੋਂ ਕੁਛ ਮੰਗੀਏ ਤਾਂ ਓਹ ਵਰ ਦੇ ਦੇਂਦੇ ਹਨ,
(ਪਰ ਮੇਰੇ ਮਨ ਤੋਂ) ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਮੰਗ (ਜੋ) ਮੰਗਿਆਂ ਹੱਥਾਂ (ਦੇ ਦਾਨ) ਨਾਲ ਤਾਰ
ਦੇਂਦੇ ਹਨ (ਤੇ ਨਾਲ) ਕਰਤਾਰ ਬੀ ਦੇ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਾਪਤ (ਬੀ) ਕਰਾ ਦੇਂਦੇ
ਹਨ। [ਕਰ ਤਾਰ=ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਤਾਰਨਾ, ਕਰਤਾਰ=ਈਸ਼ਵਰ]। (ਅ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਤੰਦ ਮੰਗੋ
ਤਾਂ ਹੱਥਾਂ (ਦੇ ਦਾਨ) ਨਾਲ ਤਾਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [ਕਰ=ਹੱਥ। ਤਾਰ=ਤੰਦ। ਤੰਦ ਚੰਦ ਨੂੰ ਦੇਂਦੇ
ਹਨ, ਉਸ ਤੋਂ ਦੇਣ ਨਾਲ ਤੰਦ ਪਦ ਵਰਤਦੇ ਹਨ, ਮਤਲਬ ਹੈ ਥੋੜਾ ਦਾਨ। ਭਾਵ ਤੰਦ ਮਾਤ੍ਰ
ਮੰਗੀਏ ਤਾਂ.....]। (ੲ) ਮੰਗੀਏ ਕਰਤਾਰ (ਖੜਤਾਲ) ਤਾਂ ਓਹ ਜਮਬਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੰਗ ਰਿਹਾ ਹੈ
ਸੋ ਕਰਤਾਰ (ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਦਾਨ) ਦੇ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। [ਸੰਸ: ਪਦ ਕਰਤਾਲ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਰੂਪ ਹੈ
ਕਰਤਾਰ। ਕਰਤਾਲ ਨਾਮ ਹੈ ਖੜਤਾਲ ਦਾ]। (ਸ) ਮੰਗ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਜੋ ਹਰ
ਮੰਗ ਮੰਗਿਆਂ ਵਰ ਬੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਰਤਾਰ ਮੰਗਿਆਂ ਕਰਤਾਰ ਬੀ ਦੇ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਵਰ ਤੋਂ
ਮੁਰਾਦ ਸੰਸਾਰਕ ਵਿਕੁਤੀ ਦਾ ਵਰ ਤੇ ਕਰਤਾਰ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਕਰਤਾ ਪਦ=ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਾਲੀ ਪਦਵੀ
ਹੈ। †ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। *ਪਾ:—ਰੁਧ ਕੀ ਧਾਰ ਐਸੀ ਆਸ ਨਾ ਧਰਤਿ ਹੈ। †ਪਾ:—ਰਿੰਦਪਾਲ।

ਗਾਈਯਤਿ ਹੈ । ਪਾਇ ਗਹੇ ਤੇਰੇ ਪਾਇਗਹੇ ਪਾਈਯਤਿ, ਕਹੂੰ ਔਰ ਜਾਇ ਗਰਜਾਇ ਗਰੇ ਪਾਈਯਤਿ ਹੈ । ਐਸੇ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਕੀ ਸੁਕਬਿ ਸ਼ਰੱਨ ਤਾਕੇ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਜਾਂਕੇ ਜੱਗ ਛਾਈਯਤਿ ਹੈ । ਰਾਜੀ ਹੁਜੀਯਤਿ ਗਾਜੀ-ਯਤਿ ਜਾਂਕੇ ਦਰਬਾਰ ਘਰ ਬਾਜੀ ਬਾਂਧ ਬਾਜੀ ਲੈਨਿ ਆਈਯਤਿ ਹੈ^੧ ॥ ੨੨ ॥ ਸ੍ਰੈਯਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਖੱਗ ਗਹੜੇ ਅਰਿ ਵੈਜਨਿਕ ਇਭ ਸੈਲ ਬਿਭੈ-ਲਹਿ^੨ । ਸਾਂਗ ਸੰਭਾਰਿ ਦਈ ਗਜ ਸੀਸ, ਅਸੀਸ ਦਈ ਹਰਿ ਘੁਮਤਿ ਗੈ-ਲਹਿ^੩ । ਘਾਇਨ ਤੇ ਭਭਕੈ ਨਿਜ ਸ਼੍ਰੋਨ ਫੁਹਾਰਨਿ ਲੈ ਉਪਮਾ ਛਬਿਫੈਲਹਿ^੪ । ਦੋ ਭੁਜ ਹੇਲ ਮਨੋ ਹਨਮਾਨ ਹਿਲਾਵਤਿ ਜਾਨਿ ਸੰਜੀਵਨਿ ਸੈਲਹਿ^੫ ॥ ੨੩ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਮਹਾਂਬਾਹੁ ਬਿਰਚ ਬਨੈਤਿ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਅਰਿ ਗਜ ਮਾਰਿ ਡਾਰੇ ਮਾਨੋ ਦਰਖਤ ਹੈ^੬ । ਭੈਰੋਂ ਔ ਬਿਤਾਲ ਭੂਤ ਕਰਤਿ ਬਿਹਾਰ ਤਹਾ^੭ ਹਾਰ ਕਰਿਬੇ ਕੋ ਮੁਖੀਪੰਚ ਪਰਖਤਿ ਹੈ^੮ । ^੯ਲਹੂਕੀਚ ਭਰੇ ਗਜਮੇਤੀਲੈ

^੧(ਜਦ) ਤੇਰੇ ਚਰਨ ਪਕੜ ਲਈਏ ਹਨ ਤਾਂ ਮਰਤਬਾ ਪਾ ਲਈਦਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਦੋਰਬੇ ਜਾਕੇ ਗਰਜਮੰਦ ਹੋਈਏ ਤਾਂ ਗਿਰਾਂਉ ਪਾਈਦਾ ਹੈ [ਛਾ: ਪਾਇਗਾਹ=ਦਰਜਾ, ਮਰਤਬਾ । ਗਰਜਾਇ=ਗਰਜਮੰਦ ਹੋਈਏ । ਅ: ਗਰਜ=ਲੋੜ] । ^੨ਹੇ ਕਵਿ ! ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਤੋਂ ਕੇ ਜਿਸਦਾ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਜਗਤ ਤੇ ਛਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ^੩ਜਿਸਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਜਦ ਗੱਜੀਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ ਕਵਿਤਾ ਕਹੀਦੀ ਹੈ) (ਤਾਂ ਦਾਨ ਸਨਮਾਨ ਐਨਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ) ਰਾਜੀ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ, (ਇਕ) ਘੋੜਾ (ਦਾਨ ਮਿਲਿਆ) ਘਰ ਏਨੁਕੇ (ਇਕ ਹੋਰ) ਘੋੜਾ ਲੈਣ ਆ ਜਾਈਦਾ ਹੈ । ^੪(ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪ੍ਰੋਏ ਹਾਥੀ ਦਾ ਰੂਪਕ ਹੈ:-) । ^੫ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਤਲਵਾਰ ਪਕੜੀ ਤਾਂ ਵੈਰੀ ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੇ ਵੇਜਾਂ (ਦੇ ਮੱਗੇ) ਹਾਥੀ ਪੁਰਿਆ । (ਅ) ਇਭ ਸੈਲ=ਪਹਾੜ ਜਿੱਡਾ ਹਾਥੀ ਅੱਗੇ ਟੋਰਿਆ [ਸਿਸ: ਇਭ=ਹਾਥੀ] । ^੬(ਜਦੋਂ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਨੇ) ਸਾਂਗ ਸੰਭਾਲੀ ਤੇ ਹਾਥੀ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਖੇਡ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਹਾਥੀ ਨੇ (ਸਿਰ ਨਿਵਾਇਆ ਮਾਨੇ) ਅਸੀਸ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਮੁੜ ਪਿਆ । [ਹਰ=ਹਾਥੀ । ਘੁਮਤਗੈਲਹਿ=ਰਮਤਾ ਮੋੜ (ਗਿਆ)] । ^੭(ਹਾਥੀ ਦੇ) ਅਪਣੇ ਘਾਵਾਂ ਤੋਂ ਲਹੂ ਔਉਂ ਫੁਟਿਆ ਕਿ ਦੁਹਾਰਿਆਂ ਦੀ ਉਪਮਾ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਫੈਲੀ । ^੮(ਸਾਂਗ ਕੱਢਣ ਵੇਲੇ ਦੀ ਉਪਮਾ:) ਮਾਨੋ ਹਨੁਮਾਨ ਅਪਣੀਆਂ ਦੋ ਬਾਹਾਂ ਨਾਲ ਘੁਮਾ ਕੇ ਸੰਜੀਵਨੀ ਦੁੱਟੀ ਨੇ ਪਰਬਤ ਨੂੰ ਹਿਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਭਾਵ, ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਹਨੁਮਾਨ, ਹਾਥੀ ਪਰਬਤ ਹੈ, ਲਹੂ ਦਾ ਦੁਹਾਰਾ ਸੰਜੀਵਨੀ ਬੂਟੀ । ^੯ਆਜਾਨ ਬਾਹੁ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਸਨੱਧਧ ਹੋਕੇ ਜਦ (ਜੁੱਧ ਵਿਚ) ਵਿਚਰੇ ਹਨ ਤਾਂ ਦੁਸ਼ਮਨ ਔਉਂ ਮਾਰੇ ਜਿਵੇਂ ਹਾਥੀ ਨੇ ਬੁੱਢ ਤੋੜੇ ਹਨ । (ਅ) ਵੈਰੀ ਤੇ ਹਾਥੀ ਬਿਛਾਂ ਵਾਛੂ ਕੱਟੇ । ^{੧੦}ਭਾਵ, ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਓਥੇ । ^{੧੧}ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਹਾਰ ਪੁੱਛ ਲਈ (ਕੱਟੇ ਪਏ ਸਿਰਾਂ ਨੂੰ) ਪਰਖਦੇ ਹਨ । ^{੧੨}ਲਹੂ ਦੇ ਚਿਕੜ ਦੇ ਭਰੇ ਗਜਮੇਤੀ ਗਿੱਧਾਂ ਲੈਕੇ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਜਦ ਉਡਈਆਂ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੇਤੀਆਂ ਨੂੰ) ਅਗਨ ਰੂਪ ਦੇਖਕੇ ਗਜ-

[ਗਾਥੀ ਪ੍ਰਤਾਪ ਗਾਥੀ ਦੇਖ ਅਕਾਲ ਪੰਨੇ ਦ ਵੇਰ] ੬

ਗੰਗਨ ਗੀਧ ਗਰਜੇ ਅਗਨ ਦੇਖੇ ਹਰ ਹਰਖਤਿ ਹੈਧਿਖੇ ਨ ਭੁਖਤਿ, ਫੁਟ
 ਪਰਨ ਲਖਾਤਿ ਮਨੋ ਬਿਬਰੇ ਹੈ ਬਾਦਰ ਨਖਲ ਬਰਖਤਿ ਹੈ ॥ ੨੪ ॥
 ਛਪਯ ਵੰਦ ॥ ਛੁੱਲਤਿ ਅਪਰ ਨਰੇਸ਼ ਪੱਤਿ ਹੱਥਹਿ ਜਿਮ ਹੱਲੈ ॥ ਸੁਖਤਿ
 ਸਾਇਰ ਸਲਲ, ਸੰਕ ਧੂਮ ਧਾਮ ਨਚੱਲੈ ॥ ਖਲਕ ਖੇਲ ਖਲਭਲਤਿ ਭੈਣ
 ਭੁਗਹਿ ਤਿਲੋਕ ਮਹਿ ॥ ਪਲਕ ਪੇਲ ਗਵਿ ਲੇਤਿ ਹੇਤ ਹੁੰਕਤਿ ਸੁ ਜੰਗ
 ਮਹਿ ॥ ਕਹਿ ਹੇਸਰਾਮ ਸਤਿ ਸਿਮਰਕੈ ਸਕਰ ਰਹਤਿ ਦਿਗਪਾਲ ਤਬਿ ॥
 ਧਸਮਸਤਿ ਧਰਨ ਦਲ ਭਾਰ ਤੇ ਸੋ ਬਿਰਚਰਾਇ ਗੋਬਿੰਦ ਜਬਿ ॥ ੨੫ ॥
 ਕਬਿੰਤ ॥ ਬਾਜਤਿ ਨਿਸ਼ਾਨ ਕੇ ਦਿਸ਼ਾਨ ਭੂਪ ਭਹਿਰਤਿ, ਹਾਲਾਛੋਲ
 ਪਰਤਿ ਕੁਬੇਰ ਹੁੰ ਕੇ ਘਰ ਮੈ ॥ ਹੋਤਿ ਹੈ ਅਤੰਕ ਸੰਕ ਲੰਕ ਹੁੰ ਮੈ ਮਾਨੀ-

ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਅੰਕ ੧੨ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਬਕਾਯਾ ਇਸ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠ
 ਤੱਕੇ ਛੁੱਲਦੇ ਹਨ ਹੋਰ ਰਾਜੇ ਜਿਵੇਂ ਹਥ ਫੜਿਆ ਪੱਤਾ (ਹਵਾ ਨਾਲ) ਹਿਲਦਾ ਹੈ ॥ ਸਮੁੰਦ ਦਾ
 ਪਾਣੀ ਮੁਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਧੂਮ ਦਾ ਅਚਲ ਘਰ ਸੰਕਮਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਵੱਲਦਾ ਹੈ ॥ ਸਮੁਹ
 ਖਲਕਤ ਵਿਚ ਖੜਬੜਾਟ ਪੈਂਦੀ ਹੈ (ਤੇ ਉਹ) ਉਠ ਭੱਜਦੀ ਹੈ ਅਰ ਤਿਲੋਕੀ ਤੇ ਭੈਣ ਜਾਂਦਾ
 ਹੈ [ਛੁੱਲ=ਭੈ ਮੁਕਤ ਹੋਣਾ] ॥ ਕਿਲ੍ਹਾ ਨੌਣ ਵਾਸਤੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਜਦ ਦੰਗੂਰਾ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਤਦ
 ਪਲ ਵਿਚ ਮਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ॥ [ਪੇਲ=ਦਬਾ ਲੈਂਦੇ ॥ ਮਾਰ ਲੈਂਦੇ ॥ ਹੁੰਕਤ=ਦੰਗੂਰਾ ਮਾਰਦੇ
 ਹਨ] ॥ ਤਦੋਂ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ) ਸੱਤਿਆ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਹੀ ਦਿਗਪਾਲ ਡਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, [ਸਤਿ
 =ਸਤੁ=ਸਤਯ] ॥ (ਅ) ਹੇਸਰਾਮ ਸਤਿ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ॥ (ੳ) ਸਤਿ=ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ॥ ਜਦ
 ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਲਾਂ (ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਤਦ ਭਾਰ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਧਸਕਦੀ ਹੈ ॥ ਨਗਾਰੇ
 ਦੇ ਵਜਦਿਆਂ ਦਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਡਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕੁਬੇਰ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਤਾਂ ਹਲਚਲੀ ਮਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ॥

ਦੀਆਂ ਹਨ (ਤਾਂ) ਸਿਵ ਜੀ (ਇਹ ਦੇਖਕੇ) ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ (ਗਿਰਝਾਂ ਗਜ ਮੋਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਦੇ) ਕੁਲੇਖੇ
 ਖਾਂਦੀਆਂ ਨਹੀਂ, (ਸੋ ਉਹ) ਛੁੱਟਕੇ ਧਰਤੀ ਵਲ ਡਿਗਦੇ ਹਨ, ਬਿਬਰੇ ਹੋਏ (ਡਿਗਦੇ) ਮੋਤੀ
 ਐਉਂ ਲਖੀਦੇ ਹਨ ਕਿ—ਮਾਣੇ ਬੱਦਲਾਂ ਤੋਂ ਤਾਣੇ ਬਰਸ ਰਹੇ ਹਨ ॥ (ਅ) ਲਹੂ ਚਿਕੜ ਭਰੇ ਗਜ
 ਮੋਤੀ ਅਣਗਿਣਤ ਗਿਰਝਾਂ ਨੇਕੇ ਪੁਰ ਪੁਰ ਕਰਦੀਆਂ ਅਕਾਸ਼ ਚੜਦੀਆਂ ਹਨ, ਸਿਵਜੀ
 ਦੇਖਕੇ ਹੱਸਦੇ ਹਨ, ਦੱਜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ (ਗਿਰਝਾਂ) ਮੋਤੀਆਂ ਨੂੰ ਖਾਂਦੀਆਂ ਨਹੀਂ, ਧਰਤੀ ਤੇ
 ਸਿੱਟੇ ਵੇਂਦੀਆਂ ਹਨ, (ਗਿਰਝਾਂ) ਅਕਾਸ਼ ਤੇ ਉਡਦੀਆਂ ਦਿਖਾਈ ਵੇਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ
 ਮਾਣੇ ਖਿੱਲਦੇ ਹੋਏ ਬੱਦਲ ਹਨ (ਤੇ ਮੋਤੀ ਉਣਾਂ ਤੋਂ ਡਿਗਦੇ ਐਉਂ ਲਗਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਣੇ)
 ਤਾਰੇ ਬਰਸ ਰਹੇ ਹਨ [ਗਜ ਮੋਤੀ=ਉਹ ਮੋਤੀ ਜੋ ਹਾਥੀ ਦੇ ਮਸਤਕ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ॥
 ਅਗਨ=ਅੱਗ ਵਿਚੋਂ ਅਥਵਾ ਅਨਗਿਨਤਾ ਹਰ=ਫਿਦਾ ਹੋਖੇ=ਕੁਲੇਖੇ, ਅਥਵਾ ਰੱਜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ] ॥

ਯਤਿ ਰੇਕ ਹੂੰ ਬਿਭੀਖਨ ਸੋ ਡੋਲਤਿ ਡਹਰ ਮੈਂ । ਭੂਮੈਂ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਤੋਂ
 ਭੂਪਤਿ ਕਾਹਤ ਠਾਂਢੇ ਭੂ ਮੈਂ ਹਮੈਂ ਰਾਖ ਜੋ ਤੁਹਾਰੇ ਆਵੈ ਧਰਮੈਂ । ਅਰਿਨਿ
 ਕੀ ਰਾਨੀ ਬਿਲਲਾਨੀ ਚਹੈਂ ਪਾਨੀ ਤੇਵੈ ਮੋਤਿਨ ਕੀ ਮਾਲ ਲੈ ਨਿਚੋਵਤੀ
 ਅਧਰ ਮੈਂ ॥ ੨੬ ॥ ਸ਼ੋਭਾ ਹੂੰ ਕੇ ਸਾਗਰ ਨਵਲ ਨੇਹ ਨਾਗਰ ਹੇਂ, ਬਲਿ
 ਭੀਮ ਸਮ, ਸ਼ੀਲ ਕਹਾਂ ਲੈ ਗਿਨਾਈਏ । ਭੂਮ ਕੇ ਬਿਭੂਖਨ, ਜੁ ਦੂਖਨ ਕੇ
 ਦੂਖਨ ਸਮੂਹ ਸੁਖ ਹੂੰ ਕੇ ਸੁਖ ਦੇਖੇ ਤੇ ਆਘਾਈਏ । ਹਿੰਮਤ ਨਿਧਾਨ, ਆਨ
 ਦਾਨ ਕੋ ਬਖਾਨੈ ? ਜਾਨੈ ਆਲਮ ਤਮਾਮ ਜਾਮ ਆਠੈਂ ਗੁਨ ਗਾਈਏ ।
 ਪ੍ਰਬਲ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ! ਭੋਜ ਕੀ ਸੀ ਮੌਜ ਤੇਰੇ ਰੋਜ
 ਰੋਜ ਪਾਈਏ ॥ ੨੭ ॥ ਸ਼ੀਲ ਰਸ ਸਾਇਰ, ਹਜੀਲੋ ਰਣ ਰੰਗ ਧੀਰ,
 ਸੰਗ ਜੁਰੇ ਜੈਤਵਾਰ ਕਰਨੀ ਕੁਬੋਰ ਕੀ । 'ਕਹੈ ਕਥਿ ਕੋਨ, ਤੇਜ
 ' (ਐਸਾ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਡਰ ਕਿ ਲੋਕਾ ਦੇ ਵਿਚ ਬੀ ਭੈ ਮੰਨਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਬਿਭੀਖਨ ਕਾਇਰ
 ਹੋਕੇ ਸੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਵੋਲਦਾ । (ਅ) ਡੋਲਦਾ ਤੇ ਧੜਕਦਾ ਹੈ । 'ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਖੜੇ ਰਾਜੇ
 ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ:—ਜਿਸੀਂ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਖ ਲੈ (ਕਿਉਂਕਿ) ਤੁਹਾਡੀ
 (ਸ਼ਰਨ) (ਜੋ) ਆਵੇ (ਉਸ ਨੂੰ ਰੱਖਣਾ ਤੁਸਾਡਾ) ਧਰਮ ਹੈ । (ਅ) ਜੋ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀ (ਧਰ-ਮੈਂ)
 ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆਏ ਹਾਂ । 'ਵੈਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਰਾਣੀਆਂ (ਭੈ ਨਾਲ) ਵਿਲਪਦੀਆਂ ਦੇ (ਹੇਠ ਸੁਝਦੇ
 ਹਨ ਤਾਂ) ਪਾਣੀ ਮੰਗਦੀਆਂ ਹਨ, (ਪਾਣੀ ਘਬਰਾ ਵਿਚ ਲੱਭਦਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ) ਮੋਠੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ
 ਹੇਠਾਂ ਤੇ ਨਚੋੜਦੀਆਂ ਹਨ । 'ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਹੇ, (ਨਿਤ) ਨਵੇਂ ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲੇ ਦਾਨੇ (ਯਾ ਫੁਬੀਲੇ
 ਹੇ) । (ਭਾਵ ਭਗਤਾਂ ਨਾਲ ਆਪ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਬੁੱਢਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ), ਭੀਮ ਜਿਹਾ ਬਲ ਹੈ, ਤੇ ਸ਼ੀਲ
 (ਸੁਭਾਵ ਦੀ ਸੁਸ਼ੁਤਾ) ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । 'ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਹੇ, ਦੇਖੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼
 ਕਰਦੇ ਹੇ, ਸਾਰੇ ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹੋ, ਦੇਖਕੇ ਤਿਪਤ ਹੋਈਦਾ ਹੈ । [ਸੁਚਨਾ—ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਵਸਤ
 ਪਾਠ ਐਉਂ ਸੀ:—'ਸਮੂਹ ਸੁਖ ਹੂੰ ਕੇ ਸੁਖ ਦੇਖੇ ਤੇ ਆਘਾਈਏ' । ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਕਲਮ ਉਕਾਈ
 ਨੇ ਪਾਠ 'ਸੁਖ' ਦਾ 'ਮੁਖ' ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ] । 'ਹਿੰਮਤ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਹੋ, ਹੋਰ ਦਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਣ ਵਰ-
 ਣਨ ਕਰੇ ? (ਉਸ ਨੂੰ) ਸਾਰਾ ਜਹਲ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਅਠੇ ਪਹਿਰ ਆਪ ਦਾ ਗੁਣ ਗਾਈਦਾ ਹੈ
 ['ਆਲਮ' ਪਦ ਕਵੀ ਦੀ ਛਾਪ ਬੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ] । ' (ਰਾਜੇ) ਭੋਜ ਵਰਗੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ (ਜੋ ਭੋਜ
 ਨੂੰ ਤਾਂ ਕਦੇ ਕਦੇ ਆਉਂਦੀ ਸੀ ਪਰ) ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਹਰ ਰੋਜ ਪਾਈਦੀ ਹੈ । 'ਸ਼ਾਂਤਰਸ ਦੇ (ਆਪ)
 ਸਮੁੰਦਰ ਹੋ, ਬੀਰਰਸ ਵਿਚ ਆਪ ਰਣ ਦੇ (ਸਾਠੇ) ਵੰਗਾਂ ਵਿਚ ਧੀਰ ਹੋ (ਇੰਨੇ ਕਿ) ਜੰਗ ਆ
 ਪਏ ਤੇ (ਸਦਾ) ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੇ ਹੋ ਤੇ ਕੁਬੋਰ ਤੁੱਲ ਆਪ ਦੀ ਕਰਨੀ ਹੈ (ਜੁਧ ਤੇ ਦਾਨ ਦੁਹਾਂ ਵਿਚ) ।
 [ਅ: ਰਜੀਲ=ਮਰਦਾਨਗੀ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਬੀਰ ਰਸ ਤੋਂ] । 'ਕੋਹੜਾ ਕਾਵ (ਆਪ ਦੇ) ਤੇਜ ਦਾ
 ਵਰਣਨ ਕਰੋ ਜੋ ਉਪਰ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸੁਰਜ ਤੀਕ ਤਪ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਤੇ ਹੇਠਾਂ) ਸਮੁੰਦਰ ਤਕ (ਆਪ ਦੀ)
 ਪ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਫਤਹ (ਦੀ ਕੀਰਤੀ) ਵੈਲ ਰਹੀ ਹੈ । [ਤੁਅੰਗ=ਤੁੰਗ=ਉੱਚਾ । (ਅ) ਤੁਅੰਗ=
 ਤਵ, ਤੂੰ=ਤੁਸਾਡਾ] ।

ਤਰਨਿਲੋ ਤਪੇ ਤੁਅੰਗ* ਪਾਰਾਵਾਰ ਲਗਿ ਫੈਲੀ ਜੀਤ ਸਮਸ਼ੋਰ ਕੀ^੧। ਕਰ
 ਰਣ ਰੋਸ ਖਲ ਖੰਡਨਿ ਕਟਕ ਕੂਟ, ਦੁੱਜਨ ਦਰੋਰ ਜਗ ਜੀਤ ਜ਼ਿਮੀ ਜ਼ੋਰ
 ਕੀ^੨। ਤੇਗ ਤ੍ਰਾਸ ਸਾਰੋ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਜੂ ਤੇਰੋ ਜਸ ਜਗਰ ਮਗਰ ਭਏ
 ਸੋਭਾ ਗਈ ਮੇਰੁ ਕੀ^੩॥੨੮॥ ਦੁੰਦਭੀ ਪੁੰਕਾਰੇ ਬਾਜੇ^੪ ਮਾਨੋ ਜਲਧਰ^੫ ਗਾਜੇ,
 ਰਾਜਤਿ ਨਿਸ਼ਾਨ ਭਯ ਭਾਨੁ ਛਿਪੇ ਜਾਤਿ ਹੈ^੬। ਹਾਥਿਨਿ ਕੇ ਹਲਕਾ
 ਹਜ਼ਾਰਨਿ, ਗਨੇ ਕੋ ਹਯ, ਜਟਤਿ ਜਵਾਹਰ ਜੋ ਜਗਮਗ ਗਾਤ ਹੈ^੭। ਕੋਰ
 ਸਾਜੇ ਜੋਰ ਕਰ ਨਾਲਨ ਕੋ ਸ਼ੋਰ ਸੁਨੋ ਸੰਕਤਿ ਸੁਰੇਸ਼ ਔ ਨਰੇਸ਼ ਬਿਲਖਾ-
 ਤਿ ਹੈ^੮। ਹੇਸ ਰਾਮ ਕਹਿਤ ਬਿਰਾਜੋ ਜਿਨ ਭਾਜੋ ਗੁਰਗੋਬਿੰਦ ਕੋ ਮਾਂਗੋਕਵਿ-
 ਰਾਜ ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਹੈ^੯॥੨੯॥ ਸਾਧਨ ਕੋ ਮਿੱਧ ਸ਼ਰਣਾਗਤ, ਸਮਰ ਸਿੰਧੁ,

^੧ ਪ੍ਰਯਾਯ ਪਿਛਲੇ ਸਫੇ ਦੇ ਅੰਕ ੯ ਵਿਚ ਆ ਦੁਕਾ ਹੈ। ^੨ ਜੁੱਧ ਮਦੇ ਵਿਚ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆਕੇ
 ਖਲਾਂ ਤੇ ਕੂਟਾਂ (ਭਾਵ ਛਲੀਏ ਪਹਾੜੀਆਂ) ਦੇ ਲਸ਼ਕਰਾਂ ਨੂੰ ਖੰਡ ਸੁਟਿਆ, ਦੁਰਜਨਾਂ (ਭਾਵ
 ਦੁਰਕਾਂ) ਨੂੰ ਦਚੇੜ ਕੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਜ਼ਿਮੀਂ ਤਾਬੇ ਕੀਤੀ ਹੈ। (ਅ) ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਬੀਰ ਰਸ
 ਧਾਰਕੇ ਖਲਾਂ ਨੂੰ ਖੰਡਿਆ ਹੈ ਕਟਕਾਂ (ਲਸ਼ਕਰਾਂ ਨੂੰ) ਕੁੱਟਿਆ ਹੈ, ਦੁਰਜਨਾਂ ਨੂੰ ਦਰੜਿਆ ਹੈ,
 ਜਗ ਜਿੱਤਕੇ ਜ਼ਿਮੀਂ ਤਾਬੇ ਕੀਤੀ ਹੈ। ^੩ ਹੇ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤੇਰੀ ਤੇਗ ਦਾ ਡਰ ਤੇ ਤੇਗ
 ਜਸ (ਦੋਵੇਂ ਔਰੋ) ਜਗ ਮਗਾ ਉਠੇ ਹਨ ਕਿ ਹੁਣ ਸੁਮੇਰ ਦੀ ਸੋਭਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਹੀ, [ਜਗਰ
 ਮਗਰ=ਜਗ ਮਗ, ਦੋਸ਼ਨ]। ^੪ ਦੁੰਦਭੀ ਪੁੰਕਾਰਦੀ ਤੇ ਵਜਦੀ ਹੈ (ਐਸੀ ਕਿ)। (ਅ) ਦੁੰਦਭੀ ਤੇ
 ਵਾਜੇ ਪੁੰਕਾਰਦੇ ਹਨ। ^੫ ਬੱਦਲ। ^੬ ਬੰਡਿਆਂ ਦੇ ਫਹਿਰਾਉਣ ਨਾਲ ਡਰ ਖਾਕੇ ਸੁਰਜ ਹੁਰੀਂ ਛੁਪੇ
 ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ^੭ ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ ਨਗ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹਨ ਤੇ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਗਿਣੇ ਹੀ ਕੌਣ ? ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ
 ਸਰੀਰ ਜ਼ਾਉ ਗਹਿਣਿਆਂ ਨਾਲ ਜਗਮਗ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ [ਅਃ, ਦੁਲਕਹ=ਨਗ। ਅਦਦ]।
^੮ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ) ਕਤਾਰਾਂ ਜੁੜਕੇ (ਜਦੋਂ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨਾਅਲਾਂ ਦਾ ਸ਼ੋਰ
 ਸੁਣਕੇ (ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ) ਰਾਜੇ ਘਾਬਰਦੇ ਹਨ ਤੇ (ਦੁਰਗਾਂ ਦਾ) ਇੰਦਰ ਡਰਦਾ ਹੈ। (ਅ)
^੯ 'ਕਰਨਾਲਨ' ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਇੰਕ ਅਰਥ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਉਸ ਨੂੰ ਖੰਡਦੀ ਹੈ।
 (ੲ) ਕਰਨਾਇ=ਨਰਸਿੰਘ ਅਰਥ ਬੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ^{੧੦} ਹੇਸ ਰਾਮ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ (ਹੇ ਸੁਰੇਸ਼
 ਨਰੇਸ਼) ਟਿਕੇ ਰਹੋ ਨੌ ਮੋ ਨਾ (ਇਹ ਫੌਜ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਕੇ ਆਈ ਇਹ ਤਾਂ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ
 ਤੋਂ ਦਾਨ ਲੈਕੇ ਕਵੀ ਰਾਜ (ਘੋੜੇ ਹਾਥੀਆਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ) ਚਲੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

*ਪਾ:- ਤਪੇ ਤਨ ਅੰਗ=ਭਾਵ ਆਪ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਤੇਜ। † ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਲਾਂ ਨੂੰ
 ਨਿਰੇ ਮੁਬਾਲਗੇ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਆਪ ਅਤਿ ਕਰਦੇ ਤੇ ਉੱਲੇ
 ਦਾਨ ਦੇਂਦੇ ਸੇ। ਮਹਾਂਭਾਰਥ ਦੇ ਇਕ 'ਕਰਨ ਪਰਬ' ਦਾ ਉਲਥਾ ਕਰਨ ਤੇ ਇਹੋ ਕਵੀ ਆਪ
 ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪਰਬ ਦੇ ਉਲਥੇ ਦਾ ਇਨਾਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਯਾ ਮੈਨੂੰ
 ਬਖਸ਼ਿਆ। ਦੇਖੋ ਪਿੱਛੇ ਇਸੇ ਰੁਤ ਦੇ ਅੰਸੁ ੨੬ ਅੰਕ ੬ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੁਕ।

ਸੁਧਾਧਰ ਸੁੰਦਰ ਸਰਸ ਪਦਪਾਯੋ ਹੈ^੧। ਕਲ ਕੋ ਕਲਸ^੨, ਕਵਿ ਕਾਮਨਾ ਕੋ
ਕਾਮਤਰ^੩, ਕੋਪ ਕੀਏ ਕਾਲ^੪, ਕਵੀਯਨਿ ਗੁਨ ਗਾਯੋ ਹੈ। ਦੇਵਨਿ ਮੈਂ,
ਦਾਨਵ ਮੈਂ, ਮਾਨਵ, ਮੁਨਿਨਿਹੂਮੈਂ ਜਾਂਕੋ ਜਸ ਜਾਹਰ ਜਹਾਨ ਚਲਿਆਯੋ
ਹੈ। ਤੇਗ ਸਾਚੋ ਦੇਗ ਸਾਚੋ ਸੂਰਮਾ ਸ਼ਰਨ ਸਾਚੋ, ਸਾਚੋ ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ਗੁਰੂ
ਗੋਬਿੰਦ ਕਹਾਯੋ ਹੈ॥ ੩੦॥ ਕਬਿੱਤ॥ ਬੋਦਿਨ ਮਹਿੰ ਸ਼ਾਮ ਸੁਨੋ, ਸਿੰਧੁ ਮਰ-
ਜਾਦਾ, ਮੇਰੁ ਮੰਡਲ ਮਹੀ ਮੈਂ, ਗੁਰਿਆਈ ਗੁਨ ਗਾਏ ਹੋ^੬। ਸ਼ਰਮ ਕੇ
ਸਾਗਰ, ਸਪੁਤਨਿ ਕੇ ਸਿਰਮੋਰ, ਸੁੰਦਰ ਸੁਧਾਧਰ ਸੇ ਸੁੰਦਰ ਗਨਾਏ ਹੋ^੭।
ਰਚਨ ਮੇਂ ਦਾਨ ਬਾਨਿ ਬਾਨੀ ਹਰੀ ਚੰਦ ਕੀ ਸੀ^੮, ਬਿਦਤ ਬਿਨਯ ਬਡੇ
ਬੰਸ ਚਲਿ ਆਏ ਹੋ^੯ ਤੇਜ ਕੋ ਤਰਨਿ^{੧੦} ਤਰਵਾਰ ਕੋ ਪਰਸਰਾਮ^{੧੧} ਗੁਰਨਿ
ਮਹਿੰ ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਕਹਾਏ ਹੋ॥ ੩੧॥ ਸੁੰਦਰ ਅਨੰਗ, ਕਿਧੋਂ ਚਪਲ
ਕੁੰਦਗ ਸਮ, ਗੁਰੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਚਲਿ ਆਗੇ ਹੀ ਕੋ ਚੇਤ ਹੈ^{੧੨}। ਪਵਨ ਕੋ ਪਾਛੇ
ਕਰਿ, ਮਨ ਕੋ ਗਵਨ ਹਰਿ, ਦੌਰ ਮੈਂ ਪਲਕ ਮਾਂਹਿ ਫਾਂਧ ਜਾਹਿੰ ਸੇਤ ਹੈ^{੧੩}।

^੧ਸ਼ਰਣਾਗਤ ਸਾਧਕਾਂ ਦੀ ਆਪਸਿੱਧਿ ਹੋ (ਸਿੱਧੀਦਾਤਾ ਹੋ) ਜੁੱਧ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਹੋ, ਸੁੰਦਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ
ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ ਪਾਈ ਹੈ, ਭਾਵ ਆਪ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਿਬਕਲੀਕ ਹੈ। ^੨ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ। ^੩ਕਵੀਆਂ
ਦੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰਨ ਲਈ ਕਲਪ ਬਿੱਛੁ ਹੋ। ^੪ਕੋਪ ਕੀਤਿਆਂ ਕਾਲ ਰੂਪ ਹੋ। ^੫ਦੇਤਾਂ ਵਿਚ।
^੬ਵੇਦਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮ, ਮਿਰਯਾਦਾਂ ਵਿਚ ਸਮੁੰਦ੍ਰ, ਪ੍ਰਿਥੀ ਦੇ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿਚ ਮੁਮੇਰੁ (ਅਸਾਂ ਸ਼ਿਰੋ-
ਮਣੀ ਸੁਣੇ ਹਨ), (ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ) ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬੀ) ਅਧਿਕ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ
ਗਾਏ ਗਾਏ ਹੋ। ਭਾਵ ਗਿਆਨ, ਮਿਰਯਾਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ੋਤਮਤਾ ਤੇ ਅਚੱਲ ਉੱਚਤਾ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ
ਤੋਂ ਬੀ ਅਧਿਕ ਹੋ। (ਅ) ਵੇਦਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਾਮ (ਵੱਡਾ) ਸੁਣਿਆ ਹੈ, ਉਸਨੇ ਆਪਦੀ ਗੁਰਿਆਈ
ਦੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਏ ਹਨ, ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਨੇ ਆਪਦੀ ਗੁਰਿਆਈ ਵਿਚ ਮਿਰਯਾਦਾ ਦੀ ਅਵਧੀ ਵੇਖ
ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਏ ਹਨ। ^੭ਸੋਹਣੇ ਚੰਦ ਤੋਂ ਮੁਹਣੇ ਗਿਣੇ ਗਾਏ ਹੋ। [‘ਸੁੰਦਰ’ ਕਵੀ ਦੀ ਛਾਪ ਵੀ
ਜਾਪਦੀ ਹੈ]। ^੮ਬਾਣੀ ਰਚਨ ਵਿਚ (ਬਾਣੀ=) ਸਾਰਦਾ ਹੋ ਤੇ ਦਾਨ ਹਰੀ ਚੰਦ ਵਾਂਗੂੰ (ਦੇਂਦੇ
ਹੋ)। (ਅ) ਰਚਨਾ (ਰਚਨ ਵਿਚ ਬਾਣੀ=) ਸਾਰਦਾ ਤੁੱਲ ਹੋ, ਬਾਣਾਂ (ਵਿਚ ਰਾਮ ਹੋ) ਦਾਨ
ਵਿਚ ਹਰੀ ਚੰਦ ਹੋ। ^੯ਵਡੇ ਬੰਸ (ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ) ਵਿੱਚੋਂ ਚਲੇ ਆਏ ਹੋ (ਫਿਰ ਆਪ
ਦੀ) ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਵਿਦਿਤ ਹੈ। ^{੧੦}ਤੇਜ ਦੇ ਸੂਰਜ ਹੋ। ^{੧੧}ਪਰਸਰਾਮ (ਜਿਵੇਂ ਕੁਹਾੜੇ ਫੜਨ ਵਿਚ
ਤਿਵੇਂ ਆਪ) ਤਲਵਾਰ (ਫੜਨ ਵਿਚ ਸਿੱਧ) ਹੋ। ^{੧੨}ਕਾਮ ਵਰਗੇ ਸੁਹਣੇ ਹਰਨ ਵਰਗੇ
ਚੰਚਲ (ਆਪ ਦੇ ਘੋੜੇ ਹਨ) ਗੁਰੂ (ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਘੋੜਿਆਂ ਨਾਲ ਚੱਲੇ (ਤਾਂ ਘੋੜਿਆਂ
ਨੂੰ) ਅੱਗੇ ਜਾਂਦੇ ਹੀ ਵੇਖੇਗਾ। ^{੧੩}ਪੋਣ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਸੱਟਕੇ ਮਨ ਦੀ ਗਤੀ ਨੂੰ ਹਰਾਉਂਦੇ ਹਨ,
ਦੌੜ ਵਿਚ ਪੁਲ ਨੂੰ ਪਲ ਵਿਚ ਟੱਪ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਰਵਿ ਰਥ ਚਢਤਿ ਉਤਰ ਜਾਤਿ ਯਾਂਹੀ ਲੀਏ ਮੇਰੇ ਏਕ ਏ ਅਨੇਕ
 ਸਾਜਨ ਸਮੇਤ ਹੈ* । ਐਸੇ ਬਾਜੀ ਵੇਖੀਐ ਨਾਂ ਕਹੂੰ ਤੀਨ ਭਵਨ ਮੈਂ*
 ਕਵਿਨਿ ਕੋ ਜੈਸੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇਤਿ ਹੈ* ॥੩੨॥ ਸ੍ਰੈਯਾ॥ ਹੂਰਨਿ ਕੋ ਨਰ
 ਸੁਰ ਮਿਲੇ ਬਰ, ਚੌਸਠ ਜੋਗਨਿ ਸੈਨ ਅਘਾਈ* । ਦੇਤਿ ਅਸੀਸ ਸਬੈ ਮਿਲਿ
 ਜੈਬੁਕ*, ਗੀਧਾਨ ਤੇ ਰਣਭੂਮ ਸੁਹਾਈ* । ਛਾਡਿ ਸੁਹਾਗ ਲੀਏ ਬਿਧਵਾ
 ਇਕ ਬੈਰਨ ਕੀ ਤਿਯ ਕੋ ਦੁਖਤਾਈ* । ਖੰਗ ਗਹੇ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਕੋਹਰਿ
 ਨਾਰਦ ਕੇ ਘਰ ਹੋਤਿ ਵਧਾਈ* ॥ ੩੩ ॥ ਕਬਿੰਤ ॥ ਆਵਤਿ ਨ ਤੀਰ ਤੀਰ,
 ਮਾਨ ਨ ਕਮਾਨ ਕਰੇ*, ਗੋਲਨ ਕੀ ਗੂੰਦ ਦੂੰਦ ਬੂੰਦ ਮਨੋ ਬਾਰ ਹੈ* । ਛੀਨ
 ਬਰਛੀਨ ਲੇਯ, ਸੈਹਥੀ ਹੈ ਕੋ ਟਿਕ, ਕਟਾਰਨ ਕੋ ਬੀਰ ਅਤਿ ਬੈਠੀ ਬਰ-
 ਦਾਰ ਹੈ* । ਛੁਰੀ ਨ ਛੁਹਤਿ, ਗੁਰਜਨ ਹੁੰਕੀ ਗੁਰਜ ਨ*, ਬਰ ਤਬਰਨਿ ਕੋ
 ਨਿਵਾਰਤਿ ਨਿਹਾਰ ਹੈ* । ਸੈਨਾ ਆਰਿ ਘਾ ਕੀਏ, ਕਹਾਂ ਕਹੂੰ ਸੁਹਾ ਕੀ
 ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਕੇ ਕਰ ਐਸੀ ਬਾਂਕੀ ਤਰਵਾਰ ਹੈ* ॥੩੪॥ ਨਿਕਸਤਿ ਮਜਾਨ

*ਸੂਰਜ (ਆਪਣੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ) ਰਥ ਤੇ (ਦਿਨੇ) ਚੜ੍ਹਕੇ ਰਾਤੀਂ ਉਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਾਸ
 (ਐਸੇ ਘੋੜਿਆਂ ਵਾਲਾ ਰਥ) ਇਕੋ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਐਸੇ (ਰਥ) ਸਾਜਾਂ ਸਮੇਤ ਅਨੇਕ
 ਹਨ । *ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਐਸੇ ਘੋੜੇ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖੀਏ ਜੈਸੇ ਘੋੜੇ ਕਿ ਪੁਰੂ ਜੀ ਕਵੀਆਂ ਨੂੰ
 ਦੇਂਦੇ ਹਨ । *ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਸੂਰਮੇ ਮਰਦ ਵਰ ਮਿਲ ਗਏ, ਚੌਹਠ ਜੋਗਣੀਆਂ ਦੀ ਸੈਨਾ ਦੱਸ ਗਈ ।
 *ਸਾਰੇ ਗਿਦੜ ਮਿਲਕੇ ਅਸੀਸਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । *ਗਿੱਧਾਂ ਨਾਲ ਰਣਭੂਮੀ ਸੁਹਾ ਗਈ । *(ਜਿਹੜੀ)
 ਨੂੰ ਸੁਹਾਗ ਛੱਡਣਾ ਪਉ ਤੇ ਬਿਧਵਾਪਨ ਲੈਣਾ ਪਉ ਇਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੇਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ
 ਨੂੰ ਦੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । (ਅ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁਹਾਗ (ਦਾ ਵੇਸ) ਛੱਡਕੇ ਵਿਧਵਾ (ਦਾ ਵੇਸ) ਲੈਣਾ ਹੈ ।
 *ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥ ਤਲਵਾਰ ਪਕੜਦਿਆਂ ਨਾਰਦ ਦੇ ਘਰ ਵਧਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ
 (ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦੀ ਵਹੁਟੀ ਦਾ ਨਾਂ ਕਲਹਾ ਹੈ) । *ਤੀਰ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ, ਕਮਾਨ ਮਾਨ
 ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ । *ਜੰਗ ਵਿਚ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਬੁਛਾੜ ਮਾਨੇ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਹਨ । [ਦੂੰਦ=
 ਇਕੱਠ ਭਾਵ ਬੁਛਾੜ । (ਅ) ਗੂੰਜ । ਦੂੰਦ=ਦੂੰਦ=ਜੰਗ] । *ਬਰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਛੀਨ ਕਰ ਦੇਂਦੀ
 ਹੈ, ਅਥਵਾ ਖੁਹ ਲੈਂਦੀ ਹੈ । ਸੈਹਥੀ ਨੂੰ ਕੀ ਟਿਕਾਉ (ਹੋ) ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਵਡੇ ਬੀਰਾਂ ਦੀਆਂ
 ਕਟਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖੱਪਣ ਲਈ (ਤਜਾਰ) ਏਠੀ ਹੈ [ਜ਼ਚਦਾਰ=ਓਕਣ ਵਾਲੀ, ਖੱਪਣ ਵਾਲੀ] ।
 *ਛੁਰੀ (ਰੋੜੀ) ਨਹੀਂ ਛੁਹੰਦੀ, ਗੁਰਜਾਂ ਦਾ ਬੀ ਏਏ (ਗੁਰਜ+ਨ=) ਵਡਿਆਈ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ।
 *ਛੋਕੇ ਕੁਹਾੜਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰੇ ਸੱਟਦੀ ਵੇਖੀਦੀ ਹੈ, [ਛਾ: ਤਬਰ=ਕੁਹਾੜਾ] । *ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ
 ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਐਸੀ (ਬਾਂਕੀ) ਤਲਵਾਰ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨੇ ਵੇਰੀ ਦੀ ਸੈਨਾ ਘਾ ਛੇ
 ਸਫਾਈ ਕਰ ਦਿੱਤੀ (ਉਸ ਦੀ ਹੋਰ ਉਪਮਾ) ਮੈਂ ਕੀ ਕਹਾਂ । [ਸੁਹਾ=ਸੁਹਾਗੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ,
 ਸਫਾਈ ਕਰ ਦਿੱਤੀ] । *ਪਾ:-ਭਵਨ ਮੈਂ ।

ਤੈ ਹੀ ਛੁਟਾ ਘਨ ਮਜਾਨ* ਤੈ ਹੀ, ਕਾਲ ਜੀਹ ਲਹਿ ਲਹਿ ਹੋਇ ਰਹੀ
 ਹਲਿ ਹਲਿ^੧। ਲਾਗੈ ਅਰਿ ਗਰ ਗੋਰੈ ਧਰ ਪਰ ਧਰ ਸਿਰ, ਧਰਤਿ ਨ
 ਧੀਰ ਚਾਰੋਂ ਚਕਿ ਪਰੈ ਚਲਿ ਚਲਿ^੨। ਕੌਨ ਰਹੈ ਠਾਂਢੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਬੰਦ ਸਿੰਘ!
 ਆਪ ਆਗੇ ਜਲ ਥਲ ਉਥਲ ਪਥਲ ਹੋਇ ਥਲਿ ਥਲਿ^੩। ਭਾਜੈ ਬਿਨ
 ਦੇਰ, ਨੇਰ ਕਰੈਂ ਨ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ, ਹੋਰਿ ਸਮਸ਼ੋਰ ਸਮ ਸ਼ੋਰ ਤੋਰੀ† ਪਲ
 ਪਲ^੪‡ ॥ ੩੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੰਚਮ ਰੁਤੇ ਕਵੀਯਨਿ ਕੇ ਕਬਿੱਤ
 ਬਰਨੈ ਨਾਮ ਏਕ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੧ ॥ ੫੨. [ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਕਬਿੱਤ]।
 ॥ਦੋਹਰਾ॥ਬਾਵਨ ਕਵੀ^੫ ਹਜ਼ੂਰ ਗੁਰ ਰਹਿਤ ਸਦਾ ਹੀ ਪਾਸ। ਆਵੈ ਜਾਹਿ
 ਅਨੇਕ ਹੀ, ਕਹਿ ਜਸ, ਲੈ ਧਨ ਰਾਸ ॥੧॥ ਤਿਨ ਕਵੀਅਨਿ ਬਾਨੀ ਰਚੀ
 ਲਿਖਿ ਕਾਗਦ ਤੁਲਵਾਇ। ਨੌ ਮਣ ਹੋਏ ਤੋਲ ਮਹਿ ਸੂਖਮ^੬ ਲਿਖਤ
 ਲਿਖਾਇ ॥ ੨ ॥ 'ਵਿੱਦਯਾਧਰ' ਤਿਸ ਗ੍ਰੰਥ ਕੇ ਨਾਮ ਧਰਜੈ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤ।
 ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਕਵਿਤਾ ਰਚੀ ਰਖਿ ਰਖਿ ਨੌ ਰਸ ਰੀਤਿ ॥੩॥ ਮਚਯੋ ਜੰਗ
 ਗੁਰ ਸੰਗ ਬਛ ਰਹਯੋ ਗ੍ਰੰਥ ਸੇ ਬੀਚ^੭। ਨਿਕਸੇ ਆਨੰਦ ਪੁਰਿ ਤਜਯੋ॥
 ਲੁਟਯੋ ਪੁਨ ਮਿਲਿ ਨੀਚ^੮॥ ੪॥ ਪ੍ਰਥਕ ਪ੍ਰਥਕ ਪੱਤ੍ਰੇ ਹੁਤੇ ਲੁਟਯੋ ਸੁ ਗ੍ਰੰਥ
 ਬਖੇਰ^੯। ਇਕ ਥਲ ਰਹਯੋ ਨ, ਇਮ ਗਯੋ ਜਿਸ ਤੇ ਮਿਲਯੋ ਨ ਢੇਰ ॥੫॥
 ਬਾਹਠ ਪੱਤ੍ਰੇ ਕਹੂੰ ਤੇ ਰਹੇ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਮਾਂਹਿ। ਤਿਨ ਤੋਂ ਲਿਖੇ ਕਬਿੱਤਇਹੁ
 ਗੁਰ ਜਸੁ ਬਰਨਯੋ ਜਾਂਹਿ ॥੬॥ ਕਿਤਿਕ ਲਿਖੋ ਆਗੇ ਅੰਵਰ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਤਾ

*ਮਜਾਨ ਵਿਚੋਂ ਐਉਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਬਿਜਲੀ ਈਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ, (ਅਥਵਾ) ਕਾਲਦੀ ਜੀਭਹਲ
 ਹਲਕੇ ਲਹਿ ਲਹਿ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। [ਮਜਾਨ=ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਖੋਲ। ਮਜਾਨ=ਵਿੱਚੋਂ]। ^੧ਲਗਦੀ
 ਹੈ ਜਦ ਵੇਰੀ ਦੇ ਗਲੇ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਤੇ ਡੇਗ ਰਿੰਦੀ ਹੈ ਧੜ ਤੇ ਸਿਰ ਨੂੰ, (ਵੇਰੀ ਵਿਚ) ਧੀਰਜ
 ਨਹੀਂ ਧਾਰਦਾ, ਚਹੁੰ ਚੱਕਾਂ ਵਿਚ ਹਲਚਲੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਭਾਵ ਭੱਜ ਚਿਠੇ ਹਨ)। ^੨ਜਲ ਦੇ
 ਥਾਉਂ ਉਲਟ ਕੇ ਥਲ ਹੋ ਗਏ ਜੋ ਥਲ ਸਨ ਉਹ ਪਥਲ (ਪਯ+ਥਲ=ਪਾਣੀ-ਦੇ ਥਲ) ਹੋ
 ਗਏ। ^੩(ਕਵੀ) ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ) ਕਿ ਵੇਰੀ ਭੱਜਦੇ ਹਨ ਵੇਰੀ, ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਦੁੱਕਦੇ,
 ਤੇਰੀ ਫੇਰ ਵਰਗੀ ਤਲਵਾਰ ਨੂੰ ਪਲ ਪਲ ਵਿਚ ਵੱਖਣੇ। (ਅ) ਪਲ ਪਲ ਕਰਦੀ=ਲਿਖਕਦੀ।
^੪ਬਵੰਜਾ ਕਵੀ। ^੫ਬਰੀਕ। ^੬(ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਦੇ) ਵਿਚ। ^੭ਨੀਚਾਂ ਨੇ। ^੮ਬਿਖਰ ਗਿਆ।

*ਪਾ:-ਸਜਾਨ। †ਪਾ:-ਦੋਰ ਸਮਸ਼ੋਰ ਤੋਰੀ ਸਮ ਸ਼ੋਰ। ‡ਇਹ
 ਕਬਿੱਤ ਛੁਟੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗਰਬ ਰੰਜਲੀ ਟੀਕਾ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਸੀ ਦੇ ਮੰਗਲਾ ਚਰਨ
 ਵਿਚ ਥੀ ਦਿਤਾ ਹੈ। §ਪਾ:-ਨੀਤ। ¶ਪਾ:-ਆਨੰਦਪੁਰ।

ਚਿਤ ਲਾਇ। ਗੁਰਜਸ ਤੇ ਉਚਰਹੁ ਨਹੀ^੧ ਚਤੁਰ ਪਦਾਰਥ ਦਾਇ^੨ ॥੭॥
 ਕਬਿੱਤ ॥ ਅਨੰਦ ਦਾ ਵਾਜਾ ਨਿਤ ਵੱਜਦਾ ਅਨੰਦਪੁਰਿ, ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਸੁਧਿ
 ਭੁੱਲਦੀਏ ਨਰਨਾਹ ਦੀ^੩। ਭੋ ਭਯਾ ਬਿਭੀਛਣੇ ਨੂੰ ਲੰਕਾਗੜ ਵੱਸਣੇ ਦਾ,
 -ਫੇਰ ਅਸਵਾਰੀ ਆਂਵਦੀ ਏ ਮਹਾਂਬਾਹੁ ਦੀ^੪-। ਬਲ ਛਡ ਬਲਿ^੫ ਜਾਇ
 ਛਪਿਆ ਪਤਾਲ ਬਿਚ, ਫਤੇ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਜੈਂਦੇ ਦਾਰ ਦਰਗਾਹ ਦੀ^੬।
 ਸਵਣ ਨ ਦੋਂਦੀ ਸੁਖ ਦੁੱਜਣਾ ਨੂੰ ਰਾਤ ਦਿਨ ਨੋਬਤ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ
 ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ॥ ੮ ॥ ਉਪਰ ਨਰੋਸ਼ ਹੂੰ ਕੀ, ਹੋਹਿ ਸੁਭ ਬੇਸ਼ ਹੂੰਕੀ, ਕਾਸ਼-
 ਮੀਰ ਦੇਸ਼ ਹੂੰ ਕੀ ਭਰੀ ਆਨ ਧਾਮਰੀ^੭। ਬੁਨੀ ਕਾਰੀਗਰਭਾਰੀ, ਕਰੀਖੁਬ
 ਗਲਕਾਰੀ, ਪਹਿਰੇਂ ਭਿਖਾਰੀ, ਮੇਲ ਪਾਵੇਂ ਲਾਖਦਾਮਰੀ^੮। ਸੀਤ ਹੂੰਕੇ ਜੀਤ
 ਲੋਤਿ, ਐਸੀ ਸੋਭਾਦੇਹ ਦੇਤਿ ਮੰਗਲ ਸੁਕਬਿ ਜਨੋਂ ਕਨੁਯਾ ਜੀ ਕੋਕਾਮਰੀ^੯।
 ਸ਼ਾਮ, ਸੇਤ, ਪੀਰੀ*, ਲਾਲ, ਜ਼ਰਦ, ਸਬਜ਼ ਰੰਗ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੋਬਿੰਦ
 ਐਸੀ ਦੇਤਿ ਮੌਜ ਪਾਮਰੀ^{੧੦} ॥ ੯ ॥ ਚਵਤਿ ਹੀ ਬਾਜੀ ਚਢੜੋ ਗਾਢੇ ਗਢ

^੧ਗੁਰੂ ਯਸ (ਦੇ ਮੁਣਦਿਆਂ) ਉਦਾਸ ਨਾ ਹੋਵੇ। ^੨ਜੋ (ਜਸ) ਕਿ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ।
^੩ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਹੋਸ਼ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ^੪ਬਿਭੀਛਣ ਨੂੰ ਲੰਕਾ ਗੜ ਵੱਸਣ ਦਾ ਭੈ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ
 ਮਹਾਂਬਾਹੁ ਜੀ ਦੀ ਅਸਵਾਰੀ ਵੇਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਭਾਵ, ਕਿ ਅੱਗੇ ਰਾਵਣ ਨੂੰ ਕੱਢਕੇ ਮੈਨੂੰ ਦੇ
 ਗਏ ਸਨ, ਦੁਣ ਮਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕੱਢਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਦੇਣ ਨਾ ਆ ਰਹੇ ਹੋਣ [ਮਹਾਂਬਾਹੁ=ਲੰਮੀਆਂ
 ਬਾਹਾਂ ਵਾਲੇ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਵੇਖੋ ਸੰਕ ੧੦ ਇਸੇ ਅੰ. ਦਾ]। (ਅ) ਮਹਾਂਬਾਹੁ ਦਾ
 ਅਰਥ ਬਹੁਤੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲਾ ਕਰਕੇ 'ਰਾਵਣ' ਬੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ ਇਕ ਤਾਂ ਰਾਵਣ
 ਨਾਲ ਉਪਮਾ ਵੇਣੀ ਅਯੋਗ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਬਿਭੀਛਣ ਨੂੰ ਕਵੀ 'ਦੁਜਨਾਂ' ਵਿਚ ਗਿਣ ਰਿਹਾ ਹੈ।
 ਕੀ ਜਾਣੀਏ ਕਵੀ ਉਸ ਦੇ ਰਾਖਸ਼ ਹੋਣ ਨੂੰ ਜਾ ਭ੍ਰਾਤ੍ਰੀ ਵੇਹ ਨੂੰ ਜਾਦ ਕਰਕੇ ਦੁਜਨਾਂ ਵਿਚ ਗਿਣ
 ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ^੫ਬਲਿ ਰਾਜਾ ਬਲ ਛੱਡਕੇ। ^੬ਦਰਗਾਹ ਦੀ ਮਿਲੀ ਫਤਹ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਜਿਸ
 (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਦੇ ਦਾਰ ਤੇ ਹੈ। ^੭ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ (ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ) ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਉਪਰ ਲੋਣ
 ਵਾਲੀਆਂ ਜੋ ਪਹਿਨੀਆਂ ਹੋਈਆਂ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਬੀ) ਵੰਗੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ, ਘਰ ਵਿਚ
 (ਮੰਗਾਕੇ) ਭਰ ਦੱਖੀਆਂ ਹਨ। ^੮ਭਾਰੇ ਕਾਰੀਗਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬੁਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ, ਉਪਰ ਵੰਗੇ ਫੁਲਾਂ
 ਦੀ ਕਾਢ ਕੱਢੀ ਹੋਈ, ਲੱਖਾਂ ਰੁਪੱਯੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁੱਲ ਪਵੇ, (ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ) ਭਿਖਾਰੀ ਪਹਿਨ ਰਹੇ
 ਹਨ। (ਅ) ਜੋ ਭਿਖਾਰੀ ਪਾਵੇ ਤਾਂ ਲੱਖਾਂ ਦਾ ਬਣ ਜਾਵੇ। ^੯ਮਾਨੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਕੰਬਲੀ ਹੈ।
^{੧੦}ਗੁਰੂ ਜੀ ਐਸੀਆਂ ਪਾਮਰੀਆਂ ਬਖਸ਼ਦੇ ਹਨ। [ਹਿੰ: ਪਾਮਰੀ=ਦੁਪੱਟਾ। ਸੰਸ: 'ਪ੍ਰਵਾਰ:'=
 ਉਪਰਲਾ ਕਪੜਾ ਜਾ ਚੋਗਾ। ਇਸ ਕਬਿੱਤ ਵਿਚ ਜੋ ਵਯਾਖਯਾ ਆਈ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ
 ਕਿ ਇਹ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਦੁਸ਼ਾਲੇ ਸਨ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਜਾਮੇਵਾਰ ਉਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਗੁਲਕਾਰੀ ਦੇ ਬੜੇ
 ਕੀਮਤੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਇਸ ਛੰਦ ਵਿਚ ਪਾਮਰੀ ਨੂੰ ਉਪਮਾ ਕੰਬਲੀ ਨਾਲ ਦਿਤੀ ਹੈ ਇਸ
 ਵਾਸਤੇ 'ਉਤੇ ਲੋਣ ਦਾ ਕਪੜਾ' = ਦੁਸ਼ਾਲਾ ਹੀ ਠੀਕ ਭਾਵ ਹੈ]। *ਪਾ:—ਪੀਠੀ।

ਚਾਹਬੇ ਕੋ, ਦਾਹਿਬੇ ਕੋ ਦੁੱਖ ਰੀਝੈ ਬਰ ਜਨੋ ਭਵਾਨੀ ਕੋ^੧ । ਆਵਤਿ ਹੀ ਦਾਢੀ
ਛਾਤੀ ਦਾਢੀ ਛਿਤ ਪਾਲਨਿ ਕੀ ਰਜ ਕੇ ਕਰੋਯਾ ਉਨ ਹੀ ਕੀ ਰਜਧਾਨੀ
ਕੋ^੨ । ਮਹਾਂਬਾਹੁ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਾਰਬ ਜਿਉਂ ਭਾਰਬ ਕੋ ਜੀਤ
ਲੇਤਿ ਬਸਧਾ ਬਿਰਾਨੀ ਕੋ^੩ । ਪਾਗੁ ਹੀ ਕੋ ਬਾਂਧਬੋ ਕਹੁੰਕ ਦਿਨ ਪਾਛੇ ਸੀਖਨੋ
ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਸੁ ਸੀਖਨੋ ਸਿੰਘ ਬਾਂਧਿਬੋ ਕ੍ਰਿਪਾਨੀ ਕੋ^੪ ॥੧੦॥ ਜਾਚੇ ਧੁ ਪਾਯੋ ਹੈ
ਅਮਰਪਦ ਸੁਰਲੋਕ, ਨਾਮਾ ਜੂ ਕੇ ਜਾਚੇ ਦੀਓ ਦੇਹੁਰਾ ਫਿਰਾਇ ਜੀ^੫ ।
ਬਿਪਦਾ ਮੈਂ ਲੰਕਾ ਦੀਨੀ ਜਾਚੇ ਤੋ ਬਿਭੀਖਣ ਕੋ, ਮੰਗਲ ਸੁ ਕਬਿ ਜਾਚੋ
ਮੰਗਲ ਸੁਨਾਇ ਜੀ^੬ । ਦੋਪਤੀ ਨਗਨ ਹੋਤਿ^੭ ਜਾਚੇ ਸਭਾ ਮਾਂਹਿ ਠਾਂਢੇ,
^੧ਘੋੜੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹਦਿਆਂ ਹੀ (ਸਿੰਘ) ਤਕੜੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ (ਫਤਹ) ਕਰਨ ਦੀ ਚਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ, (ਜਗਤ
ਦੇ) ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਲਈ ਉਹ ਐਉਂ ਗੋਬਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਿਵ । ਭਾਵ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਦੁਖ ਦੂਰ
ਕਰਨ ਨੂੰ ਉਹ ਕਲਯਾਨ ਸਰੂਪ ਹੈ [ਭਵਾਨੀ ਕੋ ਬਰ=ਪਾਰਬਤੀ ਦੇ ਪਤੀ=ਸ਼ਿਵਜੀ । ਸ਼ਿਵ=
ਕਲਯਾਨ ਸਰੂਪ] । ^੨ਦਾੜੀ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਛਾਤੀ ਸਾੜਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰਾਜ-
ਧਾਨੀ ਨੂੰ (ਰਜ)= ਧੂੜ ਕਰਦਾ ਹੈ । ^੩ਲੰਮੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਦੇ ਸਿੰਘ)
ਵੇਰੀਆਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਐਉਂ ਜਿੱਤ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਅਰਜਨ ਨੇ ਭਾਰਬ ਜਿੱਤਿਆ ਸੀ । ^੪ਪਗ
ਬੰਨ੍ਹਣੀ ਤਾਂ ਸਿੰਘ (ਬੱਠਾ) ਕੁਛ ਦਿਨ ਮਗਰੋਂ ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ । ਰ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਬੰਨ੍ਹਣੀ ਪਹਿਲੋਂ ਸਿੱਖਦਾ
ਹੈ । ^੫(ਆਪ ਤੋਂ) ਧੁ ਨੇ ਮੰਗਕੇ ਸੁਰ ਲੋਕ ਵਿਚ ਅਮਰ ਪਦਵੀ ਪਾਈ ਤੇ ਨਾਮ ਦੇਵ ਦੇ ਜਾਚਣ
ਨਾਲ (ਆਪ ਨੇ ਓਸ ਦਾ) ਦੇਹੁਰਾ ਫੇਰ ਦਿਤਾ । ^੬ਬਿਭੀਖਣ ਬਿਪਤਾ ਫਸਿ ਨੂੰ ਮੰਗਣ ਤੇ
(ਆਪ ਨੇ) ਲੰਕਾ ਦਿਤੀ ਪਰ ਮੰਗਲ ਕਵਿ ਇਹ ਜਾਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸਦਾ ਆਪ ਦੇ ਮੰਗਲ
ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਰਹਾਂ ।

*ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ੬੨ ਤੱਤਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਦੁਣਕੇ ਚੌਠੇ ਜਹੇ ਕਬਿੱਤ ਦਿੱਤੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ।
ਸਾਰੇ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਲੱਗਣੀ ਕਠਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ
ਕੋਈ ਸਧਾਰਣ ਕਬਿੱਤ ਹੋਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੇਰੀਆਂ ਦੇ ਖਾਲਸੇ ਨਾਲ ਅਕਾਰਣ ਦੋਹ ਕਰਨ
ਤੇ ਦੁਖ ਦੇਣ ਦਾ ਹਾਲ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਪਰ ਵੇਰੀਆਂ ਉਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਭੈ ਛਾਉਣ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਤੇ ਸਿੰਘਾਂ
ਦੀ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪ੍ਰੀਤੀ ਦਾ ਹਾਲ ਇਸ ਕਬਿੱਤ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਕਵਿ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।

†ਇਹ ਪਦ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਬਿੱਤ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ
ਕਰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਹੀਂ । ‡ਇਥੇ ਮੰਗਲ ਕਵੀ 'ਗੁਰੂ ਕੀਰਤੀ' ਦਾ ਦਾਨ ਮੰਗ
ਰਿਹਾ ਹੈ । ਕਵਿ ਮੰਗਲ ਨੇ ਮਹਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸ਼ਲ ਪਰਬ ਦਾ ਤਰਜਮਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ
ਕੀਤਾ, ਜੋ ਸੰਮਤ ੧੭੫੩ ਵੇਸਾਖ ਤ੍ਰੈਦਸ਼ੀ ਮੰਗਲਵਾਰ ਨੂੰ ਮੁੱਕਿਆ, ਕਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ
ਇਸ ਪਰ ਮੈਂ (ਅਰਬ ਖਰਬ) ਅਤੰਤ ਧਨ ਪਾਇਆ । ਇਹ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਬੀ ਓਥੇ ਲਿਖੀ
ਹੈ:—ਜੋ ਲੋ ਧਰਨ ਅਕਾਸ਼ ਗਿਰ ਚੰਦ ਸੂਰ ਸੁਰਾਇੰਦ । ਤੋ ਲੋ ਚਿਰ ਜੀਵੇ ਜਗਤ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰ
ਗੋਬਿੰਦ । [ਦੋਸੇ ਪਟਿਆਲਾ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਦਾ ਨੰ ੧ ਦਾ ਅੰਕ ੧੧] । §ਪਾ:—ਹੋਨਿ !

ਅੰਬਰ ਲੋ ਅੰਬਰ ਮਹੀ ਪੈ ਰਹੇ ਛਾਇ ਜੀ^੧ । ਐਸੇ ਦਾਨ ਵੈਥੇ ਕੌਨ ਕੋਉ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਿਨਾਂ ਔਰ ਕਉ ਨ ਜਾਚੀਏ ਬਿਨਾਂ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ ਜੀ ॥੧੧॥
ਅਸੁਰ ਬਿਦਾਰਿਬੇ ਕੋ ਸੁਰਪਤਿ ਪਾਰਿਬੇ ਕੋ, ਭਗਤ ਉਧਾਰਿਬੇ ਕੋ ਮੁਕਤਿ
ਕੀ ਜਰੀ ਹੈ^੨ । ਅਰਿ ਦਲ ਭੰਜਿਬੇ ਕੋ, ਗਾੜੇ ਗੜ ਗੰਜਿਬੇ ਕੋ^੩ ਸਭਿ ਸੁਖ
ਸੰਜਿਬੇ ਕੋ^੪ ਮਹਾਂ ਸੁਖ ਭਰੀ ਹੈ । ਕਰਤਿ ਕਲੋਲ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਕੇ ਕਰ
ਮਾਂਹਿ ਚੱਕ੍ਰ^੫ ਸਾਥ ਹੀ ਤੇ ਮਾਰਿਬੇ ਕੀ ਬਿਧਿ ਪਰੀ ਹੈ। ਫਤੇ ਕੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਯਹਿ
ਪੁਰਖ ਜਨਮ ਹੀ ਕੀ ਤਬਿ ਹੁਤੀ ਗਦਾ ਅਬਿ ਸ਼ਮਾਮ ਰੰਗ ਛਰੀ ਹੈ^੬ ॥੧੨॥
ਕੁੰਜ ਕੁੰਜ ਗਲਿਨਿ ਬਜਾਈ ਬਨ ਬਾਂਸਰੀ ਸੀ^੭ ਉਨਹੀ ਕੇ ਸੰਗ ਸੋਈ
ਸਾਰਦਾ ਕਹਤਿ ਹੈ^੮ । ਜਮਨਾ ਕੇ ਤਟ ਬੰਸੀ ਬਟ ਕੇ ਨਿਕਟ ਸੋਈ ਤਟ
ਸਤੁਦੰਦ ਆਨਿ ਸਾਹਿਬੀ ਕਰਤਿ ਹੈ^੯। ਦੇਖੋ ਭੂਪ ਭੂਪਨਿ ਕੇ ਭੂਮ ਕੇ ਭਗਤ
ਲੋਗੋ, ਭਾਗ ਯਾ ਛਰੀ ਕੇ ਮੋ ਸੋਂ ਕਹਿਬੇ ਬਨਤਿ ਹੈ^{੧੦}। ਕਾਨੁ ਹੈ ਕੇ ਔਤਰਨੋ
ਤੇ ਮੁੱਖ ਹੀ ਰਹਿਤਿ ਲਾਗੀ, ਗੋਬਿੰਦ ਹੈ ਔਤਰਨੋ ਤੇ ਹਾਥ ਹੀ ਰਹਿਤ ਹੈ
॥੧੩॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਪੁਰਨ ਪੁਰਖ ਅਵਤਾਰ ਆਨਿ ਲੀਨਿ ਆਪ, ਜਾਂਕੇ ਦਰ-
ਬਾਰ ਮਨ ਚਿਤਵੈ ਸੋ ਪਾਈਏ। ਘਟਿ ਘਟਿ ਬਾਸੀ, ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ਨਾਮ ਜਾਂਕੇ
ਜਗ, ਕਰਤਾ ਕਰਨਹਾਰ ਸੋਈ ਦਿਖਰਾਈਏ^{੧੧} । ਨੌਮੇ ਗੁਰ ਨੰਦ ਜਗ
ਬੰਦ, ਤੇਗ ਤਜਾਗ ਪੂਰੇ^{੧੨} ਮੰਗਲ ਸੁ ਕਬਿ ਕਹਿ ਮੰਗਲ ਸੁਥਾਈਏ^{੧੩*} ।

^੧ਅਕਾਸ਼ ਤਕ ਕਪੜੇ (ਆਪਦੇ ਬਖਸ਼ੇ) ਪ੍ਰਿਥੀ ਤੇ ਛਾ ਗਏ। ^੨ਜੜੀ ਬੂਟੀ ਹੈ। ^੩ਪੱਠੇ ਕਿਲੇ ਤੋੜਨੇ ਨੂੰ। ^੪ਕੱਠੇ ਕਰਨ ਲਈ। ^੫ਇਸ਼ਾਰਾ ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਚੱਕ੍ਰ ਵਲ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਚੱਕ੍ਰ ਦੇ ਨਾਲ ਗਦਾ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਇਹ ਛੜੀ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਰਹੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਵਿ ਇੱਥੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਰੂਪ ਵਰਣਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ^੬ਹੁਣ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਸੋਫੀ ਹੈ। ^੭(ਬੰਦ) ਬਨ ਦੀ ਕੁੰਜ ਕੁੰਜ ਤੇ ਗਲੀ ਗਲੀ ਵਿਚ ਬਾਂਸਰੀ ਬਜਾਈ ਸੀ। ^੮ਸਾਰਦਾ ਕਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹੋ (ਬਾਂਸਰੀ) ਹੀ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ (ਛੜੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ)। ^੯ਜਮਨਾਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਜੋ ਬਟ ਹੈ (ਉਥੇ ਜੋ) ਬੰਸੀ (ਬਜਾਉਂਦਾ ਸੀ) ਉਹੋ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਆਕੇ ਹੁਣ ਸਾਹਿਬੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। (ਅ) ਬੰਸੀ ਬੰਦ ਦੇ ਨੇੜੇ (ਜੋ ਵਿਚਰਦਾ ਸੀ) ਉਹੋ ਹੁਣ.....। ^{੧੦}ਹੋ(ਸਿੰਘਾਸਣ ਤੋਂ ਵਿਰਾਜੇ) ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ !) ਤੇ ਹੋ ਪ੍ਰਿਥਵੀ (ਤੇ ਵੰਠੇ) ਭਗਤ ਜਨੇ (ਸਾਧ ਮੰਗਤ ਜੀ) ਦੇਖੋ ਇਸ ਛੜੀ ਦੇ ਭਾਗ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿਣੇ ਹੀ ਖਣੇ ਹਨ। ^{੧੧}ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਰਚਨਹਾਰ ਭਾਵ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਉਸੇ ਨੂੰ ਵੇਖੀਦਾ ਹੈ। ^{੧੨}ਨਾਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰੇ ਜਗਤ ਦੇ ਬੰਦਨ ਕਰਨੇ ਯੋਗ ਯੋਗ (ਵਾਹੁਣ ਤੇ ਮਾਯਾ) ਤਿਆਗਨ ਵਿਚ ਪਰੇ। ^{੧੩}ਮੰਗਲ ਕਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਥਾਂ ਤੇ ਕੁਸਲ ਹੈ। [ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੰਗਲ ਕਵੀ ਕਿਸੇ ਮਿੱਤ੍ਰ ਕਵੀ ਨੂੰ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਖੋ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਖੀ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਦੇਖੋ ਆ ਜਾਓ]।

*ਪਾ:-ਸੁਥਾਈਏ ।

ਆਨੰਦ ਕੋ ਦਾਤਾ ਗੁਰ ਸਾਹਿਬ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ, ਚਾਹੈ ਜੋ ਅਨੰਦ ਤੋ ਅਨੰਦ
ਪੁਰਿ ਆਈਏ ॥ ੧੪ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਦਿੱਜਨ ਕੇ ਦਲ, ਜੋਗੀ ਜੰਗਮ ਜਮਾਤ
ਦਾਰ, ਬੰਦੀ ਜਨ ਕਿਤਕ ਹੈ, ਜਗਤ ਮੈਂ ਜਾਂਹਿ ਕੀ । ਸੁਭਾ ਸੁਭ ਲੋਤਿ
ਦੇਤਿ ਲੱਛਨਕੋ ਲੱਛ ਰੋਜ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿਸੁਧਿ ਭੂਲ ਜਾਤਿ ਸੁਰਨਾਹਿ ਕੀ* ।
ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰੂ ਕੋ ਦਾਨ ਮਾਲਮ ਜਹਾਨ ਭਯੋ, ਭਿੱਛਕ ਕੀਏ ਹੀਂ ਭੁਪ,
ਪਰਵਾਹ ਨ ਕਾਹਿ ਕੀ* । ਬਲਿ, ਬੈਨ, ਬਿੱਕਮ ਨ ਭੋਜ ਹੂੰ ਮੈਂ ਮੌਜ ਅੰਸੀ
ਜਾਂਕੀ ਏਕ ਮੌਜ ਨਵ ਰੋਜ ਪਾਤਸ਼ਾਹਿ ਕੀ ॥੧੫॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਰਾਵਨ ਤੇ ਛੀਨਿ
ਦਈ ਬਖਸ਼ ਬਿਭੀਖਣ ਕੋ, ਬਾਵਨ ਹੈ ਬਾਂਧਨੋ ਬਲਿ* ਜਬਿ ਤੁਮ ਚਾਹੀ ਹੈ।
ਕਬਿ ਚਾਰਮੁਖ ਰਚਨੋ ਬੰਭ ਬੀਚ ਨਰਸਿੰਘ ਪੁਹਿਲਾਦ ਜੁ ਕੀ ਪੈਜ ਪੁਰਨ
ਨਿਬਾਹੀ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੁਬਿੰਦ ਰਾਇ ਚਾਹੈ ਤੁਮ ਸੋਈ ਕਰੋ, ਬੁਝਿ ਦੇਖੇ
ਬੇਦ ਇਸ ਬਾਤ ਕੋ ਉਗਾਹੀ ਹੈ । ਔਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਸਭਿ ਲੋਗਨਿ ਕੋ
ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ, ਪਾਤਸ਼ਾਹੋਂ ਪਰ ਸਾਰੀ ਤੋਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਹੈ ॥੧੬॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਭਾਵੈਂ
ਜਾਇ ਤੀਰਥ ਕ੍ਰਮਤਿ* ਸੇਤੁ ਬੰਦ ਹੂੰ ਲੋ, ਭਾਵੈ ਜਾਇ ਕੇਦਰਾ ਸੇਂ ਕੇਦ
ਮੁਲ ਖਾਈਏ । ਭਾਵੈਂ ਦੇਹਿ ਦਾਰਕਾ ਦਗਧ ਕਰੇ ਛਾਪੇ ਲਾਇ* ਭਾਵੈਂ

*ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਨੰਦ ਦੇ ਦਾਤਾ ਹਨ ਜੋ ਅਨੰਦ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਅਨੰਦਪੁਰ ਆਓ । ੧ (ਜਿਸਦੇ)
ਦੁਣੇ ਤੇ ਦੁਹਮਣਾਂ ਦੇ ਦਲ, ਜੋਗੀ ਜੰਗਮਾਂ ਦੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ, ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਯਸ਼ ਗਾਇਣ ਵਾਲੇ
ਹਨ । *ਜਗਤ ਵਿਚ ਜਿਸਦੀ ਸੋਭਾ (ਦੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ) ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ)
ਲੈਂਦੇ ਹਨ (ਯਾਚਕ) ਲੱਖਾਂ ਦੇ ਲੱਖ ਕਿ ਵੇਖ ਵੇਖਕੇ ਦਿੰਦੇ ਦੀ ਹੋਸ਼ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । *ਜਹਾਨ
ਨੂੰ ਮਾਲੂਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ੫ (ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ) ਬਲਿ, ਬੈਨ, ਬਿੱਕਮ ਤੇ ਭੋਜ ਰਾਜਿਆਂ ਵਿਚ ਓਹ
ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਸੀ, (ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੈ ਤੇ ਅਜ ਕਲ) ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਨੇ ਰੋਜ ਜੈਸੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼
ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਇਹ (ਰੋਜ ਦੀ) ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ [ਨੇ ਰੋਜ=ਸਾਲ ਦਾ ਨਵਾਂ ਦਿਨ,
ਜੋ ਈਰਾਨੀ ਹਿਸਾਬ ਮੁਜਬ ੨੨ ਮਾਰਚ ਤੇ ਢੁੱਕਦਾ ਹੈ । ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਨੇ ਰੋਜ=ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ
ਵਰੋ ਰੰਝ ਯਾ ਕੋਈ ਨਸ਼ੀਨੀ ਦੇ ਜਸ਼ਨ ਦਾ ਦਿਨ] । (ਅ) 'ਨਵੀਂ ਤੋਂ ਨਵੀਂ ਤੇ ਰੋਜ ਰੋਜ
ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਮਿਲਦੀ ਹੈ' ਇਹ ਅਰਥ ਵੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ । *ਬਾਵਨ ਅਵਤਾਰ ਹੋਕੇ ਬੱਧਾ ਬਲਿ
ਰਾਜਾ ਨੂੰ । *ਦੁਹਮਾ ਨੇ ਬੰਮੇ ਵਿਚ ਨਰ ਸਿੰਘ ਕਦੋਂ ਰਚਿਆ ਸੀ (ਪਰ ਤੁਸਾਂ ਨਰ ਸਿੰਘ ਰੂਪ
ਧਾਰਕੇ) ਪੁਹਲਾਦ ਦੀ ਪੁਰਨ ਪੈਜ ਨਿਬਾਹੀ ਸੀ । [ਪੁਹਿਲਾਦ ਦੇ ਪਿਉ ਨੇ ਵਰ ਲਿਆ ਹੋਇਆ
ਸੀ ਕਿ ਬੁਹਮਾ ਦੇ ਰਚਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਨਾ ਮਰਾਂ ਸੋ ਨਰਸਿੰਘ ਉਸਦੀ ਰਚਨਾਂ
ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੀ] । *ਵੇਦ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਉਗਾਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੋ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ।
*ਫਿਰੀਏ । *ਛਾਪੇ ਲੁਆਕੇ ਦੇਹ ਸਾੜੇ ।

*ਪਾ:—ਪਰਵਾਹਿ ਨਾਹਿ ਕਾਹਿ ਕੀ ।

ਕਾਸ਼ੀ ਮਾਂਹਿ ਜਾਇ ਜੁੱਗ ਲੋ ਬਸਾਈਏ*। ਭਾਵੈ ਪੂਜੇ ਦੇਹੁਰੇ ਦਿਵਾਲੈ ਸਭਿ
 ਜੱਗ ਹੁੰਕੇ, ਭਾਵੈ ਖਟ ਦਰਸ਼ਨ ਕੇ ਭੋਖ ਮੈਂ ਫਿਰਾਈਏ। ਜੋ ਤੂੰ ਚਾਹੇ ਮਨ-
 ਸਾ ਕੇ ਮੰਗਲ ਤੁਰਤ ਫਲ^੧ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰੂ ਕੀ ਏਕ ਮੌਜ^੨ ਹੂੰ ਮੈਂ ਪਾਈਏ
 ॥੧੭॥ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਵਾਰ ਪਾਰ, ਵਿੱਚ ਮਹੀ ਮੰਡਲ ਦੇ, ਜੈਂਦਾ^੩ ਜਸ ਦੇਸ਼
 ਦੇਸ਼ ਸੱਭੇ ਲੋਕ ਗਾਂਵਦੇ। ਸੇਂਵਦੇ ਭਿਖਾਰੀ ਸੇਈ ਹੋਂਦੇ ਨੀ ਹਜ਼ਾਰੀ^੪ ਹੁਲ,
 ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਪਛਿਕੇ ਕਬਿੱਤ ਨੀ ਸੁਨਾਂਵਦੇ। ਚਾਰੋਂ ਹੀ ਬਰਨ ਖਟ ਦਰ-
 ਸ਼ਨ ਜੈਂਦੇ ਦਾਰ 'ਮੰਗਲ ਸੁਕਬਿ' ਮਨ ਇੱਛਾ ਫਲ ਪਾਂਵਦੇ। ਵੇਖੀਂ ਬਲ
 ਵਾਂਗੂੰ ਕੋਈ ਛਲੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਇਕ ਲੈ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਇਕ ਲੇਵਣੇ ਨੂੰ
 ਆਂਵਦੇ^੫ ॥੧੮॥ ਤੋ ਸੋ ਬੈਰ ਬਾਂਧਿ ਬੈਰੀ ਧੀਰ ਨ ਧਰਤਿ ਕਹੂੰ, ਧੌਂਸਾ ਕੀ
 ਧੁੰਕਾਰ ਧਰਾਧਰ ਧਸਕੱਤਿ ਹੈ^੬। ਦਲ ਕੇ ਚਲਤਿ ਮਹਿ ਹਾਲਤਿ^੭,
 ਹਲਤਿ ਕੋਲ, ਕੂਰਮ ਕਹੱਲ^੮, ਫਨੀਫਨਿ ਨ ਸੁਕੱਤਿ ਹੈ^੯। ਪ੍ਰਬਲ ਪ੍ਰਤਾਪੀ
 ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਤੇਰੇ ਭਯਭੀਤ ਭਾਰੀ ਭੂਪ ਸਸਕੱਤਿ ਹੈ^{੧੦}।
 ਹੋਤਿ ਭੂਮਚਾਲ^{੧੧}, ਦਿਗਪਾਲ ਪਾਇਮਾਲ ਹੋਤਿ^{੧੨}, ਹਲਕੇ ਹੱਲ ਹਾਥੀ
 ਮਾਥੇ ਮਸਕੱਤਿ ਹੈ^{੧੩} ॥ ੧੯ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਮਹਾਂਬਾਹੁ ਬੀਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ

^੧ਹੇ ਮੰਗਲ ਕਵੀ ਜੇ ਤੂੰ ਭਾਵਨੀ ਦਾ ਤੁਰਤ ਫਲ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ ਤਾਂ। ^੨ਬਖਸ਼ਿਸ਼। ^੩ਜਿਸ (ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਦਾ। ^੪ਭਿਖਾਰੀ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੀ। ^੫ਹੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ! ਵੇਖੀਂ ਮਤਾਂ ਕੋਈ (ਦਾਨ ਦੇ ਬਹਾਨੇ) ਬਲ ਵਾਂਗੂੰ ਤੁਸਾਨੂੰ ਫਲ ਨਾ ਜਾਵੇ (ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਤਾਂ ਯਾਚਕ ਇਕ ਆਇਆ ਸੀ ਤੇ ਏਏ) ਇਕ ਲੈ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਇਕ ਲੈਣ ਨੂੰ ਹੋਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਭਾਵ ਅਨੰਤ ਯਾਚਕ ਹਨ। [ਸੁਚਨਾ—ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਾ ਇਕ ਅੰਗ ਕੇਵਲ ਦਾਨ ਦੀ ਬਹੁਲਤਾ ਮਾਤ੍ਰ ਦਾ ਲੈਣਾ]। ^੬ਨਾਲ ਪਹਾੜ ਕੰਬਦੇ ਹਨ। ^੭ਫੌਜ ਦੇ ਟੁਰਿਆਂ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਹਿਲਦੀ ਹੈ। ^੮ਹਿਲਦਾ ਹੈ ਸੂਰ ਤੇ ਕੱਛੂ ਨੂੰ ਘਬਰਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [ਕਹੱਲ=ਕਾਹਲ, ਘਬਰਾ। ਸੂਰ ਕੱਛੂ ਤੋਂ ਮੁਰਾਏ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਸੂਰ ਕੱਛੂ ਦੀ ਹੈ]। ^੯ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਦੇ ਫਨਾਂ ਵਿਚ ਸੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਹੈ। ^{੧੦}ਭਾਰੇ ਰਾਜੇ ਸਹਿਕਦੇ ਹਨ। ^{੧੧}ਭੂਚਾਲ। ^{੧੨}ਦਿਗਪਾਲ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ [ਫਾ:, ਪਾਮਾਲ=ਦੁਖੀ, ਮੁਸੀਬਤ ਜ਼ਦਹ]। ^{੧੩}(ਅਪਣੇ ਅਪਣੇ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਭਾਵ) ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਓਹੀ ਦਿਗਪਾਲ) ਹਾਥੀ ਡਰੇ ਹੋਏ (ਆਪ ਨੌਰੇ) ਮੌਏ ਰਗੜਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ ਹਲਕੇ (ਸਮੁਦਾਇ) ਡਰਕੇ ਮੱਥੇ (ਧਰਤੀ ਤੇ) ਰਗੜਦੇ ਹਨ। *ਪਾ:—ਭਾਵੇਂ ਜਾਇ ਦਾਰਕਾ ਦਗਧ ਦੇਹ ਕਰੇ ਛਾਪੇ ਲਾਇ, ਭਾਵੇਂ ਕਾਂਸ਼ੀ ਮਾਂਹਿ ਜੁੱਗ ਲੋ ਬਸਾਈਏ। †ਪਾ:—ਧੁੰਦਕਾਰ ਕਾਹੂੰ ਦਰਾ ਧਸਕਤ ਹੈਂ।

‡ਦਿਨ੍ਹਾਂ ਫੁੰਦਾਂ ਵਿਚ ਦਿਗਪਾਲਾਂ ਦਾ ਦਹਿਲਨਾ, ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਕੱਛੂ ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ ਦਿੱਲ ਪੈਣਾ ਬਲ ਤੇ ਬਿਭੀਛਣ ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ ਘਬਰਾ ਜਾਣਾ ਆਦਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਵੀਆਂ

ਤਿਹਾਰੇ ਰੋਸ ਬੈਰਿਨਿ ਕੀ ਬਧੂ ਬਨ ਬਨ ਬਿਲਖਾਨੀ ਹੈ^੧। ਕਰੋ ਨ ਗਵਨ
 ਭੂਲ ਭਵਨ ਕੇ ਭੀਤਰ ਤੇ ਚਫਤੀ ਪਹਾਰ ਨਿਰਾਧਾਰ ਅਕੁਲਾਨੀ ਹੈ^੨।
 ਸੰਦਰ ਸਰੋਜਮੁਖੀ^੩ ਦੁਖੀ ਭਈ ਭੁੱਖ ਪਸਾਸ, ਪਤਿਨਿ ਸੋ ਖੀਝੇ ਕਹੋ ਮੋਤਨ
 ਮਹਿ ਪਾਨੀ ਹੈ^੪। ਚੰਦ ਸੀ ਚਕੋਰ ਜਾਨੈ, ਬਿੰਬ ਸੇ ਸੁਆ ਕੈ ਮਾਨੈ, ਕੋਕਲ
 ਸੀ ਕਾਕ, ਨਾਗ ਮੋਰਨ ਕੀ ਮਾਨੀ ਹੈ^੫* ॥ ੨੦ ॥ ਜਿਨ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪਰਿ
 ਪੂਰਨ ਪੁਹਮਿ^੬ ਪਰਿ ਸੋਊ ਤੇਰੇ ਚਰਨ ਕੋ ਕਰਤਿ ਬਖਾਨ ਹੈ ਜਿਨੈ ਚਾਹ
 ਚਕੁਵੈ ਚਕਿਤਹੋਤਿਹੀ ਸਰਾਮ ਤੇਊ ਤੇਰੇ ਚਾਹਿਬੇ ਕੇ ਧਾਰਤਿ ਧਿਆਨ ਹੈ^੭।
 ਜਿਨ ਕੋ ਬਿਜਯ ਪਾਰਾਵਾਰ ਪਾਰ ਦੋਖੀਯਤਿ ਪ੍ਰਬਲ ਪ੍ਰਚੰਡ ਸੁਨੇ ਜਾਹਰ
 ਜਹਾਨ ਹੈ^੮। ਜਿਨ ਕੋ ਨ ਦਰਬਾਰ ਪਾਯਤਿ ਮਹੀਨਿਕ ਲੋਖ^੯ ਤੇਊ
 ਤੇਰੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇਖੇ ਦਰਵਾਨ ਹੈ^{੧੦} ॥੨੧॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਕਰਨ ਸੇ ਦਾਤਾ ਹੈ,

^੧ਦੁਖੀ ਹਨ। ^੨(ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਦੇ) ਭੁੱਲਕੇ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਹ ਟੁਣ
 ਇਕੋਲਿਆਂ ਪਹਾੜ ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਬਿਆਕੁਲ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। (ਅ) ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਘਰੋਂ
 ਬਾਹਰ ਨਾ ਜਾਇਆ ਕਰੋ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਪਹਾੜਾਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਘਬਰਾ ਉਠਣਗੀਆਂ।
^੩ਕਵਲਮੁਖੀ। ^੪ਮੋਤੀਆਂ ਦੇ ਆਬ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਸਮਝਦੀਆਂ ਹਨ [ਜੇਹਰੀ ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਆਬ ਨੂੰ
 ਪਾਣੀ ਬੀ ਆਖਦੇ ਹਨ]। ^੫ਚਕੋਰ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਖੜੇ ਨੂੰ) ਵੰਦ ਪਿਆ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਤੇ ਤੋਤਾ ਹੋਣਾਂ
 ਨੂੰ ਕੁੰਦਰੂ ਫਲ ਤੇ ਕਾਂ (ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ) ਕੋਇਲ ਤੇ ਮੋਰ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੁਤ ਨੂੰ)
 ਨਾਗਨੀ ਸਮਝ ਰਹੇ ਹਨ (ਮੋਸੀਆਂ ਸੰਦਰ ਹਨ)। ^੬ਪ੍ਰਿਥਵੀ। ^੭ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਰਿਖੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ
 ਸਿੱਧਾਂ) ਨੂੰ ਚਕੁਵਰਤੀ ਰਾਜੇ ਦੇਖਕੇ ਚੌਕਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਆਪ ਦੇ ਦਰਬਾਰਾਂ ਲਈ ਧਿਆਨ
 ਧਾਰਦੇ ਹਨ। ^੮ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫਤਹ ਸਮੁੰਦਰੋਂ ਪਾਰ ਦੇਖੀਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬਲ ਤੇਜ ਜਗਤ
 ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਸੁਣੀਦਾ ਹੈ। [ਪਾਰਾਵਾਰ=ਸਮੁੰਦਰ]। ^੯ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਰਾਜਿਆਂ) ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ
 (ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ) ਪਾ ਸਕੀਦਾ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤਕ। ^{੧੦}ਉਹ (ਰਾਜੇ) ਤੇਰੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੇ ਦਰਬਾਰ
 ਤੱਕੀਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੇ ਉਡੀਕਦੇ ਦੇਖੀਦੇ ਹਨ। *ਇਸ ਵੰਦ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ
 ਕਿਸੇ ਕਰਨੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ, ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਘਰੀਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਰੁਸੋਵੇਂ ਮਾਤ੍ਰ ਦੀ ਖਬਰ ਸੁਣਕੇ
 ਘਬਰਾ ਪੈ ਜਾਣ ਦਾ ਰੂਪਕ ਅਤਯੋਕਤੀ ਅਲੰਕਾਰ ਵਿਚ ਬੱਧਾ ਹੈ। †ਪਾ:—ਮਨ ਹੀਨਕ ਲੋ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਟੁਕ ਦੀ ਢਾਕੀ]
 ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਜੈਗੀ ਤਾਕਤ ਤੇ ਬੀਰਰਸੀ ਪ੍ਰਗੱਲਭਤਾ ਦੇ ਅਤਿਸ਼ੈ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਲਈ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹਨ
 ਕਿ ਵੈਰੀ ਤੇ ਨਰ ਵੈਰੀ ਤਾਂ ਘਬਰਾਉਂਦੇ ਹਨ; ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਅਤਿਸ਼ੈ ਪ੍ਰਗੱਲਭਤਾ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਹਰ
 ਭਾਗ ਹੋਣਾਂ ਤੇ ਦਿਸ਼ਾ ਤਕ ਜਾ ਅਸਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਵੈਰੀ ਉਹ ਵਜਕਤੀਆਂ ਵੀ ਦਹਿਲ
 ਉਠਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਿਯ ਤੇ ਆਗਯਾਕਾਰੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ
 ਇਹ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਵਜਕਤੀਆਂ ਵਿਰੋਧੀ ਹਨ ਤੇ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂਤ ਦਾ ਇਕ
 ਅੰਗਲਈਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਕੋ ਅੰਗ ਏਏ ਬੀਰਰਸੀ ਪ੍ਰਭਾਵਮਾਤ੍ਰ ਦੇ ਅਸਰਈ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਦੇ ਦੱਸਣਦਾਰ ਹੈ।

ਬਿਧਾਤਾ ਮਹੀ ਮੰਡਲ ਕੇ, ਬੈਰੀ ਕੇ ਬਿਹੈਡਨਿ, ਪ੍ਰਚੰਡ ਭੁਅ ਭਾਰ ਕੋ।
 ਪੁਰਖ ਪੁਰਾਨ ਸੇ ਪੁਰਾਨਨ ਮੇਂ ਗਾਈਯਤਿ ਸਾਰੇ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਅਧਾਰ
 ਨਿਰਾਧਾਰ ਕੋ। ਜੈਨ ਤੇਰੀ ਕੀਰਤਿ ਜਗਤੋ ਜੰਬੂ ਦੀਪ ਕੇ ਕੇ, ਪਸਰੇ
 ਉਜਾਰੋ ਪਰਸਤਿ ਪਾਰਾਵਾਰ ਕੋ। ਗੁਰਨਿ ਕੇ ਬੰਸ ਚਲਿ ਆਈ ਹੰਸਰਾਮ
 ਸਦਾ: ਗੁਨੀ ਸੇਂ ਉਦਾਰ, ਤੋਰਾਦਾਰ ਤਰਵਾਰ ਕੋ ॥੨੨॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਸਤਿ-
 ਜੁਗ* ਪ੍ਰਬਲ ਪ੍ਰਗਟ ਪਰਸਰਾਮ* ਹੈ ਕੇ ਛੇਕ ਛਾਡੇ ਛੱਤ੍ਰੀ ਕਰ ਕਾਹੂੰਅੰਤ੍ਰ
 ਨਾ ਧਰਜੇ। ਤੇਤੈ ਰਘੁਨਾਥ ਹੈ ਕੇ ਰਾਵਨ ਸਨਾਥ ਕੀਨੇ ਗੀਧਨ ਖੁਵਾਯੋ
 ਮਾਸ ਲੰਕਪਤਿ ਜੋ ਲਰਜੇ। ਦ੍ਰਾਪਰ ਕਨ੍ਹਾਈ ਬਨਿੰ ਬਾਂਸਰੀ ਬਜਾਈ
 ਸੁਨਿ ਸੁਰਿ ਮੁਨਿ ਨਰ ਕਾਹੂੰ ਧੀਰ ਨ ਤਬੈ ਕਰਜੇ। ਕਲਜੁਗ ਤਾਰਿਬੈ ਕੇ
 ਸਾਧਨ ਕੇ ਪਾਰਿਬੇਕੇ, ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਹੈ ਅਵਤਰਜੇ ॥੨੩॥ ਸ੍ਰੋਯਾ।
 ਗੌਰਿ ਦੁਰਾਵਤਿ ਗੋਦ ਗਨੇਸ਼ਹਿ ਅੰਗ ਬਿਭੂਤ ਮਹੇਸ਼ ਮਲੈ ਨਿਤ। ਸ਼ੋਰ
 ਪਰੇ ਦਿਗਪਾਲਨ ਕੇ ਭੁਵਪਾਲਨ ਕੇ ਮਨਮਾਂਹਿ ਨਹੀਂ ਬਿਤ। ਦ੍ਰਾਮੁੰਦੇ
 ਪੁਰਿ ਬੰਤ੍ਰਨਿਕੇਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਖਜਾਲਹੀ ਖੰਗਗਹੇ ਇਤਿ। ਹਾਥੀਨ ਸਾਥੀ

ਚੰਦਰਹਾਰ। *ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਨੂੰ (ਅਤੇ)। *ਧਰਤੀ ਦੇ ਭਾਰ ਉਤਾਰਨ ਨੂੰ ਮਹਾਂ ਤੇਜੋਸ਼ੀ ਹੋ। (ਅ)
 ਪ੍ਰਿਯਵੀ ਤੇ ਭਾਰ ਰੂਪ ਜੋ ਵੈਰੀ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ ਹੈ। *ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਦੂਸੀਂ ਪੁਰਾ-
 ਤਣ ਪੁਰਖ ਕਰਕੇ ਗਾਇਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੋ [ਸੰਸ: ਯੋਗਤਨ ਪੁਰਖ=ਅਨਾਈ ਪਰਮਾਤਮਾਂ]।
 *ਆਪ ਨਿਆਸਰਿਆਂ ਦੇ ਆਸਰਾ ਹੋ। *ਜੰਬੂ (ਦੀਪ) ਵਿਚ ਆਪ ਦੀ ਜਿਸ ਕੀਰਤੀ ਨੂੰ ਅਸੀਂ
 ਦੀਵੇ ਬਣਾ ਬਣਾਕੇ ਜਗਾ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਆਪ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਢਾਂਦਨੀ ਹੋਕੇ ਸੱਤਾਂ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਤੋਂ
 ਪਾਰ ਆਪਣਾ ਉਜਾਲਾ ਪਸਾਰ ਰਹੀ ਹੈ। *ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਬੰਸ ਵਿਚ ਇਹ ਗਲ ਚਲੀ
 ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਗੁਣੀਆਂ ਨਾਲ ਸਦਾ ਉਦਾਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਤਲਵਾਰ (ਖਿੱਚਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ) ਸਦਾ
 ਬੰਦਕ ਵਾਲੇ ਹੋਕੇ ਟੱਕਰਦੇ ਹਨ। *ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਕੋਈ ਹੱਥ ਵਿਚ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਫੜਕੇ ਨਾ ਆਯਾ।
 *ਲੰਕਾਪਤੀ ਰਾਵਣ ਜਾਂ ਲੜਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ (ਲਸ਼ਕਰ ਦਾ) ਮਾਸ ਗਿੱਧਾਂ ਨੂੰ ਖੁਵਾਇਆ।
 *ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਣਕੇ। *ਕਿਸੇ ਨੇ ਬੀ ਧੀਰਜ ਨਾ ਕੀਤਾ, ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਮੋਹਤ ਹੋ ਗਏ। *ਪਾਰਬਤੀ
 ਗੋਦ ਵਿਚ ਗਨੇਸ਼ ਨੂੰ ਲੁਕਾਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ਿਵ ਸਦਾ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਸੁਆਹ ਮਲਦਾ ਹੈ। *ਭਾਵ
 ਮਨ ਛੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। *ਬੰਤ੍ਰ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ (ਜਦੋਂ) ਇਧਰ ਗੁਰੂ
 ਜੀ ਤਲਵਾਰ ਪਕੜਨ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

*ਸਤਿਜੁਗ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਪਰਸਰਾਮ ਨੂੰ ਲਿਖਣਾ ਰਾਮਾਯਣ ਅਨੁਸਾਰ ਉਕਾਈ ਹੈ।
 ਦੇਖੋ ਅੰਗਲਾ ਅੰਕ ੨੬ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਤਿਜੁਗ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਬਾਛਨ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।
 *ਪਾ:—ਜੋਰ ਲਰਜੇ।

ਸੰਭਾਰ ਸਕੈ ਕੋਉ ਚਾਲ ਪਰੇ ਚਤੁਰੰਗ ਚਮੁੰ ਚਿਤਾ^੧॥੨੪॥ ਫਪਯਾਬਨ ਟੁਟ-
ਤਿ, ਗਿਰ ਫਟਤਿ, ਛੁਟਤਿ ਧੀਰਜ ਸੁ ਧਰਨ ਤਨ^੨। ਇੰਗਜ ਦਿਗ ਕਲ-
ਮਲਤਿ, ਹਲਤਿ ਤਲ ਸੋਖਨਾਗ ਮਨ^੩। ਉਡਿਯ ਰੇਨ ਹਯ ਖੁਰਨਿ ਸੂਰ
ਬਰ ਕਹੂੰ ਲੁਕਗਿਯ^੪। ਬਿਭੀਛਨ ਭਹਿਰਤਿ ਮੁੰਦਿਗੜ ਦੁਾਰ ਦੁਰਤਿ ਭਯ^੫।
ਕਰ ਗਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰ ਜਬਿ ਸਲੋਹ ਪੱਖਰ ਸਜਤਿ^੬। ਕਲ-
ਮਲਤਿ ਹਰਤਿ ਪੁਰ ਚੱਕਵੈ ਸੁਘਰਨ, ਛਾਡ ਘਰ ਤੇ ਭਜਤਿ^੭॥੨੫॥ ਕਬਿੱਤ
॥ ਸਤਿਜੁਗ ਬਾਵਨ ਸਰੂਪ ਹੈ ਨ ਉਪਜਤਿ, 'ਬਲਿ' ਕਰ ਜੱਗੜ ਸੁਰਪੁਰਿ
ਦੈਂਤ ਬਾਸਤੇ^੮। ਭਨਤਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਤੇਤੇ ਜੇ ਨ^੯ ਰਾਮਚੰਦ, ਰਾਵਨ ਕੋ
ਰਾਜ ਰਹੇ ਕੋਉ ਨਾ ਬਿਨਾਸਤੇ^{੧੦}। ਦੁਪੁਰਿ ਮੈਂ ਸੁਆਮਯਨ ਹੋਤੇ ਨ ਕਰਤਿ
ਕੌਨ, ਦੋਖੀਨ ਕੋ ਦੁਖ, ਸੁਖ ਸੰਤਨ ਕੇ ਵਾਸਤੇ ? ਤੈਸੇ ਕਲੀ ਕਾਲ
ਮਾਹਿ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੋਵਤਿ ਨ, ਕੌਨ ਹਿੰਦਵਾਨੋ ਰਾਖਿ ਧੁਮ ਕੋ ਪੁਕਾਸਤੇ^{੧੧}।
॥੨੬॥ ਛਾਇ ਜਾਤੀ ਏਕਤਾ, ਅਨੇਕਤਾ ਬਿਲਾਇ ਜਾਤੀ, ਹੋਵਤੀ^{੧੨} ਕੁ-
ਚੀਲਤਾ ਕਿਤਾਬਨਿ ਕੁਰਾਨ ਕੀ। ਪਾਪ ਹੀ ਪੁੱਕ ਜਾਤੇ, ਧਰਮ ਧਸੱਕ

^੧(ਸਤੁਆ) ਦੀ ਚਤੁਰੰਗਨੀ ਸੈਨਾਂ ਦੇ ਚਿਤਾਂ ਵਿਚ ਹਲ ਚਲ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਫਿਰ ਹਾਥੀ (ਰਥ ਘੋੜੇ ਤੇ) ਸਾਥੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸੰਭਾਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। (ਅ) (ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ ਸਾਥੀ ਭਾਵ) ਮਹਾਵਤ ਹਾਥੀ ਨਹੀਂ ਸੰਭਾਲ ਸਕਦੇ, ਕੋਉ (ਕੋਈ ਬੀ, ਭਾਵ ਸਵਾਰ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ, ਰਥਵਾਨ ਰਥਾਂ ਨੂੰ, ਗੱਲ ਕੀ ਸਭ) ਚਤੁਰੰਗਨੀ ਸੈਨਾ ਚਾਲੇ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਭਾਵ ਉਠ ਭੱਜਦੀ ਹੈ। (ੳ) (ਫਿਰ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ) ਹਾਥੀ (ਤੇ ਸੁਾਰ ਹੋ ਜਾਣ ਤਦ ਤਾਂ ਦੇਖਦੇ ਸਾਰ) ਚਤੁਰੰਗਨੀ ਸੈਨਾ ਹੀ ਵੈਰੀ ਦੀ ਉਠ ਭਜਦੀ ਹੈ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਬੀ ਨਹੀਂ ਸੰਭਾਲ ਸਕਦਾ। ^੨ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਬਿੱਛ ਟੁਟਦੇ ਹਨ, ਪਹਾੜ ਫਟਦੇ ਹਨ ਤੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਦੋਹ ਧਾਰੀਆਂ ਦੇ ਧੀਰਜ ਛੁੱਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ^੩ਦਿਗਪਾਲ ਹਾਥੀ ਕਲਮਲਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ) ਹੋਠ (ਪਾਤਾਲ ਵਿਚ) ਸੋਫਨਾਗ ਦਾ ਮਨ ਹਿੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ^੪ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਖੁਰਾਂ ਨਾਲ ਐਸੀ ਮਿੱਟੀ ਉਡਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੇਸ਼ ਸੂਰਜ ਵਰੀਂ ਬੀ (ਮਾਨੋ) ਕਿਤੇ ਲੁਕ ਗਏ (ਜਾਪਦੇ ਹਨ)। ^੫ਬਿਭੀਖਨ ਭੈ ਭੀਤ ਹੋਕੇ (ਲੰਕਾ) ਗੜ ਦਾ ਦੁਆਰ ਬੰਦ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਭੈ ਨਾਲ ਲੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ^੬ਹਥ ਵਿਚ ਤਲਵਾਰ ਪਕੜਕੇ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਸਤੁ ਧਾਰੀ ਹੋਕੇ (ਘੋੜੇ ਦੀ) ਕਾਠੀ ਤੇ (ਆਕੇ) ਸਜਦੇ ਹਨ। ^੭ਦੁਕਵਰਤੀ (ਇਹ ਸਮਝਕੇ ਕਿ ਸਾਡੇ) ਸ਼ਹਿਰ ਹੁਣੇ ਹਰਦੇ ਹਨ, ਘਾਬਰਕੇ ਵਹੁਟੀਆਂ ਨੂੰ ਬੀ ਫਡਕੇ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਉੱਠ ਭਜਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਕਲਮਲਤ ਹਰਤਿ=ਘਬਰਾਕੇ ਤੇ ਸਾਢੇ ਪੀਲੇ ਹੋਕੇ। ^੮ਬਲਿ ਦੇ ਜੰਗ ਕਰਨ ਨਾਲ ਦੈਂਤ ਸੁਰਗਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਵੱਸਦੇ। ^੯ਜੇ ਨਾਂ (ਹੁੰਦੇ)। ^{੧੦}ਰਾਵਨ ਦਾ ਰਾਜ ਰਹਿੰਦਾ ਸਦਾ ਹੀ ਤੇ (ਰਾਖਸ਼) ਕਦੇ ਨਾ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦੇ। ^{੧੧}ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਰੱਖਕੇ ਧਰਮ ਦਾ ਕੰਣ ਪੁਕਾਸ਼ ਕਰਦਾ। ^{੧੨}ਭਾਵ ਵੀਲ ਜਾਂਦੀ।

ਜਾਤੇ^੧, ਬਰਨ ਫ਼ਾਰਕ ਜਾਤੇ^੨ ਸਹਿਤ ਬਿਧਾਨਕੀ^੩। ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਦੇਹੁਰੇ ਸੰਤੋਖ
ਸਿੰਘ ਦੁਰ ਹੋਤੇ, ਗੀਤਿ ਮਿਟ ਜਾਤੀ ਕਥਾ ਬੇਦਨਿ ਪੁਰਾਨ ਕੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਾਵਨ ਪਰਮ ਸੂਰ, ਮੂਰਤਿ ਨ ਹੋਤੀ ਜਉਪੈ ਕਰੁਣਾ
ਨਿਧਾਨ ਕੀ॥੨੭॥ ਰਾਮ ਛੱਤ੍ਰਿ ਬੰਧ ਪਰ, ਰਾਮ ਦਸਕੰਧ ਪਰ, ਰਾਮ ਜਰਾ
ਸਿੰਧ ਪਰ, ਤੈਜਸੋਂ ਨਰ ਸਿੰਘ ਹੈ^੪। ਰੁੱਦ੍ਰ ਜਿਉਂ ਮਾਰ ਪਰ^੫, ਬੈਨਤੋਯ ਮਾਰ
ਪਰ^੬, ਪੋਨ ਦੀਪਮਾਰ ਪਰ^੭, ਮਾਰ ਪਰ ਸਿੰਘ ਹੈ^੮। ਸੂਰ ਤਮ ਬਿੰਦ ਪਰ^੯,
ਸੂਰਰਣ ਦੁੰਦ ਪਰ^{੧੦}, ਸੂਰਦਿੱਤੀ ਨੰਦ ਪਰ^{੧੧}, ਦੂਜੇ ਨਰਸਿੰਘ ਹੈ^{੧੨}। ਕਾਲ
ਸਰਬੰਸ ਪਰ^{੧੩}, ਦਾਵ ਬਨ ਬੰਸ ਪਰ^{੧੪}, ਤਜੋਂ ਮਲੇਛ ਬੰਸ ਪਰ^{੧੫} ਸ੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ
ਸਿੰਘ ਹੈਂ ॥੨੮॥ ਦਹਗਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦਸਹੁੰ ਸਰੂਪ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਂ ਮਹਾਨ।
ਕਹਤਿ ਜਥਾ ਮਤਿ ਜੇ ਸ ਕਵਿ ਪਠਤਿ ਸੁਨਤਿ ਦੁਖ ਹਾਨਿ ॥ ੨੯ ॥
ਸੀਪ ਨ ਸਿੰਧ ਉਲੀਚੀਏ^{੧੬}, ਰਜ ਕਨ ਗਿਨੇ ਨ ਜਾਹਿ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ
ਸਿੰਘ ਕੀ* ਮਹਿਮਾਂ ਪਾਰ ਨ ਪਾਹਿ ॥ ੩੦ ॥ ਬਾਂਛਤਿ ਸੁਖ ਪਰਲੋਕ ਜੇ^{੧੭}
ਸੁਭ ਗਨ ਸੁਨਿ ਲੇਂ ਧਾਰਿ^{੧੮}। ਤਿਨ ਪੁਸੈਨ ਹਿਤ ਗੁਰ ਕਥਾ ਮੈਂ ਬਰਨੀ
ਬਿਸਤਾਰ ॥੩੧॥ ਮਹਿਖ^{੧੯}, ਕੋਲ^{੨੦}, ਖਰ^{੨੧}, ਸ੍ਰਾਨ^{੨੨} ਮਿਲਿ ਚਹੈਂ ਮਲਿਨ
ਕਰਿ ਗੇਗ। ਤਿਮ ਬਾਦੀ ਗੁਰ ਕਥਾ ਕੋ ਚਲੈ ਨ ਬਸ ਕੁਛ ਸੰਗ ॥੩੨॥ ਪਰ
ਗੁਨ ਨਹੀਂ ਸਰਾਹਿਤੇ, ਅਪਨੇ ਮਹਿ ਗੁਨ ਨਾਹਿ। ਇਹਾਂ ਤਪੇ ਚਿਤ ਦੁਖ
ਲਹੈ^{੨੩} ਮਰਹਿ ਨਰਕ ਮਹਿ ਪਾਹਿ ॥੩੩॥ ਰੁਤ ਪੂਰਨ ਅੰਬਿ ਪੰਚਮੀ ਕਵਿ

^੧ਧਰਮ ਫ਼ਾਰਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ^੨ਛੁੱਬ ਜਾਂਦੇ। ^੩ਬਿਧੀਆਂ ਸਹਤ ^੪(ਜਿਵੇਂ) ਪਰਸ ਰਾਮ ਛੱਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਬੰਨ੍ਹਣ (ਜਾਂ ਮਾਰਨ) ਪਰ, ਰਾਮ ਜਿਵੇਂ ਰਾਵਣ ਉਤੇ, ਬਲਰਾਮ ਜਿਵੇਂ ਜਰਾਸਿੰਧ ਉਤੇ, ਜਿਵੇਂ ਤਿੰਨੋਂ ਨਰਾਂ ਵਿਚ ਸਿੰਘ ਹੈਨ, ਭਾਵ ਨਰ ਸ਼ਿਰੋਮਣ ਹਨ। (ਅ) ਬੰਧੁ ਛੱਤ੍ਰੀ=ਨੀਚ ਛੱਤ੍ਰੀ ^੫ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਕਾਮ ਉਤੇ। ^੬ਗਦ੍ਰ ਸੱਪਾਂ ਉਤੇ। ^੭ਹਵਾ ਜਿਵੇਂ ਦੀਪਮਾਲਾ ਪਰ। (ਅ) ਦੀਵੇ ਦੀ ਲਾਟ ਪਰ। ^੮ਸ਼ਰ ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਪਰ। ^੯ਸੂਰਜ ਸਾਰੇ ਹਨੇਰੇ ਉਤੇ। ^{੧੦}ਸੂਰਮਾ ਦੁੰਦ ਜੁੱਧ ਪਰ। [ਦੁੰਦ=ਦੋਹ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਪਰਸਪਰ ਜੁੱਧ। (ਅ) ਇਕ ਤੋਂ ਵਧ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਇਕੱਲਾ ਜੁੱਟ ਜਾਣਾ]। ^{੧੧}ਸੂਰ (ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਦਿ) ਹਰਿਨਕਸ਼ਤ੍ਰ ਪੁਰ। ^{੧੨}ਦੂਜੇ (=ਹਰਿਨਕਸ਼ਤ੍ਰ ਦੇ ਦੂਜੇ ਭਰਾ ਹਰਨਾਕਸ਼ ਪਰ ਜਿਵੇਂ) ਨਰਸਿੰਘ ਸੀ। ^{੧੩}ਕਾਲ ਜਿਵੇਂ ਸੰਭਨਾਂ ਪਰ। ^{੧੪}ਦਾਵਾ ਅਗਨੀ ਬਾਸਾਂ ਦੇ ਬਨ ਪਰ। ^{੧੫}ਮਲੇਛਾਂ ਦੇ ਬੰਸ ਪਰ। ^{੧੬}ਸਿੱਧੀ ਨਾਲ ਸਮੰਦਰ ਝੱਟਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ^{੧੭}(ਜੇ ਪਲੋਕ ਦੇ ਸੁਖ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ.....)। ^{੧੮}ਜੇ ਧਾਰ ਲੇਂਦੇ ਹਨ। ^{੧੯}ਮਹੇਂ। ^{੨੦}ਸੂਰ। ^{੨੧}ਗਧੇ। ^{੨੨}ਕੁੱਤੇ। ^{੨੩}ਇੱਥੇ ਆਪਣੇ ਚਿਤ ਨੂੰ ਤਪਾਕੇ ਦੁਖ ਲੇਂਦੇ ਹਨ (ਓਹ)।

*ਪਾ:-ਸ੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੀ ਕਥਾ।

ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਕੀਨਿ । ਗੁਰ ਜਸ ਕਵਿਨਿ ਕਬਿੱਤ ਇਹ ਖੋਜਿ ਖੋਜਿ ਲਿਖਿ
 ਦੀਨਿ ॥ ੩੪ ॥ ਪਠਹੁ ਸੁਨਹੁ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਹੁ, ਹਰਹੁ ਭਰਮ, ਕਰਿ
 ਪ੍ਰੇਮ । ਪਰਹੁ* ਸੁਮਗ, ਸਿਮਰਨ ਕਰਹੁ, ਲਹਹੁ ਸੁਗਮ ਹੀ ਛੇਮ ॥ ੩੫ ॥
 ਸਭਿਨਿ ਸੰਗ ਮਮ ਬੰਦਨਾ ਸੁਨਹੁ ਕ੍ਰੋਧ ਨਹਿ ਧਾਰਿਜਹਾਂ ਭੂਲ ਮੋਤੋ ਪਰੀ
 ਪਠੀਯਹਿ ਆਪ ਸੁਧਾਰਿ ॥ ੩੬ ॥ ਗਿਰਾ ਕਰਨਿ ਅਪਨੀ ਸਫਲ ਜੁਗ
 ਲੋਕਨਿ ਸੁਖ ਹੇਤ। ਗੁਰੂ ਕਥਾ ਬਰਨਨ ਕਰੀ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਦੋਤਿ ॥੩੭॥
 ਜੀਵਤਿ ਜਗ ਮਹਿ ਸੁਖ ਦਏ, ਬਾਂਛਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕੀਨਿ । ਰਿਦੈ ਭਰੋਸ
 ਪੁਲੋਕ ਕੋ ਹੋਇ ਸਹਾਇ ਪ੍ਰਬੀਨ^੧ ॥੩੮॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ
 ਪੰਚਮ ਵੁਤੇ ਗੁਰ ਜਸ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਬਿਰਚਤਾਯਾਂ ਭਾਖਾਯਾਂ 'ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਕਬਿੱਤ'
 ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਾਮ ਦੁਇ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੫੨॥

[ਪੰਜਵੀਂ ਰੁਤ ਸਮਾਪਤ ਹੋਈ ।]

^੧ਰਿਦੈ ਵਿਚ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲੋਕ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੋਣਗੇ ਸਕਲ ਗੁਣ ਸੰਪੰਨ (ਰੁਤੁ ਜੀ)
 [ਪ੍ਰਬੀਨ=ਗੁਣ ਸੰਪੰਨ, ਭਾਵ ਸਕਲ ਗੁਣ ਸੰਪੰਨ] ਵੇਖੋ ਅਗਲੀ ਰੁਤ ਅੰਸੂ ੧ ਅੰਕ ੪ ਤੇ ੫
 ਵਿਚ ਇਹੋ ਖਿਆਲ ਫੇਰ ਆਇਆ ਹੈ । *ਪਾ:—ਪਠਹੁ ।

†ਇਸ ਰੁਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੰਸੂ ਅਸਲ ਵਿਚ ੫੨ ਹੀ ਠੀਕ ਹਨ ਪਰ ਛਾਪੇ ਤੇ ਲਿਖਤੀ
 ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ੨੩ ਤੇ ੨੪ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਤ ਦੋਹੀਂ ਥਾਈਂ ੨੩ ਅੰਸੂ ਦੇਕੇ ਇਕ ਅੰਕ ਘਟਾਏ
 ਸਾਰੇ ੫੧ ਲਿਖੇ ਹਨ । ਅਸਾਂ ਇਹ ਅਸੁੱਧੀ ਛੁਧ ਕਰਕੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸੁਖੇਨਤਾ ਲਈ ਇਸ ਦੇ
 ਅੰਕ ਤਰਤੀਬਵਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ।

॥ ਰੁਤਿ ਛੇਵੀਂ ਚੱਲੀ ॥

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੈ ॥
ਅਬ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤ ਕਬਨੈ ॥

੧ [ਮੰਗਲ—ਮਾਂਦਾਂ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਸਿਪਾਰਸ਼] ।

ਦੇਹਗਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਰਨ ਸਰੋਜ ਕੋ ਸਮ ਜਹਾਜ ਕੇ ਪਾਇ ।
ਬਿਘਨ ਉਦਧਿ ਤੇ ਪਾਰਿ ਭਾ ਧਮਾਵਤਿ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥ ੧ ॥

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ (ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ) ਚਰਨ ਕਵਲਾਂ ਨੂੰ ਜਹਾਜ ਵਰਗੇ (ਤਾਰਨਹਾਰ) ਪਾਕੇ (ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਰਨਾਂ ਦਾ) ਮਹਿਜ ਸੁਭਾਵ ਧਿਆਨ ਧਰਦਾ ਹੋਯਾ ਬਿਘਨਾਂ (ਰੂਪ) ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਭਾਵ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਹੁਣ ਸਮਾਪਤੀ ਨੇੜੇ ਹੈ ।

੧. ਇਸ਼ ਗੁਰੂ—ਦਸੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦਾ—ਮੰਗਲ ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ, ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ, ਤਿਤੀ, ਚਤੁਰਥੇ ਰੂਪ ।
ਪੰਚਮ, ਖਸ਼ਟਮ, ਸਪਤਮੇ, ਅਸ਼ਟਮ ਨਵਮ ਅਨੂਪ ॥੨॥
ਗੁਰੂ ਗੁਬੰਦ ਸਿੰਘ ਦਸਮ ਪ੍ਰਭੂ ਜਗ ਤਾਰਨ ਅਵਤਾਰ ।
ਕਥਾ ਆਪਨੀ ਆਪ ਹੀ ਰਚੀ ਸਹਿਤ ਬਿਸਤਾਰ ॥੩॥
ਕਰਜੋ ਬਹਾਨੋ ਮੋਹਿ ਕਉ ਦਾਸ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਦੀਨਿ ।
ਕਹਾਂ ਸ਼ਕਤਿ ਨਰ ਤਨ ਬਿਖੈ ਸੰਚਨ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥੪॥
ਸਭਿ ਇੱਛਾ ਪੂਰਨ ਕਰੀ ਹਲਤ ਬਿਖੈ ਸੁਖ ਦੀਨ ।
ਰਿਦੈ ਭਰੋਸਾ ਪਲਤਿ ਮਹਿ ਕਰਹਿ ਕਸ਼ਟ ਸਭਿ ਛੀਨ ॥੫॥

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ, (ਗੁਰੂ) ਅੰਗਦ, ਤੀਸਰੇ, ਚੌਥੇ ਰੂਪ, ਪੰਜਵੇਂ, ਛੇਵੇਂ, ਸੱਤਵੇਂ, ਅੱਠਵੇਂ ਤੇ ਅਨੂਪਮ ਨੌਵੇਂ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਤੇ ਦਸਵੇਂ ਪ੍ਰਭੂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾਸਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ) ਜਗਤ ਦੇ ਤਾਰਨ ਹਿੰਤ ਅਵਤਾਰ ਲਿਆ ਸੀ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਆਪਣੀ ਕਥਾ ਆਪ ਹੀ ਵਿਸਤਾਰ ਸਹਿਤ ਰਚਵਾ ਲਈ ਹੈ ॥ ੩ ॥

ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ (ਆਪ ਨੇ ਆਪਣਾ) ਨਿਮਾਣਾ ਦਾਸ ਜਾਣਕੇ ਇਕ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ । (ਕ੍ਰੋਠਾ ਗਣੇ ! ਸੋਚੋ) ਕਿ (ਮੇਰੇ ਜਦੋਂ) ਨਰ ਤਨ ਵਿਚ ਇਤਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿੱਥੇ ਸੀ (ਕਿ) ਪ੍ਰਬੀਨ (ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਇਤਨਾ ਯਸ਼) ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਸਕੇ ॥ ੪ ॥

ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ (ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀਆਂ) ਸਾਰੀਆਂ ਇੱਛਾਂ ਪੂਰਨ ਕਰਕੇ (ਪ੍ਰਤੱਖ) ਸੁਖ ਦਿਤਾ ਹੈ (ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਮੈਂ) ਰਿਦੈ ਵਿਚ (ਪੱਕਾ) ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਵੀ (ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਦੇ) ਸਾਰੇ ਕਸ਼ਟ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਗੇ ।

ਇਮ ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਿਮ ਸਿੰਘਨਿ ਕੱਲਜਾਨ । ਉਮਗਜੋ ਉਰ
ਅਨੁਰਾਗ ਜਿਨ ਦਏ ਅੱਗ ਗੁਰ ਪ੍ਰਾਨ॥੬॥ ਪਠੋ ਦੂਤ ਗਿਰਪਤਿਨਿਜੇਸਾਰ
ਕਿ ਝੂਠਿ ਸੁਨਾਇ । ਸਵਾ ਲਾਖ ਸੈਨਾ ਸਹਿਤ ਤਹਿ ਉਮਗਵ ਚਢਾਇ^੧
॥੭॥ ਚੌਖਈ ॥ ਸੈਦੇ ਖਾਂ ਪਠਾਨ ਚਢਿ ਆਯੋ। ਚਹੈ ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਜੁੱਧ ਮਚਾਯੋ।
ਉਤਰੀ ਆਨਿ ਥਨੇਸਰ ਨਗਰੀ । ਤੁਰਕਨਿ ਚਮੁੰ ਸਨਧਬਧ ਸਗਰੀ
॥੮॥ *ਇਤ ਗੁਰ ਘਰ ਤੇ ਹਟੇ ਮਸੰਦ । ਬੈਠੇ, ਧਨ ਸੰਗਤ ਤੇ ਬੰਦ । ਸ੍ਰੀ
ਗੁਰ ਕਹੈ 'ਮਸੰਦ ਨ ਮੇਰੇ। ਸਿੱਖਨਿ ਪਰ ਇਹ ਰਾਛਸ ਹੋਰੇ'॥੯॥ ਕਿਤਿਕ
ਮਸੰਦ ਬੰਦਿ ਕਰੈ ਕਹੈ । 'ਕਰੀ ਏਕ ਨੋ, ਦੁਖ ਸਭਿ ਲਹੈ । ਖਤਾ
ਪ੍ਰਥਮ ਕੀ ਬਖਸ਼ਨ ਕਰੀਅਹਿ । ਅਪਨੇ ਜਾਨਿ ਦਯਾ ਉਰ ਧਰੀਅਹਿ ॥
੧੦॥ ਅਬਿ ਤੇ ਜੋ ਸਿਖ ਕੇ ਘਰ ਜਾਇ । ਖਸ਼ੀ ਹੋਇ ਦੇ ਸੋ ਹਮ ਲਜਾਇ ।
ਸਗਰੇ ਮਾਰੇ ਏਕ ਪਿਛਾਰੀ' । ਅਬਿ ਬਰਤਹਿ ਗੁਰ ਬਚ ਅਨੁਸਾਰੀ'॥੧੧॥
ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਬਹਿ ਉਚਾਰਾ । 'ਸਿੱਖ ਸਿਦਕ ਕੇ ਹੁਇ ਨਿਰਧਾਰਾ' ।
ਕਾਲ ਕਲੁ ਕੇ^੨, ਸੁਨੀਅਹਿ ਭਾਈ ! ਦੁਸ਼ਤਰ ਜੇ ਸਿੱਖੀ ਨਿਬਹਾਈ^੩ ॥
੧੨ ॥ ਕੁਛ ਘਾਟਾ ਧਨ ਕੇ ਗੁਰ ਘਰ ਨਹਿ । ਬਿਨ ਬੋਲੇ ਨਹਿ ਗਮਨੋ
ਸਿਖ ਗਿਹ' । ਗੁਰ ਕੇ ਹੁਕਮ ਬਿਦਤ ਭਾ ਜਬੈ। ਏਦ ਮਸੰਦ ਹੋਤਿ ਭੇ ਤਬੈ
॥੧੩॥ ਦਾਰਿਦ ਭਯੋ, ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਪਾਵਹਿ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਢਿਗ ਨਿਤ ਚਲਿ
ਆਵਹਿ । ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਬਾਤ ਸੁਨਾਵੈ। ਕਰੈ ਢਿਰਾਦ ਕਲੇਸ਼ ਬਤਾਵੈ
॥੧੪॥ 'ਸੁਨਹੁ ਮਾਤ ਜੀ ! ਰੀਤਿ ਹਮੇਸ਼ਾ। ਗੁਰ ਘਰ ਕੇ ਥੇ ਕਾਜ ਅਸੇਸ਼ਾ।
ਜਬਿ ਕੀ ਕਰੀ ਕਾਰ ਸਭਿ ਬੰਦ । ਸਨੇ ਸਨੇ ਪਰਿਗੇ ਸਭਿ ਮੰਦ' ॥ ੧੫॥
ਨਹੀਂ ਆਮਦਨ ਧਨ ਕੀ ਹੋਇ । ਦੇਨਿ ਲੇਨਿ ਪੁਨ ਕਿਮ ਕਰਿ ਹੋਇ ?'
ਇੰਤਜਾਦਿਕ ਨਿਤ ਮਾਤਾ ਪਾਸ। ਬੰਦ ਮਸੰਦ ਸੁ ਕਰੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼॥੧੬॥ ਕਹੇ
ਤਿਨਹੁ ਕੇ ਇਕ ਦਿਨ ਮਾਈ । ਸੋਢੀ ਬੰਸ ਮੁਕਟ ਢਿਗ ਆਈ । ਕਹਤਿ
ਭਈ 'ਬੇਟਾ ! ਸੁਨਿ ਅਬੈ । ਕਿਮ ਸੰਸਾਰ ਕੇ ਕਾਰਜ ਨਿਭੈ ॥ ੧੭॥ ਕਿਮ
ਲੰਗਰ ਸਿੰਘਨਿ ਕੇ ਹੋਇ । ਬੰਦਿ ਕਾਰ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਜੋਇ । ਸਿਰੇਪਾਉ ਲੇ
ਸਿੱਖ ਬਡੈਰੇ । ਇੰਤਜਾਦਿਕ ਜੇ ਕਾਜ ਘਨੇਰੇ ॥ ੧੮॥ ਕਮ ਨਿਰਬਾਹੁ

^੧ ਚੜ੍ਹਾਕੇ ਲਿਆਏ । ^੨ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ । ^੩ ਇਕ ਦੇ ਪਿੱਛੇ । ^੪ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਸਿਦਕ ਦਾ ਨਿਰਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ । ^੫ ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ । ^੬ ਸਿੱਖੀ ਨਿਬਾਹੁਣੀ ਆਖੀ ਹੈ । ^੭ (ਸਿੱਖ ਰੋ) ਟੁਲਾਏ ਬਿਨਾਂ । ^੮ ਭਾਵ ਕਾਰ ਫੇਟ । ^੯ ਸਭ ਕੰਮ ਮੰਦੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ । ^{੧੦} ਇਹ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੀ ੨੬ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ ।

ਬਿਨਾ ਧਨ ਆਏ । ਸਗਰੇ ਬਰਜਿ ਮਸੰਦ ਹਠਾਏ' । ਪਖ ਕੀ ਬਾਤ ਮਾਤ
 ਤੇ ਸੁਨੀ । ਗਰ ਕੇ ਰਿਦੇ ਭਈ ਰਿਸ ਘਨੀ ॥ ੧੯ ॥ 'ਖੱਤੀ ਨਈਯੜ
 ਉੱਜੜ ਧੀਏ' ! ਤਿਸੁਨਾ ਧਰਹਿ ਅਧਿਕ ਅਧਿਕੀਏ* । ਪੂਰਬ ਦੋਇ ਲਾਖ
 ਲੇ ਦਰਬਾ । ਧਰਜੇ ਛਪਾਇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਸਰਬਾ ॥ ੨੦ ॥ ਨਹਿ ਲੰਗਰ ਸਿੱਖਨਿ
 ਤਿਸ ਮਾਂਹੀ । ਭਲੇ ਸੰਭਾਰ ਰਾਖੀਯਹਿ ਤਾਂਹੀ । ਜੇ ਸੁੱਤੁ ਹੈਂ ਤੁਰਕ ਹਮਾਰੇ ।
 ਭਾਗ ਤਿਨਹੁ ਕੋ ਤਾਂਹਿ ਮਝਾਰੇ ॥ ੨੧ ॥ ਸਿੱਖੀ ਪਿਖੀ ਭੁੱਲੇ ਸਭਿ ਭਾਵਹੁ^੧ ।
 ਸਿੱਖਹੁ ਲੂਟ ਕੂਟ ਤੁਮ ਖਾਵਹੁ । ਭੂਖਾ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਪਰਵਾਰ* । ਜਿਤ
 ਕਿਤ ਤੇ ਕਰਿ ਲੇਹੁ ਅਹਾਰ' ॥ ੨੨ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਡਰ ਉਰ ਸਿੰਘਨਿ
 ਧਾਰਾ । ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰਾ । 'ਰਾਵਰਿ ਬਾਕ ਰਾਮ ਕੇ ਬਾਨਾ ।
 ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੋਤਿ ਨਹੀਂ ਸਭਿ ਜਾਨਾ ॥ ੨੩ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਸਭਿ ਕੋ ਰਖਿ
 ਲੀਜੈ । ਭਲੇ ਬਾਕ ਸਭਿ ਕੋ ਕਹਿ ਦੀਜੈ' । ਸੁਨਿ ਸੁੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰੀ ।
 'ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜਗ ਗੁਰ ਭਾਰੀ ॥ ੨੪ ॥ ਤਿਨਹੁ ਕਹੇ ਬਾਕਨ ਅਭਿ-
 ਰਾਮੇ । ਵਰਤੋਂ ਗਾ ਪਹਿਰੋਂ ਦਸ ਜਾਮੇ'^੨ । ਭਾਣਾ ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਭਿ ਹੋਵੈ ।
 ਕਰੀ ਪ੍ਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਕੋਖੋਵੈ?' ॥ ੨੫ ॥ ਸੁਨਿ ਮਾਤਾ ਤੁਸੁਨ ਹੁਇਰਹੀ । ਕਿਤਿਕ
 ਬਾਰ ਮਹਿ ਸੁਤ ਸਨ ਕਹੀ । 'ਭਲੀ ਕਰਨਿ ਮਹਿ ਹੋਈ ਬੁਰੀ । ਸੁਨਹੁ
 ਪੁੱਤ੍ਰ ਹਿਰਦੇ ਰਿਸ ਧਰੀ ॥ ੨੬ ॥ ਦੇਨੋ ਥੋ ਬਰ ਦੀਨੋ ਸੁਪ । ਜਿਮ ਚੰਦਨ

*ਹੇ ਉੱਜੜ ਜਾਣੇ ਨੱਯੜ (ਜਾ: ਦੇ) ਖੱਤੀਆਂ ਦੀਏ ਧੀਏ' ਤਿਸ ਵਿਚੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਲੰਗਰ ਨਹੀਂ
 ਹੁੰਦਾ । *ਤਿਸ (ਧਨ) ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਭਾਲ ਰਖੋ । * (ਅਸਾਂ ਤਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਸਿੱਖੀ ਵੇਖੀ ਹੈ ਉਹ
 ਸਾਰੇ ਸਾਨੂੰ ਭਲੇ ਭਾਂਵਦੇ ਹਨ । *ਦਸ ਜਾਮੇ ਹੀ ਪਹਿਰਕੇ ਵਰਤਾਂਗਾ ।

*ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਗੁਰਬਿਲਾਸ ਤੇ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਬਾਕ ਮਾਤਾ
 ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਵਿਚ ਏਹ ਹੈਨ ਯਥਾ:—'ਤਾਤ ਮਾਤ ਮੁਰ ਅਲਖ ਅਰਾਧਾ । ਬਹੁ ਬਿਧ ਜੇਗ
 ਸਾਧਨਾ ਸਾਧਾ । ਤਿਨ ਜੋ ਕਰੀ ਅਲਖ ਕੀ ਸੇਵਾ । ਤਾਂਤੇ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਗੁਰਦੇਵਾ' । ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਐਸੇ
 ਉੱਚੇ ਕਥਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਸ ਨਹੀਂ ਕਿ ਐਸੇ ਵਾਕ ਆਖੇ ਹੋਣ, ਕਵਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨੇ
 ਇਹ ਵਾਕ ਬੀ ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਿਚੋਂ ਤਰਜਮਾ ਕੀਤੇ ਹਨ ਯਥਾ:—'ਨਯੜ ਉਜੜ ਧੀਏ' । (ਸੋ: ਸਾ:)
 ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਵੇਖੋ ਪਿੱਛੇ ਰੁਤ ੩ ਅੰ: ੪੮ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੁਕ ।

†ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੇ ਵਦਤੋਵਜਾਘਾਤ ਧਯਾਨ ਰੱਖਣੇ ਚਾਹੀਏ । 'ਦਸ ਜਾਮੇ ਪਹਿਰਕੇ
 ਵਰਤੋਂਗਾ' ਉਥੋਂ ਦਾ ਪਾਠ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਲਿਆ ਹੈ । ਫਿਰ ਸਾਖੀ ੭੮ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ; ਗਯਾਰਵਾਂ
 ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ, ਏਹ ਮੰਨਕੇ ਵੇਰ ਯਾਰਵੇਂ ਮਨੁੱਖੀ ਜਾਮੇ ਧਰਨ ਦੇ ਉਥੋਂ ਵਾਕ ਕਹੇ ਹਨ ।
 ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਵੇਖੋ ਰੁਤ ੫ ਅੰਸੂ ੩੬ ਅੰਕ ੫੨ ਦੀਆਂ ਹੇਠਲੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਟੁਕਾਂ † ਤੇ ‡ ।

ਘਸਤੋ ਹੁਇ ਤਾਪ^੧ । ਸੁਤ ਕੇ ਦਾਵਾ ਕਰਿ ਮੈਂ ਆਈ । ਬਖਸ਼ਹੁ ਦਿਹੁ
 ਸਭਿ ਕੇ ਬਡਿਆਈ ॥ ੨੭ ॥ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਤੁਮਰੇ ਪਰਵਾਰੂ । ਕਹੀਯਹਿ
 ਜਿਮ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸੁਖ ਭਾਰੂ^੨ । ਗੁਰ ਬੋਲੇ:—‘ਸੁਨਿ ਮਾਤ ! ਮਹਾਂ ਹਿਤ^੩ ! ਕਰਹੁ
 ਖਾਲਸੇ ਕੇ ਤੁਮ ਸਾਬਿਤ^੪ ॥ ੨੮ ॥ ਰਹਿਤ ਕਹਤਿ ਕੇ ਸਹਤਿ ਅਚਾਰੀ ।
 ਬੀਚ ਖਾਲਸੇ ਜੋਤਿ ਹਮਾਰੀ । ਭਲੇ, ਖਾਲਸਾ ਹੀ ਸਭਿ ਕਰਿ ਹੈ । ਜਗਤ
 ਰਾਜ ਜਿਨਕੇ ਅਨੁਸਰਿ ਹੈ^੫ ॥ ੨੯ ॥ ਇਮ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਜਨਨੀ ਤਬਿ ਗਈ ।
 ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰਤਿ ਚਿਤ ਭਈ । ਬੈਠੀ ਜਾਇ ਕਿਤਿਕ ਸਿਖ ਆਏ । ਜਿਮ
 ਬੀਤੀ ਤਿਮ ਬਾਤ ਚਲਾਏ ॥ ੩੦ ॥ ‘ਕਠਨ ਸੁਭਾਵ’ ਮਸੰਦਨਿ ਕਹਯੋ^੬ ।
 ‘ਜਿਨ ਕੇ ਮੋਹ ਲੇਸ ਨਹਿ ਲਹਯੋ । ਕਰੈਂ ਬਚਨ ਸੋ ਜਾਤਿ ਨ ਖਾਲੀ ।
 ਤਤਛਿਨ ਫਲੈ ਸੁਖ ਕਿ ਦੁਖ ਨਾਲੀ ॥ ੩੧ ॥ ਬਿੱਪੈ ਕਹੈ, ਸ਼ਕਤਿ ਕਿਸ
 ਮਾਂਹੀ^੭ ? ਬੋਲੈ ਸਮੁਖ, ਅਧਿਕ ਡਰਪਾਹੀ^੮ । ਕਹਿਬੇ ਕੇ ਤੁਮ ਉਚਿਤ
 ਬਿਸਾਲੇ^੯ । ਤਉ ਸਾਪ ਭਾ, ਰਿਸੇ ਕੁਢਾਲੇ^{੧੦} ॥ ੩੨ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਤਬਿ ਸਭਿਨਿ
 ਸੁਨਾਏ ‘ਅਲਪ ਬੈਸ ਤੇ ਜੇ ਜਿਦ ਪਾਏ^{੧੧} । ਇਕ ਦਿਨ ਜਲ ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਹੁ
 ਕਰੈਂ। ਛੀਂਟਨਿ ਦੇਤਿ ਪਰਸਪਰ ਭਿਰੈਂ ॥ ੩੩ ॥ ਰਾਇ ਗੁਲਾਬ ਸੁਜਾਮ ਸਿੰਘ
 ਆਇ । ਬਾਲਕ ਬਯ ਖੇਲੈਂ ਅਹਿਲਾਦ । ਜਰੇ ਜਵਾਹਰ ਜਾਹਰ ਜੋਤਿ ।
 ਬਹੁ ਮੋਲੇ ਕੰਕਨ ਕਰ ਹੋਤਿ ॥ ੩੪ ॥ ਜਲ ਮਹਿੰ ਏਕ ਕਟਕ^{੧੨} ਗਿਰ
 ਪਰਜੋਨਹੀਂ ਨਿਹਾਰ ਸੰਭਾਰਨਿ ਕਰਜੋ। ਸੁਸ਼ਕ ਬਸਤੁ ਪਹਿਰੇ ਤਬਿ ਹੋਰਜੋ ।
 ਦਾਸਨ ਕਹਜੋ—ਕੜਾ ਜਲ ਗੋਰਜੋ—॥ ੩੫ ॥ ਗਿਨਜੋ ਨ ਕੁਛ ਆਏ ਢਿਗ
 ਮੇਰੇ । ਬੂਝਨਿ ਕਰੇ ਹਾਥ ਜਬਿ ਹੋਰੇ । ਰਿਸ ਕਰਿ ਬਹੁਤ ਭਾਂਤਿ ਸਮੁਝਾਏ ।
 ਸਭਿ ਕੇ ਲੇ ਸਲਿਤਾ ਢਿਗ ਆਏ^{੧੩} ॥ ੩੬ ॥ ਖੁਜਵਾਇਵ ਬਹੁ ਜਲ ਕੇ
 ਮਾਂਹੀ । ਦੇਖਿ ਰਹੇ ਪਾਯੋ ਕ੍ਰਿਤ ਨਾਂਹੀ । ਮੈਂ ਕਰਿ ਕੋਪ ਕਹਜੋ ਢਿਗ ਤਹਾਂ।
 —ਕਜੋਂ ਨ ਬਤਾਵਤ ਗੋਰਜੋ ਕਹਾਂ? ॥ ੩੭ ॥ ਦੁਰਲਭ ਵਸਤੁ ਦਰਬ ਬਹੁ

^੧ਜਿਵੇਂ ਚੰਦਨ ਘਸਾਵਨ ਤੇ (ਹੋਣੀ ਸੀ ਠੰਢ ਪਰ ਹੋ ਜਾਏ) ਤਾਪ । ^੨ਮਹਾਨ ਹਿਤ ਵਾਲੀ
 ਮਾਤਾ ਜੀ। (ਅ) ਹਿਤ ਵਾਲੀ ਗਲਾ (ਸਾ + ਬਿਤ =) ਉਹ ਧਨ ਤੁਸੀਂ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਕਰ ਦਿਓ ।
 (ਅ) ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰੋ । [ਅਃ, ਸਾਬਤ = ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਾਇਮ] । (੯) ਖਾਲਸੇ ਵਿਚ
 ਨਿਸ਼ਚਾ ਰਖੋ ਬੀ ਭਾਵ ਕੋਢਦੇ ਹਨ । ^{੧੦}ਅਧੀਨ ਹੋਵੇਗਾ । ^{੧੧}ਭਾਵ ਮਸੰਦਾਂ ਨ ਭੀ ਆਕੇ ਮਾਤਾ
 ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਆ ਕਿ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਸੁਭਾਵ ਕਰੜਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ^{੧੨}ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਾਕ ਦੇ
 ਉਲਟ ਕਹੇ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿਸ ਵਿਚ ਹੈ ? ਸਨਮੁਖ ਬੋਲੇ (ਕੋਈ ?) ਸਭ ਡਰਦੇ ਹਨ । ^{੧੩}ਤੁਸੀਂ
 ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਬਹੁਤੇ ਯੋਗ ਸਾਧਿ । ^{੧੪}ਜਿਦ ਪੈਂਦੇ । ^{੧੫}ਕੜਾ । ^{੧੬}(ਆਪ) ਆਏ ।

ਕੇਰੀ । ਬਿਨ ਸੰਭਾਰ ਨੀਰ ਮਹਿ ਗੇਰੀ । ਇਕ ਤੋ ਪ੍ਰਥਮ ਸੰਭਾਰ ਨ ਕਰੀ ।
 ਦੂਜੇ ਅਬਿ ਤੂਸ਼ਨਿ ਮੁਖ ਧਰੀ ॥ ੩੮ ॥ ਧਨ ਬਿਸਾਲ ਕੋ ਬਾਦਹਿ ਖੇਵਾ ।
 ਕਹਾਂ ਬੁੱਧਿ ਤੁਮਰੀ ਕਹੁਹੋਵਾ-?। ਇੱਤਨਾਦਿਕ ਕਰਿ ਕੋਪ ਮਹਾਨੁ॥ ਧਰੀ
 ਮੈਨ ਰਿਸ ਕੈ ਸੁਨਿ ਕਾਨਾ ॥ ੩੯ ॥ ਦੂਜੇ ਕੰਕਨ ਹਾਥ ਮਝਾਰਾ । ਸਭਿ ਕੇ
 ਦੇਖਤਿ ਤੁਰਤ ਉਤਾਰਾ । ਕਰਿ ਬਲ ਬਾਹਨਿ ਦੂਰ ਬਗਾਯੋ । ਸਤੋਂਦਵ ਕੇ
 ਪਵਾਹ ਮਹਿ ਪਾਯੋ* ॥ ੪੦ ॥ ਸਕਲ ਬਿਲੋਕਤਿ ਬਹੁ ਬਿਸਮਾਏ ।-ਕਹਾਂ
 ਕੀਨਿ ਕਟ ਦੁਤੀ ਬਗਾਏ ? ਕਈ ਹਜ਼ਾਰਨ ਤੇ ਜੇ ਬਨੇ । ਸੋ ਬਿਗਾਟਕਾ
 ਸਮ ਮਨ ਗਨੇ-॥ ੪੧ ॥ ਬਹੁ ਕਹਿ ਰਹੀ ਕਹਾਂ ਪੁਨ ਹੋਇ । ਕਟਕ
 ਜਰਾਉ ਦੋਇ ਸੁ ਖੋਇ। ਘਨ ਮਲਾਹ ਜਤਨ ਕਰਿ ਹਾਰੇ । ਅਪਰ ਲੋਕ ਬਹੁ
 ਜਲ ਮਹਿ ਬਾਰੇ ॥ ੪੨ ॥ ਕਰੇ ਉਪਾਇ ਨ ਪਾਯੋ ਕੋਈ । ਅਲਪ ਬੈਸ ਮਹਿ
 ਅਸ ਬੁਧਿ ਜੋਈ । ਸਦਾ ਸੁਭਾਉ ਰਹਜੇ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੋ । ਧਨ ਸੰਚਨਿ ਕੀ
 ਰਖੇ ਨ ਸੁਧਿ ਕੋ ॥ ੪੩ ॥ ਅਬਿ ਕੜਾ ਕੀਨਿ ਮਸੰਦ ਹਟਾਏ ।-ਲਾਖਹੁ
 ਧਨ ਲਜਾਵਤਿ ਸਮੁਦਾਏ । ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਮਹਿ ਬਿਚਰੰਤੇ । ਖੋਜਿ ਖੋਜਿ
 ਸਿੱਖਨਿ ਘਰਵੰਤੇ ॥ ੪੪ ॥ ਸਭਿ ਤੇ ਕਹਿ ਕਰਿ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼। ਆਨਹਿ ਧਨ
 ਕੋ ਸਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ । ਅਬਿ ਹਟਿ ਗਏ, ਕਹਾਂ ਧਨ ਐਹੋ?। ਕਿਮ ਗੁਰ ਘਰ ਕੋ
 ਕਾਜ ਨਿਬੈ ਹੈ ॥ ੪੫ ॥ ਇਮ ਉਰ ਜਾਨਿ ਨਿਕਟ ਹੁਇ ਕਹਯੋ । ਇਸ ਤੇ
 ਸ਼੍ਰਾਪ ਦੁਖਦ ਹੀ ਲਹਯੋ । ਕੁਸ਼ਲ ਕਰਹਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸਾਰੇ । ਕਹਿ ਮੈਂ ਰਹੀ
 ਨ ਬਹੁਰ ਨਿਵਾਰੇ ॥ ੪੬ ॥ ਮਿਲਿ ਮਸੰਦ ਮਾਤਾ ਕੇ ਸੰਗ । ਕਹਿ ਸੁਨਿ
 ਜਾਨੈ-ਬਨੈ ਕੁਢੇਗ-। ਬਾਤ ਬਿਬਸ ਤੇ ਤੂਸ਼ਨਿ ਭਏ ॥ ਸੰਧੜਾ ਭਈ
 ਤਰਨਿ ਅਸਤਏ ॥ ੪੭ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰਿੰਬੋ ਖਸਟਮ ਰੁਤੈ ਮਾਤਾ ਕੋ
 ਕਹਿਨ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੈ ਨਾਮ ਪ੍ਰਥਮੇ ਅੰਸੁ ॥ ੧ ॥

੨. [ਸੈਦੇ ਖਾਂ ਸੰਗ ਕਰਨ ਆਇਆ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਸੁਪਤਿ ਭੇ ਅਰਧਿ ਗਈ ਜਬਿ ਰਾਤਿ । ਸਿੱਖ
 ਬਨੇ ਸਰ ਤੇ ਗਯੋ ਕਹੀ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਬਾਤ ॥ ੧ ॥ ਚੋਪਈ ॥ ਚੋਕੀਦਾਰ ਸਿੰਘ ਜੋ
 ਕੋਈ । ਫਿਰ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ । ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ । ਫਿਰ (ਸ਼੍ਰਾਪ) ਹਟਾਇਆ ਨਹੀਂ ।
 ਪਵੇਸ਼ ਬਾਹਰੀ ਗਲ ਵੇਣ ਤੇ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਏ ।

*ਸਾਖੀ ਇਉਂ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਛਣ ਪਰ ਕਿ ਕੜਾ ਕਿੱਥੇ
 ਸੱਟਿਆ ਨੈ ਆਪ ਨੈ ਦੁਜਾ ਕੜਾ ਜਲ ਵਿਚ ਦੂਰ ਸੱਟਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਕਿ ਪਹਿਲਾ
 ਕੜਾ ਐਏ ਕੁ ਚਿੰਗਾ ਸੀ ।
 †ਇਹ ਮੈਂ ਸਾਖੀ ਦੀ ੨੭ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ ।

ਖਰੇ । ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗ ਕਹਿਨ ਇਮ ਕਰੇ । 'ਸੈਦੇ ਖਾਂ ਪਠਾਨ ਚਢਿ ਆਵਾ ।
ਡੇਰਾ ਜਬਹਿ ਬਨੇਸਰ ਪਾਵਾ ॥ ੨ ॥ ਮੈਂ ਤਬਿ ਸੁਨੀ ਲਰਨਿ ਕੇ ਚਲਨੇ ।
ਦਲ ਕੇ ਇਕ ਨਰ ਭੇਤੀ ਮਿਲਨੇ । ਤਬਿ ਹੀ ਤਜਿ ਪੁਰਿ ਕੇ ਮੈਂ ਧਾਯੋ।ਬਡੇ
ਬੇਗ ਤੇ ਇਤੁ ਲਗਿ ਆਯੋ ॥ ੩ ॥ ਸੁਧਿ ਗੁਰ ਕੇ ਦਿਹੁ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ ।
ਸਵਧਾਨੀ ਬਿਧਿ ਕਰਹਿ ਲਰਾਈ । ਮੁਗ਼ਲ ਪਠਾਨ ਸਵਾ ਲਖ ਆਵਾ ।
ਮਹਿਦ ਜੇਗ ਕੇ ਸੰਗ ਬਨਾਵਾ॥੪॥ਪਹੁੰਚਹਿ ਆਨਿ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਕਾਲੀ' ।
ਸੁਧਿ ਦੈਬੇ ਹਿਤ ਆਇ ਉਤਾਲੀ' । ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਿ ਸੋਚ ਸੁਨਾਨਾ ।
ਬੈਠੇ ਆਇ ਸੁ ਲਗਨੇ ਦਿਵਾਨਾ ॥੫॥ਅਖਿਲ ਖਾਲਸਾ ਜਬਿ ਚਲਿ ਆਯੋ।
ਸ਼ੀ ਕਲਗੀਧਰ ਤਬਹਿ ਅਲਾਯੋ । 'ਸੈਨਾ ਸਿੰਘਨਿ ਕੀ ਅਬਿ ਸਾਰੀ । ਅਹੈ
ਪੈਚ ਸੈ ਲੋਹੁ ਬਿਚਾਰੀ ॥ ੬ ॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਸਦਨ ਬੰਦ ਹੀ ਗਏ । ਆਇ
ਸਕਹਿ ਨਹਿ ਰਣ ਕੇ ਭਏ' । ਸੁੱਤ ਪੁਬਲ ਸਵਾ ਲਖ ਆਯੋ । ਮੰਤੁ ਗਿਰੇ-
ਸ਼ਨਿ ਮਿਲੇ ਪਕਾਯੋ॥੭॥ਰਾਜਨ ਕੈ ਸੈਨਾ ਬਹੁ ਆਵੈ । ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਪੁੰਜ
ਅਧਿਕ ਪੁਬਲਾਵੈ'।ਜੇ ਕਰਿ ਬਨੈ ਸੁਚੇਤੀ ਤੁਮ ਤੇ । ਲਰਨਿ ਹੇਤ ਸੋ ਭਨੀ-
ਯਹਿ ਹਮ ਤੇ' ॥ ੮ ॥ ਸੁਨਤਿ ਖਾਲਸਾ ਅਖਿਲ ਉਚਾਰੇ । 'ਕਾਰਨ ਕਰਨ
ਆਪ ਹੋ ਸਾਰੇ' । ਜਬਿ ਭੁਨਸਾਰ ਭਈ ਦਿਨ ਚਢਨੇ । ਸਿੰਘਨਿ ਬਿਖੈ ਬੀਰ
ਰਸ ਬਢਨੇ ॥ ੯ ॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਨਿਜ ਤੁਰੰਗ ਸੰਭਾਲੇ । ਜ਼ੀਨ ਸਭਿਨਿ
ਹੀ ਤਤਛਿਨ ਡਾਲੇ । ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤ ਤੁਰਕ ਦਲ ਆਏ । ਦੁੰਦਭਿ ਬਾਜੇ
ਪੁਰਿ ਸੁਨਿ ਪਾਏ॥੧੦॥ਭਈ ਜੇਗ ਕੀ ਤਜਾਰੀ ਜਬੈ।ਮੇਮੂਖਾਂ ਪਠਾਲ ਇਕ
ਤਬੈ।ਸ਼ੀ ਗੁਰ ਕੇ ਚਾਕਰ ਬਡ ਜੋਧਾ।ਜੇਗ ਸਮੇਂ ਲਖਿ ਕੇ ਧਰਿ ਕ੍ਰੋਧਾ॥੧੧॥
ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਪਾਸ ਆਇ ਕਰਿ ਭਾਖਾ । 'ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਜਿਸ ਹਿਤ ਤੁਮ ਰਾਖਾ।ਸੋ
ਸੁਭਟਨਿ ਕੇ ਡੇਰਾ ਦੀਨਾ।ਸਭਿ ਕੇ ਜਮਾਦਾਰ ਮੁਝ ਕੀਨਾ ॥੧੨॥ ਨਿਮਕ
ਆਪ ਕੇ ਖਾਇ ਵਿਸ਼ੇਖਹੁ । ਤਿਹ'ਬਹਾਦਰੀ ਕੇ ਅਬਿ ਦੇਖਹੁ'।ਸੁਨਿ ਪੁੰਨ
ਕਲਗੀਧਰ ਹੈ ਕੈ । ਇਕ ਕਮਾਨ ਕੇ ਬਖਸ਼ਨ ਕੈ ਕੈ ॥ ੧੩ ॥ ਕਹਨੇ
'ਸ਼ਰੀਕ ਮਾਰਨੈ ਨੀਕੋ । ਸਨਮੁਖ ਆਇ ਕਰਤਿ ਰਣ ਹੀ ਕੋ' । ਦੁਤੀਓ
ਸੈਦ ਬੇਗ ਉਮਰਾਉ । ਡੇਰਾ ਪੁਰਬ ਦੀਨ ਲੁਟਾਉ॥੧੪॥ਸੋ ਭੀ ਆਨਿ ਖਰੋ
ਜਬਿ ਭਯੋ । ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਪਿਖਿ ਲਯੋ। ਪੁਰਬ ਜਨਮ ਬਿਖੈ ਸਿਖ
ਭਯੋ । ਸ਼ੀ ਨਾਨਕ ਸੰਗ ਮਿਲਿ ਮਗ ਲਯੋ॥੧੫॥ਤਿਸ ਕੇ ਭੀ ਬਖਸ਼ੇ ਗੁਰ
'ਕੱਲ । *ਸੰਗ ਵੇ ਹੋਣ ਤਕ । *ਬਹੁਤ ਪੁਬਲ ਪਏਗੀ । *ਤਿਸ (ਲੁਣ ਖਾਣ) ਦੀ ।

ਆਯੁਧ । ਭਯੋ ਸੁਚੇਤ ਸੁ ਕਰਨਿ ਮਹਾਂ ਜੁੱਧ । ਅਪਨੋ ਸਿੱਖ ਜਾਨ ਹਿਤ
ਕਰਜੈ । ਤਿਸ ਕੇ ਸਿਰ ਪਰ ਨਿਜ ਕਰ ਧਰਜੈ ॥੧੬॥ ਦੋਨਹੁ ਬਡੇ ਬੀਰ ਤਬਿ
ਗਏ । ਨਿਕਸੇ ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਸਭਿ ਲਏ । ਕਲਗੀ ਝੁਲਤਿ ਆਪ ਆਰੂਢੇ ਕੋ
ਨਹਿ ਲਖਹਿ ਜਿਨਹੁ ਗੁਨ ਗੂਢੇ ॥ ੧੭ ॥ ਸਮੁਖ ਰਿਪੁਨਿ ਕੇ ਜਬਿ ਬਿਰ
ਭਏ । ਰਾਜੇ ਤੁਰਕ ਸਕਲ ਮਿਲਿ ਗਏ ॥ ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਸਿੰਘਨ ਤਿਨ ਓਰਾ
ਗੁਰ ਸਨ ਕਹੈ 'ਖਰਚ ਰਣ ਥੋਰਾ' ॥ ੧੮ ॥ ਪੁਛੁ ਬੋਲੇ 'ਦਿਗ ਮੂੰਦਨ
ਕਰੋ । ਖਰਚ ਲਰਾਈ ਪਿਖਿ ਹਿਤ ਧਰੋ' ਗੁਰ ਕੇ ਕਹੈ ਮੂੰਦ ਦਿਗ ਲੀਨਿ ।
ਰਚਨਾ ਬਡੀ ਬਿਲੋਕਨਿ ਕੀਨਿ ॥੧੯॥ ਲਾਖਹੁ ਹੀ ਵਲ ਰਢੈ ਨਿਹਾਰੇ ।
ਅਨਿਕ ਰੀਤ ਕੇ ਆਯੁਧਾਰੇ ॥ ਕਿਤਿਕ ਤੁਰੰਗਨਿ ਪਰ ਚਢਿ ਰਹੇ ॥ ਪਨੁਖ,
ਤੁਪਕ, ਅਸਿ ਢਾਲਨਿ ਗਹੇ ॥ ੨੦ ॥ ਪੈਦਲ ਕੇਤਿਕ ਹੋ ਸਵਧਾਨੇ ।
ਹੇਤ ਜੰਗ ਕੇ ਰਿਸ ਉਰ ਠਾਨੇ । ਧੂਲ ਰੇਤ ਬਾਰੂਦ ਦਿਖਾਈ । ਗੁਲਕਾਂ
ਜੇ ਪਾਥਰ ਸਮੁਦਾਈ ॥੨੧॥ ਤੁਰਕਸ਼ ਤੀਰ ਪਰੇ ਦਿਸਿ ਆਵੈ । ਚਾਹਤਿ
ਹੈ ਅਬਿ ਜੰਗ ਮਚਾਵੈ ॥ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਅਨੰਦੇ ॥ ਚਹਤਿ ਜੰਗ ਦੋਨੋ
ਕਰ ਬੰਦੇ ॥੨੨॥ ਮਸਤਕ ਟੇਕਿ ਚਮਕ ਕਰ ਪੜੈ ॥ ਸ਼ੱਤੁਨਿ ਸਾਥ ਸਮੁਖਿ
ਹੁਇ ਲੜੇ । ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇ ਕਰਿ ਸ਼ਸਤੁ ਚਲਾਏ । ਘਨ ਬਨਿ ਕੈ ਗੁਲਕਾਂ
ਬਰਖਾਏ ॥੨੩॥ ਇਕ ਰੋੜੀ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਸੇ । ਦੇਖਹਿ ਜੰਗ ਪਰਜੈ ਬਡ
ਜੈਸੇ । ਏਕ ਏਕ ਸਿਖ ਪਰ ਪਿਖਿ ਧਾਏ ॥ ਸੋ ਸੋ ਤੁਰਕ, ਹੰਕਾਰਤਿ ਆਏ
॥੨੪॥ ਤੁਪਕ, ਤੀਰ, ਤਰਵਾਰ, ਕਟਾਰੀ । ਮਚੀ ਮਾਰ ਭੀਮਾ ਇਕ ਸਾਰੀ ।
ਗਿਰ ਗਿਰ ਪਰੈ ਘਾਇ ਕੋ ਖੈ ਕੈ । ਸ਼ੋਣਤਿ ਸੰਗ ਲਿਪਤਿ ਤਨ ਹੁੈ ਕੈ
॥੨੫॥ ਕਬਿੱਤਾ ॥ ਰਣ ਸਿੰਘ, ਸ਼ਜਾਮ ਸਿੰਘ, ਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਦਯਾ ਸਿੰਘ, ਸੂਰਮਾ
ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਧਾਯੋ ਕਰਿ ਹੋਲ ਕੋ । ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ, ਦੇਵਾਸਿੰਘ, ਔਰ ਭਾਈ
ਟੇਕਸਿੰਘ, ਰਾਮਸਿੰਘ, ਹਰੀਸਿੰਘ, ਬਾਜੀ ਦੀਨ ਪੇਲ ਕੋ ॥ ਮੋਹਕਮ ਸਿੰਘ,
ਧੰਨਾਸਿੰਘ ਅਰੁ ਹੈ ਧਿਆਨਸਿੰਘ, ਗਜਾਨਸਿੰਘ, ਮਾਨਸਿੰਘ ਹੋਰ ਬਡ ਮੇਲਿ
ਕੋ । 'ਮਾਰ ਮਾਰ' ਕਹੈ, ਅਰਿ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਗੋਰੈ ਸਿੰਘ, ਵਧਤਿ ਅਗੇਰੈ, ਪੈ

ਜੁੱਧ ਦਾ ਖਰਚ ਥੋੜਾ ਹੈ । ਪੁਛ ਤੇ ਰੇਤ ਬਾਰੂਦ ਹੋਕੇ ਦਿੱਸੀ । ਸਾਰੇ ਪੱਥਰ ਗੋਲੀਆਂ (ਹੋ ਦਿੱਸੇ) । ਮੋਹ ਨਾਲ (ਵੀਰੀ ਤੋ) ਪਏ । ਪਟਿੱਬਾ, ਟਿੱਲਾ । (ਤੁਰਕ) ਧਾ ਕੇ (ਪਏ) । ਭਜਾਨਕ । ਘੋੜੇ ਦਬਾਕੇ ਲੈ ਚਲੇ । (ਅ) (ਬਾਜੀ =) ਜੰਗ ਰੂਪੀ ਖੇਲ ਨੂੰ ਦੱਬ ਚਾੜੀ ।

ਪਿਛੈਰੈ ਜਿਮ ਖੇਲ ਕੋ ॥੨੬॥ ਏਹਗਾ ॥ ਸੈਦਬੇਗ ਗਹਿ ਸਸਤੁ ਕੋ ਵਧੈ ਅੰਦ੍ਰ
 ਰਣ ਮਾਂਹਿ । ਹਰੀਚੰਦ ਗਿਰਪਤੀ ਕੋ ਮੀਆਂ ਸੰਗਸਾ ਜਾਂਹਿ ॥੨੭॥ ਰੋਪਈ ॥
 ਪਟੇਬਾਜ ਦੋਨੋ ਬਡ ਜੋਧੇ । ਭਯੋ ਭੇੜ ਸਨਮੁਖ ਉਰ ਕ੍ਰੋਧੇ । ਖੜਗ ਸਿਪਰ
 ਦੋਨਹੁੰ ਕਰ ਧਾਰੀ । ਭਾਂਤਿ ਅਨੇਕ ਘਾਤ ਬਿਸਤਾਰੀ ॥ ੨੮ ॥ ਬਾਝ
 ਦਾਹਨੇ, ਪਾਛੇ, ਆਗੇ । ਵਿਚਰਤਿ ਦਾਵ ਕਰਨਿ ਬਹੁ ਲਾਗੇ । ਸਤਿਗੁਰ
 ਆਦਿਕ ਪਿਖਹਿ ਤਮਾਸ਼ਾ । ਦੋਨਹੁੰ ਜੈ ਚਹਿ ਕਰਤਿ ਬਿਨਾਸ਼ਾ ॥੨੯॥ ਏਕ
 ਪ੍ਰਹਾਰੈ ਦੁਤੀ ਬਚਾਵੈ । ਆਡਹਿ ਸਿਪਰੈ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਚਲਾਵੈ । ਦਾਵ ਅਨਿਕ
 ਕਰਿ ਜੁੱਧਮਚਾਯੋ । ਕਟਹਿ ਅੰਗ ਨਹਿ ਥਾਉਂ ਛੁਟਾਯੋ ॥ ੩੦ ॥ ਸੈਦਬੇਗ
 ਤਬਿ ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰਾ । ਹਰੀਚੰਦ ਗਹਿ ਸਿਪਰ ਸਹਾਰਾ । ਘਾਵ ਬਚਾਇ ਸੁ
 ਆਪ ਚਲਾਯੋ । ਸੈਦਬੇਗ ਨੇ ਅੰਗ ਬਚਾਯੋ ॥ ੩੧ ॥ ਹਰੀਚੰਦ ਕੈ ਹਨਜੋ
 ਕ੍ਰਿਪਾਨਾ । ਕਟੈ ਅੰਗ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਹਾਨਾ । ਪਿਖਜੋ ਲਗਾਈ ਮੈਂ ਜਬਿ
 ਮਾਰੈ । ਦੀਨਬੇਗ ਤਬਿ ਆਨ ਵੇਗਾਰੈ ॥੩੨॥ ਫੇਰਤਿ ਸੈਫ ਆਨ ਕਰਿ
 ਭਿਰਜੋ । ਸੈਦਬੇਗ ਸੋਂ ਸਨਮੁਖ ਅਰਜੋ । ਦੋਇ ਘਟੀ ਲਗ ਕੀਨ ਸੰਗਾਮਾ
 ਦੇਖਤਿ ਬਹੁ ਨਰ ਭਾ ਅਭਿਰਾਮਾ ॥੩੩॥ ਦੀਨਬੇਗ ਤਬਿ ਸੈਫ ਚਲਾਈ ।
 ਸੈਦਬੇਗ ਕੋ ਅੰਗ ਲਗਾਈ ॥ ਗਿਰਜੋ ਜੁੱਧ ਮਹਿ 'ਗੁਰ ਗੁਰ' ਸਿਮਰਤਿ । ਸ੍ਰੀ
 ਪ੍ਰਭੁ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਚਿਤ ਹਰਖਤਿ ॥੩੪॥ ਮਹਾਂ ਕੰਤੂਹਲ ਸਭਿ ਨੈ ਹੋਰਾ ।
 ਸੁਰ ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਤਿਨ ਕੀਨਿ ਬਸੇਰਾ । ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਜਬੈ ।
 ਅਪਨੋ ਲੋਕ ਬਾਸ ਦਿਯ ਤਬੈ ॥੩੫॥ ਅਪਰ ਸਿੰਘ ਬਹੁ ਲਰਤਿ ਜੁਝਾਰੇ ।
 ਪਰੇ ਤੁਰਕ ਜਨੁ ਗਿਰੇ ਮੁਨਾਰੇ । ਹਤਹਿ ਸ਼ਹੀਦ ਬੀਰ ਰਸ ਮਾਤੇ । ਸ਼੍ਰੋਣਤਿ
 ਗਿਰਹਿ ਪਿਥੀ ਰੰਗ ਰਾਤੇ ॥੩੬॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਾਰੈ ਘਮਸਾਨ । ਲੋਥ
 ਪੋਥਨਾਭਈ ਮਹਾਂਨ । ਬਾਇਸੁ ਜੰਬੁਕ ਕੰਕ ਕਰਾਲੇ । ਕੁਕਤਿ ਆਮਿਖ
 ਖਾਇ ਬਿਸਾਲੇ ॥੩੭॥ ਛਾਤੀ ਮੂੰਡ ਫੁਟੈ ਲਗਿ ਗੋਰੀ ॥ ਪਰਜੈ ਜੋਰ ਭਾਰੀ ਜੁਰਾ

੧(ਮੂੰਰੋ) ਮਾਰੋ ਮਾਰੋ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ (ਤੇ ਸਤੁ ਨੂੰ) ਸਿੰਘ ਮਾਰਕੇ ਡਿਗਦੇ ਹਨ, ਵਧਦੇ ਹਨ ਅਗੇ
 ਫਿਰ ਪਿੱਛੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ (ਸੋਚੀ ਆਦਿ) ਖੇਡ ਵਿਚ (ਕਰੀਦੀ ਹੈ) । (ਅ) ਅਉਂ ਬੀ
 ਕਰਦੇ ਹਨ:—(ਸਿੰਘ) ਅਗੇ ਵਧਦੇ ਹਨ (ਸਤੁਆਂ ਦੀ) ਖੇਲ ਦਾ ਕਦਮ ਪਿੱਛੇ ਹੋਂਦਾ ਹੈ
 (ਪੈ=ਕਦਮ) । ੨ਆਸਰਾ ਕਰਕੇ ਢਾਲ ਦਾ । ੩ਅੰਗ ਕਟੀਂਦੇ ਹਨ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ । (ਅ)
 ਨਾ ਅੰਗ ਕਟਿਆ ਨਾ ਥਾਂ ਛੁਟਿਆ । ੪(ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਤਰਫ ਦਾ) ਦੀਨਬੇਗ (ਆਈਨਾ ਬੇਗ) ।
 ੫ਤਲਵਾਰ ਵੇਰਦਾ । ੬ਅਚਰਜ ਤਮਾਸ਼ਾ । ੭ਕਾਂ । ੮ਗਿੱਦੜ । ੯ਚਿੱਟੀ ਚੀਲ ।

ਓਰੀ । ਹਲਾਹਲ ਬਡ ਭਯੋ ਕਲਾਹਲ । ਲਰਤਿ ਬੀਰ ਰਣ ਰੰਗ ਚਲਾ
 ਚਲਾ ॥੩੮॥ ਪਾਛੇ ਪਾਉਂ ਨਹੀਂ ਕਿਨ ਡਾਰੇ। ਲਰਤੇ ਆਪਸ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਚਾਰੇ^੧।
 ਕਹਾਂ ਸਿੰਘ ਦਲ ਪੰਚ ਸੈ ਹੋਵਾ। ਕਹਾਂ ਸ਼ੱਤੁ ਲਾਖਹੁ ਭਟ ਜੋਵਾ ॥੩੯॥ ਬਿਚਰੈ
 ਬੀਰ ਕਿਕਾਨ^੨ ਕੁਦਾਵੈਂ । ਵਧਹਿ ਅੱਗੁ ਤੋਮਰ ਭਰਮਾਵੈਂ । ਬਿਸਮੇ ਤੁਰਕ
 ਮਾਰ ਜਬਿ ਪਰੀ । ਅੰਧ ਧੁੰਧ ਉਡਿ ਰਜ ਨਭ ਭਰੀ ॥ ੪੦ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਠੇ
 ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ। ਮਾਰਨ ਮਰਨੈ ਮਚਯੋ ਕਰਾਲ । ਜੁੱਧ ਖੇਤ ਜੋਧਨ ਤੋ ਛਾਯੋ ।
 ਮਹਾਂ ਸਾਰ ਸੈਂ ਸਾਰ ਬਜਾਯੋ ॥ ੪੧ ॥ ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਖਸਟਮ
 ਦੁਤੇ 'ਸੰਗ੍ਰਾਮ' ਪ੍ਰੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੁਤੀਓ ਅੰਸੂ । ੨ ॥

੩. [ਸੈਦੇ ਖਾਂ ਦਰਸਨ ਕਰਕੇ ਢਕੀਰ ਹੋ ਗਿਆ] ।

ਦੇਹਗ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਰਣ ਮਚ ਰਹੈ ਮੋਮੁਖਾਨ ਪਠਾਨ । ਕਰਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ-
 ਤਾ ਫਿਰਤਿ ਹੈ ਤਾਨਹਿ ਬਾਨ ਕਮਾਨ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਹਯ ਕੁਦਾਇ ਚਪ-
 ਲਾਇ ਪ੍ਰਹਾਰਹਿ । ਇਤ ਉਤਿ ਬਿਚਰਤਿ ਸ਼ੱਤੁ ਸੰਘਾਰਹਿ । ਕਰਿ ਬਹਾ-
 ਦਰੀ ਗੁਰ ਦਿਖਰਾਵਹਿ । ਰਿਪੁ ਕੋ ਖਾਪਤਿ ਆਪੋ ਬਚਾਵਹਿ ॥ ੨ ॥ ਸੈਦ-
 ਖਾਨ ਜਿਸ ਢਿਗ ਸਰਦਾਰੀ । ਜਿਸਕੇ ਸਕਲ ਸੈਨ ਅਨੁਸਾਰੀ । ਤਿਸਕੇ
 ਜਾਗੇ ਭਾਗ ਬਿਸਾਲਾ । ਉਪਜੈ ਪ੍ਰੇਮ ਆਨਿ ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥ ੩ ॥ ਸੁਜਸ
 ਗੁਰੂ ਕੋ ਸੁਨਤੋ ਰਹੈ । ਨਹੀਂ ਬਿਲੋਚਨ ਤੋ ਕਬਿ ਲਹੈ । ਗੁਨੀ, ਉਦਾਰ,
 ਚਤੁਰ, ਤਨ ਰੂਰੇ^੪ । ਇੰਤਜਾਦਿਕ ਗੁਨ ਗੁਨ ਕਰਿ ਪੂਰੇ^੫ ॥੪॥ ਜਨੁ ਜਗ
 ਕੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਜੋਰੀ^੬ । ਬਿਬਿਧਿ ਬਿਧਿਨਿ ਕੀ ਬਿਧਹਿ ਬਟੋਰੀ^੭ । ਸੁਮਤਿ
 ਬਿਚਾਰ ਚਾਰ ਚਤੁਰਾਈ । ਮੂਰਤਿ ਗੁਰ ਕੀ ਏਕ ਬਨਾਈ ॥ ੫ ॥ ਮਨਹੁੰ
 ਦਿਖਾਵਨ ਨਿਜ ਨਿਪੁਨਾਈ^੮ । ਗੁਰ ਤਨ ਰਚਿ ਤਿਸ ਕੀਰਤਿ ਪਾਈ ।
 ਪਦਮ ਪੱਤੁ ਆਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਡੋਰੇ^੯ । ^{੧੦}ਖੰਜਨ ਮਨ ਰੰਜਨ ਚਿਤ ਚੋਰੇ ॥੬॥
 ਰੁਚਿਰ ਬਿਲੋਚਨ^{੧੦} ਭਲੇ ਬਨਾਏ । ਮੀਨ ਪਲਟ ਆਦਿਕ^{੧੧} ਗੁਣ ਪਾਏ ।
 ੧ ਖਮੰਡਲ ਕਜਾ ਬਪੁਰਾ ਚੰਦ । ਬਹੁ ਦੋਸ਼ਨਿ ਤੋ ਦੀਸਤਿ ਮੰਦ ॥੭॥ ਸਦਾ

^੧(ਰਣਰੰਗ= ਜੰਗ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ਵਧ ਵਧਕੇ । ^੨ਵੰਗਾਰਦੇ ਹਨ । ^੩ਘੋੜੇ । ^੪ਭਾਵ
 (ਅੰਦਰੋਂ) ਗੁਣੀ, (ਸੁਭਾਵ ਤੋਂ) ਉਦਾਰ, (ਬਾਣੀ ਤੋਂ) ਚਤੁਰ ਤੇ ਸਰੀਰੋਂ ਸੁੰਦਰ । ^੫ਪੂਰੇ (ਹਨ
 ਗੁਰ ਜੀ) । ^੬ਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਹੈ । ^੭ਮਾਏ ਨਾਨਾ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ (ਜਗਤ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ) ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਬਟੋਰ
 ਬਟੋਰ ਕੇ ਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਹੈ । ^੮ਪ੍ਰਬੰਧਿਨਤਾ । ^੯ਕਵਲ ਦੇ ਪੱਤੁ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ (ਵਾਲੇ ਨੇੜੀ) ਵਿਚ ਡੋਰੇ ।
^{੧੦}ਮਮੋਲੇ ਵਰਗੇ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਚਿਤ ਦੁਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸੁਹਣੇ ਨੈਣ ।
^{੧੧}ਮੱਛੀ ਦੀ ਪਲਟ ਆਦਿਕ ।

ਪੁਛੁਲਿਤਿ, ਅੰਕ ਨ ਕੋਈ^੧। ਕਮਲ ਕਹਹੁ ਕਿਮ ਸਮਤਾ ਹੋਈ। ਕੋਨ
 ਕੋਨ ਗੁਨ ਬਰਨੋ^੨ ਅਬੈ। ਸੁਜਸ ਕਹਤਿ ਜੈ ਘਰ ਘਰ ਸਬੈ ॥ ੮ ॥ ਕਰ-
 ਮਾਤ ਕਾਮਲ ਜਗ ਜਾਹਰ। ਸਕਲਕਲਾ ਸਮਰਥ ਸਖ ਠਾਹਰ^੩। ਸੈਦ
 ਖਾਨ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਗੁਨ ਗਨ ਕੋ। ਚਾਹਤਿ ਪਿਖਨੋ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰ ਮਨ ਕੋ॥੯॥
 ਨਹਿ ਇਤਫਾਕ ਬਨਜੋ ਕਬਿ ਕੋਈ। ਜਿਸ ਤੈ ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸਨ ਹੋਈ।
 ਚਢ੍ਹੈ ਮੁਹਿੰਮ ਅਨੰਦਤਿ ਆਯੋ। ਅਵਸਰ ਏਹੁ ਖੁਦਾਇ ਬਨਾਯੋ ॥ ੧੦॥
 -ਦਰਸਨ ਹੁਇ ਹੋ ਜੰਗ ਬਹਾਨੇ-। ਰਿਦੇ ਮਨੋਰਥ ਦ੍ਰਿੜ ਅਸ ਠਾਨੇ। ਦਲ
 ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੋਨਹੁ ਭਏ। ਦੇਖਨਿ ਕੀ ਇੱਛਾ ਉਰ ਲਏ ॥੧੧॥ ਤੁਰਕਨਿ ਤੇ
 ਚਿਤ ਤਾਸ ਧਰੰਤਾ। -ਬਿਦਤ ਮਿਲੋ-। ਇਮ ਨਹੀਂ ਚਹੰਤਾ। -ਸੁਸਤ੍ਰ ਬੰਧਿ
 ਕਰਿ ਸਨਮੁਖ ਆਵੈ। ਰਣ ਹਿਤ ਕਰਨਿ, ਦਰਸ ਦਿਖਰਾਵੈ ॥ ੧੨ ॥
 ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਪੀਰਨ ਪੀਰ। ਉਰ ਕੀ ਲਖਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਧੀਰ^੪। ਤੋ ਅੰਬਿ ਤੇਜ
 ਤੁਰੰਗ ਕੁਦਾਵਹਿ। ਕਲਗੀ ਝੂਲਤ ਰੂਪ ਦਿਖਾਵਹਿ ॥ ੧੩ ॥ ਅਤਿ
 ਉਤਿਕੰਠਾ^੫ ਲਖਿ ਚਿਤ ਮੇਰੀ। ਏਕ ਬਾਰ ਇਤ ਪਾਵਹਿ ਢੇਰੀ-। ਮਨ ਕੇ
 ਇਮ ਸੰਕਲਪ ਉਠਾਵੈ। ਵਹਿਰ ਡਰਤਿ ਨਹਿ ਕਛੁ ਅਲਾਵੈ ॥੧੪॥ ਜਾਨੈ
 -ਤੁਰਕ ਤਰਕ ਕੋ ਕਰੈ। ਹਜੋ^੬ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿ ਬਹੁ ਬਿਸਤਰੈ। ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ
 ਨਵਰੰਗ ਢਿਗ ਕਹੈ। ਮੋ ਕਹੁ ਮਹਾਂ ਨਿਲਾਯਕ ਲਹੈ-॥ ੧੫॥ ਇੰਤਜਾ-
 ਦਿਕ ਮਨ ਗਟੀ ਗਨੰਤਾ। ਬਿਨ ਦੇਖੇ ਅਤਿਸੈ ਅਕੁਲੰਤਾ। ਜਾਰੀ ਭਾਗ
 ਪ੍ਰੇਮ ਵਸਿ ਹੋਯੋ। ਬਿਹਬਲ ਭਯੋ ਚਹੈ ਗੁਰ ਜੋਯੋ ॥ ੧੬ ॥ ਮਹਾਂ ਭਾਵਨਾ
 ਉਰ ਬਿਰਧਾਨੀ। ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਸੋ ਪਹਿਰਾਨੀ। ਸਹਿ ਨ ਸਕੈ ਬ੍ਰਿਹੁ
 ਪ੍ਰੇਮੀ ਕੇਰਾਰੋੜੀ ਪਰ ਤੇ ਉਠਿ ਬਿਨ ਦੋਰਾ ॥੧੭॥ ਹੂੰ ਸੁਚੇਤ ਤਬਿ ਹੀ ਕਟ
 ਕਸੀ। ਸਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਜੋ ਹੈਂ ਬਸੀ। ਧਨੁਖ ਬਾਨ ਨਿਜ ਪਾਨ ਸੰਭਾਰਾ। ਭਏ
 ਤੁਰੰਗਮ ਪਰ ਅਸਵਾਰਾ ॥੧੮॥ ਕਰਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਹਯ ਚਪਲਾਏ। ਤਤਛਿਨ
 ਖਾਨ ਅੰਗੁ ਕੋ ਆਏ। ਕਹਨੋ 'ਖਾਨ ਜੀ! ਬਨ ਸਵਧਾਨਾ। ਤਜਿ ਆਲਸ
 ਹੁਇ ਆਯੁਧ ਪਾਨਾ ॥ ੧੯ ॥ ਖਬਰਦਾਰ ਹੁਇ ਸੁਸਤ੍ਰ ਸੰਕਾਰਹੁ। ਸਹੁ
 ਵਾਰ ਕੈ ਅਪਨਿ ਪ੍ਰਹਾਰਹੁ'। ਸੈਦਖਾਨ ਵਿਚ ਸੈਨ ਤਮਾਮੂ। ਹਾਥ

^੧ਦਾਗ ਨਹੀਂ ਕੋਈ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖ) ਉਪਰ। ^੨ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ। ^੩ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਧਿਰ (ਆਸ਼ਾ)
 ਹਨ ਤੇ ਦਿਲ ਦੀ ਲਖ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਇਸਥਿਤੀ ਵਾਲੇ (ਮੇਰੇ) ਹਿਰਦੇ ਦੀ (ਪੀੜ
 ਨੂੰ) ਲਖ ਲੇਣ। ^੪ਇੱਛਾ। ^੫ਨਿੰਦਾ।

ਬੀਦਿ ਬੁਕਿ ਕੀਨਿ ਸਲਾਮੁ ॥ ੨੦ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੂਰਜ ਕੇ ਦਰਸਾਏ । ਕਮਲ
 ਬਿਲੋਚਨ ਜੁਗ ਬਿਕਸਾਏ । ਮਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਗਦਗਦ ਬਾਨੀ । ਆਨੰਦਤਿ
 ਚਿਤ ਤਉ ਬਖਾਨੀ ॥ ੨੧ ॥ ਖੁਦਾਇ ਦੀ ਖੁਦਾਇਤ*ਬਜਿਨਸਿ ਬੰਦਹ ।
 ਬੁਜਿਨਸ ਖੁਦਾਇ ਮੁਰੀਦ ਜਿੰਦਹ । ਨਹਿ ਸਮਤਾ ਮੋਤੇ ਬਨਿ ਆਵੈ । ਰਵਿ
 ਖੰਦਨੋਤ ਜਥਾ ਕਿਮ ਪਾਵੈ ॥ ੨੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰਾ ।
 'ਸੁਨਹੁ ਖਾਨ ਜੀ ! ਬਾਕ ਹਮਾਰਾ । ਚਾਕਰ ਰਹਿਬੋ ਡੇਰੇ ਦਾਰੀ' । ਸੰਗ
 ਜੀਤਿਬੋ ਪਾਕੈ ਦਾਰੀ ॥ ੨੩ ॥ ਸੁਨਤਿ ਬਾਕ ਤਜਿ ਦਿਯੋ ਤੁਰੰਗਮ । ਛੋਰਿ
 ਦਿਯੋ ਸਭਿ ਅਪਨੋ ਸੰਗਮ । ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਮ ਪਕਰੇ ਆਇ । ਉਪਰ
 ਰਾਖਨੋ ਸੀਸ ਟਿਕਾਇ ॥ ੨੪ ॥ ਅਤਿ ਅਨੰਦ ਕੇ ਅੱਸੁ ਚਾਲੇ । ਜਿਸ ਤੇ
 ਪਦ ਸਮ ਪਦਮ ਪਖਾਲੇ । ਮਾਰਨ ਮਰਿਬੋ ਕੇ ਜਹਿ ਬੈਰੀਤਹਿ ਕਰਿ ਪੇਮ
 ਲੀਨ ਬਡ ਖੈਰ ॥ ੨੫ ॥ ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਸਿੱਖ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ । ਜਾਗ ਉਠਨੋ
 ਅੰਕੁਰ ਸੁ ਉਰ ਕੋਕਿਸੂ ਦੋਸ਼ ਤੇ ਪਾਇ ਤੁਰਕ ਤਨ । ਤੱਦਪਿ ਲਾਗੀ ਰਹੀ
 ਲਗਨ ਮਨ ॥ ੨੬ ॥ ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਜਤ ਕੇ ਗੁਰ ਗਜਾਤੇ । ਕਰਮ ਸੁਭਾਸੁਭ
 ਤਿਸ ਤੇ ਜਾਤੇ । ਰਿਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਲਹਨੇ । ਕਲੁਖ ਪੁੰਜ ਜਿਸ ਮਹਿ
 ਸਭਿ ਦਹਨੇ ॥ ੨੭ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਿਸ਼ਟਿ ਤੇ ਧਰਿ ਸਿਰ ਹਾਥਾ । ਤਤਛਿਨ ਸੇਵਕ
 ਕੀਨਿ ਸਨਾਥਾ । ਸਹਿਤ ਕੁਟੰਬ ਜਗਤ ਕੇ ਤਜਾਗਾ । ਰਿਦੇ ਤੀਬ ਤਰਿ
 ਭਯੋ ਵਿਰਾਗਾ ॥ ੨੮ ॥ ਸ਼ਸਤ ਤੁਰੰਗਮ ਸਭਿ ਦਲ ਛੋਰਾ । ਹੁਇ ਫਕੀਰ
 ਗਮਨਨੋ ਬਨ ਓਰਾ । ਕਿਹ ਸੈ ਮਿਲਨੋ ਨ ਦੀਖਨੋ ਫੇਰ । ਗਯੋ ਸੁ ਗਯੋ

*ਇਸ ਗਲਤ ਫਾਰਸੀ ਵਿਥਾਰਤ ਦੇ ਅਰਥ ਅੰਉ ਲਗਦੇ ਹਨ:—ਇਹ ਬੰਦਾ ਖੁਦਾ ਦੀ ਦੂ-ਬਹੂ
 ਖੁਦਾਈ ਹੈ, (ਜਾਂ) ਇੰਨ ਬਿਨ ਤੇ ਦੂ-ਬ-ਹੂ (ਇਹ) ਖੁਦਾ ਹੈ (ਜੋ) ਮੁਰੀਦਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
 (ਸ਼ਾਹੀ) ਨੌਕਰ ਰਹਿਣਾ ਤੇ (ਵੱਜ ਦਾ) ਛੋਰਾ ਹੋਖਣਾ । *ਸੰਗ ਜਿੱਤਣੇ ਤੇ ਫਿਰ ਅਲੱਗ ਰਹਿ
 ਸਕਣਾ ॥ ਭਾਵ 'ਕਰਮ ਕਰਤ ਹੋਵੈ ਨਿਹਕਰਮ' ਦੀ ਜੁਗਤ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ । *ਕਮਲਾਂ
 ਵਰਗੇ ਪੈਰ ਹੋਣੇ । *ਬੜਾ ਸੁਖ ਲਿਆ । *ਜਿਸ (ਪ੍ਰੇਮ) ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿਚ । *ਬੜੇ ਜ਼ੋਰ ਦਾ ।

*ਫਾਰਸੀ ਸ਼ਿਅਰ ਦਾ ਪਾਠ ਫਾਰਸੀ ਅਨਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਵਿਗਾੜ ਦਿਠਾ ਹੋਇਆ
 ਹੈ । ਕਿਤੇ ਪਾਠ 'ਖੁਦਾਇਦੀ ਖੁਦਾਇਦ ਹੈ', ਜੋ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹੋ ਪਾਠ ਹੈ । ਕਈ
 ਗਜ਼ਾਨੀਆਂ ਨੇ 'ਖੁਦਾਇ ਖੁਦ ਦੀਦਮ' ਪਾਠ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਦੁਸਤ ਪਾਠ ਅੰਉ ਜਾਪਦਾ
 ਹੈ:—'ਖੁਦਾ ਆਇਦ ਖੁਦਾ ਆਇਦ ਕਿ ਮੇ ਆਇਦ ਖੁਦਾ ਬੰਦਹ, ਹਕੀਕਤ ਦਰ ਮਿਜਾਜ
 ਆਇਦ ਕਿ ਮੁਰਦਹ ਰਾ ਨੁਨਦ ਜ਼ਿੰਦਹ' ਅਰਥਾਤ 'ਖੁਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਖੁਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ
 ਖੁਦਾ ਦਾ ਵੰਦਹ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ? (ਜਾਂ) 'ਯਥਾਰਥ' ਸ਼ੁਲ ਜਾਮੇ ਵਿਚ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਕਿ
 ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਜੀਉਂਦਾ ਕਰ ਦੇਵੇ ।'

ਗੁਰਨਿ ਮੁਦ ਹੋਰਿ ॥ ੨੯ ॥ ਜਗਤ ਅਸਾਰ ਕੂਰ ਸਭਿ ਜਾਨਾ। ਸਾਚ
ਆਤਮਾ ਸਾਰ ਪਛਾਨਾ। ਦੁਬਿਧਾ ਮਿਠੀ ਗਯਾਨ ਕਹੁ ਪਾਯੋ। ਰਾਗ ਦੁਖ ਮਨ
ਮੂਲ ਮਿਟਾਯੋ ॥ ੩੦ ॥ ਨਾਨਾ ਭੇਦ ਸਰਬ ਨਿਰਵਾਰੇ। ਹੋਰਨੈ ਏਕ ਬ੍ਰਹਮ
ਵਿਸਤਾਰੇ ॥ ੩੧ ॥ ਕੋਸ਼ਠ ਤਿਮਰ ਬਿਖੈ ਕੋ ਰੋਕਾ। ਨਿਕਸਤਿ ਜਥਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼
ਬਿਲੋਕਾ ॥ ੩੨ ॥ ਤਨ ਹੀਤਾ ਮਹਿ ਬਿਤੀ ਨ ਆਈ। 'ਹੈ ਬ੍ਰਹਮਾਸਮਿ' ਕੀ
ਲਿਵਲਾਈ। ਜਿਸ ਮੁਖ ਭਯੋ ਤਿਤਹਿ ਚਲਿ ਗਯੋ। ਪਰਮ ਹੀਸ ਆਵਸਥਾ
ਥਯੋ ॥ ੩੩ ॥ ਏਕ ਬਾਰ ਸੰਕਲਪ ਬਿਲਾਏ। ਨਿਸ਼ਚਲ ਭਯੋ ਨ ਬਹੁਰ
ਉਠਾਏ। ਵੇਹਿ ਪਾਤ ਕਿਤ ਹੀ ਹੁਇ ਗਯੋ। ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਤਤਛਿਨ ਹੀ ਭਯੋ।
॥ ੩੪ ॥ ਮੂਲ ਅਹੰਤਾ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੀ। ਸੋ ਮਿਟਿ ਗਈ ਨ ਫੇਰ ਧਰਨਿ
ਕੀ। ਇਵ ਦੋ ਦਲ ਅਵਿਲੋਕਿ ਤਮਾਸ਼ਾ। ਬਿਸਮਾਨੇ ਗੁਰ ਕੋਰ ਬਿਲਾਸਾ
੩੪॥—ਇਹ ਕਸਾ ਭਯੋ ਨ ਜਾਨੈ ਜਾਈ। ਸੈਦਖਾਨ ਕਿਤ ਗਯੋ ਪਲਾਈ
ਕੈ ਕਾਮਣਾ ਗੁਰ ਕੀਨਸ ਕੋਈ। ਬਡ ਸਰਦਾਰੀ ਤਜਿ ਕਰਿ ਸੋਈ ॥ ੩੫ ॥
ਸਭਿ ਧਨ ਧਾਮ ਪੁੱਤੁ ਅਰੁ ਦਾਰਾ। ਲਰਤਿ ਹੁਤੋ ਤਜਿ ਕਹਾ ਸਿਧਾਰਾ ?
ਸਗਰੀ ਸੈਨ ਚਢੀ ਜਿਹ ਪਾਛੇ। ਤਜਿ ਐਸ਼ੁਰਜ ਕਹਾ ਸੋ ਗਾਢੇ ॥ ੩੬ ॥ ਤੁਰ-
ਕਨਿ ਮਹਿ ਜੇਤੇ ਉਮਰਾਉ। ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰਨਿ ਲਖਨੈ ਨ ਕਾਉ। ਸੁਨਿ
ਸੁਨਿ ਦੌਰਿ ਆਪ ਮਹਿ ਮਿਲੇ। ਸੈਦਖਾਨ ਕੀ ਬਾਤਨਿ ਭਿਲੇ ॥ ੩੭ ॥
ਸੰਘਰ ਹੋਤਿ ਸਿੰਘ ਲਰਿ ਰਹੋ। ਚਮੁ ਬਿਸਾਲੀ ਕਿਮ ਜੈ ਲਹੇ। ਛੁਟਹਿ ਤੀਰ
ਬਰ ਬੀਰਨਿ* ਗੋਰੀ। ਛਾਤੀ ਮੂੰਡ ਅੰਗ ਦੋ ਫੋਰੀ ॥ ੩੮ ॥ ਇਕ ਦਿਸਿ
ਰਾਜੇ ਕਰਹਿ ਲਗਾਈ। ਹੇਲਾ ਘਾਲਿ ਪਰੇ ਸਮੁਦਾਈ। ਦਿਸੁ ਦੂਸਰ ਮਹਿ
ਤੁਰਕ ਬਿਸਾਲੇ। ਹਾਲ ਹੂਲ ਕਰਿ ਹੇਲ ਸੁ ਘਾਲੇ ॥ ੩੯ ॥ ਬਿਰੇ ਨ ਪੈਰ
ਖਾਲਸੇ ਕੇਰੇ। ਲਰਤਿ ਘਨੇ ਅਰੁ ਹਟਤਿ ਪਿਛੇਰੇ। ਤਜਿ ਜੁਲਾਬਮਣੀ
ਰਿਪੁ ਸਮਣੀ ॥ ਜੈ ਚਾਹਤਿ ਤੁਰਕਨਿ ਗਨ ਦਮਣੀ ॥ ੪੦ ॥ ਭਿੜੈ ਭੇੜ
ਕਬਹੂੰ ਬਿਰ ਰਹੈ ॥ ਲਾਖਹੁ ਸੋਤਨਿ ਕੋ ਕਿਮ ਸਹੈ ? ਸੇਲੈ ਸਾਂਗ ਤਮਾਰੇ
ਹਤੇ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਕਹਿ ਫਤੇ ॥ ੪੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਰਜ ਗ੍ਰੰਥ
ਖਸਟਮ ਰੁਤੇ 'ਸੈਦਖਾਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਣ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਤੀਓ ਅੰਸੁ ॥ ੩ ॥

*ਅਨੰਦ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ। *ਪਸਰਿਆ ਹੋਯਾ। *ਛਾਵ ਜਿਵੇਂ ਕੋਠੇ ਵਿਚ (ਚਿਰ ਤੋਂ)
ਦੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹਨੇਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। *ਅਹੰਤਾ ਹੀ ਮੂਲ ਹੈ। *ਦੁਣਾ।
*ਕਿੱਥੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। *ਮਿਲੇ ਹੋਏ, ਲੱਭੇ ਹੋਏ। *ਰੋਲਾ ਪਾਕੇ ਹੱਲੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। *ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ
ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। *ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ। *ਕਦੇ ਟਿਕ ਜਾਣ। *ਪਾ:—ਤੀਰ ਬਰਛੀ ਹਲ।

੪. [ਰਮਜਾਨ ਮਾਰਿਆ । ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਖਬਰ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੈਦਖਾਨ ਲਹਿ ਗਜਾਨ ਕੋ ਜਬ ਗਮਨਜੋ ਰਣ ਥਾਨ^੧ । ਸਨਮੁਖ
 ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇ ਭਯੋ ਖਾਨ ਰਮਜਾਨ॥੧॥ ਰੋਪਈ ॥ ਫੇਰਿ ਤੁਰੰਗਮ ਤੀਰ
 ਚਲਾਵਹਿ । ਕਰਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਆਪ ਬਚਾਵਹਿ । ਇਤ ਉਤੁਰ ਕੇ ਸ਼ੁਕਤਿ
 ਜਾਤੇ । ਨਿਫਲ ਭਯੋ ਕੋ ਲਗਜੋ ਨ ਗਾਤੇ ॥ ੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਪਿਖਿ
 ਚਤੁਰਾਈ । ਇਤ ਉਤ ਬਿਚਰਤਿ ਹਯ ਚਪਲਾਈ । ਇਕ ਨਿਖੰਗ ਤੇ
 ਤੀਰ ਨਿਕਾਰਜੋ । ਜੇਹ ਬਿਖੈ ਧਰਿ ਖਰ ਸੇਚਾਰਜੋ ॥ ੩ ॥ ਤਾਨ ਕਾਨ ਲੋ
 ਬਾਨ ਪੁਹਾਰਾ । ਤਤਛਿਨ ਤਰੈ ਤੁਰੰਗ ਤੇ ਡਾਰਾ । ਤਿਸ ਕੋ ਦੇਖਤਿ ਤੁਰਕ
 ਤਰਾਸੈ^੨ । ਇਕ ਸਰ ਤੇ ਰਮਜਾਨ ਬਿਨਾਸੈ ॥ ੪ ॥ ਸਿੰਘਨਿ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ
 ਹੇਲਾ ਡਾਰਜੋ । ਭਜਜੋ ਖਾਲਸਾ ਧੀਰਜ ਹਾਰਯੋ । ਲਾਖਹੁ ਤੁਰਕ ਕਹਾਂ ਲਗ
 ਲਰੈਂ । ਗੁਰੂ ਆਸਰੇ ਬਿਨ ਕਜੋਂ ਬਿਰੈਂ ॥ ੫ ॥ ਭਾਜਤ ਆਨੰਦ ਪੁਰਿ ਲਗ
 ਆਏ । ਲੂਟਨਿ ਲਗਜੋ ਵਸਤੁ ਸਮੁਦਾਏ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਮਾਤਾ ਧਨ ਜਹਾਂ ।
 ਲੂਟ ਲੀਨ ਕੁਛ ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਾਂ ॥੬॥ ਮੁਗ਼ਲ ਪਠਾਨ ਲੂਟ ਤੋ ਕਰੈਂ । ਤਉ
 ਗੁਰੂ ਤੇ ਉਰ ਬਹੁ ਡਰੈਂ । ਲੇ ਲੇ ਵਸਤੁ ਖੁਸ਼ੀ ਹੁਇ ਜਾਹਗਾਨਹੀਂ ਜਨਾਇੰ
 ਤਾਸ ਕੋ ਬਾਹਿਰ ॥ ੭ ॥ ਕੁਛਕ ਲੂਟ ਕਰਿ ਤੁਰਨ ਮੁਰੇ । ਜੀਤ ਪਾਇ
 ਕਰਿ ਨਿਕਟ ਨ ਬਿਰੇ । ਡਰਤਿ ਦੂਰ ਹੁਇ ਡੇਰਾ ਘਾਲਾ । ਕੁਛ ਅਰਾਮ
 ਕਰਿ ਨਿਸ ਪਨ ਚਾਲਾ ॥੮॥ ਅਧਿਕ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਮਗ ਚਲਿ ਆਏ । ਪੁਰਿ
 ਸਿਰੰਦ ਠਹਿਰੇ ਦਿਫ ਥਾਏ ॥ ਕਿਤ ਕਿਤ ਕੋ ਭਾਜਤਿ ਸਿਖ ਗਏ । ਰਣ
 ਪਾਛੇ ਸਤਿਗੁਰ ਫਿਗ ਆਏ ॥ ੯ ॥ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰਤਿ ਮੁਰਝਾਏ । ਹਾਥ
 ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬਾਕ ਸੁਨਾਏ । ‘ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਪ੍ਰਥਮ ਜੀਤ ਕਰਿਵਾਈ।ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ!
 ਪੁਨ ਦਏ ਹਰਾਈ ॥ ੧੦ ॥ ਅਬਿ ਭੀ ਬਚਨ ਆਪ ਕੋ ਹੋਇ । ਮਿਲਹਿੰ
 ਪਹੁੰਚਿ ਜਿਸ ਬਲ ਰਿਪੁ ਹੋਇ । ਪਲਟਾ ਲੇਹਿ ਲੂਟ ਜਿਨ ਕਰੀ । ਮਾਰਹਿੰ
 ਲਰਹਿੰ ਪਾਇ ਫਲ ਅਰੀ’ ॥ ੧੧ ॥ ਸਕਲ ਖਾਲਸਾ ਜਬਿ ਚਲਿ ਆਯੋ ।
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿ ਬਾਕ ਸੁਨਾਯੋ । ‘ਸਿੱਖਹੁ ਸੁਨਹੁ ਸੁਛੇਦ ਨ ਹਮ ਹੈਂ।ਜਿਮ
 ਅਧੀਨ ਹਮਰੇ ਸਭਿ ਤੁਮ ਹੈਂ ॥੧੨॥ ਤਿਮ ਹਮ ਬਸਿ ਪਰ ਬਹਮ^੩ ਚਲੰਤੈ।
 ਈਸ਼ੁਰ ਕੀ ਆਇਸੁ ਬਰਤੇਤੇ । ਜਿਸ ਕੀ ਆਗਸਾ ਮਹਿੰ ਸਭਿ ਰਹੈਂ ।
 ਰਦੈ ਨਿਰੇਤਰ ਡਰ ਕੋ ਲਹੈਂ ॥ ੧੩ ॥ ਜਿਸ ਜਿਸ ਕੀ ਜਸ^੪ ਕਰੀ
 ਰਣ ਥਾਨ(ਵਿੱਚੋ, ਬਲਾ ਗਿਆ। ਵਿੱਲੇ ਵਿੱਚੋ। ਡਰ ਗਏ। ਪਾਰ ਖੁਸ਼ਮ ਦੇ ਅਧੀਨ। ਪੰਜੈਸੀ ।

ਮਿਯਾਦਾ । ਰਚਨਾ ਜਗ ਕੀ ਤੇ ਜੋ ਆਦਾ । ਤਿਸ ਤੇ ਬਾਹਰ ਨਹਿ, ਨਿਜ
ਰੋਕੈ^{੧੭} । ਇਸ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਠੈ ਸਲੋਕੈ ॥੧੪॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੧ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਪਵਣੁ ਵਹੈ ਸਦਵਾਉ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਚਲਹਿ ਲਖ
ਦਰੀਆਉ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਅਗਨਿ ਕਢੈ ਵੇਗਾਰਿ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਧਰਤੀ ਦਬੀ ਭਾਰਿ ॥
ਭੈ ਵਿਚਿ ਇੰਦੁ ਫਿਰੈ ਸਿਰਭਾਰਿ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਰਾਜਾ ਧਰਮ ਦੁਆਰੁ ॥ ਭੈ
ਵਿਚਿ ਸੂਰਜੁ ਭੈ ਵਿਚਿ ਚੰਦੁ ॥ ਕੋਹ ਕਟੋੜੀ ਚਲਤ ਨ ਅੰਤੁ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ
ਸਿਧ ਬੁਧ ਸੁਰ ਨਾਥ । ਭੈ ਵਿਚਿ ਆਭਾਣੈ ਆਕਾਸ । ਭੈ ਵਿਚਿ ਜੋਧ ਮਹਾ
ਬਲ ਸੂਰ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਆਵਹਿ ਜਾਵਹਿ ਪੂਰ ॥ ਸਗਲਿਆ ਭਉ ਲਿਖਿਆ
ਸਿਰਿ ਲੇਖੁ ॥ ਨਾਨਕ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਸਚੁ ਏਕੁ ॥

ਬੋਧਈ ॥ ਇਹ ਸਲੋਕ ਸਭਿ ਪਠੈ ਸੁਨਾਯੋ । ਤਉ ਪੰਥ ਕੋ ਮਨ ਮੁਰਝਾਯੋ ।
-ਬਿਜੈ ਲਈ ਗਨ ਤੁਰਕ ਸਿਧਾਰੇ । ਗੁਰੁ ਅਲੰਬ ਸਿੰਘ ਗਨ ਹਾਰੇ-॥੧੫॥
ਇਸ ਲਖਿ ਗੁਰ ਸੋ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨੇ। ਮੁਗਲ ਪਠਾਨ ਦਿਲੀ ਲਗਿ ਹਾਨੇ^{੧੮}।
ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਹਰਖਤਿ ਭਏ । ਏਕ ਜਾਮਨੀ ਮਹਿ ਥਿਤ ਲਏ । ੧੬ ॥
ਭਈ ਪ੍ਰਪਤਿ ਬਜਵਾਇ ਨਗਾਰਾ । ਚਫੜੈ ਬਹੁਰ ਸਿੰਘਨਿ ਦਲ ਸਾਰਾ ।
ਕਰਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਮਿਲੇ ਸੁ ਧਾਈ । ਜਾਹਿ ਰਿਪੁਨਿ ਦਲ ਮਗ ਚਲਿ ਜਾਈ ॥
੧੭ ॥ ਪਰੇ ਧਾੜਵੀ ਸਮ ਹੁਇ ਤਬੈ । ਮਿਲੈ ਸੋ ਤੁ ਮਾਰਨ ਕਿਯ ਸਬੈ ।
ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ ਕਰਿ ਵੀਨਿ ਘਨੇਰੇ । ਪਲਟਾ ਲੀਨ ਕੀਨੋ ਜਿਨ ਨੇਰੇ ॥੧੮॥
ਲੂਟ ਕੂਟ ਕਰਿ ਲੀਨ ਬਿਹੀਰ । ਰੋਗ ਪਰੈ ਚਲੇ ਭਯ ਭੀਰ । ਬਿਸਮਤਿ
ਭਏ ਨ ਜਾਨੇ ਜਾਈ-ਕਿਤ ਤੇ ਮਿਲੇ ਬੀਰ ਸਮੁਦਾਈ-॥੧੯॥ ਆਪ ਆਪ
ਕੇ ਪੰਥ ਪਧਾਰੇ । ਮਿਲੇ ਤੁਰਕ ਸੋ ਸਿੰਘਨਿ ਮਾਰੇ । ਮਹਾਂ ਤ੍ਰਾਸ ਬੀਤੈ ਮਗ
ਜਾਤੈ । ਔਚਕ ਪਰੇ ਬੰਦ ਰਿਪੁ ਘਾਤੇ ॥ ੨੦ ॥ ਨਹੀਂ ਸੰਭਾਲ ਪਰਸਪਰ
ਹੋਈ । ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਭਾਜੈ ਸਭਿ ਕੋਈ । ਲਾਖਹੁ ਲਸਕਰ ਬਿਚਲੈ ਭਾਜਾ ।
ਪੀਛੇ ਰਹੈ ਸੁ ਲੂਟੈ ਸਮਾਜਾ ॥ ੨੧ ॥ ਫਤੇ ਲੀਨਿ ਅਰੁ ਲੂਟ ਘਨੇਰੀ ।
ਪਲਟਾ ਲੀਨ ਹਟੇ ਤਿਸ ਬੇਰੀ । ਪੰਥ ਬਚਾਇ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਆਏ । ਸ੍ਰੀ
ਗੁਰ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ ਬੁਲਾਏ* ॥੨੨॥ ਮੁਦਿਤ ਹੋਇ ਦਰਸਨ ਸਭਿ ਕਰੈ ।

^੧ਜਗਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੇ ਆਦਿ ਤੋਂ ਜਿਸ ਜਿਸ ਦੀ ਮੁਯਾਦਾ ਜੈਸੀ ਰਚੀ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਕੋਈ
ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, (ਸਭ ਬਾਹਰ ਹੋਣੇ) ਆਪ ਨੂੰ ਰੋਕਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਨਿਜ ਰੋਕੈ=ਤਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਬੀ
ਆਪ|ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਹੋਣੇ ਰੋਕਦੇ ਹਾਂ। ^{੧੭}ਗੁਰ ਵਿਚ (ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ) ਬਚਾਕੇ ।

*ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਸਲੇਮਾਵਾਦ ਕੋਲ ਇਹ ਧਾਵਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਲੂਟ ਮੋੜੀ ਸੀ । ਹਰ
ਖਾਈ ਵਾਛੂ ਭਜ ਜਾਣਾ ਤੇ ਮੁੜ ਸ਼ੱਤੁ ਦਲ ਤੇ ਪੈਕੇ ਬਿਜੇ ਪਾਉਣਾ ਇਹ ਸਿੱਖ ਦਲਾਂ ਦਾ ਖਾਸ
ਕਰਤੱਬ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਸੋਤੁ ਹਨਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਉਚਰਜੈ । ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਮੁਸਕਾਇ ਬਖਾਨਾ। ਸਿੰਘਨਿ
 ਕਾਜੈ, ਹਤਨ ਤੁਰਕਾਨਾ ॥ ੨੩ ॥ ਪੈਥ ਖਾਲਸਾ ਜਜੈ ਅਧਿਕੈ ਹੈ । ਤਜੈ
 ਤਜੈ ਤੁਰਕ ਨਾਸ ਕੋ ਪੈਹੈ । ਲੇਹਿ ਬੈਰ ਕੋ ਬਦਲਾ ਐਸੇ । ਰਹੈ ਨਗਾਰ-
 ਬੰਦ ਨਹਿ ਜੈਸੇ ॥ ੨੪ ॥ ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸਿੰਘਨਿ ਬਰ ਦੀਨੈ। 'ਰਾਜ ਤੇਜ ਹੁਇ
 ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪੀਨੈ' । ਇਤ ਪ੍ਰਸੰਗ ਗੁਰ ਢਿਗ ਇਮ ਭਯੋ । ਕਿਤਿਕ ਲੁਟਾਇ
 ਲੁਟਿ ਪੁਨ ਲਯੋ ॥ ੨੫ ॥ ਉਤ ਗਤਿ ਤੁਰਕਾਨੇ ਕੀ ਸੁਨੀਅਹਿ । ਭਾਜੈ
 ਹੁਇ ਬਿਹਾਲ ਭਟ ਹਨੀਅਹਿ । ਸ਼ਾਹੁ ਨੁਰੰਗੇ ਨਿਕਟਿ ਪੁਕਾਰੇ । 'ਗੁਰ ਕੇ
 ਦਲ ਸਿੰਘਨਿ ਹਮ ਮਾਰੇ ॥ ੨੬ ॥ ਜੋ ਉਮਰਾਵ ਗਯੋ ਬਨ ਬੀਰ । ਦੋਖਤਿ
 ਗੁਰ ਕੋ ਭਯੋ ਫਕੀਰ । ਜਾਨਜੈ ਗਯੋ ਨ ਕਿਤ ਕੋ ਗਯੋ । ਸਭਿ ਲਸਕਰ
 ਮਹਿ ਅਚਰਜ ਭਯੋ ॥ ੨੭ ॥ ਬਡੋ ਬਹਾਦਰ ਜੋ ਰਮਜਾਨ । ਮਾਰਿ ਦੀਨ
 ਤਜਿ ਕੈ ਇਕ ਸ਼ਾਨ । ਅਲਪ ਚਮੁ ਕੁਛ ਗੁਰ ਕੈ ਸੰਗ । ਹਤੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁ
 ਕਰਿ ਕਰਿ ਜੰਗ ॥ ੨੮ ॥ ਆਵਤਿ ਲੁਟ ਲੀਨ ਧਨ ਸਾਰਾ । ਮਗ ਮਹਿ
 ਲਸਕਰ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਮਾਰਾ' । ਸੁਨਤਿ ਨੁਰੰਗਾ ਬਹੁ ਪਛੁਤਾਯੋ । ਪਤਿਸ਼ਾ-
 ਹਿਤ ਮੈਂ ਰੋਰ ਮਚਾਯੋ ॥ ੨੯ ॥ ਕਰਾਮਾਤ ਕੋ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਜਰੇ । ਗੁਰ ਬਡਿ-
 ਆਈ ਕੋ ਨਹਿ ਜਰੇ । ਸਿਰ ਕੋ ਧੁਨਿ ਧੁਨਿ ਮਨ ਦੁਖ ਪਾਵੈ । ਕਹਾਂ ਕਰੈ
 ਕੁਛ ਬਸ ਨ ਬਸਾਵੈ ॥ ੩੦ ॥ -ਇਨ ਕੇ ਪਿਤਾ ਸੰਗ ਮੈਂ ਅਰਜੈ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ
 ਤੋ ਬਾਹਿਰ ਕਰਜੈ' । ਅਬਿ ਇਹ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਜੋਰ ਜਨਾਵੈ। ਗਹੇ ਬਿਨਾਂ ਇਨ
 ਕਰੈਂ ਬਨਿ ਆਵੈ- ॥ ੩੧ ॥ ਇੱਤਨਾਦਿਕ ਬਿਚਾਰ ਬਹੁ ਬਾਤੀ । ਨੀਠ ਨੀਠ
 ਕਰਿ ਬਿਤਈ ਰਾਤੀ । *ਪ੍ਰਾਤਿ ਸਮੈਂ ਨਿਜ ਸਭਾ ਲਗਾਈ । ਮੰਤ੍ਰੀ ਸਜਾਨੈ
 ਲੀਨ ਬੁਲਾਈ ॥ ੩੨ ॥ ਕਾਜੀ ਬਿੰਦ ਮੌਲਵੀ ਆਏ । ਦੀਨ ਸ਼ਰਾ ਕੇ ਹਠੀ
 ਸੁਨਾਏ' । ਜਬਿ ਸਭਿ ਬੈਠੇ ਹਕਮ ਉਚਾਰਾ । 'ਜੇ ਭਗੋਲ ਆਏ ਰਣਹਾਰਾ
 ॥ ੩੩ ॥ ਕਰਹੁ ਹਕਾਰਨਿ ਕਹੈ ਪ੍ਰਸੰਗ । ਕੈਸਾ ਪਿਖਜੋ ਗੁਰੂ ਵਿਚ ਜੰਗ' ।
 ਆਨਿ ਖਰੇ ਜਬਿ ਭਏ ਅਗਾਰੀ। ਹਿਤ ਬੁਝਨ ਕੇ ਸ਼ਾਹ ਉਚਾਰੀ ॥ ੩੪ ॥ 'ਹਿੰਦੂ-
 ਗਰਦੀ ਕਹਾਂ ਮਚਾਈ' ? ਚਮੁ ਕਿਤਿਕ ਨਿਜ ਸੰਗ ਮਿਲਾਈ ? ਕੈਸਾ
 ਪਿਖਜੋ ਬਹਾਦਰ ਬੀਰ ? ਫੈਸਲ ਬੰਦਾ ਮੁਰਸ਼ਿਦ ਪੀਰ' ॥ ੩੫ ॥ ਸੁਨਤਿ
 ਨੁਰੰਗਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ (ਮੈਨੂੰ) ਬਾਹਰ ਕੀਤਾ (ਤੇ ਦਾ ਨੁਰੰਗਾ ਦੋਖਣ ਵਿਚ ਹੈਸੀ) । *ਨੁਰੰਗੇ
 ਆਏ । *ਹਿੰਦੂ ਨੇ ਕੀ ਰੋਲਾ ਰੱਪਾ ਪਾਇਆ ਹੈ । *ਕੈਸਾ (ਫੈਸਲਬੰਦ=) ਨਿਆਇਕਾਰੀ ਹੈ,
 ਕੈਸਾ ਪੀਰ ਤੇ ਮੁਰਸ਼ਿਦ ਹੈ ? (ਅ) ਪੀਰ ਤੇ ਮੁਰਸ਼ਿਦ ਤੋਂ ਫੈਸਲੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਹਕਮ
 ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ।

*ਇਹ ਮੈਂ ਸਾਖੀ ਦੀ ੨੮ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ ।

ਅਹਿਦੀਏ ਕਰਨੇ ਉਚਾਰ। 'ਇਕ ਤੇ ਲਾਖ, ਖਰਚ ਬਿਸੀਆਰ'। ਸਭਿ
ਬਿਧਿ ਜਾਨਹੁ ਐਨ ਹੁਸ਼ੀਆਰ। ਸੁੰਦਰ, ਉਮਰ ਸੁ ਬਰਖੁਰਦਾਰ'। ॥੩੬॥
ਬੋਲਨੇ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹ ਮਨ ਬਾਂਦਮ'। 'ਮੁਰਦਮ ਆਖਰੀ ਬਹਿ ਨਿਸ਼ਾਦਮ'।
ਬਡ ਸਰਦਾਰ ਸੁ ਜ਼ਿੰਦਾ ਪੀਰ'। ਖਾਵੰਦ ਖਲਕ ਬੰਦਿਬੇ ਪੀਰ' ॥੩੭॥ ਹਿੰਦੂ
ਤਰੀਫ ਖੇਰ ਖਵਾਇ' : ਖਾਰਜ ਕਰਦਮ ਮਜਬ ਹਵਾਇ'। ਇਮ ਕਹਿ

'ਇਕ ਤੋਂ ਨੱਖ (ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਸੁ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਤੇ) ਖਰਚ ਬਹੁਤ (ਕਰਦਾ ਹੈ)। (ਅ) ਇਕ ਦੀ ਥਾਂ
ਲੱਖ ਖਰਚਦਾ ਹੈ ਐਸਾ ਬਿਸੀਆਰ ਖਰਚ ਹੈ ਭਾਵ ਸਖੀ ਹੈ। 'ਜਵਾਨੀ ਦੀ ਉਮਰ ਹੈ। 'ਖੋਟੇ
ਮਨ ਵਾਲਾ [ਪੰ: ਵਿਚ ਬਾਦ ਏਟੇ ਸਿੱਕੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਫਾ: ਆਕੜ]। 'ਆਖਰ ਤੁਸੀਂ ਮੁਰਦੇ
ਹੋ ਤੇ ਨਾਸ਼ਾਦ ਹੋ (ਬਦਕਿਸਮਤ) ਹੋ ਬਹਿ ਜਾਓ 'ਨਾਸ਼ਾਦ=ਨਾ ਖੁਸ਼'। (ਅ) ਆਖਰ ਮੈਂ ਮਰਦਾ=
ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਹੱਦਿਆਂ ਤੇ ਬਿਠਾ ਦਿਆਂਗਾ। [ਮਰਦਮ=ਮਰਦਾਂ ਨੂੰ, ਆਖਰੀ=ਅੰਤ ਨੂੰ।
ਬਹਿ=ਬੈਠਣ ਦੀ ਥਾਂ, ਹੁੰਦਾ। ਨਿਸ਼ਾਦਮ=ਬਿਠਾ ਦਿਆਂਗਾ]। 'ਮੈਂ' ਬੜਾ ਸਰਦਾਰ ਤੇ ਜ਼ਿੰਦਾ
ਪੀਰ ਹਾਂ। 'ਖਲਕਤ ਦਾ ਖਾਵੰਦ ਤੇ ਪੀਰਾਂ ਤੋਂ ਬੰਦਨ ਯੋਗ ਹਾਂ। 'ਹਿੰਦੂ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਤੇ ਖੇਰ
ਖਵਾਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ (ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ)। 'ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਜ਼ਹਬ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ।

*ਪਾ:—ਬਿਖਦਾਰ। ਉਪਰਲਾ ਪਾਠ ੨ ਗਤਨ ਨੁਸਖੇ ਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਸਾਖੀ ਤੇ ਹੋਰਨੀਂ ਥਾਈਂ
ਪਾਠ ਹੈ 'ਇਕ ਤੇ ਲਾਖ ਖਰਚ ਬਿਖਦਾਰ।' ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਇਹ ਹੈ:—ਇਹ
ਬਿਖਦਾਰ (ਬਿਖਧਰ=ਤੀਰ) ਨਾਲ ਲੱਖਾਂ ਨੂੰ ਖਰਚ (ਨਾਸ਼) ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

†ਸੋ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:—'ਉਮਰ ਬਰਖੁਰਦਾਰ ਸਿਰਦਾਰ' ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ
ਉਮਰ ਨੌਜਵਾਨੀ ਦੀ ਹੈ, ਤੇ (ਜਬਹ ਸਰਦਾਰੀ ਹੈ।

‡ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਪਾਠ ਤੇ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੇ ਪਾਠ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ: 'ਬਡ ਸਰਦਾਰ ਸੁ ਜ਼ਿੰਦਾ
ਪੀਰ, ਖਾਵੰਦ ਖਲਕ ਬੰਦਿਬੇ ਪੀਰ' ਇਹ ਪਾਠ ਸੋ ਸਾਖੀ ਹੈ ਅਹਿਦੀਏ ਦੇ ਸੁੰਹ ਵਿਚ ਰਖਿਆ
ਹੈ। ਯਥਾ:—(ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ) ਪੁਛਿਆ:—ਹਿੰਦੂ ਨੇ ਕਿਆ ਗਰਦੀ ਮਚਾਈ, ਕਿਤਨੀ ਕੁ ਵੌਦ, ਕੋਸਾ
ਬਹਾਦਰ, ਕਿਆਸੀ ਤਰੀਫ, ਫੈਸਲ ਬੰਦਹ, ਪੀਰ ਮੁਰਸ਼ਿਦ ?

ਤਾਂ ਅਹਦੀਏ ਵੋਲੇ— ਇਕ ਤੇ ਲਾਖ ਖਰਚੇ ਬਿਖੀਦਾਰ। ਐਨ ਹੁਸ਼ੀਆਰ, ਉਮਰ ਬਰ-
ਖੁਰਦਾਰ, ਸਿਰਦਾਰ, ਜ਼ਿੰਦਾ ਪੀਰ, ਖਲਕ ਖਾਵੰਦ, ਈਦਾ ਬੇਪੀਰ (=ਸੁਧ ਪਾਠ:—ਬੰਦਿਬੇ
ਪੀਰ=ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਯੋਗ ਰਾਹੁ)। ਬੋਲਿਆ ਤੁਰਕ:—ਮੁਰਦ ਮੁਆਖਰੀ ਬਹਿ ਨਿਸ਼ਾਦਮ, ਹਿੰਦੂ
ਤਰੀਫ ਖੇਰ ਖਵਾਇ ? 'ਮਜ਼ਬ ਹਵਾਇ ਖਾਰਜ ਕਰਦਮ।' ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਫ ਹੈ ਕਿ ਅਹਿਦੀਏ
ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਕੀਤੀ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਨਾ ਸਹਿ ਸਕਣ ਕਰਕੇ ਬਿੜਕ ਦਿਤੀ ਹੈ ਕਿ
'ਤੁਸੀਂ ਆਖਰ ਮੁਰਦੇ ਹੋ, ਨਾਸ਼ਾਦ ਹੋ (ਬਦਕਿਸਮਤ ਹੋ) ਬਹਿ ਜਾਓ, ਹਿੰਦੂ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਤੇ ਖੇਰ
ਖਵਾਹੀ ਕੀਤੀ ਨੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਜ਼ਹਬ (ਇਸਲਾਮ ਦੇ) ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ'। ਅਥਵਾ
ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਵੇਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਕਰਾਂਗਾ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਦੀ
ਤਾਰੀਫ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਖੇਰ ਖਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ। ਸੂਚਨਾ—ਫਾਰਸੀ
ਲਿਖਤ ਸੁਧ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਹੋਈ।

ਕੈ ਸੁਲਗਤਿ ਜਿਸ ਛਾਤੀ । ਬੈਠੈ ਬਹੁਰ ਸਭਾ ਮਹਿ ਬਾਤੀ ॥ ੩੮ ॥
 “ਕਰੀਏ ਕਹਾਂ ਬਰੋਬਰ ਨਹੀਂ। ਮਜਬ ਮਬੂਬ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਲਹੀਂ”। ਸੁਨਿ ਸਭਿ
 ਸੁਨਾਨੈ ਬਾਕ ਬਖਾਨੈ। “ਜੇਤੀ ਮਤਿ ਜੇਤਿਕ ਚਿਤ ਜਾਨੈ” ॥ ੩੯ ॥ ਪੀਛੇ
 ਕਾਜੀ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। “ਜਉ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਰ ਸੋ ਹੁਸੀਆਰਾ”। ਕਰੋ ਮੁਹੱ-
 ਬਤਿ ਸਾਬ ਬੁਲਾਵਨ। ਦੇਖਹੁ ਰੂਪ ਨੁਨਹੁ ਬਚ ਭਾਵਨ ॥੪੦॥ ਪਰਖ ਲੇਹੁ
 ਜੇਤਿਕ ਸੋ ਹੋਇ। ਜਿਹ ਤਰੀਫ ਕਰਤਾ ਸਭਿ ਕੋਇ’। ਸੁਨਤਿ ਸਭਾ ਸਦ
 ਅਰੁ ਪਤਿਸ਼ਾਹੁ। ਬੁਧਿ ਕਾਜੀ ਕੀ ਕਰਤਿ ਸਰਾਹੁ ॥ ੪੧ ॥ “ਆਛੀ ਕਹੀ,
 ਬਨਹਿ ਇਸ ਰੀਤਿ। ਕਰਹਿ ਬੁਲਾਵਨ ਜਿਮ ਹੁਇ ਮੀਤ। ਸੁਮਤਿ ਖੂਬ
 ਕਾਜੀ ਇਹੁ ਭਾਖੀ। ਲਿਖਹੁ ਪ੍ਰਵਾਨੈ’ ਆਇਸੁ ਆਖੀ ॥੪੨॥ “ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ
 ਇਕ ਹੀ ਕੀ ਹੋਇ। ਉਰ ਅੰਤਰ ਨੀਕੇ ਲਿਹੁ ਜੋਇ। ਪਰਵਾਨਾ ਹੋਰਤਿ
 ਹੀ ਆਵਹੁ। ਹਮ ਤੁਮ ਮਜਬ ਏਕ ਲਖਿ ਪਾਵਹੁ” ॥ ੪੩ ॥ ਨਾਂਹਿ ਤ
 ਮੈਂ ਪਹੁੰਚਹੁਗਾ ਤਹਾਂ। ਕਰਿ ਬਹਾਦਰੀ ਬੈਠੈ ਜਹਾਂ। ਅਜਮਤ ਜਿਤਿਕ
 ਫਕੀਰੀ ਕੋਰ। ਬਿਚ ਜਹਾਨ ਤੇ ਜੈਹੈ’ ਫੋਰ ॥ ੪੪ ॥ ਪੀਰ ਫਕੀਰ ਬਡੇ
 ਲਖੁ ਅਹੈ’। ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਘਰ ਮਹਿ ਜਿਮ ਰਹੈ’। ਤੈਸੇ ਤੁਮ ਭੀ ਰਹਿਬੋ ਕ-
 ਰੀਅਹਿ। ਨਹਿ ਬਿਰੋਧ ਕਿਮ ਉਰ ਮਹਿ ਧਰੀਅਹਿ’ ॥ ੪੫ ॥ ਬਡ ਹੈਕਾਰ
 ਹਕੀਕਤ ਔਰ’। ਜਿਮ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਕੋ ਹੁਇ ਤੋਰ। ਪਰਵਾਨੇ ਮਹਿ ਬਹੁ
 ਲਿਖਵਾਈ। “ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹਮ ਦਰਗਾਹਿ ਤੇ ਪਾਈ ॥ ੪੬ ॥ “ਪਤਿਸ਼ਾਹਤਿ
 ਕੀ ਕਿਯ ਬਖਸ਼ੀਸ਼। ਪਰਵਦਗਾਰ ਕਲਾ ਜਗਦੀਸ਼”। ਦੇ ਪਰਵਾਨਾ
 ਪਠੇ ਵਕੀਲ। ਕਰਿ ਤਗੀਦ ‘ਜਾਵਹੁ ਬਿਨ ਢੀਲ’ ॥ ੪੭ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗੀ-
 ਧਰ ਕੇ ਢਿਗ ਆਏ। ਸਭਾ ਲਗਾਇ ਹਜ਼ੂਰ ਬੁਲਾਏ। ਸਭਿ ਅਹਿਵਾਲ
 ਸੁਨੈ ਜਬਿ ਕਾਨ। ਉੱਤਰ ਲਿਖਵਾਯਹੁ ਤਬਿ ਜਾਨ ॥ ੪੮ ॥ “ਜਿਸ ਤੇ
 ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਤੋਹੀ। ਤਿਸੀ ਪੁਰਖ ਨੇ ਭੇਜੈ ਮੋਹੀ। ਨਜਾਉਂ ਕਰਨ ਕੇ
 ਹੇਤ ਪਠਾਯੈ’। ਬਿਸਰ ਗਯੋ ਤੈਂ ਏਭ ਕਮਾਯੋ ॥੪੯॥ ਯਾਂਤੇ ਕਿਮ ਤੁਝ

‘ਹੁਣ ਕੀ ਕਰੀਏ ਨਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਮੇਰੇ ਬ੍ਰਾਬਰਦਾ ਹੈ ਨਾਂ (ਮੇਰੇ) ਮਜ਼ੂਬ ਦਾ ਪਜਾਰਾ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ
 ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ। ‘ਜੇ ਸਭਿ ਕਰੁੰ ਉਹ ਹੁਸੀਆਰ ਹੈ। ‘ਹੁਮ ਦੇ। ‘ਭਾਵ ਵੇਵੇ’ ਮਵਾਹਿਦ ਹਾਂ, ਇਕ
 ਰੱਬ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਨੇ, ਵੇਵੇ’ ਏਤ ਪਸਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਸਾ: ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:—ਹਮ ਤੁਮ ਮਜਹਬ
 ਏਕ ਹੈ। ‘ਚਲੀ ਜਾਵੇਗੀ। ‘ਵਡੇ ਹੈਕਾਰ ਨਾਲ ਹੋਰ ਭੀ ਹਾਲ (ਲਿਖਿਆ)। ‘ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਕੀਤੀ
 ਹੈ ਜਗਦੀਸ਼ ਪਹਵਰਦਗਾਰ ਦੀ ਕਲਾ ਨੇ। ‘(ਤੂੰ) ਇਨਸਾਫ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਸੀ।

ਸੰਗ ਬਨਿ ਆਵੈ । ਜੋ ਹਿੰਦੁਨਿ ਸੰਗ ਬਾਦ ਉਠਾਵੈ । ਖਲਕਤ ਨਹਿ ਖੁਦਾ-
ਇ ਕੀ ਜਾਨੀ । ਚਾਹਤਿ ਕਰੀ ਧਰਮ ਕੀ ਹਾਨੀ' ॥੫੦॥ ਰੁਖਸਦ ਤਬਿ
ਵਕੀਲ ਕੋ ਕੀਨ । ਖਿਲਤ ਦਰਬ ਜੁਤਿ ਤਿਨ ਕੋ ਦੀਨ* । ਗਏ ਜਾਇ
ਅਵਰੰਗ ਸੁਨਾਯੋ । ਨਹਿ ਆਵਤਿ ਲਖਿ ਅਧਿਕ ਰਿਸਾਯੋ ॥੫੧॥ ਇਤੇ
ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੁਰੰਗੋ ਕੇਰਾ । ਸੁਨਹੁ ਗਿਰੇਸ਼ੁਨਿ ਜਥਾ ਬਖੇਰਾ। ਲੂਟਿ ਕੂਟਿ ਕਰਿ
ਸਦਾ ਲਰਾਈ । ਕਰਤਿ ਸਿੰਘ ਬਿਚਰਤਿ ਸਮੁਦਾਈ ॥੫੨॥ ਇਸ ਰਣ
ਕੋ ਸੁਨਿ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ । ਮਿਲਿ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਆਇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ । ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ
ਆਇ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਭਏ । ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਰਹਿ ਬਿਚਰਨਿ ਗਿਰ ਲਏ ।੫੩॥
ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਅਵਰੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੇ ਨਾਮ ਚਤਰਬੇ
ਅੰਸੁ ॥ ੪ ॥

੫. [ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੀ ਟੈਂਕੇ ਅੱਗੇ ਫਰਿਆਦ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਦੇਖਨੈ ਬਡੋ ਕਸੂਤ ਕੋ ਗੁਰ ਕੀ ਜਬਰੀ ਬਾਤ । ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ
ਮਿਟਤਿ ਨਹਿ ਵਧਤਿ ਜਾਤਿ ਅਵਦਾਤ ॥ ੧ ॥ ਰੋਪਈ ॥ ਭੀਮ ਚੰਦ ਦੁਖ
ਪਾਇ ਘਨੇਰਾ । ਗ੍ਰਾਮ ਉਜਾਰੇ, ਬਹੁ ਬਲ ਹੇਰਾ । ਗੁਰੂ ਸੂਰਮਾ ਰਣ ਪ੍ਰਿਯ
ਅਹੈ । ਸਦਾ ਸੰਗ ਚਿਤ ਚਾਹਤਿ ਰਹੈ ॥ ੨ ॥ ਭਯੋ ਬਿਬਸ ਕੁਛ ਜਤਨ
ਨ ਜਾਨਨੈਂ । ਹੋਨਿ ਪੁਕਾਰੂ ਮਿਲ ਮਤਿ ਠਾਨਨੈਂ । ਸਭਿ ਰਾਜਨ ਨੀਕੀ ਮਨ
ਮਾਨੀ । ਲੋ ਕਰਿ ਧਨ ਗਨ ਤਜਾਰੀ ਠਾਨੀ ॥ ੩ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਭੀਮਚੰਦ ਕ-
ਹਿਲੂਰੀਆ ਲੀਨਿ ਹੈਡੂਰੀ ਨਾਲ । ਕਰੇ ਕੂਚ ਦਰ ਕੂਚ ਕੋ ਦਿੱਲੀ ਗਏ
ਉਤਾਲ ॥ ੪ ॥ ਰੋਪਈ ॥ ਦੇ ਕਰਿ ਭੇਟ ਬਹੁਤ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ । ਗੀਵ ਨਿਵਾਇ
ਸਲਾਮ ਬਖਾਨਾ। ਮਿਲ ਸੂਬੇ ਸੰਗ ਅਰਜ਼ ਗੁਜਾਰੀ। 'ਇਕ ਹਜ਼ਰਤ ਹੈ ! ਓਟ
ਹਮਾਰੀ ॥੫॥ ਬਹੁ ਸੰਮਤਿ ਬੀਤੇ ਚਢਿ ਗਯੋ' । ਅਪਨੇ ਥਾਨ ਤੁਮੇ ਕਰਿ
ਦਿਯੋ । ਯਾਂਤੇ ਹਮਰੇ ਹੋ ਰੁਖਵਾਰੇ । ਜ਼ੋਰ ਜੁਲਮ ਜੋ ਕਰਹਿ ਨਿਵਾਰੇ ॥
੬ ॥ ਆਗੇ ਤੁਮਹੁ ਹਿਮਾਯਤਿ ਕਰੀ । ਦਾਸ ਹਜ਼ਾਰ ਸੈਨਾ ਬਲਿ ਭਰੀ ।
ਪਠਿ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਨ ਹਮਾਰਾ । ਮਚਨੈ ਜੁੱਧ ਦਾਰੁਨ ਤਿੰਸ ਬਾਰਾ ॥੭॥ ਪੁਨ
ਸਿਰੰਦ ਕੋ ਸੂਬਾ ਗਯੋ । ਲਰਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਸਰਿਤਾ ਤਠ ਲਯੋ' । ਸੁਨਿ ਸੂਬੇ
ਗਿਰਪਤਿ ਸਮੁਝਾਏ। 'ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਕਟ ਗਮਨਹੁ ਬਨਿ ਆਏ ॥੮॥ ਮੈਂ ਲਿਖਿ

* (ਪਹਾੜੀਆਂ) ਨੇ ਵੇਖਿਆ । * ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬੜਾ ਬਲ ਵੇਖਿਆ । * ਸਲਾਹ । * ਭਾਵ ਦੱਖਣ ਨੂੰ
ਮੁਹਿੰਮ ਤੇ ਗਏ ਨੂੰ । * (ਤਿਸ ਨੂੰ) ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਓ ।

* ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ 'ਅਤੇ ਨਾਲ ਭੇਜਿਆ ਦਇਆ ਿੰਘ ਖੜੀ ਲਾਹੌਰ
ਕਾ, ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਆਗਰੇ ਕਾ ।'

ਪਠਹੁ ਸਕਲ ਅਹਿਵਾਲ । ਜੁਲਮੀ ਤਮ ਪਰ ਹੋਤਿ ਕਮਾਲ^੧ । ਤਹਿ ਤੇ
ਹੁਕਮ ਲੇਹੁ ਬਹੁ ਦਲ ਵੇ । ਲਰਹੁ ਬਹੁਰ ਹੋਰਹੁ ਰਿਪੁ ਬਲ ਕੋ^੨ ॥ ੯ ॥
ਨੌਕ ਸਲਾਹ ਜਾਨਿ ਸਭਿ ਰਾਜੇ । ਮਿਲੇ ਸ਼ਾਹ ਬਿਨ ਬਨੈ ਨ ਕਾਜੇ। ਸੂਬੇ ਤੇ
ਅਹਿਵਾਲ ਲਿਖਾਯੇ । ਨਿਜ ਪਹੁੰਚਨਿ ਤੇ ਪ੍ਰਥਮ ਪਠਾਯੇ ॥ ੧੦ ॥ ਦੁਰਗ
ਗੋਲਕੁੰਡਾ^੩ ਬਡ ਜਹਾਂ । ਲਰਤਿ ਨੁਰੰਗਾ ਬਾਸਜੇ ਤਹਾਂ । ਨੌਮੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ
ਕੇ ਸਾਥ । ਕਰੀ ਅਵੱਗਜਾ ਦਿੱਲੀ ਨਾਥ ॥੧੧॥ ਤਬਿ ਕੋ ਨਹੀਂ ਬਸਨ ਪੁਰਿ
ਪਾਯੇ । ਮਿਸ ਮਹੀਮ ਲੇ ਦੱਖਣ ਧਾਯੇ^੪ । ਹਠੀ ਬਿਲੰਦ ਮੂੜ ਚਵਗੱਤਾ ।
ਗੁਰ ਸਨ ਦੁਖੀ ਮਹਾਂ ਕੁਪੱਤਾ ॥ ੧੨ ॥ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਚੜਿ ਕਰਿ ਗਿਰਨਾਥ ।
ਗਮਨੇ ਤਬਿ ਬਡ ਤੂਰਨ ਸਾਥ। ਕਰੇ ਕੂਚ ਦਰ ਕੂਚ ਹਮੇਸ਼ੂ । ਉਲੰਘੇ ਪੰਥ
ਅਸ਼ੋਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥੧੩॥ ਪਹੁੰਚਿ ਤਹਾਂ ਡੇਰਾ ਨਿਜ ਘਾਲਾ। ਮਿਲਿ ਉਮਰਾਵਨਿ
ਕਹਿ ਅਹਿਵਾਲਾ । ਰਿਸ਼ਵਤਿ ਦੇ ਧਨ ਵਸਤੁ ਅਛੋਰੀ । ‘-ਆਇ ਪੁਕਾਰੂ-
ਸਧਿ ਇਹੁ ਮੇਰੀ’ ॥੧੪ ॥ ਬਹੁ ਉਮਰਾਵਨਿ ਸ਼ਾਹ ਜਨਾਈ । ‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਣਿੰਦ
ਸਿੰਘ ਧੂਮ ਉਠਾਈ। ਰਾਜੇ ਬਡੇ ਖੇਦ ਕੋ ਪਾਇ। ਕਰਨਿ ਪੁਕਾਰ ਇਹਾਂ ਲਗ
ਆਇ’ ॥ ੧੫ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਸ਼ਾਹ ਬੁਲਾਵਨਿ ਕੀਨੇ । ਗਏ ਨਿਕਟਿ ਭੇਟਾ
ਗਨ ਈਨੇ । ਠਾਂਢੇ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਰਹੇ । ਬੂਝੇ ਸਭਿ ਬਿਤਾਂਤ ਤਬਿ ਕਹੇ
॥੧੬॥ ‘ਦੇਸ਼ ਨ ਬਸਨ ਦੇਤਿ ਦਲ ਕੀਨੇ’ । ਗੁਰੂ ਨਿਡਰ ਕਿਸ ਤਾਸ ਨ
ਚੀਨੇ । ਸਦਾ ਜੰਗ ਕੇ ਜੰਗ ਸਨੇਹਾ। ਹਮ ਸਨ ਠਾਨਤਿ ਬੈਰ ਅਛੋਹੂ’ ॥੧੭॥
ਸੁਨਿ ਅਵਰੰਗੋ ਬੁਝਜੇ ਢੇਰ । ‘ਕਰੋ ਤੁਮ ਸੰਗ ਗੁਰੂ ਕੋ ਬੈਰ । ਸੈਨਾ ਦੀਰਘ
ਪ੍ਰਥਮ ਪਠਾਈ । ਤਉ ਨ ਤੁਮਰੀ ਰਾਰ ਮਿਟਾਈ ॥੧੮॥ ਗੁਰ ਢਿਗ ਰਾਜ
ਦੇਸ਼ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀਂ । ਕਹਾਂ ਦੇਤਿ ਲਸ਼ਕਰ ਰਖਿ ਪਾਹੀਂ। ਜਥਾ ਬਿਤੰਤ ਛੋਰ^੫
ਤੇ ਸਾਰੇ । ਅਬਿ ਤੁਮ ਮੋਹਿ ਸਮੀਪ ਉਚਾਰੋ’ ॥ ੧੯ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਜੋਰਤਿ
ਕਥਾ ਬਖਾਨੀ। ਜਿਮ ਥੀਤੀ ਨਿਜ ਸੰਗ ਕਹਾਨੀ । ‘ਗੁਰ ਕੋ ਪਿਤਾ ਮੇਲ ਲੇ
ਥਾਨ । ਤਹਾਂ ਬਸਾਵਨਿ ਕਰਿ ਨਰ ਆਨ’ ॥ ੨੦ ॥ ਪੁਰਿ ਬਸਾਇ ਪੂਰਬ
ਚਲਿ ਗਏ । ਉਤ ਹੀ ਪਟਣੇ ਇਹ ਜਨਮਏ। ਸੋ ਤੋ ਸੁਰਗਬਾਸ ਜਬਿ ਭਏ।
ਬਯ ਲਘੁ ਮਹਿ ਇਤ ਕੋ ਗੁਰ ਅਏ ॥੨੧॥ ਬਸ ਕਰਿ ਕੁਛ ਤਨ ਸੁਰਤਿ
ਸੰਭਾਰੀ । ਰਾਖੇ ਚਾਕਰ ਆਸੁਧ ਧਾਰੀ । ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਮਹਿ ਅਖੇਰ ਕੋ ਜਾਇੰ ।

^੧ਬਹੁਤੀ । ^੨ਗੋਲਕੁੰਡਾ ਦੱਖਣ ਵਿਚ ਹੈ । ^੩ਜੰਗ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ । ^੪ਵੇਜ ਬਣਾ ਲਈ ਹੈ । ^੫ਮੁੱਢ ਤੋਂ (ਅ) ਖੋਲ੍ਹਕੇ । ^੬ਦੋਰ ਲਿਆਕੇ ਨਰ ਵਸਾਏ ।

ਖੇਤੀ ਦੇਤਿ ਉਜਾਰ ਸੁ ਥਾਇ॥੨੨॥ ਤਬਿ ਹਮ ਨੇ ਮਿਲਿ ਦੀਨਸਿ ਜ਼ੋਰ ।
 ਗਮਨਨੋਂ ਸ਼ਾਰਮੋਰ ਕੀ ਓਰੰ । ਤਹਿ ਭੀ ਪਹੁੰਚੇ ਧੂਮ ਉਠਾਈ। ਰਾਮਗੋਇ
 ਕੇ ਨਰ ਸਮਦਾਈ ॥ ੨੩ ॥ ਹੁਤੇ ਮਸੰਦ ਮਾਰ ਸਭਿ ਦੀਨੇ । ਰਾਜਨ ਸੰਗ
 ਬਖੇਰਾ ਕੀਨੇ । ਹਰੀ ਚੰਦ ਦੀਰਘ ਧਨੁ ਧਾਰੀ।ਤਹਾਂ ਜੰਗ ਕਰਿ ਲੀਨਸਿ
 ਮਾਰੀ ॥ ੨੪ ॥ ਸਕਲ ਸੈਲਪਤਿ ਦਏ ਭਜਾਈ। ਜਮਨਾ ਤਟ ਨਿਜ
 ਪੁਰੀ ਬਸਾਈ । ਕਿਤਿਕ ਸਮਾਂ ਬਸਿ ਤਹਾਂ ਬਸਾਯੇ । ਪੁਨ ਔਚਕ ਆਨੰਦ
 ਪੁਰਿ ਆਯੇ ॥੨੫॥ ਤਹਿ ਹੁਇ ਬਿਰ ਪੂਜਨ ਕਰਿ ਕਾਲੀ । ਭੀਮਾ ਕੀਨੀ
 ਬਿਦਤ ਕਪਾਲੀ* । ਲੇ ਬਰ ਰਚਨੋ ਪੰਥ ਇਕ ਭਾਰੀ । ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕਨਿ ਤੇ
 ਬਿਧਿ ਨਜਾਰੀ ॥ ੨੬ ॥ ਹਮ ਜਬਿ ਗਏ ਨਿਕਟ ਇਕ ਬਾਰੀ । ਸਭਿ ਕੋ
 ਸਿੱਖਨਾ ਹੇਤੁ ਉਚਾਰੀ ।—ਤੁਮ ਭੀ ਸਿੰਘ ਬਨੋ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ । ਰਾਜ ਸਮਾਜ
 ਸਕਲ ਬਿਰਧਾਵਹੁ ॥ ੨੭ ॥ ਦਿੱਲੀਨਾਥ ਸਾਥ ਹਮ ਦ੍ਰੈਸ਼ । ਤਿਹ ਸੰਗ
 ਕਰੀਅਹਿ ਜੰਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ । ਲੇਉਂ ਪਿਤਾ ਕਾ ਬੈਰ ਮਹਾਨਾ । ਕਰੋਂ ਖਪਾਵਨ
 ਮੈਂ ਤੁਰਕਾਨਾ—॥੨੮॥ ਰਾਵਰਿ ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਜਬਿ ਲਯੋ । ਸੁਨਿ ਹਮ ਸਕਲ
 ਤੁਸ ਮਨ ਆਯੋ । ਦੇ ਜਵਾਬ ਤਬਿ ਨਾਂਹਿਨ ਮਾਨੇ । ਹਜ਼ਰਤਿ ਕੋ ਨਿਜ
 ਖਾਵੰਦ ਜਾਨੇ ॥ ੨੯ ॥ ਚੜ੍ਹ ਕਰਿ ਗਏ ਆਪਨੇ ਡੇਰੇ। ਹਮ ਤੇ ਪੀਛੇ ਸਿੰਘ
 ਘਨੇਰੇ।ਚਾਰਹੁ ਬਰਨਕਰੇ ਇਕ*ਥਾਇ।ਇਕਠੇ ਭੋਜਨ ਸਭਿਨਿ ਖੁਵਾਇ
 ॥੩੦॥ ਤਿਨ ਸੋਂ ਕਹੈ ਗਹੇ ਹੱਥਜਾਰੀ । ਸਦਾ ਜੁੱਧ ਸਨ ਧਰੀਅਹਿ ਪਜਾਰੀ।
 ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਆਦਿਕ ਮਹਿਪਾਲਾ । ਤੁਮ ਕੋ ਸਕਲ ਭਰੋਂਗੇ ਹਾਲਾ ॥ ੩੧ ॥
 ਸਭਾ ਮਲੋਛਨਿ ਛਿੱਪੁ ਉਠਾਵਹਿ।ਲੂਟ ਕੂਟ ਗਨ ਤੁਰਕ ਖਪਾਵਹਿ।ਪਿਤਾ
 ਮਾਤ ਅਸਿਧੁਜ ਅਸਿਕਾਲੀ* । ਪੰਥ ਸਹਾਇਕ ਨਿਤ ਰਖਵਾਲੀ ॥ ੩੨ ॥
 ਤੁਰਕਨਿ ਸਨ ਰਣ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ੁ।ਦੇਤਿ ਤਿਨੈ ਉਤਸਾਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੁ। ਪ੍ਰਥਮ
 ਸੋਂ ਕਰੇ ਸਿੰਘ ਭਏ ਹੈਂ । ਅਬੈ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਸਿੰਘ ਬਏ ਹੈਂ॥੩੩॥ਸੋ ਚਾਢ ਕਰਿ
 ਆਯੁਧ ਕਰ ਧਰਿ ਕੈ । ਸੈਲ ਦੇਸ਼ ਲੂਟਤਿ ਨਿਤ ਬਰਿ ਕੈ।ਹਮ ਬਹੁ ਛਿਮਾ
 ਕਰਾਤ ਹੀ ਰਹੇ।ਮਿਟਤਿ ਨਹੀਂ ਕਿਮ,ਜਬਿ ਉਰ ਲਹੇ॥੩੪॥ਦਿੱਲੀ ਬਿਖੈ
 ਆਨਿ ਹਮ ਕਹਨੈ।ਤੁਮ ਫਿਗ ਸੁਧਿ ਪਾਠਕੈ ਸਭਿ ਲਹਨੈ।ਦੈ ਉਮਰਾਵਗਏ
 *ਪਾਉਂਟੇ ਵੱਲ । *ਭਾਵ ਪੁਗਟ ਕੀਤੀ ਵੇਵੀ । *ਜਿਸ ਦੇ ਖੰਡੇ ਤੇ ਤਲਵਾਰ ਹੈ (ਭਾਵ ਅਕਾਲ
 ਪੁਰਖ) ਪਿਤਾ ਹੈ ਤੇ ਮਾਤਾ ਤਲਵਾਰ ਰੂਪ ਕਾਲੀ ਹੈ।

*ਇਕ ਕਹਿਣ ਦਾ ਹੀਆ ਪੈਣਾ ਕਠਨ ਸੀ।

ਚਢਿ ਜਬੈ । ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਲਸ਼ਕਰ ਲੇ ਸਬੈ ॥੩੫॥ ਪਠਿ ਉਪਰਾਲੋ ਕੀਨ
 ਹਮਾਰਾ॥ਮਚੈ ਜੋਧ ਦਾਰੁਨ ਤਿਸ ਬਾਰਾ॥ਪੈਂਡ ਖਾਨ ਅਰੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗ।
 ਭਯੋ ਜੰਗ ਵੈ ਹਤੋ ਖਤੰਗ ॥ ੩੬ ॥ ਨਿਫਲ ਖਾਨ ਕੇ ਸਰ ਵੈ ਗਏ । ਗੁਰ
 ਇਕ ਮਾਰੈ ਹਯ ਉਬਲਏ । ਸੈਫ ਸੰਗ ਸਿਰ ਕਾਟਿ ਉਤਾਰਾ । ਦੀਨਬੋਗ
 ਘਾਇਲ ਦੁਖਿ ਭਾਰਾ ॥ ੩੭ ॥ ਖਿਦਰਾਬਾਦ ਗ੍ਰਾਮ ਲਗਿ ਆਏ । ਮਾਰਤਿ
 ਮਰਤਿ ਪਠਾਨ ਪਲਾਏ॥ਜੇ ਕਰਿ ਲਸ਼ਕਰਿ ਸ਼ਾਹ ਪਲਾਏ । ਸਿੰਘਨਿ ਦਲ
 ਪੀਛੇ ਤਿਨ ਧਾਏ ॥ ੩੮ ॥ ਹਮ ਰਾਜਨਿ ਕੀ ਗਿਨਤੀ ਕਹਾਂ । ਲਰ ਕਰਿ
 ਸਨਮੁਖ ਠਹਿਰਹਿ ਤਹਾਂ॥ਪੀਛੇ ਤੇ ਪੁਨ ਧੂਮ ਉਠਾਈ॥ਲੂਟ ਕੂਟ ਕਰਿ ਮਾਰ
 ਮਚਾਈ ॥੩੯॥ ਸਕਲ ਸੈਲਪਤਿ ਤਬਹਿ ਬਟੋਰੇ । ਮੈਂ ਤਬਿ ਕਹੈ ਸੁਨਹੁੰ
 ਮਤਿ ਭੋਰੇ ! ਦਲ ਵਧਤੋ ਨਿਤ ਸਿੰਘਨਿ ਕੇਰਾ । ਜਿਨਹੁੰ ਇਰਾਦਾ ਧਰੈ
 ਬਡੋਰਾ ॥੪੦॥ ਰਾਜ ਲੇਨਿ ਕੀ ਉਰ ਮਹਿ ਇੱਛਾ । ਕਰੈ ਬੈਠੇ, ਤੁਮ ਕਰਤਿ
 ਨ ਪਿੱਛਾ^੧ । ਇੱਤਨਾਦਿਕ ਸਮੁਝਾਇ ਹਕਾਰੇ । ਮਿਲੇ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਦਲ
 ਬਡ ਭਾਰੇ ॥ ੪੧ ॥ ਬਾਈ ਧਾਰਨਿ ਕੀ ਠਕੁਰਾਈ^੨ । ਕੀਨ ਇਕੱਤੁ ਚਮੁੰ
 ਸਮੁਦਾਈ । ਆਨਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਰਣ ਬਡ ਕਰੈ । ਬੀਰ ਕੋਸਰੀ ਚੰਦ ਸੁ
 ਮਰੈ ॥ ੪੨ ॥ ਘਾਇਲ ਸਭਟਨਿ ਗਿਨਤੀ ਨਾਂਹਿ॥ਮਰੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਰਣ ਕੇ
 ਮਾਂਹਿ । ਬਡੀ ਮੁਹੰਮ ਗਿਰੋਸ਼ੁਨਿ ਰਹੀ । ਨਹੀਂ ਪਰਾਜੈ ਸਤਿਗੁਰ ਲਹੀ^੩ ।
 ॥੪੩॥ ਲਰੇ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਖਰਚੈ ਦਰਬਾ॥ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਹਾਰਿ ਪਰੇ ਜਬਿ
 ਸਰਬਾ । ਆਨ ਧੋਨੁ ਕੀ ਦੀਨ ਨਿਕਾਰਾ । ਨਿਕਸੈ ਗੁਰੂ ਬਜਾਇ ਨਗਾਰਾ
 ॥੪੪॥ ਜੰਗ ਬਿਸਾਲ ਡਾਲਿ ਤਤਕਾਲਾ । ਚਹੰਦਿਸ਼ਿ ਘੋਰ ਲੀਨਿ ਮਿਲਿ
 ਜਾਲਾ । ਲਿਖੈ ਆਪ ਕੇ ਪਹੁੰਚੈ ਜਬੈ । ਸੀਰੰਦ^੪ ਕੋ ਸੂਬਾ ਚਢਿ ਤਬੈ ॥
 ੪੫॥ ਮਿਲੀ ਆਨਿ ਕਰਿ ਸੈਨ ਮਹਾਂਨੀ॥ਲਰੈ ਸਭਿਨਿ ਸਨ ਬਨਿ ਧਨੁ-
 ਪਾਨੀ । ਸਨੈ ਸਨੈ ਸਤੰਦੁਵ ਕੇ ਪਾਰ । ਗਮਨੈ ਜਾਇ ਬਿਰੈ ਤਿਸ ਬਾਰ
 ॥੪੬ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਵਨ ਕਰੇ । ਸਕਲ ਗਏ ਦਲ ਨਿਜ ਨਿਜ
 ਘਰੇ । ਪੁਨ ਔਚਕ ਚੜਿ ਕਰਿ ਤਤਕਾਲਾ । ਹੁਤੋ ਗ੍ਰਾਮ ਕਲਮੋਟ ਬਿਸਾਲਾ
 ॥ ੪੭ ॥ ਲੂਟ ਕੂਟ ਕਰਿ ਸਕਲ ਉਜਾਰੀ । ਕੇਤਿਕ ਮਾਨਵ ਦੀਨਸਿ
 ਮਾਰੀ । ਆਨਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਮਹਿ ਤਬਿ ਬਰੈ । ਉਧਮ ਅਧਿਕ ਉਠਾਵਨਿ
^੧ਕਉਂ ਬੈਠੇ ਹੋ, ਉਸਦਾ (ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਕਿਉਂ ਪਿੱਛਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ^੨ਬਾਈ ਧਾਰਾ ਦੇ ਰਾਜੇ ।
 ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਹਾਰ ਨਾ ਖਾਧੀ । ^੩ਸਰਹੰਦ ।

ਕਰਜੈ ॥ ੪੮ ॥ ਦੈ ਉਮਰਾਵ ਪੰਥ ਮਹਿ ਆਵਤਿ । ਲਰਜੈ ਤਿਨਹੁ ਸੋ ਬੈਰ
ਬਧਾਵਤਿ । ਏਕ ਪਠਜੈ ਗੁਰ ਸੋ ਮਿਲਿ ਗਯੋ । ਸੈਦਬੋਗ ਤਿਨ ਢਿਗ ਥਿਤ
ਭਯੋ ॥ ੪੯ ॥ ਬਹੁਰ ਸਵਾ ਲਖ ਸੈਨਾ ਸੰਗ । ਦਿਵਸ ਅਲਪ ਭੇ ਮਾਚਰੋ
ਸੰਗ। ਸਭਿ ਰਾਜੇ ਮਿਲਿਕੈ ਤਿਸਕਾਲ। ਹੋਨਿ ਲਗਜੈ ਸੰਗਾਮ ਬਿਸਾਲ। ੫੦॥
ਗੁਰੁ ਆਪ ਜਣ ਮਹਿ ਤਬਿ ਆਯੋ। ਸੈਦਖਾਨ ਦੇਖਤਿ ਬਿਕੁਲਾਯੋ । ਸੁਸਤ੍ਰ
ਛੋਰਿ ਪਾਇਨਿ ਪਰ ਪਰਜੈ । ਨਿਕਸਿ ਗਯੋ ਕਿਹ ਨਹੀਂ ਨਿਹਰਜੈ ॥ ੫੧ ॥
ਹਮਹੁ ਜੰਗ ਕਰਿ ਲੂਠ ਮਚਾਈ। ਹਨਜੋਂ ਖਾਨ ਰਮਜ਼ਾਨ ਤਹਾਂ ਹੀ । ਲਸ਼-
ਕਰ ਹਟਿ ਆਯੋ ਪੁਨ ਉਰੇ । ਹੁਇ ਬਟਪਾਰ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਪਰੇ॥੫੨॥ ਨਾਸ਼
ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਕੇ ਕਰਿ ਦੀਨਿ । ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਇਮ ਬਲ ਪੀਨ। ਹਮ ਹੁਇ
ਦੁਖੀ ਪੁਕਾਰੂ ਆਏ । ਹਤਹੁ, ਗਹਹੁ, ਦਲ ਪਠਿ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੫੩ ॥
ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਭੀਮਚੰਦ ਪੁਕਾਰ ਕਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ
ਨਾਮ ਪੰਚਮੇ ਅੰਸੁ॥੫॥ ੬. [ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੇ ਸੂਬਿਆਂ ਅੱਗੇ ਮਿੰਨਤਾਂ ਕਰਨੀਆਂ] ।

ਦੋਹਰਾ॥ ਭੀਮਚੰਦ ਕਰ ਬੰਦ ਕੈ ਭਨਜੈ ਸਕਲ ਅਹਿਵਾਲ । 'ਤੁਮ ਮਾਲਿਕ
ਹਮਰੇ ਸਦਾ ਕਰਹੁ ਆਪ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਾਦੀ
ਪੁਰ ਬੈਸਾ । ਹੁਕਮ ਚਲਾਵੈ ਸੁਰਪਤਿ ਜੈਸਾ। ਅਥਿ ਤਿਸ ਤੇ ਕੀਜੈ ਰਖਵਾਰੀ।
ਨਤੁ ਦੈ ਹੈ ਗਿਰ ਦੂਨ ਉਜਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ਰਾਜ ਅਕਾਰਥ ਹਮਰੇ ਕਰਜੈ ।
ਲੂਠ ਕੂਠ ਬਿਨ ਦਤਿਯ ਨ ਧਰਜੈ । ਲਰਿਕੈ ਬਹੁਤ ਕਾਲ ਹਮ ਹਾਰੇ ।
ਹੁਇ ਲਚਾਰ ਸਭਿ ਇਤਹੁ ਪਧਾਰੇ॥੩॥ ਅਥਿ ਲਸ਼ਕਰ ਜੇ ਪਠਹੁ ਬਡੇਰਾ।
ਤੋਪ ਜੰਬੂਰੇ ਸਾਜ ਘਨੇਰਾ । ਅਲਪ ਚਮ੍ਰੁ ਤੇ ਕਾਜ ਨ ਸਰੈ । ਤਿਸ ਕੇ
ਤ੍ਰਾਸ ਗੁਰੁ ਨਹਿ ਧਰੈ॥੪॥ ਗਹਿ ਲੀਜੈ ਕੈ ਰਣ ਮਹਿ ਮਾਰੋ। ਤੋ ਆਪਨੋ ਸਭਿ
ਕਾਜ ਸੁਧਾਰੋ' । ਸੁਨਿ ਨੁਰੰਗ ਮਨ ਭਯੋ ਹਿਰਾਨਾ । -ਜਿਸ ਨੇ ਏਵ ਕਰਨ
ਕੇ ਠਾਨਾ ॥ ੫ ॥ ਸੋ ਬੈਰਨਿ ਤੇ ਕਿਮ ਸਧਿ ਆਵੈ' । ਮਾਰਨ ਮਰਨ ਜਿਸੈ
ਮਨ ਭਾਵੈ । ਪੈਂਡਖਾਨ ਬਾਨਨਿ ਸੋ ਘਾਯੋ । ਲਰਿਕੈ ਖਾਨ ਵਜੀਦ
ਪਲਾਯੋ॥੬॥ ਸੈਦਬੋਗ ਅਰੁ ਸੈਦੇਖਾਨ । ਬਨੇ ਮੁਰੀਦ ਪੀਰ ਕੇ ਮਾਨਿ। ਸਵਾ
ਲਾਖ ਸੈਨਾ ਭਜਿ ਆਈ । ਅਧਿਕ ਸਮਾਜ ਲੁਟਾਇ ਬਿਹਾਈ ॥੭॥ ਅਸ
ਨਹਿ ਹੋਇ ਫਤੂਰ ਉਠਾਵੈ । ਦਿੱਲੀ ਲਗਿ ਲਰਿਤੋ ਚਲਿ ਆਵੈ । ਫਿਰਹਿ
ਮੁਲਖ^੫ ਹੈ ਤਿਸ ਅਨੁਸਾਰਾ । ਪਠੇ ਵਕੀਲ ਨ ਆਇ ਹਕਾਰਾ^੬ ॥ ੮ ॥

^੧ਲੁਟੇਰੇ । ^੨ਦੂਜਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । ^੩ਠੀਕ ਹੋਵੇ । ^੪ਦੌੜ ਗਈ । ^੫ਮੁਲਕ ਅਸਾਡੇ ਵਲੋਂ
ਧਟਕੇ । ^੬ਵਕੀਲ ਵੇਜਿਆ ਸੀ (ਪਰ) ਬੁਲਾਇਆਂ ਆਇਆ ਨਹੀਂ ।

ਪੰਥਾਂ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਨਰ ਨਿਤ ਬਨੈਂ । ਆਯੁਧ ਧਰਿ ਧਰਿ ਰਣ ਮਹਿ ਹਨੈ—
ਕਹੜੈ ਕੋਪ ਕਰਿਕੈ ਤਿਸ ਕਾਲਾ । ‘ਜੋ ਦਿੱਲੀ ਮਹਿ ਚਮ੍ਹੂ’ ਬਿਸਾਲਾ ॥
੯ ॥ ਸੋ ਸਭਿ ਰਾਜਨਿ ਕੇ ਸੰਗ ਹੋਇ । ਕਰਹਿ ਅਨੰਦਪੁਰੈ ਪਰ ਢੋਇ ।
ਸੀਰੰਦ ਕੇ ਸੂਬਾ ਦਲ ਜੋਰਿ । ਸੋਪਿ ਚਢੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਓਰ ॥ ੧੦ ॥ ਉਤ
ਲਵਪਰਿ ਦਿਸ਼ ਦਲ ਜਹਿ ਕਹਾਂ । ਜ਼ਬਰਦਸਤ^੧ ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਮਹਾਂਗੁਰ
ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਸਭਿ ਕਰੈਂ ਚੜਾਈ । ਅਟਕ ਪ੍ਰਯੰਤ ਚਮ੍ਹੂ ਸਮੁਦਾਈ’ ॥ ੧੧ ॥
ਜਬਿ ਅਵਰੰਗ ਇਮ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ। ਲਿਖੇ ਪੱਤ੍ਰ ਜਹਿ ਕਹਿ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ।
ਭੀਮਚੰਦ ਕਰਿ ਹਰਖ ਮਹਾਨਾ । ਖਰੋ ਜੋਰਿ ਕਰ ਕਹਤਿ ਸੁਜਾਨਾ ॥ ੧੨ ॥
‘ਜਬਿ ਗਮਨਹਿਗੀ ਚਮ੍ਹੂ ਬਿਸਾਲਾ । ਹਮ ਭਿ ਦੇਸ਼ ਨਰ ਜੋਰਹਿ ਜਾਲਾ ।
ਏਕ ਬਾਰ ਸਗਰੇ ਬਲ ਕਰਿ ਹੈਂ । ਗੁਰੂ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਰਿ ਹੈਂ ॥ ੧੩ ॥
ਜੇ ਨ ਕਰਤਿ ਰਾਵਰਿ ਉਪਰਾਲਾ । ਹਮਰੇ ਸਾਥ ਲਰਤਿ ਚਿਰਕਾਲਾ ।
ਵਧਤਿ ਨਿਤਾਪ੍ਰਾਤਿ ਦਲ ਬਡ ਕਰਤਿ । ਪੁਨ ਇਕ ਦਿਨ ਤੁਮ ਸਨ ਭੀ
ਲਰਤਿ ॥ ੧੪ ॥ ਇਸੀ ਹੇਤੁ ਤੇ ਆਪ ਬਿਚਾਰਹੁ । ਅਹੈ ਅਲਪ ਰਿਪੁ ਗਹਹੁ
ਕਿ ਮਾਰਹੁ’ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਰਿਦੈ ਤਪਹਿ ਚਵਗੱਤਾ। ਰਾਜ ਮਾਨ ਤੇ ਬਹੁ ਮਦ-
ਮੱਤਾ ॥ ੧੫ ॥ ਪੈਂਡਖਾਨ ਕੇ ਮਰਿਬੈ ਸੁਨਜੈਂ। ਦੀਨਬੇਗ ਘਾਇਲ ਤਨ ਭਨਜੈਂ।
—ਪਾਇ ਦੇਸ਼ ਮਹਿ ਦੁੰਦ ਬਿਸਾਲਾ । ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਕੋ ਕਿਯ ਕਾਲਾ—
॥ ੧੬ ॥ ਕਪੜੇ ਅਧਿਕ ਆਇਸੁ ਤਬਿ ਦੀਨਿ । ‘ਅਬਿ ਚਢਿ ਜਾਉ ਗਿਰੇਂਦੁ
ਪ੍ਰਬੀਨ ! ਲਸ਼ਕਰ ਬਡੋ ਬਟੋਰਨਿ ਕਰੋ । ਹੈ ਇਕ ਤਾਨ’ ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਲਰੋ
॥ ੧੭ ॥ ਸਭਿ ਪਰਬਤ ਕੇ ਰਾਜੇ ਮਿਲੋ । ਕਰਿ ਕਰਿ ਬਲ ਕੋ ਰਣ ਰਿਪੁ
ਭਿਲੋ^੨ । ਸਭਿ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਫੌਜ ਚਢਾਵਹੁ । ਜਨੈਂ ਜਨੈਂ ਕਰਿ ਗੁਰ ਕੋ ਗਹਿ
ਲਜਾਵਹੁ’ ॥ ੧੮ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੀ ਪੱਤ੍ਰ ਪਠਾਏ । ਤੂਰਨ ਗਨ ਕਾਸਦ
ਤਬਿ ਧਾਏ । ਭੀਮ ਚੰਦ ਕੇ ਦੈ ਸਿਰਪਾਉ । ਨਿਜ ਸਮੀਪ ਤੇ ਕੀਨਬਿਦਾਉ
॥ ੧੯ ॥ ਦਿੱਲੀ ਕੇ ਪ੍ਰਬਮੈ ਚਲਿ ਆਯੋ । ਆਨੰਦਤਿ ਚਿਤ ਡੇਰਾ ਪਾਯੋ ।
ਸੂਬੇ ਸੰਗ ਮਿਲਜੈ ਧਨ ਦੈ ਕੈ । ਸ਼ਾਹੁ ਮਿਲਨਿ ਬਿਰਤਾਂਤ ਬਤੈ ਕੈ ॥ ੨੦ ॥
ਸਕਲ ਹਕੀਕਤਿ ਕਹਿ ਸਮੁਝਾਈ । ‘ਹਜ਼ਰਤ ਕੀ ਆਇਸੁ ਇੰਮ ਆਈ।

^੧ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ । ^੨(ਨੌਰੰਗ ਨੇ) ਕਿਹਾ । ^੩ਚੜਾਈ । ^੪ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਖਾਂ ਤਦੋਂ ਲਾਹੌਰ ਦਾ
ਫੌਜਦਾਰ ਸੀ । ^੫ਇਕ ਤਾਣ ਹੋਕੇ ਭਾਵ ਇਕ ਮੁਠ ਹੋਕੇ । ^੬ਮਿਲੋ, ਭਾਵ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰੋ ।

-ਗਿਰ ਕੀ ਸੈਨਾ ਅਖਿਲ ਬਟੈਰੈ । ਭ੍ਰਾਤਾ ਬੰਧੁ ਸਮੂਹ ਨਿਹੈਰੈ ॥ ੨੧ ॥
 ਸੀਰੰਦ ਕੋ ਸੂਬਾ ਲੈ ਜਾਵੈ । ਲਵਪੁਰਿ ਕੋ ਨਿਜ ਸੰਗ ਚਢਾਵੈ । ਇਮ ਸਭਿ
 ਦੇਸ਼ਨਿ ਕੋ ਦਲ ਚਢੈਂ । ਤੋ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਤੇ ਗੁਰ ਕਢੈਂ ॥ ੨੨ ॥ ਨਤੁ ਥੋਰੈ
 ਦਲ ਜੇ ਚਢਿ ਜਾਵੈ । ਮਾਰਤਿ ਲਰਤਿ ਤੁਢੈਗ ਬਜਾਵੈ । ਦਿਢ ਕਾਇਮ
 ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਰਾਖੈ । ਅਰਜੈ ਰਹੈ ਸਭਿ ਸੇਂ ਮਨ ਮਾਖੈ ॥ ੨੩ ॥ ਸੁਪਨੇ ਮਹਿ
 ਭੀ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਜਿਨ ਕੇ । ਕੇਹਰਿ ਸਮਤਾ ਪਾਈਅਹਿ ਤਿਨ ਕੇ । ਥੋਰੇ ਘਨੇ
 ਸ਼ੱਤੁ ਨਹਿ ਗਿਨੈ । ਸਨਮੁਖ ਪਹੁੰਚਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨਨਿ ਹਨੈ ॥ ੨੪ ॥ ਤਿਸੀ ਹੇਤੁ
 ਤੇ ਲੈਸ਼ਕਰ ਘਨੇ।ਪਹੁੰਚ ਲਰੈਂ, ਪਕਰੈਂ, ਕੈ ਹਨੈਂ-’। ਸੁਨਿ ਸੂਬੇ ਗਿਰਪਤਿ
 ਤੇ ਸਬੈ । ਸਭਿ ਕਾਰਨ ਕੋ ਬੁਝੈ ਤਏ ॥ ੨੫ ॥ ‘ਕੌਨ ਜਾਤ ਕੋ ਭਟ ਤਿਹ
 ਪਾਸਾ? ਜਿਸਤੇ ਅਸ ਤੁਮ ਤ੍ਰਾਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ। ਗਿਨਤੀ ਬਿਖੈ ਚਮੁ ਕਹੁ ਕੋਤੀ?।
 ਲਰਹਿ ਨਿਕਸਿ’ ਤੁਮ ਭਾਖਹੁ ਤੋਤੀ ॥ ੨੬ ॥ ਆਪ ਗੁਰੁ ਕਜਾ ਆਯੁਧ
 ਧਾਰੈ? ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਿ ਬਹੁ ਨਰ ਮਾਰੈ ? ਕੈਸੇ ਦੁਰਗ ਮਵਾਸੀ ਪਾਏ ।
 ਕੌਨ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਰਾਜ ਕਮਾਏ ? ॥ ੨੭ ॥ ਸਭਿ ਸਮਾਜ ਤਿਸ ਕਰਜੈ ਬਤਾ-
 ਵਹੁ । ਕਿਮ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਬਹੁ ਠਹਿਰਾਵਹੁ ?’ । ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਭੀਮਚੰਦ ਕਰ
 ਬੀਦਿ । ਭਾਖੈ ਸਕਲ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਿਲੰਦ ॥ ੨੮ ॥ ‘ਪਟਣੇ ਨਗਰ ਜਨਮ ਗੁਰ
 ਪਾਏ । ਪੂਰਬ ਤੇ ਪੂਰਬ ਇਤ ਆਏ’ । ਅਪਨ ਸਥਾਨ ਜਾਨ ਕਰਿ ਬਾਸੈ ।
 ਬਾਲਕ ਬਯ ਮਹਿ ਬਲ ਨਹਿ ਭਾਸੈ ॥ ੨੯ ॥ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸੁਭਾਵ ਪਿਤਾ ਇਨ ਕੋਰੈ ।
 ਮਾਨੈਂ ਗੁਰ ਕਰਿ ਸਿੱਖ ਘਨੇਰੈ । ਤਿਨ ਕੇ ਸਮ ਇਨ ਕੋ ਹਮ ਜਾਨਾ। ਦੀਨ
 ਬਸਨ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਬਾਨਾ ॥ ੩੦ ॥ ਸੰਗਤਿ ਆਇ ਪੁੰਜ ਹੀ ਜਾਤੀ’ ।
 ਅਨਿਕ ਅਕੌਰਨ ਕੋ ਅਰਪਾਤੀ। ਕੇਤਿਕ ਸੰਮਤਿ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਯੋ । ਤਰੁਨਾ-
 ਪਨ ਜਬ ਤਨ ਮਹਿ ਆਯੋ ॥ ੩੧ ॥ ਹਮ ਸੇਂ ਕਰਨ ਸ਼ੱਤੁਤਾ ਲਾਗਯੋ ।
 ਆਯੁਧ ਵਿੰਦਜਾ ਮਹਿ ਅਨੁਰਾਗਯੋ। ਏਕ ਬਾਰ ਹਮ ਤਬੈ ਨਿੱਕਾਸਾ । ਆਨ
 ਕਰਜੈ ਜਮਨਾ ਤਟ ਬਾਸਾ ॥ ੩੨ ॥ ਤਹਿ ਭੀ ਦੰਦ ਮਚਾਯੋ ਐਸੇ । ਦਾਰੁਣ
 ਯੁੱਧ ਮਚਯੋ ਤਬਿ ਤੈਸੇ । ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਸੇਂ ਕਰੀ ਲਰਾਈ । ਗਾਮ ਦਾਮਲੇ ਖਾਨ
 ਖਪਾਈ’ ॥ ੩੩ ॥ ਪੁਨ ਕੇਤਿਕ ਸੰਮਤਿ ਮਹਿ ਆਯੋ । ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਕੋ
 ‘ਏਨਤੀ ਕਰੋ ਭਾਵ ਬੁਲਾਓ । ‘ਮਨ ਵਿਚ ਗੁੱਸਾ ਕਰਕੇ । ‘(ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਸੈਦਾਨ ਵਿਚ) ਨਿਕਲਕੇ
 ਲੜਨ ਵਾਲੀ ਹੈ । ‘ਪਹਿਲਾਂ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਤੋਂ ਇਧਰ ਆਏ ਸੇ । ‘ਬੇਹੁਤੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ।
 ‘(ਕਰਨਾਲ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ) ਦਾਮਲੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਪਠਾਣ ਜੋ ਭੰਗਾਣੀ ਜੁੱਧ ਵੇਲੇ ਨਿਮਕਹਰਾਮ ਹੋਏ ਸਨ ।

ਆਨਿ ਬਸਾਯੋ । ਕਰਨ ਲਗਨੋ ਦੇਵੀ ਕੀ ਪੂਜਾ । ਤਜਨੋ ਸਰਬ ਹੀ ਕਾਰਜ
ਦੂਜਾ ॥ ੩੪ ॥ ਬਿਦਤ ਕਰੀ ਜਗਦੇਬਾ ਜਬੈ । ਬਡ ਉਤਪਾਤ ਰਚਨੋ ਇਕ
ਤਬੈ । ਖੰਡੇ ਕੀ ਪਾਹੁਲ ਕੋ ਦੇਤਿ । ਮਾਨਵ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੁ ਲੋਤਿ ॥
੩੫ ॥ ਕਹੈ-ਖਾਲਸਾ ਮੈਂ ਇਹ ਕੀਨਾ । ਨਜਾਰੋ ਹਿੰਦੁ ਤੁਰਕ ਤੋ ਚੀਨਾ-।
ਸਸਤੁ ਹਾਥ ਤਿਨ ਕੇ ਗਹਿਵਾਵੈ । ਮਾਰਨ ਮਰਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੜਾਵੈ ॥
੩੬ ॥ ਕਹੈ-ਤੁਰਕ ਸੋਂ ਬੈਰ ਕਰੀਜੈ । ਦਿੱਲੀ ਆਦਿ ਦੇਸ਼ ਸਭਿ ਲੀਜੈ-।
ਦਿਜ ਖੱਤੀ ਅਰੁ ਬੈਸ਼ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਗਨ । ਇਕ ਬਲ ਸਭਿਨਿ ਅਚਾਵਤਿ ਹੈ ਭਨਿ
॥੩੭॥ ਪੂਰਬਲੀ ਮਿਰਜਾਦ ਤਿਆਗੀ । ਸਿਰ ਪਰ ਕੇਸ਼, ਕਾਛ ਅਨੁਰਾਗੀ ।
ਏਕ ਬਾਰ ਹਮ ਕੋ ਬੁਲਵਾਏ । ਕੋਤਿਕ ਗਿਰਪਤਿ ਦਰਸਨ ਪਾਏ ॥ ੩੮ ॥
ਕਹਨੋ-ਖਾਲਸਾ ਤੁਮ ਹੁਇ ਜਾਵੈ । ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਸਭਿ ਪਾਵੈ । ਚਵ-
ਗੱਤੇ ਆਦਿਕ ਮਹਿਪਾਲਾ । ਸਗਰੇ ਦੇਹਿ ਤੁਮਹਿ ਕਹੁ ਹਾਲਾ ॥ ੩੯ ॥ ਅਵ-
ਰੰਗ ਸੰਗ ਸੰਗ ਕੋ ਕਰੀਅਹਿ । ਛੱਤੁ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰੀਅਹਿ । ਦਿੱਲੀ-
ਨਾਥ ਹਤਨੋ ਪਿਤ ਮੇਰਾ । ਸੋ ਬਲਿ ਕਰਿ ਲੈਹੋਂ ਬਡ ਬੈਰਾ-॥੪੦॥ ਇਤਿਕ
ਇਰਾਦਾ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਨੋ । ਸ਼ਾਹੁ ਨਾਮ ਤੇ ਮਨ ਬਹੁ ਡਰਨੋ । ਹਮ ਤੋ ਸੁਨਤਿ
ਸਦਨ ਉਠਿ ਗਏ । ਪੀਛੇ ਚਾਰ ਬਰਨ ਸਿਖ ਭਏ ॥ ੪੧ ॥ ਸੋ ਚਾਹਤਿ
ਹੈ ਬੈਰ ਬਧਾਯੋ । ਲਰਹਿ ਤੁਮਾਰੇ ਸੰਗ ਰਿਸਾਯੋ । ਯਾਂਤੇ ਆਪ ਜਾਨੀਅਹਿ
ਨੀਕੇ । ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੇ ਹੈਂ ਸੁਭਟ ਤਿਸੀ ਕੇ ॥ ੪੨ ॥ ਮਾਰਨ ਮਰਨਿ ਜਹਾਂ
ਕਹਿ ਕਰੈਂ । ਬੈਰ ਬਹੁਤ ਕੀ ਕਾਨ ਨ ਧਰੈਂ । ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਵਧਤਿ ਜਾਤਿ
ਤਿਹ ਪੰਥਾ । ਮੈਂ ਸਮਝਾਇ ਕਹੀ ਸਭਿ ਸੰਥਾ ॥੪੩॥ ਹਮ ਸੋਂ ਬੈਰ ਬੈਰ ਹੀ
ਅਹੈ । ਸੋ ਵਿਰੋਧ ਦਿੱਲੀ ਸਨ ਕਹੈ । ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਦੇਸ਼ ਫਤੂਰ ਉਠਾਵੈ ।
ਲੂਟਹਿ ਕੂਟਹਿ ਬਸਨ ਨ ਪਾਵੈ ॥੪੪॥-ਸ਼ਾਹੁ ਸਾਬ ਕਰੋਂ ਕਰਹੁ ਨ ਸੰਗ-।
ਯਾਂਤੇ ਬੈਰ ਪਰਨੋ ਹਮ ਸੰਗ । ਨਿਸ ਦਿਨ ਟਿਕਨ ਦੇਤਿ ਕਿਸ ਨਾਂਹੀ । ਖੇਤੀ
ਹੈ ਨ ਖੇਤ ਕੇ ਮਾਂਹੀ ॥੪੫॥ ਅਬਿ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਹੁ ਹਮਾਰੀ । ਚਲਿ ਆਏ
ਸਭਿ ਸ਼ਰਣਿ ਤੁਮਾਰੀ । ਗੜ ਅਨੰਦ ਕੋ ਦੇਹੁ ਛੁਟਾਈ । ਸੰਕਟ ਸਗਰੋ ਤਬਿ
ਮਿਟਿ ਜਾਈ ॥੪੬॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਭੀਮ ਚੰਦ ਬਾਕ'
ਪ੍ਰੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟਮੇ ਅੰ ॥੬॥ ੨. [ਪਹਾੜੀਆਂ ਤੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਤਜਾਰੀ] ।
ਦਹਰਾ ॥ *ਨਹੀਂ ਰਾਜ ਕਿਸ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਦੁਰਗ ਬਿਸਾਲ ਨ ਕੋਇ । ਚਮੁੰ ਸਿੰਘ

*ਪਿਛਲੀ ਗੱਲ ਹੀ ਜਾਨੀ ਹੈ ।

ਕਬਿ ਬਹੁਤ ਹੈ^੧ ਕਬਿ ਘਰ ਗਮਨੈ^੨ ਸੋਇ ॥ ੧ ॥ ਰੋਪਈ ॥ ਆਪ ਗੁਰੂ ਧਨ
ਵਿੱਦਯਾ ਪੰਡਿਤ । ਗਜਬ ਗੁਜਾਰੇ ਬਾਨਨਿ ਛੰਡਤਿ^੩ । ਪੈਂਡਖਾਨ ਸੇ
ਜਿਨਹਿ ਖਪਾਏ । ਤੀਰ ਅਨੂਪਮ ਬਿੰਦ ਚਲਾਏ ॥੨॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਾਈ
ਪਰ ਬਿਰਯੋ। ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਬਿਦਤਯੋ* । ਤਿਨ ਕੋ ਸੁਤ ਸੀ ਅਰਜੇਲ
ਹੋਵਾ। ਮਤਿ ਸੰਤਨ ਕੋ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਜੋਵਾ^੪ ॥੩॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰ ਗੋਬਿੰਦ ਤਿਨ
ਨੰਦਾ । ਭਯੋ ਪ੍ਰਥਮ ਸੋ ਬੀਰ ਬਿਲੰਦਾ । ਹਜ਼ਰਤਿ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਕੇ ਸੰਗ। ਹਤਿ
ਉਮਰਾਵ ਕਰੇ ਵਡ ਸੰਗ ॥੪॥ ਤਿਸ ਕੋ ਪੌਤੁ ਬਿਲੰਦ ਬਹਾਦਰ । ਪਿਤਾ
ਸੰਤ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ । ਤਿਨਹੁ ਜਿਮੀਂ ਤਹਿ ਮੋਲ ਸੁ ਲੀਨੀ । ਆਨੰਦ
ਪੁਰਾ ਬਸਾਵਨ ਕੀਨੀ ॥ ੫ ॥ ਇਹ ਸਭਿ ਭੇਵ ਆਪ ਸੋ ਕਹਯੋ। ਕਰਹੁ ਕਾਜ
ਜੈਸੇ ਚਿਤ ਚਹਯੋ। ਭੀਮ ਚੰਦ ਤੇ ਸੁਨਯੋ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ। ਜਾਨਯੋ ਸੂਬੇ ਤਬਿ ਭਲਿ
ਭਾਂਤ ॥ ੬ ॥ ਕਹਯੋ ਨਿਪਤਿ ! ਲੋ ਕਰਿ ਦਲ ਜਾਵਹੁ । ਚਹੁ ਦਿੱਸਿ ਘੇਰਹੁ
ਸੰਗ ਮਚਾਵਹੁ । ਦੋਨੋ ਸੂਬੇ ਹੁਇ ਤਮ ਸਾਬ । ਲਾਖਹੁ ਸੈਨ ਤੁਫੈਰੀਂ ਹਾਥ^੫
॥੭॥ ਇਮ ਕਹਿ ਪੱਤੁ ਲਿਖੇ ਤਤਕਾਲੇ । ਪੁਰਿ ਸਿਰੰਦ ਲਵਪੁਰ ਕੋ ਚਾਲੇ ।
‘ਸਗਰੀ ਚਮ੍ਰੁ ਲੋਹੁ ਨਿਜ ਸੰਗ । ਕਰਹੁ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਗੁਰ ਸੋ ਸੰਗ ॥੮॥
ਮਿਲਹਿ ਤ ਮੋਲ ਲੋਹੁ ਸਨਮਾਨਹੁ । ਹਜ਼ਰਤਿ ਕੇ ਸਮੀਪ ਗੁਰ ਆਨਹੁ ।
ਨਤੁ ਗਿਰਪਤਿਨਿ ਸਾਬ ਲਿਹੁ ਸਾਰੇ । ਲਰਹਿ ਅਰਹਿਰਣਮਹਿਲਿਹੁਮਾਰੇ’
॥੯॥ ਜਹਿ ਜਹਿ ਧਾਵਨ ਕਰੇ ਪਠਾਵਨਿ^੬ । ‘ਚਢਹੁ ਨ ਬਿਲਮਹੁ ਅਪਨੇ
ਥਾਵਨਿ’ । ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹਰਖਾਯੋ । ਭੀਮਚੰਦ ਹੁਇ ਤਜਾਰ
ਅਲਾਯੋ ॥੧੦॥ ‘ਨਿਤਪੁਤਿ ਸੁਧਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਹਿਸਾਇ । ਕਰਤਿ ਰਹੋ^੭
ਸਭ ਰੀਤਿ ਸਹਾਇ’ । ਕਰਿ ਸਲਾਮ ਘਿਘਿਆਇ ਘਨੇਰਾ । ਸੂਬੇ ਤੇ
ਰੁਖਸਦ’ ਤਿਹ ਬੇਰਾ ॥ ੧੧ ॥ ਮਜਲ ਬਡੀ ਕਰਿ ਤੂਰਨ ਧਾਯੋ । ਦੇਸ਼
ਕਲੂਰ ਆਪਣੇ ਆਯੋ । ਜਹਿ ਕਹਿ ਸੈਲਪਤੀ ਸਮੁਦਾਏ । ਲਿਖੇ ਪੱਤੁ ਪਰ-
ਧਾਨ ਪਠਾਏ ॥ ੧੨ ॥ ਦਿੱਲੀ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਭਿ ਕਹਯੋ । ਲਘੁ ਦੀਰਘ
ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਨ ਲਹਯੋ । ਭਯੋ ਤਜਾਰ ਨਿਜ ਨਿਜ ਦਲ ਜੋਰੇ । ਜਿਸ ਜਿਸ

^੧ਕਏ ਬਹੁਤੀ (ਕੱਠੀ) ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ^੨ਤੀਰ ਚਲਾਉਣ ਵਿਚ ਗਜਬ ਕਰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਨਿਪੁਠ
ਹੈ । ^੩(ਉਸਦਾ) ਮਤਾ ਸੰਤਾਂ ਵਾਲਾ ਸੀ (ਅਸਾਂ) ਪਤਾ ਲਾਕੇ ਸੁਣਿਆ ਹੈ । [ਕਰਿ ਜੋਵਾ= ਭੁੱਤ
ਕਰਕੇ, ਪਤਾ ਲਾਕੇ] । ^੪ਹਲਕਾਰੇ ਭੇਜੇ । ^੫ਅਪਨੇ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹੇ ਦੇਰ ਨਾਂ ਲਾਓ । ^੬ਕਰਦੇ
ਰਹਿਣਾ । ^੭ਵਿਦਾ ਾਏ । *ਪਾ:-ਰਾਮਦਾਸ ਸੋਢੀ ਅਵਤਰਯੋ ।

ਮਹਿ ਜੋਤਿਕ ਧਰ ਜੋਰੋ^੧ ॥੧੩॥ ਇੰਦ੍ਰ ਪ੍ਰਸਤ^੨ ਮਹਿ ਸੰਗਤਿ ਜੋਈ । ਸੁਨਿ
ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਭਿ ਲਸਕਰ ਢੋਈ^੩। ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਦੁਰਿ ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ^੪।
ਸੁਧਿ ਹਿਤ ਪਠੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਾਸ ॥੧੪॥ ‘ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੁਮ ਸੰਮੁਖ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ ।
ਸਭਿਨਿ ਰਿਦੇ ਕੀ ਜਾਨਹੁ ਬਾਤੀ । ਵਹਿਰ ਬਿਤੰਤ ਕਰੋ ਨ ਤੁਮ ਜਾਨਹੁ।
ਘਟਿ ਘਟਿ ਕੇ ਮਾਲਿਕ ਪਹਿਰਾਨਹੁ ॥੧੫॥ ਤੁਮ ਸੇਵਾ ਅਰੁ ਅਪਨਿ ਭਲੇ
ਹਿਤ । ਪਾਤੀ ਲਿਖੀ ਸੁਨੀ ਜਿਮ ਭੀ ਇਤ । ਰਾਜਨਿ ਤੁਮ ਪਰ ਕਰੀ
ਪੁਕਾਰਾ ॥—ਹਮ ਪਰ ਗੁਰੂ ਬਲੀ ਪਰਿ ਭਾਰਾ^੫—॥੧੬॥ ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਿ ਅਵ-
ਰੰਗੁ ਜੁ ਲਿਖਜੋ^੬ । ਤਿਨ ਬਿਤਾਂਤ ਪਠਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਲਖਜੋ^੭ । ਦੁਇ ਸੂਬੇ
ਪਰ ਹੁਕਮ ਪਠਾਯੋ^੮ । ਸੇ ਚਲਿ ਕਰਿ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਆਯੋ^੯ ॥ ੧੭ ॥ ਇਨ
ਸੂਬੇ ਲਖਿ ਹਜ਼ਰਤ ਆਸ਼ੇ । ਦੋਨਹੁ ਪਰ ਸੇ ਹੁਕਮ ਪੁਕਾਸ਼ੇ । ਲਵਪੁਰਿ ਅਰੁ
ਸਿਰੰਦ ਬਡ ਲਸਕਰ । ਲਰਿਬੇ ਹੋਤੁ ਆਇ ਹੈ ਤੁਮ ਪਰ ॥੧੮॥ ਰਣ ਕੇ
ਛੁਪਤਿ ਤੁਰਕ ਗਨ ਆਵੈਂ । ਹਯ ਗਜ ਸਾਬ ਚੌਪ ਤੇ ਧਾਵੈਂ । ਮਿਜਮਾਨੀ
ਬਹੁ ਇਨਕੇ ਹੇਤ^{੧੦} । ਕਰੀਅਹਿ ਤਜਾਰੀ ਬਨਹੁ ਸੁਚੇਤ ॥ ੧੯ ॥ ਸਿਪਰ
ਪਾਤਰਾਂ^{੧੧} ਆਗੇ ਕਰਿ ਕਰਿ । ਕੜਛੇ ਪੁੰਜ ਖੜਗ ਕਰ ਧਰਿਧਰਿ। ਗੁਲਕਾਂ
ਸ਼ੱਕਰਪਾਰੇ ਬੰਦੇ । ਕਰਹਿ ਪਰੋਸਨਿ ਸੁਭਤ ਬਿਲੰਦ ॥ ੨੦ ॥ ਚੱਕ੍ਰ
ਜਲੋਬ, ਸੁਹਾਰੀ^{੧੨} ਖਪਰੇ^{੧੩}। ਬੁੰਦੀ ਅਣੀ ਤੀਰ ਗਨ ਅਪਰੇ^{੧੪}। ਤੋਪ ਜੰਬੂਰ
ਜੰਜੈਲਨਿ ਗੋਰੇ । ਮੋਦਕ ਦੇਹੁ ਚਹਤਿ ਨਹਿ ਥੋਰੇ^{੧੫} ॥ ੨੧ ॥ ਪ੍ਰੋਸਨ ਹਾਰ
ਬੀਰ ਗਨਧੀਗਕਰਹੁ ਇਕੱਤ ਪ੍ਰਭੂ ਇਨ ਭੀਰੁ^{੧੬}। ਇਮਲਿਖਿ ਧਾਵਨ^{੧੭}
ਹਾਬ ਪਠਾਈ । ਤੂਰਨ ਹੀ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਆਈ ॥ ੨੨ ॥ ‘ਦਿੱਲੀ
ਸੰਗਤਿ ਬੰਦਤਿ ਸਬੈ’ । ਇਮ ਕਹਿ ਅੱਗ ਧਰੀ ਗੁਰ ਤਬੈ । ਕਰ ਮਹਿ ਲੇ
ਉਠਾਇ ਕਰਿ ਬਾਰੀ । ਦਈ ਸੁਨਾਇ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਸਾਰੀ ॥ ੨੩ ॥ ‘ਗੁਰ
ਸੰਗਤ ਕੇ ਧੰਨ’ ਬਖਾਨਾ ॥ ‘ਸੁਨਹੁ ਖਾਲਸਾ ! ਕਾਜ ਮਹਾਨਾ ॥ ਹੁਇ ਹੈ ਅਭਿ
ਘਮੰਡ ਬਲਵੰਡਾ । ਸੰਘਰ ਕਰੋ ਬਿਲੰਦ ਪ੍ਰਚੰਡਾ ॥ ੨੪ ॥ ਇਸ ਕੇ ਸਮ
^੧ਬਲ ਰੱਖਦੇ ਸੀ । ^੨ਦਿੱਲੀ । ^੩ਕੱਠੇ ਹੋਣ ਦਾ । ^੪ਛਿਪਕੇ ਅਰਦਾਸ ਲਿਖ ਘੱਲੀ ^੫ਭਾਰੀ ਬਲੀ
ਪਿਆ ਹੈ । ^੬ਦੱਖਣ ਵਲ ਨੁੰਗੇ ਨੂੰ ਜੋ (ਸੂਬੇ ਨੇ) ਲਿਖਣਾ ਸੀ । ^੭ਜੋਗੇ ਨੇ ਪੜ੍ਹ ਕਰਕੇ ਜਾਣ
ਲਿਆ ਸਾਰਾ ਹਾਲਾ (ਨੁੰਗੇ ਨੇ) ਭੋਜਿਆ ਹੈ ਹੁਕਮ । ^੮ਉਹ (ਦੂਤ) ਦੱਲਕੇ ਦਿੱਲੀ ਆ ਗਿਆ ਹੈ।
^੯ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਹੁਣਚਾਰੀ ਵਾਸਤੇ ਭਾਵ ਲੜਨ ਵਾਸਤੇ । ^{੧੦}ਢਾਲਾਂ ਰੂਪੀ ਪੱਤਲਾਂ। ^{੧੧}ਸਾਦੀ ਪੂਰੀ
[ਸੰਸ: , ਸੁਘਹਾਰਾ, ਹਿੰਦੀ, ਸੁਹਾਰੀ]। ^{੧੨}ਵੜੀ ਮੁਖੀ ਵਾਲੇ ਤੀਰ। ^{੧੩}ਦੋਰ ਸਾਹੇ ਤੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਅਣੀਆਂ
ਦੁੰਦੀ ਹੋਵੇ । ^{੧੪}(ਜਿੰਨੇ) ਚਾਹੁੰਣ, ਏੜੇ ਨਾ (ਵਿਣੇ) । ^{੧੫}ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਇਰਾਂ ਲਈ । ^{੧੬}ਹਲਕਾਰੇ ਦੇ ।

ਕੁਛ ਨਾਂਹਿਨ ਆਛੀ । ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ ਸੁਖਦ ਬਡ ਬਾਛੀ । ਦੀਨ ਮਜਬ ਕੋ
ਜੁੱਧ^੧ ਬਿਸਾਲਾ । ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਬਡਿਭਾਗੀ ਇਸ ਕਾਲਾ॥੨੫॥ਨਿੰਭੈ ਜੰਗ ਮਹਿ
ਖੜਗ ਪੁਹਾਰੋ । ਸਨਮੁਖ ਥਿਰੋ ਸ਼ੱਤੁ ਗਨ ਮਾਰੋ । ਮਹਾਂ ਸੁਜਸੁ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ
ਹੋਵਹੁ।ਲੋਨਿ ਪਰਮਪਦ*ਕੋ ਮਗਜੋਵੋਹੁ॥੨੬॥ ਸੰਮਤਿ ਘਨੇ ਤਪਹਿ^੨ ਤਪ
ਭਾਰੋ । ਬਰਖਾ ਸੀਤ ਰੁ ਉਸਨ ਸਹਾਰੋ । ਸੰਕਟ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਝਾਲੇ ।
ਸਭਿ ਜਗ ਸੁਖ ਤੇ ਬਨਹਿ ਨਿਰਾਲੇ ॥ ੨੭ ॥ ਤਿਨ ਕੋ ਭੀ ਦੁਰਲਭ ਪਦ
ਜੋਇ । ਕਰਹਿ ਜਤਨ ਜੋਗੀ ਚਹਿ ਸੋਇ । ਰਣ ਮਹਿ ਮਿੱਤੁ ਹੋਇ ਸੋ
ਪਾਵਹੁ।ਏਕ ਪਲਕ ਮਹਿ ਤਹਾਂ ਸਿਧਾਵਹੁ॥੨੮॥ ਜੋ ਅਬਿ ਲਰਹਿ ਮਰਹਿ
ਸਹਿਕਾਮੀ । ਸੋ ਤੂਰਨ ਹੁਇ ਸੁਰਪੁਰਿਗਾਮੀ^੩ । ਤਹਿ ਕੇ ਸੁਖ ਭੋਗੈ ਚਿਤ
ਚਹੈ । ਆਦਿ ਅਪਸਰਾਂ ਜੋਤਿਕ ਅਹੈ ॥ ੨੯ ॥ ਪੁਨ ਅਵਨੀ ਪਰ ਹੂੈ ਹੈ
ਰਾਜੇ । ਸਭਿ ਸੁਖ ਭੋਗੈ ਵਧਹਿ ਸਮਾਜੇ । ਮੇਰੀ ਸਿੱਖੀ ਬਹੁਰ ਕਮਾਇ ।
ਮਿਲਹਿ ਆਨਿ ਮੁਝ ਆਨੰਦ ਪਾਇ ॥੩੦॥ਜੋ ਨਿਸ਼ਕਾਮੀ ਜੰਗ ਮਝਾਰਾ ।
ਮਾਰਹਿ ਮਰਹਿ ਗਹਹਿ ਹੱਥਾਰਾ । ਸੋ ਮਮ ਸੰਗ ਸਦਾ ਹੀ ਰਹੈ । ਪਦ
ਜੋਗਿਨਿ ਜੋ ਦੁਰਲਭ ਅਹੈ^੪॥੩੧॥ਆਗੇ ਲਾਖਹੁਛੱਤ੍ਰੀ ਭਏ।ਰਣ ਮਹਿ ਮਰੇ
ਸੁਰਗ ਸਭਿ ਗਏ।ਛਪੀ ਨਹੀਂ ਇਹ ਜਗ ਮਹਿ ਕਥਾ।ਜੋਧੇ ਕੋ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤਿ
ਜਥਾ ॥ ੩੨ ॥ ਪੁਨ ਮੈਂ ਤੁਮਰੇ ਸੰਗ ਸਹਾਈ । ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ ਬਿਖੈ ਜਹਿ
ਜਾਈ^੫ । ਇੱਤਨਾਦਿਕ ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ ਸੁਾਮੀ । ਭਯੋ ਖਾਲਸਾ ਸੰਘਰਕਾਮੀ^੬
॥੩੩॥ ਦੀਪਮਾਲ ਕੋ ਆਯੋ ਮੇਲਾ । ਸੰਗਤਿ ਜਿਤ ਕਿਤ ਭਈ ਸਕੇਲਾ ।
ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਦਰਸਨ ਹਿਤ ਧਾਏ । ਵਸਤੁ ਅਕੋਰ ਦਰਬ ਗਨ ਲਾਏ
॥੩੪॥ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਕੇ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਡੇਰੇ । ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਭੀਰ ਘਨੋਰੇ।
ਤੂੰਗ ਦਮਦਮੇ ਪਰ ਗੁਰ ਥਿਰੇ । ਆਇ ਸਰਬ ਨੇ ਦਰਸਨ ਕਰੇ ॥ ੩੫ ॥
ਚਾਮਰੁ ਚਾਰ ਚਲਾਚਲ ਹੋਵਤਿ । ਬਾਰ ਬਾਰ ਵੁਰਤੋ ਸਭਿ ਜੋਵਤਿ । ਮੁਖ
ਮੰਡਲ ਪਰ ਕੰਡਲ ਡੋਲ । ਮੁੰਦਰ ਦਿਗ ਜੁਗ ਉਪਮ ਅਤੋਲ ॥ ੩੬ ॥
ਕ੍ਰਿਪਾ॥ਦੁਸ਼ਟਿ ਮੰਗਤਿ ਕੋ ਹੋਰਤਿ । ਬੰਠ ਖਰੇ ਸਾਭਨਿ ਦਿਸ਼ਿ ਪੋਰਤਿ ।
ਕਰਾਤ ਖਰੇ ਅਰਦਾਸ ਅਗਾਰੀ । ਕੋਸ਼ਪ ਕਰਾਤਿ ਅਕੋਰ ਸੰਭਾਰੀ

^੧ਧਰਮ ਦਾ ਯੁੱਧ। ^੨ਤਪਦਾ ਰਹੈ। ^੩ਸੁਰਗ ਪਦਿੰਗਾ। ^੪ਜੋ ਪਦਵੀ ਜੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਦੁਰਲਭ
ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਦੀ ਪਦਵੀ। ^੫ਜਿੱਥੇ ਜਾਓਗੇ। ^੬ਜੰਗ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ।

*ਧਰਮ ਪਦ ਦੀ ਕਠਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਮੌਰੀ ਦੱਸੇ ਹਨ ।

॥੩੭॥ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ^੧ ਜੋ ਹੱਥਜਾਰ ਧਰੈ ਨਿਜ ਪਾਨਾ॥
 ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਹਿਤ ਸੋ ਰਹੈ^੨ । ਮਿਲਹਿ ਚਾਕਰੀ ਜੇ ਧਨ ਚਹੈ ॥੩੮॥ ਰਣ
 ਤੁਰਕਨਿ ਸਨ ਪਰੈ ਹਮਾਰਾ^੩ ਜੋਧਾ ਰਹੈ ਲੇਹਿ ਹੱਥਜਾਰਾ^੪ । ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਜਿਨ
 ਰਹਿਬੈ ਚਿਤ ਧਰੈ । ਤਿਨਕੇ ਚਿਹਰੇ ਲੇਖਨਿ ਕਰੈ^੫ ॥੩੯॥ ਜਿਨ ਕੇ ਫਿਗ
 ਆਯੁਧ ਤਬਿ ਨਾਂਹੀ । ਬਖਸ਼ੈ ਦਰਬਾਰਹੁ ਕਰ ਤਾਂਹੀ । ਤੀਰ ਤੀਰ ਜੇ ਦੇਸ਼
 ਬਿਸਾਲੇ । ਮਾਝੇ ਆਇ ਸਿੰਘ ਜਹਿ ਜਾਲੇ ॥ ੪੦ ॥ ਹੁਕਮ ਗੁਰੂ ਕੋ ਸਭਿ
 ਪਰ ਗਯੋ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਆਇ ਮੇਲ ਗਨ ਕਯੋ। ਰਹੈ ਹਜ਼ੂਰ ਬਿਖੈ ਬਹੁ ਸਿੰਘ।
 ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਸਹਿਤ ਸ਼ੱਤ ਮਿਗ ਸਿੰਘ^੬ ॥ ੪੧ ॥ ਸੰਗਤਿ ਅਪਰ ਲਿਏ ਸਿਰੁ-
 ਪਾਇ। ਗਮਨੇ ਘਰ ਰਜੋਇ ਗੁਰ ਪਾਇ । ਪੁਰਿਅਨੰਦ ਮਹਿ ਬੀਰ ਬਿਸਾਲੇ।
 ਭਈ ਭੀਰ ਜਿਤ ਕਿਤ ਬਿਤ ਜਾਲੇ ॥ ੪੨ ॥ ਗੁਲਕਾਂ ਅਨਿਕ ਘਰੈਂ
 ਸੁਨਿਆਰੇ । ਬੰਦ ਬਰੂਦ ਹੋਤਿ ਹੈਂ ਤਜਾਰੇ। ਤੋਮਰ ਸੇਲੇ ਸਾਂਗ ਘਰੈਂ ਤੇ। ਬਾਨ
 ਬਨਾਇ ਬਨਾਇ ਧਰੈਂ ਤੇ ॥ ੪੩ ॥ ਧਨੁਖ ਕਠੋਰ ਸਮੂਹ ਤਮਾਰੇ । ਲੇ ਲੇ
 ਬਖਸ਼ਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਾਰੇ । ਇਨ ਪ੍ਰਤਿ ਤਜਾਰੀ ਸੰਘਰ ਕੇਰੀ । ਕਲਗੀਧਰ
 ਇਮ ਕਰਤਿ ਘਨੇਰੀ ॥ ੪੪ ॥ ਚਾਕਰ ਅਪਰ ਹਿੰਦੁ ਕੈ ਤੁਰਕਾ । ਆਵਤਿ
 ਰਹਤਿ ਸੁਨਤਿ ਜਸ ਗੁਰ ਕਾਰਾਖਹਿ ਤਿਸੈ ਲਿਖੈ ਦਰਮਾਹਾ^੭ । ਇਮ ਬਹੁ
 ਭੀਰ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਮਾਂਹਾ ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਖਸਟਮ ਵ੍ਰਤੇ
 'ਸੰਗ ਤਿਆਰੀ' ਪ੍ਰੰਗ ਬਰਨੈ ਨਾਮ ਸਪਤਮੇ ਅੰਸੂ ॥ ੭ ॥

੮. [ਪਹਾੜੀਆਂ ਤੇ ਸੁਬਿਆਂ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਭੀਮਚੰਦ ਸੈਲੋਂਦ ਕੁਪਿ ਗਿਰਪਤਿ ਲਏ ਹਕਾਰਿ । ਪੂਰਬ ਆਇ
 ਹੰਡੂਰੀਆ ਨਿਜ ਸੈਨਾ ਕਰਿ ਤਜਾਰਾ॥੧॥ ਰੋਪਈ॥ ਚਫੜੇ ਘਮੰਡ ਚੰਦ ਤਹਿ
 ਆਯੋ। ਸੋ ਅਨੀਕਨੀ ਅਪਨੀ ਲਜਾਯੋ। ਬੀਰਸਿੰਘ ਜਸੁਪਾਲੀ ਆਇ । ਨਾਲੇ-
 ਗੜੀਏ ਮਿਲਿ ਸਮੁਦਾਇ॥੨॥ ਕੁੱਲੁ ਅਰੁ ਕੈਂਠਲ ਠਕੁਰਾਈ । ਮੰਡਸਪਤੀ
 ਸੈਨ ਚਫਿ ਆਈ । ਜੈਮੂ ਨੂਰਪੁਰੇ ਤੇ ਧਾਏ। ਨਗਰ ਹਰੀਪੁਰ ਚਮੁੰ ਬਨਾਏ
 ॥ ੩ ॥ ਚੇਬਿਆਲ ਗਨ ਆਇ ਮਦੂਣੀ । ਸ਼ਾਹ ਅਨੀ ਤੇ ਚੌਂਪ ਸੁ ਦੂਣੀ^੪ ।
 ਗੁਲੀਏਰ ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ ਮਝਾਰੇ । ਚਾਢ ਧਾਈ ਸੈਨਾ ਬਲ ਭਾਰੇ ॥ ੪ ॥ ਪੁਰਿ
 ਬਿਸ਼ਹਿਰ^੫ ਕੈ ਸੁਭਟਿ ਭਟੇਤ । ਬਿਝੜ ਵਾਲੀਏ ਚੜੇ ਤੁਰੇਤ । ਚੰਦੇਸ਼ੁਰ
^੧ਸੰਘਾ ਲਈ (ਵੇਥੇ ਹੀ) ਰਹਿ ਜਾਵੇ । ^੨ਹੁਲੀਏ ਅਰਬਾਤ ਨਾਮ ਪਤੇ ਲਿਖ ਲਏ । ^੩ਸ਼ੱਤ
 ਰੂਪੀ ਮਿਰਗਾਂ ਉਤੇ ਸ਼ੇਰ ਵਤ । ^੪ਤਨਖਾਹ । ^੫ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜ ਵੇ ਆਉਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ
 ਨੂੰ ਦੂਣਾ ਚਾਉ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੈ । ^੬ਜਿਸਨੂੰ ਰਾਮ ਪੁਰ ਬੁਸ਼ਹਿਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਅਰੁਘਨੇਦੜੋਲਾਮਿਲਿ ਡਢਵਾਲੀਬਿਧਿ ਬਿਧਿ ਠੋਲਾ॥੫॥ ਗੁਜਰ ਰੰਘੜਬਿੰਦ
ਗਵਾਰ । ਮਿਲੀ ਚਮੁੰ ਅਰੁ ਪ੍ਰਜਾ ਪਹਾਰ^੧ । ਦੂਰ ਦੂਰ ਲਗਿ ਡੇਰੇ ਡਾਟੇ । ਗਨ
ਸਉਰ ਪੈਦਲ ਬਿਸਤਾਰੇ ॥ ੬ ॥ ਉਤ ਦਿੱਲੀ ਤੋ ਲਸਕਰ ਚਢੜੇ । ਲਰਿਬੇ
ਹਿਤ ਉਤਸਾਹ ਜਿ ਬਧੜੇ । ਦੁੰਦਭਿ ਪੁੰਜ ਬਜਤਿ ਜਿਸ ਮਹੀਆ । ਬਰਣ
ਬਰਣ ਕੀ ਧੁਜ^੨ ਕਰ ਗਹੀਆ ॥੭॥ ਮਜਲ ਕਰਤਿ ਮਗ ਉਲੰਘਤਿ ਧਾਏ ।
ਪੁਰਿ ਸਿਰੰਦ ਮੈਂ ਸਭਿ ਦਲ ਆਏ । ਡੇਰਾ ਕਰੜੇ ਹੇਤ ਬਿਸਰਾਮੂ । ਤਹਾਂ
ਵਜੀਦਖਾਨ ਕੇ ਧਾਮੂ ॥੮॥ ਸਭਿ ਸੈਂ ਮਿਲੜੇ ਸੇਵ ਨਿਬਹਾਈ । ਆਪ
ਚਢਨ ਤਜਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ । ਬਿੰਦ ਬਰੁਦ ਸੁ ਗੁਲਕਾਂ ਦੀਨਿ। ਤੋਪ ਜੈਬੂਰਨ
ਤਜਾਰੀ ਕੀਨਿ ॥੯॥ ਘਨੀ ਤੁਰੰਗਨਿ ਚਮੁੰ ਕਰਾਲਾ । ਪੈਦਲ ਬਿੰਦ ਤਜਾਰ
ਤਤਕਾਲਾ । ਜੈਗ ਸਮਾਜ ਕਰੜੇ ਬਡ ਭਾਰੀ । ਮਿਲੜੇ ਤਮਾਮ ਜੁ ਲਸਕਰ
ਤਜਾਰੀ^੩ ॥੧੦॥ ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤ ਕੇ ਬਜੇ ਨਗਾਰੇ । ਸੁਨਿ ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਜੀਨਨਿ
ਛਾਰੇ । ਤਹਿ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਕੀ ਸੁਨਿ ਬਾਤ । ਲਿਖੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਸਕਲ
ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ॥੧੧॥ ‘ਮਹਾਰਾਜ ਰਾਜਨ ਕੇ ਰਾਜਾ ! ਦੇਡਹੁ ਦੁਸ਼ਟ ਗ਼ਰੀਬ
ਨਿਵਾਜਾ। ਭੀਮਚੰਦ ਮੂਰਖ ਕਹਿਲੂਰੀ । ਫਿਰੜੇ ਪੁਕਾਰ ਕਰਤਿ ਇਛ ਪੂਰੀ^੪
॥੧੨॥ ਦੱਖਣ ਗਮਨੜੇ ਸ਼ਾਹੁ ਸਮੀਪ । ਲਿਏ ਲਰਨ ਕੋ ਬਿੰਦ ਮਹੀਪ ।
ਅਵਰੰਗ ਰਿਸੜੇ ਪਠੜੇ ਬਡ ਲਸਕਰ । ਦਿੱਲੀ ਤੋ ਧਾਏ ਚਿਤ ਰਿਸ ਧਰਿ
॥੧੩॥ ਅਬਿ ਸਿਰੰਦ ਮਹਿ ਘਾਲੜੇ ਡੇਰਾ । ਇਤ ਤੋ ਲੀਨ ਬਟੋਰ ਬਡੇਰਾ ।
ਤੋਪ, ਰਹਿਕਲੇ, ਪੁੰਜ ਧਮਾਕੇ । ਚਲਤਿ ਜਮੂਰੇ ਧਰਾ ਧਮਾਕੇ^੫ ॥ ੧੪ ॥
ਆਪ ਵਜੀਦਖਾਨ* ਕਰਿ ਤਜਾਰੀ । ਰਾਵਰਿ ਸੰਗ ਜੈਗ ਚਹਿ ਭਾਰੀ । ਪਹੁੰਚੇ
ਹੀ ਸਮਝਹੁ ਨਿਜ ਪਾਸ । ਆਪ ਭਿ ਕਰਿ ਲਿਹੁ ਲਰਨਿ ਪੁਯਾਸ ॥ ੧੫ ॥
ਇਤ ਤੁਰਕਾਨੇ ਕੋ ਸਭਿ ਜ਼ੋਰ । ਲਖਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਆਯਹੁ ਤੁਮ ਓਰ’ । ਇੱਤਜਾ-
ਦਿਕ ਲਿਖਿ ਸੰਗਤਿ ਅਰਜੀ । ਕਰੀ ਪਠਾਵਨ ਢਿਗ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ॥੧੬॥
ਸਰੇ ਦਿਵਾਨ^੬ ਪਢੀ, ਸੁਨਿ ਕਰਿਕੈ । ‘ਤੁਰਕ ਸੈਨ ਉਮਡੀ ਇਤਿ ਚਰਿਕੈ’ ।
ਸੁਨਿ ਕਲਗੀਧਰ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਸਾਲੇ । ਸਭਿ ਮਹਿ ਕਹੀ ਗਿਰਾ ਇਸ ਢਾਲੇ
॥੧੭॥ ‘ਮੈਂ ਤੁਰਕਾਨਾ ਸਕਲ ਖਪਾਵੋਂ । ਰਾਜ ਤੇਜ ਜਗ ਬਿਖੈ ਉਠਾਵੋਂ ।
ਕਰਿ ਕਰਿ ਕੂਚੇ ਮਾਰਨਿ ਕਰੋਂ । ਓਜ ਬਿਸਾਲ ਸਰਬ ਪਰਹਰੋਂ ॥੧੮॥

^੧ਪਹਾੜ ਦੀ ਪ੍ਰਜਾ । ^੨ਬੰਢੇ । ^੩ਤਿਆਰ ਹੋਕੇ । ^੪ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਪੁਕਾਰ ਕਰਦਾ ਫਿਰਿਆ। ^੫ਧਰਤੀ ਧਮਕਦੀ ਹੈ । ^੬ਦੀਵਾਨ ਦੇ ਵਿੱਚ। *ਠੀਕ ਨਾਮ ਵਜੀਰਖਾਨ ਹੈ।

ਹਤਹੁ ਖਾਲਸਾ ! ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਗਹਿ ਗਹਿ । ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਅਪਨਿ ਰਿਪੁ
 ਲਹਿ ਲਹਿ । ਕਰਤਿ ਹੁਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਾਤੀ । ਇਤਨੇ ਮਹਿ ਆਯਹੁ
 ਕਰ ਪਾਤੀ ॥੧੯॥ ‘ਲਵਪੁਰਿ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਕਰ ਜੋਰੇ । ਅਭਿਬੰਦਨ ਕਰਿ
 ਝਰਨ ਨਿਹੋਰੇ । ਲਿਖੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਪਠਿ ਅਹਿਵਾਲ । ਜਾਨ ਲੀਜੀਐ ਆਪ
 ਕ੍ਰਿਪਾਲ !’ ॥ ੨੦ ॥ ਲੇ ਕਰਿ ਹਾਥ ਗਿਰੰਥੀ ਬਾਚੀ । ਪ੍ਰਥਮੇ ਖੁਸ਼ੀ ਗੁਰੂ ਤੇ
 ਜਾਚੀ । ‘ਲਵਪੁਰਿ ਕੇ ਸੂਬਾ ਬਲਿ ਭਾਰੀ । ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਖਾਂ ਕੀਨਸਿ ਤਜਾਰੀ
 ॥ ੨੧ ॥ ਨਿਕਟ ਦੂਰ ਕੀ ਚਮੁੰ ਬਟੋਰੀ । ਆਯੋ ਚਹਤਿ ਆਪ ਕੀ ਓਰੀ ।
 ਛੋਟੀ ਵਡੀ ਤੋਪ ਸੰਗ ਲੀਨਿ । ਕੂਚ ਆਜ ਪੁਰਿ ਤੇ ਕਰਿ ਦੀਨਿ’ ॥੨੨॥
 ਸੁਨੀ ਸਭਾ ਮਹਿ ਹਰਖੇ ਸਿੰਘ । ਮ੍ਰਿਗਨ ਆਮਦਨ ਤੇ ਜਿਮ ਸਿੰਘ । ਸ੍ਰੀ
 ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਬਹੁ ਤਕਰਾਈ । ਦਏ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੁਭਟਨਿ ਸਮੁਦਾਈ ॥੨੩॥
 ਰਿਦੇ ਬੀਰ ਰਸ ਸਭਿ ਕੇ ਜਾਗਾ । ਕਹੈ ਪਰਸਪਰ ‘ਹਮ ਬਡਭਾਗਾ ।
 ਜੀਤਹਿ ਸ਼ਤ੍ਰਨਿ ਸੁਖ ਜਸ ਪਾਵਹਿ । ਖੁਸ਼ੀ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਭੂ ਜਨੋਂ ਹਮ ਭਾਵਹਿ’
 ॥੨੪॥ ਜੇ ਗੁਰੋ ਹਿਤ ਅਬਿ ਤਜਹਿ ਸਰੀਰ । ਮਾਰਨ ਮਰਨ ਧਰਹਿ ਰਣ
 ਬੀਰ । ਸਤਿਗੁਰ ਹੋਇ ਪੁਲੋਕ ਸਹਾਇ । ਬਿਰਹਿ ਉਰ ਪਦਵੀ ਕੇ ਪਾਇ’ ॥
 ੨੫ ॥ ਕੇਚਿਤ ਕਰਿ ਉਰ ਹਰਖ ਮਹਾਨੇ । ਕੀਨੋ ਅਪਨ ਕੇਸਰੀ ਬਾਨੇ ।
 ਕਿਨਹੁ ਤਿਲੋਨਾ ਅਰੁਨ ਸਰੀਰ’ । ਜੂਝਨਿ ਜੇਗਯਰੇ ਤਨ ਚੀਰ ॥੨੬॥
 ‘ਚਾਰ ਦਿਵਸ ਕਸਾ ਜਗਮਹਿ ਜੀਵਨ । ਕਜੋਂ ਨ ਲੋਹਿੰਪਦ ਆਨੰਦ ਬੀਵਨ ।
 ਪਿਖਹੁ ਮਹਾਭਾਰਥ ਕੇ ਰਾਜੇ । ਬਾਂਛਤਿ ਸੁਰਗ ਲਰੇ ਕੁਲ ਲਾਜੇ’ ॥੨੭॥
 ਨਿਰਸੈ ਸੁਰਲੋਕ ਸਿਧਾਰੇ । ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ ਕਸ਼ਟ ਨਿਵਾਰੇ । ਕਹਾਂ
 ਜਗਤਿ ਸੁਖ ਦੈ ਦਿਨ ਕੇਰਾ । ਨਿਸਚੈ ਮਰਨਿ ਅੰਤ ਕੀ ਬੇਰਾ ॥੨੮॥ ‘ਪਰਿ
 ਕਰਿ ਮੰਚ ਪ੍ਰਾਣ ਕੇ ਤਜਾਗਨ । ਆਯੁਧ ਧਾਰੀ ਤਿਹ ਬਡ ਭਾਗ ਨ’ ।

੧੯ ਬ ਵਿਚ ਵਿੱਠੀ ਲਈ (ਹਲਕਾਰਾ) ਆਯਾ । ੨੦ ਹਰਨਾਂ ਦੇ ਐਣ ਤੇ । ੨੧ ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਭੂ (ਗੁਰੂ
 ਜੀ) ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਨੌਗੇ (ਤਿਵੇਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ) ਅਸੀਂ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰਾਂਗੇ । ਮੰਦੇ-ਜਨੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਭਾਵੇ (ਤਜੋਂ)
 ਖੁਸ਼ੀ ਕਰਹਿ ਹਮ । ੨੨ (ਅਸੀਂ) ਟਿਕਾਂਗੇ । ੨੩ ਕਿਸੇ ਨੇ (ਤਿਲੋਨਾ=) ਸੁਰਮਈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਲਾਲ
 (ਪੁਸ਼ਾਕਾ ਸਰੀਰ ਤੇ) ਪਹਿਰਿਆ । (ਅ) ਕਿਸੇ ਨੇ ਲਾਲ ਵੱਟਣਾ ਸਰੀਰ ਤੇ (ਮਲਿਆ)
 [ਤਿਲੋਨਾ=ਸਿੱਠੇ ਤੇਲ ਤੇ ਲਾਲ ਚੰਦਨ, ਛਾਣ ਬੂਰਾ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੋਂ ਬਣਦਾ ਹੈ] । ੨੪ ਜੰਗ
 ਵਿਚ ਸੁਹੀਦ ਹੋ ਜਾਣ ਲਈ । ੨੫ ਆਪਣੀ ਕੁਲ ਦੀ ਲਾਜ ਤੇ ਸੁਰਗ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਕੇ ਲੜੇ ।
 ੨੬ ਮੰਜੇ ਤੇ ਪੈਕੇ (ਭਾਵ ਬੀਮਾਰ ਪੈਕੇ) ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰੀ ਦਾ ਮਰਨਾ ਉਸ ਦੇ ਬੜੇ ਭਾਗ ਨਹੀਂ ਹਨ ।

ਰੁਕਹਿ ਕੰਠ ਕਫ ਤੇ ਦੁਖ ਪਾਵੈ^੧ । ਤਜੈ ਮੂੜ ਮਲ ਨਹੀਂ ਨਹਾਵੈ ॥੨੬॥
 ਬਜਾਧ ਬਿਬਿਧ ਬਿਧਿ ਤਨ ਉਪਜਾਇ^੨ । ਬਰਖਨ, ਮਾਸਨ ਦਿਨ ਦੁਖ
 ਪਾਇ^੩ । ਅਤਿ ਸੰਕਟ ਤੇ ਛੂਟਹਿ ਪ੍ਰਾਨ । ਨਿਸ਼ਚੈ ਬਨੈ ਦੇਹਿ ਕੀ ਹਾਨ^੪ ॥
 ੩੦॥ ਯਾਂਤੇ ਜੇਗ ਬੀਰਤਾ ਕਰਿਕੈ । ਦੇਹ ਛਿਨਕ ਮਹਿ ਪ੍ਰਾਨ ਨਿਕਰਿਕੈ ।
 ਅਟਲ ਅਨੰਦ ਬਿਲੈਦੈ ਪਾਇ । ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਸਮਾਇ ॥੩੧॥
 ਮੁਕਤਿ ਲੋਹਿ ਜੋਧਾ ਨਿਸ਼ਕਾਮੀ । ਬਾਂਛਤਿ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸਹਿਕਾਮੀ^੫ ।
 ਇਹ ਤੋ ਸਦਾਬਰਤ ਗੁਰ ਲਾਯੋ । ਲਰੇ ਜੇਗ, ਤਿਨ ਨਿਸ਼ਚੈ ਪਾਯੋ ॥੩੨॥
 ਬਡੇ ਭਾਗ ਤੇ ਨਰ ਤਨ ਹੋਵਾ । ਤਿਨ ਤੇ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਭੂ ਗੁਰ ਜੋਵਾ । ਪੁਨ
 ਅਧਿਕਾਇ ਸੁ ਅੰਮਿਤ ਲੀਨ ॥ ਗੁਰਬਾਣੀ ਮਹਿ ਨਿਜ ਮਨ ਭੀਨਾ ॥੩੩॥
 ਅਸ ਪਦ ਪਾਇ ਖੋਇ ਨਹਿੰ ਦੈ ਹੈ । ਕਜੋਂ ਨ ਸਫਲ ਗੁਰ ਢਿਗ ਕਰਿ ਲੈ
 ਹੈਂ । ਦਸ ਦਿਨ ਅਪਰ ਜੀਏ ਕਜਾ ਹੋਇ ॥ ਐਸੇ ਲਾਭ ਤਜੈ ਨਹਿੰ ਕੋਇ^੬ ॥
 ੩੪ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਪਸ ਕੇ ਮਾਂਹਿ । ਕਹੈ ਖਾਲਸਾ, ਸੁਨਹਿੰ ਓਮਾਹਿ ।
 ਸੁਸਤੁਨਿ ਕੀ ਤਜਾਰੀ ਸਭਿ ਕਰੈਂ । ਕਰਨਿ ਖੜਗ ਖਰ ਸਾਨੈਂ ਧਰੈਂ^੭ ॥੩੫॥
 ਤੀਛਨ ਬਾਢੈ ਲਾਇ ਕਰਿ ਰਾਖੇ । ਰਿਪੁ ਕੇ ਅੰਗ ਹਤਨਿ ਅਭਿਲਾਖੇ ॥ ਤੋੜੇ
 ਆਦਿਕ ਤਜਾਰ ਤੁਫੰਗ । ਤੀਰਨ ਖਰ ਤੇ ਭਰਹਿੰ ਨਿਖੰਗ ॥ ੩੬ ॥ ਖਰ
 ਤੋਮਰ ਕੀ ਅਨੀ ਕਰੈਂ ਤੋ^੮ । ਸੇਲੇ ਭਾਲੇ ਚੱਕ ਧਰੈਂ ਤੋ^੯ । ਬਿਛੁਏ, ਪੇਸ਼ਕਬਜ,
 ਜਮਧਰ ਧਰਿ । ਅਲਪ ਤਮਾਂਚੇ ਤਜਿਬੇ ਭਰਿ ਭਰਿ^{੧੦} ॥ ੩੭ ॥ ਸੁੰਦਰ
 ਸਿਪਰਨਿ ਧਰੈਂ ਬਨਾਇ । ਗਮਨੈਂ ਬਾਹਰ ਸੁਸਤੁ ਲਗਾਇ ॥ ਐਂਚਹਿੰ ਚਾਂਪ
 ਕਠੌਰ ਸ ਜੋਰ^{੧੧} । ਤਜਾਗਹਿੰ ਤੀਰ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਜੋਰਿ^{੧੨} ॥੩੮॥ ਸਤਿਗੁਰ ਅੰਨ
 ਕਿਤਿਕ ਮੰਗਵਾਇ । ਨਿਜ ਦੁਰਗਨਿ ਮਹਿ ਰਖਿ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ਤੇਲ ਘਿੱਤ
 ਆਦਿਕ ਲੇ ਧਰੈਂ । ਬਾਂਛਤਿ ਵਸਤੁ ਬਟੋਰਨਿ ਕਰੈਂ ॥੩੯॥ ਬਹੁ ਬਿਜੀਆ
 ਆਛੀ ਮੰਗਵਾਇ । ਰਾਖੇ ਵਹਿਰ ਕੁੱਪ ਬੰਧਵਾਇ^{੧੩} । ਤਬਾ ਅਫੀਮ ਖਰਚ
 ਕੇ ਜਾਨੇ । ਕੀਨ ਅਨਾਵਨ ਸੁਭਟਨਿ ਖਾਨੇ^{੧੪} ॥ ੪੦ ॥ ਇਸ ਤੇ ਆਦਿ
^੧ਕੰਠ ਦੇ ਰੁਕਣ ਤੇ ਕਫ (ਖਾਂਸੀ ਆਦਿ) ਨਾਲ ਦੁਖ ਪਾਕੇ । ^੨ਤਨ ਵਿਚ ਨਾਨਾ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ
 ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਉਪਜਣ ਨਾਲ । ^੩ਦਿਨਾਂ, ਮਹੀਨਿਆਂ, ਅਥਵਾ ਵਰਿਹਾਂ ਤਕ ਦੁਖ ਪਾਕੇ ।
^੪ਅੰਤ ਇਕ ਦਿਨ, ਮਰਨਾ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੈ । ^੫ਕਾਮਨਾ ਵਾਲੇ ਨੂੰ । ^੬ਤਿੱਖੇ ਕਰਨ ਹਿਤ ਸਾਣ ਤੇ
 ਖੜਗਾਂ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ । ^੭ਧਾਰ । ^੮ਤੋਮਰਾਂ ਦੀਆਂ ਅਣੀਆਂ ਤਿੱਖੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ । ^੯ਧਾਰਨ
 ਕਰਦੇ ਹਨ । ^{੧੦}ਭਰ ਭਰਕੇ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਵੋਟੇ ਤਮਾਂਚੇ (ਪਸਤੋਲ) । ^{੧੧}ਜੋਰ ਨਾਲ । ^{੧੨}ਜੋੜਕੇ
^{੧੩}ਕੱਪ ਫੰਨਾ ਰੱਖੇ । ^{੧੪}ਸਰਮਿਆਂ ਦੇ ਖਾਣ ਲਈ ।

ਜਿਤਿਕ ਰਣ ਤਜਾਰੀ । ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਧਰਤਿ ਸੁਧਾਰੀ।ਲਗਹਿ ਦਿਵਾਨ
 ਖਾਲਸੇ ਕੇਰਾ । ਲਰਨ ਹੋਤੁ ਢਿਗ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਰਾ^੧ ॥ ੪੧ ॥ ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ^੨
 ਰਣ ਮਹਿਮਾ ਕਹਿ ਕਹਿ । ‘ਲਹੋ ਸੁਜਸੁ ਪਾਵਨ ਕੋ ਮਹਿ ਮਹਿ’^੩ । ਹਿੰਦੂ
 ਤੁਰਕ ਸ਼ੱਤੁ ਨਿਜ ਲਹਿ ਲਹਿ^੪ । ਕਰਹੁ ਬਿਨਾਸੁ ਆਯੁਧਨਿ ਗਹਿ ਗਹਿ
 ॥ ੪੨ ॥ ਨਿੰਭੈ ਹੋਇ ਧੀਰਜ ਬਹੁ ਧਰਿ ਧਰਿ।ਉਰ ਉਤਸਾਹੁ ਆਪਨੋ ਕਰਿ
 ਕਰਿ । ਅਪਨਿ ਅਪਨਿ ਮੁਰਚਨਿ ਪਰ ਬਿਰਿ ਬਿਰਿ । ਨਿਕਟ ਬਿਲੋਕਹੁ
 ਮਾਰਹੁ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ॥੪੩॥ਹੋਲਾ ਝਾਲ ਅਰਿਨਿ ਸੋ ਅਰਿ ਅਰਿ^੫ । ਪਿਖਹਿ
 ਤੁਮਹਿ ਭਾਗਹਿਗੇ ਡਰਿ ਡਰਿ । ਘਣੀ ਮਾਰ ਕਰੀਯਹਿ ਰਣ ਲਰਿ
 ਲਰਿ । ਜਿਸ ਤੇ ਭੈ ਧਰਿ ਕੰਪੋ ਥਰ ਥਰ’ ॥ ੪੪ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਰਿਬੇ
 ਹੁਇ ਤਜਾਰ । ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ‘ਮੰਡਹਿ ਰਾਰ’ । ‘ਪੈਨ ਖਾਲਸਾ ਸਤਿਗੁਰ
 ਸਾਰ’ । ਰਸ ਉਤਸਾਹੁ^੬ ਬਿਖੈ ਚਿਤ ਰਾਰਾ ॥ ੪੫ ॥ ਆਪ ਅਲਪ ਸ਼ੱਤੁ
 ਸਮੁਦਾਈ । ਸਭਿ ਜਗ ਕੇ ਭਟ ਕੀਨਿ ਚਢਾਈ । ਤਉ ਅਨੰਦਤਿ, ਨਹਿੰ^੭
 ਦੁਚਿਤਾਈ । ਸਾਵਧਾਨ ਭੇ ਹੋਤਿ ਲਰਾਈ^੮ ॥੪੬॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ
 ਗ੍ਰੰਥੇ ਖਸਟਮ ਰੁਤੇ ‘ਜੰਗ ਤਿਆਰੀ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸਟਮੇ ਅੰਸੂ ॥ ੮ ॥

੯. [ਜੰਗ ਅੰਠ]

ਦੋਹਰਾ॥ਪੁਰਿ ਸਿਰੰਦ ਤੇ ਚਢਿ ਚਲਨੋ ਲਸਕਰ ਬਡੋ ਬਟੋਰਿ। ਖਾਨ ਵਜੀਦਾ
 ਕ੍ਰੋਧਕੈ ਗਮਨਿ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਓਰਾ॥੧॥ਚੋਪਈ॥ਸੰਗ ਚਾਰ ਸੈ ਅਰੁ ਪੰਚਾਸ^{੧੦}।
 ਬਜੇ ਨਗਾਰੇ ਧੁਨਿ ਬਡ ਤਾਸ । ਇਤਨੇ ਹੀ ਨਿਸ਼ਾਨ ਫਹਿਰਾਇ ।
 ਨਿਜ ਨਿਜ ਮਿਸਲਨਿ ਅੰਗੁ ਚਲਾਇ॥੨॥ਪੈਦਲ ਚਲਤਿ ਤੁਫੰਗ ਸੰਭਾਰੇ।
 ਤਜਾਰ ਤੁਰੰਗਮ ਪਰ ਅਸਵਾਰੇ । ਤੋਪੋਂ ਚਲੀ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੀ । ਉਮਡਨੋ
 ਦਲ ਜਲ ਸਮ ਬਹੁ ਬਾਰੀ^{੧੧} ॥ ੩ ॥ ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਹਿ, ਪਟਹਿ, ਸ਼ਰਨਾਈ ।
 ਰਣਸਿੰਘੇ ਬਾਜਹਿ ਸਮੁਦਾਈ॥ਮਹਾਂ ਕੁਲਾਹਲ ਚਾਲਤਿ ਹੋਵਾ । ਉਡੀ ਧੂਲ
 ਨਹਿੰ ਸੂਰਜ ਜੋਵਾ ॥੪॥ ਕੈ ਘਨ ਘਟਾ ਬਿਬਰਿ ਕਰਿ ਚਾਲੀ॥ਸਸਤ੍ਰ ਦਮੰ
 ਕਤਿ* ਛਟਾ ਬਿਸਾਲੀ । ਬਡੋ ਰੌਰ ਭਾ ਮਾਰਗ ਮਾਂਹੀ । ਕਹੀ ਬਾਤ ਸੁਨਿ-

^੧ਪਾਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਦੇਖਿਆ (ਖਾਲਸਾ) । ^੨(ਗੁਰੂ ਜੀ) ਉਪਦੇਸ਼ਦੇ ਹਨ । ^੩ਧਰਤੀ ਵਿਚ ।
^੪ਜਾਣ ਜਾਣਕੇ । ^੫ਵੈਰੀਆਂ ਨਾਲ ਅੜ ਅੜ ਕੇ । ^੬ਕਵੀ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:—^੭ਖਾਲਸਾ ਤੇ ਸਚੇ
 ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਏਨ ਹਨ । ^੮ਭਾਵ ਬੀਰ ਰਸ ਤੋਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬੀਰ ਰਸ ਦਾ ਸਥਾਈ ਭਾਵ
 ‘ਉਤਸਾਹ’ ਹੈ । ^੯ਲੜਾਈ ਲਈ ਸਾਵਧਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ^{੧੦}੪੫੦ (ਨਗਾਰੇ) । ^{੧੧}ਸਮੁੰਦ ਦੇ
 ਜਲ ਵਾਂਗ ।

*ਪਾ:—ਸਸਤਰ ਦਮਕਤ ।

ਯਤਿ ਕੁਛ ਨਾਂਹੀ ॥੫॥ ਕੈ ਜਲ ਉਮਛੜੋ ਬਡੋ ਸਮੁੰਦ੍ਰੁ । ਬੰਧੋ ਟੋਲ ਤਰੰਗ
 ਅਛੁੰਦ੍ਰੁ* । ਗਨ ਦੇਸ਼ਨਿ ਕੇ ਆਯੁਧਾਰੀ।ਕਹੇ ਸ਼ਾਹ ਉਮਛੋ ਇਕ ਵਾਰੀ
 ॥੬॥ ਜਥਾ ਇੰਦ੍ਰੁ ਕੀ ਆਗਯਾ ਪਾਇ । ਨਭ ਮਹਿ ਚਲੇ ਮੇਘ ਸਮੁਦਾਇ ।
 ਕਰਤੇ ਮਜ਼ਲ ਸਿਵਰ ਕੋ ਪਾਵੈਂ । ਹਿਤ ਅਰਾਮ ਕੇ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਵੈਂ ॥੭ ॥
 ਰੋਪਰ ਉਲੰਘਿ ਸਿਰੰਦੀ ਲਸ਼ਕਰ । ਉਤਰਜੋ ਸਿਵਰ ਅੰਗੁ ਕੁਛ ਹੈ ਕਰਿ ।
 ਜ਼ਬਰ ਦਸਤ ਖਾਂ ਲਵਪੁਰਿ ਤਜਾਗਾ । ਗਮਨਜੋਂ ਲਰਨ ਜੋਗ ਅਨੁਰਾਗਾ
 ॥੮॥ ਪੈਦਲ ਗਨ ਤੁਰੰਗਨਿ ਕੀ ਸੈਨਾ । ਚਲੇ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਛਾਈ ਰਜ ਗੈਨਾ^੧ ।
 ਤੋਪੈਂ ਤੁਪਕ ਅਨੇਕ ਪੁਕਾਰੇ । ਲੇ ਕਰਿ ਚਢੜੋ ਕਟਕ ਭਟ ਭਾਰੇ ॥ ੯ ॥
 ਚਾਰ ਸੈਂਕਰੇ ਅਰੁ ਪੰਚਾਸਾ । ਦੁੰਦਭਿ ਬਾਜੇ ਸ਼ਬਦ ਪੁਕਾਸਾ । ਵੋਲ ਪਟਹਿ
 ਤੁਰੀ ਕਰਨਾਈ । ਬਾਜਿ ਉਠੇ ਬਾਦਿਤ^੨ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੧੦ ॥ ਇਤਨੇ ਹੀ
 ਨਿਸ਼ਾਨ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ । ਛੋਰੇ ਪਟ ਛੂਟਤਿ ਫਹਿਰਾਨੇ।ਲਸ਼ਕਰ ਕੇ ਆਗੂ ਹੁਇ
 ਚਾਲੇ । ਕਰਤਿ ਕੂਚ ਉਠਿ ਰੋਰ ਬਿਸਾਲੇ ॥ ੧੧ ॥ ਮਾਰਗ ਉਲੰਘਿ ਜਥਾ
 ਕ੍ਰਮ ਸਾਰਾ । ਡੇਰਾ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਡਾਰਾ । ਨੌ ਸੈ ਦੁੰਦਭਿ ਦੁਇ ਦਲ ਕੇਰੇ।
 ਨੌ ਸੈ ਝੰਡੇ ਝੁਲਹਿ ਅਗੋਰੇ ॥ ੧੨ ॥ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਕੇ ਦੈ ਦਿਸ਼ਿ ਆਏ^੩ ।
 ਦੂਰ ਦੂਰ ਸੇ ਪਰਹਿ ਦਿਸਾਏ । ਦਿਸ਼ਾ ਤੀਸਰੀ ਸੈਲਨਿ ਸੈਨਾ । ਭੀਮਚੰਦ
 ਅਵਿਲੋਕੇ ਨੈਨਾ॥੧੩॥ ਸਭਿ ਰਾਜਨ ਕੋ ਭਲੇ ਸੰਭਾਰਿ।ਚਢਿਬੇ ਹਿਤ ਤਬਿ
 ਲੀਨ ਹਕਾਰਿ । ਗਜ ਬਾਜੀਨ ਅਰੋਹਨਿ ਭਏ । ਇਕ ਬਲ ਮੇਲ ਸਭਿਨਿ
 ਹੀ ਕਏ ॥ ੧੪ ॥ ਤੁਰਕਨਿ ਚਮੁੰ ਉਡੀਕਤਿ ਰਹੇ । ਜਬਿ ਆਗਮਨ ਦੁਹਨ
 ਕੇ ਲਹੇ । ਤਤਛਿਨ ਕਰਿ ਤਜਾਰੀ ਚਢਿ ਆਏ । ਗਿਰ ਗਨ ਪਤੀ ਮੇਲ
 ਕਰਿ ਧਾਏ ॥ ੧੫ ॥ ਇਨਕੇ ਦੁੰਦਭਿ ਬਾਜੇ ਨਿਰਾਲੇ । ਨਿਕਸੇ ਪਰਬਤ
 ਲੈ ਦਲ ਜਾਲੇ । ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਖਾਂ ਉਤਰਜੋ ਪਾਰ । ਸਭਿ ਲਸ਼ਕਰ ਤਰਿ^੪
 ਸਲਿਤਾ ਬਾਰ ॥ ੧੬ ॥ ਦੋਨੋ ਸੂਬੇ ਮਿਲਿ ਇਕ ਬਾਇੰ । ਕਰੀ ਸੁਚੇਤ ਚਮੁੰ
 ਸਮੁਦਾਇ । ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੀ ਮਸਲਤਿ ਗਿਨ ਕਰਿਕੈ । ਗਮਨੇ ਮਗ ਗਜ
 ਬਾਜੀ ਚਰਿਕੈ ॥ ੧੭ ॥^੫ਕਬਿੱਤਾ॥ ਦੁੰਦਭਿ ਸ਼ਬਦ ਭੀਮ, ਘਾਲਤਿ† ਕਦੀਮ

^੧ਵੇਜ ਦੇ ਟੋਲੇ ਈਨੇ ਹੋਏ ਇਹ ਵੱਡੇ ਤਰੰਗ ਹਨ । [ਅ+ਕੁਛੁ=ਨਾ ਛੋਟੇ] । ^੨ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ
 ਧੂੜ ਛਾਈ । ^੩ਵਾਜੇ । ^੪ਇਕ ਪਾਸੇ ਵਲੋਂ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਸੂਖਾ ਦੂਜੀ ਵੱਲੋਂ ਵਜੀਦਾ । ^੫ਤਰਕੇ ।
^੬ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਕਬਿੱਤ ਵਿਚ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਦਾ ਰੂਪਕ ਬੋਧਾ ਹੈ:-

* ਪਾ:-ਅਰਛਿੰਦ੍ਰੁ । ਆਛਿੰਦ੍ਰੁ ।

† ਪਾ:-ਲਾਘਤ=ਉਲੰਘ ।

ਸੀਮ, ਤੁਪਕ ਪਠੀ, ਅਸੀਮ ਮੀਨ ਤਨ ਛੁੰਦ ਕੇ*। ਤੋਪੈਂ ਮਹਾਂ ਨੌਕ ਤੰਡ
 ਪਸਰੇ ਅਬੱਕ੍ਰ ਜਿਨ, ਸਿਪਰੈਂ ਕਮਠ ਬੇਗ ਧਾਵਤਿ ਅਮੁੰਦ ਕੇ। ਸੁਪਜਾ
 ਮਤੰਗ ਤੰਗ ਸੈਲ ਹੈਂ ਸਪੰਖ ਰੰਗ, ਤੋਮਰ ਭੁਜੰਗ ਹੈਂ, ਤੁਰੰਗ ਜੰਤੁ ਰੁੰਦ ਕੇ।
 ਗੁਰੂ ਕੋਪ ਤਵਾ ਪੈ ਪਰਨਿ ਧਾਏ ਜੋਰ ਕਰਿ ਚਲਜੋ ਦਲ ਆਇ ਕੈਧੋਂ ਜਲ
 ਹੈ ਸਮੁੰਦ ਕੇ॥੧੮॥^੧ਦੀਰਘ ਦਮਾਮੇ ਧੁਨਿ ਹੋਤਿ ਹੈ ਰੀਭੀਰ ਤਾਮੈਂ ਘੋਖ ਹੈ
 ਨਗਾਰੇ (ਜੋ ਵੱਜ ਰਹੇ ਹਨ ਸੇ ਸਮੁੰਦ ਦਾ) ਭਯਾਨਕ ਸ਼ਬਦ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। (ਕਵਾਇਦ
 ਕਰਦਿਆਂ ਕਵਾਇਦ ਦੇ ਕਾਇਦਿਆਂ ਵਿਚ ਬੱਧੇ ਸਿਪਾਹੀ ਜੋ) ਕਦਮ ਧਰਦੇ ਹਨ (ਸੋਈ
 ਸਮੁੰਦ ਦੀ ਹਦ ਬੰਦੀ) ਹੈ, ਬੰਦੂਕਾਂ (ਮਾਨੋਂ) ਮੱਛੀਆਂ ਹਨ। ਯਮ ਰੂਪ ਤਲਵਾਰਾਂ ਮਾਨੋਂ
 ਛੋਟੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਹਨ। [ਕਦੀਮ=ਅਰਬੀ ਪਦ ਕਦਮ ਨੂੰ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਕਦੀਮ
 ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਪਠੀ=ਮੱਛੀ। (ਸੰਸ: ਪਾਠੀਨ)। ਅਸੀਮ=ਯਮ ਰੂਪ ਤਲਵਾਰ (ਸੰਸ:
 ਅਸੀ=ਤਲਵਾਰ। ਮ=ਯਮ)। (ਅ) ਪਠੀ ਅਸੀਮ=ਜੋ ਬੇਹੱਦ ਬੰਦੂਕਾਂ ਘੱਲੀਆਂ ਹਨ]।
 ਵੱਡੀਆਂ ਤੋਪਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਸਿੱਧੇ ਪਸਰ ਰਹੇ ਹਨ (ਮਾਨੋਂ) ਮਗਰਮੱਛ ਹਨ, ਢਾਲਾਂ (ਮਨੋਂ)
 ਕੱਛੂਕੀਮੇ ਹਨ ਜੋ ਟੋਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਾਹਲੇ ਵੰਡਦੇ ਹਨ। [ਨੌਕ=ਮਗਰਮੱਛ। ਅਬੱਕ੍ਰ=ਸਿੱਧੇ।
 (ਸੰਸ: ਅ=ਨਹੀਂ। ਵੱਕ੍ਰ=ਟੇਢੇ)। ਸਿਪਰ=ਢਾਲ। ਕਮਠ=ਕੱਛੂ। ਅਮੁੰਦ=ਜੋ ਨਾ ਟੁਕੇ (ਸੰਸ:
 ਅ=ਨਹੀਂ। ਮੁੰਦ=ਟੋਕ)]। ਵੰਗ ਦਾਰ ਬੰਡੀਆਂ ਵਾਲੇ ਹਾਥੀ (ਮਾਨੋਂ) ਖੰਭਾਂ ਵਾਲੇ ਉੱਚੇ
 ਪਹਾੜ ਹਨ, ਤੋਮਰ (ਮਾਨੋਂ) ਸੱਪ ਹਨ, ਘੋੜੇ (ਮਾਨੋਂ ਸਮੁੰਦ ਦੇ) ਭਯਾਨਕ ਜੰਤੂ ਹਨ।
 [ਰੁੰਦ=ਭਯਾਨਕ। ਜੰਤੂ=ਜੰਤੂ, ਜੀਵ]। ਗੁਰੂ ਕੇ ਕ੍ਰੋਧ ਰੂਪੀ ਤਵੇ ਉਤੇ ਪੈਣ ਲਈ ਜੋਰ
 ਲਾਕੇ ਮਾਨੋਂ ਦਲ ਭੱਜਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਜਲ ਹੈ। [ਤਵਾ=ਲੋਹੇ ਦਾ
 ਦੱਕਾਕਾਰ ਟੁਕੜਾ ਜੋ ਅੱਗ ਤੇ ਧਰੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ ਉਸ ਤਵੇ ਵਲ ਜਿਸ ਦੀ
 ਬਾਬਤ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਸੱਤ ਸਮੁੰਦ ਕਠੇ ਹੋਕੇ ਇਕ ਗੜਾੜ ਵਿਚ ਪੈਣ ਤੇ ਉਸ
 ਗੜਾੜ ਹੇਠ ਇਕ ਤਵਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਸ ਤਵੇ ਪਰ ਇਹ ਪਾਣੀ ਇਕ ਬੂੰਦ ਵਾਂਗੂ ਪੈਕੇ ਸੜ ਜਾਵੇ।
 ਭਾਵੇਹ ਕਿ ਸਮੁੰਦ ਸਮਾਨ ਦਲ ਗੁਰੂ-ਕੋਪ ਰੂਪੀ ਤੱਤੇ ਤਵੇ ਤੇ ਟੁੰਦ ਵਾਂਗੂ ਸੜੇਗਾ। ਇਸ ਤਵੇ
 ਦਾ ਅਲੰਕਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਵਾਰ ੨੫ ਪੌ: ੧੫ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਹੈ]। ^੨ਟੁਣ ਕਵਿ
 ਜੀ ਬੱਦਲ ਦਾ ਰੂਪਕ ਬੰਟੂਦੇ ਹਨ। ਅਰਥ ਦੂਸਰੀ ਤੁਕ ਤੋਂ ਐਉਂ ਚੱਲੇਗਾ:—ਅਥਵਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ
 ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੇ ਪੈਣ ਬਣਕੇ ਘਨਘੋਰ ਘਟਾਂ (ਟੁਪੀ ਦਲਾਂ) ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਅਗੇ ਅਗੇ
 ਉਮਛੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਵਡੇ ਦਲ ਵਿਚ ਵਡੇ ਦਮਾਮਿਆਂ ਦੀ ਧੁਨਿ (ਐਉਂ) ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ
 ਮਾਨੋਂ (ਬੱਦਲਾਂ ਦੀ) ਰੀਭੀਰ ਘੋਖ (ਗਰਜ) ਉਠ ਰਹੀ ਹੈ (ਤੇ ਉਹ ਦਲ) ਚੜ੍ਹਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ।
 ਤੋਪਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਨੋਂ ਘੜੀ ਮੁੜੀ ਬਿਜਲੀ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਲੀਤਿਆਂ ਦੀ ਅੱਗ ਦਾ ਧੁਖਣਾਂ
 (ਬਿਜਲੀ ਦੀ) ਚਮਕ ਹੈ। ਸੁਹਣਾ ਅਨੰਦਪੁਰ ਮਾਨੋਂ ਉੱਚਾ ਪਰਬਤ ਹੈ ਜਿਸ ਪਰ (ਦਲ ਰੂਪੀ
 ਬੱਦਲ, ਗੋਲੇ ਗੋਲੀਆਂ ਰੂਪ ਓਲੇ ਵਰਸਾਏ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।

*ਸੁਧ ਪਾਠ ਐਉਂ ਚਾਹੀਏ:—ਤੁਪਕ ਪਠੀਨ ਅਸੀ ਮੀਨ ਤਨ ਛੁੰਦ ਕੇ। ਅਰਥ:—
 ਬੰਦੂਕਾਂ ਮੱਛੀਆਂ ਹਨ, ਤਲਵਾਰਾਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਹਨ।

ਬਿਸਾਲ ਜਾਮੈ ਚਲਨੈ ਦਲ ਆਵਈ। ਕੈਧੋਂਘਨ ਘਟਾ ਬਨਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕੈ ਹੁਕਮ
 ਪੈਨ ਪੈਰੇ ਕੀਨ ਤਾਂਹੀ ਕੇ ਅਗੇਰੇ ਉਮਡਾਵਈ। ਤੋਪਨ ਅਵਾਜ ਮਾਨੋ ਗਾਜ
 ਪਰੈ ਬਾਰ ਬਾਰ, ਪਾਵਕ ਪਲੀਤੇ ਕੀ ਧਖਤਿ ਚਮਕਾਵਈ। ਸੁੰਦਰ ਅਨੰਦ
 ਪੁਰਿ ਸੈਲ ਜਨੈਂ ਬਿਲੈਦ ਪਰ ਗੋਰੀ ਗੋਰੇ ਓਰੇ ਕੋ ਚਹਤਿ ਬਰਖਾਵਈ* ।
 ੧੯ ॥ ਵੇਗਗ ॥ ਇਤ ਤੇ ਲਸ਼ਕਰ ਉਮਡਿ ਕੈ ਤੁਰਕਾਨੇ ਕੋ ਆਇ । ਉਤ
 ਤੇ ਸਕਲ ਪਹਾਰੀਏ ਮਿਲਿ ਕੈ ਦਲ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੨੦ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਦਲ
 ਦਿੱਲੀਏਸ਼ ਅਚਲੇਸ਼ ਵੇਉ^੨ ਮਿਲਿ ਧਾਏ ਪੁਰਵਾ ਸੇ^੧ ਧੋਂਸਾ ਕੀ ਪ੍ਰੀਕਾਰ ਉਠੈ
 ਘੋਰ ਘੋਰ । ਬਾਂਧੇ ਬਡੇ ਠੱਟ ਭੱਟ ਘੱਟ ਕੇ ਸੰਘਟ ਜੁਟ, ਲੋਹ ਕੀ ਚਮਕ
 ਛਟਾ ਛਬਿ ਭਾਂਤਿ ਕੋਰਿ ਕੋਰਿ^੩ । ਗੋਰੇ ਪਰੈ ਓਰੇ^੪, ਪ੍ਰੀਮ^੫ ਅਧਿਕ, ਅੰਧੋਰੇ
 ਪੁਲ^੬, ਹਲਕੇ ਹਰੋਲ ਹਲਾਹਲੀ ਉਠੈ ਲੋਰਿ ਲੋਰਿ ਤੋ ਲੋ ਹੀ ਬਨਾਵ^੭ ਸ਼੍ਰੀ
 ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਰਾਉ ਜੋ ਲੋ ਛੋਡੈ ਨ ਸਮੀਰ ਤੀਰ ਜੇਹ ਮਾਂਹਿ ਜੋਰਿ ਜੋਰਿ^੮ ।
 ॥ ੨੧ ॥ ਰਾਜੇ, ਗਨਰਾਣੇ, ਰਾਵ, ਮੀਏਂ ਜੇ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਨਾਵ, ਧਾਏ ਚਿਤ ਚਾਵ
 ਕਰਿ, ਹੋਰਿ ਤੁਰਕਾਨ ਕੋ। ਗੁਜਰ ਸਮੂਹ ਮਹਿ ਰੰਘੜ ਹੀਕਾਰਭਰੇ, ਬਾਈਧਾਰ
 ਜੋਧੇਲੀਨਿ ਸੰਗ ਲੇ ਪ੍ਰਜਾਨ ਕੋ। ਸੱਯਦ, ਪਠਾਨ, ਸ਼ੇਖ, ਮੁਗ਼ਲ ਬਿਸੇਖ ਮਿਲਿ,
 ਕਾਬਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਯੰ ਮਲੇਛ ਕਿਰਮਾਨ ਕੋ^੯। ਦਾਉਦਜਈ^{੧੦} ਆਏ ਪੈ ਰੁਹੇਲੇ
 ਬੇਗ ਧਾਏ ਦਲ, ਮਿਲਿਕੈ ਫਿਰੀਦੀ^{੧੧}, ਆਨਿ ਤੇਜ ਕੈ ਕਿਕਾਨ ਕੋ^{੧੨} ॥
 ॥ ੨੨ ॥ ਦੂਰ ਦੂਰ ਡੇਰੇ ਕਰਿ, ਨੇਰੇ ਹੂੰ ਨ ਧਾਰਿ ਡਰ, ਮਾਨੋ ਜਰਾਸੰਧ ਸ਼੍ਰੀ
 ਗੁਬਿੰਦ ਪਰ ਆਯੋ ਹੈ। ਚਾਰੋਂ ਓਰ ਜਲ ਸਮ ਫੈਲਨੈ ਦਲਸਿੰਧ ਬਡੋ^{੧੩} ਮਾਨਹੂੰ

*ਇਸ ਕਬਿੱਤ ਸਾਰੇ ਦਾ ਅਰਥ ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਅੰਕ ੫ ਵਿਚ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ। ^੧ਦਿਲੀਪਤੀ ਤੇ ਪਹਾੜੀਏ ਰਾਜੇ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਦਲ। ^੨ਬੱਦਲ ਵਰਗੇ। ^੩ਲੋਹੇ ਦੀ ਚਮਕ ਮਾਣੇ। ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਕੋੜ ਕੋੜ ਭਾਂਤ ਦੀ ਛਬੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ^੪ਗੋਲੇ ਮਾਨੋ ਗੜੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ^੫ਪ੍ਰੀਮਾਂ। ^੬ਪੂਝ। ^੭ਤਦ ਤਕ ਹੀ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਦਾ) ਬਨਾਉ ਹੈ। ^੮ਕਿਰਮਾਨ ਦੇ ਮਲੇਛ [ਈਰਾਨ ਵਿਚ ਕਿਰਮਾਨ ਨਾਮੇ ਇਕ ਸੂਬਾ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਦੱਖਣ ਪੂਰਬ ਨੂੰ ਹੈ, ਇਰਾਕ ਅਜਮ ਵਿਚ ਹਮਦਾਮ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇਕ ਕਿਰਮਾਨ ਸ਼ਾਹ ਨਾਮੇ ਬੀ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ]। ^੯ਦਾਉਦਜਈ। ^{੧੦}ਅਫ਼ੀਦੀ। ^{੧੧}ਘੋੜੇ ਤੋੜ ਕੀਤੇ। ^{੧੨}ਸਮੁੰਦਰ ਵਰਗਾ ਵੱਡਾ ਦਲ।

*ਇਹ ਕਬਿੱਤ ਪਿੱਛੇ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਅਰਥ ਓਥੇ ਸਾਰੇ ਦਾ ਲੱਗਾ ਹੋਯਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ

ਰਾਸ ਏ ਅੰਸੁ ੧, ਅੰਕ ੧੩, ਪਾਠਾਂ ਦਾ ਫਰਕ ਕੇਵਲ ਇਤਨਾ ਹੈ:-

ਦਲਦਿਲੀਏਸ। ਦਲ ਜੇ ਦਲੇਸ਼। ਅਰਥ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਇਕੋ ਹੈ।

ਉਠੈ ਲੋਰਿ ਲੋਰਿ। ਉਠੈ ਠੋਰ ਠੋਰ। 'ਠੋਰ ਠੋਰ' ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ 'ਬਠਾਂ ਬਾਈ'।

'ਲੋਰਿ ਲੋਰਿ' ਦਾ ਅਰਥ 'ਚਾਹ ਚਾਹ ਕੇ'।

ਅਨੰਦਪੁਰ ਟਾਪੂ ਦਰਸਾਯੋ ਹੈ । ਲਰਿਬੇ ਕੋ ਢੁਕੇ ਜਬਿ ਹੋਰੈ ਸਭਿ ਸਿੰਘ
 ਤਬਿ, ਜਾਲਾਏ ਨਿਹਾਥ ਧਰੇ ਚਾਹਤਿ ਚਲਾਯੋ ਹੈ ਸੁਤਰੀ ਨਗਾਰੇ ਪਰ ਮਾਰੇ
 ਦੋਬ ਨਾਦ ਭਾਰੇ, ਸੂਬੇ ਦੈ ਨਿਹਾਰੇ, ਗੁਰੂ ਤ੍ਰਾਸ ਨਹਿੰ ਪਾਯੋ ਹੈ ॥ ੨੩॥ ਸ੍ਰੀ
 ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਕੇ ਬਿਲੈਦ ਬਿਰੇ ਦੂਰ ਦੂਰ, ਬਿੰਦ ਹੋਇ ਖਾਲਸਾ ਅਨੰਦ
 ਉਤਸਾਹ ਤੇ । ਸੂਰਨਿ ਕੇ ਲਾਲੀ ਮੁਖ ਅਧਿਕ ਬਹਾਲੀ ਭਈ ਧੀਰਜ
 ਬਿਸਾਲੀ ਨਹਿੰ ਹਾਲੀ ਗੁਰ ਪਾਹਿਤੇ । ਭੀਰੁਨਿ ਕੋ ਭਯੋ ਭਯ, ਛਾਤੀ ਧਰ-
 ਕਾਤਿਬਹੁ, ਕੰਪ ਰਹੇ ਗਾਤ ਜਨੁ ਮਿੱਤੁਲੀਨ ਗ੍ਰਾਹਤੇ । ਜੂਝਨਿ ਕੋ ਕੀਯੋ
 ਨੇਰ, ਚਾਹੈ ਭਟ ਭੇਰ ਭੂਰ^੬, ਆਗੇ ਹੁਇ ਗੁਰੂ ਸੂਰ ਮਾਰਨ ਕੋ ਚਾਹਤੇ
 ॥ ੨੪॥ ਥੋਰੇ ਜਿਮ ਕੇਹਰੀ ਤੇ ਤ੍ਰਾਸਮਾਨ ਹੋਇ ਕਰਿ ਬਨ ਮਿਰਗਾਵਲੀ ਤੇ
 ਆਏ ਸਮੁਦਾਇ ਹੈ । ਪਕਰੇ ਪਲਾਯੋ ਚਹੈ^੭, ਤੈਸੇ ਬਿਧਿ ਭਈ ਆਇ, ਸੂਬੇ
 ਦੋਉ ਰਾਜੈ ਸਭਿ ਦੇਖੈ ਨਿਜ ਦਾਇ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਹੁਕਮ ਕੀਨ, 'ਤੋਪਖੀ !
 ਬਿਲੋਕਿ ਨੀਕੇ, ਜਹਾਂ ਖਰੋ ਟੋਲ ਤਹਾਂ ਗੋਰੇ ਕੋ ਪੁਜਾਇ ਹੈ । ਸਮੁਖ ਬਿਰਨ
 ਨਹੀਂ ਦੇਹੁ ਰਿਪੁ ਪੁੰਜ ਹੂੰ ਕੋ, ਕਰੋ ਇਨ ਤ੍ਰਾਸ ਆਸ ਪਾਸ ਹੋਇ ਜਾਇ ਹੈ^੮
 ॥ ੨੫॥ ਆਗਾਜਾ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੂ ਕੀ ਸੁ ਤੋਪ ਹੁਤੀ ਤਸਾਰ ਤਬਿ ਸ਼ਿਸਤਕੋ ਬਾਂਧਿ
 ਬਾਂਧਿ ਅਗਨਿ ਲਗਾਇ ਕਰਿ । ਤੂਰਨ ਪਲੀਤਾ ਉਠੈ ਗਾਜ ਸਮ ਨਾਦ
 ਭਯੋ ਗੋਰਾ ਚਲੈ ਸੁਕਤਿ ਸਬੇਗ ਤਹਿੰ ਜਾਇ ਕਰਿ । ਦੇਖੈ ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਕੇ
 ਅਨੇਕ ਸੂਰਬੀਰ ਭਾਰੀ, ਲਗੈ ਆਇ ਦੂਰ ਤੇ ਦਿਯੋ ਹੈ ਉਥਲਾਇ ਕਰਿ
 ਤ੍ਰਾਸ ਉਪਜਾਇ ਕਰਿ ਇਤੇ ਉਤ ਧਾਇ ਕਾਰੇ, ਬੋਲੈ ਹੈ ਰਿਸਾਇ ਕਰਿ
 'ਮਾਰਹੁ ਚਲਾਇ ਕਰਿ^੯' ॥ ੨੬ ॥ ਸੂਬਨਿ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕੇ ਅਗਾਉ ਧਾਇ
 ਜਾਇ ਪਰੇ ਜਹਾਂ ਬੰਧਿ ਮੋਰਚੇ ਬਿਰੈ ਹੈ ਬੀਰਖਾਲਸਾ^{੧੦} । ਤੁਪਕਨ^{੧੧} ਤਸਾਰ
 ਹੁਤੀ, ਏਕ ਬਾਰ ਛੋਰੀ ਮਿਲਿ, ਤੜਾਭੜ ਨਾਦ ਭਯੋ ਤਸਾਰ ਦੀਨ ਆਲ-
 ਸਾ^{੧੨} । ਸਿੰਘ ਬਿਰੇ ਓਟ ਲੈ^{੧੩}, ਮਲੇਛ ਲੱਛ ਢੁਕੇ ਨੇਰ, ਜਾਨੈ ਮਨ ਸਾਰੇ:
 ਗੁਰੂ ਹੋਇ ਅਬਿ ਕਾਲਸਾ । ਸਮੁਖ ਮਦਾਨ ਬੀਚ ਹਾਨ ਭਏ ਪ੍ਰਾਨ ਤਜਿ,
^੧ਗੁਰੂ ਜੀ ਭਰੇ ਨਹੀਂ । ^੨ਕਾਇਮ ਹੋਈ ਭਾਵ ਵੋਣਕ ਵਾਲੀ ਹੋਈ ਜਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ । ^੩ਗੁਰਾਂ ਦੇ
 ਪਾਸ ਵੋਣ ਤੇ ਧੀਰਜ ਨਾਂ ਹੋਈ । ^੪ਕਾਇਰਾਂ ਨੂੰ । ^੫ਮਾਨੋ ਮੋਤ ਨੇ ਗ੍ਰਾਸ ਲਏ ਹਨ । ^੬ਸਾਰੇ ਭਟ
 ਭੇੜ=) ਮੁਕਾਬਲਾ ਚਾਹ ਰਹੇ ਹਨ । ^੭ਪਕੜਨਾ ਜਾ (ਫੇਰ ਨੂੰ) ਭਜਾਯਾ ਚਾਹੁਣ । ^੮ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ
 ਤਰ ਦਿਓ ਇਹ ਆਸੇ, ਪਾਸੇ (ਪਰੇ) ਹੋ ਜਾਣਗੇ । ^੯(ਸੂਬਾ) ਬੋਲਿਆ । ^{੧੦}(ਤੋਪ) ਚਲਾਕੇ ਮਾਰੇ ।
^{੧੧}ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਵੱਧਕੇ ਜਾ ਪਏ ਨਿੱਧਰ ਮੋਰਚੇ ਬੱਝ ਰਹੇ ਸਨ, ਵਿਚ ਖਾਲਸਾ ਖੜਾ ਸੀ । ^{੧੨}ਸਿੰਘਾਂ
 ਦੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ । ^{੧੩}ਭਾਵ ਛੋਤੀ ਛੋਤੀ ਚਲਾਈਆਂ । ^{੧੪}ਅੰਕ ੨੯ ਵਿਚ ਓਟ ਦਾ ਪਤਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ।

ਲਾਗਿ ਲਾਗਿ ਗੋਰੀਆਂ ਗਿਰੇ ਹੈਂ ਤਰੁ ਡਾਲਸਾ^੧ ॥੨੭॥ ਸ੍ਰੈਯਾ॥ਪੁੰਜ ਤੁਰੰਗ
ਨਚਾਇ ਧਵਾਇ ਕੈ ਮਾਰਤਿ ਹੈ^੨ ਵਿਗ ਹੈ ਕਰਿ ਗੋਰੀ । ਤੀਰ ਸਜ਼ਾਸੜ
ਛੂਟਤਿ ਹੈਂ ਇਮ ਆਵਤਿ ਜਾਤਿ ਦੁਉਨ ਕੀ ਓਰੀ^੩ । ਹੋਵਨਿ ਲਾਗ ਬਡੋ
ਤਬਿ ਸੰਘਰ^੪ ਤੂਰਨ ਤਜਾਗ ਤੁਫੰਗਨਿ ਛੋਰੀ॥ਛੂਟਤਿ ਹੀ ਤਤਕਾਲ ਲਗੇ
ਅਰਿ ਬੀਰਨ ਕੈ ਉਰ ਕੈ ਸਿਰ ਢੋਰੀ^੫ ॥ ੨੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਿੰਘ ਬੈਠਿ ਕਰਿ
ਮੋਰਚੇ ਓਟਾ ਰਚਯੋ ਬਨਾਇ । ਬਿਨਾ ਓਟ ਸੱਤ^੬ ਹਤੈਂ ਗਿਰਹਿੰ ਦੜਾਦੜ
ਜਾਇ ॥ ੨੯ ॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਲਾਖਹੁ ਓਰਝ ਆਇ ਮਿਲੇ ਮਲੇਛ ਪ੍ਰਹਾਰਤੇ ।
ਨਿਫਲ ਵਾਰ ਸਭਿ ਜਾਇੰ ਗੁਰ ਰੱਛਨਾ ਤੇ ਲਗਤਿ ਨਹਿੰ ॥ ੩੦ ॥
ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗਿੰਦੇ ਖਸਟਮ ਰੁਤੇ ਜੰਗ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਨਵਮੇ ਅੰਸੁ ॥੯॥
੧੦. [ਜੰਗ ਜਾਰੀ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਛਿਰਜੋ ਜੰਗ ਭਟ ਭੇਰ ਭਾ, ਉਡੀ ਧੂਲ* ਅਸਮਾਨ । ਦੁਤਿਯ ਧੂਮ
ਬਾਰੂਦ ਕੇ ਰਵਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭਾ ਹਾਨ^੧ ॥੧॥ ਰਸਾਵਲ ਵੰਦ ॥ ਭਯੋ ਅੰਧਕਾਰੈ ।
ਦਿਖੈ ਧੂਮ ਧਾਰੈ^੨ । ਮਹਾਂ ਧੂਮ^੩ ਪਾਈ । ‘ਹਲਾਹੱਲ’ ਗਾਈ॥੨॥ਛੂਟੈਂ ਬਾਨ
ਗੋਰੀ । ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਜੋਰੀ^੪ ਘਨੇ ਘਾਵ ਲਾਗੋਲਹੂ ਚੀਰ ਪਾਗੇ^੫ ॥੩॥ ਫਿਰੇ
ਛੂਛ ਘੋਰੇ । ਜ਼ਰੀ ਜ਼ੀਨ ਬੋਰੇ^੬ ਮਿਲੈਂ ਹੋਲ ਘਾਲੈਂ ਪਕਾਰੈਂ ਬਿਸਾਲੈ ॥੪॥
ਡੰਡੈ ਮੋੜਿ ਤੋੜੇ । ਰਿਪੂ ਤੁੰਡ ਢੋੜੇ^੭ ਚਲੇ ਭਾਜ ਘੋੜੇ ਨਹੀਂ ਜਾਇੰ ਮੋੜੇ॥
੫॥ ਕਿਉ ਪਾਇ ਗੋੜੇ । ਢੁਕੇ ਜਾਇ ਨੇੜੇ^੮ ਲਗੇ ਅੱਗੂ ਗੋਰੀ । ਗਿਰੇ ਮੂੰਡ
ਢੋਰੀ ॥ ੬ ॥ ਪਿਖੈਂ ਔਰ ਤ੍ਰਾਸੈਂ । ਨਹੀਂ ਜਾਇੰ ਪਾਸੈਂ । ਕਹੂੰ ਬੀਰ ਗਾਜੇ ।
ਨਹੀਂ ਪਾਇ ਭਾਜੇ^੯ ॥ ੭ ॥ ਰੁਪੇ ਸਿੰਘ ਬੈਸੇ । ਛੁਧਾ ਸਿੰਘ ਜੈਸੇ । ਸੰਭਾਰੈਂ
ਤੁਫੰਗੈਂ ਮਹਾਂ ਕ੍ਰੋਧ ਸੰਗੈ॥੮॥ ਪਿਖੈਂ ਜਾਂਹਿ ਨੇਰੈ^{੧੦} ਤਕੈਂ ਤਾਂਹਿ ਗੋਰੈਂ । ਮਹਾਂ
ਜੰਗ ਮਾਰਾ । ਰਸੰ ਸ਼ੋਣ ਰਾਰਾ॥੯॥ ਭ੍ਰਮੀ ਗੀਧ ਆਈ ਪਿਖਜੋ ਮਾਸ ਖਾਈ ।
ਮਰੇ ਸੂਰ ਘੋਰੇ । ਪਰੇ ਪੇਟ ਢੋਰੇ ॥ ੧੦ ॥ ਕਿਸੂ ਟਾਂਗ ਟੂਟੀ । ਤੁਫੰਗਾਨਿ

^੧ਲਗ ਲਗ ਕੇ ਗੋਲੀਆਂ ਬ੍ਰਿਛ ਦੇ ਟਾਹਣਿਆਂ ਸਮ ਡਿੱਗੇ । ^੨(ਤੁਰਕ) ਮਾਰਦੇ ਹਨ । ^੩ਦੋਹਾਂ
ਪਾਸਿਆਂ ਵਲੋਂ (ਤੀਰ) ਆਉਂਦੇ ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ^੪ਜੰਗ । ^੫ਢੋਰੀ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ ਕਲੇਜਾ ਯਾ
ਸਿਰ ਵੋੜਦੀਆਂ ਹਨ (ਗੋਲੀਆਂ) । ^੬ਬਿਨ ਓਟੇ ਸੱਤ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ । ^੭ਦੂਜੇ ਬਰੂਦ ਦੇ ਧੂੰਏ ਕਰਕੇ ਸੂਰਜ
ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ । ^੮ਧੂਆਂ ਧਾਰ ਹੀ ਦਿੱਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ^੯ਰੋਲਾ । ^{੧੦}ਜੋੜਕੇ । (ਅ)
ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ । ^{੧੧}ਢੰਗ ਗਏ । ^{੧੨}ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਠੀਆਂ ਜ਼ਰੀ ਨਾਲ ਮੜ੍ਹੀਆਂ ਸਨ । ^{੧੩}ਢੋਰੀਆਂ
ਦੇ ਮੂੰਹ ਭੰਨ ਦਿਤੇ । ^{੧੪}ਕਈ ਗੋੜੇ ਪਾਕੇ ਸੂਰਮੇ ਟੋੜੇ ਜਾ ਢੁਕਦੇ ਹਨ । ^{੧੫}ਭੱਜਣਾ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ।
^{੧੬}ਜਿਸ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਆਯਾ ਤੱਕਦੇ ਹਨ (ਸਿੰਘ) । *ਪਾ:-ਧੂਮ । †ਪਾ:-ਤੋੜੇ ।

ਛੂਟੀ । ਚਮੁ ਦੋਨ ਜੂਟੀ । ਪਰੀ ਮਾਰ ਕੂਟੀ^੧ ॥ ੧੧ ॥ ਜਬੈ ਹੋਲ ਡਾਰਾ ।
 ਬਕੈ 'ਮਾਰ ਮਾਰ' । ਮਲੇਛੈ ਸੁ ਲੱਛੈ^੨ । ਭਏ ਸੋ ਪੁਤੱਛੈ^੩ ॥ ੧੨ ॥ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ
 ਨਿਹਾਰੇ^੪ । ਸੋ ਜੋਧਾ ਪਚਾਰੇ^੫ । 'ਉਦੈ ਸਿੰਘ ਆਇ' । ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਨਾਇ ॥
 ੧੩ ॥ ਇਨੈ ਕੋ ਬੁਲਾਇ^੬ । ਬਿਰੇ* ਉਚ ਬਾਏ । ਪਿਖੈ ਜੰਗ ਮਾਰਾ । ਤੁਫੈਗੈ
 ਤਮਾਰਾ ॥ ੧੪ ॥ ਜੰਬੂਰਾਨ ਮਾਰੈ । ਜੰਜੈਲਾਂ ਪੁਹਾਰੈ* । ਕਹੜੈ:- 'ਸ਼ੀਘ੍ਰ
 ਜਾਓ । ਮਲੇਛੈ ਹਟਾਓ ॥ ੧੫ ॥ ਭਰੇ ਛੋਭ ਆਇ । ਗਿਨੇ ਜੋ ਨ ਜਾਏ ।
 ਇਤੈ ਸਿੰਘ ਥੋਰੇ । ਰਿਪੂ ਪੰਜ ਘੋਰੇ ॥ ੧੬ ॥ ਤੁਮਾਰੇ ਪਿਛਾਰੀ । ਸ਼ਹੀਦਾਨ
 ਭਾਰੀ । ਬਡੇ ਆਇ ਹੋਲਾ । ਨਹੀਂ ਜਾਇ ਝੱਲਾ ॥ ੧੭ ॥ ਉਭੈ^੮ ਅੱਗੁ ਜਾਵੈ ।
 ਲਗਾਈ ਮਚਾਵੈ' । ਸੁਨੇ ਬਾਕ ਐਸੇ । ਬਲੈ ਪਾਇ ਜੈਸੇ ॥ ੧੮ ॥ ਨਮੋ ਠਾਨਿ
 ਚਾਲੇ । ਮਹਾਂ ਸੱਤ ਜਾਲੇ । ਲਰੇ ਅੱਗੁ ਹੋਏ । ਸਭੈ ਬੀਰ ਵੋਏ ॥ ੧੯ ॥ ਤਹਾਂ
 ਦੈ ਭੁਜੰਗੀ^{੧੦} । ਗੋਹੇ ਹੈ ਨਿਸੰਗੀ । ਧਰੇ ਚਾਂਪ ਬਾਨਾ । ਕਰੇ ਓਜ ਤਾਨਾ ॥ ੨੦ ॥
 ਮਲੇਛਾਨਿ ਮਾਰੈ । ਪਰੀ ਅੱਗੁ ਡਾਰੈ^{੧੧} । ਪਹੁਚੈ ਸੁ ਜਾਈ । ਪ੍ਰਚੰਡੈ ਲਗਾਈ ॥ ੨੧ ॥
 ਪਾਠੀ ਛੰਦ । ਬਿਰ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਅਰ ਖਾਂ ਵਜੀਦ । ਰਣ ਪਿਖਿਹਿ ਚਮੁ
 ਆਪਨ ਰਸੀਦ^{੧੨} । ਗਾਨ ਸੈਲਪਤੀ ਤਿਨਕੇ ਨਜੀਕਾਦਲ ਦੋਇ ਮਿਲੇ ਰਣ
 ਹੋਤਿ ਨੀਕ ॥ ੨੨ ॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਪ੍ਰਹਾਰ ਬਕ 'ਮਾਰ ਮਾਰ' । ਕਸਿਕ ਸਿਤੁਫੈਗਗਨ
 ਡਾਰਿ ਡਾਰਿ । ਕਰਿ ਰਵਾਂ ਦਸਤ ਤਕਿਦੇਤਿ ਛੋਰਿ ਤਬਿ ਪਰੇ ਤੁਰਕ ਕਰਿ
 ਹੋਲ ਜੋਰ ॥ ੨੩ ॥ ਉਤ ਉਦੈ ਸਿੰਘ ਤਿਨ ਸਮੁਖ ਆਇ । ਕਰਿ ਅਧਿਕ
 ਕ੍ਰੋਧ ਸਰ ਗਨ ਚਲਾਇ । ਪਿਖਿ ਤੁਰਕ ਹੋਲ ਭਾ ਰੇਲ ਪੇਲ । ਬਿਚ ਮਿਲੇ
 ਸਿੰਘ ਨਹਿ ਭੇ ਪਿਛੇਲ^{੧੩} ॥ ੨੪ ॥ ਬਲ ਪਰਜੇ ਖਾਲਸੇ ਪਰ ਬਿਸਾਲ । ਆਏ
 ਸ਼ਹੀਦ^{੧੪} ਗੁਰ ਹੁਕਮ ਨਾਲ । ਕੁਛ ਬਹੀ ਬਾਯੁ ਪਿਖਿਯੰਤਿ ਨਾਂਹਿ । ਇਕ

^੧ਮਾਰ ਕੁੱਟ ਪਈ । ^੨ਲੱਖਾਂ ਹੀ । ^੩ਪੁਤੱਖ ਹੋਏ । ^੪ਨੇ ਡਿੱਠਾ । ^੫ਜੋਧਿਆਂ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਿਆ । ^੬ਉਦੈ
 ਸਿੰਘ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ (ਤੁਰੀ ਦੀ) ਅਵਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ (ਇਉਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਲ)
 ਸੌਂਦਿਆ । [ਨਾਇ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਜੰਗ ਵਿਚ ਦੂਰ ਅਪਨੀ ਸੈਨਾ ਦੇ ਯੋਧਿਆਂ ਨੂੰ ਤੁਰੀ ਆਦਿਕ
 ਦੇ ਸੰਕੇਤਕ ਬਜਾਉ ਨਾਲ ਅਪਣਾ ਮਤਲਬ ਸਮਝਾ ਵੇਣਾ] । ^੭ਭਾਵ ਦੁਸ਼ਮਨ । ^੮ਬਹੁਤੇ ਤੇ
 ਭਯਾਨਕ । ^੯ਦੇਵੇ' । ^{੧੦}ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਭਾਈ ਉਦੈ ਸਿੰਘ ਜੀ । ^{੧੧}ਪੈਰ ਅਗੇ ਵਧਾ-
 ਉਂਦੇ ਹਨ । ^{੧੨}ਪਹੁੰਚੀ ਹੋਈ । ^{੧੩}ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਹਟੇ । ^{੧੪}ਭਾਵ ਗੁਪਤ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਜੋਧੇ ।

*ਇਥੇ ਕਵੀ ਜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉਚੇ ਟਿਕਾਣੇ ਖਲੋਕੇ ਜੰਗ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਜਿਸ ਵਿਚ
 ਬੰਦੂਕਾਂ, ਜੰਬੂਰੇ, ਜੰਜੈਲਾਂ ਚਲ ਰਹੇ ਸਨ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦੱਸਕੇ ਤੇ ਅਗਲੀਆਂ ਸਤਰਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ
 ਜੀ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਹੁਕਮ ਦੇਣਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਬਾਰ ਮਾਰ ਤੁਰਕਾਨਿ ਮਾਂਹਿ ॥ ੨੫ ॥ ਗਨ ਕਰਾਚੋਲ ਚਾਲੇ ਕਰਾਲ ।
 ਲਿਪਿ ਲਹੁ ਸੰਗ ਭੇ ਰੰਗ ਲਾਲ । ਇਤ ਸਿੰਘ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਪਰ ਬਿਲੰਦ ।
 ਰਿਪੁ ਤੁਰਕ ਪਰੇ, ਲਾਖਹੁ ਨਿਕੰਦ ॥ ੨੬ ॥ ਤਬਿ ਧਰੀ ਮਾਰਿ ਇਕਸਾਰ
 ਬੀਰ । ਕਤਲਾਮ ਸ਼ਹੀਦਨ ਕੀਨਿ ਬੀਰ । ਨਹਿ ਦਿਖਤਿ ਕੋਇ ਮਾਰੰਤਿ
 ਜੋਇ । ਗਿਰ ਪਰਤਿ ਭੂਮ ਪਰ ਪਾਨ ਖੋਇ ॥ ੨੭ ॥ ਨਹਿ ਗਏ ਸਿੰਘ ਤਹਿ
 ਲੋ ਸੁ ਧਾਇ । ਜਹਿ ਅੰਗੁ ਸ਼ਹੀਦਨ ਮਾਰ ਪਾਇ । ਕਟਿ ਗਿਰੇ ਤੁਰਕ ਰਣ
 ਮਹਿ ਹਜ਼ਾਰ । ਕਰਿ ਰਹੇ ਓਜ ਹੱਥਸਾਰ ਮਾਰਿ ॥ ੨੮ ॥ ਗਿਰਤੋ ਮਰੰਤਿ
 ਵੇਖੰਤਿ ਬੀਰ ।—ਕਿਮ ਲਗੇ ਘਾਇ—ਨਹਿ ਲਖਤਿ ਧੀਰ । ਅਟਕੈ ਨ
 ਕੋਇ ਘੋਰਾ ਨ ਸੂਰ । ਕਟ ਗਿਰੇ ਪਿਖਤਿ ਮਿਲਿਯੰਤਿ ਧੂਰ ॥ ੨੯ ॥
 ਜਬਿ ਭਈ ਸ਼ਹੀਦਨਿ ਕੀ ਰਸੀਦ^੧ । ਬਿਸਮਾਇ ਰਹੈ ਤਬਿ ਖਾਂ ਵਜੀਦ ।
 ਕੁਛ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਨਹਿ ਕਹਿ ਸਕੰਤਿ । ‘ਮਰਿ ਗਏ ਸਿੰਘੁ ਹਮ ਫਿਗ
 ਤਕੰਤਿ’ ॥ ੩੦ ॥ ਦਲ ਤੁਰਕ ਮਹਿਦ ਘਾਲੈ ਸੁ ਹੋਲ । ਸਭਿ ਰਹੇ ਤਹਾਂ
 ਨਹਿ ਹਟਿ ਪਿਛੋਲ । ਚਮਕੰਤਿ ਖੜਗ ਵਲਕੰਤਿ ਢਾਲ । ਕਟਯੰਤਿ ਬੀਰ
 ਪਗਯੰਤਿ ਲਾਲ^੨ ॥ ੩੧ ॥ ਕੁਛ ਸਿੰਘ ਅਲਪ ਹੀ ਲਖਹਿ ਜਾਹਿ^੩ ।—ਕਿਨ
 ਮਾਰ ਗੋਰ? ਦਿਖਿਯੰਤਿ ਨਾਂਹਿ—। ਅਚਰਜ ਬਿਸਾਲਉਰ ਹੋਤਿ ਹੋਰਿ^੪ । ਗਿਰ
 ਪਰੇ ਬੀਰ ਏਤਹਿ ਬਡੋਰ^੫ ॥ ੩੨ ॥ ਇਮ ਕਹਹਿ ਪਰਸਪਰ ਬਹੁ ਲਗਹਿ^੬ ।
 ਜੁਰਿ ਗਏ ਸੁਭਟ ਮਿਟਤੇ ਸੁ ਨਾਂਹਿ। ਕਟਿ ਕਟਿ ਪਰੰਤਿ ਚਾਲਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨ।
 ਬਹੁ ਪਰੀ ਲੋਥ ਭੈਰਵ ਸਥਾਨ ॥ ੩੩ ॥ ਗਨ ਰੰਡ ਮੰਡ ਕਹਿ ਤੰਡ ਖੰਡ^੭ ।
 ਤਨ ਖੰਡ ਖੰਡ ਭੜਥੁ ਪ੍ਰਚੰਡਾਕਟਿ ਗਏ ਹਾਥ ਅਰੁ ਪਾਉਂ ਬੰਦ^੮ । ਕੇਤਿਕ
 ਚੁਚਾਤਿ ਸੋਠਤਿ ਬਿਲੰਦ^੯ ॥ ੩੪ ॥ ਬਡ ਉਠੈ ਧੂਮ ਛੂਟੈ ਤੁਫੰਗ । ਗੁਲਕਾਂ
 ਸੜਾਕ ਗੋਰੈ ਤੁਰੰਗ । ਕੋ ਆਇ ਚੀਕਤੀ ਚੁਭਤਿ ਅੰਗ^{੧੦} । ਨਹਿ ਬਚਹਿ
 ਪ੍ਰਾਣ ਹੁਇ ਪਰਤਿ ਭੰਗ ॥ ੩੫ ॥ ਬਹੁ ਫਿਰੀ ਜੋਗਨੀ ਸ਼ੋਨਪਾਨ। ਲੋਤੀ ਡਕਾਰ
 ਮੁਖ ਕਰਤਿ ਗਾਨ । ਗਨ ਭੂਤ ਪੋਤ ਨਾਚੇਤਿ ਆਇ । ਭੈਰੋਂ ਕੁਰੂਪ ਅਪਨੋ
 ਦਿਖਾਇ ॥ ੩੬ ॥ ਚਾਵੰਡ ਚਿਕਾਰ^{੧੧}, ਕੂਕੈਂ ਸ਼੍ਰੀਗਾਲਿ। ਉਡਿ ਕਾਕ ਕੈਕ ਨਭ

^੧ਮਾਰ (ਮਚੀ) । ^੨ਕੱਟ ਦਿੱਤੇ । ^੩ਪਹੁੰਚ, ਭਾਵ ਜਦੋਂ ਸ਼ਹੀਦ ਆ ਪਹੁੰਚੇ । ^੪ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਦੇਖਦਿਆਂ ।
^੫ਕਟੇ ਹੋਏ ਮੂਰਮੇ ਲਾਲ ਲਹੁ ਵਿਚ ਰਪ ਗਏ । ^੬ਜਿੱਥੇ ਸਿੰਘ ਬੈਠੇ ਹੀ ਵਿੱਸਦੇ ਹਨ । ^੭ਵਿਖਕੇ ।
^੮ਲੜਨ ਲਗੇ । ^੯ਕਿਤੇ ਮੂੰਹ ਕੱਟੇ ਗਏ । ^{੧੦}ਬਹੁਤ ਲਹੂ ਵੇਂਦਾ ਹੈ । ^{੧੧}ਚੀਕਦੀਆਂ (ਗੋਲੀਆਂ)
ਆਕੇ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ ਦੁਭ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ^{੧੨}ਇੱਲਾਂ ਚੀਕਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਫਿਰਤਿ ਜਾਲਾਬਲ ਕਰਹਿ ਤੁਰਕ ਮਿਲਿਕੈ ਬਿਲੈਦਾਬਲ ਮੋਰਚਾਨਿਕੈ
ਲੋਂ ਨਿਕੈਦ ॥੩੭॥ ‘ਦੀਜੈ ਹਲਾਇ, ਬਿਰ ਸਿੰਘ ਬੋਰਾਕਰਿ ਕਰਾਚੋਲ ਕੀ
ਮਾਰ ਘੋਰਾਕੋ ਰਹੈ ਅਟਕ ਲਸਕਰ ਬਿਸਾਲਾ ਸਮਰੱਥਜੀਤਬੇ ਜਗਤਜਾਲ
॥੩੮॥ ਅਵਰੰਗ ਮਹਾਂ ਸ਼ਾਹਾਨਸ਼ਾਹ। ਤਿਹ ਸੰਗ ਅਰਨ ਅਰਿ ਓਜ ਕਾਹ’^੧।
ਇਮ ਕਹਿ ਰਿਸਾਇ ਬਡ ਹੋਲ ਡਾਰਿ। ਕਟ ਗਿਰਤਿ ਮਰਤਿ ਅਸਿ ਮਾਰਿ
ਮਾਰਿ॥੩੯॥ ਫੂਟਹਿ ਪ੍ਰਚੰਡ ਬਹੁ ਮੰਡਤੰਡਾਤਨ ਖੰਡਖੰਡਹੈ ਕਰਿਬਿਹੰਡ^੨।
ਗਨ ਫਿਰੀ ਪਰੀ^੩ ਅਸਮਾਨ ਆਇ। ਭਟ ਬਰਤਿ^੪ ਘਿਰਤ^੫ ਚਿਤ ਚਾਇ
ਚਾਇ। ੪੦॥ ਭਾ ਤੁਮਲ^੬ ਜੁੱਧ ਦੋਊ ਦਿਸਾਨ। ਚਮਕੰਤਿ ਭਿਰੇ ਸ਼੍ਰੋਣਤ
ਕ੍ਰਿਪਾਨ। ਅਸਵਾਰ ਕਿ ਪੈਦਲ ਸੋ ਪਹੁਚ। ਕਟਿਗੇ ਬਿਸਾਲ ਭਟ ਨੀਚ
ਉਚ ॥੪੧॥ ਕਹਿ ਲਗਿ ਬਖਾਨ ਜਨੈ ਮਰਤਿ ਰਾਰ। ਜਹਿ ਕਹਿ ਬਿਥਾਰ
ਲੈਬਨ ਸੁਮਾਰ^੭। ਇਕ ਜਾਮ ਲੋਹ ਸੋ ਲੋਹ ਬਾਜਿ। ਹਟਿ ਪਰੇ ਤੁਰਕ ਤਜਿ
ਲਾਜ ਸਾਜ ॥ ੪੨॥ ਬਿਸਮਤਿ ਬਿਸਾਲ ਅਵਲੋਕਿ ਜੰਗ। ਅਬਿ ਅਲਪ
ਕਾਲ ਦਲ ਇਤਿਕ ਭੰਗ^੮। ਕੇਚਿਤ ਕਹੰਤਿ ‘ਹਮ ਰਹੈ ਹਾਰ^੯। ਗੁਰ
ਕਰਾਮਾਤ ਸਾਹਿਬ ਉਦਾਰ’ ॥ ੪੩ ॥ ਕੇਚਿਤ ਕਹੰਤਿ ‘ਬਹੁ ਓਟ ਲੀਨਿ।
ਬਿਰ ਮੋਰਚਾਨ ਹਇ ਮਾਰ ਕੀਨਿ। ਹਮ ਮਰੇ ਬਹੁਤ ਤਿਨ ਕੇ ਨ ਲਾਗ।
ਸਮ ਬੋ ਸਥਾਨ ਬਿਰ ਲਗਤਿ ਆਗ^{੧੦}’ ॥ ੪੪ ॥ ਸੂਬੇ ਦੁਊਨ ਬਿਸਮਾਇ
ਚੀਤ। ਇਹ ਪ੍ਰਥਮ ਜੰਗ ਪਾਈ ਨ ਜੀਤ^{੧੧}। ਸਭਿ ਦਲ ਹੱਟਾਇ ਜੀਵੰਤਿ
ਜੋਇ^{੧੨}। ਬਿਰ ਭਏ ਸਕਲ ਹੀ ਦੂਰ ਹੋਇ ॥੪੫॥ ਮਿਲਿ ਸੈਲਪਤਨਿ ਸੋ
ਮੰਤੁ ਕੀਨ। ‘ਕਿਮ ਭਯੋ ਜੰਗ ਭਟ ਪ੍ਰਾਨ ਹੀਨ ? ਕਿਮ ਰਹੈ ਲਰਤਿ
ਕਰਿ ਦਾਵ ਘਾਵ। ਸੋ ਬਿਧਿ ਬਚਾਉ ਜਿਮ ਜੀਤ ਪਾਵ ॥੪੬॥ ਜਿਮ ਲਰੈਂ
ਆਜ ਤਿਮ ਲਰੈਂ ਰੋਜ। ਸਭਿ ਜਾਹਿ ਫੌਜਕੇ ਮਿਟਹਿ ਖੋਜ^{੧੩}। ਨਹਿ ਸਿੰਘ
ਮਰਜੈ ਰਣ ਦਿਖਹਿ ਕੋਇ। ਤੁਰਕਨਿ ਬਿਨਾਸ ਪਿਖਿ ਤੁਾਸ ਹੋਇ’ ॥੪੭॥
ਤਬਿ ਭੀਮਚੰਦ ਕਰ ਬੰਦਿ ਭਾਖ। ‘ਬਿਤਿ ਮੋਰਚਾਨ ਲੋ ਓਟ ਰਾਖਿ। ਤੁਮਰੇ
ਮਦਾਨ ਰਹਿ ਲਰਤਿ ਬੀਰ। ਬਹੁ ਪਰੀ ਮਾਰ ਕਿਮ ਧਰਹਿ ਧੀਰ ॥ ੪੮ ॥

^੧(ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ) ਮੋਰਚਿਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਨੂੰ। ^੨ਅੜਨੇ ਦਾ ਬਲ ਕਿਸ ਵੇਰੀ ਵਿਚ ਹੈ। ^੩ਕੱਟੇ ਜਾਕੇ, ਮਾਰੇ ਜਾਕੇ। ^੪ਪਰੀਆਂ। ^੫ਫਰਦੀਆਂ ਹਨ। ^੬ਘੋਰਕੇ। ^੭ਭਾਰੀ। ^੮ਲੋਥਾਂ ਤੇ ਜ਼ਖਮੀਆਂ ਦਾ। ^੯ਸਾਡੀ ਹਾਰ ਹੋਸੀ। ^{੧੦}ਸਾਡਾ) ਸਥਾਨ ਸੀ ਪੱਧਰਾ (ਅੱਗੇ) ਖੜੋਤੇ ਨੂੰ ਆ ਲਗਦੀ ਸੀ। ^{੧੧}ਇਸ ਪਹਿਲੇ ਜੰਗ (ਹੱਠ) ਵਿਚ ਜਿੱਤ ਨਾਂ ਪਾਈ। ^{੧੨}ਸਾਰਾ ਦਲ ਜੋ ਜੀਉਂਦਾ ਸੀ। ^{੧੩}ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਦਾ ਖੋਜ ਹੀ ਮਰ ਜਾਏਗਾ।

ਤੁਮ ਸੁਮਤਿਵੈਤਿ ਇਮ ਲਰਹੁ ਨਾਂਹਿ। ਹੋਵਤਿ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਰਣ ਜੀਤਿ ਚਾਹਿ।
 ਤੋਪੈਂ ਸੰਬੁਹ ਸਭਿ ਆਇ ਜਾਇੰ^੧ । ਰਚਿ ਮੋਰਚਾਨ ਆਛੇ ਟਿਕਾਇ॥੪੯॥
 ਇਕਸਾਰ ਮਾਰ ਗੋਰਾਨਿ ਦੇਹੁ। ਸਭਿ ਸੁਭਟ ਦੂਰ ਹੀ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ। ਹਤਿ ਤੋਪ
 ਪੁੰਜ ਲਿਹੁ ਜੀਤ ਪਾਇ । ਮਮ ਬੁੱਧਿ ਆਇ ਇਸ ਰੀਤਿ ਦਾਇ॥੫੦॥ ਬਡ
 ਰਾਠ ਸੁਭਟ^੨ ਸਤਿਗੁਰ ਬਟੋਰਿ । ਬਟਪਾਰ ਅਧਿਕ, ਕੈ ਬਿੰਦ ਚੋਰ । ਬਿਨ
 ਖੜਗ ਸੇਲ ਨਹਿ ਕਰਤਿ ਬਾਤ। ਇਕਬਾਰ ਹੋਲਤੇ ਕਟਕ ਜਾਤਿ^੩॥੫੧॥
 ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਸੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੇ ਨਾਮ ਦਸਮੇ ਅੰਸੁ
 ॥ ੧੦ ॥ ੧੧. [ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਦਾ ਸੰਗ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਸੂਬੇ ਦੋਉ ਹਟੇ ਲਸਕਰ ਕੀ ਸੁਧਿ ਲੀਨਿ । ਭਏ ਸੁਮਾਰ
 ਸੁਮਾਰ ਬਿਨ, ਨੈ ਸੈ ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਹੀਨ^੪ ॥ ੧ ॥ ਭੁੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ ॥ ਪੁਨੈ ਖਾਨ
 ਪਾਨੈ ਕਿਯੋ ਜਾਇ ਡੇਰੇ । ਟਿਕੇ ਬੀਰ ਧੀਰੇ ਲਰੇ ਜੋ ਘਨੇਰੇ । ਬਿਰੇ ਸਿੰਘ
 ਗਾਢੇ ਲਰੈਂ ਮੋਰਚਾ ਮੈਂ । ਗੁਰੂ ਤੀਰ ਕੇਤੇ ਨਮੋ ਕੈ ਪਗਾ ਮੈਂ^੫ ॥ ੨ ॥ 'ਬਡੀ
 ਮਾਰ ਹੋਈ ਮਹਾਰਾਜ ਜਾਨੈ। ਤੁਫੈਗੈਂ ਹਤੀ ਦੇਖਿ ਸੱਤ ਮਦਾਨੈ । ਦੜਾਦੜ
 ਗੇਰੇ ਫਲੈ ਪੱਕ ਜੈਸੇ^੬। ਮਹਾਂ ਬੁੱਧਿ ਅੰਧੇ ਹਤੇ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਤੈਸੇ॥੩॥ ਉਦੇਸਿੰਘ
 ਸੰਗੀ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਦੋਉ । ਪਹੂਚੇ ਜਬੈ ਹੋਲ ਕੋ ਓਜ ਜੋਉ । ਗਿਰੇ ਬਿੰਦ
 ਘੋਰਾ ਮਰੇ ਬੀਰ ਮਾਨੀ । ਮਰੇ ਪੁੰਜ ਕੈਸੇ, ਨਹੀਂ ਜਾਇ ਜਾਨੀ' ॥੪॥ ਪ੍ਰਭੂ
 ਫੇਰ ਬੋਲੇ 'ਲਰੇ ਰਾਖਿ ਦਾਉ। ਬਿਰੇ ਮੋਰਚਾ ਮੈ ਨ ਹੁਜੈ ਅਗਾਉ। ਕਰੈ ਨੌਰ
 ਸੱਤ ਤਬੈ ਤਾਕ ਮਾਰਹੁ। ਸਵਾਧਾਨ ਬੈਠਹੁ ਨਹੀਂ ਏਵ ਹਾਰਹੁ'॥੫॥ ਦਿਯੋ
 ਸਾਲੈ ਪੱਤੈ ਲਗੇ ਘਾਵ ਜਾਂਹੀ । ਘਸਾਵੈਂ ਲਗਾਵੈਂ ਬਚਾਵੈਂ ਸੁ ਤਾਂਹੀ। ਕੁਉ
 ਚਾਰ ਜਾਮੈ, ਕੁਉ ਆਠ ਜਾਮੈ । ਮਿਲੈ ਘਾਵ ਦੇਹੈ ਸੁ ਪਾਵੈਂ ਅਰਾਮੈ ॥ ੬ ॥
 ਮਰੇ ਸਿੰਘ ਕੇਤੇ ਗਏ ਦੇਵ ਲੋਕੈ । ਸੁਖੰ ਪਾਇ ਸਾਰੇ ਮਿਟੀ ਸਰਬ ਸ਼ੋਕੈ ।
 ਕਿਯੋ ਖਾਨ ਪਾਨੈ ਭਏ ਸਾਵਧਾਨੈ । ਬਿਰੇ ਮੋਰਚਾ ਮੈਂ ਮਹਾਂ ਓਜਵਾਨੈ॥੭॥
 ਰਹੇ ਜਾਗ ਆਧੇ ਪਰੇ ਆਧ ਸੋਏ । ਤੁਫੈਗੈਂ ਚਲਾਵੈਂ ਜਿ ਢੁਕੈ ਨ ਕੋਏ^੮ ।
 ਬਿਤੀ ਰਾਤਿ ਐਸੇ ਭਈ ਪਾਤਿ ਫੇਰੈ । ਬਜੇ ਬਿੰਦ ਬਾਜੇ ਸੁ ਨਾਦੈ
 ਉਚੇਰੈ ॥ ੮ ॥ ਨਗਾਰੇ ਬਜੇ ਫੋਲ ਬਾਜੇ ਸ਼ਨਾਈ^੯ । ਗੁਰੂ ਪੌਰ ਮੈਂ ਨੌਬਤੇ ਸੋ

^੧ਆ ਜਾਵਣ । ^੨ਬੜੇ ਬੜੇ ਰਾਠ ਸੂਰਮੇ । ^੩ਫੌਜਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਇਕੋ ਵਾਰੀ ਹੋਲਾ ਕਰਕੇ ਜਾ ਪੈਂਦੇ ਹਨ । (ਅ) ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ 'ਕਟਤਿ' ਜਾਪਦਾ ਹੈ । ਇਹੋ ਵਾਰੀ ਹੋਲਾ ਕਰਕੇ ਜਾ ਪੈਂਦੇ ਤੇ ਕੱਟਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ^੪ਬੇਮਾਰ ਸ਼ਖਸੀ ਹੋਏ ਤੇ ਨੌਂ ਮਰੇ । ^੫ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਨਮੋ ਕਰਕੇ । ^੬ਪੱਕੇ ਫਲਾਂ ਵਾਂਗ । ^੭ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਠੇਗੇ ਨਹੀਂ । ^੮ਕਿ ਕੋਈ ਨੌੜੇ ਨਾ ਆ ਢੁਕੇ । ^੯ਸ਼ਹਨਾਈ ।

ਬਜਾਈ। ਬਜੇ ਸੰਖ ਭੇਰੀ ਇਕੈ ਬਾਰ ਨਾਦੈ। ਸਭੈ ਸੁਯ ਕੈ ਜਾਹਿ ਤੇ
ਆਹਿਲਾਦੈ^੧ ॥੯॥ ਨਿਲਾਨੀ ਛੰਦ ॥ ਗੁਰੂ ਹੁਕਮ ਤੇ ਬਜ ਉਠਨੈ ਰਣਜੀਤ
ਨਗਾਰਾ। ‘ਹਯ ਤਜਾਰੀ ਹੁਇ ਸੈਨ ਕੋ’ ਪ੍ਰਭੁ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। ‘ਸਜਹਿ
ਸੁਸਤੁ ਗਹਿ ਤੁਪਕ ਕੋ ਚਢਿਕੇ ਹਮ ਸੇਗਾ। ਚਲਹਿ ਵਹਿਰ ਹਿਤ ਜੰਗ ਕੇ
ਕਰਿ ਹੈਂ ਰਿਪੁ ਭੰਗਾ’ ॥੧੦॥ ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ ਖਾਲਸਾ ਕੀਨਸਿ ਤਬਿ ਤਜਾ-
ਰੀ। ਜੀਨ ਤੁਰੰਗਨ ਡਾਲ ਕਰਿ ਉਤਸਾਹਤਿ ਭਾਰੀ। ਕਸੀ ਕਮਰ ਅਸਿ
ਪਾਇ ਗਰਿ ਸਜਿ ਸਿਪਰ ਪਿਛਾਰੀ। ਤੌਮਰ ਸੇਲਾ ਸਾਂਗ ਖਰ ਕਿਨ ਬਰਛੀ
ਧਾਰੀ ॥ ੧੧ ॥ ਕਿਨਹੁ ਧਨੁਖ ਤਰਕਸ਼ ਕਸਨੋ ਕਿਹ ਲੀਨ ਤੁਢੇਗੈ।
ਆਯੁਧ ਸਗਰੇ ਧਾਰਿ ਕਰਿ ਤਜਾਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸੰਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਰਣ
ਬਸਤੁ ਕੋ ਪਹਿਰੇ ਪਰਚਾਰੂ^੨। ਅੰਗ ਨਿਖੰਗ ਸ ਖੜਗ ਧਰਿ ਧਨੁ ਨਿਠੁਰ
ਉਦਾਰੂ ॥ ੧੨ ॥ ਹੁਇ ਕਰਿ ਤਜਾਰ ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਆਰੋਹਨ ਕੀਨੈ। ਤਬਿ
ਦੁੰਦਭਿ ਰਣਜੀਤ ਪਰ ਦੁਇ ਚੋਬਨ ਦੀਨੈ। ਗਰਜਨੈ ਧੁਨਿ ਰੀਭੀਰ ਤੇ ਬਹੁ
ਦੂਰ ਸੁਨਾਈ। ਉਤਸਾਹਤਿ ਹੁਇ ਖਾਲਸਾ ਚਢਿ ਕੈ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੧੩ ॥
ਭਏ ਪਿਛਾਰੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਤਜਿ ਦੁਰਗ ਜੁ ਦੁਾਰਾ। ਵਹਿਰ ਗਏ ਹਿਤ ਲਰਨ
ਕੇ ਬਡ ਮੰਡਿ ਅਖਾਰਾ। ਜਬਰਾ^੩ ਤੁਰਕ ਵਜੀਦ ਵੈ, ਦੋਖਤਿ ਭਏ ਸੈਨਾ।
ਦੂਰਬੀਨ ਅਨਵਾਇਕੈ ਆਗੇ ਧਰਿ ਨੈਨਾ ॥੧੪॥ ਭੀਮ ਚੰਦ ਬੈਠਨੈ ਨਿਕਟ
ਬੁਝਨ ਕੋ ਕੀਨਾ। ‘ਚਢੀ ਤੁਰੰਗਨ ਪਰ ਚਮੁ ਨਿਕਸੀ ਬਲ ਪੀਨਾ।
ਦੁਰਗ ਪੌਰ ਤੇ ਵਹਿਰ ਕੋ ਉਮਡਤਿ ਇਤ ਆਵੈ। ਇਨ ਮਹਿ ਗੁਰ ਹੈ ਕੈ
ਨਹੀ ਸਭਿ ਮੋਹਿ ਦਿਸਾਵੈ’^੪ ॥੧੫॥ ਭੀਮ ਚੰਦ ਦੁਰਬੀਨ ਤੇ ਦੋਖਨੈ ਬਚ
ਭਾਖੇ। ‘ਪਿਖਹੁ ਖਾਨ ਜੀ ! ਅੱਗੁ ਸਭਿ ਰਣ ਕੋ ਅਭਿਲਾਖੇ’^੫। ਕੰਚਨ ਜੀਨ
ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਜ਼ਾਹਰ ਝਮਕਾਵੈ। ਜਰੇ ਜਵਾਹਰ ਜਗਮਗਤਿ ਜੋ ਫਾਂਧਤਿ ਆਵੈ
॥ ੧੬ ॥ ਨੀਲਾ ਬਰਣ ਛਬੀਲ ਹਯ^੬ ਤਿਸ ਪਰ ਅਸਵਾਰੂ। ਮੋਢੇ ਸਬਜ਼
ਕਮਾਨ ਹੈ, ਗਰ ਖੜਗ ਉਦਾਰੂ। ਜਿਗਾ ਸੀਸ ਪਰ ਦਮਕਤੀ ਲਾਗੇ ਗਨ*
ਹੀਰੇ। ਉਚੀ ਕਲਗੀ ਝੂਲਤੀ ਜਿਹ ਸੋਭਤਿ ਹੀਰੇ ॥੧੭॥ ਸੋ ਗੁਬੰਦ ਸਿੰਘ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਿਤ ਲਰਨ ਅਰੂੜਾ। ਕਰੇ ਖੇਤਅਬਿ ਭਟਨਿਕੋ ਬਲ ਗਨੁ ਕਰਿ

^੧ਸਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਆਨੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ^੨ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੁੰਦਰ। ^੩ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਖਾਂ। ^੪ਜੋ ਸਾਰੇ
ਮੈਨੂੰ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ? ^੫ਰਣ ਭੂਮੀ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ।
^੬ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਛਬੀਲਾ ਘੋੜਾ। *ਪਾ:-੧੭।

ਗੂੜਾ^੧ । ਕਰਿ ਦੀਜੈ ਤੋਪੈਂ ਸ਼ੂਰੂ, ਮਾਰਹੁ ਗਨ ਗੋਰੇ । ਸਹਤਿ ਸੈਨ ਕੇ ਉਡਹਿ
 ਕਿਤ, ਨਹਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਟੋਰੇ^੨ ॥ ੧੮ ॥ ਹੁਤੀ ਤੋਪ ਗਨ ਤਜਾਰ ਤਬਿ ਤਿਨ
 ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ । ਸਾਥ ਮਤਾਬੀ ਦਾਗ ਦੀ ਉਠਿ ਨਾਦ ਮਹਾਂਨਾ । ਬਹੁ
 ਜ਼ਾਲਾ ਕੋ ਬਮਨਤੀ ਤਹਿ ਧਰਾ ਹਿਲਾਈ । ਪੁੰਮ ਧਾਰ ਅੰਧਾਰ ਭਾ ਕੁਛ
 ਲਖਜਾ ਨ ਜਾਈ ॥ ੧੯ ॥ ਹਲੇ ਸੈਲ ਤੇ ਪ੍ਰਤਿ ਪੁਨੀ ਅਰਜ਼ਾਟ ਉਠਾਏ^੩ ।
 ਗੋਰੇ ਗਨ ਐਸੇ ਚਲੇ ਕਿਤ ਛੁਹਨ ਨ ਪਾਏ । ਗੁਰ ਸਮੇਤ ਸਭਿ ਖਾਲਸਾ
 ਰਿਪੁ ਸਨਮੁਖ ਚਾਲਾ । ਤਜਾਭੜੀ ਬੰਦੂਕ ਕੀ ਛੋਰੀ ਤਬਿ ਜਾਲਾ ॥ ੨੦ ॥ ਹੋਰੇ,
 ਗੋਰੇ ਗਗਨ ਕੋ ਉਚੇ ਬਹੁ ਚਾਲੇ^੪ । ਸੂਬੇ ਗਾਰ ਨਿਕਾਰਿ ਕੈ ਝਿਰਕੰਤਿ
 ਬਿਸਾਲੇ । ‘ਇਲਮ ਤੋਪ ਕੋ ਕਿਤ ਗਯੋ ਕਿਤ ਲਗਜੇ ਨ ਗੋਰਾ । ਸਨਮੁਖ
 ਆਵਤਿ ਦਲ ਚਲਜੇ ਸਿਰ ਏਕ ਨ ਫੋਰਾ ॥ ੨੧ ॥ ਕਰਿ ਨੀਰੇ ਮੁਖ ਤੋਪ
 ਕੋ ਪੁਨ ਸ਼ਲਖ ਪੁਹਾਰੇ । ਸ਼ੱਤੁ ਹਤੇ ਇਨਾਮ ਕੋ ਲੀਜੈ ਧਨ ਭਾਰੇ^੫ । ਰਿਸਜੇ
 ਜਾਨਿ ਸੂਬਾ ਸਬੈ ਪੁਨ ਸ਼ਿਸਤੈ^੬ ਲਗਾਈ । ਫੇਰਿ ਪੇਚ ਤਤਕਾਲ ਹੀ ਮੁਖ
 ਨੰਮਿ ਕਰਾਈ ॥ ੨੨ ॥ ਚਲੀ ਤੋਪ ਅਨਗਿਨਤ ਹੀ ਗੋਰੇ ਗਨ ਧਾਵੈਂ । ਲਗਹਿ
 ਧਰਾ ਮਹਿ ਗਰਕ ਹੂੰ ਨਹਿ ਗੁਰ ਲਗਿ ਆਵੈਂ । ਜਾਤਿ ਬਾਮ ਕੋ ਦਾਹਨੇ
 ਨਹਿ ਮੂਰਖ ਜਾਨੈਂ । ਬਾਯੁ, ਬਾਰ, ਬੰਨਿ, ਆਦਿ ਗਨ ਆਇਸੁ ਪੁਭੁ ਮਾਨੈ^੭
 ॥ ੨੩ ॥ ਤਿਸ ਕੋ ਮਾਰਜੇ ਚਹਤਿ ਹੈਂ ਮਤਿਮੰਦ ਮਲੀਨੇ । ਜਬਿ ਤੋਪਨ ਤੇ
 ਨਹਿ ਸਰਜੇ ਰਿਸ ਦੀਰਘ ਕੀਨੇ । ਅਸਵਾਰੀ ਲੇ^੮ ਸੈਨ ਕੋ ਹਿਤ ਲਚਨ
 ਅਰੂਢੇ । ਬਜੀ ਦੀਹ ਦੁੰਦਭਿ ਤਬੈ ਉਤਸਾਹਤਿ ਗੂਢੇ ॥ ੨੪ ॥ ਪਟਹਿ ਢੋਲ
 ਇਕਬਾਰ ਗਨ ਬਾਜੇ ਸਮੁਦਾਏ । ਚਢੀ ਚਮੂ ਚਿਤ ਚੌਪ ਤੇ ਭਟ ਅੱਗਯ
 ਧਾਏ । ਮਿਲਹਿ ਆਨਿ ਆਗੈ ਜਬਹਿ ਚਲਿ ਬਾਨ ਰੁ ਗੋਰੀ । ਭਈ ਤਜਾ-
 ਭੜ ਤੁਪਕ ਕੀ ਛੂਟੀ ਜੁਗ ਓਰੀ ॥ ੨੫ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਰਿਸ ਧਰੇ ਧਨੁ
 ਕਰਜੇ ਕਠੋਰਾ । ਖਰ ਖਪਰੇ ਧਰਿ ਧਰਿ ਪਨਚ ਮਾਰੇ ਅਰਿ ਓਰਾ । ਬੀਧਨ
 ਕੀਨੇ ਭਟ ਤੁਰਕ ਦਸ ਦਸ ਇਕਬਾਰਾ ॥ ਆਗੈ ਪਾਛੇ ਗਿਰਤ ਹੈਂ ਹਯ ਨਰ
 ਇਕ ਸਾਰਾ ॥ ੨੬ ॥ ਉਠੀ ਧੂਲ ਅਸੁ ਖੁਰਨ ਤੇ^੯ ਛਾਦਜੇ ਅਸਮਾਨਾ । ਭਯੋ

^੧ਭਾਵ ਬੜਾ ਬਲ ਕਰਕੇ ਹੁਣ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਮੈਦਾਨ ਜੰਗ ਵਿਚ ਮਾਰੇਗਾ । [ਖੇਤ ਕਰਨਾ= ਜੰਗ ਵਿਚ ਮਾਰਨਾ] । ^੨ਟੋਲਿਆਂ ਭੀ ਨਾ ਲੱਭੇ । ^੩ਪਹਾੜ ਹਿਲ ਪਏ ਤੇ (ਪਹਾੜਾਂ ਤੋਂ) ਪ੍ਰਭੂ ਪੁਨੀ ਦਾ ਅਰਜ਼ਾਟ ਉਠਿਆ । ^੪ਭਾਵ ਤੋਪਾਂ ਦੇ ਗੋਲੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਤੇ ਨਾ ਪੈਣ ਬਹੁਤ ਉਚੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਦੂਰ ਦੂਰ ਜਾ ਪੈਣ । ^੫ਸੈਧ । ^੬ਪੈਣ ਜਲ ਤੇ ਅਗਨੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਆਗਯਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ । ^੭(ਘੋੜੀ ਦੀ) ਅਸਵਾਰੀ ਲੈਕੇ । ^੮ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਖੁਰਾਂ ਤੋਂ ।

ਧੂਮ ਪੁਨ ਦੂਸਰੇ ਅੰਧੇਰ ਮਹਾਂਨਾਘੋਰਨ ਪਰ ਘੋਰੇ ਗਿਰੇ ਤਜਿ ਤਜਿ ਕਰਿ
 ਪਾਨਾ । ਆਗੇ ਪਾਛੇ ਸਮਝ ਤੇ ਹੋਏ ਅੱਗਯਾਨਾ^੧ ॥ ੨੭ ॥ ਹਾਥਨਿ ਧਰੈਂ
 ਤੁਫੰਗ ਕੇ ਗਿਰਿ ਖੇਤ ਮਝਾਰੀ । ਕਿਤਿਕ ਤੁਰੰਗ ਨਰਾਵਤੇ ਹੁਇ ਚਮ੍ਹੂ
 ਖਗਾਰੀ । ਸੱਯਦ ਮੁਗਲ ਪਠਾਨ ਗਨ ਉਮਡੰਤਿ ਰੁਹੇਲੇ । ਤੀਰਨ ਤੋਮਰ
 ਤਬਰ ਕੇ ਤਰਵਾਰਨ ਮੇਲੇ ॥ ੨੮ ॥ ਹਯ ਭਜਾਇ ਕਰਿ ਅੱਗੁ ਹੈ ਤਜਿ
 ਹਤਹਿ*ਤੁਫੰਗੈ^੨ । ਘਨੋ ਘੁਮੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ ਭਾ ਭਟ ਭੇ ਰਨ ਭੰਗੈ । ਮਾਰ ਮਾਰ
 ਲਲਕਾਰ ਕਰਿ ਮਿਲਿ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ । ਗੁਰੂ ਹੁਕਮ ਤੇ ਖਾਲਸਾ ਵਧਿ ਅੱਗੁ
 ਲਗਾਹੀ ॥ ੨੯ ॥ ਸਿਰਖੰਡੀ ਛੰਦ ॥ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਿ ਜੁੱਟੇ ਜੁਲਾਬੋਨਿ^੩ ਲੈ ।
 ਬਹੁਤਨਿ ਕੇ ਸਿਰ ਫੁੱਟੇ ਲਗਿ ਲਗਿ ਗੋਰੀਆਂ । ਕੋਚਿਤ ਕਰ ਪਗ ਟੁੱਟੇ
 ਗਿਰੇ ਪਵੰਗਮਾ^੪ । ਕੈ ਸਊਰ ਹਯ ਸੁੱਟੇ ਡਰ ਡਰ ਸ਼ਬਦ ਤੇ^੫ ॥੩੦ ॥ ਮਿਲਿ
 ਗੇ ਦਲ ਸਮੁਦਾਏ ਸੇਲਨਿ ਸਾਂਗ ਤੇ । ਤੀਛਨ ਤੀਰ ਚਲਾਏ ਸ਼੍ਰੀਕਤਿ
 ਮਾਰਤੇ।ਤੋਮਰ ਹਾਥ ਭੁਮਾਏ ਸਨਮੁਖ ਧਾਂਵਦੇ। ਸੱਤ੍ਰੀਨਿ ਦੇਹਿ ਧਸਾਏ ਬਰਮੀ
 ਸਰਪ ਜਿਉਂ ॥੩੧॥ ਬਰਛੀਂ ਅਰੁ ਤਰਵਾਰੀਂ ਭੜਬੁ ਮੱਚਿਆ । ਲੋਹੂ ਨਾਲ
 ਪਖਾਰੀ ਚਮਕਤਿ ਲਾਲ ਹੈ । ਜਨੁ ਸੂਹੀ ਧਰਿ ਸਾਰੀ ਜੋਗਣ ਦਾਰੁਣਾ^੬ ।
 ਚਰਿਬੇ ਪਾਨ ਸੁਪਾਰੀ ਜਮ ਕੀ ਜੀਹ ਕੈ^੭ ॥੩੨ ॥ ਤੋਪੈਂ ਦੂਰ ਪਿਛਾਰੀ ਤਜਿ
 ਕੈ ਅੱਗੁ ਹੈ^੮ । ਲਸਕਰ ਆਇ ਅਗਾਰੀ ਸੰਘਰ ਰੱਚਿਆ । ਤੁਪਕ ਸੰਬੁਹ
 ਸੰਭਾਰੀ ਤੜਭੜ ਮਚ ਰਹੀ।ਤਕ ਤਕ ਗੁਲਕਾਂ ਮਾਰੀ ਸ਼ਬਦ ਉਠੇਤਿ ਬਡ
 ॥੩੩॥ਉੱਠੇ ਗਜ ਛਣਕਾਰੇ ਗੋਰੀ ਠੋਕਤੇ^੯।ਪੁਖੇ ਪਲੀਤੇ ਭਾਰੇਤੋੜੇ ਡਾਂਭਤੇ।
 ਦਸਤਰਵਾਂ ਕਰ ਧਾਰੇ ਛੋਰੇ ਤਾਕਿ ਕੈ।ਬਹੁਰ ਬਰੂਦਹਿ ਡਾਰੇ ਤੂਰਨ ਤਜਾਰ
 ਹਿਤ ॥੩੪॥ ਨਗਜ ਛੰਦ ॥ ਗੁਰੂ ਗੁਬੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਿਲੰਦ ਹੇਲ ਡਾਰਿਓ ।
 ਸਮੂਹਸਿੰਘ ਸੰਗ ਲੈ ਤੁਫੰਗ ਕੇ ਸੰਭਾਰਿਓ।ਬਿਰੁੱਧ ਜੁੱਧ ਸੁੱਧ ਤੇਸੁਕੁੱਧ ਹੋਇ
 ਆਇਓ^{੧੦}।ਕਠੋਰ ਧਾਰਿ ਚਾਂਪ ਕੇ ਤੁਰੰਗ ਕੇ ਧਵਾਇਓ ॥੩੫॥ ਸਮੂਹ ਬਾਨ
^੧ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਦੀ ਖਬਰ ਤੋਂ ਅਗਯਾਨੀ ਹੋ ਗਏ । ^੨ਬੰਦੂਕਾਂ ਚਲਾਕੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ । ^੩ਬੰਦੂਕਾਂ ।
^੪ਘੋੜਿਆਂ ਤੋਂ ਛਿੱਗੇ । ^੫ਲਲਕਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਡਰ ਡਰਕੇ ਘੋੜਿਆਂ ਨੇ ਅਸਵਾਰ ਸੁੱਟੇ।^੬ਮਾਨੋਂ । ਹੇ
 ਰੰਗ ਦੀ ਸਾੜੀ ਜੋਗਣਾਂ ਨੇ ਲਈ ਹੈ । ^੭ਜਾ ਜਮ(ਕਾਲ)ਦੀ ਜੀਭ ਹੋਕੇ ਪਾਨ ਸੁਪਾਰੀ ਚੌਬੰਦੀ ਹੈ।
^੮ਤੁਰਕ) ਅੱਗੇ ਹੋਏ । ^੯(ਬੰਦੂਕਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰਨ ਵਾਲੇ) ਗਜਾਂ ਦੀ ਛਣਕਾਰ ਗੋਲੀ ਠੋਕਦਿਆਂ
 ਉੱਠਦੀ ਹੈ । ^{੧੦}(ਅਕਾਰਣ) ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੇ ਜੁੱਧ ਕਰਨੇ ਕਰਕੇ ਸੁੱਧ ਕ੍ਰੋਧ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ। ਸੁੱਧ
 ਕ੍ਰੋਧ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਉਪਕਾਰ ਦੇ ਕੰਮ ਲਈ ਆਵੇ । (ਅ) ਜੁੱਧ ਵਿਚ (ਸੁੱਧ) ਦੇ
 (ਵਿ + ਰੁੱਧ) ਬਹੁਤ ਅੜਨ ਦੀ (ਸੁਧ =) ਖਬਰ ਪਾਕੇ ਕ੍ਰੋਧ ਆ ਗਿਆ। *ਪਾ:-ਹਟੈਹਿ ।

ਤਾਨਿ ਤਾਨਿ ਤਾਨ ਤੇ^੧ ਪ੍ਰਹਾਰਤੇ। ਦੜਾ ਦੜੀ ਤੁਰੰਗ ਬੀਰ ਭੂਮ ਬੀਚ ਡਾ-
 ਰਤੇ। ਬਹੈ ਸਬੇਗ ਬਾਯੁ ਜਨੈ ਪੁਰਾਤਨੇ ਤਰੋਵਰਾ। ਉਖਾਰਿ ਮੂਲ ਗੋਰਤੇ ਭਈ
 ਸੀਕੀਰਣੈ ਧਰਾ^੨ ॥੩੬॥ ਬਿਰਜੈ ਕਿ ਆਇ ਅੱਗ^੩ ਜੈ ਸੁ ਪ੍ਰਾਨ ਹੀਨ ਹੋਵਤੇ ।
 ਭਯਾਨ ਭੂਰ ਭੂਮਿਕਾ, ਭਗੈ ਭਗੈਲ ਜੋਵਤੇ^੪। ਨਹੀਂ ਜੁ ਨੈਨ ਗੋਚਰਾ^੫ ਬਚਯੈ
 ਸੁਜਿੰਦ ਰਾਖਕੈ। ਇਤੇ ਉਤੇ ਪਲਾਇਗੇ, ਨ ਸਾਮੁਹਾ ਭਿਲਾਖਕੈ^੬ ॥੩੭॥ ਗੁਰੂ
 ਸਮੇਤ ਖਾਲਸੇ ਧਵਾਇ ਜਾਹਿ ਜਾਹਿ ਕੇ^੭। ਸੰਘਾਰਿਕੈ ਸਥਾਰ ਕੀਨ ਕੇ
 ਟਿਕੈ ਨ ਤਾਂਹਿ ਕੇ^੮। ਲਗੀਤਿ ਬਾਨ ਗੋਰੀਆਂ ਦੁਓਰੀਆਂ ਸੜਾਕਤੇ ।
 ਪਲਾਇ ਜਾਇ ਜੀਵਤੇ, ਮਰੇ ਪਰੇ ਤੜਾਕਤੇ^੯ ॥੩੮॥ ਰੋਪਈ ॥ ਜੁਗ ਸੂਬੇ
 ਗਿਰਪਤਿ ਮਿਲਿ ਸਾਰੇ । ਹੋਰਿ ਚਮੁ ਪੁਤਿ ਗਾਰ ਓਚਾਰੇ^{੧੦}। ਬਡੈ ਜਤਨ ਤੇ
 ਸਨਮੁਖ ਕਰੈਂ। ਕਿਤਿਕ ਪਲਾਵੈ, ਕੇਤਿਕ ਮਰੈਂ ॥੩੯॥ ਕੋ ਕੋ ਸਿੰਘ
 ਘਾਵ ਜੁਤਿ ਹੋਯੇ। ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਖਾਲਸੇ ਜੋਯੇ। ਯੈਂ ਲਾਸ਼ਕਰ ਤੁਰਕਨ
 ਕੇ ਫੇਰੇ। ਕੇਚਿਤ ਪਹੁੰਚੈ ਭਾਜਤਿ ਡੋਟੇ ॥੪੦॥ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਕੇ ਦਲ ਲਰ ਕਰਿ
 ਹੁੰਟੇ। ਬਹੁਰ ਚੌਪ ਤੇ ਸਮੁਖ ਨ ਜੁੰਟੇ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਹੋਟ ਕਰਿ ਪੁਰਿ ਓਰੀ।
 ਆਵਤਿ ਪੁੰਜ ਤੁਫੰਗਨ ਛੋਰੀ ॥੪੧॥ ਰਣ ਮਹਿ ਮਰੇ ਲੋਥ ਉਠਵਾਇ।
 ਘਾਇਲ ਕੇ ਸੰਭਾਲ ਸਭਿ ਥਾਇੰ। ਆਇ ਦੁਰਗ ਮਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬਰੇ।
 ਸਲਖ ਤੁਪਕ ਤੋਪਨਿ ਕੀ ਕਰੇ ॥੪੨॥ ਦੁਰਜਨ ਰਾਖੇ ਦੂਰ ਹਟਾਇ।
 ਮਾਰੇ ਖੇਤ ਬਿਖੈ ਸਮੁਦਾਇ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਕਹਿ ਫਤੇ। ਹਰਖ ਖਾਲਸੇ
 ਮਹਿ ਭਾ ਅਤੇ^{੧੧} ॥੪੩॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਦੁੱਤੇ 'ਜੰਗ'
 ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨੈ ਨਾਮ ਇਕਾਦਸ਼ਮੇ ਅੰਸੂ ॥ ੧੧ ॥

੧੨. [ਰਾਤੀ ਵੇਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਲਾਹਾਂ। ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਦਾ ਜੰਗ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬੀਤ ਗਯੋ ਬਾਸਰ ਸਰਬ ਨਿਸ ਹੋਈ ਜਬਿ ਆਇ। ਗਿਰਪਤਿ
 ਸਭਿ, ਸੂਬੇ ਦੁਊ ਮਿਲੇ ਆਇ ਇਕ ਥਾਇ ॥ ੧ ॥ ਲਲਿਤਪਦ ਛੰਦ ॥
 ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਮਸਲਤ ਲਗੇ ਬਿਚਾਰਨ 'ਜਾਇ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਜਾਨਾ। ਕਲ
 ਤੋ ਹੁਤੇ ਗੁਰੂ ਭਟ ਓਟੇ^੧, ਹਮਰੇ ਖਰੇ ਮਦਾਨਾ ॥ ੨ ॥ ਯਾਂ ਤੇ ਮਰੇ ਹਜ਼ਾ-
 ਰਹੁ ਜੋਧਾ ਮਿੱਟੀ ਮਾਸ ਰਲਾਈ^੨। ਨਹਿੰ ਸਮੀਪ ਨਿਜ ਢੂਕਨ ਦੀਨੈ ਮਾਰ
^੧ਜੋਰ ਨਾਲ। ^੨ਧਰਤੀ ਭਰ ਗਈ। ^੩ਜੋ ਅੱਗੇ ਆਕੇ ਠਹਿਰਦਾ ਹੈ। ^੪ਭਗੈਲ ਭੱਜਦੇ ਦਿਖਾਈ
 ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ^੫ਭਾਵ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜੋ ਨਹੀਂ ਆਯਾ। ^੬ਜੋ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ।
^੭ਜਿਸ ਜਿਸ ਤਰਫ ਵੜਾਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ^੮ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ। ^੯ਤੜਕ ਕਰਕੇ (ਗੋਲੀ ਵੱਜੀ) ਨਾਲ
 ਮਰ ਗਏ। ^{੧੦}ਬਹੁਤ। ^{੧੧}ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸੂਰਮੇ ਓਟ ਵਿਚ ਖੜੇ ਸਨ। ^{੧੨}ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਮਾਸ ਰਲਾ ਦਿਤਾ।

ਮਹਾਨ ਮਚਾਈ ॥੩॥ ਗੁਰ ਭਟ ਬਚੈ, ਮਰੇ ਬਹੁ ਹਮਰੇ, ਜਾਨ ਲੀਨ ਤਬਿ
 ਹੋਤਾ। ਆਜ ਲਰੇ ਸਮ ਹੈ ਕਰਿ ਸਾਰੇ ਬਨਿਕੈ ਸਿੰਘ ਸਚੇਤਾ ॥ ੪ ॥ ਹਮਰੇ
 ਮਰੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਦੀਖਤਿ ਖੇਤ ਸੈਕਰੀਨ^੧ ਹੋਵਾ । ਗੁਰ ਕੋ ਭਟ ਘਾਇਲ ਭਾ
 ਕੋ ਨਹਿ, ਮਰੇ ਨ ਰਨ ਮਹਿ ਜੋਵਾ^੨ ॥੫॥ ਭੀਮ ਚੰਦ ਤੇ ਆਦਿਕ ਰਾਜੇ
 ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕਰਿ ਭਾਖੇ । ‘ਘਾਤ ਲਰਨ ਕੀ ਐਸੀ ਜਾਨਤਿ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਮਨ
 ਮਹਿ ਰਾਖੇ ॥੬॥ ਏਕ ਬਾਰ ਹੀ ਹੋਲ ਘਾਲਿ ਕਰਿ, ਕਰਤ ਵਾਰ ਮਿਲਿ ਸਾਰੇ।
 ਬੰਧਿ ਟੋਲ, ਕਰਿ ਘਾਤ ਹਟਤਿ ਹੈ^੩, ਹੋਤ ਨ ਕਿਮ ਨਿਰਵਾਰੇ ॥ ੭ ॥ ਆ ਗੇ
 ਲਰੇ ਘੋਰ ਹਮ ਲੀਨਸਿ, ਸੰਗ ਵਜੀਦ ਪਠਾਨਾ^੪ । ਨੀਠ ਨੀਠ ਕਰਿ
 ਗਮਨੈ ਬਚਿ ਕੈ ਰੋਕੈ ਵਹਿਰ ਮਦਾਨਾ^੫ ॥੮॥ ਅਬਿ ਤੁਮ ਚਢਹੁ ਨ ਲਰਿਬੇ
 ਕਾਰਨ ਰਾਖਹੁ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਡੇਰੇ । ਦੇਹੁ ਨ ਕਛੂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨ ਅੰਤਰਿ ਇਸ
 ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਿਹੁ ਘੇਰੇ ॥੯॥ ਦੁਰਗ ਮਝਾਰ ਖਰਚਿਬੇ ਕਾਰਨ ਜਮਾ ਨ ਵਸਤੂ
 ਕਾਈ । ਘਿੰਤ ਸਨੇਹ ਅੰਨ ਬਹੁ ਨਾਹਿਨ ਨਹਿ ਬਰੂਦ ਸਮੁਦਾਈ ॥੧੦ ॥
 ਗੁਲਕਾਂ ਆਦਿ ਵਸਤੂ ਵਥੁ ਸਗਰੀ ਪਾਇੰ ਨ ਜਬਿ, ਨਿਕਸੈ ਹੈ । ਪੁਰਿ
 ਗੁਮਨਿ ਤੇ ਮਨਹਿ ਕਰਹੁ ਸਭਿ^੬, ਕੋਇ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਦੈ ਹੈ ॥ ੧੧ ॥ ਦਿਨ
 ਅਲਪਨਿ ਮਹਿ ਹੁਇ ਲਚਾਰ ਬਹੁ ਮਿਲਹਿ ਗੁਰੂ ਤਬਿ ਆਪੋ। ਜਿਮ ਬਾਂਛਹੁ
 ਤਿਮ ਕਰਹੁ ਤਬਹਿ ਮਿਲਿ ਤੁਮਰੇ ਮਹਿਦ ਪ੍ਰਤਾਪੇ ॥੧੨॥ ਸਗਰੇ ਮੁਲਖਨ
 ਕੋ ਤੁਮ ਮਾਲਿਕ ਕੋਨ ਅਰੈ ਬਲਧਾਰੀ । ਮਹਾਂ ਮਵਾਸੀ ਜ਼ੋਰ ਕਰੇ ਸਭਿ
 ਕਸਾ ਗੁਰ ਬਾਤ ਬਿਚਾਰੀ^੭ ॥ ੧੩ ॥ ਇਮ ਗਿਰਪਤਿਨਿ ਭਨੈ ਸੁਨਿ
 ਦੋਨਹੁ ਰਿਦੇ ਮਹਿਦ ਬਿਸਮਾਏ । ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਤਾਪਵੰਤ ਮਨ ਜਾਨੈ, ਚਲੀ
 ਸੁਮਤਿ ਨਹਿ ਕਾਏ ॥ ੧੪ ॥ ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਤਉ ਤ੍ਰਾਸ ਕਰਿ-ਗੁਰ ਕੇ
 ਬੀਰ ਨ ਆਵਹਿ-। ਲਾਖਹੁ ਲਸਕਰ ਜਾਗਤਿ ਆਧੇ, ਪਰਿ ਆਧੇ ਸੁਪਤਾਵੈਂ
 ॥ ੧੫ ॥ ਇਤ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਿ ਖਾਨਿ ਪਾਨ ਕੋ ਸਭਿ ਕੀ ਸੁਰਤ ਸੰਭਾਰੀ ।
 ਸਾਲਪੱਤੁ ਦੇ ਘਾਇਲ ਸਭਿ ਕੋ ਛਦ^੮ ਕੀ ਪੀਰ ਨਿਵਾਰੀ ॥ ੧੬ ॥ ਜੋ ਮਰਿ
 ਗਏ ਕਰੇ ਸੁਸਕਾਰਨਿ ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਕੋ ਦੈ ਕੈ । ਪਹੁੰਚੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ
 ਲੋਕਹਿ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖ ਖੈ ਕੈ ॥ ੧੭ ॥ ਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ ਰਾਤਿ

^੧ਤੌ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਚਣੇ ਦਾ) ਕਾਰਨ ਕਿਲੇ ਦੀ ਓਟ ਜਾਣ ਲਈ ਸੀ। ^੨ਭਰ ਗਿਆ ਹੈ। ^੩ਟੋਲੇ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ
 ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਪਿਛੇ ਹਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ^੪ਵਜ਼ੀਰਖਾਂ ਪਠਾਣ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸੀ। ^੫ਸਭ ਨੂੰ ਮਨ੍ਹਾਂ ਕਰ
 ਦਿਓ। ^੬ਵਿਚਾਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕੀ ਗਲ ਹੈ? (ਅ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਗੱਲ ਤੀਹ ਵਿਚਾਰਨੀ ਹੋਈ। ^੭ਜ਼ਖਮਾਂਈ।

ਬਿਤਾਈ ਉਠਿ ਕਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ । ਗੁਰਬਾਨੀ ਕੋ ਪਠਹਿ ਖਾਲਸਾ ਨਾਮ
 ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਲੇ ਲੇ ॥੧੮॥ ਆਸਾਵਾਰ ਰਬਾਬੀ ਗਾਵੈ ਸੁਨਹਿ ਏਕ ਮਨ ਹੋਏ ।
 ਸੋਚ ਸੁਨਾਨ ਠਾਨਿ ਕਰਿ ਸਗਰੇ ਰਿਸ ਤੇ ਤੁਰਕਨਿ ਜੋਏ ॥ ੧੯॥ ਹੁਕਮ
 ਗੁਰੂ ਕੀਨੋ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ 'ਨਿਜ ਮੁਰਚੇ ਸਵਧਾਨਾ । ਅੰਗੁ ਜਾਇ ਨਹਿ
 ਆਯੁਧ ਖਾਵਹੁ ਬਿਰੇ ਰਹਹੁ ਨਿਜ ਥਾਨਾ' ॥੨੦॥ ਮਾਨਿ ਹੁਕਮਿ ਕੋ ਬਿਰਜੈ
 ਖਾਲਸਾ ਜੁਲਾਬਮਨੀ ਛੋਰੈ । ਤੁਰਕ ਪਹਾਰੀ ਉਠੇ ਪ੍ਰਤਿ ਪਿਖਿ ਜਗਤ
 ਜੂਠ ਮੁਖ ਜੋਰੈ^੧ ॥ ੨੧ ॥ ਮਿਤਕ ਸੰਬੰਧੀ ਹੁਤੇ ਜੁ ਨੇਰੇ ਦਾਹ ਕਰੇ
 ਵਫਨਾਏ । ਰਹੇ ਸੋਖ ਗੋਮਾਇ^੨ ਗੀਧ ਗਨ ਸਭਿ ਕੇ ਆਮਿਖ ਖਾਏ ॥੨੨॥
 ਕਾਕ ਕੰਕ ਚਾਵੈਡਾ^੩ ਚੀਕਤਿ ਹਯ ਨਰ ਮਾਸ ਅਹਾਰਾ^੪ । ਬਿੰਦ ਭ੍ਰਮਾਵੈ
 ਉਡ ਅਕਾਸ਼ ਮਹਿ ਕੇਤਿਕ ਭੂਮਿ ਮਝਾਰਾ ॥੨੩॥ ਜਿਤਿਕ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਕੇ
 ਮਗ ਪਹੁੰਚਨਿ ਸਭਿ ਰੋਕੇ ਚਹੂੰ ਓਰੇ । ਡੋਰੇ ਕਰੇ ਅਨੇਕ ਜੂਥਪਤਿ^੫ ਘੋਰਜੇ
 ਭੈ ਕਰਿ ਘੋਰੇ^੬ ॥ ੨੪ ॥ ਨਿਕਟ ਨ ਦੂਕੇ ਲਰਿਬੇ ਕਾਰਨ ਦੂਰ ਦੂਰ ਕਰਿ
 ਫੋਗਾਜਬਾ ਸ਼ੋਰ ਤੇ ਡਰ ਕਰਿ ਰੁਕਤੇ ਗਨ ਗਜਰਾਜ^੭ ਬਡੋਰੇ ॥੨੫॥ ਦਿਵਸ
 ਵਰਜੇ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਮਾਦਿਕ* ਦੋਨਹੂੰ ਫਿਗ ਮੰਗਵਾਏ। ਸੇਵਕ ਲੇ ਚਾਮੀ
 ਕਰ ਸੰਪਟ^੮, ਸਾਰ ਅਫੀਮੈ^੯ ਲਜਾਏ ॥ ੨੬ ॥ ਲਘੁਏਲਾ^{੧੦} ਗਨਗਿਰੀ
 ਬਦਾਮਹਿ^{੧੧} ਬਿਜੀਆ ਜੁਤਿ ਸਰਦਾਈ । ਭਰਜੇ ਕਟੋਰਾ ਦਿਯੋ ਗੁਰੂ ਕਰ-
 ਪਾਨ ਕੀਨਿ ਸਮੁਦਾਈ ॥੨੭॥ ਮਾਵਾ ਪੁਨ ਅਫੀਮ ਕੋ ਖਾਯੋ ਪੁਨ ਬਿਜੀਆ
 ਲਘੁ ਪਾਨਾ* । ਚਫਿ ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਗਮਨੇ ਸੋਰਹਿ ਫਿਰ ਆਏ ਤਿਸ ਥਾਨਾ
 ॥ ੨੮ ॥ ਥਾਨ ਉਤੰਗ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਜਿਹਠਾਂ ਹੈ ਪੂਰਬ ਦਿਸਿ ਜੋਈ । ਤਿਸ
 ਹੀ ਦਿਸ ਮਹਿ ਕੋਸ ਅਢਾਈ ਸੂਬੇ ਉਤਰੇ ਦੋਈ ॥ ੨੯ ॥ ਤੰਬੂ ਸ਼ਮਿਯਾਨੋ
 ਬਹੁ ਤਾਨੇ ਦੂਰ ਦੂਰ ਲਗਿ ਹੋਰੇ । ਅਨਿਕ ਬਰਣ ਕੇ ਸ਼ਜਾਮ ਲਾਲ ਗਨ
 ਲਾਗੇ ਸੇਤ ਬਡੋਰੇ ॥ ੩੦ ॥ ਥਾਨ ਥਾਨ ਝੰਡੇ ਬਡ ਗਾਡੇ ਬਹੁਤ ਬਰਣ
 ਕੇ ਸੇਈ । ਬੈਠਿ ਉਚ ਥਲ ਪ੍ਰਭੂ ਬਿਲੋਕਤਿ ਲਸਕਰ ਸੱਤੁਨਿ ਜੋਈ ॥
 ੩੧ ॥ ਬੈਠੇ ਲਗੇ ਸੁਚੇਤਾ ਕਰਨੇ ਨਿਰਮਲ ਨੀਰ ਸੁਨਾਨੇ । ਬੋਸਤੁ ਪਹਿਰ
 ਕਰਿ ਬਿਰਤਾ ਕੀਨੀ ਆਇ ਸਿੰਘ ਤਿਸ ਥਾਨੇ ॥ ੩੨ ॥ ਲਗਜੇ ਦਿਵਾਨ

^੧ਹੁਕੇ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਜੋੜਦੇ ਹਨ। ^੨ਰਿੰਦੜ। ^੩ਗਿੱਧਾ। ^੪ਖਾਕੇ। ^੫ਨਾਪਤੀਆਂ ਨੇ। ^੬ਬਹੁਤਾਭੇ ਕਰਕੇ।
^੭ਵੱਡੇ ਹਾਥੀ। ^੮ਫੀਮ ਤੇ ਸੁੱਖ। ^੯ਸੋਨੇ ਦੀ ਫੁੱਥੀ। ^{੧੦}ਪੱਕੀ ਅਫੀਮ। ਅਸਲੀ ਅਫੀਮ। ^{੧੧}ਫੋਟੀਆਂ
 ਲਾਚ ਅੰ। ^{੧੨}ਬਦਾਮਾਂ ਦੀਆਂ ਗਿਰੀਆਂ। *ਦੇਹੇ ਦੁਤ ੨ ਅੰਸੂ ੪੪ ਅੰਕ ੨੦ ਦੀ ਟੋਠਲੀ ਟੁਕਾ

ਖਾਲਸੇ ਕੇਰਾ ਬਸਤੁ ਸਸਤੁ ਤਨ ਸਾਜੇ । ਜਾਮ ਦਿਵਸ ਤੇ ਸੂਬੇ ਚਢਿਕੈ
 ਸੰਗ ਲੀਨ ਸਭਿ ਰਾਜੇ ॥ ੩੩ ॥ ਥੋਰੇ ਨਰ ਲੇ ਸੰਗ ਸੁ ਗਮਨੇ ਦਿਸ਼ਟਿ
 ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਓਰੀ । ਚਲਤਿ ਚਲਤਿ ਕੁਛ ਨਿਕਟ ਪਹੁਚੇ ਭੀਮ ਚੰਦ
 ਕਰ ਜੋਰੀ ॥ ੩੪ ॥ ਜ਼ੋਰਦਸਤ* ਅਰੁ ਖਾਂ ਵਜੀਦ ਪਿਖਿ ਬੋਲੇ ਰਾਜਨਿ
 ਸੰਗਾ । ‘ਸਗਰੇ ਦਿਸ਼ਟਿ ਲਗਾਇ ਬਿਲੋਕਹੁ ਬਹੁ ਨਰ ਥਾਨ ਉਤੰਗਾ’
 ॥ ੩੫ ॥ ਦੂਰਬੀਨ ਪੁਨ ਲਾਇ ਨਿਹਾਰੇ ਤੁਰਕਨਿ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ । ‘ਇਹ
 ਕੋ ਹੈ ਬਿਰਿਓ ਮੰਚ ਉਪਰ ਢਿਗ ਲਗਿ ਸਭਾ ਉਦਾਰਾ ॥ ੩੬ ॥ ਬਾਰੰਬਾਰ
 ਚਮਰ ਕੋ ਢੋਰਤਿ ਸੂਰਜ ਮੁਖੀ ਅਗਾਰੀ । ਜ਼ੋਵਰ ਜਰੇ ਜਵਾਹਰ ਜ਼ਾਹਰ
 ਜਗਮਗ ਜਗਮਗ ਕਾਰੀ ॥ ੩੭ ॥ ਸੀਸ ਪਾਗ ਪਰ ਜਿਗਾ ਮਨੋਹਰ ਕਲਗੀ
 ਝਲਤਿ ਉਤੰਗੀ । ਧਨੁਖ ਧਰੇ, ਦੈ ਤਰਕਸ਼ ਆਗੇ ਪੂਰਨ ਸੰਗ ਖਤੰਗੀ’
 ॥ ੩੮ ॥ ਖੜਗ ਗਾਤਰੇ ਬਿਰਜੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤਿ ਮਹਿਦ ਮਜਾਜ ਉਚੇਰੇ’। ਸ਼ਾਹਨ-
 ਸ਼ਾਹੁ ਮਨਹੁ ਕੋ ਬੈਠਜੋ ਬੰਦਹਿ ਚਰਨ ਘਨੇਰੇ ॥ ੩੯ ॥ ਸਿੰਘ ਸੈਂਕਰੇ ਸੰਗ
 ਅਲਬਾਲਤਿ ਸਭਾ ਬਿਸਾਲ ਲਗਾਈ । ਸਨਧਬੰਧ ਸਭਿ ਸੋਲੇ ਸਾਂਗਨ
 ਖੜਗ ਤੁਪਕ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੪੦ ॥ ਗੁਰ ਕੋ ਜਥੇਦਾਰ ਹੈ ਕੋਈ ਕਿਧੋਂ ਪੁੱਤੁ
 ਤਿਨ ਕੇਰਾ ਸ੍ਰੀ ਗਬੰਦ ਸਿੰਘ ਆਪ ਕਿਧੋਂ ਇਹ ਦਿਪਹਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਉਚੇਰਾ
 ॥ ੪੧ ॥ ਭੋ ਅਚਲੇਂਦੁ ! ਚਿਨਾਰੀ ਕਰਿਯਹੁ ਨੀਕੇ ਮੋਹਿ ਬਤਾਵਹੁ । ਕੌਨ
 ਅਹੈ ਇਤ ਸਨਮੁਖ ਬੈਠਜੋ ਸਕਲ ਭੇਦ ਸਮੁਝਾਵਹੁ’ ॥ ੪੨ ॥ ਭੀਮ ਚੰਦ
 ਸੁਨਿਕੈ ਕਰ ਬੰਦੇ ਭਲੇ ਪਛਾਨਿ ਬਖਾਨਾ । ‘ਇਹੀ ਗਬੰਦ ਸਿੰਘ ਕਲਹਿ
 ਮੂਲ ਸਭਿ ਕੀਨੇ ਜੰਗ ਮਹਾਂਨਾ ॥ ੪੩ ॥ ਜਹਿ ਕਹਿ ਲਰਜੋ ਬਿਜਯ ਕੋ
 ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਮਨਹੁ ਵਸਤੁ ਇਸ ਕੇਰੀ’ । ਕਬਹੁ ਸ਼ੱਤੁ ਕੋ ਦੀਨਸਿ ਨਾਂਹਿਨ^੬,
 ਸੈਲਨਿ ਚਮੁ ਨਿਬੇਰੀ ॥ ੪੪ ॥ ਆਦਿ ਕੇਸਰੀ ਚੰਦੋ ਸੰਘਾਰੇ ਧਨੁ ਬਿੱਦਸਾ
 ਮੈਂ ਭਾਰੀ । ਪੈਂਡਖਾਨ ਬਡ ਤੀਰਮਦਾਜੈ ਇਕ ਸਰ ਤੇ ਲਿਯ ਮਾਰੀ ॥ ੪੫ ॥
 ਮਰੇ ਬਿਲੋਕਹੁ ਲਰੇ ਪਿਛਾਰੀ ਤੀਰਨਿ ਸੰਗ ਪਰੋਏ’ । ਪਰਹਿ ਪਾਰ, ਨਹਿ
 ਬਿਰਹਿ ਦੇਹਿ ਮਹਿ, ਬਿਸਮਤਿ ਹੁੈ ਹੈ ਜੋਏ ॥ ੪੬ ॥ ਪਾਛੇ ਪਾਵ ਨ ਘਾਲਜੋ
 ਕਬਿਹੂੰ ਬਲ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਚਹਾਰੈ । ਦਲ ਸਕੇਲਿ ਬਹੁ ਕਰੀ ਸੂਰਤਾ
 १ ਯਥ ਜੋੜਕੇ । २ ਉਚੇ ਬਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤੇ ਪੁਰਸ਼ ਹਨ । ३ ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ । ४ ਬੜੀ ਮਜਾਜ ਉੱਚੀ ਹੈ
 ਭਾਵ ਆਨਬਾਨ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਹਨ । ५ (ਜੈ ਰੂਪੀ) ਵਸਤੁ ਮਾਨੋ ਇਸੇ ਦੀ ਹੀ ਹੈ । ६ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ
 (ਬਿੰਦੇ) । ७ (ਅਰ ਜੋ) ਪਿਛੇਰੇ ਲੜੇ ਹਨ (ਤੁਸਾਰੇ) ਦੇਖਦਿਆਂ ਮਰੇ ਹਨ (ਕੀਕੂੰ) ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਤੇ
 ਹਨ । *ਕਵੀ ਜੀ ਕਿਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰਦਸਤ ਤੇ ਕਿਤੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਟਰਜੈ ਨ ਕਿਮ ਹੀ ਟਾਰੇ॥੪੭॥ਪ੍ਰਥਮ ਕਥਾ ਮੈਂ ਸੁਨੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਭਯੋ ਸੁ
ਅਤਿਰਥਿ ਜੋਧਾ। ਬੋਰੇ ਘਨੇ ਸ਼ੱਤੁ ਨਹਿੰ ਗਿਨਤੋ ਲਰਿ ਮਾਰਹਿ ਧਰਿ ਕ੍ਰੋਧਾ
॥੪੮॥ਰਾਮਚੰਦ ਅਤਿਰਥੀ ਭਏ ਹੈਂ ਸੋ ਸੁਨਿਬੇ ਮਹਿੰ ਆਏ। ਤਿਨ ਸਮ
ਪਿਖਜੋ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਇਹ ਹਨੈ ਲਰਤਿ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੪੯ ॥ ਤੁਮ ਸਮਰਥ
ਹੋ ਜਗ ਕੇ ਮਾਲਿਕ ਗਹਹੁ ਕਿ ਮਾਰਨ ਕੀਜੈ। ਗਿਰ ਰਾਜੇ ਦਲ ਪ੍ਰਜਾ
ਸਹਿਤ ਸਭਿ ਹਾਰ ਪਰੇ ਲਖਿ ਲੀਜੈ ॥ ੫੦ ॥ ਹੁਇ ਲਚਾਰ ਹਮ ਹਜ਼ਰਤ
ਕੇ ਵਿਗ ਪਹੁਚੇ ਦੱਖਣ ਜਾਈ। ਤੁਮ ਸਮੇਤ ਲਸ਼ਕਰ ਬਹੁ ਆਨਜੋਂ ਦੈ
ਕਰਿ ਚੁਕੇ ਲਗਾਈ” ॥ ੫੧ ॥ ਇਮ ਸੁਨਿਕੈ ਬਲ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇਰਾ ਸੂਬੈ
ਕ੍ਰੋਧਤਿਦੋਈ। “ਦੇਖਿਨ੍ਹਿਪਤ! ਤੁਝ ਆਗੇ ਅਥਿਹ ਮਗਹੈਂ ਕਿ ਮਾਰੈਂ ਸੋਈ” ॥੫੨॥
ਇੰਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਖਸਟਮ ਰੁਤੇ ‘ਜੰਗ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨੈ ਨਾਮ ਦਾਦਸ਼ਮੇ
ਅੰਸੁ ॥ ੧੨ ॥ ੧੩. [ਸੁਬਿਆ ਨੇ ਤੋਪਾਂ ਚਲਾਉਣੀਆਂ] ।

ਦੋਹਰਾ॥ਅਵਲੋਕੈ ਦ੍ਰਿਗ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਕਹਿ ਬਾਤ। ਸੁਨਿ ਬਜੀਦਖਾਂ
ਅਥਿ ਇਹਾਂ ਬੈਠੇ ਕਰੀਅਹਿ ਘਾਤ ॥ ੧॥ ਲਲਿਤਪਦ ਛੰਦ ॥ ਅਲਪ ਬਿਸਾਲ
ਤੋਪ ਗਨ ਆਨਹੁੰ ਏਕ ਬਾਰ ਦਿਹੁ ਛੋਰੀ। ਸ਼ਿਸਤ ਲਗਾਇ ਹਤੋਂ ਮੈਂ ਆਪੇ
ਤਜਿ ਗੋਰਾ ਗੁਰ ਓਰੀ” ॥ ੨॥ ਹੁਕਮ ਦੀਨ ਤਤਕਾਲ ਮੰਗਾਈ ਲਸ਼ਕਰ
ਸਾਂਹਿ ਜੁ ਠਾਂਢੀ। ਸੁਭਟ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਜੋਰੀ ਹੇਰਨ ਕੇ ਰੁਚਿ
ਬਾਢੀ ॥੩॥ ਬਿਖਭ ਤੁਰੰਗਨਿ ਐਚਨ ਕਰਿ ਕੈ ਅਰੁ ਮਾਨਵਸਮੁਦਾਈ।
ਬਲ ਤੇ ਪੇਲ ਧਕੇਲਤਿ ਲਜਾਏ ਨਹੀਂ ਬਿਲੰਬ ਲਗਾਈ ॥੪॥ ਕਰੀ ਬਰੋ-
ਬਰ ਬਿਰ ਇਕ ਬੋਰੀ ਗਜ ਤੇ ਉਤਰਜੋ ਸੂਬਾ। ਉਚਨੀਚ ਤੋਪਨ ਮੁਖ ਕਰਿ
ਕੈ ਤਕੈ ਸ਼ਿਸਤ ਹੁਇ ਕੂਬਾ” ॥੫॥ ਸਰਬ ਸਭਾ ਕੇ ਅਰੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋਤਾਕਿ
ਤਾਕਿ ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ। ਬੈਲੀ ਭਰਿ ਬਰੂਦ ਅਰੁ ਗੋਰਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਤਿ ਨਿਜ
ਹੀ ਕੀ ॥੬॥ ਉਤ ਸਿੰਘਨ ਗਤਿ ਇਨ ਕੀ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਬੰਦ ਤੋਪ ਅਨ-
ਮਾਨੀ” । “ਮਹਾਰਾਜ ਅਵਿਲੋਕਹੁ ਉਤ ਕੋ ਨੀਚਨ ਦੁਰਮਤਿ ਠਾਨੀ ॥੭॥
ਖਰੇ ਮਤੰਗ ਤੁਰੰਗਮ ਪ੍ਰੰਜੈ ਮਾਨਵ ਜਹਿੰ ਸਮੁਦਾਏ। ਤਹਾਂ ਤੋਪ ਗਨ
ਲਜਾਵਨ ਕੀਨੀ ਹਮ ਹੋਰੀ ਦਿਗ ਲਾਏ ॥੮॥ ਅਸ ਨਹਿੰ ਹੋਇ ਆਇ ਗਨ
ਗੋਰ ਲਗਹਿੰ ਦਿਵਾਨ ਮਝਾਰੇ। ਅੰਗ ਭੰਗ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਨਾਸਹਿੰ ਐਚਕਿ

੧ਦੇ ਲਗਾਈਆਂ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਕਰ ਚੁਕੇ ਹੋ। ੨ਕੂਬਾ ਹੋਕੇ। ੩ਅਨੁਮਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਤੋਪਾਂ ਬਹੁਤ ਆਈਆਂ ਹਨ।

ਗਜ਼ਬ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ॥੯॥ ਸਨਮੁਖਿ ਤੇ ਉਠਿ ਦਿਸਾ ਦੂਸਰੀ ਥਿਰਹੁ ਲਗਾਇ
 ਦਿਵਾਨਾ । ਤੁਰਕ ਸ਼ੱਤੁ ਕੇ ਕਹਾਂ ਭਰੋਸਾ ਦੁਸ਼ਟ ਸੁ ਬੋਈਮਾਨਾ ॥੧੦॥ ਜਬਿ
 ਨਿਰਮੋਹ ਆਪ ਪ੍ਰਭੁ ਉਤਰੇ ਰਾਜਨਿ ਦਗਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਤੋਪ ਸਮੁਖ ਕਰਿ
 ਤਾਕਿ ਸ਼ਿਸਤ ਕੇ ਗੋਰਾ ਔਚਕ ਮਾਰਾ ॥ ੧੧॥ ਤੈਸੀ ਬਿਧਿ ਇਨਕੀ ਅਬਿ
 ਈਖਤਿ ਰਚਯੋ ਪਾਪ ਮਤਿ ਪਾਪੀ । ਬਿਨਾ ਜੰਗ ਤੇ ਮਾਰਨ ਚਾਹਤਿ ਮੰਦ
 ਮਹਿਦ ਸੈਤਾਪੀ ॥ ੧੨ ॥ ਆਛੀ ਬਾਤ ਦਾਸਿ ਕਰਿ ਬਿਨਤੀ ਜੈਸੀ ਬਿਧਿ
 ਲਖਿ ਪਾਈ^੧ । ਆਗੈ ਜਿਮ ਰਾਵਰਿ ਹੁਇ ਮਰਜੀ ਕਰਹੁ ਜਬਾ ਮਨਭਾਈ^੨ ॥
 ੧੩॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਬੋਲੇ ‘ਸੁਨਹੁ ਖਾਲਸਾ ਪਸਾਰੇ ! ਕਾਲ-
 ਕੋਚ ਤਨ ਪਹਿਰਨ ਕੀਨੀ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋਚ ਉਰਧਾਰੇ’ ॥੧੪॥ ਜਿਸ ਤੇ ਸੇਲ*
 ਸਾਂਗ, ਸਰ, ਸ਼ਕਤੀ, ਤੋਮਰ, ਗੋਰੀ, ਗੋਰਾਕੰਟਕ ਦੁਸ਼ਟ ਅਨੇਕ ਜਤਨ
 ਤੇ ਮਾਰਹਿ ਜੇ ਹਮ ਓਰਾ ॥੧੫॥ ਏਕ ਨ ਲਾਗ ਸਕਹਿ ਤਨ ਹਮਰੇ ਸਭਿ
 ਉਪਾਇ ਨਿਵਲਾਵੈਂ । ਮਹਾਂ ਕਾਲ ਕਾਲੀ ਰਖਵਾਰੀ ਦੇ ਕਰਿ ਹਾਥ ਬਚਾਵੈਂ
 ॥ ੧੬ ॥ ਸਰਬ ਲੋਹ^੩ ਕੀ ਰੱਛਾ ਹਮ ਕੇ ਉਠਤਿ ਬੈਠਤਿ ਚਾਲੇ । ਪੇਸ਼ ਨ
 ਜਾਇ ਮਲੇਛਨਿ ਕੇ ਕੁਛ ਕਰਤਿ ਉਪਾਇ ਬਿਸਾਲੇ’ ॥ ੧੭ ॥ ਇਤਨੀ
 ਕਹਤਿ ਹੁਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਛੁਟੀ ਤੋਪ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ਗਾਜ ਗਾਜ ਕਰਿ^੪ ਬਾਰ
 ਬਾਰ ਜਨੁ ਗਿਰੀ ਸੁ ਗਿਰ ਪਰ ਆਈ ॥ ੧੮ ॥ ਅੰਧ ਧੰਧ ਇਕ ਬਾਰ ਭਯੋ
 ਤਬਿ ਉਠਨੇ ਧੰਮ ਨਭ ਛਾਯੋ । ਖਰੇ ਤੁਰੰਗ ਮਤੰਗ ਨ ਦੀਖਤਿ ਨਿਕਟ
 ਸਥਾਨ ਹਿਲਾਯੋ ॥ ੧੯ ॥ ਪ੍ਰਤਿ ਧੁਨਿ ਉਠੀ ਸੈਲ ਅਰੜਾਏ ਸ਼ਬਦ ਸਹੈਂ
 ਨਹਿੰ ਸ਼ੋਨਾ^੫ । ਕੜਕੈਂ ਤੋਪਾਂ ਬਲ ਬਰੂਦ ਤੇ ਆਗੈ ਅਟਕਹਿ ਕੋਨਾ ॥੨੦॥
 ਸਗਰੇ ਗੋਰੇ ਗਿਰ ਕੇ ਸਿਰ ਤੇ^੬ ਉਚੇ ਨਭ ਕੇ ਜਾਈ । ਬਿਰਯੋ ਦਿਵਾਨ
^੧ਜਿਸਤਦੁੰ ਆਛੀ ਬਾਤ ਜਾਣ ਪਾਈ ਹੈ ਦਾਸ ਨੇ ਏਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ । ^੨(ਅਸਾਂ)ਤਨ ਤੇ ਤਾਂ ਕਾਲ
 ਕਵਚ ਪਹਿਰੀ ਹੈ ਤੇ ਰਿਵੇ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮ ਕਵਚ ਧਾਰੀ ਹੈ । [ਕਾਲ ਕਵਚ=ਕਾਲ ਰੂਪੀ ਸੰਜੋਅ ।
 ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸੰਘਾਰ, ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਕਾਲ, ਮਹਾਂ ਕਾਲ । ਉਸੇ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਰੱਖਿਆ
 ਹੈ ਹਰ ਵੇਲੇ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸਾਂ ਅੰਦਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਲਿਵ ਲਾਈ ਹੈ । ‘ਚੁਭੀ ਰਹੀ ਸੁਤੁ
 ਪ੍ਰਭੁ ਚਰਨਨ ਮਹਿ’ ਇਹ ਸਾਡਾ ਬ੍ਰਹਮ ਕਵਚ ਹੈ । ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਸੁਰਤ ਧਾਰਨੀ ਬ੍ਰਹਮ ਕਵਚ
 ਹੈ ਯਥਾ:—‘ਰਾਮ ਕਵਚੁ ਦਾਸ ਕਾ ਸੰਨਾਹੁ ॥ ਦੂਤ ਦੁਸਟ ਤਿਸੁ ਪੋਹਤਿ ਨਾਹਿ’ ॥ ਕਿਉਂਕਿ
 ਅਗਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਹਾਂਕਾਲ ਸਾਨੂੰ ਬਚਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਰਬ ਲੋਹ=ਅਕਾਲ
 ਪੁਰਖ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਸਾਨੂੰ ਉਠਦਿਆਂ ਬੈਠਦਿਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ] । ^੩ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ । ^੪ਬਿਜਲੀ
 ਵਾਂਗ ਗੱਜਕੇ । ^੫ਕੰਨਾਂ ਨੇ ਅਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰੀ । ^੬ਪਹਾੜ ਦੇ ਸਿਰ ਤੋਂ । *ਪਾ:—ਸੈਫ ।

ਸਕਲ ਬਿਚ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਿਹ ਕੇ ਛੁਹਨ ਨ ਪਾਈ ॥ ੨੧ ॥ ਉਪਰ ਮੁਖ
 ਕਰਿ ਦੇਖਤਿ ਹੈਂ ਸਿੰਘ, ਸੁਕਤਿ ਜਾਹਿ ਅਕਾਸ਼ ॥ ਪਰੈ ਸਿਵਰ ਜੇ ਤੁਰਕਨਿ
 ਘਾਲੇ ਤਿਨ ਕੇ ਕਰਤਿ ਬਿਨਾਸ਼ ॥ ੨੨ ॥ ਸੁਭਟ* ਪਵੰਗਮ ਕਰੇ ਸੰਘਾਰਨਿ
 ਹਾਹਾਕਾਰ ਮਚਾਯੋ । ਪਿਖਿ ਸੂਬੇ ਤੋਪਨ ਮੁਖ ਉਚਾ ਫੇਰਜੇ ਪੇਚ ਨਿਵਾਯੋ
 ॥ ੨੩ ॥ ਸਗਰੀ ਮਹਿ ਥੈਲੀ ਪੁਨ ਘਾਲੀ ਗੋਰਾ ਗਜ ਤੇ ਠੋਕਾ । ਕਰੀ
 ਤਜਾਰ ਪੁਨ ਤਾਕਿ ਸ਼ਿਸਤ ਕੇ ਬਾਰੰਬਾਰ ਬਿਲੋਕਾ ॥ ੨੪ ॥ ਦੁਤਿਯ ਸ਼ਲਖ
 ਫਿਰ ਤਾਕਿ ਪੁਹਾਰੀ ਦਾਰੁਣ ਨਾਦ ਉਠਾਵਾ । ਧੂਮਧਾਰ ਤਹਿ ਜਿਤ ਕਿਤ
 ਪਸਰੀ ਨਹਿ ਦੇਖਨਿ ਕੁਛ ਪਾਵਾ ॥ ੨੫ ॥ ਗਿਰ ਕੀ ਜਰ ਮਹਿ ਗੋਰੇ
 ਸਗਰੇ ਜਾਇ ਲਗੇ ਇਕ ਬਾਰੀ । ਪਿਖਹਿ ਖਾਲਸਾ ਹਰਖਤਿ ਹੈ ਕਰਿ
 ਤੁਰਕਨਿ ਕੀ ਮਤਿ ਮਾਰੀ ॥ ੨੬ ॥ ਜਗਤ ਪਤੀ ਕੋਚਾਹਤਿ ਹਤਿਬੇਸੀਪਨਿ^੧
 ਸਿੰਘ ਉਲੀਚੈਂ ।—ਭਗਨੋਂ ਸੈਲ—ਮਸ਼ਕ ਜਿਮ ਚਿਤਵਤਿ, ਕੀਟ ਸੁਮੇਰੁ
 ਖੀਚੈਂ ॥ ੨੭ ॥ ਬਿਸਮਤਿ ਸੂਬੇ ਸਰਬ ਤੋਪ ਗਨ ਕ੍ਰੋਧਤਿ ਹੈ ਕਸਵਾਈ ।
 ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੁਧਿ ਬਲ ਅਨਿਕ ਘਾਤ ਤੇ ਛੋਰਿ ਦਈ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੨੮ ॥
 ਨੀਚੇ ਮੁਖ ਜਬਿ ਕਰਹਿ ਤੋਪ ਕੇ ਗਿਰ ਕੀ ਜਰ ਮਹਿ ਲਾਗੈਂ ਜੇ ਉਚੋਕਰਿ
 ਛੋਰਹਿ ਗੋਰਾ ਤਤਛਿਨ ਜਾਵਤਿ ਆਗੈ ॥ ੨੯ ॥ ਸੁਕਤਿ ਨਭ ਮਹਿ ਨਿਫਲ
 ਪਰੈ ਕਿਤ ਬਾਂਮ ਕਿ ਦਾਹਨ ਜਾਈ । ਸਰਬ ਸਭਾ ਯੁਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਸੇ
 ਚਿੰਤਾ ਕਿਸਹੁ ਨ ਕਾਈ ॥ ੩੦ ॥ ਬਾਰ ਬਾਰਤਾਕਤਿ ਪੁਨ ਛੋਰਹਿ ਕਰਿ ਕਰਿ
 ਨਿਜ ਮਤਿ ਆਛੇ । ਨਹਿ ਦਿਵਾਨ ਮਹਿ ਗੋਰਾ ਲਾਗਜੇ ਜਹਿ ਮਾਰਨ ਕੇ
 ਬਾਂਛੇ ॥ ੩੧ ॥ ਇਕ ਕੀ ਨੀਂਦਾ ਦੂਸਰ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤਾਕਿ ਤਾਕਿ ਕਰਿ
 ਛੋਰੈ^੨ । ਜੇਤਿਕ ਬਿੰਦਾ ਕਰਿ ਪਾਚਿ ਹਾਰੇ ਗਯੋ ਨ ਸਤਿਗੁਰ ਧੋਰੈ^੩ ॥ ੩੨ ॥
 ਤਜੀ ਸੈਂਕਰੇ ਮੁਹੁਰਮੁਹੁ^੪ ਸਭਿ, ਪਾਇ ਬਰੁਦ ਰੁ ਗੋਰਾ । ਧੂਮਧਾਰ ਤੇ ਅੰਧ
 ਧੁੰਦ ਭਾ ਅਧਿਕ ਮਚਜੇ ਤਬਿ ਸੋਰਾ ॥ ੩੩ ॥ ਜਤਨ ਕਰਤਿ ਅਰੁ ਤੋਪ
 ਚਲਾਵਤਿ ਤਬਿ ਸੰਧਾ ਹੁਇ ਆਈ । ਬਹੁ ਬਿਸਮਾਇ ਰਹੇ ਪਛੁਤਾਵਤਿ
 ਬਡੀ ਘਾਤ ਅਬਿ ਪਾਈ ॥ ੩੪ ॥ ਲਗਤਿ ਜਿ ਗੋਰੇ ਗੁਰ ਸਮੇਤ ਅਬਿ ਹੋਤਿ

^੧ਭਾਵ ਤੋਪਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਸਤਾਂ ਗਲਤ ਸਨ ਗੋਲੇ ਬਜਾਏ ਦੀਵਾਨ ਪਰ ਡਿੱਗਣ ਦੇ ਕਿਲੇ ਤੋਂ
 ਪਾਰ ਜਾਕੇ ਘੇਰੇ ਘੱਤੇ ਹੋਏ ਤੁਰਕਾਂ ਪਰ ਹੀ ਪੈਂਦੇ ਸਨ । ^੨ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਵੈਲੀ (ਬਾਦੂਦ
 ਦੀ) । ^੩ਸਿੱਪੀਆਂ ਨਾਲ । ^੪ਕੀੜਾ ਖਿੱਚੇ ਸੁਮੇਰੁ ਨੂੰ । ^੫ਭਾਵ ਗੋਲੀਦਾਸ਼ ਇਕ ਦੂਜੇ
 ਨੂੰ ਨਾਲਾਇਕ ਕਹਿ ਕਹਿਕੇ ਆਪ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ । ^੬ਕੋਲ, ਨੇੜੇ । ^੭ਬਾਰ ਬਾਰ । ^੮ਬੜਾ
 ਦਾਉ ਲੱਗਾ ਸੀ ।

*ਪਾ:-ਸੁਭੁ ।

ਸੰਘਾਰਨਿ ਸਾਰੋਫਤੇ ਮਹਿੰਮ ਲੋਤਿ ਕਰਿ ਸਗਰੀ ਕਾਰਜ ਹੋਤਿ ਸੁਧਾਰੇ ॥
 ੩੫॥ ਤਮ ਪਸਰਜੈ, ਪਰਕਾਸ਼ ਹਾਨ ਭਾ, ਹਟਿ ਡੇਰੇ ਕੇ ਚਾਲੇ। ਭੀਮਚੰਦ ਸੋ
 ਏ ਝਰੋ ਸੂਬੇ 'ਅਚਰਜ ਪਿਖਰੋ ਬਿਸਾਲੇ ॥੩੬॥ ਇਹ ਕਯਾ ਭਯੋ ਨ ਜਾਨੈ
 ਜਾਈ ਗੋਰੇ ਪੰਜ ਚਲਾਏ। ਕਿਸਨੇ ਪਤਾ ਦਿਯੋ ਕਛ ਨਾਂਹੀ ਸਤਿਗੁਰ ਨਹਿ
 ਨ ਉਠਾਏ ॥੩੭॥ ਉਚੇ ਥਲ ਕਰਿ ਲਗਾਏ ਨ ਗੋਰਾ ਟਿੱਬਾ ਕਿਯੋ ਕੁਢਾਲਾ।
 ਕਿਯੋ ਗਿਰਦ ਮੈਂ ਹੁਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਕੈ ਗੁਰ ਅਜਮਤ ਵਾਲਾ ॥ ੩੮ ॥ ਗਏ
 ਉਚ ਕੈ ਨੀਚੇ ਲਾਗੇ ਬਾਮ ਦਾਹਨੇ ਹੋਏ । ਨਹੀਂ ਤ੍ਰਾਸ ਭੀ ਕਿਸ ਨੇ ਪਾਏ
 ਉਠਨ ਕਹਾਂ ਕਿਤ ਕੋਏ ॥ ੩੯॥ ਰਾਜੇ ਭਨਾਏ 'ਚਲੇ ਗਨ ਗੋਰੇ ਮੈਂ ਭੀ
 ਅਚਰਜ ਮਾਨਾ। ਜਾਇ ਨ ਜਾਨੀ ਕਯਾ ਕੁਛ ਹੋਯੋ ਕਯਾ ਮੈਂ ਕਰੋ ਬਖਾਨਾ
 ॥ ੪੦ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਲਰਾਈ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਰੇ ਤਹਿ ਹਮ ਤੋਪ ਚਲਾਈ । ਗੁਰ
 ਕੇ ਲਗੀ ਨ, ਸਿਖ ਇਕ ਮਾਰਜੇ ਦਿਯੋ ਪਤਾ ਵਿਗ ਜਾਈ ॥ ੪੧ ॥ ਹੁਤੇ
 ਤੋਪਚੀ ਬਿੰਦ੍ਰਾ ਨਿਪਨੁ ਮਾਰਤਿ ਦੂਸਰ ਗੋਰਾ । ਪਿਖਿ ਸਿਖ ਚਰੇ ਸੰਧਿ
 ਸਰ ਧਨੁ ਗੁਰ ਤਾਤਕਾਲ ਖਰ ਛੋਰਾ ॥੪੨॥ ਕੋਸਿਕ ਹੁਤੇ ਪ੍ਰਮਾਨ ਬੀਚ ਕੋ
 ਲਗਾਏ ਭਾਲ ਮਹਿ ਜਾਈ। ਮਰਜੇ ਸੁ, ਇਕ ਸਰ ਔਰ ਚਲਾਏ ਨਿਕਟ ਖਰੇ
 ਤਿਸ ਭਾਈ ॥ ੪੩॥ ਤਿਸ ਕੇ ਲਗਾਏ ਮਰਜੇ ਸੇ ਤਤਛਿਨ ਤੁਪਚੀ ਰਹੈ
 ਨ ਕੋਈ । ਯੋਂ ਇਕ ਬਾਰ ਭਈ ਬਿਧਿ ਮਾਰਨ ਕੀਨਿ ਸੁਨਾਵਨੁ ਸੋਈ ॥
 ੪੪॥ ਤਿਸ ਤੁਪਚੀ ਨੇ ਪਤਾ ਦਿਯੋ ਵਿਗ ਖਰੇ ਅੰਗੁ ਸਿਖ ਮਾਰਾ ॥ ਤੁਮਰੇ
 ਗੋਰਾ ਨਿਕਟ ਨ ਪਹੁੰਚੈ ਟਿੱਬਾ ਹੁਤੇ ਕੁਢਾਰਾ ॥੪੫॥ ਕਯਾ ਅਬਿ ਭਯੋ, ਨ
 ਬੀਤ ਗਯੋ ਕੁਛ, ਕਈ ਬਾਰ ਇਮ ਹੋਵੈ ॥ ਤੋਪ ਤੁਪਕ ਇਹ ਬੁਰੀ
 ਬਲਾਇ ਸੁ ਲਗਤਿ ਪ੍ਰਾਨ ਕੋਏ ॥੪੬॥ ਜ਼ੋਰਦਸਤ ਕਹਿ ਮੈਂ ਇਮ ਜਾਨੀ
 ਮੰਤ੍ਰ ਸਿੱਧ ਇਨ ਕੀਨਾ । ਸਾਰ ਬੰਦ ਕਰਿ ਨਿਸ਼ਚਲ ਬੈਠੈ ਕਛੁ ਤ੍ਰਾਸ
 ਨਹਿ ਚੀਨਾ ॥੪੭॥ ਨਤੁ ਗੋਰੇ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਚਲਾਏ ਇਲਮ ਲਖੋ ਮੈਂ ਭਾਰੀ ।
 ਹਤੈ ਨ ਕੋ, ਸਮੀਪ ਨਹਿ ਪਹੁੰਚੈ, ਯਾਂਤੇ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰੀ ॥੪੮॥ ਸੁਨਤਿ

ਕਿਸੇ (ਗੋਲੇ) ਨੇ ਕੁਛ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਸਤਿਗੁਰ (ਉਸ ਥਾਵੇਂ) ਉਠੇ ਤੱਕ ਨਹੀਂ । ਯਾ ਤਾਂ
 ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਕਿਸੇ ਵੇਰ (ਗੋੜ) ਵਿਚ ਸੀ । ਕਿਸੇ ਦਾ ਉੱਠਣਾ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਿਹਾ । ਵਿਚ ਕੋਹ ਡਰ
 ਏ ਫਾਸਲਾ ਸੀ । ਉਸ ਤੋਪਚੀ ਨੇ ਪਤਾ ਤਾਂ ਦਿਖਾ ਦਿਤਾ ਸੀ ਜੋ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਕੋਲ ਤੇ ਅੱਗੇ
 ਖੜਾ ਸਿਖ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ । ਵੇਲਾ ਕੁਛ ਬੀਤ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਗਿਆ । ਕਈ ਵਾਰ ਇਸ
 ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਗੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਲੋਹਾ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਭਾਵ ਮੰਤ੍ਰ ਨਾਲ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦੇ ਅਸਰ ਨੂੰ ਰੋਕ ਕੇ ।

ਵਜੀਦ ਖਾਨ ਸਮੁਝਾਇਸਿ 'ਮੰਤ੍ਰ ਨ*' ਸਿਧ ਕੁਛ ਜਾਨੈ । ਪ੍ਰਥਮ ਜੁੱਧ
ਮਹਿ ਅਧਿਕ ਵਿਰੁੱਧਨੈ ਕਰੇ ਬੀਰ ਗਨ ਹਾਨੈ ॥ ੪੯ ॥ ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ ਜੁਥ
ਪਤਿ ਗੁਰ ਕੋ ਮਾਰਨੈ ਬੀਚ ਲਗਾਈ। ਨੀਠ ਨੀਠ ਕਰਿ ਲੋਥ ਉਠਾਈ ਜ਼ੋਰ
ਲਾਇ ਸਮੁਦਾਈ' ॥ ੫੦ ॥ ਇਮ ਬਾਤਨਿ ਕੋ ਕਰਤਿ ਪਹੁਚੈ ਨਿਜ ਡੇਰੇ
ਬਿਸਰਾਮੇ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਸੋਵਤਿ ਨਿੰਦਾ ਸਗਲੇ ਟਿਕੇ ਨਿਸਾ ਮੇਂ ॥ ੫੧ ॥
ਇਤ ਸੋਤਿਗੁਰ ਸੇਵਰ ਪਠਿ ਸੰਘਾ ਚੌਕੀ ਪੂਰਨ ਹੋਈ । ਖਰੋ ਗਿਰੀਬੀ
ਕਰਿ ਅਰਦਾਸਹਿ ਸਿਰ ਨਿੰਮ੍ਰੇ ਸਭਿ ਕੋਈ ॥ ੫੨ ॥ ਕੂਰ ਤੁਰਕ ਝਖ ਮਾਰਿ
ਰਹੇ ਸਭਿ ਕਛੁ ਨ ਬਸ ਬਲ ਚਾਲਾ। ਫਤੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸਭਿਨਿ ਬੁਲਾਈ ਉਚੈ
ਨਾਦ ਉਠਾਲਾ ॥ ੫੩ ॥ ਹਰਖਤਿ ਭਏ ਅਸਤ ਰਵਿ ਹੋਯੋ ਗੋ ਸਤਿਗੁਰ
ਨਿਜ ਥਾਨ। ਕਿਤਿ ਕਖਾਲਸਾ ਬਿਰਜੈ ਮੋਰਚੇ ਹੈ ਕਰਿ ਬਹੁ ਸਵਧਾਨਾ ॥ ੫੪ ॥
ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਪੋਢੇ ਸੁਪਤੇ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਮਾਨਤਿ ਕੋਈ। ਜਥਾ ਗੁਹਾ ਮਹਿ
ਕੇਹਰਿ ਬਾਸੈ ਗਜ ਸਮਾਨ ਰਿਪੁ ਜੋਈ ॥ ੫੫ ॥ ਦੋਨਹੁ ਦਿਸਾ ਨਿਸਾ ਮਹਿ
ਟਿਕ ਗੋ ਆਪ ਆਪਨੇ ਥਾਨਾ । ਘੇਰਾ ਪਾਇ ਪਰੇ ਚਹੁਦਿਸਿ ਮਹਿ ਡਰਤਿ
ਨ ਰਣ ਕੋ ਠਾਨਾ ॥ ੫੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਖਸਟਮ ਕੁਠੇ 'ਜੰਗ'
ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੈ ਨਾਮ ਤ੍ਰਯੋਦਸ਼ਮੇਂ ਅੰਸੂ ॥ ੧੩ ॥

੧੪. [ਘੇਰਾ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤੀਰ ਚਲਾਉਣੇ] ।

ਦੇਹਰਾ ॥ ਉਠੇ ਬਹੁਰ ਜਬਿ ਪ੍ਰਾਤ ਭੀ ਬਾਦਤ ਬਜੈ ਬਿਸਾਲ। ਸੰਖ ਨਫੀਰੀ
ਨੌਬਤਾਂ ਰਣਸਿੰਘੇ ਤਤਕਾਲ ॥ ੧ ॥ ਲਲਿਤਪਦ ਵੰਦ ॥ ਬਜੈ ਨਗਾਰੇ ਦੋਉ
ਦਿਸਿ ਮਹਿ ਉਤਸਾਹਤਿ ਭਟ ਹੋਈ । ਸੋਚ ਸਨਾਨ ਬਨੇ ਸਵਧਾਨਾ ਨਿਜ
ਨਿਜ ਥਾਨ ਖਰੋਈ ॥ ੨ ॥ ਰੋਕਹਿ ਤੁਰਕ ਪੰਥ ਜੇ ਪੁੰਜਹਿ ਜੋ ਚਾਹਤਿ ਪੁਰਿ
ਜਾਯੋ । ਬੰਦ ਵਪਾਰੀ ਵਰਜ ਦੀਏ ਸਭਿ 'ਲੂਟ ਲੋਹਿਗੇ ਆਯੋ' ॥ ੩ ॥
ਨਿਕਟਿ ਗ੍ਰਾਮ ਅਰੁ ਪੁਰਿ ਜਨ ਜੋਈ ਸਭਿ ਮਹਿ ਡਿੰਡਮ ਫੇਰਾ । 'ਆਨੰਦ
ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਕੁਛ ਪਹੁਚਾਵੈ ਉਚਿਤ ਸਜਾਇ ਬਡੇਰਾ ॥ ੪ ॥ ਕਰੋ ਨ ਕੁਛ
ਵਿਵਹਾਰ ਤਹਾਂ ਕੋ, ਕਰਹਿ ਸਿ ਦੇਵੈ ਲੋਵੈ । ਦੁਰ ਕਰਿ ਕਰਹਿ ਬਿਦਤ
ਹੁਇ ਪਕਰੈ ਸਦਨ ਲੂਟ ਤਿਹ ਲੋਵੈ' ॥ ੫ ॥ ਰੋਪਰ ਅਰੁ ਹੁਸ਼ੀਆਰ ਪੁਰਾ
ਪੁਰਿ ਇੰਤਜਾਦਿਕ ਸਭਿ ਠਾਕੇ । ਦੂਰ ਦੂਰ ਚਹੁਦਿਸਿ ਕਰਿ ਡੇਰੇ ਤ੍ਰਸਤਿ
ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਤਾਕੇ ॥ ੬ ॥ ਇਮ ਘੇਰਾ ਕਰਿ ਲਸਕਰ ਉਤਰਜੈ ਆਇ
ਗੁਛਾ । ਸੇਵਕੇ ਰਾਹਾਂ ਤੋਂ । ਜੇ ਆਵੇਗਾ ਲੁੱਟ ਲਵਾਂਗੇ । ਵਪਾਰ । ਪੰਜੇ ਲੁਕ ਛੁਪ ਕੇ
ਕਏਗਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਕੜ ਲਵਾਂਗੇ ।

*ਪਾ:-ਮੰਤ੍ਰਨਿ ।

ਜਾਇ ਨਹਿ ਕੋਈ।ਕਬਿ ਕਬਿ ਚਢਹਿ ਖਾਲਸਾ ਇਤ ਉਤ, ਅਰਹਿ ਅਰੀ
 ਰਣ ਹੋਈ ॥ ੭ ॥ ਚਲਹਿ ਤੋਪ ਬੰਦੂਕ ਤੀਰ ਗਨ ਮਾਰਨ ਮਰਿਬੋ ਹੋਵੈ ।
 ਮਰਹਿ ਸੈਂਕਰੇ ਤੁਰਕ ਜਿ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਸਮੁਖ ਪ੍ਰਾਨਕੋ ਖੋਵੈ ॥੮॥ ਕਬਿ ਕਬਿ
 ਬਹੈ ਮੋਰਚਨਿ ਬੈਠੇ ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਲ ਸਵਧਾਨਾ । ਕਬਹੁ ਤੁਫੰਗ ਤੋਪ ਕੋ
 ਛੋਰਹਿ ਹਾਨ ਕਰਹਿ ਅਰਿ ਪ੍ਰਾਨਾ ॥ ੯ ॥ ਕਬਿ ਕਬਿ ਨੋਰ ਅਚਾਨਕ ਹੁਇ
 ਜਬਿ, ਚਲਹਿ ਤੁਪਕ ਸਮੁਦਾਯਾ ॥ ਬਾਜ ਮਨਿੰਦੈ ਬੰਦ ਖਾਲਸਾ ਖਗ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ
 ਪਰਧਾਯਾ ॥ ੧੦ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਸਾਹਿਬ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰੋ ।
 ਸਵਾਧਾਨ ਬਨਿਰਹੋ ਕੇ ਸਗੜੁ ਕਰਹੁ ਰਿਪੁਨਿ ਤਹਿ ਮਾਰਾ ॥ ੧੧ ॥ ਸਿੰਘ ਪੰਜ ਸੈ
 ਰਾਖ ਸੰਗ ਨਿਜ, ਵਹਿਰ ਦੂਰ ਨਹਿ ਜਾਵੈ ਤਹਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਜੋ ਨੇਰਿ ਕਰਜੋ ਚਹਿ
 ਮਾਰ ਤੁਫੰਗ ਖਪਾਵੈ ॥ ੧੨ ॥ ਨਿਸ ਮਹਿ ਜਾਗਨ ਕਰਹੈ ਬਿਲੋਕਹੁ ਸੁ ਧ ਰਖਿ
 ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਕੇਰੀ ॥ ਜ਼ਾਲਾ ਬਮਣੀ ਤਜਾਰ ਧਰਹੁ ਨਿਤ ਹਿੰਦੁ ਤੁਰਕਲਿਹੁ ਬੈਰੀ
 ॥ ੧੩ ॥ ਪਿਤਾ ਹੁਕਮ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤਿਸ ਮੁਰਚੇ ਮਹਿ ਬਾਸਾ ॥ ਸਦਾ
 ਸਚੇਤ ਰਹਤਿ ਗਹਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰੁਨਿ ਨਿਜ ਰਿਪੁ ਪੰਜ ਬਿਨਾਸਾ ॥ ੧੪ ॥ ਨਾਹਰ
 ਸਿੰਘ ਅਰੁ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਦੈ ਲੋਹ ਕੋਟ ਮਹਿ ਛੋਰੇ । ਸਿੰਘ ਪੰਜ ਸੈ ਸੰਗ ਕਰੇ
 ਨਿਤ ਕਰਤਾ ਸੰਘਰ ਘੋਰੇ ॥ ੧੫ ॥ ਸਵਾਧਾਨ ਦਿਨ ਮਹਿ ਨਿਤ ਰਹਿਤੈ
 ਤਥਾ ਰਾਤਿ ਤਕਰਾਈ । ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਸਮੀਪ ਹੋਨਿ ਨਹਿ ਦੇਵਹਿ ਤਜੈ ਤੁਪਕ
 ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੧੬ ॥ ਕਬਿ ਹੁਇ ਵੋਹਿਰ ਕਰੈ ਰਣ ਜੂਝਹਿ ਰਿਪੁ ਗਨ ਕਰਤਿ
 ਬਿਨਾਸਾ । ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੰਗ ਧਰਾਨ ਪਢਹਿ ਨਿਤ ਜੀਵਨ ਗੁਰ ਭਰਵਾਸਾ
 ॥ ੧੭ ॥ ਅਗਮ ਪੁਰੇ ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਜੋਧਾ ਸਿੰਘ ਪੰਜ ਸੈ ਲੀਨੇ ॥ ਤਹਾ ਸੁਚੇਤ
 ਰਹੇ ਗਹਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰੁਨਿ ਰਿਪੁ ਢਿਗ ਹੋਨਿ ਨ ਦੀਨੇ ॥ ੧੮ ॥ ਉਦੈ ਸਿੰਘ ਬਲ-
 ਵੰਤ ਬਹਾਦਰ ਉਚ ਦਮਦਮੇ ਛੋਰਾ । ਇਕ ਸੋ ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਮੈਂ ਰਖਿ ਕਰਿ
 ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ ਕੋ ਸਿਰ ਢੋਰਾ ॥ ੧੯ ॥ ਮੁਹਕਮ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੋਧਾ ਬਿਰੇ
 ਹੋਲੋ ਗੜੁ ਥਾਨਾ । ਸਿੰਘ ਚਾਰ ਸੈ ਸੰਗ ਰਾਖ ਕਰਿ ਰਹੈ ਸਦਾ ਸਵਧਾਨਾ ॥
 ੨੦ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਰ ਰਹੈ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਕਬਿ ਕਬਿ ਲਾਇੰ ਦਿਵਾਨਾ ॥
 ਅਪਨੋ ਆਪ ਦਿਖਾਵਹਿ ਤੁਰਕਨਿ ਹੋਇ ਪਰੈ ਘਮਸਾਨਾ ॥ ੨੧ ॥ ਗਿਰਨਿ
 ਦਿਸ਼ਾ ਮਹਿ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਰਹਿ ਰਾਖਹਿ ਬਹੁ ਤਕਰਾਈ । ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ
 ਮੁਰਚਨਿ ਮਹਿ ਬਾਪੇ ਨਿਜ ਜੋਧਾ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੨੨ ॥ ਜੁਗ ਸੂਬੇ ਆਪਸ ਮਹਿ
 ਜੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਅੜੇ ਤਾਂ ਜੋਧ ਹੋ ਪਵੇ । ਮੋਰਚਿਆਂ ਵਿਚ ।

ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਪੂਰਬ ਵਿਸਿ ਕਿਯ ਡੋਰਾ। ਚਮੁੰ ਸਿਰੰਦੀ ਸਕਲ ਪਸਾਰੀ ਗਿਰ
 ਸਤੁੰਦ੍ਰਵ ਲਗਿ ਘੋਰਾ^੧ ॥ ੨੩ ॥ ਦੱਖਨ ਵਿਸਿ ਦਿੱਲੀ ਕੋ ਲਸ਼ਕਰ ਅਗਮ
 ਪੁਰੇ ਲਗਿ ਸਾਰੇ । ਤੋਪ ਤੁਪਕ ਤਸਾਰੀ ਕਰਿ ਤਰਕਸ਼ ਤਹਾਂ ਮੋਰਚੇ ਧਾਰੇ
 ॥ ੨੪ ॥ ਪਸ਼ਚਮ ਵਿਸ਼ ਮਹਿ ਲਵਪੁਰਿ ਸੈਨਾ ਆਪਸ ਮਹਿ ਮਿਲਿ
 ਡੋਰੇ । ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ ਤਨਕ ਭੀ ਰਾਖਨੋ^੨ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਕ੍ਰੈ ਘਾਲਨੇ ਘੋਰੇ ॥ ੨੫ ॥
 ਪਰਬਤ ਵਿਸ਼ ਪਰਬਤ ਪਤਿ ਗਨ ਕੀ ਚਮੁੰ ਪਰੀ ਸਵਧਾਨਾ । ਗਜ
 ਬਾਜੀ ਗਨ ਲਗੇ ਤਬੇਲੇ ਸ਼ਬਦ ਉਠੈਂ ਜਹਿ ਨਾਨਾ ॥ ੨੬ ॥ ਲਾਖਹੁੰ
 ਲਸ਼ਕਰ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਉਤਰਨੇ ਤੰਬੁ ਗਨ ਸ਼ਮਿਯਾਨੇ । ਜਹਿ ਕਹਿ ਪਿਖਿ
 ਯਤਿ ਕਪੜ ਕੋਟ ਕੋ, ਬਰਨ ਬਰਨ ਬਰ ਬਾਨੇ^੩ ॥ ੨੭ ॥ ਤਿਮ ਝੰਡੇ
 ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿ ਉਚੇ ਝੁਲਤਿ ਨਾਨਾ ਰੰਗਾ । ਗਜ ਚਿੰਘਾਰਤਿ ਹਯਨਿ
 ਹਿਰੇਖਾ ਉਠਤਿ ਸ਼ਬਦ ਉਤੰਗਾ ॥ ੨੮ ॥ ਲਕਰੀ ਘਾਸ ਨਿਖੂਟੀ ਜਹਿ
 ਕਹਿ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੇ ਆਨੈਂ। ਭਰਤੀ ਅੰਨ ਘਨੀ ਚਲਿ ਆਵਤਿ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼
 ਮਹਾਨੈਂ ॥ ੨੯ ॥ ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨਿ ਦੇਵੈਂ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਰਖਿ ਤਕਰਾਈ।
 ਸ਼੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਇਸ ਬਿਧਿ ਘੋਰਨੋ ਮਿਲਿ ਮੂਰਖ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੩੦ ॥
 ਰਹੈਂ ਮੋਰਚੇ ਨਿਜ ਨਿਜ ਨਿਸ ਮਹਿ ਸਿੰਘ ਕਿ ਤੁਰਕ ਪਹਾਰੀ । ਜਾਗੁਤਿ
 ਰਖੈਂ ਸੁਚੇਤੀ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਠਾਂਢੇ ਬਾਰੋ ਬਾਰੀ ॥ ੩੧ ॥ ਦਿਨ ਮਹਿ ਜੇ ਪਧਾਨ
 ਅਰੁ ਰਾਜੇ ਸਭਿ ਸੂਬਿਨਿ ਫਿਗ ਜਾਵੈਂ । ਕਰਹਿ ਬਾਰਤਾ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿਨਿ
 ਕੀ ਜਤਨ ਸਮੂਹ ਬਨਾਵੈਂ ॥ ੩੨ ॥ ਜ਼ੋਰਦਸਤ ਅਰੁ ਖਾਨ ਵਜੀਦਾ ਭੀਮ-
 ਚੰਦ ਕਹਿਲੂਰੀ । ਅਪਰ ਗਿਰੇਸ਼ੂਰ ਬਨਹਿ ਸਲਾਮੀ ਭੂਪਚੰਦ ਹੰਡੂਰੀ ॥
 ੩੩ ॥ ਬਹੁ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਮਸਲਾਤਿ ਗਿਨਤੇ ਬਿਨਤੀ ਭਨਹਿ ਬਡੋਰੀ ।
 ਕਰਹਿ ਕੁਸ਼ਾਮਦ ਤੁਰਕਨਿ ਕੇਰੀ-ਕੋਪ ਨ ਹੁਇ ਕਿਸ ਬੋਰੀ-॥ ੩੪ ॥
 ਇਤ ਸਤਿਗੁਰ ਫਿਗ ਦੌਨ ਸਮੇ ਮਹਿ ਭਲੇ ਸਿੰਘ ਚਲਿ ਆਵਹਿ। ਦਰਸ਼ਨ
 ਪਰਸਹਿ ਹਰਖਹਿ ਉਰ ਮਹਿ ਬੰਦਹਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਹਿ ॥ ੩੫ ॥ ਸਭਾ
 ਲਗਹਿ ਕਹਿ ਅਨਿਕ ਬਾਰਤਾ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਬੈਨ। ਬਹੁਰ ਮੋਰਚੇ
 ਬਿਰਹਿ ਆਪਨੇ ਕਰੈਂ ਗੁਜ਼ਾਰਨਿ ਰੈਨਾ ॥ ੩੬ ॥ ਅੰਤਰ ਅੰਨ ਲਵਨ ਘਿੂਤ

^੧ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਲੋਕੇ ਦਰਯਾ ਤੱਕ ਘੋਰਾ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ । ^੨ਫਿਚ ਵਿੱਥ ਰਤਾ ਨਹੀਂ ਦੱਖੀ ।
^੩ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੇ ਕੋਟ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ ਤੇ ਰੰਗਾਂ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਸ਼ੇਸ਼ ਫੇਸ (=ਫਰਦੀਆਂ
 ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ) ।

ਆਦਿਕ ਸੇ ਬਰਤਨ ਮਹਿ ਆਵੈ । ਬੰਦ ਵਹਿਰ ਤੇ ਭਯੋ ਸਰਬ ਕੁਛ ਨਹਿ
 ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਬੋ ਪਾਵੈ ॥ ੩੭ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਕਲਸ਼ੀਧਰ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਬੈਠੇ ਸਭਾ
 ਲਗਾਈ । ਚਮਰ ਚਲਾਚਲ ਵੋਰਤਿ ਸਿਰ ਪਰ ਪਿਖਹਿ ਚਮ੍ਰ ਸਮੁਦਾਈ
 ॥੩੮॥ ਦੂਰ ਦੂਰ ਲਗਿ ਕਰਹਿ ਬਿਲੋਕਨ ਇਤ ਉਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਚਲਾਵੈ ॥
 ਉਬ ਸ਼ਮਿਯਾਨੇ ਗਨ ਝੰਡੇ ਜਿਤ ਕਿਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਆਵੈ ॥੩੯॥ ਸ਼ਾਲਮਲੀ^੧
 ਕੋ ਬਿੱਛੁ ਹੁਤੋ ਇਕ ਜਿਹ ਸਕੰਧ^੨ ਸਮੁਦਾਯਾ । ਤੂੰਗ ਅਧਿਕ ਵਿਸਤਾਰ
 ਸਹਿਤ ਸੋ ਸਘਨ ਪੱਤ ਕੀ ਛਾਯਾ ॥ ੪੦ ॥ ਤਿਸ ਕੇ ਤਰੇ ਥਿਰੇ ਦ੍ਰੈ ਸੂਬੇ
 ਚੌਪਰ ਖੇਲ ਮਚਾਏ। ਭੀਮਚੰਦ ਨਿਪ ਭੂਪਚੰਦ ਤੇ ਆਦਿ ਨਿਕਟ ਗਿਰਰਾਏ
 ॥ ੪੧ ॥ ਬਡੀ ਸਭਾ ਜੁਤਿ ਬੈਠੇ ਤਿਹਨਾਂ ਤੁਰਕ ਮਿਲੇ ਪਰਧਾਨਾ । ਰਿਦੇ
 ਅਨੰਦਤਿ ਕਰਹਿ ਕੁਸ਼ਮਤ ਕਹਿ ਕਹਿ ਬਾਤਨ ਨਾਨਾ ॥ ੪੨ ॥ ਧਨੁਖ
 ਕਠੋਰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਆਗੇ ਹਾਥ ਬਿਖੇ ਗਹਿਲੀਨਾ । ਕੰਚਨ ਲਪਟਨੇ ਸੁੰਦਰ
 ਖਪਰਾ ਤੀਛਨ ਭੀਛਨ ਕੀਨਾ ॥੪੩॥ ਤਰਕਸ਼ਤੇ ਤਬਿ ਕਰਜੋ ਨਿਕਾਸਨ
 ਸੰਧਿ ਪਨਚ ਮਹਿ ਸੋਈ । ਕਰਿ ਕੈ ਤਾਨ^੩ ਕਾਨ ਲਗਿ ਤਾਨਾ ਸ਼ਬਦਬਡੇ
 ਤਬਿ ਹੋਈ ॥੪੪॥ ਕਰਿ ਉਦੇਸ਼^੪, ਸੂਬਾ ਜਹਿ ਬੈਠਨੇ ਤਿਤ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰ
 ਤੁੰਗਾਗਾ । ਹੁਤੋ ਪ੍ਰਯੋਕ ਬਿਰਜੋ ਜਿਸ ਉਪਰ ਪਾਵੈ ਮਹਿ ਸਰ ਲਾਗਾ ॥੪੫॥
 ਖਪਰਾ ਲਗਤਿ ਫਟਨੇ ਸੋ ਤਤਖਿਨ ਔਚਕ ਉਦਕੇ^੫ ਸ਼ਾਟੇ। ਤੀਛਨ ਭੀਛਨ
 ਕੀਨ ਨਿਰੀਛਨ^੬—ਖਪਰਾ ਇਹ ਗੁਰ ਮਾਰੇ— ॥ ੪੬ ॥ ਜ਼ਰਦਸਤ ਨਿਜ
 ਦਸਤ^੭ ਨਿਕਾਸਨੋ ਕਹਿ ਬਜੀਦ ਖਾਂ ਸੰਗਾ । ‘ਇਤੀ ਦੂਰ ਸਰ ਪਹੁ-
 ਚਨੇ ਜਿਨ ਕੇ ਕਹਾਂ ਓਜ ਨਰ ਅੰਗਾ’ ॥੪੭॥ ਕੋਸ ਅਢਾਈ ਅਹੈ ਅਨੰਦ
 ਪੁਰਿ ਜਹਿ ਤੇ ਬੈਠਿ ਪ੍ਰਹਾਰਾ । ਨਰ ਤਨ ਕੋ ਕੁਛ ਇਹ ਬਲ ਨਾਂਹਿਨ
 ਅਜਮਤਿ ਕੋ ਬਲਭਾਰਾ ॥੪੮॥ ਰਤਨ ਜਰੇ ਬਰ ਬਾਗਰ ਉਪਰ^੮, ਹੋਰਤਿ
 ਸਰਬ ਸਰਾਹਾ । ‘ਕੰਚਨ ਲਿਪਤਿ ਮੋਟ ਬਡ ਕਾਨੋ ਲੋਹ ਪੁਲਾਦੀ ਆਹਾ
 ॥ ੪੯ ॥ ਮੁਖੀ ਅਹੈ ਕਰ ਤਲ ਸਮ ਆਯੁਤ^੯, ਨਰ ਤਨ ਕੋਨ ਚਲਾਵੈ ।
 ਅਜਮਤਿ ਜੁਤਿ ਗੁਰ ਕਰੈ ਪ੍ਰਹਾਰਨਿ ਇਤੀ ਦੂਰਪਹੁੰਚਾਵੈ ॥੫੦॥ ਕਹਹੁ

^੧ਮਿੰਬਲ । ^੨ਟਾਹਣੇ । ^੩ਬਹੁਤ ਤਿੱਖਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ । ^੪ਬਲ । ^੫ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਕਰਕੇ [ਸਿੰਧ; ਉਲੂਸ਼ਜ=ਨਿਸ਼ਾਨਾ । ਲੱਖਜ] । ^੬ਤੁਬੁਕੇ । (ਅ) ਉੱਠ ਖੜੇ ਹੋਏ । ^੭ਦੇਖਣਾ ਕੀਤਾ । ^੮ਹੱਥ । ^੯ਨਰ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ ਭਲਾ ਕਿੱਥੇ ਇਤਨਾ ਜ਼ੋਰ ਹੈ । ^{੧੦}ਸੂਝ ਬਾਗੜ (=ਤੀਰ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਸਿਰਾ) ਰਤਨਾਂ ਨਾਲ ਜਟਿਤ ਹੈ । ^{੧੧}ਹੱਥ ਦੀ ਤਲੀਵਤ ਚੋੜੀ ।

*ਪਾ:—ਹਾਥ ।

†ਪਾ:—ਪਠਾਵੈ ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ।

(੫੭੯੪)

ਰਿਤੁ ੬ । ਅੰਕੁ ੧੫ . •

ਲਗੈ ਇਹ ਬਚਹਿ ਕੌਨ ਤਬਿ ਜਥਾ ਤੋਪ ਕੋ ਗੋਰਾ । ਭੜਭੜਾਇ^੧ ਹਮ ਪਰੈ
ਸਭੈ ਅਬਿ-ਰਖਿ ਖਦਾਇ ਤਨ ਮੋਰਾ^੨—॥੫੧॥ ਤਜਨੈ ਖੇਲ ਚੌਪਰ ਕੋਤਬਿ
ਹੀ ਕਹਿ ਕਹਿ ਸਭਿ ਬਿਸਮਾਏ । ਦੂਰਬੀਨ ਤਬਿ ਲਾਵਨ ਕੀਨੀ ਬੈਠੇ
ਪ੍ਰਭੂ ਸੁਹਾਏ ॥ ੫੨ ॥ ਸਭਾ ਸਹਿਤ ਅਵਲੋਕਤਿ ਸਗਰੇ ਚਮਰ ਚਲਾਚਲ
ਚਾਰੂ । ਪਾਨ ਕਮਾਨ ਧਰੇ ਜੁਤਿ ਬਾਨਹਿ ਦੀਪਤਿ ਸੋਭ ਉਦਾਰੂ ॥ ੫੩ ॥
ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਖਸਟਮ ਰੁਤੇ 'ਤੀਰ ਪ੍ਰਹਾਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ
ਚਤੁਰਦਸਮੇਂ ਅੰਕੁ ॥੧੪॥ ੧੫. [ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਤੀਰ ਨਾਲ ਵਿੱਠੀ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਜਥਾ ਬਾਰਤਾ ਪਰਸਪਰ ਗਿਰਪਤਿ ਸੂਬਨ ਕੀਨਿ । ਤਥਾ
ਪ੍ਰਭੂ ਜਾਨਤਿ ਭਏ ਜੋ ਨਿਸਚੈ ਚਿਤ ਚੀਨ^੩ ॥ ੧ ॥ ਲਲਤਿਪਦ ਛੰਦ ॥
ਕਾਂਗਦ ਕੋ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਲੋਕਰਿ ਹਰਫ ਫਾਰਸੀ ਕੇਰੇ । ਲਿਖਤਿ ਭਏ
ਤਿਸ ਉਪਰ ਆਛੇ ਰਿਪੁਨਿ ਬਿਤੰਤ ਘਣੇਰੇ ॥੨॥ ^੪“ਦਾਨਸ਼ਵੰਦਨ ਦਾਨਸ਼
ਕੀਨਸਿ ਬਿੰਦਸਾ ਕੋ ਅਭਯਾਸਾ । ਕਰਹਿ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਹੁਇ ਤਿਹ ਪ੍ਰਾਪਤਿ^੫
ਸੁਭਟ ਧਰਹਿ ਭਰਵਾਸਾ ॥ ੩ ॥ ਕਰਾਮਾਤ ਕੋ ਕਹਿਰ ਕਹੈ ਬਡ ਕਰਤਿ
ਨ ਰਨ ਕੇ ਮਾਂਹੀ । ਇਹ ਤੋ ਕਰਮ ਕਰੀਮ ਕਰਜੋ ਕੁਲ* ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ
ਅਲਾਹੀ^੬ ॥ ੪ ॥ ਭੂਤ ਭਵਿਖਯਤ ਵਰਤਮਾਨ ਮਹਿ ਵਿਦਯਾ ਜਿਨਹੁੰ
ਕਮਾਈ । ਦੁਰਗਮ ਕੋ ਭੀ ਸੁਗਮ ਕਰਤਿ ਹੈਂ, ਦੁਲਭ ਸੁਲਭ ਹੁਇ ਜਾਈ^੭
॥ ੫ ॥ ਲਿਖਜੈ ਪੱਤ੍ਰ ਸੋ ਕਰਜੈ ਇਕੱਤ੍ਰੈ ਧਾਰੀ ਸੋ ਸਰ ਬੰਧਾ । ਬਹੁਰੇ ਧਨੁਖ
ਕਠੋਰ ਲਿਯੋ ਕਰ ਬਾਨ ਪਨਚ ਮਹਿ ਸੰਧਾ ॥੬॥ ਤਾਨਿ ਕਾਨ ਲਗਿ ਬਲ
ਤੇ ਛੋਡਜੈ ਚਲਜੈ ਸੁੰਕ ਅਸਮਾਨਾ । ਦਾਰੁਨ ਸ਼ਬਦ ਚਾਪ ਤੇ ਹੋਵਾ ਬੈਠੇ
ਪਿਖਹਿ ਸੁਜਾਨਾ ॥੭॥ ਗਿਰਪਤਿ ਤੁਰਕ ਜਹਾਂ ਬਿਸਮਾਏ ਕਰੈ^੮ ਪਰਸਪਰ
ਬਾਤੀ । ਸ਼ਾਲਮਲੀ ਕੋ ਬਡੋ ਕਾਂਡ ਜੋ ਜਿਸ ਤਰੁ ਤਰ ਨਰ ਪਾਤੀ^੯ ॥ ੮ ॥
ਬਡੇ ਸ਼ਬਦ ਜੁਤਿ ਲਗਜੈ ਜਾਇ ਕਰ ਸਭਿਨਿ ਕਰੇ ਦ੍ਰਿਗ ਉਚੇ । ਕਹਾਂ
ਬਿਲੋਕੈ^{੧੦} ਲਗਜੈ ਆਨਿ ਕਰਿ ਦੂਸਰ ਬਾਨ ਪਹੁਚੇ ॥ ੯ ॥ ਨੀਕੋ ਪਿਖਜੈ ਸੁ

^੧ਭੜਭੜਾਏ ਘਬਰਾ ਉੱਠਣਾ । (ਅ) ਭੜ ਭੜ ਕਰਦਾ ਇਹ ਸਾਡੇ ਸਭਨਾਂ ਤੇ ਆ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।
^੨ਜੋ ਨਿਸਚੈ ਕਰ ਚਿਤ ਵਿਚ ਦੇਖੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕਰਾਮਾਤ ਹੈ । ^੩(ਤੁਸਾਂ) ਦਾਨਿਆਂ ਨੇ
ਦਾਨਾਈ ਲਾਈ ਹੈ (ਕਿ ਇਹ ਕਰਾਮਾਤ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ) ਵਿਦਯਾ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਹੈ ਜੋ ਨਿਤ
ਕਰੇਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਏਗਾ । ^੪ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਕੁਲ ਦੇ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਇਲਾਹੀ ਨੇ
ਕਰਮ (=ਬਖਸ਼ਿਸ਼) ਕੀਤਾ ਹੈ (ਅਸਾਂ ਪਰ) । [ਫਾਂ, ਕਰਮ=ਬਖਸ਼ਿਸ਼ । ਕਰੀਮ=ਬਖਸ਼ਿੰਦ ।
ਕੁਲ=ਸਾਧੇ (ਜਗਤ) ਦੇ] । ^੫ਕਰਦੇ ਸਨ । ^੬ਜਿਸ ਬਿੱਛ ਹੇਠ ਨਰਾਂ ਦੀ ਪੰਗਤੀ ਵੇਠੀ ਸੀ ।
^੭ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿ । *ਪਾ:-ਕੁਛ ।

ਕਾਗਦ ਲਟਕਤਿ ਬੰਧਨੋ ਤਾਗੋ ਸੰਗਾ । ਅਚਰਜ ਹੈ ਕਰਿ ਦਾਸ ਚਢਾਯਹੁ
 ‘ਆਨਹੁ ਕਾਢਿ ਖੜੀਗਾ’ ॥੧੦॥ ਤੁਸਤਹਿ ਹੁਇ ਕਰਿ ਤੂਰਨ ਚਢਿ ਕਰਿ
 ਕਾਢਨੋ ਠਾਨਿ ਉਪਾਏ । ਲੋ ਕਰਿ ਜੋਰਦਸਤ ਅਵਲੋਕਨੋ ਖੋਲਨੋ ਦਸਤ
 ਲਗਾਏ ॥੧੧॥ ਪਿਖੇ ਲਿਖੇ ਹੈਂ ਹਰਫ ਪਾਰਸੀ ਬਨੀ ਬੈਤ ਬਿਚ ਬਾਰੀ ।
 ਲੁਖਨੋ ਮਾਇਨਾ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਯਹੁ ‘ਇਹ ਬਿੱਦਨਾ ਬਿਧਿ ਸਾਰੀ ॥ ੧੨ ॥
 ਅਜਮਤਾ ਕੀ ਅਜਮਾਇਸ਼ ਨਾਹਿਨ ਇਹ ਅੱਭਨਾਸ ਪ੍ਰਤਾਪਾ । ਜਿਨਹੁ
 ਕੀਨ ਤਿਨ ਕੋ ਬਹੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਧਰੈਂ ਭਰੋਸਾ ਆਪਾ ॥ ੧੩ ॥ ਕਰਾਮਾਤ ਕੀ
 ਨੀਂਦਾ ਕੀਨੀ ਬਿੱਦਨਾ ਕੀ ਬਡਿਆਈ ॥ ਜਿਨ ਬੁਧਿ ਬਲ ਤੋ ਬਹੁ ਅਭਨਾਸੀ
 ਸੋ ਦੁਰਲਭ ਭੀ ਪਾਈ’ ॥ ੧੪ ॥ ਕਹਿ ਵਜੀਦ ਖਾਂ ‘ਅਹੈ ਇਸੀ ਬਿਧਿ
 ਜਿਨ ਅੱਭਨਾਸ ਕਮਾਵਾ । ਅਸ ਕੋ ਵਸਤੁ ਜੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ਨ ਲੇਤਿ ਜੁ
 ਕਰਤਿ ਉਪਾਵਾ ॥੧੫॥ ਅਚਰਜ ਅਪਰ ਬਿਚਾਰਹੁ ਚਿਤ ਮਹਿ ਹਮ ਤੁਮ
 ਬਾਤੈਂ ਕੀਨੀ ॥ ਕੋਸ ਅਢਾਈ ਪਰ ਸੋ ਬੈਠੇ ਤਿਹ ਠਾਂ ਸਗਰੀ ਚੀਨੀ’ ॥੧੬॥
 ਗੁਰੂ ਗੀਭੀਰ ਧੀਰ ਧਰਿ ਭਾਰੀ ਸਭਿ ਘਟਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ । ਕੌਨ ਕਰੈ ਸਮ-
 ਸਰਤਾ ਤਿਨ ਕੀ ਕਰਾਮਾਤ ਕੋ ਸੁਆਮੀ’ ॥ ੧੭ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ
 ਬਹੁ ਬਿਸਮਾਏ ਮਿਲੇ ਆਨਿ ਸਮੁਦਾਈ । ਪਢਹਿ ਪੱਤ੍ਰ ਕੋ ਬਾਨ ਬਿਲੋ-
 ਕਹਿ ਕਰਹਿ ਤਰੀਫ ਬਡਾਈ ॥੧੮॥ ਸੱਯਦ, ਸ਼ੇਖ, ਪਠਾਨ, ਮੁਗਲ ਗਨ
 ਆਨਿ ਆਨਿ ਪਰਵਾਰੇ । ਸਭਿ ਗਿਰਪਤ ਜੁਤਿ ਸਚਿਵਨਿ ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਕੋ
 ਸੁਜਸ ਉਚਾਰੇ ॥੧੯॥ ‘ਇਤੋ ਸ਼ਕਤਿ ਕੋ ਧਾਰਨਹਾਰੋ ਨਰ ਲੀਲਾ ਅਨ-
 ਸਾਰੀ ॥ ਹਮ ਸੋਂ ਲਰਤਿ ਬਿਤਨੋ ਚਿਰ ਕਾਲਾ ਨਹਿ ਕੁਛ ਬਿਘਨ ਬਿਥਾਰੀ’
 ॥੨੦॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਉਰ ਮਹਿ ਡਰ ਸਭਿ ਧਰਿ ਧਰਿ ਗਮਨੋ ਉਠਿ ਉਠਿ
 ਡੋਰੇ—ਅਸ ਨਹਿ ਹੋਹਿ ਗੁਰੂ ਰਿਸਕਰਿ ਉਰ ਸਰ ਤੋ ਹਮਹਤਿ ਗੋਰੇ ॥੨੧॥
 ਕੋਸ ਅਢਾਈ ਹਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਕਜਾ ਛੋਰਹਿ ਕਿਸ ਤਾਂਈ’ । ਤਉ ਹਮਹਿ
 ਸਮ ਲਰਤਿ ਕਰਤਿ ਰਣ ਇਹ ਤੋ ਬਹੁ ਬਡਿਆਈ—॥੨੨॥ ਸਗਰੇ ਰਿਦੇ
 ਬਿਚਾਰਤਿ ਮਹਿੰਮਾ ਵਹਿਰ ਕਹੈਂ ਬਹੁ ਨਾਂਹੀ’ ॥ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਤਾਪੀ
 ਜਾਨਹਿ—ਭਯੋ ਨ ਕੋ ਭਵ ਮਾਂਹੀ—॥ ੨੩ ॥ ਉਤ ਸਤਿਗੁਰ ਅਵਲੋਕਤਿ

ਅਚਰ ਡਰਕੇ । ‘ਬੈਂਤਾਂ ਵਿਚ ਬਣੀ (ਹੋਈ ਇਬਾਰਤ) ਫਾਰਸੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਵੇਖੀ
 ਤੇ ਪੜ੍ਹੀ ।’ (ਸਾਡੀ) ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਬਾਤ ਉਏ ਜਾਣ ਲਈ । ‘ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਛੱਡ ਸਕਦਾ ਹੈ’ ‘ਬਾਹਰੋਂ
 (ਪ੍ਰਤੱਖ) ਬਹੁਤੀ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ।

ਚਹੁ ਦਿਸ਼ ਤੰਬੂ ਗਨ ਸ਼ਮਿਯਾਨੇ। ਗਜ ਬਾਜੀ ਕੇ ਪੁੰਜ ਖਰੇ ਬਹੁ ਸਿੰਘਨਿ
 ਸੰਗ ਬਖਾਨੇ ॥੨੪॥ ‘ਆਦਿ ਨ ਅੰਤ ਸੈਨ ਕੇ ਲਖਿਯਤਿ ਪਰੀ ਚਹੁ ਦਿਸ਼
 ਮਾਂਹੀ। ਮਤਿ ਕਾਰੀ ਇਤ ਪਰੇ ਪਰਬਤੀ ਚੇਰੇ ਤੁਰਕਨਿ ਚਾਹੀ’ ॥ ੨੫ ॥
 ਦਯਾਸਿੰਘ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰੀ ‘ਆਜ ਤੁਰਕ ਪਤਿ ਰਾਜਾ। ਸਿੰਧੁ ਮੇਖਲਾ
 ਅਵਨੀ ਲੀਨਸਿ ਫਿਰੈ ਸੀਸ ਪਰ ਤਾਜਾ ॥ ੨੬ ॥ ਕਹੂੰ ਮਵਾਸ ਨ ਜਗ
 ਮਹਿ ਛੋਰਯੋ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਅਸ਼ੋਸ਼ੁ। ਹਾਲਾ ਭਰੈ ਤੁਰਕਪਤਿ ਆਗੈ ਅਵ-
 ਰੰਗ ਭਯੋ ਵਿਸ਼ੋਸ਼ੁ ॥੨੭॥ ਅਰਹਿ ਕੌਨ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਇਨ ਸਨਮੁਖ ਉਦੈ
 ਅਸਤ ਤੁਰਕਾਨਾ। ਆਪ ਲਰਹੁ ਸਭਿ ਸਫਾ ਉਠਾਵਹੁ ਜਗ ਮਹਿ ਰਹਿ
 ਹਿੰਦੁਵਾਨਾ ॥ ੨੮ ॥ ਰਾਜੇ ਕੁਛ ਰਜਪੂਤ ਰਹੇ ਜਗ, ਤਿਨ ਕੀ ਬਹੁ ਮਤਿ
 ਮਾਰੀ। ਦੋ ਕੰਨਯਾ ਤੁਰਕਨਿ ਕੇ ਜੀਵਤਿ ਧਿਕ ਤਿਨ ਕੀ ਸਰਦਾਰੀ
 ॥੨੯॥ ਉਦੈ ਅਸਤ ਕੀ ਲੀਨ ਜਮੀਯਤ^੧ ਰੱਯਤ ਸਭਿ ਨਰ ਹੋਏ। ਤੁਮ
 ਪ੍ਰਭੂ ਲਰਹੁ ਕਿ ਮਾਰਹੁ ਤੁਰਕਨਿ ਅਪਰ ਨ ਜਗ ਮਹਿ ਕੋਏ’ ॥ ੩੦ ॥
 ਇੰਤਰਾਦਿਕ ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਧਯਾ ਸਮੈਂ ਪਛਾਨਾ। ਉਠਿ ਕਰਿ
 ਚਲੇ ਬੰਦਨਾ ਠਾਨਹਿ ਸਿੰਘ ਜੋਰਿ ਜੁਗ ਪਾਨਾ ॥ ੩੧ ॥ ਨਿਜ ਨਿਜ
 ਮੁਰਚਨਿ ਮਹਿ ਸਵਧਾਨੀ ਦੁਹੰਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿ ਤਕਰਾਈ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ
 ਗਾਢੇ ਹੋਵਤਿ ਸੁਪਤੇ ਰਾਤਿ ਸ਼ਿਤਾਈ ॥੩੨॥ ਦਿਨਪੁਤਿ ਤੋਪ ਤੁਪਕ ਬਹੁ
 ਛੂਟਹਿ ਮੁਰਚਨਿ ਰਹੈ ਲਰਾਈ। ਇਕ ਦਿਸ਼ ਨਦੀ ਦੁਤਿਯ ਦਿਸ਼ ਗਿਰ
 ਗਨ ਸ਼ਬਦ ਹੋਤਿ ਸਮਦਾਈ ॥ ੩੩ ॥ ਜਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਪਰਹਿ ਸੰਗ ਨਰ
 ਦੀਰਘ ਤਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਸਿੰਘ ਸਿਧਾਵੈਂ। ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰਨ ਲਾਗ ਪਹੁੰਚ ਕਰਿ
 ਰਿਪੁ ਕੀ ਚਮ੍ਰੁ ਭਜਾਵੈਂ ॥੩੪॥ ਕਈ ਬਾਰ ਗਨ ਮਰਹਿ ਪਹਾਰੀ ਕਈ ਬਾਰ
 ਤੁਰਕਾਨਾ। ਜਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਪਰਹਿ ਜੋਰ ਬਲ ਦਲ ਕੋ ਘਾਲਹਿ ਬਡ ਘਮ-
 ਸਾਨਾ ॥ ੩੫ ॥ ਯਾਂਤੇ ਡਰਤਿ, ਨ ਕਰਤਿ ਲਰਾਈ ਦਬਕਹਿ ਮੁਰਚਨਿ
 ਮਾਂਹੀ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਬਲ ਮਹਿ ਬਿਰ ਹੁਇ ਬੈਠਤਿ ਓਟ ਕਰਹਿ ਬਡ
 ਤਾਂਹੀ ॥੩੬॥ ਭੀਮਚੰਦ ਸੂਬਨਿ ਸੰਗ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਨਿਤਸੀਖਯਾ ਅਸਦੇਤਾ।
 ‘ਗੁਰ ਢਿਗ ਤਸਕਰ ਗਨ ਬਟਪਾਰੇ ਤਿਨ ਤੇ ਰਹਹੁ ਸਚੇਤਾ ॥੩੭॥ ਮੱਦ੍ਰ
 ਦੇਸ਼ ਆਦਿਕ ਜੇ ਰਾਠਹਿ^੨ ਬੀਨ ਬੀਨ ਕਰਿ ਰਾਖੇ। ਨਿਸ ਮਹਿ ਅਧਿਕ

^੧ਬਹੁਤੇ ਅਸਦਮੀ ਭਾਵ ਵੇਸ। ^੨ਨਾ ਹਾਰਨ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮੇ।

ਬਲੀ ਸੇ ਹੋਵਤਿ ਮਹਾਂ ਤਿਮਰ ਅਭਿਲਾਖੇ ॥ ੩੮ ॥ ਅਸ ਨਹਿ ਹੋਇ
 ਨਿਕਸ ਕਰਿ ਨਿਸ ਮਹਿ ਪਰਹਿ ਮੋਰਚੇ ਮਾਂਹੀ।ਕਤਲ ਕਰਹਿਗੇ, ਔਚਕ
 ਧਾਵਹਿ, ਕੁਛ ਬਸ ਚਾਲਹਿ ਨਾਂਹੀ ॥੩੯॥ ਬਹੁਤੇ ਅਹੈਂ ਲੋਹਗੜ ਮਹਿ ਸੋ
 ਰਾਖਹੁ ਬਹੁ ਤਕਰਾਈ।ਫੇਰ ਆਪ ਕਰਹੁ ਤਿਸ ਦਿਸ ਮਹਿ ਭੁਜਿ ਸਿਪਾਹ
 ਸਮੁਦਾਈ ॥੪੦॥ ਇੱਤਨਾਦਿਕਸੁਨ ਜ਼ੋਰਦਸਤ ਜੋ ਕਈਬਾਰ ਕਰਿਫੇਰੇ।ਸੱ-
 ਯਦ ਸੋਖ ਘਨੇ ਤਹਿ ਤਜਾਗੇ ਕਰਿ ਸਵਧਾਨ ਬਡੇਰੇ ॥੪੧॥ ਜਮਾਦਾਰ ਭਾਰੀ
 ਤਹਿਛੋਰਾ ਨਾਮ ਸ਼ਰਫਲੀ ਜਾਂਹੀ।ਸੁਪਤਹੁ ਨਹਿ ਨਿਸਮਹਿ ਬਨਗਾਫਲ
 ਸਸਤੁ ਰਾਖਿਕਰ ਮਾਂਹੀ ॥੪੨॥ ਸਵਾਧਾਨ ਦੇਖਤਿ ਉਤਰਹੀਏ ਦ੍ਰਿਗ ਉਘਾਰ
 ਕਰਿ ਨੀਕੋ।ਨਹਿ ਆਲਸ ਕਿਸ ਰੀਤਿ ਕਰਹੁ ਤੁਮ ਗਢ ਹੁਇ ਗਯੋਨ ਜੀ-
 ਕੇ ॥੪੩॥ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਰਫਲੀ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ 'ਕਨਾ ਨਬਾਬ ਇਮ ਭਾਖਜੋ ।
 ਹਜ਼ਰਤ ਕੋ ਇਕਬਾਲ' ਬਡੇਰਾ ਬਿਜੈ ਕਰਨ ਅਭਿਲਾਖਜੋ ॥੪੪॥ ਕਿਸ ਕੋ
 ਪੁਨ ਨ ਪਜਾਰੇ ਹੋਵਹਿ ਜੋਹਮਰੇ ਪਰ ਆਵੈ।ਕੇਤਿਕ ਗਢ ਮਹਿ ਨਰਭਟ*
 ਠਹਿਰੇ ਨਿਕਸ ਜੁ ਮਾਰ ਮਚਾਵੈ ॥੪੫ ॥ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿਪਾਹ ਬਿਲੋਕਹੁ
 ਰਿਪੁ ਕੋ ਤੁਸ ਕਰੀਤੀ।ਨੀਠ ਨੀਠ ਸਿਖ ਬਿਰੇ ਦੁਰਗ ਮਹਿ ਵਹਿਰ ਮਿਤੂ
 ਦਿਖਰੀਤੀ ॥੪੬॥ ਹੁਕਮ ਕਰੋ ਤੋ ਹੋਲਾ ਘਾਲਹਿ ਤੋਰਹਿ ਗਢ ਦਰਵਾਜਾ।
 ਕਹਿ ਕਰਿ ਕਹਾਂ ਤੁਸ ਦਿਖਰਾਵੋ ਹਮ ਹੈਂ ਸੁਭਟ ਸਮਾਜਾ' ॥੪੭ ॥ ਇਮ
 ਤਕਰਾਈ ਕਰਤਿ ਮੋਰਚਨਿ ਸੁਬੇ ਫਿਰ ਦਿਸਿ ਚਾਰੋਂ । 'ਨਿਕਟ ਨ ਢੂਕਹੁ
 ਬਿਰੇ ਰਹਹੁ ਬਲ ਘੇਰਾ ਪੁਰਿ ਕੋ ਛਾਰੋ ॥੪੮॥ ਲਰਿਬੇ ਮਹਿ ਸਮਤਾ ਨਹਿ
 ਬਨਿ ਹੈ ਮਰਹਿ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਜੋਧਾ । ਮਾਰ ਕੂਟ ਪੁਨ ਪ੍ਰਵਿਸਹਿ ਅੰਤਰ ਚਲਹਿ
 ਨੁ ਬਸ ਕਿਯ ਕ੍ਰੋਧਾ ॥੪੯॥ ਅੰਨ ਆਦਿ ਵਸਤੂ ਬੁਰ ਜੈ ਹੈ ਤਉ ਗੁਰ ਵਹਿਰ
 ਨਿਕਾਸਹਿ । ਜੇ ਕਰਿ ਲਰਤਿ ਰਹੈਂ ਸਿੰਘਨਿ ਸਨ ਲਾਖਹੁ ਸੁਭਟ ਬਿਨਾ-
 ਸਹਿ ॥੫੦॥ ਤਉ ਨ ਸਰ ਹੋਵਹਿ' ਰਣ ਮੰਡਹਿ ਅਪਰ ਉਪਾਵ ਨ ਕੋਈ' ।
 ਸਗਰੇ ਗਿਰਪਤਿ ਤੁਰਕ ਪ੍ਰਧਾਨਾ ਇਹ ਮਸਲਤ ਦ੍ਰਿਫ ਹੋਈ ॥ ੫੧ ॥
 ਲਰਿਬੇ ਤੇ ਸਭਿ ਅੰਗ ਬਚਾਵਹਿ ਮਾਨਿ ਮਰਨ ਕੋ ਤੁਸਾ।ਘੇਰਾ ਪਾਇ ਬਿਰੇ
 ਚਹੁ ਦਿਸਿ ਮਹਿ ਚਿਰੰਕਾਲ ਜੈ ਆਸਾ ॥੫੨॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਇਸ
 ਭਾਂਤੀ ਪਰਜੋ ਚੁਯਿਰਦੇ ਘੇਰਾ।ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਉਤਸਾਹ ਵਥੈ ਨਿਤ ਰਿਪੁ ਸਨ
 ੋਰਾਤ ਵੇਲੇ (ਕੰਮ ਕਰਨ ਨੂੰ) ਬੜੇ ਬਲੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਬੜਾ ਹਨੇਰਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ।
 *ਸਰਕਮਲੀ । *ਮੋਰਚਾ ਕਿਛੋ ਦੇ ਟੋੜੇ ਹੀ ਆ ਗਿਆ ਹੈ । *ਪ੍ਰਤਾਪ । * (ਕਿਲਾ) ਸਰ ਨਹੀਂ
 ਹੋਉ (ਅ) ਸਿੱਭ ਨਹੀਂ ਹੋਉ । *ਫਾਵ ਜੈ ਦੀ ਆਸਾ ਧਾਰਕੇ ਕਿ ਚਿਰਾਕੀ ਹੋਵੇਗੀ। *ਪਾ:-ਭਵ ।

ਲਰਿਬੈ ਕੇਰਾ ॥੫੩॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਖਸਟਮ ਵੁਤੇ 'ਜੰਗ' ਪ੍ਰੰਗ
ਬਰਨੈ ਨਾਮ ਪੰਚਦਸਮੇ ਅੰਸੂ ॥ ੩੫ ॥ ੧੬. [ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਰਾਤੀਂ ਹੋਲਾ] ।

॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਹੁਤੋ ਦੂਰ ਕੁਛ ਲੋਹਗੜ ਆਨੰਦ ਪੁਰਿ ਤੇ ਸੋਇ । ਢੁਕੇ ਮੋਰਚੇ
ਨਿਕਟ ਤਿਹਿ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਗਾਫਲ ਹੋਇ ॥੧॥ ਲਲਿਤਪਦ ਛੇਦ ॥ ਇਕ ਦਿਨ
ਨਿਸਾ ਭਈ ਅੰਧਿਆਰੀ ਸ਼ੋਰ ਸਿੰਘ ਬਚ ਭਾਖਾ । 'ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ !
ਸਵਾਧਾਨ ਬਨਿ ਸੁਨਿ ਮੇਰੀ ਅਭਿਲਾਖਾ ॥ ੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਤੇ ਕੁਛ
ਅੰਤਰ, ਨੌਰ ਨਹੀਂ ਲਖਿ ਸੋਊ । ਯਾਂ ਤੇ ਨਿਕਟ ਮੋਰਚੇ ਲਜਾਵਤਿ ਮਨ
ਵਧਾਇ ਸਭਿ ਕੋਊ ॥ ੩ ॥ ਅਗਮ ਪੁਰੇ ਅਰੁ ਹੋਲ ਗੜੀ ਮਹਿ ਅਪਰ ਕੇਸ
ਗੜ ਸਾਰੇ । ਦੂਰ ਦੂਰ ਹੈਂ ਸਭਿ ਥਲ ਮੁਰਚੇ ਢੁਕੇ ਨਿਕਟ ਹਮਾਰੇ' ॥੪॥
ਅਬਿ ਨਿਸ ਮਹਾਂ ਅੰਧੋਰ ਗੁਬਾਰੀ ਦੁਰਜਨ ਗਾਫਲ ਭਾਰੇ । ਧਰੇ ਭਰੋਸਾ
ਸੁਪਤ ਪਰੇ ਬਹੁ ਕੇ ਇਕ ਜਾਗਨ ਹਾਰੇ ॥ ੫ ॥ ਉਪਰ ਪਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਨਨਿ
ਅੰਚਹੁ ਕਰਹੁ ਲਥਿਰ ਪਥੇਰਾ । ਏਕ ਵਾਰ ਕਰਿ ਕਰਹੁ ਕਿਨਾਰਾ ਪਰਿਹੈ
ਰੋਰ ਘਨੇਰਾ ॥ ੬ ॥ ਨਹੀਂ ਪਛਾਨ ਪਰਸਪਰ ਹੋਵੈ ਕਟਹਿ ਪਰਸਪਰ
ਸਾਰੇ । ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਤਿ ਕੇ ਕਰਹਿ ਫਰਕ ਫਿਰ ਨਿਕਟ ਨ ਆਇੰ ਹਮਾਰੇ'
॥ ੭ ॥ ਸੁਨਿ ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਤਿਹ ਸਮੁਝਾਯਹੁ 'ਹੁਕਮ ਨ ਪ੍ਰਭੂ ਬਖਾਨਾ ।
ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਕਹਤਿ-ਨ ਨਿਕਸਹੁ ਬਾਹਰ ਦੁਰਗ ਰਹਹੁ ਸਵਾਧਾਨਾ-॥੮॥
ਅਬਿ ਬੁਝਨ ਕੀ ਬਿਧਿ ਨਹਿ ਬਨਿ ਹੈ ਕ੍ਰਿਪਾਸਿੰਧੁ ਸੁਖ ਮਾਂਹੀ ॥ ਨਹੀਂ ਜਗਾ-
ਵਨ ਕੈਸੇ ਹੋਵਹਿ ਕੁਤੋ ਕਹਹਿ ਤੁਵ ਪਾਹੀ' ॥੯॥ ਸ਼ੋਰ ਸਿੰਘ ਪੁਨ ਕਹੈ
'ਲਖਹੁ ਇਮ ਰਾਜਨੀਤ ਕੀ ਬਾਤੀ । ਸਮਾ ਪਾਇ ਰਿਪੁ ਤੇ ਨ ਚੁਕੈ ਕਿਮ
ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਹਿ ਸੁ ਘਾਤੀ ॥੧੦॥ ਤੁਰਕਨਿ ਕੇ ਮਾਰਨ ਮਤਿ ਗੁਰ ਕੋ ਇਹ
ਬਿਧਿ ਤਿਨ ਅਨੁਸਾਰੇ । ਪ੍ਰਭੂ ਬੁਝਨਿ ਕੀ ਅਬਿ ਨਹਿ ਆਛੀ, ਸੁਨਿ ਹੈਂ
ਸਕਲ ਸਕਾਰੇ' ॥੧੧॥ ਅਬਿ ਮੈਂ ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਰਿਪੁ ਜੋਹੋ ਪਰੇ ਸੁਪਤ ਇਕ
ਸਾਰਾ । ਬਹੁਰ ਘਾਤ ਇਹ ਹਾਥ ਨ ਆਵੈ ਕਰਹੁ ਸੰਘਾਰ ਸਥਾਰਾ ॥੧੨॥
ਛਕਿ ਅਫੀਮ ਮੈਂ ਬਾਹਰ ਗਮਨੈਂ ਆਵਤਿ ਜਾਤਿ ਨਿਹਾਰੇ । ਗਾਫਲ ਪਰੇ
ਤੁਸ ਬਿਨ ਹੈ ਕੈ ਆਛੀ ਬਿਧਿ ਲਿਹੁ ਮਾਰੇ' ॥੧੩॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਸਭਿ ਸਿੰਘ
ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਹੈ (ਸਾਡਾ ਮੋਰਚਾ 'ਲੋਹ ਗੜ੍ਹ') । ੨ (ਵੈਰੀ) ਮੋਰਚੇ ਨੇੜੇ ਲਿਆ ਰਹੇ ਹਨ । ੩ (ਇਨ੍ਹਾਂ
ਤੇ ਤਾਂ) ਸਭਨੀ ਬਾਈ (ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ) ਮੋਰਚੇ ਦੂਰ ਦੂਰ ਹਨ (ਪਰ) ਸਾਡੇ (ਇਹ) ਨੇੜੇ ਆ
ਝੁੱਕੇ ਹਨ । ੪ ਭਾਵ ਪਰੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ (ਸਾਥੋਂ) । ੫ ਭਾਵ ਤੈਨੂੰ ਕੀ (ਆਪਣੀ ਸਲਾਹ) ਦੱਸੀਏ ।
੬ ਸਦੇ ਸਾਰੀ (ਗਲ) ਸੁਣ ਹੀ ਲੈਣਗੇ ।

ਜਗਾਏ ਸੁੱਖਾ ਪੀਵਨ ਕੀਨੋ । ਸੋਚ ਸਨਾਨ ਠਾਨਿ ਕਰਿ ਸਗਰੇ ਖੜਗ
 ਸਿਪਰ ਧਰਿ ਲੀਨੋ ॥ ੧੪ ॥ ਜਾਮ ਨਿਸਾ ਤੇ ਤਜਾਰੀ ਠਾਨਤਿ ਅਪਰ ਦੁ
 ਘਰੀ ਬਿਤਾਈ॥ਖਟ ਘਟਿਕਾ ਜਬਿ ਰਹੀ ਰਾਤਿ ਲਖਿ ਸਿੰਘ ਤਜਾਰ ਸਮੁ-
 ਦਾਈ॥੧੫॥ਸਭਿ ਕੋ ਸਮੁਝਾਵਨ ਕਰਿ ਨੀਕੇ'ਇਕ ਇਕ ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰੇ ।
 ਬਹੁਰ ਸ਼ੱਤੁ ਕੇ ਬੀਚ ਨ ਰਹੀਏ ਹੂਜੈ ਤੁਰਤ ਕਿਨਾਰੇ' ॥੧੬॥ ਪੈਰ ਲੋਹ-
 ਗੜਕੋ ਤਬਿ ਖੋਲਨੈ ਨਿਕਸੇ ਸਿੰਘ ਜੁਝਾਰੇ । ਖੜਗ ਸਿਪਰ ਵੈ ਕਰ ਮਹਿ
 ਲੀਨੋ ਅਛਿਨ ਅਛਿਨ' ਪਗ ਧਾਰੇ ॥੧੭ ॥ ਮੈਨ ਧਰੇ ਕੁਛ ਕਰੇ ਸ਼ਬਦ
 ਨਹਿ ਔਚਕ ਪਰੇ ਸੁ ਜਾਈ॥ਮੂੰਡੀਆ ਨਗਨ ਤੁਰਕ ਕਟ ਡਾਰੇ' ਸਭਿਨਿ
 ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਚਲਾਈ ॥੧੮॥ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਰੋਰ ਮਚਾਯਹੁ ਕੂਦਤਿ ਸਿੰਘ
 ਜੁਝਾਰੇ । ਨੀਂਦ ਮਾਂਹਿ ਤੇ ਪਲਕ ਨ ਖੁਲਤੀ ਮਾਰਿ ਖੜਗ ਕਟਿ ਡਾਰੇ ॥
 ੧੯ ॥ ਆਧੀ ਘੜੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਬਹੀ ਬਹੁ ਰੁੰਡ ਮੂੰਡ ਗਨ ਹੋਏ । ਸਸਤੁ
 ਸੰਭਾਰ ਨ ਕਿਸਕੀ ਹੋਈ ਕਟਿ ਕਟਿ ਧਰਿ ਪਰ ਸੋਏ ॥੨੦॥ ਕਿਸਕੋ ਮੂੰਡ
 ਤੂੰਡ ਕਿਹ ਕਾਟਨੋ ਕਿਸਕੀ ਗੀਵਾ ਨਜਾਰੀ । ਕਿਹ ਸਿਕੰਧ, ਭੁਜ, ਹਾਥ
 ਕਟਨੋ ਕਿਹ, ਕਟ' ਕਿਸ ਪੇਟ ਪਿਛਾਰੀ ॥ ੨੧ ॥ ਜੰਘ ਕਟੀ, ਜਾਨੁ ਕਿਸ
 ਕਾਟਨੋ, ਕਿਸ ਕੇ ਚਰਨ ਬਿਦਾਰੇ । ਲੋਚਨ, ਕਰਨ ਕਟੇ ਬਿਲਲਾਵਤਿ
 ਇਕ ਬਾਰੀ ਇਮ ਮਾਰੇ ॥ ੨੨ ॥ ਭਯੋ ਸਥਾਰ ਖੇਤ ਮਹਿ ਤੁਰਕਨਿ ਜਿਮ
 ਕਾਸ਼ਟ ਕਟਿ ਡਾਰੇ । ਨਿਸਾ ਅੰਧੇਰ ਸੋਰ ਬਡ ਮਾਰਾ ਦਿਖਤਿ ਨ ਹਾਥ
 ਪਸਾਰੇ ॥ ੨੩ ॥ ਨਿਕਟ ਕਿ ਦੂਰ ਹੁਤੇ ਗਨ ਡੇਰੇ ਸਨਧ ਬੱਧ ਹੁਇ ਧਾਏ ।
 ਸਿੰਘ ਕਿਨਾਰਾ ਕਰਿ ਤਤਛਿਨ ਮਹਿ ਦੁਰਗ ਬਿਖੈ ਸਭਿ ਆਏ ॥ ੨੪ ॥
 ਚਲਨਿ ਲਗੀ ਗਨ ਤੁਪਕ ਮਿਲੇ ਪੁਨ ਕਛੂ ਪਛਾਨ ਨ ਹੋਈ । ਆਪਸ
 ਬਿਖੈ ਕਟਨ ਸਭਿ ਲਾਗੇ ਸੂਝ ਬੂਝ ਨਹਿ ਕੋਈ ॥੨੫॥ ਗੁਲਕਾਂ ਸੰਗ ਮਰੇ
 ਤਬਿ ਅਨਗਨ ਕਟੇ ਖੜਗ ਕੇ ਸੰਗਾ । ਇਤ ਉਤ ਲਖੈ ਸਿੰਘ ਇਹ
 ਆਵਤਿ ਕਰਤਿ ਆਪ ਮਹਿ ਜੰਗਾ' ॥੨੬॥ ਰਸਾਵਲ ਫੰਦ ॥ਪਿਤਾ ਪੁਤ ਮਾਰਾ॥
 ਕਿ ਭਾਤੀ ਪ੍ਰਹਾਰਾ॥ਕਰਾਚੋਲ ਚਾਲੇ॥ਨ ਜਾਂਹੀ ਸੰਭਾਲੇ ॥ ੨੭ ॥ ਕਿਸੂ ਨਾਂਹਿ
 ਪੂਛੇ॥ਸੁਧੀ ਤੇ ਸੂ ਛੂਛੇ' । ਕਰੈ ਓਜ ਧਾਵੈ । ਪ੍ਰਹਾਰੀ ਚਲਾਵੈ ॥ ੨੮ ॥ ਕਟੈ
 ਆਪ ਮਾਂਹੀ । ਦਿਖੈ ਕੋਇ ਨਾਂਹੀ । ਪਛਾਨੈ ਨ ਆਨਾ । ਪ੍ਰਹਾਰੈ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ

੧'ਹੋਲੀ ਹੋਲੀ॥(ਅ) ਅਛਿਨ=ਲਗਾਤਾਰ । ੨'ਨੰਗੀਆਂ ਸਿਰੀਆਂ ਕੱਟ ਸੁੱਟੀਆਂ । ੩'ਲਕ । ੪'ਇਧਰ
 ੬ਧਰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿੰਘ ਔਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਆਪੋ ਵਿਚ ਜੰਗ । ੫'ਬੇਖਬਰੇ ।

॥੨੬॥ ਤਿਸੀ ਮੋਰਚਾ ਮੈਂ। ਸੰਘਾਰੇ ਤਮਾਮੈ। ਬਹੁਨੈ ਸ਼ੁੱਲ ਜਾਈ। ਥਿਰਾ
ਲੋਥ ਛਾਈ^੧ ॥ ੩੦॥ ਸੁਨੈ ਰੋਰ ਸੂਬੇ। ਮਹਾਂ ਚਿੰਤ ਡੂਬੇ। ਕਟਨੈ ਮੋਰਚਾ
ਕੋ। ਸੁਨੈ ਸ਼ੋਰ ਤਾਂਕੋ ॥ ੩੧॥ ‘ਬਡੋ ਗਜ਼ਬ ਹੋਵਾ। ਨਹੀਂ ਮੂਢ ਜੋਵਾ।
ਬਨੈ ਕੋ ਉਪਾਵਾ ? ਅੰਧੇਰਾ ਸੁ ਛਾਵਾ ॥ ੩੨॥ ਨਹੀਂ ਰਾਤਿ ਜਾਗੇ। ਤਬੈ
ਦਾਵ ਲਾਗੇ। ਪਰੇ ਸਿੰਘ ਜਾਈ। ਲਖੇ ਜਾਹੁ ਭਾਈ’ ॥ ੩੩॥ ਦੋਹਰਾ ॥
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਟਿ ਮੋਰਚਾ ਫਤੇ ਖਾਲਸਾ ਪਾਇ। ਤੁਰਕ ਮੂਢ ਮਤਿ ਹੋਇ
ਕਰਿ ਨਾਸੁ ਭਏ ਦੁਖ ਖਾਇ ॥ ੩੪॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕੰਚਨ ਕੋ ਮੰਦਰ ਬਡ
ਸੁੰਦਰ। ਹੀਰਾ ਮੁਕਤਾ ਲਾਗੇ ਅੰਦਰ। ਨੀਕੇ ਕਾਰੀਗਰਨਿ ਸੁਧਾਰੀ।
ਤੁਰ ਕੀ ਪੰਕਤਿ ਬੇਲ ਬਿਥਾਰੀ ॥ ੩੫॥ ਬਹੁਤ ਬਡੂਰਜ ਮਨਿ ਦਮਕਾਈ^੨।
ਅਸ ਘਰ ਸਭਿ ਰੁਤ ਮਹਿ ਸੁਖਦਾਈ। ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਸ ਕੇ ਬੀਰ ਬਿਰਾਜੈ।
ਰੁਚਿਰ ਪ੍ਰਯੋਕ ਤਰੇ ਛਇ ਛਾਜੈ ॥ ੩੬॥ ਰਚੇ ਪੁਰਟ^੩ ਕੇ ਪਾਵੇ ਚਾਰੂ।
ਸਬਜ਼ ਮਣੀ ਖਰਿ ਕੀ ਗੁਲਜ਼ਾਰੂ^੪। ਮੂੰਗਾ ਅਧਿਕ ਜਾਂਹਿ ਕੇ ਜਰਜੈ।
ਕਿਸੀ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਸੁੰਦਰ ਘਰਜੈ ॥ ੩੭॥ ਰੁਚਿਰ ਮਖਮਲੀ ਛਾਇ ਬਿਛੋਨਾ।
ਸੇਜ ਬੰਦ ਸੁੰਦਰ ਦੁਤਿ ਭੋਨਾ। ਗੁੰਢੇ ਜ਼ਰੀਦਾਰ ਲਟਕੀਤੇ। ਤਿਸ ਪਰ ਪ੍ਰਭੂ
ਬਿਸੁਆਮ ਕਰੀਤੇ ॥ ੩੮॥ ਰੋਰਾ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨਿੰਦਾ ਤਜਾਗੀ। ਚੌਕੀਦਾਰ
ਹੁਕਾਰਸਿ ਆਗੀ। ਤਿਸ ਕੋ ਕਹਨੈ ‘ਪਠਹੁ ਨਰ ਕੋਈ। ਕਹਾਂ ਜੰਗ ਮਾਚਨੈ
ਲਿਹੁ ਜੋਈ ? ॥ ੩੯॥ ਤਹਿ ਕੋ ਸਿੰਘ ਲਜਾਉ ਮਮ ਤੀਰ। ਸਰਬ ਬਾਤ
ਜੋ ਕਹੈ ਸਧੀਰ’। ਸੁਨਿ ਬਾਹਰ ਤੋ ਸਿੰਘ ਪਠਾਯੋ। ਦੋਰਨੈ ਤੁਰਤ ਲੋਹਗੜ
ਆਯੋ ॥ ੪੦॥ ਸ਼ੋਰ ਸਿੰਘ ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਮਿਲਜੈ। ‘ਗੁਰੂ ਪਠਾਯੋ ਮੈਂ ਇਤ
ਮਿਲਜੈ’।—ਕਿਮ ਰੋਰਾ ਮਾਚਨੈ ਤੁਮ ਓਰੀ—। ਸੁਧਿ ਲੈਬੈ ਹਿਤ ਆਯੋ ਦੋਰੀ
॥ ੪੧॥ ਅਪਨੈ ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਕਰਿ ਦੀਜੈ। ਪਠਹੁ ਤੁਰਤ ਨਹਿ ਬਿਲਮ ਲਗੀ-
ਜੈ’। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਨਾਮ ਬਤਾਇ ਬ੍ਰਿਤੀਤਾ। ‘ਫਤੇ ਲਈ-ਕਹੀਏ ਭਗਵੰਤਾ’
॥ ੪੨॥ ਸੇਗ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਪਠਾਯੋ। ਤਤਛਿਨ ਚਲਜੈ ਗੁਰੂ ਢਿਗ
ਆਯੋ। ਬੈਠੇ ਪ੍ਰਭੂ ਬੁਝਜੈ ਤਿਸ ਤਾਂਈ। ‘ਕਸ ਰੋਰਾ ਮਾਚਨੈ ਸਮੁਦਾਈ ?’
॥ ੪੩॥ ਕਹਨੈ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਕਰ ਜੋਗਿ। ‘ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਭਯੋ ਮੋਰਚੇ ਸ਼ੋਰ ? ਸ਼ੋਰ

^੧ਧਰਤੀ ਤੇ ਲੋਥਾਂ ਭਰ ਗਈਆਂ। ^੨ਜਾਂਕੇ ਦੇਖੇ ਭਾਈ।। (ਅ) ਲਖੇ ਜਾਣਿ=ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ
ਹਨ। ^੩ਲਸਨੀਆਂ ਨਾਮੇ ਮਣੀ ਚਮਕਦੀ ਹੈ [ਸਿਸ; ਵੇਦੂਰਜ]। ^੪ਸੋਨੇ ਦੇ [ਸਿਸ; ਪੁਰਟ]।
^੫ਪੰਨੇ ਦੀ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਜੜਤ ਕੀਤੀ ਹੋਈ। ^੬ਆਕੇ ਮਿਲਿਆ ਹਾਂ।

ਸਿੰਘ ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਦੋਈ । ਮੰਤ੍ਰ ਕੀਨ ਮੁਰਚਾ ਫਿਗ ਹੋਈ ॥ ੪੪ ॥
 ਸਗਰੇ ਸੁਪਤੇ ਤੁਰਕ ਨਿਹਾਰੇ। ਤੁਮਰੀ ਵਿਸ਼ਿ ਤੇ ਡਰ ਉਰ ਧਾਰੇ। ਸ਼ੇਰਸਿੰਘ
 ਤਬਿ ਕਹਰੈ ਸੁਨਾਈ । ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਹਮ ਲੋਂ ਬਖਸ਼ਾਈ ॥ ੪੫ ॥ ਨਿਸ
 ਅੰਧਾਰੀ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਪਰੇ। ਚਰਮ ਧਰੇ ਖਗ ਨੰਗੇ ਕਰੇ । ਕਟੀਆ ਕਰਤਿ
 ਭਏ ਤੁਰਕਾਨਾ ।—ਹਾਇ ਖੁਦਾਇ ਅਲਾਹਿ—ਬਖਾਨਾ ॥੪੬॥ ਆਪੀ ਘਰੀ
 ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਬਜਾਏ । ਕੋ ਹਤਿ ਹੈ ਕੋ ਘਾਇ ਪਲਾਏ । ਤੁਪਕ ਤਮਾਰੇ ਖੜਗ
 ਨਿਖੰਗਾ । ਕਰਾਚੋਲ ਬਹੁ ਲੂਟ ਨਿਸੰਗਾ ॥ ੪੭ ॥ ਜਬਹਿ ਮਤਾਬੀ ਜਰੇ
 ਮਸਾਲਾ । ਜਿਤ ਕਿਤ ਭਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਿਸਾਲਾ । ਆਇ ਆਪਨੇ ਦੁਰਗ
 ਸਮਾਏ । ਕਿਸ ਕੋ ਲਗੀ ਨ ਤਾਤੀ ਬਾਏ ॥ ੪੮ ॥ ਤੁਰਤ ਫਤੇ ਕੋ ਦੁੰਦਭਿ
 ਬਾਜ। ਬਹੁ ਤੁਰਕਨਿ ਕੋ ਲੂਟਿ ਸਮਾਜਾ । ਆਪ ਸਹਾਇਕ ਹੈ ਕਰਿਵਾਯੋ ।
 ਮਾਰਿ ਖਾਲਸਾ ਉਰ ਹਰਖਾਯੋ ॥ ੪੯ ॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿ ਹੋਈ ਭੁਨਸਾਰਾ ।
 ਸੋਚ ਸੁਨਾਨ ਗੁਰੂ ਤਨ ਧਾਰਾ । ਦੋਨਹੁ ਜਥੇਦਾਰ ਬੁਲਵਾਏ । ਆਇ
 ਤਬਹਿ ਪਗ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ ॥ ੫੦ ॥ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਦੇਖਿ ਗੋਸਾਈਂ । ‘ਸਾਧ
 ਸਾਧ? ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਅਲਾਈ । ‘ਇਸ ਬਿਧਿ ਹੈ ਮਾਰਨ ਰਿਪੁ ਬਨੈ । ਬਚੈ
 ਆਪ ਬਲ ਛਲ ਤੇ ਹਨੈ ॥ ੫੧ ॥ ਦੀਜੈ ਤੁਰਕਨ ਸਦਾ ਸਜਾਇ । ਰਾਜ
 ਤੇਜ ਇਨ ਦੇਹੁ ਖਪਾਇ । ਸਨੇ ਸਨੇ ਲਯਤਾ ਸਭਿ ਲਹੈਂ । ਨਹੀਂ ਨਗਾਰ-
 ਬੰਦ ਕੋ ਰਹੈ ॥੫੨॥ ਗਿਰਪਤਿ ਬਨਿ ਹੈਂ ਤਬੈ ਅਧੀਨ। ਰਹੈਂ ਖਾਲਸੇ ਆਗੈ
 ਦੀਨ’ । ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ ਬਰ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ । ਸਿਰੰਪਾਇ ਮੰਗਵਾਇਸਿ
 ਰੂਰੇ ॥ ੫੩ ॥ ਬਖਸ਼ੇ ਜਥੇਦਾਰ ਜੇ ਦੋਇ। ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਸੋਇ ।
 ਸਾਭਿ ਸਿੰਘਨਿ ਕੋ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ। ਪੁਰਹੁ ਕਾਮਨਾ ਮਨ ਕੀ ਨਾਨਾ ॥੫੪॥
 ਸਭਿ ਪਰ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਹਰਖਾਇ । ਗਏ ਆਪ ਗਢ ਦੇਖਨਿ ਥਾਇੰ। ਸਰਬ
 ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰੀ ਤਕਰਾਈ । ਗੁਲਕਾਂ ਅਰੁ ਬਰੂਦ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੫੫ ॥ ਬਹੁਰ
 ਸਭਾ ਮਹਿ ਆਨਿ ਬਿਰਾਜੇ । ਜਿਨ ਦੇਖਤਿ ਅਘ ਜੈ ਹੈਂ ਭਾਜੇ । ਸੁੰਦਰ
 ਸੂਰਤ ਮੋਹਤਿ ਮਨ ਕੋ । ਸਾਬਤ ਸਿੱਖ ਰਹੇ, ਧੰਨ ਤਿਨ ਕੋ ॥ ੫੬ ॥
 ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ ‘ਮੋਰਚਾ ਕਤਲ ਕਰਨ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ
 ਖੇਡਸਮੇ ਅੰਸੂ ॥ ੧੬ ॥ ੧੭. [ਬਾਘਨ ਤੇ ਬਿੱਜਘੋਖ ਦੇ ਗੋਲੇ ਚਲਾਉਣੇ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਧਾ ਮਹਾਂ ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਆਦਿ । ਸਭਿਨਿ ਸਿੰਘ-
 *ਕਿ ਟੋੜੇ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ (ਵੇਰੀ ਦਾ) ਮੋਰਚਾ । *ਢਾਲਾਂ ਧਾਰਕੇ । *ਤਲਵਾਰਾਂ ਨਿਸੰਗ ਹੋਕੇ
 ਲੁਟੀਆਂ । *ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧੰਨ ਹੈ ।

ਮਨੁ ਕਾਮਨਾ ਦਈ ਕਰੇ ਅਹਿਲਾਦ^੧ ॥੧॥ ਲਲਿਤਪਦ ਛੰਦ ॥ ਦੋਵਨਿ ਕੋ ਭੀ
ਦੁਰਲਭ ਦੀਰਘ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਦੀਨੇ। ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਦੈ ਅਪਨ ਸਮੀਪ^੨
ਮਹਾਂ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕੀਨੇ ॥੨॥ ਥਾਨ ਥਾਨ ਪ੍ਰਤਿ ਮੁਰਚਨਿ ਮਾਂਹੀ ਕਰੇ ਸਿੰਘ
ਸਵਧਾਨਾ। 'ਹੋਨਿ ਸਮੀਪ ਨ ਦੀਜੈ ਦੁਰਜਨ ਜਸਤਨ ਤੋ ਕਰਿ ਹਾਲ'^੩
॥ ੩ ॥ ਬਿਨਾਂ ਤੁਸ ਇਕ ਗੁਰ ਕੀ ਆਸਾ ਸਿੰਘ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿਤੇ। ਦੁਸ਼ਟ
ਸਮੀਪੀ ਹੋਨਿ ਨ ਪਾਵੈਂ ਲਾਖਹੁ ਗਿਰਦ ਭ੍ਰਮੰਤੇ ॥ ੪ ॥ ਉਤ ਸੂਬੇ ਦੋਨਹੁ
ਮਿਲਿ ਬੈਠੇ ਭੀਮਚੰਦ ਢਿਗ ਆਯੋ। ਗਿਰਪਤਿ ਅਪਰ ਹੰਡੂਰੀ ਆਦਿਕ
ਮਿਲੇ ਆਨਿ ਇਕ ਥਾਯੋ ॥ ੫ ॥ ਤੁਰਕ ਮੁਸਾਹਿਬ ਸਜਾਨੇ ਮੁਖਿ ਜੋ ਬੈਠੇ
ਸਰਬ ਸਭਾ ਮੈਂ। ਸ਼ੋਕ ਪਰਾਜੈ ਤੇ ਚਿਤ ਉਪਜੈ ਤਜਿ ਉਤਸਾਹ ਤਮਾਮੈ
॥੬॥ ਭਾਜਿ ਬਚੇ ਜੇ ਮਰਚੇ ਮਹਿ ਤੇ ਸੋ ਤਤਕਾਲ ਬੁਲਾਏ। ਕਰਨ ਲਗੇ
ਦਰਿਆਫਤ ਤਿਨ ਕੀ 'ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਦੁਸ਼ਮਨ ਆਏ?' ॥੭॥ ਕਿਮ ਆਲਸ
ਬਹੁ ਕਰੇ ਦਬਾਵਨਿ ਗਾਫਲ ਹੈ ਕਰਿ ਸੋਏ। ਭਈ ਪਰਾਜੈ ਸੁਬਕੀ ਹਮ
ਕੋ ਜਹਿ ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਕੋਏ^੪ ॥੮॥ ਕਹਤਿ ਭਏ ਸਭਿ 'ਸੁਨਿ ਨਵਾਬ
ਜੀ! ਰਖੀ ਘਨੀ ਤਕਰਾਈ। ਜਾਨਿ ਫਜਰ ਕੋ ਵਖਤ ਹੋਇ ਅਬਿ ਨਰ
ਬਹੁਤੇ ਅਲਸਾਈ ॥੯॥ ਕਰਤਿ ਰੋਜ ਹੀ ਰਹੇ ਇਸੀ ਬਿਧਿ ਫਜਰ ਵਖਤ
ਅਲਸਾਏ। ਦਿਨ ਮਹਿ ਏਰਿ ਹੈਂ ਇਹ ਬਿਸਾਸ ਧਰਿ ਜਾਗਤਿ ਕਿਤਿਕ
ਰਹਾਏ ॥ ੧੦ ॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿ ਤਸਕਰ ਕੀ ਸਮਸਰ ਆਨਿ ਪਰੇ ਸਮੁ-
ਦਾਈ। ਪਗਿਯਾ ਕੀ ਨਹਿ ਸੁੱਧਿ ਸੰਭਾਰੀ ਆਯੁਧ ਕਹਾਂ ਉਠਾਈ ॥ ੧੧॥
ਸੁਪਤ ਕਟੇ, ਕੋ ਉਠਨ ਨ ਪਾਏ, ਕਿਨਹਿ ਨ ਬਸਤੁ ਸੰਭਾਰਾ। ਇਮ
ਜੁਲਮੀਂ ਤਤਕਾਲ ਕਰਤਿ ਹੀ ਸਕਲ ਮੋਰਚਾ ਮਾਰਾ ॥੧੨॥ ਯਾ ਖੁਦਾਇ
ਹਮ ਜਾਨਤਿ ਕਰਾ ਥੇ ਦਗ਼ਾ ਕਰਹਿ ਸੰਘਾਰੈਂ। ਏਕ ਘਰੀ ਦਰਮਜਾਨ
ਪਰੀ ਨਹਿ^੫, ਇਮ ਏ ਗਜ਼ਬ ਗੁਜ਼ਾਰੈਂ ॥੧੩॥ ਸੂਤੇ ਜਾਗਤਿ ਨਹੀਂ ਬਰਾਬਰ^੬
ਔਚਕ ਖੜਗ ਪੁਹਾਰੈਂ। ਪੁਨ ਆਪਸ ਮਹਿ ਭਿੜੇ ਭੂਲ ਭੁਟ ਭੂਰ ਭਯਾ-
ਨਕ ਮਾਰੈ ॥੧੪॥ ਜ਼ੋਰਦਸਤ ਅਰੁ ਖਾਨ ਵਜੀਦਾ ਸੂਬੇ ਡੂਬੇ ਲਾਜਾ। ਰਿਦੇ
ਕ੍ਰੋਧ ਕਾਰੇ ਨੇਤ੍ਰ ਫੇਰਿ ਕਰਿ ਤਾੜ੍ਹੈ ਗਿਰਪਤਿ ਰਾਜਾ ॥ ੧੫ ॥ 'ਆਪ

^੧ ਸਾਰੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਏਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਕੀਤੀ। ^੨ ਆਪਣੀ ਸਮੀਪਤਾ ਵੱਕੀ।
^੩ ਤੁਸਾਡੀ ਹਾਰ ਹੋਈ, ਸਾਡੀ ਇਸ ਵਿਚ (ਸੁਬਕੀ=) ਛੁਟਿਆਈ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਭ ਕੋਈ
ਥਾਂ ਥਾਂ ਸੁਣੇਗਾ। ^੪ ਸੋਣ ਵਿਚ ਇਕ ਘੜੀ (ਦੋਰ) ਨਹੀਂ ਪਈ। ^੫ ਸੁੱਤੇ ਜਾਗਦਿਆਂ ਦੇ ਬਰੋਬਰ
ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ।

ਨਿਚਿੰਤ ਹੋਇ ਕਰਿ ਬੈਠੇ ਸ਼ਾਹ ਚਮੁ ਮਰਿਵਾਈ । ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਮਰੀ ਬਹੁ
 ਨਿਬਰੀ ਅਪਕੀਰਤਿ ਜਗ ਛਾਈ ॥ ੧੬ ॥ ਕਹਨੈ ਸ਼ਾਹੁ ਸਨ ਜਬਿ ਤੁਮ
 ਪਹੁੰਚੇ-ਸਤਿ ਤੁਰ ਵਿਗ ਨਹਿ ਸੈਨਾ-।ਅਬਿ ਇਹਲਰਤਿ ਕੌਨ ਬਿਚਹੈ ਕੈ
 ਕਰੈ ਨ ਕਹਤਿ ਕੁਛ ਬੈਨਾ ? ॥੧੭॥ ਹਜ਼ਰਤ ਸੁਨਹਿ ਮੁਹਿੰਮ ਮਹਾਂ ਇਮ
 ਲਰਿ ਕਰਿ ਲਸ਼ਕਰ ਗਾਰਾ^੧।ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਹਿ ਤਬਿ ਕੌਨ ਸਹਾਰੈ ਬਿਨਸੈ ਰਾਜ
 ਤੁਮਾਰਾ ॥੧੮॥ ਰਾਤਿ ਮੋਰਚਾ ਕਟਨੈ ਨਿਕਟ ਤੁਮ ਭਏ ਨ ਆਨਿਸਹਾਈ।
 ਨਹੀਂ ਭੇਤ ਅੰਤਰ ਤੇ*ਲੇ ਕਰਿ ਸੁਧ ਨਹਿ ਪ੍ਰਥਮ ਸੁਨਾਈ ॥੧੯॥ ਲਰਿਬੇ
 ਕੇ ਤੁਮ ਨਹਿ ਬਲ ਘਾਲਹੁ ਬੈਠ ਹੋਇ ਕਿਨਾਰੇ । ਹਮ ਅਬਿ ਕੁਚਕਰਹਿ
 ਚਢਿ ਜਾਵਹਿ ਪਾਛੇ ਤੁਮ ਕੇ ਮਾਰੇ ॥੨੦॥ਭੀਮ ਚੰਦ ਅਰੁ ਭੂਪ ਚੰਦ ਜੁਗ
 ਹਾਬ ਬੰਦਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ।ਕਿਮ ਨਬਾਬ ਜੀ ! ਦੋਸ਼ ਹਮਾਰੈ ਸੁਧ ਕੁਛ ਰਹੀ ਨ
 ਓਲੇ^੨॥੨੧॥ਹਮ ਨਿਤ ਕਹਤਿ ਰਹਤਿ ਹਿਤ ਅਤਿਜੁਤਿ^੩ ਤਸਕਰ ਗਨ
 ਬਟਪਾਰਾ।ਕਰੇ ਬਟੋਰਨ ਠੌਰ ਠੌਰ ਤੇ ਗੁਰ ਕੇ ਭਟ ਦਲ ਭਾਰਾ ॥੨੨॥ਸਭਿ
 ਤੇ ਅੰਗ ਮੋਰਚਾ ਹੋਯਸਿਰਹੇ ਨ ਬਿਚ ਸਵਧਾਨੇ ।ਕਰੀ ਸਿਆਨਪ ਕਿਨਹੂੰ
 ਨਾਂਹਿਨ ਪੰਜ ਪਾਨ ਕਿਯ ਹਾਨੇ ॥ ੨੩॥ ਲਰਿਬੇ ਤੇ ਸਰਬਰ ਨਹਿ ਹੋਵਹੁ
 ਲਾਖਹੁ ਚਮੁ ਖਪਾਵੈ।ਰਹਹੁ ਦੂਰ ਬਿਰ ਹੂੰ ਕਰਿ ਸਗਰੈ ਨਿਕਟ ਹੋਨ ਨਹਿ
 ਪਾਵੈ ॥ ੨੪ ॥ ਅੰਨ ਆਦਿ ਰੋਕਨਿ ਕਰਿ ਰਖੀਅਹਿ, ਆਛੀ ਬਾਤ ਇਸੀ
 ਮਹਿ । ਜਾਗਤਿ ਰਹੈ ਰਾਤਿ ਕੇ ਸਗਰੇ ਜੋ ਭਟ ਥਾਨ ਤਿਸੀ ਮਹਿ ॥੨੫॥
 ਹਮ ਅਨੁਸਾਰਿ ਆਪਿ ਕੇ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਰਹਿ ਕਾਰ ਜਿਮ ਭਾਖਹੁ।ਲਰਨ
 ਮਰਨਜੀਤਨਿ ਅਰੁ ਹਾਰਨ ਦਿਸਿ ਖੁਦਾਇ ਅਭਿਲਾਖਹੁ^੪॥੨੬॥ਕਿਤਿਕ
 ਹਜ਼ਾਰ ਦਰਬ ਗਿਰਪਤਿ ਸਭਿ ਸੂਬਨਿਕੋ ਪੁਨ ਦੀਨਾ।ਜਬਿ ਕੁਛ ਰਿਸਹਿ
 ਇਸੀ ਬਿਧ ਤੁਸਹਿ ਕਈ ਬਾਰ ਧਨ ਲੀਨਾ ॥੨੭ ॥ ਚਢਿ ਸਗਰੇ ਪੁਨ
 ਗਏ ਬਿਲੋਕਨ ਪਰਨੈ ਮੋਰਚਾ ਛੂਛਾ । ਕਾਕ ਕੰਕ ਗਨ ਗੀਧ ਸ਼ਾਨ ਪਲ
 ਖਾਹਿ,ਦੇਖਿ ਤਬਿ ਪੂਛਾ ॥੨੮॥ਜਬਿ ਪਹੁੰਚੇ ਤਬਿ^੫ਰੁਲਕਾ ਲਾਗੈ ਲੋਥ
 ਪਰੀ ਸਮੁਦਾਈ^੬। ਦਫਨਾਵਨ ਕੀ ਬਿਧਿ ਨਹਿ ਬਨਤੀ, ਪਰੇ ਰਹੈ ਤਿਸ
 ਠਾਈ^੭॥੨੯॥ਦੂਰ ਮੋਰਚਾ ਹਟਿ ਕਰਿ ਬਾਂਧਹੁ,ਨਿਤ ਰਹੀਅਹਿ ਸਵਧਾਨਾ।

^੧ਗਾਲ ਵਿੱਤਾ । ^੨(ਅਸੀਂ) ਓਹਲੇ ਸੀ । ^੩ਬਹੁਤੇ ਹਿਤ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਾਂ ।
^੪ਜੰਦ (ਲੋਥਾਂ ਚੁੱਕਣ) ਪਹੁੰਚਾਂਗੇ (ਸਿੱਖਾਂ ਵੱਲੋਂ) ਗੋਲੀਆਂ ਲੱਗਣਗੀਆਂ ਤੇ ਲੋਥਾਂ ਬਹੁਤ
 ਸਾਰੀਆਂ ਹਨ । ^੫ਪਏ ਰਹਿਣ ਦਿਓ ਇਸੇ ਥਾਵੇਂ ।

*ਪਾ:-ਕਿਸ ਨਰ ਤੇ । †ਪਾ:-ਤਬ ਪਹੁੰਚੇ ਅਬ ।

ਗੁਰ ਤੇ ਫਤੇ ਨ ਕਬਹੂੰ ਲੀਨਸਿ ਕਈ ਬਾਰ ਰਨ ਠਾਨਾ ॥ ੩੦ ॥
 ਇਮ ਸੁਚੇਤ ਕਰਿ ਸਭਿ ਥਲ ਫਿਰ ਕਰਿ ਜੁਗ ਸੁਬੇ ਅਰੁਰਾਜੇ।ਪੁਨ ਪਹੁੰਚੇ
 ਨਿਜ ਸਿਵਰ ਬਿਖੈ ਖਲ ਨਹਿ ਕੁਛ ਦੁੰਦਭਿ ਬਾਜੇ ॥ ੩੧ ॥ ਪ੍ਰਥਮ
 ਪਹਿਰ ਜੁਗ ਵਿਨ ਕੇ ਬੀਤੇ ਢਰਨੇ ਦੁਪਹਿਰਾ ਹੋਰਾ । ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਜੀਆ
 ਡਬਿ ਅਨਾਇ ਕਰਿ ਤੂਰਨਿ ਆਨਤਿ ਚੇਰਾ ॥ ੩੨ ॥ ਜਰੇ ਜਵਾਹਰ ਕੰਚਨ
 ਸਿਪਟ ਲੇ ਅਫੀਮ ਕੋ ਆਏ। ਮਾਵੇ ਕੋ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕਰਿ ਤੋਤਿਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਮੁਖ
 ਮਹਿ ਪਾਏ* ॥ ੩੩ ॥ ਸੋਚ ਸੁਨਾਨ ਠਾਨਿ ਕਰਿ ਬੈਠੇ ਉਚੇਥਲ ਭਗਵੰਤਾ।
 ਸਿੰਘ ਸੁਚੇਤਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਹੁੰਚੇ ਦਰਸਹਿ ਮੁਖ ਦੁਤਿਵੰਤਾ ॥ ੩੪ ॥
 ਲਗਜੇ ਦਿਵਾਨ ਖਾਲਸੇ ਸ਼ੋਭਤਿ ਜਿਮ ਜਾਦਵ ਸਮੁਦਾਯਾ । ਰੂਪ ਗੁਬੀਦ
 ਗੁਬੀਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੁਸਤੁਨਿ ਸਹਿਤ ਸੁਹਾਯਾ ॥ ੩੫ ॥ ਕਿਧੋ ਕੁਬੋਰ। ਬਰਜੇ
 ਬਿਚ ਜੋਛਨ ਜੇਵਰ ਜੋਤਿ ਸੁਹਾਵੈ । ਦੇਵਨ ਗਨ ਮਹਿ ਕਿਧੋ ਇੰਦੁ ਹੈ
 ਮੁਦਤਿ ਮਹਾਂ ਦੁਤਿ ਪਾਵੈ ॥ ੩੬ ॥ ਕੈ ਮੁਨਿ ਗਨ ਮਹਿ ਰਾਮਚੰਦ ਜੀ ਬਿਰੇ
 ਸੁਭਤਿ ਸੁਖਦਾਈ । ਤੁੰਗ ਸਥਲ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਰ ਤਬਿ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ
 ਦੁਸ਼ਟਿ ਲਗਾਈ ॥ ੩੭ ॥ ਪਰੇ ਜਹਾਂ ਕਹਿ ਦੀਰਘ ਡੇਰੇ ਤੰਬੂ ਗਨ ਸੁਮਿ-
 ਯਾਨੇ । ਝੰਡੇ ਥਾਨ ਥਾਨ ਪਰ ਝੁਲਤਿ ਬਹੁਤ ਬਰਨ ਕੇ ਥਾਨ ॥ ੩੮ ॥
 ਸਿਵਰ ਪਿਖਜੇ ਪੁਨ ਸੂਬਨਿ ਕੇਰਾ ਤੰਬੂ ਲਗਜੇ ਬਨਾਤੀ । ਤਾਨਜੇ ਸੁਮਿ-
 ਯਾਨਾ ਬਹੁ ਦੀਰਘ ਮਖਮਲ ਕੋ ਬਹੁ ਭਾਂਤੀ ॥ ੩੯ ॥ ਬਿਰੇ ਲੋਕ ਬਹੁ ਖਰੇ
 ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਸੁਸਤੁਨਿ ਜੁਤਿਸਵਧਾਨ ॥ ਤਿਹ ਬਿਲੋਕਿ ਮੁਸਕਾਇ ਕਹਜੇ ਪ੍ਰਭੁ
 ‘ਇਹ ਸਨਮੁਖ ਡਰ ਹਾਨਾ’ ॥ ੪੦ ॥ ਉਦੈ ਸਿੰਘ ਕਰਜੋਰਿ ਉਚਾਰੀ, ਜਬਹਿ
 ਪੁਹਾਰੇ ਥਾਨਾ ॥ ਤਬਿ ਡਰਿ ਕਰਿ ਬਿਰ ਦੂਰ ਰਹਤਿ ਭਾ ਬਹੁ ਦਿਨ
 ਬਿਤੇ, ਸੁਹਾਨਾ ॥ ੪੧ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਰੀਤਿ ਹੀ ਬੈਠਨਲਾਗੇ—ਕਹਾਂ ਤੀਰ ਨਿਤ
 ‘ਪਹਿਲੇ ਵੇ ਪਹਿਰ ਦਿਨ ਵੇ । *ਦਾਸ ਨੇ । *ਦੰਗ ਦੰਗ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ । (ਅ) ਬਹੁਤ ਰੰਗਾਂ ਦੇ
 ਲਿਬਾਸ । *ਇਹ (ਵੇਰੀ) ਸਾਹਮਣੇ ਹੀ ਡਰ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ (ਬੈਠੇ) ਹਨ । *ਜਦੋਂ ਤੀਰ ਮਾਰੇ
 ਸਨ (ਆਪ ਹੋ) । *ਤਦੋਂ ਡਰਕੇ ਦੂਰ ਬੈਠਣ ਲਗ ਪਏ ਸਨ (ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ) ਬਹੁਤ ਦਿਨ
 ਬੀਤ ਚੁਕੇ ਹਨ, (ਪਰ ਹੁਣ ਮੁੜ ਇਸ) ਸੁਹਣੇ ਥਾਂ ਉਤੇ.....’ *ਜਗਾ ਜਗਾ ਕਵਿ ਜੀ
 ਇਸ ਵਰਣਨ ਵਿਚ ਬੜਾ ਰਸ ਲੈਂਦੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ, ਇਸਦਾ ਉਧਾਰ ਪਿੱਛੇ ਦਸ ਆਏ ਹਾਂ ।
 ਇਕ ਗਲ ਇਹ ਬੀ ਹੈ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਘਰਾਣਿਆਂ ਤੇ ਮੋਨਦਾਬ ਇਕ
 ਸਰਦਾਰੀ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਅਫੀਮ ਤੇ ਫੰਗ ਇਕ ਸਰਦਾਰੀ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਜਿਸਨੇ
 ਅਣਗਿਣਤ ਸਰਦਾਰੀਆਂ ਸਿਖਾਂ ਦੀਆਂ ਡੋਬੀਆਂ ਹਨ । †ਪਾ:—੬ ਜਾਨਾ ।

ਮਾਰੈ^੧—। ਅਪਨੋ ਆਪ ਦਿਖਾਵਨ ਕਰਤੇ ਤੁਰਕ—ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਹਾਰੈ^੨—
 ॥੪੨॥ ਸੁਨਿਕੈ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਹੁਕਮ ਕਰਜੈ ਤਬਿ 'ਜੁਗ ਤੋਪਨ ਕੋ ਲਜਾਵੈ ।
 ਇਸ ਬਲ ਉਚੇ ਪਰ ਬਿਰ ਕਰਿਕੈ ਠੋੜਾ ਡਾਰਿ ਚਲਾਵੈ' ॥ ੪੩ ॥ ਸੁਨਿ
 ਆਇਸੁ ਕੋ ਸਿੰਘ ਤੁਰਤ ਹੀ ਗਏ ਤੋਪ ਜਹਿ ਠਾਢੀ। ਔਚਨ ਕਰਿ ਆਨੀ
 ਭੁਤਛਿਨ ਮਹਿ ਚੌਪ ਰਿਦੇ ਮਹਿ*ਬਾਢੀ ॥ ੪੪ ॥ ਇਕ ਕੋ ਬਾਘਨ ਨਾਮ
 ਧਰਜੈ ਪ੍ਰਭੁ ਇੱਜਘੋਖ ਕਹਿੰ ਦੂਜੀ । ਕ ਰ ਦਿਵਾਨ ਆਗੇ ਬਿਰ ਦੋਨਹੂੰ
 ਰੰਦਨ ਪੁਸ਼ਪਨਿ ਪੂਜੀ ॥ ੪੫ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕੀ ਦੁਲਾਰਨ^੩
 ਕਰਨ ਵਾਰੀ, ਕਿਧੋਂ ਗੁਰੂ ਮੂਰਤ ਕੀ ਰੱਛਾ ਰੂਪ ਧਾਰੀ ਹੈ^੪ । ਕਿਧੋਂ ਬਿਜੈ
 ਆਪਨੋ ਸਰੂਪ ਧਾਰਿ ਠਾਂਢੀ ਢਿਗ, ਕਿਧੋਂ ਰੂਪ ਕਾਲਕਾਕੋਦਾਸਨ ਉਧਾਰੀ
 ਹੈ^੫ । ਸਿੰਘਨਿ ਸਹਾਇ ਹੇਤੁੰਦੇਤਿ ਹੈ ਦਿਖਾਈ ਸੋਇ, ਕਿਧੋਂ ਮਿੱਤੁ
 ਦੁਰਜਨ ਕੀ ਦਾਰੁਨ ਸੁਧਾਰੀ ਹੈ^੬। ਹਿੰਦੁ ਕੋ ਧਰਮ ਧਰਾ ਧਾਰਿਬੇ ਕੋ, ਧੀਰ
 ਧਰਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਬੰਦ ਸਿੰਘ ਤੋਪ ਉਪਮਾਂ ਬਿਚਾਰੀ ਹੈ^੭ ॥ ੪੬ ॥ ਗਾਢੇ ਗਾਢ
 ਢਾਹਿਬੇ ਕੋ, ਦੀਹ ਦਲ ਢਾਹਿਬੇ ਕੋ, ਖਾਲਸਾ ਉਮਾਹਿਬੇ ਕੋ ਦੁਰਜਨ
 ਬਿਹਾਲਕਾ^੮ । ਤੁਰਕਨਿ ਕੋ ਤੇਜ ਤਿਨ ਸੰਚੈ ਸਮ^੯ ਬਧਜੈ ਬਹੁ ਤਾਂਕੇ ਛਾਰ
 ਕਰਿਬੇ ਕਹੁ ਮਾਨਹੁ ਜੋਤਿ ਜਾਲਕਾ । ਮੇਘਨ ਕੇ ਬੀਚ ਬਸੇ ਗਾਜਿ ਗਾਜਿ
 ਗਾਜ ਜੋਇ ਦੂਜੈ ਦੇਹ ਧਾਰੇ ਜਨੁ ਆਈ ਖਲੁ ਘਾਲਕਾ^{੧੦} । ਵੱਸ ਪ੍ਰਤਿ-
 ਪਾਲਿਕਾ, ਸੁ ਖਾਲਿਕ ਕੀ ਖਾਲਿਕਾ, ਸਰੂਪ ਮਨੋ ਕਾਲ ਕਾ, ਪ੍ਰਗਟ ਭਈ

(ਵੇਰੀ ਵਿਚਾਰਦ ਹਨ) ਕਿ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਕੇਹੜਾ ਰੋਜ ਰੋਜ ਤੀਰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ । ^੧ਤੁਰਕ ਆਪਾ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿੱਥੋਂ ਤਕ (ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ) ਹਥੇ ਰਹੀਏ ਭਾਵ ਪਿੱਛੇ ਰਹੀਏ । ^੨ਭਾਵ ਖਿਡਾਉਣ ਵਾਲੀ । ^੩ਗੁਰੂ ਮੂਰਤ ਦੀ ਰੱਖਣਾ ਨੇ ਹੀ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ ਹੈ । ^੪ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਉਧਾਰਨ ਲਈ । ^੫ਵੇਰੀਆਂ ਦੀ ਭਯਾਨਕ ਮੌਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣਾਈ ਹੈ । ^੬ਹਿੰਦੂ ਦੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਲਈ ਧੀਰਜ ਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਤੋਪ ਦੀ ਇਹ ਉਪਮਾਂ (ਮੈਂ) ਵਿਚਾਰੀ ਹੈ । ^੭ਇਹਾਲ ਕਰਨ ਨੂੰ । ^੮ਘਾਹ ਵੇ ਵੇਰ ਵਤ । ^੯ਬਿਜਲੀ ਜੋ ਗੱਜ ਗੱਜਕੇ ਬਦਲਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸਦੀ ਹੈ (ਮਾਨੋ ਓਹੋ ਹੀ) ਦੂਜੀ ਦੇਹ (ਤੋਪ ਦੀ ਸ਼ਕਲ) ਧਾਰਕੇ ਵੇਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਹਿਤ ਆਈ ਹੈ ।
 *ਪਾ:—ਹਤਨ ਹਿਤ ।

+ਅਨੰਦਪੁਰ ਲੁਟ ਜਾਣ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਤੋਪਾਂ ਸਿਲਹਖਾਨਾ ਸਭ ਵੇਰੀ ਦਲ ਦੇ ਹੱਥ ਪਿਆ । ਤੋਪਾਂ ਵੀ ਸਰਹਿੰਦ ਆਇ ਅੱਪੜੀਆਂ । ਲਾਰੋਰ ਦੇ ਵੋਟੀਆਂ ਤੋਪਾਂ ਅਜੈਬ-ਘੋਰ ਵਿਚ ਪਈਆਂ ਹਨ । ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਖਜਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬਾਘਨ ਤੇ ਇੱਜਘੋਖ ਦੇ ਕੱਢ ਬਹੁਤ ਵਡੇਰੇ ਸਨ ਓਹ ਬਾਘਣ ਬਿਜਘੋਖ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਕੋਈ ਹੋਰ ਵੋਟੀਆਂ ਤੋਪਾਂ ਹੋਸਨ ।

‡ਪਾ:—ਆਇ ।

ਕਾਲਕਾ^੧॥ ੪੭॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਬਿ ਲੋ ਕਰਿ ਆਇਸੁ ਡਾਰਿ ਬਰੂਦ
ਕਸਰੋ ਤਬਿ ਗੋਰਾ॥ ਤੈਬੁ ਬਨਾਤੀ ਸੋ ਸੂਤ ਬੰਧਨੋ ਮੁਖ ਕੀਨ ਬਰੋਬਰ ਸੁੱਤ-
ਨਿ ਓਰਾ॥ ਤਾਕ ਭਲੇ ਤਬਿ ਤਜਾਰ ਕਰੀ ਤਤਕਾਲ ਪਲੀਤੇ ਹੈ ਲਾਇਸੋ
ਤੋਰਾ। ਗਾਜ ਗਿਰੀ ਜਨੁ ਦੀਹ ਅਵਾਜ ਤੇ^੨ ਘੂਕ ਸਬੇਗ^੩ ਰਿਪੂ ਸਿਰ
ਫੋਰਾ ॥ ੪੮ ॥ ਬਾਘਨ ਛੋਰਿਕੈ ਤਜਾਰ ਕਰੀ, ਬਿਜਘੋਖ ਕੋ ਸੁੰਕ ਚਲਨੋ
ਤਬਿ ਗੋਰਾ। ਸੁਏ ਕੋ ਝੰਡਾ ਖਰਾ ਅਵਿਲੋਕ ਕੈ ਤਾਕ ਕੈ ਮਾਰਤਿ ਭੇ ਤਿਸ
ਓਰਾ। ਫੋਰ ਕਸੀ ਨਹਿੰ ਦੇਰ ਲਗੀ ਉਰ ਕੰਪ ਉਠੇ ਸੁਨਿਕੈ ਰਵਿਘੋਰਾ^੪।
ਥੈਲੀ ਕੋ ਪਾਇ ਕੈ ਠੋਕਤਿ ਹੈਂ ਗਜ, ਦੋਤਿ ਪਲੀਤੇ ਮਹਿੰ ਤੂਰਨ ਤੋਰਾ^੫॥
੪੯॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਤੈਬੁ ਕਲਸ ਉਡਾਇਕੈ ਝੰਡਾ ਦਿਯੋ ਗਿਰਾਇ। ਟੂਟ ਪਰਜੋ
ਧਰ ਪਰ ਤਬੈ ਸੋਰ ਉਠਨੋ ਸਮੁਦਾਇ ॥੫੦॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰਿੰ ਬੇ
ਖਸਟਮ ਦੁਤੇ 'ਤੋਪ ਮਾਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਦਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਦਸਮੇ ਅੰਸੁ ॥ ੧੭ ॥

੧੮. [ਘੋਰਾ ਜਾਰੀ। ਭਾਈ ਕਨ੍ਹੋਯਾ ਜੀ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੋਰੇ ਚਲੇ ਲਗੇ ਸੁ ਲਸਕਰ ਮਾਂਹਿ। ਝੰਡਾ ਟੁਟਿ ਜੁਗ
ਖੰਡ ਭਾ ਤੈਬੁ ਬਿਰੇ ਸੁ ਨਾਂਹਿ ॥੧॥ ਸ੍ਰੀਯਾ ॥ ਖਾਨ ਵਜੀਦ, ਲਹੌਰਪਤੀ ਜੁਗ
ਦੇਖਿਕੈ ਗੋਰਨਿ ਕੀ ਅਸ ਮਾਰਾ। ਛੋਰਿ ਭਜੇ ਅਪਨੋ ਬਲ ਤਾਂਛਿਨ ਆਯੁਧ
ਨਾ ਤਨ ਚੀਰ ਸੰਭਾਰਾ^੧। ਵਾਹਨ ਕੋਨ ਉਡੀਕ ਕਰੈ ਤਬਿ ਹੋਇ ਬਿਹਾਲ
ਭਜੇ ਸਿਰਦਾਰਾ। ਬੀਚ ਬਿਰੇ ਦਲ ਆਪਨ ਕੇ ਨਹਿੰ, ਤੂਰਨ ਦੋਰਿਕੈ
ਕੀਨ ਕਿਨਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ਗੋਰਨ ਕੀ ਅਸ ਮਾਰ ਕਰੀ ਜੁਗ ਤੋਪ ਛੁਟੈਂ ਤਬਿ
ਬਾਰੰਬਾਰਾ। ਮਾਰ ਦੀਏ ਤੁਰਕਾਨ ਮਹਾਂ ਭਟ ਕੀਨ ਬਿਚਾਰ ਨ ਹੈ
ਉਪਚਾਰਾ। ਭਾਜਤਿ ਹੈਂ ਤਜਿ ਕੈ ਪਟ ਆਯੁਧ, ਤਾਸ ਭਯੋ ਤੁਰਕਾਨ
ਮੈਂ ਭਾਰਾ। ਛੁਟਿ ਗਏ ਸਿਰ, ਟੂਟਿ ਗਏ ਪਗ, ਛੁਟਿ ਗਏ ਹੱਥਜਾਰ ਨ
ਧਾਰਾ^੨ ॥ ੩ ॥—'ਦੀਰਘ ਦੂਰ ਇਤੀ ਲਗਿ ਆਵਹਿ ਤੋਪ ਦਰਾਜ
ਕਹਾਂ ਅਸ ਭਾਰੀ ? ਬੰਦ ਬਿਤੇ ਦਿਨ ਕੀਨੋ ਨਿਵੇਸ ਕੋ ਕੋਇ
ਨ ਪਹੁੰਚਿ ਸਕਨੋ ਨਹਿੰ ਮਾਰੀ। ਆਜ ਕਹਾਂ ਇਹ ਕੋਤਕ ਭਾ ਜਿਮ ਪੂਰਬ
ਤੀਰ ਅਏ ਇਕਬਾਰੀ। ਹਿੰਦੁਨਿ ਕੋ ਇਹ ਪੀਰ ਕਹਾਵਤਿ ਹੈ ਕਰਾਮਾਤ

^੧ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਰਚੀ ਹੋਈ ਹੈ (ਇਹ ਤੋਪ) ਮਾਨੋਂ ਕਾਲ (ਸੋਤ) ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ ਜਾ ਕਾਲਕਾ
(ਦੇਵੀ) ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਹੈ। [ਅ: ਖਾਲਿਕ=ਰਚਨ ਹਾਰ। ਖਾਲਿਕਾ=ਰਚੀ ਹੋਈ]। ^੨ਤੁਰਕਾਂ
ਦਾ ਬਨਾਤੀ ਤੈਬੁ ਤੋਰਾਂ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਸੀ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਤ੍ਰੂਆਂ ਵਲ ਬਰੋਬਰ ਕਰਕੇ ਤੋਪ ਦਾ ਮੂੰਹ
ਕੀਤਾ। ^੩ਵੱਡੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ। ^੪ਛੋਤੀ। ^੫ਤੁਰਕਾਨਕਸ਼ੋਬਦ। ^੬ਤੋੜਾ। ^੭ਨਾ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੇ ਨਾ
ਸਰੀਰ ਦੇ ਬਸਤਰ ਹੀਸੰਭਾਰੇ। ^੮ਧਾਰੇ ਹੋਏ ਹੱਥਜਾਰ ਵੀ ਛੁੱਟ ਗਏ। ^੯ਸੋਚਦੇ ਹਨ:—

ਕਿ ਆਇ ਅਗਾਈ^੧ ॥ ੪ ॥ ਅੰਗ ਤੁਰੰਗਨਿ ਕੰਗ ਕਏ, ਬਹੁ ਬੀਰ ਗਿਰੇ
 ਲਗਿ ਕੈ ਤਨ ਗੋਰੇ । ਓਟ ਮਹਿ ਜਾਇ ਖਟੇ ਬਿਰ ਹੋਵਤਿ, ਹੋਰਤਿ ਬਿੰਦ
 ਨਿਵੇਸ ਕੀ ਓਰੇ^੨ । ਸੰਝ ਭਈ ਲਗਿ ਛੂਟਤਿ ਦੋਨਹੁ ਬਾਘਨ ਸੇ ਬਿਜ-
 ਘੋਖਨ ਘੋਰੇਬੇਗ ਤੇ ਜਾਤਿ ਕਰੈ ਉਤਪਾਤ ਲਗੈ ਕਟ ਗਾਤ ਨ ਜੀਵਤਿ
 ਛੋਰੇ ॥੫॥ ਸੋਦਰ ਕੇ ਸੁਨਿ ਸੁੰ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਹੋਤਿ ਅੰਧੋਰ ਉਨੇ ਘਰ ਆਏ ।
 ਤੋਪਨ ਆਨ ਸਥਾਨ ਕਰੀ ਬਿਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੀ ਵਤੇ ਰਾਜਾਏ । ਦੇਗ
 ਦਈ ਬਰਤਾਇ ਤਬੈ ਕਰਿ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨ ਬਿਰੇ ਨਿਜ ਬਾਏਹੈ ਸਵਧਾਨ
 ਰਹੈ ਤੁਰਕਾਨ ਤੇ, ਮਾਰਹਿ ਸਦਾ ਨਹਿ ਮਾਰ ਕੁ ਖਾਏ ॥ ੬ ॥ ਖਾਨ
 ਵਜੀਦ ਲਹੌਰ ਪਤੀ ਤਬਿ ਤੂਰਨ ਲੀਨ ਉਠਾਇਕੇ ਡੋਰਾ । ਆਨ ਸਥਾਨ
 ਜਹਾਂ ਵਿਢ ਓਟ ਹੈ ਬਾਸਿਬੇ ਹੋਤ ਸੁਚੇਤ ਹੈ ਹੋਰਾ । ਤੰਬੂ ਉਖਾਰ ਲਏ
 ਸਗਰੇ ਉਤ ਕੀਨੇ ਲਗਾਵਨਿ ਜਾਨਿਅਛੇਰਾ ॥ ਰਾਤਿਕੇ ਜਾਗਤਿਹੈ ਸਵਧਾਨ
 ਸਿਪਾਹਨ ਕੇ ਬਹੁ ਬਾਰ ਹੀ ਟੇਰਾ ॥ ੭ ॥ ਤੁਸ ਧਰੇ ਨਿਸ ਬਾਸਰ ਮਹਿ
 ਕਰਿ ਦੂਰ ਹੀ ਦੂਰ ਨਿਵੇਸ ਪਰੇ ਹੈ । ਜੇ ਕਿਸ ਦੇਸ ਤੇ ਸਿੰਘ ਇਕੱਤ੍ਰ ਹੈ
 ਆਨਿ ਅਨੰਦਪੁਰੇ ਸੁ ਬਰੇ ਹੈ । ਘਾਤ ਅਨੇਕਨਿ ਤੇ ਪਵਿਸੈ ਸ਼ਰਧਾ ਗੁਰ
 ਭਾਉ ਬਿਸਾਲ ਧਰੇ ਹੈ । ਹੋਤਿ ਜਬੈ ਸੁਧ ਤੋ ਪਛੁਤਾਵਹਿ ਯੈ ਤੁਰਕਾਨਿ ਕੀ
 ਹਾਨ ਕਰੇ ਹੈ ॥ ੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਲਗੈ ਮੋਰਚੇ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਦੂਰ ਦੂਰ ਕਰਿ
 ਘੋਰ । ਲਾਖਹੁ ਫੌਜਾਂ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਨਿ ਉਤਰੇ ਡੋਰ ਬਡੋਰ^੩ ॥ ੯ ॥ ਰੋਪਈ ॥ ਦੈ
 ਤੈ ਮਾਸ ਬੀਤ ਇਮ ਗਏ । ਦੂਰ ਦੂਰ ਹਟਿ ਡੋਰੇ ਕਏ । “ਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ
 ਲਜਰੈ ਨਹਿ ਜਾਈ । ਸੁਭਨ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਦੇਤਿ ਖਪਾਈ ॥ ੧੦ ॥ ਉਤਰੇ ਰਹੈ
 ਘੋਰਿ ਪੁਰਿ ਸਾਰੇ । ਜਬਿ ਨਹਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ਅਹਾਰੇ । ਮਿਲਹਿ ਆਪ ਕੈ
 ਨਿਕਸਿ ਸਿਧਾਵੈ । ਬਿਨਾਂ ਅੰਨ ਕਿਮ ਕਾਲ ਬਿਤਾਵੈ ॥੧੧॥ ਤੁਸ ਧਾਰਿ
 ਜੇ ਮਰਚੇ ਨੇਰੇ । ਸੋ ਭੀ ਕਰੇ ਦੂਰ ਥਲ ਡੋਰੇ । ਏਕ ਉਪਾਵ ਫਿਧ ਸਭਿ
 ਕਰੈ ।—ਅੰਨ ਆਦਿ ਅੰਤਰ ਨਹਿ ਬਰੈ ॥੧੨ ॥ ਜਮਾ ਨਹੀ ਗੁਰ ਕੇ ਘਰ
 ਮਾਂਹੀ । ਆਇ ਉਪਾਇਨ ਖਰਚ ਸੁ ਖਾਹੀ । ਅੰਨ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਮਣ ਨਿਤ

^੧(ਇਹ) ਕਰਾਮਾਤ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਅੱਗੇ ਆਏ ਹਨ (ਗੋਲੇ) । ^੨(ਆਪਣੇ) ਸਾਢੇ ਡੇਰਿਆਂ ਵਲ ਤੱਕ ਰਹੇ ਹਨ। ^੩ਜਦੋਂ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ (ਸਿੰਘ ਹੋਰ ਆਕੇ ਅੰਦਰ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ) ਤਦ ਪਛੁਤਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਹਾਨ ਕਰਨਗੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਦਰ ਕੁਮਕ ਜੁਖਵੰਚ ਰਹੀ ਹੈ) । ^੪ਬੜੇ ਡੇਰੇ । ^੫ਤੁਰਕ ਸਰਦਾਰ ਅੰਨ ਕਟਿੰਦੇ ਹਨ:—

ਚਹੀਏ । ਜਿਸ ਕੋ ਖਾਇ ਪ੍ਰਾਣ ਨਿਰਬਹੀਏ—॥ ੧੩ ॥ ਸਾਧ ਕਨ੍ਹੱਯਾ
ਇਕ ਗਰ ਪਾਸ । ਸਭਿ ਮਹਿ ਆਤਮ ਲਖਨੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾਰਾਗ ਨ ਦ੍ਰੈਖ ਹਰਖ
ਨਹਿ ਸੋਕ । ਸ਼ੱਤੁ ਮਿੱਤੁ ਨਹਿ ਭਾਸੈ ਲੋਕ ॥ ੧੪ ॥ ਮਸ਼ਕ ਨੀਰ ਕੀ ਭਰਿ
ਫਿਗ ਰਾਖੈ । ਕਰੋਹਿ ਪਿਲਾਵਨਿ ਜੋ ਅਭਿਲਾਖੈ । ਸਿੰਘ ਮੋਰਚੇ ਮਹਿ
ਥਿਰ ਜੇਈ । ਜਲ ਤੇ ਰਿਪਤ ਕਰਹਿ ਫਿਰਿ ਤੋਈ^੧ ॥੧੫॥ ਨਿਕਟ ਮੋਰਚੇ
ਤੁਰਕਨਿ ਕੇਰੇ । ਨੀਰ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪ੍ਰਾਸ ਬਡੇਰੇ । ਸਭਿ ਦਿਨ ਮੁਰਚੇ ਬਿਖੈ
ਬਿਤਾਵੈ । ਤਿਮਰ ਭਏ ਤੇ ਉਠਿ ਕਰਿ ਜਾਵੈ ॥੧੬॥ ਪ੍ਰਾਤ ਹੋਨਿ ਤੇ ਪ੍ਰਥਮ
ਅੰਧੋਰੋ।ਥਿਰਹਿ ਜਾਇ ਜੋ ਭਟ ਤਿਮ ਬੇਰੇ । ਦਿਨ ਮਹਿ ਭੂਖ ਪਿਪਾਸਾ ਸਹੈ ।
ਨਿਕਸਨਿ ਤਿਮਰ ਭਏ ਤੇ ਲਹੈ ॥ ੧੭ ॥ ਤਿਨ ਪਰ ਭੀ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ
ਕਨ੍ਹੱਯਾ।ਭਰਿ ਭਰਿ ਮਸ਼ਕ ਨੀਰ ਬਹੁ ਦੱਯਾ।ਜਿਤੇ ਮੋਰਚੇ ਮਹਿ ਭਟਰਹੈ ।
ਦੁਹਨ ਦਿਸ਼ਨਿ ਕੇ ਦੁਰਿ ਦੁਰਿ ਬਹੈ ॥੧੮॥ ਜਲ ਦੁਰਲਭ ਦੋਨਹੁ ਦਿਸ਼ਿ
ਹੋਇ।ਯਾਂਤੇ ਦੇਤਿ ਸਾਧ ਮਤਿ ਸੋਇ^੨ । ਜਿਮ ਸਿੰਘਨਿ ਕੋ ਜਾਇ ਪਿਲਾਵੈ ।
ਤਿਮ ਤੁਰਕਨਿ ਕੋ ਨਿਤ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ ॥੧੯॥ ਤਿਸ ਕੋ ਦੇਖਿ ਖਾਲਸਾ ਰਿਸੈ ।
‘ਜਲ ਕੜੋਂ ਦੇਤਿ ਰਿਪਨਿ ਗਨ ਬਿਸੈ ?’ । ਕਈ ਬਾਰ ਤਿਸ ਦੇਤਿ
ਹਟਾਇ । ਸੋ ਨਹਿ ਮਿਟੈ ਦੇਤਿ ਜਲ ਜਾਇ ॥੨੦ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਦਇਆ
ਸਿੰਘ ਕੇ ਪਾਸਿ । ਹਿਤ ਪੁਕਾਰ ਕੀਨੀ ਅਰਦਾਸ । ‘ਹਮ ਬਹੁ ਤੰਗ ਕਰੈਂ
ਰਿਪ ਬਿੰਦ । ਦੁਬਕ ਮੋਰਚੇ ਰਹੈਂ ਬਿਲੰਦ ॥ ੨੧ ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਨਹਿ
ਪਹੁੰਚਨਿ ਦੇਤਿ । ਸਗਰੇ ਦਿਨ ਦੁਖ ਦੈਬੇ ਹੋਤ । ਤਬਿ ਜਲ ਲੋ ਕਰਿ ਸਾਧ
ਕਨ੍ਹੱਯਾ । ਦੇਤਿ ਤਿਨੈ ਬਹੁ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤੰਯਾ ॥ ੨੨ ॥ ਰਹੇ ਹਟਾਇ ਨਹੀਂ
ਇਖ ਮਾਨੈ । ਯਾਂਤੇ ਇਸ ਮਹਿ ਦੋਸ਼ ਪਛਾਨੈਂ।ਗਿਰਪਤਿ ਗਨ ਸੋਂ ਮਿਲਨੈ
ਲਖੀਜੈ । ਕੁਛ ਲਾਲਚ ਕਰਿ ਦੇਤਿ ਜਨੀਜੈ^੩ ॥ ੨੩ ॥ ਨਤੁ ਹਮ ਰਿਪੁ ਕੋ
ਕਰਿ ਕਰਿ ਤੰਗ।ਮਾਰੇ ਹੁਤੇ ਸਰੀਰਨਿ ਭੰਗ’ । ਇਮ ਪੁਕਾਰ ਸੁਨਿ ਸਿੰਘਨਿ
ਕੇਚੀ । ਸਾਧ ਹਕਾਰਨੈ ਫਿਗ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥ ੨੪ ॥ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਇ
ਸਹਿਤ ਸਨਮਾਨਾ । ਸ਼ੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਬਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ । ‘ਕਹਹੁ ਸਾਧ ਕੜੋਂ
ਸਹਹੁ ਬਿਖਾਵਾ ? ਬੈਠੈ ਕੜੋਂ ਨ ਰਹਹੁ ਅਹਿਲਾਵਾ ॥ ੨੫ ॥ ਬੀਚ ਜੰਗ
ਕੋ ਇਤ ਉਤ ਫਿਰੇ । ਜਲ ਕੋ ਅਚਵਾਵਨ ਹਿਤ ਥਰੇ । ਸਿੰਘਨਿ ਤੁਮ ਪਰ

^੧ਫਿਰਕੇ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ । ^੨ਸਾਧੁ ਏਥੀ ਵਾਲਾ । ^੩ਕੁਛ ਲਾਲਚ ਕਰਕੇ(ਪਾਣੀ)ਦਿੰਦਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾਹੈ।

ਕਰੀ ਪੁਕਾਰਾ। ਰਿਪੁ ਗਨ ਕੋ ਦੁਖ ਮਹਿ ਦੋ ਬਾਰਾ ॥੨੬॥ ਜੇ ਨਹਿ ਮਿਟੈ
 ਪਿਲਾਵਨ ਚਾਹੈ। ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਦਿਹੁ ਨਿਜ ਪਖ ਮਾਂਹੈ ॥ ਹਮਰੋ ਬੈਰ ਗਿਰੀ-
 ਸ਼ਨਿ ਸੰਗ। ਨਾਹਕ ਲਰਤੇ ਹੇਤ ਨ ਸੰਗ ॥ ੨੭ ॥ ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਤਿਨ
 ਕੋ ਨਹਿ ਰੋਕੜੇ । ਜਰਤਿ ਮੂਢ ਮਤਿ ਹਮਹਿ ਬਿਲੋਕੜੇ ॥ ਜਾਇ ਤੁਰਕ ਕੀ
 ਸ਼ਰਨੀ ਪਰੇ । ਹਮਰੋ ਦੋਸ਼ ਸੁਨਾਵਨ ਕਰੇ ॥ ੨੮ ॥ ਨਿਜ ਸਹਾਇ ਲਸ-
 ਕਰ ਲੇ ਆਏ। ਕਈ ਲਾਖ ਦੇਖਹੁ ਭਟ ਛਾਏ । ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਕੈ ਕਟਕ
 ਬਟੋਰਾ । ਪੁਰਿ ਕੋ ਘੋਰ ਲੀਨਿ ਚਹੁ ਓਰਾ ॥ ੨੯ ॥ ਹਮਹਿ ਅਲੰਬ ਅਕਾਲ
 ਪੁਰਖ ਕੋ। ਸਭਿ ਜਗ ਕਰਤਾ ਜੋ ਦੁਖ ਸੁਖ ਕੋ। ਸ਼ੱਤੁਨਿ ਆਨ ਮੋਰਚੇ ਲਾਏ
 ਤਿਨਕੋ ਸਿੰਘ ਹਨਹਿ ਸਮੁਦਾਏ ॥੩੦॥ ਨਹਿ ਬੈਰੀ ਗਨ ਕੋ ਜਲ ਦੇਹੁ ।
 ਇਹ ਸਿੱਖਜਾ ਉਰ ਮਹਿ ਧਰਿ ਲੇਹੁ ॥ ਸਾਧ ਕਨ੍ਹਯਾ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਬਾਨੀ ।
 ਹਾਥਿ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਤਬਹਿ ਬਖਾਨੀ ॥੩੧॥ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਤੁਮਰੋ ਉਪਦੇਸ਼ੁ।
 ਮੈਂ ਉਰ ਧਾਰਨ ਕਰੋਂ ਹਮੇਸ਼ੁ । ਸਦਾ ਚਲੋਂ ਤਿਨਕੋ ਅਨੁਸਾਰੀ । ਨਹੀਂ
 ਬਿਪਰਜੈ ਕਰਿ ਚੋਂ ਕਾਰੀ ॥੩੨॥ ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਇਕਰੂਪ ਤੁਮਾਰਾ ॥ ਨਹਿ ਦੂਸਰ
 ਮੈਂ ਕਹੁ ਨਿਹਾਰਾ ॥ ਜਿਤਿਕ ਚਰਾਚਰ ਜਗਤ ਬਨਾਯੋ । ਚੋਰਾਸੀ ਲਖ ਜੂਨ
 ਸੁਹਾਯੋ ॥੩੩॥ ਸਭਿ ਮਹਿ ਰਹੇ ਬਿਰਾਜ ਸਮਾਨਾ ॥ ਸ਼ੱਤੁ ਮਿੱਤੁ ਕੋ ਜਾਇ ਨ
 ਜਾਨਾ ॥ ਸਭਿ ਥਲ ਤੁਮਰੋ ਰੂਪ ਨਿਹਾਰੋਂ ॥ ਭੇਦ ਭਿੰਨਕੋ ਨਹੀਂ ਬਿਚਾਰੋਂ ॥
 ੩੪ ॥ ਮੋਕੋ ਤੋ ਇਮ ਹੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵੈ । ਤੁਮ ਬਿਨ ਦੂਸਰ ਨਦਰ ਨ ਆਵੈ ।
 ਇਮ ਰਾਵਰ ਕੋ ਹੈ ਉਪਦੇਸ਼ੁ ॥ ਉਰਧਾਰਜੋ ਬਿਨਾ ਕਲੇਸ਼ੁ ॥੩੫॥ ਇਤਸਿੰਘ-
 ਨ ਮਹਿ ਆਪ ਬਿਰਾਜੈ ॥ ਉਤ ਤੁਰਕਨ ਮਹਿ ਤੁਮ ਹੀ ਛਾਜੈ ॥ ਨਹੀਂ ਪਹਾਰੀ
 ਮਹਿ ਕੋ ਦੂਜਾ ॥ ਜਹਿ ਕਹਿ ਕਰਹਿ ਆਪਕੀ ਪੂਜਾ ॥੩੬॥ ਜਲ ਥਲ ਸਕਲ
 ਗਗਨ ਅਰ ਅਵਨੀ । ਅਹੈ ਖੇਲ ਰਾਵਰ ਕੀ ਰਵਨੀ ॥ ਇਮ ਸੁਨਿ ਸੰਤ
 ਕਨ੍ਹਯੇ ਪਾਸ । ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਏ ਗੁਨ ਰਾਸ ॥੩੭॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੋ ਮੁਸਕਾਇ
 ਬਖਾਨਾ । ‘ਸੁਨਹੁ ਖਾਲਸਾ ਮਯਾ ਨਿਧਾਨਾ ! ‘ਸਾਧ ਬ੍ਰਿਤੀ ਇਨ ਲਖੜੇ
 ਚਰਿੱਤੁ । ਇਕ ਬਚਿੱਤੁ ਮਹਿ ਸ਼ੱਤੁ ਨ ਮਿੱਤੁ ॥੩੮॥ ਇਸ ਕੋ ਕਿਸ ਬਿਧਿ

੧੯ ਦਿੰਦਾ ਹੈਂ ਜਲ । ੨ ਆਪਣੇ ਪੱਖੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਪਿਲਾ ॥ ਜੰਗ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਅਨ-
 ਹੋਕਾ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਲੜਦੇ ਹਨ । ੩ ਮੁਰਖ ਮਤ ਵਾਲੇ ਸਾਨੂੰ ਵੇਖ ਵੇਖਕੇ ਸੜਦੇ ਹਨ । ੪ ਸੁਹਣੀ ।
 ੫ ਇਹ ਸਾਧੂ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਾਲਾ ਹੈ ਇਸਨੇ ਇਹ ਚਰਿੱਤੁ ਲਖ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਾਨੜੁ ਅਸਲ ਵਿਚ
 ਇਕ ਹੈ (ਇਸ) ਵਿੱਚ ਸ਼ੱਤੁ ਮਿੱਤੁ (ਦਾ ਭੇਦ ਕੋਈ) ਨਹੀਂ । [ਵਚਿੱਤੁ = ਅਨੇਕ ਚੰਗੀ, ਨਾਨੜੁ,
 ਅਨੇਕਤਾ] ।

ਕਹਹੁ ਨ ਕੋਈ । ਕਰਹਿ ਜਬੋਚਿਤ ਜਿਮ ਉਰ ਹੋਈ । ਨਹਿ ਬੈਰੀ ਇਸ
ਕੇ ਉਰ ਭਾਸਾ*। ਪ੍ਰਭੁ ਇਕ ਸਭਿ ਮਹਿਲਖੜੋ ਤਮਾਸਾ॥੩੯॥ ਉਚ ਭੂਮਿਕਾ
ਮਹਿ ਮਨ ਬਿਰਜੋ। ਨਾਨਾ ਤਮਾਗ ਏਕ ਰਸ ਢਰਜੋ । ਧੰਨ ਜਨਮਾ ਅਪਨੋ

*ਜਾਠੇ ਵੁਟਿ ਗਯੋ ਭ੍ਰਮ ਉਰਕਾ ॥ ਤਹਿ ਆਗੇ ਹਿੰਦੂ ਕ੍ਰਮ ਤੁਰਕਾ । ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ
† ਭਾਈ ਕਨ੍ਹੋਯਾ ਜੀ ਵਜ਼ੀਰਾਵਾਦ ਦੇ ਪਾਸ ਥਨਾਂ ਦੇ ਕੰਢੇ 'ਸੋਧੋ' ਜਨਮ ਧਾਰੀ
ਹੋਏ । ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਪਰਮਾਰਥ ਦਾ ਸ਼ੌਂਕ ਸੀ, ਦਾਨ ਦਾ ਸੁਭਾ ਸੀ । ਧਰਮਸਾਲੇ ਜਾਣ ਦਾ
ਚਾਉ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਜਾਤ ਦੇ ਖੜੀ, ਕਿੱਤੇ ਵਲੋਂ ਵਪਾਰੀ ਤੇ ਵੀਰੋ ਧਨਾਵ ਪਿਤਾ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੇ,
ਇਸ ਲਈ ਦਾਨ ਬੀ ਦੇਖਾ ਕਰਦੇ ਸੇ । ਪਹਿਲੀ ਸੰਗਤ ਆਪਨੂੰ ਭਾਈ ਨਨ੍ਹਾਂ ਜੀ ਦੀ
ਮਿਲੀ । ਭਾਈ ਨਨ੍ਹਾਂ ਜੀ ਨਾਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਸੇ, ਕਵਿ ਤੇ ਨਾਮ ਰਾਗੀ ਸੇ ।
ਨਨ੍ਹਾਂ ਜੀ ਪਰ ਮਿਹਰ ਕਰਕੇ ਨਾਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਅੱਭਿਆਸ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ
ਅਪਣੇ ਸਿੱਖ ਲਾਟੋਰ 'ਗਦਾ ਨਰਾਇਣੀ' ਜੀ ਪਾਸ ਟੋਰਿਆ ਸੀ । ਗਦਾ ਨਰਾਇਣੀ
ਜਨਮ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੇ ਅਤੇ ਰੁੱਠ ਘਰ ਤੋਂ ਤਾਰੇ ਹੋਏ ਰੁਰਸਿੱਖ ਸੇ । ਜਦੋਂ
ਨਨ੍ਹਾਂ ਜੀ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਗਦਾ ਨਰਾਇਣੀ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ: ਜਾਓ ਹੁਣ ਵਿਚਰੋ, ਅਸੀਂ
ਆਪਣੇ ਸ਼ਾਹ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੇ ਟੁੱਡੀ ਤਾਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਨਨ੍ਹਾਂ
ਜੀ ਪੁਲੋਕ ਗਏ ਤਾਂ ਭਾਈ ਕਨ੍ਹੋਯਾ ਜੀ ਉਦਾਸ ਹੋ ਵਜ਼ੀਰਾਵਾਦੋਂ ਸੋਧਰੇ ਆਏ । ਫਿਰ
ਵੇਰਾਨਾ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲ ਟੁਟੇ । ਸੰਤ ਏਸ ਨਾਮੇ ਇਕ ਸੰਤ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ
ਰਹੇ, ਫਿਰ ਉਥੋਂ ਇਕਾਰਾ ਪਾਕੇ ਡਰੋਲੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਕੇ ਟੰਢ
ਪਈ ਤੇ ਪੂਰਨ ਪਦ ਨੂੰ ਅੱਪੜੇ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਯਾ ਪਾਕੇ ਫਿਰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਲਗੇ । ਕਵੇ
ਪਿੰਡ, ਜੋ ਅਟਕ ਤੋਂ ੨੦ ਕੁ ਮੀਲ ਉਰੇ ਹੈ, ਵੇਰਾ ਪਾਇਆ । ਇਥੇ ਧਰਮਸਾਲ ਬਨਾਈ
ਪਰ ਉਪਕਾਰ ਤੇ ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਾ ਦਿੱਤਾ । ਹਰ ਵੇਲੇ ਨਾਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਤੇ ਵੇਰ
ਦਸਮੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗਤ ਲੈਕੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ । ਜਦੋਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰਨ
ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਬੀ ਤਲਵਾਰ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ । ਪਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ
ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਭਾਈ ਕਨ੍ਹੋਯਾ ਤੁਸੀਂ ਰੂਹਾਂ ਤੇ ਫਤੇ ਪਾਓ, ਤੇਗ ਸਾਨੂੰ ਦੇ ਦਿਓ, ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰੋ
ਅਰ ਨਾਮ ਦਿੜਾਓ । ਤੁਸੀਂ ਉਸੇ ਵੇਸ਼ ਦੇ ਮੂਰਮੇ ਹੋ । ਦੂਜੀ ਸਾਖੀ ਉਪਰਲੀ ਜਲ ਵਾਲੀ
ਵਰਤੀ । ਫਿਰ ਆਗਯਾ ਪਾਕੇ ਆਪ ਡੇਰੇ ਆਕੇ ਪਰੇਪਕਾਰ ਤੇ ਨਾਮ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਰਹੇ ।
ਆਪ ਤੋਂ ਵੇਦੇਸਾਏ ਭਾਈ ਸੇਵਾਦਾਸ ਜੀ ਗੁਰਮੁਖ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਆਪਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾ
ਦਾ ਨਾਮ 'ਸੇਵਾ ਪੰਥੀ' ਪਿਆ । ਦੂਜੇ ਇਕ ਮੁਗਲ ਸੇਵਾਗਰ ਵੀ ਭਾਈ ਕਨ੍ਹੋਯਾ ਜੀ ਨੂੰ
ਮਿਲਕੇ ਨਾਮ ਰਮੀਆ ਹੋਇਆ । ਵਪਾਰ ਘਰ ਬਾਰ ਛੱਡਕੇ ਕਵੇ ਹੀ ਰਿਹਾ ਤੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ
ਭਜਨ ਵਿਚ ਬਿਤਾਈ, ਇਸਦਾ ਨਾਮ 'ਨਿਹਾਲ ਨੂਰੀ' ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ । ਇਸਤਵਾਂ ਅਨੇਕਾਂ
ਨੂੰ ਤਾਰਦੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਆਪ ਸੱਚਖੰਡ ਜਾ ਬਿਰਾਜੇ । ਆਪ ਦੇ
ਵਰੇਸਾਏ ਸੰਤ ਸੇਵਾਦਾਸ ਤੋਂ ਸੰਤ 'ਅੱਡਣ' ਜੀ ਬੜੇ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਗੁਰਮੁਖ ਹੋਏ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ
ਨਾਮ ਤੇ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਨੂੰ 'ਅੱਡਣ ਸ਼ਾਹੀ' ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਇਨ ਕੀਨਾ । ਜਿਸਕੋ ਬਖਸ਼ੈ, ਹੁਇ ਦੁਖ ਹੀਨਾ ॥੪੦॥ ਇਹ ਭੀ ਅਪਨੈ
ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈ । ਬਹੁ ਲੋਕਨਿ ਕੀ ਕੁਮਤਿ ਬਿਨਾਸ਼ੈ । ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ ਸਭਿ
ਸਿੰਘ ਅਨੰਦੇ । ਦੈਤ ਹਤੀ ਲਹਿ ਬ੍ਰਹਮ ਅਨੰਦੇ ॥ ੪੧ ॥ ਤਿਸ ਦਿਨ ਤੇ
ਨਹਿ ਕਿਸ ਕੁਛ ਕਹੜੈ । ਤਿਮ ਹੀ ਜਲ ਕੋ ਪਸਾਵਤਿ ਰਹੜੈ । ਸਰਬ
ਮੋਰਚੇ ਮਹਿ ਫਿਰਿ ਕਰਿਕੈ । ਜਲ ਕੋ ਦੇਤਿ ਮਸ਼ਕ ਨਿਤਿ ਭਰਿਕੈ ॥੪੨॥
ਇਸਕੋ ਨਹਿ ਮਾਰਿਤ ਕੋ ਗੋਰੀ । ਫਿਰਤਿ ਰਹੈ ਲਰਤੇ ਜੁਗ ਓਰੀ । ਸਾਧ
ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕਰੈਂ । ਜਲ ਕੋ ਲੰਤਿ ਤਿਖਾ ਕੋ ਹਰੈਂ ॥੪੩॥ ਇਮ
ਘੇਰਾ ਕਰਿ ਅੰਨ ਹਟਾਯੈ^੧—। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਲਗਿ ਅੰਤਰ ਖਾਯੈ^੨ । ਲਗੜੈ
ਨਿਖੂਟਨਿ ਅੰਨ ਮਹਾਨੈ । ਜੇ ਅਵੱਸ ਚਹਿਯਤਿ ਨਿਤ ਖਾਨੈ ॥੪੪॥ ਇਤਿ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਭਾਈ ਕਨ੍ਹਯਾ ਸਾਧ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੈ ਨਾਮ
ਅਸ਼ਟਦਸਮੇ ਅੰਸੁ । ੧੮ ॥

੧੬. ਵੇਰੀ ਦੀ ਫੌਜ ਦੇ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਰਸਦ ਲਿਆਂਦੀ ।

ਦੰਹਗਾ ॥ ਅੰਨ ਭਯੋ ਥੋਰਾ ਜਬੈ ਛੁਪਤਿ ਰਹਤਿ ਨਰ ਬੰਦ । ਚਿਤਵਹਿ
ਜਤਨ ਅਨੇਕ ਹੀ ਮਿਲਹਿ ਸਿੰਘ ਬਲਵੰਦ ॥੧॥ ਰੋਪਈ ॥ ਕੇਤਿਕ ਸਿੰਘ
ਬਿਸਾਲ ਜੁਝਾਰੇ। ਮਿਲਿ ਆਪਸ ਮਹਿ ਮਸਲਤ ਧਾਰੇ। ਜਹਾਂ ਬਿਲੋਕੈਂ ਅੰਨ
ਮਹਾਂਨਾ । ਬਿਪਨੀ^੩ ਆਦਿ ਵਿਖੈ ਸਵਧਾਨਾ ॥੨॥ ਆਛੀ ਰੀਤਿ ਜੋਹਿ ਸਭਿ
ਲੀਨਾ । ਆਵਨ ਜਾਨਿ ਘਾਤ ਸਭਿ ਚੀਨਾ । ਤੁਰਕ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਗਨ ਹੁਇ ਜੁਤਿ
ਆਲਸ । ਤਬਿ ਪਹੁੰਚਨਿ ਕੀ ਠਾਨੀ ਲਾਲਸ ॥੩॥ ਹੋਇ ਤੁਰੰਗਨਿ ਪਰ
ਅਸਵਾਰਗ ਸਨਧਬੰਧ ਹੁਇ ਬਲ ਕੋ ਧਾਰਿਗਏ ਅਚਾਨਕ ਬਡੇ ਬਜਾਰੂ*।
ਭਏ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨਿ ਬੀਰ ਜੁਝਾਰੂ ॥੪॥ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜਿਨ ਮਹਿ ਮੁਖਿ ਜੋਧਾ ਪਰੇ
ਤੁਰਕ ਗਨ ਪਰ ਧਰਿ ਕ੍ਰੋਧਾ^੪ । ਅਰਧਨਿ ਕਹੜੈ 'ਉਠਾਵਨ ਕੀਜੈ । ਅੰਨ
ਘਿੱਤ ਬਹੁ ਸਿਤਾ ਲਈਜੈ ॥੫॥ ਇੱਤਮਾਦਿਕ ਵਬੁ ਭੱਖੜਨ ਕੇਰੀ। ਲੀਜਹਿ
ਲੂਟ ਧਾਰਿ ਬਿਨ ਦੇਰੀ । ਸਭਿਹਿਨ ਤੇ ਆਗੇ ਹਟਿ ਆਵੈ । ਨਹਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨਿ
ਮਹਿ ਬਿਲਮ ਲਗਾਵੈ ॥ ੬ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਪਰੇ ਧਾਇ ਕਰਿ ਸੂਰੇ । ਵਸਤੁੰਨਿ
ਸੋਂ ਬਜ਼ਾਰ ਜਹਿ ਪੂਰੇ । ਜਿਸ ਦਿਸ਼ਿ ਚਮ੍ਰੁ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗਨ ਧਾਰੀ । ਤਿਤ ਦਿਸ਼

^੧(ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ) ਅੰਨ ਟੋਕ ਵਿੱਤਾ । ^੨ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਛਕਦੇ ਰਹੇ (ਸਿੰਘ) । ^੩ਦੁਕਾਨਾਂ ਵਿਚ, ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ । ^੪ਬਹੁਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਕੇ ਜਾ ਪਏ (ਸਿੰਘ) । ^੫ਅੱਧਿਆਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ

*ਮੁਰਾਦ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਅੰਨ ਦਾਣੇ ਦੇ ਫੌਜੀ ਬਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਹੈ ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੧੮ ।

ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਬਲ ਭਾਰੀ ॥ ੭ ॥ ਹਲਾਹੂਲ ਬੋਲਤਿ ਬਿਚ ਬਰੇ । ਬਨਕਨ ਤੇ
 ਵਸਤੁ ਗਨ ਧਰੇ । ਸਰਬ ਲੂਟ ਕਰਿ ਪੋਟ ਬੰਧਾਈ । ਆਪੇ ਸਿੰਘਨਿ ਲੀਨਿ
 ਉਠਾਈ ॥ ੮ ॥ ਭਈ ਤੁਰਕ ਦਲ ਮਹਿ ਸੁਧਿ ਸਾਰੇ । ਤਤਛਿਨ ਦੰਦਭਿ
 ਬਜੇ ਜੁਝਾਰੇ । ਸਸਤੁ ਸੰਭਾਰਤਿ ਹੋਵਤਿ ਤਜਾਰ । ਕੋ ਘੋਰਨਿ ਪੈ ਹੈ ਅਸਵਾਰ
 ॥ ੯ ॥ ਕੇਤਿਕ ਤੁਪਕ ਪਦਾਤੀ ਛੋਰੇ । ਭੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਿੰਘਨਿ ਓਰੇ । ਦੋ ਸੈ
 ਜ਼ਾਲਾ ਬਮਨੀ ਤਜਾਰ । ਰਵਾਂ ਦਸਤ ਕਰਿਕੈ ਇਕ ਬਾਰ ॥੧੦॥ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ
 ਝਤਕਾਲ ਛੁਰਾਈ । ਗਿਰੇ ਦੜਾ ਦੜ ਜੇ ਅਗੁਵਾਈ । ਉਤ ਸੂਬੇ ਅਰੁ
 ਗਿਰਪਤਿ ਸਾਰੇ । ਭਟਨ ਤਜਾਰ ਕਹਿ ਬਾਰੇ ਬਾਰੇ ॥ ੧੧ ॥ ‘ਘੋਰਹੁ ਦੁਰਗ
 ਬਿਖੈ ਨਹਿ ਬਰੈ’ । ਹਤਹੁ ਸ਼ਤੁ ਸਭਿ ਬਾਹਰ ਮਰੈ’ । ਲੈ ਲੈ ਤੁਪਕ ਚਰਮ
 ਤਰਵਾਰੈ’ । ਤੁਸ ਸਮੇਤ ਹੋਇ ਪਰਵਾਰੈ’ ॥੧੨॥ ਪ੍ਰਥਮ ਛੁਟੀ ਗਨ ਗੋਰੀ
 ਤੀਰ । ਪੁਨ ਤਰਵਾਰਨਿ ਹੈ ਕਰ ਬੀਰ’ । ਤਛਾ ਮੁੱਛ ਕਰਿਤੇ ਚਲਿ ਆਏ ।
 ਕਰੇ ਸੰਘਾਰਨ ਜੇ ਅਗੁਵਾਏ ॥ ੧੩ ॥ ਅਪਨੇ ਘਾਇਲ ਮਿਤਕ ਉਠਾਏ ।
 ਪਹੁੰਚਿ ਲੋਹਗੜ ਕੇ ਨਿਯਰਾਏ । ਤਹਿ ਤੇ ਦੜੀ ਤੋਪ ਬਹੁ ਭਾਰੀ । ਗੋਰੇ
 ਚਲਨ ਲਗੇ ਤਿਸ ਬਾਰੀ ॥੧੪॥ ਹਟਿ ਕਰਿ ਤੁਰਕ ਬਰੇ ਨਿਜ ਲਸਕਰ ।
 ਸਿੰਘ ਲੋਹਗੜ ਪ੍ਰਵਿਸੇ ਬਲਧਰਿ । ਲੂਟਿ ਅੰਨ ਲੇ ਪੋਟ ਬਰੇ ਹੈਂ । ਮਨ
 ਭਾਵਤਿ ਪੁਨ ਅਚਨਕਰੇ ਹੈਂ ॥੧੫॥ ਰਹੈ ਬਿਸੁਰਤਿ ਤੁਰਕ ਘਨੇਰੇ’ ਗਜ਼ਬ
 ਗਜ਼ਾਰੈ ਔਚਕ ਹੋਰੇ । ਬੰਦ ਸੁਭਟ ਸੰਘਾਰਨ ਕੀਨੇ । ਲੂਟ ਬਜ਼ਾਰ ਵਸਤੁ
 ਗਨ ਲੀਨੇ ॥੧੬॥ ਬਹੁਰ, ਸਿੰਘ ਜੀਵਤ ਗਢ ਬਰੇ । ਹਮ ਲਾਖੋਂ ਪਰ ਨਿਜ
 ਬਲ ਕਰੇ’ । ਭੀਮ ਚੰਦ ਸੂਬੇ ਫਿਗ ਆਯੋ । ਬੈਠੈ ਨਿਕਟ ‘ਸਲਾਮ’
 ਅਲਾਯੋ ॥੧੭॥ ਕਹੈ ਬੰਦਿ ਕਰ ‘ਗਜ਼ਬ ਗਜ਼ਾਰ’ ਲਸਕਰ ਕੇ ਲੂਟ ਲੀਨ
 ਬਜ਼ਾਰ’ । ਇਤਨੇ ਮਹਿ ਬਨੀਏਂ ਗਨ ਆਏ । ਲੂਟਨ ਕੇ ਬਿਰਤੀਤ ਬਤਾਏ
 ॥ ੧੮ ॥ ਘਨੋ ਅੰਨ ਕੈ ਘ੍ਰਿਤ ਮਿਸਟਾਨਾ । ‘ਇਹ ਲੇ ਗਏ ਬਜਾਇ
 ਕ੍ਰਿਪਾਨਾ । ਅਪਰ ਵਸਤੁ ਕੇ ਹਾਥ ਨ ਡਾਰਾ’ ਸਭਿ ਤੇ ਪੂਰਨ ਹੁਤੋ ਬਜ਼ਾਰ’
 ॥ ੧੯ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਭੀਮਚੰਦ ਤਬਿ ਕਹੈ । ‘ਅੰਤਰ ਕੇ ਬ੍ਰਿਤੀਤ ਇਮ ਲਹੈ’
 ਅੰਨ ਗਯੋ ਬਰ ਛੁਪਾ ਦੁਖਾਏ । ਯਾਂ ਤੇ ਸਿੰਘ ਬਾਜ ਸਮ ਆਏ ॥੨੦॥ ਅਬਿ
 ਹੁਰ ਨਿਕਸੈਗੋ ਪੁਰਿ ਛੋਰਿ । ਨਿਸ ਮਹਿ ਕਬਹਿ ਜਾਇ ਕਿਤਿ ਓਰ । ਜਮਾ
 ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਪੁਰਿਕੈ ਅੰਤਰ । ਹਮ ਤੋ ਜਾਨਤਿ ਹਾਲ ਨਿਰੰਤਰ ॥ ੨੧ ॥

‘ਚਾਲਾਂ । ‘ਘੋਰ ਲਿਆ । ‘ਫਿਰ ਤਲਵਾਰਾਂ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈਕੇ ਸੂਰਮੇ ।

ਸਰ ਮਹਿੰਮ ਅਬਿ ਜਾਨੀ ਪਰੈ । ਬਿਨਾ ਅੰਨ ਕੇ ਧੀਰ ਨ ਧਰੈ । ਤਬਿ ਸੂਬੇ
 ਝੂਏ ਵਿਚ ਲਾਜਾ ।—ਲੁਟੈ ਬਜ਼ਾਰ ਬੁਰੇ ਬਡ ਕਾਜਾ—॥ ੨੨ ॥ ਜਥੇਦਾਰ
 ਨਿਜ ਸਰਬ ਹਕਾਰੇ । ਤਾੜਨ ਕਰਤੇ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ । ‘ਕਹਾਂ ਸਿੰਘ ਤੁਮ
 ਲਾਖਹੁ ਬੀਰ ? ਡਰਤਿ, ਨ ਲਰਤਿ, ਰਹਹੁ ਮਨ ਭੀਰੁ’ ! ॥ ੨੩ ॥ ਅਬਿ
 ਤੇ ਆਗੇ ਰਹੀਅਹੁ ਤਜਾਰ । ਸਭਿਨਿ ਤੁਰੰਗ ਜੀਨ ਕੇ ਡਾਰਿ । ਜਿਤ ਕਿਤ
 ਦੇਖਹੁ ਸਿੰਘ ਜਿ ਆਏ । ਰੋਕਹੁ ਤੁਰਤ ਧਾਇ ਅਗੁਵਾਏ ॥ ੨੪ ॥ ਆਲਸ
 ਕਾਜ ਕਰਨੈ ਪਰਿ ਰਹੇ । ਵਸਤੁ ਲੁਟਾਇ ਮਾਰ ਕੇ ਲਹੇ । ਪ੍ਰਥਮ ਮੋਰਚਾ
 ਸਕਲ ਕਟਾਵਾ । ਅਪਜਸੁ ਭਯੋ ਸਰਬ ਬਿਦਤਾਵਾ ॥ ੨੫ ॥ ਜਹਿ ਕਹਿ
 ਮਾਰਿ ਜਾਤਿ ਹੈਂ ਸਿੰਘ । ਜਿਮ ਗਜ ਗਨ ਪਰ ਧਾਵਤਿ ਸਿੰਘ* । ਕਹਾਂ ਭਯੋ
 ਤੁਮ ਕੇ ਬਲ ਹਾਰਾ ? ਬਿਜੈ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭੀ ਕਿਸ ਬਾਰਾ’ ॥ ੨੬ ॥ ਤਬਿ
 ਸੂਬੇ ਗਿਰਪਤਿ ਚਢਿ ਸਾਰੇ।ਫਿਰੇ ਚਹੁ ਦਿਸ਼ ਕਰਤਿ ਨਿਹਾਰੇ । ਥਾਨ ਥਾਨ
 ਪਰ ਕਰਿ ਤਕਰਾਈ । ਸੁਭਟ ਮੋਰਚੇ ਦਿਏ ਬਿਠਾਈ ॥੨੭॥ ‘ਇਹਾਂ ਸੁਚੇਤ
 ਬਨੇ ਨਿਤ ਰਹੀਯਹਿ । ਅੱਗੁ ਵਧਨ ਕੇ ਚਿਤ ਨਹਿ ਚਹੀਯਹਿ । ਗ਼ਾਫਲ
 ਹੋਇ ਨ ਧਰਿ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾ । ਦੇਖਤਿ ਰਹੇ ਰਿਪੁਨਿ ਕੀ ਆਸਾ’ ॥੨੮॥ ਤਜਾਰ
 ਤੁਫੰਗ ਹਾਥ ਧਰਿ ਰਾਖਹੁ । ਨਿਕਸਹਿ ਸਿੰਘ ਹਤਹੁ ਚਿਤ ਮਾਖਹੁ’ । ਅਸ
 ਨਹਿ ਹੋਇ ਕਾਟ ਪੁਨ ਜਾਵੈਂ । ਨਾਹਕ ਤੁਮਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ਗਵਾਵੈਂ ॥੨੯॥ ਇਮ
 ਚਹੁ ਓਰ ਮੋਰਚੇ ਸਾਰੇ । ਫਿਰ ਕਰਿ ਸੂਬੇ ਨਿਪਨ ਨਿਹਾਰੇ । ਕਰਿ ਸਵਧਾਨ
 ਸਥਾਪਨ ਕਰੇ।ਭਾਂਤਿਭਾਂਤਿ ਕੀ ਸੀਖਜਾ ਕਟੇ ॥੩੦॥ ਇਤ ਸਤਿਗੁਰਕੇ ਫਿਗ
 ਜਬਿ ਗਏ।ਜੋਰ ਸਿੰਘ ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਲਏ।ਬੰਧਨ ਕਰਿ ਗੁਰ ਫਤੇ ਬੁਲਾਈ।
 ਲੁਟਨ ਕੀ ਸਭਿ ਗਾਥ ਸੁਨਾਈ ॥ ੩੧ ॥ ‘ਸਿੰਘ ਛੁਧਾਤੁਰ ਭਏ ਬਿਸਾਲਾ ।
 ਪਿਖਿ ਬਜ਼ਾਰ ਹੋਲੋ ਤਬਿ ਘਾਲਾ । ਖੈਬੇ ਹੇਤੁ ਅੰਨ ਬਹੁ ਲਾਯਾਏ । ਤੁਰਕ
 ਨਿਕਟ ਪਹੁਚੇ ਗਨ ਘਾਏ’ ॥੩੨॥ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹਨੈ ਘਾਤ ਲਖਿ ਮਾਰਹੁ।ਬਹੁ-
 ਤਨ ਮਹਿ ਨਹਿ ਹੋਰਿ ਪਧਾਰਹੁ । ਖਾਨ ਪਾਨ ਜੋਤਿਕ ਕਰਿ ਪਾਵੈ । ਬਿਰੋ
 ਸੀਤੋਖ ਧਾਰਿ ਸੋ ਖਾਵੈ’ ॥੩੩॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਮੂਰਜ ਰਿੰਦੇ ਖਸਟਮ ਰੁਤੇ ੨੦
 ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਉਨੀਸਮੇ ਅੰਸੂ ॥ ੧੯ ॥

੨੦. [ਜੋਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਿਆਂ ਤਰਕ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ *ਇਕ ਸਿਖ ਗਹਿ ਲੀਨਸਿ ਤਹਾਂ ਕੈਦ ਕਰਨੈ ਬਲ ਨਾਲ ।

*ਮੁਹਿੰਮ ਹੁਣ ਫਤੇ ਹੋਈ ਜਾਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ । *ਮਨ ਦੇ ਕਾਇਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹੋ । *ਜੋਰ । *ਫੈਰੀਆਂ
 ਕੋਲ । *ਇਲ ਦੇ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਮਾਰੇ । *ਇਹ ਮੇ ਸਾਖੀ ਦੀ ੩੨ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ ।

ਸੁੰਨਤ ਕਰਿ, ਸਿਰ ਕੇਸ਼ ਹਰਿ, ਤੰਦੀ ਕੀਨ ਬਿਸਾਲ ॥੧॥ ਚੋਪਈ॥ ਕਹਿ
ਕਰਿ ਕਲਮਾ ਤਬੈ ਪਠਾਯੋ। ਤਉ ਸਿੱਖ ਮਨ ਨਾਂਹਿ ਹਲਾਯੋ। ਬਲ ਤੇ ਕਰੀ
ਸ਼ਰਾ ਤਬਿ ਸਾਰੀ। ਖਾਨੇ ਕੋ ਖਵਾਇ ਤਿਸ ਬਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ਗੁਸਲ ਕਰਾਇ
ਅਪਨਿ ਬਿਧਿ ਤਾਂਹੂ। ‘ਗੁਰ ਗੁਰ’ ਜਪੈ ਭਲੇ ਉਰ ਮਾਂਹੂ। ਸਰਬ ਸ਼ਕੁ
ਕਰਿ ਦੀਨੋ ਛੋਰ। ਆਇ ਬਿਸੁਰਤਿ ਸੋ ਗੁਰ ਓਰ ॥੩॥ ਹੁਤੋ ਸਮਾਂ ਪਠਤੋ
ਰਹਿਰਾਸ। ਗੁਰ ਪਗ ਬੰਦੇ ਹੂੰ ਕਰਿ ਪਾਸ। ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ ਮਹਾਨ
ਨਿਹਾਰੇ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਿਖ ਖਰੋ ਉਚਾਰੇ ॥੪॥ ‘ਮੈਂ ਸਿਖ ਹੋਂ, ਸਾਰੇ ਪਤਿ-
ਸ਼ਾਹਿ। ਰਣ ਮਹਿ ਲਰਤਿ ਗਿਰਜੋ ਛਿਤ ਮਾਂਹਿ। ਭਈ ਮੂਰਛਾ ਹੋਸ਼ ਨ ਕੋਈ।
ਪਹੁਚੇ ਤੁਰਕ ਆਨਿ ਸਭਿ ਕੋਈ ॥੫॥ ਛੁਟੀ ਮੂਰਛਾ ਗਹਿ ਲੇ ਗਏ। ਸ਼ਰਾ
ਸਰਬ ਕੋ ਕਰਤੇ ਭਏ। ਕਹਾਂ ਕਰੋਂ ਮੈਂ ਅਬੈ ਉਪਾਇ। ਹਿੰਦੂ ਜਨਮ ਸਿਖੀ
ਧੁਮ ਜਾਇ ॥ ੬ ॥ ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਰਹੈ ਰਖਹੁ ਦੁਖ ਪੈਹੋਂ। ਨਤੁ ਮੈਂ ਚਿਖਾ
ਬਨਾਇ ਜਲੈ ਹੋਂ’। ਬੁਝਯੋ ਗੁਰੂ ‘ਕਰੀ ਕਿਸ ਸ਼ਰਾ ? ਜਬਿ ਸ਼ਤਨ ਕੇ ਬਸ
ਮਹਿ ਪਰਾ’ ॥ ੭ ॥ ਤਬਿ ਸਿਖ ਸਭਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਸੁਨਾਈ। ‘ਪੂਰੋਬ ਸੁੰਨਤ
ਮੋਰ ਕਰਾਈ। ਕਲਮਾ ਅਰੁ ਨਮਾਜ਼ ਕਰਿਵਾਇ। ਕੇਸ਼ ਬਿਅਦਬੀ, ਖਾਨ
ਖਵਾਇ’ ॥ ੮ ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਬੁਝਯੋ ‘ਕਹੁ ਤੂੰ ਸਾਰੇ। ਸੰਗ ਤੁਰਕਨੀ ਤੇ
ਰਹਿ ਬਾਰੇ ?’। ਸਿਖ ਤਬਿ ਕਹਯੋ ‘ਬਚਾਵਨ ਕੀਨ। ਪੁਭੁ ! ਤੁਮ ਹਾਥ
ਦੇਇ ਰਖਿ ਲੀਨ’ ॥ ੯ ॥ ਤਬੈ ਕਹਯੋ ‘ਕਰਿਵਾਇ ਕਰਾਹਿ। ਦੇਹੁ ਖਾਲਸੇ
ਮਹਿ ਬਰਤਾਹਿ। ਖਰਾ ਸਿੱਖ ਤੂੰ ਹੋਂ ਸਭਿ ਬੋਰੀ। ਬਾਂਹਿ ਗੁਰੂ ਕੋ ਪਕਰੀ
ਤੇਰੀ’ ॥੧੦॥ ਹੁਤੇ ਸਿੰਘ ਜੋ ਤਬੈ ਹਜ਼ੂਰੀ। ਬੁਝਯੋ ਤਬੈ ‘ਕਹਹੁ ਗੁਰ ਪੂਰੀ !
ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਹੋਇ ? ਕਿਧੋਂ ਨ ਬਨੈ ਬਨਾਵੈ ਸੋਇ’ ॥੧੧॥
ਤਬਿ ਗੁਰ ਬਚਨ ਕਰਯੋ ‘ਸੁਨ ਭਾਈ। ਕਰਹਿ ਸ਼ਰਾ ਜੇ ਰਿਪੁ ਬਰਿਆਈ*।
ਰਿੰਦੇ ਭਾਵਨਾ ਜਿਸ ਨਹਿ ਹੋਇ। ਕਰੇ ਜੋਰ ਤੁਰਕ ਨ ਹੂੰ ਸੋਇ ॥੧੨॥ ਜਬਿ
ਕਾਮੀ ਹੁਇ ਕਰਤਾ ਸੰਗ। ਤਉ ਮਨ ਮਿਲਤਾ ਹੁਇ ਇਕ ਰੰਗ। ਮੁਸਲ-
*ਜੋਰਾਵਰੀ। *ਮੋਰਾ ਹਿੰਦੂ ਜਨਮ ਹੈ ਸਿੱਕੀ ਧਰਮ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। *ਕਾਣਾ ਖੁਆਇਆ। *ਤਾਂ ਬਚ
ਰਿਹਾ ਹੋਂ ਕਿ ਨਹੀਂ। *ਗੁਰੂਕਿਆਂ ਨੇ। *ਜੇ ਓਹ ਬਣਾ ਲੋਣ ਤਾਂ ਵੀ ਸਿੱਖ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਿਵੇਂ
ਨਾਂ ਬਣੇ ? ਭਾਵ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਲੇ ਮਲੀ ਬਣਾ ਲਿਆਂ ਸਿੱਖ ਸਚ ਮੁਚ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਾ ਬਣ
ਜਾਵੇ ਇਹਦਾ ਕੀ ਉਪਾ ਹੈ। *ਕਾਮ ਦੇ ਅਧੀਨ। *ਅਸਲ ਪਾਠ ‘ਬਰਿਆਈ’ ਹੈ,
ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਕਲਮ ਉਕਾਈ ਹੈ। ਬਰਿਆਈ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਮਲੇ ਮਲੀ। ਯਥਾ ਮੈਂ ਸਾਖੀ-
‘ਸੋਰ ਕੀ ਨੁਹਾ ਵੇਰੀ ਕਰਦੇ ਆਏ’.....।

ਮਾਨ ਤਬਿ ਹੀ ਹੁਇ ਜਾਇ । ਮਨ ਹੀ ਕਾਰਨ ਲਖਹੁ ਸਬਾਇ^੧ ॥ ੧੩ ॥
 ਬਲ ਤੇ ਨਹੀਂ ਭਾਵਨਾ ਫਿਰੈ^੨ । ਮਮ ਸਿਖ ਤੁਰਕਣਿ ਸੰਗ ਨ ਕਰੈ। ਏਕ
 ਬਾਰ ਹੀ ਭੋਗੈ ਕੋਇ । ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੋ ਤਤਛਿਨ ਹੋਇ ॥ ੧੪ ॥ ਜੋ ਨਰ
 ਹਿੰਦੁ ਧਰਮ ਕੋ ਧਰੈ। ਬਚੈ ਤੁਰਕਣੀ ਤੇ ਸੋ ਤਰੈ। ਜੋ ਪਰ ਨਾਰਿ ਭੋਗ ਪਛੁ-
 ਡਾਵੈ । ਕਛੁ ਪ੍ਰਾਸਚਿਤ ਅਘ ਹਿਤ ਕਰਿਵਾਵੈ ॥੧੫ ॥ ਕੈ ਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਤੇ
 ਬਖਸ਼ਾਵੈ । ਸੋ ਸਿਖ ਅਘ ਤੇ ਬਖਸ਼ੈ ਜਾਵੈ । ਜੋ ਤੁਰਕਣਿ ਸਿਖ ਭੋਗਹਿ
 ਜਾਇ । ਸੋ ਨਹਿ ਬਖਸ਼ੈ ਜਾਇ ਕਦਾਇ ॥ ੧੬ ॥ ਪਾਕੋ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੁੈ
 ਸੋਇ । 'ਪ੍ਰਥਮ ਅਜਾਨ ਜਿ ਭੂਲੈ ਕੋਇ । ਮਿਲਿ ਤੁਰਕਣਿ ਸੰਗ ਸਿਖ ਬਨ
 ਜਾਇ । ਸੋ ਭੀ ਛੁੱਟ ਜਾਇ ਗੁਰ ਧਨਾਇ^੩' ॥ ੧੭ ॥ ਪੁਨ ਸਿੰਘਣਿ ਬੁਝੈ
 ਗੁਨ ਖਾਨੀ । 'ਬੰਦ ਤੁਰਕ ਭੋਗੈ ਹਿੰਦਵਾਨੀ । ਸਿਖ ਬਦਲਾ ਲੇ ਭਲਾ
 ਜਨਾਏ^੪ । ਕਰੈ ਗੁਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਬਰਜ ਹਟਾਏ^੫' ॥੧੮॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰਬੋਲੇ
 ਤਿਸ ਬੋਰੇ । 'ਹਮ ਲੇ ਜਾਨੋ ਪੰਥ ਉਚੇਰੇ । ਨਹੀਂ ਅਧੋਗਾਤ ਬਿਖੈ ਪੁਚਾਵੈ^੬ ।
 ਯਾਂਤੇ ਕਲਮਲ^੭ ਕਰਨ ਹਟਾਵੈ^੮ ॥੧੯॥ ਪੰਥ ਭੂਤਨਾ ਕੋ ਹੈ ਜੋਈ^੯ । ਲਿਯੋ
 ਸੰਭਾਲ ਮੁਹੰਮਦ ਸੋਈ । ਨਹਿ ਨੀਚਨ ਕੀ ਰੀਤਿ ਅਛੋਰੀ । ਪਿਖਿ ਅਪਮਾਨ
 ਕਰਹਿ ਸਭਿ ਬੇਰੀ ॥੨੦॥ ਗੁਰ ਬਚ, ਸਾਸਤ੍ਰਨ, ਕਰੀ ਨਿਯੋਗ^{੧੦} । ਆਸ਼-
 ਮਾਨ ਤੇ ਮਾਨਨ ਯੋਗ^{੧੧} *ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਿ ਪੁਨ ਸਿੱਖ ਮਿਲਾਯੋ । ਕਰੈ
 ਕੜਾਹ ਸਰਬ ਵਰਤਾਯੋ ॥ ੨੧ ॥ †ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਸਿਖ ਕਰਤੇ ਜੰਗ ।

^੧ਸਭ (ਧਰਮਾਂ) ਦਾ । ^੨ਬਲ ਨਾਲ ਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਫਿਰ ਸਕਦੀ(ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਤੋਂ)। ^੩ਪਹਿਲੀ
 ਵੇਰ ਜੇ ਕੋਈ ਅਜਾਨ ਪਨੇ ਵਿਚ ਭੁੱਲਕੇ ਤੁਰਕਣੀ ਨਾਲ ਮਿਲੇ, ਉਹ ਬੀ ਸਿੱਖ ਬਣ ਜਾ
 ਸਕਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਧਿਆਇਕੇ ਉਹ ਉਸ (ਪਾਪ ਤੋਂ) ਛੁੱਟ ਜਾਵੇਗਾ । ^੪ਸਿੱਖ (ਤੁਰਕਣੀਆਂ
 ਭੋਗਕੇ) ਜੇ ਬਦਲਾ ਲੈ ਲੈਣ ਇਸ ਵਿਚ ਤਾਂ ਭਲਾ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ । ^੫ਪਾਪ । ^੬ਭੂਤਨੇ ਦਾ ਪੰਥ ਹੈ
 ਜੋ । ^੭ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਤੇ ਜੋ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਨੇ ਆਗਯਾ ਕੀਤੀ । ^੮ਸਾਰੇ ਆਸ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣੇ ਯੋਗ ਹੈ ।
 (ਸਾਰੇ) ਆਸ਼ਮਾਨ ਦਾ ਅਰਥ ਮੁਸਟ ਪੁਰਖ ਤੇ ਅਵਾ ਮੇਵ ਵੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ।

*ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਜੁਬਾਨੀ ਵੇਖੇ ਕਾਰਨ ਦੋਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਪੰਥ ਆਪ ਨੇ 'ਜਾਗਤਿ
 ਨੋਤ ਜਪੇ ਨਿਸ ਬਾਸਰ' ਵਾਲਾ ਰਚਿਆ ਹੈ, ਜਾਗੇ ਮਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਉੱਚੇ ਆਚਰਨ ਵਾਲਾ ।
 ਇਸ ਨੇ ਬਦਲੇ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਤੁਰਕਣੀਆਂ ਨਾਲ ਜੁਧ ਨਹੀਂ ਕਰਨੇ । ਇਹ ਤੁਰਕਣੀ ਦਾ ਮੇਲ
 ਪਤਿਤ ਹੋਣ ਦੀ ਪੱਕੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਦੱਸੀ ਹੈ, ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਦਿਲ
 ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦਿਲ ਮਿਲਨਾ ਹੀ ਅਸਲ ਤਬਦੀਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਬਰਨ ਕੋਈ ਪਤਿਤ ਕਰੇ
 ਤਾਂ ਉਹ ਪਤਿਤ ਨਹੀਂ ਨਾ ਹੁੰਦਾ, ਦਿਲ ਤੋਂ ਜੋ ਪਤਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ।

†ਇਹ ਸੋਸਾਖੀ ਦੀ ੩੭ਵੀਂ ਸ਼ਾਖਾ ਹੈ ।

ਹੋਵਨਿ ਲਗੇ ਦੁਖਿਤਿ ਛੁਧਿ ਸੰਗ । ਖਾਸ ਖਜਾਨੇ ਦਰਬ ਜਿਤੋਕ। ਪਾਵਹਿ
 ਸਤਦ੍ਰਵ ਬਿਖੈ ਤਿਤੋਕ ॥ ੨੨ ॥ ਪਸਮੰਬਰ ਆਦਿਕ ਸਭਿ ਚੀਰ । ਫੁਕ-
 ਵਾਵੈ ਪਾਵਕ ਪੁਭੁ ਧੀਰ । ਇਸ ਬਿਧਿ ਸਰਬ ਸਮਾਜ ਨਿਬੇਰੈ । ਫੂਕੈ ਕੈ
 ਜਲ ਸਲਿਤਾ ਗੇਰੈ ॥ ੨੩ ॥ ਲੋਕ ਪੁਕਾਰਨ ਲਾਗੇ ਪੁਰਿ ਮੈਂ । ਸਹਜੇ ਨ ਜਾਇ
 ਛੁਧਾ ਦੁਖ ਉਰ ਮੈਂ । ਪੁਜਾ ਨਿਕਸਿ ਕਰਿ ਗਈ ਵਹਿਰ ਕੋ । ਸੁਭਟ ਸਿੰਘ
 ਨਹਿ ਤਸਾਗਯੇ ਗੁਰ ਕੋ ॥ ੨੪ ॥ ਰਹੈ ਛੁਧਾਤੁਰ ਤਉ ਲਰਤਿ ਹੈਂ । ਸ਼ੋਤਨਿ
 ਮਾਰਤਿ ਆਪ ਮਰਤਿ ਹੈਂ । ਕਹੈਂ ਸਕਲ ਮਿਲਿ 'ਅਬਿ' ਨਹਿ ਭਾਗੈਂ । ਦੈ ਹੈਂ
 ਸੀਸ ਗੁਰੂ ਕੇ ਆਗੈਂ ॥ ੨੫ ॥ ਸਿਦਕ ਬਿਖੈ ਸਾਬਤ ਦ੍ਰਿੜ ਰਹੈਂ । ਸੰਕਟ
 ਅਨਿਕ ਪੁਕਾਰਨਿ ਸਹੈਂ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਢਿਗ ਕਰਹਿ ਬਖਾਨੀ । ਮਾਤ ! ਗੁਰੂ
 ਗਤਿ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨੀ ॥ ੨੬ ॥ ਅੰਨ ਬਿਨਾ ਸਗਰੇ ਮਰਿ ਜੈ ਹੈਂ । ਪਾਉ
 ਪਾਉ ਕਬਿ ਕਬਿ ਇਕ ਪੈ ਹੈਂ । ਸੁਤ ਕੀ ਕ੍ਰਿਤ ਸੁਨਿ ਦੇਖਨਿ ਕਰਤੀ ।
 ਪਰਮ ਦੁਖੀ ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਧਰਤੀ ॥ ੨੭ ॥ ਕਹਿ ਨਹਿ ਸਕੈ ਸੁਪ ਤੋ ਡਰੈ-
 -ਰਿਸ ਤੋ ਕੁਛ ਮੁਖ ਤੋ ਕਹਿ ਪਰੈਂ । ਸੋ ਸਭਿ ਸਾਚ ਹੋਇ ਨਹਿ ਠਰੈ-
 ਕਹਿਨ ਅਕਹਿਨ ਅਨੁਚਿਤ ਬਿਚਰੈ ॥ ੨੮ ॥ ਤਉ ਨਿਕਟ ਜੋ ਦਾਸ
 ਘਨੇਰੇ। ਕਰਹਿ ਸੁਨਾਵਨ ਕਸਟ ਬਡੇਰੇ । ਸਿੰਘ ਸੈਂਕਰੇ ਲਰਿ ਕਰਿ ਮਰੈਂ ।
 ਬਚੇ ਨ ਜੀਵਨ ਆਸਾ ਧਰੈ ॥ ੨੯ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਮਨ ਕੋ ਦ੍ਰਿੜ ਕਾਰ
 ਆਈ । ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਦੁਖ ਤੋ ਤਪਤਾਈ । ਕਲਗੀਧਰ ਕੇ ਦੁਇ
 ਢਿਗ ਖਰੀ । ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਤੋ ਕਹਿ ਰਿਸ ਭਰੀ ॥ ੩੦ ॥ 'ਜਗ ਮਹਿ ਬਨ
 ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਕਹਾਏ। ਸਿਖ ਮਾਰਨ ਹਿਤ ਰਚੈ ਉਪਾਏ । ਨਿਤ ਉਠਿ ਸਿੰਘ
 ਅੱਗੁ ਹੁਇ ਲਰੈਂ । ਸਿਰ ਪਰ ਵੈਰੀ ਕੜਕਤਿ ਖਰੇ ॥ ੩੧ ॥ ਸਭਿ ਮਹਿ ਭੂਖ
 ਵਰਤਿ ਬਹੁ ਰਹੀ। ਨਿਸਦਿਨ ਭੋਜਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਹੀਂ । ਪੂਰਬ ਦਰਬ ਪਾਇ
 ਦਰਿਆਇ। ਅਬਿ ਨਿਕਾਸ^੧ ਸਭਿ ਦੇਤਿ ਰੁੜਾਇ ॥ ੩੨ ॥ ਕੈ ਗੁਨਾਹ ਸਿੱਖਨਿ
 ਅਸ ਕਰਯੋ । ਜਿਸ ਤੋ ਇਤੋ ਕਸਟ ਤਿਨ ਪਰਯੋ । ਪਾਈਆ ਅੰਨ ਪਾਇ
 ਹਿਤ ਖਾਨੇ। ਕਿਮਿਲਰਿ ਸਕੈਂ ਸਿੰਘ ਬਲ ਹਾਨੇ ॥ ੩੩ ॥ ਧੀਰਜ ਗਯੋ ਛੁਟਸਭਿ
 ਕੋਰੋ। ਤੁਰਕ ਗਿਰੀਸ਼ਨ ਚਹੁ ਦਿਸਿ ਘੇਰੇ। ਘਾਲਿ ਹੋਲ ਲਾਖਹੁ ਚਵਿ ਮਾਰੈਂ ।

^੧ਪਾਉ ਪਾਉ (ਤੇ ਉਹ ਬੀ) ਕਈ ਕਈ । ^੨ਕਹਿਣਾ ਤੇ ਨਾ ਕਹਿਣਾ ਅਯੋਗ ਵਿਚਾਰਈ ਹੈ,
 ਭਾਵ ਨਾਂ ਕਹਿ ਸਕਈ ਹੈ ਨਾ ਦੁੱਪ ਰਹਿ ਸਕਈ ਹੈ । ^੩ਜੇ ਬਚੇ ਹਨ ਉਹ ਜੀਵਨ ਦੀ ਆਸ
 ਨਹੀਂ ਧਰਦੇ । ^੪ਹੁਣ ਵੀ ਖਜਾਨੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਕੇ ।

ਕਿਐਂ ਛੁਧਿਤਿ ਹੈ ਪ੍ਰਾਨ ਨਿਕਾਰੈ॥੩੪॥ ਸਭਿ ਕੇ ਅੰਤ ਲਖਯੋ ਅਥਿ ਆਵੈ।
 ਹਮ ਸਮੇਤ ਕਿਮ ਜੀਵਨ ਪਾਵੈ? ਅਥਿ ਭੀ ਬਖਸ਼ਹੁ, ਸੰਗਤ ਤੇਰੀ। ਕੜੋ
 ਦੁਖ ਭੁਖ ਵਰਤਾਇ ਬਡੇਰੀ?॥੩੫॥ ਸੁਨਿ ਮਾਤਾ ਤੇ ਆਪ ਉਚਾਰਾ। ‘ਹਮ
 ਕੇ ਹੁਕਮ ਦੀਨਿ ਕਰਤਾਰਾ। ਤੋ ਇਹ ਪੰਥ ਸੁਧਾਰਨ ਕਰੰਯੋ। ਨਾਮ ਸ਼ਨਾਨ
 ਆਦਿ ਗੁਨ ਭਰਯੋ॥੩੬॥ ਇਸ ਕੇ ਹਮ ਬਿਰਧਾਵਨ ਕਰੈ। ਨਹੀਂ ਗਾਲਿਬੇ
 ਕੀ ਇਛ ਧਰੈ। ਪੂਜਾ ਕੇ ਲੇ ਕਰਿ ਜਬਿ ਖੈ ਹੈ। ਤਿਸਤੇ ਪੰਥ ਘਾਟ ਬਲ ਹੈ
 ਹੈ॥੩੭॥ ਸੁਨਹੁ ਮਾਤ ਇਹ ਪੂਜਾ ਅੰਸ਼। ਜ਼ਹਿਰ ਅਹੈ ਬਲ ਬੁੱਧਹਿ ਭੁੰਸੈ।
 ਰਣ ਹਿਤ ਪੰਥ ਖਰੋ ਮੈਂ ਕੀਨ। ਛੁਧਿਤਿ ਨਗਨ ਹੀ ਨੀਕੋ ਚੀਨੈ॥੩੮॥
 ਨਰਕ ਬਿਖੈ ਨਹਿ ਇਸ ਕੇ ਪਾਵੈ। ਬੁਰਾ ਨ ਕਰਿਹੈ ਗੁਨ ਸਿਖਰਾਵੈ।
 ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਅਹੈ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹਮ ਤੇਰੇ। ਬਿਖ ਨਹਿ ਦੇਇ ਸਕਹਿ ਕਿਸ ਬੇਰੇ॥
 ੩੯॥ ਤਿਮ ਹਮ ਸਿਖ ਪੁੱਤ੍ਰਨਿ ਕਿਸ ਭਾਂਤੀ। ਬਿਖ ਪੂਜਾ ਦੇ ਕਰਿ ਹੈਂ ਘਾਤੀ?
 ਪਾਲਯੋ ਚਾਹੈ ਕਰੈਂ ਬਡੇਰਾ। ਭੋਗਹਿ ਸੁਖ ਇਤ ਉਤਹਿ ਘਨੇਰਾ॥ ੪੦।
 ਸੁਤਰੁਦ੍ਰ ਮੈਂ ਜੋ ਧਨ ਰਾਖਾ। ਸੁੱਧ ਕਰਨ ਕੀ ਤਿਹ ਅਭਿਲਾਖਾ। ਜਿਮ ਬਿਖ
 ਕੇ ਮਾਰਨ ਕਰਿ ਲੇਹੀ। ਪੁਨ ਖਾਏ ਰੋਗਨ ਹਤਿ ਦੇਹੀ॥੪੧॥ ਤਿਮ ਪੂਜਾ
 ਕੇ ਧਨ ਸੁਧ ਹੋਇ। ਸਿਖ ਪੁੱਤ੍ਰਨਿ ਲੈ ਦੇ ਹੈਂ ਸੋਇ। ਪੁਨ ਹੈ ਹੈ ਸਭਿ ਕੇ ਸੁਖ-
 ਕਾਰੀ। ਸਮੇ ਹੋਇ ਜਬਿ ਲੋਹਿ ਨਿਕਾਰੀ॥ ੪੨॥ ਏਕ ਸਿੱਖ ਹਮਰੇ ਸੁਭ
 ਹੋਇ। ਪਠਹਿ ਤਾਂਹਿ ਧਨ ਲੈ ਹੈ ਸੋਇ। ਨਾਮ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਬਲ ਭਾਰੈ।
 ਤਪ ਤਾਪਹਿ ਪੁਨ ਹੋਇ ਸੁਖਾਰੋ*॥੪੩॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਪਸ਼ਚਮ ਤੇ ਉਠਿ ਖਾਲਸਾ
 ਚਮਕੈ ਪੁਰਬ ਪੰਥ। ਦੁਰੈ ਦੁਸ਼ਟ ਸਭਿ ਪਰਬਤੀ ਮੌਨ ਮੌਰਜਿ ਕੁਪੰਥ॥

*ਇਹ ਆਪ ਦੀ ਹੀ ਚਿੰਤਾ ਹੈ। *ਨਾਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। *ਭੁੱਖਾ ਨੰਗਾ ਹੀ ਵੰਗਾ ਜਾਣੈ। *ਮਾਰ ਲਈਦਾ ਹੈ। *ਸਾਰੇ ਪਰਬਤੀ ਦੁਸ਼ਟ ਤੇ ਫਿਟਕਾਰੇ ਹੋਏ ਖੋਟੇ ਰਸਤੇ ਟੁਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਮੌਨ ਛੱਪ ਜਾਣਗੇ। [ਮੌਨ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਅਗਲੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ‘ਗੋਰੇ’ ਲਫਜ਼ ਬੀ ਪਿਆ ਹੈ। (ਅ) ਮੌਨ, ਮੌਰਿਜ ਦੁਇ ਜ਼ਾਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰਾਤਾਂ ਵਿਚ ਬੀ ਆਏ ਹਨ]।

*ਸੋ ਸਾਖੀ (੧੯੦੫) ਤੋਂ ਬੀ ਇਹੋ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਸਿੱਖ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇ ਇਹ ਧਨ ਕੱਢੇਗਾ ਯਥਾ—“ਹਮਰਾਂ ਸਿੱਖ ਹੋਵੇਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਹਮ ਭੇਜਾਂਗੇ, ਅਮਾਨ ਲੇਵੇਗਾ। ਨਾਂ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਹੋਇਗਾ ਵਿਕ੍ਰਮੀ ਸੰਮਤ ੧੮੯੯ ਵਰਯੋਗਾ”। ੧੮੯੯ ਵਿਚ ਮ: ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਪੰਜ ਬਰਸ ਦਾ ਸੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਾਰਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ੧੮੯੯ ਤੋਂ ੧੯੦੬ ਤਕ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਤਲੁਜ ਤੋਂ ਧਨ ਕੱਢਿਆ ਸੀ। ੧੯੦੬ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਾ ਰਾਜ ਮੁੱਕ ਗਿਆ। ਜੇ ਇਹ ਗੁਰੂ ਵਾਕ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਪੂਰਨ ਹੋਕੇ ਰਹਿੰਦੇ।

੧੪੪॥ ਖਾਲਸਾ ਮਿਲੈ ਮੋਲ ਕਰਿ ਖਾਲਸਾ ਟੂਟੇ ਦਿਵਸਾ । ਮਿੱਤ੍ਰ ਹਿੰਦਵੀ
ਮੋਲਵੀ ਗੋਰੇ ਸੁਨੀ ਸੁ ਵੈਸਾ ॥੪੫॥ ਬਲੀ ਹੋਇਗਾ ਖਾਲਸਾ ਤੁਰਕ ਤੋੜੇਗਾ
ਮੋਨਾ । ਲੁਟੇ ਗਾਉਂ ਪਰਜਾ ਦੁਖੀ ਨਜਾਉਂ ਜਾਇਗਾ ਐਨਾ ॥ ੪੬ ॥
ਸਿਖਣੀ ਹੁਇ ਬਿਭਚਾਰਣੀ ਪੁਰਖ ਤੁਰਕ ਕੀ ਆਸਾ । ਤਾਂ ਦਿਨ ਉਪਜੇ
ਖਾਲਸਾ ਸਭਿ ਬਰਨੋ ਕੋ ਪਸਾਸਾ ॥ ੪੭ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਮਾਤਾ ਤੂਸੁਨੀ ਨਹਿ
ਬੋਲੀ ਸੁਤ ਹੋਰਿ । ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਾਨਿਕੈ, ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿ ਫੇਰ:-
੪੮ ॥ ਪਸਾਰੋ ਧਨ ਹੈ ਮਾਤ ਕੋ ਇਹ ਜਾਨੀ ਅਬਿ ਜਾਇ । ਰਹਿਣ ਦੇਤਿ
ਪਰਵਾਰ ਕੋ, ਵਧਨ ਦੇਤਿ ਨਹਿ ਕਾਇ ॥੪੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ
ਗ੍ਰੰਥੇ ਖਸਟਮ ਰੁਤੇ 'ਸ੍ਰੀ ਰੁਜਰੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਵਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੦ ॥

੨੧. [ਧਨ ਜਾਣ ਤੇ ਮੋਗ ਨਾ ਕਰਨਾ । ਲੀਕਾਂ ਦਾ ਵਿਫਟਾਂਤ] ।

ਦੋਹਰਾ॥*ਇਮ ਘੋਰਾ ਬਡ ਪਰ ਰਹਜੋ ਲਰਹਿ ਖਾਲਸਾ ਜਾਇ। ਇਕ ਦਿਨ।
ਤਜਾਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰੀ ਬਡ ਰਣਜੀਤ ਬਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਉਤ ਤੇ

ਜੇ ਖਾਲਸੇ ਨਾਲ ਹੋਲ ਕਰਕੇ ਮਿਲੇਗਾ (ਉਹ ਬਚਿਆ ਰਹੇਗਾ) ਜੇ ਖਾਲਸੇ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਜਾਵੇਗਾ
ਉਹ ਇਕ ਦਿਨ ਟੁੱਟ ਜਾਏਗਾ । ('ਟੂਟੇ' ਦੋਹਰੀ ਦੀਪਕ ਹੈ) । (ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ) ਮਿੱਤ੍ਰ
ਹੋਣਗੇ ਹਿੰਦੀ, ਮੋਲਵੀ, ਗੋਰੇ ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਵੈਸ ਵਾਲੇ । ਮੋਨੀਆਂ ਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜੇਗਾ । ਪਰਜਾ
ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਗਿਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲੁਟੇਗਾ ਤੇ ਨਜਾਉਂ ਧਰਤੀ ਤੇ ਆ ਜਾਏਗਾ । (ਅ)
ਗਿਰਾਂ ਲੁੱਟੇ ਜਾਣਗੇ, ਪਰਜਾ ਦੁਖੀ ਹੋਏਗੀ ਤੇ ਨਜਾਉਂ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਟੁਰ ਜਾਏਗਾ । ਜੇ ਤੁਰਕ
ਪੁਰਖ (ਪਰ) ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਭਚਾਰਣੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਆਸਾ ਰਖਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ
ਸਿੱਖਣਾ ਹੋ ਜਾਏਗੀ, ਭਾਵ ਈਡਿਤ ਹੋਣਗੇ । (ਅ) ਵਿਭਚਾਰੀ (ਤ੍ਰੀਮਤਾਂ ਜੋ) ਤੁਰਕ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ
ਆਸਾ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣਾ ਆ ਜਾਏਗੀ । ਸੂਚਨਾ:-ਕਈ ਲੋਕ ਸਿਖਣੀਆਂ ਦੇ
ਵਿਭਚਾਰੀ ਹੋਕੇ ਤੁਰਕ ਪੁਰਖ ਦੀ ਆਸਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਰਥ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ
ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਤੇ ਲੁੱਟ ਮਾਰ ਦੇ ਸਮੇਂ
ਸਿੱਖਣੀਆਂ ਕਿਸ ਮਨੋਰਥ ਲਈ ਤੁਰਕ ਪੁਰਖ ਦੀ ਆਸਾ ਕਰਣਗੀਆਂ ? ਨਾਲੇ ਜੇ ਸਿੱਖਣੀਆਂ
ਦਾ ਆਚਰਨ ਨੇਸਾ ਨ ਵਾਂ ਵੈਸੀ ਤਾਂ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਖਾਲਸਾ ਜੋ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੈ
ਕੀਕੂੰ ਉਪਜੇਗਾ ? ਇਹ ਫਿਕਰੇ ਮ: ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਖਾਤਰ ਉਸ ਦੇ ਪੱਖੀਆਂ ਵਲੋਂ ਪਾਏ
ਗਏ ਸਾਫ ਸਹੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ । ਅਸਲ ਬਾਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਵਿਭਚਾਰ
ਆਦਿ ਖਿਆਲਾਂ ਦੀ ਬਾਤ ਚੀਤ ਕਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਇਹ ਆਏਪਕਾਰਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਵਾਕ
ਰਚਨਾ ਹੈ । ਸਾਰੇ ਬਰਨਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹ ਹੋਵੇਗੀ (ਖਾਲਸਾ ਬਣਨ ਦੀ) ਤਿਸ ਦਿਨ ਖਾਲਸਾ ਉਪਜੇਗਾ
ਹੋ ਮਾਤਾ ਜੀ ਮੇਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਰੂਪੀ ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ ਰਹਿਣ ਵਿੰਦੀ ਤਾਂ ਵੰਗਾ ਸੀ ਤੂੰ ਕਜੋਂ ਨਹੀਂ ਵੱਧਣ
ਦਿੰਦੀ ।

*ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ੩੮ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ ।

ਸਕਲ ਗਿਰੇਸ਼ੁਰ ਚੜ੍ਹੇ। ਮਾਰੂ ਬਜੇ ਜਥਾ ਭਟ ਲੜੇ। ਰਣਸਿੰਘੇ ਸਰਨਾਈ
 ਵੋਲ। ਤੁਰਗ ਨਾਦ ਨਗਾਰੇ ਬੋਲ ॥ ੨ ॥ ਕਲਗੀਧਰ ਹੂੰ ਕੈ ਅਸਵਾਰ।
 ਚਢ੍ਹੇ ਖਾਲਸਾ ਆਯੁਧ ਧਾਰਿ। ਜਹਿ ਗਿਰਪਤਨਿ ਮੋਰਚੇ ਕਰੇ। ਡੇਰੇ ਕਰੇ
 ਦੂਰ ਜਹਿ ਪਰੇ ॥੩॥ ਤਿਤ ਦਿਸਿ ਕੇ ਗੁਰ ਅੰਗੁ ਸਿਧਾਰੇ। ਛੁਟੇ ਤੁਫੰਗਨਿ
 ਕੇ ਕੜਕਾਰੇ॥ ਜੁਟੇ ਖਾਲਸਾ ਜੰਗ ਮਝਾਰ॥ ਜੈ ਬਹੁ ਬਾਰੀ ਕਰੇ ਹੰਕਾਰ^੧
 ॥ ੪ ॥ ਆਗੇ ਵਧੇ ਚਲਾਵਤਿ ਗੋਰੀ। ਦੋਨਹੁ ਦਿਸਿ ਕੇ ਉਰ ਸਿਰ ਵੋਰੀ।
 ਸਭਿ ਗਿਰਪਤੀ ਢੁਕੇ ਤਬਿ ਆਈ। ਲੈ ਲੈ ਨਿਜ ਸਿਪਾਹ ਸਮੁਦਾਈ ॥੫॥
 ਜਬਿ ਆਪਸ ਮਹਿ ਦੈ ਦਲ ਜੁੱਟੇ। ਗੁਲਕਾਂ ਲਗਿ ਲਗਿ ਅੰਗਨ ਛੁੱਟੇ।
 ਸਨਮੁਖ ਹੋਇ ਨਹੀ ਮੁਖ ਵੇਰੇ। ਬਜੇ ਸਾਰ ਸੇ ਸਾਰ ਬਡੇਰੇ ॥੬॥ ਖੋਵਨ
 ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਹੰਕਾਰ। ਗੁਰੂ ਮਰੇ ਤਬਿ ਜੰਗ ਮਝਾਰ। ਪੀਛੇ ਖਾਇ ਸ਼ਕਿਸਤ
 ਪਲਾਈ^੨। ਹਟੇ ਸਕਲ ਹੀ ਕਰਤਿ ਲਰਾਈ ॥ ੭ ॥ ਜਨੇ ਸਿੰਘ ਹਟਤੇ
 ਵਧੇ ਪਹਾਰੀ ਭਰਿ ਰਾਬੇ ਸ਼ਲਯੈ ਬਹੁ ਮਾਰੀ। ਗੁਰ ਬਿਨ ਠਹਿਰੇ ਕੌਨ
 ਅਗਾਰੀ। ਮਿਲੇ ਆਨੇ ਸੱਤ ਗਨ ਭਾਰੀ ॥ ੮ ॥ ਭਾਜੇ ਸਿੰਘ ਤਹਾਂ ਲਗਿ
 ਆਏਗੁਰ ਕੇ ਜਹਿ ਸਮਾਜੈ ਸਮੁਦਾਏ। ਠਹਿਰੇ ਨਹੀ ਪੈਰ ਵਿਚਜੁੱਧਾ। ਪਰੇ
 ਜੋਰ ਗਨ ਰਿਪੁ ਬਹੁ ਕੁੱਧਾ ॥੯॥ ਕਿਤਿਕ ਤਬੇਲਾ ਸੇ ਲੁਟਿ ਗਯੋ ਧਨ ਪਟ
 ਆਦਿਕ ਸੱਭਨਿ ਲਯੋ। ਖਰੇ ਭਏ ਨਹਿ ਸਕਹਿ ਹਟਾਇ। ਰਹੇ ਸਿੰਘ
 ਬਲਅਧਿਕ ਲੱਗਾਇ ॥ ੧੦ ॥ ਸਿਖ ਰੋਵੈ ਬਹੁ ਖਰੇ ਪੁਕਾਰੈ। 'ਬਡ ਹੋਯੇ
 ਨੁਕਸਾਨ' ਉਚਾਰੈ। 'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਅਬਿ ਜੀਤੈ' ਕੈਸੇ ? ਇਝੋ ਸਮਾਜ
 ਗਯੇ ਲੁਟ ਐਸੇ ॥੧੧॥ ਕਿਮ ਜੀਵੈ ਸ਼ਰਮਿੰਦਤਿ ਹੂੰ ਕੈ। ਗੁਰ ਕੇ ਕੁਛ
 ਨਹਿ ਸਕੈ ਬਚੈ ਕੈ। ਖਰੇ ਹੋਇ ਪੁਨ ਤਜੀ ਤੁਫੰਗੈ। ਭੋਦਨ ਕਰੇ
 ਰਿਪੁਨਿ ਕੇ ਅੰਗੈ ॥ ੧੨ ॥ ਗਨ ਵਸਤੂ ਲੇ ਹਟੇ ਪਹਾਰੀ। ਮਰਚਨਿ ਮਹਿ
 ਕਾਇਮ ਪ੍ਰਿਤਧਾਰੀ। ਉਦੈ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਭਟ ਬੀਰ। ਰਣ ਤੇ ਹਟਿ ਪਹੁੰਚੇ
 ਗੁਰ ਤੀਰ ॥੧੩॥ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਅੰਦੇਸਾ ਧਰੈ। ਬਾਕ ਸੁਨਾਵਨ ਪੁਨ ਪੁਨ
 ਕਰੈ। ਮਚੇ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿ ਹਾਹਾਕਾਰ। 'ਲੁਟੇ ਸਮਾਜ ਮਹਾਂ ਵਿਸ਼ੁਮਾਰ'^੩
 ॥ ੧੪ ॥ ਬਸਤੂ ਤੁਰੇਗਮ ਆਦਿਕ ਵਸਤੂ। ਮਹਾਰਾਜ ਲੁਟਿ ਗਈ ਸਮ-
 ਸਤੂ^੪। ਕਈ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਕੇ ਕਜਾ ਗਨੇ। ਸੱਤੂ ਪ੍ਰਬਲ ਗਏ ਲੈ ਘਨੇ ॥੧੫॥

^੧ਬਹੁਤ ਵੇਰੀ ਜੈ ਕਰਨੇ ਕਰ ਹੰਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ^੨ਪਿੱਛੇ ਹਾਰ ਖਾਕੇ (ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਫੌਜ) ਦੌੜੀ। ^੩ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ। ^੪ਸਾਰੀ।

ਸਭਿ ਕੇ ਉਰ ਕੇ ਗੁਰ ਦੁਖ ਲਹੜੇ । ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਤਬਿ ਕਹੜੇ ।
 ਅਵਨੀ ਪਰ ਦਿਹੁ ਐਂਚ ਲਕੀਰ। ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕੀ ਹੁਇ ਅਲਪ ਗਹੀਰ^੧
 ॥੧੬॥ ਮਾਨ ਬਚਨ ਖੈਂਚੀ ਗਨ ਰੇਖਾਖਰੇ ਸਮੀਪੀ ਪਿਖੈਂ ਅਸ਼ੋਖਾਸ਼ੀ ਕਲਾ
 ਗੀਧਰ ਦੇਖਿ ਉਚਾਰੀ । “ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਮੇਟ ਦਿਹੁ ਸਾਰੀ” ॥ ੧੭ ॥ ਸਕਲ
 ਬਿਲੋਕਤਿ ਮੇਟੀ ਫੋਰ । ਰਹੀ ਨ ਕੋ ਛਿਤ ਛੋਟ ਬਡੇਰ । ਤਬਿ ਸਭਿ ਸਿੰਘ
 ਬੁਝਿਬੇ ਕਰੇ^੨। “ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਭੀ ਕੁਛ ਉਰ ਧਰੇ” ॥੧੮॥ ਕਿਧੈਂ ਭਯੋ ਨਹਿੰ,
 ਦੋਹੁ ਬਤਾਈ । ਰੇਖ ਦੇਖਿ ਕਰਿਕੈ ਬਿਨਸਾਈ^੩ । ਤਬਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਖਾਲਸੇ
 ਕਹੜੇ । “ਰੇਖ ਨਿਕਾਸੀ ਹਰਖ ਨ ਲਹੜੇ” ॥੧੯॥ ਮੇਟ ਦਈ ਨਹਿੰ ਸ਼ੋਕ
 ਉਪਾਵਾ । ਰਿਦਾ ਸਮਾਨ ਸਭਿਨਿ ਲਖਿ ਪਾਵਾ^੪ । ਸੁਨਿ ਸਿੰਘਨ ਤੇ ਗੁਰੂ
 ਬਖਾਨਾ। “ਹਰਖ ਨ ਸ਼ੋਕ ਜਥਾ ਤੁਮ ਜਾਨਾ ॥੨੦॥ ਤਥਾ ਗੁਰੂ ਕੋ ਹੋਇ ਨ
 ਕੋਈ । ਹਾਨਿ ਲਾਭ ਮਹਿੰ ਸਮ ਰਹਿੰ ਜੋਈ । ਸੰਚੇ ਜਾਇ ਪਦਾਰਥ ਸਾਰੇ ।
 ਵਰਥ ਆਦਿ ਜੇ ਰਤਨ ਉਦਾਰੇ ॥੨੧॥ ਗਜ ਬਾਜੀ ਜਿਨ ਮੋਲ ਬਿਸਾਲੇ।
 ਮੁਕਤਾ ਹੀਰੇ ਬੰਦ ਪ੍ਰਵਾਲੇ^੫ । ਇੰਤਜਾਦਿਕ ਪਿਖਿ ਅਪਨੀ ਜਾਨਿ ।
 ਗੁਰ ਕੋ ਹਰਖ ਨ ਹੈ ਹਿਤ ਮਾਨਿ ॥੨੨॥ ਲਾਖਹੁ ਕੋ ਸਮਾਜ ਦਿਪਤਾਈ^੬ ।
 ਸਮਾ ਪਾਇ ਹਾਨੀ ਹੁਇ ਜਾਈ । ਤੈ ਗੁਰ ਕੇ ਕੁਛ ਸ਼ੋਕ ਨ ਹੋਵਹਿ ।
 ਨਾਸ਼ਵੈਤਿ ਪੂਰਬ ਹੀ ਜੋਵਹਿ ॥ ੨੩ ॥ ਸਮ ਚਿਤ ਸਦਾ ਰਹਹਿ ਆਨੰਦ ।
 ਕਰੈਂ ਬਿਖੇਪ ਨ ਦੁੰਦ ਬਿਲੀਦ^੭ । ਭੂਤ ਭਵਿੰਖਜਤ ਅਰੁ ਬ੍ਰੁਤਮਾਨ। ਹੁਯੋ ਨ
 ਹੈ ਹੈ ਰਹੈਂ ਸਮਾਨ ॥ ੨੪ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਹਰਖ ਸੋਗ ਕਾ ਦੇਹਰਾ^੮ ਖਿਨ
 ਆਵੈ ਖਿਨ ਜਾਇ । ਜੋ ਜਾਗੋਂ ਸੋ ਸੁਖੀ ਹੁਇ, ਸੋਏਂ ਸੋ ਦੁਖ ਪਾਇ ॥੨੫॥
 ਨਾਮ ਧਿਆਵਹੁ, ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਅਰਥ ਬਿਚਾਰਹੁ ਨਿੱਤ । ਗਰਬਾਨੀ ਸਿੱਖਿਆ
 ਬਿਨਾ ਤਿਨਾ ਨ ਸੋਗੀ ਮਿੱਤ^੯ ॥ ੨੬ ॥ ਮਲਿ ਮਲਿ ਨਾਈ ਕਾਮਣੀ ਖੋੜਸ
 ਕਰੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰਾਖਸਮ ਨ ਭਾਈ ਕਹਾਂ ਫਲ ਸੋ ਸ਼ਰਮਿੰਦੀ ਨਾਰਾ ॥੨੭॥ “ਗੁਰੂ
^੧ਛੋਟੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ । ^੨ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ । ^੩ਅਥਵਾ ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।
^੪ਮੂੰਗੇ । ^੫ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਕੇ । ^੬ਬੜੇ ਦੁੰਦ (ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਆਦਿ) ਵਿਖੇਪ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ । (ਅ)
 ਵਿਖੇਪ ਤੇ ਕਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ । ^੭ਭਾਵ ਇਹ ਸਰੀਰ । ^੮ਗਯਾਨ ਵਿੱਚ । ^੯ਅਵਿੱਦਯਾ ਨਿੰਦਾ
 ਵਿਚ । ^{੧੦}ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋ ਮਿੱਤ੍ਰ । ^{੧੧}ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਜੋ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਧਾਰਕੇ ਆਯਾ ਹੈ
 (ਕਿ ਮੈਂ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹਾਂ) ਉਹ ਲੋਭ ਦੀ ਲਹਿਰਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੈ । (ਅ) ਗੁਰੂ ਜਗਤ ਵਿਚ
 ‘ਨਾਮ’ ਲੈਕੇ ਆਇਆ ਹੈ (ਦੇਣ ਲਈ), ਲੋਭ ਦੀ ਲਹਿਰ ਉਸ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਸਿੱਖ
 ਗੁਰੂ ਕਾ ਭਾਣਾ ਧਾਰਨ ਕਰੇ ਭਾਵ ਲੋਭ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹੇ ਉਹ ਯਕੂਰ ਹੈ ਸਦਾ ਗੁਰੂ ਕੇ ।

ਜੁ ਆਇਆ ਨਾਮ ਧਰਿ ਲਹਿਰੀ ਲੁਭਕੀ ਦੂਰ^੧ । ਸੋਈ ਸਿਖ, ਭਾਣਾ
 ਧਰੇ ਗੁਰ ਕੇ ਸਦਾ ਹਜ਼ੂਰ^੨ ॥ ੨੮ ॥ ਚੋਪਈ ॥ ਇਮ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸੁਨਿ
 ਬੈਨ । ਪਰਚੇ ਸੁਖ ਸੇਂ ਸਿੰਘ ਸਚੈਨ । ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਜਾਮਨਿ ਮਾਂਹੀ ।
 ਸੁਪਤੇ ਕੇਚਿਤ, ਕੇਚਿਤ ਨਾਂਹੀ ॥੨੯॥ ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਸਭਿ ਸੋਚ ਸੁਨਾਨੇ ।
 ਗਰਬਾਣੀ ਬਹੁ ਪਾਠ ਬਖਾਨੇ । ਸੂਰਜ ਉਦੇ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਆਏ । ਨਹਿੰ
 ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਮੁਖ ਬਿਕਸਾਏ ॥ ੩੦ ॥ ਇਕਤੋ ਸ਼ੱਤ ਲੂਟਿ ਲੇ ਗਏ।ਦੁਤੀਏ
 ਭਾਜ ਪਰਾਜੈ ਲਏ।ਇਨ ਕਾਰਨ ਤੇ ਲਾਜ ਬਿਲੋਚੈਨ^੩ । ਰਿਦੈ ਬਿਖੈ ਮੰਚਹਿੰ
 ਬਹੁ ਸੋਚਨਿ ॥੩੧॥ ਨਹਿੰ ਉਤਸਾਹ ਕਿਸੀ ਮਹਿੰ ਦੀਖਾ । ਘਰ ਕੇ ਬਿਗਰੇ
 ਕਾਜ ਸਰੀਖਾ^੪ । ਪਿਖਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਲਗੀਧਰ ਭਏ।ਪ੍ਰੇਮ ਅਪਨਿ ਮਹਿੰ ਪਰ-
 ਖਨ ਕਏ ॥ ੩੨ ॥—ਅਰਪਨੋ ਸਭਿਨਿ ਅਗਾਰੀ ਸੀਸ—ਇਮ ਲਖਿ ਦਯਾ
 ਕਰੀ ਜਗਦੀਸ਼ । ਕਹਨੋ ਅਖਿਲ ਸਨ ਤਬਹਿ ਸੁਨਾਇ।ਮੇਰਾ ਸਿਖ ਸੋਈ
 ਚਿਤ ਭਾਇ^੫ ॥੩੩॥ ਚਢਹਿ ਜੰਗ ਕੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੁ ਧਾਰੈ।ਹਤਹਿ ਰਿਪੁਨ ਪਗ
 ਪਾਛ ਨ ਡਾਰੈ।ਸ਼ਰ ਸਮਾਨ ਆਪਕੇ ਮਾਨੈ।ਹੋਰਿ ਸ਼ੱਤ ਕੇ ਰਿਸ ਮਨ ਠਾਨੈ।
 ੩੪ ॥ ਨਹੀਂ ਦੀਨਤਾ ਅੰਗੀਕਾਰੈ । ਜਹਿੰ ਲਗਿ ਬਲੈ ਪਹੁੰਚੈ ਤਹਿੰ ਮਾਰੈ ।
 ਹਿੰਮਤ ਕੇ ਹਿਮਾਯਤੀ ਹਰਿ ਹੈ । ਜਿਤਿਕ ਹੋਇ ਉਤਸਾਹਤਿ ਕਰਿਹੈ^੬ ॥
 ੩੫॥ਚਢਹੁ ਖਾਲਸਾ ਪਲਟਾ ਲੀਜੈ । ਦੁਸ਼ਟ ਅਰਿਸ਼ਟਨ ਕੋ^੭ਹਤਿਕੀਜੈ^੮
 ਇਮ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਕਰਿ ਹੁਸ਼ੀਯਾਰ । ਤਤਛਿਨ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਹੁਇ ਅਸਵਾਰ ।
 ॥੩੬॥ ਸੰਗ ਖਾਲਸਾ ਨਿਖਲ ਚਢਾਯੇ । ਸੰਗ ਗਿਰੋਸ਼ਨਿ ਸੰਗ ਮਚਾਯੇ ।
 ਨਿਜ ਨਿਜ ਮੁਰਚਨਿ ਤੁਰਕ ਚਮੁੰ ਗਨ।ਬਿਰੇ ਸੁਚੇਤ ਹੋਇ ਭੈ ਧਰਿ ਮਨ
 ॥ ੩੭॥ ਤਿਮ ਹੀ ਸਿੰਘ ਸਮੁਖ ਤਿਨ ਬਿਰੇ । ਤਮਾਰੀ ਤੁਪਕਨਿ ਕੀ ਕਰਿ
 ਧਰੇ । ਜਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿੰ ਸਭਿ ਪਰੇ ਪਹਾਰੀ । ਤਿਤ ਕੋ ਗਈ ਪ੍ਰਭੂ ਅਸ-
 ਵਾਰੀ ॥੩੮॥ ਜਾਲਾ ਬਮਣੀ ਛੋਰਨਿ ਕਰੀ । ਬਹੁਰ ਬਰੂਦ ਰੁ ਗੋਰੀ ਭਰੀ।
 ਉਤ ਤੇ ਬਾਜੇ ਬੰਦ ਨਗਾਰੇ । ਸਨਧਬੱਧ ਜੋਧਾ ਬਲਿ ਭਾਰੇ ॥ ੩੯ ॥
 ਸੰਖਨਾਰੀ ਵੰਦ ॥ ਜੁਟੇ ਦੋਇ ਪਾਸੇ । ਪਰੀ ਮਾਰ ਨਾਸੇ । ਗੁਰੂ ਧੀਰ ਦੈ ਕੈ ।

^੧ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯਾਜ ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਅੰਕ ੧੧ ਵਿੱਚ ਹੈ । ^੨ਤੇ ਸਿੱਖ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਕੇ
 ਹਜ਼ੂਰ ਸਦਾ ਭਾਣਾ ਧਰੇ । ^੩ਜਿਵੇਂ ਘਰ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਗੜ ਜਾਣ ਤੇ (ਉਦਾਸ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ) ।
^੪ਮੇਰੇ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਓਹੀ ਸਿੱਖ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ । (ਅ) ਮੇਰਾ ਓਹੀ ਸਿੱਖ ਹੈ (ਜਿਸਦੇ) ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ
 ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ । ^੫ਜਿੰਨਾਂ ਕੁ ਹੋਸਕੇ ਉਤਸਾਹ ਕਰਕੇ ਕਰੇ । ^੬ਵਿਪਦਾ ਨੂੰ । (ਅ) ਉਪਦ੍ਰਵੀਆਂ ਨੂੰ ।

ਅਗੈ ਸਿੰਘ ਕੈ ਕੈ ॥੪੦॥ ਲਰਾਈ ਮਚਾਈ । ਤੂਫੈਗੈ ਚਲਾਈ। ਫੁਟੇ ਮੂੰਡ
ਛਾਤੀ । ਪਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਤੀ॥੪੧॥ ਗੁਰੂ ਓਜ ਪਾਏ । ਗਏ ਸਿੰਘ ਧਾਏ। ਬਟੋਰਾ
ਦਿਸਾਵੈ । ਜਥਾ ਬਾਜ ਜਾਵੈ ॥ ੪੨ ॥ ਛੁਧਾ ਸ਼ੇਰ ਹੋਏ । ਜਥਾ ਮਿੱਗ ਜੋਏ ।
ਕਰਜੇ ਓਜ ਹੱਲਾ । ਨਹੀਂ ਕਾਹੁ ਝੱਲਾ॥੪੩॥ ਪਰੇ ਮੋਰਚਾ ਮੈਂ । ਦਏ ਕਾਣ
ਤਾ ਮੈਂ । ਪਲਾਏ ਪਹਾਰੀ । ਤਜੀ ਧੀਰਿ ਭਾਰੀ ॥੪੪ ॥ ਕਰਾਚੋਲ ਚਾਲੇ ।
ਨ ਜਾਈ ਸੰਭਾਲੇ । ਬਡੇ ਬੀਰ ਬੀਕੇ । ਲਰੇ ਜੇ ਨਿਸ਼ੀਕੇ ॥੪੫ ॥ ਸੁ ਘਾਲਜੇ
ਘਮੰਡਾ । ਭਏ ਖੰਡ ਖੰਡਾ । ਫਤੇ ਪਾਇ ਜੁੱਧਾ। ਹਟੇ ਸਿੰਘ ਸੁੱਧਾ॥ ੪੬॥ ਮਹਾਂ
ਮੇਵ ਕਾਯੋ । ਬਿਜੈ ਕੋ ਬਜਾਯੋ । ਬਡੇ ਨਾਦ ਹੋਵਾ। ਗੁਰੂ ਵਰਸ ਜੋਵਾ॥੪੭॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਖਸਟਮ ਰੁਤੇ 'ਜੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ 'ਏਕ ਬੀਸਮੇ
ਐਸੁ ॥ ੨੧ ॥ ੨੨। ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਜਲ ਰੋਕਨ ਤੇ ਫਿਰ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ]।

ਦੇਹਗਾ ॥ ਉਪਰ ਤੇ ਜਲ ਅਨੰਦ ਪੁਰਿ ਲਘੁ ਨਾਰੋ ਚਲਿ ਆਇ । ਸਕਲ
ਕਾਜ ਪਿਯਨਾਦਿ ਜੋ ਕਰਤਿ ਸਿੰਘ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਿਤ
ਦਿਸ ਡੇਰੇ ਪਰੇ ਪਹਾਰੀ। ਭੀਮ ਚੰਦ ਢਿਗ ਸਚਿਵ ਉਚਾਰੀ। 'ਜਾਤਿ ਵਹਿਰ
ਤੇ ਜਲ ਵਿਚ ਘੋਰੇ' । ਕੜੋਂ ਨਹਿ ਰੋਕਹੁ ਰਹੈ ਪਿਛੇਰੇ ? ॥ ੨ ॥ ਜਿਸ ਤੇ
ਰਿਪੁ ਗਨ ਸੰਕਟ ਪਾਵੈਂ । ਕੋ ਅਸ ਨਿਪਤ, ਨਹੀਂ ਜੁ ਬਨਾਵੈਂ' ॥ ਸੁਨਤਿ
ਗਿਰੋਸ਼ੁਰ ਬਹੁਤ ਪਠਾਏ । ਪਾਇ ਬੰਧ ਜਲ ਕੋ ਉਲਟਾਏ ॥ ੩ ॥ ਸੁਸ਼ਕ
ਗਯੋ ਜਲ ਜਬਿ ਨਹਿ ਆਯੋ । ਖੋਟ ਪਹਾਰੀ ਕੋ ਲਖਿ ਪਾਯੋ । ਗਏ ਸਿੰਘ
ਅਰਦਾਸ ਬਖਾਨੀ । 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਰੋਕ ਲਿਯੋ ਰਿਪੁ ਪਾਨੀ ॥ ੪ ॥ ਕਰਨਿ
ਸੁਚੇਤਾ ਆਦਿਕ ਕਾਰਾ । ਸਰਬ ਖਾਲਸਾ ਕਰਤਿ ਸੁਖਾਰਾ' । ਸੁਨਿ ਬਿਨਤੀ
ਨਿਜ ਦਾਸਨ ਕੇਰੀ । ਕਲਗੀਧਰ ਬੋਲੇ ਤਿਸ ਬੋਰੀ ॥ ੫ ॥ 'ਸਤੁੰਦ੍ਰਵ
ਸਲਿਤਾ ਸ਼ਕਤਿ ਸਮੇਤਾ। ਸੇ ਜਲ ਦੇਇ ਖਾਲਸੇ ਹੇਤਾ। ਦੁਸ਼ਟਨਿਕੀ ਰੋਕੀ
ਨਹਿ ਰਹੈ । ਨਿਖਲ' ਖੁਟਾਈ ਤਿਨ ਕੀ ਲਹੈ' ॥ ੬ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਲਜਾ-
ਵਨਿ ਹੇਤ ਬਖਾਨਾ । ਨਿਜ ਤਰਕਸ਼ ਤੇ ਦੇ ਕੁਰਿ ਬਾਨਾ । 'ਪਹੁੰਚਹੁ ਸਤ-
ਦ੍ਰਵ ਕੋਰਿ ਕਿਨਾਰੇ। ਹਮਰੇ ਦਿਹੁ ਸੰਦੇਸ਼ ਉਚਾਰੇ ॥੭॥ -ਅਇ ਸੰਗਾਮ ਸਮੇਂ
ਬਡ ਹੋਵਾ । ਸੁੱਤਨਿ ਲਾਖਹੁ ਲਸ਼ਕਰ ਵੇਵਾ । ਹਮ ਤੇਰੇ ਬਹੁ ਚਿਰ ਤਟ
ਬਾਸੀ। ਬਿਲਸੇ ਅਧਿਕ ਬਿਲਾਸਹਿ ਪਾਸੀ ॥੮॥ ਪੰਥ ਰਚਜੋ ਜਗ ਪਾਪਲਿ
ਖਾਪਨ । ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਉਬਾਰਿ ਸਥਾਪਨ । ਤੁਰਕਨਿ ਸਨ ਇਨ ਬੈਰ

^੧ਤਿਤੁੰ (ਮੋਰਚਿਆਂ) ਵਿਚ । ^੨ਪੀਣ ਤੋਂ ਆਦਿ ਲੈਕੇ । ^੩ਭਾਵ ਅੰਦਰ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਨ
^੪ਜੇ (ਵੈਰੀ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਦੀ ਸੂਰਤ) ਨਾ ਬਣਾਵੇ । ^੫ਸਾਰੀ ।

ਧੁਖਾਵਨ^੧। ਲਰਿ ਕਰਿ ਨਿਤ ਰਿਪੁ ਬਲੀ ਖਪਾਵਨ॥੯॥ ਇਸ ਕਾਰਨ ਰਣ
 ਮਹਿਦ ਅਖਾਰੇ। ਹਮ ਨੇ ਘਾਲੇ ਹੋਇ ਪਵਾਰੇ^੨। ਜਲ ਪਹੁੰਚਾਇ ਹਿਮਾਯਤ
 ਕਰੀਅਹਿ—। ਇਮ ਸਿੰਘਹੁ ਤਟ ਪਹੁੰਚਿ ਉਚਰੀਅਹਿ ॥੧੦॥ ਬਹੁਰ ਤੀਰ
 ਤੇ ਤੀਰ ਲਕੀਰ^੩। ਖੈਂਚਤਿ ਪਹੁੰਚਹੁ ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਬੀਰ। ਹਟਿਕੈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨ
 ਕਰਹੁ ਪਿਛਾਰੀ। ਬਿਨਾ ਬਿਲੋਕੈ ਗਮਹੁ ਅਗਾਰੀ ॥੧੧॥ ਜਿਹ ਠਾਂ ਚਹਹੁ
 ਤਹਾਂ ਜਲ ਆਵੈ। ਤੁਮਰੇ ਸਕਲ ਕਾਜ ਨਿਬਹਾਵੈ^੪। ਸੁਨਿ ਕਲਗੀਧਰ ਕੀ
 ਬਰਬਾਨੀ॥ ਨਿਕਟ ਜਿ ਤਬਿ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਮਾਨੀ॥੧੨॥ ਲੇ ਕਰਿ ਬਾਨ ਪ੍ਰਭੂ
 ਤੇ ਗਯੋ। ਜਾਇ ਕਿਨਾਰੇ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਯੋ। ਸਤੁੰਦ੍ਰ ਕੇ ਸਭਿ ਕਹਯੋ ਸੰਦੇਸਾ।
 ਯਾਦ ਕਰਹਿ ਤੁਝ ਗੁਰ ਜਗਤੋਸ਼ਾ ॥੧੩॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ
 ਪੁਨੀਤ। ਤੋਹਿ ਬੁਲਾਵਨ ਚਾਹਤਿ ਚੀਤ। ਅਪਨੋ ਬਾਨ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਦੀਨਾ^੫।
 ਇਮ ਕਹਿ ਨਿਜ ਮੁਖ ਫੇਰਨਿ ਕੀਨਾ ॥੧੪॥ ਐਚਿ ਲਕੀਰ ਤੀਰ ਕੀ
 ਤੀਰ^੬। ਗਮਨਯੋ ਪੁਨ ਪੁਰਿ ਦਿਸਿ ਕੋ ਬੀਰ। ਰੇਖ ਨਿਕਾਰਤਿ ਆਵਤਿ
 ਆਗਾ। ਸਤਦ੍ਰਵ ਜਲ ਪੀਛੇ ਤਿਸ ਲਾਗਾ ॥੧੫॥ ਤੀਰ ਲਕੀਰ ਨੀਰ
 ਰੀਭੀਰ। ਗਮਨਯੋ ਆਇ ਬੀਰ ਪੁਰਿ ਤੀਰ। ਮਨ ਮਹਿ ਭਯੋ ਭਰਮ ਤਿਸ
 ਕੋਰੇ—। ਆਵਤਿ ਜਲ ਕੈ ਨਹੀਂ ਪਿਛੇਰੇ॥੧੬॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਆਗਾ। ਇਨ
 ਮਾਨੀ। ਕਿਧੋਂ ਨ ਮਾਨੀ^੭ ਆਇ ਨ ਪਾਨੀ^੮—। ਗੀਵ ਮੋਰਿਕੈ ਕੀਨੋ
 ਬਿਲੋਕਨ। ਆਇ ਪ੍ਰਵਾਹ, ਨ ਹੁਇ ਕਿਮ ਰੋਕਨ ॥੧੭॥ ਨਦੀ ਤੀਰ ਤੇ
 ਤੀਰ ਲਕੀਰ^੯। ਤਹਿ ਕੋ ਆਵਤਿ ਨੀਰ ਗਹੀਰ। ਰੀਗਧਾਰ ਸਮ ਉੱਜਲ
 ਧਾਰਾ। ਹੋਇ ਦੁਗਧ ਸਮ ਬੋਗਹਿ ਧਾਰਾ ॥੧੮॥ ਰਿਦੈ ਸਿੰਘ ਕੇ ਦੀਰਘ
 ਭਾਸੈ। ਜਨੁ ਜਲ ਧਾਰ ਆਇ ਲਖਿ ਤਾਸੈ^{੧੦}। ਬਹੁਰ ਬਿਚਾਰਤਿ ਭਾ
 ਉਰ ਐਸੇ—। ਹਮਰੋ ਹੁਇ ਬਚਾਇ ਅਬਿ ਰੈਸੇ ॥੧੯॥ ਮੈਂ ਲੇ ਕਰਿ
 ਜਬਿ ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਬਰੋ^{੧੧}। ਜਹਿ ਕਹਿ ਜਲ ਬਿਸਾਲ ਕੋ ਕਰੋ^{੧੨}। ਦੁਰਗ ਆਇ
 ਸਭਿ ਸਦਨ ਗਿਰਾਵੈ। ਜਲ ਆਗੈ ਕੋ ਠਹਿਰਨ ਪਾਵੈ ॥੨੦॥ ਨਿਸ ਕੋ
 ਸਮਾ, ਨ ਜਾਨੈ ਕੋਈ। ਲਖਹਿ ਲੋਕ ਕਸਾ ਪਰਲੈ ਹੋਈ। ਨਰ ਨਾਰੀ
 ਨਿਰਨੈ ਕਸਾ ਕਰੈ^{੧੩}। ਜਲ ਕੋ ਕਸਟ ਅਚਾਨਕ ਪਰੈ॥੨੧॥ ਅਬਿ ਮੈਂ ਜੋ ਕਰ
^੧ਖਾਲੋਸੇ ਦਾ ਵੈਰ ਧੁੱਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। ^੨ਪੁਆੜੇ ਭਾਵ ਜੰਗ। ^੩ਕਿਨਾਰੇ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਬਾਣ ਦੀ ਲਕੀਰ।
^੪ਕੰਢੇ ਤੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਲੀਕ ਖਿੱਚਕੇ। ^੫ਇਸ (ਪਾਣੀ) ਨੇ ਮੰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ ? ^੬ਪਾਣੀ ਆ
 ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ। ^੭ਤੀਰ ਦੀ ਲਕੀਰ। ^੮ਮਾਨੋਂ ਜਲ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਆ ਰਿਹਾ ਉਸ ਨੇ ਜਾਣਿਆ।

ਜੋਰਿ ਹਟਾਵੈ । ਨਰ ਨਾਰਿਨ ਜਤਿ ਨਗਰ ਬਚਾਵੈ । ਜੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕੋ ਲੋ ਕਰਿ
ਜਾਵਉ । ਲਗੈ ਪਾਪ ਬਲ ਹੂੰ ਨ ਮਿਟਾਵਉ^੧—॥ ੨੨ ॥ ਇੱਤਨਾਦਿਕ
ਬਿਚਾਰ ਕਰ ਬੰਦੋ 'ਬੰਡਹੁ ਪ੍ਰਵਾਹ ਜੁ ਬੇਗ ਬਿਲੰਦੇ' । ਲਜਾਵਨ ਹਾਰ ਜਬੈ
ਇਮ ਕਹਨੈ ਪੁਰਿ ਤੇ ਪਰੇ ਪ੍ਰਵਾਹੁ ਹਟਿ ਰਹਨੈ ॥ ੨੩ ॥ ਜਬਿ ਇਸ ਕੋ ਕੁਛ
ਦੀਖਨੈ ਨਾਂਹੀ । ਤਹਿ ਤੇ ਚਲਿ ਆਯੋ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ । ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧੋਰ ਕੋ
ਕਰਿ ਨਮੋ । ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੋਲਨੈ ਤਿਹ ਸਮੋ ॥ ੨੪ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ! ਬਖਸ਼ਹੁ ਖਤਾ
ਹਮਾਰੀ । ਰੋਕਨੈ ਆਵਤਿ ਦੀਰਘ ਬਾਰੀ । ਜਬਿ ਮੈਂ ਤੀਰ ਲਕੀਰ ਨਿਕਾਰੀ ।
ਆਯੋ ਬਡੋ ਪ੍ਰਵਾਹੁ ਪਿਛਾਰੀ ॥ ੨੫ ॥ ਜਲ ਕੋ ਭੈ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ ।
ਹਟਨੈ ਪ੍ਰਵਾਹੁ ਦਿਖੰਤਿ ਨਿਸ਼ਾਨੀ^੨ । ਭਯੋ ਲੋਪੁ ਪੁਨ ਦੇਖਨੈ ਨਾਂਹੀ । ਭਈ
ਖਤਾ ਜਲ ਲਜਾਵਨਿ ਮਾਂਹੀ ॥ ੨੬ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲੇਤਹੀ^{੩*} 'ਸਮਾ
ਪਾਇ ਐਹੈ ਇਤ ਸਹੀ । ਹੁਇ-ਹਿਮਾਇਤੀ ਨਾਲਾ-ਨਾਮੂ । ਬਹੈ ਪ੍ਰਵਾਹੁ
ਬਿਮਲ ਅਭਿਰਾਮੂ ॥ ੨੭ ॥ ਘਾਟ ਸੁਪਾਨ ਬਨਹਿ ਇਸ ਕੋਰੇ । ਜੇ ਮੰਜਹਿ
ਫਲ ਪੰਨ ਬਡੋਰੇ ਕਲਮਲ ਨਾਸ਼ ਕਰਹਿ ਚਿਰ ਕਾਲਾ' । ਇਮ ਕਹਿ ਤੂਸ਼ਨ
ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ ੨੮ ॥ ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਘੇਰਾ ਪਰਿ ਰਹਨੈ । ਅੰਨ ਨਿਖੂਟਤਿ
ਸਭਿ ਦੁਖ ਲਹਨੈ । ਕਠਨ ਖੇਲ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਰੀਭਾ । ਸੁਨਿ ਪਿਖਿ ਸਭਿ
ਕੋ ਹੰਤਿ ਅਰੀਭਾ ॥ ੨੯ ॥ ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਸੁਇਨੈ ਸਮ ਤਾਵਨਿ । ਦੇਨਿ
ਕਸੋਟੀ ਸੁੱਧ ਬਨਾਵਨ । ਜੇ ਬਾਰਹਿ ਬੰਨੀ ਲਗ ਭਯੋ । ਪਦ ਅਘਟਨ ਸੋ
ਪੁਨ ਮਿਲਿ ਗਯੋ ॥ ੩੦ ॥ ਸਿੱਖੀ ਤਿੱਖੀ ਜਨੋਂ ਖਗ ਧਾਰਾ । ਤਿਸ ਪਰ ਚਲਿਬੋ
ਕਠਨ ਦੁਖਾਰਾ । ਪ੍ਰੇਮ ਲੀਨ ਦੀਨਸਿ ਮਨ ਵੱਟੇ^੪ । ਰਹੈ ਸਾਬਤੀ ਸਿਰ ਕੇ
ਸੱਟੇ^੫ ॥ ੩੧ ॥ ਜਿਨ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪ੍ਰਮੇਸੁਰ ਕੀਨਿ । ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨ ਸੌਂਪ
ਮਨ ਦੀਨ । ਸ੍ਰਾਮੀ ਅੰਗੁ ਸੀਸ ਕੋ ਅਰਪੇ । ਕਾਟਨ ਕਰਹਿ ਤਾਂ ਕਨੋਂ ਉਰ
ਡਹਪੇ ॥ ੩੨ ॥ ਤਜਨੈ ਅਪਨਪੈ ਅਰਪਨੈ ਜਬੈ । ਹੰਤਾ ਕਰਹਿ ਕੂਰ ਹੁਇ
ਤਬੈ । ਤਿਮ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨਿ ਅਰਪੇ ਪ੍ਰਾਨਾ । ਗੁਰ ਹਿਤ ਹੀ ਚਾਹਤਿ ਚਿਤ

^੧ਫਿਰ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਹਟਾਵਣੇ ਦਾ ਬਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ । ^੨(੬ ਸਦੀ) ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਦਿੱਸ ਰਹੀ ਹੈ ।
^੩ਤਿਸ ਤਾਈਂ । ^੪ਨਾ ਘਟਨੇ ਵਾਲੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪੁੱਜਾ ਭਾਵ ਉਸਨੂੰ ਵੱਟਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ।
ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਸਿੱਖ ਫੇਰ ਗਿਰਾਉ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਪਰਮ ਪਦ ਤੇ ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ^੫ਪ੍ਰੇਮ
ਲਿਆ ਤੇ ਮਨ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ । ^੬ਸਿਰ ਦੇ ਵੱਟੇ ਸਿਦਕ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

*ਪਾ:—ਅਬ ਰਹੀ ।

ਹਾਨਾ ॥੩੩॥ ਮਹਾਂ ਛੁਧਿਤਿ ਹੀ ਦਿਵਸ ਗੁਜਾਰੈ । ਕਟ ਕਸਿ ਰਹੈ ਤੁਫੈ-
ਗਨ ਮਾਰੈਂ ਪਾਉ ਪਾਉ ਭਰ ਕਥਿ ਕਥਿ ਅੰਨ ਬਨੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਤੇ ਅਚਵੈਨੈ
॥੩੪॥ ਕੇਚਿਤ ਕਰਿ ਅਬੇਰੈ ਨਿਕਸੀਤੇ । ਤਿਮਰ ਭਏ ਬਡ ਨਹੀਂ ਦਿਖੰਤੇ ।
ਜਾਇ ਵਹਿਰ ਤੇ ਲਜਾਵਨਿ ਕਰੈ । ਕੇਚਿਤ ਨਾਮ ਆਸਰੇ ਥਿਰੈ ॥੩੫॥ ਇਕ
ਦਿਨ ਸਿੰਘਨ ਕਰੀ ਸਲਾਹਾ । ਆਨਹਿ ਅੰਨ ਗ੍ਰਾਮ ਕਿਸ ਮਾਂਹਾ । ਕਰਿ
ਮਸਲਤ ਨਿਸ ਮਹਿ ਚਲਿ ਗਏ । ਦੂਰ ਦੂਣ ਮਹਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਏ ॥੩੬॥
ਜਾਇ ਤਹਾਂ ਇਕ ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਹਾਰੈ । ਬਰੇ ਅਚਾਨਕ ਅਰਜੈ ਸੁ ਮਾਰੈ ।
ਟੋਰਿ ਸਦਨ ਕੇ ਅੰਨ ਜਿਤੇਕ । ਬੰਧੈ ਪੋਟਨ ਬਿਖੈ ਤਿਤੇਕ ॥੩੭॥ ਕੇਤਿਕ
ਲਾਦ ਲੀਨ ਨਿਜ ਘੋਰੇ । ਘਿਤ ਮਿਸਟਾਨ ਪਾਇ ਜੋ ਟੋਰੇ । ਵਸਤੁ ਜੁ ਖੈਬੇ
ਕੀ ਤਹਿ ਪਾਈ । ਸੋ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨਿ ਲੀਨਿ ਉਚਾਈ ॥੩੮॥ ਲੋ ਕਰਿ
ਨਿਕਸਿ ਚਲੇ ਮਗ ਪਰੇ ਪੀਛੇ ਰੋਰ ਮਹਾਂ ਨਰ ਕਰੇ । ਗਹਿ ਗਹਿ ਹਾਥਨਿ
ਮਹਿ ਹੋਬਸਾਰੇ । ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਪਰੇ ਸੰਬੁਹ ਪਿਛਾਰੇ ॥੩੯॥ ਜਿਨ ਸਿਰ ਪੋਟ
ਸੁ ਆਗੈ ਕਰੇ । ਪਾਛੇ ਰਹੇ ਤੁਪਕ ਕਰ ਧਰੇ । ਪਰੇ ਗੈਲੈ ਸੋ ਮਾਰ ਹਟਾਏ ।
ਤਮ ਮਹਿ ਡਰਤਿ ਨ ਕੋ ਨਿਯਰਾਏ ॥੪੦॥ ਖੈਬੇ ਹਿਤ ਦਿਨ ਕਿਤਿਕ
ਗੁਜਾਰਾ । ਆਨਰੈ ਅੰਨ ਤ੍ਰਾਸ ਨਿਰਵਾਰਾ । ਬਰੇ ਦੁਰਗ ਮਹਿ ਫਤੇ ਬੁਲਾਈ ।
ਬਿਸਰਾਮੇ ਕਰਿ ਤਜਾਰ ਸੁ ਖਾਈ ॥੪੧॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਇਸ ਭਾਂਤਿ
ਬਿਤਾਏ ਬਹੁਰ ਛੁਧਾ ਤੇ ਸਿਖ ਬਿਕੁਲਾਏ । ਬਿਛੁਛਨ ਕੀ ਲੇ ਛੀਲ ਉਤਾਰੀ ।
ਕੂਟ ਕਰੈ ਖੈਬੇ ਹਿਤ ਤਜਾਰੀ ॥੪੨॥ ਕੇਤਿਕ ਲੇ ਤਰੁਵਰ ਕੇ ਪਾਤਾ ਧਰਹਿ
ਅਗਨ ਪਰ ਰੀਧਹਿ ਖਾਤ । ਕੇਤਿਕ ਫਿਰਿਕੈ ਜਿਤ ਕਿਤ ਟੋਰ । ਫਲ
ਫੂਲਨ ਕੇ ਆਨਹਿ ਤੋਰ ॥੪੩॥ ਅਧਿਕ ਛੁਧਾ ਕੋ ਸਿੰਘ ਸਹਾਰੈ । ਹੋਇ
ਜੰਗ ਤੋ ਆਯੁਧ ਮਾਰੈ । ਅਰਪਹਿ ਸੀਸ ਨਹੀਂ ਕਿਤ ਜਾਵੈ । ਗੁਰ ਹਿਤ ਦੈ
ਹੈਂ ਦੋਰ ਨ ਲਾਵੈ ॥੪੪॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਖਸਟਮ ਰੁਤੇ
'ਸਤਦ੍ਰਵ ਨਾਲ ਲਿਆਵਨ' ਪ੍ਰੰਗ ਬਰਨਨੈ ਨਾਮ ਬਾਈਸਮੇਂ ਅੰਸ ॥ ੨੨ ॥

੨੩. [ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਲੰਗਰ ਮਸਤਾਨੇ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪਾਵੈਂ ਸੈਕਟ ਛੁਧਾ ਕੋ ਤਉ ਰਹੈ ਧ੍ਰਿਤਿ ਧਾਰਿ । ਲਰਹਿ ਜੰਗ ਕੇ
ਅੰਨ ਹਿਤ ਕਰਹਿ ਉਪਾਇ ਬਿਚਾਰ ॥੧॥ ਰੋਪਈ ॥ ਅਰਧ ਨਿਸਾ
ਮਹਿ ਨਿਕਸੇ ਫੇਰ । ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਿੰਘ ਸੁ ਭੂਖ ਬਡੇਗਾਗਏ ਕੋਸ ਕੇਤਿਕ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਹਾਨਾ (ਭਾਵ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣਾ) ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ । ੧ ਖਾਣਾ ਬਣਦਾ
ਹੈ । ੨ ਦੇਰੀ ਨਾਲ । ੩ (ਜੋ) ਪਿੱਛੇ ਪਏ ।

ਚਲਿ ਜਬੈ । ਗ੍ਰਾਮ ਅਪਰ ਅਵਲੋਕਨੈ ਤਬੈ ॥੨॥ ਬਰੇ ਜਾਇ ਤਿਨ ਸਦਨ
 ਮਝਾਰੇ।ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਦੈ ਕੈ ਡਰ ਭਾਰੇ।ਅੰਨ ਨਿਕਾਸਿ ਲੀਨ ਮਨ ਭਾਯੋ।
 ਬੀਧਿ ਬੀਧਿ ਕਰਿ ਸੀਸ ਉਠਾਯੋ॥੩॥ ਜਿਤਿਕ ਉਠਾਇ ਲੀਨ ਲੇ ਚਲੇ । ਹੁੰ
 ਸੁਚੇਤ ਹਟਤਨੈਂ ਸਭਿ ਮਿਲੇ^੧ । ਲਰਨੈ ਨ ਕੋਉ ਮਿਲਨੈ ਨ ਅਰੀ । ਆਇ
 ਦੁਰਗ ਮਹਿ ਖੁਸ਼ੀ ਸੁ ਕਰੀ॥੪॥ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਸੂਬੇ ਸੈਲੇਸ਼^੨।ਮਿਲਿਕੈ ਚਿੰਤਾ
 ਕਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ । ‘ਕਿਤ ਕੋ ਜਾਇ ਸਿੰਘ ਲੇ ਆਵੈਂ । ਅੰਤਰ ਅੰਨ ਬਰੇ ਭਟ
 ਖਾਵੈ’ ॥ ੫ ॥ ਸੁਨਿ ਗਿਰਪਤਨ ਰਾਹੁ ਦਿਖਰਾਏ । ਇਤ ਕੋ ਗਏ ਉਤਹੁ
 ਚਲਿ ਆਏ । ਦੋਖਿ ਘਾਤ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਸਾਰੀ। ਤੁਰਕਨਿ ਰਖੀ ਚਮੁੰ ਕਰਿ
 ਤਜਾਰੀ ॥ ੬ ॥ ਦਸ ਬੀਸਕ ਨਰ ਹੋਰਨ ਹਾਰੇ । ਸਭਿ ਮਾਰਗ ਕੋ ਕਰਤਿ
 ਨਿਹਾਰੇ । ਲਗੇ ਰਹੇ ਲੈਬੇ ਹਿਤ ਭੇਤ । ਨਹਿ ਜਾਨਨੈਂ ਸਿੰਘਨ ਸੈਕੇਤ^੩
 ॥੭॥ ਇਕਠੇ ਹੋਇ ਗਮਨ ਤਬਿ ਕੀਨ।ਅੰਨ ਲੈਨ ਕੋ ਜਿਤ ਦਿਸ਼ ਚੀਨ।
 ਦੂਰ ਗਏ ਜਬਿ ਚਲਿ ਕਰਿ ਸੋਉ । ਗ੍ਰਾਮ ਜਹਾਂ ਜਾਨਤਿ ਥੇ ਜੋਉ ॥ ੮ ॥
 ਤੁਰਕਨਿ ਕੇ ਨਰ ਹੋਰਿਸਿਧਾਏ।ਗਏ ਸਿੰਘ ਜਿਤਕੋ ਸੁ ਬਤਾਏ।ਚਢੀ ਚਮੁੰ
 ਭਾਰੀ ਤਤਕਾਲਾ । ਘਾਟਾ ਰੋਕਨੈ ਜਾਇ ਬਿਸਾਲਾ॥੯॥ ਲੇ ਕਰਿ ਅੰਨ ਹਟੈ
 ਮਗ ਤਾਂਹੀ।ਭਯੋ ਭੇੜ ਭਾਰੀ ਭਟ ਜਾਂਹੀ^੪।ਜਬਿ ਦੁਇ ਦਿਸ਼ਿਨਿ ਪਿਖੇਰਿਪੁ
 ਆਏ । ਬਨੇ ਸੁਚੇਤ ਸੂਰ ਸਮੁਦਾਏ॥੧੦॥ ਛੁਟੀ ਬਿੰਦ ਤਬਿ ਜੁਲਾਬਮਣੀ।
 ਗੁਲਕ ਬਰੂਦ ਭਰੀ ਅਰਿਦਮਣੀ^੫ । ਸਿਰ ਤੇ ਪੋਟ ਉਤਾਰੀ ਸਬੈ । ਸੱਤੁਨਿ
 ਸਮੁਖ ਸਿੰਘ ਭੇ ਤਬੈ॥੧੧॥ ਛੋਰਿ ਤੁਫੰਗਨ ਕੋ ਤਤਕਾਲੇ।ਆਗੇ ਭਏ ਖੜਗ
 ਗਹਿ ਵਾਲੇ । ਖਰੇ ਰੋਕ ਸੱਤੁ ਜਹਿ ਘਾਟੇ।ਤਹਿ ਲੋ ਪਹੁੰਚਿ ਬੋਲ ਬਹੁ ਡਾਟੇ
 ॥੧੨॥ ਨਿਕਸਨਿ ਜਤਨ ਬਿਲੋਕਿ ਬਿਚਾਰੇ । ਨਹਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਨਾ ਕਰਹਿ
 ਬਿਚਾਰੇ।ਆਪਸ ਬਿਖੈ ਕਹਿਨ ਤਬਿ ਲਾਗੇ।‘ਸਿੰਘਹੁ ਸੁਨਹੁ ਬਚਤਿ ਨਹਿ
 ਭਾਰੇ ॥੧੩॥ ਜੇ ਅਬਿ ਮਿਲਹਿ ਤਉ ਨਹਿ ਛੋਰਹਿ । ਮਾਰਨ ਮਰਨ ਹਮਹੁ
 ਸਨ ਲੋਰਹਿ । ਯਾਂਤੇ ਪ੍ਰਾਨ ਦੇਨ ਹੀ ਬਨੇ । ਧਰਮ ਗਏ ਕਨਾ ਜੀਵਹੁ ਘਨੇ
 ॥੧੪॥ ਦੋਨਹੁ ਲੋਕ ਨਹੀਂ ਅਬਿ ਖੋਵਹੁ । ਮਰਨਿ ਸਮੈਂ ਗੀਦੀ ਨਹਿ ਹੋਵਹੁ ।
 ਸਨਮੁਖ ਗਮਨਹੁ ਜਹਿ ਰਿਪੁ ਘਾਟੇ । ਕਾਟਹੁ ਖੜਗਨ ਤੇ ਅਧਵਾਟੇ
 ॥੧੫॥ ਘਟ ਮਹਿ ਪ੍ਰਾਨ ਰਹੇ ਬਿਰ ਜਾਵਦ । ਬਾਹੁ ਤਰਵਾਰਨ

^੧ਹਟਣ ਵੇਲੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਦੇ ਮਿਲੇ । ^੨ਗਿਰਪਤੀ । ^੩ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਇਸ (ਵੇਰੀਆਂ) ਦੀ ਮਿਥੀ
 ਗਲ ਨੂੰ ਨਾ ਜਾਣਿਆਂ।^੪ਜਿੱਥੇ ਸੁਰਮੇ ਸਨ ਓਥੇ ਭਾਰੀ ਭੇੜ ਹੋਪਿਆ।^੫ਵੇਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਵਾਲੀ।

ਕੋ ਤਾਵਦ । ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਸਿਮਰਤਿ ਮਰਹੁ । ਜਨਮ ਮਰਨ ਭਵਜਲ
 ਤੇ ਤਰਹੁ ॥੧੬॥ ਇਮ ਕਹਿ ਕਰਵਾਰਨ ਕਰਿ ਨੰਗੀ ॥ ਛੁਧਿਤਿ ਸ੍ਰਮਤਿ ਬਹੁ
 ਦੁਰਬਲ ਅੰਗੀ । ਗੁਰ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਅਧਿਕ ਬਲ ਭਰਜੈ ॥ ਭਿੜੇ ਭੇੜ ਭਟ ਸੰਘਰ
 ਕਰਜੈ ॥੧੭॥ ਕਿਹ ਇਕ ਦੁਇ ਕਿਹ ਤੈ ਅਰੁ ਚਾਰੇ ॥ ਮਾਰਿਮਾਰਿ ਕਰਿਮਰੇ
 ਜੁਝਾਰੇ । ਪੰਚ, ਖਸ਼ਟ, ਕਿਹ ਸਪਤ, ਅਸ਼ਟ ਹਤਿ । ਗਿਰੇ ਪ੍ਰਾਣ ਦੀਨੇ ਰਣ
 ਗੁਰ ਹਿਤ ॥੧੮॥ ਤੁਰਕਨਿ ਚਮੁੰ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਧਾਈ । ਬੋਰੇ ਸਿੰਘ ਕਹਾਂ ਬਨਿ
 ਆਈ* । ਤੁਰਕ ਸੈਂਕਰੇ ਲੋ ਕਰਿ ਸੰਗ । ਮਰੇ ਬੀਰ ਕਰਿ ਕੈ ਬਡ ਸੰਗ ॥
 ੧੯ ॥ ਕਰੇ ਕਤਲ ਸਭਿ ਤੁਰਕਨਿ ਘੇਰਿਗਤਹਿ ਤੇ ਹਟੇ ਮਾਰ ਕਰਿ ਫੇਰ ।
 ਇਤ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸੁਧ ਨਹਿ ਪਾਈ । ਚਢੈ ਤਿਨੋ ਹਿਤ ਲੋਤਿ ਬਚਾਈ ॥
 ੨੦॥ ਪੁਨ ਰੁਕਿ ਗਏ ਨ ਮਾਰਗ ਪਾਯੋ । ਤੁਰਕਨਿ ਦਲ ਦੀਰਘ ਚਲਿ
 ਆਯੋ । ਇਤ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਧਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਛਨ । ਨਹਿ ਆਏ ਤਬਿ ਕਰੇ
 ਨਿਰੀਛਨ ॥ ੨੧ ॥ ਹੁਇ ਨਿਰਾਸ ਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਗਏ । ਸਕਲ ਖਿੰਤੀਤ
 ਬਤਾਵਤਿ ਭਏ ॥ ਅਮੁਕੇ ਸਿੰਘ ਅੰਨ ਕੇ ਕਾਰਨ । ਗਏ ਹੁਤੇ ਮਿਲਿਗੇ ਰਿਪੁ
 ਦਾਰਨ ॥ ੨੨ ॥ ਘਾਟਾ ਰੋਕਿ ਸੰਘਾਰਨਿ ਕਰੇ । ਏਕ ਨ ਬਚਜੇ ਲਰੇ ਤਹਿ
 ਮਰੇ । ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੁ ਤਿਨ ਕੀ ਗਤਿ ਕਰੀਅਹਿ । ਸੇਵਕ ਲਖਿ ਨਿਜ ਬਿਰਦ
 ਬਿਚਰੀਅਹੁ ॥ ੨੩ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਫੁਰਮਾਵਤਿ ਭਏ ॥ ਬਿਨਾ ਹੁਕਮ ਤੇ
 ਵੈ ਕਰੋ ਗਏ । ਬੁਝਤਿ ਹਮ ਕੋ ਪੁਨ ਵੈ ਜਾਤੇ । ਬਨਤਿ ਸਹਾਇਕ ਤਬਿ
 ਸਭਿ ਭਾਂਤੇ ॥ ੨੪ ॥ ਤਉ ਸਾਬਤੀ ਸੋ ਦੇ ਪਾਨ ॥ ਕਰੋ ਪਲਤ ਮਹਿ ਬਹੁ
 ਕੱਲਸਾਨ । ਜਹਿ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਬਾਸਹਿ ਮੇਰੀ । ਤਹਾਂ ਬਾਸ ਦੀਨਸਿ ਹਿਤ
 ਹੇਰੀ ॥ ੨੫ ॥ ਮੁਕਤਿ ਸਮੀਪ १ ਵਈ ਸਭਿ ਹੀ ਕੋ । ਬਹੁਤ ਅਨੰਦ ਪਾਇ
 ਹਿਤ ਜੀ ਕਾਰਖਹਿ ਸਾਬਤੀ ਜੇ ਸਿਖ ਮੇਰੇ ॥ ਵੇਹਿ ਪ੍ਰਾਨ ਨਹਿ ਲਾਵਤਿ ਵੇਰੇ
 ॥ ੨੬ ॥ ਸਹਿਕਾਮੀ ਸਭਿ ਲੈ ਹੈਂ ਰਾਜ । ਭੋਗੈ ਭੂਅ ਕੋ ਸਕਲ ਸਮਾਜ ।
 ਪੁਨ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰੋ ਭਵ ਤਰੈਂ । ਨਿਸਕਾਮੀ ਗਤਿ ਲੈ ਰਣ ਮਰੈਂ ॥ ੨੭ ॥
 ਇੰਤਨਾਦਿਕ ਕਹਿ ਤੁਸਨਿ ਹੋਏ । ਛੁਧਿਤਿ ਸੁਭਟ ਰਹਿ ਪੁਰਿ ਸਭਿ ਕੋਏ ।
 ਆਦਿ ਪ੍ਰਸਾਦੀ ਹਾਥੀ ਖਰੇ । ਲਾਖਹੁ ਧਨ ਕੇ ਹਯ ਛੁਧ ਮਰੇ ॥ ੨੮ ॥ ਐਸੇ
 ਕਛੁ ਸ੍ਰਾਂਗ ਵਰਤਾਯੋ । ਪਰਖਰੇ ਸਿਦਕ ਜਿਨਹੁ ਠਹਿਰਾਯੋ । ਇਕ ਗੁਰ

੧ ਨਿਰਨੇ ਕੀਤੇ । ੨ ਇੰਤੇ ਹਨ ਪ੍ਰਾਣ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) । ੩ ਪੁਲੋਕ ਵਿੱਚ । ੪ ਸਾਮੀਪ ਮੁਕਤੀ ।

* ਪਾ:—ਦੁਨ ਕੀ ਨਜਾਈ ।

ਦਰਸਨ ਕੋਰ ਅਧਾਰ । ਕਟ ਕਸਿ ਸਿੰਘ ਰਹੈਂ ਹੁਸ਼ਿਆਰ॥੨੬॥ ਕਬਿ ਕਬਿ
 ਪਾਉ ਅੰਨ ਕੋ ਖਾਵੈਂ । ਪਠਿ ਬਾਨੀ ਸਤਿਨਾਮ ਧਿਆਵੈਂ । ਏਕ ਰਜਤਪਲ
 ਸੋਰ ਬਿਕੀਤਾ^੧। ਸੋ ਭੀ ਖੋਜਤਿ ਕਹੂੰ ਲਭੀਤਾ ॥੩੦॥ ਲਾਖਹੁ ਕੇ ਹਯ ਖਰੇ
 ਤਬੇਲੇ । ਖਾਇੰ ਮਲੀਦਾ ਸਦਾ ਮਹੇਲੇ^੨। ਤਿਨ ਕੋ ਦੇਤਿ ਨਹੀਂ ਬਹੁ ਖਾਨੇ।
 ਦੁਰਬਲ ਹੋਏ ਮਾਸ ਸੁਕਾਨੇ ॥੩੧॥ ਤਿਮ ਹਾਥੀ ਜਿਨ ਕੀਮਤਿ ਨਾਂਹਿ ।
 ਲਾਖਹੁ ਖਰਚੈਂ ਤਉ ਨਪਾਹਿ। ਤ੍ਰਿਣਦਾਨੇ ਬਿਨ ਸੂਕਤਿ ਖਰੇ^੩। ਤਿਨ ਕੋ ਦਾਸ
 ਛੁਧਾ ਦੁਖ ਭਰੇ॥੩੨॥ ਅਤਿ ਸੂਖਮ ਜਿਨ ਭਏ ਸਰੀਰ। ਧਰਹਿ ਕਹਾਂ ਲਗਿ
 ਭੂਖੇ ਧੀਰ। ਸਗਰੇ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਗਤਿ ਤੈਸੇ। ਛੁਧਾ ਕਸ਼ਟ ਸਭਿ ਕੋ ਇਕ ਜੈਸੇ
 ॥੩੩॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਇਮ ਛੁਧਤਿ ਬਿਤਾਏ । ਏਕ ਸਮੈ ਚਲਿ ਕਰਿ ਤਹਿ
 ਆਏ । ਖਾਸ ਤੁਰੰਗ ਮਤੰਗ ਤਵੇਲਾ । ਜਿਨ ਪਰ ਬੀਤਨੋ ਕਾਲ ਦੁਹੇਲਾ^੪ ॥
 ੩੪॥ ਜਬੈ ਹਯਨਿ ਮਹਿ ਗਏ ਗਸਾਈਂ । ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਹਹਿਰਤਿ ਹਿਹਨਾਈ ।
 ਧਰ ਪਰ ਖੁਰ ਹਤਿ ਸ਼ਬਦ ਉਠਾਵੈਂ । ਗਜ ਫੁੰਕਾਰਤਿ ਸੁੰਡ ਭੁਮਾਵੈਂ ॥
 ੩੫॥ ਤਿਨ ਕੋ ਸੇਵਕ ਦੁਇ ਕਰ ਜੋਰਿ। ਬਿਨੈ ਕਰੀ ਲਹਿ ਛੁਧਿ ਦੁਖਘੋਰ।
 ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭ ਜੀ ! ਅਬਿ ਹੂੰ ਹਤਿ ਪ੍ਰਾਨ। ਬਿਨਾ ਅੰਨ ਤੇ ਜੀਵਨ ਹਾਨ॥੩੬॥
 ਭੋਜਨ ਦੇਹੁ ਕਿ ਦਿਹੁ ਸੰਤੋਸ਼ਾ । ਜਿਸ ਤੇ ਹਮ ਕੋ ਹੋਇ ਭਰੋਸਾ । ਆਪ
 ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰੁਨਾ । ਨਰ ਘੋਰੇ ਮਹਿ ਸਭਿ ਤੁਮ ਸ਼ਰਨਾ॥੩੭॥
 ਹਾਡ ਚਾਮ ਕੇ ਤਨ ਬਨਿ ਰਹੈ । ਬਲ ਪਲ^੫ ਰੁਕਤ ਨ ਰੰਚਕ ਅਹੈ । ਸਹੈਂ
 ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਸੀਕਟ ਏਤ । ਚਹੀਏ ਨਿੱਤ ਜੁ ਖੈਬੇ ਹੋਤ^੬ ॥ ੩੮ ॥ ਸੁਨਿ
 ਸਭਿ ਤੇ ਅਨਸੁਨ ਹੀ ਕੀਨਿ^੭ । ਬਿਤੀ ਉਦਾਸ ਨ ਉੱਤਰ ਦੀਨ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ
 ਬਿਖੈ ਕਰਿ ਸਭਿ ਇਕ ਸਾਰੀ। ਗਏ ਬਹੁਰ ਤੂਸਨ ਮੁਖ ਧਾਰੀ॥੩੯॥ ਸ਼੍ਰੋਤਾ
 ਸੁਨਹੁ ਕਹਤਿ ਬ੍ਰਿਧ ਭਾਈ^੮ । ਕਿਤ ਮਗ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚਨੋ ਤਹਿ ਜਾਈ^੯ * ।
 ਦਰਸਨ ਕਰਿ ਪਦ ਟੇਕਨੋ ਮਾਥਾ । ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਬਹੁ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਥ॥੪੦॥
 ਬਹੁਰ ਜਾਇ ਮੈਂ ਡੇਰਾ ਕਰਨੋ। ਸਰਬ ਦੁਰਗ ਸਿੰਘਨਿ ਸੁਨਿ ਪਰਨੋ। ਮਿਲਿਕੈ

^੧ਸੋਰ ਅੰਨ ਰੁਪੱਯੇ ਦਾ ਵਿਕਦਾ ਹੈ । ^੨ਮਲੀਦਾ=ਦੂਰੀ । ਨਿਹਾਰੀ ਜੋ ਗੁੜ ਛੋਲਿਆਂ ਦਾ ਆਟਾ ਆਦਿ ਮਲਕੇ ਬਣਦੀ ਹੈ । ਮਹੇਲਾ=ਗੁੜ ਮੋਠ ਗਾਜਰਾਂ ਉਬਾਲੇ ਹੋਏ । ਗੁੜ ਤੋਲ ਮੋਠ ਮਾਂਹ ਆਦਿ ਉਬਾਲੇ ਹੋਏ । ^੩ਖੜੇ ਸੁੱਕਦੇ ਹਨ । ^੪ਦੁਖਦਾਈ । ^੫ਮਾਸ । ^੬ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੁਣਕੇ ਅਣਸੁਣੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ । ^੭ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੋਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ... । ^੮ਮੈਂ ਕੋਈ ਰਸਤਾ (ਪਾਕੇ) ਉਥੇ (ਅਨੰਦਪੁਰ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ) ਜਾ ਪਹੁੰਚਾ । * ਦੇਖੋ ਗੁਰ ਬਿ: ਧਿਆ ੨੦; ਅੰਕ ੧੨੨ ।

ਸਭਿ ਆਏ ਮੁੜ ਪਾਸ। ਮਹਾਂ ਛੁਧਾਤਰ ਜਿਯਨ ਨ ਆਸ ॥ ੪੧ ॥ ਕਹੈ
 ਸਭਿਨਿ 'ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਾਸ। ਚਲਿਕੈ ਆਪ ਕਰਹੁ ਅਰਦਾਸ।—ਸਾਬ
 ਸੁਖੀ ਰਖਿ ਰਿਪੁ ਕੇ ਮਾਰਨ'—ਇਹ ਕੀਨਸਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਉਚਾਰਨਿ॥੪੨॥
 ਸੋ ਅਬਿ ਸਮਾ ਆਪ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰੀਏ। ਮਰਤਿ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਉਬਰੀਏ॥
 ਦੇਹੁ ਅੰਨ ਜਿਸ ਤੇ ਬਚਿ ਰਹੈ । ਨਹੀਂ ਛੁਧਾ ਕੇ ਸੈਕਟ ਸਹੈ'॥੪੩॥ਸਭਿ
 ਕੀ ਗਤਿ ਜੁਤਿ ਕਸ਼ਟ ਨਿਹਾਰੀ'।ਜਥਾ ਕ੍ਰਿਖੀ ਸੂਕਤਿ ਬਿਨ ਬਾਰੀ। ਇਕ
 ਦਿਨ ਬੀਚ ਪਾਇ', ਗੁਰ ਪਾਸ।ਸਭਿ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਕੀਨਸਿ ਅਰਦਾਸ॥ ੪੪ ॥
 'ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਮੈਂ ਕਹੈਂ ਬਿਤੰਤ। ਸੁਨੀਏ ਪ੍ਰਭੁ ਮਾਲਕ ਭਗਵੰਤ ! ਨਿਜ
 ਕੁਟੰਬ ਕੀ ਸੁਧਿ ਨਹਿ ਲੈਤਿ । ਜਿਨ ਕੋ ਆਇ ਪੁਜੈ ਮ੍ਰਿਤੁ ਹੇਤ ॥੪੫॥
 ਬਿਨ ਭੋਜਨ ਇਕ ਦਿਨ ਬਿਤਵਾਇ।ਪ੍ਰਾਨੀ ਕੀ ਸੁਧਿ ਬੁਧਿ ਸਭਿ ਜਾਇ।
 ਬੀਤੈ ਮਾਸ ਛੁਧਿਤਿ ਹੀ ਰਹਿਤੇ । ਨਹੀਂ ਪਾਉ ਭੀ ਇਕ ਦਿਨ ਲਹਿਤੇ
 ॥੪੬॥ ਕਸਿ ਕਟ ਬਹੁਰੇ ਜੰਗ ਕਰੀਤੇ । ਬਿਨ ਅਧਾਰ ਯਾਂ ਤੇ ਬਿਸਮੰਤੇ ।
 ਗਤਿ ਸਕਲ ਮਹਿ ਜਾਗੁਨ ਕਰੈਂ।ਬੈਠਿ ਮੋਰਚਨਿ ਦਿਨ ਮਹਿ ਲਰੈਂ॥੪੭॥
 ਬਾਰਨ, ਬਾਜੀ', ਬੀਰ ਬਿਸਾਲੇ । ਸਰਬ ਭਾਂਤ ਕੇ ਸੇਵਕ ਜਾਲੇ । ਦਰਸ
 ਆਪ ਕੋ, ਇਸੀ ਭਰੋਸੇ । ਬੀਤਹਿ ਸਭਿ ਦਿਨ ਧਰਿ ਸੰਤੋਸ਼ੇ॥੪੮॥ਜੀਵਨ
 ਹੇਤੁ ਅਪਰ ਨਹਿ ਜਾਨਾ। ਧਮਾਨ ਆਪ ਕੋ ਜਾਇ ਨ ਪ੍ਰਾਨਾ। ਸਭਿ
 ਅਲਪੰਗਜ ਕਹਾਂ ਗਤਿ ਜਾਨੈਂ । ਲਖਹੁ ਆਪ ਹੀ ਜੇ ਕ੍ਰਿਤ ਠਾਨੈਂ ॥੪੯ ॥
 ਅਬਿ ਮਰਿਬੈ ਮਹਿੰ ਵੇਰ ਨ ਕੋਈ । ਬੋਲ ਸਕਹਿ ਨਹਿ ਬਿਹਬਲ ਹੋਈ ।
 ਚਹੈ ਓਰ ਤੁਰਕਨਿ ਕੋ ਘੇਰਾ । ਯਾਂਤੇ ਸਭਿ ਕੇ ਕਸ਼ਟ ਬਡੇਰਾ' ॥ ੫੦ ॥
 ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਖਸਟਮ ਰੁਤੇ 'ਵੁਧਤ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਨ ਵੰਸਤੀ
 ਅੰਸੂ ॥ ੨੩ ॥ ੨੪. [ਇਕ ਸਿੱਖ ਨੇ ਪਾਰਸ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ] ।

ਦੋਹਰਾ॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਜੁ ਮੈਂ ਕਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਸੁਜਾਨ।ਦੇਨਿ ਲਗੀ
 ਪੁਨ ਅੰਨ ਕੋ ਪਰਖੇ ਸਿੰਘ ਮਹਾਨ ॥ ੧ ॥ ਚੋਪਈ ॥ ਵੇ ਕਰਿ ਕਸ਼ਟ ਸੁੱਧ
 ਉਰ ਕਰੇ । ਉਚਿਤ ਮਹਾਂ ਸੁਖ ਕੋ ਉਰ ਧਰੇ । ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਭਏ ਸਭਿ ਪਾਇ
 ਅਹਾਰਾ । ਗਜ ਬਾਜੀਨਿ ਦੀਨਿ ਤਬਿ ਚਾਰਾ॥੨॥ਜੇ ਮਰਿ ਗਏ ਗੁਰੂ ਪੁਰਿ
 ਬਸੈ । ਜੀਵਤਿ ਲਰਤਿ ਫਿਰਤਿ ਕਟ ਕਸੇ । ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤੇ ਸੁਖ
 ਪਾਈ । ਕਿਸੁ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਸੰਗਤਿ ਆਈ ॥੩॥ਘੇਰਾ ਹੋਰਿ ਠਠਕ ਹਿਯ ਰਹੈ।
 'ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਖੀ ਰੱਖਕੇ ਤੇ ਵੇਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਹੈ। 'ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਕਸ਼ਟ
 ਸਹਿਤ ਵੇਖੀ । 'ਇਕ ਦਿਨ ਦਾ ਫਰਕ ਪਾਕੇ । 'ਹਾਥੀ, ਘੋੜੇ ।

ਜਤਨ ਰਚਹਿ—ਕਿਮ ਗੁਰਮੁਖਿ ਲਹੈ—ਘਾਤੁਪਾਇ ਕਿਸ ਹੂੰ ਧਨ ਦੀਨੈ।
 ਅੰਤਰਿ ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨ ਕੀਨੈ ॥ ੪ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਵਰਜਨ ਸੁਖੁ ਪਾਇ।
 ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਭੇਟ ਚਢਾਇ। ਏਕ ਸਿਖ ਤਿਨ ਮਹਿ ਗੁਨਵੰਤਾ।
 ਪਾਰਸ ਪਾਸ ਛੁਪਾਇ ਰਖੰਤਾ ॥ ੫ ॥ ਤੁਰਕ ਆਇ ਜੇ ਅਪਰ ਨਰੇਸ਼ਾ।
 ਤਿਨ ਤੋ ਧਾਰਹਿ ਤ੍ਰਾਸ ਵਿਸ਼ੇਖਾ। ਦੇਖਿ ਦਸਾ ਤਹਿ ਸਿੰਘਨਿ ਕੇਰੀ। ਨਿਖੁਟੀ
 ਸਕਲ ਵਸਤੁ ਇਸ ਬੇਰੀ ॥ ੬ ॥—ਸਭਿ ਹੀ ਕਸ਼ਟ ਪਾਇ ਕਰਿ ਰਹੇ। ਮਨ
 ਭਾਵਤਿ ਭੋਜਨ ਨਹਿ ਲਹੇ। ਇਹ ਪਾਰਸ ਮੈਂ ਗੁਰ ਕੋ ਦੇ ਕੈ। ਦਾਰਿਦ
 ਸਕਲ ਬਿਨਾਸੀ ਕੈ ਕੈ ॥ ੭ ॥ ਸੁਖ ਸੋ ਲਹੈਂ ਮਹਾਂ ਢਲ ਏਹੈ। ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰਸੰਨ
 ਹੋਇ ਜਬਿ ਲੇਹਿ—ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਤਤਕਾਲ ਨਿਕਾਸਾ। ਪਰਜੋਚਰਨ ਅਰ-
 ਬਿੰਦਨਿ ਪਾਸਾ ॥ ੮ ॥ ਮਨ ਮਹਿ ਕਰਿ ਹੇਕਾਰ ਘਨੇਰਾ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੋਲਜੈ
 ਤਿਸ ਬੇਰਾ। ‘ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਇਹ ਪਾਰਸ ਮੈਂ ਦੀਨ। ਜਿਸ ਤੋ ਸਭਿ ਦਾਰਿਦ
 ਹੁਇ ਹੀਨ ॥ ੯ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਬਹੁ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰੈ। ਤੁਰਕਨਿ ਤੇ ਨਾਂਹਿਨ
 ਦਲ ਹਾਰੈ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਧਨ ਕਰੈ, ਗੁਸਾਈ ! ਦੁਖ ਭੁਖ ਸਭਿ ਕੋ ਦੇਹਿ
 ਗਵਾਈ’ ॥ ੧੦ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਮਨ ਮਹਿ ਗਰਬ ਕਰੰਤਾ।—ਮੈਂ ਗੁਰ ਪਰ
 ਉਪਕਾਰ ਧਰੰਤਾ—। ਜਾਨਿ ਰਿਦੇ ਕੀ ਕਰ ਮਹਿ ਗਹੜੈ। ਨੀਕੀ ਰੀਤਿ
 ਸੁ ਪਾਰਸ ਲਹੜੈ ॥ ੧੧ ॥ ਪੁਨ ਜਲ ਮਹਿ ਸੋ ਦਯੋ ਬਗਾਈ। ਜਹਿ ਤੇ ਖੰਜੇ
 ਹਾਥ ਨ ਆਈ। ਹੋਰਤਿ ਸਿੱਖ ਭਯੋ ਹੈਰਾਨਾ। ਇਕ ਟਕ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਦੇਖਨਿ
 ਠਾਨਾ ॥ ੧੨ ॥—ਵਸਤੁ ਅਮੋਲਕ ਦੁਰਲਭ ਭਾਰੀ ॥ ਕਿਤਹੂੰ ਨ ਪੱਯਤਿ
 ਜਗਤ ਮਝਾਰੀ। ਤਿਸ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਗੁਰੂ ਨ ਜਾਨੀ। ਪਾਹਨ ਸਮ ਗੋਰਜੈ
 ਬਿਚ ਪਾਨੀ ॥ ੧੩ ॥ ਕੜੇਂ ਮੈਂ ਦਿਯੋ—ਬਿਸੁਰਤ ਘਨੈ। ਭਯੋ ਚਿੰਤ ਬਸਿ
 ਕੈਦੀ ਮਨੈ। ਉਰ ਸੰਤਾਪ ਮੋਟਿਬੈ ਕਾਰਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਨੈ ਬਾਕ ਉਚਾਰਨ
 ॥ ੧੪ ॥ ‘ਕਹਾਂ ਵਰਬ ਤੇਰੈ ਕੁਛ ਗਯੈ ? ਮੁਖ ਮੁਰਝਾਇ ਬਿਸੁਰਤਿ ਭਯੋ।
 ਪਥਰੀ ਅਰਪਨ ਕਰਿ ਧਰਿ ਭਾਇ। ਲਖੀ ਨਿਕੰਮੀ ਦਈ ਬਗਾਇ ॥ ੧੫ ॥
 ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਸਿਖ ਛਹਿਭ ਅਗੋਰੇ। ‘ਪਥਰੀ ਜਿਨ ਜਾਨਹੁ’ ਗੁਰ ਮੇਰੇ !
 ਨਹਿ ਅਵਨੀ ਥਲ ਮਹਿ ਕਿਸ ਥਾਨਾ। ਇਹ ਪਾਰਸ ਜਾਨਹੁ ਗੁਨਵਾਨਾ
 ॥ ੧੬ ॥ ਬਾਜੀ, ਬਾਰਨ, ਬੀਰ’ ਬਿਸਾਲੇ। ਦੇਖੇ ਛੁਪਤਿ ਸਭੈ ਜਨ ਜਾਲੈ।

‘ਕਿਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮੁਖ ਦਾ ਵਰਜਨ ਕਰੀਏ।’ ਸੁਖ ਨਾਲ ਲੇਣਗੇ (ਵਸਤੁਆਂ ਨੂੰ ਸਿੰਘ) ਇਸ ਦਾ ਬੜਾ ਢਲ ਹੋਵੇਗਾ। (ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ) ਦੇਖਿਆ। ‘ਪੱਯਤਿ ਨਾ ਜਾਵੈ।’ ਪੱਯੋ, ਹਾਥੀ, ਸੁਰਮੇ।

ਲਗਤਿ ਘਨੋ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਸੰਗ । ਜਾਨਨੋ ਦਾਰਿਦ ਕੇਰ ਪੁਸੰਗ ॥ ੧੭ ॥
 ਵੈ ਹੋ ਗੁਰ ਕੋ ਦਰਬ ਉਪਾਵੈ । ਰਖਿ ਸੈਨਾ ਬਡ ਜੰਗ ਮਚਾਵੈ । ਸਗਲ
 ਜਗਤ ਹੈ ਹੈ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਜਿਸਕੋ ਚਹੈ ਰਖੈ ਦੈ ਮਾਰੀ ॥੧੮॥ ਰਾਵਰ ਕਰੀ
 ਕ੍ਰਿੱਤ ਅਥਿ ਐਸੇ । ਗੋਰਨੋ ਪਾਰਸ ਪਾਹਨ ਜੈਸੇ । ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਸਿਬਲ ਹੋਇ
 ਕਰ ਕਹਨੈ। 'ਸੋ ਹਮ ਨੋ ਪਾਰਸ ਨਹਿ ਲਹਨੈ ॥੧੯॥ ਜੇ ਕੀਮਤਿ ਜਾਨਤਿ
 ਬਡ ਤਾਂਹੀ । ਤੋ ਕਰੋ ਗੋਰ ਦੇਤਿ ਜਲ ਮਾਂਹੀ । ਅਥਿ ਚਿੰਤਾ ਨਿਜ ਰਿਦੈ
 ਬਿਸਾਰੋ । ਪਾਰਸ ਹਮਰੋ ਦੇਹ ਬਿਚਾਰੋ ॥ ੨੦ ॥ ਸਭਿ ਮਾਇਆ ਜਿਨ ਕੇ
 ਅਨੁਸਾਰੀ। ਚਹੈ ਦੇਤਿ ਚਹਿ ਛੀਨੈ ਸਾਰੀ। ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਤੂਸ਼ਨ ਮਨ ਮਹਿ
 ਕਹਨੈ ।—ਕਿਮ ਜਾਨਹਿ ਕੁਛ ਹਮ ਨਹਿ ਲਹਨੈ ॥ ੨੧ ॥ ਸਕਲ ਜਗਤ
 ਕੇ ਮਾਲਿਕ ਜੋਈ । ਤੋ ਪਾਰਸ ਦਿਖਰਾਵਹਿ ਸੋਈ । ਕੈ ਪਾਰਸ ਸਮ ਛੁਇ
 ਕੈ ਕਾਹੂੰ । ਕੰਚਨ ਕਰਹਿ ਬਨਾਵਨਿ ਤਾਹੂੰ ॥ ੨੨ ॥ ਪਤਾ ਰਿਦੇ ਮੋਰੇ ਤਬਿ
 ਆਵੈ । ਬਿਨ ਦੇਖੇ ਕਿਮ ਮਨ ਪਤਿਆਵੈ—। ਇੱਤਨਾਦਿਕ ਗਿਨਤੀ ਬਹੁ
 ਕਰਿਕੈ। ਬੈਠਿ ਰਹਨੈ ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਧਰਿਕੈ ॥੨੩॥ ਤਿਸ ਕੀ ਲਖਿ ਕੈ ਗਤਿ
 ਮਹਾਰਾਜਾ । ਸਿਖ ਕੋ ਭਰਮ ਮਿਟਾਵਨਿ ਕਾਜਾ । ਕਰਨਿ ਪਿਸ਼ਾਬ ਉਠੈ
 ਚਲਿ ਗਏ। ਬੈਠਿ ਨਿਕਟ ਹੀ ਛੋਰਤਿ ਭਏ ॥ ੨੪ ॥ ਉਠਿ ਕਰਿ ਖਰੇ ਭਏ
 ਤਬਿ ਹੋਰੇ। ਤਿਹ ਸਿਖ ਕੋ ਲੇ ਆਖਯਨੋਰੇ। ਆਨਹੁ ਜਲ ਕੋ ਹਾਥ ਪਖਾਰੈਂ ।
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਲੇ ਪਹੁੰਚਨੈ ਤਿਸ ਬਾਰੈਂ ॥ ੨੫ ॥ ਬਿਤ ਹੈ ਗੁਰ ਕੇ ਹਾਥ
 ਧੁਵਾਏ । ਸਿਖ ਪਿਸ਼ਾਬ ਦਿਸ਼ ਦਿਸ਼ਟਿ ਚਲਾਏ । ਜਹਿ ਜਹਿ ਧਾਰਾ ਧਰਨੀ
 ਪਰੀ । ਕੁੰਦਨ^੧ ਕੀ ਜਗਮਗ ਦੁਤਿ ਕਰੀ ॥ ੨੬ ॥ ਕਿਤਿਕ ਦੇਰਿ ਲਗਿ
 ਰਹਨੈ ਬਿਚਾਰਤਿ । ਠੀਕ ਕਰਨ ਕੋ^੨ ਨੀਕ ਨਿਹਾਰਤਿ । ਚਾਮੀਕਰ ਭਾ
 ਨਿਸ਼ਚੈ ਕੀਨ । ਬੈਠਨੈ ਆਨਿ ਹਰਖ ਤੇ ਹੀਨ ॥੨੭॥ ਮਹਿਮਾ ਲਖੀ, ਤਉ
 ਪਛੁਤਾਵੈ ।—ਕਰੋ ਮੈਂ ਦਿਯੋ ਜਿ ਬਾਦ ਗੁਵਾਵੈ^੩—। ਮਨਹੁ ਲੂਟ ਲੀਨੋ ਬਨ
 ਮਾਂਹੁ । ਗਿਨਤੀ ਗਨਤਿ ਅਨਿਕ ਮਨ ਮਾਂਹੁ ॥ ੨੮ ॥ ਸਿਖ ਕੀ ਚਿੰਤਾ
 ਹਤਨੇ ਹੋਤਾ । ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਕੇਤਾ । 'ਜੇ ਅਭਿਲਾਖਤਿ ਹੈ ਚਿਤ
 ਪਾਰਸ। ਤੋ ਜਲ ਮਹਿ ਬਰੀਐ ਤਜਿ ਆਰਸ^੪ ॥੨੯॥ ਟੁਬਕੀ ਲਾਉ ਬੀਨ
 ਲੈ ਆਉ । ਰਖਹੁ ਸਮੀਪ ਰਿਦੈ ਹਰਖਾਉ^੫ । ਉਠਿ ਨ ਸਕੈ ਸੁਨਿ ਕੈ ਦਬਿ

^੧ਛੋਲੇ ਜਿਹੇ ਹੋਕੇ ਕਿਹਾ । ^੨ਚਾਹੀਏ ਦੇਖੀਏ । ^੩ਭਾਵ ਪਿਸ਼ਾਬ ਕੀਤਾ । ^੪ਉਸ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਨਾਉਂ
 ਲੈਕੇ ਟੋੜੇ (ਸੱਦਿਆ)। ^੫ਸੋਨੇ ਦੀ । ^੬ਤਸੱਲੀ ਕਰਨ ਨੂੰ। ਜੇ ਬਿਰਥਾ ਗੁਵਾਉਣਾ ਸੀ। ^੭ਆਲਸ ।

ਲਾਜਾ । ਉੱਤਿ ਨ ਸਕੈ ਲਹੈ ਬਡ ਕਾਜਾ ॥ ੩੦ ॥ ਕਿਤਿਕ ਬਿਲਮ ਕਰਿ
 ਕਰਿ ਗੁਰ ਬਲੀ । 'ਲਿਹੁ ਪਾਰਸ ਬਰੀਅਹਿ ਬਿਰ ਪਾਨੀ' । ਨਹਿ ਉਠਿ
 ਸਕੈ ਬਹੁਰ ਯੁਰ ਕਹੈਨੀਠ ਨੀਠ ਉਠਿ ਬਰਿਬੋਚਹੈ ॥ ੩੧ ॥ ਮੂੰਦੇ ਨੈਨ
 ਭਾਨ ਅਰੁ ਨਾਸਾ । ਲਾਵਤਿ ਟੁਬਕੀ ਪਿਖੈ ਤਮਾਸਾ । ਪਾਰਸ ਸੈਰੇ ਗੰਗ
 ਘਨੈਏ । ਜਬਰ ਜਵਾਹਰ ਜੋਤਿ ਬਡੇਰੇ ॥ ੩੨ ॥ ਬਰਲ ਬਰਲ ਕੀ ਮਣਿ
 ਗਣ ਜਹਾਂ । ਪਿਖਤਿ ਸਿੱਖ ਬਿਸਮੈ ਮਨ ਮਹਾਂ । ਹੀਰੇ ਉੱਜਲ ਮੁਕਤਾ
 ਗੋਲ । ਪਰੇ ਬਿਕੀਮਤ ਜਹਾਂ ਅਤੋਲ ॥ ੩੩ ॥ ਸੁਨੇ ਨ ਦੇਖੇ ਅਜਬ ਜਵਾ-
 ਹਰ । ਬਿਦਤ ਜੋਤਿ ਜਿਨ ਹੀ ਕੀ ਜ਼ਾਹਰ । ਨੈ ਨਿੱਧਾਂ ਗੁਰ ਕੋਰਿ ਖਜ਼ਾਨਾ
 ਪਿਖੀ ਬਿਭੁਤਿ ਮਹਾਂਨ ਮਹਾਂਨਾ ॥ ੩੪ ॥ ਨਿਕਸੈ ਤਤ ਛਨ ਭ੍ਰਮ ਕੇ ਖੋਵਾ ।
 ਪਿਖਿ ਪਰਚਾ ਨਿਰਮਲ ਸਿਖ ਹੋਵਾ । ਲਪਟੈ ਚਰਨ ਸਰੋਜਨ ਜਾਈ ।
 'ਛਮਹੁ ਛਮਹੁ ਲਖਿ ਦਾਸ ਗੁਸਾਈ' ! ॥ ੩੫ ॥ ਅਹੈ ਅਜਾਨ, ਨ ਮਹਿਮਾ
 ਜਾਨੀ । ਅਬਿ ਜਾਨੀ ਜੇ ਕਰੁਨਾ ਠਾਨੀ । ਲਖੈ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਭੇਵ ਤੁਮਾਰਾ ।
 ਕਹਾਂ ਚਰਿਤੁ ਆਪ ਨੈ ਧਾਰਾ ॥ ੩੬ ॥ ਕੋਟਹੁ ਸੁਰਤਰੁ ਅਰ ਸੁਰਧੇਨੁ । ਕੋਟਹੁ
 ਪਾਰਸ ਤੁਮ ਪਗ ਰੇਨੁ । ਮੈਂ ਮੁਰਖ ਗਰਬੈ ਕੁਛ ਥੋਰੈ । ਜਾਨੈ ਨਹਿ
 ਐਸੁਰਜ ਪ੍ਰਭੁ ਤੋਰੈ ॥ ੩੭ ॥ ਸਭਿ ਜਗ ਮੰਗਤ ਇਕ ਤੁਮ ਦਾਤੋਦਾਨ ਆਪ
 ਕੋ ਸੁਰ ਨਰ ਖਾਤੋ । ਪਾਰਸ ਧਾਤ ਛੁਏ ਜਬਿ ਕੋਉ । ਕੰਚਨ ਰੂਪ ਹੋਤਿ ਹੈ ਸੋਉ
 ॥ ੩੮ ॥ ਤੁਮਰੋ ਬੁਕ ਧਰਨ ਪਰ ਪਰੈ । ਮਾਟੀ ਤੇ ਪਾਰਸ ਕੋ ਕਰੈ । ਚਹੁ ਦਾਸ
 ਕੋ ਨਉ ਨਿਧਿ ਦੈਹੈ । ਛੀਨ ਇੰਦੁ ਕੋ ਰੰਕ ਬਨੈਹੈ ॥ ੩੯ ॥ ਸਕਲ ਕਲਾ
 ਸਮਰਥ ਸੁਖ ਦਾਤਾ । ਅਬਿ ਕੁਛ ਭੇਦ ਆਪ ਕੋ ਜਾਤਾ । ਸੁਨਿ ਕਲਗੀ-
 ਧਰ ਪੁਨ ਸਮੁਝਾਯੋ । 'ਤੇਰੇ ਉਰ ਕੋ ਭਰਮ ਮਿਟਾਯੋ ॥ ੪੦ ॥ ਆਗੈ ਸਿੱਖਨਾ
 ਦ੍ਰਿੜੁ ਇਮ ਧਰੀਏ । ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਕੋ ਨਿਕਟ ਸਿਧਰੀਏ । ਉਰ ਮੈਂ ਧਰਹੁ
 ਨ ਗਰਬ ਬਡਾਈ । ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਨਿਜ ਮਹਿ ਲਖਿ ਲਘੁਤਾਈ ॥ ੪੧ ॥
 ਆਦਿ ਤੁਰਕਪਤਿ ਅਪਰ ਨਰੋਸ਼ਾ । ਲਾਖਹੁ ਲਖਹਿ ਜਿ ਸੋਤੁ ਅਸੋਸ਼ਾ ।
 ਏਕ ਬਾਨ ਕੀ ਮਾਰ ਨ ਸੋਈ । ਕਰੋਂ ਭਸਮ ਸਗਰੋ ਜਗ ਜੋਈ ॥ ੪੨ ॥
 ਮਾਨੁਖ ਬਪੁਰੇ ਕਹਾਂ ਅਗਾਰੀ । ਕਰੋਂ ਸੁਰਾਸੁਰ ਤਾਸਤਿ ਭਾਰੀ । ਕਲੀ ਕਾਲ
 ਨਰ ਲੀਲਾ ਜੈਸੇ । ਬਰਤੈਂ ਤਿਸ ਅਨੁਸਾਰੀ ਤੈਸੇ ॥ ੪੩ ॥ ਬਾਜੀ, ਬਾਰੰਨ,

ਲੋਲਾ ਨਾਲ ਦੋਬਿਆ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ । ਖਜ਼ਾਨੇ । ਕਰਾਮਾਤ । ਕਲਪ ਬਿੱਖ ।

ਥੋੜੇ ਤੇ ਹੀ ।

ਬੀਰ ਜੁ ਭੂਖੇ । ਸਹਜੇ ਅਨੈਕ ਰੀਤਿ ਇਨ ਦੂਖੇ । ਸੁੱਧ ਆਤਮੇ ਹੁਇ ਹੁਇ
 ਮਰੈ । ਸੰਚਤਿ ਕਰਮ ਸਕਲ ਹੀ ਜਰੈ^੧ ॥੪੪॥ ਮੁਕਤਿ-ਸਮੀਪ ਲਹੈ ਪੁਨ
 ਸਾਰੇ। ਨਿਪਤਿ ਬਨਹਿ ਜੇ ਕਾਮਨ ਧਾਰੈ^੨ । ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਕਰ ਤਲ ਪਾਵੈ ।
 ਬਿਨ ਤਪ ਤਪੇ ਹਾਥ ਨਹਿ ਆਵੈ ॥ ੪੫ ॥ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਇਨ ਕੇ ਕਰਹਿ
 ਭਲੇਰੇ । ਜੇ ਇਕ ਬਾਰ ਬਨਜੇ ਸਿਖ ਮੇਰੇ । ਹੁਇ ਸਹਾਇ ਕਰਿ ਹੋ
 ਕਲਜਾਨਾ । ਜਨਮ ਮਰਨ ਗਨ ਸੈਕਟ ਹਾਨਾ ॥੪੬॥ ਇਸ ਤੇ ਆਦਿ ਹੇਤ
 ਹੈ ਆਨ^੩ । ਜਾਨੈ ਮੇਰੇ ਸਿੱਖ ਮਹਾਨ^੪ । ਸਿਖ ਤਬਿ ਕਹੈ 'ਖੇਲ ਸਭਿ ਠਾਨੈ ।
 ਅਪਨੇ ਚਰਿਤ ਆਪ ਹੀ ਜਾਨੈ ॥੪੭॥ ਹਮ ਅਲਪਗਜ ਕਹਾਂਕਹਿ ਜਾਨੈ^੫ ।
 ਜਥਾ ਜੋਗ ਤੁਮ ਕੋਤਕ ਠਾਨੈ^੬ । ਸੁਨਿ ਪੁਸੈਨ ਗੁਰ ਤਾਂਹਿ ਬਖਾਨਾ ।
 'ਮਾਂਗਹੁ ਬਰ ਇੱਛਾ ਜਿਮਠਾਨਾ' ॥੪੮॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿਸਿਖ ਤਬੈ ਸਨਾਯੋ 'ਤੁਮ
 ਦਰਸਨ ਤੇ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਪਾਯੋ । ਜੇ ਅਬਿ ਦਯੋ ਦਹਤਿ ਗੁਰ ਮੇਰੇ। ਮੇਟ ਦੋਹੁ
 ਭਵਜਲ ਕੇ ਢੇਰੇ ॥੪੯॥ ਤੁਮਰੇ ਸੰਗ ਪੁਸੰਗ ਜਿ ਮੇਰਾ । ਜੇ ਨਰ ਪਢਹਿ
 ਸੁਨਹਿ ਇਕ ਬੇਰਾ । ਸੇ ਸਿਖ ਸ਼ਰਧਾ ਗੁਰ ਕੀ ਪਾਇ । ਤੁਮਰੇ ਚਰਨਨਿ
 ਜਾਇ ਸਮਾਇ' ॥੫੦॥ ਗੁਰੂ 'ਤਥਾਸਤੁ'^੭ ਤਬਿ ਕਹਿ ਦੀਨ । ਪਾਸ ਰਹੈ
 ਪੁਨ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਬੀਨ । ਪ੍ਰੇਮ ਪਾਇ ਗੁਰ ਸੇ ਲਿਵਲਾਗੀ । ਮੁਕਤਿ ਉਚਿਤ
 ਹੋਯੋ ਬਡਭਾਗੀ ॥ ੫੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ 'ਪਾਰਸ'
 ਪੁਸੰਗ ਬਰਨਨੈ ਨਾਮ ਚਤੁਰਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੁ ॥ ੨੪ ॥

੨੫. [ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਸਿਪਾਰਸ਼] ।

ਦੇਹਗਾ ॥ ਕੋਤਿਕ ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਬਹੁਰ ਬਨੀ ਕਠਨ ਸਭਿਹੂੰਨ । ਖਾਨ ਪਾਨ
 ਨਿਖੁਟਜੈ ਜਥੈ ਛੁਧਤਿ, ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਕਿਸ ਹੂੰ ਨ^੧ ॥੧॥ ਰੋਪਈ॥ ਮਾਰਗ ਘਾਟੇ
 ਰੋਕਨ ਕਰੇ । ਥਲ ਥਲ ਪੁਤਿ ਸਵਧਾਨੀ ਧਰੇ । ਮਰੇ ਮਿੰਘ ਬਾਹਰ ਜਿਸ
 ਦਿਨ ਤੇ । ਬਰਜਨ ਭੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਚਨ ਤੇ ॥ ੨ ॥ ਲੈਬੇ ਹੇਤ ਅੰਨ ਕੇ
 ਢੇਰੇ । ਗਮਨੇ ਨਹੀਂ ਪਰੇ ਬਿਚ ਘੇਰੇ । ਲਰਿਬੇ ਹੇਤ ਨਿਕਸਿ ਨਿਤ ਜੈਹੈ ।
 ਅਧਿਕ ਛੁਧਤਿ ਹੀ ਜੀਗ ਮਚੈ ਹੈ ॥੩॥ ਤਰੁਵਰੁ ਕੀ ਛੀਲਕ ਲੇ ਕੋਈ ।
 ਖਾਵੈਂ ਰੀਧਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸੋਈ । ਘਾਸ ਕਿ ਬੂਟਾ ਦਲ' ਫਲ ਲੇਤਿ। ਅਚ-
 ਵਰ੍ਹਿ ਪ੍ਰਾਨ ਰਾਖਿਬੇ ਹੇਤ ॥ ੪ ॥ ਕੋਚਿਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਠਿ ਕਰਿਕੈ । ਇਸੀ
^੧ਸੰਚਤ ਕਰਮ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਜੇ ਫਲ ਹੋਣਾ ਹੈ) ਉਹ ਸਭ ਸਭ ਜਾਣਗੇ । ^੨ਜੇ ਕਾਮਨ ਧਾਰਨ
 ਵਾਲੇ ਹਨ । ^੩ਹੋਰ ਵੀ । ^੪ਕੀਹ ਕੀਹ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ । ^੫ਐਸਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ । ^੬ਰੱਜ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾ
 ਆਵੇ । ^੭ਪੱਤੇ ।

ਆਸਰੇ ਰਹਤਿ ਬਿਚਰਿਕੈ । ਮਨੀ ਹੋਤਿ ਜਿਮ ਹੋਨ ਅਹਾਰੀ।ਅੰਤਰਮੁਖੀ
 ਬਿੱਤਿ ਕੋ ਧਾਰੀ ॥ ੫ ॥ ਤਨਹੀਤਾ ਕੋ ਤਜਤਿ ਬਿਤਾਵੈ । ਛੁਧਿਤਿ ਕਸ਼ਟ
 ਤੋ ਨਹੀਂ ਡੁਲਾਵੈ । ਇਕ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਤਰੁਵਰੁ ਹੋਰੇ । ਬੁਝੈ ਸੰਗ ਹੁਤੈ
 ਤਿਸ ਬੇਰੇ॥੬॥‘ਇਹ ਕਿਸ ਬਿੱਛਨਿ ਛੀਲ ਉਤਾਰੀ’ । ਸੁਨਾਤਿ ਵਾਸ ਗਨ
 ਤਬਹਿ ਉਚਾਰੀ । ‘ਬੁਖ ਦੁਖ ਤੋ ਬਜਾਕੁਲ ਬਹੁ ਹੋ ਕੈ । ਸਿੰਘ ਅਚੈ ਵਿਚ
 ਅਗਨਿ ਰਿਝੈ ਕੈ’॥੭॥ਤਬਿ ਗੁਰ ਕਹੜੈ ‘ਹਟਾਵਨ ਕੀਜੈ।ਇਸ ਭੋਜਨ ਤੋ
 ਰੋਗੀ ਬੀਜੈ’।ਬਰਜਨ ਕੀਨੋ ਸਭਿ ਹੀ ਫੋਗਵਹਿਰ ਪਰਜੋ ਸ਼ੱਤੁਨਿ ਕੋ ਘੋਰ
 ॥੮॥ਕਿਤਿਕ ਅਸ਼ਰਧਕ ਮਾਤ ਸੁਨਾਵੈ।‘ਗੁਰ ਮਤਵਾਲੇ ਬਾਕ ਅਲਾਵੈ’।
 ਤੁਮ ਕਰਿ ਜਤਨ ਬਚਾਵਹੁ ਸਾਰੈ । ਨਤੁ ਹੋਵੈ ਸਭਿ ਕੋਰ ਸੰਘਾਰੈ ॥ ੯ ॥
 ‘ਬਨਿਕੈ ਦੀਨ ਜਾਇ ਘਿਘਆਵੈ’ । ਕੜੋ ਨਹਿੰ ਇਨ ਕੈ ਪ੍ਰਾਨ ਬਚਾਵੈ’ ।
 ਜੋ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਸਦਾ ਹੀ ਚਹੈਂ । ਬਖਸ਼ੋ ਭੋਜਨ ਲਰਿਤੇ ਰਹੈਂ ॥ ੧੦ ॥ ਰਣ
 ਕੋ ਤਜਾਗਨ ਜੇ ਮਨ ਠਾਨੈਂ । ਤਜਹਿੰ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਕਹੂੰ ਪਯਾਨੈਂ । ਚਮਰਾ
 ਹਾਡ ਰਹੇ ਤਨ ਕੋਰੇ । ਭੇ ਪਿੰਜਰ ਸੁਕਿ ਮਾਸ ਘਨੋਰੇ॥ ੧੧ ॥ ਜੀਵ ਦਾਨ
 ਸਭਿ ਕੋ ਅਥਿ ਦੀਜੈ । ਜਾਨ ਆਪਨੋ ਰੱਛਾ ਕੀਜੈ’ । ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਕਹਿ
 ਜਨਨੀ ਸਾਥ । ਲਜਾਏ ਜਹਿੰ ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਨਾਥ ॥੧੨॥ ਸਨੋ ਸਨੋ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਗ
 ਚਲਾਯੋ । ਸ਼ਿਕਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਤੋ ਨੀਠ ਸੁਨਾਯੋ । ‘ਮਹਾਂ ਛੁਧਾ ਬਜਾਪੀ ਸਭਿ
 ਮਹੀਆ । ਨਿਰਬਲ ਭੋ ਸਰੀਰ ਜਹਿੰ ਕਹੀਆ’ ॥੧੩॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਬੋਲੀ
 ‘ਇਮ ਕਰੋ । ਇਨ ਕੋ ਤਿਪਤ ਕਰੋ ਤੋ ਲਰੋ । ਜੇ ਨਹਿੰ ਮਾਨਹੁ, ਕੀਜਹਿ
 ਪਜਾਨਾ’।ਇਨ ਵੈ ਬਿਨ ਨਹਿੰ ਬਾਚਹਿਪ੍ਰਾਨ॥੧੪॥ਹੋਰਹੁ ਸਰਬ ਸ਼ਰੀਰਨਿ
 ਹਾਲਾ । ਨਿਰਬਲ ਦੁਰਬਲ ਭਏ ਬਿਸਾਲਾ । ਜੀਵਤਿ ਰਹੈਂ ਕਰੈਂ ਪੁਨ
 ਦਾਈਆ’ । ਲੋਹਿੰ ਅਨੰਦਪੁਰ ਅਪਨ ਛੁਡਾਈਆ ॥ ੧੫ ॥ ਮਰੇ ਪਿਛਾਰੀ
 ਕਛੁ ਨ ਫੋਰ । ਪਰੇ ਸੁ ਦੀਖਹਿੰ ਮਾਟੀ ਫੋਰੈ । ਜੀਵਨ ਲਗਿ ਹੀ ਸਭਿ
 ਕਿਛੁ ਜਾਨੈਂ । ਜੋ ਜਗ ਮਹਿੰ ਬਿਹਾਰ ਸਭਿ ਠਾਨੈਂ॥੧੬॥ਨਹਿੰ ਤ ਸਕਲ
 ਸਿੰਘ ਇਮ ਕਹੈਂ ।—ਆਇਸੁ ਬਿਖੈ ਆਪ ਕੀ ਅਹੈਂ । ਕਰਹੁ ਹੁਕਮ ਸੰਗ੍ਰਾਮ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਤਵਾਲਿਆਂ ਵਾਲੇ ਵਾਕ ਕਰਦੇ ਹਨ । ‘ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ।

‘ਇਹ ਈਨ ਹੋਕੇ ਜਾ ਜਾਕੇ (ਗੁਰਾਂ ਪਾਸ) ਘਿਘਿਆਉਂਦੇ ਹਨ ਇਹੂੰ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ
 ਬਚਾਉਂਦੇ । ‘(ਤਾਂ) ਇੱਥੋਂ ਟੁਰ ਚੱਲੋ । ‘ਜੇ ਜੀਵਦੇ ਰਹੋ ਤਾਂ ਫੋਰ (ਆ) ਦਾਈਆ ਕਰਨਗੇ ।

‘ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਫੋਰ ਹੀ ਪਿਆ ਦਿੱਸੇਗਾ ।

ਮਚਾਵੈਂ । ਸੁੱਤੁ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਕੋ ਤਨ ਘਾਵੈਂ ॥੧੭॥ ਆਪ ਮਰੈਂ ਤਿਨ ਕੇ ਵਿਚ
ਬਰਿਕੈ । ਸਗੋਰੇ ਸੀਕਟ ਦੇਹੁ ਨਿਵਰਿਕੈ—। ਸਗਲ ਕੁਟੀਬ ਆਪ ਕੋ ਜਾਨ ।
ਦੀਜੈ ਅਥੈ ਪ੍ਰਾਨ ਕੋ ਦਾਨ' ॥ ੧੮ ॥ ਇਮ ਸੁਨਿ ਮਾਤਾ ਤੋ ਸਿਖ ਬੈਸੇ ।
ਸੁਭਿਨਿ ਸੁਨਾਇ ਭਨਜੈਂ ਗੁਰ ਐਸੇ । 'ਪੁਜਾ ਕੋ ਧਨ ਨਿਕਟ-ਹਮਾਰੇ । ਸੈ
ਨਹਿ ਦੈਬੋ ਬਨਹਿ ਅਹਾਰੇ ॥ ੧੯ ॥ ਸੈ ਛੁਟਵਾਇ ਮਨਿੰਦ ਹਲਾਹਲ' ।
ਰਚਨੇ ਪੰਥ ਹਮ ਦੀਨੀ ਪਾਹੁਲ । ਜੋਕਰਿ ਅਚਹਿ, ਨ ਵਧਹਿ ਪ੍ਰਤਾਪੁ। ਨਹਿ
ਰਣ ਵਿਖੈ ਹੋਹਿ ਰਿਪੁ ਖਾਪੁ ॥ ੨੦ ॥ ਜਗ ਮਹਿ ਰਹੈਂ ਦਾਰਿਦੀ ਸਦਾ ।
ਮਰਹਿ ਨਰਕ ਮਹਿ ਵਾਸੈਂ ਤਦਾ । ਮੁਗਲ ਪਠਾਨਨਿ ਸੋਂ ਛਿਤ ਛਾਈ ।
ਕਿਮ ਤਿਨ ਸਨ ਕਰਿ ਸਕਹਿ ਲਗਾਈ ॥੨੧॥ ਸਚਿਵ, ਸੈਨ, ਦੁਗੈ, ਕੋਸ਼,
ਰੁ ਦੇਸ਼ । ਲੱਛਣ ਨਿਪ ਕੇ ਅਹੈਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ । ਤਿਨ ਕੋ ਮਾਰਿ, ਗਰੋਵ ਮਹਿ
ਮੇਲਨ। ਹਤਿ ਕਰਿ ਤੀਰਤੁ ਫੈਗਨਿ ਸੇਲਨ ॥ ੨੨ ॥ ਅਥਿਤਪ ਕਰਹਿ ਸ਼ਕਤਿ
ਕੋ ਪਾਵੈਂ । ਏਕ ਸਿੰਘ ਲਾਖਹੁ ਪਛ ਧਾਵੈ । ਖੜਗਕੇਤੁ ਨਿਤ ਬਨੈਂ ਸਹਾਇ
ਸੁਤ ਪਰ ਹੋਤਿ ਪਿਤਾ ਜਿਸ ਭਾਇ ॥੨੩॥ ਗੋਦ ਮਾਤ ਦੇਵੀ ਕੇ ਪਾਯਹੁ ।
ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਨ ਬਨੈਂ ਸਹਾਯਹੁ । ਛੁਪਾ ਪਿਪਾਸਾ ਕਸ਼ਟ ਬਿਸਾਲੇ ।
ਬਨਹਿ ਪੰਥ ਕੋ, ਲੋ ਸਭਿ ਝਾਲੇ' ॥੨੪॥ ਇਮ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਭਨਤਿ ਸਨੈਂ ਤੋ ।
ਮਹਾਂਛੁਧਤਿ ਕੋ ਭਏ ਬ੍ਰਿਤੀ ਤੋ । ਉਤਰਾਜੇ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਪਛੁਤਾਵਹਿ । ਉਜਰਨੈ
ਦੇਸ਼ ਦਰਬ ਖਰਚਾਵੈਂ ॥ ੨੫ ॥ ਨਹਿ ਮੁਹਿੰਮ ਕਿਮ ਪੂਰਨ ਭਈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ
ਦਿੜਤਾ ਅਤਿਸ਼ੈ ਲਈ । ਲਾਖਹੁ ਫੌਜਾਂ ਖਰਚ ਬਿਸਾਲੇ । ਲਕਰੀ ਘਾਸ
ਅੰਨ ਤੇ ਜਾਲੇ ॥੨੬॥ ਹੋਨਿ ਨ ਪਾਵੈ ਕਤਹੂੰ ਖੇਤੀ । ਸੈਲ ਦੇਸ਼ ਭਾ ਅਪਦਾ
ਸੇਤੀ । ਗੁਰ ਕੋ ਲਿਖਹਿ 'ਤਜਹਿ ਪੁਰ ਜਾਹਿ' । ਏਕ ਬਾਰ ਹੁਇ ਹਮਰੇ
ਪਾਹਿ ॥ ੨੭ ॥ ਲਸਕਰ ਫੋਰ ਸਕਲ ਚਢਿ ਜਾਵੈ' । ਤਬਹਿ ਬਸਨ ਹਿਤ
ਸਤਿਗੁਰ ਆਵੈ' । ਇਮ ਸਲਾਹ ਕਰਿ ਲਿਖੇ ਪਠਾਏ । ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ
ਕੇ ਢਿਗ ਆਏ ॥ ੨੮ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਹਿਨ ਮਾਨੀ । ਕਪਟੀ
ਪਰਬਤ ਕੇ ਨਰ ਜਾਨੀ । ਪੂਜਤਿ ਪਾਹਨ, ਭੀ ਮਤਿ ਪਾਹਨ । ਮਿਦੁਲ ਕਦਾ-
ਚਿਤ ਲਖੀਅਹਿ ਨਾਹਿਨ ॥ ੨੯ ॥ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਮਹਿ ਨਹਾਂ ਜਨਾਈ ।
ਕਈ ਬੋਰ ਲਿਖ ਪੱਤ੍ਰ ਪਠਾਈ । ਇਕ ਦਿਨ ਸਿੰਘਨ ਲਗਜੈ ਦਿਵਾਨਾ । ਸਭਿ

^੧ਛਹਿਰ ਬਰਗਾ (ਜਾਫ਼ਕੋ) । ^੨ਦੁਰਗ, ਖਿਲਾ । ^੩ਸਭ ਵੱਲ ਹੋ ਡਰੀ । ^੪ਸਚਿਹ ਫੌਜਕੋ ਚਲੇ
ਜਾਏ । ^੫ਦੁਰ ਜਾਏਗਾ ।

ਮਹਿ ਆਵਤਿ ਭਾ ਪਰਵਾਨਾ ॥੩੦॥ ਲੈਕੇ ਪੰਮਾ ਤਿਨਹੁ ਅਮਾਤ^੧ । ਕਰਤਿ
 ਸਪਥ ਕੇ ਭਾਖਤਿ ਬਾਤ । ‘ਨਹਿ ਰਾਜਨ ਕੇ ਮਨ ਛਲ ਕੋਈ । ਚਹੈ ਕਿ
 ਜੰਗ ਸਮਾਪਤਿ ਹੋਈ’ ॥ ੩੧ ॥ ਪਠਜੇ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿ ਸੁਨਿ ਇਸ ਭਾਂਤੀ ।
 ‘ਕਰਿਕੈ ਧਰਮ ਲਿਖੀ ਹਮ ਪਾਤੀ । ਜਿਤਿਕ ਸਮਾਜ ਆਇ ਧਨ ਭਾਰੇ ।
 ਲੋਕਰਿ ਨਿਕਸਹੁ ਸਭਿ ਸੰਭਾਰੇ ॥ ੩੨ ॥ ਜਿਤ ਚਿਤ ਬਾਂਛਹੁ ਤਿਤਹਿ
 ਪਯਾਨਹੁ ਤੁਰਕ ਰੁ ਹਮ ਤੇ^੨ ਸ਼ੰਕ ਨ ਮਾਨਹੁ। ਦਿਸੁ ਜਿਤ ਕਹਹੁ ਫੋਰ ਵੇਂ
 ਰਾਹੁ। ਨਿਜ ਪਰਵਾਰ ਸਹਿਤ ਚਲਿ ਜਾਹੁ’ ॥੩੩॥ ਸੁਨਿ ਬੀਰਨ ਕੇ ਧੀਰਜ
 ਆਯੋ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਢਿਗ ਜਾਇ ਬਤਾਯੋ । ‘ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਮਾਨਹਿ ਨਹਿ ਇਹ
 ਪਾਤੀ। ਤੁਮ ਬਿਨ ਕਹਿ ਨ ਸਕਹਿ ਹਿਤ ਬਾਤੀ’ ॥੩੪॥ ਇਮ ਕਹਿ ਮਾਤਾ
 ਕੋ ਸੰਗ ਲਜਾਏ । ਮਨਵਾਯੋ ਚਾਹਿਤ ਸਮੁਦਾਏ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਬੈਠੀ ਹੁਇ
 ਨੇਰੇ । ਸਕਲ ਖਾਲਸਾ ਮਿਲਿ ਤਿਸ ਬੇਰੇ ३੫॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਸੁਤ ਕੇ ਸਮ-
 ਝਾਵੈ । ‘ਅਬਿ ਤੋ ਬਾਤ ਭਲੀ ਹੁਇ ਜਾਵੈ । ਸਭਿ ਰਿਪੁ ਕਰਹੀਂ ਧਰਮ
 ਇਮਾਨ^੩ । ਨਿਕਸਹੁ ਸਭਿਨਿ ਬਚਾਵਹੁ ਪ੍ਰਾਨ ॥੩੬॥ ਸੁਖੀ ਸਾਥਿ ਅਰੁ ਤੁਮ
 ਸੁਖ ਪਾਵੋ। ਕਹੇ ਮਾਤ ਕੇ ਬਾਤ ਕਮਾਵੋ। ਤਜਹੁ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਦੇਰਿ ਨ ਕੀਜੈ
 ਪ੍ਰਾਨ ਦਾਨ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਦੀਜੈ ॥੩੭॥ ਜੇ ਹੁਇ ਅੰਤਰ ਖਰਚਬਿਸਾਲਾ।
 ਬਨਹਿ ਲਰਨ ਤੁਮ ਕੋ ਚਿਰਕਾਲਾ । ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਕੋ ਸੰਕਟ ਅੰਤਰ ।
 ਤਜਾਗਨਿ ਕੇ ਸੁਭ ਲਖਹੁ ਨਿਰੰਤਰ ॥੩੮ ਕੇਵਲ ਚਹੈ ਭੂਮਿਕਾ ਸੈਈ ।
 ਕਪਟ ਘਾਤ ਕੋ^੪ ਕਰੈ ਨ ਕੋਈ । ਅਬਹਿ ਸਮਾ ਆਛੈ ਨਿਕਸੈਬੈ । ਅਵ-
 ਸਰ ਬਿਤਜੇ ਹਾਥ ਨਹਿ ਪੈਬੈ ॥੩੯॥ ਦੇਖਹੁ ਛੁਧਿਤਿ ਕਿਤੇ ਦਿਨ ਬੀਤੇ ।
 ਜੂਝਹਿ ਰੈਨ ਦਿਵਸ ਨਿਰਭੀਤੇ । ਉਤ ਗਿਰਪਤਿ ਅਰੁ ਸ਼ਾਹ ਸਮੇਤ ।
 ਅਹਦ ਧਰਮ ਕੋ ਕਰਹਿ ਸੰਕੇਤ^੫ ॥ ੪੦ ॥ ਹੇਰਹੁ ਲਸਕਰ ਬਡਜੇ ਬਡੇਰਾ।
 ਖਾਜੇ*ਆਨਿ ਕੀਨ ਅਬਿ ਡੇਰਾ । ਬੀੜੇ ਕੋ ਉਠਾਇ ਢਿਗ ਸ਼ਾਹੁ। ਹਤਨਿ
 ਕਿ ਪਕਰਨਿ ਆਯਹੁ ਪਾਹੁ ॥੪੧॥ ਚੁਕਹੁ ਨਹੀਂ ਲਿਹੁ ਸਭਿਨਿ ਬਚਾਇ ।
 ਜੀਵਨ ਕੇ ਸਮ ਭਲੀ ਨ ਕਾਇ । ਜੀਵਨ ਤੇ ਸਗਰੇ ਬਿਵਹਾਰ । ਜੀਵਤਿ
 ਕਰਿ ਹੈਂ ਜਤਨ ਹਜ਼ਾਰ’ ॥ ੪੨ ॥ ਸਿੰਘਨਿ ਅਰੁ ਜਨਨੀ ਤੇ ਸੁਨਿਕੈ ।
 ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸਭਿ ਤੇ ਬੇ ਰੁਖ ਬਨਿਕੈ । ਕੁਛ ਕਠੋਰਤਾ ਸਹਿਤ ਬਖਾਨਾ । ‘ਪਰ-

^੧ ਅੰਤੀ । ^੨ ਤੁਰਕ ਤੋ ਤੇ ਸਾਛੇ ਤੇ । ^੩ ਸਾਰੇ ਵੇਰੀ ਧਰਮ ਤੇ ਈਮਾਨ (ਸ਼ਾਮਿਨ) ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ।

^੪ ਕਪਟ ਦਾ ਦਾਉ । ^੫ ਇਕਰਾਰ ।

* ਖਾਜਾ ਮਰਦੁਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਲਾਉਂ ਖਿਸਰ ਖੀ ਸੀ ।

ਬਤ ਬਾਸੀ ਗਨ ਡੁਗਰਾਨਾ ॥੪੩॥ ਨਿਤ ਹੀ ਪੂਜਤਿ ਬਹੁਤ ਪਖਾਨਾ ॥
 ਯਾਂਤੇ ਮਤਿ ਪਾਖਾਨ ਸਮਾਨਾ ॥ ਸਭਿ ਕੂੜੇ ਕੂੜਾ ਕਰ ਜੋਰਾ ॥ ਕੂੜੇ ਪੰਮਾ
 ਫਿਰਤਿ ਬਹੋਰਾ ॥੪੪॥ ਵਧਹਿ ਖਾਲਸਾ ਜਾਨਹਿ ਨਾਂਹੀ ॥ ਲੈ ਹੈ ਪਲਟਾ
 ਢੋਰਹਿ ਕਾਂਹੀ ? ਇਨਕੋ ਕਿਮ ਹੈ ਹੈ ਪਤਿਆਰਾ ॥ ਇਨ ਕੇ ਕਹੇ ਕਹਾਂ
 ਇਤਬਾਰਾ ॥ ੪੫ ॥ ਚਵਗੱਤਾ ਭੀ ਮੂਰਖ ਮੱਤਾ ॥ ਗਿਰਪਤਿ ਜੁਤਿ ਕੂਰੇ ਰਸ
 ਰੱਤਾ ॥ ਨਹਿ ਥਿਰ ਬੁੱਧੀ ਚਪਲ ਅਜਾਨੇ ॥ ਇਨ ਕੋ ਕੂਰ ਇਨਹਿ ਕਰਿ
 ਹਾਨੇ ॥੪੬॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਮੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਖਸਟਮ ਰੁਕੇ 'ਜਨਨੀ ਚੰਬਾਦ' ਪ੍ਰੰਗ
 ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਪੰਚਬੀਸਮੇ ਅੰਸੂ ॥ ੨੫ ॥

੨੬. [ਪ੍ਰਹਾੜੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਪੱਥਰ ਖਜ਼ਾਨਾ ਜਾਣਕੇ ਲੁਟੇ]।

॥ਏਹਗਾ॥ *ਕਹੜੇ ਬਹੁਤ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਭੂ, ਜਨਨੀ ਆਦਿ ਜਿ ਸਿੱਖਾਨਹਿ
 ਮਨ ਲਜਾਵਤਿ ਸਾਚ ਕੋ ਹੋਇ ਜੁ ਬਾਤ ਭਵਿੱਖ ॥੧॥ ਰੋਪਯੀ ॥ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀ
 ਧਰ ਤਬਹਿ ਬਿਚਾਰਾ ॥ ਇਨਹੁ ਦਿਖਾਵਹੁ ਕਰਿ ਪਤਿਆਰਾ ॥ ਪੰਮਾ ਅਪਨਿ
 ਹਜ਼ੂਰ ਹਕਾਰਜੇ ॥ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਤਿ ਤਿਸੈ ਉਚਾਰਜੇ ॥ ੨ ॥ 'ਅਵਰੰਗਾ
 ਅਰੁ ਗਿਰਪਤਿ ਸਾਰੇ ॥ ਸਹਤ ਸਮਾਜ ਜਿ ਚਹਤਿ ਨਿਕਾਰੇ ॥ ਪੰਚ ਹਜ਼ਾਰ
 ਬਿਖਭ ਬਨਜਾਰੇ ॥ ਭੇਜ ਦੇਹੁ ਹਮ ਕੋਸ਼ ਨਿਕਾਰੇ ॥ ੩ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਹਮਾਰੀ
 ਦੋਲਤ ਜਾਵੈ ॥ ਤਿਸ ਪਸਚਾਤੀ ਨਿਕਰਿ ਸਿਧਾਵੈ ॥ ਅਪਰ ਸਮਾਜ ਸਾਥ
 ਹਮ ਰਾਖੈ ॥ ਜੰਗਲ ਦੋਸ਼ ਜਾਨਿ ਅਭਿਲਾਖੈ ॥ ੪ ॥ ਇਮ ਸੁਨਿ ਖੰਮਾ
 ਬਾਹਰ ਗਯੇ ॥ ਗਿਰਪਤਿ ਸਾਥ ਕਹਤਿ ਬਿਧ ਭਯੇ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਹਰਖੇ ਸਭਿ
 ਹੀ ਮਾਨੀ ॥ ਉਮਰਾਵਨ ਭੀ ਨੀਕੇ ਜਾਨੀ ॥੫॥ ਨਿਤ ਕੋ ਰਣ ਮੁਹਿੰਮ ਮਿਟ
 ਜਾਇ ॥ ਆਪੇ ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਸਿਧਾਇ ॥ ਲਸਕਰ ਬਿਖੈ ਬਿਖਭ ਬਨਜਾਰੇ ॥
 ਕਰੇ ਬਟੋਰਨ ਤਤਛਿਨ ਸਾਰੇ ॥ ੬ ॥ ਬਿਖਭ ਗੋਨ ਜੁਤਿ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ॥
 ਭੇਜ ਦੀਏ ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਬਾਰ ॥ ਆਨਿ ਬਿਰੇ ਫਿਗ ਪ੍ਰਭੂ ਪੁਨ ਕਹੜੇ ॥
 'ਧਰਮ ਇਮਾਨ ਦੁਹਨ ਜਿਮ ਲਹੜੇ ॥ ੭ ॥ ਸੋ ਕਰਿ ਕੈ ਹਮਰੇ ਫਿਗ
 ਆਨੈ ॥ ਤੋ ਹਮ ਜਾਨੈ ਸਾਚ ਬਖਾਨੈ ॥ ਪੁਨ ਪੰਮਾ ਪਹੁੰਚੜੇ ਸਭਿ ਪਾਸ ॥

੧ ਸਾਰੇ ਭੋਗਰੇ १ ਪੱਥਰ ॥ ੨ ਕੂੜਾ ਜੇੜ ਤੇੜ ਕਰਕੇ ॥ (ਅ) ਬੂਠੇ ਹੱਥ ਜੋੜਨੇ ਕੀਤੇ ਹਨ ॥ ੩ ਇਨ੍ਹਾਂ
 ਦਾ ਬੂਠ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰੇਗਾ ॥ ੪ ਜੇ ਭਵਿੱਖਤ ਵਿੱਚ ਹੋਣੀ ਹੈ ਉਹ ਮਨ ਨਹੀਂ
 ਲਿਆਵਦੇ ਸਿੱਖ ਤੋ ਮਾਤਾ ਜੀ ॥ ੫ ਅਜਮਾਯਸ਼ ਕਰਕੇ ਦੱਸੀਏ ॥ (ਅ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾ ਕੇ ਈਏ ਤਾਂ
 ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਗੇ ॥ ੬ ਛੋਟੇ ਸਮੇਤ ॥ ੭ (ਪ੍ਰਹਾੜੀਆਂ ਨੇ) ਧਰਮ (ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ) ਈਮਾਨ ਜਿਵੇਂ
 ਦੋਹਾਂ ਨੇ (ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ) ਲਖਾਇਆ ਹੈ ॥ ੮ ਭਾਵ ਸਾਥੇ ਪਾਸ ਸੁਰੀਦਾਂ ਦੁਕਥੇ ਲਿਆਓ ॥

*ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੀ ਇਹ ੧੯ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ ॥

ਕਹੈ ਗੁਰੂ ਕੇ ਕੀਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥੮॥ ਧਰਮ ਗਿਰੇਸੁਨਿ ਤਬਿ ਕਰਿ ਦੀਨ ।
 ਸ਼ਿਵ ਠਾਕਰ ਕੀ ਆਨਹਿ^੧ ਕੀਨ । ਤੁਰਕਨ ਕਰੈ ਇਮਾਨ ਪਠਾਵੈ ।
 ਜਿਮ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹੈ ਤਥਾ ਮੰਗਵਾਵਾ ॥੯॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋਸ਼ਪ ਕੋ ਬੁਲਵਾਯੈ ।
 ਪ੍ਰਥਮ ਸਭਿਨਿ ਤੋ ਕਰਿ ਸਮੁਝਾਯੈ^੨ ਟੂਟੀ ਪਨਹੀ ਜੀਨ ਪੁਰਾਨੈ । ਬੁਰਦ
 ਪੋਸ਼ ਹੈ ਜਿਤਕ ਮਹਾਨੈ ॥੧੦॥ ਮਰੇ ਤੁਰੇਗਮ ਚਰਮ ਅਨੈਕ ਸੰਚਵਾਇ
 ਕਰਿ ਹਾਡ ਜਿਤੇਕ । ਸੰਚਿ ਠੀਕਰੀ ਬਾਸਨ ਫੂਟੇ । ਜੀਰਣ ਬਸਤ੍ਰ
 ਸਾਜ ਸਭਿ ਟੂਟੇ ॥੧੧॥ ਸਕਲ ਠੋਨ ਭਰਿ ਕੀਜਹਿ ਤਜਾਰੀ । ਨਿਸਾ ਪਰ-
 ਹਿ ਵਿਹੁ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਰੀ^੩ । ਕੋਟਵਾਲ ਕੀਨੋ ਤਿਮ ਕਾਜੂ । ਲੀਓ ਸਕੇਲ
 ਪੁਰਾਨ ਸਮਾਜੂ ॥ ੧੨ ॥ ਬੰਦ ਚੇਡਾਲ ਚਮਾਰਨ ਪੁਰੇ । ਬਿਸ਼ਟਾ ਅਸਤ
 ਭਰੰਤਿ ਘਨੇਰੇ । ਪੁਨ ਘੋਰਨ ਕੀ ਲੀਦ ਭਰਾਈ । ਸੂਕੇ ਗੀਲ ਚਰਮ
 ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੧੩ ॥ ਜਿਨ ਤੋ ਬਹੁ ਗਿਲਾਨ ਦੁਰਗੀਯਾ । ਐਸੇ ਮਾਸ ਪਾਇ
 ਦਿਯ ਬੰਧਾ । ਜਿਸ ਕੇ ਛੁਹੇ ਧਰਮ ਹੁਇ ਹਾਨੀ । ਐਸੇ ਭਰਿ ਭਰਿ ਗੋਨ
 ਮਹਾਨੀ ॥ ੧੪ ॥ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਗੋਨ ਭਰਿਵਾਈ । ਬਿਨ ਦੇਖੇ ਤੇ ਸਰਬ
 ਸਿਵਾਈ । ਨਿਸਾ ਪਰੀ ਲਗਿ ਕੀਨਸ ਤਜਾਰੀ । ‘ਲਾਦਹੁ’ ਆਰਜਾ ਗੁਰੂ
 ਉਚਾਰੀ ॥੧੫॥ ਵਹਿਰ ਸਭਿਨਿ ਵਿਗ ਲਿਖੇ ਪਠਾਏ । ‘ਅਬਿ ਚਾਹਤਿ ਹਮ
 ਨਿਕਰ ਸਿਧਾਏ’ । ਸੁਧ ਤਹਿ* ਪਸਰੀ ਅਪਨਿ ਬਿਰਾਨੈ । ‘ਛੋਰਿ ਦੁਰਗ
 ਪ੍ਰਭੁ ਚਲੇ ਪਯਾਨੈ । ੧੬ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਖਜ਼ਾਨਾ ਕਰਹਿ ਨਿਕਾਰਨ । ਬਹੁਰ
 ਗੁਰੂ ਕਰਿ ਕੂਚ ਪਧਾਰਨ’ । ਅੰਤਰ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨੀ ਇਹ ਬਾਤ । ਲਸਕਰ
 ਸਗਰੇ ਮਹਿ ਬੱਖਸਾਤ ॥ ੧੭ ॥ ਗਿਰਪਤਿ ਰਾਜੇ ਜੋਤਿਕ ਰਾਨੈ । ਉਰ
 ਹਰਖੇ-ਰਣ ਮਿਟੈ ਮਹਾਨੈ-। ਜ਼ੋਰਦਸਤ, ਖਾਜਾ, ਰੁ ਵਜੀਦ । ਵਹਿਰ ਗੁਰੂ
 ਕੀ ਲਖੀ ਰਸੀਦ^੪ ॥ ੧੮ ॥ ਰਿਵੈ ਮੁਦਿਤ ਭੇ ਸ਼ੋਕ ਮਿਟਾਏ । ਕ੍ਰਿਖਿ ਮੁਰ-
 ਝਾਇ ਮਨੋ ਜਲ ਪਾਏ । ਕੋਟਵਾਲ ਗੁਰ ਕੇ ਵਿਗ ਗਯੈ । ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪੁਨ
 ਭਾਖਤਿ ਭਯੈ ॥ ੧੯ ॥ ‘ਰਾਤਿ ਅੰਧੇਰੀ ਤਿਮਰ ਮਹਾਨਾ । ਮਗ ਨਹਿ ਸੂਝੇ
 ਆਵਨ ਜਾਨਾ । ਨਹੀਂ ਤੇਲ ਜੇ ਜਲਹਿ ਮਸਾਲਾ । ਚਲਤੇ ਹੋਇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼
 ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੨੦ ॥ ਜਿਮ ਆਇਸੁ ਹੁਇ ਬਨਹਿ ਉਪਾਇ’ । ਸੁਨਿਕੈ
 ਸਹੁ । ^੧ਈਮਾਨ ਕਰ ਭੰਜਿਆ ਹੈ ਭਾਵ ਸਹੁ ਕਰਕੇ ਕੁਰਾਨ ਘੱਲਿਆ ਹੈ । ^੨ਜਾਮੇ ਤੇ ਕਪੜੇ
 ਨ (ਪੁਰਾਣੇ) ਤੇ ਜਿੰਨੇ ਬਹੁਤੇ (ਸਾਰੇ ਹੀ) [ਅਃ, ਬਰੁਦ=ਜਾਮਾ] । ^੩ਬਾਹਰ ਪਹਿਰਣਾ ਲਿਖਿਆ
 ਛਾਃ, ਰਸੀਦ=ਪਹਿਰੇ] । ^੪ਪਾਃ--ਸੁਹਰਤ ।

ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਰਾਇਅਪਨਿ ਹਾਥ ਤੇ ਬਰਛਾ ਦੀਨਾ ਲਿਹੁ ਕੂਪ ਢਿਗ
ਜਾਹੁ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥ ੨੧ ॥ ਤਿਸ ਉਪਰ ਤੋਮਰ ਧਰਿ ਦੀਜੈ । ਇਕ ਦਿਸਿ
ਤੇਲ ਨਿਕਾਸਨਿ ਕੀਜੈ । ਦੂਸਰ ਦਿਸਾ ਰਹੈ ਜਲ ਤੈਸੇ । ਖਾਨ ਪਾਨ ਹਿਤ
ਲੀਜੈ ਵੈਸੇ ॥ ੨੨ ॥ ਅਹੈਂ ਬਿਖਭ ਜੋ ਪੰਚ ਹਜ਼ਾਰ । ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਤਿਹ ਸੀਂਗ
ਬਿਚਾਰ । ਸਭਿ ਪਰ ਦਿਹੁ ਮਸਾਲ ਬੰਧਵਾਇ । ਤੇਲ ਕੂਪ ਤੇ ਲਿਹੁ ਨਿਕ-
ਸਾਇ ॥ ੨੩ ॥ ਲੋ ਗੁਰ ਕਰ ਤੇ ਤੋਮਰ ਆਏ। ਧਰੇ ਕੂਪ ਪਰ ਕਾਢਨ ਲਾਏ ।
ਦੇਖਤਿ ਬਿਸਮੈ ਹੁਇ ਕਰਿ ਸਾਰੇ । ਬੰਧਿ ਮਸਾਲਨਿ ਸਗਰੇ ਛਾਰੇ* ॥ ੨੪ ॥
ਲੋਕ ਸੈਂਕਰੇ ਲਗੈ ਸਧਾਰਨ । ਕਰੀ ਮਸਾਲਨ ਤਤਛਿਨ ਜਾਰਨ । ਹੁਕਮ
ਗੁਰੁ ਕੇ ਪੁਨ ਇਮ ਭਯੋ । ‘ਖੀਨ ਖਾਬ ਜੋਤਿਕ ਬਚਿ ਗਯੋ ॥ ੨੫ ॥ ਦੂ
ਦੂ ਗਜ ਗੁਨਨ ਪਰ ਛਾਰੇ’ । ਤਿਮ ਹੀ ਤਤਛਿਨ ਤਿਨ ਪਰ ਧਾਰੇ। ਦਸ
ਹਜ਼ਾਰ ਜਾਬਿ ਜਰੀ ਮਸਾਲਾ ਜਿਤ ਕਿਤ ਦਿਪਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੨੬ ॥
ਲਸਕਰ ਵਹਿਰ ਤਜਾਰ ਪਿਖਿ ਹੋਏ। ਮਨ ਮਹਿ ਚਹਿ ਲੂਟਯੋ ਸਭਿ ਕੋਏ ।
ਲਾਖਹੁ ਬੀਰ ਤਜਾਰ ਹੁਇ ਠਾਂਢੇ। ਦੇਖਤਿ ਦਰਬ ਗੁਰੁ ਅਬਿ ਕਾਢੇ ॥ ੨੭ ॥
ਉਚੈ ਅਹੈ ਮੋਰਚਾ ਜੋਈ । ਤਿਸ ਕੇ ਢਿਗ ਢਿਗ ਕੀਨੈ ਸੋਈ । ਸਨੈ ਸਨੈ
ਸਭਿ ਬਿਖਭ ਨਿਕਾਰੇ। ਉਪਰ ਤੋਪਹਿ ਕੀਨਸਿ ਤਜਾਰੇ ॥ ੨੮ ॥ ਬਹੁ-ਜੁਲਾ
ਬਮਨੀ ਗਹਿ ਹਾਥ। ਖਰੇ ਕਰੇ ਤਹਿ ਸਿੰਘ ਗਨ ਨਾਥ। ਆਪ ਅਨੰਦਪੁਰੇ
ਚਲਿ ਬੈਸੇ । ਕਪਟੀ ਹਤਹਿ, ਪਿਖਿਨਿ ਕੋ ਤੈਸੇ ॥ ੨੯ ॥ ਹਾਂਕਤਿ ਚਾਲੇ
ਬਿੰਦ ਲਬਾਨੇ। ਪਸਰਯੋ ਸਭਿਨਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਹਾਨੇ। ਰਾਜਨ ਕੀ ਸਿਪਾਹ ਗਨ
ਆਈ । ਸਨੈ ਸਨੈ ਦੇਖਤਿ ਨਿਕਟਾਈ ॥ ੩੦ ॥ ਖੀਨ ਖਾਬ ਕੀ ਚਮਕਤਿ
ਜ਼ਰੀ । ਜਾਨੀ ਦੌਲਤ ਅਚਰਜ ਭਰੀ । ‘ਕੰਚਨ ਚਾਂਦੀ ਹੋਇੰ ਜਵਾਹਰ ।
ਪਿਖਿਯਤਿ ਬਡ ਪ੍ਰਭਾਉ ਹੀ ਜ਼ਾਹਰ’ ॥ ੩੧ ॥ ਸੁਨਿ ਰਾਜਨ ਭੀ ਧਰਮ
ਬਿਸਾਰਾ। ਉਮਰਾਵਨਿ ਇਮਾਨ ਕੇ ਹਾਰਾ। ‘ਸਪਤ ਮਾਸ ਦੁਖ ਪਾਵਤਿ ਰਹੇ ।
ਲਰਤਿ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਮਿਤੁ ਕੇ ਲਹੇ ॥ ੩੨ ॥ ਦਰਬ ਕਰੋਰਹੁ ਬਿਚ ਭੇ ਚਾਲਾ ।
ਜਿਸ ਤੇ ਤਿਪਤੈ ਸੈਨ ਬਿਸਾਲਾ । ਖਾਲੀ ਦੁਰਗ ਰਹੇ ਕਰਾ ਲੈ ਹੈਂ। ਚਵਹਿ
ਗੁਰੁ ਕਿਸ ਦੋਸ਼ ਸਿਧੈ ਹੈ’ ॥ ੩੩ ॥ ਵਧਯੋ ਲੋਭ ਮਨ ਬਿਖੈ ਘਨੋਰਾ । ਧਰਮ
ਇਮਾਨ ਹਤਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ । ਸ਼ਿਵ ਠਾਕਰ ਅਰ ਕਸਮ ਕੁਰਾਨਾ । ਬਨਾ-

‘ਗੁਣਾ ਉਤੇ । ‘ਤਿਵੰ (ਜਿਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਖਾ ਦਿੱਤਾ । *ਛਾਰ
ਕਿਲੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ । *ਜਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ । **ਪਾ:-ਸਗਰੀ ਜਾਰੇ । †ਪਾ:-ਸਾਥ ।

ਪਰੋ ਲੋਭ, ਦਯੋ ਕਰਿ ਹਾਨੀ ॥੩੪॥ ਪਰੇ ਪਹਾਰੀ ਪੁਰਖ ਆਇ । ਭਯੋ ਰੌਰ
 ਦਈ ਲੁਟ ਮਚਾਇ । ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਨਰ ਦਸ ਬੀਸ ਕਿ ਚਾਲੀ । ਬਿਖਭ
 ਸਹਿਤ ਸਭਿ ਗੋਨ ਸੰਭਾਲੀ ॥੩੫॥ ਤਿਨ ਪਰ ਸਾਠ ਕਿ ਸੋ ਮਿਲਿ ਆਏ ।
 ਕਰਿ ਬਲ ਬਾਹਨ ਛੀਨਤਿ ਜਾਏ । ਸੋ ਨਹਿ ਦੇਤਿ ਲੜਨ ਜੜ ਲਾਗੇ ।
 ਸਸਤ੍ਰੁ ਪਰੇ ਚਲਿ, ਕੇਤਿਕ ਭਾਗੇ ॥੩੬॥ ਪਰੋ ਰੌਰ ਕੋਸਨ ਲਗਿ ਸੁਨਿ-
 ਯਤਿ । ਜਨੁ ਸਮੁੰਦ ਮਥਿਬੇ ਕਹੁ ਜਨੀਯਤਿ । ਜਬਿ ਆਪਸ ਮਹਿ ਰਾਰ
 ਮਚਾਈ । ਤਬਿ ਉਪਰ ਤੇ ਤੋਪ ਚਲਾਈ ॥ ੩੭ ॥ ਗਾਜਤਿ ਗਾਜ ਸਮਾਨ
 ਮਹਾਂਨੀ । ਕਰੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਸਮੁਦਾਇ ਸੁ ਹਾਨੀ । ਲਗੀ ਹੋਨਿ ਗੋਰਨਿ ਕੀ ਮਾਰ ।
 ਜਿਸ ਤੇ ਮਰੇ ਹਜ਼ਾਰੋ ਜੁਝਾਰ ॥ ੩੮ ॥ ਕੁਛ ਆਪਸ ਮਹਿ ਮੂਰਖ ਮਰੇ ।
 ਕੁਛ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਾਰ ਅਰਿ ਹਰੇ । ਲੇਲੇ ਗੋਨ ਗਏ ਨਿਜ ਡੇਰੇ । ਧਰੇ ਛੁਪਾਇ
 ਨਹੀਂ ਦ੍ਰਿਗ ਹੋਰੇ ॥ ੩੯ ॥ ਨਿਜ ਨਿਜ ਮਹਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤਕਰਾਈ ।
 ਖਾਨ ਪਾਨ ਬਲ ਗੁਨ ਛੁਪਾਈ । ਜਹਿ ਪੂਜਾ ਠਾਕਰ ਕੀ ਕਰੈ । ਸਾਂਭ ਸਾਂਭ
 ਕਰਿ ਗੁਪਤੀ ਧਰੈ ॥੪੦॥ ਜਾਨਹਿ—ਹਮ ਸਭਿ ਕਿਛ ਲੇ ਆਏ । ਪੁੱਤ੍ਰ ਪੋਤ੍ਰ
 ਲਗਿ ਬੈਠਹਿ ਖਾਏ । ਲਰਨ ਮਰਨ ਸਫਲੋ ਅਬਿ ਭਯੋ । ਘਾਲੀ ਘਾਲ
 ਸਿਤਿਕ ਧਨ ਲਯੋ—॥੪੧॥ ਰਖੀ ਦੁਰਾਇ ਭਏ ਬਿਰ ਡੇਰੇ । ਮੁਖ ਤੂਸਨ
 ਮਨ ਮੁਦਤਿ ਬਡੇਰੇ । ਨਹਿ ਜਾਨਹਿ ਮੂਰਖ ਅਲਪੋਗਸ । ਚਾਹੈ ਛਲਨੈ ਗੁਰੁ
 ਸਰਬੰਗਸ ॥ ੪੨ ॥ ਸੁਮਤਿ ਨਿਧਾਨ ਗੁਰੁ ਮਨ ਭਾਯੋ । ਅਜਬ ਦਗੋ ਪਰ
 ਦਗਾ ਦਿਖਾਯੋ । ਛਲ ਕੋ ਕਰਤਿ ਧਰਮ ਛਲਵਾਯੋ । ਨਰਕ ਉਚਿਤ ਭੇ
 ਕਛੁ ਨ ਪਾਯੋ ॥ ੪੩ ॥ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਸੋ ਜੋ ਛਲ ਠਾਨੈ । ਛਲਨੈ ਜਾਇ ਦ੍ਰੈ
 ਲੋਕ ਸੁ ਹਾਨੈ । ਲੁਟਿ ਗਵਾਰ ਸਰਬ ਲੇ ਗਏ । ਨਿਸ ਮਹਿ ਨਹੀਂ ਨਿਹਾ-
 ਰਤਿ ਭਏ ॥ ੪੪ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁ 'ਦਗਾ ਕਰਨ'
 ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੬ ॥

ਭਾਵ ਕਸਮਾਂ ਆਦਿ ਭੁਲਾ ਵਿੱਤੀਆਂ । ਵੈਰੀ ਨਾਸ ਕੀਤੇ । ਸਹੁੰ ਖਾਕੇ ਰ ਮਾਲ ਲੁਟਣ
 ਆ ਪਏ ਇਹ ਵੈਰੀ ਨੇ ਦਗਾ ਕੀਤਾ ਪਰ ਸਹੁੰ ਤੋੜਨ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਛਲਿਆ ਗਿਆ ।
 ਜੇ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਛਲਦਾ ਹੈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਬੀ ਛਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਦਗੋ ਪਰ ਦਗਾ ਹੈ ।
 ਹੁਣ ਜਦ ਵੇਖਣਗੇ ਕਿ ਮਾਲ ਬੀ ਕੁਛ ਹਥ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਤਾਂ ਹੋਰ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਹੋਣਗੇ,
 ਛਲ ਕਰਨ ਦਾ ਛਲ ਛਲੇ ਜਾਣਾ ਮਿਲਿਆ । ਇਥਰ ਇਸ ਕੋਤਕ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ
 ਨੂੰ ਰੋਸ਼ਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੁ ਜੀ ਦੁਸਤੀ ਪਰ ਹਨ ਤੇ ਵੈਰੀ ਦੀ ਸਹੁੰ ਅਮੰਨਾ ਕਰਨੇ ਯੋਗ
 ਨਹੀਂ ਹੈ । ਧਰਮ ਗੁਆ ਲਿਆ ।

੨੭. [ਵਕੀਲ ਦਾ ਆਉਣਾ]।

ਏਹਗਾ ॥ ਭੁਏ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਬਿਲੋਕਤੇ ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਾਇ ਛੁਪਾਇ । ਤੈਬੁ ਮਹਿ
 ਠਾਕੁਰ ਨਿਕਟ ਖੋਲੀ ਗੋਨ ਬਨਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੋਪਈ ॥ ਦਾਸਨ ਆਦਿਕ
 ਸਕਲ ਹਠਾਏ । ਆਪਹਿ ਖੋਲਨ ਕੇ ਲਲਚਾਏ । ਅੰਤਰ ਤੈ ਕਰਿ ਛਾਰ
 ਨਿਕਾਰੇ । ਚਮਰੇ ਪਨਹੀ ਹਾਛ ਨਿਹਾਰੇ ॥ ੨ ॥ ਹੋਰਤਿ ਗੋਰਹਿ ਦੂਰ
 ਬਗਾਵਹਿ । ਬਿਸੁਟਾ ਹਾਥ ਲਗੇ ਪਛਤਾਵਹਿ । ਇਕ ਤੋ ਅਪਨਾ ਧਰਮ
 ਗਵਾਯੋ । ਦੁਤੀਏ ਲੋਤੇ ਜੇਗ ਮਚਾਯੋ ॥ ੩ ॥ ਤ੍ਰਿਤੀ ਨਿਪਾਕ ਜੁ ਛੁਵਤਿ
 ਭਏ । ਮਾਰੇ ਬਿਨਾ ਮੂਢ ਮਰਿ ਗਏ । ਲੱਜਤਿ ਆਪਸ ਮਹਿ ਨਹਿ ਕਹੈ ।
 ਰਿਦੈ ਬਿਸੁਰਨ ਕੇ ਬਹੁ ਲਹੈ ॥ ੪ ॥ ਧਿਕ ਧਿਕ ਅਪਨੋ ਜਨਮ ਬਖਾਨੈ ।
 ਧਰਮਹੀਨ ਕੀ ਦੁਰਗਤਿ ਜਾਨੈ । ਭਯੋ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਤਬਿ ਉਪਹਾਸਾ ।
 ਬਿਕਸੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪੇਖਿ ਤਮਾਸਾ ॥੫॥ ਕਹਤਿ ਸਿੰਘ ਜੇ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰੇ ।
 'ਕਹਿ ਦੁਰਜਨਕੇ ਧਰਮ ਨਿਹਾਰੇ' ? ਸਭਿ ਤੁਮ ਹਮਰੇ ਪਾਸ ਬਖਾਨਤਿ ।
 -ਗਿਰਪਤਿ ਤੁਰਕ ਧਰਮ ਕੇ ਹਨਤਿ-॥੬॥ ਸਭਿ ਪਰਬਤ ਬਾਸੀ ਮਤਿ
 ਕਾਚੇ । ਇਹ ਕਬਿ ਬੈਨ ਭਨਹਿ ਨਹਿ ਸਾਰੋਹਮ ਕਹਿ ਰਹੇ ਨ ਛਲ ਤੁਮ
 ਜਾਨਾਜੇ ਕਰਤੇ ਤਜਿ ਦੁਰਗ ਪਯਾਨਾ ॥੭॥ ਤੁਰਕ ਗਿਰੇਸੁਨਿ ਕੀ ਬਛ
 ਸੈਨਾ । ਸਭਿ ਆਵਤਿ ਹਮ ਪਰ, ਪਿਖਨੈਨਾ ॥ ਜੁਝਤਿ ਸਕਲ ਸਿੰਘ ਬਛ
 ਬੀਰ । ਲਾਖਹੁ ਲਸਕਰ ਅਰਿ ਕੀ ਭੀਰ ॥੮॥ ਹੋਤਿ ਲਚਾਰੀ ਹਮ ਕੇ ਤਬੀ
 ਜੁਝ ਜਾਤਿ ਦਲ ਸਿੰਘਨਿ ਤਬੀਅਬਿ ਤੋ ਸਭਿ ਕੋ ਭਈ ਪ੍ਰਤੀਤਾ ਦੁਰਜਨ
 ਕਰਤਿ ਦਗਾ ਛਲ ਚੀਤ ॥ ੯ ॥ ਤੁਰਕ ਪਹਾਰੀ ਪਰ ਬਿਸਵਾਸ । ਧਰੈ ਨ
 ਮਮ ਸਿਖ ਜੋ ਮਤਿ ਰਾਸ । ਅਪਰ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਕਸ਼ਟ ਸਹੀਜੈ । ਭਲੋ
 ਜਾਨਿ ਨਿਜ ਧੀਰਜ ਕੀਜੈ ॥ ੧੦ ॥ ਬਿਜੈ ਪਰਾਜੈ ਸੁਖ ਦੁਖ ਜੋਈ । ਗੁਰ
 ਉਰ ਸਮਸਰ ਚਾਹ ਨ ਕੋਈ ॥ ਸਤ ਚੇਤਨ ਅਨੰਦਾਤਮ ਬਹਮ ॥ ਇਸਬਿਨ
 ਦ੍ਰੈਤ ਅਪਰ ਸਭਿ ਭਰਮ ॥੧੧॥ ਅਸ ਨਿਸ਼ਚਾ ਜਿਨ ਕੇ ਉਰ ਸਾਰੇ । ਸੋ
 ਕਹੁ ਕਰੋ ਕੂਰੇ ਕਚ ਰਾਚੇ । ਯਾਤੇ ਲਖਹੁ ਖਾਲਸੇ ਹੇਤਾ । ਇਹ ਸਭਿ
 ਹੋਵਤਿ ਖੇਲ ਸਚੇਤਾ ॥੧੨॥ ਜਿਤਨੋ ਸੰਕਟ ਸੁਖ ਅਧਿਕੰਤਾ ॥ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇਤ

(ਗੁਣੀ) ਲੇਣ ਵੇਲੇ । ੧ ਅਪਵਿ: । ੨ ਵੇਖਿਆ ੨੧ ੩ ਜੇ ਅਸੀਂ ਕਿਲਾ ਛੱਡ ਦੂਰ ਜਾਂਦੇ । ੪ ਤੁਸੀਂ
 ਅੱਖੀਂ ਵੇਖਦੇ । (ਅ ਦੇਖਦੇ ਵੇਖਦੇ) । ੫ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਸਭ ਭਰਮ ਤੇ ਦ੍ਰੇਤ ਹੈ । ੬ ਤਤਿ
 ਸਮਝ ਲਓ (ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ) ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਹਿਤ ਲਈ ਜਾਣ ਬੁੱਝਕੇ ਖੇਲ ਹੋ ਰਿਹਾ
 ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ (ਅ) ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਸੁਚੇਤ ਹੋਣੇ ਲਈ ਇਹ ਸਭ ਖੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਇਮੰ ਨਿਤ ਬਰਤੀਤਾ । ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਇਮ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ॥ ਦੁਖ ਦਾਰੁ ਸੁਖ
 ਰੋਗ ਮਹਾਨਾ॥ ੧੩॥ ਅੰਤਰ ਬਿਰੋ, ਨਚਿੰਤ ਕਰਾਰੇ । ਫਿਰ ਮਨ ਭਾਵਤਿ
 ਲੋਹੁ ਅਹਾਰੇ । ਸ੍ਰੀ ਅਸਿਧੁਜ ਕੇ ਪਿਖਹੁ ਤਮਾਸੇ । ਬਿਬਿਧ ਬਿਧਨਿ ਕੇ
 ਅਜਬ ਪ੍ਰਕਾਸੇ ॥ ੧੪ ॥ ਅਵਨੀ ਰਾਜ ਤੇਜ ਬਿਰਧਾਵਨਿ । ਸਿਰ ਸ਼ੱਤਲਿ
 ਕੇ ਚਰਨ ਟਿਕਾਵਨਿ । ਅਲਪ ਬੀਜ ਤੇ ਬਹੁ ਬਿਸਥਾਰਨਿ । ਬਹੁ ਬਿਸ਼
 ਤਰ ਕੇ ਮੂਲ ਉਖਾਰਨਿ ॥ ੧੫ ॥ ਇਨ ਕੇ ਹੇਤੁ ਤਪਹਿ ਗਨ ਤਪਨੇ । ਤਪੁ
 ਕੇ ਤਪਹਿ ਜਾਨ ਹਿਤ ਅਪਨੇ । ਇੰਤਰਾਦਿਕ ਕੀਨਸਿ ਹਮ ਸੰਗ । ਦੁਖ
 ਪੈ ਹੈਂ ਇਹ ਸਭਿ ਸੁਖ ਭੰਗਿ ॥ ੧੬ ॥ ਪਲਟਾ ਲੋਹਿ ਖਾਲਿਸਾ ਮੇਰਾ ।
 ਕੋਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿ, ਬਝੀ ਨ ਦੇਰਾ ; ਦਗਾ ਬੁਰਾ, ਸਿੰਘਹੁ ਨਹਿ ਕਰੀਏ।
 ਰਣ ਮਹਿ ਲਰਤੇ ਸ਼ੱਤੁ ਸੰਘਰੀਏ ॥ ੧੭ ॥ ਮਾਤਾ ਆਦਿ ਲੋਕ ਸਭਿ ਘਰ
 ਕੇ । ਗੁਰ ਪਰ ਸਿਦਕ ਧਰਜੇ ਹਿਤ ਧਰਿਕੇ। ਕਹਜੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਾਰੇ ਜਾਨਜੇ ।
 ਗਿਰਪਤਿ ਤੁਰਕਨ ਕੂਰ ਬਖਾਨਜੇ ॥ ੧੮ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੰਹਿ ਸਿਖ
 ਸਮਝਾਏ । ਭਲੇ ਮਹਾਤਮ ਫਲਹਿ ਸੁਨਾਏ । ਤਉ ਸੰਤੋਖ ਨਹੀਂ ਕਿਨ
 ਕੀਨਾ । ਮਹਾਂ ਕਸ਼ਟ ਸਿਰ ਉਪਰ ਚੀਨਾ ॥ ੧੯ ॥ ਕੁਛ ਧੀਰਜ ਧਰਿ
 ਸਿਖ ਪੁਨ ਰਹੇ । ਗੁਰ ਬਚ ਤੇ ਨਿਜ ਨੀਕੇ ਲਹੇ। ਮੁਰਚਨਿ ਮਹਿ ਰਾਖਹਿ
 ਭਕਰਾਈ । ਸਭਿ ਨਿਸ ਜਾਗਹਿ ਰਖਿ ਚੁਕਸਾਈ ॥ ੨੦ ॥ ਬਿਨੁ
 ਅੰਨ ਤੇ ਭੁਏ ਲਚਾਰ । ਇਕ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੇ ਆਧਾਰ । ਸਿਕਟ ਸਹੈ
 ਕਸੇ ਕਟ ਰਹੈ । ਆਯੁਧ ਧਰੇ ਰਿਪੁਨਿ ਕੇ ਲਹੈ ॥ ੨੧ ॥ ਤਉ ਕਸ਼ਟ ਤੇ
 ਧੀਰਜ ਹਾਲੀ । ਬਲ, ਪਲ, ਸੁਲਤ, ਤੇ ਤਨ ਖਾਲੀ । ਕਹਾਂ ਕਰੈਂ ਕਛੁ
 ਲਖਜੇ ਨ ਜਾਈ । ਗੁਰ ਚਰਿਤੁ ਕੇ ਪਾਰ ਨ ਪਾਈ ॥ ੨੨ ॥ ਅਧਿਕ ਛੁਧਾ
 ਦੁਖ ਸਹਜੇ ਨ ਪਰੈ । ਦਿਸ਼ਟਿ ਭਿ ਨਹੀਂ ਅੰਨ, ਕਜਾ ਕਰੈਂ । ਘਾਟ ਬਾਟ

ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਨੀਯਤਕੀਤੀ, ਦੋਵਾਰ, ਭਾਣਾ ਇਉਂ ਹੀ "ਨਚਿੰਤ" ਤੱਕੜੇ ਦੇਕੇ ਅੰਦਰ ਟਿਕੋ ।
 "ਭਾਵ ਖਾਲਸੇ" ਦਾ । "ਬਹੁਤ ਵੇਲੇ ਹੋਏ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਉਖੇੜ ਦੇਣੀ ਹੈ" ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ । "ਇਨ੍ਹਾਂ
 (ਸ਼ਾਤਾਂ) ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੇ ਤਪ ਤਪ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਆਪਣਾ ਫੁਲਾ ਸਮਝਕੇ ਤਪ ਨੂੰ ਤਪਣਗੇ ਅਸਿਆ
 ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸਿੱਧੀ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਸੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਦੁੱਖ ਪਾਉਣਗੇ ਭਾਵ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ
 ਕਬੂਲਣਗੇ । (ਅ) ਇਨ੍ਹਾਂ (ਖਾਲਸੇ) ਵਾਸਤੇ ਅਸਾਂ ਤਪ ਤਪੇ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਜੋ ਹਿਤੁ ਹਨ ਉ
 ਤਪ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਤਪ ਰਹੇ ਹਨ । (ਵੇਰੀਆਂ ਨੇ) ਐਉਂ (ਦਗਾ) ਕੀਤਾ ਹੈ ਸਾਡੇ ਨਾਲ; ਇਹ
 (ਵੇਰੀ ਆਪਣੇ) ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਗਵਾਕੇ ਦੁੱਖ ਪਾਉਣਗੇ । "ਫੁਲਾ" ਮਾਸ । "ਘਾਟਾਂ ਤੇ ਰਾਹਾਂ ਦੀ ।
 (ਅ) ਘਾਟਾਂ ਦੇ ਰਾਹਾਂ ਦੀ । *ਤੁਕ ਐਉਂ ਹੈ:—ਦੁਖ ਦਾਰੁ ਸੁਖ ਦੇਗੁ ਭਇਆ ।

ਕੀ ਸਭਿ ਤਕਰਾਈ । ਤੁਰਕ ਗਿਰੋਸੁਨਿ ਕੀਨ ਬਨਾਈ ॥ ੨੩ ॥ ਕਿਤਿਕ
 ਬਿਤੇ ਦਿਨ ਸਬਿ ਇਸ ਭਾਂਤੀ । ਪੁਨ ਆਈ ਅਵਰੀਗ ਕੀ ਪਾਤੀ । ਕਸਮ
 ਕੁਰਾਨ ਆਦਿ ਕੀ ਖਾਈ । 'ਤੁਮਰੋ ਬੁਰੋ ਨ ਚਿਤਹਿ ਕਦਾਈ ॥ ੨੪ ॥ ਜੇ
 ਕੈਸੇ ਤੁਮ ਬੁਰਾ ਝਕਾਵੈ । ਨਹਿ ਦਰਗਾਹ ਠੋਰ ਹਮ ਪਾਵੈ । ਸਚ ਜਾਨੋ ਇਹੁ
 ਲਿਖਨੋ ਹਮਾਰੋ । ਤਜੋ ਅਬੈ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਅਖਾਰੋ ॥ ੨੫ ॥ ਹਮਰੀ ਓਰ ਆਪ
 ਚਲਿ ਆਵਹੁ । ਹੁਇ ਹੈ ਮੇਲ ਸਦਾ ਹਰਖਾਵਹੁ । ਇਤ ਆਵਨ ਜੇ ਚਾਹਤਿ
 ਨਾਂਹੀ । ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਬਿਚਰਹੁ ਜਗ ਮਾਂਹੀ ॥ ੨੬ ॥ ਏਕ ਬਾਰ ਤਜਿ
 ਦੁਰਗ ਲਗਾਈ । ਇਹ ਮਾਨਹੁ ਬਨਿ ਮੇਲ ਤਦਾਈ' । ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹਨੋ
 'ਨ ਸਾਰ ਤੁਮਾਰੇ । ਕਰਹੁ ਅਨਤ, ਮੁਖ ਆਨ ਉਚਾਰੋ' ॥ ੨੭ ॥ ਪੁਨ ਅਵ-
 ਰੀਗ ਫਿਗ ਲਿਖਨੋ ਪਠਾਯੋ । ਸੁਨਿਕੋ ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਫੇਰ ਪੁਚਾਯੋ । ਭਲੋ
 ਵਕੀਲ ਲਵਾਇ ਪੁਵਾਨਾ । ਸਭਿ ਗਿਰਪਤਿ ਕੀਨੋ ਇਕ ਥਾਨਾ ॥ ੨੮ ॥
 ਕਰਿ ਸਲਾਹ ਸਭਿ ਆਨ ਪਵਾਈ । ਰਾਜਨਿ ਕੋ ਵਕੀਲ ਸਮੁਦਾਈ । ਜੇ
 ਪ੍ਰਥਮੇ ਲੂਟਨ ਕੋ ਗਏ । ਤਿਨ ਕੋ ਦੰਡ ਦੇਤਿ ਨ੍ਰਿਪ ਭਏ ॥ ੨੯ ॥ ਸਭਿ
 ਬਰਮਿੰਦਤਿ ਭਏ ਲੂਟੇਰੇ । ਲੀਨ ਦਰਬ ਖਤਾ ਤਿਨ ਹੋਰੇ । ਸ਼ਾਹ ਦੂਤ ਲੋ
 ਗਿਰਪਤਿ ਦੂਤ' । ਅੰਤਰ ਬਰੋ ਕਰਨਿ ਕੋ ਸੁੱਤ ॥ ੩੦ ॥ ਜਹਿ ਸਤਿਗੁਰ
 ਬੈਠੋ ਤਹਿ ਆਏ । ਸਕਲ ਜੋਰਿ ਕਰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ । ਬੈਠੋ ਨਿਕਟ ਕਹਨੋ
 ਨਿਜ ਕਾਜ । 'ਸੁਨੀਅਹਿ ਗੁਰੂ ਯਗੀਬ ਨਿਵਾਜ ! ॥ ੩੧ ॥ ਪਰਵਾਨਾ ਲਿਖਿ
 ਸ਼ਾਹ ਪਠਾਯੋ । ਮੈ ਲੋਕਚਿ ਤਹਿ ਤੇ ਚਲਿ ਆਯੋ । ਹਜ਼ਰਤ ਚਿਤ ਕੋ
 ਹਿਤ ਕਰਿ ਕਹਨੋ । ਮਿਲਿਬੋ ਰਾਵਰ ਕੇ ਸੰਗ ਚਹਨੋ ॥ ੩੨ ॥ ਉੜ ਮੁਹਿੰਮ
 ਕਰਿ ਅਟਕਨੋ ਸੋਇ । ਨਤੁ ਆਵਤਿ ਇਤ ਯਾਜਰ ਹੋਇ । 'ਮੁਝ ਸੋ ਥਾਤੋ
 ਕਰੈ ਜੁਬਾਨੀ । ਖਰਵਦਿਗਾਰ ਮਿਲਿਨਿ ਕੀ ਜਾਨੀ' ॥ ੩੩ ॥ ਯਾਹੁ ਸਮੀਖ
 ਤਰੀ ਤੁਮਾਰੀ । ਬਹੁ ਲੋਕਨਿ ਸਭਿ ਭੀਤਿ ਉਚਾਰੀ ।—ਬਲੀ ਬਰਦੁਰ
 ਪੀਰਨ ਪੀਰ । ਜਨੁ ਖੁਦਾਇ ਹੀ ਆਪ ਸਗੀਰ—॥ ੩੪ ॥ ਕਾਜੀ ਅਰ ਉਮ-

'ਸੁਨੀ' ਕਰਦੇ ਹੋਰ ਹੋ ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਮੂੰਹ ਦੋਰੋਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । 'ਲਿਆਇਆ' । 'ਸੋ' । 'ਸ਼ਾਹ ਦੇ
 ਦੂਤ ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੇ ਦੂਤ ਨੂੰ (ਨਾਲ) ਲੋਕੇ । 'ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਜੁਬਾਨੀ ਗਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ, (ਪਾਤ-
 ਸ਼ਾਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ) ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਆਕੇ ਜੁਬਾਨੀ ਗਲਾਂ ਬਰਨ ਕਾਰਿਗੁਰੂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ
 ਦੀਆਂ, ਜਾਣ ਲਓ । (ਅ) ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਜੁਬਾਨੀ ਜੋ ਥਾਤ ਕੀਤੀ ਹੈ, (ਉਹ ਸਭ)
 ਮਿਲਣ ਦੀ (ਸੋ) ਜਾਣੀ ਹੈ, ਪਰਵਰਦਗਾਰ (ਦੀ ਸੁਣੀ) ।

ਚਾਵ ਘਨੇਰੇ । ਕਰਤਿ ਆਪ ਕੇ ਸੁਜਸੁ ਬਢੇਰੇ । ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਅਭਿਲਾਖਾ
 ਬਠ ਸਾਹੁ । ਯਾਂਤੇ ਮੋਹਿ ਪਠਨੈ ਤੁਮ ਪਾਹੁ ॥੩੫॥ ਹਜ਼ਰਤ ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ
 ਲਿਖਿ ਦੀਨਿ । ਹਰਫ ਜੁ ਬੋਰੇ ਲੀਜਹਿ ਚੀਨਿ । ਅਹਿਦ ਕਰੇ ਬਿਚ ਦਿਯੈ
 ਖੁਦਾਇ । ਸਪਥ ਮੁਹੰਮਦ ਕੀ ਤਿਨ ਖਾਇ ॥੩੬॥ ਜਿਮ ਰਾਵਰ ਕੇ ਮਨੁ
 ਪਤਿਆਵੈ । ਤਿਮ ਤੁਮ ਚਲਹੁ ਨ ਕੇ ਅਠਕਾਵੈ । ਜੇ ਹਜ਼ਰਤ ਕੇ ਆਸ਼ੀ
 ਐਸੈ । ਅਪਰ ਬੁਰੈ ਕਰਿ ਸਕੈ ਸੁ ਕੈਸੈ ? ॥੩੭॥ ਗਿਰਪਤਿ ਸਗਰੇ ਕਰਿ
 ਕਰਿ ਆਨ । ਪਠੈ ਆਪ ਕੇ ਢਿਗ ਪਰਧਾਨ । ਠਾਕੁਰ ਧੈਨੁ ਧਰਮ ਬਿਚ
 ਦੀਨੇ । ਤਜਹੁ ਜੰਗ ਅਬਿ ਆਛ ਸੁ ਚੀਨੇ ॥੩੮॥ ਪੁਨ ਪੰਮਾ ਬੋਲਨੈ ਕਰ
 ਜੋਰਿ । 'ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸਭਿ ਨੰਮ੍ਰੀ ਤੁਮ ਓਰ । ਨਹਿ ਪੂਰਬ ਕੀ ਬਾਤ ਬਿਚਾਰੈ
 ਕਾਜ ਅਚਾਨਕ ਕਰਨੈ ਬਿਗਾਰੈ ॥੩੯॥ ਕਿਸ ਰਾਜੈ ਕੇ ਮਤਿ ਇਮ ਨਾਂਹੀ' ।
 ਪਰੇ ਲੁਟੇਰੇ ਬੋਲਨਿ ਮਾਂਹੀ । ਕਰਿ ਸਾਬਤ ਸਭਿ ਹੀ ਗਹਿ ਲੀਨੇ । ਮਾਰਨ
 ਕਰੇ ਕੈਦ ਬਹੁ ਕੀਨੇ ॥ ੪੦ ॥ ਪਰਨੈ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿ ਅਬਿ ਡਰ ਭਾਰੀ ।
 ਨਹਿ ਕੇ ਹੋਰਹਿ ਓਰ ਤੁਹਾਰੀ । ਏਕਬਾਰ ਤਜਿ ਦੁਰਗ ਸਿਧਾਰਹੁ । ਪੁਨ
 ਬਿਚਰਹੁ ਜਹਿ ਇੱਛਾ ਧਾਰਹੁ ॥ ੪੧ ॥ ਇੱਤਨਾਦਿਕ ਦੂਤਨ ਬਚ ਕਹੈ ।
 ਜਿਮ ਕੰਚਨ ਘਟ ਮਹਿ ਬਿਖ ਅਹੈ । ਕਹੀ ਲਾਪਚਾਰੀ ਸਭਿ ਬਾਤ ।
 ਗੁਰ ਕੇ ਉਰ ਸਗਰੀ ਇੱਖਜਾਤ ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਮੁੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗਿੰਛੇ
 ਖਸਟਮ ਰੁਤੇ 'ਵਕੀਲ ਆਮਦਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਣੇ ਨਾਮ ਸਪਤ ਇੰਸਤੀ ਅੰਸੁ ॥ ੨੭ ॥

੨੮. | ਅਨੰਦਪੁਰ ਤਜਣ ਦੀਆਂ ਸਲਾਹਾਂ । ਬਿਦਾਵਾ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਨੈ 'ਇਹ ਦਰੋਗਾ' ਕੀ ਬਾਤ । ਬੰਚ-
 ਕਤਾ ਤੁਮ ਕਰਤਿ ਹੋ ਰਾਜ ਤੇਜ ਹੁਇ ਘਾਤ ॥੧॥ ਚੋਪਈ ॥ ਜਿਮ ਆਗੈ
 ਸਭਿ ਕੀਨਸਿ ਆਨ । ਬਹੁਰ ਬਿਨਾਸਨੈ ਧਰਮ ਇਮਾਨ । ਨਿਜ ਤੇ ਪ੍ਰਥਕ
 ਬਨਾਇ ਲੁਟੇਰੇ । ਨਰਕ ਸਹੇਰਨੈ ਕਸ਼ਟ ਬਢੇਰੇ ॥੨॥ ਇਮ ਹੀ ਰਾਜ ਤੇਜ
 ਤੁਮ ਹਾਟੋਜਗਤੇ ਸਢਾ ਉਠਹਿ ਇਕਬਾਰੈ । ਇਮਕਹਿ ਤੂਸਨ ਭਏ ਗੁਸਾ-
 ਈ । ਹਾਰੇ ਕਹਿ ਵਕੀਲ ਸਮੁਦਾਈ ॥੩॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਢਿਗ ਸੁਧਿ ਤਬਿ ਗਈ ।
 ਦੂਤਨਿ ਕਹੀ ਸੁ ਅਨਬਨ ਭਈ । ਨਹਿ ਮਾਨਹਿ ਕਲਗੀਧਰ ਕਿਸ ਕੀ ।
 ਤਿਨ ਸੇ ਬੋਲਹਿਬਾਨੀ ਰਿਸਕੀ ॥੪॥ ਸੁਨਿਕੈ ਅਪਨੋਨਿਕਟ ਹਕਾਰੈ । ਸਗ-
 ਲੇ ਮਾਤਾ ਪਾਸ ਪਧਾਰੈ । ਕਹਵਤ ਸਾਹੁ ਗਿਰੇਸ਼ਨਿ ਕੇਰੀ । ਸਰਬ ਵਕੀਲਨਿ

ਇਹ ਸਲਾਹ ਨਹੀ ਸੀ । ਜਿਵੇਂ ਸੇਨੇ ਦੇ ਘੜੇ ਵਿਚ ਬਹਿਰ ਹੋਵੇ । *ਕਥਨ ਮਾਃ
 ਚਾਪਲੋਸੀ ਓ ਕਲ । *ਬੁਠ । *ਆਖੀ ਹੋਈ ਕਲ, ਮੁਨੇਹ ।

ਆਖੀ ਫੇਰੀ॥੫॥ 'ਸੁਨਹੁ ਮਾਤ ਪਰਤੀਤ ਕਰੀਮੈ। ਸਭਿਕੀ ਕਹੀ ਸਾਰ ਲਖਿ
 ਲੀਜੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਨਹਿ ਮਾਨਹਿ, ਕਹਿ ਰਹੇ। ਪ੍ਰਥਮ ਬਾਰਤਾ ਪਰ ਰਿਸ ਲਹੇ
 ॥੬॥ ਸਰਬ ਲੁਟੈ ਕੈਦ ਪਰੇ ਹੈ। ਦੇਡ ਸਾਸਨਾ ਦੇਨਿ ਕਰੇ ਹੈ। ਅਥਿਕਰ
 ਜੋਫਿ ਖਤਾ ਬਖਸ਼ਾਵੈ। ਤਉ ਨਹੀਂ ਮਨ ਮਹਿ ਕੁਛ ਲਜਾਵੈ' ॥੭॥ ਸੁਨਿਕਰਿ
 ਮਾਤਾ ਉਰ ਬਿਰਮਾਈ। -ਏਤੀ ਸਪਥ ਸਾਰ ਇਨ ਖਾਈ-। ਸਕਲ ਸਿੰਘ
 ਅਰੁ ਮਾਤਾ ਮਿਲੇ। ਨਿਕਸਨਿ ਪੁਰਿ ਤੇ ਮਾਨਯੋ ਭਲੇ॥੮॥ 'ਜਨੋਂ ਕਰੋਂ ਕਹਿ
 ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਨਿਕਾਰੈ। ਤਬਿ ਮਿਟ ਹੈ ਇਹ ਜੰਗ ਅਖਾਰੈ'। ਆਨਿ ਗੁਰੁ ਫਿਗ
 ਕਰਨੋ ਜਵਾਬ। 'ਮਹਾਰਾਜ ! ਅਥਿ ਤਜਹੁ ਸ਼ਿਤਾਬ ॥੯॥ ਛੁਪਾ ਕਸ਼ਟ ਹਮ
 ਬਹੁਤ ਸਹਾਰਨੋ। ਹੁਇ ਲਚਾਰ ਤੁਮ ਪਾਸ ਉਚਾਰਨੋ। ਨਿਕਸੇ ਚਹੈ ਪ੍ਰਾਨ
 ਛੁਪਿਆਰੇ। ਕਿਮ ਹਮ ਰਾਖਹਿ ਧੀਰਜ ਧਾਰੈ' ॥੧੦॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿ ਮਾਤਾ
 ਚਲਿ ਆਈ। ਬੈਠਿ ਨਿਕਟ ਸੁਤਕੋ ਸਮੁਝਾਈ। 'ਕਰੋਂ ਅਥਿ ਚਾਹਤਿ ਸਭਿ
 ਕੈ ਮਾਰਨੋ। ਸਿੱਖਨਿ ਤੁਮਰਾ ਕਹਾ ਬਿਗਾਰਨੋ ॥੧੧॥ ਮਰੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਲਰਿ
 ਲਰਿ ਆਤੇ। ਬਚੇ, ਅੰਨ ਬਿਨ ਮਰਿਬੇ ਲਾਗੇ। ਹੋਲਾ ਪਰੈ ਕਤਲ ਹੁਇ
 ਜੈ ਹੈ। ਕੋ ਲਾਖਹੁ ਲਸਕਰ ਅਟਕੈ ਹੈ ॥ ੧੨ ॥ ਸ਼ਾਹੁ ਗਿਰੇਸ਼ੁਰ ਭਾਖਤਿ
 ਸਾਰੇ। ਕਿਮ ਇਹ ਕੂਰ ਬਨਹਿ, ਧੂਮ ਹਾਰੈ'। ਜੇ ਨਹਿ ਮਾਨਹੁੰਗੇ ਇਹ
 ਬਾਤ। ਤਜਹਿ ਸਾਥ ਤੁਮਰੋ ਬੱਖਸ਼ਾਤ ॥ ੧੩ ॥ ਘਰ ਕੇ ਭੀ ਸਗਰੋਂ ਤਜਿ
 ਜਾਵੈ'। ਜਿਤ ਕਿਤ ਹੈ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਨ ਬਚਾਵੈ'। ਪੁਨ ਏਕਲ ਰਹਿ ਕਰਹੁ
 ਕਹਾ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਪ੍ਰਾਨਨ ਪ੍ਰਿਯ ਮਹਾ' ॥੧੪॥ ਸੁਨਿ ਸਿੰਘਨ ਤੇ ਅਰੁ
 ਬਚ ਮਾਤਹਿ। ਰਿਸ ਕਰਿ ਕਹਿਤ ਭਏ ਬਿੱਖਸ਼ਾਤਹਿ। 'ਜੋ ਅਥਿ ਨਿਕਸਹਿ
 ਬਚਹਿ ਸੁ ਨਾਈ'। ਹਮਰੋ ਦੋਸ਼ ਲਖਹੁ ਨਹਿ ਕਾਈ ॥ ੧੫ ॥ ਪਸਰਹਿ
 ਜਹਿ ਕਹਿ ਇਹੀ ਪ੍ਰਸੰਗ। -ਹਤੇ ਗਏ ਸਗਰੇ ਬਿਚ ਜੰਗ-। ਸੁਨਿ ਕਰਿ
 ਬਿਸਮੈ ਬਹੁਰ ਬਿਚਾਰਹਿ। -ਅਸਮੰਜਸ ਕਰੋਂ ਭਈ'- ਉਚਾਰਹਿ ॥ ੧੬ ॥
 -ਕਰੋਂ ਨ ਭਏ ਸਤਿਗੁਰ ਰਖਵਾਰੇ। ਜੇ ਸੰਗੀ ਸਦ ਰਹਿਬੇਹਾਰੇ-। ਯਾਂਤੇ
 ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਸਕਲ ਬਿਦਾਵਾ। ਚਲੇ ਜਾਹੁ ਜਿਤ ਜਿਹ ਮਨ ਭਾਵਾ ॥੧੭॥
 ਜੇ ਹੋਵਹੁ ਹਮਰੇ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਤੋ ਚਿਤ ਚਾਹ ਕਰੈਂ ਰਖਵਾਰੀ'। ਖੜਗ ਕੇਤੁ
 ਪ੍ਰਭੁ ਬਨਹਿ ਸਹਾਇ। ਰਿਪੁ ਤੇ ਦੇ ਕਰਿ ਹਾਥ ਬਚਾਇ ॥ ੧੮ ॥ ਦੋਨਹੁ

'ਕਰੋਂ' ਬੂਠੇ ਹੋਕੇ (ਸਾਰੇ ਹੀ) ਧਰਮ ਹਾਰ ਜਾਣਗੇ। 'ਬਦੇਗਾ' ਠਹੀਂ। 'ਉਲਟੀ ਗਲ
 ਕਿਉਂ ਹੋ ਆਈ। 'ਇਲੋਂ' ਚਾਹਕੇ ਬਖਸ਼ੀ ਜਾਵੇਗੇ।

ਬਾਤਨ ਮਹਿ ਜਿਮ ਭਾਵੈ । ਸੋ ਕਰਿ ਚਲੈ, ਨ ਕੋ ਆਠਕਾਵੈ । ਮਾਤਾ ਕੀ*
 ਰਿਸ ਲਖਿ ਕਰਿ ਸਹੀ । ਬਿਨ ਸਨੇਹ ਬਾਨੀ ਗੁਰ ਕਹੀ ॥ ੧੯ ॥ ਭਈ
 ਕਸਰ ਤੇ ਬਿਹਬਲ ਮਾਈ।—ਕਹਾਂ ਕਰੈ ਕੁਛ ਕਹੀ ਨ ਜਾਈ। ਸੁਤ ਪਸਾਰੈ
 ਕਿਮ ਤਜਾਗਨ ਕਰੈ । ਨਹਿ ਤਜਾਗੇ, ਜਾਨਹਿ—ਹਮ ਮਰੈ—॥੨੦॥ ਤਿਮਹੀ
 ਦੁਬਿਧਾ ਸਿੰਘਨਿ ਬਜਾਪੀ।—ਪ੍ਰਣ ਥੋ ਗੁਰ ਤਜਿ ਹੈਂ ਨ ਕਦਾਪੀ। ‘ਹਮ ਨਹਿ
 ਸਿੱਖ ਗੁਰੁ ਤੁਮ ਨਾਂਹੀ’ । ਇਹ ਕਿਮ ਲਿਖੀ ਜਾਇ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਹੀ—॥ ੨੧ ॥
 ਚਿਤ ਸੋਚਨ ਕੋ ਸੋਚਤਿ ਸਾਰੇ। ਕੁਛ ਨ ਸਕਹਿ ਕਰਿ, ਦੁਬਿਧਾ ਧਾਰੇ। ਗਏ
 ਵਕੀਲ ਸਭਿਨਿ ਸਨ ਕਹੜੇ । ‘ਸਤਿਗੁਰ ਰਣ ਕੋ ਹਠ ਧਰਿ ਰਹੜੇ॥੨੨॥
 ਤਉ ਬਾਤ ਇਕ ਬਿਧਿ ਬਨਿ ਆਵੈ । ਮਾਤਾ ਕੋ ਹਮ ਪੁਨ ਸਮੁਝਾਵੈ ।
 ਬਿਨਤੀਕਰੈਂ ਗਿਰੀਸ਼ੁਨਿ ਦਿਸ਼ ਤੇ। ਦੇਹਿ ਭਰੋਸਾ ਬਿਧਜਿਸ ਕਿਸਤੇ॥੨੩॥
 ਸੋ ਅਪਨੇ ਸੁਤ ਕੋ ਸਮੁਝਾਵੈ । ਜਨੈਂ ਕਰੈਂ ਕਰਿ ਨਿਕਸਨਿ ਮਨਵਾਵੈ । ਜੈ
 ਜਨਨੀ ਕੋ ਕਹੜੇ ਨ ਮਾਨੈਂ । ਤਉ ਇਮ ਹੋਇ ਬਾਤ, ਹਮ ਜਾਨੈਂ ॥੨੪॥
 ਪੌਤੇ ਆਦਿਕ ਗੁਰ ਪਰਿਵਾਰ। ਨਿਕਰਹਿ ਵਹਿਰ ਬਿਨਾ ਅਨੁਸਾਰਿ। ਇਸ
 ਬਿਧਿ ਭੇਦ ਪਰੈ ਗਰ ਘਰ ਮਹਿ । ਹੋਇ ਇਕਾਕੀ ਸਮਝੈਂ ਉਰ ਮਹਿ॥੨੫॥
 ਬਹੁਰ ਆਪ ਭੀ ਨਿਕਰਨ ਕਰੈਂ । ਠਹਿਰਹਿ ਨਹੀਂ ਸੰਗ ਪਰਹਰੈਂ। ਭੀਮ
 ਚੰਦ ਖਾਜਾ ਮਰਦੂਦ । ਕਹੜੇ ਵਕੀਲਨਿ ਜੈ ਮਉਜੂਦ ॥ ੨੬ ॥ ‘ਇਹ
 ਨੀਕੀ ਤੁਮ ਨੀਤਿ ਬਿਚਾਰੀ । ਕਰਹੁ ਜਤਨ ਇਸ ਕੋ ਮਤਿ ਭਾਰੀ’ ।
 ਕਹਿਲੂਰੀ ਕਹਿ ‘ਲਿਹੁ ਮਮ ਨਾਮੂ। ਕਰਹੁ ਮਾਤ ਕੇ ਚਰਣ ਪ੍ਰਣਾਮੂ॥੨੭॥
 ਜਿਮ ਹਮ ਧਰਮ ਕਰੈਂ, ਕਹਿ ਦੀਜੈ। ਏਕ ਬਾਰ ਪੁਰਿ ਤਜਾਗਨ ਕੀਜੈ। ਧਨ
 ਆਦਿਕ ਸਾਮੰਗੀ ਭਾਰੀ । ਲੀਜਹਿ ਅਪਨੀ ਸਰਬ ਸੰਭਾਰੀ ॥ ੨੮ ॥ ਮੈਂ
 ਹੁਇ ਚਲਿਹੈਂ ਸੰਗ ਤੁਮਾਰੇ। ਦੇਉਂ ਲੰਘਾਇ ਬੰਦ ਦਲ ਸਾਰੇ । ਪੁਨ ਗਮ-
 ਨਹੁ ਚਿਤ ਚਾਹਤਿ ਜਹਾਂ । ਲਸਕਰ ਪਰੇ ਮੋਹਿ ਦੁਖ ਮਹਾਂ ॥ ੨੯ ॥ ਦੇਸ਼
 ਗਿਰਨਿ ਕੋ ਭਯੋ ਬਿਨਾਸੀ। ਉਜਰੀ ਪ੍ਰਜਾ ਕਹਾਂ ਕ੍ਰਿਖ ਰਾਸੀ। ਯਾਂ ਤ ਚਹੈਂ

*ਭਾਵ, ਆਗਿਆ ਤੋਂ ਬਿਨਾ । ੨ ਉਹਨਾਂ ਵਕੀਲਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜੋ ਮਉਜੂਦ ਸਨ । ੩ (ਸ਼ਾਹੀ) ਲਸਕ-
 ਕਰ ਆ ਪਏ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਬੜਾ ਦੁਖ ਹੋ । ੪ ਸਾਰੀ ਖੇਤੀ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਹੀ । *‘ਕੀ’ ਪਾਠ
 ੧੯੧੨ ਦੇ ਲਿਖੇ ਨੁਸ਼ਤੇ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਠੀਕ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਉਪ੍ਰੰਤ ੧੯੧੯ ਤੇ ਮਗਰਲੇ ਨੁਸ਼ਤਿਆਂ
 ਵਿਚ ਪਾਠ ‘ਕੀ’ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਯਾ ਹੈ, ਜੋ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀ ਅਸਤੀਹਿਲੀ ਦਾ ਫਲ ਹੈ ।

ਜੁ ਮਿਟੈ ਬਖੇਰਾ । ਮਾਨਹੁ ਬਿਨੈ ਸਹਿਤ ਬਚ ਮੇਰਾ ॥ ੩੦ ॥ ਉਤ ਹਜ਼ਰਤ
 ਬਹੁ ਲਿਖੇ ਪਠਾਏ । ਹਿਤ ਕਰਿ ਮਿਲਿਬੇ ਹੋਤੁ ਬੁਲਾਏ^੧ । ਇੰਤਜਾਦਿਕ
 ਦੂਤਨਿ ਸਨ ਕਹਿਕੈ।ਪਠੇ ਮਾਤ ਫਿਗ 'ਨਿਕਸਹਿ ਚਹਿਕੈ' ॥੩੧॥ ਪ੍ਰਥਮ
 ਸੁਕਲ ਹੀ ਗੁਰ ਫਿਗ ਆਏ । ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ।ਬੈਠਿ ਗਏ
 ਬਿਰਤਾਂਤ ਬਖਾਨਾ । 'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੁਜਾਨ ਮਹਾਨਾ ! ॥੩੨॥ ਉਮਰਾਵਨ
 ਅਰੁ ਗਿਰਪਤਿ ਸਾਰੇ । ਸਭਿ ਇਕ ਥਲ ਮਿਲਿ ਇਕ ਮਤ ਧਾਰੇ।ਹਜ਼ਰਤ
 ਲਿਖਿ ਤਾਕੀਦ ਪਠਾਈ । ਬੋਲਨ ਆਪ ਸਾਥ ਲਲਚਾਈ ॥੩੩॥ ਬਿਬਿਧਿ
 ਬਿਧਿਨਿ ਕੇ ਗੁਨਿ ਸੁਨ ਬਾਰੇ^੨।-ਆਵਹਿ ਆਪ ਕਿ ਲੇਹਿ ਹਕਾਰੇ-।ਸ਼ਾਹੁ
 ਆਪ ਜੋ ਚਾਹਤਿ ਐਸੇ । ਬਿੱਧੇ ਅਪਰ ਕਰੈ ਕੋ ਕੈਸੇ ॥ ੩੪ ॥ ਤਜਹੁ ਜੀਗ
 ਕੀ ਬਾਝ ਨ ਨੀਕੀ । ਜਿਸ ਮਹਿ ਮ੍ਰਿਤੂ ਹੋਇ ਸਭਿ ਹੀ ਕੀ । ਏਕ ਬਾਰ
 ਤਜਿ ਦੁਰਗ ਸਿਧਾਰਹੁ । ਪੁਨ ਜਹਿ ਇੱਛਾ ਤਹਾਂ ਬਿਹਾਰਹੁ^੩ ॥੩੫॥ ਕਹੀ
 ਨ ਤਿਨਕੀ ਸਤਿਗੁਰ ਮਾਨੀ।'ਤੁਮ ਸਭਿ ਝੂਠ ਕਹਤਿ ਹੋਬਾਨੀ । ਜੋ ਨਿਤ
 ਪੂਜਾ ਕਰਹਿ ਪਖਾਨ । ਤਿਨ ਕੀ ਬੁੱਧਿ ਪਖਾਨ ਸਮਾਨ ॥੩੬॥ ਅਰ ਅਵ-
 ਰੰਗ ਕੋ ਕਹਾਂ ਬਿਸਾਸੁ । ਰਾਜ ਹੇਤ ਕਰਿ ਪਿਤਾ ਬਿਨਾਸੁ । ਬਡਾ ਭ੍ਰਾਤ ਜੋ
 ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ । ਸਤਿਸੰਗੀ ਤਿਹ ਸੋ ਕਰਿ ਧੋਹ ॥ ੩੭ ॥ ਮਾਰਿ ਦਿਯੋ ਨਹਿ
 ਬਿਲਮ ਲਗਾਈ।ਤਿਮ ਹੀ ਅਪਰ ਹਤੇ ਜੁਗ ਭਾਈ । ਸੋ ਅਬਿ ਕਹਾਂ ਅਹਦ
 ਕੋ ਜਾਨਹਿ।ਦੌਲਤ ਹੀ ਖੁਦਾਇ ਕਰਿ ਮਾਨੈ' ॥੩੮॥ ਇੰਤਜਾਦਿਕ ਸਤਿ-
 ਗੁਰੂ ਸੁਨਾਈ । ਪੁਨ ਉਠਿ ਗਏ ਜਹਾਂ ਬਿਰ ਮਾਈ^੪ । ਭੇਦ ਦੇਡ ਸੋ ਬਾਕ
 ਮਿਲਾਵੈ^੫ । ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਤੇ ਮਾਤਹਿ ਸਮੁਝਾਵੈ ॥ ੩੯ ॥ 'ਸੁਨਹੁ ਮਾਤ !
 ਬਾਤਹਿ ਬਿੱਖਜਾਤ।ਨ੍ਰਿਪ ਉਮਰਾਵ ਸਪਥ ਸਭਿ ਖਾਤਿ।ਜਿਮ ਮਨ ਮਾਨਹਿ
 ਧਰਮ ਕਰਾਵਹੁ । ਤਿਨ ਪਰ ਨਿਜ ਬਿੱਸਾਸ ਟਿਕਾਵਹੁ ॥ ੪੦ ॥ ਨਿਕ-
 ਸਹੁ ਵਹਿਰ ਨ ਕਰਹੁ ਅੰਦੋਸ਼ਾ । ਲੇਹੁ ਬਚਾਇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਅਸ਼ੋਸ਼ਾ । ਬਿਰੋ
 ਕੋਨ ਕਾਰਜ ਸਰ ਜਾਇ । ਜੋ ਨਿਕਸਹੁ ਕਜਾ ਹੁਇ ਬਿਗਰਾਇ ॥ ੪੧
 ॥ ਜਹਿ ਕਹਿ ਸੰਗਤਿ ਹੈ ਗੁਰ ਕੇਰੀ । ਜਹਿ ਬੈਠਹੁ ਤਹਿ ਆਇ ਘਨੇਰੀ ।
 ਨਗਰ ਭੁਮਾਰਾ ਰਹੈ ਸਦਾਇ।ਅਬਿ ਨਿਕਸਹੁ ਦਿਹੁ ਰਾਰ ਮਿਟਾਇ ॥੪੨॥

^੧ਆਪ ਜੀ ਦੇ । ^੨ਫਿਰੋ । ^੩(ਵਕੀਲ) ਗਏ ਮਾਈ ਜੀ ਪਾਸ । ^੪ਅਰਥਾਤ ਭੇਦ ਵੰਡ ਦੋਹਾਂ
 ਭਾਵਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਲੱਗੇ । ਭੇਦ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ
 ਘਰ ਵਿਚ ਪਾਟਕ ਪੇ ਜਾਵੇ, ਵੰਡ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਭੈ ਦਿਖਾਕੇ ਡਰਾਇਆ ਜਾਵੇ ।

ਲਾਖਹੁ ਲੋਕ ਵਹਿਰ ਹਰਖਾਵਹਿ । ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਤੁਮਰੀ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ ।
 ਨਾਹਕ ਇਨ ਕਰਿ ਰਖਨੈ ਬਖੇਰਾ । ਮਾਤਾ ! ਤੁਮ ਮਿਟਾਇ ਇਕ ਬੇਰਾ ॥
 ੪੩॥ ਪ੍ਰਥਮੇ ਗੁਰ ਸੁਤ ਕੇ ਸਮੁਝਾਓ । ਜਿਮ ਮਾਨਹਿ ਤਿਮ ਹੀ ਮਨਵਾਓ ।
 ਨਹੀਂ ਸੁਭਾਵ ਫਿਰੈ ਜੇ ਢੇਰੇ । ਅਹੈ ਸੁਭਾਵ ਬਿਸਾਲ ਕਰੇਰੇ ॥ ੪੪ ॥ ਤੋ
 ਅਪਨੀ ਤਜਾਰੀ ਤੁਮ ਕਰੋਪੀਥ ਦੇਸ ਜੰਗਲ ਕੇ ਪਰੋਪੀਠੇ ਆਪ ਨਿਕਸਿ
 ਕਰਿ ਐ ਹੈਂ । ਕੈ ਤੁਮਰੇ ਹੀ ਸੰਗ ਮਿਲੈ ਹੈਂ ॥ ੪੫ ॥ ਵਧਨੈ ਬਖੇਰਾ ਇਮ
 ਹੁਇ ਬੇਰਾ । ਜੇ ਨਹਿ ਮਾਨਹੁ ਰਣ ਹੁਇ ਘੋਰਾ । ਇਮ ਸ਼ੀ ਗੁਜਰੀ ਕੇ
 ਸਮੁਝਾਯੋ । ਜਨੈ ਕਨੈ ਨਿਕਸਨਿ ਕੋ ਠਹਿਰਾਯੋ ॥ ੪੬ ॥ ਕਹਨੈ ਮਾਤ ਤਬਿ
 'ਤੁਮ ਅਬਿ ਜਾਵਹੁ ਧਰਮ ਇਮਾਨ ਦੁਹਨਿ ਤੋ ਲਜਾਵਹੁ ਮੈਂ ਸੁਤ ਕੇ ਸਮੁ-
 ਝਾਇ ਦਿਖਾਵਉਂ । ਦੇਖਤਿ ਰਿਦੇ ਪਤੀਤ ਉਪਾਵਉਂ ॥ ੪੭ ॥ ਠਾਕੁਰ ਧੇਨੁ
 ਬਿੰਪੁ ਲੈ ਆਵੈ । ਕਰੇ ਸਪਥ ਗਿਰਪਤੀ ਪਠਾਵੈ । ਹਜ਼ਰਤ ਦਿਸ ਤੋ ਸੰਯਦ
 ਆਵੈ । ਆਨ ਸਮੇਤ ਕੁਰਾਨ ਉਠਾਵੈ ॥ ੪੮ ॥ 'ਆਛੀ ਬਾਤ ਮਾਤ ਹਮ
 ਜਾਇ । ਜਿਮ ਤੁਮ ਉਚਰਹੁ ਤਿਮ ਲੇ ਆਇ' । ਕਹਿ ਕਰਿ ਦੂਤ ਵਹਿਰ ਕੋ
 ਗਏ । ਨਿਪਨਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਵਤਿ ਭਏ ॥ ੪੯ ॥ ਇਤਿ ਮ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ
 ਗ੍ਰੰਥੇ ਖਸਟਮ ਰੁਤੇ 'ਵਕੀਲ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੈ ਨਾਮ ਅਸਟ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੁ ॥ ੨੮ ॥

੨੯. [ਮਾਤਾ ਜੀ ਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਨਿਕਲਨ ਹਿਤ ਕਹਿਣਾ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ਼ੀ ਗੁਜਰੀ ਕੇ ਸੰਗ ਮਿਲਿ ਛੁਧਤਿ ਸਿੰਘ ਸਮੁਦਾਇ । ਕਰਿ ਮਸ-
 ਲਤ ਆਵਤਿ ਭਏ ਜਹਿ ਬੈਠੇ ਗੁਰਗਾਇ ॥੧॥ ਰੋਪਈ ॥ ਪੂਰਬ ਸਿੱਖਨਿ ਬਿਨੈ
 ਬਖਾਨੀ 'ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਜੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਮਹਾਨੀ ॥ ਅਪਨੇ ਜਾਨਿ ਪ੍ਰਾਨ ਦਿਹੁ ਦਾਨਾ ।
 ਮਤੋ ਜੰਗ ਕੋ ਕਰੀਅਹਿ ਹਾਨਾ ॥ ੨ ॥ ਦਾਈਆ ਬਹੁਰ ਖਾਲਸੇ ਕੇਰਾ ।
 ਲਰਹਿ ਸਮਾਜ ਬਟੋਰਿ ਬਡੇਰਾ । ਜੰਗਲ ਚਲਹੁ ਮਵਾਸੀ ਮਹਾਂ । ਪਹੁੰਚ ਨ
 ਸਕੈ ਤੁਰਕ ਦਲ ਜਹਾਂ ॥ ੩ ॥ ਇਹਾਂ ਦੁਰਗ ਮਹਿ ਨਿਬਰਨੈ ਸਰਬਾ ਅੰਨ
 ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਖਰਚੇ ਦਰਬ । ਅਪਰ ਸਮੱਗੀ ਕਿਮ ਕਰ ਆਵੈ । ਬਿਤਨੈ ਸਮੇਂ
 ਬਹੁ ਜੰਗ ਮਚਾਵੈ ॥੪॥ ਨਿਕਸੇ ਹੁਇ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕੱਲਜਾਨ । ਹੋਹਿ ਸਰਬ
 ਕੁਛ, ਬਚਹਿ ਜਿ ਪ੍ਰਾਨ । ਛੁਧਾ ਕਸਟ ਤੋ ਜੇ ਮਰਿ ਗਏ । ਪੁਨ ਕੋ ਲਰਹਿ
 ਖਾਕ ਹਮ ਭਏ ॥੫॥ ਦੇਖਹੁ ਸਿੱਖਨਿ ਕੋ ਹਿਤ ਕਰਿਕੈ ਘਾਲੀ ਘਾਲ ਖੇਦ
 ਬਹੁ ਭਰਿਕੈ । ਅਬਹਿ ਬਿਦਾਵਾ ਨਾਹਿ ਲਿਖਾਵੈ । ਖਾਰਜ ਸਿੱਖੀ ਤੋ ਨ

'ਭਾਵੇ ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਪ੍ਰੇਮਿਆਂ ਨਾ ਪ੍ਰੇਰੇ ਜਾਣ । 'ਬਹੁਤ ਕਰਜ਼ਾ ਹੈ । 'ਰਸਿਆਂ ਨੂੰ ।

ਕਰਾਵੈ ॥ ੬ ॥ ਛੁਪਾ ਕਸ਼ਟ ਤੇ ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਦੈਂਗੇ । ਪਾਨ ਬਚਾਵਨਿ ਹੋਤੁ
 ਚਹੈਂਗੇ ॥ ਮਰਨ ਲਗੈ ਨਰ ਕਮਾ ਨਹਿੰ ਕਰੈ ॥ ਜੀਵਨ ਹੋਤੁ ਸਰਬ ਪਰਹਰੈ ॥
 ੭ ॥ ਅਪਨਿ ਪੰਥ ਕੇ ਬਨਹੁ ਸਹਾਇ । ਲੋਹੁ ਕਸ਼ਟ ਤੇ ਪਾਨ ਬਚਾਇ ।
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦੀਨ ਬੈਨ ਗੁਰ ਬੋਲੇ । 'ਧੀਰਜ ਧਰਹੁ, ਨਹੀਂ ਮਨ ਡੋਲੇ ॥ ੮ ॥
 ਹਮ ਤੁਮਰੇ ਸੁਖ ਹੂੰ ਕੋ ਚਾਹੈਂ । ਨਹਿੰ ਜਾਨਹੁ, ਇਹ ਛਲੀ ਮਹਾਂ ਹੈਂ ।
 ਗੁਜਰਹਿ ਬੁਰਾ ਤੁਮਾਰੇ ਸਿਰ ਪਗਚਹੈਂ ਬਚਾਵਨਿ ਤਿਸਤੇ ਹਿਤ ਧਰਿ ॥ ੯ ॥
 ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਇਮ ਔਰ ਬਿਤਾਵੈ । ਪੁਨ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਭੋਜਨ ਖਾਵੈ ।
 ਬਾਸੁਰਬੀਸ ਕਿ ਬਸਹੁ ਉਨੀਸਾ ਕੈ ਅਠਾਰਸਿਮਰਹੁ ਜਗਦੀਸ਼ ॥ ੧੦ ॥ ਕਿਧੈਂ
 ਸਪਤ ਦਸ ਖੋੜਸ ਰਹੈ । ਕੈ ਦਸ ਪੰਚ ਥਿਰਹੁ ਸੁਖ ਲਹੈ । ਇਤਨੇ ਦਿਨ
 ਮਹਿੰ ਦੋਨਹੁ ਲੋਕ । ਕਰਹੁ ਸੁਧਾਰਨ ਮੇਟਹੁ ਸੋਕ ॥ ੧੧ ॥ ਪਨ ਸਿਖ ਕਹੈਂ
 'ਸੁਨਹੁ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ! ਅਬਿ ਤੋ ਨਿਕਸਨ ਬਨਹਿ ਜ਼ਰੂਰੇ । ਏਕ ਦਿਵਸ ਭੀ
 ਬਸੈ ਨ ਜਾਈ । ਨਿਕਸਨ ਕੋ ਚਾਹਤਿ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੧੨ ॥ ਬਜਾਕੁਲ ਭਏ
 ਛੁਧਿਤਿ ਧਿਤ ਹਾਰਾ ॥ ਸੁੱਤਨਿ ਸਨ ਲਰਿ ਕਿਯੋ ਅਖਾਰਾ ॥ ਹਾਰਿ ਪਰੇ ਮੁਰਖ
 ਝਖ ਮਾਰਿਯਾਂ ਤੇ ਕਰਿਹੈਂ ਸਪਥ ਉਦਾਰ ॥ ੧੩ ॥ ਅਬਿ ਨਿਕਸਨ ਹੀ ਤੁਮ
 ਕੋ ਬਨੈਂ ॥ ਜਿਸ ਤੇ ਰਹੈਂ ਪਾਨ ਕੇ ਸਨੈਂ ॥ ਪੁਨ ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਪੰਚ ਦਸ ਦਰੋਸਾ' ।
 ਜੇ ਨਹਿੰ ਰਹਿਤੇ ਧਾਰਿ ਭਰੋਸਾ ॥ ੧੪ ॥ ਚੈਂਦਹਿ, ਤੇਰਾ, ਦ੍ਰਾਦਸ ਰਹੈ । ਪੁਨ
 ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਸੁਖ ਸਭਿ ਲਹੈ ॥ ਇਕਾਦਸ, ਦਸ, ਨੌ, ਅਸ਼ਟ ਬਸੀਜੈ । ਰਿਪੁ
 ਹਟ ਜਾਹਿੰ ਇਹਾਂ ਸੁਖ ਲੀਜੈ ॥ ੧੫ ॥ ਜੇ ਓਰਕ ਹੀ ਕਰਹੁ ਪਿਆਰੇ ! ਸਪਤ
 ਦਿਵਸ ਲਿਹੁ ਧੀਰਜ ਧਾਰੇ । ਅਬਿ ਨਿਕਸ ਹੁਇ ਗਜ਼ਬ ਗਜ਼ਾਰਨਾ ॥ ਬਚਹੁ
 ਨਹੀਂ ਹੁਇ ਸਭਿੰਨ ਮੰਘਾਰਨ ॥ ੧੬ ॥ ਜਿਮ ਬਾਲਿਕ ਪਿਖਿ ਰੂਪ ਅਗਨਿ
 ਕੋ । ਬਰਨਿ ਚਹੈ ਨਹਿੰ ਲਖੈ ਜਰਨ ਕੋ । ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਸੰਭਾਰਨ ਕਰੈਂ ।
 ਬਰਜਤਿ ਪਕਰਹਿ—ਬੀਚ ਨ ਪਰੈ— ॥ ੧੭ ॥ ਤਰੋਂ ਹਮ ਤਮ ਕੋ ਬਹੁ
 ਬਰਜੈਤੇ । ਬੁਰਾ ਹੋਤਿ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਲਖੈ ਤੇ ॥ ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਕਹੈਂ 'ਬੁਰਾ ਅਬਿ
 ਨਾਂਹੀ । ਲਖਿਯਤਿ ਬੁਰਾ ਦਰਗ ਕੇ ਮਾਂਹੀ ॥ ੧੮ ॥ ਅੰਨ ਬਿਨਾਂ ਸਗਰੇ
 ਮਰਿ ਜੈ ਹੈਂ । ਕੈ ਮਿਲਿ ਸੁੱਤ ਕਤਲ ਕਰਿ ਦੈ ਹੈਂ । ਦੋਨਹੁ ਮਾਂਹਿ ਤੇ ਇਕ
 ਹੈ ਜੈ ਹੈ ॥ ਬਚਹਿੰ ਨ ਪੁਨ, ਨ ਉਪਾਏ ਬਨੈ ਹੈ ॥ ੧੯ ॥ ਅਬਿ ਤੋ ਰਹੈ ਜਾਇ
 ਨਹਿੰ ਸੁਮੀ । ਲਖਹੁ ਏਦ ਅਭਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ! ॥ ਇਮ ਬੋਲਤਿ ਭੇ ਮਿੰਘ
 (ਤੁਸੀਂ) ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਇਹ (ਤੁਰਕ) ਮਹਾਂ ਛਲੀ ਹਨ ॥ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨ ॥ ਵਿਚਕਾਰਨਾ ॥ ਰਿਵੇ ਵਿਚ ॥

ਅਗਾਰੀ। ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਆਨਿ ਉਚਾਰੀ॥ ੨੦॥ 'ਹਠ ਨਹਿ ਗਹੁ
ਪੁੱਤੁ ! ਅਬਿ ਚਲੀਏ। ਰਿਪੁ ਤੇ ਵਹਿਰ ਤੁਰਤ ਹੀ ਠਿਲੀਏ'। ਨਿਜ ਕਟੰਬ
ਕੋ ਲੇਹੁ ਬਚਾਇ। ਭਈ ਬਾਤ ਓਰਕ ਕੀ ਆਇ॥ ੨੧॥ ਜਿਮ ਤੁਮਰੇ ਉਰ*
ਹੁਇ ਬਿੱਸੁਆਸ। ਤਥਾ ਸਪਥ ਕਰਵਾਉ ਅਨਾਸ਼ਾ। ਮੈਂ ਕਹਿ ਦਿਯੋ ਨਿਪਤ
ਤੇ ਬਿੱਪੁ। ਆਨਹਿ ਆਨ ਧੋਨੁ ਕੀ ਛਿੱਪੁ॥ ੨੨॥ ਸ਼ਾਹੁ ਦਿਸ਼ਾ ਤੇ ਸੰਯਦ
ਆਵੈ। ਸਿਰ ਪਰ ਅਹਿਦ ਕੁਰਾਨ ਉਠਾਵੈ*। ਇਤੋ ਧਰਮ ਠਾਨਤਿ ਹੈਂ
ਬਾਹਰ। ਕਹਾਂ ਬਿਨਾਸ਼ੈਂਗੇ ਕਰਿ ਜਾਹਰ॥ ੨੩॥ ਅਬਿਤੋ ਬਨੈ ਬਾਤਮਨ ਭਾਈ।
ਪੁਨ ਅਵਸਰ ਅਸ ਹਾਥ ਨ ਆਈ। ਪ੍ਰਬਲ ਸ਼ੱਤੁ ਪੁਨ ਚਢਿ ਗਢਿ ਬਰੈ।
ਕਹੋ ਕੌਨ ਤਬਿ ਬਰਜਨ ਕਰੈ॥ ੨੪॥ ਬਹੁਤ ਬਿਸਤਰੀ*, ਬੇ ਬਸ ਹੋਇ।
ਇਕ ਛਿਨ ਮਹਿ ਮਰਿ ਹੋ ਸਭਿ ਕੋਇ। ਜੇ ਤੀਮਤਿ ਨਿਜ ਹਤੈਂ ਕਟਾਰ।
ਮਰਿ ਮਰਿ ਜਾਇੰ ਉਦਰ ਕੋ ਫਾਰਿ॥ ੨੫॥ ਐਸੈ ਗਜਬ ਕਰੈ ਕਿਮ ਚਹੋ।
ਨਰ ਤ੍ਰਿਯ ਮਚੇ ਆਪ ਕਜਾ ਲਹੋ'। ਸੁਨਿ ਮਾਤਾ ਕੋ ਪੁਨ ਸਮੁਝਾਯੋ। 'ਭੇਦ
ਨ ਦੁਸ਼ਟਨ ਕੋ ਤੁਮ ਪਾਯੋ॥ ੨੬॥ ਪ੍ਰਥਮ ਦਿਖਾਇ ਨ ਭਈ ਪ੍ਰਤੀਤ। ਤਿਨ
ਪਰ ਧਰਹੁ ਭਰੋਸਾ ਚੀਤ। ਜਿਸ ਕੁਟੰਬ ਕੋ ਚਹੈਂ ਬਚਾਯੋ। ਕਿਮ ਸ਼ੱਤੁ ਛੋਰਹਿ
ਮਿਲਿ ਜਾਯੋ॥ ੨੭॥ ਬੁਰੀ ਹੋਨਿ ਸੋ ਭਲੀ ਪਰੇਖੀ। ਜਿਮਹੁਇ ਭਲੀ ਬੁਰੀ ਸੋ
ਦੇਖੀ। ਤੁਮ ਜਾਨਹੁ ਜਿਨ ਜਿਨ ਜਨ ਜਾਨਾ*। ਲਿਖਹੁ ਬਿਦਾਵਾ ਕਰਹੁ
ਪਯਾਨਾ॥ ੨੮॥ ਸਭਿ ਜਾਨਹਿ—ਗੁਰ ਚਹੇ ਹਟਾਇ। ਨਹਿ ਬਚ ਮਾਨੈ ਮਰੈ
ਸੁ ਜਾਇ—'। ਅਸ ਹਠ ਕੇ ਬਚ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਾਰੋ। ਬਿਹਬਲ ਚੀਤਤਿ ਖਰੇ
ਦੁਖਾਰੇ॥ ੨੯॥ ਪੌਤੁ ਜੁਗਮ ਬੋਰੀ ਬਯ ਵਾਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਚਿਤ ਕੋ ਅਤਿ
ਪਸਾਰੇ। ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਤਿ—ਸੰਗ ਇਨ ਲੈਕੈ। ਕਰੈਂ ਬਚਾਵਨ ਪੁਰਿ ਨਿਕਸੈ

*ਲੰਘ ਜਾਈਏ। *ਸੱਚੀ ਸੋਹੁ ਕਰਵਾਓ (ਵੈਰੀਆਂ ਤੋਂ) [ਅਵਿਨਾਸ਼=ਅਨਾਸ਼=ਨਾਸ਼ ਰਹਿਤ,
ਪੱਕੀ, ਸੱਚੀ]। *ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਹਮਣ ਰਾਜੇ ਪਾਸੋਂ.....। *ਸਿਰ ਤੋ ਕੁਰਾਨ ਵੱਕਰੇ ਅਹਦ
ਕਰੇ। *ਬਹੁਤ ਖਿਲਰੀ ਹੋਈ (ਵੱਜ)। *ਤੁਸੀਂ ਜਾਣੋ, ਜਿਸ ਜਿਸ ਜਨ ਨੇ ਜਾਣਾ ਹੈ.....। ਤੁਸੀਂ
ਜਾਣੋ' ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੁਹਾਡੀ ਹੈ। *ਪਾ:—ਮਨ।

+ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰ ਜੀ ਜੋ ਬਾਹਰ ਹੋਣਾ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਸਨ
ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਕੇ ਬੀ ਦਿਖਾ ਦੁਕੇ ਸਨ, ਫਿਰ ਬੀ ਸਿੱਖ ਹਟਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਾਹਰ ਜੋ ਬਚਲ ਹੋਣੀ ਹੈ ਉਸ ਭੁੱਲ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੁਸੀਂ ਦੋ ਸਿਰ
ਹੋਵੋ ਜੋ ਭੁੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਡੀ ਭੁੱਲ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਕਿਉਂਕਿ
ਮੈਂ ਬਚਨ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨ ਰਹੇ, ਤਾਂ ਤੇ ਆਪਣੀ ਭੁੱਲ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਖਾਓਗੇ।

ਕੈ-॥੩੦॥ ਭਯੋ ਕਸ਼ਟ ਚਿਤ ਕਹੜੋ ਨ ਜਾਇ। ਬੈਠੀ ਬਹੁਰ ਜਾਇ ਨਿਜ
 ਥਾਇ। ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਿੰਘ ਜਾਇ ਫਿਗ ਬੈਸੇ। ਇਕ ਇਮਿ ਸੈਕਟ ਸਭਿ
 ਕੋ ਤੈਸੇ॥ ੩੧॥ ਮਾਤ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਜਾਵਤਿ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਪੌਛਤਿ
 ਦੁਖ ਪਾਵਤਿ। ਮਹਿਲ ਗੁਰੂ ਕੇ ਦੋਨਹੁ ਰੋਦਤਿ। ਬੈਠੀ ਸਾਸ ਸਮੀਪ
 ਅਮੋਦਤ॥ ੩੨॥ ਤਿਮ ਹੀ ਬਜਾਕਲ ਸਿੰਘ ਬਿਸਾਲੇ। ਪਿਖਹਿ ਮਾਤ
 ਲੋਚਨ ਜਲ ਡਾਲੇ। ਕੁਛ ਕਰਿ ਸਕਹਿ ਨ ਬਹੁ ਬਿਕੁਲਾਏ। ਨਿਕਰਨ
 ਠੀਕ ਮਤੋ ਠਹਿਰਾਏ॥ ੩੩॥-ਸਤਿਗੁਰ ਹੁਇ ਬੈਠੇ ਮਤਵਾਲੇ। ਹਿਤ
 ਅਨਹਿਤ ਨਹਿ ਸਕਹਿ ਕੁਢਾਲੇ। ਇਨ ਹਠ ਰਣ ਕੋ ਮਨ ਮਹਿ ਧਾਰਜੇ।
 ਨਿਕਸਨ ਸਮੇਂ ਨ ਭਲੋ ਬਿਚਾਰਜੇ-॥ ੩੪॥ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਪਛੁਤਾਵਤਿ
 ਮਾਤਾ॥-ਕਹਾਂ ਕਰਮ ਮਮ ਲਿਖਜੋ ਬਿਧਾਤਾ। ਸਭਿ ਤੇ ਪੁਰਬ ਮੈਂ ਕਿਮ ਮਰੋਂ।
 ਸੁਤ ਪੌਤ੍ਰਨਿ ਦੁਖ ਜਿਯਤਿ ਨ ਭਰੋਂ॥ ੩੫॥ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਸੁਖ ਕਰੋ।
 ਸੈਕਟ ਪਰਜੋ ਅਧਿਕ ਸੋ ਹਰੋ। ਸ੍ਰੀ ਦੇਵੀ ਮਾਤਾ ਸੁਖ ਦਾਤੀ। ਸੁਤ ਕੀ
 ਮਤਿ ਕੀਜੈ ਅਵਿਦਾਤੀ*॥ ੩੬॥ ਜਿਮ ਅਪਨੋ ਪਰਵਾਰ ਬਚਾਵੈਂ। ਸੋ
 ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਨ ਕੋ ਫੁਰਿਆਵੈ। ਕਜਾ ਮੈਂ ਕਰੋਂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨਹਿ ਮਾਨੈ। ਕਹਾਂ ਦੇਵ
 ਹਮ ਗਤਿ ਕੋ ਠਾਨੈ॥ ੩੭॥ ਲਿਖਹਿ ਬਿਦਾਵਾ ਜੋ ਚਲਿ ਜਾਵੈਂ।-ਬਚਹਿ
 ਨਹੀਂ-ਸੁਤ ਬਾਕ ਅਲਾਵੈਂ। ਜਨੋਂ ਕਜੋਂ ਕਹੜੋ ਸਾਚ ਜਿਨ ਕੇਰਾ। ਪਰਖਜੋ
 ਬਹੁਤ ਖਾਰਿ ਦ੍ਰਿਗ ਹੋਰਾ॥ ੩੮॥ ਰਹੈਂ ਦੁਰਗ ਮਹਿ, ਨੀਕ ਨ ਸੋਈ।
 ਨਿਕਰਨ ਮਸਲਤਿ ਕਹਿ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਅਬਿ ਅਰਿ ਮਾਨਹਿ, ਕਰਹਿ
 ਨਿਕਾਰਨ। ਪੁਨ ਹਟਿ ਜਾਇ ਕਰੈ ਬਿਚ ਮਾਰਨ-॥ ੩੯॥ ਇਮਹੀ ਸਿੰਘ ਧਰੈਂ
 ਦੁਚਿਤਾਈ। ਚਹੈਂ ਵਹਿਰੈ, ਗੁਰ ਤਜੜੋ ਨ ਜਾਈ।-ਜਿਨ ਆਗੇ ਘਾਲਨ
 ਕੋ ਘਾਲਾ ਸੇਵਾ ਕਰਤੈ ਰਹੇ ਬਿਸਾਲਾ॥ ੪੦॥ ਜੁਗ ਲੋਕਨਿ ਕੇ ਜੋਨ ਸਹਾਈ।
 ਅਸ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਕਿਮ ਤਜਿ ਜਾਈ। ਗੁਰੂ ਸਮੇਂ ਇਸ ਹਠ ਕੋ ਧਾਰਾ। ਨਹਿ
 ਨਿਕਸਹਿ ਚਹਿ ਜੇਗ ਅਖਾਰਾ॥ ੪੧॥ ਮਿਲਿ ਸੈ ਦੋ ਸੈ ਮਸਲਤ ਕਰੈਂ।
 ਬਨੀ ਕਠਨਤਾ ਧੀਰ ਨ ਧਰੈਂ। ਛੁਪਾ ਕਸ਼ਟ ਬਡ ਜਾਇ ਨ ਝਾਲਾ। ਅਬਿ

*ਹਿਤ ਤੇ ਅਨਹਿਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ (ਪਛਾਣ) ਸਕਦੇ (ਐਸੀ) ਕੁਢਵੀ (ਗੱਲ ਆ ਬਣੀ ਹੈ)।
 *ਉੱਜਲ। *ਅਸੀਂ ਕੀਕੂੰ ਦੇਵਗਤੀ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕੀਏ। [ਠਾਨਨਾ=ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਨਿਸ਼ਚੈ
 ਕਰ ਸਕਣਾ]। *ਬਾਹਰ ਹੋਰਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। *ਇਹ ਸਾਖੀ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੀ ਪਖਵੀਂ
 ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਹੈ। ਉਥੇ ਦੇਵੀ ਤੋਂ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ।

ਲੋ ਕਾਟੋ ਕਾਲ ਦੁਖਾਲਾ ॥੪੨॥ ਨੀਠ ਨੀਠ ਕਿਮ ਰਹਿਓ ਪ੍ਰਾਨਾ ॥ ਰਹੈ
 ਨ ਜਾਇ ਅਬਹਿ ਗਢ ਬਾਨਾ ॥ ਅੰਨ ਬਿਨਾ ਤਰਸਾਇ ਖਨੈ ਕੈਨਹਿ ਪ੍ਰਾਪਤ
 ਪੁਨ ਹੈਂ ਦਿਢ ਘੇਰੇ ॥੪੩॥ ਸਪਤ ਦਿਵਸ ਮਹਿ ਕਹਿ ਤੈ ਆਖੈ ਨਾਹਕ
 ਸਭਿ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਗੁਵਾਵੈਂ । ਨਹੀਂ ਮਵਾਸ ਰਹੈ ਅਬਿ ਜਾਇ । ਫੁਪਤ ਮਰੈਂ
 ਸਿਖ ਤੇ ਛੁਟਕਾਇ ॥੪੪॥ ਨਾਹਕ ਲਰਨ ਮਰਨ ਅਬਿ ਇਹਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰ
 ਕੇ ਉਰ ਆਇ ਨ ਕਹਾ ॥ ਸਭਿ ਜੇ ਨਿਕਸਿ ਚਲਹੁ ਗੇ ਰਾਹੁ । ਰਹਿਹੈਂ
 ਗੁਰੁ ਦੁਰਗ ਕੇ ਮਾਹੂ ? ॥ ੪੫ ॥ ਚਲੈਂ ਸੰਗ ਹੀ ਇਨ ਬਨ ਆਵੈ । ਭਲੀ
 ਨਹੀਂ ਇਹ ਲਿਖਤ ਕਰਾਵੈਂ ॥ ਸਿੱਖੀ ਬੀਜ ਜਾਇ ਜਗ ਮਾਂਹੀ ॥ ਨਿੰਦਾ ਹੁਇ
 ਹਮਰੀ ਜਹਿ ਕਾਂਹੀ ॥੪੬॥ ਚਲਹਿ ਨਿਕਸਿ ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਨਾ ਲਿਖਾਏ । ਸਭਿ
 ਹੀ ਸੁਭ ਕਾਰਜ ਬਨਿ ਜਾਏ । ਨਾਂਹਿਤ ਲਿਖਹੁ ਬਿਦਾਵਾ ਚਲਹੁ ਜੀਵਤਿ
 ਰਹੇ ਫੇਰ ਕਬਿ ਮਿਲਹੁ ॥੪੭॥ ਇੰਤਜਾਦਿਕ ਸਭਿ ਦੁਰਗ ਮਝਾਰਾ ॥ ਮਿਲਿ
 ਮਿਲਿ ਜਹਿ ਜਹਿ ਕਰਹਿ ਉਚਾਰਾ ॥ ਚਲਾ ਚਲੀ ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਹਿ ਛਈ ।
 ਛੁਪਿਤਿ ਅਧਿਕ ਤੇ ਧੀਰ ਨ ਲਈ ॥੪੮॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ
 ਖਬਰਮ ਰੇਤੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਅਰ ਸਿੰਘਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੈ ਨਾਮ ਉਨਤੀਸਮੇ ਅੰਸੁ । ੨੬ ॥

੩੦. [ਬਿਦਾਵਾ ਲਿਖਾਯਾ । ਨਿਕਲਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ] ।

ਏਹਗ ॥ ਢਿਗ ਖਾਜੇ ਮਰਦੁਦ ਕੇ ਲਿਖਾ ਨੁਰੰਗ ਪਠਾਇ । 'ਕਸਮ
 ਮੁਦਾਇ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਕਸਮ ਪਿਕੰਬਰ ਖਾਇ ॥੧॥ ਚੋਪਈ ॥ ਮੋਹਿ ਹਾਠ ਕੇ
 ਲਿਖਨੈ ਸੁ ਲੈਕੇ । ਸੱਯਦ ਕਿਸੇ ਭੁਲੇ ਕੇ ਦੈ ਕੇ । ਸਿਰ ਪਰ ਧਰਿਕੈ ਰਾਇ
 ਕੁਰਾਨ । ਮਿਲਹਿ ਗੁਰੁ ਸੰਗ ਕਰਹਿ ਬਖਾਨ ॥੨॥ ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਗੁਰ
 ਮਨ ਪਤਿਆਵੈ । ਸੋ ਕਰਿ ਦੇਹੁ ਨਿਕਸਿ ਜਿਮ ਆਵੈ ॥ ਜਨੈਂ ਕਰੈਂ ਕਹਿ ਗੁਰ
 ਕਰਹੁ ਨਿਕਾਰਨਿ । ਮੁਝ ਲਗਿ ਪਹੁੰਚਹਿ ਤਜਿ ਰਣ ਦਾਰੁਨ ॥੩॥ ਸਭਿ
 ਉਮਰਾਵ ਬਿੰਦੁ ਗਿਰ ਰਾਜੇ । ਮਿਲੇ ਏਕ ਬਲ ਮਸਲਤ ਫਾਜੇ । ਸਕਲ
 ਵਕੀਲ ਭਏ ਮਉਜੁਦਾ ॥ ਤਬਿ ਬੋਲਨੈ ਖਾਜਾ ਮਰਦੁਦਾ ॥੪॥ ਹਜ਼ਾਰ ਤ ਲਿਖਿ
 ਭੋਜਨੈ ਪਰਵਾਨਾ । ਜਿਮ ਮਾਤਾ ਚਹਿ ਧਰਮ ਇਮਾਨ ॥ ਤਿਮ ਲਿਖਿ ਪਠਹੁ
 ਨ ਬਿਲਮ ਲਗਾਵਹੁ । ਸਭਿ ਰਾਜੇ ਦਿਜ ਭਲੇ ਬੁਲਾਵਹੁ ॥੫॥ ਇਤ
 ਅੰਤਰ ਤੇ ਨਿਕਸ ਨ ਹਾਰੈ ॥ ਉਤ ਹਜ਼ਰਤ ਤੂਰਨਤਾ ਧਾਰੈ । ਦਿਨ ਮਹਿ
 ਇਕ ਦੁਇ ਸੁਤਰ ਸਉਰ । ਭੋਜਤ ਸਾਹ ਅਹੈ ਬਹੁ ਦੁਰ ॥੬॥ ਚੋਰ
 ਮੁਕੈ ॥ 'ਕਈ ਬਾਤ । 'ਨਾਲ ਹੀ ਚਲਣਗੇ । 'ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣਗਾ । 'ਇ' (ਰੂ ਜੀ)
 ਅਦਰੈ ਨਾ ਨਿਕਲੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਹਾਠੇ ।

ਦਸਤ ਬੋਲੈ 'ਇਕ ਮਾਈ' । ਨਿਕਸੈ ਰਹੈ ਸਿੰਘ ਸਮੁਦਾਈ । ਰਹੈ ਸੁ
 ਓਦਰ ਅੰਨ ਬਿਹੀਨੇ । ਗਏ ਵਕੀਲ ਦੇਖਿ ਸਭਿ ਚੀਨੇ' ॥ ੭ ॥ ਭੀਮਚੰਦ
 ਕਹਿ 'ਸੁਨਹੁ ਨਵਾਬ ! । ਇਸ ਕਾਰਜ ਕੇ ਕਰਹੁ ਸ਼ਿਤਾਬ । ਮੋਰ ਵਕੀਲ
 ਮਾਤ ਸਮੁਝਾਈ । ਅਸ ਨਹਿ ਹੋਇ ਬਹੁਰ ਫਿਰ ਜਾਈ' ॥੮॥ ਕਹੈ ਵਜ਼ੀਵ
 'ਕਰਹੁ ਅਥਿ ਤਜਾਰ । ਸੱਯਦ ਦਿਜਬਰ ਲੀਨ ਹਕਾਰਿ । ਧੋਨੁ ਚੂਨ ਕੀ
 ਧਰਿ ਕਰਿ ਥਾਰੀ । ਰਾਖੇ ਸਾਲਗਰਾਮ ਅਗਾਰੀ ॥ ੯ ॥ ਲਿਖਿ ਕਾਗਦ ਪਰ
 ਸਪਥ ਸਭਿਨਿ ਕੀ । ਧੋਨੁ ਨਿਕਟ ਧਰਿ ਛੁਰੀ ਨਗਨ ਕੀ । 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ !
 ਤਕਹਿ ਜਿ ਬੁਰਾ ਤਿਹਾਰੈ । ਲਗਹਿ ਪਾਪ ਗੋ ਬੱਧ ਕੇ ਭਾਰੈ ॥ ੧੦ ॥ ਸਭਿ
 ਹਮ ਪਰਹਿ ਧਰਮ ਤੇ ਦੂਰ । ਜੋ ਤੁਮ ਸੇਂ ਹਮ ਬੋਲਹਿ ਕੂਰ । ਸ਼ਾਲਗਰਾਮ
 ਇਬਟ ਕੀ ਆਨ । ਤਕਹਿ ਬੁਰਾ ਅਘ ਲਾਗਹਿ ਆਨ' ॥੧੧॥ ਜੰਮੁਪਤਿ
 ਭੂਖਤਿ ਕਹਿਲੂਰੀ । ਗਿਰਪਤਿ ਸਭਿ ਆਦਿਕ ਹੰਡੂਰੀ । ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ
 ਸਪਥ ਮੁਹਰ ਸਭਿ ਕਰੀ । ਦਿਜਬਰ ਅਰੁ ਵਕੀਲ ਤਿਸ ਘਰੀ ॥ ੧੨ ॥
 ਸੱਯਦ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰੀ ਕੁਰਾਨ । ਲਿਖਾ ਨੁਰੰਗ ਕਾ ਲੀਨਸਿ ਪਾਨ।ਦੋਨਹੁ
 ਕੇ ਆਗੈ ਸਭਿ ਕਰਿਕੈ । ਬੰਦ ਵਕੀਲ ਗਏ ਗਢ ਬਰਿਕੈ ॥ ੧੩ ॥
 ਪ੍ਰਥਮ ਗੁਰੂ ਪਗ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ।ਸ਼ਾਹੁ ਹਕੀਕਤ ਸਭਿ ਕਹਿ ਦੀਨਿ । 'ਇਹ
 ਦੇਖਹੁ ਹਜ਼ਰਤ ਨਿਜ ਹਾਬ । ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਪਠੈ ਆਪ ਕੇ ਸਾਬ ॥ ੧੪ ॥
 ਇਹ ਸੱਯਦ ਸਿਰ ਧਰੀ ਕੁਰਾਨ । ਕਸਮ ਪਿਕੰਬਰ ਲਿਖੀ ਮਹਾਨ । ਬੀਡ
 ਖਦਾਇ ਦਿਯੋ ਕਰਿ ਨੇਹੂ । ਮਿਲਿਬੋ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖ ਅਛੇਹੂ ॥ ੧੫ ॥ ਇਹ
 ਦਿਜ ਸਭਿ ਗਿਰਪਤਨਿ ਪਠਾਯੋ । ਸਾਲਗਰਾਮ ਸਿਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਆਯੋ ।
 ਨਿਜ ਨਿਜ ਮੁਹਰ ਲਿਖਤ ਕਰਿ ਦੀਨੀ।ਬਾਲੀ ਬਿਖੈ ਧੋਨੁ ਥਿਰ ਕੀਨੀ ॥
 ੧੬॥ ਅਥਿ ਤੈ ਕਰੈ ਰਿਦੈ ਬਿਸਵਾਸੁ।ਚਲਿ ਕਰਿ ਮਿਲਹੁ ਸ਼ਾਹ ਰਹਿ ਪਾਸੁ' ।
 ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਨਹਿ ਮਨ ਲਜਾਵਤਿ ਭਏ । ਤਬਿ ਮਾਤਾ ਕੇ ਤੀਰ ਸਿਧਏ ॥
 ੧੭॥ ਮਸਤਕ ਟੇਕਿ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਭਾਖਾ । 'ਸੁਨਹੁ ਮਾਤ ! ਜਿਮ ਤੁਮ ਅਭਿ-
 ਲਾਖਾ । ਸੈ ਬਿਧਿ ਹਜ਼ਰਤ ਕੀਨਿ ਪਠਾਈ ਮਤਮ ਹੀ ਸਪਥ ਗਿਰੇਛੁਨਿ
 ਖਾਈ ॥ ੧੮ ॥ ਲੇ ਨਿਕਸਹੁ ਅਪਨੋ ਪਰਿਵਾਰ । ਜਿਤ ਵਿਛਾ ਤਿਤ ਕਰਹੁ
 ਪੰਧਾਰਾ।ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਰ ਰਹੈ ਨ ਇਹਾ । ਨਿਕਸ ਚਲਹਿਗੇ ਪਹੁੰਚਹੁ
 ਜਹਾ' ॥ ੧੯ ॥ ਵੇਖਿ ਅਨੰਦਤਿ ਜਨਨੀ ਭਈ । ਸੁਤ ਸਮੁਝਾਵਨਿ ਕੈ

ਮਾਤਾ ਸੀ । ਆਏ ਈ ਗਾਂ । ਪ੍ਰੇਮ ਕਰ ।

ਪਨ ਗਈ । ਕਹਿ ਲਗਿ ਕਹੈ ਕਥਾ ਬਿਸਥਾਰਾ । ਨਹਿ ਮਾਨੈ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ
ਉਚਾਰਾ ॥ ੨੦ ॥ ਰਾਇ ਗੁਲਾਬ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਦੋਉ । 'ਜਨਨੀ ਭਨੈ ਮਾਠ
ਲਿਹੁ ਸੋਉ । ਕਰਿ ਲੀਨੈ ਬਡ ਜੰਗ ਅਖਾਰੇ । ਨਿਕਸਹੁ ਲਿਹੁ ਬਚਾਇ
ਪਰਵਾਰੇ' ॥ ੨੧ ॥ ਛਈ ਕੋਪ ਮਨ ਮਾਤ ਬਢੇਰੀ । ਲਿਖੈ ਬਿਦਾਵਾ 'ਜਨਿਨਿ
ਨ ਤੋਰੀ' । ਉਠਿ ਕਰਿ ਆਈ ਕੀਨਸਿ ਤਜਾਰੀ । ਜੁਗ ਪੌੜੇ ਪਿਯ ਕਰੇ
ਅਗਾਰੀ ॥ ੨੨ ॥ ਉਚਰੈ ਸੂਤ ਸੰਗ ਤਤਕਾਲਾ । 'ਸੰਦਨ ਕੀਜੈ ਤਜਾਰ
ਬਿਸਾਲਾ । ਤ੍ਰਿਪਤ ਤੁਰੰਗਨ ਦੇਹੁ ਨਿਹਾਰੀ । ਡਾਰੋ ਜੀਨ ਨ ਧਰੋ ਅਵਾਰੀ'
॥ ੨੩ ॥ ਵੇਖਿ ਮਾਤ ਕੀ ਗਤਿ ਪ੍ਰਿਤ ਹਾਲੇ । ਲਿਖਿਨਿ ਬਿਦਾਵਾ ਸਿੰਘ
ਦੁਖਾਲੇ । ਕਾਗਦ ਦੀਹ ਕਲਮ ਰੁਜਨਾਈ । ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਸ
ਰਖਾਈ ॥ ੨੪ ॥ ਲਾਗੇ ਲਿਖਿਨਿ ਬਿਦਾਵਾ ਸਾਰੇ । ਚਹੈ ਬਚਾਯੋ ਪ੍ਰਾਨਨ
ਪਜਾਰੇ । ਮਹਾਂ ਕਸ਼ਟ ਸਭਿ ਕੋ ਤਬਿ ਹੋਵਾਕਰੈ ਜੁ ਪ੍ਰਣ ਸੋ ਸਗਰੋ ਖੇਵਾ ॥
੨੫ ॥ ਗੁਰੂ ਤਜੈ ਨਹਿ ਤਜੈ ਸਰੀਰ' । ਪਛੁਤਾਵਤਿ ਚਿਤ ਭਏ ਅਧੀਰ ।
ਪਿਖਹਿ ਪਰਸਪਰ ਲਿਖਤੇ ਜਾਹਿ । ਹੋਇ ਉਦਾਸ ਗੁਰੂ ਲਿਖਵਾਹਿ ॥ ੨੬ ॥
ਚਾਲੀ ਸਿੰਘ ਰਹੇ ਹਠ ਧਾਰਿ । ਨਹੀਂ ਲਿਖਹਿ, ਗੁਰ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰ । 'ਤੁਮ
ਭੀ ਲਿਖਹੁ ਬਨਹੁ ਸਭਿ ਸੰਗੀ । ਕਜੈਂ ਹਟਿ ਰਹੇ, ਨ ਹੁਇ ਇਕ ਰੰਗੀ' ॥
੨੭ ॥ ਉਦੈ ਸਿੰਘ ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਆਦਿ । ਸੁਨਿ ਪਿਖਿ ਕੈ ਬਿਸਮੇ ਸੰਬਾਦ
ਕਹਨਿ ਲਗੇ 'ਹਮ ਲਿਖਹਿ ਨ ਕੋਈ । ਘਾਲੀ ਘਾਲ ਬਾਦ ਹੁਇ ਸੋਈ ॥
੨੮ ॥ ਦੋਨਹੁ ਲੋਕਨਿ ਸੰਗ ਸਹਾਈ ॥ ਅਸ ਗੁਰ ਕੋ ਕਜੈਂ ਕਰਿ ਤਜਿ ਸਾਈ' ।
ਨਿਕਸਹੁ ਦੁਰਗ ਕਿ ਰਹੀਐ ਅੰਤਰ । ਹਮ ਨਹਿ ਛੋਰੈਂ ਸੰਗ ਨਿਰੰਤਰ' ॥
੨੯ ॥ ਇਕ ਦੁਇ ਬਾਰਿ ਕਹੈ ਗੁਰ ਫੋਰ । 'ਕਜੈਂ ਤੁਮ ਲਿਖਹੁ ਨ? ਲਾਵਹੁ
ਦੇਰ' । ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਭਿ ਕਰੀ ਪੁਣਾਮ । 'ਹਮ ਤੋ ਰਹੈਂ ਆਪ ਕੀ ਸ਼ਾਮ' ॥
੩੦ ॥ ਦਾਸ ਸਿੰਘ ਤੇ ਆਦਿਕ ਪੰਚੋ ਪੰਚਹੁ ਮੁਕਤੇ ਸਿੱਖੀ ਸੰਚੇ । ਦਸ ਇਹ
ਰਹੇ ਤੀਸ ਸਿੱਖ ਔਰ । ਉਦੈ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਭਟ ਮੋਰ ॥ ੩੧ ॥ ਚਾਲੀ
ਸਿੰਘ ਨਹੀਂ ਤਬਿ ਲਿਖੈ ॥ ਅਪਰ ਸਭਿਨਿ ਲਿਖਿ ਦੀਨਸਿ ਪਿਖੈ ॥ -ਰਹੈ
ਬੀਜ-ਉਰ ਗੁਰੂ ਬਿਚਾਰਾ ॥ -ਵਧੈ ਪੰਥ ਪੁਨ ਮੋਹਿ ਉਦਾਰਾ ॥ ੩੨ ॥ ਹੁਇ

੧ ਦੋਨ ਨੇ (ਕਹਿਆ) । ੨ ਰਬਵਾਹੀ । ੩ ਵੱਡਾ । ੪ ਸਿਆਹੀ । ੫ (ਪ੍ਰਣ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸੀਸ ਦਿਆਂਗੇ
ਪਰ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਤਜਾਗੀ, ਹੁਣ ਕੀ ਕੀਤਾ ਕਿ) ਗੁਰੂ ਛੱਡਿਆ ਪਰ ਸ੍ਰੀਰ (ਦਾ ਪਿਆਰ)
ਨਾ ਛੁੱਟਾ । ੬ ਸੁਰਮਿਆਂ ਦੇ ਬਿਰੋਮਣ । ੭ ਨਾ ਲਿਖਿਆ (ਬਿਦਾਵਾ) ।

ਸਾਬਤ ਰਣ ਜੁਝਹਿ ਜੋਈ॥ ਅਵਨੀ ਰਾਸ ਭੋਗ ਹੈ ਸੋਈ—। ਕਾਗਦ ਲਿਖਨੈ
 ਜੋਬ ਲੇ ਛਾਰਾ । ਬਹੁਰ ਵਕੀਲਨਿ ਪਾਸ ਹਕਾਰਾ ॥੩੩॥ ‘ਸਭਿ ਕੀ ਆਨ
 ਕਰੀ ਲਿਖਿ ਜੋਈ । ਕਾਗਦ ਹਮ ਕੋ ਦੀਜੈ ਸੋਈ’ । ਕਹਿਲੂਰੀ ਆਦਿਕ
 ਸਭਿ ਲਿਖਨੈ । ਸੋ ਕਾਗਦ ਕਰ ਮਹਿ ਲੈ ਪਿਖੈ ॥੩੪॥ ਪੁਨ ਅਵਰੇਗ ਕੋ
 ਲਿਖਨੈ ਮੰਗਾਯੋ । ਲਿਖੋ ਸੰਭਾਰ ਜੋਬ ਮਹਿ ਪਾਯੋ । ਸਭਿ ਕੋ ਕਹੈ ‘ਤਜਾਰ
 ਹੁਇ ਜਾਵੋ । ਨਿਕਸਹੁ ਵਹਿਰ ਭਲੇ ਮਗ ਪਾਵਹੁ’ ॥ ੩੫ ॥ ਤੰਬੂ ਦੀਰਘ
 ਅਲਪ ਬਨਾਤੀ । ਨਾਨਾ ਚਿੱਤ੍ਰਤਿ ਬਨੀ ਕਨਾਤੀ । ਇਕ ਥਲ ਕਰਿ ਕੈ
 ਆਗ ਲਗਾਈ । ਬਸਤ੍ਰਾਦਿਕ ਸਭਿ ਦੀਏ ਜਲਾਈ ॥ ੩੬ ॥ ਬਚਨੋ
 ਖਜ਼ਾਨਾ ਜੋਤਿਕ ਸ਼ੇਖ । ਪਾਯਹੁ ਸਤ੍ਰਦ੍ਰਵ ਬਿਖੇ ਅਸ਼ੇਖ । ਬਾਸਨ ਕੰਚਨ
 ਰਜਤ ਕਿ ਪੀਤਰ । ਡਾਰਿ ਦੀਏ ਸਭਿ ਜਲ ਕੋ ਭੀਤਰ ॥ ੩੭ ॥
 ਕਿਤਿਕ ਵਸਤੁ ਗਾਡੀ ਵਿਚ ਧਰਨੀ । ਵਹਿਰ ਨ ਰਾਖੀ ਕਛੁ ਅਰਿ
 ਹਰਨੀ । ਅਗਨਿ ਕਿ ਜਲ ਕੈ ਧਰਨਿ ਗਡਾਈ । ਸੋ ਸਭਿ ਦਫਤਰ ਪਰ
 ਲਿਖਵਾਈ ॥ ੩੮ ॥ ਤਿਨ ਕੋ ਨਾਮ ਲਿਖੀ ਸਭਿ ਵਸਤੂ । ਬਾਨ ਬਾਨ
 ਪੁਤਿ ਸੌਪਿ ਸਮਸਤੁ । ਤੀਛਨ ਸ਼ਸਤੁ ਸਕਲ ਕਢਵਾਏ । ਸਿੰਘਨ ਕੇ
 ਅੰਗਨ ਲਗਵਾਏ ॥ ੩੯ ॥ ਪੁਨ ਸ਼ੀ ਮੁਖ ਸਭਿ ਕੋ ਫੁਰਮਾਏ । ‘ਨਿਕਸਹੁ
 ਰਾਤ ਮਹਾਂ ਤਮ ਛਾਏ । ਭੋਰ ਹੋਤਿ ਲੈ ਪਹੁੰਚਹੁ ਦੂਰ । ਸਾਵਧਾਨ ਹੂਜਹੁ
 ਬਨਿ ਸੂਰ’ ॥ ੪੦ ॥ ਇੱਕੀ ਸੈ ਕੋਸਨਿ ਲਗਿ ਰਾਜੂ । ਅਪਰ ਕਹਾਂ ਲਗਿ
 ਗਿਨਹਿ ਸਮਾਜੂ । ਸੈਨ ਕੋਸ ਅਨਗਨ ਜਿਸ ਪਾਸੀ । ਪਰ ਹਾਰਨੋ ਅਵ-
 ਰੰਗ ਬਲਰਾਸੀ ॥੪੧॥ ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਕੋ ਹੋਤੁ ਛੁਡਾਵਨਿ । ਸਭਿ ਗਿਰਪਤਿ
 ਕੋ ਦਲ ਚਢਿ ਆਵਨਿ । ਮੂਰਖ ਲਾਇ ਲਾਇ ਬਲ ਹਾਰੇ । ਦੇਸ ਬਿਦੇਸ
 ਸੂਰਮਾ ਸਾਰੇ ॥ ੪੨ ॥ ਕਿਸ ਕੋ ਬਲ ਨਹਿ ਚਲਨੈ ਕਦਾਈ । ਪਚਿ ਪਚਿ
 ਬੈਠੇ ਰਿਪੁ ਸਮੁਦਾਈ । ਨਹੀਂ ਦੂਣ ਛੋਰੀ ਕਿਸ ਕਾਲਾਰਾਖਨੈ ਅਪਨੋ ਤੇਜ
 ਬਿਸਾਲ ॥੪੩॥ ਸਿੱਖ ਸਖਾ ਕੋ ਬਾਯੁ ਨ ਤਾਤੀ । ਸੁਖ ਸੋ ਸੁਪਤਿ ਨ ਦਿਏ
 ਅਰਾਤੀ । ਗਿਰ ਕੇ ਜਨਰਾਜੇ ਸਮੁਦਾਈ । ਅਪਨਿ ਤੇਜ ਤਰ ਰਖੇ ਦਬਾਈ
 ॥ ੪੪ ॥ ਗੁਰੂ ਬਹਾਦਰ ਬਡੈ ਬਡੈਰੇ । ਰਿਪੁ ਦਸ* ਲਾਖ ਨ ਢੁਕੇ ਨੈਰੇ ।
 ਕੋਸ ਕੋਸ ਲਗਿ ਦੂਰ ਟਿਕਾਏ । ਮਾਰ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਬੀਰ ਖਪਾਏ ॥ ੪੫ ॥ ਸੋ

‘ਵੇਰੀ ਦੇ ਲੁੱਟਣ ਲਈ ਬਾਹਰ ਨਾ ਰਹਿਣ ਦਿਤੀ।’ ਛਾਵ ਜਲ ਅਗਨੀ ਤੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਖਾਤੇ ਪਾ
 ਦਿਤੀਆਂ । ‘ਵੇਰੀ ।’ ਪਹਾੜੀ ਲੋਕ ਤੇ ਰਾਜੇ ।
 *ਪਾ:—ਦਲ ।

ਪ੍ਰਭੁ ਆਪ ਦੁਰਗ ਕੇ ਛੇਰਿ। ਚਹਜੈ ਪਯਾਨਾ ਦੋਛਨ ਓਰ । ਸਭਿ ਕੇ ਗਰਬ
ਬਡੇ ਕਰਿ ਭੰਜਨ । ਸੰਤਨਿ ਜਨ ਕੇ ਮਨ ਕਰਿ ਰੰਜਨ ॥ ੪੬ ॥ ਮਹਾਂ
ਪ੍ਰਤਾਪ ਦਿਖਾਇ ਬਿਚੋਛਨਿ । ਚਾਹਤਿ ਭਏ ਜਾਨਿ ਪੁਨ ਦੋਛਨ । ਜਿਮ
ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੀਨ ਰਣ ਸੁਥਰਾ^੧। ਪੁਨ ਦੋਛਨ ਗਮਨੇ ਤਜਿ ਮਥੁਰਾ^੨ ॥੪੭॥
ਸਿਖ ਕੁਟੰਬ ਤੇ ਭਏ ਉਦਾਸ^੩ । ਤਜੈ ਸਨੇਹ ਜਾਨਿ ਦੁਖ ਰਾਸ । ਚਲੈ
ਚਹਤਿ ਤਜਿ ਕਰਿ ਧਨ ਧਾਮੂ । ਜਿਮ ਤਜਿ ਔਧਿ^੪ ਗਏ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮੂ ॥੪੮॥
ਕਹੈ ਕਹਾਂ ਲਗਿ ਗੁਰੂ ਬਡਾਈ । ਜਿਨ ਕੇ ਚਲਿਤ ਲਖੇ ਨਹਿ ਜਾਈ ।
ਰਹਿਨ ਦੁਰਗਮਹਿ ਕਿਨੇ ਨ ਮਾਨੈ^੫। ਚਲਹੁ ਤਜਾਰ ਹੈ^੬ ਤਬਹਿ ਬਖਾਨੈ
॥੪੯॥ ਸ਼ਾਹ ਗਿਰੇਸ਼ ਵਕੀਲ ਘਨੋਰੇ। ਭੇਦ ਦੀਡ ਕਰਿ ਜਤਨ ਬਡੇਰੇ । ਗੁਰੂ
ਅਕੁਲ ਮਨਾਏ ਨਿਕਸਨਿ । ਮਾਤ ਖਾਲਸੇ ਕੇ ਕਹਿਬੋ ਮਨਿ^੭ ॥ ੫੦ ॥
ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਖਸਟਮ ਰੁਤੇ 'ਦੁਰਗ ਨਿਕਸਨ ਤਿਆਗੇ' ਪ੍ਰੰਗ ਬਰਨੰ
ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਸਤੀ ਅੰਸੁ ॥ ੩੦ ॥ ੧੧. [ਅਨੰਦੁਰ ਛੋੜਨਾ] ।

ਏਹਗਾ ॥ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨੈ ਗੁਰ ਬਾਕ ਕੇ ਭਏ ਤਜਾਰ ਸਮੁਦਾਇ । ਆਯੁਧ
ਗਨ ਸਿੰਘਨਿ ਧਰੇ ਹੁਇ ਸਵਧਾਨ ਤਦਾਇ ॥੧॥ ਚੋਪਈ ॥ ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ
ਬੰਧਿ ਬੰਧਿ ਭਾਰ । ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਰੇ, ਸਿਰ ਲੀਨਸਿ ਧਾਰਿ^੮ । ਜਿਸ ਕੇ ਸ਼ਕਤਿ
ਉਠਾਵਨ ਕੇਰੀ । ਸੋ ਤਿਨ ਸੀਸ ਧਰੀ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥੨॥ ਚਾਰ ਘਟੀ ਸ਼ਬਿ
ਨਿਸਾ ਗੁਜ਼ਾਰੀ । ਨੀਕੇ ਭਈ ਸਭਿਨਿ ਕੀ ਤਜਾਰੀ । ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਬਿ
ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ । 'ਕਰੈ ਇਕੱਤੁ ਬਿਹੀਰ ਪਿਆਨਾ^੯' ॥ ੩ ॥ ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ
ਕੋ ਨਰ ਚਲਿ ਪਰੇ । ਦੁਰਗ ਵਹਿਰ ਨਿਕਸੇ ਦੁਖ ਭਰੇ । ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ ਕੋ
ਮੁਖ ਕਰਿ ਚਲੇ । ਕੋ ਆਗੈ ਕੋ ਪਾਛੈ ਮਿਲੇ ॥੪॥ ਪਹਿਰ ਨਿਸਾ ਬੀਤੀ ਜਿਸ
ਕਾਲਾ । ਮਾਤਾ ਤਜਾਰ ਸਮਾਜ ਸੰਭਾਲਾ। ਇਕ ਖੱਚਰ ਪਰ ਲਾਦੀ ਮੁਹਰੈ ।
ਇਕ ਦੁਇ ਦਾਸ ਚਲੇ ਕਰਿ ਮੁਹਰੈ' ॥ ੫ ॥ ਲਘੁ ਪੌੜੇ ਦੋਨਹੁ ਲੇ ਸਾਬ ।
'ਸਮੇਦਨ ਚਢਹੁ' ਕਹੈ ਗੁਰਨਾਥ । ਪ੍ਰਥਮ ਅਪਨਿ ਤੇ ਦੁਉ ਚਢਾਏ ।
ਬਹੁਰ ਚਢੀ ਮਾਤਾ ਸਹਿਸਾਏ ॥੬॥ ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਿਲ ਸੁੰਦਰੀ ਮਾਤ । ਅਰੁ
ਸਾਹਿਬਦੇਵੀ ਚਿਤ ਸ਼ਾਂਤ । ਨਮੋ ਕਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਕਰ ਜੋਰੇ । ਦੋਨਹੁ ਤਬਿ
ਅਰੁਢਿ ਕਰਿ ਡੋਰੇ ॥ ੭ ॥ ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਨਿਕਸਿ ਕਰਿ ਚਾਲੀ । ਸ਼ਸਮ
^੧ਓਗਾ । ^੨ਮਿਖਾਂ ਤੇ ਤੇ ਕੁਟੰਬ ਤੇ । ^੩ਅਯੁਧਜਾ । ^੪ਅਕੁਲ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਤੇ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਨਿਕ-
ਸਨਾ ਮਨਾਇਆ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਕਹਿਣਾ ਮੰਨਕੇ (ਨਿਕਲਨਾ ਪਿਆ) । ^੫(ਚਾਰ) ਮਿਠੇ ਤੇ ਚ
ਲਏ ਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਲਾ ਲਏ । ^੬ਬਹੀਰ ਇਕੱਠਾ ਹੋਕੇ ਦੁਰਨਾ ਚਰੇ । ^੭ਅੱਢੀ ।

ਜਾਮਨੀ ਬਹੁ ਤਮ ਵਾਲੀ । ਅਪਰ ਜਿ ਨਰ ਨਹਿ ਲਰਨੇ ਹਾਰੇ। ਸੈ ਮਿਲਿ
 ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਵਹਿਰ ਪਧਾਰੇ ॥੮॥ ਗਯੋ ਬਹੀਰ ਉਲੰਘਿ ਕਈ ਕੱਸ । ਵੈਠੇ
 ਸਤਿਗੁਰ ਦੁਰਗ ਸਰੋਸ । ਸਨੇ ਸਨੇ ਸਭਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤਜਾਰ । ਚਲੇ ਲੋਕ
 ਬੁਝਿ ਪੰਥ ਮਝਾਰ ॥ ੯ ॥ ਸਾਵਧਾਨ ਜੈ ਸੁਸਤੁ ਸਮੇਤ । ਰਖੇ ਸਿੰਘ ਢਿਗ
 ਲਰਿਬੈ ਹੇਤ । ਡੋਢਕ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਗਈ। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਜ ਤਜਾਰੀ
 ਕਈ ॥੧੦॥ ਨਿਕਸੈ ਪ੍ਰਥਮ ਗਏ ਤਿਸ ਜਾਇ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ
 ਥਾਇ । ਖਰੇ ਹੋਇ ਦਰਬਾਰ ਅਗਾਰੀ । ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ ਬੰਦਨਾ ਧਾਰੀ ॥
 ੧੧॥ ਬਹੁਰੋ ਉਚੈ ਕੀਨ ਬਖਾਨ । ‘ਹੈ ਕੋ ਸਾਧ ਰਹੈ ਇਸ ਥਾਨ ? ਬਾਰੂ
 ਦੀਪਕ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਕਰੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵ ਸੇਵ ਹਿਤ ਧਰੈ’ ॥ ੧੨ ॥ ਤੀਨ
 ਬਾਰਿ ਗੁਰ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ । ਨਹਿ ਕੋ ਬੋਲੈ ਡਰ ਉਰ ਧਾਰਾ । ਅਚਰਜ
 ਸੁੰਗ ਬਿਸਾਲ ਅਰੰਭੈ । ਰਹੀ ਨ ਧੀਰਜ ਭਏ ਅਚੰਭੈ ॥ ੧੩॥ ਇਕ ਗੁਰ-
 ਬਖਸ਼ ਸਾਧ ਢਿਗ ਖਰਜੈ । ਤਿਸੈ ਬਿਲੋਕਤਿ ਬਾਕ ਉਚਰਜੈ । ‘ਬਸਹੁ ਇਹਾਂ
 ਤੁਮ ਸੇਵਾ ਕਰੋ। ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਨਿਜ ਜਨਮ ਸੁਧਰੈ’ ॥੧੪॥ ਮਹਾਂਦੇਵ ਤਿਸਕਾ
 ਗੁਰ ਬੋਲਾ । ‘ਖਾਇ ਕਹਾਂ ਤੇ ਰਹੈ ਅਡੋਲਾ ? ਮਹਾਂ ਕੁਮਤਿ ਧਰਿ ਨੀਚ
 ਪਹਾਰੀ । ਕਰਹਿ ਬੈਰ ਪਸ਼ਚਾਤ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ੧੫ ॥ ਭੋਜਨ ਚਹੀਐ ਨਿਤ
 ਪ੍ਰਤਿ ਖਾਨੇ । ਤੁਮ ਬਿਨ ਹਮ ਕੋ ਕੁਊ ਨ ਜਾਨੇ। ਕਹੈਂ ਕਹਾਂ ਰਾਵਰ ਸਭਿ
 ਜਾਨੇ । ਸੇਵਹਿ ਨਿਤ, ਕਰਿ ਦੇਹੁ ਠਿਕਾਨੇ’ ॥ ੧੬ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਿ ਤੇ
 ਤਿਸਹਿ ਉਚਾਰਾ। ‘ਇਹ ਸਾਰੋ ਹੈ ਗੁਰ ਦਰਬਾਰਾ । ਅੰਨ ਭਰੀ ਗਾਡੀ ਇਹ
 ਖਰੀ । ਸੈ ਸੰਭਾਰਿ ਰਾਖੇ ਲਿਹੁ ਧਰੀ ॥੧੭॥ ਸੰਧਯਾ ਸਮੈਂ ਸਦਾ ਗੁਰ ਦਰ-
 ਸ਼ਨ । ਬਰਤਹਿ ਵਿਚ ਦਿਵਾਨ ਕੇ ਪਰਸਨ’ । ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ ਕਮੀ ਨ
 ਕਾਈ । ਨਿਸ ਦਿਨ ਹਮ ਤੁਮ’ ਹੋਹਿ ਸਹਾਈ ॥ ੧੮ ॥ ਨਹਿ ਕਿਮ ਗ਼ਮੀ
 ਕਰਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹੀ । ਇਸ ਬਲ ਕਮੀ ਹੋਇ ਕਿਮ ਨਾਂਹੀ’ । ਇੰਤਜਾਦਿਕ
 ਕਹਿ ਧੀਰਜ ਦੀਨੀ । ਤਬਿ ਤਿਨ ਸੁਨਿ ਪਦ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ ॥੧੯॥ ਰਹਜੈ
 ਧੀਰ ਧਰਿ ਗੁਰ ਬਚ ਮਾਨੇ । ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਕਰਤਿ ਪਯਾਨੇ । ਸਜੈ ਤੁਰੀ-
 ਰਾਮ ਤਤਛਿਨ ਆਯੋ । ਭਏ ਅਰੁਢਨ ਚਲਨੋ ਭਾਯੋ ॥ ੨੦॥ ਦਯਾ ਸਿੰਘ
 ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਸਾਬ । ਉਦੈ ਸਿੰਘ ਆਗੈ ਚਲਿ ਨਾਥ । ਮੁਕਤੇ ਸਿੰਘ ਬਾਮ

‘ਤਿਸ ਦਾ ਮੁਰਸ਼ਿਦ ਮਹਾਂਦੇਵ ਸੀ ਸੋ ਬੋਲਿਆ । ‘ਠਿਕਾਨਾ ਕਰ ਦਿਓ । ‘ਦੀਵਾਨ’ ਦੇ ਵਿਚ
 ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸਨ ਹੋਵੇਗਾ । (ਅ) ਪ੍ਰੰਨਤਾ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਵੇਗਾ । ‘ਤੁਹਾਡੇ’।

ਦਿਸਿ ਚਲੇ । ਮੁਹਕਮ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਭਲੇ ॥੨੧॥ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਦਾਹਨ
 ਪਾਸੇ ਹੋਇ।ਪੀਛੇ ਚਲੇ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਕੋਇ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਲੇ ਬੀਚ ਪਯਾਨੇ ।
 ਚਵਠੇ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਧਨੁ ਪਾਨੇ॥੨੨॥ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਦੂਸਰ ਨੰਦ । ਚਲੇ
 ਪਿਤਾ ਪਸ਼ਚਾਤ ਅਮੰਦ^੧ । ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਸਿਖ ਘਨੇ । ਧਨਖ
 ਤੁਫੰਗ ਅੰਗ ਧਰਿ ਬਨੇ ॥੨੩॥ ਤੋੜੈ ਸੁਲਗਤਿ ਕਸੇ ਦੁਗਾੜੇ^੨ । ਜੜੇ ਕਲਾ
 ਪਰ ਮੋੜਤਿ ਝਾੜੇ । ਲਈ ਬਰੁਦ ਜਮਾਇ ਪਲੀਤੇ । ਕਿਨ ਸਰਪੋਸ^੩
 ਉਘਾੜਨਿ ਕੀਤੇ ॥ ੨੪ ॥ ਕੇਤਿਕ ਖਚਰਨਿ ਤੀਰਨ ਭਾਰ । ਲਾਦ ਲਈ
 ਚਾਲੀ ਪ੍ਰਭੁ ਲਾਰ । ਫਨੀਅਰ ਸੇ ਖਪਰੇ ਖਰ ਖਰੇ^੪। ਸੇਲੇ, ਤੋਮਰ, ਸਾਂਗਨਿ
 ਧਰੇ ॥ ੨੫ ॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਗਮਨਹਿ ਮਗ ਬੀਚ । ਦੂਰ ਖਰੇ ਪਿਖਿ ਉਚ
 ਰੁ ਨੀਚ । ਕੇਤਿਕ ਕੋਸ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ । ਅੰਧ ਭਏ ਰਿਪੁ ਨਾਂਹਿ ਨ ਜਾਨੇ
 ॥ ੨੬ ॥ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨ-ਨਿਕਸਹਿ ਜਬੈ । ਘੋਰਿ ਗੁਰੁ ਕੋ ਗਹਿ ਲਿਹੁ
 ਤਬੈ-। ਰਾਮ ਘਨੌਲੇ* ਲਗਿ ਚਲਿ ਆਏ । ਸਿੰਘ ਪੰਚ ਸੇ ਗੋਲ ਬਨਾਏ॥
 ੨੭॥ ਦੁਰਜਨ ਖਰੇ ਰਹੇ ਪਸ਼ਚਾਤੀ।ਕਰਿ ਅਨੁਮਾਨ ਸਕਲ ਸੁਧਿ ਜ਼ਾਤੀ।
 -ਗੁਰੁ ਦੁਰਗ ਮਹਿ ਅਬਿ ਥਿਰ ਨਾਂਹੀ । ਰੌਰਾ ਠੁਠਿ-ਲਖੀਅਤਿ ਦਿਸ਼
 ਤਾਂਹੀ॥੨੮॥ ਜਾਨਨੇ ਪਰੈ ਅਠਾੜੀ ਗਈ। ਮਾਰਗ ਦੁਰ ਉਲੰਘਤਿ ਭਏ-।
 ਇਮਲਖਿ ਕੁਠਿ ਅਸਵਾਰਧਵਾਏ। ਸੁਨ ਪਰਨੇ ਗਵਦੋਖਨੋ ਜਾਏ॥੨੯॥ ਤਬਿ
 ਆਸ ਸਰਦੂਦ ਗੁਲਾਮ । ਰਿਸਿ ਬੋਲਨੇ ਦਲ ਸੰਗ ਤਮਾਮ । ਘੋਰਹੁ ਅੰਗੁ
 ਜਾਇ ਕਰਿ ਐਸੇ । ਜਿਸ ਤੇ ਨਿਕਸਿ ਜਾਇ ਨਹਿ ਕੈਸੇ॥੩੦॥ ਜਬਦਾਰ
 ਸਰਦਾਰ ਘਨੇਰੇ । ਕਰਿ ਕਰਿ ਕ੍ਰੋਧਤਿ ਸਗਰੇ ਪੁਰੇ । ਭੀਮਚੰਦ ਕੋ ਭਾਖਿ
 ਪਠਾਯੋ^੫ ਤੈ ਅਪਨੋ ਦਲ ਕਰੇ ਅੱਠਕਾਯੋ ॥ ੩੧ ॥ ਪੁਰਹੁ ਸਭਿ ਪਰਬਤ
 ਕੀ ਸੈਨ। ਘੋਰਹਿ ਜਾਇ, ਗਹੈ ਪਿਖਿ ਨੈਨਾ^੬। ਖਾਨ ਵਜੀਦ ਸਿਰੰਦੀ ਧਾਯੋ ।
 ਲਾਖਹੁ ਲਸ਼ਕਰ ਲੇ ਉਮਛਾਯੋ ॥ ੩੨ ॥ ਜ਼ੋਰਦਸਤ ਸੂਬਾ ਲਵਪੁਰਿ ਕੋ ।
 ਦੌਰ ਚਲਨੇ ਪਕਰਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ। ਬੇਸੁਮਾਰ^੭ ਜਿਮ ਨਿਸ ਅੰਧਾਰੀ। ਸੈਨਾ
 ਉਮਛੀ ਸਭਿ ਇਕਵਾਰੀ ॥ ੩੩ ॥ ਗੁਰ ਸੂਰਜ ਕੋ ਪਕਰਨ ਹੋਤੀ । ਗਹਿ
 ਗਹਿ ਆਯੁਧ ਉਮਛੇ ਖੇਤ। ਕੋ ਆਗੈ ਕੋਉ ਪਸ਼ਚਾਤ। ਦੌਰਤਿ ਜਾਤਿ ਗਿਰੇ
^੧ਫੋਤੀ ਛੋਤੀ । ^੨ਏਦੁਕ ਦੀ ਨਾਲੀ ਵਿਚ ਹੋ ਦੋ ਗੋਲੀਆਂ ਕੱਸੀਆਂ । (ਅ) ਦੋ ਗੋਲੀਆਂ ਵਾਲੀਆਂ
^੩ਬੰਦੂਕਾਂ । ^੪ਪੁਰਾਣੀ ਤੋੜੇਦਾਰ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੇ ਪਲੀਤੇ ਤੇ ਇਕ ਢੱਕਣ ਹੁੰਦਾ ਸੀ । ^੫ਚੰਗੇ ਤੇ ਤਿੱਖੇ ।
^੬ਬੈਅੰਤ ਸੈਨਾ । ^੭ਕੀਰਤਪਰ ਤੋਂ ਪੂਰਬ ਰੁਖ ਨੂੰ ਗਿਰਾ ਹੈ ਅੱਠ ਨੌਂ ਕੋਹ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ।
 ੨੬ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ੧ ।

† ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਕਮਾਲ ਹੈ ।

ਕੈ ਖਾਤ' ॥ ੩੪ ॥ ਕਿਤਿਕ ਪਰਸਪਰ ਲਗਹਿ ਧਕੇਲੇ । ਬਾਜੀ ਲਰਹਿ ਸਉਰਨਿ ਮੇਲੇ । ਕਰਿ ਤੂਰਨਤਾ ਪਹੁੰਚੇ ਆਇ। ਸਿੰਘਨ ਕੈ ਪੀਛੇ ਜਹਿ ਜ ਇ' ॥ ੩੫ ॥ ਸਨਿਕੈ° ਸ਼ਬਦ ਹਟਾਵਨ ਕਰੇ। 'ਕੌਨ ਅਹੈ ਤੁਮ ? ਰਹੀਅਦਿ ਖਰੇ !' । ਦੁਇ ਦਿਸ਼ ਦੁਸ਼ਮਨ ਜਾਨੇ ਗਏ । ਸਸਤੁਨਿ ਗਹਿ ਸਚੇਤ ਸਭਿ ਭਏ ॥ ੩੬ ॥ ਜਾਲਾ ਬਮਲੀ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਦਮਲੀ । ਛੁਟਨਿ ਲਗੀ ਸਨਮੁਖ ਰਿਪੁ ਸਮਲੀ । ਦਗਾ ਕਰਨੈ ਮਿਲਿ ਤੁਰਕ ਪਹਾਰੀ । ਤਬਿ ਜਾਨੀ ਸਿੰਘਨਿ ਸਧਿ ਸਾਰੀ ॥ ੩੭ ॥—ਇਸੀ ਹੇਤੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਹਟਾਵਤਿ—। ਸਮੁਝਿ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਚਿਤ ਪਛੁਤਾਵਤਿ । ਅਬਿ ਕਜਾ ਹੋਇ ਛੋਰਿ ਗਢ ਧਾਏ । ਲਰਿਬੈ ਸਨਮੁਖ ਹੀ ਬਨਿ ਆਏ ॥ ੩੮ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਿਤਿਕ ਦੂਰ ਚਲਿ ਆਗੇ। ਖਰੇ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰਿਸ ਜਾਗੇ । ਤੁਰਕਨਿ ਅਨੀ ਕਿ ਮੁਗਲ ਪਠਾਨਾ । ਘਿਰੇ ਆਨਿ ਕਰਿ ਆਯੁਧ ਪਾਨਾ ॥ ੩੯ ॥ ਛੁਟੇ ਤੜਾਭੜ ਤੁਪਕ ਤੜਾਕੇ । ਮਿਲੇ ਬੀਰ ਢਿਗ ਅਧਿਕ ਲੜਾਕੇ । ਸ਼ਜਾਮ ਤਿਮਰ ਮਹਿ ਧੁਖੇ ਪਲੀਤੇ । ਚਮਕਹਿ ਬਹੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੈ ਕੀਤੇ ॥ ੪੦ ॥ ਜਿਮ ਖੱਦਰੋਤਨਿ ਕੈ ਸਮੁਦਾਈ । ਚਮਕਤਿ ਹੈ ਇਸ ਬਿਧਿ ਦਮਕਾਈ* । ਸ਼ਬਦ ਹੋਤਿ ਜਿਮ ਗਾਜਤਿ ਗਾਜ । ਸੈਲ ਟੋਲ ਪਰ ਭਟ ਤਰੁ ਸਾਜ ॥ ੪੧ ॥ ਦੂਰ ਦੂਰ ਲਗਿ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨੀਤੇ । ਗੁਲਕਾ ਸੁਕਤਿ ਛੁਟੈ ਤੁਰੀਤੇ। ਚਮੁ ਤੁਰਕ ਕੀ ਚੜ੍ਹਿ ਕਰਿ ਆਈ। ਤ੍ਰਾਸਹਿ ਦੂਰ ਦੂਰ ਬਿਰਤਾਈ ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਖਸਟਮ ਰੁਤੇ 'ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਤੇ ਨਿਕਸਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੈ ਨਾਮ ਇਕ ਤ੍ਰਿਸਤੀ ਅੰਸੁ ॥ ੩੧ ॥

੩੨. [ਪਿਛੋਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਤੇ ਸੁਬਿਆਂ ਨੇ ਆ ਪੇਣਾ । ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਬੱਧ । ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ]।
 ਦੋਹਰਾ॥ ਕੀਰਤਪੁਰ ਕੋ ਉਲੰਘਿ ਕੈ ਪੁਨ ਆਏ ਨਿਰਮੋਹ। ਮੁਗਲ ਪਠਾਨਨ ਆਇਕੈ ਲਰੇ, ਲਖਨੈ ਤਬਿ ਧੋਹ ॥ ੧ ॥ ਰਾਇ ਗੁਲਾਬ ਰੁ ਸ਼ਜਾਮ ਸਿੰਘ ਪਿਖਿ ਲਿਖ ਪੱਤਾ ਦੀਨ ॥ 'ਜਾਹੁ ਰਾਜ ਸਿਰਮੌਰ ਕੈ ਮਿਲਹੁ ਭੂਪ ਤਬਿ
 *ਕੋਈ ਟੋਏ ਵਿਚਡਿਗਦਾ ਹੈ । °ਅਸਵਾਰ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ (ਦੁੜਾਉਂਦੇ ਹਨ ਵਧ ਵਧਕੇ) ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਘੋੜੇ (ਖਰਿਕੇ) ਲੜ ਪੈਂਦੇ ਹਨ । (ਅ) ਅਸਵਾਰ ਐਉਂ ਮੇਲ ਮੇਲ (ਬੇ ਦੁੜਾਉਂਦੇ ਹਨ ਘੋੜੇ, ਕਿ ਮਾਨੇ) ਬਾਜੀ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ (ਕਿ ਕੌਣ ਅੱਗੇ ਪੁਜਦਾ ਹੈ) । °ਜਿੱਥੇ ਸਿੰਘ ਜਾਂਦੇ ਸੀ ਪਿੱਛੇ ਆ ਗਏ । °(ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ) ਸੁਣਕੇ । °ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਯਾ । °ਪਹਾੜ ਤੇ ਜਿਵੇਂ ਢਿੱਡਾਂ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਉਂ ਸੁਰਮਿਆਂ ਦੇ ਟੋਲੇ (ਦੇ ਟੋਲੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ) । °ਖੜੀ ਰਹੀ । °ਤਦ (ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਫਲ ਜਾਣਿਆਂ) । °ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਚਿੱਠੀ ਲਿੱਖ ਦਿੱਤੀ (ਤੇ ਕਿਹਾ.....) ।

*ਪਾ:—ਦਿਪਤਾਈ ।

ਚੀਨ ॥੨॥—'ਤੁਰਕਨਿ ਸੰਗ ਬਿਰੋਧ ਹਮ ਏਹ ਭੇਜੇ ਤੁਮ ਪਾਸਾਏਹੁ ਗਾਮ
 ਸੇਵਹੁ ਇਨਹੁ ਬਾਸਹਿ ਕਰਹਿ ਅਵਾਸ—॥੩॥ ਲਈ ਲਿਖਤ ਨਿਪ ਢਿਗ
 ਗਏ ਗੁਰ ਕੋ ਲਿਖਨੋ ਪਛਾਨਿ।ਗਾਮ ਦਯੋ ਗਿਰਵੀ'ਤਬੈ ਬਸੋਤਿਸੀ ਇਸ
 ਥਾਨ॥ ੪ ॥ ਨਰਾਜਛੰਦਾ।ਗੁਰੁ ਗੁਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਖਰੇ ਕਛੁਕ ਹੋਇਕੈ।—ਲਰੈ
 ਪਿਛਾਰਿ ਆਨਿ ਕੈ—ਸੁਨੰਤਿ ਨਾਦ ਜੋਇਕੈ । ਮਨਿੰਦ ਟੀਡ ਬਿੰਦ ਕੈ
 ਬਿਲੰਦ ਸ਼ੋਰ ਘਾਲਿਓ।ਤੁਫੰਗ ਛੋਰਿ ਛੋਰਿ ਕੈ ਅਗਾਉ ਪਾਉਂ ਡਾਲਿਓ॥੫॥
 ਸੁਨੰਤਿ ਨਾਦ ਜਾਨਿਕੈ ਧਖੇ ਪਲੀਤ ਹੋਰਿਕੈ । ਕਰੰਤਿ ਸੁਧ ਤਾਹਿ ਓਰ
 ਗੋਰਿ ਛੋਰਿ ਟੋਰਿਕੈ।'ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪਾਇ ਰੋਪਿ ਠਾਂਢ ਗਾਢ ਹੋਇਓ । ਰੁਕੇ
 ਸੁਲੱਛ ਸੁਰਮੇ ਮਨੋ ਕਪਾਟ ਜੋਇਓ ॥੬॥ ਕਿਧੋਂ ਪੁਵਾਹ ਨੀਰ ਕੋ ਪਹਾਰ
 ਹੋਇ ਰੋਕਿਓ । ਬਿਸਾਲ ਜੰਗ ਮੰਡਿਕੈ ਖਰੇ ਕਰੇ ਬਿਲੋਕਿਓ। ਸਮੂਹ ਹੁਹ
 ਦੇਤਿ ਹੈਂ ਨ ਖੇਤ ਸਿੰਘ ਛੋਰਿਓ।ਸਜਾਸਜੀ ਤਤਾਰਚੇ' ਪੁਹਾਰ ਬਿੰਦ ਮੋਰਿਓ
 ॥੭॥ਸਮਾਨਸਰਪ ਫੁੰਕਤੇ ਸਰੀਰ ਫੋਰਿ ਪਾਰਹੈਂ।ਲਗੇਂ ਨ ਢੇਰ ਜੀਵਤੇਓ-
 ਰੰਤਿ ਤੁੰਡ ਭਾਰ ਹੈ।ਤੁਫੰਤਿ ਕੋ ਹੁੰਕਾਰਤੇ, ਪੁਕਾਰਤੇ, ਬਿਹਾਲ ਕੋ। ਦੁਬੀਤਿ
 ਕੋ ਤੁਰੰਗ ਤੋ ਬੁਝੀਤਿ ਪਾਇ ਕਾਲ ਕੋ ॥੮॥ ਗੁਰੁ ਸੁ ਨੰਦ ਸੁਰਮਾ ਹਠੀਲ
 ਸੰਘ ਖੇਤ ਕੋ। ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਕੀ ਸੁ ਲਾਜ ਰਾਖਿ ਜੇਤ ਕੋ'।ਬਹੀਰ
 ਦੂਰ ਜਾਇਕੈ ਪਹੁੰਚਿਓ ਸੰਭਾਰਿ ਕੈ।ਰਿਪੁਨ ਕੀ ਨ ਆਚ ਲਾਗ' ਛੇਮ ਤੇ
 ਪਧਾਰਿਕੈ॥੯॥ਗੁਰੁ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਨੋ ਸਨੋ ਪਯਾਨਿਕੈ।ਸੁਨੰਤਿ ਨਾਦ
 ਜੰਗ ਕੋ ਤੁਫੰਗ ਕੋ ਮਹਾਂਨ ਕੈ। 'ਲਰੈ ਸੁ ਕੌਨ ?' ਬੁਝਿਓ ਸਮੂਹ ਕੀ ਸਿ-
 ਭਾਰ ਲੈ।'ਬਿਲੰਦ ਬੀਰ ਕੌਨ ਹੈ? ਬਿਲੋਕਿ ਰੋਕ ਸਾਰ ਲੈ' ॥੧੦॥ਸੋਰਠਾ॥
 ਟਿੱਬੀ ਸੁਜਾਮ ਸਥਾਨ ਠਾਂਢੇ ਭਏ ਬਿਚਾਰਿਕੈ:-।—ਸੰਗ ਨ ਪੁੱਤੁ ਮਹਾਂਨ-
 ਜਾਨੈ-ਤਿਨ ਰਣ ਘਾਲਿਓ-॥੧੧॥ਰਸਾਵਲ ੬੯ ॥ਬਝੋਜੰਗ ਨਾਦੈ।ਸੁਨੈ
 ਚਿੰਠੀ ਦਾ ਭਾਵ ਓਹ ਸੀ । 'ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮੁ ਹੈ; ਯਥਾ—'ਦੇਖ ਭੁਪ ਪਥ ਕਰ ਅਭਿਲਾਖੇ ।
 ਗਿਰਵੀ ਨਾਮ ਗਾਮ ਏ ਰਾਖੇ'। [ਉਤ੍ਰ ਐਨ ਨਿਸੂ ਭੁਪ ਨਿਕ ੭] । 'ਤੁਰਕ ਲੜੇ ਹਨ ਪਿੱਛੋਂ ਈ
 ਆਕੇ।'ਟਿੱਬੀ ਦੇ ਦਲ ਵਾਂਗੂੰ।'ਭਾਵ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪੈਰ ਜਮਾਕੇ ਪੱਕੀ ਤਟੁ ਖੜਾ ਰੋਗਿਆ ਤੇ
 ਲੱਖਾਂ ਵੇਰੀ ਰੁਕ ਗਏ ਮਾਨੋ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ) ਤਖਤੇ ਜੜੇ ਹੋਏ ਹਨ । 'ਵੇਰੀ ਖੜੇ ਕਰ ਲਏ
 ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡਿੱਠਾ ਕਿ'।'ਤੀਰਾ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਲੱਗੇ । 'ਕੋਈ ਘੋੜਿਆਂ (ਦੇ ਖੁਰਾਂ) ਨਾਲ ਦਰੜੀ
 ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਬਰੜ ਬਰੜ ਕਰਦੇ ਮਰਦੇ ਹਨ । [ਦੁੜੀਤ=ਦਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਬੁੜੀਤ=ਬਰੜ
 ਬਰੜ । ਪੀੜਾਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼] । 'ਜਿੱਤਣ ਦੀ । 'ਵੇਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਆਂਢ ਵੀ ਨਾ ਲੱਗੇ । 'ਬੜਾ
 ਬਹਾਦਰ ਫੋਣ ਹੈ (ਜਿਸ ਵੇਰੀ) ਰੋਕਿਆ ਹੈ ? (ਜਾਓ) ਦੇਖਕੇ ਖਬਰ ਲਿਆਓ ।

ਬੀਰ ਬਾਦੀ^੧ । ਖਰੇ ਆਪ ਹੋਏ । ਫਿਰੀ ਸਿੰਘ ਜੋਏ ॥੧੨॥ ਰਖੇ ਰੋਕਿ ਬੀਰੀ ।
 ਧਰੀ ਪੁੱਤ੍ਰ ਧੀਰੀ ਸਹਾਈ^੨ ਸਿਧਾਵੇ । ਚਲੇ ਮੇਲ ਆਵੇ^੩ ॥੧੩॥ ਉਦੇ ਸਿੰਘ
 ਜੋਧਾ । ਚਲੇ ਧਾਰਿ ਕ੍ਰੋਧਾ । 'ਕਰੇ ਮੋਹਿ ਆਗਯਾ । ਜਹਾਂ ਜੁੱਧ ਜਾਗਯਾ ॥੧੪
 ॥ ਘਹੁਰੇਂ ਸੁ ਜਾਈ । ਬਨੀਜੈ ਸਹਾਈ^੪ । ਸੁਪੁੱਤ੍ਰ ਤੁਹਾਰਾ । ਜਹਾਂ ਓਜ
 ਭਾਰਾ' ॥੧੫॥ ਸੁਨੀ ਦਾਸ ਬਾਨੀ । ਸੁ ਆਗਯਾ ਬਖਾਨੀ । 'ਕਰੇ ਜੁੱਧ ਜਾਓ ।
 ਸਭੈ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਘਾਓ ॥ ੧੬ ॥ ਬਨੇ ਬੇਇਮਾਨ ॥ ਸਫਾ ਹੋਇ ਹਾਨਾ^੫ । ਪਹਾਰੀ
 ਨਿਪਾਲਾ । ਮਹਾਂ ਮੁਢ ਜਾਲਾ ॥ ੧੭ ॥ ਤਿਨੋ ਧਰਮ ਨਾਸ਼ਾ । ਕੁਕਰਮੰ
 ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ' ॥ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਮਾਨੀ । ਕਰੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ॥੧੮॥ ਹਟਯੋ ਬੀਰਭਾਰੀ ।
 ਕਰੇ ਚਾਪ ਧਾਰੀ ॥ ਲਏ ਤੀਰ ਤੀਖੇ । ਫਨੀਚੈ ਸਰੀਖੇ^੬ ॥ ੧੯ ॥ ਕਿਤੇ ਸਿੰਘ
 ਸੰਗੀ । ਚਲੇ ਹਿੰ ਭੁਜੰਗੀ । ਜਹਾਂ ਸੈਨ ਰੋਕੀ । ਦਿਸ਼ਾ ਸੋ ਬਿਲੋਕੀ ॥ ੨੦ ॥
 ਗੁਰੂ ਪਾਇ ਹੋਰੇ' । ਸੁ ਪਸਾਰੇ ਘਨੋਰੇ । ਧਰਯੋ ਸੀਸ ਜਾਈ । 'ਪਲੋਕੈ ਸਹਾ-
 ਈ ॥ ੨੧ ॥ ਗਹੋ ਬਾਹੁ ਮੇਰੀ । ਪਰਯੋ ਸ਼ਰਨਿ ਤੋਰੀ' । ਗੁਰੂ ਦੀਨ ਥਾਪੀ ।
 'ਕਰੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਖਾਪੀ ॥੨੨॥ ਜਹਾਂ ਮੋਹਿ ਬਾਸਾ । ਰਖੇਂ ਤੋਹਿ ਪਾਸਾ ॥ ਧਰੋ ਮੋਰਿ
 ਧਸਾਨਾ ॥ ਜੁੱਝੈ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਹਾਨਾ ॥੨੩॥ ਏਹਗਾ ॥ ਜਿਤਿਕ ਰਿਦੇ ਮਹਿੰ ਕਾਮਨਾ
 ਪੰਥ ਸੁਦਾਰੀ ਪਾਇੰ ਭੋਗਹਿੰ ਧਰਨੀ ਰਾਜ ਕੋ, ਮੋਹਿ ਮਿਲਹਿੰ ਪੁਨ ਆਇ
 ॥੨੪॥ ਰਸਾ ਵਲਛੰਦੇ । ਜਿਤੇ ਮੋਹਿ ਸੰਗੀ ॥ ਲਰੋਂਗੇ ਭੁਜੰਗੀ^੭ । ਬਨੈ ਤੂੰ ਪ੍ਰਯਾਣਾ^੮ ।
 ਭੁਗੈਂ ਸੁਖ ਨਾਨਾ' ॥ ੨੫ ॥ ਬਰੰ ਐਸ ਦੀਨੋ । ਮਹਾਂ ਮੋਦ ਕੀਨੋ । ਨਮੋ
 ਕੀਨਿ ਚਾਲਾ । ਸੁ ਜੋਧਾ ਬਿਸਾਲਾ ॥੨੬॥ ਬਡੀ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਧਾਯੋ । ਤਿਸੀ ਥਾਵ
 ਆਯੋ । 'ਗੁਰੂ ਨੰਦ ਜੋਧਾ । ਦਲੰ ਪੁੰਜ ਰੋਧਾ^੯ ॥੨੭॥ ਬਡੇ ਉਚਗਾਜਾ । ਮਹਾਂ
 ਜੁੱਧ ਸਾਜਾ । ਤਜੇ ਤੀਰ ਤੀਖੇ । ਬਿਧੋ* ਬੀਰ ਦੀਖੇ ॥੨੮॥ 'ਗੁਰੂ ਨੰਦ ਆਛੇ ।
 ਕਰੇ ਬੋਲ ਪਾਛੇ । ਭਯੋ ਆਪ ਆਗੇ^{੧੦} । ਮਹਾਂ ਕ੍ਰੋਧ ਜਾਗੇ ॥੨੯॥ ਕਹਯੋ 'ਪੰਥ
 ਜਾਓ । ਗੁਰੂਪੈ ਸਿਧਾਓ । ਖਰੇ ਸੋ ਉਡੀਕੈਂ । ਚਲੈਂ ਫੇਰ ਨੀਕੈ' ॥੩੦॥ ਕਹੈ
 ਬਾਰ ਬਾਰੀ^{੧੧} । 'ਚਲੀਜੈ ਅਗਾਰੀ' । ਗੁਰੂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜੋਧਾ । ਪਿਖੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਕ੍ਰੋਧਾ ॥੩੧

^੧ਬਡਾ ਫੇਲਾ ਨੰਗ ਦਾ ਤੇ ਬੀਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ੇਰ ਸੁਣਿਆ । ^੨ਸਹਾਇਤਾ ਹੋਤ । ^੩(ਨਾਲ) ਮਿਲਾਕੇ ਚਲੇ
 ਆਏ । ^੪(ਆਪ) ਸਹਾਇਕ ਹੋਵੇ । ^੫ਭਾਵ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਸਫਾ ਹੀ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ । ^੬ਜੁੱਧਾਂ
 ਵਰਗੇ । ^੭ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਦੇਖੇ । ^੮ਮੇਰੇ ਨਾਲ (ਦੋਕੇ) ਸੁਰਮੇ ਲੜਨਗੇ । ^੯ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ
 ਮੁਖੀਆ ਹੋਵੇਗਾ । ^{੧੦}(ਜਿੱਥੇ) ਗੁਰੂ ਨੰਦ ਜੋਧੇ ਨੇ (ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ) ਦਲ ਸਾਰੇ ਨੂੰ ਟੋਕ ਰਖਿਆ ਸੀ ।
^{੧੧}ਗੁਰੂ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ (ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ) ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕੀਤਾ ਤੇ ਆਪ ਅੱਗੇ ਹੋ ਗਿਆ
 (ਉਦੇ ਸਿੰਘ) । ^{੧੨}ਮੁੜ ਮੁੜ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ । *ਪਾ:-ਬਯੋ ।

॥ ਨਹੀਂ ਜਾਨ ਚਾਹਾ। ਰਣੀ ਖੇਤ ਮਾਂਹ। ਪਿਤਾ ਬਾਕ ਜਾਨਾ।—ਨ ਮੇਟੈ—
 ਪਛਾਨਾ ॥੩੨॥ ਗੁਰੂ ਓਰ ਚਾਲਾ। ਬਡੋ ਜੁੱਧ ਘਾਲਾ। ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਗਾਢਾ।
 ਰਿਪੂ ਰੋਕਿ ਠਾਢਾ ॥੩੩॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਗੁਰ ਢਿਗ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਇਕ ਰੰਘ-
 ਰੋਟਾ ਬਡ ਬੀਰ। ਤਿਸ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਨੈ 'ਗਢ' ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੀਡੈ ॥
 ੩੪॥ ਲਲਿਤਪਦਵੰਦ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਧਰਿ ਧੀਰਜ ਬੋਲਨੈ 'ਮਮ ਚਿਤ ਕੀ ਤੁਮ
 ਜਾਨੀ। ਪਹੁੰਚਨੈ ਚਹੈ ਤਿਨਹੁ ਢਿਗ ਮੈਂ ਚਲਿ, ਆਇਸੁ ਆਪ ਬਖਾਨੀ ॥੩੫॥
 ਇਸ ਸਲਿਤਾ ਲਗਿ ਮੈਲੇ ਪਹੁੰਚੈ ਹਿੰਮਤ ਏਤਿਕ ਦੀਨੀ'। ਆਗੇ ਚਹੁ
 ਸੁ ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਿ ! ਪਰੀ ਲਰਾਈ ਪੀਨੀ' ॥੩੬॥ ਸਰਸਾ ਨਾਮ ਹੁਤੈ
 ਇਕ ਨਾਲਾ ਤਿਸ ਕੇ ਤਟ ਗੁਰ ਠਾਢੈ। ਸੁਨਿਕੈ ਜੀਵਣ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬੋਲੇ
 'ਗਮਨਹੁ ਹੈ ਕਰਿ ਗਾਢੈ ॥੩੭॥ ਪਹੁੰਚੈ ਇਸ ਨਾਲੇ ਕੇ ਤਟ ਲੈ ਇਹ ਮਰਜੀ
 ਜੇ ਤੋਹੀ। ਆਇ ਇਹਾਂ ਲਗਿ ਹੀ ਤੂੰ ਪਹੁੰਚੈ ਆਗੇ ਗਮਨ ਨ ਹੋਹੀ ॥੩੮॥
 ਕਹਤਿ ਜਹਾਂ ਲਗਿ ਪਹੁੰਚਨ ਤੈਂ ਅੰਬ, ਤਹਿ ਲੈ ਆਇ ਨਿਸੰਸੈ। ਬਿਲਮ
 ਨ ਕਰਹੁ ਪਯਾਨਹੁ ਸਨਮੁਖ ਸਮੁਦਾਈ ਰਿਪੂ ਧੰਸੈ' ॥ ੩੯ ॥ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ
 ਬਾਕ, ਗਯੋ ਹਠ ਕਰਿਕੈ, ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਪਹੁੰਚਨੈ ਜਾਈ। ਉਚੇ ਬੋਲਤਿ ਸਿੰਘ ਪਛਾ-
 ਨਤਿ ਫੈਲਨੈ ਤਮ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੪੦ ॥ ਸਨੈ ਸਨ ਮਾਰਤਿ ਰਿਪੂ ਗਨ ਕੇ
 ਆਵਤਿ ਗੁਰ ਸੁਤ ਚਾਲਾ ॥ ਮਿਲਨੈ ਜਾਇ ਸਭਿ ਬਾਤ ਬਖਾਨੀ 'ਚਲੀ ਅਹਿ
 ਮਗ ਇਸ ਕਾਲਾ ॥੪੧॥ ਕਰੈ ਪ੍ਰਤੀਖਨ, ਮੋਹਿ ਪਠਾਯੋ, ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਰਿਪੂ
 ਰੋਕੈ'। ਸੁਨਿ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੁਭਟ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਤ ਮਿਟੇ ਤੁਰਕ ਅਵਲੋਕੈ
 ॥ ੪੨ ॥ ਤਉ ਗਮਨ ਕਰਿ ਸਨੈ ਸਨੈ ਚਲਿ ਲਰਤਿ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਜਾਨਾ'।
 ਆਗੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਬਿਹੀਰ ਸਭਿ, ਰਣ ਤੇ ਤੁਸਤਿ ਪਯਾਨਾ' ॥੪੩॥ ਸਨੈ
 ਸਨੈ ਤਿਨ ਰੋਢਕ ਹੈ ਕਰਿ ਮਾਰਗ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਚਾਲੈ ਰੋਪਰ ਲਗਿ ਨਿਰਬਾਹ
 ਕਰੇ ਸਭਿ, ਪੀਛੇ ਜੰਗ ਬਿਸਾਲੇ' ॥ ੪੪ ॥ ਸਿੰਘ ਪੰਚ ਸੈ ਸੰਗ ਹੁਤੈ ਭਟ

੧ ਚੋਲਿਆ (ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ)। ੨ ਜਾਓ। ੩ (ਭਾਵ ਆਪ. ਟੇ) ਏਨੀ ਹਿੰਮਤ ਤੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ
 ਨਦੀ ਤਕ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਲੰਕੇ ਆ ਪਹੁੰਚਾਂਗਾ। ੪ ਸਖਤਾ ਪਾਸ ਕਰਦੇ। ੫ ਜੀਵਣ ਸਿੰਘ ਨੇ
 ਕਹੀ। ੬ (ਦੁਹਰ) ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੇਰੀ ਰੋਕ ਰਖਿਆ ਹੈ। ੭ ਤੁਰਕ ਮਿਟੇ ਹੋਏ (ਦੁਰ ਰਹੇ ਹੋਏ)
 ਏਥੇ। ੮ ਢਿਗ ਬੀ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਚਲੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਲੜ ਰਿਹਾ ਏ।
 ੯ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਜੇ ਵਹੀਰ ਸੀ ਉਹ ਸਾਰਾ ਜੰਗ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਭੱਜਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ੧੦ ਉਸ
 ਵਹੀਰ ਦੇ ਰੋਢਕ ਹੋਕੇ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਜਾਂਦੇ ਰੋਪੜ ਤਕ ਸਾਰੇ ਪੁਚਾ ਦਿੱਤੇ,
 ਪਿੱਛੋਂ ਫਾਰੀ ਜੁੱਧ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ (ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ)।

ਕਾਢ ਕੇ ਜਬਿ ਤਜਿ ਆਏ।ਕੇਤਿਕ ਉਦੇਸਿੰਘ ਕੇ ਸੰਗੀ ਲਰਤਿ ਜੰਗ ਮਹਿ
 ਜਾਏ॥੪੫॥ ਕੇਤਿਕ ਗੁਰ ਸੁਤ ਕੇ ਹੁਇ ਸੰਗੀ ਜ਼ਾਲਾ ਬਮਣੀ ਛੋਰੀ। ਔਰ
 ਸਕਲ ਕਲਗੀਧਰ ਕੇ ਢਿਗ ਮਿਲਹਿ, ਸ਼ੱਤੁ ਹਤਿ ਮੋਰਹਿ ॥੪੬॥ ਸਨਹੁ
 ਉਦੇਸਿੰਘ ਸੋਰਣ ਭਾ ਜਿਮ:-ਢੁਕੇ ਤੁਰਕ ਪੋਹਾਰੀ।ਜਾਨੜੋ-ਗੁਰੂ ਇਹਾਂ
 ਰਣ ਘਾਲਤਿ, ਪਕਰ ਕਿਧੋਂ ਲਿਹੁ ਮਾਰੀ-॥੪੭॥ ਪਾਇ ਜੋਰ ਅਨਗਨਤ
 ਰਮੁ ਤਬਿ ਉਮਡੀਓਰੜ ਆਈ।ਧੁਖਹਿ ਪਲੀਤੇ,ਛੁਟਹਿ ਗੁਲਕਾ,ਗਿਰਹਿ
 ਬੀਰ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੪੮॥ ਰੁਪੜੋ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਤਜਤਿ ਨ ਥਲ ਕੇ ਹਤਹਿ
 ਤੀਰ ਕਰਿ ਕ੍ਰੋਧ।ਲਲਕਾਰਤਿ 'ਮਾਰਹੁ ਰਿਪੁ ਗਨੁ ਕੇ' ਇਮ ਕਹਿ ਆਗਾ
 ਰੋਧਾ ॥ ੪੯ ॥ ਤਮ ਮਹਿ ਗਿਰਹਿ ਤੁਰਕ, ਗਿਰਬਾਸੀ, ਘਾਲਹਿ ਹੇਲ
 ਬਿਸਾਲੇ।ਬਹੁਤ ਅਲਪ ਕੁਛ ਲਖੇ ਨ ਜਾਂਹੀ ਭਾ ਸੇਗਾਮ ਕਰਾਲੇ॥੫੦॥ਹੜ
 ਹੜ ਹਸਤਿ ਜੋਗਨੀ ਨਾਰਹਿ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਬੈਤਾਲਾ । ਜੰਬੁਕ ਬੰਦ ਪੁਕਾਰੈ
 ਦਾਰੁਣ ਆਮਿਖ ਭਖੇਂ ਬਿਸਾਲਾ ॥੫੧॥ ਤਮ ਮਹਿ ਜਿਮ ਜੀਗਣ 'ਝਮ-
 ਕੀਤੇ ਧੁਖੇਂ ਪਲੀਤੇ ਪੰਜਾ । ਤੜ ਭੜ ਸ਼ਬਦ ਧਾਨ ਬਹੁ ਲੈ ਜਿਮ ਭਾੜ ਬਿਖੇ
 ਕਿਨ ਭੁੰਜਾ'॥੫੨॥ਗਿਰਹਿ ਸਿੰਘ ਸਨਮੁਖ ਹਤਿ ਸ਼ੱਤੁਨਿ ਬਰੋਂ ਬਰੀਗਨ'
 ਆਈ । 'ਲੋਥ ਪੋਥਨਾ ਹੋਤਿ ਜਹਾਂ ਕਹਿ ਅਟਕ ਪੈਰੋਂ ਗਿਰ ਜਾਈ' ॥
 ੫੩ ॥ ਤਿਸ ਉਪਰ ਤੀਜਾ ਗਿਰ ਪਰਿ ਹੈ ਦਰੜੇ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ । ਪਰੇ
 ਕਰਾਹੈ ਉਠਿ ਹੁੰਕਾਰਾ 'ਹਾਇ ਹਾਇ' ਬਹੁ ਪ੍ਰੀਹੀਂ ॥੫੪॥ ਬਿਨ ਮਾਰੇ ਸ਼ੱਤੁ
 ਗਨ ਮਰਿ ਗੋ ਗਿਰੇ ਠੋਕਰਾਂ ਖੇ ਕੇ। ਜੋਰਦਸਤ ਅਰੁ ਖਾਨ ਵਜੀਦਾ ਬੋਲੇ
 ਉਚ ਰਿਸੈ ਕੇ॥੫੫॥'ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਤੁਮਕੜੋਂ ਬਲ ਹਾਰੜੋ,ਅਲਪ ਸਿੰਘ ਨਹਿ
 ਮਾਰੇ।ਪਕਰੋ ਗੁਰ ਕੇ ਨਹਿ ਤ ਮਾਰ ਦਿਹੁ ਲਾਖਹੁ ਤੁਮ ਬਲ ਹਾਰੇ' ॥੫੬॥
 ਜਥੇਦਾਰ ਜੋ ਨਿਕਟ ਖਰੇ ਥੇ ਦੇ ਕਰਿ ਗਾਰਿ ਪਠਾਏ।'ਜਾਨ ਨ ਪਾਵੈ ਗੁਰੂ
 ਜੰਗ ਕਰਿ,ਪਕਰਹੁ'ਕਹਿ ਕਹਿ ਧਾਏ॥੫੭॥ 'ਹਜ਼ਰਤਿ ਬਖਸ਼ੈ ਬਹੁ ਬਖ-
 ਸ਼ੀਸ਼ਾਂ ਜੋ ਗੁਰ ਗਹਿ ਲੇ ਚਾਲੈ' । ਇਮ ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਧਾਇ ਪਰ ਖਲ
 ਤਜੀ ਤੁਫੰਗਨਿ ਜਾਲੈ ॥੫੮॥ ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ ॥ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਮੰਘਾਰੇ । ਖਰੇ ਧੀਰ

ਜਿਵੇਂ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਜੰਗ ਹੋਇਆ ਸੋ ਸੁਣੋ । ੨ (ਵੇਰੀ ਦਾ ਅੱਗਾ) ਰੋਕ ਰਖਿਆ ।
 ਟਿਟਣੇ । ੩ ਧਾਨ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕੇ ਜਿਵੇਂ ਭੱਠੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੁੰਨਦਾ ਹੈ । ੪ ਦੇਵ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ,
 ਅਪੋਸਰਾਂ । ੫ ਇਥੋਂ ਵੇਰੀਆਂ ਦਾ ਹਾਲ ਦੱਸਣ ਲਗੇ ਹਨ । ੬ ਲੋਥਾਂ ਦਾ ਵੇਰ ਜਿਵੇਂ ਟੋਢੇ ਪੈਰ
 ਅਟਕਕੇ ਡਿਗ ਪੈਣ । ੭ ਤੀਜਾ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਧਾਰੇ । ਨਹੀਂ ਸਿੰਘ ਹਾਲੇ । ਬਡੇ ਹੋਲ ਘਾਲੇ ॥੫੯॥ ਲਰੀ ਆਨ ਗੋਰੀ । ਤਨੂ
 ਦੇਤਿ ਫੋਰੀ । ਮਿਲੈਂ ਹੱਥ ਵੱਥੈਂ । ਮਹਾਂ ਓਜ ਸੱਥੈ ॥੬੦॥ ਤੁਝੈ ਗਾਨਿ ਭਾਰੀ ।
 ਕ੍ਰਿਪਾਨੈ ਨਿਕਾਰੀ । ਜੁਟੇ ਸਿੰਘ ਸੂਰੇ । ਬਡੇ ਕ੍ਰੋਧ ਪੂਰੇ ॥੬੧॥ ਦਗਾ ਦੁਸ਼ਟ
 ਕੀਨੇ । ਅਧਰਮੀ ਸੁ ਚੀਨੇ । ਲਰੇ ਮਾਰ ਕੇਤੇ । ਗਿਰੇ ਸਿੰਘ ਖੇਤੇ ॥੬੨॥
 ਰਹੇ ਫੇਰ ਬੱਠੇ । ਪਰਜੇ ਖੇਤ ਘੋਰੇ । ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰੋਧਾਰੁਪਜੇ ਪੈਰ ਜੋਧਾ ॥੬੩॥
 ਹਟਜੇ ਨਾਂਹਿ ਪਾਛੇ । ਤਜੈ ਬਾਨ ਆਛੇ । ਮਿਲੇ ਸੱਤੁ ਆਈ । ਰਹੂੰ ਓਰ ਧਾਈ
 ॥੬੪॥ ਘਿਰਜੇ ਬੀਚ ਘੇਰੇ । ਬਿਲੋਕੇ ਦੁਫੇਰੇ । ਤਉ ਧੀਰ ਧਾਰੇ । ਤਜੈ ਤੀਰ
 ਸਾਰੇ ॥੬੫॥ 'ਭਯੋ ਛੁਛ ਭਾਥਾ । ਤਜਜੇ, ਚਾਮ ਹਾਥਾ । ਕਰਾਰੋਲ ਕਾਢੇ' ।
 ਕਿਤੇ ਦੁਸ਼ਟ ਬਾਢੇ ॥੬੬॥ ਜਿਤੇ ਸਿੰਘ ਸੀਗੀ । ਕ੍ਰਿਪਾਨੈਂ ਸੁ ਨੰਗੀ । ਲਏ
 ਘੇਰ ਸਾਰੇ । ਜਥਾ ਖੇਤ ਬਾਰੇ ॥੬੭॥ ਮਨੈ ਚੰਦ ਭਾਨਾ' । ਪ੍ਰਵਾਰੇ ਮਹਾਨਾ ।
 ਚਲੇ ਬਾਨ ਗੋਰੀ । ਦਈ ਦੇਹਿ ਫੋਰੀ ॥੬੮॥ ਬਡੇ ਖੰਗ ਬਾਂਹੇ । ਮਹਾਂ ਸੱਤੁ
 ਗਾਹੇ । ਗਿਰੇ ਸਿੰਘ ਮਾਰੇ । ਸੁ ਸੁਰਗੀ ਸਿਧਾਰੇ ॥੬੯॥ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਏਕੁ ।
 ਪ੍ਰਹਾਰੈ ਅਨੋਕੁ । ਜਿਤੇ ਕੂਦਿ ਜਾਵੈ । ਤਿਤੇ ਮਾਰਿ ਘਾਵੈ ॥੭੦॥ ਨਹੀਂ ਨੈਰ
 ਢੂਕੇ । 'ਹਤੇ' ਭਾਖਿ ਕੂਕੇ' । ਨਹੀਂ ਨੈਰ ਹੋਵੈਂ । ਰੁਪਜੇ ਸਿੰਘ ਜੋਵੈਂ ॥੭੧॥
 ਦੋਹਰਾ ॥ ਤੁਰਕ ਪਹਾਰੀ ਬਹੁ ਹਤੇ ਖੇਤ ਪਰਜੇ ਸਮੁਦਾਇ । ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ
 ਏਕ ਹੀ ਲਰਤਿ ਲਾਖੁ ਰਿਪੁ ਆਇ ॥੭੨॥ ਚੋਪਈ ॥ ਬਹੁ ਜਾਲਾਬਮਲੀ
 ਤਬਿ ਤਜਾਰੀ । ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਕੇ ਕੇਤਿਕ ਲਾਗੀ । ਘਾਇਲ ਭਯੋ ਸ਼ੂਣ ਨਿਚੁ
 ਰੀਤ ॥ ਭੀਗੇ ਸਰਬ ਚੀਰ ਦਿਖਰੀਤ ॥੭੩॥ ਨਹੀਂ ਮੁਰਛਾ ਪਾਇ ਸੁ ਤਾਂਹਿ' ।
 ਬਹੁਰੇ ਖੜਗ ਹਨੈ ਰਨ ਮਾਂਹਿ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਇਹੀ-ਜਾਨਿ ਰਿਪੁ ਅਰੇ' । -ਹੈ
 ਕਰਿ ਹਤਿ, ਘਾਇਲ ਕੇ ਮਰੇ' ॥੭੪॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਹੋਲ ਧਾਇ ਢਿਗ ਢੂਕੇ ।
 'ਮਾਰ ਮਾਰ' ਕਰਿ ਕੈ ਮੁਖ ਕੂਕੇ । ਤਉ ਨਿਕਟ ਨਹਿ ਪਹੁਚੇ ਰਿਪੁ ਗਨ ।
 -ਮਾਰਹਿ ਜੋਧਾ-ਇਮ ਲਖਿ ਡਰ ਮਨ ॥੭੫॥ ਡੇਢ ਪਹਿਰ ਲੋ ਰਿਪੁ ਦਲ

'ਭੇਥਾ ਖਾਲੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਸੋ ਛੁਡਿਆ ਤੇ ਢਾਲ (ਅਰ) ਤਲਵਾਰ ਕੱਢ ਲਈ [ਚਾਮ=ਢਾਲ] ।
 ਪਰ ਜਾਪਦਾ ਜੇਉਂ ਹੈ ਕਿ ਪਾਠ 'ਤਜਜੇ ਚਾਂਪ ਹਾਥਾ' ਸੀ ਕਿ ਹੱਥੋਂ ਧਨੁਖ ਵੱਡ ਦਿਤਾ
 ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਗੇ ਪਾਠ ਹੈ ਕਿ ਤਲਵਾਰ ਪਕੜ ਲਈ । 'ਵਾੜ ਜਿਵੇਂ ਖੇਤ ਨੂੰ (ਘੇਰਦੀ ਹੈ)'
 'ਮਾਨੋਂ ਵੰਦ ਸੂਰਜ ਨੂੰ । 'ਮਾਰ ਨੋ' ਕਹਿਕੇ ਕੂਕਦੇ ਹਨ । 'ਛੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ । 'ਤਦ ਬੀ
 ਮੁਰਛਤ ਨਾ ਹੋਇਆ । 'ਵੇਰੀ ਇਹ ਜਾਣਕੇ ਇਸ ਨਾਲ ਅਜੇ ਕਿ ਇਹੀ ਗੁਰੂ ਹੈ । 'ਬਾਕੀ ਦੇ
 ਸ਼ਾਬੀ ਘਾਇਲ ਹੋਕੇ ਮਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਕਈ ਮਰ ਗਏ ਹਨ ਵੇਰੀ ਇਹ ਸਮਝ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਠੇਕੇ । ਹਨੇ ਧਾਇ ਜਿਤ ਜਾਇ ਬਿਲੋਕੇ । ਦੋਵ ਬਧੁ ਲੇ ਆਇ ਬਿਬਾਨੇ ।
 'ਮੈਂ ਬਰ ਹੋਂ, ਮੈਂ ਬਰੋਂ' ਬਖਾਨੇ ॥ ੭੬ ॥ 'ਐਸੇ ਮਹਾਂਬੀਰ ਮਮ ਲਾਯਕ ।
 ਲਰਹਿ ਇਕਾਕੀ ਲਾਖਹੁ ਘਾਇਕ'। ਚਲੀ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਜਬੈ ਤੁਢੇਗੀ । ਵੋਰਿ
 ਦਏ ਸਗਰੋਂ ਹੀ ਅੰਗੀ ॥ ੭੭ ॥ ਮਸਤਕ ਬਿਖੈ ਲਗੀ ਜਬਿ ਗੋਰੀ । ਗਿਰਜੈ
 ਸਮਖ ਹੀ ਸ਼ੱਤੁਨਿ ਓਰੀ । ਰਿਸ ਤੋ ਕਟਹਿ ਅਧਰ ਸੰਗ ਦੰਤਾ । ਭਯੋ ਉਦੇ
 ਸਿੰਘ ਕੇ ਇਮੋ ਅੰਤਾ ॥ ੭੮ ॥ ਦੇਖਿ ਦੇਵਤਾ ਸਭਿ ਬਿਸਮਾਏ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ
 ਜਾਨਹਿ ਸਮੁਦਾਏ । ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਮਰਤਿ ਉਰ ਕਰਿ ਧਾਨ । ਉਦੇ ਸਿੰਘ
 ਛੋਰੇ ਤਬਿ ਪ੍ਰਾਨ ॥ ੭੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਖਸਟਮ ਰੁਤੇ 'ਉਦੇ ਸਿੰਘ
 ਬੱਧ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੋ ਤ੍ਰਿਸਤੀ ਅੰਸੁ ॥ ੩੨ ॥

੩੩. [ਭਾਈ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਵੱਧ । ਜੰਗ] ।

ਦੇਹਰਾ ॥ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਸੰਗਿ ਲੈ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਬਲ ਸੂਰ । ਗੁਰੂ ਨਿਕਟ
 ਪਦਾ ਧਾਇ ਬਡ ਜਗ ਮਹਿ ਜਸ ਭਰਪੂਰ ॥ ੧ ॥ ਭੁੰਗਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ ॥ ਸਭੈ
 ਸਿੰਘ ਸੂਰੇ ਜਬੈ ਮਾਰ ਲੀਨੇ । ਪਹਾਰੀ ਮਲੇਛੈਂ ਬਿਲੋਕੈਂ ਸੁ ਚੀਨੇ* । ਮਹਾਂ
 ਮੋਦ ਧਾਰਜੈ ਗੁਰੂ ਮਾਰਿ ਲੀਨੇ । ਫਤੇ ਆਜ ਹੋਈ, ਨਹੀਂ ਜਾਨਿ ਦੀਨੇ ॥ ੨ ॥
 ਜਿਸੀ ਨੇ ਪਹਾਰੀ ਘਨੇਰੇ ਖਪਾਏ । ਚਿਰੇਕਾਲ ਬੀਤਾ ਮਹਾਂ ਜੰਗ ਪਾਏ ।
 ਘਨੀ ਸ਼ਾਹ ਕੀ ਸੈਨ ਜੁਝੰਤਿ ਮਾਰੀ । ਕਿਤੇ ਮਾਸ ਬੀਤੇ ਦਿਯੋ ਖੇਦ ਭਾਰੀ
 ॥ ੩ ॥ ਨਹੀਂ ਖੇਤ ਤੇ ਹਾਰ ਲੈਕੇ ਪਧਾਰੇ । ਬਡੇ ਕੇਸਰੀ ਚੰਦ ਤੇ ਆਦਿ ਮਾਰੇ ।
 ਬਡੇ ਬੀਰ ਬੋ ਪੈਂਡਖਾਨੰ ਬਿਦਾਰਾ । ਮਹਾਂ ਓਜ ਤੇ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਆਜ ਮਾਰਾ
 ॥ ੪ ॥ ਬਡੀ ਦੂਣ ਸੈਲਾਨ ਕੀ ਸੈਲ ਜੋਗਾ* । ਉਜਾਰੀ, ਪ੍ਰਹਾਰੇ ਜੁ ਬੇ ਬੀਰ
 ਲੋਗਾ । ਘਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ੈ ਜਸੈ ਜਾਂਹਿ ਗਾਵੈਂ । ਧਰੈਂ ਤ੍ਰਾਸ ਜੋਧੇ ਨਹੀਂ ਨੇਰ
 ਜਾਵੈਂ ॥ ੫ ॥ ਲਰੀਤੇ ਚਹੜੇ ਜੋ ਸਦਾ ਜੀਤ ਲੇਤਾ ॥ ਅਰੇ ਲਾਖ ਬੈਰੀ ਨਹੀਂ ਪੀਠ
 ਦੇਤਾ ॥ ਸਭੈ ਹਿੰਦੁਵਾਨਾ ਗੁਰੂ ਜਾਨਿ ਮਾਨੈ । ਮਰਜੈ ਆਜਸੋਊ ਘਨੇ ਬੀਰ ਹਾਨੈ
 ॥ ੬ ॥ ਭਯੋ ਜੰਗ ਕੋ ਅੰਤ ਹੋਤੋ ਹਮੇਸ਼ਾ* । ਰਹੈ ਜੀਵਤੋ ਭੇੜ ਪਾਵੈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ* ।
 ਕਹੈਂ ਆਪ ਮਹਿ ਯੋਂ ਮਲੇਛੈਂ ਪਹਾਰੀ । ਨਹੀਂ ਮੁਢ ਜਾਨੈਂ ਗੁਰੁਖੇਲਧਾਰੀ

*ਜਿਧਰੋ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੱਲ) ਵੇਰੀ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਅੱਗੇ ਵੱਧਕੇ ਉਸਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ।
 *ਮਰਾਤਬਾ । *ਪਹਾੜੀਆਂ ਤੇ ਮਲੇਛਾਂ ਨੇ ਵੇਖਕੇ ਪਛਾਣਿਆਂ (ਕਿ ਗੁਰੂ ਹੈ ਇਹੋ) । *ਉਸ
 (ਗੁਰੂ) ਨੂੰ । *ਸਿਰ ਕਰਨ ਦੇ ਲਾਇਕ ਪਹਾੜੀ ਦੂਣ । *ਹਮੇਸ਼ਾ ਜੰਗ ਜੋ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਸੋ ਅੱਜ
 ਠੇਕਾ । *ਜੇ ਜੀਵਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਤਾਂ ਬੜਾ ਫੈੜ ਪਾਉਂਦਾ ।

॥੭॥ ਬਛੇ ਤੀਰ ਮਾਰੇ ਹਯੋਗਤ ਪਾਰੇ । ਨਰੀ ਬਾਪੁਰੇ ਤੋਕਹੋਕਰੇ ਨਮਾਰੇ ?
 'ਜਥਾ ਨੀਰ ਰੋਕੇ ਗਿਰੇ, ਅੱਗ ਰੋਕਾ'। ਵਹੇ ਤੋ ਚਲੇ ਫੈਲ ਤੇਸੇ ਬਿਲੋ-
 ਕਾ'॥੮॥ ਦਲੀ ਅੱਗ ਦੌਰਜੇ ਮਿਲੇ ਤਾਂਹਿ ਆਈ'। ਗੁਰੂ ਨੰਦ ਸੀਰੇ ਜਹਾਂ ਬੀ
 ਲਗਾਈ। ਨਦੀ ਸੋ ਚਢੀ ਮੀਂਹ ਵੁੱਠਰੇ ਉਚਾਏ'। ਕਿਤੇ ਸਿੰਘ ਕੇ ਬੰਗ ਬੀਠੈ
 ਬਹਾਏ'॥੯॥ ਨਗਜ ਛੰਦ ॥ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੂਰਮਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਪਾਰ ਹੋਇਓ । ਲਰੇ
 ਮਲੇਛ ਬਾਹਨੀ ਬਿਸਾਲ ਬਿੰਦ ਵੇਇਓ । ਛੁਟੀਤਿ ਹੈਂ ਤੁਫੰਗ ਚੈ, ਚਲਾਇ
 ਤੀਰ ਤੀਛਨਾ । ਲਗੀਤਿ ਫੈਰ ਦੇਤਿ ਹੈਂ ਸਰੀਰ ਕੋ, ਨਿਰੀਛਨਾ' ॥ ੧੦ ॥
 ਦੁ ਓਰੀਆਂ ਜੁ ਗੋਰੀਆਂ ਕਸੀਤਿ ਫੇਰ ਛੋਰੀਆਂ । ਸੁਕੀਤਿ* ਸੀਸ ਉਪਰੇ
 ਲਗੀਤਿ ਦੇਹਿ ਫੋਰੀਆਂ। ਮਚਾਇ ਸ਼ੇਰ ਠੋਰ ਕੋ ਅਮੋਰ ਠੋਰ ਜੀਗਕੇ'। ਮਿਲੇ
 ਪ੍ਰਬੀਰ ਮਾਰਤੇ ਹਕਾਰਿ ਸੁੱਤ ਸੀਗ ਕੇ' ॥੧੧॥ ਵਹਗਾ ॥ ਨਦੀ ਤੀਰ ਲਗਿ
 ਆਇਗੋਸਿਖਰੇਘਰੇਟਾਜੋਇਓ । ਪਿਖਿ ਕੈ ਦਲ ਬਲ ਰਿਪੁਨਿਕੋ ਭਯੋ ਨੇਰ
 ਕਿਯ ਵੇਇਓ॥੧੨॥ ਅਪਰਸਿੰਘ ਕੇਤਿਕ ਬਿਰੇ ਹੋਨਿ ਲਗਜੇ ਸੀਗਮਾਨਿਕਰ
 ਢੁਕੇ, ਰੋਕੇ, ਹਤੇ, ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਰ ਜਮ ਧਾਮ ॥੧੩॥ ਸੁਯਾ ॥ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ
 ਬਿਰਜੇ ਤਿਹਠਾਂ ਗਨ ਸਿੰਘਨਿ ਹਾਬ ਤੁਫੰਗ ਸੰਭਾਰੇ । ਪਾਇ ਬਰੂਦ ਕਸੈ
 ਗੁਲਕਾ ਦੁਇ ਠੋਕਨ ਤੇ ਛੁਣਕੈਂ ਗਜ ਭਾਰੇ । ਹਾਬਨਿ ਪੈ ਧਰਿ ਤਾਕ ਰਵਾਂ
 ਕਰਿ ਡਾਂਭਤਿ ਪਾਵਕ ਤੂਰਨ ਧਾਰੇ । ਮਾਰਤਿ ਹੈਂ ਫਿਗ ਆਵਤਿ ਨਾ, ਭਰ
 ਦੇਤਿ ਮਹਾਂ, ਰਹਿੰ ਦੂਰ ਬਿਡਾਰੇ ॥੧੪॥ ਹੋਲ ਕੋ ਘਾਲਿ ਬਿਸਾਲ ਪਰੇ ਖਲ
 ਮਾਰਤਿ ਬੋਲਨ ਕੇ ਲਲਕਾਰੇ । ਖਾਇਕੈ ਮਾਰ ਹਟੈਂ ਪਿਛੁਵਾਇਕੈ, ਕੋ ਮਰਿ
 ਜਾਤਿ ਤੁਸੀਤਿ ਨਿਹਾਰੇ'। ਜੀਵਣ ਸਿੰਘ ਰੁਪਜੋ ਪਗਠਾਢ ਹੈ ਛੋਰਿਤੁਫੰਗਨਿ

'ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ੀਰ ਪਾੜੇ । (ਅ) ਪਾਰ ਹੋ ਗਏ । 'ਇਥੋਂ ਭਾ: ਜੀਵਣ ਸਿੰਘ ਦਾ ਅੱਗੇ ਵਧਕੇ
 ਲੜਨਾ ਤੇ ਗੁਰ ਸੁਤ ਨੂੰ ਮੋੜਨ ਦਾ ਹਾਲ ਵੇਲਿਆ ਹੈ । 'ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ (ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਅਰੇ) ਪਹਾੜ
 ਆ ਜਾਵੇ ਤਿਵੇਂ ਅੱਗਾ ਵੇਕਿਆ (ਆਉਂਦੇ ਵੇਰੀ ਦਾ) । '(ਫਿਰ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਪਹਾੜ) ਉ ਪਵੇ
 (ਤਾਂ ਰੁਕਿਆ ਪਾਣੀ) ਫੇਲਕੇ ਚਲਦਾ ਹੈ ਤੇਸੇ ਵੇਖਿਆ (ਜੀਵਣ ਸਿੰਘ ਨੇ) । 'ਦਲ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ
 ਦੌੜਿਆ ਤੇ ਉਥੇ ਆ ਮਿਲਿਆ ਜਿੱਥੇ' । 'ਕਿਸੇ ਉਚੇ ਥਾਂ ਮੀਂਹ ਵੱਸਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਨਦੀ
 ਚੜ੍ਹ ਆਈ ਸੀ । 'ਅਪਣੇ ਵੇਗ ਬਿਚ ਬਹਾ ਲੈ ਗਈ ਨਦੀ) । 'ਬਹੁਤੀਆਂ । 'ਨੱਖਾਂ । (ਅ)
 ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । '੦ ਸੁਕਦੀਆਂ ਹਨ । '੧੧ ਗ ਦੀ ਜੋ ਅਮੋੜ ਥਾਂ ਸੀ ਉਸ ਥਾਂ ਤੇ ਸ਼ੇਰ ਜਾਂ
 ਮਚਾਇਆ । '੧੨ ਗ ਦੇ ਵੇਰੀਆਂ (ਭਾਵ ਤੂਰਕਾਂ) ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਕੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮ ਜਾ ਮਿਲੇ।
 [ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰਵੀਰ=ਫੰਗਾ ਸੂਰਮਾ] । '੧੩ ਵੇਖਕੇ ਹੀ ਭਰ ਨਾਲ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । (ਅ) ਕੋਈ ਮਰਦ
 ਕੋਈ ਭਰਦੇ ਵੇਖਦੇ ਹਨ ।

*ਪਾ:-ਸੁਕਾਤ ।

ਸੰਗ ਪ੍ਰਹਾਰੇ । ਹੇਲ ਕੇ ਝਾਲਤਿ, ਢਾਲਤਿ ਮੰਦਹਿ, ਘਾਲਤਿ ਸੋਤੁਨਿ ਕੇ
 ਦੁਖ ਭਾਰੇ ॥ ੧੫ ॥ ਕੇਤਿਕ ਸਿੰਘ ਗਏ ਮਰਿਕੈ ਗੁਲਕਾਂ ਲਗਿ ਫੂਟੈ ਪਰੇ
 ਨਿਜ ਅੰਗਾ । ਰੋਕਨ ਕੇ ਹਿਤ ਠੋਕਤਿ ਹੈਂ ਗਜ ਬਿੰਦ ਬਿਲੋਕਤਿ ਛੋਰਿ
 ਤੁਫੰਗਾ। ਘਾਇਲ ਘੁਮਤਿ ਝੂਮ ਗਿਰੈਂ ਜਿਮ ਬਾਧੂ ਉਖਾਰਿ ਕਰੈ ਤਰੁ ਭੰਗਾ।
 ਪੁੰਜ ਮਿਲੈਂ ਹਿਤ ਭੰਜਨ ਕੇ ਹੁਇ ਗੰਜਨ ਸ਼ੋਣਤਰੰਗ ਸੁਰੰਗਾ ॥੧੬॥ ਆਨ
 ਪਰੇ ਕਰਿ ਜੋਰ ਮਹਾਂ ਚਹੈ ਓਰਨ ਤੇ ਰਣਘੋਰ ਮਚਾਯੋ। ਤੀਰਤਿ ਸੀਸਲਿਤਾ
 ਬਿਰ ਹੋਇ ਬਝੈ ਚਲਤਾ ਜਲ ਬੰਗ ਬਹਾਯੋ । ਛੋਡ ਦਈ ਇਕ ਸੰਗ ਤੁਫੰ-
 ਗਨ ਸਿੰਘ ਜਿਤੋਕ ਸਮੁਹਨਿ ਘਾਯੋ । ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਸਮੇਤ ਗਿਰੇ ਸਭਿ
 ਪ੍ਰਾਨ ਦਏ ਗੁਰ ਕੇ ਪੁਰਿ ਪਾਯੋ ॥੧੭॥ ਪਾਰ ਪਰੇ ਕਿਤਨੇ ਜਲ ਤੇ ਚਲਤੇ
 ਬਲਤੇ, ਟਲਤੇ ਨ ਲਗਾਈ। ਸ਼ੀਗੁਰ ਕੇ ਸੁਤ ਬੀਰ ਬਡੇ ਰਿਪੁ ਰੋਕਿ ਬਿਲੋ-
 ਕਤਿ ਮਾਰਗ ਜਾਈ। ਵਾਹਿਗੁਰੁ ਮੁਖ ਬੋਲਿ ਫਤੇ ਜੁਤਿ ਜਾਇ ਮਿਲਜੈ
 ਪਿਤ ਕੇ ਹਰਿਖਾਈ। ਕੇਤਿਕ ਸਿੰਘਨਿ ਜੰਗ ਕਰੇ ਨਿਜ ਸੰਗ ਹੁਤੇ ਸੁ
 ਹਤੇ ਸਮੁਦਾਈ ॥੧੮॥ ਕੇਤਿਕ ਘਾਇਲ ਸ਼ੋਣਤ ਚਾਲਤਿ ਪੁੰਜ ਸੰਭਾਲਤਿ
 ਲਗਾਇ ਲਵਾਏ। ਸਿੰਘ ਉਦੇ ਰਿਪੁ ਰੋਕਿ ਲਿਯੋ ਭਟ ਲਾਖਹੁ ਆਯੁਧ
 ਆਨਿ ਚਲਾਏ। ਸ਼ੀ ਗੁਰਦੇਵ ਪਿਤਾ ਫਿਗ ਭਾਖਤਿ ‘ਬੰਭ ਮਨਿੰਦ ਬਿਰਜੈ
 ਤਿਸ ਜਾਏ’। ਤੀਰ ਪਿਖੇ ਰਿਪੁ, ਤੀਰ ਦਿਯੈ ਬਹੁ, ਬੀਰ ਗਏ ਖਪਿ ਕੈ ਸਮੁ-
 ਦਾਈ ॥੧੯॥ ਚਾਰ ਘਰੀ ਇਕ ਜਾਮ ਲਰਜੋਬਲ ਬਾਹੁਨਿ ਤੇ ਬਹੁ ਬੀਰਨਕੈ।
 ਬੀਧਤਿ ਗੋਰਤਿ, ਟੋਰਤਿ ਹੈਂ ਅਰਿ, ਜਾਚਤਿ ਕੇਤਿਕ ਨੀਰਨਕੈ’ । ਹੋਰਤਿ
 ਹੈਂ ਮੁਖ ਟੋਰਤਿ ਹੈਂ ਮਿਲਿ ਘੋਰਤਿ ਹੈਂ ਚਹਿ ਪੀਰਨਕੈ’ । ਫੋਰਿ ਸਰੀਰਨਿ
 ਬੀਰਨ ਕੇ, ਹੁਇ ਫੂਛ ਤੁਨੀਰਹਿ ਤੀਰਨਕੈ ॥੨੦॥ ਮਸਾਨ ਤੇ ਖੈਚ ਕ੍ਰਿਪਾਨ
 ਲਈ, ਬਲਵਾਨ ਮਹਾਂਨ ਦਿਏ ਬਿਚਲਾਈ । ਛੋਡ ਤੇ ਛਾਲ ਮਹਾਂ ਉਛਲੈ
 ਕਟਿ ਅੰਗ ਨਿਸੰਗਹਿ ਡੰਗ ਸਦਾਈ’। ਹੁਇਕ ਸੰਗ ਮਲੇਛ ਤੁਫੰਗ ਦਈ

‘ਬਹੁੰ (ਤੁਰਕ) (ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ) ਮਾਰਨ ਲਈ ਮਿਲਕੇ ਆ ਚੁੱਕੇ ਹਨ (ਪਰ ਆਪ) ਮਾਰੇ ਜਾਏ ਹਨ
 ਲਹੁ ਨਾਲ ਲਾਲ ਵੰਗੇ ਜਾਕੇ । ^੧ਭਾਵ ਤੁਰਕ ਆ ਪਏ । ^੨ਕਿਤੇ ਚਲਦੇ ਜਲ ਤੋਂ ਬਲ ਨਾਲ
 ਪਾਰ ਹੋਕੇ ਲੜਾਈ ਤੋਂ ਟਲਦੇ ਨਹੀਂ ^੩ਸ਼ੋਣਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਕ ਪੈ ਗਈ ਵੇਖਕੇ ਰਵੁ ਜੀ ਦਾ ਵੱਡਾ
 ਸ਼ੀਰ ਪੱਤੂ ਰਸਤੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ^੪ਨਾਲ ਲੈ ਆਂਦੇ ਹਨ । ^੫ਤੁਸ ਥਾਂ ਬਮ ਵਾਂਗੂੰ (ਉਦੇ ਸਿੰਘ)
 ਬਿਰ ਹੋਗਿਆ ਸੀ । ^੬ਕਈ ਪਾਣੀ ਮੰਗਦੇ ਹਨ । ^੭ਵੇਖਦੇ ਹਨ, ਹੋਲਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਮਿਲਕੇ ਪੈਰਾ
 ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਵਿਚ ਨਪੀੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ । ^੮(ਵੇਰੀ) ਬਾਰਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਛੋੜਦਿਆਂ ਛੱਠਾ
 ਤੀਰਾਂ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੋਗਿਆ । ^੯ਤਦੋਂ ਨਿਸੰਗ ਹੋਕੇ ਅੰਗ ਕੱਟਕੇ ਵੇਰੀ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ ।

ਗਨ ਛੋਰ, ਕਰੀ ਸਮੁਹਾਈ। ਭਾਲ ਮੈਂ ਲਾਗਿ ਬਿਸਾਲ ਗਈ ਫੁਟਿਕੈ ਦਸੁ
ਦਾਰ ਤਹਾਂ ਮਿਤੁ ਪਾਈ ॥ ੨੧ ॥ ਆਇ ਗਏ ਸਲਿਤਾ ਤਟ ਪੈ ਜਬਿ ਤੁ
ਹਮ ਪੈ ਬਡ ਜੋਰ ਕੋ ਘਾਲਾ। ਮਾਰਿ ਕੈ ਤੀਰਨਿ ਬੇਧਿ ਸਰੀਰਨਿ ਬੀਰਨ ਕੋ
ਬਡ ਹੋਲ ਕੋ ਝਾਲਾ। ਜੀਵਣ ਸਿੰਘ ਮਰਜੋ ਤਿਹ ਠਾਂ ਗੁਲਕਾ ਲਾਗਿ ਕੈ ਪਦ
ਪਾਇ ਬਿਸਾਲਾ। ਤਾਂ ਛਿਨ ਮੈਂ ਚਢਿ ਨਾਰੋ ਗਯੋ ਜਲ ਹੋਇ ਰੀਭੀਰ ਸਬੇਗ
ਤੇ ਚਾਲਾ ॥ ੨੨ ॥ ਕੇਤਿਕ ਸਿੰਘ ਗਏ ਬਹਿ ਬੀਚਹਿ ਨੀਠ ਹੀ ਨੀਠ ਤੇ
ਆਇ ਉਚਾਰਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ! ਅਬਿ ਆਪ ਸਨੋਂ : ਦਲ ਆਇ ਘਨੋਂ ਜਿਹ
ਵਾਰ ਨ ਪਾਰਾ। ਏਰ ਕਰਹੁ ਨਹਿ ਆਪ ਉਲੰਘਹੁ ਤੁਰਨਤਾ ਕਰਿਕੈ ਬਲ
ਭਾਰਾ। ਯੋ ਸੁਨਿਕੈ ਸਲਿਤਾ ਜਲ ਕੋ ਤਬਿ ਕੋਪ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਪ ਉਚਾਰਾ
॥ ੨੩ ॥ 'ਸਰਸਾ ਨਾਰਾ ਬਡੋ ਗੁਰ ਮਾਰਾ, ਲਹਜੇ ਇਹ ਐਸਰ ਨੀਰ ਬਢਾਯੋ'।
ਹੈ ਅਬਿ ਲੋ ਇਹ ਬਾਤ ਪੁਸਿੰਧ ਗੁਰੂ ਮੁਖ ਤੇ ਜਿਮ ਸੁਪ ਅਲਾਯੋ।
ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਤਬੈ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਦੀਨ ਬਨਜੋ ਹਿਤ ਬਾਕ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਸਿੰਘ
ਅਜੀਤ ਮਿਲੇ ਅਬਿ ਆਇਕੈ, ਪਾਛੇ ਰਹਜੇ ਸੁ ਮਰਜੋ ਰਣ ਪਾਯੋ' ॥ ੨੪ ॥
ਆਪ ਤੁਰੰਗ ਧਵਾਇ ਚਲੋ, ਬਿਰ ਸਿੰਘ ਰਹੈ ਰਿਪੁ ਰੋਕਨ ਕੋ। ਪੰਥ ਕੋ ਮੂਲ
ਅਹੋ ਨਿਕਸੋ ਪੁਨ ਸਿੰਘ ਬਨਾਇ ਅਨੇਕਨ ਕੋ। ਜੇ ਹਮਸੇ ਮਰਜਾਹਿ ਘਨੇ,
ਬਹੁ ਫੇਰ ਬਨੈ, ਤਜਿ ਸੋਕਨ ਕੋ। ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜੀਵਹੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਵਹੁ, ਨਾ
ਬਿਗਰੈ ਸਿਖ ਲੋਕਨਕੋ' ॥ ੨੫ ॥ ਫੇਰ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਮਿਲੇ ਕਰ
ਜੋਰ ਉਚਾਰਤਿ ਹੈਂ। 'ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜੀਗ ਤਜੋ, ਪ੍ਰਸਥਾਨਹੁ, ਮਾਨਹੁ, ਸਿੰਘ ਬਿਚਾਰ-
ਰਤ ਹੈਂ। ਰਾਵਰ ਤੇ ਹੁਇ ਲਾਖਹੁ ਫੇਰ, ਅਹੋ ਸਭਿ ਮੂਲ ਸੁਧਾਰਤਿ ਹੈ' ॥ ਆਪ
ਕਹੋ ਜਹਿ ਪੁੰਜ ਬਿਰੈ ਹਮ, ਰੋਕਹਿ ਸੋਤੁ ਸੰਘਾਰਤਿ ਹੈ' ॥ ੨੬ ॥ ਬਾਰਹੀ ਬਾਰ
ਬਿਨੈ ਬਹੁ ਬੋਲਤਿ ਬੀਰਨ ਬਾਤ ਕੋ ਮੋਨਿ ਗੁਸਾਈ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਬਿਚ ਸੰ-
ਦਨ ਕੇ, ਜੁਗ ਨੰਦਨ ਨੰਦ ਕੇ' ਸੰਗ ਚਢਾਈ। ਤਾਂਹਿ ਸੁਭਾਖ ਕਰੀ ਸਮੁਝਾ-
ਵਨ 'ਲੈ ਅਗਵਾਨ' ਚਲੋ ਸਹ ਸਾਈ। ਏਕ ਦੁ ਰਾਤ ਕਹੂੰ ਬਸਿਕੈ ਤਟ ਸੋ ਦੁਵ
ਕੇ ਗਮਨੋ ਪਿਖਿ ਥਾਈ' ॥ ੨੭ ॥ ਸੰਰਠਾ ॥ ਤਿੱਲੀ ਕੋ ਬਸਨੀਕ ਏਕ ਸਿੱਖ
'ਸਾਹਮਣੈ ਪਾਸੇ ਕਰਕੇ।' ੨੬ ਡੀ ਪਦਵੀ ਪਾ ਲਈ। ੩ ਜੋ ਪਿੱਛੇ ਰਹੇ ਸੀ (ਸਿੰਘ) ਸੋ ਜੁੱਧ
ਕਰਕੇ ਮਰ ਗਏ। ੪ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਲੋਕ ਪੂਲੋਕ ਨਾ ਵਿਗੜੇ (ਅ) ਸਿੱਖ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕੁਛ ਨਾ ਵਿਗੜੇ।
੫ (ਆਪ ਸਭ ਦਾ) ਮੂਲ ਹੈ (ਤੇ ਸਭ ਨੂੰ) ਸੁਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਦਿਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਂਰਾਂਗੇ ਤੇ ਵੰਕਾਂਗੇ।
੬ ਭਾਵ ਦੋ ਪੋਤਰਿਆਂ ਨਾਲ। ੭ ਅਗੇ ਲੋਕੇ (ਪੋਤਰਿਆਂ ਨੂੰ)। ੮ ਸਤਲੁਸ।

ਲਸਕਰ ਬਿਖੇ। ਐਰਕ ਆਇ ਨਜੀਕ ਕਰੀ ਚਰਨ ਗੁਰ ਬੰਦਨਾ ॥ ੨੮ ॥
 'ਕਹੈ ਆਪ ਕੁਛ ਕਾਜ, ਜੋ ਮੈ ਤੇ ਕੁਛ ਬਨਿ ਸਕੈ। ਰਾਜਨ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ।
 ਸਕਲ ਕਲਾ ਸਮਰੱਥ ਤੁਮ' ॥ ੨੯ ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿ ਤਾਂਹਿ 'ਨੀਕੇ
 ਅਵਸਰ ਮਹਿ ਮਿਲੈ। ਜਾਤ ਬਿਹੀਰੈ ਮਾਂਹਿ ਜੁਗ ਡੋਰੇ ਤਿਨ ਮੈਂ ਮਿਲੋ
 ॥੩੦॥ ਪੁਨ ਰੋਪਰ ਦੇ ਬੀਚ ਕਿਸਕੇ ਸਦਨ ਉਤਾਰ ਦਿਹੁ। ਲਖੈ ਉਚ ਨਹਿ
 ਨੀਚੈ, ਨਹਿ ਸ਼ੀਕਾ ਚਿਤ ਧਾਰੀ ਅਹਿ' ॥੩੧॥ ਸਿਖ ਬੋਲੈ ਕਰ ਬੰਦਿ 'ਮਮ
 ਸਨਬੰਧੀ ਘਰ ਬਸਹਿ। ਕਰਹੁ ਸਹਾਇ ਬਿਲੈਦ ਤਹਾਂ ਉਤਾਰੋਂ ਜਾਇ ਕਰਿ
 ॥੩੨॥ ਪੂਰਨ ਗੁਰੂ ਮਹਾਨ ਮੈਂ ਸਿਖ ਹੋਇ ਨ ਡਰਤਿ ਹੋ। ਰੱਛਹੁ ਆਪ ਸੁਜਾ-
 ਨ ਕਰੋ ਅਜਤਨ ਅਰਾਧਨਾ' ॥੩੩॥ ਸ੍ਰੀ ਯਾ ॥ ਯੈਂ ਕਹਿ ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਤਬੈ
 ਸਿਖ ਜਾਇ ਬਹੀਰ ਕੀ ਭੀਰ ਮਹਿ ਡੋਰੇ। ਤੂਰਨਤਾ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੇ ਤਹਿ
 ਧਾਇ ਗਯੋ ਫਿਰਿ ਕੈ ਤਹਿ ਟੋਰੇ। 'ਮਾਤ ਬਿਰੋ ਨਹਿ, ਜਾਹੁ ਅਬੈ, ਨਿਸ ਬੀਤ
 ਚਲੀ ਹੁਇ ਚਾਹਤਿ ਭੋਰੇ। ਸੁੱਤਨਿ ਪਾਪ ਦਗਾ ਸਭਿ ਕੀਨ, ਮਿਲੈ ਗਨ ਆ-
 ਇ ਸਮ ਬਿਤਥੋਰੇ' ॥੩੪॥ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਆਇਸੁ ਮੋਹਿ ਵਈ ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਸਨਬੰਧ,
 ਕਰੋ ਤਹਿ ਡੇਰਾ । ਸੈਨ ਤੇ ਲੋਹੁ ਬਚਾਇ ਤਹਾਂ ਪੁਨ ਆਪ ਚਲੋ ਜਿਹ ਠਾਂ
 ਘਰ ਮੇਰਾ। ਰਾਵਰ ਕੀ ਬਹੁ ਸੰਗਤਿ ਹੈ ਕਰਿ ਪੰਗਤ ਸੇਵਹਿ ਸਾਂਝ ਸਵੇਰਾ ।
 ਢੇਰ ਮਿਲੋ ਜਿਸ ਥਾਨ ਟਿਕੈ ਗੁਰ, ਹੋਇ ਰਹੈ ਅਬਿ ਜੰਗ ਬਸੇਰਾ' ॥੩੫॥ ਯੈਂ
 ਕਹਿਕੈ ਨਿਜ ਸੰਗ ਲਏ ਤਮ ਬੰਦਿ ਹੁਤੈ ਘਰ ਮਹਿ ਉਤਰਾਏ। ਏਕ ਹੀ
 ਰਾਤਿ ਬਸੇ ਗੁਰ* ਰੋਪਰ ਭੋਰ ਹੈ ਗਾਡੀ ਮੈਂ ਲੀਨ ਚਢਾਏ। ਦਿੱਲੀ ਕੇ ਪੰਥ
 ਪਰੇ ਤਬਿ ਹੀ ਚਲਿ ਕੈ ਦਿਨ ਕੋਤਿਕ ਮਹਿ ਤਹਿ ਆਏ। ਕਾਹੂੰ ਨੈ ਭੇਦ
 ਲਖੈ ਨ ਪਿਖੈ ਰਿਪੁ ਆਖਨਿ ਮਹਿ ਰਜ ਪੰਜ ਕੋ ਪਾਏ ॥੩੬॥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁ-
 ਜਰੀ ਜੁਗ ਪੌਤਨਿ ਕੇ ਜੁਤਿ ਸੰਦਨ ਕੋ ਕਰਿ ਬੇਗ ਚਲਾਈ। ਵੈ ਮਹਿਲਾ
 ਜਿਮ ਜਾਤਿ ਭਈ ਸੁ ਕਥਾ ਕਹਿ ਸੁੱਤਨਿ ਬੰਦਿ ਸੁਨਾਈ। ਔਰ ਬਹੀਰ
 ਗਯੋ ਤਟ ਰੋਪਰ ਆਨਿ ਮਲੇਛ ਮਿਲੇ ਸਮੁਦਾਈ। ਆਪਨੇ ਆਪਨੇ ਰਾਹ ਪਰੇ
 ਕੁਛ ਲੁਟ ਲਿਏ ਬਡ ਬਾਹਨੀ ਆਈ ॥ ੩੭ ॥ ਫੈਰ ਕਰੀ ਬਿਨਤੀ ਬਹੁ
 ਸਿੰਘਨਿ 'ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਤੁਮ ਆਪ ਸਿਧਾਵੈ'। ਹਾਥ ਕੋ ਜੋਰਿ ਨਿਹੋਰਤਿ ਹੈਂ

* ਉਚ ਨੀਚ ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕੇਗਾ। * ਡਾਕ ਮੈਂ (ਇਹੀ) ਅਰਾਧਨਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ (ਕਿ ਇਹ
 ਘਰ) ਬਿਨ ਯਤਨ (ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿਓ)। * ਵੇਡਾ ਸਮਾਂ ਬੀਤਿਆਂ ਆ ਪਹੁੰਚਣਗੇ।

* ਸੁਧ ਪਾਠ—'ਪੁਰ ਰੋਪਰ' ਚਾਹੀਏ, ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਕਲਮ ਉਕਾਈ ਹੈ।

‘ਬਿਰ ਦਾਸ ਰਹੈ ਜਿਮ ਬਾਕ ਅਲਾਵੈ ਲਾਖਹੁ ਸੋਤੁ ਚਹੈ ਤੁਮ ਕੋ, ਨਹੀਂ
ਬੀਚ ਫਸੈ, ਨਹਿ ਜੰਗ ਮਚਾਵੈ ਪੰਥ ਕਹੈ ਸਭਿ ਮਾਨੋਹੁ ਕਰੈ ਨਹਿ, ਤੇਜ
ਤੁਰੰਗ ਕਰੇ ਚਲਿ ਜਾਵੈ’ ॥ ੩੮ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੂਯ ਬਿਚਾਰਤਿ ਭੇ ਇਮ
ਨੋਤਿ ਅੰਕਾਲ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਕੇਰੀ। ਤੋਰਿ ਤੁਰੰਗਮ ਤੁਰਨਤਾ ਜੁਤਿ ਰੋਪਰ ਕੋ
ਉਲੰਘੇ ਤਿਸ ਬੇਰੀ। ਸਿੰਘ ਖਰੇ ਤਹਿ ਕੇਤਿਕ ਭੇ ਸਭਿ ਛੋਰਤਿ ਹੈ ਗੁਲਕਾ
ਬਹੁਤੇਰੀ। ਰੋਕਤਿ ਰੋਕ, ਬਿਲੋਕਤਿ ਹੈ ਨਿਸ ਬੀਤ ਚਲੀ ਲਗ ਹੋਨਿ
ਸਵੇਰੀ ॥ ੩੯ ॥ ਸੂਰਮੇ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਸਾਯਧ ਪੰਚ ਰੁ ਤੀਸ *ਗਾਏ ਤਿਸ
ਕਾਲਾ। ਔਰ ਭਿਰੇ ਭਟ ਸਾਥ ਮਲੋਛਨ ਛੋਰਿ ਤੁਰੰਗਨ ਕੋ ਰਣ ਘਾਲਾ।
ਮਾਰ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਨਾਸ ਕਰੇ ਬਹੁ ਲੋਟਤਿ ਹੈ ਲਗਿ ਘਾਵ ਕਰਾਲਾ। ਬਾਜ
ਮਰੇ ਜੁਤਿ ਜੀਨ ਪਰੇ, ਕਿਤ ਛੁਛ ਫਿਰੇ ਅਸਵਾਰਨ ਝਾਲਾ ॥ ੪੦ ॥ ਘੋਰ
ਘਮੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ ਪਰੈ ਤਨ ਖੰਡਹਿ ਖੰਡ ਪਰੇ ਧਰਨੀ। ਸਿੰਘ ਕੇ ਹਾਥ ਛੁਟੀ
ਗੁਲਕਾ ਨਿਫਲੀ ਨਹਿ ਜਾਤ ਗੁਰੂ ਬਰਨੀ। ਮਾਰ ਬਿਨਾਸਤਿ ਬੀਰ ਕਿ
ਬਾਜ ਕੋ ਲਾਗਤਿ ਹੀ ਸੁ ਕਰੈ ਕਰਨੀ। ਮੂੰਡ ਢੁਟੇ ਕਿਸ ਤੂੰਡ ਢੁਟੇ ਕਿਸ
ਅੰਗ ਕਟੇ ਅਰਿ ਸੋ ਅਰਨੀ ॥ ੪੧ ॥ ਕੋ ਲਗਿ ਔਰ ਬਖਾਨ ਕਰੈ ਹਨਿਕੈ
ਬਹੁ ਬੀਰ ਮਲੋਛ ਪਹਾਰੀ। ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਭਏ ਸਗਰੇ ਭਟ ਪੰਚ* ਬਢੇ
ਤਨ ਹੋਇ ਸੁਮਾਰੀ। ਸੂਰਜ ਗੈਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭਯੋ ਤਮ ਭਾਜਿ ਗਯੋ, ਜਗ ਭੀ
ਉਜਿਆਰੀ। ਸ਼੍ਰੋਣਤਿ ਚੁਵਤਿ ਸੋ ਗਮਨੋ ਮਗ ਖੋਜਿ ਭਲੇ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਅਸ-
ਵਾਰੀ ॥ ੪੨ ॥ ਏਹਗ ॥ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਸੋਤੁ ਕੋ ਮਗ ਲਰਿ ਕੀਨ ਬਿਨਾਸ।
ਆਨੰਦਪੁਰਿ ਰੋਪਰ ਲਗੋ ਮਰੇ ਪਰੇ ਭਟ ਰੋਸ ॥ ੪੩ ॥ ਉਡੈ ਬਿਹੰਗਮ
ਆਇ ਗ੍ਰਿਧ ਆਮਿਖ ਖਾਇ ਭ੍ਰਮਾਹਿ। ਬੀਸ ਕੋਸ ਲਗਿ ਬੀਚ ਮੈਂ ਪਲ
ਭੁੱਖੀ ਦਿਖਰਾਹਿ ॥ ੪੪ ॥ ਬਾਜੀ ਬੀਰ ਹਜ਼ਾਰ ਹੀ ਜਿਤ ਕਿਤ ਮਰੇ
ਦਿਖੀਤਿ। ਜੀਬੁਕ, ਕੂਕਰ, ਕਾਕ ਖਗ, ਕੰਕ ਸੁ ਗੀਧ ਭ੍ਰਮੀਤਿ ॥ ੪੫ ॥ ਲਾਖੋ
ਦਲ ਪਸਚਾਤ ਗੁਰ ਮਾਰਤਿ ਮਰਤੇ ਆਇ। ਪਰੈ ਖੇਤ ਲਰ ਭਟਨ ਕੋ
ਸਪਤਿ ਮਨੋ ਬਹੁ ਥਾਇ ॥ ੪੬ ॥ ਸਿੰਘ ਸੈਂਕਰੇ ਮ੍ਰਿਤੁ ਪਰੇ ਤੁਰਕ ਪਹਾਰੀ
ਬੰਦ। ਇਵਸ ਚਢੇ ਜਾਨੇ ਪਰੇ ਭਾ ਘਮਸਾਨ ਬਲੰਦ ॥ ੪੭ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ
ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਖਸ਼ਟਮ ਰੁਤੇ ‘ਜੰਗ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੇ ਨਾਮ ਤੀਨ ਤ੍ਰਿਸਤੀ ਅੰਸੁ ॥ ੩੩ ॥
*ਟੋਕ ਰੋਕਦਿਆਂ। *ਨੂੰ ਡੋਗ ਕੇ। *ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਵਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। *ਇਹ ਕਰਨੀ ਖੋਰ
ਦਿੰਦੀ ਹੈ। *ਫੇਰੀ ਨਾਲ ਅੜਕੇ। *ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਕੇ। *ਭਾਵ ਉਹ ਪੰਜ ਸਿੰਘ। *ਮਾਸ ਖਣ ਵਾਲੇ
ਪੰਥ।

*੩੫ ਤੇ ਪੰਜ ਚਾਲੀ ਹੋ ਗਏ।

੩੪. [ਚਮਕੌਰ ਗੜੀ ਵਿਚ ਜੁੱਧ]। *

ਵੱਧਗਾ। ਆਪ ਆਪ ਕੌ ਹੁਇ ਗਯੋ ਜੋ ਬਹੀਰ ਗੁਰ ਕੇਰਾ। ਕੌ ਲੁਟੜੋ ਕੌ ਬਚ
 ਰਹੜੋ ਕੌ ਲਰਿ ਮ੍ਰਿਤੁ ਤਿਸ ਬੇਰ ॥੧॥ ਭੁੰਗਣੈ ॥ ਚਲੇ ਆਪ ਨਾਥੈ ਵਿਚ
 ਦੁੱਖਨੀ ਕੌ। ਹੁੜੋ ਮਾਜਰਾ ਬੁਰਾ ਨਾਮੰ ਜਿਸੀ ਕੌ ਤਿਸੀ ਗੁਮ ਆਏ ਖਿੜੇ
 ਬੋਰ ਕਾਲਾ। ਕਠੜੋ ਦਾਸ ਕੌ 'ਨੀਰ ਆਨੋ ਉਤਲਾ' ॥ ੨ ॥ ਸੁਨੇ ਸਿੰਘ
 ਨੇ ਫੌਰ ਲੋਠਾ ਸੰਭਾਰਾ। ਡਹਾਂ ਕੂਪ ਤੇ ਨੀਭ ਨੀਕੋ ਨਿਕਾਰਾ। ਗੁਰੁ ਕੌ ਦਿਖੋ
 ਆਨਿ ਲੀਨੋ ਤਦਾਈ। ਚਲੇ ਕੀਨ ਨੇੜੁ ਪਖਾਰੇ ਬਨਾਈ ॥੩॥ ਕਠੁ ਖਾਨ
 ਕੀਨੋ ਮਲੀਹੀਨ ਪਾਨੀ*। ਹੁੜੇ ਸਿੰਘ ਸਿੰਗੀ ਜਿਨੋ ਚਾਹ ਠਾਨੀ*। ਮੁਖੰ
 ਧੋਇ ਲੀਨਾਂ ਚਹੜੋ ਪਾਨ ਕੀਨਾ। ਚਲੇ ਫੇਰ ਆਗੇ ਜਹਾਂ ਪੰਥ ਚੀਨਾ ॥੪॥
 ਲਲਿਤਪਦ ਛੰਦ ॥ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਇਕ ਮਾਨਵ ਆਯੋ ਜਾਤਿ ਤੁਰਕ ਕੇ ਡੇਰੇ।
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੰਗ ਮਿਲੜੋ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਬੁਝੜੋ ਸਿੰਘ ਨਹੇਰੇ ॥੫॥ 'ਕਿਤਤੇ ਆਯੋ
 ਜਾਇ ਕਹਾਂ ਕੌ? ਉਤਲਾ ਵਤਿ ਚਲਿ ਰਾਹੂ?'। ਸੁਨਿਕੈ ਸਭਿ ਤਿਨ ਸਕਲ
 ਬਤਾਈ 'ਜਾਉ' ਤੁਰਕ ਦਲ ਮਾਂਹੂ ॥੬॥ ਖੁਆਜ ਮਰਦ ਨੇ ਚਮੁੰ ਹਕਾਰੀ
 ਗੁਰ ਗਹਿਬੇ ਕੌ ਹੋਤੁ। ਸੋ ਦਸ ਲਾਖ ਆਇ ਅਸਵਾਰਹਿ ਆਨਿ ਮਿਲਹਿ,
 ਦਿਉ ਭੇਤੁ ॥੭॥ ਰਹੀ ਨਿਕਟ ਆਵਤਿ ਬਡ ਸੈਨਾ ਵਾਰ ਨ ਪਾਰ ਦਿਸੀਤਾ ॥
 ਅਨਿਕ ਨਿਸ਼ਾਨ ਅਨੇਕ ਨਗਾਰੇ ਜੜੋ ਸਮੁੰਦ ਉਮਡੀਤਾ' ॥ ੮ ॥ ਤਨਕ
 ਭਨਕ* ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਦਿਸ਼ਟਿ ਚਲਾਈ। ਪੀਛੇ
 ਲਾਖਹੁੰ ਲਸ਼ਕਰ ਆਵਤਿ ਕਰਿ ਘਮਸਾਨ ਲਰਾਈ ॥੯॥ ਆਗੇ ਦਸ ਲਖ
 ਕੀ ਸੁਧਿ ਸੁਨਿਕੈ ਚਿਤ ਮਹਿ ਕੀਨ ਬਿਚਾਰਾ।—ਹਿਤ ਲਰਿਬੇ ਕੌ ਸਭਿ
 ਚਲਿਆਏ ਜੋ ਨ ਲਰਹਿੰ ਇਸਬਾਰਾ ॥੧੦॥ ਕਹਾਂ ਕਹੈਂਗੇ ਸੁੰਤੁ ਸਮੁੰਗੁਰੁ
 ਲਰੜੋ ਨਹਿੰ ਪਾਯੋ*। ਕੌ ਗਢ ਲੋ ਕਰਿ ਜੰਗ ਮਚਾਵਹਿੰ—ਇਮੋ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੌ
 ਭਾਯੋ ॥੧੧॥ ਗੁਮ ਨਾਮ ਚਮਕੌਰ ਜਿਸੀ ਕੌ ਬਲ ਉਚੇ ਪਰ ਹੋਰਾ।—ਇਸ
 ਮਹਿੰ ਬਰਿ ਘਮਸਾਨ ਮਚਾਵਹਿੰ ਲਸ਼ਕਰ ਹਤਹਿੰ ਘਨੋਰਾ ॥ ੧੨ ॥ ਹਾਥ
 ਦਿਖਾਵਹਿੰ ਦੇਖਹਿੰ ਇਨਕੋ—ਇਮ ਨਿਸ਼ਚੇ ਠਹਿਰਾਈ।—ਫੋਰਿ ਚਲਹਿੰ

*ਭਾਯੁ ਜਿੱਧਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਰਾਹ ਮਿਲਿਆ ਓਧਰ ਹੀ ਚਲਾ ਗਿਆ। *ਗੁਰ ਮਾਜਰਾ ਪਿੰਡ ਦਾ
 ਨਾਮ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਚਮਕੌਰ ਸੌਤ ਕੁ ਮੀਲ ਹੈ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ। *ਨਿਰਮਲ ਜਲ। *ਜਿਸੇ ਦਿੱਲੀ
 ਕੀਤੀ। *ਭਾਵ, ਇਹ ਭੇਤ ਏਣ ਆਇਆ ਹਾਂ। *ਫੌਜੀ ਬਨਸੇ। *ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜਾਣਕੇ ਠਹਿਰ
 ਲਾਇਆ। (ਅ) ਨਾ ਲੱਭਿਆ ਤੇ ਨਾ ਲੜਿਆ। *ਜੰਗ ਮਚਾਈਏ।

ਇਹ ਬਾਤ ਨ ਆਛੀ ਪਿਖਹਿ ਮਲੇਛ ਲਰਾਈ॥੧੩॥ਹਿੰਦੁ ਪਹਾਰੀ ਧਰਮ
 ਬਿਨਾਸੁ ਤੁਰਕ ਸੁ ਬੋਈਮਾਨਾ । ਇਨ ਕਰਮਨਿ ਤੇ ਤੋਜ ਘਟੈ ਰਿਪੁ
 ਡਾਰ ਸਮੂਲ ਪ੍ਰਾਨਾ^੧॥੧੪॥ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਸੇ ਮਗ ਛੋਰਾ ਚਲੇ ਠੋਰ
 ਚਮਕੋਰੇ । ਉਰੇ ਬਲ ਪਰ ਗ੍ਰਾਮ ਪਿਖਜੋ ਸੁਭ ਨਹਿ ਸਮੀਪ ਥੋ ਐਰੀ॥੧੫॥
 ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸਮਰਥ ਕਰਨ ਹੁਤੋ ਜਿਮ ਕਾਜੇ । ਤਥਾ
 ਬਨਾਉ ਬਨਾਵਤਿ ਜਹਿ ਕਹਿ ਗਮਨੋ ਮੈਗ ਸਮਾਜੇ ॥ ੧੬ ॥ ਪਹੁੰਚੇ ਗ੍ਰਾਮ
 ਵੱਛਨੀ ਦਿਸੁ ਮਹਿ ਤਹਾ ਬਾਗੁ ਸੁਭ ਹੋਰਾ । ਸਿੰਘਨਿ ਸਹਿਤ ਬਰੇ ਤਿਸ
 ਅੰਤਰ ਉਤਰੇ ਕੀਨਸਿ ਡੇਰਾ ॥ ੧੭ ॥ ਜੋ ਖੱਚਰ ਤੀਰਨਿ ਸੰਗ ਲਾਈ
 ਖਰੀ ਕਰੀ ਤਿਸ ਥਾਨਾ । ਨਿਕਟ ਤੁਰੰਗਮ ਠਾਢੇ ਕੀਨਸਿ ਕਰਿ ਕਾਜੇ
 ਬਲਵਾਨਾ^੨ ॥ ੧੮ ॥ ਅਪਰ ਸਰਬ ਹੀ ਉਤਰੇ ਭੁਟ ਬਰ ਫਰਕ ਫਰਕ^੩
 ਕਰਿ ਬੈਸੇ । ਉਚ ਮਜਾਜ ਬਿਨਾ ਰਖ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਤਰੁਨ ਤਰਨਿ ਹੀ ਜੈਸੇ^੪
 ॥ ੧੯ ॥ ਹੋਇ ਨ ਸਕੈ ਸਮੀਪ ਸਿੰਘ ਕੋ, ਕਹਨਿ ਸੁਕਤਿ ਕਿਸ ਮਾਂਹੀ ?
 ਦੁਰਨਿਰੀਛ^੫ ਦਰਸਨ ਤਿਸ ਛਿਨ ਮਹਿ, ਮੋਨ ਧਰੇ ਕਹਿ ਨਾਂਹੀ^੬ ॥੨੦
 ॥ ਜਟਤਿ ਜਰਾਵ ਜਵਾਹਰ ਜਾਹਰ ਜਗਮਗ ਜਗਮਗ ਜੋਤੀ । ਕੁੰਡਲ
 ਕਰਨ, ਕਰਨ ਕਲ ਕੰਕਨ^੭, ਮਾਲ ਬਿਸਾਲ ਸੁ ਮੋਤੀ ॥ ੨੧ ॥ ਜਿਗਾ
 ਜਟਤਿ ਸੁਭ ਰਤਨ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ ਕਲਗੀ ਬੁਲਤਿ ਉਤੀਰੀ।ਨਵਰਤਨੇ
 ਜਨੁ ਮਿਸ ਕਰਿ ਤਨ ਕੋ ਨਵ ਗ੍ਰਹ ਗੁਰ ਭੁਜ ਸੰਗੀ ॥ ੨੨ ॥ ਸਬਜ
 ਸਰਾਸਨ^੮ ਸੁੰਦਰ ਸਾਜੋ ਸੁਵਰਨ ਸੁ ਵਰਨ ਗੋਸ਼ੋ^੯ । ਆਯੁਤ, ਨਿਠੁਰ,
 ਪੀਨ^{੧੦} ਕਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਤੁਰਕ ਅਰਿਨਿ ਪਰ ਰੋਸੇ ॥ ੨੩ ॥ ਕਸਜੋ ਨਿਖੰਗ

ਮੁੱਢ ਭਾਲਾਂ ਸਮੇਤ ਨਾਸ਼ ਹੋਸੀ । ਭਾਲ ਰਾਜੇ ਤੇ ਮੁੱਢ ਨੋਹੀਗਾ । ^੧ਬਲਵਾਨ ਪੌੜੇ ਨੂੰ ਕਾਜੇ ਕੀਤਾ
 (ਕਾਜੇ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਲਈ ਵੇਖੋ ਗੁ: ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਉ: ਧਿਆ ੪੨ ਅੰਕ ੭੫) । ^੨ਵਿੱਥ ਵਿੱਥ ੋ ।
^੩ਬਿਨਾ ਰੁਖ ਤੇ (ਗੁ: ਜੀ ਦੀ) ਉੱਚੀ ਮਜਾਜ ਨੂੰ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਸੂਰਜਵਤ ਤੇਜ ਵੇਖਕੇ । ^੪(ਜਿਵੇਂ
 ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਸੂਰਜ ਵੱਲ ਤੋਕਣਾ ਕਠਨ ਹੋਇ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਗੁਰ ਜੀ ਦਾ) ਦਰਸਨ ਉਸ ਛਿਨ ਵਿਚ
 ਦੁਰ ਨਿਰੀਛ ਸੀ, (ਸਿੱਖ) ਚੁੱਪ ਰ ਨ ਕੁਛ ਕਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ । [੧੧: ਸ: ਦੁਰ ਨਿਰੀਕਸ਼ਣ=ਜਿਸ ਵਲ
 ਤੋਕਿਆ ਨਾਂ ਕਾ ਸਕੇ, ਜੋ ਸੂਰਜ] । ^੫ਨੀਨਾਂ ਵਿਚ ਵਾਲੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਹੁਣੇ ਕੜੇ । ^੬ਧੁਖ ।
 ਸਿਹਣੇ ਟੰਗ ਵਾਲੇ ਮੋਨੇ ਦੇ ਗੋਸ਼ੇ (ਧੁਖ ਦੇ) । ^੭ਚੋੜਾ, ਕਠੋਰ ਤੇ ਟਾ (ਧੁਖ) ।

*ਕਈ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਦੁਰਜ ਨਰੀਛ' ਹੈ, ਜੋ ਅਸੁਧ ਹੈ । ਦੁਰਨਿਰੀਛ ਪਾਠ
 ੧੬੧੨ ਵਾਲੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਓਥੇ ਅਗਲੇ ਪਦ ਦਾ ਪਾਠ 'ਦਰਸਨ' ਹੈ । ਦੋਰ ਨੁਸਖਿਆਂ
 ਵਾਂਗ 'ਦਰਸ' ਪਾਠ ਨਹੀਂ ।

ਖਤੀਗਸੀਗ ਭਰਿ,ਖਪਰੋਖਰੇ ਪੁਲਾਦੀ।ਤੀਛਨ ਭੀਛਨ ਪੀਨ ਕਾਨ ਜਿਨ
ਬਡੇ ਕਿਤਿਕ ਮਰਜਾਦੀ ॥੨੪॥ ਇਕ ਤੋਲਾ ਕੰਚਨ ਇਕ ਸਰ ਕੋ ਪਰ
ਦੀਰਘ ਵਰਸਾਏ । ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ਦਿਸ਼ਿ ਦੁਸਰ ਦੀਪਤਿ ਕੰਚਨ ਮੁਸ਼ਟ
ਜਰਾਏ॥੨੫॥ਕੇਤਿਕ ਬਾਨ ਪਾਨ ਮਹਿ ਲੋ ਕਰਿ ਭੂ ਪਰ ਮੁਖੀ ਟਿਕਾਈ ।
ਫੋਕਨਿ ਪਰ ਕਰ ਜੁਤਿ ਸਿਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਬਿਰ ਤਰਵਰ ਤਰ ਥਾਂਈ ॥ ੨੬
॥ ਕਰਤਿ ਜੁੱਧ ਕੁੱਧਤਿ ਰਿਪੁ ਬਧਿ ਕਰਿ ਲਰਤਿ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਮਾਰੇ । ਤਿਨ
ਮਹਿ ਤੇ ਬਚਿ ਪੰਚ ਸਿੰਘ ਭਟਆਏ ਚਲੇ ਪਿਛਾਰੇ॥੨੭॥ਘਾਵ ਲਗੇਬਹੁ
ਸ਼੍ਰੋਣਤਿ ਨਿਚੁਰਤਿ ਭੀਜੇ ਚੀਰ ਸਰੀਰਾ । ਗੁਰ ਬਲ ਤੇ ਚਲਿ ਦਲ ਖਲ
ਦਲਮਲ,ਖਲਭਲ ਤੇ ਧਰਿ ਧੀਰਾ ॥੨੮॥ ਨਮੋ ਕੀਠ ਸਿਰ ਨੰਮੀ ਹੁਇ
ਕੈ ਪੁਨ ਗਰ ਵਤੇ ਬੁਲਾਈ।ਸ਼੍ਰੀ ਪੁਭੁ ਸੁਨੋ ਰੋਕਤੋ ਲਸ਼ਕਰ ਸਿੰਘ ਲਰੇ
ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੨੯ ॥ ਪੂਰਬ ਉਦੈ ਸਿੰਘ ਰਣ ਕਰਿ ਕੈ ਹਤੇ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਖੋਟੇ ।
ਕੁਛ ਸਿੰਘਨਿ ਸਨ ਪਾਨ ਅੰਤ ਭਾ,ਅਟਕ ਛੁਟੇ ਮਤਿ ਮੋਟੇ॥੩੦॥ਬਹੁਰ
ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਰਿਤੇ ਸਨੇ ਸਨੇ ਚਲਿ ਆਏ । ਬੀਸ ਕੋਸ ਲੈ ਬਾਜੀ
ਬੀਰਨ ਪਰੇ ਮਰੇ ਛਿਡ ਛਾਏ॥੩੧॥ਤੁਰਕ ਪਹਾਰੀ ਸਿੰਘ ਸੀਗ ਹੀ ਸ਼੍ਰੋਣਤ
ਫੁਮ ਪਸਾਰਾ । ਲਾਲ ਨਿਹਾਲੀ ਜਨੁ ਵਿਛਾਇ ਕਰਿ ਪਰਿਗੇ ਸ਼ੁਮ ਨਿਰ-
ਵਾਰਾ ॥ ੩੨ ॥ ਸਗਰੇ ਸਿੰਘਜਿ ਗਵਤੇ ਨਿਕਸੇ ਲਰਿ ਲਰਿ ਕਰਿ ਤਨ
ਛੋਗਾ।ਹਮ ਪੰਚਹੁ ਅਰਿ ਸਨ ਲਰਿ ਲਰਿ ਕਰਿ ਪਹੁੰਚੇ ਤੁਮਰੀ ਓਰਾ॥੩੩॥
ਤੁਰਕ ਪਹਾਰੀ ਲਸ਼ਕਰ ਅਨਗਨ ਆਵਤਿ ਸਕਲ ਪਿਛਾਰੀ । ਹਮ ਕੋ
ਮਗ ਮਹਿ ਮਿਲਯੋਜਾਤਿ ਨਰ ਤਿਨ ਇਸ ਭਾਂਤਿਉਚਾਰੀ॥੩੪॥ਸ਼ਾਹੁ ਪਠਾ
ਦਸ ਲਖ ਦਲ ਅਉਰੈ ਖਾਜੈ ਮਰਦ ਹਕਾਰਾ । ਗਹਿਬੇ ਹਿਤ ਸਤਿਗੁਰ
ਕੇ ਆਯੋ, ਭੂਰ ਪਰਾ ਬੰਧ ਲਾਰਾ ॥ ੩੫ ॥ 'ਦਗਾ ਤੁਰਕਪਤਿ ਗਿਰਪਤਿ

੧ਫੋਲਾਦ ਦੇ ਵੰਗੇ ਤੇ ਵੋੜੇ ਫਲ ਵਾਲੇ ਤੀਰ । ੨ਤੀਰ ਕਈ ਵੋੜੇ ਹਨ, ਕਈ ਦਰਮਿਆਨੇ ਹਨ
(ਪਰ ਹਨ) ਤਿੱਖੇ ਤੇ ਭਯਾਨਕ (ਤੇ) ਕਾਨੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੋਟੀਆਂ ਹਨ । ੩ਬਾਗੜਾਂ ਉਤੇ ਹੱਥ
ਸਮੇਤ ਸਿਰ ਧਰਕੇ ਬਿੱਛਾਂ ਦੇ ਤਲੇ ਦੀ ਥਾਵਾਂ ਉਤੇ ਬੈਠੇ । ੪(ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ) ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਲ
ਸ਼ਾਲ ਚਲਕੇ (ਖਲ=) ਵੇਰੀ ਦੇ ਦਲ ਨੂੰ ਮਲ ਸੁਟਿਆ ਤੇ ਖਰਬਾਟ ਤੋਂ ਬੀ ਧੀਰਜ ਧਾਰਿਆ
ਹੈ । ੫ਲਸ਼ਕਰ ਨੂੰ ਰੋਕਦਿਆਂ । ੬ਮੋਟੀ ਮਤ ਵਾਲਿਆਂ (ਭਾਵ ਤੁਰਕਾਂ) ਦੇ ਅੱਗੋਂ ਜੋ ਅਟਕਾਰਾ
ਸ਼੍ਰੀ ਸੋ ਛੁਟ ਗਿਆ । ੭ਸਫਾ ਵੰਟੂਕੇ ਬਹੁਤਾ ਤੂੰਮਲ ਆਇਆ । ੮ਰਾਈ ਜਿੰਨਾਂ ਵੀ ਮੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ,
੨੬ਵੇਂਗੇ ਤੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ (ਦੀ ਸਹੁੰ ਵਿਚ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਗਾ ਚਿਤਵਿਆ ।

ਚਿਤਵਨੈ, ਮਾਨਹੁ ਸਾਚ ਨ ਰਾਈ । ਘਟਾ ਸਮਾਨ ਬਡੀ ਦੁਹਿ ਇਥ ਤੈ
 ਚਮੁ ਚਢੀ ਉਮਡਾਈ ॥ ੩੬ ॥ ਜਤਨ ਕਰਨ ਕੇ ਅਵਸਰ ਆਠੈ ਜਿਸ
 ਬਿਧਿ ਬਨੈ ਬਨਾਵੈ । ਬਿਨਾ ਬਿਲਮ ਹੀ ਪਹੁੰਚੈ ਲਖੀਅਹਿ ਫਿਰ ਨਹਿ
 ਬਨਹਿ ਉਪਾਵੈ ॥ ੩੭ ॥ ਭਨਨੈ ਸਿਨ ਸੋ ਤੁਰਤ ਨੁਰੀਗੋ-ਗੁਰੁ ਨਿਕਟ ਤੁਸ
 ਜਾਵੈ । ਮਿਲੈ ਜਿ ਆਵਤਿ ਪੰਥ ਬਿਖੈ ਕਿਤ ਤਉ ਤੁਰਤ ਗਹਿ ਲਾਵੈ-॥
 ੩੮ ॥ ਆਪ ਰਹੇ ਕਹਿ ਕਿਨਹੁ ਨ ਮਾਨੀ ਮ੍ਰਿਤੁ ਸਭਿਨਿ ਨਿਯਰਾਈ ।
 ਬੰਚਕ ਨਿਪੁਨ ਨੁਰੀਗਾ ਬਾਦੀ, ਕਸਮ ਦਰੋਗਾਹਿ ਖਾਈ ॥ ੩੯ ॥ ਸਰਬਕਲਾ
 ਸਮਰਥ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਹਥ ਚਹੁ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਭਾਰੀ । ਹਮ ਅਲਪੱਗਜ
 ਕਹਾਂ ਗਤਿ ਜਾਨਹਿ ਭੂਤ ਭਵਿਖਉਰਧਾਰੀ ॥ ੪੦ ॥ ਇਮ ਸੁਨਿਕੈ ਕਲਗੀ-
 ਧਰਚਿਤਵਤਿ-ਸ਼ਾਹੁ ਨੁਰੀਗਾ ਦੋਹੀ ॥ ਸੋਤੁ ਅਹੈ ਅਰੁ ਗਿਰਪਤਿ ਸਗਰੇ ਕੂੜ
 ਮਿਲੈ ਸਭਿ ਧੋਹੀ-॥ ੪੧ ॥ ਸਿੰਘਨ ਵਿਸ਼ੈ ਬਿਲੋਕਿ ਪ੍ਰਭੁ ਬੋਲੈ ਦੇਖਹੁ ਗ੍ਰਾਮ
 ਮਝਾਰੀ । ਕਾਰ ਹਵੇਲੀ ਦੀਰਘ ਕੀਨਸਿ ਉਚੈ ਥਾਨ ਉਸਾਰੀ ॥ ੪੨ ॥ ਕਾਰੀ
 ਗੜੀ ਅਟਾਰੀ ਦੀਖਤਿ ਜੁਗ ਛਾਤਨ ਕੀ ਹੋਵੈ । ਇਸ ਕੇ ਮਾਲਕ ਪੰਚ
 ਜਾਟਕੋ ਤਿਹ ਆਨਹੁ ਹਮ ਜੋਵੈ ॥ ੪੩ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪੰਚਸਿੰਘ ਤਬਿ ਉਠਿ
 ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਗ੍ਰਾਮ ਮਝਾਰਾ ॥ ਹੁਤੈ ਅਥਾਈ ਕੇ ਵਿਚ ਬੈਠਨੈ ਤੁਰਨ ਜਾਇ
 ਨਿਹਾਰਾ ॥ ੪੪ ॥ 'ਜਿਮੀਦਾਰ ਤੂੰ ਪੰਚ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਗੁਰੁ ਹਕਾਰਨਿ ਕੀਨੈ ।
 ਉਪਬਨ ਮਹਿ ਉਤਰੇ ਕਰੁਨਾਨਿਧਿ ਚਲੀਅਹਿ ਬਿਲਮ ਬਿਹੀਨੈ ॥ ੪੫ ॥
 ਸੁਨਿ ਰਾਹਕ ਹਿਤ ਠਾਰ ਕਰਨਿ ਕੇ ਸਿੰਘਨਿ ਸੰਗਬਖਾਨਾ ॥ 'ਨਹਿ ਅਕੋਰ
 ਕੁਛ ਮੋਰ ਸਮੀਪਹਿ ਰਿਕਤ ਪਾਨ ਨਹਿ ਜਾਨਾ' ॥ ੪੬ ॥ ਏਕ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ
 ਤੁਰਨ ਆਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਸਾਬ ਉਚਾਰਾ । 'ਤਜਾਰ ਉਪਾਇਨ ਅਥਿ ਕਿਛੁ
 ਨਾਹਿਨ ਰਿਕਤ ਪਾਨ-ਕਰਿ ਠਾਰਾ' ॥ ੪੭ ॥ ਦਯਾਸਿੰਘ ਦੀਨਾਰ ਪੰਚ ਦੇ
 ਤੁਰਨ ਸਿੰਘ ਪਠਾਯੋ । ਦਈ ਚੌਧਰੀ ਕੇ ਤਬਿ ਕਰ ਮਹਿ ਲੋਕਰਿ ਸੋ ਉਠਿ
 ਆਯੋ ॥ ੪੮ ॥ ਉਪਬਨ ਮਹਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸਨ ਧਰਿ ਦੀਨਾਰ
 ਅਗਾਰੀ । ਬੰਦਨ ਪਦ ਅਰਬੰਦਨ ਪਰ ਕਰਿ ਬੈਠਨੈ ਸ਼ੀਕਾ ਧਾਰੀ ॥ ੪੯ ॥

੧ ਪ੍ਰਯਾਜ ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇਏ ਅੰਕ ੮ ਵਿਚ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ ॥ ੨ ਆਪ ਕਹਿਰਹੇ ਸਾਓ ਕਿਓਨੇ ਮੰਨੀਨਹੀਂ
 (ਆਪ ਦੀ ਕਹਿਣੀ) । ੩ ਫਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਬੀਨ । ੪ ਬੁਠੀ ਸਹੁ ਖਾਧੀ । ੫ ਲੰਬੇਰਦਾਰ । ੬ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ
 ਉਹ ਥਾਂ ਜਿਥੇ ਬੈਠਕੇ ਲੋਕੀ ਸਲਾਹਾਂ ਪੰਚੇਤਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸੱਥ । ੭ ਫਾਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ।

ਨਹਿ, ਸਮਝੈ ਘਰ ਲੈਨ, ਪੇਚ ਕੇ ਜੜ ਹੈ ਸਨਮੁਖਿ ਦੇਖੈ । ਬੁਝੀ ਕੁਸ਼ਲ
 ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਪੁਰਖ, ਭਾਖੀ ਸ਼੍ਰੋਯ ਵਿਸ਼ੇਖੈ ॥ ੫੦ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹੈ 'ਕਿਲਾ ਜਸ
 ਤੈਰੇ ਸੋ ਹਮ ਕੇ ਦਿਖਰਾਵੈ । ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਰਚੈ ਪ੍ਰਕਾਰ' ਪੌਰ ਠੈਰ
 ਇਛ ਗਾਵੈ ॥੫੧॥ ਸੁਨਤਿ ਜਾਟ ਹਹਿਕੈ ਉਰ ਦੀਰਘ ਜਤਨ ਨ ਪਾਇ
 ਖਿਚਾਰੈ-ਲਾਖਹੁ ਸ਼ੱਤੁ ਗੈਲ ਮਹਿ ਇਨਕੇ-ਜਾਨਿ ਫਰੇਬ ਉਚਾਰੈ ॥੫੨॥
 'ਮਹਾਂਗਜਏ ਦੁਰਗਨ ਜਾਨਹੁ ਬਸਿਬੇ ਕੇ ਘਰ ਕੀਨਾ । ਬਰਜ ਨ ਮਰਚਾ
 ਪੌਰ ਨ ਗਾਵੇ ਪਰਖਾ ਦੀਰਘ ਹੀਨਾ' ॥੫੩॥ ਏਕ ਅਟਾਰੀ ਏਹ ਜੁ ਦੀਖਤਿ
 ਕਾਮ ਨ ਲਰਿਬੇ ਕੀਰੀ । ਦੁਇ ਤੈ ਘਰ ਜਾਟਨ ਕੇ ਅੰਤਰ ਬਾਟੀ ਭ੍ਰਾਤ
 ਨਿਬੇਰੀ ॥੫੪॥ ਪੁੰਜ ਤਿਯਨ ਕੇ ਪਰਦਾ ਰਾਖੈ ਬਸੈ ਇਸੀ ਕੇ ਮਾਂਹੀ ਨਾਂਹਿ
 ਤ ਮੈਂ ਤੁਮ ਕੇ ਲੋ ਚਾਲਤਿ ਪਿਖਨ ਅਟਕ ਕਿਛ ਨਾਂਹੀ ॥੫੫॥ ਬਹੁ ਭ੍ਰਾਤਨ
 ਕੇ ਸਾਂਝਾ ਘਰ ਹੈ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ ਨ ਪੁਰਖ ਬਿਰਾਨਾ । ਬਡੇ ਹਮਾਰੇ ਹੇਤੁ ਮੁਜਾਦਾ
 ਪ੍ਰਥਮੇ ਨੇਮ ਬਖਾਨਾ ॥੫੬॥ ਲਰਿਬੇ ਉਚਿਤ ਹੁਕੇ ਜੋਗਵ ਇਹ ਚਿੰਤਾ ਹੋਤਿ
 ਨ ਕੋਈ । ਤੁਮ ਤੇ ਆਛੇ ਅਪਰ ਕੌਨ ਹੁਇ ਜਿਸ ਹਿਤ ਰਾਖਤਿ ਗੋਈ ॥੫੭॥
 ਮਹਾਂ ਚਤੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਧਿ ਬੁਧਿ ਕੇ ਲਖਿ ਫਰੇਬ ਹੁਇ ਠਾਢੀ ।
 ਸਿੰਘਨ ਤੇ ਪਕੌਰਾਇ ਜਾਟ ਕੇ 'ਨਹਿ ਛੁਟਹਿ, ਗਾਢ ਗਾਢੇ' ॥੫੮॥ ਸੰਘ
 ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਚੜੇ ਤੁਰੰਗਮ ਚਲੇ ਗੁਮ ਕੇ ਆਏ ਦੁਰਬਲ ਜਾਟ ਪਿਖੈ ਇਕ

(ਉਹ) ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਘਰ ਲੈਣਗੇ ਪਰ (ਉਸ ਨੂੰ ਭੋਈ) ਪੇਚ (ਫਲ) ਫੁੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ
 (ਕਿ ਜਿਸ ਨਾਲ ਨਾ ਦੇਵੇ, ਇਸਲਈ) ਜੜ ਹੋਕੇ ਸਾਹਮਣੇ (ਬਿਤਰ ਬਿਤਰ) ਤੋਕਦਾ ਸੀ । (ਨੀਕ
 ਪੜ, ੫੭ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਅਰਥ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫਲ ਵੇਚ ਰਾਹਕ ਦੇ ਜੀ ਵਿਚ ਫੁਰ
 ਰਿਹਾ ਸੀ) । 'ਫਸੀਲ । [ਸੰਸ: , ਪ੍ਰਕਾਰ=ਗਿਰਦੇ ਦੀ ਕੰਧ] । 'ਕੰਬ ਗਿਆ । 'ਜਾਣਕੇ ਵੇਚ
 ਦੀ ਗਲ ਕਹਿਣ ਲਗਾ । 'ਖਾਈ ਵੱਡੀ ਨਹੀਂ ਹੈ [ਸੰਸ: , ਪਰਿਖਾ] । 'ਲੜਨ ਦੇ ਨੰਮ
 ਦੀ ਨਹੀਂ । 'ਭ੍ਰਾਵਾਂ ? ਵੰਡਕੇ ਨਿਬੇੜ ਛੱਡੀ ਹੈ । 'ਭ੍ਰਾਵਾਂ ਦਾ । 'ਬਿਗਾਨਾ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨਹੀਂ
 ਕਰ ਸਕਦਾ । 'ਨੇਮ ਕਿਹਾ ਹੈ (ਕਿ ਓਪਰੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਵੜਨ ਦੇਣਾ) । 'ਪ੍ਰਥਮੇ
 'ਛੁੱਟ ਨਾ ਜਾਵੇ ਪੱਕੀ ਰੰਢ ਦੇ ਲਓ ਭਾਵ ਇੰਨੁ ਲਓ । [ਗਾਢ=ਗੰਢ । ਗਾਢੇ=ਪੱਕੀ] ।

*ਗੁਰ ਸ਼ੋਭਾ ਵਿਚ ਜੋਟ ਦਾ ਇਨਕਾਰ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਕੜਨਾ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਓਏ ਜੋਟ
 ਨੇ ਆਪੇ ਗੜੀ ਦੇ ਦੇਣੀ ਲਿਖੀ ਹੈ । 'ਗੁਰ ਸ਼ੋਭਾ' ਸੂ: ਪ੍ਰ: , ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਆਦਿਕਾਂ ਤੋਂ ਪੁਰਾਤਣ
 ਹੈ । ਓਏ ਐਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ: -ਖਬਰ ਸੁਣੀ ਜਿਮੀਂ ਦਾਰ ਨੇ ਮੱਧ ਬਸਿ ਚਮਕੌਰ । ਸੁਨਤ ਬਚਨ
 ਤਤਕਾਲ ਹੀ ਵਹੁ ਆਯੋ ਉਠ ਦਉਰ । ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਐਸੇ ਕਹੈ ਬਿਨਤੀ ਸੁਣੇ ਕਰਤਾਰ । ਬਸੈ
 ਮੱਧ ਚਮਕੌਰ ਕੇ ਅਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ । ਤਬ ਸੁਆਰ ਸਾਹਿਬ ਭਏ ਛਾਡਿ ਬਾਗ ਕੇ ਠਉਰ ।
 ਸਿੰਘ ਸਾਬ ਸਬਿ ਹੀ ਲੀਏ ਆਇ ਬਸੇ ਚਮਕਉਰ ॥ ੭ ॥ ੪੭੯ ॥

ਆਗੇ ਤਿਹ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਅਲਾਏ॥੫੬॥ 'ਕਹਾਂ ਦੁਰਗ ਕੋ ਪੈਰ ਬਤਾਵਹੁ ਚਲਿ
ਆਗੇ ਖੁਲਵਾਵਹੁ। ਹੇਰਨ ਹੇਤ ਹਮਹੁ ਨੇ ਬਰਨਯੋ ਸਕਲ ਭੇਤ ਸਮੁ-
ਝਾਵਹੁ'॥੬੦॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੋਲਯੋ 'ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ! ਮੈਂ ਮਾਲਕ ਅਧਿ ਕੇਰੋ।
ਘਰ ਦਾਰਿਦ ਸਭਿ ਗੁਜਰ ਤੰਗ ਹੈ ਵਧੈ ਸ਼ਰੀਕਾ ਮੇਰੋ ॥ ੬੧ ॥ ਜੇ ਕੁਛ
ਦਰਥ ਦੇਹੁ ਅਥਿ ਮੈ ਕੋ ਗਢ ਦੇ ਹੋ ਤੁਮ ਤਾਂਈ। ਜੇ ਖੋਲਹਿ ਨਹੀਂ ਭ੍ਰਾਤ
ਕਿਵਾਰਾ ਬਿਰ ਅੰਤਰ ਦਿਫਤਾਈ' ॥੬੨॥ ਮਮ ਘਰ ਮਹਿ ਇਕ ਅਲਪ
ਦਾਰ ਹੈ ਤਹਿ ਕੋ ਕਰੋ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਾ ਭੀਤਰ ਹੈ ਤੁਮ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਲਾਯਕ ਚਹੁ
ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਤ ਤੈਸਾ* ॥ ੬੩ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਤਰਗਸੈ ਤੇ ਬਾਹਰ ਮੁਹਰ
ਪਚਾਸ ਨਿਕਾਰੀ। ਦੁਰਬਲ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਕਰ ਦੀਨਸਿ ਹਰਖਤਿ ਚਲਯੋ
ਅਗਾਰੀ ॥ ੬੪ ॥ ਗਏ ਪੈਰ ਕੀ ਠੋਰ ਨਿਹਾਰੀ ਅਪਰ ਸਕਲ ਤਕਰਾਈ।
ਕਰੇ ਕਿਵਾਰ ਅਸਿਜਤਿ ਗਾਢੇ ਹੁਇ ਅੰਤਰ ਦਿਫਤਾਈ ॥ ੬੫ ॥ ਰਹਯੋ
ਖੁਲਾਇ ਜਾਟ ਜੋ ਦੁਰਬਲ ਅੰਤਰ ਕੇ ਨਹਿ ਮਾਨੈ। ਸਿੰਘਨਿ ਭਨਯੋ
'ਹਨੈ ਇਹ ਮਾਲਕ ਪਕਰਯੋ ਲੇਹੁ ਪਛਾਨੈ' ॥ ੬੬ ॥ 'ਪਕਰਹੁ ਮਾਰਹੁ'
ਭਯੋ ਨ ਖੋਲਹਿ, ਲੁਟ ਜੈ ਹੈ ਸਭਿ ਗਾਮਾ। ਲਾਖਹੁ ਲਬਕਰ ਬੈਰੀ ਤੁਮਰੋ
ਨਾਬ ਹੋਹਿ ਮਮ ਧਾਮਾ' ॥੬੭॥ ਅਪਨੈ ਸਦਨ ਦਿਸ਼ਾ ਤਬਿ ਗੰਮਨਯੋ ਕਹਿ
ਤਾਕੀ ਖੁਲਿਵਾਈ। ਪ੍ਰਥਮ ਜਾਟ ਬਰ ਸੰਗ ਬਰੇ ਗੁਰ, ਤਜਿ ਤੁਰੰਗ ਤਿਸ
ਥਾਈ ॥੬੮॥ ਪੰਚ ਸਿੰਘ ਪੁਨ ਤਜਿ ਤਜਿ ਹਯ ਕੋ ਅੰਤਰ ਭਏ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਾ।
ਖੋਲਿ ਪੈਰ ਕੋ ਸਿੰਘ ਬਰੇ ਤਬਿ ਵਈ ਸਜਾਇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ† ॥ ੬੯ ॥ ਵਏ
ਨਿਕਾਰ ਵਹਿਰ ਨਰ ਤਿਯ ਸਭਿ ਕਹਿ ਕਰਿ ਬਡ ਦੇ ਤਾਸਾ। ਲਰਨ
ਸਮੰਗੀ ਅੰਤਰ ਲੇ ਗਨ ਦਿਫ ਕੀਨੋ ਚਹੁ ਪਾਸਾ ॥੭੦॥ ਕਰੀ ਮੋਰਚਾਬੰਦੀ
ਤਤਛਿਨ ਬਾਹੀ ਪੈਰ ਅਠਾਰੀ। ਚਹਯੋ ਜੁ ਅੰਤਰ ਸੰਚਨ ਕਰਿਕੈ ਬੈਠੇ
ਗੁਰ ਭਟ ਭਾਰੀ ॥੭੧॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਖਸਟਮ ਰੁਤੇ 'ਚਮਕੋਰ
ਆਗਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਤ੍ਰਿਸਤੀ ਮੰਸੂ ॥ ੩੪ ॥

* ਕਿਹਾ ਹੈ। 'ਦਰ ਤਕੜਾਈ ਕਰਕੇ ਠਹਿਰਨਗੇ।' 'ਭੱਬੇ ਵਿੱਚੋਂ'। ਇਹ ਜੋ ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ
ਹੈ ਮਾਲਕ ਅਸੀਂ ਮਾਰ ਦਿਆਂਗੇ ਇਹ ਪਛਾਣ ਲਓ। 'ਮੰਚਰਲੀਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ।' 'ਚਾਹੇ ਫੜੇ
ਚਾਹੇ ਮਾਰੇ।' 'ਭਾਵ ਸਜਾ ਦਾ ਭਰ ਦੇਕੇ।' 'ਅਠਾਰੀ ਤੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੀ ਬਾਹੀ ਵੱਲ।
† ਇਹ ਆਦਮੀ ਗੜ੍ਹੀ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ ਪਰ ਹੋ ਵਰਾ ਗ਼ਰੀਬ। 'ਚਮਕੋਰ
ਛੇਡਾ ਦੇ ਲਿਖੇ ਮੁਜਬ ਇਹ ਸਭ ਗ਼ਲਤ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪਿਛਲੇ ਸਫੇ ਦੇ ਦੋਠਲੀ ਟੁਕ।